Den Bibel met grooter neersticheyt gecorrigeert,

en op die canten gheset den ouderdom der werelt/ ende hoe lange die gheschiedenissen ende historien der Bibelen, elck int zijn voor Christus gheboorte gheweest zijn/ ende daer bivergadert wt Fasciculus temporum/ ende wt dye cronike van alder werelt / die principael historiē der machtiger heydenscher conincrijckē/ daer die heylige scrift oock dickwils af vermaent / tot een claerder verstant der Bibelscher historien/ ende oock een onderscheyt der tijden te hebben/

Cum gratia et Priuilegio

Mar. capit. xvi. Gaet in alle die werelt / ende predicet dat Euangelium allen creatueren

En laet dit boec vā deser wet wt uwē monde niet comē / maer peyst daer om dach ende nacht. Josue. i.

Js dat yemandt tot v comt / en deser leeringe niet me en brenct / dien nemt in uwen huyse niet / en groet hē oock niet / ij. Joha. i.

Psal. xviii. Die gheboden des HEEREN zijn lutter / en verlichten die ooghen

Engheseen dat die ongheleertheyt ende simpelheyt van veel gher scriftueren des ouden Testaments/seer cleyn achten/en meynende dat alsulcken schriftuere alleen den Joden ghegheven ghae/ende dat het oude Testament heel niet en te nieute si/en dattet slechte geschiedenissen ende historien te verstaen en is/Niet tegenstaende dattet dat nieuwe Evangelium ... stuc gheheelick daer door bewesen en belooft wort/Ende dat oude Testament is ... doecken daer Christus in gewonden leyt/en daer wi hem oock in vindē sullen/also ons Christus ooc selue betuycht/Joannis int.v.seggende/Ondersoect die scriftuere/want die selue geeft ghetuygenisse van mi/en Paulus gebiet Thimotheum/dat hi niet en soude latē/maer dagelics die schriftuere onder soecken en lesen/Ooc totten Romeynē int eerste/Dat euāgelium is vā Godt inder scriftuerē belooft Ende in die eerste totten Chorintherē int.xv.seyt Paulus/dat Christus nae inhout der scriftueren is van Dauids bloede ghecomen/ghestoruen/ende op geresen vander doot/Desgelijcs so wijset ons ooc Petrus in sine epistolen totter schriftueren/Waer door si ons alle wisen ende leeren/dat die scriftuere des ouden Testaments niet te verachten en is/Maer dat wi die met alder neersticheyt aen nemē sullē Aengesien dattet dat nieuwe testament so crachtelijc veuesticht/en die Apostelen hebben haer predicatie daer mede moeten beschermē/als oock sinte Steuen die eerste martelaer des nieuwen Testaments Christum bewees/door dat oude Testament/ghelijc blijct int werck der Apostelen/int.vij. capittel/ ende int.xvij.des seluen schrijft die Euangelist Lucas/dat die van Thessalonica daghelics ondersochtē die schriftuere/oft si also inhielt als Paulus predicte/en dat is kenlijck/en seker dat het die schriftuere des ouden Testaments was/want dat nieuwe noch niet beschreuē en was/en dat nieuwe moste oock door dat oude veuestiget worden/daer om sullen alle christen menschen dat oude Testament van geē der minder weerden houden/dan dat nieuwe/En dat nieuwe Testamēt en is anders niet dan een veruullinge des ouden Testaments/ende eē clare vercondinge/ende predicatie/hoe dat die hoge beloftē des alderhoochsten/onser salichmakinghen/ons nv ghegheuen zijn/ende dat door Christum/die welcke ons vander ghenaden/ende goedertierenheyt des vaders in menigerley sproken des ouden Testaments belooft was/Daerom salmen die heylighe schriftuere/beyde des Ouden ende des nieuwen Testamēts/houden ende hebben/voor dat alderhoochste heylichdom/ende aldercostelicste fonteyne ende meesten rijcdom/die nimmermeer wt geput en mach wordē/op dat ghi die Godlijcke wijsheyt vinden moget/die welcke God ons inder schriftuerē tot veel plaetsen so slechtelijck voor leyt/Ende weet sekerlijck ende vast/dat dit boec des oudē Testaments/eē vast wetboec is/dat welcke leert watmē doen/en latē sal. Ende dat nieuwe Testament/eē Euangelium ende ghenaden boec is ende ons leert en wijst/hoe wi die wet/ende die geboden Gods onderhouden ende veruullen sullen Ende dit is oock die principael ende noottijcke sake/waer om dit boec te lesen/ende met ootmoedigher herten te ondersoecken is/op dat wi God leeren breesen/liefhebben/ende betrouwen/Dat welcke ons gonne/die vader die Sone/die heilighe Gheest Amen.

Dat Register om dit boeck te vergaderen inden eersten

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vv Dit zijn alle quaternen/sonder Aa dat is een quinterne/ Bb en is een sexterne. en Mm. en Ii. een triterne.

Hier begint dat boeck der scheppinghen

datmen int Latijn Genesis noemt/ende opt Hebreeusch Brešith

Hoe die werelt gheschapen wort/ende alle die creature-
ren/ende ooc dye wercken der ses daghen/ welche God op
elcken dach bisonder schip

Dat.i.Capittel

N den beghinne
schiep God hemel ende aer
A de/eñ die aerde was woest
Heb.i.c. eñ leech/ eñ het was doncker
Ec xviii a opten afgront. Ende Gods
Heb xi a gheest dreef op den watere
Hie.x. b Ende Godt sprac/ Het
worde licht/ ende het wert
licht/ ende God sach dat licht voor goedt aen/ en
de scheyde tlicht vanden duysterheden/ende noem-
de tlicht den dach/ eñ dye duysterheden den nacht/
Eñ het is ghewoꝛden wt den auont ende morghen
den eersten dach

Ende God sprack. Het worde een firmament tusschen dye wateren/ eñ scheyde die wateren van den wateren/eñ God maecte dat firmament/ende hy schiet die wateren die onder dat firmament wa-ren/vanden wateren die bouen dat firmament waren/ ende het gheschiede alsoo/ ende God noemde dat firmament den hemel/ ende het is ghewoꝛden

Genesis Cap I

wt auont ende morghen den tweeden dach. B

Ende God sprack/Die wateren dye onder den hemel zijn/moeten vergadert worden/op eē bisonderde stede/datmen het drooge sie/eñ het geschiede alsoo/ende God noemde het drooghe/aerde/ende die vergaderinghen des waters/noemde hy dye zee Eñ God sach dattet goet was/eñ God sprack/Die aerde brēge voort groyēde cruyt/dz voortbrenget zijn zaet/eñ vruchtbare boomē/dat een yegelijc nae zijnder aert vruchte draghe/ende hebbe zijn eyghen zaet bi hē selft opter aerdē/eñ tgeschiede alsoo/ Eñ dye aerde brocht voort groeyende cruyt/ dat zaet droech een yeghelijck na zijnder aert/eñ boomē dye vrucht droegē/eñ haer eygen zaet bi hem selfs hadden een yeghelijc na zijnder aert/Eñ God sach dattet goet was/ Ende het is gewoꝛden wt auont eñ morghen den derden dach

Eñ God sprac/ Het woꝛdē lichten indē firma-
mentē des hemels/eñ scheyden dach eñ nacht/eñ te
zijn in teekenē/tijdē/dagen/eñ iarē/eñ te zijn lichten psalm. c
inden firmamentē des hemels/dat si schijnen opter xxxv
aerdē/eñ het gesciede alsoe/ Eñ God maecte twee
groote lichten/dat meeste licht/dattet dē dach voor
zijn soude/eñ tminste licht dattet dē nacht voor sou
de zijn/daer toe ooc die sterrē/eñ God settese inden
firmamente des hemels/dat si schijnē souden opter
aerdē/eñ dat si dē dage eñ den nachte voor zijn sou-
dē/eñ souden tlicht eñ die duysternisse scheyden/Eñ
God sach dattet goet was/ ende wt auont eñ mor
ghen wert den vierden dach

Ende God sprac/Die wateren brengen voort

C ecrupende/eñ leuende dieren/eñ ooc geuogelte dat
opter aerden onder dat firmamente des hemels
vliege. Eñ Godt schiep grote waluisschen/eñ al=
derley gedierte datter leeft/eñ hem beruert/ die die
wateren hadden voortgebrocht/een yegelic na zijn
der aert/eñ vogelen van alderlei pluymen een yege
lijck nae sijnder aert/ Ende God sach dattet goet
was/eñ ghebenedidese/eñ sprac/ Sijt vruchtbaer
Sap ij d ende vermeerdert v/eñ veruult dat water der zee/
Sap x a ende dat gheuogelte vermeerdere hen opter aerdē
Eñ het wert wt auont ende morghen den vijfsten
D dach.
Eñ God sprac/ Die aerde brēge voort leuende
zielen/een yegelic na zijnder aert/ vee/gewormte
eñ wat leuē heeft opter aerdē/eē yegelic na zijder
aert/eñ tgeschiede alsoo/Eñ God maecte die dierē
opter aerdē/een yegelic na zijnder aert/eñ dat vee
na sijnder aert/eñ alderhāde gewormte opter aer
dē na zijnder aert/ Eñ God sach dattet goet was.
Eñ God sprac Laet ons den mensce makē eē
eccl xlij a beelt dat ons gelijck si/die heerschappie heb ouer
dē visschē inder zee/eñ ouer die vogelē des hemels
eñ ouer alle gewormte dat opter aerdē cruipt/ Eñ
God sciep den mēsce hē tot eenē beelde/ tot eenen
Mat xix a beelde Gods schiep hi hē/Eñ hi schiepse een man
neken ende een vrouken
Eñ God gebenedidese/eñ sprac tot hē/zijt vruch
baer/eñ vermeert v/eñ veruult die aerde/eñ brēgt
se onder v/ende hebt heerschappie ouer dē visch in
der zee/ende ouer die vogelen onder den hemel/eñ
eccl xxx. ouer alle gedierte dat hem opter aerden ruert
Eñ God sprac/ Siet/ic heb v gegeuen alderley
cruyt/dat zaet brengt op al aertrijc/ ende alderley
vruchtbaer boomē/eñ bomē die zaet voortbrēgen
tot uwer spijse/Eñ allē dierē opter aerden/eñ allē
vogelē onder den hemel/eñ allē gewormten dat le
uē heeft/dat si alderley groene cruyt eten/ Eñ het
mat vij. ge schiede alsoo/Eñ God aensacht wat hi gemaect
b had/eñ siet/het was alle seer goet/ Eñ het werdt
wt auont ende morgen den sesten dach

¶ Hier wort verhaelt dat eerste capittel/ende die vier riuie
ren des paradijs/hoe Eua ghescapen ende den houwelij
ken staet van Gode ingeset wordet   Dat .ij. Capittel

A
exo xx b
Hebr iiij. b

lsoo wert volmaect hemel eñ aerde/
met alle haer vercieringe/eñ alsoo vol
maecte God ten seuensten dage zijn
werc dat hi gemaect hadde. Eñ hi ru
ste ten vij. dage vā alle sijn wercken
die hi gemaect hadde/Eñ ghebenedide dē seuendē
dach/eñ heilichdē/want hi ten seuēsten dage ruste
vā alle sijn wercken/die God schiep ende maectē
Dit zijn die geboorten des hemels eñ der aerde
als die gescapē waren/ter tijt/als God hemel eñ
aerde maecte/eer dzyewers eē spruyte opter aer=
dē was/oft yewers eenich cruyt optē velde wiesch
Wāt God de HEERE en had noch niet laten rege
nē opter aerdē/Noch daer en was geen mēsce die
tlant bouwē oft tuelē soude. Mer eē fonteyn ginc
B her op vander aerden/eñ maecte vochtich al tlant
Tob viij Eñ God die HEERE maecte den mensche van
b dē stof der aerdē/eñ blies hē int aensicht eenē leuē
Sap x den adem/eñ alsoo wert die mensce een leuēde siele

Ende God die HEERE plan...
Eden teghent oosten/ende sette d...
in/die hi gemaect hadde.
Eñ God die HEERE liet op w...
boomē lustich te aēsiē/eñ goet te etē/...
des leuēs middē indē Lusthof/eñ dē boom des ke...
nissen des goets eñ des quaets. Ende daer ghinc
vā Eden een riuiere wt om te beuerschen dē Lust
hof/ende wert aldaer gedeylt in vier hooftwaterē
Dat eerste hiet Pison/ende loopt al om tlandt van
Heuila/eñ aldaer vintmē gout/ende dat gout des
lāts is costelijc eñ daer vintmē Bedellīō / ende dē
edelē steen Schohā/Dat ander water heet Gihō/
dat vliet al om dat gantse Morenlandt/Dat derde
water heet Hydeckel/dat vliet oostwaert na Assy=
rien/Dat vierde water Euphrates
Ende God die HEERE nam dē mensce/eñ set
tede hē indē Lusthof Eden/dat hi dat tuelen eñ be
warē soude/Ende God de HEERE geboot dē mē
sche/ende seyde/vā alle boomē des Lusthofs suldi
eten/Maer vandē boom der kennissen des goets
ende des quaets en suldi niet eten/Wāt in wat da
ge ghi daer af eten sult/suldi den doot steruen
Eñ God die HEERE sprac/Tē is niet goet/dā
die mēsce alleē si/Ic wil hē eē hulpe makē die hem Ma
bi stae. Als God die HEERE gemaect hadde van=
der aerdē alderlei dierē optē velde/eñ alderley vo=
gel onder dē hemel/bracht hise tot dē mēsche/ dat
hi sage/hoe hise noemē soude/Wāt so die mensce
alderley leuēde sielē noemen soude/so souden si heeten
Eñ die mēsce gaf eenen yegelikē vee/eñ vogel on
der dē hemel eñ die dierē optē velde sinē naē Mer eccle.
men vant den mēsche geen hulpe die hē bi stonde. D
Doe liet God de HEERE eenē vastē slaep vallē
op den mensche/ ende hi ontsliep/Eñ hi nam een mat.
vā sine ribben/ende sloot die stede toe met vleesch
ende God die HEERE maecte een wijf vā die rib=
be/die hi vanden mensche nam/ende brachtese tot
hē/Doen sprac die mensche/Dat was een been vā
minen beenē/ende vleesch van minen vleesche/Mē
salse Maninne heeten/daer om/dat si vanden mā
genomen is/Daer om sal een man sinē vader ende
moeder laten/ende aen sinen wiue hangen ende si
twee sullen sijn een vleesch/Ende si waren beyde
naect/die mensche ende sijn wijf/eñ si en schaemdē
hen niet

¶ Hoe dat die slange den mensche bedrooch/ende verma
ledijt wort/hoe Adam ende Eua tgebot brakē/ende daer
omme haer cruis van Gode ontfinghen ende wt den Pa=
radijse ghedreuen worden   Dat .iij. Capittel

A
ij co xi a

ENde die slange was listiger dan alle
dieren op aertrijcke die God die HE=
REE gemaect had/ en sprac totte wy
ue/ Ja soude God geseit hebben/ Ghi
en sult niet eten van alderley boomen
indē Lusthoue? Doe sprac dat wijf totter slanghen
Wi eten vāden vruchtē der boomē des Lusthoofs
Mer vanden vruchtē des booms die midden indē
Lusthof is/ heeft God geseit/ En eetet daer niet af
en rueret ooc niet aen/ op dat ghi niet en sterft
Eñ die slange sprac totte wijue/ Ghi en sult die
doot geensins steruen/ wāt God weet dat in welc
B kē dage/ dz ghi daer af etē sult/ so sullē v ogen geo
pēt wordē/ eñ sult sijn als God/ eñ wetē wat goet
eñ quaet is/ Eñ twijf aensach dz die boō goet eñ lu
stich was/ ō dair af te etē/ eñ lieflic te aēsiē/ dz enen
lustigē boō was/ wāt dise verclaerde/ eñ si brac dye
brucht af/ eñ adtse/ eñ si gaf harē man ooc daer af
eñ hi adt/ Doe werdē haer beyder ooghen geopēt
eñ bekendē dat si naect warē/ eñ blochtē bijchbla
deren/ ende maecten hen eenen voorschoot
C Eñ si hoordē die stēme Gods des HEREN
wādelē indē Lusthof/ doē dē dach koel wordē was
eñ Adā borch hē mz sinē wiue vādē aēsichte Gods
des HEREN/ ondē die boomē indē Lusthoue/ Eñ
God die HERE riep Adā/ eñ seide tot hē/ Waer
sidi? Eñ hi sprac/ Jc hoorde v stēme indē Lusthoue
eñ vreesde mi ō dz ic naect was/ eñ daerō borchde
ic mi/ Dye HERE seyde/ wye heuet v geseyt/ dat
ghi naect zijt/ Hebdi niet getē vāden boom/ daer ic
v af geboot/ ghi en soudet niet daer af eten? Doen
sprac Adā/ dz wijf die ghi mi gegeuē hebt/ gaf my
vāden boom/ eñ icadt/ Eñ God die HERE sprac
totte wiue/ Waerom hebdi dz gedaē? Dat wijf ant
woorde/ die slange bedrooch mi ende ick adt
Eñ God die HERE sprac totter slangē/ Wānt
ghi dit gedaē hebt/ suldi sijn vermaledijt voor alle vee
eñ alle dierē optē velde/ ghi sult op uwē buyc gaen
eñ aerde etē al v leuē lāc/ Eñ ic sal vyātscap setten
tusscen v eñ den wiue/ eñ tusscē uwē sade eñ harē
sade/ Dit selue sal v dat hooft vertreden/ ende ghy
sult hem in die versenen bijten
Ende totte wiue sprac hi/ Jck sal v vele catiuie
heden toesēynden/ als ghi groot sult gaē/ ghi sult
v kinderen in pijne baren/ Ende ghi sult wesen on
der des mās macht/ ende hi sal v here zijn
Eñ tot Adā seide hi/ Om dat ghi verhoort hebt
ws wijfs stēme/ eñ hebt getē vādē boom/ daer ick
v af geboot/ eñ seide/ Ghi en sult daer niet af eten
vermaledijt si die aerde om dinē wil/ mz arbeit suldi
v daer af generē/ al v leuē lanck/ doornē eñ diste=
lē sal si v dragē/ eñ ghi sult dat cruyt des velts eten
Jn sweete ws aensichts suldi v broot eten/ tot dat
ghi weder aerde wort/ daer ghi af gecomē zijt/ want
ghi sijt stof/ eñ sult weder tot stof werden.
Eñ Adam hiet zijn wijf Heua/ daerom dat si een
moeder is alder leuēder menscen/ eñ God dye HE=
RE maecte Adā eñ sinen wiue/ rockē vā vellē/ eñ
trocse hē aē/ Eñ God die HERE sprac/ Siet Adā
is geworden als ōser eē/ eñ weet wz goet eñ quaet
is/ Mer nv dat hi niet wt en steke zijn hant/ eñ ooc
breke vāden boō des leuēs/ eñ ete/ eñ leue eewelic
God die HERE liet hē doen wt dē Lusthoue
Eden/ dz hi dat aertrijc soude bouwē daer hi af ge
comen was/ eñ dreef Adam wt/ Eñ stelde voor dē
Lusthoue Eden den Cherubim/ eñ eē blinckende
vierich swaert/ om te bewaren den wech totten
boom des leuens

¶ Hoe dat menscelike gheslachte vermenichfuldicht wort Adam eñ Eua in cain eñ Abel/ ende hoe Cain Abel sloech ende Cain vluchtede

Dat iiij Capittel

A
heb xi a

ENde Adā besliep zijn wijf Heua/ eñ
si ontfinc/ eñ baerde Kain/ eñ seyde/
Jc heb vercregen den man des HE
REN/ Eñ noch baerde si Habel sinē
broeder/ eñ Habel wert een schaep
herder/ ende Kain een ackerman
Eñ het gebuerde na zōmige dagē/ dz Kain dē
HERE offer brachte vādē vruchtē des velts/ eñ
Habel bracht ooc vāden eerstē geborenen ō scapē
eñ vā harē vette/ Eñ de HERE aēsach tot Habel
eñ tot sinē offer/ Mer tot Kain eñ tot sinē offer en
hielt hi hē nz/ Doē wert Kaī zeer grā/ eñ zijn gelaet
vāderde hē. Doē sprac de HERE tot Kain Wair
om vertoordt ghi v/ eñ waerō vādert hē v gelate?
ist nz also? Waerdi goet/ so waert eē offer/ en sidi nz
goet/ so sal die zōde ligge totter opēbaringen toe/
Mer laet hair bewegighe onō v zijn/ eñ zijt ghi haer
heer/ Doe sprac Kain met sinen broeder Habel.

D
Eñ tghebuerde/ doe si optē velde waren/ stont
Kain op tegē sinē broeō Habel/ eñ sloech hē doot/
Eñ die HERE seyde tot Kain Waer is v broeō
Habel? Eñ hi antwoorde/ Jc en weets niet/ sal ick
mijns broeders verwaerder zijn? Mer de HERE
sprac/ Wat hebdi gedaē? Die stēme vā ws broeōs
bloet roept tot mi vanō aerdē/ Nv daerō suldi ver
maledijt zijn opter aerdē/ die opgedaē heeft haren
muyl/ eñ v broeders bloet vā uwen handē ontfan
gen/ Als ghi den acker bouwē sult/ soo en sal hi v
zijn vermogen niet voort brenghen/ Ontstadich
ende vluchtich suldi zijn opter aerden
Kain seide tot den HERE/ Mijn misdaet is
meerder/ dā dz si mi vergeuen worde mach/ Siet
ghi drijft mi hedē wt dē lāde eñ ic sal mi voor uwe
aēsichte verbergē/ eñ moet ōstadich eñ vluchtich zijn
opter aerdē/ So salt mi vergaē/ dz soe wie mi vint
sal mi dootslaē/ Mer die HERE sprac tot hē Het
sal also zijn/ dat so wie Kain dootslaet/ dat sal seue
fout gewrokē werden/ Eñ die HERE sette een
teekē aē Kain/ dat niemāt hē en versloege/ wie dz
hē vōde/ So gic Kain vādē aēsichte des HERER
eñ woōde int lāt Nod aē de sijde Edē tegē dē ooste
Eñ Kain besliep zijn wijf/ eñ si ontfinck eñ baer
de Hanoch/ Eñ hi stichte eē stat/ die noemde hy na

[D]

Jabal vāt dat snaren= spel / eñ musike Tubal= kain deerste demettē hamere smede hi vant de manier õ iser eñ metael metten graefiser te werc= ken Naema vāt eerst die draperie wāt tot dier tijt

rad wan Mahuiael/ Mahuiael wan Methusael/ Methusael wan Lemech

Lemech nā twee wiuē/ die een hiet Ada/ dāder Zilla Eñ Ada wan Jabal/ vā hē quamē die in ten tē woondē/ eñ vee haddē/ Eñ sijn broeder hiet Ju bal/ vā hē quamē die met harpē eñ pipē omgingē Dese Zilla wā ooc (te wetē) Tubalkain / dye wert een kūstenaer in alle meesterlike stuckē vā metael werc eñ vā yser Eñ Tubalkaīs suster hiet Naema

Eñ Lemech sprac tot sinē wiuē Ada eñ Zilla/ Hoort mijn stemme Lemechs wiuē/ Laet mijn redē tot uwē ooren comen/ Ic heb eenē man verslagen mi tot eender wondē/ eñ eē iongelinck tot mijnder plagen/ Kain sal seuen werf ghewroken worden/ mer Lemech seuenentseuentich werven

Eñ Adā besliep noch zijn wijf/ eñ si baerde eenē sone/ diē hiet si Seth/ wāt God heeft mi (sprack si) eē ander zaet geset voor Habel/ dē genen die Kain gedoot heeft/ Ende Seth wan ooc eenen sone/ eñ hiet hem Enos/ Ter seluer tijt begonstmē den na me des HEREN aen te roepen.

¶ Hier wort Adams gheslachte verhaelt / ende dat ouder dom der mannen van sinen geslachte tot Noe toe

Dat.v.Capittel.

[A] toe so ge vruyete mē n zdā die vellē ende die werelt had ghe staē M.C iaer / eñ xxiiende was voor

Dit is dat boec vā des menscē gebooʀ te ter tijt doe God dē mensche schiep eñ maecte hē na die gelikenis Gods Hi schiepse een manneckē eñ een vrou kē/ eñ gebenedidese/ eñ hiet harē na me mensche ter tijt doen si gescapen werden

Eñ Adā was .C./ eñ .xxx. iaer out/ eñ wā eenē sone/ die hē heel gelijc was/ eñ hiet hē Seth/ eñ leef de daer na achthondert iaer/ eñ wan sonē eñ doch= teren/ Also dat sijn geheel ouderdom wert neghen hondert eñ dertich iaren/ ende hi sterf

Seth was .C. eñ vijf iaer out/ eñ wan Enos/ eñ leefde daer na achthondert ende seuen iaer / eñ wan sonen eñ dochterē / dat alle zijn dagen waren negenhondert ende twalef iaer eñ sterf

[B] Christ? gheboor= te iiij M cc. ende xxix iaer

Enos was .xc. iaer out/ eñ wā Kenā/ eñ leefde daer na acht.c. eñ .xv. iaer/ eñ wā sonē eñ dochterē dat al sijn dagē werdē .ix.C. eñ vijf iaer/ eñ sterf

Kenā was .lxx. iaer out/ eñ wan Mahalaleel/ eñ leefde daer na achthondert/ eñ .xl. iaer/ eñ wan sonē eñ dochterē/ dat al sijn ouderdom wert negen hondert eñ thien iaer/ ende sterf

Mahalaleel was .lxv. iaer out/ eñ wan Jared/ eñ leefde daer na achthondert ende dertich iaer/ eñ wan sonen ende dochterē/ dat alle zijn ouderdom wert achondert eñ .xcv. iaer/ ende sterf

[C] Ecc xliiij Hebr xi a De werelt had gestaen M.C. xxij iaer eñ was voor Christ? geboor te iiij m eñ lxxvij iaren

Jared was .C. eñ .lxij. iaer out/ eñ wā Henoch eñ leefde daer na achthondert iaren/ eñ wan sonen eñ dochteren/ dat al zijn ouderdom wert negēhon dert .lxij. iaren/ ende sterf

Henoch was .lxv. iaer out/ eñ wā Mathusalah eñ leyde eē godlic leuē drie .C. iaer daer na / eñ wā sonē eñ dochterē / dz al zijn ouderdō wert drie .C. eñ .lxv. iaer/ eñ want hi goddelic leefde / nam hem God wech/ eñ hi en wert niet meer gesien.

Methusalah was .C. eñ .lxxxvij. iaer oudt/ ende wā Lamech/ eñ leefde daer na seuē/ C/ ende .lxxxij. iaer/ eñ wan sonē eñ dochterē/ dat al sijn ouderdō wert negenhondert iaer ende .lxix./ ende sterf

Lamech was .C. eñ .lxxxij. iaer out/ eñ wā enē sone/ eñ hiet hē Noah/ eñ sprac die sal ons troosten in onsen werckē/ eñ inder becommeringhen onser handē opter aerdē/ die de HERE vermaledijt had / Daer na leefde hi/ cccc/ eñ/ xcv/ iaer / eñ wā soonen eñ dochteren/ dat al zijn ouderdom wert seuēhon= dert/ eñ seuenentseuentich iaer/ ende hi sterf

Noah was vijfhondert iaer out/ ende wā Sem Ham/ ende Japhet

Sirā iij.m. lvij.ia voor C stus ghe boorte als de we relt gh staē ha M.vi.c xiij.iae

¶ Hoe dat God om der menschen sonden wille die gehe le werelt liet verghaen metten watere / wtgenomen Noe met hem achte/ ende van allen dieren een paer / ende hoe hi die arcke maken soude

Dat.vi.Capittel.

[A] psal .xl ec.xviij

Als hē die menscen begonstē te vermeer derē opter aerdē eñ haddē opgevoet dochterē/ Eñ sièdē die kinder Gods na dē dochterē der menscē/ hoe schoon dz si warē/ namē si te wiue/ die welc= ke si wildē/ Doē sprac de HERE/ Minen geest en sal niet altijt rechter zijn onder den menscē/ want si vleesch zijn / Jck wil hem respijt gheuen/ c/ eñ/ xx/ iaer

Het warē ooc in diē tijdē tyrannē opter aerden Wāt na diē dz die kinderē Gods die dochterē der menscen besliepē/ eñ kinderē wonnē/ werden daer wt geweldige inder werelt / eñ vermaerde mannē [B]

Mer doe die HERE sach/ dat der menschen ec xliiij. quaetheyt groot was opter aerden/ eñ alle opset / eñ gedachtē haerder hertē alleē totten quade warē altijt so berouwet hē dat hi dē mēsce gemaect had opter aerdē/ eñ tbecōmerde hem in zijn hert/ eñ sprac/ Jck wil die mēscē die ic gescapē heb/ te niete doē vanū aerdē/ Vandē menscē aen tot den beestē toe/ ende tot dē gewormte/ ende tot den vogelen onder den hemel/ Want mi berout/ dat ickse ghemaect heb/ Mer Noah vant genade voor den HERE

Dit is Noahs gheboorte/ Noah was een recht vroom man/ eñ sonder veranderinge/ eñ leyde een godlic leuen tsinē tijdē/ eñ wā drie sonen/ Sē/ Ham Japhet/ Mer die aerde was besmet voor dē oogē Gods/ eñ vol quaetheden/ Doen sach God opter [C] aerden/ eñ siet Sy was verdoruē/ wādt alle vleesch had sinen wech verdoruen opter aerden

Doe sprac God tot Noah/ Dat eynde van allē vleesch is gecomē voor mi/ wāt de aerde is vol van haer der quaethedē/ eñ siet/ ic wilse verderuen met der aerdē/ Maect v een arcke van Dennē hout eñ maect cameren daer inne/ ende bepeectse met peck van binnen/ ende van buyten/ eñ maectse aldus

Drie hondert ellen sal die lencte zijn. L. ellen die wijde/ eñ .xxx. ellen die hoochte/ Een venster suldy makē bouē int opperste/ een elle groot zijnde/ Die duere suldi settē midden in haer side/ Dat onderste deel suldi twee vi eē ende drie vi een maken

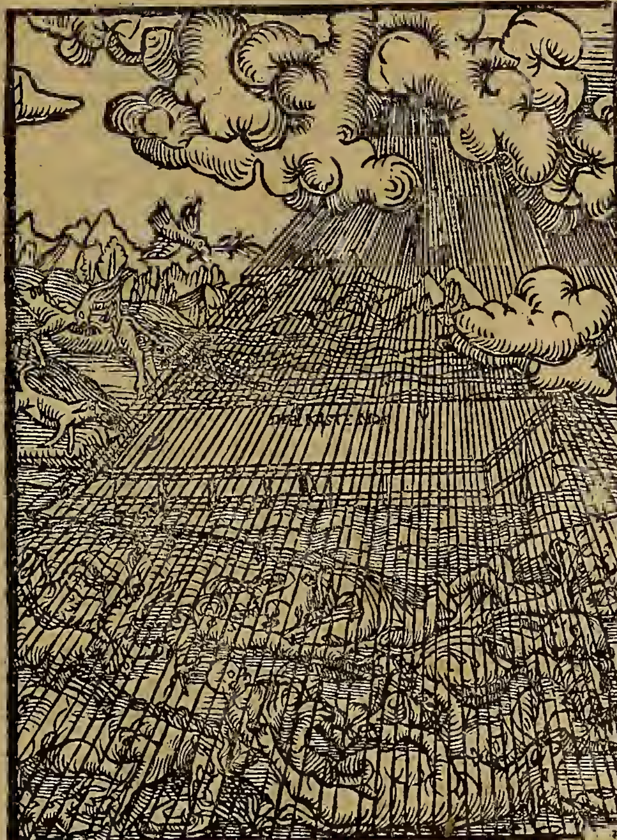
Wāt ic sal eē diluuie vā water latē comē opter aerdē/ om te verderuen alle vleesce/ daer een leuen de adē in is onder den hemel/ al watter opter aerdē is sal vergaē/ mer mz v wil ic een verbōt stellen/ eñ [D] ghi sult inder arckē gaē/ met uwē sonē/ met uwen wiue/ eñ met uwer sonē wiuen/ Eñ ghy sult inder arckē doen alderley dier van allē vleesche een paer mānnekē eñ wijfkē/ dz si leuēde bliuē mogē bi v Vā den voghelē na haer der aert/ vandē beesten na zijn der aert/ eñ vā alderley gewormte opter aerdē nae

De we-
relt had
gestaē
ij.m.cc.
lxxix.a.
eñ was
voor
Christ?
geboor-
te ij.m.
viij.c.eñ
xx.iaer.

synder aert. Van elcken sal een paer tot v ingaen/
op dat si leuende bliuen/ Eñ ghi sult alderley spij-
se nemen diemē eedt/eñ ghi sultse bi v vergaderen
dat si v eñ hen wesen tot spijsen / ende Noah dedet
alle wat hem God geboot

¶ Hoe Noe mettē sinen in die arcke ghinc/ende hoe God
dat water ouer alle dat aertrijc liet comen

Dat vij Capittel

Ende de HEERE sprac tot Noah/
gaet inder arckē / ghi eñ alle v huys
A wāt v heb ick rechtueerdich ghesien
voor mi in deser tijt. vā allē suyuerē
beestē neēt met v/seuē eñ seuen/dat
mannekē eñ zijn wijfken/eñ vāden onsuyuerē bee
sten een paer dat mannekē eñ zij wijfkē /desgelijc
vanden vogelē onder den hemel/seuē eñ seuen/dz
B mānekē eñ zijn wijfkē/op dattet zaet leuendich bli
Matth ue op dat heele aertrijc/Wāt noch na. vij. dagē sal
xxiiij.b. ic latē regenen opter aerdē. xl. dagē/ eñ. xl. nachtē
eñ vderuen al dat wesen heeft /vāder aerdē/dat ic
gemaect heb

Eñ Noah dedet al dat hē dye HEERE geboot
Noah was ses. C. iaer out /doē dwater d diluuien
opter aerdē quā /Eñ hi ginc in darcke mz zijn soo
nē/om de waterē der diluuiē/Vādē suuerē beesten
eñ vāden onsuyuerē/vāden vogelen. eñ vā alle ge
wormte der aerdē gingē tot hē bi parē ind arcken
mānecken eñ wijfkē/so hē die HEERE gebodē had

Eñ doe die seuē dagē geledē warē / quā dwater
der diluuiē opter aerdē/ In desen seshonderstē iae
re des ouderdōs Noah/dē .xvij. dage des tweedē
maents/dats dē dach/doē brakē op alle die fontei
nē des grootē afgrōts/eñ het dedē haer op dye vē
sterē des hemels / eñ het quā eenē reegē opter aer
den veertich daghen ende veertich nachten

Effen indē seluē dage ghinc Noah inder arckē

met Sem/Ham/eñ Japhet/sinē sonē /eñ met sinē
wiue/eñ mz zijnd sonē drie wiuē/ ooc alderlei dier
nae zijnre aert/alderley beeste nae haerder aert /al
derley gewormte dat opter aerdē cruypt nae zijnd
aert/eñ alderley geuogelte na zijnder aert /al wat
vliegen conde/eñ al wat voeten hadde/ dat ghinck
tot Noah inder arckē bi parē vā allē vleesche/daer
eē leuēdige gheest in was / eñ dz warē mannekēs
eñ wijfkens/ vā alderley vleesche /eñ gingē
daer in / alsoo Godt hen ghebodeu hadde/
Eñ de HEERE beslootse daer in vā buiten

Doe quā die diluuie .xl. dagē lanc opter
aerdē/eñ die waterē wiessen /eñ hieuen dye
arcke op eñ droegēse op bouē der aerdē al-
so nā dat water de ouerhādt/eñ wiesch zeer
opter aerden/alsoo dat die arcke op dat wa
ter dreef/ Eñ twater werdt machtich/ende
wiesch so seer opter aerden/dat alle hooghe
berghen onder alle den hemel bedect werdē
Vijfthiē ellē hooch ginc dat water ouer dye
berghen die bedect werden

Doe ghinck alle vleesch onder dat opter
aerdē crupt / van voghelen / van beesten/ D
van dierē /eñ al wat hē ruert opter aerden/
eñ alle menschen/eñ al wat eenen leuenden
adem hadde opt drooghe/dat sterf

Also verginct al wat opter aerdē was/
vāden menschen aen totten beesten toe/ooc Sap.x
dat gewormte/eñ die vogelen onder den he
mel. dat verghinck al vander aerden/alleen
Noah bleef daer ouer / eñ watter met hē in
der arcken was/ende dat water stont opter
aerden hondert ende vijftich daghen

¶ Hoe dat water ophielt/ende Noe wt die arcke
ginc/ende Gode offerde /ende God beloofde niet
meer die werelt metten watere te verderuen/ende
dat den zaettijt /oost/coude/hitte/somer/winter
nacht / ende dach / niet rusten en sullen tot des werelts
eynde

Dat.viij.Capittel

God ghedachte Noah/ende alle dierē/eñ A
alle beesten/die met hē inder arcken wa
ren/ eñ liet wint opter aerden comē/eñ
die wateren vielē/ ende die fonteinen des afgrōts
werden verstopt/ met den vensteren des hemels/
eñ die reghen des hemels wert verbodē /ende dat
water verliep vander aerdē/ eñ minderde nae. C.
ende. L. daghen / Ende optē .xxvij. daghe des. vij. B
maēts quā de arcke neder op tgeberchte Ararat/
twater minderde voort aen / eñ minderde tot op
die. x. maēt/ Tē eerstē dage des tiendē maēts sach
men die toppē vāden bergen/ Nae. xl. dagē dede
Noah die venster der arckē op/die hi gemaect had
eñ liet eenē rauen wt vliegen /dye vlooch wt/ende
quā niet weder / also lange tot dat water vdrooch
de opter aerdē/ Daer nae liet hi een duue vā hē wt
vliegen/op dat hi wiste /oft dat water geuallē wa
re opter aerdē/eñ doe die duue niet en vāt daer ha
rē voet op gerustē cōste /so quā si weder tot hē ind
arckē/wāt twater was noch opt heel aertrijc/doē
stack hi die hāt wt/eñ nāse weđ tot hē ind arcken.

Eñ doe heeft hi noch ander seuē dagen ghebeyt/
eñ hi liet noch een ander duue vliegē wter arcken
die quā tot hē te vespertijt/eñ siet/ eē olijfblat had

si afgebroken/eñ droecht in harē beck. Doen ver-
stont Noah dat dwater geuallē was opter aerden/
Maer hi beyde noch seuē dagē/eñ liet een duue wt
C vliegen/die en quam niet weder tot hem
Indē.vi.C.eñ eenē iaere des ouderdoms Noah
ten eersten daghe der eerster maent/ verdroochde
dat water opter aerden. Doen dede Noah dat dac
vander arcken/ende sach dat alle die aerde drooch
was/Alsoo wert die aerde geheel drooghe den se-
uenentwintichen dage der tweeder maent.
Doe sprac God tot Noah/eñ seide ghaet wt der
arcken ghi eñ v wijf/v sonē/eñ uwer sonen wiuen
met v. Alderley dier dz by v is van alderley vleesch
van vogelē/vā veestē/eñ alderley gewormte/dz op
ter aerdē cruypt/dat gae met v wt/eñ wast opter
aerdē/eñ zijt vruchtbaer/eñ vermeert v opter aer-
den. Also ghinc Noah wt met sinen sonē/met sinē
wiue eñ sijnder sonen wiuen/ooc alderley dier ende
ghewormte/alderley vogel/eñ al wat opter aerdē
D cruypt/dat ginck wter arcken/een yegelijc tot siuē
ghelijcken
Eñ Noah maecte dē HERE eenē outaer/ende
nam van alderley vee/eñ vā alderley reyne gheuo-
gelte/eñ offerde brantoffer op den outaer/eñ dye
HERE roock den lieflijken rueck/ ende sprack in
sijn herte. Ic en wil daerde niet meer voortaen ver
maledien om der menschen wille/wāt des menscē
opset des hertē is quaet vā zijnder ioncheit aē/Eñ
ic wil voortaen niet meer slaē alle datter leeft/ghe
lijc ic gedaen heb/Also lange als die aerde staet/en
sal niet ophouden/zayen/ende den oogst/coude/eñ
hitte/somer ende winter/dach ende nacht

¶Hoe dat God Noe seghende ende sine sonen/ ende met hem een verbont maecte/ende beuestichde den houweliks staet/Trechte des wereltliken swaerts/eñ den reghenboge tot een teeken des verbont

Dat.ix.Capittel

A Ende God gebenedide Noah/eñ zijn
sonē/eñ sprac/zijt vruchtbaer/eñ ver
meerdert v/eñ veruult de aerde. Eñ
v vreese eñ anxt si op alle dierē d aer-
dē op alle vogelē onder dē hemel/ eñ
op al datter opter aerden cruypt/eñ alle vissē der
zee zijn in dijn hant geleuert. Al wat hē ruert ende
datter leeft/dz si v spijse ghelijc groene cruyt heb ict
v al gegeuē. Dat wtghenomen/en eedt dat vleesch
met dē bloede niet/daer die siel in is/ wāt ick wil v
bloet daer v siele in is/vā allen dieren handē eysscē
eñ wil des menscen siele vereysscē van des menscē
handen eens yegelics siele van des anders handen
So wie des menschen bloet stoort/diens bloet
sal ooc door menschen gestort worden/wāt God
heeft dē mēsch na zijn beelt gemaect/weest vrucht
Math. baer/eñ vermeerdert/ende geneert v opter aerdē
xxvi.c. dat uwer vele daer op worden
Dz weer Noch sprac God tot Noah/eñ tot sijn sonē m3
B hē/Siet/ic sette mijn verbont met v lieden/eñ met
lic swe:rt uwen zade/eñ met v/eñ met alle leuēde dierē bi v
liet God vā vogelē/tot vee/eñ tot alle dierē der aerdē/by v
hier in. eñ al dz wter arckē gegaē is/soo wat dier dat si op
ter aerdē/Eñ stelle mijn vbont met v/dz voort aen
niet meer alle vleesche verdoruē en sal wordē met
ten water der diluuien/eñ en sal voort aen gheen
diluuie meer comen/die daerde verderue
Eñ God sprac/dat is dat teekē mijns verbōts
dat ic ghemaect heb tussceen mi eñ v/eñ alle leuēde
dierē m3 v/voort meer ewelic. Minē boge heb
ic geset indē wolckē/die sal dz teekē zijn mijns ver-
bonts tussceen mi ende der aerden/Eñ als ic dē he
mel sal hebbē ouertogē met wolckē/so salmē mi
nē boge sien indē wolckē/eñ dan sal ic ghedachtich
wesen mijns verbonts/tussceen mi eñ v/eñ alle le-
uende dierē/in alderley/vleesch dat n3 meer voort
aen eenige diluuie come/die alle vleesch verderue
Daerom sal minē boge in die wolcke zijn dat ic hē
aensie/eñ gedēcke aen dat eewige verbont tussceen
God eñ alle leuēden dieren/in allen vleesche / dat
opter aerdē is/Dit selue seyde God ooc tot Noah
dit sal sijn dat teeken des verbonts dat ic ghedaen
heb tusschen mi eñ alle vleesche opter aerden
Die sonē Noah die wter arcken ghinghen zijn C
dese/Sem/Ham/Japhet/Mer Ham is die vader
Canaan/dit sijn dye drie soonen Noah/van/desen
wert alle lant beseten.
Ende Noah begonste ende wert een ackerman
ende plantede den wijngaert/ende doe hi den wijn
dranck/wert hi droncken/ende lach inder tenten
ontdect/Als nv Ham Canaās vader sijns vaders Iesa.
manlicheidt sach/seyde hijt beyde sinen broederen Matt
daer buyten/Doe namen Sem ende Japhet haer xxij.c.
cleederen/ende leydense op haerder beyder schou
deren ende si gingen eerselinx daer toe/eñ decten
haers vaders manlicheit toe/ende si keerden haer
aensichte/op dat si haers vaders manlicheydt nyet
en sagen

Als Noah ontwaecte van sinē wine/ende ver-
nam wat hem sine ioncste sone ghedaen hadde soe D
seyde hy
Vermaledijt si Canaan/eñ si een knecht alder
knechten/zijnder broederē/ende noch seyde hi/ge-
looft si God die HERE Sems/eñ Canaan si zijn
knecht/God breyde Japhet wt/ende laet hē woo-
nē in Sems wooningen/eñ Canaan si zijn knecht
Noah leefde na der diluuien drie hondert ende
vijftich iaer/dat alle sijn geheel ouderdom wert ne
genhondert ende vijftich iaer / ende hi sterf.

¶Vanden gheslachten die vanden kinderen Noe quamen ende wat lant dat een ieke in nam ende besadt.

Dat.x.Capittel.

Dit is de geboorte der kinderē Noah
Sem/Ham/Japhet/eñ si wounē ki A
deren na der diluuien / Die kinderen
Japhet sijn dese/ Gomer /Magog/
Madai/Jauan/Tubal/ Mesech/eñ
Tiras. Mer die kinderē van Gomer sijn dese
Ascenas/Riphat/ende Thogarma. Dye kinderen

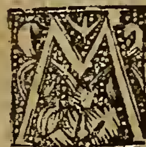
van Jauan zijn dese/Elisa/Tharsis/ Kithin/ende
Dodanim /van desen zijn wtgebreyt die eylanden
der Heydenen/in haren lantschappē/elck nae haer
der spraken/geslachten ende lieden

Die kinderē vā Ham zijn dese/Chus /Mizraim
Phut/eñ Canaā/Met Chus kinderē zijn dese/Se
ba/Heuila/Sabtha/Reyma eñ Sabthecha / Met
die kinderē vā Reyma zijn dese / Scheba eñ Dedan

Met/Chus wā Nimrod/Die begonste een ge
weldich here te zijn opter aerdē/eñ was eē gewel
B dich iager voor dē HEERE/Daer wt coemt dat ge
meyn seggē/dz is eē geweldich iager voor dē HE
RE gelijc Nimrod. Thegin zijns rijcs was Babel
Erech/Acud/eñ Calne int lant Sinear/Vā diē lā
de is dair na comē Assur/eñ stichte Niniue/eñ der
stadt stratē/eñ Calah/dair toe Ressem tusscē Nini
pa.i.a ue eñ Calah/Dits eē grote stat/Mizraim wā Lu=
dim/Enamim/Leabim/Naphtutim/ Pathrusim
eñ Kasluhim/Vā die zijn comē die Philisteē eñ Cap
thorim. Eñ Canaā wan/Zidō sinē eersteē sone/eñ
Heth/Jebusi/Emori/Girgosi/Hiui/Arcki/Sini
Aruadi /Zemari/eñ Hamathi/daer wt zijn gespro
tē de geslachtē d Cananitē / eñ hare palē warē vā
Zidō aen/door Gerar /tot Gaza toe/tot datmen
coemt te Sodoma/Gomorra/ Adama/Zeboim
eñ tot Lasa/Dit zijn die kinderē Ham in harē ghe=
slachtē/sprakē/landen/eñ lieden. Sem die broeder
C Japheth die grootste/wan oock kinderen/die eē va
der is alder kinderē vā Eber/eñ dit zijn sine kinde
rē Elā/Assur/Arphachsad/Lud/ eñ Arā Die kin=
derē Arā sijn dese/Vz/ Hul /Gether/ eñ Mas. Ar
phachsad wā Salah/ Salah/wā Eber/Eber wā.ij
sonē/Deē hiet Peleg daerō dz zijnō tijt die werelt
gedeilt wert/zijn broeđ hiet Jaketā / Eñ Jaketam
wā Almodad/Saleph/Hazarmaueth / Jarah/
Hodorā/Vsal/Dikela/Obal/Abimael/Seba/O=
phir/Heuila/eñ Jobab/dat sijn alle kinderē vā Ja
ketam/Eñ haer woninge was van Mesa aen tot
datmē coēt te Sephara/aen den berch tegēt oostē
dz sijn die kinderē vā Sem in harē geslachtē/spra=
kē/landē eñ liedē/Dat sijn nv die geslachtē der kin
derē Noach in harē geslachtē eñ liedē/Van diē sijn
gesproten die lieden opter aerden na der diluuien

¶ Vanden thoorn van Babilonien/zijn timmeragie/ende destructie

Dat xi Capittel

Mer alle die werelt had eēderley tale ende sprake / Doen si nv reysden ten oosten waert / vondē si een pleyn int lant Sinear/eñ woondē aldaer/ende sprakē met malcanderē/Wel op laet ons kareelē makē eñ backē/Eñ si namen kareelē tot steenē/eñ lijm tot moortele/eñ seidē/Laet ons een stadt eñ thooren maken/wiēs opperste aendē hemel reyckē/dat wi ons eenē naem maken /wāt wi sullē misschien verdreuē wordē in allen landen.

M ..itwas M. ccc.eñ .iaren ..oor ..ristus ..boor Die ..erelt ..ad ghe ..aēt we ..uysent ..ccc/ eñ ..ij. iaer

Doe quam de HEERE neder dat hi sage die ste
de/eñ thoren/die der menschen kinderen stichten/
Eñ die HEERE sprac/Siet/het is eenderley volc/
eñ sprake onder hen allen / eñ hebbē dat begōst te
doen/si en sullen niet aflatē van alle dat si voor ge
B nomen hebben te doē/ Wel op/Laet ons neder da
len/ende haer sprake aldaer verwerrē /dat die een
des anderen sprake niet en verstac

Also verstroey dese die HEERE van daer in al=

len landen/dat si ophielden die stadt te timmeren/
daer af heet haren naem Babel / om dat die HE=
RE aldaer verwerret heeft alder landen sprake/ C
ende heeftse van daer in allen landen verstroeyt.

Dit sijn Sem ghestachten/ Sem was hondert
iaer oudt/ende wan Arphachsad/twee iaer nader
diluuien/ ende leefde daer na vijfhondert iaer/ en=
de wan sonen ende dochteren

Arphachsad was.xxxv.iaer out/eñ wā Salah
eñ leefde daer na.cccc.eñ drie iaer /ende wan sonē
ende dochteren

Salah was dertich iaer out/eñ wan Eber / eñ
leefde daer na.cccc.eñ drie iaer/ende wā sonen en Als A=
de dochteren brā wert

Eber was vierendertich iaer out / eñ wan Pe geboorē
leg/eñ leefde daer nae.ccc.eñ dertich iaer / eñ wan voor cri
sonen ende dochteren stus ghe

Peleg was dertich iaer out /ende wan Regu/ boorte ij
ende leefde daer na twee hondert eñ negen iaer eñ m.iaerē
wan sonen ende dochteren als dye

Regu was tweendertich iaer oudt / ende wan werelt
Serug /eñ leefde daer na tweehondert ende seuē gestaen
iaer/eñ wan sonen ende dochteren hadiij.m

Seruh was dertich iaer out/eñ wan Nahor eñ c.eñ ach
leefde daer na.cc.iaer/eñ wan sonen eñ dochteren tentach
Nahor was negēentwintich iaer out/ eñ wā Tha tentich
rah/eñ leefde daer na hondert ende negenthien ia iaren
ren/ende wan sonen ende dochteren Ninus

Tharah was tseuentich iaer out / ende wan A deerste
bram/Nahor eñ Haram coninck

Dit sijn die geboorten Tharah / Tharah wan D
Abraham/Nahor ende Haran / Maer Haran wā vā Assy
Lot/Haran sterf voor sinē vader Tharah / in zijns riē was
vaders lant te Vr in Caldeē/Ende Abram eñ Na dye eer=
hor namen wiuen/Abrams wijf hiet Sarai ende ste die
Nahors wijf Milca Harans dochtere/welcke Ha buten si
ram die vader was van Milca ende Jisca / Maer nē lādē
Sarai was onvruchtbaer/ eñ en hadde geen kint tooch eñ

Doen nam Tharah sinen soon Abram eñ Lot āder na
zijns soons Harans sone / ende Sarai zijns soons tiē be
Abrams wijf/ende hi vuerdese vā Vr /wt Caldeē street/hi
dat si in dat lant Canaan soudē gaen/ ende si quā bracht
men te Haran/eñ si woonden aldaer /Ende Tha gheheel
rah werdt twee hondert ende vijf iaer oudt / ende Asiē on
sterf in Haran der hem

¶ Hoe dat God Abrahame beual wt zijn lant te reysen ende hem een belofte gaf /ende als Abraham in Egipten quam/wert hem zijn huysvrouwe ghenomen/ende weder omme ghegheuen/door Gods beuele

Dat xij Capittel

A
Ac.vij.a nde die HEERE sprack tot Abram
Ghaet wt ws vaders lant/en van v
maechscappe/en wt ws vader huys/
in een lant dat ic v thoonen sal/en ick
sal v tot ene grote volcke maken/En
ic sal v gebenedien/ende ic sal uwen naem groot ma
ken/En ghi sult es gebenedijdinge zijn/Ic salse ge-
benedien die v gebenedien/ende vervloecken die v
vervloecken/ende in v sullen gebenedijt worde alle
geslachten der aerden

Doe ginc Abram wt/alsoot he die HEERE be
uole hadde/ende Lot tooch met hem/Abram was
B lxxv.iaer oudt/doe hi wt Haran tooch. Alsoo nam
Ac.vij.b. Abram zijn wijf Sarai/en Lot zijns broeders soon
He.xi.b met alle haerder hauen die si gewonnen hadde/en
siele die si geuoet hadden/in Haran/en reysden wt
na dat lant Canaan/Ende als si in dat selue lät co-
men waren/doorleet hi door dat landt totter stadt
Sorastes van Sichem/ende totten dale More/Want te dien
tijt woonden daer Cananiten int lant

was i de Doen openbaerde die HEERE Abram/ende
sen tijde sprac/uwen zade sal ic dit lant geuen/En hi stichte
by loech aldaer den HEERE eene outaer/ die he openbaer
so haest de/Daer na ginc hi van daer aen eene berghe/die
als hiter lach teghen den oosten der stadt BethEl/en sloech
werelt aldaer zijn tenten op/dat hi BethEl ten westen en
quam hi Ai ten oosten hadde/en maecte de HEERE aldaer
wät hi al eenen outaer/ende aenriep den name des HEE-
der eer- REN/Daer nae troc Abram voordere / en tooch
ste dicco zuytwaert/En in dat lant quam eenen dieren tijt/
ste vä Ni Doe troch Abram af in Egipte/dat hi he daer ont
gromä- houden mochte als een vreemt man/want de diere
tien. tijt was zeer machtich inde lande/En doe hi na by
C Egipten quä/seyde hi tot sinen wiue Sarai/Siet/
ick weet/dat ghi een schoon wijf van aensichte zijt
als v nv die van Egipte sullen sien/so sullen si seg
gen siet/dat is zijn wijf/en sullen mi doode en v be
houden/Daerom bidde ic v/segt doch dat ghi mijn
suster zijdt/ om dat my dies te badt sy / om uwen
wille/ende mijn ziele leuendich blijue om uwen
wille

Als hi nv in Egipten quam/saghen die Egip-
tenaren dat wijf/dat si zeer schoon was/ende Pha
Nin9 ti- raos opperste saghense/ende prijsdense voor hem
mert die Doe wert si in Pharaos huys gebracht/Ende het
groote ghinck Abram wel om hare wille/Ende hi had sca
stat van pen /runderen/ezelen/knechten/macchden /ezelin
Niniue nen /ende kemelen
haer be- Maer die HEERE plaechde Pharao met gro-
grijp dz te plaghen/en zijn huys/om Sarai Abrams wijfs
was.xl. wille/Doe riep Pharao Abram tot hem/en seyde
mile en Waer om hebdi mi dat gedaen?waeromme en sei
hadde. di mi niet dattet v wijf was?waer om seidi dan dat
M ende het v suster was?daer om dat icse mi tot eene wiue
cccc. to nam/Ende nv siet/daer is v wijf/neemt v wijf/en
rens. de gaet wech/Ende Pharao geboot zijnder macht
van Abram/ dat si hem leyden souden/hem en sijn
wijf/ende alle dat hi hadde

¶ Hoe Abraham dat landt deelde met sinen broeder Lot/ende hoe hi die beloefte ontfinck van Godt dat hi en zijn saet dat lant souden ontfanghen / ende besitten inder eewicheyt/

Dat.xiij.Capittel

lsoo troch Abram opwaert wt Egip
ten/met sine wiue / ende met alle dat
hi hadde/ende Lot oock met hem/ten
zuyden waert/ Maer Abram was A
wel gheladen met vee/siluer/en gout
ende troch voort aen/van tzuyde tot BethEl/aen
die stede daer eerstwerf zijn wooninghe was/tus-
schen BethEl/ende Ai/in dieselue plaetse/daer hi
te voren den outaer ghemaect had/Ende hi aenriep
aldaer den naem des HEEREN

Lot die met Abram troch/die had oock schape
ende runderen/ende tente/En dat lant en mochts
niet verdraghen/dat si beyde by malcandere woon
den/want haer haue was so vele/datse met malcä-
deren niet en consten woone/ende daerom wasser
altoos twist tusschen den harderen des vees van
Abram /ende tusschen den harderen van Lots vee
ende tot dien tijden woonden int landt oock Cana B
niten ende Pheresiten

Doen seyde Abram tot Lot / En laet gheenen Je.xlvi.
twist wesen tusschen mi ende v / ende tusschen mi-
nen ende uwe herderen/want wi sijn gebroeders/
en staet v niet alle lant ope?Schept v va mi/Wil
di ter slincker/soo wil ick ter rechter / oft wildi ter
rechter/soo wil ic ter slincker/Doe hief Lot zijn oo
ghen op/ende omsach alle die palen vander Jorda
nen/Wandt eer dat God Sodoma ende Gomor-
ra verderf/waren si rijck van water / tot datmen
te Zoar coemt/ghelijck Gods paradijs/ende ghe
lijck als Egipten lant

Alsoo coos Lot al die palen aen die Jordane/en
tooch teghen dat oosten/Alsoo schepde hem die een C
broeder vanden anderen/dat Abram woonde int
landt Canaan/ende lot inden steden vanden selue
deelen/ende stelde zijn woninge te Sodoma/Meer
die lieden van Sodoma waren eerch/ende sondich
den zeer teghen den HEERE

Als hem nv Lot van Abram ghescheyden had/
sprack die HEERE tot Abram/Heft v oogen op
ende siet van deser stede aen daer ghi woont/noort D
waert zuytwaert/oostwaert/en westwaert want
al dat lant/dat ghi siet/sal ick v geuen/en uwen za
de eewelic/en sal uwe saet maken ghelijc den stof de
aerden/Can een mensce stof der aerden ghetellen/
die sal vraet ooc telle/daero staet op/en treet door
dat lant/in die lengde en breyde / wandt ick wilt v
gheuen

Dus hief Abram sijn tente op/ende quam wo
nen int dal Mamre/dat te Hebron is/ende timmer
de daer den HEERE eenen outaer

¶ Hoe dat Lot gheuanghen wort/ende Abraham hem verlost /ende Melchisedech broot ende wijn bracht Abrahame/ende seghende den seluen Dat.xiiij.Capittel

n dien tijde gescbiede/dat die coninc
Amraphel van Sinear /Ariochdye A
coninc van Ellazar/Kedorlaomor
coninck van Elam/ende Thideal co-
ninc der Heydenen/dat si striede met
Bera den coninc vä Sodoma/ende met Birsa de
coninck van Gomorra/ende met Sineab den co-
ninc vä Adama/en met Semeber de coninc vä Ze-
boim/en met de coninc vä Bela die Zoar heet De
se quamen al te same in dat breede dal/daer nv dye
soute zee is/wät si ware.xij.iaer onder den coninc
Kedorlaomor geweest/en inden.xiij.iaer waren si

hem afghevallen

Daerom quā Kedorlaomor/en̄ die coningē die
met hem waren/inden.xiiij.iare/en̄ sloeghen dye
Riesen te Astarot/Karnaim en̄ Suzim/te Haim/en̄
die Emim inden velden Kiriathaim/en̄ die Horitē
B op haren gheberchte Seir/tot aen dat breet veldt
Pharā/welc aē die woestine stōt/Daer na keerdē
si wederō/en̄ quamē aē des gerechts fontein/dz is
Kades/en̄ sloegē dat heele lāt der Amalekitē/ooc
die Amoriten/die te Hazezon Thamar woonden.

Doe trockē wt de coningē vā Sodoma en̄ Go
morra/vā Adama vā Zeboim en̄ die coninc vā Be
la/die Zoar hiet/en̄ si stelde hen ten stride/int bree
de dal tegē Kedorlaomor/dē coninc vā Elā en̄ te
gē Thideal/dē coninc der Heydenē/en̄ Amraphel
dē conic vā Sinear/en̄ Arioth dē conic vā Ellazar
iiij.coningē tegen.v.en̄ dat breede dal had veel lijm
grachten

Met die conic vā Sodoma en̄ vā Gomorra wer
dē daer geslagē int vluchtē en̄ neder geleyt/en̄ wat
ter over bleef/dat vloot op dat gheberchte/Doen
namē si alle die have te Sodoma en̄ te Gomorra
C en̄ al dat der spisen toebehoort/en̄ trockē van daer
en̄ si namen ooc met hē Lot Abrahams broeders
sone/en̄ zijn goet wāt hi woōde te Sodoma/en̄ si
trocken van daer

Doen quam daer een die ontloopen was/en̄ sei
det Abrā den buten māne/die daer woonde in dz
dal Mābre/der Amoritē/die welck een broeder Es
col en̄ Aner was/dese warē met Abrā in eē verbōt

Als/nv Abrā hoorde dat zijn broeder gevangen
was/wapende hi zijn eygē knechtē dry hondert en̄
xviij.in sinen huise geboren/en̄ iaechde haer na tot
Dan/en̄ deylde hē/en̄ viel snachts op hen met sinē
knechten/en̄ sloechse en̄ iaechdese tot Hoba/die ter
D slincker siden der stadt Damascos leyt/en̄ bracht al
die have weder/daer toe ooc Lot sinē broeder met
zijnder haven/ooc die wiuen ende dat volc.

Als hi weder quā vādē slage des Kedorlaomor
en̄ der coningē die met hem warē/ginc hē tegē die
conic vā Sodoma/in dat velt dat Tsconincx dal hie
te. Mer Melchizedech die coninc vā Salē/bracht
broot en̄ wijn voort/En̄ hi was eē priester Gods
des alderhoochstē En̄ gebenedide hē en̄ sprac Abrā
zijt ghebenedijt dē alderhoochstē God/die hemel en̄
aerde besidt/en̄ gelooft si God die alderhoochste/
die v viandē in v hant besloten heeft/ En̄ dien gaf
Abram de thiende van al den buete.

Doen sprac die coninc vā Sodoma tot Abram/
geeft mi die sielen/de have behout di/Maer Abrā
sprac tot dē coninc vā Sodoma/Jc hefte op mijn hā
den tot dē HERE dē alderhoochsten God/die he
mel en̄ aerde besit dz ic vā alle dat v is nz eenē draet
noch eenē schoēriē/nemē en sal/dat ghi nz en segt/
ghi hebt Abrā rijc gemaect/wtgenomē/dz die ion
gers verteert hebbē/en̄ die mānē Aner/Escol en̄ Mā
re/die met mi getogē zijn/laet die haer deel nemē

Hoe dat Abraham ten derden male die belofte ontfinc
dat hem God dat lant ghaf/ende hem voorseide dat zijn
A saet in een vreemt lant dienen soude/ende wederomme ver
lost worden

Dat xv Capittel

Als dese dingē dus gelede waren/ghe
buerdet dat tot Abram gedaen wert
dwoort des HEREN in een visioen
seggēde. Vreest niet Abrā/ic ben uwē
scilt en̄ uwe zeer grootē loon .Maer

Abrā sprac HERE HERE wat wildi mi gevē?
Jc gae sond kinderē/En̄ mijn huysknecht heeft enē
sone/dese Eleazar van Damasco/ En̄ Abrā sprac
noch/mi en hebdi geene saet gegevē/en̄ siet die so
ne mijns gesins sal mijn erfgename zijn

En̄ siet dat woort des HEREN sprack met hē
hi en sal niet uwe erfgenaē zijn/mer die vā uwen
lichaē comē sal/die sal v erfgenaē zijn/En̄ hi hiet hē
wtgaē/en̄ seyde Siet dē hemel/en̄ telt die sterrē cō
dise tellen/en̄ seyde tot hē/ also sal v saet werdē

Abrā geloofde dē HERE/en̄ dat wert hē tot ge
rechticheit gereckēt/En̄ hi sprac tot hem/Jck ben
die HERE die v van Vr wt Caldea geleit heb/
dat ic v dit lāt te besittē geve. Abrā sprac/HERE
HERE waer aē sal ict weten/dat ict besittē sal
En̄ de HERE antwoorde hem/Neemt eē drie
iarige koe/en̄ eē drie iarige geyte/en̄ eenē drie iari
gen ram/en̄ een torteldave/en̄ een ionge duve/En̄
hi nam alle dese en̄ deyldese overmits/en̄ leyde dz
een deel tegen den anderē over/Mer die vogelen
en deylde hi niet/En̄ dat gevogelte viel op dat aes
Mer Abram iaechdese daer af/als de sonne onder
ghegaen was/viel Abram in eenen swaren slape/
en̄ siet anxt ende groote duysternis overviel hem/

Doen sprac hi tot hem/Dat suldi weten dat v
saet sal vremt zijn in een lāt dat zijn niet en is/en̄ al
daer salmen daer knechten af maken en̄ qualijc hā
teren.cccc.iaer lanck/maer ic sal rechter zijn over
dat volck/wiens knechten si worden sullen/Daer
na sullen si wt trecken/met veel goets/ en̄ ghi sult
varen tot uwen vaderen met vrede/ en̄ in goeden
oudere begraven wordē/Sij sullen na vier mans
tijden weder hier comen/ want dye misdaet der
Amoritē is noch niet al voldaen. Als nv de son
ne onder ghegaen was/ en̄ duyster geworden
was/siet doen rootte eenen oven/ende eenen vieri
gen brant voer tusschen die stucken wech/In diē
dage maecte die HERE een verbont met Abrā/
ende sprac/Uwen sade sal ick dit lant gheven/van
dat water van Egipten aen/tot aen dat groote
water Euphrates/de Keniten/die Kinisiten/dye D
Kidmonitē/die Hethiten/die Pherisiten/de Rie
sen/die Amoriten/de Cananiten/ de Gergesiten/
die Jebusiten

Hoe dat Agar bevrucht wordt van Abraham ende baer
de Jsmael/ende hoe Agar vliede van Sara haerder vrou
we/ende die Enghel haer vertrooste

Dat xvi Capittel

Sarai Abrams wijf en had hem geen A
kinderen ghewonnē/mer si had een
ionc wijf wt Egiptē die hiet Hagar/
ende seyde tot Abram/siet de HE
RE heeft mi besloten dat ick niet ge
baren en can/legt v bi mijn ioncwijf/oft ic mischiē
en wt haer mocht kinderen vercrighen/meer dan
wt my/Abram verhoorde die stemme Sarai.

Doen nam Sarai Abrams wijf haer Egypsce
ioncwijf Hagar/ende ghaf se Abram haeren man B
ten wive/na diē si dat.x.iaer int lant Canaan ghe
woont hadde

Ende hi ghinc in tot Hagar/ende si ontfinck/
ende als si sach dat si ontfangē had/achte si te min
op haer vrouwe/Doen seyde Sarai tot Abram/
Jck moet onrechte lijden om uwen wille/Jc heb
mijn ioncwijf bij v gheleydt/maer nv si siet/

De stat vā Trice wert op die moe sal getim mert du B sent.ix.c ende vi iaer voor Cristus geboorte die wee telt gh staē hee v ende v drie dusentte ende xxxiiij. iaer en̄ dit was xiij/hon C dert iaer eer roomen ge sticht wert

dat si ontfangē heeft/moet ick veracht wordē van
haer die HEERE si een rechter tusschen mi eñ v/
Abram sprac tot Sarai/Siet uwe maecht is onď
v gewelt/doet met haer alsoot v gelieft
Doe sē nv Sarai woude ootmoedigen/vloot
si van haer/Mer die engel des HEEREN/ vant se
C bi eender waterfonteynen/inder woestinē/te wetē
bider fonteynē aendē wege tot Sur/eñ dye sprack
tot haer/Hagar Sarai ioncwijf vā waer coēdi/eñ
waer wildi henē? Si sprac/Ic ben van mijnd vrou
wē Sarai geulodē/Eñ die Engel des HEEREN
sprac tot haer/Keert wederom tot uwer vrouwē
eñ verootmoedicht v onder haer handē.
Eñ die enghel des HEEREN sprack tot haer/
Siet ic sal uwe saet vermeerderē/dattet van groo=
ter menichtē niet getelt en sal mogē wordē Noch
seyde die Engel des HEEREN tot haer/Siet ghy
hebt ontfangē/eñ ghi sult eenē soon barē/sinē naē
suldi Ismael heeten/om dat die HEERE uwe mis=
maectheit verhoort heeft/Hi sal eē wilt mēsche zijn
Sijn hāt tegē enē yegelijken/eñ eē yegelijc hāt te
gen hem/eñ sal tegen alle zijn broederes woonen
Eñ si hiet den naē des HEEREN die met haer
sprac/Ghi God die mi siet/Wāt si seyde/warach
tich hier heb ic den rugge gesien van diē die mi sach
daer om hiet si die fonteyne/Een fonteyn des leuē
dē die mi sach/die daer is tusschē Kades eñ Gared
Eñ Hagar baerde Abram eenen sone/eñ Abram
hiet dē sone die hē Hagar baerde Ismael/eñ Abrā
was.lxxxvi.iaer out/doe hē Hagar Ismael baerde

¶Hoe dat Abram die besnijdenisse ontfangt/eñ Isaac hē belouet wert daeromme dat Sara lachte/ende der Sodomiten verderuenisse wort voorseyt

Dat.xvij.Capittel

Ls nv Abrā.xcix.iaer out was/open
baerde hē de HEERE eñ sprac tot hē
Ic bē die almachtige God/ wādelt
A voor mi/eñ weest sonder veranderin
ge/eñ ic sal tusscen mi eñ v mijn ver
bont settē/eñ ic sal v vtermaten zeer vermeerde=
ren/Doen viel Abram op zijn aensichte
Eñ God sprac vreeder met hē/eñ seyde/Siet ic
bē/eñ hebbe mijn verbont met v/eñ ghi sult eē vad
van veel volcx wordē/daer om en suldi niet meer
Abram heeten/mer Abraham sal uwen naem zijn
want ic heb v gemaect van veel volcx een vader/eñ
sal v vtermaten zeer vruchtbaer maken/ende wil
B volcken van v maken/eñ daer sullen ooc coningē
van v comen
Eñ ic sal mijn verbōt tusscē mi eñ v settē/eñ u
wē sade na v/eñ haren nacomelingē dat eē eewich
v͛bont si/Also dz ic v God si/eñ ws saets na v Eñ
wil v/eñ uwē sade na v/geuē dat lāt/daer ghi een
vreēdelinc in zijt/te wetene dat geheele lāt Canaā
ter eewiger besittingen/eñ ic sal haer God zijn
Noch seyde God tot Abrahā/So houdt dā mijn
verbont/ghi eñ uwe saet na v/Dat is mijn belofte
die ghi houdē sult tusscē mi eñ v/eñ uwē sade na v
eñ haren nacomelingē/Alle wat mālic is onder v/
sal besneden werdē/eñ ghi sult dat floskē vā uwen
vleesce snidē/Eñ dat sal een teekē zijn des verbōts
tusscen mi eñ v/Eñ een yeghelic knechtken wan=
neert acht daghen out is/suldijt besnijdē/eñ uwē
toecomelingē Des selfs gelijkē ooc alle wat uwe
gesin is te huys gheboren/oft ghecocht oft anders
vreemt eñ niet uwe saet en is/Alsoo sal mijn ver=
bont in uwen vleesche zijn ten eewigen verbonde/
Eñ waer een knechtken niet besnedē en wert aēde
floskē zijns vleeschs/diēs siel sal wtgeroeyt wordē
wt sinen volcke/daeromme dz hi mijne verbondt a
niet gehoudē en heeft
Eñ God sprac noch tot Abrahā/Ghi ensult v
wijf Sarai niet meer Sarai heeten/maer Sara sal
harē naē zijn/wāt ic wille ghebenedijē/eñ van haer
wil ic v eenē soō geuē/die wil ic gebenedien eñ veel
volcs sal vā hē comē/eñ coningē ouer veel volcs/
Doe viel Abrahā op zijn aēsichte eñ loech/eñ seide
in zijn herte/Soude my die hondert iaer out ben eē
kint geborē wordē/eñ Sara tnegentich iaer out va
rē? Eñ Abrahā sprac tot God/Och dz Ismael le=
uē soude voor v/Doe seyde God Ja/Sara v wijf
sal v eenē sone barē die suldi Isaac heetē/wāt met
hē sal ic mijn eewich verbont oprechtē/eñ met si=
nē sade na hē/Daer toe vā Ismael heb ic v ooc ver
hoort/siet ic heb hē gebenedijt eñ wil hem vrucht
baer makē/eñ vermeerderen zeer/twaelf vorsten
sal hi voortbrēgen/eñ sal hē tot eenē grotē volcke
makē/Mer mijn verbont sal ic oprechtē met Ysaac
diē v Sara baren sal te deser tijtten naesten iaere.
Eñ hielt op met hē te spreken/eñ God voer op D
vā Abrahā/Doe nā Abrahā sinē sone Ismael/eñ
alle die knechten die daer tē huyse geborē warē/eñ
alle die hi gecocht had/eñ al wat vā mās naē was
in sinē huse/eñ besnedet tfloskē vā harē vleesche/
indē seluē dage so hē God beuolē had/Eñ Abra=
hā was.xcix iaer out/als hi dat floskē zijns vleescs
besneet Ismael was.xiij. iaer oudt/doen tfloskē
zijns vleeschs besnedē wert/Effen op eenen dach
werden si alle besneden/Abrahā/zijn sone Ismael
ende wat van mans naem in zijn huys was/daer
te huys geboren eñ gecocht oft anders vreēt. Het
wert al met hē besneden

¶Hoe God Abrahe openbaerde ten anderen male dat Sara eenen sone hebben soude/ende hem oock verthoonde hoe hi Sodoma ende Gomorra soude laten vergaen

Dat.xviij.Capittel

Nde die HEERE openbaerde hem in
dat dal Mamre/ als hy sadt aen dye
duere zijnder woningē/als den dach A
ten alderheetsten was/eñ als hy zijn
ooghen op hief/eñ sach/doen stondē
dryē mannē tegē hē/Eñ doe hijse sach/liep hy hem
te gemoete vander duerē zijnder woonighen/ende
buychde hē voor hen neder/opter aerden/eñ seyde
HEERE heb ic genade geuondē voor uwē ogē/so
en ghaet niet voorbi uwen knecht/Men sal v een
luttel waters brengen/eñ uwe voeten wasscē/eñ
rust v onder dē voō. Eñ ic sal v een beetkē broots

B
matt xij brengen dat ghi liedē v herte laeft/dā suldi voort
gaen/wāt daer om sijdi tot uwē knechte comē/Si
spraken/Doet also als ghi ons geseyt hebt
Abrahā haeste hē tot Sara inder wooningē eñ
seide/haest v eñ menget drie maten bloemē vādē
mele/knedet eñ bact koeckē Hi liep totte runderē
eñ haelde een teer goet calf/eñ gaft dē knape dye
haeste hē eñ bereidet/Eñ hi droech op boter ende
melc/eñ vandē kalue dat hi bereit hadde/eñ settet
hē voor/eñ ghinc voor hē staē/onder dē boom/eñ
si aten ¶ Doē sprakē si tot hē/Waer is v wijf
Sara? hi antwoorde/dair binnē inder wooningē
Doē seide hi/Ouer eē iaer/nach tijt dat die vrucht
geleuen cā/sal ic weder tot v comē/soe sal Sara v
wijf enen sone hebbē/Dat hoorde Sara/want sy
stont achter die duere der wooningē/eñ si waren
beide Abraham eñ Sara out eñ wel bedaecht/soe
dattet Sara niet meer en ghinc nach vrouwē aert/
daerom loechse bi haer seluē/eñ seide/Nv ick out
i. pet. iij ben/soude ic noch met wellustē omgaen/eñ mijn
here is ooc out ¶ Doē sprac die HEERE tot Abra
hā/Waeromme lacht Sara/eñ seyt Meyndi dat
waer is/dat ic noch barē sal/eñ ic toch out bē sout
dā den HEERE dat te swaer zijn? tzijnder tijdt sal
ic weder tot v comē/nader tijt dat die vrucht ghe
leuē can/so sal Sara eenē sone hebbē/Doē loochē
de Sara ende seyde/Ick en hebbe niet ghelachen/
want si vreesde/Maer hi seyde. Ten is so niet ghy
hebt gelachen. ¶ Doē stondē die mannē op van
daer eñ keerden hen tegen Sodoma/eñ Abraham
ghinc met hen op dat hise ghelevde/Doē seyde dye
HEERE/hoe can ic Abrahāme verborgē/dat ic doē
sal? Aengesiē hi in een groot machtich volc werdē
sal/eñ alle volc der aerdē sullē in hem ghebenedijt
wordē/wāt ic wete/hi sal beuelē sinen kinderē eñ
sinē huise na hē, dat si des HEERĒ wegē houdē
eñ doē wat recht eñ redelic is/Op dz die HEERE
op Abrahā laet comē/alle dat ghene wat hi hē be
looft heeft ¶ Eñ die HEERE sprac/Daer is eē
C geroep te Sodoma eñ Gomorra/eñ dat is groot
eñ die sondē die zijn seer swaer/daerō wil ic af va
rē eñ siē oft zijt liedē alle gedaē hebbē nae dē roep
die voor mi gecomen is/oft dat alsoe niet en is/op
dat ict wetē mach/Eñ die mannē keerdē haer aē
sicht eñ gingē te Sodoma Mer Abrahā bleef staē
de voor den HEERE eñ ghinck tot hem eñ seyde.
Wildi dā dē rechtueerdigē met dē ongodlikē
te niente doē? het mochtē misciē vijftich rechtueer
dige inder stat zijn/soudi die ooc te niete doē/eñ dē
hoec niet vergeuē om der .l. gerechtigē willē/dye
daer in warē? Dat si verre van v/dat ghi dat doen
sout/eñ dodē dē gerechtē met dē godlosen dat die
gerechte si gelijc als die godlose/Dat si verre van
v/ghi die alle werelt rechter zijt/ghi en sult alsulc-
ken recht niet doē/Die HEERE sprac/Vinde ic .l.
D gerechtige te Sodoma inder stat/so sal ic om haer
der wille al den hoecken of plaetsen vergeuen
Abraham antwoorde eñ seyde/Och siet ic heb
mi onderwonnen te spreken met den Heeren/hoe
wel ic stof eñ asscen bin/het mochte misscien vijf
min dan .l. gerechtige daer in zijn/soudi dan al dye
stat verderuē om der vijf wille Hi sprac/vinde ick
ker in .xlv. soe en sal icse niet verderuen.
Eñ hi voer voert met hē te sprekē/seggbende
Men mochter misschien .xl. daer in vinden Mer
hi seyde/Ic en sal hē niet doē/om der .xl. wille A-
brahā sprac/En weest niet grā mijn HEERE/dat
ic noch meer spreke/Mē mochter misschien .xxx.
daer in vindē/Eñ hi antwoorde/vinde icker .xxx.
daer in so en sal ic hem niet doē/Eñ hi seyde/Och
siet/ic hebbe mi onderwonnē te sprekē met mijnē
HEeren/Men mochter misschien .xx. daer in vin-
den/Hi antwoorde/Ick en salse niet verderuen/
om der .xx. wille/Ende hi sprack/Och en weest nz
gram mijn HEERE dat ic noch eens spreke/Men
mochter misschien .x. daer in vinden/Maer hy sey
de Ick en salse nyet verderuen om der thienen wil
le

Eñ die HEERE ghinck wech/doen hi met A-
braham wtghesiet had/Eñ Abraham keerde we
wer tsinent waert

¶ Hoe dat God straffet Sodoma ende Gomorra om haer der onnoemelijcker onreynicheyts wille/ ende Lot wert gewaerschout ende behouden met zijn twee dochteren/ eñ zijn huysvrouwe in een soutsteen verwandelt/hoe Lot in dronckenschappe bi sinen dochteren sliep/ende met kinde maecte

Dat .xix. Capittel

A

Die twee engelē quamē te Sodoma
des auonts/Maer Lot satte Sodo-
ma voor die duere/eñ doe hijse sach/
stont hi op ende hi ghinck hen tegen
ende neychde zijn aensichte ter aerdē
ende seyde/Siet/mijn HEeren gaet in ten huyse
ws knechts/eñ blijfter ouer nacht/laet uwe voe-
ten wasschen soe stadi morgen vroech op/eñ reyst
uwer wegen/Mer si seydē/Neen/mer wi willen
ouer nacht opter straten bliuen/Doen dwanc hij-
se seer/eñ keerdē tot hē in/ende si quamen in zijn
huis/eñ hi bereyde hen een maeltijt/ende biec on
ghehevelde koecken eñ si aten
Mer eer si gingē te ruste/quamē die mānē vā B
der stadt/Sodoma/eñ omleyden dat huis ionc eñ luce. xv.
out/alle dat volc wt allē eyndē/eñ eyscheden Lot/
eñ seydē tot hē/waer zijn die mānē/die tot v comē
zijn desen nacht? laetse wt comē tot ons/dat wijse
bekennē. Lot ginc tot hē voor die dore eñ sloot die
duere achter hē toe eñ seyde/Och lieue broeders
doet niet alsulckē quaet/Siet ick hebbe twee doch
teren/eñ en hebbē noch geenē mā bekēt/die sal ic
hier buten brengen onder v liedē/eñ doet met hen
wat v belieft/alleē dese/mānē Gods en doet niet
want si zijn ingegaen onder die scaeye mijns daecs
Maer si seyden/Coemt hier/Doen sprakē si/En
sidi niet hier incomē als een vreemdelinc? eñ wilt
nv rechter zijn Nv wel/wi willen v meer quaets
doen/dan haer lieden
Ende si drongen hart op den mā Lot/ende als
si toeliepen eñ wilden die duere opbreken/die mā
nen staken haer handt buyten/eñ trocken Lot toe
hen int huys/eñ sloten die duere toe/ende die mā
nen die voor die duere vanden huyse waren/wer
den met blintheden geslagen beide groot/eñ cleyn
dat si die duere niet en consten vindē
Ende die mannen spraken tot Lot/hebdi hier
in noch yewers eenen behouden sone/eñ sonē ende
dochteren/ende wie v aengaet in deser stadt/dien
leydt wt der stadt/wandt wy sullen dese stadt ver-
deruen/om dat haer gheroep groot is voor den

C HEERE die ons gesonden heeft haer te bederuen/
Doen ginc Lot wt/ en sprac met sinen behoudẽ
sonen/ die zijn dochteren nemen souden ende seyde
Staet op en gaet wt deser plaetsẽ wãt de HEERE
sal dese stadt bederuẽ/ mer si hieldẽt voor boerde.

D Als nv dẽ dageraet op ginc hieten die enghelen
Sap x a Lot haestẽ en sprakẽ Gaet henẽ neẽt v wijf/ en v
twee dochterẽ die ghi hebt/ oz ghi ooc nz en vgaet
in dẽ misdaet deser stat/ Als hi nv lane merde/ gre=
pẽ hẽ die mãnẽ/ en zijn wijf/ en zijn twee dochteren
metter hãt om dat die HEERE haer sparẽ wilde.
en leydẽ hẽ buytẽ/ en lietẽ hẽ buyten voor die stadt
En als si hẽ hadden buytẽ gebrocht/ seidẽ si be=
hout v siele/ en en siet niet achter v/ ooc en staet nz
hier in allẽ desen palẽ/ optẽ berghe behout v/ op dz
E ghi niet en vergaet/ Mer Lot sprac tot hen lieden/
Sap x a Och neẽ mijn heren siet/ nv v knecht genade vondẽ
heeft voor uwẽ ogẽ/ so maket doch v barmhertic=
heit groot/ die ghi mi gedaẽ hebt/ dat ghi mijn siele
bidẽ leuẽ behieldes/ ic en cã mi niet opten berge be
houdẽ. Het mocht mi aẽcomẽ eẽ ongeual en dat ic
storue/ Siet/ daer is een stadt by/ daer ick in blien
mach/ en is cleyn aldaer sal ic mi behoudẽ moghen
si is doch clein dat mijn siele leuendich bliue
Doẽ sprac hi tot hẽ Siet ic heb v ooc in desẽ stuc
ke aẽgesiẽ/ dat ic die stadt niet om en sal keerẽ daer
ghi af ghesprokẽ hebbet/ Haest v behout v aldaer/
wãt ic en cans niet gedoẽ/ voor ghi en zijt eerst dair
in/ Daer af is die stat genoẽt Zoar/ En die zonne
was opgegaẽ opter aerdẽ als Lot te Zoar binnen
quam. ¶ Doẽ liet die HEERE solfer en vier re=
genẽ vandẽ HEERE/ vandẽ hemel af op Sodoma
en Gomorra/ en keerde die stedẽ om/ en al dat lãt
scap/ en alle die inwoõders der stedẽ/ en al wat op
dẽ lande ghewassẽ was/ En zijn wijf sach om/ en
de wert verandert in eens soutsteens ghelikenis.
Mer Abrahã stont vroech op des morgẽs aen
die side daer hi stont voor den HEERE/ en keerde
zijn aensicht tegẽ Sodoma en Gomorra/ en al dat
omliggẽde lant/ en aensacht/ en siet/ daer ghinc ee=
F nẽ domp vanden lande/ gelijc eenẽ domp vã eenen
Eze xvi ouen/ wãt als God die steden in diẽ palẽ verdorf/
f gedacht hi Abraham/ en leyde Lot wt dien steden
Osee xi c die hi omkeerde daer Lot in woonde
amos iiij En Lot troch wt Zoar/ en bleef op den berghe
Luc xvij g met beyde zijn dochterẽ/ want hi vreesde te Zoar
te bliuẽ en bleef also in eẽ spelunche met beide zijn
dochteren. ¶ Doẽ sprack die outste totter ionc=
ster/ onse vader is out/ en daer en is gheẽ mã meer
opter aerdẽ die ons beslapẽ mochte na alder wee=
relt wijse/ So coẽt dã/ laet ons onsen vader wijn te
drinckẽ geuẽ en met hẽ dronckẽ wordẽ/ dat wi saet
vã onsen vaď behoudẽ/ Also gauẽ si harẽ vaď wijn
te drinckẽ indẽ seluer nacht/ ende die eerste ginck in/ Sap x a
en leyde haer bi hueren vader/ en hi en werts niet
ghewaer/ doen sy haer leyde/ noch doẽ si op stont.
Des morgẽs sprack die outste totter ionchster/
siet. Ic heb gisterẽ bi minẽ vader gelegẽ/ laet ons hẽ
desen nacht ooc wijn te drinckẽ geuẽ/ dat ghi bi hẽ
ingaet en legget v bi hẽ/ dat wi saẽ van onsen va= G
der mogẽ behoudẽ/ Also gauẽ si harẽ vaď ooc diẽ
nacht wijn te drinckẽ/ En die ionchste stelde haer ooc
op/ en leide haer bi hẽ/ en hi en werts niet ge[illegible]
doẽ si haer leyde/ noch doen si opstont/ Alsoo wer
dẽ Lots dochterẽ beyde met kinde vã harẽ vader/
En die outste baerde eenẽ sone/ die hiet si Moab/
van diẽ quamen die Moabitẽ tot op desen daghe
En die ionchste baerde ooc eenẽ sone/ doẽ hiet si das
kint Ammõ/ Van dien quamen dye kinderen Am=
mon/ tot op den dach van heden toe

¶ Hoe dat Abraham buyten den lande reysde/ ende Abi melech coninck van Gerar Abrahams huysvrouwe nam ende hem God daer om sloech.

Dat .xx. Capittel

A Brahã tooch van daer in dat zuyden A
lãt en woonde tusschen Cades en Sur
en wert een vreemdelinck te Gerar/ en
seyde van sinen wiue Sara. Het is mijn
suster/ Doẽ sant nae haer Abimelech/
die coninc was te Gerar/ ende liet se halẽ.
Mer Godt quã tot Abimelech des nachts in=
dẽ droõ en sprac tot hẽ/ siet Ghi zijt der doot schul
dicht om des wijfs wille/ die ghi ghenomen hebt/
wãt si is eens mãs getrout wijf/ Mer Abimelech
en haddese noch niet aenghetast/ ende seide HEE
RE wildi dan ooc eẽ gerechtich volc doodẽ/ Heeft
hi niet tot mi geseyt/ si is mijn suster/ en si heeft ooc
geseit hi is mijn broeder/ Ic hebbe doch dat gedaẽ
met simpelder hertẽ/ en ontsculdigẽ handen En B
God sprac tot hẽ indẽ droome. Ick weet oock dat
ghijt met simpelder hertẽ gedaẽ hebt/ daeromme
heb ic v oock bewaert dat ghi niet ghesondicht en
hebt tegen mi/ en ic en hebs v niet toeghelaten dat
ghise aengetast hadt So geeft nv dẽ man zijn wijf
weder wãt hi is een propheet/ en laet hẽ voor v bid
den/ also suldi leuẽdich bliuen Mer waer ghise hem
niet weder en geeft/ soo weet dat ghi dye doot sult
moeten steruen ende alle dat uwe is.
Doen stont Abimelech vroech op des morgẽs
en riep alle zijn knechtẽ/ en seyde hẽ allẽ dit voor ha=
rẽ oorẽ/ en die lieden vreesden zeer/ en Abimelech
riep Abrahã ooc en seyde hẽ/ Waer om hebdi ons
dat gedaẽ/ en wat heb ic v misdaẽ/ dat ghi alsulckẽ
grotẽ sondẽ wildet brengẽ op mi en minen rijcke?
ghi hebt met ons gheleeft niet alsomen soude/ En
voort noch seyde Abimelech tot Abraham/ wat
saechde ghi aen/ dat ghi dit gedaen hebt? C
Abrahã antwoorde/ Ic dachte/ misschien in dese
plaetse en is geẽ vreese Gods/ en sullẽ mi õ mijns
wijfs wille doodẽ/ Oec is si warachtich mijn sus=
ter/ wãt si is mijns vaďs dochter mer niet mijnder
moeder dochter/ en het is mijn wijf gewordẽ/ Doẽ
mi God wt mijns vaďs huys hiet wãdelẽ/ seyde ic
tot haer/ die barmherticheit doet aẽ my/ dat waer
wi comẽ/ suldi vã mi seggen dat ick v broeder ben/

Dus nā Abimelech scapē / rūderē / knechtē eñ maechdē / eñ gaffe Abrahā / eñ ghaf hē weder zijn wijf Sara eñ seyde / Siet / mij lāt staet v opē / woō
D ter waert v belieft / eñ seyde tot Sara / Siet daer / ic heb uwen broeder duisent siluerē penningē ghe geuē / Siet die sal v eē decsel der oogē zijn / voor alle die by v zijn / eñ ouer al / eñ een verantwoorder.

Mer Abrahā badt tot God / doē genas Godt Abimelech eñ zijn wijf / eñ zijn maechdē / dat si kinderē baerdē / Wāt die HEERE hadde te vorē vaste gesloten / alle die moeders des huis Abimelech om Sara Abrahams wijfs wille

¶ Hoe Jsaac nae der beloftē Gods ghebooren worde / ende hoe Agar verworpen worde met den kindeken Jsmael / ende van dat verbont Abrahams met Abimelech Dat xxi Capittel.

DJe HEERE besocht Sarā / also hi gelooft had eñ dede met haer also hi geseit hadde. Eñ Sara ontfinc eñ baerde Abrahā eenē sone in zijn oude dagē / ter tijt die hē God geseyt hadde / Eñ Abrahā hiet sinē sone die geborē was Jsaac / die hē Sara baerde eñ besneet hē tē achtstē dage / so hē God gebodē hadde / Hondert iaer was Abrahā out / doen hem zijn sone Jsaac geboren werd.

Eñ Sara sprac. God heeft mi tot eenē gelache gemaect / wāt wie dat hoorē sal die sal mijnder belachē / noch seyde si / Wie dorstet oec Abrahā seluc op seggen / dat Sara kint soocht / eñ heeft hē eenen sone ghebaert in zijn oude dagē / Eñ dat kint wies / eñ wert gespeent / Eñ Abrahā bereyde een groot werschap inden dage doen Jsaac ghespeent werd.

Eñ Sara sach dē sone Hagar vā Egiptē diē si Abrahā gebaert hadde / dz hi eē bespotter was / eñ sprac tot Abrahā / Verdrijft dat ioncwijf wte met haren sone / want dees ioncwijfs sone en sal niet erfgename wesen met minē sone Jsaac Dat woort beuiel Abrahā qualick om zijns soons wil / Mer God sprac tot hē / En laet v niet qualijckē beuallē om des knechtkens eñ ioncwijfs wil / Alle wat Sara v gheseyt heeft verhoort / Wāt in Jsaac sal v dat zaet genoēt wordē / Oec sal ick des ioncwijfs sone makē tot eenē grooten volcke / om dat hi uwe saet is ¶ Eñ aldus so stont Abrahā des morgēs vroech oppe / eñ nam broot eñ een flessce met water / eñ leydet op Hagars schouderen / eñ tknechtkē mede / eñ lietse gaē Doē troc si wech / eñ ginc in die woestine dolen bi Bersaba / Als nv dat water wter flessen was / werp si dat knechtkē onder eenen strupe / eñ ghinc henē eñ ginc sittē van verrē tegen ouer eenē boochschoet verde / Want
C si seide Jc en sal tkint niet mogē sien steruē eñ si sat tegen ouer / eñ hief haer stemme op ende weende. ¶ Maer Godt verhoorde die stemme des kints / eñ die enghel Gods riep van den hemel tot Hagar / eñ sprach tot haer / wat is v Hagar? en vreest v niet / want God heeft verhoort die stemme des kints / daert leydt / staet op eñ neēt dat kint eñ houdet met uwen handen / want ic sal hē tot eē groot volc maken / Ende God dede haer ogen op / dat si eene water fonteyne sach Doē ghinc si henen eñ vulde die flesse met water eñ gaf dē kinde te drincken / eñ God was met dē kinde / eñ wies eñ woonde inder woestinē / eñ werdt een meester vā scietē / eñ woonde inder woestinē Pharan / eñ zijn moeder nā hē een wijf wt Egipten lant

Terseluer tijt sprac Abimalech eñ Phichol zijn veltoofman met Abrahā eñ seide / God is met v in alle wat ghi doet daerō sweert mi bi God dat ghi mi / noch minē kinderē / noch minen neuē niet lettē en sult / mer die bermherticheȝ die ic v bewezen heb / aen mi oec bewijst / eñ aen dē lāde daer ghi eē D
vreēdelinc in zijt / Doe seide Abrahā ic sal sweeren

Eñ Abrahā strafte Abimalech om der fontein waterē wille diē / Abimalechs knechtē met gewelt genomē haddē / Doē atwoorde Abimalech / Jc en hebs niet gewetē wie dat gedaē heeft / oec en heb dijt mi niet geseit / daer toe en heb ict niet ghehoort dā hedē. ¶ Doē nā Abrahā scapē eñ runderen / eñ gaffe Abimalech eñ maectē beide eē vbont met malcanderē eñ Abrahā stelde daer .vij. lāmeren bi sondert / Doē seyde Abimalech tot Abrahā / Wat sullē dese .vij. lāmerē die ghi daer bisondert gestelt hebt? hi antwoorde .vij. lāmeren suldi vā mijnder hant nemē / dat si mi tot een getuychnis zijn dat ic desen put gegrauē heb / Daer af hiet die stede Bersaba / dat si met malcanderē dair gesworē hebbē eñ also maectē zijt verbont tot Bersaba. ¶ Doē stōt Abimalech op eñ Phichol zijn veltoofman / eñ trockē wed inder Philistinē lāt Mer Abrahā plantte die boomē te Bersaba / eñ aē riep aldaer dē naē des HEEREN / des ewichs Gods / eñ was een vreemdelinc inder Philistinen lant / een lange tijt.

¶ Hoe dat Abraham Gode ghehoorsaem was / Jsaac sinē sone te offeren / ende daeromme weder die belofte ontfinck

¶ Dat .xxij. Capittel.

N dien dat dese dingen gesciet waren
A provede God Abraham/eñ sprac tot
Judith. hē/Abrahā/Eñ hi andtwoorde/hier
viij.c. ben ic/eñ God sprack Neemt Ysaac
Hebreo uwen eenigen sone/diē ghi lief hebt/
xi.d. eñ gaet henen in dat landt Moria eñ offert hem al
daer tot brātoffer op eenē berge dien ic v segghē sal
Doen stont Abraham des morghens vroech oppe
eñ bereyde sinen ezel/eñ nam met hem twee kna-
pen/eñ sinen sone Ysaac/eñ cloof hout tot brātof-
fer/hi stont op eñ ghinck henen ter plaetsen daer
hem God af ghesept hadde

Ten derden dage/hief Abraham zijn oogen op
eñ sach die stede vā verde/eñ sprac tot sinen knape
B blijft hier met den ezel/Ick ende die knecht willen
Iu.viij.c daer henen ghaen/ende wanneer wi aenghebeden
He.xi.d hebben/so sullen wi weder tot v comen/Eñ Abra
ham nam dat hout/tottē brāntoffer / eñ leydet op
sinen soone Isaac/mer hi nam dat vier eñ het mes
in zijn hant/ende die twee ghinghen te samen.

Doen sprack Isaac tot sinen vadere Abraham
mijn vader/Abraham antwoorde/Hier bē ic mijn
sone/ende hi sprack/Siet/hier is vier eñ hout/mer
waer is dat schaep totten brantoffer/Abrahā ant-
woorde Mijn sone/God sal thoonen/dat scaep tot
ten brātoffer/eñ die twee gingen met malcanderē

Eñ als si quamen aen die plaetse die hē Godt
gesept hadde stelde Abraham aldaer eenen outaer
eñ hi leyde hout daer op/eñ bant sinē soone Isaac
eñ leyde hem op den outaer bovē op dat houdt/eñ
recte zijn hant wt/eñ vaette dat mes om sinē sone
te slaen

Doen riep hem die engel des HEREN vandē
hemel eñ seyde Abrahā Abraham/hi antwoorde
C Hier ben ic/Die engel seyde en legt v hant niet aen
mat.ij.c den knecht/eñ en doet hem niet/want nv weet ic
dat ghi God vreest/eñ en hebt niet gespaert uwen
eenigen sone voor mi/Doen hief Abraham zijn oo-
gen op/eñ sach eenen ram achter hem verwert in
der hagen/met zijn hoornen/eñ ghinc henen ende
nam den ram /eñ offerden tot eenen brandtoffer/
in zijns soons stede/Eñ Abraham hiedt dye stede/
Die HERE sal thoonen /daer af seytmē noch he-
den op desen dach/Op den berge daer dye HE
RE thoonen sal

Ende die Engel des HEREN riep Abraham
ec.xliiij.d noch eens vanden hemele/eñ sprac. Ick heb bi my
Ieremiij f seluen ghesworen spreect die HERE / Nv ghi dat
Hebr.vi.d gedaē hebt/eñ en hebt uwen eyghen sone niet ghe
spaert/dat ic uwe saet ghebenedien/eñ vermeerde
ren sal als die sterren des hemels/eñ als dat zandt
aenden oeuer der zees /eñ uwe saet sal besitten die
Hier poorten zijnder vianden / Eñ door uwen sade sal
wordt alle volck der aerden ghebenedijt worden/om dat
Cristus ghi mijnder stemmen gehoorsaem gheweest hebt.
belooft. Also keerde Abraham weder totten knapen/
eñ stont oppe/eñ togen te samen te Bersaba /ende
woonde aldaer

Na desen ghebuerdet dat Abraham ghebool-
schapt wert/Siet/Milca heeft oock kinderē ghe-
D baert uwē broeder Nahor/Te weten Hus / den eer-
gal.iij.a sten ghebooren sone/eñ Bus sinen broeder eñ Ke-
muel/van welckē die van Syriē ghecomen zijn/eñ
Chesed/eñ Haso/eñ Pildas/eñ Iedlaph eñ Bethu
el maer Bethuel wan Rebeca/Dees acht ghebaer
de Milca Nahor Abrahams broeder/Eñ zijn con
cubijn genaēt Rehuma/wan oock te weten The-
bath/Gaham/Thahas/ende Maacha

¶ Hoe Sara sterf /ende Abraham eenen acker cochte van
den kinderen Heth/tot eender begrauinge zijns geslachts
Dat.xxiij.Capittel.

Ara wert hondert eñ seuen eñ twin-
tich iaer out/soo langhe leefde si/eñ A
sterf/inder hooftstat die heet Hebron
inden lande Canaan/Doen quā A-
braham dat hise beclagen eñ beween-
nen soude/Daer na stont hi op van sinen lijcke/eñ
sprac met den kinderen Heth eñ seyde/Ic ben een
vreemdelinc eñ een inwoonder met v/geeft mi eē
erfbegrauenisse bi v lieden/dat ic mijnen dooden
begraue die voor mi leyt

Doen antwoorden Heths sonē Abrahāme/eñ
spraken tot hē Hoort lyeue here/ghi zijt een vorst
Gods midden onder ons/Begraeft uwē dooden
in onse costelijke grauē/geen mensche van ons en
salt v verbiedē dat ghi in sinen graue uwen doodē
begraeft. Doē stont Abrahā op eñ neech voor den
volcke des lants (te weten) voor dē kinderē Heth B

Eñ hi sprac met hen eñ seyde Believet v dat ic
minen doodē voor mi begraue/soo hooret mi /eñ
biddet voor mi /aen Ephron den sone Zohar /dat
hi mi geue voor v lieden zijn dubbel spelunncke/dye
hi heeft in sinen acker voor eenen redelikē penninc
voor my om te sine tot eene erfbegrauenisse / wāt
Ephron woonde onder die kinderen Heth.

Doē andtwoorde Ephron die Hethitere Abra
hā/dattet die kinderen van Het hoorden/voor allē
dē genē die tzijnder stadt poorten wt eñ in gingen
eñ seyde/Neen mijn here/mer hoort mi/Ic gheue
v dē acker/eñ die spelunncke daer in ooc/eñ ic geuen
v voor die oogē der kinderē mijns volcx/te begra-
uen uwē doodē/Doē buychde hē Abrahā voor dz
volc des lāts /eñ sprac met Ephron/dat toe hoor-
de dat volc des lants/eñ seyde/Wildi mi verhoorē
so neēt vā my des ackers gelt/dat ict v gheue /soo
sal ic minē dooden daer in begrauen. C

Ephron antwoorde Abrahā eñ sprac tot hem
Mijn heere hoort mi /dat veldt is. cccc. sikel siluers
waert/mer wat is dat tusschen v eñ mi/Begraeft
slechts uwē dodē/Abrahā verhoorde Ephron eñ
woech hē daer tgelt dz hi geseit had dattet die kin-
deren Heths hoordē te wetē vierhondert sikel ghe
muerts siluers/eñ gāchbaerder munten/Also wert
Ephrons acker daer die dubbele spelunncke in is/ D
tegen Mambre ouer/Abrahe tot eygenen goede
beuestich/metter spelunckē daer inne/eñ met al-
lē den boomē optē acker rontom/dat het die kin-
deren Heth aensaghen/eñ alle dye tot zijnder stadt
poorten wt ende in ghinghen / Daer nae begroef
Abraham zijn wijf Sara/in dye spelunncke des ac-
kers /dye dubbele is teghen Mamre ouer dat is
Hebron int landt Canaan/Alsoo werdt beuestricht
dye acker metter spelunncken die daer in is Abra-
ham ter erfgrauenissen vanden kinderen Heth

¶ Hoe Abraham sinen knecht sant voor sinen sone Isaac
eene huysvrouwe te soecken /ende Rebeca wort zijn huys-
vrouwe/ende Isaac creechse so lief/dat hi die droefheidt
van zijns moeders doot verminderde
Dat.xxiiij. Capittel.

Braham was out eñ wel bedaecht/eñ
die HEERE had hē ghebenedijt in al
A lē/ eñ sprack tot sinen outstē knecht
zijns huys/die ouer al zijn goet was/
Legget v hant op mijn dgye/ dat ic v
late sweren byden HEERE den God des hemels
eñ der aerden/dat ghi mijnen soone gheen wijf en
neemt vanden dochteren der Cananitē/onder dē
welcken ick woone/mer dat ghi trect in mijns va
ders lant/eñ tot minē maechschap/ eñ neemt mij=
nen sone Ysaac een wijf

Die knecht seyde/Hoe? en oft dat wijf mi nyet
volgē en wilde in dit lant/ soude ic dan uwē soone
weď brengē in gene lant daer ghi wt ghetrocken
zijt? Abrahā seyde tot hē/Wacht v daer voze/ dat
ghi minē sone niet weď en brēget in dat lant. Dye
HEERE die God des hemels die mi vā mijns va
ders huyse genomen heeft eñ vāden lande mijnď
maechscap/die mi geseit heeft/eñ oec gesworē eñ
gesprokē/dit lant sal ic uwen sade geuē/dye sal si=
nē engel voor v henē seyndē/dat ghi aldaer minen
soone een wijf neemt/ Mer ist dat v dat wijf niet
B volgen en wille/soe sidy des eedts quijt oft los/al=
leene dat ghi minen sone niet weder derwaert en
leydet/ Doē leyde die knecht zijn hant op die dgye
zijns heeren Abrahās/ende swoere hem datte

Eñ aldus nā die knecht thien kemelē vanden
kemelē zijns heerē/eñ tooch henē/eñ droech met
hē vā alderley goedē zijns heerē/eñ maecte hē op
eñ tooch te Mesopotamiā totter stat Nahor. Doē
dede hi die kemelē nederligghen buyten voor dye
stadt/bi eenē waterputte/ des auont tot dier tijt/
als die wiuen plegen wt te gaen/eñ water te scep
pen ende sprack

HEERE ghi God mijns herē Abrahā/comt mi
hedē te gemoet/eñ doet barmhertichz aen mijnen
here Abrahā/Siet/ic stae hier bider fonteynē des
waters eñ der lieden dochterē deser stadt sullē wt
comē om water te scheppē/ wāneer nv een deerne
coēt daer ic toe spreke/neyghet v cruycke/ eñ laet
mi drinckē/eñ si sal seggen/Drinct/ ic wil v keme
len oec te drinckē geuē/dat si die ghene is dye ghy
uwē dienaer Ysaac bereit hebt/eñ dat ic aē de selue
bekēne/ dz ghi barmhertichz aē mijnē here gedaē
hebt ¶ Eñ eer hi wt ghesprokē hadde/ Siet/doe
quāmer wt Rebeca/Bethuels dochter/die een so
C ne van Milca was/die welcke Nahors Abrahās
broeďs wijf was/eñ droech eē cruic op haer schou
derē/eñ was een seer schoon deerne vā aensicht/
noch maecht/eñ ghenen mā en hadde si bekēt/die
ginc neder totter fonteynē/eñ vulde dye cruyc/eñ
clam op/Doen liep haer die knecht te gemoet/eñ
seyde/ Laet mi een luttel waters wt uwer cruyc=
kē drincken/Eñ si sprac/Drinct mijn here/eñ hae
stelic liet si dye cruyc neder neuen haer handen/eñ
gaf hē te drinckē/Eñ doē si hē te drinckē gegeuē
hadde/seide si/ Jc wil v kemelē oec water scheppē
tot dat si al gedrinct zijn/Ende si haeste haer/ende
goot die cruyck wt indē back/eñ liep totter fontey
nen om te scheppen/eñ gaft allen sinen kemelen

Maer die mā verwonderde haers/eñ swecch
stil/tot dat hi bekēde oft die HEERE zijn reyse had
wel latē rakē oft niet/ Als nv die kemelē al ghe=
dronckē haddē/ nā hi een guldē voorhoofts spāsel
eens haluē sikel swaer/ eñ twee armringē aē haer
handē.x. sikel gouts swaer/eñ seyde/Mijn dochter
wien gadi aen/segghet my doch? Hebben wi oock
plaetse in ws vaders huys te herbergē? Si sprack
tot hē/Jc ben Bethuels dochter/des soens Mil=
ca/dien si Nahor baerde/Eñ noch seyde si tot hē/
Het is oec vele stroos eñ voederinghe by ons/eñ
plaetsen genoech te herbergen

Doē boech hē die mā neď eñ badt dē HEERE
aen/eñ sprac/gelooft si die HEERE die God mijns
herē Abrahā/die sine barmhertichz eñ sine waer=
heit niet ontogē en heeft aen minen here/wāt dye
HEERE heeft mi tē wege geleyt tot mijns heeren
broeders huys/eñ die deerne liep eñ bootschapte
al in haers moeders huys/dat si ghehoort had/eñ
Rebeca hadde eenen broeder die hiet Laban D

Eñ Labā liep dair buitē bidē mā aender fontei
nē/eñ als hi sach dat voorhooft spāsel/ eñ armrin=
gē aen zijns susters hāden/eñ hoorde die woorden
Rebeca zijns suster/dat si seyde/alsoo heeft nv dye
mā geseit/so quā hi tot den man/eñ siet/hi stont by
dē kemelē aen die fonteyn eñ seide/ Coēt hier bin
nen ghi ghebenedide des HEEREN/waerō stady
daer buytē? Jc heb v dat huis gheruymt/eñ voor=
dē kemelē plaetse gemaect/Also bracht hi den mā
in huis/eñ ontoomde die kemelē eñ gaf hem stroo
eñ voeď/eñ water te wasschē sine voetē/eñ den mā
nē die met hē waren/ ende setten hem eten voze.

Mer die knecht sprack Jc en wille niet eten/tot
dat ic eerst mijn saken v̄woruen hebbe/Si antwoor
dē/segt wech/Hi seyde/Jck bē Abraham knecht/
eñ die HEERE heeft minē heere rijckelijc gebene=
dijt/eñ is groot geworden/eñ heeft hē scapen eñ os
sen/siluer eñ gout/knechtē eñ maechdē/ kemelen
eñ ezelē ghegeuen/daer toe heeft oec Sara mijns
herē wijf eenē sone gebaert minen here in zijn ou=
de daghen/dien heeft hi ghegeuen al wat hi heeft. E

Eñ mijn here heeft eenen eedt vā mi genomē
seggende/ghi en sult minē sone gheen wijf nemen
vāden dochteren der Cananiten/ in welcke landt
daer ick woone/ mer treet henen tot in mijns va=
ders huys/ ende minen ghestachte/aldaer neemt
minē sone een wijf/ Maer ic seyde tot minen hee
re/Hoe? oft mi dat wijf niet volgen en wilde. Doen
sprac hi tot mi. Die HEERE daer ic voor wandele
sal sinen enghele met v seindē/ eñ uwē werh voor
spoedich maken/ dat ghi minē sone een wijf neēt
van minen maeschappen/ eñ van mijns vaders
huyse/dā suldi mijns eedts ontslegen zijn/als ghy
tot minen maechschappe coemt/ gheuen si v nyet
soo sidi mijns eedts ontslegen

Alsoo quam ick heden ter fonteynen ende sey
de/HEERE Godt mijns heeren Abrahams/
hebdi minen wech voorspoedich gemaect daer ick
lanck gereyst ben/Siet so stae ic hier bider water
fonteinen/wanneer nv een maecht wt coemt om
water te scheppene/ende ick tot haer segge/Ghe=
uet my een luttel waters te drinckene wt uwer
cruycken/eñ die mi seggen sal/Drinct ghi/ ick sals
uwen kemelen oec scheppen/dat si dat wijf si dye
die HEERE mijns heeren soon bereyt heeft

Eer ick alsulcke woorden gheeyndt hadde in
mijnē herte/siet doē quā Rebeca/dair wt met een
der cruicke op haer der schouderē/eñ ghinc neder

tottet fonteynen/eñ schiep water/Eñ ic seyde tot
haer Gheeft mi te drincken/eñ si nā haestelike die
cruycke van harē scouderen/eñ sprac/Drinct ende
uwe kemelen wille ic ooc te drinckē geue. Also drāc
ic eñ si drencte die kemelē ooc/eñ ic vraechde haer
eñ sprac Wiens dochter sidi? Si antwoorde Ic ben
Bethuels dochter/des soons Nahor/die hē Mil-
E ca gebaert heeft
Doē leyde ic een voorspansel aen haer aensicht
eñ armringen aen haer handē/eñ buichde mi/ende
aenbadt dē HEERE/eñ loofde den God mijns he
ren Abrahā/die mi ten rechtē wege gheuoert heeft
dat ic mijns heeren broeders dochter nemē soude
tot eenē wiue voor mijns heeren soue
Hier om oft ghi bermherticheit oft waerheidt
doet met minen here/so segget mi/eñ oft v anders
genoecht/so segghet mi oock op/dat ick wende ter
rechter oft ter slincker siden
Doē antwoordē Laban eñ Bethuel/eñ sprakē
vandē HEERE is dat wt ghegaē/daerom en con-
nen wi niet tegē v ghesegghē noch quaet noch goet
Siet daer is Rebeca voor v/neēttse treet henē/dat
si wa heerē soons wijf si also die HEERE ghespro
kē heeft/Als Abrahās knecht dese woorden hoor
de neychde hi hē totten HEERE/totter aerden/eñ
bracht voort siluerē eñ guldē clepnooden/eñ clee
derē/eñ gafse Rebeca/Mer harē broederen eñ der
moeder gaf hi cruyt/Doen adt eñ dranc hi metten
mānen die met hē warē/eñ bleuē daer ouer nacht
Des morgens stont hi op/eñ sprac/Laet mi rei
sen tot minen heere/Maer haer broeder ende haer
moeder sprakē/Laet die deerne eenē dach oft thie-
ne bi ons bliuē/daer na sul si reysen/Doē ātwoor-
de hi hen. Eñ wilt mi niet houdē/wāt die HEERE
heeft mi ten rechten wege gebrocht/laet mi dat ic
tot minen heere reyse/Doē sprakē si/laet ons dye
deerne roepen/eñ vragē wat si daer toe seydt/Eñ
si riepen Rebeca/eñ sprakē tot haer/Wildi met de
sen man reysen? Sy antwoorde ia ic wil met hem.
Alsoo lieten sp Rebeca haere suster reysen met
haer der voesterē/met Abrahās knecht eñ sinē ge-
selschappe/Eñ si gebenedidē Rebeca/eñ sprakē tot
haer/Ghi sijt onse suster/ghi moet wassen in vele
duysent duysendē/eñ uwe saet besitte die poorten
sijnder vianden/Aldus bereyde haer Rebeca met
harē deernē/eñ ginc sitte op die kemele/eñ si volch
de die mānē/Eñ die knecht nam Rebeka waer eñ
reysde henen.
Mer Ysaac quā vander fonteinen des leuēden
eñ siendē/wāt hi woonde int zuydē landt/eñ was
wtgegaē om te bedēckene indē velde aē den auont
eñ hief zijn oogen op eñ sach datter kemelē quamē
G eñ Rebeca hief haer oogen op/eñ sach Ysaac/Doē
viel si vandē kemele/eñ sprac tot dē knecht/wie is
die man die ons tegē comt op dē velde? Die knecht
sprac. Dat is mijn here/Doe namp si dē sluyer eñ
verhulde haer/Eñ die knecht vtelde Ysaac alle sa-
ken die hi ghedaen hadde/Doen brachtse Isaac in
die wooninge zijns moeders Sara/eñ hi nam Re
beca tot eenen wiue/eñ hi creechse lief/Alsoo wert
Isaac ghetroost ouer zijn moeder

¶ Hoe dat Abraham nae der doot Sare Kethuram tot een huysvrouwe nam/ende aen haer kinderen wan van Ismaels ghestachte/Rebeca baert Esau ende Jacob/Esau vercoopt sine eerste gheboorte

Dat .xxv. Capittel

A Nde Abrahā nā een ander wijf/die
hiete Kethura/die baerde hem Sim
ram eñ Jaksan/Medan eñ Midian
Jesbak eñ Suah/mer Jaksan wan
Seba eñ Dedan/Mer die kinderen
van Dedan waren Assurim/Latusim/eñ Leumin
Die kinderen van Midian waren Epha Epher/
Hanoch/Abida/eñ Eldaa/Dit zijn alle die kinderen
van Ketura/Mer Abraham gaf alle zijn goet Isa
ac/mer den kinderen die hi van sinen bislaperssen
hadde/gaf hi giften/eñ lietse van sinen soone Isa-
ac trecken/al die wile dat hi noch leefde/tegen den
opganc in dat Oosten
Eñ dit is Abrahams ouderdom/die hi gheleeft
heeft/hondert eñ .lxxv. iaer/eñ wert cranc eñ sterf B
in eenen rustigen ouderdom doē hi out eñ leuens
moede was/eñ wert vergadt tot sinē volcke/Eñ
sijn sonē Isaac eñ Ismael begroeuē hē inder dub-
belder spelunckē/op dē acker/Ephron des soons
Zoar des Hethiten/die daer leyt tegē Mamre in
dē velde dat Abrahā vanden kinderē Heth gecocht
had/Daer is Abrahā met Sara zijn wijf begrauē/
Eñ nader doot Abrahā ghebenedijde God Isaac
sinen sone/Eñ hi woonde bider fonteynē des leuē
den ende sienden.
Dit is dat geslachte Ismael Abrahās sone/die
hē Hager baerde Sara ionc wijf vā Egiptē/ende
dat zijn die namē der kinderen Ismael/daer af haer
gheslachten genaemt zijn/Die eerste geborē sone/
Ismaels was Nebaioth/Keder/Adbeel Mibsan
Mispa/Duma/Masa/Hadar Thema/Jethur/
Naphis/ende Kedma/Dit zijn Ismaels kinderen
met haren namē/in harē houē eñ stedē. xij. lants
vorsten/Eñ dat ist ouderdō Ismaels C eñ xxxvij
iaer/ende wert cranc eñ sterf/eñ wert vergadert
tot sinē volcke/Eñ hy woonde vā Heuila aen tot
Sur tegen Egipten alsmen te Assirien ghaet/Eñ
hi ouerviel alle zijn broeders
Dit is Isaacs geslachte/Abrahās sone Abrahā
wan Isaac/Isaac was .xl. iarē out/doē hi nam tē
wiue Rebeca/die dochter Bethuels/wt Sirie vā C
Mesopotanien Labans des Siriens suster
Eñ Isaac badt dē HEERE voor zijn wijf wāt
si was onvruchtbaer/eñ die HEERE liet hem ver
bidden/eñ Rebeca zijn wijf ontfinc/Eñ die kinde-
ren stietē malcanderē in harē lichaem/Doen sprac
si doēt mi also soude gaen/waer om heb ic ontfan
gen/Eñ ginc henē om den HEERE te vragen/eñ
die HEERE sprac tot haer/Tweederhāde volc zijn
in uwen lichaē/eñ tweederhande liedē sullē hē scey
den wt uwē lichaē/eñ deē volc sal dander te bouē
gaen/eñ die grotste sal den minsten dienen.
Als nv die tijt quā/dat si baren soude/siet doē D
warē tweelingē in harē lichaē/Dye eerste die daer
wt quā was rootachtich/heel rou gelijc eē vel/eñ
si noēden hem Esau/Ter stont daer na quammer
voort zijn broeder die hielt met zijnē hant die ver
senen Esau/eñ hietē hem Jacob/Isaac die was .lx
iaer out doe si geboren worden/Eñ als die knecht
kens groot werden/wert Esau een iager/eñ een
acker man/mer Jacob een taelweedich man/eñ
woonde indē hutten/Eñ Isaac had Esau lief/om

dat hi vã sinen wiltuanc adt/maer Rebeca hadde
Jacob lief.
Obdi.i.a. Eñ Jacob kooct een gerecht/Doẽ quã Esau
vãde velde eñ was moede/eñ sprac tot Jacob Laet
mi proeuẽ vãden rooden gerechte/wãt ic bẽ moe
de/Daer af heet hi Edom/Mer Jacob sprack ver
coopt mi v eerste geboorte. Esau ãtwoorde: Siet
ic moet doch steruẽ/wat soude mi dã helpẽ die eer
ste geboorte? Jacob sprac. So sweert mi hedẽ. Eñ
hi swoer hẽ/eñ vercocht also Jacob sijn eerste ghe
boorte. Doẽ gaf hẽ Jacob broot/eñ dat moes ge
rechte/eñ hi adt eñ drãc/eñ stont op/eñ ghinc van
daer/ eñ also cleyn achtet Esau zijn eerste geboorte

¶ Isaac treet om der dierder tijt tot Gerar / hẽ
wort bevesticht den eedt sinẽ vader ghedaen/hy
seyt Rebecam zijn suster te zijn / hy crijcht goet/
daerom stoppen hẽ die Philistinen die fonteynen
Abimelech heet hem wech trecken / Abimelech
maect verbont met hem

Dat.xxvi. Capittel

A Et quã eenẽ dierẽ tijt int lãt meer=
der dã die voorleden die te Abrahãs
tijdẽ was/Eñ Isaac troc tot Abime
lech der Philisteẽ coninc te Geraer.
Doen openbaerde hẽ die HEERE eñ
sprac/Treet niet af in Egiptẽ mer blijft int lãt dat
ic v segge/weest een vreemdelinc in desen lãde/eñ
ic sal met v sijn/eñ v gebenedijẽ. Wãt v eñ uwẽ sa
de wil ic alle dit lant geuẽ/eñ sal vaste maken mij
nen eedt/diẽ ic uwẽ vader Abraham geswoorẽ heb
eñ ick sal uwe zaet vermeerderẽ als die sterrẽ des
hemels/ende ic sal uwen sade alle dit lant gheuen
Ende door uwe saet sal alle volck gebenedijt wor
B den/om dat Abraham mijnder stemmen gehoor
saem gheweest is/ende heeft ghehouden mijne ge
den/ mijn geboden/ mijn insettinghen/ende mijn
wetten
Aldus woonde Isaac te Gerar/ende wanneer
die lieden van dier steden na sijn wijf vraechdẽ/soe
sprac hy. Het is mijn suster/want hy vreesde te seg
ghen/Het is mijn wijf/si mochten mi dooden/om
Rebeca willen/want si was schoone vã aensichte
Als hi daer een wile gheweest hadde/so sach Abi
melech der Philistinẽ Coninc wt een venstere/eñ
wert gewair dat Isaac boerde mz sinẽ wiue Rebe
ca/Doẽ riep Abimelech Isaac/eñ seide/Siet het is
v wijf/Hoe hebdi dã geseit/Si is mij suster. Isaac
antwoorde hem. Ic dachte/ic soude misschiẽ moe
ten steruen/om haeren wille/Abimelech sprack/
Waeromme hebdi ons dan dat gedaen? Het waer
licht gheschiet/dat yemant vanden volcke hem bi
uwen wiue ghelept had/ende hadde also een scult
op ons gebracht/Doen geboot Abimelech alle dẽ
volcke/ende sprac/Wie desen man/oft zijn wijf aẽ
tast/die sal die doot steruen
Ende Isaac zaeyde in dien lande/ende wan in
dien iare hondert muddẽ/want die HEERE ge
C benedide hem/ende hi wert een groot man/ghinc
ende wiesch/tot dat hi seer groot wert/dat hi veel
goets hadde aen cleyn ende groot vee/eñ eẽ groot
gesin. Daeromme benijden hem dye Philistinen/
ende verstopten alle die fonteynẽ die zijns vaders
knechten gegrauen hadden/ter tijt Abrahams zijns
vaders/eñ vuldẽ se met aerde/Dat oock Abimelech
tot hem sprac/Vertreet van ons/wãt ghi sijt ons
te machtich geworden

Doen troch Isaac van daer/eñ sloech sijn tentẽ
in dat dal Gerar/ende woonde aldaer. Ende als
hi nu gheseten was/liet hi die fonteyn water gra
uen die si ten tijdẽ zijns vaders Abrahams ghegra
uen haddẽ/die welcke die Philistinẽ verstopt had
dẽ na Abrahams doot/ende noemdese mettẽ seluẽ
name/daerse sijn vader mede ghenoemt hadde.
Doe groeuẽ Isaacs knechtẽ int dal/ende võdẽ al
daer een fonteyne leuende water. Mer dye herdẽs
van Gerar hadden twist mettẽ herderen Isaacs/ D
eñ seyden/Dat water is ons/Doen hiet hi die fon
teyn Esek/om dat si hem daer bedrogen/
Doen groeuen si een ander fonteyn/daerom
hadden si oock twist/Daerom hiet hi hem lieden/
Sitena/ Ende si trockẽ van daer/ende groeuen
noch een ander fonteyn/daer en keuen si niet om/
daerom hiet hyse/Rehoboth/ende seyde/Nu heeft
ons die HEERE ruymte ghemaect/ende ons la=
ten wassen int lant/Daer na trock hy van daer te
Bersaba E
Ende die HEERE openbaerde hem in dyer
seluer nacht/ende sprac/Ick ben ws vaders Abra
hams God/vreest niet/want ic ben met v/ende ic
sal v ghebenedien/ende v zaet vermeerderen om
mijne knechts Abrahams wille/Doen maecte hi
aldaer eenen outaer/ende aenriep den naem des
HEEREN/eñ stelde daer zijn tentẽ/eñ sijn knechtẽ
groeuen aldaer een fonteyne.
Ende Abimelech quam tot hem van Gerar eñ
de Abusath zijn vriẽt/ende Picol zijn veltoverste
man/Maer Isaac sprack tot hen/waerom comdi
hier tot mi/ende ghi lieden haet mi doch/ende hebt F
mi van v ghedreuen/Si seyden/Wi sien met sien
den oogen dat die HEERE met v is/daerom sey
den wi/Het sal eenen eedt tusschen ons ende v zijn
ende willen een verbont met v makẽ/dat ghi ons
geene schade en doet/ghelijck wi v niet aengetast
en hebben/ende ghelijck wi v niet alle goet gedaẽ
en hebben/ende v met vreden lieten treckẽ/Mer
ghi zijt die gebenedide des HEEREN/Doẽ be
reyde hy hen lieden een maeltijt/ende si aten ende
droncken/Ende des morgens vroech stondẽ si op
ende die een swoer den anderen. Ende Isaac liet
se gaen. Ende si togen van hem met vreden. G
Ten seluen dage quam Isaacs knecht/ende sey
de hẽ vander fonteynen die si ghegrauen hadden
ende spraken tot hem. Wi hebben water vonden
ende hi noemde t Saba/daer af hiet die stadt Ber
seba/tot op den dach vã heden toe

¶ Jacob wort wt bestel zijns moeders voor E-
sau geseget/eñ Isaac daer in bedroghen. Esau is
droeuich om der segeninge hem ontogen/hi wort
op Jacob gram/eñ dreicht hem. Die moeder laet
hem tot Laban harẽ broeder in Haran vlieden. A

Dat.xxvij. Capittel

oẽ Esau veertich iaer out was / nã
hi twe wiuẽ. Judit die dochter Beri
des Hethithers/ende Basmath dye
dochtere Elon des Hethiters. Dese
beyde waren wederspannich Isaack Heb.xi.a
ende Rebeca
Eñ het gebuerde doẽ Isaac out worden was
dat sijn ogẽ dõcker warẽ int sien. Eñ riep Esau
sinẽ grootstẽ sone eñ sprac tot hẽ. Mijn sone / Hy
antwoorde/Hier ben ic/eñ hi sprac. Siet/ic bẽ ous

worden/eñ en weet niet wanneer ic sterue sal. So
neemt nv dijn getuych/kokere/eñ boge/eñ gaet wt
ten velde/eñ vangt mi een wiltbraet/eñ maect mi
eñ spise/so ict geerne heb/eñ breget mi hier binnē
dat ict eete/dat mijn siele v gebenedide eer ic sterue
Mer Rebeca hoorde dit woort/dat Isaack tot
sinen sone seide/eñ Esau ghinc ten velde/ op dat
hi een wilt vangē soude/eñ thuis brochte. + Doē
sprack Rebeca tot haren sone Jacob. Siet/ic heb
be gehoort uwē vader sprekē met Esau uwē broe
der/eñ seggē. Brengt mi een wiltbraet/eñ maect
mi tetē dat ic eete/eñ ic v gebenedie voor dē HE-
RE/eer ic sterue/So hoort nv mijn stemme/mijn
sone/wat ic v hete/Gaet henen totter cuddē/eñ
haelt mi twee goede bocxkens dat ic uwen vader
B daer af een spise make/so hijt gheerne heeft/ende
die suldi bi uwen vader draghen/dat hi eete op dz
hi v gebenedie voor sijn doot
Jacob sprack tot sijnder moeder Rebeca/Siet
mijn broeder Esau is rou/eñ ick ben sachte/ende
mijn vader mocht mi misscien tasten/eñ hi soude
mi achten als ic met hē spottede/eñ soude mi ver
maledien/eñ niet gebenedien. Doē sprac sine moe
der tot hē/Die vermaledijnge si op mi/mijn sone/
verhoort mijn stēme/gaet/eñ haelt mi/dat ic v hete
Doē ginc hi henē/eñ haeldet/eñ bracht sijn moeder
Eñ sijn moeder maecte eē spise/soe sijn vader
geerne adt/eñ nam Esau haers grooten soons co
stelike cleederē/die si by hair in huys hadde/ende
trackse Jacob haren minsten sone aen/Maer die
vellen vanden bocxkens dede si hem om sijn han
den/ende daer hi sachte was aenden hals/eñ gaf
hem also dat eten metten broode/soe sijt gemaect
hadde/in Jacobs handen haers soons
Eñ hi droecht bi sinē vader/eñ sprack. Mijn va
der/hi antwoorde hier ben ic/Wie sidi mijn sone
Jacob seyde/Ick ben Esau v eerste geboren sone
ick heb gedaen/so ghi mi gheseit hebt/staet op/eñ
sidt om te eten vā minē wiltbrade/op dz mi uwe
siele gebenedie/Isaac sprac tot sinē sone Mijn so
ne hoe hebdijt so haeste geuondē? Hi antwoorde/
die HERE v God voorspoedicht mi also. Doen
sprac Isaac tot Jacob/coemt hier bi mi mijn sone
dat ic v taste/oft ghi sijt mijn sone Esau oft niet/
Also ghinc Jacob tot sinē vader Isaac/eñ als hi hē
getast hadde/sprac hi/Die stēme is Jacobs stēme
mer die handen sijn Esaus handen/Eñ hi en kēdē
de hē niet/wāt sijn handē warē rou/gelijc Esaus
sijns broeders handen/eñ gebenedide hem/Ende
sprac tot hē/Sidi mijn sone Esau? Hi antwoorde/
Ja/ic bent/Doen sprac hi/so brenget mi hier mijn
sone te etē van uwē wiltbrade/dat v mijn siele ge
benedie/Doē bracht hijt hē/eñ hi adt/eñ droech
hē oock wijn/eñ hi dranc/Eñ Isaac sijn vader sprac
tot hem/Comt hier eñ cust mi mijn sone Hi ginc
tot hē/eñ custe hē/Doē roec hi den rueck sijnder
cleederen/ende gebenedide hem/ende sprac
Siet/den rueck mijns soons is gelijc eenen
rueke des velts dat die HERE gebenedijt heeft
D God geue v vanden dauwe des hemels/ende vā
der vetticheit der aerden/Koren eñ wijns ouer-
uloedicheit/volck moet v dienē ende liedē moeten
v te voete vallē/weest een heere bouē uwen broe
der/ende uwer moeder kinderen moeten v te voe
te vallē/veruloect moet hi wesen die v vloect. Ge
benedijt si/die v gebenedijt
Als dus Isaac volejnt hadde die ghebenedijn E
ge/eñ Jacob nauwe thuys gegaē en was vā sinē
vader Isaack/Doen quam Esau sijn broeder vā
sijnder iacht/ende coocte ooc een spise/eñ droecht
binnen bi sinen vader/ende sprac tot sinen vader/
Staet op mijn vader/ende eet van ws soōs wilt-
braet/op dat v siele mi gebenedie. Doe āntwoorde
hem Isaac sijn vader. Wie sidi? Hi sprack Ick ben
Esau v eerste geborē sone/Doe wert Isaac bouē
der matē seer onstelt/eñ sprac/Wie eñ waer is dā
die iager/die mi gebrocht heeft/eñ ic hebber al af
getē/eer ghi quaemt/ende hebbe hem gebenedijt F
hi sal ooc gebenedijt bliuen.
Als Esau dese sijns vaders reden hoorde/riep
hi luyde/eñ wert wter matē seer droeue/eñ seyde
tot sinē vadere/gebenedijt mi ooc mijn vader/Hi
sprac/Uwe broeder is comē mz liste/eñ heeft uwe
benedictie wech Doē sprac hi/Hi heet recht Jacob
wāt hi heeft mi nv twemale otredē/Mine eerste
geboorte heeft hi wech/eñ siet/nv neēt hi ooc mijn
benedictie ende sprac. Hebdi mi niet een benedic-
tie gehouden?
Isaac antwoorde/eñ sprac tot hē. Ic hebbe hē
een here ouer v geset/eñ alle sijn broederē hebbe
ic sinē knechtē gemaect Met corē eñ mz wine heb
be ic hē voorsiē Wat sal ic v doch nv doē mijn sone
Esau sprac tot sinē vader/Hebdi dā maer eē bene
dictie mijn vadere? Gebenedijt mi ooc mijn vader
Ende hief sijn stemme op/ende weende/Doē ant
woorde Isaac sine vader/eñ sprac tot hem
Siet/ghi sult een vette wooninge hebben op
ter aerden/ende vandē dauwe des hemels vā bo
uen vandē hemele/metten swaerde suldi v genee
ren/ende dinen broederen dienen/Ende het sal ge
schiedē dat ghi sijn iock sult afleggen/ende van
uwen halse schudden * G
Ende Esau was op Jacob gram/om der bene
dictiē wille/daer sijn vader hē mede gebenedijt had
de/eñ sprac in sijnder hertē. Die tijt sal haest comē
dat mijn vader rouwe dragē moet/want ic wil mij
nē broeder Jacob doodē/Doen wert Rebeca ghe
bootschapt dit woort haers meestē soons/eñ sandt
wt/eñ liet haren cleinsten sone Jacob roepen/eñ
sprac tot hē/Siet uwe broedere Esau dreyget v/
dat hi v doodē wilt/eñ nv hoort mijn stēme mijn
lieue sone/eñ gaet henē/eñ vliedet tot mijnē broe
dere Laban/in Haran/eñ bliuet daer eē wile bi hē
tot dat die rasernie dijns broeders keere/eñ tot dat
die grāscappe tegē v/vā hē keere/eñ vergetet wat
ghy hē gedaen hebt/eñ dan sal ic seindē/eñ laten v
van daer halē/waerom sal ick beroost wordē van
beyden minen sonen in eenen daghe
Eñ Rebeca sprack tot Isaac/Mi verdriet te
leuen om Heths dochteren/ist dz Jacob een wijf
neemt vanden dochteren Heth/die weltkesijn ge
lijck die dochterē dees lants/wat sal my dan dat
leuen baten
Isaac seynt Jacob tot Laban/Jacob siet inde
slape een leeder totten hemel verheuē/eñ die En
gelen dair op ende af climmēde/die HERE be
uesticht hem sijn belofte en Abraham ghedaē/eñ
toeseit hē bistant/daer op doet Jacob eē gelofte
Dat .xxviij. Capit

Oe riep Isaack sine sone Jacob / eñ
gebenedide hẽ/ eñ geboot hẽ seggen
A de/ Neemt gheen wijf vãden dochte
ren Chanaan/ mer gaet henen/ ende
reist in Mesopotanien/ tot Bethuel
dijns moeders vader huys/ ende neemt aldaer een
wijf vãden dochterẽ Laban ws moeders broeder
ende die almachtige God gebenedie v/ eñ make v
vruchtbaer/ ende vermeerdere v/ dat ghi wort eẽ
groote schare volcs/ ende hi geue v dye benedictie
Abrahams/ v/ ende uwen sade na v/ op dat ghi be
sitten muecht/ dat lant/ daer ghi eẽ vremdelinc in
zijt/ dat welcke God Abrahammen gegeuẽ heeft
Also liet Isaac Jacob reysen/ dat hi in Mesopota
nien trocke tot Laban Bethuels soon/ van Syrien
zijnre eñ Esaus moeders broeder
Als nv Esau sach/ dat Isaac Jacob gebenedijt
hadde/ ende laten reysen af/ in Mesopotanien/ op
dat hi aldaer een wijf name/ ende dat in diẽ dat hi
B hem gebenedide/ ende geboot/ ende sprack/ Ghy
en sult gheen wijf nemen vanden dochteren Cha
naan/ eñ dat Jacob sinen vader ende moeder ghẽ
hoorsaem zijnde/ reysde in Mesopotaniẽ/ eñ sach
ooc dat Isaack sijn vader niet gheerne en sach dye
dochteren Chanaan/ ghinck hi henen tot Ismael/
ende nam bouen diẽ wiuen die hi te voren hadde/
Mahalath die dochter Ismahel/ des soons Abra
hams/ die suster Nebaioth te wiue

C Met Jacob reysde wt van Bersaba/ eñ reysde
te Haran/ ende quam op een plaetse daer bleef hy
al den nacht. Want die sonne onder ghegaẽ was/
nam hi daer eenen steen vãder plaetsen/ eñ leyden
ondẽ sijn hooft/ ende ginc ligghen slaepen in die sel
ve plaetse/ Eñ hẽ droomde/ eñ siet/ Een leere stõt
opter aerdẽ/ die mettẽ opperstẽ eynde den hemel
raecte/ eñ siet/ Die Engelen Gods clommen daer
lancs op eñ neder/ eñ die HEERE stont dair op/ eñ
sprac/ Ick ben die HEERE Abrahams ws vaders
God/ eñ Isaacs God/ dat lant dair ghi op ligt/ sal
ic v/ eñ uwẽ zade geuen/ eñ v zaet sal wordẽ gelijc
dat stof der aerdẽ/ eñ ghi sult wtghebreyt worden
ten westen/ oostẽ/ noordẽ/ eñ ten zuydẽ/ Eñ door
v/ eñ door uwẽ zade sullen alle geslachtẽ gebene=
dijt worden. Eñ siet ic ben met v/ eñ ic sal v behoe
den waer ghi henen treet/ eñ ick sal v weder in dat
landt brenghen/ want ic en sal v niet laten/ tot dat
ic doe alle wat ic v geseyt hebbe
Als Jacob van sinen slape ontwaecte/ sprac hi
Sekerlijc is dye HEERE in dese plaetse/ ende ic en
wistes niet/ eñ vreesde/ eñ sprac. Hoe veruaerlic is
dese stede/ Ten is hier anders niet/ dan een huys D
Gods/ ende een poorte ten hemel. Eñ Jacob stõt
des morgens vroech op/ eñ nam dẽ steen/ die hi si
nen hoofde geleyt hadde/ ende rechten op/ eñ goot
daer olie op/ Eñ hiet die stede BethEl/ eñ daer te
voren hiet dye stede Lus
Eñ Jacob dede een ghelofte/ eñ sprac. Ist dz
God met mi sal zijn/ eñ mi behoeden indẽ wege/
die ic reyse/ eñ broot te eten geuẽ/ eñ cleederẽ aen
te doẽ/ eñ mi met vredẽ wed tot minen vad bren=
gẽ/ so sal die HEERE mijn God zijn/ Eñ dezẽ steẽ die
ic opgerecht heb/ sal eẽ Gods huys wordẽ/ eñ alle
wat ghi mi gheeft/ daer af sal ic v die thiẽde geuẽ.

¶ Jacob coẽt totter fonteynẽ bi Harã/
hi waert Labans schapen/ hi verthoont
hem seluen Rachel/ hy dient Laban seuen
iaer om Rachel/ hi wort in Lea bedrogen
hi dient weder seuen iaer om Rachel/ Lea
baert hem vier sonen/ ende/ Rachel is on=
vruchtbaer

Dat.xxix.Capittel

Acob hief doen sijn voeten op
eñ ghinc in dat Oostenlãt/ eñ
sach om/ ende siet/ daer was eẽ A
fonteyn opten velde/ ende siet
drie schaepherders daer by
Want vander fonteynen moesten dye her=
deren drincken/ ende daer lach eenẽ grootẽ
steen voor dat gadt der fonteynen/ ende die
herderẽ plegẽ aldaer te vergaderen/ eñ den
steen van dat gadt der fonteynen te wente
len/ eñ die schapẽ te drinckẽ/ eñ dedẽ als dã
dẽ steẽ weder voor op dat gadt op sijn stede
Ende Jacob sprac tot hen/ Broeders van
waer sidi? Si antwoorden. Wy sijn van Ha
ran/ Hi seyde tot hen/ Kendi ooc Laban den
sone Nahor? Sy antwoorden/ Wy kennen
hem wel/ Hi sprac/ Gaet het hẽ oock wel? Sy
antwoorden/ Het gaet hẽ wel/ eñ siet/ daer
comt sijn dochter Rachel met den schapen
Hi sprac/ Het is noch hooch dach/ eñ ten is B
noch gheen tijt/ dat vee in te driuen/ drenct
die schapen/ gaet henen/ eñ weyt se/ Si ant
woorden/ Wy en connen nv tot dat al dye
herderẽ te samen vergadert sijn/ ende den steen vã
dat gadt der fonteynen wentelen/ ende alsoo dye
schapen drincken
Als hi noch met hen sprac/ quã Rachel mettẽ sca
pen haers vaders/ wãt si hoede die scapẽ/ Als Ja
cob Rachel sach Labãs dochter/ zijns moeders broe
ders/ ende Labans zijns moeders broeders scapẽ

ghinc hē toe/ende wentelde den steen vandē gate
der fonteynē eñ drencte die scapē sijnder moeders
C broeder/eñ custe Rahel/eñ hief op sijn stemme/eñ
weende/ende seide haer/dat hi was haers vaders
broeder/ende Rebecas sone/Doen liep si/ende sei
det haren vader

Als Laban hoorde vā Jacob sijnder suster sone
so liep hi hē te gemoete/eñ ōhelsde hē/eñ custe eñ
brocht hē in sijn huys/Doen vertelde hi hē alle dese
geschiedenissen/Doē sprac Laban to thē/Ghy sijt
mijn been eñ mijn vleesch/blijft bi my een maent
D lanc/Daer na sprac hi tot Jacob Al sidi mijn broe
der/soudi mi daerō/om niet dienen? Segt wat sal
uwen loon sijn? Laban had twee dochterē/die out
ste hiet Lea/eñ die iōcste hiet Rahel/Mer Lea was
teer vā oogē/Rahel was scoon vā aēsichte/eñ vā
ghedaenten/die selue creech Jacob lief/eñ sprac/
Ic wil v seuen iaer dienen om Rahel /die ioncste
dochter. Laban antwoorde/Het is beter/dat icse
E v gheue/dan eenen anderen/blijft bi mi

Aldus diēde Jacob om Rahel seuē iaer/ eñ het
dochte hē luttel dagē te wesen/ so lief had hi haer
Eñ Jacob sprac tot Labā/geeft mi mijn wijf/wāt
dē tijt is hier/dat ic bi haer ligge. Doē noode Labā
alle die liedē vā dier plaetsē/eñ bereide hē die bruy
loft. Mer des auonts nam hi sine dochter Lea/eñ
brachtse tot Jacob eñ hi besliepse/eñ Labā gaf Lea
sijnder dochter Silpa tot eenen ioncwiue.

Mer des morgēs/Siet/doē wast Lea. Eñ hi
sprac tot Labā/Waerō hebdi mi dz gedaē? Heb ic v
nz gedient om Rahel? Waerō hebdi mi dā bedrogē
F Laban antwoorde/Mē doet nz also in onsen lāde/
datmē die iōcste wt geeft voor de outste hout dese
wekē wt/so sal ic v dese ooc geuē om dē dienst/die
ghi mi noch ander seuē iarē dienē sult Jacob dede
also/eñ hielt die wekē wt/ Doē gaf hi hē Rahel sijn
dochter tē wiue eñ Labā gaf Rahel sijn dochter eē
iōcwijf/die hiet Gilba Also lach hi ooc bi Rahel/eñ
had Rahel lieuer dā Lea/eñ diēde hē ooc voort dā=
der seuē iaer Als die HERE sach dat Lea gehaet
wert/maecte hise vruchtbaer/eñ Rahel onvrucht
baer. Eñ Lea ontfinc/eñ baerde eenē soō/diē hiet
si Ruben/eñ sprac/die HERE heeft aengesiē mij
ne allēde/Nv sal mi mijn mā lief hebbē/Eñ noch
eens ontfinc si/eñ baerde eenē soon/eñ seyde. Die
HERE heeft gehoort dz ic gehaet bē/eñ heeft mi
ooc desen gegeuē/eñ hiet Simeō. Noch eens ont
G finc si/eñ baerde eenē soon/eñ sprac. Nv sal hē mijn
man weder tot mi doē/wāt ic heb hē drie sonē ge
baert/daerō hiet si hē Leui. Ten vierdē ontfinc si/
eñ baerde eenē sone/eñ sprac Nv wil ic dē HERE
danckē/daerō hiet si hē Juda/eñ hielt op te baren

Rachel geeft Jacob haer maecht/die baert hē
twee sonē/Also doet ooc Lea met hare maecht
die baert hem ooc twee sonen/Rachel neemt die
albruyn dat Jacob bi Lea slapen mach/ Rachel
wort vruchtbaer/ende baert eenen soon /Jacob
wil weder thuys reysen/hi ontfanckt loon zijns
diensts/ende wort rijc/ende daer wort een com
pact ghemaect

Dat.xxx. Capittel.

A
Oen Rahel sach/dat si Jacob niet en
baerde/benijde si haer suster/ende
sprac tot Jacob Geeft mi ooc kinde
rē/oft anders sal ic steruē. Jacob diē
wert seer toornich op Rahel eñ sprac
Ben ic dan in Gods stede/die v weert dye vruchte
ws lichaems? Siet/sprac si/daer is mijn ioncwijf
Gilha/legghet v bi haer/dat si mo op mijnē scoot
bare/ende ic door haer vermeerdert mach wordē
eñ gaf hem also Gilha haer ioncwijf te wiue.

Eñ Jacob leyde hem bi haer/aldus ontfinc Gil
ha/eñ baerde Jacob eenē sone. Doen sprac Rahel/
God heeft mijn zaet gerecht/eñ mijn stemme ver B
hoort/eñ mi eenē sone gegeuē/dair om hiet si hem
Dan/Noch eens ontfinck Gilha Rahels ioncwijf
eñ baerde Jacob dē twedē soon/Doe sprac Rahel
God heeft mi gelijc gemaect met mijnder sustere
eñ ic neme die ouerhāt/eñ si hiet hē Naphtali/Als
Lea sach /dat si op hiel te barē/nam si haer iōcwijf
Silpa/eñ gafse Jacob te wiue/Aldus baerde Sil
pa Lea ioncwijf Jacob eenē soon/doē sprac Lea ru
stich/eñ hiet hem Gad/daer na baerde Silpa Lea
ioncwijf/Jacob den tweeden sone/Doē sprac Lea
Wel mi/wandt mi sullen salich prisen die dochte=
ren/ ende hiet hem Asser

Ruben ghinc wt ter tijt des tarwē oogst/ende C
vant Mandragora optē velde/ende brachtse sijnd
moed Lea thuys/Doe sprac Rahel tot Lea Geeft
mi een deel vander Mandragora ws soōs/Si ant
woorde/Hebdi niet genoech dz ghi my/minē mā
genomē hebt/eñ wilt ooc mijns soons Mādrago
ra nemē? Rahel sprac/wel laet hem desen nacht bi
v slapen/voor ws soons Mādragora/Als Jacob
des auonts vandē velde quam/ginc Lea wt hē te
gemoet/eñ sprac Gi my suldi ligghen/wāt ick heb
v gecoft om mijns soons Mandragora.

Eñ hi sliep diē nacht bi haer /Eñ god verhoor
de Lea /eñ si ontfinc/eñ baerde Jacob dē vijfstē so
ne/eñ sprac/ God heeft mi geloont/dat ic mijn iōc
wijf minē man gegeuen heb/eñ hiet hem Jsaschar
Noch eens ontfinc Lea/eñ baerde Jacob dē sesten
soon/eñ sprac/God heeft mi wel beradē/Nv sal
mijne man weder bi mi wonen/want ic hebbe hē
ses sonen gebaert/eñ hiet hem Sebulon/Daer na
baerde si een dochter /die hiet si Dina.

God gedachte Rahels/eñ verhoorde se/eñ maec D
tese vruchtbare/Doē ontfinc si/eñ baerden eenen
sone /eñ sprac. God heeft minē lachter van my ge
nomē /ende hiet hē Joseph/ende sprac/God wil
noch eenē anderē soon daer toe doē.

Als Rahel Joseph gebaert hadde/sprac Jacob
tot Laban /Laet mi trecken eñ reysen aen mijn side
eñ in mijn lant/geeft mi mine wiuē eñ mijn kinde=
deren /daer ic v om gedient hebbe/dat ick trecke/
wāt ghi weet/wat dienst dat ic v gedaen hebbe/La
ban sprac tot hē/Can ic gheen genade voor uwen
ooghen vindē? Ic hebbe ondervondē/dat mi God
ghebenedijt heeft/om uwē wille/Segt uwē loon
dien ic v geuen sal

Hi antwoorde hem/Ghi weet/hoe dat ic v ge
dient hebbe/ende/wat vee ghi te vorē hadt onder
my/ghy had luttel eer ick hier quam/ maer nv ist
vermeerdert/in groter menichten/ende die HE
RE heeft v gebenedijt/om mijnen wille/ende nv
wanneer soude ic ooc voor mijn huys voorsien? Hy
antwoorde/wat sal ic v dan geuē? Jacob sprack/
Ghi en sult mi niet met allen geuen/maer ist/dat
ghi mi doē wilt/dat ic v seggen sal/soo wil ick we
derom weyden/ende hoeden uwe schapen

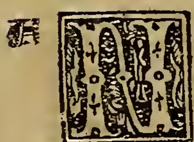
Ic sal hedē door alle die cudden gaen/eñ schey
der ghi van daer alle geplacte eñ bonte scapē /alle
swarte schapen onder den lammerē /eñ wat daer
bont ende geplacket onder die geyten sijn sal /dat
sal mijn loon sijn /so sal mi mijn gerechticheyt tuy
gen heden oft morghen/wanneer het v coemt my
E te loonen/also dat wat niet beplact ende bōt en is
onder den gheytē/eñ wat swart is onder den lam
meren/dat si als eens diefsproeye bi mi

Laban sprac Siet/het si so ghi geseyt hebt. Eñ
scheyde in dien dage wt/ bespenkelde eñ bōte boc
ken/eñ alle geplacte ende bonte geyten / alsoe ver
de alster wat wits aē was . Eñ al wat swart was
onder den lammeren/eñ hi deet in sijnder kinderē
handen / ende hi maecte ruymte/drye dach reysen
verde tusschen hem eñ Jacob/Alsoe weyde Jacob
die ouergheblevencudde Laban.

Jacob nam stockēs/vander groender weydē
hazelaren/castanien/ende schelde witte streepkēs
F daer aen/ende hi leyde die stockē die hi geschelt had
de binnen inden drencke voor die cudde / dye daer
mosten comē om te drincken/op dat si ontfangen
souden/als si quamē drincken/Aldus ontfinghen
die cudden ouer die stocken/ ende brochtē bespreē
kelde/beplacte/eñ bonte. Doe scheyde Jacob dye
lammeren/wat niet bont/ende al wat swart was
ende hi dede se te hoope onder Laban cudde. Ende
hi maecte hem seluen een eygen cudde/vanden be
placten ende bonten/eñ dese en dede hi tot Labās
cudde niet. Maer wanneer den loop der vroeger
G cuddē was/leyde hi die stockēs in die goten voor
die oogen der cudden dat si ouer dye stocken ont=
fangen souden. Maer indē spadelickē loop/en ley
de hise daer niet in/ Also werden die spadelingen/
Labās/ende die vroege Jacobs/Daer af wert dye
man bouen maten rijc/dat hi veel schapen /ionck
wijfs/knechten/ kemelen/ende ezelen hadde

¶ Jacob merct misgonst zijns gheluck hē wort
beuolen weder thuys te keeren/ Rachel steelt
haers vaders beeldē/Laban loopt hem na/ende
verwijt hem die vlucht / hi soect zijn beeldē ach=
ter hem niet vindende maect hi een verbont met
hem int scheyden/ Ende si trecken beyde haers
weechs/Die Enghel ontmoete Jacob

Dat.xxxi.Capitt

A Ae dat Jacob hoorde Labans soonen
woorden/die seiden. Jacob heeft alle
ons vaders goet genomē/eñ vā ons
vaders goet heeft hy alsulckē rijcdō
gegrepen/Eñ Jacob aensach Labās
aensicht/eñ siet/ten was niet teghen hem/ gelijct
gisteren ende eergisteren was

Eñ die HEERE sprac tot Jacob/Treet weder
in ws vaders lant/eñ tot uwē maechscap/ick sal
met v zijn/Eñ Jacob sant/eñ liet roepē Rachel/eñ
Lea opt velt bi zijn herderen/eñ sprac tot hen/Ic
sie/dat ws vaders aensicht niet en is tegen mi/ge
lijct gisterē eñ eergisterē was. Mer die God mijns
vaders is mz mi geweest/Eñ ghi hedē weet/ dz ic
na al mijnder machte uwē vader ghedient hebbe

Eñ hi heeft mi bedrogē/eñ nv thienmael mijn
loon verandert/mer God en heeft hem niet toege
laten /dat hi mi scade dede/Wāneer hi sprac/Die
bonte sullē uwen loon sijn/so droech alle die gant
se cudde bonte /Maer wanneer hi sprac/Die ghe
sprinckelde sullē v loon sijn/so droech die gheheelē
cudde gesprinckelde. Alsoo heeft God die goeden
ws vaders hē ontkeert / eñ mi gegeuen. Wāt als B
die tijt des loops quam/hief ic mijn ooghē op /eñ
sach in den droom/eñ siet/die bocken sprongen op
die besprinckelde/beplacte/ende bonte cudde

Ende die Engel Gods sprac tot mi indē drooō
Jacob? Ende ic antwoorde/hier ben ick/hi sprac
heft op v oogen/ende siet die bocken springen op
die besprinckelde/die beplacte/ende bonte cudden
want ick hebbe al ghesien wat v Laban doet / Ick
ben die God te BethEl/daer ghi den steē gesalft
hebt/ende mi aldaer een gelofte gedaen hebt/Nv
reyst/ende treet wt desen lande /ende treet weder
in ws maechschappen lant

Doe antwoorde Rahel eñ Lea/sprakē tot hem
Wy en hebbē doch geen deel noch erue meer /in
ons vaders huys /eñ heeft ons doch gehoudē als
die vreemde/ wāt hi heeft ons vercocht /eñ onsen
loon verteert. Daerom heeft God onsen vader si
nen rijcdom afghewendet tot ons/ende tot onsen
kinderen/al wat God v geseyt heeft/dat doet

Eñ aldus stont Jacob op ende sette sine kinde
ren ende wiuen op kemels/ende vuerde wech alle
sijn vee/ende alle sijn haue die hi te Mesopotanien
vercregen had/op dat hi quame bi Isaac sinen va
der/int lant Canaan/ Laban was gegaen om zijn C
cudde te scheerē/Eñ Rahel stal haers vaders beel
den/Aldus stal Jacob Laban te Sirië therte/daer
mede/dat hi hem niet en seyde/dat hi vloot/Alsoo
vloot hi ende alle dz sine was/reysde eñ voor ouer
dwater/eñ troc recht na den berge in Gilead

Ten derden dage wert Laban ghebootschap/
dat Jacob vloot/eñ hi nam sinē broeder tot hē/eñ
iaechde hem nae / seuen dachreysen/ eñ hy achter=
haelde hē opten berch Gilead/Mer God dye quā
tot Laban/die van Sirien was/inden droom/des
nachts/eñ sprac tot hem/Wacht v/dat ghi niz Ja
cob niet anders eñ spreect dan goet. Ende Laban
naecte tot Jacob/Jacob hadde sijn tenten optē ber D
ge geslagen / Eñ Laban met sinē broederē sloech
sijn tenten oor opten berch Gilead

Ende hi seyde tot Jacob/Wat hebdi ghedaen
dat ghi mine herte gestolen hebt/ende hebt mi mi
ne dochterē ontuoert/als die/die door tswaert ge
uangē waren? Waerom hebdi dat verborghē/dat
ghi vlien wout/ende hebt v mi ontstolē/eñ en heb
bet mi niet geseit / dat ic v met blijscappen geleyt
hadde/met sanghe/met luyten/eñ met harpē? En
de en hebt mi mine kinderen niet laten cussen/ghy
hebt sottelijc gedaē/eñ ick hadde(Gode si lof) wel
soo veel machts/dat ic v quaet hadde mogen doen E
mer ws vader God heeft gisteren tot mi gheseyt
wacht v/dat ghi met Jacob nz anders dan goet en
spreect/eñ wāt ghi dan trecken wout/ende begeer
det so zeer ws vaders huys/waerom hebdi my mi
ne goden gestolen? Jacob antwoorde/ende sprack
tot Laban/Ic vreesde dat ghi uwe dochter van mi
trecken sout /mer biden welcken ghi v goden sult
vindē/die sterue hier voor onsen broederē. Suect
dat v is/bi mi/ende nemet wech/Mer hi en wiste
niet datse Rahel gestolen hadde. Doe ghinc Laban
in Jacobs tēten/ ende Lea ende beyder ionckwiuen
ende hi en vant daer niet/ ende ghinc wt Leas ten

ten/in Rahels tentẽ.Doe nam Rahel die beelden/
ende leydese onder der kemelen stroo/ende ghinc
daer op sitten/Laban die ondersocht alle die tentẽ
ende en vant niet.Doen sprac si tot haren vadere
Mijn heere/en weest niet toornich/want ic en can
voor v niet opgestaen/want mi is nv geschiet na
die gewoonte vanden vrouwẽ/Aldus socht hi/eñ
en vant die beeldẽ niet
Eñ Jacob wert toornich/eñ hadde twist mz La
ban/eñ antwoordende sprac hi tot hẽ.Wat heb ic
mishãdelt oft gesondicht/dat ghy op mi so verhit
zijt/ghi hebt alle minen huysraet ondersocht/wat
hebdi van uwẽ huysraede gheuondẽ legt dat voor
uwẽ eñ minẽ broederẽ/op dat si tusschen v eñ mi
rechtẽ/Twintich iaer heb ic bi v geweest/v schapẽ
eñ geytẽ en hebbẽ niet onvruchtbaer geweest/die
rammen uwer cudden en heb ic niet gheten.Soo
wat die dierẽ verschoordẽ/eñ ict v niet en brochte
so moest ict v betalẽ/ghi eyschtet van mijnder hãt
al wast mi ooc des daechs oft snachts gestolẽ.Des
daechs versmachte ic van hittẽ/eñ des nachts ver
vroos ick/eñ den slaep die weeck van minen oogẽ
Also hebbe ick twintich iaer in uwen huise ge
E dient/veerthiẽ om uwe dochterẽ/eñ ses om v cud
de/eñ ghi hebt mi thienmael minẽ loon verãdert/
eñ en hadde die God mijns vaders/die God Abra
ham/ende die vreese Isaac/op mijnder siden niz ge
weest/ghy hadt mi beroeyt laten trecken/Maer
God heeft mijn ellende ende iammer aenghesien/
ende heeft v ghisteren gestraft
Laban antwoorde eñ sprac/Die dochteren zijn
mijn dochteren/ende die kinderẽ zijn mijn kinderẽ/
eñ die cudde is mijn cudde/eñ al wat ghi siet/is mijn
wat can ic minẽ dochteren hedẽ/oft harẽ kinderẽ
gedoen die si gebaert hebben?Daerom coemt nv/
eñ laet ons een verbont maken/ick eñ ghi/die een
getuygenisse si tusschen v eñ my/Eñ Jacob nam
eenen steene/eñ rechtẽ ten eersten op/eñ sprac tot
sinẽ broederẽ/Legt steenẽ op/eñ si namẽ die steenẽ
eñ maecten eenẽ hoop/eñ si aten optẽ seluen hoop
Eñ Laban hiet hem Jegar Sahaduta/mer Jacob
hiet hẽ Gilead/Eñ Labã sprac/dezẽ hoop si heden
getuych tusschen mi eñ v/daer af so heetmen hem
G Gilead/eñ si een oorconde/wãt hi sprac/Die HE
RE moet aensiẽ tusschen mi eñ v/wãneer wi van
malcanderẽ gegaen sijn/Ist dat ghi minẽ dochte
rẽ lastich sijt/oft ander wiuẽ daer toe neemt/Het
en is hier gheẽ mensche met ons/maer siet/God
is ons getuyge tusschen mi eñ v.Eñ Laban sprac
voort tot Jacob Siet/dezẽ hoop eñ dit mael/si ooc
getuyge/waer ic ouer vare tot v/oft ghi hier ouer
vaert tot mi/bouẽ dit mael eñ dezẽ hoope/om sca
de te doẽ/Die God Abrahã/eñ die God Nahor/eñ
die God haerder vaderẽ/si eẽ rechter tusschẽ ons
Ende Jacob swoer hem/bi die vreese sijns va
ders Isaac/ende Jacob offerde een offer optẽ ber
ge/ende noode sijn broederen om dat broot te etẽ
ende doen si gheten haddẽ/bleuen si opten berghe
alle den nacht Des morghens stont Laban vroech
op/eñ kuste sijnder dochter kinderẽ ende haer kin
derẽ/ende hi gebenedidese/ende tooch wech/ende
hi quam weder in sijn stede/Maer Jacob trock si
nen wech/ende die Engelen Gods gemoetẽ hem
Ende als hise sach/sprac hi/Het sijn Gods heyrẽ/
ende hi noẽde die selue stede Mahanaim/ dat heet
heyrleghet

¶ Jacob seynt boden ende gheschenck voort tot
Esau/die trect hem tegẽ/Jacob deelt zijn volck
ende beesten wt vreese in twee hopẽ/hi vermaẽt
God van sijnder belofte/hi kampt met eenẽ En
ghel/die verleemt hem een hoepe/eñ verandert
hem den name/ende ghebenedijt hem

Dat.xxxij.Capittel.

Acob sandt bodẽ voor hem wech tot A
sinen broeder Esau/int landt Seyr/
des velts Edom/eñ beual haer liedẽ
seggẽde/Also segt minẽ heere Esau
v knecht Jacob laet v seggen/Ic heb
bi Labã wt geweest/eñ heb tot noch toe bidẽ vreẽ
den geweest/ende hebbe runderen/eñ ezelen/scha
pen/knechten eñ maertẽ/eñ hebbe wtghesonden/
om v minen heere te bootschappen/op dat ic gena
de voor uwen ooghen vinde. B
Die boden quamen weder tot Jacob/eñ spra=
ken/wi quamen tot uwen broeder Esau/ende hy
comt v te ghemoet met vierhondert mannẽ.Doe
vreesde Jacob seer/eñ hem wert bange/eñ deylde
dat volc dat by hem was ende die schapen/runde
ren/kemels in twee heyren/ende seyde/Als Esau
coemt op een heyr/ende verslaet dat/soo sal dat an
der ontloopen
Ende noch sprack Jacob/God mijns vaders
Abraham/God mijns vaders Isaac/HEERE ghi C
die tot mi geseyt hebt/treet weder in v lant/eñ tot
uwẽ maechschappe/ick sal v weldoen/Ick ben on=
waerdich alder bermherticheit/eñ alder trouwe
die ghi aen uwẽ knechte gedaen hebt(want ick en
hadde niet meer dan desen staf/doen ick ouer dese
Jordane ghinc/eñ nv come ick met twee heyren)
Verlost mi doch vãder hant mijns broeders/van=
der hant Esau/want ick vreese hem/dat hi niet en
come ende verslae mi/die moederen/mettẽ kinde
ren/Ghi hebt gheseyt/ick sal v weldoen/ eñ uwe
zaet maken/als dat zant des zees/datmen niet ge
tellen en can/ouermits der menichtẽ
Eñ hi bleef dien nacht daer/eñ nam vã dieẽ dz
hi voorhandẽ hadde/en begifte sinẽ broeder Esau D
twee hondert geyten/twintich bocken/twee hon
dert schapen/twintich rammen/eñ dertich suygẽ
de kemelen/met haerẽ vuelenen/veertich coeyen
eñ thien varren/twintich ezelinnen/met thiẽ vue
lenen/eñ santse met sinen knechten/eñ cudde tsa=
men/eñ sprac tot hen lieden/gaet voor mi henẽ/eñ
laet ruymte tusschen die een cudde na den anderẽ
ende geboot den eersten/eñ sprac.
Wanneer mijn broeder Esau teghen v coemt
eñ vraget/wien gady aen/eñ waer wildi henẽ/eñ
wiens ist dat ghi voor v drijft?suldy segghen/Het
hoort uwen knecht Jacob toe/die seint giftẽ sinẽ
here Esau/eñ hi comt hier achter na/Also geboot
hi ooc den anderẽ/ende den derden/ende alle dye
den cudden na ghingen/eñ sprac/so ic v geseyt heb
be/so segt tot Esau/wanneer dat ghi bi hem coẽt
eñ segt ooc/siet uwe knecht Jacob is achter ons/
want hi dachte/ic wil hem versoenen/met dese gif
ten/die voor mi henen gaen/daer na sal ic hem siẽ
misschien hi sal mi ontfangen
Also ghinghen die ghiften voor hem/maer hy
bleef den seluen nacht inden leghere/ ende stondẽ

op ander nacht/ eñ nam zijn twee wiuē/ eñ die twee
ioncwijfs/ eñ zijn elf sonē/ eñ reysde aen dat veyr Ja
E bock/ eñ namse/ eñ voerdese ouer dat water/ mit al
le dat hi hadde/ ende bleef op dese side alleen
Ende daer worstelde een man met hem / tot dz
die dageraet aen quam/ ende als die man sach/ dat
hi Jacob niet verwinnen en mochte/ raecte hi dye
zenuwe sijnder dyen / eñ die verdorde in diē wor
stelen met hē/ ende hi seyde/ laet mi gaen wāt dye
dageraet coemt aen. Mer Jacob antwoorde/ ic en
late v niet/ ghi en gebenedidet mi. Hi sprack/ Hoe
heet ghi? Hi antwoorde/ Jacob / Hi sprac/ Ghi en
sult niet meer Jacob heeten/ maer Jsra El/ want
ghi hebt met Gode ende menschen ghestreden eñ
douerhant gehouden
Ende Jacob vraechde hem/ ende seyde segt mi
hoe heetty? Hi sprac/ waeromme vraechdy hoe ick
heete/ eñ hi gebenedide hē aldaer. Eñ Jacob hiet
die stede Pnuel/ want ic hebbe God van aensicht
tot aengesichte ghesien / ende mijn ziele is genezē.
Eñ als hy Pnuel ouer quam/ ginc hem die sonne
op eñ hincte aen sijn dye. Daerom en etē die kin
deren van Jsrael gheen hespen oft dyen / tot op
den dach van heden/ om dat aen die hespe oft dyē
Jacob geraect wort

¶ Jacob trect sine broeder Esau met sinen volc
ke tegen/ Si sprekē minlijcken met malcanderen
ende wordens eens / Esau belooft veel duechden
sinen broeder/ Jacob coemt tot Sochoth eñ Sa
lem Eñ daer woont hi

Dat.xxxiij.Capittel

A JAcob hief sijn ooghen op/ ende sach sinen
broeder Esau comen met vierhondert
mannen/ ende deylde sine kinderē tot Lea
ende tot Rahel/ eñ tot beyden ioncwiuē/ ende stel
de die ioncwiuen met haren kinderen voor / ende
Leam et haren kinderen daer na/ ende/ Rahel met
Joseph ten laetsten / ende ghinc voor haer henen
eñ neech hem seuenmael ter aerden/ tot dat hi by
B sinen broeder quam
Esau liep hem te gemoete / eñ omhelsde hem/
vallēde om den hals/ custe hi hē/ eñ weende/ eñ hief
sijn oogen op/ eñ sach die vrouwen met den kinde
ren eñ seyde/ wie sijn dese die bi v sijn? Hi antwoor
de/ het sijn die kinderen die God uwen knechte v
leent heeft/ Ende die ioncwijfs quamē daer bi mz
haren kinderen/ ende negen voor hem/ Lea quam
ooc daer toe met haren kinderē / ende neech voor
hem/ daer na quam Joseph ende Rahel daer bi/ eñ
neghen voor hem
Eñ Esau seyde/ wat wildi met alle den heyre/
dat mi te gemoet comen is? Jacob antwoorde/ dz
ick genade vinde voor minen heere. Esau sprack
Jck hebbe genoech mijn broeder/ behout dat ghy
hebt. Jacob antwoorde. Och neen/ heb ic genade
vonden voor v/ soe neemt mijn gifte van mijnder
hant. Wāt ic sach v aensicht / als oft ic sage Gods
aensicht / eñ nemet in dancke van mi. Ontfanct
dye gifte/ die ic v gebracht hebbe/ want God heeft
C mi verleent/ ende ic hebbe al genoech. Also dwōc
hi hem/ dat hijt ontfinck
Ende Esau sprack/ laet ons voort trecken eñ
reysen/ eñ wil beneuen v reysen. Jacob antwoor
de hem. Mijn heere ghi weet/ dat ick teere kinde
ren bi mi hebbe/ ooc cleyn ende groot vee/ dz noch
ionc is/ werden si eenen dach ouer dreuen/ dan sou
de mi alle die gantse cudde af steruē / Mijn heere
gae voor sinen knechte. Jc sal allencken volghen/
daer na dat vee/ ende die kinderen gaen connē/ tot
dat ic come tot mijn heere te Seyr D
Esau antwoorde/ so wil ic doch bi v laten som
mighen van mijnen volcke/ dat by mi is / Hy ant
woorde/ wat is dat van noode/ laet mi slechts ge
nade voor minen heere vinden/ Alsoe trock Esau
dien dage wederomme sinen wech tot Seyr/ ende
Jacob trock tot Sucoth/ ende timmerde hem een
huys/ ende maecte sinen vee wooninghen/ daer af
heet die stede Sucoth
Daer na quam Jacob te Salem totter stat Si
chem/ die int lant Canaan leyt/ na diē dz hi wt Me
sopotamien gecomen was/ ende maecte sinen lee
ghere voor die stadt/ ende cocht een stuc lants van
den kinderen Hemor/ des vaders Sichem/ om hō
dert penninghen. Aldaer stelde hi sijn wooninge/
ende stelde aldaer eenen outaer/ ende aenriep den
naem des stercsten Gods Jsrael

¶ Dina Jacobs dochter wort vanden iongē hee
re des lants geschent/ waer wt eē groote bloet
stortinge ende schade alle den liedē van den lande
ouer coemt.

Dat.xxxiiij.Capittel

DJna Lea dochter die si Jacob gebaert A
hadde/ ghinc wt om te siē die dochte
rē van dyen lande. Als Sichem He
mors soō des Heviters/ die des lāts
here was/ Dinam sach/ nam hise/ eñ
besliepse/ eñ vercrachtese / ende sijn herte hinck aē
haer/ ende hadde die deerne lief/ ende sprac vriē
lic met haer/ ende seyde tot sinen vadere Hemor/
Neemt mi dat meysken tot eenen wiue
Ende Jacob vernam dat sine dochter Dina ge
schent was/ ende sine sonen warē metten vee int
velt/ ende Jacob swech tot dat si quamen/ Doen
ghinck Hemor Sichems vader wt tot Jacob/ om
met hem te spreken/ Daer en binnen quamē die so
nē Jacobs vanden velde / ende als zijt hoordē ver
droot diē mannē / ende werden zeer toornich dat
hi een vuyl dinck gedaen hadde in Jsrael/ ende Ja
cobs dochtere beslapen hadde/ wāt so en plachmē
niet te doen
Doen sprac Hemor met hē/ ende seyde / mijns
soons Sichems herte hangt aen v dochter/ geeft B
se hem doch ten wiue/ maect vrientschap met ons
gheeft ons uwe dochterē/ eñ neemt ghi onse doch
teren/ ende woont bi ons/ dat lant sal v open sijn/
woont/ verwerft/ werct daer inne/ Ende Sichem
sprac tot haren vader/ eñ broederen/ laet mi gena
de bi v vindē/ dat ghi lieden mi segt/ dat sal ic v ghe
uen/ eyscht toch slechts stoutelic morgengaue van
mi eñ giftē/ ic wilt v geuē/ hoe ghijt eyscht/ gheeft
mi maer die deerne ten wiue
Doen āntwoorden Jacobs sonen Sichem eñ
sinen vader Hemor/ ende spraken bedriegelic/ om
dat haer suster Dina geschent was / eñ seyden tot
hen. Wy en connen dat niet ghedoen/ dat wy onse
suster eenē onbesnedē man geuē / want dat waer
ons een schāde/ nochtās willen wi uwē wille doē
als ghi ons gelijck wort/ ende alle wat manlic on
der v is/ besnedē wort/ dan sullen wi onse dochtē.

en v geuen/eñ uwe dochteren ons nemē/eñ bi v
woonen/eñ een volc sijn. Mer ist dat ghi ons niet
en hoort v te besnidē/so willen wi onse dochteren
C nemen/eñ van daer treclien/ Dese reden beuiel Be
mor eñ sinē sone wel/eñ die iongelinck en vertrac
niet dat te doē/wāt hi hadde lust tot Jacobs doch
tere/eñ hi wert die heerlicste gehouden/bouē alle
die in sijns vaders huys warē/Als Hemor eñ Si=
chem sijn sone quamen onder der stadt poorte/eñ
spraken mettē borgerē van dier stat/eñ seidē/De
se lieden sijn vreedsaē bi ons/eñ willē int lāt woo
nen eñ oefenen/eñ aldus is dit landt breet beuan
ghen/wi willen ons hare dochteren nemen/ende
hen onsen dochteren geuen/Mer dan alleen willē
si ons te wille sijn/dat si bi ons woonen/ende een
volck met ons worden/wanneer wi al wat mālic
onder ons is/besniden/ghelijc si besnedē sijn/haer
vee/eñ goedē/eñ al wat si hebbē sal ons zijn/als wi
maer hem te wille wordē/eñ dat si bi ons woonē
D Ende si verhoorden Hemor/ende Sichem sinē
soon/alle die tsijnder stadt poorten wt ende in gin
ghen/ende besneden al wat manlic was/dat tzijn
der stadt wt ende in ghinck
Ende ten derden dage alst hen smertede/namē
Jacobs twee sonē Simeon ende Leui Dinas broe
ders/een ygelic sijn sweert eñ ghingē in die stat
stoutelic/eñ dooden al wat manlick was ende do=
den oock Hemor ende sinen soon Sichem/metter
scherpten des sweerts/ende namē haer suster Di
na wt Sichems huyse/ende ghingen wech
Doen ghinghen Jacobs sonen ouer die versla
ghen ende pluysterden die stadt/om dat si haer su
ster geschent hadden ende namē hare schapē/run
deren/ezelen/ende watter inder stadt eñ inden vel
de was/ende alle haer haue/alle kinderē/eñ wijuē
namen si geuanghen/ende pluysterden al wat in
den huysen was/
Eñ Jacob seyde tot Simeon eñ Leui/ghi liedē
hebt gedaē dat ic stinck voor die inwoonderē des
lants/den Cananiten ende Pheresitē/ende ic ben
eenen cleynē hoop/wanneer si nu haer vergaderē
ouer mi/soo sullen si mi slaen/alsoo werde ick te
niete ghedaen met minen huyse. Si antwoorden
souden si dan met onse suster als met eender hoe=
ren handelen

Jacob beueelt den sinen/dat sy die beelden sou
dē grauē/Rahel zijn wijf sterf inder geboorte Bē
Jamin/Jacob wort Israel geheetē Ruben be=
slaept Bilham die boelschap zijns vaders
Dat.xxxv.Capitt.

A
Nde God sprac tot Jacob/Staet op
ende treet te Beth El/eñ woont al=
daer/ende maect aldaer eenē outaer
den God die v openbaerde/doē ghi
vloot voor uwē broeder Esau/Doe
sprac Jacob tot sinen huyse/eñ tot al die met hem
waren/Doet van v die vreemde godē die onder v
sijn/eñ reynicht v/eñ verandert uwe cleederen/eñ
laet ons gaen/eñ reysen te Beth El/dat ick aldaer
make eenē outaer/dē God die mi verhoort heeft/
ter tijt mijns drucks/ende is met mi ghe weest in
den weghe/die ic gereyst ben
Dus gauē si hem alle vreemde godē die onder
haer handē waren/eñ haer oorē ringhen/ende hy
begroefse onder een eycke/die neuen Sichem ston
de/eñ troc wech/Eñ daer quam een vreese Gods
ouer die stedē die daer ontrent lagē/dat si dē sonē
Jacob niet na en iaechden/Aldus quam Jacob te
Lus int lāt Canaan/die daer Beth El hiet/met al
dē volc datter met hē was/eñ maecte aldaer eenē
outaer/eñ hiet die stede Beth El/daerom dat hem
God aldaer gheopenbaert was/als hi voor sinen B
broeder vloot
Te dien tijde sterf Debora Rebeca voedster/eñ
werdt begrauen onder Beth El/onder die eycke/
ende wert genaemt die claech eycke
Noch openbaerde God Jacob/na diē dat hi wt
Mesopotanie gecomē was/eñ gebenedide hē/eñ
sprac tot hem Ghi heet Jacob/mer ghi en sult nu
meer Jacob heetē/mer Israel suldi heetē/eñ alsō
heet mē hē Israel/God sprac tot hē. Ic ben die al=
machtige God/weest vruchtbair eñ vermeerdt v
volc/eñ volcs hopē sullē vā v comē eñ conningē sul
lē wt uwē lendenen comē/eñ dz lāt dz ic Abrahā
eñ Isaac gegeuē heb/sal ic v geuen/eñ saltuwē za
de na v geuē. Aldus voer God op vā hē/van dien
plaetse dair hi met hē gesprokē had. Jacob rechte
aldaer op eenē steenen tijtel op die plaetse/daer hi
met hē gesprokē had/eñ goot dranc offer daer op/
en begotē met olie. Eñ Jacob hiet die stede/daer
God met hem gesproken hadde Beth El.
Eñ hi troc van Beth El/ende als hi noch een
velt weechs was vā Ephrat/dair baerde Rahel/eñ
daer quā haer aen die baringhe/mer alst haer soo
swaer wert in deser gheboorten/sprack die vroey= C
vrouwe tot haer/en vreest niet/wāt desen soō sul
di oochebbē/Mer als haer die siel wtghinc dat sy
steruē moeste/hiet sy hē Ben Oni/mer sijn vader
hiet hē Ben Jamin/Aldus sterf Rahel/eñ wert be
grauē aen dē wege tot Ephrat/die nv heet Beth=
leem/Eñ Jacob rechte eenē steenen tijtel op haer
graft aldaer is dien tijtel vā Rahels graue tot op
desen dach. Eñ Israel troch wt/eñ rechtet op een
wooninge/op gheen side vanden toren Eder
Eñ gebuerde/als Israel in diē lande woonde D
ghinc Ruben/eñ besliep Bilha zijns vaders bisla=
pertse/eñ dat quā voor Israel/eñ Jacob hadde.xij
sonē Leas sonē warē dese/Ruben die eerste ghebo
ren soon Jacobs/Simeon/Leui/Juda/Isaschar
eñ Zebulon/die sonen Rahel waren/Joseph ende
BenJamin/Die sonen Bilha Rahels ionckwijf/
Dan eñ Napthali/Die sonen van Silpa/die daer
Leas ioncwijf was/Gad eñ Asser dat sijn Jacobs
sonen/die hem geboren sijn in Mesopotanien
Eñ hi quam tot sinen vader Isaac te Mamre
in die hooftstadt/die daer heet Hebron/daer Abra
ham eñ Isaac vreēdelingē geweest sijn/Eñ Isaac
was. C. eñ lxxx. iaer out/eñ wert sieck/eñ sterf/eñ
wert vergadert tot sinen volck oudt eñ des leuēs
sadt/eñ sijn sonen Esau eñ Jacob begroeuē hem.

¶ In dit capittel worden die vorsten verhaeldt/
die van Esau gecomen waren/Ende den aftreck
Esau van sinen broeder Capittel.xxxvi

Dit sijn Esaus gheslachten/dye daer A
heet Edom/Esau nam een wijf van
den dochterē Canaan/Ada die doch
ter Elon des Hethiters/ende Aha=
libama/dye dochter Ana/die neue

Zibeons des Heuitē eñ Basmath Jsmaels doch
ter Nebaiots suster / eñ Ada die baerde Esau Eli
phas / mer Basmath baerde Reguel / Ahalibama
baerde Jeus / Jaelā ende Kozah / Dat sijn Esaus
kinderen die hem geboren warē int lant Canaan.
Ende Esau nam sine wiuen / sonen ende doch
teren / ende alle die sielen zijns huis / zijn haue / ende
alle vee / met alle den goeden so hise vercregē had
int landt Canaan / ende trock in een landt van Ja
cob sinen broeder / want hare haue was soe groot
dat si bi malcanderen niet ghewoonen en conden
ende dat lant daer si vreemdelinghen in waren en
mochtese niet verdragen / om haerder goeden wil
le / aldus woonde Esau opten gheberchte Seyr /
eñ Esau is die Edom
Dit is dat gheslachte Esau / van dien zijn gheco
men dye Jdumiten opten gheberchte Seyr / ende
dus heeten Esaus kinderē Eliphas die soon Ada
Esaus wijf / Reguel Basmath soon Esaus wijf /
B Eliphas sonen waren dese / Theman Omar Ze-
pho Gaethā ende Kenas / Ende Thimna was eē
bijslaperse vā Eliphas Esaus soon / eñ dese baer-
de Amalek / dat zijn dye kinderen van Ada Esaus
wijf / mer Reguels kinderē zijn dese / Nahath / Se-
rah / Samna / Misa / dat zijn Basmaths kinderen
Esaus wijf / Maer die kinderen van Ahalibama
Esaus wijf Ana dochters neue Zibeonis / zijn dese
die si Esau baerde / Jeus Jaelam ende Koza
Dit zijn die vorsten onder Esaus kinderē. Die
kinderen Eliphas des eersten soons Esau waren
dese. Die vorst Themā Die vorst Omar Die vorst
Zepho / dye vorst Kenas / dye vorst Korach / Dye
vorst Gaethā. Die vorst Amalek / dat zijn dye vor
sten van Eliphas in dat landt Edō eñ zijn Adas
kinderen
Ende dit zijn Reguel kinderē Esaus soon / dye
vorst Nahath / die vorst Serah / die vorst Samna /
die vorst Misa / dat zijn dye vorstē vā Reguel inder
Ydumitē landt / ende zijn Basmath kinderen E
saus wijf
Dit zijn Ahalibama kinderen Esaus wijf / die
vorst / Jeus / die vorst Jaelam / die vorst Korah / dz
zijn die vorstē vā Ahalibama Ana dochter Esaus
wijf / Dat zijn Esaus kinderen eñ hare vorsten hi
C is Edom
Die kinderē vā Seyr des Horiters die int lant
woondē / zijn dese / Lotham / Sobal / Zibeon / Ana
Tison / Eser / ende Disan / dat zijn dye vorsten / der
Horiten alle Seyrs kinderen / int landt van Ydu-
mea / maer Lothams kinderen warē dese / Horien
de Hemam / ende Lothams suster hiet Thimna /
Sobal kinderen waren dese / Alwan / Mana-
hath / Ebal / Sepho eñ Onam / Sibeons kinderen
warē Aia ende Ana / dat is die Ana die in die woe
stine mulē vant / als hi zijns vaders Zibeon ezele
hoede / Ana kinderen warē dese / Dison ende Aha
libana / dat is Ana dochter
Dison kinderen waren dese / Hemdā Eßā Je
thram eñ Charā Eser kinderen waren Bilhā Se
awā ende Akam / Dison / kinderen waren dese / Uz
ende Aram
Dit zijn der Horiten vorsten / die vorst Lotham
die vorst Sobal / dye vorst Zibeon / die vorst Ana /
dye vorst Dison / dye vorst Ezer / dye vorst Disan /
Dat zijn die vorstē der Horiten / die geregeert heb
ben int lant Seyr
Die coninghen die int lant van Ydumea ghere
gheert hebben / eer die kinderen van Jsrael conin
gen haddē / zijn dese / Bela Beor soon was coninc
in Jdumeen / ende zijn stadt hiet Dinhaba / eñ doē
Bela sterf wert coninc in zijn stadt Jobab / Serah
soon van Bazra / Als Jobab sterf wert in zijn ste
de coninc Husā wt der Temaniten landt / Als Hu
san sterf / wert in zijn stede coninc Hadad / Bedad
soon / die die Madianiten sloech opter Moabiten
veldt / ende zijn stadt hiet Awith / Als Hadad sterf
regheerde Samla van Masreck / als Samla sterf- D
wert Saul coninc van Rehoboth dat aent water
leyt / als Saul sterf wert in sijn stede coninc / Baal
Hanam Achbors soō / als Baal Hanam Achbors
soon sterf / wert in sijn stadt coninc Hadad / ende si
ne stadt hiet Pagu / eñ sijn wijf hiet Mehethabeel
Matredo dochter / die Mesahab dochter was
Also hieten die vorsten van Esau / in haren ge
slachten steden ende namē / die vorst Thimna / dye
vorst Alwa / die vorst Jetheth / dye vorst Ahaliba-
ma / die vorst Ela / die vorst Pinō / die vorst Kenas
die vorst Temā / die vorst Midzar / die vorst Mag-
diel / die vorst Jrā / Dat sijn die vorstē in Jdumea /
gelijc si gewoont hebben int lant haerder besittin
gen / ende Esau is die vader der Jdumiten

¶ Joseph des vaders liefste soon wort van sinē
broederen gehaet / Eñ in eenen verdrooch dē put
gesteke Eñ wort den cooplieden in Egipten ver
cocht Dat.xxxvij.Capittel.

Acob woonde int landt daer sijn va- A
der eē vreemdelinghe in was / te we
ten int lant Canaan / ende dat zijn die
geslachten Jacobs / Joseph was .xvij
iaer oudt als hy een herder des vees
wert met sinen broederen / ende dit kint was bidē
kinderen Bilha ende Silpha sijns vaders wijuen
ende bootschaptet sinen vaderē / wanneer datter
was een quact gheruchte teghen hem / Jsrael had
Joseph lieuer dan alle sijn kinderen / om dat hy hē
in zijn outheit ghewonnen had / ende maecte hem
eenen bonten rock
Als nu zijn broeders sagen dat haer vader hē
lieuer had / dan alle sijn broederen / waren si hē vy-
ant / ende en conden hem gheen vriendelick woort
toe ghespreken / Ock hadde Joseph eens / eenen B
droom / ende hiet af seyde hi sinen broederen / doē
werden si hem noch meerd viānden / Joseph sprac
tot sinen broederen / Hoort doch wat mi ghedroōt
heeft. My docht wy bonden schoouen inden velde /
ende mijnen scoof rechte hem op ende stont / ende
uwe schoouen alomme neyghden hare tegen mi
nē scoof / Doen sprakē sine broederē tot hem / sou
di onse coninc worden / ende ouer ons heerscappie
hebben / ende werden hem noch meerder vyanden
om zijns drooms / ende zijnder redenen wille
Ende hi had noch eenen anderen droom / dien
vertelde hy sinen broederen ende sprac / Siet / ic heb
noch enē droō gehadt mi docht die zōne eñ die ma
ne eñ elf sterrē neychdē hen voor mi / eñ als dz sinē
vader eñ sinē broedē geseit wert / strafte hē zijn vad /
eñ seide tot hē / wat droō is dz die ghi gedroōt hebt

soude ic/eñ v moed/eñ v broederen comē/eñ voor
v op die aerde vallen/eñ sine broeders benidē hē/
C maer zijn vader onthielt dese woordē/Als nv sijn
broeders wt gingen om haers vaders vee te wei
den in Sichē/sprac Israel tot Joseph/hoedē nz u
we broeders dat vee in Sichē? coēt ic wil v tot hē
seyndē/hi antwoorde hier bin ic/ende hi seide gaet
henen ende siet oft wel staet met uwē broederē/eñ
met dat vee/eñ segt my weder hoe datt et hē gaet
Ende hi sandt hem wt totten dale Hebron om te
Sichem te gaen

D Doen vant hem een man dolende int velt /dye
vraechde hem eñ seyde/wiē soect ghi? hi antwoor=
de/ic soecke mine broederen/segt mi doch waer si
hoeden/Dye man sprac/si zijn van daer getrockē/
want ic hoorde dat si seydē laet ons te Dothā gaē
Daer volchde Joseph sinen broederen nae/ende
vantse te Dothā

Als si hem sagē van verre/eer hy bi hen quam
at.xxi dachten si hem te dooden/ende seyden onder mal
d canderen/siet/die droomer coemt daer /coemt eñ
at.xxi. laet ons hem dooden/ende in eenen put worpen/
b ende segghen/Een quaet dier heeft hem gheten/
te.xxa dan salmen wel sien wat sine droomen sijn

E Als Ruben dat hoorde/wilde hi hem wt haerē
handen verlossen/ende sprac/en laet ons geen sie=
le verslaē/voort sprac Ruben tot hen/en laet ons
gheen bloet stoorten/maer laet ons hem inden put
worpen/dye inder woestinen is/ende en doet dye
handt niet aen hem /hi wilde hem wt haren han
den verlossen/dat hi hem weder brochte tot sinen
vader * Als nv Joseph tot sinē broederen quā/
F trocken si hem sinen rock metten bonten rock wt
die hi aen had/ende namen hem ende wierpē hem
in eenen put maer die selue put was leech/eñ dair
en was geen water in /eñ gingen sitten om te etē
binnen diē seluen hieuen si haer ooghen op/ eñ sa
gen eenen hoop Ismaeliten comen van Galaad/
met hare kemelen die droegen crupt/balsem ende
myrren/ende reysden af in Egipten

G Doen sprac Juda tot sine broederen/wat hel
pet ons /dat wi onsen broeder doodē eñ sijn bloet
verbergen? coemt laet ons hem den Ismaelitē ver
coopen op dat onse handē hem niet en vergrijpen
aen hem/want hi is onse broeder/ons vleesch/eñ
bloet/ende si verhoorden hem/Eñ als die Madia
niten voorbi reisden/trocken die Madianitē Jo=
seph wt den putte/eñ vercochten hem den Ismae
liten/om.xx.siueren penningen/ende die brochtē
Joseph in Egipten

Als nv Ruben weder totten putte quam/ende
en vant Joseph daer niet in/verschoorde hi zijn clee
derē/eñ quam weder tot sinē broederē eñ sprack/
die knecht en is daer niet/waer sal ic henen? Doen
namen si Josephs rock ende sloeghen eenen bock
eñ stakē den rock in dat bloet/eñ si sondē dē bontē
rock wech tot harē vadere/segghende/desen rock
hebben wi vondē/siet/oft ws soons roc is of niet/
Hi bekende ende sprack/Het is mijns soons roc/
Een quaet dier heeft hem geten/Een verslinden
de beest heeft mijnen soon Joseph verslindt/ende
Jacob verschoorde zijn cleederen/ende leyde eenē
sack om sine lendenē/ende droech rouwe om sinē
sone lange tijdt/Ende alle sine sonen ende dochte
ren stonden op om hē te troosten/maer hi en wil
de hem niet laten troosten/ende sprack. Ic sal met
rouwe onder wech varē in die helle/tot minen so
ne/eñ zijn vader beweende hem

Maer die Madianiten vercochten Joseph in
Egipten Potiphar Pharaos hoofmeestere

Hier wert verhaelt hoe dat Judas houwede
eñ sijns soons wijf beslaept/Ende hoe si van hem
twee sonen ontfanct en baert.

Dat.xxxviij.Capitt.

IN dyen tijden ghebuerdet dat Juda A
af reisde van sinen broederen / ende
ghinc bi eenen man die Hira hiet/tot
Odollam/ eñ Juda sach aldaer eēs
Cananiters mās dochter welcke mā
Sua hiet/ende namse tot eenen wijue/ Ende als
hise besliep ontfincse eñ baerde eenen soon dye sy
hiet Er, Ende anderwerf werdt si beurucht ende
baerde eenen soon dyen hiet si Onan/Noch/baer
de sy eenen soon diē hiet si Sela/ ende Juda was
te Chesib doen sy hem baerde

Ende Juda gaf sinē eersten soon Er/een wijf
die Thamar hiet /maer hi was quaet voor dē HE
RE/daerom doode hem die HEERE/doē sprac
Juda tot sinen soon Onan/legt v by v broeders
wijf /ende versaemt v met haer/op dat ghi v broe
ders saet verwect/ Maer als Onan wiste dat dat
saedt zijn eyghen niet en soude zijn/als hi by sijns B
broeders wijf lage/liet hijt op die aerde vallen/eñ
verdorft/op dat hi sinen broeder geen saet gheuē
en soude/dat mesbaechde dē HEERE dat hy dat
dede/ende doode hem ooc

Doen sprack Juda tot zijnder behouder doch
teren Thamar/blijft een weduwe in ws vaders
huys/tot dat mijn soon Sela groot wort/wāt hy
dachte misschien mochte hi ooc steruen ghelijc zijn
broeders/Also ghinc Thamar ende bleef in haers
vaders huys. Als nv vele daghen verloopen wa=
ren/sterf dese Sua dochtere/Judas wijf/ende na
dien dat Judas rou gedaen was ghinck hi henen C
om sine scapen te scheren te Thimnath/met sinen
herdere Hira van Odollam

Doen werdt Thamar ghesept/Siet/ v sweer
gaet op te Thimnath/om sine schapen te scheren/
doen dede si dye weduwen cleederen van haer die
si drooch/ende nam eē sluyer ende verhulde haer/
ende ghinc sitten aen den weghe buyten der poor=
ten te Thimnath/wāt si sach dat Sela groot wor
den was/ende si en werdt hem niet ten wiue ghe
gheuen

Eñ als haer Juda sach / meynde hy t'waer een
D hoere/want si had haer aensicht gedect/eñ hi ginc
tot haer aenden wege ende seyde/Laet mi doch by
v liggē/wāt hi en wist niet dat zijn behoude doch
ter was Si antwoorde / wat wildi mi gheuē / dat
ghi bi mi ligt? Hi sprac ic sal v eenē bock vanō cud
dē seyndē/Si antwoorde / gheeft mi dan pant tot
dat ghijt mi seynt. Hi sprac / wat pant wildi dat ic
v geue? Si antwoorde/ uwē segel/armrinc /eñ u=
wen staf die ghi in v hant hebt /Doen gaf hy haer
dat/ende ginc bi haer liggen/eñ si ontfinc van hē/
eñ si stont op eñ ginc wech/eñ leide den sluyer af/
eñ trac die weduwen cleederen weder aen.

Juda sandt den boc met sinen herdere van O
dollam / op dat hi dat pāt weder haelde vāden wi
E ue/ende hi en vantse niet/Doen vraechde hi dē lie
den van dier plaetsen ende seyde / waer is die hoe
re die buyten aenden wege sadt? Si antwoorden/
Daer en heeft geen hoere geweest / Ende hy quā
weder tot Juda ende sprac. Ick en hebse niet von
den oocseggen die lieden van dier plaetsen / dat=
ter gheen hoere en heeft geweest/Juda sprac/Si
hebben dat haer/ dat wi misscien niet beschaemt
F en worden / want ic heb den boc ghesonden/ende
ghi en hebtse niet vonden

Na drie maendē wert Juda ghebootschapt/v
behoude dochter Thamar heeft ghehoereert/siet
daer toe /si heeft van hoereren ontfanghen / Juda
sprac/brencse voort/dat si verbrāt worde /Ende
alsmēse voort brachte/ stelde si haer bi harē sweer
ende sprac/van dien man heb ic ontfanghen/dien
G dat behoort/ende sprac/ Kendi oec wiens dat dye
seghel ende armrinck ende dien stock is? Juda be
kendet/ ende sprac/ Si is gerechter dan ick /want
ic en hebbe haer niet ghegeuen minen soon Sela/
ende hi en besliepse niet meer

Ende als si baren soude werden daer tweelin
ghen in haren lichaem beuonden /ende als si baer
de quam daer een hant wt/Doen nam dye vroey=
urouwe ende bant eenen roodē draect dair om/eñ
sprac, die sal eerst wt comen/ Als die zijn hant we
der in trock/quam zijn broeder wt/ende si sprack/
waer om is om uwen wille een hesken gescoort/
ende men hiet hem Perez/daer na quam zijn broe
der die den rooden draet op zijn hant hadde /ende
men hiet hem Sorah.

¶ Joseph wert vā sinen heere in Egiptē dien hi
vercocht was bemint/hi werdt van zijns heren
huysvrouwe tot oncuyshez verwect / ende als hy
haer niet en wilde consenteren /so wert hi geuā=
gen inden kercker Dat.xxxix. Capittel.

A Joseph wert neder in Egipten ghe=
uoert /eñ Potiphar een man van E=
gipten Pharaos hoofmeester / cocht
hē vanden Ismaelitē/die hē van daer
afbrochtē /Eñ die HERE was met
Joseph/dz hi eē geluckich mā wert/eñ was i zijns
heerē des Egiptenaers huys / Eñ zijn heere sach
dat die HERE met hē was/want al wat hi dede
dat liet die HERE geluckich vergaen duer hem/
also dat hi genade vant voor sinen heere / eñ wert
zijn dienaer / eñ stelde hem ouer zijn huys /ende al
wat hi had /dede hi onder Josephs handē/eñ van
dier tijt aen als hi hem ouer zijn huys ende alle zijn
goeden geset had/gebenedide die HERE des E
giptenaers huis/om Josephs wille/ende tē was
niet dā gebenedidinge des HEREN/ in allē wat
hi had in huys/eñ opten velde/daerō liet hijt al on
der Josephs handē/ wat hi hadde/Eñ Joseph en
had niet daer af/dā slechts dz broot/dz hi adt/Eñ B
Joseph was schoon eñ hupsch van aensichte/

Eñ het gebuerde na dese geschiedenisse/dz zijns
heerē wijf haer ooghē op Joseph werp/eñ sprack
slaept bi mi/Hi weigerde hē eñ sprac tot haer /siet
mijn heer en weet niet watter in huys is/eñ al wat
hi heeft dat heeft hi onder mijn handē gedaē /Eñ
en heeft niet so groot inden huyse / dat hi voor my
verholen heeft /sonder v alleen / want ghi sijt zijn
wijf/hoe soude ick dan nv soe groten quaet doen/
ende teghen Godt sondighen? maer si had sulcke
woorden tegē Joseph alle dage/mer hi en v hoor=
dese niz/dz hi neffens haer sliepe/noch bi hair ware

Het ghebuerde op eenen dach /dat Joseph in
dat huys ghinc om zijn dingen te doen /ende daer
en was gheen mensch vanden ghesinne des huys
daer bi/ ende si vatede hem bi sinē cleede/eñ sprac
Slaept bi mi /mer hi liet dat cleet in haerder hant
ende vloot/ende liep ten huyse wt/Als si nv sach/
dat hi zijn cleet in haer hāt liet /eñ ontuloodh/riep
si tgesinne in huys/ende sprack tot henliedē/Siet
ghi hebt ons den Ebreeuscen man ghebrocht/dat
hi ons te scādē makē soude. Hi quā tot mi hier in/
om dat hi bi mi slapē wilde/ic riep met luyder stē=
mē/eñ doe hi hoorde dat ic geluit maecte eñ riep/
doē liet hi zijn cleedt by my /eñ vloot eñ liep wech
wt/Ende si leyde zijn cleet neffēs haer /tot dat zijn
heere thuis quam/ ende seyde hem oock dye selue
woorden ende sprac/Dye Hebreeusche knecht die
ghi ons hier in bracht hebt/quā tot mi hier in/dat
hi mi tot scande brengen soude/mer doē ic een ge
ruchte maecte ende riep/doē liet hi zijn cleet bi mi
ende vloot wech wt/als die heere hoorde die redē
zijns wijfs die si hē seide eñ sprac /also heeft mi dyn
Ebreeusch knecht gedaen/ wert hy seer toornich D

Eñ zijn heer nam Joseph ende leyde hem int
geuanghenisse / daer des conincs ghevanghenen
in lagen/ende lach aldaer int gheuanghenis/Mer
die HEERE was met hem/eñ ontfermde zijns
ende liet hē genade verwerven voor dē meester
des ghevanghenissen /dat hi hem beual alle die ge
uangenen inder geuangenissen onder zijn handt/
op dat alle wat daer geschiede /door hem gheschie
den moeste/want dye meester des gheuanghenis
sach dat die HERE met hem was /in alle dat on
der zijn handen was/ende dat die HERE ghelue
kichlic vergaen liet wat Joseph dede.

¶ Joseph bediet den twee gheuanghen haeren A
droom, ende voorseyt haer wat haer ghebueren
sal Dat.xl. Capittel

Ende het ghebuerde daer na /dat dye
scēcmeester des conincs vā Egiptē/
eñ die backmeester misdedē teghen
harē heere dē coninc vā Egiptē Eñ
Pharao wert ouer haer toornich eñ
liet se settē in des hoofmeesters huis inder geuāc=
kenissen daer Joseph geuangen lach / eñ die hoof
meester stelde Joseph ouer haer /dat hi hē dienden
ende si saten daer sommighe daghen

Eñ het droomde hen beyden den schen
kere eñ den backere/in eender nacht/eenen
yegelijcke eenẽ eygen droõ/eñ een yegelics
droõ had zijn bediedinghe/Als nv des mor
ghens Joseph tot hen binnen quam/ende
B sach dat si suer sagen/vraechde hi hen/ende
sprac Waeromme siedi hedẽ quadelic/Si ant:
woorden/Wi hebben gedroomt/eñ en heb
bẽ niemãt diet ons wtlegge/Joseph sprac/
wtleggẽ hoort God toe/vertellet toch my.
Doẽ vertelde die schencker sinẽ droom/
Joseph/eñ seyde tot hem/Mi droomde dat
ter een wijnstock voor my was/dye hadde
drie rancken/eñ hi groeyde wiesch eñ bloey
de/eñ zijn druyuen werden rijp/Eñ ic had
de Pharaos napt in mijn handt/eñ namse
eñ dructese wt inden napt/eñ gaf den napt
Pharao in die handt.
Joseph sprack / dat is dye bediedenisse/
drie rancken sijn drie daghen/na drie dagen
sal Pharao v hooft verheffen/eñ v weder
den napt in die hant gheuẽ/soe ghi te voren
deet/als ghi zijn schencker waert /Mer ge
denct mijnder wãneer dat v wel gaet/ende
C doet barmherticheyt aen my/dat ghi Pha
rao vermaent dat hi mi wt desen huyse bre
ghe/want ic ben heimelic ghestolen wt den
Hebreeuschen lande/ooc en heb ic hier niet
misdaen/dat si mi op geleit hebben.

Als die backer sach dat die bediedinghen goet
was sprac hi tot Joseph /My heeft gedroomt ick
droech drie geulochte coruẽ op mijn hooft/eñ in:
den ouerstẽ corf alderley gebacken spijse Pharao:
ni/eñ die vogelen aten wt dẽ corue op mijn hooft
Josep ãtwoorde eñ sprac/dit is dye bediedin:
ge/drie coruen zijn drie dagen/eñ na drye daghen
sal Pharao v hooft verheffen/eñ v aen die galge
D hangen/eñ die vogelẽ sullen v vleesch aen v eten.
Eñ het gesciede des derden daechs/doen hielt
Pharao sijnder geboorten dach/eñ hi bereide een
maeltijt allẽ sinẽ knechtẽ/eñ verhief dz hooft des
ouerstẽ schenckers /eñ dat hooft des backermees
ters/onder sinen knechten/eñ stelde den ouersten
scencker weder in sijn officie/dat hi den napt Pha
raoni in zijn hant gaf /Maer den backermeester
dien liet hi hangen so hem Joseph bediet hadde/
mer die scencmeester en gedacht niet aẽ Joseph/
mer hi vergadt zijnder

Joseph bediet den Coninc Pharao sinẽ droõ
Ende hi wort here ouer Egipten gheset/Dye
dieren tijt ende honger beghinnẽ.

Dat.xli.Capittel

A Twee iarẽ daer na hadde Pharao ee:
nẽ droõ hoe dat hi stont aen twater
ende siet wt den watere clommẽ op
seuen fine runderen/ende vet van li:
ue/ende ghinghen in die weyde / in
broeeachtighe plaetsen/Nae desen sach hy ander
seuen runderen wt den watere op climmen/ dye
warẽ ongestelt eñ mager vã liue/eñ gingẽ neffens
die runderen aẽden oeuer vanden watere/eñ die
õgestelde eñ magere runderẽ/vslondẽ die seuẽ fi
ne eñ vette runderen/Doẽ wert Pharao wacker

Ende hi sliep weder voort/ende hem droomde
noch eens/Ende sach dat seuen haerenen wiessẽ
wt een stroo/vol ende goet/Daer na sach hi seuẽ
dunne eñ versengde haernen op gaen/Ende dye
seuen maghere haernen verslonden die seuen gro
te eñ volle haernen/Doen ontwaecte Pharao eñ
sach dat eenen droom was / Ende alst morghen
wert/was sinen geest bedroeft/ende sandt wt eñ B
liet roepen alle die waersegghers van Egipten
ende al die wijsen/ende vertelde hen sinen droom/
Maer daer en was niemandt diese Pharaoni be
dieden conde
Doen sprac die schencmeester tot Pharao en
de seyde/Ick ben heden ghedachtich mijnder son
den/als Pharao toornich weet ouer sinẽ knechte
ende mi metten backmeester int gheuangenisse
leyde/int thofmeesters huys/Doẽ droomdẽ wy
beyde in eender nacht /een yeghelic sinen droom/
ende sijn eyghen bediedinge hebbende/Doe was
by ons een Hebreeusch iõgelinc/des hofmeesters
knecht/dien verteldẽ wi/ende hi bediede ons on
se droomen een yegelick nae sinen droom/eñ soo
hijt ons bediede so ist nv geschiet/want ic ben we
der aen mijn officie geset/ende dye ander is ghe:
hanghen
Doen sandt Pharao ende liet Joseph roepen/ C
ende liet hem wt den put/ende hi liet hem scheren
ende veranderde sine cleederẽ/eñ quam tot Pha:
rao/Doen sprac Pharao tot hem My heeft eenẽ
droom gedroomt/ende daer en is nyemandt dien
mi bediede ick heb van v hooren segghen/als ghy
eenen droom hoort/soe condijt hem bedieden/Jo
seph antwoorde Pharao eñ sprac God sal Pha:
rao wel geluc latẽ seggẽ/ooc wel sonder mi. Doẽ
vertelde Pharao Joseph/Mi droõde dz ic stonde
aẽdẽ oeuer vãdẽ watere/eñ sach wt den watere cli

men seuen runderen vet van lijue ende fijn / ende
ghinghen in die weyde int broeck/Ende nae dese
sach ick seuen andere runderen opclimmen/dun=
ne ende seer ongestelt magher van liue/Ic en heb
be in al den lande van Egiptē/nz alsulcken onge=
stelden ghesien/Ende dye seuen magere ende on=
gestelde runderen / verslondē die seuen eerste vet
te rūderē/Eñ als sise opgesloct haddē / en merc te
mens aen hen niet/dat si dye vette geten hadden/
eñ si waren gestelt ghelijck si te voren waren. Eñ
doen werde ick wacker
Eñ noch eens sach ick in minen droome/seuē
haernen op een stroo wassen vol eñ goet/daer na
D gingen op seuē dorre haernē /dunne eñ versengt/
eñ die seuen dunne haernen verslonden die seuen
goede haernen/ eñ ic hebt minen waerseggheren
ghesept /mer die en segghen mi daer af niet
Ioseph antwoorde Pharao/beyde die droomē
zijn eenderley/Godt vercondicht Pharaoni wat
hi doen sal / Dye seuen goede runderen zijn seuen
iaer/eñ die seuen goede haernen zijn ooc seuē iaer
Het is eenderley droom/Die seuen magere runde
ren ende ongestelde die na dese opgecomē zijn/dat
zij seuē iaer/Eñ seuen magere haernē/eñ verseng
de dat sullen zijn seuen iaren diers tijts /dat is nv
dat ic ghesept heb tot Pharao / dat God Pharao
thoont wat hi doen sal
Siet/ seuen iaren sullen comen met grooter o
ueruloedicheit in alle Egipten lant/ eñ na dese sel
ue sullen comē seuen iaren diers tijts/eñ dat ver
geten sal worden alle sulcke oueruloedicheyt in E
gipten lant /eñ die diere tijt sal verteren dat lant/
datmen niet wetē en sal vander oueruloedicheyt
des lants/om den dierē tijt die daer na comt/wāt
hi sal seer swaer zijn / Mer dat Pharao ten ande=
rē mael gedroomt heeft bedvet dat sulcke dinc vā
God gesciē sal / eñ God sal dat seluē haestelic doē
Daerom moet Pharao sien na eenen verstan
digen eñ wijsen man / diē hi ouer Egipten lāt set
te/eñ bescicke / dat hi officiers kiese indē lande/eñ
ontfange den vijfsten deel in Egipten lant/in die
seuen oueruloedighe iaren/ eñ vergadere alle spij
se der goeder iaren die comē sullē /dat si opscutten
E dat graē onder Pharaos machte/ tot behoeue in
den stedē/eñ verwarent op datmen spise bewaert
vinde den landē die seuen diere iaren die ouer E=
gipten lant comen sullen/op dat tlant niet vā hon
gher en verderue
Dese redene beviel Pharao/eñ allē sinē knech
ten wel /eñ Pharao spiac tot sinen knechten/hoe
mochten wi een alsulcken man vinden/daer dye
geest Godts in is?eñ sprack tot Ioseph /nv God
v dit al gedaen heeft/ en isser gheen so verstandich
ende wijse als ghy /Ghi sult ouer mijn huys zijn/
ende na uwen woordē sal hem mijn volc regeren
alleen des conincklijckē stoels / wil ic meerder zijn
dā ghi/Ende Pharao sprac/ Siet ic hebbe v ouer
alle Egipten lant gheset / ende dede zijn vingher=
linc vā zijnder hāt/ eñ gaft Ioseph aen zijn hant
ende cleede hem met wittē siden/eñ hinc hem een
gulden keten aē sinen hals / eñ hi liet hem op den
tweeden waghen varen/eñ liet voor hem wt roe
pen/datmen die knien voor hem buyghen soude /
als dien/die hi geset hadde ouer alle Egipten lāt.

Eñ Pharao sprac tot Ioseph/Ic bē Pharao/
sonder uwen wille en sal niemant zijn hant /oft si=
nen voet roeren in alle Egipten lant / eñ noemde
hē Zaphnath Paenea /eñ gaf hē een wijf Asnath F
die dochter Potiphers des priesters tot On. Also
troc Ioseph wt om dat lant van Egiptē te besie=
ne/Eñ hi was dertich iare oudt/als hi voor Pha
rao stont eñ voer wt van Pharao/eñ troc duer al
le tlant van Egipten
Eñ alle dat lant van Egipten dede also dye se
uen rijcke iaren. Si vergaderden alle die spijse der
seuē iaren dat in Egiptē lant was / eñ dedē in dye
steden / alle graen dat opten velde wiesch /om elc
ke stat/dat dedē si daer in /Also scutte Ioseph dat
graen op/bouen der maten veel ghelijck tsant des
zees/also dat hi op hielt te tellen /want mē en con
des niet ghetellen
Eñ Ioseph werdē twee sonē ghevorē eer dye
diere tijt quā / die welcke hē baerde Asnath Poti
phers des priesters tot On dochter/eñ hiet dē eer
sten Manasse/want God(seide hi) heeft mi laten
vergetē/allē minē arbeit /eñ al mijns vaders huys.
Den anderē hiet hi Ephraim/Wāt God(seyde hi) G
heeft mi latē wassen inden lande mijnder ellenden
Als nv die seuē oueruloedige iarē om warē in
Egiptē/begonstē die seuē diere iarē te comē/daer
Ioseph af gesept had/eñ het wert een dierte in al=
lē lāden / mer in alle Egiptē lant was broot/Als
nv dz Egiptē lāt ooc hōger leet / riep dat volc tot
Pharao om broot/mer Pharao sprack tot al dye
Egiptenarē/gaet henē tot Ioseph/dat hi v seyt dz
doet/Als nv ouer alle landen dierte was/dede Io
seph op alle wat hi bi hē had/eñ vercocht dē Egipte
narē / Also groot wert diē dierē tijt/eñ alle lāden
quamē te Egipten om spise te coopē tegē Ioseph
Want die dierte wert machtich in allen landen

Hoe dat dye broeders van Joseph in Egiptē
comen om coren te coopen/ Eñ hoe sy van haren
broeder verscrict werden Dat.xlij.Capittel. A

Als Iacob sach datter i Egiptē graē
veyl was /sprack hy tot sinen sonen
Waer om en siedi niet toe? Siet/ ick
hoore dat in Egipten graē veyl is/
treckt af eñ coopt ons graē dat wi le=
uen eñ niet en steruen/aldus trockē af die thiē Io
sephs broederē/om in Egipten graen te coopen/
Mer BenIamin Iosephs broeder en liet Iacob
met sinen broederen niet trecken/want hi sprack
Hem mocht een ongeual ouer comen.
Also quamen Israels kinderen om graen te
coopen/metten anderen dye met hen quamen /
wāt int lant Canaā was oock dierte mer Ioseph
was een regent int landt van Egipten/ende ver
cocht dat graen al den volcke des lants / Als zijn B
broeders tot hem quamen/vielē si voor hē neder
ter aerden op hare aensicht/ eñ hi aensachse ende
kendese/ende stelde hem vreemdelick teghen hen
ende sprack hert met hen/ende seyde tot hen/van
waer coemdi hier? Si sprakē / wt den lande Cana
an om spijse te coopen/ Maer hoe wel dat hise kē
de/en kendē si hem toch niet/ Ende Ioseph wert
gedachtich des drooms die hem ghedroomt was
van hen ende sprack / Ghy lyeden zijdt bespiers/
ende sijdt comen om te sien waer tlandt open is/

Si antwoordē hē/Neen mijn here/uwe knechten
zijn comē om spijse te coopē/wi zijn alle eēs mās
sonē/wi zijn vredelijc/eñ v knechtē en hebbē noyt
bespiers geweest/Joseph sprac tot hē/Neē/Mer
ghi liedē zijt comē om te besiē waer dat lant open
is/Si antwoordē hē/Wij uwe knechtē zijn .xij. ge
broeders/eens mans sonē/int lant Canaan/ende
die ioncste is bi sinen vadere/mer die andere en is
niet meer voor ooghen
Joseph sprac tot hen/dat ist dat ic v geseit heb
C be ghi liedē sijt bespyers/Daer aen wil ick v proe
uen/Bi dē leuē Pharaonis/ghi liedē en sult niet
vā hier comē/tē si dz uwe ioncste broeder ooc hier
come/seynt eenē vā v lieden derwaerts/die uwen
broeder hale/mer ghi liedē sult geuāgē bliuē/Al
so wil ic proeuen uwe reden/oft ghi lieden metter
waerheit om gaet oft niet/want waert niet also/
so sidi bi dē leuē Pharaonis bespiers/eñ hi dede se
te samen in eender bewaringe drie dagen lanc
Ten derdē dage sprac hi tot hen lieden/Wildi
ghi liedē leuē/so doet also/Want ic vreese God/sy
di vredelic/so laet een vā uwē broederē gebonden
liggen in uwe geuangenisse/ghi lieden treet henē
eñ voert v spise met v/eñ brenct uwē ioncstē broe-
der tot mi/So sal ic uwen woordē geloue op dat
D ghi lieden niet en sterft/Ende si deden also
Eñ si sprakē tot malcanderē/dat hebbē wi aē
onsen broedere verdient/dat wi sagē dē anxt zijn
der sielen/als hi ons smeecte/eñ wi en woldē hem
niet verhoorē daer om coēt nv desen druc op ons
Rubē ātwoorde hen eñ sprac/seyde ics niet/doen
ic sprac en besondicht v nz aē dē knecht/eñ ghi lie
dē en wildet nz hoorē/Nv wort zijn bloet geeyscht.
Mer si en wistē niet dattet Joseph verstonde
wāt hi sprac met hen door eenen bediedere/eñ Jo
seph keerde hem achterwaert eñ weende/als Jo
seph hem wederom keerde met hē sprekēde so nā
hi wt hen liedē Symeon eñ bant hē voor hare oo
gen/eñ beual datmen haer sacken met grane vul
len soude/eñ haer gelt weder leggē/een yegelikē
in sinen sac/daer toe ooc een yegelijcken zijn terin
ghe opter reisen/ende men dede hem also
E Eñ si loeden hare ware op hare ezels/eñ troc-
kē van daer/mer als hem der een sinē sac op dede/
eñ soude sinē ezel voederē inder herberghe/vāt hy
sijn gelt bouen indē sack ende sprac tot sinē broe-
deren/mijn ghelt is mi weder geworden/siet/in
minen sac ist/doen ontsoncken haer hertē eñ ver-
scricten onderlinghe ende spraken/waerom heeft
ons God dat ghedaen?
Als si nv thuys quamen tot haren vader Ja-
cob int lant Canaan/seiden si hem al wat hen ghe
buert was/eñ sprakē/Dye man die int lant here
is/sprac hert met ons/eñ hielt ons voor bespiers
des lants/Eñ als wi antwoorden/wi zijn vredelic
eñ geē bespiers geweest/mer wi zijn .xij. gebroeds
ons vaders sonen/die een en is niet meer voor oo
gen/eñ die ioncste is noch inden daghe van heden
F bi onsen vader indt landt Canaan
Hi antwoorde/Daer aen wil ic merckē oft ghi
vredelic zijt/Een vā uwē broederē laet bi my/eñ
neēt die nootrufte voor v huys/eñ treet henē. eñ
breēt uwē ioncstē broedē tot my/so merc ic dā/dat
ghi liedē niet en zijt bespiers/maer vredelijck zijt/
so sal ic v ooc uwen broeder geuē/eñ mueght indz
lant wat ghi wilt verweruen
Eñ als si die sackē wt seudden/vant een yege
lic zijn bundelkē gelts in sinē sac/eñ als si sagē dat G
tet haere bundelkēs gelts waren/so verscrictē si
tsamen met Jacob harē vader/Doē sprac Jacob
haer vader/ghi liedē hebt my van minē kinderen
berooft/Joseph en is niet meer voor ogē/Simeō
en is niet meer voor handē/BēJamin wildi liedē
wech nemē/Het gaet al ouer mi Rubē antwoor-
de sinē vad eñ sprac/oft ic hem nz weder en brēge/
so doot mine twee sonen/eñ leuert hē allene in mijn
hāt/ic sal hē wedē brengen/Hi sprac Mijn soon en
sal niet met v aftreckē want sijn broeders is doot
eñ hi is alleē ouerbleuē/wāt quaē hē eē ongeual
ouer op dē wege dair ghi op reist/so soudy dā mijn
grijs hayr met rouwen ter hellen leyden
Si comē ten anderē mael om corē/ Eñ bringē
dē iongen broeder BenJamin mede/eñ si wordē
nv noch veel meer veruneert. Capit/xliij

Die dierte druckte dat lāt zeer/eñ alst A
al verteert was dat si te vorē wt E-
giptē gebracht haddē/sprac haer vā
der Jacob tot haer/Treet weder he
nen/eñ coopt ons eē weynich spysen
Doē antwoordde hē Juda eñ sprac/dye mā swoer
ons eñ seyde/Ghi liedē en sult mijn aensichte niet
siē/tē si dat uwe ioncste broeder met v come. Wil
di onsen broeder met ons seynden/so willē wy af
treckē/eñ v te etē coopē/mer en wildi hē niet sein
dē/so en reysen wi niet/wāt die mā heeft tot ons
geseit/ghi lieden en sult mijn aensicht niet sien ten B
si dat v ioncste broeder met v come.
Israel sprac Waerom hebdi so qualic aē mi ge
daē/dat ghi liedē geseit hebt/hoe dz ghi liedē noch
eenē broedē hadt? Si ātwoordē/Die mā vraechde
so seerpelic na ons eñ na ōse maechscappe/eñ sprac
leeft uwe vader noch? Hebdi liedē noch eenē broe
der? Doē ātwoordē wi hē/so hi ons vraechde Hoe
constē wi geweten dat hi seggē soude/brenct uwē
broeder neō met v? Doē sprac Juda tot Israel si-
nē vad/Laet dē knecht met mi treckē/ dat wi gaē
eñ reysen/eñ leuē eñ nz steruē/beide wi eñ ghi/eñ
onse kinderē/ic wil borge voor hē zijn/vā minē hā-
dē suldi hē eysschē en brenge ic hē niet weder/eñ hē
voor uwe oogē niet en stelle/so wil ic mijn leuē lāc
die scult dragē/wāt waert dz wi niet en haddē ge
beit/wi waren wel twee mael weder gheeomen. C
Doen sprack Israel haer vader tot hen lieden/
Moet dā also sijn so doetet/eñ neemt van des lāts
beste vruchten in uwe sackē ende brenct den man
giften/eē luttel balsem/eñ huenich/eñ goet cruyt
eñ mirre/eñ daien/eñ amandelē/Neēt ooc ander
gelt met v/eñ dat gelt dat v bouē in uwe sackē we
der geworden is/draecht dat oock weder met v/
misscien daer in is gedoolt/ooc neēt uwen broede
re/gaet henen eñ coemt weder tot den man Mer
die almachtige God geue v bermherticheit voor
den man/dat hi vrij late uwen anderen broedere/
ende BenJamin/Maer ick moet zijn ghelijc een
die sijnder kinderen berooft is
Doen namen sy die ghiften/ende ander ghelt
met hen/ende BenJamin/ende si reysden/ende
trocken in Egipten, eñ gingē voor Joseph/Doē

sachse Joseph met Bē Jamin/ eñ sprac tot den ghenen die die ouerste des huys was/ leydt dese mannen in huys/ eñ slaet vandē vee eñ bereydet/ wāt si sullen te noene met mi eten/ eñ die mā dedet soe hem Joseph geseyt had/ eñ bracht die mānē in Josephs huys

D Mer si vreesdē/ om dat si in Josephs huis geleyt werden/ eñ spraken/ wi zijn hier ingheleyt om des gelts wil/ dat wy in onsen sacken weder vonden hebben/ op dat hi op ons een oordeel brenge daer mede dat hi ons make tot eyghen knechten/ met onsen ezelen/ daerom ghinghen si tot dē man die ouer Josephs huys was/ eñ spraken met hem voor die duere des huys/ eñ seyden

Mijn heer/ wi zijn hier voortijts af getrocken om spijse te coopen/ eñ als wi in die herberge qua
E men/ eñ onse sacken op deden/ siet daer was eē yegelics gelt bouen in sinen sac/ met vollē gewichte daerom hebbent wi weder met ons gebracht/ eñ hebben ooc ander gelt met ons afghebracht/ om spijse te coopē/ mer wy en weten nz/ wie dat ons tgelt in onsen sacken ghesteken heeft

Hi sprac/ ghi liedē/ hebt v wel/ vreest niet uwe God eñ ws vaders god heuet v eenē scat/ in uwe sackē gegeuen/ uwe gelt heb ic ontfangen/ Eñ hy bracht Simeon dair wt tot hem eñ brachtse in Josephs huys/ eñ gafse water dat si haer voetē wieschen/ eñ harē ezelen voeder/ eñ si bereydē die gifte tot dat Joseph quam ter noenē/ want si haddē gehoort dat si daer dat broot eten souden

Als nv Joseph in huys quam/ brachtē si hem
F thuys dye giften in haren handen/ eñ vielen voor hem neder ter aerden/ Hy groettese vriendelic eñ sprack/ ghaet et uwen vader wel den ouden man? daer ghi mi af ghesept hebt? leeft hi noch? Si antwoordē/ het gaet onsen vadere uwē knechte wel eñ hi leeft noch eñ neychdē hen/ ende vielen voor hem neder

Eñ Joseph hief zijn oogen op/ ende sach sinen broeder Ben Jamin zijnder moeder sōō/ eñ sprac is dat uwe ioncste broeder daer ghi liedē mi af gesept hebt? eñ Joseph seide noch. God si v genadich mijn soon/ ende Joseph haestede/ wāt zijns hertē gront ontstack hem teghen sinē broeder Ben Jamin/ eñ socht waer hi weenen soude/ ende ginc in zijn camerken/ ende weende aldaer/ ende als hi zijn aensichte gewasschen hadde/ quam hy wt/ eñ hielt hem vast/ eñ seide/ legt broot op

G Eñ men diende Joseph besondert ter tafelen/ ende sinen broederen ooc besondert/ ende den Egiptenaren die met hem aten ooc besondert/ wāt die Egiptenarē en dorsten geen broot eten met den Hebreuscen/ het is een onbehoorlicheit voor hen/ Ende men settese tegen hem ouer dē eersten geboren/ na zijn eerste ghcboorte/ ende dē ioncsten na zijnder ioncheit

Des verwonderden si hen onder malcanderē Ende men droech hen verscheyden eten voor/ vā zijnder tafelen. Mer Ben Jamin quam vijf mael meer/ dan den anderen/ ende si droncken eñ werden droncken met hem

¶ Als si thuys trecken/ doet hise achteruolgen eñ vangen/ Ende brengetse in grooten anxste/ eñ vreesen   Dat.xliiij.Capittel

nde Joseph beual dien/ die ouer zijn huys was ende sprac/ vult den mannen hare sacken met spijse/ soo veel A
als si voeren mogen/ ende legt yegeliken zijn ghelt bouen in sine sacken/ ende minen silueren Nap/ legt bouen in des ioncsten sack/ met den gelde dat hi gaf voor dye ware Ende hi dede so hē Joseph geseyt had/ Des morghens alst licht werde/ lieten si die mannē reysen met haren ezelen

Als si ter stadt wt waren/ eñ niet verre ghecō B
men/ sprac Joseph tot diē die ouer zijns huys was Op eñ iaecht den mānē na/ eñ als ghijse betraept so segt tot hen/ Waerō hebdi lieden goet met quade ghcloont/ Is dat niet den nap daer mijn heere wt drinct/ eñ dair mede dat hi prophetteert? het is qualic ghedaen dat ghi lieden ghedaen hebt

Eñ Als hise greep sprac hi met hen liedē sulke woordē/ Sy antwoorden hē/ waeromme spreect mijn heere sulcke woordē. het si verre van uwen knechtē/ alsulcken dinc te doene/ Siet dat gelt dz wi vonden bouen in onsē sackē/ hebben wi weder bracht tot v wt dē lande Canaan/ Eñ hoe souden wi dan wt ws heren huys ghestolen hebben siluere oft gout/ Bi den welcken beuonden wort ondr uwe knechten/ dye sal des doots sculdich zijn/ ooc
willen wi mijns heeren knechten zijn/ Hi sprac/ ia C
het si also/ so ghi lieden geseyt hebt/ Bi den welcken dattet beuondē wert/ die sal zijn mijn knecht/ mer ghi lieden sult vrij zijn

Eñ si haestē eñ leydē haer sacken af opter aerden/ eñ een yegelic opende sinen sac/ eñ hi socht eñ begonsten vanden grootstē totten ioncsten/ doen vant hi den Nap in Ben Jamins sac

Doē schoordē si hare cleederē/ eñ loedē een yegelijc sinen ezel/ eñ trockē weder in die stat/ Ende Juda ginc mz sinē broederē in Josephs huis/ wāt hi was noch aldaer/ eñ si vielen voor hē opter aerdē/ eñ Joeph sprac tot hen liedē/ wat is dat/ dat ghi liedē gedaē hebt. En wiste ghi liedē niet/ dat
een alsulcke man als ick ben/ dit gheraden conde. D

Juda sprac/ wat sullē wy seggen minen here/ oft hoe sullen wi sprekē/ ende wat sullē wy voort stellen. God heeft die misdaet uwer knechtē vondē/ Siet daer/ wi/ eñ die ghene by den welcken dē Napt gheuonden is/ sijn mijns heeren knechten/ Mer Joseph antwoorde/ dat si verre van my/ alsulcken dinck te doen/ die man bi den welcken die Napt beuouden is/ sal mijn knecht zijn/ ghi lieden treet wech met vreden tot uwen vadere.

Doen ghinc Juda tot hem/ Ende sprac/ Mijn heer laet uwē knecht een woort spreken/ voor uwen ooren/ mijn heere/ ende uwe gramscappe en verheffe hem niet ouer uwen knechte/ Want ghi zijt ghelijck Pharao/ Mijn heere vraechde sinen knechten/ ende sprack/ hebdy lieden oock eenen vadere oft broedere/ Doē antwoordē wi/ wi hebben eenen vadere/ ende die is oudt/ ende eenē ionghen knecht is hem in zijn outheyt gheboren/ ende zijn broedere is doot/ ende hi is alleen ouerbleuē van zijnder moeder/ ende zijn vader heeft hem lief

Doē spraecte ghi/ brēget hē hier af/ tot mi/ so sal ic mijn ogē op hē worpē/ Eñ wi āt woordē mijns

heere die knecht en cā vā sinē vader niet getomē.
quaē hi vā sinen vader/so soude zijn vad sterven/
Doē antwoorde ghi uwē knechtē/waer dat uwe
ionckste broeder niet mede hier en coēt so en suldi
mijn aensicht niet meer sien
E Doen trocken wi af tot uwen knechte minen
vader/ ende wy bootschaptent hem/ uwe mijns
heren reden/doē sprac onse vadere/treet daer we
der henē/eñ coopt ons wat spisen/wi seydē/wi en
condē niet afgetreckē/tē si dat onse ionckste broe=
der met ons reyse/so willē wi dan aftrecken/want
wi en condē des mans aengesichte niet gesien/tē
si dat onse ionckste broeder met ons en si/ Ende v
knecht mijn vader antwoorde ons/ghi liedē wetet
dat mijn wijf mi twee sonē gebaert heeft/ Die eē
ginc wt wech vā mi/eñ mē seide. Hi is verscuert/
eñ ic en hebbe hē niet gesiē tot noch toe/suldi liedē
desen ooc vā mi nemē/eñ hē eē ongeval over coēt
so suldi liedē mijn grijs hayr/met iammer ter hel=
len wech voeren
Eñ oft ic nv te huys quame tot mijnē vadere/
eñ die knecht en waer nz met my/want sijn siel aen
dees knechts siel hanget/so sout gescien/als hi sa
ge dat die knecht daer niet en ware/dat hi sterven
soude/Hoe soudē wi uwe knechtē/dat grijs hayr
G ons vaders dijns knechts/met iammere inder hellē
brengē/want ic v knecht bē borge worden voor dē
knechte tegē minē vad/eñ sprac/en bregē ic hē v
niet weder/so sal ic mijn leven lādie scult dragen/
Dair ō laet uwē knecht hier bliuē in dees knechts
stat tot eenē knechte mijns heren/eñ laet dē knecht
met sinē broederē op wech trecken/Want hoe sou
de ic op reysen tot minē vader/als die knecht met
mi niet en ware/Ic soude dat iammer siē/dat mij
nen vader ontmoeten oft overuallē soude

Joseph geeft sinen broederē te kennen dat hi zēt tot sinen vader/wert zeer verblijt als hi hoort dat zijn soon noch leefde. Capittel.xlv

A Niet langher en mocht hē Joseph be=
dwingē daer veel liedē bi hē stondē/
waerom dz hi gheboot/dat si alle dair
buytē gaē soudē/eñ niemāt vreem=
ders en was bi hē/als Joseph met si
nē broederē hē liet kennē/eñ Joseph weēde so luy
de/dz die Egiptenarē eñ Pharaos gesin hoordē/
eñ sprac tot sinē broederē Ic ben Joseph/leeft mi
ne vader noch? Eñ zijn broederē en condē niet geāt
woorden/so verscricten si voor zijn aensichte
Maer hi sprac/coēt toch hier tot mi/Eñ si gin
gē bi hē/Eñ hi sprac/Ic bin Joseph uwe broeder
diē ghi liedē in Egiptē vercocht hebt/Eñ nv en be
cōmert v nz/eñ en dēct niet datter wreethz is/dat
ghi liedē mi hier vercocht hebt/want ō ws levēs wil
le heeft mi God voor v hier gesondē/want nv zijnt
twee iarē/dz dierte int lāt geweest is/eñ tzijn noch
B vijf iarē datter geē ploegē noch oogstē en sullē zijn
Maer Godt heeft mi voor v hier ghesonden/
Dat hi v liedē opter aerden soude laten bliuē Eñ
uwe levē behouden door een groote verlossinge/
Eñ ghi liedē/en hebt mi hier niet gesonden. Mer
Godt die hevet mi Pharao tot enen vad gestelt/
Eñ tot enē here over alle zijn huis/Eñ vorst in al
le Egiptē lant/Haestet v nv/eñ reist op tot minen
vadere/eñ segt hē/dat laet v Joseph v soō seggē/
God heeft mi tot eenē heere over allen Egipten
landt geset/comt af tot mi/en versuymt v niet/ghy
sult in dat lant Gosen woonē/eñ na bi mi sijn/ghi X
eñ v kinderē/eñ uwer kinder kinderen/uwe cleyn
eñ groot vee/eñ alle dat ghi hebt/ick sal v daer be
sorgē/want het zijn noch vijf iarē der diertē/op dz
ghi niet en vderft met v huys/eñ al dat ghi hebt.
Siet uwe oogē sien/eñ die oogē mijns broeds
Ben Jamin dat ic mōdelijc met v spreke/vercon=
dicht minen vadere alle mijn heerlicheyt in Egiptē/
eñ alle wat ghi gesiē hebt/Haest v eñ comt hier af
met minen vadere
Eñ hy viel sinen broeder Ben Jamin om den
hals eñ weende/eñ Ben Jamin weende ooch aen
sinen halse/eñ custe alle sine broederē eñ weende C
over haer liedē/daer na sprakē sine broederen mz
hē. Eñ als dat geruchte quā in Pharao huys/dat
Josephs broederen gecomen warē ghenuechdet
Pharao wel/eñ allen sinen knechten.
Eñ Pharao sprac tot Joseph/Segt uwē broe
deren/Doet hem also/ladet uwe dierē/reist henē
eñ als ghi lieden coēt int lāt Canaan/so neēt uwē
vader/eñ uwe gesin/eñ coemt tot mi/ic sal v goet
geven in Egiptē lant/dat ghi etē sult/tmerch des E
lāts/Eñ gebodet haer doet hē also/neēt v wt E=
giptē lant wagenē tot uwē kinderen eñ wiuē/eñ
voert uwē vader/eñ coēt/eñ en midet uwen huis
raedt niet/want alle die goeden des gantsen lāts
van Egipten/die sullē uwe sijn
Die kinderē van Israel deden also/eñ Joseph
gaf hen wagenen na Pharaos bevel/eñ teringhe
op den wege/eñ gaf hen allen een yegelijcken een
viercleet/Maer Ben Jamin gaf hy drie hondert
silveren penningē/eñ vijf viercleederen/Mer den
vadere sandt hi thien ezelē met goede wt Egiptē C
geladē/eñ thien ezelinnen met grane eñ broot/eñ
spijse sinen vadere opten wege/Aldus liet hi sine
broederē eñ sprac tot hen/eñ en hebt inden wege
gheenen twist
Aldus reisden si wt Egipten/eñ quamen int
lant Canaan tot haren vadere Jacob/eñ vercon
dichden hem eñ seidē/uwe soō Joseph leeft noch
eñ hi is een here over alle Egipten lant/Mer zijn
hert sloecht inden wint/want hi en geloofdes niet/
Doē seydē si hē alle Josephs woorden/dye hy tot
hen geseyt hadde/Eñ als hi sach die wagenen die
hem Joseph gesonden hadde/om hem te voeren/
wert sinē geest levēdich eñ sprac/Ic heb genoech
dat minen soō Joseph noch leeft/Ic wil daer henē
trecken/eñ ic hem sie eer ic sterue.

¶ Jacob trect af in Egiptē met alle sinē volcke Eñ Joseph comt hem tegē ende ontfanget hem

Dat.xlvi. Capittel

Israel reysde henen/met al den sinē/ E
eñ als hi te Bersaba quā/ offerde hy
offer den God zijns vads Isaac/Eñ
God sprac tot hem des nachts in eē
gesichte Jacob Jacob/Hi ātwoorde
hier bē ic/Eñ God sprac/Ic ben die HEERE dye
God dijns vaders en vreest niet in Egiptē te trec
kē/want aldair sal ic v tot eenen groten volck ma
kē/Ic sal met v aftreckē/eñ sal v ooc hier op brē=
gen/Eñ Joseph sal sijn hādē op uwe oogē leggen
Eñ Jacob stont op van Bersaba/ende Israel

kinderen voerden haren vader /met haren kinder kens eñ wiuen op den wagenen die Pharao ghe sonden had om hem te voerē/Eñ namen hare vee eñ haue/die si in dat landt Canaan verworuē had den/eñ quamen alsoe in Egipten. Jacob ende alle sijn saet met hē/sijn kinderē/eñ sijns kints kinderē met hem/zijn dochterē/eñ sijnder kinder dochteren/ende alle sijn saet

Dit sijn die namen der kinderē Israels dye in Egiptē quamē Jacob eñ sine sonē. Die eerste ghe borē Jacobs soon Rubē. Rubēs kinderē Hanoch Pallu/Hetzron eñ Charmi/ Simeons kinderen/ Jemuel/Jamin/ Ohad/Jachin/ Zohar eñ Saul die sone vandē Cananeetschē wiue. Leui kinderen Gerson/Chahat/eñ Merari. Juda kinderē. Er/ Onā/Sela/Perez/eñ Serah/maer Er eñ Onam storuē int lāt Canaā. Eñ Perez kinderen sijn dese Hetzron ende Hamul. Isaschar kinderen. Thola/ Phuua/Job eñ Semron. Sebulons kinderen/Sered/Elon/Jahleel. Dat sijn Leas kinderen /dye si Jacob baerde in Mesopotanien/met sijnder dochtere Dina dye maken alle te samen met sonen eñ dochteren/driendertich sielen

Gad kinderē/Ziphion/Haggi/Suni/Ezbon Eri/ Arodi eñ Areli /Asser kinderen /Jemna/Jesua/Jesui/ Bria eñ Serah haer sustere. Eñ Bria kinderē/Heber eñ Malchiel. Dat zijn Silpa kinderen/dye Laban gaf Lea zijnder dochteren /eñ dese baerde Jacob dese sesthien sielen

C Rahels kinderen Jacobs wijf/Joseph eñ Ben Jamin. Eñ Joseph wordē geborē in Egiptē lant Manasse eñ Ephraim/die hē baerde Asnath /dye dochter Potipharis/des priesters tot On. BēJamins kinderē/Bela/Becher/Asbel/Gera/Naaman/Ehi/Ros/Mupim/Hupim ende Ared. Dat sijn Rahels kinderē/die si Jacob baerde/alle te samen veerthiē sielen. Dans kinderen/Husim/Dye kinderen Napthali/Jahzeel/Guni/Jezer eñ Sillē Dat sijn Bilha kinderen/die Laban sijnder dochteren Rahel gaf/eñ baerde Jacob dese seuen sielen. Al dese sielē die met Jacob in Egiptē quamē/dye van sinē lendenē wtgegaen warē (wtgenomē dye wiuen sijnder kinderen) sijn alle te samen sessentsestich sielen

Eñ Josephs kinderē die in Egiptē geborē waren/warē twee sielen. Also dat alle sielē des huys Jacobs/die in Egipten quamen/warē tseuētich.

Eñ Jacob sandt Juda voor hē tot Joseph/dat hi hē den wech wisen soude tot Gosen/ eñ quamē in dat lant Gosen/Doe spande Joseph sinen wagē aen/eñ troc op na sinen vader Israel te ghemoet/ te Gosen/eñ als Joseph sinen vader sach / viel hy hem om den hals /eñ weende aen sinen hals seer. Doen sprac Israel tot Joseph /ic soude nv geerne steruen/na dien dat ic v aengesichte ghesien hebbe

D dat ghi noch leeft

Joseph sprac tot sinē broederē /eñ zijns vaders huyse. Ic sal op treckē/eñ Pharao bootscappē/eñ hē seggen. Mijn broederē/eñ mijns vaders huys is tot mi gecomē wt den lande Canaan/ende tsijn vee herderen/wāt tsijn liedē die met vee omghaen hare cleyn eñ groot vee/eñ alle wat si hebbē/hebben si mede gebracht. Wanneer v Pharao sal roepen eñ seggen/wat is uwe hanteringe/so suldi seggen/uwe knechtē zijn lieden die met vee omgaen van onser ionckheit aē/tot hier toe/wi beide/eñ onse vader/op dat ghi liedē woonē mucht int landē Gosen / want soe wat veeherders sijn/dat veron waerden die Egiptenaren

¶ Pharao beueelt datmē haer dat lāt Gosen soude ingeuen te bewoonen/Den dieren tijt wort so groot/dat die Egiptenaers haer beesten eñ vel den acnden Coninck versetten/Israel belast Joseph van zijnder begrauinghen wegen

Dat.xlvij. Capittel

A Joseph quā eñ bootschapter Pharao ende seyde. Mijn vader eñ mijn broeders/haer cleyn/eñ groot vee/eñ wat si hebbē is gecomē wt den lande Canaan/eñ siet/si sijn int lāt Gosen/eñ Joseph nā viue vā sine broeders/ eñ stelde se voor Pharao. Doe sprac Pharao tot sinē broederē/wat is v hāteringe? Si antwoorden /v knechtē sijn vee herderen/wi eñ onsen vader. Eñ voort spraken si tot Pharao/wi sijn gecomē om te woonē int lant

B bi v/wāt uwe knechtē en hebbē geen weyde voor haer vee/so hert druct die dierte des lāts Canaan so laet doch nv uwe knechtē int lāt Gosen woonē

Pharao sprac tot Joseph. Het is v vader ende uwe broeders/die tot v gecomen sijn/dat lant vā Egipten staet v opē /laet se aendē bestē cant des lants woonē/datse inden lande Gosen woonē/eñ weet ghi datter onder hen lieden sijn/die bequaem dich sijn/so setse ouer mijn vee

Joseph bracht ooc sinē vader Jacob binnen/eñ stelde hē voor Pharao/eñ Jacob groetede Pharaonem. Eñ Pharao vraechde Jacob/hoe oudt sidi Jacob sprac. Dien tijt mijnder beuaert /is hondert eñ dertich iaer/ cleyn eñ quaet is die tijt mijnō beuaert/eñ en zijn noch niet gelijc gewordē den tijde mijnder vaderē in haer beuaert. Eñ Jacob dye

C groetede Pharao/eñ ghinc wt van hem

Eñ Joseph besorchde sinen vadere ende sinen broederē wooningē/eñ gaf hem een besittinge in Egipten lant aenden besten cant des landt/te weten int lant Raemses/soe Pharao gebodē hadde/ eñ besorchde sinē vadere/eñ sine broederē/ eñ allē sijns vaders huys/gelijcmen den iongen kinderen van broode besorcht

Eñ in allen lādē gebrac broot/ want die dierte was seer swaer/dat dat lant vā Egiptē eñ Canaan versmachte van diertē/eñ Joseph brachte al dz ghelt te samen dat in Egiptē eñ Canaan geuondē wert/om des graēs wille dat si cochtē/ eñ hi dede alle dat ghelt in Pharao tresoor

Als inde lande vā Egiptē gelt gebrac/quamē
alle die Egiptenarē tot Joseph/eñ seydē/besorgt
ons broot/waerom laet ghi ons voor v sterue/om
dat wi sonder gelt sijn/Joseph ātwoorde:Brēgt
v vee hier/so sal ic v voor dz vee spise geuē/nv ghi
D liedē sonder ghelt zijt.Doē brachtē si Joseph hare
vee/eñ hi gaf hen broot om hare peerden/schapē/
runderē eñ ezelen.Also voede hijse met broode dz
iaer om hare vee

Als dat iaer om was/quamē si tot Joseph ten
naesten iare/eñ sprakē tot hē.Wy en willē onsen
heere niet verbergē niet alleē dat gelt/maer oock
alle onse vee is wech tot onsen heere/eñ en is niet
meer ouerbleuē voor onsen here/dan alleen onse
lijf/eñ onse veldē/waerom laet ghi ons beyde ster
uē ende onse veldē.Neemt ons ende onse lant om
tbroot/dat wi ende onse landē dienstbaer sijn Pha
rao/gheeft ons zaet dat wi leuē eñ niet en steruē/
E eñ dat dat velt niet en verwoeste.

Aldus nam Joseph Pharaoni alle dat lāt van
Egiptē in wāt die Egiptenarē vercochtē een ye
gelic sinē acker/wāt die dyerte was te sterck ouer
haer.Eñ also wert dat lāt Pharaoni eygē/tsamē
met den volcke dat tot sinē stedē wt eñ in gine/vā
den eenē cant vā Egiptē tot den anderē/wtgheno
men der priesterē velt/dat en nam hi niet in/wāt
het was vā Pharao voor dē priesterē geordineert
dat si etē souden dat hen genoech ware/dat hi hen
F gaf daerom en dorstē si hare veldē niet vercoopē

Doē sprac Joseph tot den volcke/siet/ic hebbe
hedē ingenomē v eñ uwe veldē/voor dē Coninck
Pharao.Siet/daer hebdi saet/eñ besaeyt dz velt/
eñ vandē grane suldi Pharao dē vijfstē deel geuē/
vier deelē sullen uwe sijn te besaeyen dat velt/tot
uwer spisen/eñ voor uwe huys ende kinderē.Sy
sprakē/laet ons met leuē/eñ genade voor v onsen
heere vindē/wi willen geerne Pharaos knechten
sijn.Also maecte Joseph hen een wet tot op desen
dach ouer der Egiptenarē veldē/Dat vijfste deel
Pharao te geuen/wtgenomen des priesters velt
dat en wert niet eygen Pharaoni

Aldus woonde Israel in Egipten/int lāt Go
sen/eñ besatent/eñ wiessen eñ vermeerderdē hen
seer.Eñ Jacob leefde.xvij.iaer in Egiptē lant/dz
alle sijn ouderdom wert hondert eñ.xlvij.iaer

Als die tijt naecte/dz Israel steruē soude/riep
G hi sinē soon Joseph/eñ sprac tot hē/heb ic genade
voor v geuondē/so legget v hant op mijn dgie/dat
ghi barmherticheit eñ trouwe aen my doen suldt/
eñ en begraeft mi niet in Egipten/mer ic wil lig=
gen bi minen vaderen/ende ghi sult mi vueren wt
Egipten/eñ in mijnder vaders begrauenissen be
grauen/Joseph sprac/ic salt doen/soe ghijt geseit
hebt.Eñ Jacob sprac/soe sweert mi/ende Joseph
swoer hem.Doen knielde Israel tegent bedde ten
hoofteynde·

¶ Jacob wort cranc.Eñ hi gheeft Joseps kin·
H deren die seegheninghe Dat .xlviij. Capittel.

Aer na wert Joseph gheboodtschapt
Siet/v vader is siec/eñ hy nam met
hem beyde sine sonē/Manasse ende
Ephraim.Doen wert Jacob geboot
schapt.Siet/uwe soō Joseph coemt
tot v/eñ Israel maecte hē sterc/eñ sadt opt bedde
eñ sprack tot Joseph.Die almachtighe God apen
baerde mi te Lus/in dat lāt Canaan/eñ gebēdide
mi/eñ sprac tot mi.Siet/ic sal v latē wassen/eñ v= B
meerderē/eñ sal v tot enē hoop volcs makē/ende
sal dit lāt v eygē makē/eñ geuet uwē sade na v ee
welic.Nv sullē v twe sonē Manasse eñ Ephraim
die v geborē zijn in Egiptē/eer ic hier in gecomē bē
tot v/mijn zijn/gelijc als Ruben eñ Simeon/mer die
ghi na hen wint/sullē v zijn.Mer dese sullen gere
kēt zijn met uwe broeders namen in haer erfdeel.

Eñ als ic wt Mesopotamiē quā/sterf bi mi Ra
hel in lant Canaā optē wege/doen ic noch eē velt
weechs was vā Ephrat/Eñ ic begroefse aenden
wege tot Ephrath/die nv Bethleem heet.

Eñ Israel sach Josephs sonen/eñ sprac wie zijn
dese?Joseph antwoorde/het zijn mine sonen/die
mi God hier gegeuē heeft·Jacob sprac/brengtse
hier tot mi dat icse gebenedije/wāt Israels oogē
waren swaer wordē van ouderdom/eñ en constē
niet wel sien.Eñ Joseph brachtse tot hē Jacob cus
tese eñ omhelsdese/eñ sprac tot Joseph/Siet/Ic
heb uwe aengesicht gesien dat ic niet ghedacht en
hadde/eñ siet/God heeft mi ooc uwe saet latē siē C
eñ Joseph namse van sinen schoot/eñ si vielē ne=
der opter aerden op haer aensicht.

Doen namse Joseph beyde/Ephraim in zijn
rechte hāt/tegē Israels slincke hant/eñ Manasse
in zijn slincke hāt/tegen Israels rechter hāt/ende
brachtse tot Jacob.Mer Israel strecte zijn rechte
hant wt/eñ leydese op Ephraim des ioncstē hooft
eñ sine slincke op Manasses hooft/eñ dedet wetē
de also mz sinē handē/wāt Manasses was die eer
stegeboren.Eñ hi gebenedijde Josephs soonē/eñ
sprac Die God voor den welckē dat mine vaderē
Abraham eñ Isaac ghewandelt hebben/die God
die mi mijn leuen lanck geuoedet heeft/tot op de
sen dach/die Engel die mi verlost heeft van allen
quade/die gebenedije dese knechten/dat si na mij=
nen/eñ na mijnder vaderen Abraham/eñ Isaac na
men ghenaemt worden/dat si wassen eñ veel wor
den opter aerden.

Mer doen Joseph sach/dat sijn vader die rech D
te hāt op Ephraims hooft leyde/beuielt hem qua
lijcken/ende vaete zijns vaders hant dat hijse van
Ephraims hooft op Manasses hooft keerde/en
de sprac tot hem/Soe niet mijn vader/dese is dye
eerstegeboren/legt uwe rechte hant op zijn hooft/
Mer Josephs vader weygerde dat/eñ sprack/ick
weet wel mijn sone/Jck weet wel dat dese oock
sal wordē tot een volc/ende sal groot wordē/mer
zijn ioncste broedere sal meerder wordē dan hi/eñ
zijn saet sal vol volcs worden.Also gebenedijde se
Jacob in dien daghe/ende sprac.Nae uwe manie
te moet Israel gebenedijt worden/datmen segge
God sette v gelijc Ephraim eñ Manasse/eñ sette
de also Ephraim voor Manasse

Ende Israel sprac tot Joseph.Siet/ic sterue/
ende God sal met v zijn/ende sal v wederbrengē
in uwer vaderen lant.

Jck hebbe v een stuck lants ghegeuē/buyten
uwen broederen/dat ic met minen swerde eñ bo
ghe wt den handen der Amoriten genomē hebbe

¶ Jacob roept zijn sonen/ende seyt eenen yeghe
lijcken te voorē wat hem ghebueren soude/eñ hy

sterft

Dat .xlix. Capittel.

A ENde Jacob riep sijn sonen eñ sprac/
vergadert v/op dat ic v vercondighe
wat v gescheē sal indē lestē tijdē/ coēt
te hoop/ eñ hoort toe/ ghy kinderen
Jacob. Hoort uwen vader Israhel.
Ruben mijn eerste soon/ghi sijt mijn cracht eñ
beghin mijnder stercte / dye ouerste in offere / dye
ouerste inder macht. Hi vaert lichtuaerdich henen
gelijc water/ghi en sult niet die ouerstē sijn/want
ghi hebt op vws vaders leger geclommen/ aldaer
hebdi mijn bedde ontsuyuert met uwē opclimmē
Die gebroeders Simeon eñ Leui/ ghi doodelij
ke ghewepr/sijt scadelike wapenē/mijn siele en co
me niet in haer verholentheit/eñ mijn heerlicheyt
en si niet eens met harē vergaderingen/wāt in ha
ren toorne hebben si den man gedoot/eñ in haers
moets wille/hebbē si dē osch verleemt. Veruloect
si haren toorne/dat hi so geduerich is/eñ hare ver
B onweerdinge/wāt si so hert is. Ic wille verdeylen
in Jacob/eñ verstroeyen in Israel
Juda ghi zijt dat /v broederē sullen v louen/v
hant sal uwen vianden opten hals sijn/voor v sul
len hen buygē vws vaders kinderē. Juda is een iō
ge leeu/ghi sijt hooch gecomē mijn soon bouē den
roof/hi heeft neder geknielt eñ hem neder geleyt
als een leeu/eñ gelijck een leeuwinne/wie sal hem
tegen hē oprechtē? die conincklike roede en sal van
Juda niet genomen worden/noch een meester vā
sinen voetē/tot dat die Vrome comē sal/den seluē
sal dat volc toeuallē. Hi sal sijn vuelē aenden wijn
stoc binden /eñ sijnder ezelinnen soon aenden ede=
len ranck. Hi sal sijn cleet in wijn wasschen/ eñ sinē
mantel in wijnbesien bloet. Sijn ogen sijn rooder
dan wijn/sijn tanden witter dan melck

Die Vro me is Christ? daer Ja cob af prophe= eert.

Sebulon sal aent oeuer der zee woonē / eñ aen
den hauenē der schepen/eñ gereycken tot Sidon.
Isaschar sal eenen beenen ezel sijn / eñ ligghen
tusschen die palē/ hi sach die ruste dat si goet was
eñ dat lant dattet lustich is /eñ heeft sine scouderē
geneycht om te dragen / eñ is dienstachtich geual
len onder tribuyt
Dan/sal rechter sijn in sinen volcke/als een an
der geslachte in Israel. Dan sal een slange wordē
opten weghe/eñ een ader inden pade/eñ dat peert
inden versenen bijten/dat sijn verijder te rugghe
C valle. HEERE ic wachte op uwe salicheyt.
Gad gherust sal hi dat heyr vueren /eñ weder
om vueren
Van Asser coemt sijn vetbroot/eñ hi sal den co
ninghen sonderlike spise gheuen.
Naphtali is een snelle hert / eñ gheeft schoone
redenen
Dat ghetrouwe kint Joseph / dat ghetrouwe
kint om te aensien/dye dochteren ghingen achter
hem inden regimente. Hoe wel dat teghen hem
die scutters verbittert werden/ met twisten/ende
hem gehaet hebben/noch is sinen boge vast bleuē
eñ die armen sijnder handen sijn vermannet/door
die handē des machtighen in Jacob. Wt hem sijn
ghecomen herders eñ steenen in Israhel. Van vws
vaders God is v geholpē/ eñ vanden almachtigē
sidi ghebenedijt met gebenedijngen van bouē van
den hemel/met gebenedijnge des afgronts die on

der leyt/met gebenedijngen aen borstē eñ buyckē
Die gebenedijnghe vws vaders/eñ mijnre voorua
ders beloofte gaet stercklic. Na wensch der hoochz
der werelt. Wt Joseph sullē hoofden werden /eñ
die opperste Nazareus onder sinen broederen
BenJamin/een verschorende wolf /des mor
ghens sal hi roofeten / maer des auonts sal hi den= D
roof wtdeylen
Dat sijn die twalef geslachten van Israel alle/
eñ dat ist dat haer vader met hen gesprokē heeft/
als hijse gebenedijde /een yegelick met eenderson
derlinger gebenedijnghen
Eñ Jacob ghebootthen eñ sprack tot hen. Ick
worde vergadert tot minen volcke / begraeft my
bi mijnen vaderē/ in die spelonck opten acker E=
phron des Hethiters/in die dubbele spelunck dye
tegē Mamre leyt/int lant Canaan/die Abraham
cochte metten acker van Ephron dē Hethiter/tot
een erfgrauenisse/daer hebben si Abraham begra
uen/eñ Sara sijn wijf/eñ daer hebben si ooc Isaac
begrauen ende Rebeca zijn wijf / aldaer hebbe ick
ooc Lea begrauen in die gote des ackers/ende der
spelonck daer inne
Eñ als Jacob voleynt hadde die gheboden aē
sine kinderen / dede hi sine voeten te samē opt bed
de/eñ wert aslivich /ende wert vergadert tot sinē
volcke. Doen viel Joseph op zijns vaders aensich
te/eñ weende ende custe hem.

¶ Joseph begraeft sinen vader int lant Canaan
Ende hi sterft ooc in Egiptē/Hi beueelt sinē bro
deren dat si zijn gebeente met haer wech vueren
souden

Dat .L. Capittel

ENde Joseph beual sinen knechtē den A
medicinen / dat si sinen vader saluen
souden /eñ die medicinen salfden Is=
rael tot dat veertich dagē om warē/
want so lange duerdē die salfdagen
eñ die van Egipten beweēden hem .lxx. dagen
Als die roudaghen /wt waren/ sprack Joseph
met Pharaos gesin/eñ seyde / hebbe ick ghenade
voor v vonden / so spreect met Pharao ende segt.
Mijn vader heeft eenen eedt van mi genomen/eñ
seyde/siet ick sterue/begraeft mi in minen graue/
dat ic mi int lant Canaan gegrauē hebbe. Soe sal
ick optrecken/eñ begrauen minē vader/eñ weder
comē/ Pharao sprac trect opwaerts / eñ begraeft
uwen vader/also ghi hem geswooren hebt
Aldus tooch Joseph opwaerts/om sinē vader
te begrauen/ende het trocken met hem alle Pha= B
raos knechten/die outste sijns ghesins/eñ alle dye
oudtste vanden lande van Egipten/oock alle Jo=
sephs ghesin/ende sijn broederen/ eñ sijns vaders
ghesin. Alleene hare kinderen schapen / ossen lie=
ten si int lant Gosen/ende nam oock met hem op
waerts/waghenen ende reysenaers/ende si warē
een machtich groot heyr.
Ende als si in die pleyne Arad quamen/die op
gheen side der Jordanen leyt /Daer hielden si een
seer groote ende bitter clage/ ende Joseph droech
ouer sinen vader rouwe seuen daghen. Eñ als dye
liedē des lants Canaan sagē dien rou dragē in dye
pleyne Arad/ seidē si. Dye Egiptenaers draghen
daer grootē rou. Daer af heetmen die pleyne /der
Egiptē rou/welcke leet op gheē side der Jordanē

Eñ Jacobs kinderē dedē soe hi hen beuolē hadde/ eñ buerden hem int lāt Canaan/ eñ begroeuen hē in die dubbele speluncke des ackers/ die Abrahā gecocht hadde met den acker tot eender erfgraue nissen/ vā Ephzon den Hethitere/ tegen Mamre ouer/ Aldus tooch Joseph weder in Egipten met sinen broederē/ eñ met allen die met hē opgetrocken waren om sinen vader te begrauē/ als si hem begrauen hadden

Ende Josephs broederē vreesden/ als haer vader gestoruen was/ eñ sprakē. Joseph mocht op ons gram zijn eñ betalē ons alle quaetheit die wi hē gedaē hebbē/ daer om lieten si hem seggē/ uwe vad beual voor zijn doot/ eñ sprac. Aldus suldi Joseph segghen/ wi bidden v vergheeft uwen broederē die misdaet/ eñ hare sonde/ dat si so qualiken aen v gedaen hebbē/ vergheuet toch nv dese misdaet ons/ den dienaren Gods ws vaders/ Eñ Joseph weende als si dit met hem sprakē.

Eñ sine broederē ghingē henen/ eñ vielē voor hem neder/ eñ sprakē/ Siet hier zijn wi uwe knechtē. Joseph sprac tot hen/ en vreest niet/ wāt ic ben onder God/ ghi liedē dachtet quaet ouer mi/ maer God heuet tot goet gekeert/ dz hi dede/ gelijct nv schijnt/ om veel volcs te behoudē. Daeromme en vreest niet/ ic sal v besorgen eñ uwe kinderē/ eñ hy trooste se ende sprac vriendelic met hen.

Aldus woonde Joseph in Egiptē met zijns vaders huys/ eñ leefde hondert eñ thiē iaer/ eñ sach Ephraims kinderen tot int derde let/ des selfs gelijc die kinderen Machir/ Manasses sonē woeden ooc kinderen op Josephs schoot

Eñ Joseph sprac tot sinen broederen/ ic sterue/ eñ God sal v besoecken/ ende wt desen lande vuerē/ in dat lant dat hi Abraham Isaac eñ Jacob gesworen heeft daeromme nam hi eenē eedt vandē kinderen van Israel/ eñ sprack. Als v God besuecken sal/ so vuert mijn gheheente van hier. Also sterf Joseph als hi was hondert eñ thiē iaer out/ eñ si salfden hem eñ si leiden hem in een tombe in Egiptē.

Die stat vā Corinthien wert gestichtals die werelt ghestaē had .iij. m. .cccccc eñ .xlvij. iarē. m. vi .c. eñ lv iaer voor Cristus geboorte.

Hier volepnt dat eerste boec Genesis

Eñ hier na volcht dat ander boec Exodus

Hier beghint dat boeck des wtganckx datmē in latijn noemt Exodus in t Hebreusche/ Hellesmoth.

Der kinderē vā Israel werdē vele/ eñ vermeerderē crachtelic/ Die Coninc heet haer doodē eñ verdrincken Dat. J. Capittel

Dit sijn die namē der kinderē vā Israel/ die mit Jacob in Egipten quamē eñ een pegelic quā dair in met sinē huse/ Ruben/ Simeō/ Leui/ Juda Isaschar/ Sebulon Bē Jamin/ Dan/ Naphtali/ Gad/ Aser. Ende alle die sielē die wt Jacobs lendenē gecomē warē/ warē. lxx. Mer Joseph was te vorē i Egiptē/ eñ als Joseph gestoruē was/ eñ alle zijn broederē/ eñ alle die tot dier tijt toe geleeft haddē wiessē die kinderē vā Israel/ eñ groiēde werdē si ōmenichfuldicht eñ werdē seer machtich/ eñ dz lāt wert vā hair vol

Eñ doe quā eē nieu coninc ouer Egiptē die nz en wiste vā Joseph/ eñ sprac tot sijn volc. Siet/ dz volc ō kinderē vā Israel is veel/ eñ machtiger dan wi/ coēt laet ons wijsselic mz hen omgaē/ dz hairē niet so vele en werdē/ eñ wairt datter ooc eē crijch tegē ons opstont/ so mochtē si ooc tot onsen viāden slaen/ eñ ons verwinnē/ eñ tē lāde wt trecken

Eñ Pharao stelde ouer haer prouoostē eñ weremeesters/ die se met laste benaudē/ wāt men maecte Pharao die stedē Pithon eñ Raēses tot scathuisen. Mer hoe si dat volc meer benaudē/ so veel te meer werdet meerō eñ ōmenichfuldicht/ daer om hatedē die vā Egiptē die kinderē van Israel Eñ die Egiptenarē dwongē die kinderē vā Israel te dienē sonder barmherticheit/ eñ maectē hen tleuē suer met swarē arbeit/ aen lijm eñ tichelē/ eñ met dienste opten velde/ ende met alderley arbeide die si hen opleyden sonder barmherticheit.

Eñ die coninc vā Egiptē sprac tottē vroeyvrouwē der hebreeuscer wiuē/ die eene hiet Siphera/ eñ die ander Pua/ wāneer dat ghi liedē den hebreeuscē wiuē helpt indē arbeyt/ eñ siet/ dat een sooē is/

69 70

math.
Damascus
Galileen.
Sebulon
Pelus
Manasse.
Hermon. Her mon.
Amorri. Amorri.
Ammon.
Dat gheberchte van Arabien.

59 70

dian/eñ he

dochterē/
ē die gotē
quamen
stont op/
ñ tot ha-
bi hedē so
tich man
ons/ende C
erē waer
at ghi lie-
te
lüen/eñ
erde enen
c ben een
ñ baerde
prac/die
ft mi vā

Egipten
haren ar
etts quā
ē/eñ ghe
Isaac eñ
ensachsē

inde bok
heeft hē
dit, eñ
dro shns
ian /eñ
woestine
Horeb/ D
pēbaer
sche/eñ
t niet ō
henen/
e dattet

m teghē
Mose. E
rac En Deuter.
ē/wāt xxiiij.a
āt. Eñ Jos.v.d.
Abra
ose der
e siene.
ie ellen
hoorē
e leet is

64
68
69
70
Die groote zee
Hemath
Damascus
Nepthalim
Galileen
Manasse
Canaan
Jherusalem
Simeon
Juda
IUDA
Seir
Edom
Moabiten
Dat gheberchte van Arabien

so doodet hem/mer ist een dochter/so laetse leuen
Met die vroeyvrouwē vreesden God / eñ si en de=
D dent niet/so die Coninck van Egipten hen geseyt
hadde/mer lieten die kinderē leuen

Doē riep die Coninc vā Egiptē die vroeyvrou
wen/eñ sprac tot hen/waerom doedi dat/dat ghy
liedē die kinderē laet leuē? Die vroeyvrouwē ant=
woordē Pharao. Die Hebreeusche wiuē en zijn niet
gelijc die vrouwē vā Egipten / wāt het zijn herde
wiuē/eer die vroeyvrouwe tot hen coēt/ hebbē si
gebaert. Daerom dede God den vroeyvrouwen
goet. Eñ dz volc vermeerderde hem/eñ wert seer
machtich. Eñ om dat die vroeyvrouwē God ont
saghen/maecte hi hen huysen

Doen geboot Pharao alle sinē volcke eñ sprac
Alle sonen die geboren worden / werpt int water
eñ alle dochteren laet leuen

¶ Als Moses geborē was so wort hi opt water
geleyt /Die dochter Pharaōs vant hē eñ voede
hē op. Eñ als hi daer na dē Egiptenaer verslagē
hadde/so wijct hi int lant Midian/daer trout hi
Siporam des priesters dochter Cap.ii.

Nde het ghincē mā vandē huise Le
ui/eñ nam een dochter Leui/ende dz
wijf ontfinc eñ baerde eenē sone /eñ
A als si sach dat een fijn kindekē was/
verborch si hē drie maenden. Eñ als
si hē niet langer verborgē en conde/nam si een ki=
ste vā biesen/eñ si bestreect met lijm eñ pec /eñ ley
de tkint daer in/ eñ steldet aēdē ouer des waters
mer sijn suster stont van verrē / dat si beuindē wil
de/hoe dat met hem vergaen soude

Eñ Pharaos dochter quā neder/om te baden
int water/eñ hare ionc wiuē ghinghē aenden cant
vandē watere/ eñ als si die kiste in die lissche sach/
sant si hare dienstioncfrouwen/ende lietet halen/
eñ als sijt opdede/sach si dat kint/eñ siet/dat kinde
ken weende/doen iammerdet hare eñ sprack/het
is een vanden Hebreeuschen kinderkens.

Doē sprac sijn suster tot Pharaos dochter/sal
ick gaen roepen een vandē Hebreuschē wiuē/dye
daer sooget/dat si v dat kindeken sooge? Pharaos
dochter sprac tot haer/gaet / die maecht ghinc/eñ
riep des kints moeder. Doē sprac Pharaos doch
ter tot haer / neemt dat kindekē eñ sooget mi /ick
salt v loonen/dat wijf nam dat kint eñ soochdet

Eñ als dat kint groot worden was/bracht sijt
B Pharaos dochter/ eñ het was haer soō /ende hiet
hem Mose/Want si sprac. Ic hebbe hē wt den wa
tere getrocken

Ten diē tijdē/als Mose groot geworden was
ghinc hi wt tot sinē broederē/ eñ sach harē last/eñ
werē gewaer dat een Egiptenaer sloech sinē broe
der/een vādē Hebreeuschē/eñ hi keerde hē al om/
eñ als hi sach /dz geen mēsch daer en was/versloech
hi den Egiptenaer eñ groef hē in dat sant / des an
derē daechs ghinc hi ooc wt/eñ sach twee Hebreeu
sce mānen kiuēde/eñ sprac tot den godlosen/wair
om slact ghi uwē naestē? Mer hi sprac/wie heeft v
C tot eenē rechter oft ouerste ouer ons geset? Wildi
mi ooc verslaē /gelijc ghi dē Egiptenaer verslagē
hebt? Mose vreesde doen/eñ sprac. Hoe is dat opē
baer gewordē? Eñ het quā voor Pharao/ eñ Pha
rao socht Mose om te dooden/maer Mose vloot

A Indeser tijt/als Moses geboren werdt so wert oock dye heylige Iob ge borē vā Nahors geslach te Abra hās broe der/ als dye we relt had de ge staen.iij M. vi.c eñ l iaer B voor Christ geboor tedusent cccc.iaer

voor Pharao/eñ onthielt hē int lāt Midian/eñ hi
sadt neuen een fonteyn

Eñ die priester vā Midian had seuē dochterē/
die quamē om water te sceppē / eñ vuldē die gotē
om haers vaders scapē te drinckē. Doen quamen
die herderē eñ stietēse dair af/ mer Mose stont op/
eñ holp haer/eñ drēcte haer scapē/ eñ als si tot ha=
rē vader Reguel quamē/sprac hi. Hoe sidi hedē so
vollikē ghecomen? Si sprakē/ een Egyptich man
verloste ons vāden herderen/eñ schepte ons/ende A
drencte die scapē. Hi sprac tot sinē dochterē waer
is hi? Waerom hebdi den man gelaten/dat ghi lie=
den hem niet en noodet dat hi met ons ate

Eñ Mose cōsenteerde bi den mā te bliuen/ eñ
hi gaf Mose zijn dochter Zipora/die baerde enen
soon/eñ hi hiet hē Gerson/wāt hi sprac/ic ben een
vreēdelinc gewordē in vreēden lāde/ Eñ si baerde
noch eenen soon/dien hiet hi Elieser/eñ sprac/die
God mijns vaders is mijn helper. eñ heeft mi vā
Pharaos handen verlost

Wat tijts daer na sterf die coninc vā Egipten
eñ die kinderē vā Israel suchteden ouer haren ar
beyt eñ riepen / eñ haren roep haers arbeits quā
voor God/eñ God verhoorde haer suchtē/eñ ghe
dacht aen zijn verbont dat hi mz Abrahā Isaac eñ
Iacob ghemaect hadde/eñ die HERE aensachse
ende bekendese

¶ God die HERE openbairt hē Mosi indē bos
sche/eñ hi geeft hē Mosi te kennē/ Hi gheeft hē
beuel aendē Coninc eñ aent volc Capit.iij

Ose huede dye schapen Iethro sijns
sweers des priesters in Midian /eñ
dreef die scapē binen in die woestine
eñ quā aenden berch Gods Horeb/ A
eñ die Engel des HEREN openbaer
de hem in een vierighe vlamme wt den bossche/eñ
hi sach dat bosch met viere bernen/eñ dattet niet v
bernt en wert/eñ Mose sprac. Ic wil daer henen/
ende besien dat groote visioen/waeromme dattet
bosch niet en verbernt

Als die HERE sach dat Mose ginc om te sien
riep hē God wt dē bosch /eñ sprac. Mose / Mose. B
hi ātwoorde/hier bē ic. Eñ die HERE sprac En Deuter.
coēt hier nz/treet v scoenē wt vā uwē voetē /wāt xxiiij.a
die plaetse daer ghi op staet/is een heylich lāt. Eñ Ios.v.d.
sprac noch/ic bē die God vws vaders/die God Abra
hā/die God Isaac/eñ die God Iacob/eñ Mose dec
te zijn aensichte/ want hi vreesde God aen te siene.

Eñ die HERE sprac. Ic hebbe gesiē die ellen
de mijns volcs i Egiptē / eñ hebt geroep ghehoorē
ouer die ghene diese so verdrucken/eñ hare leet is

mi kennic/ en ic ben neder gecomē dat ic se verlosse
vāder Egiptenarē gewelt/ en haer liedē wtleyde
wt desen lāde/ in een goet en breet lant/ in een lant
dat vā melcke en honich vloeyt/ te wetē/ aen die si
de der Cananitē/ Hethitē/ Amoritē/ Pheresiten/
C Heuitē en Jebusitē. Wāt nv dē roep der kinderē
vā Israel voor mi gecomē is/ en hebbe ooc gesien
haer beswaringe/ daer mede dat haer die Egipte
narē beswarē. Daerom gaet nv henē/ ic wil v tot
Pharao seynden/ dat ghi mijn volc die kinderē vā
Israel wt Egipten leyt
Mose sprac tot God wie ben ic/ dat ic tot Pha
rao gaen soude/ en leydē die kinderē vā Israel wt
Egiptē? die HERE sprac/ Ic sal met v sijn/ en dat
sal uwe teekē sijn/ dat ic v gesondē hebbe/ als ghy
mijn volc wt Egiptē geleyt hebt/ suldi God eenē
dienst doen/ op desen berghe.
Mose sprac tot God. Siet/ wāneer dat ick tot
D tē kinderē vā Israel come/ en segghe tot hen/ dye
God uwer vaderē heeft mi tot v gesondē/ en si mi
seggē sullē/ hoe is sinē naem/ wat sal ic hen segghē?
God sprac tot Mose. Ic salt sijn/ die ick sijn sal/ al
dus suldi den kinderē van Israel segghen. Die is/
die heeft mi tot v gesonden
En voort sprac God tot Mose/ also suldi tottē
kinderē vā Israel seggē/ Die HERE uwer vade
ren God/ die God Abraham die God Isaac/ die
God Jacob/ heeft mi tot v gesonden/ dat is mijnē
naē eewelijc/ dair bi salmē mijs gedenckē van kin
de tot kints kinde. Daerō gaet/ en vergādert dye
ouders vā Israel/ en segt tot hen. Die HERE
uwer vaderē God heeft mi geopēbaert/ die God
E Abrahā/ die God Isaac/ die God Jacob/ en heeft
geseit. Ic heb v besocht en gesien wat v in Egiptē
geschiet is/ en ic heb geseyt. Ic sal v wt der ellendē
van Egipten leiden int lant der Cananitē/ Amo-
riten/ Hethiten/ Pheresiten/ Heuitē/ en Jebusitē
In dat lant dat vā melc en honich vloeyt
En als si v stēme voorē/ so suldi metten outstē
vā Israel voor dē coninc vā Egiptē gaē/ en tot hē
seggē. Die HERE der Hebreeuscher God heeft
F ons geroepē/ daerom so laet ons nv drie dachrey-
sen in die woestijne reysen/ op dat wy offeren mo-
gen God onsen HERE. Maer ick weet dat dye
Coninc vā Egiptē v niet en sal laten trecken/ dan
door een stercke hant/ wāt ic sal mijn hant wtstree
ken/ en Egipten slaen met allerley wonderē/ dat
ic dair inne doen sal/ daer na sal hy v laten treckē.
En ic sal desen volcke ghenade geuen voor den
Egiptenaren/ dat wanneer ghi lieden wtreet/ dz
ghi dan niet ydel wt en treet. Maer een yegbelick
wijf sal van haer der gebuerinnē en huysgheēsin eys
G schen siluerē en guldē vatē/ en cleederē en die sul-
di op uwe sonen en op uwe dochteren legghen/ en
dat also den Egiptenarē ontkeeren

¶ Moses ontsculdicht hem/ en weert hem/ Dye
HERE leert en sterct hem met teekenē/ Ende
recht hem op met woordē/ Moses neemt oorlof
A van sinē sweer/ tot sinē volcke te trecken

Dat.iiij.Capittel

Ose antwoorde en sprack. Siet si en
sullē mi niet gelooven/ noch mijn stē
me voorē/ mer si sullē seggē. Die HE
RE en heeft v niet geopēbaert/ Die
HERE sprac tot Mose. Wat ist dat ghi in v hant
hebt? Hi sprac/ eē roede. Die HERE seide. Worpt
se vā v wech op ter aerdē. Mose werpse van hem
Siet het wert tot eender slangē/ en Mose vloot vā
haer/ Mer die HERE sprac tot Mose/ Steect v
hant wt/ en vaetse metten steerte/ doē strecte Mo
se sijn hant wt ende vieltse/ en si werdt weder een
roede in zijnder hant/ daerom sullen si ghelooven
dat v die HERE geopēbaert heeft/ die God haer
der vaderē/ die God Abraham/ dye God Isaac/
die God Jacob
En die HERE sprac voort tot Mose. Steect v
hāt in dinē boezē en hi staecse in sinē boezē/ en trac
se weder wt/ siet/ doē was zij hant lazerich/ gelijc
snee/ en hi sprac. Doetse weð in uwē boezē/ en Mo
se dedese weder in sinen boesem/ en tracse weder
wt. Siet/ doē wertse weder gelijc zijn anð vleesch
En oft si v niet en gelouē/ noch die stēme des eer
stē teekēs niet en hoorē/ so sullē si doch gelooven
de stēme des tweedē teekēs. Mer oft si deze twee
teekenē niet en gelouē/ noch uwe stēme nz en hoo
rē/ so neemt dz water wter riuieren/ en ghietet op
dat drooge lant/ dan sal tselue water dat ghi wter C
riuierē genomē hebt/ bloet wordē opt drooge lāt.
Mose sprac tot den HERE. Och mijn HE
RE/ ic ben een man/ die niet wel sprekende en is/
van ghisterē en eerghisterē/ en vā dier tijt dat ghi
met uwē knecht gesprokē hebt/ want ick heb een
sware sprake en een swaer tonge. Die HERE
sprac tot Mose. Wie heeft den mensch den mont
gescapē? Oft wie heeft den stommen/ oft doouen/
oft siendē/ oft blinden gemaect? heb ics niet gedaē
die HERE? So gaet nv henen/ ick wil met uwen
monde sijn/ en leeren v wat ghi seggen sult
Mose sprac/ mijn HERE/ seynt den ghenen/
den welcken ghi seyndē wilt. Doen wert die HE
RE seer toornich op Mose ende sprack Weet ick D
dan niet dat Aaron uwe broeder vandē geslachte
Leui/ wel sprekēde is? En siet/ hi sal wtghaen/ v te
gemoet/ en als hi v siet/ sal hi hem van herten ver
hugen/ ghi sult tot hem spreken en mijn woordē
in sinen mont leggē. En ic sal met uwen/ en met
sinen monde zijn/ en v leeren/ wat ghi doē sult/ en
hi sal voor v totten volcke spreken/ hy sal uwen
mōt sijn/ en ghi sult hem als God zijn En neemt
dese roede in v handt/ daer ghi die teekenen mede
doen sult E
Mose ghinc wech/ en quā weder tot Jethro si
nen sweer/ en seyde tot hem/ laet mi doch gaen/ dz
ic weder tot minē broederē come/ dye in Egipten
sijn/ en besie/ oft si noch leuen. Jethro sprac tot hē
gaet in vreden/ Doe sprac die HERE tot Mose/
int lant Midian. Gaet wech/ en treet weder in E
gipten/ want die lieden zijn doot/ die na v leuē stō-
den. Aldus nam Mose zijn wijf/ en zijn sonē/ ende
vuet dese op eenen ezel/ en trac weder in Egipten
lant/ en nam die roede Gods in sijn hant
En die HERE sprac tot Mose. Siet toe/ als F
ghi weder in Egipten coemt/ dat ghi alle dat wō-
der doet voor Pharao/ dat ic onder uwe hant ghe
geuen hebbe. Ick sal zijn herte verstocken/ dat hy
dat volc niet laten en sal/ en ghi sult tot hem seggē
die HERE seyt aldus. Israel is mijn eerstege-
boren soon. laet mijnen soon gaē/ dat hi mi diene

eñ iſt dat ghi dat weygert/ſo ſal ic uwen eerſtēghe
boren ſoon dooden

Ende als Moſe onder wegen in dye herberge
was/quam hem die HEERE te gemoet/eñ wilde
hē dooden. Doe nam Zipora eenē ſteē/eñ beſneet
haren ſoon dat clooſken/eñ raecte hē ſijn voetē eñ
ſeide. Ghy ſijt mi een bloet bruydeghom. Doe liet
hi van Moſe af/met ſi ſprac/bloet bruidegom/ō
der beſnidingen wille

Eñ die HEERE ſprac tot Aaron/gaet wech/
Moſi uwē broeder te gemoet in dye woeſtine/eñ
G Aaron ghinc wech/eñ gemoetede Moſi/aenden
berch Gods/eñ hi cuſte hem/eñ Moſe vertroc Aa
ron alle die woorden des HEEREN die hē geſon
den hadde/eñ alle die teekenē/die hi hē beuolē had
de/Eñ ſi ghinghen eñ vergaderden alle die ouders
vāden kinderen vā Iſrael/ende Aarō ſeide alle die
woorden/die die HEERE mz Moſe geſprokē had
de/Eñ Moſe dede alle die teekenē voor dē volcke
eñ dat volc geloofde. Eñ als ſi hoordē dat die HE
RE die kinderen vā Iſrael beſocht hadde/eñ aēge
ſien haer ellende/So neychden ſi hen/eñ aenbadē

¶ Moſes eñ Aaron gaē tottē Coninc na dat be
veel des HEEREN/maer die Coninc wort voor
nich en de hi benaut eñ belaſtet volc noch meer

Dat .v. Capittel

A Dair na ghingen/Moſe eñ Aaron bin
nen/eñ ſprakē tot Pharao. Dit ſeyt
die HEERE die God vā Iſrael. Laet
mijn volc/dattet mi viere/in dye woe
ſtine. Pharao āttwoorde. Wie is dye
HEERE/wiens ſtēme ic hoorē moet/eñ Iſrael la
ten gaen/Ic en weet vā dien HEERE niet. Ick en
wil Iſrael ooc niet laten gaen

Sy ſprakē/der Hebreuſcher God heeft ons
geroepē/ſo laet ons drie dachreyſen wech gaen in
die woeſtine/eñ den HEERE onſen God offeren/
op dat ons noch peſtilentie/noch ſwaert toe en co
me/doe ſprac die coninc vā Egiptē tot hen. Waer
om doet ghi hedē/ghi Moſe eñ Aarō/dat dat volc
ſijn werc laet ſtaen/gaet henē tot uwē laſte/voort
ſprac Pharao. Siet/dat volc is te veel inden lande
ende ghi wiltſe doen vieren van haren laſten

Daerom beual Pharao inden ſeluen dage den
prouooſte des volcs/eñ dē officiers/eñ ſprac. Ghi
B en ſult den volcke niet meer ſtroo vergaderen eñ
geuen/dat ſi tichelē bernen/ghelijc giſteren eñ eer
giſteren/laetſe ſeluer henen gaen/eñ ſtroo verga-
deren/eñ dat getal der tichelē dat ſi giſteren eñ eer
giſterē gemaect hebbē/dat ſuldi hen euen wel op
leggen/eñ niet verminderē/want ſi ghaen leech/
daerō roepen ſi eñ ſeggen. Wi willē gaen eñ offe-
rē onſen Gode. Men ouervalle die liedēn met ar
beyde/dien ſi te beſorgen hebben/ende hen niet en
keeren aen die valſche woorden

Doē ghinc die prouooſt des volcs/eñ haer offi
ciers wt/eñ ſprakē tottē volcke. Aldus ſeyt Pha C
rao. Men ſal v geen ſtroo geuē/gaet ſeluer eñ ha
let ſtroo/daer ghijt vint/met vā uwen arbeyde en
ſal v niet verminderet werdē/Doe wert dat volck
verſpreyt/in alle dat lāt van Egipten/dattet ſtop
pelen vergaderde daer ſi ſtroo mede hadden

Eñ die prouooſtē dreuēſe/eñ ſeydē/voldoet v
dachwerc gelijc als ghi dedet/doe ghy ſtroo hadt.
Eñ die officiers der kinderē vā Iſrael/die die pro
uooſtē vā Pharao ouer hen geſet haddē/werdē ge
ſlagen/eñ tot hen wert geſeit. Waerom en hebdy
noch hedē noch giſteren v geſette dachwerc nz ge
daen/alſo als ghi giſteren eñ eergiſteren dedet

Doen gingen die officiers d kinderen vā Iſra D
el/eñ riepē tot Pharao ſeggēde. Waerom doedy
aldus met uwē knechtē. Mē en geeft uwen knech
ten geen ſtroo/eñ wi ſoudē die tichelē maken die
ons geſet ſijn/eñ ſiet/v knechtē werdē geſlagē/eñ
men doet ſonde aen uwen volcke. Pharao ſprack
Ghi liedē zijt ledich/ledich ſidi/daerom ſegdi Wy
willen gaen eñ offeren dē HEERE/Daerom gaet
eñ werct/men en ſal v geen ſtroo geuen/eñ v ghe
tal der tichelen ſuldi voldoen

Doe ſagen dye officiers vanden kinderen van
Iſrael dattet niet en beterde/wāt men ſeyde hen.
Ghi en ſult niet verminderē vāden dachwerc der
tichelen. Eñ als Moſe eñ Aaron van Pharao gin
gen/quamen ſi hen te gemoete/eñ ſi ſeydē tot Mo
ſe eñ Aaron. Die HEERE ſie op v/ende rechte/dat
ghi lieden onſen ruec hebt doen ſtinckē voor Pha-
rao eñ ſinē knechten/eñ hebt hen dat ſweert inden
handen gegeuen om ons te dooden.

Moſe quā weder tottē HEERE/eñ ſprac HE
RE waerom doedi ſo qualijken met dezē volcke.
Waerom hebdi mi hier geſonden? want ſint dat ic
in ben gegaen tot Pharao/eñ met hem geſprokē
heb/in uwē name/ſo heeft hi qualikē mz deſen vol
ke geleeft/eñ ghi en hebt v volc niet verloſt. Dye
HEERE ſprac tot Moſe/Nv ſuldi ſien/wat ic Pha
rao doen ſal. Wāt door een ſtercke hant/moet hy
ſe laten/hi moetſe noch door een ſtercke hāt/wt ſi
nen lande van hem driuen

¶ God onderwijſt Moſen voorder/eñ ſeyndt hē
tottē volcke/Hier wordē die geſlachten ghetelt.

Dat .vi. Capittel

Ende God ſprac met Moſe/ſeggēde/ A
ic ben die HEERE die Abraham opē
baerde/Iſaac eñ Iacob/tot eenen al
machtigē God. Mer minē naē HE
RE/en heb ick hen niet condich ghe
maect. Ic heb een verbont mz hen gemaect/als dz
ic hen geuē ſal dat lant Canaā/dat lant haerder be
uaert/daer ſi vreemdelingē in geweeſt zijn. Ic heb
ooc gehoort dat ſuchtē der kinderen vā Iſrael/die
welcke die Egiptenarē met arbeyt beſwaren. Eñ
ic heb gedachtich geweeſt mijns verbonts

Daerō ſegt dē kīderen vā Iſrael/ic ben die HE
RE/eñ ic ſal v wtleydē vā uwē laſtē in Egiptē/eñ

ic sal v verlossen van uwen arbeyde. Ende ic sal v ver=
lossen door eenē wtgerectē arm/ ende in grootē von
nisse/ Ende ic wil v aennemē tot een volc/ ende ic wil v
God zijn/ dat ghi weten moecht/ dat ic die HE
RE ben v God/ die v wtgeleyt heeft vanden last
van Egipten/ ende int lāt gebracht/ daer ic mijn hāt
B ouer geheuē hebbe/ op dat ict Abraham/ Isaac/ ende
Jacob gheue/ dat wil ic v gheuen te besittē. Ic die
HERE. Mose seide sulcs den kinderē van Isra=
el/ mer si en hoordē hē niet/ ouermits dē druc haers
gheests/ ende den harden arbeyt

Doen sprac die HERE met Mose/ seggende
Gaet tot Pharao den Coninc van Egiptē/ dat hi
die kinderē van Israel wt sinen lande late. Mose
sprac voor dē HERE/ seggēde. Siet/ die kinderē
van Israel en hoorē mi niet/ hoe soude Pharao mi
dan hoorē? Ic ben oec onbesnedē van lippē

Also sprac die HERE met Mose ende Aaron/
ende dede hen een beuel aendē kinderē van Israel/
ende Pharao den Coninc vā Egiptē/ op dat si dye
kinderē van Israel wt Egipten leyden souden

C Dit zijn die hoofden des huys haerder vaderē
Die kinder Ruben des eerstengeborē soōs Israel
zijn dese. Hanoch/ Pallu/ Hezron/ Carmi/ dat zijn
die geslachten vā Ruben. Die kinderē van Simeō
zijn dese/ Jemuel/ Jamin/ Ohad/ Jachin/ Zohar
ende Saul die sone des Cananeetschē wijfs dat zijn
Simeons geslachten

Dit zijn die namen der kinderen Leui/ na ha=
re geslachten. Gerson/ Kahath/ Merari/ mer Le=
ui wert hondert ende .xxxvij. iaer out

Gersons kinderē zijn dese. Libni ende Semei/ in
harē geslachtē. Kahaths kinderē zijn dese. Amrā
Jezear/ Hebron ende Vsiel. Ende Kahath wert .C. ende
.xxxiij. iaer out/ Merari kinderen zijn dese, Mahe
li/ ende Musi/ dat zijn die gheslachten Leui/ nae hare
maechscappen

Ende Amrā nam zijns ooms dochter Jochebed
ten wijue/ ende si baerde hē Aaron ende Mose. Amrā
wert .C. ende .xxxvij. iaer out. Jezears kinderē zijn de
se. Korah/ Nepheg ende Sichri. Die kinderē van V
siel zijn dese/ Misael/ Elzaphan/ Sithri

D Aaron nam ten wiue Eliseba/ die dochter Am
minadab/ Nahessons suster. Ende die baerde hem
Nadab/ Abihu/ Eleazar/ Jthamar. Die kinderen
Kora zijn dese/ Assir/ Elkana/ Abiasaph/ dat zijn
die geslachten der Koritē. Ende Eleazar Aarons so
ne/ die nam vanden dochterē Putiel een wijf/ dye
baerde hē Pinehas. Dat zijn die hoofdē onder dye
vaderen der Leuiten geslachten.

Dit is die Aaron/ ende die Mose daer die HE=
RE toe sprac seggēde. Leyt die kinderē vā Israel
wt Egiptē lant/ met harē heyrē. Si zijn oec die ge
ne/ die mettē coninc Pharao in Egiptē sprakē/ dat
si die kinderē vā Israel wt Egiptē soudē leydē/ te
wetē/ Mose ende Aaron. Ende in dien dage sprac dye
HERE met Mose in Egiptē lant/ ende seyde/ Ic
ben die HERE/ spreect mettē coninc Pharao in
Egipten/ al dat ic v seggē sal/ ende Mose antwoor=
de voor den HERE/ Siet/ ic ben onbesneden van
lippen/ hoe sal mi Pharao dan hooren.

¶ Moses ende Aaron gaen totten Coninc/ si doen
teeckenen voor hē/ maer die Coninc is ongehoor=
saem ende verhert

Dat vij. capittel

Je HEERE sprac tot Mose. Siet
toe/ ic heb v tot eenē God geset ouer
Pharao/ ende Aarō v broeder sal uwe
propheet zijn. Ghi sult seggē hē alle dat A
ic v gebiedē sal. Mer Aaron v broe=
der sal tot Pharao seggē/ dat hi die kinderē vā Is=
rael wt sinē lande late. Mer ic wil Pharaos her=
te verherdē/ op dat ic mine teekenen/ ende veel wondrs
doe in Egipten lāt/ Ende Pharao en sal v niet hoo=
rē/ op dat ic mijn hant thoone in Egiptē/ ende leyde
mijn heyr ende mijn volc die kinderē van Israel wt
Egiptē lant/ door groote oordelē. Ende die Egip
tenarē sullen wetē dat ic die HERE ben/ Als ick
mijn hant wtstreckē sal ouer Egiptē/ ende die kinde
rē van Israel wt midden van hen leyden

Moses ende Aaron deden also hen die HERE
gebodē hadde/ ende Mose was .lxxx. iaer out/ ende Aa
ron .lxxxiij. iaer out/ als si met Pharao sprakē Ende
die HERE sprac tot Mose ende Aaron. Wanneer
Pharao tot v sal seggē. Bewijst uwe wonder/ dā
suldi tot Aaron segghen. Neemt uwe roede ende
werptse voor Pharao/ dat si een slange werde

Doen ghingē Mose ende Aaron tot Pharao/ ende
deden so hen dye HERE geboden hadde/ ende Aa B
ron werp zijn roede voor Pharao ende sinen knech=
ten/ ende het wert een slange. Doe ontboot Pharao
die wise ende swerte constenaers/ Ende die Egiptēsce
touenaers deden oec also/ met harē besweerē/ ende
een yegelijc werp zijn roede van hē/ ende het werdē
slangē. Mer Aarons roede verslont haer roeden
Ende Pharaos herte verstocte/ ende hi en hoorde se niet C
also die HERE dat geseyt hadde

Ende die HERE sprac tot Mose. Pharaos her
te is hart/ hy weygert dat volc te latē. Gaet mor=
gē tot Pharao/ siet/ hi sal wtgaē aēt water. Gaet
hē tegen aenden oeuer des waters/ ende neemt dye
roede in v hant die tot eender slangen wert/ ende
segt tot hem/ Die HERE der Hebreē God heeft
mi tot v gesonden/ ende doē seggen. Laet mijn volck
dattet mi diene inder woestinen/ mer ghy en hebt
tot noch toe niet willen hooren. D
Dairō spreect die HERE also Daeraan suldi be=
kennē/ dat ic die HERE bē/ siet/ ic wil metter roedē
die ic in mijn hāt heb/ dat water slaē dat inde riuieren
is/ ende het sal in bloet verwādelt wordē/ ende die vissē
der riuierē sullē steruen/ ende die riuiere sal stincken
ende tsal dē Egiptenarē wee doē/ die wten watere
der riuierē drinckē sullē. Ende die HERE sprac tot
Mose Segt Aarō Neēt v roede ende street uwe hāt
ouer die waterē vā Egiptē/ ouer hare vloeden/ ri=
uieren/ ende zee/ ende ouer alle hare water scholen/

dat si bloet worden/eñ dattet bloet si in alle Egip
tē lāt/beyde in houten eñ in steenē vatē / Mose eñ
Aaron deden so hen die HEERE gheboden hadde
eñ hief die roede op/ eñ sloech int water dat inden
riuieren was/voor Pharao eñ sine knechten /Eñ
alle dat water des riuiers wert in bloet ōwandelt
eñ die visscen des riuiers storuen / ende die riuiere
wert stinckende/also dat die Egiptenarē/dat wa-
ter der riuieren niet ghedrincken en consten /ende
twas bloet in alle Egipten lant

Eñ die touenaers van Egipten deden oock al
so met harē besweerē. Mer Pharaos herte werdt
verhart eñ hi en hoordese niet /alsoo dye HEERE
dat ghesept had/Eñ Pharao keerde hem/eñ ginc
thuis/eñ hi en keerde zijn herte daer noch niet aen
Alle die Egiptenarē groeuē nae water /al ontrēt
der riuieren/om te drinckē / want si en conden dat
water der riuieren niet gedrinckē. Eñ het duerde
seuen dagē lanc dat die HEERE die riuier sloech.

¶ Pharao siet der teekenē soo veel/dat hi denct
A dat volc te larē treckē Mer so haest als dse straf-
finghe ophout/so is hi godloos Dat.viij.Capit

Die HEERE sprac tot Mose Gaet in
tot Pharao eñ segt hē / Dyt seyt dye
HEERE/ Laet mijn volc dattet my die
ne/ Ist dat ghijt weygert/ siet/soe sal
ick alle uwe palen/met vorsscen pla-
ghen / dat dye ryuier van vorsschen crielen sal dye
sullen opcomē in v huisen/ in uwe camer/ op uwē
legher/op dijn bedde/eñ ooc in uwer knechten hu
sen/eñ dijns volcs huisen/ in v backouenen eñ in v
deech/eñ die vorschen sullē op v eñ op v volc eñ op
alle uwe knechten climmen

Eñ die HEERE sprack tot Mose/segt Aaron
B steect dijn hāt wt/met uwer roedē ouer die vloeyē
riuieren eñ zee/eñ laet vorsscen ouer Egipten lant
comē/Eñ Aarō recte sijn hāt ouer dye waterē vā
Egipten/eñ die vorsscen quamen daer wt/eñ si be
decten dat lant van Egiptē. Die touenaers deden
ooc alsoe met haren beswerē/eñ lieten ouer Egip
C ten vorsschen comen

Eñ Pharao riep Mose eñ Aaron/ende sprac/
Bidt den HEERE voor mi/dat hi dye vorsscen vā
mi/eñ vā minen volcke neme/soe wil ick dat volck
laten/dattet den HEERE offere / Mose sprack/
Hebt ghi die eere voor mi/ende stelt my/wanneer
ick voor v/voor uwe knechten/ ende voor v volck
bidden sal/dat dye vorsscen van v/ende van uwen
huyse verdreuen worden / ende alleen inder riuie
ren bliuen. Pharao sprac /morgē Mose antwoor
de/ Ic sal also doen/so ghi ghesept hebt/op dat ghy
bekennen muecht/dat daer niemant en is /ghelijc
die HEERE onse God /ende dan soo sullen dye
D vorsschen van v ende van uwen huyse / Ende van
uwen knechten ende van uwen volcke ghenomen
worden ende alleen inden stroom bliuen

Aldus ghingen Mose/eñ Aaron van Pharao
eñ Mose riep totten HEERE/om dye beloofte
ouer die vorsschen/die hi Pharao toe gesept hadde
Eñ die HEERE dede also Mose ghesept hadde
eñ die vorsscē storuē indē huysen/houenē/ eñ indē
veldē/eñ si vergaddense in grote hoopē hier eenen
hoope eñ daer eenē hoop/eñ tlant stanc daer af.

Als Pharao sach/ dat hi locht gecregen hadde
soo wert zijn hert verstoct/ ende en hoordese nyet/
so die HEERE dat ghesept had/Eñ die HEERE
sprac tot Mose Segt Aaron/steect uwe roede wt
eñ slaet in dat stof der aerdē/ op datter lusen comē
in alle tlant van Egiptē/Si dedē alsoo/eñ Aaron
stac zijn hant wt/met zijn roede/ende sloech in dat
stof der aerden / eñ het werden lusen aen die men
scen eñ aen dat vee / Alle dat stof des lants werdt E
lusen/in alle Egipten lant

Dye touenaers deden oock alsoe/met haer be
sweeren/om lusen te doen comen/mer si en condē
niet/eñ die lusen warē aēdē mēscen/eñ aendē vee/
doen spraken dye toeuenaers tot Pharao / dat is
Gods vingher / mer Pharaos herte wert ūstoct/
eñ en hoordese niet/Also die HEERE gesprokē had.

Eñ die HEERE sprac tot Mose/Staet morgē
vroech op/eñ gaet voor Pharao/siet/hi sal aēt wa
ter gaen/eñ segt tot hē/Dit seit die HEERE / Laet
mijn volc dattet mi diene/want doe dijt niet /siet/so
sal ic quaet ghewormte laten comen op v/eñ uwe
knechten/op v volc/eñ in v huysen / so dat alle der
Egiptenaren huysen/eñ dat veldt/eñ al datter op
is/vol quade wormen werde/eñ ic sal in diē dage
wat sonderlincs doen metten lande Gosen / daer
mijn volc in is/soe dat daer gheen quade wormen
zijn en sullen/op dat ghi weten sult dat ick die HE
RE ben/ midden opter aerdē/ eñ ic sal een verlos F
singhe stellen tusschen minen eñ uwen volcke/mor
ghen sal dat teeken ghescien

Eñ die HEERE dede also/eñ in Pharaos huys
eñ in zijnder knechten huysen/quamen scadelijcke
wormē/eñ op alle Egiptē lāt/ eñ dat lāt wert ver
doruē vādē quadē wormē /Eñ Pharao dede Mo
sen eñ Aaron roepē/eñ sprac Gaet wech eñ offert
uwē Gode in dat lant/Moses ātwoorde tē mach
also niet zijn/dat wijt also doē/Wāt wy soudē der
Egiptenaers grouwel onsen God dē HEERE
offerē/Siet waert dat wi der Egiptenaers grou
wele voor haer oogen offerdē/en soudē si ons niet
steenighen/Drie dachreysen willen wi gaen/in dye
woestine/eñ den HEERE onsen God offeren/ al-
so hi ons ghesept heeft

Pharao ātwoorde/ Ic sal v latē dat ghi dē HE
RE uwē God offert indē woestijnen/mer en treckt
niet verder eñ bidt voor mi Mose sprack. Siet als
ic wt ga vā v/so sal ic voor v biddē den HEERE
dat morgē indē dage/van Pharao/eñ sinen knech
ten/eñ vā sinen volcke/die quade wormen gheno
mē wordē/mer en bedriecht ons niet meer/so dat G
ghi dē volcke niet toe en laet dē HEERE te offerē

Eñ Mose ginc wt vā Pharao/eñ badt dē HE
RE eñ die HEERE deet/also Mose geseit had/eñ
dede die quade wormē wech vā Pharao van sinen
knechten eñ vā sinen volcke / datter niet een ouer
en bleef /mer Pharaos herte werdt oock dit mael
verhert/eñ hi en liet dat volck niet.

¶ Daer coēt eē grote sterfte ouer alle die beesten
Ende daer na swerē/bladerē/druesen/eñ haghel/
Pharao belooft haer oorlofte gheuen mer hy en
bewijset niet Dat.ix.Capittel

Die HEERE sprac tot Mose Gaet tot
Pharao eñ segt hem/dit seit die HE A
RE die God dē Ebreeuscer Laet mijn
volc dat si mi dienē Ist dat ghi dat wey
gert eñ noch hout siet so sal de hāt des

HEEREN op v vee indē velden op peert/ezel ke
mel ossē ende scapē zijn/met een swaer pestilentie/
ende die HEERE salt bisondert doen tusscen der Is=
raheliten vee ende der Egiptenaren/datter niet een
en sterue/van al dat die kinderen vā Israel hebbē
Ende die HEERE stelde eenen strijt seggende/ mor
D gen sal die HEERE dit doen opter aerden
Ende die HEERE dedet des morgens/ ende alle
dat vee der Egiptenaren sterf/mer vandē vee der
kinderen van Israel/en sterf niet een/ende Pharao
sant daer na om te besien/ende siet/daer en was nr
een van Israels vee ghestoruē/Ende Pharaos her
te wert verhart/ende hi en liet dat volc niet
Doen sprac die HEERE tot Mose ende Aaron
Neemt v hant vol asscen wt den schoorsteen ende
spreitse tē hemel waert voor Pharao/ datse ouer
al tlant vā Egiptē stuyue/ende die menscē/ende dz vee
sullē sweren ende wondē crijgen/in al Egiptē lant/
Ende si namen asscen wt den scoorsteen/ende stondē
voor Pharao/ende Mose spreydese opwaert ten he
mele/ende doe quamender zweren ende wonden/aen
mensch ende vee/also dat die touenaers niet gestaen
en condē voor Mose ouermits die swerē ende won=
dē/want aen die touenaers waren so veel wondē
als aen alle dē Egiptenaren/mer die HEERE ver
stocte Pharaos herte/dat hise niet en hoorde/also
A die HEERE tot Mose geseyt hadde/
Doe sprac die HEERE tot Mose Staet morgē
vroech op ende gaet tot Pharao ende spreect tot hem/
Dit seit die HEERE/der Hebreeuscer God/ Laet
mijn volc dattet mi diene oft ick sal dese reyse alle
mijn plaghen op v seynden/op uwe knechten /ende
op v volc/dat ghi weten sult/dat mijns gelijc niet
en is in allē landē/wāt ic sal nv mijn hant wt strec
ken/ende v /ende v volc/met pestilētie slaen dat ghy te
nieute gedaen sult werden vander aerden darom
heb ic v verweckt/op dat mijn cracht aē v blijcke/ende
dat mijn en naem vercondicht wort in alle landen
Ghi behoudt mijn volck noch/ende ghi en willet
niet laten/siet ic sal morghen tot deser tijdt/eenen
seer grooten haghel laten vallen/ Ja dat des ghe=
lijc in Egipten noyt geweest en is/sint dier tijt dat
tet gefundeert is/tot noch toe/daer om seynt wt
D ende vergadert uwe vee/ende al dat ghi opten velde
hebt/want alle menscen ende vee/dat opten velde
geuonden wort/ende in huys niet verghadert en is/
als den hagel opten velde vallen sal/sullē steruen
Alle die knechten van Pharao/die des HEEREN
woort vreesden/die deden haer knapē ende vee in
huys vlien/maer die ghene/die haer herte niet en
keerden aen des HEEREN woort lieten haer kna
pen ende vee inden velde.
Ende die HEERE sprack tot Mose steect v hant
op ten hemele/dattet haghelt ouer alle Egipten
lant /op menscen/op vee/ende op alle cruyt indē vel
E de in alle Egipten lant/Aldus stac Mose zijn roe
de tē hemel/ende die HEERE liet donderē ende hage=
lē/dattet vier opter aerdē scoot Alsoe liet die HE=
RE haghel reghenen ouer alle Egipten lant/ soo
datter hagel ende vier onder malkanderen voerē soo
grouwelic/dat des gelijc in alle Egiptē lāt noyt ge
siē en was /sint dier tijt datter liedē in geweest zijn
Ende die hagel versloech in alle Egipten lāt/al
datter opten velde was/beyde menscen ende vee/ende

versloech alle dat cruyt indē velde/ende brac alle boo
men opten velde/sonder alleen inden lande Gosē
daer die kinderen van Israhel waren/daer en ha=
gelder niet/Doe sant Pharao ende liet Mosen ende
Aaron roepen/ende sprac tot hen/Ick hebbe nv oec
gesondicht die HEERE is gherechtich/maer ic/ende
mijn volck zijn godlosen/Bidt den HEERE dat
Gods donderslagen ende hagel ophouwen/so sal ic G
v laten/dat ghi hier niet langer en blijft
Mose antwoorde hē/Als ic wter stadt ben /so
sal ic mijn handen wt breyden tot den HEERE/
so sal die donder aflaten/ende daer en sal geenen hagel
meer zijn op dat ghi beuint/dat die aerde dē HE=
RE toebehoort/Ic weet oec dz ghi/ende uwe knech
ten v niet en vreest voor den HEERE. Aldus wert
dat vlasch verslagen ende die gerste/want die gerste
hadde gescoten/ende dat vlasch hadde vollē gewon=
nen/Maer die tarwe ende den rogghe/en werden
niet verslaghen/want si waren spade ghesayt
Doe ghinc nv Mose van Pharao ter stadt wt
ende breyde zijn handē voor dē HEERE/ende die dō
der ende den hagel lieten af/ende dē reghen en drupte
niet meer opter aerden/als Pharao sach/dat den
reghen/donder ende haghel aflieten/besondichde hy
hem noch voort/ende verherde zijn herte/hi ende zijn
knechten/Also wert Pharaos herte verstoct/ dat
hi die kinderen van Israel niet en liet /so die HE=
RE geseyt hadde door Mose

¶ Vanden sprinchanen/duysternisse inden gansē
lande van Egiptē/Hoe Pharao verbiet Mosen
voor hē te comen

Dat.x.capittel

ENde die HEERE sprac tot Mose/ A
Gaet tot Pharao/wandt ick hebbe
zijn herte ende zijnder knechtē herte
verhert/op dat ic dese mijne teekenē
onder hen liedē doe/Ende om dz ghijt
vercondigen soudet voor die ooren uwer kinderē
ende dijns kints kinderen/wat ick in Egipten be=
dreuen hebbe/Ende hoe ick mijn teeckenen onder
hen bewesen hebbe/dat ghi weten sout/dat ick die
HEERE ben.
Aldus ghingen Mose ende Aaron tot Pharao
ende spraken tot hem dit seyt die HEERE der He=
breen God/Hoe langhe weygerdy v voor mi v te
verootmoedigen/dat ghi mijn volc/my liet dienē?
Siet/weygerdi mijn volck te laten/so sal ick mor= B
ghen sprinchanen laten comen aen allen hoecken
dat si tlant bedecken/Also datmē dat lant niet en
sal moghen siē/Ende si sullent eten datter vanden
haghel ouergebleuen is/Alle v groeyende bomen
inden velde sullen si eten/Ende si sullen v huys/u=
wer knechten husen/ende alle die Egiptenarē huisē
veruullen dz uwe vaderē/noch uwe vaders vaderē/
desgelijc noyt gesien en hebben/sint der tijt dat sy C
opter aerden geweest zijn/tot op desen daghe toe/
ende Mose keerde hem ende ghinc wt van Pharao
Doe sprakē Pharaos knapē tot hē hoe lange
sullen wi dit gedogē? Laet die liedē gaen dat si den
HEERE harē God dienē/ En weeti noch niet/dz
Egiptē verdoruē is/Mose ende Aarō werden weder
tot Pharao gebracht/ende hi sprac tot hen/Gaet ende
dient dē HEERE uwē God/Maer wie zijnse /die
daer gaen sullē. Mose sprach. Wi sullen gaen met
ionc ende out/met sonen ende met dochterē met sca

pen ende runderen/Want wi hebben alle een fees
te des HEEREN
Pharao antwoorde hen/Het si also/die HE=
RE si met v/soude ic v/ende v kinderen daer toe
gaen laten/Siet oft ghi lieden niet quaet en denct/
ten sal also niet zijn/mer ghy mannen/gaet alleen
ende dient den HEERE/dat ist oec dat ghi begeert
al c iiij hebt/ende men stietse van Pharao
po ix. En die HEERE sprac tot Mose/steect v handt
a ouer Egipten/om die sprinchanen/dat si op Egip=
ten comen/ende dat si eten alle dat cruyt des lants
ende alle dat vanden hagel ouergebleuen is/Mo
se stac zijn roede ouer Egipten/ende dye HEERE
dreef eenen oosten wint int lant alle den dach/en=
de alle den nacht/Ende des morghens brochtden
oosten wint/alle die sprinchanen eñ si quamen ouer
alle Egipten lant/ende si daelden aen alle hoecken
van Egipten/So seer veel/dat te voren des ghelijc
noyt gewerst en is noch zijn en sal/want si bedec=
ten dat lant/eñ verdonckerdent/Eñ si verslonden
alle dat cruyt des lants/eñ alle die vruchten der bo
men/dye vanden hagel ouergebleuen waren/Eñ
en lieten niet groens ouerbliuen/aen boomen noch
aen cruyt inden velde/in alle Egipten lant
E Doen dede Pharao/Mose eñ Aaron/haestelic
al c iij roepen eñ sprack/Ic heb gesondighet aen den HE
ap RE uwen God/eñ aen v/Vergheeft nu mijn son
i.a de oec dees reyse/eñ bidt den HEERE uwen God
iij dat hi mer dese doot/van my af neme/Eñ Mose
ghinck wt van Pharao/eñ badt den HEERE doe
keerde die HEERE eenen seer stercken westen wint/
eñ hief die sprinchanen op eñ werpse in die roode
zee/datter niet een ouer en bleef/in alle die hoecken
van Egipten/Mer die HEERE verstocte Pha
raos herte/alsoo dat hi dye kinderen van Jsrahel
niet en liet
Die HEERE sprac tot Mose/Steect v hant wt
ten hemel/dattet so doncker worde in Egipten lant
datment tasten mach/Mose stack zijn hant ten he
mel/eñ siet/doe werde een dicke duysternis ouer
al Egipten/drie daghen lanc/also dat niemant den
anderen en sach/noch op en stont vander plaetsen
daer hi in was/in drien dagen/Mer bi alle die kin
deren van Jsrael wast licht in hare wooninghen
Doe dede Pharao Mose roepen ende sprack/
Gaet ende dient uwen HEERE/Maer v schapen
ende runderen laet hier/Laet v kinderkens oock
met v gaen/Mose sprack ghi moet ons oec offere
ende brantoffer geuen/dat wi onsen God den HE
G RE doen mogen/ons vee sal met ons gaen/ende
niet een clauwe en salder achter bliuen/Want van
den onsen/sullen wi nemen totten dienste ons Gods
des HEEREN/wi en weten oock niet waer me
de dat wi den HEERE dienen sullen/tot dat wy
daer comen
Maer dye HEERE verstocte Pharaos herte/
dat hise niet laten en wilde/eñ Pharao sprac tot hen
Gaet van mi/eñ wacht v dat ghy voor mijnen ogen
niet meer en comet/Want in wat daghe/dat ghi
voor mijnen oogen coemt/so suldi steruen/Moses ant=
woorde/so ghi gheseyt hebt/so salt gheschien/Jck
en sal niet meer voor uwen oogen comen

¶ Die HEERE seyt Mosi noch van eender straf
finghe die hi ouer Egipten wil senden. Hi beueelt
dat die Jsraheliten vanden Egiptenaers gulden
eñ silueren clenodien souden ontleenen/ende haer die
ontdraghen   Capittel.xi.

Ende die HEERE sprac tot Mose ick
wil noch een plage ouer Pharao eñ
Egipten laten comen/daer nae sal hi M
v van hier laten gaen/eñ niet alleen la psal c iiij
ten gaen/mer oock van hier driuen/ e c xliiij
Daer om segt nv alle den volcke/dat een yeghelick/
man van sinen ghebuer/eñ een yeghelic wijf van
haer gebuerinnen/leene eñ eysche/siluere eñ gul=
den vaten/Want die HEERE sal den volck gratie
geuen voor den Egiptenaren/Eñ Mose was een
seer groot man in Egipten lant/voor die knechten
van Pharao/eñ voor den volcke
Ende Moses sprack/Aldus seit die HEERE/ B
Jc sal ter middernacht wtghaen in Egipten lant/ psal lxxvij
ende alle eerstegheboren des landts/sal steruen/ c xx xiiij
van Pharaos eerst gheboren soon aen/die op sinen
stoel sidt/totten eersten sone der dienstmaecht/die ach
ter die molen is/eñ alle eerstgeboren des vees eñ
het sal eenen groten roep zijn in alle Egipten lant/dat
des gelijc nye gewerst en is/noch zijn en sal/Mer
bi al den kinderen van Jsrael en sal niet een hont C
met zijnder tongen grimmen/van aen den mensche
tot aen dat vee. Om dat ghi weten sult/hoe wonder
lijcken dat dye HEERE Egipten eñ Jsrael scheyde/
Want alle dese uwe knechten/sullen afcomen tot my
eñ mi te voete vallen eñ seggen Treet wt/ghi eñ al=
le dat volc dat onder v is/Daer na sal ic wt trecken
eñ Moses ghinc van Pharao seer gram
Die HEERE sprack tot Moses/Pharao en
hoort v niet/om datter veel wonders geschieden
soude in Egipten lant/Eñ Mose eñ Aaron hebben
dit wonder al gedaen voor Pharao/Mer die HE
RE verstocte zijn herte/alsoo dat hi die kinderen D
van Jsrael wt sinen lande niet laten en wilde

Die HERE leert het gebruyc des Passah/des paeschlās/eñ des ōgedesemdē broots / Hi verslaet inds nacht die eerstgeborenē /Daerōme verdrijft Pharao tvolc van Israel wt sinen lande

Dat .xij. Capittel

B Die HERE sprack/noch tot Mose/ eñ Aarō in Egiptē lāt/dese maēt sal v zijn die eerste maēt/ende van deser maēt sult ghi lieden die maēden des iaers beginnē/Segt alle der gemeintē vā Israel eñ spreect/indē thiendē dage vā deser maent/sal een yegelic nemē een scaep/waer dat eē vader des huysgesins is/een schaep tot eenē huyse/Maer daer dat huysghesin te cleyn is tot een scaep/daer sal hi nemē van sinen nagebueren / tot sinen huyse/totten ghetale der sielen /datter ghenoech si om een schaep te eten/Het sal een scaep zijn sondē smette/een mannekē dat een iaer out is/van
B den lāmeren ende vandē geyten suldijt nemen

Eñ ghi sullet behouwē tot optē veertiēstē dach des maēts/Eñ een yegelic vandē gemeyntē vā Israel salt des auonts slaē/Eñ dā sullē si nemē van dē bloede/eñ beyde die posten vandē duerē/eñ den opperstē dorpel daer mede bestrijckē /aen den huise daer sijt inne etē. Eñ ghi sult dat vlees alsō etē/ in dier seluer nacht/aēdē viere gebradē/met ongeheefdē broode/eñ met bitterē saus Ghi en sullet niet water gesodē niet etē /mer alleē mettē viere gebradē/Dat hooft mettē scenckelē/eñ dat inghewāt suldi haestelic eten/Ghi en sulter niet af ouer latē totten morgē/eñ ist datter wat ouer blijft tot ten morghen/dat suldi met vier verbernen

Eñ aldus suldi dat etē/Om uwe lēdenē suldy gegort zijn/eñ uwe scoenē aendē voetē hebben/eñ stockē in uwē hādē/eñ ghi sultet metter haest etē wāt het is des HEEREN Passah/want ic sal in der seluer nacht duer Egiptē lāt gaen/eñ alle die eerstgeborē vā alle Egipten lāt vslaē/Vandē mēscen tot dat vee/eñ aen alle dē godē der Egiptenarē sal ic recht doē/Ic die HERE/Eñ dat bloet sal v een teeckē zijn aen dē huysē daer ghi lieden in sijt/ Dat so wāneer ic dat bloet sie/so sal ick v voor by gaen/ende v niet plaghen eñ verderuen/wanneer ic Egipten lant slaen sal

C Eñ ghi sult desen dach hebbē in gedenckenisse eñ ghi sultē dē HERE vierē/tot een feeste/ghi en de alle uwe nacomelingen/tot een eewich gebruic Seuē dage suldi ongeheeft broot etē te weten indē eerstē dage suldi ophouwen binnē uwen huyse vā geheefdē broode/So wie geheeft broot eet/vā dē eerstē dach aē/tot optē seuēdē dach/diēs siel sal wt geroeyt wordē van Israel/Dē eerstē dach sal onder v heilich heetē/eñ dē seuendē dach ooc Ghi en sult geē wercke daer in doē dā alleē dat mē spijse aen gaet voor alderlei siele dat selfde all eene mueghdi voor doē/Eñ onderhout dat ōgeheefde broot te etē

le.xxiij a Wāt recht op desen dach/heb ick uwe heyr wt
Numeri Egiptē geleit/Daerom suldy desen dach houwen
xxviij.c/ eñ al v nacomelingen/in een eewich gebruyc. Ten
D veertienstē dage/der eerster maēt des auonts/suldi ongeheeft broot eten/tot aendē eñentwintichstē dach der maēt des auonts/eñ datmē in seuē dagē geen geheeft broot en vinde/binnen uwen huyse Want wie geheeft broot eet/diens siel sal wtgheroyt wordē wt der gemeyntē vā Israel/Het si een vremdelinc/oft een ingeborē des lants/Daer om en eedt gheen geheeft broot in uwen woninghen

Eñ Mose riep alle die oudē vā Israel/eñ sprac tot haerliedē/Leest wt eñ neemt schapē/een yegelic voor zijn ghesin/eñ slaet dē HERE Passah eñ neemt een busselkē Ysopē/eñ doopet in dat bloet / inden beckē/Eñ besprēget daer mede dē ouerdorpel/eñ die twee postē/Eñ niemāt en ga tot zijnē huisdueren wt/dan aendē morgē stont/Wāt die HERE sal omgaē eñ hi sal die Egiptenarē plagē/Eñ als hi dat bloet sien sal aen den ouerdorpel/eñ aen die twee posten/so sal hi voorbi dye duere gaen eñ dē verderuer binnē uwen huise niet latē comē om v te plagen/Daer om hout dese maniere voor v/eñ voor v kinderen eewelic

Eñ als ghi int lāt comt/dat v die HERE geuen sal so hi geseit heeft/so hout desen dienst/Eñ wāneer uwe kinderē tot v seggē sullē Wat dienst is dat? So suldi seggē/Het is dat Passah offer des HEEREN/die den kinderē van Israel voorbi ginc in Egipten doen hi die Egiptenaren plaechde eñ
E onse huysen verloste Doe neychde hen dat volc eñ aenbadē/Eñ die kinder van Israel gingen eñ dedē so die HERE Mose eñ Aaron gebodē hadde.

Eñ ter middernacht versloech die HERE alle die eerst geborē in Egipten lāt vā Pharaos eerstē soon aen/die welcke op sinē stoel sat/tot aēden eerstē soō des geuāgenen inder geuāckenisse/ eñ alle die eerst geborē des vees/Doe stont Pharao op/eñ alle sine knechtē/in der seluer nacht/eñ alle die Egiptenaren/Eñ daer wert een groot gecrey in Egiptē/wāt daer en was gheen huys daer gheen doode in en ware

Eñ Pharao riep bi nachte Mosen eñ Aarō eñ sprac/Gaet eñ treet wt vā minē volcke/ghi eñ die kinderē vā Israel gaet eñ dient dē HERE/soe ghy geseyt hebt/Neemt ooc met v/uwe scapen eñ runderen/so ghi geseyt hebt/gaet eñ gebenedijt mi ooc/ Eñ die Egiptenarē warē gestoort op dz volc/als dat sise haestelic wt den lande dreuē/want si seidē
F Wi sullen alle steruen.

Eñ dat volc droech dat rouwe deech eer dz geheeft was tot haerder spijsen/ghebonden in hare cleederē/geleyt op hare scouderē/Eñ de kinderen vā Israel haddē gedaē/so Mose geseit hadde / eñ haddē vādē Egiptenarē geheyscht/siluerē eñ guldē iuwelē eñ cleederē/ooc had die HEERE den volc ghenade gegeuē/voor den Egiptenarē dat si hen leenden/eñ so den Egiptenaren ontkeerden

Also trockē die kinderen vā Israel wt vā Rameses tot Suchoth/Seshondert duysent mannen te voet sonder die kinderen/eñ met hen trocken veel van alderley gemeyn volc eñ scapen/eñ runderen/ eñ macht veel vees/eñ si bickē vādē rouwē derge datse wt Egiptē brachtē ongeheefde coeckē/wāt ten was niet geheeft doe si wt Egipten gestoten werdē/eñ niet gebeydē en constē/eñ en haddē anders gheen vitalie bereit.

Die tijt die die kinderen van Israel in Egiptē ghewoont hebben /is/vierhondert eñ dertich iaer Als die selue iarē om waren/ghinck alle dat heyr des HEEREN op eenen dach wt Egipten/Daer om wort desen nacht den HEERE ghehouden/ dat hise wt Egipten lant ghevoert heeft/ende die

kinder van Iſrael ſullen hen den HEERE hou
wen/ſi ende hare nacomelingen.
Ende die HEERE ſprac tot Moſes eñ Aaron
dit is die maniere vã Paſſach te houden/ Gheen
vreemde en mach daer af eten/Maer wie dat een
gecocht knecht is / dyen ſalmen beſnijdẽ ende dã
daer af eten/Een huyſgenoot eñ huerlinck/en ſal
daer niet af eten In huis ſalment etẽ/Ghi en ſult
van ſinen vleeſche buten voor dat huis niet dragẽ
eñ ghi en ſult gheen been daer af breken/Alle dye
ghemeynte van Iſrael ſal dit doen
Ende ofter een vreemdelinc by v woont eñ hi
den HEERE dat Paſſch houden wilt/dye beſnijde
alle dat manlic is/ eñ bereide hem daer toe/dat hi
dat ete/ende ſi gelijc een ingeboren des lants/wãt
gheen onbeſnedene en ſal daer af eten /eenderley=
wet ſi den ingeborenen/ eñ dẽ vrẽdelingen die on=
der v woonen/ ende alle die kinderen van Iſrahel
deden alſo die HEERE Moſi ende Aaron gebo
den hadde
Alſo leyde die HEERE op eenẽ dach die kinde
ren van Iſrael wt Egipten lant met haren heyr.
¶ Die HERE beveelt haer alle die eerſtgeborẽ
te heylighen/hi leydtſe int beloofde lant niet opt
naeſte/mer door dye woeſtijne /ſdaechs met een
wolckcalumne/ende des nachts met een vier ca
E lumne Dat.xiij. Capittel

Nde die HEERE ſprack met Moſes
ſeggende/ Heiliget mi alle eerſte ghe
borẽ al dat zijn moeder breect /bi dẽ
kinderen van Iſrael / beyde menſch
ende vee/wãt ſi zijn mijn /Doe ſprac
Moſes totten volcke/Ghedenct des daechs/indẽ
welckẽ ghi wt Egipten/wt den huiſe des dienſts
ghegaen zijt / dat v die HEERE met machtigher
hãt vã daer wt heeft ghelept/Daeromme en ſuldi
gheen gheheeft broot eten/Heden ſidy wt ghegaẽ
inder maent Abib/oft April
Endeals v die HEERE brengẽ ſal int lant der
Cananiten / Hethithẽ/ Amoriten /Heuiten/ende
B Jebuſiten/dat hy uwen vaderen geſworen heeft/
v te gheuen een lant daer honich eñ melc in vloeyt
ſo ſuldi deſen dienſt houdẽ in deſe maẽt .Seuen da
gen ſuldi ongeheeft broot eten /ende inden ſeuen=
den dage is des HEEREN feeſt/Daer om ſuldi ſe
uen dagen ongeheeft broot eten / dat gheen heffe
C noch gheen gheheeft broot geuonden en worde in
alle v palen
Ende ghi ſult uwen ſonen ſegghen tot dier ſel
uer tijt Om des wille/dat mi die HEERE gedaen
heeft/doe ic wt Egipten troc/ Daerom ſalt v een
teeken zijn in uwe handt/ eñ een litteeken/voor u
wen ogen/op dat des HEEREN wet altijt ſi in u
wen mont dat die HEERE v met machtiger hant
wt Egipten gheuoert heeft /Daeromme hout de
ſe maniere/iaerlicx tot zijnder tijt
Ende als v die HEERE int lant der Canani
ten gebracht heeft/alſo hi v/ eñ uwen vaderen ge
ſworen heeft/ende hy v dat gheeft /Soe ſuldi den
HEERE wtſcheyden / Alle dat een manneke is
ende dat zijn moeder breect vanden eerſt geboren
onder dat vee/Dat eerſte geborẽ van eenen ezele/
ſuldi loſſen met eenẽ ſcaep. Iſt dat ghijs niet en loſt
ſo ſuldijt dooden/ Maer alle die eerſt gheborẽ der
menſchen/onder uwe kinderen ſuldi loſſen

Ende wanneere v kindt/heden oft morgen dyt
vraghen ſal/Wat is dat/Suldi hem ſegghen/Dye
HEERE heeft ons met machtiger hant wt Egip
ten/vanden dienſtachtighẽ huyſe gheuoert/want
doe Pharao verhert was/ons los te latẽ /vſloech
die HEERE alle die eerſt geboren in Egiptẽ landt
van des menſcẽ eerſte geborẽ aẽ / tot des vees eer D
ſte geboren/Daeromme offere ic dẽ HEERE al
dat zijn moeder breect dat mãlic is/ende die eerſte
geboren mijnre kinderen loſſe ic/ Eñ dit ſal v een
teeken in uwe hant zijn / ende een ghedencteeken
voor uwen ogen/dat ons die HERE/met mach
tigher hant wt Egipten geuoert heeft
Als Pharao dat volck ghelaten hadde /ſoe en
brocht ons God niet aẽ die ſtrate door der Philiſ
tinen lant/die ten naeſtẽ was / Wãt hi dachte het
mocht den volcke berouwen/als ſi dẽ ſtrijt ſagen/
ende dan weder in Egipten keren/Daer om leide
hi dat volck omme /op die ſtrate /over die woeſtij
ne aen die roode zee /eñ die kinder van Iſrael troc
ken ghewapent wt Egipten lant /ende Moſe nã
met hem Joſephs ghebeenten/want hi hadeenen
eedt vanden kinderen van Iſrael genomen ſeggen
de/God ſal v beſoecken ende dã ſo voert mijn ghe
beente met v van hier
Alſo trocken ſi wt van Suchoth/eñ ſlegẽ ten
ten in Ethan voor aen die woeſtine ende die HE
RE ginc voor hen/des daechs in een calumne des
wolckẽ/ om dat hy dẽ kinderẽ van Iſrael den rech
tẽ wech wijſen ſoude/eñ des nachts in eẽ calumne
des vuers/om dat hi haer lichten ſoude/te wande
len dach ende nacht/Die calomne der wolcken/eñ
die calumne des vuers /en ghingen nimmermeer
vanden volcke
¶ Pharao veruolcht dat volc Goods/die HE
RE beſchermt de ſine/die viãt met zijnder macht
verdrinct hi Dat.xiiij.Capittel

Nde dye HEERE ſprac tot Moſe A
ſeggende / Spreect met den kinderẽ Gene.l.
van Iſrael ende ſegt dat ſi hem wat d.
om keeren ende haer tenten opſlaen Johãn
teghen dat dal Hiroth / tuſſcen Mig xxiiij.g.
dol/ende die zee tegen Baal Zephon /ende aldaer Pſal. C
tegen ouer dye tenten op ſlaen aen dye zee /Want iiij
Pharao ſal vanden kinderen van Iſrael ſegghen I.Corin
Si en weten niet waer datſe wten lande ſullen co x.a
men/die woeſtine heeftſe beſlotẽ / Eñ ic ſal zijn her
te verſtecken/alſo dat hi v na iaghen ſal/Ende ick
ſal aen Pharao gheglorificeert worden/ende in al
zijnder macht /Ende dye Egiptenaren ſullen we=
ten/dat ick die HEERE ben Ende die kinder vã
Iſrael deden alſo
Ende alſt den Coninc van Egipten gheboot G
ſchapt wert/dat/dat volck vloot/werdt zijn herte
ende zijnder knechten herte veranderdt teghen dat
volck ende ſpraken /waer om hebben wy dat ghe=
daen/dat wi Iſrael hebben gelaten dat ſi ons nyet
en ſouden dienen /Eñ Pharao ſpande zijn waghe
nen aen/ende nam zijn volc met hem/ende hi nam
ſes hondert wt ghelesen waghenen / ende alle dye
wagenen die in Egipten waren/eñ alle dye hooft
lieden van allen ſinen heyre / Want dye HEERE
verſtocte dat herte Pharaonis des Conincs van
Egiptẽ/ſoe dat hy die kinderẽ vã Iſrael na iaechde

die daer door een hoghe hant waren wt ghegaen
Ende die Egiptenaren iaechden den kinderē
C van Israel na/ende haesten hen te comen daer sy
ghelogeert waren aen die zee/met rossen ēn wa
ghenen ende ruiteren/ende zijn macht/int dal Hi
roth tegen Baalzephon/Ēn als Pharao nakēde
was/hieuen die kinderen van Israel haer ooghen
op/Ēn siet/dye Egiptenaren trocken hen vā ach
ter na/ēn si vreesdē zeere/ēn si riepē totte HEERE
Ēn si seyden tot Mose/En waren daer gheen
grauen in Egipten/dat ghi ons ghenomen hebt/
om dat wi inder woestinen steruen souden? Waer
om hebdi ons dat gedaen/dat ghi ons wt Egiptē
geleyt hebt? Ist niet dz wi v geseyt hebbē in Egip
ten/Hout op ēn laet ons den Egiptenaren dienen
want het waer ons beter dē Egiptenaren te die-
nen/dan inder woestinen te steruen/Mose sprack
totten volcke/En vreest niet/staet ēn siet toe wat
salicheit dat v die HEERE hedē doen sal/Wāt de
D se Egiptenaren die ghi hedē siet/en suldi nimmer
meer sien tot inder eewicheit/Dye HEERE sal
voor v strijden/ēn ghi lieden sult stille swigen
Die HEERE sprack tot Mose. Wat roepti tot
mi? Segt den kinderen van Israel dat si reysen/en
de ghi sult uwe roede opheffē/ende wt steect uwe
hant ouer die zee/ēn deyltse van malcanderen soo
datter die kinderen van Israel daer in gaen/wech
midden door alle drooge Siet ic sal der Egiptena
rē herte verhardē dat si v na volghē/So sal ic eere
vercrijgen aen Pharao/ēn aen zijn macht ēn aen
zijn wagenen ende ruyteren/Ende die Egiptena
ren sullen weten/dat ic die HEERE ben/als ic ee-
re vercregen hebbe aen Pharao/ēn aen sinen wa
ghenen ēn ruyteren
E Doe verhief hem die engel Gods die voor dye
scharē van Israel ginc ēn hi stont achter huer/ēn
die calomme der wolcken die ooc voor harē aēge
sichte stont/quam ooc achter hen/Ēn quā tusschen
die tentē der Egipteners ēn Israel/Het was een
doncker wolcke ēn si verlichte dē nacht/dat si bin
nen dier nacht/niet te samen en quamen
Als Mose zijn hāt recte ouer die zee/liet se dye
HEERE achter waert varen door eenen starcken
Oosten wint/alle diē nacht/ēn maecte die zee dro
ge/Ēn die waterē deyldē haer van malcanderen/
ēn die kinderen van Israel ghinghen daer in/mid
den in die zee opt drooghe/Ende dat water was
hen als mueren/ter rechter ēn slincker hant/ende
die Egiptenaren volchden hen na/alle ros ēn wa
ghen ēn Pharaos ruyters gingē middē in die zee
Als nv die morghen wake quam/sach die HE
RE op die tenten der Egiptenaren/wt der vieri-
gher calomne ende wolcken/ende scoot hare scha
ren ende stiet die raderen van haren wagenen en
F de werpse om met tempeest/Doē spraken dye E
Ju.iiij.b giptenaren/Laet ons vlien van Israel/die HEE
RE strijt voor hen teghen die Egiptenaren/En-
de die HEERE sprac tot Mose/Steect v hant
wt ouer die zee/op dat dat water weder neer val-
le/ouer dye Egiptenaren/ouer haren waghenen
ende ruyteren.
Doe stac Mose zijn hant wt over die zee/ēn die
zee quā des morgēs weder voort/in harē stroom
ende die Egiptenaren vloden hen teghen/Aldus
werpse die HEERE om/midden in die zee/Ēn dat
water quam weder ēn bedecte die wagenē/ende
die ruyterē/ēn alle Pharaos macht/ēn alle die hē
naghevolcht waren in die zee/also datter niet een
van dien ouer en bleeft/maer die kinderen van Is-
rael ghinghen drooch midden door dye zee/ēn dat
water was hen als mueren ter rechter ēn ter slinc
ker hant Sa.x.d
Also holp die HEERE Israel in dien dage/van
der Egiptenaren hant/Ende si saghen die Egip-
tenaren doot/aenden oeuer der zee/ende die gro-
te hant/die die HEERE aen die Egiptenarē be
wesen had ende dat volck ontsach den HEERE
ende geloofden aen hem ende sinen knecht Mosi.

¶ Moses metten volcke Gods singen den HE
RE eenen loffsanc/sy comē tot Marach/daer wor
de dat bitter water soet Capittel.xv.

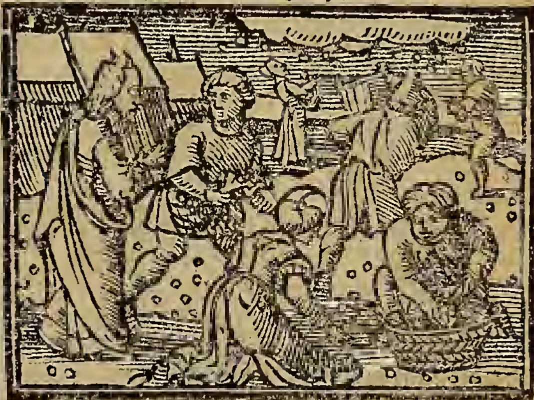
Doen sanck Mose ende die kinderen
van Israhel dit liet den HEERE/ A
ende spraken
Ick wil den HEERE/singhen
want hi heeft heerlikē ghedaen/Ros
ende wagen heeft hi om ghewoorpen in die zee
Die HEERE is mijn sterchheit ende loue sanck
ende is mijn salicheit geworden
Dat is mijn God ick sal hem eeren/hi is mijns
vaders God ic sal hem verheffen Psal.c iiij.
Die HEERE is die rechte crijschman/HEE
RE is sinen naem B
Pharaos waghenen/ende zijn macht werp hi
om in die zee
Sijn wtuercoren hooftlieden zijn versoncken
in die roode zee/dē afgront heeftse bedect/si viele
ten gronde ghelijc die steenen
HEERE/uwe rechte hant is machtich inder
cracht.
HEERE/uwe rechte hant heeft die viandē
verslaghen
Ende met uwe groote heerlicheit hebdi v we
derspanninghe verstoten/Want doe ghi v gram
scap wt lietste/verteerde ghise als stoppelen
In den gheest wes thorens/viel dat water te sa
men/Dye vloeden voeren op eenen hoop/Die af
gronden plomten in malcanderen midden in dye
zee
Die viant dacht ic salse iaghen ende begrijpen C
se/ende den roof wt deylen ende minen moet aen
hen coelen.
Ic sal mijn sweert wt trecken/ende mijn hant
salse dooden
Als uwen gheest blies/bedecte se dye zee/ende
sy soncken onder als loot in machtighe wateren.
HEERE/Wie is v ghelijck onder die Go
den? Wie is so machtich inder heylicheit vreeselick
louelijc ende wonder doende?
Als ghi v rechte hant wt staect/verslontse dye D
aerde Ghi hebt v volc in dijnre barmherticheit ge
leyt dz ghi verlost hebt/ēn hebtse met uwer starc-
heit geuoert tot uwen heyligen huyse
Als tvolck dat hoorde/wertet verstoort/angst
quam dē Philistinen aen/Doe verschricte die vorst
ten van Edom/beuinge quam den geweldighen
Moab aen. Alle die inwonders van Canaā wer
den verstijft

Laet ouer hen vallen anxt en vreese/door uwen
groten arm dat si onberuerlic zijn als steenen/tot
C dat v volc HEERE/sal duergegaen zijn/tot dat dit
volc duer gae dat welcke ghi verworuen hebt.
Brenctse in/ende plantse opten geberchte ws
erfdeels tot een besittinghe/die ghij HEERE tot u
wer woninghen gemaect hebt/ tot uwen tempel
HEERE die uwe hant verept heeft
Die HEERE sal coninc zijn altijt ende eewelic
Want Pharao ginc in/in die zee / met ros wage
nen en ruteren/ en die HEERE liet die zee ouer hẽ
vallen/Maer die kinderẽ van Israel ginghen opt
drooge/midden duer die zee
En MirJam die prophetisse Aarons suster/
nam een luyte in haer handt/ende alle die wijuen
volchden haer nae/met luyten/in een reye/Ende
MirJam sanc hen voor.Laet ons den HEERE
singen/Want hi heeft sie ghehandelt heeft/man en
de peert heeft hi in die zee geworpen
D Mose liet dye kinder van Israel trecken van
der rooder zee totter woestinen Sur/en si wãdel-
den drie dagen inder woestinen datse geen water
en vonden/Doen quamen si te Mararath/mer si
en constẽ dat water niet gedrincken ouermits der
bitterheit/want het was seer bitter/daer af heet
ment Mara/Doe murmureerde tvolc tegẽ Mo
se seggende.Wat sullen wi drincken? Ende Mose
riep totten HEERE/en die HEERE wees Mose
eenen boom/en die dede Mose int water/siet doe
wert dat water suet Aldaer stelde hi eẽ insettinge
en eẽ recht/en daer proefde hise seggende/Hoordi
die stemme des HEEREN ws Gods/en doedi dz
recht is voor hẽ/en doet ghi in uwen oghen zijn ghe
bot/en houdi alle zijn settingen/soe en sal ic gheen
van dien crancheden op v brengen die ic op Egip
ten gebrocht hebbe/want ic ben dye HEERE u
we gesontmaker

¶ Doen dat volc om der spijsen wille onlijdsaem
was/en morde so sendet hi haer quackelen/ende
dat Man.

Dat.xvi.Capittel

Nde si quamen in Elim daer waren
twelf water fonteynen en tseuentich
A palmboomẽ/en si maectẽ aldaer ha
ren leeghere aent water/van Elim
trocken si alle die ghemeynte vã Is-
rael quam in die woestijne Sin/die daer leyt tussẽ
Elim en Sinai/inden.xv.dage der tweeder maẽt
na dien datse wt Egipten ghegaen waren /En al
die ghemeynte der kinderẽ vã Israel murmureer
den tegẽ Mose en Aaron in die woestijne seggẽde
tot hen lieden/Wilde God dat wi warẽ gestoruẽ
in Egiptẽ lant/duer des HEEREN hant /doe wy
bidẽ vleesch potten saten / en haddẽ broots sat te-
lmo tẽ/Want ghi hebt ons daer om wtgeleyt in deser
vij woestinen/ dat ghi dese gheheel gemeynte vã hon
xvie gher sout laten steruen
s bi Doe sprac die HEERE tot Mose/siet ick sal
v broot vãden hemel latẽ regenen / en dat volc sal
wtgaen/ende vergaderen dagelicx wat hem van
node is/dat ict proeue/ oft het volck in mijne wet
wandelt/oft niet /mer inden.vi. dage sullen si hen
bereyden/dat sijt dan dubbelfout meer in draghen
dan si dagelicx plochten te vergaderen
Mose ende Aaron spraken tot allen den kinde
ren vã Israel segghende/Tauont suldi weten dat
v dye HEERE wt Egipten geleyt heeft/ende des
morghens suldi des HEEREN heerlicheit sien/
Want hi heeft uwe murmuratie teghen den HE
RE gehoort/Mer wat sijn wi dat ghi teghen ons
murmureert?Mose sprac voort/Dye HEERE sal
v tauont vleesch teten geuen/en morghen broots
plantepe /om dat die HEERE v murmuratie ghe
hoort heeft / dat ghi teghen hem ghemurmureert
hebt /Wãt wat zijn wi?uwe murmuratie en is te d
gen ons niet/maer teghen den HEERE
En Mose sprack tot Aaron Segt alle der ghe
meynten van Israel/Coemt voort/ voor dẽ HE
RE /Want hi heeft uwe murmuratie ghehoort/
En doe Aaron aldus sprac /tot alle der ghemeyn
ten der kinderẽ van Israel/soe weindẽ se hen tegen
die woestijne/en siet die heerlicheyt des HEEREN
openbaerde hen in een wolcke /en dye HEERE
sproc tot Mose/Ic heb der kinderen van Israels
murmuratie ghehoort/Segt hen Tusschen den a
uont suldi vleesch teten hebbẽ/en morgen broots
sat worden.En ghi sult weten /dat ic die HEERE
uwe God ben
En siet des auonts quamen daer quackelẽ op D
en si bedecten die tenten/En smorghens lach den Psalmo
dau ronts om die tenten/en als den dau geuallen lxxvij
was/siet doen lach daer wat in die woestijne/dun Sapie xvi
ne en cleyn/ghelijck dẽ rijm op den lande leyt/En
doe die kinderen van Israel dat saghen /seyden si
onder malcanderen/Dat is Mã/want si en wistẽ
niet wat dat was/Mose sprac tot hen /Het is dat
broot dat v die HEERE teten gegheuen heeft/Dit
ist dat die HEERE gebodẽ heeft . Een yegelic ver
gadere dies also veel /dat hijs genoech heb te eten
en neme een Gomor voor elc hooft na tgetal der
sielen/die in zijnder woningen zijn

En die kinderen van Israel deden also en ver
gaderden/die eene meer die ander min/Mer doe
ment metten Gomor wt mat/en stoot den genen
niet ouer dies veel hadden /en den genẽ dies min
hadden en gebrac niet maer een yeghelijc had ver
gadert/na dat hi eten mochte/En Mose sprac tot
hen/ Niemãt en late wat ouer bliuẽ tot dẽ morgẽ
maer si en hoordẽ Mose niet/en sommige lietẽ daer
af ouer tot dẽ morgẽ/doe wiessen daer wormẽ in E
en het wert stickẽde en Mose wert toornich op hẽ
En alle morghẽ vgaderde daer af/ een yeghelic al
soe veel als hi at/ mer alst vander sonnẽ heet werd
so smalt/en des seste daechs so vergaderden si des
broots dubbelt dz is twe Gomor voor elckẽ mẽsce
en alle de ouerste d gemeyntẽ quamẽ en vcondich-

dent Mosē/eñ hi sprac tot hen/Dit is dat die HE-
RE geseyt heeft/Morghen ist die sabbath die hei-
lige ruste des HEREN/wat ghi backen wilt dat
bact/eñ wat ghi cokē wilt dat coict/maer watter
ouerschiet dat laet bliuē dattet behoudē worde tot
E morgen so Mose gebodē had/doe en wertet niet
stinckende ende daer en waren ooc gheen wormē
in/Doen sprac Mose/Eet dat heden/want het is
heden den sabbath des HEEREN/ghi en sullet
heden inuē velde niet vinden/Sesse dagen suldijs
vergaderen/maer den seuenden dach is den Sab-
bath eñ dan en sal daer gheen zijn

Maer inden.vij.dage ghingender sommighe
vanden volc wt om te vergaderē eñ sy en vonden
niet/Doe sprac die HERE tot Mose/Hoe lange
weygherdi v te houwen mijn geboden ende mijn
wet? Siet die HEERE heuet v den sabbath ghe
geuen/eñ dair omme gheeft hi v opten sesten dach
voor twee daghen broot/Daer om blue een yege
lic inden sinen/ende niemant en ga wt van zijnder
plaetsen/inden.vij.dage/Also vierde dat volc den
seuenden dach. Eñ dat huys van Israel noemde
dat broot Man/eñ het was gelijc Coriander saet
eñ wit/ende hadde eenen smaec gelijc witte broot
met honich

Ende Mose sprac/Dit is dat die HERE ghe-
G boden heeft/Vult een Gomor daer af/om voor v
nacomelingen te behouwen/op datmē dat broot
sie/daer ic v mede gespijst heb/doe ic v wt Egyptē
lant leyde/Eñ Mose sprac tot Aaron/Neemt een
cruycke/ende doet daer in/een Gomor vol vā dat
Man/eñ laetet voor dē HERE om te behoudē
voor uwe nacomelingen/also die HERE Mose
dat geboden had/Aldus liet Aaron dat selue/tot
een ghetuygenisse behouden

Eñ die kinderen vā Israel aten Man.xl.iaerē
tot dat si te lande quamen/daer volc woonde/tot
aen die palen des lants Canaan aten si Mā/Een
Gomor/dat is thiende deel eens Epha.

¶ In Raphidim twistede dat volcke met Mose
om des waters wil/ende dat selue geeft haer die
steenroetse/ Ende na dien striden si tegen Ama-
lek Dat.xvij.Capittel.

Nde alle die gemeynte der kinderen
van Israel/trock wt der woestijnen
A Sin/hare dachreyse soo hen die HE
RE beual/eñ si maecten haren lege
re in Raphidim/ende daer en had dat
volc geen water te drinckē/Eñ si hadden twist mz
Mose segghēde Geeft ons water dat wi drinckē
Mose sprac tot haer/Waer om kijft ghi tegē my
waer om tempteerdi dē HERE.Doe dat volc al
daer ooc dorst had na twater/murmureerdē sy te
ghen Mose seggende/Waerom hebdi ons laten
trecken wt Egiptē/dat ghi ons / onse kinderē eñ
onse vee van dorste laet steruen?

Mose riep totten HERE eñ sprac/Hoe sal ic
B metten volcke doē/Het en scilt niet veel si en sullē
mi steenē?Die HERE sprac tot Mosē/gaet voor
dat volc/eñ neemt somige ouders van Israel met
v eñ neēt dijn roede in v hant/daer ghi dat water
mede sloecht/ende gaet/Siet/ic sal al daer voor v
staē op eenē steē in Horeb/daer suldi dē steē slaen
dā sal daer water wt lopen/dat dat volc drincke/
Mose dede also voor dē ouders van Israel/ Doē

hietmen dye stede Massa Meriba/ om den twist
wille der kinderen vā Israel/eñ om dat si dē HE
C RE tempteerden/eñ ghesept hadden/Is die HE
RE onder ons oft niet?

Doe quam Amalec eñ street teghen Israel in
Raphidim/eñ Mose sprack tot Josua Kiest man-
nen wt/treet eñ strijt teghen Amalec/morgē sal ic
staē op tsop vandē hoeuele/eñ dye roede Gods in
mijn hant hebbē/Eñ Josua dede so hē Mose ghe
seyt had/dat hi tegē Amalec strijden soude/Mose
eñ Aaron eñ Hur clommē op die tsoppē des hue-
uels/eñ die wile dat Mose sijn hant op hief so ver
wan Israel/Mer als Mose sijn hant neder liet so
D verwan Amalec.

Mer Mose handen waren swaer/daer om na Ju.ii Sa.
men si eenē steen eñ leydenē onder hē/dat hi daer
op sittē soude/Eñ Aaron eñ Hur onderhieldē hē
zijn hāden/op elcker siden een Alsoe en werden zij
handen met moede/tot dat die zonne onder ghinc
Eñ Josua verwan Amalek/eñ zijn volc door des
sweerts scherpte.

Eñ die HERE sprac tot Mose/scrijfc dat tot Nu'h Psal lxxviij
eender gedenckenisse / in een boec/eñ beuelet indē
ooren van Josua Want ic sal Amalek van onder
dē hemel wtworpē/datmē zijns niet meer en ghe
dencke/Eñ Mose maecte den HERE eenen ou
taer/eñ hiet hem des HEEREN/Nissi/Wāt hi
sprac/Die strijdt des HEREN tegē Amalek/sal
zijn door een hant onder Gods behoet/van kinde
tot kints kinde

¶ Jethro Moses swager: bringt hem zijn wijf/
eñ kinder. Eñ als hi hem veel te seer in recht eñ
vonnissen te gheuen belast siet /so geeft hi hē raet
den last te verlichten Capittel.xviij

Nde als Jethro die priester in Ma-
dian Mose sweer hoorde al dz God
ghedaē hadde met Mose ende sinen
volcke Israel/dat die HERE Isra A
el wt Egipten gheleyt had/Nam hi
Zipora Mose wijf/die hi weder om gesondē had
met sinen twee sonen die een hiet Gerson wāt hy
sprac ic ben een gast gewordē in vreemde landen/
eñ die ander Eliefer/want hi sprac mijns vaders
God is mijn hulpe geweest/eñ heeft my verlost vā
Pharaos sweert

Als Jethro Mose sweer eñ zijn sonē ende zijn
wijf tot Mose quamen/in dye woestijne aen den
berch Gods daer hi die tenten op gheslagen had-
de/liet hi Mose seggen/Ic Jethro v sweer ende v
wijf/eñ beyde v kinderen met haer/zijn tot v geco
men/Doen ghinc Mose hem te ghemoet buyten
ende neech voor hē/ende custe hē/ende als si mal-
eanderen gegroet haddē/ghingen si in die tenten. B

Daer vertelde Mose sinē sweer al dat die HE
RE Pharao ende den Egiptenaren ghedaen had
om Israels wil/eñ al die moeite die hē opten we-
ghe gheschiet was /eñ datse die HEERE verlost
had/Jethro wert verblijt van alle dat goet dat die
HERE Israel gedaē hadde/dat hijse verlost had
de vander Egiptenaren hant

Eñ Jethro sprack ghelooft si die HERE dye
v verlost heeft vanden Egiptenarē/eñ Pharaos
hant die weet zijn volc van Egipten hant te ver-
lossen/Nv weet ic dat die HERE groter is dā al-
le Goden/om dat si vermeten gheweest zijn aē hē

Eñ Jetro nam brantoffer eñ offerde Gode/Doe
quā Aaron eñ alle die ouders vā Israel met Mo=
se sweer/om dat broot te etē voor Gode.
Des anderen daechs smorgens sadt Mose om
dat volc te rechten/eñ dat volc stont al om/eñ om
Mose van smorghēs tot dē auont/ Maer als sijn
sweer sach al dat hi metten volcke dede/ spack hi/
Watis dit/ dat ghi metten volcke doet?waerom
sidt ghi alleen/eñ alle dit volc staet om v vā smor=
A gens tot dē auont?Mose antwoorde hē/dat volck
comt tot mi eñ vraghen God om raet/want waer
si watte doen hebbē/comen si tot mi/dat icse rech
te tusscē eenē yegelijckē/eñ sinē naesten/eñ thoo=
ne hen Gods geboden ende Goods wet.
Deu.i.b Sijn sweer sprack tot hem/het en is niet goet
dat ghi doet/ghi doet sottelic/ ghy eñ dz volck dat
met v is/dat werck is te swaer/ghi en moghet al=
leen niet doen/Maer hoort mijn stemme/ick sal v
raet gheuen ende God sal met v zijn hanteert met
ten volcke voor God eñ bren et die sakē voor Go
de ende voorsetse van wetten eñ gebodē/dat ghy
hen thoont den wech/dyen si wandelen/ende dye
w[...]cken die si doen sullen
Eñ siet wt onder al dē volcke na redelike mā
nen die God vreesen/warachtich ende die der gie=
richz viant zijn/die set ouer hen/Sommighe ouer
duysent/sommighe ouer hondert/ ouer vijftich/
ende ouer thien/dat si dat volck rechten allē tijt/
Maer waer een grote sake is/dat si die tot v bren
ghen/ende dat si alle lichte saken rechten/soo salt v
lichter worden/ende si sullen den last met v dragē
doedi dat so condi bestaen wat v God gebiedt/ eñ
D alle dat volck can dan met vreden aen zijn stede ge
comen
Mose verhoorde zijns sweers stemme/ende
deet al dat hi geseyt hadde/ende Mose vercoos re
delike mannē wt alle Israel/ eñ hi maecte hooft=
lieden ouer dat volc van Israhel/Sommige ouer
duysent/sommighe ouer hondert/sommige ouer
vijftich/ende sommige ouer thiē/op dat si dat volc
tot allen tijden souden rechten / Maer wat harde
saken dat daer waren/dat si die brenghen souden
tot Mose/Ende die cleyne saken souden die geco
ren mannen rechten/Aldus liet Mose sinē sweer
in sijn lant trecken

¶ Inder derder maent comen si aen dē berch Si
na/daer verthoont hem die HERE Mosi optē
berch/eñ daer geschieden veruaer like dinghen/
eñ Moses geuet den volcke te kennen

Dat.xix.Capittel

A In die derde maent nae den wtganck
der kinderen van Israel wt Egypten
landt/quamen si in desen daghe in die
woestine Sinai/wandt si waren wt
ghetrocken van Raphidim/ ende si
wouden in die woestine Sinai/eñ maectē haren le=
gere aldaer in die woestine tegē dē berch/Eñ Mo
se clā op tot God. Eñ die HERE riep vādē ber=
ge eñ sprac/Dit suldi segghen totten huyse Jacob/
ende vercondicht den kinderen van Israel/ Ghy
hebt gesien wat ick den Egiptenarē gedaen heb=
be/ende hoe ick v ghedraghen hebbe op vloghelen
der Arenen/ende ic heb v tot mi gebracht/Ist dat
ghi mine stemme hoort/ende mijn verbont hout/
so suldi mijn eyghendom zijn voor alle volc/Want
alle die heel aerde is mijn ☞ Ende ghi sult mi een
priesterlijc conincrijck ende een heylich volck zijn/ 1.pe.ij.d
Dit zijn die woorden die ghi dē kinderen van Isra=
el seggen sult.
Mose quam ende riep die ouders van den volc=
ke te samen/ende hi vertelde hen alle dese woordē
die de HERE gheboden hadde/ ende al dat volck
antwoorde ghelijck segghende/al dat dye HERE
ghesproken heeft/willen wi doen/Ende als Mose
des volcs woorden den HERE weder geseyt had
sprac die HERE tot Mose/Siet ic sal tot v comen
in een dicke wolcke/ op dat/dat volc mijn woordē
hoore/die ic met v spreke/ eñ dat si v eewelijc gelo= B
uen/ Aldus vercondichde Mose den HERE des
volcs redene.
Die HERE sprac tot Mose/Gaet totten volc
ke/eñ heylichtse heden eñ morgen/dat si haer clee=
deren wasschen/eñ dat si bereyt zijn ten derden da=
ge. Want ten derden daghe sal dye HERE neder
comen/voor alle dat volc/opten berch Sinai/ende
set teckenē om dat volc heyr/ eñ segt hen/Wacht v
dat ghy opten berch Sinai nyet en climt/noch sine
eynden nyet en genaect/Want so wie den berch aē
roeren sal/ dye sal de doot steruen/geen hant en sal
hem aenroerē/ maer hi sal gesteent of met geschut
te doorscoten worden/ het si een beest/of mensch/
zo en sal hi niet leuen/Als die trompet begint te luy
den/so sullen si opten berch climmen.
Mose clam van den berghe totten volcke/eñ hy
heylichdese/ eñ si wyesschen haere cleederen/ende C
hi sprac tot hen/Sijt ten derden dage bereyt/ ende
niemant en genake zijn wijf. Als den derden dach
quā/eñ morgen stont was/doe begonstet te donde
ren eñ te blixemē/ eñ een dicke wolcke bedecte den
berch/eñ een geluyt van een der stercker basuynen
luyde/Dat volc dat indē legere was/verschricte Eñ
Mose bracht dat volc wtē legere/ Gode te gemoe
te/eñ si ghingen onder aen den berch.
Ende al den berch Sinai roocte/om datter dye
HERE neder afghecomen was met viere/ ende
sinen rooc ginck op als eenen roock van eenē ouen
dat den heelen berch seer veruaerlic was/eñ der ba
suynen geluyt ginc eñ wert stercker/Mose sprack/
eñ Godt antwoorde hen luyden. Als dye HERE
neder gecomen was opten berch Sinai/bouen op
ten top/riep hi Mose bouen optē top des berchs/
ende Mose clam op tot hem.
Doe sprack de HERE tot Mose ghaet neder
ende ghetuyghet den volcke/ dat si dye termijnen D
niet ouer en breken tot den HERE om hem te siē De.6.a
op datter also niet veel en vergaen/Ende dye prie= psal.lxxx
sters dye tot den HERE comen/sullen ghehey=
licht worden/op datse dye HERE niet en verslae/
Mose seyde tot den HERE/dat volck en can op
ten berch Sinai nyet gheclimmen/want ghy hebt
getuycht eñ geseit/Set teckenen om den berch/eñ
heylichten.
Die HERE sprac tot Mose/gaet/ eñ climt ne
der/Ghi eñ Aarō met v/sult hier op climmē/ mer
die priesters eñ dat volc en sal die termijnē nz ouer
treden/dat si op climmē tottē HERE/op dat hise
niet en verslae. Eñ Mose clam neder tottē volckē
ende verteldet hen al.

Die HERE geeft Mosi die twee tafelen der geboden aen dat volc. Dat.xx.Capittel.

A

Nde die HERE sprac alle dese woorden/ Ic ben die HERE dijn God die v wt Egipten lant/ wte dienslhuis geleyt heb.

☞ Ghi en sult geen andere goden neuen mi hebben/ ghi en sult v geen beelden noch eenich gelijckenis maken/ noch van gene dat bouen inden hemel is/ noch van datter onder opter aerden is/ oft van datter inden water onder der aerden is/ Ende en aenbeetse niet/ noch en dientse niet/ Want ic die HERE dijn God ben een stercke zeloerste/ die daer besoeckt die misdaet aenden kinderen tot in dat derde ende vierde let/ der geenre die mi haten/ Ende ic doe barmhertieheit aen veel duysenden/ die mi lief hebben/ ende mijn geboden houden.

☞ Ghi en sult den naem ws HEREN ws Gods niet te vergeefs gebruycken/ want die HERE en sal den genen niet ontsculdich houwen/ dye sinen naem te vergeefs ghebruyct.

B

☞ Sijt gedachtich des Sabboths dach/ dat ghy dien heylicht.

Sesse dagen suldi arbeyden/ ende alle v werck doen/ Maer den seuenden dach is den Sabboth des HEREN ws Gods/ dan en suldi geen werc doen/ noch v soon/ noch v dochter/ noch v knecht/ noch v ionckwijf/ noch v vee/ noch v vreemdelinc die in dijn re statpoorten is/ Want in ses dagen heeft de HERE hemel ende aerde gemaect/ ende die zee/ ende al datter in is ende hi ruste den seuenden dage/ hierom ghebenedide die HERE den Sabboth dach/ ende heylichde hem.

☞ Ghi sult v vader ende v moeder eeren op dat ghi langhe leeft inden lande dat v die HERE v God gheuen sal.

☞ Ghi en sult niet dooden

☞ Ghi en sult geen ouerspel doen.

☞ Ghi en sult niet stelen

☞ Ghi en sult geen valsce getuyge geuen teghen uwen naesten

☞ Ghi en sult niet begeren ws naesten huys.

☞ Ghi en sult niet begeren ws naesten wijf/ noch sinen knecht/ noch zijn ionckwijf/ noch sinen osse/ noch ezel/ noch eenich dinc dat hi heeft

Ende dat volc sach den donder ende blixem/ ende dat geluyt der basuynen ende den berch roocken/ ende si werden beuaen met anxte/ ende met vreesen/ ende stonden van verre/ ende spraken tot Mose/ spreect ghi tot ons/ wi sullent hooren en laet God niet met ons spreken/ wi mochten anders steruen. Ende Mose sprac totten volcke/ en vreest v niet/ want God is gecomen/ om dat hi v proeuen soude/ ende om dat zijn vreese voor v oogen zijn soude/ ende dat ghi niet sondigen en sout

D

Ende dat volck stondt van verre/ Maer Mose ghinc in totter donckerheit daer God in was/ ende die HERE sprac tot hem/ also suldi den kinderen van Jsrael seggen/ ghi hebt gesien/ dat ic met v van den hemel gesproken heb/ daer omme en suldi ne-

de.xvi.a uen mi niet maken/ siluere ende gulden Goden/

Jos.viij.c Eenen outaer van aerden suldi mi maken/ ende daer op suldi brantoffer ende vredoffer/ v scapen/ ende oec uwe runderen offeren/ Want in welcke stede daer ic mijns naems gedachtenisse make/ daer sal ic tot v comen/ ende v gebenedien/ Ende wildi mi eenen steenen outaer maken/ soe suldi hem van ongehouwen steenen maken/ want waert dat ghi v mes daer op heft so suldi hem ontwiden. Ghi en sult oock niet op trappen tot minen outaer gaen/ dat uwe schamel heyt niet ontdect en worde voor hem

¶ Die HERE beschrijft den rechteren statuten/ ende straffingen voort/ vanden lichamelijken/ van dootslach/ van dieuerie/ ende meer andere

Dat.xxi.Capitel

Jt zijn dye rechten die ghi hem voorleggen sult/ Jst dat ghi eenen Ebreeu seen knecht coopt/ dye sal v ses iaren dienen/ inden seuenden iare sal hy vrij ende los wtgaen/ Js hi alleen gecomen soo sal hi oec alleen wtgaen/ maer is hi daer ghehoudt ghecomen/ so sal sijn wijf met hem wt gaen Maer heeft hem zijn heer een wijf ghegheuen/ en de heeft si hem sonen ende dochteren ghebaert/ so sal dat wijf ende dye kinderen des heeren zijn/ maer hi sal alleen wtgaen/ Maer spreect dye knecht/ ick heb minen heere lief/ ende mijn wijf/ ende kinderen/ ic en wil niet vrij wt gaen/ so sal hem sijn heere brenghen voor die Goden/ ende men sal hem houden aen die duere oft pollen/ ende boren hem met een elsen door zijn oore/ ende hi sal zijn knecht ewelic zijn

A

B

Vercoopt yemant zijn dochter tot een dienst ionc wijf/ so en sal si niet wtgaen gelijc die knecht/ Ge nuecht si haren here niet/ ende ist dat si met nieman den verlooft en is/ soo sal hise vrij laten/ maer haer te vercoopen onder een vreemt volc/ en heeft hi geen macht/ want hise versmaet heeft/ Mer belooft hise sinen sone soo sal hi haer doen alsmen dochteren pleech te doen/ Mer geeft hi haer een ander/ so en sal hi haer cleeren ende bruyloftrecht niet verminderen/ Doet hi dese drie niet/ so sal sy los wtgaen/ ende niet betalen deu.xxiv

Die eenen mensce slaet dat hi sterft/ die sal dye doot steruen/ Mer heeft hi hem daer op geen laghen gelept/ mer God heeft hem onuerhoets in zijn handen laten vallen/ so sal ick v bestellen een plaetse daer hi in vlien sal/ Mer oft yemant met liste sinen naesten doodet/ so suldi dien van minen outaer nemen/ datmen hem doode/ Wie zijn vader oft moeder slaet die sal die doot steruen.

Die eenen menschen steelt ende vercoopt/ datmen hem bi hem vindt/ die sal die doot steruen.

Dye vader ende moeder vloect/ sal die doot steruen/ Jst dat mannen tegen malcanderen kijuen/ ende dye een slaet den anderen met eenen steen/ oft met eender vuyst/ dat hi niet en sterue/ maer te bedde leyt/ becoemt hi/ so dat hi op sinen stock gaet/ soo sal die hem sloech ontsculdicht zijn/ behoudelic dat hi hem betale dat hi versuymt heeft/ ende hi dat meester gelt geue

C

Wie sinen knecht of ionckwijf slaet met enen stoc dat hi sterft onder sine handen/ die sal wrake daerom lijden/ Mer leeft hi een oft twee daghen/ soe en sal hy daerom geen wrake af liden/ want het is zijn gelt.

Jst dat mannen kijuen/ ende raect hi een wijf die met kinde begort is/ dat haer de vruchte afgaet/ ende haer geen scade daer af en gescheet/ so salmen hem om gelt straffen so veel als des wijfs man van hem yeschen sal/ ende sal dat geuen na der goeder mannen goet duncken/ Mer coemt haer eenige scade daer wt/ so sal hi laten siel om siel/ ooge om ooge/ tant om tant/ hant om hant voet om voet brant om brant/ wonde om wonde/ buyle om buyle.

Ist dat yemant sinen knecht oft sijn ioncwijf in
die oge slaet/ende verderft die oghe / so sal die hee=
re hen vry los laten/om der oghen wille/Des selfs
D gelijc slaet yemant sinen knecht oft ioncwijf eenen
tãt wt/sal hijse vry eñ los latē / om des tants wille
Ist dat enē osse enē mã oft wijf stoot dat hi sterft
so salmē den os steenen/ eñ sijn vleesch niet eten/so
is die heere des os ontschuldich/ Maer is die os te
voren stootende geweest/ eñ dat is sinen heere ghe
bootscapt/eñ hi hē niet verwaert en heeft/eñ doo=
det die os daer bouen eenen mã oft wijf/so salmen
den os steenen/eñ sijn heere sal ooc steruen. Ist dat
men gelt van hē begeert/ so sal hi geuen om sijn sie
le te lossen/watmē vã hē begeert/des selfs gelijckē
salmen met hem handelen/oft hi een soon oft doch
ter stoot/mer stoot hi een knecht of ioncwijf/so sal
die here vandē osse geuē des knechts oft ioncwijfs
here/dertich Sikel siluers/eñ den os salmen steenē
Oft yemant eenen put graeft oft op doet/eñ en
dect den put niet toe/eñ daer valt eenē osse oft ezel
in/so sal die heere des puts weder gheuen/dat die
beest waert is/ende die prijs sal sijn sijn.
Ist dat yemants osse eens anders os stoot dat hi
sterft/so sullen si den leuendē os vercopē/eñ dat gelt
deylē/eñ die prijs ooc deylē/Maer ist kenlic geweest
dat die osse stotēde was te vorē/eñ zijn here en heef
ten niet bewaert/so sal hi eenen osse voor den ande
ren geuen/ende hi sal die prijs hebben.

¶ Van diefte/Van scadē die met opset oft onuer
hoets gescieden/Hoe datmen hem hebben sal met
ten geleenden oft verpanden.

A Dat.xxij. Capittel.

So wie gestolen heeft eenen osse ofte
schaep /eñ slatet oft vercopet/dye sal
vijf ossen voor eenen osse weder ghe
uen/ende vier schapen voor een scaep
Wort een dief beuonden dat hy in
eē huis breect/eñ wort daer op geslagē dat hi sterft
so en sal die gene die hē sloech sijns bloets niet scul
dich sijn / maer is die sonne ouer hē opghegaen/ so
is hi manslachtich/eñ hi sal steruen. Eñ ist dat een
die niet en heeft om weder te geuē voor sijn dieue
rie/so salmen hē vercopen om sijnder dieften wil.
Maer vintment leuendich bi hem dat gheue dat hi
gestolen heeft/het si osse oft ezele/oft schaep / so sal
hijt dobbel weder gheuen.
Eest dat yemant eenen acker oft wijngaert ar=
gert/dat hi sijn vee schade laet doen in eens anders
ackere/die sal vanden bestē van sinē acker eñ wijn=
gaert in die stede stellen.
B Eest datter een vier comt/eñ vaet die haernen/
so dat die schouē verbarnē/of ooc die vruchtē des/
ackers/di dit vier aenstack/ sal die schade betalen.
Oft yemant sinē naestē gelt opt iuweelē te bewa
ren geeft/eñ het wort hē wt sinē huise gestolē/vint
mē dē dief/so sal hijt dobbel weder geuē / eñ en vint
men dē dief niet/so salmen den huysweert voor die
godē brengē/oft hi sijn hant niet geleyt en heeft aē
sijns naesten goet.
Oft die een den anderē beschuldicht in eeniger
hande vreuel/het si om osse/ezel oft schaep/oft clede
rē/oft yet datter verlorē is/so sullē haerder beider sakē
voor die godē comē/eñ dē welcken die godē verdoe=
mē sullē/die salt twedobbel sinē naestē weder geuen

Wãneer dat yemãt sinē naestē eenē ezel oft een
osse/of een schaep/of wat beeste dat si te bewaren
doet/eñ het ötsterft hē/oft bederft/of het wort hē
ontdreuē/dattet niemãt en siet/zo salmē tusschē hē
beydē op eenē eedt bi dē HEERE latē comē/oft hi
zijn hãt niet gestelt en heeft aen zijns naestē haue/
Eñ die here des goets sal dē eedt ontfaē / eñ dãder C
en sal niet moetē weder gheuen/Maer heeftet een
dief gestolē/zo sal hijt sinē here betalē/mer verscho=
rent die beestē/soo sal hi ghetuygenis brenghen eñ
niet betalen
Oft yemãt vã sinē naesten yet leent / eñ twort
geargert of het sterft dat zijn heere daer niet by en
is/so sal hijt betalen/maer is zijn heere daer bi /soo
en sal hijt niet betalen/also verre als hijt om ghelt
gehuert had.
Ist dat yemãt een maecht bedreeet die noch niet
belooft en is eñ beslaeptse/so sal hise begauē/eñ te
wiue nemē/mer en wiltse haer vadere hē niet ghe=
uē/so zal hi haer gelt wegē/so vele als der maecht
van giften wegen behoort
Ghi en sult geen touenaers bi v latē leuē/Wie
dat eē beeste beslaept /die sal die doot steruē/Wye
dē godē offert/zōder alleene dē HEERE /die si vbã
nē/ghi en sult die vreēdelingē niet scendē noch ver
druckē/wãt ghi liedē hebt ooc vreemdelinghen in D
Egipten lant geweest
Ghi en sult geē weduwē noch weezē bedroeuē
bedroeft dise so sullē si tot mi roepē/ eñ ic sal haeren
roep verhoorē/eñ minē toorne sal vergrãmen/dat
ic v mettē swaerde doodē sal/eñ uwe wiuen sullen
weduwē wordē/eñ v kinder sullē weezen worden
Als ghi minē volcke dat daer arm bi v is ghelt
leēt/so en suldi v tegen hē niet hebbē als eē woeke
naer/eñ en sult hē geen woeckerie doen
Als ghi eē cleet vã uwē naestē te pãde neēt/sul ac.xxij.a
dijt hē weder geuē eer die sonne onder gaet/ Wãt
zijn cleet is allene daer zijn vel mede bedect wort/eñ
daer hi in slaept/ Ist dat hi tot mi roept/so sal ic hē
verhoren want ic ben genadich
Die Godē en suldi niet vloeckē/eñ die ouerste
onder v volc/en sult ghi niet lasteren
Ghi en sult niet vertreckē te offerē uwe herde
eñ v weecke vruchtē/Ghi sult mi geuē uwē eerstē
soō/so suldi ooc doē met uwē ossen eñ scapē/ seuen
dagē laetse bi haerder moeder bliuē/eñ ten achstē
dage suldise mi geuē
Ghi sult ooc heylige liedē voor mi zijn/ Daerō
en suldi geē vleesch etē dat optē velde vandē dieren
verscoort is/mer ghi sultet voor die hōdē worpen.

¶ Hier wordē menigerley insettingē eñ rechten
onder malcãderē bescreuē Dat.xxiij. Capittel

Ghi en sult v geēder onnutter tidigen
aentreckē/dat ghi eenē godlosen mē
sce bistãt doet/eñ eē ongherecht ghe=
tuyge zijt
Ghi en sult der menichtē niet vol= A
gē tottē quade/eñ voort tgerecht niet antwoordē
dat ghi metter menichtē vandē rechte wijct.
Ghi en sult des armē sake niet bewimpelē. Als deu.xxij.
ghi ws viãts osse of ezel gemoet/so dz hi doolt /diē
suldi weder thuys brēgē/als ghi des geens ezel siet
die v haet onder dē last liggē/soo en suldien niet ver
laten/maer ghi sult hem op helpen

Ghi en sult dat recht der armer menschen/niet
bugē in zijnder saken/Sijt verre vā valschē saken.
Den ontschuldigen/eñ den ghrerechtigen en wilt
niet doden/wāt ic en rechtueerdige dē godlozē niet
Ghi en sult geen giftē nemē/wāt die giften ver
blindē dē sceepsienders/eñ verleydē die rechte saken
Die vreemdelinghen en suldi niet verdrucken
want ghi kent der vreemdelingen herte want ghy
oock een vreemdelinck ghewest zijt in Egipten
landt.
B Ses iaer suldi v lant besaeyen/eñ zijn vruchten
vergaderen/inden seuenden iare suldijt laten lig=
gen eñ rusten/op dat die armē vā uwē volcke daer
af etē/eñ watter ouer blijft/laet dat wilt des velts
daer afeten/Also suldi oock doen met uwen wijn=
gaerden/ende olijfgaerden.
Ses daghen suldi arbeyden/maer den seuenden
daghe suldy vieren/op dat uwe osse eñ uwe ezele
ruste/eñ v ionckwijf/soon/eñ vreemdelinc haer ver
maken.
Al dat ic v geseyt heb dat houdt/Eñ der ander
goden namen en suldi niet gedencken/eñ wt uwē
monde en sullen si niet gehoort worden.
Driemael suldi mi feest houden inden iare/Te=
weten/feeste der ongheheefder brooden suldy my
houwen/dat ghi seuen daghen ongheheeft broot
eet (so ic gheboden hebbe inder tijt der maent Ab=
bib/want inder seluer sidi wt Egipten getrocken)
maer en verthoont v niet ydel voor mi.
Ende die feeste als ghi uwen arbeyt eerstwerf
oostet/dien ghi opten velde gesaeyt hebt.
Eñ die feeste der vergaderingen inden wtganc
des iaers/als ghi v vruchten vergaderdt sult heb=
ben vanden velde.
Driemael inden iare suldy v verthonen voor den
HERE/den regeerdere/van al dat onder v man
C lijc is.
Ghi en sult dat bloet mijns offers niet offeren
neffens den heefdeech/eñ dat vet van mijnder fee=
sten/en sal niet bliuen totten morgen.
Dat eerste vanden eersten vruchten des velts/
suldi brengē in dat huys des HEREN ws Gods
Eñ ghi en sult dat bocxken niet coken/al die wijle
dattet aen zijnder moeder melc is.
Siet ic seynde eenen Enghel voor v henen/dye
v behoeden sal inden weghe/eñ in die stadt brengē
die ick v bereyt hebbe/Daerom wacht v voor zijn
aensicht/eñ hoort sijn stemme/eñ en verstoort hē
niet/want hi en sal uwe misdaet niet vergeuen/eñ
minē naem is in hem. Ist dat ghi zijn stemē hoort
eñ doet al dat ic v seggen sal/So sal ic uwer vyan=
den viant zijn/eñ uwer teghen partien/teghen par
tijdigher zijn.
Als mijn Enghel voor v ghaet/ende brengt v
aen die Amoriten/Hethiten/Pheriziten/Canani=
ten/Heuiten/eñ Jebusitē/eñ als icse doode/So en
suldi hare goden niet aenbidden/noch hen dienen
eñ na hare wercken en suldi niet doen/Maer ghy
sult hare afgoden afdoen eñ breken/eñ ghi sult dē
D HERE uwen god dienen/soo sal hi v broot/ende
uwen wijn gebenedijen/Eñ alle siecten sal hy van
v keeren.
Binnen uwē lande en sal niemant alleene noch
onuruchtbaer zijn/ick sal tgetal uwer daghen ver=
vullen/Ick sal mijn vreese voor v henen seynden
eñ doodē alle tvolc daer ghi comen sult/Eñ ic sal
v alle v vianden in die vlucht geuē/Ick sal horselē
voor v seynden die voor v veriagē sullen die Heui=
ten/Cananiten eñ Hethiten
Ic en salse in eenē iare niet wt stooten voor v.
Op dat/dat lāt niet en verwoeste/eñ dz die wilde
dieren niet vermenicht en wordē teghē di/Ic salse
allenkens voor v wtstotē tot dat ghi wast/eñ dz lant
besidt/eñ ic sal uwe palen stellē die rode zee/eñ der
Philistinē zee/eñ die woestine tot aen dat water
Wāt ic sal die inwoonders des lāts in v hant geuen
dat ghise voor uwen aensichte wtsult stootē. Ghy
en sult met hen/noch met haren godē geen vbont
maken/maer laetse in v lant niet wonē/op dat si v
niet sondich en maken tegē mi/Ist dat ghi haren
goden dient/het sal v qualicken vergaen
¶ Hier verhaelt hi weder opt corte/twelcke vo
uē int.xix.capi.geseyt is/van dat boecke eñ bloet
des verbonts   Dat.xxiiij.Capittel.

Nde hi sprac tot Mose/climt/op tot=
tē HERE/ghi eñ Aaron/Nadab eñ
Abihu eñ die tseuentich ouders van
Israhel/eñ aenbidt van verre/Maer
laet Mose allēē comē bi dē HERE/ A Deu.vj.a
eñ en laet die ander niet naer der comen/eñ dz volc
en sal met hen niet op comen.
Mose quā eñ vertelde dē volcke alle die woor
dē des HEREN/eñ al zijn rechtē/Doē antwoor
de al tvolc met eender stemē seggēde. Alle die woor
dē die die HERE geseyt heeft/sullen wi doen
Doē screef Mose alle die woorden des HE
REN/eñ stont des morgēs vroech op/eñ maecte
enē outaer onder aendē berch met.xij.pileerkēs na
dē.xij. geslachtē vā Israel/eñ sant daer.xij.iongeli=
gē vandē kinderē vā Israel/dat si brantoffer daer
op offerē soudē/eñ vredeoffer dē HERE te wertē
twalef stieren. B
Eñ Mose nā die helft des bloets in een beckē
die ander helft sprēgde hi optē outaer/eñ nam dat
boec des verbonts/eñ riep voor die oren des volcs
Eñ als si seidē/al wat die HERE geseit heeft/dat
willē wi doē/eñ ghoorsaē zijn/so nā Mose dz bloet
eñ besprēgde dat volc daer mede seggēde/Siet/dyt
is dat bloet des verbonts/dat welcke die HERE
met v gedaē heeft/bouē alle dese woorden
Eñ Mose eñ Aaron/Nadab/eñ Abihu/eñ die
tseuētich ouderē vā Israel gingē op/eñ si sagē den C
God vā Israel/Onder zijn voetē wast gelijc enē He.xi.c
steē vā Sapphierē wercke/eñ gelijc de gedaēte des
hemels als hi claer is/eñ hi en liet zijn hāt niet ouer
die vernaēste vā Israel/eñ als si God ghesien had
den/so aten eñ droncken si
Eñ die HERE sprac tot Mose/coēt op tot mi
op dē berch/eñ blijft aldaer/dat ic v geue twee ste=
nē tafelē/eñ die wet/eñ die gebodē/die ic gescreuē
heb/die ghi hē leerē sult/Doe ginc Mose op eñ zijn
dienaer Josua/eñ clommē optē berch Gods/Eñ
Mose sprac tot den ouders/Blijft hier tot dat wi
weder tot v comē/Siet/Aarō eñ Hur zijn bi v/heef D
ter yemāt enige sake/die laet tot hen comen
Als Mose optē berch quā/bedecte een wolcke
dē berch/eñ die heerlicheit des HEREN woonde
optē berch Sinai/eñ bedecte dē berch.vi.dagē met

ter wolcken/eñ die HEERE riep Mose ten.vij.da ghe vter wolcken/Eñ dat aenschouwen der heer-licheyt des HEEREN/was ghelijc een verterende vier opten top vanden berge/voor den kinderē vā Israel/eñ Mose ginc midden in die wolcke/eñ clā opten berch/eñ bleef opten berch veertich dagē eñ veertich nachten.

Die HEERE beueelt Mosi te makē dat heylich dom/ende al wat daer toebehoort.

Dat.xxv.Capittel.

A ENde die HEERE sprac met Mose seg gende/segt den kinderen van Israel/ dat si my een hefoffer geuen/ eñ neēt dat van een yegelic/diet gewillichlijc gheeft/ Eñ dit is dat hefoffer dat ghi va hen nemen sult/gout/siluer/metael/geel side/scaerlaken/rosettroot/witte getweernde side/ gey ten hayr/rode rams vellē/hemelblaeu vellen/vue ren hout/olie voor dye lampen/specerije tot salue eñ tot goeden rueck werc/Onixsteen/eñ edele stee nen/tot eenen lijfrooc/ende tot eenen borstlap.

Eñ si sullen mi een heylichdom maken/dat ick bi hen wone/Nader gelijckenis van eenen bewor-pe dat ic v thonen sal/met al dat daer toebehoret/ also suldi dat maken.

B Maer die arcke van vueren houte/twee ellen eñ een halue sal die lencte sijn/anderhalf die breyde eñ anderhalf die hoochde/Eñ ghi sultse met loute-ren goude ouertrecken binnē eñ buyten/ eñ maect daer bouen al om eñ omme een gulden croone/eñ giet vier guldē ringen/eñ doetse aen haer vier hoec ken/also datter twee ringen zijn op een side/eñ twe op dander side/Eñ maect hantbomen van vueren houte/eñ ouertrectse met louteren goude/eñ steect se in die ringen/ aen die arcke/datmense daer mede dragē mach/Eñ si sullen in die ringē bliuē/eñ daer vt niet gedaen worden/Eñ ghi sult in dye arke dz getuygenis leggen/dat ic v geuen sal.

Ghi sult ooc eenē Genadē stoel maken van lou teren goude/twee ellen eñ een halue sal dye lencte sijn/eñ anderhalf die breede/eñ ghy sult twee Che rubim maken/ van gesmeden goude/ op beyde dē eyndē vanden Genaden stoel/Dat die een Cheru-bim si aen dit eynde/eñ die ander aē dander eynde/ eñ also sullē daer sijn twee Cherubim aen des Ge naden stoels eyndē/Eñ die Cherubim sullen haer vlogelē vt spreyen ouer al/dat si dē Genadē stoel bedeckē met haeren vlogelen/ Eñ haer aensichtē/ sullen deē tegē des ander staē/eñ hare aensichten sullē optē Genadēstoel siē/ Eñ ghi sult den Gena denstoel bouē op die arcke doē/eñ in die arcke leg gen dat getuygenis dat ic v geuē sal

C Van daer sal ic v betuyghen/eñ met v spreken te weten/vanden Genadenstoel tusschen die twe Cherubim/die opter arckē des ghetuyghenis is alle dat ick door v/den kinderen van Israhel ghe bieden sal

Ghi sult ooc een tafel makē van vueren houte twee ellen lanc/eñ een elle breet/eñ anderhalf elle hooch/eñ ghi sultse ouertreckē met louterē goude Eñ eē guldē crone al om eñ om/eñ enē lijst daerō eē hant breet hoge/eñ een guldē crone om den lijst Eñ ghi sult vier gulden ringē daer aen maken/aen die vier hoeckē bi sijn vier voetē/vast onder den lijst zullē die ringē zijn/datmē daer hantboomē in doē mach eñ die tafel dragē/eñ ghi sult die hantbomē van vuerē houte makē/eñ ouertreckēse met gou-de datmen die tafel daer mede drage.

Ghi sult ooc sine scotelen/lepelen cannen scalē vā louterē goude maken datmē daer mede vt eñ in giete/ Eñ ghi sult altijt thoonbroot op die tafel legghen.

Ghi sult ooc eenē candelaer vā gesmedē loute rē goude makē/eñ vtē opgaēde schacht sullen ar-mē comē met coppē/knopē eñ bloemē/Ses armē zullē vt sinē schachte ter sidē vt comen/vt elcker si dē drie armē/een yegelic arm sal drie coppē gelijc als amādelnotē hebbē/eñ drie knoppē/eñ.iij.bloe men/dat zullē die ses armen vandē candelaer zijn/ Met dē schacht des cādelaers sal vier coppē kno-pē eñ bloemē hebbē/ond elc twee armē/die welc-ke vt dē schacht des candelaers comē/eenē knoop Wāt beide te wetē dē knoop eñ die armē sullē vt dē schacht comē/eñ dat al van gesmeden goude.

Eñ ghi zult bouen op seuē lampē makē/dat si teghē malcanderē lichtē/eñ keersnuters/ende bluscuatē/vā louteren goude/ vā hōdert pont fijns gouts suldi dat makē/met alle zijn gereetscap/Eñ siet toe dat ghijt maect na dat bewoorp dat ghi op-ten berch gesien hebt.

Van die decselen eñ tapeserien der woningen/ van berderen/ rinchelen/ vandē twee voorhangse len/voeten postkens ende pilsernen

Dat.xxvi.Capittel

DEn tabernakel suldi maken vā thien gordinē/vā witter getweernder sidē A vā geelder sidē/vā scarlakē eñ roset root/Cherubim zuldi constelijc daer aen makē. Die lencte der eender gor-dinē sal.xxviij.ellē lanc zijn/eñ die breyde vier ellen Eñ die gordinē sullē alle thiē gelijc zijn/eñ men sal die.v gordinē tsamē voegē deē aendē anderē/Eñ ghi sult listkēs makē vā geelō sidē/aē elckē hoec der gardinē/daer si te samē geuoecht zullē zijn/dat se twee eñ twee aen haer hoeckēs tsamē gehecht worden. L. listkens aen elc gardine/alzo dat die ene die ander te samē vattē. Eñ ghi sult. L. guldē gar dijn ringē makē/daermē die gardinē mede tsamen hechtē sal/die een aen die ander/op dattet eenē ta-bernakel worde.

Ghi sult ooc een deckel vā geytē hayr makē tot B ter tētē ouer dē tabernakel vā elf gardinē/die lēc-te der eender gardinē sal.xxx.ellen lāc zijn. Eñ dye breede vier ellē/eñ si sullē alle elue cuē groot zijn/ die viue suldi aen malcāderē voegē/eñ die ses ooc aen malcanderen/dat ghi die seste gardine dubbel maect voor aē die tēte. Eñ ghi sult aē elcke gardi-ne vijftich listkēs makē aē hare soomē/dat si met-ten zoomē aē malcāderē geuoecht wordē. Eñ ghi sult.L.koperē gardijnringē makē/eñ die gardijnrin gē aē die listkēs doē/dat die tēte te samē geuoecht eñ een tente worde/mer datter ouerhāct vander gardinē der tentē/ suldi die helft latē ouer hangen achter aen die tente/op beyde die sidē een elle lanc/ dat dat ouerschot si op die tenten siden/eñ bedec-kense op beyde siden.

Ouer dit deckel suldi makē vā roode rams vel len/eñ daer toe noch eē deckel vā hemelblaeu vellē C

Ghi sult oec barderen makē tottē tabernakel/
van bueren houte /die staē sullen/Thien ellen lanc
sal een bart zijn/eñ ander half elle breet/twee scroe
uen sal eē bart hebbē/dat deē aē dander gheuoecht
mach worden/in deser manieren salmen alle dye
D barderen tot dē tabernakel maken / Twintich sul=
lender zuytwaert staen die sullen veertich silueren
voeten onder haer hebben/te weten /twee voeten
onder elc bart aē sijn twee hoeckē/Men die ander
side noortwaert /sullen oec twintich barderē staē
eñ daer ond veertich siluerē voetē/te wetene twee
voetē onder elc bart. Maer achter aē dat taberna
kel westwaert/suldi ses barderen maken/eñ noch
twee ander barderen achter aē die twe hoeckē des
tabernakels/dat elck bart met sinen hoecbart ghe
uoecht worde/eñ van onder tot bouē gelijck te sa=
men comen met eender crammē/also datter acht
barderen zijn met haren siluerē voeten/eñ der voe
ten.xvi.twee onder elck bart.
E Eñ ghi sult rijchgelē maken vā bueren houte/
vijf tottē barderen op eender siden des Taberna=
kels/eñ vijf tottē barderē op dāder side des taber=
nakels/eñ viue tottē barderē achter aender tenten
westwaert/Eñ ghi sult die rijgelen middē aen dye
barderē lancs duersteckē/eñ alle tsamē vatē vandē
eenen hoeck tottē anderē/Eñ ghi sult die barderē
met goude ouertreckē/eñ haer ringen van goude
makē/datmen die rijchgelen daer inne doe/eñ dye
rijchelen suldi met goude ouertreckē/eñ also suldi
dan den tabernakel oprechten/na dat beworp dat
ghi ghesien hebt opten berch.
Ghi sult oec makē een voorhancsel van gheel
F der siden/van scharlaken ende rosijn root/ende ge
tweerender witter sidē/eñ ghi sult Cherubim daer
aen maken constelick/ende sultse aen vier calom
nen hanghen van bueren houte/dye verghult sijn
sullen/eñ si sullen gulden knopen/eñ vier silueren
voeten hebben/Eñ ghi sult die voorhanselen met
haecken aenhechten/eñ die arcke des ghetuygenis
binnen dat voorhancsel setten/ datse v een onder=
schyet si tusschen den heylighē/ende den Alderhey=
lichsten
G Eñ ghi sult dē Genadē stoel/op die arcke des
ghetuygenis settē/ indē Alderheilichsten/ Eñ dye
tafel suldi settē/buytē dē voorhācsele/eñ den cāde=
laer tegen die tafel ouer/ten zuyden waert vanden
tabernakele/also dat die tafel staet tegēt noorden
Eñ ghi sult oec makē in die duere vander ten=
ten/eenen doec ghebreyt van gheelder siden/roset
root/scharlaken /eñ getweernder witter sidē. Eñ
ghi sult voor desen doec makē.v.calōnē vā bueren
hout/met gout ouertogen/met gulden knopē/eñ
ghi sult daer aen vijf metaelē voeten gieten

Vandē outaer eñ sine toebehoorte /vādē voor hof der woningen /vandē olye eñ die ampullen
Dat.xxvij.Capittel

A Ende ghi sult eenē outaer makē/van
buerē houte vijf ellē lanc eñ breet/dz
hi gelijc viercāt si eñ drie ellē hooch/
eñ ghi sult hoornē aē zijn vier hoecken
makē/eñ ghi sultse met metale ouer
treckē/eñ maect oec aschpottē eñ scuppē/beckenē
crauwels/ende vierpannen/Alle sijn ghereetscap
suldi van metale maken/Ghi sult oec eenen roos
ter maken/ghelijck een metalen net/ende vier me=
talen ringen aen sijn vier hoecken/Ghi sultet van
ondē op al om dē outaer makē/dz die roostere reyc=
ke totter middē vādē outaer/Eñ ghi sult oec hant
bomē maken totten outaer/vā bueren hout/ met
metael ouertrocken/eñ ghi sult die hantboomē in
die ringhen doen/dat die hantbomen aē beyde sidē
des outaers sijn/daermen mede dragē mach / ghy
sulten van wtgeholden barde makē/gelijc v op=
ten berch gethoont is. B
Ghi sult den tabernakel oock eenen voorhoof
maken/Een tapijt cleet van witter ghetweeren=
der siden/op een side hondert ellen lanck teghent
suyde/ende twintich calonnē op twintich meta
len voeten/ende knoopen met haeren verheuenen
wercke van siluere/Also ooch sal teghent noorden
een tapijt cleet sijn/hondert ellen lanc/eñ twintich
calomnen op twintich metalen voeten/ende hare
knopē met haeren verheuē werck vā siluere. Met
tegē dē westen sal die breede des hoofs hebbē eē ta
pijt cleet vijftich ellen lanc/eñ thiene calomnen op
thien metalen voeten. Tegē den oosten/sal die brey
de des hoofs hebben/vijftich ellen/also dat/dat ta=
pijt opter eender siden hebbe.xv.ellen/daer toe.iij.
calomen op drie voetē. Ende.xv.ellē op die ander
side/daer toe drie calōnē op drie voeten C
Eñ in die poorte des hoofs/sal eenē doec zijn vā
twintich ellen breet/gestict van gheelder siden/scar
lakē roset root/eñ ghetweerēder witter sidē/ daer
toe vier calomnen op haer vier voetē. Alle die ca=
lomnē om dē hof/sullē siluerē verheuē werck heb=
ben eñ silueren knopē/eñ metalē voeten/Eñ dye
lengde des hoofs sal sijn hondert ellen/eñ die bree
de.l.ellen/eñ die hoochte.v.ellen/vā getweerender
witter siden/eñ sijn voeten sullen metalē sijn/ende
alle die ghereetschap des tabernakels tot alderley
officie/eñ alle sine nagelen/eñ die nagelē des hoofs
sullen metalen sijn.
Ghebiet den kinderen van Israhel/dat si tot v
brengē die alderreynste eñ puerste olie van olijfbo
men gestotē om te lichtē/datmē altijt in die lāpen D
doe/inder tenten des getuygenis/ buyten dat voor
hācsel die voor dē tabernakel des getuygenis hāct
Eñ Aaron eñ sijn zonen sullense bereyden / van
smorgens tot tsauonts voor dē HEERE/Dat sal v
een eewige zede sijn tot op uwe nacomelingē/ondē
den kinderen van Israel.

Vander priesteren cledinghe/Eñ van haerder wijnghe. Dat.xxviij.Capittel

Ende ghi sult Aaron uwen broeder/
eñ sine sonen tot v nemen vanden kin A
deren vā Israhel dat hi mijn priester
si/te wetene/Aaron eñ zijn zonen Na
dab/Abihu/ Eleazar / eñ Ithamar/
eñ ghi sult Aaron uwen broeder heylige cleederen
maken/tot eeren eñ tot verciering/eñ ghi sult den
wijsen vā hertē seggē/ die ic metten geest der wijs=
heyt veruult hebbe/Dat si Aarō cleederē maken tot
zijnder wijinge/dat hi mijn priester si.
Dit zijn die clederen die si makē sullen/ borstlap/
lijfroc/sidē roc /engē roc/hoet eñ eenē gordel/Also
sullē si heilige clederē makē dinē broed Aarō/eñ si
nē zonē/dat hi mijn priester si/daer toe sullē si gout
nemē/geel side/ scarlakē/ rozijnroot /eñ witte side/

Den lijfroc sullen si maken van goude / geelder
siden/scarlaken/rosetroot/ en ghetweernde witte
side constelic/datment op beyde siden met sinen zome
te samen bate/En sinen gordel daer op/sal vander
selfder consten en wercke zijn/van goude/van geelder
siden scarlaken rosetroot/ en getwernde witte side
En ghi sult nemen twee Onix steenen/en daer op
grauen die namen der kinderen van Israel/op elcken
ses namen. Na die ordinancie haers ouderdoms / dat
C suldi door die steensniders doen/ die die segelen grauen
Also dat si met goude rontsomme begrepen worden
En ghi sultse op die scouderen des lijfrocs hechten/
dat die steenen mogen wesen in gedachtenisse der kin
deren van Israel/dat Aaron hare namen op beide
sine schouderen drage/voor den HERE tot eenre
gedachtenisse.
En ghi sult gulden spannen maken/en twe gewron
gen keetenen van louteren goude/ die achter ouer
gaen/Ende sultse aen die spannen doen.
Den borstlap des gerechts suldi maken nader
const/gelijc den lijfrock van goude/gheelder siden
scaerlaken/rosetroot/en ghetweernder witter si=
den/ viercant sal hi sijn en dobbel. Een hant breet
sal zijn lencte zijn/ende een hant breet zijn breyde/
Ende ghi sulten vullen met vier rijen vol steenen/
Die eerste rije sal zijn een Sardis/Topaes/Sma=
ragdus/Die ander rije een Robijn/Saphir/Dia=
mant/Die derde rije Ligurius/Achates/Amethi=
stus/Die vierde rije Torkoys/ een Onix/ Jaspis/
Alle die vier rijen sullen int gout gesloten zijn/ende
sullen na die twaelf namen der kinderen van Israel
staen/gegrauen van steensniders/ een yegelijc sinen
name/na die twaelf stammen/ En ghi sult gewrongen
ketenen aenden borstlap ouer een doen/van loute=
ren goude/en twee gulden ringen/ also dat ghi die
selue twee ringen hechtet aen die twee hoecken des
D borstlaps/en doet die twee gulden gewrongen kete
nen in die selue twee ringen. Maer die twee eynden
vanden twee gewrongen ketenen/ suldi in die twee
spannen doen/en hechtense aen die hoecken vanden
lijfroc/tegen malcanderen ouer.
En ghi sult twee ander gulden ringhen maken/
en aen die twee ander hoecken des borstlaps hech
ten/te wetene aen sinen cant/daert buyten opten
lijfrock mede hanckt/ En ghy sult noch twee gul=
den ringen maken/en op die twee hoecken aenden lijf
roc/van buyten tegen malcanderen ouer hechten/daer
E den lijfroc te samen comt/En men sal den borstlap
met sinen ringen/met eenen gheheelen snoere aen
die ringen des lijfrocs knopen/dattet opten lijfroc
vast aen ligge/en den borstlap niet los en worde van
den lijfroc.
Also sal Aaron die namen der kinderen van Israel
dragen inden borstlap des rechts/op sijnder herten/
als hi in dat heilige gaet/totter gedachtenisse voor
den HERE altijt En ghi zult inden borstlap des
rechts doen/licht en volheit/op dat si op Aarons her
te zijn/als hi ingaet voor den HERE/en draecht dz
recht der kinderen van Israel op zijn herte voor den
F HERE altijt
Ghi sult ooc den siden roc totten lijfrock maken/al
vol van geelder siden/ en bouen midden daer in sal een
gat zijn/en enen boort rontom dat gat / om dat te sa
men te houden/dattet niet en scuere/En onder aen si
nen soom suldi granaet appelen maken/van geelder si=
den scarlaken rosetroot rontsom / En ghi sult daer
tusschen gulden bellen rontsom hangen/also dat daer een
gulden belle si/daer na een Granaet appel/en noch
een gulden belle/ en dan weder eenen Granaet appe=
le/en also voort rontsom aen den soom des seluen siden
rocs. En Aaron sal hem aen hebben als hi dient /dat
men sine geclanc hore als hi wt en ingaet /in dat hei
lige voor den HERE op dat hi niet en sterue.
Ghi sult ooc een voorhooftplate maken van louter
en goude / en daer in grauen nae steenhouwers const
Die heylicheyt den HERE/ En ghi sult dye plate
met een geel snoer hechten voor aenden hoet op Aa=
rons voorhooft/op dat Aaron also drage dye mis=
daet der heyligen/dye de kinderen van Israhel hey
lighen/in alle hare gauen en heylichdom /en het sal
altijt aen zijn voorhooft zijn / op dat hise versoone
voor den HERE.
Ghi sult ooc eenen engen roc maken van witter
siden/en eenen hoet van witter siden maken /en eenen
gesticten gordele/
En Aarons sonen suldi rocken /gordels/en hu= G
uen maken/ ter eeren en tot verchieringen/ende ghy
sultse uwen broeder Aaron met sinen sonen aen=
trecken /en ghi sultse saluen /en hare handen vullen
en wijense / dat si mine priesters zijn/ En ghy sult
hen linen broecken maken/om te bedecken dat vleesch
der schamelheyt /vanden lendenen tot aen dye dyen/
en Aaron en zijn sonen sullense aen hebben / als si
in die tente des getuygenis gaen /oft als si gaen tot=
ten outaer/op dat si dienen in dat heilige/dat si hae
re misdaet niet en dragen /en so steruen. Dat sal hem
en sine sade na hem een eewige zede zijn

Van die wijinghe Aarons des ouersten priesters
en sine sonen /en ooc des outaers.

Dat .xxix. Capittel.

Itist dat ghi ooc doen sult/op dat si mi
tot priesters gewijt worden/Neemt A
eenen ionghen varre/en twee rammen
sonder smette/ en ongeheeft broot/ en
ongheheefde koecken/mit olie gemenget
en ongeheefde vladen met olie bestreken/van tarwen
meel suldijt al maken ende sullet in eenen korf leg
gen/en in den korf daer brengen met den varre ende
metten twee rammen.
En ghi sult Aaron en sine sonen voor die duere
der tente des getuygenis brengen ende met watere
wasschen /en die clederen nemen/ ende Aaron aen
trecken den engen roc /en den siden roc/en den lijf roc en
den borstlap tot den lijfroc/ en ghi sult hem gorden
buyten opten lijfroc / ende den hoet op zijn hooft
setten/ende die heylighe croone aenden hoet/ende
ghi sult nemen die salfolie/en op zijn hooft storten
en hem saluen. En zijn sonen suldi ooc daer bi brengen
en den engen roc aen trecken/ en beyde Aaron en zijn
sonen ooc met gordelen gorden/ en hen die huyuen opt
hooft binden/dat si dat priesterdom hebben/tot ee= B
wichlijcker zeden
En ghi sult Aaron en sine sonen die handen vullen/
en die varre daer brengen voor die tente des getuyge
nis/en Aaron met sine sonen sullen haer handen op des
varren hooft legghen /en ghi sult den varre slaen voor
den HERE voor die dore der tente des getuygenis

eñ ghi sult zijn bloet nemẽ/eñ op des outaers hooz
nẽ doẽ met uwen binger/eñ al dat ãder bloet aẽdẽ
Le.iij.c bloet des outaers gietẽ. Eñ ghi sult alle dat vet ne
mẽ/dat dat ingewãt bedect/eñ dz net dat ouer dye
leuere is/eñ die twee niere mette vette dat daer o
uer leyt/eñ ghi sullet opte outaer ontstekẽ/ Maer
des verrẽ vleesch/vel/eñ mest/suldi buytẽ vooz dẽ
C legere met viere vuernẽ/wãt het is eẽ sondoffer.*

Eñ den eenẽ ram suldi nemẽ/eñ Aaron met si
ne sonẽ sullẽ haer handẽ op zijn hooft leggẽ/dan sul
di hẽ slaen/eñ vã sinẽ bloede nemẽ/eñ optẽ outaer
sprengẽ rontsomme. Eñ dẽ rã suldi deilẽ in stuckẽ
eñ sijn ingewãt wasschẽ/eñ die scēckelẽ/eñ ghi sullet
op leggẽ/op sijn gehoudẽ vleesch/eñ op zijn hooft
eñ dẽ geheelẽ ram aensteken optẽ outaer/wãt hi is
eẽ brãtoffer/eẽ soet geruer des offers dẽ HEERE

Den anderẽ ram suldi nemẽ/eñ Aaron met si
ne sonen sullen haer handẽ op sijn hooft leggẽ/eñ
ghi sult hem slaen/ende vanden bloede nemen/eñ
doent opt eynde vander rechter oren/van Aaron/
D eñ sine sonen/eñ opten duym van haerder rechter
hant/eñ opten groten theen haers rechten voets/
eñ ghi sult dat bloet optẽ outaer sprengen rõt om
eñ ghi sult vãdẽ bloede dat optẽ outaer is nemen/
eñ salf olye nemẽ/eñ Aaron eñ sijn cleederen/zijn so
nẽ/eñ haer cleederẽ besprenghẽ/ so sal hi ende sine
cleederen/zijn sonẽ/ eñ haer cleederen gewijet sijn
Daer na suldi nemẽ dat vet vanden ramme/eñ dẽ
steert/eñ dat vet dat dat ingewant bedect/dat net
ouer de leuere/eñ die twee nyeren/met den vette
dat daer ouer is/ende die rechte schoudere (want
het is eenen ram der vullinghẽ)eñ een stuc broots
eñ een oly koec/eñ eẽ vlade/wt den korue des on-
gheheefts broots die vooz den HEERE staet/ende
legghet al op Aarons handen/ende zijnre soonen
handen/ende beweeghet den HEERE/Daer nae
nemet van haeren handen/ende ontsteket opten
outaer/tot eenẽ brandtoffer/tot eenen soeten ruec
ke vooz den HEERE/Want dat is des HEEREN
offer.

Ende ghi sult die borst nemen vanden ramme
E van Aarons vullinghen ende ghi sullet vooz den
HEERE beweghen/dat sal v deel zijn/Eñ ghi sult
alsoo heylighen die weeghborst/ende die hefscou
der die beweecht/eñ opgeheuen sijn vanden rãme
der vullingen Aarons/eñ zijnder sonẽ/eñ sal Aa
ron eñ zijnder sonen deel sijn/tot een ewige zede/
vanden kinderen van Israel/want het is hefoffer
eñ dat hefoffer sal des HEEREN zijn vanden kin
deren van Israel aen hare doots offer / eñ hefoffer
die si den HEERE doen.

Eñ die heylighe cleederen vã Aaron sullen zijn
sonen hebben na hem/ dat si daer inne ghesalft/eñ
haer handen ghevuult worde/ so wie dat onder alle
zijn sonẽ in zijn stede priester wozt/die sal die cleede-
ren seuen dagẽ aendoẽ/dat hi gae in die tẽte des ge
tuygenis/om te dienen inden heyligen

Ghi sult nemẽ dẽ rã der vullingẽ/eñ zijn vleesch
aen eenẽ heiligẽ hoec kokẽ. Eñ Aaron met sinen
F sonen sullen des selfs rams vleesch eten mettẽ bro
de des korfs/vooz die duere der tentẽ des getuige
nis/want daer is versoeninge mede ghescheet/ te
vullen haer handen/dat si ghewijt worden/ Een
vreemde en sal daer niet af eten/wãt het is heilich

Maer blijfter wat ouer vanden vleesche der vullin
gen/eñ vanden brode/tot des morghens/dat suldi
met vier verbernen/eñ niet latẽ etẽ/wãt het is hey
lich/ Eñ ghi sult also met Aarõ eñ sinẽ sonẽ doen/
al dat ic v gebodẽ hebbe Seuẽ dagen suldi hare han
dẽ vullẽ/eñ dagelics eenẽ verre totte zõdoffere slaẽ
om der sonde wille die versoent worden/ Eñ ghy
sult den outaer ontsondigen als ghi hem versoent
eñ ghi sult hẽ saluẽ dat hi gewijt worde/seuẽ dagẽ
suldi den outaer versoenen/eñ wijẽ hẽ/dat hi si een
outaer des Alderheylichsten /die desen outaer raec
ken sal die sal gewijt zijn.

Ende dit suldi met den outaer doen/twee iari-
ge lammeren suldi alle weghe des daechs daer op
offeren/Een lam des morghens/dat ander des a-
G uonts/ Eñ tot eenẽ lamme een thiendẽdeel tarwẽ
meels/gemengt met een vierendeel van een Hin/
ghestooten olye/ ende een vierendeel van een Hin
wijns/tot een dranc offere/ Met den anderen lam
tsauonts suldi doen ghelijc met den spijsoffere des
morghens/tot eenen soeten ruecke des offers den
HEERE/dat is tat dagelijcs brantoffere by uwen
nacomelingen/vooz die duere der tenten des ghe-
tuychnis/ vooz den HEERE/daer ick v betuyghen
ende met v spreken sal.

Daer wil ic den kinderen van Israel getuyget eñ
geheylicht worden/in mijnder heerlicheyt/eñ ic sal
die tente des getuychnis met dẽ outaer heyligẽ/eñ
Aaron/eñ zijn sonẽ/mi tot priesters wijẽ/ Eñ ic sal
onder die kinderẽ van Israel wonen/eñ haer God
zijn/dat si wetẽ sullẽ/dz ic bẽ die HEERE haer God
diese wt Egipten lant brochte om dat ic onder hẽ
wonen soude/Ic die HEERE haer God.

Vandẽ outaer des wieroockẽs /vã dat metalẽ
hantuat/van die wijnge des salfolys/ende rueck
wercs.   Dat.xxx.Capittel.

A Ghy sult oock eenen rueckoutaer van
Sueren houte maken/om rueck daer
op te maken/ eẽ elle lanc eñ breet/ge
lijc viercant/eñ twee ellẽ hoge met si
nẽ hoornẽ eñ sultẽ met/louterẽ gou
de ouertreckẽ/sine dac/eñ zijn muerẽ rontsõme eñ
zijn hoornẽ/Eñ ghi sult een croonkẽ van louteren
goude daer omme maken/eñ twee gulden ringen
onder dat croonken aen beyde siden/datmen hant
boomen daer inne doe/eñ hẽ daer mede drage/Die
handboomen suldi ooc van Sueren houte maken/
eñ met gout ouertrecken/eñ sulten setten vooz dat
voozhanckel / dye vooz dye arcke des ghetuychnis
hãct/eñ vooz dẽ Genaden stoel die opt getuychnis
is van daer ic v betuygen sal.

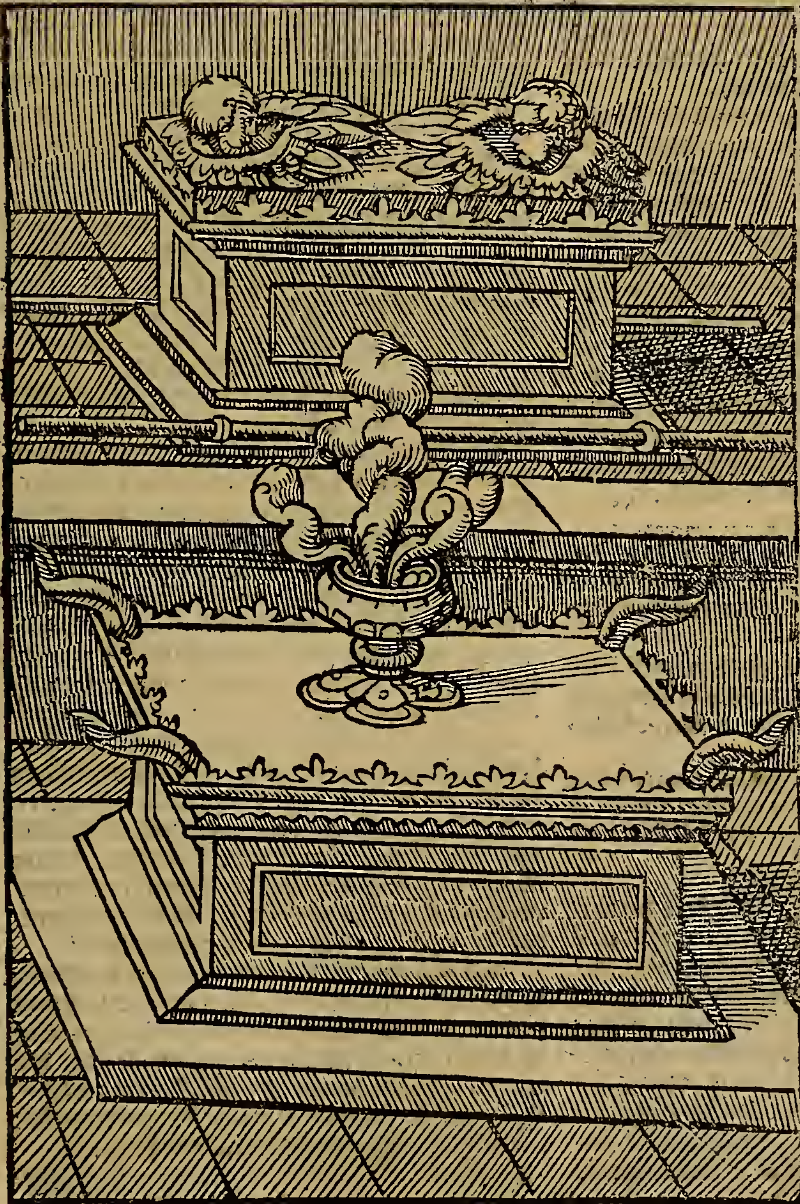
Eñ Aaron sal daer op ruec maken ghoet ruec-
werc alle morgen als hi die lampe bereyt/des ghe-
lijc als hi die lampe ontsteeckt ontrent den auont/
B sal hi ooc sulcken rueck maken. Dat sal dat daghe-
lics gheruec zijn vooz den HEERE bi uwen naco-
melinghen/ghi en sult gheen vreemde geruer daer
op doen/ooc gheen brantoffere/noch spijsoffer/eñ
geen dranc offer daer op offeren/ Eñ Aaron sal op
zijn hoornẽ versoenẽ een mael tsiaers/met dẽ bloe
de des sondoffers / dat daer offeren dye daer ver-
soent worden/eñ dat sal ghescieien by uwen naeco
melinghen/ want dat is den HEERE dat alder hey
lichste.

Eñ die HEERE sprac met Mose seggēde/ Als ghi die hoofden der kinderen vā Jsrael telt/ soo sal een yegelic den HEERE geuen dye versoeninghe
hum ia zijnder sielen/ op dat hem niet en ouercome eē pla ge als si getelt worden/ Eñ een yegelic die mede int getal is/ sal eenen haluē Sikel geuen/ na dē Si kel des heylichdoms/ Eenen Sikel gelt twintich
e.xxxij. Gera/ Alsulckē haluē Sikel sal dat Hefoffer des
u.iij.g. HEEREN zijn/ Wie dat int ghetal is/ vā twintich
Ese pbd iarē eñ daer ouer/ dye sal dat Hefoffer dē HEERE geuē/ Die rijcke en sal niet meer geuen/ eñ die ar= me niet min dan den haluen Sikel/ dien men den HEERE tot eenē Hefoffer gheue/ voor die ver soeninghe haerder sielen/ Ende ghi sult alsulcken gelt der versoeninghen nemen van den kinderen van Jsrael/ ende aen dē Goods dienst des Taber nakels/ des getuygenis leggē/ dattet si den kinde ren van Jsrael een ghedachtenis voor dē HEERE dat hi hem late ouer hare siele versoenen

Ende die HEERE sprac met Mose/ seggende ghi sult oock een metalen hantuadt maken/ met eenen metalen voete/ om te wasschen/ ende sullet stellen tusschen den Tabernakel des getuygenis/ eñ dē outaer/ eñ water daer inne doē/ dat Aaron ende zijn sonen/ hare handen ende voeten daer wt wasschen/ als si in den tabernakel des ghetuyghe nis gaen/ oft tot den outaer/ dat si den HEERE dienē met ruce offere/ op dat si niet en steruē/ Dat sal een eewige zede zijn/ hem ende sinen zade/ bi ha ren nacomelinghen.

Ende die HEERE sprac met Mose/ seggende Neemt tot v specerie der bester Myrren/ vijfhon= dert Sikel eñ Cynnamū half so veel/ vijftich ende C
tweehondert/ ende Kanels ooc vijftich eñ twee= hondert/ eñ Casien vijfhondert/ na dē Sikel des heylichdoēs/ eñ olye vā olijfboomē een Hin maect een heylige salf olye/ na der apotekē conste

Eñ ghi sult daer mede saluen dye tente des ghe tuyghenis/ ende die Arcke des getuygenis/ dye ta= fel met alle hare ghereetschappen/ den candelaer/ met zijnder ghereetschappen/ den Rueckoutaer/ den brantoffer outaer/ met alle sine ghereetschap ende dat hantuadt met sinen voete/ eñ ghy sultse al so wijen/ dat si dat alderheylichste zijn/ wāt wye

datse raken sal/ die sal ghe= wijdt zijn/ Aaron ende zijn sonen suldy oock saluen eñ wijense my tot priesters

Eñ ghi sult met den kin deren vā Jsrael spreken/ eñ
seggheu. Dese olye sal my D
een heylighe salue zijn by v= we naecomelinghen/ si en sal niet op menschen ghego ten worden/ Ghy en sult oock des gelijc niet maken/ want het is heilich/ daerom salt v heylich zijn/ Wye dat alsulcken maect/ oft eenen vreemden daer af gheeft/ Dye sal vā sinē volcke wtge roeyt worden

Eñ die HEERE sprac met Mose/ Neemt specerie balsem/ stacten/ galbam/ eñ suuer wieroock deen so vee le als dander/ ende maect rueckwerck daer af/ nae der apoteken conste ghemengt dattet suuer si totter heylic heyt/ ende ghi sullet te pul= uer stooten/ ende stellent voor dat ghetuyghenis/ in dye tente des ghetuyghenis van daer dat ick v betuygen sal/ dat sal v dz alderheylich ste zijn

Ende des gelijcken ruce werck/ en suldy voor v niet maken/ maer het sal heylich zijn den HEERE
Wye dat een alsulcken ma ken sal/ dat hy daer mede rueck make/ dye sal wtghe= roeyt wordē van sinē volcke

Wat wercmeesters datmen hebbē soude om
dat voorscreuē te makē/ Vā die houdinghe des
Sabbaths/van die geuinge der steenē tafelē.

Dat .xxxi. Capittel

Ende die HEERE sprack tot Moyse/
seggende/ Siet/ Ich heb met namen
A geroepen Bezaleel Vri soon/ die Hur
soon was/ vanden geslachte Juda eñ
hebbe hē vuult met dē gheest Gods.
met wijsheit eñ verstāt/ wetentheit / eñ met alder
ley werck constelijck/ om in ghout te wercken / in
siluere/ latoē/ cōstelijc steen te sniden/ eñ in te settē
eñ constelijc te timmeren vā houte/ te makē alder=
ley werc/ Eñ siet/ ic hebbe hē eenē geselle gegeuen
Ahaliab Ahisamachs soon/ v andē geslachte/ Dā/
B eñ ic heb elcken wijsen die wijsh3 int herte gegeuen
dat si makē sullen al wat ic v gebodē hebbe/ die tē=
te des getuygenis/ die arcke des getuygenis/ den
Ghenaden stoel daer op/ eñ alle gereetschap der tē
ten die tafele/ eñ 3ijn gereetscap/ dē candelaer / eñ al
le sijn gereetscap/ dē rueck outaer/ dē brantoffers
outaer met alle sine ghereetscap/ dat hantuat/ met
sinen voete/ die officiē cleederen/ eñ die heilige clee
deren des priesters Aaron/ eñ die cleederen zijnder
sonen/ om priesterlijc te dienen/ die salfolye/ eñ dat
rueckwerc vā specerie tot den heylichdom / Al wat
ic v gheboden hebbe sullen si maken.

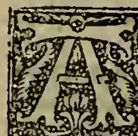
Eñ die HEERE sprack met Mose/ segghende/
C Segt dē kinderē vā Israel/ eñ spreect tot hē. Hout
minē Sabbath/ wāt die is een teckē tusscen mi eñ
v / tot op uwē nacomelingē/ Om dz ghi wetē sult
dat ic die HEERE bē die v heylighet/ daerō so hout
minen Sabbath/ wāt hi sal v heylich 3ijn/ wie hem
ontheylicht/ die sal die doot steruē/ Wāt wie dz ee=
nich werc daer in doet/ diens siel sal worden wtge
roeyt vā sinen volcke/ Ses dagen salmē wercken
maer den seuenstē dach is die Sabbath/ die heilige
ruste des HEEREN/ Wie dat eenich werck doet/
in den Sabbath dach/ die sal die doot steruē/ Daer
omme sullen die kinderē vā Israhel den Sabbath
houden/ dat si hem oock bi haren nacomelinghen
vieren/ tot een eewich verbont

C Hi is een eewich tecken tusschen mi/ ende den
Gene i.d kinderen van Israel/ Want in ses daghen maecte
die HEERE hemel eñ aerde / Maer ten seuensten
daghe rustede hi/ eñ hielt op

Ende als die HEERE sijn reden gheeynt had=
de met Mose/ opten berch Sinai/ gaf hi hem twee
tafelē des ghetuygenis die steenen waren/ eñ ghe=
screuen met ten vingher Gods

Dat volc richt dat gulden calf op int afwesen
vā Moses / Die welcke woort daerōme vergrāt
hi werpt die tafelē aen stucken ende hi straft die
ouertreders

Dat .xxxij. Capittel

Als dat volck sach / dat Mose toefde/
A vanden berghe te comen/ vergaderdē
Ac vij.c si tegen Aaron eñ spraken met hem/
Staet op/ eñ maect ons goden die ōs
voor gaē / wāt wi en weten niet wat
desen man Mose ghescihiet is die ons wt Egypten
gheleyt heeft/ Aarō sprac tot hē / trect af dye guldē
oorringē vā uwer wijuē ooren/ eñ uwer sonen/ eñ
uwer dochteren brē(n)ctse tot mi Eñ al tvolck trock
af sijn gulden oorringē vā harē oorē/ eñ brachtense
tot Aaron/ Eñ hi namse van harē handē/ ende be=
worpt met eender griffien ende si maectē een ghe
goten calf/ eñ sprakē/ Dat sijn uwe goden Israhel
die v wt Egipten lant gheleyt hebben

Eñ als Aaron dit sach/ maecte hi eenen outaer
voor hē/ eñ liet roepen/ eñ sprack / Morghē ist des
HEEREN feeste/ eñ si stondē smorgens vroech op
eñ offerden brantoffer/ eñ si brochtē daer oor doot
offer/ Daer na ginc dat volc sitten / om te eten/ eñ
te drincken/ eñ stonden op om te spelen.
✠ Dye HEERE sprack tot Mose/ gaet / daelt af/ B
Wāt v volc/ dat ghi wt Egiptē lant gheleyt hebt/
heuet qualic gemaect/ si 3ijn snellic vanden weghe
gegaen/ die ic hē gebodē hebbe/ Si hebben een ge
goten calf gemaect/ eñ hebbēt aēgebedē/ eñ hebbē iij re.xxi
hē geoffert/ eñ geseyt/ dat sijn uwe goden Israel/
die v wt Egipten lant geleyt hebbē/ Eñ die HE=
RE sprac tot Mose/ Ic sie dattet een hertneckich
volc is / eñ nv laet mi/ dat minē toren op haer ver=
grammen mach/ eñ dat icse te niete doe/ eñ ic sa
maken in een groot volc.

Maer Mose badt suetelijck voor Godt sinen C
HEERE/ seggende/ Och HEERE/ waeromme nu xiiij.c
wilt uwen toorne vergrāmē ouer v volc/ dat ghy
met groter macht eñ crachtiger hant wt Egipten
lant geuoert hebt: Daer om so souden die Egipte=
narē seggē/ eñ sprekē/ hi heeftse tot haren ongeluc
wt geleyt / om dat hise doodē soude int gheberchte
eñ af doen vandē aertboden/ keert v van die gram
scap ws torens/ eñ weest genadich ouer die quaet
heyt ws volcs/ weest ghedachtich uwer dienaers
Abrahā/ Isaac / eñ Israel/ dē welcken ghi geswo(r)ē
hebt bi v seluen/ eñ gesproken/ Ic sal uwe zaet/ ver
meerderen/ ghelijc die sterren des hemels / eñ alle
dat lant/ daer ic af gesproken hebbe/ sal ic uwen za
de gheuen/ eñ si sullent besitten eewichlijc/ Also be=
roudet den HEERE dat quaet dat hy seyde / dat hy
sinen volcke doen wilde. *

Eñ Mose keerde weder vanden berge/ eñ had=
de twee tafelen des getuygenis in sine hādē/ die op D
beyde siden gescreuē warē/ eñ si warē Gods werc
eñ dat gescrift was Gods ghescrift/ daer in gegra=
uē/ Als Josua hoorde des volcs roep/ dat si juych
ten/ sprac hi tot Mose / dat is een strijts gheruchte
Hi antwoorde/ Ten is geenē roep des strijts/ daer
die een teghen den anderen roept/ die verwinnen/
ende verwonnen worden/ maer ic hoore eenē roep
eens dans liedekens.

Als Mose bi den legher quā/ eñ dat calf/ eñ den E
dans sach/ wert hi zeer gram / eñ werp dye tafelen
wt sinē handen/ eñ bracse onder aen den berge/ eñ
nam dat calf dat si gemaect hadden eñ verbrandet
met viere/ eñ stoecht te puluere eñ dedet int water
stuyuē/ eñ gaft dē kinderē van Israel te drincken/
eñ sprac tot Aaron/ Wat heeft v dit volc ghedaen/
dat ghi so grote sonden op hen gebracht hebt!

Aaron antwoorde/ Mijn heere/ en weest niet
gram/ ghi wetet doch / dat dit quaet volc is/ si spra
ken tot mi/ maect ons godē/ die ons voorgaē/ wāt
wi en weten niet/ hoe t desen man Mose gaet/ dye
ons wt Egipten lant geleit heeft/ Ic sprac tot hen
Wie gout heeft/ die trecket af / eñ gheuet mi/ eñ ic
worpt int vier/ daer af is dat calf gecomen.

Als Mose sach dat dye kinderen van Israel ghe=

bloet waren/wāt Aarō als hise oprechte / bloote
hise tot scanden/ eñ hi ginc in die duere des legers
eñ sprac/Coēt tot mi die dē HEERE aē gaet Doen
vergaderdē by hē alle dye kinderen Leui/ eñ Mose
sprac tot hē/ So seyt die HEERE die Godt van Is-
rael/ Een yegelic binde sijn sweert op sijn lēdenen/
eñ doorgaet wech eñ weder/ vander eēder poortē
totter ander des legers/ eñ een yegelic vslae sinen
broedere/ vriēt/ eñ naestē. Die kinderē Leui dedent
so hē Mose geboden had/ eñ in diē dage vielen van
dē volcke drie duysent mannē/ Doen sprac Mose/
vult uwe handen heden dē HEERE/ eē yegelic sinē
G sone ende broeder/ op dat heden op v come die be-
nedictie.

Des morgēs sprac Mose totten volcke/ ghi lie
dē hebt eē groote sonde gedaen/ Ic sal opclimmen
tot dē HEERE/ oft ic missc ien uwe sonde versoenē
mach.

Als Mose weder tot dē HEERE quā/ sprac hi/
Och dz volc heeft eē grote sonde gedaē/ eñ hebben
hen liedē guldē godē gemaect / Vergeeft hen haer
sonde/ en doet dijt nz/ so scrabt my wt uwen boecke/
die ghi gescreuen hebt/ Die HEERE sprac tot Mo-
se wie dat mi zōdicht/ diē sal ic wt minē boec scrab-
bē/ Mer gaet/ eñ leyt mijn volc/ dair ic v geseit heb
be Siet/ mine engel sal voor v gaē/ Mer inden da
ge mijnder besoeckingen sal ic hare sondē op haer
besoecken.

Aldus plaechde die HEERE dat volc/ om dat si
dz calf gemaect hadden/ dat welcke Aaron maecte

¶ T volc draecht rouwe / eñ leget sijn cieraet af/
Moses slaet die tenten op/ die HEERE spreeckt
met hē in een der wolc calomne. Dat .xxxiij. Ca

Die HEERE sprac tot Mose / gaet eñ
treet vā hier/ ghy eñ dat volc/ dat ghy
A wt Egiptē lant gheleyt hebt / in dat
lant dat ic Abrahā/ Isaac/ eñ Jacob/
gesworen heb/ eñ geseyt/ Dinen sade
wil ict geuen/ eñ sal minē engel voor v seynden/ hy
sal wt stooten die Cananitē/ Amoriten/ Hethiten/
Phereseē/ Heuiten/ eñ Jebusiten/ in dat lant daer
melc eñ honich in vloeyt/ want ic en sal met v uz op
reisen/ want ghi sijt een hartneckich volc/ ic mocht
v onder wege te niete doen/ Als dat volc dese qua-
de woorden hoorde/ droegen si rouwe/ eñ nyemāt
endroech sijn cieragie aen hem.

Eñ die HEERE sprac tot Mose/ segt tot den kin-
B derē van Israel/ Ghi zijt een hartneckich volc / Ic
sal eens onuersiens comen / eñ verdoē v alle gader
Eñ nu legt uwe cieragie van v/ dat ic wete wat ic
v doen sal/ Aldus deden dye kinderen van Israhel
haer cieragie af voor den berch Horeb.

Mose nā die tente eñ sloechse op/ verde buitē dē
legeere/ eñ hietse eē tente des getuigenis eñ so wie
dz dē HEERE vragē wilde/ die moeste wtgaen tot
ter tenten des getuygenis voor dē leegere. Eñ als
Mose wtginc totter tentē/ so stont alle tvolck op/
eñ een yegelic stont in zijnder tentē duere/ eñ sagen
hē na/ tot dat hi in die tente quā / Eñ als Mose in
die tente quā/ so quā dye calomme der wolcken be-
nedē / eñ stont inder tētē duere/ eñ sprac met Mo-
se / Eñ alle dat volc sach die calomme der wolckē/
in die duere der tentē staen/ eñ stonden op / eñ een
C yeghelic buecte in zijnder tenten duere.

Die HEERE sprac tot Mose vā aēsichte tot aē
sichte/ gelijc een mā met sinē vriēt spreect / Eñ als
Mose wedē keerde tottē leger / so en ginck zijn die-
naer Josua die sone Nun dye iongheline uz wt der
tentē / Eñ Mose seyde tot dē HEERE/ Siet ghy
segt tot mi / Leyt dit volc wech opwaerts / eñ ghy
en laet mi uz wetē / wiē dz ghi met mi seyndē wilt
Eñ ghi doch geseyt hebt/ Ic kē v by name/ eñ ghy
hebt genade in minē oogē geuondē. Heb ic dā ge
nade voor uwē oogē vondē/ so laet mi uwen wech
wetē/ daer ic mede bekēnē mach dz ic genade voor
dijn ooghen vinde / eñ siet doch dat dit volck uwe
volck is

Die HEERE sprac/ Mijn aēsicht sal voor v gaen
daer mede sal ic v leydē/ Mose sprac tot hem / Ist
uwe aēsicht voor ons nz en gaet/ soe en leyt ōs van
hier niet opwaert/ Wāt waer by soudemē bekēnē
dat ic/ eñ uwe volc genade voor uwe ogen geuōdē
haddē / tē si dat ghi met ons gaet/ op dz ic / eñ uwe
volck wat sonderlincx wordē voor alle volck dat op
aertrijc is. Dye HEERE sprac tot Mose / Dat ghy
nu geseyt hebt/ sal ic doē/ wāt ghy hebt genade ghe
uondē voor mijn oogen / eñ ic kenne v met name.

Mose sprac / Laet mi dā uwe heerlicheyt sien/
eñ hi sprac / Ic sal voor uwē aēsichte alle mijn goet D
thoonē / eñ ic sal latē aēroepē des HEERĒ naem Ro.ix/a
voor v/ Wien ic genadich bē diē bē ic genadich/ eñ
wien ic ōtferme / diens ōtferme ick Eñ noch sprac
hi/ ghi en cont mijn aengesichte niet siē/ Wāt geē
mensce en sal leuen/ die mi siet/ eñ noch sprack dye
HEERE/ Siet/ daer is een ruymte by my dair sul-
dy optē steē staē/ Als mine heerlichz voorbi gaet/
so sal ic v in des steens clouc legghē / eñ ic sal mijn
hant op v houdē / tot dat ic voorby ben / eñ als ick
mijn hant vā v doe / suldi mi achter nae sien / maer
mijn aensichte en sal niet ghesien worden

¶ Moses ontfanct ander tafelē vā den HERE
die hē sommighe insettingē vernieuwet / Daerna
coēt hi tottē volcke / dwelcke verschrict vā die
claerheyt zijns aēsichts Dat .xxxiiij . Capittel

Ende die HEERE sprac tot Mose / vhou-
det twee steenē tafelē / ghelijc dye eerste A
waren / dat ic die woordē daer op scriue deu.x/a
die in die eerste tafele warē / die welcke ghi ghebro
ken hebt/ Eñ weest morgē bereyt/ dat ghi vroech
optē berch Sinai climt/ ende aldaer tot my coemt
op des berchs top/ Eñ en laet nyemādē met v op
comē datter nyemant ghesien en worde om aldē
berch/ Ooc geen schaep/ noch runt/ en laet teghē
ouer desen berch weyden.

Eñ Mose hyeu twee steenen tafelē ghelijc dye
eerste warē / eñ stont des smorghēs vroech op/ eñ
clam optē berch Sinai / so hē die HEERE gebodē
hadde/ eñ hi nā die twee steenē tafelē / in zijn hant/
Doē quā die HEERE / af/ in eēder wolcke/ eñ Mo
se ginc aldaer bi hē / eñ aēriep den naem des HE-
RĒN Eñ als die HEERE voorbi zijn aēsichte ginc
riep hi/ HEERE / HEERE Godt barmhertich/ eñ
genadich eñ lācmoedich/ eñ vā grooter genadē eñ
trou/ ghi/ die bewaert genade in duysēde lidt / eñ
vergeeft die misdaet/ ouertredinghē/ eñ sonde/ eñ
voor wien niemant ontsculdich en is / ghy dye dye B
misdaet der vaderē versuect op dye kinderen/ ende I
kints kiderē/ tot int derde eñ vierde lidt / Eñ Mo xxxiij.c
se neichde haestelijc totter aerdē/ eñ badt hē aē/ eñ
sprac/ HEERE heb ic genade voor uwē oogē geuō

dē/so gae die HEERE met ons/wāt het is eē hart
neckich volc/dat ghi onser sondē eñ misdaet/gena
dich weest/eñ laet ons uwe erfgoet wesen/ Eñ hi
sprac/Siet/ic sal een verbont maken voor alle dy
nē volcke/eñ ic sal teekenē doen/dier ghelijckē/dye
noyt ghesciet en sijn in allē landen/ende onder alle
volc/eñ alle tvolck/daer ghi onder zijt/sal sien des
HEEREN werc wāt vreeselic salt zijn/dat ick met
v doen sal/Hout dat ic v hedē ghebiede/Siet/ic sal
voor v vdriuen die Amoritē/Cananitē/Hethiten
Pheresiten/Heuiten/ eñ Iebusiten/ Wacht v dat
deu vij.a ghi niet en maect eenich verbont met den inwoon
ders vā dien lāde/daer ghi in come sult/dat si v nz
een argernis en wordē/maer hare outaren worpt
om/eñ hare gopilers breect/hout af hare bosschen/
eñ ghi en sult geē vreēde godē aenbidden/ wāt dye
HEERE heet een zeloors lief hebbere / om dat hy
eenzeloors God is daeromme/Wat waert bi alsoo
dat ghi een vbont met des lants inwooders maec
3.re.xi.a te/Als si dan hoererē met hare godē/eñ haren go=
den offeren/dat si v dan nyet en roepē te gaste/eñ
dat ghi dā vā harē offere eet/eñ uwē sonen wiuen
neemt/van haren dochteren/eñ als die wiuen dan
hoereren met haere goden/ datse uwe sonen oock
doen hoereren met hare goden

Ghi en sult gheen gegotē godē makē/Die fee
C ste des ongheheefs broots suldi houdē/seuē daghen
suldi ongheheeft broot eten/so ic v ghebodē hebbe/
omtrent der tijt des maents Abib/wāt inder selfs
der maēt Abib/sidi wt Egipten ghetrocken/Alle
dat sijn moeder eerstwerf ontdoet/dat manlick is
dat sal mijn zijn/vā alle uwe vee/dat zijn moeder
eerstwerf ontdoet/het si osse/oft schaep/Maer die
eerstgeboren des ezels suldi met eenē scape lossen/
maer en lostijs niet/so suldijt doodē/Alle eerstghe=
boren uwer kinderen/suldi lossen.

Eñ dat niemant ydel voor mi en openbare.

Ses daghen suldi arbeyden/den seuenden daech
suldi vieren/beyde met ploegen ende met oosten/
Die feeste der weken suldi houden met den voor
vruchten des tarwen oogst / Eñ die feeste des in=
uoeringē/als dat iaer om is/ Driemael in een iaer
sal alle mans nae openbaren voor den Heerder
den HEERE/eñ den God van Israel.

Als ic die heydenē verdriuē sal voor v aēsichte/
eñ v palē verbreedē sal/en sal niemāt v lāt begerē/
D die wijle ghi op gaet driemael indē iare/om te o=
pēbaren voor dē HEERE uwē Godt/Ghi en sult
nz offerē tbloet mijns offers/op dz ghehee ft broot
Ende dat offer des Passah feeste en sal niet ouer
nacht bliuē tot des morgens/Die eerstelinge vādē
eerstē vruchten ws ackers/suldi in thuys des HE
EREN ws Gods brengē/ Ghi en sult dat bockē
niet koken/alst noch aen zijn moeders melck is

Eñ die HEERE sprac tot Mose/ Scrijft dese
woordē want na dese woordē heb ick met v eñ met
Israel een vbont gemaect/Eñ Mose was aldaer
bi dē HEERE veertich dagē/eñ veertich nachten/
eñ en adt gheē broot eñ en dranc geē water/Eñ hi
screef op die tafelē sulcken vbont/die thiē woordē

Als Mose vandē berge Sinai ginc/had hi dye
twee tafelē des ghetuyghenis in zijn hant/ende en
wist niet/dat die huyt zijs aensichts glinsterde/om
dz hi met hē gesprokē hadde Eñ als Aarō eñ alle
die kinderen vā Israel sagen dat die huyt zijns aen=
sichts glinsterde/so vreesdē si by hem te comen.

Doen riep haer Mose eñ Aaron/eñ alle die op
perste der gemeynten keerdē tot hē/eñ hi sprac mz
hen Daer na quamē alle die kinderē vā Israel tot
hem/eñ hi ghebood hen al dat dye HEERE met hē
ghesproken had/opten berch Sinai/ Eñ als hi sijn
redene voleynt hadde/leyde hi een decsel op sijn aē
sicht/Eñ als hy inginc voor den HEERE/om met
hē te spreken/dede hijt decsel af/ tot dz hi weder wt
ginc. Eñ als hi wt quā/eñ sprac mettē kinderē van
Israel/al dat hem gebodē was/so sagen dā die kin 2.co iij.e
deren van Israel sijn aenghesichte aen/ hoe dat die
huyt sijns aengesichts glinsterde/ so dede hi dz dec=
sel weder op sijn aensicht/tot dat hi weder inginck
om met hem te spreken.

¶ Hier worden sommighe insettingen vertelt/en
de principalijck wat totten Tabernakel behoort
wort hier bestelt/ Tvolck brenct meer danmen be
hoeft/Hier worden oock constelijcke werckmees
ters gheoordineert.

Dat.xxxv.Capittel

A ANDe Mose vergaderde alle die ghe=
meynte der kinderen van Israel/ eñ
sprac tot hen/Dit ist dat die HEERE
geboden heeft/ dat ghi doē sult/Ses
dagē suldi v werc doen/den seuensten
dach suldi heylich houden/den Sabboth der rusten
des HEEREN/ so wie dat eenich werck daer inne
doet/die sal steruen. Ghi en sult gheen vier aenste=
kē inden Sabboth dach/in allen uwē wooningen

Eñ Mose sprac tot alle gemeyntē der kinderen
vā Israel/Dit ist dat die HEERE gheboden heeft/
Geeft onder v hefoffer dē HEERE/ alsoe dat een
yegelic wt vrijer herten brenge dē HEERE dē hef
offer/gout/siluer/metael/gheel side /schaerlaken/
roset root/witte side/eñ geyten hayr/roode rams
vellen/hemelsverwighe vellen/ende vueren hout/
olye totter lampen/ ende speccrie tot salf olye/eñ
tot goeden rueckwerc/ Onix eñ seer dierbaer ghe=
steente tot den lijfroc/eñ tot den borstlap

Eñ so wie onder v wijs vā herten is/dye come
eñ make dat die HEERE gebodē heeft/te wetene B
dē Tabernakel met zijnder tenten ende decsele/rin
gen/berderē/rijchelē/calomnē/eñ voetē/Dye arc=
ke met haren hantboomē/den/Ghenadē stoel/eñ
dat voorhancsel/Die tafele met harē hantboomē
eñ alle haer gereetschap/eñ dat thoonbroot / Den
cādelaer om te lichten/eñ sijn ghereetschap/eñ zijn
lampen/eñ die olye tot den lichte/Den rueckaltaer
met sinē hantboomen/Dye salf olye ende speccrie
tot den rueckwercke/Den doeck voor die duere
des Tabernakels/Dē brātoffer outaer met sinen
metalē rooster/hantboomē/ende alle sijn ghereet=
schap/Dat hātuat met sinen voete/Dat tapijt des
voorhoofs met sinen calomnen/eñ voeten/eñ den
doeck der dueren aent voorhof/Die naghelen des
Tabernakels/eñ des voorhoofs met haren zeylen
Die cleederē der officien tottē dienste indē heiligē
die heylighe cleederē des priesters Aaron/met zijn
der sonen cleederē tot den priesterdom

Doen ginc die geheele ghemeynte der kinderen
van Israel wech van Mose/ eñ een yeghelic bracht
zijns hertē gaue/ Eñ al wat si wt vrijē wille wou=
dē/brochtē si tot dē hefoffer den HEERE/tot den

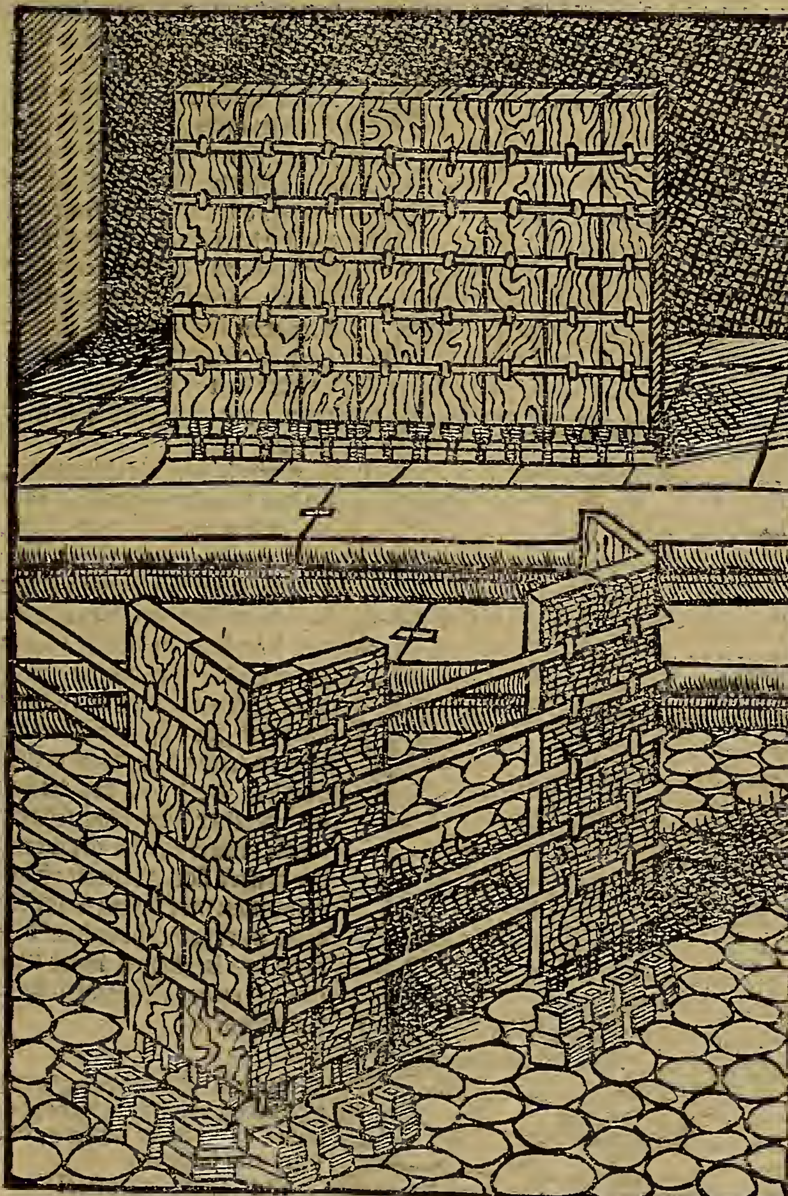
werckc der tenten des ghetuygenis/ende tot allen sinen dienste/ende totten heylighen cleederen/het brochten beyde man ende wijf/wie dat ghewillich van herten was/armringhen/oorringen/ ringhen gordels/ẽn alderley guldẽ iuwelẽ/daer toe bracht een yeghelick gout totten Weefoffer den HEE-RE/Ende wie dat gheel side hadde/schaerlaken/ roset root/witte side/ gheyten haer/ roode rams vellen/ende hemel blaus vellen/die brachtent/En de wie siluer /ende metael hadde/die brachtẽt totten Hefoffer den HEERE/ Ende wye ceeren hout bi hem vant/die bracht tot alderley werc des Gods dienst

Ende die wijse wiuen van herten/sponnẽ met haren handen/ende brochten haere spinwerck van gheelder siden/schaerlaken/ roset root/ ende witter siden. Ende die wijuen die hooch verstant hadden inder wijsheit/die sponnen gheyten haer/ Dye vorsten brochten Onixẽn dierbaer ghesteente tot den lijfrock/ende den borstlap/ende speceryen/ende olye tot den lichtuaten/ende tot salfolye/ ende tot den goeden roocwerc

Aldus brochten die kinderen van Israhel vrij- D
willich beyde man ende wijf/tot alderley werck/ dat die HEERE gheboden hadde door Mose/dat men maken soude.

Ende Mose sprac tot den kinderen van Israel siet/die HEERE heeft met namen gheroepen Bezaleel Vrijs soon/Hur soon was vanden geslachte Juda/ẽn hi heeft hem veruult metten geest Gods dat hi wijs/verstãdich/constich si tot alderley werc constelijck te arbeyden int gout/siluer/ẽn metael/ edel steen te snidẽ ẽn in te setten/hout te timmeren te maken alderley constelijc werck / ende hy heeft onderwijsinge in sijn herte gegeuen/met Ahaliab den soon/Ahisamach/vandẽ gheslachte Dan/hy heeftse met wijsen herten veruult/om te makẽ alderley werc/te sniden/ te wercken ende te steken/ met gheelder siden/ schaerlaken/ roset root/ ende witte side /ende met weuen/dat si maken alderley werc / ende consteliicken arbeyt verdincken/ofte vinden

¶ Hier wort vertelt wat si ghemaect hebben Dat.xxxvi. Capittel·

Doen wrochten Bezaleel ẽn Ahaliab/ ẽn al dye man- A
nen/ dye wijs van herten waren/dien dye HEERE wijsheyt ẽn verstant ghegeuen hadde/om te wetẽ hoe si alderley werc maken souden/tot den dienst des heylichdoms/ na alle dat dye HEERE gheboden hadde

Ẽn Mose riep Bezaleel ende Ahaliab ẽn alle die wijse mannẽ van hertẽ/die die HEERE wijsheit ghegheuen hadde int herte / te weten /alle die hen ghewillichlijck gheboden waren/ ẽn daer toe quamen/om te arbeyden aendt werck/ẽn si namen met hen van Mose alle Hefofferen/ dye dye kinderen van Israel brachten tot dẽ werc des dienstes des heylichdoms / op datter gemaect werde want si brochten alle morgen haer gewillighe gonste tot hem

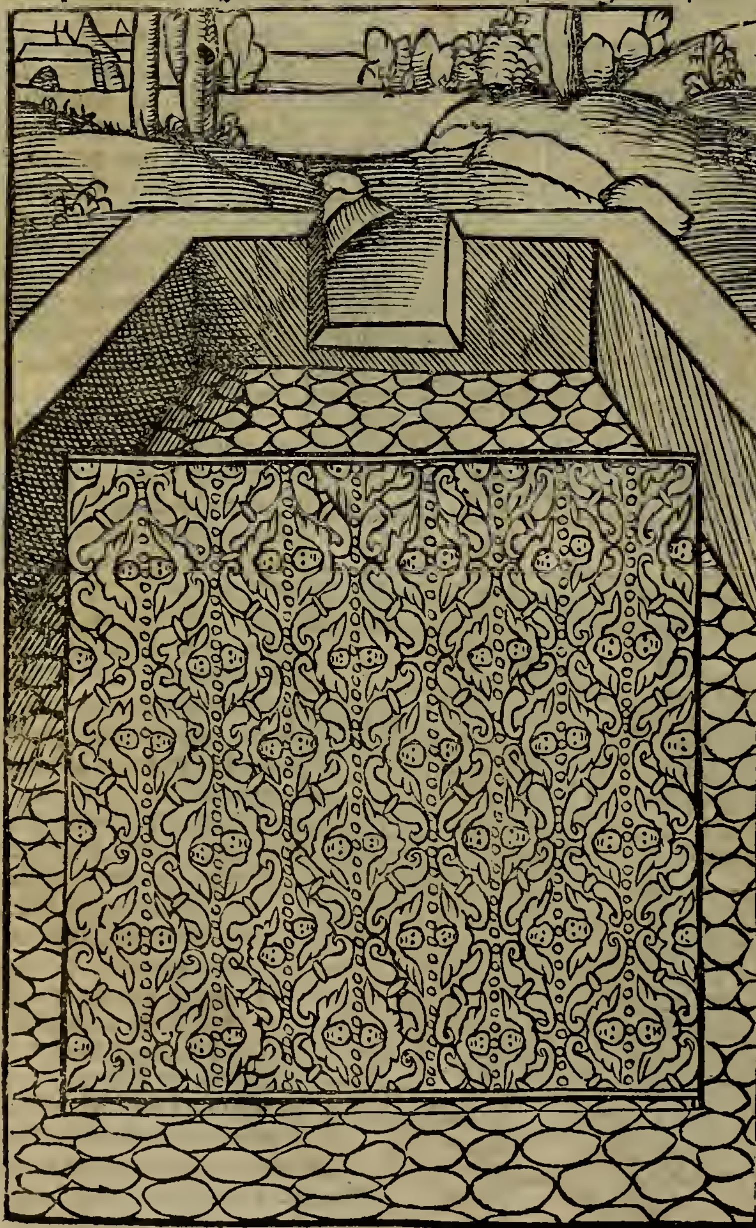
Ẽn doẽ quamẽ alle die wijse die aent werc des heilichdoms wrochtẽ/eẽ yegelic van sinen wercke dat hy maecte ẽn spraken tot Mose/Dit volc brengt te vele/ meer dan tot dẽ werck des diensts van noode is /dz dye HEERE gheboden heeft te maken/Doen geboot Mose/datmen liet roepen /al omme door den legher

Niemãt en brenghe meer toe/totten vercoffer des heylichdoms / doẽ wert dẽ volcke verbodẽ te brẽ ghẽ/want alle dinc waster ghenoech tot allen wercke datter te maken was/ende noch daer ouer

Also maectẽ alle die wijse mannẽ vã hertẽ onder die arbeyders aent werc dẽ Tabernakel/ thien
B gardinẽ van witter getweernd sidẽ / geelder siden scharlaken/roset root/Cherubim constelick/Dye lencte eender gardinẽ was. xxviij. ellẽ/ die breede vier ellẽ/ eñ warẽ alle van eender matẽ/eñ hi hechtede vijf gardinẽ te samẽ / deẽ aen die andere. Eñ hy maecte geele knopkens aen dẽ rant van elcker gardinẽ/ daer mede die een aen die ander hattede eñ hi maecte/ l/ guldẽ ringẽ/eñ voechde die gardinẽ met den ringskens die een aen die andere te samen dattet een Tabernakel wert.

C Eñ hi maecte elf gardinen vã geytẽ hayre /om te decken die tente des Tabernakels/dertich ellen lanc/ ende vier ellen breet/ alle in eender matẽ /en de hi voechdese haerder vijf tsamẽ op een side / eñ ses tsamen op die ander side /eñ hi maecte vijftich knoopkẽs aen elcke gardine aenden rãt /daer mede dat si tsamẽ ghehecht werden/ ende hy maecte vijftich metalẽ ringskens / daer mede dat dye tente tsamẽ in een geuoecht worde / Ende hi maecte een decsel ouer dye tente van roode rams vellen/ Ende daer ouer noch een decsel van hemels blau vellen.

Ende hi maecte barderen totten Tabernakel van buerẽ houte/rechtstaende/een yghelijc thien ellen lanc /ende anderhalf elle breect/ende aẽ yegelijcken twee haecrkens /daer mede dat dye een aẽ die ander geset wert/dat der seluer berderẽ twintich stonden zuytwert / eñ maecte veertich siluerẽ voeten daer onder / onder elck bart twee voetẽ aẽ sine twee hoecrkẽs. Aldus ter ander sidẽ des Tabernakels tegent noordẽ/ maecte hi oock twintich berderen/ met veertich siluerẽ voeten/ onder elck bert twee voetẽ / Maer achter aen den Tabernakel tegent westen /maecte hi ses berderẽ / eñ twee ander op die hoeckẽs des Tabernakels achter aẽ/ dat elck bardt met sinen hoecbarde/ van onder op voechde/Ende bouen aent hooft tsamẽ quamen/ met eender scroeuẽ /datter acht barderen werden ende sesthien siluere voetẽ / onder elcken barde twee voeten

Eñ hi maecte rijchels van bueren houte/ vijf tot den barderen opter eender siden des
D Tabernakels / ende vijf opter ander siden/ ende vijf achter aen teghent westen/ Ende hy maecte dye rijchelẽ/ dattet aen die barderẽ door wech ghestoten wert / vã dẽ eenẽ eynde tot dẽ anderen/eñ hi ouertooch de berderen met goude / Maer haer ringen maecte hy vã goude / tot den rijchelen / ende hy ouertooch dye rijchelen met goude

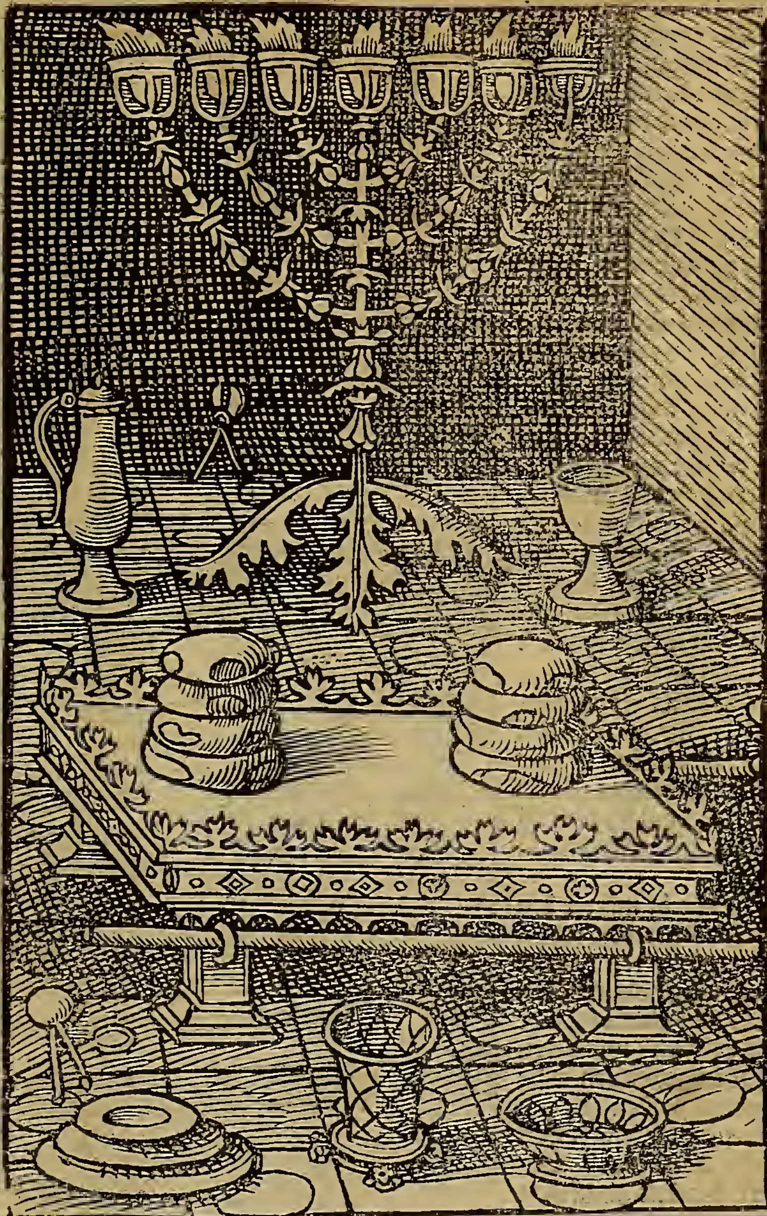
Ende hi maecte Cherubim op dat voorhanghende cleedt/ constelijck van ghelder siden. schaerlaken /rooset root/ ende getweernde witte side/ Ende hi maecte daer toe vier calomnen van bueren houte/ ende ouertrockse met goude / ende haer coppen van goude / ende daer toe goot hy vier siluerẽ voeten /ende hy maecte een en doeck in dye duere der tenten van geelder siden /van schaerlaken /rosetroot eñ getweern der witter sidẽ/ghesticᵗ/ eñ vijf calomnen met haren hoofdẽ/ ende ouertooch hare hoofden ende dat verheuen werc met goude/ ende vijf metalen voeten daer aen

¶ Van die Arcke des ghetuyghenissen met haren hantboomen/ ende meer andere/ dat daer toe be hoort

Dat.xxxvij.Capittel

nde Bezaleel maecte
A de arcke vā
vueren hou
te.ij.ellen eñ
eē halue lanc/andhalue el
le breet eñ hooch eñ ouer
trocse met louterē goude
vā binnē eñ vā buytē / en=
de hi maecte haer om eñ
om eē guldē croō/eñ goot
daer.iiij.gulden ringē aen
haer.iiij.hoecken / op elc=
ke side.ij.Ende hi maecte
hantboomen van vueren
houte eñ ouertrocse met
goude/eñ hi stacse in die ri
gē aē die sidē vād arcken/
datmense dragen machte

Eñ hi maecte dē Gena
B dē stoel van louteren gou
de.ij.ellē eñ eē haluē lanck
eñ andhalf elle breet/ende
hi maecte. ij. Cherubim
van gesuyuert ghout/aen
die.ij.eynden des Ghena
dē stoels/een Cerub aē dz
eē einde/dē anderē aē dan
der einde/Eñ die Cheru=
bim breidē wt hare blue=
gelē van bouē ouer eñ dec
ten also den Genadē stoel
eñ hare aensichtē stōdē te=
gen malcanderē/eñ sagen
op den Ghenaden stoel

Eñ hi maecte die tafele
van vuerē houte / twee el
lē lanc/eē elle breet/ eñ an
C dhalf elle hooch / eñ ouer=
trocse mz louteren goude/
eñ hi maecte daer ouer al=
omme eē gulden croonkē
ende die lijsten maecte hi alom een hācbreet hooch
ende hi maecte ond die lijsten alom een guldē croō
ken/Ende hi goot daer toe vier gulden ringen/ eñ
dedese aen die vier hoecken aen die voeten vast aen
den lijste/dat die hantbomen daer inne souden zijn
daer mede datmen die tafele soude moghen dragē/
Ende hi maecte die hantboomen van vueren hou=
te/eñ ouertrocse met goude datmen die tafele daer
mede soude dragen/Ende hi maecte ooc van loute
ren goude die iuweelen totter tafelen/scotelen/sca
len/bekers ende kannen/daer mede datmen wt eñ
inne gote

Eñ hi maecte den kandelaer vā louterē geslegē
goude/eñ dz maecsel was met armkens/ koppen/
knoopen/ende bloemen/Ses armkens gingender
ter siden wt/ter elcker siden/drie armkens/drie cop
pen/gelijc die amandel noot/waren aen elc armkē
met knopen ende bloemen/Aenden candelaer wa
ren vier coppen/met knopen ende bloemen/onder
twee armen eenen knoop/haer knopen ende armē
quamen wt den schacht/ende het was al ghesmeet
louter gout/Ende hi maecte die seuen lampen mz
haren keers snutters/ende bluswaten van louteren
goude/van eenen talent gouts/maecte hi den can=
delaer/ende alle zijn gereetscap.

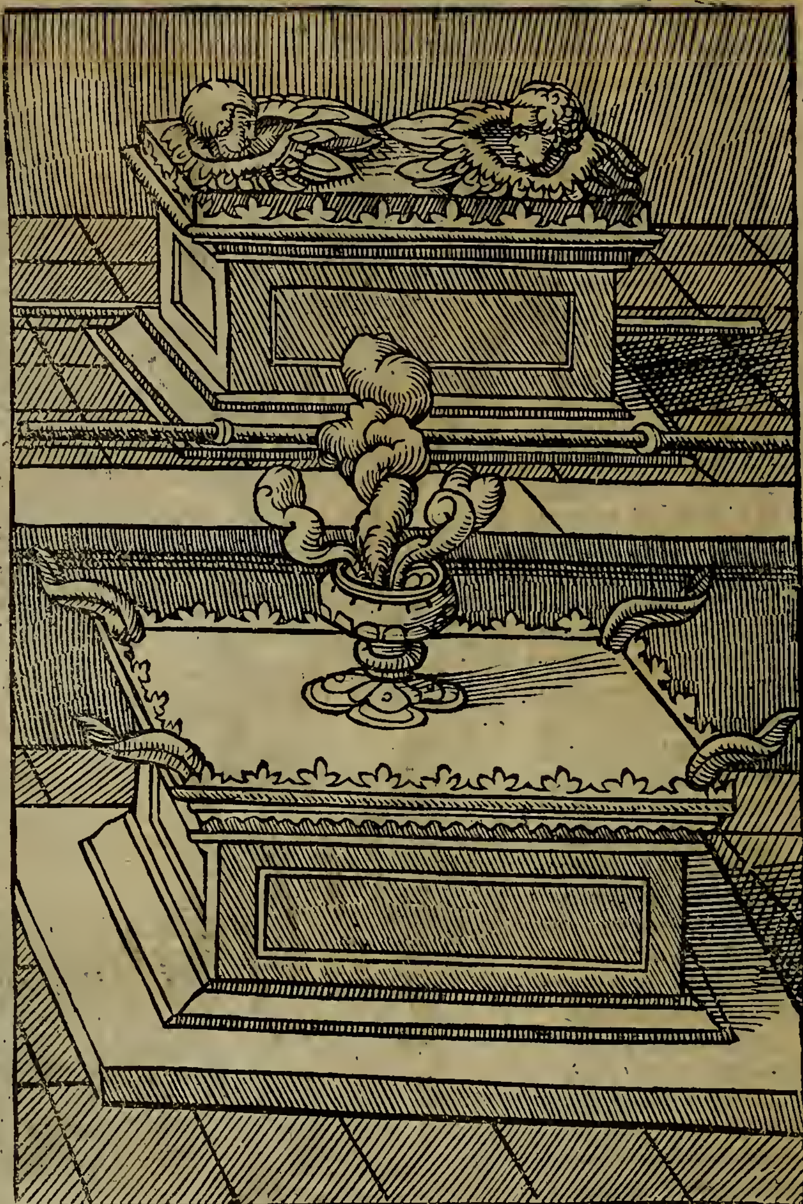
Hi maecte ooc den ruer outaer van vueren hou
D te/een elle lanc ende breet/gelijc viercant/eñ twee
ellen hooch/met sinen hoornen/ende ouertooch hē
met louteren goude/ende oock die plate/ende sine
keeringen al om/ende zijn hoornen/eñ maecte een
croonken alom van louterē goude/eñ twee guldē
ringen onder dat croonken/aen beyde die siden/dz
men hantboomen daer in dede/ende hem daer me
de droech/maer die hantboomen maecte hi vā vue
ren houte/ende ouertrocse met goude.

Ende hi maecte die heylige salf olye/ende rueck=
were van reynder specerien/na der apotekē const
Vanden brantoffer outaer/ende met zijnē toebe
hoorte.

Dat.xxxviij.Capittel

nde hi maecte den brātoffers outaer
A van vueren houte/vijf ellē lanc ende
breet gelijc viercāt eñ drie ellē hooch
eñ hi maecte vier hoornen/wt comē=
de vanden.iiij.hoecken eñ ouertrocse

met metale. Ē hi maecte alderley ghereetschap tot den outare / sie pottē scuppen/ beckens / crauwels vuerpannen / ende al van metalen/ Ende hy maecte aendē outaer enē rooster/ gelijc een nette/ van metale al omme van ondē op tot aen die middē des outaers / ē hi goot vier ringē aē die vier hoeken des metalē roosters tot den hantboomen/ Die selue maecte hi van vueren houte/ende ouertrocse met metalen platen ē hi dedese in die ringen/aen die siden des outaers/ datmen dē outaer daer mede soude dragen ende hi maecte den outaer van wt ghehoolden berderen

B Ē hi maecte dat hātuat van metale/ Ende sinen voet ooc van metale op die plaetse der heerinnen/ die voor die duere dē tenten des getuygenis laghen.

Heerinnē warē deuote oft geestelijcke bisonder de vrouwen

Ende hi maecte den voorhof tegen die zuyt side maecte hi een voorhāgende cleet hondert ellen lanc/ van ghetweernder witter siden / met haren twintich calomnen/ende twintich voeten van metale maer die hoofden ē tgesneden werck van siluere/ des selfs ghelijcken tegent Noorden/ hondert el lē met twintich calomnen ē twintich voeten vā metale/ maer hare hoofden ē dat verheuē werc vā siluere/ Tegen dē westen/ vijftich ellen met thien calomnē ē thiē voetē maer hare hoofden ē verheuen werc van siluere Tegen den Oosten vijftich ellen/ vijfthien op elcke side der poorten aenden voorhof/ met drie calō nen/ ende drie voeten/ dat alle die gespannen cleederen des voorhoofs waren van witter ghetweernd siden/ ē die voeten der calomnen vā metale / ende haer hoofden ende verheuen werc van siluere/ also dat haer hoofden ouertrocken waren met siluere/ maer tverheuen werc was silueren aen alle die calomnen des voorhoofs

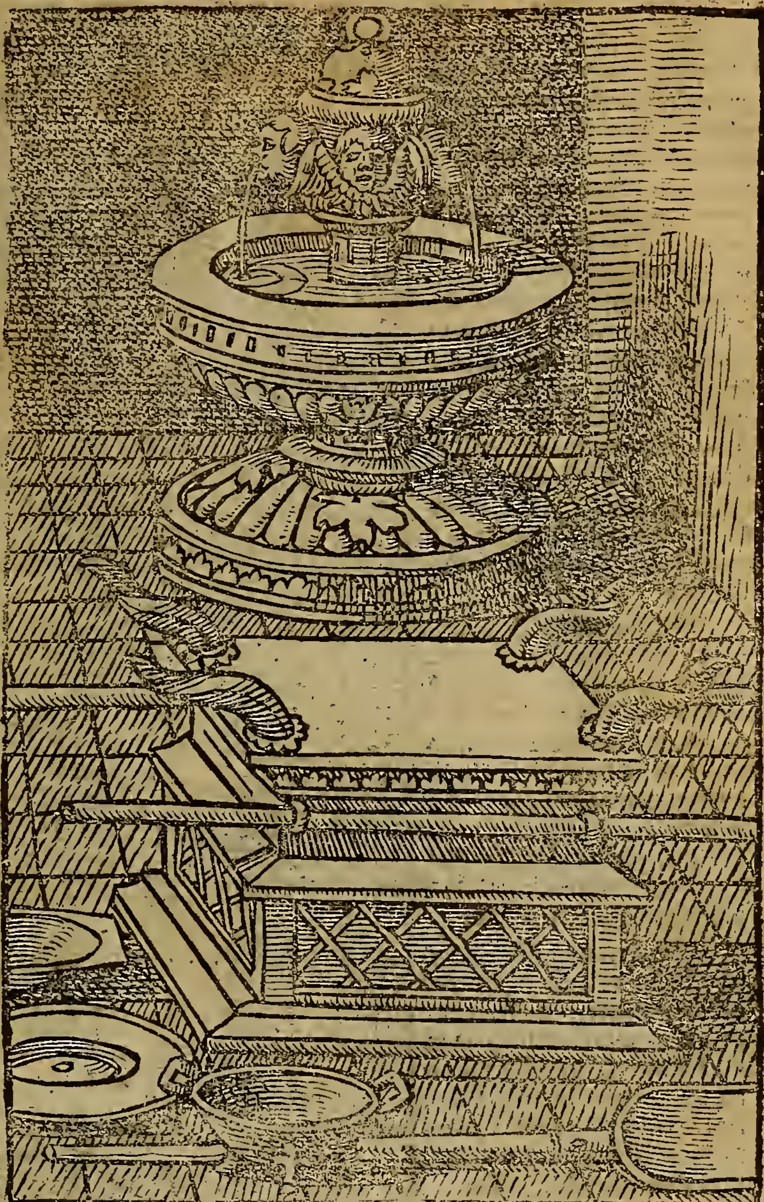
Ē den doec in die poorte des voorhofs maecte hi gestict van geelder siden/ scaerlaken/ rooset root ende getweernder witter siden/ twintich ellen lanc ende vijf ellen hoge nae die mate des hanghenden cleets des voorhoofs/ Daer toe ooc vier calomnen met vier voeten van metale/ ende haer hoofden vā siluere/ ende haer coppen/ ende tverheuen werck ouertrocken met siluere/ Ende alle die nagelē des Tabernakels ende des voorhoofs rontomme waren van metale.

Dit is nv die somme der gereetscappen vanden Tabernacule des getuigenis die vertelt is so Mose geseyt heeft/ tot den Gods dyenste der Leuiten/ ondē dye hant Ithamar Aarons des priesters soon dye Besaleel dye soon Vrijs des Hur soon vanden ghestachte Juda maecte/ alsoe dye HERE Mose gheboden hadde/ Ē met hē Ahaliab die soon Ahisamach vanden geslachte Dā/ die was een meester van sniden/ vā te wercken/ ende te sticken met geelder siden/ scaerlaken/ rosetroot/ ē witter siden. D

Alle dat gout dat verwrocht is in alle desen wercke des heylichdoms dz daer tot Weefofferen ghegeuē wert/ dat is negenentwintich talenten/ seuen hondert ē dertich Sikel/ na den Sikel des heylichdoms Dat getal des siluers dat vā der gemeynten quam/ dat was hondert talenten/ duisent seuen hō dert/ vijfentseuentich Sikels/ na den Sikel des heilichdoms/ So menich hooft also menighen haluen Sikel/ na den Sikel des heylichdoms van allen die getelt worden vā twintich iaren aen/ ē daer ouer

ses hondert mael duysent. iij. du
sent. CCCC. en vijftich
Van die hondert talenten sil=
uers gootme die voete des hey=
lichdoms/ en die voete des voorge
spane cleets/ hondert voete van
hondert talenten/ een talent tot ee
nen voete/ Maer van die dusent/
seuen hondert/ en. lxxv. Sikels
werden ghemaect die hoofden der
calomnen/ en hare coppen versil
uert/ met haer verheuen werc.
Dat weefoffer des metaels
lxx. talenten/ twee dusent en vier
hondert Sikels/ daer af werden
gemaect die voeten in die duere
der tenten des getuychnis/ en den
metalen outaer/ en den metalen
rooster daer aen/ en alle die ghe
reescap des outaers/ en ooc dye
voeten des voorhofs rontomme
en die voeten der poorten des voor
hofs/ en alle die nagelen des Ta=
bernakels/ en alle die naghelen
des voorhofs rontomme

Van den priesterliken cleederen
hoe die gemaect werden
Dat/ xxxix. Capittel.

A Van gheelder siden/
scaerlaken/ en roset
root maecten si Aa
rons officie cleede=
ren/ om te dienen it
heylichdom/ soe dye HEERE Mo
se geboden hadde.
En hi maecte den lijfroc van
goude/ van gheelder siden/ scaerla
ken/ rosetroot/ en ghetweerndn
witter siden/ ende hi sloech dat
gout/ ende sneet die draeyen/ dz
ment verwercken conde onder
de gheel side/ scatlaken/ rosetroot/ en witter siden/
en maecte datmen den lijfrooc op beyde siden aen die
zoomen tsamen haecte/ en sinen gordel was na der sel
uer const en werc/ van goude/ geelder siden/ schaer=
laken/ rosetroot/ en getwernder witter siden/ soo
die HEERE Mosi geboden hadde
B En si maecten twee Onix steenen/ alomme in
gout beslagen/ en daer inne gegrauen die namen der
kinderen van Israel vanden steensniders. En hi hechte
se op die scouderen vanden lijfroc/ om datse den kin
deren van Israel steenen der gedachtenissen zijn sou
den soe die HEERE Mosi geboden hadde
En si maecten den borstlap na der const/ en na
den wercke des lijfrocs/ van goude/ geelder siden/
scaerlaken/ rosetroot/ en getweernder witter siden
C also dat hi vierCant en dubbel was/ een hant lanck
en breet/ en vuldenen met vier rijen van steenen
Die eerste rije was een Sardus/ Topasion/ ende
Smaragdus. Die ander rije was een Robijn/ Sa=
phier/ en Dyamant. Die derde rije een Lincurius/
Achates/ en Amethistus. Die vierde rije een Tor
koys/ Onix ende Jaspis/ en si waren in die rijen
al in gout beslaghen/ rontsomme. En dye steenen
stonden na die. xij. namen der kinderen van Israel
In elcken eenen naem gegrauen vanden steensnij
ders/ na hare twalef geslachten.
En si maecten aenden borstlap gewrongen ke
tenen van louteren goude/ en twee ghulden haec
ken/ ende twee gulden ringen/ ende hi hechte dye
twee gulden ringhen/ op die twee hoecken des borst=
laps. Ende die twee gewrongen ketenen deden si
in die twee ringhen/ op die hoecken des borstlaps/
maer die twee eynden der gewrongender ketenen/
deden si aen die twee haecken/ en hechtense aen dye
twee hoecken des lijfrocks/ teghen malcanderen
ouer
D Ende si maecten twee ander gulden ringhen/
en hechtense aen die twee ander hoecken des borst=
laps aen sinen rant/ daert buyten opten lijfroc me=
de hanct. Ende si maecten twee ander gulden rin=
ghen/ ende si hechtense aen die twee ander hoecken
des lijfrocs/ teghen malcanderen ouer/ bouen op
den lijfroc/ daer hi tsamen coemt/ dat den borstlap
met sinen ringen/ aen den rinck des lijfroocks ghe
knoopt wert met eenen gheelen snoere/ dat den
borstlap opten lijfroc vast aenlaghe/ ende niet los

en werde banden lijfrock/so de HERE Mosi gheboden hadde
Eñ hi maecte den siden roc totten lijfroc/gewrocht heel vã gheelder siden/eñ dat hooftslop middē daer in/eñ om dat hooft slop enen boort/om dattet niet schorē en soude/eñ si maecten onder aen dē soom granaet appelē vã gheelder siden scharlaken roset root/eñ getweernder witter siden/eñ si maectē bellen vã louterē goude/die dedē si tusscē die granaet appels/rōt om aen den soon des sidē rocs/aldus/enē granaet appel/eñ dan een belle/eñ dã weder enē granaet appel/eñ dã noch eē belle/so al rōts omme/om daer in te dienē/so die HERE gheboden hadde.
E Eñ si maectē ooc den engen roc vã witter siden ghewrocht/ voor Aaron eñ voor sinen sonē/ eñ den hoet van witter sidē/eñ die schoone huyuen van witter siden/eñ die broecken vã wittē getweernden lijnwade/eñ den gestictē gordele van getweernder witter siden/gheelder sidē/ scaerlakē/roosetroot/so die HERE Mosi beuolen hadde
Si maecten oock die voorhooftplate aē die heylighe croone/van louteren goude/ende si groeuen die heilicheit des HERE met ghescrift daer inne/ eñ bonden een gheel snoer daer aen/datse van bouen aen den hoet gehecht wert also die HERE Mosi gheboden hadde.
F Aldus wert alle dat werc des tabernakels/eñ der tentē des getuygenis volmaect. Eñ die kinderen van Israel dedent al dat die HERE Mosi geboden hadde/eñ brochten den tabernakel tot Mose die tente/eñ alle haer gereetscap/ringhē barderen/righelen/calomnē/voeten/dat decsel vanden rooden rams vellen/eñ tdecsel vandē hemel blau vellen/eñ dat voorhangēde cleet/ die arcke des getuygenis/met haren hantboomen/den Genaden stoel. Die tafele met alle haer gereetscap/met die thoonbroodē/den candelaer metten lampen toebereyt/eñ alle sijn ghereetschap/ ende olye tot den lichte. Den guldē outaer/ende dat rueckwerck den doeck in die duere der tenten. Den metalē outaer
G ende zijn metalen roosters/met sinē hantboomen eñ alle zijn gereetschap/dat hantvat met sinen voeten. Dat voorhangende cleet des voorhoofs/mz sinen calomnen eñ voeten. Den doeck in die poorte des voorhoofs/Met sinen seylen ende naghelen.
Ende alle die gereetschap tot den dienste vãden tabernakel der tenten des ghetuygenis. Aarons des priesters officie cledren/ om int heylichdom te dienen/ende ooc zijnder soonē cleederen/om dz si priesters officie dedē. Die kinderē vã Israel dedent altemael/alsoot die HERE Mosi beuolen hadde in alle desen dienste. Eñ Mose aensach alle dat werc dat sijt deden/so die HERE gheboden hadde/ende hi gebenedijdese.

¶ Die HERE beueelt Mosi die tēte op te rechten/Ende alle dinc daer inne te ordineren eñ toe te bereeden

Dat.xl.Capittel

Ende die HERE sprack met Mose/ segghende. Ghi sult den tabernakel der tenten des getuyghenis oprechten/in den eersten daghe der eerster maent. Ende ghy sult die arcke des ghetuyghenis daer inne setten/ende dat voorcleet voor die arcke hanghen. Ende ghi sult die tafele daer inne brenghen/ende toe bereyden/ende den candelaer daer stellē/ende die lampen daer op setten/Ende den guldē rueck outaer suldi voor dye arcke des ghetuyghenis setten/ende in die duere des tabernakels suldi den doecke hanghen. Den outaer des brantoffers suldi setten voor die duere vanden tabernakel der tenten des ghetuyghenis/ A

ende dat hantvat suldi setten tusschen die tente des
ghetuichnis/ende den outaer/ende doen daer wa=
ter inne/ende stelle de voorhoof daer omme. En
de doeck op hangen in die duere des voorhoofs
Ende ghi sult die salfolie nemen/ende den Ta
bernakel/ende al dat daer inne is/saluen/ende ghy
sulten wijen/met alle sine ghereetschap/op dat si
heylich sijn. Ende ghi sult den brantoffer outaer
salue/ende alle sijn ghereetschap/ende wijen hem/
dat hi dat alder heilichste si. Dat handtvat ende zijn
voeten suldi oock saluen ende wijen.
Ende ghi sult Aaron ende sine sonen voor dye
B duere der tenten des ghetuygenis brenghen/ende
met water wassche/Ende ghi sult Aaron dye hey=
lighe cleederen aen trecken/ende saluen ende wijen
hem/dat hi mijn priester si/En ghi sult sine sonen
daer oock brenghen/ende den enghen rock suldy
hem aendoen/ende saluense ghelijcker wijs dat ghi
haren vadere ghesaluet hebt/dat si mijn priesters
sijn. Ende dese saluinghe sullen si hebben tot eenen
eewige priesterdom/bi haren nacomelinghe. En
Mose dedet alsoo als hem die HEERE gheboden
hadde
Aldus wert den Tabernakel op gherecht inden
tweede iare/inde eerste daghe des eersten maents/
Ende alse Mose oprechte/stelde hi die voete ende
die barderen/ende rijchelen/en hi rechte op die ca
lommen/ende spreyde die tente wt bouen den Ta
bernakel/ende hi leyde dat deccsel der tente bouen
daer op/so die HEERE hem gheboden hadde
Ende hi nam dat ghetuyghenis/ende leydet int
C die arcke/en hi dede die hantbomen aen die arcke/
ende hi dede den Genade stoel boue op die arcke/
en hi bracht dye arcke inden Tabernakel/ende hy
hinck dye gordijne voor dye arcke des ghetuyghe
nis/so hem die HEERE geboden hadde
Ende hi stelde die tafel in die tente des ghetuy
genis/in dee side vaden Tabernakel noortwaerts
buyte voor dat voorhangende cleet/ende hi berey
de dat broot daer op/voor de HEERE/so die HE
RE Mosi gheboden hadde.
Ende hi sette de candelaer oock daer in teghen
die tafel ouer/inde suytside des Tabernakels.
En hi dede lampen daer op voor den HEERE/so he
die HEERE gebode hadde. Ende hi sette den gul=
de outaer daer inne/voor dat voorhagende cleet.
Ende hi maecte rueck daer op/van goeden rueck
werc soe hem die HEERE gheboden hadde. Ende
hinc den doeck in die duere des Tabernakels/met
den brantoffer outaer sette hi voor die duere van
den Tabernakel der tente des ghetuygenis. Ende
hi offerde daer op brantoffer ende spijsoffer/soe he
D die HEERE geboden hadde
Ende dat hantvat stelde hi tusschen dye tente
des ghetuyghenis ende den outaer/ende hy dede
water daer inne om te wassche. Ende Mose en
Aaron ende sijn sonen wiesschen haer handen ende
voeten daer wt/want si moesten haer wasschen/
als si in die tente des ghetuyghenis ghaen souden/
oft totten outaer comen/soe hen dye HEERE gebo
den hadde
Ende hi rechte den voorhof op/om den Taber
nakel/ende om de outaer al omme/ende hi hinck
dat cleet in die poorte des voorhofs

Also voleyndet Mose alle dat werc. Doen be=
decte een wolcke dye tente des ghetuyghenis/en
die heerlicheyt des HEEREN veruulde den Ta
bernakel/ende Mose en conde in dye tete des ghe
tuyghenis niet gheghaen/dye wijle dat die wolcke
daer op bleef/en die heerlicheit des HEEREN dye
wooninghe veruulde
Ende wanneer die wolcke den Tabernakele
liet/dan trocken die kinderen van Israhel ende reys
den. Alse die wolcke nyet en liet/dan en reysden si
niet/tot dien daghe toe datse haer op hief/wandt
die wolcke des HEEREN was sdaechs op den Ta
bernakel/en des nachts waster vier voor dye oo
gen van alle den huyse van Israel/alsoe langhe als
si reysden

Hier eyndt dat tweede boeck Exodus

Hier begint dat boeck Leuiticus opt He= breeusch Vaiikra

Van die ordinatie en gebruyck der brantofferen/
ten vee ofte voghelen Dat eerste Capittel

Nde dye HEERE A
riep Mose/en sprac met he
vader tenten des getuyghe
nis seggede. Spreect mette
kinderen va Israel/en segt
hen. Wie dat va v lieden of
feren wil die offere van den
vee/van den runderen ende van den schapen
Wilt hi een brantoffer doen van ossen. Soe of
fert een onbesmet manneken/voor dye duere der
tenten des getuygenis/om hem te versoenen voor B
den HEERE/en legghe sijn hant op des brantoffers
hooft soe sal hi versoent worde/dat hem God ghe
nadich worde. En hi sal dat ionge runt slaen voor
den HEERE/en die priesters Aarons sonen sullen
dat bloet brenghen/en sprengent al om/en om den
outaer/die voor die duere der tenten des ghetuyge
nis is. En die huyt sal vande brantoffer af ghetroc
ken worden/en het sal in stucken ghehouden wor
den. Ende Aarons sonen des priesters/sullen een
vier opten outaer maken/en hout daer bouen op
legghen/en sullen die stucken/te weten/thooft en
die crawey e op dat hout legghen/dat opt vier op
ten outaer leyt. Dat ingewant ende die schenckele
salme met watere wassche/en die priestere sal dat
al ontsteken op den outaer tot eene brantoffere
Oft wilt hi vanden lammeren/oft vanden gey
ten een brantoffer offeren/soe sal hi offeren een ia C
rich manneken sonder smette/en sal dat slaen voor
den HEERE/voor aen den hoeck des outaers te
gent noorden/voor den HEERE. Ende die prieste
ren Aarons sonen sullen dat bloet opten outaer al
om en om sprenghe/men salt in stucken houwen/
En die priester salse met den hoofde en die crawey
op dat hout/opt vier/dat op den outaer is legghen
Maer dat inghewant/ende die schenckele salmen

met watere wasscen. En die priester salt al offeren
eñ onsteken opte outaer/tot eenē brantoffer. Dat
is een offer dat wel rieect voor den HEERE.
D Maer wilt hi een brātoffer van voghelen den
HEERE offeren/so doet hijt van tortelduyuen oft
vā ionge duyuen. Eñ die priester salt tot dē outaer
brengen/eñ daer voor hem den hals af steke/dat=
tet op den outaer onsteke worde/eñ dat bloet la=
te wt bloeyen aenden wandt des outaers/eñ den
crop met den plumen salmen neffens den outaer
tegent oosten op den asschen hoop worpen/eñ hy
sal sijn vluegelen croken met niet afbreken. En
also salt die priester opte outaer opt hout legghen/
eñ dat vier ontstekē tot eenen brantoffer. Dat is
een offer dat wel rieect voor den HEERE
A ¶ Van spijsoffere met bloemen vā dē mele/ende
menigerley gebac/ongesuert   Capit.ij.

Is een siele den HEERE een spijsof=
fer doen wil/so salt van bloemen vā
den meel sijn/ende hi sal olie daer op
ghie ten/ende wierooch daer op leg=
ghen/eñ dat also brengen totten prie
steren Aarons sonen. Dan sal die priester sijn hant
vol nemen vanden seluē bloemen vanden mele/eñ
B olye/met al den wierooch/ende onstekent tot een
der gedachtenissen/opten outaer. Dat is een offer
die wel rieect voor dē HEERE. Datter ouerblijft
vandē spijsoffer/sal Aarons sijn/eñ sijnder sonen/
Dat sal dat alderheilichste sijn vanden offeren des
HEEREN
Maer wil hi een spijsoffer doen vā dat ghebac
ken is inden ouen/so neme hi eenen terwen koeck
C ongeheeft/met olye ghemengt Ende ongeheefde
bladen met olye ghestreken. Maer is uwe spijsof=
fer bet vant ghebacken inder pannen/soo salt van
ongeheefden bloemē mele met olie gemengt sijn/
ende ghi sullet in stucken deylen. Ende olie daer
op ghieten/so ist een spijsoffer. Maer is uwe spijs=
offere bet opten rooster ghebacken/so suldijt van
bloemen vanden mele eñ met olie maken. Ende
ghi sult dat spijsoffer dat ghi also maken wilt den
HEERE/tot den priestere brengen/die salt totten
outaer brenghen/ende des seluen spijsoffers hef=
fen tot een ghedachtenisse/ende ontsteken op den
outaer. Dat is een offer dat wel rieect voor dē HE
RE. Datter ouerblijft/sal Aarons eñ sijnder soo=
nē sijn. Dat sal dat alderheylichste sijn vanden offe
ren des HEEREN.
Alle spijsoffer die ghi den HEERE offeren
D wilt/suldi sonder gheheefde deech maken. Want
geen geheeft deech/noch gheen honich en sal daer
onder sijn. Dat den HEERE tot eenen offere ont=
steken worde. Maer tot dē offere der eerstelingen
suldise dē HEERE offeren. Maer op gheenen ou=
taer en sullen si comen tot eenen sueten ruecke
Alle spijsoffer suldi souten. Ende uwe spijsof=
fer en sal nemmermeer sonder sout des verbonts
ws Godts sijn/want in alle uwe offeren suldij
sout offeren
Maer wildy een spijsoffer den HEERE doen/
vanden eersten vruchten/so suldi die nieuwelingē
aenden viere droogen/ende cleyn stooten/ eñ al=
so suldi die spijsoffer uwer eerster vruchten offe=
ren/ende ghi sult daer olie op doen/ende wierooc
daer op leggen/so ist een spijsoffer   Ende die prie
ster sal van datter gestooten is/ende vander olien
met al den wierooch ontsteken/ tot een ghedach=
tenis. Dat is een offer den HEERE
¶ Van dootoffer/heyloffer/vredoffer/oft danc
offer/ende dat vette   Dat.iij. Capittel

Nde wilt hi offeren een dootoffer vā A
dē runderen/het si een osse oft coye/
soe sal hi offeren voor den HEERE
datghene dat sonder smette is/ ende
hi sal sijn handt op des selfs dootof=
fers hooft leggen/eñ doodent voor die duere der
tenten des ghetuygenis. Ende die priesteren Aa=
rons sonen/sullē dat bloet sprenghen/ al om ende
om op den outaer. Ende si sullen vanden dootoffe
re den HEERE offerē (te weten) alle dat vet des
ingewāts/ende die twee nieren/metten vette dat B
daer aen is/aendē lendenen/ende dat nette dat aen
die leuere is/ende ooc aen die nieren/ Eñ Aarons
sonen sullent ontsteken opten outaer tot enē brāt
offer/op dat hout dat opten viere leyt. Dat is een
offer dat wel rieect voor den HEERE
Is sijn dootoffer van cleyn vee/het si een man
neken oft een wijfken/soo salt sonder smette zijn
Ist een lammeken/so sal hijt voor den HEERE brē
ghen/ende sal zijn hant op des selfs offers hooft
legghen/ende doodēt voor die tente des ghetuych C
nis/ende Aarons sonen sullen dat bloet al om op
deen outaer sprengen/ende also vanden dootoffer
den HEERE offeren/te weten/ tvet/ den heelen
steert met den rugghe/ende dat vette dat dat inge
want bedect/met alle den vette des ingewandts/
ende die twee nierē metten vette dat aen die lende
nen is/eñ dat nette om die leuere/aen den nieren
daer toe. Ende die priester sal ontstekē opten ou=
taer tot eender spijsen des offers den HEERE
Maer ist dat een gheyte sijn offer is/eñ brengt D
hise voor den HEERE/soe sal hi sijn hant op haer=
hooft leggen/ende doodense voor die tente des ge
tuyghenis. Ende Aarons soonen sullen dat bloet
al om op den outaer sprenghen/ende hi sal daer af
een offer offeren den HEERE/ te weten / dat
vet dat dat ingewant bedect/ ende alle dat vet dat
aen dat ingewant is/ die twee nieren metten vet=
te dat daer aen die lendenen is ende dat nette dat
aen die leuere is/ende oock die nieren. Ende dye
priester salt ontsteken opten outaer totter spijsen
des offers/tot eenen sueten ruecke
Allet vet behoort den HEERE. Dat sal wesen
een ewighe sede bi uwen nacomelinghen/ in alle
uwe woninghē/dat ghi noch geen vet noch bloet
en sult eten
Van sondoffer des priesters/voor die gantse ge
meynte/des ouersten ofte bi eenē bisonderen per
sone.   Capittel.iiij

Nde die HEERE sprack tot Mose/ A
seggēde. Spreect mettē kinderē van
Jsrael eñ segt/als een siele sondicht/
wt onwetenheit/ aen eenich ghebot
des HEEREN dat si niet doē en soude/te wetē/ist
dat eē priester die gesalft is sondighet/ eñ doet dat
volc misdoē/die sal voor zijn zōde die hi gedaē heeft
enē ionghē verre brengē die sonder smette is/ dē He=
re tot eē zōdoffer. Eñ hi sal den verre voor de due=

te der tenten des getuychnis voor den HEERE
brengē/eñ zijn hant op des selfs hooft leggen/Eñ
B dodē voor den HEERE/eñ die priester die gesal
uet is/sal vā den bloede nemen/eñ brengent in die
tente des getuychnis. Eñ hi sal sinen vinger in dat
bloet doppē/eñ daer mede seuen mael sprenghen
voor den HEERE/voor dat hangende cleet/voor
dat heilige
Eñ hi sal vanden seluen bloede doē op die hoor
nen des rueconters/die voor den HEERE in dye
tente des getuychnis staet. Eñ al dat ander bloet
ghieten aen den boden des brantoffers outaers/
die voor der tentē duere des getuychnis staet. Eñ
al dat vet des sondoffers sal hy heffen/te weten/
dat vet dat dat ingewāt bedect/eñ al dz vet des in
ghewants/die twee nieren metten vette dat daer
aen is aen die lendenē/eñ dat nette dat aen die le=
uere eñ aen die nierē is/ghelijc als hijt heft van of
C fen inden dootoffere/eñ salt ontstekē op des brātof
fers outaere. Maer dat vel vāden verre met alle
den vleesche/met dē hoofde eñ schenckelen/eñ dat
ingewāt/eñ dat mest/dat sal hi al wech dragē buy
tē dē legere/in eē reyne stede/daermē die asscē scut
eñ salt verbernē op hout met viere
Eñ wanner alle die gemeynte vā Israel onwe
tēde sondigē sal/eñ dit daet is vbergē voor harē o
gē/dz si tegē enich vā des HEERē gebodē gedaē
hadden/dat si niet doē es soudē/eñ alsō haer scul
D dich maectē/eñ naemaels haer zondē bekendē/die
si gedaē hebbē/sullē si enen iongē verre daer bren
gen tot eenen sondoffer/eñ voor die duere der ten
ten des getuychnis stellē. Eñ die ouders vāder ge
meinten sullē hare hāden op zijn hooft leggē voor
den HEERE/eñ den verre doodē voor den HEE
RE. Eñ die priester die gesalft is/sal tbloet vādē
verre in die tēte des getuichnis brengen/eñ met si
nen vīger daer in doopen/eñ seuenmael sprengē
voor dē HEERE voor die gardijne/eñ hi sal vāden
bloede op die hoornē des outaers doē/die voor dē
HEERE staet in die tēte des getuychnis/eñ al dat
āder bloet aenden bodem des brantoffers outaer
gieten/die voor die duere der tenten des ghetuych
nis staet Alle zijn vet sal hi heffen/eñ optē outaer
ontstekē/eñ sal met den verre doen/so hi met den
verre des sondoffers gedaē heeft/eñ alsoe salse dye
priester vsoenen/so wordet hen vergheuen. Eñ hi
sal den verre buytē den legere brengen eñ vbernen
E so hi den eersten verbernde/dat sal dat zondoffer ō
gemeynten zijn.
Ist dz een prince zondicht/eñ doet tegen eenich
gebot des HEERē zijns Gods dat hy niet doen
en soude/eñ hem onwetelic sculdich maect/eñ daer
na zijn sonde bekent die hi gedaen heeft/die sal tot
eenen offer brengen eenen bock zonder smette/eñ
zijn hant op des bocs hooft legghen/eñ dooden hē
in die stede daermen den brātoffer doot voor den
HEERE/dat sal zijn sondoffer wesen. Dan sal dye
priester vanden bloede des sondoffers nemen met
sinen vīger/eñ op die hoornē des brantoffers ou=
taer doē/eñ dz ander bloet aenden bodem des brāt
F offers outaer ghieten. Maer alle dat vet sal hy op
ten outaer ontstekē/ghelijc als dat vet des dootof
fers/eñ alsoe sal die priester zijn zonden versoenen
so wordet hem vergeuen

Ist dat een siele vanden ghemeynen volcke on
wetende zondicht/doende tegē een vāden gebodē
des HEERē/dat si niet doen en soude/eñ haer
also sculdich maect/eñ daer nae haer sonde bekent
die si gedaē heeft/die sal tot enen offere brēgen eē
geyte sonder smette/voor die zonde die si ghedaen
heeft/eñ haer hāt op des sondoffers hooft leggen/
eñ doodent in die stede des brātoffers. Eñ die prie
ster sal vāden bloede met sinen vinger nemē/eñ op
die hoornē des outaers des brātoffers doen/eñ al
tbloet aenden bodem des outaers gieten/eñ allet
vet sal hi afdoen/gelijck hi dat vet des dootoffers
afdoet/eñ salt ontstekē optē outaer/tot enē sueten
rueke den HEERE/eñ alsoo salse die priester ver
soenen/so wordet haer vergeuen
Met brengt hi een lam tot eenen sondoffer/so
sal hi brengē een wijfken zonder smette/eñ leggē
zijn hant op des sondoffers hooft/eñ doodent tot
enē sondoffer/in die plaetse daermē den brātoffer
slaet. Eñ die priester sal vāden bloede nemen met
sinen vīgere/eñ op dē hoornē des brantoffers ou
taer doē/eñ allet bloet gieten aendē bodem vāden
outaer. Maer allet vet sal hy afdoen/so hi dz vet vā
den lāme des dootoffers dede/eñ sal dat opten ou
taer ontstekē/tot eenē offere den HEERE/eñ also
sal dye priester zijn sonde/die hi gedaē heeft versoe
nen/so wordet hem vergeuen

¶ Wat geoffert sal worden voor valsch sweeren
voor een dwalinge oft voor een onwetenheit.

Dat. v. Capittel

SOndicht eē siele horende eenē vloeck A
eñ hi des getuygeis/oft heeft hijt ge
sien oft geweten/eñ en heuet niet te
kennen gegeuē/die is eēder misdaet
sculdich. Oft als een siele yet onreins
raect/het si eē aes vā eenen onreinen diere/oft vā
eender beestē/oft vā eenich gewormte/eñ en wilt
niet/die is onreynen heeft haer sculdich gemaect
Oft als hi een onreyn mēsche raect/in wat onrey
nicheit eenich mensche ontsuyuert mach worden/
eñ vergetet/eñ hi wordet daer na bekennende die
wort sculdich. Ofte als eē siele sweert/dattet haer
wten monde gaet/quaet ofte ghoet te doene/hoe B
dattmē sweerē mach/eñ vergetet/eñ wordet daer
na bekennende/die heeft haer aen die versuymtijs
sculdich gemaect
Alst nv coēt dat hi hem hair der versuimtijs scul
dich gemaect heeft/eñ wordet bekēnēde dat hi ghe
sondicht heeft/so sal hi voor dese sine zonde dye hy
gedaen heeft/dē HEERE brengen vander cudden
een schaep oft geyte die ghedragen hebben/tot ee
nen sondoffere/so sal hē die priester der zondē ver
soenen/Eñ en vermach hi geen schaep/so brenge
hi den HEERE voor zijn sult die hi gedaen heeft/
twee torteldūuē oft twee ionge duuē/eene tot ee
nen sondoffer/die āder tot enē brātoffer/eñ brēge
se dē priester/die sal deerste vereydē tot eenē sond
offer/eñ haer daer voze dē hals afstekē/eñ dē hals C
niet afbrekē/eñ sprengē mettē bloede aendē wādt
vādē outaer/eñ latē dz bloet datter ouer blijft/aē
den bodem des outaers bloeyē/dat is dat sondof
fer. Die ādere sal hi tot een brātoffer bereyden na
sinē rechte/Eñ also sal hē die priester zijn sonde ver
soenē die hi gedaē heeft/so wordet hem vergeuen

Maer en vermach hi niet twee tortelduuē/ oft twee ionghe duyuen/ so sal hi brenghen voor sijn offer/ om dat hi ghesondicht heeft. Eē thiendē deel Ephi bloemen vanden mele tot eenen sondoffer. Hi en sal daer geen olie op ghieten/ noch wyeroc daer op doē/ want het is een sondoffer. Eñ salt tot den priester brengē/ eñ die priester sal daer een hant vol af nemē tot een gedachtenis/ eñ ontstekēt optē outaer tot eenē offer den HEERE/ dat is eē sondoffer. Eñ die priester sal hē also die sonde die hi gedaē heeft versoenē so wordet hē vergeuē Eñ het sal den priester behorē als een spijsoffer

Eñ die HEERE sprac met Mose seggēde Waneer een siele haer vergrijpt/ dat si met onwetenheyt haer besondicht/ aen dat ghene dat dē HEERE gewijt is/ so sal si haer scultoffer den HEERE brēgen/ euen ram sonder smette vanō cuddē/ die twee Sikel siluers weert is/ nae den Sikel des heilichdoms tot enē scultoffer/ daer toe sal hi weder gheuen dat gene daer hi hē aē besondicht heeft/ eñ dat vijfste deel daer bouē meer geuē/ eñ salt dē priester geuē/ die sal hē versoenē met den rāme des scultoffers/ so wordet hem vergeuen.

Als eē siele sondicht eñ doet tegē eenich gebot des HEERĒ/ dat si niet doē en soude/ eñ wordet bekēnēde/ die heeft hair besculdicht/ eñ is der misdaet sculdich/ eñ sal brengē enē ram vāder cuddē/ sonder smette/ die een scultoffers weert is/ totten priestere/ die sal hē zijn onwetētheit versoenē/ die hi gedaē heeft/ eñ en bekende hijt nz/ so wordet hē vergeuē. Dat is zijn scultoffer/ om dat hi den HEERE geuallen is

Eñ die HEERE sprack met Mose/ segghēde. Een siele die sondicht/ eñ haer aen dē HEERE begrijpt/ alsoe dat hi sinē naesten loochent/ dat hi hē beuolen hadde/ oft dat hem ter trouwer hant ghedaen is/ oft dat hi met gewelt genomen heeft/ oft met onrecht vercregē/ oft dat verloren is/ geuonden heeft/ eñ dat met eenē valschen eede loochent Oft eenichsins anders daer in gedaen heeft/ daer een mensche sinen naesten inne verongheluicken mach. Alst nv gebuert/ dat hi alsoo zondicht/ ende hem seluē bescbuldicht/ so sal hi weder geuen/ dat hi met gewelt genomē heeft/ oft met onrecht vercregen heeft/ oft dat hem betrout was/ oft dat hi vondē heeft/ oft tgene daer hi den valscen eedt om ghedaē heeft/ dat sal hi al heel weder geuen/ daer toe oor noch dat vijfste deel meer/ dē geuen die dat toebehoort heeft/ in dien daghe als hy zijn scultoffer gheeft. Maer voor zijn sonde sal hi den HEERE eenen onbesmetten rā vāder cudden den priester brengē/ welcken ram weert is een schultoffer So sal hem die priester versoenen voor den HEERE/ so wordet hem vergeuen al daer hi in gesondicht heeft

A Van brantofferē eñ ander offerē Ooc wat die priester offerē sal inden dage sijnder saluinge

Dat. vi. Capittel

Ende die HEERE sprack met Mose/ segghende/ Ghebiet Aaron eñ sinē sonē/ eñ segt/ Dit is die wet des brātoffers. Den brantoffer sal bernē opten outaer/ alle den nacht/ tot aendē morgen. Ende des outaers vier sal alleē daer op bernen. Eñ die priester sal sinen lijnē roc aendoē/ eñ die lijnē broecke aen zijn vleesch doē. Eñ hi sal die asschen af nemen/ die dat vier des brantoffers optē outaer gemaect heeft/ eñ salse neffens dē outaer studdē. Eñ sal sijn cleederē/ daer na wt doē/ eñ ander clederē aen doen/ eñ die asscen wt dragē buyten den legere/ in een reyn stede

Dat vier sal altijt bernē opten outaer/ eñ nemmermeer verblusscen/ eñ die priester sal alle morgen hout daer op stokē. Eñ sal den brātoffer daer op leggē/ eñ dat vet des dootoffers verbrādē. Eñ dat vier sal altijt optē outaer bernen/ eñ nemmer meer gebreken B

Eñ dit is die wet des spijsoffers/ dat Aarons sonē offeren sullē voor den HEERE optē outaer/ Eñ die priester sal heffen een hāt vol bloemen vāden mele vanden spijsoffer eñ vāder olien/ eñ alle den wieroor die op dat spijsoffer leyt/ eñ salt ontstekē opten outaer tot eenen sueten rueke in gedachtenisse den HEERE/ Eñ al dat daer ouer bliuet/ sullen Aarō eñ zijn sonen etē/ eñ si sullen dat ōgheheest eten/ in die heilige stede/ indē voorhof vā tenten des getuychnis. Si en sullē haer deel dat ick hen gegeuen hebbe vā minen offer/ niet backen mz gheheef den deech/ wāt het sal hem dat alderheylichste zijn gelijc als dat sondoffer eñ scultoffer. Allen dat vā mās geslachte is onder die kinderen Aarō/ sullēt eten/ dat sal een ewich recht zijn uwen nacomelingen/ vāden offer des HEERĒ/ Niemāt en salt aētasten/ hi en si gewijt C

Eñ die HEERE sprack met Mose/ seggende. Dat sal Aarons eñ zijnder sonen offer zijn dat si dē HEERE offeren sullen inden dage haerō saluingen. Dat thiēde deel Ephi vā bloemen vāden mele/ tot enē spijsoffer dagelicx/ die een helft des morgens/ eñ die ander helft des auonts/ eñ ghi sullet met olye beslaen/ eñ in eenē pānen backen/ eñ gebroken al daer brengē Eñ die priester die vā sinen sonen in zijns vaders plaetse gesalft wort/ die sal dit doē/ eñ offerēt den HEERE tot enen suetē ruecke. Dat is een ewich recht den HEERE/ het sal al verbernt worden. Want alle spijsoffere des priesters/ sal metten viere verteert worden/ eñ niet geten worden

Eñ die HEERE sprack met Mose/ seggende. Segt Aarō eñ zijn sonē/ eñ spreect Dit is die wet des sondoffers. Ghi sult dat sondoffer slaē in der selfder plaetsen/ daer ghi den HEERE den brant offer slaet/ dat is dat alderheilichste Die priester die dat sondoffer offert/ salt etē in die heilige plaetse/ inden voorhof der tentē des getuychnis/ Niemāt en sal dat vleesch aentasten/ hi en si gehelicht Eñ so wiens cleet vandē bloede bespre̊ngt wort/ dat cleet sal gewasscen wordē in die heylige plaetse. Eñ den aerden pot daert in gekooct is salmen brekē. Maer ist eenē metalē pot/ so salmē den pot scueren/ eñ met water spoelē. Eñ wat manlick is vanden geslachte der priesterē/ sullē daer af eten. Wāt het is dat alderheilichste. Maer alle dz sondoffer daer dat bloet af gebrocht wort inde tēte des getuychnis/ om daer mede te versoenē/ en salmen niet eten/ maer metten viere verbranden. D

Van dācoffer/ Vā dat vette eñ tbloet eñ vanō saluinge des priesters Dat. vij. Capittel

ENde dit is die wet des scultoffers / dz
sal sijn dat alderheilichste / in die plaet
A se salme dat scultoffer slaē / daermen
dat brantoffer slaet / Eñ men sal dat
bloet des scultoffers al om op den ou
taer sprengen. Eñ alle dat vet samen offeren. Den
steert mette vette / eñ dat vet dat dat ingewant be
deckt / die twee nierē metten vette dat daer aen dye
lendenē is / eñ dat vet dat ouer die leuere is / eñ om
die nieren. Eñ die priester salt optē outaer ontste=
ken / tot enē offer dē HEERE / dit is een scultoffer
Wat mālic is vāden priesterlijcken gheslachte / sal
dat eeten in die heilige plaetse / wāt het is dat alder
heilichste. Als dat sondoffer / alsoo sal ooc dat scult
B offer zijn. Gepde desen sal eenderhande wet sijn /
eñ sal den priester toe behoren / dye daer door ver=
soent. Die priester die yemants brantoffer offert /
die sal des selfs brātoffers vel hebben dat hi ghe=
offert heeft. Eñ alle spijsoffer dat inden ouen / oft
opten rooster / oft inder pannen ghebacken is / sal
die priester hebbē die dat offert. Eñ alle spijsoffer
die met olie gemengt is / oft dat drooge is / sullē alle
C Aarons kinderen hebben / die een gelijc die ander.
Eñ dit is die wet des dootoffers datmē dē HE
RE offert. Willen si eē offer van dancseggingen
doen / so sullē si ongheheefde koecken offeren met
olie gemengt / eñ ongeheefde bladen met olie be=
streken / eñ gerooste koecken vander bloemen van
den mele met olie gemengt. Si sullen ooc sulcken
offer doen op eenē koecke / van geheefden brode /
tot een dancoffer sijns dootoffers. Eñ een van al=
len sal hi den HEERE offeren tot eenen hefoffer /
eñ hi sal des priesters zijn / die dat bloet des dootof
fers sprengt. Eñ dat vleesch des dācoffers / dat in
den dootoffer geoffert is / sal inden seluen daghe ge
getē wordē dat het gheoffert is / eñ daer en sal nyet
ouer bliuen tot den morgen
D Eñ ofter yemāt eē belofte / oft een vrijwillich
offer offert / dat sal oock indē seluen daghe dattet
geoffert is / gheten wordē / eñ ofter yet ouer blijft
tot indē anderē daghe / so salment ooc eten. Met
water vanden gheofferden vleesche ouer blijft tot
inden derdē daghe / dat sal met viere verbrāt wor
den / eñ oft yemant inden derdē dage eten sal van=
den geofferdē vleesche zijns dootoffers / soe en sal
hi niet wel behagē die het geoffert heeft / noch si en
is den ghenē diese geoffert heeft niet profitelick /
maer si sal verworpē zijn. Ende die siele die daer af
eten sal / is eender misdaet sculdich
E Eñ dat vleesch dat yet onreins raect / en sal niet
geten worden. Met wie suuer is vān lichaem / sal
van desen vleesche eten. Soe wat onreyn siele eten
sal vanden vleesche des dootoffers / dat den HEE
RE toe behoort / haer onreinicheit sal op haer bli
uen / eñ sal van harē volcke wtgedaē worden. Eñ
als een siele yet onreyns raect / het si een onreyn mē
sche / een beest / of tyet dat besmetten mach / ende
vanden vleesche des dootoffers eet / dat den HEE
RE toebehoort / die sal wt gedaen wordē / van ha
en volcke
Eñ die HEERE sprack met Mose / segghende.
Spreect metten kinderen van Israhel / eñ segt. Dat
vet vanden ossen lammeren / of gheyten / en suldi
niet eten / maer dat vet vanceen aes / eñ dat van een
wilt verscheurt is / dat suldi besigen in alderley ghe
bruyc / maer ghi en sult dat niet eten / want soe wye
dat vet eet vandē vee / dat den HEERE tot eenen
offer gegeuē is / des selfs siele sal wtgedaē worden
van harē volcke. Ghi en sult ooc gheē bloet eten /
noch vā vee / noch vā vogelē / waer dat ghi woont F
so wat siele yewers bloet etē sal / die sal wt gedaen
worden van haren volcke
Eñ die HEERE sprack met Mose / segghende
Spreect mettē kinderē vā Israel eñ segt. So wye
den HEERE een dootoffer doē wilt / dye sal oock
met hē brengē wat den HEERE tot den dootoffer
behoort. Hi salt met sijnē hāden bregen tot eē offer
des HEEREN / te wetē dat vet dat aē die borst is /
sal hi bregen met die borst / op dat si eē Weefoffer
si den HEERE. Eñ die priester sal dat vet ontstekē
opten outaer. Eñ die borst sal Aarō eñ sijn sonen
hebbē. Eñ die rechte scouderē vādē dootoffer sul=
len si den priester geuē tot eenē hefoffer. Ende soe
wie dat van Aarōs sonē dat bloet / eñ dat vet des
dootoffers offert / die sal de rechtē scouder tot sinen
deel hebbē. Wāt die Weefborst eñ die hefscouder
heb ic dē kinderē vā Israel vā harē dootoffer ghe
nomē / eñ hebse den priesterē Aarons eñ sinē sonē G
gegeuen / tot een eewich recht.
Dit is Aarons eñ zijnder sonen saluinghe vāden
offer des HEEREN / in dien dage als si beteeyden
werdē priesters des HEEREN te sine Als die HE
RE geboot indē dage als hise salfde / dat hen vādē
kinderē vā Israel soude gegeuē werdē / tot een ee=
wich recht / allē harē nacomelingen. Eñ dit is dye
wet des brantoffers / des spijsoffers / des sondof=
fers / des scultoffers / des vuloffers / eñ des dootof
fers / dat die HEERE Mose geboot optē berch Si
nai / indē dage als hi den kinderē vā Israel geboot
den HEERE te offerē harē offer inder woestijnen
van Sinai

¶ Van Aaron eñ sine sonen / Hoe vāder woonin
ge / wijdinge / eñ saluinge

Dat viij. Capittel.

ENde die HEERE sprac tot Mose / seg A
gende / neēt Aaron met sine sonē / eñ
haer cleederen / eñ die salf olye / eñ ee=
nen verre tot een sondoffer / twee rā
men / eñ eenē corf met ongheheefden
brode / eñ alle die gemeynte voor die duere der tē=
ten des getuichnis / Mose dede soo hē die HEERE
geboot / eñ vergaderde die gemeinte voor die due
re der tentē des getuychnis / eñ sprac tot haer. Dit
ist / dat die HEERE geboden heeft te doene
Eñ Mose nā Aarō met sine sonē / eñ wiesschē
met water / eñ dede hē aē dē lijnē roc eñ gorde hem
met den gordel / eñ troc hē den geelē sidē roc aen /
eñ dede hē den lijfroc aē / eñ gorde hē bouē op den
lijfroc. Eñ dede hē dē borstlap aen / eñ i dien borst B
lap Licht eñ Volheit. Eñ sette hem den hoet op zijn
hooft / eñ sette aē den hoet / bouē sijn voorhooft een
guldē plate aē die heilige croone / alsoe die HEERE
Mosi dat geboden hadde
Eñ Mose nā die salfolye / eñ salfde den taber
nakel / eñ al datter in was / eñ hi widet / eñ sprēgde
daer mede seuēmael optē outaer / eñ salfde den ou
taer met alle sijnder gereescappē. Dat vātvat met
sinē voetē dattet gewijt wert / ende hi goot die salf
olie op Aarōs hooft / eñ salfde hem / eñ hi wert ge

wort. Eñ doen brocht hi ooc Aarons zonen/eñ trock hen lijnẽ rockẽ aẽ/eñ gordese mj gordels/eñ bãt hen huyuen op haer hooft/alsoe hem dye HEERE geboden hadde

Eñ Mose liet daer brengẽ enen verre tot eenẽ sondoffer. Eñ Aaron eñ sijn sonen leydẽ haer hãden op zijn
C hooft/eñ men dooden/ende Mose nã vãdẽ bloede/eñ dede det op dye hoornen des outaers/al om den outaer met sinẽ vinghere/eñ hi suuerde eñ wijde den outaer/eñ goot dat bloet optẽ vloer aenden outaer/eñ wijde hẽ/dat hy hẽ versoende/eñ hy nã al dat vet des ingewants/dat net dz ouer die leuere is/eñ dye twee nieren mettẽ vette dat daer aẽ is/eñ hi õtstact optẽ outaer. Maer den verre met sinẽ velle/vleesch/eñ mest/v brãde hi mettẽ viere/buyten den leger/also hem die HEERE geboden hadde.

Eñ Mose bracht eenen rã tot eenẽ brãtoffer/eñ Aaron met sine sonẽ leiden haer hãden op zij hooft/eñ doen doodemen hem. Eñ Mose
D sprengde vãdẽ bloede opten outaer al omme/ eñ hi hieu den rã tot stucken/eñ hi ont stac dat hooft/eñ die stucken eñ die crawepe/hi wiesch dz ingewãt/eñ die scheuckelen mettẽ watere/eñ hi ontstac also den geheelen rã op den outaer/dat was een brãtoffer tot eenẽ suete rucke/ een offer den HEERE/ so hem die HEERE geboden hadde

Eñ Mose bracht dẽ ãderen rã des vuloffers/ eñ Aaron met sinẽ sonen leyden haer hãden op zij hooft/eñ doẽ dodemẽ hẽ. Eñ Mose nã vãdẽ bloede/eñ dedet opt lapkẽ van Aarons rechter oor/eñ op den duym vã zijnder rechter hãt/eñ op dẽ groten teẽ vã sinẽ rechterẽ voet. Eñ Mose bracht ooc Aarõs sonen/eñ hi dede vãdẽ bloede opt lapkẽ vã harẽ rechterẽ orẽ/eñ optẽ duym v ã haerder rech ter hãt/eñ optẽ grotẽ teen vã harẽ rechterẽ voet Eñ goot dat bloet al omme opten outaer.

Eñ Mose nam dat vet eñ dẽ steert/eñ alle dat vet des ingewãts/eñ dat net dat om die leuere is/
E eñ die twe nierẽ mettẽ vette dat daer aen is/eñ die rechte scouder. Daer toe nã hi wt dẽ corf daer dat ongeheeft broot in was/voor dẽ HEERE/enẽ ongeheefde koec/eñ enẽ koec geolijts broots/eñ een blade/eñ leydet op dz vet/eñ op die rechte scouder eñ hi gaf dat alte same op Aarons eñ zijnõ sonẽ hãdẽ/eñ hi weefdẽ tot eẽ weefoffer voor den HEERE. Eñ Mose nãt al weder vã harẽ hãdẽ/eñ ontstact optẽ outaer bouẽ optẽ brãtoffer/wãt tis eẽ vuloffer tot enẽ sueten ruee/eẽ offer dẽ HEERE.

Eñ Mose nã die borst/eñ verhiefse/eñ weefde se tot een weefoffer voor dẽ HEERE/vãdẽ ramme des vuloffers/die wert Mose tot sinẽ deele/so hẽ de HEERE gebodẽ hadde. Eñ Mose nã die salf olie/eñ dat bloet optẽ outaer/eñ sprengdet op Aaron eñ zij cleederen/eñ op Aarons sonẽ eñ op haer cleederen Eñ wijde also Aarõ eñ sine cleederẽ/Aarõs sonẽ eñ haer cleederen mz hen/eñ Mose sprac tot Aarõ eñ sinen sonen. Coocet dat vlees voor die duerẽ der tenten des getuygenis/eñ etet aldaer/ daer toe ooc dat broot vãdẽ korue des vuloffers/ so mi geboden is eñ gesecit/als dattet Aarõ eñ zijn sonẽ etẽ souden. Mer watter ouerblijft vãdẽ vleessce/eñ vãden brode/dat suldi met vier verbrandẽ
F Eñ ghi en sult binnẽ seuen dagẽ niet wtgaẽ vã der duerẽ der tẽtẽ des getuygenis/tot diẽ dage/dz die dage des vuloffers vuult zij/wãt seuen dagen zij v hãden geuult/also dat nv in desen dage gescieet is/de HEERE heuet geboden te doen/op dz ghi versoent sout zij. Eñ ghi sult voor die tẽtẽ des getuge

nis dach eñ nacht bliuē seuen dagen lanc/Eñ ghi
sult gaey slaē die bewarenisse des HEREN/ op
dat ghi niet en sterft: wāt alsoe ist mi gebodē/Eñ
Aaron met sinen sonē dedent/al dat die HERE
door Mose gheboden hadde/

¶ Hoe Aaron ende sine sonen eerst dē offer voor
die sonde ghebruyct hebbē/Eñ dat vier van God
gesondē die dz brātoffer verteert heeft. Ca.ix.

A Ende opten achsten dach riep Mose
Aaron ende zijn sonē/ende die Ou-
ders in Israel/ eñ sprac tot Aaron/
Neēt een ionck calf tot een sondof-
fer/eñ eenē rā tot eenen brantoffer/
beide sonder smette/ eñ brēgtse voor dē HERE
Eñ spreect metten kinderē vā Israel segghende/
Neēt eenē boc tot een sondoffer/ Eñ een calf/en-
de eē scaep beide een iaer out/eñ onbesmet/ tot ee
nen brantoffer/eñ eenē osse/eñ eenē ram/tot een
dootoffer/ op dat wi voor dē HERE offeren/eñ
een spijsoffer met olie ghemengt/ Wāt hedē sal v
die HERE openbaren
Eñ si namē al dat Mose gebodē hadde/voor
die duere der tenten des ghetuygenis/eñ alle dye
gemeynte quā daer bi eñ stont voor dē HERE/
doē sprac Mose dat ist dat ghi doē sult/het werck
die HERE geboden heeft/eñ also sal v des HE-
B REN heerlicheit openbaren/Eñ Mose sprac tot
Aaron Gaet totte outaer/ eñ bereyt uwe sondof
fer/eñ v brātoffer/eñ versoēt v/ eñ dat volc/daer
na bereydet des volcs offer/ eñ versoentse oock/
also die HERE geboden heeft
Eñ Aaron quā totte outaer/ eñ sloech dz calf
tot sinē sondoffer/ eñ zijn sonen brochtē dat bloet
tot hē/eñ hi doopter met sinē vinger int bloet eñ
dedet op die hoornē des outaers/eñ goot dz bloet
optē vloer/aen dē outaer/ Mer dat vet eñ die nie
ren/eñ dat nette vāder leuere des sondoffers/dat
ontstac hi op den outaer. Also die HERE Mose
beuolē hadde/ Eñ dat vleesch eñ dat vel verbern-
de hi metten viere buytē den leegere
Daer nae dode hi dat brātoffer/eñ Aarons sō
nē brochtē dat bloet tot hē/eñ hi sprengdet al om
C op den outaer/eñ si brochtē dat brantoffer tot hē
gestuct eñ dz hooft eñ hi ontstact op dē outaer/eñ
hi wiesce dat inghewant/eñ die scenckelē/eñ ont
stact bouen op den brantoffer opten outaer.
Daer nae bracht hi des volcs offer/eñ nā dē boc
dat sondoffer des volcs/eñ dooden/eñ maecte een
sondoffer daer af/gelijc dat eerste/eñ bracht daer
dat brantoffer/eñ dedet soot behoort. Eñ bracht
daer dē spijsoffer/eñ nām sijn hant vol/eñ ontstact
op dē outaer/sonder des smorgens brantoffer
Daer na doode hi den osse/eñ den rā tot eenen
dootoffer des volcs/Eñ zijn sonē brochtē dz bloet/
dat sprende hi opten outaer al om. Mer dat vet
vādē osse/eñ vādē rā/dē steert eñ dz vet dat dat in
gewāt bedect eñ die nierē/eñ dat net dat ouer die
D leuer is/eñ alsulckē vet leidē si op die borst/eñ ōt
stakē dz vet optē outaer/mer die borst eñ die rech
te scouð die verhief Aaron tot eē Weecoffer den
HERE/so die HERE Mose geboden hadde
Eñ Aaron hief zijn hant op tot dē volc eñ ghe
benedijdese/eñ quā neder vanden wercke des son
doffers/brātoffers/eñ dootoffers Mose eñ Aa-
ron gingen in die tente des ghetuygenis/eñ als si
weder wt quamē gebenedijdē si dat volc/Doē open
baerde die heerlicheit des Heerē al dē volcke. Want
dz vier quā wt vādē HERE/ eñ vterde optē ou-
taer dat brātoffer/eñ dat vet/Als alle dat volc dat
sagen/waren si vrolic/eñ vielen op hare aensicht.

¶ Vā die doot Nadabs ende Abihu dē priestere
wort verbodē wijn te drinckē/Eñ haer deel wert
hen bestelt vandē verbernēde bocke Ca.x.
Ende Aarons sonē Nadab eñ Abihu A
namen een yeghelick zijn wieroock-
uat/eñ dedē vier daer in ende leyden
wierooc daer op eñ brochten dz vreē
de vier voor dē HERE/dat hi hem
niet gheboden en hadde. Doē ginck er een vier vā-
den HERE eñ verteerdese dat si storuen voor dē
HERE/Doen sprac Mose tot Aaron/Dat ist/dz
die HERE ghesept heeft. Ick sal geheylicht wor
den aen den ghenen die my genaken ende voor alle
den volcke sal ick heerlick worden. Ende Aaron
sweech stille.
Mose riep Misael eñ Elzaphā Vsiels sonē Aa-
rons ooms/eñ sprac tot hē/Gaet eñ draecht uwe
broeders vāden Heylichdō buytē voor dē leeghere/
Eñ si ghingen eñ droegēse buyten met harē linnen
rocken voor den leegerē/soe Mose gesept hadde.
Doē sprac Mose tot Aaron eñ sine sonē Elea- B
zar/ eñ Ithamar/ ghi en sult uwe hooft niet ōtdec
ken/Noch uwe cleederen nz scueren/op dat ghi nz
en sterft/eñ die toren ouer die gantse gemeynte co
me/laet uwe broederen vā alle den huise vā Israel
weenen ouer desen brant/want die HERE he
uet gedaen/maer ghi en sult niet wtgaen vander
dueren der tenten des getuygenis/ghi mocht ster
uen. Want die salfolye des HEREN is op v/Eñ
si deden so Mose gesept hadde
Die HERE sprac tot Aaron segghende. Ghi
eñ v sonen met v/ en sult ghéenen wijn noch ster
ken dranc drincken/als ghi in die tente des getuy
genis gaet/op dat ghi niet en sterft. Dat sal wesen
een ewich recht allen uwen nacomelinghen/Op
dat ghi cont onderscheidē/ wat heilich ende onhey
lich is/wat onreyn eñ reyn is/Eñ dat ghi den kin-
derē vā Israel/leert al die rechten/die die HERE
tot v ghesproken heeft door Mose
Ende Mose sprac met Aaron ende met sinen
ouergebleuē sonē Eleazar eñ Ithamar/Neēt dat
ter ouergebleuē is/ vāden spijsoffer vāden offere
des HEREN/ eñ etet ōgheheeft bidē outaer wāt
het is dat alderheilicste/eñ ghi sullet in eē heylighe
plaetse etē/Wāt dz is v recht/eñ uwer sonē recht

banden offere des HEEREN/wãt so ist mi gheboden/Met die Weefborst eñ die heffschoudere sult
ghi eñ uwe sonen.eñ uwe dochteren met v/eten in
een suuer stede/Wãt alsulcken recht is v eñ uwen
kinderen ghegeuẽ aen dat dootoffer der kinderen
van Israel/Want die heffscoudere eñ die Weef=
borst tot den offere des vets /worden in gebrocht
dat tot eenen Weefoffer ghegeuẽ worde voor dẽ
HEERE.Daer om ist v/eñ uwen kinderen tot ee=
D nẽ ewighen rechte/so die HEERE gebodẽ heeft/
Eñ Mose socht dẽ boc des sondoffers eñ vant
ten verbrant/eñ hi wert toornich op Eleazar/ eñ
Jthamar Aarons sonen/die noch ouerbleuen wa
ren eñ sprac/Waer omme enhebdi dat sondoffer
niet gheten/in die heylige plaetse/want het is dat
alderheylichste/eñ hi heuet v ghegeuen dat ghi die
misdaet der gemeynten dragẽ sout/dat ghise ver=
soent voor den HEERE/Siet/ dat bloet en is niet
gecomẽ in dz heylichdõ ghi soudet indz heilichdõ
getẽ hebbẽ/so alst mi gebodẽ is/Aaron sprack tot
Mose/Siet/hedẽ hebbẽ si haer sondoffer eñ haer
brantoffer/voor dẽ HEERE geoffert. Eñ het is
mi gescheet alsoo ghi siet/Eñ soude ic hedẽ eten vã
den sondoffer eñ brolic zijn voor den HEERE/
Doen Mose dat hoorde/liet hijt hem ghenoegen

¶Van dat onderscheit der reynen ende onreynen
dieren. Dat.xi.Capittel

Ende die HEERE sprack tot Mose eñ
Aaron segghende tot hen. Spreect
met den kinderen vã Israhel/eñ segt
Dit zijn die dieren onder alle dieren
der aerden die ghi eten sult. Al wat
onder die dieren die clauwen gecloouen heeft/ende
irrict/dat suldi eten/mer so wat irrict eñ en clieft
die clauwen niet/gelijc die Kemel/dz suldi onrein
achten/eñ en sullet niet etẽ/die Coniinkẽs irricken
wel mer si en hebbẽ geẽ ghecloouen clauwen/daer
om zijn si onreyn. Die hase irrict oock/maer hi en
clieft die clauwen niet/daer om is hi onreyn. Eñ
eẽ vercken clieft die clauwẽ wel/ mer het en irrict
niet/het is v ooc onrein/Vã desen vleesche en sul=
di niet eten/noch haer doode vleesch niet aentastẽ
B want si zijn v onreyn.
Dit suldi eten vã datter int water is Al watter
vlimmẽ eñ scellẽ heeft/in die zee/eñ in die riuieren
suldi eten/Mer al dat gheen vlimmen noch scellen
en heeft ind zee/oft in riuierẽ van alle datter ruert
eñ leeft int water/suldi scouwen/dat ghi vã haren
vleesce niet en eet/eñ haer dode vleesch suldi schou
wen/Want al dat gheen vlimmen eñ schellen en
heeft inden watere/suldi schouwen
C Ende dit suldi scouwen vanden voghelen/dat
ghijt niet en eet/dẽ Arẽt dẽ hauic/dẽ Water hoẽ
dẽ Ghier/dẽ Wouwe/eñ wat vã zijnd aert is/eñ
alle rauen met haerder aert/dẽ Struis/dẽ Nacht
wle/dẽ Koeckoec/dẽ Sperwart met zijnder aert
dz Wlkẽ/dẽ brãtvogel/oft Roofdõ den Odenaer
die Vledermuys/den Swaen/die Exter/den Rey=
ger den Roetaert met sijnder aert/die hoppe/ eñ
D die Swaluwe/Eñ al wat hẽ ruert onder die voge
len/eñ wat gaet op vier voeten/dat suldi scouwen
Eñ dit suldi eten vandẽ voglẽ dat hẽ ruert/eñ
gaet op vier voeten dat gheen knien bouen an die
beenen en heeft daer mede opter aerden springt/

Daer af mueghdi eten/als daer sijn Arbe met sijn
der aert/eñ Selaã met zijnd aert/eñ Hargol met
sijnd aert eñ Hagab met haerd aert/Al watter an
ders vier voete heeft/onder dẽ voglẽ/suldy scou
wen/eñ onrein achten/Wie dat van haren doodẽ
vleesch raect/die sal onrein sijn totten auondt toe
Eñ so wie vã desen doodẽ vleesce dragen sal die sal
sine cleederen wasscẽ/eñ sal õrein zijn tottẽ auõt toe
Daer om alle dier dat clauwen heeft eñ en clieft
se niet/noch en irrict niet/dat sal v onrein zijn/Wie
dattet raect sal onrein zijn/Ende al wat op harde
voeten gaet/ond die dierẽ die op vier voeten gaẽ/
sal v ooc onreyn zijn/Wie dat haer doode vleesche
raect/die sal onrein sijn tot den auont/Eñ wie dz
haer doot vleesch draecht/sal zijn cleederen wasscen
eñ onrein sijn totten auont/wãt dese zijn v onreyn
Dese sullen v ooc onrein sijn onder die dieren/ E
die opter aerden cruypen/die wesel/die muys/die
Crocodilus/een yegelic na sijnder aert/Die Egel
die Cameleon/die Stellio/die haechdisse/eñ dye
Mol/die sullen v onrein zijn ond al datter cruypt/
Wie dat haer doode lichaẽ raect/die sal onrein sijn
tot dẽ auont/Eñ aldaer dat een alsulcken prijẽ op
valt/dat sal onrein worden/het si alderlei houten
vat/oft cleet/oft vel/oft sack Eñ alle ghereetschap
daermen yedt mede doet/salmen int water doen/
eñ is onreyn totten auondt/eñ dan wordet reyn/ F
Alle aerde vaten/daer een sulckẽ prije in valt/
sal al onrein sijn eñ sullet breken. Alle spijse diemẽ
eedt/daer alsulcken water in coẽt/ is onreyn. Eñ
alderhande dranck diemen drinct dye in alsulcken
vat is/is onrein/ Eñ al dat/daer een sulcke prijẽ
op valt/dat sal onreyn sijn/het si houen/oft ketel
men salt breken/want het is onreyn/ende het sal
oock onreyn wesen/maer sonteynen/eñ alle ver=
ghaderinghen van wateren sijn reyn/wyese doot
raect die is onrein
Eñ oft alsulcken dooden dier op tsaet valt/dat
men gesaeyt heeft/so is dat saedt noch reyn/ende
gootmen water opt saet ende viel daer nae een al
sulcken dooden prye daer op so wordet ooc onrein
Als een dier sterft/dat ghi eten muecht wie dz
dat doot raect die is onsuyuer tot dẽ auondt. Wie
van alsucken prijẽ eedt/die sal sijn cleet wasscen/
ende sal onreyn zijn totten auont/Alsoo oock wie
dat alsulcken prijẽ draecht sal zijn cleet wasschen/
eñ sal onrein sijn totten auont
Eñ wat opter aerden cruypt/dat suldi schou=
wen ende men en salt niet eten. Eñ al wat opten
buyc cruypt/eñ al wat op vier oft op meer voeten G
gaet/onder al wat opter aerden cruypt/en suldijt
niet eten/want ghi sullet schouwen/ Eñ maeckt
v sielen niet scousaem/eñ en verontreinicht v niet
daer aen/op dat ghi niet besmet en sijt
Wandt ick ben die HEERE uwe God/daer
om suldi v heilighen/op dat ghi heilich zijt/wandt
ick heilich ben/ende ghi en sult uwe siele niet ont=
reinighen aen eenich cruypende dier dat opter aer
den hem beruert/want ick ben die HEERE die
v wt Egipten lant ghe leit heb/om dat ick v God
zijn soude/daer om suldi heylich zijn/want ick ben
heylich
Dit is die wet vanden dieren eñ vanden voghe
len ende van alderlei sielen der beruerẽ der dieren

des waters/ en alderley sielen die opter aerden cru
pen/op dat ghi ondscheyden mucht / wat reyn en̄
onreyn is/ en̄ welc dier mē eten en̄ niet eten en sal
¶ Van die onreynicheit eender barēder vrouwē
van haer reyninghe ende offeren.

Dat.xij. Capittel

A
Nde die HEERE sprac tot Mose seg
gende. Spreect met den kinderen vā
Israel en̄ segt / Ist dat eē wijf vāden
sade dat si ontfāgen heeft/een knecht
kē baert so sal si seuen dagen onreyn
zijn /so lange als si haer crācheit lijdet /en̄ inden ach
sten dage salmen dat vleesch zijns stoxkens / besnij
B den. Ende si sal thuys bliuen / drie ende dertich dagen
in dat bloet haerder reyningē / niet heilichs en sal
si aentasten/ en̄ totten heylichdom en sal si niet co=
men /tot dat die dagen haerder reyningen wt zijn.
Mer baert si een meysken so sal si twee weken on
reyn zijn/ so lange als si haer crancheit lijdet / en̄ si
sal sessensestich daghen thuys bliuen/ inden bloede
haerder reynighen

En̄ als die dagen haerdē reyningen wt zijn voor
den sone oft voor die dochter/ so sal si een iarich lā
brengen tot een brātoffer/ en̄ een ionghe duue oft
een torteldujue tot eenen sondoffer / dye priester
voor die duer der tenten des getuychnis/ die salt of
C feren voor den HEERE en̄ versoenēse/ en̄ so wortse
suuer vā hare bloet vloet / dat is dye wet voor dye
ghene die een knechten oft een meysken baert=

En̄ en vermach hare hāt geē scaep/ soe sal si nē
men twee torteldujuen oft twee ionge duuen die
een tot enen brātoffer/ dye āder tot een sondoffer
soe salse die priester versoenen / dat si reyn worde.
¶ Van die melaetscheit/ ende hoemē mettē laza=
rissen handelen sal   Dat.xiij. Capittel

A
Nde die HEERE sprac tot Mose en̄
Aaron seggēde / als een mensche aen
die huyt zijns vleeschs yet opghaet/
oft scorft/ oft yet claer wit wordet/
al oft lazarie worden wilde aen dye
huyt zijns vleeschs /salmē hē tottē priester Aaron
brengē oft tot sinē sonē eenē vandē priesteren / en̄
zijn die haeren wit gewordē/ en̄ die gedaente aen
die plaetse dieper is dā die ander huyt zijns vleesch
so is die sekerlijck lazarich daer omme sal hem dye
priester besien ende voor onreyn oordeelen

Maer is yewerts yet wits aen dye huyt zijns
vleeschs/ en̄ dat schijnsel zijns vlees/ niet dieper dā
die andē huyt des vleeschs / en̄ die hayren nz in wit
verādert en zijn/ so sal die priester dē seluen beslui=
ten seuē dagen/ en̄ ten seuenstē dage besien / ist dat
B dz teeken staet in sinen oogen/ soot eerstwerf stont
en̄ en heuet niet voorder geten aen dye huyt / so sal
hē die priester noch seuē dagē besluyten. En̄ als hi
noch eens ten seuēden dage hē besiet/ en̄ beuint dz
tet teekē verduystert is/ en̄ niet voordē getē en heeft
aen die huyt so sal hi hē suuer oordelen / want het
is grillentheyt/ en̄ hi sal zijn cleederen wasscē soe is hy
reyn/ Mer als die grillēthz voordē eedt in die huyt
na dien dat hi vādē priester besien en̄ reyn gespro=
ken is/ en̄ wert hi noch eens vāden priester besien
als die priester siet dat die grillētheit voorder ghe
ten heeft/ in die huit/ dan sal hi hē onreyn oordelē
want hi is sekerlijc lazarich

Als dye lazarie inden mensche is/ dan salmē hē
tottē priester brēgē/ Als hi siet en̄ beuint /dz daer
witheit op gecomen is aen die huyt/ en̄ dye hayren
wit gewordē zijn / en̄ datter root vlees in dye swe=
ringe is/ soe is sekerlijc een oude lazarie in dye huyt
zijns vlees/ daerom sal hē die priester onreyn oorde
len en̄ niet wech sluyten / want hi is recht onreyn

Als die lazarie bloeyt in die huyt / en̄ bedecket
alle die huyt/ vā aē dat hooft tottē voeten/ alle dat
gene dz die priester voor ogē siē mach/ Als nv dye
priester siet en̄ beuint/ dat die lazarie al dz vleesch
bedect heeft/ so sal hi hē onrein oordeelen /om dat
alle zijn huyt wit worden is/ wāt hi is suuer. Mer
is zijn vleesche root gewordē inden dage als hi besiē
wort so is hi onrein / En̄ als die priester dat root
vleesch besiet/ so sal hi hē onreyn oordeelē/ want hi
is onreyn/ En̄ hi is sekerlijck lazarich. Mer veran=
dert dat root vlees wedē/ en̄ wort wit/ soe sal hi tot
dē priester comen. En̄ als die priester besiet en̄ be
uindt dat dat teeken wit gewordē is/ so sal hi hem
rein oordelen/ want hi is rein C

Als in yemāts vleesce aē die huyt eenen sweer
coēt/ en̄ wedē heelt / en̄ daer na in die selue plaetse
yet wits oft rootachtichs op coemt/ en̄ wort claer
wit/ so sal hi vāden priester besien worden Als dā
die priester siet dat die plaetse der lazariē neerdē is
dā die andē huit/ en̄ dat die hayrē wit gewordē zijn
dā so sal hi hē onrein oordeelen/ want daer is seker
lijc een teeken der lazariē / vāden sweere gecomen
Siet die priester dā / en̄ vindet hi dat dye hairē nz
wit en zijn/ en̄ dattet niet neerdē en is/ dan die andē
huyt/ en̄ is duister worden/ so sal hi hē seuen dagen
besluytē/ etet voorder in die huit/ so sal hi hem dā
onreyn oordelē / want het is sekerlijc een litteken
der lazariē/ mer blijft die clare witheit also staende
en̄ en etet nz voordē / so ist die scrabbe vāden swee=
re/ en̄ die priester sal hem reyn oordeelen D

Als yemants vlees aen die huyt met vier ghe
wont wordet / en̄ eest dat dat teeken vanden bran
de rootachtich/ oft wit is/ en̄ als die priester hē be
siet ende beuindt dat dat hayr wit ghewordē is/
aen des brants teeken ende dye plaetse dieper dan
die andere huit/ soe ist sekerlijc lazarie / vanden lit=
teekenen des brants worden Daeromme sal hem
die priester onrein oordeelen/ want het is een tee=
ken der lazarien

Maer siet die priester en̄ beuint / dat dat hayr
aenden brant teeken niet wit ghewordē en is/ en
de niet neerdē en is/ dā die ander huyt/ ende is oock
verduystert/ sal hi hem seuen dagen besluiten / En̄
ten seuensten dage sal hi hē besien / heuet voorder
ghegheten aen die huyt / so sal hi hem onreyn oor
deelen want het is lazarie. Maer ist bliuen staen
de aent teeken des verbrants / ende niet voorder
ghetē aen die huit / daer toe ist oock verduystert
so ist eē sweeringe des brāts teekē en̄ die priester
sal hem reyn oordelen/ want het is een scrāme des
brants teekens

Wāneer een mā oft wijf op thooft oft aenden E
baert scorft wort /en̄ de priester dz teekē besiet en̄
beuint dz die plaetse dieper is dā die andē huyt /en̄
is dz hayr aldaer goutverwich en̄ dūne / soe sal hi hē
onreyn oordelē wāt het is eē lazarige grillēthz des
hoofts oft des baerts/ Mer siet die priester dz die
grillēthz nz dieper en schijnt dā die huyt / en̄ dattet

hayr niet vael en is/so sal hi dē seluē.vij.daghen op
sluyten/Eñ als hi hem tē seuēden dage besiet/ eñ
beuint/dat die grillenthz niet voorđ geten en heeft
eñ datter gheē gulden hayr aen en is/eñ die plact
se des grillētheits niet dieper en is dan die ander
huyt/so sal hi gescoren worden/mer nz in die gril=
lenthz/eñ die priester sal hē noch seuē dagen wech
sluytē. Eñ als hi ten seuēdē dage besiet eñ beuint
dat die grillenthz niet voorder in die huyt gheten
eñ heeft/eñ en schijnt niet dieper dan die anđ huyt/
so sal hē die priester reyn seggen. Eñ hi sal zijn clee=
deren wasscen/want hi is rein/ Maer eet die gril=
licheit voorder in die huyt/na dien dat hi reyn ghe
seit is/eñ die priester besiet eñ beuint/dat die gril=
lenthz also voorder geten heeft in dye huyt/soe en
sal hi nz meer daer na vraghē/oft die hayren gout
verwich zijn wāt hi is onrein/ Mer schijnt die gril=
lenthz stil gestaē te hebben/eñ isser vael hayr daer
op ghegaen/so is die grillētheit heel eñ reyn/ daer
om sal hem die priester rein seggen

Als eē mā oft wijf aen die huyt haers vleeschs
E yet claer wits heeft eñ die priester siet/ dat die cla
re witheit verduystert is/so isser een witte grillēt=
heit ghecomen inder huyt eñ is reyn

Als eenē māne oft wiue die hayrē des hoofts
wt vallē/dat hi calu wort/die is reyn/ Vallē si hē
wten voorhoofde/soo is hy suuer eñ reyn/ Maer
coēt daer hi bloot oft calu is/een wit oft rootach=
tich teeken so is hē gecomē lazarie aē die blootheit
oft aent calu hooft/daerom sal hē die priestere be=
sien/eñ als hi beuint dz wit oft rootachtich teeken
op gelopē is aē sijn bloot oft caluwe hooft/soo sal
die huyt des vleeschs als lazarich sijn/daer om is
hi eē lazarich mā/eñ onrein. Ende die priester sal
hē onreyn segghen om zijns teekens wille/ dat op
zijn hooft is

Als nu yemant lazarich is/diens cleederen sul
len gesuuert zijn/eñ dat hooft bloot/eñ die lippen
verhult/eñ hi sal alles sins onreyn ghenaemt wor=
den/Eñ so langhe als dat teeken aen hē is/ sal hi
onrein zijn/alleen woonen/ eñ zijn wooninghe sal
buyten den leghere zijn

Als in een cleet een lazarich teeken zijn sal/ het
si wullen oft lijnen/oft aenden wtslach oft inslach
eñ lijnen oft wullen/oft aen een vel/oft aen yet dat
van vellen gemaect wort/Eñ als dat teekē bleeck
oft rootachtich is/in cleederen oft vellen/oft aē wt
slach/oft aen inslach/oft aen eenigerley dinck dat
vā vellen ghemaect is/dat is sekerlijck een teeken
der lazarien/daer om salt dye priester besien/ Eñ
als hi dat teeken siet/sal hijt seuen dagen op sluytē
Eñ als hijt ten seuensten dage siet/dat dat teeken
voorder heeft geten aen dat cleet/aendē wtslach/
eñ aendē inslach/aent vel oft aen alle datmen van
vellen maect/so ist een etende teeken der lazarien/
eñ is onrein/eñ sal dat cleet verbernen/oft dē wt
G slach/oft den inslach/het si wullen oft linen/oft ee
nich velwerc/daer alsulckē teeken in is/Want het
is een teeken der lazariē/eñ salt met viere v̈bernē

Ist dat die priester sien sal/dat dat teekē nz voor
der geten en heeft/aē cleet oft aendē wtslach/ oft
aenden inslach/oft aē alđley velwerc/so sal hy ghe
biedē/datmēt wassce daer dat teeken in is/eñ salt
in sluyten/noch ander seuen dagē Eñ als die pries
ter sien sal na dien dat teekē gewasscen is/dat dat
teeken niet verandert en is/in zijn eerste ghedaen=
te/eñ ooc niet voorder geten en heeft/so ist onreyn
eñ salt met vierc v̈bernē/wāt het is diep inwaerts
getē/eñ heeft scorft gemaect. Als die priester siet
dat dat teeken verduystert is/na dattet gewasscen
is/so sal hijt af scueren/vanden cleede/vanden vel=
le/vanden wtslach/oft vādē inslach/Wordet noch
meer ghesien/aent cleet aenden wtslach/aenden in
slach oft aē alderlei velwerc/so ist eē smette/eñ mē
salt met viere verbernen/dat daer sulck teeken in
is/ Maer dat cleet oft wtslach oft inslach/oft alder
ley velwerc dat gewasscen is/eñ dat teeken achter
gelaten heeft/salmē noch eens wasscen so ist reyn

Dat is die wet ouer die teekenen der lazarien/
van die cleederen/oft si wullen zijn oft lijnē/aendē
wtslach oft aendē inslach/ende aen alderley werc
van vellen/reyn oft onreyn te spreken

¶ Van reyninge der lazarie/Eñ wat offer dat hi
gheuen sal Dat.xiiij.Capittel A

Ende die HERE sprack tot Moyse/ Matte.
seggende. Dat is die wet der lazari= viij.a
en als hi ghereynicht worden sal. Hi eñ.i.a.
sal totten priestere comē Eñ die pries Lu.v.b.
ter sal wten leeghere gaen/ ende be=
sien/hoe dat teeken der lazarien/aenden lasarighē
heel ghewordenis. Ende hi sal gebieden den ghe=
nen die te reynigen is/dat hi twee leuende voghe
len neme/die suuer zijn/eñ cederē hout eñ roset v̈=
we eñ Ysope/Eñ hi sal gebieden/den eenen vogel
te doodē in een aerden vat aenden leuenden wate
re/Ende sal den leuenden voghel nemen/ met dē
cederen houte roset verwe eñ Ysope/ende in des
vogels bloet doppen aen den leuenden watere/eñ
besprenghen den ghenen die te reinigen is/vā zijn
der lazarien seuenmael/eñ reynighen hem also/eñ
laten den leuenden vogel int velt vrij vliegen

Die gesuuerde sal zijn cleederen wasscen/ ende
alle zijn hayr af scheren/ eñ baden hem int watere
so is hi reyn/daer na sal hi gaen indē leeger/ eñ sal
noch seuen dagen buiten zijnder tenten bliuē. Eñ
inden seuenden dage sal hi al zijn hayr af scheeren/
vā sinen hoofde/vanden baerde/vandē wijnbrau
wen dat alle die hayrē zijns lichaems af ghescoren
zijn/eñ sal zijn cleederen wasschen/eñ sine vleesch/
int water baden/so is hi rein.

Eñ ten achsten daghe sal hi twe lammerē sonđ B
smette/ende een iarich scaep sonder smette nemen
ende drie tiende bloemen vanden mele/tot eenen
spijsoffer/met olye ghemengt/ende een Log olyen
Dan sal die priester desen gereynichdē eñ die din=
ghen stellen voor dē HERE voor die duer der tē
ten des getuygenis/eñ sal dat een lā nemen/ ende
offeren tot eenen sculdoffer/met dat Log olien/eñ
sal dat voor den HERE Weyfteren/ eñ daer nae
dat lā dooden/daermen dat brantoffer/eñ den son
doffer doodet/te weten in die heylige stede. Want
so dat sondoffer des priesters is/so is ooc dz schul=
doffer des priesters/Wāt het is dat alđheilichste

Eñ die priester sal vanden bloede nemen van
den sculdoffer/ eñ doent den ghetuychden op dat C
lapken vanđ rechter ooren/eñ optē duym vā zijnđ
rechter hant/eñ opten groten teen van sinē rechtē
voete. Daer na sal hi die olye nemē wt dat Log/eñ

op sijn selfs des priesters slincke handt gieten / eñ
met sine rechten vinger in die olye doppe die daer
in zijn slincke hant is/eñ sprengē met sinen vinger
die olie seuēmael voor den HERE. Die olye dye
daer ouer blijft in sijn hāt/sal hi den ghereinichden
op dat lapkē van zijder rechter ooren doen / eñ op
tē rechtē duym/eñ optē grotē teen vā sinē rechten
voet/bouē op dz bloet des sculdoffers /de olye dye
daer ouer blijft in zij hant/ sal hi op des gereinich=
dēs hooft doē/eñ hē versoenen voor den Here/eñ hi
sal dat sondoffer bereiden eñ dē gereinichden verso
nen om sijns onreinicheits wilt. Ende hi sal daer
na dat brātoffer doodē eñ salt opten outaer offerē
met dē spijsoffer/ō hem te versoenen/so is hi reyn
Ist dat hi arm is/ eñ met sinē hādē so vele nz
en vercrijcht/so sal hi dā nemē eē lā tot eenē schuld
offer om op te Weyssterē/ om hē mede te versoenen
eñ een tiendē deel bloemen vāden meel mz olie ge
mengt tot een spijsoffer/eñ een Log olien/oft twee
torteldauuē oft twee iōge duiuen/ die hi met sijnē
hāt verwcruē kā/ dat die een si een sondoffer / die
andē een brātoffer / eñ brēgense ten achstē dage vā
zijnē reiningen totten priestere / voor die duere der
tenten des getuigenis/voor den HERE
Dan sal die priester dat lam/tot eenen scultoffer
D nemen eñ dz Log olien eñ salt al Weisterē voor dē
HERE/eñ dat lam dz sculdoffer doodē eñ nemen
vāden bloede des selfs sculdoffers/eñ doent dē ge
reinichden op dz lapken van sijnder rechter oren/
eñ opten duym vā sijnē rechter hāt/ eñ opten groo
ten teen vā sinen rechtē voet/eñ de olie in des prie
sters slincker hant gieten/eñ met sinen rechten vi
ghere/die olie die in sijn slincke hant is/ seuenmael
sprenghen voor den HERE
Datter ouerblijft in sijnder hant/dz sal hi bi den
gereinichden op dz lapkē vā sijnder rechter ooren
eñ opten duym vā sijnder rechter hant/ende opten
grooten teen vā sinen rechtē voet doen /bouen op
dat bloet des scultoffers / die ouerbliuende olye in
sijnder hāt / sal hi den ghereynichden op dat hooft
doen/om hem te versoenen voor den HERE /eñ
daer na vāder eender torteldniuen oft iōger duuē/
so sijn hāt heeft moghen vercrijghen/ een sondof=
fer/van die ander een brantoffer maken/met den
spijsoffere/eñ die priester sal also den ghereinichden
versoenen voor den HERE. Dat is die wet voor
den lazarighen/die met sijnder hant niet vercrigen
en can/dat tot sijnder sueueringhen behoort
Ende die HERE sprac tot Mose eñ Aaron/
segghende. Als ghi int lant Canaan coemt dat ick
v te besitten gheue /eñ als die pewers in eenen hui
E se van uwer besittinghen een lazarich teeken ver=
schijnt. So sal die comen / dien dz huis toebehoort
eñ bootscappen den priester eñ seggē. Mi dūct dz
ter een lazarich teeken is aen minen huise. Dā sal
die priester heeten dat si dat huys wtrupmen eer
dā die priester daer ingaet/om dat teeken te besiē/
op dattet niet al onrein en worde/datter in den hu
se is/daer na sal die priester igaē ō dz teeckē te besiē
Als hi dz dā besiet /eñ beuint dat daer aen dien
muer des huis gheel oft roodachtige putkens zij/
eñ die ghedaente neerō dan die ander muer is /soe
sal hi ten huise ter duerē wtgaē/eñ dat huys seuen
dagē toe sluitē. Eñ als hi tē seuensten dage weder
coemt /eñ siet dz dz teeken voorō gheten heeft aen
des huis muer/so sal hi die steenen heetē wtbrekē
daer dz teeken in is/eñ buyten voor die stat/in een
onreyn plaetse worpen / eñ dat huis salmen binnē B
rōtomme scrabben/ eñ sullen dat afgescrapte stof
buiten voor die stat in een onreyn plaetse scudden
eñ ander steenen nemen/eñ in haer stede doen /eñ
ander stof nemen/ende dat huis bewoorpen.
Als dā dat teeken weder coemt /eñ wtbreect aē
dē huise/na dat mē de steenen eñ dz stof wtgetrockē
eñ dz huis anders bewoorpen heeft so sal dye prie
ster igaen/eñ als hi siet/dz dat teeken voort der ge=
ten heeft/aen dē huise so ist sekerlijc een verslinden=
de lazarie/aenden huse/eñ eis onrein / daer omme
salmen dz huys afbreken steen eñ hout/eñ alle stof
fe die aenden huise is / eñ ghi sullet buiten vueren
voor die stadt/aen eenen onreinen hoec. Eñ wie dz
in dat huys gaet /also langhe alst besloten is die is
onrein totten auont. Ende wie daer inne leet / of
daer in eet die sal sijn cleederen wasschen
Waer dat die priester siet / als hi daer ingaet/
dz dit teeken niet voorder aenden huyse gegeten en
heeft /na dien dat thuys bewoorpen is so sal hijt reij C
seggē. want dat teeken is heel wordē. Eñ voor een
sondoffer nemē /voor dat huys twee vogelen cede
ren hout/ eñ roset varwe / wolle eñ Ysopē / eñ den
eenē voghel slaē in een aerdē vat / aen een leuende
watere / eñ dā salmen nemen dz Cederē hout/dye
roset verwe dē Ysope eñ den leuenden vogel/ende
in dat bloet des dooden vogels doopē/aē dē leuē=
dē water/eñ dat huis seuēmael daer mede besprēn
gen/ eñ sal also dz huis suiuer sprekē met den bloe=
de des vogels met dē leuendē water/metten leuen
den vogele /met den cederen hout/metter Ysopen
eñ metter roset verwē wolle. Eñ sal den leuenden
voghele laten buiten voor die stat int vrij velt vlie=
gen/ende dat huis versoenen/so ist reyn
Dit is die wet ouer alle teekenen ō lazarien/ eñ
grilliceit ouer die lazarie der cleederen eñ der huy
sen/ouer die builen lichtende / smetten / clare wit/
op datmen wete wāneer yet reyn oft onreyn is.
Dat is die wet vander lazarien

¶ Van alderley onreyne vloeden /der mannē eñ
de der wiuen — Dat.xv. Capittel

Nde die HERE sprac / mz Mose eñ
Aarō seggēde. Spreect mz dē kinde= A
rē vā Israel /eñ segt hem. Als eē mā
vā sinē vleesch een vloet vloedet dye
is onreyn/want hi is onrein vā desen
vloede als sijn vleesch van deser vloet draecht /oft
eē wōde af geten wort. Alle die legger daer hi leet/
eñ al daer hi op sidt/sal oor onrein wesen
Eñ wie sine leeger raect / die sal zij cleederen was=
scē eñ badē hē met watere/eñ onrei zij tottē auōt.
Eñ wie sidt daer hi ghesetē heeft/die sal zij cleede
rē wasschē eñ badē hē mz watere/eñ onrein zij tot=
tē auōt. Wie zijn vleesch raect /die sal zijn cleederē
wasschē/eñ badē hē met water/eñ onrein zijn tot=
tē auont/ Als hi zij speecsel worpt op den genen die
reyn is / die sal zijn cleederen wasschen / eñ baden
hem met water eñ onrein zijn totten auont
Eñ die sadel daer hi op sidt/sal onrein worden
Eñ wie dat yet raect dat onder hē geweest is dye
sal onrein zijn totten auont / Eñ wie alsulckē dinc

draecht/die ſal ſijn cleederē waſſchen/eñ hem met
watere baden/eñ onreyn zijn tottē auōt/Eñ wien
dat hi raect/eñ te vorē ſijn handē niet en waſcht/
die ſal ſijn cleederē waſſcen/eñ badē hen met wa=
tere/ende onreyn ſijn totten auōt. Als hi een aer=
den vat raect/dat ſalmen breken. Maer dat hou=
ten vat ſalmen met watere waſſcen

Eñ als hi reyn wort vā ſijnder vloet/ſoo ſal hi
ſeuen dagen tellen/na dien hi reyn ghewordē is/
eñ ſijn cleederē/waſſcen/eñ ſijn vleeſch met leuen
de water baden/ſo is hi reyn/Eñ ten achſten dage
ſal hi twee torteldūuē/oft twee iōge duuē nemen
eñ voor den HERE brengē/ voor die duere/der
tenten des getuygenis/eñ den prieſter geuen. Eñ
die prieſter ſal vāder eender/een ſondoffer maken
C ende vāder andere/een brantoffer/eñ hem verſoe
nen voor den HERE/om ſijnder vloet wille

Als een man indē ſlaep ſijn ſaet ontghaet/dye
ſal alle zijn vleeſce met water badē/ eñ onrein ſijn
tottē auont. Eñ alle cleet/eñ alle vel/dat met ſulc=
kē ſade beſmet is/ſal hi waſſcē met watere/eñ on
reyn ſijn totten auōt. Een wijf daer een alſulckē
man bi leet/ ſullen haer met watere baden/ende
onreyn ſijn totten auont

Als eē wijf haers vleeſchs vloetvloet heeft/ſal
ſi ſeuen daghen beſiden ghedaen worden. So wie
datſe raect/die ſal onrein ſijn totten auōt. Eñ al
daer ſi op leet/alſo lāge als ſi beſidē gedaē is/ſalt
onreyn ſijn. Eñ waer dat ſy op ſit/ſal onreyn ſijn
Eñ wie harē leeger raect/de ſal zijn cleederē waſ=
ſcen/eñ baden hem met watere/eñ onreyn ſijn tot
den auōt. Eñ wie yet raect daer ſi op geſetē heeft/
ſal zijn cleederē waſſcē/eñ hē met water badē/eñ
onreyn ſijn totten auont. Eñ als een man by haer
leet/al die wile dat ſi beſiden gedaē is/die ſal ſeuen
daghē onreyn zijn/eñ dien leghere daer hi op ghe=
leghen heeft/ſal onreyn zijn

Als een wijf haren vloetvloet lange tijt heeft/
D niet alleen ter gewoōliker tijt/maer ooc ouer den
ghewoonliken tijt/So ſal ſi onreyn zijn/ſo langhe
als ſi die vloet heeft/ghelijc ſi ter tijt haers maent
ſtōts/ſo ſal ſi ooc hier onrein zijn. Alle leegher dair
ſi op leet/al die tijt haere vloets/ſal zijn gelijc dien
leegher haers maenſtōts. Eñ al waer ſi op ſidt/
ſal onreyn ſijn/gelijc die onreinicheit haers maen=
ſtonts. Wie yet daer af aentaſt/die ſal onrein zijn.
ende ſal ſijn cleederen waſſcen/eñ baden hem met
watere/ende onreyn zijn totten auont

Maer wort ſi ſuuer vā haerder vloet/ſoo ſal ſi
ſeuen dagen tellen daer na ſal ſi reyn ſijn/eñ tē ach
ſten daghe ſal ſi twee torteldūuē/ oft twee ionghe
duuen nemen/eñ totten prieſter bringen/voor die
duere der tētendes ghetuychnis/Eñ dye prieſter
ſal vander eender/een ſondoffer maken/eñ vāder
andere/een brantoffer/eñ haer verſoenen voor dē
HERE/vander vloet haerder onreinicheits

Aldus ſuldi beſorgen dat die kinderen van Iſ=
rael/haer onſuyuerheit wachten/dat ſi niet en ſter
uen/in haere onreinicheit/ als ſi mijn wooninghe
onrein maken/die onder v is.

Dit is die wet ouer den ghenen/ dye den vloet
heeft/eñ den genen die dat ſaet indē ſlaep afgaet
dat hi daer af onreine wort. Eñ ouer den ghenen
die den vloet vloet heeft/ende wie die vloet heeft/
het ſi man oft wijf ende als een man bi eender on
reynder leyt

Dat Aarō niet alle tijt en mach int heylichdom
gaen/vanden twee bocken/vanden welckē deene
voor die ſonde Ende dandere tot eenen brantof
fer ſijn ſal/vant vaſten der ſeuender maent

Dat.xvi.Capittel

A Ende die HERE ſpraeck met Moſi/
na diē dat Aarons twee ſonen geſtor
uē waren/doen ſi voor den HERE
offerden/ſeggende. Seget uwē broe=
der Aaron/dat hi niet tot allen tijden
in dat binnenſte heilichdō en gae/achter tvoorhāg
ſel voor dē Genaden ſtoel/die op die arcke is/op
dat hi niet en ſterue/want ic ſal in eender wolckē
openbaren/opten genaden ſtoel

Alleen daer mede ſal hi ingaen/met eenen ion
ghen verre/tot eenen ſondoffer/ eñ met eenē ram
tot eenen brātoffer/ende den heilighen lijnen rock
ſal hi aendoen/eñ een lijnē broecke aen zijn vleeſch
hebben/ende met eenē lijnen gordel gorden/ende
den lijnen hoet op hebben. Want dat zijn die heyli
ge cleederen/ende ſal zijn vleeſch met water badē
eñ hi ſalſe aendoen. Eñ ſal van der gemeyntē der
kinderen van Iſrael/twee bocken nemen tot eenē
ſondoffer/ende eenen ram tot eenē brantoffer

Ende Aaron ſal den verre zijn ſondoffer bren
ghen/ende hem ende zijn huys verſoenen. Ende
daer na die twee bocken nemen/eñ voor den HE
B RE ſtellē/voor die duere der tentē des getuychge
nis/ende ſal dat lot worpen op die twee bocken/
eens boc lot den HERE/eñ dander den brſbock/
Ende hi ſal den boc op den welckē des HEREN
lot valt/offeren tot eenen ſondoffer/maer den boc
op den welckē dat lot des brſboc valt/ſal hi leuē
dich voor den HERE ſtellen/ dat hi hem verſoe=
ne/ende laet den brſboc in die woeſtine. Ende alſo
ſal hi dan den verre zijns ſondoffers brenghen/eñ
hem/eñ zijn huys verſoenen/eñ ſal hem dooden.

Eñ ſal een pāne vol gloyēde colen vanden ou=
C taer nemen/die voor den HERE ſtaet/eñ die hant
vol geſtoten rueckwercks/eñ binnē in/achter dat
voorhangſel brenghen/ende dat rueckwerck opt
vier doen voor den HERE/dat die neuel vanden
rueckwerc/dē Genadē ſtoel bedecke/die opt getuy
genis is/dat hi niet en ſterue. Eñ ſal vanden bloe
de vanden verre nemen/ende met ſinen vingher te
ghen den Genaden ſtoel ſprengen van vorē. Se=
uenmael ſal hi voor den Genaden ſtoel met ſinen
vingeren van den bloede doen.

Daer na ſal hi den bock des volcx ſondoffer do
den/eñ van ſinen bloede inbrengē achter dat voor
hāgſel/ende hi ſal met ſinē bloede doen/ſoe hi met
des verren bloet ghedaen heeft / ende daer mede
ooc beſprenghen van vore/tegen den Ghenaden
ſtoel/ende ſal alſo verſoenen dat heylichdom/van
der onreynicheidt der kinderen van Iſrahel/ende
van haren ouertredinghen/in allen haren ſonden
D Alſo ſal hi dat ooc doen/vore die tente des ghetuy
ghenis/die welcke in die wooninghe bi hen is/on
der hare onreinicheit

Gheen menſche en ſal in die tente des ghetuy=
ghenis ſijn/als hi in ghaet om te verſoenen inden
heilichdō/tot dat hi wtgaet eñ ſal alſo verſoenen hē

eñ zijn huys / eñ die gantse ghemeynte vā Israhel/
Eñ als hi wt gaet/ totten outaer die voor dē HE
RE staet/sal hi hem versoenen/eñ sal vanden bloe
de des vers /eñ vandē bloede des rams nemen/eñ
op des Outaers hoornen al om doen/Eñ sal met
sinen vingher vanden bloede daer op sprenghen se
uen mael eñ hem heilighen ende wijen /vander on
reinicheit der kinderen van Israel
Eñ als hi volbracht heeft dz versoenē des Hey
lichdoms /eñ der tentē des ghetuigenis /ende des
Outaers/sal hi oock den leuendē boc daer brengen
Dan sal Aaron / beyde zijn handen op zijn hooft te
gader leggen / eñ bekennen op hem al dye misdaet
der kinderē vā Israel / eñ alle haer ouertredingen
in haren sonden /eñ salse den boc opt hooft leggen
eñ hem duer een mā dye daer bereyt is/laten lopen
in die woestine / dz die boc alsoe al haer misdaet op
hem in dye wildernis draghe / eñ laten hem in dye
woestine
E Eñ Aaron sal in dye tentē des ghetuyghenis
gaen / eñ die lijnē cleederen wttrecken / die hi aen
trock /als hy in dat Heilichdom ghinck /eñ salse al
daer laten / eñ sal sine vleesch met water baden /in
een heylighe stede/eñ zijn eyghen cleederen aen doē
Eñ wt gaen/eñ zijn brantoffer/eñ des volcx brāt
offer bereydē /eñ beyde bē /eñ dat volc versoenen/
eñ dat vet vandē sondoffer/optē outaer ontsteken
Mer die ghene die den vrijbock wt ghelept heeft/
sal zijn cleederen wasschen / eñ zijn vleesch met wa
tere baden/eñ daer na inden legher comen
Den verre des sondoffers / eñ den boc des son
doffers/der welcker bloet in dat Heylichdom /om
te versoenē ghebracht wert/salmē buyten den lee
F gher brenghen/eñ met viere verbernē/ beide haer
huit/vleesch eñ mest / Eñ die se vbernen sal /die sal
zijn cleederen wasschē / eñ zijn vleesch met water
baden/eñ daer na inden legher comen
Oock sal v dz een eewich recht zijn / inden tiendē
daghe / des seuendē maents/suldi uwe sielē veroot
moedighē/eñ gheen werc doen/hi si oock een inghe
G borē/oft een vreemdelinc onder v / Want in desen
dage geschiet uwe versoeninghe / dat ghi gereinicht
wort voor dē HERE/ vā al v sondē /dair om salt
v een vrij Sabbath zijn / eñ ghi sult v sielen veroot
moedigen/Een eewich recht sal dat zijn
Alsulcke versoeninghe sal een priestere doen/
diemē gesalft/eñ dies hāt datmē gheuult heeft tot
enē priester in zijns vaders stat / eñ hi sal die linen clee
derē aen doē /te weten die heilighe cleederē/eñ sal
also versoenē dat heilige Heilichdom / eñ dye tētē
des getuigenis / eñ den Outaer/eñ dē priester/eñ
al dz volc der gemeyntē Dat sal v een eewich recht
zijn dat ghi die kinderē vā Israel versoent/ van al
len haren sonden/inden Iare eens / Ende Moses
dede so hem die HERE gheboden hadde

¶ Datmē te vorē alle offerhande totter duerē d'
woningen sal brengen / Datmē gheen bloet etē en
sal/ Noch van een beest die van selfs ghestoruē is

A Dat .xvij. Capit

Ende die HERE sprac mz Mosi seg
gēde /Segt Aarō eñ zijn sonen /eñ al
dē kinderē vā Israel/eñ segt tot hen.
Dit is dat die HERE gebodē heeft
Wie dat wt dē huise vā Israel enē
osse oft lā/ oft geyte slaet indē leeghere/ oft buiten
voor den leegere/eñ niet voor die duere der tenten
des getuygenis en brengt /dattet dē HERE tot
eenen offer gebracht worde voor die wooninghe
des HEREN/die sal des bloets sculdich zijn / als
die gene die bloet gestort heeft / eñ alsulckē mēsch
sal wtgeroeyt werden/wt sinen volcke
Daerom sullē die kinderen van Israel haer of
fer die si optē vrijen velde offeren willē/ voor den
HERE brengē/voor die duere der tenten des ge
tuyghenis / totten priester eñ al daer haer dootof
fer dē HERE offerē/Eñ die priester sal dat bloet
opten outaer des HEREN sprenghen / voor dye B
duere /der tentē/des getuygenis/ eñ dz vet ontste
kē tot eenen soetē ruec den HERE/ eñ gheensins
hare offer voort aen meer/den duuelen te offeren/
met den welcken si hoereren / Dat sal een eewich
recht zijn/bi haer/eñ harē nacomelinghen / Daer
om suldi tot dien seggen / Welcke mensce vanden
huyse vā Israel / oft oock een vreemdelinc dye ondē
v is /die een offer oft een brantoffer doet / ende en
brengt dat niet voor die duere der tenten des ghe
tuyghenis /dat hijt dē HERE doet/dye sal oock
wtgeroeyt worden van sinen volcke/
Eñ elc mēsch hi si vandē huyse vā Israhel/ oft
een vreēdelinc onder/v/die ergēs bloet eedt/teg en C
dien sal ic mijn aensicht settē / eñ sal hē midden wt
zijn volc verdriuē / Wāt des vleesche siele /is inden
bloede/ende ic hebt v totten outaer ghegeuen/dat
uwe siele daer mede versoent werde / Want dat
bloet versoent dat in die siele is /Daerom heb ic ge
seyt dē kinderē vā Israel / Gheene siel en sal ondē
v liedē bloet eten/ooc gheene vreemdelinc/ die on
der v lieden woont
Eñ elc mēsce van v lieden / hi si vādē huyse van
Israel/oft een vreemdelinc onder v/die een dier of
vogel vāghet oft iaecht/ datmē eedt/die sal des sel
uen bloet stoorten/eñ met aerdē bedeckē/ Want al D
le vleesch/leeft indē bloede/eñ ic hebbe den kinde
ren Israel ghesept / Ghi en sult gheens lichaems
bloet eten/Want dat leuen van allen vleesche /is
in zijn bloet / Wie dattet eedt dye sal wtgheroeyt
wordē/Eñ wat siele/vā eenen aes/oft dat vanden
wilde verscheurt is/eedt/hi si een ingeboren oft vreē
delinc dye sal zijn cleederē wasschē/eñ hē met wa
ter badē/eñ onrein zijn totten auont/so is hi reyn
Waer dat hi zijn cleederē niet wasschē noch hē nyet
baden en sal/so sal hi sine misdaet draghen

¶ Van die grade d' swagerschap/eñ maechscap Eñ
hoe dattet betame dē manne mettē wijuē te ver
eenighen inden houwelic/eñ hoc niet

Dat .xviij. Capittel

Ende die HERE sprack met Mosi/
seggende spreect met dē kinderē vā
Israel /eñ segt tot hen Ic bē die HE
RE uwe God / ghi en sult niet doē/
na dē wercke des Egiptschē lants/ A
daer ghi inne gewoont hebt . Ooc niet/nae die wer
kē des lants Canaan/daer ic v brenghen sal/Ghi
en sult ooc na haren rechtē niet houdē/maer alleē
ne na mijnē rechte suldi doē / eñ mijn insettinghe sul
di houdē/dat ghi daer in wandelt /Want ic bē die
HERE v God/daer om suldi mijn insettinghen
houden/eñ mijn rechtē /Want die mensce die dye
selue doet / dye sal daer duer leuen / want ick ben
die HERE

Niemãt en sal hẽ tot zijnder naester bloet vrien-
dinne doen/om haer scamelheit te ontdeckẽ/wãt
B ic ben die HEERE/Ghi en sult ws vaders/eñ ws
moeders scamelhz niet ontdeckẽ.Het is uwe moe
der/daer om en suldi haer scamelheit nz ontdeckẽ
Ghi en sult ws vaders wijfs scamelheit niet ont-
decken/want het is ws vaders scamelheit.

Ghi en sult ws susters scamelheit/die ws va-
ders/ofte ws moeders dochter is/dye thuys ofte
buyten gheborẽ is/niet ontdeckẽ/Ghy en sult ws
soons oft uwer dochters dochter scamelheit niet
ontdeckẽ/want het is uwe scamelhz/Ghi en sult
ws vaders wijfs dochter/dye si uwen vader ghe-
baert heeft/ende v suster is/haer scamelhept niet
ontdecken

Ghi en sult ws vaders suster schamelheit niet
ontdeckẽ/wãt het is ws vaders naeste bloet vrien
dinne/Ghi en sult ws moeders susters scamelhz
niet ontdeckẽ/wãt het is ws moedꝰ naeste bloet
C vriendinne.

Ghi en sult ws vaders broeders scamelhept niet
ontdeckẽ/dat ghi zijn wijf neẽt/wãt si is v maech-
schap geworden.Ghy en sult niet ontdeckẽ uwer
behouder dochteren scamelhept wandt het is ws
soons wijf/daer om en suldi haer schamelheit niet
ontdeckẽ/Ghi en sult ws broeders wijfs scamel
heit niet ontdecken/want het is ws broeders sca-
melhept

Ghi en sullet ws wijfs/met haerder dochter
scamelheit niet ondecken/noch haers soons doch
ter/oft dochter dochter nemẽ/om haer scamelheit
te ontdecken/wãt het is haer naeste bloet vriẽdin-
ne/eñ het is eenẽ lachter/Ghi en sult oock gheen
wijf nemen met haerder suster/haer schamelhept
te õtdeckẽ/al die wile si noch leeft/Ghi en sult nz
D totten wiue ghaẽ die wile dat si haer cranckheit he-
uet/in haer onreincheit/om haer schamelheit te
ontdecken

Ghi en sult niet bi ws naestẽ wijf ligghen/om
met haer te doẽ te hebbẽ/daer mede dat ghi v aen
haer ontreinicht. Ghi en sult ooc uwe saet niet
jeuen/dattet den Molech verbrant worde/dz ghi
niet en ontheylicht den naem ws Gods want ick
ben die HEERE.

Ghi en sult niet bi een knechten ligghen/ghe
lijc bi een wijf/want het is een grouwelichz/Ghi
en sult ooc bi geen beeste liggen/dat ghi met haer
veronreynt wort/Eñ geẽ wijf en sal met een beest
te te doene hebbẽ/Wãt het is een grouwelichept

Ghi en sult v/in gheenẽ van desen verontrey-
nigen/Wandt in allen desen hebben haer die hey-
denẽ verontreynicht/die ic voor v wech sal wtsto-
tẽ eñ dat lant is daer doꝛe ontreynichdt/eñ ick sal
haer misdaet aẽ haer versoecken/dat dat lant/zijn
inwoonders wtspouwe/Daerom hout mine settin
ghẽ eñ rechten/eñ en doet niet een vã desen grou
welicheden/noch die ingheborẽ noch ooc vreemde
line die onder v is want alle alsulcken grouwelijc
heden/hebben die lieden van desen lande gedaen/
Die voor v waren/ende hebben dat landt ontrep
nicht/op dat v oock dat landt nyet wt en spouwe
als ghijt ontreinicht/ghelijc die heidenen heeft wt
ghespoghen die voor v waren/Want soe wye dese
grouwelicheit doen/dier sielen sullen wtgheroeyt

Molech was eẽ afgod die hair eigẽ kinderẽ tot dieẽst verbrandẽ ghelijck Manasses dede die conīc vã Juda si meynde Gode daer mede te dienẽ gelijck Abraham dede doe hi sinẽ sone ysaac offerde/door Gods beueel.

werden van harẽ volcke/Daer omme hout mine
insettinghen/dat ghi niet en doet nae die grouwe-
like sedẽ/der geere die voor v waren/dat ghi daer
mede nz ontreinicht en wort/want ic ben die HE
RE uwe God/

¶ In dit Capittel zijn men igerley ghebodeneñ
insettinghen Dat xix. Capit

Nde dye HEERE sprack met Mosi/
seggẽde/spreect met al die ghemeyn
te der kinderen vã Israhel/ende segt A
tot hẽ ghi sult heylich zijn wandt ick
ben heylich/die HEERE uwe God/
Een yegelic vreese zijn vader/eñ moeder/Houdt
mijn vierdagen/want ic ben die HEERE v God/
ghi en sult v niet totten afgoden keeren/eñ en sult
v gheen ghegoten goden maken/wandt ic ben dye
HEERE v God.

Als ghi dẽ HEERE wilt dootoffer doen/soe
sulde ghise daer om offeren/dat hy v ghenadich si/
eñ ghi sultse in dien seluen daghe eten/als ghise of-
fert/eñ dẽ tweeden dage/Maer watter ouer blijft
tot op den derden dage/salmen met viere verber-
nen.Ist datter yemant inden derden daghe af eedt
so is hi ontheylicht/eñ hi en sal geẽ genade vinden/
eñ die selue eter/sal zijn misdaet draghen/dat hy B
dat heylichdom des HEERẼ ontheylicht heeft/
eñ alsulcken siele sal wtgheroeyt worden/van ha-
ren volcke

Als ghi v lant oogst/soo en suldijt niet aenden
eynden al omme af sniden/oock en suldijt niet al-
te nauwe op vergaren/alsoo ooc en suldi uwẽ wijn
gaert niet te nauwe lesen noch die afgevallẽ beziẽ
op lesen/maer den armẽ/eñ vreemdelinghen sul-
dijt laten/want ic ben die HEERE uwe God.

✠ Ghi en sult niet stelẽ noch liegen/noch die ee
ne en sal met dẽ anderen nyet valscelijc handelen/
Ghi en sult niet valschelijc sweren bi minen name
eñ ontheylighẽ den naem ws Gods/want ic ben
die HEERE. C

Ghi en sult uwen naesten gheen onrecht doen
noch hẽ met cracht berouuẽ/Gi v en sal niet blij-
uen/dẽ loon dijns ghehuerdẽ knechts totte morgen

Ghi en sult den doouen niet vloeckẽ/Ghy en
sult voor den blinden niet setten/daer hi hem aen
stoote/want ghi sult v voor uwen God vreesen/
want ic ben die HEERE

Ghi en sult gheen onrecht hanteren indẽ rech D
te/eñ ghi en sult niet aensien des armen personen
noch eere des grotẽ persoons/maer ghi sult uwen
naesten rechtuaerdelijc rechten

Ghi en sult geen faemroouer/noch oorblaser
onder uwẽ volcke laten gaẽ/Ghi en sult ooc niet
staẽ tegen ws naestẽ bloet.Wãt ic ben die HEERE

Ghi en sult uwẽ broeder niet haten in v herte
maer ghi sult uwen naestẽ straffen/op dat ghi niet
om sinent wille schult draghen en moet

Ghi en sult v seluen niet wreken/Ghi en sult
v ooc niet tegen willen houwẽ/teghen die kinderẽ
ws volcx

Ghi sult uwen naestẽ liefhebben gelijc v seluẽ
want ic ben die HEERE.

Mijn insettinghen suldi houden/dat ghi uwe
vee niet en laet te doen hebben/met alderley die-
ren/Eñ uwe velt en besaeyt niet met ghmeng-

den coren/ Ēn geen cleedt en come aen v dat met
wolle/ende linen gemengt is
Als een mā bi enē wiue leet/ēn besaeptse/dye
een dienst maecht/ēn van eenen āderen vertrocken
is nochtans niet verlost/noch vrijheyt vercreghen
en heuet/ dat sal ghestraft wordē/maer si en sullen
niet steruē/wāt si en is niet vrij geweest/Maer hy
sal voor zijn scult/dē HEERE voor die dore der ten
ten des getuychnis/eenē ram tot eenē schultoffer
brengē/ēn die priester sal hē versoenē met dē scult
offer voor dē HEERE/vā dier sondē die hi gedaen
heeft/soe sal hē God genadich sijn/ouer sijn sonde
die hi gedaen heeft
Als ghi int lāt coēt/ēn alderley boomen plātet
C daer mē af etē mach/suldi der seluer boomē stokkē
besnidē/mz harē vruchtē/drie iaer suldise onbesne=
dē achtē/dat ghise niet en eet/maer indē vierdē ia=
re sullen alle haer vruchten heylich/ ēn ghepresen
sijn den HEERE/ inden vijfstē iare suldi die vruch
ten eten/ēn vergaderen/Want ick ben die HEE
RE uwe God
Ghi en sult niet mettē bloede etē/ Ghi en sult
niet opter vogelē ghescrey achten/noch daghē wt
kiesen /Ghi en sult gheen cruynen op v hooft scee
ren/noch uwen baert geheel afscheeren
Ghi en sult geen teeken in uwen lichaem scho
ren/ noch letteren aen v maken/ want ick ben dye
HEERE
E Ghi en sult v dochter niet houden tot hoerde=
rie /dat dat lant gheen hoerderie en doe/ēn worde
vol lachters
Hout mijn vierdagen /ēn ghi sult ontsien mijn
heylichdom/want ic ben die HEERE
Ghi en sult niet keeren totten waerseggeren/
ende en vraecht niet vāden bedieders der teekenē
dat ghi niet van hen onreynicht en wort/Wāt ick
ben die HEERE v God.
Voor een ghrijs hooft suldi op staen/ēn dye ou
ders eeren/ Wandt ghi sult uwen Godt ontsien/
want ick ben die HEERE
Als een vreemdelinck bi v liedē woonen sal in
uwen lande/ so en suldi hem niet verwiten/hi sal
bi v woonen gelijc een ingheboren onder v/ēn sult
G hem lief hebbē ghelijc v seluen/ wāt ghi liedē hebt
o.xxij.c ooc vreemdelinghen geweest in Egipten lant /Ic
ben die HEERE uwe God
Ghi en sult geen ongheliic doen aendē rechte/
metter ellen/met gewichte/metter matē/Rechte
waghe/recht pont/recht Epha/recht Hin/sal bi v
lieden sijn/Want ic ben die HEERE v Godt/dye
v wt Egiptē lāt geleyt heeft/ hout/ ēn doet al mijn
settingē ēn rechtē/want ic ben die HEERE
Hier wort verbodē datmē vā den afgod Mo=
lech niet geuē en sal/ēn noch meer andere worde
A hier verboden   Dat.xx. Capittel

Ende dye HEERE sprack met Mosi
segghende / Segt den kinderen van
Israel/Wye dat vanden kinderen
van Israel/oft een vreemdelinc dye
in Israel woont/van sinē zade Mo=
lech geeft/die sal die doot steruē/ dat volc des lāts
sal hem steenē /ende ick sal mijn aensichte settē te=
ghen sulcken mensche/ende sal hem wt sinen volc
ke wtroeyen / omdat hi den Molech van sinen sa
de gegeuē heeft/ ēn mijn heylichdom onreynicht
ēn minen heyligen naem ontheylicht heeft.
Ende in diē dat volc des lants door die vinghe B
ren sien sal/den mēsche die van sinē sade den Mo=
lech ghegeuen heeft/dat si hem niet en dooden/soe
sal ick mijn aēsicht tegen den seluen mēsche setten/
ēn tegen zijn geslachte/ēn sal hem/ēn alle die mede
gehoereert hebbē aen dē Molech /wt harē volcke
wtroeyen
Als een siele haer keert totten waerseggheren Nu.xi.d.
ēn teeken bedieders/dat si hem na hoererē/ soe sal iosu.ij.b
ick mijn aēsicht tegen die selue siele setten/ ēn salse
wt haren volcke wtrucken /Daer om heylicht v/
ēn weset heylich/ Wāt ic ben heylich /uwe God/
ēn hout mijn settinghen/ēn doetse/Want ic bē dye
HEERE/die v heylicht
Wye dat sine vader oft sine moeder vloect/dye
sal die doot steruen/ sijn bloet si op hem,om dat hi le.xvi.d
sijn vader of moeder geuloect heeft.
Wie dat ouerspel doet met eens anders wijf/ exo.xi.c
die sal die doot steruē / beyde die ouerspeelder /ēn pro.xx.c
die ouerspeelster/om dat hi met zijns naestē wijf/
dat houwelijc gebroken heeft
Wie dat bi sijn stiefmoeder slaept/ dat hi sijns
vaders schamelheyt ontdect heeft/ die sullen beyde
die doot steruen/haer bloet si op hen.
Als yemāt bi sijns soons wijf slaept /soe sullen
si beyde die doot steruen/want si hebbē een schāde
gedaen/haer bloet si op hen.
Als yemāt bi eē knechtkē slaept/gelijc bi enen
wiue/die hebbē een grouwelicheyt gedaē/ēn sullē
beyde die doot steruen/haer bloet si op hē Deu.xxij
Als yemāt eē wijf neemt ēn hare moeder ooc
daer toe/die heeft eenen lachter ghewrocht/mē sal
hem met viere verbernen/ēn haer ooc /datter ghe
nen laster en bliue onder v
Als yemant by eender beesten oft vee leyt /dye
sal die doot steruen/ēn dat vee sal men dooden
Als een wijf haer toe eenigen vee doet /daer si
mede te doe heeft/die suldi doodē/ ēn dat vee ooc/
si sullen die doot steruen/haer blot si op hen
Als yemāt zijn suster neemt sijns vaders doch=
ter/oft sijnder moeder dochter/ende haer schamel
heyt besiet / ende si weder sine schamelheyt besiet D
dat is eē scāde/Die sullē wtgheroeyt wordē/voor
die lieden haers volcks / Want hi heeft sijnder su=
ster schamelheit ontdect/hi sal sijn schult dragen
Als een man bi eenen wiue slaept/ter tijt haer
der cranckheyt/ēn ontdect haer schamelheyt/ēn ont
dect haer fonteyne/ ēn si ontdect die fōteyne haers
bloets /die sullen beyde van haeren volcke wtghe
roeyt worden.
Dye schamelheyt uwer moeder suster / ēn ws
vaders suster schamelheyt en suldi niet ontdeckē/
wāt aldusdanige heuet sijn naeste bloet vriēdinnē
ontdect/ēn si sullen haer schult dragen
Als yemant bi sijns ooms oft moeyē dochter
slaept/dat hi haer schamelheyt ontdect / die sullen
haer sondē dragē/ sonder kinderē sullen si steruen
Als yemant sijns broeders wijf neempt dat is
een onreyn dinck / si sullen sonder kinderen zijn/
om dat hi zijns broeders schamelhz ontdect heeft
So hout nv dā alle mijn settinghen / ende rech
ten/ēn doetse/op dat v dat lāt niet wt en spouwe/

daer ick v in leyde/dat ghi daer in woonen soudt en̄ en wādelt niet in die insettingē der heidenē/die ick voor v wtstotē sal/Want dit hebben si alle ge daen/en̄ ic hebse veronwaert

Maer v liedē segghe ick/ghi sult haer lant be- sitten/Want ic sal v gheuen een landt tot eender erffenissen/daer melck ende honich in vloeyt/Jck ben die HEERE v God/die v af ghescheyden heb vandē volcken/dat ghi oock sult scheyden dat rey ne vee/vandē onreynen/ende onreyne voghelen/

D vanden reynē/ende uwe sielē niet en ontreynicht aendē vee/aendē vogelen/en̄ aen alle datter opter aerden cruypt/die ick afgescheyden heb/dat het onreyn si/daer om suldi mi heylich zijn/wāt ic ben heylich die HEERE/die v afgescheidē heeft vandē volcken/dat ghi mijn soudt zijn

Als een man oft een wijf/een waersegger/oft teekenbedieder zijn sal/die sal die doot steruē/men salse steenen/haer bloet si op hen

¶ Hoe dat die priesters reyn ende onbesmet sijn sullen/Ende hoe si behoren te leuē/En̄ haer ner

A gens mede en sullen ontsuyueren

Dat.xxj. Capittel

Ende dye HEERE sprack tot Mosi/ segt tot den priesterē Aarons sonen/ ende spreect tot hen/Een priester en̄ sal hem aen gheen siele van sinē volc ke ontreynighen/sonder alleen aen sijn naeste maechschap/dat hem aenghaet/als aen zijn moeder/aen sijn vader/aen zijn sone/aen zijn dochter/aen zijn broeder/ende aen sijn suster/dye noch maecht is/ende geens mans wijf en heeft ge weest/die hem aengaet/aē desen mach hi hem ont reynighen/Oock en sal hi hem niet ontreinighen/ aen eenen ouerstē vā sinen volcke/dat hi hem niet en ontheylighe.

Hi en sal ooc gheen cruyn makē op sijn hooft/ noch sinē baert af scheeren en̄ aen haeren lichaem geen tekē snidē/Si sullē harē Godt heylich zijn/ en̄ niet ontheiligē den naem haers Gods/want si offerē des HEEREN offer/dat broot haers Gods daer om sullen si heylichdom zijn.

B Si en sullen gheen hoeren nemen/noch gheen gheschoffierde/noch die van haeren man verstoo- ten is/want hi is heylich sinen Godt/daer om sal hi hē heyligē/wāt hi offert dat broot zijns Gods/ Hi sal v heylich sijn/wāt ick ben heylich/die HE- RE die v heylicht

Als eens priesters dochter beghint te hoererē so salmēse met vier verbranden/want si heeft ha ren vader gescheynt.

So wie dat hoghe priester is/onder sine broe- deren/op diens hooft dat die salfolye ghegoten/ ende zijn hant ghevult is/dat hem aengedaē wor

C den die heylighe cleederen/die en sal zijn hooft niet ontdecken/ende zijn cleederen niet doorsniden/en̄ en sal tot ghenen dooden comen/en̄ en sal hē noch ouer vader noch ouer moeder ontreynigē/Hi en sal wt den heylichdom niet gaē/dat hi niet en ont heylighe dat heylichdom sijns Gods/Want die croone des salfolye zijns Gods is op hem/want ic ben die HEERE

Een maecht sal hi te wiue nemen/maer gheen weduwe/noch verstooten/noch gheschoffierde/ noch hoere/maer eē maecht vā sinē volcke/sal hi tot eenē wiue nemē/op dat hi zijn saet niet en ont heylige onder sinē volcke/Want ick ben die HE RE die hem heylicht

En̄ die HEERE sprack met Mose segghende Spreect met Aaron en̄ segt/Als een yemādē vā uwē sade in v geslachte een gebreck is/dye en sal niet comē/dat hi dat broot zijns Gods offere/Wāt een yegelijc die eē smette heeft/die en sal nz comē

is hi blint/lam met eenē onschickelikē nuese/met D eenē onbehoorlikē lede/oft hi gebrokē voeten oft handē heeft/oft gebult is/oft vel ouer die ooghen heeft/oft scheel/oft grillich/of schorft/of die ghe- scuert is/So wie dat vā Aarōs des priesters zade een smette heeft/en sal niet comē om te offerē den offer des HEEREN/wāt hi heeft eē smette/Daer om en sal hi niet comē totten broode zijns Gods/ dat hijt offere/Nochtās sal hi vandē broode zijns Gods etē beyde vādē heiligē/en̄ vandē alder hey- lichstē/maer tottē voorhātsel en sal hi niet comen noch tottē outaer niet gaē/wāt hi de smette heeft dat hi niet en ōtheilige mijn heilichdō/wāt ic bē die HEERE diese heilicht/En̄ Moses seide dit al tot Aarō en̄ tot sinē sonē/en̄ tot al dē kinderē vā Jsrael

Hoe die priesters en̄ haer huysghesin sijn sullē Ooc hoe datmen metten offeren handelen sal

Dat.xxij.Capittel

Ende die HEERE sprac tot Mosi seg gende/Segt Aaron en̄ sinen sonen/ A dat si haer wachten vādē geheilichdē kinderē vā Jsrael/welc si mi gehey- licht hebbē/en̄ minen heyligē naem niet en ontheiligē/wāt ic bē die HEERE/so segt hē en̄ harē nacomelingē/So wie dz vā uwē zade toe gaet tottē heiligē/dz welcke die kinderē vā Jsrael dē HEERE heiligē/en̄ ontreinicht hē also ouer dat selue/diēs siele sal wtgeroeyt worde voor mijn aē sicht/wāt ic ben die HEERE

So wie dat vā Aarōs zade lazarich of die vloet heeft/die en sal nz etē vādē heiligē/tot dz hi suuer is/wie dz yet onsuuers raect/oft wiē dz zaet inden slaep ontgaet/en̄ wie dz enich gewormte raect dz hē onsuuer is/oft eē mēsce die hē onsuuer is/en̄ al wat hē ontreinicht/die welcke siele die daer af yet raect/die is ōrein tottē auōt/en̄ en sal vādē heiligē nz etē/mer sal eerst zijn lichaē mz water vadē/en̄ als die zōne ondergegaē is/en̄ hi rei wordē is/dā mach hi daer af etē/wāt het is zijn nootdruft.Een doode B prije/en̄ wat vādē wildē dierē verscheurt is/en sal hi niet etē/op dat hi niet onrein daer af en worde/ wāt ic ben die HEERE/Daerom sullē si mijn set- tingē houdē/dat si geene sonde op haer en ladē/en̄ daer aen steruē/als si haer aē hē ontheiligē/wāt ic ben die HEERE diese heilicht

Een vreēdelinc en sal vādē heiligē niet etē noch des priesters huysgenoot/noch ghehuerde knape/ Als eē priester eē siele ō gelt coopt/die mach daer af etē/En̄ wat hē in zijn huis geborē wort/dz mach oot vā sinē broode etē Mer als des priesters doch ter eēs vreēdelincs wijf wort/so en sal die nz vandē hefoffer der heilichz etē Mer wort si weduwe of wtgestotē/en̄ en heeft geē zaet/en̄ coēt weder tot haers vaders huis/soo sal si eten vā haers vaders broot/gelijckerwijs als een ander deerne.

Maer geen vreemdelinc en sal daer af eten/ Met
wie anders vāden geheylichdē onwetende eet/ dye
sal dat vijfste deel daer toe doē/ eñ dē priester geuē
met den gheheylichdē/ op dat si hen ontheilighen
dat geheylichde der kinderen vā Israhel/ dat si den
HEERE heffen/ op dat si haer niet met misdaet eñ
met schult en beladē/ als si haer gheheylichde eten
want ic ben die HEERE diese heylicht

Eñ die HEERE sprack tot Mosi seggende/
Segt Aaron eñ sinen sonen/ eñ al den kinderen vā
Israel/ Wie vanden huise vā Israel is/ ofte eē vree
delinc in Israel/ sijn offer doē wil/ het si enige ghe
looft/ of vā vrijen wille/ dat si dē HEERE eenen
brantoffer doen willen/ om hem te versoenen/ dat
sal een mannekē zijn sonder smette/ vāden runde-
ren oft lammeren/ oft gheyten/ Alle dat een smet
te heeft/ en sullen si niet offeren/ wandt si en sullen
daer mede gheen genade vinden

Ende wie dat een dootoffer den HEERE doen
wil/ wt sonderlingen eygen beloofte/ oft vā vrijen
wille/ runderē oft scapen/ dat sal sonder smette zijn
dattet aengenaē si/ het en sal ooc gheen gebrec heb
bē/ ist blint oft cruepel/ oft gewont/ oft gheblaedert
oft grillich/ oft schorft/ soe en sullen si dat den HE-
D RE niet offeren/ eñ daer af geē offer optē outaer
des HEEREN gheuen

Een osch oft scaep/ dat een onbehoorlijck ledt
heeft/ oft dat geenen steert en heeft/ dat muechdy
vā vrijen wille offeren/ Maer ontfancbaer en salt
niet sijn/ tot eē der beloften/ Ghi en sult den HE-
RE geen gestootē oft ghewreuen/ oft verschoort
oft gelubt offeren/ eñ ghi en sult dat in uwen lāde
niet doen/ Ghy en sult uwen Godt niet offeren
broot van eēs vreemdelincx hant/ want het is van
hem verdoruē/ eñ heeft eē smette/ daerom en salt
niet aengenaem sijn voor v

Ende die HEERE sprack tot Mosi segghen-
de/ Als een osse/ oft lam/ oft gheyte gheborē is/ soe
salt seuen daghen bi sijnder moeder sijn/ ende ten
achtsten daghe daer nae/ machmē den HEERE
offeren/ so ist aenghenaem/ het si een osse/ of lam/
soo en salmens niet op eenen daghe slaen/ met zijn
jonck.

Als ghi den HEERE een danckoffer doen wilt
dattet aenghenaem si/ soo suldijt tenseluen daghe
eeten/ ende en sult niet ouer houden tot morghen
wandt ick ben dye HEERE/ Daerom houdt mijn
gheboden/ ende doetse/ wandt ick ben die HEERE
dat ghi minen heylighen naem niet en ontheilicht
ende dat ick geheylicht worde/ onder die kinderen
van Israel/ want ick ben die HEERE dye v hey
licht/ die v wt Egipten leyde/ dat ick v Godt zijn
soude/ Ick ben die HEERE

¶ Vanden vierdaghen ende hooghe feestdaghē
als den Sabbath/ Paesschen/ Pinxten/ Loyer-
tenten

Dat.xxiij.Capittel.

A
Nde die HEERE sprack met Mose
segghende/ Segt den kinderen van
Israel/ ende spreect tot hen/ Dyt zijn
die feesten des HEEREN/ dye ghi
heylighe daghen heeten sult/ Ses da
ghen suldy v werck doen/ mer den seuensten dach/
is die ruste des Sabbaths ende sal heylich heeten/
geenderhande werc en suldi daer inne doē/ want
het is die Sabbaths des HEEREN/ waer dat ghi
woont

Dit zijn die feesten des HEEREN/ dye heylich
heeten/ die ghi uwe feest heeten sult/ Den.xiiij.
dach der eerster maent/ tsauonts is des HEE B
REN Paesschen/ ende inden vijfthienden van der
seluer maent/ is de feeste der ongheheefder broo-
den des HEEREN/ Dan suldi seuen daghen on
gheheeft broot eten/ Den eersten dach/ sal heylich
ghenaemt worden onder v/ daer in en suldi gheen
dienstwerck doen/ ende den HEERE offeren/ se
uen daghen lanck/ Den seuensten dach sal ooc hey
lich genaemt sijn/ daer in en suldi oock gheen diēst
werck doen

Ende dye HEERE sprack tot Mose segghen
de/ Segt den kinderē van Israhel/ ende spreect tot
hen/ Als ghi int lant comt/ dat ic v geuen sal/ ende
sult oochstē/ so suldi eenē schoof der eerster vruch-
ten ws oochts tottē priester brenghen/ daer so sal
dien schoof worden voor den HEERE gheweys
tert/ dat ghi aenghenaem wordet/ Des ander da-
ges na den sabboth/ sal die priester dat doen/ Eñ
ghi sult inden daghe als uwen schoof gheweystert
wort een brantoffer den HEERE doen/ van eenen
lammeken dat sonder smette is/ ende dat iarich is C
met den spijsoffer/ twee thiendedeelen bloemen
meels met oly gemengt/ tot eenē offer den HEE
RE/ tot eenē soetē rueck/ daer toe oock dat drane
offer/ een vierēdeel van een hin wijns/ Ende ghy
en sult geen broot noch koecken/ noch pappe eten/
tot optendach/ als ghi uwen Godt offer brengt/
Dat sal een recht sijn uwen nacomelinghen/ waer
dat ghi woont

Daer nae suldi tellen vanden anderen daghen
des Sabbaths/ daer ghi die weysterscouē in ghe
bracht hebt.vij.gehele weke/ tot des āderē daechs
des seuēstē Sabbats/ te wetē/ vijftich dagen suldy
tellen/ ende nieuwe spijsoffer dē HEERE offeren/
ende wt allen uwen wooninghen suldijt offeren/
te weten/ twee weysterbrooden/ van twee thiēde
bloemen meels ghebeeft ende ghebacken/ tot eer
stelinghen den HEERE/ Ende ghi sult daer oock
brenghen met uwe broot/ seuē iarghe lammeren
sonder smette/ ende eenē iongen verre/ ende twee
rammen/ dat sal des HEEREN brantoffer spijs
offer/ eñ drancoffer zijn/ Dat is een offer/ Eenē soe- D
ten ruecke den HEERE

Ghi sult eenen bock dooden/ tot eenen sondof
fer/ ende twee iarighe lammeren/ tot eenen doot-
offer/ Ende dye priester salt weysteren voor den
HEERE/ op dat broot der eerstelinghen/ tot dē
twee lammeren/ ende sullen den HEERE heylich
ende des priesters deel zijn/ Ende ghy sult desen
dach wtroepen/ wandt hi sal onder v heylich ghe-
naemt zijn/ gheen dienstwerck en suldy doen/ een
eewich recht sal dat zijn/ bi uwen nacomelinghen
waer dat ghi woont

Als ghi v lant oostet/ en suldijt niet al af maey
en/ oock niet alte nauwe op oostē/ maer ghi sullet
den armen/ eñ den vreemdelingē laten/ Ic ben die
HEERE v God

Ende die HEERE sprack met Mose seggēde/ Segt den kinderē vā Jsrael/ Inden eersten daghe
E der .vij. maent/ suldi hebbē den heyligē vierdach/ des ghedachtenis der blasinghen daer in en suldy gheen dienstwerck doen/ eñ sult den HEERE offer doen

Eñ die HEERE sprac met Mose seggēde/ Dē .x. dach van deser seuender maēt/ is der versoeninge dach/ die sal bi v heylich genaēt wordē/ In diē dage suldi uwe sielē verootmoedigē/ eñ den HEERE offer doen/ eñ ghi en sult geē dienstwerc doē in desen dage/ wāt het is versoēdach/ dat ghi versoent wort voor den HEERE uwen God/ Want so wat siele haer niet en verootmoediget/ in desen dage/ die sal wt haren volcke wtgeroeyt worden eñ wat siele in desen dage eenich werc doet/ die sal ick te niete doen wt harē volcke/ Daerom en suldi gheē werc doen/ Dat sal een ewich recht zijn uwen nacomelingē/ waer dat ghi woōt/ Het is uwe Sabbaths vierte/ dat ghi v sielē verootmoedicht Inden/ ix. dage deser maēt/ tsauōts suldy sulc vieren houdē/ vandē eenen auōt tottē anderen

Eñ die HEERE sprac tot Mose seggende/
F Spreect mettē kinderē vā Jsrael eñ segt/ Inden xv. dage van deser seuēder maent/ is die feeste der Louertēten .vij. dagen/ den HEERE/ Den eersten dach sal heylich genaemt zijn geen dienstwerc en suldi daer in doē/ Seuē daghen suldi den HEERE offerē/ Den .viij. dach sal oock heylich genaemt zijn eñ ghi sult uwen offer den HEERE doē/ Wāt het is den dach der vergaderingē/ eñ des samen brenginghen/ geen dienstwerck en suldi daer in doen.

Dit zijn die vierdagen des HEEREN/ die ghy heilich sult wtroepen/ daer ghi den HEERE offer in doen sult/ brantoffer/ spijsoffer/ dranckoffer/ eñ ander offer/ een yeghelick na sinē dage/ sonder dat offer des Sabbaths des HEEREN/ ende v gauē/ eñ geloften/ ende vrijwillige gauen sijn die ghi dē HEERE geeft

Dit was dē dach dat men tot behoef vā dē armē die almissen wt ō gemeēte ōgaderde/ eñ dz eenyegelijc sijn gonste brocht.

So suldi dan den .xv/ dach/ der .vij. maent/ als ghi die incomēde vruchtē vandē lande ingebracht hebt/ suldi die feeste houdē den HEERE .vij. dagē lanc/ Ten eerstē daghe salmen vieren/ eñ ten .viij. dage salmen ooc vieren/ Eñ ghi sult ten eerstē daghe vruchten nemen van schonē boomen/ palmen twijgerē/ ende meyē vā boomē met dichte breede bladeren/ eñ wilgen vandē vekē/ eñ .vij. dagen vrolic zijn voor den HEERE uwē Godt/ eñ ghi sult den HEERE also des iaers die feest houdē .vij. dagen/ dat sal een ewich recht zijn/ bi uwē nacomelingē/
G dat si in die .vij. maent also vierē/ Seuē dagen suldi in die Louertentē woonē/ Wie datter een ingeboren in Jsrael is/ die sal in die Louertentē wonē/ dat v nacomelingē wetē mogen/ hoe ic die kinderen vā Jsrael in tentē heb laten woonen/ doe icse wt Egipten lāt leyde/ Ic bē die HEERE v God/ eñ Moses sprac tottē kinderē vā Jsrael/ vā desen vierdagen des HEEREN.

Vanden olye totten lampen ende candelaren/ vanden thoonbroden/ van die straffinge des lasterens/ eñ vloeckens

Dat .xxiiij. Capittel

Ende dye HEERE sprack met Mose seggende/ Gebiet den kinderen van Jsrael/ dat si v brengē suyuer ghestoten boomolie/ om te lichtene/ datse bouen in die lampē altijt gedaē worde/ A
buitē voor die gardijne des getuygenis/ inder tētē des getuygenis. Eñ Aarō salse toe bereydē des auōts eñ morgēs voor dē HEERE altijt/ dz sal eē ewich recht zijn uwē nacomelingē/ Hi sal de lāpē op tē suyuerē cādelaer stellē/ voor dē HEERE altijt.

Eñ ghi sult bloemē vādē mele nemē/ eñ twelf koecken daer van backē twee thienden sal eenen coeck hebbē/ eñ sultse leggen op die suyuere tafele eñ dat also te wetē ses op een ghescickt voor den HEERE/ eñ sult op dat selue leggē suuer wieroock dattet Ghedenckbroot si tottē offer des HEEREN Alle Sabbaoth sal hise voor dē HEERE bereyden altijt/ eñ vandē kinderē vā Jsrael ontfanghē/ tot een eewich verbōt/ Eñ si sullē Aarons/ eñ zijnder sonen zijn/ die sullē die etē in die heilige stede/ wāt dat is in zijn alderheylichste/ vanden offer des HEEREN/ teenen eewighen rechte

Eñ daer ginc wt eēs wijfs soon vā Jsrael/ die eens māns vā Egiptē kint was/ onder die kinderē vā Jsrael/ eñ wert kiuēde indē leger/ met eenē mā vā Jsrael/ eñ noemde dē naē Gods/ eñ vloecten/ Doe brochtē si hē tot Mose sijn moeder hiet Selomith/ eē vandē dochterē Dibri/ vā dē ghestachte Dan eñ settē hē in die bewarenis/ tot si dat weten souden wt den monde des HEEREN

Eñ die HEERE sprac met Mose seggēde/ leidt hē buiten voor dē leger/ die daer geuloect heeft/ eñ laet alle die gene diet ghehoort hebbē haer hādē op sijn hooft leggē/ eñ laet alle die gemeynte hē stenē C
eñ segt den kinderē vā Jsrael/ Wie dat sinē Godt vloect/ die sal zijn zōde dragē. Wie des HEEREN naē noemt/ die sal die doot steruē/ alle de gemeynte sal hem stenen/ Gelijc die vreēdeline so sal oock de ingeborē zijn/ als hi den naem noemt soo sal hy steruen

So wie eē siele des menscē dootslaet/ die sal die doot steruē/ Wie dat eens vees siele doot slaet die salt betalen/ siel/ om siele/ Eñ wie sinen naestē verleemt/ dien salmē doē/ so hi gedaen heeft/ ghebroken/ om gebrokē/ ooge om ooge/ tant om tant/ so hi enen mēsce verleemt heeft/ so salmen hē weder doen/ Also dat so wie eenich beest doot/ die salse betalen/ maer wie eenen mensche dootslaet/ die sal D
steruen/ Eenrelei recht/ sal onder v lieden sijn/ den vreemdelingē gelijc den ingeborenen/ want ic ben die HEERE v God

Mose seydet den kinderen vā Jsrael/ eñ si seyden hē wt voor den leger die geuloect had/ eñ steēdē hem/ Also deden die kinderē van Jsrael/ so die HEERE Mose geboden hadde.

Van die vieringe des seuenden iaers/ Eñ van die vrijheyt des vijftichstē iaers/ datmē nv tgulden iaer heet A

Dat .xxv. capittel

Ende die HEERE sprac met Mose op tē berch Sinai seggēde/ Spreect met ten kinderen vā Jsrael/ eñ segt hen/ als ghi liedē int lāt coemt dat ic v geuen sal/ so suldi des lāts vieringe dē

HEERE vieren/dat ghi ses iaren dijn velt besaeyt/
eñ.vi.iarē uwen wijngaert besnidet/ eñ vergadert
die vruchtē in. Maer indē sevendē iare/sal dat lant
zijn Sabboth vierte hebbē/tottē Sabaoth dē HE
RE/dair in dat ghi v velt niet besaeyē/noch uwen
wijngaert niet besniden en sult.
Dat van selfs na uwē oochst wast/ dat en suldy
niet oochstē. Eñ die druvē/die sonder uwē arbeyt
ghewassen zijn/die en suldi niet lesen/ die wile dat
het dat vieriaer des lants is/Daerom suldi die vier
te des lants houdē/ dat ghi daer afeet/ v knecht/v
ioncwijf/v huerlinc/v huysgesin/v vreemdelinc by
B v/eñ v vee / eñ die dieren binnen uwen lande / alle
graen sal spijse zijn.
Eñ ghi sult tellen alsulcker iaren Sabbathē se-
uē/dat seuē iaer sevenmael ghetelt worden / eñ de
tijt der seven iaren Sabbathē makē.xlix.iaer. Dan
suldi der basunē geclanc laten gaen door alle v lant
indē.x.dage der.vij.maent /in diē dage der versoe
ningē/eñ ghi sult dat vijftichste iaer heyligē/eñ ghi
sullet een Vrijiaer heetē indē lande / allē den genen
die daer inne woonē/want het is dat Gulden iaer.
Dā sal eē yegelic vā v lieden/weder tot zijnder pos-
sessien/eñ tot sinen geslachte comen/want dat vijf
tichste iaer is dat Guldē iaer / Ghi en sult niet saē
yen/noch niet oochsten/dat van selfs wasset/ oock
inden wijnghaert niet lesen/ tghene datter sonder
arbeyt wast/Want dat Gulden iaer sal ooc v liedē
C heylich zijn/Ghi sullet eten al wat dat velt draecht
Dat is dat Guldē iaer / daer in dat een yegelijc we
der totten sinen comen sal.
Als ghi uwen naesten yet vercoopt/ oft hē yet
afcoopt/so en sal niemant sinen broeder bedriegē
Mer na tgetal des Guldē iaers / suldijt vā hē coo
pen/eñ na dat getal der iaren des graens sal hijt v
vercoopen/Naeder menichten der iaren/ suldi den
coop stiuen/ eñ na die cleynheyt der iaren/soe suldy
den coop ooc minderē/want hi salt v na dat getal
der iaren vercoopen/Daerom niemandt en bedrie
ge sinen naestē/maer ontsiet v voor uwen Godt/
want ic ben die HEERE v Godt/daerom doet na
mine settingē/eñ hout mine rechtē/ dat ghijse doet
op dat ghi in dat landt sekerlijck mocht woonen/
Want dat lant sal v zijn vruchten gheuen/dat ghi
genoech te eten hebt/eñ sekerlijck daer inne woont.
Eñ oft ghi lieden segt/wat sullen wi eten inden
sevendē iare? wāt wi en saeyen niet/ daerom en ver
gaderē wi geen graen in/ Ic sal mijn benedictie in
dē sestē iaer over v gebiedē/dat si geuen sal /graen
voor drie iarē/dz ghi inden achsten iare saeyt/eñ vā
den oudē graen eedt / tot int negenste iaer/dat ghy
vanden ouden grane etet / tot datter weder nyeu
coemt/Daeromme en suldi dat lāt niet vercoopen
eewelic/want dat lant is mijn/eñ ghi zijt vreemde
lingen eñ inwoonders voor mi. Ende sult in allen
uwen landen/ dat lant te lossen gheuen.
Als v broeder verarmt/eñ vercoopt v zijn ha-
D ue/ende zijn naeste vrient comt tot hem/dat hijt los
sen soude / soo sal hijt lossen / dat zijn broeder ver
cocht heeft/ Maer als yemant gheenen losser en
heeft/ende en can met zijnder hant niet so vele ver
crighen/dat hijs een deel losse/soo salmen rekenen
die iaren zijnre vercoopinghe/ende watter over is
weder geuen dien hijt vercocht heeft/opt dat hi al
soo weder tot zijnder haue come / Mer en can zijn
hant niet so vele vinden/ dat hi dat een deel weder
gheue/so sal dat gene dat hi vercocht heeft / in des
coopers hant zijn/tot den Gulden iare toe/ eñ dan
salt inden seluen iare wtgaen/eñ weder tot zijnder E
hauen comen.
Wie dat een wooninghe vercoopt/binnen der
stadt muerē/die heeft een gheheel iaer respijt/dat
selue weder te lossen/dat sal de tijt zijn/daer hijt in
lossen mach/Waer hi dat niet en lost/eer dat gant
se iaer om is/so salt die cooper eewichlijc behoudē
ende zijn nacomelingē/ eñ en sal niet los wtgaen/
inden Ghulden iare/Maer ist een huys opt dorp/
daer geenen muer om en is / dat salmen den velde
des lants ghelijc rekenen/eñ sal los worden / eñ in
den Guldē iare quijt wtgaen/Die steden der Levi
ten/eñ die huysen in die stedē / daer haer haue inne
mogen altijt ghelost worden/ Wie dat yet vanden
Leviten coopt/die salt verlaten inden Gulden iare
het si huys oft stede/dat ghene dat hi besetē heeft/
Want die huysen inder Levitē steden / zijn hare ha
ue/onder die kinderē vā Israel. Mer dat velt voor F
harē stedē/dat en salmē niet vercoopen / want dat
is haer eygendom eewelick.
Als v broeder bi v verarmt/eñ tachter gaet/so
suldi hē op nemē/als eē vreēdelinc/ ws huysgesins
op dat hi leue bi v/eñ ghi en sult geen woecker vā
hē nemē/ noch te veel / maer ghi sult v voor uwen
God ontsien/op dz v broeder mz v leuē mach/wāt
ghi en sult hē v gelt op woecker nz doē/noch v spij
se op v scattinge wt rechtē/ Wāt ic bē die HEERE
v God/die v wt Egiptē lant geleyt heeft / dat ic v
dat lāt Canaā geuē soude/eñ ic v God zijn soude.
Als v broeder verarmt neuē v / eñ vercoopt v
hem seluen soe en suldi hem gheens knechts dienst
laten doen. Mer als een huerlinc/ofte huysghesin
sal hi bi v zijn/ende totten Gulden iare bi v dienen
Dan sal hi van v los wtgaen/eñ zijn kinderen met
hem/eñ sal weder comen tot sinē geslachte / eñ tot
zijns vaders haue/want si zijn mijn knechtē/die ic
wt Egiptē lant geleyt heb / daer om en salmense
niet vercoopen/ghelijc men die knechtē vercoopt
Eñ ghi en sult niet strengelijc over hen heerschap
pie hebbē/mer ghi sult v ontsien voor uwē God/
Maer wildi knechten eñ maerten hebben / soo sul
dise vanden heydenē coopen/die om v zijn/vanden
kinderen der huysgesinnen ende vreemdelinghen
die onder v zijn/ ende vanden geslachten bi v ende
die in uwen lande geboren zijn / die suldi v eyghen
maken/ende sultse besitten/ ende v kinderen nae v
tot een eewighe besittinge/die suldi haer knechten
laten zijn/Mer over uwen broederen den kinderē
van Israel/en sal niemant over den anderen stren
ghelijc heerschappie hebben. G
Ist dat een vreemdelinc / oft huysghenoot by v
machtich wort/eñ v broeder neven hem verarmt
ende bi hem seluen den vreemdelinck oft huysghe
noot bi v/oft yemāt van sinen geslachte vercoopt
so sal hi na sinen vercoopene recht hebben/ weder
los te wordene/ende yemant van sinen broederen
mach hem lossen/ofte sine vader/oft oock zijns va
ders sone /oft yemāt anders zijn naeste maechscap
vā sinē gheslachte/oft zijns selfs hant/ ist dat si soo
veel machtich wort/so sal hi hem seluen lossen/ eñ

sal met sinen coopere rekenẽ vandẽ iare aen/doen
hi hẽ vercocht had/tot opt Guldẽ iaer/eñ dat gelt
sal gerekẽt wordẽ/ na dat getal der iarẽ vã sÿnder
vercoopinge/eñ sal sÿn dachloon van alle dier tijt
met hem rekenen/Sÿnder noch vele iaeren totten
Gulden iare/soo sal hi nae dien/des te meer om te
lossen ghenẽ/daer na dat hi vercocht is/Maer sÿn
der niet veel iaren tot aẽt Guldẽ iaer/so salt hi ooc
daer na gheuẽ tot sÿnder verlossinge. Ende sal sÿ
dachloõ vã iaer tot iaer/met eenen rekenẽ/ eñ ghy
en sult niet strengelic ouer hem heerscappie laten
hebben/voor uwen ooghen/Maer en lost hi hem
niet op dese maniere/ so sal hy inden Gulden iaere
los wtgaen/eñ sÿn kinderẽ met hem/wãt die kin=
derẽ vã Israel sÿn mÿne knechten/die ic wt Egip
ten lant ghelept heb/Ick ben die HEERE v God.

Ghi en sult geen Goden maken/ noch beelden
noch en sult ooc gheen calomnen oprechten/ noch
gheen steenen teekenẽ in uwen lande/dat ghi daer
voor aenbidt/ Want ick ben die HEERE v God/
Hout mÿnen Sabbath/ende ontsiet v voor mÿnẽ
Heylichdom/Ick ben die HEERE.

Sommighe goede beloften Godes/In dien si
sine gheboden houden/Eñ dreyginghe om grou
welijcken te straffen/waer sy ongehoorsaem zijn
ende syne gheboden verachten

Dat.xxvi.Capittel.

A st dat ghi in mine settingẽ wandelt
ende mÿne gheboden houdt/eñ doet
So sal ic v reghẽ gheuẽ tÿnder tijt/
ende dat lant sal sÿn groeysel gheuẽ
eñ die boomen des velts haer vruch
ten brenghen/Eñ den dorschtijt sal duerẽ/tot dat
men den wÿngaert leest/eñ dat wÿnghaert lesen
sal dueren tot den saeytijt toe / Ende ghy sult van
uwen broode versaet wordẽ/eñ sult sonder sorghe
in uwẽ lande woonẽ/Ic sal vrede gheuen in uwen
lande/dat ghi slapen sult/eñ niemandt en sal v ver
ueren. Ic sal die quade dieren wt uwen lande doẽ
ende gheen sweert en sal door v lant gaen.

Ghi sult uwe viandẽ iaghen/eñ si sullen voor v
B henen vallen int sweert/ Vwer vÿue sullender hõ
Jos.xi.d dert iaghen/eñ uwer hondert sullender thienduy=
sent iaghen/Wãt v vianden sullen voor v henen/
int sweert vallen/Eñ ick sal my tot v keeren/ ende
ick sal v laten wassen/ende machtich laten wordẽ
eñ ic sal met v liedẽ mÿn verbont vaste makẽ. Eñ
ghi sult ooc van dat oude eten/dat ghi ooch dat ou
de sult laten varen/om der nieuwer wille/Ick sal
mÿn wooninge onder v lieden hebben/ende mÿn
siele en sal v lieden niet verworpen/ Eñ ick sal on=
der v lieden wandelen/ende ick sal v God sÿn/en=
de ghi lieden sult mÿn volc sÿn/Want ick ben dye
HEERE v God/die v wt Egipten lant ghelept
heeft/om dz ghi hen liedẽ knechtẽ met sÿn en sout/
Ende ic heb den Cepter/die ketenen ws iocks ge
broken/eñ ic heb v recht op laten wandelen.

Ist dat ghi mi niet en hoort/ ende dese gheboden
niet alle en doet/eñ eest dat ghi mÿne insettinghen
C veracht/eñ v siele mÿn rechtẽ verworpt/ dat ghy
niet en doet alle mÿn geboden/ende laet ghy mÿn
verbondt staen/soo sal ick v dit ooc doen/Ick sal v
haestelijck versoecken met ghesweł/ ende met hee
te siectẽ/die v die oogen verderuen/ ende dye siele
versmachtẽ/ghi sult te verghees v saet zaeyen/eñ
uwe viandẽ sullent versinden. Eñ ic sal mÿn aen=
sicht tegẽ v stellẽ/eñ ghi sult voor uwe viãdẽ gesla
gẽ wordẽ/eñ die v hatẽ/sullen ouer v heerscappie
hebbẽ/Eñ ghi sult vlieden/als v nyemãt en iaget.

Maer en wildi mi noch niet onderdanich sÿn/
so sal ick vermeerderen uwe slaende plagen/seuen
mael meer/om v te straffen/om uwer sonden wil
le/op dat ic die houeerdicheit uwer stercte oft hart
heyt breke/eñ ic sal uwen hemel ghelijc yser / ende
uwe aerde ghelijc metael stellen/ eñ uwe vermoet
heyt ende arbeyt sal verloren sÿn/ dat uwe landt si
ne groeysel niet en gheue/eñ die boomẽ des lants
haer vruchten niet en brenghen.

Ist dat ghi teghen mi wandelt/eñ en wildi my
niet hooren/so sal ic noch seuẽmael meer uwe pla=
ghen vermeerderen/om v te slaẽ / om uwer sondẽ D
wille/eñ ic sal wilde dieren onder v seyndẽ/ die sül=
len v berooven/ende uwe vee verderuen / ende v
cleyne van ghetale maken/ ende uwe straten sullẽ
woest worden.

Ist dz ghi hier mede niet seger en wort/eñ wan
delt teghen mi/so sal ick teghen di wandelen/eñ ic
sal v noch seuenmael meer slaen/ om uwer sondẽ
wille/eñ ic sal op v een wraeckweert brengen / dat
mÿn verbont wreken sal/Eñ oft ghi v vergadert
in uwe steden/soo sal ick doch pestilencien onder v
seynden/eñ ic sal v in uwer vianden handen gheuẽ
Want ic sal uwen voorraet verderuẽ/ende v pro=
uisie des broots/dat.x. wiuen dine broot in eenen
houen sullen backen/eñ uwe broot salmen met ge
wichte wtweghen/ende als ghi eet so en suldi niet
versaet worden.

Ist dat ghi nu hier ouer niet en hoort / eñ teghẽ
mi wandelt/so sal ick teghen v oock in een toorni=
ghe teghentheyt wandelen/ ende ic sal v seuẽ out
straffen/om uwer sondẽ wille/ dat ghy uwer sonẽ E
eñ dochterẽ vleesch sult eten/eñ ic sal uwen hoogẽ
outaer te niete doen/eñ uwe beeldẽ wtroeyen/eñ
ic sal v lichamen op uwer Goden lichamẽ worpẽ
ende mÿn siele sal van di grouwelen. Ende ick sal
uwe steden woeste maken / ende uwe kercken in
worpẽ/eñ ic wil uwen soeten rueck niet riecken.

Also woest sal ic dat lant maken / dat uwe vian
den daer inne woonen sullen/ende makent woest
Maer ick sal v onder die heydenen verstroyen/ eñ
dat sweert wt trecken achter v/ dat v landt woest
sal sÿn/ende uwe steden verstoordt/ Ende dan sal
den lande sÿn vieren ghenoeghen/alsso langhe alst
woest leet/ende ghi inder vianden lant sÿt/ So sal
dat lant vierẽ/ eñ sÿn vierẽ sal dẽ lãde genoegẽ/so
lange alst woeste leyt/Om dattet niet gheuierẽ en
conde in uwen Sabbathen/daer ghi in woont.

Eñ die gene die vã v ouergebleuẽ sullẽ sÿ/sal ic
eẽ beuaert herte makẽ/in uwer viandẽ lãt/datse eẽ
ruyssẽde blat iagẽ sal/Eñ si sullen daer af vlieden F
als oftse eẽ sweert iaechde/eñ si sullẽ vallen ghelijc
als voor den sweerde/al en iaechtse nyemant/Eñ
ghi en sult uwen vianden niet dorren wederstaẽ/
Eñ ghi sult onder die heydenẽ vergaen/Eñ uwer
vianden lant sal v verslinden.

Eñ die daer ouer blÿuẽ sullen / die sullẽ in haer
misdaet vergaẽ/inder viandẽ lant/ ooc in haerder
vaderẽ misdaet sullẽ si vergaen. Dã sullẽ si beken=
nẽ haer eñ haerder vaderẽ misdaet/ inder ouertre

dinghen/daer si teghen mi in ouer ghetreden heb-
ben eñ teghen mi ghewandelt/Daer om wil ick te
gen hen oock wandelē / eñ ick salse inder vianden
lant brengen /Eñ daer sal haer onbesneden herte/
hen verootmoedigen/ eñ dā sullen si haer misdaet
versoenen

Ende ick sal gedachtich wordē mijns verbōts
met Jacob/eñ mijns v̄bonts met Isaac/eñ mijns
verbonts met Abraham/ende ic sal dies lants ge-
dachtich worden / dat van hen gelaten is/eñ sinen
Saboth heeft mi ghenoecht/die wile dattet woest
ghelegen heeft van hen/eñ dat si haer misdact ver
soenen soudē/om dat si mijn rechten veracht heb-
ben/ eñ dat haer siele van mijnē settinghen grou-
or. vi wel gehadt heeft / Ooc en heb icse also niet v̄wor
pen/al zijn si inder viādenlāden /noch my en heeft
G so niet gegrouwelt/dat si met mi wt hebben/ende
mijn verbont met hen te niet gedaē heb/want ick
ben die HEERE v God / Eñ ick sal voor hen ghe
dachtich wezen/aen mijn eerste verbont/ als ickse
wt Egiptē leyde/voor die ogen der heydenē/daer
ic haer God soude zijn Ic ben die HEERE.

Dat zijn die settinghen/rechten eñ wetten/dye
de HEERE tusschen hem / ende den kinderen van
Israel gestelt heeft/ opten berch Sinai/door Mo
ses hant

Van ghelofften/Ende dat vry Jaer.

B Dat.xxvij.Capittel

ENde die HEERE sprack met Mose
segghēde. Spreect metten kinderen
van Israel/eñ segt hen/Als yemant
den HEERE een bysonder ghelofte
doet/ scattēde zijn siele /soe sal dit dye
scattige zijn/Eēs mās beelde.xx.iaer out/tot in dat
lx.iaer/suldi op.l.sikels/nadē sikel des heylichdōs
scattē/eēs wijfs beelde/op.xxx.sikel/ Is hi.v.iaer
out/tot.xx.iarē/so suldi hē schattē op.xx.sikels alst
eēs mās beelde is Mer eē wijf /op.x.sikels Is hy
eē maēt out /tottē vijf iarē toe suldi hē scattē op.v
siluerē sikels/alst eens mans beelde is / Maer eēs
wijf/ op.iij.silueren sikels/Is hi tsestich iaer out/
oft daer ouer/soo suldy hem schatten op.xv.sikels
alst eens mās beelde is/Maer eens wijfs/op thiē
sikels/Is hi te arm tot sulcker schattingen/soe sal
hi voor den priester staē / ende die priester sal hem
schatten/hi sal hem scatten na diens hant die daer
glooft heeft/dat hijt verweruen can

Maer ist eenich dier datmen den HEERE of-
B feren mach / al watmen den HEERE geeft/is hey
lich/men en sals niet wisselen noch mangelen/een
goet om een quaet / oft een quaet om een goet/wis
selet yemant een beeste om die ander / soo sullense
alle beyde den HEERE heylich sijn / Maer is dat
dier onreynich/datment den HEERE niet offeren
en mach/so saltment voore den priester stellē/eñ die
priester salt schatten /oft ghoet oft quaet is/eñ het
sal bi des priesters schatten bliuen / Maer wilt ye
mant lossen/die sal den vijfsten deel bouen dye scat
tinge geuen

Als yemant zijn huys heylicht/den HEERE
tot eenen heylichdom/soo salt die priester schatten
oft goet oft quaet is /Eñ daer nae dat die priester
schattet/soo salt bliuē /Eñ oft die gene diet gehey-
licht heuet/lossen wilt / so sal hi den vijfstē deel sil-
uers/ouer/dattet geschat is/ daer op gheuen/soo
salt zijn worden.

Als yemant een stuck ackers den HEERE C
heylicht vā sinen erfgoede/ so sal hi ghescat wordē
na die vruchtē die hi draget/Draecht hi eē homor
garsten/so sal hi vijftich sikel siluers ghelden/ Hey
licht hi sinē acker vanden Guldē iare aen / soo sal
den acker na sijnder weerdē gelden. Heeft hi hem
gheheylicht na den Gulden iare/ so sal die priester
rekenen/na die ouer iarē / totten Guldē iare toe/
eñ daer na minder schatten

Maer wilt die gene/die den acker gheheylicht
heeft /den acker lossen/soe sal hi den vijfstē deel sil-
uers/ouer dat hi gescat is/daer op geuē /soo sal hy
weder sijn wordē/Mer en wilt hijs niet lossen/eñ
vercooptmēt eenen āderen / soo en sal hi hem nyet
meer lossen/maer den seluē acker/als hi inden Gul
den iare los wtgaet / salden HEERE heylich zijn
ghelijc eenen gheconsacreerden/ acker / eñ sal des
priesters erfgoet zijn

Als yemandt den HEERE eenen acker hey-
licht/die hi gecocht heeft /eñ zijn erfgoet niet en is
so sal hem die priester rekenen / wat hy gelt totten
Gulden iare toe/eñ hy sal inden seluē dage/alsulc
ke schattinghe gheuen den HEERE / tot eenen
heylichdom

Maer inden Gulden iare /sal hy weder keeren
totten genen die hem vercocht heeft/dat hi zijn erf
goet inden lande si

Alle weerderinghe sal gheschien /naden Sikel
des heylichdoms / Eenen Sykel maect twintich
Gera

Die eerste geboren onder dat vee/die den HE exo. r. b
RE anders toebehoort/en sal niemāt den HEE- nu.iij. g
RE heylighen/het si een osse oft schaep/wandt hy eze xlv a
behoort den HEERE/ Mer is aenden vee yet on-
reyns/soo salmēt lossen/nae zijnder weerden/ende
daer ouer geuen dat vijfste deel. Mer en wilt hijt
niet lossen / so salment vercoopen na zijnder weer
den/Men en sal geene gheconsacreert vercoopē/
noch lossen dat den HEERE gheconsacreert is/ D
van allē dat hem toebehoort/het si een mēsch vee/
oft acker/want alle gheconsacreerde/is dat aldaer
heylichste den HEERE Men en sal oock genen ge
consacreerden mensche lossen/maer hi sal dye doot
steruen.

Alle thiēde des lāts/beyde vādē zade des lādts
eñ vā vruchtē der boomē/behorē den HEERE/eñ
sullē dē HEERE heylich zijn. Maer wilt yemāt zijn
thiende lossen/ die sal tvijfste daer bouē meer ghe-
uen/Ende alle thiēde van runderen/eñ schapē/eñ
wat dat onder die roeden gaet/dat is een heylighe
thiende den HEERE/Men en sal niet vraghen oft
ghoet oft quaet sy / men sals oock niet wisselen/
Maer wisselet yemandt / soo salt beyde hey-
lich zijn/eñ niet ghelost worden /Dit zijn
die ghebodenn die de HEERE Mo
si gheboot totten kinderen van
Israhel /opten berch Si-
nai

¶hier eyndt dat derde boeck Mosi Leuiticus

Hier beghint dat boeck Numerus opt He breeusch Vaiddabar/ eñ opt Duytsch / tboeck der Tellinghen

Hier worde de kinderen Israels getelt eñ ge möstert/na hare stammē/Eñ alle die tottē strijt bequame zijn/Eñ die hooftliedē wordē bescreuē Maer dat geslacht Leui/wort tottendienst des Tabernakels geordineert

Dat .I.Capittel/

A

Nde die HEERE sprack met Mose in die woestine Sinai/in die tente des ghetuyghenis/ optē eersten dach vander andere maēt/inden anderdē iare/nae dat ß wt Egipten gegaē waren/ segghende/ Neemt die somme vander gheheelder ghemeyntē der kinderen van Israhel/nae haren gheslachten/eñ haerder vaderē huysen/bi den getale der namē/Al wat manlic is vā hoofde tot hoofde/vā.xx.iarē/eñ daer ouer/al die bequaē zijn om int heyr vā Israelte treckē/eñ sultse tellē na harē heyrē/ghi eñ Aaron/eñ sult ooc tot v nemē/ eenen hooftman van elcken gheslachte/ouer zijns vaders huys

Dit zijn die namē der hooftliedē/die met v staē sullen/Vā Rubēs geslachte/ß Elizar Sedeurs sone/vā Simeon/ß Selumiel/Zuri/Sadai soō /vā/ Juda/ß Nahesson/ Amminadabs soō/vā Isaschar ß Nathanaeel Zuar soon vā Sebulō/ß Eliab/Helon soō/vā Josephs kinderē/vā Ephraim /Elesama Amihud soon/van Manasse Gamaliel/Peda Zur soon/vā BenJamin/Abidan/Gideōs soon vā Dan/Ahieser Ammi Sadai soō/vā Asser/Pagiel Echrans soō/vā Gad/ß Eliasaph Ruels soō vā Naphthali/ß Ahira Enan sone.

Dit zijn die vermaerde der gemeintē/die hooft liedē vandē geslachtē haers vaders/die doe hooft lieden/ende vorstē in Israel waren/Ende Mose
B ende Aaron/namēse aen so dat ß daer met namē ghenaemt sijn/ende vergaderdē oock de gheheele gemeynte/inden eersten daghe der andere maēdt/ ende rekendēse na haerder gheboortē/na harē gheslachtē/eñ haerder vaderē huisen/met harē namē van twintich iaren/ende daer ouer/van hooft tot hooft/so die HEERE Mose geboden hadde/ende teldese in die woestine Sinai

Die kinderē van Ruben/Israels eerste soon/ haer maeschap ende geslacht/na haerder vaders huysen/int ghetal haerder namen / van hooft tot hooft/al watter manlick was/van twintich iarē/
C ende daer ouer/tottē striide bequaem werdē ghetelt vandē geslachte Ruben.xlvi.duysent ende vijf hondert.

Van Simeons kinderen/na haren gheslachtē ende familien/na haerder vaders huisen/ende dat ghetal der namē/van hooft tot hooft/al wat mālick was van twintich iaren ende daer ouer/ende dat totten stride te treckē bequaem was /werden ghetelt van Simeons gheslachte.lix.duysendt eñ drijehondert.

Gads kinderē/haer geslachte ende fammilien/ na haerder vaders huysen/in dat getal der namen van twintich iaren/eñ daer ouer/wat int heyr te trecken bequaem was/werden ghetelt in Gads geslachten.xlv.duysent/sei hondert eñ vijftich

Die kinderen van Juda/haer gheslachte ende familien/na haers vaders huysen/ende dat ghetal der namen van twintich iaren /ende daer ouer/al
wat int heyr te trecken bequaem was/werdē ge- D
telt vanden gheslachte Juda.lxxiiij.duysent/ende seshondert

Die kinderen van Isaschar/haer gheslachten eñ familien/nae haerder vader huysen/eñ na dat getal der namen/van twintich iaren eñ daer ouer wat in dat heyr te treckē bequame was/ werden getelt vanden geslachte vā Isaschar.liiij.duysent eñ vierhondert

Die kinderē van Sebulon haer gheslachte eñ familien/nae haers vaders huysen/ in dat ghetal der namen/van twintich iaeren ende daer ouer/ wat in dat heyr te trecken bequaem was/wert ghetelt van Sebulons gheslachte.lvij.duysent/ende vierhondert

Josephs kinderen vā Ephraim/haer geslachte ende familie/na haers vaders huys/in dat ghetal der namen/vā twintich iaren ende daer ouer/ wat int heyr te treckē bequaem was/werden ghetelt van Ephraims gheslachte veertich duysent/ vierhondert

Die kinderen van Manasse / haer gheslachte/ eñ familie/nae haers vaders huys/in dat ghetal der namē/vā twintich iaren eñ daer ouer/dat int
heyr te treckē bequaē was/werdē getelt tottē ge E
slachte Manasse.xxxij.duysent twee hondert

Die kinderē van BenJamin haer gheslachte ende familie/na haers vaders huys/in dat ghetal der namen/van twintich iaeren ende daer ouer/ wat int heyr te trecken bequaem was/werden ghetelt totten gheslachte BenJamin.xxxv.duysent/ eñ vierhondert.

Die kinderē vā Dan haer geslachte eñ familie nae haers vaders huys/in dat ghetal der namē vā twintich iarē eñ daer ouer /watter bequaem was om int heyr te treckē/werden getelt tottē geslachte Dan.lxij.duysent/eñ seuē hondert

Die kinderē Asser/haer gheslachte eñ familie F
haers vaders huys in dat getal dē namē/vā twintich iarē eñ daer ouer/wat in dat heyr te treckē bequaem was/werdē getelt totten geslachte Asser xli.duysent/eñ vijfhondert

Die kinderē van Naphthali haer geslachte eñ familie/nae haers vaders huys /in dat ghetal der namē/van twintich iarē eñ daer ouer/dat int heir trecken mochte /werden ghetelt tottē gheslachte Naphthali.liij.M/ende.cccc.

Dit zijnse die Mose eñ Aaron metten twaelf vorsten van Israhel telden /elck was ouer eē sijns
vaders huys /Ende die somme der kinderen van G
Israhel/na haerder vaderē huysen/van twintich iarē ende daer ouer/wat int heyr trecken mochte onder Israhel die was ses mael hondert duysent ende drie duysent.v.hondert ende/l.Maer die Leuiten na haerder vaders geslachtē/en werdē daer onder niet ghetelt.

Ende die HEERE sprac met Mose segghende
Dat gheslachte Leui en suldi niet tellen/noch haer
somme nemen / onder die kinderen van Israhel/
Maer ghi sultse ordineerē totten Tabernakel des
getuychnis/eñ tot alle der ghereetschappē /eñ tot
alle datter toebehoort / Eñ si sullē dē Tabernakel
draghen /eñ alle die ghereetschap/eñ sullen in dien
ste staen /ende haren leeghere daer om makē/Eñ
alsmen reysen sal/soo sullē die Leuiten den Taber
nakel af nemen/maer alsmen dat heyrleegerē sal/
sullen si den Tabernakel op slaen/So wie dat van
den vreemdē daer toe ghaet / die sal steruen /Dye
kinderen vā Israel sullen haren leegher maken/eē
yegelijck sinen leegher/eñ bi die banierē van zijder
scharen/Maer die Leuiten sullē haren leeger ma-
ken/om den Tabernakel des ghetuychnis /op dat
geen grāschappe en come ouer die ghemeynte der
kinderen vā Israel/daerom sullen die Leuiten dye
tente wakē/aen den Tabernakel des ghetuychnis
Eñ die kinderen vā Israel dedent altemale /so de
HEERE Mose geboden hadde

¶ Hoe datmen den heyrleegere/die huttē/ ende
teneth op slaen sal   Dat.ij.Capittel.

A ENde die HEERE sprack met Mose
eñ Aaron seggende. Die kinderē van
Israel/sullen haren leegher maken/
al omme by die tēte des ghetuychnis
een yegelijc onder zijn baniere / ende
teeken/na haers vaders huys

Tegē den oostē / sal sijn tente slaen/ Juda met
zijnder banieren ende heyre /haer hooftmā sal zijn
Nahesson Aminadab soon/Ende van sinen heyre
was die somme.lxxiiij.M.eñ seshondert / Neuen
hem /sal sinen leegher maken/dat ghesIachte Isa-
schar/haer hooftman Nathaneel Suar soon/ende
die somme vā sinen heyre.liiij.duysent / ende dyer
hondert / Daer toe ooc Sebulons geslachte /haer
hooftman Eliab Elon soon/van sinen heyr is dye
somme / seuentwintich duysent / eñ vierhondert/
Dat alle die in Juda leeghere behooren/ zijn inder
sommen hondert eñ seuentachtētich duysent ende
vierhondert/die tot haren heyre behoren / eñ die
sullen voor aen trecken

Teghen den zuyden /sal ligghen die scharen eñ
B baniere Ruben met haeren heyre/ haer hooftman
EliSur/Sedeur soon/ eñ zijn heyr inder sommen
xlvi.duysent vijf hondert/Neuē hem sal sinen lee-
gher makē dat ghesIachte Simeon/haer hooftmā
Selumiel Suri Sadai soon/eñ zijn heyre inder som
men negēenvijftich duysent / drie hondert/Daer
toe oock dat ghesIachte Gad/haer hooftman Elia
saph Ruel soon/eñ zijn heyr inder sommen vijfen-
veertich duysent/ses hondert / eñ vijftich/Dat alle
die in Rubens leegher behoren zijn inder sommen
hondert/eñ enenvijftich duysent/vierhōdert/ende
vijftich/die tot haren heyre behoren /eñ sullen dye
C tweede zijn int wt trecken.

Daer na sal die tēte des getuychnis treckē met
den leegere der Leuitē/middē onder den leegeren/
eñ so si harē leeger stellē /also sullen si ooc trecken/
een yegelijck in zijn plaetse / eñ onder zijn baniere.

Tegen den westen sal liggen die schare eñ ba
niere Ephraim/met haren heyre / haer hooftman
sal zijn Elisama Amihud soon / eñ zijn heyre inder
sommen.xl.duysent/ eñ vijfhondert / Neuen hem
sal sinen leeger maken dz geslachte Manasse/haer
hooftmā Gamaliel PedaZur soon / zijn heyr aen
die somme.xxxij.M.eñ twee.C. daer toe dat ghe
slachte BenJamin/haer hooftmā Abidā Gideōs
soon/zijn heyr aen der sommē .xxxv.M.eñ vier.C
Dat alle die in Ephraims leeger behorē/zijn inder
sommē hondert duysent/eñ acht .M.eñ een hon- D
dert/die tot sinē heyr behorē / eñ si sullē dye derde
int wt trecken zijn

Tegē dē noordē sal liggē die schare eñ baniere
Dan met harē heyr/haer hooftmā Abieser Ammi
Sadai soon / die somme van sinē heyre.lxij.M.eñ
seuē hondert.Neuē hē sal liggē dat geslachte Asser
haer hooftmā Pagiel Achrans soō/die somme vā
sinē heyre.xli.M.eñ vijf.C.Daer toe dat geslacht
Naphthali/haer hooftmā Ahira Enans soon/dye
somme vā sinen heyre.liij.M.eñ vier.C.Dat alle
die in Dan leeger behoren/zijn inder sommen.C.
lvij.duysent/eñ seshondt/eñ sullē die laetste zijn int
wt trecken/met haren banieren

Dat is die somme vā den kinderen vā Israhel/
na harē vaderē huysen/ eñ leeger met harē heyren
Ses hondert duisent/eñ drie dusent /vijfhondert/
eñ vijftich /mer die Leuiten en werden niet in dye
somme der kinderen vā Israel getelt/soe die HE
RE dat Mose gebodē hadde/Eñ die kinderen vā
Israel dedēt al / also die HEERE Mose gheboden
hadde / Eñ maecten harē leeger onder haer banie
re/eñ trockē wt/een yegelijc in sinen geslachte/na
haers vaders huysen

¶ Hier wort den sonē Leui eñ Aarōs harē dienst
eñ officie bescreuen eñ geordineert
Dat.iij.Capittel

A DIt zijn Mose eñ Aaron ghesIachten/
als dye HEERE met Mose sprack/
in dien tijde opten berch Sinai /Eñ
dit zijn die namen van Aarons sonen
sijn eerste geboren was Nadab daer
na Abihu/Eleasar/eñ Ithamar / Dat zijn die na-
men van Aarons sonē / die priesters ghesalft wa-
ren/eñ haer hādē geuult tottē priesterdom / Mer
Nadab eñ Abihu storuen voor den HEERE/als si
vreemt vier offerden voor den HEERE / inder
woestinen Sinai / eñ en haddē gheen sonen / Mer
Eleasar eñ Ithamar gebruyctē dat priesterschap/
met haren vader Aaron

Eñ die HEERE sprack met Mose /segghende
Doet comē dat geslachte Leui/ eñ steltse voor den
priester Aaron/dat si met hem dienē/eñ haer ende
der gantser gemeyntē waerck houdē/voor die ten-
te des getuychnis / eñ dienē in den dienst des taber-
nakels/eñ wachten alle die ghereetschap/der ten-
ten des getuychnis / eñ die bewaringhe der kinde
ren van Israel / te dienē in den dienst des taberna-
kels/Eñ sult den Leuitē/Aaron eñ sinen sonen tot
eender ghiften gheuen / eenē yeghelijcken die sine/
wt den kinderē van Israhel / Mer Aaron eñ sine
sonen suldi settē /dat si haers priesterdoms waer-
nemē/ Maer in dien een vreēde om te dienē gaet/
die sal die doot steruen

Ende die HEERE sprack met Mose/segghen
de/Siet/ic heb die Leuiten genomen onder die kin
deren van Israel/voor alle eerste geboren / dye de

vaermoeder ontdoen/onder den kinderen van Is
rael/also dat die Leuitē sullen myn zyn/Want die
eerste gebore syn myn/vā dier tyt/dat ic sloech al
le eerste gebore in Egipten lant/doen heilichde ic
my alle eerst gebore in Israel/vandē menschē aen
totten vee toe/dat si myn zyn sullen/ic dye HEERE

Eñ die HEERE sprac/in die woestine Synai/
met Mose seggēde. Telt die kinderē Leui/na haer
der vaderē huisen eñ geslachten/al wat manlijck
is/van eender maēt out/eñ daer ouer/ Also telde
C se Mose/na den woorde des HEEREN/so hi ghe
boden hadde/Eñ dit warē die kinderen Leui met
namē/Gerson/Kahath/Merari/Die namē van
Gersons kinderē in haren gheslachten/warē/Lib
ni/eñ Simei/Die kinderē van Kahath/in haeren
geslachtē/warē Amram/Jezehar/Hebron/ende
Vsiel/Merari kinderen waren in haren geslachte
Maheli/eñ Musi/Dit zyn die geslachten vā Leui/
na haer der vaderen huysen

Dit zyn Merari geslachten/die Mahelitē/eñ
Musiten/die indē ghetale waren ses duysent/eñ
twee hondert/al wat manlijck was/een maēt out
ende daer ouer/haer prince sal zyn Zuriel Abihail
soon/eñ sullē haren leeger maken aen die side des
Tabernakels/teghen den noorden/Ende si sullen
in haer behoet hebbē/die vat deren eñ rychelē eñ
calomnen/eñ voeten des Tabernakels/eñ alle zȳ
gereetschap/eñ sinen dienst/Daer toe oock die ca
lomnen al om vandē voorhoue/met dē voetē/eñ E
nagelen/eñ zeylen.

Maer voor den Tabernakel/eñ voor die ten
te teghen den oosten/sullē Mose eñ Aaron/ende
sine sonē harē leegher maken/dat si dat heylichdō
wachtē/onder die kinderē vā Israel/Als eē vreē
deline daer onder gaet/die sal die doot steruē/Alle
dat ghetal der Leuitē die Mose eñ Aaron telden/
by harē geslachtē/na dat woort des HEEREN/al
wat manlijc was/vā eender maent/eñ daer ouer
was twee eñ twintich dusent

Eñ nie HEERE sprack
tot Mose. Telt alle die eerste
gheboren van mans maecse-
le/ onder den kinderen van
Israel/een maent out /ende
daer ouer /eñ neemt dat ghe
tal haerder namen/ Eñ dye
Leuiten/suldi my den HEE-
RE wtnemen /voor alle dye
eerste ghebozen der kinderen
van Israhel/ende der Leuiten
vee/voor alle eerste gheborens
des vees der kinderen vā Is-
raehel/Ende Mose telde /soo
hem die HEERE gheboden
hadde/alle die eerste gheborens
onder dye kinderen van Isra-
el/eñ men vandt inden ghetale der namen alder
eerstgeborē/ wat mālijc was/een maent out eñ
daer ouer /inder sommē/twee eñ twintich duisent
twee hondert/eñ drie eñ tseuentich

Eñ die HEERE sprack met Mose/seggēde G
Neemt die Leuiten/voor alle eerste ghebozen/on
der die kinderen van Israhel/ende dat vee der Le
uiten/voor haer vee dat die Leuiten myn des HE
REN zyn /Maer dat los ghelt/vanden tweehon
dert ende drientseuētich/die vanden eerste ghebo
ren der kinderen van Israhel daer comen /bouen
dat ghetal der Leuiten/suldi vyf sikel nemen van
elcken hoofde/na den sikel des heylichdōs (twin-
tich Gera doet eenen sikel) Ende ghi sult dat self-
de ghelt dat daer so ouercomēde is/ouer haer ghe
tal/Aaron ende sinē sonen geuen/Dus nam Mo
se dat los ghelt datter ouer quam bouē der Leui-
ten ghetal/vanden eerste geboren vanden kinde-
ren van Israhel/duysent/drie hondert/ ende vijf
ende tsestich/nae den sikel des heylichdoms/ende
ghaft Aaron/ende sinen soonen/nae den woorde
des HEEREN/soo die HEERE Mose gheboden
hadde.

Dit zyn die geslachtē vā Gerson/Die Libnitē/
eñ Semeiten/die somme wert by getal geuondē/
seuen duysent/eñ vijfhōdert/al dat manlijck was
D een maent out/eñ daer ouer/Eñ dat selue geslach
te der Gersonitē sal sinē leeger maken achter dye
Tabernakel tegē den westen haer ouerste sal zyn
Eliasaph Laels soon/Eñ si sullē wakē aen die ten
te des getuychnis/die tabernakel/eñ die tente/eñ
haer decsel/eñ dē doec in die duer der tentē des ge
tuychnis/dat voorhangēde cleet aen dē voorhof/
eñ dē doec in die duere des voorhofs/al dat al om
me die Tabernakel/eñ al om dē outaer gaet/eñ zȳ
zeylen/eñ al wat tot sinen dienste behoort.

Dit zyn Kahaths geslachten/die Amramiten
die Jezehariten/die Hebronitē/ende Vsielitē/dat
E manlijck was/een maent out/eñ daer ouer/bydē
getale acht duysent/eñ seshōdert/die de wake des
heylichdoms houdē/eñ sullē haren leeger maken
aē die side des Tabernakels/tegē die zuyt side/ha-
re ouerste sal zyn/Elizaphan Vsiels soō/Eñ si sul
len wachtē die arcke /die tafel/den candelaer/dye
outaren/eñ alle die gereetscap des heylichdoms/
daer si aen dienē/ eñ dē doce/eñ wat tot sinē dienst
behoort/Maer die ouerste bouē alle/die ouersten
des Leuitē/sal Eleazar zyn/ Aarons soō des prie
sters/ouer die gene/die daer gecozen zyn te bewa
ren die wake des heylichdoms

Hier wort den sonē Kahath/Gerson/eñ Me
rari haren dienst ende officie bestelt

Dat .iiij. Capittel

Nde die HEERE sprac met Mose
en Aaron seggende/ Neemt die som
A me der kinderen van Kahath/ wt den
kinderen Leui/ nae haren geslachten en
vaders huysen / van dertich iaren en
daer ouer/ tot in dat vijftichste iaer / alle die totten
heyre bequaem zijn/ dat si die wercken doen inden tenten
des getuychnis/ Dit sal der kinder van Kahath of
ficie zijn/ in die tente des ghetuychnis/ dat het dal=
der heylichste is.
Als dat heyr op breect/ so sal Aaron met sinen so
nen ingaen binnen/ en dz voorhangende cleet af nemen
en die arcke des getuygenis daer in winden/ en daer
ouer doe dat hemelblaeu decsel/ en bouen daer op
een gants ghelu cleet spreyden/ en zijn boomen daer
toe leggen/ En ouer die thoon tafele/ ooc een gheel
cleet spreyden/ en daer op setten schotelen/ lepelen/
schalen/ en cannen/ omme wten inne te gieten / en
dat dagelicx broot sal daer op liggen, en sullen daer
ouer spreyden een roset root cleedt/ en dat selue be
decken met eenen decsel van hemelblaeus vellen / en
zijn hantboomen daer bi leggen.
En sullen een geel cleet nemen/ en daer in winden
den candelaer des lichts/ en zijn lampen / met sinen snut
ters/ en nappen/ en alle olye vaten/ die totten officie
behooren/ en si sullen daerom een decsel doen van he
B melblaeus vellen/ en si sullense op hantboomen leg
gen/ Also sullen si ooc ouer den gulden outaer/ een
geel cleedt spreyden/ en dat selue bedecken/ met dz dec
sel van hemelblaeus vellen/ en zijn hantboomen daer
toe doen/ Alle die gereetscap/ daer si mede bereyden
inden heylichdom sullen si nemen/ en een geel cleet
daer ouer doen/ en met een decsel van hemelblaeus
vellen decken/ en op hantboomen leggen/ Si sullen die as
sche ooc van den outaer vegen / en een scaerlaken cleet
daer ouer spreyden/ en alle zijn gereetscap daer op
doen/ daer mede dat si daer op bereyden/ coolpannen
crauwels/ scuppen/ beckens/ met alle die gereetscap
des outaers/ ende si sullen daer ouer spreyden een
decsel van hemelblaeus vellen/ en zijn hantboomen
daer toe doen.
Als Aaron en zijn sonen dat also gedaen hebben/ en
dat heylichdom en al tgereetscap gedect hebben/ als
dat heyr op breect/ daer na sullen Kahats kinderen
ingaen/ dz zijt dragen / en en sullen dat heylichdom niet
geraken/ anders sullen si steruen Dit is Kahaths kinde
ren last/ aen die tente des getuychnis/ En Eleazar
Aaron des priesters soon/ sal dat officie hebben/ dat
hi ordinere die olye om te lichten / en die specerie tot
ten roecwerc/ en dat dagelicx spijsoffere / en die salf
olye dat hi besticke alle die tabernakels / en al wat
daer in is/ inden heylichdom en sinen gereetscap.
En die HEERE sprac met Mose en Aaron/
seggende. Ghi en sult die af coemst des geslachts der
Kahathiten niet verderuen onder die Leuiten/ mer dz
suldi met hem doen dat si leuen en niet en steruen/ ist dat
si aenroepen dat alder heylichste/ Aaron en zijn sonen
C sullen daer in gaen / en een yegelijcken stellen tot sinen
wercke en laste mer si en sullen daer niet ingaen/ om
te besien onbedacht dat heylichdom/ oft si steruen.
En die HEERE sprac met Mose en Aaron seg
gende/ Neemt die somme vanden kinderen Ger=
son ooc/ na haers vaders huys en gheslachte/ van
dertich iaren aen/ en daer ouer / tot int vijftichste
iaer/ ende ordineert alle die gene die totten heyr be
quaem zijn/ dat si een officie hebben/ in die tente des
getuychnis/ dit sal des gheslachts der Gersoniten
officie zijn/ dat si besorgen ende draghen/ Sy sullen
die gordinen des tabernakels/ en der tenten des ge
tuychnis draghen/ ende zijn decsel/ ende dat decksel
van hemelblaeu vellen / die daer bouen ouer is/ en
dien doec inder duere der tenten des ghetuychnis
ende dat hangende cleet des voorhofs/ en den doec
in die duere der poorten des voorhofs/ dwelcke om
die tabernakel/ ende al om den outaer gaet / ende
haer zeylen/ ende ghereetschap van haerder offici=
en en al dat tot haren officie behoort/ na dat woort
van Aaron ende sinen sonen/ sal die officie der kin
deren Gerson gaen/ al dat si draghen en besorgen
sullen/ en ghi sult toe sien/ dat si alle haren last wach=
ten/ dat sal die officie des gheslachts der kinderen
der Gersoniten zijn / in die tente des ghetuychnis
Ende haer bewaringhe sal onder Ithamars hant
Aarons des priesters soon zijn.
Merari kinderen/ na haren gheslachte ende va D
ders huyse suldi ooc ordineren / van dertich iaren
aen/ ende daer ouer/ tot int vijftichste iaer alle dye
totten heyre bequaem zijn /dat si een officie hebben in
die tente des getuichnis/ Dit zijn haer lasten dat si
waer nemen nae wtwijsen haers diensts dat si in
der tenten des getuygenis dragen die varderen des
tabernakels/ en die richelen/ en calomnen/ en voeten
en ooch die calomnen des voorhoofs al omme / en
de die voeten/ en nagelen/ ende die zeylen / met alle
haren gereetschap/ na alle haer der officien/ eenen
yegelijcken suldi sinen deel des lasts aen die gereet
scap te wachten ordineren/ Dit sal zijn die officie der
geslachten der kinderen Merari/ al dat si besorgen
sullen inder tenten des ghetuychnis / onder Itha
mars hant des priesters/ Aarons soon.
Ende Mose ende Aaron / metten hooftlieden E
der ghemeynten telden die kinderen der Kahathi
then/ na haren geslachten ende vaders huysen/ van
dertich iaren/ ende daer ouer / tot int vijftichste al
le die int heyr bequaem zijn/ dat si een officie in die ten
te des ghetuychnis hadden / ende die somme was
twee duysent/ seuenhonderdt ende vijftich/ Dat is
die somme des geslachts der Kahathiten/ dye alle
te beschicken hadden/ in die tente des ghetuychnis
die Mose ende Aaron telden/ nae den woorde des
HEEREN door Mose.
Gersons kinderen werden ooc getelt/ in haren
geslachten/ en vaders huysen/ van dertich iaren/ en
daer ouer / tot int vijftichste / alle dye int heyr be
quaem waren/ dat si officien in die tente des ghetuy
genis hadden/ en die somme was twee.M.ses.C
en.xxx. Dat is die somme des geslachts der kinde
ren van Gerson/ die al te besticken hadden in die ten
te des getuychnis/ die welcke Mose en Aaron tel
den/ nae dat woort des HEEREN.
Merari kinderen werden ooc getelt nae haren
gheslachten en vaders huysen/ van dertich iaren en
daer ouer/ tot int vijftichste/ alle dye bequaem int
heyr waren/ dat si officien hadden in die tente des ghe
tuychnis/ en die somme was drie duysent en.CC.
Dat is die somme des geslachts der kinderen Me
rari/ die Mose ende Aaron telden/ nae den woor
de des HEEREN/ door Mose.

Die somme alder Leuiten/ die Mose en̄ Aaron met den hooftlieden vā Israel telden/ na harē ghe slachten ende vaders huysen/ van dertich iarē/ ende daer ouer tot in. L. alle die ingingē om te doen een yegelic zijn officie/ ende om te draghen dē last/ in die tente des getuychnis/ was acht duysent/ vijf hondert/ en̄ tachtentich/ die ghetelt werden/ na dē woorde des HEREN/ door Mose/ een yegelijc tot sinen officie ende last/ so die HERE Mose gheboden hadde.

Hoe dat wten leeger verdreuen sal worden/ Ende vanden ghoede der jeeloerschap des mās teghen sinen vviiue.

Dat. v. Capittel

Ende die HERE sprac tot Mose/ segghende. Gebiet den kinderen vā A Israel/ dat si wt den leeger doen alle lazarige/ en̄ alle dye vā etter vloeyē/ ende die aen dooden onreyn wordē zijn/ Beyde mā en̄ wijf/ sullen buyten den legher gaen/ dat si harē leeger niet onreynich en maken/ daer in ic onder hen lieden woone/ en̄ dye kinderē van Israel deden also/ en̄ dedense buytē voor den leegere/ so die HERE Mose ghesproken hadde.

Ende die HERE sprac met Mose/ seggende/ segt dē kinderē vā Israel/ en̄ spreeckt tot hen/ Als een man oft een wijf sonde doet/ aen eenē mēsche en̄ daer mede ouertreet des HEREN ghebot/ so heeft die siele een schult op haer/ en̄ si sullē haer sō
B de bekennē/ die si ghedaen hebbē/ ende sullen haer schult versoenen met dier sommen/ en̄ dat vijfste deel daer bouē daer toe doen/ en̄ dē ghenē geuē/ aē den welckē si haer beschuldicht hebbē/ Maer en is daer nyemant teghenwoordich/ dien die schult ver soent worde/ die hi aen hē beschuldicht heeft/ so sal ment tegen den HERE versoenen/ voor den prie ster/ wtgenomē/ den ram der versoeninghen/ daer mede dat hy vsoent wort/ Desgelijc sal alle Hefof fer vā alle die kinderē vā Israel heylighen/ en̄ den priester offeren sal hē toebehoorē/ En̄ wie yet hey licht/ sal ooc des priesters zijn/ En̄ wie yet dē prie ster geeft/ sal ooc des priesters zijn.

En̄ die HERE sprac met Mose/ segghende/ Segt den kinderen vā Israel/ en̄ spreeckt tot hen/ als eens mans wijf doolt/ en̄ sondicht teghē hē/ en̄ yemant beslaeptse vleeschelijck/ en̄ dat is den man verborgē voor sine oogē/ en̄ twort bedect/ dz si on suyuer wordē is/ en̄ hi en canse niet betuygē/ wāt si en is daer niet in beuondē/ en̄ dye quaet vmoeyē de gheest ontsteect hē/ dat hy om zijn wijf beruert wort/ si sy onreyn oft niet onreyn/ so sal hijse tottē priester brenghē/ en̄ sal eenē offer brenghen voor haer/ een thiēdēdeel Epha gerstē meels/ en̄ en sal daer gheen olye op ghieten/ noch wieroot daer op doen/ want het is eens quaets vermoeyens offer/ ende een beruchtich offer/ dat die misdaet beruchticht. Dus salse die priester brengen/ ende voor dē HERE stellen/ ende vanden heylighen water nemen in een aerdē vat/ en̄ stof vanden vloer des Ta
C bernakels int water doē/ En̄ sal dat wijf voor den HERE stellē/ en̄ haer hooft ontdecken/ en̄ dat be ruchtich offer/ dat welcke eens vermoeyens offer is/ op haer hant leggen/ ende die priester sal in zijn hant hebbē bitter beruloect water/ en̄ sal dat wijf beswerē/ en̄ tot haer segghen/ En heeft v gheen man beslapen/ en̄ en hebdi vā uwen man niet ghe doolt/ dat ghi v niet ontreynicht en hebt/ soo en sul len dese bittere veruloecte waterē v nyet schaden.

Mer hebdi vā uwen man ghedoolt/ dat ghi on suyuer zijt/ ende heeft yemant v beslapen/ buyten uwen man/ so sal die priester dat wijf besweeren/ met alsulckē vloecke/ en̄ sal tot haer segghen/ Die HERE sette v tot eenē vloecke/ en̄ tot eē sweringhe onder uwē volcke/ dat die HERE v dgie doe verrotten/ ende uwen buyc bersten laten/ so moet dat vmaledijde water in v lijf gaen/ dat uwē buyc berste/ ende v dgie verrotte/ en̄ dat wijf sal seggen Amen/ Amen.

Aldus sal die priester desen vloeck op een cedel D ken scrijuen/ en̄ met den watere af wasschē/ ende sal den wiue vandē bitteren veruloecten water te drinckē gheuen/ Ende als dat veruloect water in haer gegaē is/ dattet haer bitter wort/ sal die priestere van haerder handt nemen dat offere des ver moeyens/ ende tot eenen spijsoffere voor dē HERE Weyferen/ ende opten outaer offeren/ te we ten/ hi sal een hāt vol vandē spijsoffer nemē voor haer ghedachtenis/ en̄ opten outaer ontsteken/ en̄ daer na den wijue dat water te drincken gheuen/ Ende als si dat water gedroncken heeft/ Js si onreyn/ ende heeftse haer besondicht aen harē man/ so sal dat veruloect water in haer gaen/ ende ver bitteren haer/ dat haer dē buyck bersten/ ende dye dgie verrotten sal/ en̄ dat wijf sal eenen vloeck zijn onder haren volcke/ met en is alsulcken wijf nyet gheontreynicht/ maer reyn/ so en salt haer niet scaden/ en̄ sal connen kinderen draghen.

Dit is die wet des quaet vermoeyens/ als een wijf vā harē man wijct ende onreyn wort/ oft als een man des quaet vermoeyens gheest ontsteect/ dat hi om zijn wijf beruert wort/ dz hijse stelle voor dē HERE/ en̄ die priester met haer doe al na dese wet/ En̄ die man sal onschuldich zijn van deser misdaet/ maer dat wijf sal haer misdaet draghen.

Van die wet der Nazareē/ en̄ vā haerder ordineringe/ vā die segeninge oft benedictie der kinderen van Israel. Dat. vi. Capittel.

Ende die HERE sprac met Mose A seggende/ Spreect tottē kinderē vā Israel/ en̄ segt tot hen/ Als een man oft een wijf haer affscydē/ om te gelouē een heylighe ghelofte/ dat hy dē HERE afghescheydē worde/ die sal hem onthou den van wijne en̄ starckē dranck/ wijn/ edick/ ende starcken dranck/ edick en sal hi niet drincken/ oock niet wat wt wijnbesien geperst wort/ hi en sal ver sche noch drooge wijnbesien etē/ also lange als zijn affscheydinghe wt dē ghelostē duert/ Ooc en sal hi niet eten/ datmē vandē wijnstock maect/ vander wijnkeernen aen/ tot aen die basten.

Also langhe als zijn affscheydinge wter ghelof ten duert/ en sal gheen schaer op zijn hooft comen/ tot dat die tijt wt is/ dat hi den HERE af ghe- B scheyden is/ Want hi is heylich/ ende sal dat hayr op sinen hoofde laten wassen/ ende sal bij bloots hoofts staen/ Alle die tijt ouer/ die hi den HERE afghescheyden wort/ en sal hy tot gheenē dooden gaen/ hi en sal hem ooc niet onreynich makē/ aen

die doot zijns vaders/zijs moeders/zijs broeders
ofte zijns susters wāt dye heylicheit sijns Godt is
op zijn hooft/eñ alle die tijt zijnder afscheydingen/
sal hi den HEERE heylich zijn
Eñ oft yemāt voor hem/onuersiens haestelijck
sterft/so sal dat hooft zijnder afscheydingen onrein
wordē/ eñ daer om sal hi zijn hooft bescheerē indē
dage sijnder reynningē/dat is indē seuenden dage
eñ ten achstē dage/sal hi twee torteduuē brengē/
oft twee ionghe duuē/tottē priestere/voor die due
re der tentē des getuychnis/eñ die priestere sal die
eene/tot eenē sondoffer bereyden/eñ dye andere/
tot eenē brantoffer/eñ hē versoenen/om dat hy hē
aen eenē doodē besondicht hadde/eñ also zijn hooft
inden seluē dage heyligē/dat hy den HEERE/
die tijt zijnder afscheydingē voort wt houde eñ sal
C een iarich lam brengen tot eenē schultoffer/maer
die voorledē dagē sullē te niet bliuen/daerom dat
zijn afscheydinge onreynich is
Dit is die wet des genen/die afgescheyden ge
heylicht wort/Als die tijt sijnder afscheydinge wt
is/so salmen hem brengen voor die duere der ten-
ten des getuigenis/Ende hi sal brengen zijn offer
den HEERE/een iarich lam/onbesmet tot enen
brantoffer/eñ een iarich schaep/sonder smette tot
eenen sondoffer/eñ een ram/ onbesmet/ tot eenen
dootoffer/eñ eenen korf met ongeheefde koeckē/
van bloemē van meel/met olye gemēgt/eñ onge
heefde bladē mz olye gestreken/eñ haer spijsoffer
eñ dranckoffer
Eñ die priester salt voor dē HEERE brenghen
ende sal sijn sondoffer/eñ sijn brantoffer bereyden
ende den ram sal hi tottē dootoffer bereyden/den
HEERE/tot den korue des ongheheefts broots/
Eñ sal oock sijn spijsofferen eñ dranckoffer makē/
Ende sal den Nazareum dat hooft zijnder afschey
D dinghen scheeren/voor die dueren der tenten des
ghetuychnis/ende sal dat hayr van sinen hoofde
sijnder afscheydingen nemen/eñ opt vier worpen
dat onder dat dootoffer is/Ende sal die gekoecte
schouder nemen vāden ram/ende eenen ongeheef
den koeck wt den korf/ende een ongeheefdē blade
eñ salt den Nazareum op zijn hant legghen/na diē
dat hi sijn afscheydinde gheschooren heeft. Eñ salt
voor den HEERE Weyferen/Dat is heylich den
priester metter Weefborst/eñ dye Hefschouder/
Daer na mach die Nazareus wijndrinckē/Dat is
die wet des Nazareus/die sijn offer dē HEERE ge
looft/voor zijn afscheydinge/buytē dat zijn handt
verweruen can/so hi gelooft heeft/sal hi doen nae
die wet sijnder heiliginge
Ende die HEERE sprac met Mose/seggende
Segt Aaron eñ sinen sonen eñ spreect/Alsoe suldi
segghen tot den kinderen van Israel/als ghise ge
benedijt
Die HEERE gebenedie v/eñ behoede v.
Die HEERE verlichte sijn aensicht op v/eñ si v ge
nadich
Die HEERE verheffe zijn aēsicht op v/eñ geue
v vrede/want ghi sult minē naem op die kinderē
van Israel leggen/dat ickse gebenedide

¶ Van die oprichtinge der wooningen ofte ten-
ten/Eñ wat die hooftlieden opter wijdingē geof
fert hebben   Dat.vij.Capittel

Nde als Mose den tabernakel op gē
recht had/ende haddē gesalft/eñ ge
heylicht met alle zijn gereetschap en A
de den outaer/mit alle zijn gereetscap
gesalft eñ gheheylicht/Doe offerdē
die hooftliedē van Israel/die die ouerste waren in
haerder vaders huysen/Want si warē die hooft-
lieden onder die geslachtē/eñ stonden ouer de ghe
telde/eñ brachtē haer offer voor den HEERE ses
bedecte wagenē/eñ twaelf rinderen twe hooftlie-
den eenen wagen/eñ elc eenen osse/eñ brachtense
voor den Tabernakel
Ende die HEERE sprack tot Mose/Neemt vā
hen/op dattet diene tottē dienst der tenten des ge-
tuygenis/eñ geuet den Leuiten/eenen yegelijcken
na zijnder officien/Doen nam Mose die waghenen
eñ rideren/eñ gafse den Leuiten twe waghenen eñ
vier rīderen/gaf hi Gersons kīderen nae haer of-
ficien/Eñ vier waghenen eñ acht ossen gaf hi den
kīderen Merari/nae haerder officien/onder Itha
mars hant/Aarons des priesters soon/Maer Ka
haths kinderen en ghaf hi niet/om dat si een heyli
ge officie op haer hadden/eñ op haren schouderen
dragen mosten
Eñ die hooftlieden offerden tot eenr wijngen
des altaers/indē dage/dat dē outaer gesalft wert
eñ si offerdē haer gauē voor dē outaer/eñ die HE
RE sprack tot Mose/laet elcken hooftman/in si-
nen besonderē daghe sinen offer brengen/totter in
wijndingen des outaers
Inden eersten dage offerde Nahesson/die soon B
vā Aminadab/vanden geslachte Juda zijn gaue/
eñ zijn gifte was/Een siueren scotel/hondert eñ
dertich sikels weert/een silueren schale.lxx.sikels
weert/nae den sikel des heylichdoms/beyde vol
bloemen vāden meel/met olye gemengt/tot eenen
spijsoffer/Daer toe eenen gulden lepel/thien sikel
gouts weert vol rueckwercs/eenen verre vanden
rīderen/eenen ram/een iarich lam tot eenen brāt
offer/eenen boc tot een sondoffer/Eñ tot een doot
offer/twe rinderen/vijf rammē/vijf bocken/ende
vijf iarighe lammeren. Dat is Nahessons Amina
dabs soons gifte
Indē āderen dage offerde Nathanaeel die soñ
vā Zuar/die hooftmā vā Isachar/zijn gifte was
een silueren schootel/hondert ende dertich sikels
waert/een silueren schale.lxx.sikels waert/na den
sikel des heylichdoms/beyde vol bloemen vāden
meel/met olye gemēgt/tot eē spijsoffer/Daer toe
enen guldē lepel thien sikel gouts waert/vol ruec
wercs/enen verre vāden rinderen/eenen ram/een
iarich lam/tot enen brātoffere/eenen bock totten
sondoffer eñ tot een dootoffer/twee rinderen/vijf
rāmen/vijf bocken/eñ vijf iarige lammeren/Dz is
Nathanaeels gifte Zuars sone
Inden derden daghe/die hooftmā der kinderen
Sebulon/Eliab Helons sone/zijn ghifte was/een
silueren schootel hondert ende dertich sikel waert
Daer toe een siluerē schale.lxx.sikel waert/na den
sikel des heylichdoms/beyde vol bloemen vanden
meel/met olye ghemēgt/tot eenē spijsoffer/Daer
toe eenen guldē lepel thien sikel gouts waert/vol
rueckwercks/Eenen verre vanden runderen/
Eenen ram/een iarich lam/tot eenen brantoffer/

Eenen bock tot een sondoffer/ Ende tot ee͂ doot
offer twee runderen/ vijf ramme͂/ vijf bocken/ en͂
C vijf iarige lammeren. Dat is Eliabs gifte/ Holo͂s
soon
Inden vierde͂ daghe die hooftman der kinde-
ren Ruben Eli Zur Sedeur soon/ zijn gifte was/
Een silueren schotel/ hondert ende dertich sikels
weert Een silueren schale. lxx. sikels weert/ na de͂
sikel des heylichdoms/ beyde vol bloemen vanden
meel/ met olye geme͂gt/ tot ee͂ spijsoffer/ Daer toe
een gulde͂ lepel/ thien sikel gouts waert/ vol van
rueck werck/ Eene͂ verre vanden rundere͂/ Eenen
ram/ Een iarich lam tot eenen brantoffer/ Eenen
bock tot een sondoffer/ En͂ tot een dootoffer/ twe
runderen/ vijf ramme͂/ vijf bocken/ en͂ vijf iarighe
lammere͂. Dat is Eli Zur Sedeurs soon ghifte.
Inden vijfste͂ dage die hooftman der kinderen
Simeon Selumiel/ Zuri Sadais soon/ zijn ghifte
was/ Een siluere͂ schotel/ hondert ende dertich si-
D kels waert/ Een siluere͂ schale. lxx. sikels waert/
na de͂ sikel des heylichdoms/ beyde vol bloeme͂ va͂
den meel/ met olie geme͂gt tot een spijsoffer. Daer
toe enen gulde͂ lepel/ thien sikel gouts waert/ vol
rueckwercs/ Eene͂ verre wte͂ rundere͂/ eenen ram
een iarich lam tot een brantoffer/ eenen bock tot
een sondoffer/ en͂ totten dootoffer twe runderen/
vijf ramme͂/ vijf bocken/ en͂ vijf iarighe lammeren
Dat is Selumiels gifte Zuri Sadai soon
Inden seste͂ daghe die hooftman der kinderen
Gad Eliasaph Reguel soon/ zijn ghifte was/ Een
siluere͂ schotel/ ho͂dert en͂ dertich sikels waert een
siluere͂ schale. lxx. sikels waert/ na de͂ sikel des hey-
lichdo͂s beyde vol bloeme͂ vande͂ meele/ met olye
gemengt tot een spijsoffer/ Daer toe eenen gulde͂
lepel/ thie͂ sikel gouts waert/ vol rueckwercs/ eene͂
verre vanden rinderen/ eenen ram/ een iarich lam
tot eenen brantoffer eenen bock tot eenen sondof
fer/ Ende totte͂ dootoffer twee rindere͂/ vijf ram-
men/ vijf bocke͂/ vijf iarige lammere͂/ dat is Elia-
saphs gifte Reguels soon
Inden seue͂sten dage die hooftman der kinde-
ren Ephraim/ Elisama Amihud soon/ zijn ghifte
was/ een siluere͂ schotel/ hondert en͂ dertich sikel
waert/ een silueren schale tseuentich sikels waert
na den sikel des heylichdo͂s/ beide vol bloemen va͂
den meel/ met olye geme͂gt/ totte͂ spijsoffer/ Daer
toe eene͂ gulden lepel thien sikel gouts weert/ vol
rueckwercs/ eenen verre vande͂ rinderen/ eenen ra͂
een iarich lam/ tot ee͂ brantoffer/ eene͂ bock tot ee͂
sondoffer/ en͂ totten dootoffer/ twee rinderen/ vijf
ramme͂/ vijf bocken/ vijf iarige lammeren/ Dat is
Elisama Amihud soon gifte
Inden achsten dage die hooftma͂ der kinderen
E Manasse/ Gamaliel Peda Zur soon/ zijn ghifte
was/ Een silueren schotel hondert ende dertich si-
keels waert/ Een silueren schale tseuentich sikel
waert/ na de͂ sikel des heilichdoms/ beide vol bloe
men vande͂ meel/ met olye geme͂gt totte͂ spijsoffer
Daer toe een gulde͂ lepel thien sikel gouts waert/
vol rueckwercs/ eene͂ verre vanden rinderen/ eene͂
ram/ een iarich lam/ tot een brantoffer/ eene͂ bock
totten sondoffer/ en͂ totte͂ dootoffer/ twee rindere͂
vijf rameren/ vijf bocken/ vijf iarighe lammeren/
Dat is Gamaliel Peda Zur soon gifte

Inde͂ negende͂ dage die hooftma͂ der kinderen
Ben Jamin/ Abida͂ Gidions sone/ zijn gifte was
een siluere͂ schotel hondert en͂ dertich sikel weert/
een siluere͂ schale. lxx. sikels weert/ na de͂ sikel des
heylichdoms/ beyde vol bloeme͂ vande͂ meel/ met
olye gemengt/ tot een spijsoffer/ eenen gulde͂ lepel
thien sikel gouts waert/ vol rueckwercs/ eene͂ ver-
re vande͂ rindere͂/ eenen ram/ een iarich lam totten
brantoffer/ eene͂ bock totte͂ sondoffer/ ende totten
dootoffer twee rindere͂/ vijf ramme͂/ vijf bocken/
vijf iarige lammeren/ Dat is Abidans Gidions
soons ghifte
Inde͂ thiende͂ dage/ die hooftma͂ der kinderen
Dan/ Ahi Esar Ammi Sadai soon/ zijn gaue was
een siluere͂ schotel hondert en͂ dertich sikel waert/ F
een siluere͂ schale. lxx. sikel waert/ na den sikel des
heylichdoms/ beyde vol bloeme͂ vande͂ meel/ met
olye gemengt/ tot eene͂ spijsoffer/ eenen gulden le
pel thien sikel gouts waert/ vol rueckwercs/ eene͂
verre vande͂ rundere͂/ ene͂ ram/ een iarich lam tot
ten brantoffer/ eenen bock tot een sondoffer/ en͂ tot
ten dootoffer/ twee rundere͂/ vijf ramme͂/ vijf boc
ken/ vijf iarige lammeren/ Dat is Ahi Esar gifte
Ammi Sadai soon
Inde͂ elfste͂ dage/ die hooftma͂ der kindre͂ As-
ser/ Pagiel Achran soo͂/ zijn gifte was/ een silueren
schotel/ hondert en͂ dertich sikel waert/ een siluere͂
schale lxx. sikel waert/ na de͂ sikel des heylichdo͂s
beyde vol van bloeme͂ vande͂ meel/ met olye ghe-
mengt/ tot eene͂ spijsoffer/ eene͂ gulde͂ lepel thien si
kel gouts weert/ vol rueckwercs/ ene͂ verre va͂de͂
rundere͂/ eene͂ ram een iarich lam totte͂ brantoffer
eene͂ bock tot eene͂ sondoffer/ en͂ totten dootoffer
twee rundere͂/ vijf ramme͂/ vijf bocke͂ vijf iarighe
la͂meren/ Dat is Pagiel Achrans soon gifte
Inde͂ twaelfsten dage/ Die hooftma͂ der kinde
ren Naphthali/ Ahira Eran soon/ Zijn gifte was
een siluere͂ schotel hondert en͂ dertich sikel waert
een siluere͂ schale tseuentich sikel waert/ na den si-
kel des heylichdo͂s/ beide vol bloeme͂ vande͂ meel
met olye gemengt/ tot een spijsoffer/ eene͂ gulden
lepel thien sikel gouts weert/ vol rueckwercs/ eene͂
verre vanden runderen/ eenen ram/ een iarich la͂
tot eenen brantoffer/ eene͂ bock tot een sondoffer/
en͂ tot een dootoffer/ twee runderen/ vijf ramme͂/
vijf bocken/ vijf iarige lammeren/ Dat is die gifte
Ahira Enans soon
Dit is die inwijdinge des altaers/ ter tijt doe hi
gesalft wert/ daer toe dat die hooftliede͂ va͂ Israel
offerden/ Twaelf siluere͂ schotelen/ twaelf silueren
schalen/ twaelf gulde͂ lepelen/ Also dat een schotel
hondert en͂ dertich sikels siluers/ ende een schale
tseuentich sikels hadde/ dat die somme van alle de͂
siluere͂ vate͂ droech twee dusent vierho͂dert sikels
na de͂ sikel des heylichdoms/ En͂ die twael fgulden G
lepels/ vol rueckwercs/ so hadde elcken lepele thien
sikel/ na den sikel des heilichdoms/ dat die somme
gouts van lepelen droech/ hondert ende twintich
sikels
Die somme der rundere͂/ totte͂ brantoffer was/
twaelf verre͂/ twaelf ramme͂/ twaelf iarighe lam-
meren/ met haren spijsoffer/ en͂ twaelf bocken tot
sondofferen/ En͂ die somme der runderen totten
dootofferen/ was vier en͂ twintich verren/ tsestich

rammen/tseſtich bockẽ/tseſtich iarige lammeren/ Dat is die inwijnghe des outaers / als hi ghesalft wert.

Ende als Mose inder tentẽ des ghetuychnis ghinck/dat met hem gesprokẽ mocht worden/soe hoorde hi die stemme tot hem sprekẽ/vanden Ghenadẽstoel/die op die Arcke des ghetuygenis was/ tusschen dye twee Cherubim/van daer wert met hem gesproken

Vanden candelaren/offerhanden/reyningen/ eñ ouderdom der Leuiten

Dat.viij.Capittel

ENde die HEERE sprac mz Mose segghende/spreect met Aarõ/eñ segt hẽ Als ghi dye lampẽ op sedt/ suldise aldus settẽ/dat si alle seuen totten candelaerwaert lichten/ Eñ Aaron dedet alsoe/eñ sette die lampen op/als tegen den candelaer waert/also als die HEERE Mose geboden had/Dat werck vãden candelaer/was van gesmeden goude/beyde sine staeckẽ/eñ siin bloemen/nae den gesichte/dat die HEERE Mose gethoont hadde/also maecte hi den candelaer

Eñ die HEERE sprack met Mose segghende/ Neemt die Leuitẽ vanden kinderen van Israhel/ ende reyniehtse/Aldus suldi met hem doẽ/ om te reynighen/ ghi sultse besprengen met ontsondwater/ende sultse latẽ scheeren ouer al haer lijf/ende wasschen haer cleederẽ/so zijn si suyuer/Dan sullẽ si nemen eenen ionghen verre/ ende dat spijseoffer/bloemen vãden meel/met olye ghemengt Eenen anderen ionghen verre suldi totten sondoffer nemen

Eñ ghi sult die Leuitẽ voor die tente des ghetuychnis brengẽ/eñ alle die geheele gemeynte van Israel vergaderẽ/ eñ die Leuiten voor dẽ HEERE brengẽ/Eñ die kinderẽ vã Israel sullen haer handen op die Leuiten leggẽ/eñ Aaron sal die Leuitẽ voor dẽ HEERE Weuen/ tot eender giftẽ/vãden kinderen vã Israel/ op dat si dienen mogen inden dienst des HEEREN

Eñ die Leuitẽ sullẽ hare handen op des verren hooft leggẽ/eñ die een sal tot een sondoffer/eñ dye ander tot eẽ brantoffer dẽ HEERE gemaeet worden/om die Leuitẽ te versoenẽ/ Eñ ghi sult die Leuitẽ voor Aaron eñ zijn sonẽ stellẽ/eñ voor den HEERE Weuẽ/eñ ghi sultse also scheydẽ vãden kinderen vã Israel/dat si mijn zijn/Daer nae sullen si in gaen/dz si dienen in die tente des getuygenis / Also suldise suyuerẽ eñ Weuẽ/wãt si zijn mijn ghifte vãden kideren vã Israel/ eñ ic hebse my genomẽ/ voor al dat zijn vaermoeder õtdoet/te wetẽ/voor die eerstgeborẽ voor al die kinderen van Israel

Want alle eerstgeborẽ onder die kinderen van Israel/is mine/beyde vanden menscen eñ vãden vee/vã dier tijt aẽ/ dat ic alle eerstgeborẽ in Egiptenlant versloech/eñ heylichdese mi/eñ ic nam die Leuitẽ aẽ/ voor alle eerste geborẽ onder die kinderẽ vã Israel/eñ ic gafse tot eẽder giftẽ Aaron/Eñ zijn sonen/vãden kinderen vã Israel/dat si dienen souden aẽ die officie der kideren vã Israhel/in die tente des getuychnis/om die kinderen van Israel te versoenẽ/op datter niet en come enige plage onder die kinderen van Israel/oft si genaken wilden totten heylichdom

Eñ Mose/met Aaron/eñ mz alle die gemeynte der kinderen vã Israel/deden mz den Leuiten/ also die HEERE Mose gebodẽ had/ Eñ die Leui- C
ten ontsondichdẽ hen/eñ wiesschen haer cleederen/ eñ Aaron Weysterdese voor den HEERE/eñ versoendese/dat si dan reyn werden/ Daer na gingen si in/om harẽ dienst te doẽ/ in die tente des getuygenis voor Aaron eñ zijn sonẽ/so die HEERE Mose gebodẽ had/vãdẽ Leuitẽ/so dedẽ si mz haer liedẽ

Eñ die HEERE sprac met Mose seggẽde/ dat ist dat dẽ Leuitẽ behoort/ Vãden.xxv.iarẽ eñ daer ouer sillen si inghaen onder theyr/ aenden officie der tentẽ des getuygenis/ mer vãden.L.iaren sullen si af treden vãden heyr des diensts/eñ en sullẽ niet meer dienẽ/maer op haerder broederẽ dienst sullen si wachtẽ/in die tente des getuygenis/Den dienst en sullẽ si selue niet hãtierẽ/Alsoe suldi met ten Leuiten doen/dat elck zijn wachte

Vanden Paesch feest/Eñ hoe die onreynedz houdẽ sullẽ vander wolcken bouen der tenten.

Dat.ix.Capittel

ENde die HEERE sprac met Mose in die woestine Sinai/ indẽ tweedẽ iare/na dat si wt Egipten lant getrocken warẽ/in de eerste maẽt/eñ sprac Laet die kinderẽ vã Israel Paesschẽ houdẽ tsijnder tijt/indẽ.xiiij. dage vã deser maent ontrent den auont/tzijder tijt sullen sijt houdẽ/na alle zijn wet eñ recht/ Eñ Mose sprac mz den kinderẽ vã Israel/dz si dz Passah houden soudẽ/eñ hiel den Passah/iden.xiiij.dage vander eerster maent tsauõts/in die woestine Sinai/die kideren van Israel/dedẽt also die HEERE Mose geboden hadde

Doẽ waren daer sommige mãnen/ die onreyn waren/vã eenẽ doodẽ mensce/dz si niet en consten Passah gehoudẽ in diẽ dage/ eñ die quamen voor Mose/eñ Aarõ/indẽ selfdẽ dage/eñ sprakẽ tot hẽ Wy zijn onreyn vã eenen doodẽ mensce/waerom zijn wi veracht/dat wi nz brẽgẽ en mogen onse giftẽ dẽ HEERE/tzijnder tijt onder die kinderen van Israel/Mose ãtwoorde hẽ staet stille/ ic sal horen B
wat v die HEERE gebiet/ Eñ die HEERE sprack tot Mose seggẽde/segt dẽ kinderẽ vã Israel/ende spreect/Als yemãt onreyn is vã enẽ dodẽ/ oft verre vã v liedẽ reyst ouer tvelt/oft onder v vrienden/ die sal ooc Passah houden/ maer dz sal hy houden inder tweeder maẽt/ in dẽ.xiiij.dage des auonts/ Mz ongeheefdẽ brode eñ met sout sullen zijt eeten Eñ en sullender niet af ouer laten totten morgen geen veẽ en sullẽ si daer afbreken/eñ si sullẽt al na die maniere vanden Passah houden.

Mer wie dat suyuer is/eñ int velt niet en is/eñ dẽ Passah nz en hout/diẽs siel sal wtgeroeyt worden vã sinẽ volcke/om dat hi zijn gaue nz gebracht en heeft/tzijnder tijt/dẽ HEERE/ hi sal zijn sonde dragẽ/ Eñ als eẽ vreemdelinck bi v woont/ die sal ooc Passah houdẽ dẽ HEERE/eñ salt houdẽ nacõ wet/eñ recht des Passah/Dese wet sal v liedẽ ghelijc zijn/ so wel dẽ vreemdelinc als dẽ inghebooren Jo.xix Ex.xii

Eñ indẽ dage doe den tabernakel op gherecht wert/bedecte se een wolcke bouen op die tente des getuygenis/eñ van tsauonts tottẽ morghen was ouer den tabernakel een ghedaente des viers/ Also ghebuerdet altijt/ datse dye wolcke des daechs

bedeckt/ende die gedaente des viers inder nacht/
Ende na dien dat die wolck op hielt vander tentē
so reysden die kinderē van Israhel/ Eñ ter plaet=
sen/daer die wolcke staēde bleef/daer maectē dye
kinderen van Israel haren leegher/Na den woor
de des HEEREN/trockē die kinderē van Israel/
eñ na sinen woorde/maectē si haren leeger/Alsoe
lange als die wolcke op den tabernakel bleef/soo
langhe lagen si stille/Eñ als die wolcke veel dagē
op den tabernakel bleef/so waecten die kinderen
D van Israel op die wake des HEEREN/ende si en
reysden niet

Eñ wāneer dat die wolcke op den tabernakel
was /eenich getal van dagen/soo maecten si harē
leegher/na dat woort des HEEREN/eñ si trockē
na den woorde des HEEREN/als de wolcke daer
was van tsavonts totten morgen/ende haer ver
hief/so trocken si /oft wāneer si haer verhief/ des
daechs /oft des nachts/so reysden si oock/Maer
als si twee dagen/oft een maent/oft wat langher
op den tabernakel bleef/so lagen die kinderē van
Israel/eñ si en reysden niet/mer als haer die wolc
ke verhief/so trocken si voort/wāt na des HEE
REN mont/lagen si/ende na des HEEREN mōt
reysden si/dat si des HEEREN waeck wachtē/na
des HEEREN woort/door Mose

¶ Vanden silueren tromppetten/hoe datmē die gebruycken sal/Hoe die kinderen Israels opbraken/eñ met Hobab Moses swager wech togen.

Dat.x.Capittel

A ENde die HEERE sprac tot Mose/seg
gende/Maect twee trompetten vā
geslagen silver/dat ghise ghebruyct
om die gemeynte daer mede tsamen
te roepē/ende als dat heyr op treckē
sal/Soo wāneer datmē met beyde den tromppet=
ten slechtelic blaest/so sal haer die geheele gemeyn
te vergaderen tot v/voor die duere der tenten des
getuyghenis/Eñ wanneer datmē alleen met een
der slechtelic blaest/soo sullē tot v vergaderen die
hooftliedē/die ouerste ouer dusendē in Israel/Als
ghi trōpt so sullē de legerē op breckē/die tegēt oos
ten liggē/Ende als ghi ten tweedē male trompt,
soo sullen die leegheren op breckē die tegent zuyt=
waert liggen/want als si reysen sullen soo suldy
trōpen. Als die gemeinte te vergaderē is suldi bla
sen/eñ niet trompē/Aarōs des priesters sonē/ sul
len aldus mettē trompettē blasen/Eñ tsal v recht
sijn eewelic/bi uwe nacomelingen/

Als ghi in eenen strijt treet/in v lant/tegē uwe
vianden/die v quellē/ soo suldi tromppen metten
B tromppettē/op dat uwer gedacht worde voor dē
HEERE/ende verlost wert van dijnre vianden hā
den/Des selfs gelijckē/als ghi vrolick sijt/ende in
uwen feestē/ende in uwe nieuwe maenden/so sul
di met den trompettē blasen/ouer uwe brātoffer
eñ dootoffer/dattet v si tot eē ghedachtenis /voor
uwen God/Ic ben die HEERE uwe God

In den twintichstē dage/in die tweede maent
des tweedē iaers/verhief haer die wolcke op/vā=
den tabernakel des getuygenis / ende die kinderē
van Israel/trocken bi haren scharen wt der woe
stinē Sinai/eñ die wolcke bleef in die woestine Pa
ran/Die eerste brakē op/na den woorde des HE
REN/door Mose/te wetē/die banier des legers
der kinderē van Iuda/trock ten eerstē met haren
heyr/eñ ouer haer heyr/was Nahesson/ Amina-
dab soon/Eñ ouer dat heyr des geslachts der kin=
deren Isaschar/was Nathaneel Zuar soon/Ende
ouer dat heyr des geslachts der kinderē Sebulō/
was Eliab/Helon soon. Eñ mē dede den taberna
kel af/eñ doen trocken Gersons kinderen eñ Me
rari/eñ droegen den tabernakel

Daer na troc die baniere des leeghers Ruben
met harē heyre/eñ ouer haer heyr/was Eli Zur
Sedeur soon/Eñ ouer dat heyr des geslachts der
kinderen Simeons/was Selumiel Zuri Sadai
soō/Eñ Eliasaph Reguel soon/ouer dat heyr des
geslachts der kinderē Gad/Doē trocken ooc dye
Kahathitē/eñ droegē dat heylichdō/eñ rechtē dē
tabernakel op/op dat si binnē quamen

Daer nae trock die baniere des leegers der kin
derē Ephraim/met harē heyre/eñ ouer haer heyr C
was Elisama/Amihud soō Eñ Gamaliel Peda=
Zur soō/ouer dat heyr des geslachts der kinderē
Manasse/eñ Abidan Gideōs soon/ouer dat heir
des geslachts der kinderē Ben Jamin.

Daer na trock die baniere des leegers der kin
deren Dan/met harē heyr /ende so waren die lee=
gers alle op/eñ AhiEser Ammi Sadai soō/was
ouer haer heyr/eñ Pagiel Achrā soon/ was ouer
dat heyr des ghesllachts der kinderē/Asser Ende
Ahira Enā soō/was ouer dat heyr des geslachts
der kinderē Naphthali/Also trocken die kinderē
van Israel met haren heyren.

Ende Mose sprac tot sinē swager Hobab /Re
guels soon vā Midiā/Wy treckē derwaerts/nae D
die stede/daer die HEERE afgeseyt heeft/ic wilse
v gheuen /so coemt nv met ons /so willē wy dat
beste bi v doē/wāt die HEERE heeft Israel goet
toe geseyt/Maer hi antwoorde/Ick en wil met v
niet/maer ick wil in mijn lant tot minē maesschap
treckē/eñ Mose sprac/en verlaet ons doch niet/
wāt ghi weet/waer wi in dese woestijne onsen lee
ger stellen sullē/eñ sult onse ooghe zijn/eñ als ghy
met ons treet wat die HEERE ōs goets doet/dat
willen wi aen v doen

Also trocken si vanden berghe des HEEREN
drie dachreysen/eñ die arcke des verbōts des HE
REN/trock voor hē/die drie dachreysen/om hen
te wijsen waer si rusten soudē/Eñ die wolcke des
HEEREN was des daechs ouer hen/als si wt dē
leegher trocken

Eñ als die arcke trock /so sprack Mose/HE=
RE/staet op/laet v viandē verstroeyt/eñ die v ha
ten vluchtich wordē voor v/eñ als si ruste/so sprac
hi coemt weder HEERE/totter menichten der
dusenden van Israel

Dat volck wort wt moeyte des weechs onlijd
saem/ende het murmureert tegen Mose/si hebbē
lust tot vleesch/ende eenen afgonst op Mose/Die
HERE geeft haer begeerte/mer hi straftse strē
ghelijc/ A

Dat.xi.Capittel

ENde doen dat volck ongheduldich
wert/genoechdet qualijck voor die
ooren des HEEREN/Ende als dye
HEERE dit hoorde/vergramde sinē
toren/eñ ontstack dat vier des HE
EREN onder hen aen/ende verbrande den buyten

sten legher. Doē riep dat volc tot Mose / eñ Mose
badt den HEERE/ doen veruoer dat vyer/ eñ men
hiet die stede Thabera / daerom dat des HEEREN
vyer/ daer onder hen ontstack
Wāt dat alderhande gemeyn volc/ dz onder hen
liedē was/ wert ontstekē mz luste / eñ satē eñ weē-
den met dē kinderē vā Israel/ eñ spraken. Wye sal
B ons vleesch tetē geuē? wi gedenckē dē visch die wi
.vi a in Egiptē om niet atē/ eñ der cocōmerē / eñ meloe-
nē/ looc/ ajuyn / eñ clijsterlooc/ mer nv is onse siele
verdorret / eñ onse oogē en sien niet dan dat Man
Eñ Man was gelijc coriāder saet/ eñ aen te sien
gelijc Bedellion. Eñ dat volc ghinc om/ eñ verga-
derde/ eñ stiet metter molē / eñ wreeft in eenē mor-
tier/ eñ kooctent in pottē / eñ biecken daer af koec-
ken in die asschē/ ende had eenē smaec/ als eenē oly
kooc/ Ende als des nachts den dau optē leger viel
so viel dat Man mede daer op
Mose hoorde dat volc weenē ondr harē geslach-
ten/ eē yegelijc in sijnder tentē duer / doē wert des
HEEREN torē seer gram/ eñ het verdroot Mose
ooc/ eñ Mose sprac tottē HEERE/ waerom becom-
C merdi uwē knecht/ eñ waerō en vinde ic gheē ghe-
nade voor uwē oogē / eñ legt dē last van al dit volc
op mi/ heb ic al dit volc ontfanghē oft gebaert/ dat
ghi tot mi seggē muecht/ draecht in v armē (ghelijc
eē voester een kint draecht) in dat lāt dat ghy haren
vaderē gesworē hebt / vā wair soude mi dz vleesch
comē/ dz ict alle desen volcke geue. Si weenē voor
mi/ eñ seggē/ geeft ons vleesch/ dat wi dat eten. Ic
en vermach dit volc alleē nz al verdraghē/ wāt het
is mi te swaer. Eñ wildi also met mi doē soe bidde
ic v/ doodet mi/ heb ic genade geuondē/ voor uwen
oogen/ dat ic niet sien en moet mijn iammer
Eñ die HEERE sprac tot Mose / vergadert my
lxx. mānē vādē Ouders vā Israel / die ghy weet dz
D si die Ouders des volcs eñ dye prouoostē sijn/ ende
.xv.d brēgtse voor die tēte des getuychnis / eñ steltse al-
.iiij c daer bi v/ so sal ic afcomē/ eñ met v aldaer spreken/
.xvi eñ van dinen gheest die op v is/ nemē eñ op hē leg-
gen/ dat si met v den last des volcs dragen/ op dat
ghijt niet alleene en draecht
Eñ tottē volcke suldi seggen/ heylicht v teghen
morgē/ dat ghi vleesch eet/ wāt v weenige is voor
die oorē des HEEREN gecomē / ghi liedē die daer
segt/ wye sal ons vleesch tetē geuē/ wāt het ghinck
ons wel in Egipten? Daerom sal v dye HEERE
vleesch geuē/ dz ghijt eet/ niet eenē dach/ nyet twee
niet v siue/ niet thien/ niet twintich dagē lanc/ mer
een maēt lanc/ tot dat v ter nuezē watgae/ eñ dat v
daer af walghe / daerom dat ghy den HEERE ver-
worpē hebt/ die in dat middē vā v is / eñ hebt voor
hē geweent eñ geseit/ waerom sijn wi wt Egipten
gegaē. Eñ Mose sprac tottē HEERE Ses hōdert
duysent mānen voetvolcs ister daer ick onder ben/
eñ ghi sprecct ic sal v vleesch geuen/ dat ghi lieden/
E eet een maent lanc. Salmen dan scapē eñ runderē
slaē/ datment voor hē vinde/ oft sullē alle die visscen
vā zee vgaderen/ datmēse voor hem vinde. Die HE-
RE sprac tot Mose. Is dan dye hant des HEE-
REN vercort/ mer nv suldi sien / oft mijn woordē
metten wercke volbracht worden oft niet.
Eñ Mose ghinc wt / eñ vertelde dē volcke des
HEEREN woort / eñ vgaderde die .lxx. mannē vā

den Ouders des volcs/ eñ steldese ontrēt die tente
Eñ die HEERE quā doē af inder wolckē/ eñ sprac
mz hē/ eñ nā vādē geeste die op Mose was / eñ gaf
ooc dē .lxx. Oudē mānē. Eñ als dye geest op haer
lieden ruste/ prophetecrden si / eñ en vieldē niet op.
Eñ het waren noch twe mānē indē leger bleuen
die een hiet Eldad/ dāder Medad/ eñ die gheest ru-
ste ooc op hen liedē. Wāt si warē ooc bescreuē / eñ
en waren nochtās nz wtgegaē totter tentē/ ende si
propheteerdē iden leger. Doen liep een knechtkē/
eñ hi bootscaptet Mosi/ segghende/ Eldad eñ Me-
dad die propheterē indē leger/ Doen ātwoorde Io- F
sua Nuns soon/ Moses dienaer/ die hi gecoerē had-
de/ eñ sprac/ Mijn here Mose verbietse/ mer Mo-
se sprac tot hem/ sidi die benider voor mi? oft God
woude/ dat alle dz volc des HEEREN propheteer-
de/ eñ die HEERE sinē geest hen liedē gaue. Alsoo
quā Mose totten leger/ eñ die Ouders vā Israel.
Eñ die wint voer wt vāden HEERE/ eñ liet quac-
kelē comen/ vā ouer zee/ eñ verstroydese ouer al den
leger/ iden enen dage gelijc iden āderen twe dagen
lāc al om den leger. ij. ellen hooch bouē der aerden
Doen stont dat volc opten seluen geheelen dach
eñ al den geheelen nacht/ eñ al den āderen dach/ eñ
vergaderden quackelen/ ende dye alderminste ver-
gaderde/ dye vergaderde thien Gomor/ eñ sloegen
se om den legher al omme
Eñ doen dz vleesch noch onder haer tāden was
eñ eer het op was / wert des HEEREN toren ver-
wect onder den volcke / eñ sloechse met eenen seer
groten slage. Daer af heet die selue stede Lustgra-
uen/ daerom datmen aldaer begroef dz belust volc
Ende vanden Lustgrauen/ troch dat volck tot
Hazeroth/ ende bleuen te Hazeroth
¶ MirJam eñ Araon murmureren tegen Mosen
eñ MirJam wort melaetsch   Dat xij. Capittel
Ende MirJam eñ Aaron spraken te-
gen Mosen / om zijns wijfs wille / dye
Morinne / die hi tot einen wiue gheno-
men had/ eñ spraken/ Spreect die HE- A
RE alleē door Mose? Spreect hi ooc
niet door ons? eñ die HEERE hoordet. Mer Mose
was een seer saechtmoedich mensch/ bouē alle mē-
scen vā aerden. Eñ haestelijc sprac dye HEERE tot
Mose/ eñ tot Aarō/ eñ MirJā/ ghi liedē drie gaet
wter tentē des getuigenis / eñ si gingē alle drie wt
Doen quam die HEERE af/ in een calomne des B
wolcs/ eñ stont ider tenten dore/ eñ riep Aaron eñ
MirJam / eñ die twee ghingen wtende hi sprack
hoort mijn woort/ is yemāt een propheet des HE-
REN/ dien sal ic openbaren in een gesichte / oft in
eenen droom sal ic mz hē spreken. Mer also nz mz
minen knechte Mose / die i alle minen huse getrou
is/ mondelic spreec ic met hē/ eñ hi siet den HEERE
in sijnder gedaenten/ nz door dōcker woorden oft
gelijckenissen/ waerom en hebdi dan niet geureest
contrarie minen knechte Mose te spreken.
Eñ den torē den HEEREN wert op hen grā/ eñ
ginc wech/ ooc weec die wolc vanē tenten/ eñ siet/
doen was MirJā lazarich als snee/ eñ Aaron keer-
de hem/ tot MirJā/ eñ sach datse lazarich was/ eñ
sprac tot Mose. Och mijn heere / en legt die sonde
op ons nz/ dat wi sottelic gedaen eñ gezōdicht heb-
ben/ dz dese nz en si als een doode dat vā sijnē moe

der lichaem coemt/die lazarie heeft die helft haers
vleeſchs verſlint

Moſe riep totten HEERE ſegghēde/och God
maectſe ghesont. Dye HEERE ſprac tot Moſe/
wairt dz haer vad haer int aēſicht geſpogē had/en
D ſoude ſi nȝ ſeuē dagē haer ſcamē? Laetſe ſeuen dagē
beſluyten buitē dē legere/daer na laetſe weder ōt=
faē. Alſo wert Mir Jā. vij. dagē geſlotē butē dē le
ger/eñ dat volc en troc niet voorder/tot dz Mir Jā
opgenomē wert. Daer nae troc dat volc vā Haze
roth/eñ maecte harē leger in die woeſtine Paran

¶ Daer wordē mannē wtgeſondē dz lant te beſiē
eñ te verſpien/wt diē ſōmige nader wedercoemſt
tvolc veruaerdē/ eñ maectenſe bloode met haren
A quaden roepe

Dat. xiij. Capittel.

ENde die HEERE ſprack met Moſe/
ſeggēde/Seynt mannen wt/ die dat
lāt Canaan beſpien/dat welcke ic den
kinderen van Jſrael gheuē ſal/eenen
man van elckē geſlachte haerder va=
derē/die alle hooftliedē onder hen ſijn! Moſe ſant
ſe wt der woeſtinē Paran/na dē woorde des HE
REN die allegader hoofdē waren onder dye kin
deren van Jſrael/eñ hieten alſo

Sammua Zacur ſoon/vandē geſlachte Rubē.
Saphat Hori ſoon/vā Simeōs geſlachte. Caleb.
Jephunne ſoon/vandē geſlachte Juda/Jgeal/Jo
ſephs ſoon/vādē geſlachte Jſaſchar. Hozea Nuns
ſoon/vandē geſlachte Ephraim. Vāden geſlachte
Ben Jamin/Plati Raphu ſoon. Vādē gheſlachte
Sebulon/Gadiel Sodi ſoon. Vandē geſlacht Jo
ſeph vā Manaſſe/Gaddi Suſi ſoō. Ammiel Ge=
malli ſoō vādē geſlachte Dan. Sthur Miſael ſoō
vā Aſſer geſlachte Nahebi Vaphſi ſoō/van Naph
thali geſlachte. Guel Machi ſoon/van Gad ghe=
ſlachte. Dat ſijn die namē der mannen/dye Moſe
wt ſant/om te beſpiē dat lant. Mer Hoſea Nuns
B ſoon noemde Moſe Joſua

Als hi ſandt om te beſpien dat lant Canaan/
ſprac hi tot hē/trect op ten ſuyden waert/eñ gaet
op dat geberchte/eñ beſpiet dat lant/hoe dattet is
eñ dat volc dat daer inne woont/oft ſterc oft ſwac
is/luttel van getale oft veel/eñ wat lant dattet is
daer ſi in woonē/oft goet oft quaet ſi/eñ wat ſte=
den dat zijn/daer ſi in woonē/oft ſi met muerē be
waert zijn oft niet/eñ wat lāt dat ſi/oft vet oft ma
ger ſi. Eñ oft boomē dair in zijn oft niet. Weeſt ge
trooſt/eñ neemt die vruchten des lants. Het was
recht in die tijt der eerſter wijnbeſien.

Si gingen op/eñ beſpiedē dat lāt vanđ woeſti=

nen Zin tot te Rehob/dair mē te Hamath gaet. Si
ghingē ooc op tegē tſuydē/eñ quamen tot Hebrō
daer was Ahimā/Seſai/eñ Thalmai/Enaks kin
derē. Hebron was ſeuen iaer getimmert voor Zo
an in Egiptē/eñ ſi quamē tot aen die beke Eſcol
eñ ſnedē aldaer af eenē wijnrancke/met eenđ dru=
uē/eñ lietenſe twee mannen op enen ſtoc draghen/
daer toe ooc granaetappelen eñ vijgen/die plaetſe
heet die beke Eſcol/om der druuen wille die de ki
deren van Jſrael daer of ſneden

Eñ ſi keerden weder na veertich dagē/als ſi dz
lāt beſpiet haddē. Si ghingē/eñ quamē tot Moſe
eñ Aaron/eñ tot alle die gemeinte van Jſrael/inde
woeſtine Paran te Kades/eñ ſi ſeyden hē/eñ der
gātſer gemeinten/hoe dat daer ſtont. Eñ ſi lieten
hen ſiē die vruchtē des lāts/eñ vteldēt hē/eñ ſpra=
kē. Wi zijn int lāt gecomē/dair ghi ons ſondt/daer
melc eñ honich in vloeyt/eñ dit ſijn haer vruchten
ſonder dat dair ſterc volc inne woont/eñ ſeer vaſte
eñ grote ſtedē zijn dair/eñ wi ſagē ooc Enaks kin= D
deren aldaer. Die Amalechiten wonen int lāt tegē
die ſuytſide. Die Hethitē/eñ Jebuſitē/eñ Amori=
tē/woonē opt geberchte/Die Cananiten woonen
aen die zee/omtrent om die Jordane

Eſcol
heet een
druyue
daer om
wordie
plaetſe
druuen
beke ge
noemet

Caleb ſtilde dat volc dat tegen Moſe was/eñ
ſprac tot hen. Laet ons op treckē/eñ dat lant in ne=
mē/wāt wi ſullent wel verweldigē. Mer die man
nen die met hē opgetrocken warē/ſpraken. Wi en
ſijn niet machtich op te treckē tegen dz volc want
ſi ſijn ōs te ſterc. Eñ ſi maecten een quaet geruchte
onder die kinderen vā Jſrael/vāden lāde dat ſi be=
ſpiet hadden/eñ ſeiden. Dat lāt dair door wi gegaē
ſijn om te beſpien/verſlint ſijn inwoōders Eñ alle
dat volc dat wi daer in ſagē/zijn lieden van grooter
lengtē/Wi ſagē ooc tyrannē aldair/Enaks kinde
rē/vādē tyrannē/eñ wi warē voor onſen oogē als
ſprinchanen/eñ alſo warē wi ooc in haren oogen.

¶ Dat volc wort onuerduldich/ het weent ende
morſt tegen Moſen/Joſua eñ Caleb priſen dz lāt
ende ſtercken dat volc God die HERE wordt
verthoornt/eñ ſtraft dat volc.

Dat. xiiij. Capittel

A HJer om riep alle die gemeynte/ende
dat volc weende diē nacht/eñ die kin
derē vā Jſrael murmureerdē tegen
Moſe eñ Aaron eñ dye geheele ghe=
meynte ſprac tot hen lieden. Och oft
wi in Egiptē lant geſtoruē warē/oft noch ſtoruen
in deſe woeſtine/waerom vuert ons die HERE
in dit lant/dat onſe wiuē doort ſweert vallē/ende
onſe kinderē eenē roof wordē? iſt niet beter dz wi
weder trecken in Egipten? Eñ die een ſprac totten
anderē. Laet ons eenen hooftmā maken/ende we
der in Egipten trecken

C Moſe eñ Arō vielē op haer aēgeſicht voor al
die vergaderinge der kinder vā Jſrael/Eñ Joſua
Nuns ſoon/eñ Caleb Jephunne ſoon/die ooc dat
lāt beſpiet haddē/vſcoorden haer cleederē/eñ ſpra
kē tot al die gemeynte der kinderē vā Jſrael. Dat
lāt dat wi doorwādelt hebbē/om te beſpiē/is ſeer
goet. Alſt den HERE belieft/dā ſal hy ons in dz
lant brengē/eñ ons geuen/dwelc een lant is/daer
melck eñ honich in vloeyt/En verbittert doch dē
HERE niet/eñ en vreeſt niet voor dit volc van

desen lande. Wāt wy sullense gelijc broot verslinden. Alle hulpe is van hen ghewekē/ die HERE is met ons/ en vreest v niet voor haer lieden

Doen sprac al dat volc/ men salse steenen. Doē openbaerde die heerlicheit des HEREN/ aen dye tente des getuygenis/ voor al die kinderen van Israel/ eñ die HERE sprack tot Mose. Hoe lange sal mi dit volc lachterē? eñ hoe lāge en willē sy mi geloouen/ ouer alle die teekenē die ick ondē hen gedaen hebbe? Ic salse met pestilencie slaen/ eñ verdoense/ eñ v eenen prince stellen ouer een grooter
C vole/ eñ machtiger dan dit is

od.i. Mose sprac totte HERE/ dā sullē die Egiptenarē hooren/ wāt ghi hebt dit volc met dijnre grooter cracht/ middē wt hen geleit/ eñ men sal seggen tottē inwoonders vā desen lāde. die dair gehoort hebben/ dz ghi HERE onder desen volcke sijt/ dz ghi vā aēgesichte gesien wort/ eñ v volc staet ouer hen/ eñ dat ghi gaet voor hen henen int heyr/ i een calomne des wolcs des daechs/ eñ in een viercalomne des nachs. Eñ doode ghi dit volc ghelijc eenen mā/ so sullen die heidenē segghen/ die alsulckē roep vā v hoorē eñ sprekē/ die HERE en conste dz volc int lāt nz gebringen/ daer hi hen afgesworen hadde/ daerom heeft hise verslāgen in die woestine.

Dairom/ so laet die cracht des HEREN groot wordē/ so ghi geseit hebt eñ gesprokē/ die HERE is lācmoedich/ eñ vā groter barmherticheit/ eñ hy vergeeft die misdaet eñ ouertredingen/ eñ en laet
d.i. nyemāt ontsculdich sijn/ eñ hi versuect der vaderen misdaet/ ouer die kinderē/ int derde eñ vierde lidt So weest doch ghenadich der misdaet dees volcs/
D na uwer grooter barmherticheit/ ghelijc ghi oock vergeuē hebt dezē volcke vā wt Egiptē tot hier toe

Eñ die HERE sprac. Ick hebt verghevenso ghijt geseit hebt. Mer also waer als ic leue/ soe sal al die werelt der heerlicheit des HEREN vol werden. Want alle die mānen/ die mijn heerlicheyt eñ mijn teekenē gesiē hebbē/ die ic i Egipten gedaen hebbe/ eñ die in woestine/ eñ nu nv thien mael ge
if. tempteert hebben/ Eñ mijnē stemmen niet ghehoorsaem en hebben geweest/ die en sullen dat lāt nyet sien/ dat ic haren vaderen geswoorē hebbe. Ooc niemāt van dien/ die mi gelachtert hebben en salt siē. Mer mijn knecht Caleb/ om dat een ander gheest met hem is/ eñ heeft mi geheel nagheuolcht/ dien sal ic in dat lant brenghen/ daer hi in ghecomen is/ eñ sijn saet salt innemen/ daer toe die Amalechiten eñ Cananiten/ die ī die nederste lāden woonen. Morghen weyndet v/ eñ treet in die woestine opten wege/ totter rooder zee.

Ende die HERE sprack met Mose eñ Aaron/ segghende. Hoe lange morret dese quade ghemeynte tegen mi? Want ic hebbe die murmuratie der kinderen van Israhel/ die si tegen mi gemorret hebben ghehoort/ daerom seght tot hen. Soo waer als ic leue/ spreect die HERE/ ic sal v doen/ so ghi voor mine ooren geseyt hebt/ In dese woestine sullē uwe lichamen veruallen. Eñ ghi lieden die getelt sijt/ vā twintich iaren/ eñ daer ouer ghy lieden die tegen mi ghemorret hebt/ en sult niet in dat lāt comen/ daer op dz ic mijn hant geheuē hebbe/ op dz ic v lieden daer ine woonen liete/ wtgenomen Caleb Jephunne soon/ eñ Josua Nuns soon

Uwe kinderen daer ghi af geseyt hebt/ si sullen eenen roof sijn/ die sal ic daer in brenghen/ dat si bekennen sullen dat landt/ dat ghi verworpen hebt/
Mer ghi met uwen lichamen/ sullen in dese woe- E
stine veruallen/ eñ v kinderen sullen herderen sijn in die woestine. xl. iaer/ eñ v hoerderije dragen/ tot dat v lichamen te nieten worden in deser woestijnen/ na dat ghetal der veertich daghen/ inden welcken ghi dat landt bespiet hebt/ Eenen dach sal een iaer doen/ dat si. xl. iaer v misdaet dragen/ om dat ghi weten sult/ wat het is/ als ic die hant aftrecke Ic die HERE hebt geseyt/ eñ ic salt ooc doen/ deser quader menichtē/ die haer tegen mi opgerecht heeft in dese woestine/ si sullen alle te nieten gaen/ ende aldaer sterven

Also storuen ende werden gheplaecht voor den HERE/ alle die mannen/ die Mose gesondē hadde/ om dat lant te bespyen/ ende weder ghecomen waren/ eñ die murmuratie maecten in alle dye ghemeynte/ daer mede dat si eenen quaden roep vanden lande maecten/ dattet quaet was/ mer Josua Nuns soon/ eñ Calep Jephunne soon/ bleuē leuendich/ vten mannen die gegaen waren/ om dat lāt
te bespyen. Eñ Mose sprac dese woorden tot alle G
den kinderen van Israel/ doen hadde dat volc seer grooten rouwe

Ende si stonden des morgens vroech op ende trocken op die opperste vanden gebercHten ende spraken/ hier sijn wi/ ende wi willen optreckē tot ter steden daer die HERE af gheseyt heeft/ want wi hebben gesondicht. Mose sprack/ waeromme ouertredy also dat woordt des HEREN/ het en sal v niet gelucken/ En treet niet op/ wāt dye HERE en is niet onder v/ op dat ghi niet geslagen en wort van uwen vianden. Want dye Amalechiten ende Cananiten sijn voor v aldaer/ eñ ghi sult door dat sweert vallen/ om dat ghi v vandē HERE gekeert hebt/ eñ die HERE en sal met v niet sijn

Mer si warē verblint/ eñ trocken op die hoochtē des gheberchts. Maer die arcke des verbonts des HEREN/ eñ Mose/ en quamē wt den leger niet/ Doen quamen die Amalechiten/ eñ Cananiten/ dye opt gheberchte woonden daer af/ ende sloegense/ ende sinetense/ tot Horma toe

¶ Van menigerley offerhanden/ eñ hoe veel tot elcken spijsoffer eñ drancoffer behooret/ Hoe een ghestraft wort die opten Sabbath houdt raepte/
Moses doet ghedencteekenen makē aenden clee- A
deren. Dat. xv. Capittel

Ende die HERE sprack met Mose/ seggende: Spreect metten kinderen van Israel/ eñ segt tot hen. Als ghy comen sult int lant uwer wooningē dat ic v geuē sal/ eñ ghi den HERE offerhande doen wilt/ het si een brātoffer/ oft een offerhande totten bisonder ghelofte/ oft een vrijwillich offer/ ofte uwe feestoffer/ op dat ghy den HERE eenen sueten rueck maect/ vanden runderen oft vanden scapen.

Wie dat sijn ghifte den HERE offeren wil die sal vanden spijsoffer doen een thiēde deel bloemen vanden mele/ met olye ghemengt/ een vierendeel van hin/ ende wijn tot drancoffer/ ooc een vierendeel van hin/ totten brantoffer/ oft tot eenē an

beren offer/daer een lam geoffert wort Met daer
eenẽ ram geoffert wort/suldi dat spijsoffer makẽ
vã twee thiendeelen vã bloemen vandẽ mele met
olye gemẽgt/een derdendeel van hin/ẽñ wijn tot
drancoffer/ooc een derdendeel van hin/dat suldy
den HEERE tot eenen suete ruce offeren

Mer wildi een runt tot eenẽ brãtoffer offeren
oft tot een bisonder gelooftoffer/of tot eenẽ doot
offer dẽ HEERE makẽ/so suldi tot den runde/tot
B eẽ spijsoffer doẽ/drie thiendedeel bloemẽ vãdẽ me
le gemẽgt mz olye/een half hin/ẽñ wijn tot drãc=
offer/ooc een half hin. Dat is een offer den HEE
RE/tot eenẽ suetẽ ruec. Also suldi doen met eenẽ
osse/met eenen ram/met eẽ lam/ẽñ geyte/daer na
dat dat ghetal is vã desen offerẽ/daer nae sal oock
sijn dat getal des spijsoffers ẽñ des drancoffers

So wie dat een ingeborẽ is/die sal also doẽ/dat
hi dẽ HEERE offer een offer tot eenen sueten ruec
Ẽñ woont daer eẽ vreemdelinc bi v lieden/oft õder
v bi v vriendẽ/ẽñ wilt hi den HEERE een offer tot
eenẽ suetẽ ruec doẽ/die sal doen gelijc die ingeborẽ
doet. Der gheheelẽ gemeintẽ sal eẽ settinge zijn/bei
de v/ẽñ dẽ vreẽdelingẽ. Eẽ eewige settinge sal dit
uwẽ nacomelingẽ zijn/dz voor dẽ HEERE die vreẽ
delinc sijn sal gelijc als ghi. Een wet/een recht sal
v/ẽñ den vreemdelingen zijn die bi v woonen.

Ẽñ die HEERE sprac met Mose/seggende.
Spreect met dẽ kinderẽ vã Israel/ẽñ segt hẽ. Als
C ghi int lãt coẽt/daer ic v in brengẽ sal/ ẽñ ghy eten
sult vandẽ broode des lãts so suldi dẽ HEERE een
hefoffer geuẽ (te wetẽ/vã dat eerstelinc vã uwen
deege suldi eenẽ koec tot eẽ hefoffer geuẽ/gelijck
een hefoffer van uwẽ dorschvloer/also suldy den
HEERE vã uwẽ deege/die eerstelingẽ gheuen tot
eenẽ hefoffer/bi uwen nacomelingen.

Ẽñ als ghi door onwetenheit/eenich van desẽ
gebodẽ ouertreet/die de HEERE tot Mose gespro
kẽ heeft/ẽñ al wat die HEERE v door Mose ghe=
seit heeft/vã dien dage aẽ/doẽ hi begonst te gebiedẽ
tot op uwẽ nacomelingẽ/als die ghemeinte yet õ=
geet/so sal die gãtse gemeynte offeren eenẽ iongen
varre vãden runderẽ/tot eenẽ brãtoffer/tot eenen
suetẽ ruec dẽ HEERE/met sinẽ spijsoffer ẽñ drãc=
offer/so alst recht is/ẽñ eenen boc tot eenẽ sondof
fer. Ẽñ die priester sal alle die gemeinte der kinde=
rẽ vã Israel versoenẽ/so salt hẽ vergeuẽ zijn wãt
het is eẽ onwetẽtheit. Ẽñ si sullen brengẽ alsulcke
haer gauẽ tot een offer den HEERE/ẽñ hair sond=
offer voor dẽ HEERE/van haerẽ onwetẽtheit/soe
wordet vergeuẽ der gãtser ghemeintẽ der kinderen
vã Israel/ẽñ ooc dẽ vreẽdelingẽ die onder v lieden
woonẽ/want allet volc is in sulcker onwetentheit

Ist dat een siele door onwetẽtheit sondicht/die
sal een iarige geyte tot een sondoffer brengen. Ẽñ
die priester sal alsulcke onwetende siele versoenen
voor den HEERE/mettẽ sondoffer voor die onwe
tentheit/dz hise versoene/so salt haer vergeuẽ wor
dẽ. Ẽñ een wet salt zijn dat ghi voor die onwetẽt=
heit doẽ sult/beyde dẽ ingeborẽ onder dẽ kinderen
D vã Israel/ẽñ den vreẽdelingẽ die onder v woonen

Mer als een siele wt houaerdiẽ yet doet/het si
een ingeborẽ oft vreẽdelinc/die heeft den HEERE
wederspãnich geweest/soe sal die siele wtgeroeyt
wordẽ vã harẽ volcke/wãt si heeft des HEEREN
woort veracht/ẽñ sijn geboden achter gelatẽ/si sal
wtgeroeyt worden/die scult sal op haer sijn

Ẽñ als die kinderẽ van Israel in die woestijne
waren/võden si eenen mã hout rapen inden Sab=
bath dage/Ẽñ die hẽ daer op vonden haddẽ/als
hi hout raepte/brachten hẽ tot Mose ẽñ Aarõ/ẽñ
voor die gantse gemeinte/ẽñ si sloten hem in die be
waringe. Wãt si nieten wisten watmen hem doen
soude. Die HEERE sprac tot Mose/Dye man sal
die doot steruen. Die gãtse gemeynte sal hẽ steenẽ
buyten den legere/Doẽ leydẽ hẽ die heele gemein=
te buytẽ den leger/ẽñ steenden hẽ doot/so die HEE=
RE Mose geboden hadde

Ẽñ die HEERE sprac tot Mose. Spreect mettẽ
kinderen vã Israel/ẽñ segt tot hen/dat si hen freen
gien maecken/aẽ die hoeckẽ vã harẽ cleederẽ ouer
allẽ uwen nacomelingẽ/ẽñ geel snoerkens aen die
freengien. Daer tot sullen v die freengien dienen/
dat/ als ghyse aensiet/gedencken/ẽñ doen sult alle
mijn gebodẽ des HEEREN/ẽñ dat ghi v niet en
recht na wo hertẽ gepeysen noch na uwẽ ooghẽ nz
en hoereert. Daerom suldi gedenckẽ/ẽñ doen alle
mijn gebodẽ/ẽñ heilich zijn uwẽ Gode/Ic die HE
RE v God/die v wt Egiptẽ lãt ghelept heeft/om
dat ic v God wesen soude. Ic die HEERE v God.

Vandẽ oproer ẽñ secte Chorẽ/Dathã/ẽñ Abi
ram /ẽñ haer straffinge Capit.xvi.

Nde Korah Jezehars soone/die Ka=
hath sone was/Leui soon/met Da=
than ẽñ Abirã/die sonen Eliab/ende
On/Peleth soon/van Ruben sonen/
stondẽ tegen Mose op/met somighe
mannen vandẽ kinderen vã Israel/twee hondert
ẽñ l. hooftliedẽ der gemeyntẽ/raetsheeren ẽñ ver=
maerde lieden/ẽñ si vergaderdẽ tegẽ Mose ẽñ Aa
ron/ẽñ sprakẽ tot hẽ/ghi makes te vele/want alle
die gemeynte is ouer al heilich/ẽñ die HEERE is
onder hen liedẽ/waerom verhefte ghy v ouer dye
gemeynte des HEEREN.

Als Mose dat hoordẽ/viel hi op sijn aensicht ẽñ
sprac tot Korah ẽñ sinẽ aenhangers. Morgẽ sal die
HEERE kenlic makẽ/welc die sine zijn/ẽñ die welcke
heilich sijn om tot hẽ te comẽ. Wien hi verkust/dye
sal tot hẽ genakẽ. Hierõ doet dit/neẽt wierooc va=
tẽ/ghi Korah ẽñ alle v aẽhãgers/ẽñ doet vier dair
inne/ẽñ doet daer morghẽ ruecwerck op voor den
HEERE/ẽñ so wiẽ die HEERE kiezẽ sal/die sal hei
lich sijn/ghi makes te veel/ghi kinderen Leui

Ẽñ Mose sprac tot Korah. Hoort doch ghi Le B
ui sonẽ/ist niet genoech/dat die God van Israel v
afgescheiden heeft vander ghemeenten van Israel/
dat ghi comen soudt/ẽñ dat ghi doen sout dẽ dienst
inde tabernakel des HEEREN/ẽñ voor die gemei
te gaedi oock om te dienẽ. Hi heeft v/ẽñ al v broe=
ders die kinderẽ Leui/met v tot hẽ latẽ comen/ẽñ
ghi soect nv ooc dat priesterdom/ghi ẽñ alle v aen
hangers/maect een verbont teghen dẽ HEERE
Wat is Aaron/dat ghi teghen hem murmureert.

Ẽñ Mose sandt/ẽñ liet Dathan ẽñ Abirã roe=
pen/Eliabs sonen. Si antwoorden. Wyen comẽ
daer niet. Ist niet genoech dat ghy ons wt den lan
de van Egipten gheleypt hebt/daer huenich ende
melc in vloyet/om dat ghi ons dooden soudt in dye
woestijne/ten si dat zhi ooc heerschappie ouer ons

hebt? Hoe wel hebdi ons ghebracht in een lant daer
melc eñ honich vloeyt/ eñ ghi hebt ons ackers ende
wijnbergẽ tot een erfdeel gegeuẽ. Wildi den liedẽ
ooc die oogẽ wt stekẽ? wi en comen daer niet.
Doen wert Mose seer grã/ eñ sprac tottẽ HE-
C RE/ En aensiet doch niet haer spijsoffere. Ick en
hebbe ooc niet eenẽ ezele vã hen liedẽ genomẽ/ eñ ic
en hebbe niemãdẽ vã hen liedẽ eenich leet gedaen/
Eñ hi seide tot Korach/ ghi eñ alle uwe aenhãgers
sult morgen voor den HERE staen. Ghi/ eñ si/ eñ
Aaron/ Eñ een yegelic neme zijn wieroock vat/ eñ
legge rueckwerc daer op/ eñ come tottẽ HERE/ eẽ
yegelic met sinen vate/ dat zijn twee houdert ende
vijftich vaten. Eñ een yegelic nam zijn vat/ eñ dede
vier daer inne/ eñ dede rueckwerc daer op/ eñ si ghin
gen voor die duere der tentẽ des getuychnis/ ende
Mose eñ Aaron ooc. Eñ Korach vergaderde al de
ghemeynte teghen hen/ voor dye duere der tenten
des getuychnis.
Maer die heerlicheyt des HEREN opẽbaer-
de voor alle die gemeynte/ Eñ dye HERE sprack
met Mose eñ Aaron seggẽde/ Scheydet v vã deser
gemeyntẽ/ dat icse haestelic mach verderuẽ. Eñ sy
vielẽ op haer aensicht/ eñ spraken/ God/ God/ dye
D gheester vã alle vleesch. Oft een man ghesondicht
heeft/ wildi daer õ toornich zijn op alle die gemeyn
te? Eñ die HERE sprac met Mose seggẽde/ Segt
der ghemeynten eñ spreect/ Scheyt v van Korach
Dathans eñ Abirams tenten.
Eñ Mose stont op/ eñ ghinc tot Dathan eñ Abi-
ram/ eñ die Ouders vã Israel volchdẽ hẽ na/ ende
sprac metter gemeyntẽ seggẽde. Wijct vã die ten-
ten deser godloser mẽschẽ/ eñ en raect niet wat hen
toe behoort/ op dat ghy misschiẽ niet en vergaet in
eenich vã harẽ sondẽ. Eñ si ghingẽ op vãden woo-
ningẽ Korach/ Dathan/ eñ Abirã/ Maer Dathan
eñ Abirã quamẽ wt/ eñ tradẽ aẽ die duere haerder
tenten/ met harẽ wiuen/ sonen/ eñ kinderen.
Eñ Mose sprac. Daer bi suldi merckẽ/ dat dye
HERE mi gesondẽ heeft/ dat ic alle dese wercken
doẽ soude/ eñ niet en doe vã mijnder eygẽder her-
ten. Ist dat si steruẽ/ so alle mẽschẽ steruen/ oft be-
socht wordẽ/ als alle menschen besocht worden/ so
E en heeft mi die HEERE niet ghesonden. Maer
doet die HERE yet nieus/ so dat dye aerde haren
mont op doet/ eñ verslintse met allẽ dat si hebbẽ/ eñ
dalẽ si neder waert totter hellẽ leuendich/ so suldy
wetẽ/ dat die liedẽ dẽ HERE gelastert hebbẽ.

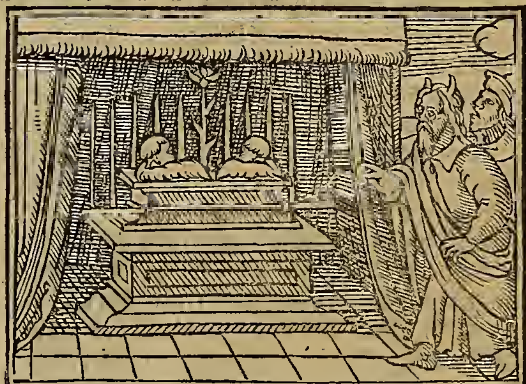

Eñ als Mose dese woordẽ alle gesprokẽ hadde/
so scuerde die aerde onder hen/ eñ dede harẽ mont
op/ eñ verslontse/ met harẽ tenten/ eñ met alle den

menschen die bi Korah waren/ ende met alle hare
haue/ eñ daeldẽ leuẽdich onder totter hellẽ/ met al
dat si haddẽ/ eñ die aerde ouerdecktese/ eñ si verghin
gen vãder gemeyntẽ. Eñ geheele Israel/ die al om
hen stondẽ/ vlodẽ vã harẽ roepe/ seggẽde/ dat ons
die aerde oock niet en verslinde. Eñ dat vier quam
ooc wt handen HERE/ eñ verslinde die twee hon
dert eñ vijftich mãnen/ die dat rueckwerc offerden.
Eñ die HEERE sprac met Mose/ segghẽde.
Segt Eleasar Aarons des priesters soon/ dat hy
die vatẽ op heffe wten brãt/ eñ stroye dat vier hier
eñ daer/ wãt die vatẽ der sondaers zijn geheylicht
door haerder sielen/ datmẽ daer blec af slae/ eñ dẽ
outaer daer mede behange/ want si zijn gheoffert
voor den HERE/ eñ geheylicht/ eñ sullen den kin
deren van Israel tot een teecken zijn.
Eñ Eleasar die priester nam die metalẽ vaten/
die de verbernde geoffert haddẽ/ eñ sloeger blec af/
den outaer mede te behangẽ/ tot een gedachtenisse
den kinderẽ van Israel/ dat niemãt vreẽts/ die niet
en is vã Aarons sade/ comẽ en soude om te offerẽ
rueckwerc voor den HERE/ op dat hen niet en ge
schiede/ so Korah eñ sinẽ mede plegerẽ/ so die HE
RE hẽ geseit hadde door Mose.
F Des anderẽ morgẽs murmureerde alle die ge-
meynte der kinderẽ vã Israel/ tegen Mose eñ Aa
ron/ eñ sprakẽ. Ghi hebt des HEREN volck ghe
doot/ Eñ als die gemeynte vergaderde tegen Mo
sen eñ Aaron/ keerdẽ si hen totter tenten des getu
genis. Eñ siet doẽ bedecte die wolcke/ die tente/ eñ
die heerlicheit des HEREN openbaerde/ eñ Mo-
se eñ Aaron ghingen in/ voor die tente des getuge-
nis. Eñ die HEERE sprac tot Mose/ segghende.
Gaet wt deser gemeynten/ ic salse verslindẽ/ eñ sy
vielen op haer aensicht.
G Eñ Mose sprac tot Aaron. Neemt dat vat/ eñ
neemt daer vier inne vandẽ outaer/ ende legt daer
rueckwerc op/ eñ gaet haestelic totter gemeyntẽ/ eñ
versoentse. Want die toornighe gramschap is van
den HERE wt ghegaen/ eñ die plage is aẽ gegaẽ
onder den volcke/ eñ Aaron nã so hẽ Mose gheseit
hadde/ eñ liep middẽ onder die ghemeynte/ eñ siet/
die plage was begonst/ eñ hi maecte rueck/ eñ ver-
soẽde dat volc/ eñ stont tusschẽ dẽ doodẽ/ eñ dẽ leuẽ
dẽ/ eñ die plage hielt op. Die met dier plagẽ ghestor
uẽ warẽ/ warẽ.xiiij.dusent/ eñ.vij.C. wtgenomen
die in Korachs bedrijf storuẽ. Eñ Aaron quam we
der tot Mose/ voor die duere der tenten des getuy
genis/ eñ die plage hielt op.

Apthe
ros de co
ninc van
Creten/
vãt eerst
de manie
re om dat
huenich
vãdẽ byẽ
te verga-
derẽ/ en-
de tot spi
se te ghe-
bruyckẽ.

E
Sijnder
dochtere
soon Aut
dis gehe
tẽ/ die na
hẽ trijck
besat/ die
maecte
veel goe-
der rech-
tẽ in Cre
ten/ hy
was deer
ste die de
osschẽ in
den ploe-
ge sette.

¶Dat dẽ stãme Leui eñ dat priesterdom Aarõs
gecorẽ zijn vãden HERE/ wort bediet door dat

groenen des stocs. Capittel xvij.

A Ende die HEERE sprack met Mo-
se/segghende. Segt den kinderen vā
Israel/eñ neemt van hen twalef stec-
ken/van elcken hooftman/ van zijns
vaders huys/eenen steck/ende scrijft
een yeghelics naem op sinen steck / maer Aarons
naem suldi scriuen op Leui stecke / Want voor een
hooft haerder vaders huys/sal eenen steck wesen/
ende legtse in die tente des ghetuygenis / voor dat
ghetuyghenis/daer ick v betuyghe/ende den welc
ken ick van desen kiesen sal/ diens steck sal groene
B worden/dat ick die murmuratie der kinderen van
Israel stille/die si teghen v murmureren.
Mose sprack metten kinderen van Israel/ eñ
alle haer hooftlieden gauen hē twalef stecken/een
yegelic hooftman eenen steck/na den huyse haers
vaders / ende Aarons steck was oock onder haer
stecken/ende Mose leide die stecken voor den HE
RE/in die tente des ghetuyghenis/Des morgens
als Mose in die tente des ghetuygenis ghinc/vant
hi Aarons steck/vanden huyse Leui groen/ eñ ghe
bloeyt op ghegaen/ende Amandelen dragende/eñ
C Mose bracht alle die stecken wt vanden HERE/
voor alle die kinderen van Israel / dat zijt saghen/
eñ een yegelic nam sinen steck.
Dye HEERE sprack tot Mose / draecht Aa-
rons steck weder voor dat ghetuychnis/ dat hy be-
waert worde/ tot een teken den wederspannighen
kinderen/dat si niet meer tegen mi en morren/ op
dat si niet en steruen. Mose dedet so hem dye HE-
RE gheboden hadde. Ende die kinderē van Isra-
el spraken tot Mose. Siet/wi minderen ende ver-
D deruen alle/vergaen/ende gaen te nieute. Wie dat
ter totter tenten des HEEREN gaet/ dye sterft.
Sullen wi dan alle geheel vergaen.

¶ Van dat officie ende dienst Aarons / der prie
steren ende Leuiten/ Ende wat haer in harē diē
ste toebehoort.

Dat.xviij. Capittel

A Ende dye HERE sprack tot Aaron/
Ghi ende uwe sonen / eñ ws vaders
huys met v/sult die misdaet des hey
lichdoms draghen/ende ghi / eñ uwe
sonen met v/sult die misdaet ws prie
sterdoms draghen. Maer uwe broederen vanden
ghestachte Leui ws vaders/sullen tot v comen / eñ
tot v ghedaen werden/dat si v dienen. Maer ghy
ende uwe sonen met v/sult dienen in dye tente des
ghetuychnis/ende si sullen uwen dienst / ende den
dienst van alle die heel tente des ghetuychnis wach
ten. Maer aen die ghereeschap des heylichdoms/
eñ totten Outaer/en sullen si niet comen / dat niet
beyde si/ende ghi en sterft/maer si sullen bi v zijn/
dat si den dienst waer nemen/aen die tente des ge-
tuychnis/in alle officie der tenten. Eñ gheen vreē-
de en sal met v ghemengt worden.
Daer om wacht nu den dienst des heilichdōs/
ende den dienst des Outaers / dat voort niet meer
eenighe toornighe gramscap en come ouer die kin
deren van Israel/want siet/ ick hebbe dye Leuiten
uwe broederen ghenomen vanden kinderen van
Israel/ v tot een ghifte/den HERE tot eenen ge-
schencke/dat si die officie hantieren aender tenten

des ghetuychnis. Ghi ende uwe sonen met v/ sult
uwe priesterdom wachten/ dat ghy dient in alder-
ley hanteringhe des Outaers/ende binnen achter
die gardijne/want v priesterdom gheue ick v tot ee
nen dienst/voor een ghifte. Als een vreemde daer
toe gaet/die sal die doot steruen.
B Ende die HERE seide tot Aaron. Siet/ic heb
be v ghegeuen mijn hefoffer/van alle dat die kin-
deren van Israel heylighen/te verteeren/ eñ uwe
sonen tot een eewich recht. Dat suldi hebben van-
den alder heylichsten dat si offeren. Alle haer ghif-
ten met alle haer spijsoffer/eñ met alle haren sond
offer/eñ met alle haren scultoffer/ dat si mi weder
gheuen/dat sal v / ende uwen sonen dat alderhey-
lichste zijn. In die alder heylichste plaetse so suldijt
eten. Alleen dat manlick is/sal daer af eten / want
het sal v heylich zijn.
Ic heb ooc dat hefoffer haerder ghiftē van al-
le Weefofferen der kinderē van Israel / v eñ uwē
sonen/ende uwen dochteren ghegeuen met v / tot
C een eewich recht. Wie dat suyuer is in uwen huy-
se/sal daer af eten. Alle vet der olien / ende alle vet
des mosts ende koorens haer eerstelinghe/die si den
HERE gheuen/heb ick v ghegheuen. Dye eerste
vruchten/van alle dat in haren lande is/ dat sy den
HERE brenghen/sal v zijn. Wie suyuer is in dij-
nen huyse/sal daer af eten.
Alle dat den HERE toe gheeygent is in Isra-
el/dat sal v zijn. Alle dat zijn baermoeder ontdoet/
onder alle vleesch/dat si den HERE brengen/ het
si mēsch oft vee/sal uwe zijn/ Also nochtāns dat ghi
die eerste menschen vrucht/sult laten lossen / ende
die eerste vrucht van een onreyn vee/ooc laten los-
sen. Si sullent lossen alst een maent out is / eñ ghy
sullet te lossen gheuen om ghelt/om vijf sikels/ na
den sikel des heilichdoms die twintich Gera gelt.
Maer een eerste vrucht van eenen osse/oft lamme
oft gheyte/en suldi niet te lossen gheuen / want sy
zijn heilich/haer bloet suldi sprengē opten outaer/
ende haer vet suldi ontsteken tot een offer des sue-
ten gheruecs den HERE / haer vleesch sal v zijn/
ghelijck die Weefborst/ende die rechte schouder v
is. Alle hefofferen die de kinderen van Israel hey
lighen den HERE/heb ick v ghegeuen / eñ uwen
sonen/ende uwen dochteren met v/tot eenen eewi
gē rechte. Dat sal v een souts verbont zijn / eewich
voor den HERE/v ende uwen sade met v.
Ende dye HEERE sprac tot Aaron / ghi en
sult in haren lande niet besitten/ooc gheen deel on
der hen hebben/want ic ben v deel/ ende v erfgoet
onder die kinderen van Israel. Den kinderen Leui
hebbe ick alle thienden ghegheuen van Israel/tot
een erfgoet/voor haer oefeninghe die si mi doen in
der tenten des ghetuychnis/dat van hier voort die
kinderen van Israel niet en ghenaken der tenten
des ghetuychnis/om sonde op haer te brengen/ eñ
te steruen/ Maer die Leuiten sullen die oefeninge
hanteren inder tenten des ghetuychnis/ende si sul
len des volcs sonden draghē/tot een eewich recht/
bi uwen nacomelinghen. Ende sy en sullen onder
die kinderen van Israhel/gheen erfgoet besitten.
Want die thienden vanden kinderen van Israel/
die si den HEERE heffen/hebbe ick den Leuitē
tot een erfgoet ghegeuen. Daer om heb ick hen ge

Exo. [...]
Leu. [...]

Int [...]
breeu[...]
heete[...]
souts [...]
bont/[...]
dat g[...]
dat so[...]
dz vle[...]
van v[...]
uē on[...]
hout [...]
sal oo[...]
dit ve[...]
bont c[...]
uerga[...]
lick z[...]
so spre[...]
Dyesc[...]
int.ij.[...]
rali. [...]
God [...]
uet d[...]
ruck [...]
uid g[...]
uē / c[...]
den si[...]
met e[...]
sout v[...]
bont.

seit/dat si onder die kinderē van Israel gheen erf-
goet besitten en sullen

Ende die HEERE sprack met Mose/segghen
D de/Segt den Leuitē/ende spreect tot hen/Als ghy
eut die thiende neemt vāden kinderen van Israel/dye
ij.a. ick v van hen ghegeuē hebbe/tot uwē erfgoede/
so suldi daer af een Hefoffer den HEERE doen/dz
is die thiende vanden thiendē. Ende sult alsulckē
v Hefoffer achtē/als al gaef dijt koren wtē scuerē/
eñ volheit wt den kelder

Also suldi ooc dat Hefoffer den HEERE geuē/
van allē uwē thiendē die ghi neemt vanden kinde-
ren van Israel/dat ghi alsulcke Hefoffer des HE
REN/den priester Aaron gheeft/Van al dat v ge
geuen wort/suldy den HEERE alderley Hefoffer
geuen/vā alle vetten/dat daer af gheheylicht wort.

Eñ ghi sult hen seggen. Als ghi also dat vetste
dair af heft/so salt den Leuitē gerekēt worden/ge
lijc een incomē der schueren/of des kelders/Ende
moget eten in alle steden ghy/eñ uwe kinderen/
want het is uwe loon voor uwen dienst inder ten
ten des ghetuyghenis/soo en suldi daer aen gheen
sonde op v brengen/als ghi dat vette daer af heft/
eñ niet ontwijen dat gheheylichde der kinderē van
Israel/eñ niet steruen

¶ Vanden dootoffere der iongher calueren/Eñ
hoe vanden asschen een water der reyningen eñ
ontsondingen soude gemaect worden

Dat.xix.Capit.

A Nde die HEERE sprac met Mose
ende Aaron segghende/Dese sede sal
een wet sijn/dat die HEERE geboden
heeft ende ghesect/Segt dē kinderen
van Israel/dat si tot v brenghen een
roode koe sonder smette/die geen ghebreck en he
uet/eñ daer noch geen iock op en heeft gheweest/
eñ gheeftse dē priester Eleazar/dye salse wtleyden
voor den leger/eñ aldair voor hem laten staen

Eñ Eleazar die priester/sal vā harē bloede mz
B sinen vingher e nemen/ende sprengent seuen mael
tegen die tente des ghetuyghenis/eñ die koe voor
hem latē verbernē/beyde haer vel/eñ haer vleesch
ooch haer bloet met harē meste/Ende die priester
sal Cederen hout/eñ Ysope/ende roset roode wol
le nemen/ende op die bernende koe worpen/ende
hi sal sijn cleederen wasschen/ende sijn lijf met wa-
ter baden/eñ daer na inden legher gaen/ende on-
reyn sijn totten auont

Eñ diese verbrāt heeft/die sal ooc sijn cleederē
met water wasschē/ende sijn lijf int water baden
ende onrein sijn totten auont/Eñ een suyuer man
sal die asschen vander koe op raepē/eñ schuddense
buytē den leger/in een suyuer plaetse/dat si aldaer
bewaert worde/voor die gemeynte der kinderen
van Israel/tot een besprengwater/wāt het is een
sondoffer. Eñ die ghene die die asschen vander koe
opgeraept heeft/sal sijn cleederē wasschen/eñ on-
reyn sijn totten auont. Dat sal een eewich recht zijn
den kinderen vā Israel/eñ den vreemdelingen die
C onder v woonen

So wie eenē doodē mensch raect/die sal seuen
daghen onreyn sijn/die sal hem met desen watere
ontsondigen/ten derden daghe/ende ten seuendē
daghe soo sal hi suyuer sijn. Ende en ontsondicht
hi hem niet ten derden dage/ende ten seuendē da-
ghe/so en sal hi niet suyuer wordē. Als yemandt ee
ninghen dooden mensch raect/eñ hem niet ontson
digen en wilt/die ontreynicht die wooninghe des
HEREN/eñ alsulcken siele sal wtgheroeyt wor
den wt Israel/om dat ouer haer dat Sprēgewater
niet geworpen en is/daerom is si onreyn alsoe lan
ge als si haer daer af niet en laet reynigen

Dit is die wet als een mensche in die tente ster
uet. Wie dat in die tente gaet/eñ al wat in die ten
te is/sal seuen daghen onreyn sijn. Ende alle open
vat/dat geē decsel noch scheel en heeft/is onreyn
ooc wie dat inden velde eenen verslagenen metten
swaerde raect/oft eenē doodē/oft eens menschen D
been/oft graf/die is seuen dagē onreyn

Soe sullen si dan nemen voor den onreynen/as
schen van desen verbranden sondoffer/ende doen
daer leuende water op in een vat/ende een suyuer
man sal Ysope nemen/eñ int water doppen/ende
die tente besprengen/eñ alle dye gereetschap/ende
alle die sielen die daer inne sijn. Also ooc dē ghenen
die des doodē oft verslagens been/oft dooden/oft
graft gheraect heeft/Eñ dye suuere sal den onsuy
ueren ten derden/eñ tē seuenden dage besprengen
eñ hem ten seuenden daghe ontsondighen. Ende
hi sal sijn cleederē wasschē/ende hem int water ba-
den/so wort hi des auonts reyn

So wye onreyn sijn sal/eñ hem niet ontsondi-
gē en wilt/diens siele sal wtgeroeyt wordē wter
gemeyntē. Want hi heeft dat heylichdō des HE-
REN ontreinicht/ende en is met dē besprengwa
ter niet besprengt/daerom is hi onsuyuer. Eñ dit
sal hen een eewich recht sijn. Ende dese die mettē
besprengwater besprengt heeft/sal sine cleederen
ooc wasschen

Ende wie dat besprengwater raect/dye sal on-
suuer sijn tottē auont/Ende al dat hi raect/sal on
suuer worden. Ende soe wat siele dat hi raeckē sal
sal onreyn zijn totten auont

¶ MirJam sterft in Cades/Tvolck twist met
Mose eñ Aaron vā gebrec des waters/Die HE-
RE gheeft haer water wter steenroetsen/Mo-
ses begheert aen Edom/dattet volck mach door
trecken/Aaron sterft opten berch

Dat/xx. Capittel

E Nde die kinderē van Israel quamen
met alle die gemeynte in die woestij-
ne Zin in die eerste maent/ende dat A
volck bleef te Kades. Eñ MirJam
sterf aldaer/eñ si wert aldaer begra-
uen. Ende die ghemeinte en had gheen water/eñ
si vergaderden hen tegen Mose eñ Aaron

✠ Ende dat volc hadde twist tegen Mose ende
sprac. Och hadden wi vergaen/doen onse broeders
verghinghen voor den HEERE. Waerom hebdy
die ghemeinte des HEREN in dese woestijne ge
bracht/dat wi hier steruen souden met onsen vee?
eñ waerom hebdi ons wt Egipten geleyt/in desen
quaden hoec/daer mē niet saeyen en can/dair noch
vijgen/noch wijnstoc/noch garnaet appelen en zijn
ooc en isser gheen water te drincken?

Mose eñ Aaron/ghingen vander ghemeinten
totter dueren der tenten des ghetuychnis eñ vie-
len op haer aensicht/eñ die heerlicheit des HE-
REN openbaerde hen/Ende die HEERE sprack

hiet Mose seggende/Neemt een roede/ēn vergā-
dert die ghemeynte/ghi ēn v broeder Aaron/ende
Ex.xvi v spreect totten steen/voor hare ooghē/die steen sal
B sijn water geuen. Also suldi hen water wten steen
doen comen/ēn die gemeynte te drincken geuen/
ende haer vee
Doen nam Mose die roede/dye voor den HE
RE was/so hi hem gheboden hadde/ēn Mose ēn
Aaron vergaderden die gemeynte voor den steen
ēn sprac tot hen liedē/Hoort ghi wederspannigen
Sullē wi v oock water slaen wt den steen/Mose
hief sijn hant op/ēn sloech den steen metten stocke
tweemael doen quam daer veel waters wt/dat die
gemeynte dranc/ēn haer vee.
Ēn die HERE sprac tot Mose ēn Aaron/om
dat ghi aen mi niet gelooft en hebt/dat ghi mi hei
lichdet voor den kinderen vā Israel/en suldy dese
gemeynte niet brenghen in dat lant/dat ic hen ge
uen sal. Dit is dat kijfwater/daer die kinderen van
Israel twist hadden tegē den HERE/ēn hi wert
gheheylicht aen haer lieden *
Ēn Mose sant boden wt Kades/tot dē coninc
C der Edomitē/Also laet v/uwe broeder Israel seg
gē. Ghi weet alle die moeyte die ons beuaē heeft/
hoe dat onse vaders neder ghingen in Egiptē/ēn
wi lange tijt in Egipten gewoont hebben/ēn dye
Egiptenaren hanteerdē ons/ēn onse vaders qua
lijc. Ēn wi riepen totten HERE/die verhoorde
onse stemme/ēn sandt sinen Enghel/ēn leyde ons
wt Egiptē/Ēn siet/Wi zijn te Kades in die stede/
aen uwe palen/laet ons door v lant treckē. Wi en
sullē noch door ackers/noch door wijgaerdē gaē
noch geen water drincken vā uwē puttē. Wi sullē
door die heyrstrate reysen/noch ter rechter/noch
ter slincker wijckē/tot dz wi door uwe palē comen
Die Edomitē antwoordē hen/ghi en sult niet
door mi treckē/oft ic sal v metten swaerde teghen
comen. Die kinderē van Israel spraken tot hem.
D Wi sullen op die gebaende strate treckē/ēn drinc-
ken wi v water/wi ēn onse vee/so sullent wi beta-
len/wy en willen niet dan te voet door treckē. Ēn
hi antwoorde Ghi en sulter niet door treckē Ēn
die Edomiten trocken wt/hen te ghemoete/met
machtigen volcke/ēn stercke hant. Also weygher
den die Edomiten Israel/ēn misgunden door zijn
palen te trecken. Ēn Israel weeck van hem
Als die kinderē van Israel opbraken van Ka-
des/ēn quamē met al die gheineynte te Hor/aent
geberchte. Ēn die HERE sprac met Mose ēn Aa
ron/te Hor aent geberchte/aen die palē vandē lan
de der Edomiten/ēn sprac. Laet Aaron vergadert
worden tot sinen volcke. Want hi en sal niet in dz
lant comen/dat ic den kinderen van Israel ghege
uen hebbe/om dat ghy wederspānich gheweest zijt
minen monde/biden kijfwaterē Neemt Aaron
Deut.x ēn sinen soon Eleazar/ēn leydtse opten berch Hor/
xxxij.g. ēn treet Aaron zijn cleederē wt/ēn treetse Eleazar
sinen sone aen/ēn Aaron sal daer verghadert wor-
den/ēn steruen
Ēn Mose dedet so hem die HERE gheboden
hadde/ēn clommē op te Hor/int gheberchte/voor
alle die gemeinte. Ēn Mose troc Aaron sine clee-
derē wt/ēn trocse Eleazar sinen soon aen/Ēn Aa
ron sterf aldaer bouē opt gheberchte. Ēn Mose
ēn Eleazar quamē neder vandē berge. Ēn als al
le die gemeynte sach dat Aaron wech was/bewee-
den si hē.xxx.dagē/alle dat huys van Israel

Vandē strijdt Israels ende Arads des Cha-
naneers. Van dat morren des volcs/ēn haerder
straffinghe met die slanghē/Dat volc treet voor-
der ēn heeft victorie tegē Og ende Sihon A

Dat.xxi. Capittel

Als dye Cananiter/die Coninc Arad/
die teghē dat suydē woonde/hoorde
dat Israel inquā door den wech der
verspiers/street hi tegen Israel/ende
leyde somige geuangen. Doe gelooft-
de Israel den HERE een gelofte/ēn sprac/Ist dat
ghi dit volc onder mijn hāt gheeft/so sal ic haer ste
den verbannē. Ēn die HERE verhoorde Israels Harma
stemme/ēn ghaf die Cananiten/ēn verbādese mz hiet een
haren steden/ende hiet die stede Harma nē Ban
Doen trockē si vā Hor aent geberchte/opten B
wech die totter Rooder zee waerts leydet/om dat i.cor.x
si om der Edomitē lant treckē souden. Ende des
volcs siele wert onlustich indē wege/ēn sprakē te
gen God ēn tegē Mose. Waerom hebdy ons wt
Egiptē geleit/dat ghi ons dooden sout in die woe-
stijne? Want hier en is broot noch water/ēn onse sie
le walget van deser lichter spisen
Doen sandt die HERE slangē onder dat volc
die vier spogen/die betē dat volc/datter een groot
volc in Israel sterf/Doen quamen si tot Mose/ēn
sprakē/Wi hebben gesondicht/om dat wi tegē dē
HERE ēn tegen v gesproken hebbē. Bidt dē HE C
RE/dat hi van ons neme die slangē/Ende Mose
badt voor dat volc Doē sprac die HERE tot Mo
se. Maect v een metalē slāge/ēn rechtse op tot een
teken/Die gebetē is/ēn dese aensiet/die sal leuen.
Doē maecte Mose een metalē slange/ēn rechtese
op tot een teeken/ēn als yemanden een slāge beet
so aensach hi die metalē slange/ēn bleef leuende.
Ēn die kinderē vē Israel trockē voort/ēn maec
ten haren legher in Oboth/ēn vā Oboth trocken
si wech/ēn maectē hare legher in Eim/aen Aba-
rim/inde woestijne tegen Moab ouer/teghen der D
sonnen opganc. Vā daer trocken si ēn maecten ha
ren legher/aen die beke Sared. Van daer trocken
si ēn maectē haren legher aen dese side vā Arnon/
dat welcke is in die woestijne/ende vloeyt daer wt
aen die palen der Amoritē Wāt Arnon is die pale
tusschen Moab/ēn die Amoritē. Daer af spreect-
men inden boec vāden strijden des HERE/Ēn
vaert met gheruchte aen dye beke Arnō/ēn aē der
beken fonteinen/die welcke hair neicht derwarts
ouer/dat si woone te Ar/ēn leent daer aen/dat sy
der Moabiten palen wert
Ēn vā daer trockē si totter fonteinē. Dz is dye
fonteyne daer die HERE af sprac tot Mose. Ver
gadert dz volc/ic sal hē water geuen. Doē sanc Is-
rael dit liedt/ēn songen/die een na die ander/ouer
die fonteinen/Dit is die fonteyn die die vorsten ge
grauen hebben/die edele onder den volcke hebbē-
se ghegrauen door den leeraer/ēn hare stocken. E
Ēn vā deser woestijnē trockē si te Mathana/ēn
vā Mathana te Nahaliel/vā Nahaliel te Bamoth
ēn van Bamoth in dat dal/dat int velt Moab leit/
tot dē hoochtē Pisga ēn keert hē tegē die woestijne

Ende Israel sant boden/tot Sihon den coninc
der Amoriten/en liet hem seggen/laet my duer v
lant trecken/wi en sullen niet wijcken/in die acker en
noch in die wijngaerden/ooch en sullen wi uwer fon
teynen water niet drincken/wi sullen die heyrstraet
trecken/tot dat wi duer uwe palen comen/Mer Si=
hon en oorloofde niet den kinderen van Israel den
duerganck/duer sine palen/maer vergaderde alle
zijn volc/en troc wt teghen Israel in die woestine/
Ende als hi te Jahza quam/street hi tegen Israel
Maer Israel sloech hem metter scherpten des
sweerts/en nam zijn lant in van Arnon aen tot Ja=
boc toe/en tot aen die kinderen Ammon Want die palen
der kinderen Ammon waren seer vaste. Also nam Isra
el alle dese steden/en woonde in alle dye steden der
E Amoriten te Hesbon/en allen haren dochteren/Want
Hesbon die stadt behoorde Sihon den coninck der
Amoriten/en hi had daer te voren met der Moa=
biten coninc gestreden/en hem al zijn lant af gewon
nen tot Arnon toe
Daer af spreectmen een gemeyn woort coemt te
Hesbon laet ons daer timmeren/en bereyden dye
stadt Sihon/Want een vier quam wt Hesbon ge
vlogen/een vlamme vander stadt Sihon/die heeft
verslint Ar der Moabiten/en dye borgers vander
hoochte Arnon. Wee v Moab/ghi volck Camos
ghi sijt verloren/Men heeft sinen soon in dye vlucht
ghestegen/en zijn dochteren geuangen ghelept/Si=
hon die coninc der Amoriten/haer heerlicheit is te
niete gegaen van Hesbon tot Dibon toe/si is ver
stoort tot Nopha die daer reyct tot Mediba/Also
woonde Israel int lant der Amoriten
Ende Mose sant wt bespiers tot Jaeser ende si
wonnen haer voordorpen/en namen die Amori=
ten die daer in waren/En keerden hen en trocken op=
waerts/den wech tot Basan/Doen troc hen tegen
Og/die coninc tot Basan/met allen sinen volcke
G om te strijden in Edrei/Ende die HEERE spack tot
Mose/en vreest niet voor hem/want ic hebbe hem in u
we hant gegeuen/met sinen lande/en lieden/ende
ghi sult met hem doen/so ghi met Sihon den coninc
der Amoriten gedaen hebt/die te Hesbon woonde
Ende si sloeghen hem en zijn sonen/en alle zijn volck
tot datter niet een ouer en bleef en namen dat lant
in/Daer na trocken die kinderen van Israel/ende
maecten haren leger in dye velden Moab/op dye
ander side vander Jordanen bi Jericho

¶ Van Balack der Moabiten coninc/Ende van Ba
laam den waersegger Dat.xxij.Capit

A Ende als Balak Ziphor soon sach/al
dat ghene dat Israel ghedaen hadde/
den Amoriten/en dat si seer beefden
voor dit volc/dat seer groot was/en
dat den Moabiten grouwelde voor
die kinderen van Israel/soe sprac hi totten Ouders
der Midianiten/Nu sal dese hoop op knagen al wat
ter ront om ons is/gelijc een osse tcruyt inden velde
af knaecht/Ende Balak Ziphor soon was in dien tij
de coninc der Moabiten/Ende hi sant boden wt tot Bi
leam Beors soon/die een waersegger was/die woon
de aent water vanden landen der kinderen zijns volcs
dat si hem roepen souden/en liet hem seggen. Siet/daer is
een volc wt Egipten getrocken/dat bedect dat aensicht
der aerden/en leyt tegen mi/Daerom coemt nu en ver
vloect mi dat volc/want het is mi te machtich/oft ic
dat verslaen mochte/en wt mijnen landen driuen/Want
ic weet/wie dat ghi gebenedijt die is ghebenedijt/
en wie ghi vermaledijt/die is vermaledijt B
Ende die Ouders der Moabiten ghingen wech
met den Ouders der Midianiten/en hadden den loon
des waerseggers in haren handen en gingen tot Bi
leam in/en seiden hem Balacks woort/En hi antwoor
de hem Blijft hier te nacht so sal ic v seggen/so mi dye
HEERE seggen sal/Aldus bleuen dye vorsten der
Moabiten bi Bileam
Ende God quam tot Bileam en sprac. Wie zijn die lie
den die bi v zijn? Bileam sprack tot God/Balak Zi=
phor soon der Moabiten coninc/heeft tot mi geson
den seggende/Siet een volc isser wt Egipten ghe C
trocken en bedect dat aensicht des lants/daer om
coemt nu en vermaledijt hem/oft ic met hem strijden moch
te en verdriuense/Maer God sprack tot Bileam/en
gaet niet met hem/noch en veruloect dat volc niet
want het is gebenedijt
Doen stont Bileam des Morgens vroech op/
en sprac tot Balacks vorsten/Gaet henen in v lant
want die HEERE en wilts niet gehengen dat ic met v
trecke/En die vorsten der Moabiten gingen wech en
quamen tot Balak/en spraken Bileam weygerde hem
met ons te trecken Doen sant Balak noch groter en
heerlijcker vorsten dan die waren/Als dese tot Bileam
quamen spraken si tot hem/Alsoe doet v seggen Balack D
Ziphor soon/en vertreect toch niet tot mi te comen
want ic sal v hoochlic eeren/en wat ghi mi seggen sult
dat sal ic doen/Coemt doch ghi vermaledijt mi dit volc
Bileam antwoorde/en sprac tot Balacks dienaren
Al gaef mi Balack zijn huis vol siluers en gouts/
so en soude ic doch niet connen ouertreden dat woort
mijns HEEREN mijns Gods/cleyn oft groot te
doen/daer om blijft toch nu hier ooc dese nacht/dat
ic weten mach/wat die HEERE voort met mi spre
ken sal/Doen quam God des nachts tot Bileam/en
sprac tot hem/zijn die mannen gecomen om v te roepen
soe gaet en treet met hen/Maer wat ic v seggen sal
dat sultu doen
Doen stont Bileam des morgens vroech op/en sadel
de zijn ezelinne/en troc metten vorsten der Moabiten
Mer Gods toren wert gram/om dat hi wech trock/
Ende die Engel des HEEREN stont inden wege/om
hem te wederstaen. Ende hy reet op zijn ezelinne en twee
knechten waren met hem/en die ezelinne sach den En
gel des HEEREN inden wege staen/en die zijn sweert
wt getrocken in zijn hant/En die ezelinne weec wten
wege/en ginc opten velde/mer Bileam sloechse dat E
si inden wege soude gaen. ¶ Doen ginc die Engel
des HEEREN inden pat staen bi den wijnberch/daer
op beide siden mueren waren/en doen die ezelinne den
Engel des HEEREN sach drongse haer aenden muer=
en clemde Bileams voet aenden muer/En hi sloechse
noch meer/Doen ginc die Engel voort en ginc staen
aen eenen engen hoec/daer geenen wech en was te wijc
ken/noch ter rechtere noch ter slinckere En doen die
ezelin den Engel des HEEREN sach vielse op haer
knyen onder Bileam. Doen wert Bileam toornich en gram
en sloech die ezelinne metten stocke.
Ende doen dede die HEERE der ezelinnen den
mont op/en si sprac tot Bileam. Wat heb ic v ghe
daen/dat ghi mi nu driemael hebt geslagen? Bileam

alle die int heyr trecken mogē in Iſrael/Eñ Moſe
ſprac eñ Eleaſar dye prieſter/int velt der Moabitē
dat aen die Iordaē leet/tegen Iericho/tot hen dye
xx.iaer out waren/eñ daer ouer/ſo die HEERE
Moſe gebodē had/eñ dē kinderen van Iſrael/dye
wt Egipten getrockē waren.

Ruben die eerſt geborē Iſrael/eñ Rubens kin-
deren waren Hanoch/vanden welckē ſÿn gecomē
Ge.xlv.b dat gheſlachte der Hanochiten Pallu vanden welc
Exo.vi.b ken dz geſlacht der Palluiten gecomen is/Heſron
vā welcken is gecomen dz geſlacht der Hezronitē/
Charmi van welckē is gecomen dat gheſlacht der
Charmitē.Dat ſÿ die geſlachtē der Rubenitē. Eñ
haerder getal was.xliij.duſent/ſeuē hondert/ende
dertich/Maer Pallu kīderē warē Eliab/eñ Eli-
vas kinderen warē Nemuel eñ Dathā/eñ Abiram
B Dit is die Dathan eñ die Abiram/die vermaer
de inden ghemeynten/die teghen Moſe eñ Aaron
op ſtondē/die vergaderinghe vā Korachs aenhan
gers/doen ſi tegen dē HEERE op ſtondē/eñ dye
aerde haren mont op dede/eñ verſlindēſe met Ko-
rah/Eñ daer ſterfuer vele/als dat vier/twee hon-
dert eñ vÿftich mannē verſlinde/eñ warē tot eenē
teeken.Maer Korahs kinderē en ſtoruen niet.
Simeons kinderē in haren gheſlachten waren
Nemuel/daer af comt dat geſlachte der Nemuelitē
Iamin/daer af compt dat geſlachte der Iaminitē
Iachin.Daer af comt dz geſlachte der Iacheniten/
Serah daer af comt dat geſlacht der Serahitē.Sa
ul daer af comt dat geſlachte der Sauliten. Dat ſÿ
die geſlachten des gheſlachts der Simoenitē/xxij.
duiſent eñ twee hondert.
Gad kinderen in haren gheſlachtē waren Zi-
phō/daer af comt dz geſlachte der Ziphonitē/Hag
C gi daer af coemt dat geſlacht der Haggiten/ Suni:
daer af comt dat geſlachte der Suniten/Aſeni dair
af coemt dat gheſlachte der Aſſeniten/ Eri daer af
daer af coemt dat geſlacht der Eritē/Arod daer af
coemt dat gheſlacht der Aroditen / Ariel/ daer af
coemt dat gheſlachte der Arieliten/Dat ſÿn Gad
kinderen/haerder ghetal was/xl.duiſent ende vÿf
hondert.
Iuda kinderē/Er eñ Onan/dye welcke beyde
ſtoruē int lant Canaan/eñ het warē ooc Iuda kin-
deren in harē geſlachtē/Sela/dair af comt dat ghe
ſlachte der Selaniten/Perez daer af comt dat ghe
ſlacht der Perziten.Serah/daer af coemt dat ghe-
ſlachte der Serahiten.Eñ Perez kinderen waren
Hezron/daer af comet dat geſachte der Hezronitē/
Hamul dair af comt dat gheſlachte der Hamuliten
Dat ſÿn Iuda gheſlachten haerō ghetal was.lxxvi
duſent ende vÿf hondert.
Iſaſchars kinderē in harē gheſlachtē/waren/
Tholo/daer af comt dat gheſlachte der Tholaiten/
Phuwa daer af comt/ dat geſlachte der Phuaiten
Iaſub daer af comt dat gheſlachte der /Iaſubiten
Simron daer af comt dat geſlachte der Simroni
ten.Dat ſÿn Iſaſchars geſlachten/indē getale.lxiiij
duyſent/drie hondert
Sebulon kinderen in haren geſlachtē warē Sa
D red/daer af comt dat geſlachte der Sarditen/Elō
daer af comt dat geſlachte der Eloniten / Iahelel/
daer af coēt dat geſlachte der Iaheliten.Dz ſÿ Se-
bulons geſlachtē indē getale.lx.duſent eñ.v.hondē

Ioſeps kinderen in haren gheſlachten waren
Manaſſe eñ Ephraim/eñ dye kinderē van Manaſ
ſe waren Machir daer af coemt dat gheſlachte der
Machiriten/Machir wā ooc Gilead/daer af coēt
dat gheſlachte der Giliaditen.Eñ dit ſÿn Gileads
kinderen/Hieſer/daer af coemt dat gheſlachte der
Hieſeriten/Helek/daer of coemt dat gheſlachte der
Helekiten.Aſriel dair af comt dat geſlachte der Aſ
rieliten Sichem dair af coēt dat geſlachte der Sichi
miten/Smida/daer af coēt dat geſlacht der Smidi
tē/Hepher/daer af coemt dat geſlachte der Hephe
riten/ Eñ Zelaphehad/was Hephers ſoon/eñ en-
hadde gheen ſonen/maer hadde dochteren die hie-
ten Mahela/Noa/Hagla Milca eñ Thirza.Dat zÿ
Manaſſe geſlachten/inden ghetale.lij. duyſent/eñ
ſeuen hondert
Ephraim kinderen in haren geſlachten/ warē
Suthelah/daer af comt dat geſlachte der Suthela
hiten/Becher/daer af coēt dat geſlachte dē Becheri E
ten/Thahan/daer af coēt dat geſlachte der Thaha-
niten/Suthlah kinderē waren Eran/daer af coēt
dat geſlachte der Eraniten Dat ſÿn die geſlachten
der kinderen van Ephraim inden getale.xxxij.duy-
ſent/eñ vÿf hondert/Dat ſÿn Ioſephs kinderen in
haren gheſlachten/
Bē Iamin kinderē in harē geſlachtē warē Be
la/daer af comt dat gheſlachte der Belaiten/Aſbel
daer af coempt dat gheſlachte der Aſbeliten Ahirā
daer af coemt dat gheſlachte der Ahiramiten/Su
pham/daer af coemt dat geſlachte der Suphamitē
Hupham daer af coemt dat gheſlacht der Hupha-
miten/.Eñ Bela kinderen waren deſe Ard ende
Naeman/daer af comt dat geſlachte der Arditen/
eñ Naemitē/Dat zÿn Ben Iamins kinderē in ha-
ren geſlachtē/indē getale.xlv.duſent/eñ.vi.C.
Die kinderen Dan in haren geſlachtē / waren
Suhā/daer af comt dat geſlachte der Suhamitē.
Dat zÿn die geſlachtē Dan in harē geſlachtē/ ende
warē alle te ſamē indē getale.lxiiij.duſent/eñ.cccc.
Aſſer kinderē in haren geſlachten warē/Iem-
na/daer af coēt dat geſlachte der Iemnitē/Ieſwi/
daer af comt dat geſlachte der Ieſwitē/Bria/daer
af comt dat geſlachte der Briten.Eñ Bria kinde-
ren waren Heber/daer af coemt dat geſlachte der
Hebriten.Melchiel/daer af comt dat geſlachte der
Melchieliten.Eñ Aſſers dochter hiet Sarah. Dat
zÿn die gheſlachten der kinderen van Aſſer/inden
getale.liij.duyſent/eñ vier hondert.
Naphtali kinderen in harē gheſlachten waren
Iahezïel/daer af coemt dat geſlacht der Iahezielitē
Guni daer af coemt dat geſlacht der Guniten Ie-
zer/daer af comt dat gheſlachte der Iezeritē/Sil-
lem daer af coempt dat gheſlacht der Sillemiten/
Dat ſÿn die geſlachten der kinderen Napthali/in
haren gheſlachten/inden ghetale.xlv. duyſent/en-
de vierhondert dat is die ſomme vanden kinderen
van Iſrael/ſes mael hondert duyſent een duyſent
ſeuen hondert/ende dertich.
Ende die HEERE ſprac met Moſe ſeggēde/
deſen ſuldi dat lant wt deylen/tot een erfgoet/nae
den getale der namen/den meeſten ſuldi dat meeſ-
tendeel gheuen/tot een erfgoet/ ende den minſten
dat minſte/yeghelÿcken ſalmen gheuen nae haren
ghetale / Alſoe nochtans datmen metten lote dey-

ken sal dat lant na den namen der geslachten haer
der vaderen/sullen si erue ontfaen/want na den lo
te suldi hen die erue wt deylen /tusschē dē meesten
G eñ den minsten
Eñ dit is die zōme der Leuitē in harē geslachtē
Gerson daer af coemt dat geslachte der Gersoni=
ten/Kahath/daer af coemt dat geslacht der Kaha
thitē/Merari daer af coemt dat geslacht der Me
raritē/Dit zijn dye geslachten Leui/dat ghesla chte
der Lebuytē/Dat geslacht der Hebronitē /Dat ge
slacht der Mahelitē/Dat geslachte der Musiten/
Dat geslacht der Karohiten.
Kahath wan Amran/eñ Amrās wijf hiet Jo
chebeth/een dochter van Leui die hē geboren wert
in Egiptē eñ si baerde Amram/Aaron ende Mo
se eñ Mir Jā haer sustere /Eñ Aaron werden ge=
boren Nadab Abihu/Eleazar ende Ithamar/Na
dab eñ Abihu storuen als si vreemt vier offerdē/
voor den HEERE eñ haer somme was drient win
tich duysent /alle mans personen van vijf maendē
eñ daer ouer/Want si en werden niet ghetelt ond
die kinderē vā Israel / want men en gaf hen geen
erue onder die kinderen van Israel.
Dat is die somme der kinderen van Israel/die
Mose/Eñ Eleazar die priester teldē inder Moabi
ten velt aē die Jordane tegē Jericho / onder welc=
kē niet eē en was vand sommē/der geēre die Mo=
se eñ Aaron die priester telden onder die kinderen
vā Israel in dye woestine Sinai/Wāt de HEERE
hadde hē geseyt/ si souden die doot steruen in dye
woestine/eñ niemant en bleef daer ouer/vā hē lie=
dē/sond Caleb Jephunne soō / eñ Josua Nūs soō

¶ Wat die verlatene dochterē beeruē sullē dair
geen soon en is/ Josua wort in Moses plaetse gē
ordineert tot eenen hooftman des volcs

Dat.xxvij. Capit.

A ENde Zelaphehads dochterē hepher
soon /dye Giliads soō was /Machir
soon die Manasses soon was onder
Manasses geslachte/dye Joseph soō
was die ghenaemt waren Mahela/
Noa Hagla/Milca eñ Thirza Dese dochterē qua=
mē eñ ginghen voor Mose staen/eñ voor Eleazar
dē priester/eñ voor die opperste / eñ voor die gant
se gemeynte/voor dye duere der tentē des getuige
nis /eñ sprakē/Ons vader is gestoruē in die woes
tine/eñ hi en was niet mede in die gemeynte dye te
ghen den HEERE op liep onder Korah/maer hi is
in zijn sonden gestoruen /eñ en heuet gheen sonen
Waer om soude ons vaders naem dā onder gaen
in sinen geslachte /al en heeft hi geen sonen? Geeft
ons ooc een erfgoet/onder ons vaders broederen
Mose bracht haer recht voor dē HEERE ende
die HEERE sprac tot hē Zelaphehas dochterē heb
bē recht gesproken / Ghi sult haer een erfgoet ghe
B uē onder haers vads broederen /eñ ghi sult haers
vaders erue tot haer keerē /eñ segt den kinderē vā
Israel/Als yemant sterft sonder sonē/soe suldi zijn
erue sinē dochterē latē volgē / Eñ en heeft hi geen
dochterē soo suldijt sinē broederē gheuē /Ende eñ
heeft hi geē broeds/so suldijt zijns vads broederē
gheuē/Eñ en heuet hi gheē ooms /so suldijt sinen
naestē vriendē geuen/die hem aengaen/in sinē ghe
slachte /dat sijt aenveerdē / ende dat sal den kinde=
ren van Israel een sede zijn eñ een recht zijn, so dye
HEERE Mose gheboden heeft
Eñ die HEERE sprac tot Mose/climt op dz ge
berchte Abarim/eñ besiet dat lant / dat ic dē kinde C
ren van Israel gheuen sal/Ende als ghijt ghesien
hebt/suldi vergadert wordē tot uwen volcke/ ghe
lijc uwe broedere Aaron vergadert is /Want ghy
mijnen woorde ongehoorsaem ghewee st zijt in die
woestine Zin/in die wederseggingen der ghemeyn
ten/als ghi mi gheheilicht sout hebben / duer dat wa
ter voor hen liedē. Dat is dz kijf water tot Kades
in die woestine Zin/eñ Mose sprac met den HEE
RE seggēde /die HEERE die God is ouer die gee
stē vā alle vleesch/wilt doch settē enē mā ouer dye
gemeynte/die voor hen liedē wt eñ in gae/eñ diese
wt eñ in leyde / op dat dye ghemeynte des HEE
REN niet en si/als die scapen sonder herdere
Eñ die HEERE sprack tot Mose / Neēt Josua
Nuns soon bi v/die een mā is / daer die geest in is/
eñ legt uwe handē op hē / eñ stelt hem voor dē prie
ster Eleazar/eñ voor alle dye ghemeinte/eñ gebiet
hē voor haer ogen/eñ prijst hē met sinen loue/dat D
hē ghehoorsaē zijn mach/alle dye ghemeynte der kin
deren vā Israhel/Eñ hi sal gaen voor den priester
Eleazar/eñ die sal voor hem raet vragen/duer dye
wijse des Lichtds voor den HEERE / Na des selfs
mont sullen wt ende intreckē /beide hi/ eñ alle dye
kinderen van Israel met hē /eñ alle die ghemeinte
Mose dede /so hē die HEERE/geboden hadde/
eñ nā Josua/eñ stelde hem voor den priester Elea
zar/ eñ voor alle die gemeynte eñ leyde sijn hāt op
hem/eñ gheboot hem so die HEERE tot Mose ge
sproken hadde.

¶ Eenen yegelijckē tijt wort haren offer bestelt

Dat.xxviij. Capittel

A Nde die HEERE sprack met Mose/
seggende / Gebiet den kinderen van
Israhel ende segt tot hen. Den offer
mijns broots /dat welcke mijn offer
is des sueten rueës / suldi houdē tsijn
der tijt/dat ghijt mi offert/eñ segt hen. Dit zijn dye
offerandē die ghi dē HEERE offeren sult/iarige lā
meren /die sonder smette zijn dagelijcs twee totten
dagelijcken brantoffer/dat een lam des smorgens
dat ander aenden auont. Eñ ooc een thiendendeel
vā Epha bloemen meels/ totten spijsoffer/met o=
lye ghemengt/die ghestoten is/een vierendeel van
Hin dat is een daghelics brantoffer/dat ghi offerde
aenden berch Sinai /tot eenen sueten rueck des of
fers dē HEERE/Eñ ooc sinen dranc offer/tot enē
lamme /een vierendeel van Hin/eñ dat sal int Hei
lichdom ghegoten worden / tot een gifte den HE
RE/Dat ander lam suldi omtrent dē auont berey
den/gelijc dat spijsoffer des smorgens eñ zijn drāc=
offer des sueten ruecs den HEERE.
Eñ optē sabbath dach suldi offerē twee iarige
lāmerē ōbesmet/eñ twee tiēdēdeel bloemē meels
tot eenen spijsoffer/met olye gemengt/eñ zijn drāc B
offer / Dat sal zijn dat brantoffer / van elcken sab=
bath bouē dz dagelijcs brātoffer met sinē drācoffer
Eñ inden eerstē daghe/ vā uwen maenden/sul=
di den HEERE een brātoffer offerē/twe ionge ver
rē /eenen rā/seuē lammeren van eenen iare sonder
smette/eñ ooc drie tiēdēdeel bloemē meels tot enē

spijsoffer/met olie gemenget/tot eenē varre/ende
twee tiendēdeel bloemē vanden meele/tot eē spijs
C offer/met olie gemēget/tot eenē rāme/ēn ooc een
tiēdendeel bloemē vādē meel totte spijsoffer/ met
olie gemēget/tot eenē lāme/Dit is dat drancoffer
des suetē ruecs/een offer den HEERE/ ēn haer
drācoffer sal zijn een half hin wijns/tot enen verre
een derdēdeel hin/tot dē rāme/een vierēdeel hin/
tot den lam/Dit is dat brātoffer van elcker maent
des iaers/Ēn mē sal ooc eenen boc offeren tot een
sondoffer/ēn den HEERE bereiden tot eenen dage
lijcsen brantoffere/ende sine drancoffere
Ēn indē veertiensten dage der eerster maēt/Ist
den paesschen des HEERE/ēn indē.xv.daghe der
Exodi. selver maent is die feeste/Seuen dagen salmen on
x.c gheheest broot eten/Den eersten dach heet heylich/
geē dienstwerc en suldi daer inne doē/Ēn sult den
HEERE brātoffer offeren/twee ionge varren/ee=
nen rā/Seuen lāmeren van enen iare sonder smet
te/met haren spijsoffer/Drie thiendēdeele/bloemē
vāden meele/met olye gemenget/op eenen varre/
ēn twee tiendēdelen opten rā/ēn eē thiendēdeel op
een lam/ēn alsoo ouer alle die.vij.lāmeren/ēn enen
boc tot een sondoffer/datmen v versoene/Ēn also
suldi tsmorgens doen sonder dat brantoffer/dat eē
dagelicx brantoffer is/Also suldi alle dage/die se=
uen dagen lāc/dat broot offerē/tot eē offer des sue
tē ruecs dē HEERE/totte dagelicxē brātoffer/ēn
ooc zijn drācoffer.Ēn den seuēden dach sal bi v liedē
heilich heeten geen dienstwerc en suldi daer in doē
D Ēn den dach der eerstelingen inden welckē ghi
den HEERE dat spijsoffer des maents offert in u=
wē weckē/die sal v heilich heeten/geen dienstwerc
en suldi daer inne doē/Ēn ghi sult den HEERE
brātoffer offerē/tot enen sueten ruec/Twee ionge
verren eenen rā/seuen iarighe lammeren/ met ha
ren spijsofferē/drie tiendendeel bloemē meels/mz
olye gemengt/op enen verre/twee tiendendeel tot
ten rā/een tiendendeel op een lā/ēn alsoo op die se
uen lāmeren/ēn eenen boc om v te versoenen/Dit
suldi doen/behaluen dat dagelics brantoffer/ met
sinen spijsoffer sonder smette sullen sy zijn/ Ende
haer drancoffer ooc

¶ Van dat feest der seuender maent / Ende van sine offeranden   Dat.xxix. Capittel

A ENde den eersten dach der seuender
maent/sal heilich by v heeten/Geen
dienstelic werc en suldi daer inne doē
want het is uwer trompetten dach/
ēn ghi sult brātoffer offeren den HE
RE/tot eenen sueten rueck/eenen ionghen verre
enen ram/ēn seuen onbesmette iarige lammeren.
Ēn haer spijsoffer/drie tiendendeel bloemē vā mee
le/met olien gemenget opten verre/twee tienden
deel optē ram/ēn op elcke vanden seuen lammerē
een tiendendeel/Ēn ooc eenen boc tot enen sondof
B fer om v te versoenen/behaluē dat brantoffer van
den maenden/met zijn spijsoffer/ende sonder dat
daghelicse brantoffere/met sijn spijsoffer ende mz
haren drancoffere/na hare rechten/tot enen suetē
ruec/dit is een offer den HEERE
Den tienden dach vā deser seuender maēt/ sal
ooc heilich heeten bi v/Ēn ghi sult uwe sielē oot=
moedigen/ēn geen werc daer inne doen/niet ghy
sult den HEERE brantoffer tot enen suetē ruecke
offeren eenen ionghen verre/eenen ram/seuen on
besmette iarighe lammeren/met harē spijsofferen
drie tiendendeelen bloemē meels/mz oliē gemēgt
optē varre/twee tiēdēdeel optē rā/ēn een tienden=
deel op elc vanden seuen lāmeren/ēn eenen boc tot
een sondoffer/sond dat sondoffer/der versoenin=
gen/ēn dat dagheliex brantoffer met sijn spijsoffer
ēn met haren drancoffer
Den.xv.dach vander seuender maent/sal by v
heylich heetē/geen dienstwerc en suldi daer in doē
ēn ghi sult den HEERE seuen daghen vierē/ēn ghi
sult den HEERE brātoffer offeren/ tot eē offer des
sueten ruecs dē HEERE/Dertien ionghe verren/
twee rāmen.xiiij.onbesmette iarighe lāmerē/met
harē spijsoffer /Drie tiēdēdeel bloemen meels met
olien gemengt/op elckē vanden/xiij.verren/twee
tiendendeel op elc vāden twee rammē/ēn een tien=
dēdeel op elcken vandē.xiiij/lāmeren/Ēn ooc enē
boc tot een sondoffer/sonder tdagelicx brantoffer C
met sinen spijsoffer/ēn sinen drancoffer
Opten anderen dach suldi twaelf ionge verren
offeren/twee rāmen.xiiij.onbesmette iarige lam=
meren/met harē spijsofferen ende drancofferen op
die verren/op die rāmen ēn op die lāmeren/in ha=
rē ghetale na den rechtē/Ēn eenē boc tot een son=
doffer/sonder dat daghelicx brantoffer/met sinen
spijsoffer ēn sinen dranckoffer
Ten derdē dage.xi.verren/twee rammen/xiiij
onbesmette iarige lāmeren met haren spijsofferen
ēn drancofferen die verren/rāmen ēn lammeren
na haren getale ēn recht/Ēn eenen boc tot eenen
sondoffer/sonder dat daghelicx brantoffer/met si=
nen spijsoffer/ēn sinen drancoffer.
Ten vierdē dage.x.verren/twee rāmē.xiiij.ō=
besmette iarighe lāmeren/met hare spijsoffer ende
drancoffer/op die varren/rāmen/ēn lammeren in
harē getale na den rechte/Ēn eenen boc tot een
sondoffer/sonder dat dagelics brātoffer/met sinen D
spijsoffer/ēn sinen drancoffer.
Ten vijfsten dage.ix.varrē/twee rammē.xiiij
onbesmette iarige lammerē/met harē spijsofferē/
ēn drancofferen/op dye varre/rammen/ēn lāme=
ren/in haren ghetale ēn rechte/Ēn eenen boc tot
een sondoffer/sonder dat dagelicx brantoffer/met
sinen spijsoffere/ēn sine drancoffer
Ten sesten daghe acht verren/twee rammen/
veerthien onbesmette iarighe lāmeren/met haren
spijsofferen ēn drancofferen/op die verren/rammē
ēn lāmeren/in harē getale nadē rechte/Ēn eenen
boc tot eenen sondoffer/sonder dat dagelicx brant
offer/met sinen spijsoffere ēn drancoffer
Ten seuenden dage/seuen verren/twee rāmen
xiiij.onbesmette iarige lāmeren/met haren spijsof
feren/ēn drancofferen/op die verren rāmen/ēn lā
meren/in haren getale naden rechte/Ēn enen boc
tot eenen sondoffer/sonder dat dagelics brantof.
fere met sinen spijsoffer/ende sinen drancoffer
Ten achsten dage suldi vergaderen/ēn tsamen
brenghen/Ghi en sult dan gheen werc doen/met
ghi sult brantoffer offeren/tot eenen offer des sue
ten ruecs den HEERE/Eenen verre/eenen ram/
seuen onbesmette iarige lammeren met harē spijs
offeren ēn drancofferen/opten verre/opten ram/

eñ op die lammerē/in harē gelate/na den rechte/
Eñ eenē boc tot eenē sondoffere/sonder dat daghe
lijcx brātoffer/met sinē spijsoffer/eñ zijn drācoffer
Dese dinghen suldi offeren den HEERE in v
feesten/dat wtgenamē dat ghi gelooft/eñ vri wil=
lich geeft totten brātofferen/spijsofferen drācoffe=
ren eñ dootofferē/ Eñ Moses seide den kiderē vā
Israhel/ al dat hem die HEERE ghebodē hadde/
¶ Van die gelooften die van man eñ wijf gedaē
worden Dat.xxx. Capittel

ENde Mose sprac tottē ouersten der
A gheslachten vāden kinderen vā Israel
Dit is dat die HEERE geboden heeft
Als een man den HEERE eenige be=
loofte doet/oft eenen eedt sweert/eñ
alsoo zijn siele verbint/ dye en sal zijn beloofte nyet
breken/maer hi salt al doen/alsoot wt sinen mon=
de gegaen is
Als eens wijfs beelde den HEERE een geloof
te doet/eñ haer vbint als si noch in haers vaders
huis is/eñ noch maecht is/eñ haer gelooste/ eñ v=
bont/die si ouer hare siele doet/coēt voor harē vā=
B der/eñ swijcht hi dā/so sal si sculdich zijn/ al haer ge
loofte/eñ al haer verbont dat si gedaen heeft/ daer
si haer siele mede verbondē heeft/ Mer als hair va
der dat hoort/ ist dat hi in diē dage dat wederseit/
so sullē haer belooftē/ eñ haer verbondenissen/die
si ouer haer siele gedaē heeft/te nieute wesen Ende
die HEERE sal haer genadich zijn/om dattet hare
vader wederseyt heeft
Heeft si eenen mā/eñ heeft op haer een geloof=
te/oft heeft si laten gaen wt harē lippē een verbin=
dinge/haer der sielē/eñ die mā hooret eñ swijcht hi
in dien dage stille/so gelt haer beloofte eñ verbin=
dinge/daer si haer siele mede vbondē heeft/ Maer
ist dattet die man wederseyt/als hijt hoort/soo is
haer geloofte los/ die si op haer heeft ende die ver
bindinge die si wt hair lippē heeft latē gaen/ouer
haer siele/eñ die HEERE sal haer genadich zijn
Een weduwe eñ vstotene/so wat dz si belooft
heeft/haer siele verbindende/sullen si geuen
Also yemāts huysgesin gelooft/oft verbint mz
eenen eedt haer siele/eñ die huys heere hooret/ eñ
C swiget/eñ en keeret mz/so is die gelooste vā weer=
dē/eñ al dat die siele belooft heeft/ Mer ist dat die
huysheere wed seyt/als hijt hoort/ so en ist niet vā
weerdē/wat wt harē lippen gegaē is/dz si belooft
oft daer si haer siele mede verbondē heeft/wāt die
huisheere heuet los gemaect/eñ die HEERE sal hē
genadich zijn/ Eñ alle beloofte eñ eedē/daermen
mede verbint/om die siele te ootmoedighen/mach
die huys heere cracht gheuen of te nieute doen/ Al
so wāneer hi daer toe swiget vanden eenen daghe
totten anderen/so maket hijt vā weerden/alle zijn ge
looften eñ verbindingē die si op haer heeft/om dat
D hi in diē dage geswegen heeft doē hijt hoorde/ Ist
dat sake dat hijt te nieute doē wil/ nae dat hijt ghe
hoort heeft/so sal hi die misdaet dragen
Dat zijn die wetten die die HEERE Mosi ghe
bodē heeft tusscen man eñ wijf/ tusstē vader ende
dochter/ al die wile als si noch maecht is/in haers
vaders huys
¶ Vanden strijdt teghen die Midianiten/eñ vā
die victorie Israels/ende deelinge der bueten en
de roofs Dat.xxxi.Capittel.

Dat.xxxi.Capittel

ENde die HEERE sprac met Mose
seggēde/Doet wrake voor die kinde
ren van Israel/ ouer die Madianitē
dat ghi daer na vergadert werdt tot A
uwē volcke/Doē sprac Mose totten
volcke seggende. Screypt onder v liedē/volc totten
strijde/tegen die Madianiten/wt elcken geslachte
duysent/dat si dē HEERE wraec doē/ouer die Ma
dianitē/dat ghy wt allē dē stāmen vā Israel in dat
heyr seyndet/Eñ si cosen wt die duisēdē van Isra=
el/dusent wt eenē geslachte.xij.duysent gewapent
ten heyre/Eñ Moses santse met Pinchas/ Elea=
zar des priesters sone int heyr/ eñ dat heylich ghe= B
tuyghenis eñ die trompetten in zijn hant
Eñ si leydē dz heyr tegē die Madianitē/so dye
HEERE Mose gebodē had/ eñ si sloegē doot al dz
mālijc was/eñ ooc die coninghē der Madianitē te
wetē Eui/Reken/Sur/Hur/eñ Reba/die vijf co=
ningē der Madianitē/Bileā/Beors sone dooden
si ooc mettē sweerde Eñ die kinderē vā Israel nae
men geuangē der Madianitē wiuē eñ haer kinde=
ren alle haer vee/alle haer haue/ eñ si roofden alle
haer goeden/ verbranden metten viere alle haer
steden/haer woningen/eñ alle borchten/eñ namen
alle dē roof/eñ al watmen genemē conde/vā men
scen eñ vee/eñ brachtent tot Mosi eñ Eleazar den
priester eñ totter ghemeyntē der kinderē vā Isra=
el/te wetē die geuāgē eñ dat genomen vee/eñ dat
gerooft goet indē leegher/opter Moabiten velt/ C
dat aen die Iordane leyt tegen Iericho
Eñ Mose/ eñ dye priester Eleazar/eñ alle dye
hooftliedē der gemeyntē/gingen hem te gemoete
buitē dē legher/ Eñ Mose wert tornich op dye of
ficiers der scarē/die welcke hooftlieden ouer duy=
sent/eñ die ouer hondt warē/dye daer wt den heir
eñ strijde quamen/eñ sprac tot desen/Hebdi al dye
vrouwē latē leuē? Siet en hebben si nyet dye kinde
rē vā Israel/ door Bileās wert afgekeert dat si zō
dichden tegen den HEERE aen Peor/eñ daer quā
ouer die gemeynte des HEEREN eē plage? Daer
om slaget al doet watter mālic is/vandē kinderen
eñ alle wiuen die mans bekēt hebbē/eñ bi gelegen
hebben/ Mer al die kinderen die van wijfs beelde
zijn/eñ geenen man bekent/noch bi ghelegen en
hebben/ die behout te lijue/ Eñ blijft seuen dagen
buyten den leegher/ alle die yemandē gedoot heb
ben/oft die die verslagene geraect hebbē/ dat ghy
v ontsondiget/ indē derdē/eñ seuendē daghe/ met D
den genen die ghi geuangen hebt/eñ alle cleederē/
eñ alle gereescappe van vellen/ eñ alle pelswerck/
ende alle houten vaten suldi ontsondigen.
Eñ Eleazar die priester sprac/totten hooftlie=
dē des heyrs die indē strijt getrockē warē/ Dat is
dat gebot des wets/welc dz die HEERE Mose ge
bodē heeft/ Gout/siluer/metael/yser/ten/loot/al
dat vier gelidē mach/suldi duer tvier laten gaē/eñ
suuerent/dattet metten Besprengwater ontson=
dicht worde/ Mer alt tgene dat tvier niet geliden
en can/suldi duer dwater laten gaen/ eñ ghi sult v
cleederen wasscen tē seuenden daghe/so wordi su=
uer/daer nae suldi inden leger comen
Eñ die HEERE seide tot Mosi Neēt die zōme
des roofs vādē geuāgenē/beyde vā mēscē eñ vee/
ghi eñ die priester Eleazar mz dē ouerstē vaderē/

vands gemeynten//eñ geeft die helft dẽ genẽ die in
dẽ crijch eñ int heir geweest hebbẽ/ eñ dãder helft
der gemeyntẽ/Eñ ghi sult dẽ HEERE/eẽ Hefof=
fer offerẽ vandẽ crijschliedẽ dye int heyr getrockẽ
zijn/vandẽ vijfhonderdẽ een siele/beyde vã mẽscẽ
runderẽ//ezelen/eñ schapẽ/van haerẽ helft suldijt
nemẽ eñ dẽ priester Eleazar gheuen/tot eenẽ Hef=
offer den HEERE/Maer vands helft der kinderen
van Jsrael/suldi nemẽ vã vijftigen een stuc goets
beyde van mensen/runderen ezelen eñ scapen/eñ
van alle vee/eñ geuet dẽ Leuitẽ/die die wake hou=
den vanden tabernakel des HEEREN
E Eñ Moses/eñ Eleazar die priester/deden soe
die HEERE Mosi gebodẽ had/Eñ dẽ ouerbliuen
den buet/die dat heyr gerooft had/was sesmael hõ
dert duysent/eñ.lxxv.duysent scapẽ.lxxij.duysent
runderẽ.lxi.duisent ezelen/Eñ die wijfs personen
die geen mans bekent en hadden/noch bi gelegen
eñ haddẽ.xxxij.duysent sielen
Eñ die helft/die den ghenẽ die int heyr getroc=
kẽ warẽ toebehoordẽ/was indẽ ghetale.ccc.mael
eñ.xxxvij.dusent.eñ.ccccc.scapẽ/Daer af quamen
dẽ HEERE ses hondert eñ.lxxv.scapen/Jtẽ sesen
dertich dusent rũderẽ/daer af quãper dẽ HEERE
lxxij.Jtẽ.xxx.dusẽt eñ vijfhondẽt ezelẽ/dair af quã
per dẽ HEERE.lxi.Jtẽ vands menscẽ sielẽ.xvi.du=
sent sielen/daer af quamender den HEERE.xxxij/
Eñ Mose gaf desen Hefoffer des HEEREN/den
priester Eleazar/so hẽ die HEERE geboden had..
Mer vands helft die Mose dẽ kinderẽ vã Jsra=
el toe deeldẽ/vãdẽ crijschs liedẽ(te wetẽ) die helft
die der ghemeinten beuiel/was oock drye hondert
mael eñ seuẽendertich dusent/eñ.ccccc.scapẽ/Ses
sendertich duysent runderẽ.xxx.dusent eñ vijfhon
dert ezelen/eñ xvi.dusent menscẽ sielen/Eñ Mo=
ses nam van deser helft der kinderẽ vã Jsrael/ooc
dat vijftichste stuc/beide van menscẽ eñ vã vee/ eñ
gaft dẽ Leuitẽ/die die wake hieldẽ vanden Taber
nakel des HEEREN/also die HEERE Mose ghe=
boden hadde
Eñ die hooftliedẽ/die ouer duisẽden des heirs
volcx warẽ/dye quamen tot Moyse/te weten dye
ouer duysent/eñ ouer C.waren eñ sprakẽ tot Mo
se/Dijn knechten hebbẽ die somme genomen van
den crijschliedẽ/dye onder onse handen gheweest
G zijn/eñ daer en gebreect niet een/daer om brengẽ
wi den HEERE giften/Al wat een yeghelijck von
den heeft/van gulden ghereetscappe/ketenen arm
ringhen/ringhen/oorspansels/eñ haecken/op dat
onse sielen versoent werden voor dẽ HEERE
Eñ Mose ontfinc van hen lieden/metten prie
ster Eleazar/dat gout van alderley iuwelen/Eñ
alle dat Hefoffer van goude dat si den HEERE
hieuen/was sestien dusent/ende seuẽ hondert eñ
vijftich sickels/vandẽ hooftlieden die ouer duisent
eñ die ouer hondert waren/want die crijschlieden
hadden gherooft/een yegelijc voor hem seluẽ/Eñ
Mose met Eleazar die priester/ontfinc dat gout/
vãden hooftlieden/die ouer dusent/eñ die ouer hõ
dert waren eñ brachtent in die tente des getuighe=
nis/tot een ghedachtenisse den kinderen van Jsra
el voor den HEERE
Hier wort Rubẽ Gad/eñ dẽ haluẽ stãme Ma
nasse haer erfdeele besteldt hier aen dese side der
Jordanẽ

Dat.xxxij.Capit.

RVbens kinderen eñ Gadts kinderen A
haddẽ seer veel vees/eñ sagen/dat dz
lãt Jaeser eñ Gilead bequame plaet=
sẽ warẽ voor haer vee/daerom qua=
mẽ si eñ spraken tot Mosi eñ totten
priester Eleazar/eñ totten hooftliedẽ der gemeyn=
tẽ/Dz lant Atroth/Dibõ/Jaeser/Nimra/Hesbon
Eleale/Sebã/Nebo eñ Beon/dat die HEERE ge
slagen heeft voor die ghemeynte vã Jsrael/is seer
bequaẽ tot onsen vee/eñ wi v knechtẽ hebbẽ veel
vees/Eñ noch sprakẽ si/ist dat si ghenade vonden
hebben voor v/so geeft dit lant uwẽ knechten ons
eygen/so en sullẽ wi niet ouer die Jordane treckẽ.
Mose sprac tot hem liedẽ/Sal v broeder indẽ B
strijt trecken/eñ ghi sult hier bliuẽ?Waer om keer
dy der kinderen vã Jsraels hertẽ/dat si niet en sul
len dorren ouertreckẽ int landt dat hẽ die HEERE
geuẽ sal?Also dedẽ ooc v vaderen/doẽ icse wt sant
van Kades Bernea/om dat lant te besiẽ/eñ als si
weder opgecomẽ waren tot aen die beke Escol/eñ
saghen tlandt/eñ omkeerden der kinderen van Js
rahels herten/dat si niet en wilden trecken in dat
landt dat hen die HEERE gheuen wilde.
Eñ des HEEREN toren vergramde/in die tijt C
eñ swoer eñ sprac/Dese lieden die wt Egiptẽ ghe
trocken zijn/vã.xx.iaren eñ daer ouer/die en sullẽ
dat lant niet sien/dat ic Abrahã/Jsaac/eñ Jacob/
toe gesworen heb/om dat si mi niet ganselic nage
uolcht en hebbẽ/wtgenomen Caleb Jephune des
Kenesiters sone/eñ Josua Nun sone/want si heb
ben den HEERE ganselick nageuolcht/Alsoe ver
gramde des HEEREN toren op Jsrael/ende hi
liete hier eñ daer trecken/in die woestine.xl.Jaer
tot dat al dat geslachte was vergaen/dat quaet ge
daen had voor den HEERE
Eñ siet nv sidi op gestaen/in uwer vaderen ste
de/dat des te meer sondaers zijn souden eñ ghi dẽ
torẽ der gramscappẽ des HEEREN/noch meerrẽ
maken sout/teghen Jsrahel/Jst dat ghi lieden/hẽ
niet volgen en wilt/so sal hy v noch langher in die
woestine laten/eñ ghi lieden sult een sake zijn/dat D
dit volc verdoruen sal worden
Doẽ quamẽ si naerder eñ sprakẽ/Wi en willen Jos
maer scaepstallen maken voor onse vee/Eñ stedẽ/
voor onse kinderen/Maer wi sullen gaen ghewa
pent die eerste/voor die kinderen vã Jsrael/tot dz
wise brengen/in haer stedẽ/onse kinderen sullẽ in
die besloten stedẽ bliuen/õ die inwoonders wille des
lãts/Wy en sullen niet weder thuys keeren/tot dz
die kinderen vã Jsrael/ontfangen/een yegelic zijn
erue/want wi en willen niet met hem geerft wer
dẽ/op vands side des Jordaens/want onse erue sal
op dese side des Jordaens/tegẽ oosten geuallen zijn
Mose sprac tot hen lieden/Jst dz ghi doen wilt/
eñ v ghereet/om te striden voor den HEERE/ soe
treet ouer die Jordane voor den HEERE/wie dat
vã v lieden gereet is/tot dz hi uwe viãden wtdriue
vã sinẽ aensichte/eñ dz lãt ondadẽ worde voor dẽ
HEERE/daer na suldi omkeeren/eñ õtsculdich zijn
den HEERE/voor Jsrael/eñ ghi sult also dat lant
voor v eygen behouden voor den HEERE/Mer ist
dat ghi lieden so niet doen en wilt/siet/so suldi v be
sondigẽ aen den HEERE/eñ ghi sult uwe sonden

bekennen/als ſi v begripen ſal/ Daerom timmert
nv ſteden voor v kinderen/eñ ſtallẽ voor v vee/eñ
doet dat ghi gheſeyt hebt.
Rubens kinderen ende Gads kinderẽ ſpraken
tot Moſe/Wi v knechten/ ſullẽt doen / ſo mijn he
re geboden heeft. Onſe kinderen/ wijuẽ/haue / eñ
al ons vee/ſullen in die ſteden Gilead zijn / Maer
wi v knechten/ſullen al bereet trecken totten hey=
re/inden ſtrijdt voor den HEERE/ ſoo mijn heere
gheſproken heeft.
F Doen gheboot Moſe den prieſter Eleazar/ eñ
iiij. Joſua Nuns ſone/ende den ouerſten vaderen der
geſlachten van Iſrael/ ende ſprac tot hen / Iſt dat
Gads kinderen eñ Rubens kinderen / met v ouer
die Jordane trecken/ bereyt totten ſtrijde voor dẽ
HEERE/eñ als dlant v onderdaen is / ſo gheeft
hen dat lant Gilead om te beſitten/ Maer en trec=
ken ſi niet ghereet met v/ſoo ſullen ſi met v haer er
ue ontfaen int lant Canaan/ Rubens kinderen/eñ
Gads kinderen antwoordẽ eñ ſprakẽ/ſo die HE
RE ſpreect tot uwen knechten/ſo ſullent wi doen
wi ſullen ghereet trecken voor den HEERE/int
lant Canaan/eñ onſe erfgoet beſitten op deſe ſide
des Jordaens.
Alſo ghaf Moſe den kinderen Gad/ ende den
kinderen Ruben/eñ den haluẽ geſlachte Manaſſe
Joſephs ſone/dat coninckrijc Sihon/des Coninc
der Amoriten/ eñ dat coninckrijc Og des Coninck
tot Baſan/dat landt mettẽ ſteden in allen ſinen pa
len al om/ Daerom timmerdẽ Gads kinderẽ/Di=
bon/Ataroth/Aroer/Atroth/Sophã/Jaſeer/Je
gabea/Bethnimra/eñ Betharan/beſloten ſteden
eñ ſchaepsſtallen/Rubens kinderẽ timmerdẽ Heſ
bon/Eleale/Kiriathaim/Nebo/Baal/Meon/eñ
veranderden die namen/eñ Sibama/eñ die ſteden
die ſi timmerden gauen ſi namen.
G Ende Machiers Manaſſe ſoons kinderen gin
ghen in Gilead/eñ wonnent / ende verdreuen die
Amoriten dye daer in waren / Doen ghaf Moſes
Machier Manaſſes ſone Gilead/ende hi woonde
daer in/Jair Manaſſes ſone ghinck / eñ wan haer
dorpen/ende hietſe Hannoth / Jair / Nobah ghinc
eñ hi wandt Knath met alle haer dorpen/ ende hy
hietſe Nobah/ na ſinen naem.

Moyſes gheeft hier den volcke eenen goeden vvenſch/ende een ſeegeninghe/als voor zijn laetſte adieu.

Dat.xxxiij.Capittel

A It zijn die reyſen der kinderẽ van Iſ
rael/ die wt Egipten lant getrocken
zijn/na harẽ heyren / door Moſe /eñ
Aaron / Eñ Moſe beſcreef harẽ wt
ganck/hoe ſi trocken nae den beuele
des HEEREN/Ende zijn deſe/te weten / die reyſẽ
haers wtganes/Sy trockẽ wt vã Raemſes inden
vijfthienden dage/des eerſten maendts des twee
den daechs des Paſſah/door een hooge hant / dat
al die Egiptenaers ſagen/ eñ begroeuen doẽ haer
eerſte geboren/ die die HEERE onder hen geſlagẽ
hadde / want die HEERE had oock aen hare goden
B recht ghebeſicht / Als ſi van Raemſes wt trocken
maecten ſi haren legher/in Suchoth.
Ende ſi trockẽ wt van Suchoth/ ende maectẽ
harẽ legher in Etham / welcke leyt aen dat eynde
der woeſtinen/Van Etham trocken ſi wte/eñ vle
uen in die leechte Hahiroth / dat welcke leyt tegen
Baal Zephon/eñ ſi maecten haren leghere tegen
Migdal/Van Hahiroth trocken ſi wt/eñ ghingen
midden door die zee in die woeſtine / eñ reyſdẽ drie
dachreyſen in die woeſtine Etham / eñ maecten ha
ren legher in Marach/ Van Marach reyſden ſi en=
de quamen te Elim/daer waren.xij.fonteyn wate
ren/eñ.vij.palmbomen / eñ maecten haren legher Exo.xv
aldaer. d.
Van Elim trocken ſi ende maecten haeren lee=
gher aen die roode zee/Vander rooder zee/trocken
ſi/ende maecten haren legher in die woeſtine Sin/
Van die woeſtine Sin/trocken ſi ende maecten ha
ren legher in Daphka/van Daphka reyſden ſi/ eñ
maecten haren legher in Alus/ van Alus reyſden
ſi/ende maecten haren legher in Raphidim / daer
en had dat volck gheen water te drincken / Vã Ra
phidim reyſden ſi/eñ maecten haren legher in dye
woeſtine Sinai.
Van Sinai reyſden ſi/ende maecten haeren lee
gher in die Luſtgrauen / Van die Luſtgrauen reyſ C
den ſi/eñ maecten haren legher in Hazeroth/ Van
Hazeroth reyſden ſi/ende quamen in Rithma/Vã
Rithma trocken ſi wt / eñ ſi maecten haren legher
te Rimon Parez / Van Rimon Parez quamen ſi in
Libna/Van Libna quamẽ ſi te Riſſa/ Vã Riſſa qua
men ſi eñ maecten haren leger in Kehelatha/Van
Kehelatha trocken ſi wt/eñ maecten haren leger
int geberchte Sapher/Van dat geberchte Sapher
quamẽ ſi eñ maecten haren leger in Harada / Van
Harada quamen ſi eñ maectẽ haren leger in Ma
kehеloth/Van Makehеloth quamen ſi te Tahath
Van Tahath quamen ſi eñ ſloeghen haere tenten
in Tharah/Van Tharah quamen ſi eñ maecten ha D
ren leger in Mitka/Van Mitka quamen ſi / ende
maecten haeren legher in Haſmona/Van Haſmo
na quamẽ ſi eñ maecten harẽ leger in Mozeroth/
Van Mozeroth quamẽ ſi eñ maectẽ haren leger in
Bne Jaekon/ Vã Bne Jaekon quamẽ ſi eñ ſloegẽ
haer tenten in Horgidgad / Van Horgidgad troc
kẽ ſi eñ maectẽ harẽ leger in Jathbatha/ van Jath
batha trocken ſi eñ maectẽ haren leger in Abrona
Van Abrona quamẽ ſi te Ezeongaber/van Ezeõ
gaber quamen ſi / eñ maecten haren legher in dye
woeſtine Zin/dat is Kades Van Kades quamen
ſi/eñ maecten haren legher aenden berch Hor/aen
die palen des ladts Edom/Daer ghinc die prieſter E
Aaron opten berch Hor/na den beuele des HE=
REN/eñ ſterf daer inden.xl.iare des wtghancks
der kinderen vã Iſrael wt Egipten lant/indẽ eer=
ſten daghe des vijfſten maẽts/als hi hondert ende
xxiij.iaer oudt was.
Ende Arad die Coninc der Cananitẽ/die daer
woont teghen zuydẽ vanden landẽ Canaã/hoor
de dat die kinderen van Iſrael quamen.
Eñ vanden berghe Hor/trockẽ ſi eñ maeckten
haren legher in Zalmona/van Zalmona trocken
ſi eñ maectẽ haren leger in Phunon/Vã Phunon
trockẽ ſi eñ maectẽ harẽ leger in Oboth/ Van O= F
both trockẽ ſi/eñ maectẽ harẽ leger in Jgim/ aen
Abarim/inder Moabiten palen/Van Jgim troc=
ken ſi/eñ maecten harẽ legher in Dibon Gad/van
Dibon Gad trocken ſi/eñ maecten haeren legher
in Almon Diblathama/ van Almon Diblathama

trocken si eñ maectē haren legher int gheberchte
Abarim/tegen Nebo/vandē gheberchte Abarim
trocken si/eñ maecten haren legher inder Moabi
ten velden/aē die Jordane tegē Jericho. Si maec
ten haren legher van Beth haiesmoth/tot aē die
G breede plaetse Sittim der Moabiten velde.
Eñ die HEERE sprac tot Mose/ inder Moabi
ten velden/aen die Jordane/teghen Jericho/ende
seyde/Spreect metten kinderen van Israhel/ende
segt hen/Als ghi ouer den Jordaen gecomen zijt/
int lant Canaan/dan suldi al die inwoonders ver
driuen voor v aensicht/eñ al haer pilarē/eñ gego
ten beeldē/breect die/eñ alle haer hoochtē/te mete
doē/dat ghi alsoo dat lāt in neet/eñ daer in woont/
Wāt v heb ic dit lant gegeuē/ dat ghijt in nemen
sult/Eñ ghi sult dat landt wtdeylen/met den lote
onder v gheslachtē/den ghenen die daer veel zijn/
suldi des te meer toe deylen/eñ den minsten tmin
ste deel/Soot lot eenen yegelicken valt/so sal hijt
hebben/na den gheslachten haerder vaderen.
Ist dat ghi die inwoonders vā dien landē nyet
en verdrijft van v aensicht/so sullen v/die ghi laet
ouer bliuen/doornen worden in v ooghen/eñ lan-
cien in v siden/eñ sullen v verdringhē int lant daer
ghi in woont/eñ dan sal ghescien/ dat ic v so doē
sal/als ick haer lieden dacht te doen.

Dat lant Canaan wort wtgedeylt met sinen pa
len/ Ende die namen worden ghetelt/der geenre
diet vytdeylen. Dat.xxxiiij.Capittel.

Nde die HEERE sprac met Mose
seggende/Ghebiet den kinderen vā
A Israel/eñ segt/Als ghi int landt Ca-
naan coemt/so sal dat lant/ dat v tot
eenen erfdeel valt indē lande Canaā
zijn palen hebbē/Den hoec tegent zuydē sal begin
nen aen die woestine Zin bi Edom/dat v palē vā
den suyden zijn/ vanden eynde vander souter zee/
die teghent oosten leyt/eñ dat die selue palen reyc
kē vandē suydē/op dat opgaē tot Acrabim/eñ gaē
door Zinna/eñ sinen wtganck vandē zuyden aen
tot Kades Bernea/eñ reyckē aen Hazor Adar/ eñ
gaē door Asmona/eñ comen van Asmona aen die
beke van Egipten/eñ deynde si aen die zee.
Eñ die palen vanden westen sullen dese zijn/te
B wetē die groote zee/die sal uwe pale zijn tegē westē
Die palen vandē noordē sullē dese zijn/ ghi sult
meten vā aen die groote zee/tot aen dat geberchte
Hor/eñ van Hor aent gheberchte/suldy metē tot
datmen coemt te Hamath/dat zijn wtganck si die
palen Sedada/eñ des selfs palen sullen eynden te
Siphron/ eñ zijn eynde sal zijn aen Hazor Enam.
Dat sullen v palen zijn teghent noorden.
Eñ ghi sult v meten/die palen tegent oostē/vā
Hazor Enan tot Sepham/die palen nederdalēde/
vā Sepham tot Ribna/tot Ain ten oostenwaerts
Daer na comen si af eñ reycken op die side vander
zee Chinereth/tegen den oosten/eñ comen af aen
die Jordane/dat sinē wtganc si/die soute zee/Dat
sal v lant zijn met sinen palen al omme.
C Ende Moses gheboot den kinderen van Israel
ende sprac/Dat is dat landt/ dat ghi metten lote/
onder v lieden deylen sult/dat welcke die HEERE
geboden heeft/den.ix.gheslachten/eñ den haluen
gheslachte te gheuen/Van Rubens kinderen nae
haerder vaderen familien/ende dat geslachte van
Gads kinderē/na haerder vaderē familiē/ eñ dat
halue geslachte Manasse hebbē haer deel ontfaē/
Also hebben dis twee geslachten/ eñ dat halue ge
slachte haer erfdeel wech/ouer dese sidē vandē Jor
danen/tegen Jericho/teghen dat Oosten.
Eñ die HEERE sprach met Mose segghende/ D
Dit zijn die namen der mannen/die dlant onder v Jo.xiiij.a
deylen sullē. Die Priester Eleazar eñ Josua Nūs
sone/Oec suldi nemē vā elckē geslachte/die hooft
mannen/om dat lant te deylen/ Eñ dier mannen
namē zijn dese/Caleb Jephunes sone vandē ghe-
slachte Juda/Semuel Ammihud sone vanden ghe-
slachte Simeonis. Eliad Cislons sone vandē ghe
slachte BenJamin/Buki Jagli sone/de hooftmā
vanden gheslachte der kinderen Dan/ Hamuel E-
phods sone/die hooftman vanden gheslachte der
kinderē Manasse/Vā Josephs kinderē/ Kemuel
Siphtan sone/hooftmā vanden geslachte der kin
derē Ephraim/Elizaphan Parnachs sone/hooft
man vanden geslachte der kinderē Sebulon/ Pal
thiel Asans sone/hooftman vandē gheslachte der
kinderē Isaschar/Abihud/Selomi sone/ hooft-
man vanden gheslachte der kinderen Asser/Peda
hel Ammihuds sone/hooftman vanden geslachte
der kinderē Naphthali. Dit zijn die ghene diē dye
HEERE gheboot/dat si die erue wtdeylen souden
den kinderen van Israel/int lant Canaan.

Den Leuiten wort haer deel beschict/ Oock
die vry steden/dat die dootslaghers daer henen
vlieden moghen/van onderscheyt der dootslagen
Capittel.xxxv

Nde die HEERE sprac tot Mose/
op der Moabiten veldt/aen die Jor A
dane teghē Jericho/eñ sprack. Ghe Jos.xxi.
biet den kinderen van Israel/ dat sy a.
den Leuiten steden gheuē van haren
erfgoeden/dat si oec woonen/ ende die voorstedē
die suldi oec den Leuiten gheuen/ dat si indē stedē
woonen/ende die voorsteden hare vee / eñ haue/
eñ alderley dieren houden.
Dat begrijp der voorstedē/dat si den Leuitē ghe
uen sullen/sal duysent ellen buytē der stadt muerē
al om hebben/Aldus suldyse meten / van buyten
voor die stadt/aendē hoec tegent oostē/ twee duy
sent ellen/Eñ aendē anderen hoec/tegēt suyden/
twee duysent ellen/Eñ aenden hoec tegēt westē/
twee duysent ellen/Eñ aenden hoec tegent noor-
den/twee duysent ellē/dat die stadt in die middelt Jos.x. a
si/Dat sullen haer voorsteden zijn.
B Eñ onder die stedē/die ghi dē Leuitē gheuē sult
suldi ses vrijstedē geuē/dz daer in vlie/die daer doot
slaet/Bouē desen suldi noch.xlij.stedē geuē dat al
die stedē/die de Leuitē gegeuē zijn.xlviij.zijn sullē mz
hare voorstedē/Eñ dese stedē diemē dē Leuitē ge
uē sal/vādē kiderē vā Israels erfdeele/salmē vāmee
ste nemē vandē genē die meest besittē/eñ vā minste
vā diē/die minst besittē. Eē yegelic na zijn erfdeele
dat hem toegedeylt wort/sal dē Leuitē stedē geuē.
Ende die HEERE sprac met Mose seggēde
Spreect mettē kinderen van Israel/ende segt hē/
Als ghi ouer die Jordane comet/ int landt Cana Deu.xix
an/suldi steden verkiesen om vrysteden te sine/dat a.
daer in vliet/die eenen dootslach onwetende doet

ende alsulcke vrijsteden sullen onder v lieden zijn
voor den wreker des bloets/dat hi niet steruen en
moet/die eenen dootslach gedaen heeft / tot dat hy
voor die gemeynte te rechte ghestaen heeft/ Ende
van die steden/die ghi geuen sult / sullender ses vrij
steden zijn/Drie suldi geuē op dese side van die Jor
dane/ende drie int lant Canaā/Dat zijn die ses vri
steden beyde den kinderen van Israhel / ende den
vreemdelingen / ende den huysghenooten onder v
dat ghi daer vliet/die een siele gheslaghen heeft on
wetende.

So wie yemanden met een ysteren wapen slaet
dat hi sterft/die is een dootslagher/ eñ sal die doot
steruen/Worpt hi hē met eenē steen(daer yemant
mede ghedoot mach worden)dat hi sterft/soo is hi
C een dootslager/ende sal die doot steruen/ Slaet hy
hem met een houten hantwapen(daer yemāt me=
de doot ghestagen mach worden) dat hi sterft/soe
is hi een dootslager/ ende sal die doot steruen/Die
wreker des bloets/ sal dē dootslager ter doot bren
gen/so hi gheslaghen heeft/soe salmen hem weder
dooden. Stoot hi hē wt hate/ of worpt wt list/yet
dat hi steruet / of slaet hē wt viantschap met zijn=
der hant/dat hi sterft/so sal hi die doot steruen/ dye
hem gheslagen heeft/Want hi is een dootslager/
die wreker des bloets sal hem ter doot brenghen.

Eñ als hi hē bi misual sonder viantschap / oft
worpt hi eenige wapen op hem sonder list/oft ee=
nighen steen/daer af dat hi steruen mach / ende en
heuet niet ghesien)of op hem worpet dat hi sterft
ende hi en is zijn viāt niet/ noch hi en wilde hē oee
niet quaets so sal die ghemeynte rechten/ tusschen
hem/eñ dien hi geslagen heeft/ eñ tusscen den wre
ker des bloets in desen rechte / ende die gemeynte
sal den dootslager verlossen/ vā die hant des bloet
wrekes/eñ sal hem weder laten comen tot die vrij
stadt/daer hi in geuloden was / eñ hi sal aldaer die
nen/tot dat die hooge priester sterft/diemen met=
ter hepliger olyen gesalft heeft.

Mer ist dat die dootslagher buyten dye palen
D vā zijnder vrijer stadt gaet/daer hi in geuloden is/
eñ die bloetwreker vint hem buyten die palen van
zijnder vrijer stadt / eñ slaet hem doot/die en sal nz
schuldich zijn des bloets/ want hi soude in zijn vrij
stadt bliuen/ tot dat die hooge priester doot ware/
eñ nae des hooghen priesters doot / weder totten
lande van sinen erfgoede comen/Dat sal v een wet
des rechts zijn/bi uwe nacomelinghen/in alle uwe
wooninghen.

Den dootslager salmen dooden/ na den mont
van twee ghetuyghen / Een ghetuyghe en sal niet
antwoorden/ouer een siele totter doot. Ende ghy
en sult gheen versoeninghe nemen / ouer dye siele
des dootslagers/want hi is die doot schuldich/mer
hi sal die doot steruen/ Eñ ghi en sult van dien dye
wt sijnder vrijstadt gheuloden is/gheen versoenin
ghe nemen/dat hi weder int lant come/eer die prie
ster sterft.

Eñ en sceyndet dat lant niet/daer ghi in woont
want wie des bloets schuldich is/die scheyndet dat
lant/eñ dat lant en can niet vandē bloede versoent
worden/dat daer in gestort is/sonder alleen door
dat bloet vanden genen die dat ghestort heeft/ En
ontsuyuert dat lant niet daer ghi inne woont/daer
ick oock in woone/Want Ick ben die HEERE/
die onder die kinderen van Israel woont.

Dat erfdeel der stammen en sal niet ghemengt
noch verandert worden. Capittel.xxxvi.

Nde die ouerste vaderen vanden ge=
slachte der kinderen Gilead / Ma=
chiers sonē/die Manasses sone was A
vanden gheslachte der kinderen Jo
seph/die quamē eñ spraken voor Mo
se/eñ voor die hooftliedē vanden ouersten vaderen
der kinderen van Israhel/eñ spraken. Mijn heere/
die HEERE heeft geboden/dat ghi dat lant tot een
erfdeel gheuen sult/ metten lote den kinderen van
Israel/ Ende ghi mijn heere /hebt gheboden door
den HEERE/datmē Zelaphehad ons broeders
erfdeel/geuen sal sinen dochteren/ ist datse yemant
wt den gheslachten van Israhel tot wiuen neemt/ B
soo sal ons vaders erfdeel minder worden/ende al
dat si hebben/sal totten erfdeel van dien gheslach=
te comen/daer si toe gecomen zijn/Eñ aldus wort
onse erfdeel ghemindert / Als dan nv dat ghulden
iaer der kinderen van Israel coemt / so sal haer erf
deel totten erfdeele des gheslachts comen / daer si
zijn/also wert onser vaderen erfdeel vermindert/
al wat si hebben.

Mose geboot den kinderen van Israel na den
beuele des HEEREN/eñ sprac. Dat gheslachte C
van Josephs kinderen heeft recht gesproken/ Dit
ist dat die HEERE gebiet Zelaphehads dochterē
eñ spreect. Laetse ten houwelijc nemen soot hen be
lieft/alleen laetse houwen onder die geslachten vā
haerder vaderen geslachten / op dat die erfdeelen co.vij.b
der kinderen van Israel/niet en vallen vanden ee
nen geslachte op dander. Want een yegelijck van
den kinderen van Israhel/ sal bi zijnder eruen/van
zijns vaders geslachte bliuen/eñ alle die dochteren
die welcke erfdeelen besitten/onder die geslachten
vanden kinderen van Israel / sullen te houwelijck
nemen/eenen van haerder vaderen gheslachte/op
dat een yeghelijck vanden kinderen van Israhel/
zijns vaders erue behoude /eñ dz eenich erfdeel nz
en valle van eenen gheslachte op dat ander / maer
een yegelijck bliue bi zijnder eruen / onder die ghe
slachten der kinderen van Israel.

Zelaphehads dochterē/ Mahela/Thirza/Ha
gla/Milca/eñ Noa / deden soe die HEERE Mose
ghebodeu hadde/ende namen te houwelijc haers D
vaders broeders sonē/vandē geslachte der kinde=
rē Manasse/ Josephs sonen. Alsoo bleef haer erf=
deel aen dat geslachte haerder vaderē. Dit zijn dye
gebodē ende rechtē die die HEERE door Mose ge
boot/den kinderen van Israhel/op der
Moabiten velt/ aende Jorda
ne tegen Jericho.

Hier eyndet dat vierde boeck
Mose/Numerus.

Hier beghint dat boec Deuteronomium/

Datmen opt Hebreeusch noemt Elleadborim.

Moses verhaelt den kinderen Israel dat voormaels gheschiet is/ En vermaent haer dye goetheit Gods. En hi straftse om haer der ondancbaerheyt ende ongheloove.

Dat .I. Capittel

A Dit zijn die woorden dye Moses sprac tot alle Israel/ op geen side der Jordanen in die woestijne op tvelt tegen die Roode zee/ tusschen Paran en Thophel Laban Hazeroth/ en Disahab / elf dachreysen van Horeb/ door den wech des gheberchtes Seir/ tot Kades Barnea/ Ende het gheschiede inden .xl. iaere / inden eersten dage vander elfster maent/ Dat Moses metten kinderen van Israel sprac/ al dat hem die HEERE aen hen geboden hadde/ na dien dat hi Sihon den coninck der Amoriten gheslagen hadde/ die te Hesbon woonde/ en Og den coninc tot Basan/ die tot Astharoth ende tot Edrei woonde.

Op gheen side vanden Jordanen inder Moabiten landt/ beghonst Moses die wet te verclaren/ ende sprac/ Die HEERE onse God / sprac met ons aenden berch Horeb/ ende seyde/ Ghi hebt aen desen berch lange ghenoech gheweest/ keert v/ en de treet weder wech/ dat ghi comen moecht aender Amoriten gheberchte/ en tot al den omliggende ghebueren/ inden velde/ op bergen/ en inden leegen plaetsen/ tegent zuyden/ en teghen die haven vander zee/ vanden lande Canaan/ en totten berge Libanus/ tot aen dat groote water Phrath/ Siet/ ic
Exodi. xxiiij.c. hebt v geleuert/ gaet daer inne en besittet/ dat die HEERE uwen vaderen Abraham/ Isaac/ ende Ja-
B cob gesworen heeft/ dat hijt hen gheven soude/ en haren sade nae hen.

Ende inder seluer tijt/ sprac ic tot v/ Ic en can v alleen niet verdraghen/ want die HEERE v God heeft v vermenichfuldicht / datghy heden op desen dach/ zijt soo vele als dye sterren des hemels (Dye HEERE uwer vaderen Godt / doe daer noch toe dat getal van veel duysenden/ ende gebenedie v ghelijc hi v gesept heeft) Hoe mach ic alleen asulcken last ende moeyte/ ende twist van v lieden verdragen? Laet wijse verstandighe lieden comen/ die onder v gheslachten bekent zijn/ die sal ic v tot hoofden stellen.

Doen antwoorde ghi my/ ende spraect/ Dat is een ghoet dinck dat ghi doen wilt / Doen nam ick die hoofden van uwen gheslachten/ wijse ende bekende mannen/ ende ic settese ouer v/ tot hoofden ouer duysent/ ouer hondert/ ouer vijftich / ende ouer thien/ ende officiers dat uwe knechten zijn souden/ uwen gheslachten/ Ende ick gheboot uwen rechteren terseluer tijt/ ende ick sprack/ Verhoort uwe broederen/ ende rechtet hen gherechtichlijck tusschen een yeghelijck/ ende sinen broeder/ en den

vremdelinghen/ Gheenen persoon en suldi int recht kennen maer ghi sult den cleynen hooren als den groten/ en ghi en sult niemants persoon onthsien/ want dat oordeel is Gods/ En is v eenighe sake te hert die laet tot mi comen/ dat icse hoore. Also gheboot ick v in dien tijde/ al wat ghi doen soudt. C Joan. v.c. Parali. xix.b. le.xix.d. act.x.a

Doe reysden wi van Horeb/ en wandelden door die gantse woestijne (die groot en grouwelic is/ so ghi gesien hebt) al den wech totter Amoriten gheberchte/ so ons die HEERE onse God geboden hadde/ en wi quamen tot Kades Barnea/ en daer sprac ic tot v lieden/ Ghi zijt gecomen aen tgeberchte der Amoriten/ dat ons die HEERE onse God geuen sal/ Siet daer voor v dat lant/ dat v die HEERE uwe God gegeuen heeft/ treet op/ en besittet/ also die HEERE uwer vaderen God v ghesept heeft/ en en vreeset v noch en ontsiet v niet. D

Doen quaemt dy al tot mi/ en spraect/ Laet ons mannen voor ons henen seynden/ die ons dat landt bespien/ en ons bootschappen door wat wege dat wi daer in trecken sullen/ en die steden daer wi in comen sullen/ Dat behaechde mi wel/ en ic nam twaelef mannen van v lieden/ van elcken ghestachte eenen/ Als dese wech ghingen/ en daer opwaerts reysden/ op dat gheberchte/ en doen si aen dye beke Escol quamen/ daer so besagen zijt/ en namen vanden vruchten van dien lande met hen/ en brachtense af tot ons / en bootschaptent ons/ en spraken/ dat lant is goet/ dat ons die HEERE ons God ghegeuen heeft.

En ghi en woudet niet optrecken/ en ghi wert ongehoorsaem den woorde des HEEREN uwes Gods en ghi murmureerde in v tenten/ en spraect/ Dye E HEERE heuet ons wt haet wt Egipten lant geleyt dat hi ons leueren soude inder Amoriten handen/ om ons te niete te doen Werwaert sullen wi gaen? onse broederen hebben ons herte veruaert ghemaect/ en hebben geseyt dat dat volc groter en hooger is dan wi die steden zijn groot/ en totten hemel toe gemueret/ en oock hebben wi Enakims kinderen aldaer gesien

En ick sprac tot v/ en vreest v niet/ noch en ontsiet v voor haer lieden niet/ die HEERE v God reyst voor v henen/ en hi sal voor v stryden/ so hi met v gedaen heeft/ in Egipten voor uwen oogen/ en in die woestijne/ daer ghi gesien hebt/ hoe dat die HEERE v God/ v gedragen heeft/ gelijc een man sinen soon draecht/ door alle die wegen daer ghi lanckes gewandelt hebt/ tot dat ghi tot deser steden ghecomen zijt Mer aldus en hebdi aen den HEERE uwen God niet gelooft/ die voor v henen ghinc/ om v die stede te wisen/ daer ghi uwe legher maken soudt/ des nachts int vier/ om dat hi v den wech toonen soude/ daer ghi lanckes gaen soudt/ ende des daechs in een wolcke.

Als die HEERE die stemme uwer woorden hoorde/ wert hi toornich/ en swoer/ en sprac/ Gheen van F Num. xiiij.d. desen quaden gheslachte en sal dat goede lant sien/ dat ic haren vaderen gesworen hebbe te geuen / sonder alleen Caleb/ Jephunne soon/ die salt sien/ en hem wil ic geuen dat lant/ daer hi op getreden heeft/ en sine kinderen/ om dat hi den HEERE geheel nagevolcht heeft. Oock werdt die HEERE op mi toornich/ om uwen wille/ en sprac/ Ghi en sult daer ooc niet in comen/ Maer Josua Nuns sone/ die voor v staet/ die sal daer in comen/ desen stercket/ want hi sal Israel die erue wtdeylen/ En uwe kinderen daer ghi af spraect en seydet/ se

ſi ſullē eenē roof worden/ en̄ v ſone die opten dach
vā hedē/ noch goet/ noch quaet en verſtaen/ die ſul
lē daer in comē/ dien ſal ict geuen/ en̄ ſi ſullent beſit
G tē/ maer ghi liedē keert v/ en̄ trecket den wech nae
iiij g der woeſtinen totter rooder zee.
Doe antwoorde ghi/ en̄ ſpraect tot mi/ Wi heb
bē dē HERE geſondicht. Wi willen op reyſen en̄
ſtrijdē/ ſo die HERE ons gebodē heeft/ Als ghi v
bereydet eē yegelijc mz zijn harnas/ en̄ het gebuer
de dat ghi op reyſdet totten geberchte/ ſo ſeyde die
HERE tot mi/ Segt hē datſe nz op waerts en rey
ſen ooc dat ſi nz en ſtridē/ wāt ic en bē ond v lieden
nz/ op dz ghi niet geſlagē en wort/ vā dine vianden
Doē ic v dz ſeide en hoorde ghi mi nz/ en̄ ghi waert
ongehoorſaē dē woorde des HEREN/ en̄ in ver
metēthz vocht ghi op dz geberchte. Doen quamen
die Amoritē wt/ die opt geberchte woonden/ v lie=
dē tegē/ en̄ iaechdē v gelijc die bijē doē/ en̄ ſloegen
v te Seir/ tot Harma toe Als ghi weď quaemt/ en̄
weēdes voor dē HERE/ ſo en wilde die HERE
v ſtēme niet hoorē/ en̄ hi en neychde zijn oorē niet
tot v/ Alſo bleef di tot Kades eenē langen tijt.

Dat ſi tegē Seir die Moabitē en̄ Ammoritēnz
en ſoudē ſtridē/ Mer Sihon der Amoreen coninc
A wert haer in haer hant gegeuen. Capit. ij.

Oen keerdē wi ons/ en̄ trockē wter
woeſtinē/ op die ſtrate totter rooder
zee/ ſo die HERE mij gheſeyt hadde
en̄ omreyſdē dat geberchte Seir een
lāge tijt/ En̄ die HERE ſprac tot mi
Ghi hebt ghenoech tgheberchte omreyſt keert v
noortwaert/ en̄ gebiet den volcke en̄ ſegt/ ghi ſult
door uwer broederē palen/ der kinderē Eſau trec
ken/ die te Seir woonē/ en̄ ſi ſullē v vreeſen/ Mer
wacht v neerſtelic/ dz ghi haer geen ſcade en doet/
wāt ic en ſal v vā harē lāde niet eenē voetbreet ge
uē/ wāt dat geberchte Seir/ heb ic Eſaus kinderē
gegeuē te beſittē/ Ghi ſult ſpiſe vā hē om gelt coo
pē/ om die te etē/ en̄ ghi ſult water vā hem coopē
om ghelt/ om dat te drinckē/ Want die HERE v
God/ heeft v ghebenedijt/ in alle v werckē uwer
handē. Hi heeft v reyſe door deſe groote woeſtine
aēgheſien/ en̄ die HERE v God/ is veertich iaer
B bi v geweeſt/ dat v niet ghebroken en heeft.
Als wi voorbi onſen broederē Eſaus kinderē
getrockē warē/ die opt geberchte Seir woonē/ op
tē wege des velts van Elath en̄ Ezeon Gaber/ ſo
keerdē wi ons/ en̄ gingē door den wech der Moa
bitē woeſtine. Doe ſprac die HERE tot mi/ ghi en
ſult dē Moabiten niet laſtich weſen/ noch niet ver
wecken tottē ſtrijde/ want ic en ſal v haer lant niet
geuē te beſittē/ Wāt ic hebt Ar/ Lots kinderē gege
uē te beſittē/ Die Emimerē hebbē hier voortijdē
daer in gewoont/ dat een groot/ veel/ ende hooch
volc was/ gelijc die Enakim/ men hieltſe ooc voor
C Rueſen/ gelijc als Enakim/ en̄ die Moabitē hieten
ſe ooc Emim/ Ooc ſo woondē hier voortijts in Se
ir/ die Hurītē/ en̄ Eſaus kinderē verdreuēſe/ ende
dedenſe te niete voor hē/ en̄ woondē in hair ſteden
gelijc Iſrael dede int lant zijnder beſittingē/ dat hē
die HERE gegeuen heeft.
En̄ ſtaet nv op/ en̄ gaet door die beke Sared/ en̄
wi trockē dair door. Die tijt die wi vā Kades Bar
nea trockē/ tot dz wi quamē door die beke Sared/
was. xxxviij. iaer/ tot dat alle die crijchſliedē wt dē
leger vergaen warē ſo hē die HERE geſworen had
Ooc was die hāt des HEREN tegē hē/ dz ſi ver
gaen ſouden wten leghere/ ende te niete worden.
En̄ als alle die crijchſliedē te niete warē/ en̄ ghe
ſtoruen waren onder dat volck/ ſprack die HE=
RE tot mi ſeggende/ Ghi ſullet heden trecken by
Ar/ door der Moabiten palen/ ende ghi ſult na te=
ghen die kinderen Ammon comen/ en weeſt haer
niet laſtich/ noch en beroertſe niet/ Wandt ic en ſal
v niet te beſitten geuen vanden lande der kinderē
Ammon/ want ick hebt Loths kinderen ghegheuen te beſittē. En̄ het is ooc geſchat voor der Rue
ſen lant/ en̄ daer hebbē hier voortijden ooc Rueſen
in gewoont/ en̄ die Ammoniten heetenſe Sāmeſu
mim/ dat was een groot volc/ veel en̄ hooch volck D
gelijc die kinderen Enakim/ en̄ die HERE verde
deſe voor haer aenſicht/ en̄ hy lietſe die ſelue ſteden
beſitten/ dat ſi in haer plaetſe woonē ſoudē/ gelijc
hi gedaē heeft met Eſaus kinderē/ die opt geberch
te Seir woonen als hi die Horiten voor hen te nie
te dede/ en̄ lietſe die ſtedē beſittē/ dz ſi in haer plaet
ſe woondē/ tot optē dach van heden/ En̄ die Caph
thorim/ trocken wt Caphthor/ en̄ verdreuē die A=
uim/ die te Hazerim woonden/ tot Gaſa toe/ ende
ſi woonden in hare plaetſe daer.
Staet op en̄ treet wt/ en̄ gaet ouer die beke Ar
non/ Siet ic hebbe Sihon dē coninc der Amoriten E
tot Heſbon in uwē handen ghegheuen/ met ſinen nu. xxi e
lande/ begint te beſitten/ en̄ verweet hē totten ſtrij
de/ Heden op deſen dach/ ſal ick beghinnen/ dat alle
volck dat onder den hemel is/ ſal v vreeſen/ en̄ ver
ſcrict worden/ dat als ſi van v hooren ſullenſe vree
ſen en̄ beanxt worden/ van uwer toecoemſte.
Doe ſant ic boden wter woeſtinē ooſtenwaert
tot Sihon dē coninc der Amoritē/ tot Heſbon mz
vreedſame woorden/ ende liet hem ſeggen/ Ic ſal
door v lant treckē/ en̄ lancs die ſtrate ſal ic gaen/ ic
en ſal noch ter rechter noch ter ſlincker hant afwij
kē/ Spiſe ſuldi mi om ghelt vercoopen dat ick ete/
en̄ water ſuldi mi om ghelt gheuen/ dat ic drincke/
Ic en ſal maer te voet henen door gaen/ ghelijc my
die kinderē Eſau gedaen hebben/ die te Seir woo
nen/ en̄ die Moabiten/ die te Ar woonē/ tot dat ic
come ouer den Iordaen/ int lant dat ons die HE
RE onſe God gheuen ſal.
Mer Sihon/ die coninck tot Heſbon/ en wou
de ons niet door laten treckē/ want die HERE v
Godt/ verherde ſinen moet/ en̄ verſtocte hem zijn F
herte/ om dat hi hem in uwen handen ſoude ghe
uen/ gelijc ghi nv ſiet/ En̄ die HERE ſprac tot mi/
Siet ic heb v begonſt te geuen voor v Sihon met
ſinē lāde/ begint te aenueerdē/ en̄ te beſittē zijn lant.
En̄ Sihō troc wt tegē ons met allē ſinē volcke
om te ſtridene te Iahza/ Mer die HERE onſe
God/ hi gaf hē voor ons/ dat wi hē met ſinē kinde
ren/ en̄ met alle ſinen volcke verſloegen.
Doen wonnen wi tot dier tijt/ alle ſine ſteden/ en̄
wi liedē deſtrueerdē alle die ſtedē/ beyde mānen en̄
wiuē/ en̄ kinderē/ en̄ en lietē niemāt ouer bliuē/ zon
der dat vee/ dat roofdē wi voor ons/ en̄ dē anderen
roof der ſtedē die wi wōnē vā Aroar aen/ die wele
ke optē oeuere vāder bekē Arnon leyt/ en̄ vā dier
ſtadt aen tot op die beke Gilead toe/ Daer en was

gheen stadt die haer voor ons beschutten konde/
Die HEERE onse God/gaf tons al voor ons/son=
der alleen dat lant der kinderen Ammon/ daer en
quaēdi niet/noch tot al dz aē die beke Jabor was/
noch tottē stedē optē geberchte/noch tot alle dat/
dat ons die HEERE ons God/ōs verbodē hadde.

Og die coninc van Basan wort verslaghē/die
landen worden inghenomen ende verdoruē/ van
Ruben/Gad/eñ den haluen stāme Manasse hier
aen dese side des Jordaens: Josua wort in Moy
ses plaetse gheoordineert. Dat.iij.Capittel.

A
Nu.xxi.g

Nde wy keerden ons/ende trocken
opten wech tot Basan/Ende Og de
coninck tot Basan/ trock wt ons te=
ghen met al sinen volcke/ om te strij=
den tot Edrei/Maer dye HEERE
sprack tot mi/en vreest hem met/want ic heb hem
ende alle zijn volck/met alle sinen lande/ in v hant
ghegheuen/ eñ ghi sult met hen doen/ ghelijc ghy
met Sihon dē Coninc der Amoritē gedaen hebt/
die te Hesbon sadt/Also ghaf ons die HEERE on
se God/ooc dē coninc Og tot Basan/in onsen hā
den/met alle sinen volcke/dat wi hem sloegen/tot
datter niet van hen ouer en bleef.

Doe wonnē wi tot dier tijt alle zijn stedē/ende
daer en was gheen stede/die wi hen niet en namē/
Tsestich steden/alle dat lantschap Argob/indē Co
ninckrijcke Og tot Basan/ Alle dese steden waren
vast/met hooghen mueren/poorten eñ greindelē/
B behaluen seer vele ander steden sonder muerē/ eñ
wi destrueerdense/ghelijck wi met Sihon den co=
ninc vā Hesbon deden/Alle sine stedē die verdoruē
wi/beyde mannen/wiuen/eñ kinderen/ Mer alle
dat vee eñ den roof der stedē/ roofdē wi voor ons

Also namē wi dat lant tot dier tijt/ wt der hant
van twee coninghē der Amoriten/op geen side vā
der Jordanen/vā die beke Arnon aen/tot aent ge
berchte Hermon/dat welcke die Sidonitē Sireō
heetē/Mer die Amoritē heeten hē Senir. Alle die
steden die op dat pleyn zijn/eñ tgeheele Gilead/eñ
dat gheheele Basan/tot Salcha toe/eñ Edrei/dye
steden des Coninckrijcs Og tot Basan/Wāt alleē
die coninc Og tot Basan noch ouerbleuē was vā
den Reusen/Siet/zijn yseren bedde al hier tot Ra=
bath/der kinderē Ammon/negē ellen lanc/eñ.iiij.
breet/nae eens mans ellenboghe.

Alsulcken lant namen wi in/ tot dier seluer tijt
van Aroar aen/die aen die beke Arnon leyt/Eñ ic
gaf dat half geberchte Gilead met sinen stedē den
Rubeniten/eñ dē Gadditē/maer dat ouerbliuēde
van Gilead/eñ alle dat gantse Basan des coninc=
rijcs Og/gaf ic den haluē gheslachte Manasse/dat
gantse lantschap Argob/ tot den gantsen Basan/
dat heet der Reusen lant/Jair Manasses soon be
sadt al dat lantschap Argob/tot aen die palē Ges
suri/eñ Maachati/eñ hi hiet Basan na sinen naē.
Hanoth Jair/tot optē dach vā hedē/Mer Machi=
er gaf ic Gilead/eñ dē Rubenitē eñ dē Gadditen/
gaf ic eē deel vā Gilead/tot aē die beke Arnō/mid
dē in die beke die daer die pale is/eñ totter bekē Ja
bock/die die pale is der kinderē Ammō/ende ooc
die veldē eñ den Jordaen/die die pale is/vā Cine
reth aen/tot aen die zee/ aenden velde te wetē/dye
soute zee aenden berch Pisga/teghent oosten.
C Ende ick gheboot v ooc ter seluer tijt/ende ic
sprac/die HEERE v God heeft v dit lant gegeuē
te besitten/Daeromme treet nv/ende bereyt voor
uwen broederen den kinderen van Israel/alle dat
strijdtbaer is sonder v wiuen/eñ v kinderen/ende
v vee(want ic weet dat ghi veel vees hebt)latet in
uwen steden blijuen/die ic v gegeuē hebbe/tot dat
de HEERE v God/v broederē ooc tot rustē brēgt
gelijc v/dat si dat lant ooc besittē/ dat hen die HE
RE v God gheuē sal/op gheen side vandē Jorda
ne/dat sult ghi wederkeeren tot uwer besittinghē
die ick v ghegheuen hebbe.

Eñ ick geboot Josua ter seluer tijt/ eñ ic sprac
Uwe ooghē hebben ghesien al wat dye HEERE v
God desen twee coninghē ghedaen heeft/ also sal D
die HEERE ooc allen coninckrijcken doen/daer ghi
heuen treet/eñ en vreestse niet/want dye HEERE
v God/strijt voor v.

Ende ick badt den HEERE ter seluer tijt/ en=
de ick sprack/ HEERE HEERE/ ghy hebt be=
gonst te thoonen uwen knecht/ v grote ende sterc
ke handt/Want waer isser een God/inden hemel
eñ inder aerdē/die v wercken ende v macht soude
connen nae ghedoen/laet mi gaen/ eñ besien dat
goede landt/op gheen side vanden Jordane/ ende
dat ghoede gheberchte/ende Libanum/ Maer die
HEERE was toornich op mi om uwē wille/eñ
hi en verhoorde mi niet/mer hi sprack tot mi/Het
is genoech/eñ en segt my daer niet meer af/ climt
opt hoochste vandē geberchte Pisga/ eñ heft v oo
ghen op teghen twesten/eñ teghē noorden/ eñ te
ghē tsuyden/eñ teghent oosten/ende besiet mettē
ooghē/wāt ghi en sult ouer dese Jordane niet gaē
Eñ ghebiet Josua/ende sterct hem/ende vermaect
hem/want hi sal ouer die Jordane gaen/ voor dat
volck/eñ hi sal hen dat lant wtdeylen/ dat ghi sien
sult. Aldus bleuen wi in dat dal/dat daer leyt tegē
dat huys Peor.

Als hi haer die goetheit Gods vertelt heeft/
vermaent hise totter onderhoudinge zijnder ge=
bodē/eñ datse die nimmermeer en soudē verghe=
ten/Die vij. steden der doorslagheren wordē vve
der gheoordineert. Dat.iiij.Capittel.

Nde nv hoort Israel/die seden ende
rechten die ic v leere/dat ghijse doen A
sult/op dat ghi leuē moecht/ eñ inco
men/ende dat lant besittē/ dat v dye
HEERE uwer vaderē God gheeft/
Ghi en sult daer niet toe doen/ tot dien dat ic v
gebiede/eñ ghi en sult daer ooc niet afdoē/ op dat B
ghi behouden moecht die geboden des HEERE
ws Gods/die ic v gebiede/Uwe oogē hebbē gesiē
wat die HEERE ghedaen heeft/ouer Baal Peor/
want alle die Baal Peor na wandelden/heeft dye
HEERE v God/onder v liedē verdaen/Mer ghy
die den HEERE uwē God aenhinct/ leeft noch al
le op dē dach van hedē/Siet/ic heb v geleert rech=
ten eñ seden/so mi die HEERE mijn God gebodē
heeft/dat ghi so doen soudt/indē lande daer ghy in
comen sult/dat ghijt besitten moecht.

Daerō behoudet nv eñ doetet/ wāt dz is v wijs
heyt eñ verstāt/voor allē volcke/ als si hoorē sullē C
alle dese seden/sullen si segghen. Och hoe wijse eñ
verstandighe lieden zijn dat/ ende een zeere wijs
volck/Want waer vintmē alsulcken machtighen
volck totten welcken dye Goden aldus nakende

zijn/also die HEERE onse God so dicwils als wy
hem aenroepen? Eñ waer vintmē alsulcken mach
tigen volck/dat alsulcke gherechtige zeden eñ rech
ten heeft ghelijck als dese wetten/die ic voor v leg
ghe/opten dach van heden?
Hier om bewaert v siele wel/dat ghi niet en v
geet die geschiedenissen/die dine oogen gesien heb
ben/eñ dat si wt uwer herten niet en ghaen/alle v
leuen lanc/Eñ ghi sultse vercondighen uwen kin
deren eñ kints kinderen/den dach doen ghi voor
den HEERE uwen Godt stont/aenden berch Ho-
reb/daer die HEERE tot mi sprack/Vergadert
mi dat volck/dat icse mijne woort laet hooren dat
welcke hem leeren sal/hoe si mi vreesen sullen/al-
le haer leuen lanc opter aerden/ende dat sijt haren
kinderen leeren.
Eñ ghi quaemt/eñ stont onder aenden berch/
Dien berch berude tot midden aenden hemel/ende
daer was duysternis/wolcken ende donckerheydt
Ende die HEERE sprack met v vanden midden
wten viere/ Ghi hoorde die stemme zijnder woor
den mer ghi en saghet gheen ghelijckenisse buyten
die stemme/Eñ hi vercondichde v zijn verbont/dz
hi v geboot te doē/te wetē/die.x.woorden ende hy
schreefse op twee steenen tafelen/Eñ die HEERE
geboot mi/in dier seluer tijt/dat ick v leeren soude
zedē eñ rechtē/dat ghi daer na doen soudt/indē lā-
de daer ghi in trecket/dat ghijt besitten moecht.
C Daerom bewaert nu v zielen wel/want ghi en
hebt gheen gelijckenisse gesien inden daghe/als die
HEERE met v sprac/van wten viere/opten berch
Horeb/op dat ghi dy seluē nz en bederft/ eñ maect
v eenich beeldt/dat eenen man ghelijc si/oft eenen
wiue/oft vee opter aerden/oft vogel onder den he
mel/oft ghewormpte opter aerden/oft visch inden
watere/onder der aerden/dat ghy oock v oogen
niet op en heft ten hemele/eñ aensiet die sonne/eñ
die mane/eñ sterrē/oft eenich heyr des hemels/eñ
wort verworpē/ende aenbidtse/eñ dientse/die ge
ne die die HEERE uwe God gheschapen heeft/
allen volcken onder alle hemelen tot dienste.
Ende die HEERE heeft v aengenomen/eñ wtē
yseren houen (te weten) wt Egipten ghelept/dat
ghi zijn erf volck sout zijn/ghelijct blijct in desen da
ghe. Eñ die HEERE wert toornich op mi/om ws
wercs wille/dat hi swoer/ic en soude ouer die Jor
dane niet gaen/noch in dat goede lant niet comen/
dat v die HEERE v God/tot eenen erfdeele geuen
sal/mer ic moet in dit lant steruen/eñ ic en sal ouer
D die Jordaen niet gaen/ghi sult daer ouer gaen/eñ
dat goede landt besitten.
Daerom wacht v/dat ghi des HEERE uwes
Godts verbont niet en vergheet/dat hi met v ghe
maect heeft/dat ghi gheen beelden en maect vā ee
nigen gelijckenissen/so die HEERE v Godt ghebo
den heeft/Want die HEERE v God/is een verslin
dende vier/ende een zeloersche God.
Als ghi kinderen crijcht/eñ kints kinderen/eñ
5.9 dat lant bewoont/eñ ghi v verderuet/eñ maect v
beelden vā eenigē maecsele/doende quaet voor dē
HEERE uwē God/dat ghi hē vtoornt/So roep
ic hedē ouer v tot getuygē/hemel eñ aerde/dat ghy
ter stont vergaē sult/vā dien lāde/daer ghi ingaet
ouer die Jordane/om te besitten/ Ghi en sult daer
niet langhe wesen/maer ghi sult verghaen/eñ die
HEERE sal v verstroyen/onder tvolck/eñ ghi sult
een ouerbliuēde cleyn volcxken zijn/onder die hey-
denen daer v die HEERE brengē sal/Aldaer suldy
den ghoden dienen die met menschen handen ghe
maect zijn/hout ende steē/die niet en sien/noch en
hooren/noch en eten/noch en riecken. E
Als ghi daer den HEERE uwen God sult soec
ken/so suldi hem vindē/ist dat ghi hem vā gantser
herten/eñ vā gantser zielē soect/Als ghi verdruct
sult worden/eñ alle dese dingen sullen v begrijpen/
inden laetsten daghen/suldi weder totten HEERE
uwen Godt comen/eñ zijnder stemmen ghehoor
saem wesen/Wandt dye HEERE v Godt/is een
barmhertich Godt/hy en sal v niet verlaten noch
verderuen/hi en sal oock niet vergeten des verbonts
dat hi uwen vaderen gedaen heeft/ende dat hi hen
gheswooren heeft.
Wāt vraecht na den voorleden tiden/die voor v
geweest zijn/van dien dage aen/doe God den men
sche opter aerden schiep/vandē eenen eynde des he
mels/totten anderen/oft sulcken grooten dinck
oyt geschiet is/oft des gelijc ghehoort si/dat eenich
volc Gods stemme gehoort heeft/wten viere spre
ken/so ghi gehoort hebt/eñ nochtās leeft dy/Ende
oft God heeft willen ingaen/dat hi hem een volc
soude nemē midden wt een volcke/door versoec
kinge/door teekenen/door wonderlijcke dinghen/
door strijdt/door een machtige hāt/eñ door eenen
wtghereckten arm/eñ door groote visioenen/so dye
HEERE v God dat al ghedaen heeft/in Egipten
voor dinen oogen.
Eñ ghi hebt dit gesien/om dat ghi wetē soudt
dat die HEERE een God is/eñ gheen ander meer
dan hi alleen/Vandē hemel heeft hi v zijn stemme
laten hoorē/dat hi v leerē soude/Eñ opter aerden
heeft hi v getoont zijn groote vier/eñ vā wten vier
hebdi zijn woort gehoort/om dat hi uwe vaderen F
lief gehadt heeft/eñ haer zaet na hen vercorē heeft
Eñ hi heeft v wt Egipten gelept/met sinē aensich
te/door een grote cracht/om dat hi verdriuen sou
de voor v een groot volc/eñ starcker dā ghi zijt/eñ
v daer in brengē/dat hi v haer lant geuē soude/tot
een erfdeel/soot opten dach van heden blijct.
Daerom suldi hedē weten/eñ in dine herte ouer
leggē/dat die HEERE een God is bouen inden he
mel/eñ onder opter aerdē/eñ geen ander meer/dat
ghi zijn geboden eñ zeden houdt/die ic v heden ghe
biede/dat v eñ uwē kinderē na v/wel gesciede/eñ
dat ghi langhe leuen moghet/in dat lant dat v die
HEERE v God gheuen sal.
Doen verscepde Moses drie stedē op geen side
der Jordanē/tegen der zonnen opganc/dat daer in
soudē vliedē/wie dat sinē naestē onuerhoets doot
slaet/eñ dat hi hē te voren geen viāt geweest en is
die sal in een vā dien stedē vliē/op dat hy leuendich
bliue/Die stadt Bezar/inder woestinen/int effen
lant/onder die Rubenitē gelegē/eñ Ramoth in Gi
lead/onder die Gadditen/eñ Golan in Basan/on
der die Manassiten ghelegben. G
Dit is die wet/die Mose voorgelept heeft dē kin
derē vā Israel/eñ dit zijn die getuygenissē/eñ zedē
eñ rechtē/die Moses dē kinderē van Israel seyde/
doē si wt Egiptē getrockē warē/op die ander sidē

vander Jordanen/in dat dal teghent huys Peor/
inde lande Sihon/des conincs vanden Amoritē/
die te Hesbon sadt/den welckē Moses eñ dye kin-
deren vā Israel sloegen/doen si wt Egipten ghe-
trocken warē/eñ besaten zijn landt/Eñ oock Og
des conincs tot Basans landt/ die twee coninghē
waren der Amoriten/ dye op dander side der Jor
danē waren/teghen der sonnen opganck/van A-
roar aen/welc aen den oeuer leyt van die beke Ar
nō/tot aē dē berge Ziō/eñ dat is Hermō/ eñ al dat
vlac velt op dandē side der Jordanē tegēt oostē tot
aē die zee indē vlackē velde/eñ aen dē berch Pisga/

Hi verhaelt haer weder die gheboden Gods/
En hi vermaent eñ beueelt haer die scherpelikē
te onderhouden. Dat.v.Capittel.

A Nde Moses riep alle Israel/ eñ sey-
de tot hen/ Israel hoort die sedenē
rechten/ die ic hedē voor uwē ooren
spreke/eñ leertse eñ onthoudtse/dat
ghi daer na doet/Die HEERE on
se God/heeft met ōs een verbont gemaect te Ho
reb/eñ hi en heeft dit verbont niet onsen vaderen
niet ghemaect/mer met ons/wi die hier hedē zijn/
eñ alle leuē/Hi heeft vā aenghesichte tot aensicht
met ons/wtē vier opten berghe ghesproken/ Jck
stont tot dier tijt tusschē dē HEERE eñ v/om v te
vootscappē des HEEREN woort/Wāt ghi vreeś-
Exo. de tvier/eñ ghi en gingt optē berch niet/eñ hi sprac
xxiij.a. Jck ben die HEERE v God/ die v wt Egip
Psalm. ten landt ghelept heeft/wten dienshuyse/ Ghi en
tachtēt. sult geen ander godē hebbē/voor mi/Ghi en sult v
geen beelden makē van eenigherhande maecsele/
noch dat bouē indē hemel/ oft onder opter aerdē/
eñ inden water onder der aerden is/ Ghi en sultse
niet aenbiddē/noch hen dienē/ wāt ic ben die HE
RE v God/een liefhebbēde zeloers God/die dye
Exod. misdaet der vaderen versoect/op die kinderen/ int
xxiiij.a. derde eñ vierde lit/dē genē die mi hatē/Eñ betoo-
Math. ne barmherticheyt/in veel duysende/ dē ghenē die
mi lief hebben/ende mijn gheboden houden.

B Ghi en sult dē naem ws HEEREN ws Gods
niet te vergeefs in uwē mont ghebruyckē/want die
HEERE en sal dē ghenē niet onschuldich houwē/
die sinen naem te vergheefs ghebruyct.

Dē Sabboth dach suldi behoudē/dz ghi hē hey-
licht/gelijc v die HEERE v God gebodē heeft/ses
dagē suldi arbeydē/eñ alle v werck doē/eñ tē.vij.
dage ist dē Sabboth/den HEERE uwē God/ ghy
en sult geē werc doē/noch v sone/noch dochter/v
knecht/v ioncwijf/uwen osse/uwē ezele/eñ alle v
vee/eñ die vreemdelinc die binnē dūwe poortē is/
op dat v knecht/eñ v maerte rustē gelijc ghi. Wāt
ghi sult gedachtich wesen/ dat ghi ooc een knecht
in Egipten lant waert/ eñ die HEERE v God/
heeft v vā daer gelept/met eē machtige hāt/eñ wt
gerecten arme/Daerom heeft di geboden die HE
Exod. RE v God/dat ghi den Sabboth houden sult.
xx.b. Ghi sult v vader eñ v moedr eeren/so v die HE
Mat. RE dijn God gebodē heeft/op dat ghi lange tijt le
xv.a. uen moecht opter aerdē/eñ dat v wel gescie indē
lande/dat die HEERE v God v gheuen sal.
ma.v.c Ghi en sult niet doot slaē/Ghi en sult geen o-
Roma. uerspel doē/ghi en sult niet stelē/Ghi en sult geen
xiij.b. valsch getuygenis geuē teghē uwē naestē/Ghi en

sult ws naesten wijf niet begheeren/ Ghy en sult
ws naesten huys niet begeerē/acker/knecht/ionc
wijf/osse/ezel/oft yet dat hi heeft.

Dat zijn die woordē die die HEERE sprac/tot u C
wer gantser gemeyntē/opten berch vā wtē viere
der wolckē eñ donckerheit/met eender groter stē
men/Eñ hi en dede daer niet meer toe/eñ hi screef
se op twee steenen tafelen/eñ hi gafse mi.

Doe ghi die stēme vā wter duysternissen hoor
det/eñ sacht dē berch met vier bernē/ quaēdy tot
mi/eñ alle die ouerste vā uwē gheslachte/eñ Ou-
ders/eñ spraect/ Siet wi hebbē gesien dē HEERE
ōsen God/eñ zijn heerlicheit eñ grootheyt/ eñ wy
hebbē zijn stēme vā wtē viere gehoort/ hedē hebbē
wi gesiē dat God mettē mēscē spreect/eñ si bliuen
leuēde/eñ nv/waerō sullē wi steruē/ eñ dat grote
vier ōs vblindē? Ist dz wi des HEEREN ōs Gods
stēme meer hoorē/so moeten wi steruē. Wāt wat
is alle vleesch/datter soude mogē hoorē die stēme
des leuendigen Gods/vā wtē viere sprekē/ so wy
gehoort hebbē eñ leuendich bliuē? Gaet ghy daer
toe/eñ hoort alle wat die HEERE onse God seyt/
eñ segghet ons/Al wat die HEERE ōse God met
v spreken sal/dat willen wi hooren eñ doen.

Als die HEERE die stēme uwer woordē hoor-
de/die ghi met mi spraect/sprac hi tot mi/ Jck heb D
gehoort die stēme van desen volcs woorden/ die si
met v gesproken hebben/Het is al goet wat si ge-
sprokē hebbē/Och oft si alsulckē hert haddē/dat si
mi vreesdē/eñ dz si mijn gebodē hieldē haer leuē lāc
op dz hē wel gescieden mochte/eñ harē kinderen ee
wichlic. Daerō gaet eñ segt hē/gaet thuys in v tētē/
Eñ ghi sult hier voor mi staē/eñ ic sal v seggē/ alle
die ghebodē/zedē/eñ rechtē/ die ghi hen leere sult/
dat si daer na doē/indē lāde dz ic hē geuē sal te besit
tē. Daerō so onthout dat ghi dat doet/ so v
die HEERE v God gebodē heeft/eñ en wijct niet/
noch ter rechter noch ter slincker/mer wandelt al-
leen in die wegē die v die HEERE v God ghebodē
heeft/op dz ghi leuē moecht/eñ v wel gescíede/eñ
lange leuē moecht/int lant dat ghi besitten sult.

Hier vertelt hi haer Gods insettingē/statutē/
eñ Ceremoniē/Eñ vermaēt haer die te onderhou-
den/eñ harē kinderē die ooc te leeren. Capit.vi

It zijn die zedē eñ rechtē/die die HE-
RE v God gebodē heeft/dz ghise lee A
rē eñ doē sout/in dat lant daer ghi he
nē treet/om dz te besittē/Dat ghi dē
HEERE uwē God vreest eñ hout al
le zijn zedē eñ gebodē/die ic v ghebiede/ghi eñ uwe
kinderē/eñ ws kints kinderē/al dijn leefdage/op dat
ghi lāge leuē moecht. Israel ghi sult hoorē eñ hou
dē/dat ghijt doet/dz v wel gescíede/ eñ zeer vmeer
dert woort/so die HEERE uwer vaderē God/v ge Matt
sprokē heeft/eē lant daer melc eñ honich in vloeyt xxij.d.
Hoort Israel/die HEERE ōse God is eē eenich Mar.
HEERE/eñ ghi sult dē HEERE uwē God liefheb xij.c.
bē/vā gātser hertē/vā gātser sielē/na al v vmogē/ Lu.x.b.
Eñ dese woordē die ic v hedē gebiede/suldi ter her
tē nemē/eñ ghi sultse uwē kiderē vtellē eñ daer af B
sprekē als ghi in v huys sit/of optē wege gaet/ als
ghi slapē gaet/oft als ghi op staet/eñ ghi sultse bin
dē/tot eenē teekē op v hāt/eñ sullē v een ghedene
teekē zijn voor uwē oogē/eñ ghi sultse op die post/

ten van uwen huysen schriuē ende aen die poorte.
Als die HEERE v God/ v in dit lant brenghen
sal/ dat hi geswoorē heeft uwen vaderen/ Abraham
Isaac/ eñ Iacob/ v te geuen/ grote eñ goede steden
die ghi niet gemaect en hebt/ eñ huysen vol vā allē
C goedē/ die ghi nz geuult en hebt/ eñ gegrauen fon
teynē/ die ghi niet gegrauē en hebt/ eñ wijngaerden
eñ olijfgaerdē/ die ghi niet geplant en hebt/ eñ dat
ghi eedt/ eñ sadt wort/ So wachtet v/ dat ghi niet
en vergeet des HEEREN/ die v wt Egipten lant/
wt dē dienstachtigen huyse geleyt heeft/ Maer ghi
sult dē HEERE uwē God vreesen/ eñ hē alleen die
nē/ Eñ bi sinē naē sweerē/ eñ ghi en sult geen andē
godē na volgē/ der heydenē die om v zijn/ want die
HEERE v God/ is een starc zeluers Godt/ inden
middē vā v/ dat dē torē des HEEREN uws Godts
op v niet en vergrāme/ eñ v verdoe vander aerden
rci. Ghi en sult dē HEERE uwē God niet tempte
ren/ gelijc ghi hē tempteerdet te Massa/ Mer ghy
sult die geboden uws HEEREN uws Gods houdē
eñ zijn getuygenissen/ eñ zijn zeden die hi geboden
heeft/ eñ dat ghi dat doet/ dat recht eñ goet is/ voor
dē ogē des HEEREN/ op dz v wel geschien mach
eñ incomē/ eñ besittē tgoede lant/ dat die HEERE
geswoorē heeft uwē vaderē/ dat hi alle v vianden v
iagē soude/ voor v/ so die HEERE gesproken heeft
Als v kint hedē oft morgē vragē sal/ eñ seggen
D Wat willen dese getuygenissen/ zeden/ eñ rechten
die v die HEERE onse God geboden heeft. Dā sul
di uwē sonē seggē/ Wi waren Pharaos knechten
in Egipten/ eñ die HEERE leyde ons wt Egipten
met een machtige hant/ Eñ die HEERE dede gro
te eñ quade teeckenen/ eñ wondē ouer Egipten/ eñ
Pharaom/ eñ alle sinē huyse voor onse ogē/ eñ hy
leyde ons van daer/ om dat hi ons leydē soude/ eñ
ons dat lant geuen/ dat hi onsen vaderē gesworen
hadde/ eñ die HEERE heeft ons gebodē/ dat wi
na alle dese sedē doē soudē/ eñ dat wi den HEERE
onsen God vreesen soudē/ om dat ons wel gescien
soude/ alle onse leuē lāc/ gelijct heden schijnt/ eñ het
sal ons tot gerechticheyt gedijen voor den HEERE
onsen God/ eñ die HEERE onse God sal ons ghe
nadich wesen/ behoudē wi/ eñ doē wi/ alle dese ge
boden/ so hi ons geboden heeft.

Als si int lant comen so en sullen si geen vrient-
schappe/ noch ghemeenschappe met dien volcke
houdē/ Maer si sullense wt roedē/ Ende van hair
niet verschricken. Dat.vij. Capittel.

A Als die HEERE/ v God/ v brengē sal
in dat lant daer ghi in comen sult/ om
dat te besitten/ ende wt wortelt veel
volcs voor v die Hethiten. Girgositē
Amoritē/ Cananitē/ Pherefiten He
uitē/ eñ die Iebusiten/ seuenderley volc/ die groter
eñ starcker zijn dan ghi/ Eñ alse die HEERE v
God/ voor v leuert/ dat ghijse slaet/ soo suldijse te
niete doē/ eñ geen verbont met hē maken/ noch hē
geen gouste bewoonen/ ghi en sult met hen ghéen
vrientscap makē/ ghi en sult niet geuen uwe doch
teren haren sonen/ eñ haere dochteren en suldi niet
nemen uwen sonen: Wandt si souden uwe sonen
verleyden/ dat si mi niet volghen en souden/ maer
dat si anderen goden dienen souden/ Ende dan sou
de des HEEREN toren vergrammen op v/ eñ
hi soude v te niete doen.

Maer aldus suldi met hē doē/ hare outarē sul
di om werpē/ eñ haer calomnē breken/ hare bosch
kens suldi afhoudē/ eñ hare godekēs metten viere
verbernē/ Wāt ghi zijt een heilich volc dē HEERE
uwen God/ die HEERE uwe Godt/ heeft v verco B
sen dat ghi sout zijn/ zijn eyghen volc/ wt allen volc Corin.
ken/ dat opter aerdē is/ Die HEERE en heeft daer xxiij
om geenen lust tot v gehadt/ om dat ghi allen volc
ke te bouē gingt indē getale/ Want ghi zijt die min
ste onder allen volcke/ Maer daerom/ om dat hi v
lief gehadt heeft/ eñ om dat hi sinē eedt houden sou
de/ die hi uwen vaderen gheswooren heeft/ ende hy
heeft v wt gheleyt met een machtighe handt/ ende
hi heeft v verlost vandē dienshuyse/ wt Pharaos
des coninxs van Egipten hant.
Eñ ghi sult nv wetē/ dz die HEERE uwe God
een Godt is/ eñ een ghetrouwe Godt/ die dat ver
bont/ eñ die barmherticheyt houdt/ den genen dye
hem lief hebben/ ende zijn ghebeden houden/ int
duysende lidt/ ende hi betaelt den ghenen dye hem
haten/ voor sine aengesicht/ Also dat hijse te nieute
doet/ eñ hy en laet dat nyet/ hy en betaelt den voor
sinen aensicht/ den genen die hem haten/ Daerom
onthoudt die geboden/ die zeden/ eñ rechten/ dye ic
v heden ghebiede/ dat ghi daer na doen sout. C
Eñ als ghi dese rechtē hoort/ eñ ghijse hout/ eñ
daer na doet/ so sal die HEERE v God ooc hou
dē dat verbont/ eñ die barmherticheyt/ die hi uwē
vaderē gesworen heeft/ eñ hi sal v lief hebben/ eñ
ghebenedien/ ende vermenichfuldighen/ Ende hy
sal die vrucht uws lichaēs gebenediē/ eñ de vrucht
uws lants/ v graē/ uwē most/ eñ olye/ uwer koeyen Exodi.
vruchten/ ende uwer schapen vruchten/ inden lan xxiij.
de/ dat hi gesworen heeft/ uwen vaderen/ di te ghe
uen/ Gebenedijt suldi wesen bouē alle volc/ Vā v
liedē en sal niemāt onvruchtbaer wesen/ noch ooc
v vee/ Die HEERE sal van v nemē/ alle crancheyt
eñ hi en sal geen vanden quaden siecten der Egip
tenaren op v leggen/ die ghi ghesien hebt/ eñ allen D
den ghenen/ die v haten/ sal hijse toe seynden.
Ghi sult alle volc verslinden/ dat die HEERE
uwe God/ v geuē sal/ ghi en sultse nz sparen/ noch
harē godē dienē/ want dat soude v eenen stric zijn/
Ist dz ghi in uwer herten segt/ dit volc is meerder
dan ic ben/ hoe sal icse mogē verdrijuē/ so en vreest
hē niet/ Mer gedenct wat die HEERE uwe God
Pharao/ eñ alle dē Egiptenarē gedaē heeft/ door
grote versoeckingē/ die ghi met uwen ogē gesien
hebt/ eñ door teekenē/ eñ door wonderē/ door een
machtige hant/ eñ wtghestrecten arm/ daer mede
dat uwe HEERE uwe God/ v wt leyde/ Alsoe sal
die HEERE v God/ ooc allē volcke doē/ die ghy
vreest Eñ die HEERE v God sal onder hen hor
selē seyndē/ tot dat si vergaen/ al watter ouer blijft/
eñ dz hē voor v verberght/ En laet v voor hē nz grou
welen/ Wandt die HEERE uwe God is onder v/
die grote eñ vreeschelijcke God/ Hi die HEERE
uwe God/ sal dese liedē wtwortelē voor v/ die een E
na dē anderē/ Ghi en contse niet al te niete gedoen
tsamē haestelijc/ op dat die dierē des velts niet ver
menichfuldicht en worden tegen v/ Die HEERE
uwe Godt/ salse voor v leueren/ eñ ghi sultse met
grotē slagē vslaē tot dz si geheel vgaē Eñ hi sal ha
rē coninc in uwe hādē leuerē/ eñ ghi sult harē naē

te niete doen/ van onder den hemel/ nyemāt en sal v mogē wederstaen tot dat ghijse verdoruē hebt.

Die beelden van haeren goden suldy met viere verbernen/ Ende ghi en sult niet begheeren dat siluer oft gout/ dat daer aen is/ noch aenueerden/ op dat ghi daer aen niet en misdoet/ Want dat is den HEERE uwen God/ een grouwelijc dinc/ daer om en suldy dat grouwelijck dinck/ in v huys niet brengen/ op dat ghi niet verbannet en wort/ gelijc dat selue is/ Mer ghi sult dat schouwē/ ende v sal daer af grouwelen/ want het is verbannen.

Hi vermaentse datse die gebodē Gods niet en souden vergeten/ Mer gedachtich souden zijn aller weldaden Gods/ eñ der moeytē/ die sy geledē hebben/ eñ hoe God haer daer af verlost hadde hi prijst tlant daer sy in comen souden. Capit.viij

A Alle die geboden/ die ic v heden gebiede/ suldi outhouden/ dat ghi daer nae doet/ op dz ghi leuē moecht/ eñ vmenichfuldicht wort/ eñ comen mueght in dat lant/ eñ besittē dat/ dz die HERE uwen vaderen gesworen heeft/ Eñ weest gedachtich alle des weechs/ daer die HEERE uwe God/ v door gelept heeft/ dese veertich iaren lanc/ in die woestine/ op dat hy v verootmoedigē soude eñ proeuē soude/ om dattet blijcken soude watter in uwer herten ware/ oft ghi zijn gebodē houden sout oft niet/ Hi verootmoedichde v/ ende hy liet v honger hebben/ eñ hi spijsde v met Man/ dat ghy/ noch uwe vaderen niet en kendet/ op dat hy v dat soude kenlic maken.

Dat die mensche niet by den broode alleene en leeft/ Maer bi al/ dat wt des HEEREN mondt gaet/ dat cleet dat ghi droecht/ en verouderde niet Ende v voeten en hebben niet geswollen geweest dese veertich iaer.

B So ouerlegt in uwer hertē/ dat dye HEERE v God/ v gheleert heeft/ ghelijc een man sinē soon leert/ so hout nv die ghebodē ws HEEREN ws Gods/ dat ghi in zijn wegen wandelt/ eñ hē vreest Want die HEERE v God/ leyt v in een goet lant/ in een lant daer bekē/ diepten/ eñ fonteynē in zijn/ die aen die bergen/ eñ indē leeghen velde vloeyen/ Een lant/ daer terwe/ gerste/ wijngaert/ vijchboomē/ eñ granaet appelē in zijn/ Een lant daer olijfboomen eñ honich wast/ Een lant daer ghy broot sonder gebrec eten sult/ daer oec niet en gebreect/ Een lant daer die steenē yser zijn/ daer ghy metael wten berghen houwet/ Eñ als ghi ghetē sult hebben eñ veruult zijt/ Looft dan den HEERE uwen God/ voor tgoede lant/ dat hi v ghegeuen heeft.

Daerom so wacht v nv/ dat ghi uwen HEE-
C RE uwē God niet en vergeet/ so dat ghi zijn ghebodē/ eñ zijn seden/ eñ rechten/ die ick v heden ghebiede/ niet en versuymt/ op dat/ als ghi ghetē hebt eñ veruult zijt/ eñ schoō huysen gemaect hebt / eñ daer in woont/ eñ uwe runderen/ eñ v scapē/ eñ siluer eñ gout/ eñ al dat ghi hebt/ vermenichfuldicht wort/ dat dan uwe hert hē niet en verheffe/ eñ dat ghi dā vergetet den HEERE uwē God/ dye v wt Egiptē lant gelept heeft/ wtē dienst huyse/ eñ dye v ghelept heeft door dese groote veruaerlijcke woestine/ daer slangen die vier spouden/ eñ scorpioenē in waren/ eñ daert seer dorre / eñ gheen water en was/ eñ hi liet v water wten herdē steenē comen/ eñ hi spijsde v met Man/ in die woestijne/ dwelc v vaders niet en kenden/ om dat hi v soude verootmoedighē/ eñ proeuē/ eñ dat hi v daer na weldoen soude/ Ghi mocht anders seghen in uwer herten/ mijn cracht/ eñ die sterckheyt vā mijnē handen/ hebben mi dit goet ghegheuen.

Maer ghi sult gedachtich wesen ws HEEREN D
ws Gods/ Wāt hi ist/ die v cracht geeft om yet te doen/ om dat hi dat soude volbrengen/ dat hi uwē vaderen gesworen heeft/ ghelijc heden blijct.

Maer ist dat ghi uwen HEERE uwen God vergheten/ eñ ander goden na volcht/ eñ hē dient/ eñ aenbidt/ so voorsegghe ick v heden/ dat ghi vergaen sult/ Ghelijck die Heydenen/ die die HEERE verdoet voor uwen aensichte/ so suldi oec vergaē/ om dat ghi ongehoorsaē zijt der stemmē des HEREN ws Gods.

Hi waerscoutse/ dat zi it al der ghenadē Gods ende niet haerder cracht toe schrijuen souden/ Want van haren vveghen haddē sy veel bet verdient/ datse God alle te samē hadde latē vergaē

Dat.ix.Capittel.

Hoort Israel/ Ghi sult hedē ouer die Iordaen gaen/ Om te besitten veel volcs/ die groter eñ starcker zijn dan A
ghi/ groote steden/ bemuert tot indē hemel/ een groot lanc volck/ die kinderen Enakim/ die ghi bespiet hebt/ van den welcken ghi oec ghehoort hebt/ Wie can Enak wederstaen/ Daerom suldi heden weten dat die HEERE v God voor v henen gaet/ een verslindende vier/ hi salse verdoen/ ende hy salse onderworpen voor v henen/ eñ hy salse verdriuen/ eñ te niete doen terstont/ so die HEERE v ghesept heeft.

Alse v HEERE v God / voor v wtghestooten heeft/ dā en suldi niet segghen in uwer herten/ Dye HEERE heeft mi hier gelept/ dat ic dat landt innemē soude om mijnder rechtueerdicheyts wille/ eñ die HEERE heeft dese heydenē toch voor v vdieuen/ om hare ongodlicheden wille / Want ghy en comt hier niet in haer landt/ om dat te besitten om uwer gherechticheits wille/ eñ ō v oprechtich hert wille/ Maer die HEERE verdrijft dese heydenen/ om haer ongodlichedē wille/ om dat hi dat woort voldoen soude/ Dat hi gesworen heeft uwen vaderen Abraham/ Isaac/ ende Jacob.

Hierom suldi weten/ dat die HEERE v God B
v niet en geeft dit lant te besittē/ om uwer gerechticheits wille/ aenghesien dat ghi een hertnechich volc zijt/ Gedenct/ eñ en vergetes niet/ hoe ghy vertoornde den HEERE uwen God / in dye woestijne/ Van dien daghe aen/ doen ghy wt Egipten landt troct/ tot dat ghi ghecomen zijt in dese stede/ hebdi ongehoorsaē geweest den HEERE/ want in Horeb vertoornde ghi den HEERE alsoo / dat hi van gramschap v verdoen wilde/ doen ick opten berch ghegaen was / om die steenen tafelen te ontfaen/ die tafelen des verbonts / dye die HEERE met v maecte/ eñ ic.xl.dagen eñ.xl.nachten opten berch bleef / ende gheen broot en adt/ eñ geen water en dranck/ ende die HEERE mi die twee steenen tafelen ghaf/ met den vingher Gods beschreuen/ daer alle die woordē in waren alsoose die HERE/ tot v van wten viere opten berch gesproken hadde/ inden daghe der vergaderinghen.

A Ende na die.xl.daghen ende.xl.nachten/ ghaf
xvij mi die HEERE/ die twee steenen tafelen des ver
bonts/ eñ hi sprac tot mi/ staet op gaet haestelijc van
hier/ want v volc/ dat ghi wt Egipten geleypt hebt/
is verdoruē/ Si zijn haestelic afgetredē vanden we
ge/ die ghi hen gebodē hebt/ eñ si hebbē hen een ge
goten beelde ghemaect/ Eñ die HEERE sprac tot
mi/ Ick sie/ dat dit volck/ een hartneckich volck is/
laet mi/ dat icse verderue/ eñ haren naem wt doe
van onder den hemel/ Ic sal v ouer een grooter eñ
starcker volc stellen/ dan dit is.
Eñ als ic mi keerde/ eñ vandē berch ghinc/ die
met vier bernde/ hebbende die twee tafelen des v-
bondts in beyde mijn handen/ doen sach ick/ eñ siet
doen hadde ghi v aenden HEERE uwen Godt be
sondicht dat ghi een gegoten calf hadt ghemaeckt
eñ ghi waert haestelijc vanden wege getreden/ die
v die HEERE gebodē had/ Doē vatte ic beyde die
tafelen/ eñ ic worpse wt beyde mijnen handen/ eñ
ic bracse voor uwe ooghen/ eñ ic viel voor dē HE
RE/ gelijc ic in die eerste.xl.dagē eñ.xl.nachten de
de/ Eñ ick en adt geen broot/ eñ ic en dranc gheen
water/ om alle uwer sonden wille/ die ghi ghedaen
hadt/ doē ghi alsulcken quaet dedet voor den HE-
RE/ om hē te vertoornen Want ic vreesde voor den
toren eñ gramschap/ daer mede dat die HEERE
op v vertoornt was/ so dat hi v verderuen woude
Mer die HEERE verhoorde mi ooc die reyse
D Eñ die HEERE was ooc seer toornich op Aa-
ron/ soe dat hi hem ooc verderuen woude/ mer ick
badt oock voor Aaron in dien seluen tijdt/ Maer
uwe sonde dat is/ dz calf dat ghi gemaect hadt/ dat
nam ic/ ende verbrandet met viere/ eñ ic sloecht in
stucken/ ic maelet/ tot dat stof wert/ eñ ick worp
dat stof in die beke die vanden berge vloeyt.
Eñ ghi vertoornde den HEERE tot Thabe-
ra/ eñ tot Massa/ bi dē Lustgrauē/ doē hi v wt Ka
des Barnea sant/ eñ sprac/ treet opwaerts/ eñ ont
fanct dat lāt/ dat ic v gegeuē hebbe. Eñ ghi waert
ongehoorsaē des HEERĒ mont ws Godts/ eñ
ghi en gheloofdet aen hē niet/ noch ghi en verhoor
det zijn stemme niet/ Wāt ghi zijt dē HEERE onge
hoorsaē geweest/ also lāge als ic v kēde gekēt heb.
Doen viel ick voor den HEERE veertich dagen
eñ veertich nachtē die ic daer lach/ Want die HE
RE seyde/ hi woude v verderuen/ Mer ic badt dē
HEERE/ eñ ic sprac. HEERE HEERE/ en verderft
niet uwe volck/ uwe erfdeel/ dat welcke ghi door
uwe groote cracht verlost hebt/ ende met eē mach
tige hant wt Egipten geleypt hebt.
Weest doch gedachtich ws knechts/ Abraham
Isaac/ eñ Jacob/ Eñ en aensiet niet die hardicheit
eñ die ongodlicheyt/ eñ die sonde van desen volcke
dat dat lāt daer ghi ons wtgeleypt hebt/ nyet en seg
ghe/ die HEERE en condese niet gebrengen in dat
lant/ daer hi hē af geseypt hadde/ eñ daerom heeft hi
se wtgeleypt/ om dat hi op hen gram was/ dat hijse
doodē soude in die woestine/ want si zijn uwe volck
eñ uwe erfdeel/ dat welcke ghi met uwer grooter
crachtē/ eñ mz uwē wtgereectē arm wtgeleypt hebt.

Hi gaet voort/ ende vertelt van haerder groo
ter misdaet/ Eñ waer henen dat si van Beroth
ghetoghen zijn.

Dat.x.Capittel.

In dien tijdē sprac die HEERE tot mi
Verhouwet twee steenen tafelē/ ghe
lijc die eerste warē/ eñ coemt tot my/ A
optē berch/ eñ maect eē houtē arcke/ ex.xxxiiij
eñ ic sal op die tafelē scriuen die woor
den/ die op die eerste waren/ die ghi gebroken hebt
eñ ghi sultse in die arcke leggē/ Also maecte ic een
arcke vā vuerē houte/ eñ ic hieu twee steenen tafe
lē/ gelijc die eerste warē/ eñ ghinc opten berch/ heb
bende die twee steenen tafelen in mijn handen.
Doen screef hy op die tafelen/ ghelijc dat eerste
ghescrift was/ die thien woorden/ die die HEERE
tot v gesproken hadde/ van wten viere optē berch B
doen dat volck verghadert was/ ende die HEERE nu.xxi
gafse mi/ Ende ic keerde mi/ ende ic ghinc vanden
berghe/ ende ic leyde die twee steenē tafelen in die
arcke/ die ick ghemaect hadde/ dat die daer zijn sou
den/ so mi die HEERE geboden hadde.
Eñ die kinderē van Israhel reysdē vā Beroth
eñ Bne Jaka/ tot Mozera/ aldaer sterf Aaron/ eñ
hi is aldaer begrauē/ Eñ zijn soon Eleazar werdt
in zijn stede priester/ Van daer trocken si tot Gud
god/ Van Gudgod tot Jathbath/ dat een lant is/
daer beken zijn/ In dien seluen tijden affscheyde die
HEERE wt dat gheslachte Leui/ om die arcke des
verbonts des HEEREN te dragen/ eñ om te staen
voor den HEERE/ om hem te dienen/ eñ om sinen
naem te louē/ tot op desen dach/ Daerom en sullē
die Leuiten/ gheen deel noch erue met haren broe C
deren hebben/ Want die HEERE is haer erue/ soe
die HEERE uwe God/ dat hē geseyt heeft.
Eñ ic stont optēn berch gelijc te vorē/ veertich
dagē eñ veertich nachtē/ Eñ de HEERE verhoorde
mi ooc die reyse/ eñ hi en woude v niet verderuen
Ende hi sprac tot mi/ staet op/ ende gaet henē/ dat
ghi voor den volcke henē treet/ dat si daer inne co
men/ eñ dat lant besitten/ dat ic haren vaderen ghe
swooren hebbe/ hen te gheuen.
☞ Eñ nv Israel/ Wat heyscht die HEERE
uwe God van v/ Niet/ dan dat ghi dē HEERE
uwen God vreest/ dat ghi in alle zijn wegen wan-
delt/ ende hem liefhebt/ ende dient den HEERE
uwen God van gantser herten/ ende van gantser
sielen/ ende dat ghi die geboden des HEERĒ/ eñ
zijn seden hout/ die ic v heden gebiede/ op dattet v D
wel gae/ Siet/ hemel/ eñ alder hemelen hemel/ eñ
eerde/ eñ al datter in is/ dat is des HEERĒ ws
Gods. Nochtans heeft hi alleen tot uwē vaderen
lust gehadt/ ende hi heeftse lief gehadt/ eñ hy heeft
haer saet wtuercoren/ nae hen/ v bouen allē volck
ghelijct heden blijct.
☞ Hier om besnidet uwer herten sloskens/
ende en weest niet meer hertneckich/ wāt die HE
RE v God/ is een God alder goden/ Ende heere
bouen alle heren/ een groot God/ Machtich ende
veruaerlijc/ Die gheenen persoon wt en neempt/
Noch gheen giften en neempt/ Ende hi doet recht
den weesen ende den weduwen/ ende hi heeft dye Ge.xxi
vreemdelinghen lief/ Gheuende hen spijse/ eñ clee
deren. Daeromme soo suldi ooc die vreemdelin-
ghen lief hebben/ want ghi hebt ooc vreemdelin
ghen in Egipten lant gheweest.
☞ Den HEERE uwē God suldy vreesen/ eñ
hem alleen suldy dienen/ hē suldi aenhanghē/ eñ bi

sinen naē swerrē / Hi is uwe lof eñ uwe God / dye hi v alsulcke grote eñ veruaerlijcke dingen / gedaē heeft / die welcke uwe ooghen gesien hebbē / Uwe vaderen reysden af in Egipten / in tseuentich sielē / Maer nv heeft v die HEERE uwe God vmenich fuldicht / ghelijc als die sterren des hemels.

Uyt die menichte der weldaden Gods / die sy ontfanghen hebben / ende wt dye oueruloedighe duechden des lants / dat si ontfanghen sullen / soo verweckt hijse te onderhoudē die geboden Gods.

Capittel.xi.

A Daeromme suldy den HEERE uwen God liefhebbē / eñ houdē zijn seden / zijn rechtē / eñ gebodē / alle v leuē lāc / eñ bekent hedē / dat welcke uwe kinderē heden niet en wetē / noch gesien en hebbē te weten / die onderwijsinge des HEEREN ws Gods / zijn grote / eñ oor zijn machtige hant / eñ wtgerectē arm / eñ zijn teekenē eñ werckē die hi gedaē heeft onder dē Egiptenarē / aen Pharao dē coninc vā Egiptē / eñ aen alle zijn lant / Eñ wat hi aen der Egiptenaren macht gedaen heeft / aen hare rossen eñ wagenē doen hi dat water des roode zees ouer hen bracht / doē si v na iaechdē / eñ die HEERE verdedese tot op desen dach / Eñ wat hi v gedaē heeft / in die woestine / tot dat ghi in dese plaetse gecomē zijt / Wat hi Dathan eñ Abirō ghedaē heeft / Eliabs kinderē / die Rubens soon was / hoe dat die aerde harē mont ontdede / eñ verslōtse met harē gesin eñ tentē / eñ met alle harē goeden / die si hadden midden onder al Jsrael.

Uwe ooghen hebben die groote wercken des HEEREN gesien / die hi gedaen heeft / daerom sul-
Nu.xvi. di alle die geboden houdē / die ic v hedē gebiede / op
d B dat ghi gesterct wert in te comen / eñ dat lant in te nemē / daer ghi henē reyst / dat daer ghi henē gaet om dat te besittē / eñ om dat ghi lange leuē mucht in dat lant dat die HEERE / uwen vaderen gesworen heeft hen te gheuen / ende haren sade / een lant daer melck ende honich in vloeyt.

Wāt dat lāt daer ghi henē gaet / om dat te besitten / en is niet gelijc Egipten lant / daer ghi wt ghetrocken zijt / daer als ghi uwe saet saeyde / soo moeste ghijt vochtich maken / om te beuerschen / gelijc eenē koolhof / Mer het heeft berghē eñ veldē / dye die waterē des hemels vanden reghē vochtighen / dat welcke die HEERE uwe God altijt voorsiet / eñ zijn oogen zijn altijt daer op / vanden beghinne des iaers / tot aen dat eynde.

Jst dat ghi mijn gebodē hoort / die ic v hedē ghebiede / also dat ghi dē HEERE uwē God lief hebt / eñ hē dient / wt al uwer herten / eñ wt alder uwer sielē / so sal ic in uwen lande reghē geuē / tot zijnder tijt / vroech eñ spade / dat ghi v graē in moecht doē uwē most eñ olie / eñ ic sal uwē vee gras gheuē opten velde / dat ghi eten mucht / eñ versaedt wordē

Maer wacht v / dat uwe herte niet bedrogē en worde / eñ also af wijcke / eñ diene ander godē / Eñ aenbiddense / eñ dat dan den toren des HEEREN / op v come / eñ sluyte dā dē hemel toe / datter geenē reghē en come / eñ dat die aerde haer groeysel nyet
C en gheue / eñ dat ghi dā oock haest vergaet vanden goeden lande / dat die HEERE v ghegheuen heeft.

Daeromme neemt nv dese woorden ter herten / eñ in uwe siele / eñ bintse / tot eenen teecken in uwe hant / dat si een gedincteekē zijn voor uwē ooghen / eñ leertse uwē kinderē / dat ghi daer af spreken sult als ghi in uwe huys sidt / ofte als ghi opten weghe gaet / als ghi gaet nedō ligghē / oft op staet / eñ scrijftse aen die posten van uwen huyse / eñ aen uwe poorten / op dat ghi / eñ uwe kinderē lange moecht leuē in dat lant / dat die HEERE uwē vaderen ghesworen heeft / hen te geuen / also lange als dye daghen vanden hemel / opter aerden zijn sullen.

Want ist dat ghi dese geboen alle hout / Die ic v ghebiede / Daer na doende / uwen HEERE uwen God liefhebbende / eñ wandelt in alle sine weghē / ende hem aenhangt / so sal die HEERE al dit volck voor v henen verdriuē / dat ghi besitten sult groter eñ starcker volc / dan ghi zijt / Alle plaetsen die dye solen van uwen voeten sullen tredē / die sulen v zijn van die woestijne aen / ende oor vanden berch Libanus / vādē watere Phrat / tot aē die wterste zee / sullen uwe palen zijn / Eñ niemant en sal v moghē wederstaen / Uwe vreese / eñ uwen angst / sal die HEERE laten comen / ouer alle landen / daer ghy inne reyst / So hi v ghesept heeft.

Siet / ic stelle heden voor uwe ooghen ghebenedijnghe / eñ vermaledijnghe / Die gebenedijnge / ist
dat ghi gehoorsaem zijt / den ghebodē des HEE D
REN ws Gods / die welcke ick v heden ghebiede / Die vermaledijnge / ist dat ghi niet en zijt ghehoorsaem den geboden des HEEREN ws Gods / ende ist dat ghi wijct vandē wege die ic v hedē gebiede / ende ander goden na wandelt / die ghi niet en kent.

Als die HEERE v God / v bringt in dat landt daer ghi in comen sult / om dat te besitten / dā suldy die ghebenedijnge stellen opten berch Grisim / ende die vermaledijnghe opten berch Ebal / die welcke zijn op dander side vander Jordanen / inden weghe totten westenwaerts / inder Cananiten landt / die op tvlack velt tegen Ghilgal ouer woonen / by dat bosch More / Want ghi sult ouer die Jordaen gaen / om in te gaen / eñ dat landt te besitten / dat v die HEERE v God gegeuen heeft / dat ghijt besittē ende bewoonen soudt / Daeromme wacht nv / dat ghi doet na alle die rechten ende sedē / die ic v hedē voorlegghe.

Hi scrijft haer weder voort die insettinghē des HEREN. Dat.xij. Capittel

 Dit zijn die seden ende rechtē / die ghy houdē sult / also dat ghi daer nae doet A
int landt dat die HEERE uwer vaderen God / v ghegheuē heeft om te be- Ex.xx.
sitten / alsoo langhe als ghy opter aerden leeft / Worpt omme alle die plaetsen / daer dye heydenen (die ghi besitten sult) haeren goden ghedient hebben / het si op hooghe berghen / op houelkens / oft onder groene boomen / ende breect hare outaren af / breect hare calomnen in stucken / ende verbrant met vier hare bosschē / ende doet af hare afgoden / eñ verdrijft haer namen vā diē plaetsen.

Ghi en sult den HEERE uwen God also nyet doen / Mer in die plaetse / dye v die HEERE v God kiesen sal / wt allen uwen geslachten / dat hi sinē name aldaer sal laten woonen / daer suldi na vraghen ende comen daer / ende uwen brantoffer / ende uwe ander offer / eñ uwe thienden / eñ uwer handen hef offer / eñ v ghelofsten / eñ v vrywilligē offerē / eñ die

eerst geboren van uwe runderen / eñ schapen daer
brengen / ende ghi sullet aldaer voor den HEERE
uwen God eten / ende vrolijc zijn / van alle dat ghy
eñ v huisgesin voor handen hebt / daer v die HEE
RE uwe God in ghebenedijt heeft.
☞ Ghi en sult niet doē dat wi heden hier doen
een yegelic dat hē goet dunct / want ghi en zijt tot
hier toe / noch niet totter rusten gecomen / noch tot
ten erfdeele / dat v die HERE v God gheuen sal.
Ghi sult ouer den Jordaen gaen / ende int lant
woonen / dat v die HERE uwe Godt wt deylen
sal / eñ hi sal v laten rusten / van alle uwe omliggen
de vianden / eñ ghi sult vrolic woonen.
Als die HERE uwe God / een plaetse kiesen
B sal / dat sinen naē aldaer woonen sal / so suldi aldaer
brengen dat ic v gebiede / uwē brãtoffer / uwe andē
offer / uwe thienden / dat hefoffer vã uwē handen
eñ alle uwe vrij gelooften / die ghi den HERE ge-
loouen sult / eñ ghi sult vrolijc wesen voor den HE
RE uwē God / ghi eñ uwe sonen / eñ uwe dochter
eñ uwe knecht / eñ v ioncwijf / eñ dye Leuiten / dye
daer binnen uwer poorten zijn / Want sien hebben
gheen erfdeele met v lieden.
Wacht v / dat ghi niet en offert uwē brantoffer
in alle plaetzē die ghi siet / Mer alleene / in die plaet
se / die die HERE verkiest / yewaerts onder uwen
geslachten / aldair suldi uwen brantoffer offerē / eñ
doē al dat ic v gebiede / Nochtãs moecht ghi vlees
offeren / eñ eten binnen alle uwe poortē / nae uwer
sielen lust / na dat die ghebenedijnge is / die die HE
RE uwe God / v Ghegeuē heeft / beyde / reyne eñ
onreyne / mogent eten / als van een hint / oft hert /
sonder dat bloet alleene / dat en suldi niet eten / mer
ghi sullet opter aerden ghieten als water.
C Maer ghi en muecht niet eten in uwer poortē
vādē thiendē vã uwen grane / vã uwē moste / noch
vã uwē olie / noch vandē eerstgeborē vã uwen run
derē / vã uwe scapē / oft van eenige gelooftc die ghi
gelooft hebt / oft vã uwē vrijwilligē offer / of vādē
hefoffer uwer handē / mer alleē voor dē HERE
uwen Godt / suldijt laten etē / in die plaetse die die
HERE uwe Godt verkiest / Ghi / eñ v soon / eñ v
dochter / v knecht / v ioncwijf / eñ die Leuijt die bin-
nē uwer poortē is / eñ ghi sult vrolijc zijn voor den
HERE uwen Godt / vã allē dat ghi voor handen
neemt / Eñ wacht v / dat ghi die Leuitē niet en ver
laet / also lange / als ghi opter aerden leeft
Als die HERE uwe God v palē vbreyden sal
so hi v gesprokē heeft / eñ ghi dã seggē sult / Ic wil
vleesce eten / als uwe siele lust heeft om vleesch tee
tē / dã eet vleesch / na alle uwer sielē lust Mer is die
stadt verre vã v / die die HERE dijn God gecosen
heeft / om dz hi sinē naē aldaer latē soude / so offert
vã uwē runderē / oft scapē / die die HERE v gege
uē heeft so hi v gebodē heeft / eñ etet in uwer poor
tē na alle uwer sielē lust / alsomē een hint of hert
eet / muechdijt etē / beyde reyne oft onreyne mogēt
euē wel eten / alleen onthout / dat ghi dat bloet niet
en eedt.
D Wãt dat bloet is der sielen / Daer omme en sul
di die siele niet eten mettē vleesce / Mer ghi sullet
opter aerden gieten ghelijc water / eñ ghi en sultet
daerom niet eten / op dat v wel gheschie / eñ uwen
kinderen nae v / Als ghi ghedaen hebt / dat recht is
voor den HERE.
Eñ als ghi yet heylicht dz v toe behoort / of ghe
loouet / so suldi dat nemen / eñ brengen in die stede /
die de HEERE vercorē heeft / eñ uwe brantoffer
mettē vleesce eñ tbloet optē outaer des HEERē
ws Gods doē / Dat bloet van uwen offer suldi gie
ten opten outaer des HEERē ws Gods / eñ etē
dz vleesch / Siet toe / eñ hoort alle dese woordē / die
ic v gebiede / op dat v / eñ uwen kinderen na v / wel
gae / eewelijc / als ghi dat gedaen hebt / dat recht eñ
behagelic is / voor den HERE uwen God.
Als die HEEE uwe Godt / voor v wech ver-
stroeyt die heydenē daer ghi toe gaet om te besittē
eñ als ghijse besidt / eñ in haren lande woont / Soo
wacht v dan / dat ghi niet indē stric en valt na hen /
na diē dat si verdreuē zijn voor v / eñ dat ghi niet en
vraget na hare godē / seggende / ghelijc dat volc ha
re goden gedient heeft / also wil ic ooc doen. Ghi en
sult uwen HERE uwen God / desgelijc niet doē /
Wãt si hebbē haren goden gedaen / dat welcke dē
HEERE een grouwelicheit is / eñ dat welcke hy
haet / Want si hebben ooc hare sonen ende dochte
ren / metten viere verbrant haren goden.
Al wat ic v gebiede / dat suldi alleen houden / en
de daer na doē. ☞ Ghi en sult daer niet toe doen /
noch daer niet af doen.

¶ Hoemen die valsche propheten kennē eñ straf
fen sal. Dat.xiij. Capittel

Als een propheet / oft droomer onder A
v liedē op staē sal / eñ gheuē v een tee
kē oft wonder / eñ dat teekē oft won
der volcht / daer hi af geseyt heeft / eñ
seyt hi / laet ons andere goden na vol
ghen / die welcke ghi niet en kent / ende hen dienē.
So en suldi dã alsulckē propheets / oft droomers
woorden niet hooren.
Wãt die HERE uwe God proeft v / om dz hē
kennelic wesen soude / oft ghi hē vã gantser herten
eñ vã gantser sielen lief hebt / Den HERE uwen
God suldi na volgē / eñ hē vreesen / eñ zijn gebodē
houdē / eñ zijn stemme voorē / eñ hē dienē / eñ hē aēhā
ghē / Mer die propheet / oft droomer / salmē doodē B
om dat hi gesprokē heeft / van af te keerē vanden
HERE uwen God / die v wt Egiptē lant geleyt
heeft / eñ di vandē dienstuyse verlost heuet / eñ om
dat hi v wten wege stooten wilt / die v die HERE
uwe God gebodē heeft / dat ghi daer inne wande-
len sout / op dat ghi diē boosen / van v lieden doet.
Als uwe broeder ws vaders soon / ofte uwer
moeders soon / oft uwe soō / oft dochter / ofte uwe
wijf / die in uwē arme leyt / oft uwe vriēt / die met
v is als uwe siele / v radē sal / heymelijc / eñ segghen
Laet ons ghaen / eñ dienen andere goden / dien ghy
niet en kent / noch v vaderen / die onder v lieden zijn
rontsom ofte nae bi v zijn / ofte verre / van aen dat C
eē eynde der werelt tottē anderē / so en cōsenteert
hen niet / noch en verhoort hen niet / uwe ooghe en
sal hem niet sparen / noch en ontfermt hem niet /
dat ghi hem bedeckt / Maer ghi sult hem dooden /
v hant sal die eerste op hem zijn / om hem te dooden
ende daer nae der ghemeynten handt / men sal hem
doodt steenen / Wandt hy woude v trecken van
den HEERE uwen Godt / dye v wt Egip-
ten Landt / vanden dienst huyse ghelepdt heeft /

op dat alle Israel hore/ en vreese/ en niet meer al=
sulcke quaet/ voor en neme onder v lieden.
Als ghi van eenige stadt hoort/ die v die HEE
RE v God gegeuen heeft/ om daer in te woonē/
datmen seyde/ Daer zijn Belials kinderen wt ghe
gaē onder v liedē/ en si hebbē die borgers vā haer
der stadt verleyt/ segghende/ Laet ons gaen/ ende
dienen anderē goden/ die ghi niet en kent/ dan sul
di welsuecken en verheyschē/ en vraghen/ en alsoo
D comen/ en beuinden die waerheit/ dat sekerlijc/ al
so is dat dese grouwelicheyt ondẽ v liedē ghescihiet
is/ dan suldi die borgers van dier seluer stadt slaē/
met die scherpte des sweerts/ en ghi sultse te niete
doen/ met al dat daer in is/ ende haer vee ooc met
die scherpte des sweerts/. En al haren roof/ suldy
vergaderen midden op die strate/ en metten viere
verbernē/ beyde/ die stadt/ en alle haren roof/ deen
metten anderen den HEERE uwen God/ alsoo
datse eewelic op eenē hoop ligghe/ en nemmermeer
gesticht en worde/ En vā dier vermaledijtheit/ en
sal niet aen uwe hant hangen/ op dat die HERE
vander gramschap zijns toorens gekeert worde/ ge
uēde v barmherticheit/ en dat hi uwer ontferme/
en dat hi v vermeerdere/ also hi dat uwen vaderē
gheswoorē heeft/ om dat ghi gehoort hebt des HE
REN ws Gods stēme/ houdende alle sine ghebo
den/ die ic v hedē gebiede/ doende alle dat recht is/
voor des HEREN ws Gods ooghen.
Aenghesien dat si een heylich/ reyn volc beho
ren te zijn/ Daeromme en sullē si haer na der hey
denen ghebruyc niet teekenen noch veronreyni=
ghen.

Dat.xiiij.Capittel.

A Ghi zijt ws HEEREN ws Goods
Leuit. xi a. kinderen/ En en snijdet v niet/ noch
en maect v niet calu/ tusschen uwen
oogen/ op eenē doodē/ Wāt ghi zijt
een heylich volck den HERE uwen
God/ En die HERE heeft v vercorē/ dat ghi zijn
sonderlinge volc zijn sout/ wt allen volcke dat op=
ter aerden is.
Ghi en sult niet eten dat onsuyuer is/ Ende dit
zijn die dieren die ghi eten sult/ Osschen/ Schapen
Gheyten/ Herten/ Hinden/ Gemse/ Steenbock/
Brossche/ Eenhoornen/ ende den Elant/ Ende al
le vee dat ghecloouē clauwē heeft/ en dat irrict/ dat
suldi eten/ En dat en suldi niet eten dat irrickt/ en
zijn clauwē niet en deylt/ Den Kemel/ dē Hase/ en
die Conijnkens/ die daer irryken/ en dye clauwen
doch niet en deylen/ die sullē v onreyn wesen/ Dat
Swijn al deylet die clauwē wel/ ende doch niet en
irrict/ daerom salt v onreyn wesen/ van haren vlee
sche en suldi niet eten/ ende hare doode vleesch en
suldi niet raken.
B Dit ist dat ghi etē sult vā alle dat int water is/
Al dat vlimmen en schelferē heeft/ dat suldi eten/.
Maer al dat gheen vlimmen noch schelferē en he=
uet/ dat en suldi niet eten/ want het is v onsuyuer
Alle suyuer voglē eet/ Dit zijnse daer ghi geen
van dien af eten en sult/ den Arent/ dē Hauic/ dat
Waterhoen/ den Dueckelaer/ dē Ghier/ dē Wou
we/ en wat van zijnder aert is/ en alle Rauen/ met
haerder aert/ dē Struys/ dē Nachtwle/ den Koec
koeck/ dē Sperwaert/ met zijnder aert/ dat Wilkē
dē Grātvogel oft Roosdom/ dē Odeuaer die Vle
dermuys/ dē Swaē/ die Exter/ den Reygher/ den
Roetaert met zijnder aert/ die Hoppe/ en die Swa
leme/ En alle die voghelen die cruypē/ die sullen v
onreyn zijn/ en ghi en sultse niet eten/ Dat reyne ge
uoghelte suldi eten.
En al dat ghestoruē is/ en suldi niet etē/ dē vreē
delinge/ die binnē uwer poortē is/ dien muecht dijt
geuē/ dat hijt ete/ oft vercoopet eenē vreemden.
Want ghi zijt een heylich volc den HEERE C
uwen God/ ghi en sult dat bocken niet koocken
die wijle/ dattet noch zijn moeder suyckt.
Ghi sult alle iaer dat thiende vā uwē incomen.
dē sade afscheydē/ dat welc vā uwen ackere coēt/
en ghi sultet eten voor dē HERE uwen God/ in
die plaetse die hi vercorē heeft/ dat sinē naē aldaer
woonē soude/ te weten/ vandē thiendē van uwen
grane/ vā uwē most/ vā v olye/ en die eerste ghebo
rē vā uwē runderē/ en vā uwē scapen/ op dat ghy
moecht leeren vreesen den HEERE uwen God D
alle v leuen lanck.
Mer als v die wech te vele is/ dat ghijt nyet al
wech en cont gedragē/ en die stede te verre/ die de
HERE uwe God gekosen heeft/ om dz daer sinē
naem zijn soude (Wāt die HERE uwe God v ghe
benedijt heeft) so suldijt te gelde makē/ en nemen
dat gelt in uwe hant/ en gaen in die plaetse/ die die
HERE uwe God vercorē heeft/ en ghi sult het gelt
geuē om dat gene/ dat v siele lust heeft/ het si/ om
runderē/ scapē/ wijn starckē dranc/ ofte ō dat gene dz
uwe siele wenscet en etet aldaer voor dē HERE
uwē God/ en weest vrolic/ ghi en v huis/ en die Le
uijt die binnen uwer poortē is/ Ghi en sult hē niet
verlatē/ wāt hi en heeft geen deel noch erue met v
Indē derdē iare/ suldi verscheydē/ alle die thien
de/ vā alle dat v incoēt/ in diē seluē iare/ en ghi sul
tet latē in uwer poortē/ en die Leuijt sal comē/ die
met v geen deel noch erue en heeft/ en die vreēde=
linc/ en die weezē/ en die weduwē/ die binnē uwer
poortē zijn/ en si sullent eten/ en versaeyt worden/
op dat die HERE v God/ v gebenedije/ in alle u=
we wercken van uwen handen die ghi doet.
Vanden seuenden iare/ ghelijck Leuitici.xxv.
ghesey is. Ende hoemen hem teghen den armen
ende die eyghene liefde hebben sal.

Dat.xv.Capittel

Indē seuendē iare/ suldi een Vrijiaer A
makē/ In deser manierē sal dat Vrij
iaer geschien/ So wie vā zijnder hāt
sinen naesten yet gebrocht heeft/ dye
en sal dat niet eysschē/ vā sinē naestē
oft van sinen broeder/ want het heet dat Vrijiaer
dē HERE/ Vā eenē vreemdē muecht dijt eysschē/
mer den ghenē die v broeder is/ suldijt onder latē.
Daer en sal geensins eenige arme onder v zijn/
Want die HERE sal v ghebenedien inden lande/
dat die HERE v God v geuē sal/ tot eender eruē
te besittē/ ist nochtans dat ghi des HEREN ws
Gods stemme hoort/ en hout alle dese gebodē/ die
ick v heden ghebiede/ daer nae doende/ Want dye
HERE v God/ sal v ghebenedijen/ so hy ghesyt
heeft/ soo suldy dan vele volcken leenen/ ende ghy
en sult van niemandē ontleenen/ ghi sult ouer veel
volcs heerschappie hebben/ ende ouer v en sal nye
mant heerscappie hebben.

Als eenich van uwē broederē/arm is/in eenich
vanden stedē van uwen lande/dz die HEERE v
God v geuē sal/dā en suldi v hert niet verherden/
noch v hant niet toe houdē/tegē uwen armē broe
dere/Mer ghi sultse hē opē doē/eñ leenē hē na dat
hi gebreect heeft/Wacht v dat in uwe herte niet en
si een Belials loosheyt ofte listicheyt/die dair spreect
Dat seuende iaer/dat vrij iaer naect/ende dat ghy
uwen armen broeder onvriendelijck aensiet/hem
niet geuende/soe sal hi dan ouer v totten HERE
roepen/eñ so suldi sonde hebben/Maer ghi sult hē
geuē/eñ en latent uwer herten niet verdrietē/dat
ghi hē geeft/Wāt om dies wille sal v die HERE
uwe God seegenē/in alle uwe wercken/ende wat
ghi aenueert/Het sullen altijt arme wesen indē lā
de/daerom gebiede ic v/eñ segge/dat ghi uwe hāt
op doen sult uwen broederen/dye verdruct ende
arm zijn in uwen lande.

Als hem v broeder eē Hebreeusch ofte een He
breuinne v vercoopt/so sal hi die ses iaer dienen/in
dē seuēdē iare suldi hē vri los latē gaē/Eñ als ghi
hē vrij los geeft/so en suldi hē dā niet ydel van v la
tē gaē/Mer ghi sult hē geuē vā uwē scapen/vā u-
wē dorschvloer/vā uwer wijnpersen/geuēde van
dat gene/dat die HEERE uwe God gebenedijt
heeft Eñ gedenct ooc dat ghi in Egipten lant een
knecht waert/eñ die HEERE uwe God heeft v
verlost/daer om gebiede ic v dit heden.

Mer ist dat hi seit/Ic en wil niet van v trecken
wāt ick heb v eñ v huys lief(eñ want hi wel bi v is)
so neemt eenē priē/eñ boort hē door zijn oore/aen
die duere/eñ laet hem eewelijc v knecht zijn/Met
uwē ionewiue suldi oock also doen/Eñ en latet v
niet swaer duncken/dat ghi hē vrij los geeft/want
hi heeft v als een dubbel dachwercker ses iaren ge
dient/alsoe sal die HERE uwe God v seeghenen
in allen wat ghi doet

Alle eerstgeborē/die onder uwe runderē ende
schapen geboren worden/dat welcke een manne-
ken is/dat suldi den HERE uwen God heyligen
Ghi en sult niet ploegen met die eerstgeboren van
uwen ossen/eñ ghi en sult niet scheerē die eerstelin
ghen van uwen schapen/voor den HERE uwen
Godt suldise iaerlicx eten/in die stede/die die HE
RE verkiest/ghi ende v huys.

Mer heuet eē gebreec/dattet hinct/oft blint is/
of anders eenich quaet ghebreec so en suldijt niet of
feren den HERE uwen Godt/mer binnen uwer
poorten suldijt eten/of ghy suyuer of onsuyuer zijt
ghelijc een hert oft hint/Alleene dat bloet en sul-
di niet eten/mer ghietet opter aerden als water

Van die Paesch feest/Pinxtfeest/eñ Loouer-
tenten/Dye rechters behooren rechtelick te von
nissen. Dat.xvi.Capittel

Houdt die maendt Abib/op dat ghy
Pascen makē moecht met dē HE
RE uwen God/Want in die maent
Abib heeft v die HERE uwe God/
wt Egipten geleyt inder nacht/Eñ
ghi sult dē HERE uwē God tot een Passah offe-
rē runderē/eñ scapen/in die stede/die die HERE
verkiesen sal/om dat sinē naē al daer woone/Ghy
en sult geen gheheeft broot eten op die feeste/seuen
dagen suldi ongeheeft broot uwer armoeden eten
wāt met haestē sidi wt Egiptē lant getrocken/op
dat ghi gedachtich wesen moecht/alle v leuen lāc/
des daechs ws wtgāncs wt Egiptē/eñ dat geheef
de en sal niet gesiē worden seuē dagen in alle uwe
palē/eñ ooc en sal vanden vleesche/dat sauonts in
den eersten daghe gheoffert is/ouer nacht niet blij
uen/tot des morghens.

Ghi en moecht Passah niet offerē in eenige vā B
uwē poortē/die de HERE v God v gegeuē heeft
sonder alleē in die stede/die die HERE v God ver
corē heeft dat sinē naem daer woonen soude/daer
suldi dat Passah offeren/des auonts/als die zonne
onder ghegaen is/tot dier tijt als ghi wt Egipten
troect/eñ ghi sultet coken eñ eten in die stede/dye de
HERE v God vercorē heeft/eñ daer nae keerē des
morgēs/eñ gaē weder tot uwer tentē/Ses dagen
lanc suldi ongeheeft broot eten/eñ indē seuēdē da
ge/ist die vergaderinge eñ tsamenbrēginge des HE
REN ws Gods/dan en suldi gheen werc doen

Seuē weken suldi tellen eñ beginnen te tellen/
alsmen begint metter sikelē in dat saet/eñ ghi sult
houdē die feesten der weken den HEERE uwen
Gode offerende een vrijwillich offer vā uwē han
den na dien dat die HERE v Godt v ghebenedijt
heeft/eñ ghi sult vrolijc zijn voor God uwen HE
RE/ghi eñ v soon/eñ v dochter/v knecht/v ionc-
wijf/ende die Leuijt die binnē uwer poortē is/die
vreēdelinc/die weesen eñ weduwē/die onder v zijn
in die stede/die die HERE v God vercoren heeft/
dat sinen naem daer woone/Eñ ghedenct dat ghy
een knecht in Egipten zijt geweest/ende hout/eñ
doet na dese zeden.

Ghi sult die feestē der Loouertentē seuē dagen
houden/als ghi vergadert hebt die vruchten dijns C
dorschvloers/eñ der wijnpersen/eñ ghi sult vrolic
zijn op die feeste/ghi eñ v soon/v dochter/v knecht
v ioncwijf/die Leuijt/die vreēdelinc/die weese/die
weduwe/die binnē uwer poortē zijn/Seuen dagē
suldi dē HERE uwē God die feeste houdē in die
stede/die die HERE vercorē heeft/want die HE
RE v God/sal v gebenedien in alle dat gewe dat v
incomēde is/eñ in alle uwe wercken vā uwen han
den/Daer om suldi vrolic zijn.

Driemael des iaers sal al dat manlic is/onder v
voor dē HERE uwen God openbaren/in die ste
de/die hi vercorē heeft/Op die feeste der ongeheef
der broodē/op der wekē feeste Eñ op der louertē
tē/Eñ niemāt en sal ydel voor dē HERE openba-
rē/Eē yegelic/na die gaue vā zijnd hāt/na der ghe
benedijnge/die die HERE v God di gegeuen heeft

Hier worden sommige insettinghen verhaelt/
Eñ den coninck wat hi doen sal/wort hier bescre-
uen. Dat.xvij.Capittel.

Ghi sult rechters ende officiers in allē A
uwe poortē stellē/die die HERE v ex.xxiij
God v geuē sal onder uwe gheslach ende
ten dat si dat volc rechtē/met rech- xxxiiij.
tē vōnissen/ghi en sult dat recht niet
buyghen/ende ghi en sult oock gheenen persoon
kennen/noch ghiften nemen/Wāt die ghiftē ver
blindē die ooghen der wijsen/ende verleyden dye
rechte saken/Dat ghene dat recht is/dat suldi vol
ghē/op dat ghi leuen eñ besitten moecht/dat lant
dat v die HERE v God gheuen sal.

Ghi en sult noch bosschen noch boomen plan-
ten/ bi den outare des HEEREN ws Gods/ dē
welcken ghi v maect. Ghi en sult v gheen calom-
nē op rechtē/ die welcke die HEERE v God haet/
Ghi en sult dē HEERE uwē God geen ossche/
oft scapē offeren dat eenighe sinette heeft/ oft yet
quaets aen hem heeft. Wāt het is grouwelijc/ dē
HEERE uwen God.

Als onder v/ in eenich vander poortē/ die v die
HEERE v God gheuen sal/ beuondē wort eenich
man ofte wijf/ die daer quaet doet voor die ooghē
des HEEREN ws Gods/ ouertredende zijn ver-
bont/ eñ gaet/ eñ dient anderen goden/ eñ aenbidt
se/ het si die sonne oft mane/ ofte eenich heyr des he
mels/ dat ic niet gheboden en hebbe / Eñ wordet
v gheboodtscapt/ eñ hoordijt/ so suldy wel daer nae
vragē/ Eñ als ghi sekerlijc beuint/ dz het waer is
dat alsulcken grouwelicheyt in Israel geschiet is/
dā suldi den seluen man/ oft dat selue wijf wt ley-
den/ die alsulken quaet ghedaen hebben/ tot uwer
poortē/ eñ ghi sult se doot steenē/ Inden mont vā
twee oft drie ghetuygē sal die steruē/ dye die doot
B waert is/ Maer in eens ghetuygenis mont/ en sal
Macha. hi niet steruē/ Die hant der ghetuygē sal die eerste
xvij.d. zijn/ om hem te doodē/ eñ daer na/ al des volcx hāt
Jo.viij.c dat ghi den quaden van v doet.

Als een sake voor dat recht v te swaer zijn sal/
tusschē bloet eñ bloet/ tusschē hantieringe eñ hantie
ringe/ tusschē plage eñ plaghe/ eñ so wat twistighe
sakē zijn binnē uwer poortē/ so suldi dan opstaen/
eñ op treckē totter stadt/ die de HEERE v God v
corē heeft/ eñ comē eñ vragē den priesterē/ eñ Le-
uitē/ eñ dē rechtere/ die tot dier tijt zijn sal/ comen
eñ vragē/ eñ die sullē v dat vonnisse seggē/ eñ ghy
sult na dien doen/ dat si v seggen sullē in die stede/
die die HEERE vercorē heeft/ eñ ghi sultet houdē
ende doen na alle dat si v leerē sullen/ Nae die wet
die si v leerē/ eñ na dat rechte dat si v seggen/ suldi
v houdē/ noch ghi en sult daer niet af wijckē/ noch
ter rechter noch ter slincker.

C Ende oft yemant vermetentlick doet/ niet wil
lende onderdanich wesen dē priester/ die aldaer aē
des HEEREN ws Gods ābacht staet/ oft dē rech
tere/ die sal steruen/ eñ ghi sult den quadē wt Isra
el doen/ dat al tvolc hoore/ eñ vreese/ eñ niet meer
vermetentlic en si.

Als ghi in dat lant comen sult/ dat dye HEERE
v God/ v gheuen sal/ ende besittet eñ bewoonet/
ende segdi. Ic wil eenen coninc ouer mi settē/ ge-
lijc alle dat volc heeft/ dat om mi leyt/ so suldy dan
hem tot eenen coninck ouer v setten/ den welcken
die HEERE v God verkiesen sal/ Ghy sult eenen
van uwen broederē tot eenen coninc ouer v settē/
Ghi en moecht geenē vreemdē/ die v broeder niet
D en is/ tot eenen coninc ouer v setten/ Hi en sal niet
veel rossen houdē/ eñ hi en sal dat volc niet weder
in Egiptē leyden/ om die menichte der rossen wil
le/ Wāt die HEERE heeft v geseyt/ dat ghy voort
niet weder in Egipten door desen wech comen en
sult/ Hi en sal ooc niet veel wijuen nemen/ dat zijn
hert niet afgekeert en worde/ Ende hy en sal oock
niet veel siluers noch gouts vergaderen.

Eñ als hi sitten sal opten stoel zijns coninckrijcs
Dese tweede wet sal hi vanden priesteren dē Leui
ten nemen/ eñ in eenē boec latē scriuen/ eñ dat sal E
hi bi hē hebben/ ende hy sal daer in lesen zijn leuen
lanc/ op dat hi mach leeren vreesen den HEERE si
nen God/ eñ houdē alle die woordē vā deser wet/
eñ dese seden/ dat hi daer na doe/ Hi en sal zijn her
te niet verheffen ouer zijn broeders/ eñ hi en sal niet
wijcken vandē gebodē/ noch ter rechter noch ter
slincker op dat zijn dagen lanc wesen mogē in zijn
coninckrijc/ hi eñ zijnder kinderen in Israel.

Vanden deel ende erffenisse der Leuitē/ ende
toecomenden prophete / dye den volcke beloof
wort/ Ende datmen die valsche propheten onder
kennen sal.

Capittel.xviij

Die priesteren/ ende die Leuiten/ ende Nu
alle die vā dat geslachte Leui zijn/ die xviij
en sullen geen deel noch erue hebbē
met Israel/ Ende den offer des HE
REN/ ende zijn erfdeele sullē si etē/
Daerom en sullen si gheen erue onder haer broe-
deren hebben/ om dat die HEERE haer erue is/
so hi hen gheseyt heeft / Dit sal der priesterē recht
zijn vanden volcke/ vandē ghenen die daer offerē
het si osse/ oft scaep/ datmen die priester gheue die
schouder/ beyde die wanghen/ ende die borst/ ende
die eerstelinghen/ van uwen coren/ van uwen mo
ste/ van uwer olyen/ ende die eerstelinghen vā dye
bescheeringhe van uwen schapen/ Want die HE
RE v God heeft hem wtuercorē wt alle uwē ge
slachten/ dat hi staen soude inden dienst/ inden naē G
des HEEREN/ hi eñ zijn sonen haer leuen lanc.

Als een Leuijt comt wt een van uwen poortē/
oft elders wt Israel/ daer hi een gast is/ eñ coemt
hi na die begeerte vā zijnder sielen in die stede/ dye
die HEERE vercorē heeft/ om te dienen indē naē
des HEEREN zijns Gods/ Ghelijc alle zijn broe
derē die Leuitē/ die aldaer voor den HEERE staē/
die sal ooc ghelijc deel te eten hebben/ behaluē dat
hi heeft/ van zijns vaders vercocht goet.

Als hi in dat landt coemt/ dat die HEERE v
God v gheuen sal/ so en suldi niet leeren doen/ die
grouwelicheden vā desen volcke/ dat onder v niet
beuondē en worde/ die gene die sinē soon oft doch
ter door dat vier laet gaē/ oft eenich prophetcerde
re/ oft eenē dachverkiesere/ oft die op dat vogelen
ghesanc acht/ oft eenē toouenaer/ oft eenē besweer
der/ oft waerseggere/ oft een teeken bedieder/ oft
die den dooden vraghen.

Wāt so wie dat doet/ die selue is eenē grouwel
den HEERE/ eñ om alsulcke grouwels wille/ ver
drijftse die HEERE v God/ voor v wech/ Mer ghi
sult sonder ghebrec wesen/ metten HEERE uwen
God/ Want dat volc dat ghi besittē sult/ hoorē die
dachverkiesers eñ die propheteerders/ Maer ghi
en sult v niet alsoo stellen / teghen den HEERE
uwen God.

Eenen propheet/ ghelijck mi/ sal die HEERE
v God v verweckē/ vā v lieden eñ vā uwen broe-
deren/ dien suldi hoorē ghelijc ghi den HEERE C
uwen God gebeden hebt/ tot Horeb/ inden dage
der vergaderingen/ eñ ghi spraect/ Ic en sal voort
meer niet hoorē die stemme des HEEREN mijns
Gods/ eñ dat groote vier niet meer sien/ op dat ic
niet en sterue. Eñ die HEERE sprac tot mi. Si heb
ben wel gesproken/ Ic sal hen eenē propheet/ ghe

ſche ghi ſijt/ verwecken van uwen broederen/ ende geue in ſinē mont mijn woort / die ſal tot hen ſpreken/ al dat ic hem ge ieden ſal/ Ende ſoe wie mijn woort niet hooren en ſal/ dat hi in minen naem ſprekẽ ſal/ van dien ſal ict ſuecken.

Eñ als een propheet vermeten is te ſpreken in minen naem/ dat ghene dat ic hem niet gebodē en hebbe te ſprekē/ Eñ wie dat ſpreect in ander Goden name/ die ſelue propheet ſal ſteruen. Mer oft ghi in uwer herten ſegt/ hoe can ick ghemercken/ welc woort die HEERE niet ghesproken en heeft? Als die propheet ſpreect indē naē des HEEREN/ iſt dattet niet engeſchiet/ oft datter niet af en coēt ſo iſt dat woordt/ dat die HEERE niet gheſproken en heeft/ Die propheet heeft vermetentlijc gheſproken daerom en ſuldi hem niet ontſien.

Van die beſcheydinge der vrijſteden voor die dootſlagers/ Hoe veel ghetuygen eenen ouertuygen mogen/ Eñ hoemen den valſchen ghetuyghe ſtraffen ſal. Capittel.xix.

A
Als die HEERE v God dz volc verdriuen ſal/ wiens lant die HEERE v God/ v geuen ſal/ om dat te beſitten eñ in haer ſtedē eñ huyſen te woonē ſo ſuldi dan v drie ſteden wtſcheyden inden lande/ dat die HEERE v Godt/ v gheuen ſal te beſitten/ Eñ ghi ſult den wech bereyden/ eñ die palen van uwen lande/ dat die HEERE v God/ op wtdeylen ſal/ in drie deelen ſcheyden/ dat daer in vlye/ die ghene die eenen dootſlach gedaen heeft eñ dat ſal die ſake ſijn/ dat hi daer henen vlyen ſal die eenen dootſlach ghedaen heeft/ dat hy leuendē blijue.

Als yemant ſinen naeſten ſlaet onwetent/ ende en heeft bi daer te voren gheenen haet op hem gehadt. Mer als wanneer yemant met ſinen naeſten
B ghinge int boſch/ om hout te houwen/ eñ houwen de metter hant die aexe/ om dat hout af te houwen eñ dat yſer vliecht voor banden ſtele/ eñ raect ſinen naeſtē dat hi ſterft/ Die ſal in een van deſen ſteden vliē/ op dat hi te liue bliue/ eñ om dat die bloetwrekers dē dootſlager niet na en volge/ die wijle dz zijn herte verhit is/ eñ begrijpen hem/ om dat die wech ſo verre is/ eñ verſlae dan die ſiele alſo/ eñ nochtās geē oordeel des doots en is in hē/ Wāt hi en heeft te voren tot hem geenen haet gedragen. Daerom gebiede ic v dat ghi drie ſteden wtſcheyt.

Eñ iſt dat die HEERE v God uwe palē ver-
C breyden ſal/ ſo hi uwen vaderen ghesworen heeft/ eñ gheeft hi v al dat lant/ dat hi gheſeyt heeft uwen vaderen te gheuen (iſt dat ghi anders alle deſe gheboden houdt/ ſoo dat ghi daer nae doet/ die welcke ic v hedē gebiede/ dat ghi uwen HEERE uwen God lief hebben ſult/ eñ in zijn weghen wandelen alle v leuen lanc) So ſuldi dan noch drie ſtedē doen tot deſen drien/ op dat gheen ontſchuldich bloet gheſtort en worde in uwen lande/ dat v die HEERE v God/ ghegeuen heeft tot een erue/ eñ alſoe geen bloet op v en come.

Eñ als yemant haet draecht tegen ſinen naeſtē eñ wacht hi hem/ eñ gaet hi op hem/ eñ ſlaet hi zijn ſiele doot/ eñ vliet hi in een vā deſen ſtedē. So ſullen die Ouders van zijnder ſtadt derwaerts ſeynden/ eñ laten hem van daer halen/ eñ gheuen hem in des bloetwrekers hant/ dat hi ſterue/ v ooghen en ſulē hem niet ſparē/ eñ ghi ſult dat ontſculdige bloet wt Iſrael doen/ op dat v wel geſchie.

Ghi en ſult wo naeſtē palē niet achterwaerts ſtooten/ die uwē voorſaten gheſet hebben in uwen erfdeele/ dat ghi gheerft wordt inden lande/ dat die HEERE v God/ v ghegeuen heeft te beſitten.

Gheen ghetuyghe en ſal alleen opſtaen tegen yemanden/ ouer eenighe miſdaet oft ſonde/ het ſi wat ſonde dattet ſi/ diemen gedoen can. Maer in den monde van twee ofte drie ghetuyghen/ ſal alle ſake ſtaen. D

Als een luegenachtich ghetuygē tegen yeman- Joan viij.c.
den opſtaet/ om tegen hem te betuyghen een ouer ij.Cor.
tredinghe/ ſoo ſullen beyde die mannen/ die een ſa- xiij.a
ke met malcanderen hebben/ voor den HEERE voor den prieſtere/ eñ voor die rechteren ſtaen/ die tot dier ſeluer tijt zijn ſal. Eñ die rechter ſal neerſtelic onderſuecken. Eñ als die valſche getuygē/ een valſch getuychnis tegen ſinen broeder ghegheuen heeft/ ſo ſuldi hem doen/ ſo hi dachte ſinen broeder te doen/ doende dat quaet vā v wech/ op dat die ander dat hoorende/ vreeſen/ eñ niet meer alſulcken quaden ſtuc voor en nemen te doen onder v. V ooghe en ſal ſijnder niet ſparen / Siele om ſiele/ Oghe om ooghe/ Tant om tant/ Handt om handt/ Voet om voet.

Hoe datmen inden oorloghē eñ ſtrijdt hādelen ſal/ Oc in dat belech eñ innemen der ſteden. Dat.xx. Capittel.

Als ghi inden crijch treet teghen uwe viandē/ eñ ſiet die roſſen eñ wagenē des volcs/ dattet grooter is dan ghi/ ſo en ontſiet ſe niet/ Want die HEERE v God/ die v wt Egiptē lāt ghe- A
leyt heeft/ die is met v/ Als ghi totte ſtride coēt ſo ſal die prieſter bi v comen/ eñ ſpreken mettē volcke/ ende ſeggen tot hen/ Iſrael hoort toe/ ghi gaet heden inden ſtrijt tegen uwe vianden/ V herte en ſi niet verſaeckt/ en vreeſt ooc niet/ eñ en veeſt nyet/ eñ en laet v niet grouwelen voor haer. Want die HEERE uwe God/ gaet met v/ om voor v te ſtrijden teghen uwe vianden/ om v te helpen.

Eñ die hooftliedē ſullen mettē volcke ſpreken/ B
eñ ſegghen. So wie een nieu huys gemaect heeft/ eñ en heuet noch niet ingewijt/ die gae henē/ ende bliue in zijn huys/ op dz hi niet en ſterue indē crijch eñ een ander wijet in. So wie eenen wijngaert geplant heeft/ eñ en heuet hem noch niet gemeyn gemaect/ die gae wech eñ blijue thuys/ dat hi niet en ſterue inden crijch/ eñ datten een ander ghemeyn make. So wie een wijf ondertrout heeft/ ende en heeft ſe noch niet thuys gehaelt/ die gae henen/ eñ bliue thuys/ dat hi niet indē crijch en ſterue/ ende datſe een ander thuys hale.

Eñ die hooftliedē ſullen vreeder totten volcke C
ſpreken eñ ſeggen. Soe wie dat vreeſt/ eñ een verſaeft herte heeft/ die gae henen eñ blijue thuys/ op dat hi ooc zijnder broederen hert/ niet en doe vreeſen ghelijc zijn herte/ Eñ als die hooftlieden wt geſprokē hebbē metten volcke/ ſo ſullen die ouerſte des heyrs/ dat volck inder oorden ſtellen.

Als ghi voor een ſtadt treet/ om die te beſtrijdē/ ſo ſuldi haer vrede ontbiedē. Iſt dat ſi v vredelijck

antwoordē/eñ v die poortē open doen. So sal alle
dat volc dat daer inne sal geuondē wordē/dat sal
v onder tribuypt dienē/eñ onderdaen zijn. Mer en
willen si met v niet vredelic hanteren/eñ willen si
met v oorlogē/so belegtse dan/Eñ alse die HEE
REE uwe God v in die hant gheeft/so suldi al wat
manlic daer in is/met des sweerts scerpte vslaen
sonder die wiuen/kinderē/vee/ende al wat in die
stadt is/eñ al den roof/suldi onder v wt deylē/Eñ
ghi sult eten vā uwer viandē gedeylden roof/dye
die HEERE uwe God/v ghegeuē heeft. Also sul
di alle den steden doen/die seer verre van v liggen
eñ die ghene die niet en zijn vanden steden van de
sen volcke.

Maer in die steden van desen volcke/ die welc-
D kedie HEERE uwe God/v tot een erue geuē sal/
daer en suldi niet latē leuē/so wat eenē adē heeft.
Maer ghi sultse te niete doen/te wetē/die Hethi-
ten/Amoriten/Cananitē/Pherezitē/Heuitē/ eñ
Jebusiten/also die HEERE uwe God/v gebodē
heeft/op dat si v niet en leerē doē/alle die grouwe
lichedē/die si harē godē doē/eñ dat ghy v oec niet
en besondicht aen den HEEREE uwen God.

Als ghi voor een stede lange tijt ligghen moet
daer ghi tegen strijt/om die te winnen/so en suldi
die boomē niet verderuē/varēde metter bijlen oft
acxen daer aen/Want ghi condt daer af wel etē/
daerom en suldtse niet wt doen/ want het is doch
hout des velts eñ gheen mensch/ ende si en connē
niet gecomē/eñ wordē bolwerc tegē v/ Mer dat
boomē zijn/die ghi weet datmē daer niet af en eet
die suldi verderuē/eñ wtworpen/eñ maken daer
af bolwerck tegen die stadt/ die tegē v oorlooght
tot dat ghi haers machtich wort.

Hoe datmē doen sal mettē dooden lichaē eens
verslagenē inden velde ghevonden/Hoe met eē
vrouwe inden crijch geuangen/ Hoe hē een man
met twee wiuen eñ ziin kinderen hebbē sal/Ende
en behoort die doode lichamē niet aen der galgen
te laten hangen.   Dat.xxi. Capittel

A Alsmen eenen verslagenē vindt in dat
lant/dat die HEERE v God/v geuē
sal om te besittē/eñ leyt daer int velt
eñ men en weet niet wien verslagen
heeft. Soo sullen dan die Ouders eñ
rechters wtgaen/ eñ meten vanden verslaghenē
aen/alle die omliggende stedē. Die stede dye daer
die naeste is/dan sullen die Ouders van deser sel-
uer stadt nemē een ionghe koe vanden runderen/
daermen niet mede ghearbeyt en heeft/noch iock
getrockē en heeft/eñ si sullēse af leyden tot eenen
keyachtigē gront/die noch gewōnē noch besaeyt
en is/eñ aldaer sullen si haer den hals afhouwen

Eñ daer toe sullen die priesters comē/die kin-
B derē Leui(wāt die HEERE v God heeftse verco-
ren/dat si hem dienen/eñ sinen name louē/ eñ na
haren mont sullen alle saken/eñ alle plagē gedaē
worden)Eñ alle die Ouders van dier stadt sullē
comē totten verslaghenen/eñ wasschen haer han
den ouer die ionge koe/die daer den hals af gesla
ghē is inden keyachtighē gront/ende si sullen ant
woorden eñ segghen/ Onse handen en hebbē dit
bloet niet ghestort/eñ onse ooghē en hebbēt oock
niet gesien/weest ghenadich uwen volcke Israel/
dat welcke ghi die HEERE verlost hebt/eñ en re-
kent niet dit onsculdich bloet onder uwen volcke
Israel. Eñ also sullen si van dien bloede versoent
wesen. Ende also suldi dat onschuldich bloet vā v
doē/doende dat ghene dat recht is/voor des HE
REN ooghen.

Als ghi inden crijch trecken sult tegen uwe vi-
anden/ende die HEERE uwe God/gheeftse in
uwen handen/dat ghi haer gheuanghenen werch
vuert/ende siedi een schoon wijf/onder die geuā-
ghenē/ende hebdi lust tot haer/ dat ghise tot eenē a
wiue neemt/so leytse in v huys/ eñ laetse scheerē/
ende haer naghelen corten/ende legghē die cleede
ren af/daer si in gheuangen is/eñ latense sittē in v
huys/eñ beweenē een maent lanc harē vader/ eñ
haer moeder/daer na beslaeptse/ ende neemtse te
houwelic/eñ laetse v wijf zijn. Ende als ghi haers
niet meer en begheert/ soo suldyse wtlaten / wer-
waerts dat si henen wille/ende en vercooptse niet
om ghelt/noch en versettense oock nyet. Om dat
ghyse vernedert hebt.

Als yemant twee wijuen heeft/ eene die hi lief
heeft/eñ eene die hi haet/eñ baren si hem kinderē/
beyde die liefste/eñ die hi hatet/ist dat die eerghe
borē behoort der geēder die hi haet. Eñ als die tijt
comt/dat hi sinen kinderē die erue wtdeylt/ so en
mach hi niet des liefsten wijfs soon/den eerstenge
boren soon maken/voor der gheenre eerstgeborē
soon/die hi haet/Maer hi sal bekennen der gheen
der soō die hi haet/ dat hi die eerstgeborē is/eñ ge
uē hem dubbele ghifte/van alle dat hi heeft. Wāt
dese is dat beghinsel zijns vermogētheyts/eñ des
eerstghebooren recht is zijn.

Als yemant eenē crijghelen eñ ongehoorsamen
soon heeft/die zijns vaders/eñ zijns moeders stē- D
me niet hoorē en wilt/als si hē straffen/ soo sullen
hem zijn vader eñ moeder nemē/ eñ hē tottē Ou
ders vander stadt brenghē/eñ totter poorten der
seluer plaetsen/eñ sullen totten Ouders der stadt
seggen. Dese onse soon is eygenwillich eñ ongbe-
hoorsaem/eñ hi en hoort onse stemmē niet/ eñ hy
is gulsich eñ een dronckaert/So sullē hē dan stee-
nen alle die liedē vā dier stadt/tot dat hi sterue/eñ
ghi sult also dat quaet vā v doen/dattet alle Israel
hoore eñ vreese.

Als yemant een sonde gedaen heeft/ die waer
dich is des doots/eñ wort hi also ghedoot/datmē
hem aen een hout hanct/so en sal zijn lichaem aēt
hout niet bliuen ouer nacht/maer ghi sult hē van
dien daghe begrauen/Want vermaledijt is hi by
God/die daer hanct/op dat ghi v lant niet en ont-
reynicht/dat welcke v die HEERE v God gheeft
tot een erue.

Hoe datmen die liefde tegen den naesten bewi
sen sal/ Ende menigherley andere gheboden/Hoe
hem een man hebben sal tegen dwijf/die hi gheen
maecht bevonden en heeft.   Capittel.xxij.

A Als ghi ws broeders osse/ oft schaep A
siet gaen dolen/so en suldi v niet ont
trecken van hem / Maer ghy sulten
weder tot uwen broeder brenghen.
Eñ als v broeder verre van v is/ eñ
ghi en kent hem niet/ so suldise in v huys nemen/
dat si bi v bliuen/ tot datse v broeder soect/eñ hem
dan weder gheuen. Also suldy doen oec met sinen

ezele/met sinen cleede/eñ met al dat verlorẽ is/dat welc v broeder verliest/eñ ghijt vindt/ ghi en moges hem niet onttrecken.

Als ghi ws broeders ezele/oft osse siet vallen in den weghe/ghi en sult v niet daer af weyndẽ/mer ghi sult hem ophelpen.

Een wijf en sal gheens mans geweer draghen eñ een man en sal geen vrouwen cleederẽ aendoen Want die dit doet/die is den HEERE uwen God eenen grouwel.

Als ghi inden wege wort siende eenen voghels nest/op eenen boom/oft opter aerden/met iongen oft met eyerẽ/eñ die moeder sidt op die iongen/oft op die eyerẽ/so en suldi die moeder metten iongen niet nemẽ/mer ghi sult die ionghen nemen/eñ die moeder laten vlieghen/op dat v wel ghescie/ende lange leuen muecht.

B Als ghi een nieu huys maect/soe maeckt om v dack een schutsel/ op datter gheen bloet op v huys en come/als yemant daer af viele.

Ghi en sult uwẽ wijngaert niet met meniger ley saet besaeyẽ/op dz ghi dat zaet niet en heylicht tot der vullinghen/dat ghi ghesaeyt hebt/ met dat ghene/dat v incomt vandẽ wijngaert Ghi en sult niet ackeren met eenen osse/eñ met eenẽ ezel te samen. Ghi en sult niet aentrecken een cleet dat van wullen eñ lijnen ghemengt is. Ghi sult lapkens al om aen v vier hoecken ws mantels maken/daer ghi v mede bedect.

Als yemãt een wijf neemt/eñ hi wort op haer gram/als hijse beslapen heeft/aentijende haer yet scandelics/eñ hi brenghet eenen quaden roep van haer wtsegghende/Dit wijf hebbe ick ghenomen/eñ doen ic mi tot haer dede/ beuant ick dat si gheen maecht en was/So sullẽ die vader/eñ die moeder vander deernen haer nemen/eñ si sullen teekenen brengen vander deernen maechdom/voor die Ouders vander stadt in die poorte/Eñ der deernẽ vader sal segghen totten Ouders. Jc heb desen man mijn dochter tot eenẽ wiue ghegeuen/eñ nv is hy op haer gram ghewoorden/ende tijdet haer een scãdelic dinck aen/segghende. Jck en hebbe dijn dochter geen maecht geuonden. Dat is dat teeken van mijnder dochters maechdom/ende si sullẽ die clee-
C deren wtspreyden voor die Ouders vander stadt
Eñ dan so sullen die ouders vander stadt den man nemen/eñ castijen hem/eñ laten hem om hondert sikels siluers beternis doen/eñ gheuen die der deerner vader/ om dat hi eẽ maecht vã Jsrael berucht heeft/eñ hi salse tot eenen wijue hebbẽ/ende hi en machse zijn leuen lanck niet laten. Mer ist waer/dat die deerne gheen maecht gheuonden en is/soe salmense voor hairs vaders duere leyden/eñ die lieden vander stadt sullense doot steenẽ/om dat si een dwaesheyt ghedaen heeft in Jsrael/eñ in haers vaders huys ghehoereert heeft/eñ ghi sult dat quaet van v doen.

Als yemant beuonden wort/die bi een wijf slapet/die eenen getrouden man heeft/so sullen si bey
c.b de steruen/die man/eñ dat wijf dair hi bi geslapen heeft/eñ ghi sult dat quaet van Jsrael doen.

Als een derne yemanden belooft is/ende een man criichtse in die stadt/eñ slaept bi haer/so suldy se alle beyde ter stadt poorten wt voeren/ende ghi sultse beyde steenen dat si steruen. Die deerne daer om/dat si niet gheroepen en heeft/want si was in die stadt. Dẽ man daerom/dat hi sijns naesten wijf te niet gemaect heeft/ende ghi sult dat quaet van v doen.

Eñ als yemant een verloofde deerne optẽ veldẽ crijcht/eñ hi begrijptse/eñ slaept bi haer/so sal die man alleene steruen/die bi haer geslapen heeft/eñ die deerne en sal niet steruen/wandt si en heeft geen sonde gedaẽ/die des doots waerdich is/mer gelijc als yemant hem verheft tegen sinen naesten/eñ slaet sijn siele doot/alsoo is dit ooc/want hi vant se indẽ velde/eñ die verloofde deerne riep/eñ daer en was niemant diese holp.

Als yemant aen een maecht comt die niet verlooft en is/eñ hi nemptse/eñ slaept bi haer/ende si wordẽ beuonden/so sal diese beslapen heeft haren vader vijftich sikel siluers gheuen/eñ hi salse tot eenen wijue hebben/dairom dat hise te niet gemaect heeft/eñ hi en machse niet laten sijn leuen lãc/Niemant en sal sijns vaders wijf nemen/ende hi en sal niet ontdecken zijns vaders decsel.

Hier worden bescreuẽ eñ ghenoemt die in die gemeynte des HEEREN niet gaen en sullen/Eñ andere ghebodenghe ordineert.

Dat.xxiij.Capittel.

Gheen ghelubde/noch ghesnuerde/en sal in die ghemeynte des HEEREN comẽ. Eñ daer en sal ooc gheen hoeren kint in die ghemeynte des HEEREN comẽ/noch na dat thiẽde lidt/ A
mer het en sal gheensins in die gemeynte des HEEREN comen. Die Ammoniten eñ Moabiten/en sullen niet comen in die ghemeynte des HEEREN ooc noch nae dat thiende lidt/mer si en sullen nemmermeer daer inne comen/om dat si v niet teghen en quamen met broode/eñ met watere/inden weghe/doen ghi wt Egipten troct/eñ ooc wouden si Bileam Beors soon hueren tegen v/den vedieder van Mesopotamia/ dat hi v vermaledijen soude.

Mer die HEERE uwe God/en woude Bileam niet verhooren/eñ hi veranderde v die vermaledi dinge in ghebenedijnghen. Om dat die HEERE v God/v lief hadde/Ghi en sult hen geluc noch salicheyt wenschen/alle v leuen lanc eewelijc.

Die Edomitẽ en suldi niet veronwaerden. Hy is uwe broeder/Dẽ Egiptenaer en suldi ooc niet B
veronwaerden/want ghi hebt in haerder lant een vreemdelinc geweest. Die kinderen die si int derde lidt winnen/die sullen in die ghemeynte des HEEREN comen.

Als ghi wten legher gaet teghen uwe vianden so wacht v voor allen quaden.

Als yemãt onder v is/die niet suyuer en is/dat hem des nachts yet geschiet is/die sal buytẽ inden legher gaen/eñ niet weder in comen/tot dat hi hẽ met watere voor den auont bade/eñ als die sonne onder gegaẽ is/so sal hi weder inden leger comen.

Eñ ghi sult buytẽ den legre een plaetse hebben daer toe dat ghi noothe gaen moet/ende ghi sult
eenẽ steel aẽ v schuppẽ hebbẽ. Eñ als ghi daer buy C
ten sitten wilt/so suldi daer mede grauen/Eñ als ghi gesetẽ hebt/so suldi toedeckẽ dat van v gegaen is/Want die HEERE uwe Godt/wandelt onder uwen legher/om dat hi v verlossen soude/eñ uwe

hlanden voor v geuē. Daeromme sal uwen leger
heylich zijn/datter gheen schande onder v ghesien
en werde/en dat hi hem van v niet en keere.
Ghi en sult den knecht sinen heere niet leueren
die welcke vā hē tot v gecomen is. Hi sal bi v blij=
uen inde plaetse die hi vercoren heeft/binnen uwe
poorten / hi sal daer rusten/en ghi en sult hem gee
nen lachter doen.
Vanden dochteren van Israel en sal gheen hoe
re zijn/Noch vanden sonen vā Israel/gheen hoer
iagher.
D Ghi en sult gheens hoeren loon/ noch honts
eccl.v.a ghelt in dijns Gods/dijns HEEREN huys bren
ghen van eeniger gelofte/Want dat is alle bey
de onwaerdich voor uwen God uwen HEERE.
Ghi en sult aen uwen broeder niet woecheren
noch met gelt/noch met spise/noch met al daermē
mede gewoecheren can/Aende vreemdē muech=
di woeckeren/maer aen uwen broeder niet/op dat
v die HEERE uwe God/gebenedije in alle dz ghi
voor handen neemt/in dat lant daer ghi in comen
sult/om dat te besitten.
Als ghi dē HEERE uwē God/een ghelofte
doet/so en suldijt niet uitreckē te voldoē/want dye
HEERE v God/sal vā v verheyschen/en het sal v
een sonde wesen/En en gelouet ghi niet/so en ist
v gheen sonde. Maer wat wt uwen lippē gegaē is
dat suldi houden/en daer na doen/so ghi den HE
RE uwē God vrijwillich ghelooft hebt/dat welc
ke ghi met uwen monde ghesproken hebt.
Als ghi in ws naestē wijngaert gaet/so muech
di vandē druyuē eten/so dat v belieft/ tot dat ghy
veruult zijt/maer ghi en sult in dijn vat niet mede
draghen.
Als ghi in ws naesten saet ghaet so muechdijt
metter hant af breken/maer metter sickelen nyet
daer inne maeyen.
Vanden scheytbrief/Ende van die vryheit des
nieuwen gehouden mans/En andere ghebođen/
die liefde des naesten aengaende.
Dat.xxiiij.Capittel.

Ls yemant een wijf neemt en trouw=
se/ en en vint si gheen ghenade voor
A zijn oogē/om eeniger onlustentheyt
ma.v.e. wille/so sal hi eenē scheybrieff scrijuen/
en.xix b en haer in die hant gheuē / en latense
mar.x.c wt sinē huyse/En als si wt sinen huyse gegaen is
en wech gaet/en wort si eens anders mans wijf/
en die selue ander man wort ooc op haer gram/en
scrijft hi haer ooc eenen scheytbrief/ende gheeften
haer in die hant/en laet hise wt sinen huyse/ en oft
dese selue ander man sterft/diese tot eenē wiue ge
trout hadde/so en machse noch die eerste man die
se wt liet/niet wederom nemen/dat si zijn wijf sy/
na dien dat si onreyn is/en een grouwel voor den
HEERE. Op dat ghi dat lant niet en besondicht/
dat welck die HEERE v God/v tot een erue ghe
gheuen heeft.
Als yemāt een wijf nieuwelinge genomē heeft/
die en sal niet int heyr treysen/en men en sal hē niet
op leggē/hi sal vry in zijn huys zijn/een iaer lanc/
B dat hi vrolic si met sinē wiue die hi genomē heeft/
Ghi en sult niet te pande nemē den ondersten
en den ouersten molensteen/wāt hi heeft v zijn sie
le te pande ghesedt.

Als yemāt beuonden wort die van sinen broe=
derē een siele steelt wt den kinderen van Israel/en
vercofte oft vercoopte/alsulcke dief sal steruē/ op
dat ghi dat quaet van v doet.
Wacht v voor die plagē der lazarie/dz ghi
met alder neersticheit hout en doet / alle dat v die
priesteren die Leuiten leeren. En also si v gebiedē/
dat suldi houwen/en daer na doen. Gedenct wat
die HEERE v God / Mirjam opten wegē dede C
doen ghi wt Egipten lant treet.
Als ghi uwē naestē eenige schult borcht/soo en
suldi dan in zijn huys niet gaen/en nemē hē eenigē
pant mer ghi sult buytē staē/ en hi diē ghi borcht/
sal zijn pant buytē brengē tot v. Mer is hi benoot
so en suldi niet slapē gaē met sinē pande/ mer ghy
sult hem sinē pant weder gheuē/ als die sonne on=
der gaet/dat hi in zijn cleet slapē/en ghebenedie v/
dat sal v voor uwē HEERE uwen God tot gerech
ticheyt ghereckent werden.
Ghi en sult niet verhouden dat loon/ des ghenē
die benoodicht en arm is/onder uwe broederē/of
vreemdelinghē/die in uwē lande/en binnen uwer
poorten is/maer ghi sult hē sinē loon gheuē/ indē
seluen dage/dat die sonne daer ouer niet onder en
gae. Wāt hi is benoodicht/en hi onthout zijn siele D
daer op / op dat hi den HEERE niet aen en roepe
teghen v/en dattet v een sonde si.
Die vader en sal niet voor die kinderē/ noch die
kinderē voor den vader steruē/Mer een yeghelijc
sal voor zijn sonde steruen/Ghi en sult des vreēde
linghē/en der weesen recht niet buyghen/En ghi
en sult der weduwē cleet niet te pāde nemē. Wāt
ghi sult ghedencken/dat ghi in Egiptē een knecht
geweest zijt/En dz die HEERE v God/ v vā daer
verlost heeft/daerom gebiede ic v/dz ghi dat doet.
Als ghi op uwē acker geoochst hebt/en hebt ee=
nen schoof indē acker vergetē/so en suldi niet om=
me keerē om dien te halē/Mer hi sal den vreemde
linghen behoorē/den weesen/en den weduwē/op
dat die HEERE v God/v gebenedije in alle die
wercke van uwē handē/Als ghi uwen olijfboom
afgelesen hebt/so en suldy daer na niet nauwer af
lesen. Het sal der vreemdelingē/der weesen/en we
duwē zij. Als ghi uwē wijngaert ghelesen hebt/so
en suldi daer nae niet nauwer af lesen/ Het sal des
vreemdelinghē/en des weesen/ en der weduwen
zijn/En ghi sult gedenckē/dat ghi in Egiptē lant
geweest zijt/daerom gebiede ic v dat ghi dat doet.
Hoe die rechters straffen den misdadigē/men
en sal den dorschenden osse den mont niet stoppē
Hoe deen broeder des anderen doodē broeders
vvijf trouvven sal. Dat.xxv.Capittel.

Ls eenigen twist tusschē mannen is/ A
so salmense voor dat recht brenghē/
en doe hen recht/en gheuē den recht
ueerdighen recht / en den godloosen
verdoemen / En ist dat die godloose
slagen verdient heeft/so sal dye rechter hem neder
heetē vallen/ en men sal hem voor dē rechter slaē
na die mate/en tgetal vā zijnder misdaet. Alsmen
hē.xl.slagē gegeuē heeft soo en salmē hē niet meer
slaen/op dat/so wanneer men hem meer slaghen
gheeft/te veel ghestagen worde/ ende dat v broe=
der deerlijcken voor uwen ooghen si.

Ghi en sult den dorschenden osse sinen mul
niet verbinden.
B Als broeders met malcanderen woonē/ eñ die
est. eene sterft sonder kinderen / soo en sal des verstor=
uens wijf buyten gheenen vreemden man nemen.
r.b. Mer haer swager salse beslapen/ eñ tot eenen wij=
ue nemen/ eñ trouwense/ eñ den eersten sone die si
baert/ dien sal hi verheffen na den naem van sinen
ghestoruen broeder/ dat sinen name niet en worde
wtgedaen wt Israel.
Maer en ghenoeghet den man niet/ dat hy sijn
swagherinne nemen soude/ so sal si/ sijn swagherin
ne opgaen/ onder die poorte voor die Ouders / eñ
segghen/ Mijn swagher weygert sinen broeder ee
nen naem te verwecken in Israel / noch mi te hou
welijc te nemen / Dan sullen hem die Ouders van
C der stadt doen halen/ eñ met hē spreken/ Als hi dan
staet eñ spreect / het en belieft mi nz haer te nemen
so sal zijn swagherinne voor hem comen/ voor die
Ouders/ eñ treckē hem eenē schoen wt/ van sinen
voete/ eñ spouwē hem in zijn aensicht/ eñ si sal ant
woorden/ eñ segghen/ Also salmen doen eenen ye=
ghelijcken/ die zijns broeders huys niet maken en
wille/ Eñ sinen name sal in Israel heeten des On
gheschoeyts huys.
Als twee mannen met malcanderen twist heb
E ben/ eñ dat wijf vandē eenē loopt toe/ om dat si ha
ren man verlossen soude/ van des ghenen hant die
hem slaet/ eñ steect haer hāt wt/ eñ grijpt hem mz
sine schamelheyt/ so suldi haer die hant afhouwen
eñ v ooghe en sal haerder niet ontfermen.
Ghi en sult geen tweederley gewichte in uwen
sack hebbē/ groot eñ cleyne/ Eñ in uwen huyse en
sal gheen tweederley Epha zijn/ groot ende cleyne
D Ghi sult een vol eñ recht ghewichte/ eñ een vol eñ
recht Epha hebben/ op dat ghi lange leuē muecht
in dat lant dat v die HEERE v God geuē sal/ Wāt
die dat doet/ die is eenen grouwel den HEERE
uwen God/ ghelijc alle die ghene die quaet doen.
Ghedenct wat v die Amalekitē inden wege de
den/ doen ghi wt Egiptē troct/ hoe si v aentastē in
den wege/ eñ sloegē uwe achterste/ alle die onsterc
ke die achter v na quamē/ doen ghi moede eñ mat
waert/ eñ si en vreesden Godt niet. Als v die HE=
RE v God in die ruste brengt/ van alle v omliggē
de viandē/ inden lande dat v die HEERE v God
gheeft/ tot eender erue om te besitten/ soo suldi die
gedachtenisse der Amalekiten wtdoen/ van onder
den hemel. Dat en vergheet niet.

Van die eerste vruchtē eñ thiendē/ Hoe die ge
bracht sullen worden met lof ende dancsegginge
Gods.　　Dat.xxvi.Capittel.

A
Als ghi in dat lāt comt/ dat v die HE
RE v God/ tot een erue gheuen sal/
eñ besidt dz/ ende bewoonet/ so suldy
dan nemen alderley eerste vruchten
vandē lande/ die wt der aerdē comen
die de HERE v God v gheeft/ eñ ghi sultse in ee=
nen korf legghen/ eñ henen gaen in die plaetse/ die
de HERE uwe God vercoren heeft/ dat sinen na
me aldaer woonē soude / ende ghi sult tot den prie
ster comen/ die tot dier tijt daer is / eñ tot hem seg=
ghen/ Ick vercondighe heden den HERE uwen
God/ dat ic ghecomen ben in dat lant/ dat die HE
RE onsen vaderen gesworen heeft/ ons te geuen
Ende die priester sal den korf nemen vā uwer B
hant/ eñ laten hem neder voor dē outaer des HE=
REN uws Gods/ daer suldi segghen eñ antwoor=
den voor den HERE uwē God. Die van Sirien
wouden minen vader verdriuen/ doen hi aftroc in
Egiptē/ ende hi was aldaer een vreemdelinc met
cleynen volcke/ eñ hi wert aldaer een groot sterck
eñ vele volc. Maer die Egipteyaren hanteerden
ons qualijck/ eñ dwonghen ons / ende si leyden ee
nen herden dienst op ons. Doen riepen wy totten
HERE/ onser vaderen Godt/ eñ die HERE ver
hoorde onsen roep/ eñ hi sach ons bedwāc arbeyt/
eñ leet/ eñ hi leyde ons wt Egipten met een mach
tighe hant/ eñ wtgestrecten arm/ ende met groote
vreeselicheden/ door teekenen eñ wonderē/ eñ hy
bracht ons in dese plaetse/ ende hi gaf ons dit lant/
daer melc eñ honich in vloeyt / Nv brenghe ick dye
eerste vrucht des lants/ dat die HERE ons gege
uē heeft. Eñ ghi sultse latē voor dē HERE uwen
God/ eñ aenbiddē voor den HERE uwen God/
eñ vrolick zijn van alle den goede dat die HERE
v God/ v gegeuen heeft/ ende uwen huyse/ ghi eñ
die Leuijt/ eñ die vreemdelinc die bi v is.
Als ghi alle die thiendē van alle dat v incomen C
de is/ te samen gebracht hebt/ indē derdē iare / dat
welcke is een iaer der thiendē/ soo suldijt den Leui
ten/ den vreemdelingen/ den weesen/ eñ den wedu
wen gheuen/ dat si eten binnen uwe poorten/ ende
versaet worden/ Ghi sult seggen voor den HEE=
RE uwen God/ Ic hebbe gebracht dat ghene dat
ghebenedijt is wt minen huyse / eñ ick hebt ghege
uen den Leuitē/ den vreemdelinghen/ den weesen/
eñ den weduwen/ nae alle gheboden / dye ghy mi
gheboden hebt. Ick en hebbe niet ouer gheterden
uwe gheboden/ noch vergheten/ Ic en hebbe daer
af niet geten in minen rouwe / eñ ic en hebbe daer
af niet gedaen in onreynicheden/ Ic en hebbe daer
af niet totten dooden ghegeuen. Ic hebbe des HE
REN mijns Gods stemme ghehoorsaem geweest
eñ ic hebbe ghedaen so ghi mi geboden hebt/ Siet
af van uwe heylige wooninghe vanden hemel/ eñ
ghebenedijt uwe volc Israel/ ende dat lant dat ghi D
ons ghegeuen hebt/ gelijck ghi onsen vaderen ge= Esaie
sworen hebt/ een lant daer melck ende honich inne xxxix. d.
vloeyt.
Heden ghebiet v die HEERE uwe God/ te
doen nae alle dese seden eñ rechten/ dat ghi die be
hout/ ende daer na doet/ wt alder herten/ eñ wt al
le v siele/ Ghi hebt hedē gesprokē tottē HERE/
dat hi v God is/ dat ghi in alle sine weghen wan=
delt/ eñ dat ghi sine sedē houdt/ zijn geboden ende
rechten/ eñ dat ghi zijnder stemmen gehoorsaem
zijt. Ende die HERE heeft v heden ghesept/ dat
ghi zijn eyghē volc zijn sult/ also hi v ghesept heeft
eñ dat ghi alle zijn gebodē houden soudt/ eñ dat hi
v dat hoochste make tot loue/ naem ende prijs/ bo
uen alle volc dat hi gemaect heeft/ dat ghi sout zijn
den HERE uwen God/ een heylich volc/ so hi v
ghesept heeft.
Hoe dat mē steenen op geen side der Jordanen
oprechtē sal/ eñ dair op de gebodē des HEREN
scriuē sal / Hoe mē op die twee bergen goet ende
quaet wenschen sal.　　Dat.xxvij.Capittel

A Ende Mose geboot met dē Ouders
Josu. van Israel dē volcke eñ sprac/Hout
iiij.a alle die ghebodē die ic v heden ghe-
biede/Ende tot dier tijt/als ghi ouer
die Jordane gaet in dat lant/dat die
HEERE uwe God/v geuē sal/so suldi groote stee
nen op rechten/eñ witten se met kalcke/eñ scriuen
daer op alle die woordē vā deser wet/als ghi daer
ouer comt/op dat ghi comen muecht in dat landt/
dat die HEERE uwe God v gheuen sal / een lant
daer melck eñ honich in vloeyt/also v die HEERE
uwer vaderen God/gheseyt heeft.
Eñ als ghi nv ouer die Jordane gaet/ soo suldy
ex.xx.d. alsulcke groote steenen op rechten(daer ic v heden
Josue. af ghebiede(opten berch Ebal/eñ met kalcke wit
viij.f ten/eñ ghi sult aldaer den HEERE uwen God ee
nen steenen outaer maken/daer en sal gheen yser
ouer gaen/Van heelen steenen suldy desen outaer
den HEERE uwen God maken ende ghi sult den
HEERE uwen God/daer op brantoffer offeren/
eñ ghi sult dootoffer offeren/ende aldaer eten/eñ
B vrolijck zijn voor den HEERE uwen God/eñ ghi
sult op die steenen scriuen alle die woorden van de
ser wet/claer eñ wel.
Eñ Mose metten priesterē/die Leuiten sprakē
tot alle Israel ende seyden. Merct ende hoort toe
alle Israel/heden sidi ghe worden een volck des
HEEREN uws Gods/om dat ghi der stēmen des
HEEREN uws Gods/ghehoorsaem ghe weest zijt
eñ dat ghi doet nae sine gheboden eñ seden / die ic
v heden ghebiede.
Ende Mose gheboot den volcke inden seluen
daghe segghende. Dese sullen staen opten berch
Grisim/om te gebenedien dat volck/als ghi ouer
die Jordane gegaē zijt/Simeon/Leui Juda/Isas
char/Joseph/Ben Jamin.
Ende dese sullen staen opten berch Ebal/ om
te vermaledijen. Ruben/Gad/ Asser / Sebulon/
Dan/ende Naphtali/Ende die Leuiten sullen be-
ghinnen eñ segghen/tot alle man van Israel/met
luyder stemmen.
C Vermaledijt si/die een godeken oft ghegoten
beelt maect/een grouwelicheit des HEEREN/
dat een werck is der wercmeesters handen/eñ set
tet verborghen/ende alle dat volc sal antwoordē
eñ segghen Amen.
Vermaledijt si/die zijn vader oft moedr vloect/
eñ al dat volck sal segghen Amen.
Vermaledijt si/ dye zijne naesten palen engher
maect/eñ al dat volck sal segghen Amen.
Vermaledijt si/die eenē blindē doet dolen indē
weghe/eñ al dat volc sal segghen Amen.
Vermaledijt si/die des vreemdelinghē recht/eñ
des weesen/eñ der weduwen buycht / ende al dat
volck sal segghen Amen.
Vermaledijt si/die bi zijns vaders wijf leyt/eñ
ontdect zijns vaders vlueghel/eñ al dat volck sal
segghen Amen.
D Vermaledijt si/die bi eenich beeste leyt/ende al
dat volck sal segghen Amen.
Vermaledijt si/die bi zijn suster leyt/die zijns va
ders oft zijns moeders dochter is/ende al dat volc
sal segghen Amen.
Vermaledijt si/die bi zijns wijfs moeder sla-
pet/ende al dat volck sal segghen Amen.
Vermaledijt si/die sinen naesten heymelic slaet
eñ al dat volck sal segghen Amen.
Vermaledijt si/die ghiftē neemt/dat hi slaē sou- Gal.iij,
de dat bloet vandē onschuldighē/eñ al dat volc sal
segghen Amen.
Vermaledijt si/die niet en blijft in alle die woor-
den deser wet/eñ die niet en volbrenct/ende al dat
volc sal segghen Amen.

Wvelcken gheluck eñ vvelvaert dien ontmoetē A
sal die Gods ghebodē houdē/ Eñ vvederomme
vvelcken straffinghen den ouertreders.

Capittel.xxviij

Ende als ghi die stemme des HEE-
REN uws Gods ghehoorsaem zijt/
houdende eñ doende alle zijn ghebo-
den/die ic v hedē gebiede so sal v de
HEERE v God dat hoochste makē
bouen alle dat volc der aerdē/Eñ op v sullē comē
alle dese ghebenedijngē/eñ si sullē v omuanghen/
om dat ghi gehoorsaem geweest zijt der stemmen
des HEEREN uws Gods/Gebenedijt suldy zijn in
die stadt/Ghebenedijt inden acker/. Ghebenedijt
sal zijn die vrucht uws lichaēs/die vrucht vā uwen
lande/eñ die vrucht vā v vee/ eñ die vrucht vā u-
wē ossen/eñ die vrucht vā uwen schapē/ Gebene
dijt sal zijn uwen korf eñ uwe ouerschot.
Ghebenedijt suldi zijn/als ghi ingaet/Ghebe- Korf/
nedijt suldi zijn/als ghi wtgaet. dat is/
Eñ die HEERE sal uwe viandē/ dye hen tegē v alle d[...]
op stellē/voor v laten verslaen. Door eenē wech sul ghi op
lē si wt treckē tegē v/eñ door seuē wegē vā v vliē/ legt/o[...]
Die HEERE sal der ghebenedijngē ghebiedē/dat te be-
si met v si/in uwen kelder/eñ in allen dat ghi voor houde.
handen neemt/eñ hi sal v ghebenedijen inden lan eñ voo[...]
de dat die HEERE v God/v ghegeuen heeft. al dat
Die HEERE sal v hem tot eenē heylighen volc ghi die
ke maken/ghelijc hi v ghesworē heeft/om dat ghi vant [...]
die geboden des HEEREN uws Gods houdt/ eñ steect.
wandelt in zijn wegen/so dat alle volc vā aertrijck
sien mach/dat ghi na den naem des HEEREN ge
naemt zijt/eñ si sullen v ontsien/ Eñ dye HEERE
sal maken dat ghi ouervloedicheyt van goede heb B
ben sult/aen die vrucht uws lichaems/aē die vruch
te uws vees/eñ aen die vrucht van uwen acker/in
den lande dat die HEERE uwen vaderen gesworen heeft/v te gheuen.
Eñ die HEERE sal v sinen goedē schat opdoē/
den hemel/om uwē lande reghē te gheuē tzijnder
tijt/eñ dat hi ghebenedije/alle die werckē vā uwē
handē. Eñ ghi sult vele volcken leenen/ maer ghy
en sult van niemanden ontleenē. Eñ die HEERE
sal v tot een hooft maken/eñ niet totten steert/ eñ
ghi en sult niet dan bouen drijuē/eñ niet onder lig
ghē/om dat ghi gehoorsaem geweest zijt/dē ghe-
boden des HEEREN uws Gods/die ic v heden ge
biede/te houden ende te doen / eñ om dat ghi niet
ghewecken en zijt/van eenighen woorde/dat ick v
heden ghebiede/noch ter rechter/noch ter slincker
hant/Daer ghi anderen Goden mede na wandel
de/om hem te dienen.
Ist dat ghi niet en hoort die stemme des HEE C
REN uws Gods/houdēde eñ doēde alle zijn gebo Leui.
den eñ sedē/die ic v hedē gebiede/soo sullē alle dese xxvi.d

vermaledijngen op v comen/ en̄ v bevanghen. Ver maledijt suldi sijn in die stede/ Vermaledijt indē acker/ Vermaledijt sal zijn uwē korf/ ende uwe overscot/ Vermaledijt sal zijn die vrucht ws lichaems/ die vrucht ws lants/ die vrucht van uwē ossen/ en̄ die vruchte van uwen schapen/ Vermaledijt suldy zijn/ als ghi ingaet/ en̄ vermaledijt als ghi wtgaet

Die HEERE sal onder v seyndē verdwiningheende clagen/ ende vermaledijngen in allen dat ghy beghint om te doen/ tot dat hi v verdoe/ en̄ haestelic te nietē doē/ Om uwer quader vondē wille/ en̄ dat ghi mi ghelaten hebt. Die HEERE sal by v dye pestilencie langhe laten dueren/ tot dat hy v al verdoe/ inden lande daer ghi in comen sult/ om dat te besitten. Die HEERE sal v slaen met gheswil/ corse/ hitte/ brant/ venijnicheyt/ dorheyt en̄ bleecheyt/ en̄ hi sal v vervolgen tot dat hi v verdoe.

C Den hemel die bouen v hooft is/ die sal metalē zijn/ ende die aerde onder v yseren/ Die HEERE sal uwen lande/ stof ende asschen gheuen voor regen/ ende asschē vandē hemel op v/ tot dat hi v verdoe. Die HEERE sal v voor uwe viandē latē slaen Door eenē wech suldi tot hen wt trecken/ en̄ door seuen weghen suldy van hen vlien/ en̄ ghy sult verstroyt worden/ onder alle rijcken der aerden. V lichaem sal een spijse wesen/ alle den voghelen des hemels/ ende allē vee opter aerdē/ en̄ niemant en sal daer zijn/ die se wech iaghe.

Die HEERE sal v slaen metten sweeren van Egipten/ metten speenen/ met grillētheyt/ en̄ met schorftheyt/ dat ghi niet heel en sult connen geworden. Die HEERE sal v slaen met wtsinnicheden blintheden/ ende met rasernijen der herten/ Ende ghi sult tasten inden middach/ ghelijck een blinde tast int doncker/ en̄ ghi en sult in uwen weghe niet voort connen.

D Ende ghi sult gewelt en̄ onrecht moeten lijden alle v leuen lanc/ ende niemant en sal v helpē/ Een wijf suldi trouwen/ mer een ander sal by haer slapen/ Een huys suldi maken/ maer ghi en sult daer niet in woonē Eenē wijngaert suldi planten/ mer ghi en sult hē niet ghemeyn maken/ Uwen osse sal voor uwen oogen gedoot worden/ mer ghi en sult daer niet af eten. Uwen ezele sal voor v aēsicht mz ghewelt genomen worden/ en̄ v niet weder gegeuē worden/ Uwe schaep sal uwē vianden gegeuen worden/ en̄ niemant en sal v helpen.

Uwe sonen/ ende v dochteren/ sullen eenen anderen volcke gegeuen worden/ dattet uwe oogen aen sullen sien/ en̄ van dat aen te sien/ sullen si ontbreken alle den dach/ en̄ geen stercte en sal in uwē handen zijn/ Die vruchte van uwen lande/ en̄ allen uwen arbeyt/ sal een volck verteeren/ dat gene dat ghi niet en kent/ ende ghi sult die sijn/ die verdruct wort/ ende onrecht liden/ alle v leuē lanc/ En̄ ghy sult wtsinnich wordē/ vā dat gene dat uwe oogen sien sullen.

Die HEERE sal v slaē/ met eenē quaden sweer aen uwe knien/ en̄ braeyen/ dat ghi niet gheheylt en sult connē worden/ van aen die solen vā uwen voeten/ tot aen dat scheel op v hooft.

Die HEERE sal v/ ende uwen Coninck dye ghi ouer v gheset hebt/ voeren onder een volc/ dat ghi niet en kent/ noch uwe vaderen/ ende ghy sult aldaer andere Goden dienen/ houte ende steene/ en̄ ghi sult verwoest worden/ en̄ ghi sult een ghemeyn woort ende fabule zijn/ onder alle volcken/ daer v die HEERE henen gebrocht heeft.

Ghi sult veel saets wt voerē ten velde/ en̄ niet veel in doen. Want die sprinchanen sullent af eten/ Wijnghaerden suldi planten ende winnen/ maer gheenen wijn drincken/ noch lesen/ want die wormen sullent verteeren. Olijfboomen suldy hebbē in alle uwe palen/ mer ghi en sult v niet saluē met olye/ want uwe olijfboomen sullen wtghewolpen worden/ Sonen ende dochteren suldy winnen/ en̄ gheen gebruycken/ want si sullen wech gheuoert worden/ Alle die boomen van uwen lande/ en̄ dye vruchten van uwē lande/ sal den brant verslinden. Leui. xxvi. c Agge. i. b e.

E Die vreemdelinc die bi v is/ die sal bouē v climmen/ ende altijt bouen driuē. Maer ghi sult neder dalen/ en̄ altijt onder ligghen. Hi sal v leenen/ mer ghi en sult hem niet leenē. Hi sal dat hooft zijn/ en̄ ghi sult den steert zijn.

Ende alle dese vermaledijnghen sullen op v comen/ ende v nae volghen ende omuangen/ tot dat ghi verghaen sult/ om dat ghi die stemme ws HEEREN ws Gods/ niet ghehoorsaem gheweest en zijt/ ende dat ghi zijn ghevoden ende seden/ niet en hieltdie hi v gheboden heeft/ daerom sullen aen v teekenē en̄ wonderē zijn/ ende aen uwe zaet eewelijck/ om dat ghi den HEERE uwen Godt/ niet ghedient en hebt met vrolijcker ende goeder herten/ doen ghi van als genoech hadt/ En̄ ghy sult uwen vianden dienē/ die v die HEERE toe seynden sal/ in hongher ende in dorst/ in naectheyt/ en̄ alderley gebreck/ en̄ hi sal een yseren iock op uwen hals leggen/ tot dat hi v verdoe.

Die HEERE sal een volck op v brenghen/ van verre/ vander werelt eynde/ ghelijck eenen Arent vlieght/ wiens tonge ghi niet ghehoort en condt een wreet volck/ dat welcke niet en aensiet den persoon des Ouders/ noch en is niet genadich dē iongheling/ ende sal oock verteeren die vruchte van uwen vee/ ende die vrucht van uwen lande/ tot dz ghi verghaet/ ende en sal v niet ouer laten blijuen/ noch van koren/ most/ olye/ vanden vruchten der ossen/ ende schapē/ tot dat ghy vergaet/ Ende hi sal v benauwen/ in allen uwen poorten/ tot dattet neder worpe uwe hoochten/ ende vaste mueren daer ghi v op verlaet/ in alle uwe landen. Ende ghi sult benaut worden in alle uwen poorten/ in allē uwen landen/ dat v die HEERE uwe Godt ghegeuen heeft.

F Ghi sult die vrucht ws lichaems eten/ uwer sonen ende uwer dochteren vleesch/ die die HEERE uwe God/ v gegeuē heeft/ indē anxt en̄ noot/ daer mede dat v/ uwe vianden verdrucken sullen. Dat een man die te voren weeldelick in lusten gheleeft heeft onder v lieden/ die sal sinen broedere en̄ sinē wiue/ die in sinen schoot is/ ende den soon die noch ouerbleuen is van sinen sonen verghonnen te gheuen yemanden van desen/ vanden vleesche van sinen sone/ dat hi eet/ aenghesien dat hem niet ouer en schiet/ van allē goede/ inder anxt en̄ noot/ daer mede dat v/ uwe viant benauwē sal/ binnen alle uwen poorten.

Een wijf onder v/ die te voren weeldelijc/ ende

in wellusten gheleeft hadde/dat si niet gheproeft en
hadde/die solen van haren voeten op die aerde te
setten van teerheden/ende vã weelden/die sal den
man die in haren schoot is/eñ harẽ sone//eñ doch
tere misgonnen/die vellekens daer die kinderẽ in
gheboren worden/die vã tusschẽ haer eyghẽ beenẽ
wtgegaen zijn/eñ oock haren sonen/die si ghebaert
heeft. Want si sullense etẽ heymelick van alderley
ghebreke/indẽ angst eñ noot/daer mede dat v viãt
v benauwen sal binnen uwen poorten.
Ist dat ghi niet en hout/ eñ doet al die woordẽ
van deser wet/die in desen boeck gescreuẽ zijn/dat
ghi vreest den heerlikẽ eñ verschrickelikẽ naem den
HEERE uwen God/so sal die HEERE wõderlick
met v omgaen/met slagen op v/eñ uwe saet/met
grote eñ duerende slagen/met groote eñ dueren-
de siecten/eñ hi sal op v brengen alle die siecten vã
Egipten/daer ghi voor vreest/die sullen v aenhan
ghen. Oock alle die crancheden/eñ alle die slagen/
die niet ghescreuẽ en zijn indẽ boec vã deser wet/
die sal die HEERE v God/op v latẽ comẽ/tot dat
hi v verderuen sal/eñ uwer sal een cleyn volcxkẽn
ouer bliuen/ghi die te voren waert ghelijc die ster
C ren des hemels/na der menichtẽ/Om dat ghi niet
ghehoort en hebt die stemme des HEEREN uws
Gods.
Eñ ghelijc hem die HEERE van v te voren ver
blijde/dat hi v wel dede/eñ v vermeerderde/alsoo sal
hi hem verblijden/dat hi v verderue/ ende te niete
doet/eñ ghi sult verstoort wordẽ wten lande/daer
ghi nv in treet om dat te besitten. Want die HE-
RE sal v verstroyen onder alle volck/ vandẽ eenẽ
eynde der werelt/tot aen dat andere/eñ ghi sult al
daer andere Goden dienen/dye ghy niet en kent/
noch uwe vaderen/hout/eñ steen.
Oock en suldi onder dat selue volck gheen ghe-
weer hebben/ende uwe solen van uwen voetẽ/en
sullen gheen ruste hebben. Wãt die HEERE sal v
aldaer een beuende hert gheuẽ/eñ onmacht der oo-
ghen/eñ een versmachte siele/dat v leuẽ voor v sal
hanghẽ/dach eñ nacht suldi vreesen / eñ uwẽ leuẽ
niet betrouwẽ. Des morgens suldi seggen/ Wye
sal mi den auont gheuẽ? Des auonts suldi seggen.
Wie sal mi den morgen gheuẽ? van grooter vree-
sen uws herten/die v beuangen sal/ eñ vanden ghe
sichten dijnre ooghen/die ghi sien sult.
Eñ die HEERE sal v met scepen wol/weder in
Egipten voeren/ door dẽ wech daer ic v af geseyt
hebbe/Ghi en sult hẽ niet meer sien/ende ghi sult
aldaer vercocht worden/uwen vianden tot knech
ten eñ ioncwijfs/eñ daer en sal gheen cooper zijn.

Het verbont wort vernieut indẽ lande Moab
Ende Moses vermaẽt haer die goedertierẽheit
Gods/Ende datse opten HEERE haer vast bli-
A uen betrouwende.

Dat.xxix.Capittel.

Dit zijn die woordẽ des verbonts/dat
die HEERE Mosi gheboden had
de te maken mette kinderen van Is
rael/inder Moabiten lant/bouẽ dat
verbont dat hi maecte met hen inde
te Horeb/Ende Mose riep alle Israel/eñ hi sprac
tot hen/Ghi hebt gesien/al dat ghene dat die HE
RE ghedaen heeft in Egipten lant/ voor uwẽ oo
ghen/Pharaoni met allen sinen knechten/eñ met
allen sinen lande/die groote versueckinghen/ die
welcke dat uwe ooghen gesien hebben/dattet gro
te teeckenen ende wonderen waren/Ende die HE
RE en heeft v niet ghegeuen / tot opten dach van
heden een herte/dat daer verstandich ware/noch
ooghen die daer sien/eñ ooren die daer hooren. B
Hi heeft v veertich iaren in dye woestijne laten
wandelen/uwe cleederẽ en zijn aen v oock niet ver
oudert/eñ uwen schoen en is niet out ghewordẽn
aen uwen voet/ghi en hebt gheen broot ghetẽ/eñ
gheenen wijn ghedroncken/ noch sterckẽ dranck
op dat ghi weet/dat ic die HEERE v God ben.
Eñ doen ghi quaemt in die plaetse / troch dye
Coninck Sihon tot Hesbon wt/ende die Coninc
Og tot Basan/ons teghen/om tegen ons te strij-
den/ende wi hebbense gheslagen/ende haer landt
in ghenomen/ende tot eenen deele ghegheuẽ den
Rubeniten/ende Gadditen/ende den haluen ghe-
slachten der Manassiten. Daeromme hout nv die
woorden van desen verbonde/ ende doet daer na
op dat ghi cloeck zijt/ in al dat ghi doet.
Ghi staet heden alle/voor den HEERE uwen
God/die ouerste van uwen geslachten/ uwe Ou
ders/uwe Officiers/ een yeghelijck van Israhel/
uwe kinderen/uwe wijuen/ uwe vreemdelinc die
in uwen legher is/vã uwen houthouwer aen/ tot
aen den waterscheppere/dat ghi comẽ sout in dat
verbont des HEEREN uws Gods/eñ indẽ eet/
dat welcke die HEERE uwe God heden met v
maect/om dat hi v heden/hem oprechtẽ soude tot
eenen volcke/ende dat hi v God zijn soude/so hi v
ghesept heeft/eñ so hi uwẽ vaderẽ/Abrahã/Isaac
eñ Jacob ghesworen heeft.
Want ick en make dit verbont/eñ desen eedt
niet alleen met v/maer oock beyde met v/ dye ghi
heden hier zijt/Ende met ons staet voor den HE a
RE uwen God/eñ metten ghenen/ die hedẽ met
ons niet en zijn/want ghi weet hoe wi in Egiptẽ
ghewoont hebben/eñ zijn ghetrockẽ middẽ door
die heydenẽ/door den welcken ghi troct/eñ saecht
haer grouwelicheden/ende hare Goden/ hout eñ
steen/siluer eñ gout die bi hen waren.
Dat niet misschien yemich man/ofte een wijf/of
eenich ghesin/ofte eenich gheslachte onder v en si/
wiens herte hem heden afghekeert heeft/vanden
HEERE onsen God/dattet henen ghae/eñ die-
ne den Goden van desen volcken/ende het worde
misschien een wortel onder v lieden/die daer galle
ende bitterheit draghe/eñ al hoort hy die woordẽ
van dese vermaledijdinge/eñ nochtans hẽ gebene
dijt in zijn herte/eñ spreect. Het en sal so quaet met Heb.
zijn/ Ick wil wandelen / asoo alst mijnder herten Act.
dunct/dat die ghene die daer gedronckẽ heeft/met
ten dorstighen verloren soude worden.
Eñ dan en sal dye HEERE den ghenen niet
ghenadich zijn/maer dan sal sinen thoorne/eñ zijn
vreeschelijcke liefde roocken ouer alsulcken man/
ende alle dese vermaledijdinghẽ sullen op hem co-
men/dye welcke in desen boeck ghescreuen zijn/
ende die HEERE sal sinen naem wtdoen van on
der den hemel ende hi sal hem afscheyden tot qua
de/wt alle den geslachte van Israel/na dat inhou
den van alle die vermaledijdinghen des verbonts
dat inden boeck van deser wet ghescreuen is.

So sullen dan segghen die nacomelinghen van
uwen kinderen/die na v comen sullen/ eñ die vreē
de/die wt vreemde landē comen/als si die plaghen
vā desen landen sien/eñ die siectē/daer mede datse
die HEERE beladē heeft/dat hi alle haer lant met
D solfere eñ soute verbrandt heeft / dat si niet besaeyt
en mach worden noch en wast/noch dat geē cruyt
daer inne op en gaet/ghelijc Sodoma eñ Gomor
ra/Adama eñ Zeboiin omgekeert zijn/die welcke
die HEERE in sinen toren eñ gramschappe om
keerde.

So sal dan alle volc seggen/Waer om heeft die
HEERE desen lande alsoo ghedaen/Wat grooter
machtigher hatigen toren is dat/? So salmen dan
seggē/Om dat si dat verbont des HEEREN haer
der vaderen God/verlaten hebben/dat welcke hy
hen maecte doe hise wt Egiptē leyde/ eñ si zijn naē
gegaen/eñ si hebbē gedient dē anderē Goden/ eñ
si hebbense aengebedē /alsulcke Goden die si niet
en kenden/eñ dien si niet toe gedeylt en zijn/ Daer
om is des HEEREN toren ontsteke op dit lant /al
so dat hi ouer haer heeft latē comē alle die verma=
ledijngē/die in dit boec ghescreuen staen/ Ende die
HEERE heeftse wt haren lande gestoten / met gro
ten toren/gramscappen eñ ongenaden/eñ hi heeft
se in een ander lant ghewoirpen/ghelijct nv blijct/

Die verborgētheit des HEEREN ons Godts
is ons eñ onsen kinderen geopēt eewelijc / om dat
wi sullen doen/alle die woorden vā deser wet

Van des HEEREN bermhertichheyt/In dien
si anders oprecht zijn/oft haer bekeerē Ende vā
zijnder straffinge/In diē si niet gehoorsaē en zijn

Dat.xxx. Capittel

B Als dit al op v comt/ het si die gebene=
dijnge/oft die vermaledidinge dye ic
v voor ghelect hebbe/ eñ als ghi in u
wer herten gaet /waer dat ghi zijt on
der die Heydenē daer v die HEERE v
God henen verstotē heeft/eñ bekeert ghi v totten
HEERE uwē God/zijnder stemmē gehoorsaem
zijnde/ghi eñ uwe kinderē/van gantser herten/ eñ
vā ganser sielē/in al dz ic v heden gebiede/so sal die
HEERE v God/ uwe geuangheniße keeren/ eñ u
wer ontfermē / eñ hi sal uwe verghaderinghe we=
der brenghen wt allen volcken/daer v die HEERE
v God henen verstroeyt heeft

Al waerdi aen des hemels eynde verstotē/ soo
sal toch die HEERE v God/v vā daer vergaderen
C eñ halen v van daer / eñ hi sal v laten comen in dat
lant/dat uwe vaderen beseten hebbē/ eñ ghi sullet
innemen/eñ hi sal v wel doen/ende vermeerderen
bouen uwe vaderen/ Ende die HEERE v God
sal v hert besnidē/ ende uws saets herte/op dat ghy
den HEERE uwen God/muecht lief hebben van
gantser herten/ eñ vā gantser sielē/op dz ghi leuen
muecht/ Mer alle dese vermaledijngē sal die HE=
RE uwe God op uwe viandē leggen ende op die
ghene die v haten eñ veruolghen.

Ende ghi sult v bekeerē / eñ hoorē die stemme
ws HEEREN/ doende alle zijn geboden/die ick v
heden ghebiede/Ende die HEERE v God/sal v
laten ouervloedich wesen in alle dye wercken van
uwen handē/aen die vrucht ws lichaems/ aen ws
vees vruchten/aen ws lants vruchtē totte goeden

Want die HEERE sal hem keerē/ dat hi hem ver
blije vandē goede/also hi hem verhuecht heeft vā
uwen vaderen/ om dat ghi die stemme des HEE
REN ws Gods gehoort hebt/houdende zijn ghe
bodē eñ sedē/die gescreuen staē in dat boec van de-
ser wet/ ist dat ghi v keert totten HEERE uwen
God wt gantser herten eñ wt gantser sielen. C

Want dat gebot dat ic v heden ghebiede/en is
v niet te wonderlic/noch te verre / noch indē hemel
dat ghi segghen moghet/ wie sal ons inden hemel
voeren/eñ halen ons/dat wijt hooren muegen eñ
de doen? Het en is oec niet ouer ghenen side vander
zee/dat ghi seggen mueghet. Wie sal ons ouer dye
zee voeren/ eñ halen ons/dat wijt hooren eñ doen
Want dat woort is na bi v/in uwen mont/ende in
uwer herten/op dat ghi dat doen mueghet

Siet/ic hebbe heden voor v geleyt/ dat leuē eñ D
goet/die doot eñ dat quade/ die ic v heden gebiede
op dat ghi den HEERE uwen God lief hebbet/eñ
wandelt in sinen wegen/eñ sine geboden/eñ seden
ende rechten houdes/ende leuen muecht/ende ver
meerdert worden/eñ dat die HEERE v God/v
ghebenedije/inden lande daer ghi in treet/ om dat
in te nemen.

Maer ist dat ghi v herte keert / ende en hoort
niet/mer valdi af/dienende ander Goden / eñ aen
bidtse/so vercondige ic v hedē /dat ghi vergaē sult
eñ ghi en sult niet lange bliuen in dat lant/daer ghi
henen treet ouer den Jordaen/om dat te besitten.

Ick neme heden / hemel ende aerde/ouer v tot
ghetuyghen / Dat ick v hebbe/dat leuen ende dye
doot/ghebenedijnghe ende vermaledijdinge voor
ghelect/dat ghi dat leuen kiest / ende dat ghy ende
v saet/leuen moget/dat ghi den HEERE uwen
God lief hebt/ende zijn stemme hoort ende hē aen
hanghet. Want dat is uwe leuen/ ende uwe lange
ouderdō/dat ghi inden lande woonen muecht dat
die HEERE uwen vaderē/Abraham/ Isaac/eñ
Jacob ghesworen heuet hen te gheuen.

Josua wort in Moses plaetse den volcke tot
eenen hooftman ghegeuen/ Een prophetie vā toe
comende ouertredinghen /ende daer bi die straf=
finghe

Dat.xxxi. Capittel.

Ende Mose ghinc henen/eñ hi sprack A
dese woorden tot alle Israel segghen
de tot hen/ Ic ben hedē hondert iaer
ende twintich oudt / Ick en can niet
meer wt ende in gaen/ Oec heeft dye
HEERE tot mi geseyt/ ghi en sult niet ouer dese
Jordaen gaen/Die HEERE uwe Godt/ sal seluer
voor v henen gaen ouer den Jordaen/ hi sal selue
dit volck voor v verdoen/dat ghise besittē sult/ Jo
sua die sal voor v henen ouer gaen /so die HEERE
gheseyt heeft/Ende die HEERE sal haer doen/
so hy Sihon ende Og den coninghen der Amori=
ten/ende haren lande ghedaen heeft/die welcke hi
verderf.

Als die HEERE dese oec voor v gheuen sal/
so suldi hen doen nae alle die gheboden die ick v he
den geboden hebbe/Weest ghetroost eñ vredelijc/
eñ en vreest niet/ eñ en grouwelet voor haer niet/
Wandt dye HEERE uwe Godt/sal selue met v
wandelen/ende hi en sal die hant niet af doen noch
v verlaten.

En Mose riep Josua/en sprac tot hē voor dye
oogē van alle Israel/Weest getroost en vroedlijc/
want ghi sult dit volc int lant brengen/dat die HE
B RE uwen vaderen ghesworen heeft hen te geuē/
Josu.1b en ghi sullet onder hen wt deylen/Die HERE
die selue voor v ghaet/die sal met v zijn/dye en sal
die hant niet af doen noch v verlaten/en en vreest
niet/ende en verscrict v niet.
En Mose screef dese wet/en gaft dē priesteren/
dē kinderen Leui/die die Arcke des verbonts des
HEEREN droegen/en al den Oudetē vā Israel
en hi ghebood hen en sprac/Ouer seuē iaer/ter tijt
C des Vryiaers/in die feest der Louerhuttē/als alle dz
Israel coomt/om te vtooghē voor dē HERE uwē
God/in die plaetse die hi verkiesen sal/sultu laten
wtroepen dese wet voor alle Israel/voor hare oo
ren/te wetene/voor die vergaderinge des volcks/
beyde der mannen en der wijue/kinderen/en wt
vreemdelinges/die in uwer poortē is/op dat si hoo
ren en lerē/dat si dē HERE uwen God vreesen/
en houdē/dat si alle die woordē deser wet doē En
dat hare kinderē die niet en weten/oock hooren en
lerē/daer mede si dē HERE uwē God vreesen/
alle uwe leefdaghē die ghi inden lande leeft/ daer
ghi toe gaet ouer den Jordaen om te besitten.
En die HERE sprac tot Mose/siet uwen tijt
D is bi ghecomē/dat ghi steruē sult / roept Josua en
gaet in die tente des getuygenis/dat ic hē gebiede
Mose ghinck er henē met Josua/ en gingē in die tē
te des getuygenis/ En die HERE openbaerde in
die tēte in die colomne eenre wolcken/en die selue
colomne der wolcken/stont in der tenten duere.
En die HERE sprac tot Mose/siet ghi sult sla
pē gaē tot uwē vaderē/En dit volc sal op comen/
en het sal hoerēde Godē des lāts nae hoerere daer
si in comē sullē/en sal mi latē/en laten dat verbont
varē/dat welc ic met hen gemaect hebbe/En mij
nē toren sal vergrāmen ouer haer ter seluer tijt/
E en ic salse vlaten/en verbergē mijn aēsicht vā hen/
tot dat si verteert wordē/En alsse dā veel ongelucs/
en anxt beuangē sal/sullen si seggē/Heeft my alle
dit quaet niet beuangē/om dat God met mi nyet
en is/En ic sal mijn aēsichte verbergē/tot dier tijt
om allet quaets wille/dat si ghedaen hebbē/dat si
haer tot ander Goden ghekeert hebben.
So scrijft nv dit liet en leeret den kinderen van
Israel/en legget in harē mont/dat mi dat liet een
getuyge si onder die kinderen vā Israel/ Want ic
salse int lant brengen/dat ic harē vaderē gesworē
E heb/daer melc en honich in vloeyt/en als si etē en
sadt/en vet wordē/so sullē si haer tot andere Go
dē keerē/en hen dienē en mi lasterē/en latē mijn v
bont varē/En als hen dā veel ongelucs en anxts
beuangē sal/so sal dit liet voor hē antwoordē/tot
eene getuygenis/Want si en sullen dat niet verge
ten wtē monde haers saets / want ic wete waer op
set/daer si nv mede omgaen/eer dat icse int landt
brenge dat ic ghesworen hebbe/Also screef Mose
dit liet ter seluer tijt/en hi leerdet den kinderē van
Israel/en hi beual Josua Nuns sone / segghende/
Weest ghetroost ende sterc/want ghi sult die kin=
deren van Israel int lant leyden/dat ic hen geswo
ren heb/en ick sal met v zijn.
Doē Mose die woordē vā deser wet/al wt ghe
screuē hadde in eenē boec/gheboot hi dē Leuiten/
die de Arcke des getuygenis des HEREN droe
gen/seggende/Neemt dat boec van deser wet/ en
legget aen die side vā der Arcke des verbonts des
HEREN wes Gods/dattet aldaer een getuyge si
tegen v/want ic kēne v ongehoorsaemheyt en hart
neckicheyt/Siet/want hedē die wile dat ic met v le
ue/sidi ongehoorsaem gheweest teghen den HE
RE/hoe veel meer na minder doot.
Vergadert nv voor mi alle die Outstē vā uwē
geslachtē en uwe officiers/dz ic dese woordē voor
haren oorē sprecke en dat ic hemel en aerde teghen
hen tot getuygen neme/Want ick weet/dat ghijt
na mine doot qualic maken sult/en vanden wege
treden/den welckē ic v gebodē hebbe/en dan sal v
ongeluc ouer comē hier na/om dat ghi qualic ghe
daen hebt/voor des HEREN oogē/dat ghi hem
vertoornt hebt/door die wercke vā uwen handen
Aldus sprac Mose die woorden vā desen liet/ghe
heel wt/voor die ooren vā alder ghemeynten van
Israel.

Een ghedenck liedekē/maect Moses hier den
kinderen Israels/Hi climt opten berch en besiet
dat beloofde lant/inden welcken hi niet en comt

Dat.xxxij.Capittel.

Hoeret ghi hemel ic sal sprecken/en dye
aerde hoore die reden mijns monts
Mijn leere druppe als dē regen/
en mijn redene vloeye als dē dauwe/
en als den reghen op dat gras/ ende
ghelijc die druppelen op dat cruyt.
Want ic sal den naem des HEREN aenroepē
laet onsen God die heerlicheyt.
Volmaect zijn die wercken des Steens want alle
zijn wegē zijn gerechticheden Trou is God/en geē
quaet en is in hem/Gherecht ende redelic is hi.
Die verkeerde en quadē aert heuet met hem al
verdoruē/en het en zijn zijn kinderē niet/om haer
misdaets wille.
Dancte ghi also dē HERE uwē God/ghi sot
te en onwijse volck/Is hi niet uwe vader/en uwe
HERE/en heuet hi v niet gemaect en bereyt?
Gedenct der voorledē dagē/mercket op die ia
rē der voorledene geslachtē/Vraecht uwē vaderē
die salt v vercondighē/Vwe Ouders die sullent v
segghen.
Doē die alde hoochste dat volc wt deylde/ en ver
stroyde der menschē kinderē/Doē sette hi die palen
des volcs/na dat ghetal der kinderen van Israel.
Want des HEREN deel is zijn volck/Jacob
is dat snoer zijnder eruen.
Hi vant hē in die woestine/in die dorre veenlijc
ke plaetse daert huylt/hi leyde hē om/ en hi gaf hē
verstant en beschudde hem gelijc sinen oochappele.
Gelijc een arēt sijnē nest op wecket/en ouer zijn
iongen sweeft oft vlieget/hi breyde zij veder wt/
en hy nam hem en droech hem op sine vloghelen.
Die HERE alleene leyde hē/en daer en was
gheen vreemde God met hem.
Hi liet hē hooch varē op ter aerden/ en hi voede
hē mettē vruchtē des ackers/en hy liet hē honich
suygē wtē steenē/en olie wten heeden steenen.
Boter vanden koeyen/ende melc vanden scha=
pen/mettē vette vandē lammeren/en vette ram=
men/ende bocken met vette nieren/en tarwe/ en

gaf hem te drincken suuer druyuen bloet.

Eñ doen hy vet ende sadt wert/ so wert hy krill Ghi sijt vet dick eñ breet geworde/ Ende hy heeft God laten varen/ die hem gemaect heeft/ hi heeft den steen zijns salicheyts cleyn geacht.

Eñ hi heuet hē tot zeloerschz vtweet door vreēde goden. Duer die grouwelichedē heeft hi hē vtoꝛēt

Si hebben den veltduyuelen geoffert/ eñ harē Gode niet. Den goden die si niet en kendē/ dē nieu wen die nyeu welijc gecomen zijn/ die uwe vaderen niet geeert en hebben.

Uwen steē die v gewonnen heeft hebdi veracht Eñ ghi hebt dē God vergetē/ die v gemaect heeft

Eñ doe dat die HEERE sach/ wert hy beruert met toorne/ op zijn sonen eñ sine dochteren.

Eñ hi sprac / ick sal mijn aensicht van hen verborgen / ic wil sien waert tē lestē met hen wesē wil want het is eenē verkeerdē aert/ het zijn kinderen daer gheen gelooue in en is.

Si hebbē mi verweet in dat gene dz God niet en is/ met haer der ydelheyt hebben si mi vertoꝛēt/ eñ ic salse weder verweckē in dat ghene/ dat gheen volck en is/ aen een sot volc sal ickse vertoornen.

Want dat vier is ontsteken/ duer minen toren eñ het sal bernē tot in die onderste helle / ende tsal verteeren dat lant met sinen groeysele/ eñ tsal ontsteken die fundamenten der berghen.

Ic sal ongheluc op hen hoopen/ ick sal alle mijn pijlen aen hen verschieten.

Van hongere sullen si versmachten/ eñ verslint wordē vā die coortse/ eñ vā bitterē siectē / ic sal der dierē tandē onder hen seindē eñ woedēde slangen.

Van buyten salse dat sweert berouē/ eñ in die cameren anxt/ beyde ionghelinc eñ maechden die suyghelinghen metten grijsen mannen

Ic sal seggen waer zijn si/ ick sal haer ghedachtenis doen ophouden van onder die menschen

Eñ waert dat ic niet en schoude der viandē toren/ dat hare viandē niet stout en souden worden/ eñ mochten seggen onse handt is hooghe/ ende die HEERE en heeft dat niet alle gedaen.

Want het is een volc sonder raedt/ ende in hem en is gheen verstant.

O oft si wijs warē eñ verstonden dat / dat si dz wisten/ wat hen hier nae comen sal.

Hoe gaet dat toe/ dat haer der eē salder duysent van hen lieden iaghen/ eñ twee sullē twee duysent vluchtich maken? Ist niet also/ om dat haren steen haer vercocht heeft? Ende die HEERE heeftse ouer ghegheuen.

Want onsen steen en is niet als harē steē / daer af zijn onse vianden seluc rechters.

Want harē wijnstoc is vandē wijnstoc tot Sodoma eñ vandē acker Gomorra / haer besije is een galle besije/ si hebben bittere druyuen.

Haren wijn is der draken fenijn / Eñ verwoeder aderen galle

a

b

Is dit bi mi verborgen? ende versegheltin mijne schatten.

Die wrake hoort mi toe/ ic salt betalen/ tot zijnder tijt sal haren voet slipperen / want die tijt van haren omualle is bi/ ende haer toecomst haestet

Want die HEERE sal zijn volc rechten/ eñ ouer sine knechtē sal hi ontfermenisse hebben/ Want hi sal aensien dat hare cracht wech is/ Eñ dat mettē ghenen die besloten waren/ eñ die ouer bleuen waren al ghedaen is. E

Joã x b

Eñ men sal segghen waer zijn hare goden / haren steen daer si op betrouden

Van wiens offer si dat vet aten / Eñ droncken vanden wijn van haren drancoffer/ laetse op staen ende v helpen eñ bescutten.

Siedi nv/ dat ict ben/ eñ dat daer geen God en is sonder mi/ ic can dooden/ eñ leuende maken/ dat ic geslegen heb/ dat can ick heelen/ eñ daer en is niemant diet wt mijnder hant treet.

Want ick sal mijn hant inden hemel heffen/ ende ic sal segghen/ Ic leue eewelijc

Als ic dat blinckende van mijnē sweerde wettē sal/ eñ als mijn hāt dat rechte aengrijpen sal/ so sal ic mi weder wreken aen mijn vianden/ eñ den ghenen die mi haten/ loonen.

Ic sal mijn pijlen met bloede droncken maken eñ mijn sweert sal vleesch eten/ vanden bloede der verslagenen/ eñ vanden bloede der ghevanghenen eñ dat des viants hooft/ ontdect sal zijn.

Juychet ghi heydenē met sinē volcke/ want hy sal dat bloet zijnder knechten wrekē/ eñ hi sal hem wrecken aen zijn vianden/ eñ hi sal hē laten versoenen vanden lande zijns volcx.

Eñ Moses quā eñ sprac alle die woorden dees liets/ voor den oorē/ des volcs / hi eñ Josua Nuns soon / Doē Moses dit al wt gesprokē hadde tot alle Israel/ so sprac hi tot hen/ Neemt ter herten alle die woorden die ic v heden betuyge/ dat ghi uwen kinderen beuelt/ dat si houden ende doen/ alle die woorden van deser wet/ Wandt het en is niet een woort tot v te vergeefs ghesept/ mer het is v leuen eñ alsulcken woort sal v leuē verlengen / inden lande daer ghi henē gaet ouer dē Jordaē ō te besittē. G

Eñ die HEERE sprac met Mose effen indē seluen dage seggēde. Gaet op dat geberchte vā Abarim/ opten berch Nebo/ die daer leyt inder Moabiten lant/ tegen Jericho ouer/ eñ besiet dat lant Canaan/ dat welc ic dē kinderen van Israel tot een eygendō geuē sal/ Eñ sterft optē berch / als ghi daer op gecomē zijt/ eñ vergadert v tot uwen volcke/ ghelijc als uwe broeder Aaron sterf opten berch Hor/ eñ hi vergaderde hem aldaer tot sinen volcke

Om dat ghi v verghrepen hebt aen mi/ onder die kinderen van Israel bi dat Kijfwater / tot Kades in dye woestijne Zin / om dat ghy my nyet en heylichdet onder die kinderen van Israel / hier sul di dat landt tegen v sien / dat welc ic dē kinderē vā Israel geue/ mer ghi en sult daer niet in comen.

Moses gheeft hier den volcke eenen ghoeden wensch ende een segeninghe/ als voor zijn laetste adieu.

Dat.xxxiij.Capittel.

Dit is die gebenedidinge daer mede dat Mose die man Gods die kinderē vā Israel voor zijn doot gebencdide seggēde Die HEERE is hē vā Sinai gecomē/ eñ hi is hen opgegaē vā Seir/ hi is voor ghecomen vanden berghe Paran/ met veel duysent heylighen/ tot zijnder rechter handt/ is eē vierige wet bi hē Hoe heeft hi die ledē so lief Alle zijn heyligen zijn in zijnder hant/ Si sullen tot uwen voeten comē/ ende si sullen van uwen woor A

den nemē/Moses heeft ons die wet geboden die
erven der gemeynte Jacob/Eñ hi was in die vol
heyt des coninc /eñ hi hielt te hoope dye overste
des volckes/metten gheslachten van Israel.
Ruben leeft ende en sterft niet ende hy sy cleyn
van volcke.
Dit is die benedictie vā Juda/eñ hi sprac/HE
RE verhoort die stēme Jude/eñ brenghtē tot si
nen volcke/laet zijn handen daer vermeerderen/
ende hem helpen tot sinen vianden.
Eñ tot Levi sprac hi/Uwe Volhz eñ uwe Licht/
si nae den mā vā uwer bermherticheit/dē welckē
ghi tempteerde tot Massa/daer ghi twist hadt aē
dat kijf water/Die tot sinē vad eñ tot zijnre moe
dere spreect/Ic en sie hem niet/eñ tot sinē broede
re/Ic en kēne hē niet/Eñ tot sine soō Ic en weet
hē niet/die hebben uwe redenen ghehouden ende
uwe verbont bewaert/Die sullē Jacob uwe rech
ten leeren eñ Israel uwe wet/die sullen rueckwerc
voor uwen nuese leggen/eñ geheel offer op uwē
outaer/HERE gebenedijt zijn vermogentheyt/
ende laet u ghenoeghen die wercken zijnder han
den. Slaet den rugge der gheenre die tegen hem
op rijsen/eñ der gheenre die hem hatē/dat si haer
niet op en rechten.
Eñ tot Ben Jamin sprac hi. Die lieflijcke des
B HEREN sal woonē in die toeverlaticheyt op hē
Alle den ghehelen dach/sal hi over hem houden/
eñ hi sal tusschen zijn schouderen woonen.
Ende tot Joseph sprac hi/ Sijn lant leyt in dye
gebenedijnge des HEREN/daer zijn edele vruch
ten vanden hemel/eñ vandē dauwe/ eñ vandē af
grōt/die daer ond leyt/Daer zijn edele ripe vruchtē
vandē incomen der sonnen/eñ edele rijpe vruchtē
der manē/eñ vandē toppen der bergē verheyscht
eñ vandē hueuelen altijt/eñ vander aerdē/eñ haer
volheit/Den goedē wille vandē ghenen die inden
bossche woont/moet op Josephs hooft comē/eñ
C opten scheel des Nazareus onder sinen broederē/
Sijn heerlicheit is als eenē eerstghebozenen osse/
eñ zijn hoornen zijn gelijc eens eenhoorens hoornē
metten seluē sal hi die volckē stooten te hoop/ tot
aen des werelts eynde Dat zijn die duysenden vā
Ephraim/eñ die duysenden van Manasses.
Eñ tot Zebulon sprac hi Sebulon verhuecht
u vā uwen wtganc/Eñ tot Isascar/verblijt u vā
uwen tenten/si sullen die volcken optē berch roe=
pen/ende aldaer offer offeren des gerechticheits/
Want si sullen die menichte des zees suyghen/ eñ
versoncken schatten inden sande.
Ende tot Gad sprac hi Gad si gebenedijt dye
ruym makere/hi woont als een leeu/ eñ hi rooft
dē arm eñ dē sceel/Eñ hi sach zijn begin/ dz aldaer
der leeraren hoopen verborgen lagē/eñ hi quam
mettē overstē des volcx eñ hi dede die ghe rechtic
heyt des HEREN/eñ zijn rechte hant aē Israel.
Eñ tot Dan sprac hi/Dan een ionghe leeu/hy
sal vloeyen van Basan.
Eñ tot Naphtali sprac hi/Naphtali sal genoech
hebbē al wat hem beliest/eñ hi sal vol gebenedijn
D gen des HEREN zijn tegent westen/eñ suyden/
sal zijn besittinghe zijn.
Eñ tot Asser sprac hi/Asser si gebenedijt met
sonen/hi si aengenaem sinen broederē eñ doope
sinen voet in olye/Iser eñ metael si aē sinē stoerē/
U ouderdom si als uwe ioecht.
Daer en is gheen God als die God des gerech
ticheits/Die opten hemel vaert die si uwe hulpe/
Ende zijn heerlicheyt is in die wolcken dat is dye
wooninghe Gods vanden beghinne/ende onder
is hi den arm opter werelt/Ende hi sal voor u u=
we vianden verdriuen/eñ segghen/Weest verdor
uen/Israel sal alleen sekerlijc woonen/Jacobs o=
ghe sal zijn opten lande daer coorē eñ most is/Oec
sal sinē hemel van dauwe druypen/Wel u Israel A
wie is ws gelijc/O volck dat duer dē HERE sa=
lich wort/die u hulpe/uwē schilt/eñ dat sweert u=
wer glorien is/U vyandē sullen versmachtē/ mer
ghi sult op haer hoochste henen gaen.
Moses climt optē berch ende sterft aldaer Eñ
hy wort vanden kinderen Israels beweent.

Capittel.xxxiiii.

Ende Mose clā vandē veldē der Mo= N
abiten opten berch Nebo/opten top ij. n
vandē berch Pisga/tegē Jericho o= ij.
uer/eñ die HERE toonde hē alle
dat lant Gilead/tot Dan toe/eñ ghe
heel Naphtali/eñ dat lant Ephraim eñ manasse/
eñ alle dat lant Juda/tot aē die achterste zee/eñ te
gent zuyden/ eñ die lantscappen vā dat breet velt
van Jericho der palmen stadt/tot Zoar toe/En=
de die HERE sprac tot hem/Dit is dat lant/dat
ick Abraham Isaac eñ Jacob ghesworen hebbe/
segghende/ick salt uwen sade gheuen/ghy hebbet
aengesien met uwen oogen/ mer ghi en sult daer
niet ouer gaen.
Aldus sterf Mose aldaer die knecht des HE B
REN/inder Moabiten lant/nae den woorde des gen.
HEEREN/eñ hi begroef hē in dat dal vā Moa= l.xv
biten landt/teghen dat huys Peor/eñ niemant en
heeft zijn graf vernomē/tot opten dach vā heden/
Eñ Mose was hondert eñ twintich iaer out doē
hi sterf/zijn oogen en waren niet doncker gewor C
den/eñ zijn wangen en waren niet veruallen/Eñ
die kinderen van Israel beweenden Mose inder
Moabiten velden. Dertich daghen/ eñ die dagen
des weenens eñ beclagens werden voldaen ouer
Mose.
Ende Josua Nuns soon was veruult metten
geeste der wijsheit/ Wāt Mose hadde zijn handē
op hē ghelevt/ Ende die kinderen van Israel dye
hoordē hē/eñ dedē so die HERE Mose geboden
hadde/Eñ daer en stont voort meer geen alsulckē
prophete in Israel op als Mose/den welcken die
HERE bekende van aengesichte tot aengheſich D
te/in alle teekenen/ende wonderen/daer hem die
HERE toe sant/dat hise doen soude in Egipten
lant aen Pharao/ ende aen alle sine knechtē ende
aen alle zijn landt ende tot alle dese
machtighe handt/ ende groote
visionen/die Mose dede
voor die oogen van
alle Israhel.

¶ Hier na volcht dat boeck van Josua.

¶ Dat boeck Josua

¶ Na die doot Moses gebiet God Josua/ dat hi hẽ soude op scicken eñ mettẽ volcke int beloofde landt ouer die Jordane trecken. Dat eerste Capittel

NAe dẽ doot Mose des knechtes des HE-REN sprack dye HERE tot Josua/ dẽ soõ Nun Moses dyenaer/ Myn knecht Mose is gestoruen/ staet op en de reyst ouer dese Jordaen/ ghy ende al dit volc/ in dat landt/ dat ick hen/ den kinderen Israhel ghegheuen hebbe/ Alle plaetse daer uwe voetsolen op sullẽ ter den/ heb ick v ghegeuen/ soe ick Mose gesprokẽ hebbe/ Vander woestinen aen/ ende desen Libano totten grooten water Phrat toe/ dat geheele landt der Hethiten/ tot aen die grote zee/ tegen den onderganck der zonnen/ sullen uwe palen zyn/ Niemant en sal v wederstaen v leuen lanck/ Alsoe ic met Mose geweest ben also wil ick oock met v zyn Jck en wil v niet laten noch afgaen Syt ghetroost/ eñ goets moets wandt ghy sult desen volck dat lant wt deelen dat ick haren vaderen gesworen hebbe/ dat ickt hen geuen soude/ Syt slechts getroost ende goets moets dat ghy houdet/ eñ doet/ altemale na die wet/ die v Mose myn knecht gebodẽ heeft En wyckt daer niet af/ noch ter rechter noch ter slincker hant/ op dat ghi cloeckelyck moecht doen/ werwaerts ghi gaet/ Ende en laet dat boeck van deser wet van uwẽ monde niet comẽ/ mer peynst dach ende nacht daer omme/ op dat ghyt altemael hout/ eñ doet/ bi dien dat daer inne gescreuen staet Als dan salt v wel gelucken in uwen weghe ende sult cloeckelyck doen/ Siet ick heb v geboden dat ghi ghetroost ende goets moet sout zyn/ en laet v niet grouwelen/ noch en ontsettet v niet/ Want die HERE v God/ is met v werwaerts ghi gaet

Doen gheboot Josua den officiers des volcs/ ende sprac/ gaet door den legere/ eñ gebiet dẽ volc ende segt Bereyt v victaelgie. Want ouer drie daghen suldi ouer dese Jordane gaen/ op dat ghi in mueecht ghaen/ ende dat landt in nemen/ dat v dye HERE v God gheuen sal.

Ende totten Rubeniten/ Gaditen/ eñ den haluen stam Manasse sprack Josua/ Ghedenct des woorts/ dat v Mose die knecht ons HEEREN seyde/ ende sprack/ die HEERE v Godt/ heeft v tot ruste ghebracht/ ende dit landt ghegheuen/ v vrouwen/ ende kinderen/ ende vee/ laet in den lande bliuen dat v Mose ghegheuen heeft/ op dese side der Jordanen/ mer ghi sult voor uwe broeders henẽ reysen gewapẽt/ wat strytbaer mannẽ zyn/ eñ hen helpen/ tot dat die HERE uwe broeders ooc tot ruste brenct/ ghelyck v/ dat si dat landt ooc in nemen/ dat hen die HEERE v Godt gheuen sal/ als dan sult ghi weder om keeren totten lande uwer besittinge/ dat ghyt besittet/ dat v Mose die knecht des HEEREN ghegheuen heeft/ op dese side der Jordanen teghen der zonnen opganck

Ende si antwoordẽ Josua eñ seyden/ Alle dat ghi ons gheboden hebt/ dat willen wy doen/ ende werwaerts ghi ons seyndt/ derwaerts willen wy gaen/ ghelijc wi Mose ghehoorsaem hebben gheweest/ soo willen wi v ooc ghehoorsaẽ zyn/ Alleen dat die HERE v God/ slechs met v si/ soo hi met Mose was/ Wie dinen monde wederspannich is ende uwen woorden gheen gehoor en gheeft/ in al le dat ghi ons ghebiet/ die sal steruen/ Syt slechts ghetroost ende hebt v manlyc.

¶ Italus die twee de coninc vã Itali en timmer de een stot by die riuie re Albula/ dye men nv dẽ Tiber noẽt/ eñ daer werdt Romen namaels gesticht. Vã dezẽ Italus/ heeft Italien sinẽ naẽ behouden der wereldt ouder dõ drye M.vij.c lxxv iaer. voor cris tus ghe boorte een M. cccc eñ xxiiij Ja ren.

Hier woorden twee verspieds tot Jericho gesondẽ/ Eñ bi Rahab die hoer gheherbercht/ verborgẽ eñ besaect/ eñ heymelic wtgelaten Vaerõ

me si haer een teeken der toecomender ghenaden
gheuen. Capittel.ij.

A Osua die sone Nun hadde twee ver
spieders heymelic wt geseint vā Sit
Jac.ij.a tim/eñ he geseyt / Gaet henē besiet
Heb.ij.f dat lant vā Jericho/die gingē henen/
eñ quamē in dz huys eenđ hoerē die
hiet Rahab/eñ lagē aldaer/Doē wert dē conic vā
Jericho geseit Siet/hier zijn in deser nacht mannē
in gecomen vandē kinderē Israel/ dat lant te be.
spiedē/Doen seynde die coninc vā Jericho/tot Ra
hab/eñ dede haer seggē/Geeft die mānē daer wt/
die tot v/in v huys gecomē zijn/Want si zijn geco
men om alle dat lant te bespieden.
Mer dat wijf verch die twee mānē eñ sprack/
Daer zijn immer mānē tot mi in comē / mer ic en
wist nz vā waer si warē/Eñ doemē die poorte toe
wilde sluytē/doē het duyster was gingē si wt/ dat
B ic niet en weet/waer si henē gegaen zijn/iaget hen
haestelic na/wāt ghi sultse vangē/Si lietse op den
solđ climmē/eñ si bedectese onđ die valsch stoppe
len die si haer op dē solder toe bereyt hadde/Mer
die mannē iaechdē hen na op den wech totter Jor
danē tot aen die haue/eñ mē sloot die poorte toe/
doen die wt waren die hem na iaechden.
Eñ eer haer die mānē te slapē leydē / so quā si
op tot hen/op dē solđ eñ sprac tot haer liedē/Ic
weet dz die HERE v dz lāt geuē sal/ wāt uwe v=
uaernisse is ouer ons geuallē/eñ alle inwoonders
des lāts zijn vā uwer toecoēst crāc ghewordē/wāt
wi hebbē gehoort/hoe die HERE dz water in de
roode zee wt gedroocht heeft voor v/doen ghi wt
exo.xiiij Egiptē reysde/Eñ wat ghi den twee coningē der
g. Amoritē/Sihō eñ Og/op geē side der Jordanen
gedaē hebt/hoe ghise vbānet oft verdaē hebt/Eñ
sint dat wi sulcs gehoort hebbē/so is onse herte v
saget/daer en is gheenē oprechtē moet meer in ye
manden in uwer toecoēst/Wāt die HERE uwe
God is eē God/beyde bouē indē hemel eñ onder
C opter aerdē. Dus sweret mi nv bidē HERE/
dat/om dat ic ontfermherticheyt aē v gedaē hebbe/
dat ghi ooc aen mijns vađs huys ōtfermherticheyt
doet/eñ geuet mi een waerteekē/ dat ghi leuen la
tet minē vađ/mijn moeđ/mijn broeđs eñ mijn su=
sters/eñ al wat si hebbē/eñ behout onse siele/vādē
doot/Die mannē sprakē tot haer/Eñ doē wi niet
ontfermherticheyt eñ trouwe aē v/aēs ons die HE
RE dat lant geeft/so sal onse siel voor v des doots
zijn/also verre als ghi onsen aēslach niet en vraect.
Doē liet si die selue aē eē zeel/neđ door t venster/
Wāt haer huys was aē der stat muerē / eñ si woō
D de ooc op die muerē/eñ si sprac tot hen Gaet op dz
geberchte/op dat si v niet en ontmoetē die v na ia
gē/eñ verget v aldaer drie dagen/tot dat weder
comen die v na iagen/daer na gaet uwer straten.
Die mannē seydē tot haer/ Maer wi willen des
eedts ontslagē zijn/dē welckē ghi vā ons genomē
hebt/als wi int lāt comē/ eñ ghi dat snoer des roo
set varwē vēdels/nz in dat vēster en knoopt/ daer
ghi ons mede neđ gelatē hebt/Eñ tot v in huys v
gadert/uwē vader/v moeđ/v broeđs/ eñ alle ws
vađs huys/Eñ so wie ter duerē ws huys wt gaet
des bloet si op zijn hooft/eñ wi ontschuldich/Mer
alle die in uwē huyse zijn/ist dat een hant aē hen ge
slegen wert/so sal haer bloet op onsen hoofde zijn

Eñ ist dat ghi yet vā desen onsen aenslaghe voort
segt/so willen wi des eedts ontslegē zijn/dien ghi
vā ons genomē hebt/Si seyde het si soo ghi segt/
eñ lietse gaen/eñ si ghinghen henen/eñ si knoopte
dat rosijn varwen snoer int venster.
Si gingē wech eñ quamē op tgeberchte/eñ ble
uē aldaer drie dagē tot dz si weder quamē die hen E
na iaechden/Wāt si haddense gesocht/op alle stra
ten/maer nochtans niet ghevonden/Also keerdē
die twee mannē weder/eñ gingen vandē geberch
te/eñ voerē ouer/ eñ quamen tot Josua den sone
Nun/eñ vertelde hem allen/ so zijt gevondē haddē
eñ seydē tot Josua/Die HERE heeft ōs alle dat
lant in onsen handē ghegheuē/Ooc so zijn alle die
inwoonders des lants verbaest voor ons.
Josua trect mettē volcke totter Jordanē/Die
Leuitē vvordē geoordineert voor henē te gaen/
Die Jordaen stont aen deen side stil/eñ hooch op
verheuen eñ beneden vloeyde tet vvater vvech/dz
si droochs voets daer doorghingen. Capit.iij

A Nde Josua maecte hē vroech op/eñ
si troickē wt Sittim/eñ quamē aē de
Jordane/hi eñ alle die kinderē Isra
el/eñ bleuē aldaer ouer nacht / eer si
ouer trocken. Mer nae drie daghen
gingē die officiers knechtē door dē leger eñ ghebo
den dē volc seggēde/ Als ghy siē sult die arcke des
vbonts des HEREN ws Gods/eñ die priesters
wt dē Leuitē die Arcke dragē/ so trecket wt vā u=
we plaetsen/eñ volghet haer na/also nochtās/dat
tusschen v eñ haer ruymte si/vi.ij.M.ellē/Ghi en
sult haer niet genakē op dat ghi weten moget/op
welcken wech ghi gaen sult/wāt ghi en hebt dien
wech noyt gegaē. Eñ Josua sprac tottē volc/
heyliget v/wāt morgē sal die HERE wat sonder
lick onđ v doē/Eñ tottē priesterē sprac hi/draecht
B die arcke des vbōts eñ gaet voor dz volc henē/doē
leui droegē sise/eñ gingē voor dz volc/Eñ die HERE
Nu sprac tot Josua/hedē wil ic beginnē v groot te ma
i.re. ken voor alle Israel/op dat si weten gelijc ic met
b. Mose geweest bē/dz ic ooc also met v bē.Eñ ge=
biet ghi den priesterē/die de arcke draghē/eñ segt
Als ghi voor int water đ Jordanē coēt so staet stil
le. Eñ Josua sprac tottē kinderē Israel/Comt
herwaerts/eñ hoort dat woort ōs HEREN ws
C Gods/eñ sprac/daer bi suldi merckē dz eē leuēde
God onđ v is/eñ dz hi voor v wt driuē sal die Ca
nanitē/Hethitē/heuitē/Pherisitē/Gergositē/A=
moritē/eñ Jebusitē/ Siet dye Arcke des vbonts/
des heerschers/ oft dominerđs / ouer alle lāt/sal
voor v henē gaē in die Jordane/so neēt nv.xij.mā
nē wtē stāmē Israel. wt elckē stam oft ghestachte
eenē. Als dā die voetsolē đ priesters/ die des HE
REN Arcke des heerscappets ouer alle lant dra
gē/hen hedē in des Jordaēs water latē/so sal hem
dat water der Jordanē vandē water dat vā bouē
neđwaerts vloeyt/aftrecken/also dat ouer eenen
D hoope stae. Doen nv dat volck wt trock/wt
sinen tenten/op dat si door die Jordaē soudē gaē/
eñ die priesters die die Arcke des verbonts/ voor
den volcke henen droegen/ eñ als si aē die Jorda
ne quamen / eñ haer voeten voor int water stakē
(die Jordaen was vol/aen alle haren oeuerē van
alderhāde waterē des oochsts/doen stont dat wa
ter dat van bouen neder quam/opgerecht ouer ee

nē hoope/seer verre vandē liedē der stat/ die ter si=
dē Zartan leet/mer dat water dat totter zee ned
waert liep/totter soutzee/dat nā af en vuloepde/
Also ginc dat volc ouer tegen Jericho/Eñ die prie
sters/ die die Arcke des verbondts des HEREN
droegen/stonden drooghe midden in die Jordane
bereyt/eñ alle Israel ghinc drooch door/tot dat al
let volc ouer die Jordane quam.

¶ Josua richt.xij.steenē op vvt der Jordane tot
Gilgal/tot eender gedachtenisse. Capittel.iiij

E Nde die HERE sprac tot Josua. Neēt
v.xij.mānē/wt elckē stā oft geslachte ee
nē eñ gebiet hē/eñ segt hem/heft op.xij.
steenē wter Jordanē/vanō plaetsen/daer die voe
tē ō bereydē priesters gestaē hebbē/eñ voertse met
v/dz ghise in de herberge latet/daer ghi dezē nacht
logerē sult/Doē riep Josua.xij.mānē/die bereyt
warē vādē kinderē vā Israel/wt elckē stā eenen/
eñ sprac tot hē/Gaet henē ouer voor Darcke des
HEREN ws Gods/midden in die Jordane/ eñ
heft elc eenē steē op zijn scouderē/na dz getal der stā
mē oft geslachtē ō kinderē Israel/op dat si eē tee=
kē zijn ondō v/Als v kinderē namaels harē vaderen
vragē sullē/eñ seggē/wat doē dese steenē daer/dz
ghi hē dā segt/hoe dz water ō Jordanē afgescoort
is voor die arcke des ōbonts des HEREN doen
si door die Jordane gingē/dz dese steenē dē kinde
ren Israel een eewige gedachtenisse souden zijn.
Doē dedē die kinderē Israel/so hen Josua gebo
dē had/eñ droegē.xij.steenē middē wter Jordanē
so de HERE tot Josua geseit hadde/na dat getal
der stāmē ō kiderē Israel/ eñ brachtēse met hē in
die herberge/eñ lietense aldaer/ Eñ Josua rechte
xij.steenē op/middē in die Jordane/daer die voetē
ō priesterē gestaē haddē/die die arcke des ōbonts
droegē eñ zijn noch al daer tot op dezē dach. Wāt de
priesters die die arcke droegē/stōdē middē in dye
Jordane/tot dz al voldaē wert/dz die HERE Jo
sua geboot dē volcke te seggē/gelijc Mose Josua
gebodē hadde/Eñ dat volc haestede eñ troc ouer
Doē nv dat volc altemael ouer gegaē was/doē
ginc die arcke des HEREN ooc ouer/eñ die prie
sters voor dē volc/eñ die Rubenitē/eñ Gaditē/eñ
dē haluē stā Manasse/gingē gewapēt voor die ki
derē Israel/so Mose tot hē gesproken had/vi.xl.
M.strijtbaer mānē/bereyt tottē heyr/gingē voor
dē HERE tottē strijt/op dat velt Jericho/In dien
daghe maecte die HERE Josua groot voor alle
Israel/eñ si vreesden hē gelijc si Mose vreesdē zijn
leuen lanc. Eñ die HERE sprac tot Josua/ghe=
biet dē priesteren/die de arcke des getuygenis dra
gē/dz si wter Jordanē op gaē Also geboot Josua
dē priesterē eñ sprac/Gaet
op wt die Jordaē eñ doē die
priesters die die arcke des ō
bōts des HEREN droegē
wter Jordanē op gingē/eñ
met harē voetsolen opt dro
ge eerden so quā dat water
ō Jordanē neōin zijn plaetse
eñ vloeyde gelijc te vorē aē
allē sinē oeuerē Het was dē
tiendē dach ō eerster maent
Doē dz volc wter Jordanē
op ginc/eñ maecten harē le
ger in Gilgal/tegē dz oostē
der stadt Jericho. ¶ Eñ die
xij.steenen/diese wt die Jor
dane genomē haddē/rechte D
Josua op tot Gilgal/ende
sprac tottē kinderen Israel/
Als uwe kiderē namals ha
rē vaderē vragē sullē eñ seg
gen/Wat willē hen dese steenē/so sult ghijt hen te Exod.
kēnē geuē eñ seggen Israel ghinc drooch door die xiiij. E
Jordane/doē die HERE v God dz water ō Jor
danē ōdroochde/tot dz ghi ouer ginct/gelijc als de
HERE uwe God/dede in die roode zee/die hy
voor ōs ōdroochde voor v/dz wi daer door gingen
op dat alle volckē opter aerden/die hant des HE=
REN soudē bekēnen hoe machtich si is/op dz ghi
den HERE uwen God/altoos sout vreesen.

¶ Die coningē aen gheē side der Jordane worden
vervaert dat volc tot Gilgal wort besnedē/Eñ si
etē dat Passah eñ dat ongesuerde broot. Ca.v.

A Ls nv alle coningen ō Amorite/die o A
uer geē side der Jordanē tegē westē
woōdē/eñ alle coningen ō Cananitē
aē die zee/hoordē hoe die HERE dz
water ō Jordanē had wt gedroocht
voor die kinderē Israel/tot dz si ouer gingen so ver
sagede haer herte/ende daer en was geenen moet
meer in hen/voor die kinderen Israel. ¶ Tot die
tijt sprack die HERE tot Josua/maect v steenen
messen/eñ besnijt die kinderē Israel weō anōwerf B
doē maecte hē Josua steenen messē eñ besneet die
kinderē Israel/op dē houele ō ouerslofkēs/ eñ dat
is die sake/daer ō dat Josua allet volc besneet/dat
wt Egiptē getrockē was/ mās personē/wāt alle
crijchliedē/oft mānē vā oorloge/warē gestoruē in
der woestinē optē wege doē si wt Egiptē trocken
wāt allet volc dz wt troc was besneden/ Mer allet
volc dz inō woestinē geborē was optē wege doē si C
wt Egiptē trockē/ dz en was niet besnedē wāt de
kinderē Israel/wādeldē.xl.iaren inō woestinē tot
dz al dz volc der mānē vā oorlogē vuielē/die wt E
giptē getrockē warē/om dat si die stēme des HE
REN niet gehoort en hadden so hen die HERE
ghesworen hadde/ dat si dat landt niet sien en sou.

dē welc die HEERE harē vaderen gheswozē hadde/ons te gheuē een lant/ daer melc eñ honich inne vloeyt/der seluer kinder die in haer plaetse waren opgecomen/die besneet Josua/want si haddē slofkens/eñ en waren op den wege niet besneden

Eñ doen al dat volc besnedē was/bleuē si in hare plaetse/indē leeger/tot dat si ghenesen waren/ Eñ die HEERE sprac tot Josua/heden heb ic die scande Egipti vā v afghekeert/eñ die selue plaetse wert Gilgal ghenoemt/tot op desen dach/ Eñ als die kinderen Israel/also in Gilgal den legher hadden/hieldē si Paesschē opten veertiendē dach der maent tsauonts/op dē velde Jericho/Eñ atē vanden coren des landts/opten anderen dach vā Paesschē/te wetē ongesuert broot/eñ versengde aernē oft gort/essen des seluen daechs/Ende dat Manna hielt op/des anderen daechs/doen si des lants corē aten/also dat die kinderē Israel gheen Manna meer en haddē/ mer si aten vandē coren vanden lande Canaan/vanden seluen iare.

O Fenix conic vā Italien leerde den ghemeynen volcke eerst dat gebruyc der letterē ende datlesen eñ scrijuē bi onderscheit de hooft letteren vādē anderē letteren by diuersce coluere.

Eñ het geuiel doen Josua tot Jeriho was/ dz hi zijn oogen op hief/eñ wert gewaer/ dat eē mā tegen hem stont/eñ hadde een bloot sweert in zijn hant/ Eñ Josua ghinc tot hem/eñ sprac tot hem/ gaet ghi ons aē/oft onsen viādē/Hi sprac / Neē ic mer ic bē een prince ouer dz heyr des HEEREN/ eñ ben nv gecomē/Doē viel Josua op zijn aēsicht ter aerdē/eñ aēbede hem/eñ sprac tot hem/ Wat seyt mijn heere sinē knecht? Eñ die prince ouer dat heyr des HEEREN/sprac tot Josua/ Treet wt uwe schoenē/vā uwen voetē/ wāt die plaetse daer ghi op staet/die is heilich/ Eñ Josua dede alsoo.

Hoe dat Hiericho ghewonnen /inghenomen eñ verweldicht woort.   Dat.vi.Capittel.

A Jeriho was geslotē/eñ bewaert/ om der kinderen van Israel wil/ datter niemant wt noch in en const/Maer die HEERE sprac tot Josua/ Siet daer/ic hebbe Jeriho met harē coninghen ende oorloochs lieden in uwen handē ghegeuē/Laet alle orloochs mānē/ eens rontomme die stadt gaē/eñ doet ses dagē allo/ Mer optē seuēstē dach/laet die priesters die seuē vasuynē des guldē iaers nemē/voor Darck/eñ gaet des seluē seuēstē daechs seuē werf om die stat/eñ laet die priesters die vasuynē blasen / Eñ alsmen des gulden iaers hoornē blaset eñ clinct/dat ghy die vasuyne hoort so sal alle dat volc een groot velt gecrijsch makē/ so sullen der stadt muerē in stucken vallen/eñ dat volc sal daer inne vallē/een yegelic stracs voor hē

Doen riep Josua die sone Num/ dye priesteren eñ sprac tot hen/Draget die Arcke des vbonts/eñ laet seuē priesters die seuē gulden iaers vasuynen dragen/voor die Arcke des HEEREN/ Mer tot ten volc seyde hi/Treet henē eñ gaet/om die stadt eñ wie gewapēt is/die gae voor die arcke des HEEREN henē/Doen Josua dat den volc geseyt hadde/so droeghē die priesters die seuen gulden iaers vasuynē/voor die Arcke des HEEREN henen/eñ ghingen eñ bliesen die vasuynē/ eñ die Arcke des verbondts des HEEREN volchde hē nae/eñ wie gewapēt was/ginc voor die priesters henē die de vasuynē bliesen/eñ dē hoop volchde dē Arckē na/ eñ blies vasuynē/ Josua geboot dē volc/eñ sprac/ Ghi en sult geen velt gherrijsch makē/noch uwe stemme latē hoorē/noch een woort wt uwē monde gheuē/tot op dē dach dat ict v seggē sal/maect een velt ghecrijsch/so maect een velt ghecrijsch.

Also ginc die Arcke des HEEREN/ eens ront omme die stadt/eñ quamē indē legher/eñ bleuen daer in/Wāt Josua stont des morgēs vroech op eñ die priesters droegē Darcke des HEEREN so droeghen die seuen priesters die seuen guldē iaers vasuynen/voor die Arcke des HEEREN/eñ ginghē eñ bliesen die vasunē / Eñ wie gewapēt was ghinc voor hen/eñ den hoop volchde der Arckē des HEEREN na eñ blies vasuynen/ Des anderē daechs / ghingē si oock eens ō die stadt eñ quamen weder indē leger / Also deden si ses daghen.

Maer optē seuenstē dach doen die morghenstondt op ghinc/maecten si hen vroech op/eñ ghingen na der seluer manierē/seuenwerf om dye stadt/also dat si op den seluen eenigē dach / seuenwerf om die stadt quamen ende ten seuensten mael/ doen die priesters de vasune bliesen/sprac Josua tot den volck/Maect eē velt gescrey/Wāt die HEERE/heeft v die stadt ghegeuen/Maer dese stadt/ende al wat er inne is / sal den HEERE verbannē zijn/ Alleen die hoere Rahab/sal leuende bliuē / eñ alle die met haer inden huyse zijn. Want si heeft die boden verborghen/die wi wt sonden/Alleen wacht v voor dien verbandē/op dat ghi v niet en verbannet/wacht dat ghi yet des verbanden oft vermalendijdens naemt/ghi maecte den legher Israels verbannet eñ brochten tot ongheluc/ Maer allet siluer/ende gout/metten metalen/eñ yseren ghereetschap/sal den HEERE geheylicht zijn/op dat tet tot des HEEREN schat come.

Doen maecten dat volc een veltgecrijsch/eñ blie=
c. sen basuynen/wāt als dat volc tgeluyt der basunē
hoorde/ so maecte het een grot veltgecrijsch/ ende
die mueren vielen/ende dat volc beclam die stadt/
elck stracs voor hem. Also wonnen si die stadt/ eñ
verbandent oft verdoruent al wat in die stat was
metter scerpten des sweerts/van man eñ wijf/ion
ghen ende ouden/ossen/schapen/ende ezelen.
Eñ Josua sprac tottē twee mannē die dz landt
bespiet hadden/gaet in dat huys der hoeren/eñ lei
D det dat wijf van daer/ wt met al dat si heeft/ alsoo
i.f ghi haer gesworen hebt. Doe ghingen die iongelin
ghen/die bespieders daer in/eñ leyden Rahab daer
wt/met haeren vader/ende moeder/eñ broederen
al wat si hadde/eñ al haer geslacht/eñ lietense woo
nen buyten den legher Israel.
Mer die stat verberndē si met viere/ eñ al wat
daer in was/alleen dat siluer/eñ gout / eñ metalen
eñ yseren gereetschap / deden si totten schat in dat
huys des HEEREN/ Mer Rahab die hoere mettē
huyse haers vaders/eñ al wat si haddē / liet Josua
leuen/ende si woonde in Israhel tot op desen dach
om dat si die boden verborgē hadde/die Josua om
te bespieden gesonden hadde tot Jeriho.
In die tijt swoer Josua ende sprack/ veruloect
si die man voor den HEERE/die dese stadt oprecht
ende timmert/als hi haer fundament leghet / dat
coste hem sinen eerstensoon/ ende als hi haer poor
te settet dat coste hem sinen ionckstensoon/ Alsoo
was die HEERE met Josua /datmen van hem sey
de in allen landen.

¶ Die Israliten vvorden vluchtich voor haer vi
anden/om dat een vanden verbanden ghestolen
had/ende hoe hi ghestraft vvort.

Dat.vij. Capittel.

A Mer die kinderen van Israel ontgin=
ghen hen aen dat verbande. Wāt A
chā die sone Charmi/ des soons Sab
di/des soons Serah/ vandē stamme
Juda/nam wat vanden verbanden/
doen verbolch die gramschap des HEEREN o=
uer die kinderen van Israel.
Doen nv Josua mannen wt sandt van Jeriho
tot Ai/die bi Beth Auen leghet/ teghen dat oosten
voor Beth El/ ende sprac tot hen/ Ghaet op ende
bespiet dat landt/ende doen si opghegaen waren/
ende Ai bespiet hadden/ quamē si weder tot Josua
ende spraken tot hem/ En laet al dat volck niet op
waerts reysen/mer bi twee oft drie duysent man=
nen/dat si opwaerts reysen ende slaen Ai/ op dat
hem alle dat volck aldaer niet en vermoeye/ want
haerder is luttel.
Also trocken omtrent drie duysent mānen des
volcks opwaerts/ende die vluchten voor die man
nen Ai/ende die van Ai sloeghen haerder bi sessen
B dertich mannen/ende iaechdense voor die poorte
tot Sabarim toe/ende sloeghense den wech neder
Doe wert den volc dat herte versaget/ eñ wert
als water/ Josua verschoorde zijn cleederen/ende
viel op zijn aensicht ter aerden / voor die arcke des
HEEREN/tot sauonts/metten outsten Israel/
ende wierpen stof op haer hoofden.
Josua sprac Ach HEERE HEERE waer
om hebdy dit volck ouer die Jordane gheleyt/dat
ghi ons in die handē der Amoritē soudt geuē/ons
te verdoen? O/oft wi op geē side der Jordanē wa
ren gebleuen/ so wi begonst haddē/ Ach mijn HE
RE/wat sal ic seggē/nv Israel sinē viandē dē rug
ge keert? Als dz die Cananitē hoorē/ so sullē si ons
omuangē/eñ ooc onsen name wtroeyen vand aer
dē. Wat wildi dan bi uwen grootē name doen.
Doen sprac dye HEERE tot Josua/ staet op
waerom ligt ghi also op v aēsicht? Israel heeft hē
besondicht/eñ hebben mijn verbont ouergegaen/
dien ic hen gebodē hebbe. Daer toe hebbē si vandē
verbandē ghenomen/ eñ gestolen/ eñ verloochent
eñ onder haer gereetschap geleyt. Die kinderē Is
rael en mogen niet staen voor haren vianden/mer
moeten haren vianden den rugghe keeren / want
si zijn in den van. Ic en sal voort aen niet met v zijn
ist dat ghi den van wt v niet en roeyet
Staet op/eñ heylicht dat volc/eñ segt/heilighet
v teghen morghen/want alsoo seyt de HEERE die C
God Israel/ Daer is eenē van onder v Israel/dair leu.xx b
omme en cont ghi niet ghestaen voor uwe viandē nn xi .d.
tot dat ghi den van vā v doet. Ghi sult broech toe i re xvi b
gaen/den eenen stam na den anderen/eñ welcken
stam die HEERE raken sal / dan sal hy voortco=
men deen geslachte na dandere. Eñ welc geslach
te die HEERE rakē sal/dā sal voort comē deē huis
na dandere/ Eñ welc huys die HEERE raken sal/
dan sal voort comē deen huysweert na dē anderē.
Eñ die beuondē wort in den van / dyen salmē met
vier verbernen/met al dat hi heeft. Om dat hi dat
verbont des HEEREN ouer getreden heeft /ende
een dwaesheyt in Israel bedreuen heeft
Doen maecte hem Josua smorghēs broech op
eñ dede Israel voortcomen/den eenen stam na dē
anderē/eñ den stam Juda wert geraect/eñ doen hi
die geslachten in Juda daer toe bracht/soe wert dz
geslachte der Serahiten gheraect. Ende doē hi dz
geslachte der Serahitē toebracht / deē huysweert
na den anderen/so wert Sabdi/geraect oft beuon
den. Eñ doen hi zijn huys toebracht deen weerdt
na den anderen / soo wert geraect Achan dye sone
Carni / des soons Sabdi / des soons Serach / wt
den stamme Juda
Eñ Josua sprac tot Achan /mijn sone geeft dē
HEERE den God Israel die eere/ende geeft hē
den lof /ende geeft mi te kennē/wat ghy ghedaen
hebt / eñ en loochent daer niet af Doen antwoor
de Achan Josua/ ende sprack. Waerachtelijck ick
heb mi besondicht aen den HEERE dē God Is
rael/alsoo ende alsoo heb ick ghedaen / Ic sach on
der den roof eenen costelijcken Babiloonschē man
tel / ende twee hondert sikelen siluers /eñ een gul=
den tonghe/vijftich sikelen weerdich in gewichte/
dies geluste mi /ende nam dz /ende siet het is in die
aerde ghedubt of ouerscarret / in mijn tente/ende
dat siluer daer onder
Doen sandt Josua bodē die liepē totter tentē/
eñ siet/het was gedubt in zijn tente/eñ brochtent
tot Josua/eñ tot allen den kinderen Israhel/ende
scuddē t voor den HEERE. Doe nam Josua eñ al=
le Israel met hem/Achā dē sone Serach /mettē si
uer/mātel/eñ guldē tonge/sine sonē/eñ sine doch=
terē/sijn ossen /eñ ezelen /ende schapen/sijn tente/
eñ al dat hi hadde/eñ leydense op int dal Achor

Ende Josua sprack/Wandt ghi ons ghestoort
hebt/soo verstoore v die HEERE in desen dage/
ende si steenden hem/dat gantse Israhel/ende ver
ij.Reg. berndense met vier/ende doen sise gesteenet haddē
xxviij so maecten si daer eenē grooten steenhoope ouer/
die blijft tot desen daghe toe/Alsoo keerde hē dye
Jud ij a HEERE vander verbolgentheyt sijnder gram=
schappen/Daer af hiet die selue plaetse/dat dal A=
chor/tot desen daghe toe

¶ Die stat Ai vvort ingenomē/ende die borgers vvorden alle verslaghen/ēn dye coninc levēdich geuangen/ēn gehanghen/die stadt vvort verbernt Josua maect den HERE eenen outaer opten berch Ebal/Die seghenin ghe ende vermaledi gen vvorden gelesen/gelijc als bouen.xxvij.Deu teronomij gheseytis.

Dat.viij.Capittel.

A ENde dye HEERE sprac tot Josua/
en vreest noch en versaget niet/Neemt
met v alle oorloochs volck/ēn maect
v op/ende treet op tot Ai/Siet daer/
ick hebbe den coninck Ai/met sinen
volcke ēn sijnder stadt ende lande/in uwen handen
gegeuen/ēn sult met Ai/ēn haren coninc doē/also
ghi met Jericho/ēn haeren coninck ghedaen hebt/
wtghenomen/dat ghi haeren roof ēn haer vee/on
der v deelen sult/maer bestellet een achterhoedin=
ge/of legt laghen achter die stadt
Doen maecte hem Josua op/ēn alle crijschvolc
op te trecken tot Ai/ēn Josua vercoos dertich du
sent strijdtbaer mannē ēn sandtse wt bider nacht
ēn gheboot hen ēn sprac/Siet toe/ghy sult laghen
leggē achter die stadt/met en maect v niet alte vē=
re vander stadt/ēn sijt alte samē bereet/Ic ēn alle
tvolc dat met mi is/sullen ons ter stadt makē/Ēn
B als si teghen ons wtcomen/ghelijck te voren/soo
willen wi vluchten op dat si ons daer wt na volgē
tot dat wijse daer wt vander stadt trecken/Wāt si
sullē wanē dat wi voor hē vliē/soo wi te vorē dedē
Ēn als wi voor hen vlien/so sult ghi v op maken
wt der laghen of achterhoedinghe/ēn die stadt in=
nemen/Want die HEERE v God/salse in uwē
handen gheuen/Mer als ghi die stadt ingenomen
hebt/so steecktse aen met vier/na den woorde des
HEEREN doet/Siet/ick hebt v geboden
Also sandtse Josua wech/ende si ghinghen he
nen totter plaetsen der laghen/ende hielden tusschē
BethEl ende Ai/tegē twestē waert aen Ai/Mer
Josua bleef die nacht onder dat volc Ēn maecte hē
smorgēs vroech op/ēn ordineerde dz volc/ēn trock
opwaert mettē Oudē vā Israel/voor dat volc he=
nē/tot Ai/ēn allet crijschvolc dz bi hem was/troc
opwaerts/ende si ghingen toe/ende quamen tegē
die stadt/ende maecten haeren legher tegēt noor=
C den voor Ai/alsoo datter maer een dal en was tus
schen hen ende Ai/Hi hadde vijf duysent mannen
ghenomen/ende in die laghen ghestelt tusschē Beth
El ende Ai/westwaert der stadt/ende si stelden dz
volck des heelen leghers/dat teghent noordē der
stadt was/alsoo dat het laetste reycte teghen twe=
sten der stadt/Also ghinc Josua henen inder seluer
nacht midden int dal
Als dye coninck van Ai dat sach/haesteden si
ende maecten hen vroech op/ende die mannē der
stadt ghinghen wt/om Israhel ten strijde tegen te
ghane/met al haeren volcke/recht voor dat velde
Want hi en wist niet dat hem laghen ghestelt wa=
ren achter die stadt/Josua ende alle dat volck wer
den mat ende crachteloos voor hen/ende vlodē op
ten wech der woestijnen/Doen riep alle dat volck
inder stadt/datmen hen nae soude iaghen/ende si
iaechden Josua oock nae/ende si rechten hen seluen
buyten vander stadt/also datter niet een man bin=
nen BethEl ende Ai en bleef/die niet wt en troc
om Israhel na te iaghen/ende lieten die stadt open
staen/op dat si Israel na souden iaghen.
Doen sprac die HEERE tot Josua/recht die
lancie wt/die ghi in v handt hebt/teghen Ai/want
ick wilse in uwen handen gheuen/Ende doen Jo=
sua die lancie teghen die stadt wt rechte/die in sijn
handt was/doen brack die achterhoedinghe oft la
ghe/haestelic op/wt haerder plaetsen/ende liepen
na dien dat hi sijn handt wt rechte/ende si quamen
in die stadt ende wonnense/ende haesten ende sta=
kense met vier aen/Ende die mannen van Ai keer
den hē ēn sagen achter hē/ēn sagen den rooc vā stat
opgaen ten hemel toe/ēn si en haddē geen ruymte
te vlien/noch herwaerts/noch derwaerts/ēn dat D
volc dat totter woestijnen vluchtede/keerde hē om
me/om hen na te iaghen.
Ende doen Josua ende dat gantse Israel sach
dat die lage die stadt ghewonnen hadde/want den
rooc der stadt opghinck/soo keerden si wederom
ende sloeghen die mannen van Ai/Ende die in die
stadt waren quamen oock wt/hen teghen/alsoo
dat si midden onder Israel quamen/vā derwaert/
ende van herwaert/ende sloegense tot datter nye=
mant onder hen ouer en bleef/noch en ontquam/
ende grepen den coninc Ai leuende/ende brachten
hem tot Josua/Ende doen Israel alle die inwoon
ders tot Ai verworcht hadden/opten velde/ ende
die hen na gheiaecht haddē inder woestijnen/si vie=
len alle in die scherpte des sweerts/tot dz si al ver=
nielt waren/Doen keerde hen alle Israhel tot Ai/
ende sloeghense metter scherpten des sweerdts/
Ende alle die op dien dach vielen/van mannē tot=
ten wiuen toe/die warē twaelf duysent/ altemael
mannen van Ai E
Josua en track sijn handt nyet weder af/daer
mede hi die lancie wtrechte/ tot dat alle inwoon=
ders Ai verbannen worden/sonder dat vee/ ende
den roof der stadt/deelde Israhel wt onder hem/
nae den woorde des HEEREN/dat hi Josua ge
boden hadde/Ende Josua verbernde Ai wt/en=
de maecter eenen ewighen hoope af dye noch he
den daer is/Ende liet dē coninc Ai aen eenē boom
hanghen/tot tsauonts toe/Mer doen dye sonne
onder was ghegaen/doen gheboot hi datmen sy
nen lichame vanden boom soude doen/ende wor=
pen hem onder die stadt poorten/ende maeckten=
der eenen grooten steenhoope op hem/dye tot de=
sen daghe toe daer is.
Doen stichte Josua den HEERE/den Godt ex
Israel/eenen outaer opten berch Ebal/soo Mo=
se die knecht des HEEREN gheboden hadde die ex
kinderen Israhel/also in dat boec der wet Mose
gescreuē staet/eenē outaer vā gheheelē steenē daer
ouer men met gheenen ysteren en quā/ēn offerde

den HEERE daer op brantoffer eñ dootoffer/ende
screef aldaer op die steenen / die ander wet Mose/
die hi voor die kinderen Israel screef.
Eñ alle Israel met sinen Ouders / eñ officiers
knechten/eñ rechteren/stonden tot beyde siden der
arcken/teghen den priesteren wt Levi/die die arcke
des verbonts des HEEREN droeghen/die vreem=
delinghen also wel als die inghesceten / haer helfte
neffens den berch Grisim/eñ dander helft neffens
dē berch Ebal/so Mose die knecht des HEEREN
te voren gebodē hadde / te seeghenen dat volck Is
rahel/Daer nae liet hi wtroepen alle die woorden
der wet/vanden seghenen /eñ vloecken/so het ghe
schreven staet inden wetboec/Daer en was gheen
woort dat Mose gheboden hadde/dat Josua niet
wt en hadde laten roepen/voor die gheheele ghe=
meynte Israel eñ voor die wivē/eñ voor die kinde
ren/eñ vreemdelinghen die onder hen wandelden.

¶ Die heydensche coningen wapenen haer tegē
die Israeliten/ maer dye van Gibeon ontrecken
haer leven met liste. Dat.ix.Capittel.

A ls nv dat hoorden alle coninghen die
op gheen side der Jordanen waren/
op die geberchten / eñ inden nederen
lande/eñ aen allē havenen der groo=
ter zee/oor die neffens den berch Li=
banon waren/te weten die Hethiten/ Amoriten/
Cananitē/Pheresiten/Heviten/eñ Jebusiten/sloe
gen si hen eendrachtelic te hoope/dat si teghen Jo
sua/ende teghen Israel souden strijden.
Mer die inwoonders vā Gibeon/ doe si hoordē
wat Josua met Jericho/eñ Ai gedaen hadde/so ge=
bruycten si ooc eenen list/ si gingen henen/eñ maec
ten een bootscap/eñ namen oude sacken op haere
ezelen/eñ oude gescoorde wijnflesschē/eñ oude ge
lapte schoenen aen haere voeten/eñ trocken oude
ende ghelapte cleederen aen/ eñ allet tbroot haerō
victaelgien was hart/ ende schimmelachtich ende
ghingen tot Josua inden leger tot Gilgal / Ende
spraken tot hem/eñ tot alle mannen in Israel/Wi
B zijn wt verren landen gecomen/ daerom so maect
doch nv een vast verbont met ons/Doe sprack elc
in Israel totten Heviten Ghi mocht misschien on
der ons woonen/hoe conste ick dan een verbondt
met v ghemaken.
Si spraken tot Josua/wi zijn uwe knechten/
Josua sprac tot hen / Wye zijt ghi ende van waer
comt ghi? Sy seyden / Dijne knechten zijn wt zeer
verren landen gecomen/ om des namē wille/des
HEEREN dijns Gods/wāt wi hebben zijn ghe
ruchte ghehoort / ende alle dat hy in Egipten ghe
daen heeft/ende al dat hy den twee coninghen der
Amoriten / op gheen side der Jordanen ghedaen
heeft/Sihon den coninck te Hesbon/ende Og den
coninck/tot Basam / dye tot Astharoth woonde/
Daeromme spraken onse Ouders/ende alle die in
woonders ons landts/ Neemt provande mz v op
die reyse /ende ghaet henen hen te ghemoete /ende
segt tot hen/ wi sijn v knechten / Dus maect nv eē
verbont met ons/ Dit is onse broot/dat wi wt on
sen huysen tot onsen voetsele namen / twas noch
versch doen wi wttrocken tot v/ maer nv/ siet /ist
hart ende scimmelachtich/Ende dese wijnflesschen
vulden wy nyeu /ende siet si sijn gescheurt / Ende
dese onse cleederen/eñ schoenen/zijn out gewordē
over die alte langhe reyse
Doen namen dye hooftlieden haere provande
ende en vraechden dē mont des HEEREN nyet C
Ende Josua maecte vrede met hen/ ende maecte i. Reg.
een verbondt met hen / dat si levende soudē blivē/ xiij.a.
eñ die overste der gemeynten swoeren hen / Mer
over drie dagen / nae dien si een verbondt met hen
ghemaect hadden / soe quamt voor hen/datse van
daer bi waren/ eñ souden onder hen woonē/Wāt
doen die kinderen van Israel voort trocken /qua
men si opten derden dach tot haer stedē / dye hietē
Gibeon/Caphira/Beroth/ende Kiriath Jearim
eñ en sloech gēse niet/om dat hen de overste der ge
meynten gheswooren hadden / by den HEERE den
God Israel.
Doen alle die gemeynte tegen die overste mor
den oft murmureerden /soe spraken alle die over=
ste der gheheelder ghemeinten/ wi hebben hem ge=
swooren bi den HEERE den God Israel / daerō
me en moghen wijse nyet aentasten/Maer dz wil=
len wi hen doen / Laetse leven/ op dat gheen gram
schap over ons en come /om des eedts wille/dien
wi hen ghedaen hebben /Ende dye overste sprakē
tot hen/ Laetse levē /dat si houthouders /ende wa
terdraghers sijn der gheheelder ghemeinten soe hē D
die oversten ghesept hebben.
Doen riepse Josua/ende sprac met hen/segghē
de/Waerom hebdi ons bedroghen /ende ghesept/
ghy zijt seere verre van ons / daer ghy doch onder
ons woont? daer om sult ghy vervloect sijn / alsoo
dat van v nyet ophouden en sullen / knechten dye
hout houden/ende water dragen/tottē huise mijs
Godts
Sy antwoorden Josua ende spraken /het is u
wen knechtē te kennen ghegheven / dat die HEE=
RE dijn God Mose sinen knecht geboden heeft/
dat hi v alle dat gheheele landt gheven wille /ende
voor v henen alle inwoonders des landts vernie=
len wille / doen vreesden wi onse sielen seer voor v
ende hebben dit ghedaen/ Maer nv siet/ wy sijn in
uwen handen /wat v goet ende recht dunct ons te
doen/dat doet
Ende hi dede hen also /ende verlostese vander
kinderen van Israel handt/ dat sise niet en dooden
Aldus maectese Josua inden selvē daghe tot hout
houders / eñ waterdragers/der gemeynten/ende
totten outaer des HEEREN /tot desen daghe toe/
in die plaetse die hi verkiesen soude

¶ Gibeon wort vanden heidenen gelegert/maer
Josua met sinen volcke comt haer te hulpe / ende
hi wint eenen grooten slach / Die vijf coninghen
die int hol gevloden waren /die worde voor Jo
sua ghebrocht ende ghehangen/ende daer nae ne
met Josua alle die andere steden in ne
Dat.x.Capittel.

D oen Adonizedech die coninck vā Je A
rusalem hoorde dat Josua Ai gewō
nen/ende die verbannet hadde /ende
Ai met haeren coninc /ghedaen had
de ghelijck hi Jericho ende haeren co
ninck gedaen hadde/ ende dat die vā Gibeon vre=
de ghemaeckt hadden met Israhel /ende onder hē
comen waren/so vreesden si zeere/Want Gibeon

was een groote stadt/als der
rijcker steden een/ende groo=
ter dan Ai/ende alle haer bor
ghers strijdtbaer/soo sondt hi
tot Hoham/den coninc vā He
bron/ende tot Piream/dē co
ninc tot Jarmuth /eñ tot Ja
phia/den Coninck tot Lachis
ende tot Debir/dē Coninc tot
Eglon/ende dede hen seggē/
Comt opwaerts tot mi/ende
helpt mi dat wi Gibeon slaē.
Wānt si heeft met Josua/ende
dē kinderen Israel vrede ghe
maect

B Doē vergaderdē/eñ troc=
ken op die vijf coninghen der
Amoriten /die coninc tot Je=
rusalē/die coninc tot Hebron
die coniīc tot Jarmuth die co
ninc tot Lachis/die coninc tot
Eglon/met alle haer heyrlee=
ghers/ende beleyden Gibeon/ ende steden daer
teghen/Maer die van Gibeon sonden tot Josua
tot Gilgal/ende deden hē segghen/Entrect uwe
handt niet af van uwen knechten/comt haestelick
opwaerts tot ons/verlost eñ helpt ons/want alle
dye coninghen der Amoriten/ die opt gheberchte
woonen/hebbē hen tegen ons te samen vergadert

Josua reysde opwaerts van Gilgal /eñ al dat
oorloochs volck met hē ende alle strijdtbaer man
nen/Ende die HEERE sprac tot Josua En vre
C set voor hen niet/want ick hebse in uwen handen
ghegeuen/Nyemandt van hen en sal voor v staen
moghen/Alsoo quam Josua vottelick ouer hen/
want al den nacht tooch hy op van Gilgal / Ende
die HEERE veruaerdese voor Israhel/ alsodat
se eenen grooten slach sloeghen tot Gibeon/ ende
iaechden hen nae den wech op tot Beth Horon en
de sloeghense tot Aseka ende Makeda toe /Ende
doen si voor Israel vluchtē/dē wech nederwaerts
tot Bethoron /so liet die HEERE eenen groo=
ten haghel vanden hemel op hen vallen/tot Aseka
toe dat si storuen/ende vaerder storuen vele meer
vanden haghel/dan dye kinderen Israhel metten
sweerde doodeden

Doen sprack Josua metten HEERE / inden
dage/doe dye HEERE dye Amoriten ouer gaf/
voor die kinderen Israhel/ende sprack voor dē te
ghenwoordighen Israhel/Sonne houdt stille/tot
Gibeon /ende Maue inden dal Aialon/Doe hielt
die Sonne stille/ende dye Mane stont / tot dat hē
dat volc aen zijn vianden wreeckte En is dit nyet
ghescreuen inden rechtboec/Aldus stont dye Son
ne midden aenden hemel/ende vertrack onder te
ghaen/by na eenen heelē dach/Ende daer en was
gheenen dach/desen dach ghelijc noch voren noch
daer nae/doen dye HEERE der stemmen eens
mans ghehoorsaem was/want die HEERE strijt
voor Israel.

D Josua trock weder inden leegher tot Gilgal/
ende alle Israhel met hem /Maer die vijf coningē
waren gheulucht/ende verstaken hen in die holen
tot Makeda /ende het wert Josua te kennen ghe
gheuen/wy hebben die vijf coninghen gheuonden
verborgen/inden hole tot Makeda/ Josua sprac/
Soo wentelet groote steenen voor dat gadt des
hools/ oft derspelunccken / ende stelt daer mannen
voor/diese bewaren/en staet ghi niet stille/ mer ia=
ghet uwen vianden nae/ende houdt daer van ach=
ter op / ende en laetse in haer steden nyet comen/
want die HEERE uwe Godt / heeftse in uwen
handen ghegheuen/Ende doe Josua ende dye kin
deren Israhel voleyndt hadden/ den zeer grooten
slach aen hen/alsoo datset met hen ghedaen was/
wat ouer bleef van hen lieden/dat quam in die vas E
te steden.

Aldus quam allet volck weder inden leger by
Josua tot Makeda/met vrede / ende nyemant en
dorste hem voor den kinderen Israhel met zijnder
tonghen roeren/of kicken/ Josua sprac / Doet dat
ghadt des hools open/ende brenckt die vijf conin=
ghen hier tot my/Sy deden alsoo / ende brachten
die vijf coningen tot hem wt den hole/den coninc
tot Jherusalem/den coninck tot Hebron / den co=
ninck tot Jarmuth/den coninc tot Lachis/den co=
ninc tot Eglon

Doen dese vijf coninghen tot hem daer wt ghe
bracht waren/so riep Josua alle mānen van Israe
el/ende sprac tottē ouerstē des oorlooch volcs die
met hem trocken/Coemt herwaerts/eñ tert dese
coninghen met voeten op die halsen /eñ si quamē
toe/eñ tradense met voetē op haere halsen/Eñ Jo
sua sprac tot hen/En vreest niet/eñ en laet v nyet
grouwelē/zijt ghetroost eñ vrijmoedich/Want al
soo sal die HEERE allen uwen vianden doen/tegē
die welcke ghi strijdet

Ende Josua sloechse daer nae ende doodese/en
de hinckse op vijf boomen/ende si hinghen aen dye
bommen tot sauonts toe/Met doen die sonne on=
der ghegaen was/ghevoot hy datmense vanden da.
boomen soude nemen/ende worpense in dat hol/
daer si hen in verborghen haddē/ende leyde groo=
te steenen voor dat gadt/die sijn noch daer/ op de=
sen dach

Opten selven dach wan Josua oock Makeda/

ende sloechse metter scherpten des sweerts / daer
toe haeren coninck/ ende verbandese/ ende alle sie
len die daer in warē/ende en liet nyemanden ouer
bliuen/ende dede den coninck tot Makeda/ghelijc
hi den coninck tot Jericho gedaen hadde.

Doen troc Josua/ ende alle Israhel met hem/
van Makeda tot Libna/ende streedt teghen haer/
Ende die HEERE ghaf die selue oock inden han
E den Israhel/met haren coninghen/ende hi sloech
se metter scherpten des sweerts/ende alle sielen die
daer inne waren/ende en lieter niet eenen ouer in
ne bliuen/Ende dede haren coninck / so hy den co
ninc tot Jericho ghedaen hadde.

Daer nae trock Josua / ende alle Israhel met
hem/van Libna tot Lachis/ende beleydese ende be
stormdese. Ende die HEERE ghaf Lachis oock
in dye handen van Israhel / alsoo dat sise tsander
daechs wonnen/ende sloeghense metter scherpten
des sweerts / ende alle sielen die daer inne waren/
in alle manieren soo hy Libna ghedaen hadde/ In
der seluer tijt/trock Horam/ die coninc tot Gezar
opwaerts om Lachis te helpen/maer Josua sloech
hem/met alle sinen volcke/tot datter niet een ouer
en bleef.

Eñ Josua troc van Lachis / met allen Israhel
tot Eglon/ende beleydese/ eñ bestormdese/eñ wō
se/indenseluen daghe/ende sloechse metter scherp
ten des sweerts/ende verbāde alle sielē dye daer
in waren/ opten seluen dach / in alle manieren soo
hy Lachis ghedaen hadde / Daer nae troc Josua op
waerts met alle Israhel/van Eglon / tot Hebron
ende bestormdese/ende wontse/eñ slorchse metter
scherpten des swaerts/ ende haren coninc met alle
G haer steden/ende alle sielen die daer in waren/ ende
en lieter niet eenen ouerbliuen/ in alder manieren
soo hy Eglon gedaen hadde/ ende verbandese / eñ
alle sielen die daer in waren.

Doen keerde Josua wederomme met alle Isra
hel/tot Debir/ende bestormdese/eñ wandtse/met
harē coninghen/ende daer toe ooc alle hare steden
ende sloeghense metter scherpten des swaerts/eñ
verbandē alle sielē die daer inne waren/ ende en lie
ter niet eenen ouerbliuen/ ghelijck hy Hebron ghe
daen hadde/soo dede hy Debir oock / ende haeren
coninck/ ende soo hi Libna ende haeren coninc ghe
daen hadde.

Alsoo sloech Josua alle dat landt opt gebercht
te/ende teghen tzuydē/ende inden nederen landen
ende aen die beken/met allen haeren coningen/ en
de en lieter niet eenen ouerbliuen/ende verbande
se al wat adem hadde/soo die HEERE die God
Israel gheboden hadde/Ende sloechse van Cades
Barnea aen/ tot Gasa toe/ende alle dat landt Go
sen/tot Gibeon toe/ende wan alle dese coninghen
met haeren lande teenen male/ Want die HEERE
dye God Israhel streedt voor Israhel / Ende Jo
sua trock weder inden leghere tot Gilgal/met al
le Israel.

¶ Die heydensche coninghen vergaderen tegen
Israhel te strijden / mer si crighen die nederlage
ende haere steden worden ingenomen.

Dat.xi. Capittel.

oen Jabin die coninck tot Hazor dit
hoorde /seynde hi tot Jobab den Co
ninck tot Madon /ende totte coninc
tot Semron /ende totten coninc tot
Achsaph/ende totten coninghen dye A
noortwaerts opt gheberchte / ende inden pleynen
lande zuytwaerts Cineroth / ende inden nederen
lande / ende die in die heerschappien tot Dor / aen
die zee woondē/ Den Cananitē tegen oosten ende
westen/Die Amoriten/ ende die Hethiten /eñ dye
Phereseten /eñ dye Jebusitē opt geberchte/Daer
toe dye Heuiten / onder aenden berch Hermon /in
den lande Mizpa/ dese trocken wt met alle haren
heyr/een groot volck/so vele als des zants aen dye
zee/ende zeer vele paerden ende waghens/Alle de
se coninghen vergaderden hen / ende quamē ende
maecten haeren legher bi malcanderē aen dat wa
ter Merom te strijden teghen Israel.

Ende die HEERE sprack tot Josua/ En vreest B
se niet/want morgen ontrent dese tijt wil ickse al
verslaghen gheuen voor die kinderen Israel/haer
peerden suldi verlemen / ende haer waghenē met
vier verbernē/ Ende Josua quam bottelick ouer
hen /ende allet oorloochs volc met hem aē twater
Merom/ende oueruielense / Ende die HEERE
ghafse in die handen Israhel/ende sloegense /ende
ioeghense tot groot Zidon toe/ende tot dye wat
me wateren/ende tot aen dye breede tot Mizpe te
ghent oosten/ ende sloeghense tot datter niet een o
uer en bleef.

Doen dede hen Josua soo hem dye HEERE C
ghesept hadde / ende verleemde haere paerden/en
de verbernde haere wagenen /ende keerde omme
ter seluer tijt/ende wan Hazor/ende sloech haeren
Coninck metten swaerde/ want Hazor was te vo
ren die hooftstadt/alle deser coninckrijcken/eñ sloe
gē alle sielen dye daer inne waren/metter scherptē
des sweerdts/eñ verbandense/ende en liet nyet dā
dē adē hadde/ eñ verbernde Hazor met vier/Daer
toe alle die steden deser coningen wan Josua met
haeren coninghen/eñ sloechse metter scherptē des
sweerts/ ende verbandese/so Mose die knecht des
HEERE gheboden hadde.

Sonder dat die kinderen Israel gheene steden
die op houelen stonden met vuer en verbranden/
Mer Herazor alleene verbrande Josua/Ende al
leen den roof deser steden / ende dat vee/deeldē dye
kinderen Israhel onder hem / maer si sloeghē alle
die menschē metter scherpten des sweerts/ tot dā
sise vernielden / ende en lieten daer niet ouer bliuē
dat adem hadde/so die HEERE Mose sinen knecht
te ende Mose Josua gheboden hadde /so dede Jo
sua/also datter niet en faelgeerde / aen alle dat dye
HEERE Mose gheboden hadde.

Aldus nam Josua al dit landt op dat geberch D
te/ende alle dat tegēt zuyden leyt/ ende allet landt
Gosen /ende die nedere landen ende vlacke velden
ende dat gheberchte Israhel met sinen gronden/
vanden gheberchte aen/dat het landt opwaerts tot
Seir scheydet / tot Baal Gad / inder breyden des
berchs Libanon/onder aendē berch Hermon /Al
le haere coninghen ghewan hy /ende sloechse ende
doodese/maer hy voerde langhen tijt teghen dese
coninghen strijdt.

Met ten was gheen stadt die haer met vreden
opghaf den kinderen Jsrahel / wtghenomen dye
Heuiten / die tot Gibeon woonden / maer si won=
Sep.xv. nense alle met stride / Ende dat gheschiede also vā
den HEERE / op dat haere herten verhardt sou
den worden / den kinderen Jsrahel met strijde te=
ghen te ghaen / op dat si verbandt souden worden
ende dat hen gheen ghenade en soude gheschien /
maer vernielt worden / so dye HEERE Mose ghe=
boden hadde
Jn dye tijt quā Josua ende roeyde wt die Ena
kim / vanden gheberchte van Hebron / vā Debir / vā
Anab / van allen gheberchtē Juda / en̄ van alle ghe
berchte Jsrael / en̄ verbandese met haren stedē. En̄
en liet gheenē Enakim ouerbliuen / indē lande der
kinderen Jsrahel / sonder tot Gasa tot Gath / tot
Asdod / daer bleuender ouer
Also nam Josua allet landt in. Jn alle manie=
ren so die HEERE tot Mosen ghesproken had /
ende ghaffe Jsrahel tot een erue / elcken stamme
sijn deel / ende dat lant hielt op te oorloghen
¶ Hier worden ghetelt ende genoemt die conin
ghen die vanden Jsraeliten verslaghen zijn / der
welcker zijn eenenderticht.
Dat.xij. Capittel.

A Dit sijn die coninghen des landts / dye
die kinderē Jsrael sloeghen / ende na
men haer landt inne / ouer gheen side
der Jordanen / teghen der sonnen op
ghanck / vanden water Arnon aen /
tot aenden berch Hermon / ende alle dat velt tegen
oosten / Sihon die coninck der Amoriten / dye tot
Hesbon woont / ende domineert / van Aroer aen /
die aen oeuer leyt des waters Arnō / ende te mid=
den int water / ende ouer dat halue Gilead / tot aē
dat water Jabok / dat die pale is der kinderen A=
B mon / ende ouer dat black veldt / tot aen die zee Ci=
neroth / teghē oosten / ende tot aen der zee des blac=
ken velds / te weten die soute zee oostwaerts des
weechs tot Beth Jesimoth / ende van tzuyden on=
der aen die beken des berchs Pisga.
Daer toe die palen des conincs Og tot Basan
die noch van Raphaim ouerbleuē was ende woō=
de tot Astharoth ende Edrei / ende domineerde o=
uer den berch Hermon / ouer Salcha ende ouer al
le Basan / tot aen die palē Gesuri / ende Maacha=
ti / ende des haluen Gilead / welck die pale was Si
hon des conincs tot Hesbō / Mose die knecht des
HEEREN / en̄ die kinderen Jsrahel sloeghēse / En̄
Mose die knecht des HEEREN / ghaffe in te ne
men den Rubeniten / Gadditen / ende den haluen
C stam Manasse
Dit sijn die coninghen des landts / dye Josua
sloech ende dye kinderen Jsrahel / op dees side der
Jordanen / teghen den westen / van Baal Gad aen
op die breyde des berchs Libanon / tot aendē berch
die dat landt opwaerts tot Seir scheydet / ende dz
Josua den stammen Jsrahel ghaf inne te nemen /
D elcken sijn deel / wat opten gheberchtē / nederen lan
de / blacken velde / aen bekē / in woestinen / en̄ tegen
tzuyden was / die Hethiten / Amoritē / Cananiten
Phereziten / Heuiten / en̄ Jebusiten
Die coninc tot Jericho / die coninck tot Ai / dye
ter siden aen BethEl leyt / Die coninck tot Jheru
salem / dye coninck tot Hebron / die coninck tot Jar
moth / die coninck tot Lachis / dye coninck tot E=
glon / die coninck tot Geser / die coninck tot Debir
die coninck tot Geder / die coninck tot Harma / die
coninck tot Arad / die coninc tot Libna / dye coninc
tot Adullam / die coninck tot Makeda / die coninc
tot BethEl / die coninck tot Thapuah / die coninc
tot Hepher / die coninc tot Aphek / dye coninck tot
Lasaron / die coninck tot Madon / die coninck tot
Hazor / dye coninc tot Simron Meron / dye coninc
tot Achsaph / dye coninc tot Thaenach / dye coninck
tot Megiddo / die coninc tot Kades / die coninc tot
Jakneam aen Charmel / die coninck inder heer=
schappien tot Dor / dye coninck der heydenen tot
Gilgal / die coninc tot Tirza / dat zijn eenenderticht
coninghen.
¶ Hier worden ghenoemt dye ouerghebleuene
landen / die noch aen dese side des Jordaens in te
nemen zijn / ende onder die thien stammen te dee=
len zijn. Dat.xiij. Capittel.

Doen nu Josua oudt was / ende wel B
bedaghet / so sprack dye HEERE
tot hem / Ghi zijt oudt geworden / en
de wel bedaghet / en̄ daer is noch zeer
veel landts ouergheblieuen / om inne
te nemen / te weten / dat gheheel Galilea / der Phi=
listeen / ende dat gheheel Gessuri / van Sihor aen /
die voor Egypten vloeit / tot aen die palen Ekiron
teghen noorden / die den Cananiten toegherekent
wert / vijf heeren der Philisteen / Te wetē der Ga=
siten / der Asdoditen / der Askloniten / der Gethi=
ten / die Ekroniten / en̄ die Auiten / Van tzuydē aen
is dat gheheele lant der Cananiten / ende Maara /
der Sidoniers tot Aphek toe / tot aen die palē der
Amoriten / Daer toe dat landt der Gibliten / ende
des gheheelē Libanon / teghen der sonnen opghanck
van Baal Gad aen / onder den berch Hermon / tot C
datmen comt tot Hamath / Al die opt gheberchte
woonē van Libanon aen / tot aen dye warme wa=
terē / en̄ alle Sidoniers / ic wilse verdriuē voor dye
kinderē Jsrael / Legt slechts dair op toe / dair wt te
deelen onder Jsrael / so ic v gheboden hebbe
Dus deelt nu dit lant tot eē erue / onder die ne=
ghen stammen / en̄ onder den haluē stam Manas=
se / Want die Rubeniten en̄ Gadditen / hebbē met
ten anderē haluē Manasse haer erfdeel ontfangen
dat hen Mose ghaf / op gheen side der Jordanē / te
ghen den opghanck / soo hem dat selue Mose dye
knecht des HEEREN ghegheuē heeft / van Aroer
aen / die aent ouer des waters Arnon leyt / en̄ dye
stadt middē int water / en̄ alle landtschap Medba /
tot Dibon toe / ende alle steden Sihon des conincs
der Amoriten / die tot Hesbon sadt tot aen die pa=
len der kinderen Amon / Voort toe ooc Gilead / en̄
die palen aen Gessuri / ende Maachati / ende den
gheheelen berch Hermon / ende dat gheheele Basan
tot Salcha / dat gheheele Og tot Basan / die tot A=
stharoth en̄ Edrei sadt / die welcke noch een vandē D
ouergebleuene was / vandē Raphaim / Maer Mo
se sloechse en̄ verdreefse.
Die kinderen Jsrael en verdreuē die Gessuri=
ten / ende Maachathiten niet / maer Gessur ende
Maachat woonē alle beyde onder die kinderen Js
rael / tot op dezē dach Mer dē stam der Leuiten en=

ghaf hi gheen erfdel/ Wandt dat offer des HEE-
REN/ des Gods Israel/ is haer eerfdeel/ so hi hē
a ghesprokeu heeft.
Alsoo ghaf Mose den stam der kinderen Ru-
ben/ nae haer gheslachten / dat haere palen waren
Aroer/ die aenden ouer des waters Arnon leydt/
eñ die stadt midden int water/ met allen effenē vel-
den tot Medba / Hesbon eñ alle haer stede/ die in-
den velde liggen/ Dibon/ Bamot/ Baal/ eñ Beth
Baal/ Meon/ Jahza/ Kedemoth/ Mephaath/ Ki-
riathaim/ Sibama/ Zeretha. Sahar optē geberch
te Emek/ Beth Peor/ die beke aen Pisga eñ Beth
Je simoth/ ende alle steden opt effen/ ende dat ghe-
heele rijck Sihon des conincks der Amoriten dye
tot Hesbon sadt / dien Moses sloech metten vor-
sten Midian/ Eui/ Reken/ Zur/ Hur/ eñ Reba/ die
machtighe des conincs Sihon die indē lande woō-
den/ Daer toe Bilcam den soon Beor / dien waer-
segghet dooden die kinderen Israel mettẽ sweer-
de/ metten anderen verslaghenen/ eñ die palen der
kinderen Ruben warē die Jordane/ Dat is dat erf
deel der kinderen Ruben/ met haren gheslachten/
steden eñ dorpen. Den stāme der kinderē Gad
onder haeren gheslachten ghaf Mose/ dat hare pa
len waren/ Jaezar/ eñ alle steden in Gilead/ eñ dat
halue lant der kinderē Amon/ tot Aroer toe/ welc
leyt voor Rabbath/ ende van Hesbon tot Ramath
Mizpe/ tot Betonim/ eñ van Mahanaim/ tot aen
die palen Debir/ Mer int dal Beth Haram / Beth
Nimra/ Sucoth / eñ Saphon. die ouerbleuen was
vanden rijck Sihon/ des conincs tot Hesbon was
aen die Jordane tot aent eynde der zee Cineroth/
op dees side der Jordanē tegent oosten. Dat is dat
erfdeel der kinderen Gad / in haren gheslachten/
steden ende dorpen.
D Den haluen stam der kinderen Manasse / on-
der haren geslachten/ gaf Mose dat hare palen wa
ren/ van Mahanaim aen /dat geheele Basan /dat
geheel rijck Og des conincks tot Basan ende alle
placken Jair/ die in Basan ligghen/ te weten/ tses-
tich steden/ Ende dat halue Gilead/ Astharoth/ E
drei/ die steden des coninckrijcs Og tot Basan/ den
kinderē Machir des soōs Manasse/ dat is die helf
te der kinderen Machir/ na haren geslachte.
C Dat ist dat Mose wtgedeelt heeft/ op dat veldt
Moab/ op geen side der Jordanen voor Jericho te
ghent oosten/ Maer den stam Leui en ghaf Mose
gheen erfdeel/ Want die HEERE die God Israel
is haer erfdeele/ so hi hen ghesproken heeft.

¶ Hier wort verhaelt die wtdeelinge des lants
Eñ ooc wat Caleb voor een man wort/ bouen al-
le die andere. Dat.xiiij.Capittel.

A Dit ist dat die kinderen Israhel beerft
hebben/ inden lande Canaan/ dat on-
der hen wt ghedeelt hebben/ die prie-
ster Eleazar/ eñ Josua die sone Nun
eñ die ouerste vaders onder den stam
men der kinderen Israhel / Sy deelden door tlodt
onder hen/ so die HEERE Mose ghebodẽ had-
de te gheuen/ den neghen eñ haluen stammē. Wāt
den tweē/ eñ den haluen stam/ hadde Mose erfdee
le gegeuen op gheen side der Jordanen / Maer dē
Leuiten en hadde hi gheen erfdeele gegeuē/ onder
hen/ want die kinderen Joseph worden twee stam
men/ Manasse/ eñ Ephraim/ Daeromme en gauē
si den Leuitē gheen deele inden lande / maer steden
daer inne te woonen/ eñ voorsteden voor hair vee B
eñ goeden/ so die HEERE Mose gheboden had
de/ so deden die kinderē Israel/ eñ deelden dat lant
Doē ghinghē dye kinderē Juda/ tot Josua tot
Gilgal/ eñ Caleb die sone Jephunne / die Kinisite/
sprac tot hē/ Ghi weet wat die HEERE tot Mose
den man Godts seyde /vā minē eñ uwē weghe in
Kades Barnea/ Jc was veertich iaer out/ doē my
Mose die knecht des HEEREN wtseynde vā Ka-
des Barnea om dat landt te bespieden/ eñ ick seyde nu xiiij d
hē weder /so ickt in mijn herte hadde/ Maer mine
broeders die met mi opwaerts gegaē warē/ maec
ten den volcke dat herte versaget / Mer ic volchde
den HEERE minen God/ volcomelijc nae.
Doē swoer mi Mose indē seluē dage eñ sprack
Dat lant daer ghi met uwē voet terdet/ sal uwe eñ
uwen kinderen erfdeel eewelick sijn /daer om dat a
ghi den HEERE mijnen God/ volcomelijck nae
geuolcht hebt/ ende nv die HEERE heeft my la-
ten leuen/ so hi ghesproken heeft/ Het sijn nv vijfen
veertich iaren/ dat dye HEERE tot Mose seyde
doen Israhel in die woestine wādelde/ ende nv siet
Jck ben heden vijfentachtentich iaer out/ ende bē
noch heden inden daghe soo sterck/ als ic was indē
daghe doen my Mose wtseynde/ Ghelijck mijn
cracht doen was/ also is si nv oock te strijden / ende
wt ende inne te ghaen.
Dus gheeft mi nv dit geberchte / daer die HE
RE af ghesproken heeft /in dien daghe/ want ghy
hebt gehoort inden seluen daghe /want dye Ena-
kim woonen daer bouē/ ende sijn groote ende vas-
te steden/ of die HEERE met mi sijn wilde/ dat ic
se vederue / soo dye HEERE ghesproken heeft/
Doen seeghende hem Josua / ende ghaf alsoo He
bron Caleb dē sone Jephūne/ tot een erfdeel/ daer
werdt Hebron/ Calebs des soons Jephunne/ des
Kinisiters erfdeel / tot op desen dach / daerom dat
hi den HEERE den God Israel volcomelijck nae
geuolcht hadde/ Mer Hebron hiet voortijdts Kiri
ath Arba / ende aldaer waren groote lieden onder
Enakim / ende dat landt heeft opghehouden van
oorloghe.
¶ Dat landt welcke Juda met den lote te deele
viel/ dz wort bescreuen Dat.xv.Capittel.
A Dat lot des stams der kinderē Juda/
onder haeren gheslachten was / den
pale Edom/ aender woestijnen Zin
dien teghent zuyden streckt/ aenden
hoecke der zuyden landen/ Also dat
haer palen dye int zuyden laghen / waren vanden
hoecke der souter zee/ dat is vander tongen dye te
ghent zuyden waert ghaet/ ende comt wt van der
waerts totten opganc Akrabbim /ende gaet door
Zinna henen/ ende ghaet op van zuydtwaerts tot
Kades Barnea/ ende gaet door Hezron/ eñ ghaet
op tot Adara/ ende buycht hem om Karkaa/ ende
gaet door Asmona/ eñ comt wt aen die beke Egip B
ti/ also dat dat eynde der palē die zee wert /Dat zijn
uwe palen tegēt zuydē/ Maer den oostpale is van
die soute zee aen /tot aen des Jordaens eynde
Den pale tegēt noordē is vāder tongē der zee/

die aē die plaetse ō Jordanē is/eñ gaet opwaerts
tot Beth Hagla/eñ treet hem vā noortwaerts tot
Beth Araba/eñ comt opwaerts totten steē Bohē
des soons Rubē/eñ gaet opwaerts te Debir/van
dē dal Achor/eñ vāder noortwaerts placke die te=
ghē Gilgal liet/welck teghen ouer leyt/ tot Adu=
C mim/opwaerts/die van zuydtwaerts aent water
leyt.Daer nae gaetse tottē water Ensemes/ende
comt wt totter fonteynen Rogel / Daer na gaet sy
opwaerts totten dal des soons Hinnam/aen die si
de der Jebusiten/die van zuydtwaerts woont/dat
is Jerusalem/eñ comt opwaerts op die scherpten
oft toppe des berchs/die voor dat dal Hinnam leit
van westwaerts/dwelck daer stoot aen dē hoeck
des dals der Raphaim/tegent noorden toe/Daer
na coētse van des selfs berchs scherpte/totter wa=
terfonteynen Nephthoah/ ende coemt wt totten
stedē des ghebercht Ephron/eñ neyghet haer tot
Baala/dat is Kiriat Jearim/eñ crommet of buy=
ghet hem daeromme/van Baala/tegē den westē
totten gebercht Seir/eñ gaet aen die side henen
des geberchs Jarim/vā noordē waert dat is Chef
salon/ende coemt neder tot Beth Semes/eñ gaet
Jud.i.d door Thimna/eñ breect wt aen die side Akron/te
D ghent noordē waerts/eñ treet haer tot Sicron/ eñ
gaet ouer den berch Baala/ende comt wt tot Jab
neel/also dat haer leste die zee is

Mer den pale teghent westen is die groote zee
Dit sijn die palen der kinderen Juda/ rontsomme
in hare gheslachten.

Chaleb die sone Jephunne/wert sijn deel ghe=
gheuen onder den kinderen Juda/na dat die HE=
RE Josua beual/te weten/Kiriath Arba/des va
ders Enak/dat is Hebron/Ende Caleb verdreef
van daer die drie sonen Enak/Sesai/Ahiman/en=
de Thalmai/ghebooren van Enak/ende trock van
daer opwaerts totten inwoonders Debir/Maer
Debir hiet voortijts Kiriath Sepher.Ende Cha
leb sprac/wie Kiriath Sepher slaet ende wint/diē
wil ick mijn dochter Achsa/tot eenen wiue geuen
doen wontse Athniel die sone Kenas / des broeds
Chaleb / ende hi ghaf hem sijn dochter Achsa tot
eenen wiue

Ende het gheuiel/doen si in troc/wert haer ge
raden eenen acker te eyschen van haren vader /en=
de si viel vanden ezele.Doē sprac Chaleb tot haer/
wat is v?Si sprac/gheeft mi een seghenynghe/wāt
ghi hebt mi een zuydtlant gegeuen/gheeft mi oock
wateraderen/Doen ghaf hi haer fonteynen bouen
ende beneden/Dat is dat erfdeel des stams Juda/
onder haeren gheslachten

Eñ die stedē des stams der kinderē Juda / van
dē eenē hoecke tottē anderē/aen die palē der Edo
mitē tegē zuidē/warē dese Kabzeel/Eder/ Jagur
Kina/Dimōa/Adada/Kedes/Hazor/Jethnā/Sip
Telē/Bealoth/Hazor/Hadata/Kirioth/Hezrō/dz
is Hazor/Aman Sema/Molada Haza/ Gadda/
Hesmō/Beth Valeth/Haza/Sual Beerseba/ Bi=
E siothia/Baala/Jjim/Azem El Tolad/Chesil/Har
ma/Ziklag/Madmāna/Sā Sāna/Lebaoth /Sil=
him/Ain/Rimō/dat zijn.xxix.stedē/eñ haer dorpē.

Mer indē leeghē landē warē Esthaol/Zarea/
Asna/Sanoah/Ganim/Thapuah/ Enam/Jar=
muth/Adullam/Socho/Aseka/Saar Jim/ Adita
im/Gebera/ Giderothim/dat sijn veerthien stedē
ende haer dorpen.

Zenā/Hadaza/Migdal Gad/Dileā/Mizpe/Jak
thiel/Lachis/Basekath//Eglon/Chabon/Lahmā
Chithlis/Gederoth/Beth Dagon/Naama/Ma=
keda/dat sijn sesthien steden eñ haer dorpen.

Libna/Ether /Azen/Jephthah/Asna/Nezib / F
Keila/Achsib/Marcsa/dat sijn neghen steden en=
de haer dorpen.Ekron met haren dochteren ende
dorpen.Van Ekron eñ aen die zee/eñ alle wat aen
Asdod street of behoort/ende haer dorpen.Asdod
met haren dochteren eñ dorpen/eñ Gasa met ha=
ren dochteren ende dorpen/tot aen dat water Egi
pti.Eñ die groote zee is sinen pael

Maer opten ghebercht was Samir/ Jathir
Socho/Damna/Kiria Samna/dat is Debir/A=
nab/Esthemo/Anim/Gozen Holon/Gilo / dat
sijn elf steden ende haer dorpen

Arab/Duma/Esean/Janum/Beth/Thapu= G
ah/Aphcka/Humta/Kiriath Arba/dat is Hebrō.
Zior/dat sijn neghen steden eñ haer dorpen.Ma=
on/Carmel/Sib Juta/Jesrael/Jakdeam/Sano=
ah/Kain/Gibea/Thimna/dat sijn thien steden en
de haere dorpen Halhul/Bethsur/Gedor / Maa=
rath/Kiriath Baal/Beth Anoth/Elthekō/dat zijn
ses steden ende haer dorpen. Kiriath Baal/dat is
Kiriath Jearim/Harabba/twee steden ende haer
dorpen

Ende inder woestinē was Beth Araba/ Mid
den/Secbacha Nibzan/ende die Souts stadt/ende
Engeddi/dat sijn ses steden ende haer dorpen

Maer die Jebusiten woonden tot Jerusalem
ende die kinderen Juda en constense niet verdriuē
Alsoo bleuen die Jebusiten metten kinderen Ju=
da te Jerusalem tot op desen dach.

¶ Dat lot Josephs/ende Ephraims kinderen.
Dat.xvi.Capittel.

Ende dat lodt viel den kinderen Jo=
seph vander Jordanen/ teghen Jeri= A
ho totten watere bi Jeriho van oos=
ten waert/ ende die woestine dye op=
waert ghaet van Jeriho/door dat ge=
berchte Beth El/eñ comt van Beth El wt tot Lus
ende ghaet door die palen Arci Ataroth/ende treet
haer nederwaerts/teghent westenwaerts/totten B
palen Japhleti/tot aen die palen des nederen Beth
Horon/ende tot Gaser/eñ dat eynde is tot aen die
zee.Dat hebben die kinderen Joseph tot eenē erf=
deel genomen/Manasse ende Ephraim.

Die palen der kinderē Ephraim/onder harē ge
slachtē haers erfdeels/vandē oostenwaert/was A
tharoth/Adar totten ouerstē Beth Horō/ eñ gaet
wt tegēt westē bi Michmethath/die tegēt noordē
leyt/aldaer crommen si haer daer omme/tegē den
oosten der stadt Thaenath Silo/eñ gaet daer door
vandē oostēwaert /tot Janoha/Eñ daelt neer van
Janoha tot Ataroth eñ Naaratha/eñ street aē Je C
riho /ende ghaet wt aen die Jordane/van Thapu=
ah /ghaense teghen westenwaert/tot Nahal Kana
ende haerren wtghane is aen die zee

Dat is dat erfdeel des stams der kinderen E=
phraim/onder haeren gheslachten/ende alle paelste
den met haeren dorpen der kinderen Ephraim/
laghen verstroyt / onder dat erfdeel der kinderen

Manasse/ Ende si en verdreuē die Cananitē niet/
die tot Gaser woonden/ Also bleuen die Canani-
ten onder Ephraim tot op desen dach/ ẽ wordē
chijnbaer.

¶ Vanden lote ende deele Manasse
Dat .xvij. Capittel

A Nde dat lodt viel op den stā Manasse
Want die is Josephs eerste soon/ ẽ
viel op Machir/ dē eerstensoon Ma-
nasse/ dē vader Gilead/ want hy was
een strijtbaer man/ daerom ghewert
hem Gilead ende Basan/ Maer den anderen kin-
deren Manasse/ onder haren maechschappen/ viel
dat ooc/ te weten/ den kinderen Abieser/ den kinde
ren Helek/ den kinderen Asriel/ den kinderen Se
chem/ den kinderen Hepher/ ende den kinderē Se
B mida/ Dat zijn dye kinderen Manasse/ des soons
Josephs/ mans persoonen/ onder haren maech-
schappen.

Mer Zelaphehad die sone Hepher/ des soons
Gilead/ des soons Machir/ des soons Manasse/
en hadde geen sonen/ mer dochteren/ Ẽ haer na-
men zijn dese/ Mahala/ Noa/ Hagla/ Milca/ Tirza
ẽ gingen voor den priester Eleazar/ ẽ voor Jo-
sua/ den sone Nun/ ẽ voor die ouerstē/ ẽ spraken
Die HEERE heeft Mose ghebodē/ dat hy ons
erfdeel soude gheuen/ onder onsen broederen/ Ẽ
men ghaf hen erfdeel onder den broederen haers
vaders/ na dat beuel des HEEREN.

Op Manasse vielen thien snoeren/ buyten den
lande Gilead ẽ Basan/ dat op geen side der Jor-
danen leyt/ Wandt die dochteren Manasse/ namē
erfdeel onder sinen sonen/ ẽ dat lant Gilead/ ghe
wert den anderē kinderen Manasse/ ende den pael
Manasse/ was van Asser aen/ tot Michmethath/
die voor Sechem leet/ ẽ street totter rechter siden
aen/ die van En Tapuah/ want dat lant Thapuah
C wert Manasse/ ẽ is den pael Manasse/ aē die kin
derē Ephraim/ daer na daelt hy af tot Nahalcana
tegent zuyden/ totten beke steden/ die Ephraims
zijn/ onder den steden Manasse/ maer vant Noor-
den/ is die pale Manasse/ aen die beke/ ende ghaet
wt aen die zee/ Ephraim tegent tzuyden/ ende den
Manasse tegent noorden/ ende die zee is sinen pa-
le/ ende sal streckē aen Asser/ vant noorden/ ẽ aen
Isaschar/ vant oosten.

Dus had nv Manasse ondr Isaschar ẽ Asser/
BethSean ẽ haere dochteren/ Jeblaam ẽ haer
dochteren/ ẽ tot Dor ẽ haer dochterē Ẽ die tot
Endor ẽ haer dochterē/ ende die tot Taanach ẽ
hare dochterē/ ẽ die tot Megiddo ẽ haer dochte
ren ẽ dat derdendeel Naphet/ Ende die kinderen
Manasse/ en consten dese steden nyet verdrijuen/
D maer die Cananiten beghonsten te woonen inden
seluen lande/ maer doen die kinderen Israel mach
tich werden/ maecten si die Cananiten chijnsbaer
ende en verdreuense niet.

Doē spraken die kinderen Josephs/ tot Josua/
segghende/ Waer om en hebdi mi maer een lot/ ẽ
een snoer des erfdeels gegeuen/ ẽ ic ben doch een
groot volc/ so mi die HERE so verde gheseegent
heeft? Doen sprac Josua totten kinderen Josephs
Want ghi een groot volck zijt/ soo gaet opwaerts
in dat bossce/ ẽ maect v seluen aldaer ruymte/ in

dē lande der Pherezitē ende Raphaim/ want v dat
gheberchte Ephraim te enghe is.

Doē seydē die kinderē Josephs/ Dat gheberch
te en sullen wi niet verCrijghē/ wāt daer zijn ysere
wagēs bi allen Cananitē/ die inden lande Emeck
woonē/ bi welckē leget Bethsan/ ende hare doch-
teren/ ende Jesrael in Emeck/ Josua sprac totten
huyse Joseph/ tot Ephraim ẽ Manasse/ Ghi zijt
een groot volck/ ẽ want ghi een groot volck zijt/
so en muechdi niet een lodt hebben/ maer dat ghe
berchte sal uwe zijn/ daer die bosschagie is/ dat mā
ket v bequame/ soe sal het ws lotds wtganc zijn/ als
ghy dye Cananitē verdriuet/ dye ysere waghens
hebben/ ende machtich zijn.

¶ Daer werden mannen wt ghesonden/ van den
seuen stammen/ om dat landt te besien/ ende wt te
deelen/ Het deel BenJamin/ wort bescreuen.
Dat .xviij. Capittel

 Nde die geheele ghemeynte/ der kin
derē Israel/ vergaderdē hen tot Si-
lo/ ẽ rechten aldaer den Tabernacu
le des getuychnis op/ ẽ dat lāt was A
hē onderworpē/ ẽ daer waren noch
seuē geslachte der kinderē Israhel/ dien si haer erf-
deel niet wtgedeelt en haddē/ Ẽ Josua sprac tot
ten kinderen Israel/ Hoe lange zijt ghi soe luy/ dat
ghi niet henē en gaet/ om dat lāt inne te nemē/ dat
v die HERE uwer vaderē God ghegeuen heeft?
Kiest wt elcken stāme drie mannen/ dat icse seynde
ẽ dat si hen op makē/ ẽ door tlant gaen/ ende be
scriuen/ na haeren erfdeel/ ẽ comen tot mi.

Deelet dat lant in seuē deelen/ Judas sal bliuē
op sine palen vāder zuytsidē/ ẽ dat huys Joseph/
sal bliuē op sine palē vā noordē her/ mer bescrijft
ghi dat lant in seuen deelē/ ẽ brēgtse herwaerts/
tot mi/ so wil ic v dat lot worpen/ voor den HE
RE onsen God/ Wāt die Leuitē en hebben gheen
deel onder v/ Mer die priesterscap des HEREN
is haer erfdeel/ Mer Gad ẽ Ruben/ ẽ dē haluē
stamme Manasse/ hebbē haer deel ghenomē ouer
geen side der Jordanē/ tegent oosten/ dat hē Mo-
se die knechte des HEEREN ghegheuen hadde.

Doē maectē hē die mānē op/ op dz si wech souē
dē gaen/ Ẽ Josua gebootē hen/ doē si wildē gaen
om dat lāt te bescriuē/ ẽ sprac/ gaet henē/ ẽ door
wandelt dat lant/ ẽ bescriuet/ ẽ comt weder tot
mi/ dat ic v hier dat lot werpe voor dē HEERE B
tot Silo/ Also ghingē die mannē henē/ ẽ doortroc
kē tlāt/ ẽ bescreuē op eenē brief/ na die stedē inse
uē deelē/ ẽ quamē tot Josua indē leegere tot Si-
lo/ Doē wierp Josua tlot ouer hē/ tot Silo/ voor
dē HEERE/ ẽ deeldē aldaer tlant wt onder dye
kinderē Israel/ eenen ygelijcken zijn deele.

Ẽ dat lot des stams der kinderē BēJamin/
viel na haren geslachtē/ ẽ dē pale haers lots ginc
wt/ tussen den kinderē Juda/ ende den kinderen
Josephs/ Ẽ haren pale was/ aendē hoecke tegē
tnoordē/ vāder Jordanen aen/ ẽ gaet opwaerts
aen dye side Jericho/ van noortwaerts/ ende comē
opt gheberchte teghē westē waerts ẽ gaet wt der
woestijnen BethAuen/ ẽ gaet van daer tot Lus/
aen die side aen Lus/ teghent zuytwaerts/ dat is/
BethEl/ ende comt af/ tot AtharothAdar/ aen
den berghe/ dye vant zuyden/ leydt aen den nede-

ren Bet Horon/daer na neyghet si haer eñ crom=
met haer omme/totten hoecke des westens/tegẽ
zuydẽ vandẽ bergen/dye voor Beth Horon zuyt=
waerts leyt/ende gaet wt in Kiriath Baal dat is
Kiriath Jearim/die stadt der kinderen Juda/ dat
is den hoecke teghent westen

Mer den hoecke tegent zuyden/is vã Kiriath=
C Jearim aen/eñ gaet wt tegẽt westen/eñ gaet wt
totten water fonteynen Nephthoah/eñ daelt neõ
aen des berchs eynde/dye voor den dal des soons
Hinnan leyt/welck inden nederẽ lande Raphaim
tegen noorden leyt/ende daelt af doort dal Hinnã
aender siden der Jebuseen aent zuyden/eñ coemt
neder totter fonteynẽ Rogel/ende trect haer van
noortwaert/ende coemt wt tot Enseme s/eñ gaet
wt tottẽ hooyẽ die tegẽ Adumim opwaerts liggẽ
eñ comet nederwaerts totten steen Bohem/des
soons Ruben/eñ gaetter siden henen neffens den
blackẽ velde/dat tegẽ noordẽ leyt/eñ coemt af op
tblac velt/Ende gaet aender sidẽ Beth Hagla/dye
tegent noordẽ lept/eñ zijn eynde is aender tongen
der souter zee teghent noorden/aenden cante der
Jordanẽ/tegent zuyden/dat is des zuydens pale.

Mer die hoecken tegẽt oosten/sal die Jordane
D eyndẽ/dat is dat erfdeel der kinderẽ Ben Jamin/
in haren palen ront omme onder harẽ geslachten

Die stedẽ des stams der kinderen Ben Jamin
onder haren ghestachte sijn dese/Jeriho/ Bet Ha=
gla/Emek Rezin/ Beth Araba/Zemaram Beth
El/Auim Haphar/Aphra/Capher/Amonai Aph
ni/Gaba/dat zijn twaelf stedẽ eñ haer dorpẽ/ Gi=
beon/Rama/Beeroth/Mizpe, Caphira/ Moza/
Rebem/Jerpeel/Tharaala/Zela/Eleph/ende die
Jebuseen/ dat is Hierusalem Gibeath/ Kiriath/
veerthiẽ stedẽ eñ haer dorpẽ/dz is dat erfdeel der
kinderen Ben Jamin in haren ghestachten

¶ Vandẽ deelẽ Simeons/zabulons Jsaschars
Asers/Naphthalis/eñ Dans   Dat.xix.Cap

Aer nae viel dat ander lodt/ des stãs
der kinderen Simeon/ na haren ghe
slachten/eñ haer erfdeel was onder
dat erfdeel der kinderen Juda/ ende
A het wert hen tot enen erfdeel Beer=
Seba/Seba/Molada/Hazar/Sual/Bala/Azen/
Eltholad/Bethul/Harma Sicklac/Betha/Mar
caboth/Hazar Susa/Bet Lebaoth/Saruhem/dat
zijn derthien steden/eñ haer dorpen/Ain/Rimon/
Ether/Azã/dat sijn vier steden ende haer dorpen/
Daer toe alle dorpen die rontomme dese stedẽ lig
gen/tot Baalath/Beer/Ramath/tegent zuyden/
Dat is dat erfdeel des stams/der kinderẽ Simeõ
in harẽ geslachtẽ/Want der kinderẽ Simeon erf=
deele/is onder dat snoer der kinderen Juda/ Om
dat het erfdeele der kinderen Juda/ hen te groot
was/ daerom erfden dye kinderen Simeon/onder
haren erfdeele

Dat derde lot viel op die kinderẽ Sebulon/ na
harẽ geslachte/eñ dẽ pale haers erfdeels was tot
Sarid toe/ende gaet wt totten westen waert/ tot
Meraala/ende stootet aen Dabaseth eñ reyct aen
die beke/dye voor Jekneam vliet/ ende keert hẽ
van Sarid/teghen der sonnen opganc/tot aen die
palen Cisloth Tabor/ende comt wt tot Dabrath/
ende reyct opwaerts tot Japia/ende vã dair gaet
si teghent oosten/door Githa/Hepher/Jtha/Ka-
zin/ende coẽt wt tot Rimon/Hamthoar/HaNea/
ende crommet hem omme van tnoorden tot Na-
thon/ende harẽ wtghanck is/inden dal Jephtach/
Kathath/Nahalal/Simron/Jdeala/ende Beth
Lahem/dat zijn twaelf stedẽ eñ haer dorpen/dat is
dat erfdeel der kinderẽ Sebulon in haren geslach B
ten/dat zijn haer steden eñ dorpen.

Dat vierde lodt viel op die kinderen Jsaschar/
na haren ghestachten ende haren pale was/ Jesra
hela/Chesulloth/Sunẽ/Hapharaim/Siõ/Anaha
rath/Raabith/Kiseon/Abez/Remeth/Ende Gã-
nem/Enhada/Beth Pares/ende strect aen/Tha=
bor Sahazinma/Beth Semes/ende sinẽ wtganc
was aen die Jordane/sesthiẽ steden ende haer dor
pẽ/Dat is dat erfdeele des stams der kinderẽ Jsa=
schar in haren ghestachten/steden eñ dorpen

Dat vijfste lodt viel optẽ stam/der kinderen As
ser/na haren geslachten/ende haren pale was Hel=
kath/Hali/Beten/Achsaph/Ala Melech/Amead C
Miseal/eñ strect aen Carmel/aẽ die zee/eñ aẽ Si=
hor Libnath/eñ keert hem tegent oostẽ/tot Beth-
dagon/ende reyct aen Sebulon/ende aen dat dal/
Jephtah El/aen dat noordẽ Beth Emek/Negiel/
ende comt wt tot Cabul ter slincker hant Ebron/
Rehob/Hamon/Kana/tot aent groot Zidon/en
de keert hẽ tot Rama/totter vaster stadt Zor toe
ende keert hem tot Hosa/ende gaet wt aẽ die zee/
na dat snoer tot Achsib/Vma/Aphek/Rehob twe
entwintich steden ende haer dorpẽ/Dat is dat erf
deel des stams der kinderẽ Asser//in harẽ geslach=
ten/steden/ende dorpen

Dat seste lot viel op die kinderen Naphthali/in
haren geslachten/ende hare palen waren van He-
leph/Elon/Doir/Zaanim/ Adami/Ne Keb/Jab
ne El/tot Lakum toe/ende gaet wt aen die Jorda
ne/ende keert hem totten westen tot Asnoth Tha
bor/eñ comt van daer wt/ tot Hukok toe/eñ strec-
ket aen Sebulon teghent zuyden/ ende aen Asser/
tegent westen/ende aen Juda/aen die Jordane/te D
gent oosten/ ende heeft vaste steden/Zidim/ Zer/
Hamath Rakath/Chinnareth/ Adama Rama Ha
zor/Kedes/ Edrei/En Hazor/Jercẽ/Migdal El-
harẽ/Beth Anath/Beth Sames/negẽthien steden
ende hare dorpen/dat is dat erfdeel des stams/der
kinderen Naphthali/in haren ghestachten/ steden
ende dorpen.

Dat sevenste lodt viel opten stam/der kinderen
Dan/na haren geslachten/ ende die palẽ haers erf
deels/waren Zarea/Esthaol/Jrsames/Saalabin
Aialon/Jethla/Elon/ Thimnath/ Ekrõ/Elthe-
ke/Gibethon/Baalat/ Jehud/Berbarak/ Gath
Rimon/Me Jarkon/Rakon/ metten palẽ neffens
Japho/ende daer eynt den pael der kinderen Dan/
ende die kinderen Dan/ trocken opwaerts/ ende
streden tegen Lesem ende wonnent/ eñ sloeghen-
se metter scherpten des sweerts/ ende namense in
eñ woonden daer inne/ende noemdense Dan/nae
haers vaders name/ Dat is dat erfdeel des stams
der kinderen Dan/in haren geslachten/steden/ en-
de dorpen.

Ende doen si dat lant altemael wtgedeelt had-
den/met sinen palen/ so gauen die kinderen Jsrael
Josu a/den sone Nun/een erfdeel onder hen/ ende

gauen hem na den beuele des HEEREN/ die stadt die hi eyschte/ te wetene/ Thimnath Serah/ opt gheberchte Ephraim/ Doen timmerde hi die stadt/ eñ woonde daer inne.

Dat zijn die erfdeelen/ die Eleazar/ dye priester ende Josua die sone Nun/ ende die ouersten der vaders/ onder den geslachten/ door tlot den kinderen Israhel wtdeelden/ tot Silo voor den HEERE/ voor die duere der tenten des ghetuygenis/ eñ vol eynden also dat wt deelen des lants.

Van die wtdeylinghe der vrij steden.

Dat.xx. Capittel.

Ende die HEERE sprac met Josua/ segghende/ Segt den kinderen Israel/ Gheeft onder v vrije steden/ Daer af ic v door Mose geseyt hebbe/ daer toe een dootslagher vluchten mach/
a die een siele onuerhuets ende onwetende slaet/ dat si onder v vrij zijn/ voor den bloetwreker/ Eñ dye daer vlucht tot een van dien steden/ sal staen buytē voor der stadt poorten/ ende voor den ouders der stadt/ sine sake te kennen gheuen/ soo sullen si hem tot hen in die stadt nemen/ ende hem ruymte ghe-
b uen/ dat hi bi hen woone.
Ende als die bloetwreker hem na iaecht/ so en sullen si den dootslagher niet in sinen handen ouer gheuen/ want hi onuerseens sinen naesten geslagē heeft ende en is hem te voren geen vyant geweest soo sal hy in dye stadt woonen/ tot dat hy stae voor der ghemeynten/ voor tgherechte/ tot dat die hoogepriestere sterue/ die totter seluer tijt zijn sal/ Als dan sal die dootslagher weder keeren/ in zijn stadt gaen/ ende in zijn huys totter stadt/ daer hy af ghevlucht is
Doen heylichden si Kedes in Galilea/ op dat ge
b berchte Naphthali/ eñ Sichem/ op dat geberchte Ephraim/ eñ Kiriath Arba/ dat is Hebron/ op dat geberchte Juda/ Eñ op gheen side der Jordanen daer Jericho legghet/ tegent oosten/ gauen si Beser inder woestinen/ op dat effene/ wt den stam Rubē ende Ramoth in Gilead/ wt den stamme Gad/ eñ Golam in Basan/ wt den stam Manasse.
Dat waren die steden/ gheordineert alleen den kinderen Israel/ ende den vreemdelinghen die onder hen woonden/ op dat daerwaerts vluchtē soude/ so wie een siele onuerhoets slaet/ dat hi niet en sterue/ door den bloetwreker/ tot dat hi voor die gemeynte ghestaen heeft.

Vanden steden ende voorsteden der Leuiten.

Dat.xxi. Capittel

Doen gingen toe die ouerste vaders onder den Leuiten/ totten priestere Eleazar/ ende Josua den sone Nun/ eñ totten ouersté vaderen/ onder den stammē der kinderen Israel/ eñ spraken met hen tot Silo/ inden lande Canaan/ eñ seyden/ Die HEERE heeft gheboden door Mose/ dat
ba men ons steden geuen soude te woonen/ eñ der seluer voorsteden tot onsen beesten/ Doen gauen die kinderen Israhel den Leuiten van haren erfdeele/ nae den beuele des HEEREN/ dese steden/ ende hare voorsteden.
Eñ dat lodt viel op dat geslachte der Kahathiten/ ende quamen den kinderen Aaron des priesters wt den Leuiten/ door tlot derthien steden vā den stam Juda/ vanden stam Simeon ende vandē stam BenJamin/ Mer den anderen kinderē Kahath des seluē geslachts/ quamē door tlot thiē steden/ vanden stamme Ephraim/ vanden stamme Dan/ eñ vanden haluen stamme Manasse.
Maer den kinderen Gerson des seluen geslachts/ quamen door tlot derthien steden/ vanden stamme Isaschar/ vanden stamme Asser/ ende vā den stam Naphthali/ ende vandē haluē stam Ma- i.P.
nasse tot Basan/ Dē kinderen Merari/ haers ghe viij.c
slachts worden twaelf stedē vanden stamme Ruben/ vandē stamme Gad/ eñ vanden stāme Sebulon/ Also gauē die kinderē Israel den Leuitē door tlot/ dese steden/ eñ hare voorsteden/ so die HEERE door Mose gheboden hadde.
Vanden stamme der kinderen Juda/ eñ vāden stamme der kinderen Simeon gauen si dese stedē dye si met harē name noemdē/ dē kinderen Aaron des geslachts der Kahathitē/ wt den kinderē Leui C
want dat eerste lodt was haer/ dus gauē si hen dā Kiriath Arba/ dye des vaders Enak was/ dat is Hebron opt geberchte Juda/ ende haer voorstedē rontomme haer/ Maer den acker der stadt/ ende haer dorpen gauen si Caleb/ den soon Jephunne tot zijnder besittinghe.
Alsoo ghauen si den kinderen Aaron des priesters/ die vrij stadt der dootslagers/ Hebron ende hare voorsteden/ Libna ende hare voorsteden/ Jathir ende hare voorstedē/ Esthmua eñ haer voorsteden/ Holon ende hare voorsteden/ Debir ende hare voorsteden/ Ain ende hare voorsteden/ Juta eñ hare voorsteden/ Beth Semes eñ hare voorsteden/ Negen steden van desen tween stāmen/ Mer vanden stam BēJamin/ gauen si vier steden/ Gibeon eñ haer voorstedē/ Gaba eñ haer voorsteden a
Anathot eñ haer voorstedē/ Almon eñ haer voorstedē/ also dat alle steden der kinderen Aaron des priesters/ derthien waren/ met haren voorsteden.
Dē geslachtē der andere kinderen Kahath/ dē Leuiten/ quamē door haer lodt/ vier stedē/ vanden stam Ephraim ende gauen hen dye vrij stadt/ der dootslaghers/ Sechē eñ hare voorstedē/ op dat geberchte Ephraim/ Geser eñ hare voorsteden/ Kibsim eñ hare voorstedē Beth Horō eñ hare voorstedē/ Vanden stamme Dan/ vier stedē/ Elthcke/ eñ hare voorstedē/ Gibton eñ hare voorstedē/ Ajalō eñ hare voorstedē/ Gadsimō/ eñ hare voorsteden Vandē haluen stam Manasse/ twee steden/ Thaerach eñ haer voorstedē/ Gadsimō/ eñ haer voorstedē/ Alsoo dat alle die stedē der kinderen des gheslachts Kahath/ thiē waren met haer voorsteden.
Maer den kinderen Gerson/ wt den gheslachten der Leuiten/ worden gegeuen/ Vanden haluen stamme Manasse/ twee steden/ die vrije stat/ voor die dootslagers/ Galan in Basan/ ende hare voorstedē/ Beasthra eñ hare voorstedē Eñ vandē stāmē Isaschaer/ oec vier stedē/ Kison/ eñ haer voorstedē/ Dabrath eñ hare voorstedē/ Jarmuth eñ hare voorstedē. En Gannim/ eñ hare voorstedē/ Vā den stam Asser/ vier steden Miseal/ Abdon/ Helkath/ Rehob/ met haren voorsteden/ vanden stamme Naphthali/ drie steden/ Die vrije stadt Kedes/

voor die dootslaghers in Galilea/ Hamoth/ Dor/ Karthan/ met haren voorsteden alsoo dat alle dye steden/ des gheslachts der Gersoniten/ warender
D thien/ met haren voorsteden.

Den geslachten der kinderen Merari/ den anderen Leuiten worden ghegheuen/ Van den stamme Sebulon/ vier steden Jakneam. Kortha. Dimna. Nahalal/ met haren voorsteden/ Vanden stam Ruben/ vier stedē/ Bezer/ Jahza/ Kedemoth/ Mephaat/ met haren voorsteden/ Vanden stam Gad/ vier steden/ die Vrijstadt/ voor die dootslagers Ramoth in Gilead/ Mahanim/ Hesson/ Jaeser/ met haren voorsteden/ Also dat alle die steden der kinderen Merari/ onder haren gheslachten der andere Leuiten/ waren twaelf/ Alle die steden der Leuiten/ onder die besittinge der kinderen Israhel/ waren achtenveertich met haren voorstedē. Ende dese steden waren alsoo ghedaen/ dat elcke haer voorstadt om haer hadde/ d'eene als die andere

Also ghaf dye HEERE den kinderen Israel allet lant/ dat hi gheswooren hadde harē vaderen te geuen/ ende sy nament in/ ende woonden daer in/ Ende die HEERE liet se rusten van allen rontsomme/ so hi haren vaderen gheswooren hadde/ ende haerder vyanden en stondt gheene teghen hen/ Mer hi gaf alle hare vianden in haren handē. Ende het en faelgeerde niet aen allen den goeden dat die HEERE den huyse Israhel ghesproken hadde. Het quam al.

¶ Den stam Ruben/ Gad/ ende den haluen stam Manasse/ worden weder thuys gesant met beuele/ dat si Gods gebot nerstelijcken onderhouden souden/ Vanden outaer die si maecten/ ende hare verantwoordinghe daer van.

Dat.xxij. Capittel

A Nu.xxxii Doen riep Josua die Rubeniten ende Gadditen/ ende den haluen stamme Manasse/ ende sprack tot hen/ Ghi hebbet al gehouden/ dat v Mose dye knecht des HEEREN gebodē heeft/ ende mijnder stemmen ghehoorsaem geweest/ in allen/ dat ick v gheboden hebbe/ Ghi en hebt uwe broeders niet verlaten in eenen langen tijt/ tot op desen dach/ ende hebt gehouden aen dat gebot des HEEREN ws Goods/ Want dan dye HEERE uwe God/ uwe broeders tot rustē heeft gebracht soo hi hen ghesproken hadde/ soo keert v nu/ ende treet henen in uwe wooninghe/ inden lande uwer besittinghen/ dat v die knecht Mose gegeuē heeft op gheen side der Jordanen

Doet slechts naerstticheit/ dat ghi doet nae den gebode/ ende wette/ dat Mose die knecht des HEEREN v geboden heeft/ dat ghi dē HEERE uwen Godt beminnet/ ende wandelt op alle sine wegē/
B ende sine gheboden houdet ende hem aenhāget ende hem dienet/ van geheelder hertē ende van gheheelder sielen/ Also seeghende dese Josua/ ende liet se gaen/ eñ si gingen tot hare wooninghe

Den haluen stam Manasse/ heeft Mose gegeuē tot Basan/ Die ander helft gaf Josua onder haren broederen/ ouer dese side der Jordanen tegent westen/ Ende doen hise liet ghaen tot haren tentē/ ende hen ghesegent hadde/ soo sprack hy tot hen/ Ghi coemt weder thuys met groten goede tot uwen tenten/ met zeer vele beesten/ siluer/ gout/ metael/ yser/ ende cleederen/ soo deelet nu den roof uwer viandē wt/ onder uwe broederē/ Aldus keerdē die Rubeniten/ Gadditen/ ende den haluē stam Manasse wederomme/ ende ghingen vanden kinderen Israhel/ wt Silo/ die inden landen Canaan leyt/ op dat si int lant Gilead souden treckē/ totten lande haerder besittinge/ dat si besaten/ wt den beuele des HEEREN door Mose

Eñ doen si quamē aen die hoopen/ aen die Jordane/ die inden lande Canaan ligghen/ timmerden die selue Rubeniten. Gadditen/ eñ den haluē stam Manasse/ aldaer aen die Jordaē eenē groten schonen outaer/ mer doet die kinderen Israel hoorden seggen/ Siet/ die kinderē Ruben/ die kinderē Gad eñ dē haluen stam Manasse/ hebben eenen outaer C
ghetimmert/ tegen dat lant Canaan/ aen die hoopen aen die Jordane/ op dese side der kinderen Israel/ Doen vergaderden si hen met der gheheelder gemeynten tot Silo/ op dat si tegen hen op souden trecken met een heyr/ Eñ seynden daer en tusschen tot hen/ int lant Giliad/ Pinehas den sone Eleasar des priesters/ ende met hem thien vanden ouersten vorstē/ onder den huysen haerder vaderen/ wt elcken stam Israel eenen/ Eñ doē si tot hen quamē D
int lant Gilead/ spraken si met hen/ eñ seyden.

Dus doet die geheele gemeynte des HEEREN seggen/ wat is dat vergrijpen/ oft ouertreden/ dat ghi v aenden God Israel vergrijpet/ ende v heden achter den HEERE af keert/ daer mede dat ghy v eenen outaer timmert/ dat ghi af vallet vanden HEERE/ Is ons te weynich aen die misdaet Peor vander welcker wi noch op desen dach niet ghereyniget en zijn/ ende daer quam een plage onder dye gemeynte des HEEREN/ eñ ghy keert v heden achterwaerts vanden HEERE/ ende zijt heden af vallich geworden vanden HEERE/ dat hi hedē oft morgen ouer die gheheele ghemeynte gram Nu
soude wordē/ Is dat lant uwer besittingē onreyn so coemt hier ouer int landt/ dat die HEERE besit daer dye wooninghe des HEEREN staet/ ende neemt besittinge onder ons/ eñ en wert niet afuallich vanden HEERE/ eñ vā ons/ v eenen outaer timmerende/ buiten den outaer des HEEREN ons Godts/ En vergreep hem niet Achan/ die sone Serah/ aen dat verbande/ eñ die gramscap quā ouer die geheele gemeynte Israel/ eñ hi en ghinck niet alleen onder/ om sine misdaet?

Doen antwoorden die kinderen Ruben/ eñ die kinderen Gad/ ende die halue stam Manasse/ ende seyden totte hoofden/ ende vorsten vā Israel/ Die starcke God/ die HEERE/ die starcke God/ dye HEERE/ dye weet/ ende soo wetet Israel ooch/ E
Ist ouertreden oft vergrepen aenden HEERE soo en helpt hi ons heden niet/ Ende ist/ dat wijt daer omme gedaen hebben/ om/ dat wy ons achter den HEERE souden af keerē/ ende brantoffer ende spijsoffer daer op souden offeren/ ofte dootoffer daer op souden doen/ so eysche dye HEERE dat/ Ende ist dat wijt niet veel meer gedaen en hebbē/
wt sorghen dees dincs/ eñ spraken/ heden oft morghen mochten uwe kinderen/ tot onsen kinderen seggen/ Wat gaet v dye HEERE/ die God van Israhel aen? Dye HEERE heeft dye Jordane/ tot eenen pale ghesedt/ tusschen ons/ ende dijne

kinderē Rubē/eñ Gad/Ghi en hebt geen deel aen
dē HEERE/daer mede souden v kinderen onse kin=
G derē vander vreesen Gods doē varē/eñ af keeren.
Daer omme seyden wi/Laet ons voor onse kin
deren eenen outaer maken/niet tot offer/noch tot
brantoffer/mer dat hi een getuyghe si/tusscen ons
eñ v/eñ onsen nacomelinghen/dat wy dē HEERE
dienst doen mogē voor hē met onsen brantofferen
dootofferen/eñ ander offerē/eñ dat uwe kinderen
hedē oft morgē niet seggē en derren/tot onsen kin
deren/Ghi en hebt geen deel aende HEERE/Mer
als si also tot ons seydē/of tot onsen nacomelingen
hedē oft morgen/so consten si seggen/Siet die ghe
lijckenisse des Outaers des HEEREN/die onse va
deren gemaect hebben/niet totte offer/noch totte
brantoffer/ maer totte getuyge tusschen ons eñ v.
Dat si verre van ons/dat wy afvallich souden
worden vanden HEERE/dat wi ons heden achter
waerts vā hē soudē keerē/eñ eenen outaer timme
H ren totten offer/totte brantoffer/eñ totte geschinc
ke/buytē den Outare des HEEREN ons Gods/
die voor zijn wooninge staet/Mer doen Pinehas
die priester/eñ die ouerste der gemeynten/die prin=
cen Israel/die met hen waren/dese woorden hoor
dē/die die kinderen Ruben/Gad/eñ Manasse sey=
den/beuielense hen wel/eñ Pinehas dē sone Elea
sar des priesters/sprack totten kinderen Ruben/
Gad/eñ Manasse/Hedē bekennen wi/dat die HE
RE onder v is/dat ghi v aenden HEERE niet ver
grepen en hebt/in dese daet/Nv hebt ghi die kinde
rē Israel verlost wt die hādē des HEEREN/Doen
trock Pinehas Eleasars des priesters soon/ende
die ouersten wt den lande Gilead/vandē kinderen
Rubē eñ Gad weder int lant Canaan tottē kinde=
rē Israel/eñ seyden hē weder die handelinge/Doe
beuiel die sake dē kinderē Israel wel/eñ loofdē den
God der kinderen Israel/eñ en seyden niet meer/
dat si op wilden treckē met een heyr tegen hen/om
dat lant te bederuen/daer die kinderē Ruben ende
Gad/inne woondē/Eñ die kinderen Ruben/ende
Gad/hieten den outare dat hi ghetuyge si tusschen
ons/ende dat die HEERE God si.

¶ Als Josua oudt gheworden was/eñ sinē sterf
dach na by was/so riep hy tvolck te samen/ende
vermaent haer/dat si scerpelijc die ghebodendes
HEEREN souden onderhouden.

Dat.xxiij.Capittel

ENde na langhen tijt/doen die HEE=
RE Israel tot rusten hadde gebracht
van allen haren vianden rontomme
ende Josua nv oudt eñ welbedaghet
A was/riep hi alle Israhel/ende haere
outste hoofden/rechters ende officiers/ende sprac
tot hen/Ic ben out ende welbedaghet/eñ ghi hebt
ghesien al wat die HEERE uwe Godt ghedaen
heeft/aen alle desen volcke voor v/Want die HE
RE uwe God/heeft selue voor v ghestreden/Siet
Ic hebbe v die ouer bleuen volcken/door tlot toe
gedeelt/elc stam zijn erfdeel/vander Jordanen aen
ende alle volcken die ic wt gheroeyt hebbe/eñ aen
die groote zee/tegen der zonne ondergane/Ende
die HEERE uwe God salse wt stootē voor v/eñ
van v verdriuen/dat ghy haer lant in neemt/alsoo
v die HEERE uwe God ghesproken heeft.
Dus zijt nv vast getroost/dz ghi hout eñ doet
al wat gescreuen staet int wetboec Mose/dat ghi
daer niet af en wijcket/noch ter rechter/noch ter
slincker hant/op dat ghy niet onder dese ouerble= B
uenē volckē en comt/die met v zijn/eñ niet en ghe
dinct/noch en sweeret/bi den name haerder godē
noch hen en dient/noch en aenbedet/maer aenhan
get den HEERE uwen God/soo ghi tot desen da=
ghe toe gedaen hebt/soo sal dye HEERE voor v
verdriuē grote ende machtighe volcken/ende nye
mant en heeft voor v gestaen/tot desen daghe toe
uwer een/salder duysent iagen/Want dye HEE=
RE uwe God/strijt voor v/so hi v gesprokē heeft
Daer om soo bewaert uwe sielen/op dat der neer
stichste/dat ghi den HEERE uwē God lief hebt.
Mer ist dat ghi v omme keert/eñ desen ouer
gebleuenē volckē aen hanget/ende v met hen ver
enicht/alsoe dat ghi onder hen/ende si onder v co
men/soe wetet dat die HEERE uwe God/alle de C
se volckē niet meer voor v en sal verdriuen/mer si
sullen v tot stricken/eñ netten/eñ tot stocken aen
uwen siden wordē/ende tot eenen prickel in uwen
ogē/tot dat hy v verniele/vanden goeden lande/
dat v die HEERE uwe God gegeuen heeft
Siet/ic gae heden den wech alder werelt/ende
ghi sult wetē van gheelder hertē/eñ van gheheel
der sielē/dz het niet eē woort ghefalgeert en heeft/
aen alle dē goede/dat die HEERE uwe God v ghe
sproken heeft/het is al gecomen/ende geen achter
bleuen/Ghelijc als nv allet goet ghecomen is/dat
die HEERE uwe God v ghesproken heeft/Alsoo
sal die HEERE ooc ouer v laten comen/alle dat D
quaet/tot dat hi v verniele van desen goeden lande
dat v die HEERE uwe God gegeuen heeft/als
ghi dat verbont des HEEREN ws Gods ouer
treet/dat hi v ghebodē heeft/ende henen gaet/en
de anderē goden dient/ende die aenbedet/also dat
die verbolghentheyt des HEEREN ouer v ver
grammet/eñ v haestelijcken verniele/vanden goe
den lande/dat hi v ghegeuen heeft.

¶ Hi roept dat volck te samen tot Sichem/ende
vertelt haer die weldaden Gods/Ende het ver
bont wert met God verniewt/Josua sterft ende
Eleazar

Dat.xxiiij.Capittel.

JOsua vergaderde alle dye stammen
Israhel tot Sichē/eñ riep die ouders A
vā Israel/die hoofdē/die rechterē eñ
officiers/eñ doe si voor Gode ghetro Ge.xi.a.
mē warē/soe sprac hi tot alle den volc
Dus seyt die HEERE/die God Israhel/uwe vade
ren woonden voortijds ouer gheen side des wa
ters Tharah/Abrahās eñ Nahors vader eñ dienē
anderē godē/Doē nā ic uwen vader Abrahā ouer
geen side des waters/eñ liet hem wandelen in alle
dē lande Canaā/eñ vermeerderde hē sine zaet/eñ
gaf hē Isaac/eñ Isaac gaf ic Jacob eñ Esau/eñ ic
gaf Esau dat gheberchte Seir te besittē/Mer Ja=
cob eñ sine kinderē/trocken neder in Egiptē
Doē seynde ick Mose eñ Aarō/eñ plaechde E B
giptē/gelijc ic ondē hen gedaē heb/Daer nae leyde
icket v wt/eñ v vaders wt Egiptē/eñ doe ghy aen
die zee quaemt/ende die Egiptenaers uwen vade
ren nae iaechden/met waghenen ende ruyteren
aen die Roode zee/doen riepen si tottē HEERE/

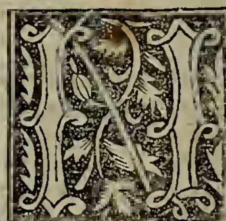
dye sette eẽ duysternisse tusscẽ v/ eñ den Egiptena=
ren/ eñ leyde dye zee ouer hen/ eñ bedecktese/ Ende
uwe oogẽ hebbẽ gesiẽ/ wat ic in Egipten ghedaen
hebbe/ eñ ghi hebt eenẽ langen tijt inder woestinẽ
gewoont/ eñ ic heb v gebracht in dat lãt der Amo
riten/ die ouer gheen side der Jordanen woonden/
C eñ doen si teghẽ v stredẽ/ gaf ickse in uwen handen/
dat gyi haer lant besaet/ eñ verniedlese voor v
Doẽ maecte hẽ Balak op/ dye sone Ziphor/ der
Moabitẽ coninc/ eñ street teghẽ Israel/ eñ hi seyn=
de eñ dede Bileã dẽ soon Beor roepen/ dz hi v ver
vloecke soude/ Mer ic en wilde hẽ niet hooren / eñ
hi segende v/ eñ ic vlosse v wt sinẽ handẽ/ Eñ doen
ghi ouer die Jordane ginct/ eñ tot Jeriho quaemt
so stredẽ tegẽ v die borgeren vã Jeriho/ die Amo=
ritẽ/ Pheresitẽ/ Cananitẽ/ Hethiten / Girgositen/
Heuitẽ/ eñ Jebusiten/ Maer ic gafse in uwen han
den/ eñ seynde horsselẽ voor v henen dye dreuense
wt/ voor v/ die twee coningen der Amoriten/ Niet
door v sweert/ noch door uwẽ boge eñ hebbe v eẽ
lant ghegeuen/ daer ghi niet in gheaerbeyt en hebt
eñ stedẽ/ die ghi niet ghetimmert en hebt/ dat ghy
daer inne sout woonẽ/ eñ eten vandẽ wijnberghen
eñ olybergen/ die ghi niet geplant en hebt
Dus vreeset dã dẽ HEERE/ eñ dient hẽ geheelic
eñ oprechtelic/ eñ laet die goden varen/ die uwe va
D ders ghedient hebben/ ouer gheen side des waters
eñ in Egipto/ eñ dient dẽ HEERE. Maer nv belie=
uet v niet/ dat ghi den HEERE dient/ so verkiest v
heden wien ghi dienen wilt/ den God/ diẽ uwe va=
ders ghedient hebben/ ouer gheen side des waters
oft den goden der Amoriten/ in der welcker landt
ghi woont/ Maer ic/ eñ mijn huys/ willen dẽ HE
RE dienen
Doe antwoorde dat volc/ eñ sprac/ dat si verre
van ons/ dat wi den HEERE soudẽ verlaten/ ende
anderen goden dienen/ Want die HEERE onse
God heeft ons/ eñ onse vaders/ wt dẽ lande Egip
ti ghelept/ wt den diensthuyse/ eñ heeft voor onsen
oogen sulcke groote teekenen gedaen / eñ ons be=
waert op alle den weghe/ dien wi ghereist zijn / eñ
onder allen volcke/ door welckẽ wy gegaen zijn/ eñ
heeft wt gestotẽ voor ons/ alle volckẽ die Amoritẽ
die inden landẽ woonden / daer omme willen wy
oocdẽ HEERE dienen/ want hi is onse God
E Josua sprac tottẽ volcke/ Ghi en cont dẽ HE=
RE niet ghedienen/ want hy is een heylighe God
een starcke/ eñ ielours/ die niet en verghetet uwe
ouertredinge eñ sonden/ maer als ghi dẽ HERE
verlaet/ eñ eenen vreemden god dient/ so sal hi hẽ
om keeren/ ende v qualick doen/ eñ v te niete doẽ/
na dien hi v goet ghedaen heeft/ Dat volck sprack
tot Josua/ Alsoo niet/ maer wi willen den HEE=
RE dienen
Doen sprac Josua tottẽ volcke/ Ghi zijt getuy
gen ouer v/ dat ghi v dẽ HEERE vercoren hebt
dat ghi hem dienen sout/ Eñ si seydẽ/ Ja/ So doet
F dan van v die vreẽde godẽ/ die onder v sijn/ eñ nei=
get uwe herten totten HEERE dẽ God van Isra=
el. Eñ dat volc sprac tot Josua/ Wi willen dẽ HE
RE onsen God dienen/ eñ sijnder stemmẽ gehoor
saem sijn/ Alsoo maecte Josua opten seluen dach
een verbont mettẽ volcke ende leyde hen insettin
gen ende rechten voor/ tot Sichem

Eñ Josua screef dese hãteringhe int wetboeck
Gods/ eñ nam eenen grooten steen eñ rechte dyẽ
op aldaer/ onder een eycke/ dye inden heylichdom
des HEEREN was/ ende sprac tot alle den volcke
Siet/ desen steen sal ghetuyge ouer v zijn/ want hy
heeft gehoort alle die redenen des HEEREN/ dye
hi met ons gesprokẽ heeft/ eñ sal eẽ ghetuyge ouer
v zijn/ dat ghi uwẽ God niet en verlochent/ Alsoe
liet Josua dat volc/ eenen yegelijckẽ in zijn erfdeele
Eñ het geuiel na dese gesciedenisse / dat Josua
die soone Nun/ die knechte des HEEREN sterf/
doẽ hi hondert ende thien iaren out was / eñ men
begroef hem inden palen zijns erfdeels/ tot Thim
nath Serat/ dye optẽ gheberchte Ephraim leydt/
vant noorden waert/ aenden berghe Gaas/ Ende
die kinderen Israel diendẽ den HEERE/ alsoo lan
ge als Josua leefde / Eñ die Ouders/ die langhen
tijt leefden na Josua/ die alle die werckẽ des HE=
REN wisten/ die hi aen Israel gedaen had
Die gebeenten Joseph / die welcke die kinderẽ
Israel hadden wt Egipten gebracht/ begroeuen
si in Sichem/ inden stucke velts/ dat Jacob cocht/
vanden kinderen Hemor des vaders Sichem/ om
hondert penninghen/ ende wert des kinderen Jo=
seph erfdeel.
Eleasar die soon Aaron sterf oock/ ende si be=
groeuen hem tot Gibeath Pinchas zijns soons/
die hem gegeuen was opt gheberchte Ephraim.

Hier Eyndet dat boeck Josua

¶ Hier beghint
dat boeck der Rechteren

¶ Judas wort een ouerste eñ leytsmã des volcs
eñ hi brengt onder hem dye Cananiten/ eñ wint
Hierusalem/ Eñ die Israelitẽ en roeyden die Ca
naniten niet vvt/ ghelijc als haer God ghebodẽ
hadde. Dat.eerste.Capittel.

Ae dẽ doot Josua
vraechden dye kinderen van
Israel den HEERE / ende
spraken/ Wye sal onder ons
dat oorloge voeren/ tegen die
Cananiten/ Dye HEERE
sprac/ Juda salt voeren / Siet
ic heb dat lant in sine hant ghegeuen/ Doen sprack
Juda tot sinen broeder Simeon/ treckt met mi op=
waerts in mijn loth / eñ laet ons teghen die Cana=
niten strijden/ soo wil ic weder met v trecken in v
lodt/ Aldus trock Simeon met hem.
Doen Judas op trock/ so gaf hem die HEERE
die Cananitẽ/ eñ Pheresiten in haren handẽ/ ende
sloegẽ tot Besek/ thiẽ duysent mannen/ eñ vonden
Adoni Besek tot Besek/ eñ stredẽ tegẽ hẽ/ eñ sloe=
gẽ die Cananitẽ/ eñ Pheresiten/ Maer Adoni Be
sek vluchtede/ eñ si iaechden hẽ na/ eñ doẽ si hẽ gre
pẽ/ hieuwen si hẽ die duymẽ aen zijn handen / ende
voeten af/ Doen sprack Adoni Besek / tseuentich
coningen met afgehouwen duimẽ haerõ handẽ eñ
voetẽ/ lasen dat ouerblijfsel der spijsen onder mijn
der tafelen op/ Soo ict ghedaen hebbe/ so heeft my

God weder vergoude/ Ende men bracht hem te
Hierusalem/ aldaer sterf hi.
Maer die kinderen Juda streden tegen Jerusa
lem/ en̄ wonnense/ en̄ sloeghense metter scherpten
des sweerts/ en̄ stoecten die stadt aen Daer na troc
ken die kinderen Juda neder/ om tegen die Cana-
niten te strijden/ die opt ghebercht/ en̄ tegent zuy
den en̄ inden leeghen landen woonden/ En̄ Juda troc
henen tegen die Cananiten/ die tot Hebron woon-
den (Hebron hiet voortijts Kiriath Arba/) en̄ sloe-
gen Sesai/ ende Ahiman/ en̄ Thalmai/ en̄ troc van
daer tegen die inwoonders tot Debir (Debir hiet
voortijts Kiriath Sepher.)
En̄ Caleb sprac/ Wie Kiriath Sepher verslaet/
en̄ wint/ dien wil ic mine dochter Achsa tot eenen
wiue gheuen/ Doe wanse Athniel/ die sone Kenas
Calebs ionckten broeders/ Ende hy gaf hem zijn
dochter Achsa tot eenen wijue/ Ende het gheuiel
doen si introck/ werd si vermaent/ dat si eenen ac-
ker van haren vader eyschen soude/ ende si viel van
den Ezel/ Doen sprac Caleb tot haer wat is v/ Sy
sprac/ Gheeft mi een segeninge/ want ghi hebt mi
een zuyden lant ghegeuen/ gheeft my ooc een wa-
terachtich/ Doen gaf hi haer een waterachtich bo-
uen ende beneden.
Ende die kinderen des Keniters/ Moses zwa-
ger/ trocken opwaerts wt der Palmen stadt/ met
ten kinderen Juda/ in die woestijne Juda/ die tege
D tzuyden leghet der stadt Arad/ ende ghinck henen/
ende woonden onder dat volck/ Ende Juda trock
henen met Simeon sinen broeder/ en̄ si sloegen die
Cananiten tot Zephat/ en̄ si verbannense/ en̄ hieten
die stadt Harma/ Daer toe wan Juda Gasa/ met
haren toebehoorten/ en̄ Asklon/ met haren toebe-
hoorten/ en̄ Ekron/ met haerder toebehoorten/ En̄
die HEERE was met Juda/ alsoo dat hi dat ghe
berchte in nam/ Want hi en conste die inwoonders
inden leegen lande niet in ghenemen/ om dat si yse
ren waghens hadden/ Ende si ghauen Caleb He-
bron/ so Mose geseyt hadde/ En̄ hi verdreef daer
E wt/ die drie sonen Enak
Mer dye kinderen Ben Jamin/ en verdreuen
die Jebusiten niet/ die tot Hierusalem woonden/
Maer die Jebusiten woonden bi den kinderen Ben
Jamin tot Hierusalem/ tot desen daghe toe
F Des ghelijcs trocken die kinderen Josephs ooc
op tot Beth El/ en̄ die HEERE was met hen/ En-
de dat huys Josephs bespieden wt Beth El (dye te
voren Lus hiet/) En̄ die wachters sagen eenen man
wt der stat gaen/ en̄ spraken tot hem/ Wijset ons waer
wi in die stat comen/ so willen wy ontfermhertichept
aen v doe/ En̄ doe hi hem wijsde/ waer si in die stat
souden comen/ sloegen si die stadt metter scerpten des
sweerts/ Mer dien man met alle sinen vrienden lieten
si gaen/ Doen troc die selue man op tlandt der He-
thiten/ en̄ timmerde een stat/ en̄ hietse Lus/ die heet
noch huydens daechs also.
En̄ Manasse en verdreef Bet Sean niet met
haren dochteren/ noch Thaenach/ met haren doch
teren/ noch die inwoonders tot Dor/ met haren doch
teren/ noch die inwoonders tot Jeblcam/ met haren
dochteren/ Noch die inwoonders tot Megiddo/ met
haren dochteren/ Ende die Cananiten begonsten
te woonen in den seluen lande/ Maer doen Israel
starck werdt/ soo maecte hi die Cananiten chijns-
baer/ ende en verdreefse niet
Des ghelijck soo en verdreef ooc Ephraim dye
Cananiten niet/ die te Gaser woonden mer die Ca
naniten woonden onder hen te Gaser.
Sebulon en verdreef die inwoonders ooc nyet
tot Kitron en̄ Nahalol/ mer die Cananiten woon
den onder hen/ en̄ waren chijnsbaer.
Asser en verdreef die inwoonders tot Aco nye t
noch dye inwoonders tot Zidon/ tot Ahelab/ tot
Achsib/ tot Helba/ tot Aphik/ en̄ tot Rehob/ mer
die Asseriten woonden onder dye Cananiten/ dye
inden lande woonden/ want si en verdreuense niet.
Naphtali en verdreef die inwoonders tot Beth
Semes/ niet/ noch tot Bet Anath/ mer woonde on
der die Cananiten/ die inden lande woonden/ Mer
die tot Beth Semes ende tot Beth Anath worden
chijnsbaer.
Ende die Amoriten drongen die kinderen Dan
opt gebercht/ en̄ en lieten niet toe/ datse onder in
den leegheren lande souden comen/ Ende die Amori-
ten begonsten te woonen opt gebercht Heres/ tot
Aialon/ ende tot Salbim/ nochtans so werdt hem
die hant des huis Josephs te swaer/ ende worden
chijnsbaer/ Ende den pale der Amoriten was/ daer
men tot Akrabim opwaerts gaet/ en̄ van den steen
en̄ vander hoochten

¶ Daeromme straffet haer die Enghel Gods in Gilgal Die kinderen van Israel vertoornden den HEERE/ ende dieden Baal/ daeromme lietse God inder geuanckenisse onder die Heidenen comen

Dat.ij.Capit.

Ende quam een bode des HEEREN A
opwaerts/ van Gilgal tot Bochim
en̄ sprac/ Ic heb v wt Egipten op ghe
leyt/ en̄ in dat lant gebracht/ dat ic v-
wen vaderen gesworen hebbe/ en̄ sprac/
Ic en wilde mijn verbont niet achter laten inder ee
wicheit/ op dat ghi geen verbont metten inwoon-
ders des lants en sout maken/ en̄ haere outaren sout
breken/ Mer ghi en hebt mijnder stemmen geen ge-
hoor gegeuen/ waer om hebt ghi dat gedaen/ doen
sprac ic ooc/ Ic en wilse niet verdriuen voor v/ op
dat si v tot eenen valle worden/ en̄ hare goden tot ee
nen nette/ En̄ doen die bode des HEEREN sulc
ke woorden ghesproken hadde/ tot allen kinderen Is
rael/ soo hief dat volc sine stemme op/ ende ween-
de/ ende hieten die plaetse Bochim/ ende offerden
aldaer den HEERE
Want als Josua dat volc van hem gelaten hadde/
ende die kinderen Israel wech getrocken waren/
elc in zijn erfdeel/ om dat landt inne te nemen/ soo
diende dat volc den HEERE/ also lange/ als Jo-
sua leefde/ en̄ die Ouders die lange na Josua leef
den/ en̄ alle die wercken des HEEREN ghesien
hadden/ dien hy Israel ghedaen hadde/ Doe Josua
die sone Num gestoruen was/ die knecht des HE
REN/ doen hi hondert ende thien iaren out was
begroeuen si hem in die palen zijns erfdeels tot Thim
nath Heres/ opt ghebercht Ephraim/ van noort-
waerts/ aenden berghe Gaas/ doen oock alle dye G
tot dier tijt geleeft hadden tot haren vaderen ver-
gadert worden/ stont na hem een ander geslachte
op/ dat den HEERE niet en kende/ noch die were-
ken/ die hi aen Israel gedaen hadde.

Doen dedē die kinderē van Israel quaet voor den HEERE/ende dienden Baalim/ende verlieten den HEERE/ haerder vaderen Godt/dieſe wten lande Egipti geleyt hadde/eñ volchdē andeꝛen goden na/oock die godē der volcken/die rontſ omme hen woonden/ende aenbadenſe/ ende vertoornden den HEERE/want ſi verlietē dē HEERE/al meer ende meer/ende dienden Baal/ende Aſtharoth/Aldus verbolch die grāſcap des HEEREN ouer Israel/eñ gafſe inden handē der geenre dieſe beroofden dat ſiſe ſouden berouen/eñ vercochtſe inden handē haerder vianden rontomme/ eñ ſi en conden haer vianden niet wederſtaē. Mer werwaerts dat ſi henen wildē/daer was die hant des HEEREN teghen hen/tot ongheluck/ſoo hen die HEERE gheſeyt ende gheſwoꝛen hadde/ ende werden heydelick gedꝛonghen

Catin? ſticht die ſtadt vā Theben Hi vant eerſt die griecxe letteren

O

Als nv dye HEERE/rechters verwecte dieſe wten roouers handen holpen/ſoo en gauen ſi den rechteren gheen gehooꝛe/ maer ſi bocleerden nae andere goden/eñ aenbadenſe/eñ weken haeſtelijc vanden wege/daer hare vaderē op gegaen warē/ des HEEREN geboden gehooꝛſaem te ſiue/eñ en deden niet als die ſelue

D

Eñ als die HEERE hen rechters verwecte/ ſo was die HEERE mettē rechterē/eñ halp hen wt haerder vianden handen/ſo lange als die rechter leefde/Want haer wee clagen/ouer dye ghene dieſe dwongen eñ dꝛonghen/iammerde den HEERE/Maer als die rechter ſterf/ſo keerdē ſi hē/eñ verdoꝛuent meer/dan haer vaders/dat ſi anderen goden volchden/hen te dienen/eñ te aenbedē/ſi en vielen van haren vooꝛnemen niet/noch van harē hertneckighen weſen

Daer om vergramde die verbolghentheyt des HEEREN ouer Israel/alſo dat hy ſpꝛac/ Wāt dit volc mijn verbont ouer gegaen is/dat ic harē vaderē geboden hebbe/eñ en hooꝛdē mijn ſtēme niet ſo en wil ic vooꝛt aen ooc niemandē verdꝛiuen van dē heydenē/die Joſua heeft ghelaten doe hi ſterf/ op dat ic Israel ſoude pꝛoeuē aen hen/oft ſi op den wech des HEEREN blijuen/dat ſi daer inne wandelen ſoe haer vaders daer inne ghebleuen zijn/oft niet/Aldus ſo liet die HEERE deſe volckē/ dat hiſe niet haeſtelic en verdꝛeef/die hi in die handē Joſua niet en hadde ghegeuen

¶ Dit zijn die volcken die Godt ouerbliuē laet/ om Israhel te oeffenen/ende te pꝛoeuen/met den welckē Israhel huwelijckē maect/eñ daer dooꝛ den HERE vertoornt/waeromme hijſe ſtraffet/maer ſo dicwils als ſi tot hem roepen/ſo verloſt hiſe wonderlijcken

Dat .iij. Capittel.

Dit zijn die volckē/die die HEERE liet bliuen/dat hy Israhel aen hē ſoude pꝛoeuen/dye vanden oorloge Canaan niet en wiſten/ Alleen daerom dat die geſlachtē der kinderen Israel ſoudē weten/eñ leeren ſtrijden/die te voꝛē daer af niet en wiſten/Te weten/die vijf heeren der Philiſteen/eñ alle Cananitē/eñ Zidonitē/ eñ Hethiten die aen den berch Libanon woonden/ vanden berghe Baal Hermon aen tot datmen coemt te Hemath/Die ſelue bleuē/om Israel daer aen te pꝛoeuen/datmen ondervonde/oft ſi den ghebode des HEEREN gehooꝛ geuen/die hi harē vaderē gheboden hadde dooꝛ Moſe.

A

Athniel was dye derde rechtere/ In deſer tijt was

Doen die kinderen Israel alſo woonden onder die Cananiten/Hethiten/Amoꝛitē/Pherezitē/Heuiten/eñ Jebuſitē/ſo namē ſi vā harē dochterē tot wiuen/ende gauen hare dochteren der gheenre ſonen/ende dienden der geenre afgoden/ ende deden quaet vooꝛ dē HEERE/ ende vergaten haers HEEREN haers Godts/ende dienden Baalim/ende Aſeroth/Doen verbolch die gramſchap des HEEREN ouer Israel/ eñ vercochtſe onder dye handē Cuſan Riſathaim/den coninc tot Meſopotamia/ ende die kinderen van Israel dienden alſoo Cuſan Riſathaim/acht iaer

Doe riepē die kinderen van Israel totten HEERE/ende die HEERE verwecte hen eenen ſalichmaker/dieſe verloſte Athniel/die ſone Kenas/ Calebs ionckſten bꝛoeders/ende den gheeſt des HEEREN quam ouer hē/ eñ wert rechter in Israhel/ eñ troc wt totten ſtrijde/ ende die HEERE ghaf den coninc tot Sirien Cuſan Riſathaim/ in ſiue handen/alſo dat ſine hant ouer hem te ſtarck werdt/ Doen was dat lant veertich iaren ſtille/eñ Athniel die ſone Kenas ſterf.

Maer die kinderen Iſrahel/deden noch vooꝛt quaet vooꝛ den HEERE/Doen ſterckte die HEERE Eglon den Coninc der Moabiten/teghen die kinderen van Israel/om dat ſi quaet deden/ tegen dē HEERE/ende vergaderde die kinderen Ammon/ ende die Amalekiten/ende hi troc henen/eñ ſloech Iſrahel/ende nam die palmſtadt in/ende die kinderen Israel dienden Eglon der Moabiten coninck achtien iaren/ Doen riepen ſi tottē HEERE/ ende dye HEERE verwecte hen eenen ſalichmaker Ehud/den ſoon Gera/des ſoons Iemini/ die was een man die zijn ſlincker hant ghebꝛuycte/ghelijck ſine rechter hant

Ende doen die kinderen Israel/dooꝛ dē ſeluē/ gauen ſonden aen Eglon/der Moabiten coninck/ ſo maecte hem Ehud eenen twee ſnijdenden ſtootdeeghen/een ſpanne lanck/ende goꝛden onder ſijn cleet/op zijnder rechter dgien/eñ bꝛacht die giften Eglon der Moabiten Coninck/ Eglon was een zeer vet man/ende doe hi die gifte ouer hadde gheleuert/ſo liet hi dat volc/die die gifte gedꝛagē hadden/ende keerde om vanden goden tot Gilgal/ende dede hem ſegghen/Ic hebbe/O coninck/v wat heymelics te ſegghen/Ende hy hiet ſwighen/eñ ſi ghingen wt van hem alle die om hem ſtonden.

Ende Ehud quam tot hē in/Hi ſadt in dat ghetafelde ſomerhuys/dat vooꝛ hem allen was/ Ende Ehud ſpꝛac/Ic heb v wat van Gode te ſeggen/ Doe ſtont hi op van ſinē ſtoel/Ehud ſtac ſijn ſlincke hant wt/ende nam den ſtootdeegē van zijnder rechter dgien/ende ſtietē hem in ſinen buycke/alſo dat ooc den hecht/den yſer nae daer in volchde/eñ dattet vette den hecht beſloot/want hi en trac den deegē wt ſinen buycke niet/alſoe dat den dꝛeck vā hem ghinc/Maer Ehud ghinck ter achter dueren wt/ende dede die duere achter hem toe/eñ ſlootſe

Doen hi wt was/ſo quamen ſine knechten in/ ende ſaghen dat die duere des ſomerhoofs gheſloten was/ en ſpꝛaken/hy is miſſchien ten ſtoel ghegaen/inden ghetafelden ſomerhuyſe

Maer doen ſi ſoo langhe wachteden tot dat ſi

hem schaemden/ Want niemant en dede die duerē
der looueren open/ si namen den sluetel en dedēse
op/ Siet/ doen lach haer heere opter aerden doot/
Ehud was ontloopē die wijle dat si vertoefden/ en
ginc voorbi die afgoden en vluchte tot Seirath toe
En doen hi daer in quam/ so blies hi die basuy-
ne opt geberchte Ephraim/ en die kinderē Ephra
im trocken met hem vandē geberchte/ en hi voer
voorbi hen henē/ en hi sprac tot hē. Volget mi nae/
Wāt die HEERE heeft v die Moabitē/ uwe viādē
in dinen handē gegeuen/ En si iaechden hen na/ en
si vercregē die hauē aen die Jordane in/ die tot Mo
ab gaet/ en en lietender niemant ouer gaen/ en sloe
gen die Moabiten/ in dier tijt/ bi thiē duysent man-
nen/ also datter niet een en ontquam.
Aldus wordē die Moabiten in die tijt onder
die handen der kinderen van Israel vernedert/ en
dat lant was tachtentich iaer stille.
Daer na was Samgar die sone Anat/ die sloech
ses hondert Philisteen/ met eenen ossen stock/ ende
verloste Israel ooch.

¶ Debora die propheterse met Barack verwint
Sisseram/ ende verlost dat volc des HEEREN

Dat.iiij.Capittel.

A
Mer die kinderē Israel deden voorts
quaet voor den HEERE/ doe Ehud
gestoruen was/ En die HEERE ver
cochtse in die handen Jabin/ der Ca-
nanitē Coninck/ die tot Hazor sadt/
en sijn veldthooftmā was Sissera/ en hi woonde tot
Haroseth der heydenē/ En die kinderē Israels rie
pē totte HEERE/ Wāt hi hadde .ix.C. yserē wagēs/
en dwanc die kinderē Israel met gewelt .xx. iaer.
Tot dier tijt was rechterse in Israel die prophe-
terse Debora/ een huysurouwe Lapidoths/ ende si
woonde onder die palmen Debora/ tusschen Rama
en BethEl/ opt geberchte Ephraim/ en die kinde
rē Israel quamen voor haer op int geberchte. Die
selue seynde henen/ en liet roepen Barac/ den sone
AbiNoam/ van Kedes Naphtali/ en dede hē seggē.
En heeft v die HEERE/ die God Israel niet ge
boden/ ghaet henen en treet opten berch Thabor/
en neemt thien duysent mannē met v/ vanden kin-
deren Naphtali en Sebulon/ Want ic wil Sissera
den veldthooftman Jabin/ tot v treckē/ aen dat wa
ter Kison/ met sinen waghens/ ende met sijnder
menichte/ ende wil hem in uwen handen gheuen.
Barac sprac tot haer. Ist dat ghi met mi treet/ soo
wil ick trecken/ mer en treet ghi met mi niet/ so en
wil ic niet trecken/ Sy sprac. Ic wil met v trechen
mer den prijs en sal v niet zijn op dese reyse/ die ghi
doet/ mer die HEERE sal Sissera in eens wijfs hāt
ouergeuē. Aldus maecte haer Debora op/ en troc
met Barac tot Kedes/ Doen riep Barac Sebulon
en Naphtali tot Kedes/ en troc te voete met thien
duysent mannen/ Debora reysde ooc met hem.
Heber die Keniter/ was vanden Keniten/ Van
den kinderen Hobab Mose swager getrocken/ en
hadde sine tenten op geslagen/ bi die eyche Zaana
im/ neffens Kedes.
Doen wert Sissera te kennen gegeuē/ dat Ba-
rac die sone AbiNoā/ optē berch Thabor getrockē
ware/ en hi riep alle sine wagenē tsamen .ix.C. yse
re wagēs/ en alle dat volc dat met hē was/ vā Haro
seth der heydenen/ aen dat water Kison/ Debora
sprack tot Barac. Op/ dit is den dach in welcken v
die HEERE Sissera in uwe handē heeft gegeuen/
Wāt die HEERE sal voor v wt reysen. Aldus troch
Barac vanden berge Thabor/ ende die thien duy-
sent mannen hem nae.
Mer die HEERE maecte grouwel oft veruaer
de Sissera/ mz alle sine wagēs en heyr/ en verscric
tele voor die scerpte des sweerts/ voor Barac/ Al-
so dat Sissera vā sinē waghē spranc/ en vluchte te
voete/ Barac iaechde de wagēs na/ en dē heyr tot
Haroseth der heydenen toe/ en alle theyr Sissera
viel inder scerptē des sweerts/ also datter niet een
ouer en bleef. Mer Sissera vluchte te voete in die
tente Jael/ des wijfs Heber des Keniters/ Want
die Coninck Jabin tot Hazor/ en dat huys Heber
des Keniters/ stonden met malcanderē in vrede.
Jael ghinc wt Sissera te ghemoete/ en seide tot
hem/ Wijct mijn heere/ wijct tot mi/ en vreest niet/
en hi weec tot haer in/ in haer tente/ en si decte hē
met eenē mantel. Hi sprac tot haer. Lieue geeft mi
een weynich waters te drincken/ want mi dorstet.
Doen dede si open eenē melcpot/ en gaf hē te drinc
ken/ en decte hē/ Ende hi sprac tot haer. Gaet inde
tenten duere/ ende als yemant comt/ ende vraecht
oft yemant hier is/ so segt/ Niemant
Doē nam Jael dat wijf Heber eenē naghel vander
tentē/ en eenē hamer in haer hāt/ en ghinc lijselick.
oft heimelic tot hē in/ en sloech hem dē nagel door
tslaep van sinen hoofde/ also dat hi ter aerdē sanck D
Hi ontslumerde/ en wert amachtich ende sterf.
Doē Barac Sissera na iaechde/ so ghinc hē Ja
el te gemoete daer wt/ en sprac tot hē. Coemt hier
ic wil v den man thoonen diē ghi soect/ en doen hy
tot haer in quam/ lach Sissera doot/ en dye naghel
stac in sinē slaep. Also vernederde God op dye tijt
Jabin der Cananitē Coninc/ voor die kinderē Is-
rael/ en die hāt der kinderē Israel ginc en verdruc-
te Jabin der Cananitē Coninc/ tot dat si hem wt-
roeyden/ doen sanck Debora ende Barac die sone
AbiNoam in die tijt/ ende seyden.

¶ Eenen lofsanc Debore en Barac/ om der victo
rien wille/ die haer die HEERE ghegeuen hadde

Dat.v.Capittel.

Looft den HEERE/ aen die ghene dye
bi jwillich waren inden volcke/ doen
die groote in Israel stille saten. A
Hoort toe ghi Coningen/ en aen
merct ghi princē Ic wil/ ic wil dē HE
EREN singē/ dē HEERE God Israel wil ick spelen.
HEERE/ doen ghi van Seir op reysde/ en door
ghinct vanden velde Edō/ Doen beefde die aerde
den hemel droop/ en die wolcken droopen met wa
ter. Die berghē vloeyden voor den HEERE/ Sinai
voor den HEERE den God Israel
Indē tijt Samgar des soons Anath/ inden tijt
Jael warē die wegen v̄gaen/ en die daer op paden
gaē souden/ die wandeldē daer tromme weghen.
Het gebrac/ aen boeren gebract in Israhel/ tot
dat ic Debora op quam/ tot dat ick op quam/ een
moeder in Israel/
Een nieuwe heeft God vercoren/ hy heeft dye
poortē bestreden/ Daer en was geenē schilt/ noch
spiese/ onder veertich duysent in Israel gesien

Sibilla delphica prophe teer de in de se tijdt/ wat tijts voor dē strijt vā Troyen O hoe dat dye soone Goods mensce soude worden voor tri stus ge boren M. iij. C. iaer.

Mijn herte is wel aen die leeraers Israel / dye daer vrijwillich sijn onder den volcke.

Looft den HEERE / ghi die op schoone esclen
B rijdt / die int gerecht sidt en dichtet / ghi die op den wech gaet

Doen die scutters crijschten tusschen die scipliedē / daer seydemē vanden gherechticheit des HEEREN vander gerechtichz sijnder boeren in Israel / doē domineerde des HEEREN volc onder die poorten.

Wel op / wel op Debora / wel op / wel op / ende segt een liedeken / Maect v op Barac / ende vangt uwe vanghers / ghi soon Abinoan.

Doen domineerden die verlatene / bi dē prinetschen des volcs. Die HEERE heeft gedomineert / door die ruesen oft stercke

Wt Ephraim was hare wortel tegē Amalech / Ende na v BenJamin in dinen volcke

Van Machir hebben leeraers heerscapie ghehadt / Ende van Sebulon sijn regeerders ghewordē door die scrijfpenne

En die princen tot Isaschar waren met Debora / en Isaschar was als Barac / inden leegen lande gesondē met sinē voetvolcke / Ruben hielt hooge van hem / ende schepde hem van ons

Waerom blijfdi tusschen twee terminen / daer ghi dat blasen vand cuddē hoort: dat Ruben hooch van hem hielde / en hem van ons afscheide

Gilead bleef ouer gheen side der Jordanen / en waer om woont Dan onder die scepen. Asser sadt in die hauen der zee / en bleef in sinen deelen

Mer Sebulons volc / waget sijn siele inden doot Naphtali ooc / inder hoochten des velts Merom.

Die Coningen quamen en streden / daer stredē die Coninghen der Cananiten tot Thaanach / aen
C dat water Megiddo / mer ghelt gewin en brachtē si niet daer af

Vanden hemel wert teghen hen gestreden / dye sterren in haren loope streden tegen Sissera

Die beke Kison wentelde se / die beke Kedumin die beke Kison / Mijn siele tredet op die stercken / daer ratelden der paerden voeten / voor dat versagen haeder machtiger ruyteren.

Vloect die stadt Meros / spraeck dye Enghel des HEEREN / vloect haer borgeren / dat si dē HEERE niet te hulpe en comen / te hulpe den HEERE / tot den ruesen

Gheseegent si onder dē wijuen Jael / dat wijf Heber des Keniters / Gheseeghent sy si inder tenten onder den wijuen.

Melc gaf si / daer hi water eyschte / ende boter bracht si daer / in eender heerlijcker schalen.

D Si greep met haer der hant den naghel / en met haerder rechter hant den smijthamere.

En sloech Sissera door zijn hooft / en quetste en doorboorde sinē slaep. Tot harē voeten cromde hi hē hi viel neer en lach / hi crōde hem / en viel neder tot harē voetē / so hi hem cromde / so lach hi verdorvē

Sijn moeder sach ter venster wt / ende weende door die tralien / Waerom bliuet sinen wagē so lāghe wt / dat hi niet en comt / Waeromme vertrecken die raders sijns waghens?

Die wijste onder sinē vrouwen antwoorde en sprac tot haer / en souden si nz vindē en wt deelē dē roof / elcken man een meysen oft twee tot eender

buten / ende Sissera bonte ghestickte cleederen tot eender buten / ghestickte bonte cleederen om den hals / tot eender buten?

Also moeten vergaen HEERE alle uwe vyanden / mer dye hem liefhebben / moeten sijn / als dye sonne die opgaet in haerder macht.

Ende dat lant hadde veertich iaer vrede.

God die HEERE gheeft rie om haerder sonden wille inde handē der Midianitē / en als si hē aenroepen / so seynt hi haer Gideon eenen verlosser.

Dat.vi. Capittel

Ende doen die kinderen Israel quaet deden voor dē HEERE / gaf se die HEERE onder die handt der Midianiten seuen iaer. En doen der Midianiten
A hant te sterc wert / ouer die kinderen Israel / so maecten die kinderē Israel voor hen holen inde geberchtē / en spelunckē / en vesten. En als Israel yet saeyde / so quamen die Midianitē en Amalekiten / en die kinderē tegēt oosten / op waert ouer hen / en belegerdē se tegē haer / en verdorvē dat gewasch opt lant / tot Gasa toe / en en lieten niet ouer bliuē vā dierē in Israel / noch scapē / noch ossen noch ezelē. Wāt si quamen daer op met haren beesten / en tenten / als een groote menichte sprinchanē / also dat noch si / noch hare kemelen / te tellen en warē / en vielen int lāt / dat zijt vderuē souden Aldus wert Israel zeer neder voor die Midianiten / doen riepen die kinderen Israel totten HEERE.

Mer als si totten HEERE riepen / om der Midianitē wil / so seynde die HEERE eenen propheet tot hen / die sprac tot hē. Dus seyt die HEERE dye
B God Israel / Ich heb v wt Egipten geleyt / en wt dē dienſthuyse ghebracht. En ick heb v verlost vander Egiptenaers hāt / en van alder hāt die v drongheu en hebse voor v wt gestooten / en hair lāt v gegeuē en sprac tot v Ick ben die HEERE uwe God / en vreest der Amoritē goden niet / inder welcker lant ghi woōt / en ghi en hebt mine stēme niet gehoort

Ende een Engel des HEEREN / quam en sadt ondē eē eyckē te Ophra / die behoorde Joas den vader der Esriten toe / en sijn soon Gideon dorsschede tarwe inden keldere / op dat hy vluchten soude voor die Midianiten / Doē openbaerde hē die Engel des HEEREN / en sprac tot hē. Die HEERE si met v / ghi strijdtbaer ruese / Gideō sprack tot hē Mijn heere / is dye HEERE met ons / waerom is ons dan dit al wederuarē? en waer sijn alle die wonderlicheden die ons onse vaderē vertellē / en spraken? Die HEERE heeft ons wt Egipten gheleyt? Mer nv heeft ons die HEERE verlaten / en onder der Midianiten handen gegeuen.

Die HEERE keerde hē / tot hē en sprack / Gaet henē in dese uwe cracht / ghi sult Israhel verlossen wt der Midianitē handen. Ic heb v ghesondē. Hi sprac tot hē / mijn HEERE / waer mede sal ick Israel verlossen / mijn maechscap is dat minste in Manasse / en ic ben die cleynste in mijns vaders huys / Die HEERE sprac tot hē. Ick wil met v sijn / also
C dat ghi die Midianiten slaen sult / als eenen eenigē man. Hi sprac tot hē / Lieue heb ic ghenade voor v vondē / so gheeft mi een teeken dat ghijt sijt / die mz mi spreect. En gaet niet vā hier / tot dat ic tot v comē / en vrēge mijn spijsoffer / dat ic voor v late. Hy sprac / Ic sal bliuen tot dat ghi weder coemt

Eñ Gideon quam eñ maecte
toe een geytē bocke/ ende een
Epha onghesuerder bloemen/
eñ leyde vleesch in eenē korf/ eñ
dede dat vleeschnat in eenē pot
eñ bracht tot hē daer wt/ onder
die eycke/eñ ghincker toe. Mer
die Engel des HEREN sprac
tot hē/Neēt dat vleesch / eñ dat
ongesuerde/ eñ settet optē steen
die hier is/eñ giet dz vleeschnat
wt/eñ hi dede also. Doē stac die
Engel des HEREN den stoc
wt/die hy in dye hant hadde/ eñ
ruerde mettē wterstē dat vlees
die ongesuerde bloeme aen/ eñ
dat vier voer wt den steen/ende
verteerde dat vleesch / eñ onge-
suerde meel bloeme/eñ die En-
gel des HEREN verdwijnde
wt sinen ooghen.

G Doē nv Gideon sach / dattet
een Engel des HEREN was/so sprac hi/O HE
RE/HERE / heb ic also eenen Engel des HE
REN van aengesichte gesien? Dye HERE sprac
tot hem. Vrede si met v En vreest nyet / ghy en sult
niet steruē/Doē timmerde Gideon aldaer dē HE
RE eenen outaer/ eñ hiet dien / Dye HERE des
vreedts/die staet noch tot opten daghe van heden
tot Aphra des vaders der Esriten.
Eñ inder seluer nacht / sprack die HERE tot
H hem/neemt eenen varre onder die ossen/die uwen
vader toebehoorē/eñ eenē anderē varre die seuen-
iarich is/eñ breect den outaer Baal /dye uwen va-
der toebehoort/ eñ hout den bosch af / dye daer by
staet/eñ timmert dē HERE uwē God/bouē op-
ter hoochten des steens eenē outaer / eñ maect diē
toe/eñ neemt dē anderē varre/eñ offert een brant
offer mettē houte des bosch/ dat ghi af ghehouden
hebt/Doē nā Gideō thiē mannē wt sinē knechten
eñ dede also hē die HERE geseyt hadde / maer hy
vreesde hē dat te doē inden dage voor zijns vaders
huys/eñ den lieden inder stadt/eñ hi deet bi nachte
Doen die lieden inder stat smorgēs vroech op stō
den Siet doē was dē outaer Baal gebrokē/eñ dit
bosch daer bi af gehoudē / eñ dē anderen varre een
brātoffer optē outaer die getimmert was/eñ deen
sprac tottē anderē/wie heeft dat gedaen?eñ doen si
sochtē/eñ daer na vraechdē/ so wert geseit/Gideō
die sone Joas heeft dat gedaen. Doen spraken die
liedē der stat tot Joas/geeft uwen soō daer wt/hy
moet steruē/om dat hi den outaer Baal gebroken
heeft/eñ dat bosch daer bi af gehouwē heeft. Joas
sprac tot alle die by hē stondē/wilt ghi om Baal kijuen/wilt ghi hē verlossen? Wie om hē kijft/ dye sal
desen morgen steruen/is hi God/soo rechte hi om
D hē seluen/dat sinen outaer gebrokē is/Van dien da
ge aen hietmen hem JerubBaal/ eñ sprac / Baal
rechte om hem seluē/dat sinē outaer gebroken is.
Doē die Midianitē/eñ Amalekiten/ eñ die kinde
rē tegēt oostē/hē te hoope vgadert hadden/eñ troc
kēder door/eñ legerdē hē indē broeclande Jesrael/
so trat die geest des HEREN Gideō aē/eñ hi de
de die basuyn blasen/ eñ riep Abi Ezer /dz si hē vol
gen soudē/eñ seynde bootschappē in alle Manasse
rē riepse aen/dat si hē ooc na soudē volgē /Hi seyn
de ooc bootscap tot Asser / eñ Sebulon/eñ Naph-
tali/die quamē op/hem te-ghemoete.
Eñ Gideon sprac tot God/Wildi Israel door
mijn hāt verlossen so ghi gesprokē hebt / so wil ick
eñ vlies metter wollē indē hof leggē/ist dz den dau
we alleen si /eñ op alle die aerde drooghe/so sal ick
merckē dat ghi Israel vlossen sult door mine hāt/
so ghi gesprokē hebt/ Eñ tgeschiede also/Eñ doen
hi des anderē morgēs vroech op stōt/ so wranc hy
dē dauwe wt vanden velle/eñ hi vuulde een schale
vol vandē water. Eñ Gideon sprac tot God/uwe
grāscap en vbelge niet op mi /dat ic noch eēs spre-
ke/ Je wil noch eens proeuē mettē vlies. Het si al
leen op dz vel drooghe/ eñ dauwe op alle die aerde
Eñ God dede also dē seluē nacht/dat alleē opt vel
drooch was/eñ dauwe op die geheele aerde

Mars Jupiters soone vide heydenē die God vādēstri de ghe noēt was in deser tijdt

¶ Hoe Gideon dye hooftmā dat heyr neemt eñ
deylt. Eñ hoe hy dye Midianiten bestrijdt ende
verslaet. Dat.vij. Capittel.

Oen maecte hē Jerubaal dats Gide A
on vroech op/ eñ allet volc dat mz hē
was / eñ legerde hē aen die fonteyne
Harod / also dat hi dat heyr der Mi-
dianitē hadde tegēt noorden achter
dē hueuele More / indē valleyē/Mer dye HERE
sprac/tot Gideon/ des volcs is te vele dz met v is/
dat ic Midiā in hare handen soude gheuē /Israhel
mocht hē beroemē tegē mi/eñ seggē/mijn hāt heeft
mi vlost. Dus laet nv wt roepē voor die oorē des
volcs/eñ seggē /wie vloode eñ vsaget is/ die keere
om/eñ heffe hē vollikē vandē gheberchte Gilead/
Doen keerde des volcs/xxij. duysent wederomme
also datter maer thien duysent ouer en bleuen
Eñ die HERE sprac tot Gideō/Des volcs is
noch te vele /leitse neder aēt water/ aldaer wil icse di
proeuē /eñ vā welckē ic v seggē sal/ dz hy mz v trec
kē sal/ die sal met v treckē/Mer van welckē ic seg-
gē sal/ dat hi niet met v treckē en sal/dye en sal niet
treckē. Eñ hi leide dat volc aēt water/ eñ dye HE
RE sprac tot Gideon/ Die met zijnder tonghē dat
water lecket/als een hōt lecket / diē stelt bisonder

Venus dz gemeen wijf was in desertijt B daer dat simpel volck eē afgodinne af maecte.

hem alle dese woordē/ voor dē ooren alder mannē tot Sichem. eñ haer herte neychde hē na AbiMelech. Wāt ſi gedachtē /het is onſe broeder/eñ gauē hē tſeuētich ſiluerlingē wt den huiſe Baal Berith eñ AbiMelech huerde daer mede looſe lichtuerdige mannen die hē na volchdē/eñ hi quā in ſijns vaders huys tot Aphra/eñ doode ſine broeders dye kinderē JeruBaal/tſeuētich mannē op eenē ſteē/ mer Jothan die ioncſte ſone JeruBaal bleef ouer want hi wert verſtekē

Ende alle die mannen van Sichem vergaderden hen/eñ dat geheele huys Millo gingen henē/ ende maecten AbiMelech tot eenē Coninc/bi die eect eyken/die te Sichem ſtaen

Doen dat Jothan te kennen gegeuen wert/ſo
B ghinc hi wech /eñ tradt op die hoochte des berchs
Grizim/eñ hief ſijn ſtēme op riep eñ ſprac. Hoort
mi ghi mānen tot Sichē op dat God v oock hoore
Die boomē ghingen wech/dat ſi eenē Coninc ouer hen ſouden ſaluen/eñ ſprakē totte olyboom/ſijt ōſe Coninc/Maer den olijfboom antwoorde hen/ Sal ic mijn vetticheit laten/dye beyde Godt ende menſce aen mi prijſen/ende wech gaen dat ic ouer die boomen drijue?Doen ſpraken die boomen tottē vijchboom/Coēt ghi eñ ſijt een Coninc ouer ons/ Mer die vijchboom ſprac tot hen/Sal ic mine ſoeticheit/eñ mine goede vruchtē latē/eñ gaē henen/ dat ic ouer die boomē drijue?Doen ſprakē die boomē tottē wijnſtoc/Coemt ghi eñ ſijt onſe Coninc Mer die wijnſtoc ſprac tot hen/Sal ick minē moſt latē/die God eñ den menſcē vrolijc maect/eñ gaē henē dat ic ouer die boomē drijue?Doē ſprakē alle boomē tottē doornen boſch/Coemt eñ ſijt Conic ouer ons/Eñ dē doornē boſch ſprac tottē boomen Iſt warachtich dat ghi mi tot eenē Coninck ſaluet ouer v ſo coemt eñ betrouwet v onder mijn ſchaduwe/Is dat niet/ſo gae vier wt den doornē boſch eñ verſlinde die cederboomen Libanon.

Sibilla frigia propheteert vā die geeſſel ende plage ō mogēdē princē ō aerden / ende dat God neder dalē ſouden worden hogē hemele

Hebt ghi nv recht eñ redelic gedaē/dz ghi AbiMelech tot enē Coninc gemaect hebt/eñ hebt ghi wel gedaē aen Jerubaal/eñ aen ſinen huyſe/ ende hebdi hen gedaē ſo hi aen v verdient heeft/dat mijn vader om uwēt wille ghestreden heeft eñ ſine ſiele wech geworpē vā hē/dat hi v ſoude verloſſen van der Midianitē hāt/eñ ghi rechtet v heden op tegē mijns vaders huys/eñ verworget ſine kinderē/tſeuētich perſonen op eenē ſteen/eñ maect v eenē Coninck AbiMelech/ſijns meyſſens ſoon / ouer dye mannen tot Sichem/om dat hi uwe broeder is

Hebdi nv recht eñ redelic gehandelt aen JeruBaal eñ aen ſinē huyſe/in deſen daghe/ſo ſijt vrolic ouer AbiMelech/eñ hi ſi vrolick ouer v/Is dat nz
C ſo gae vier wt AbiMelech/eñ verſlinde die mannen tot Sichē /eñ dat huys Millo/eñ daer gae ooc vier wt vanden mannen tot Sichem/eñ dat huys Millo eñ verſlinde AbiMelech/Eñ Jothā vluchte eñ ontweeck/eñ ghinck tot Ber/ende woonde aldaer voor ſinen broeder AbiMelech.

Als nv AbiMelech drie iarē ouer Iſrael gedomineert ofte geheerſcht hadde/ſo ſeynde Godt eenen quadē moet tuſſcen AbiMelech/eñ den mannē tot Sichē/Wāt die mānē tot Sichē verſprakē AbiMelech/eñ die miſdaet der doodingen/der tſeuentich ſonen JeruBaal/eñ haer bloet begonſtē ſi te leggen op AbiMelech harē broeder/dieſe vworget hadde/ eñ op die mānē tot Sichē/ die hē zijn hāt geſterct haddē daer toe / dz hi zijn broeders vworchde
D eñ die mānen van Sichē leydē lagē op die hoochte der bergē/eñ roofdēſe alle dye opter ſtraten tot hē wandelden/eñ het wert AbiMelech geboodtſcapt.

Gaal die ſoon Ebed quam eñ ſine broeders/eñ gingē tot Sichē inne/eñ die mannē tot Sichē verlietē hen op hē/eñ trockē wt opt velt/eñ plucten af hare wijnbergē/eñ terdēſe/eñ maectē eenen dans/ eñ gingen in haers Gods huys/eñ atē eñ dronckē eñ vloectē AbiMelech/ eñ Gaal die ſone Ebed die ſprac/wie is AbiMelech/eñ wat is Sichē/dat wy hē dienen ſoudē?En is hi niet JeruBaals ſone? eñ heeft ſinen knecht Sebul geſtelt ouer die lieden tot Hemor/des vaders Sichē?waerō ſouden wi hē dienen?oft Godt wilde dat het volck onder mijn hant ware/dat ic AbiMelech van cante mochte helpen.

Eñ het wert AbiMelech gheſeyt / vermeerdert v heyr eñ treet wt/ Want Sebul die ouerſte in dye ſtadt/ doen hi die woorden Gaal des ſoons Ebed hoorde/ſoo verbolch hi in ſine gramſchap/ eñ ſeynde boden tot AbiMelech heymelijc/eñ dede hē ſeggē/ Siet/Gaal die ſone Ebed/eñ ſine broeders zijn tot Sichē gecomē/eñ maken v die ſtadt contrarie. Dus maket v nv op bi nacht / ghy eñ v volc dat by v is/eñ verberchet v int velt / eñ ſmorghens als die zonne op gaet/ſoo maect v vroech op/eñ ouerualt dye ſtadt/eñ iſt dat hi eñ dat volc dat by hē is/tot v wt treet / ſo doet met hem ſo het uwe hant vindet.

E AbiMelech ſtont ſnachs op/eñ allet volc dat bi hē was/eñ leyde lagē op Sichē mz vier heyrſcaren eñ Gaal die ſoon Ebed troc wt/ eñ tradt voor dye duere aender ſtat poorte/ AbiMelech maecte hem op wt der lagē met dē volcke dz met hē was/Doen Gaal dz volc ſach/ ſo ſeyde hi tot Sebul. Siet/daer coemt eē volc neder vāder hoochtē des geberchs Sebul ſprac tot hē /Ghi ſiet die ſcaduwe ō bergen voor lieden aen. Gaal ſprac noch meer ſegghende Siet daer coemt een volc neder wt den middel des lants/eñ een heyrſcare coēt opten wech totter tooueręycke. Doen ſprac Sebul / Waer is doch nv uwē mont/ die daer ſeyt/Wie is Abimelech dat wy hē dienen ſouden? En is dat niet dat volck dat ghy verworpen hebt?treet nv wt /eñ ſtrijdt tegen hen.

Gaal troc wt voor die borgheren tot Sichē/eñ ſtreet tegen AbiMelech/mer AbiMelech iaechde hē dat hi vluchte voor hē /eñ daer vielē vele vſlagene tot aē die duere ō poortē / eñ AbiMelech bleef tot Aruma/Sebul dreef Gaal eñ ſine broeders/dz ſi tot Sichē niet en mochtē bliuen / Optē anderen dach ginc dat volc daer wt optē velde . Doē dz AbiMelech te kennen gegeuen wert/nā hi dat volc eñ deylde dat in drie heyrſcaren/ eñ leyde lagen op hen inden velde Als hi nv ſach dat dat volc wt der ſtadt ghinc/ſo verhief hi hē ouer hen/ende ſloechſe.

AbiMelech eñ die ſcare die bi hē was/ouerruie
F lenſe eñ gingē aē die duere der ſtadt poorten/ Mer
die anō twee ſcarē oueruielē alle die/die opten velde warē/eñ ſloegēſe. Doē ſtreet AbiMelech tegen die ſtadt/dē ſeluē heelē dach/eñ wōtſe/eñ vworchde dat volck dat daer inne was/eñ brac die ſtadt/eñ ſtroeyde ſout daer op Doē dz alle die mannē des torens tot Sichē hoorden gingen ſi in een feeſte des

huys des gods Birith. Doē dat AbiMelech hoor
de/dat hen alle die mānen des torēs te Sichē ōga
dert haddē/so ghinc hi optē berch Selmō met alle
sinē volcke dz bi hē was/ eñ nā een bijl in zijn hāt/
eñ hieu cenē tac vandē boomē/ eñ hief dien op/eñ
leyde dien op zijn scoudere/eñ sprac tot alle dē volc-
ke dat bi hē was / al wat ghi gesien hebt dat ic doe
D dat doet ooc haestelic/ ghi als ic/ doē hieu allet volc
eenē tac af/eñ volchdē AbiMelech na/ eñ leydēse
aen die veste/ eñ stakēt aen met vier/tegen hen eñ
die veste/alsodat ooc alle die mānen des torēs tot
Sichem storuen/bi duysent mannen eñ vrouwē.

AbiMelech troc tot Thebez/eñ beleghcrdese/
eñ wontse/ Mer daer was eenē stercke thorē midden
inder stadt/op welckē alle liedē/eñ vrouwen/
eñ borgers der stadt/ vluchten/eñ sloten achter hē
toe/eñ clommen op dat dack des torēs. Doē quam
AbiMelech tot aen den thoren/ eñ streedt daer te-
ghen/eñ genaecte totter duerē des torens/dat hy
dien met vier soude verbernen/ mer eē wijf werp
een stuc vā cenē molensteen AbiMelech op thooft
eñ brac hē zijn herssenbecken. Doen riep AbiMe-
lech haestelijc sinen wapendragher tot hem. Treet
v sweert wt eñ doodet mi/op datmen niet van mi
enseggbe/een wijf heeft hem verworghet/ Doen
doorstac hem zijn knecht/ende hi sterf.

Mer doē die Israeliten sagen die met hē waren/
dat AbiMelech doot was / so ginc elc in zijn plaet
se. Also betaelde hē God almachtich dat quaet dat
hi aē sinen vader gedaē hadde/doē hi zijn tseuētich
broeders vworchde / des gelijcken allet quaet der
mannen Sichē loōde hen God op haer hoofdē/eñ
dē vloec Jothā des soons JeruBaal quā ouer hen

¶ Thola eñ Jair regerē dat volc/ Die Israelitē
sondigen/ende daer omme worden si gestraft.

Dat. x. Capittel.

NAe AbiMelech stont eē ander salich
maker op in Israel/ Thola een man
A van Isaschar/eñ een soon Pua/welc
ke zijns vaders broeder soō was/eñ
woonde tot Samir op dat gebercbte
Ephraim/eñ oordeelde Israel drientwintich iaer
eñ sterf/eñ wert begrauen tot Samir/ Na hē stōt
op Jair/een Giliaditer/eñ oordeelde Israel. xxij.
iaer/eñ hadde dertich sonē/op dertich ezel vuelēs
rijdēde/eñ hadde dertich steden/die hieten/ Hauot
Jair/tot desen daghe toe / eñ liggen in Giliad / eñ
B Jair sterf/ende wert begrauen te Ramon

Mer die kinderen Israel dedē noch quaet voor
den HERE/eñ dieden Baalim eñ Astharoth eñ
den Goden tot Siria/eñ dē Goden tot Zidon/eñ
den Goden Moab /eñ den Goden der kinderen
Amon/eñ den Goden der Philistee /eñ verlieten
den HERE/eñ en dienden hē niet. Doē verbolch
die grāscap des HEREN ouer Israhel /eñ ghaf se
ouer onder die hant der Philistee/eñ der kinderen
Amon. Eñ si quelden eñ verdructen die kinderen
Israel/achthien iaer lanc/op geen side der Jorda-
nen/inden lāde der Amoriten/dat in Gilead leyt
Daer toe trocken die kinderen Amon ouer die Jor
dane/eñ stredē tegen Juda/BenJamin/eñ tegē dz
huys Ephraim/also dat Israhel seer benaut wert

Doen riepen die kinderē Israel tottē HERE
eñ seydē. Wi hebbē aen v gesondicht/wāt wi heb-

ben di onsen God gelaten / ende Baalim gedient
Mer die HERE sprac totten kinderē Israel/ En
hebbē v die Egiptenaers ooc niet gedwonghē/eñ A
die Amoritē/eñ die kinderē Amon / die Philistee/
eñ die Sidoniters / die Amalikitē eñ Maonitē/eñ
ic halp v wt harē handē/doē ghi tot mi riept/ noch
tans hebt ghi mi verlatē/eñ ander Godē gedient.
Daerom en wil ic v niet meer helpē. Gaet henen/
eñ roept die goden aen/ die ghi vercoren hebt/laet
v die helpen inder tijt uwer tribulatien.

Mer die kinderen Isarel spraken totten HE-
RE. Wi hebben ghesondicht/ doet ghi ons wat v
belieft/alleen verlost ons tot dese tijt/ eñ si dedē de B
vreemde goden van hen/eñ dienden den HERE
eñ sijn siele benaude hem ouer den arbeyt Israel.

Eñ die kinderē Amon beriepen hen/ eñ legher
dē hen in Gilead/mer die kinderē Israel vergader
den eñ legerden hen tot Mizpa / Eñ dat volck der
ouersten tot Gilead / spraken onder malcanderē/
Die beghint te stridē tegē die kinderen Amon/dye
sal dat hooft sijn / ouer alle die in Gilead woonen.

¶ Jephtaph wort eē Regent des volcs/ Hi ver
wint Amon in Maspha Dat. xi. Capit

JEphthah een Gileaditer / was een A
strijdtbaer kemper /mer een hoeren- Jeph-
soon/Gilead had Jephthah ghewon tach die
nen. Mer doen dye ghetroude huys- elfste
vrouwe van Gilead / hem kinderen rechter
baerde / eñ des selfs wijfs/kinderen groot werden
stieten si Jephthah wt / eñ sprakē tot hē. Ghy en
sult in ons vaeders huys niet eruen / want ghy zijt
eens anders wijfs soon/Doen vluchte hi voor zijn
broeders/eñ woonde int lāt Tob/eñ het vergader
den hen loose lieden tot hem / eñ trockē met hem
wt / ende ouer een wijle tijts daer nae / streden dye
kinderen Amon teghen Israel

Doen nv die kinderē Amon also streden teghē
Israel/so ghinghē die Ouders van Gilead henen/
om dat si Jephthah/wt den lāde Tob soudē halen C
eñ sprakē tot hē. Coemt /eñ sijt ons Hertooch/eñ
bestrijdt die kinderē Amon/ Jephthah sprac tottē
Ouders vā Gilead / En sijt ghi niet dye mi haet/
eñ hebt mi wt mijns vaders huys ghestootē/eñ nv
coemt ghi tot mi/als ghi in tribulatiē sijt. Die Ou
ders van Gilead spraken / Daerom comen wy nv
weder tot v/dat ghi met ons soudt gaen /eñ stridē
teghen dye kinderen Amon/ eñ dat ghi onse hooft
soudt sijn/ouer alle die in Gilead woonen.

Jephthah sprac tottē Ouders van Gilead. Ist
dat ghi mi weder halet om te stridē tegē die kinde
ren Amon/ eñ die HERE die Amonitē voor my
gheeft /sal ic dan uwe hooft sijn? Dye Ouders van
Gilead seyden tot Jephthah/Die HERE si toe
hoorder tusschē ons / ist dat wi niet en doen so wy
ghesevt hebbē / Aldus ghinc Jephthah mettē Ou
ders van Gilead/ eñ dat volc sette hem tot eenen
hoofde/eñ Hertooghe ouer hen / Ende Jephthah
sprac sulcs al voor den HERE tot Mizpa.

Doen seynde Jephthah boden totten Coninck
der kinderē Amon/eñ dede hem segghen/wat heb
di met mi te doē / oft wtstaēde/dat ghi tot mi coēt
tegen mijn lant te striden? Die Coninck der kinde-
ren Amon antwoorde den bodē Jephthah / Daer
om dat Israhel mijn lant ghenomen heeft /doen si

wt Egipten reysden / van Ar=
non aen tot/ Jabok toe / ende
tot aen die Jordane/so gheuet
mi met vreden nu weder.

Jephtah seynde noch meer
boden totten Coninck der kin=
deren Amon/ Dye spraken tot
hem/aldus seyt Jephtah/ Is=
rael en heeft gheen lant geno=
men/noch den Moabitē/noch
den kinderen Amon/wāt doen
si wt Egipten reysden / wan=
delde Israel door dye woestij=
ne/tot aen dye roode zee /ende
quam tot Kades/ende seynde
boden totten Coninc der Edo
miten/eñ sprack/Laet mi door
v lant reysen/ maer der Edo=

miten Coninck en verhoorde se niet /ooc seynden
si totten Coninc der Moabiten/die en wilde oock
niet/Also bleef Israhel in Kades /ende wandelde
inder woestinen /ende omtrocken dat lant der E=
domiten/ende Moabiten/ende quam vāder son=
nen opganc aender Moabiten lant/ ende legerden
hen ouer gheen side Arnon/ende en quamen nyet
in die palen der Moabiten/ Want Arnon / is der
Moabiten pale

In dese tijt wert Troyen weder ō ghe O hee lijck verde= strueert vanden Grieckē eñ vādē verstroi= dē Troyanen soe is Vrāc= rijc/ En gelāt G eñ mee= sten deel dienede/ landen eerst be= woont ende dit was de laetsteen vuaerlic ste des= structie Troyen/ eñ was der we= relt ouđ dō drie. M.xx.c. eñ. xxiiij iarē voor Cristus H gebooz= te. M. CC. xxiiij. iaer.

Ende Israel seynde bodē tot Sihon der Amo
riten Coninc tot Hesbon/ende dede hem segghen/
Laet ons door v lant trecken/tot aen mijn plaetse/
Mer Sihon en betroude Israel niet door sine pa=
len te trecken/maer hi vergaderde alle sijn volck/
ende legherde hem tot Jahza/ende streden teghen
Israel/mer die HERE die God Israel/ghaf dien
Sihon/met alle sinen volcke in die hant Israel/ al
so dat sise sloeghen. Aldus nam Israel alle dat lant
der Amoriten in/die inden seluē landen woonden.
Ende namen alle die palen der Amoritē inne/van
Arnon aen/tot aen Jabok/ende vander woestinē
aen/tot aen die Jordane

Aldus heeft dan die HEERE die God Isra
el die Amoriten verdreuen/voor sinē volcke Isra=
el/ende ghi wiltse in nemen/ Ghi soudt in nemen
die v God Camos verdreef/ende ons laten in ne=
men/alle die/die die HERE onse God/voor ons
verdreuen heeft. Meynt ghy dat ghy beter recht
hebt dan Balak die sone Siphor / der Moabiten
Coninc? heeft die selue ooc yet gerechtet oft ghe=
streden teghen Israel/hoe wel Israel nv drie hon=
dert iaer ghewoont heeft in Hesbon / eñ in haeren
dochteren /in Aroar ende haren dochteren/eñ in
allen den steden die aen Arnon ligghen? Waerom
en verloste ghijt doen niet in dye selue tijt? Ick en
heb aen v niet gesondicht /ende ghi doet so qualijc
aen mi/ dat ghi tegen mi strijdet/ Die HERE ghe
ue heden een oordeel tusschē Israel ende den kin=
deren Amon/ Mer die Coninck der kinderen A=
mon en verhoorde die reden Jephthah niet/die hi
tot hem seynde

Doen quam die gheest des HEREN op Jeph
tah/ende trock tot Gilead ende Manasse/eñ door
Mizpe/dat in Gilead leyt/ende van Mizpe dat in
Gilead leyt/op die kinderen Amon. Ende Jeph=
thah gheloofde den HEERE een ghelooſte ende
sprac. Gheeft ghi die kinderē Amon in mijn hant/
wat tot mijnder huisdueren wt gaet mi te gemoe
te/ als ic met vrede weder come vanden kinderen
Amon/dat sal des HEREN zijn/ ende ic wilt tot
eenen brantoffer offeren.

Aldus trock Jephthah op die kinderen Amon
om teghen hen te strijden / eñ die HERE gafse in
sinen handen/ ende versloechse van Aroer aen/ tot
datmen coemt tot Minnith / twintich steden /eñ G
tot aen den pleyne der wijnbergen/ eenen seer gro
ten slach/ende die kinderen Amon wordē also ver=
ootmoedicht voor die kinderen Israel.

Doen Jephthah quam tot Mizpa tot sinē huy
se. Siet/ doen ghinck zijn dochter wt / hem te ghe=
moete/met tamboren ende reyn / ende si was een
eenich kint / ende hi en hadde anders gheen sonen
noch dochteren. Ende doen hijse sach/ schoorde hy
zijn cleederen ende sprack. Ach mijne dochter/ ghy
maect mijn herte leet/eñ bedroeft mi. Want ic heb
mijnē mont op gedaē tottē HERE/eñ en machs
niet wederroepē. Si sprac/mine vader hebdi uwen
mont open gedaen totten HERE/so doet mi also
het wt uwen monde gegaen is/ na dien v die HE=
RE gewroken heeft aen uwen vyanden/ ende den
kinderen Amon.

Eñ si sprac tot haren vader/ Wilt mi doch das
doen/dat ghi mi twee maenden laet/ dat ic vā hier
af gae op die bergen/eñ minen maechdom bewee
ne met minen gespelinnē. Hi sprac gaet henē/ende
lietse twee mandē gaen. Doē ginc si henen met ha=
rē gespelinnē/eñ beweēde haer maechdelicheit op
die bergen/eñ na twee maendē quā si weder tot ha
ren vader/eñ hi doode haer/so hi gelooft hadde/eñ
si en was noyt eenichs mans schuldich geworden
eñ het wert een ghewoonte in Israel/dat die doch=
teren Israel iaerlicx gaen/eñ beclagen die dochtere
Jephthah/des Giliaditen/des iaers vier daghen.

De Ephraimiten heffen haer op teghen Jeph
thah/ende vvorden verslagen. Capittel.xij.

Ende die vā Ephraim riepē eñ gingē
ten noordē waert eñ sprakē tot Jeph
thah. Waerom sidi inde strijt getroc-
ken tegen die kinderen Amon/ eñ en A
hebt ons niet geroepē /dat wy met v
hadden getrocken? wi willen v huys met v metten
vier verbernen Jephthah sprac tot hen. Ic eñ mijn

volc hadde een groote saec tegē die kinderē Amon
en̄ ic riep v aen/ mer ghi en hilpt mi niet wt haren
handen / Doen ic sach datter geen salichmaker en̄
was/so stelde ic mijn siele in mijn hant/ ende track
wech tegen die kinderen Amon/en̄ die HEERE
gafse in mijne hant /waeromme coemt ghi tot my
op/om teghen mi te strijden?
B Ende Jephtah vergaderde alle mannē in Gi
lead/ende streedt tegen Ephraim /en̄ die mannen
in Gilead sloegen Ephraim daer om datse seyden
Ghi Gileaditē sijt als veltuluchtighe voor Ephra
im/onder Ephraim en̄ Manasse/ En̄ dye Gileadi-
tē namē in /die hauē der Jordanē/ voor Ephraim
Als dā dye veltuluchtighe Ephraitē spraken/ Laet
mi doorgaē /so seidē die mannē van Gilead/ Sydi
een Ephraite? Als si antwoordē neē/so dedē si hē
sprekē/ Schiboleth/en̄ hi sprac Siboleth/en̄ en cō
ste hijt niet te recht gheseggen/so grepen si hē en̄
sloegen hem aen die hauē der Jordanen/ also/dat
tot dier tijt vā Ephraim .xlij. duysent vielē/ Jeph
taph oordeelde Israel ses iaren / En̄ Jephtah dye
Giliadite sterf/ ende wert begrauen onder dye ste
den tot Gilead.
Na desen oordeelde Israel/ Ebzan vā Bethla
hem/die hadde dertich soonē /en̄ dertich dochteren
sette hi wt / en̄ dertich dochterē nam hy van buytē
sinen sonen / ende oordelde Israel seuen iaer /ende
sterf/en̄ wert begrauen tot Bethlahem
Na desen oordelde Israel/ Elō een Sebuloniēt
en̄ oordelde Israel thien iaer en̄ sterf/en̄ waert be-
grauen tot Ajalon/inden lande Sebulon
Na desen oordeelde Israel Abdon een soō Hil-
lel/een Pirgathoniēt/ die hadde veertich sonen/en̄
dertich neuen/die op tseuentich ezel vuelens rēdē/
ende oordelde Israhel acht Jaer/ende sterf/ ende
wert begrauē tot Pirgathon/inden lande Ephra
im/opten gheberchten der Amalekiten.

¶ Hoe dat die gheboorte Samsons vandē Engel
sinē vader en̄ zijnder moeder vercondicht vvert.

Dat.xiij.Capittel

Ende die kinderen Israel deden noch
voort quaet voor dē HEERE/ende
die gafse inden handē der Philisteen/
veertich iaer.
Daer was een mā te Sarga vāe-
nē geslachte der Danitē / gheheetē Manoah en̄ zijn
wijf was onvruchtbaere/ en̄ en baerde nz/en̄ die en
gel des HEEREN openbaerde dē wiue en̄ sprack
tot haer Siet ghi zijt onvruchtbaer/ en̄ ghi en baert
nz/mer ghi sult beuruchtet wordē/en̄ eenē soon barē
Daer om wacht v dat ghi geenē wijn noch stercken
dranc en drinct / en̄ nz onreyns en etet Want ghi sult
beurucht wordē en̄ eenē soon barē/die geen scher-
messe op thooft en sal comē/Want dat knechtkien
sal eē Nasir Gods zijn/van moeds lieue/en̄ hi sal be
ghinnen Israel te verlossen wt der Philisteen hant
Doe quam dat wijf/en̄ seyt haren man ende sprac
Het quam een man Gods tot mi/ en̄ zijn gedaente
was aen te siē als een Engel Gods/seer veruaer-
lic/alsoo dat ic hem niet en vraechde van waer/ of
waer henē/en̄ hi en seyde mi niet hoe hi hiet/ Mer
hi sprack tot mi/ Siet/ Ghi sult beurucht werden/
en̄ eenē soon barē/daer om en drinct geenen wijn
noch ooc stercken dranc/ en̄ en eedt niet onreyns/
en̄ dat knechtken sal een Nasir Gods zijn vā moe-
ders lijue aen tot in zijn doot.
Doe bat Manoach dē HEERE en̄ sprac/Ach HE
RE laet dē mā Gods weē tot ons comen diē ghi
gesondt hebt / dz hi ons leere wat wi mette knecht
kē doē sullē / dz geboorē sal werdē/ En̄ God vhoor
de die stēme Manoach/ en̄ die Enghel Gods quā
weē totte wijue/ si sadt opten velde/en̄ haer man
C Manoach en was niet bi haer/ Doē liep si haestelic
en̄ boodschapte harē man/ en̄ sprac tot hē/ Siet dye
man heuet mi gheopenbaert die heden tot mi quā.
Manoah maecte hē op/ en̄ ginc sinen wijue na
en̄ quā totte mā en̄ sprac tot hē. Sijt ghi dye man
die mette wiue gesprokē heeft? hi sprac Ja/ en̄ Ma
noach seide /alst zijn sal dat ghi gesprokē hebt /welc
sal des knechtkens wijse en̄ werc zijn
Die Engel des HEEREN sprac tot Manoah
hi sal hē wachtē voor alle dz ic dē wiue ghesent heb
be/ hi en sal niet etē dz wt dē wijnstoc coēt/en̄ hi en
sal geenē wijn noch sterckē dranc drinckē/ en̄ nz on
reyns etē/al wat ic haer gebodē heb dat sal hi hou
dē. ¶ Manoach sprac tottē Enghel des HEE Dat eerste
REN blijft hier / wi sullē v een geytē borkē berey- van Co-
den/ Mer dye Enghel des HEEREN antwoordde rinthiē /
Manoach/ Al waert dat ghi mi hier behielt soo en beghint
soude ic nochtās vā uwē brode niet etē/ Mer wil hier /die
di dē HEERE een brātoffer doē /so mueght ghi of- eerste co
feren / Want Manoach en wist niet dattet een En ninchiet
gel was En̄ Manoach sprac tottē Engel des HE Aletuo.
REN / Hoe heet ghi/ dat wy v prijsen/alst coēt al-
wat ghi gesprokē hebt? Mer die Enghel des HE
REN sprack tot hem / waeromme vraecht dy nae
minen name/die doch wonderlick is.
Doen nā Manoach een geytē borken/en̄ spijs-
offere/en̄ leydē dē HEERE op eenē steē/ om dat hi gene
die wonderlichedē seluer dede / Manoach ende zijn xiij.g.
D wijfs sagē toe / En̄ doe die vlāme op voer vādē ou
taer tē hemel so voer die Engel des HEEREN in
der vlāmē des outaers op/doen Manoach en̄ zijn
wijf sagē/so vielē si ter aerdē op haer aēsicht/ Ende
die Engel des HEEREN en opēbaerde Manoah
en̄ sinen wiue nz meer / Doe bekēde Manoah dat
tet eē Engel des HEEREN was/ en̄ sprac tot sinē
wiue/ Wi moetē dē doot steruē /ō dat wi God ge
siē hebbē. Sijn wijf antwoordde hē / Waert dat dye
HEERE lust had ons te doodē /so en had hi dz brāt
offer en̄ spijsoffer vā onsen handē niet genomē/ hy
en soude ooc ons al dat niet vertoont hebbē / noch
ons dat hebben laten hooren/so nu ghesciet is
En̄ dat wijf baerde eenē soon en̄ hiet hē Sim-
son/en̄ dz knechtkē nā toe /en̄ die HEERE seegēde
hē /en̄ dye geest des HEEREN / begonst met hē te
zijn in dat heyr Dan/ tussen Sarga en̄ Esthaol

¶ Samson trouwet een wijf in Timnata / en̄ hy
verschoret eenē ionge leeuvve / en̄ hi geeft sinen
medegesellē een raetsel te radē Capit.xiiij.

Amsō ginc af tot Thimnath /en̄ sach
eē wijf tot Thimnath onder dē doch Simson
teren der Philisteen/ende doen hi op dye.xvi.
quā /soe gaf hijt sinē vader en̄ zijnder rechter.
moeder te kēnē en̄ sprac Ic heb eē wijf
gesiē tot Thimnath / onder den dochterē der Phi-
listeen/gheeftse mi tot eenen wiue / Sijn vader en̄
zijn moeder spraken tot hem. En isser ghen wijf

Die stat vā Padua / eñ Venegien werden ghesticht vā verlopē troyanē inđ tijt der werelt. iiij. .M.C. eñ. xxv. voor Cristus gheboorte. M.C. ende lxxiiij

onder den dochteren dijnre broeders noch in allē dijnē volcke / dat ghi ghaet eñ neemt een wijf vy die Philisteen / die onbesnedē sijn.

B Simson sprac tot sinē vader / Gheeft my dese / want si behaecht minē oogē / mer zijn vader / noch zijn moeder en wistē nz dz het vāden HERE ware wāt hi socht oorsaecke aē die Philisteē / Die Philisteen haddē heerscappie ouer Jsrael doen ter tijt Also ginc Simson af met sinē vađ eñ met zijn moeder tot Thimnath / Eñ als si quamē aē die wijnbergen tot Thimnath. Siet doē quam een ionge leeu briesschende hē tegen / Eñ die geest des HEREN wert spoedich ouer hē / eñ hi deelde den leeu in stucken / gelijc eē man een bockē ontstuckē deelt / eñ en hadde nochtans niet met allē in sijn handt / eñ hi en gaft sinen vader / noch sijnder moeđ niet te kennen

Doē hi af quam / sprac hi metten wiue / ende sy behaechde Simson in sinē ooghen / Eñ na sommighe dagen quam hi weder / dat hijse soude nemen / ende terde wt den wege dat hi dat doode lichaem des leeus / oft dē doodē leeu / soude besiē / Siet doē was een byē swerm indē lichaem des leeuwen / eñ huenich / ende namt in sijn hant / ende adt daer van onder wegen / Ende hi ghinc tot sinen vader / ende tot zijnder moeder / eñ ghaf hen dat si oock souden

C eten / Mer hi en seyde hen niet / dat hy dat huenich van des leeuwen prije genomen hadde

Ende doen sijn vader af quam totten wiue / so maecte Simson daer een weerscap soo die iongelingen pleghen te doen / eñ doen si hem saghen / soe gauen si hem dertich gesellen toe die bi hem souden sijn / Simson sprac tot hen / Jc wil v een raetsel wtgeuē / ist dat ghi mi dat gheraect eñ raket / bin nen dessen seuen dagen der weerscapē / so wil ick v dertich hēden geuē eñ. xxx. viercleederen Meer en condijs niet geradē / so suldi mi. xxx. hēden eñ. xxx. viercleederen geuē. Eñ si seydē tot hē Geeft v raetsel wt / laet het ons horē / Hi sprac tot hen / Spijse ghinck vanden eter / eñ soeticheit vanden stercken / eñ si en consten dat raetsele binnen drie dagē niet geraeden

D Aenden seuenden dach sprakē si tot Simsons wijf / Troetelt uwē mā / dat hi ons dat raetselken segge / oft wi sullen v eñ ws vaders huys met vier verbernē / Hebdi ons hier om genoot dat ghi ons arme sout maken of niet? Doen weende Simsons wijf voor hem eñ sprack / Ghi zijt op my gram / eñ en hebt my niet lief / Ghi hebt dē kinderen mijns volcs een raedtsel wt ghegeuen eñ en hebbes mi niet geseit / Hi sprac tot hair / ic en hebs minē vader eñ mijnđ moeđ niet ghesept / eñ souđt v segghen.

Eñ si weēde die seuen dagen voor hem / dye wile si weerschap hieldē / Mer aendē seuendē dach seide hijt haer / Wāt si dreef hem in. Eñ si seide dat raedtsel haers volcs kinderē / Doen spraken die mannē der stat indē seuestē dach tot hē / eer die zonne onder ghinc. Wat is sueter dan huenich? Wat is stercker dan den leeu / maer hy sprac tot hen / En haddi met mijnē calue nz geploeget / ghi en haddet mijn raetsel niet geradē / ende den gheest des HEREN werdt verdich / oft spoedich ouer hē / eñ hi ginc af tot Asklon / eñ sloech. xxx. mannē onder hen / eñ nā haer gewaet / eñ gaf viercleederen / den genē die dat raetsel geraden haddē / eñ hi vgrāde in zijn toornicheȝ eñ ginc op in zijns vaders huys. Mer Simsons wijf wert eenen van sinen ghesellen ghegeuen / die hem toebehoorde.

¶ Hoe dat Simson den Philisteen schade / dede metten vosscē. Eñ hy verslaet duysent mannē met eenen ezelskinnebacken. Capittel. xv.

Et geuiel na sommige dagen ōtrent dē tarwē oost / dat Simson zijn wijf besocht met eenē geytē bockē / eñ als hi gedacht ic wil tot mijnē wiue gaen in die camer / soe en wilder hē haer va der niet inne laten / eñ sprac / Jc meynde dat ghy op haer gram haddet ghe weest / eñ hebse dinē vriēt gegeuē. Maer si heeft een iongere sustere die is sijnder dan si / die laet dijn zijn voor dese. Doen sprack Simson tot hē / Jc heb eens een rechte sake tegen die Philisteen / ic wil v leet doen.

B Eñ Simson ginc henē eñ vinc drie hondt vossen / eñ nā vradē / eñ bāt dē eenē steert aē dē āderē / eñ dede eenē brāt tusscē twee steertē eñ stacse aē mz vier eñ lietse ond dz corē đ Philisteē / eñ stac also aen die vi eē gedragē mādelē / mettē staendē corē / eñ wijnbergē / eñ olijfboomen. Doen seyden die Philisteen wie heeft dz gedaē? mē seide. Simson đ dochter mā des Thimniters / ō dat hi hē zijn wijf genomē heeft / eñ sinē vrient gegeuē. Doē trockē die Philisteē op eñ verbrandese / met haren vader met vier.

Simson sprac tot hē / Jc laet v dat doē mer ic wil mi aen v seluen wrekē eñ dā op houdē Eñ sloechse herdelic beide aen schouderen eñ lendenen / eñ troc af eñ woonde in dat steenhol tot Ethan.

Doē trockē die Philisteē op / eñ belegerdē Juda eñ lietē hen neđ tot Lehi Mer die vā Juda spraken waer ō zijt ghi tegē ōs op getrockē / Si ātwoorden Wi zijn op gecomē ō Simson te vindē / dz wi hē souden doē / so hi ons ghedaen heeft / Doē trocken drie duysent mānen vā Juda af in dat steēhol tot Etā /

Asca... Een... sone... sticht... dye s... Alba... daer... coēt... rijc v... albar... in Jt...

Die s... van ... neuen... werd... gestin...

en̄ sprakē tot Simson/ En weet
ghi niet dat dye Philisteen ouer
ons heerscappie hebben/ Waer=
om hebdy dat dan aē ons gedaē?
Hi sprack tot hen/ Soe si mi ghe
daen hebben/ soo heb ick hen we
der ghedaen.

Si sprakē tot hem Wi zijn af=
gecomen om v te bindē/ ende in
der Philisteen handen te gheuen
Simson sprack tot hen/ So swe
ret mi/ dat ghi mi niet werenen
wilt. Si antwoorden hē/ Wi en
willen v niet werē/ maer wi wil=
len v niet dan binden/ ende in ha=
ren handē gheuen/ en̄ wi en wil=
len v niet dooden. En̄ si bonden
hem met twe nieuwe strickē/ en
de leyden hem op vanden steen/
Ende doen hi quam tot Lehi/ so
juychten dye Philisteen tot hem
toe/ Maer die gheest des HEE
REN werdt veerdich oft spoe=
dich ouer hē/ en̄ die stricken aē si
nen arme wordē als draden/ dye
vier versenghet heeft/ alsoo dat
die banden aen sinen handen ver
smolten. Ende hi vant een vuyle
ezels kinnenbac/ doē stac hy sine
hāt wt/ en̄ nam dat/ ende sloech
daer duysent mannen mede.

En̄ Simson sprac/ Met eens
ouden ezels kinnebacken/ heb ic
dusent mannen gheslaghen/ En
de doen hi dat wt ghesprokē had
de/ soo werp hi die kinnebacken
wt zijnd hant/ en̄ hiet die stat Ra
mathlehi Als hē seer dorstede so
riep hi dē HEERE aē en̄ sprac

Ghi hebt sulcke grote salicheyt ghegeuen door die
hant dijns knechts/ mer nv moet ic van dorste ster
uen/ en̄ inder onbesnedenen handen vallen/ Doen
cliefde God eenen kinnēbacs tant/ inden kinnēbac
kē alsoe datter water wt ghinc/ en̄ als hi dranc soo
quā sinē geest wed/ en̄ wart leuēde/ Daer om hiet
hi noch heden te dage der kinnenbac fonteyne des
aenroepers/ ende hi oordeelde Israel inder tijt der
Philisteen twintich iaer

¶ Simson draecht der stadt poortē op den berch
Delila die vrouwe verdwaesde hē dz hi hair zijn
heimelicheit en̄ sine sterckte te kennen gaf/ en̄ hoe
hi van zijn viandē verblint wort/ En̄ hoe hi t gans
sche huys om werpt daer zijn vianden ende hi sel
ue onder doot bliuē

Dat.xvi. Capittel.

S Imson ginc tot Gasa/ en̄ sach aldair
een hoere/ en̄ lach by haer/ doen wert
dē Gasitē gheseyt/ Simson is hier in
gecomē/ en̄ si omringden hē/ en̄ lieten
alle den nacht op hē loeren oft wach
ten inder stadt poorte/ en̄ warē alle den nacht stille
en̄ seyden/ beyt morghen alst licht wert willen wi
hē verworgen. Simson lach tot middernacht toe
Doē stondt hi op ter middernacht en̄ greep beyde
die duerē aender stadt poorte met beyde den pos=
ten/ en̄ hiefse wt metten grendele/ ende settese op
sine schouderen/ ende droechse op die hoochte des
berchs voor Hebron.

Daer na creech hi een wijf liefaē die beke. So=
rek/ die hiet Delila/ tot dier quamen der Philisteē
princen op/ ende seyden tot haer/ Troetele hem/ en
de besiet waer inne hi sulcke grote cracht heeft/ en̄
hoe wi zijns machtich mogen werden/ op dat wy
hem binden ende dwingen/ so willen wy v gheuen
elc duysent ende hondert siluerlingen ofte silueren
penningen.

Ende Delila sprack tot Simson. Lieue segt my
waer inne v grote cracht si/ en̄ waer mede men v
binden mach datmen v dwinge. Simson sprac tot
haer/ Waert datmen my bonde met seuē versche
zeelen die noch niet verdorret en zijn/ so soude ic on=
sterck werden/ en̄ als een ander mensch zijn/ Doen
brachten der Philisteē princen tot haer op/ seuen
versce zeelen/ dye noch niet verdorret en warē/ en̄
si bant hē daer mede (mer mē leyde hem laghen bi
haer inder camerē) en̄ si sprac tot hem/ Die Philis=
teen ouer v Simson/ hi brack dye zeelen/ als eenen
ghedrayden oft ghesponnen draet breeckt/ als hy
aenvierre ruect/ en̄ si en bekēde niet/ waer zijn gro
te cracht ware.

H
In deser
tijt was
Codrus die
co nincbā
Athenē/
en̄ heeft
allē prin=
cēcē scoō
exēpel ge
weest ō
haer onō
satē lief
te hebbē
hi hadde
vā sinē af
god een
antwoor
de ōtfan
gē/ dz zijn
stat van
Corintiē
gedestrū
eert sou
de wor=
dē en̄ zijn
en ōsatē
ōslaghē
oft hi sel
ue moest
īdē strijt
ōslaghē
worden
Daer
ō heeft
hi hē sel
uē onbe
kēt ī die
scerpte
des
strijdēs
geset en̄
hy wert
ōslagen
en̄ heeft
also zijn
volc en̄
zijn stadt
verlost/
voor
Cristū ge
boorte
M C en̄
xxiiij iaer
ide oude
ō werelt
iiij M.
lxxv.

Doen sprack Delila tot Simson/ Siet/ ghi hebt mi bedrogē eñ mi ghelogen. Nv so segt mi
C doch waer mede machmen v binden? Hy andtwoorde haer/ waert dz si mi bondē met nieuwen stricken/ daer noyt gheenē arbeit mede gescbiet en is/ soe worde ic onsterc/ eñ als een ander mensch Doen nam Delila nieuwe stricken eñ bandt hem daer mede eñ seide. Philisteen ouer v Simson (maer men leyde laghen op hem inder cameren) eñ hi reedtse van sinen armen als eenen draet

Delila sprac tot hem Noch hebdi mi bedrogen eñ mi gelogen/ Lieue segt my doch waer mede cantmen v bindē? Hi ant-
D woorde haer/ Waert dat ghi seuen lockē mijns hoofts vlochtet in eenē vlechtbant eñ bestichdese met eenē nagel in/ Si dede also/ eñ sprack tot hem/ Philisteē ouer v Simson. Hy ōtwaecte vā sinē slaep/ eñ trock die geulochtē locke met nagel eñ vlechtbanden wt Doen sprac si tot hem/ Hoe cont ghi geseggen dat ghi mi lief hebt/ soo dijn herte doch niet met mi en is. Driemael hebdi mi bedroghen/ eñ mi niet ghesept/ waer inne v grote cracht is

brachtē dat gelt met hen in haer der hāt/ Eñ si liet hem ontslapē op haren schoot/ eñ riep eenen die hē die seuen locken of strangen zijns hoofts af schoer ende si begonst hem te dwinghen/ Doen was zijn cracht van hem ghewekeu/ ende si sprack tot hem Die Philisteen ouer v Simson/ Doen hy van sinen slaep ontwaecte/ so dacht hi/ Ic wil gaen wt soe ic diemaels ghedaen hebbe/ ick wil gaen wt trecken E
eñ en wiste niet dat die HERE van hem ghewekeu was/ Dye Philisteen grepen hē/ eñ staken hem zijn oogen wt/ eñ leiden hē af tot Gasa/ eñ bonden hē met metalen boeyē/ eñ hi moest malen in die gheuangenisse/ Maer dat haer zijns hoofts beghonst weder te wasschen daert af gheschoren was.

Doen der Philisteen vorsten hen vergaderden om haer hedē God Dagon eenen grooten offer te doen/ ende hen te verblijden/ seyden si/ onse Godt heeft ons onsen viant Simson in onsen handen ghegheuen/ des ghelijcs als hem dat volck sach loofden si haren God/ want si seydē Onse Godt heeft onsen vyandt in onsen handen ghegheuen/ die

F Als si hem alle dage met haren woordē quelde eñ en liet hem gheen ruste/ so wert sijn siele luttich oft crachteloos/ totter doot toe/ eñ seyde haer alle zijn herte/ eñ sprac tot haer/ Daer en is noyt gheen scheermesse op mijn hooft gecomen/ want ick ben een Nasyr Gods vā mijns moeders liue aē/ waert dat ghi mi scoert so soude mijn cracht vā mi wijcken dz ic onsterc werde/ eñ gelijc als alle andere mēscē Doē Delila sach dat hi haer alle sijn herte gheopenbaert hadde/ so seyndē si eñ dede der Philisteē princen roepen eñ segghen/ Coemt noch eens hier op/ want hi heeft mi alle sijn herte gheopenbaert.

Doen quamen der Philisteen vorsten op/ ende

ons onse landt bederfde/ ende onser vele versloech Doen nv hare herte wel daer aen was/ soo seyden si/ Laet Simson halen dat hi voor ons spele/ Doen haelden si Simson/ wt die gheuangenisse/ ende hy speelde voor hen/ Ende si stelden hē tusschen twee colommen oft pileernen. G

Simson sprac totten knecht die hē vider hant leyde. Laet mi dat ic die calommē aen taste/ op dye welcke dat huys staet/ dat icker aen leene/ dat huis was vol mannen eñ vrouwen/ Eñ der Philisteen vorsten waren ooc alle daer/ eñ op dien dach bi drie dusent mannē eñ vrouwen/ die aensagen hoe Simson speelde/ Simson riep den HERE aen/ eñ sey-

de/ HERE HERE/ ghedinct
mijns/ ende sterct mi doch God
op dese tijt op dat ic my voor mij
ne beyde oogen eens wreke aen
die Philisteen ¶En hy greep
die twee middelste colonnen op
at welcken dat huys gheset was/
o ende daert hē op helt/deene in
zijn rechte hant/ die ander in zijn
ge slincker hant/ eñ sprac. Mijn siele
sterue mettē Philisteē eñ buych
dese crachtelijck / Doen viel dat
huys op dye vorsten/ eñ op allet
volc dz daer inne was/also dat ð
dodē meer was/ die in sinē doot
storuē/dā die in sinē leuē storuen
Doē quamē sine broedꝰs neder/
eñ alle zijs vaders huis/eñ hieuē
hē op eñ droeghen hē opwaerts
eñ begroeuen hē in zijns vaders
Manoah graf tusschen Sarga
ende Esthaol Hy oordelde Jsra-
el twintich iaer.

¶ Van Micha ende sinen afgodischen beelde en
de sinen lijfroc. Dat.xvij.Capittel

I Doē was eē mā optē gheberchte Ephra
im gheheeten Micha/die sprac tot zijnē
moeder/Die.M.eñ.C.siluerenpennin
ghen/dye ghy tot v ghenomen hebt/ende gheswo-
ren/eñ geseyt voor minen oren/ Siet dat selue gelt
is bi mi/ic hebt tot mi genomen.Doē sprac zij moe
der/Geseegent si mijn soon den HERE.Also gaf
hi zijn moedꝰ die duisent eñ hondert siluerē pennin-
gē wedꝰ/eñ zijn moedꝰ sprac Jc heb dat gelt dē HE
RE geheilicht vā mijnder hant voor mijnen soon/
datmen een gegotē beelt soude makē /daer omme
so geue ict v nv weder/Maer hi ghaf zijnder moe-
der dat gelt weder. ¶Doen nā sine moedꝰ.ij.hon
dert siluerē penningen/eñ dedese totten goutsmit
die maecte haer een gegotē beelt/ dat was daer na
inden huise Micha.Eñ die mā Micha/had also eē
Gods huys eñ maecte enē lijfroc eñ enē afgod/eñ
vulde een vā sinē sonē die hant/dz hi priester wert/
Jn die tijt en was geē coninc in Jsrael / eñ elc dede
dat hē recht dochte ¶Daer was een ionghelinc
vā Bethlahē Juda onđ dat geslachte Juda /eñ hy
was een Leuijt/ende was daer vreemt/ Hy reysde
wt der stat Bethlahē Juda/om te wandelen wer-
waerts hi conste.Eñ doē hi opt gheberchte Ephra-
im quā tottē huise Micha/dat hi sinen wech soude
gaen/so vraechde hē Micha Vā waer coēt ghi/Hy
antwoorde hē/Jc bē eē Leuijt vā Bethlahē Juda/
eñ wandele werwaerts ic mach Micha sprack tot
hē blijft bi mi/ghi sult mijn vađ eñ mijn priester zijn
Jc wil v iaerlics.x.siluerē penningē geuen/eñ be-
sprokē cleederē/eñ ic wil v voeden/ende dye Leuijt
ginc henen ¶Die Leuijt keerde aen/om te bliuē by
dē mā eñ hi hielt dē knecht als eē soon/ Eñ Micha
vulde dē Leuijt die hāt/ dz hi zijn priester wert/ Eñ
was also inden huyse Micha/ Eñ micha seyde/Nu
weet ic dat mi die HERE wel doē sal/ om dat ic ee
nen Leuijt tot eenen priester hebbe. ¶Cap.xviij

IN die tijt en was gheen coninc in Jsrael/
Eñ die stāme der Daniten / sochte hē een
erfdeel/daer si mochten woonē wāt daer
en was tot op dien dach/ noch gheen erue voor hē
geuallen onder den stammē Jsrael / Eñ die kinde-
ren Dan /seynden wt hare gheslacht vijf hooftlie-
dē strijdtbaer mannē van Zarga / eñ Esthaol om
dat lant te bespiedē eñ te bemerckē/Eñ seyndē tot
hē/Reyst henen eñ bespiet dat lant / Eñ si quamen
op dat gheberchte Ephraim aē dat huis Micha/eñ
bleuē ouer nacht al daer/ Eñ als si daer bi dē ghe
sinne Micha waren /soo kenden si die stemme des
knechts des Leuitē/eñ wekē derwaerts eñ spra-
ken tot hē/ Wie heeft v hier gebracht: wat maect
ghi hier:eñ wat hebdi hier: Hi antwoorde hen: Al- B
so eñ also heeft Micha aen mi ghedaē eñ heeft my Nue.xiij
gehuert dat ic zijn priester soude zijn / Si seydē tot hē
Lieue vraecht God/op dat wi beuinden/oft onsen
wech/diē wi wādelē ooc wel geluckē sal Dye prie
ter antwoorde hen / Reyst henē met vreden uwen
wech die ghi reyst is voor dē HERE. ¶Doen
ginghē die vijf mannē wech /eñ quamen tot Lais/
eñ sagē tvolc dat daer in was/seker eñ sondꝰ sorge
woonē op die maniere als die Sidoniers stille eñ
seker / eñ daer en was geē heerscappie inden lādē
die hē iidē dede / eñ warē vrē vādē Sydoniers /eñ
haddē niet mettē liedē te doē / Eñ si quamē tot hā
rē broederē tot Sarga eñ Esthaol / eñ hare broe-
ders sprakē tot hen hoe staet met v: ¶Si seydē
Op / laet ons tot hen op reisen/ wāt wy hebbē dat C
lāt besiē/dz is seer goet/ daer om haest v/eñ en zijt
niet luy te reisen / op dat ghi coēt dat lāt te nemen
Als ghi coēt so suldi tot eenē sekerē volc comē ende
dat lāt is wijdt vā ruimtē/wāt God heuet in uwē
handē ghegeuē sulckē plaetse daer inꝰ en ghebreect
vā alle dat opter aerdē is. ¶Doē trocken vā daer
wt dē gheslachte Dā/vā Sarga eñ Esthaol.vi.hō
dert mannē ghewapēt met haren wapenē/totten
strijt eñ trockē op/eñ legerdē hē tot Kiriath Jea
rim in Juda/ daer af noēden si die plaetse dē leger
Dā/tot op desen dach/dz achter Kiriath Jearim is D
Eñ vā daer gingē si opt gheberchte Ephraim / eñ
quamē tottē huise Micha/ Doē atwoordē die vijf
mannē die wt gegaen warē/dz lāt Lais te bespiedē
ende sprakē tot haren broederen Weet ghy ooch

dz in desen huise enē lijfroc/godē/eñ ghegotē beel-
dē sijn/nv moecht ghi toe siē wat v te doen staet.
Si wekē derwaerts/eñ quamē aē dat huis des
knechts des Leuiten in Michas huis / eñ grueten
hem vriendelic/Maer dye ses hondert gewapēde
met haren harnas die vandē kinderē Dā warē/stō
den voor die poorte. Eñ die vijf mannē dye om dz
lant te bespiedē wt getrockē warē/gingen op / eñ
quamē daer/eñ namē dz beelt/dē lijfroc/eñ die ge
gotē godē/die wijle stōt die priester voor die poor
te mettē ses hondēdē gewapēde met haren harnas
Als nv die gene int huys Micha gecomē warē
eñ namē dat beelt/dē lijfroc/eñ die gegoten godē/
doē sprac die priester tot hen/Wat maect ghi? Sy
ātwoordē hē/swijcht eñ hout dē mōt toe/eñ treet
met ons/dat ghi onse vad eñ priester sijt/Ist v be-
ter dat ghi ineens mās huis priester sijt/ dan ond
eenē gheheelē stam/eñ ghestachte in Israel? Dat be
uiel den priester wel/eñ nā beyde dē lijfrock/eñ go
dē eñ beelt/eñ quā mede onder dat volck/eñ doē si
hen keerdē eñ wech trockē/seindē si die kinderkēs
eñ dat vee/ende al wat si costelics haddē voor hen
E wech. ¶ Doē si nv verre vā Michas huis qua-
mē/so ripen die mānē die indē huysen warē bi Mi
chas huys/eñ volchdē dē kinderē Dā na/eñ riepen
die kinderē Dā/Mer si keerden haer aensicht om/
eñ sprakē tot Micha/Wat is v/dat ghi alsulcken
geerijsch maect? hi ātwoorde/Ghi hebt mine go-
dē genomē/die ic ghemaect hadde /eñ den priester
eñ trecket henē eñ wat heb ic noch/eñ wat is hier
eñ ghi segt noch tot mi/wat is v? Maer die kinde-
rē Dā /sprakē tot hē/En laet uwe stēme niet hoo
rē bi ons, op dat die toornige liedē nz op v en sto-
tē/eñ dat v siele/eñ vs huys siele/ niet verdaen en
werde/Also gingē die kinderen Dā haers weechs
eñ doen Micha sach dat si hem te sterc waren/keer
G de hi hem/eñ quam weder tot sinen huyse
Si namē dz Micha gemaect had/eñ dē priester
die hi hadde /eñ quamē tot Lais/ aē een stille seker
volc/eñ sloegense metter scerpten des sweerts/eñ
vbernde die stat metten viere/eñ daer en was nye
mant diese verloste/wāt si lach verre vā Sidon/eñ
en hadden mettē liedē niet te doē/eñ si lach inō val
eyen welc aē Bethrehob leyt/ Doen timmerden
si die stadt eñ woonden daer in/eñ noemdense Dā/
na den name haers vaders Dan/die Israel gebo-
ren was/eñ die stadt hiet voortijts Lais.
Eñ die kinderē Dā/ rechten dat beelt voor hen
op/eñ Jonathā die sone Gersom des soons Ma-
nasse/eñ sine sonen warē priesters/ond den stāme
der Danitē/totter tijt toe dat si wtē lande geuan-
gen gheleyt worden/eñ setten also onder hen dat
beelt Micha/dat hi ghemaect hadde also lange als
dat huis Gods te Silo was.

Van die grouwelijcke eñ schandelijcke daet
die dye Gibeoniten aen des Leuiten huysvrou-
we bedreuen Capittel .xix

A IN die tijt en was geē coninc in Israel/eñ een leuijts mā was vreedelinc/
aen die side des geberchs Ephraim/
eñ hadde eē cōcubine tot eenē wijue
genomē vā Bethlehē Juda. Eñ doē
si neffens hē had geboeleert/liep si vā hē tot haers
vads huys tot Bethlehē Juda/eñ was daer vier

maendē lanc. Eñ haer mā maecte hem op eñ troc
haer nae /dz hi vriēdelijc met haer soude sprekē/eñ
haer wed tot hē halē/eñ hadde enē knape/eñ oock
een paer ezelen met hē. Eñ si leyde hē ooc in haers
vaders huis . Mer doen hē der deernē vader sach/
so wert hy vrolijc eñ ontfinck hē/eñ zijn sweer / der
deernē vader hielt hē /dat hi drie daghē bi hē bleef
si aten eñ droncken/eñ bleuē des nachts daer
Des vierdē daechs maecten si hen smorghens
vroech op/ eñ stont op eñ wilde reysen. Doē spracK
der deernē vad tot haren mā. Laest dijn herte eerst C
met een bete broots/dair na sult ghi reisen/eñ si sa
tē/eñ aten beide met malcanderē eñ dronckē/Doē
sprac der deernen vader tottē mā Lyeue blijft ouer
nacht/dat sal uwer herten sacht doen / Maer die
man stont op eñ wilde reysen /mer zijn sweer zijns
wijfs vader/benoodichde hem/dat hy ouer nacht
daer bleef Des morgens opten vijfstē dach maecte
hi hē op eñ wilde reisē. Doen sprac der deernē vad
Lieue laest v herte/eñ laet ons vtoeuen tot dat den
dach neyget/eñ also aten die beide met malcanderē
Eñ die mā maecte hē op /eñ wilde reysen met
zijder cōcubinē/eñ met sinē knape/Mer zij sweer
der deernē vad sprack tot hē/Siet dē dach laet af/ i.t
eñ het wilt auōt werdē blijft ouer nacht. Siet hier C
is herberghe noch desē dach /blijft hier ouer nacht
dat sal uwer herten weldoen/morghen so staet ghi
vroech op/eñ treet vs weechs /tot uwē taberna-
cule. Mer die mā en wilde niet bliuē/mer hi maec
te hē op /eñ ginc wech/eñ quā tot voor Jebus dz is
Jerusalē eñ zij paer ezels geladē/eñ zijn concubine
met hem ¶ Doē si voor Jebus quamē/soe viel
dē dach seer henē/eñ die knape sprac tot sinen here
Lieue treet/eñ laet ons in dese stadt der Jebusiten
wijcken/eñ ouer nacht daer inne bliuē Mer zijn he
re sprac tot hē/Ic en wil in die stat der vreēder niet
wijckē die vandē kinderen Israel niet en zijn/ mer
wi willen voorbi tot Gibea/eñ hy sprack tot sinen D
knape/Gaet voort dat wi mogē comē aē eē plaet
se eñ ouer nachte tot Gibea ofte tot Rama bliuen
Eñ si reysdē voort eñ wādelden / eñ die zonne dye
ginc onder recht bi Gibea / dat daer leyt ond Ben
Jamin/ eñ si wekē derwaerts/dat si daer inne sou
den comē/eñ ouer dē nacht tot Gibea bliuē. Doen
hi daer in quā/ so sadt hi inder stat stratē/wāt daer
en was niemant/diese dien nacht in huys herberch
ghen wilde.
Eñ siet doē quā daer eē out mā vā sinē arbeyt
vandē velde tsauēs/eñ hi was ooc vanden geberch
te Ephraim/ eñ een vreēdelinc tot Gibea / Maer E
die lieden der plaetsen /warē kinderē Jemini/ende
doē hi zijn oogē op hief/eñ sach den gast opter stra-
ten/sprac hi tot hē/ Waer soe wilt ghi henen / van
waer coēt ghi? Hi ātwoorde hē/wi reysen vā Beth
leē Juda/tot dat wi comē aē die side des geberchs
Ephraim/van daer ich ben/ eñ ben tot Bethleem
Juda ghereyst/eñ reyse nv totten huyse des HEE
REN/eñ nyemant en wilt my herbergen/ wy heb
ben stroo eñ voeder voor onsen ezelen/eñ broodt
eñ wijn voor mi/eñ uwe dienstdeerne/ eñ voor dē
knape/dye met uwen dyenaers is/ alsoo dat ons
niet en ghebreect.
Die oude mān sprac/hebt v wel/ al wat v ghe-
breect dz vindi bi mi/ en blijft slechts ouer nacht nz

opter straten/eñ leyde hem in zijn huys eñ gaf den ezelen voeder/eñ si wiesscen hare voetē/eñ aten eñ droncken/eñ doen haer herte nv wel daer aen was siet doen quamen die lieden der stadt/kinderē Belial/eñ omsettē dat huys/eñ clopten aen die duere/eñ spraken tottē ouden mā/ den huyswеert/Brenget den man buyten die in uwen huyse is gecomen dat wi hem bekennen.

Maer dye man dye huys weerdt ghinck tot hen wt eñ sprac tot hen/ Niet mijne broeders / en doet niet so qualijck na dien dese man in mijn huys ghecomen is/en doet sulcke sotheyt niet /Siet ic heb een dochter noch een maget/eñ dese eē concubijne/ die wil ic v daer buyten brenghen/dat ghijse te nieute maect/ende doet met hen v beliefte/mer aen desen mā en doet sulcke sotheyt niet/Maer die lieden en wildē hē niet hoorē/ Doen nā die mā zijn concubijne eñ brachtse tot hen buytē /die bekendē si eñ ginghē scandelic met haer omme/alle dē nacht tot smorgēs toe/eñ doē die morgen stont op ginc lieten sise gaen. ¶Doē quā dat wijf recht voor dē morgen eñ viel voor die duere/aē dat huys des mans/daer haer heere inne was/eñ lach daer tot dz licht wert Doen haer heere smorgēs op stont/eñ die duere op dede aen dat huys/ende daer wt ghinc/dat hi zijns weechs soude reysen/Siet doē lach zijn concubine voor die duere des huys/eñ hare handen optē dorpel. Hi sprac tot haer/staet op/laet ons reisen. Mer si en antwoorde niet/Doen nam hijse op sinen ezel ende maecte hem op/ ende reysde aen zijn plaetse

Als hi thuys quā/soo nam hi een messe/eñ greep zijn concubine eñ hieuse met beenē/eñ met al in .xij stuckē/eñ seyndense in allen den palen Israel/ wie dat sach die sprac/sulc en is niet gesciet noch gesien in Israel/sint ter tijt dat die kinderē Israel wt den lande Egipti gereyst zijn tot op desen dach/ Nv bedenct v daer op/eñ gheeft raet eñ geuet te kennen.

¶ Hoe die selue sonde ghestraft werdt.

Dat.xx. Capittel.

Doen trocken die kinderen Israel wt eñ vergaderden een gemeynte als eenen mā/vā Dan tot Berseba eñ van den lande Gilead tot dē HERE tot Mizpa/ eñ gingē te hoope van allen winckelen/allen tvolc vā allē stammē Israel inder gemeyntē Gods/vier hondert duysent mannen te voet/die dat sweert wt trocken. Mer die kinderen BenJamin/hoorden dat die kinderen Israhel op waerts tot Mizpa getrockē waren/ Eñ die kinderē Israel seydē / Segt hoe is dat veuel toe gegaen.

Doen antwoorde die Leuite des wijfs man/ die gedodet was/eñ sprac/ Ic quā tot Gibea in BenJamin met mijnder concubinen/om snachts daer te bliuen/doē maectē hen tegen mi op/die borgers tot Gibea/eñ si omringden mi int huis des nachts eñ dachtē mi te doodē/eñ hebbē mijn concubine ghescent/also dat si gestoruē is/doen greep ic mijn concubine/ eñ stuctese oft ontledese / eñ seyndese in alle velt des erfs Israel/wāt si hebben een onduecht eñ sotheit ghedaen in Israel/Siet ghi kinderen Israel zijt hier allen tegenwoordich/hout raet / ende doet hier toe.

Doen maecte hem allet volck op / als een man eñ sprac/ niemāt en sal in zijn hutte gaē/noch in zijn

huys wijcken/Maer dat willen wi nv doē teghen Gibea/Laet ons lotē / eñ nemē thiē mānē vā hondert/eñ hondert vā duisent / eñ duysent vā tiē duysent/ wt allē stāmē Israel / dat si spijse nemē voor dat volc/dat si comē eñ doē met Gibea BēJamin na haer sotheit die si in Israel gedaē hebben. Also vergaderdē hen tot der stadt alle mānē Israel als een man verbondē / eñ die stāmen Israel seynden mannē tot allē geslachtē BenJamin/ eñ lietē hen segghē/Wat quaet is dat/dat bi v geschiet is/Soe geeft nv die mānē ouer/die kinderē Belial tot Gi C
bea/dat wise doodē/eñ dat quaet wt Israel doen. Mer die kinderen BenJamin / en wilden dye stēme haerē broeders der kinderē Israhel niet horen/mer si vergaderdē hen wt den stedē tot Gibea/om wt te treckē teghē die kinderē Israel / eñ op diē dach wordē ghetelt der kinderē BēJamin wt dē steden/sessentwintich duysent mannen /dye dat sweert wt trocken/sonder die borgers tot Gibea dier werdē seuē hondert getelt wt ghelesen mānē eñ onder allen desen volcke waren wt ghelesen seuen hondert mannē / dye slincs waren eñ consten metter slingeren een heyr raken dat si niet en missen /Mer der mannē Israel sonder die van BenJamin/worden ghetelt/vier hondert duysent/dye dat sweert voerden /ende alle strijdtbaer mannen. D

Eñ die kinderen Israel maecten hen op / ende trocken opwaerts tottē huise Gods /eñ vraechdē God eñ sprakē/wie sal voor ons op treckē om den strijdt aen te vaē teghen dye kinderen BenJamin Die HERE sprac/Juda sal beginnē Aldus maecten hen die kinderen Israel smorghens vroech op eñ legerden hen voor Gibea/ eñ elck man van Israel ghinc wt om te strijden teghen BenJamin/ eñ schicten hen te strijden teghen Gibea/Doē vielen die kinderen BenJamin daer wt /wt Gibea/ ende sloeghen op dien dach onder Israel /tweentwintich duysent te gronde.

Mer dat volck der mannen Israel vermanden E
hen/eñ wapenden hen noch voort te strijdē in dye selue plaetse /daer si hen des daechs voorledē ghewapent haddē / eñ die kinderē Israel trocken op/ eñ weendē voor dē HERE tot sauons toe / ende vraechdē dē HERE eñ spraken. Sullen wi meer genakē om te strijdē teghen die kinderen BenJamin onse broederen? Die HERE sprack. Trect op tot hen/ eñ doen hen die kinderē Israhel aē die kinderē BenJamin maectē des anderē daechs/ vielē die BenJamiten wt Gibea hen tegen des seluen daechs/eñ sloegen vandē kinderē Israel/noch achtiē dusent daer nedere/die alle dat sweert voerden

Doe trockē al die kinderen Israel op / eñ allet F
volc eñ quamē tottē huyse Gods /eñ weendē eñ bleuē al daer voor dē HERE/eñ vastē diē dach tottē auont toe/eñ offerdē brātoffer /eñ dootoffer voor dē HERE/eñ die kinderē Israels vraechdē den HERE/ die Arcke des verbonts Gods /was daer doe ter tijt eñ Pinchas die scō Eleasar Aarōs soone stōt voor hē i dier tijt / eñ sprac Sullen wi meer wt treckē om te strijdē tegē die kinderē BēJamin onse broederē /of sal ic aflaten /Die HERE sprac trect op/morghen wil icse in uwen handē gheuen

Eñ die kinderē Israel steldē lagen op Gibea/ rontomme/eñ die kinderē Israel trockē alsoe op/

des derde daechs aen die kinderen Ben Jamin/ en
si wapenden hen aen Gibea / so si tweemael te vo
re haddē gedaē/ Doe voeren die kinderē Ben Ja=
min wt den volcke tegē/ en trocken hen vand stat/
en begonsten te slaen/ sommige gewonde vanden
volc gelijc si tweemael van te vorē haddē gedaē in
dē velde / op twee stratē waer af deene tot Beth=
El/ dāder tot Gibea gaet/ bi dertich mannē in Js=
rael / Doe dachten die kinderen Ben Jamin si sijn
gheslaghen voor ons als te vorē/ Mer die kinderē
Jsrael spraken/ Laet ons vluchten dat wijse vand
stadt trecken op die straten.

H Doē maectē hen alle die mannē Jsrael op van
haer der plaetsen / ende maecten hen toe/ tot Baal
Thamar/ en die achterhoede Jsraels quā te voor=
schijne aen sijn plaetse vanden hole Gaba/ en qua=
men tegē Gibea / twintich duysent mannē wt ghe
lesen wt alle Jsrael/ alsoo dat den strijt/ hert wert/
maer si en wistē niet datse dat quaet raken souden.
Alsoo sloech die HERE Ben Jamin voor die kin
deren Jsrahel/ dat die kinderē Jsrael op dien dach
vijfentwintich duysent/ en hondert mannē verdoor
uen in Ben Jamin/ die alle dat sweerdt voerden.
Want doe die kinderen vā Ben Jamin dat sa=
ghē dat si geslagen warē/ so gauē hen die mannen
Jsrael ruymte/ want si verlietē hen op die achter=
hoede die si bi Gibea gestelt hadden/ en die achter
hoede haestede oor/ en quā voorwaerts tot Gibea
toe en trock haer daer ane/ en sloech alle die stadt
metter scerpten des sweerts
Si hadden eē teekē onder malcanderē die man
G nē vā Jsrael en die achterhoede/ om mettē sweer=
de ouer hen te vallen/ als hen dē rooc vander stadt
verhief / doē hen dye mannē van Jsrael keerdē in=
den strijt/ en Ben Jamin begonst die gewonde in
Jsrael te slaen/ bi .xxx. mannē/ en ghedachtē/ si sijn
voor ons gheslaghen/ als indē voorghaendē strijt/
doē begonste haer een rooc calomme te verheffen/
vander stadt/ En Ben Jamin keerde hē achter hē
omme/ en siet doe ginc die stat geheel op tē hemel.
En die mannē vā Jsrahel keerdē hen ooch om
me/ en veruaerden die mannē Ben Jamin/ want sy
saghen datse dat quaet raken wilde/ en si keerden
hen voor die mānē Jsrael/ op dē wech totter woes
tijnē/ maer den strijt volchde hen nae/ Daer toe die
vander stadt verdoruense middē onder hē/ en si om

tingden Ben Jamin/ en vuolchdense tot Menuah
en vertradense tot voor Gibea toe/ tegen der zon=
nē opganc. En het vielē vā Ben Jamin achtien dui
sent mannen/ die alle strijdtbaer mannen waren.
Doen keerdē si hen en vluchtē tot der woestijnen
aen den steen Rimmon/ maer opter seluer straten
sloegen si vijfduysen mannen/ en volchdē hen van
achter na tot Gibeon/ en sloegend twee duysent.
En also vielen op dien dach vā Ben Jamin vijf en
twintich duysent mānen/ die dat sweert voerdē/ en
alle strijdtbaer mannen waren / Niet meer dan ses
hondert mannen keerden hen ende vluchten totter
woestijnen totten steen Rim=
mon/ ende bleuen inden steen
Rimmon vier maendē/ en die
mannen Jsrael quamen we
der totten kinderen Ben Ja=
min/ en sloegen metter scherp
ten des sweerts die inder stat
waren/ vanden lieden totten
beesten toe / en al watmē vāt
en al watmen inder stat vant
wierpen si int vier.

¶ Hoe dat die Ben Jamiten
wijuen trouden dye welcke
nochtans die Jsraliten ver=
looft ende gesworen hadden
hem nyet te gheuen.

Dat eenentwintich=
ste Capittel.

DJe mannē vā Jsrael haddē tot Mis=
pa gheswooren en ghesegt/ Niemāt en
sal sijn dochter den Ben Jamiten tot
eenē wiue geuē/ en dat volc quā tot=
ten huyse Gods/ en bleef daer tot sa
uonts toe voor God/ en hieuē haer stēme op/ ende
weendē seer/ en sprakē. O HERE God van Js=
rael/ waer omme is dat gesciet in Jsrael/ dat hedē
eenē stāme min geworden is van Jsrael? Des an=
der morgens maectē hen dat volc vroech op/ ende
timmerden daer eenen outaer/ en offerden brant=
offer / ende doot offer
En die kinderen Jsrael seyden/ Wie is yemant
vandē stammen Jsrael dye niet metter ghemeyn=
ten op en is gecomen totten HERE? Want daer
was eenē grotē eedt gesciet/ dz wie niet op en qua=
me tottē HERE te Mizpa/ die soude dē doot ster
uē. En die kinderē Jsrael/ haddē rouwe ouer Bē=
Jamin harē broedere/ ende seyden/ Heden is eenē
stamme in Jsrael min gheworden/ hoe willen wy
doen/ dat die ouergheblеuē wijuen mochten heb=
ben? Want wi hebbē gheswooren biden HERE
dat wy hem van onsen dochteren gheen wijuen
geuen en sullē/ en seyden/ Wie isser vanden stam=
men Jsrael/ die niet op comen en sijn/ totten HE=
RE te Mizpa? En si et daer en was niemandt ghe
weest wt den borgheren van Jabes in Gilead.
Doē seyndē die gemeyntē twaelf duysent man=
nē derwaerts vā strijdtbaer mannē/ en gheboden
hen en sprakē/ Gaet henē en slaet metter scherptē
des sweerts/ dē borgers van Jabes in Gilead/ mz
wijuē en kinderen/ nochtans so suldi haer doen/ Al
wat manlic is/ en allen wiuen die bi eenē mā ghele
gen hebben zijn verbannet/ Ende si vonden bi dye

borgers tot Jabes in Gilaad/vierhondert deerne die maechden waren/ende bi geenen man gelegẽ en hadden/die brachten si inden leger tot Silo/die daer leyt inden lande Canaan.

Doen seynde die gantse gemeinte henen/ende liet spreken metten kinderen BenJamin/die indẽ steen Rimnon waren/ende riepen hen vriendelick Alsoo quamen die kinderen Beniamin weder tot dier tijt/ende gauen hen die wiuen/die si hadden vanden wiuen Jabes tot Gilead/ende en vonden geene meer also. Doen had dat volck rouwe ouer BenJamin/dat die HEERE een rete gemaect hadde/inden stammen Israel/ Ende die Ouders der ghemeinten spraken/wat willen wi doen/dat die ouerghebleuene ooc wiuen crigen/ want die wiuen in Beniamin zijn vernielt/ende spraken. Dat erue moet immer bliuen der geender die ontgaen zijn van BenJamin/op dat niet een stamme wtgedaen en worde van Israel/ende wi en moghen hen onse dochteren niet tot wiuen gheuen/Want die kinderen Israel hebben gesworen ende geseyt vervloect si die/die den BenJamin een wijf geeft

Ende si seiden. Siet/het is een iaerlicxe feeste des HEEREN tot Silo/die noordtwaerts leghet des Gods huys/tegen der sonnen opganck/opter straten daer men opgaet/van BethEl tot Sichẽ/ende zuydtwaert leghet si teghen Libona. Ende si geboden den kinderen BenJamin/ende spraken. Gaet henen ende loeret inden wijnbergẽ/als ghi dan siet/dat die dochterẽ Silo wt met reyen tottẽ danse gaen/so vaert voorwaerts wt den wijnberge/ende elc neme hem een wijf vanden dochteren Silo/ende gaet henen int lant BenJamin. Mer als hare vaders oft broeders comen/om teghen ons te rechten/so willen wi tot hen segghen. Sijt hen genadich/want si en hebbense niet ghenomen met strijt/maer ghi en gaefse hen niet/ende tis v scult.

Die kinderen BenJamin deden alsoo ende na men vrouwen na haren getal vanden reyen/die si roofden ende trocken wech/eñ woonden in haer en erfdeele ende timmerden steden/ende woonden daerinne. Die kinderen Israel maectẽ hen ooc van daer op die tijt/elc tot sinen stamme/ eñ tot sinen geslachte/ende trocken van daer wt/elc tot sinen erfdeele. In die tijt en was geen Coninc in Israel/ Elck dede dat hem recht dochte.

Eynde des boecs der Rechteren

Hier begint dat boec Ruth

ElimeIech van Bethlehem reyst inden dieren tijt met Naemi sinen wiue/ ende met twee sonen inder Moabiten lant. Ruth des eens soone verlatene weduwe reyst met Naemi haers gestoruen mans moedere wederom thuys te Bethlehem

Dat. I. Capitiel.

Inder tijdt doen die rechters regeerden soe wert eenen dieren tijt indẽ lande. Ende een man van Bethlehem Juda troc wãdelen inder Moabiten lãt met sinen wiue/ende twe sonen/die hiet EliMelech eñ zijn wijf Naemi/ende sine twee sonen Mahelõ ende Chilion/die waren Ephrateen van Bethlehem Juda/ende doen si quamen int lant der Moabiten/woonden si aldaer. Ende EliMelech dye man Naemi sterf/eñ si bleef ouer met haren twee sonen/die namen Moabijtsche wiuen/de ene hiet Arpa/die andere Ruth/ eñ doen si daer thien iaer gewoont haddẽ/so storuen si alle beyde Mahelon eñ Chilion/also/dat dat wijf berooft was/beyde der sonen ende haers mans

Doen maecte si haer op met haren twee sonen wijuen/ende troc weder wt der Moabiten landt/want si hadde ondervonden inder Moabiten lãt/dat die HEERE zijn volc had besocht/ eñ hen broot gegeuen/eñ ginck wt vander plaetsen daer si ghe weest was/eñ beyde haer der sonen huysurouwen met haer/ende doen si ginc opten wech/ dat si weder soude comen int lant Juda/sprack si tot haerẽ beyder sonen wiuen. Gaet henen/ ende keert wederomme/elc tot haer der moeder huys/ Die HEERE doe aen v ontfermherticheit/ soo ghi aen dye dooden/ende aen mi gedaen hebt/ Die HEERE geue v dat ghi ruste vindet/elc in haers mans huyse ende rustese.

Doen hieuen si haer stemme op/ ende weenden eñ seyden tot haer/Wi willen met v tot dijnẽ volcke gaen/Maer Naemi sprac. Keert wederomme mijne dochteren/waerom wildi met mi ghaen. Hoe can ic voortaen kinderen in minen lichaem ge hebben/die uwe mannen zijn mochten. Keert wederomme mine dochteren/ende gaet henen/want ic ben nv te out/dat ic eenen man soude nemen. Ende al waer dat ic seyde. het is te hopen/dat ick desen nacht eenen man nemen sal/ende kinderen baren/so en soude ghi nochtans niet connen gebeiden/tot si groot werden/want ghi soudt verouden also dat ghi geen man en soudt connen gehebben. Niet mine dochteren/want het doet mi voor v te wee/want des HEEREN hant is ouer mi wtghe ghaen.

Doen hieuen si haer stemmen op/ende weendẽ noch meer/ende Arpa custe haers mans moeder/ Mer Ruth hinck aen haer. Maer si sprack/Siet/

v swagerinne is weder gekeert tot hairen volcke/ ende tot haren God/keert ghi oock wederomme uwer swagerinnen na/Ruth antwoorde/sprect mi niet in/dat ic v verlaten soude/ende van v omme keeren/waer ghi henen gaet/daer wil ic oock henen gaen/waer ghi blijft/daer blijue ic oock. U volc is mijn volc/ende v God is mijn God/waer ghi sterft/daer sterue ic ooc/daer wil ic ooc begra-
D uen worden/die HERE doe mi dit ende dat/dye doot moet ons sceiden.

Als si nv sach dat si vaste inden sinne was mz haer te gaen/so liet si af met haer daer af te sprekē Also ghinghen die beyde met malcanderen tot dat si tot Bethlehem quamen. Ende doen si tot Bethlehem in quamē/so ruerde haer die heele stat ouer hen ende seyden. Is dat die Noemi? Mer si seide tot hem. En heet mi niet Noemi/mer Mara wāt die almachtige heeft mi seer bedroeft/Vol troc ic wt/mer ydel heeft mi die HERE weder thuys bracht. Waerom heet ghi mi dan Noemi/so mi de HERE doch verootmoedicht heeft/ende die almachtige bedroeft?

Het was omtrent den tijdt/dat men ghersten oogst begonst/Doen Noemi en haers soons wijf Ruth die Moabitinne/weder quamen vanð Moabiten lant tot Bethlehem/Daer was ooc een mā die vrient vanden man van Noemi/vandē geslachte Elimelech/geheeten Boas/die was een redelic man.

Ruth las ende vergaderde die ayren opte acker Boas die haers gestoruen mans oom was/vā zijns vaders wegen

Dat .ij. Capittel

E Nde Ruth die Moabitinne sprac tot Noemi/Laet mi opt velt gaen/ende ayren op rapen/nae dien/voor welkē ic genade vinde/Si sprac tot haer Gaet henen mine dochter. Si ghinc henen/ende quam ende raepte op/achter die maeyers opten velde. Ende het geuiel iuyst/dat dat selue velt ertdeel was des Boas/die vanden geslachte Elimelech was/Ende siet Boas quam recht van Bethlehem/ende sprac tottē maeiers/De HERE met v. Si antwoorden/die HERE segene v

En Boas sprac tot sinen knape/die ouer dye maeyers ghestelt was. Wiens is die deerne? Dye knape die ouer die maeyers gestelt was/antwoor-
B de ende sprac. Het is die deerne der Moabiten/die met Noemi weder comen is vander Moabiten lant. Want si seyde/Lieue laet mi op lesen ende vgaderen onder den gharuen/achter die maeyers/ en is also gecomen/ende daer gestaen/van smorgens aen tot nv toe/en en ware ooc niet een weynich weder thuys gegaen.

Doen sprac Boas tot Ruth/Hoordi wel mijne
C dochter? Ghi en sult op geenen anderen acker gaē om op te lesen/ende en gaet ooc niet van hier/mer hout v tot minen deernen/ende siet waer si maeyen int velt/daer gaet hen na/Ic heb mijnen knapē geboden/dat v niemant aen en soude tasten. En ist dat v dorstet so gaet henen tottē vate/en drinct daer mine knapen scheppen/Doen viel si op haer aensicht/ende bede aen ter aerden ende sprack tot hem Waer me heb ic die genade ghevonden voor uwen ogen/dat ghi mi kent die toch vremde ben?

Boas antwoorde/ende sprack tot haer/Het is mi te kennen gegeuen/al wat ghi gedaen hebt aē ws mans moeder/na ws mans doot/dat ghi v vader en v moeder/en v vaderlant verlaten hebt/en zijt tot eenē volc getrocken dat ghi te voren niet en kēdet/Die HERE vergheldē v uwe daet/en v loon moet volcomen zijn biden HERE den God Israel/tot welcken ghi gecomen zijt/dat ghi onder sine vloghelen toeuflucht soudt hebben/Si sprac/laet mi genade vinden voor uwen oogen mijn heere/wāt ghi hebt mi getroost/en dijnre dienstdeernen vriēdelic toegesproken/daer ic nochtans niet en bē als een van uwen maerten

Boas sprac tot haer. Alst etens tijt is/so coemt herwaerts/en etet broot/en net of sopt uwen bete indē azijn/En si sat aenð maeyers side. Maer hi sette haer koechē voor/en si adt en wert sadt en haer ouerde. En doe si haer op maecte om te rapē gebood Boas sinē knapē en sprac/Laetse ooc tusschen die scoouen rapen/en en beschaemtse niet. Ooc vanð hant worpt haer toe/en laett liggen op dat sijt op rape/en niemant en sceltse daerom.

Also raepte si opten velde tot sauonts toe/ende cloecht wt/al wat si opgeraept hadde/en het was bi eenen Epha gersten/en si hieft op/en quam in die stadt/en toondet haers mans moeder/wat si geraept had/Daer toe trock si voorwaerts en gaf haer dz haer ouerbleuē was/daer si sadt af was geworden. Doen sprac haers mans moeð tot haer. Gesegēt si hi/die v gekēt heeft/daer ghi hedē vgadert en gearbeyt hebt. Si seyt haers mans moeð/ bi wien si gearbeyt hadde/en seyde. Die man daer ic heden bi gewracht hebbe hiet Boas

Noemi sprac tot haers soons wijf/ghesegent si hi den HERE/want hi en heeft sine ontfermherticheit niet gelaten/beyde aenden leuenden noch aenden dooden/ende Noemi sprach tot haer/Dye man bestaet ons/ende is onse Naman oft maech/ Ruth die Moabitin sprac/Hi seyde dat ooc tot mi Ghi sult v bi mijn knapen houden/tot dat si alle minen oogst voldaē hebbē. Noemi sprac tot Ruth haers soons wijf/Het is beter mijn dochter dat ghi met sinen deernen wtgaet/op dat v niemant en wederstae op eenen anderen acker/Aldus hielt si haer biden deernen Boas/dat si raepte tot dat die gersten oogst ende tarwen oogst wt was/en quā weder tot haers mans moeder.

Ruth maect haer bedde aen die voeten Boas des nachts/en si wort des morgens vroech vā hē met sesse maten gersten thuys gesonden

Dat .iij. Capittel.

E Nde Noemi haers mans moedere/ sprac tot haer/Mijn dochter/Ic wil v ruste maken/dattet v wel gae. Dese Boas onse vrient/bi wies deernē ghi geweest hebt/wānet desen nacht gerste op sinen vloer. Dus badet v/en verhullet v en doet v cleet aen/en gaet neder op dien vloer/dz v niemant en kenne/tot datmen al geten en ghedroncken heeft. Als hi dan gaet liggen/soo merct die plaetse daer hi neder leit/en coemt en slaet tdecsel op tot sinen voeten/en legt v daer/soo sal hi v wel seggen wat ghi doē sult. Si sprac tot haer/Al wat ghi mi segt dat wil ic doen.

Si ghinck neder totten dorschuloer/eñ dedet al
wat haers mans moeder gheboden had/eñ doen
Boas geten eñ gedroncken had/so was zijn herte
vrolic/eñ leyde hem achter eenen hoop scouen/eñ
si quam lijselic/of verborgelic eñ sloech tdecsel op
tot sinen voeten/eñ leyde haer daer. Doet nv mid
dernacht was/verscricte die man/eñ tastc om hē/
eñ siet een wijf lach tot sinen voeten/eñ hi sprack/
wie zijt ghi? si sprac/ Ic bē Ruth v dienstdeerne/spreit
dijn vlogelen ouer v maerte. Wāt ghi zijt die namā
Hi seyde geseegent zijt dē HERE mijn dochter
Ghi hebt een beter ontfermherticheit na gedaen
dan te voren/dat ghi niet na iongelingen en zijt ge
gaen/noch rijcke noch arme. Nv mine dochter en
vreest niet. Al wat ghi segt/dat wil ic v doen/ wāt
die geheele stat mijns volcs weet dat ghi eē duech
delic wijf zijt. Nv het is waer dat ic die naman oft
maech ben/ maer daer isser een naerder dan ick/
blijft ouer nacht/morgen ist dat hi v neemt/ wel/
maer en belieuet hem nz v te nemen/ so wil ic v ne
mē also warachtelic als God leeft/slaept tot smor
gens/eñ si sliep tot smorgens toe/tot sinen voetē.
Eñ si stont op/eer deen den anderen gekennen
conste/eñ hi gedachte dat slechs niemant te vinnē
en worde/dat een wijf in die dorschuloere gecomē
si/eñ seyde. Langt den mantel herwaerts dien ghy
aen hebt/eñ hout dien toe/eñ si hielten toe/ eñ hy
mat ses maten gersten eñ leydet op haer/eñ hi quā
in die stat/mer si quam tot haers mans moeder/
die seyde. Hoe staet met v mine dochter? eñ si seyde
haer al wat haer die man gedaen had/eñ seyde/de
se ses maten gersten gaf hi mi/want hi sprac. Ghi
en sult niet ydel tot ws mans moed comen/si sprac
Hout stil mijn dochter/tot dat ghi onderuint hoet
vergaen sal/of waert henen wil/want die man en
sal niet ophouden/het en si dat hijt heden ten eyn-
de brenghe

Boas wort mettē rechte als naeste bloet Ruts
gehoude man/de welcke hem baer de den man O
bed/welc was Dauids grootvader. Ca.iiii.

Boas ginc op in die poorte/ eñ sadt al
daer/eñ siet/doē die naman of maech
voorbi ginc/sprac Boas tot hem eñ
seyde. Comt eñ sit hier so hi hiete / eñ
hi quam eñ sadt/eñ hi nam thien mā
nen vanden ouders der stat eñ hi seyde sit hier / eñ
si saten. Doen sprac hi totten naman of maech Na
emi/die vanden lande der Moabiten gecomen is/
biedt te cope dat stucvelts/dat ons vroeders was
EliMelech/daerom dacht ict voor uwe ooren te
brengen eñ seggen/wildijt lossen soe coopet voor
die borgers/ eñ voor den Ouders mijns volcks/
Mer en wildijt niet lossen/so segget mi dat ict we
te/Want daer en is geen naman of maech dā ghi
eñ ic na v/Hi sprac/Ic wilt lossen
Boas seyde/op welcken dach ghi tvelt coopt/
vander hant Naemi/so moet ghi Ruth die Moabi
tin des verstoruens wijf ooc nemen/op dat ghi dē
gestoruenen eenen name verwect op zijn erfdeel/
Doen sprac hi/Ic en cans niet gelossen/ op dat ick
misscien mijn erfdeel niet en verderue/ losset ghi/
al wat ic lossen soude/want ic en cans niet gelossen
Maer dat was van oudts af/een gewoonte in Is
rael/ouer die lossinge/eñ ouer den wissel/op dat al
derhande sake vast soude zijn/soo trock deen sinen
schoen wt/ende gaf hem den anderen/Dat was dz
getuigenisse in Israel.
Eñ die Naman sprac tot Boas / coopt ghijt/
eñ troc sinen scoen wt/eñ Boas sprac totten Ou
ders/eñ tot al den volcke/ ghi zijt heden getuigen a
dat ict al gecocht heb/dat EliMelech toebehoort
heeft/eñ al wat Chilion eñ Mahelon vander hant
Noemi/daer toe ooc Ruth die Moabitinne/ Ma-
helons wijf neme ic tot eenen wiue/op dat ic den
dooden eenen naem verwecke op zijn erfdeel/ en-
de dat sinen naem niet wtgeroeyt en worde onder
sinen broederen/eñ wt der poorten zijnder plackē
getuygen zijt ghi/des huyden
Eñ alt volc dat inder poorten was metten Ou
ders spraken. Wi zijn getuigen. Die HERE ma-
ke dat wijf/dat in v huys coemt als Rahel eñ Lea
die beyde dat huys Israel ghetimmert hebben/eñ
doe redelic in Ephrata/eñ si vermaert tot Bethle
hem / Eñ v huys werde als dat huis Perez/dien b
Thamar Juda baerden/vanden sade dat v de HE
re geuen sal van deser deernen
Aldus nam Boas Ruth/dat si sijn wijf wert /
ende doen hi bi haer lach/so gaf haer die HERE
dat si beurucht wert/eñ baerde eenen soon/Doen
spraken die vrouwen tot Noemi. Ghelooft si dye
HERE die v niet en heeft laten afgaen eenen na
man in deser tijt/dat sinen naem in Israhel soude
bliuen/die sal v leuen weder brengen/eñ v ouder-
dom besorgen/want ws soons wijf die v bemint
heeft/die heeft hem gebaert/die v beter is dan se-
uen sonen
Eñ Noemi nam dat kint ende settet op haren
scoot/eñ wert zijn amme of voeyster/eñ hare nabu
rinnen gauen hem eene name/eñ seyden/ Noemi
is een kint geboren/eñ hietent Obed/ Die is dys
vader Isai/die welcke Dauids vader is
Dit is die geboorte Perez/Perez wan Hezron
Hezron wan Ram/Ram wan AmmiNadab/Am
miNadab wan Nahesson/ Nahesson wan
Salma/Salma wan Boas / Boas
wā Obed/Obed wā Isai/
Isai Dauid

Eynde des boecs Ruth

M. ij.

C Hier beghint

dat eerste deel des boecks Samuel. Ende datmen noemt dat eerste boec der Conunghen

Van Helkana ende sine twee wiuen/ende van haerder ernstiger liefden tot God / God gheeft Hanna eenen sone Samuel geheeten/ die welcke wort den HEERE toegeeyghent ende belooft

Dat.J.Capittel

A

Ontrent dese tijt soo ghebuerde die histo rie van Ruth voor cri stus ghe boorte m c.en lxxiiij als dye werelt gestaen had vier m.cxv iaer/in dē tijt vā Heli B dē.xvi. rechter vā Israel Eli die xvi.rech ter

Der was eē mā van Ramathaim Sophim vanden geberchte Ephraim/die hiet ElKana een soon Jeroham des soōs Elihu/des soons Tholni des soons Zuph/die welke een Ephratijt was/ende hi hadde twee wiuen deene hiet Hanna. Die ander hiet Peninna/ Mer Peninna hadde kinderen ende Hanna en hadde geen kinderen/ Ende dieselue man ghinck op van zijnder stadt/tot zijnder tijt dat hi soude aenbeden/eñ offeren den HEERE Zebaoth tot Silo/ Daer warē priesters des HEREN Sophim ende Pinheas / die twee sonen Eli.

Doen den dach quam dat ElKana offerde/ gaf hi sinen wiue Peninna / ende al haren sonen/ ende dochteren deelen/ Maer Hanne gaf hi droeflic een deel/want hi hadde Hanna lief / Mer die HERE had haer lijf besloten / eñ haer benidersse queldese/eñ si werp haer ooc voor hare onvruchtbaerheit/als dat die HERE haer lichaem beslotē hadde/ Also dede si alle iaer/als si opginck tot des HEREN huse/ende terchdese also/ So weendese dan/ende si en adt niet/ Maer ElKana haer mā sprac tot haer/Hanna waeromme weent ghi? ende waerom en etet ghi niet? ende waerom heeft hem v herte soo qualick? en ben ic v niet beter dan thien sonen.

Doen stont Hanna op/na dien dat si geten hadde/ende gedroncken tot Silo/Eli die priester sadt op eenen stoel/aenden poste des tempels des HEREN. Ende si was vol bedroefenissen inder herten/ende badt totten HERE ende weende/ ende geloofde een gelofte ende sprac/HEERE Zebaoth/ist dat ghi uwer maerten allendicheit aensiet/ ende mijns ghedenct / ende uwer maerten niet en vergetet/ende gheeft uwer maerten eenen soon so wil icken den HEERE gheuen zijn leefdage lanc/ ende daer en sal gheen scheermesse op zijn hooft comen.

C Ende doen si lange badt voor den HEERE/ so nam Eli haers monts ware Wāt Hanna sprac met haerder herten / alleen haer lippen roerden haer/ende men en hoorde haer stemme niet/ Doē meynde Eli dat si droncken waer/ ende sprack tot haer/hoe lange suldi droncken zijn? Laet den wijn van v comen/dien ghi bi v hebt/Hanna antwoorde ende sprac/Neen mijn heere. Ic bē een bedruct wijf/Wijn ende stercken dranc en heb ic niet gedroncken/mer heb mijn hert voor den HERE wtghestort/ En wilt uwe maerte niet achten als eē dochter Belial/ want ic heb wt minen swaren gedachten ende leedt gesproken tot noch toe. D

Eli antwoorde haer ende sprac. Gaet henē met vreden/die God Israel sal di uwe bedinge geuen die ghi vā hē gebeden hebt. Si sprac/ laet v maerte genade vinden voor uwē ogē. Also ginc dz wijf henen haers weechs/eñ adt/eñ en sach nz meer so droeflic/eñ des morgens vroech maecten si hen op eñ doē si aengebedet hadden voor den HEERE keerden si wederō eñ quamē thuys tot Ramathaim

Eñ ElKana besliep zijn wijf Hanna / eñ dye HERE gedacht haerder/eñ doē sommige dagen om waren/wert si beurucht/eñ baerde eenē soō/ eñ hiet hem Samuel/want ic heb hē vanden HERE gebeden. Eñ doen die man ElKana op troc met alle sinen huse/op dat hi den HERE dat offer soude offeren ter gewoonliker tijt eñ zijn gelofte/so en trac Hanna niet mede op. Maer si sprach tot haren man. Tot dat het knechtken ghespeent worde so wil ic hem brengen dat hi voor den HERE opēbare/eñ bliue daer eewelic ElKana haer man sprac tot haer/so doet alst v behaecht/bliuet tot dat ghi hem speent/mer die HEERE beuestige dat hi gesproken heeft.

Also bleef dat wijf/eñ soochde haren sone/tot dat si hem speende. Eñ bracht hem met haer op/ na dien si hem gespeent had/met drie varren/met eenen Ephi meelbloemen / eñ een flessche wijns/ eñ bracht hem in dat huis des HEREN tot Silo Mer dat knechtken was noch ionc. Eñ si sloegen die varren/eñ brachten dat knechtken tot Eli/eñ si sprac. Ach mine here/so warachtelic als uwe siele leuet mijn here/ Ic ben dat wijf dz hier bi v stōt eñ badt den HEERE/ doen ic om dit knechtken badt. Nv heeft die HERE mijn bedinge gegeuen die ic van hem badt/daerō heb ic hē den HERE ouer gegeuē/so lāge hi den HERE geleeft is eñ si aenbadē dē HERE aldaer. Eñ Hāna bat eñ seyde.

Eenen lofsanc Hanne/Helys sonen sondigen eñ si en worden niet neerstelicken vanden vader gestraft/ Daerom wort hi ende sine sonen vandē priesterdom verstooten Cap.ij.

Mijn herte is vrolic inden HERE/mijnen horen is verhoget inden HERE Mijnen mont heeft hem wijt open gedaen ouer mine vianden/ want ic verblide mi van uwen heyl

Niemāt en is heilich als die HERE wāt buitē v en is nz eñ daer en is geenē troost als ōse God is

Laet uwe veel beroemen van hoghen dinghen Laet wt uwen monde bliuen dat oude heyrcomē want die HERE is een God/ die alle dinc weet/ eñ hi heeft alderhande daen besciet.

Den boge der stercker is gebroken/eñ die crancke zijn omgort met sterckheit.

Die daer sat waren/zijn om broot vercocht geworden/eñ die hōger lidē hebbē opgehoudē/ tot dat die onvruchtbare/seuen bare/eñ die vele kinderen hadden onstere werden.

Die HERE doodet/eñ geeft dat leuen / hi leydet inder hellen/eñ daer weder wt

Die HERE maect arm ende rijcke / hi vernedert eñ verhoget

Hi heft op den bedroefden wt den stof/ eñ ver-
hoocht den armen wt den drec/ op dat hi hē soude
setten onder die princen/ eñ den stoel der eeren latē
beeruen/ Want die eynden der werelt zijn des HE-
REN/ eñ hi heeft den eertbodem daer op geset
Hi sal behoeden die voeten zijnder heyligen/ mer
die godlose sullen stil worden inder duysternissen/
Want niemant en vermach yet wt eygenē cracht
Voor den HEERE sullen verslagen zijn tegen
partiders/ ouer hen sal hi donderen indē hemel/ die
C HEERE sal ordeelen die eynden der werelt/ ende
sal macht geuen sinen coninc/ eñ verhogen den ho
ren zijnder gesalfden
Elkana ginc wech tot Ramath in zijn huys/ eñ
dat knechtken was des HEEREN dienaer voor
den priester Eli.
Maer die sonen Eli/ waren kinderen Belial/ en
de en wisten niet vanden HEERE/ noch vandē
recht der priesters aen dat volck/ Als yemant yet
offeren wilde/ soo quamen die priesters knapen/ te
wijle datment vleesch koocte/ ende hadden eenen
crauwel met drie tanden in haer hant/ ende staken
in die teyle of ketel/ of panne/ of potte/ ende wat si
metten crauwel wt trocken/ dat nam die priester
daer af/ Also deden si allen Israel die daer quamē
D tot Silo
Des gelijc eer si dat vet aenstaken/ quam des
priesters knecht/ eñ seyde tot diē die dz offer brocht
geeft mi dat vleesch den priester te braden/ wāt hi
en wilt geen gecoocte vleesch van v nemē mer rau
we. Als dan yemant tot hem seide. Laet dat vet aē
steken/ so het heden behoort/ eñ neemt daer na al
wat v herte begeert/ so sprac hi tot hem. Ghi sullet
mi nv geuen/ is dat niet/ so wil ict met ghewelt ne-
men/ Daerom was die sonde der knapē seer groot
voor den HEERE/ want die lieden lasterden dat
spijsoffer des HEEREN
E Samuel was een dienaer voor den HEERE
eñ dat knechtken was omgort met eenen lijnē lijf
roc/ daer toe maecte hem zijn moeder eenē cleinen
siden roc/ eñ brachten hem op tot sinen tijden/ als
si met haren man op ginc/ om te offeren den offer
tot zijnder tijt/ Eñ Eli segende ElKana ende zijn
wijf ende sprac/ Die HEERE geue v saet van desen
wiue/ voor dit ghoet dat ghi den HEERE geleent
hebt/ eñ si gingen tot haerder plaetsen/ Ende die
HEERE besocht Hannam dat si beurucht wert
ende baerde drie sonen ende twee dochteren/ mer
Samuel dat knechtken nam toe byden HEE-
RE.
Eli was seer oudt/ eñ vernamt al wat sine sonē
alle Israel deden/ eñ dat si bi die wiuen sliepen die
God dienden/ voor die dore der tenten des getuy
F genis/ eñ hi sprac tot hen/ Waerom doet ghi dat?
Want ic hore si quaet wesen van alle desen volck/
Niet mijne kinderen/ dat is geen goet gerucht dat
ic hore/ ghi doet dat volc des HEEREN ouertredē
Ist dat yemant tegen eenen mensch sondicht/ soo
cant die richter slichten/ Maer als yemant teghen
den HEERE sondicht/ wie cant slichten? Maer si
en hoorden haers vaders stemme niet/ Want die
HEERE hadse wille te dooden/ Mer dat knechtkē
Samuel ginc ende nam toe/ eñ was aenghename
biden HEERE eñ bi die menschē.

Daer quam eenen man Gods tot Eli eñ sprac
tot hem/ So spreect die HEERE/ Ic ben openbaer
geworden ws vaders huse/ doen si noch in Egip-
ten waren onder Pharaos huse/ eñ heb hen dz sel-
ue mi vercoren voor alle stāmen Israel totter prie
sterscap/ dat hi offeren soude op minen outare/ eñ
wierooc aensteken/ eñ den lijfroc voor mi dragen/
eñ heb dijns vaders huse gegeuen alle offer der ki
deren Israel/ waerom steect ghi dan tegen minen
offer eñ spijsoffer/ die ic geboden hebbe inder woo
ningen/ eñ ghi eert uwe sonen meer dan mi/ op dz
ghi v sout mesten vanden eerstelingen alder spijs-
offers mijns volcs Israel?
Daerom spreect die HEERE God Israel/ Ick G
heb gesproken/ v huys eñ ws vaders huys/ soudē
voor mi eewelic wandelē. Mer nv spreect die HE-
RE/ het si verre van mi. Want wie mi eert/ dien
wil ic ooc eeren/ Mer wie mi veracht/ die sal ver-
smaet zijn/ Siet/ den tijt sal comen/ dat ic uwē arm
eñ den arme dijns vaders huis in tween wil bre-
ken/ also datter geen oude in uwen huse en si/ Eñ
sult sien uwen viant inder woningen/ eñ in alder
ley goet Israel/ eñ daer en sal nimmermeer oude
zijn in ws vaders huys/ Nochtans en wil ic v niet
alle man van minen outaer wt roeyen/ op dat dijn
ogen ombreken/ eñ v siele haer bedroeue/ eñ alle
menichten ws huys sullen steruen/ als si tot heden
geworden zijn.
Eñ dat sal v een teeken zijn/ dat ouer uwe sonē
Hophni eñ Pinehas comen sal/ Si sullen beyde op
eenen dach steruen/ mer ic wil mi eenen getrouwē
priester verwecken/ die sal doen so in mijnder her-
ten eñ in mijnder sielen is/ dien wil ic een seker huis
timmeren/ dat hi daer altoos voor minen gesalfdē
wandele/ Eñ wie ouer blijft van uwē huse/ die sal
comē eñ hem aenbeden om eenen siluerē penninc
eñ om een stuc broots eñ sal seggen/ Lieue laet mi
tot eenē priesters deel/ dat ic een bete broots ete.

Die openbaringe eñ visioen die Samueli ghe-
scieden/ die wvelcke ooc Heli geopenbaert wvert

Dat .iij. Capittel.

Oen Samuel dat knechtken/ dē HE-
RE diende onder Eli/ Soe was des
HEEREN woort diere ter seluer tijt
eñ daer en was geen seker ghesichte/
Eñ het ghesciede ter seluer tijdt/ Eli
lach in zijn plaetse/ eñ zijn ogen begonsten duyster
te worden/ also dat hi niet gesien en conste/ Ende
Samuel hadde hem gelept inden tempel des HE-
REN daer die arcke Gods was/ eer dan die lam-
pe Gods wt ginc/ Eñ die HEERE riep Samuel/
Hi antwoorde/ siet hier ben ic/ eñ liep tot Eli ende
seyde/ Siet/ hier ben ic/ ghi hebt mi gheroepen/ Hi
sprac/ Ic en heb v niet geroepen/ gaet weder henē B
ende gaet weder liggen slapen/ Eñ hi ginc henen/
eñ ginc liggen slapen
Die HEERE riep weder/ Samuel/ eñ Samuel
stont op/ eñ ginc tot Eli eñ sprac/ Siet hier ben ick
ghi hebt mi geroepen/ Hi seide. Ic en heb v niet ge
roepē mijn sone/ gaet weder liggē slapē/ Mer Sa
muel en kende dē HEERE noch niet/ eñ des HEE-
REN woort en was hē noch niet gheopēbaert/ eñ
die HEERE riep Samuel wedō tē dodē male/ eñ hy
stont op/ eñ ginc tot Eli eñ seyde/ Siet hier ben ic/ ghi

¶ die stadt van Lon nen in engelāt wert ge sticht eñ haerē eer ste nā was Troyen

hebt mi geroepen. Doen merc
te Eli dat die HEERE dat
knechtken riep/ eñ sprac tot hē
Gaet weder henen/ eñ slaept
eñ ist dat ghi gheroepen wort
so segt/ Spreect HEERE wāt
v knecht hoort/ Samuel ginck
wech ende sliep in zijn plaetse
Doen quam die HEERE
ende tradt daer henen/ ende
riep als te voren Samuel/ Sa
muel/ ende Samuel sprack.
Spreect want v knecht hoort
Ende die HEERE sprack tot
Samuel/ Siet/ ic doe een dinc
in Israel/ dat so wie dat horen
sal/ die sullen beyde zijn ooren
tuyten / In dien dage wil ick
verwecken ouer Eli/ al wat ic op zijn huis gespro-
C ken hebbe/ Ic wil beginnen ende voleynden/ Wāt
ic hebt hem voorseyt dat ic rechter sijn wil ouer zijn
huys eewelick/ om der misdaet wille/ dat hi wiste
hoe sine kinderen hen scandelijck hielden / ende en
hadder niet eens suerlic op gesien daerom heb ick
den huse Eli gesworen dat dese misdaet des huys
Eli/ niet versoent en sal worden/ noch met offer/
noch met spijsoffer/ inder eewicheit/ ende Samuel
lach tot smorgens toe/ eñ dede die dore op aenden
huse des HEEREN
Mer Samuel vreesde dat gesichte Eli te ken-
ge.xviij d nen te geuen/ Doen riep hem Eli ende sprack Sa-
D muel mijn sone/ hi antwoorde/ Siet hier ben ick
Eli vraechde / Wat is dat woort dat die HEERE
met v gesproken heeft/ en verberget niet voor mi
God doe v dit eñ dat/ ist dat ghi mi yet verberget
van alle dien dat hi met v gesproken heeft/ Doen
gaft hem Samuel al te kennen/ eñ en verberch nz
voor hem. Hi sprac/ Het is die HEERE/ hi doe dat
hem wel beuallet
Samuel nam toe/ ende die HEERE was met
hem ende daer en viel geen van allen sinen woor-
den opter aerden/ eñ alle Israel van Dan aen tot
Barsaba toe/ wiste dat Samuel getrou was te zijn
een prophete des HEEREN/ ende die HEERE
openbaerde weder tot Silo / want die HEERE
was Samuel geopenbaert tot Silo/ doort woort
des HEEREN

Die kinderen van Israel vechtē tegen de Phi
listinen/ ende si verliesen den strijt / eñ daer wert
geslagen ten tweeden male/ Die Philisteen win-
nen die arcke des HEREN/ die twee sonen vā
Heli worden verslagen/ eñ Heli viel vandē stoel
ende brac den necke

Dat .iiij. Capittel

Nde gande Israel sprac van Samuel
Israel troc ten stride tegen die Phili
steen/ eñ leegerden by den hulpsteen
A mer die Philisteen waren ghelegert
tot Aphek/ eñ bereyden hen teghen
Israel/ eñ dat heyr wort gescoort/ alsoe dat Israel
voor die Philisteen geslagen wert/ eñ sloegē inder
scerpten inden velde bi vier dusent mannen.

Ende doen dat volc inden leger quam/ spraken
die Ouders Israel/ Waerom heeft ons die HE-
RE heden laten slaen voor die Philisteen/ laet ōs
tot ons nemen darc des verbonts des HEEREN.
van Silo/ eñ laetse onder ons comē/ dat si ons hel
pe vander hant onser vianden/ eñ dat volck seynde
tot Silo/ eñ liet van daer halen die arcke des ver-
bonts des HEEREN Zebaoth/ die ouer Cheru-
bim sittet/ eñ die twee sonen Eli waren daer met-
ter arcken des verbonts Gods / Hophni eñ Pine
has/ Eñ doen die arcke des verbonts des HEE- B
REN inden leger quam/ so iuychten alle Israhel/
met eenen groten iuychten/ also dat die aerde ghe-
luyt gaf.
Doen die Philisteen hoorden tgheruysch sulcs
iuichenen/ so spraken si/ wat is dat gheruysch sulcs
groots iuychens inder Ebreen leger/ eñ doen si v-
namen dat die arcke des HEEREN inden leger ge
comen ware/ so vreesden si hē eñ seiden/ God is in
den leger gecomen/ ende seyden voort. Wee ons/
wāt het en heeft te voren nz also gestaen/ wee ons E
Wie sal ons verlossen vander hant deser pruetscer
godē. Dz zijn die godē die Egiptē sloegē mz alder-
hāde plage inder woestinē/ Dus zijt nu ghetroost eñ
mannē ghi Philisteē/ op dz ghi dē Ebreen nz dienē
en moet/ so si v gediēt hebbē/ Sijt mānē eñ strijdt.
Doen streden die Philisteen/ eñ Israel wert ge
slagen/ eñ elc vluchte in zijn tente/ eñ het was enen
seer groten slach/ also dat wt Israel vielen. xxx. du
sent mannen voetuolcs/ eñ die arcke Gods wert
genomen/ ende die twee sonen van Eli/ Hophni/
eñ Pinchas storuen
Doen liep een van BenJamin wt der batael-
gien/ ende quam tot Silo opten seluen dach/ ende
hadde zijn cleederen gescoort/ eñ had aerde op zijn
hooft/ Eñ als hi in quam/ sadt Eli opten stoel dat
hi opten wege soude sien/ wāt zijn herte was sero
mende ouer die arcke Gods/ eñ doen die man in
die stadt quam/ soo gaf hi te kennen/ ende alle dye
stadt crijschte. C
Ende doen Eli dat luyde crijschen hoorde/ soe
vraechde hi/ Wat luyde geruchte is dat. Doe quā
die man haestelick ende ghaft Eli te kennen/ Ely
was acht ende tnegentich iaer oudt/ ende zijn ogē
waren duyster/ dat hi nz ghesien en cōste/ die man
sprac tot Eli/ Ick come eñ ben heden wt den heyr

gheulucht. Hi sprac/ hoe gatet met minen sonen.
Doe antwoorde die verkondiger en sprack. Israel
is gevlucht voor die Philisteen/ en daer is eenē gro
ten slach inden volcke ghescheiet/ ūwe twee sonen
Hophni ende Pinheas zijn doot/ daer toe so is die
arcke Gods genomen/ Doen hi der arcken Gods
gedacht/ so viel hi te rugge vandē stoel aen de poor
te/ en brac sinen hals ontween ende sterf/ want hi
was oudt en een swaer man/ hi oordeelde Israel
veertich iaer.

Sijns soons Pinheas wijf was bevrucht/ en
soude schier geliggen/ Doen si dat gerucht hoorde
dat die arcke Gods genomē/ en haers mans vroe
der en haer man doot warē/ soe cromde si haer en
baerde/ want haren noot quam haer aen. En doē
si nu sterf/ spraken die vrouwen die neffens haer
stonden/ en vreest niet/ ghi hebt eenen iongen soon
Mer si en antwoorde niet/ noch en nampt oec nz
ter herten/ en si hiet dat knechtken Icabod/ ende
sprac/ Die heerlicheit is wech genomen van Isra
el/ om dz die arcke Gods genomen was/ en haer
swager oec ende haer man. En sprac weder/ Dye
heerlicheit is wech genomen van Israel/ want de
arcke Gods genomen is

Die Philistinen brengen die arcke in haer lāt ende si stellen die in haers afgods tempel/ welck valt af en breect/ die arcke wort van deene stadt totter ander gevoert/ die inwoonders worden gestraft/ en zeer verscrict

Dat.v.Capittel

Er die Philisteen namen darc Gods
ende brachtense vanden helpsteē tot
B Asdod/ in dat huys Dagon. En stel
dense neffens Dagon. Ende doē die
van Asdod/ des anderen morghens
vroech op stonden/ so vonden si Dagon op zijn aen
sicht liggen opter aerden voor die arcke des HE=
REN/ Mer si namen den Dagon/ ende setten hem
weder in zijn plaetse/ Als si den anderen morghen
vroech op stonden/ so vonden si Dagon weder op
zijn aensicht ligghen opter aerden voor die arcke
des HEREN. Mer zijn hooft ende beyde zijn hā
den afghehouden op den dorpele / alsoo dat den
bloc daer alleen lach/ Daerom en terden die prie
sters Dagon/ ende alle die in Dagons huis ghaen
niet opten dorpel Dagon tot Asdod/ tot op desen
dach.

Die hant des HEREN wert swaer ouer dye
van Asdod/ ende verderfdese/ ende sloech Asdod/
en al hare palen aen heymelike plaetsen/ Doen die C
lieden tot Asdod sagen/ dattet so toe ghinc/ so spra
ken si/ En laet die arcke des Gods Israel bi ons
niet bliuen/ want zijn hant is te hart ouer ons/ en
de onsen God Dagon/ ende seynden henen ende
vergaderden alle die princen der Philisteen tot hē
ende seyden / Wat sullen wi metter arcken des
Gods Israel maken/ doen antwoorden die van
Geth / laet die arcke des Goodts Israhel alom
dragen/ En si droegen die arcke des Gods Israel D
rontsomme.

Als si die selue also om droegen / so wert voor
die hant des HEREN een zeer groot ghetumel
of rumoer in die stadt/ ende sloech die lieden inder
stadt/ vanden cleynsten aen tot ten grootsten/ ende
verderfdese in allen heymelicken plaetsen. Doen
seynden si die arcke des HEEREN tot Ekron/
Maer doen die arcke Gods tot Ekron quam/ so
riepen die van Ekron/ Si hebben die arcke Gods
alom tot mi gedragen/ dat si mi souden dooden en
de mijn volc.

Doen seynden si henen ende vergaderden alle
princen der Philisteen ende sprakē. Seynt die arc
ke des Gods Israel weder op
haer plaetse/ dat si mi en mijne
volck niet en doode/ Want dye
hāt Gods maecte een zeer gro
te rumoer met dooden / in dye
gheheele stadt/ ende welcke lie
den niet en storuen/ die worden
ghestaghen aen die heymelicke
plaetse / alsoo dat dat ghe=
crijsch der stadt op ten hemel
ghinck.

Die Philistinen seynden de Arcke wederomme den volck Gods/ met sommige offerhanden ende gauen

Dat.vi.Capit.

dus was die arc
ke des HEREN
seuen maenden in A
den lande der Phi
listeen/ en die Phi
listeen riepen hare priesteren en
waersegghers/ ende seyden/ wat sullen wi metter
arcken des HEREN doen / bedieidet ons/ waer
mede sullen wise op haer plaetse seynden? Si spra=
ken/ Wilt ghi die arcke Gods Israel seynden/ soo
en seyntse niet ydel / mer ghi sult haer betalen een
scultoffer/ so suldi ghesont worden/ ende u sal ken=
lick worden/ waeromme sine handt niet van u en
gaet.

Si seydē/ Welc is dat scultoffer/ dat wi hem ge
uē souden? Si antwoordē. v. guldē eersen/ en. v. gul
den musen/ na tgetal der. v. princen der Philisteen
Want het is eenderhande plage geweest ouer u al
en ouer u princen/ dus moet ghi nu maken gelike

gedaente uwer eersen/ en̄ uwer muysen die v lant verdorven hebbē/ dat ghi den God Israel die eere geeft/ misscien sijn hant sal lichter worden ouer v/ ouer uwen God/ en̄ ouer v lant / waerō verherdy uwe herten gelijc die Egiptenaers/ ende Pharao hair herten verharden. En ist niet alsso/ doen hi hē aen hen bewijsde/ lietē sise gaen dz si wech gingen!

Dus neemt nv eenen nieuwen wagē/ en̄ twee
B ionge suigende coeyen/ op welcke noit geen ioc ge
ex. xij. a comen en is/ en̄ spātse aen dē wagen/ en̄ laet hare caluers achter hen thuis bliuen/ en̄ neemt darcke des HEEREN/ en̄ steltse opten wagē en̄ die guldē cleynodien die ghi hem tot eenen scultoffer geeft/ doet in een cofferken neffens haer sijde/ en̄ sentse henen/ en̄ laetse gaen/ en̄ siet ghi toe/ Gaet die arcke henen opten wech haerder palen tot Beth Seme so heeft hi ons al dat groot quaet ghedaen. Is des niet/ so suldi weten dz sine hant ons niet gheraect en heeft/ maer het is ons bi geualle gesciet.

Die lieden deden alsso/ en̄ namen twee ionge su gende coeyen/ en̄ spandense aen eenen wagen / en̄
C behieldē haer caluerenthuis/ en̄ steldē die arc des HEEREN opten wagen/ en̄ dat cofferken mettē guldē musen/ en̄ metten beelden haerder cranchz. En̄ die coeyen gingen rechts wechs tot Beth Semes toe/ op eender straten/ en̄ gingen en̄ moychtē en̄ en wijcten niet ter rechter noch ter slincker hāt en̄ die vorsten der Philisteen gingen hen na tot aē die palen tot Beth Semes.

Die Beth Semiten maeidē recht indē tarwen oogst inden leegen landen/ oft valeye/ en̄ hieuē hare ogē op/ en̄ saghē die arcke/ en̄ verbliden hen dye selue te sien/ dē waghen quam opten acker Josua des Beth Semiters/ en̄ stont daer stille/ en̄ aldaer was eenen groten steen/ en̄ si cloofden dat hout vā den wagen/ en̄ offerden die coeyen den HEERE tot eenen brantoffer/ Die Leuiten hieuen die arke des HEEREN daeraf/ en̄ dat cofferken dat daer bi was/ waerinne die gulden cleynodien waren / en̄ settense opten grotē steen/ Mer die liedē tot Beth Semes offerden den HEERE inden seluen daghe brantoffer/ en̄ ander offer. En̄ doen die vijf vorstē der Philisteen aengesien hadden/ so trocken si wederom tot Ekron opten seluen dach.

Dit zijn die gulden cranchedē die die Philisteen den HEERE tot eenen scultoffer gauen. Asdod eenen/ Gasa eenen/ Asklon eenen/ Gath eenen/ Ekron eenen/ en̄ gulden musen na tgetal al der stedē der Philisteen/ onder den vijf princen vander ghe muerder stadt aen totten dorpen toe/ en̄ tot aen dē
D grotē steē daer op si die arcke des HEEREN lietē tot op desen dach/ optē acker Josua des Beth Semiters.

En̄ sommige tot Beth Semes wordē gestagē/ om dat si darcke des HEEREN gesien hadden/ en̄ hi sloech van dien volc.l.m.en̄.lxx.mannen. Doen droech dat volc rouwe/ dz die HEERE soo grootē slach int volc gedaen hadde. En̄ die liedē tot Beth Semes seidē/ wie cā staē voor dē HEERE sulcken heiligē God/ en̄ tot wiē sal hi vā ons treckē/ en̄ seidē bodē tottē borgerē Kiriath Jearim/ en̄ dedē hē seggē/ Die Philisteen hebbē die arcke des HEEREN weder gebracht/ coēt af/ en̄ haeltse tot v op

Die arcke vvort in Aminadabs huis gebracht. Samuel vermaent dat volc dat si haer beterē souden/ die afgoden vvech te vverpen/ en̄ dat si haer totten HERE souden keeren

Dat.vij. Cepittel

Alous so quamen die lieden van Kiriath Jearim/ en̄ haelden die arcke des HEEREN op/ en̄ brachtense int huis Aminadab tot Gibea/ en̄ sinen soon Eleazar wijden si/ op dat hi die arcke des HEEREN soude bewaren/ En̄ van dien dage aen/ dat darcke des HEEREN tot Kiriath Jearim bleef/ so vertroc den tijt so lange/ tot dattet.xx.iaer werden/ en̄ al dat huis Israel weende na den HEERE.

Samuel sprac totten geheelen huse Israel. Ist B
dat ghi v met geheelder herten keert totten HEERE/ so doet van v die vremde goden/ en̄ Astaroth en̄ rechtet uwe herten totten HEERE/ en̄ dient hē alleen so sal hi v verlossen wt der Philisteen hant. Doen deden die kinderen Israel van hem Baalim en̄ Astharoth/ en̄ dienden den HEERE alleē. Mer Samuel sprac/ vergadert al Israel tot Mizpa/ dat ic voor v bid totten HEERE/ en̄ si quamen tsamen tot Mizpa/ en̄ scepten water en̄ goten dat wt voor den HEERE/ en̄ vasten den seluen dach/ en̄ spraken aldaer. Wi hebben den HEERE gesondicht/ Also ordeelde Samuel die kinderen Israel tot Mizpa.

Doen die Philisteen hoorden dat die kinderen Israel tsamen gecomen waren tot Mizpa/ trockē die prineen der Philisteen op/ tegen Israel/ doē dz C
die kinderen Israel hoorden / vreesden si voor die Philisteen ende spraken tot Samuel / en laet niet af van ons te roepen totten HEERE onsen God/ dat hi ons helpe wt der Philisteen hant. Samuel nam een vet lam/ en̄ offerde t hen HEERE een gheheel brantoffer/ en̄ riep tottē HEERE voor Israel en̄ die HEERE verhoorde hem

En̄ in dien tiden dat Samuel dat brantoffer offerde/ quamen die Philisteen aen om te striden tegen Israel/ Mer die HEERE liet donderen eenen groten donder ouer die Philisteē opten seluē dach en̄ maectese scouwich of vuagerdese/ dat si voor Israel geslagen worden/ Doē trocken die mannē Israel wt van Mizpa/ en̄ iaechden die Philisteen en̄ sloegense tot onder Beth Car/ Doen nam Samuel eenen steen en̄ stelden tusscen Mizpa en̄ Sen/ en̄ hieten Helpsteen/ en̄ seyde. Tot hier toe heeft ons die HEERE geholpen. Also worden die Philisteē neder gedruct/ en̄ en quamen niet meer in die palē D
Israel/ en̄ die hant des HEEREN was tegen dye Philisteen/ also lange als Samuel leefde.

Also werden Israel die steden weder gegeuen/ die die Philisteen hen genomen hadden/ van Ekrō aen/ tot Gath toe/ met haren palen/ Die verlosten Israel vander hant der Philisteen/ want Israhel had vrede metten Amoriten. Samuel ordeelde Israel zijn leuen lanc en̄ troc iaerlicx rontsom tot Bethel/ en̄ Gilgal en̄ Mizpa/ en̄ als hi Israel in al dese plaetsen geordeelt had/ so quā hi weder tot Ramath/ want daer was zijn huis/ en̄ ordeelde Israel aldaer/ En̄ timmerde den HEERE aldaer eenē outaer.

Als Samuel out vvert/ en̄ sine sonen tvolc regeerdē/ so vvarē si ghierich/ en̄ onrechtueerdich daerō begerde tvolc enē coninc Cap.viij

Oen Samuel out wert/ so sette hi si
ne sonen tot rechters ouer Israhel/
A Sijn eerst geboren sone hiet Joel/ eñ
die ander Abia / eñ waren rechters
tot BerSaba / Maer sine sonen en
wandelden niet in sine wegen/ maer neychden hē
tot giericheit/ eñ namen giften/ eñ buichdē dz recht
Doen vergaderden hen alle ouders in Israel/ ende
quamen tot Ramath tot Samuel/ eñ seydē tot hē/
Siet ghi zijt out geworden/ eñ v sonen en wandelē
niet in v wegen/ Dus set nv eenē coninc ouer ons
B die ons rechte/ so alle heidenen hebben
Doē beuielt Samuel qualijc/ dat si seydē. Geeft
ons eenen coninc/ die ons rechte. Eñ Samuel bat
voor den HERE/ Die HERE sprac tot Samu=
el/ Hoort die stemme des volcs/ in alle dien/ dat si
tegen v geseyt hebben/ want si en hebben v niet v
worpen/ mer mi/ dat ic geē coninc ouer hen en sou
de zijn/ Si doen v/ also si altoos gedaen hebben/ vā
dien dage aen/ dz icse wt Egipten leyde / tot desen
dach toe/ eñ hebbē mi vlatē/ eñ anderen goden ge=
dient/ Aldus verhoort nv haer stemme/ Nochtās
betuyghet hen/ eñ vercondicht hen dat recht des co
nincs/ die ouer hen heerscapē oft domineren sal.
Eñ Samuel seide al die woorden des HE=
REN den volc/ dat van hem eenen coninc eischte
C Dat sal des conincs recht zijn/ die ouer v heerscen
sal/ Uwe sonen sal hi nemen tot sinen waghen/ eñ
ruyteren/ die hi voor sinen wagen sal doen lopen/
eñ tot lantuoechten eñ hooftlieden/ eñ tot acker=
lieden/ die hem sinen acker bouwen/ eñ tot maey=
ers in sinen oogst/ eñ dz si zijn harnisch/ eñ al wat tot
sinen wagen hoort maken/ Uwe dochterē sal hi ne
mē/ dz si Apotekerssen/ cokerssen/ eñ backsterē zijn.
V. beste ackers eñ wijnbergen / eñ olijfgaerdē sal
hi nemen/ eñ sinē knechtē geuen/ daer toe vā uwē
zaet eñ wijnbergen/ sal hi thiende nemen/ eñ sinen
camerlingen eñ knechten geuen/ Eñ v knechten/
eñ maerten/ eñ v fijnste iongelingen/ eñ uwe ezelē
sal hi nemen/ eñ zijn werc daer mede doē/ Van uwē
cudden sal hi thiende nemē/ eñ ghi moet sine knech
ten zijn. Als ghi dan inder tijt ouer uwen coninck
D roepen sult/ dien ghi v vercoren hebt/ so en sal v die
HERE niet verhoren
Maer dat volc weigerde hen te horen die stem
me Samuel/ eñ spraken/ Geensins/ maer daer sal
een coninc ouer ons zijn/ op dat wi oock zijn als alle
ander heidenen / dat ons onse coninc orderle ende
voor ons wt trecke als wi onse orloge voeren/ doē
hoorde Samuel/ al dattet volc seyde / eñ seyde dat
voor den oren des HEREN/ Die HERE sprac
tot Samuel/ hoort hare stemme/ eñ maect hen ee
nen coninc/ eñ Samuel sprac totten mannen Isra
el/ gaet henen elc in sijn stadt.

Saul soect die ezelinne zijns vaders/ eñ coemt
tot Samuel/ den seluen wort vanden HERE be
volen/ dat hi Saul tot eenen coninc soude ordine
ren

Dat.ix.Capittel

Ver was een man van BenJamin/
geheeten Kis/ een soon AbiEl/ des
soons Zeror/ des soons Bethorath
des soons Aphiah/ des soons eēs mās
Jemini/ een krijtbaer man/ die had=
de eenē soō/ geheeten Saul/ die was een fijn ion=
gelinc/ also dat geen fijnder onder den kinderen Is die stadt
rael en was/ het hooft langer dan al tvolc/ Kis de van
vader Saul/ had sine ezelinne verloren/ eñ hi sprac Tours.
tot sinen soon Saul/ neemt der knapen een met v/
maect v op/ eñ gaet henen/ eñ soect die ezelinne/ hi
ginc door tgeberchte Ephraim/ eñ doort lant Sa=
lisa/ ende en vontse niet/ Si gingen door tlant Sa
alim/ ende si en was daer niet/ Si gingen doort lāt
Jemini/ eñ en vondense niet.
Maer doen si int lant Zuph quamen / sprack
Saul totten knape die met hem was/ Coemt/ laet
ons weder thuis gaen/ Mijn vader mocht die eze=
linne laten/ eñ voor ons sorgē/ Hi sprac/ Siet/ daer B
is een eerlic man Gods in deser stat/ al wat hi seyt
dat geschiet. Nv laet ons derwaerts gaen / misschien
hi sal ons onsen wech wisen dien wi ghaen/ Saul
sprac tot sinen knape/ Al ist dat wi al gaē wat brin
gen wi den man want het broot is al wt onser ma
len/ ende wi en hebben anders geen gaue/ die wy
den man Gods mochten brenghen/ Wat hebben
wi? Die knape antwoorde weder/ ende sprac/ Siet/
ic hebbe een vierdeel eens siluèren sikels bi mi/ diē
willen wi den man Gods geuen/ dat hi ons onsen
wech segge
(Voortijts in Israel/ alsmen ginc om den HE=
RE te vragen so seydemen/ Coemt/ laet ons gaen
totten Siender/ want diemen nv propheten hiet/
die hietmen voortijts Sienders)
Saul sprac tot sinē knape Ghi hebt wel gespro
ken/ Coemt laet ons gaen/ Eñ doen si totter stadt iij. Reg.
op gingen/ daer die man Gods was/ eñ totter stat ij. f
op quamen/ so vonden si deernen/ die wt ghegaen
waren om water te putten/ totten seluen spraken
si/ Is die siender hier? Si antwoorden hen/ eñ spra
ken. Ja/ Siet/ daer is hi/ haest v/ want hi is heden
in die stat gecomen/ want dat volc heden te offerē
heeft opter hoochten/ Als ghi in die stat coemt/ so C
sult ghi hem vinden/ eer hi op gaet/ op die hoochte
te eten/ want dat volc en sal niet eten/ tot dat hi en
come/ want hi segent dat offer/ daer nae eten die/
die genoot zijn/ daerom so gaet op/ want nv suldy
hem iuyst vinden of aen comen.
Eñ doē si op totter stat quamē/ eñ middē inder
stat warē/ Siet/ doē ginc Samuel wt/ hem te ghe=
moete/ eñ wilde op die hoochte gaē/ Mer die HE
RE had Samuel zijn oor geopenbaert eenē dach
te vorē/ eer Saul quam/ eñ geseyt. Morgen op de
sen tijt wil ic eenē man tot v seyndē/ wt dē lāde Bē
Jamin / diē suldy tot eenē vorste saluē/ ouer mijn
volc Israel/ dat hi mijn volck verlosse vander Phili=
steen hant/ wāt ic heb mijn volc aē gesien/ eñ zijn ge
crijsch is voor mi ghecomē/ doē nv Samuel/ Saul
aensach/ so antwoorde hem die HERE/ Siet/ dat D
is die man/ daer ic v af geseyt heb/ dat hi ouer mijn
volc heersche.
Doen trat Saul tot Samuel/ onder die poorte/
ende sprack/ Segt mi/ waer is hier des Sienders
huys? Samuel antwoorde Saul/ eñ seyde. Ick ben
die Siend/ Gaet voor mi op die hoochte/ wāt ghi
sult hedē met mi eten/ morgē wil ic v latē ghaē/ eñ
al wat in uwer hertē is/ wil ic v segghē / eñ om die
ezelinnen/ die ghi voor drie daghen verloren hebt/
en becōmert v nv niet/ si zijn geuōdē/ eñ wiens salt
zijn al dat lieflijc is in Israhel/ en salt niet v/ eñ den

gehcelen huse vws vaders zijn? Saul antwoorde / en ben ic niet een sone van Jemini / vanden aldermin sten stamme / ende mijn geslachte dat cleinste ond allen geslachten der stammen Ben Jamin / Waer om segdi mi dan van sulcken

Samuel nā Saul eñ sinē knape / eñ leydese in de eetcamer / eñ settese bouen / onder die genoot watē dier was / bi. xxx. mannen / Eñ Samuel sprac tottē coc / Geeft herwaerts dat stuc dat ic v ghaf / eñ beual v / dat ghijt bi v sout houden / Doen hief die coc een scouder op / eñ droechse op eñ settese voor Saul / eñ sprac / Siet / dat is ouerbleuen / legget voor v eñ etet / want het is tot deser tijt voor v gehouden doen ic dat volc noodede. Also adt Saul met Samuel op dien dach

Eñ doen si af ginghen vander hoochten totter stadt / so sprac hi met Saul opten soldere / Eñ ston den vroech op / Eñ doen die morgen stont op ginc so riep Samuel Saulem op den solder / eñ si gingē beyde met malcanderen wt / hi eñ Samuel / Ende doen si af quamen aent eynde der stadt / soo sprack Samuel tot Saul / segt den knape dat hi voor ons weech gae altoos voort aen / Mer staet ghi nv stille dat ic v te kennen geue wat God geseyt heeft.

Samuel saluet Saul tot eenen coninc hi propheteert oft voorse get hem / vvvelc hem gemoete Samuel roept dat volc / eñ geeft haer den coninc.

Dat. x. Capittel

In deser tijt so na mē heet tor van Troiēs sonē dat vdoruē Troyen / we derō in / eñ v dreuen die Mesko cinendye vādē Cri ekē daer

Oen nam Samuel een olye glas / eñ goot op zijn hooft / eñ custe hem / eñ seyde / Siet ghi wel / dat v die HEERE tot eenen prince ouer zijn erfdeel gesalft heeft / Als ghi nv van mi gaet so suldi twee mannen vinden / by den graue Rabel inden pale Ben Jamin / tot Zelsah / die sullen tot v seggen / Die ezelinnen zijn gheuonden / die ghi zijt gaen soecken / ende siet / v vader heeft die ezels wt der achtinge gelaten / eñ sorget om v / eñ seyt. Wat sal ic om mijnen soon doen?

Eñ als ghi v van daer wat voordie keert / so suldi comen totter eycken Thabor / daer sullen v drie mannen aen comen / die op gaen tot God te Beth El / deene draecht drie vocrkens / Die and drie stuc ken broots / Die derde een flesch met wijn / ende si sullen v grueten / eñ v twee broden geuen / dat suldi van haren handen nemen. Daer na suldi comen op den hoeuel Gods / daer der Philistee scilt wachter is / Eñ als ghi aldaer in die stadt coemt / so sal v eenen hoop propheten ontmoeten / vander hoochten / eñ voor hen een psalter spele / ende tamberien pijpen / eñ herpen gaen / prophetereñde / eñ die geest des HEEREN sal verdich of spoedich worden ouer v / dat ghi met hen sult propheteren. Daer suldi een ander man worden

Als v nv dese teekenen comē / so doet wat v voor handen coemt / want God is met v / Ghi sult voor mi af gaen tot Gilgal / Siet / daer wil ic tot v af comen / Dat ghi brantoffer eñ dootoffer offert. Seuē dagen suldi verbeyden / tot dat ic tot v come / eñ v te kennen geue / wat ghi doen sult / Ende doen hi sine scouderen keerde / dat hi van Samuel soude gaē veranderde hem God in een ander herte / eñ al dese teekenen quamen op den seluen dach

Eñ als si aen den hoeuel quamen / Siet / doē ontmoete hen eenen hoop propheten / ende den gheest Gods wert verdich ouer hem / alsoo dat hi onder hen propheteerde / Mer doen si hem sagen / die hē te voren gekent hadden / dat hi metten propheten propheteerde / seyden si al onder malcanderē / Wat is den soon Kis gesciet / Is Saul ooc onder de propheten? Ende een antwoorde daer / eñ sprac. Wie is haer vader? daer wt is dat seg woort gecomen / Is Saul ooc onder die propheten / Eñ doen hi wt geprophetcert hadde / soe quam hi op die hoochte

Sauls oom sprack tot hem ende tot sinen knape / Waer sydi henen ghegaen / si antwoorden / die ezels soecken eñ doē wi sagen / dat si daer niet en waren / soe quamen wy tot Samuel / Doen sprack die oom Sauls / Segghet mi wat seyde Samuel? Saul andtwoorde sinen oom / Hi seyde ons / dat dye ezelinnen vonden waren / Maer vanden coninckrijcke en seyde hy hem niet / wat Samuel gheseit hadde

Samuel riep tvolc te samen totten HEERE / tot Mispa / eñ sprac totten kinderē Israel / dus seyt die HEERE / die God Israel. Ic heb Israhel wt Egipten geleyt / eñ v vanď Egiptenaers hant verlost / eñ vander hant alder coninckrijcken dye v dwongen / Eñ ghi hebt nv uwen God verworpē die v wt allen uwē oeuele eñ tribulatien geholpen heeft / eñ segt tot hem / settet eenen coninc ouer ōs Wel aen / so gaet nv voor den HEERE / na uwe stammen eñ maechscappen

Doen nv Samuel alle stammē Israel daer toe bracht / so wert den stam Ben Jamin geraect / Eñ doen hi den stamme Ben Jamin daer toe bracht / met sinen geslachten / so wert dat geslacht Matri geraect / eñ Saul die soon Kis wert geraect / Eñ si sochten hē / maer si en vonden hem niet / daerom

in wa we had staē m.i boo stu bo m.v iaer

braechden ſi voorder den HE
RE/oft hi noch derwaerts co
men ſoude/die HERE ant=
woorde/ Siet/ hi heeft hem
thuis verborgen/Doen liepē
ſi henen/ende haelden hem/en
de doen hi onder dat volck ter
de/was hi thooft langher dan
allet volc/Eñ Samuel ſprack
tot alle den volcke / Daer ſiet
ghi den welcken die HERE
vercoren heeft / want zijns en
is geen gelijke/ in alle den volc
ke/Doen iuychten allet volck
ende ſprac/ Geluc totten nieu
wen coninc.

Samuel ſeyde den volcke
alle trecht des coninctijcs en-
de ſcreeft in een boec/ende leyde daer voor den HE
RE/Ende Samuel liet alle tvolc gaen/ elc in zijn
huys/Ende Saul ginc oock thuys tot Gibea/ende
des heyrs ginc een deel met hem/der welcker her-
ten God raecte/Mer die kinderen Belial ſprakē
wat ſoude ons deſe helpen/eñ verachten hem/ eñ
en brachten hem geē giften/Maer hi dede/als oft
hijs niet en hoorde.

Jabes wort van Nahas den amoniter belegert maer Saul ontſettet ende verloſtet.

Dat.xi.Capittel

Nahas die Amonite troc opwaerts en
de belegerde Jabes in Gilead/ ende
al die mannen tot Jabes ſpraken tot
Nahas/Maect een verbont met ons
ſo willen wi v dienen/Maer Nahas
die Ammonite/antwoorde hen/ Daer inne wil ic
met v een verbont maken/dat ick v allen dat rech
ter oge wt ſteke/eñ maken v te ſcanden onder alle
Iſrael/Doen ſpraken tot hem alle die Ouders tot
Jabes/Geeft ons ſeuen dagen/ dat wi boden ſeyn
den in alle palen Iſrael/en iſſer dan geen ſalichma
ker/ſo willen wi tot v wtgaen.

Doen quamen die boden tot Gibea Sauls/eñ
ſpraken dat voor die ooren des volcs / Doen hief
al tvolc zijn ſtemme op ende weende. Ende ſiet/
doen quam Saul vanden velde/achter die runde
ren eñ ſprac/wat is den volcke dattet weent/doen
vertelden ſi hem die ſaken der mannen van Jabes
Doen wert den geeſt Gods verdich op hem/als
hi ſulcke woorden hoorde / ende zijn toornicheit v
gramde zeer/eñ nam een paer oſſen / ende hyeuſe
in ſtucken/ ende ſeyndeſe in alle palen in Iſrahel/
door die boden/ende dede ſeggen/Wie niet wt en
treet Saul ende Samuel na/dien ſ runderē ſalmē
alſo doen

Doen viel die vreeſe des HEREN opt volc/dat
ſi wt trocken als een man/ eñ men teldeſe te Be
ſek/eñ die kinderen Iſrael warē drie hondert mael
duſent mannen/eñ der kinderen Juda dertich duy
ſent mannen eñ ſi ſeyden den boden die ghecomen
waren/Aldus ſegt den mannē tot Jabes Gilead
Morgē ſal v hulpe geſcieden/als die zōne opt heet
ſte is/doen die boden quamen eñ vercondichden dat
den mannen tot Jabes/ſo werden ſi blīde/ Ende
die mannen Jabes ſeyden/Morgen willen wi tot
v wt gaen/dat ghi ons doet/ al dat v beheeft.

Ende des anderen morghens ſtelde Saul dat
volc in drie deelen/ende quam inden leeghere/aen
die morgen wake/ende ſloech die Ammonitē/tot
dat den dach opt heetſte wert/Maer die ouerble-
uen worden alſo verſtroit / dat haerder niet twee
bi malcanderen en bleuen/ Doen ſprack dat volck
tot Samuel/Wie zijn die daer ſeggen/Soude Sa
ul ouer ons heerſcen: Geeft die mannē herwaert
dat wiſe doden/Maer Saul ſeyde/Niemant en ſal
op deſen dach ſteruen/ want die HERE heeft he
den ſalicheit gegeuen in Iſrael.

Samuel ſprac totten volcke/ Coemt laet ons
tot Gilgal gaen/ende dat conincrijcke aldaer ver
nieuwen/Doen ginc al dat volc tot Gilgal/ ende
maecten Saul daer tot eenen coninc voor dē HE
RE tot Gilgal/ende offerden dootoffer voor den
HERE/ende Saul met alle den mannen Iſrael/
verbliden hen daer te mael zeer.

Samuel bewijſt onbehagelicheit ende onſcult voor al den volcke/hi vermaent haer die weldaet eñ ſtraffinge Gods/eñ dat ſi nieuwers van hem en ſouden wijcken

Dat.xij.Capittel.

Doen ſprac Samuel tot alle Iſrahel/
Siet/ ic heb uwe ſtemme ghehoort
in alle dat ghi mi geſeyt hebt/ eñ heb A
ibe eenen coninck ouer v ghemaect/
Ende nv ſiet/daer gaet uwe coninc
voor v henen/maer ic bē oudt ende grijſch ghewor
den ende mijne ſonen zijn bi v/ende ick ben voor v
henen gegaen/van mijnder ioncheit aen/tot op de
ſen dach/Siet/hier ben ick/antwoordt teghen mi
voor den HEERE/ende ſinen ghesalfden oft ic
yemants oſſchen oft ezelen ghenomen hebbe/ oft
ick yemanden gheweldt ende onrecht hebbe ghe
daen / oft ick yemanden verdruct hebbe / oft ick
van yemants hant een gheſchenck ghenomē heb=
be ende heymelick ghehoudē/ ſoo wil ict v weder
gheuen.

Sy ſeyden / ghi en hebt ons gheen ghewelt/
noch onrecht gedaen noch verdruct noch van ye=
māts hāt yet ghenomē. Hi ſprack. De HEERE
ſi ghetuyghe tuſſchen v eñ zijn ghesalfde in deſen da
ghe dat ghy niet in mijnder handt gheuonden en
hebt. Si ſeyden. Jae / ghetuyghen ſullen wi zijn/

B
ex.xxvi. b Ende Samuel sprac totten volcke/ Die HEERE
die Mose en Aaron gemaect heeft/ en uwe vaders
uten lande van Egipten geleyt heeft/ soe treet nu
herwaerts/ dat ic u oordeele voor den HEERE ouer
alle gerechticheit des HEEREN/ die hi aen u en u=
wen vaderen gedaen heeft
ge.xlvi. Als Jacob in Egipten gecomen was/ so riepen
nu. xx.d uwe vaderen totten HEERE/ en hi sandt Mose en
Aaron/ dat si uwe vaderen uut Egipten souden leyden
en lietse in dese plaetse woonen/ Mer doen si des
HEEREN haers Gods vergaten/ so vercocht hise on
der die macht Sissera/ des hooftmans tot Azor en
onder die macht der Philisteen / en onder die machte
des conincs der Moabiten/ die streden tegen hen/ En
riepen wederom totten HEERE/ en spraken/ wi hebben ge
Ju. vi. sondicht/ dat wi den HEERE verlaten hebben/ en Ba
alim en Astharoth gedient/ Mer verlost ons van den
handen onser vianden/ so willen wi u dienen/ Doen
sant die HEERE Jerubaal/ Bedam/ Jephtah/ en
Samuel/ en verloste u rontom van uwer vianden han
den/ en liet u seker wonen
Mer doen ghi saecht/ dat Nahas die coninc der
i.re. viij kinderen Ammon/ tegen u quam/ soo seyt ghy tot
i.reg. xi. mi/ Niet ghi/ maer een coninck sal ouer ons heer=
C schen/ hoe wel nochtans uwe God/ u coninc was/
Nu daer/ Ghi hebt uwen coninc/ dien ghi vercoren en
gebeden hebt/ Want siet/ Die HEERE heeft eenen
coninc ouer u geset/ Ist dat ghi nu den HEERE
vreest en hem dient/ en sine stemme hoort/ en den mont
des HEEREN niet ongehoorsaem en zijt/ so suldi
beyde/ ghi/ en u coninc/ die ouer u heerscet/ den HE
RE uwen God volgen/ Mer ist dat ghi des HE-
REN stemme niet en hoort/ mer sinen monde on
gehoorsaem zijt/ soe sal die hant des HEEREN te-
gen u/ en tegen u vaders zijn.
Oec coemt nu herwaerts/ en siet/ dat groote
dinc/ dat die HEERE voor uwen ogen doen sal/ en
D ist nu niet die tarwen oogst/ Maer ic wil den HE
RE aenroepen/ dat hi sal laten donderen en reege
nen/ dat ghi te binnen wert/ en siensult/ dat groot
quaet/ dat ghi voor des HEEREN oghen gedaen
hebt/ dat ghi eenen coninc begeert hebt/ En doen
Samuel den HEERE aenriep/ liet die HEERE op den
seluen dach donderen en regenen/ Doen vreesde alle dat
volc den HEERE en Samuel zeere/ En spraken al
tot Samuel/ Bidt den HEERE dinen God/ voor
uwen knechten/ dat wi niet en steruen/ want bouen
al onse sonden/ hebben wi ooc dat quaet ghedaen
dat wi ons eenen coninc begeert hebben
Samuel sprac totten volcke/ en vreest niet/ Ghi
hebt (tis waer) dat quaet al ghedaen nochtans en
wijct niet achter van den HEERE/ maer dient den
HEERE van geheelder herten/ en en wijct nae dye
ydelheit niet/ want het en vordert u niet/ en ten can
u niet verlossen/ want het een ydel dinc is/ want die
HEERE en sal zijn volc niet verlaten/ om zijns gro
ten naems wille / want die HEERE heeft u begonst
te maken/ hem seluen tot eenen volcke.
Mer het si verre van mi/ mi seluen alsoo aenden
HEERE te besondigen/ dat ic af soude laten voor u
te bidden/ en u te leeren den goeden oprechten wech
Vreest alleen den HEERE/ en dient hem getrouwe=
lic van gheheelder herten / want ghi hebt ghesien
hoe grote dingen hi met u doet/ Maer ist/ dat ghy
quaet ic doet/ so suldi beyde/ ghi/ ende uwe coninck
verloren zijn

Die Philistinen maecten haren leger tegen die Israeliten/ in Michmas/ Saul is ongehoorsaem den HEERE/ en daeromme wert hi van Samuel gestraft

Dat. xiij. Capittel

SAul was een iaer coninc geweest/ en
doen hi twee iaer ouer Israel gereg=
neert hadde/ soo vercoos hi hem drie
dusent mannen uut Israel/ Twee du
sent waren met Saul te Michmas/
en op dat geberchte Beth El / en een dusent met
Jonathan tot Gibea BenJamin/ mer dat ander
volc liet hi gaen elck in zijn woonstede/ Maer Jo
nathan sloech die Philisteen in haer der hoedinghe
die tot Gibea was/ dat quam voor die Philisteen
En Saul liet die basuynen blasen inden gheheelen
lande/ en seggen laet die Ebreen horen/ en al Isra B
el voordert seggen. Saul heeft der Philisteen hoe-
dinge gheslagen/ want Israel stanc voor den Phili=
steen/ en al tvolc riep na Saul te Gilgal.
Doen vergaderden hen die Philisteen/ om te
striden tegen Israel/ dertich dusent wagens/ ses du
sent ruyters/ en ander volc so vele/ als sandt aenden
oeuer van der zee/ en trocken opwaerts/ en leegre
den hen tot Michmas/ tegen tOosten/ voor Betha
uen/ Doen dat die mannen Israhel saghen dat hen
ongeluc opten hals was (want dat volc was daer
toe gecomen) so verborgen si hen in die holen/ spe C
luncken/ en rootsen/ en gaten/ en in die putten/ mer
die Ebreen gingen ouer die Jordane/ int lant Gad
en Gilead. Mer Saul was noch tot Gilgal/ en al
le tvolc wert achter hem verscrict/ Doen verbeyde
hi seuen dagen/ tot der tijt / van Samuel gheoor-
dineert oft ghesett/ Ende doen Samuel niet en quam
tot Gilgal/ soe verstroyde hen lieden dat volc van
hem.
Doen sprac Saul/ brengt mi herwaerts brant
offer en dootoffer/ ende hi offerde brantoffer/ Als
hi dat brantoffer volcyndt hadde/ siet/ doen quam
Samuel/ Doen ginc Saul wt hem te ghemoete /
om hem te groeten/ oft te segenen/ Samuel sprac
Wat hebdi ghemaect? Saul antwoorde/ Ich sach
dattet volc hem van mi verstroyde/ en ghi en quaemt
niet ter rechter tijt/ en die Philisteen waren vergadert
tot Michmas Doen sprac ic/ Nu sullen die Philiste
en tot mi af comen tot Gilgal/ en ic en heb dat aensicht
des HEEREN niet verbeden/ en stelde mi coenlic/
en offerde brantoffer D
Samuel sprac tot Saul/ Ghi hebt sottelick ghe
daen/ en en hebt die geboden des HEEREN dijns
Gods niet gehouden/ die hi u geboden hadde/ want
hi soude u rijc voor sporelich gemaect hebben ouer
Israel/ voorder en voorder/ Maer nu en sal u rijc
niet staende blijuen/ Die HEERE heeft hem eenen
man uutghesocht/ nae zijnder herten/ dien heeft die
HEERE geboden/ prince te zijn ouer zijn volc want
ghi en hebt des HEEREN gebot niet gehouden/ en
Samuel maecte hem op/ en ginc van Gilgal op/
tot Gibea BenJamin.
Saul telde dat volc dat bi hem gevonden was
bi ses dusent mannen/ Mer Saul en sine soon Jo
nathan en tvolc dat bi hen gevonden wert/ bleuen tot
Gibea BenJamin. Die Philisteen hadden hen ge

begheert tot Michmas/ Eñ wt den legher der Phi-
liſteen trocken drie heyrē om te verdoē/ Deē keer-
de hem om die ſtrate tot Ephra/ int dal Saul/ Dan
der keerde hem om op die ſtrate Seth Horō/ Dat
derde keerde hē op die ſtrate die daer ſtrect aē dat
dal Zeboim/ aen die woeſtine

Maer daer en wert gheen ſmit ghevonden int
gheele lant vā Iſrael/ Want die Philiſteē dachtē/
die Ebreen mochtē ſweerdē eñ ſpieſen maken/ eñ
alle Iſrael moeſte neder trecken totten Philiſteē/
als yemant eē ploech yſer/ houweel/ bile/ oft ſeyſen
hadde te ſcerpen/ of wat aen die ſeyſenen/ houwee-
len/ gaffelen/ eñ bijlen/ af ghearbeydet was/ eñ dye
oorē bot geworē waren/ Als nv den ſtrijtdach
quā/ ſo en werter noch ſweert/ noch ſpieſe gevon-
den in alle des volcs hant/ dat met Saul eñ Iona-
than was/ mer voor Saul eñ ſijnē ſoone wert wat
ghevonden/ Ende der Philiſteen hoedinghe trock
wt voor Michmas over

¶ Ionathas trect tegen die vyanden met liſt/ en
de verwintſe. Ende Saul coemt hem te hulpe met
den volcke/ Ionathas adt tegen dat gebot zijns
vaders/ ende ooc des gelijckē dat volcke Dye va
der woude dē ſoon dootſlaē/ maer tvolck verloſt
hē. Saul beſcermt dat volc voor hare vianden

Dat.xiiij. Capittel

HEt geviel tot dier tijt/ dat Ionathā
die ſone Saul/ ſprac tot ſinen knape/
die ſijn wapēdragher was/ Coēt/ laet
ons over gaen totter Philiſteen hoe
dinge/ die daer over leit/ eñ hi en gaft
ſinen vader niet te kennen/ Saul woonde tot Gi
bea aent eynde/ onder eenen granaet boom/ dye in
der voorſtadt was/ eñ des volcs dat bi hem was/
was by ſeſhondert mannen/ Ende Ahia dye ſoone
Ahitob/ Icabods broeder/ Pinehas ſoon des ſoōs

Eli/ was prieſter des HEEREN tot Silo/ ende
droech den lijfroc aen/ dat volck en wiſte ooc niet/
dat Ionathan wech was gegaen.

Tuſſcen dē overganc/ daer Ionathā overſocht
te ghaen/ totter hoedinge der Philiſteen/ daer wa
rē twee ſcerpe ſteenē/ den eenē op dees ſide/ eñ den
anderen aen geen ſide/ den eenē hiet Bozez/ dē an
deren Senne/ Eñ deene ſach van noorden teghen
Michmas/ Eñ dē anderen vā zuyden teghen Ga
ba/ Eñ Ionathā ſprac tot ſinen wapēdrager/ coēt
laet ons gaen totter hoedinge deſer onbeſnedener

miſſcien die HEERE ſal met ons wercken/ Want
het en is den HEERE niet ſwaer/ door vele/ ofte
luttel te helpen. Doen antwoorde hem ſijne wapē
drager/ Doet al wat in uwer hertē is/ vaert henen B
ſiet/ ic ben met v/ ſo v herte wil.

Ionathan ſprach/ wel aen als wi overcomen
totten lieden/ eñ hen int ghelicht coinē/ iſt dat ſi dan
ſegghē/ ſtaet ſtille/ tot dat wi aen v geraken/ ſo wil-
lē wi in onſe plaetſe blivē ſtaen/ eñ niet tot hen op
climmē. Mer iſt/ dat ſi ſegghē/ Coemt tot ons op-
waerts/ ſoe willē wi tot hen opclimmē ſoo heeftſe
ons die HERE in onſen handen ghegeven/ ende
dat ſal ons tot een teeken zijn.

Doen ſi nv beyde in der Philiſteen hoedinghe Iu. xiiij
int geſicht quamē ſo ſeydē die Philiſteē/ Siet/ dye
Ebreen zijn wt die gatē gegaē/ daer ſi hē in verbor-
gē haddē/ Eñ die mannē inde hoedingē/ antwoor-
dē Ionathā/ eñ ſijnē wapē drager/ eñ ſeydē Coemt
opwaerts tot ons/ ſoo willē wi v dat wel leeren.
Doē ſprac Ionathā tot ſijnē wapēdragher. Climt
mi nae/ die HERE heeftſe gegevē in die hādē Iſ-
rael/ Eñ Ionathan claverde met handen eñ voe-
ten daer op/ eñ zijn wapendrager hem na.

Doē vielē ſi/ voor Ionathan neder/ eñ zijn wa-
pēdrager doodeſe/ hem altoos na volgende/ Alſoo
dat den eerſten ſlach/ die Ionathan eñ zijn wapen
drager deden/ was bi twintich mannē/ bi na in eē D
halve buender ackers/ die een ioc drivet. Eñ daer
quā een vlucht indē legher/ opten velde/ eñ in alle
volc der hoedinge eñ diē die daer verderfdē/ quam
ooc die vlucht aē/ alſo dattet lant in een ghetumel
ofte rumoer quam/ eñ daer verhief haer eē vlucht
tot God/ Ende dye poortwachters Saul/ tot Gi-
bea Ben Iamin/ ſaghen/ dat den hoop ſceyde/ en-
de verliep hem herwaert ende derwaert

Saul ſprac tottē volcke
dat by hem was/ Telt/ ende
beſiet/ wie van ons wech is
gegaen/ eñ doen ſi teldē/ ſiet
doen en was Ionathan/ eñ
zijn wapendrager daer niet
Doen ſprac Saul tot Ahia/
Brengt die arcke Gods her
waerts wāt de arcke Gods
was tot dier tijdt bi die kin-
deren Iſrael/ eñ doen Saul
noch metten prieſter ſprack
doen hief hem den hoop in-
den Philiſteē leger/ liep/ eñ
wert groot/ Eñ Saul ſprac
totten prieſter/ Treet uwe
hant af/ Eñ Saul riep/ ende
alle tvolc dat met hem was
eñ quamē tottē ſtrijt Eñ ſiet/ doē ginc elcs ſweert
tegē dē anderē/ eñ daer was eē zeer groot rumoer.

Ooc die Ebreen diete voren bi die Philiſteen
gewerſt waren/ ende met hen inden leger op ghe
trocken warē rontomme dedē hen tot Iſrael/ dye
met Saul eñ Ionathan waren/ eñ alle mannē van
Iſrael/ die hen opt gheberchte Ephraim verborgen
haddē/ doē ſi hoordē/ dat die Philiſteen vlodē/ ſoo
ſtrecken ſi achter hen wech inden ſtrijt/ Alſoo halp
die HEERE Iſrael/ tot dier tijt/ ende den ſtrijdt
duerde tot Bethaven toe.

Ende doe die mannen Israel daer toe quamē optenseluen dach beswoer Saul al tvolc/eñ sprac Veruloeckt si elc/die broot etet totten auont toe/dz ic mi aen mine vianden wreke/Doen en proefde ooc al dat volc geen broot/Eñ dat gansse lāt quā in dat wout/oft wildernisse. Daer lach huenich opt velt. Eñ doen dat volc in die wildernisse quam
D siet/doen so vloeyde dat huenich/Mer niemant en dede vanden seluen metter hant tot sinen monde/ Want dat volc vreesde hem voor den eedt.

Mer Jonathan en hads niet gehoort/dat zijn vader dat volc beswooren hadde/eñ stack sinen staf wt/die hi in zijn hant hadde/eñ stac met die scerpte in die huenich raet eñ keerde sine hant tot sinen monde/doen werden sine ooghen wacker/Doen antwoorde een vanden volcke/ende sprac/V vader heeft dat volc beswooren/eñ ghesiet/Veruloeckt si alle man die heden wat etet/Dat volc was moede/Doen sprack Jonathan/Mijn vader heeft dat lant bedroeft. Siet hoe wacker zijn mine ogen geworden/om dat ic een weynich van dien huenich gesmaect hebbe. Hadde tvolck heden ghetenvanđ bueten zijnder vianden diet vant/so waer ooc den slach groter geworden tegen die Philisteen/maer si sloegen die Philisteen op dien dach/van Michmas tot Aialon toe/Eñ dat volc wert zeer moede
E

Eñ dat volc bereyde die buete/ eñ nam scapen runderen/eñ caluere/eñ dedense af opter aerden eñ atense metten bloede/Doen vercondichdemen Saul dat/siet/ dat volck besondicht hem aenden HERE/dattet bloet etet. Hi sprac. Ghi hebt qualic ghedaen/Wentelt nv herwaerts tot mi eenen groten steen/eñ Saul sprac noch meer/Verstroyt v onder dat volc/eñ segt hen/dat elc sinen osch en de zijn scaep tot mi brenge/ende slatet al hier/dat ghijt etet eñ v niet en besondicht aen den HERE metten bloet eten/Doen bracht al tvolc/elc sinen osch met zijnder hant daer toe/des snachts/eñ sloegēt aldaer/eñ Saul timmerde den HERE eenē outaer/Dat is den eersten outaer die hi den HERE timmerde

Eñ Saul sprac/Laet ons af trecken/den Phi
F listeen na vider nacht/eñ haer berouen tot dz licht dach wert/ alsoo dat wi niemanden van hen ouer en laten/Si antwoorden/Doet al wat v behaecht Mer die priester sprack/ Laet ons herwaert tot God genaken/Eñ Saul braechde God/ Sal ick aftrecken den Philisteen na/eñ wilt ghise in Israels handen geuē. Mer hi en antwoorde hē in dier tijt niet. Doen sprac Saul/Laet al die scerpe hoecken des volcs herwaerts comen/ende ondervint/ ende siet: Aen welcken dese sonde si tot deser tijt/ Want also warachtelick als God leeft/die salichmaker Israel/Eñ al waerse aen mijnen soon Jonathan/so sal hi sterven. Eñ niemant en antwoorde hem wt alle den volcke.

Eñ hi sprac tot al Israel/Sijt ghi op geender si
G den/Ic/eñ mijn soon Jonathan/sullen op dese side zijn/Dat volc sprac tot Saul/ doet dat v belieft Eñ Saul sprac totten HERE/den God Israel/ Doet wat recht is/ Doen wert Jonathan ende Saul geraect/Maer tvolc ginc vri wt/ Saul sprac Werpt ouer mi/eñ minen soon Jonathan/ Doen wert Jonathan geraect/eñ Saul sprac tot Jonathan/Segt mi/wat hebdi ghedaen? Jonathan seyt hem eñ sprac/Ic hebbe een weinich huenich ghesmaect/metten staf die ic in mijn hant hadde/ende siet ic moet daerom steruen?

Doen sprac Saul/God doe mi dit eñ dat/Jonathan ghi moet den doot steruen/Mer dat volck sprac tot Saul/soude Jonathan steruen/die desen nacht so grote salicheit in Israel gedaen heeft? Neen warachteliken als die HERE leeft/ Daer en sal gheen hair van sinen hoofde opter aerden vallen/ want met Gode heeft hi op dese tijt gewracht/al so vloste dat volc Jonathan/dat hi niet steruen en mochte/Doen troc Saul op/vandē Philisteen/eñ die Philisteen trocken op haerder plaetsen

Mer doen Saul dat rijcke ouer Israel in genomen had/street hi rontom tegen alle sine vianden tegen die Moabiten/tegen die kinderen Ammon tegen die Edomiten/tegen die coninghen Soba/ tegen die Philisteen/eñ werwaerts hi hem keerde Daer wan hi eñ maecte een heir/ eñ sloech die Amalekiten/eñ verloste Israel vander hant aller die se crencten

Saul hadde sonen/Jonathan/ Iswi/Malchisua/ende sine twee dochteren hieten alsoo/Die eerste geborene Merob/eñ die ionckste Michal/Eñ Sauls wijf hiet Ahinoam/een dochter Ahimaaz eñ zijn velthooftmē hiet Abner/eē sone Ner/Sauls broeder sone/Kis was Sauls vader/ Maer Ner Abners vader/was een soon Abiel

Daer was eenen crachtigen strijt tegē die Philisteen/alsoo lange als Saul leefde/Ende waer Saul eenen rustigen rasschen man sach/ dien nam hy tot hem.

Samuel beveelt/dat Saul soude Amalech verslaen ende verbannen/Saul is ongehoorsaem/ daerom wort hi vanden ricke verstoten

Het.xv. Capittel.

Samuel sprac tot Saul/Die HERE heeft mi gesetnt/dat ic v tot eenen coninc soude saluen/ouer zijn volc Israhel/Dus hoort nv die stēme dē woorden des HEREN/ Dus spreect die HERE Zebaoth/Ick heb bedacht wat Amelek Israel dede/eñ hoe hi hen den wech verleyde/ doē hi wt Egipten troc/dus trect nv/ eñ slaet die Amalekiten/eñ verbantse/met al dat si hebben. Eñ spaert hen niet/mer doot beyde man eñ wijf/ kinderen/eñ sugelingen/ossen eñ scapen/kemelen eñ ezelen.
A

Saul liet dat voort volc comen/ eñ vertelde se tot Talaim/twee hondert dusent voetuolcs ende thien dusent mannen wt Juda/Eñ doē Saul quā totter Amalekiten stat/legerde hi een lage aen de beke/Eñ dede den Keniters seggen/ Gaet henen wijct/eñ treet af vanden Amalekiten/dat ic v niet met hen en verslae/Want ghi deet ontfermhertic B heit aen allen den kinderen Israel/doen si wt Egipten reysden/also maecten hen die Keniten vandē Amalekiten.

Doen sloech Saul die Amalekiten van Heuila aen tot Sur toe/die voor Egipten leget/eñ greep Agag/der Amalekiten coninc leuende/eñ al tvolc verbande hi met des sweerts scerpte/ Mer Saul eñ tvolc spaerden Agag/eñ wat goede scapen/ eñ

rinders/ eñ al wat gemestet was/ eñ die lammerẽ eñ al wat goet was/ ende en woldens niet verbannẽ/ mer wat snode eñ onduechdelic was/ vbãdẽ si.

Doen gesciede des HEREN woort/ tot Samuel ende sprac/ Het berouwet mi/ dz ic Saul tot eenẽ coninc gemaect hebbe/ Want hi heeft hẽ achter mi afgekeert/ eñ mine woorden nz beuestict.

C Daerom wert Samuel gram/ eñ riep dẽ geheelen nacht totten HERE/ Eñ Samuel maecte hem vroech op/ dat hi Saul smorgens ontmoeten soude/ eñ hẽ wert geboodscapt/ dat Saul tot Carmel comen ware/ eñ had hẽ eẽ litteekẽ opgherecht/ eñ was daerom getrocken/ eñ tot Gilgal afgecomen

Als nv Samuel tot Saul quam/ so sprac Saul tot hem/ Gesegent zijt ghi den HERE/ Jc heb

D des HEREN woort beuestict/ Samuel antwoorde/ Wat geroepe dẽ scapen is dan dat in minẽ oren/ eñ dat geroepe der rinderen dat ic hoore?

Saul sprac/ Vanden Amalekiten hebben sise ghebracht/ Want dat volc spaerde den besten scapen/ eñ rinders/ om des offers wille des HEREN ws Gods/ dat ander hebben wi verbant.

Mer Samuel antwoorde Saul/ Laet v seggẽ wat die HERE met mi gesproken heeft/ desen nacht/ Hi seyde/ segghet op/ Samuel sprac/ Enist niet alsõ/ doen ghi cleyn waert voor uwen ogen/ so wert ghi dat hooft onder die stammẽ Israel/ eñ die HERE salfde v tot eenen coninc ouer Israel. Eñ die HERE sant v opten wech/ eñ sprac Treect henẽ/ eñ vbant die sondaers/ die Amalekitẽ/ ende strijt tegen hen/ tot dat ghi se al te niete doet/ waer

E om en hebdi des HEREN stemme niet gehoort Waerõ hebdi v totten roof gekeert/ eñ quact ghe daen voor den ogen des HEREN.

Saul antwoorde Samuel/ Jc heb doch de stẽme des HEREN onderdanich geweest/ eñ bẽ henen getrocken den wech die mi die HERE seynde Eñ heb Agag der Amalekiten coninc ghebracht/ eñ die Amalekiten vbannet / Mer dat volc heeft vanden roof genomen/ scapẽ eñ rinderen die beste vnd den verbanden/ om den HERE dinen God te offeren in Gilgal/ Samuel sprac/ Meynt ghy/ dat die HERE lust heeft aẽ offer eñ brantoffer als eẽ gehoorsaemheit der stemmen ons HEREN/ Siet/ gehoorsaemheit is beter dan offerande/ eñ toe luysteren beter/ dan dat vet van rammẽ Want onghehoorsaemheit is een toouerie sonde eñ wederspannicheit/ is moeyte eñ afgoderie. Om dat ghi dã des HEREN woort vworpen hebt/ so heeft hi v ooc vworpen / dat ghi niet en moecht coninc zijn

Doen sprac Saul tot Samuel/ Jc heb ghesondicht/ dat ic des HEREN beuel/ eñ uwe woordẽ F
ouergetorden heb/ want ic vreesde tvolc eñ hoorde haer stemme/ Eñ nv vergeeft mi die sonde/ eñ keert met mi om/ dat ic den HERE aenbede/ Samuel sprac tot Saul/ Jc en wil niet met v om keeren/ wãt ghi hebt des HEREN woort verworpen. Eñ de HERE heeft v ooc verworpen dz ghi geen coninc en sout zijn ouer Israel. Eñ als hem Samuel om keerde/ dz hi wech soude gaen/ greep hi hem/ bi eenen tippe zijns rocks/ eñ hi scoorden/ Doen sprack Samuel tot hem/ die HERE heeft dz coninckrijc Israel heden van v gescoort/ eñ uwẽ naesten gegeuen/ die beter is dan ghi/ oock en sal die ṽmmõ in Israel niet missen/ eñ hem niet laten grouwelen/ wãt hi en is geen mensce/ die hẽ soude laten grouwelen

G Hi sprac/ Jc heb ghesondicht/ maer eert my nv voor die Ouders mijns volcs/ eñ voor Israel / eñ keert met mi om/ dat ick den HERE uwen God aenbede/ Alsoo keerde Samuel om/ nae Saul/ dz Saul den HERE soude aenbeden. Mer Samuel sprac/ Laet herwaert tot mi brengen Agag der Amalekiten coninc/ eñ Agag ginc tot hem moedelic/ Eñ Agag sprac/ Also wijct des doots bitterhz Samuel sprac/ Gelijck v sweert vrouwen sonder kinder gemaect heeft/ so sal ooc v moedẽ sonõ kinder zijn onder den wijuen / Aldus hieu Samuel den Agag in stucken/ voor den HERE in Gilgal.

Eñ Samuel ginc tot Ramath/ mer Saul troc opwaerts tot sinen huse/ te Gibeath Saul/ Ende Samuel en sach Saul voort meer niet/ tot aendẽ dage zijns doots/ Mer nochtans droech Samuel rouwe om Saul/ om dattet den HERE berouwet hadde/ dz hi Saul tot eenẽ coninck ouer Israhel gemaect hadde

Samuel is droeuich om Sauls wille/ maer de HEEREN hiet hem dat hi aflate te trueren/ ende dat hi Dauiden Isais sone/ tot eenen coninc soude saluen. Die geest des HEEREN verlaet Saul/ ende die boose geest regeert hez/ Dauid wort geroepen/ dat hi metter herpẽ verlichtinge make

Dat .xvi. Capittel

ENde die HERE sprac tot Samuel hoe langhe draget ghi rouwe/ õ A
Saul/ dien ic verworpẽ heb/ dz hi geẽ coninc en si ouer Israel/ Vult v hoornen met olie/ eñ coõt/ dz ic v seynde totten Bethlemite Jsai/ want

onder sinen sonen/ heb ic mi eenen coninc voorsien. Samuel sprac/ Hoe sal ic henen gaen? Saul salt ver nemen/ en mi dooden/ Die HEERE sprac/ Neemt een calf vanden runderen tot v/ en spreect/ Ic ben ge comen/ om den HEERE te offeren / Ende ghy sult Isai totten offer nooden/ daer wil ic v dan wij sen/ wat ghi doen sult/ dat ghi mi dien salvet / dien ic v seggen sal.

Samuel dede/ so hem die HEERE geseyt hadde/ en quam tot Bethlehem / doen ontsetten hen die Ouders der stadt/ en gingen hem te gemoete en spraken/ Is u wte toecoemst ooc vreedsaem? Hy seyde/ Ja/ ic ben gecomen/ om den HEERE te offeren/ heilighet v/ en coemt met mi totten offer/ En hi heilichde Isai/ ende sine sonen ende noodese totten offer.

Als si nv in quamen/ sach hi Eliab aen/ en dachte/ oft voor den HEERE zijn gesalfde si/ Maer die HEERE sprac tot Samuel/ En aensiet sine gedaete niet/ noch die hoocheit zijns persoons/ ic heb hem verworpen/ want het en gaet niet/ als een mensch siet/ Een mensch siet dat voor ogen is/ Maer die HEERE siet dat herte aen/ Doen riep Isai Abi Nadab/ en liet hem voor Samuel voorbi ghaen/ En hi sprac/ Desen en heeft die HEERE ooc nyet vercoren. Doen liet Isai voort comen Samma/ Hi sprack. Desen en heeft die HEERE oock nyet vercoren/ Doen liet Isai zijn seuen sonen voor Samuel gaen/ Maer Samuel sprac tot Isai, Die HEERE en heeft wt dien geen vercoren.

En Samuel sprac tot Isai/ Sijn dat die knechtkens alle? Hi sprac/ die cleynste is noch ouer/ ende siet/ hi huet die scapen/ Doen sprac Samuel tot Isai/ seynt henen/ en laet hem halen/ want wi en sullen niet sitten/ tot dat hi hier en come/ Doen seynde hi henen en liet hem halen/ en hi was bruynachtich/ met schoone ogen/ en van goeder gedaente/ En die HEERE sprac: Op/ en salft hem/ die ist. Doen nam Samuel
Ps. lxvij. Ac. xiij. b sinen olye horen/ en salfde hem/ midden onder sinen broederen/ En die geest des HEEREN wert vaerdich ouer Dauid/ van dien dage aen en voort/ Maer Samuel maecte hem op en ghinc tot Ramath.

Die geest des HEEREN weec van Saul/ en ee boose geest vanden HEERE quelde hem/ Doen spraken die knechten Saul tot hem / Siet/ een boose geest van God quelt v/ ons heere segge sinen knechten/ die voor hem staen/ dat si eenen man soecken/ die opter herpen en snaren spelen can/ op dat als dese boose geest Gods ouer v coemt/ hi met zijnder hant spele/ dattet beter met v werde/ Doen sprac Saul tot sinen knechten/ siet na eenen man / die ghoet si op snaren spel/ ende brengt hem tot mi.

Doen antwoorde der knapen eene / en sprac/ Siet/ ic hebbe gesien eenen soon Isai/ des Bethlehemiten/ die can opter herpen spelen/ een redelick man en strijtbaer/ en verstandich in saken/ en schoon en die HEERE is met hem/ doe sandt Saul boden tot Isai/ en dede hem seggen/ seynt u wen soon Dauid tot mi/ die bi die scapen is/ Doe nam Isai eenen ezel met broot/ en een flessce wijns/ en een geyten bocken/ en seyndet Saul door sinen soon Dauid/ Also quam Dauid tot Saul/ ende ginc voor hem/ ende hi creech hem seer lief / ende hi wert zijn wapendrager.

Ende Saul sandt tot Isai/ ende dede hem seggen/ Laet Dauid voor mi bliuen/ want hi heeft genade geuonden voor mine ogen. Als den geest Gods ouer Saul quam / soo nam Dauid die herpe/ ende speelde met zijnder hant/ so vermaecte hem Saul en het wert beter met hem/ en die boose geest weeck van hem.

Die iongelinc Dauid verslaet Goliath den reuse/ Die Philisteen vlieden

Dat. xvij. Capittel

Die Philisteen vergaderden haer heir totten stride/ en quamen te samen te Socho in Juda/ ende leegerden hen tusschen Socho en Aseka/ aen teynde Damim/ Maer Saul ende die mannen Israel quamen te samen ende legherden hen inden Eychgront/ en maecten hen op totten stride tegen die Philisteen/ Ende die Philisteen stonden op eenen berch op geen side/ ende die Israeliten op eenen berch op dees side/ also dat een dal tusschen hen was.

Doen quam daer voor wt den leger der Philisteen/ een vnmetende stout man/ ghenheeten Goliath/ van Gath/ ses ellen/ en een hantbreet hooch/ en hadde eenen metalen helm/ op zijn hooft ende een schubachtich pansier aen ende dat ghewichte zijns pansiers was vijf dusent siculen metaels/ ende hadde metalen been harnisch aen zijn schenen / ende eenen metalen schilt op zijn scouderen/ ende den scacht zijnder spiesen was/ als eenen weefboom ende dat yser zijnder spiesen had de seshondert sikelen ysers / en zijn wapendrager ginc voor hem henen.

Ende hi stont ende riep totten scharen Israhel / ende sprack/

tot hen/wat zijt ghi wt getrockē om v te wapenē
in eenen strijt? En ben ic niet een Philisteeus/ende
ghi Sauls knechten? Verkiest eenen onder v/dye
tot mi af come/can hi tegen mi gestridē/eñ slaet hi
mi/so willē wi uwe knechten zijn/Maer vermach
ic ouer hē/eñ slae hē/so sult ghi onse knechten zijn
dat ghi ons diēt/Eñ die Philisteeus sprac/Ic heb
den scarē Israel bescimpt hedē ten dage/Geeft mi
eenē/eñ laet ons tegē malcanderē stridē/Doē Sa
ul eñ alle Israel dese redē des Philisteeus hoorden
verslogen si hen/ende vreesden seere.
David was een Ephratisch mās soon/vā Bet-
B lehem Juda/die hiet Isai/dye hadde acht sonen/eñ
was een out mā tot Sauls tijdē/eñ was bedaecht
onder dē mannē/Eñ die drie grootste sonen Isai/
warē met Saul indē strijt getrockē/eñ hieten met
namen Eliab die eerst geborē/Abinadab die andr
eñ Sāma die derde/David was die ioncste/Maer
doen die drie outste met Saul inden strijt trocken/
ginc David weder wech vā Saul/dat hi die scapē
zijns vaders tot Bethleē soude hoeden/Maer die
Philisteeus quam voort smorgens vroech/eñ tsa-
uonts/ende stont daer veertich dagen.
Isai sprac tot sinen sone David/Neēt voor uwe
broederē dese Epha sangē oft gort/eñ dese tiē bro
dē/eñ loopt int heyr tot uwē broederē/eñ dese tiē
C weecke keesen/eñ brēgse dē hooftman/eñ besoect
v broeders/oft het hē wel gaet/eñ neēt wat si v be
uelen/met Saul/eñ si/eñ alle mannen Israel/wa
ren indē Eyckgront stridēde op die Philisteē/doen
maecte hē David smorgēs vroech op/eñ liet de sca
pen den bewarderē/eñ droech/eñ ghinc henen/soe
hē Isai gebodē hadde/eñ quā totten wagenborch
eñ dz heyr was wt getrocken/eñ had hē gewapēt/
eñ riepē indē strijt/Want Israel hadde hē toeghe-
maect oft in ordinācie gestelt/so warē de Philisteē
tegen haer heyr oock bereyt.
Doen liet David die vatē die hi droech/onder dē
bewaerder der vatē/ende liep totter plaetsen des
strijts/eñ ginc in/eñ gruette sine broeders/Ende
doē hi noch met hen sprac/siet/doen trat daer op/
die vermetē stoute man/geheeten Goliath die Phi
D listeeus vā Gath/wt der Philisteen heyr/eñ sprac
als te voren/David hoorde dat/Maer een yegelic
in Israel/als hi den man sach/vluchte hi voor hē/
eñ vreesde seer/Eñ elc in Israel sprac/hebt ghi den
man gesiē opgaen? want hi is op gegaē om Israel
te bescimpen/Eñ wie hē slaet/dien wil die Coninc
seer rijcke makē/eñ hē sine dochter geuen/eñ wilt
zijns vaders huys vrij maken in Israel.
Doē sprac David tottē mannē die bi hē stonden
Wat salmē diē doē/die desen Philisteeus slaet/eñ
die scāde van Israel keert/Want wie is die Phili-
steeus/dese onbesneden/die dat heyr des leuenden
Gods bescimpt? Doē seyde hē dat volc als te vorē
So salmē hē doē die hē slaet/Eñ Eliab zijn groot-
ste broeder hoorde hē sprekē mettē mannē/eñ ver
balch hem toornicheyt tegē David/eñ sprac/Waer
om sidi afgecomē/eñ waer om hebdi die weynich
scapen daer inder woestinē ghelaten? Ick kenne v
vermetētheit wel/eñ ws herten boosheit/Want
ghi sijt neder gecomē/om dat ghi den strijdt soudt
sien/David antwoorde/Wat heb ick dan ghedaē?
En is daer gheen oorsake? Eñ keerde hem daer af
tot eenen anderē/eñ seide so hi te voren geseit had
de/Doen antwoorde hē dat volc als te voren
Eñ doē si die woorden hoordē die David seide
vercondichden sise voor Saul/eñ die dede hē ha-
len. Eñ David sprac tot Saul/Geenē mēsche en
onvalle dat herte om des wille/Dijn knecht sal he-
nen gaen/eñ teghē den Philisteeus striden/Maer
Saul sprac tot David/Ghi en cont niet henē ghe
gaen tegē desen Philisteeus/om tegen hē te strij-
den/want ghi sijt een knechtkē/eñ dese is eē oor-
loochs Man van sijnder ioncheit op
David sprac tot Saul/dijn knecht hoede die sca
pen sijns vaders/eñ daer quā eenen leeu eñ eenen E
bere/eñ droech een scaep wech vāder cuddē. Doē
vant ic dē wech na hem/eñ sloech hē/eñ verloste
wt sinen muyl/Eñ doen hi hem tegē mi stelde/so
greep ic hem vi sinē baert/eñ sloech hem eñ doodē
hem/Also heeft v knecht gheslagē/beyde den leeu
eñ den beyre/So sal nv dese Philisteeus die onbe-
snedene sijn gelijc dier een/Wāt hi heeft gescheynt
dat heyr des leuendē Gods/Eñ David sprac/Die
HEERE die mi vanden leeuwe eñ beyre verlost he
uet/die sal mi oock verlossen van desen Philisteen.
Eñ Saul sprac tot David/gaet henē/die HE-
REN met v/Eñ Saul troc David sine cleederē aē
eñ sette hem eeē metalē helm op sijn hooft/eñ de-
de hē eē pantsier aē/Eñ David ghorde sijn sweert
ouer sijn cleeder/eñ begonste te ghaen/wādt hi en
haddt noyt geproeft/doen sprac David tot Saul/
Ick en can also niet gegaen/want ick en bent niet
gewoone/eñ leidet vā hē/Eñ nā sinen staf in sijn
hant/eñ vercoos vijf glatte steenē wt die beke/eñ F
dede se in die herders male dye hi hadde/eñ inden
sack/eñ nā die slinger in zijn hāt/eñ maecte hē tottē
Philisteeus. Eñ die Philisteeus ginc oock/eñ maec
te hē tot David/eñ sijn wapendrager voor hem.
Doen nv die Philisteeus sach eñ schoude David
aen/verachte hi hē/wāt hi was eē iongelic/bruyn
achtich van fraeyer gedaēten/Eñ die Philisteeus
sprac tot David/Ben ick dā een hont/dat ghi met
stockē tot mi coēt/eñ vloecte Davidē bi sinē God
eñ hi sprac tot David/coēt herwaerts tot mi/Ick
wil v vleesch ghevē dē vogelē onder den hemel/eñ
dē dierē optē velde/David sprac tottē Philisteeus
Ghi coēt tot mi met sweerden spiese eñ scilt/maer
ic come tot v indē name des HEEREN Zebaoth/
des Gods des heyrs Israel/dat ghi bescimpt hebt
heden op desen dach sal v dye HEERE in mijnen
handē ouer leueren/dat ick v slae/eñ neme v hooft
van v/eñ geue dat lichaem des heyrs der Philisteē
heden den voghelen onder den hemel/eñ den wilt
opter aerden/op dat allen landen kenlic werdē/dat
Israel eenē God heeft/Eñ dat allē dese ghemeyn-
te wete/dat die HEERE niet door tsweert ende
spies en helpt/Want die strijdt is des HEEREN
eñ sal v nv in onsen handē geuē Ecclesi.
Als nv hem die Philisteeus op maecte/eñ quā xl.vij.a
eñ genaecte hem teghen David soo haeste David/ ij. mach
ende liep vanden heyr tegen dē Philisteeus/Ende iiij.d
David dede sijn hāt in sijn tassche/ende nam eenen
steen daer wt/ende slingerder/ende raecte dē Phi
listeeus aen sijn voorhooft/also dat dē steen in zijn
voorhooft voer/ende dat hi ter aerden viel op sijn
aēsicht. Alsoo verwā David den Philisteeus/met

ter slingere/ eñ metten stee/ eñ sloech hem eñ doo
de hem. Eñ doen Dauid geen sweert in sijn hant
en hadde/liep hi eñ tradt tot den Philisteeus/ende
nam sijn sweert/ eñ troct wt der schepden/ eñ doo
de hem/eñ hieu hem den coppe daer mede af

Doen die Philisteē saghē/dat haer alder sterc
ste doot was/ vluchten si/ eñ die mannē Israel eñ
Juda maecten hem op/eñ riepen/ eñ iaechden den
Philisteen nae/tot datmē coemt int dal/eñ tot aen
die poorte Ekron/ eñ die Philisteen vielen versla
gen op den wege/tot die poorte tot Gath/eñ tot
Ekron toe/Eñ die kinderen Israel keerden we=
der omme/vanden na iaghen der Philisteen/ende
berooften haren leger/ Mer Dauid nā des Phi=
listeen hooft/ eñ bracht tot Jerusalem/mer zijn wa
penstelde hi in sijn tente

G Doen Saul Dauidē sach wtgaē tegē den Phili
steeus/sprack hi tot Abner sinen veltvooftman/
Wiens soon is die iōgelinc/Abner sprac/Coninck
also warachtelic als v siele leeft/ ic en weets niet/
Die coninc sprac/ soe vraecht daer na/wiens soon
die iongelinc is/Doen nv Dauid weder quā van=
den slach des Philisteeus/nā hē Abner/eñ bracht
dē voor Saul/ eñ hi hadde des Philisteeus hooft
in sijn hant/ eñ Saul sprac tot hem/wiēs sone sijt
ghi iongelinc/Dauid sprack/ Jck ben een soon ws
knechts Isai/des Bethlehemijts

¶ Dauid ende Jonathas worden eedtghesellen
Dauid doet wijsselick in alle des conincs saken/
Ende hi wert van dē volcke bemint/Saul gaf hē
wt scalcheyt sijn dochter/ om dat hem die Phili=
steen verslaen souden

Dat.xviij.Capittel

A Ende doen hi hadde wt gesprokē met
Saul/soe verbant haer die siele Jona
than met der sielē Dauid/ eñ Jona=
than creech hem lief/ghelijc sijn eyghē
siele/Eñ Saul nam hem in diē daghe
eñ en liet hem niet tot sijns vaders huys gaen/ende
Jonathan eñ Dauid maecten een verbōt met mal
canderen/ Want hi hadde hem lief als sijn eyghen
siele. Eñ Jonathā troch wt sinen rock/ dye hi aen
hadde/eñ gaf dien Dauid. Daer toe sinen mātel/
sijn sweert/sinen boghe/eñ sinē gordel. Eñ Dauid
ginc wt daer hem Saul seynde/ eñ hielt hem cloec=
kelick/ Eñ Saul stelde hē ouer die crijschluedē/ eñ
hi beuiel wel alle den volcke/ ooc dē knechtē Saul

Maer het geuiel/doen hi weder gecomē was
van die Philisteeus slach/dat die vrouwē wt allen
B steden Israel warē ghegaen/ met sanck eñ reyen/
den Coninc Saul te gemoete met tamboerē/ met
vruechden/eñ met belen/ Eñ die vrouwen songē
tegen malcāderen/eñ speelden/eñ spraken/ Saul
heefter duysent geslagē/ maer Dauid thiē duysent
Doē balch hem Saul seer/ eñ dat woort beuiel hē
qualic eñ sprack/ si hebben Dauiden thien duysent
gegheuen/eñ mi duysent/wat sal hi meer hebbē dā
dat coninckrijcke? Eñ Saul sach Dauid scheluwe aē
van dien dage/eñ ooc voort aen

Des āderē daechs wert die bose geest Gods ver
C dich ouer Saul/eñ propheteerde middē indē huy=
se/Dauid speelde opten snaren met sijnder hant/
so hi daghelicx plach/ Eñ Saul hadde een spiesse in
sijn hant/ eñ schoot hem eñ dacht/Jc wil Dauidē
aen den want spittē/ Mer Dauid keerde hē twee

mael van hem/eñ Saul vreesde hē voor Dauidē/
want die HEERE was met hem/ eñ was vā Saul
geweken/doen dede hem Saul van hem/ ende hy
stelde hem tot eenē vorste ouer duisent mannē eñ/
hi ginc wt eñ in voor dat volck/eñ Dauid hielt hē
cloeckelijc/in al sinen doen/eñ die HEERE was
met hem

Doen nv Saul sach/ dat hi so seer cloeck was/ D
so schouwede hi hem maer alle Israel ende Juda
hadde Dauid lief/ wāt hi troch wt eñ in voor hen
heneu/Eñ Saul sprac tot Dauid/Siet mijn groot
ste dochter Merob wil ick v tot eenē wijue geuē/
Sijt slechs gheradē oft gerasch/eñ voert des HE
REN oorloghe/Wāt Saul dacht/mijn hāt en sal
niet aen hem sijn/ maer die hāt der Philisteen. Da
uid antwoorde Saul. Wie ben ic/ eñ wat is mijn
leuen/eñ tgeslachte mijns vaders in Israel/ dat ic
des coninckx swager werden soude?

Maer doē den tijt quam dat Merob die doch
ter Saul/soude Dauiden ghegeuen werden/soe
wert si Adriel den Meholathite tot eenē wijue ge E
gheuen/ Maer Michal Sauls dochter/hadde den
Dauid lief/ doen dat Saul te kennē gegeuē wert/
so sprac hi/ dat is recht. Jc wille hem gheuen dat si
hem tot enen strick eñ val brenge/eñ dat der Phi
listeen handē ouer hem comen/ Eñ sprac tot Da=
uid/Ghi sult hedē ten anderē male mijn swagher
werden/eñ Saul geboot sinē knechtē/spreect met
Dauid heimelic/eñ segt/Siet/die coninc heeft lust
tot v/eñ alle sine knechten beminnē v/ dus sijt nv
des conincs swager

Eñ die knechtē Saul spraken sulcke woordē/
voor die ooren Dauid/Maer Dauid sprack dūct v
dat eē cleyn dinc zijn/des coninckx swager te sijn/ic
ben een arm snode mā/Eñ die knechten Saul sey F
dent hem weder/eñ seyden/Sulcke woordē heeft
Dauid gesproken/Saul seide/dus segt tot Dauid
Die coninc en begeert geen morgen gaue/dā hon=
dert ouerslofkens van die Philisteen/ datmen hē
wrecke aen des conincs vianden/Wāt Saul leyde
daer op toe/Dauid te dooden/door der Philisteē
hant/Doē vootscaptē sine knechtē Dauidē sulcke
woorden/eñ die sake docht Dauid goet sijn/dat hi
des conincs swager werden soude

Eñ dē tijt en was noch niet wt/doe maecte hē
Dauid op/ eñ reysde wech met sinē mannen/ende
sloegen onder die Philisteen twee hondert mānen
eñ Dauid bracht haer voorhuelckēs ofte ouerslof=
kens/eñ vernoechde daer mede den Coninc vanē
getal/dat hi des Conincs swagher soude werden/ G
Doen gaf hem Saul sine dochter Michal tot eenē
wiue/Eñ Saul sach dat eñ merete dat de HEERE
met Dauid was/eñ Michal Sauls dochter had hē
lief/doen vreesde Saul noch meer voor Dauid/eñ
wert zijn viant zijn leefdage lanc/Eñ doen die vor
sten der Philisteē wt trocken/so dede Dauid cloec=
kelijcker dā alle die knechtē Sauls/als si wt troc=
ken/also dat sinen naem hooch geacht wert.

¶ Saul ghebiet datmen Dauid en soude dooden/
Maer Jonathas waerschouwet hem/Saul nam
voor hem Dauiden te doorstekē/Dauid vliet/die
Coninck beueelt datmen hem brenghe/Maer hy
wort door Michal zijn wijf verlost.

Dat.xix.Capittel

Aul sprac met sinen soon Jonathan/
en met alle sinen knechten/ dat si Da
uiden souden dooden/ Maer Jona=
I than Sauls soon hadde grooten lust
aen Dauid/ en vercondichde hem dat
en seyde/ mijn vader Saul leyt daer op toe/ dat hi v
dooden soude/ daer om so wacht v smorghens/ en
blijft verborgen/ en vercht v/ Maer ic wil wtgaen
en neffens minē vader staē/ op den velde daer ghy
zijt/ en van v met mijnen vader spreken/ en wat ic
sie/ wil ic v te kennen geuen.
En Jonathan sprac dat beste van Dauidt met
sinen vader Saul/ en sprac tot hem/ die Coninc en
besondige hem niet aen sinen knecht Dauid/ want
hi en heeft geen sonde tegen v gedaen/ en zijn doen
is v zeer oorberlic/ en hi heeft zijn leuen in zijn hant
geset/ en sloech den Philisteeus/ en die HEERE
dede een grote salicheyt den geheelen Israhel/ dat
hebdi gesien/ en v daer af verblijt/ waer om wildy
v dan aen dat ontsculdich bloet besondigē/ dat ghy
Dauid sonder oorsake wilt dooden? Doen hoorde
Saul die stemme Jonathan/ en swoer/ so warach=
telijc als die HEERE leeft/ hy en sal nyet steruen
Doen riep Jonathan Dauiden/ en seyde hem alle
dese woorden/ en brachthem tot Saul/ dat hi voor
hem was als te voren.
Daer stont weder eenen strijt op/ ende Dauidt
trock wt/ en street teghen die Philisteen/ en sloech
eenen groten slach/ also dat si voor hem vluchten/
maer dye boose gheest des HEEREN quam ouer
Saul/ en hi sadt in sinen huyse/ en hadde een spiese
in zijn hāt/ Dauid speelde opten snaerspele metter
hant/ En Saul leyde toe/ om Dauidē metter spie=
sen aen den want te spitten/ maer hi weec van Sa
ul/ en die spies voer in die wāt/ Dauid vluchte/ en
ontquam dien seluen nacht.
Saul seynde boden tot Dauids huys/ dat si hē
souden bewaren/ en smorghens dooden/ doen ver=
condichde dit Dauiden Michal zijn wijf/ en sprack
Ist dat ghi dezen nacht v siele niet en vlost so moet
ghi morgen steruē/ doen liet hē Michal doort ven
ster neder/ dat hi wech ginc/ ontvluchte en ontquā
En Michal nam een beelt/ en leyde dat int bedde
en leyde een geytē vel aē sinen hoofde/ en bedectet
met cleederē/ Doen seynde Saul boden/ dat si Da=
uiden soudē halen/ Maer si seyde/ hi is siec/ Saul
seynde bodē om Dauid te besien/ en sprac/ Brengt
hem op tot mi metten bedde/ dat hi gedoot werde
Doē nv die bodē quamē/ siet/ doen lach dat beelt
int bedde/ en een geyten vel aen zijn hooft/ Doen
sprac Saul tot Michal/ Waer om hebdi mi bedro
ghen/ en mijnen viant laten gaen/ dat hi ontcomen
soude? Michal sprac tot Saul/ hi seide tot mi/ laet
mi gaen/ oft ic doode v/ Maer Dauid ontvluchte
en ōtquam/ en quam tot Samuel tot Ramath/ en
gaf hem te kennen/ al wat hem Saul gedaen had
de/ en ghinck wech met Samuel/ ende bleuen tot
Naioth
En het wert Saul te kennen gegeuen/ Siet/
Dauid is te Naioth in Rama/ doē seinde Saul bo
den/ dat si Dauiden soudē halen/ en si sagen twee
Chorē Propheten propheteren/ en Samuel was
haer opsiender/ Doē quā die gheest Gods op dye
boden Sauls/ dat si ooc propheteerdē/ Doen dat
Saul geboodscapt wert/ soo seynde hi ander boden
die propheteerden ooc/ Doē seynde hi die derde bo
den/ die propheteerden oock.*
Doē ginc ooc hy self tot Ramath/ en doē hi tot
ten groten put quam/ die tot Secu is/ vraechde hi
en sprac/ waer is Samuel en Dauid/ doē wert hē
geseyt/ Siet tot Naioth in Rama/ En hi ginc daer
selfs henē tot Naioth in Rama/ en die geest Gods
quā ooc op hē/ en ginc en propheteerde/ tot dat hy
quā tot Naioth in Rama/ En hi troc sine cleederen
wt/ en hi propheteerde ooc voor Samuel/ en viel
bloot neder den geheelē dach/ en den geheelē nacht
Daer wt seitmē/ Is Saul ooc onder die propheten?
¶ Dauid wijct voor dē thoorn des Conincs/ en
hi wort gewaerscout van Jonathas

Dat.xx. Capittel.

Auid vluchte vā Naioth tot Rama
en quā en sprac voor Jonathā/ wat
heb ic gedaē? wat heb ic mishandelt A
wat heb ic gezōdicht voor uwē vadē
dat hi na mijn leuē staet? hy sprac tot
hē/ dat si verre/ ghi en sult niet steruē/ siet mijn va=
der en doet niet/ noch groot noch cleyne/ dz hi mi
nē oorē niet en opēbare/ waer om soude mijn vadē
dat dan voor mi verbergen? het en sal also niet sijn/.
Doē swoer Dauid weder en sprac/ V vader weet
wel dat ic genade voor uwē ogē gheuondē hebbe/
daer om sal hi denckē/ Jonathā en sal dat niet we=
ten/ het mocht hē becōmerē/ warachtelic/ also wa= B
rachtelic als die HEERE leeft/ en soo warachtelick
uwe siele leeft/ het en is maer eenen schrede tusschen
mi en die doot
Jonathā sprac tot Dauid/ Ick wil aē v doen al
wat v herte begeert. Dauid sprac tot hē/ siet/ mor
gen ist nieuwe maēt/ dat ic met den Coninc ter ta
felē soude sitten. Dus laet mi/ dat ic mi optē veldē
verberge tottē auōt/ des derdē daechs toe. Ist dz
v vader na mi vraget/ soe segt/ Dauid badt mi dat
hi tot Bethlehē tot sijnder stadt lopen mocht/ wāt
het is eē iaerlicx offer aldaer den geheelen geslach=
te/ Ist dat hi seyt/ het is goet/ so staet wel mz uwē
knechte/ Mer wert hi gram/ so suldi mercken dat
quaet bi hē beslotē is So doet nv ontfermhertichz
aen uwē knechte/ wāt ghi hebt mz mi uwē knecht
een verbōt indē HEERE gemaeckt/ Maer isser een
misdaet in mi/ so doot ghi mi/ wāt waeromme wil
di mi tot uwen vader brengen C
Jonathā sprac/ dat si verre vā mi/ dat ick soude
merckē dat het quaet bi minē vader besloten ware
en en souts v niet te kēnē geuē/ Dauid sprac/ wie
salt mi te kennē geuē/ ist dz v vader yet harts andt
woort? Jonathā sprac tot Dauid/ Coemt laet ons
wtgaē opt velt/ En si ghinghen beyde wt opt velt/
En Jonathan sprac tot Dauid
HEERE God Israel/ als ic ondervinde aen mi
nen vader morgē en indē derdē dage/ dat het wel
staet met Dauid/ en niet en seynde tot v/ en voor
uwē oorē opēbaer/ so doe die HEERE Jonathan
dit en tgene/ Maer als dat quaet minen vader be
hacht tegē v/ so wil ict ooc voor uwē oorē opēba=
ren/ en v latē dz ghi met vreden wech gaet/ En die
HEERE si met v/ so hi met minē vader geweest is
En doe ict niet/ so en doet geē ontfermherticheit
des HEEREN aē mi/ also lāge als ic leue/ ooc nyet

als ic sterue/eñ treet uwe ontfermherticheyt eewe
lic vā minē huise. Eñ als de HEERE die viādē Da
E uid wt roeyet/ eenē yegelikē wt den lande/ soe wt
roeye ooc Dauid Ionathā met sinē huise/Ende die
HEERE eyssche het vāder hāt der viāden Dauid

Eñ Ionathā voer voort eñ swoer Dauiden/so
lief hadde hi hē/Wāt hi hadde hē also lief als sijn
siele/Ende Ionathā sprack tot hem/Morghē ist
die nieuwe maēt/so salmē na v vragē/wāt mē sal
v gemissen daer ghi placcht te sittē/maer des der-
den daechs coēt haestelic neder/eñ gaet op eē plac
ke daer ghi v verberecht/ op dye werc dagē/eñ sit by
den steen Asel/soe wil ic tot sijnder sidē drie pijlen
schietē/ als oft ic tot enē sekerē kuere oft nae dwit
scote/eñ siet ic wil dat knechtkē seyndē/gaet henen
eñ soect die pijlē/Ist dat ic tottē knechtkē seggen sal
siet die pijlē liggē herwaerts achter v/haeltse/soe
coēt/wāt het is vrede/eñ en hebt geē sorge/so wa-
F rachtelic als die HEERE leeft/maer segge ic tottē
iōgelinc/Siet die pijlē liggē derwaerts voor v/soe
gaet henē/wāt die HEERE heeft v latē gaē/want
ghi eñ ic mz malcāderē ghesprokē hebbē/daer is de
HEERE tusschen v/eñ mi inder eewicheit

Dauid verberch hē indē velde/eñ doē dye nieu
we maēt quā/sette hē die Coninc ter tafelē om te
eten. Doē hē die Coninc geset hadde aē sijn stede/
so hi te vorē gewoone was/aen die want/so stont
Ionathā op/ mer Abner sadt aen Sauls side. Eñ
men ghemiste Dauids aen sijn stede/Eñ Saul en
sprac diē dach niet/wāt hi dachte hē is yet ghemoet
dat hi niet reyn en is/ des anderē daechs der nieu-
wer maēt/doē mē Dauids ghemiste aen sijn plaet
se/ soe sprac Saul tot sinē soō Ionathā/Waer om
en is die soone Isai niet ter tafelē gecomē/noch gi
steren noch heden.

Ionathā antwoorde Saul. Hi badt mi dat hy
tot Bethleē soude gaē/eñ sprac/laet mi gaē/Wāt
onse geslacht heeft te offerē inder stadt/ ende mijn
broeder heeft mi selue geboden/heb ic nv ghenade
voor uwē oghen geuonden/so wil ick wech/ende
mine broeders siē/daer omme en is hi niet tot des
G conincs tafel gecomē/doē vergrāde die toornicheyt
Sauls tegē Ionathā/eñ sprac tot hē Ghi scalc eñ
boeue/Ic weet wel dat ghi den sone Isai wtuerco
ren hebt/v eñ uwer scādeliker moeder te schanden
Wāt also lāge als die sone Isai leeft opter aerdē/
so en sult ghi noch v conincrijc voorspoedich wer
den oft geenē goedē spoet hebbē/So seynt nv he-
nen/eñ laet hē herwaerts halen tot my/ wāt hi is
een kint des doots.

Ionathā antwoorde sinē vader Saul/ eñ sprac
tot hē/Waerom soude hi steruē/wat heeft hi ghe
daen? Doē schoot Saul die spiese na hē/dat hi hem
spittē soude/Doē merecte Ionathā dat hi sinē vadē
geheelic beslotē was Dauid te dooden/ eñ stōt op
vāder tafelē in verbolgēder grāscap/eñ en at des
seluē anderē daechs der nieuwer maēt geē broot/
wāt hi was om Dauid becōmert/dat hē sijn vadē
also bescaemt hadde

Des morgēs ginc Ionathā wt op velt/ter tijt
Dauidē geset/eñ eē cleyn knechtken met hē/eñ hy
sprac tottē knechtkē/loopt eñ soect mi die pijlē die
ic schiete/doē dat knechtkē liep so schoot hi eenen
pijle ouer hē wech. Eñ alst knechtkē ter plaetsen
quā daer Ionathā den pijl henen gescoten hadde/
so riep hē Ionathan na eñ sprac/den pijl leget der-
waerts voor v/Eñ hi riep hē ander werf na/haest
v rasch/eñ en staet niet stille. Doē raepte dz knecht
ken Ionathā die pijlē op/eñ brachtse tot sinē heere
Eñ dat knechtkē en wiste dair niet af/alleen Iona
than ende Dauid wisten vander saken.

Doē gaf Ionathā sine wapē sinen knechte ende
sprac tot hem/gaet henē eñ draget in die stat. Doē
dat knechtkē daer in quā/so stōt Dauid op vander
plaetsen tegē suydē/eñ viel op zijn aensicht ter aer
dē/eñ aēbadt driemael/eñ custē malcāderē/eñ weē
den tsamē/maer Dauid aldermeest. Eñ Ionathā
sprac tot Dauid/gaet henē mz vredē/Wāt wi bey
de geswoorē hebbē indē name des HEEREN eñ ge
seyt/die HEERE si tusscē v eñ mi/tusscē mijne saet
eñ uwe saet inder eewicheit/Eñ Ionathā maecte
hem op/ende quam in die stadt.

¶ Dauid vliet tot Nobe/tot den priester Ahime
lech/Hi eet vādē thoonbroodē/eñ daer na coemt A
hi totten Coninc Achis. Dat.xxi.Capittel.

DAuid quam tot Nobe/totten priester
Ahimelech/eñ Ahimelech ōtsette of
verschoech hē/doen hy Dauiden tegen
ginc eñ sprac tot hē. Waerom comt
ghi alleē/eñ en is geen mā met v? Da
uid sprac tot Ahimelech den priester/ die Coninck
heeft mi eē sake beuolē/ende sprac tot mi. En laet
niemāt wetē waer om ic v gesondē hebbe/eñ wat
ic v beuolē hebbe/wāt ic heb ooc mijnē knapē hier
oft derwaerts bescreydē. Hebdi nv wat onder uwe
hāt/eē broot oft vijf/die geuet mi in mijnder hant
oft wat ghi vint B

Die priester antwoorde eñ sprac/Ic en heb geē
gemeyn broot onder mijn hāden/mer heilich broot/
waert dat hen die knapē vā wiuē alleē onthouden
haddē/Dauid antwoorde dē priester/ eñ sprac tot
hē/ die wiuē zijn ons drie dagē ontrockē ghe weest
doē ic wt troc/eñ der knapē instrumēt was heilich
Maer desen wech is onheilich/mer hi sal hedē ge
heilicht werdē aendē instrumente/Doē gaf hē dye
priester vād en geheilichden/om datter geen ander
broot en was/dā die toonbroden diemē voor den
HEERE op hief/ op datmen āder versch broot op C
leggē soude in dien dage/doe hi die wech nam

In diē dage was een mā daer inne beslotē voor
den HEERE wt dē knechtē Saul/geheetē Doeg
een Edomijt/die machtichste onder den herderen
Sauls/Eñ Dauid sprac tot Ahimelech/en is hyer
onder v hāt niet eē spiese oft sweert? Ick en hebbe
mijn sweert noch mijn wapen niet met mi gecomen/
want die sake des conincs was haestich/Dye prie
ster sprac/dat sweert des Philisteeus Goliath/diē
ghi sloecht indē Eyckdal/ dz is hier gewonden in
eenen mātel achter den lijfroc/wildi dat so nemet
wech/wāt hier en is anders geen dan dat/Dauid
sprac/sijns gelijc en is niet/geuet my

Eñ Dauid maecte hē op/eñ vloot voor Saul eñ
quā tot Achis den coninc tot Gath/ Maer Achis
knechtē sprakē tot hē/dz is Dauid/des lāts coninc
daer si aendē reye af songē eñ spraken/Saul sloech
M. mer Dauid.x.M. Eñ Dauid nam die redē ter
herten/eñ vreesde seer voor Achis den coninck tot
Gath ende hy verstelde sijn ghelaet voor hem/eñ

viel onder harē handen/eñ stiet hem aen die duere
der poortē/eñ sinen zeever bloeyde hē inden baert
doen sprac Achis tot sinen knechten/Siet/ghi siet
dat die man ontsinnich is / waer om hebt ghi hem
tot mi ghebracht/heb ic der ontsinniger te luttele/
dat ghi desen hier brocht/ dat hi voor mi soude ra=
sen/Soude die in mijn huys comen?

¶ David coemt tot Odollam/sine vrienden ende
broeders comē tot hem/ooc noch andere ontrent
vierhondert /Daer nae coemt hi in Moab/Doeg
verraedt Daviden tegen Saul/ daer omme wort
Ahimelech met somige andere priesteren gedoot.

Dat.xxij. Capittel.

David ginc vā daer /eñ ontvluchte in
die spelunckē Adullā. Doen dat sine
broeders hoordē/eñ dat geheel huys
zijns vaders/so quamē si tot hem af
derwaerts/Eñ alderhande mannen
die in noot/eñ scult/eñ vā bedroefder hertē waren
vergaderden hen tot hem/eñ hi was haer overste/
also dat bi vier hondert mannen bi hem waren.
Eñ David ginc van daer tot Mizpe/ inder Mo=
abiten lāt/eñ sprac totten Moabitē Coninc / Laet
mijn vader eñ mijn moeder bi v wt eñ in gaen/tot
dat ic verneme/wat God met mi doen sal/ Eñ hy
liet se voor den Coninc der Moabiten/dat si by hē
blevē/so lāge als David in die borcht was/Maer
die propheet Gad seyde tot David /Eñ blijft inde
borcht niet/mer gaet henen / eñ comt int lāt Juda
doen ginc David wech/eñ quam in die bosschadie
Hareth/Eñ het quam voor Saul/dat Davidt/ eñ
die mānē die bi hē warē/te voorscē warē gecomē
Als nv Saul tot Gibeath woonde/ onder eenen
bosch in Rama/soe hadde hi eē spiese in zijn hāt/eñ
alle sine knechtē stonden neffens hem / doen sprac
Saul tot sinen knechten/ die neffens hem stonden
Hoort ghi kinderen Jemini/sal v ooc die sone Jsai
alle ackers eñ wijnbergē gevē / eñ v alle over duy
sent eñ over hondert tot overste makē/ dz ghi v al
le verbondē hebt tegē mi/ende daer en is niemant
diet minē oorē openbare/ Aengesien dat ooc mijn
soon een verbont gemaeckt heeft mettē sone Jsai/
daer en is niemāt onder v die het creucke van my
nent wegē/eñ minē oorē opēbare/ wāt mijn sone
heeft minē knecht tegen mi verweckt / die mi lagē
leget/so het aenden dach is.
Doē antwoorde Doeg die Edomijt/die neffens
den knechtē Sauls stōt eñ sprac/ Jc sach den soon
Jsai/dat hi tot Nobe quam/ tot Ahimelech dē soō
Achitob/die raet vraechde voor dē HERE/ende
ghaf hē voetsel/eñ dat sweert Goliath des Phili=
steeus/doē seynde die Coninc henē/ eñ dede roepē
Ahimelech dē priestere/ den soon Achitob / eñ alle
zijns vaders huys/die priesters die tot Nobe warē
eñ si quamē alle tottē Coninc. Eñ Saul sprac Ho
ret ghi soō Achitob/ Hi sprac/Hier bē ic mijn hee=
re/Eñ Saul sprac tot hem/waer om hebdi eē ver
bont tegen mi ghemaect / ghi eñ die sone Jsai /dat
ghi hem broot eñ tsweert gegeven hebt/eñ Gode
voor hem raets gevraecht/ dz ghi hē sout verwec=
ken dat hi mi lagē soude leggē / so het is aēdē dach
Ahimelech antwoorde dē coninc/eñ sprac/Eñ
wie is onder alle uwe knechtē/als David/die ghe
trouwe is/eñ des conincs swagher/ eñ gaet in die
gehoorsaēhz/eñ is heerlijc gehoudē in uwē huyse?
heb ic dā hedē eerst begonst God voor hē raet te
vragen/dat si verre van mi/die Coninc eñ legge si
nen knechte sulc niet op/in alle mijns vaders huis
wāt v knecht en heeft vā allen desen niet gewetē/
noch cleyn noch groot.
Maer die coninc sprack/Ahimelech ghi moet
den doot sterven/ghi eñ alle ws vaders huys. Eñ
die coninc sprac tot sinē arthiere die neffens hē stō=
den/Keert v eñ doodet des HEREN priesters/
wāt hare hāt is ooc met David/ Eñ doē si wistē dz
hi vluchte en hebbē sijt mi niet geopēbaert Maer D
die knechtē des conincs en wildē haer handē nyet
aen die priesters des HEREN slaen/om haer te
verslaē/Doē sprac die Coninc tot Doeg/ Keert v
ghi/eñ verslaet die priesters/ Doeg dye Edomijt
keerde hē eñ versloech die priesters/ also dat op dien
dach stovē.lxxxv.mānē die lijnē rockē droegē/ eñ
die stadt der priesterē Nobe/sloech hi mettē scerpe
des sweerts/beyde mānē eñ vrouwē/kinderen eñ
suygelingen/ossen/ezelen/eñ scapen.
Maer een soon Ahimelech/des soōs Achitob
die hiet Abiathar/ontliep/eñ vluchte Davidē nā/
eñ vercōdichde hē dat Saul die priesters des HE
REN gedoot hadde/David sprac tot Abiathar. Jc
wist wel in dien dage doē de Edomijt Doeg daer
was/dat hijt Saul soude bootscappē/ Jc ben scul E
dich aē alle die sielē ws vaders huis /Blijft bi my
eñ en vreest niet/Wie na mij levē staet/ die sal ooc
na v levē staen /eñ sult met mi behouden werden.

¶ David coēt in Kegilā/Saul soect hem/David
ontloopt hē/Saul leit over al lagē na hē Mer de
HERE bescermt Daviden Capittel.xxiij

Nde twert David ghebootscapt/siet
die Philisteē stridē tegen Kegila /eñ
berovē die schueren/Doen vraechde
David dē HERE eñ sprac / Sal ick A
henē gaē eñ dese Philisteē slaen?Eñ
die HERE sprac tot David/ Gaet henē/ghy sult
die Philisteē slaen/eñ Kegila verlossen /maer dye
mannen bi David sprakē tot hē/ Siet/wi vreesen
ons hier in Juda/eñ willen henen gaen tot Kegi=
la/tot der Philisteē heyr/doen vraechde David den
HERE weder/eñ die HERE āntwoorde hem eñ
sprac/Op/treckt af tot Kegila/Wāt ic wil die Phi
listeen in uwen handen geven.
Aldus troc David met sinen mannē tot Kegi=
la /eñ street tegen die Philisteen /eñ ontdreef hen
haer vee/eñ dede eenen groten slach aen hem. Al=
so verloste David die tot Kegila/want doen Abia
thar die sone Ahimelech vluchte tot David te Ke=
gila so droech hi den lijfroc met hem af
Doe wert Saul gebootscapt/dat David te Ke B
gila gecomē ware/eñ sprac/God heeft hē in minen
hādē over gegevē/dat hi beslotē is/nv hi in eē stat
gecomē is/met duerē eñ grendelen bewaert / Eñ
Saul liet allet volc roepē ten stride / nederwaerts
tot Kegila/dat si Davidē eñ sijn mannē soudē be=
leggen/Maer doē David mercte dat Saul quaet
over hē dachte/so sprac hi tottē priester Abiathar
Langt dē lijfroc herwaerts /Eñ David sprac/ HE
RE God vā Jsrael/v knecht hevet ghehoort/dat
Saul daer na staet/dz hi te Kegila soude comē/die
stat te verdervē om minē willen Sullē mi die bor=
gers te Kegila ooc in sinē hādē leverē/eñ sal Saul

af comē/so v knecht gehoort heeft: dat vercōdicht HERE God vā Israel uwē knecht/ Eñ die HERE sprac/ Hi sal af comen/ David sprac/ maer sullen die borgers te Regila mi/ eñ mine mānen ouerleueren in die handen Saulo? die HERE sprac ia.

Doen maecte hē David op mz sinen mānen/ dier C bi ses hōdt waren/ eñ trocken wt vā Regila/ ende wādelden wetwaert dz si cōsten/ Doē nv Saul gebootscapt wert/ dz David vā Regla gheulodē was so liet hi zijn wttrecken staē/ Mer David bleef inder woestinē indē borch/ eñ bleef optē berch ind woestinē Siph/ Maer Saul socht hē/ alle zijn leefdaghe lāc/ Maer God en gaf hē noeit in sinē/ hādē/ Eñ David sach/ dat Saul wt getrockē was/ om zijn leuen te soeckē/ Maer David was inder woestinen Siph inder heyden

Die stat van Thouzs wert gesticht it walsche lant

Doen maecte hem Jonathā die sone Saul op/ eñ ginc henen tot David inder heyden/ eñ stercte zijn hāt in Gode/ eñ seide tot hē/ en vreest niet/ mijns vaders Sauls hāt en sal v niet vinden/ eñ ghi sult coninc werdē ouer Israel/ So wil ic die naeste om v sijn/ Ooc weet mijn vader dat wel/ Eñ si maectē beyde een verbōt met malcanderen voor den HERE/ eñ David bleef inder heydē/ eñ Jonathā troc weder thuis

Maer die Siphitē trocken op tot Saul te Gibeath/ eñ sprakē/ En is David niet bi ons verborgē indē borch ind heiden/ opten hueuel Achila/ die ter rechter sidē leit aen die woestine? so come nv die coninc neder na alle zijns hertē begeerte/ so willē wy hē ouerleuerē in des coninex hādē/ doe sprac Saul/ gesegēt sijt ghi den HERE/ dat ghi mijns ontfermt hebt/ dus gaet nv henē eñ werdes noch sekerder/ dat ghi weet eñ siet/ aen welcke plaetse zijn voetē geweest sijn/ eñ wie hem daer gesiē hebben

D Wāt mi is geseit dat hi listich is Besiet eñ bespiet alle plaetsen daer hi hem verghet/ eñ coēt weder tot mi als ghijs seker sijt/ so wil ic met v treckē/ Is hi indē lāde/ so wil ic na hē vuysscē oft ondersoeckē onder alle duysenden in Juda

Doe maecten si hen op/ ende gingen tot Siph voor Saul henen/ Mer David eñ sijn mānen waren in die woestine Maō opt velt/ ter rechter sidē der woestinē/ doē nv Saul henē troc met sine mānen om te soeckē/ so wert David gebootscapt/ eñ hi maecte hem nederwaerts indē steen/ eñ bleef in der woestinen Maon/ doē Saul dat hoorde/ iacchde hi David na inder woestinē Maon/ Eñ Saul met sinen mānen ghinck aen deen side des berchs Doen David haestede Saulē te ontgaen/ doen omringde Saul met sinen mānen Davidē/ met sinen mannen/ dat hise soude gripen

Maer daer quam een bode tot Saul/ eñ sprac/ Haest v eñ comt/ want dye Philisteen sijn int lant ghevallen/ doen keerde hem Saul van dien nae iagen Davids/ ende trocken die Philisteen teghen/ daer af heetmē die plaetse Sela Mahelkoth/ Eñ David troc op van daer/ eñ bleef binnē den borchte tot EnGedi

¶ Als David hadde moghen dootslaen den Coninck Saul/ so heeft hijt hem vergeuen/ ende niet willen doen/ mer dies tot een litteeken snijt hi hē een stucxken wt sinen cleede/ ende noch onschuldicht hi hem tegen Saul

Dat.xxiiij. Capitte

Doen nv Saul weder quā vādē Philisteen/ so wert hem geseyt/ Siet David is inder woestinē EnGedi/ Eñ Saul nam drie duysent mānlijcke iongen wt alle Israel/ ende trock henen om David met sinē mānen te soecken optē steinē d steenbockē/ Eñ doen hi quā totten scaeps coeyen aenden wege/ so was aldaer een hol/ Ende Saul ginc daer in/ om sine voeten te decken/ David eñ sine mannen saten achter in dat hol.

Doen spraken die mānen David tot hem/ siet/ dit is den dach/ daer die HERE dijn God v af geseyt heeft/ siet ic wil uwe viandē in uwen handen gheuen/ dat ghi met hen doet/ dat v belieft/ Ende David stont op/ eñ sneet lijselic eenen tippe vā Sauls rock. Maer daer na sloech hem zijn herte/ dat hi den tippe Saul af hadde gesnedē/ eñ sprack tot sinen mannen/ dat late die HERE verre van my sijn/ dat ick dat doen soude/ eñ mijn hant slaen aen minen heere/ den gesalfden des HEREN/ Want hi is die gesalfde des HEREN/ Eñ David brack sine mannē met woorden/ eñ en lietse hen niet tegen Saul op rechten

Maer doen hem Saul op maecte wt den hole/ eñ ginc op den wech soe maecte hem David daer na ooc op/ eñ ginc wt den hole/ eñ riep Saul van achter na eñ sprac/ Mijn heer coninck/ Saul sach om achter hem eñ David neychde sijn aensicht ter aerden/ eñ aenbadt/ eñ sprac tot Saul/ Waer om hoordi menschen woordē die daer seggen/ David soect v ongeluc/ Siet heden ten dage sien v oogen B
dat v die HERE heden in mine hāt heeft gegeuen in dat hol/ Eñ het wert geseyt/ dat ic v soude dooden/ maer ghi wert gespaert/ want ic sprac/ Ic en wil mijn hant aen minen heere niet slaen/ want hi is die gesalfde des HEEREN/ mine vader/ siet doch den tippe van uwen roc in mijnder hant/ dat ic v niet dooden eñ wilde/ doē ic den tippe vā uwen rock sneet/ Bekēt eñ besiet/ dat niet quaet in mijnder hant en is/ noch geene ouertredinghe/ Ick en heb oock aen v niet gesondicht/ eñ ghi iaget mijne siele/ dat ghise wech soudt nemen/ Die HEERE sal rechter zijn tusschen v eñ my/ eñ my aen v wreken/ maer mine hāt en sal niet ouer v zijn/ Somen seyt na dat oude spreecwoort/ Vanden ongodlikē D
coint onduecht/ maer mine hant en sal niet ouer v zijn/ Wien treet ghi na Coninc van Israel? Wien iaecht ghi na? Eenē doodē hōt/ een vloo/ Die HERE si rechter eñ oordeele tusscen mi eñ v/ ende sie daer in/ eñ voere mijne sake wt/ eñ spreke my los van uwer hant.

Als nv David sulcke woorden tot Saul wt hadde ghesproken/ soe sprac Saul/ En is dat niet uwe stemme mine soon David? Eñ Saul hief zijn stemme op eñ weende/ eñ sprac tot David/ ghi zijt gherechter dan ic/ ghi hebt mi goet gegeuen/ maer ick heb v quaet weder ghegeuen/ Eñ ghi hebt mi heden te kennen ghegeuen/ hoe dat ghi goet aen my gedaen hebt/ dat mi die HERE in uwen handen hadde besloten/ eñ ghi mi nochtās niet ghedoot en hebt/ hoe soude yemāt sinen viant vinden/ eñ hem eenen goeden wech laten gaen? Die HERE betale v goet voor desen dach/ dz ghi aē mi gedaē hebt Nv siet/ ic weet dat ghi coninc werden sult/ eñ dat

conincrijc Israel staet in uwer hant / so sweert my
nv biden HEERE / dat ghi mijn zaet niet wt en
roeyt na mi / en mijnen name niet wt en wischt va
mijns vaders huys.
En David swoer Saul / doe troc Saul thuys /
Maer David met sinen mannen / maecte hem op /
in die borcht.

Samuel sterft / David coemt in Paran / Nabal
die dwaes vertoornt hem / maer Abigail Nabals
vvijf versoent hem vveder.

Dat.xxv.Capittel

ENde Samuel sterf / en dat gheheele Is-
rael vergaderde hem / si droegen rou
we om hem / en begroeuen hem in zijn
huys te Rama.
David maecte hem op / en troc af
in die woestine Paran / En daer was een man tot
Maon / en sine besittinge tot Carmel / en die man
was van grooten vermoge / en hadde drie duysent
scapen en duysent geyten / En het geschiede iuyst
dat hi zijn schapen scoer tot Carmel / en hi hiet Na
bal / en zijn wijf Abigail / en si was van goeden ver
stande / en schoon va aensichte / Mer die man was
hart en boosachtich in sinen doene / ende was een
van Caleb.
Doen nv David inder woestine hoorde / dat Na-
bal zijn scapen scoer / so seynde hi thien iongelinge
wt / en sprac tot hen / Gaet op tot Carmel / En als
ghi tot Nabal comt / so groet hem van minent we-
gen vriendelic / en spreect hem geluc toe / vrede si mz
v / en met uwe huyse / en met al dat ghi hebt / ic heb
gehoort dat ghi scaepsceerders hebt / Nv uwe her-
ders die ghi hebt zijn met ons geweest / wi en heb-
ben hen niet moeylijc geweest / en hen en heeft niet
gefaelgeert aen dat getal / also langhe als si te Car
mel geweest zijn / Vraecht uwe ionghelingen daer
na / die sullent v seggen / En laet die iongelinge ge
nade vinden voor uwen oogen / want wi sijn op ee-
nen goeden dach gecomen / Gheeft uwe knechten
ende uwen sone David / so wat v hant vindet.
En doen die iongelingen Davids quamen / en
van Davids wegen alle dese woorden met Nabal
gesproken hadde / hielden si op / Maer Nabal ant-
woorde den knechte Davids en sprac / Wie is die
David? En wie is die soon Isai? der knechten wer
den nv vele die hen van haren heer trecken / soude
ic mijn broot / water en vleesch neme / dat ick voor
mine scheerders geslagen heb / en den lieden geue
die ic niet en kenne van waer si sijn?
Doen keerden hen die iongelingen Davids we
der op haren wech / en doen si weder tot hem qua-
men / so seyden si hem dat alle / doen sprack Davidt
tot sinen mannen / Elc gorde zijn sweert om hem /
en Davidt gorde zijn sweert ooc om hem / En troc
ken hem na opwaerts bi vier hondert mannen / met
twee hondert bleuen bi dat gereetschap.
Mer een der iongelingen bootschapte Abigail
Nabals wijf / en seyde / Siet / David heeft boden ge
sonden wt der woestinen om onsen heere te segge
nen / Mer hi snaude hen aen / en si zijn ons seer or-
berlike liede geweest / en en hebbe ons niet moey-
lic geweest / en ons en heeft niet gefaelgeert aen ge
tal / also lange als wi bi he gewandelt hebben / als
wi opt velt waren / mer si zijn onse muere geweest
dach en nacht / also lange als wi die scape bi he ge-
huet hebben. Dus merct nv ende siet wat ghi doet
want daer is sekerlic een ongeluc voorhande ouer
onsen heere / en ouer alle sine huys / Ende hy is ee
Belials man / dien niemant wat segge en derre.
Doe haeste Abigail / en na twee hondert broo
den / en twee flesche wijns / en vijf ghecoocte scha-
pe / en vijf vaten oft scepele gorte / en hondert stuc-
ken rosijnen / en twee hondert stucken vijghen / en
laeydet op ezelen / en sprac tot haren iongelingen /
Gaet voor mi henen / Siet / ic wil nacome / en si en
seyder haren man Nabal niet af / en als si opte ezel
reedde / en af troc int docker des berchs / Siet / doe
gemoete hair David en sine manne neder waerts
Also dat si op hem stiet
David hadde gesproken / Wel aen / ick hebbe te
vergheefs behoet al dat dese heeft in die woestine /
also datter niet ghefaelgeert en heeft aen al dat hy
heeft / en hi betaelt mi goet met quaden / God doe
dit / en noch meer den vianden David / ist dat ic de
sen tot licht morgen ouer late / eene die aen die wat
pist wt allen dat hi heeft
Doe nv Abigail David sach / so ghinc hi haeste
lic vanden ezel / en viel voor David op haer aensicht
en aenbede hem ter aerde en viel tot sinen voeten /
en sprac / Ach mijn heere / mijn si dese misdaet / en
laet v maerte spreke voor uwen oore / ende hooret
die woorden uwer maerten / Mijn heere en sette E
zijn herte niet tegen desen Nabal / de man Belial /
want hi is een sot / soe sinen name heet / en sotheyt
is bi hem / Mer ic uwe maerte en hebbe die ionge-
linghen mijns heere niet ghesie die ghi gesonde hebt
Mer nv mijn here / so warachtelic als die HE
RE leeft en so warachtelic als v siele leeft / de HE
RE heeft v belettet / dat ghi niet en sout comen te
gent bloet / en heeft uwe hant verlost. Dus moete nv
werde als Nabal uwe viande / en die minen heere
quaet wille. Hier is die seegeninge / die uwe dienst
maerte mine heere gebracht heeft / die geeft de io-
ghelinge die onder mine heere wandelen / Vergheeft
uwer dienstmaerte die ouertredinge / want die HE
RE sal mine heere een seker huys maken / Wande
ghi voert des HEEREN oorloge / en gheen quaet
en sal aen v geuonden werden v leuen lanck
En als he een mensche verheffen sal om te ver F
uolge / en na uwer sielen staet / so sal dye siele mijns
heere ingebonde zijn in een bondelken der leuends
biden HEERE uwe God / Mer die siele uwer via
den sal geslingert werde metter slingere / Als dye
HEERE minen here alle dat goet doen sal / dat hi v
gesproke heeft / en gebiede dat ghi een hertoge zijt
ouer Israel / so en salt de herte mijns heeren gheen
stootsel noch argernisse zijn / dat ghi ghee bloet ge-
stort en hebt sonder oorsake / en v selue geholpen /
so sal die HEERE minen heere weldoen / ende sult
uwer maerten gedencken
Doe sprac David tot Abigail / gelooft si die HE
RE die God Israel / die v heden ten dage mi te ge-
moete gesonde heeft / en gelooft si v gelate / en ghe
looft zijt ghi dat ghi mi hede geweert hebt / dat ick
tegent bloet niet gecomen en ben / en mi / mz eyge
der hant verlost hebbe. Warachtelic also warach-
tich die HEERE die God Israel leeft / dye mi belet
heeft / dat ick ghee quaet aen v en dede / en waer dy

mi niet haestelic te gemoet ghecomen / so en waer
dien Nabal niet ouerghebleuen tot desen lichten
morghen/ nyet een die aen die want pisset/so nam
David van haerder hant / al wat si ghebracht had
de/eñ sprac tot haer. Treckt met vredē op in v huys
Siet ic hebbe v stemme ghehoort / ende uwen per
soon ontfaen
Mer doen Abigail tot Nabal quam / siet doen
hadde hi een maeltijt bereyt in sijn huis / als eens
Conincs maeltijt /eñ sijn herte was vrolijc in hem
seluen/ want hi was seer droncken/ mer si en seyde
hem niet / noch cleyn noch groot/ tot aen dē lichten
morghen/ Doent morghen wert/eñ den wijn van
Nabal ghecomen was / soe seyde hem sijn wijf dat
Doen verstterf sijn herte in sinen liue / alsoo /dat hy
wert als eenen steen / eñ ouer thien daghen sloech
hem die HEERE dat hi sterf/ Doe dat David hoor
de/dat Nabal doot was/sprac hi / Ghelooft si dye
HEERE dye minen smaet ghewroken heeft aen
dien Nabal / eñ sinen knecht onthoudē heeft voor
dat quaet eñ die HEERE heeft dat quaet dien Na
bal op zijn hooft vergouden
Eñ David seynde henen/ende liet met Abigail
spreken dat hise tot eenen wiue soude nemē. Ende
doen Davids knechtē tot Abigail quamē tot Car
mel/soo spraken si met hair eñ seyden/ David heeft
ons tot v gesonden / dat hi v tot eenen wiue soude
nemen/ Si stont op /eñ aenbadt op haer aensichte
ter aerden eñ sprac. Siet hier is v maerte/ dz si dye
ne den knechten mijns heerē eñ hare voeten was=
see/Eñ Abigail haestede/eñ maecte haer op / ende
reet op dē ezel /eñ vijf deernē die onder haer warē
eñ trock den boden David na/eñ wert sijn wijf
Oocnam David Achinoā van Jesrael/eñ het
waren beyde sine wiuen / Maer Saul gaf Michal
zijn dochter Davids wijf/ Phalti dē sone Lais/ van
Gallim.
¶ David wert vanden Siphers den Coninc Sa
ul ghewesen/die sinen legher ghemaect hadde in
Gibeath Hachila/David vint Saul slapende/ eñ
als hem Abisai doorsteken wilde / so belettet Da=
uid/mer hi neemt Saul zijn spise eñ sinen beker
Dat.xxvi.Capittel
A Die van Siph quamē tot Saul te Gi
beath /eñ seyden / En is David nyet
verborghen opten hueuele Hachila/
voor die woestine? Doe maecte hem
Saul op / eñ troch neder totter woe=
stinen Siph/ eñ met hem drie dusent ionge wtghe=
lesen m ānē in Israhel dat hi Daviden soeckē sou=
de inder woestinen Siph / eñ legherde hem opten
hueuele Hachila/ dye voor die woestine leyt aendē
wege/ Mer David bleef inder woestinen/ eñ doen
hi sach/ dat Saul hem na quam in die woestine/ so
sant hi bespieders wt /eñ vernam dat Saul seker=
lic comen was
B Eñ David maecte hem op /ende quam aen die
plaetse daer Saul lach/ met sinen veltbooftmā Ab
ner/ den sone Ner/ Want Saul lach inden wagen
borch/eñ dat heyrvolc rōtom hem / Doe antwoor
de David eñ sprac tot Abimelech den Hethiter / eñ
tot Abisai den soon Zeru Ja den broeder Joab/
Wie wil met mi āf tot Saul inden legher? Abisai
sprac/ Ick wil met v af.
Also quā David eñ Abisai tottē volcke snachts
eñ siet/ Saul lach eñ sliep inden wagenborch/ende
zijn spiese stack in die aerde aen zijn hooft/ Abner
eñ dat volc lach ront om hē. Doe sprac Abisai tot
Daviden/ God heeft uwen viant heden in v hant
beslooten/ so wil ic hē nv met die spies steken in dye
aerde eens dat hijs ghenoech hebben sal.
David sprac tot Abisai/ En verderft hem niet
wāt wie wil die hāt aē dē gesalfdē des HEEREN
slaē/eñ ōtsculdich bliuē? voort seide David. So wa
rachtelic als die HEERE leeft/ist dat hē die HEE
RE niet en slaet/oft sinē tijt come dat hi sterue/of C
in eenē strijdt treecke eñ vergae/ so laet de HEERE
verre van mi zijn/ dz ic mijn hant aen dē gesalfdē des
HEEREN soude slaen. So neemt nv dye spiese tot si
nē hoofde/eñ dē waterbeker/eñ laet ons gaen/ Al
so nā David die spiese eñ den waterbeker/die welc
ke aen Sauls hooft was/eñ si gingen wech / ende
daer en was niemant diet sach/ noch merckte/ noch
ontwaeckte/ mer si sliepē alle/ wāt daer was eenen
diepen slape vanden HEERE op hen ghevallen.
Doe nv David ouer op geen side was ghecomen
so ghinc hi opt hoochste des berchs van verre/ also
dat een wijde ruymte was tusschē hen/ eñ riep dat
volc aē/eñ Abner den sone Ner eñ sprac/ En hoor
di niet Abner? Eñ Abner ātwoorde eñ sprac/ Wie
zijt ghi/ dat ghy so roept tegen den Coninc? Eñ Da
uid sprac tot Abner/ En sidi niet een man? Eñ wie
is ws gelijc in Israel? Waerom en hebdi dan nyet
bewaert uwē heere den Coninc? Wāt een vanden
volcke isser in gecomē om uwē heere den Coninc
te bederuē/ Mer het en is niet fijn dat ghi gedaen
hebt/ So warachtelic als die HEERE leeft/ ghi sijt
kinderē des doots/ dat ghi uwē heere dē gesalfden
des HEEREN niet bewaert en hebt / Nv siet hyer
is die spiese des Conincs/ eñ den waterbeker/ dye D
tot sinen hoofde waren
Doe kende Saul die stēme Davids/eñ sprack/
En is dat niet uwe stēme mijn sone David? David
sprac/ Het is mijn stēme mijn heer coninc/eñ sprac
voort/ Waerom veruolcht mijn heere alsoo sinen
knecht? wat heb ic gedaen? eñ wat quaets is in mijn
der hāt? So hoore doch mijn heere die Coninc nv
die woordē zijns knechts / Verweckt v die HEERE
teghen mi/ soe laet mē een spijsoffer riecken / Maer
doent kinderē der menscen / soo moeten si vervloeckt
zijn voor den HEERE / dat si mi heden verstooten/
dat ic niet en hechte in des HEEREN erfdeel /ende
spreken/ Gaet henē / dient anderen goden/ So en
vervalle nv mijn bloet niet opter aerdē vanden aē
sicht des HEEREN /want die Coninc Israel is wt
getrockē om te soeckē een vloo / gelijc mē een velt
hoen iaecht op die bergen
Eñ Saul sprac/ Ic heb gesondicht/ coēt weder
mijn soon David/ Ic en wil dy ghee leet meer doē
om dat mijn siel hedē dier geweest is in uwē oogē
Siet ic heb sottelic eñ seer onwijselic gedaē David
antwoorde/eñ sprac /Siet hier is die spiese des Co
nincs/ Een vandē iongers gae ouer eñ haelse / Die
HEERE sal elckē loonē na sijn gerechticheit eñ ge
looue/ Wāt die HEERE heeft v hedē in mijn hant
gegeuē/ mer ic en wilde mijn hāt aē dē gesalfdē des
HEEREN niet slaē/eñ gelijc v siele hedē in mijnen
oogen groot is geacht geweest/ so moet mijn siele
groot geacht worden voor den oogen des HEE=

REN/eñ verlosse mi van alle tribulatien.

Saul sprac tot Dauid/ Gesegent sidi mijn sone Dauid/ghi sullet doē eñ volbrengē/Dauid ginc zijnder stratē/eñ Saul keerde weder in zijn plaetse

¶ Dauid vliet tot Achis den coninck tot Gath die geeft hem Siklag inne. Dat.xxvi. Capittel

DAuid dachte in zijnder herten/Ic sal der dagen een Saul in die handē vallen/Het is nu beter dat ic ontuluchte in der Philisteē lāt/dat Saul op houde vā mi voorder te soeckē in allen palen Israel/so sal ic sinen handē ontgaē/eñ hi maecte hem op/eñ ginc ouer mettē ses hondert mannen die bi hē warē/tot Achis dē soon Maoch coninck tot Gath/Alsoo bleef Dauid bi Achis tot Gath/met sinē mannē elc met sinē huyse Dauid ooc met sinē twee huysvrouwē Ahinoā die Jesraelitin eñ Abigail Nabals wijf/die Carmelitinne/Eñ doen Saul ghebootscapt wert dat Dauid tot Gath geuluchte ware/so en sochte hi hem niet meer.

Eñ Dauid sprac tot Achis/Heb ic genade in uwen oogen geuonden/so laet mi een ruymte gheuen in een vandē stedē inden lande dat ic daer inne woone/Wat soude dijn knecht/in die coninclijcke stadt bi v woonē/Doē gaf hē Achis in dien daghe Ziklag/daer af is Ziklag der coningen Juda tot desen dage toe/Die tijt die Dauid inder Philisteen lant woonde/is vier maenden lanck.

Dauid troc op met sinē mannē/eñ viel int lant der Gessuriteneñ Girsiten/eñ Amalekitē/ want dese warē die inwoonders van outs af van desen lande als men coemt tot Sur tot aenden lande van Egipten/Maer doen Dauid dat lant sloech/so en liet hi man/noch wijf leuē/Eñ nam scapen runderen/ezels/ kemelen eñ cleederen/eñ keerde weder/eñ quam tot Achis/Als dā Achis seyde/En sidi heden niet ingeuallen/soe sprac Dauid tegen tsuiden Juda/eñ tegē den suyden der Jerahmeliten/ende teghen tsuyden der Keniten.

Maer Dauid en liet man noch wijf leuēde tot Gath comē/eñ dacht/Si mochten/tegen ons sprekē eñ clappē/Also dede Dauid eñ dat was zijn wijse also lange als hi inder Philisteen landt woonde Daer om geloofde Achis Dauid eñ dacht Hi heeft hem stinckēde gemaect voor zijn volc Israel/daer om sal hi altoos mine knecht zijn.

¶ Dauid wort een hooftman gheset van Achis/ Saul die vraecht om raedt vanden waerseggers Samuel openbaert hem ende straft hem.

Dat.xxviij. Capittel

ENde het gesciede ter seluer tijt dat die Philisteē haer heyr vergaderden inden strijt te treckē tegē Israel Eñ Achis sprac tot Dauid/Ghy sult weten dat ghi eñ v mannen met mi wt sult trecken int heyr/Dauid sprac tot Achis/Welaen/ghy sult beuinden wat v knechte doen sal/Achis sprac tot Dauid/Daer omme wil ic v tot eenen bewaerder mijns hoofts setten mijn leefdage lanc.

Samuel was gestoruē/ eñ alle Israel had rouwe om hem ghedragen/ ende begrauen in zijnder stadt Rama/So had Saul wt den lande verdreuē dye waerseggbers ende teckenbedieders/Doen nv die Philisteen hen vergaderdē/ende quamē eñ legerden hen te Sunem soe vergaderde Saul ooc dat gheheele Israel ende legerden hen tot Gilbea/ Mer doē Saul der Philisteē heyr sach vreesde hi ende zijn herte versaechde seer/Ende hy vraechde raedt den HERRE/Maer die HERRE en antwoorde hē niet/noch door dromē/noch door licht noch door propheten B

Doē sprac Saul tot sinē knechten/soect my eē wijf/die eenē waerseggenden gheest heeft/op dat ic tot haer ga/eñ haer vrage/Sine knechtē sprakē tot hē/Siet tot Endor is en wijf/die heeft eenen waerseggenden gheest/Eñ Saul veranderde sine cleederē/eñ troc andere aen/eñ ginc henē/eñ twee mānen met hē/eñ quamē bider nacht tottē wiue/eñ sprac/Lieue prophetéert mi door den waerseggēde geest/eñ brengt mi hier om dē ghenē die ic v segge/Dat wijf sprac tot hē/siet ghi weet wel wat Saul gedaē heeft/hoe hi die waerségghers eñ teekēbedieders wt geroeyt heeft vandē lande. Waer om wildi dan minē siele in dat nette leyden/dat ick gedodet werde? Mer Saul swoer haer biden HERE/eñ seyde/so warachtelic als die HERE leeft Dit en sal v tot gheender misdaet comen/ Doen sprac dat wijf/Wiē sal ic v dā op brengē? Hy sprac Brengt mi Samuel hier op

Als nv dz wijf Samuel sach so riep si luyde eñ C
sprac tot Saul/Waer om hebdi mi bedrogen? ghy sijt Saul/eñ die coninc sprac tot haer/en vreest niet/wat siet ghi? dz wijf sprac tot Saul/Ic sie die godē op climmē wt der aerdē/Hi sprac hoe is hi ghestelt Si sprac daer coēt een out mā op/eñ is gecleet met eenē siden roc/Eñ Saul verstont dattet Samuel was/eñ neechde hem met sinen aensichte/ter aerdē ende aenbede hem

Samuel sprac tot Saul/waer om hebdi mi onrustich gemaect/dat ghi mi hier op dedet bringen? Saul sprac ic ben seer benaut/die Philisteē striden tegen mi/eñ God is vā mi geweke/eñ en ātwoorde mi niet noch door prophetē noch door dromen/ Daer om heb ick v doen roepen/dat ghi mi wijsen sout/wat ic doen sal

Samuel/sprac. Wat wildi mi vragē/als de HERE vā v geweke is/eñ v viāt geworde is/die HE
RE sal v doē/so hi door mi gesproken heeft/eñ sal D
dat rijc van uwer hant scheuren/ eñ Dauidē uwen naesten geuē/om dat ghi die stēme des HEREN niet gehoort en hebt/eñ die verbolgentheit sijnder grāschappē niet volbracht en hebt teghē Amalek daer ō heeft v die HERE nv sulc gedaē/daer toe sal de HERE Israel met v ooc geuē inds Philisteē hāt/morgē sult ghi eñ v sone met mi zijn/Ooc sal die HERE dz heyr Israel inds Philisteē hāt geuē.

Doe viel Saul ter stōt ter aerdē wāt hy en coste nz ghestaē/eñ hi verscricte zeer voor die woordē Samuel Also dat geen cracht in hē meer en was wāt hi en hadde vā allē den daghe/eñ vā alle der nacht geen broot getē/Eñ dat wijf ginc in tot Saul/eñ sach dat hi seer veruaert was/eñ seide tot hē/Siet v maerte heeft v stēme gehoort/eñ heb mijn siele in mijn hāt geset/dz ic uwe woordē hoorde die ghi tot mi seyt/soe hoort nv uwer maertē stemme/Ic wil v eē bete broots voor setten dz ghi etet/op dat ghy tot crachtē coēt eñ uwer stratē gaet mer hi weigerde eñ sprac/ic en wil niet etē. Doē dwongē hē sine knechtē eñ dat wijf/dat hi haird stēmē gehoor gaf

Eñ hi stont op vanđ aerdē / eñ hy stelde hē opt
bedde dat wijf hadde thuis eē gemest calf / si haes-
te eñ sloecht / eñ si nam meel eñ knedet / eñ biet on
ghesuert / eñ brachtet voor Saul / ende voor sine
knechten / Eñ doen si gheten hadden / stonden si op
ende ghingen alle dien nacht

Die Philistinen woorden gram om dat David
haer hoofman soude sijn / dye coninck sendt hem
weder thuis   Dat .xxix. Capit

A Die Philisteē vergaderdē alle haer heir
tot Aphek / Eñ Israel legherde tot
Ay / in Jesreel / Eñ die princen đ Phili
steen gingē daer henē met honderden
eñ met duysendē / Mer David ende si
ne mannen gingen achter na bi Achis / doē spraken
die princē der Philisteen / Wat sullē dese Ebreen?
Achis sprac tot hen / En is dat niet David / Sauls
knecht des conincs Israel? die ōs by gheweest is /
iaer eñ dach / eñ en hebbe niet aen hem gevonden /
sint der tijt dat hi af gevallē is tot nu toe

Mer die princē der Philisteē wordē toornich
op hē / eñ seidē tot hē / Laet den mā weđ om keeren
B eñ in sine plaetse bliuē daer ghi hē gestelt hebt / op
dat hi niet met ons af en trec tē stride / eñ onse we-
der partijđ werde inden strijde / Want waer aen
mocht hi sinē heer bet behagē doē / dā aendē hoof
den deser mannen? En is hi niet die David vā dien
si aen die reyen songhē / Saul heefter dusent ghe-
slaghen / maer David thien dusent

Doē riep Achis Davidē eñ sprac tot hē / so wa-
C rachtelic als die HEERE leeft / Ic houde u voor op
recht / eñ uwē wtganc eñ inganc met my int heyr
behaecht mi wel / eñ en hebbe niet archs aen u ghe
speurt / sint ter tijt dat ghi tot mi gecomen sijt / tot
nu toe / Mer ghi en bevalt den princen nyet / Dus
keert nu weder omme eñ gaet henen met vrede / op
dat ghi niet qualic en doet voor dē ooghē der prin
cē der Philisteē / David sprac / Wat heb ic gedaen
eñ wat hebdi aē uwē knecht gespeurt / sint der tijt
dz ic voor u geweest bē tot nu toe / dz ic niet en sou-
de comē / eñ stridē teghē die viandē mijs heerē des
D conincs? Achis antwoorde eñ sprac tot Da
uid / ic weet wel dz ghi minē ogē behaget als eē en
gel Gods / Mer der Philisteē princē hebbē geseyt
En laet hē niet met ons optreckē indē strijdt / dus
maect u nu morgē vroech op / eñ die knechtē dijns
heerē die met u gecomē zijn / eñ als ghi u morghen
vroech op gemaect hebt / dattet licht is / so gaet he-
nē Also maecte hē David eñ sine mānē vroech op
dat si smorghēs wech soudē gaē / eñ weđ inđ Phi
listeen lāt soudē comē Mer die Philisteen trocken
op tot Jesreel

Die Amalekitē overvallen Siklag eñ David ver
volcht haer eñ wint haer dē roof weđ af. Ca. xxx

A Doē nu David optē derdē dach quā /
tot Siklag met sinē mannē so warē
die Amalekitē daer inne gevallē tot
tē suidē / eñ tot Siklag eñ haddē Sik
lag geslagē eñ met vier verbernt / eñ
haddē die vrouwē daer wt wech geleit beide cleyn
eñ groot / Mer si en haddē niemandē gedoodt mer
wech gedrevē eñ warē wech hairs weechs Doē nu
David met sinē mānē totter stat quā eñ sach datse
met vier vbernt was / eñ dat haer wivē / sonen / eñ
dochterē ghevanghen waren / so hief David ende
dat volc dat bi hē was haer stemme op / eñ weenden
tot dat si niet meer geweenē en consten / Wāt Da
uids twee wivē / Ahinoam die Jesraelitī eñ Abiga
C il Nabals wijf des Carmelitē warē ooc gevangē
eñ David was seer bedroeft / want dat volc wilde
hem steenē / wāt alle des volcs siele was bedroeft /
een yegelijckens over sine sonen ende dochteren.

Mer David sterckte hē inđē HEERE sinen God
ende sprac tot AbJathar den priester Ahimelechs
soō / Brinct mi herwaerts dē lijfroc / eñ doē AbJa
thar dē lijfroc tot David gebracht had / soo vraech-
de David dē HEERE eñ sprac / Sal ic den crijschlie
dē na iagē eñ sal icse gripē / Hy sprac / iaecht hen na
ghi sultse grijpē / eñ hen dē roof afiagē. Doen troc
David henē / eñ die ses hondert mānen die by hem
warē eñ doē si quamē aē die beke Besor / so bleuē
sommige staē / Mer David eñ die vier hondēt man
C nē iaechdē na / die twee hondēt mānē die staē bleuē
haddē hen versuymt over die beke Besor te gaen

Eñ si vondē eenen Egiptschen man opten velde
dien leydē si tot David / ende gaven hem broot dat
hi at / eñ drinctē hem met water / eñ gaven hem eē
stuc vigen / eñ twee stuckē rosinen / eñ doen hi ghe-
ten hadde / so quā sinen geest weder tot hem / want
hi en hadde in drie dagē / noch in drien nachtē geen
broot geten / ende gheen water ghedroncken.

D David seyde tot hē / Wiēs sijt ghi / eñ vā waer
sijt ghi? hi seide / Ic ben een Egipsch gheselle eens
Amalekiten knecht / eñ mijn heere heeft my verla-
tē / want voor die dagē worde ic cranc / Wi sijn der
in gevallen tottē suyden / Chreti / eñ op Juda / ende
totten suydē Caleb / ende hebbē Ziklag / met vier
verbernt

David sprac tot hem. Wildi mi neder leydē tot
desen crijschliedē? hi sprack / Sweert mi bi God /
dat ghi mi niet doodē en sult / noch in mijns heren
handen over leverē / so wil ic u neder leydē tot de
sen oorloochs liedē / Eñ hi leydese neder eñ siet / si
haddē hen verstroeyt / op alle dye aerde / aten ende
droncke eñ vierdē / alle dē grotē roof diē si gheno
men haddē / wt den lande der Philisteē / ende over
wten lande van Juda

Eñ David sloechse van smorgēs aen tot den a
E vont des anderē daechs toe / dat haerder gheen en
ontquam dā vier hondert iongelinghen die vielen
op die Kemelen ende vluchten / Also verloste Da-
uid al wat die Amalekitē genomē hadden / eñ sine
twe wiven / ende en faelgeerde aen gheenen / noch
cleyn noch groot / noch soone noch dochter / noch
roof noch al dat si genomē haddē David bracht al
weđ Eñ David nam die schapen eñ runderen / eñ
dreef dat vee voor hem wech / ende si seyden dat is
Davids roof

E Eñ doen David totten twee hondert mannen
quam / die hen versuymt haddē / Davidē na te vol-
gen / eñ aen die beke Besor gebleven waren / ghin
ghen si wt Daviden te ghemoete eñ dē volcke dat
met hem was / Eñ David tradt totten volcke / eñ
groetese vriēdelic / Doen antwoorden / so wat qua
de eñ Belials mānē warē / eñ onđ die gene die met
Daviden getrockē waren / eñ seyden Want si niet
met ons getrocken en zijn / so en salmen hen niet ge
ven vāden roove dien wi verlost hebben / mer elck
neme zijn wijf eñ sine kinderen eñ gae henen

Doen seyde David/ Ghi en sult so niet doen myne broeders/met dien dat ons die HEERE ghegeuen heeft/ende heeft ons behuet eñ dese oorlochs lieden/die tegen ons gecomen waren in onsen handen gegeuen/ wie soude v daer inne hooren/ Ghelijck dat deel der gheender is die neder inden strijdt getrocken zijn/so sal dat deele der geender ooc zijn die bi tgereetscap of paclie geblevē zijn/ eñ sal gelijc gedeelt werdē/ dat is sint der tijt eñ te boren in Israel eē sede eñ recht gewordē/ tot dezē dage toe

Ende doē David tot Ziklag quam so sant hy vādē roof den Outsten in Juda sinen naesten eñ sprack/ Siet daer hebt ghi die seegeninghe wt den roof der vianden des HEEREN/te weten dien tot Betel diē tot Ramoth aētsuydē/dien tot Jathir/ diē tot Aroer/diē tot Siphamoth/diē tot Eschemoa dien tot Rachal/diē indē steden der Jeramelliten diē indē stedē der Kenitē/dien tot Harma/diē tot BorAsan/dien tot Atach/dien tot Hebrō/eñ allen plaetsen daer David gewandelt hadde met sinen mannen.

¶ Die Philistinen striden tegen Israel si verslaē Jonathan eñ die andere sonen Sauls Saul wort gewont/ende inder vlucht soe doorsteect hy hem selfs/ende zijn knechte hem selfs ooc.

Dat.xxxi. Capittel

Maer die Philisteen streden teghen Israel/ende die mānen Israel vluchtē voor die Philisteē/ende vielē verslagen opten geberchte Gilboa/ Ende die Philisteen vingen hen aen Saul/ eñ sinen sone/ende sloeghen Jonathan/Abinadab/ende Malchisua/die sonē Sauls/eñ dē strijdt wert hert tegen Saul/ende die scutters treftē op hem met bogen ende hi wert seer gewont vanden schutters.

Doen sprac Saul tot sinen wapendrager/trect wt v sweert eñ doorsteect mi daer mede/op dat dese onbesnedene niet aen en comen ende mi doorsteken/ende bedriuen eenen spot met mi/Maer sijn wapendrager en wilde niet/ want hy vreesde seer doen nā Saul dat sweert ende viel daer inne. Als nv zijn wapendrager sach dat Saul doot was/soe viel hi ooc in zijn sweert ende sterf met hem/ Also sterf Saul eñ zijn drie soonen/ende sijn wapendrager/eñ alle sine mannen gelijc/op dien dach

Maer doē die mannen Israel die op gheen side des dals ende op geen side der Jordanen warē A
sagen dat die mannen Israel gevlucht waren/soe verlieten si die stedē eñ vluchten ooch/eñ die Philisteen quamen eñ woonden daer in

Des anderen dachs quamē die Philisteē/om die verslagen wt te trecken/ende si vonden Saul/ ende sijn drie sonen liggen opt geberchte Gilboa ende hieuwen hem sijn hooft af/ende trocken hem sijn wapen af/ende seyndese al omme inder Philisteen lant/om te vercōdighē inden huysen haer der afgoden/eñ onder dat volc/eñ setten sijn harnasch in dat huis Astharoth/maer sijn lichaem hingen si op die muere tot Bethsan

Doen die tot Jabes in Gilead hoordē/wat die Philisteen Saul gedaen hadden/so maecten si hen op/wat strijtbaer mannen warē/ende ghinghen den geheelen nacht/eñ namen die lichamen Saul D
ende sijnder sonen/vander mueren tot Betsan/ en de brochtēse tot Jabes eñ vbernden se aldair/eñ namē haer gebeentē eñ groeuēse onder dē boom te Jabes ende vasten seven dagen

Dat ander deel des boecks Samuel/oft der Coningen tweede

¶ Sauls doot wort Davidē geboodtscapt David straft dē genē die hē beroemde dz hi Saulē gedoot hadde/Eñ beweēde Saul dē coninc

Dat.J. Capittel

Nae den doot vā Saul/doē David vander Amalekitē slach weder ghecomen A
was eñ twe dagē tot Ziklag gebleuē was/siet doe quā optē.iij.dach eē mā wt dē heyr Sauls/met gescoordē cleederē eñ aerde op sine hooft/Eñ doē hi tot Davidē quā viel hi ter aerdē eñ aēbede David sprac tot hē/vā waer coēt ghi? Hi sprack tot hē/wt dē heyr Israel/bē ic ontvlucht/David sprack tot hē segt mi/hoe gaet het toe/Hi seide/dat volc is ghevlucht vādē strijt/eñ daer is vele volcs gheuallen/ daer toe is ooc Saul doot eñ sijn soon Jonathan.

David sprac tottē iōgelinc/die hē dz seide/waer B
wt weet ghi dz Saul eñ zijn soō Jonathā doot zijn? die iōgelinc die hē dz seide sprac/ Ic quā bi geualle opt geberchte Gilboa/eñ siet Saul leēde op zijn spiese eñ die wagenē eñ ruyters iaechdē achter hē henē/eñ hi keerde hē ōme eñ sach mi eñ riep mi/eñ ic sprac hier bē ic/eñ hi seyde tot mi/wie sijt ghi? ic seide tot C
hē ic bē eē Amalekite/eñ hi sprac tot mi coēt tot mi eñ doot mi/wāt benauthz heeft mi bevaē/wāt mijn levē noch geheel in mi is/doē gic ic tot hē/eñ dode hē wāt ic wiste wel dz hi niet levē en mochte na sinē val/eñ nā die croō vā sinē hoofde/eñ dz armgesmijt vā sinē arme/eñ hebt hier gebracht tot v minē here

Doē greep Dauid sine cleederen eñ scoorde se/ eñ alle mānen die bi hem warē eñ droegen rouwe eñ weendē eñ vastē tottē auont ouer Saul eñ Jonathan sinē sone/ eñ ouer dat volc des HEEREN/ eñ ouer dat huys Israel/ om dz si doort sweert ghe uallen waren

Eñ Dauid seide tottē iongelinc diet hem boot scapte / Vā waer sijt ghi? Hi seide ic bē eē vreemdelinc / eens Amalekitē soō Dauid sprac/ hoe dz ghi v niet ghevreest en hebt / v hāt te slaen aen dē gesalfden des HEEREN om hē te verderuē/ Eñ Dauid sprac tot een van sinen iongelingen/ Gaet toe ende

D slaet hem/ Eñ hi sloech hem dat hi sterf/ doē sprac Dauid tot hem/ V bloet si ouer v hooft Wāt uwē mont heeft tegē v seluen gesprokē eñ geseit. Jck heb den gesalfden des HEEREN gedoot

Eñ Dauid claechde dese clage ouer Saul eñ Jonathan sinen soō/ eñ beual datmen dē kinderē Juda den boge soude leeren/ Siet/ het staet gescreuen inden boecke der redelijcker

Die edelste in Israel sijn op uwer hoochtē verslagen/ hoe sijn die vrome mannen geuallen

En boodtscapt dz nz te Gath / En verkondiget nz opten stratē tot Asklon/ op dat hem niet en verblijden die dochteren der Philistee/ op dat die dochteren der onbesnedenre/ niet vrolick en sijn

Ghi bergē tot Gilboa / het en moet noch regenen / noch dauwē op v / noch ackers sijn daer heffofferen vā comen / Want dē vromē is haren schilt daer af gheslaghen/ den schilt Saul/ als oft hy niet oly niet gesalft en ware

Den boge Jonathā en heeft niet gemist/ eñ dat sweert Saul en is niet ledich weder comen vandē bloede der verslagēder/ eñ vādē vettē der ruesen/

Saul eñ Jonathā vrienthout eñ minlic in harē leuen/ eñ sijn ooc indē doot niet gesceyden/ lichter dan die Arēt/ eñ stercker dan die leeuwen

Ghi dochterē Israel weeēt ouer Saul/ dye v cleedet met rosijn varwe/ in wellustē eñ cierde v met gulden cleynodien aen uwen cleederen

Hoe sijn die verwinders soe geuallē indē stride Jonathan is op uwer hoochten verslagen

Het is mi leet om mijne broeder Jonathā/ ghi sijt mi seer minlic ghewest/ v liefde is mi sonderlinghe geweest/ dan vrouwen liefde

Hoe sijn die verwinders geuallē/ eñ hoe is dat harnasch vergaen.

¶ Dauid treckt wt tē raet des HEEREN tot Hebron daer wort hi van dat huis Juda coninc ghe

A salvet. Mer Abner die hooftmā Saul neēt voor hē Jsboseth Sauls soon eenē coninc ouer Israel

Dat.ij.Capittel

Dido ti mertdie groote stat van Carthago dye namael vele strijt te=ghē die ro meynen hadde

Na dese gescienenisse vraechde Dauid dē HEERE eñ sprac sal ic op reysen in een vandē stedē Juda? Eñ de HEERE sprac tot hē reyst op / Dauid sprac/ waer henē? Hi sprack tot Hebrō / Also troc Dauid derwaerts met sinen twee wiuē Ahinoā die Jesraelitin/ eñ met Abigail/ Nabals des Carmelitē wijf/ daer toe die mannen die bi hē warē leyde Dauid op/ enē yegelijcken men sinen huyse/ eñ woondē in die steden Hebrōn Eñ die mānen Juda quamen eñ salfden Dauiden aldaer tot eenē coninc ouer dat huys Juda

Eñ doet Dauidē te kennē wert gegeuen/ dat dye van Jabes in Gilead/ Saulē begrauē haddē/ seynde hi boden tot hen/ eñ dede hen seggē. Ghesegēt sijt ghi dē HEERE/ dz ghi sulcke ontfermherticheit aen uwen here Saul gedaen hebt/ eñ hebt hem begrauē/ So doe die HEERE nu aen v ontfermherticheit eñ trouwe/ eñ ic wil v ooc goet doē/ om dat ghijt gedaē hebt. Dus moetē nu uwe handen ghetroost zijn/ eñ zijt redelijck/ Want uwe heere Saul doot is/ so heeft mi dat huys Juda gesalft tot eenē coninck ouer hen.

Maer Abner die sone Ner/ die Sauls velthooftman was/ nā Jsboseth Sauls soon / eñ leyde hem doort heyr/ eñ maecte hē tot eenē coninc ouer Gilead/ Assur/ Jesrael/ Ephraim/ BenJamin eñ ouer alle Jsrael/ Eñ Jsboseth Sauls soon was.xl.iaer out doe hi coninc wert ouer Jsrahel/ eñ regneerde twee iare. Maer dat huys Juda hielt met Dauid/ Eñ die tijt die Dauid coninc was tot Hebrō ouer dat huys Juda/ was seuen iaer eñ ses maenden.

Eñ Abner die sone Ner/ troc wt mettē knechten Jsboseth des soons Saul / wt dē heyr tot Gibeon Eñ Joab de soon ZeruJa/ troc wt mettē knechtē Dauid eñ ontmoetē malcāderē bidē poel tot Gibeon/ so stelden hē dese op dese side des poels/ dander op geē side/ eñ Abner sprac tot Joab/ Laet hen die iongelinghen op maken eñ voor ons speelen/ Joab sprac/ Het gelt wel / Doē maectē se hen op eñ gingē henē int getal .xij. wt BeJamin op Jsboseths Sauls soōs deel/ eñ.xij.vandē knechtē Dauid/ eñ elc greep dē anderē bidē cop/ eñ stiet hē sijn sweert in sijn side / eñ vielē te samen / Waer af dye plaetse genoemt wert/ Helkath/ Hazurim/ die tot Gibeon is/ Ende daer verhief eenen seer scherpen strijdt in dien daghe/ Abner eñ die mānen Jsrahel werdē gheslagen vanden knechten Dauid

Daer waren drie sonē ZeruJa Joab Abisai/ eñ Asahel/ maer Asahel was rasch te voete als eē

E ree opt velt/ eñ iaechde Abner na eñ en weke noch ter rechter noch ter slincker hāt vā Abner / Doen keerde hē Abner om eñ sprac / Sijt ghi Asahel? Hi seide Ja/ Abner sprac tot hē / Gaet ter rechter oft slincker hāt/ eñ neēt een vanden iongelinghē voor v eñ neēt hē sijn harnasch / Maer Asahel en wilde niet aflatē vā hem / doch seide Abner noch tot Asahel / Heft v vā mi / waer om wilt ghi dz ic v ter aerden slae / eñ hoe dorste ick mijn aensicht op heffen voor uwen broeder Joab? Maer hi weygerde hē te wijcken

Doen stack hem Abner achter hē/ met eē spies in zijn gemachte alsoe dz die spies achter wt quā/ eñ hi viel al daer/ eñ sterf voor hē Eñ wie op de plaet

F se quā daer Asahel doot lach die stont stille/ Maer Joab eñ Abisai / die iaechdē Abner na/ tot de zōne onder ginc Eñ doē si quamē optē houel Amma/ de voor Giah leget/ optē wech der woestinē Gibeon so vergaderde hen die kinderē BenJamin achter Abner henen/ eñ wordē een hoophē/ eñ gingē op den top van eenen hueuele.

Eñ Abner riep tot Joab eñ seide/ Sal dā dat sweert sonder eynde verslinden? En weet ghi niet dat ten laetstē suer sal werden? Hoe langhe en wil di den volc niet seggen dat het op houde van sinē broederē? Joab sprac/ Also warachtelic als God leeft/ hadt ghi hedē morgen so gesprokē / dat volc

hadde elc van sinē broedē afgelatē. Eē Joab blies
die basuyne/eē allet volc stont stille/ eē en iaechdē
Israel niet meer na/eē en streden niet meer Maer
Abner eē sine mānē gingen alle diē nacht ouer dat
vlac velt/eē gingen ouer die Jordane/eē wādeldē
door geheele Bithron/eē quamen inden leger.
Joab keerde hem van Abner/ende vergaderde
dat geheele volc/eē daer gebrakē aen die knechtē
Dauidt/tnegentich mannen eē Asahel/Maer die
knechtē Dauid haddē geslagen onder BenJamin
eē die mānen Abner/alsoe datter drie hondert eē
tsestich mānen doot warē bleuē/ Eē si hieuen Asa
hel op / ende begroeuen hem in zijns vaders graf
te Bethleem/ eē Joab met sinen mannē ginghen
den ghehcelen nacht/ also dat het licht op brac tot
Hebron.

¶ Daer was een tweedracht tusschen den huyse
Sauls eē Dauids David regneerde tot Hebron
Abner boeleert bi Sauls boelscap eē als hy daer
omme gestraft wart soo valt hi af van sinen heere
tot David/Joab doorsteect Abner den hooftman

Dat.iij. Capittel.

ENde daer was eenen lāgen strijt tus-
schen den huse Saul/eē dē huse Da
uid/maer Dauid ginc eē nā toe/Eē
dat huys Saul ginc ende nam af.
Eē Dauiden werden kinderen ge-
boren te Hebron. Sij eerste geborene soon Ammō
vā AhiNoā die Jesraelitin/ die ander Chileab vā
Abi gail Nabals wijf des Carmelitē/die derde Ab
salon/die soō Maacha die dochter Talmai des co-
ninck te Gesur/die vierde Adonia die sone Hagith
die vijfste Saphat Ja/die sone Abital/die seste Je-
threā van Egla den wijue Dauid / dese zijn Daui-
den geboren tot Hebron.
Als nv dē strijt was tussen den huyse Saul / eē
dē huse Dauid so stercte Abner dat huys Saul /eē
Saul hadde een cōcubine die hiet Rizpa/eē dochter
Aia/eē Isboseth sprac tot Abner / waer ō slaept
ghi mijns vaders concubine/ Doē wert Abner seer
gram/ouer dese Isbosets woordē eē sprac. Ben ic
dā eē hōtshooft/ic die tegē Juda aen den huise Sa
uls uws vaders/eē aē sine broederē/eē vriendē ont
fermherticheyt doe/eē en heb v in Dauids hādē nz
ghegeuē/eē ghi rekēt mi hedē een misdaet toe/om
een wijf? God doe Abner dit eē dat/ist dat ie nz en
doe/so de HEERE Dauidē gesworen heuet/dattet
coninckrijc vā den huyse Saul soude genomē werdē
eē den stoel Dauid opgerecht soude werden / ouer
Israel eē Juda/vā Dā tot Berseba/doen en const
hi hem vooder geen woorden weder geantwoor
den/so vreesde hi voor hem.
Eē Abner seynde boden tot Dauid voor hē/eē
dede hem seggen/Wiens is dat lant. Ende sprack
Maect v verbont met mi. Siet mijn hāt sal met v
zijn/op dat ic tot v keere alle Israel Hi sprac/Wel
ic wil een verbōt met v maken/ maer een bid ic vā
v/dat ghi mijn aēsicht niet en siet / ghi en brinct te
voren tot mi Michal Sauls dochter/als ghi comt
om mijn aensicht te sien.
Doe seynde Dauid boden tot Isboset den soon
Saul ende dede hem seggen/Gheeft mi mijn wijf
Michal/die ic mi getrout hebbe met hōdert voor
hoofkens der Philisteen / Isboseth seynde henē/eē
liet se nemen van den man Paltiel/ den soone Lais

Ende haer man ginck met haer ende weende ach
ter haer tot Bahurim toe/Doē seinde Abner tot
hem/Keert weder omme/eē gaet henen Ende hi
keerde wederomme
Eē Abner hadde een reden metten ouders in
Israel/eē sprac/ghi hebt te voren lange nae Dauid
gestaē/dat hi coninc soude sijn ouer v/So doet nv
Want die HEERE heeft gheseit van Dauid/Ick
wil mijn volc Israel verlossen door die hāt Dauids
mijns knechts /van der Philisteen hāt/eē vā alle
haerder viandē hāt. Doe sprac Abner voor die o-
ren BenJamin /eē ginc doe henē/om te sprekene
voor die ooren Dauid tot Hebrō/al wat Israel eē
den huise BenJamin wel behaechde
Als nv Abner tot Hebrō bi Dauid quam/ende
met hem twintich mānen/ bereyde hē Dauid een
maeltijt/Eē Abner sprac tot Dauid /ic wil my op
maken eē henē gaen/dat ic dat geheele Israel tot D
minen here den coninc vergadere/eē dat si eē ver
bont met v makē/op dat ghi coninc zijt/also v siele
begeert/also liet Dauid Abner van hem dat hi he-
nen soude gaen met vreden
Eē siet die knechten Dauid eē Joab/quamē vā
dē oorloochs lieden eē brachten met hen enen gro
ten roof/Maer Abner en was nv niet bi Dauid in
Hebron/maer hi hadde hem van hem gelaten dat
hi met vreden van hem gegaen was
Doē Joab eē alle dat heyr met hem was comē
so wert hem geboodtscapt dat Abner die sone Ner E
totten coninc gecomē was/eē hi hadde hem vā hē
gelatē/dat hi met vredē wech ghegaen was/Doe
ginc Joab af tottē coninc eē seide. Wat hebdi ghe
daen/Siet Abner is tot v gecomē/waer om hebdi
hē vā v gelatē/dat hi wech is gegaen? En kent ghi
Abner den sone Ner niet? Want hi is gecomen om
v te bedriegen/op dat hi uwē wtganck eē inganc
soude bekennen/eē vernemen al wat ghi doet.
Eē doe Joab vā Dauid wt ginc/so seinde hi Ab
ner bodē na /dat si hem wederom soudē halē/van
Borhasira/eē Dauid en wiste daer niet af. Als nv
Abner weder tot Hebrō quam/so leide hem Joab F
middē onder die poorte om dat hi heimelic met hē
soude spreken/eē stack hem daer in sijn liese/dz hy
sterf om sijns broeders Asahels bloets wille/doen
dat Dauid daer na vernam sprac hi/Ic bē ontscul
dich eē mijn coninckrijc voor den HEERE/inder ee
wicheit/aen dat bloet Abner den sone Ner/Maer
het valle op dē kop Joab/eē op dat hele huis zijns
vaders/ende en moetē niet op houdē inden huyse
Joab die eē etter bloet/eē melaetschz hebbe eē de
spille houde/eē doort sweert valle/eē broots ghe-
brec hebbe/also dode Joab eē sine broeder Abisai
Abner om dat hi harē broeder Asahel gedoot had
de inden strijt te Gibeon
Dauid sprac tot Joab/ende allet volc dat met
hem was/Schoort uwē clederen ende gordet sac- G
ken om v /ende draecht rouwe om Abner/eē dye
coninc ginck achter die bare/Ende doen si Abner
begroeuen tot Hebrō/hief die coninc sijn stemme
op/ende weēde bidē graue Abner/ende allet volc
weende oock/Ende die coninc claechde Abner eē
sprack/Abner en is nz gestoruen als een sot sterft/
uwe hāden en sijn niet ghebonden/uwe voeten en
sijn niedt gheboeyt. Ghy sijdt gheuallen soomen

voor voosen boeuē valt. Doen beweende hem dat
volc noch meer
Doen nv alle dat volc in quā om met Dauid te
eten/doet noch hooch dach was/swoer Dauid eñ
sprac/God doe mi dit eñ dz/waer ic broot ofte yet
proeue/eer die sonne onder gaet/Eñ allet volc be=
kēdet/eñ het beuiel hen ooc wel/Eñ allet volc eñ
geheel Israel mercte op dië dach/dattet vandē co=
ninc niet en was/dat Abner die sone Ner gedodet
wert. Eñ die conic sprac tot sinē knechtē En weet
ghi niet dat op desen dach eē prince/eñ een groote
geuallen is in Israel. Ic bē noch teeder/eñ een ghe
salfde coninc/Maer die mannē die kinderē Zeru=
Ja/sijn mi te hardt/Die HEERE loone dien/dye
quaet doet na sinder boosheit

¶ Isboseth Sauls soon wort vanden verraders
doorsteken eñ die selue worden van Dauiden ghe
A straft ende ghedoot.

Dat.iiij.Capittel.

DOē die sone Saul hoorde dat Abner
tot Hebron doot ware so worde sine
handē mat/eñ alle Israel wert bedro
eft. Daer warē twee mānen hoofthē
den ouer die crijschknechtē onder dē
sone Saul/deene hiet Baena/die andr Rechob/dye
sonen Rimō/des Berothitē/wt dē kinderē/Ben=
Jamin/want Beroth wert ooc onder BēJamin
gerekēt. Eñ die Berothitē warē geulucht tot Ge
thaim/eñ vreemdelingē aldaer geworde tot op dē
dach van heden/Ooc so hadde Jonathan dye sone
Saul/eenē soō die lā was aē die voetē/eñ was vijf
iaer out/doē dat gechrijsch vā Saul eñ Jonathan
wt Israel quā/eñ sine voester of amme hief hē op
B eñ vluchte. Eñ in diē si haeste eñ vluchte viel hi/eñ
wert hinckende/eñ hi hiet/Mephiboseth
Dus ghingē nv henen die sonē Rimon des Be
rothiters/Rechob/eñ Baena/eñ quamē totte huse
Isboseth doe den dach alrō heetste was/Eñ hi lach
op sinen leger smiddaechs/eñ si quamen int huys
om tarwe te halē eñ stakē hē in sijn durste eñ ōt
liepen/wāt doe si int huys quamen lach hi op sijn
C bedde in sijn slaepcamer/eñ stakē hē doot/eñ hieu
wen hem dat hooft af eñ namē zij hooft eñ gingen
henē ouer dē wech/op dat blac velt alle dē nacht/
Eñ brachten dz hooft Isboseth/tot Dauidē tot He
bron eñ sprakē tottē conic/Siet daer is dat hooft
Isbosets des soons Saul/dijns viāts die nae v sie
le stont. Die HEERE heeft hedē mijnen heere den
coninc gewroken aen Saul/eñ aen sijn saet.
Doē antwoorde Dauid/so warachtelic als dye
HEERE leeft/die mij siele vā alder tribulatiē ver
lost heeft/Ic greep diē die mi vcondichde/eñ sprac
Saul is doot/eñ waēde hi ware een goet bode/eñ
D doode hē tot Ziklag/dienick bodēloon soude ghe
uen/Eñ dese ongodlikelieden hebben den ghe rech
ten man in sinē huyse op sinen leegher verworcht
Ja en soude ic dies bloet vā uwen handen niet eys
schen/eñ v vander aerdē doen? Eñ Dauid gheboot
sinē iongelingē dye doodēse eñ hieuwē hen handen
eñ voetē af/eñ hingense op aendē poel tot Hebrō/
Maer dat hooft Isboseth namen si eñ begroeuent
in Abners graf tot Hebron

¶ Dauid neemt dat gansche rijck in/ende hy ver
weldicht eñ verheert die Philistēē op alle plaet=
sen.

Dat.v.Capittel.

ENde alle dye stāmen Israel quamen
tot Hebron eñ seidē/Siet wi zijn v ghe
beete/eñ v vleesch/daer toe oocte vo
ren doe Saul ouer ons coninck was
leide ghi Israel wt eñ in/So heeft v
die HEERE geseit/ghi sult mij volc Israel hoeden
eñ sult eē hertooch sijn ouer Israhel/Eñ alle dye
ouders in Israel quamē totten coninc in Hebron
eñ die coninc Dauid maecte met hē eē verbont tot
Hebron voor den HEERE/eñ si salfdē Dauid/tot
eenē coninc ouer Israel. Dertich iaer was Dauid
out/doē hi conic wert/eñ hi regneerde.xl.iaer/tot
Hebron regneerde hi.vij.iaer/eñ ses maēdē/ouer
Juda/Mer tot Jerusalē regneerde hi drīedertich
iaer ouer alle Israel eñ Juda
Eñ die coninc troc henē met sinē mānen tot Je
rusalē/tegē die Jebusiten die indē lande woonden
Maer si seydē tot Dauid/Ghi en sult hier niet in=
comē/maer blide eñ lāme sullē v afdriuē/dz mein
dē si dz Dauid dair nz ī en soude comē. Mer Dauid B
wan die borch Zion/dat is Dauids stat/doe sprac
Dauid optē seluē dach/Wie die Jebusitē slaet/eñ
bercrijcht die dacgotē/die lāmē eñ blindē/dē welc
ken die siele Dauids viant is/daer wt seytmē/En
laet geē blinde oft lāmē in huis comē/Alsoo woon
de Dauid optē borge/eñ hiet se Dauids stat. Eñ Da
uid timmerde ront omme vā Millo eñ van binnē
Eñ Dauid ginc eñ nā toe/eñ die HEERE die God
Zebaoth was met hem.
Eñ Hirā die coninc tot Tyro/seynde bodē tot Da
uid eñ cederbomē tottē wādē/eñ timmerlieden eñ
steēmetsers/datse Dauid eē huys soudē timmeren
Eñ Dauid mercte dat hē die HEERE tot eenē co= C
ninc ouer Israel geuesticht hadde/eñ zijn conicrijc i.pa
ke verhoget/om zijns volcs Israels wille/Eñ Da
uid nā noch meer huysvrouwē eñ cōcubinē tot Je
rusalē/na dië dat hi vā Hebron gecomē was eñ hē
werdē noch meer sonē eñ dochterē geborē/eñ dit
zijn die namē der geēre die hē tot Jerusalē geboren
zijn Sammua/Sobab/Nathā Salomo/Jebehar Eli
sua Nepheg/Japhia/Elisama Eliada Eliphaleth
Eñ doē die Philisteen hoorden datmen Dauiden
tot eenē coninc ouer Israel gesalft hadde trockē si
alle op/om Dauid te soecken/doe Dauid dat vernā
doe troc hi af in eē borcht/Maer die Philisteē qua
men eñ lieten hen neder inden gront Rephaim/eñ
Dauid vraechde dē HEERE eñ sprac/sal ic op trec
ken tegē die Philisteē/eñ wilt ghise in mijnen han=
dē geuē? Die HEERE sprac tot Dauiden/Trect op
ic wil die Philisteē in uwe handē geuen/eñ Dauid
quā tot Baal Phrazim/eñ sloechse aldaer eñ sprac D
dye HEERE heeft mijne vyanden voor my van
malcanderen gescheydē/somē die wateren scheydet/
eñ daer af heetmē die plaetse Baal Phrazim/eñ si
lietē hare goden al daer/Maer Dauid eñ sine mā
nen droegense wech
Mer die Philistēē trockē wed op/eñ lieten hē neer
int dal Rephaī/Eñ Dauid vraechde dē HEERE die
sprac/ghi en sult niet op treckē/maer coēt van ach
ter tot hen/dat ghi aen hen coempt tegen die peer
boomen/eñ als ghi horen sult dat ruysschen opten
toppe der peerboomen henen gaen/so zijdt fraey/
Wandt die HEERE is dan voor v wt gegaen om
te slaen dat heyr der Philisteen/Dauid dede als hē

die HERE gebodenhadde / eñ sloech die Philis-
teen van Geba aen tot datmen coemt in Gaser.

Dauid doet die Arcke des HEREN wt Abina
daphs huys in Obed Edoms huis brengen Uza
wort gestraft om dat hijse aenruert Daer na laet
hijse in zijn stadt brengen. Dat.vi.Capittel.

Ende Dauidt verghaderde weder alle
ionge wtgecoren mannen in Israhel
drie duysent / eñ maecte hē op eñ ginc
henen met alle den volc dat bi hē was
wt dē borgerē Juda / dat hi die Arcke
Gods van daer op soude halē / welcken name hiet
Die name des HEREN Zebaoth / woonde daer
op ouer Cherubi / eñ si lietē die Arcke Gods voerē
op eenen nieuwē wagen / eñ haeldense wt den huy
se AbiNadab / die tot Gibea woōde / Usa eñ Ahio
die sonē AbiNadab dreuen dē nieuwē wagē / Eñ
doen si hē metter Arcken wt dē huyse AbiNadab
voerden die tot Gibea woōde / speelde Dauidt eñ
dat gheheele huys Israhel voor den HERE henen
met alderhande snaren spele / van dennen houtē /
met herpen eñ psalteren / eñ tamboerē eñ schellen
ende Cimbalen.
Eñ doen si quamen totter scuervloeren Nachon
so greep Usa toe eñ hielt die arcke Gods / want die
rinderē terden besidē wt. Doen verbolch des HE
REN gramscap ouer Usa / eñ God sloech hē aldaer
om zijnder vermetēthept wille / also dz hi daer sterf
bi die arcke Gods / Doen wert Dauidt ongemoet
om dat die HERE een sulcke deelinge aen Usa de
de / Eñ hiet die seluē plaetse PerezUsa / tot op dezē
dach / Eñ Dauid vreesde hē voor dē HERE / i diē
dage eñ sprac / hoe soude Darcke des HERENtot
mi gecomē? Eñ en wildese niet tot hē latē brengen
in die stat Dauid / maer lietse bringē int huis Obed
Edō des Gathiters. Eñ doen die Arcke des HE
REN drie maendē bleef int huys Obed Edō des
Gathiters / seegende hē die HERE / eñ zijn ghe-
heele huys.
Eñ het wert dē coninc Dauid geboodscapt / dz die
HERE dz huys Obed Edō seegēde / eñ al wat hy
hadde / ō der arckē Gods wille / doē ginc hi henē eñ
haelde die arcke Gods wt dē huyse Obed Edom
opwaerts in die stat Dauid met vruechdē. Eñ als
si voort gingē metter arckē des HEREN / ses gā
gen offerde mē eenē os eñ eē vet scaep / Eñ dauidt
dāste met alder macht voor dē HERE eñ was ve
gordet met enē lijnē lijfroc / Eñ Dauid met geheel
Israhel leyden die arcke des HEREN opwaerts
met trompetten eñ basuynen.
Eñ doen die arcke des HEREN in die stadt Da
uid quā / kijcte Michal Sauls dochter door dz vēs-
ter / eñ sach dē coninc Dauid springē eñ dansen voor
den HERE / eñ vachte hē in haerder herten Maer
doen si die arcke des HEREN daer inne brachtē
steldē sise op haer plaetse / middē indē tabernacule
diē Dauid voor haer op hadde geslagē Eñ Dauid
offerde brantoffer eñ dootoffer voor den HERE
Eñ doē Dauid wt hadde geoffert dē brantoffer eñ
dootoffer / seegende hi dat volc indē name des HE
REN Zebaoth / eñ deylde wt / alle dē volcke eñ ō
menichte Israel / beyde mānen eñ vrouwē / elc enē
broot coec / eñ een stuc vleesch eñ moeys pottagie
Doen ginc allet volc wech / elc in zijn huys.

Doen Dauid weder quam om sijn huys te see-
genen / so ginc hē Michal die dochter Sauls daer
buiten te gemoetē / eñ seide / hoe heerlick is heden
die coninc van Israel ghewest / die hem voor die
maerten sijnre knechtē ontbloot heeft / so hem dye
nette voeuē ontblooten. Dauid sprack tot Michal
Ic wil voor den HERE spelen / dye mi vercoren
heeft voor uwen vader eñ voor alle sijn huis alsoo
dat hi mi beuolē heeft eē prince te sijn ouer dz volc
des HEREN / ouer Israhel / eñ wil noch snooder
werden dan also eñ wil neder sijn in mijnen oghen
eñ metten maertē daer ghi af ghesproken hebt tot
eerē werdē. Maer Michal Sauls dochter en had-
de geen kint tot aen den dach haers doots.

Dauid neemt voor hem een huys den HERE
te timmerē. Eñ dat wort hē vā dē HERE door
Nathan verbodē / eñ op sinen soō vertogē Dauid
danct den HERE Dat.vij.Capittel.

Doen nu die coninc in sinē huyse sadt A
eñ die HERE hē ruste ghegeuē had i pa.xvij
de / van allen sinen vianden rontom / a
sprac hi tottē prophete Nathā / Siet
ic wone in een cederē huys / eñ die arc
ke Gods woōt onder die vellē / Nathan sprac tot-
ten coninc / Gaet henen al wat ghi in uwer herten
hebt dat doet / want die HEERE is met v / Mer
snachts quam dat woort des HEREN tot Na-
than / eñ sprac

Gaet henē eñ segt mijnen knecht Dauid / dus
spreect die HERE / Sout ghi mi eē huis timmerē
dat ic daer inne soude woonē? Ick en heb doch in
geenē huise gewoōt sint den dage dz ic die kinderē
Israel wt Egiptē leide / tot dezē dage toe Maer ic
heb gewandelt in die tente ende wooninghe wer-
waerts ic met allen kinderē Israel wandelde. Heb
ic ooc oyt gesprokē niet eenigē der stammē Israel
eene / dien ick beuolen hebbe mijn volck Israhel te
voedē eñ geseyt. Waeromme en timmert ghi my
niet een cederen huys.
Dus suldi nu aldus seggē minen knechte / Da-
uid. Dus spreect die HERE Zebaoth / Ic heb v
genomē vādet weyden achter die scapen / dat ghy
een prince sout sijn ouer mijn volck Israel / eñ bē
met v geweest / werwaerts dat ghi ghegaen hebt /
eñ heb alle uwe viandē voor v wtgeroeyt eñ heb B
v eenen grotē name ghemaect / als den namē der
groter opter aerdē / Eñ ic wil mijn volc Israel een i pa xvij
plaetse settē / eñ ick wilt plantē dattet aldaer bliue
dattet niet meer beweecht en werde / eñ dattet die
kinderen der boosheit niet meer en quellen / als te
voren / Eñ sint der tijt dat ick rechters ouer mijn
volc Israel geordineert heb. Ende wil v ruste ghe
uen ouer al dijne viandē / ende die HERE vercō
diget v / dat die HERE v een huis wil maken
Als nu uwen tijt veruult is / dat ghi met uwē C
vaderen slapen ligt / soe wil ick v saedt nae v ver- iiij Reg/
wecken / dat van uwen liue comē sal / dien wil ick si viij.c
ne rijck voorspoedich makē / dye sal mijnen name i pa.vi f
een huys timmeren / ende ick wil den stoel sijns co-
ninckrijcs voorspoedich maken eewelick / ic wil zijn
vader sijn / ende hy sal mijne soone zijn Als hy een
misdaet doet / so wil ick hem met menschē roeden
ende metter menschen kinderen slaghen straffen /
Maer mijne ontfermherticheit en sal niet van hē

gekeert werdē so icse gekeert heb vā Saul/die ick
voor v wech heb ghenomē/Maer v huis eñ v co=
ninckrijc sal stādachtich sijn ewelic/voor v/eñ uwē
stoel sal eewelic vast zijn
Doen Nathā alle dese woordē eñ allet ghesich=
te David ghesent hadde/so quam David die coninc
eñ stelde hem voor dē HERE eñ sprac. Wie bē ic
HERE HERE! eñ wat is mijn huis/dat ghy my
tot hier toe gebracht hebt? daer toe hebdi dz te lut=
tel gheacht/HERE HERE maer hebt dē huyse
vws knechts noch van verren toecomēden dinghen
gesproken/is dat menschen recht HERE HERE
Eñ wat sal David meer spreken met v/Ghi kēt
uwen knecht HERE HEERE/om vws woorts
wille/eñ nae uwer herten hebdi sulcke groote din
ghen al ghedaen/dat ghi se uwen knecht condich=
maecte
Daeromme sidy ooc groot gheachtet HERE
God/want daer en is genen als ghi/eñ daer en is
geen God dan ghi/na alle dat wi met oren ooren
ghehoort hebben. Wāt waer es een volc opter aer
dē als v volc Israel Om welcs volcs wille God is
D gegaen om hem een volc te verlossen/eñ hē eenen
name te makē/eñ sulcke grote eñ veruaerlicke din
ghen te doen/op uwen lāde voor v volc/Wele ghi
v verlost hebt van Egipten/vāden volc eñ van si=
nen goden/Eñ ghi hebt v volc Israel toe bereit v
tot eenen volc inder eewicheit/eñ ghy HERE sijt
haer God geworden
Aldus maect nv crachtich HEERE God dat
woort inder eewicheit/dat ghi ouer uwē knecht
eñ ouer sijn huis ghesproken hebt/eñ doet als ghy
gesprokē hebt/So sal uwen name groot werden
inder eewicheit/alsoo datmen sal seggen/dye HE
RE Zebaoth is dye God ouer Israel/eñ dat huis
dijns knechts David/sal staēde sijn voor v/Want
ghi HERE Zebaoth/ghi Godt Israel hebt dat
oor vws knechts gheopent eñ ghesept. Ick wil v eē
huys timeren. Daerōme heeft v knecht zijn herte vō
den/dz hi dit gebet tot v biddē soude/Nv HERE
HERE ghi sijt Godt/eñ uwe woordē sullē waer
heit sijn/Ghi hebt sulcke goet ouer uwen knechte
gesproken/so begint nv/eñ seegent dat huys dijns
knechts/dat het ewelic voor v si/Wāt ghi HEE
RE HERE hebbet gesprokē/eñ met uwe seege
ninge sal vws knechts huis geseegēt werdē ewelic.
¶ David dwinget die Philistinē/ende die ande=
re omliggende natien Dat.viij.Capittel.
A
Nae het geviel daer nae dz David die
Philisteē sloech/eñ cranctese/eñ nam
den dienstoome vāder Philisteē hant
Hi sloech dye Moabiten ooc alsoe ter
neder/dat hi twee deelen totter doot
bracht/eñ een deel bi dē levene liet/Also wordē de
Moabiten Davidē onderdanich/dat si hem giften
toe droegen
B David sloech ooc Hadad Eser den soon Rehob
coninc tot Zoba/dat hi henen troc om sine macht
weder te halen aenden water Phrath/eñ David
vinc wt hen dusent eñ seven hōdert ruiters/eñ.xx.
dusent voet volc/eñ verleemde alle wagēs ende be
hielt hōdert waghens ouer. Maer die Siriers van
Damasco quamē te hulpen/Hadad Eser/den co=
ninc tot Zoba/Eñ David sloech der Siriers twēe
twintich dusent mānē ende leyde volc tot Damas
co in Siria/Also wert Siria David onderdanich
dat si hē giften toe droegē/Wāt die HERE halp
David waer waerts hi troc. Eñ David nā dye gul
den schildē die Hadad Esers knechtē toebehoorde
eñ brachtse te Jerusalē/Maer van Betha eñ Be=
rothai den stedē Hadad Eser/nam die coninc Da=
uid seer veel metaels
Mer doē Thoi die coninc te Hemath hoorde dz
David alle macht des Hadad Esers hadde geslagē
seinde hi Joram sinē soon tot David/om hē vrien
delic te grueten/eñ om hem te seegenē/dat hi tegen
Hadad Eser gestredē eñ hem geslagē hadde/Wāt
Thoi hadde eenen strijt tegē Hadad Eser/Eñ hy
hadde met hem silverē/guldenen/eñ ceerene cley=
noden/Welcke die coninc David dē HERE oock
heilichdē met den silverē eñ goude dat hi den HE
RE heilichde vā allē heidenē die hi onder hē bracht/
vā Sirien/vā Moab/vāden kinderē Ammō/van
den Philisteē/vā Amalek/vādē roof Hadad Eser
den soon Rehob coninc te Zoba
Oec maecte hem David eenē name/doē hi we=
der quam/eñ die Siriers sloegē int sout dal.xviij.
dusent. Eñ hi leyde volcke in alle Edomea/Eñ ge
hele Edom was Davidē onderworpen/want die
HERE halp David waer hi henen troc Also was
David coninc ouer geheel Israel Eñ hi dede recht
eñ gerechticheit alle dē volcke/Joab die soon Ze=
ru Ja was ouer dat heyr. Maer Josaphat die soē
Ahilud was Cācellier Sadock die soō Ahitob eñ
Abimelech die soō Ab Jathar warē priesters. Se
raia was scriver Benaia die soō Joiada eñ Chre=
ti/eñ Pleti eñ die sone David waren priesters.
¶ David begraeft die maechscape Sauls ende
bewijst haer veel duechden om Jonathas wille.
Dat.ix.Capittel.

Nde David sprac Isser ooc noch ye=
mant ouer bleuē/vanden huyse Sa=
ul/dat ic ontfermherticheyt aen hem
doe/om Jonathas wille? Daer was
eē knechte vandē huyse Saul die hiet
Siba dien riepen si tot David/eñ die coninck sprac
tot hem/Sijt ghi Ziba? Hi sprac Ja v knecht/Die
coninc sprac. En isser noch niemant meer vanden
huyse Saul/dat ic Gods ontfermherticheyt aē hē
doe/Siba sprac totten coninc. Daer is noch eē soō
Jonathans/lam aen die voeten/Die coninc sprac
tot hem/Waer is hi? Siba sprac tottē coninc Siet
hi is te Lodabar/inden huyse Machir/des soons
Ammiel/Doe seynde die coninc David henen/eñ
liet hem halen vā Lodabar wt den huyse Machir
des soons Ammiel.
Doen nv Mephi Boseth die soon Jonathan des
soons Sauls/tot David quā viel hi op zijn aēsicht
eñ aenbede hē/David sprack/Mephi Boseth/hy
sprac/Hier ben ic v knecht. David sprac tot hē Eñ
vreest niet wāt ic wil ontfermherticheyt aen v doē
om Jonathā vws vaders wille/eñ wil v alle die ac=
keren vws vaders Saul weder geven maer ghi sult
dagelicx aen mijn tafel broot eeten/Hi aenbede eñ
sprac. Wie ben ic v knecht/dat ghi v keert tot eenē
dooden honde/gelijck ic ben.
Doen riep die coninck Siba den knape Saul/
eñ sprac tot hem/allet wat Sauls ghewecst is/eñ

syns geheelen huys/dat heb ic den soon ws heerē ghegeuē/ Dus arbeit nu sinen acker/ ghy eñ uwe kinderen/eñ knechten /eñ brēget in/dat ws heerē soon broot hebbe/dat hi geuoedet worde/ Maer Mephi Boseth ws heerē soon/sal dagelics broot eten aen mijn tafele/ Siba hadde vijfthien sonē eñ twintich knechten/ Eñ Siba sprac totten coninc/ Allet gelijc mijn heere die coninc sinen knechte geboden heeft/so sal sijn knecht doē/ Eñ Mephi Boseth ete op mijn tafele als eē des conincs kinderen/ Eñ Mephi Boseth hadde eenen cleynen soon dye hiet Micha/mer allet wat inden huise Siba woonde/dat diēde Mephi Boseth/ Mer Mephi Boseth woonde te Jerusalē/wāt hi adt dagelics op des conincs tafele/ ende hincte met beyde sine voeten.

¶ Dauid seynt bodē tot Hanon der Ammoniten coninc/welcke hē schendet sine boden/eñ daerōme trect Dauid teghen haer/eñ hy verwintse in twee striden. Dat.x.Capittel.

Ende het geuiel daer na dz dye coninck der kinderen Ammon sterf/ende sijn soon Hanon wert coninc in sijn stede/ Doē sprac Dauid/ic wil ontfermherticheyt doē aen Hanon den soon Nahas/gelijc sijn vader aē mi ontfermherticheyt gedaē heeft/eñ seynde henen/eñ liet hē troosten door sijn knechtē ouer sinen vader. Als nu die knechten Dauid/int lant der kinderē Ammon quamen/so sprakē die machtige der kinderē Ammon tot haren vader Hanon/ Meynt ghi dat Dauid uwen vader eere voor uwen oogen/dat hi troosters tot u ghesonden heeft/ En meynt ghi niet dat/dat hi sine knechtē daerom tot u heuet gesonden/dat hi die stadt ondersoecken eñ bespieden/eñ om keeren soude?

Doe nam Hanon die knechten Dauid eñ scoer hen den baert half/ eñ sneet hen die cleederen half af/tottē gordel toe/eñ lietse gaen/ Doen dat Dauid wert geboodscapt/ seynde hi hen te gemoete/want die mannen waren zeer gescendet. Eñ die coninc dede hē seggē blijft tot Jericho/tot dat uwen baert wascht so comt dan weder.

Doe die kinderē Ammon sagē/dat si voor Dauidē stinckende warē gewordē/seyndē si henen eñ huerden die Siriers des huys Rehob/eñ dye Siriers tot Zoba twintich duysent mannen voetvolcs eñ vandē coninc Maacha duysent mannen/ eñ vā Istob twaelf duysent mannē. Doe dauid dat hoorde/seynde hi Joab mettē geheelen heyr der crijschliedē/eñ die kinderen Ammon trockē wt/eñ bereyden hen tottē strijt/voor die dore der poortē/ Mer die Siriers van Soba/vā Rehob/vā Istob/eñ vā Maacha/waren alleen inden velde.

Als nu Joab sach dat den strijdt op hē ghestelt
was/voor eñ achter/vercoos hi wt alle iōge wtge D
lesen mannē in Israel/eñ bereyde hē tegē die Siriers/ Eñ dat ouerbleuē volc dede hi onder die hant zijns broeders Abisai/dz hi hē soude wapenē tegē die kinderē Ammon/eñ sprac/ Ist dat mi die Siriers te machtich sijn/so comt mi te hulpe/ maer ist dat u die kinderen Ammon te machtich sijn so wil ic u te hulpe comē/ Sijt getroost/eñ laet ons sterc sijn voor onse volc/eñ voor die steden ons Gods/ maer die HEERE doe dat hem behaecht

Eñ Joab maecte hē daer toe mettē volcke dat bi hē was/om te strijdē tegē die Siriers/eñ si vlodē voor hē/ Eñ doe die kinderen Ammon sagē dz die Siriers vlodē/so vlodē si oock voor Abisai/ eñ trockē in die stat/ Also keerde Joab wederomme vandē kinderen Ammon/eñ quā te Jerusalē/ Eñ doe die Siriers sagē dat si geslagen warē voor Israel/quamē si te hoope/ Eñ Hadad Ezer seinde henē eñ bracht daer wt die Siriers/op ghenē side des waters/eñ leyde daer in haere macht/ Eñ Sobah die velthooftmā Hadad Ezer troc voor hen wech

Doe dat Dauid wert vercondicht/so vergader
de hi te hoope dat geheel Israel/eñ troc ouer dye D
Jordane/eñ quā te Helam/eñ die Siriers wapendē hen om tegē Dauid te strijdē/ Mer die Siriers vlodē voor Israel/ Eñ Dauid verworchde der Siriers seuē hondert wagēs/eñ veertich dusent ruyters/daer toe Sobah dē velthooftmā sloech hi dz hi daer sterf/ Doē die coningē die onder Hadad Ezer waren sagen datse geslagē warē voor Israhel/ maectē si vrede met Israel/eñ werdē hē onderdaē Eñ die Siriers vreesdē dē kinderen Ammon meer te helpen.

¶ Dauid wort door zijn ghesichte onbehoorlicker liefden ontsteken teghen Bat Seba Urias huysvrouwe / Hy breect synen hou welickē staet met haer/eñ haren ghetrouden man laet hi doodē

Dat.xi.Capittel.

Ende doen dat iaer om quam / inder
tijt als dye coninghen pleghen wt A
te trecken/so seynde Dauid Joab ende sine knechten met hem /ende alle die kinderen Israhel/dat si die kinderen Ammon verderuen souden ende beleggen souden Rabba Maer Dauidt bleef te Jerusalem

Eñ het geschiede dat. Dauid ontrēt dē auōt op
stōt vā sinē leger/ eñ ghinc op dē solder des conīcs
huys eñ sach vandē solder een vrouwe haer was=
schē/ Eñ dat wijf was vā zeer scoonder ghedaentē
Eñ Dauid seynde eñ dede nae dat wijf vragē. Eñ
seggē/ En is dz niet Bath Seba /die dochter Eliā
dat wijf Vria des Hethiters? Eñ Dauid seinde bo/
dē henē eñ dedese halē/ eñ doe si tot hē in quā/ doe
sliep hi bi haer/ Si heilichde haer vā haerder onrei
nicheit/ eñ keerde weder tot haeren huyse
Eñ dat wijf wert bevrucht/ eñ si seinde eñ liet
Dauidē verrondighē eñ segghē/ Ic ben bevrucht.
B Dauid seynde tot Joab/ Seint mi Vriā den Hethi
ter/ Eñ Joab seinde Vriā tot Dauid/ Eñ doe Vria
tot hē quam vraechde Dauid/ oft met Joab/ ende
metten volcke/ eñ metten strijt wel stonde/ Ende
Dauid sprac tot Vriā/ Gaet neder in v huys/ ende
wascht dijn voetē/ Doe Vrias wt des conincs huys
wt ginc/ soe volchde hē na des conincs geschencke
Eñ Vria leyde hē slapē voor die doze des conincs
huys/ daer alle die knechten sijns heeren laghen/
ende en ghinc niet neder in sijn huys
Doemē Dauidē bootscapte/ Vria en is niet ne
der in sijn huys ghegaē/ so sprac Dauid tot hē/ Eñ
sidi niet ouer velt ghecomē? waerom en sidi niet af
in v huis ghegaē? Vria sprac tot Dauid/ Die arcke
eñ Israel blijuē in tenten/ Eñ Joab mijn heere eñ
mijns heeren knechtē liggē te velde/ eñ ic soude in
mijn huys gaē/ dat ic ate eñ dronke/ eñ by mij wijf
lage/ also warachtelic als ghi leeft/ eñ v siele leeft/
C ic en doe dat nz/ Dauid sprac tot Vria/ So blijft he
Iudi.ix.c dē oec hier/ morghē wil ic v laten gaen/ Dus bleef
Vria te Jerusalē dien dach/ eñ des anderen daechs
daer toe/ eñ Dauid noode hē dat hy voor hē soude
etē eñ drinckē/ eñ maecte hē dronckē/ Eñ tsauōts
ghinc hi wt dz hi op sinē leger slapē soude mz sijns
heeren knechtē/ eñ en ghinc niet neder in sijn huys
Des morgēs screef Dauid eenē brief tot Joab

eñ santen door Vriam/ hi schreef aldus inden brief
Stelt Vriā indē strijdt daer hi alder hartste is/ eñ
keert v achter hē af dz hi verslaghē worde/ Als nv
Joab om die stadt lach soe stelde hi Vriam aen dye
plaetse daer hi wist dat strijdtbaer mannen warē/
Eñ doe die mannen wt der stadt vielen/ eñ stredē
tegē Joab/ so vielen sommige des volcks vanden
knechten Dauid/ Eñ Vria die Hethiter sterf oock.

Doe seynde Joab henen/ eñ dede Dauidē boot
scappē/ alle die handelinge des strijdts/ eñ geboot
dē bode eñ sprac Als ghi alle hādelinge des strijts
wt gesproken hebt mettē coninc/ eñ siet dat hi toor
nich daer om is/ eñ die coninc tot v spreect/ Waer=
om sidi soe na der stadt gegaen met den strijdt? En
wist ghi niet hoe men vandē mueren placht te schie
ten? Wie sloech Abimelech dē soon Jeru Baal? en
wierp niet een wijf/ een stuc van eenen molensteē
op hem vander mueren/ alsoe dat hi sterf tot The=
bez waerom hebt ghi v so nae der muerē gemaect
so segt dijn knecht Vria die Hethiter is oock doot.
Die bode ghinc henen eñ quam eñ bootscaptet
Dauidē al/ daer hem Joab om geseint hadde. Eñ
die bode sprac tot Dauid/ Die mannen namen do=
uerhant tegen ons/ eñ vielen tot ons wt opt veldt
Eñ wi waren aen hen tot voor dye doze der poor
ten/ Ende die scutters schoten vander mueren op
uwe knechten/ ende dooden sommige van des co=
nincs knechten/ daer toe soo is Vria v knecht dye
Hethiter ooc doot
Dauid sprac totten bode/ Dus suldy tot Joab
seggē/ En laet v dat niet qualick bevallen/ wāt dat
sweert verslint nv desen/ nv den ghenen/ Hout aen
mettē strijdt tegen die stadt/ dat ghise breect/ ende
weest getroost/ Ende doen Vrias wijf hoorde dat
Vria haer man doot was/ droech si rouwe om hae
ren huysweert/ Mer doen si dat roudraghen vol=
bracht hadde/ soe seynde Dauid henē/ eñ dedese in
sijn huys halen/ ende si werdt sijn wijf ende baerde
hem eenen soon/ Mer die handelinghe behaechde
den HEERE qualic die Dauid dede

¶ Nathā wort vanden HEERE tot Dauid gesō
den/ hē om sijnder misdaets wille te straffen/ Da=
uid bekent sijn sonde/ ende begheert genade/ Die
soon die hi by haer hadde die sterf.

Dat.xij.Capittel

ENde die HEE
RE seynde Na=
thā tot Dauid/
Doen hy tot hē
quā/ sprac hy tot
hē/ Daer warē twee mannen
in een stadt/ deen rijck dander
arm/ De rijcke had zeer veel
scapē eñ runderen/ met die ar=
me en hadde niet een cleyn
scaepken dat hi ghecocht had/
eñ hy voedet op tot het groot
wert/ bi hē eñ bi sinen kinde=
ren tsamē het at vā sinen bete
eñ drāc vā sinē beker/ eñ sliep
in sinen schoot/ eñ hi hielt als
een dochter/ Als den rijcken
man een gast ouer quam/ soe
spaerde hi te nemen van sinen scapen ende runde=
ren/ dat hi den ghast wat bereyde/ die tot hem ghe
comen was ende nam tschaep des armen mans/
eñ bereydet den man/ die tot hem comen was
Doen verbolch hem Dauid met grooter toor
nicheit tegē die mā/ eñ sprac tot Nathā/ So war=
achtelic als die HEERE leeft/ die mā is eē kint des
doots/ die dat gedaē heeft/ Daer toe sal hi dat scaep

vieruoudelic betalen/om dat hi dat gedaē heeft/eñ niet gespaert en heeft/Doe sprack Nathan tot David/Ghi zijt die man/Dus spreect dye HEERE die God Israel/ Ic heb v tot eenen coninc gesalft ouer Israel/eñ verlost wt der handt Saul/ eñ heb v/ws heeren huys ghegeuen / daer toe sine wiuen in uwen schoot/eñ heb v dat huys Israel eñ Juda ghegeuen/ Eñ is dit te luttele/soe sal ic noch dit eñ dat daer toe doen/Waerom hebdi dan dat woort des HEEREN veracht/ dz ghi sulc quaet voor sinē oogen dedes? Vriam den Hethiter hebt ghi verslaghen metten sweerde / zijn wijf hebdy v tot eenen wiue ghenomen/maer hem hebdi ghedoot metten sweerde der kinderen Ammon.

Nv so en sal dat sweert van uwen huyse inder eewicheyt niet gaē/om dat ghi mi veracht hebt/eñ dat wijf Vrias des Hethiters genomen hebt/dat si v wijf soude zijn. Dus spreect die HEERE/Siet ic wil ongeluc ouer v verwecken/wt uwen eyghenen huise/ende uwe wijuen nemen voor uwen ooghen/eñ wilse uwē naesten geuen/ also dat hi by uwen wijuen slapē sal/bider lichter sonnē/want ghi hebbet heymelic gedaen/maer ic wil dit doen voor geheel Israel/ende bider sonnen.

Doen sprack David tot Nathan/ Ic heb gesondicht tegen den HEERE/Nathan sprac tot David So heeft die HEERE v sonde oock wech ghenomen/ghi en sult niet steruē. Maer want ghi die vyanden des HEEREN door dese ghescwiedenisse hebt doen lasterē / so sal die sone die v ghevoren is den doot steruen/ Eñ Nathan ghinc thuys / Maer die HEERE sloech dat kint dat Vrias wijf Dauiden gebaert had/ alsoo dattet doot sieck wert. Eñ David versocht God om dat knechtken eñ vaste/ eñ ghinc in ende lach snachs opter aerden/Doe stonden die Ouders zijns huys op/eñ wouden hem oprechten vander aerden /maer hi en woude niet/eñ en adt ooc niet met hen.

Opten seuensten dach sterf dat kint. Ende die knechtken David/ vreesden hen dat te vercondigē dat het kint doot ware/ Wāt si dachtē / siet/doe dz kint noch leuende was /spraken wi met hem/eñ hi en hoorde onse stemme niet / Hoe veel te meer sal hi hem mismaken/ist dat wi hem seggen / dat kint is doot/ Eñ David sach dat sine knechten heymelic sprakē /ende hi merckte dat dz kint doot was/eñ sprac tot sinen knechten / Is dat kint doot? Si seyden Ja/Doen stont David op vander aerden ende wiesch hem/ende salfde hem/ ende dede andere cleederen aen/ende ghinc in dat huys des HEEREN/ ende aenbadt/ende doe hi weder thuys quam/hiet hi hem broot op brengen/ende hi adt.

Doen spraken sine knechten tot hē / Wat dinc is dat/dat ghi dat doet / doen dat kint noch leefde/ vastē ghi ende weendet/maer nv het doot is / staet ghi op ende etet? hi sprac. Om dat kint vaste ic ende weende doe het leefde/want ic dachte wie weet of mi die HEERE genadich worde / dat dat kint leuende bleef/ Maer nv het doot is/wat soude ick vasten/ can ict ooc wederom ghehalen? Ic sal wel tot hem varen/ maer het en sal nyet wederom tot mi comen/ Ende doe David zijn wijf Bath Seba getroost hadde/ ghinck hi tot haer in ende sliep by haer/ende si baerde eenen soon dien hiet hy Salomo/ende die HEERE beminde hem/ Ende hi dede hem onder die hant Nathan des prophetē die hiet hem Jedid Ja om des HEEREN wille

Dus streedt nv Joab teghen Rabba/der kinderen Ammon/eñ wan die coninlijcke stadt/ eñ seinde boden tot David /eñ liet hem seggen/ Ic heb gestreden tegen Rabba/eñ heb ooc gewonnē die water stadt/dus neemt nv te hoope dat ouer gebleuē volc/eñ belegert die stadt/eñ wintse/op dat icse niet en winne/eñ ic den name daer af hebbe/Aldus nā David allet volc te hoope/eñ troc wech/eñ streedt tegē Rabba/eñ wontse/eñ nam dye croone haers conincs van sinē hoofde/die in ghewichte een pont gouts hadde/eñ edele gesteenten/eñ wert Davidē op sijn hooft ghesett/eñ voerde zeer veel roofs wt der stadt/ Mer dat volc daer in leyde hi wt/ eñ leyde se onder yseren saghen eñ haken/ eñ yseren beytels/eñ verbandese in tigel ouens/So dede hi allē steden der kinderen Ammon/doen keerde David eñ allet volc weder te Jerusalem i.par xix G

❡ Amō vvoort in ōbetamelijcker liefde tot Thamar ontstekē/eñ hi beslaeptse/eñ brengtse tscandē daer om versloech hem Absalon

Dat.xiij.Capittel

EN de het geuiel daer nā/dat Absalon die sone Davids/hadde een schoone suster die hiet Thamar. Eñ Ammon die sone David creechse lief/Eñ Ammon lach cranc om Thamar sijnder susteren wille/ Wāt si was eē maecht /eñ het dochte Ammon swaer te siue dz hi haer yet soude doē. A

Ammon had eenen vrient die hiet Jonadab / een soon Simea Davids broeder/ende die selue Jonadab was een seer wijs man die seyde tot hē / waer om wort ghi so mager ghi conincs soō vā dage te dage? en moecht ghi mi niet te kennē gheuen? doen sprac Ammon tot hē. Ic heb Thamar mijns broeders Absaloms suster lief gecregē. Jonadab sprac tot hem/legt v op v bedde/eñ maect v crāc/ Als v vader dan comt /om v te besoecken/so segt tot hē/ Lieue laet mijn suster Thamar comē/dat si mi eeu weoft tetē geue /eñ make voor mi etē dat ict aensie/ende van haer der hant ete

Aldus ghinc Amon liggen/eñ maecte hem crāc als die coninc hem nv quā besoeckē/so sprac Ammon totten coninc. Lieue laet mijn suster Thamar comē dat si mi een suppen of twee maecke/eñ dat ic van haer der hant ete/ doē seynde David na Thamar in huys/eñ dede haer seggen. Gaet henen int huys ws broeders Ammon/eñ maect hem een spise/Thamar ghinc int huys haers broeds Ammon eñ hi lach te bedde. Eñ si nam mele eñ mēgdet/eñ soodt voor sinen ooghē/eñ cooete hem een suppen Eñ si nam dat gerecht eñ goot wt voor hē Maer hi weygerde hem te eten B

Eñ Ammon sprac /Laetse alle van mi wtgaē Eñ si ghingen alle van hē wt. Doen sprac Ammō tot Thamar/brengt dat eten in die camer /op dz ic van uwer hant ete /Doe nam Thamar dat suppē dat si gemaect hadde/eñ bracht tot Ammon harē broeder in die camer /ende doe si dat tot hē bracht dat hijt eten soude /doen greep hyse ende sprac tot haer/Comt slaept bi mi mijn suster. Si sprac tot hem/Niet mijn broedr/En screynt of en vercracht

mi niet/Want so en doetmen niet in Israhel/ En
doet sulcken sotheyt niet/Waer soude ic met myn=
der schandē henen/eñ ghi sult sijn als die sotten in
Israhel/Maer spreect metten coninck/Dye en sal
mi v niet ontsegghen

Mer hi en wildese niet hoorē/eñ hy verweldich
C dese/ende vercrachtese/eñ sliep bi haer/Ende Am
mon wert wt der maten gram op haer/alsoo dat
den haet grooter was/dan die liefde opt te voren
was geweest/Eñ Ammon sprac tot haer.Maect
v opende gaet wech/Si sprac tot hem/Dit quaet
is grooter dan dat ander dat ghi aen mi ghedaen
hebt/dat ghi mi wtstoot/Hi en ghaf haerder stem
men gheen gehoor/maer hy riep sinen knecht die
hem diende/ende sprac/Drijftse van my wt/ ende
sluyt die dore achter haer toe / Ende si had eenen
bonten rock aen/want sulcke rocken droeghē des
conincs dochteren/alsoo langhe als sy maechden
waren.

Ende doense zijn dienaer wtgestooten hadde/
ende die dore achter haer toe ghesloten/soo wierp
D Thamar asschen op haer hooft/ende scoorde den
bonten rock diē si aen hadde/ende leyde haer handt
op dat hooft /ende ghinc daer henen ende crijsche=
de/Ende haer broeder Absalom sprack tot haer/
Heeft v broeder Ammon bi v gheweest?Nv mijn
suster swijcht stille/het is v broeder/en neemt die
sake so niet ter herten/alsoo bleef Thamar eenlick
in Absalons haers broeders huys.Eñ doen die co
ninc David dat al hoorde/soo wert hi seer onghe=
moetich/Eñ Absalon en sprac niet met Ammon/
noch quaet noch ghoet/maer Absalon was gram
op Ammō/om dz hi sijn suster Thamar vercracht
hadde

Over twee iaren hadde Absalon schaepscheer
ders tot Baalhazor/die ōder Ephraim leghet Eñ
E Absalon noode alle die kinderen des conincs/ende
quam tottē coninc eñ sprack/Siet/v knecht heeft
schaepscheerders/die coninck met sinen knechten/
ghae met sinen knechte/Die coninck sprac tot Ab
salon/Neen mijn sone en laet ons niet alle comen
op dat wi v niet en beswaren.Eñ doen hi hē quel=
de/en woude hi nochtans niet comen/mer hi segē
de hem/Absalon sprack/En sal dan mijn broeder
Ammon niet met ons gaen?Dye coninc sprac tot
hem/Waerom soude hi met v gaen?Doen benau=
dichde hem Absalon/dat hi Ammon met hem liet
ende alle des conincs kinderen

Absalon gebood sinē knapen ende sprac/Siet/
daer op/als Ammon in goeder huegen wort van=
den wijn/eñ ic tot v segge/slaet Ammō eñ doodet
F hem/dat ghi dan niet en vreest/want ic hebt v ghe
heeten.Sijt getroost en frissch daer aen/Also dedē
die knapen Absalon Ammon/so hen Absalon ghe
boden hadde/Doen stonden alle die kinderē des co
nincs op/eñ elc sadt op sinē muyl eñ vluchte/ende
doe si noch op dē wech warē/so quā dat gheruchte
voor David/dat Absalon alle des conincs kinde=
ren hadde verslagen/alsoo datter niet een van hen
over bleven en ware

Doe stōt die coninc op/eñ scoorde sine cleederē
ende leyde hē opter aerden/eñ alle sine knechtē die
om hē stondē scoorden die cleederē.Doe ātwoorde
Jonadab die sone Simea/des broeders Davids eñ
sprac/Mijne heere en dencke niet dat alle die gesel
len/die kinderen des conincs doot sijn/maer Am=
mon is alleen doot.Want Absalon had bi hem ge
houdē/van die dage aē doē hi sine suster Thamar
vercrachtede/Dus en neme mijn heere die coninck
sulc niet ter hertē/dat alle die kinderē des conincs
doot sijn/maer Ammon is alleen doot

Maer Absalon vluchtede/Eñ die knape opter
wachte/hief sijn oogen op eñ sach/eñ siet/eē groot
volc quā opten wech na malcanderen aen der sidē
des berchs/Doē sprac Jonadab totten coninc/siet
die kinderē des conincs comē/Alsoo v knecht ghe=
seyt heeft/also ist vergaen/Eñ doē hi wt hadde ge
sprokē/siet/doē quamen die kinderē des conincs/
eñ hieven haer stemmē op eñ weendē/Dye coninc
eñ sine knechten weendē ooc met allen zeer.Absa=
lon vluchtede eñ troc tot Thalmai dē soon Ammi
hud/den coninc tot Gesur. Mer hi droech rouwe
over sinē sone alle dage.Maer doē Absalō vluch=
tede/eñ tot Gesur troc/so was hi aldaer drie iaren
Eñ die coninc David hielt op wt te treckē tegē Ab
salon /Want hi hadde hē getroost over Ammon/
dat hi doot was

¶ Joab ghebruyct eenē list/dat hi Absalon dē va
der weder versoende.Absalon seyndt nae Joab/
eñ als hi niet en quam/soo dede hi hem sijn coren
verbernen

Dat.xiiij.Capit

IOab die soon Seruja/merckte dat it
des conincs herte tegē Absalō was/
eñ seynde tot Thekoa/ende hi liet vā
daer een cloec wijf halen/eñ sprac tot
haer Draecht rouwe ende treet uwe
roucleederen aen/ eñ en salft v niet met olye/mer
stelt v als eē wijf die langē tijt rou gedraghē heeft
over eenē dooden/eñ sult totten coninck inghaen/
eñ aldus/eñ aldus met hē sprekē/Eñ Joab ghaf
haer inne wat si spreken soude

Eñ doē dat wijf vā Thekoa met dē coninc spre
kē wilde/so viel si op haer aensicht ter aerdē /ende B
aēbadt eñ sprac Helpt mi coninc/Die coninc sprac
tot haer.Wat is v?Si sprac/Ic bē eē weduwe/eē
wijf die rouwe draecht/eñ mine man is gestorven
eñ uwe maerte hadde twee sonē die twistē tegen
malcanderen op dat velt/Eñ doē hē niemāt en be
lette/so sloech deen dē anderē eñ doode hē/ Eñ nv
staet dat geheele maechscap op tegen uwe maerte
eñ seggen/Geeft dien herwaerts/die sinē broeder
vslagē heeft/dz wi hē doodē voor die siele zijns broe
ders/diē hi gedoodet heeft/eñ dz wi ooc den erfge
name wtroyē/Eñ willē mine voncke wtblusschen
die noch overblevē is/dat minē man geenē name/
eñ niet over en blive opter aerden

Eñ die coninc sprac tottē wive/Gaet thuis/Ic
sal voor v gebiedē/Eñ dat wijf vā Thekoa sprack C
tottē coninc/Mijn heere coninc/dye misdaet sop
mi/eñ op mijns vaders huys/Maer die coninc eñ
sinē stoel si ontsculdich/Die coninc sprac/ So wye
tegē v spreect/diē brengt tot mi soe en sal hi v niet
meer aētasten/Si sprac/die coninc ghedencke des
HEEREN zijns Gods/op dat der bloetwrekers
niet te vele en wordē/om te verdervē eñ mijnē soō
niet en verdoen/Hi sprack alsoo warachtelick als
God die HEERE leeft/daer en sal gheen haer van
uwen sone opter aerden vallen

Eñ dat wijf sprac/ Laet uwe maerte mijnen here dē coninc wat seggē/ hi sprac/ Segt op/ dat wijf seyde/ Waerom hebdi sodanigen ghedachte tegen Gods volc/ dat die coninc sulc gesproken heeft/ dat hi hē besondige / eñ sinē verstootenē niet weder en laet halen? wāt wi sterue dē dooot/ eñ so dat water inder aerden versluypt / datmē niet op en hout/ eñ God en wilt dat leuē niet wech nemen/ maer hi bedenct hē dz/ dat dz verstootē/ ooc niet vā hē verstooten en worde/ Dus bē ic gecomē/ om met mijnē here dē coninc sulcs te spreken/ int biwesen des volcs wāt uwe maerte dacht/ Ic wil metten coninc spreken/ misschien hi sal doen dat sine maerte seyt/ wāt hi sal zijn maerte verhoorē/ dat hi mi verlosse vander hant/ alle der geender die my/ met mijnen sone wt roepen wille vander erffenisse Gods/ Eñ v maerte dacht/ mijns heren des conincs woort sal zijn als een spijsoffer/ want mijn heere die coninc is als een engel Gods/ dat hi goet eñ quaet hooren can/ daer omme sal die HERE uwe God met v zijn.

Die coninc antwoorde eñ sprac totte wiue. En loochēt mi niet wat ic v vragen sal/ Dat wijf sprac Mijn here die coninc spreke/ Die coninc sprac. En is die hant Joab niet met v in allen desen? Dat wijf antwoorde eñ sprac/ Soo warachtelijck als v ziele leeft/ mijn heer coninc / daer en is niemant anders/ noch ter rechter/ noch ter slincker siden/ dan so mijn here die coninc gesproken heeft/ Wāt v knecht Joab heuet mi geboden/ eñ heeft uwer maertē dat al in ghegeuen/ dat ic dese sake sou keeren/ dat heeft v knecht Joab gedaen/ Maer mijn here is wijs/ als die wijsheyt eens engels Gods/ dat hijt al weet op ter aerden.

Doē sprac die coninc tot Joab / Siet/ ic heb sulcs gedaen/ Dus so gaet henē/ eñ brengt den iongelinc Absalon weder/ Doen viel Joab op zijn aensichte ter aerdē/ eñ aenbadt eñ dancte den coninc eñ sprac Heden merct v knecht/ dat ic genade vondē hebbe voor uwen oogen mijn heer coninc / dat die coninc doet dat zijn knecht seyt/ Aldus maecte hē Joab op eñ troc te Gesur/ eñ bracht Absalon te Jerusalem Maer die coninc sprac/ Laet hē weder thuys gaen/ eñ mijn aensicht niet siē/ Also quā Absalon weder in zijn huys/ eñ en sach des conincs aensicht niet.

In alle Israel en was een so schoonen man niet noch so seer loslijc als Absalon / Vander solen sijnder voeten aen/ tottē opperstē zijns hoofts toe / en was geen vlecke aen hē. Eñ alsmē zijn hooft scoer (dat gebuerde gemeenlic alle iare/ want het was hē (t)e swaer/ datmēt afsceerē moest / so woech dz haer (z)ijns hoofts/ twee hondert sikelē na den coninclijcken gewichte / Eñ Absalon werden drie sonen geboren/ eñ een dochter die hiet Thamar / eñ was eē schoon wijf vā gedaenten/ Also bleef Absalō twee iaer te Jerusalem / dat hi des conincs aensicht niet en sach.

Eñ Absalon seynde na Joab / dat hi hē tottē coninc seyndē soude/ eñ hi en wilde tot hē niet comē/ hi seynde anderwerf / noch en wilde hi niet comen Doe seyde hi tot sinē knechtē/ Siet dat stuc ackers Joab neffens den mijnē/ eñ hi heeft gerste daer op Dus gaet henē/ eñ steket met vier aē/ Doe aēstakē die knechten Absalon dat stuc met vier aen.

Doe maecte hē Joab op/ eñ quam tot Absalō in

huys/ eñ sprac tot hē/ Waerom hebben v knechtē mijn stuc met vier aēgestekē? Absalō sprac tot Joab/ Siet/ ic seynde na v/ eñ dede v segghen/ Coemt hier dat ic v totten coninc seynde / eñ doen seggen/ Waerom ben ic vā Gesur gecomen? het waer mi beter dat ic noch daer waere / Dus laet my nv des conincs aensicht sien/ mer is een misdaet in my / so doode hi mi/ Eñ Joab ginc in tottē coninc eñ boot scapte hē dat/ Eñ hi riep Absalon dat hi totten coninc in quā/ eñ hi aēbadt op zijn aēsichte ter aerden voor den coninc/ Ende die coninc custe Absalon. A

¶ Absalon staet na zijns vaders rijc/ Eñ Dauidt vliedt met die sine. Dat.xv.Capittel.

Nde het geuiel daer nae dat Absalō hē liet maken wagens eñ rosuolc/ eñ vijftich mannē dat sine actiers warē Eñ Absalon maecte hē des morgēs vroech op / eñ ginc aen dē wech bi die poorte/ eñ als yemant een sake hadde/ dat hi tottē coninc voort gerechte comē soude/ riep hē Absalō tot hē eñ sprac/ wt welcke stadt zijt ghi? Als die dā sprac. V knecht is wt eē vandē stammen Israel/ so B sprac Absalon tot hē/ siet/ v sake is recht eñ slecht/ mer ghi en hebt geenen verhoorder vanden coninc

Eñ Absalon sprac ooc/ O / wie sal nu tot eenen rechter stellen indē lande/ dat alle mā tot mi quaē die eē sake eñ oordeel hadde/ dz ic hē tot sinē rechte hielpe/ Eñ als hē yemāt tot hē dede/ dat hi met hē spreken soude/ so stac hi zijn hant wt/ eñ greep hem eñ custe hē/ op die maniere dede Absalon alle Israel/ als si quamē voort gerechte tottē conic / eñ stal also dat herte der mannen Israel.

Na veertich iaren sprac Absalon totten coninc/ Ic wil wech gaen eñ mijn belofte tot Hebron vol doē/ die ic dē HERE belooft heb/ Want v knecht dede een geloofte/ doe ic te Gesur in Sirien woonde/ eñ sprac. Als mi die HERE weder te Jerusalē brengt/ so wil ic dē HERE eenē Gods dienst doen Die coninc sprac tot hē/ Gaet henē met vredē/ Eñ hi maecte hem op/ ende ghinc tot Hebron. C

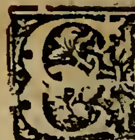
Absalon hadde bespieders wtghesonden in alle stammen Israel eñ doē seggē/ als ghi der basuynen geluyt hoorē sult / so segt Absalō is coninc gewooden tot Hebron/ Daer gingē twee hondert mannē met Absalon/ van Jerusalē geroepē/ mer si gingen simpelic eñ en wistē vander sakē niet / Absalō seynde oock na Achitophel den Gilonite Dauids raetsmā/ wt zijnder stadt Gilo / als hi nv den offer dede so wert die bondt sterc/ eñ dat volc liep toe eñ vermeerderde hen met Absalon.

Doe quā daer een eñ gaft Dauiden te kennē eñ sprack Dat herte vā alle mā in Israel/ volcht Absalon na. Dauid sprac tot allē sinē knechten/ die bi hē warē te Jerusalē Op laet ons vluchten/ want hier D en sal geen ontloopē zijn voor Absalon/ haest v dz wi gaen/ op dat hi ons niet en verrassche/ eñ grijpe ons/ eñ brenge een ongeluc op ons / eñ slae die stat metter scerptē des swaerts Doe spraken die knechtē des conincs tot hē/ Wat mijn here die coninc verkiest/ siet/ hier zijn wi dijn knechten/ Eñ die coninc ginc wt te voete/ mz sinē gheheelē huise / Mer hi liet thiē cōcubinē dat huys bewarē/ Eñ doe die coninc eñ alle dz volc te voete wt quamē/ so gingē si verde vādē huyse / eñ alle sine knechtē gingen neffens hē

daer toe alle Creti en̄ Plethi/ en̄ alle Gethite/ ses
hondert manne/ die vā Gath te voete gecome wa
ren/ en̄ ghingen voor den coninc wech.
En̄ die coninc sprack tot Ithai den Gethiter/
Waeromme ghaet ghi ooc met ons? Keert weder
omme en̄ blijft bi den coninc/ want ghi zijt vreemt
treet ooc weder op v plaetse/ gisteren sidi gecomen
en̄ hedē waerht ghi v met ons te gaen/ Ic wil gaē
werwaert sic can gegaē/ keert wederom / en̄ uwē
broederen/ met v geschiede ontfermherticheÿt en̄ trou
we/ Ithai antwoorde en̄ sprac / Soe warachtelijc
als die HEERE leeft/ en̄ so warachtelijc als mijn he=
re die coninc leeft/ in so wat plaetse mijn here die co
ninc zijn sal / het gerake totter doot of totte leuene
daer sal v knecht ooc zijn/ Dauid sprac tot Ithai/ so
come en̄ gaet mede/ also ghinc Ithai mede e die Ge
thiter/ en̄ alle zijn mannen/ en̄ alle des hoops kinde
ren die met hē waren / En̄ dat geheele lant weēde
met luyder stemmen/ en̄ allet volc ginc mede/ En̄
E die coninc ghinc ouer die beke Kidrō/ en̄ allet volc
ghinc voor opten wech die totter woestinen gaet.
En̄ siet Zadok was ooc daer / en̄ alle Leuiten die
bi hē warē / en̄ droegē darcke des verbonts Gods
en̄ steldense daer henen/ En̄ Ab Iathar ghinck op=
waerts tot dat allet volc der stat wt quam. En̄ die
coninc sprac tot Zadok/ brēg: die arcke Gods we
der in die stadt/ vinde ic genade voor den HEERE
so sal hi mi weder halen/ en̄ salse mi latē sien/ en̄ zijn
huys/ Mer seyt hi also/ Ic en heb geenen lust tot v
F siet hier ben ic / hi maect met mi alsoot hē belieft.
En̄ die coninc sprac totten priester Zadok: O
ghi siender keert wederom met vrede in die stadt/
en̄ met v Achimaaz v sone/ en̄ Ionathā die sone Ab
Iathar/ Siet/ ic wil vertreckē op dz blacke veldt d
woestinē/ tot dat bootscap vā v come/ en̄ geeft my
te kennē. Also brachtē Zadok en̄ Ab Iathar darc=
ke Gods wed te Ierusalē/ en̄ bleuē aldaer. Maer
Dauid ginc opten olyberch en̄ weēde / en̄ zijn hooft
was bedect/ wāt hi ginc bedect / Daer toe al tvolc
dz bi hē was/ had elc zijn hooft bedect/ en̄ ginc op en̄
weēde/ En̄ doent Dauiden gebootscapt wert/ dat
Achitophel int verbont met Absalō was/ so sprac
hi/ HEERE maect den raet Achitophel tot sotheit
G En̄ doen Dauid op die hoochte quam/ daermen
God aen te bidden plach siet/ doē gemoete hē Hu=
sai die Arachiter/ met eenen gescheurden rocke/ en̄
aerde op zijn hooft/ en̄ Dauid sprac tot hē / Ist dat
ghi met mi gaet/ so suldy my eenen last zijn. Maer
waert dat ghy weder in dye stadt ghinct/ en̄ seydet
tot Absalō/ Ic ben uwe knecht/ ic wil des conincs
zijn / ic die ws vaders knecht was tot dier tijt/ wil
nv v knecht zijn/ so suldi den raet Achitophel te nz
doen/ Dus is Zadok ende Ab Iathar die priesters
met v/ al wat ghi hoort wt des conincs huyse/ dat
geeft te kennen den priesteren Zadok ende Ab Ia=
thar/ Siet/ daer zijn bi haer / v twee sonen/ Achima
az Zadoks/ en̄ Ionathan Ab Iathars sonen/ door
dye selue condi mi ontbiedē / dat ghi hoorē sult/ Al=
so quam Husai die vrient Dauidt / indie stadt/ En̄
Absalon quam te Ierusalem.

Dauid schenct Siba alle die goedē vā Mephi
Boseth dē wederspannigen/ Semei bespot/ lach=
tert/ ende versmadet Dauiden/ Absalon boeleert
met zijns vaders wiuen.

Dat.xvi.Capittel.

En doe Dauid een weynich vander
hoochten gegaen was/ siet/ doen ont=
moete hem Siba / die knape Mephi=
Boseths / met een paer ezelen ghesa=
delt/ daer op waren twee honderdt
vrooden/ en̄ hondert stuckē rosinē/ en̄ hondert stuc
kē vijgē/ en̄ een flessche wijns/ Doe sprac de coninc
tot Siba/ wz wilt ghi daer mede makē? Siba sprac
die ezelen sullē voor dz gesin des conincs zijn/ om
daer op te rijden/ en̄ die broodē/ en̄ die vijgen voor
die knapē te eten/ en̄ dē wijn te drinckē/ als si moe
de wordē inder woestinē/ Die coninc sprac / Waer
is die sone ws heren? Siba sprac tottē coninc/ Siet
hi bleef te Ierusalē/ Wāt hi sprac/ Heden wert my
dat huys Israel/ mijns vaders rijc weder gegeuen
die coninck sprack tot Siba / siet het sal al uwe zijn
wat Mephi Boseth heeft/ Siba sprac nz aēbiddē
laet mi genade vindē voor v minē here den coninc
Mer doe die coninc Dauid tot Bahurim quam/
siet/ doe ghinc daer een man wt vanden gheslachte
des huys Sauls/ die hiet Semei/ de sone Gera/ die
ginc wt/ en̄ vloecte/ en̄ wierp Dauiden met steenē
en̄ alle die knechten des conincs Dauid Want alle
volc/ en̄ alle machtige waren tot zijnder rechter en̄
slincker siden/ Dus sprac/ Semei doen hy vloecte/
Gaet wt/ gaet wt ghi bloethont/ ghi Belials man
die HEERE heeft v weder gegeuē/ al dat bloet des
huys Saul/ dat ghi in zijn plaetse coninc geworde
zijt/ nv heeft die HEERE dat rijc gegeuē inde hāt
ws soons Absalōs/ ende siet/ nv steect ghi in v on
geluck/ want ghi zijt een bloethont.
Abisai die sone Seru Ia sprac tottē coninc. Sou
de dese doode hont minē here den coninc vloecken
Ic wil gaen henen/ en̄ hem den cop afhouden/ Die
coninc sprack/ Ghi kinderen Seru Ia/ wat heb ick
met v te doen. Laet hem vloecken/ Want die HE=
ERE heuet hē gebeetē/ Vloect Dauiden/ wie mach
nv seggē/ Waerom doet ghi also/ En̄ Dauid sprac
tot Abisai/ en̄ tot alle sine knechtē/ Siet/ mijn sone
die van minen liue gecomen is/ staet na mijn leuen
waerom nv ooc niet die sone Iemini? laet hē beta=
men dat hi vloecke/ wāt die HEERE heuet hē ghe=
heeten/ Misschieden die HEERE sal mine allendic
heyt aensien/ en̄ mi sine/ deses daechs vloeckinghe
met goet loonen/ also ghinc Dauid met sinen liedē
ouer den wech. Maer Simei ginc aen die side des
berchs/ neffens hem henē / en̄ hi vloecte/ en̄ wierp
met steenē tot hē/ en̄ besprengdē met aerdē clottē
En̄ die coninc quā moede in met alle den volcke
dat bi hem was/ en̄ hi vermaecte hē aldaer/ Maer
Absalon en̄ allet volc der mannen Israel/ quamen
te Ierusalem en̄ Achitophel met hē. Doen Husai
die Arachiter Dauids vrient tot Absalō in quā/ so
sprac hi tot Absalō. Geluc heer coninc/ geluc heer
coninc Absalō sprac tot Husai / Is dz uwe ōtferm
herticheit aen uwē vrient? waerom en sidi niet met
uwē vrient getrockē? Husai sprac tot Absalon/ Al=
so niet/ Mer dien die HEERE verkiest/ en̄ dit volc
en̄ alle man in Israel/ diens wil ic zijn/ en̄ bi hē bli=
uen/ Ten anderē/ wien soude ic dienē/ En soude ic
niet voor sinen soon dienen/ so ic voor sinen vader
gedient hebbe/ so wil ic ooc voor v zijn.
En̄ absalon sprac tot Achitophel / Houdt raet
wat sullen wy doen? Achitophel sprack tot Absa=

lon/Beslaept die concubinē ws vaders/die hi hier
gelatē heeft/om dz huys te bewarē/So sal alle Is
rael hoorē/ dat ghi uwē vader stinckende gemaect
hebt/eñ die hāt alle der geēder die bi v zijn/sal coen
der worde/Dus so maecte hē Absalon een tēte op
den solder/Eñ Absalon besliep die concubinē zijns
vaders/ voor die oogen des geheelen Israels.
In die tijt/als Achitophel eenen raet ghaf/ dat
was/als oftmen God om yet geuraecht hadde/Al
so waren alle Achitophels raden beyde by David
ende Absalon.

¶ Achitophels opset wort vanden HEERE ghe
wendt Chusais raet gaet voort. Dat.xvij.Ca.

Nde Achitophel sprack tot Absalon/
Ic wil.xij.duysent mannen wtlesen/
A eñ mi op makē/eñ Dauiden na iagen
inō nacht/ eñ wil hē ouervallē/want
hi mat eñ luesich is /als ic hē dan ōua=
re/dat allet volc dat bi hē is vluchtet /so wil ic den
coninc alleen slaē/eñ allet volc weder tot v brengē
Als dan alle man tot v gebracht is / so ghi begeert
so blijft allet volc met vreden / Dat docht Absalon
goet zijn eñ alle den Ouders in Israel/ Mer Absa
lon sprac/ Lieue laet Husai dē Arachite ooc roepen
ende hooren/ wat hi daer toe seyt/Eñ doen Husai
tot Absalon in quā/ so sprac Absalō tot hē / Sulcs
heeft Achitophel gesproken/segt ghi/sullen wy dz
doen oft niet.
B Doe sprac Husai tot Absalon/Het en is geenen
goeden raet die Achitophel op dees reyse gegeuen
heeft/Eñ Husai seyde voort/Ghi kent uwē vader
wel eñ zij liedē/dz si sterc zij/eñ toornich vā gemoe
de als eenē beyre/dien zijn iongen opt velt geroofd
zijn/Daer toe is v vader een oorloochs man eñ en
sal hē niet ōsuymē metten volc/ Siet/hi heeft hem
misschien/ nv ergent in eenen graft verborgen oft
elders op een plaetse / Waert dat gesciede/dat vye
eerste reyse qualijc verginc/eñ daer quame een ghe
crijsch eñ sprake/Daer is eenen slach ghescbiet int
volc dat Absalon na volchde / soo soude elc ōsaecht
worde /die ooc anders geraey is / eñ een hert heeft
als eenen leeu/Want alle Israel weet/dat v vader
sterc is/ende geraey die bi hem zijn.
Mer dz rade ic / dat ghi alle Israel tot v ōgadert
vā Dan aen tot Barseba toe/ so vele als des sants
C bi der zee/eñ uwen persone trecke onder hē/so wil
len wise ouervallē/ in wat plaetse dat wise vinden/
eñ wi willē ouer hen comē gelijc den dauwe opter
aerden valt/also dat wi aen hē/ ende aen allen sinē
mannē niet eenē ouer en laten/Ist ooc dat hi hē in
een stadt vergadert / so sal alle dat geheele Israhel
eenen stric aen de selue stadt worpē / eñ in die beke
trecken datmender niet eenen steen en vinde/ Doē
sprac Absalon/ eñ elc man in Israel/Den raet Hu=
sai des Arachiten / is beter dan Achitophels raet.
Mer de HEERE scite dat also /dat den goeden
raet Achitophels behindert werde/op dat die HE
RE ongeluc ouer Absalon brengē soude/Eñ Hu
sai sprac tot Zadok eñ AbIathar dē priesterē/ Al
D so/eñ also heeft Achitophel Absalon ende den Ou
ders Israel geradē/Mer ic hebbe aldus/eñ aldus
geradē/ Dus seynt nv haestelic wech/eñ laet Daui
den te kennen geuen eñ segt / En blijft ouer nacht
niet op dat vlacke velt der woestinen/mer maect v
daer ouer/op dat die coninc niet verslondē en wor
de/eñ alle dat volc dat bi hē is/ Jonathan/eñ Achi
maaz stonden bi die fonteyne Rogel / eñ eē maerte
ginc henen eñ bootscaptent hen / Si gingen eñ sey=
dent den coninc David/Want si en dorstē hen niet
laten sien/dat si in die stadt hadden mogen comen/
Maer een knechtken sachse eñ gaft Absalon te
kennen/mer si gingen beyde haestelijc wech/ende
quamen in eens mans huys te Bahurim/die had E
de eenen put in sinen hof ofte sale / daer daelden si
in/Ende dat wijf nam eñ spreyde een decsel daer o
uer/datment niet en mercte / Als nv die knechten
Absalon totten wiue int huys quamen/spraken si/
Waer is Achimaaz eñ Jonathan? so sprac dat wijf
tot hen/ Si ghingen ouer dat waterken/Ende doe
si sochten eñ niet en vonden/ghinghen si weder tot
Jerusalem/Eñ doen si wech warē clommen si wt
den putte/ende gingen henen/ eñ bootscaptent Da
uiden den coninc/eñ spraken tot David /maeckt v
op/eñ gaet haestelijc ouer dat water/want also eñ F
also heeft Achitophel raet tegen v gegeuen.
Doe maecte hem David op/ eñ allet volck dat
bi hem was/eñ ghingen ouer die Jordane/ tot dat
tet lichten morghen wert. Ende ten faelgeerde niet
aen eenen die ouer die Jordane niet gegaen en wa
re/Als Achitophel sach / dat sinen raet nyet voort
gegaen en was /sadelde hy sinen ezel/eñ maecte hē
op/eñ troc thuys in sijn stadt eñ beschicte sijn huys
eñ verhinck hē seluen eñ sterf/ eñ wert beghrauen
in sijns vaders graft.
Ende David quam tot Mahanaim/ende Ab=
salon troc ouer die Jordane/ende alle mannen Is=
rael met hem/Ende Absalon hadde Amasa in Jo
abs stede ghe set ouer dat heyr / Amasa was eens
mans soon/die Jtra hiet/een Israelijt / die welcke
lach bi Abigail/die dochter Naas/die suster Zeru=
Ja / Joabs moeder/ Maer Israhel ende Absalon
legherden hen in Gilead.
Doen David tot Mahanaim ghecomen was G
doe brachten Soby dye sone Nahas van Rabbath
der kinderē Ammon/eñ Machir die sone Ammiel
van Lodabar/eñ Barsillai/ een Gileadijt van Ro=
glim/bedwerc tapcerie /aerdē vaten/ tarwe/ger=
ste/meele/gort/boonen/ wickē/rijs/ honich/boter
schapen eñ runderen /ende keese tot Dauiden/ eñ
totten volcke dat bi hem was/ om te eten/want si
dachten/Dat volc sal hongerich/dorstich eñ moe=
de sijn inder woestinen.

Dauids heyr heeft die victorie inden strijdt/Ab
salon blijft doot/vvaer omme zijn vader Dauidt
droeuich vvas/ ende rouvve droech. A

Dat.xviij.Capittel.

Nde David ordineerde dat volck dat
by hem was/ende stelde hooftlieden
ouer hen / ouer duysendt / ende ouer
hondert/ Ende seynden des volcs eē
derdendeel onder Joab /ende een der=
dendeel onder Abisai / den soon ZeruJa / Joabs
broeder/Eñ een derdendeel onder Jthai/den Ga
ladijt/Ende die coninck sprack totten volc/ Ic wil
oock met v wttrecken/Mer dat volck seyde/Ghy
en sult niet wttrecken/Want al ist dat wi al vluch
ten / of dye helft steruen / soo en sullen si hen onser
niet aennemen/Wandt ghy zijt als oft onser thien

duysent waren. So ist v beter/
dat ghi ons wt der stadt helpen
muecht/Die coninc sprac tot hē
Wat v behaecht dat wil ic doē/
Eñ die coninc ghinc aen die
B poorte/eñ allet volck troc wt bi
hondert eñ duysenden/Eñ dye
coninc geboot Joab eñ Abisai/
eñ Jthai/eñ sprac/Leeft suyuer
lic metten iongheline Absalon/
Eñ allet volc hoorde/doē dye
coninc allen den hooftlieden ge
boot van Absalon/Ende doen
volc wt quam/op velt tegen Js
rael/soo verhief hem den strijdt
inden woude Ephraim/Ende
dat volc Jsrael wert aldaer ghe
slaghen voor dye knechten Da-
uid/alsoo dat opten seluen dach
Die gro eenen grooten slach ghescyiede
te stadt twintich duysent mannen/Eñ
Maior- den strijdt was aldaer verstroyt
he werd op alle lāt/Eñ dz wout verslinde des daechs veel
gesticht meer volcs dan dat sweert verslinde.

C Eñ Absalon gemoete den knechten Dauid/eñ
reedt op eenen muyl/Eñ als die muyl onder eene
groote dicke eycke quā verwinc sijn hooft aen dye
eick/eñ hi weifelde tusscē hemel eñ aerde/mer sinē
muyl liep onder hem wech. Doē dat een man sach
so bootscapte hijt Joab eñ sprac/Siet/ic sach Absa
lon aen eender eycken hangē/eñ Joab sprac tottē
man diet hem geboodscapt hadde/Siet/saecht ghi
dat/waeromme en sloechdy hem niet ter aerden/
so soude ic v van minen weghen thien siluerē pen
ninghen/ende een gordel gegeuen hebbē
Die mā sprac tot Joab/Al haddi mi duysent sil
D ueren penninghē in mijn hant gewegē/soo en wil
de ic nochtās mine hant aen des conincs soon niet
geslagen hebbē/Wāt die coninc geboot v/eñ Abi
sai/eñ Jthai/voor onsen ooren eñ sprac/Gewaert
mi den iongheline Absalon/Of waert dat ick yet
valsch ghedaen hadde op mijnder sielen pericule/
want den coninc niet verholen oft verborghen en
sal bliuē/so sout ghi selue tegen mi gestaen hebbē
Joab sprac Also niet/Jck wil hem aen voor uwē
aensicht.
Doen nam Joab drie spiesen ofte glauiē in zijn
hant/eñ stietse Absalon in sijn herte doen hy noch
leefde/aen die eycke/Eñ thien iongelingē/Joabs
wapendragers/maectē hen daerom eñ sloeghen
hē doot/Doē blies Joab die basune/eñ bracht dz
Jo.viij.d volc weder/op dz het Jsrael niet verder na en sou-
de iagē/want Joab wilde dat volc sparē/Eñ si na
men Absalon eñ wierpen hem in dat wout in ee-
nen grooten gracht/ende droegen eenen grooten
hoop steenen op hem/Eñ geheel Jsrael vluchte/
elc in sijn tente/Absalon hadde hem een calomne
opgerecht doe hi noch leefde/dye staet in sconincs
valleye/Want hi sprac/ic en heb gheenē soon/daer
om sal dit mijns naems gedenckenisse sijn/ Ende
hiet die calomne na sinen name/Eñ heet oock tot
op desen dach/Absalons veroeminghe
Achimaaz die sone Zadok sprac Lieue laet mi
E loopen eñ den coninc vercondigen/dat de HERE
hem recht ghedaen heeft van sijnder vianden han-
den Joab sprac tot hem. Ghi en brengt hedē gee-
ne goede bootschap/op eenen anderen dach suldy
bootschap brenghen/ende heden niet/wāt des co
nincks soon is doot/Maer tot Cusi sprack Joab/
Gaet henen ende bootschapt den coninc/dat ghet
dat ghi gesien hebt/ende Cusi vede Joab aen ende
liep Ahimaaz die sone Zadok seyde weder tot Jo
ab/Hoe/oft ic ooc den Cusi na liepe? Joab sprack/
Wat wildi loopen mijn sone? Coemt herwaerts/
ghi en sult gheen goede bootschap brengen/Hoe/
oft ic liepe? Hi sprac/tot hem/soo loopet doch/Al-
soe liep Ahimaaz opten rechten wege/ende quam
voor Cusi
Dauid sadt tusschen twee poorten/eñ die wach F
ter ghinc bouen op die poorte/aen dye mueren/eñ
hief sijn oogen op/ende sach eenen man alleen loo
pen/ende riep/ende ghaft den coninck te kennen/
Die coninck sprack is hy alleen soo is een ghoede
bootschap in sinen monde. Eñ doe die selue ghinc
ende daer quam/sach die wachter eenen anderen
man loopen/eñ riep in die poorte ende sprac/Siet
een man loopt alleene/Die coninc sprac dat is ooc
een goede bode/Dye wachter sprac/Jc sie des eer
sten loop/als dē loop Achimaaz/des soōs Zadok
Eñ die coninc sprac/Het is een goet man/eñ bren
get een goede bootscap
Maer Achimaaz riep eñ sprac totten coninck/
Vrede/eñ aenbede voor den coninc op zijn aēsicht G
ter aerdē/eñ sprac/Gelooft si die HERE v God/
die die liedē die haer handen tegē minē heere dē co
ninck op hieuen/ouer ghegeuē heeft/Die coninck
sprac/Gaet dē kinde Absalon ooc wel? Achimaaz
sprac/Jc sach een groot getumel of rumoer doen
des conincs knecht Joab mi uwen knecht seynde
eñ en weet niet wat het was/Dye coninck sprack
Ghaet daer om eñ staet hier/Ende hi ghinc daer
om ende stont aldaer
Siet doen quā Cusi eñ sprac/Jc brenge eē goe
de bootscap minē here den coninc/Die HERE
heeft v heden recht gedaē vander hant alder gheen
der die hen tegen v oprechtē/Dye coninc sprac tot

Cusi/ Gaet het dē iongelinc Absalon ooc wel? Cu
si sprac/ het moet allen vianden des connincs mijns
heeren gaen/ so het den kinde gaet/ eñ allen die hen
tegen v op rechten om quaet te doen/ Doen wert
die coninc ongemoet/ eñ ginc opwaerts opten sael/
inder poorten eñ weēde/ eñ int gaen/ sprac hi aldus
Mijn soon Absalon/ mijn sone/ mijne sone Absa=
lon/ wildet Godt dat ic voor v moeste sterven/ O
Absalon mijn soon/ mine soon.

¶ Joab straft den coninc om dat hi truerich was
den stamme Israels vliet elc in zijn tente/ den stā=
mē Juda blijft aen Davidē/ Semei vint genade/
des gelijcs ooc MephiBoseth/ Barsillai bewijst
dē coninc Davidē veel vrientscappē. Capi.xix.

A Ende het wert Joab ghebootschapt/
Siet/ die coninc weēt eñ draecht rou
we over Absalon/ eñ wt der victoriē
dies daechs/ wert eenē rouwe onder
alle dat volc/ Doen dat volc gehoort
hadde in dien dage/ dat hem die coninc om sinen so
ne becommerde/ eñ dz volc ontstal/ ofte verstac hē
wech op dien dach/ dat het in die stadt niet en quā
gelijc hem een volc versteect dat tot scandē gewor
den is/ alst inden strijt geulucht is/ Die coninc had
de zijn aensicht bedect/ ende riep luyde/ Och mijn
soon Absalon/ Absalon mijn sone/ mijn sone.

Joab quam totten coninc in huys ende sprack/
Ghi hebt heden alle uwe knechten beschaemt/ die
B heden uwe/ eñ uwer sonen/ ende uwer dochteren/
uwer wiven/ eñ uwer concubinen sielen behoudē
oft gesalveert hebbē/ om dat ghi lief hebt/ die v ha
ten/ ende hatet/ die v lief hebben/ Want ghi laet v
heden merckē/ dat v niet en leyt aē die hooftlieden
noch aen die knechten/ want ic mercke heden wel
waer dat Absalon v maer en leefde/ ende wy alle
doot warē/ dz dochte v recht zijn. Dus maect v nv
op/ ende gaet wt/ ende spreect met uwen knechtē
vriendelijck/ Want ick sweere v bi den HEERE
En gaet ghy nyet wt/ daer en sal gheen man desen
nacht over v bliven/ dat sal v argher zijn/ dan allet
quaet dat over v gecomen is/ van uwer ioncheyt
op/ tot nv toe/ Doen maecte hem die coninc op/ en
de sadt in die poorte/ Ende men seyt allen den volc
Siet/ die coninc sidt in die poorte/ Doē quam allet
volc voor den coninc/ Mer Israel was geulucht/
elc in zijn tente.

Eñ allet volck in allen stammen Israel twiste=
den/ eñ spraken/ Die coninc heeft ons verlost van=
der handt onser viandē/ eñ verloste ons vanď Phi=
listeen hant/ eñ heeft wt dē lande moeten vluchten
voor Absalon/ Dus is Absalon ghestorven inden
strijdt/ dien wi over ons gesalft hadden/ waer om
zijt ghi nv so stille/ dat ghi den coninc niet weder en
haelt? Die coninc seynde toe Zadok eñ AbJathar
dē priesteren/ eñ dede hen seggen/ Spreect met dē
Ouders Juda/ eñ segt/ waer omme wildi ghy dye
leste zijn/ dē coninc weder te halē in zijn huys (want
die redene alles Israels was voor dē coninc comē
in zijn huys) ghi zijt mijn broeders/ mijn been/ eñ
mijn vleesch/ waer om wildi ghi dan die leste zijn dē
coninc weder te halē? Eñ segt tot Amasa/ En zijt
ghi niet mijn been ende mijn vleesch? God doe my
dit ende dat/ waer ghy nyet velthooftlieden en sult
zijn voor mi v leefdaghe lanc in Joabs stede.

Ende hi neyghde dat hert alle der mannen J
da als eens mans/ ende si seynden henen totten cō
ninc/ Coemt weder ghi/ eñ alle v knechten/ Alsoo
quam die coninc weder/ Eñ doen hi aen die Jorda
ne quam/ so waren die mannen Juda tot Gilgal
ghecomen/ om af te trecken/ den coninc te gemoe=
te/ dat si den coninck over die Jordane souden ley=
den/ Eñ Semei die sone Gera des soons Jemini/
die tot Bahurim woonde/ haestede hem/ eñ trock
metten mannen Juda af/ den coninc David te ghe D
moete/ eñ daer waren duysent mannen met hē van
BenJamin/ daer toe ooc Siba die knape wt den
huyse Saul/ met sinen vijfthien sonen eñ twintich
knechten/ ende spoeden hē door die Jordane voor
den coninc wech/ eñ maecten dat veer bereet/ dat
si dat gesin des connincs over souden voeren/ ende
doen dat hem behaechde.

Semei die sone Gera viel voor den coninck ne
der/ doen hi over die Jordane voer/ ende sprac tot
ten coninck/ Mijn heere en rekent mi die misdaet
niet toe/ eñ en gedenct niet dat v knecht v lijden aē
dede/ in dien dage/ Doen mijn heere die coninc wt
Jerusalem ginc/ eñ die coninc en neme dat niet ter
herten/ want v knecht bekent dat ick ghesondicht
hebbe/ eñ siet/ Ic ben heden die eerste gecomen/ on
der den geheelen huyse Josephs/ dat ic minen hee=
re den coninc te ghemoete af trock.

Mer Abisai dye sone SeruJa/ antwoorde en= E
de sprac/ En soude Semei daer omme niet sterven
daer hi doch den gesalfdē des HEEREN gevloect
heeft? David sprac/ Wat heb ic met v lieden te doen
ghi kinderen SeruJa/ dat ghi mi hedē tot Sathā
wilt worden? Soude heden yemant sterven in Is=
rael? Meynt ghi dat ick niet en weet dat ick heden
een coninck ghewordẽn ben over Israhel? Ende
die coninc sprac tot Semei/ ghi en sult niet sterven
ende die coninc swoer hem.

MephiBoseth die soon Saul quam oock af/
den coninc te gemoete/ Ende hi en had sine voeten
noch sinen vaert niet schoon ghemaeckt/ ende sine
cleederen nyet ghewasschen/ van dyen daghe aen/
doen die coninck wech ghegaen was/ totten dage
toe/ dat hi met vrede quam/ Als hi nv tot Jerusa=
lem quam/ om de coninc te gemoete te gaen/ soo
sprac die coninc tot hem/ Waer om en zijt ghi niet
met mi ghetrocken MephiBoseth? Eñ hi sprack
Mijn heere coninck/ mijnen knecht die heuet zeer
onrechtelic met mi gheleeft/ Want v knecht dacht
ick wil eenen ezel saylen/ ende daer op rijden/ ende
totten coninc trecken/ want v knecht is lam/ Dair
toe heeft hy uwen knecht over ghedraghen voor
minen heere den coninck/ Maer mijn heere die co=
ninc is als een engel Gods/ eñ mach doen wat hē
behaecht/ Want alle mijns vaders huys en is niet F
geweest dan lieden des doots voor mijnen heere/ ij re xvi e
den coninck/ Soo hebdi uwen knecht geset/ onder Genes g
die/ die op v tafele eten/ wat heb ic voorder gerech xxxiij.b.
ticheyt/ oft voorder te roepen aen den coninc? Die he.xvi.b
coninc sprack tot hem/ Wat spreect ghi noch voor
der van uwen dingen? Ic heb gheseyt/ Deelt ghy
eñ Siba den acker/ met malcanderen/ Mephi Bo
seth sprac totte conic/ Ghi neēt ooc altemale wech
na diē mijn here coninc met vredē thuys gecomē is

Eñ Barsillai die Gadijt quam af van Roglim/
eñ leyde den coninc over die Jordane/ dat hi hem

in die Jordane geleyde soude doen/ende Barsillai
was seer out/wel tachtentich iaer/hi hadde dẽ co
ninc besorcht/die wile dat hi tot Mahanaim was
want hi was een seer degelic man/Eñ die coninck
sprac tot Barsillai/Ghi sult met my ouer trecken
Ic wil v bi my besorgẽ te Jerusalem/Maer Bar=
G sillai sprac totte coninc/Wat ist dat ic noch te leuẽ
hebbe/dat ic metten coninc op te Hierusalẽ soude
trecken?Ic ben hedẽ tachtentich iaer out/hoe sou
de ic onderkennen/wat goet ofte quaet is/oft sma
ken/wat ic ete ofte drincke/oft hoorẽ/wat die san=
gers oft sangersen singhen? Waer omme soude v
knecht minen heere den coninc voorder beswarẽ?
V knecht sal weynich metten coninc ouer die Jor
danen gaen/Waer om wil mi die coninc sulcke ver
geldinge doen?Laet uwen knecht wederom keerẽ
dat ic in mijnder stadt sterue/ by mijns vaders eñ
mijns moeders graf/Siet/daer is v knecht Sime
ham/dien laet met mijnen heere den coninck ouer
trecken/eñ doet hem/wat v wel beualt
Die coninc sprack/Simeham sal met my ouer
trecken/eñ ic wil hem doen/wat v wel behaecht/
Ooc al wat ghi aen mi verkiest/wil ic v doen.Eñ
doẽ allet volc ouer die Jordane ghegaen was/eñ
die coninc ooc/so custede die coninc Barsillai/ende
seegende hem/ende hi keerde weder tot sine plaet
se/eñ die coninck troc ouer tot gilgal eñ Simeham
die troc oock met hem/eñ alle tvolck Juda hadde
den coninc ouer geleit/maer des volcs Israhel/en
was maer die helfte daer
Eñ siet/doe quamẽ alle die mannẽ Israel tot=
tẽ coninc/eñ seydẽ tot hẽ/Waer om hebbẽ v onse
broeders/die mannẽ van Juda ghestolen/eñ heb
bẽ den coninc/eñ sijn huys/ouer die Jordane ghe
leyt/eñ alle mannẽ Dauids met hẽ?Doẽ antwoor
dẽ die vã Juda/dien vã Israel/Die coninc behoort
ons na toe/wat zijt ghi grã daerom/meynt ghi dz
wi vandẽ coninc voetsel/ofte giftẽ ontfangẽ heb=
bẽ?So antwoordẽ dã die vã Israel/dien vã Juda/
eñ seydẽ/Wi hebbẽ thiẽ mael meer biden coninck
Daer toe ooc bi Dauidẽ/dan ghi/Waerom hebdi
mi dã so cleyn gheacht/dat/dat onse niet dat eerste
geweest en is/onsen coninc te halen? Mer die van
Juda spraken harder/dan die van Israel

¶ Seba maect een meuterije ofte oproer/ende
deelt dat gheslachte Israhels van Dauid Amasa
wort van Joab doorsteken/Joab veruolcht Se=
ba/eñ hi beleyt hem in Abela   Capittel.xx.

B Nde daer was eẽ vermaert Belials
man/die hiet Seba/eẽ soon Bichri/
eens mans vã Jemeni/dye blies die
basuyne/eñ sprac/Wi en hebben geẽ
deel aen Dauid/ noch erffenisse aen
den sone Isai/elc heffe hẽ tot zijnder tenten/O Is=
rael/Doen viel alle man van Dauid in Israhel/eñ
volchden Seba den sone Bichri/ Mer die mannẽ
Juda hingen aen Dauid harẽ coninc/vander Jor
danen aen/tot Hierusalem toe
Doen die coninc Dauid thuys quam tot Hieru
salẽ/nã hi die thien concubinẽ/die hi ghelaten had=
C de/om dat huys te bewarẽ/eñ dedese in een bewa
ringe/ende besorchdese/Mer hi en besliepse niet/
ende si waren also besloten/tot aẽ harẽ doot/ende
leefden weduwen

Eñ die coninc sprac tot Amasa/Roept mi tsa=
mẽ alle mannẽ in Juda/opten derden dach/eñ ghi
sult hier ooc staen/Ende Amasa ghinck om Juda
te roepen/Eñ den tijt verdroot hem/die hi hẽ ghe
set hadde/Eñ Dauid sprac tot Abisai/Nv sal ons
Seba/die soon Bichri meer leets doen/dan Absa=
lon/Neemt ghi die knechten vws heeren/eñ iaecht
hem na/op dat hi niewaerts vaste stedẽ voor hem
en vinde/eñ ontloope wt onsen oogẽ/Doẽ trockẽ
wt hem na/die mãnẽ Joab/daer toe die Chreti eñ
Pleti/eñ alle starcken/Mer si trocken wt vã Hie=
rusalẽ/om Seba den sone Bichri na te iagen
Mer doen si bidẽ grootẽ steen te Gibeon wa= A
rẽ/so quã Amasa hẽ te gemoete/eñ Joab was ge
gordet ouer sijn cleet/dat hi aen hadde/ende hadde
daer een sweert ouer ghegordet/dat hinc aen zijn
dgie inder scheden/dat ghinc lichtelic wt eñ in/Eñ
Joab sprac tot Amasa/Vrede met v mijn broeder
Eñ Joab vaette Amasa met zijnder rechter hant bij
den baerde/dat hi hem cussen soude/Eñ Amasa
en nam des sweerts gheen ware in die hant Joab
eñ hi stac hem daer mede in sine liese/alsoo dat sijn
inghewant opter aerden scudde/eñ hi en gaf hem
gheenen steeck meer/ende hi sterf
Joab eñ zijn broeder Abisai/iaechden Seba dẽ
soon Bichri na/eñ een vanden knapen Joab/trac
dẽ dooden Amasa/eñ sprac/wie is dese/dye tegen
Joab Dauid behaecht/eñ in Joabs plaetse bi Da
uid zijn wilt?Amasa lach int bloet gewentelt midden D
opter stratẽ Mer doen een sach dat alle dat volck
daer bleef staen/dede hi hem vander straten opten
acker/ende wierp cleederen op hem/want hi sach/
dat wie aen hem quã/bleef staen/Als hi nv vander
stratẽ gedaen was/soo volchde alle man Joab nae
om Seba/den soon Bichri/na te iagen
Eñ hi troc door alle stammen Israel/tot Abel
eñ Beth Maacha/ende geheele Haberim/Eñ si E
vergaderdẽ hen/eñ volchdẽ hem na/ende quamẽ
ende beleydẽ hem tot Abel/eñ Beth Maacha/eñ
maecten een beschutsel om die stat/eñ gingen aen
die muerẽ/Eñ alle tvolc/dz met Joab was/storm
de/eñ wilden die mueren neder worpen
Doe riep een wijse vrouwe wt der stat/Hoort
hoort/segget tot Joab/dat hi herwaerts come/ick
wil met hem sprekẽ/Eñ doen hi tot haer quam/so F
sprac die vrouwe/Sijt ghi Joab?Hi seyde/Ja/Si
sprack tot hem/hoordt dye reden uwer maerten/
Hi sprac Ic hore/Si seyde/Voortijts seidemẽ/wie
vragẽ wil/de vrage tot Abel/eñ so vgingt wel Dit
is die redelike eñ getrouwe stat in Israel/eñ wilt
ghi die stadt doodẽ/eñ die moeder in Israhel waer
om wildi dat erfdeel des HEEREN verslinden
Joab antwoorde/eñ sprac/dz si verre/dz si ver
re van mi/dat ick verslinden eñ verderuen soude/
het en heeft hem also niet Maer een man vandẽ G
geberchte Ephraim/geheetẽ Seba/den soon Bi=
chri/heft hem op tegen dẽ coninc Dauid Geeft dẽ
seluẽ alleen herwaerts/so wil ic vander stadt trec
ken/Die vrouwe sprac tot Joab/Siet zijn hooft sal
tot v/ouer die mueren ghewoorpẽ worden/Eñ die
vrouwe quam in tot alle den volcke/met haerder
wijsheit/Ende si hieuwen Seba/den sone Bichri
dat hooft af/ende wierpẽ tot Joab/Doẽ blies hi
die basuynen/ende sy stroeyden hen vander stadt/

elck in zijn tente/Mer Ioab quam weder te Hie=
rusalem in totten coninc

Ioab was ouer dat geheel heyr Israel/ Bena
ia die soon Ioiada/was ouer die Chreti eñ Pleti
Adoram was een rentmeester/Iosaphat die soon
Ahilud was cancelier /Seia was scriuer/ Zadok
ende AbIathar waren priesteren/Daer toe was
Ira /dye Iairite Dauids priester

¶ Daer quam eenen dieren tijt ende groten hon
gher Ende Sauls kinderen worden dē Gibeoni
ten ghegeuen /Dauid striit tegen die Philisteen.

Dat.xxi. Capittel

HEt wert oock eenē dierē tijt/in Da=
uidts tijden/drie iaer aen malcande=
ren/Ende Dauid sochte dat aensich=
te des HEREN. Eñ die HERE
sprac/om Sauls wille/ende om des
bloets huys wil/dat hi die Gibeoniten gedoot he
uet. Doen liet die coninc die Gibeoniten roepē/eñ
sprac tot hen(die Gibeonitē en waren niet vandē
kinderen Israhel/mer ouerbleuen van den Amo
riten/maer die kinderen Israel haddē hen geswo
ren/ende Saul sochtse te slaen/in sine yeloorsheit/
oft grammige liefde voor die kinderen Israhel eñ
Iuda)dus sprack dan Dauid totten Gibeoniten/
wat sal ic v doen/eñ waer mede sal ic v versoenen/
dat ghi dat erfdeel des HEREN seegent/ Dye
Gibeoniten spraken tot hē/het en is ons niet om
gout/oft siluer te doene aē Saul /eñ aen sinē huy=
se eñ ten is ons niet te doen/om yemāt te dooden/
in Israel/Dauid sprac/Wat segt ghi dan/dat ick v
doē sal?Si sprakē tottē coninc/Dē mā die ons ver
doruen ende te niete gedaen heeft/ sullen wy ver=
nielen/dat hem niet en bliue in allen den palē van
Israel Gheeft ons seuen mannen wt sinen huyse/
dat wise den HERE hanghē tot Gibea Saul/des
wtuercorenen des HEREN/die coninc sprack
ic wilse v gheuen

Mer die coninck spaerde MephiBoseth/den
soon Ionathā/des soons Sauls/om des eets wil
le des HEREN/die tusschen hen was/te wetene
tusscē Dauid eñ Ionathan/dye soon Saul/Maer
die twee sonen Rizpa/der dochter Aia/diese Saul
gebaert hadde Armoni ende MephiBoseth/daer
toe die vijf sonen Michal/der dochter Saul /die si
Adriel gebaert hadde/dē sone Barsillai/des Ma=
halothiters/nam die coninc/ende gafse in die han
dē der Gibeoniten/die hingense opten berch voor
den HERE/Aldus vielen dese seuē teenen ma
le/ende storuen inder tijt des eerstē oogsts/als die
gersten oogsts aengaet

Doe nam Rizpa/die dochter Aia eenen sac/en
de spreyde die opten steen/int veghin des oogsts/
tot dat water vanden hemel op hem druypte/eñ
en liet die vogelen des hemels des daechs daer op
niet rusten/noch snachts die dieren des velts/Eñ
het wert Dauiden ghebootschapt/wat Rizpa/die
dochter Aia /Sauls concubine gedaen hadde.

Eñ Dauid ghinc henen/eñ nā die ghebeenten
Saul/eñ die gebeentē Ionathan zijns soons vandē
borgerē tot Iabes /in Gilead/diese vāder stratē
Bethsan gestolē haddē/daerse die Philisteen henē
gehangē haddē/inder tijt/doē die Philisteen Saul
sloegē opten berch Gilboa/eñ brachtse van daer/
opwaerts/ende vergaderdese te samen mettē ghe
beenten/der gehangenen/Eñ begroeuen die ghe=
beenten Sauls/eñ zijns soons Ionathā/ indē lan=
de BenIamin/ter siden inden graue zijns vaders
Kis/Eñ deden also het die coninc gebodē hadde/
Also wert God na desen/dē lande weder versoent

Mer daer verhief hem weder een oorloge van
den Philisteen teghen Israel/ende Dauid troc af/
eñ zijn knechten met hem/eñ stredē tegē die Phili=
steē Eñ Dauid wert moede eñ IesbitoNos/dye
een was vandē kinderē Rapha /eñ dat ghewichte D
zijnder spiesen/was drie hondert ghewichten me= i.Regū. xvij.a
taels/eñ hi had een nieu harnasch aen/die gedacht
Dauiden te slaen/Mer Abisai die Sone SeruIa
halp hem/eñ sloech dē Philisteus doot/Doe swoe
ren hem die mannē Dauiden/ende spraken /Ghi
en sult niet meer met ons wt trecken/inden strijt
op dat die keerse in Israel niet wt en gae

Doe stont daer noch een oorloghe op te Nob/
tegen die Philisteen/Doē sloech Sibechai die Hu
sathijt/den Saph/die welcke der kinderen Rapha
oor een was

Ende het verhief noch een oorloghe/tot Gob
tegen die Philisteē/dien sloech Elhanan/die sone
IaereOrgim/een Bethlehemijt/die Galiath den
Gethiter/die welck een spies hadde/der welcker
staf was als eenen weefboom

Ende daer stont noch eē oorloge op tot Gath
daer was eē twist man /die hadde ses vingerē aen
sine handen/eñ ses teenen aen sinen voeten/dat is
vierentwintich int getal/eñ hi was oock gheboren
van Rapha/eñ doen hy Israel spijt seyde/so sloech
hem Ionathā/dye sone Simea/des broeders Da
uids/Dese vier waren Rapha /te Gath gheboren
ende vielen door die handt Dauidt/ ende zijnder
knechten

¶ Dauid looft den HERE met een liet/om dat
hi hem van Sauls handen ende vanden anderen
zijnder vianden handen verlost hadde.

Dat.xxij.Capittel

ENde Dauid sprac voor den HERE
die woorden des liets/inder tijt /doē A
hē die HERE verlost hadde van
der hant alle zijnder vianden/ende vā
der hant Saul/ende seyde.

Die HERE is minen steen/eñ mijn casteel/
ende mijn salichmaker.

God is mijn starcke/ic wil op hem betrouwen
mijnen schilt/ende hoorne mijnder salicheit/ mijn
beschuddere /ende mijn toeulucht/mijn behouder
vander boosheit suldi mi helpen.

Ick wil den HERE met lof aenroepen/soo
sal ic van mijnen vianden verlost worden

Want die banghicheden des doots/hebbē mi
omuaen/eñ die beken Belial hebbē mi verschrict.

Strickē der hellen hebbē mi omringelt/ ende
netten der doot hebben mi verrascht.

Als ick benaut ben/soo wil ick den HERE
aenroepē/ende minen God aenroepen /soo sal hi
mine stemme verhooren/van sinen heyligen tem=
pel/ende mijn gecrijsch voor sinen ooren

Die aerde heeft haer beweecht/ende ghebeeft
eñ die fundamenten des hemels hebbē hen geschud
det/eñ zijn beweecht/want hi is verteert

rooc ghinck van sijnder nuesen/eñ verslinden
de vier/van sinen aensichte/colen zijn van hem aē
ghesteken
Hi heeft den hemel gheneycht/ende isser af ge
B daelt/ende doncker wast onder sinen voeten
Eñ hi is op Cherub gesetē/eñ heeft geulogen/
eñ hi is verschenen op die vederen des wints
Eñ hi sette om hem duysternisse/tot eene ten=
te/dicke wateren inden wolcken der locht
Vandē schijnsel voor hem/outstaken die vier=
colen
Die HEERE sal donderen vandē hemel/en=
de die alder hoochste sal sine stemme geuen
Hi sal sine pijlen schietē/ende die verstroyē/hy
sal blixemen/ende salse schouwel maken
Eñ die wtstortingen der zee openbaerden hem
eñ die fundamenten des aerdtrijcs/openden hen/
door dat straffen des HEEREN/eñ door dē adem
des gheests sijnder gramschappen
Hi sal vander hoochtē seynden/ende mi ontfaē
eñ wt vele wateren trecken
Hi sal mi verlossen van mijnen starcken vian=
den/vā diē die mi haten/want si zijn mi te machtich
Si sijn mi voorcomē inder tijt mijns ougeuals
eñ die HERE is mijn stuensel ghewoorden
Hi heeft mi wtgeleyt in die breetheyt/hi salder
mi wt trecken/want hi heeft lust tot mi
Eñ die HEERE sal mi weder gheuen na mij
ne gherechticheit/ende sal mi betalen nae die rey=
nicheit mijnder handen
Want ic hebbe die wegen des HEEREN ge
C houden/ende en ben niet godloos geworden tegē
minen God
Want alle sine oordeelen hebbe ic voor my/eñ
sine zeden en hebbe ic van my niet gelaten
Daer om sal ic hem onbeulect zijn/ende sal mi
wachten voor mine misdaet/soo sal mi die HEE
RE weder gheuen na mijnder gherechticheit/eñ
na mijnder reynicheit in sinen ooghen
Bi die heiligen suldi heilich sijn/ende bi den ge
nen die sonder vlecke zijn/suldi onbeulect zijn/Bi=
psal xvij den reynen/sult ghi reyn wesen/eñ bi den verkeer=
den/sult ghi verkeert zijn
Wāt ghi sult dat allendich volck salich maken
eñ met uwen ooghen die hooghe vernederen
Want HERE/ghi zijt mijn licht/die HERE
verlichte daer mede mine duysternisse.
Want door v wil ic ghewapent loopen/Ende
door minen God ouer die mueren springē.
psal xvij Godts weghen die sijn onbeulect/des HEE=
REN redenen zijn door dat vier geproeft/hi is ee
nen schilt/allen den ghenen die in hem betrouwen
Want waer is een God anders/dan die HE=
RE/ofte waer is een onthoudt sonder onse God
God heeft mi ghesterct met crachte/ende heeft
mi eenen wech gheeffent/sonder vlecke
Hi heeft mine voeten ghelijcket dē hierte/ende
hi heeft mi op die hoochten ghestelt/hi leert mijne
handen strijden/ende drijft den stalen boghe mijn
der armen.
Ende sult mi gheuen eenen schilt/uwe salich=
eñ uwe sachtmoedicheit sal mi vermeerderen.
Ghi hebt mine gangen ondr mi breet gemaect
ende mine schenē oft knokelen en hebben niet ge=
aldbert
Ick wil mine vianden veruolgen/ende die ver
doen/ende ick en wil niet wederomme keeren/tot
dat icse verniele.
Ick wilse verslinden/ende in stucken slaen/dat D
si niet op en comen/mer sullen voor mijne voeten
vallen
Ghi hebt mi met cracht gegordet tottē strijt/si
sullē cromnē onder mi/die hē tegē mi op rechten
Ghi hebt mi mijn viandē in die vlucht ghegheuen/dat icse verstore/die mi haten
Si sullē roepē/maer daer en is geen salichma=
ker totten HERE/mer hi en antwoort hem niet
Ic wilse in stucken slaen/als stof opter aerden
eñ ghelijc als slijc opten straten wil icse dunne ma
ken/eñ wtbreyden
Ghi hebt mi verlost vanden twist mijns volcs ps:xvij
eñ sult mi behuedē tot een hooft onder die Heyde
nen/een volc dat ic niet en kende/dat sal mi dienen
Die vreemde kinderen hebben my verlochent/
si sullen mi gehoorsaem sijn/als si hooren sullen.
Die vreemde kinderen zijn verout/ende sullen
v benauwen met haren gordē/die HERE leeft/
eñ gebenedijt si mijn onthouder/ende dye starcke
God mijnder salicheyt worde verhoocht
God gheeft mi die wrake/ende worpt die volc
ken onder mi
Hi leydt mi wt van minē vianden/eñ vanden
ghenen/die hen teghen mi op rechten/suldi mi ver
hogē/eñ vandē vermetelē mannē suldi mi verlossen
Daer om wil ic v dancken HERE onder die
Heydenen/eñ uwen name lof singhen
Die daer groote salicheit doet sinen coninc/eñ
ontfermherticheit doet aen sinen ghesalfden Da=
uid/ende aen sine zaet inder eewicheit.

¶ Hier worden die laetste woorden Dauids be
screuen/Ende oock so worden hier die namē der
vroomer strijdtbaer mannen vertelt.

Dat.xxiij.Capittel

Dit sijn die laetste woorden Dauids/ E
Dauid die sone Isai sprack/Die man
sprac/die tot eenen Gesalfden Gods
Jacob op gherecht is/eñ een liefelike
dochter Israhel sprac/Die gheest des
HEEREN heeft door mi gesprokē/eñ sijn wtspre=
ken is door mine tonge geschiet/hi sprac/die God
Israel heeft mi gesprokē/onthouder Israel die re
geerder onder dē menschē/die gerechte heerscer in
der vreesen Gods/Ghelijc dat licht is aenden mor
gē als die sonne op gaet/alsoo dat voor haer schijn
sel geen wolcke en blijft/eñ soo dat gras siet opter
aerden vanden regen/so sal mijn huys zijn bi Go
de want hi heeft een eewich verbont met mi ghe=
maect/ouer al spoedich eñ versekert/Wāt dz is al
mijn salicheit/eñ alle lust dat het sal wassen/Mer
die Belial/sal gheheelic eñ alte male wt gheroeyt
worden/als doornen/datmen niet daer af en be=
houde/Ende diese sullen aentasten/sullense met yse
ren eñ spiesen vernielen/eñ mē salse met viere v=
bernen/dat si op houden.
Dit zijn die namen der starcker mannē Dauid
Jasabeam/die soon Hachmoni/dye principaelste
onder dē drien/die sine spiese op hief/eñ versloech
acht hondert teenen male

Na hem was Eleazar/ die sone Dodi/ des soons
Ahohi/ onder den drien vroomen met Dauid/ doē
si die Philisteen beschimpten/ eñ aldaer verghadert
waren totten strijde/ eñ die mannen Israel af troc
ken/ Doen stont hi/ eñ sloech die Philisteen/ tot dat
sine hāt moede aent sweert verstijfde/ Eñ die HE=
RE gaf een groote salicheyt/ tot dier tijt alsoo/ dat
B het volc hem om keerde na hem/ om te roouen.

Nahem was Samma/ die soon Age/ des Hara
thiten/ Doen die Philisteen hen vergaderden in ee
nen rotte/ ende aldaer was een stuck ackers/ vol
wicken/ eñ dat volck vluchtede voor die Philisteen
Doen tradt hy midden op dat stucke/ eñ verlostet
ende sloech die Philisteen/ Ende God gaf een gro
te salicheyt.

Ende dese drie principaelste onder dertich quā
men af inden oogste/ tot Dauiden/ inden holle A=
dullam/ ende die rotten der Philisteen lagen inden
nederen lande Rephaim. Dauid was op die tijt in
die borchte/ mer der Philisteen volc lach tot Beth
lehem/ Ende Dauid wert lustich/ ende sprac/ Wie
wil mi te drincken halē vanden water wt den put
te Bethlehem/ onder dye poorte? Doen inbraken
die drie vroome mannen inden legher der Phili=
steen/ ende putten/ ofte scepten vanden water/ wt
dē putte te Bethlehem/ onder die poorte/ eñ droe
ghent ende brachtent aen Dauiden/ Maer hy en
wildes niet drincken/ Maer hi goot voor den HE
RE ende sprack/ dat laet die HERE verre van
mi zijn/ dat ick dat doen soude/ en ist niet dat bloet
der mannen/ die haer leuen ghewaecht hebben/ eñ
derwaerts gegaen zijn? eñ hi en wildes niet drinc=
ken/ Dat deden die drie ander vroomste

Abisai Joabs broeder/ die soon Zeru Ja/ was
oot een principaelste onder den drijen/ hy hief sine
spiese op/ ende sloech drie hondert/ ende was oock
vermaert onder den drien/ eñ dye heerlicste onder
den drien/ ende was haer ouerste/ mer hi en quam
onder den drien niet.

Ende Benaia/ die soon Joiada/ des soons Js=
hail/ vā groten daden/ vā Kabzeel/ die sloech twee
leuwen der Moabiten/ ende ghinc af/ ende sloech
eenen leeu inden putte/ inder sneeu tijt/ Eñ sloech
oot eenen Egiptischen grouwelijcken man die had
de een spiese in zijn hant/ Maer hy ghinck tot hem
af met eenen stocke/ ende nam den Egiptenaer die
spiese wt der hant/ ende doode hem met zijns selfs
spiese/ Dat dede Benaia/ die sone Joiada/ eñ was
vermaert onder dē drien vroomen/ ende heerlijcker
dan die dertich/ maer hy en quam totten drien toe
met/ Ende Dauid maecte hem tot eenen heymie=
lijcken raet

Asahel die broeder Joab/ is onder den dertigen
Elhanan zijns ooms soon tot Bethlehem/ Sāma
die Harodite/ Elika/ die Harodite/ Helez/ die Pal=
tite/ Jra dye soon Ikes/ des Thekoiten/ Abieser/
die Anthotijt/ Mebunai die Husathijt/ Zalmon/
die Ahohite/ Meherai/ die Nethophatite/ Heleb/
die sone Baena/ dye Netophathite/ Jthai/ die sone
Ribai van Gibea der kinderen Ben Jamin/ Be=
naia/ die Pirgathonite/ Hidai vander beke Gaas
Abialbō die Arbathite/ Asmaueth die Barhumi
te/ Eliaheba/ die Saalbonite/ Die kinderen Jasen
eñ Jonathan/ Samma dye Hararite/ Ahian dye
sone Sarar/ des Harariten/ Eliphelet/ die sone A
hasbai/ des soons Maechathi/ Eliam/ die sone A
chitophel/ des Gilonite/ Hezrai/ dye Carmelite/
Paerai dye Arbite/ Jegeal/ dye sone Nathan van
Zoba/ Bani/ dye Gadite/ Zeleg/ dye Ammoni=
te/ Naharai/ dye Beerothite/ dye wapendragher
Joabs/ des soons Zeru Ja/ Jra/ die Jethrite. Ga
reb/ die Jethrite/ Uria/ die Hethite/ dies is te samē
seuenendertich.

¶ Dauid telt dat volck/ hy vertoornt daer ommē
den HERE/ ende hi wert oock om dies wille ge
strast. Dat.xxiiij. Capittel.

Nde die gramscap des HEREN
verhalch weder teghen Jsrahel ende A
ghaf Dauiden in onder hen/ dat hy i.para.ij.
sprac/ Gaet henen/ telt Jsrael/ eñ Ju a.
da/ eñ die coninc sprac tot Joab sinen
veltooftman/ Gaet rontomme in allen stammē
Jsrael/ van Dā/ tot Bersseba toe eñ tellet dat volc/
op dat ic wete/ hoe vele datter is/ Joab sprack tot
tē coninc/ Die HERE/ v God/ doe tot desen volc
ke/ also het nu is noch hondertmael so vele/ dat mijn
heere die coninck zijnder ooghen lust daer aen sie/
Maer wat heeft mijn heere dye coninc lust tot de=
ser saken? Maer des coninckx woort ghinc voor tegē
Joab/ ende die hooftlieden des heyrs.

Alsoo trock Joab wt/ ende die hooftlieden des
heyrs vanden coninc/ dat si dat volc Jsrael souden
tellen/ ende si gingen ouer die Jordane/ eñ legher=
den hen te Aroar/ ter rechter hant der stadt/ die aē
die beke Gath leyt/ ende te Jaeser/ eñ quamen tot
Gilead/ ende int nederlant Hadsi/ eñ quamen tot
Dan Jaan/ ende om Zidon henen/ eñ quamen tot
ter vaster stadt Tyro/ ende allen steden der Heui=
ten/ ende Cananiten/ ende quamen wt aen dat zuy B
den Juda/ tot Bersceba/ ende trocken dat ghe heele
lant omme/ ende quamen na negen maendē ende
twintich daghen te Jerusalem/ Ende Joab ghaf
den coninc die summa des volcks/ dat ghetelt was
Ende in Jsrael waren achthondertmael duysent
starcke mannen/ die dat sweert wt trocken/ ende
in Juda/ vijf hondertmael duysent mannen.

Ende dat herte sloech Dauiden/ doen dat volc
getelt was/ Ende Dauid sprac totten HERE/
Jc hebbe swaerlic gesondicht/ dat ick dat ghedaen
hebbe/ ende nv HERE/ neemt die misdaet ws
knechts wech/ Want ic hebbe zeer sottelijc gedaen
Ende doen Dauid des morghens vroech op stont
so quam dat woort des HEREN tot Gad dē
propheet/ Dauids sienders/ ende sprac/ Gaet henē C
eñ spreect met Dauid/ Aldus spreect die HERE
driederley dinge ic tot v/ Verkiest v daer een/ dat
ick v doe.

Gad quam tot Dauid/ ende bootscapte hem/
ende sprac tot hem/ Wilt ghy/ dat drye iaer dieren
tijt in v lāt come? oft dat ghi drie maēdē voor uwē
vianden vluchten moet/ eñ dat si v veruolghen? oft Da.xiij.
dat drie dagen in dinen lande pestilencie si? Aldus c.
beraet v/ ende siet/ wat ick weder segghen sal/ den i.par.ij.b
ghenen dye my ghesonden heeft/ Dauid sprack tot
Gad/ Mi is zeer bange/ Maer laet mi in die hant
des HEREN vallen/ (want sine ontfermherttic
heydt is groot) Jck en wil inder menschen handen
niet vallen.

Aldus liet dye HEERE pestilentie in Israel
comen / van des morgens aen / totter gesetter tijt
toe / also dat vanden volcke sterf / van Dā / tot Ber
seba toe / tseuentich duysent mannen / Ende doen
die Engel sine hant wt strecte ouer Hierusalem /
dat hise bederuen soude / soo berouwde den HEE-
RE ouer dat quaet / ende sprac totten enghel / tot
ten bederuer int volc / Het is genoech. Hout uwe
hant nv op / Maer dye Enghel des HEEREN
was biden dorschuloer Aranena / des Jebusiten /
Mer Dauid doen hy den Enghel sach / die tvolck
sloech / sprac hy totten HEERE / Siet / ick hebbe
gesondicht / ic hebbe die misdaet gedaen / wat heb-
ben dese scapen ghedaen? Laet v hant tegen mijns
vaders huys zijn

Ende Gath quā tot Dauid / ter seluer tijt / en-
de sprac tot hē / Gaet opwaerts / ende rechtet den
D HEERE eenen outaer op / in dien dorschuloere
Aranena des Jebusiten / Aldus soo ghinck Dauid
opwaerts / soe Gath ghesept ende / dye HEERE
gheboden hadde / Ende doē Aranena hem omme
keerde / sach hy den coninc met sinen knechten tot
hem gaen / ende aenbadt op zijn aensichte ter aer-
dē en sprac / Waeromme coemt mijn heere dye co
ninc tot sinē knechte? Dauid sprac / Om te coopen
van v dien dorschuloere / ende den HEERE eenen
outaer te timmeren / dat dye plage vanden volcke
op houde

Mair Aranena sprack tot Dauiden / Mijn hee
re dye coninck neme ende offere / Siet / daer is een
rindt / tot eenen brantoffer / ende sledden / ende ghe
reetscap van ossen totten houte / Aranena gaft dē
coninck al / Ende Aranena sprack totten coninck
Dye HEERE v Godt / laet v hem aenghenaem
zijn / Maer dye coninck sprack tot Arnanea / alsoo
niet / Maer ic wilt v afcoopen / om zijn gelt / Wāt
ic en wil den HEERE minen God gheen brant
offer doen / dat ic om niet hebbe / also cocht Dauid
dien doorschuloere / ende dat rindt / om vijftich sicu
len siluers / ende timmerde den HEERE
aldaer eenen outaer / ende offerde brant
offer / en dootoffer / en die HEERE
wert den lande versoent / en
die plage hielt op vandē
volcke van Israel

¶ Hier eyndet dat tweede boec Samuel /
(.·.·.·.) of der Coninghen: (.·.·.·.)

Hier begint dat derde boeck der Coninghen.

¶ Als Dauid out wert / so socht men hem een jon-
ge maecht / die hem verwermen mochte / Adonia
staet na zijns vaders rijcke / Bath Seba bidt voor
haren soon Salomo / die wordt tot eenen coninck
gheordineert. Dat.I.Capittel.

Ende doen dye co
ninck Dauid out was / ende
wel bedaghet soo en conste
hi niet warm ghewordden /
al decte men hem met cleede
ren / doen sprakē zijn knech
ten tot hē / Laetse mijnē hee
re den coninck / een deerne /
een maget soecken / die voor den coninc stae / ende
hem voestere / en slape in sinen arme / ende verwar
me mijnen heere den coninck / Ende si sochten een
schoon deerne / in allen den palen Israel / ende von
den Abisag / van Sunen en brachtense den coninc
Ende si was een zeer schoon deerne / en voesterde
den coninck / ende dyende hem / Mer dye coninc en
bekendese niet.

Adonia die sone Hagith verhief hē / en sprack /
Ic wil coninc worden / en maecte hem wagens en
de ruyters / en vijftich mannē tot lopers voor hē
henē / ende sijn vader en berispede hem noch noyt
dair om / dat hi hadde ghesept / waerom doet ghi al
so? Ende hy was ooc van zeer goeder ghedaenten /
En hi hadde hem ghewonnē nae Absalon / en zijn
sake stont bi Joab / den soon Zeru Ja / ende Ab Ja
thar / den priester / die holpen Adonia / Maer Za-
dock die priestere / en Benai a die soō Joiada / ende
Nathā die propheet en Simei en Rei / en die vroo
men Dauids / en waren met Adonia niet / En doē
Adonia schapen / ende rinderen / ende gemeste vee
offerde / bi den steen Soheleth dye neffens dye fon-
teyne Roghel leghet / nodēde hy alle sine broeders
des coninchs sonen / ende alle die mannē Juda / des
coninchs knechten / Mer den prophete Nathan / en-
de Benaia / ende dye vroomen / ende Salomo sinē
broeder en nodede hi niet

Doē sprac Nathan tot Bath Seba / Salomos
moeder / En hebt ghi niet gehoort dat Adonia / die
sone Agith coninc is ghewordden / ende onse heere
Dauid en weet daer niet af / Dus coemt nv / ic wil
v eenē raet geuen / dat ghi uwe siele / En Salomos
siele salueert / Wech / en gaet totten coninc Dauid
in / en spreect tot hem / Mine heere coninck / en heb
bet ghi uwer maerten niet ghesworen en ghespro-
ken / v soon Salomo sal na mi coninc zijn / ende hy
sal op mijnen stoele sitte? Waer omme is dan Ado
nia coninc ghewordden? Siet / als ghi daer noch zijt
en mettē coninc spreect / soe wil ic na v in comē / en
uwe woorden volcomelijc wtspreken.

En Bath Seba ghinc totten coninck in die ca
mere / en die coninc was seer oudt / en Abisag van
Sunen / diende den coninc / En Bath Seba neych
de haer / en aenbadt den coninc / Die coninc sprack
Wat is v? Si sprac tot hem / mijn heere / ghi hebt u-
wer maerten / by den HEERE uwen God ghe-

swoꝛen/dijn sone Salomō/sal coninck zijn na mi/
en op minē stoel sitten/Maer nv siet/Adonia is co
ninc gewoꝛden/en mijn heere dye coninc en weet
daer niet af/Hi heeft offera/en gemeste vee/en vele
scapen geoffert/en heeft genoot al die sonen des co
nincs daer toe/Ab Iathar den priester/ende Ioab
den velthooftman/Maer uwen knecht Salomo/en
heeft hi niet ghenoot/Maer ghi zijt mijn heere co-
ninc/die oogen des geheelen Israels sien op v dat
ghi hē te kēnen geeft/wie op dē stoel mijns heeren
des conincs na hem sitten sal/En als mijn here die
coninc met sinen vaderen ontslapen is/so sullen ic
ende mijn soon Salomo/sondaers moeten zijn.

Als si noch spꝛac mettē coninc/quā die pꝛophe
te Nathan/en si bootscaptent dē coninc/Siet/daer
is die pꝛopheet Nathan. Ende als hi in vooꝛ dē co-
ninc quā/aenbede hi den coninc/op zijn aensichtē
ter aerden/ende spꝛac/mijn heere coninc/hebdi ghe
seyt. Adonia sal na mi coninc zijn/en op mijnē stoel
sitte? Want hi is heden af gegaen/en heeft offerhen
geoffert/en gemest vee/en vele scapen en heeft al-
le die sonen des conincs genoot/en die hooftlieden
daer toe den priester Ab Iathar/En siet/si eten en
drincken vooꝛ hem/en seggen/Geluck toe den co-
ninc Adonia/Maer mi uwen knechte/en Zadok
den priester/en Benaia den soon Ioiada/en uwē
knecht Salomo/en heeft hi niet ghenoot/Is dat
van minen heere dē coninc bevolen/en heeft sinen
knecht niet laten weten/wie opten stoel mijns heē
ren des conincs na hem sitten sal?

Die coninck Dauid antwooꝛde/ende spꝛack/
Roept mi BathSeba/en si quā in vooꝛ den coninc
en doen si vooꝛ den coninc stont/swoer die coninc
en spꝛac/So warachtelic als die HEERE leeft/die
mijn siele verlost heeft wt alder noot/ic wil heden
doen so ic v geswoꝛen hebbe/bi den HEERE den
God Israel/en gespꝛoken/dat Salomo v sone nae
mi coninc sal zijn/en hi sal op minē stoel sitten vooꝛ
mi/Doen neychde haer BathSeba/met haren aē
sichte ter aerden/en aenbede den coninck en spꝛac
Gheluc minen heere coninc Dauid ewelic

En die coninc Dauid spꝛac/roept my den prie-
ster Zadok/en dē pꝛophete Nathā/en Benaia den
soon Ioiada/en doen si in quamē vooꝛ den coninc
so spꝛac die coninc tot hen/Neemt met v ws heerē
knechten/ende set mijnen soon Salomo op mijnen
muyl en leyt hē af tot Gihon/en die priester Za-
dok metten pꝛophete Nathan/salue hē daer tot ee
nen coninc ouer Israel/en blaest metter basuynen
en segt/Geluc den coninc Salomo/en treet hē nae
opwaerts/en coemt/so sal hi sittē op mijnen stoele
en coninc zijn vooꝛ mi/en ic wil hē gebiedē/dat hy
voꝛste si ouer Israhel en Iuda/Doen antwooꝛde
Benaia/die sone Ioiada/dē coninc/en spꝛac Amē
Die HEERE die God mijns heeren des conincs
segge ooc also So die HEERE met mijnē heere dē
coninc geweest is/so si hi ooc met Salomo/op dat
sinen stoel meerder wooꝛde/dan den stoel mijns he
ren des conincs Dauid.

Doen ginc af die priester Zadok/en die pꝛophe-
te Nathā/en Benaia/die sone Ioiada/en Chreti/
en Plethi/en settē Salomo optē muil des conincs
Dauid/en leydē hē tot Gihon/en die priester Za-
dok nā den olyehooꝛē wt den Tabernacule en salfdē
Salomo/en bliesen mettē basuynē/en allet volck
spꝛac Geluc dē coninc Salomo/Ende alle tvolck
troc hē nae opwaerts/en tvolc peyp met pijpē/en
was zeer vꝛolijc/also dz die aerde vā harē gheroep
ghelupt gaf

En Adonia hooꝛde dat/ende alle die hi genoot
hadde/die bi hem waren/en si hadden alle gheten
En doē Ioab der basuynē gelupt hooꝛde/so spꝛac
hi/Wat wil dat geroep der stat/en ghetumel/ofte
rumoer? Doē hi noch spꝛac/Siet/doe quam Iona
than/die sone Ab Iathar des priesters/en Adonia
spꝛac/Coēt in want ghi zijt een taelweerdich man
en bꝛingt goede bootschap/Ionathā antwooꝛde
en spꝛac tot Adonia/Ja onse heere/die coninc Da
uid heeft Salomo tot enē coninc gemaect/en heeft
dē priester Zadok/en dē pꝛophetē Nathā met hē
gesonden/en Benaia den sone Ioiada/en Chreti/
en Plethi/en si hebbē hē op scōnincs muyl gheset/
en Zadok die priestere/met dē pꝛophete Nathan/
heeft hē gesalft tot enē coninc te Gihon/en zijn vā
daer op getrockē met vꝛuechdē/dat die stat in roe G
rē is/dz is dz gheroep dat ghi gehooꝛt hebt/Daer
toe/sit Salomo op dē conincklijkē stoel/en die knech-
tē des conincs zijn in gegaē/om onsen heere den co-
ninc Dauid te seegenē/of te gruetē en hebbē gheseit
v God make Salomo eenē beterē name/dā uwen
name is/en makē sinē stoel groter dā uwē stoel en
hebbē dē coninc optē leeger aēgebeedt/Ooc heeft
die coninc also gheseyt/Gelooft si die HEERE die
God Israel/die hedē eenen op mijnen stoele heeft
laten sitten/dattet mijne ooghen ghesien hebben.

Doen verschricten/en maectē hen op/alle die bi
Adonia genoot warē en ghinghen henen elc wech
Maer Adonia die vꝛeesde hē vooꝛ Salomo/ende
maecte hē op/en ghinc henē/en vaette die hoornē
des outaers/en Salomo wert gebootscapt/Siet
Adonia vꝛeest dē coninck Salomo/en siet/hi vaet
te die hooꝛnē des outaers/en seyde/die coninc Sa
lomo sweere mi hedē/dat hi sinē knecht niet doodē
en sal metten sweerde/Salomo spꝛac/Is hi rede-
lic/so en sal gheen hayr vā hem opter aerdē vallen
maer werdt quaet aen hem gheuonden/soo sal hy
steruen/En die coninc Salomo seynde henen/ en-
de liet hem vanden outaer halen/En doen hi quā/
aenbadt hi den coninck Salomo/Maer Salomo
spꝛac tot hem Gaet in v huys

¶ Als Dauid steruen soude/soe vermaent hi Sa
lomon/dat hi soude inden wech des HEREN
wandelen/En als Adonias begheerde Abisag
van Sunen tot eenen wiue so liet hem Salomo
dooden/Ab Iathar wort van dat priesterdom ge
stooten Ioab ende Semei worden ghedoot

Dat .ij. Capittel

Ls nv den tijt aen quam/dat Dauid
steruen souden/geboot hy sinen soon A
Salomo/en spꝛac/ick ghae den wech io.xxiij.b
alder werelt/zijt een man/ende ghe- De.xxi.b
troost/ende neemt der bewaringhe Ioā.i.d
des HEEREN ws Gods waer/dat ghi in sine we
gen wandelt/en hout sine zeden/geboden/rechten
getuygenisse/so gescreuen staet in die wet Mose/
op dat ghi cloeck zijt in allen dat ghi doet/en waer
ghi v henen keert/op dat v die HEERE zijn wooꝛt
bevestige/dz hi ouer v gespꝛokē heeft/en geseyt/Ge
warē uwe kinderen mijn weghen/alsoe dat si vooꝛ

mi getrouwelijc/ende van geheelder herten/ende
sielen wandelen/ so en sal van v nemmermeer ghe
ij.re.iij c brcken een man opten stoel Israel
ende.xx Oock weet ghi wel/wat mi gedaen heeft Ioab/
B die sone SeruIa/ wat hy dẽ twee velthooftmãnẽ
Israel dede/Abner den sone Ner/ẽn Amasia/den
sone Iether/die hy gedoot heeft/ende stortede oor=
loochs bloet in vrede/ẽn dede oorloch bloet in sinẽ
gordele/ dat om sine lendenẽ was/ ẽn aen sine scoe
nen/dye aen zijn voeten waren/ doet na uwer wijs
heyt/dat ghi zijn grijs hayr niet met vrede onder in
ij. Reg. dye helle en brengt/ Oock den kinderen Barsillai
xix.c. des Gileaditẽ sult ghi ontfermhertichcyt bewijzẽ
dat si aen v tafele eten/ Want alsoo deden si hẽ tot
mi doen ick voor Absalon uwer broeder vluchte.
C Ende siet/ghi hebt bi v Semei/ dẽ sone Gera
des soons Iemini van Bahurim/ die mi scandelijc
ij.re.xix vloecte/ inder tijdt/doẽ ic tot Mahanaim ghinck/
b ende a Mer hi quam af mi te gemoete/aen die Iordane
doẽ swoer ic hem byden HEERE/ende sprack/
Ic en sal v niet dooden metten swaerde/ maer en
laet ghi hem niet ontsculdich zijn/ wãt ghi zijt een
wijs man/ende sult wel weten/wat ghi hem doen
sult/ dat ghy zijn grijs hayr met bloet hier onder in
Act.ij.c die helle brengt.
Aldus ontsliep Dauid met sinẽ vaderen/ ende
wert begrauen inder stadt Dauid/die tijt/dye Da
uid coninc geweest is ouer Israel/is veertich iaer
Seuẽ iaer was hi coninc tot Hebron/ende drieder
tich iaer tot Hierusalẽ/ Ende Salomo sadt opten
stoel zijns vaders Dauid/ ẽn zijn conincrijcke wert
zeer stantvastich
Maer Adonia die sone Agith/quã in tot Bath
Seba/die moeder Salomo/ ende si sprac/Coemt
ij. Reg. ghi ooc met vreden? Hy sprack/ ia/ende seyde/ Ick
xvi.a hebbe met v te sprekẽ/Si seyde Segt op/ Hy sprac
Ghi weet/dat dat conincrijc mijn was/ẽn gheheel
Israel hadde hem op mi gerecht/ dat ic coninc sou=
de zijn/Maer nv is dat conincrijc gekeert/ẽn mijns
broeders geworden/ vandẽ HEERE ist hẽ gewor=
dẽ/Nv bid ic een bede vã v/dat ghy mi mijn aensicht
niet en wilt beschamẽ/Si sprac tot hẽ/Segt op/hy
sprac. Spreect tottẽ coninc Salomo/wãt hi en sal
D v aensicht niet beschamẽ / dat hi my gheue Abisag
Die stat van Sunem toteenẽ wiue/Bath Seba sprac/Wel
vã Can ic wil metten coninc van uwent wegen sprekẽ.
telberch Ende Bathseba quam in totten coninck Salo
in Enge mo/om met hem te spreken/van Adonia aengaen
lãt wert de/ Ende die coninc stont op /ẽn ghinc haer te ghe
gesticht moete/ ẽn aenbedese/ẽn sadt op sinen stoel/ẽn des
als die conincs moeder wert eenẽ stoele gheset/ dat si tot
werelt zijnder rechter side soude sitten/Ẽn si sprac/Ic bid
gestaen een cleyn bede van v/en wilt mijn aensicht niet be
had.iiij. schamẽ/Die coninc sprac tot haer/ Mijne moeder
M.een bidt / Ic en wil v aensicht niet bescamen/Sy sprac
C. ende Laet Abisag van Sunem dinẽ broeder Adonia tot
lxb.iaer eenen wiue gheuen.
voor cri Doen antwoorde die coninc Salomo/ẽn sprac
stus ghe tot zijn moeder/ Waerom bidt ghi om Abisag vã
boorte. Sunem dẽ Adonia? Bidt hem dat conincrijck ooc/
m.ende wãt hi is mijn grootste broeder/ ende heeft dẽ prie=
vier ẽn. ster AbIathar/ende Ioab den soon SeruIa/Ẽn
xxx.iaer de die coninc Salomo swoer bi den HEERE/ẽn
sprac/God doe mi dit ende dat/Adonia sal dat tee

ghen zijn leuen ghesproken hebben/ Ende nv al=
so warachtelijc als dye HEERE leeft dye mi toe
ghemaect heeft/ende heeft laten sitten opten stoel
mijns vaders Dauids/ ende dye my een huys ghe=
maect heeft/so hi ghesproken heeft/ heden sal Ado
nia steruẽ/Ende die coninc Salomo seynde henen
voor Benaia/den soon Ioiada/die sloech hem/dat
hi sterf.
Ende die coninck sprac totten priester AbIa=
thar/Gaet henẽ tot Anatoth/tot uwẽ acker/ wãt
ghi zijt een man des doots/ maer ic en wil v heden
niet dooden/ want ghi hebt die Arcke Godts des
HEEREN voor mijnsen vader Dauid ghedragen/
ende hebt mede geleden/waer mijn vader geleden
heeft/So verstiet Salomo dien AbIathar/dat hy
niet meer priester des HEEREN en mocht zijn
op dat des HEEREN woort vuult soude worden
dat hi ouer dat huys Eli gesprokẽ hadde/ tot Silo
Ẽn dit geruchte quam voor Ioab/want Ioab
hinck aen Adonia/ ende niet aen Salomo/ Doen
vluchte Ioab inden Tabernacule des HEEREN/
ende vaette die hoornẽ des outaers/ Ẽn het wert
den coninck Salomo ghebootscapt/dat Ioab tot=
ten Tabernacule des HEEREN gheulucht waer/
ende siet/hi staet aen den outaer/ Doen seynde Sa
lomo Benaia/den soon Ioiada henen/ende sprac
gaet/slaet hem.
Ende doe Benaia totten Tabernakel des HE
REN quam/sprack hi tot hẽ/Dus seyt die coninc
gaet er wt/ Hy sprack/Neen/Ich wil hier steruen/
Ende Benaia seyde dat den coninck weder/ ende
sprac/Also heeft Ioab gesproken/ ende also heeft
hi mi gheantwoort
Die coninc sprack tot hem/ doet/soo hi gespro=
ken heeft/ẽn slaet hem/ende begraeft hem/op dat
ghi dat bloet/ dat Ioab te vergeefs gestort heeft/ ij.
vã mi/ẽn vã mijns vaders huys doet/ẽn dat hem ij.
die HEERE betale zijn bloet op zijn hooft/ dat hy
twee mannẽ geslagen heeft/ die gherecht ẽn beter
warẽ dan hi/ ẽn heeftse metten swaerde ghedoot/
dat mijn vader Dauid daer af niet en wiste/ te
wetene Abner/ den sone Ner/ den velthooftman/
ouer Israel/ẽn Amasia/den sone Iether/dẽ velt=
hooftmã ouer Iuda/dat haer bloet betaelt worde
op dat hooft Ioab/ende zijns zaets eewelijc/Mer
dat Dauid/ẽn zijn zaet/zijn huys/ẽn sinẽ stoel/vre
de hebbe/eewelick vanden HEERE.
Ende Benaia/den soon Ioiada/ghinck op/ẽn
sloech hem/ẽn doodẽ hẽ/ẽn hy werdt begrauen in
sinen huyse/inder woestinen/ Ẽn die coninck set=
te Benaia/den soon Ioiada/in zijn stede/ouer dat
heyr/ẽn Zadock den priester/sette die coninc in die
stede AbIathar
Ende die coninc sant henen/ ende dede Semei
roepẽ/ende sprac tot hem/Timmert v een huis te
Hierusalem/ ẽn woont aldaer/ Ende en gaet van C
daer nyet wt/ noch herwaerts/ noch derwaerts/
In welckẽ dage ghi wtgaet/ ẽn ouer die beke Ki=
dron gaet/soe weet/dat ghi den doot steruẽ moet/
v bloet si op v hooft/Simei sprack totten coninck/
dat is een goede meyninghe/so mijn heere die co=
ninc gesproken heeft/so sal v knecht doen/Aldus
so woonde Semei te Ierusalem langen tijt /Mer
het gheuiel ouer drie iaren dat twee knechten den

Semei ontliepen/tot Achis den soon Maecha/dē Coninc tot Gath/Ende het wert Semei gheboot scapt/Siet v knechten zijn te Gath/Doen maecte hem Semei op/eñ sadelde sinen ezel/eñ troc henen tot Gath tot Achis/dat hy sine knechtē soude soec ken/eñ doen hy daer quam/so bracht hy zijn knech ten van Gath.

Eñ het wert Salomo gebootscapt/dat Semei wech getrocken ware vā Jerusalem tot Gath/eñ weder gecomē waer/Doē seynde die coninc henē eñ liet Semei roepen/eñ sprac tot hē/En heb ic di niet gesworen biden HEERE/eñ v getuyget ende geseyt/In welckē dach ghi wt trect/eñ herwaerts ofte derwaerts gaet/dat ghy weten sout/dat ghy den doot moet steruen/Eñ ghy spraect tot mi/Ick hebbe een goede meyninge gehoort/Waerom en hebdy v dan niet gehouden na den eedt des HEE REN/eñ ghebot dat ic v geboden hebbe.

Ende die coninck sprack tot Semei/ghy weet alle die boosheit die uwer herten kenlijc is/dye ghy mijnen vader Dauid ghedaen hebt/die HEERE heeft v boosheyt betaelt op v hooft/ende de coninc Salomo is gheseegent/eñ den stoele Dauid sal be= reyt zijn voor den HEERE eewelic/Eñ dye coninc geboot Benaia den sone Joiada/die ginc wt/ende sloech hem dat hi sterf/Eñ dat conincrijc wert be= uestighet door die hant Salomo.

Salomons rijc begint/Hi begheert van God wijsheit om dat volc te regerē/Dat selue belooft ende toeseyt hem die HEERE/Vanden wijsen vonnisse Salomons/ouer die twee wiuen/die dat kint ghedoot hadden.

Dat.iij.Capittel.

ENde Salomo die bouwede aen Pha rao den coninck van Egipten/ende nam Pharaos dochter/eñ brachtese in die stat Dauid tot dat hi in zijn huis eñ des HEEREN huys volminer= de/eñ die mueren ront omme Jherusalem/Maer dat volck offerde noch op die hoochten/Want den name des HEEREN en was noch gheen huys ghe tummert tot dier tijt toe/Mer Salomo hadde den HEERE lief/eñ wandelde na die zedē zijns vaders Dauid/wtghenomen dat hi op die hoochten offer= de/eñ wierp ooc wieroock.

Ende dye coninc ghinck henen tot Gibeon/om aldaer te offeren/want dat was een heerlike hooch te/Eñ Salomo offerde duysent brantoffers opten seluen outaer/Eñ dye HEERE openbaerde Salo= mo tot Gibeon des nachts inden droom/eñ God sprack/Bidt/wat ic v geuen sal/Salomo sprack/ Ghi hebt aen mijnen vader Dauid dijnen knecht/ groote ontfermherticheyt ghedaen ghelijc hy dan voor v ghewandelt heeft inder waerheyt ende ge= rechticheyt/eñ met een oprecht herte by v/eñ hebt dese groote ontfermherticheit ghehouden/eñ hem eenen sone ghegeuen/dye op sinen stoel sate/so het dan nv is/Nv HEERE mijn God/ghi hebt uwen knecht tot eenen coninck ghemaeckt in mijns va= ders Dauids stede/So ben ic een cleyn ionghelinc/ eñ en weet noch mijnē wtganc/noch minē inganc Ende v knecht is onder dat volc/dat ghi vercoren hebt so groot/dat niemant getellen noch bescriuen en can om der menichten/Dus wilt uwen knecht een ghehoorsaem hert geuen/dat hi v volc oordelen mach/eñ verstaen wat goet eñ quaet is/want wie vermach dit v machtich volc te vonnissen?

Doen beuielt den HEERE wel/dat Salomo sulcs badt/Eñ God sprac/want ghi dat biddet/eñ en biddet niet om lanc leuen/noch om rijcdō/noch om uwer vianden siele/maer om verstant/eñ oor= deel te hooren/Siet so heb ic gedaen na uwē woor de. Siet ic heb v een wetende eñ verstandich herte gegeuen/also dat ws ghelijc voor v niet ghe weest en is/eñ na v niet opstaen en sal/Daer toe so heb ic v ooc gegeuē/dat ghi niet gebedē en hebt/te wetē/ rijcdom eñ eere/dat ws gelijc gheen onder den co= ningē en is tot uwer tijt/Eñ ist dat ghi in mine we gen wādelt/also dat ghy mijn sedē eñ gebodē hout so v vader Dauid gewādelt heeft/so wil ic v geuen een langhe leuen.

Eñ doe Salomo onwaecte/siet doe wast eenen droom/eñ hi quā te Jerusalē/ende ghinc voor dye arcke des verbōts des HEEREN/eñ offerde brāt= offer/dootoffer/eñ maecte een groote maeltijt al= len sinen knechten.

✠ In die tijt quamen twee hoeren totten coninc/ eñ stonden voor den coninc/Eñ dat een wijf sprac Och mijn here ic eñ dat wijf woonen in eenē huy= se/eñ ic gelach bi haer indē huse/eñ ouer drie dagen doē ic gebaert had/so baerde si ooc/Eñ wi waren bi een/also dat geen vreēde met ons inden huyse en was/sonder wy tween/eñ des wijfs soon sterf inds nacht/want si had hē indē slaep verplet/eñ si stont inder nacht op/eñ nā minē soon van mijnder siden doē v maerte sliep/eñ leyde hē in haren arm/eñ ha= ren dooden sone/leyde si in mijnen arm/eñ doen ic smorgēs opstōt om mijnen sone te soogē/siet doē was hi doot/mer smorgēs besach ic hē wel/eñ siet D
het en was mijne sone niet/dien ic ghebaert hadde

Dat ander wijf sprack. Ten is also nyet/mijn so= ne leeft/eñ v soon is doot/Die ghene sprac/Het en is also niet v soon is doot/eñ mijn soon leeft/ende spraken also voor den coninc/Eñ die coninc sprack Dese seyt/mijn sone leeft/ende v sone is doot/Dye ghene seyt/Het en is also niet/V soon is doot ende mijn sone leeft/eñ die coninc sprack/Haelt my een sweert/eñ doe dat sweert voor dē coninc gebracht wert/so sprac die coninck/Deelet dat leuende kint in twee deelen/eñ gheeft deser die helft/eñ der geen der die helft.

Doen sprac dat wijf des welcs soon leefde/tottē coninc(want haer moederlic herte wert beweecht ouer haren sone)Och mijn here geeft haer dat kint leuende/eñ en doodes nyet/Maer dye ghene sprac Het en si noch mijn noch dijn/laet het deelen/Doē antwoorde die coninck eñ sprac/Gheeft deser dat kint leuēde/eñ en doodes niet/want dz is zijn moe der/Eñ dat oordeel wert vermaert voor alle Jsra el/dat die coninck geoordeelt hadde/eñ vreesden dē coninc/want si sagē dat die wijsheyt Gods in hem was/om oordeel te doen. ✱

Dat rijc Salomons met sinē officiers wort be screuen/Eñ hoe wijs hi ooc gheweest is.

Dat.iiij.Capittel.

ALso was Salomo coninck ouer ghe= heel Jsrahel/Eñ dit warē zijn princē Asar Ja de sone Sadok des priesters Elihoreph eñ Ahi Ja dye sone Sisa

waren scriuers/ Iosaphat die sone Abilud was Cã
cellier/ Benaia die sone Ioiada was velthooftman
Zadok eñ AbIathar warẽ priesters / Asar Ja die
sone Nathan was ouer die officiers. Sabud die so=
ne Nathan des priesters was des coninces vrient/
Ahizar was hoofmeester/ Adonirã dye sone Abda
was rentmeester.

Eñ Salomo hadde twaelf officiers ouer gehee
le Israel/ die den coninck eñ zijn huys besorchden/
Deene hadde thaers een maẽt lãc te besorgen/ Eñ
hieten also/ Die sone Hur opt geberchte Ephraim
Dye sone Deker te Makaz eñ te Saalbim ende te
BethSemes/ eñ te Elõ/ eñ Beth hanan/ die sone
B Hesed te Aruboth/ eñ hadde daer toe Socho/ ende
dat geheele lãt Hepher /die sone AbiNadab die ge
heele heerscappie Dor/ ende hadde Thaphat Salo
mos dochter tot eenen wiue/ Baena dye sone Abi
lud te Thaenach/ eñ te Megiddo / eñ ouer geheele
BethSean/ het welcke neffens Zarthana leghet
onder Iesreel vã BethSean totter pleynẽ Mehola
toe/ tot ouer gheen side Jakmeam/ die sone Ge
ber te Ramoth in Gilead/ eñ hadde die placken Ja
ir des soons Manasse in Gilead/ eñ hadde dat lant
scap Argob die in Bazã leget / tsestich groote stedẽ
bemuert/ eñ met metalen grendelen.

AbiNadab die sone Iddo/ te Mahanaim/ Abi
maar in Naphthali/ eñ hy nam Salomos dochter
Basmath oec tot eenen wiue/ Baena dye sone Hu
sai in Asser eñ te Aloth / Iosaphat dye sone Paru=
ha/ in Isaschar / Semei dye sone Ela in BẽIamin
Geber die sone Vri indẽ lãde Gilead/ int lãt Sihõ
des coninces der Amoriten/ eñ Og des conincks in
Basan/ Een amptman was indẽ seluẽ lande/ Mer
C Juda eñ Israel dier was vele/ gelijc dat zant aẽ die
zee/ eñ atẽ eñ droncktẽ/ eñ warẽ vrolic/ Aldus was
Salomo rẽ heer ouer allet coninckrijc/ vandẽ water
aen inder Philisteẽ lant/ tot aẽ die frontierẽ Egip
ti/ die hem ghiften brachten/ ende dienden hem zijn
leefdaghe lanck.

Eñ Salomo moeste dagelicx ter spisinghe heb=
ben/ dertich Chor bloemẽ van semel meel / tsestich
Chor ander meels/ thien gemeste runders/ eñ.xx.
weyde runders/ eñ hondert scapẽ/ wtgenomẽ hyr=
ten eñ reeen/ eñ steenbockẽ/ eñ watmẽ aen die crib
be hout Wãt hy heerscapte int geheele lant aẽ dese
side des waters / van Tiphsach tot Gaza toe/ ouer
alle coninghen ouer dees side des waters/ ende had
vreede van alle zijn onderdanigẽ ront omme/ Also
dat Juda eñ Israel seker woonden/ elc onder sinen
wijnstoc/ eñ onder sinen vijgeboom / van Dan tot
BerSeba toe/ so lange als Salomo leefde.

Eñ Salomo hadde veertich duisent wagenpeer
den/ eñ twaelf duysent reysegher peerden / Eñ dye
officiers besorchden den coninck Salomo / eñ allet
wat totter tafelen des coninces behoorde/ elckẽ tot
sinen monde/ eñ en lietẽ niet faelgerẽ oft gebrekẽ
D Oec gherste eñ stroo voor die peerden/ eñ loopers
brachten si totten plaetsen daer hi was/ elc na sinen
beuele.

Eñ Godt gaf Salomo seer groote wijsheyt eñ
verstant/ eñ vrij gemoet / als tzãt dz aendẽ ouer der
zee leyt / also dat die wijsheyt Salomo meerder was
dã alder kinderẽ van oostẽ/ eñ dan alle Egipteniers
wijsheyt/ Eñ was wijser dan alle menschẽ/ oec wij
ser dan die dichters Ethan/ die Esrahiten/ Heman
Chalchal eñ Darda/ eñ was vermaert onder allen
heydenẽ rõt omme/ Eñ hi sprac drie duysent bispra
kẽ/ eñ sijnder liedekẽs warẽ duysent eñ vijf/ eñ hy
sprac vã boomẽ/ vandẽ Cederboõ aen tot Lybanõ
tot aen den Isope/ die wter wãt wast / Oec sprack
hi vã vee/ vã vogelẽ/ vã gewormte/ vã visscen/ Eñ
wt allen dẽ volcke quamẽder om te hoorẽ die wijs=
heit Salomo/ van allen coningen opter aerdẽ/ dye
van sijnder wijsheit gehoort hadden

¶ Die coninc Hirã seynde den coninck Salomo
constelike wercliedẽn /om dẽ tempel te timmerẽ
te Jerusalem		Dat.v.Ca.

Nde Hiram die coninc te Tyro sandt
zijn knechtẽ tot Salomo/ wãt hi had
de gehoort/ dat si hẽ tot eenen coninc
ghesalft hadden in sijns vaders stede/
Wãt Hirã beminde Dauid zijn leuen
lãc/ Eñ Salomo sandt tot Hirã/ eñ dede hẽ seggen
Ghy weet dat mijn vader Dauidt gheen huys en
mochte timmeren den name des HEREN sijns
Gods/ om des oorloochs wille dat ronts om hem
was/ tot datse die HERE onder sinẽ voetsolẽ gaf
Mer nu heeft mi die HERE mijn God/ ront om
me ruste gegeuẽ/ also datter gheẽ viãt noch quade
hinderniss meer en is Siet dus heb ic gedacht eẽ
huys te timmerẽ den name des HEREN mijns
Gods / so die HERE tot minẽ vader Dauid ghe=
sprokẽ heeft eñ geseit/ V soõ diẽ ic in v stede setten
sal op uwẽ stoel/ die sal minen name een huys tim
merẽ/ Dus beuelet nu/ datmen mi Cederboomen
wt Libanon houwe/ eñ dat uwe knechtẽ met mine
knechtẽ sijn/ eñ dat loon uwer knechtẽ wil ic v ge
uẽ /allet so ghi segt/ wãt ghi weet dz bi ons niemãt
en is/ die hout weet te houwẽ/ gelijc die Sidoniers

Doe Hirã die woordẽ Salomo hoorde/ verblij
de hi hẽ hoochlic / eñ sprac / Gelooft si de HERE
hedẽ die/ Dauidẽ eenẽ wijsen sone ghegheuẽ heeft
ouer dit volc / Eñ Hirã sandt tot Salomo/ eñ dede
hẽ seggẽ/ Ic heb gehoort al wat ghi tot mi ghesõ
dẽ hebt/ Ic wilt doẽ na alle uwer begeertẽ/ mz Ce
derboomẽ eñ met vuerẽ houte Mijn knechten sul
lẽse van Libano af brẽgen/ aen die zee/ eñ wiltse in
vlotẽ leggẽ/ op die zee / totter plaetsen toe / die ghy
mi te kennẽ sult geuẽ/ eñ wilse v daer aen brengẽ
eñ wtrechtẽ eñ ghi sultse doẽ halen/ Maer ghi sult
mine begeerte oec doẽ/ eñ minẽ gesinne spise geuẽ
Aldus gaf Hirã Salomo Cederẽ eñ vueren hout
na allẽ sinen begheeren /Salomo ghaf Hirã wel
xx.m Choren oft matẽ tarwen te etene voor zijn
gesin/ Eñ.xx. Chorẽ oft matẽ gestootẽ olijs/ Sulc
gaf Salomo Hiram iaerlicx.

Eñ de HERE gaf Salomo wijsheyt/ so hy hẽ
gesprokẽ hadde/ eñ twas vrede tusschen Hiram eñ
Salomo/ Eñ si maectẽ beide een verbõt met mal=
canderen/ Eñ Salomo maecte een wtkiesen ouer
alle Israel/ Eñ der wtgecorẽ wercliedẽ waren der
tich duysent mannen/ eñ seyndese tot Libanõ/ ouer
elcke twee maenden/ thien duysent/ Alsoe dat si een
maẽt op Libanon waren/ eñ twee maendẽ thuys/
Ende Adoniram was ouer die wtgecosen.

Eñ Salomo hadde tseuẽtich duysent die lasten
droegẽ/ eñ tachtẽtich duysent dye daer timmerden
opten berch/ sonder dye ouerste officiers Salomo

die ouer dat werc geset warē/te wetē drie duysent
eñ drie hondert/die welcke ouer dat volc regeerdē
die daer aēt werc arbeydē/Eñ die Coninc geboot
dat si groote eñ costelike steenē wt soudē brekē/te
wetē gehouwē steenē tottē fundamente des huys
Eñ die timmerliedē Salomo/eñ die timmerlieden
Hirā/eñ die aē die palē warē hieuwē wt/eñ bereyden houten/ eñ steenen om dat huys te timmeren.

¶ Hier wort den tijt bescreuē/vvāneer dz Salomon begonnē heeft dē Tēpel te timmeren/ende ooc vvanneer hi volbracht vvert. Cap.vi.

ENdē vier honderstē eñ tachtichsten iare/na dē wtgāc der kinderē van Israel wt Egiptē lant/inden vierden iaer des coninctrijcs Salomo/ouer Israel inder maēt Sif/dat is die anď maent/ so wert dat huys des HEERĒ ghetimmert/Dit huys dat die Coninc Salomo den HEERE timmerde/was tsestich ellen lanc/twintich ellē breet eñ dertich ellen hooch/eñ hi timmerde eē portael voor den tempel/twintich ellē lanc/na der breydē des huys/eñ thien ellen breet voor dat huys henē Eñ hi maecte in dat huis vensteren/diemen met leden opende toe mochte doen

Eñ hi timmerde eenē ommeganc aen dē mueren des huys ront omme/dat hi / beyde om den tēpel eñ om den choor ghinc eñ maecte sinē buytensten muer daer omme Den ondersten ganck was vijf ellen wijt/eñ den middelstē ses ellē wijt/ende den derden seuen ellen wijt/Wāt hi leyde balcken van buyten int huys ronts om/dat sy hen nyet en hielden aen den want des huys

Eñ doe dat huys getimmert wert/ soo werdet van geheelen/ende wtgebrokenen steenen getimmert/alsoe datmen gheenen hamer noch bijl noch eenich ysteren instrument en hoorde

Maer een dore was ter rechter siden midden aent huys/also datmen door eenen windelsteen op ginc op den middelganc / eñ vandē middelganc op ten derdē. Aldus timmerde hi dat huys/eñ voleynde dat/Eñ hi beschutte dat huys met cederen/beyde bouen eñ aen die wanden/Hy timmerde ooc eenen ganc bouen op dat geheele huys/vijf ellen hoo B
ghe/ Ende decte dat huys met cederen hout.

Eñ des HEERĒ woort quam tot Salomo eñ sprac/Dat si dat huys dat ghi timmert. Ist dat ghi in minen seden wandelt / ende na minē rechten doet/eñ al mijn gebodē hout/ om daer inne te wandelen / so wil ic mijn woort met v beuestigen/gelijc ic uwē vader Dauid gesproken heb/eñ wil onder die kinderē van Israel woonen/ende ic en wil mijn volc Israel niet verlaten

Also timmerde Salomo dat huis/eñ voleynde ende timmerde die wanden des huys van binnen aen die siden vā Cederen/ vā des huys pauiment aen/tot den dake toe/ eñ bescuttet van binnen met houte/eñ solderde dē vloer des huys met dennen berderen

Ende hi timmerde achter int huys eenē cederen wandt/twintich ellē lāc/ vādē pauimēte totten dake toe/Eñ timmerde daer binnē C
den Choor/ ende dat Alderheylichste/ Maer dat huys des tēpels voor den Choor was .xl ellen lanc/ Vā binnē was dz geheele huys enkel cederen met gedraeydē knoopen eñ bloē werc/ also datmē geenen steē en sach/ Maer den Choor bereyde hi vā binnē int huys /dat mē dye Arcke des verbont des HEERĒ aldaer soude setten/ Eñ voor den Choor die twintich ellē lanc/ twintich ellē wijt/eñ twintich ellē hooch was/ eñ ouertrockē mz louteren goude/eñ ouerdecte den outaer met cederen:

Eñ Salomo ouertroc dat huys van binnen met louteren goude/ eñ troc gulden grendelen voor dē Choor/dye hy met goude ouertrocken hadde/ also dat dat geheele huys heel met goude ouertrocken was/daer toe oock den gheheelen outaer voor den Choor ouertroc hi met goude.

Hi maecte ooc inden Choor twee Cherubim .x. ellē hooch/vā olijfbomē hout/vijf ellē hadde eenen vlogel eens yegelijcs Cherubs/also dat .x. ellē warē vandē eynde zijns eens vlogels/tottē einde zijns anderē vlogels/Also hadde die āder Cherub ooc .x ellen/eñ was eenderley mate/eñ eenderley ruymte beyde der Cherubim/alsoe dat elc Cherub .x. ellen hooch was/Ende hi dede die Cherubim binnē int huys/eñ dede haer vlogelē wt breidē/dat des eens vlogel raecte aen desen want/ eñ des anderen Cherubs vlogel raecte aen den anderē want/Met midden indē huyse raecte dē eenen vlogel den anderen Eñ hi ouertroc die Cherubim met goude.

Eñ aen allen wanden des huys / al omme/liet hi draey werck maken van wtgegroefden Cherubim/palmen eñ bloem werc/Ooc ouertroc hi den bodē oft pauimēt des huis met gulden platen/Eñ inden inganck des Choors maecte hi twee dueren D
van olijfboomen houte/met vijfcantige posten/eñ liet daer draeywerc op maken van Cherubim/palmen/eñ bloemwerc/ eñ ouertrocse met gulden platen/Also maecte hi ooc inden inganck des tempels

vierçante posten/ van olijfboomen houte/ eñ twee dueren van vueren oft denne houte/ also dat elcke duere twee bladeren hadde/ aen malcanderen hangende/ ende maecte daer op draeywerck van Cherubim/ palmen ende bloemwerck/ ende ouertroe se met goude/ recht soot beuolen was.

Ende timmerde ooc eenen voorhof daer inne van drye rijen behouwender steenen/ ende van een der rijen ghescaefden Cederen.

In dat vierde iaer inder maent Sif/ so wert dat fundament geleyt aende huyse des HEEREN/ Eñ inde elfste iare inder maent Bul/ dat is die achtste maent/ wert dat huys volmaect/ soe het zijn soude also dat si daer aē. vij. iaer timmerden

A Salomō timert ooc een huis voor hē seluē/ vā dē houtē vā den wout Libano

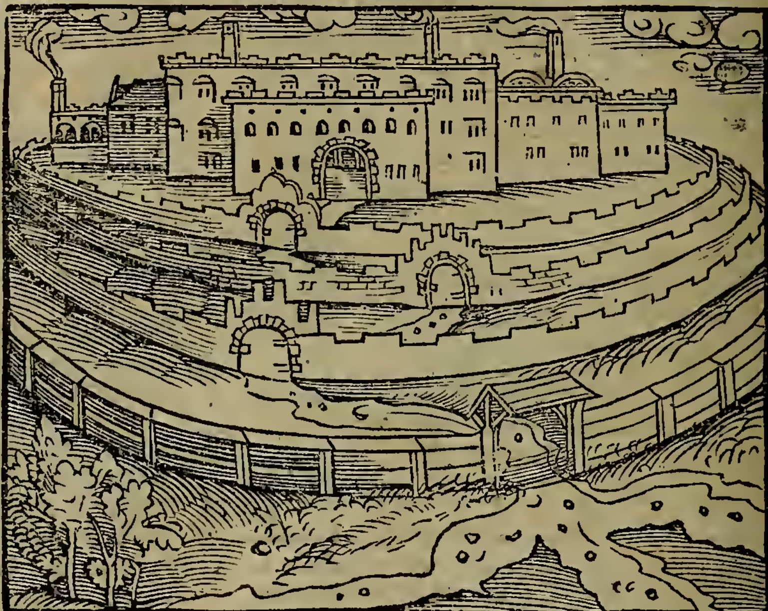
Maer aen zijn huys timerde Salomo. xiij. iaer/ dat hijt gheheelijc voltimmerde/ te weten hi timmerde eē huis vā dē wout Libanon/ hondert ellē lāc/ vijftich ellē wijt/ eñ. xxx ellē hooch/ int vierçāte mz calomnē vā gescaefdē Cederen eñ tafelde dat decsel bouenaē ooc met Cederen/ op aen den xlv. calomnen/ wāt elcke rije

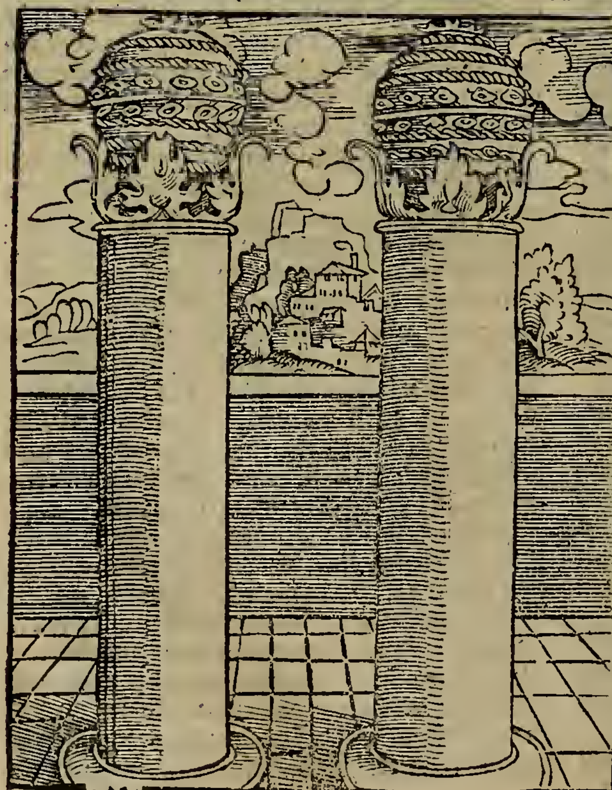
B hadde. xv. calōnen/ also dz altoos drie calomnē gelijc tegē malcāderē ouer stondē/ alsoe dat elc pāt tegen malcāderen ouer tusscē dē calōnē/ mettē calomnē viercantich was.

Ende hi maecte een portael met calomnē/ vijftich ellē lāc/ eñ. xxx. ellē wijt Ende noch eē portael voor hē met calōnē/ eñ met eē dicke pilerne. Eñ eē portael tot eenē conīc stoel daerinnē oordeel in

hielt/ eñ maectese tot een vonnis portael/ eñ bescuttet met Cederē/ vandē pauimēt aen/ tot weder tot ten vloer/ Daer toe zijn huys daer hi in woonde in den achterhof tusschen den huyse eñ dē poortael ghemaect ghelijc dye andere/ Eñ maecte ooc een huys als dat portael der dochter Pharao/ dye Salomo tot eender huysurouwen ghenomen hadde.

Sulcke alle waren costelike steenen na der matē gehouwē/ met sagē gesnedē op allē sidē vandē fundamēt/ tot aē dat dac toe/ daer toe ooc buytē tottē grootē hof toe. Dye fundamētē warē ooc costelike eñ grote steenē. x. eñ acht ellen groot/ eñ daer op costelike gehouwē steenē na der maten/ eñ Cederen Mer den grootē hof al omme/ hadde drie rijen vā gehouwē steenen/ eñ een rije van gescaefden Cederen/ Also ooc den voorhof aēt huys des HEEREN

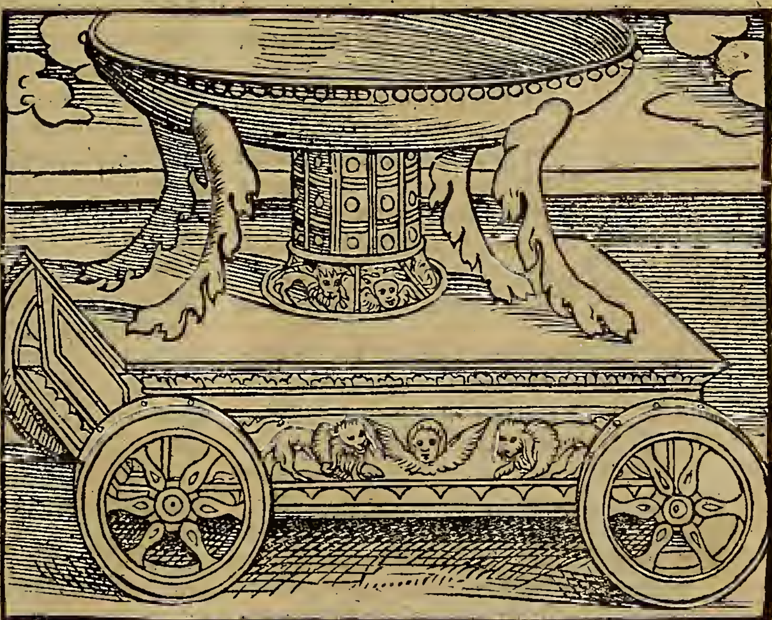
van binnen/ ende dat portael aenden huyse.

Eñ die coninc Salomo sant henē ende liet halē Hirā vā Tyro/ eenā weduwē soō/ wt dē stāme Naphtali/ eñ zijn vadā was eē mā vā Tyro geweest/ die eē meester was in metael/ vol wijsheit/ vstāt eñ cōstē/ om te arbeidē alrehāde metael werc/ Doe die tottē coninck Salomo quā/ maecte hi alle zijn werc/ Eñ maecte twee metalē calomnē/ elc. xviij. ellē hooch/ eñ een snoer vā. xij. ellē was die mate/ om beide dye calōnē/ eñ hi maecte twee knoopē vā metael gegotē/ om bouē aē die calōnē te setten/ ende elckē knoop was. v. ellē hooch/ ende aē elckē knope bouē op die calōne/ warē. vij. geulochtē reepkēs als ketenē/ eñ hi maecte aē elcken knoop. ij. rijē granaet appelē rōtō aē eē reepken/ daer mede dē knoop bedect wort/ Ende die knopē warē als die rosen voor dz portael vier ellen groot/ Eñ die granaet appelē inder rien rontom waren. CC. bouen eñ ondā aen dē reep die om dē buyc des knoops ginc/ aen elckē knoop op beidē calōnē/ Eñ hi rechte de calōnē op voor dz portael des tēpels/ Eñ dye

D hi ter rechter hant sette hiet hi Jachin/ eñ die hi ter slincker hāt sette/ hiet hy Boas. Eñ het stont also bouen op die calōnē als rosen/ Also wert voleynt dat werc der calomnen.

Eñ hi maecte eē gegotē zee / thiē ellē wijt
vandē renē boorde tottē anderē rontomme
eñ vijf ellē hooch / Eñ eē coorde dertich ellen
B lanc was die mate rōtomme / Eñ om die sel=
ue zee die thien ellen wijt was / gingen knopē
aen harē boorde oft rant / rontomme die zee
[illegible] / Mer die knoopē warē twee rijē gego=
ten. Eñ si stont op twaelf runderē / der welc
ker drie noortwaerts gekeert warē / drie we=
stenwaerts / drie suytwaerts / eñ drie oosten=
waerts / eñ die zee bouen daer op / also dat alle
haer achterste deelen binnenwaerts waren
Sij dicte was eē hāt breet / eñ sinē boort was
als eēs bekers rant / als eē opgegaē roose / eñ
daer ghingē twee duisent Baten in / Hi maec
te ooc thien metalen gestoelten / elc was vier
ellē lāc eñ breet / eñ drie ellē hooch / Mer dz ge
stoelte was also gemaect / dat het sidē hadde
tusscen dē lijstē / Eñ aē dē sidē tusscē dē lijsten
waren leeuwē / runderen / ende Cherubim.
Eñ die sidē warē gemaect aē die lijsten / die o=
uer eñ onder den leeuwen eñ runderē waren
also dat si onderwaert gerecht waren / Eñ elc
gestoelte had vier metalen raders / met meta
len assen oft gestellen / Eñ optē vier hoecken
waren scouderen gegoten / elc tegē die ander
C ouer onder aenden ketel gelenct.

Maer den hals midden opt
gestoelte / was een elle ront eñ
hooch / anderhalf elle wijt / eñ
daer waren puckelkens aendē
halse / inden veldē die viercant
waren / ende niet rōt / Die vier
raders stonden onder aen die
sidē / eñ die assen der raderen
warē aē tgestoelte / elc rat was
anderhalf elle hooch eñ het wa
rē raders als wagē raders / eñ
haer assen / nauē / speekē eñ vel
gen warē al gegotē / eñ die vier
scouderen op die vier hoecken
elcs gestoelts / waren ooc aent
gestoelte.

Eñ aenden hals bouen opt
gestoelte / een half elle hooch /
rontsom warē lijsten eñ siden
D aēt tgestoelte. Eñ hi liet op die
placke der selfder sidē eñ lijsten
Cherubim / Leeuwen / eñ palmboomen grauē / elc
aenden anderen rontō daer aē. Op die wise maec=
te hi thien ghestoelten ghegoten / Eenderley mate
ende ruymte was aen allen.

Eñ hi maecte thien metalē ketelē / also dat .xl. Ba
thē in eenen ketel ginc / eñ was vier ellen groot / eñ
op elc gestoelte was eenen ketel / Eñ hi sette vijf ge
stoeltē aendē rechtē hoecke des huys / eñ die ander
vijf aendē slincken hoeck / Maer die zee sette hi ter
rechter hant voor aent huys suytwaert.

Eñ Hirā maecte ooc potten / pannen / beckens
eñ voleynde also alle wercken die die coninc Salo=
mo aenden huyse des HEREN maken dede / Te
weten / die twee calomnen / eñ die kenlike knoopen
bouen op die twee calomnen / eñ daerom twee ge=
vlochten reepkens / om te bedecken die twee kelijc
ke knoopē optē calomnē / Eñ die vier hondert gra
naet appelen aen die twee ghevlochten reepkens /
te weten twee rijen granaet appelē / aē een reepkē
te bedecken die twee kenlijcke knoopen opten calō
nen / Daer toe dye thien ghestoelten / eñ thien kete=
len bouen daer op / eñ dye zee / eñ twaelf runderen
onder die zee / Eñ die potten eñ pannen / eñ beckēs
ende alle dese vaten die Hiram den coninc Salomo
maecte / tot den huyse des HEREN / waren van
louteren metael / Inden lantscap aen die Jordane
liet se die coninc ghieten / in dicke leemachtige aer=
de / tusschen Suchoth / ende Zartban / Ende Sa=
lomo liet alle vaten ongewegen / om die zeer grote
menichte des metaels

Ooc maecte Salomo alle vaten die totten huy
se des HEREN behoorden / te weten / eenen gul=

den outaer/ eē gulden tafele daer dye thoonbroo-
den op ligghen/ vijf candelaren ter rechter handt/
eñ vijf candelaren ter slincker hāt/ voor den choor
van louteren goude/ met gulden bloemen/ lampē
eñ snutters/ daer toe scalen/ schotelē/ beckēs/ lepe
len pannen van louteren goude/ Ooc waren die
harren aen der duerē aenden huyse van binnē/ int
Alderheylichste/ eñ aen die dueren des huys van-
den tempel des HEEREN/ alle gader gulden

Alsoe wert voleynt allet werc/ dat dye coninck
Salomo maecte aenden huise des HEEREN/ Eñ
Salomo brachte daer inne al wat zijn vader David
geheylicht hadde/ van silver/ van goude/ eñ vaten
eñ settet inden schat des huys des HEEREN

¶ Die arcke wort van Sion indē tēpel dye Salo
mo ghetimmert hadde/ met grooter eeren ende
vruechden gedragen Salomo looft den HERE
ende dat ghansche volck met hem/ Ende hi doet
ooc zijn gebet aen God dē HERE/ ende hi wij
det den tempel

Dat.viij.Capittel

A — ij.pa.v a — Die werelt had gestaen iiij.m.c. eñ lrrir. iaer voor cristus ghe boorte m.eñ.xx iaer

D
Oen vergaderde dye coninck Salo-
mo tot hem die Ouders in Israhel/
alle oversten der stammē eñ princen
die vaders onder den kinderē Israel
te Jerusalem/ eñ dye Arcke des ver-
bonts/ des HEEREN op te brengen wt der stadt
David/ dat is Zion/ Eñ alle mānen Israel verga-
derden hen totten coninck Salomo/ inder maent
Ethanim op die feeste/ dz is die sevēste maēt. Eñ
doē alle Ouders Israel quamen/ hieven die prie-
sters die Arcke des HEEREN op/ eñ brachtēse op
waerts/ daer toe den tabernakel des getuygenis/
eñ alle ghereetscap des heylichdoms dat inden ta
bernakel was/ Dat deden die priesters eñ die Levi
tē/ Eñ die coninc Salomo/ eñ die geheele gemein
te Israel/ die hen tot hē vergadert haddē/ ghingē
met hē voor die Arcke henē/ eñ offerdē scapē ende
runderen/ so vele datment niet getellē noch gere-
kenen en conste

Also brachtē die priesters die arcke des verbōts
des HEEREN op haer plaetse/ inden choor des
huys/ in dat alderheylichste/ onder dye vloghelen
B der Cherubin/ Wāt die Cherubin breydē die vlo-
gelē wt/ over die plaetse aldaer die arcke stont/ eñ
bedectē die arcke eñ hare hantboomē van boven/
Eñ die hantboomē warē soe lanc dz hare knopē
ghesien worden buyten den heylichdom voor den
choor/ mer voorder buytē en werdē si niet gesien/
eñ waren aldaer tot op desen dach/ Ende daer en-
was niet inder arckē/ dan die twee steenen tafelen
Mosi/ die hi aldaer liet te Horeb/ Doe die HERE
metten kinderen van Israel een verbant maecte/
Doē si wt den lande Egipti getrockē waren.

Doē die priesters wt den heylichdom gingen
so vervulde een wolcke dat huys des HEEREN
dat die priesters niet en conden staē/ eñ haerē dienst
volbrengen om der wolcken wille/ want die heer-
licheit des HEEREN vervulde dat huys des HE
REN/ Doē sprac Salomo/ de HERE heuet ge-
sproken/ dat hi in dat doncker wil woonen/ Ic heb
(tis waer) een huys getimmert v tot eender woo
ninghē/ eenen stoel dat ghy daer eewelick woonen
sout/ Ende die Coninck keerde sijn aensicht/ ende
seghende die geheele ghemeynte Israel/ ende dye
geheele ghemeynte Israhel stont ende hi sprac.

Ghelooft si die HERE die God Israel/ die
door sinen mont minen vader David gesprokē/ eñ
dooor sijn hant vervult heeft/ eñ geseyt/ Vandē da
ghe aen doen ic mijn volck Israel wt Egipten ley
de so en heb ic noyt gheen stadt vercorē/ onder ee-
nigen stamme Israel/ dat mi een huys getimmert
soude werden/ ende minen name daer soude sijn/
Mer ick heb Daviden vercoren/ dat hy over mijn
volc Israel soude sijn/ Eñ mine vader David had-
de (tis waer) inden sin/ dat hi den name des HE-
REN des Gods Israel een huys soude timmerē
Maer die HERE sprac tot minen vader David/
dat ghi inden sin hadt een huys te timmerē minen
name/ hebdi wel gedaen/ dat ghi sulcs voor v naēt
Nochtans ghi en sult dat huys niet timmerē/ mer
v soon die wt uwē lendenē comē sal/ die sal minen
name een huys timmeren/ Eñ dye HERE heeft
C zijn woort bevesticht/ dat hi gesprokē heeft/ want
ick ben op comen in mijns vaders Davids plaetse
eñ sitte optē stoel Israel/ so die HERE ghesprokē
heeft/ eñ heb ghetimmert een huys den naem des
HEREN des Gods Israel/ eñ heb daer een plaet
se bereyt der arckē/ daer inne dat verbōt des HE-
REN is/ dat hi gemaect heeft/ met onsen vaderē/
doen hijse wt den lande Egipti leyde.

Eñ Salomo tradt voor den outaer des HE-
REN/ in die tegenwoordicheyt der geheelder ge-
meynten Israel/ eñ stercte sine handen wt ten he-
mel/ eñ sprac/ HERE God Israel/ daer en is geē
God/ noch daer boven inden hemele/ noch onder
opter aerden wes ghelijcs/ ghi die dat verbont ende
die ontfermherticheyt houdt/ dinen knechten dye
voor v wandelē wt geheelder hertē/ Ghi die uwē
knecht mijnen vader David hebt gehoudē/ al wat
ghi hem gesproken hebt/ met uwē mont hebt ghijt
ghesproken/ eñ met duer hant hebt ghijt vervult/
soot desen dach bewijst/ Nv HERE God Israel/
hout uwē knecht minen vader David/ al wat ghy
hē gesproken hebt/ eñ geseit/ het en sal v niet ghe-
breken aen eenē man voor mi/ die daer sitte opten
stoele Israel/ Ist nochtans dat uwe kinderē harē
wech bewarē dat si voor mi wandelē/ so ghi voor
mi gewādelt hebt/ Nv God Israel laet v woordē
warachtich werden/ die ghi uwē knecht minē va
der David gesproken hebt.

Want meynt ghi oock dat God opter aerden
woone? Siet die hemelen eñ alder hemelen hemel
en mogen v niet begripen/ hoe soudt dan dit huys
ghedoen dat ic getimmert hebbe? Mer keert v tot
ten gebede dijns knechts/ eñ tot sinē smeeckē HE
RE mijn God/ op dat ghi hoort dat lof eñ gebet/
dat v knecht heden voor v doet/ dat v oogē open
staē over dat huys nacht eñ dach/ over die plaetse
daer ghi af gheseyt hebt/ minē naem sal daer sijn/
wilt doch hooren dat gebet/ dat v knecht op dese D
plaetse doet/ eñ wilt verhooren dat smeecken dijns
knechts/ eñ dijns volcs Israel/ dat si hier doen sul
len op dese plaetse uwer wooningen inden hemel
eñ als ghijt hoort/ genadich sijt

Wanneer yemant teghē sinē naestē sondicht/
eñ neemt dē eedt op hem daer hi hē mede verbint/
eñ dien eedt comt voor uwen outaer/ in desen huy
se/ wilt dat hoorē inden hemel/ ende uwē knecht

recht doen/om den ongodlicken te verdoemen/eñ sinen wech op sijn hooft brengen/eñ den gerechtẽ rechtueerdighen/om hem te gheuen na sijnder gerechticheyt

Als v volc Israel geslaghen wort voor sine vianden/om dat si aen v gesondicht hebbẽ/eñ bekeerẽ hen tot v/eñ bekennen uwen name/eñ bidden eñ smeecken tot v in desen huyse/soe wilt dat hooren indẽ hemele/eñ der sondẽ ws volcs Israhels genadich sijn/eñ brengense weder int lant/dat ghi harẽ vaderen ghegheuen hebt

Als den hemel ghesloten wert dattet niet en regent om dat si aen v gesondicht hebben/eñ bidden op dese plaetse/eñ uwẽ name beliden/eñ hen van haren sonden bekeeren/om dat ghise benaut/soo wilt hooren inden hemel/eñ ghenadich sijn der sonden uwer knechten/eñ ws volcs Israel/dz ghi hen den goeden wech wijst/daer si in wandelen mogẽ eñ laet opt lant reghenen/dat ghi uwen volcke tot een erfenisse ghegheuen hebt.

Als die dierte/oft pestilẽcie/oft droocht/oft brãt oft sprinchanẽ/oft rupsemẽ indẽ lande zijn/oft zijn viant indẽ lãde is/oft zijn poortẽ belegert sijn/oft eenige plage oft cranchz is wie dã biddet eñ smeect/het zij ãder mẽsce oft ooc v volc Israel/Die daer gewaer werdẽ haerñ plagen/elc in sijnder herten/Eñ streect zijn handen wt tot desen huyse/So wilt dat hooren inden hemel/indẽ setel daer ghy woont eñ ghenadich sijn/eñ doen/dat ghi elckẽ geeft so hi gewandelt heeft/gelijc ghi zijn hert bekent/want ghi alleen kent dat herte alder kinderen der menschen/Op dat si v altijt vreesen/so lãge als si optẽ lande leuen/dat ghy onsen vaderen ghegeuẽ hebt.

Als ooc een vreemde/die niet en is van uwen volcke Israel/eñ comt wt verren landen/om dijns naems wil(want si sullen van uwen grootẽ name hooren/eñ van uwer machtiger hant/eñ van uwẽ wtgerectẽ arme)eñ comt dat hi soude bidden voor uwen huyse/so willet hooren inden hemel inden setel uwer wooningen/eñ doet al/daer v die vreemde om aenroept/op dat alle volcken opter aerden uwẽ name bekennẽ/dat si v ooc vreesen als v volc Israel/eñ dat si seker werdẽ/hoe dit huys na uwẽ name genaemt si/dat ic getimmert hebbe

Als v volc wt trect indẽ strijt tegẽ sine vianden/door den wech dien ghise seyndẽ sult/eñ sullen bidden tottẽ HEERE/tegen dẽ wech totter stadt dye ghi vercorẽ hebt/eñ tottẽ huyse dat ick uwẽ name getimmert hebbe/so wilt haer gebet eñ smeecken hooren inden hemel/eñ recht doen

Als si tegen v sondigẽ sullen(want daer en is geẽ mẽsce die niet en zondicht)eñ ghi grã wert/eñ gheeft se voor harẽ viandẽ/also dat sise geuangẽ leiden in der vianden lãt/verre oft nae/Eñ si in haere herte slaen/indẽ lãde daer si geuanghen sijn/eñ bekeeren hen/eñ smeeken v indẽ lãde haerñ gheuãckenissen eñ sprekẽ/Wi hebbẽ gesondicht eñ misdaẽ/eñ ongodlic geweest/eñ bekeerẽ hen also tot v/wt gheheelder herte/eñ wt geheelder siele/in haerder vianden lãt/diese wech geleit hebbẽ/eñ biddẽ tot v tegen den wech tot harẽ lande dat ghi haren vaderẽ ghegeuen hebt/totter stat die ghi vercorẽ hebt/eñ totten huyse dat ic uwen name getimmert hebbe. So wilt haer gebet eñ smeeckẽ verhooren indẽ hemel/vanden setel uwer wooningẽ/eñ recht doẽ/eñ uwen volcke genadich zijn dz tegẽ v gesondicht heeft/eñ alle hare ouertredinghen/daer si v mede ouergetredẽ hebbẽ/eñ ontfermhertichz geuẽ voor die ghene diese geuangen houdẽ/eñ v haerñ te ontfermẽ/wãt si zijn v volc/eñ v erfenissen/die ghi wt Egiptẽ/wt dẽ ysterẽ ouẽ geleyt hebt op dz v ogẽ opẽ zijn op dat smeeckẽ ws knechts/eñ ws volcs Israel/dat ghise hoort in allẽ dien/daer si v om me aenroepen/Wãt ghi hebtse v afgescheydẽ tot eẽ erffenisse/wt allẽ volckẽ opter aerden/doen ghi onse vaders wt Egiptẽ leydet/HEERE HEERE

Eñ doe Salomo alle dit gebet eñ smeckẽ voor den HEERE wt hadde gebedẽ/stont hi op vanden outaer des HEEREN/eñ helt op van knelen/eñ handen wt te streckẽ ten hemel/eñ hi stont eñ segẽde die geheele gemeynte Israel met luyder stemen eñ sprac. Gelooft si die HEERE/die sinẽ volcke Israel ruste gegeuẽ heeft/so hi gesprokẽ heeft/Daer en is niet een veruallẽ wt alle sine goede woordẽ/die hi gesprokẽ heeft/door sinẽ knecht Mosen/die HEERE onse God si met ons/gelijc hi ghewest heeft mz onsen vaderen/hi en verlate ons niet/eñ en trecke die han niet af vã ons/onse herte tot hẽ te neygen/dat wi wandelen in alle sine weghen/eñ houden sine geboden zeden ende rechten/die hi onsen vaderen geboden heeft

Eñ dese woordẽ die ic voor den HEERE gesmeect hebbe/moetẽ ghenaken den HEERE onsen God/dach eñ nacht/dz hi recht doe sinẽ knecht eñ sinẽ volcke Israel/eenẽ yegelikẽ tot zijnder tijt/op dat alle volckẽ opter aerden bekennẽ dat die HERE God is/eñ gheẽ meer/eñ onse hert si oprecht mettẽ HEERE onsen Godt/te wãdelẽ in sinẽ sedẽ eñ te houdẽ sine gebodẽ/so het heden toegaet

Eñ die Coninc mettẽ geheelẽ Israel sijn volc/offerden voor den HEERE offer/Eñ Salomo offerde die dootofferre(die hi den HEERE offerde) tweentwintich duysent ossen/eñ hondert eñ twintich duysent schapen/Also wijdden si dat huys des HEEREN/die Coninc eñ alle die kinderen Israel Inden seluẽ dach wijdde die Coninc den middelstẽ hof/die voor den huyse des HEEREN was/Daer mede dz hi brãtoffer/spijsoffer/eñ dat vette vã dootofferẽ aldaer wt rechtede/Wãt dẽ metalẽ outaer die voor dẽ HEERE stont/was te cleine tottẽ brãdoffer/spijsoffer/eñ tottẽ vettẽ vã dootofferhanden.

Eñ Salomo maecte tot dier tijt eẽ feeste/eñ al Israel met hẽ eẽ groote vergaderinge/vandẽ pale Hemath af/totter beke Egipti toe/voor dẽ HERE onsen God..vij.dagẽ/eñ weder.vij.dagẽ/dz waren.xiiij.dagen/Ende liet dat volc den achsten dach gaen/eñ si gruetẽ den Coninc/eñ si ghinghen tot haren woonsteden vrolic/eñ goets moets/vã alle den ghoeden dat die HEERE aen Dauid sinen knecht/eñ aen sijn volc Israel gedaen hadde

¶ Die HEERE openbaert Salomo dẽ Coninc eñ belooft hẽ veel grote dingẽ/Salomõ geeft Hyrã den Coninc.xx.stedẽ Capit. ix A

Nde doen Salomo hadde voltimert des HEEREN huis/eñ des Coninc huis/eñ al wat hi begeert eñ lust hadde te makẽ/openbaerde hẽ dye HE-

HEERE anderwerf/ so hi hē geopēbaert hadde te Gibeon/ eñ die HEERE sprac tot hē/ Ic heb v gebet ende smeecken gehoort/ dat ghi voor mi gesmeect hebt/ eñ heb dit huys gheheylicht dz ghi getimmert hebt/ op dat ic minen naem eewelic daer soude setten/ eñ mijn ogen eñ mijn herte soude daer altoos sijn/ Eñ ist dat ghi voor mi wādelt/ so v vader David gewādelt heeft mz oprechter hertē eñ oprechtelic/ dat ghi doet al dat ic v ghebeden heb/ eñ mijn seden/ eñ mine rechten hout/ so wil ic v beuestigen
B den stoel wz coninckrijcs ouer Israel eewelic/ so ick uwē vader David gesprokē hebbe/ ende ghesept/ Het en sal v niet ghebreken aen eenen man vandē stoel Israel

Mer ist dat ghi v van mi afkeert / ghy eñ uwe kinderen/ eñ niet en hout mine geboden eñ seden/ die ic v voor geleyt hebbe/ eñ henē gaet eñ anderē goden dient/ ende die anbedet/ so sal ick Israel wt roeyen vandē lande dat ic hen gegheuen hebbe/ eñ dat huys dat ic minen name gheheylicht hebbe wil
De xxix e ic verlaten van minen aensichte/ Eñ Israel sal een
Je. xxij c spreecwoort eñ eē fabel sijn onder alle volcken/ eñ
ij. pa. ij a dat huys sal ingheb[r]oken worden/ dat alle die daer voorbigaen sullen/ die sullen hen ontsetten eñ blasen/ eñ segghē/ Waeromme heeft die HEERE desen lande eñ desen huyse also ghedaen? Soo salmen antwoorden/ Om dat si den HEERE haren God verlaten hebbē/ die hare vaders wt dē lande Egiptē leyde/ eñ hebben aengenomen ander godē/ eñ die aengebedē/ eñ hen gedient/ Daer om heeft de
C HEERE al dit quaet ouer hen gebracht.

Als nv die twintich iaren om waren/ in welcken Salomo die twee huysen timmerde/ des HEEREN huys/ eñ des Conincs huys/ Daer toe Hirā die Coninck tot Tyro Salomo Cederboomen eñ dennen boomē/ eñ gout na alle zijn begeerte brachte/ Doē gaf die Coninc Salomo Hiram twintich steden inden lande Galilea/ eñ Hiram troc wt van Tyro om die steden te besien/ die hem Salomo gegeuen hadde/ eñ si en behaechden hē nyet/ eñ sprac wat steden sijn dat mine broeder/ die ghi mi ghegeuen hebt/ eñ hietse dat lāt Capul tot op desen dach Eñ Hiram hadde den Coninc ghesonden hondert eñ twintich ponden gouts. Eñ dat selue is die summa der chijsen oft renten/ die die Coninc Salomo ophief/ om des HEEREN huys te timmerē / ende sijn huys/ eñ Millo/ eñ die mueren Jerusalem/ eñ Hazor ende Megiddo/ eñ Gazer

Want Pharao die Coninc wt Egiptē was op gecomē/ eñ had Gazer gewonnen/ ende met vier
D verbrant/ eñ die Cananiten gedoot die in dye stat woonden/ ende hadde zijn dochter Salomons huis vrou/ tot eender ghiften ghegeuen/ Alsoo timmerde Salomo Gazer/ eñ dat neder Bethoron/ ende Baelath/ eñ Thamar inder woestinē/ inden lāde/ eñ alle steden der corenhuysen dye Salomo hadde ende alle die steden der wagens/ eñ die steden der rupteren/ eñ waer hi lust toe hadde om te timmeren/ Jerusalem in Libanon/ ende inden gheheelen lande sijnder heerscappien

Eñ allet ouergebleuen volc vanden Amoriten Hethiten/ Pherešitē Heuiten/ eñ Jebusitē/ die vā den kinderen Israel niet en waren/ dier seluer kinderen/ die si na hen ouer lieten bliuen inden lande die de kinderen Israel niet en consten verbannen/ oft wt geworpen/ die maecte Salomo chijsbaer tot op desen dach/ Maer vanden kinderen Israhel en maecte hi gheen knechten/ mer hy hietse crijschliden/ eñ sijn knechten/ eñ princen/ eñ ridderē/ ende ouer sine wagēs eñ rupteren zijn/ Eñ dye officiers die ouer Salomons wercken warē/ dier was vijf hondert eñ vijftich/ die ouer dat volc heerscapten/ ende die wercken wt rechten

E Eñ die dochter Pharao troc opwaerts/ vanď stadt David/ in haer huys/ dat hi daer ghetimmert hadde/ Doe timmerde hi ooc Millo. Eñ Salomo offerde chaers driemael brātoffer eñ dootoffer op ten outaer/ die hi den HEERE getimmert hadde/ eñ wierp daer wieroec ouer voor den HEERE/ eñ dat huys wert alsoo volmaect

Eñ Salomo maecte ooc scepen tot Ezeon Geber/ die bi Eloth leyt/ aen dē ouer der rooder zee inden lande der Edomiten/ Eñ Hiram sandt sine knechten int schip/ die hen opt schip verstonden/ eñ op die zee beproeft waren metten knechten Salomo/ eñ quamen tot Ophir/ eñ haelden aldaer vier hondert eñ twintich ponden gouts/ eñ brochtent den Coninc Salomo

¶ Die Coninghinne van Saba als si Salomons wijsheit hoorde/ so comt si tot hem te Jerusalem Van Salomons rijcdom ende heerlicheit

Dat .x. Capittel.

Nde doen dat gheruchte Salomo van den naem des HEEREN quam voor A die Coninghinne vant rijc Arabien / ij. paral. ix a quam si hem te proeuen met raetselē Lu. xi d eñ si quam te Jerusalē met een seer groot heyr oft staet met kemelen dye specerie droegen/ ende vele gouts eñ edele ghesteenten/ Eñ doen si totten Coninc Salomo inquam/ sprac si met hem/ al wat si voorgenomen hadde/ Eñ Salomo seydet haer al/ le/ eñ den Coninck en was niet verborgen/ dat hy haer niet en seyde

Doe die Coninghinne vant rijck Arabien sach alle wijsheit Salomo/ eñ dat huys dat hy ghetimmert hadde/ eñ die spise voor sine tafele/ eñ zijnder knechten wooningen/ eñ zijnder dienaers officie/ eñ hare cleederen/ eñ sine schenckers/ eñ sine brantoffer/ die hi inden huyse des HEEREN offerde/ so en conste si haer niet meer onthouden / eñ sprac totten Coninck Het is warachtich dat ic in minen lande gehoort hebbe/ van uwen wesene/ ende van uwer wijsheit/ ende ick en hebs niet willen geloouen/ tot dat ic ghecomen ben/ ende hebt met minē ooghen gesien/ ende siet/ het en is mi niet die helft geseyt/ Ghi hebt meer wijsheden ende goets / dan dat geruchte is dat ick ghehoort hebbe/ Salich zijn v lieden ende uwe knechten/ die altoos voor v staē ende uwe wijsheyt hooren/ Ghelooft si die HEERE v God/ die tot v lust heeft/ dat hi v optē stoel Israel ghe[s]et heeft/ daer om dat die HEERE Israel lief heeft eewelic/ eñ v tot eenē Coninck gheset heeft/ dat ghi recht eñ redelichept/ vast met gewel diger hant soudt houden

B Eñ si gaf dē Coninc hondert eñ twintich pont gouts/ eñ seer veel specerijē eñ edel ghesteentē / Het en quā nz meer so vele specerie/ als de coninginne vā tryc Arabiē den coninc Salomo gaf. Daer toe

die scepen Hiram die gout wt Ophir voerdẽ brach
ten zeer veel heben hout/ende edele gesteenten.
Eñ die coninc liet maken vã heben/ pileernẽ indẽ
huyse des HEREN/eñ inden huse des coninckx eñ
harpen eñ Psalterẽ voor die sangers/Daer en quã
niet meer sulckẽ heben houte/ten wert ooc niet ge
sien tot op desen dach/ende die coninc Salomo gaf
der conginnen vãt rijc van Arabien/al wat si be=
geerde eñ badt/behaluẽ wat hi haer vã selfs gaf Eñ
si keerde haer/eñ troc in haer lãt mz harẽ knechtẽ.

Des gouts dat Salomo in eenen iare quã/ was
in gewichte ses hondert ende sessensestich ponden/
sonder dat van cremeren ende cooplieden eñ apote
kers eñ vandẽ naesten coningẽ/ eñ vandẽ machti=
gen des lants quã/eñ Salomo liet makẽ twe hon
dert spiesen/of scachten van den alder fijnsten gou
de/ses hondert stuckẽ gouts dede hi tot eenẽ scacht
eñ drie hondert scilden vanden besten goude/te we
ten drie pont gouts op eenen schilt/ende die coninc
dedese in dat huys vanden wout Libano.

Ende die coninc maecte enẽ grotẽ stoel vã yuoorẽ
beenẽ/eñ ouertroc diẽ met den alderfijnsten goude
eñ desen stoel hadde ses trappen/eñ dat hooft van
dẽ stoele was achter rõt/Eñ daer waren leenẽ/op
beide siden/om den setel/eñ twee leeuwen stonden
aen die leenen/eñ op die ses trappen stonden twelf
leeuwen/op beyde siden/sulc en is noyt gemaect/
in eenigẽ coninckrijcken. Alle die drincuaten des co=
nincs Salomo waren guldẽ/Eñ al die vaten indẽ
huse vandẽ wout Libanon/warẽ ooc louter gout
Want dat siluer en achtemen inden tijdẽ Salomo
niet/Want des coninckx zeescip/dat metten schepe
Hiram opt zee voer/quam in drie iaren eens ende
bracht gout/siluer/yuoor/simmen ende pauwen.

Also wert die coninc Salomo groter in rijcdom
ende wijsheit / dan alle Coninghen opter aerden/
Ende alle die werelt begeerde Salomo te sien/dat
si die wijsheyt souden horẽ die hẽ God in zijnẽ her
ten gegeuen hadde/ende elc bracht hem giften/gul
den ende siluerẽn iuweelen/oft gereetscap cleederẽ
eñ harnasch/welrieckende cruden/peerden/ muy=
len iaerlicx. Eñ Salomo bracht wagens ende ruy
ters te hoope/also dat hi duisent ende vier hondert E
wagens hadde/ende twelef duysent ruyters/ ende
liet se in die waghen steden/ende bi den Coninck te
Jerusalem

Ende die Coninc maecte dat des siluers te Jeru
salem so vele was/als die steenen/ende also vele ce
deren houts/als wilder vijchboomen inden nede=
ren lande/Ende men bracht die peerden die Salo
mo vercoude wt Egipten eñ van Keua/want dye
cooplieden des coninckx haeldense om gelt vã Keua/
Eñ daer quam eenẽ wagẽ op wt Egiptẽ/om seshõ
dert sikelen siluers/eñ een peert om hondert eñ vijf=
tich. Also brachtmẽse ooc allẽ coningen der Hethitẽ/
ende den coningen tot Syrien door haer handen.

Salomon vertoornt den HERE om der liefsten
wille der heidensce wiuen Ende daerom
so deelt God zijn rijc ende verleende hẽ eenẽ
rebelleerder Salomõ sterft ende wert begra
uen Dat .xi. Capittel

Aer die coninc Salomo bemin A
de veel buytenlansce vrouwen
die dochter Pharao/ende Mo
abitersen/Amonitersen/ Edo=
mitersen / Sidonitersen / ende
Hethitersen van sulcken volcke daer die HE
RE den kinderen Israel af geseyt hadde. En
gaet niet tot hen eñ laetse niet tot v comen/ si
sullen uwe herten sekerlijc na haren goden nei
gen. Aen dese hinc Salomo met liefden. En=
de hi hadde seuen hondert vrouwen tot wiuẽ
eñ drie hondert concubinẽ / eñ sine wiuẽ neich
den zijn herte/Eñ als hi nv out was/ so neych
dẽ zijn wiuẽ zijn herte na vreemde goden/ Also
dz zijn herte nz geheel en was mettẽ HERE
sinen God als dat herte zijns vaders Dauid.

Also wandelde Salomo Astaroth dẽ God
vã Zidon na/eñ Milcõ den grouwel der Amo
nitẽ/eñ Salomo dede dat dẽ HERE qualick
beuiel/eñ en volchde dẽ HERE niet geheelic B
als zijn vader Dauid/ Doen timmerde Salo=
mo een hoochte den Camos den grouwel der
Moabitẽ/optẽ berch die voor Jerusalem leyt
Eñ Molech den grouwel der Amoniten/ Also de
de Salomo allẽ sinen buytenlantschen wiuen / die
haren goden wierooc werpen ende offerden.

Die HERE wert gram ouer Salomo/dat zijn
herte vanden HERE den God Israel gheneycht
was/die hem tweemael geopenbaert hadde/ende
geboden/dat hi anderen godẽ niet na en soude wã
delen ende nochtans en had hijt niet gehouden/ dz
hem die HERE geboden hadde. Daerom sprack
die HERE tot Salomo/ Want dat bi v gheschiet
is/ende en hebt mijn verbont ende mijn seden niet
gehouden/die ic v gheboden hebbe/so wil ick oock
dat coninckrijcke van v trecken/ ende uwen knecht C
gheuen/ Nochtans binnen uwer tijdt en wille ickt
niet doen/om ws vaders Dauids wille/mer van=
der handt ws soons wille ict schoren. Nochtans
en wille ick dat gheheele rijcke niet af schoren

Eenen stam wil ick dinen sone gheuen/ om Dauid mijns knechts wille/ eñ om Jerusalems wille/ dye ick vercoren hebbe.

D Eñ dye HERE verweckte Salomo eenẽ weder partijder/ Hadad den Edomijdt/ van coninclijcken sade die in Edom was/ Wandt doen Dauid in Edom was/ ende Joab die velthooftmã op troc om dye verslaghenen te beghrauen/ soo sloech hy wat mans persoon was in Edom/ Want Joab bleef ses maenden aldaer/ ende dat gheheele Israel/ tot dat hijt al wt roeyde wat mans persoon was/ in Edom/ Doen vluchte Hadad eñ met hem sommighe mannen der Edomiten van zijns vaders knechtẽ/ dat si in Egipten souden comẽ/ Maer Hadad was een ionc knechtken/ Eñ si maectẽ hen op vã Midian/ eñ quamẽ tot Paran eñ namen lieden met hen wt Paran eñ quamen in Egipten tot Pharao den coninc in Egipten/ dye gaf hem een huys/ eñ geset te spijse eñ gaf hem een lant in.

Eñ Hadad vant grote genade voor Pharao/ alsoo dat hi hem oock zijns wijfs Thapenes der coninginnen suster/ tot eenẽ wijue gaf/ Eñ dye suster Thahpenes baerde hem/ Genubath sinẽ sone/ eñ Thahpenes voede hẽ op/ inden huyse Pharao/ also dat Genubath was indẽ huyse Pharao/ onder dye kinderen Pharao/ Doen nv Hadad hoorde in Egipten/ dat Dauid ontslapẽ was met sinẽ vaderen/ eñ dat Joab die velthooftmã doot was/ so sprac hi tot Pharao/ Laet mi in mijn lant trecken/ Pharao sprac tot hẽ/ wat ghebreect v bi mi dat ghi in v lant

E wilt trecken/ Hi sprack niet maer laet mi gaen.

Oock verweckte hem God eenen viant/ Reson den soon El Jada die van sinen here Hadad Eser den coninc te Zoba geulucht was/ eñ vergaderde mannen tegen hem/ Eñ hy wert een hooftmã der crijschknechtẽ/ doen se Dauid verworchde/ eñ troc tot Damasco/ eñ woonde aldaer eñ hi regneerde te Damasco/ eñ hi was Israels weder paertijder also lãge als Salomo leefde/ Dat is die scade die Hadad leet/ daer om hadde hi eenen hate tegen Israel ende wert coninc ouer Sirien.

Daer toe Jerobeam die sone Nebat/ een Ephrateusch van Zareda/ Salomos knechte/ ende sine moeder hiet Zeruga een weduwe/ die hief ooc die hant op/ tegen den coninc/ Eñ dat is die sake daer omme hi die hant tegen dẽ coninc op hief/ Doẽ Salomo Millo thimmerde/ besloot of stopte hy een scaert aen der stat Dauids zijns vaders/ Eñ Jerobeam was een strijdtbaer man/ Eñ doen Salomo sach dat dat knechtken vehendich of beset was/ so

F sette hi hem ouer alle last/ des huys Joseph.

Mer het geuiel in dye tijt dat Jerobeam wt ginc van Jerusalẽ/ eñ die prophete Ahia van Silo/ quã hem aen opten wech/ eñ hadde eenẽ nieuwen mantel aen/ eñ dye twee waren alleen inden velde/ Eñ Ahia vaette den nieuwen mantel die hi aen hadde/ eñ scoordẽ dien in tweelf stucken/ eñ sprac tot Jerobeam/ Neemt thiẽ stuckẽ tot v/ Want so spreect die HERE God Israel/ Siet ick wil dat coninc rijcke vander hant Salomo schoorẽ/ eñ v thien stãmen gheuen/ Eenen stam sal hy hebben om mijns knechts Dauids wille/ eñ om der stadt Jherusalẽs wille die ic vercoren hebbe wt allen stammen Israhel/ om dat si my verlatẽ hebben/ ende aengebeedt Astaroth dẽ god der Zidoniers/ Chamos dẽ god der Moabitẽ/ eñ Milcom den God der kinderen Ammon/ Eñ nyet gewandelt en hebbẽ in mijnẽ wegen/ dat si gedaẽ hadden/ dat mi wel behaechde in mine seden eñ rechten/ als Dauid zijn vader

Ick en wil oock dat gheheele rijck wt zijnder handt niet nemen/ mer ick wil hem tot eenen vorst makẽ zijn leefdage lanc/ om Dauids mijns knechts wille dien ic vercoren hebbe/ die mijn gheboden ende seden gehouden heeft/ Wt der hant zijns soons/ wil ic dat coninccrijc nemen/ eñ ick wil v thien stammẽ eñ sinẽ sone eenẽ stã geuen/ op dat Dauid mijn knecht altoos een keerse hebbe inder stadt Jerusalem/ dye ick mi vercoren hebbe/ dat ick mijnen name daer in stellen soude.

Dus wil ick v nv nemen/ dat ghy regneert ouer al/ dat v herte begeert/ eñ sult coninc zijn ouer Israhel/ Ist dat ghi hoort al dat ick v ghebieden sal/ ende in mijn wegen wandelt/ ende doet dat mi behaget/ dat ghi mine zeden ende geboden hout/ so mijn knechte Dauid ghedaen heeft/ so wil ic met v zijn/ eñ v staende huys timmeren so ic Dauiden heb ge- C
timmert/ eñ ick wil v Israel geuen/ eñ wil dat saet Dauid daer mede verootmoedigen/ nochtans niet altoos/ Salomo leyde toe/ om Jerobeã te dooden doen maecte hem Jerobeam op/ eñ vloot in Egipten tot Sisak den coninc in Egipten/ ende bleef in Egipten tot dat Salomo sterf.

Wat meer van Salomo te seggen is/ eñ al wat hi ghedaen heeft ende van zijn wijsheyt dat is ghescreuen inder Cronikẽ van Salomo/ Mer den tijt dat Salomo coninc was ouer Jerusalem/ ende ouer geheel Israel/ is veertich iaer/ Ende Salomo ontsliep met sinen vaderen/ eñ werdt begrauen in die stat Dauids zijns vaders/ eñ zijn sone Rehabeã wert coninc in zijn stede.

¶ Roboã en volcht niet den raet der oudẽ eñ wysen mer der iongen hi beswaert eñ verthoornt dat volc dattet van hem afuallet/ ende hangt Jerobeam aen die selue sticht een afgoderie met die twee gulden calueren.

¶ Dat .xij. Capittel. A

Ende Rehabeã troc tot Sichẽ/ want dat geheele Israel was tot Sichem gecomen om hem coninc te maken/ Ende doe Jerobeã die sone Nebath dat hoorde als hy noch in Egipten was/ daer hy voor den coninc Salomo geulodẽ was/ so quã hi weder wt Egipten/ Eñ hi seynde henẽ eñ liet hẽ roepẽ/ eñ Jerobeã met der geheelder ghemeynten Israel quamen eñ sprakẽ met Rehabeã eñ seidẽ/ V vader heeft ons ioc te hart ghemaect/ so maect ghy nv den harden dienst eñ dat sware ioc lichter/ dat hi ons op gelept heeft/ so willẽ wy v onderdanich zijn Mer hi sprac tot hen/ Gaet wech tot aen dẽ derdẽ dach/ dan coẽt weder tot mi eñ dat volc ginc wech

Eñ die coninc Rehabeam hielt eenẽ raet metten ouders/ die voor sinen vader Salomo stondẽ/ doen hi leefde eñ sprack/ Hoe raet ghi dat wi desen volcke antwoorden? Si sprakẽ tot hem/ doet desen volc B
heden eenen dienst/ ende zijt hen te wille/ ende verhoort se ende geeft hen goede woorden/ So sullen si v onderdanich zijn v leuen lanck/ Mer hy verliet der ouders raet/ dien si hem ghegeuen hadden/ eñ hielt eenen raet metten iongen die met hem opghewasschen waren/ eñ voor hem stonden.

Eñ hy sprac tot hē / wat raet ghi / dat wy desen
volc antwoordē die tot mi geseyt hebbē / maect dz
ioc lichter / dat v vader op ons geleyt heeft? Eñ die
iongen die met hem op gewassen waren seydē tot
hē Ghi sult totten volcke dat tot v seyt / V vader
heeft ōs ioc te swaer gemaect / maect ghijt ons lich
ter also seggē / Mijnē cleynstē vinger sal dicker zijn
dā mijns vaders lendenen / Nv mijn vad heeft op
v een swaer ioc gheladē / maer nv wil ic noch meer
ouer v makē / mijn vad heeft v met pesen oft geesselen gecastijt · ic wil v met schorpionē castyen.

Also quā Jeroveā met dē geheelē volc tot Re-
habeā optē derdē dach / so dye coninc geseyt hadde
eñ gesprokē / Comt weder tot mi optē derdē dach
Eñ die coninc gaf dē volc een harde antwoort / eñ
verliet dē raet die hē die ouders ghegeuen hadden
eñ sprac met dē raet der iongen segghende / Mijn
vader heeft v ioc swaer gemaect / mer ic wilt noch
swaerder ouer v makē / Mij vader heeft v met pe
sen gecastijt / mer ic wil v met scorpionē castiē / Al-
dus en was die coninc dē volcke niet te wille / wāt
het was also gekeert vandē HEERE / op dz hi zijn
woort crachtich makē soude / dat hi door Ahia vā
Silo ghesprokē had / tot Jeroveā dē sone Nebath.

Mer doē geheele Israel sach / datse dye coninc
niet doorē en wilde / so gaf dz volc dē coninc eē ant-
woorde eñ sprac / wat hebbē wi dan deels aen Da
uid / oft erfenisse aen dē soon Isai? Israel gaet tot
uwē wooningē / So siet ghi nv tot uwē huise Da
uid / Also ginc Israel in zijn wooningē / alsoe dz Re
habeā met ouer dye kinderē Israhel en regneerde
die in die steden Juda woonden / Ende doē die co
ninc Rehabeā seinde / Adorā dē rētmeester / wierp
hē alle Israel met steenē ter doot / Mer die coninc
Rehabeam steech haestelic op eenē wagē dat hy te
Jerusalem soude vluchten / Also ginc Israhel van-
den huyse David tot desen dach toe.

Als nv geheel Israel hoorde dat Jeroveā weder
was comen / senden si eñ deden hem roepen totter
ghebeelder gemeynten / eñ maecten hem tot eenē
coninc ouer geheel Israel / eñ nyemant en volchde
dē huise David / dā den stam Juda alleē Eñ doen
Rehabeā te Jerusalem quam / verghaderde hi dat
geheel huis Juda / eñ dē stamme Ben Jamin hon
dert eñ tachtentich duisent ionge strijtbare wtghe
lesen mannen / om teghē dat huis Israel te strijden
eñ om dat coninc rijc weder aen Rehabeam den so
ne Salomo te brenghen.

Het woort Gods quam tot Semaia / den man
Godes eñ sprac / segt Rehabeam dē sone Salomo
dē coninc Juda / eñ totten ghebeelen huyse Juda /
eñ Ben Jamin eñ dē anderē volcke eñ spreect / soe
seyt dye HEERE / Ghy en sult niet optreckē noch
strijden teghen uwe broeders die kinderē Israhel
Elc ga weder thuys / wāt dat is van mi gheschiet /
Eñ si hoordē dwoort des HEEREN / ende keer-
den weder omme / dat si wech souden gaen soe die
HEERE geseit hadde / Maer Rehabeam timmer-
de Sichem op dat geberchte Ephraim / eñ woon
de daer inne / ende troc van daer wt / ende timmer
de Pnuel.

Mer Jeroveam dacht in zijn herte / dat coninc
rijc sal nv weder totten huyse David vallen / ist dat
dit volc op gaet om offerhande te doen inden huise
des HEEREN te Jerusalē / eñ dat herte des volcs
sal hem keeren tot haren heere Rehabeam den co-
ninc Juda / eñ sal mi doodē / eñ weder tot Rehabe-
am den coninc Juda vallē / eñ die coninc hielt eenē
raet / eñ maecte twee gulden caluerē / eñ sprac tot
hen het is v te veele op te gaen te Jerusalem · Syet
daer is v God Israel die v wt Egyptē geleyt heeft
Eñ hi sette dat eē te Bethel / eñ dat and dede hy te
Dā Eñ dz woort wert tot sonde / Wāt dz volc ginc
heuen voor den eenen Calue tot Dan toe O

Hi maecte oec een huis der hoochten / eñ maec
te priesters vanden alder snootsten des volcks / die
vandē kinderē Leui niet en waren / ende hy maec-
te eē feeste optē vijftiēstē dach der achster maent
ghelijck die feesten in Juda / ende offerde opten ou
taer So dede hi tot BethEl / datmen den caluerēn
offerde die hi ghemaeckt hadde / eñ stelde te Beth
El die priesters der hoochten / die hi ghemaect had
de / ende offerde opten outaer (die hi gemaect had)
te BethEl opten vijftiēstē dach der achster maent
welcke hi wt zijn herte versiert hadde / Eñ maecte
dē kinderen Israhel / feeste ende offerden / opten ou
taer op datmen wierooc werpen souden

Jeroboam versmaet die prophetē des HEE
REN Hi wort ghestraft ende weder begracijt /
Ende die prophete wort vanden leeuwe gedoot /
als hi niet gehoorsaē en was der stemmen Gods

Dat. xiij. Capittel

Nde siet een man Goods quam van A
Juda / door dat woordt des HEE- Dese mā
REN te BethEl / ende Jeroveam Goodts
stont by den outaer om wierooch te was die
werpen / eñ hi riep tegen den outare prophe-
door dat woordt des HEEREN ende sprack Ou te Abdo
taer Outaer so seyt die HEERE / Siet / daer sal die sone
een soon den huyse David gheboren worden / ghe van Na
heten Josia / dye sal op v offeren die priesteren der thā den
hoochten / die op v wierooc werpen / ende sal men prophe-
scen beenen op v verbernen / Ende hy gaf in dien te eñ die
daghe een wonder ende sprac / Dat is dat wonder was. ix.
dat sule die HEERE ghesproken heeft / Siet / dē c. eñ.
outaer sal schoren / ende dye asschen sullen afghe- xxiiij.
scudt werden die daer op zijn iaer

Maer doe die coninck dat woort vanden man voor cri
Gods hoorde / die teghen den Outaer te BethEl stus ghe
riep / recte hi zijn hant wt by dē Outaer / eñ sprac / boorte
Grijpt hem ende zijn handt verdorde / die hi teghē B inde
hem wtgherect hadde / ende en constese niet weder werelt
tot hem ghetrecken / ende den Outaer scoorde en ouder-
de die asschen werden vanden Outaer versccudt dom iiij.
nae den wonder / dat die man Goods ghegheuen M. cc.
hadde / door dat woort des HEEREN / ende die co eñ. iij.
ninc antwoorde ende sprac totten mā Gods / Bid
det dat aensichte des HEEREN ws Goods ende
bidt voor mi / dat mine handt weder tot mi come /
doen badt die man Goods dat aensichte des HE
REN / ende den coninc wert sine hant weder tot
hem ghebracht / eñ wert gelijcse te voren was C

Eñ die coninc sprac totten man Gods Comt
met mi thuys ende laeft v / Ic wil v giften schenc-
ken / Maer die man Goods sprack totten coninc
Al waert dat ghi mi ooch v halue huys gaeft / soe
en quame ick nochtans niet met v / Wandt ick en-
sal in dese plaetse gheen broodt eten / noch water

drincken/ Want also is mi ghebodē door des HE
REN woort eñ ghesept/ Ghi en sult gheen broot
eten/noch gheen water drinckē/ eñ niet weď door
den wech comen/dien ghi gegaen zijt/ Eñ hi ginc
wech/door eenen anderē wech /eñ en quā nz weď
D door den wech dien hi tot Bethel ghecomen was.
Met daer woonde een oude propheet tot Be-
thel tot diē quamē sine sonen/eñ vteldē hē alle dye
werckē die die man Gods gedaē hadde/in diē da-
ghe te Bethel/ eñ die woordē dye hi totten coninc
gesprokē hadde/ Eñ haer vader sprac tot hē/ wair
is dē wech dien hi ghereyst is? Eñ sine sonen wijs-
den hem den wech/dien die man Goods ghereyst
was/die vā Juda gecomen was / Hy sprac tot sinē
soonen/ Sadelt mi den ezel/eñ doen si hem den ezel
sadelden/reet hi daer op/ eñ troc dē mā Godts na/
eñ vont hem onder een eycke sittē / eñ seyde tot hē
Sijt ghi die man Gods/die van Juda gecomē is?
Hi sprac Ja
Hi sprac tot hem/ Coemt met mi thuis/ eñ etet
broot / Hi sprac ic en mach met v niet omme keerē
eñ met v comē/ Ic en wil ooc geē broot eten /noch
E water drinckē met v in dese plaetse / Want het is
met mi gesprokē geweest door dz woort des HE-
REN / Ghi en sult aldaer noch broot eten noch
water drincken/ ghi en sult niet weď door dē wech
gaē /dien ghi gegaen zijt/ Hi sprac tot hem/ Ic ben
ooc een prophete gelijc ghi/ eñ een engel heeft met
mi gesprokē door des HEREN woort eñ geseit
Leyt hē weder met v thuys/dat hi broot ete eñ wa
ter drincke/ Hi looch hem eñ leyde hem weder om
me dat hi broot adt/ eñ water dranc in sinē huyse.
Eñ doē si ouer tafel saten/so quam dat woort
des HEREN totten prophete die hē weď omme
geleypt hadde/ eñ riep dē man Goods aen/die van
Juda gecomē was/eñ sprac/so spreect die HE-
RE om dat ghi dē mōde des HEREN ongehoor
saē hebt geweest/ eñ en hebt dat gebot niet gehou-
dē dat v die HERE v God geboden heeft/ eñ zijt
weder gekeert/ eñ hebt broot geten eñ water ghe-
F droncken in die plaetse / daer hy v afseyde ghy en
sout noch broot eten noch water drinckē soo en sal
v lichaem niet in uwer vaderen graf comen
Eñ na diē hy broot getē eñ gedroncken hadde
sadelde mē dē ezel dē prophete /diē hy weder ōme
geleypt hadde /Eñ doen hi wech troc/ soe vant hem
eenen leeuwe opten wech /eñ doode hē eñ zijn lich
aem lach geworpen inden wech /eñ dien ezel stont
neffens hem eñ dē leeuwe stont neffens dē lichaē/
Eñ doē die liedē voorbi gingē/ saghē si dē lichaē in
dē wech geworpen/ eñ dē leeuwe bi dē lichaē staē
eñ quamē eñ seyden tinder stadt/daer die oude pro
pheet in woonde/ Doē dz die propheet hoorde/die
hem weder om gheleypt hadde/sprac hi/ Het is die
mā Gods /die dē monde des HEREN onge
hoorsaē gheweest is/daer om heeft hē die HERE
dē leeu ghegeuē/die heeft hē gebrokē eñ gedodet/
na dē woorde dat hē die HERE geseypt heeft / eñ
sprac tot sinen sonen/ Sadelt mi dē ezel/ eñ doen si
diē gesadelt haddē troc hi derwaerts/ eñ vāt sinen
lichaē indē wege verworpē/ eñ dē ezel eñ den leeu
neffens dē lichaem staē/ Die leeu en hadde vanden
lichaē niet geten/noch dē ezel niet ghebrokē/ Doe
hief die propheet dē lichaem des mans Godts op
eñ setten opten ezel/ eñ voerden weder om/ eñ quā
in die stadt des ouden prophetē/dat si soudē clagē
eñ hē begrauē/ Eñ hi leyde den lichaē in zijn graf/
eñ claechde hē/ Och broedꝛ/ Eñ doē si hē begrauē
haddē sprac hi tot sinē sonē/ Als ic sterue so begra-
uet mi in dz graf daer die man Godts in begrauen
is/ eñ legt mine beenē neffens sine beenen / Want
het sal geschien/dat hi geroepē heeft/ tegen dē ou-
taer te Beth El/door dz woort des HEREN eñ
teghen alle huysen der hoochten / die inden steden
Samarie zijn
Met na dese gescriedenisse en keerde hem Jero
beā niet van sinen bosen weghe /mer hy verkeerde
hem/ende maecte priesters der hoochten vanden
snootstē of laechtē des volcs/ tot wiē hi lust hadde
dies hant vulde hi/ eñ die wart priester der hooch
ten / Eñ dit quam tot sonde den huyse Jerobeam
dattet verdoruē eñ vander aerden vernielt wart

¶ Jeroboās huisvrouwe vraecht raet vā Achias
dē Prophete van haers soons weg en Jeroboam
sterft/ Ende zijn soon Nadab wort coninc van dz
regement Roboams Dat.xiiij. Capittel.

Ahia die soone Jerobeam was cranc
in diē tijt /eñ Jerobeā sprac tot sinē
wiue/ Staet op/ eñ verstelt v dat nie
māt en mercke dat ghi Jerobeams
wijf sijt/ eñ gaet henē tot Silo/ Siet
daer is die propheet Ahia/die mi ghesproken heeft
dat ic coninc zijn soude ouer dit volc/ eñ neemt mz
v thiē brodē eñ coeckē vladē/ eñ eenen beker met
honich/ eñ gaet tot hē/ dz hi v segge hoe dattet met
ten kinde gaen sal/ Eñ dat wijf Jerobeā dede also
eñ stont op/ eñ ginc tot Silo/ eñ quā int huys Ahia
Ahia en conste niet gesien /wāt sine ogen verster
den van oudertom
Die HERE sprac tot Ahia siet dat wijf Jero-
beam coēt/dat si van haren sone een sake vraghe/
wāt hi is crāc/ Dus so spreect nv met haer aldus/
eñ aldus als si nv in quā steldese haer vreemt/ Als
Ahia dat ruysschen haerder voetē hoorde/ter duc
ren in comē/so sprac hi Comt in ghi wijf Jerobe-
am /waer om stelt ghi v so vreemt? Ic ben tot v ge-
sonden een hart bode
Gaet henē eñ segt Jerobeam/ Dus spreect die
HERE die God vā Israel/ Ic heb v verheuē wt
dē volcke/ eñ tot eenē vorst ouer mijn volc Israhel
gesedt/ eñ hebbe dz coninckrijc vā Dauids huyse ge-
snedē eñ v gegeuē/ Mer ghi en hebt niet gheweest
als mine knecht Dauid/die mijne ghebodē hielt/
ende volchde mi na wt gheheelder herten dat hi de
de dat mi slechts wel behaechde/ eñ hebt quaet ge
daen bouen alle die voor v geweest zijn/ ghi zijt ge-
ghaen /ende hebt v ander goden gemaect/ende ge
goten beelden/dat ghi mi tot gramschap sout ver-
wecken eñ hebt mi achter uwen rugge geworpen
Daer om siet/ Ic wil ongeluc ouer dat huis Je
robeā brengē/ eñ wt royen aen Jerobeā/ooc dien
die aē die wāt pisset/dē beslotenē eñ vlatenē in Is-
rael/ eñ wil die nacomeligē des huys Jerobeā wt
vagē/gelijc mē drec wt vaecht/tot dattet gheheelic
met hē gedaē is So wie vā Jerobeā sterft ī die stat
diē sullē die hondē etē/maer wie op tē velde sterft
diē sullē die vogelē des hemels etē/want dye HE

...E heuet gesprokē/Dus staet op eñ gaet thuys. Ende als uwen voet ter stadt in treedt/so sal dat ...int steruen/ Eñ gheheele Israel salt claghen/en ...e sullent begrauen want dese alleen van Jerobeā ...al te graue comen om dat vanden HEERE den God Israel wat goets aen hem ghevonden is in ...en huyse Jerobeam

Dye HEERE sal hē eenen coninck ouer Israel verwecken die sal dz huis Jerobeā wtroeyē in dien dagħe/eñ wat ist dat ymmertoes nv gaet. Eñ dye HEERE sal Israel slaē/gelijc als dat riet indē wa...ere beweecht wort/eñ hi sal Israel wt pluckē wt desen goedē lāde/dat hi harē vaderē ghegeuē heeft ...ñ salse ouer dat water verstroeyen / om datse hen bosscē gemaect hebbē/ om dat si dē HEERE vtoornen souden/ Eñ hi sal Israel ouer gheuen om der sonden wil van Jerobeā die daer gesondicht heeft ...ñ heeft Israel ooc doen sondigen

Eñ dat wijf vā Jerobeā stont op/eñ ginc henē eñ quā tot Thirza/eñ doē si opten dorpel des huis quā sterf dz knechtkē/eñ si begroeuē hē/eñ alle Israel claechē hē/na dē woorde des HEEREN/dz hi gesproken hadde/door sinē knecht Ahia/den prophet/wat vā Jerobeā meer te seggē is/hoe hi gestredē eñ gheregneert heeft/siet/dat is gescreuē in dē Cronikē der coningē Israel/eñ dē tijt dz Jerobeā regneerde was.xxij. iaer Eñ hi ontsliep met sinē vaderē/zijn soō Nadab wert coninc in zijn stede

So was Rehabeā die sone Salomo coninck in Juda.xl.iaer was Rehabeā out doē hi coninc wert eñ regneerde seuenthien iaeren te Hierusalē in die stadt/die die HEERE vercorē hadde/wt allē stammē Israel/dz hi sinē name aldaer soude stellē. Sijn moed hiet Naema/een Ammoniterse/Eñ Juda dede dz dē HEERE qualic behaechde/eñ verwectē hē tot zeloorscer liefdē meer dā alle dz haer vaders gedaē haddē mz harē sondē die si dedē/Wāt si timmerdē hē ooc hoochtē/Colōnen oft beeldē/eñ bosscē/op alle hooghē houelē/eñ onder alle groene bomē/Daer warē ooc hoereerdēs indē lande/eñ si dedē alle die grouwelichz der heydenē/die die HEERE voor die kinderen Israhel verdreuen hadde.

Mer indē vijfsten iare des coninces Rehabeam troc Sisac die coninc vā Egiptē op tegē Jerusalē eñ nā die scattē wt dē huyse des HEEREN/eñ wt dē huse des coninces/eñ al watter te nemē was eñ nam alle guldē scildē die Salomo hadde laten makē/in welcke plaetse/liet die coninck Rehabeā metalē schildē maken eñ beualse onder die handt der ouersten rusiers/die dye duere bewaerden aen den huse des coninces. Eñ also dicwils als die coninc in dat huys des HEEREN ghinck droegense dye rusiers ende brachtense weder in die rusiers camer.

Wat meer van Rehabeam te segghen is/ eñ al wat hi gedaen heeft/ Siet het is gheschreuen in die Cronike der coningen Juda/ Maer het was oorloghe tusschen Rehabeam ende Jerobeā haer leuē lanc/ Eñ Rehabeam ontsliep met sinē vaderen/eñ wert begrauē met sinen vaderen in dye stadt David/ Eñ zijn moeder hiet Naema/een Ammoniterse/eñ zijn soon Abiam wert coninc in zijn plaetse

¶ Abia regneert ouer Juda/ Eñ na hē Assa die hadde oorloch tegē Baesa den coninc Israels Na hē regneert Josaphat　　　　Dat.xv.Capit.

IN den achtiendē iare des coninces Jerobeā des soōs Nebat wert Abiam coninck in Juda/ eñ regneerde drye iaer te Jerusalē Sijn moed hiet Maecha een dochter Absalō/eñ wandelde in alle de sondē zijns vads die hi voor hē ghedaen hadde/eñ zijn herte en was niet oprecht aē dē HEERE sinen God/ghelijc dat herte zijns vaders David/Want om Dauids wille gaf dye HEERE sijn God hē een keerse te Jerusalē/dat hi sinē sonē nac hē verwecken soude/eñ ondhoudē te Jerusalē om dat David gedaē had dz dē HEERE wel beuiel/eñ niet gewekē en was vā alle diē dz hy hē geboot zijn leuē lanc/wt genomē in die hātering met Uria/ den Hethithe/Daer was een oorlooge tusscen Rehabeam eñ Jerobeam/zijn leuen lanc. A

Mer wat meer van Abiam te seggen is / eñ al wat hi gedaē heeft Siet/dat is gescreuē in die Cronike der coninghen/Juda/het was ooc oorloghe tusscē Abiam eñ Jerobeā/Eñ Abiā ontsliep met sinen vaderen/eñ si begroeuē hē in die stadt David eñ Assa zijn sone wert coninc in sijn stede

B Die propheete Azarias/ was in deser tijt hi was ī groter weerde bi dē Coninc Assa/die coninc Assa stichte ī Juda veel stedē hi ver

In dē.xxsten iaer des coninces Jerobeā ouer Israel wert Assa coninc in Juda/eñ regneerde eenen xl.iaer te Jerusalē/Sijn moeder hiet Maecha een dochter Abisalon/Eñ Assa dede dat den HEERE wel behaechde/gelijc zijn vader David/Eñ hi dede die hoereerdēs wt den lande/eñ dede af alle godē die sinē vads gemaect haddē/Daer toe settet hy oec zijn moed Maecha af vander officie die si den Miplezeth gemaecte hadde inden bossce/Eñ Assa royde wt harē Miplezeth/eñ verberndet inder beke Kidron/Mer die hoochsten en deden si niet af/ nochtās was dat herte Assa oprecht aen den HEERE zijn leuē lanc/Eñ dat siluer eñ gout eñ vaten dat zijn vader geheylicht hadde/eñ al wat geheilicht was/totten huise des HEEREN bracht hi inne Eñ het was strijt tusschē Assa ende Baesa den coninc Israel haer leuen lanc

C sloech dē coninc vā Egiptē mz eē ontallichz vā Egiptenarē eñ had eenē groten roof

Baesa die coninc Israel troc op tegē Juda/en de timmerde Rama datter niemant wt ende in en soude treckē/op die side van Assa den coninc Juda Doe nā Assa dat siluer eñ gout datter ouergheblevē was in dē schat des huys des HEEREN / eñ ... den schat des huys des coninicks/eñ gaft in zijnder knechten handen/eñ seyndet tot Benhadad dē sone Tabrimon/des soons Hesion/den coninc in Syrien/dye te Damasco woonde / eñ liet hem seggen Het is een verbont tusschen v eñ my / eñ tusschen mijnen vader eñ dinen vader/Daer om seynde ic v giften siluer eñ gout/om dat ghi dat verbont soudt laten varen/dat ghi met Baesa den coninc Israhel hebt dat hi van mi aftrecke.

D Anani die prophete/ was ooc in deser tijt als die werelt ghestaē had vier. M CC. eñ XXVJ iaer voor cristus gheboorte. ix. bōdē eñ. lxxiij iaer

Benhadad gaf den coninck Assa gehoor/ende seynde sine hooftlieden teghen die steden Israel/en de sloech Jion eñ Dan/eñ Abel Beth Maecha dat gheheele Cinneroth / aen den geheelen lande Nephthali. Doē dat Baesa hoorde/liet hy af te timmerē Rama eñ troch weder in Thirza/ Dye coninc Assa liet vercondighen in alle Juda/ hier en si nyemant wt genomē/eñ si namē die steenē / ende houten vā Rama wech/daer Baesa mede getimmert hadde/ Ende die coninck Assa timmerde daer mede/ Geba/Ben Jamin eñ Mizpa.

E

Mer wat meer van Asa te segghē is/eñ alle sine macht eñ al dat hi gedaen heeft/eñ die stede die hi getimmert heeft/siet dat is gescreuē in die Cronike der Coningen Juda/sonder dat hi in sinē ouderdom aē zijn voetē cranc was/Eñ Asa ontsliep met sinen vaderē/eñ hi wert begrauen met sinen vaderen in die stadt Dauid zijns vaders/eñ Josaphat/zijn sone wert coninc in zijn stede.

Maer Nadab die sone Jerobeam wert coninc
D ouer Israel/indē andōē iare Asa des conincs Juda/eñ regneerde ouer Israel twee iare/eñ dede dz dē HEERE qualic behaechde/eñ wādelde inden wech zijns vaders/eñ in zijn sondē/daer hi Israel mede had doen sondigē/mer Baesa die sone Ahia wt dē huyse Isaschar/maecte een verbont teghen hē eñ sloech hē tot Gibethon/dwelc die Philistēē was/Wāt Nadab eñ geheele Israel belegherden Gibethon/Alsoe dode hē Baesa indē derdē iare/Asa des coninct Juda/eñ Baesa wert coninck in
E zijn plaetse/Als hi nu coninc was/so sloech hi dz geheel huys Jerobeā/eñ en liet niet ouerbliuē/yet dat adē had/vā Jerobeā tot dz hi hē vernielde nae dē woorde des HEEREN/dat hi ghesprokē had door sinē knech Ahia vā Silo/om die sonde Jerobeam die hi dede/eñ daer mede hi Israel dede sondigen/met den verwecken daer hi den HEERE den God Israel mede vertoornde.

Wat meer van Nadab te segghen is/eñ al wat hi gedaen heeft/siet dat is gescreuē in die Cronike der coningen Israel/eñ het was oorloge tusschē Asa eñ Baesa/den coninc Israel haer leuen lanc/

Indē derdē iare Asa des conincs Juda/wert Baesa dye soon Ahia coninc ouer gheheel Israel tot Thirza.xxiiij.iaer/eñ dede dat den HEERE qualic behaechde/eñ wandelde inden weghe Jero
F beam/eñ in zijn sonden daer hi Israel mede hadde doen sondighen.

Mer dat woort des HEEREN quā tot Jehu/dē sone Hanani tegen Baesa eñ sprac/Om dat ick v wtē stof verheuē hebbe/eñ tot eenen vorste ghemaect ouer mijn volc Israel/eñ ghi wādelt inden wege Jerobeā eñ hebt mijn volc Israel doen sondigē/op dat ghi mi sout vertoornē door haer zondē/Siet/soe wil ic die nacomelingen Baesa eñ dye nacomelingē zijs huys wech nemē/eñ wil v huys settē/gelijc dat huis Jerobeā des soons Nebath/Wie vā Baesa sterft in die stat/dien sullē die hon
G den eten/eñ wie van hem sterft indē velde/diē sullen die vogelen des hemels eten.

Mer wat meer van Baesa te segghen is/ende wat hi gedaen heeft/eñ sine macht/siet/dat is ghescreuen inder Croniken der Coningē Israel/Eñ Baesa ontsliep met sinen vaderen/ende werdt begrauē tot Thirza/eñ zijn soon Ella wert coninck in zijn plaetse/Dat woort des HEEREN quā ooc door dē propheet Jehu dē sone Hanani ouer Baesa ende ouer zijn huys/ende tegen allet quaet/dat hi dede voor dē HEERE om hē te vertoornē door die wercken zijnder handen/dat het soude werdē gelijc dat huis Jerobeam/ende daer om dat hi desen verslagen hadde.

Baesa sterft zijn soō Ella regneert in zijn plaetse Simri doot hē eñ neēt dat rijc inne/ Tvolc wort gedeelt Eñ Ahab wert coninc Capittel.xvi

In dē.xxvij.ste iaer Asa/des conincs Juda/wert Ella die sone Baesa coninc ouer Israel/te Thirza twee iaer Mer zijn knecht Simri dye ouerste ouer die helfte der waghens/maecte een verbont teghē hem/Mer hi was te Thirza/hy drāc eñ was dronckē int huis Arza/des prouoost te Thirza/eñ Simri quā in eñ sloech hē doot/int seuenētwintichste iaer/Asa des conincs Juda/eñ wert coninc in zijn stede Eñ doe hi coninc was/eñ op sinē stoel sadt/so sloech hi dat geheele huis Baesa/eñ en liet nz ouer bliuē/ooc diē dye aē die wāt pisset/daer toe sinē bloet wreker eñ sine vrienden Also vernielde Simri dat geheele huis Baesa/na dē woordē des HEEREN/die hi ouer Baesa ghesprokē hadde/door dē propheet Jehu/om alle der sondē wille vā Baesa/eñ zijs soons Ella die si dedē/eñ dedē Israel zōdigē/om dē HEERE dē God Israel te vertoornē door haer ydelhz Wat meer vā Ella te seggē is/eñ wat hi ghedaē heeft/siet/dz is gescreuē inder Croniken der coningē Israel.

Indē seuenētwintichstē iare Asa/des conincs Juda/wert Simri coninck seuē daghē te Thirza/Want dat volc lach te Gibbithon der Philistēen Mer doen dat volc inden leggher hoorde seggen dat Simri een verbont gemaect hadde/eñ den coninc ooc verslagē hadde/doe maecte gheheel Israel indē seluē daghe/Amri den velthooftmā tot eenē coninc ouer Israel indē legere/eñ Amri tooch op/eñ gheheele Israel met hē vā Gibbethon eñ belepdē Thirza/Mer doē Simri sach dat die stat gewonnē soude worden/ghinck hi in dat paleys int huis des conincs/eñ vbernde hē seluē mettē huise des conincs ende sterf om zijnder sonden wil dye hy ghedaen hadde/doende dat hē HEERE qualijc behaechde/eñ wandelde indē wech Jerobeā eñ in zijn sondē die hi dede/dat hi Israel dede sondighen

Wat meer vā Simri te seggen is eñ hoe hy eē verbont maecte/siet/dat is gescreuē indē Cronikē der coninghen Israel/Doe ter tijt deelde hem dat volc in twee deelē/deen helft hinc aē Thibni dē sone Ginath/dat si hem tot eenē coninck soudē maken/Mer die ander helft hinck aen Amri. Eñ dat volc dat aen Amri hinc/wert stercker dā dat volc dat aē Tibni hinc dē sone Ginath/eñ Thibni sterf doen so wert Amri coninc

Indē eenē dertichste iaer Asa des conincs Juda/wert Amri coninck ouer Israel twelef iaer/eñ regneerde te Tirza ses iaer/Hi cocht dē berch Samaria vā Semer/om twee pondt siluers/eñ timmerde optē berch/eñ hiet die stadt die hi timmerde na dē name Semer des heerē opten berch Samaria/eñ Amri dede dz dē HEERE qualic behaechde eñ was arger dan alle die voor hem gheweest waren/Eñ hi wādelde ooc in allen die weghen Jerobeā des soōs Nebath/in sinē sondē/daer hi Israel mede dede sondigen/op dat si dē HEERE God Israel souden vertoornen in haren ydelheiden

Wat meer vā Amri te seggen is/eñ al wat hy gedaen heeft/eñ sine macht de hi ghetoent heeft. Siet/dat is ghescreuen inder Croniken der Coninghen Israel/Ende Amri ontsliep met sinē vaderen ende wert begrauē/tot Samaria eñ Ahab sine sone wert coninc in zijn stede.

Inden achtendertichstē iare Asa/des conincs
uda/wert Achab die sone Amri/conīc ouer Isra
/ende regneerde ouer Israel tot Samaria .xxij.
er/ Eñ dede dat dē HEERE qualick behaechde/
uē alle dye voor hē geweest waren / eñ het was
clepn dat hi wādelde inden sonden Jerobeā des
ons Nebat/eñ nam daer toe Jesebel die dochter
thbaal/des conincs tot Zidon tot eenē wiue/eñ
inc henē eñ diende Baal/eñ aebede hē/Eñ rech=
Baal eenen outaer op indē huise Baal/ dz hi hē
mmerde te Samaria/ende maecte een boschken
dat Achab meer dede om dē HEERE dē God
srahel te vertoornen/ dan alle coninghen Israel
e voor hem gheweest waren
Ter seluer tijt timmerde Hiel vā Bethel /Jeri=
o/het coste hem sinen eersten soon Abirā dat hy
at fundamente leyde / ende sinē ioncstē soon Se=
ub/dat hi die duere sette na die woordē des HE=
EN dz hi gesprokē had door Josua dē sone Nū.
¶ Tot Elias tijden was daer een groote drooch
e ende dieren tijt /Die HEERE spijst hem door
en raue/Oc door die weduwe Sarepta

Dat.xvii.Capittel.

ENde Elia die Thisbite wt den borghe
rē Gilead/sprac tot Achab/ Soo wa=
rachtelic die HEERE die God Isra=
hel leeft/voor diēn daticK sta/het en
sal dit iaer noch dauwe noch regē to
nen het en si dat ict segghe.
Eñ dat woort des HEEREN quam tot hē eñ
sprac/Gaet wech vā hier/ eñ keert v tegent oostē/
eñ verberget v aen die beke Crith die voor die Jor=
dane vliet/ Eñ ghi sult vander fonteynē drincken
Eñ ic hebbe den Rauen gebodē/ dat si v aldaer sul
lē voeden. Hi ginc wech eñ dede na dē woordē des
HEEREN/eñ ginc wech eñ sadt aē die beke Crith
die voor die Jordane vliet/Eñ die Rauens brach=
ten hē broot eñ vlees / des morgēs eñ des auonts
Eñ hi dranc wt der beken.
Eñ het geschiede na sommige dagen/dat die be=
ke verdroochde/wāt daer en was geenē reghen in
dē lāde /Doe quā twoort des HEEREN tot hē eñ
sprac/ Staet op eñ gaet tot Zarpat/welcke bi Si
don leget/eñ blijft aldaer/wāt ick heb aldaer eēder
weduwē geboden dat v si voede/eñ hi stont op/eñ
ginc tot Sarphat/ eñ doe hi quā aen die duere der
stat/siet daer was de weduwe eñ raepte hout/Eñ
hi riep haer/eñ sprac/ haelt mi eē weynich waters
int vat/dz ic drincke/Doe si ginc om te halē riep hi
haer eñ sprac/Bringet mi oock eenē bete broots me
de/Si sprac/Soo warachtelic die HEERE v God
leeft/ic en hebbe geen broot/dā een hāt vol meels
in een Cad /eñ een weynich olys in die cruycke/eñ
siet ic heb eē hout oft twe geraept/eñ ga in/eñ wil
mi/ eñ minē soon bereydē dat wi etē eñ dā steruē.
Elia sprac tot haer /en vreest niet/gaet henē eñ
doet so ghi geseyt hebt Nochtās maect mi eerst eē
cleyn broot/daer af/eñ bringet tot mi/v eñ uwē so
ne sult ghijt daer na oock makē. Wāt so spreect dye
HEERE die God Israhel/dat meel inder Cad/en
sal niet ontbrekē/eñ die olye cruycke en sal niet ver
mindert werdē/ tot dien dage toe/dat het die HE
RE sal latē reghenē opter aerdē/ Sy ginc eñ dede
so Elia geseyt hadde/eñ hy adt/eñ si oock/eñ haer
huys eenen tijt lanc/Dat meele inder Cad en ont
brac niet/eñ die olye cruycke en minderde niet/naē
den woorde des HEEREN dat hi gesproken had=
de/door Elia.
Eñ na dese ghescriedenisse wert des wijfs zon=
der huyswerdinnen soon crāc/eñ sine cranckz was
so seer hart/dat genē adē meer in hē en bleef/Eñ
si sprac tot Elia/wat heb ic met v te doē/ghi man D
Gods? Ghi zijt tot mi ingegaen dat mijnder mis
daet gedacht soude werden /eñ dat mine soon ghe
doot soude werdē? Hi sprack tot haer ende seyde/
Geeft mi uwē sone herwaerts/Eñ hi nam hē van
harē scoot eñ ghinc op in die hoochcamer daer hy
woonde/ eñ leyde hē op zijn bedde /eñ riep dē HE
RE aen/eñ sprac HEERE mijn God/ghi hebt ooc
die weduwe daer ic gaste bi bē so qualijc ghedaen/
dat ghi haren soon dooden wildet.
Eñ hi sterckte hē drie werf ouer tkint / eñ riep/ iiii. reg.
dē HEERE aen eñ sprac/ HEERE mijn God /laet iiij.f
die siele des kints weder tot hē comē / eñ die HE= Ac.xx.c
RE verhoorde die stēme Elia/ eñ die siele des kints
quā weder tot hē/eñ wert leuēde/Eñ Elia/nā dat
kint eñ bracht af vander hooger camer int huys/
eñ gaft zijnder moeder eñ sprac/ Siet/ daer v soon
leeft/ Eñ dat wijf sprac tot Elia/ Nv bekenne ick
dat ghi een man Goods zijt/eñ des HEEREN
woort in uwen monde is seker

Dye HEERE hiet Eliā weder omme tot Achab
gaen/hi verghadert dye priesters Baals eñ ver=
worgetse.

Dat.xviij.Capittel.

ENde ouer eenen langhen tijt/ quā dat
woort des HEEREN tot Elia/inde
derdē iare eñ sprac/ Gaet henē/ende
vertoont v Achab/op dz ict late rege=
nen opter aerdē Eñ Elia ghinc henē
dat hi hē Achab soude verthoonē/ Het was eē gro=
te dierte in Samaria/ Eñ Achab riep Abdia sinen
hoefmeester Abdia vreesde dē HEERE seer/ Wāt
doe Jesebel die prophetē des HEEREN wt roey= B
de/ nā Abdia hondert prophetē eñ verstacse in dye
holē/hier vijftich/ eñ daer vijftich/eñ voedese met
broode eñ water/ Dus sprach dā Achab tot Abdia
Treect doort landt/tot allen water fonteynē eñ be
ken /oft wi hoy /ofte gars mochtē vindē ende dye
peerdē eñ muylē mochtē onderhoudē / dattet vee
niet al en verga. Eñ si deelden hen int lant dat zijt
doortreckē soudē Achab reysde allēē op enē wech
ende Abdias alleen dē anderen wech
Doen nv Abdia opten wech was / siet doē ont
moete hē Elia/eñ doē hi hē kende viel hi op zijn aen
sicht eñ sprac/ Eñ zijt ghi niet mine heere Elia? Hy
sprac Ja/Gaet henē eñ segt uwē here/ Siet Elia
is hier/ Mer hi seyde. Wat heb ic ghesondicht/dat
ghi dinē knecht in die handē vandē coninck Achab
wilt geuen/op dat hi mi dode? So warachtelic dye
HEERE v God leeft/ daer en is geen volc noch co
ninckrijc derwaerts dat mijn heere hiet gesondē eñ
heeft om v te soeckē/ Eñ als si seydē/ hi en is hier
niet /so nam hi eenē eedt vandē coninckrijcke eñ vā
den volcke/dat men v niet geuonden en hadde. C
Eñ ghi segt nv Gaet henē segget uwē here/siet
Elia is hier /Als ic dā wech ginc van v/so soude v
den gheest des HEEREN wech nemē/ick en weet
werwaert/eñ ick dā quaē/eñ bootscapte dat Achab

en en vonde v niet/ so doode hi mi/ Maer v knecht vreest den HEERE van sijnder ioncheit op/ En ist mijnen heere niet te kennen ghegeuen/ wat ick gedaen hebbe doen Jesebel die propheten des HEEREN doode/ dat ick der propheten des HEEREN hondert verstac/ hier vijftich/ en daer vijftich/ inden spelonken/ en voedese met broot en water: en ghi segt/ Gaet henen segt uwen heere Elia is hier/ dz hi mi doode.

Elia sprac/ So warachtelic die HEERE Zebaoth leeft/ voor den welcken ic sta/ Ic wil mi heden vertoonen/ doen ghinc Abdia wech Ahab te ghemoete/ en gaft hem te kennen/ En Ahab ginc Elia

D te gemoete/ en doen Ahab Elia sach/ sprack Ahab tot hem/ Sijt ghi die Israel verwerret? Hy sprac/ Ic en verwerre Israhel niet/ maer ghi en uwes vaders huys/ daer mede/ dat ghy des HEEREN ghebode verlaten hebt/ en volcht Baalim na/ Wel aen soo seynt nu en vergadert tot my geheele Israhel opten berch Carmel/ en die vier hondert en vijftich propheten Baal/ Ooc die vier hondert propheten des bosschkens/ die vander tafelen Jesebel eten/ Aldus seynde Ahab henen onder alle die kinderen Israel en vergaderde die propheten opten berch Carmel.

Doe ghinc Elia tot alle den volcke ende sprack hoe langhe hincket ghi op twee siden? Is die HEERE God/ so volcht hem na/ mer ist Baal/ so volcht hem nae/ En dat volc en antwoorde hem niet. Doe sprac Elia totten volcke/ Ic ben alleen ouer ghebleuen een prophete des HEEREN/ mer der propheten Baal isser vierhondert/ en vijftich mannen. So gheeft ons nu twee varren/ en laetse eenen varre verkiesen/ en dien in stucken houwen/ en op hout leggen/ en geen vier daer aen leggen/ so wil ic den anderen varre nemen/ en opt hout leggen/ en ooc gheen vier daer aen leggen/ so roept ghi den name uwes Goods aen/ en ic sal den name des HEEREN aenroepen/ der welcker God nu met vier antwoorden sal/ die is God.

En tgeheele volc antwoorde ende sprack/ dz is
3.re.vi.b recht/ En Elia sprack totten propheten van Baal/
E Verkiest ghi lieden nu eenen varre/ en doeghet ghi voren en eerst/ want uwer is vele ende eenen groten hoop/ en roept den name uwes Goods aen/ en en legter geen vier aen/ En si namen den varre die hi hen gaf/ en si maecten hem bereet/ en aenriepen den name Baal/ van smorgens tot des middaechs en seyden Baal verhoort ons/ Mer daer en was geen steme noch antwoort/ En si huppelden en spronghen om den outaer/ so haer ghewoonte was/ Alst nu middach wert bespottese Elia en sprac/ Roept luyde/ want hi is een Godt/ hi dichtet/ of hy heeft te doen/ of hy is ouer velt/ of hi slaept messchien/ op dat hi ontwake/ En si riepen luyde en prickelden hen met messen en pinsoenen/ na haerder wijse/ tot dat haer bloet daer na volchde/ Doen den middach voor bi leden was prophetteerden si/ tot datmen die spijsoffer doen
F soude/ en daer en was gheen steme noch antwoorde/ noch aenmercker.

Doen sprac Elia tot alle den volcke/ Allet volc come tot mi. En doen allet volc tot hem ghinc/ heelde hi den outaer des HEEREN die gebroken was/ En nam twaelef steenen/ na dat getal der stammen der kinderen Jacob (tot welcken dat woort des HEEREN sprac segghende/ Ghi sult Israhel heeten) en timmerde van dien steenen eenen outaer inden name des HEEREN/ en maecte om den outaer eenen water loop/ of groeue twee coren Sath wijt/ ende maecte dat hout bereet/ en stuckede oft ontledede den varre en stelden opt hout/ en sprac/ halet .iiij. Cad waters vol/ en gietet op dat brantoffer en opt hout en hi sprack/ doet dat noch eens/ en si dedent noch eens/ En hi sprac. Doet dat ten derden male/ ende si dedent ten derden male En dat water liep om den outaer henen/ en die groeue wert oock vol waters.

En doen die tijt was zijn offer te offeren/ ghinc Elia die prophete toe en sprack/ HEERE God Abraham/ Isaac/ en Israel/ laet heden kenlijc werden dat ghi God in Israel zijt/ en ic v knecht/ en dat ic dat alle na uwen woorde gedaen hebbe/ Verhoort mi HEERE/ verhoort mi/ dat dit volc wete dz ghy die HEERE God zijt/ dat ghi haer herte daer na bekeert/ Doen viel dat vier des HEEREN neder/ en verslinde brantoffer/ hout/ steenen/ en aerde/ en lecte dat water op inder groeuen/ Doen allet volck dat sach/ vielt op zijn aensicht en spraken/ Die HEERE is God/ die HEERE is God/ Elia sprac tot hem/ Grijpt die propheten Baal/ dat haer der gheen en ontulie/ En si grepense/ Ende Elia leydese nederwaerts aen die beke Kison/ en doodese aldaer.

En Elia sprac tot Ahab/ Treet opwaerts eet en drincket/ want het ruyscht als wildet seer regenen/ En doen Ahab opwaerts trac om te etene en te drinckene/ ghinc Elia opten soppe Carmeli/ ende buychde hem ter aerden/ en dede zijn hooft tusschen zijn knien/ en sprac tot sinen knape/ Ghaet op en siet ter zeewaerts/ hi ginc op/ en besach/ en sprac Daer en is niet/ Hy sprac/ Gaet weder henen seuen werf/ en in die seuenste reyse sprac hi siet/ Daer ghaet een cleyn wolcke op/ wt die zee als eens mans hant/ hy sprac/ Gaet op en segt/ Ahab. Spant aen/ en vaert af/ op dat v den regen niet en ouervalle/ En eer men toe sach/ so wert den hemel swart van wolcken/ en winde/ en daer quam eenen groten reeghen/ Ahab voer ende trac te Jesreel/ en die hant des HEEREN quam ouer Elia En hi gorde zijn lendenen en liep voor Ahab henen/ tot dat hi quam te Jesreel

¶ Jesebel dreycht Eliam en hi vlyedt ende wort door den enghel ghespijst en ghesterct/ Die HEERE spreect/ met hem opten berch Horeb Heliseus wort geroepen. Dat .xix. Capittel.

ENde Ahab boodtschapte Jesebel allet wat Elia gedaen had/ en hoe hi alle de propheten Baal metten sweerde hadde ghedoodet/ Doen seynde Jesebel eenen bode tot Elia/ en dede hem seggen/ Die goden doen mi dit en dat/ waer dat ic niet morgen in deser tijt uwer sielen en doe/ ghelijck deser sielen een/ Doen vreesde hy/ en stont op/ ende ginc werwaerts hi wilde/ en quam tot Ber Seba in Juda/ en liet sinen knape aldaer/ Mer hi ginc henen/ in die woestine/ een dachreyse/ en quam in/ en stelde hem onder eenen Geneuer boom/ En badt dat sine siele soude steruen/ en seyde/ het is ghenoch/ Soo neemt nu HEERE mijn siele ick en ben niet beter dan mijne vaders/ en leyde hem neder en sliep onder den Geneuer boom

En siet die Engel des HEEREN raecte hem/ en

sprac tot hem/ Staet op ende etet/ Eñ hi sach omme/ eñ siet/ tot sinē hoofde lach een gebackē broot eñ een canne met water/ Eñ doen hi gheten eñ gedroncken hadde/ lach hi weder neder eñ sliep/ Eñ die Engel des HEEREN quam ten anderē mael weder/ eñ raecte hē eñ sprac/ staet op eñ etet/ wāt ghi hebt eenē grooten wech voor v. Ende hi stont op/ eñ adt eñ dranc/ Eñ hi ginc door die cracht der spijsen veertich dagen eñ veertich nachten/ tot aen den berch Gods Horeb. Eñ quam daer in een holle/ ende bleef daer ouer nacht.

Eñ siet/ dz woort des HEEREN quam tot hē/ eñ sprac tot hē/ Wat maect ghi hier Elia: Hi sprac Ick heb met ernstiger liefden beroert geweest om den HEERE den God Zebaoth/ wāt die kinderē Israel hebben v verbont verlaten/ eñ hebbē uwe outaren gebroken/ eñ uwe prophetē mettē sweerde gedoot/ eñ ic ben alleene ouer bleuen/ eñ si staen daer na/ dat si mi/ mijn leuē soudē nemē/ Hi sprac Gaet wt eñ terdet opten berch voor den HEERE Eñ siet/ die HEERE ghinc voorby/ eñ eenen grooten stercken wint/ die de bergē scoorde eñ die steenē brac/ voer voor dē HEERE heyr/ Mer die HEERE en was niet inden wint/ Nae den wint quā eē eertbeuinge Mer die HEERE en was in die aertbeuinge niet/ Eñ na die eertbeuinghe quā een vier Mer die HEERE en was int vier niet/ Eñ na dat vier quam een stille sachte suysinge/ Doen Elia dz hoorde/ doe bedecte hi sijn aensichte met sinen mātel/ eñ ghinc wt eñ tradt in dye doore des hols/ Eñ siet daer quā een stemme tot hem/ eñ sprac/ Wat hebdi ghi hier te doen Elia?

Hi sprac/ ick heb om den HEERE den God Zebaoth/ met ernstiger liefden beroert geweest/ wāt die kinderen Israel hebben v verbont verlaten/ uwe outaren gebrokē/ uwe Prophetē mettē sweerde ghedoodet/ eñ ick ben alleene ouer bleuē/ ende si staen daer na/ dat si my dat leuen soudē nemē Ende die HEERE sprac tot hem. Gaet wederom me wes weechs door die woestine tot Damascon/ ende ghaet in/ eñ salft Hasael tot eenē coninc ouer Syrien/ Ende Jehu den sone Nimsi/ tot eenen Coninc ouer Israel Ende Elisa den sone Saphat vā Abel Mehola/ tot eenē prophete in v stede/ Ende tsal ghescieden/ dat soo wye den sweerde Hasael ontloopt/ dyen sal Jehu dooden/ Eñ soo wye dat den sweerde Jehu ontuliedet/ dien sal Elisa doodē Eñ ic wil laten ouerbliuen seuen duysent in Israel/ te weten/ alle knien die hen niet ghebuyghet en hebben voor Baal/ ende alle mont dye hem nyet ghecust en heeft

Ende hi ghinc van daer/ ende vandt Elisa den sone Saphat/ dat hi plocchde met twaelf iockē runderē/ voor hē/ ende hi was selue onder den twaeluen/ Ende Elia ghinck tot hem/ ende werp/ sinen mantel op hem/ hi liet de runderen ende liep Elia na eñ sprack/ Laet mi mine vader ende mine moeder cussen/ soo wil ick v nae volghen/ Hy sprac tot hem ghaet henen ende comt weder/ want ic heb wat met v te doen/ Ende hi liep weder vā hem/ ende nam een iock runderē/ ende offerde/ ende kooc te dat vleesch metten houtwerck der ploeghen aen die runderen/ eñ ghaft den volcke dat sijt aten/ ende stont op ende volchde Elia nae/ ende diende hē/

Dat xx Capitel

❡ Benhadad die coninc Sirie strijdt teghen Samaria ende Israel/ mer hy wort verwonnē ende te scanden gemaect. Dat .xx. Capittel.

ENde Benhadad dye coninc tot Sirie vergaderde al zijn macht/ eñ daer waren .xxxij. coningen met hem/ eñ paerden eñ waghens/ eñ trock op/ eñ belegerde Samariam/ eñ streedt daer tegen/ eñ seynde boden tot Ahab den coninc Israel/ in die stadt/ eñ dede hē seggen/ So seyt Benhadad v siluer eñ v gout is mijn/ eñ uwe wiuē/ eñ uwe alderbeste kinderen sijn ooc mijn/ Dye coninc Israel antwoorde eñ sprac/ Mijn heer coninc so ghi gesproken hebt/ Ick ben uwe ende al wat ic hebbe. A

Eñ dye boden quamen weder eñ seyden/ Dus spreect Benhadad/ Want ic tot v geseynt heb/ eñ doen seggen/ V siluer eñ v gout/ v wiuē eñ v kinderen sult ghi mi geuen/ So wil ick morghen te deser tijt mijn knechten tot v seynden/ dat si v huys/ eñ uwer ondersaten huysen ondersoeckē/ eñ al wat hē liefliic is/ dat sullen si in haeren handen nemen ende wech dragen/ Doen riep dye coninc Israel alle dye Ouderen des landts/ eñ sprac/ Merct eñ siet/ hoe quaet dat hijt voor neemt/ Hi heeft tot mi gesondē om mijne wijuen eñ kinderen/ siluer eñ gout/ eñ ic en heb hem dat niet geweygert/ Doen spraken tot hem alle Ouders eñ allet volck. Ghi en sult gheen gehoor gheuen noch consenteren.

B Ontrēt deser tijt leefde Tiberi? die x coninc d Latijnscher oft Italscē hi viel in dē Tibere tot dier tijt Alba hiet/ maer daer na so heeft die riuiere Alba harē name ghehadt dē Tiber/ om dat Tiberi? de coninc daer in v dronken was

Eñ hi sprac totten boden Benhadad/ Segt minen here den coninc/ Al dat ghy int beginsel uwen knecht geboden hebt/ dat wil ick doen/ maer dit en mach ic niet doen/ Eñ die boden ghingen wech/ eñ seyden sulcs weder/ Doe seynde Benhadad tot hē/ eñ liet hem segghen/ Die goden doen mi dit eñ dat waer dat stof Samarie genoech zijn sal/ dat elc vā mijnen volc een hant volle daer af brenghe/ Die coninc Israel antwoorde eñ sprac/ Segt my Dye dat harnasch aendoet sal hē die beroemen gelijc die gene diet af heeft geleyt? Doe Benhadad dat hoorde eñ hi recht dranc metten coningē in die tente/ sprac hi tot sinen knechten/ Schict v heyr getuych/ ende si schicten hen teghen die stadt.

Eñ siet een propheet ghinc tot Ahab den coninc Israel eñ sprack/ Dus spreect die HEERE/ Ghy hebt ymmer desen grooten hoop ghesien? Siet ick willen heden in uwe handt gheuen/ dat ghy weten soudt dat ick dye HEERE ben/ Ahab sprac door wyen? Hy sprack/ Dus spreect die HEERE/ door die knapen der lantprouoosten oft landt voochten hi sprack/ Wye sal den strijdt beghinnen? Hy seyde/ ghi/ Doe telde hi die knapen der landt voochten/ ende haer der was twee hondert ende twee ende dertich ende telde daer nae voort/ dat geheele volc alle der kinderen Israel/ seuen duysent mannen/ ende trocken wt inden middaghe/ Maer Benhadad dronck/ ende was droncken inder tenten/ met den tweendertich coninghen/ dye hem te hulpe ghecomen waren/ Ende die knapen der landt voochten trocken eerst wt. a

Benhadad seynde wt/ ende si bootscaptent hem segghende/ Daer trecken mannen wt Samaria/ hi seide/ Grijptse leuēde/ si zijn om vrede of om strijts wil wt getrocken. Mer doe die knechten der landt voochten wtgetogē warē/ eñ dat heyr hē na/ eñ elc

vloech wie hē voor quā/ Ēn die Siriers vloden/ en
Jsrael iaechde hen na/ Ēn Benhadad die coninc tot
Sirien ontuloot met peerden ēn rupteren/ Ēn die
D coninc Jsrael troc wt/ ēn sloech peerdē ēn wagens
also dat hi aen die Siriers eenē grooten slach dede.
Doe ghinc een prophect totten coninc Jsrael/ en
sprac tot hē/ Gaet heuen ēn sterct v/ ēn merct ende
siet wat ghi doen sult/ Want die coninc tot Sirien
sal tegen v optrecken/ als dat iaer omme is/ Want
die knechten des conincs van Sirië spraken tot hē
Haere goden dat zijn berch goden/ daeromme zijn si
ons te bouen gegaen/ O dat wy tegen hen strijden
mochten op dat effene/ wat geldet wi souden se ou=
winnen Doet also/ doet die coningen wech/ elc van
zijnder plaetsen/ ēn stelt grauē in haer stedē/ ēn oor
dineert v een heyr/ gelijc dat heyr was dat ghi ver=
loren hebt/ ēn peerden ēn wagens/ so die ghene wa
ren/ ēn laet ons teghen hen strijden op dat effene/
Wat geldet wi sullen se verwinnē? Hi hoorde haer
E stemme ende dede also.
Als nv dat iaer ouer was/ oordineerde Benha
dad die Sirier/ ēn troc opwaerts tot Aphek/ om te
gen Jsrael te strijden / Ēn die kinderē Jsrael oordē
de hen/ ēn besorchdē hen oot/ ēn trocken hen tegen/
ēn legerden hen tegen haer als twee cleyne cudden
gepten/ Met der Siriers was slāt vol/ ēn daer ter
de een man Gods toe/ ēn sprac tottē coninc Jsrael
Dus spreect die HEERE/ om dat die vā Sirië heb=
bē geseyt/ Die HEERE is eē God der bergē/ ēn nyet
eē God der valleyē/ so heb ic al desen grootē hoop
in uwē handē gegeuē dat ghi wetet dat ic die HE=
RE ben/ Ēn si legerdē hē stracs tegē die gene seuē
dagē/ indē seuendē dach trocken si op te hoop inden
strijdt/ ēn die kinderē Jsrael sloegen vā dien vā Si
rien/ hondert duysent voetvolcs op eenen dach/ ēn
die ouergebleuen/ vloden tot Aphek in die stadt/ ēn
den muer viel op die ouergebleuen/ seuen ēn twin=
tich duysent mannen/ Ēn Benhadad vluchte oock
in die stadt in een cleyn camerken.
Doen spraken zijn knechten tot hē/ Siet/ wi heb=
bē gehoort dat die coningē des huis Jsraels barm=
hertige coningē zijn/ so laet ons sackē ō onse lendenē
doē/ ēn strickē om onse hoofdē/ ēn wtgaē totten co
ninc Jsrael/ misschiē hi sal uwe siele laten leuen. Ēn
si gordē sacken om haer lendenē/ ēn strickē om hae
re hoofdē/ ēn quamen totten coninc Jsrael ēn spra=
ken/ Benhadad v knecht doet v seggen/ Lieue laet
mijne siele leuē/ hi sprac/ Leeft hy noch/ so is hi mijn
broeder / Ēn dye mannen namen dat woort hae=
stelijc van hem/ ēn bedyeden dat voor hem ēn spraken
Lre.xix f Ja dijn broeder Benhadad/ Hi sprac Coemt ende
brengt hem/ Doe ghinck Benhadad tot hē wt/ ēn
F liet hem opten waghen setten/ ēn sprac tot hē/ Die
steden die mijn vader uwen vader genomen heeft/
wil ic v weder geuen/ ēn maeckt v straten te Damas
con/ so mijn vader te Samarien ghedaen heeft/ soe
wil ic met v eenen verbont makē/ ēn hi maecte nyet
hem een verbont ende liet hem trecken.
Doe sprac een man onder dē kinderē der prophe
ten tot sinē naestē door dat woort des HEEREN
Lieue slaet mi/ maer hi weygerde hē te slaen/ Doe
sprac hi tot hē/ Om dat ghi die stemme des HEE
REN niet en hebt gehoort/ siet/ so sal v eenen leeu=
we slaen/ als ghi van my gaet/ Ēn doe hy van hem
wech ghinc/ vant hem eenen leeuwe ēn sloech hē/
Ēn hi vant eenen anderē man ēn sprac/ Lieue slaet
mi/ ēn die man sloech hem wondē / Doe ghinc dye
propheet henen/ ēn troc tottē coninc aendē wech /
ēn verstelde sijn aensicht met asschen. Ēn doe dye
coninc voorbi troc/ riep hi dē coninc aen ēn sprac / G
v knecht was wtghetrocken middē inden strijdt
ēn siet een man was geweken / ēn bracht eenē mā
tot mi ēn sprac/ Bewaert mi desen man/ ist datmē
sijns ghemist/ so sal v siele in die stede zijnder sielen
sijn/ ofte ghi sullet een pont siluers ouer geuē/ Ēn
doen v knecht hier ēn daer te doen hadde/ en was
die niet meer daer/ Dye coninck sprac tot hem dat
is v oordeele/ ghi hebbet selue ghegeuen.
Doen dede hi haestelick die asschen vā sinen aē
sichte/ ēn die coninck Jsrahel kende hem dat hi der
propheten een was/ ende hi sprack tot hem / Dus
seyt die HEERE / Om dat ghi den verbandē man
van v hebt ghelatē / sal v siele voor sine siele zijn/ en
de v volck voor sijn volck/ Maer die coninck Jsra
hel troc wech ongemoet ende toornich in zijn huys
ende quam tot Samaria

Ahab gebruyct gewelt ouer eenē armē mā/ ēn hi
neemt Naboth sinē wijngaert / ēn doot hem/ Elias
straft hē wt beueel des HEEREN Cap.xxi

Et gheuiel in dese geschiedenisse dat
Naboth eē Jesreelijt eenē wijnberch
hadde te Jesreel/ by den Palepse A=
hab des conincs tot Samaria/ Ende
Ahab sprack tot Naboth ende seyde
Gheeft mi uwen wijnberch / ick wilder my eenen
coolhof af maken/ want hi soo na aen minen huyse
leyt / ick wilder v eenen beteren wijngaert voor
gheuen/ oft ist dat ghi wilt /ick wilder v so veel sil=
uers voor gheuen/ als hi weert is/ Maer Naboth
sprac tot Ahab/ Dat late die HEERE verre van
mi sijn/ dat ick v mijns vaders erfenisse soude ghe=
uen
Doen quam Ahab thuys/ ongemoet ende toor
nich om des woorts wille dat Naboth die Jesree
lijt tot hem hadde geseyt ēn ghesprokē/ Ick en wil
v mijns vaders erfenisse niet geuen/ ende hy viel B
op sijn bedde neder/ ende keerde sijn aensicht om/
ende en adt gheen broot/ Doen quam Jsebel sijne
huysurouwe tot hem in/ ende sprac met hem / wat
ist dat uwen gheest soe ongemoetich is/ ēn dat ghy
gheen broot en etet? Hy seyde tot haer Ick hebbe
met Naboth den Jesreelijt ghesprokē ende ghe=
seyt/ Gheeft mi uwen wijnberch om gelt/ of hebt
ghi daer lust toe /soe wil icker v eenen anderē voor
gheuen / Maer hi sprack/ ick en wil v minen wijn
berch niet gheuen
Doen sprack Jsebel zijn wijf tot hem/ Wat co=
ninckrijc waer in Jsrahel en dede ghij/ staet op en= C
de etet broot/ ēn sijt goets moets/ ic wil v den wijn
berch Naboths des Jesreelitē doen hebbē/ Ende si
screef brieuen onder Ahabs name /ende beseghel=
dese met sinen signet/ ende seyndese tottē Ouders
ēn ouersten in zijnder stat/ die bi Naboth woondē
ende schreef alsoo in die brieuen Laet eenen vasten
wt roepē/ ēn set Naboth bouē aen int volc/ ēn stelt
twee mannē Belial voor hē/ die daer getuygē/ ēn
spreken/ ghi hebt God ēn den coninck gheblasphe
meert/ ēn leyt hē wt/ ēn steenicht hē/ dat hi steruet/

Eñ dye Ouders eñ ouerste zijnder stadt/ dye in
zijnder stat woonden/ dedē also hen Jesebel ontbo
den hadde/ so sinden brief gescreuē hadde/ die si tot
D hen seynde/ eñ lietē eene vasten wtroepen/ eñ dedē
Nabot bouen aen onder tvolc sitten/ Doen quamē
die twee mānē Belial/ eñ steldē hen voor hē/ eñ ge
tuychdē tegē Nabot voor dat volc eñ spraken/ Na-
bot heeft God eñ den coninc gelastert. Doen leydē
si hem wt voor die stadt eñ steenichden hem/ dat hi
sterf/ eñ si ontbodent Jsebel/ eñ deden haer seggen/
Nabot is ghesteenicht eñ doot/ doen Jsebel hoorde
dat Nabot gesteent/ eñ doot was/ so sprac si tot A-
hab/ Staet op/ eñ neēt in/ dē wijnberch Nabot des
Jesreeliten/ den welcken hi v weygerde om gelt te
geuen/ Want Nabot en leeft niet meer/ maer hi is
doot/ Doen Ahab hoorde dat Nabot doot was/ so
stont hi op/ dat hy af soude gaen/ totten wijnberge
Nabot des Jesreeliten/ ende dien in nemen.
Mer dat woort des HEREN quam tot Elia
des Tisbitē/ eñ sprac. Staet op/ eñ gaet neđ Ahab
den coninc Jsrael te gemoete/ die tot Samaria is/
Siet hi is inden wijnberch Naboth/ dat hi henen is
E gegaen/ dat hi dien inne soude nemen/ eñ spreect met
hē seggende/ So spreect die HERE/ ghi hebt dobt
geslagen daer toe ooc ingenomen/ Eñ sult met hē
spreken eñ segghen/ so spreect die HERE/ Inder
plaetsen daer die honden dat bloet Naboth opghe
lect hebben/ daer sullen dye honden v bloet ooc op
lecken/ Eñ Ahab sprack tot Elia/ Hebt ghi mi oyt
uwen viant geuonden? Hi sprac/ Ja/ ic heb v geuō-
den om dat ghy vercocht zijt slechts quaet te doen
voor den HERE/ Siet/ ic wil ongeluc ouer v bren
gen/ eñ uwe nacomelingen wech nemē/ eñ wil van
Ahab wtroeyen ooc den ghenen dye aen die want
pisset/ eñ die besloten eñ verlaten is in Jsrahel/ Eñ
wil v huys maken ghelijc dat huis Jeroboam/ des
soons Nebath/ eñ als dat huis Baesa des soons A
hia/ om des verweckens wille/ daer mede ghi ver-
toornt/ eñ Jsrael hebt doen sondigen
Ende ouer Jesebel sprack die HERE oock eñ
F seyde/ Dye honden sullen Jsebel eten aen die mue-
re Jesreel/ Wye van Ahab sterft in dye stadt/ dyen
sullen die honden eten/ ende wie opt velt sterft/ diē
sullen die vogelen onder den hemel eten/ Alsoe en
was niemant dye so gheheelijc vercocht wert quaet
te doen voor den HEERE Als Ahab/ want zijn
wijf Jesebel bracht hem daer toe/ ende hy maecte
hem tot eenen grooten grouwel/ also dat hy den af
goden na ghinc in alle manieren/ als die Amoriten
gedaen hadden/ die die HERE voor dye kinderen
Jsrael verdreuen hadde.
Mer doe Ahab sulcke woorden hoorde/ scoor-
de hi sine cleederen/ eñ dede eenē sack aen sijn lijf/ eñ
vaste/ eñ sliep inden sack/ eñ ghinc cromme met ne
G der gebuychden hoofde/ Eñ dat woort des HEE
REN quam tot Elia den Tisbite/ ende sprac/ En
hebdy niet gesien hoe hem Ahab voor my buyget?
Want hi hem voor mi buyghet/ so en wil ic dat on
geluc niet brengē in sinē leuen/ Mer bi sijns soons
leuen wil ic dat ongheluc ouer sijn huys brenghen.

Josaphat ende Ahab helpen malcanderen oor-
loghen/ Die prophect Micheas waerscout haer
Ende als si hem niet en ghelouen/ so wort en sige
straft. Dat.xxij.Capittel.

Nde daer ghingen drie iaren omme/
dat gheen oorloghe en was tusschen
die van Sirien eñ Jsrael/ Maer indē
derden iare troc Josaphat dye coninc
Juda af/ totten coninc Jsrael/ eñ dye A
coninc Jsrael sprac tot sinen knechten/ En wetet
ghi niet dat Ramoth in Gilead onse is/ eñ wi sittē
stille/ eñ en nemense nyet vander hant des conincs
tot Sirien? Eñ sprac tot Josaphat/ wilt ghi met mi
trecken inden strijdt tot Ramoth in Gilead? Josa
phat sprac totten coninc Jsrael/ Jc wil sijn als ghi/
eñ mijn volck als dijn volck/ eñ mijn peerden als v
peerden.
Eñ Josaphat sprac totten coninc Jsrael. Vraecht B
doch heden om dat woort des HEREN/ Doe ver
gaderde die coninc Jsrahel propheten by vier hon-
dert mannen/ eñ seyde tot hen/ Sal ick te Ramoth
in Gilead trecken om te strijdē/ oft sal ict latē staen
Si spraken/ Trect op/ dye HERE salt in dye hant
des conincs geuen/ Josaphat sprac/ En is hier geē
prophete des HEREN meer/ dat wi vā hem vra-
gen? Die coninc Jsrael sprac tot Josaphat/ Daer is
noch een man/ Micha die sone Jemla/ van welckē
men den HERE vragen mach. Mer ic ben op hē
gram/ want hi en prophetecrt mi gheen goet/ mer
enckel quaet/ Josaphat sprac/ Dye coninck en spre
ke also niet/ Doen riep die coninck Jsrael eenen ca
merlinc eñ sprac/ Brengt haestelic hier Micha den
sone Jemla.
Die coninc Jsrael eñ Josaphat die coninc Juda
saten elc op sinen stoel/ gecleet met cleederē/ op die
plaetse voor die doore aē die poorte Samarie/ eñ al-
le die prophetē propheteerdē voor hen/ Eñ Zede
kia die sone Cnaena/ had hem yseren hoornen ge-
maect/ eñ sprac/ Dus seyt die HERE/ hier mede
suldi die Siriers stooten/ tot dat ghise vernielt/ Eñ C
alle die prophetē propheteerdē also eñ seydē. Trect
op tot Ramoth in Gilead/ eñ vaert geluckelic/ die
HERE salt in die hant des conins gheuen
Eñ die bode die geghaē was om Micha te roe
pen seyde/ tot hē/ siet der prophetē redenen zijn een
drachtelic goet voor dē coninck/ so laet nv v woort
ooc zijn/ als dz woort der seluer/ eñ spreect goet/ Mi
cha seide/ Alsoo warachtelic als die HERE leeft/
ic sal sprekē/ so wat die HERE mi segghē sal/ Eñ
doe hi tottē coninc quā/ sprac die coninc tot hē Mi
cha sullē wi tot Ramoth in Gilead trecken om te
stridē? ofte sullē wijt latē staē? Hi sprac tot hē/ Ja/
treet op eñ vaert geluckelic/ die HERE salt in die
hant des conincs geuē/ Dye coninc sprac weđ tot
hem/ Jc beswere v dat ghi mi anders niet en segt/
dan die waerheit inden naem des HEREN
Hi sprac/ ic sach geheel Jsrahel verstroyt opten
bergen/ als scapen die gheenen herder en hebben/
Ende die HERE sprac/ en hebben dese gheenen
heer? Elck keer thuys met vredē/ Doe sprac die co D
ninc Jsrael tot Josaphat/ en heb ict v niet ghesegt/
dat hi mi nyet ghoets en propheteert/ mer enckel
quaet? Hy sprac/ daerom hoort nv dwoort des HE
REN/ Jc sach den HERE sittē op sinē stoel/ ende
alt hemelsche heyr neffens hē staē tzijnder rechter
eñ slincker hant/ Eñ die HERE sprac/ Wie sal A
hab wijs makē dz hi op trecke/ eñ valle te Ramoth
in Gilead? Eñ die eene seyde dit eñ die ander seyde

dat/Doe ghinc een geest wt/ eñ tradt voor dē HE
RE/eñ sprac/ Ic wilt hē wijs maken/ Die HERE
sprac tot hē/ Waer mede? Hi sprac/ Ic wil wtgaen
eñ wil eenen valschen gheest sijn in alle zijnder pro-
pheten mont/ Hi sprac/ Ghi sullet hē wijs makē eñ
beschickent/ gaet wt eñ doet alsoo. Nv siet/ die HE
RE heeft eenen valscen geest gegeuen in alle deser
uwer propheten mont/ eñ die HERE heeft quaet
ouer v ghesproken.

Doen ghinc toe Zedekia die sone Canaena/ eñ
sloech Micha op sijn kinnenbackē/ eñ sprac/ Hoe is
die geest des HEREN van mi geweken/ dat hi mz
v spreect/ Micha sprac/ siet/ ghi sullet sien in diē da
ge/ als ghi van die eē camer in dander gaē sult/ dat
ghi v verberget/ Die coninck Israhel sprac/ neemt
Micha eñ laet hē bliuē bi Amō den borgemeester/
eñ bi Joas den sone des conincs/ eñ segt/ Dus seyt
die coninc/ settet desen/ inden kercker/ eñ spijset hē
met broot eñ water der tribulacien/ tot dat ic met
vreden weder come. Micha sprac/ Coemt ghi met
vreden weder/ so en heeft die HERE door mi niet
gesproken/ Ende hi sprac/ Hoort toe alle volck.

F Also troc die coninc Israel/ eñ Josaphat die coninc
Juda op tot Ramoth in Gilead/ eñ die coninc Isra
hel sprac tot Josaphat/ Verkleet v/ eñ coemt inden
strijdt met uwen cleederē aengedaē/ Die coninc Is
rael verkleede hē ooc/ eñ troc inden strijt/ Mer dye
coninc vā Sirię geboot dē ouerstē ouer sine wagēs
der welcker.xxxij. waren eñ sprac. Ghi en sult niet
strijdē tegen cleyne noch groote/ mer tegen den co
ninc Israel alleene/ Eñ doen die ouersten der wa-
gens/ Josaphat sagē/ so meyndē si/ dz hy dye coninc
Israel ware/ eñ vielen op hē niet strijden/ Mer Jo
saphat riep/ Doen die ouerste der waghens saghen
dat hi die coninc Israel niet en was/ soe keerden si
achter waerts van hem.

Een man spyen den boge hart/ eñ scoot den co-
ninc Israel tusschē die mage eñ longe/ Eñ hi sprac
tot sinen voermā/ keert v hant/ eñ voert my wt dē
heyr/ want ic ben gewont/ Eñ die strijt nam douer
hant inden seluen dage/ eñ die coninc stont op den
wagē/ tegē die vā Sirię/ eñ sterf tsauonts/ Eñ dat
bloet bloeyde vander wondē middē indē wagē/ eñ
men liet wtroepē int heyr/ doē die sonne onderginc
eñ seggen/ Elc gae in zijn stadt/ eñ in sijn landt/ Al-
so sterf die coninc eñ wert tot Samaria ghebracht/
eñ si begroeuen hē tot Samaria/ Eñ doe si dē wa-
gen wiesschen bi den poele Samarie/ leckten die hō

G den sijn bloet op/ Die hoeren wiesschen hem na dē
woorde des HEREN so hi gesproken hadde

Wat meer van Achab te seggen is/ eñ al wat hi ge
daen heeft/ eñ dat yuoren huys dat hy timmerde/
eñ alle die steden die hi getimmert heeft/ siet/ dz is
gescreuen in die Cronike der Coningen Israel/ Al
so ontsliep Achab met sinen vaderen/ eñ sijn soon A
hasia wert Coninc in sijn stede.

Eñ Josaphat die sone Assa/ wert Coninc ouer
Juda inden vierdē iare Achab des Conincs Israel/
eñ was.xxv.iaer out doen hi coninc wert/ eñ reg-
neerde.xxv. iaer te Jerusalē. Sine moeder hiet Asu
ba een dochter Silhi/ Eñ wādelde in alle dē wege
zijns vaders Assa/ eñ en weke daer niet af/ eñ hi dede
dat dē HERE welbehaechde/ Nochtāsen dede hi
die hoochten niet wech/ eñ dz volc offerde noch/ eñ
wierpē noch wieroec op den hoochten/ ende had
de vrede met den Coninc Israel.

Wat meer vā Josaphat te seggē is/ eñ die mach
te die hi dede/ eñ hoe hi gestreden heeft/ siet/ dat is
ghescreuen inder Croniken der coninghen Juda/
Oec dede hi wt den lande alle ouergebleuene hoe-
reerders/ die totter tijt zijns vaders Assa warē o-
uergebleuen/ Eñ daer en was gheen Coninck in
Edom/ Ende Josaphat hadde schepen latē makē
op die zee/ die in Ophier gaen souden/ om gout te
halen/ mer si en ghingen niet/ Want si werden ge
broken tot Ezeon Geber. Doen ter tijt sprac Aha
sia die sone Achab tot Josaphat/ Laet mine knechtē
met uwen knechten in die schepē varen/ Mer Jo-
saphat en wildes niet/ Ende Josaphat ontsliep mz
sinen vaderen/ ende wert begrauen met sinen va-
deren in die stadt Dauid zijns vaders/ Ende Joram
sine sone wert Coninc in zijn stede.

Eynde des derden boecs der coningen

Hier begint dat vierde boec der Coningen

¶ Van Ahasias regiment/ eñ Jorās zijns broe-
ders. Dat.I.Capit.

Je soone Ahab
genaemt Ahasia/ wert co
ninck ouer Israhel te Sa
maria/ inden seuenthien-
sten iaer Josaphat des co
nincs Juda/ eñ regneerde
ouer Israhel twee iaer/
Ende dede dat den HEE
RE qualic beuiel/ ende wandelde indē weghe zijns
vaders/ ende sijnder moeder/ ende inden wege Je
robeam des soons Nebath/ die Israel dede sondi-
ghen/ Ende diende Baal/ ende aenbat hem/ ende
vertoornde den HEERE den Godt van Israhel
ghelijc zijn vader dede/ Die Moabiten vielen oock
af van Israel/ doe Ahab doot was

Ende Ahasia viel door die tralię in sijn sale tot
Samarien/ ende wert cranck/ ende seynde boden
ende sprack tot hen/ Gaet henen ende vraecht Ba
al Sebub den Godt tot Ekron/ oft ick van deser
cranckheyt ghenesen sal/ mer die Enghel des HE-
REN sprac met Elia den Thisbite/ Op/ eñ gaet
den boden des Conincs van Samaria te gemoet/
eñ sprecket tot hen/ En isser dan gheen Godt in
Israhel/ dat ghi ghaet om te vraghene den Godt
tot Ekron/ Daer om so spreect die HERE/ Ghi
en sult vanden bedde niet comen daer ghi op light/
mer ghi sult den doot steruē. Eñ Elia ghinc wech

Ende doen die boden weder tot hem quamē/
sprac hi tot hen. Waeromme comt ghi weder/ Sy
spraken tot hem/ Ons quam een mā opwaerts te
ghemoete/ eñ sprac tot ons/ Ghaet wederomme
totten coninck dye v gesonden heeft/ ende segt tot
hē/ Dus spreect die HERE/ En isser nv geē God
in Israel/ dat ghi wech seyndet om te vragē Baal
Sebub den God tot Ekron/ Daerom en sult ghy

vanden bedde niet comē/daer ghi op ligt/mer ghi
sult den doot steruē/hi sprac tot hen/hoe was die
man gestelt die v ghemoete/eñ dat tot v seyde? Si
seyden tot hem/ Hi hadde een rouwe huyt aen/eñ
een lederen gordel om sine lendenē/Hy sprac/het
is Elia die Thisbite.

Eñ hi seynde henen tot hē/eenen hooftman o=
A uer vijftich/metten seluen vijftigen/ Eñ doen dye
tot hem op quam/ siet/doe sat hi bouē opten berch
Mer hi sprac tot hē/Ghi man Gods/die coninck
seyt/ghi sout afcomen /Elia antwoorde dē hooft=
man ouer vijftigen/eñ sprac tot hē/Ben ic eē mā
Gods/so valle vier vanden hemel/ eñ verslinde v
eñ uwe vijftige/Doe viel vier vandē hemel /ende
verslinde hem eñ sine vijftige. Eñ hi seinde weder
omme eenen anderen hooftman ouer vijftich tot
hē met sinē vijftigē/die antwoorde eñ sprac tot hē
Ghi man Gods/So seyt die coninc/Coēt haeste=
lic daer af / Elia antwoorde eñ sprac /Ben ick een
man Gods /so valle vier vanden hemel eñ verslin
de v/eñ uwe vijftige/Doē viel dat vier Gods van
dē hemel/ eñ verslinde hem/eñ sijn vijftige.

Doen seynde hy weder den derden hooftman
ouer vijftighe/met sinen vijftigen/Doen die tot hē
bouen quam/buychde hi sine knien tegen Elia/eñ
smeecte hem/ eñ sprac tot hem/Ghi man Godts
laet mine siele / eñ die sielē uwer knechtē deser vijf
tigen/ voor v van eenigher weerden sijn/Siet/dat
vier is vanden hemel ghevallen/eñ heeft die eerste
twee hooftmannen / ouer vijftigen met haren vijf
tigē verslindt/mer nv laet mijn siele yet voor v van
weerden sijn/Doē sprac die Engel des HEEREN
tot Elia/Ghaet met hem af/eñ en vreest hem niet
Eñ hi stont op /ende ghinck met hem af totten co
ninck.

Eñ hi sprac tot hem. Dus seyt v die HEERE
dat ghi boden hebt gesonden/eñ latē vraghē/Ba=
alzebub dē God tot Ekron / als offer gheen God
in Israel en waer/ welcs woort mē mocht vragē/
soo en suldy vanden bedde niet comen daer ghi op
ghelegen sijt/ maer ghi sult den doot steruen /Al
soo sterf hy nae den woorde des HEEREN /dat
Elia gesproken hadde/Ende Joram/wert coninc
in zijn plaetse /inden anderē iaer Joram des soons
Josaphat des conincs Juda/want hi en hadde gee
nen soon/ Wat meer van Ahasia te segghen is/eñ
al wat hi gedaen heeft/siet/dat is ghescreuē in dye
Cronike der coningen Israels

¶ Hoe dat Elias vvech voer/ Eñ Heliseus sinē
geest ontfinc/ Eñ hoe hi dat bitter vvater soet
maecte

Dat.ij.Capittel

C Doen die HEERE Elia in die tem
peeste ten hemel wilde halen/so ghin
ghen Elia ende Elisa van Gilgal eñ
Elia sprac tot Elisa Lieue blijft hier
want dye HEERE heeft mi tot Be
thel ghesendt: Elisa seyde / Soo waerachtelijck als
dye HEERE leeft/ ende uwe siele/ick en verlate
v niet / ende doen si afquamen tot Bethel soo gin
ghen der propheten kinderen die tot Bethel wa=
ren wt tot Elisa/ende seyden tot hē/weet ghi ooc
dat die HEERE uwen heere heden van uwen hoof
de sal nemen? hi sprac/ ick weet oock wel / swijcht
ghy maer stille.

Eñ Elia sprac tot hem/Elisa lieue blijft hier.
Want die HEERE heeft mi te Jeriho ghesonden/
hi sprac/So warachtelic als die HEERE leeft/ en B
de uwe siele/ic en verlate v niet/Eñ doe si tot Jeri
ho quamen/so ghingen der propheten kinderē die
tot Jeriho warē tot Elisa/eñ sprakē tot hē/ Weet
ghi ooc dat die HEERE uwen heere huyden vā u=
wen hoofde nemen sal? hi sprac ic weet oock wel/
swijcht mer stille/Ende Elia sprac tot hem/ Lieue
blijft hier/want die HEERE heeft mi gesent/aen
die Jordane/Hi sprac/Also warachtelic die HE=
RE leeft ende uwe siele/ic en verlate v niet/Ende
die twee gingen tsamen/Maer vijftich mannē on
der der propheten kinderen gingen henen/eñ tra=
den tegen ouer van verre/Maer die twee stonden
aen die Jordane

Doen nam Elia sinen mantel ende wont hem
te samen/eñ sloech int water/welcke hem op bey
de siden deelde/also dat die twee droghe daer door
gingen/ Eñ als si ouer quamen/sprac Elia tot Eli
sa/Bidt wat ic v doen sal/eer ic van v genomē wor
de Elisa sprac/dat uwen geest op mi si / twee mael
so vele te spreken. hi sprac/ghi hebt een swaer sake
gebeden/Nochtans ist dat ghi mi sien sult/als ic vā
v genomen worde/so salt also zijn. En is dat niet/
so en salt niet zijn/ Eñ doe si tsamen ghingen/eñ hy
sprac siet/doē quā eenē vierigē wagē mz vierighen
peerden/eñ scheyde die twee van malcanderen/Eñ C
Elia voer also inder tempeesten ten hemel/Elisa sacht Eccles. xxxviii
eñ riep/ Mijn vader mijn vader/voerman Israel ende
zijn ruyter/eñ en sach hem niet meer.

Eñ hi greep sine cleederen/eñ scoordese in twee
stucken/eñ hief op den mantel Elia die hem ont=
uallen was/ende keerde om/ende ginc aenden oe=
uer der Jordanē/eñ nā dē seluen mantel Elia die hē
ontuallen was/eñ sloech int water eñ sprac/Waer
is nv die HEERE die God Elia? eñ sloech int wa=
ter/doen deeldet hē op beyde sidē/Eñ Elisa ghinc
door. Eñ doe hē der prophetē kinderē sagē/die tot Je
riho tegen hem ouer warē/seyden si/Dē geest Elia
rust op Elisa/eñ gingē hem te gemoete/eñ aēbadē
ter aerden/eñ sprakē tot hē/Siet/onder uwe knech=
ten zijn vijftich redelijcke mannen/die laet gaen eñ
uwē heere soecken/messchien die geest des HEE=
REN die heeft hem genomen/eñ yewaerts op ee
nē berch/oft yewaerts in eē dal geworpē/Hi sprac
en laet niet gaen/mer benauden hem tot dat hi hē
scaemde/ende sprac/Laet henen gaen/ende si sondē
vijftich mannen/ende si sochten drie dagen/mer si
en vonden hem niet/ende quamen weder/tot hem
Eñ hi bleef te Jeriho/eñ hi sprac tot hen/En seyde
ick v niet/dat ghi niet gaen en sout?

Dit was na Abrahās doot m.c.eñ x iaer als die werelt ghestaē had iiij.m.cc ende lxxxviij iaer voor cristus gheboorte ix.c.eñ xi iaer

Eñ die mannen der stadt spraken tot Elisa/Siet
het is in deser stadt goet woonen/alsoo mijn heere
siet/mer het is quaet water/eñ dat lāt is onvrucht
baer/Hi sprac/Brengt mi hier een nieu soudt vat/
eñ doeter sout in/eñ si brachtent hem/doe ginc hy D
wt totter waterfonteynen/ende hi wierp dat sout
daer in/eñ sprac/Dus spreect die HEERE/Ic heb=
be dit water gesont gemaect/Daerō en sald voort
aen geen doot noch onvruchtbaerheit wt comen/
Also wert dat water gesont/tot desen daghe toe/
na dat woort dat Elisa sprac.

Ende hi ghinc op tot Bethel/ ende als hi op den

wech ghinc/ so quamē cleyne knechtkens ter stadt wt/ eñ bespotten hem eñ spraken tot hē / Kaelcop comt op/ Kaelcop comt op/ eñ hi keerde hem om/ Eñ doe hijse sach / vloeckte hijse inden naeme des HEEREN/ Doē quamē twee beyren wt dē wout eñ verscoorden der kinderen .xlij. Van daer ghinck hi opten berch Carmel / ende keerde van daer we= derom tot Samaria.

¶ Van Joram ende Josaphat hoe die oorlooch den/ Eñ wat haer Heliseus seyt. Cap.iij.

JOram dye sone Achab wert coninck
A ouer Israel tot Samaria / inden ach=
thienstē iaer Josaphat des conincs Juda / eñ regneerde twalef iaer /ende dede dat dē HEERE qualic beviel/ Nochtās niet gelijc sijn vader eñ sijn moeder /wāt hi dede die calomnē oft beelden Baals wech/dye zijn vader dede maken/ Maer hy bleef hangē aen den sonden Jeroboam des soons Nebath/die Israel dede sondighen/ eñ hi en ghinc daer niet af.

Mesa die coninc der Moabitē hadde vele scapen/ eñ verchijnsde dē coninck Israhel /wolle van hondert duysent lammeren / eñ van hondert duysent ramnē/ Maer doē Achab doot was/doē viel der Moabitē coninck af/ van den coninck Israel/ Doē troc die coninck Joram ter seluer tijt wt van Samaria/eñ oordineerde ofte heyrscoude dat ghe heele Israel/eñ sandt tot Josaphat dē coninc Juda eñ dede hem segghē / Der Moabiten coninc is van mi af geuallen/ comt met mi ten strijde/ teghē dye Moabiten/ Hi sprack/ Ic wil op comē. Ic ben gelijck ghi/ eñ mijn volc/ gelijc v volc/ eñ mijn peerdē ghelijc v peerden/ Eñ sprack/ Door welckē weghe willen wi optreckē? Hi sprack Door dē wech inder woestinen Edom.

Also troc die coninc Israel eñ dye coninc Juda eñ die coninc Edō. Eñ doē si seuen dachreysen om
B me trockē/ so en hadde dat heyr noch dat vee dz onder hen was gheē water/ Doe sprac die coninc Israel/ O wee/ die HEERE heeft dese drie coninghen vergadert oft genoot/dat hijse inder Moabitē hāden soude gheuē. Mer Josaphat sprac/ En is hyer gheē prophete des HEEREN/dat wi den HEERE door hē raets vraecchdē? Doē antwoorde een ond den knechtē des conincs Israel eñ sprack/ Hyer is Elisa die sone Saphat/ die Elia water op die handen goot/ Josaphat sprac/ des HEEREN woort is bi hem/ Also trockē tot hem af die coninc Israhel/ eñ Josaphat/ eñ die coninc Edom.

Elisa sprac totten coninc Israel. Wat hebt ghy met mi te doē? ghaet henē totten prophetē uws vaders/ ende tottē propheten uwer moeder. Die coninc Israel sprac tot hem. Neen. wāt dye HEERE heeft dese drie coningen genoot/ oft vergadert/ dz hijse inder Moabitē hādē soude geuē. Elisa sprack Also warachtelick als dye HEERE Zebaoth leeft
C voor dē welck ick stae. Waert dat ick Josaphat den co
iij.Reg. ninc Juda niet en aensaghe/ ic en wilde v niet aen=
xvij.a sien noch achten. So brengt mi nv eenen speelmā
eñ.xviij Ende doen dye speelman op dat snarenspel speel=
c. de/ so quam die handt des HEEREN ouer hem ende sprac/ Soe seyt die HEERE/ maect grachtē aen dese beke / Want alsoo spreect die HEERE/ ghi en sult gheenen wint noch reeghen sien / noch tans sal die beke vol waters worden/dat ghi ende v ghesinne/ende uwe vee drincket/ Daer toe is dz cleyn voor den HEERE/ Hi sal oock die Moabitten in uwen handē gheuen/alsoo dat ghi slaen sult alle vaste steden/ende alle wtuercoren steden/ende sult alle ghoede boomen afhouwen/ende sult alle water fonteynen verstoppen/ende sult allen ghoeden acker met steenen woestmaken

Smorghens alsmen spijsoffer offert/siet/ doen quam een water door den wech Edom/ende vervulde dat lant met water

Doen die Moabiten hoorden dat die coningen op trocken/om teghen hen te strijden riepen si te samen alle gewapēde/ende haer ouerste/ende traden aen die frontierē/ Ende doe si hen smorghens vroech op maecten/ende die zonne opghinc op dat water soo dochte den Moabiten/dat water tegen hen root sijn als bloet/eñ seydē/ Het is bloet/ Dye coninghē hebben hen metten sweerde verdoruen ende deen sal den anderen gheslagen hebben. Nu Moab maect v nv totter bueten/ Maer doe si totten legher Israhel quamen/stonden die Israeliten op ende sloeghen die Moabitē/ende si vloden voor hen/ Mer si quamen in ende sloeghen Moab/ dye steden braken si/ende elck wierp sine steenen op allen goeden acker/ende veruuldense/ende verstopten alle waterfonteynen/ende hieuwen alle goede boomen af/tot dat niet dan die steenē aē die careel mueren ouerbleuē/ende si omringdense met slingheren ende sloegense

Doen der Moabiten coninck sach/dat hem dē strijdt te sterck was/so nam hi seuenhondert mannen tot hem/die dat sweert wt trocken/om wt te breken teghen den coninck Edom/maer si en vermochten niet/ Doe nam hi sinen eersten soon / dye in sijn plaetse coninck soude werden/ende offerde hem opter mueren tot eenē brantoffer / Doe quā een groote gramschap ouer Israel/ dat si van hem aftrocken/ ende keerden wederomme tot haeren lande

¶ Een vrouwe was den liedē schuldich/ si roept Helizeum aen/die selue helpt haer wonderlijck/ Eender andere vrouwē die geen kinderē en hadde/vervverft Heliseus eē kint van God den HERE/ende als die seluesoon sterf/ so maecte hy hē vvederomme leuendich. Dat.iiij/Capit.

ENde een wijf onder den wijuen der kinderen der propheten riep tot Elisa ende sprack/ V knecht mijnen man is ghestoruen/ende ghi weet dat hy v knecht den HEERE vreesde/ Nv coemt dye schultheere / ende wilt my bey mijn kinderen nemen/ tot eygen knechten/ Elisa sprack tot haer/ Wat sal ick v doen? Segt my/ wat hebdy in v huys? Sy sprack / Dijn maerte en heeft nyet in huys dan een olycruycke/ Hi sprac/ Gaet henen/ eñ bidt daer buyten van allen uwen naebuerinnen ydele vaten/ende der seluer niet weynich/ ende gaet in ende sluyt die dore achter v toe/met uwen sonen eñ giet in alle die vaten/ Eñ als ghijse geuullet hebt so gheeftse wech.

Si ghinc henen eñ sloot dye dore achter haer toe met haren sonē/ die brachtē haer die vaten toe/ eñ si goot in/ Eñ doe die vatē vol waren/ so sprac si tot haeren soon / Langt my noch een vat heerwaerts

Hi spꝛac tot haer/hier en is gheen vat meer/Doē
stont die olye/Ende si ginc henen eñ gaft den mā
Gods te kennen/Hi spꝛac/Ghaet henē/vercoopt
die olye/ende betaelt uwe schultheren/Ghi/eñ v
sonen geneert v/ende leeft vandē ouerbliuende.*

Eñ het geuiel op die tijt/dat Elisa ginc tot Su
nem/aldaer was een rijc wijf/die hielt hem op/dz
hi bi haer adt/Eñ als hi nv dicwils daer dooꝛ reis
de/ghinc hi tot haer in/eñ adt by haer/Eñ si spꝛac
tot haeren man/Siet/ick mercke dat desen man
Gods heylich is/die altoos hier dooꝛ reist/laet ōs
hem een cleyn barderen camerkē maken/eñ daer
een bedde/tafel/stoel/eñ candelaer inne setten/op
dat/als hi tot ons coemt/daer logere

Ende het gheuiel ter seluer tijt/dat hi in quam
ende logeerde in dat eetcamerken/eñ sliep daer in
ne. Ende spꝛac tot sinen knape Gehasi/Roept de
Sunamitinne/ende doen hise riep/ghinck si vooꝛ
hem. Hi spꝛac tot hē. Segt haer/Siet/ghi hebt ons
allen desen diēste gedaen/wat sal ic v doē/hebt ghi
eenighe sake aen dē coninc/of aendē velthooftmā?
Si spꝛack/Ic woone onder mijn volck/Hi spꝛac
wat is haer dan te doen/Gehasi seyde. Och sy en
heeft gheenen soon/ende haren man is oudt. Hi
spꝛack Roeptse/eñ doē hise riep/ginc sy in die doo
re/ende hi spꝛack tot haer/Tot deser tijt ist dat die
vꝛuchte geleuē can/suldi eenē soone omhelsen. Sy
spꝛac/Ach niet mijn here/ghi mā Gods/en liecht
uwer maertē niet/Eñ dat wijf wert bevꝛucht/eñ
baerde eenē soon ter seluer tijt doē die vꝛucht ghe=
leuen conste/so haer Elisa gespꝛokē hadde.

Doē dat kint groot wert gheuielt dat het wt
tot sinen vader tottē mayers ginc/eñ spꝛack tot si=
nen vader. O mijn hooft mijn hooft. Hi spꝛac tot si
nen knape. Bꝛengt hē tot sijn moeder/eñ hi nā hē
eñ bꝛacht hem tot sijnder moeder/eñ si sette hē op
haren schoot/tot smiddaechs toe/doē sterf hi/Eñ
si ghinc op/eñ leyde hē opt bedde des mās Gods
sy sloot toe/eñ ghinc wt eñ riep harē man eñ spꝛac
Seynt mi der knapē een/eñ eē ezelinne/eñ ick wil
totten man Gods/eñ wil weder comen/Hi spꝛac/
Waerom wilt ghi tot hē/het en is noch hedē niet
nieuwe maēt noch sabboth/sy spꝛac/Wel/eñ sy sa=
delde die ezeline eñ spꝛac tottē knape/Dꝛijft vooꝛt
eñ en versuymt mi niet mettē riden/so ic v segghe
✠ Alsoo reysde hy henen/eñ quam totten man
Gods opten berch Carmel/Alse die man Gods
tegen hem sach/so spꝛac hi tot sinen knape Gehasi
Siet die Sunamitine is daer/loopt haer te gemoe
te/eñ vꝛaecht haer/oft haer/eñ haren man eñ soō
wel gaet. Hi spꝛac/Wel. Doen si totten man Gods
opten berch quam/hielt si hem bi sinen voetē Ge=
hasi gincker toe dat hise af soude stootē. Maer dye
man Gods spꝛac/laetse/want hair siele is bedꝛoeft
eñ die HEERE heuet mi verboꝛghen ende niet ver
I toont/Si spꝛac/Wanneer heb ic eenen sone gebe
den van minen heere/en seyde ick niet/dat ghi mi
niet en soudt bespotten

Hi spꝛac tot Gehasi/Goꝛdet uwe lendenē/eñ
neemt minen staf in v handt/eñ gaet henē. Ist dat
v yemāt ontmoet/soo en groet hē nyet/eñ groet
v yemant/so en danct hem niet/eñ legt minen staf
op des knechtkens aēsicht die moeder des knecht
kens spꝛac/So warachtelic als de HEERE leeft

eñ v siele/ic en verlate v niet. Doē stont hi op/ende
ghinc haer na/Gehasi ghinc vooꝛ hem henē/ende
leyde den knechtken den staf opt aensicht/mer daer
en was gheen stemme noch geuoelē/Eñ hi ghinc
wederomme hem te ghemoete/ende gaft hem te
kennē eñ spꝛack dat knechtken en is nz verweet.*

Ende doen Elisa int huys quam/siet/doe lach
dat knechtken doot op sijn bedde//ende hi ghinck
in/ende sloot dye dooꝛe achter hē toe/vooꝛ hen bey= E
dē ende badt totten HEERE/Eñ clam op/ende
leyde hem op dat kint/eñ leyde sinen mont op des
knechtkens mont/eñ sine ooghē op des kints oo=
gen/eñ sine handen op sinen handen/eñ strecte hē
also ouer hem/dat des kints lichaem werm wert.
Hi stont weder op/ende ghinck eens int huys her
waerts eñ derwaerts/eñ clam op/eñ strecte hē/o=
uer hē/Doe niesde dat knechtken seuen werf/daer
na dede dat knechtken sine oogen op/Eñ hy riep
Gehasi eñ spꝛac/Roept die Sunamitinne/eñ doē
hise riep/quam si tot hē in/Hi spꝛac/Neemt wech F
uwen soon/Doe quam si ende viel tot sinen voetē
ende aenbede ter aerden/ende nam haren soon en
de ghinc wt. *

Doe Elisa weder tot Gilgal quam/wert dier
te inden landē/eñ die kinderē der pꝛopheten woō=
den vooꝛ hem/Ende hi spꝛac tot sinen knape/sedt
vooꝛt eenē grootē pot/ende kooct moes vooꝛ de
kinderē der pꝛopheten/Doen ghincker een opt
velt/dat hi cruyt soude pluckē/eñ hi vāt een wilde
kouwoerde struyrken/eñ hi las sijn cleet vol ko=
loquinte oft wilde kouwoerdē/Ende doen hi quā
sneet hijt indē potte tot wermoes/want si en ken=
dens niet/Ende doe sijt opꝛechten vooꝛ dye man=
nen om te etenē/ende si vandē moes aten/riepen
si ende seyden/O man Gods/den doot inden pot/
want si en constēs niet ghetē/Hy spꝛack/Bꝛengt
bloemen van meele/ende hy dedet inden pot ende
spꝛac/Ghietet den volcke vooꝛ/dat sijt eten/doen G
en was er niet bitters inden potte

Daer quam eē man vā Baal Salisa/eñ bꝛacht
dē man Godts eernstelijck bꝛoot/te weten twin=
tich gersten bꝛooden/ende nieu graen in sijn cleet/
Hi spꝛack/Gheuet den volcke/dat si etē/Sijn die
naer spꝛack/wat sal ic hondert mannen van dyen
gheuen/Hi spꝛac Geeft den volc/dat si eten/wāt
so seyt die HEERE/Men sal eten/ende daer sal
ouerbliuen/Ende hi settet hen vooꝛ/dat si atē/en=
de daer bleef noch ouer na den wooꝛde des HEE
REN

Naeman hooftmā des coninc in Siria woꝛt
vander melaetscheyt ghereynicht/Ende Gehasi
die knecht Heliseí woꝛt melaetsch

Dat.v.Capittel.

NAeman die velthooftmā des conincs
tot Sirien/was een deghelijcke man A
vooꝛ sinen heere ende wel ghesien/
want dooꝛ hem ghaf dye HEERE
salicheyt in Sirien/ende hy was een
machtich man ende malaetsche/Dye crijschlieden
in Siriē warē wtgeuallē/eñ hadden eē cleyn deer=
ne wech geleit/wt den lande Israel/dye was indē
dienst des wijfs Naemās/die spꝛac tot haerē vꝛou
wē/Och of mijn here bi dē pꝛophete te Samaria
ware/die soude hē vā sijnder malaetscheit los ma

ken/Doen ginc Naeman in tot sinen here/ eñ gaft
hem te kēnē ende sprac/Also eñ also heeft die deer
B ne wt den lande Israel gesprokeu/Die coninck tot
Sirien sprac so reyst derwaerts/Ic wil den coninc
Israel eenen brief scriuen
Eñ hi reysde derwaerts /eñ nam met hē thien
pondē siluers /eñ ses duysent guldē/eñ thien vier=
cleederē/eñ brachtden brief dē coninc Israhel/dye
luyde also/Als desen brief tot v comt siet/so weet
dat ic mijnē knecht Naeman tot v hebbe gesonden
dz ghi hem zijnder malaetscheyt quijt makē soudt/
Eñ doe die coninc Israel den brief las /scoorde hy
sine cleederē eñ sprac/ben ic dan God/dat ic doodē
eñ leuēde cā gemakē/dat hi tot mi seynt/dat ic dē
man vā sijnder malaetscheit soude ghenesen?merct
eñ siet hoe hy tegen mi oorsake soeckt/Doen dat Eli
sa die man Gods hoorde/dat die coninc sijn cleede
rē gescoort hadde/seynde hi tot hē/eñ liet hem seg=
ghē Waerom hebdi uwe cleederē ghescoort?laet
hē tot mi comen/dat hi seker worde ouer Israhel
dat een propheet in Israel is.
Also quā Naemā mz paerdē eñ waghēs/eñ hy
hielt voor die dore aen dat huis Elisa. Doē seinde
C Elisa een bode tot hē /eñ dede hē seggen/Gaet he
nen eñ wascht v seuenmael in de Jordane/so sal v
vleesch weder gesont eñ reyn worden. Doen wert
Naemā gram/eñ troc wech eñ sprac/Ick meynde
hi soude tot mi wt comē/eñ herwaerts wt treden/
eñ den name des HEERE zijns Gods aenroepē
eñ met sijnder hant ouer die plaetse strijckē/eñ die
malaetscheypt also afdoen/En zijn die wateren. A=
mana eñ Pharphar tot Damascum niet beter dan
alle die wateren in Israel/dat ick mi daer in wies=
sce /eñ reyn worde?eñ keerde hē/eñ hi trock wech
met gramscappen/Doe maectē hen sine knechten
D tot hē /eñ sprakē met hē seggende Vadere / waert
dat v die prophete wat groots hadde geheeten/ en
sout ghi dat niet doē/hoe vele te meer/nv hi tot v
seyt/wasschet v soo wort ghi reyn/Doen daelde hy
af/eñ doopte hem seuēwerf in die Jordane/so die
man Gods ghesprokē hadde/ eñ zijn vleesch wert
weder gesont als dat vleesch van een ionc knecht=
ken ende reyn
Luc.iiij. Eñ hi keerde weder totten man Gods met si=
nen gheheelen heyr/ eñ doē hi in quam / ghinck hy
voor hem eñ sprac/Siet/ick weet dat gheen God
in allen landen en is/dan in Israel. *
E Dus neemt nv die segeninge vā uwen knecht
Maer hi seyde / Also warachtelick als die HEE=
RE leeft/ voor diē ic stae/ ic en neemts niet. Ende
hi porde hē dat hijt nemē soude / maer hy en wilde
niet/Doen sprack Naeman/En mocht dan uwen
knecht niet eenē last van deser aerdē gegeuē wor=
dē /so vele als twee muylen draghē?Wāt v knecht
en wilt niet meer anderē godē offeren/eñ brantof=
fer doen/ met den HERE/dat dye HERE dijnē
knecht daer inne genadich wilt zijn/ maer ic aenbe
de inden huyse Rimmon / als mine heere int huys
Rimmon gaet/ om daer aen te bedē/eñ hi hem aē
mijn hant lenet of stuenct/Hi sprac tot hem/Reyst
F wech met vreden
Ende als hi van hem wech ghereyst was /een
veldt weechs opten landen /soo dacht Gehasi dye
knape Elisa des mās Gods/Siet/mijn here heeft
desen Sirier Naeman gespaert/dat hi niet van hē
en heeft genomen dat hi ghebracht heeft/so waer
achtelic als die HEERE leeft/ic wil hem na loo=
pen/eñ wat vā hem nemē/Also liep Gehasi Nae=
man nae/eñ doen Naeman sach dat hi hem nae lie
pe/spranc hy vanden waghen hem te gemoete/en
de sprack /Ghaet het rechte toe/Hi sprac Ja/mer
mijn heere heeft mi ghesonden/eñ doet v segghē/
siet/nv sijn twee knapē wt der prophetē kinderen
tot my ghecomen/vanden gheberchte Ephraim
gheeft hen een pont siluers/eñ twee vierclee deren
Naeman sprack/heft aen/neemt twee pondē. En
hi dwanck hem/ende vant twee ponden siluers in
twee buydelen/ende twee viercleederē / ende gaft
sinen twee knapen/die droegent voor hem henen
Ende doen hi quam int duyster/nam hijt van hae=
ren handen/ende leydet besiden int huys/ende liet
die mannen ghaen
Ende doen si wech waren/tradt hy voor sinen
heere/Ende Elisa sprack tot hem. Vā waer comt
ghi Gehasi?Hi sprac/v knechte en heeft nieuwers
gheweest Hi sprac tot hem. En wandelde niet mijn
herte doen dye man omkeerde van sinen waghen
v te gemoete?Nv hebt ghi dat siluer eñ dye cleede
ren ghenomen op dat ghy olijfhouen/wijnbergen
schapen/runderen/knechten/eñ maertē sout coo=
pen. Maer die malaetscheypt Naeman sal v aenhā
gen/eñ uwen sade inder eewichept/ Doen ghinck
hi van hem wt malaetsch als snee

Die aecx oft byle wert int water geuondē Die
coninck van Sirien strijdt tegen Israel Eñ als
sine dienaers Heliseum vangē woudē/doe vver
den sy blint/Daer quam een grote dier tijt in Sa
maria

Dat.vi.Capiittel

Je kinderen der propheten spraken
tot Elisa/Siet/die ruymte/ daer wy
voor v woonen is ons te enghe/Laet
ons aen dye Jordane ghaen/ende elc
ken aldaer houten halen/dat wi ons
daer een stede timmeren daer wi woonē. Hi sprac
ghaet henen/ Ende een seyde/so hefaen/eñ gaet
met uwen knechten/Hi sprac/Jc wil mede gaen /
Ende hi ghinc met hen/Ende doen si aen dye Jor
dane quamen/hieuwen si hout af. Ende als deene
een hout velde/oft af hieu/so viel dat ysere in t wa
tere /ende hi riep ende sprack/O wee mijn heere/
ende het is ontleent/Maer die man Gods sprac/
Wair isset ontuallen?ende doen hi hem die plaetse
wijsde/sneet hi een houte af ende stiet derwaerts /
doen swemde dat ysere/Ende hi sprac/Heffet op /
Doe stac hi sijn hant wt ende namt
Ende die coninck tot Sirien voerde een oorlo
ghe teghen Israhel/ende hielt eenen raet met sinē
knechten/ende sprac tot hen/Wy willen ons daer
ende daer legheren. Maer die man Godts seynde
totten coninck Israhel/ende dede hem segghen /
Wacht v/dat ghi op die plaetse niet en treet/ Wāt
die Siriers rusten aldaer/Dus seynde dan dye co=
ninck Israhel tot dier plaetsen/dye hem dye man
Goods seyde/ende hi verwaerde hem ende wach
te aldaer/ende en dede dat nyet eens of tweewerf
alleene

Doen wert dat herte des conincs te Sirië ghe
turbeert/om dier sakē wille/ende riep sine knech=
ten ende sprack tot hen/En wildy ghi mi dan nyet
te kennen gheuen/ Wie is wt den onsen totten co
C nine Israhel gheulucht/Doen sprac een van sinen
kn echten/Niet alsó/mijn heere coninc/Mer Eli=
sa die prophete in Israhel/seyt den coninck Israel
allet wat ghi in uwe camer spreect/daer uwen le=
ger is/ Hi sprac/so gaet henē/eñ besiet waer hi is/
dat ick seynde/ende doe hem halen/Si gauen hem
te kennen/eñ sprakē/Siet/hi is tot Dothan/Doē
sandt hi derwaerts peerden ende wagens/eñ een
grote macht/Ende als si bider nacht daer quamē
omleyden si die stadt.
Eñ die dienaer des mās Gods/stōt vroech op
D dat hi hem op soude makē/eñ wt trecken/eñ siet/
doē lach een macht om die stadt/met peerdē ende
wagens/Doen sprack zijn knape tot hem/O wee
mijn heere/hoe willen wy nv doen? Hi sprack/En
vreest niet/want dier is meer dye bi ons zijn/dan
dier/die bi hen zijn/ Eñ Elisa badt/eñ sprac/HE
RE/opent hem die oogen/dat hi sie. Doen opende
die HEERE den knape zijn ooghen/dat hy sach/
eñ siet/doen was dē berch vol vieriger peerdē eñ
wagens rontomme Elisa/ Ende doen si tot hē af
quamen/badt Elisa/ende sprack/HEERE/slaet
dit volc met blintheyt/ eñ hi sloech se als doen met
blintheyt/na dē woorde Elisa/ Eñ Elisa sprac tot
hē/Dit en is den wech/noch dye stadt niet/volcht
mi na/ick wil v leyden totten man/ dien ghi soect
Ende leyde se tot Samaria
Eñ doē si tot Samaria quamē/sprack Elisa/
E HEERE opent desen dye oogen/dat si sien ende
die HEERE opende hen die ooghen/dat si sagen
eñ siet/doen warē si midden in Samaria/ Eñ doē
se die coninc Israel sach/sprac hi tot Elisa/mine va
der/sal ic se slaen/ Hi sprac/ Ghi en sultse niet slaē/
die welcke ghi met uwē sweerde/eñ met uwē bo=
ghe vanct die slaet/ Sedt hem broot eñ water voor
dat si eten eñ drinckē/eñ laetse tot harē heere tree
kē/Doen wert een groote maeltijt berept/ Ende
doen si geten eñ gedronckē hadden/liet hise gaen/
dat si tot haren heere treckē/ Sint dier tijt en qua
F mē die crijschlieden der Siriers niet meer in dat
lant Israel.
Na desen geuielt/dat Benhadad die coninc tot
Sirien alle zijn heyr vergaderde/eñ troc op eñ be=
legerde Samaria/ eñ het was een grote dierte tot
Samaria/ Mer si belegerden die stadt/tot dat een
ezels hooft acht siluerē pennigē gout eñ een vieren
deel Kad duiuēs miste vijf siluerē pennighē gout/
G Eñ doē die coninc Israel totter mueren ginck/soe
riep hem een wijf aen/eñ sprac/helpt mi mijn hee=
re coninc/ Hi sprac/ En helpt v die HEERE niet
waer af sal ick v helpē/vander dorschuloere oft vā
der wijnpersen/ eñ dye coninc sprac tot haer Wat
is v? Si sprack/Dit wijf sprac tot mi/geeft uwē so=
ne/dat wi heden hem eten/ Morgen willen wi mi
nen sone eten/ Dus hebbē wi minen sonē gecooct
eñ geten/ende ic sprac tot haer des anderē daechs
geeft uwen sone ouer/ ende laten ons eten/ mer si
heeft haren soon verstecken.
Doē die coninc dye woordē des wijfs hoorde/
scheurde hi zijn cleederē in diē/eñ hy ginc in totter
mueren/Doē sach allet volc/ dat hi enē sack onder
aen zijn lichaem aen hadde/ Eñ hi sprac/God doe
mi dit eñ dat/ waer dat hooft Elisa/des soons Sa=
phat heden op hem staē sal/ Elisa sadt in zijn huys
eñ die ouders saten bi hem. Eñ hi sandt eenen man
voor hē wech/ Mer eer dat die bode tot hē quam/
sprac hi totten Ouders/Hebt ghi gesien hoe hy dit
moortkint herwaerts heeft ghesonden/dat hi mijn
hooft af soude slaen/ Siet toe als die bode hier coēt
dat ghi die duere toe sluyt/eñ clemt hē metter due=
rē/siet/dz ruiscen zijns herē voetē volcht hē na/Doē
hi noch alsó met hē sprac siet/ doe quā dye bode tot
hē af/eñ sprac/Siet/sulc quaet coēt vandē HERE
Wat sal ic meer vanden HERE verwachten?

¶ Van dye vier malaetschen/dye in der Siriers
legher quamē/Eñ hoe dattet wederomme goede
tijt wert/ende den dieren tijdt op hielt.

¶ Dat.vij.Capittel

Elisa sprack/ Hoort des HEERE A
woort/ So spreect die HERE mor=
gē om dēse tijt/sal een schepel oft een
muddekē bloemē van meele/eenen si
kel geldē/eñ twee muddekēs gersten
om eenē sikel/onder die poorte tot Samaria/ Doē
antwoorde een ridder/ op welcs hant dye coninck
leende dē mā Gods/eñ sprac/eñ al maecte die HE
RE venstere aen den hemel/ hoe soude dat mogen
geschieden/ Hi sprac/siet/daer/ Met uwen ooghen
sult ghijt sien/ eñ daer niet af eten.
Eñ daer waren vier malaetsce mannen aen dye
duere/voor die poorte/eñ deen sprac totten anderē
wat willē wy hier bliuē/ tot dz wi steruē? Al waert
dat wi al dachten in die statte comen/so ist dierte in B
der stadt/eñ wi moestē aldaer doch steruē/ Bliuē
wi hier oock/so moetē wi ooc steruen/ Dus laet ons
nv henē gaē/eñ tot dē heyr der Siriers vallē/laten
si ons leuē/so leuē wi/doodē si ons/so zijn wi doot/
Eñ si stonden vroech op/dat si int heyr der Siriers
souden comen/ Eñ doen si voor aen die plaetse des
heyrs quamen/Siet/daer en was niemant
Want die HERE hadde dye Siriers een ghe=
luyt vā paerden/wagens/ eñ van grooter heyrscha
ren laten hooren/alsó dat si onder malcanderen sey
den/Siet/die coninc Israel/heeft die coningen der
Hethiten/ende die coninghen van Egipten/tegen
ons ghehuert/ dat si ouer ons comen souden/ Eñ
si maecten hen op/ ende si vloden alst noch duyster
was/ende lieten haer tentē/peerdē/ende ezelen/in
den legere/alsoot stont/ ende vloden met haren le=
uen daer af.
Als nv dye malaetscen aent voorste des legers/
quamē/gingē si in een vandē tentē/eñ atē eñ dronc
ken/eñ namen siluer/gout/eñ cleederen/ eñ gingē
henen/ende verborchden dat/ende quamen weder
ende ghinghen in een ander hutte/ eñ namen daer
wt/ende ghinghen/ende verberchden dat/ Maer
deen sprack totten anderen/ En laet ons dus nyet
doen/Desen dach/is eenen dach van goeder boot= C
schappen/ Ist dat wi dat verbergen/ eñ verbeyden
tot dat licht dach wert/so sal onse misdaet geuondē
wordē. Dus laet ons nv gaen/ dat wi comen/ende
bootschappen dat/dē huyse des conincs/ Eñ doen
si quamē/riepen si aen die poorte der stadt/eñ boot
schapten hen/seggende/ Wi zijn totten legher der

Sirien gecomen/ eñ siet/ daer en is niemant/ noch
D gheens menschen stemme/ mer peerden eñ ezelen
gebōden/ eñ die tenten/ soo si staen.

Doe riepmen die poortwachters/ dat zijt daer binnen inden huyse des conincs souden bootscappen/ Eñ dye coninc stont op inder nacht/ eñ sprac tot sinen knechtē/ Laet v segghen/ hoe die van Sirien met ons om gaen/ Si weten/ dat wi hongher lijden/ eñ zijn wt den leegher gegaen/ dat si hen in dē velde soudē verberghen/ eñ dencken/ Als si wt der stadt ghaen/ willen wijse leuende grijpen eñ in die stadt comē/ Doe antwoorde een vā sinē knechten/ eñ sprac/ mē neme die vijf ouer gebleuē paerden/ die noch daer inne ouer gebleuen zijn/ siet/ die zijn daer inne ouergebleuen van alder menichten in Israhel/ die welcke al verteert zijn/ die laet ons seynden eñ besien/ Doe namen si twee waghenen met peerden/ eñ die coninc santse naden leger der Siriers/ eñ sprack/ Treckt derwaerts/ ende besiet/ Ende doen si hen na trocken/ tot aen die Jordane Siet/ doē lach den wech vol cleederen eñ ghereetscappen/ die welcke dye Siriers van hen gheworpen hadden/ doen si haesteden.

Eñ doen die boden weder quamen/ ende bootschappent dē coninc/ soo ghinck dat volc wt/ eñ beroofde den legher der Siriers/ Ende een muddeken bloemen/ van meele/ gout eenen sikel/ eñ twe muddekens gersten ooc eenen sikel/ na den woorde des HEERE/ Mer die coninck stelde den ridder/ op welcs hant hi hem leende onder die poorte eñ dat volc verterde hem onder dye voeten/ inder poorten dat hi sterf/ so die man Godts gesproken hadde/ doē die coninck tot hem af quam/ Eñ tghe schiede/ so die man Gods den coninc seyde/ doe hy sprac/ Morgen om dese tijt/ sullē twee muddekēs ghersten eenen sikel ghelden/ ende een muddeken bloemen van meel eenen sikel/ onder die poorte te Samaria/ eñ die ridder antwoorde dē mā Gods/ eñ sprac/ Siet/ al maecte die HEERE vensterē aen den hemel/ hoe soude dat mogen ghescheiden/ Hy sprack/ Siet/ met uwen oogen sult ghijt sien/ ende daer af niet eten/ eñ het ginc hem iuyste also/ want dat volck verterde hem inder poorten/ dat hi daer af sterf.

¶ Daer quam weder eenen dieren tijt seuen iaer Een wijf wijct daer om in een ander lant/ eñ quā weder Benhadad is cranck ende vraecht raet/ van Heliseo/ ende Ochosias Jorams sone

Dat.viij.Capittel.

A

Lisa sprac mettē wijue/ dies soon hy leuende hadde gemaect ende sprack Maect v op/ eñ gaet wech met uwē huyse/ eñ zijt vreemdelinc/ waer ghy mocht/ Wāt dye HEERE sal een dierte roepen/ die sal int lant comen seuē iaer lanck Dat wijf maecte haer op/ soe die man Godts haer seyde eñ troc wech met haren huyse/ ende wert seuen iaer vreemdelinck inder Philisteē lant/ Mer doen die seuen iaer om waren/ soo quam dat wijf weder wt der Philisteē lant/ eñ si ginc wt/ om den
B coninc aen te roepen/ om haer huys ende ackers/
Die coninc sprac met Gehasi dē knape des mans Gods/ eñ seyde/ Vertelt mi alle die groote daden/ die Elisa gedaē heeft/ Eñ in dien hi dē coninc vertelde/ hoe hi eenē doodē leuende hadde ghemaect/ Siet/ doē quā recht dat wijf daer toe/ welcs soon hi leuēde ghemaect had/ eñ riep dē coninc aen/ om haer huys eñ ackers/ Doē sprac/ Gehasi/ mijn heere coninc/ dat is dat wijf/ eñ dit is haer soō die Elisa leuende heeft gemaect/ Eñ die coninc vraechde dē wiue/ eñ si vertelde hē/ Doē gaf haer dye coninc eenen camerlinc/ eñ sprack/ Gheeft haer weder al dat haer is/ daer toe allet incomen des ackers/ sint dier tijt/ dat si dat lant verlaten heeft/ tot nv toe.

Eñ Elisa quā tot Damascon/ Doē lach Benhadad die coninck vā Sirien cranck/ Eñ men gaft hem te kennē/ eñ sprac/ Die man Gods is hier gecomē/ doē sprac die coninc tot Hasael/ Neemt gauen met v/ eñ gaet dē man Gods te gemoete/ eñ vraget den HEERE door hem/ eñ spreect/ oft ic vā deser crancheit mach genesen/ Hasael ginc hem te gemoete/ eñ nam giften met hem/ eñ alderley goeden van Damasco/ veertich kemelē lasts/ eñ doen hi quam/ tradt hi voor hem/ eñ sprac/ V soon Benhadad/ die coninc tot Siriē heeft mi tot v ghesondē ende laet v seggen/ mach ick oock vau deser cranckheit genesen.

Elisa sprac tot hem/ Gaet henen/ eñ segt hem/ Ghi sult genesen/ Maer die HEERE heeft mi verthoont/ dat hi den doot steruen sal/ Ende die man Gods sach rijpelic/ eñ stelde hem hatelick/ eñ weēde/ Doen sprac Hasael/ waer omme weēt mijn here? Hi sprac/ Ic weet wat quaets ghy den kinderē Israel doē sult/ Ghi sult hare vaste stedē met vier verbernē/ eñ hare ionghe mannen mettē sweerde doodē/ eñ hare ionghe kinderen verworgen/ ende hare bevruchte vrouwen verschoren.

Hasael sprac/ Wat is v knecht die hont/ dat hy sodanighe groote dingen doen soude? Elisa sprack Die HEERE heeft mi verthoont/ dat ghi coninck tot Sirien zijn sult/ Eñ hi ghinc wech van Elisa/ ende quam tot sinen heere/ die sprac tot hem. Wat seyde v Elisa? Hi sprac/ Hi seide mi/ ghi sult ghenesen/ Des anderen daechs nā hi die zacrdse oft beddecleedt/ eñ nettedet int water/ eñ spreydet wt ouer hem henen doen sterf hi/ ende Hasael wert coninc/ in zijn plaetse.

Int vijfste iaer Joram des soons Achab/ des conincs Israel/ was Jorā die soon Josaphat coninc in Juda/ tweendertich iaer was hi oudt/ doē hi coninc wert/ eñ regneerde acht iaer te Hierusalem/ ende wandelde op den wech der coningen Israel/ ghelijc dat huys Achab dede/ Wāt Achabs dochter was zijn wijf/ eñ hi dede/ dat den HEERE qualic beuiel/ Maer die HEERE en woude Juda niet verderuen/ om zijns knechts Dauids wil/ ghelijc hi hem gesproken hadde/ hem een keersse te geuen onder sinen kinderen.

Tot zijnder tijt vielen die Edomiten van Juda af eñ maecten eenen coninc ouer hen/ dat dede Jorā/ Joram was door Zaira getrocken/ ende alle die wagens met hem/ eñ was snachts opgestaē/ ende hadde die Edomitē gestaghē/ die ront omme hem waren/ daer toe die ouersten ouer die waghenen/ alsoo dat dat volc vloot in zijn wooninghen/ Daer omme vielen dye Edomiten af van Juda/ tot op desen dach/ Doe viel Libna ter seluer tijt af

Wat meer van Joram te segghen is/ ende allet

wat hi gedaen heeft/siet/dat is gescreuē inder Cro
nike der conninghen Juda/Ende Jozam ontsliep
met sinen vaderen/ende wert begrauen met sinen
vaderen inder stadt Dauidt/Eñ Ahasia sine soon
wert coninc in sijn stede
C Indē twaelfsten iaer Jozam des soons Ahab
des conincs Israel/wert Ahasia die sone Jozam/
coninck in Juda/Ahasia was tweentwintich iaer
out/doen hi coninc wert/ende regneerde een iaer
Hierusalē/Sijn moeder hiet Athalia/een dochter
Amri des conincs Israel/eñ wādelde inden wech
des huys Ahab/eñ dede dat dē HEERE qualijc
behaechde gelijc dat huys Ahab/want hi was een
behoude soon inden huyse Ahab/eñ hy troeck met
Jozam den soon Ahab inden strijdt teghen Hasael
dē coninc tot Sirie/tot Ramoth/in Gilead /Mer
die Siriers sloegē Jozā/Doen keerde Jozam dye
coninc weder/dat hi hem soude laten heelen te Jes
reel vanden slaghen die hē die Siriers gheslaghen
hadden te Rama/doen hi teghen Hasael den coninc
tot Sirien strijde. Eñ Ahasia/die sone Jozam/die
coninc Juda quam af om te besoecken Joram dē
sone Ahab te Jesreel/want hi lach cranck.

¶ Van Jehu/hoe hi eenē coninc ouer Israel ge
salft wert/Ende hoe hi dat huys Ahab ende Je-
sebels wtroeyde

Dat.ix.Capittel

A Elisa die prophete riep eenen der pro-
pheten kinderē aē seggēde tot hem/
Gort v lēdenē/eñ neēt dese olycruy-
ke met v/eñ gaet henē tot Ramoth/
in Gilead/eñ als ghi daer coēt/so sul
di aldaer sien Jehu /dē sone Josaphats/des soons
Nimsi/eñ gaet in/eñ hiet hem opstaen onder sinē
broederē/eñ leyt hem in die binnēste camere/ende
neemt die olycruycke/eñ stortet op sijn hooft ende
spreect Dus seyt die HEERE/ic heb v tot eenen co
ninc ouer Israel gesalft/eñ sult die duere open doē
eñ vluchten/eñ niet vertoeuē. Eñ die iongelinc des
propheten dye knape/ghinc wech tot Ramoth / in
Gilead/eñ doen hi in quam/Siet/doen saten dye
hooftlieden des heyrs/eñ hi sprac/Ghi hooftman
B Ic heb v watte seggen/Jehu sprac/Welcken on-
der ons allen/hi sprac/hooftman v
Doen stont hi op/eñ ghinc in/eñ goot den olye
op sijn hooft/eñ sprac tot hem/Dus seyt die HE-
RE die God Israel/ic hebbe v tot eenē coninc ge-
salft ouer des HEEREN volck Israel/ende ghy
sult dat huys Ahab wt verren slaen/op dat ick dat
bloet der propheten mijnd knechten/eñ dat bloet
alle der knechtē des HEEREN wreke vander hāt
Jsebel/also dat dat geheele huys Ahab vergae/eñ
ic wil van Ahab wtroeyen/den genen die aen dye
want pisset/en dē beslotenē eñ vlatenē in Israhel
eñ wil dat huys Ahab makē/als dat huys Jerobeā
des soons Nebat/eñ ghelijck dat huys Baeza/des
iij.Re. soons Ahia/eñ die honden sullē Jesebel etē opten
i.f. acker te Jesreel/eñ niemāt en salse begrauen/ Eñ
hi dede die duere open/eñ vluchtede
Eñ doen Jehu wt ghinc totten knechten sijns
heerē/seyde mē tot hē/Staet het al wel? Waerom
me is dese rasende tot v gecomen? Hi sprac tot hen
Ghi kennet doch den man wel/eñ wat hi seyt/Si
seyden dat en is niet waer/mer ghevet ons te ken-
nen/Hi seyde/so eñ so heeft hy met my ghesproken
eñ geseyt/So seyt die HEERE ic hebbe v tot eenen
coninc ouer Israel gesalft/Doen haestē si/eñ elcnā
sijn cleet/eñ leydet onder hem / by den zonnen wij-
sere/eñ bliesen metter basuynen / eñ spraken Jehu
is coninck ghewordē. Also maecte Jehu dye sone
Josaphat/des soons Nimsi een verbont tegen den
coninc Jozam/Jozam lach voor Ramoth/in Gile
ad/met geheele Israel/teghen Hasael/ den coninc
tot Sirien/Mer Jozam die coninc was weder ge-
comē/dat hi hem te Jesreel soude laten heelen/ vā
den slagen die hem dye Siriers gheslaghen hadden/
doen hi street tegen Hasael/den coninck tot Sirien
Eñ Jehu sprac/Behaghet v/so en sal niemant
wt die stadt vluchten/dat hy gae/ ende bootscappe
te Jesreel/Ende hi voer op / ende reysde te Jesreel
want Jozam lach aldaer/Soo was Ahasia dye co D
ninc Juda af ghetrocken/ om Jozam te besoecken
Mer die wachter/die te Jesreel opten toren stont/
sach dē hoope Jehu comen/ende sprac/Ic sie eenē
hoope/Doen sprac Jozam/Neemt eenen waghen
ende seynt hem tegen/ende spreect / Ist vrede? Eñ
die voerman reedt hem tegen ende sprack/So seyt
die coninc/Ist vrede/Jehu sprack/wat gaet v den
vreede aen? keert v achter mi/Die wachtere vercō
dichdē dat/eñ seyde/Die bode is tot hen gecomen/
ende en coemt niet weder.
Doen sant hi eenen anderen voerman/ doen hy E
tot hem quam/sprac hi/So spreect die coninc / Ist
vrede? Jehu sprac/wat gaet v den vrede aen? keert
v achter mi/ Dat vercondichde die wachter/eñ sprac
Hi is tot hen gecomen ende en coemt niet weder/
eñ het is een drijuē / als dat drijuē Jehu des soons
Nimsi/want hy drijft/als oft hy onsinnich waer/
Doen sprack Jozam/ spannet aen/ende men spien
sinen wagen aen/ende si trocken wt/ Jozam die co
ninc Israel/eñ Ahasia die coninc Juda/ elc op sinē
waghen/ dat si Jehu tegen souden comen / ende si
quamen hē aen opten acker Naboth/des Jesreeli-
ten Eñ doen Jozā Jehu sach/sprac hi/Jehu ist vre
de? Hy seyde / Wat vrede? Dijnre moeder Jesebel
hoerderije/eñ toouerije en is noch geen eynde.
Doen keerde Jozam sijn hant/ eñ vluchte / ende F
sprac tot Ahasia/ het is verraderije Ahasia / Mer
Jehu greep den boge/eñ schoot Jozam tusscen dē
armen/dat den pijl door sijn herte wt voer / eñ viel
in sinē wagen/Eñ hi sprac totten ridder Bidekar/
Neempt/eñ worpt hem op tstuck ackers Naboth
des Jesreelitē/want ic gedincke/dat ghi met mi op
eenen wagen sinē vader na voerē/dat die HEERE
sulcken last ouer hem hief/Wat ghelder/sprack die
HEERE/ dat ic wil v dat bloet Naboth/ eñ sijnder
kinderen/dat ic ghisteren sach/ weder betalen / op
desen acker / Dus neemt / eñ werpt hem opten ac-
ker/na den woorde des HEEREN.
Doe dat Ahasia die coninc Juda sach / vluchte
hy door den wech / totten huyse des hoofs / Jehu
iaechde hem na/ende hiet hem oock slaen/opten wa
gen te Gur/die bi Jeblaam leghet/Ende hy vluch
te tot Megiddo/ende sterf aldaer/ eñ sijn knechten
lieten hem voeren te Hierusalem / eñ begroeuē hē iiij.Reg.
in sinen graue/met sinen vaderen/in dye stadt Da- xxij
uid/Mer Ahasia/regneerde ouer Juda/int elfste
iaer Jozam des soons Ahab.

Ende doen Jehu te Jesreel quam/ en Jesebel dat vernam/ blancketse si haer aensicht/ ende verchierde haer hooft/ en keecke ter venster wt/ en doen Jehu
G onder die poorte quam/ sprac si/ Ist Simri wel gegaen/ die sinen heere verworchde/ En hi hief zijn aensicht op ter vensteren/ en sprac/ Wie is bi mi? Doen keerden hen twee oft drie camerlingen tot hem/ hy sprac Stootse van bouen af/ En si stietense van bouen neder/ also dat die want en die peerden met haren bloet bespringt werden/ en si wert vertorden

Ende doen hi in quam/ en geten en ghedronken hadde/ sprack hi/ Besiet doch die veruloecte/ en begraeftse/ want si is eens conincs dochter Doen sy wech ghingen om haer te begrauen/ so en vonden sy niet van haer/ dan die schedele en voet/ en hare blacke handen/ En quamen weder/ en bootschaptent hem Mer hi sprac/ Het is dat dye HEERE gesproken heeft/ door sinen knecht Elia Tisbite/ ende geseyt/ Opten acker Jesreel sullen die honden dat vleesch Jsebel eten/ Also wert den prijse Jsebels als eenen drec opten velde inden acker Jesreel/ also datmen niet ghesseggen en conste/ dat is Jsebel

¶ Van die tseuentich sonen Ahabs/ hoe dat hare hoofden Jehu gebrocht werden/ vanden broederen Ochosie/ Hoe Jehu die Baals papen dede dooden

Dat .x. Capittel

A
Ju. viij d
Ahab hadde tseuentich sonen tot Samaria/ en Jehu schreef brieuen/ ende santse tot Samaria/ totten ouersten/ der stadt Jesreel/ totten ouders ende mombaers Ahab/ en si luyden aldus/ Als desen brief tot v coemt/ en bi den genen/ biden welcken ws heeren sonen zijn/ bi den wagens/ peerden vasten steden/ en wapenen/ so besiet wie dat die beste/ en die rechtste is/ onder den sonen ws heeren/ ende sedt hem op zijns vaders stoele/ en strijdet voor ws heeren huys/ Mer si ontsaghen hen met allen zeere en spraken/ Siet/ twee coninghen en hebben voor hem niet gestaen/ hoe willen wi dan gestaen? En die ouer dat huys/ en ouer die stede waren en dye Ouders/ en voesterheeren/ en mombaers/ sonden tot Jehu en deden hem seggen/ Wi zijn uwe knechten/ wi willent al doen/ dat ghi ons segt/ wi en willen niemanden tot eenen coninc maken/ doet dat v belieft

B Doen screef hi den anderen brief tot hen dye luydet aldus Ist dat ghi mijn zijt/ en mijnder stemmen gehoorsaem zijt/ so neemt die hoofden vanden mannen ws heeren sonen/ en brengtse tot my morgen/ bi tijde tot Jesreel/ Der soonen des conincs waren tseuentich mannen/ en die grootste der stadt voeden se op/ Doen nv den brief tot hem quam/ so namen sy des conincs sonen/ ende dooden tseuentich mannen en leyden haer hoofden in koruen/ en bestelden se tot hem te Jesreel/ En doen die bode quam/ en gaft hem te kennen/ en sprack/ Si hebben die hoofden des conincs kinderen ghebracht/ sprack hi/ Legtse op twee hoopen/ voor die duere aen die poorte tot morgen toe

Ende smorgens doen hi wt ginc/ trat hi daer be
C nen/ en sprac tot alle den volcke/ Sijt ghi gherecht? Siet/ ic hebbe tegen minen heere een verbont ghemaect/ en hem verworget/ wie heeft dan alle dese gestaghen/ Soo bekennet ghy ymmer/ dat nyet een woort des HEEREN opter aerden en is geuallen/ dat die HEERE heeft gesproken teghen dat huys Ahab/ door sinen knecht Elia/ Also sloech Jehu al die ouergebleuenen vanden huyse Ahab/ en die HEERE heeftse ghedaen/ ghelijck hy ghesproken heeft Ahab te Jesreel/ alle sine groten ende vrienden ende sine priesters/ tot dat hem niet een ouer en bleef/ ende maecte hem op/ ende trock wech/ ende quam tot Samaria/ Onder wegen was een herdes huys Daer quamen Jehu aen die broeders Ahasia/ des conincs Juda/ ende sprack/ Wie zijt ghi? Si antwoorden. Wi zijn broeders Ahasia/ en zijn comen om te grueten des conincks/ en der coninginnen kinder/ Hi sprack/ Vaet/ grijptse leuende/ ende si grepense leuende/ ende doodense by den putte/ aen der herders huis/ twee en veertich mannen/ en en lieter niet eenen van hen ouer bliuen.

Ende doen hy van daer reysde/ vant hy Jonadab den sone Rechab/ dye hem ontmoete/ en gruete hem ende sprac tot hem/ Js v herte oprecht/ gelijc mijn herte met dijne herte? Jonadab sprac/ Ja/ Hy seyde Jst also so gheeft my v hant/ En hy ghaf hem sine hant/ ende hi liet hem tot hem op den waghen setten ende sprack/ Comt met mi/ ende siet mijn grammi gheliefde om den HEERE/ Ende si voerden hem met hem op sinen waghen/ En doen hi tot Samaria quam/ sloech hijt al wat ouerbleuen was van Ahab tot Samaria/ tot dat hi hem vernielde/ na den woorde des HEEREN/ dat hi tot Elia ghesproken hadde.

Ende Jehu vergaderde alle tvolc/ en deden tot hen seggen/ Ahab heeft Baal weynich gedient Jehu wil hem badt dyenen/ Soo laet nv roepen alle die propheten Baal/ alle sine knechten en alle sine priesteren tot mi/ datmen niemants en gemisse want ic heb Baal een grote offerande te doen/ Diemen gemissen sal/ die en sal nyet leuen/ maer Jehu dede dat om te vertreden/ op dat hy dye dyenaers Baal vernielen soude/ Ende Jehu sprack/ Heyliget den Baal dese feeste/ ende latet wt roepen/ Oec sandt Jehu in geheele Jsrael/ en liet al dye dyenaers Baal comen/ also datter niemant achter en bleef/ die niet en quamen/ Ende si quamen in dat huys Baal/ also dat dat huys Baal vol wert/ aen allen eynden.

Doen sprac hy totten ghenen/ die ouer dat ghewaethuys waren/ bringt alle den dienaren Baal/ cleederen daer wt/ Ende si brachten dye cleederen daer wt/ Ende Jehu ghinc in dat huys Baal/ met Jonadab den sone Rechab/ ende sprac totten dienaren Baal/ ondersoect/ ende siet toe/ dat hier onder v niemant en si/ van des HEEREN dienaren/ met Baals dienaers alleen/ Ende doe si in quamen offer ende brandtoffer te doen/ soo stelde Jehu daer buyten tachtentich mannen/ ende sprac/ Jst dat yemant van die mannen ontuliet/ die welcke ic onder v handen geue/ so sal voor zijn siele/ des selfs siele zijn.

Doen hi nv brantoffere voleyndt hadde/ sprack Jehu totten aertsiers en ridderen/ Gaet in/ ende slaet alle man/ en laetter niemanden wt gaen. En si sloegense metter scerpten des sweerts/ ende dye artsiers en ridders wierpense wech/ En ghinghen totter stadt des huis Baal/ en brachten dair wt die calomne inden huyse Baal/ en verberndese/ ende braken die calomne Baal/ met den huyse Baal/ en maecten een heymelicheit daer wt/ tot desen dach toe/ Also vernielde Jehu dien Baal wt Jsrahel/

Maer vanden sonden Jeroboam / des soons Ne-
bath/ die Israel dede sondigen/ en liet Jehu niet af/
vanden gulden calueren tot Bethel/ ende tot Dan
Eñ dye HEERE sprac tot Jehu/ om dat ghy
G willich gheweest zijt te doen/ dat mi behaecht heeft
ende hebt aent huys Achab ghedaen / al dat in mijn
der herten lief was/ Soo sullen uwe kinderen op-
den stoel Israel sitten/ tot inden vierden lede/ Mer
nochtans en hielt Jehu niet/ dat hy inder wet des
HEEREN des Gods Israhel gewandelt had-
de/ wt gheheelder herten/ want hy en ghinc niet af
vanden sonden Jeroboam/ die Israel hadde doen
sondighen.
Inder seluer tijt begonste die HEERE verdrie-
tich te worden ouer Israel/ Want Hazael sloech se
in allen den palen Israel vander Jordanen / tegen
der sonnen opganck/ ende alle dat lant Gilead der
Gaditen/ der Rubeniten / ende Manassiten / van
Aroer aen/ tot aen dye beke/ dye by Arnon leyt/ en
de Gilead ende Basan.
Wat meer van Jehu te segghen is/ eñ alle wat
hi gedaen heeft/ ende alle zijn macht/ siet/ dat is ge-
screuen inder Cronike der coningen Israhel/ Eñ-
de Jehu ontsliep met sinen vaderen / eñ si begroe-
uen hem tot Samaria. Eñ Joahas sine sone wert
coninc in zijn stede / Dye tijt dye Jehu ouer Israel
ghe regneert hadde/ sijn achtentwintich iaren tot
Samaria.

¶ Atalia doet den coninclijken stamme dooden/ uutghenomen Joas/ dye wordt verborghen/ ende heymelijck opghevoet/ Eñ wert van Joiada den priester tot eenen coninc ghemaect.

Dat.xi. Capittel.

B Athalia Ahasia moeder/ doen si sach/
dat haer soon doot was/ stondt si op
eñ vernielde alle dat coninclijcke zaet
mer Joseba/ die dochter des conincs
Joram/ Ahasia suster/ Nam Joas dē
soon Ahasia/ eñ stal hem wt des conincs kinderen
dye gedoot worden met zijnder voedsteren/ in dye
slaepcamer/ ende si verberch hē voor Athalia/ dat
hi niet ghedoot en wert. Ende hi was inden huyse
des HEEREN ses iaer/ met haer verstecken/ Atha-
lia was coninginne inden lande.
Mer int seuenste iaer seynde Joiada/ eñ nam
die ouersten ouer hondert metten hooftliedē ende
den artsiers/ ende liet se tot hem int huys des HE-
REN comen/ ende maecte een verbont met hen/
ende nā eenen eedt van hen inden huyse des HEE
REN/ eñ thoonde hen des conincs soon/ ende ghe
boot hen/ ende sprack/ Dit is dat ghi doen sult Dat
derdendeel van v/ ghi die des Sabbots aenghaet/
sult des Tabernakels waer nemen indē huyse des
conincs/ Ende een derdendeel sal sijn aen die poort
e Sur/ Eñ een derdendeel aen die poorte die ach-
ter die artsiers is / ende sult des tabernakels waer
nemen/ aen dat huys Massa.
C Maer twee deelen van v allen/ ghi die des sab-
boths af gaet/ sult des tabernakels waer nemen/
inden huyse des HEEREN om den coninck / eñ
sult v rontomme den coninc maken/ ende elck met
sinen gheweere in die hant / eñ wie hier mede tus-
schen die waugen comet/ dye sterue/ dat ghi by den
coninck zijt/ als hi wt ende in gaet.

Ende die ouersten ouer hondert/ deden alle
als hem Joiada die priester gheboden hadde/ ende
namē tot hē hare mannē/ die des sabboths aengin-
gen met dien die des sabboth afgingē eñ quamen
totten priester Joiada/ Ende die priester ghaf den
hooftlieden spiesen ende schilden/ dye des conincks
Dauids gheweest waren/ eñ inden huyse des HE
REN waren/ ende die aertsiers stonden al om den
coninc/ elck met sinen gewere in die hant vanden
hoecke des huys ter rechter hant/ tottē hoecke der
slincker hant toe/ totten outaer toe/ eñ totten huy-
se/ Ende hi liet des conincs soon voort comen/ eñ
sette hem een croone op/ eñ nam dat ghetuigenis
ende maecte hē tot eenen coninc/ ende si warē vro-
lijc/ ende sloeghen die handen te samen/ eñ sprakē/
Gheluc totten coninc
Eñ doen Athalia dat geroep des volcs/ dz toe a
liep hoorde/ soe quam si totten volcke in dat huys
des HEEREN/ eñ sach/ siet/ doen stont dye coninc
aen die colomne/ so het gewoonlic was/ eñ die san-
gers/ eñ die trompetten bidē coninc/ eñ alle tvolck
des lants was vrolijc/ eñ bliesen met trompetten/
Maer Athalia schoorde haer cleederen/ eñ sprack/
Oploopinge/ Oploopinge. Mer die priester Joia
da/ geboot den ouerstē ouer hondert/ die ouer dat
heyr gestelt warē/ eñ sprac tot hen/ Leyt se ten huy-
se wt/ inden hof/ eñ wie haer volcht/ die sterue mz
tensweerdē/ Want die priester hadde geseyt si en
soude niet indē huyse des HEEREN steruē/ Eñ
si sloegen die hant aen haer / eñ si ghinc in/ door dē
wech/ daer die paerden totten huyse des conincks
gaen/ eñ wert aldaer ghedoot
Doen maecte Joiada een verbont/ tusscen den b
HEERE/ eñ den coninc/ eñ den volck/ dat si des
HEEREN volc sijn soudē/ Also oec tusschen dē co
ninc/ eñ den volc Doē ginc allet volc des lants int
huys Baal/ eñ braken sine outaren af/ ende brakē
sijn beelden zeer wel/ Eñ si verwoorchdē Mathan
den priester Baal/ voor dē outare/ Ende die prie-
ster stelde officiers/ in den huyse des HEEREN
ende nam die ouersten ouer hondert/ eñ die hooft
lieden/ eñ die artsiers ende alle dat volc des lants/
ende leyden den coninc af vanden huyse des HE-
REN/ ende quamen op eñ wech vander poorten
der artsiers/ tot des conincs huyse/ eñ hy stelde hē
op der coningen stoel/ Ende alle dat volc inden lan
de was vrolijc/ Ende die stadt wert stille / Athalia
dooden si metten sweerde/ in des conincs huis/ Eñ
Joas was seuen iaer out/ doen hy coninc wert.

Hoe dat Joas regneerde/ die wile dat Joiada leefde/ Ende hoe daer na Joiada sterf. A

ij. Para xxiiij. a.

Dat.xij. Capittel.

IN t seuenste iaer Jehu/ wert Joas co
ninck/ eñ regneerde veertich iaere te
Iherusalem/ zijn moeder hiet Zibea/
van Bersaba / Ende Joas dede wat
recht was/ eñ den HEERE wel be
haechde/ also lange als hē die priester Joiada leer-
de/ dan dat si die hoochtē niet af en dedē/ want tvolc
offerde/ eñ wierp wieroock noch opten hoochten/
Eñ Joas sprac totten priesterē/ Allet gelt dat ge-
heylicht wert daer toe/ dat het aent huys des HE-
REN gekeert soude worden/ te wetē/ dat gelt/ dat
elc geeft/ inder schattinge/ eñ dat gelt dat elck voor

sine siele geeft/ ende allet gelt/ dat elc van hier herte offert/ daer toe/ dat aen thuys des HEEREN gerekent soude worde/ dat laet die priesters tot hem nemen/ elcken zijn deel/ daer af sullen si reken oft beteren/ al wat vualt aen den huyse des HEEREN/
B waer si binden/ dat yet vervalt.

Mer doe die priesters tot int drientwintichste iaer/ des coninck Joas/ niet en reeckten oft beterden dat veruiel aen den huyse doen riep die coninc Joas den priester Joiada/ metten priesteren/ ende sprack tot hen/ Waer omme en rekent ghi niet/ wat vuallen is aen den huyse/ Daer om en sult ghi nu niet tot v nemen dat ghelt/ elck zijn deel/ maer sullet geuen tot dien dat veruallich is aen den huyse/ Ende dye priesters consenteerden vanden volc gheen ghelt te nemen/ en dat veruallende aen den huyse te reeckene.

Doen nam die priester Joiada/ een arcke oft kiste/ en boorder bouen een gat in/ en settese ter rechter hant/ nessens den outaer/ daer men in dat huys des HEEREN gaet/ en dye priesters/ dye aen den dorpel bewaerden deden alle tgelt daer inne/ dat tot des HEEREN huys ghebracht wert/ Als si dan sagen/ dat veel gelts inder kisten was/ so quam des conincs scriuer op mette hoogen priestere/ en bonden dat gelt tsamen/ en telden dat/ al wat voor des HEEREN huys geuonden wert.

En men gaf dat ghelt gereet ouer/ den genen/
C die daer arbeyden/ en ghestelt waren totten huyse des HEEREN/ Ende si gauent wt den timmerlieden/ die daer timmerden en arbeyden aen den huyse des HEEREN/ te weten/ den muermakers/ ende steenmetsers/ en die daer hout/ en behouden steenen cochten/ dat dat veruallen aen den huyse des HEEREN gebetert soude worden/ en al wat si beuonden van noode te zijn te beteren aen den huyse/ Nochtans en lietmen gheen silueren scalen maken noch bekers/ becken/ trompetten/ noch eenige gouden/ oft silueren gereetscap/ inden huyse des HEEREN/ van dien gelde dat totten huyse des HEEREN gebracht wert/ maer men gaf dat den arbey-
D ders/ dat si daer mede dat veruallen aen den huyse des HEEREN souden reeken/ Ooc en behoefden die mannen geen rekeninghe diemen dat ghelt dede/ dat si dat den arbeyders souden geuen/ Mer si hanteerdent op geloone/ Mer dat gelt van scult offeren ende sondofferen/ en wert niet totten huyse des HEEREN ghebracht/ want het was der priesteren

Tot dier tijt/ troc Hasael dye coninc tot Sirien op/ ende street tegen Gath/ ende wontse/ En doen Hasael zijn aensicht stelde/ om tot Hierusalem op te trecken/ nam Joas/ die coninc Juda alle dat geheylichde/ dat zijn vaders Josaphat/ Joram/ ende Ahasia/ die coninghen Juda geheylicht hadden/ ende wat hi geheylicht hadde/ Daer toe allet gout/ dat men vant inden schat/ inden huyse des HEEREN/ en indes conincs huyse/ en seyndet tot Hasael den coninck tot Sirien/ Doen troc hy af van Jerusalem

Wat meer van Joas te seggen is/ ende wat hi ghedaen heeft/ dat is gescreuen in dye Cronike der coningen Juda/ ende sine knechten stonden tegen hem op/ ende maecten een verbont/ ende sloeghen hem inden huyse Millo/ daer men af gaet tot Silla/ Want Josabat/ dye sone Simeath/ en Josabad die sone Somer/ sine knechten sloegen hem doo ende men begroef hem met sinen vaderen/ in de stadt Dauid/ ende Amasia zijn soon wert conin in zijn plaetse.

Vanden coninghen Joachas/ Joas Jerob Ende hoe dat een doode weder in Heliseus gr leuendich wert

Dat.xiij.Capittel.

En de inden drientwintichsten iare Jo des soons Ahasia/ des conincs Jui wert Joahas/ dye sone Jehu coni ouer Israel/ tot Samaria/ seuentie
A iaer ende dede dat den HEERE qu lijc beuiel/ ende wandelde na den sonden Jerob des soons Nebat/ die Israel dede sondighen/ en en ghinc daer niet af/ Ende des HEEREN grai schap verbolch ouer Israel/ en gafse onder dye h Hasael/ des conincs tot Sirien/ Ende Benhada des soons Hasael/ haer leefdage lanck

Maer Joahas badt des HEEREN aengt sicht/ en dye HEERE verhoorde he/ want hy ae sach dat iamer Israel/ hoe se die coninc to Sirie
B dreef/ Ende die HEERE gaf Israel eenen salichm ker/ die se wt der macht der Siriers leyde/ dat d kinderen Israel in haren tenten woonden/ als te v ren/ Nochtans en lieten si niet af vanden sonden de huis Jerobeam/ die Israel dede sondigen/ Mer wandelden daer inne/ Ooc bleef dat Bosschken Samaria staen/ Want van den volc Joahas en wa niet meer ouerbleuen/ dan vijftich ruyters/ thie wagens/ ende thien duysent voetvolcs. Want dy coninc tot Sirien had se verniele/ ende haddese gh maect/ als dorsch stof

Wat meer van Joahas te seggen is/ ende all wat hi ghedaen heeft/ ende sine macht/ siet/ dat i ghescreuen inder Croniken der coninghen Israe
C ende Joahas ontsliep met sinen vaderen/ ende me begroef hem tot Samarien/ ende sine soon Joa wert coninc in zijn plaetse.

Inden seuenendertichsten iaer Joas/ des conin Juda/ wert Joas/ dye sone Joahas/ coninc ouer Israel/ tot Samaria/ Sestien iaer/ en dede dat de HEERE qualijc beuiel/ en en liet nyet van allen de sonden Jerobeam/ des soons Nebat/ die Israhe dede sondighen/ maer hi wandelde daer inne.

Wat meer van Joas te seggen is ende wat h gedaen heeft/ ende zijn macht/ hoe hi teghen Ama sia/ den coninck Juda ghestreden heeft/ siet/ dat i gescreuen in die Cronike der Coninghen Israel en Joas ontsliep met sinen vaderen/ en Jerobeam sadt op sinen stoel/ Joas wert begrauen te Sama ria/ bi die coningen Israel.

En Elisa wert cranck/ waer af dat hi sterf/ en Joas die coninc Israel quam tot hem neder/ ende weende voor hem/ en sprac/ Mijn vader/ mijn va der/ Voerman Israel/ en zijn ruyter/ Elisa sprack tot hem/ Neemt den boge en pijlen/ En doen hy den boge en die pijlen nam/ so sprack hy totten coninc Israel/ Spant den boghe met uwer hant/ ende hy spanden met zijnder handt/ Ende Elisa leyde zijn hant op sconincs hant/ en sprac/ Doet dat venster Oostwaters open/ en hi dede dat open/ Ende Eli sa sprac/ Schiet/ ende hi schoot dat/ Hy sprac/ eenen pijle der salicheyt vanden HEERE/ eenen pijle der

salicheyt teghē dye Siriers/ē ghi sult die Siriers
slaen tot Aphek/tot dat si verteert worden.
Eñ hi sprack/Neemt dye pijlen/Ende doe hise
nam/sprac hi totten coninck Israel/slaet die aerde
Eñ hy sloech drie werf/ende stont stille/Doē wert
die man Gods gram op hem/eñ sprac/hadt ghy
es oft seuē mael geslagen/ so sout ghi die Siriers
D ghesslaghen hebben/tot dat si alle verteert waren/
Maer nv sult ghise drie mael slaen
Als Elisa gestoruen was/ende mē hem begra
uen hadde /so vielē dye crijschliedē der Moabiten
int lant/int selue iaer/Eñ het gesciede/dat si eenen
man begroeuē / maer doen si die crijschliedē sagē/
worpē si den man in dat graf van Elisa / eñ doen
hi daer in quam/ende hi die ghebeenten van Elisa
raecte/wert hi leuende/ende tradt op sine voeten
Also dwanck nv Hasael dye coninc tot Sirien
Israel / alsoo langhe als Joahas leefde /maer dye
HEERE dede hem ghenade/ende ontfermde haer
der/eñ keerde hem tot hē /om zijns verbonts wil
le/met Abraham/Isaac/ende Jacob/eñ en wilde
se niet verderuen/ende en verwerpse van sinē aen
sichte niet tot deser vren toe.
Ende Hasael dye coninc tot Sirien sterf/ende
zijn sone Bēhadad/wert coninc in zijn plaetse/Jo
as keerde weder omme /ende nam dye stedē weder
vant Bēhadad/des soons Hasael/dye hi weer vā
zijns vaders Joahas genomen hadde met strijde/
Joas sloech hem drie werf/ende hi bracht die stedē
Israel weder.

¶ Van Joas /Amasias/Jeroboam/eñ Azarias
Dat .xiiij. Capit

A TEn anderen iaer Joas / des soons
Joahas / des conincks Israel werdt
Amasia coninc/die sone Joas/des co
nincs Juda/ hy was vijfentwintich
iaer oudt doen hy coninc wert / ende
regneerde neghenentwintich iaren te Jerusalem/
Zijn moeder hiet Joadā van Jerusalem /ende hy
dede dat den HEERE wel beuiel/Nochtās nyet
B als zijn vader Dauid/mer als zijn vader Joas /de
de hi ooc want die hoochten en werdē niet afghe
daen / Maer dat volck offerde / ende wierp noch
wieroock op den hoochten/Doē hi nv des conine
rijcs machtich wert/sloech hi zijn knechtē/dye sinen
vader den coninc geslaghen hadden/ maer die kin
deren der dootslaghers en doode hi niet/ so het ge
screuen staet/in den wet boec Mose/daer die HE
RE gheboden heeft/ ende gheseyt/ Die vaders en
sullen nyet om der kinderen wille steruen / eñ dye
kinderen/en sullen niet om der vaders wille steruē
maer elck sal/om zijnder sonden wille steruen
Hy sloech die Edomitē oock int sout dal/thien
C dupsent / ende wont die stadt Sela met den strijt/
eñ hietse Jaktheel/tot desen dage toe.
Doē sandt Amasia bodē tot Joas dē sone Joa
has/des soons Jehu/den coninck Israel/ ende de
de hem seggen Coemt herwaerts/ Laet ons mal-
anderē besien Mer Joas die coninc Israel /sandt
tot Amasia/den coninc Juda/eñ dede hem seggē/
Den doornē struyck die in Libano is seynde totten
cederen in Libanon/eñ dede hem segghen/ Gheeft
uwe dochter mijnen soon tot enē wiue / Mer dat
wilde gedierte /opten velde/in Libanon/liep ouer
den doornē struyc/eñ verteerde hem Ghi hebt die
Edomiten gheslaghen/ daer af verheft hem v her
te hebt dye beroeminge/ eñ blijft thuys/waer om D
haect ghi na ongeluc/ dat ghi valt/eñ Juda met v
Maer Amasia en gaf hem gheen ghehoor Doē
trock Joas die coninck Israel op/ende si besaghen
hem met malcanderen/ hi ende Amasia die coninc
Juda /tot Beth Semes / dye in Juda leghet Mer
Juda wert gheslaghen voor Israel /alsoe dat elck
in sine wooninghe vluchtede/Ende Joas dye co
ninck Israel/greep Amasia den coninck Juda /dē
sone Joas/des soons Ahasia/tot Beth Semes/en
de quam tot Jerusalem /ende schoorden die mue-
ren Hierusalem /vander poorten Ephraim aē tot
aen die hoeck poorte /vier hondert ellen lanck/eñ
nam alle dat gout/eñ silner/ende ghereetscap/dat
ghevonden wert inden huyse des HEEREN/ende
inden schat des conincs huyse/ daer toe/die kinde-
ren te pande /eñ troch weder tot Samaria.
Wat meer vā Joas te segghen is / dat hy ghe
daē heeft/eñ sine macht/eñ hoe hy tegē Amasia dē
coninck Juda ghestreden heeft/siet/dat is ghescre
uen inder Cronike der coninghen Israel /Eñ Jo
as ontsliep met sinen vaderen /ende werdt begra-
uen/tot Samaria/onder dye coninghen Israel/eñ
sine sone Jeroveam/werdt coninck in zijn stede.
Amasia die sone Joas/des conincs Juda/leef-
de na dē doot Joas/des soōs Joahas des conincs E
Israel/vijfthiē iaer /Wat meer vā Amasia te seg- ij.paral.
ghen is / dat is gescreuen inder Cronike der conin xxvi.a
ghen Juda/Eñ si maectē een verbont tegen hē te
Hierusalem / Maer hi vluchte tot Lachis/ eñ son-
dē na hem te Lachis /eñ doodē hem aldaer /ende si
brachten hem op peerdē/ ende werdt begrauen te
Hierusalem/bi sine vaderē/in die stadt Dauid/Eñ
dat geheele volc Juda nam Asaria / in sinen sestiē-
den iaer/ eñ maecten hem coninc in dye stede zijns
vaders Amasia / hi timmerde Eloth/ende bracht F
se weder tot Juda/na dien/ die coninc met sinē va-
deren ontslapen was
Inden vijfthiendē iaer Amasia/des soons Jo
as des conincs Juda /werdt Jeroveam/ dye sone
Joas coninck ouer Israhel / te Samaria/ xli. iaer
Ende dede dat dē HEERE mishaechde /ende en
liet niet af/ van allen sonden Jerobeam/des soons
Nebat /die Israel dede sondighē/Hi bracht weder
daer toe alle die palen Israel /van Hemath aē/tot
aen die zee/die inden vlacken velde legghet /nae den
woorde des HEEREN des Gods Israel/ dz hi ge
sprokē had door sinen knecht Jona /dē sone Amia
thi/ dē propheet /die vā Gath hepher was/Wāt
die HERE sach aen dat allendige iammer Israel
dat ooc die beslotenen/eñ die vlatene /vermelt wa
ren / eñ gheen helpen in Israel en was / Ende dye
HEERE en hadde niet gesprocken/dat hi den na G
me Israel wt wilde scrabbē onder den hemel /Eñ
halp hen door Jeroveam den sone Joas
Wat meer vā Jeroveā te seggē is / eñ al dat hy
gedaē heeft/ eñ sine macht/hoe hi ghestredē heeft/
eñ hoe hi Damascon / eñ Hemath weder bracht aē
Juda in Israel /siet/dat is ghescreuē inder Croni-
ken der coninghen Israel/Eñ Jeroveam ontsliep
met sinen vaderen/ metten coningen Israel/ ende
sine sone Sacharia werdt coninc in zijn stede

¶ Van Asaria die melaetsch wert van sinen sone
Jothem/van Sacharia den coninc Israels/van
Sellum/Manahem/Paces/Romelia/hoe dat
A Tiglathalasser die steden Israels inne nam

Dat.xv.Capittel

In den seuenentwintichsten iaer Jero
beã des conincs Israel/wert coninc
Asaria/die sone Amasia des conincs
Juda/eñ was sestien iaer oudt/doen
hi coninck wert/eñ regneerde tween
vijftich iaren te Hierusalem/Sine moeder/hiet
Jechalia van Hierusalē/Eñ dede dat den HEERE
wel beuiel/in alder manierē/gelijc zijn vader Ama
sia/sonder dat si die hoochtē niet af en dedē. Wāt
dat volc offerde/ende wierp noch wieroock opten
hoochtē/Die HEERE plaechde den coninc/dat hi
melaetsch was/tot aen sine doot/eñ woōde in eenē
vrijē huyse. Mer Jothā des conincs soon/ regeer=
de dat huys/eñ oordeelde dat volc inden lande
Wat meer vā Asaria te segghē is/eñ al wat hy
B gedaē heeft/siet/dat is gescreuē inō Croniken der
coningē Juda/Eñ Asaria ontsliep met sinē vade=
rē eñ mē begroef hē bi sine vaders/in die stadt Da
uid/eñ sine soon Jotham wert coninc in zijn stede
Indē achtēdertichstē iaer Azaria/des conincs
Juda/wert Zacharia/die sone Jerobeam/coninc
ouer Israel/tot Samaria ses maenden/Eñ dede
dat dē HEERE qualic beuiel/so sine vaders gedaen
haddē/Hi en liet niet af/vādē sondē Jerobeam des
soons Nebat/die Israel dede sondighē/Eñ Sallū
die sone Jabes/maecte een verbont teghen hē/ eñ
sloech hē voor dē volcke/eñ doode hē/eñ werdt co
ninc in zijn stede/Wat meer van Zacharia te seg=
gē is/siet/dat is gescreuen inō Cronikē der conin=
gē Israel/Eñ dat is dat die HEERE Jehu ghespro
ken hadde/V kinderen sullē int vierde lidt sittē op
ten stoel Israel/Eñ het is also geschiet
Sallum die sone Jabes/wert coninc indē negē
C endertichsten iaer Vsia/des conincs Juda/eñ reg=
Vsia/dz neerde een maent tot Samaria/Wāt Menahem
is Azaria die sone Gadi/troc af van Thirza/eñ quā tot Sa=
eē Conic maria/eñ sloech Sallum/den sone Jabes tot Sa=
mz twee maria/eñ doode hem/eñ wert coninc in zijn stede/
namen Wat meer vā Sallum te seggē is/eñ zijn verbont
dat hi op stelde/siet/dat is gescreuē inō Croniken
der coningen Israel/Doen ter tijt sloech Menahē
Tiphsa/eñ alle die daer in waren/eñ haer palē van
Thirsa/om dz si hē nyet en wilden in latē/eñ sloech
alle haer veuruchte/eñ verschoordese
Indē neghenendertichsten iaer Asaria/des co=
nincs Juda wert Menahē/die sone Gadi/ coninc
ouer Israhel/thien iaer tot Samaria/eñ dede dat
D den HEERE mishaechde/Hi en liet zijn leuen lanc
niet af/vandē sonden Jerobeam/des soons Nebat
die Israel dede sondigē/Eñ Phul die coninck van
Assirien/quā int lant/Ende Menahem ghaf dien
Phul/duysent ponden siluers/dat hijt met hē sou=
de houdē/eñ hē dat coninrijck confirmeren/Ende
Menahē sette in Israel een gelt op die rijcsten/vijf
tich sikelen siluers op elckē mā/dat hi dē coninck
van Assirien soude geuē/Also troc die coninc van
Assirien weder thuis/eñ en bleef niet indē lande
Wat meer vā Menahē te segghen is/ende al
wat hi gedaen heeft/siet/dat is ghescreuen inder
Croniken der coningen Israel. Ende Menahem

ontsliep met sinen vaderen/eñ Pekahia sijn soon
wert coninc in sijn stede
Indē vijftiensten iaer Asaria/des conincs Juda
wert Pekahia/die sone Menahē/coninc ouer Is
rael/tot Samaria/twee iaer/eñ dede dat den HE
RE mishaechde/Wāt hi en liet niet af/vandē son
dē Jerobeã/des soons Nebat/die Israel dede son
E digē/Eñ Pekahia die soon Remalia zijns ridders
maecte een verbōt tegē hē/eñ sloech hē tot Sama
ria int paleys/des conincs huyse/met Argob/ende
Arie/eñ vijftich mānē met hē/vandē kinderē Gi
lead/eñ doode hē/eñ wert coninc in zijn stede/Wat
meer vā Pekahia te seggē is/eñ al wat hy gedaen
heuet/is gescreuē inō Cronikē ō coningen Israel
Int tweenvijftichste iaer Asaria des conincks
Juda wert Pekah/die sone Remalia/coninc ouer
F Israel tot Samaria.xx.iaer/eñ dede dat den HE
RE mishaechde Wāt hi en liet niet af vanō sonden
Jerobeã/des soōs Nebat/die Israel dede sondigē
Indē tijden Pekah/des conincs Israel/quam
Tiglat Pileser/die coninc tot Assirien/eñ nā Eli
Abel/Beth Maecha/Jonaha/Kedes/Hazor/Gi
lead/Galilea eñ dat geheele lant Naphthali/ende
G voerdese wech in Assirien
Eñ hosea dye sone Ela/maecte een verbont te
gen Pekah dē sone Remalia/eñ sloech hem doot
eñ wert coninc in zijn stede/int twintichste iaer Jo
tham/des soōs Vsia/Wat meer vā Pekah te seg
gen is/eñ al wat hi gedaē heeft/siet dat is gescre
uen inder Cronikē der coningen Israel
Indē anderē iaer Pekah/des soons Remalia
des conincs Israel/wert coninc Jotham/ die sone
Vsia/des conics Juda/eñ was.xxv.iaer out doen
hi coninck wert/eñ regneerde.xvi.iaer te Hierusa
lē/Sine moeder hiet Jerusa/een dochter Zadok
Eñ dede dat dē HEERE wel behaechde/in alō ma
nierē/als zijn vader Vsia ghedaen hadde/sonder
dat hi die hoochten niet af en dede/want dat volc
offerde/ende werp noch wieroot op dye hoochten
Hi timmerde die hooge poorte aen den huyse des
HEEREN/Wat meer van Joathā te segghen is
eñ al wat hi ghedaē heeft/siet/dat is gescreuē inder
Cronike der coninghen Juda
In die tijdt begonste die HEERE te seynden in
Juda/Rezin den coninc tot Sirien/eñ Pekah/den
sone Remalia/Eñ Jotham ontsliep met sinen va
deren/ende werdt begrauē bi sine vaderen/in dye
stadt Dauid/zijns vaders/eñ Ahas zijn sone wert
coninc in zijn stede

Van Achas Rasim/ende Esechias.

Dat.xvi.Capittel

In den seuentiensten iaer Pekah des
A soons Remalia/wert coninck Ahas
die sone Jotham des conincs Juda/
Ahas was twintich iaer out/doen hi
coninck wert/eñ regneerde sesthien
iaer te Hierusalem/ende en dede niet dat den HE
RE sinē God wel behaechde/gelijc zijn vader Da
uid/wāt hi wādelde op die wegē der coninghen Is
rael/daer toe liet hy sinē sone door tvier gaen/nae
den grouwelen der Heydenen/dye die HEERE
voor die kinderen Israhel verdreuen hadde/Ende
dede offerande/ende werp wieroot op die hooch
ten/ende op alle houelē/eñ op alle groene boomen

Doen ter tijt troc Rezin die coninc tot Sirien/ eñ
C Pekah dye sone Remalia coninck in Israhel / op-
waerts te Jerusalem om te strijden / eñ belegerdē
Ahas/ si en constese niet gewinnen/ Ter seluer tijdt
bracht Rezin die coninc tot Sirien/ Eloth weder aē
Sirien/ eñ stiet die Jodē wt Eloth/ mer de Siriers
quamen eñ woondē daer inne / tot op desen dach.
Mer Ahas seynde boden tot Tiglat Pilesser dē
coninc tot Assirien/ eñ liet hem segghen/ Ick ben v
knecht eñ v sone/ coemt opwaerts eñ helpt my wt
der hant des conincs tē Siriē/ eñ des conincs Isra-
el/ die hen tegen mi opghemaect hebbē/ Eñ Ahas
nam dat siluer eñ gout dat inden huyse des HEE
REN/ ende inden scatten des conincs huyse geuō-
den wert/ eñ seinde den coninc tot Assirien ghiften
Eñ die coninc tot Assirien hoorde hē / ende troc op
waerts tot Damascō/ eñ wōtse eñ voerdese wech
tot Kira ende doode Rezin.
D Eñ die coninc Ahas/ troc te ghemoete Tiglath
Pilesser dē coninc tot Assirien tot Damascon/ Eñ
doen hi eenen outaer sach / die tot Damasco was/
seynde die coninck Ahas des seluen outaers exem-
plaer/ eñ gelijckenisse totten priester Vria/ so dē sel-
uē gemaect was/ eñ Vria die priester timmerde ee-
nē outaer/ eñ maecte dien ghelijc dye coninc Ahas
tot hē gesondē hadde van Damasco tot dat die co-
ninc Ahab van Damasco quā/ Eñ doen die coninc
van Damasco quam ende den outaer sach / offerde
hi daer op/ eñ stac daer op aen/ sine brātoffer/ spijs-
offer/ eñ goot daer op sinen dranckoffer/ eñ liet dat
bloet der dootofferhanden die hi offerde/ opten ou
taer sprengē/ mer den metalen outaer die voor dē
HEERE stont/ dede hi wech/ dat hi niet tusscen den
outaer eñ den huise des HEEREN en stondt/ maer
hi sette hē aen den hoecke des outaer noortwaerts
Eñ die coninc Ahas/ geboot Vria den priester eñ
D sprac/ Opten grotē outaer suldi aensteke die brant
offer des smorghens/ eñ die spijsoffer des auonts/
eñ dye brantoffer des conincs eñ sijn spijsoffere/ eñ
die brantoffere alle des volcs indē lāde / met haerē
spijsoffere/ ende brandtoffer/ Ende allet bloet des
brantoffers/ eñ alder hāde offer bloet/ sult ghi daer
op sprengen/ Maer metten metalen outaer/ sal ick
mi bedincken wt ic maken wille/ Vria dye priester
dede al wat hem die coninc Ahas hiet.
Ende Ahas die coninck brack af/ die siden aen
den gestoelten/ eñ dede den ketel bouen daer af/ en
de die zee dede hi vanden metalen rinderē/ die daer
onder waren/ ende settese op dat steenen plaueitsel
Daer toe den preecstoel des Sabbaths/ diē si aent
huys ghetimmert hadden. Ende den ganck des co
nincs buytens waerts keerde hy totten huyse des
HEEREN/ om des conincs tot Assirien wille.
Wat meer van Ahas te segghen is dat hi ghe-
daen heeft/ Siet/ dat is ghescreuen inder Cronike
der coningen Juda/ Eñ Ahas ontsliep met sinē va
derē eñ wert begrauē bi sine vaderen inde stat Da
uid/ eñ Hiskia sine sone wert coninck in sijn plaetse

¶ Van Osea / hoe hē Salmanassar verwan eñ
Samariam in nam/ ende dye inwoonders vvech
voerden/ Ende hoe God dye strafte dye vvelcke
in haer plaetse int lant quamen.

Dat. xvij. Capittel

In den twaelfsten iaer Ahas des Co- A
nincs Juda wert coninc ouer Israel
tot Samarien / Hosea die sone Ela/
neghē iaer / eñ dede dat den HERE
mishaechde / nochtās niet gelijck dye
coninghē in Israel die voor hē waren/ Tegen den
seluen troc op Salmanasser die coninc tot Assirien
Eñ Hosea wert hē onderdaen / also dat hi hē ghif-
ten screncte/ Mer doe die coninck van Assiriē seker
wert dat Hosea een verbōt opstelde / eñ boden tot
So / den coninc in Egiptē hadde gesondē/ eñ nyet
alle iaer dē coninc tot Assirien ghiftē ouer en reyc-
te/ soe belegerde hi hem/ eñ leyde hē in die geuange
nisse/ Eñ dye coninc tot Assirien troc opt gheheele
lant/ eñ tot Samaria / eñ belegerdese drie iaer Eñ
inden negendē iaer Hosea wan die coninc tot Assi
riē Samaria/ eñ voerde Israel wech in Assiriē/ eñ
settese tot Halach eñ tot Habor / aent water Gozā
eñ inden steden der Meden
Want doen die kinderē Israel teghen den HE B
RE haren God sondichden diese wt den lande E
gipti ghcleyt hadde/ wt der handt Pharao/ des co
nincs in Eghipten/ eñ ander goden vreesden/ ende
wandelden na den zedē der heydenē/ die de HEE-
RE voor die kinderē Israel verdreuē hadde/ ende
gelijc die coninghē Israhel deden/ eñ si verwecten
tot gramscap den HEERE haren God met bosen
stuckē die niet goet en warē/ te wetene/ dz si hooch
tē timmerdē in allen steden/ beyde in sloten eñ va-
stē steden/ eñ rechtē calomnē op eñ boschelkēs op
allen hoogen houelē/ eñ onder alle groene boomē
Eñ wierpē aldaer wieroot op allen hoochten ge-
lijc die heydenen die de HEERE voor hem wech ge
dreuen hadde/ eñ bedreuē quade stuckē/ daer si den
HEERE mede vertoornden / eñ dienden den afgo
den / daer af die HEERE tot hen geseyt hadde/ ghi
en sult dat niet doen
Eñ als de HEERE getuychde in Israel eñ Ju
da door alle prophetē eñ Schouwers oft sienders C
eñ liet hen segghen/ Keert omme vā uwen boosen
wegen / eñ hout mine gebodē eñ zedē/ na alle wet
ten die ic uwen vaderē gebodē hebbe / eñ dye ic tot
v gesent hebbe / door mine knechtē die prophetē
So en hoorden si niet/ mer verherden hare necken
als die necken haerder vaders / die niet en geloof-
dē aen den HEERE haren God/ daer toe verachtē
si sine zedē / eñ zijn verbont/ dat hi met haren va de
ren ghemaect hadde / eñ sine getuigenisse die hi on
der hen dede / mer wandeldē na haer ydelheyt / eñ
woorden ydel/ na die heydenen dye om hen woon
den/ van welckē hen die HEERE geboden hadde/
dat si niet en souden doen als dye/ Mer si verlieten
alle die ghebođen des HEEREN haers Gods/ eñ
maecten hen twee gegotē caluerē eñ boschkēs / eñ
aenbaden alle dat heyr des hemels/ eñ diendē Ba
al / eñ lieten hare sonen eñ dochterē door tvier gaē
eñ ghinghen met waerseggen eñ touerie om/ ende
gauen hen ouer te doen dat den HEERE qualic be D
uiel/ om hem te vertoornen.
Doe wert die HEERE seer toornich ouer Isra
hel/ eñ dedese van sinen aensichte/ also datter nyet
ouer en bleef dan den stam Juda alleen/ Daer toe
en hielt Juda dye ghebođen des HEEREN haers
Gods oec nyet/ mer wādelden na den zedē Israel

die si gedaen haddē/Dairom verworp de HERE
alle dat saet Israel/eñ drōgse/eñ ghafse in die han
den der roouers/tot dz hise vā sinē aēsichte wierp
Wāt Israel wert vandē huyse David gheschoort
eñ si maecten Jerobeā den sone Nebath tot eenen
Coninc/Die selue keerde Israel achterwaerts af
vanden HERE/eñ dede dat si swaerlic sondichdē
Also wandeldē die kinderē Israel in allen den son
dē Jerobeā/die hi opgestelt hadde/eñ en lietē dair
niet af tot dat die HERE Israhel vā sinē aensich
te dede/so hi gesprokē hadde door al zijn knechten
die propheten/Alsoo wert Israhel wt sinen lande
wech gheuoert in Assyrien/tot op desen dach.
E Die Coninc tot Assyrien liet comē van Babel
vā Cutha/vā Awa/vā Hemath/eñ vā Sepharna
im/eñ besette die stedē in Samaria/in die stedē der
kinderē Israel/Eñ si namē Samaria in/eñ woon
dē inder selfder stedē/Maer doē si daer begonsten
te woonē/eñ den HERE niet en vreesdē/seynde
die HERE leeuwē onder hen/eñ die verworchdē
se/Eñ lieten dē Coninc van Assyrien seggen/Dye
heidenē die ghi hier hebt gebracht/eñ die stedē Sa
marie mede beset en weten vander manieren des
Gods indē lande niet/daerom heeft hi onder haer
leeuwē gesondē/eñ siet/die selue doodēse om dz si
die manierē des Gods indē lande niet en weten.
F Die Coninc tot Assyrien geboot eñ sprac/Brē
ghet een vandē priesters derwaerts/dye van daer
wech sijn geuoert/eñ treet wech/eñ woont aldaer
Eñ hi leerdtse die wijse des Gods indē lādē/Doē
quā een vandē priesterē die vā Samaria wech ghe
leyt warē/Eñ woōde te BethEl/eñ leerdese hoe
si den HERE souden vreesen/Mer elc volc maec
te sinen God/eñ dedese in die huysen/op die hooch
ten/die die Samaritanen maectē/elc volc in sijn ste
den daer si in woonden/Die vā Babel maectē So
choth/Benoth/Die van Chuth maecten Nerghel
Die van Hemath maecten Asima/Dye van Awa
maecten Nibehao eñ Tharthak/Die van Sephar
naim verbernden hare sonē/dē Adramelech/ende
Anamelech den goden dier van Sepharnaim.
Eñ want si den HERE ooc vreesden/maectē si
hen priesters optē hoochtē/wt dē onderstē onder
hē/eñ dedense indē husen optē hoochtē/Also vrees
den si den HERE/eñ dienden ooc den afgoden na
elcs volcs wijse/van daer si gebracht warē/Eñ tot
op desen dach doē si na der oudē wijsen/dat si noch
den HERE en vresen/noch hare seden eñ recht en
doen/na die wet eñ gebodē dat dye HERE dē kin
derē Jacob gebodē heeft/den welcken hi dē name
Israel gaf/eñ maecte een verbont met hen eñ ghe
G boot hen eñ sprac/en vreest geen ander godē/ende
en aenbidtse niet/eñ en dient hen niet/eñ en offert
hen niet/mer dē HERE/die v wt dē lande Egyp
ti ghcleyt heeft/met grooter cracht/eñ wtghetrec-
ten armē/dien vreest/dien aenbedet/diē offert/eñ
die seden rechtē oft oordeel/wet eñ gebot/die hi v
heeft laten scriuē/die houdet/dat ghi daer altijt na
doet/eñ andē godē niet en vreest/eñ des verbōts dz
hi met v gemaect heeft/en vergetet nz/dat ghi an
der goden niet en vreest/Mer vreest dē HEERE
uwen God/die sal v verlossen van uwen vianden
Mer dese en hoorden niet/maer si deden nae hare
voorledene wijse/Also vreesden dese heydenē den
HERE/eñ dienden ooc haren afgoden/Also dedē
ooc hare kinderen/eñ kints kints kinderē/gelijck
hare vaders gedaen hebben tot op desen dach.

Vanden rijcke des vromē Conincs Hiskie/eñ
hoe hem Senacherib verwan ende benaude.

Dat.xvij.Capittel

TEn derden iaere Hosea des soons E-
la des Conincs Israhel/wert coninc
Hiskia/die sone Ahas des Conincks
Juda/eñ was.xxv.iaer out doē hi co
ninck wert/eñ regneerde.xxix.iaer te
Jerusalē zijn moeder hiet Abi/een dochter Sacha
ria/eñ dede dat dē HERE wel behaechde/ghelijc
zijn vader David/hi dede die hoochtē af/eñ brac dye
calomnē/eñ roeyde die boschkēs wt/ende stiet die
metalē slange in stuckē/die Mose gemaect hadde
Wāt tot dier tijt toe haddē die kinderē Israel ghe
rooct/eñ men hietse Nehustā/hi betroude vast in
dē HERE den God Israel/dat na hem sijns ghe
lijcken niet en was onder alle coningē Juda noch
voor hem geweest/hi aenhinck dē HERE/eñ en
weec niet achterwaerts vā hem af/ende hielt sine
gebodē die de HERE Mose ghebodē hadde/Eñ
die HERE was met hem/Eñ waer hi wt troc de
de hi cloeckelic/Daer toe wert hi aufallich vanden
Coninc vā Assyrien/eñ en was hem niet onderda
nich/hi sloech die Philistē oock tot Gaza toe/eñ
hare palē vā die slotē aen/tot aen die vaste steden.
Inden vierdē iaer Hiskia des Conincs Juda/
dat was dat seuēste iaer Hosea des soons Ela des
Conincs Israel/doē troc Salmanasser dye coninc
tot Assyrien opwaerts tegen Samaria/ende bele-
gerdese/eñ woontse na drie iaren inden sesten iaer
Hiskia/dat is int negenste iaer Hosea des conincs
Israel/Doen wert Samaria gewonnē/Ende dye
Coninc van Assyriē voerde Israel wech/tot Assy
rien/eñ settese tot Halah eñ Habor aēt water Go
san/eñ in die stedē der Medē/Om dat si die stem-
me des HERE haers Gods niet gehoort en had
den/eñ sijn verbōt voorby gegaē haddē/eñ al wat
Mose die knecht des HEREN gheboden hadde
diē en hadden si gheen gehoort/noch ghedaen
Indē veerthienden iaer des Conincs Hiskia/
troc op Sanaherib die coninc tot Assyrien tegen
alle vaste steden Juda/eñ namse in/Doen seynde
Hiskia die Coninc Juda/tottē Coninck vā Assy-
rien tot Lacis/eñ liet hē seggen/Icheb mi veson
dicht/Keert af van mi/Wat ghi op legt dat wil
ic draghen/Doen leyde die Coninck van Assyrien
op Hiskia den Coninc Juda/drie hondert ponden
siluers/eñ dertich ponden gouts/Also gaf Hiskia
alle dat siluer dat inden huyse des HEREN/eñ
inden scatten des Conincs huys geuonden wert/
Ter seluer tijt brack Hiskia die Coninc Juda/die
dueren aenden tempel des HEREN/eñ die platē
dye hi selue hadde doen ouer trecken/eñ gafse den
Coninc van Assyrien.
Eñ die Coninck van Assyrien sandt Tarthan
eñ den ouersten camerlinc/eñ ouersten schencker
vā lachis tottē Coninc Hiskia/met grooter macht
tot Jerusalē/eñ si trocken op/eñ doen si quamen
hielden si aenden waterganc bi den hoghen poele
die daer leyt aen der straten op den acker des vol-
ders/eñ riep den Coninc Doen quam wt tot hen

Eliakim die sone Hilkia/ dye hoofmeester/ eñ Sebena die scriuer/ eñ Joath die sone Assaph die Cãcelier/ Eñ die opperste schencker sprac tot hen.

Lieue segt den Coninc Hiskia/ Soo spreect die groote Coninc/ die Coninc van Assirië/ Wat is dz tottē oft die stoutheẏ/ daer ghi v op verlaet/ Meynt ghy datter noch raet eñ macht is te strijden? Waer op vlaet ghi v dan nv/ dz ghi vã mi afgheuallen zijt/ Siet/ vlaet ghi v op dien gebroken rietstoc/ op Egipten/ die welcke ist datter yemant op leēt oft steunt/ so sal hi hē in die hant gaē/ eñ die doorborē/ Also is Pharao die Coninc in Egipten allē die hen op hem verlaten/ Mer oft ghi tot mi wildet seggē/ Wi verlaten ons opten HEERE onsen God/ En is hi dan niet die/ des welcs hoochtē eñ outaer Hiskia heeft afgedaen/ eñ geseypt tot Juda eñ tot Jerusalē/ voor desen outaer die tot Jerusalē is/ sult ghi aenbeden?

Dus maect nv eenen hoope minen Coninc van
I Assyrien so wil ic v twee duysent peerdē geuē/ laet sien/ oft ghi bi v ruyters daer toe mocht geuē/ Hoe wilt ghi dan bliuen voor dē minstē grauē een/ mijns herē ondersaten? Eñ verlaet v op Egiptē/ om der waghens eñ ruyters wille? Meynt ghy dat/ dat ick sonder den HEERE op ven getrockē/ dat ic dese stede soude bederuen? Die HEERE heuet mi geheeten treet op in dat lant ende verderuet.

Doen sprac Eliakim die sone Hilkia/ eñ Sebena
C eñ Joah totten opperstē schencker/ Spreect met u wen knechten in Sirijsch/ want wi verstaent/ ende enspreect niet met ons in Jootscher talen voor dē ooren des volcs dat opter mueren is/ Mer dye opperste schencker sprac tot hē/ Heeft mijn heere my dan tot u wen heere/ oft tot v ghesonden/ dat ic dusdanige woorden soude sprekē? Ja tottē mannē die op die mueren sitten/ dat si met v haer eyghen mist souden eten/ eñ haer pisse drincken.

Also stont die opperste schencker/ ende riep met luyder stemmen in Jootscher talen/ eñ sprac seggende/ Hoort dat woort des grootē Coninces/ des Conincs van Assyrien/ So seyt die Coninc/ En laet v Hiskia niet verleyden/ Wãt hi en mach v nz verlossen van mijnē hãt/ eñ en laet v Hiskia niet vertroosten op den HEERE/ dat hy seyt/ Dye HEERE sal ons verlossen/ eñ dese stadt en sal niet in de handen des Conincs van Assirië gegeuē werdē/ En hoort Hiskia niet/ Wãt dus spreect die coninc vã Assirië Doet aen mi die seegeninge/ eñ comt tot mi wt/ so sal elc van sinen wijnstoc/ eñ van sinen vijchboō eten/ eñ van sijnder fonteynen drinckē/ tot dat ic come eñ hale v in een lant/ dat u wen lande ghelijc is/ daer coren/ most/ broot/ wijnbergen/ olijfboomen olie eñ honich in is/ so sal haer leuen bliuen eñ nyet steruen/ En hoort Hiskia niet/ wandt hi verleypt v/ dat hy seyt/ Die HEERE sal ons verlossen/ Hebben ooc die goden der heydenē een yegelic zijn lant verlost vander hant des Conincs van Assyrien/ Waer zijn die goden te Hemath eñ Arphat? Waer sijn die goden tot Sepharnaim? Heua eñ Jwa/ hebben si Samaria ooc verlost van mijnder handt? Waer is een God onder alle Goden der landen/ die sijn lant van mijnder hant verloste/ dat de HEERE Jerusalem van mijnder hant soude verlossen.

Dat volck sweech stille/ eñ en antwoorden hem niet/ Wãt die coninc hadde gebodē eñ geseypt/ En antwoort hem niet/ Doe quam Eliakim die sone Hilkia die hoofmeester/ eñ Sebena die scriuer/ eñ Joab die sone Assaph die Cãcellier tot Hiskia/ mz gescheurden cleederē/ eñ vootsrapten hē die woorden des ouersten schenckers.

¶ Hiskia seynt tot Esaiam/ die troostet hē/ Hoe dat God Hiskia onsettede/ ende verloste.   A

Dat .xix. Capittel

Doen die Coninck Hiskia dat hoorde scheurde hi sine cleederen/ eñ dede eenen sack aē/ eñ ghinc in dat huys des HEEREN/ ende sandt Eliakim den hoofmeester/ eñ Sebena den scriuer mettē outsten priesterē met sackē ghecleet/ totten prophete Jesaia/ dē sone Amoz/ eñ si sprakē tot hē So seit Hiskia/ Dit is eenē dach der noot/ eñ verispingen/ eñ blasphemië/ die kinderē sijn aē die geboorte gecomē/ eñ daer en is gheen crachtte barē Oft misschien die HEERE v Godt wilde alle dye woorden des opperstē schenckers hoorē/ dien zijn heere die Coninck van Assyrien ghesonden heuet/ schimp te spreken den leuēden God/ eñ te scheldē met woorden/ die de HEERE God gehoort heuet/ soe heft v ghebet op voor die ouerbleuen/ dye noch voor handen zijn

Eñ doe dye knechten des Conincs Hiskia tot   B
Jesaia quamē so sprac Jesaia tot hen. Also segt dinen heere/ Dus spreect die HEERE/ en vreest v nz voor die woordē die ghy gehoort hebt/ daer mede mi die knapen des conincs vã Assyrië gheblasphemeert oft gelastert hebben/ Siet/ Jck wil hē eenen gheest latē geuē/ dat hi een gerucht hoorē sal/ eñ weder in zijn lant treckē/ eñ wil hem door tsweert vellen in zijn lant.

Eñ doē die ouerste scēcker weder quã/ vont hy dēn Coninc van Assyrien stridende teghen Libna/   C
wãt hi hadde gehoort dat hi van Lachis getrocken was/ eñ hi hoorde van Thirhaka den Coninck der Morē/ Siet/ hi is wtgetrockē om tegē v te strijdē Doe keerde hi omme eñ sandt bodē tot Hiskia/ eñ liet hē seggē/ Also segt Hiskia den Coninc Juda/ En laet v u wen God niet verleyden/ op dien ghi v verlaet eñ spreeckt/ Jerusalē en sal niet in die handen des Conincs vã Assyrië gegeuē werdē/ Siet/ ghi hebt gehoort wat die Coninghē van Assyrien ghedaen hebbē allen landē/ eñ die vbannet/ eñ sout ghi verlost werden? hebbē die goden der heydenen die ooc verlost? die welcke mine vaders hebbē verdoruē/ Gozã Harã/ Rezeph eñ die kinderē Eden/ die tot Thelassar waren? Waer is die Coninck tot Hemat/ die Coninc tot Arphad/ eñ die Coninc der stadt Sepharnaim/ Heua eñ Jwa

Eñ doe Hiskia die brieuen vanden boden ontfaen eñ gelesen hadde/ ghinc hi op tottē huyse des   D
HEEREN/ eñ strecte hem wt voor dē HEERE eñ badt voor den HEERE eñ sprac/ HEERE God Jsrael/ ghi die ouer Cherubin sidt/ Ghi zijt alleen God/ onder alle coninckrijcken opter aerden/ ghy hebt hemel eñ aerde gemaect/ HEERE neyghet v oorē eñ hoort/ doet u we oogē opē eñ siet/ eñ hoort die woordē Senacherib/ die hier gesondē heeft schimpe te sprekē dē leuēdē God/ Het is waer HEERE/ dye coninghen van Assyrien hebben dye heydenen mettē sweerde vernielt/ eñ hair lãt/ eñ hebbē hare

goden int vier geworpē/Want het en waren geē godē/mer wercken der handē der menschen hout eñ steen/Daeromme hebben sise vernielt/Maer nv HEERE onse God/helpt ons wt sijnder handt op dat alle coninrijckē der aerdē bekennē/dat ghi HEERE alleen God sijt

Doen sandt Jesaia dye sone Amoz tot Hiskia eñ liet hē seggen/So spreect die HEERE die God Israel/Al wat ghi tot mi gebedē hebt van Sanherib den Coninc van Assyrien/dat heb ic gehoort Dit ist dat de HEERE teghen hē gesproken heeft/Die maghet die dochter Zion veracht v eñ bespot v/die dochter Jerusalē scuddet haer hooft achter v Wiē hebt ghy bescipt eñ gelastert/ouer wyē hebt ghi v stēme verheuē/ghi hebt v oogen verheuē tegē den heylighē in Israel/ghi hebt den HEERE door uwe bodē bescimpt eñ geseyt/Ic ben door die menichte mijnder wagens op dye hoochte der bergē gestegen/optē sijden des Libanō/Ic hebbe sine hoghe Cederboomē/eñ wtgelesene dennēboomē af gehoudē/eñ ben gecomē aen die wterste herberge des wouts zijns Carmels/Ic heb gegrauē eñ wt gedroncké die vreemde wateren/eñ hebbe mettē plante mijnder voeten die zeen verdroocht

Maer en hebdi niet gehoort dat ic sodanich lāge te voren gedaen hebbe/eñ van beghinne heb ict bereyt/Mer nv heb ict latē comē/dat twistachti-
E ge vaste stedē sullē vallē in eenē woestē steēhoop/ eñ die daer inne woonē/sullē mat oft lucsich sijn/ eñ vreesen eñ hen scamē/eñ sullē werdē als dz gras opten velde/eñ als dat groene cruyt totten hoy op die dakē/dat verdorret eer t rijp wert/Ic weet v woonē/v wt eñ in treckē/eñ v rasen tegē mi Wāt ghi dan tegē mi raest/eñ uwē ouermoet voor mijn ooren opgeclommē is/so wil ic v eenē rinck aen v nuesen leggen/eñ een gebit aen v lippen/eñ wil v wederomme leydē door den wech/daer ghi door gecomen sijt

Eñ dit si v een teekē/In desen iare etet wat ge uallē is/Indē anderē iaer wat vā selfs wascht/ in
G dē derdē iaer/saeyt eñ maeyt eñ plātet wijnbergē eñ etet hare vruchtē/Eñ die dochter Juda die ontvlucht ende ouerbleuen is/sal voorder onder haer wortelen/ende ouer haer seluen vrucht draghen/ Wāt vā Jerusalē sullē wtgaē die ouergebleuene eñ vandē berch Ziō die ontloopē sijn/Die zeloersheit des HEEREN Zebaoths sal dat doen

Daeromme spreect die HEERE vandē Coninc tot Assyriē aldus/Hi en sal in dese stadt niet comen noch gheenē pijl daer inne schietē/noch daer en sal gheenē schilt voor comē/noch geenē wal en sal hy daeromme leggē/mer hy sal den wech weder om reysen/dien hi gecomē is/eñ en sal in dese stadt nz comē die HEERE seget/eñ ic wil dese stadt bescher men/dat ic haer helpe om minēt wille/eñ om Dauid mijns knechts wille

Eñ die Engel des HEEREN voer inder seluer nacht wt/eñ sloech indē legher vā Assyriē/hōdert eñ .lxxxv. duysent mannē/Eñ als si hē smorghens vroech op maectē/siet/doē lagē daer al enckel doode lichamē/Also vrac Sanherib dye coninck van Assyrien op/eñ troc wech/eñ keerde wederom/eñ bleef te Niniue/Eñ doē hi aēbede inden huyse Nisroch zijns Gods soo sloeghen hem mettenswerde Adramelech eñ Sarrezer sine sonē/eñ si ontulode int lant Ararat. Ende sine soon Assarhaddom wert Coninc in sijn stede.

¶ Ezechias wort totter doot toe cranc/mer Jesaias wt beuele des HEEREN toeseit hē noch vijfthien iaer te leuē/ende wat Ezechias den heydenschen Coninc dede/ ende hi verthoornde den HERE.

Dat .xx. Capittel. ✠

OP dye tijt wert Hiskia doot sieck/ Ende die Propheet Jesaia die sone Amoz quam tot hem/ende seyde tot hem/Dus seyt de HEERE/Beschict v huys/Wandt ghi sult steruen ende nyet leuende blijuen. Hy keerde zijn aensicht ter wandt/ende badt totten HEERE ende sprac Och HEERE ghedenct doch dat ick getrouwelijck voor v ghewandelt hebbe/ende met volmaecter herten/ eñ heb ghedaen dat v behaecht/ Ende Hiskia weende seer.

Eñ doen Jesaia noch niet ter stadt half wt ghegaen en was/soe quam des HEEREN woort tot hē eñ sprac/Keert wederomme/eñ segt Hiskia den prince mijns volcs/Dus spreect die HEERE die God ws vaders Dauid/Ic heb v ghebet gehoort eñ uwe tranen gesien/Siet/ic wil v gesont maken op den derdē dach suldi opgaē in dat huys des HEEREN/eñ wil vijfthien iaer tot uwē leuen doen/eñ v eñ dese stadt verlossen vanden Coninck tot Assyrien/eñ dese stadt bescermen om minen wille/ende om mijns knechts Dauids wille/Eñ Jesaia sprac Brengt herwaerts een stuc vijghen/ende doen sise brachten/leyden si die op die droesse oft sweere/eñ hi wert ghesont. ✳

Hiskia sprack tot Jesaia/Welc is dat teeken dat mi die HEERE ghesont sal maken/eñ dat ic in des HEEREN huys op ghaen sal inden derden daghe? Jesaia sprac/Dat teeken suldi hebben vandē HEERE/dat die HEERE doen sal/dat hi gesproken heeft/Die schaduwe sal thien graden voorwaerts gaen/oft thien graden achterwaerts gaen? Hiskia sprac/Het is lichtelijck dat die schaduwe thiē graden nederwaerts gae/dat en wil ic niet/maer dat si thien graden achterwaerts te rugge gae/Doen riep Jesaia den HEERE aen/Ende dye schaduwe ghinck achterwaerts te rugghe thien graden aen den wijser Ahas/die hi nederwaerts was ghegaen.

Tot dier tijt seynde Brodach die sone Baledā des soons Baldā Coninck te Babel/brieuen ende ghiften tot Hiskia/want hi hadde ghehoort/dat Hiskia crāc was ghe weest/Mer Hiskia was vrolic met hē liedē/eñ thoonde hē die geheele apoteke siluer/gout/speeeerie/ende den bestē olye/ende dat harnasch huys/ende al wat in sinen schatten voor handen was/Daer en was niet in zijn huys/ende in sijnder geheelder heerschappie/ dat hen Hiskia niet en thoonde

Doen quam Jesaia die Prophete tot den Coninc Hiskia/ende sprack tot hem/ Wat hebben dese lieden gheseyt? ende van waer zijn si tot v ghecomen? Hiskia sprack/ Sy sijn wt verren landen tot mi ghecomē/van Babel/Hi sprack/Wat hebben si ghesien in uwen huyse Hiskia sprack/ Sy hebben al ghesien wat in mijnen huyse is/ende daer en is nyet in mijnen schatten/dat ick hen lieden

niet gethoont en hadde/ Doen sprac Iesaia tot Hiskia/ hoort des HEEREN woort/ Siet/ de tijt coet dat al tot Babel wech gedragē sal wordē wt uwē huyse eñ al wat uwe vaders vergadert hebben tot op desen dage toe/ eñ daer en sal niet ouerghelaten werden seyt die HEERE. Daer toe die kinderen die van v comen/ die ghi winnē sult/ sullē genomē werden/ dat si camerlingen sijn soudē int palleis des conincs tot Babel/ Hiskia sprack tot Iesaia/ Dat is goet dat de HEERE gesproken heeft/ eñ sprac noch het sal doch vrede eñ trouwe zijn tot minen tijden

Wat meer van Hiskia te seggen is/ eñ alle sine macht/ eñ al wat hi ghedaen heeft/ eñ den poele/ eñ die watergangen/ daer mede hi water in die stadt gheleyt heeft/ siet dat is ghescreuen in der Cronica der coningen Juda/ Eñ Hiskia ontsliep met sinen vaderen/ ende Manasse sijn sone wert Coninck in sijn stede.

Van den ricke des godlosen Conincs Manasse/ Hoe dat hi geleeft heeft/ eñ hoe dat hi gestoruen is/ Van sinen sone Amon.

Dat.xxi. Capittel.

Manasse was twaelf iaer out doe hi coninck wert/ eñ regneerde. lv. iaer te Ierusalē/ Sijn moeder hiet Hephziba eñ hi dede dat den HEERE mishaechde/ na den grouwelē der heidenen die de HEERE voor den kinderen Israel verderuē hadde/ eñ verkeerde hē/ eñ timmerde die hoochtē/ die sine vader Hiskia hadde verniclt/ eñ rechte Baals outaer op/ eñ maecte Bosches gelijc Ahab dye coninc Israel gedaē had/ Eñ aēbadt alderhande heir aendē hemel eñ diēde hē/ Eñ timmerde outarē in den huyse des HEEREN/ daer af dye HEERE gheseyt hadde/ Ic wil minē name te Ierusalē settē/ eñ hi timmerde allē heyr aenden hemel outarē/ in beyde den houen aenden huyse des HEEREN/ Eñ liet sinen soon door tvier gaen/ eñ had acht op vogelsanc/ eñ teekenē/ eñ hiel waerseggers/ eñ teken bedieders/ eñ dede des vele dat dē HEERE mishagede/ daer mede hi hem verthoornde.

Hi sette ooc eenen Bosch liēs afgod/ dien hi gemaect hadde in dat huys/ van welcken die HEERE tot David/ eñ tot Salomo sinen sone geseyt hadde In desen huyse/ eñ te Ierusalē/ die ic vercoren hebbe wt allen stāmen Israel/ wil ic minē name setten eewelijc/ eñ en wil den voet Israel niet meer bewegē latē vandē lande dat ic harē vaderē gegeuē hebbe/ Ist nochtās/ dat si houdē eñ doen na alle die dz ic geboden hebbe/ ende nae alle die wet die hen mijn knecht Mose geboden heeft. Maer si en hoordē nz maer Manasse verleyde se/ dat si erger deden dan die heydenen/ die de HEERE voor die kinderen Israel verniclt hadde.

Doen sprac die HEERE door sine knechten die propheten seggēde/ Om dat Manasse die Coninc Juda/ dese grouwelicheyden gedaen heeft/ dye arger sijn dan alle die grouwelicheden die de Amoriten gedaen hebben/ die voor hē geweest zijn/ ende heeft Juda ooc doen sondigen aen sinen afgoden/ Daer om seyt die HEERE dye God Israel aldus/ Siet/ ic wil ongheluc ouer Ierusalē eñ Juda brengen/ dat so wie het hoorē sal/ dye sullē beide die ooren clincken oft tuyten/ eñ wil ouer Ierusalem dz meetsnoer Samaria treckē/ eñ dat gewichte des huys Ahab/ eñ wil Ierusalē wtscuddē/ gelijc men schotelē wtscuddet/ eñ wilse omkeerē. Eñ ic wil sommighe vā minē eerdeele ouer laten bliuen/ eñ die geuē in die handē haerder viandē/ also dat si eenen roof eñ plucke werden alle haerder vianden/ om dat si gedaē hebbē dat mi mishaecht/ eñ hebbē mi verthoornt/ vā dien daghe aen doen ic hare vaders wt Egipten leyde/ tot desen dach toe

Ooc stortte Manasse veel onsculdichs bloets tot dat Ierusalē hyer eñ daer vol wert/ behaluen die sonde daer mede hi Israel dede sondigen/ alsoe dat si deden dat den HEERE qualijc beuiel

Wat meer vān Manasse te seggē is/ eñ al wat hi gedaen heeft/ eñ sine sonden die hi dede/ siet/ dat is gescreuen inder Cronika der Coninghē Juda/ Eñ Manasse ontsliep met sinē vaderen/ eñ wert begrauen inden hof aen sinen huyse/ te wetē inden hof Vsa/ ende sijn sone Amon wert coninck in zijn stede. D

Amon was. xxij. iaer out doen hi coninc wert eñ regneerde twee iaer te Ierusalē/ Sijn moeder hiet Mesulemet/ een dochter Haruz vā Iatha/ eñ dede dat den HEERE mishaechde/ gelijc zijn vader Manasse gedaen hadde/ eñ wādelde in alle dē wegē die zijn vader gewādelt hadde/ eñ diende den afgoden/ den welckē sijn vader gedient hadde/ eñ aēbadtse/ eñ verliet den HEERE zijder vaders God eñ en wādelde niet inden wech des. HEEREN.

Eñ sine knechten maecten een verbont teghen Amon/ eñ dooden den coninck in zijns huys/ Met dat volc inden lande versloech alle dye dat verbōt tegen den coninc Amon gemaect hadden/ Eñ dat volc indē lande maecte Iosia sinē soon Coninc in zijn stede/ Wat Amon meer gedaen heeft/ siet/ dat is gescreuē in die Cronica der coninghē Juda/ Eñ men begroef hem in sinen graue/ inden hof Vsa/ Eñ sine soon Iosia wert coninc in zijn stede.

Vanden conincrijck Iosie/ Hoe ghetrouwelijck eñ vromelic dat hi wandelde. Cap. xxij

Iosia was acht iaer oudt doen hi coninc wert/ eñ regneerde eenēdertich iaer te Ierusalem/ Sijn moeder hiet Iedida/ een dochter Adaia van Bazkath/ eñ dede dat den HEERE wel behaechde/ eñ wandelde in alle den wech zijns vaders David/ eñ en weec niet noch ter rechter noch ter slincker hant af. A Esaias leeft in deser tijt

Eñ inden achtienden iaer des Conincs Iosia/ sandt die coninck Saphan/ den soon Azalia/ des soons Mesullam den scriuer in dat huys des HEEREN eñ sprac/ gaet op totten hoogen priester Hilkia/ datmen hem dat ghelt gheue/ dat tottē huyse des HEEREN gebracht is/ dat die bewaerders aēden dorpel vergadert hebben vandē volcke/ dat si dat den arbeyders geuen/ die gestelt zijn int huys des HEEREN/ eñ gheuent den wercluden aendē huyse des HEEREN/ dat si repareerē wat verualt oft ongereket is aent huys/ te weten den timmerliedē/ oft metsers/ ende pleckers/ eñ die daer hout eñ behouwē steenē coopē sullē/ om dat huys te repareren nochtans datmē gheē rekeninghe van hē en neme/ vandē gelde/ dz onder haer handē gedaē wert/ maer dat si dat op geloove handelen B

Eñ die hooge priesters Hilkia sprac totte scriuer
Saphā/ Ic heb dat wetboec geuondē int huys des
C HEEREN/ Eñ Hilkia gaf dat boeck Saphan dat
hijt soude lesen/ Eñ Saphan die scriuer bracht dē
Coninc/ eñ seyt hē weder eñ sprac/ Uwe knechten
hebbē dat gelt te samen gesmoltē oft gestampet/ dz
indē huyse geuōdē is/ eñ hebbēt aē arbeyders ghe=
geuē die gestelt sijn aendē huyse des HEEREN.
Ooc seyde Saphā die scriuer dē Coninc/ eñ sprack
Hilkia die priester gaf mi een boec Ende Saphan
last voor dē Coninck.

Mer doen die Coninc hoorde die woordē indē
wetboec/ scoorde hi sine cleederē/ eñ die Coninc ge
boot Hilkia den priester/ eñ Ahikā dē sone Saphā
eñ Achbor den sone Michaia/ eñ Saphan den scri
uer/ eñ Asaia den knechte des Conincs eñ sprack
Gaet henen eñ vraecht dē HEERE voor mi/ voor
tvolc/ ende voor geheel Juda/ vā dye woordē des
boecs dat geuonden is/ wāt het is een groote ver=
bolgentheit des HEEREN/ die ouer ons ontstekē
is/ om dat onse vaders die woordē des boecs niet
ghehoort en hebbē/ dat si ghedaen hadden al wat
daer inne ghescreuē is

Doē ghinc Hilkia die priester/ Ahikā/ Achbor/
Saphan/ eñ Asaia/ tot der propheterssen Hulda/
den wiue Sallum/ des soons Thikwa/ den soons
D Harhā/ des wachters der cleeders/ eñ si woonden
te Jerusalē indē anderē deele/ eñ si sprakē mz haer
Si sprac tot hē/ So spreect die HEERE dye Godt
Israel/ Segt dē man die v tot mi ghesonden heeft/
So spreect de HEERE/ siet/ ic wil ongeluc ouer de
se stadt/ eñ hair inwoonders brengē/ alle die woor
den der wet die de Coninc Juda heeft laten lesen/
om dat si mi verlatē/ eñ anderē godē gherooct heb
ben/ dat si mi vertoornē met allē werckē haerder
handē/ Daeromme sal mine verbolgentheit haer
ouer dese plaetse ontstekē/ eñ niet wtgheblust wer
dē/ Mer dē Coninc Juda die v gesondē heeft/ om
dē HEERE te vragē/ sult ghi aldus seggē/ So seyt
die HEERE die God Israel/ Om dat v herte ver=
weect oft vermorwet is vandē woordē die ghi ge
hoort hebt/ eñ hebt v verootmoedicht voor dē HE
RE/ als ghi hoordet wat ic gesproken hebbe tegē
dese stadt eñ haer inwoonders/ dat si een verwoe
stinge eñ eenē vloec sullen sijn/ eñ hebt uwe cleede=
rē gescoort/ eñ hebt geweent voor mi/ Soe heb ict
ooc verhoort spreect de HEERE/ Daerom wil ic v
tot uwen vaderē vergaderē/ dat ghi met vreden in
v graft vergadert wert/ eñ dat uwe oogē nz en siē
dat ongeluc/ dat ic ouer dese plaetse brengen wil/
si seydent den Coninc weder

¶ Hoe dat Josias dat boeck des verbonts dede
den volcke lesen/ Eñ hoe hi die rechte Gods ere
weder oprechte Van Joachas sinen sone

Dat.xxiij.Capittel

Ende doen die Coninc wech sandt soe
vergaderdē hen tot hē alle die Ouds
in Juda eñ Jerusalē/ eñ dye Coninck
ghinc op int huys des HEEREN/
eñ alle mannē Juda/ eñ al die inwoō
A ders te Jerusalē/ met hē priesters eñ prophetē/ eñ
allet volc beide cleyn eñ groot/ ende men las voor
haer ooren alle die woorden des boecs/ vandē ver
bonde dat inden huyse des HEEREN geuondē
was/ eñ die Coninck ghinc aen een calomne/ ende
maecte een verbont voor den HEERE/ dat si dē
HEERE na souden volgen/ eñ heuden sine gebodē
ghetuygenisse/ eñ zeden/ wt geheelder herten/ ende
wt geheelder zielē/ dat si op soudē rechtē die woor=
den des verbonts dye ghescreuen stonden in desen
boec/ Ende allet volc terde in dat verbont.

Ende die Coninc geboot dē hoogen priester Hil
kia/ eñ den priester der tweeder oordinen/ ende dē
duerwachters aenden dorpele/ dat si wt den tem=
pel souden doen/ alle die vaten die den Baal/ eñ dē
bosschen/ eñ alle dē heyr des hemels gemaect warē
eñ verbrandese buyten voor Jerusalem/ int dal Ki
dron/ eñ haer stof wert gedragē tot Bethel/ Eñ hi
dede die Camarim af/ die welcke die Coningen Ju
da gesticht hadden/ om op die hoochten te roockē
inden steden Juda/ eñ ront om Jerusalē/ Oock die
roockers Baalas eñ der Sonnen eñ der Manen/
eñ der twaelf teeckenen/ eñ alle des heyrs aendē he=
mel/ Eñ dede dat bosschen wt den huyse des HE=
REN voeren/ buytē voor Jerusalē in die beke Ki
dron/ eñ verberndet in die beke Kidron/ eñ maec=
tet tot puluer/ eñ werp dat stof op dye grauen der
gemeynder liedē/ Eñ hi brac af die huysen der hoe
reerders/ dye aenden huyse des HEEREN waren
daer inne die wiuen/ huysen tot bosschken maectē

Eñ hi liet alle priesters wt den steden Juda co=
men/ eñ verontreynichde die hoochtē daer die prie
sters roocten/ vā Geba aen/ tot Berseba toe/ Ende
brac die hoochtē in die poorten af/ dye dueren der
poortē waren Josua des stadt voechs oft baliou
welc ter slincker hant was/ alsmen totter poorten
der stadt ghaet/ Nochtans en hadden die priesters
der hoochten noyt opten outaer des HEEREN te
Jerusalē ghecoffert/ maer si aten vanden ongesuer
den broode met haren broederen

Hi ontsuyuerde ooc dat Topheth in dat dal der
kinder Hinnon/ op dat niemant sinen soon oft sine
dochter den Molech door tvierde liet gaē/ Eñ dede
die peerdē af/ welcke die Coningē Juda der sonnē
haddē geset/ indē inganc des HEEREN huys/ tot
een teekē Nethā Melech/ des camerlincs/ dye tot
Parwarim was/ eñ de wagēs der sonnen verbern
de hi mz vier/ eñ die outaers opt dac indē sael Ahab
die die Coningē Juda gemaect hadden/ Eñ die ou
taers die Manasse gemaect hadde inden tweē ho
uen des HEEREN huys/ brack die Coninc af/ Eñ
liep vā daer/ eñ wierp harē stof in die beke Kidrō.

Ooc die hoochtē die voor Jerusalē waren ter
rechter hāt aendē berch Masshith/ die Salomo die
Coninc Israhel ghetimmert hadde Asthoreth den
grouwel van Sidon/ Eñ Camos dē grouwel van
Moab/ eñ Milcom den grouwel der kinderē Am
mon/ verontreynichde die Coninc/ eñ brack die colō
nen/ eñ wtroyede die bosschelkēs/ eñ veruulde ha=
re plaetse met menschen ghebeenten.

Ooc den outaer te Bethel/ die hoochte die Je
robeam gemaect hadde/ die sone Nebat/ die Israel
sondigē dede/ den seluē outaer brac hi af/ ende dye
hoochte/ eñ maectese tot puluer/ eñ verbrāde dat
Bosschkē/ Eñ Josia keerde hē om/ eñ sach die gra
uen die optē berch warē/ eñ sandt wech/ eñ liet die
knokē oft beenē wt de dē grauē halē/ eñ verbrādese
optē outaer/ eñ verontreinichde diē na dē woorde

des HEEREN/dat die man Godts wtgheroepen hadde/die sulcs voorseyt hadde.

Eñ hy sprac/Wat is den titel/ die ic hier sie: eñ de lieden inder stadt sprakē tot hē/Het is dat graf des mans Gods/die van Juda quā eñ riep dat wt/dat ghi gedaē hebt tegē dē outaer te Bethel/ Eñ hi seide/Laet hē liggē/niemāt en bewege zijn gebeente/ Also wordē sine gebeentē gesalueert/mettē gebeenten des propheten die van Samaria gecomē was

Hi dede ooc wech alle die huysen der Hoochten inden stedē Samarie/welcke die Coningen Israel gemaect hadden om te vertoornē/eñ dede mz hē in alle manieren so hijt tot Bethel gedaē hadde/eñ hi offerde alle priesters der Hoochten die daer waren op die outaren/eñ verbernder also menschē beenē op/ende quam weder te Jerusalem.

Eñ die Coninc geboot den volc eñ sprac/Hout den HEERE uwen God paesscē/ so het gescreuen staet indē boecke des verbonts/Wāt daer en was geenē paesscen also gehoudē als desen/vā der rechters tijt aen die Israel geoordeelt hebbē/ eñ in allē den tijden der Coningē Israel eñ der Coningē Juda/maer inden achtienden iaer des Conincs Josia wert desen paesschen gehouden den HEERE te Jerusalem.

Ooc vaechde Josias wt alle waerseggers/teekenvieders/beelden eñ afgodē/eñ alle grouwelen die inden lande Juda eñ Jerusalē gesien wordē/op dat si die woorden der wet op soudē rechtē/die ghescreuen stondē inden boec/dat Hilkia die priester in den huyse des HEEREN vont/Sijns ghelijcken en was voor hē gheen Coninc geweest/die also wt geheelder herten/wt geheelder sielē/wt allē crachten hē tottē HEERE bekeerde/na alle dye wet Mose/ ende na hem en quam zijns gelijcken niet op.

Nochtans en keerde hē die HEERE niet vā der verbolgētheyt sijnder grooter grāscappē/daer mede hi ouer Juda vertoornt was/om alle die ōwerkinge of tēpteringe/daer mede hem Manasse verwect hadde/Eñ die HEERE sprac/Jc wil Juda vā minē aensichte doē/gelijc ic Israel wech gedaē hebbe/eñ wil dese stadt verwerpen/die ic vercoren had te weten Jerusalē/ eñ dat huis daer ic af geseit hebbe/Minē name sal daer sijn/Wat meer van Josia te seggen is/eñ al wat hi gedaē heeft/siet/dat is gescreuen inder Cronike der Coninghen Juda.

Tot zijnder tijt troc Pharao Necho/die Coninc in Egiptē op/tegē dē Coninc van Assyriē/aen dat water Phrath/ Mer die Coninc Josia troc hē tegē/eñ sterf in Megiddo/doe hi hē gesien hadde/eñ zijn knechtē voerdē hē doot van Megiddo/eñ brachten hē tot Jerusalē/ eñ begroeuen hē in sinē graue Eñ dat volc indē landē nā Johas dē soō Josia / eñ salfdē hē/eñ maecten hē coninc in zijs vaders stede

Drie eñ twintich iaer was Joahas out/doē hi coninc wert/eñ regneerde drie maendē te Jerusalē/ Sijn moeder hiet Hamutal/een dochter Jeremia vā Libna/eñ dede dat dē HEERE misbaechde/ghelijc sine vaders gedaē haddē/ Mer Pharao Necho vinck hē te Riblat /indē lande Hemath/op dat hi nz regneerē en soude te Jerusalē/eñ leyde een schattinge opt lāt/ hondert pont siluers / eñ eē pont gouts Eñ Pharao Necho maecte Eliakim den sone Josia Coninc in zijns vaders Josia plaetse/eñ keerde sinē name Joiakim/met Joahas nā hy /eñ brachte hem in Egipten/al daer sterf hi.

Eñ Joiakim gaf dat siluer ende gout Pharao nochtās scatte hi dat lāt /dat hi dat siluer soude geuē/na dat beuecl Pharao/Elckē na sinē vermogē scatte hi aen siluer eñ gout / onder dat volc indē lāde/dat hi den Pharao Necho gaue/ Joakim was xxv.iaer out doe hi Coninc wert/ eñ regneerde elf iaer te Jerusalē /Sijn moed hiet Sebida/een dochter Pedaia vā Ruma /eñ dede dat den HEERE misbaechde/ghelijc zijn vaders gedaen hadden.

¶ Die Coninc Nabuchodonosor verwint Joiakim dē Coninc Juda/eñ voert sinē sone Joachin tot Babel Dat.xxiiij.Capit.

Tot zijnder tijt trock op Nebucadnezar/die Coninc tot Babel /ende Joakim wert hem onderdanich drie iaer eñ hi keerde hē omme/eñ viel van hē Eñ dye HEERE liet crijschknechten om hē comē wt Chaldea/wt Siriē/ wt Moab/eñ wt den kinderē Ammon/ eñ lietse in Juda comen op dat si hē te niet soudē doen /na den woorde des HEEREN /dat hi gesprokē hadde door sine knechtē die prophetē/ Het geschiede Juda alsoo/na den woorde des HEEREN/dat hise van sinē aensichte soude doē/om die sondē Manasse/die hy ghedaen hadde /Ooc om des ontsculdigē bloets wille / dat hi storte /eñ maecte Jerusalē vol met ontsculdigē bloede/en wildet die HEERE niet vergheuen A

Wat meer te seggē is vā Joakim/eñ al wat hi gedaē heeft/siet /dat is ghescreuē inder Croniken der Coningē Juda/Eñ Joakim ontsliep met sinē vaderē/ eñ zijn sone Joiachin wert Coninc in zijn plaetse/Eñ die Coninc in Egiptē en trocnz meer wt sinē lāde/Wāt die Coninc tot Babel hadde hē genomē allet wat des Conincs in Egiptē was/vā die beke Egipti aen/tot den water Phrath toe B

Joiachin was.xviij.iaer out/doen hy Coninck wert/ eñ regneerde drie maendē te Jerusalē/Sijn moeder hiet Nehusta /een dochter Elnatā van Jerusalē/Eñ dede dat den HEERE qualijc beuiel/ghelijc zijn vader ghedaen hadde. C

Jn dier tijt trockē op die knechtē Nebucadnezar/des conincs tot Babel/ te Jerusalē/ eñ quamē aen die stadt met bolwerc. Eñ doe Nebucadnezar totter stadt quam/eñ sine knechtē/belegerde hise/ Met Joiachin die coninc Juda ghinc wt totten coninck van Babel / met zijnder moeder / met sinen knechten / met sinē ouerstē/ eñ camerlingē/eñ dye coninc van Babel ontfinc hem int achtste iaer zijs Conincrijcs.

Eñ nā vā daer wt alle die scattē indē huyse des HEEREN/eñ indē huyse des conincs/eñ sloech in stuckē alle guldē vatē die Salomo die coninc Israel gemaect hadde indē tēpel des HEEREN /so dye HEERE gesprokē had eñ voerde geheel Jerusalē wech/alle ouerste /alle machtige/thiē duysent ghevāgē/eñ alle timmerliedē/eñ alle smedē /eñ en liet daer niet ouer bliuē/dan tslethste volc des lants. D

Eñ voerde Joachim wech tot Babel/die moeder des conincs/die wiuen des coninicks/eñ zijn camerlingē / daer toe die machtige indē lāde leyde hy ooc geuāgē vā Jerusalē tot Babel/ eñ wat der vester liedē warē/seuē duysent/ eñ die timmerlieden

eñ smeden duysent/alle stercke crijsch mannē/ Eñ
die Coninck van Babel brachtse tot Babel/ eñ die
coninc vā Babel maecte Mathania /zijns vaders
broeder tot eenē Coninc in zijn stede/ eñ verander
de sinen name Zidekia

Zidekia was.xxi.iaer out/doe hi coninc wert
eñ regneerde te Jerusalē.xi.iaer/ Sijn moeder hiet
Hamital/een dochter Jeremie vā Libna/ Eñ hi de
de dat den HEERE mishaechde/also Joiakim ghe
daen hadde/wāt het gesciede also met Jerusalē eñ
Juda/wt die grāschap des HEEREN/tot dat hise
van sinen aensichte wierp /ende Zidekia viel van=
den Coninc te Babel

¶ Nebucad Nezar belegert eñ verweldicht Je=
rusalē/eñ verberntse/Hi brenget die inwoonders
tot Babilonien Dat.xxv.Capittel

A Ende het geviel int negende iaer zijns
coninckrijcs/op dē thienden dach der
thiēder maent/so quā Nebucad Nezar
die Koninc tot Babel/ met alle zijnē
macht te Jerusalē/eñ si beleghen den
hen daer tegen/eñ timmerde een bescudtsel rōt om
me die stadt/Also wert dye stadt beleghert/tot int
elfste iaer des Coninces Zidekia/ Mer in die negē=
ste maēt wert dē honger sterc in die stadt/alsoe dat
dat volc des lants niet te eten en hadde

Eñ die stat wert vā een gescoort/eñ alle crijsch
mannē vluchtē bider nacht door den wech vander
B poortē/tusscē dē twee muerē dye tot des Conincs
hof gaet/ Maer die Chaldeen lagen om die stadt.

Eñ hi vluchte door dē wech tottē vlackē velde
Mer die macht vandē Chaldeē iaechde dē Coninc
na /eñ greep hē int vlack velt tot Jericho/eñ alle de
oorloochs liedē die bi hē warē/die worden vā hē v
stroyt/ Si grepē den Coninc/eñ leydē hē op totten
Coninc vā Babel te Riblat/ Eñ si sprakē met hem
van oordeelē. Eñ si dooden dye kinderen Zidekia
voor sinē oogē/eñ verblindē Zidekia zijn oogē/eñ bō
den hem met ketenen/ende leyden hem tot Babel

Indē seuensten daghe der vijfster maent/dat is
dat negēthiende iaer Nebucad Nezar des conincs
C tot Babel/quā Nebuzar Adon / hoofmeester des
Conincs tot Babel knecht /tot Jerusalē/ eñ verbrā
de dat huys des HEEREN/ende dat huys des Co=
nincx/eñ alle huysen te Jerusalem / eñ alle groote
huysen verbernde hi metten viere/ Eñ die geheele
macht der Chaldeē/dye mettē hoofmeester was/
brac die muerē ront om Jerusalē Maer dat ander
volc dat in die stadt gebleuē was/eñ die tottē Co=
ninc van Babel vielē /eñ dat ander gemeyne volc
voerde Nebuzar Adan die hoofmeester wech/ Eñ
vādē alder slechtstē indē lāde/ liet die hoofmeester
wijngaerdenieren eñ ackerlieden.

Mer die metalē calomnē aendē huyse des HE
REN/eñ die gestoeltē/eñ die metalē zee/die aen den
D huyse des HEEREN was brakē die Chaldeen /eñ
voerdē dat metael te Babel/ Eñ die pottē/die hāt
vaten /messen lepelen/eñ alle metalē vatē/daermē
mede diende/namē si wech /Daer toe nā die hoof=
meester die wierooc vatē/eñ die beckēs/eñ al wat
guldē oft siluerē was/twee calomnē/een zee/ende
die gestoeltē die Salomo gemaect hadde tottē hu=
se des HEEREN Dat metael en was niet te wegē
vā allen desen vatē/ Een calomne was .xviij. ellen
hooch/eñ harē knoop daer op/die was oock meta
len eñ drie ellen hooch/eñ dat verheuē werc/eñ die
granaet appelen aendē knoope ront omme/ warē
al eerene oft metalen/ Op die maniere was ooc die
ander calomme/met den verheuen wercke.

Eñ die hoofmeester nā den priester Seraia vā
der eerster oordē/eñ den priester Sephania/vāder
ander der oordē eñ drie duerwachters/ eñ eenē ca=
merlinc wt der stadt/ die gheset was ouer die oor=
loochs mannen/ Eñ oock vijf mannen die ghesta=
delic voor den Coninck waren/die inder stadt ghe=
uonden werden/eñ Sopher dye velthooftman/die
dat volck inden lande leerde oorlogen Ende noch
tsestich mannen vanden volcke opten lande/die in
den steden geuonden werden /dese nam Nebuzar=
Adan die hoofmeester/ende hi brachtse totten Co=
ninc van Babel te Riblath / Ende die Coninc van
Babel sloechse doot tot Riblath / inden lande He=
math/Also siet/wert Juda wech gheuoert wt sijn
eyghen lant.

Mer ouer dat ouergheblenen volc inden lande
Juda/dat Nebucad Nezar die Coninc van Babel
ouer liet/sette hy Gedalia den soone Ahikam des
soons Saphā/ Doe nv alle des crijschvolcs hooft=
lieden eñ die mannen hoorden/dat die Coninck vā
Babel Gedalia ghesett hadde/quamen si tot Geda
lia te Mizpa/te weten/ Ismael die sone Nethania
eñ Johannan die sone Kareah/ eñ Seraia die sone
Thanhumeth/die Netophatijt/eñ Jaesania die sone
Maechathi/met haren mannen / Ende Gedalia
swoer hē/eñ haren mannen/eñ sprack tot hen/ En
ontsiet v niet den Chaldeen onderdanich te sijn/eñ
blijft int lant/ eñ sijt den Coninc van Babel onder
danich/so salt v wel gaen.

Inder seuenster maent quam Ismael dye sone
Nathania / des soons Elisama vanden coninclijc=
ken gheslachte/eñ thien mannen met hem / ende si
sloegen Gedalia doot/daer toe die Jodē/eñ Chal=
deen/die bi hē waren te Mizpa/ Doen maecte hem
alle dat volc op/ beyde cleyn eñ groot / eñ doverste
des oorloochs/ende quamen in Egypten/wandt si
vreesden die Chaldeen.

Met inden seuen ende dertichsten iare/ nae dat
Joiachin die Coninck Juda wech gheleyt was/in
den seuēentwintichsten dach der twaelffter maent/
hief Euil Merodach die coninc tot Babel indē eer
stē iaer zijns coninckrijcx/ dat hooft Joiachin des Co
nincs Juda/wt dē kercker/eñ sprac vriendelic met
hē/eñ hi sette sinen stoel bouē die stoelē der Conin=
ghen die bi hem waren te Babel/ende veranderde
die cleederen zijnder gheuanckenissen/ Ende
hy adt altoos voor hem sijn leuen lanc/
ende sette hem sijn deel/datmen
hem altoos gaf vanden
Coninc op elckē
dach/sijn ge
heel leuen
lanc.

(.·.) (.·.) (..·)

¶ Hier eynden die boecken der Coninghen.

(.·.)

Hier begint dat eerste boec der Cronika

datmen heet Paralipomenon.

¶ Vertellinge der stammē oft geslachtē der kin
deren van Israel. Dat.I.Capittel.

A Dam Seth Enos
B Renā/Mahalaleel/ Jared/
Henoch / Metuselach / La-
mech/Noah Sem/ham Ja
phet. ¶Dye kinderen Ja-
phet sijn dese Gomer / Ma-
gog/Madai/Jauā/ Tubal/
Mesech/Thiras/Die kinde-
ren Gomer /sijn Ascenas/Riphat/Togarma/Dye
kinderē Jauā zijn Elisa/Tharsisa Chitti/ Dodanim
Die kinderen ham zijn Chus / Mizraim Put
Canaan / Die kinderen Chus sijn Seba / Heuila/
Sabtha/Rachema/Sabtheca/Die kinderē Rache
ma zijn/Scheba/eñ Dedan/ Chus wan Nimrod/
die begonst machtich te zijn opter aerden Mizraim
wā Ludim/Anamim/Lehabim Naphtuhim Path
russim/Casluhim/Vā welckē zijn wtgecommē die
Philistim/eñ Caphthorim / Canaan wā Zidon si
nē eerstē soon Heth/Jebusi/ Amori/ Girgosi/ He
ui/Arki/Sini/Arwadi/Zemari/ende Hemathi.
C Dye kinderen Sem zijn dese/ Ela m/Assur/Ar-
phachsad/Lud/Arsi/Uz/Hul/Gether/eñ Maesch
Arphachsad/wā Salah / Salah wan Eber/Eber
worde.ij.sonē geborē/Die eene hiet Peleg/ om dz
tot zijnder tijt dat lant gedeelt wert / eñ sijn broed
hiet Jakthā/Jakthā wan Almodad/Saleph/Ha-
sar/Mauet/Jarah/Hadoran/Usal / Dikla/Ebal/
Abimael/Scheba/Ophir/Heuila/eñ Jobab / dat
zijn alle kinderen Jakthan.
Sem/Arphachsad/Salad/Eber Peleg/Regu
Serug/Nahor/Tharah/Abrā/ dz is Abrahā/Dye
D kinderen Abraham zijn Isaac / eñ Ismael / Dit is
haer gheslacht / Die eerste soon Ismaels/Nebaiot
Kedar/Adbeel/Mibzam/Misma/Duma/Masa
Hadad/Thema/Jethur/ Naphis Kedma/dat zijn
die kinderen Ismaels.
Die kinderen Ketura der concubinē / Abraham
dye baerde Simram/Jaksan/Medan / Midiam/
Jesbak/Suah/Mer die kinderen Jaksan zijn Sche
ba/eñ Dedan/Eñ die kinderē Midiā zijn/ Epha/
Epher Henoch/ Abida / Eldaa / Dat sijn alle kin-
deren der Ketura. ¶Abrahā wā Isaac/Die kin
derē Isaac zijn Esau/eñ Israel/Die kinderē Esau
zijn Eliphas/Reguel/Jeus/Jaelam/ Korah/Dye
kinderen Eliphas/zijn Theman / Omar/Zephi/
Gaetham/Kenas/Thimna/Amalek.
Dye kinderen Reguel sijn Nahath/Serah/ Sā
ma/ende Misa.
Die kinderē Seir/ sijn Lothan/Sobal/Zibeon
Ana Dison/Eser/Disan/Die kinderen Lothan sijn
Hori/Homā / eñ Thimna was een suster Lothan/
Die kinderen Sobal zijn Alian/ Manahath/Ebal
Sephi/Onā/Die kinderen Zibeō/zijn Aia/eñ Ana
Die kinderen Ana/Dison/Die kinderē Dison/sijn
Hamarā/Esban/Jethrā/Chrā Die kinderē Eser
zijn Bilhan/Saewan/Jaekan/Die kinderen Disā/
zijn Uz/ende Aram.
Dit zijn die coningen die gheregeert hebben in
den lande Edom/eer dan eenich coninc regneerde
onder die kinderē Israel / Bela die soon Beor /eñ
sine stadt hiet Dinhaba/Eñ doen Bela sterf/wert
coninc in zijn stede Jobab / die sone Sera van Baz
ra / Eñ doē Jobab sterf wert coninc in zijn plaetse/
Husā wt der Themanitē lāde / Doen Husam sterf-
wert coninc in zijn stede Hadad / dye soon Bedad/
die die Midianiten sloech/inder Moabiten veldt/
eñ sine stadt hiet Awit. Doen Hadad sterf wert co
ninc in zijn plaetse/Sāla van Masreck/ Doen Sā-
la sterf/ wert coninc in zijn stede/ Saul van Recho-
both aent watere / Doē Saul sterf/wert coninc in
zijn stede/Baal Hanan die sone Achor/ Doē Baal
Hana sterf/ wert coninc in zijn plaetse Hadad eñ si
ne stadt hiet Pagi/ eñ zijn wijf hiet Mehetabeel/
een dochter Mared/eñ dochter Mesahab
Doē Hadad sterf/wordē vorstē tot Edō/vorste
Thimna /vorste Alia/vorste Jethet/vorste Ahali-
bama/Vorste Ela/vorste Pinon/vorste Kenas/
vorste Themā/ vorste Mibzar / vorste Magdeel/
Vorste Iram/Dat zijn die Vorsten tot Edom.
¶ Hier/werden oec die geslachten Israhel ghe
noemt ende vertelt. Dat.ij.Capittel
D It zijn die kinderen Israhel/ Ruben/ A
Symeon/Leui/Juda/ Isascar / Se-
bulon Dan / Joseph / Ben Jamin/
Naphtali/Gad Asser
Die kinderē Juda zijn/Er/ Onā
Sela Die drie werdē hem geborē vander dochter
Sua die Cananimitinne/Er/die eerste soon Juda
was quaet voor dē HERE/daer ōme doode hi hē
Thamar zijns soons wijf baerde hē Perez/eñ Sa-
rah/also dat alle der kinder Juda vijf waren
Die kinderē Perez zijn Hezron eñ Hamul/Die B
kinderē Serah/ zijn Simri/Ethan/Hemā/ Chal-
col.Dara/dier alder is vijf
Die kinderē Charmi/zijn Achar die welcke Isra
hel bedroefde/doē hi hē aen dat verbande ontgine
Die kinderē Ethan zijn Azaria
Die kinderē Hezrō/die hē geborē zijn Jerahmeel
Rā/Calubai/Rā wan Amminadab/Amminadab C
wā Nahessō dē prince der kinderē Juda/Nahessō
wan Salma/Salma wā Boas/Boas wā Obed
Obed wā Isai/ Isai wā sinē eerstē soō Eliab/Abi
nadab dē anderē/Simea dē.iij.Nathaneel dē.iiij.
Radda dē vijfsten/Ozē den sestē Dauid dē seuen-
stē Eñ hare susterē warē Seruia/eñ Abigail, Dye
kinderē Zeruia sijn /Abisai/Joab/Azael/die drie/
Abigail baerde Amasa/ Dye vad Amasa was
Jether een Ismaelijdt/Caleb dye sone Hezron/
heeft gewonnen met Asuba/den wiue eñ met Je
rigoth/Ende dit zijn der seluer kinder Jesar/So-
bab/eñ Ardon/Maer doen Asuba sterf/nam Ca-
leb/Ephrat/die baerde hem Hur / Hur genereer- D
de Uri/Uri genereerde Bazaleel.
Die nae besliep Hezron die dochter Machir/
des vaders Gilead/ende hi namse doe hy tsestich
iaer oudt was/ende si baerde hem Segub/Segub
genereerde Jair/dye hadde drientwintich steden
inden lande Gilead/Ende hy nam wt den seluen/
Gesur eñ Aram /die stedekens Jair/daer toe Ke
nath met haren dochteren/tsestich steden / dat zijn

alle kinderē Machir/des vaders Gilead/Na den doot Hezron in Caleb Ephrata/liet Hesron Abia sijn wijf/die baerde hē Ahur den vader Thekoa.

F Jerahmeel die eerste sone Hezrō hadde kinderē dē eerstē Ram/ Buna/Orē/eñ Ozē/eñ Ahia/ Eñ Jerahmeel hadde noch een andē wijf dye hyet Atara/die is die moeder Onam/Maer die kinderen Ram/des eerstē soons Jerahmeel sijn Maaz Jamin eñ Eker.

Onā hadde kinderē/Samai eñ Jada/die kinderē Samai zijn Nadab eñ Abisur/Dat wijf Abisur hiet Abihail/die baerde hē Achbā eñ Molid/Dye

H kinderē Nadab zijn Seled eñ Appai/eñ Seled sterf sonder kinderē/Die kinderē Appaim zijn Jesei Die kinderen Jezei zijn Sesan/Die kinderen Sesan zijn Ahelai/die kinderen Jeda des broeders Samai/ zijn Jether eñ Jonathan/Mer Jether sterf sonder kinderē/Die kinder Jonathan zijn/ Peleth/ende Sasa/dat zijn die kinderen Jerahmeel/ Sesan en hadde geen sonē/mer dochteren/eñ Sesan had eenē Egipschē knecht/die hiet Jarha/eñ Sesan gaf Jarha sinē knecht zijn dochter tot eenē wiue/ dye baerde hē Athai/Athai wan Nathan/Nathan genereerde Sabad Sabad wan Ephlal/Ephlal genereerde Obed Obed wan Jehu/Jehu wan Asaria/Asaria wan Halez/Halez genereerde Elleasa Elleasa wan Sissemai/ Sissemai wan Sallum/ Sallum genereerde Jekamia/Jecamia genereerde Elisama.

Die kinderē Caleb des broeders Jerahmeel

G zijn Mesa zijn eerste soon die is dye vader Siph/

Jud.i.d eñ die kinderen Maresa des vaders Hebron/Dye kinderē Hebron/zijn Carah/Thapuah/Reken/eñ Sama/Sama/wan Rahā/dē vadere Jarkaā/ Rekē genereerde/Samai/Die sone Samai hiet Maon/eñ Maon was die vader Bethzur

Epha die cōcubine Chaleb baerde Harā/Mosa eñ Gases/Haram wā Gases/die kinderen Jaddai/zijn Regen/Jotham/Gesan Pelet Epha/eñ Saaph/Maer Maecha dye concubine Caleb/sy baerde Seber/eñ Thirhena/Eñ baerde oock Saaph/den vadere Madmanna/ende Sewa dē vader Machbena/eñ den vader Gibea/mer Achsa was Calebs dochter

Dit waren die kinderen Caleb/Hur die eerste soon vā Ephrata/Sobal den vader Kiriath Jearim/Salma dē vader Betleem/Hareph dē vader Bethgadar/Eñ Sobal die vader Kiriath Jearim had sonē/te wetē/dz halue maechscap Manuhoth

Die maechscapē te Kiriath Jearim/warē dye Jethritē/Puthitē/Sumathitē eñ Misraitē/Van desen zijn ooc gecomē die Zaregathitē eñ Netophathitē die crone des huys Joab/eñ die helfte der Manahthitē vandē Sareithē/Eñ dat maechscap der scriuers/die te Jabes woondē/zijn die Thiriathitē/Simeathitē Suchathitē dat zijn die Kinitē die gecomē zijn vā Hamath/des vaders Betheachab.

¶ Van Dauid eñ sinē sonen Capit.iij

B Dit zijn dye kinderen Dauid die hē tot Hebron geboren sijn/die eerste Ammō vā Ahinoā dye Jesreelitinne Dye ander Daniel van Abigail die Carmelitinne/Dye derde Absalon dye sone Maecha die dochter Thalmai/des conincs tot Gesur/Die vierde Adonia/die sone Hagith/Die vijfste Saphat Ja vā Abital/die seste Jethreā vā sinē wiue Egla/Dese ses zijn hē geborē tot Hebrō Wāt hi regneerde aldaer seuē iaer/eñ ses maēdē Mer tot Hierusalem regneerde hi drientertich iaer B

Eñ dese zijn hē geborē te Jerusalē/Simea/Sobad Nathā/Salomo/die viere vandē dochter Sua der dochter Ammiel/Daer toe Jebehar Elisama Eeliphaleth/Noga/Nepheg/Japia/Elisama Eliada Elipheleth die neghen/Dat zijn alle kinderen Dauid/behaluen die der concubinen kinderē waren Eñ Thamar was hare suster

Salomo soon was Rehabeam/dies soon was Abia/dies soō was Assa/des soōs was Josaphat dies soon was Joram/dies soon was Ahasia/des soon was Joas/dies soon was Amasia/dies soon was Asaria/dies soon was Jothā/dies soon was Ahas/dies soon was Hiskia/dies soon was Manasse/dies soon was Amon/dies soon was Josia/ Josia soonē waren die eerste Johannam/die ander Joiakim/die derde Zidekia/dye vierde Sallum/ Maer die kinderen Joiakim warē Jechania dies soons was Zidekia

Die kinderē Jechania/die geuangē wert/warē Sealthiel/Malchirā/Phadaia/Sennesar/Jekamia/Hosoma/Nedabia/Dye kinderen Phadaia/ waren Zerubabel ende Semei/Die kinderen Zerubabel waren Mesullam eñ Hanania/eñ hare suster Selomit/Daer toe Hasuba/Ohel/Berichia/Hasadia/Jusab/Heses/dye vijf/Dye kinderen Hanania warē Platia eñ Jesaia/dies soon was Rephaia/dies soon was Arnan/dies soons was Obadia/dies soon was Sachania die kinderē Sachania waren Semaia Die kinderē Semaia warē Hatus/Jegeal/Bariah/Nearia/Saphat die sesse Die kinderen Nearia warē Elioenai/Hiskia/Asrikam die drie/Die kinderen Elioenai/warē Hodaia/Eliasib/Plaia/Akub/Johannam/Delaia/Anani die seuen.

Een geslacht register dē kinderē Juda Ca.iiij

Die kinderen Juda waren Perez/Hezron/Charmi/Hur eñ Sobal/Reaia die soon Sobal wan Jahath/Jahath genereerde Ahumai/eñ Lahad/Dat sijn die maeschappen der Saregathitē/eñ Ellee die vader Ethan/Jesreel Jesma Jedbas/eñ hare suster hiet Hazeleponi/Eñ Pnuel/ die vader Gedor/eñ Eser die vader Husa/dat zijn die kinderen Hur des eersten soons Ephratha des vaders Bethleem/Ashur/die vader Thekoda had de.ij. whiuē Hellea eñ Naera Eñ Naera baerde hē Ahuzā/Hepher/Themni/Ahastari/dat zijn die kinderen Naera/Maer die kinderen Hellea/warē Zereth/Jezehar ende Ethnam/Koz wan Anub ende Hazobeba/eñ die maeschap Aharhel des soons Harum/Maer Jaebez was herlicker dan sijne broeders/ende zijn moedere hiet hē daer om Jaebez/Want si sprack/Jck heb hem met commer oft wee ghebaert/Ende Jaebez riep den Godt Jsrahel aen ende sprac/Jst dat ghi mi seegent/eñ mijns palen vmeerdert/eñ v handt met mi sijn sal/eñ ghi mettē euele also doet/dz het mi niet en becōmere oft en verdrucke/Eñ God liet comen dat hy badē

Chalub die broeder Suha genereerde Mehir/die is die vad Esthõ/Esthõ wan Gerrapha/Passeah eñ Thinna/dē vad ō stat Nahas/Dat zij die mannen van Recha/Die kinderē Kenas warē Athniel eñ Saraia/Die kinderen Athniel/waren Hathath

C Eñ Meonothai/wan Aphra/Eñ Saraia genereerde Joab/den vader Gharasim/wāt si waren timmerliedē/Maer die kinderen Caleb des soons Jephūne warē Iru/Ela/eñ Naā/die kinderē Elē waren Kenas/Die kinderē Jehaleleel warē Siph Sipha/Thiria/eñ Asareel/Die kinderē Esra/waren Jether/Mered/Epher/eñ Jalō eñ Thabar m3 Mir Jam/Samai/Jesbaah/den vad Esthemoa eñ sine wijf Judi Ja baerde Jereth/den vader Gedor/Heber dē vad Socho/Jekuthiel den vader Sanoah/dz zijn die kinderen Githa/die dochter Pharao/die Mared nā/Dye kinderen des wijfs Hodija die suster Nahā/des vaders Regila//warē Hagarmi/Eñ Estomoa/de Maechathijt/dye kiderē Simō warē/Amnō Rinna/eñ Gehanā Thilom Die kinō Jesei waren Soheth/eñ die Gē Soheth.

Die kinderen Sela des soons Juda waren Er/dye vader Lecha/Laeda dye vader Maresa/ende die maechschap der lijnen weuers/ond den huyse Asbea/daer toe Jokim eñ die mānen vā Cosebo/Joas/Saraph/die huys heren waren in Moab/ende woondē te Lachē/eñ Hadebarin. Athikim/Si waren potbackers/eñ woōdē ond plantē eñ thuinē by den coninc tot sinē werckē/eñ quamē ende bleuen aldaer.

¶ Eē geslacht register vanden kinderen Simeons. Dat.v.Capittel.

A Je kiderē Simeō warē Nemuel/Jamin/Jarib/Serah/Saul dies soon was Sallū dyes soon was Mibsan/dies soon was Misma/Die kinderen Misma warē Hamuel dies soō was Zachur/zijn soon was Simei/Simei hadde sestien sonē/eñ ses dochteren/eñ sine broeders en hadden niet vele kinderen/Maer alle hair maechscap en vermeerderde haer nz/als die kinderen Juda Si woōdē tot Berseba/Molada/Hazar/Sual/Bilha/Esem/Tholad/Bethuel/Harma/Syklag/Beth/Marchaboth/Hasarsusim/Beth/Biri/Saarai/dit waren haer stedē tot dē coninc Dauid toe/Dair toe hare dorpen bi Ethā/Ain/Rimmon/Thochē

B Asā die vijf steden/eñ alle dorpen die ront om dese steden lagen tot Baal toe/dat is haer woninghe/ende haer maechschap/onder hen lieden.

Eñ Mesobab/Jālecē/Josa die soon Amasia/Joel/Jehu/die sone Jeschibia/des soons Seraia des soons Asiel/Elioenai/Jaecoba/Josohaia/Asaia/Adiel/Jsmeel/eñ Benaia/Sisa/die sone Siphei des sons Alon/des soons Jedaia/des soons Simri/des soons Zemaia/Dese wordē ūmaerde vorsten/in haren ghesłachten des huys haerder vaders/ende si deelden hen/na haerder menichten.

C Eñ si trockē wech dat si tot Gedor soudē comen tot tegent oosten toe dēs dals/op dat si weyde souden soecken voor haer scapē/Eñ vondē vette ende goede weide/eñ een lant/wijt vā ruimten/stille/eñ rust/Wāt te voren woonden die vā Hā aldaer/Eñ die nv met namen bescreuē/zijn/quamē totter tijt Hiskia/des coninc Juda/eñ slogē hare tenten eñ wooningē die aldaer gheuondē wordē/eñ verbandēse tot desen daghe toe/eñ woonden in hare placēse want aldaer warē weyden voor schapen.

D Oec gingē vā hen wt/dye kinderē Simeon.v. hondert mannen totten gheberchte Seir/met harē ouerstē/Platia/Nearis/Rephaia/eñ Vsiel/den kinderē Jesei/eñ slogē die ouergheblevene/eñ ontloopers der Amalekiten/eñ si woonden aldaer tot op desen daghe toe

¶ Eē ghesla cht register/vā den kinderen Rubē Dat.vi.Capittel.

Je kinderē Ruben des eerstē soons Jsrael/want hi was die eerste soon/Maer om dat hi zijns vaders bedde veronreynichde/soe wert sine eerste gheboorte den kinderē Joseph/des soōs Jsrael gegeuē/eñ hi en wert niet gerekēt tot ter eerster geboorte Wāt Juda die machtich was onder sine broederē/dien wert dat prinscap ofte vorstscap gegeuē voor hē/eñ Joseph/die eerste geboorte/Aldus zijn nv die kinderē Rubē/des eerstē soōs Jsrael/Hanoch/Pallu/Hezrō eñ Charmi A Ge.xlvi.b Exo.vi.b Nu.xxvi.a

Die kinderē Johel warē Semaia/zijn soō was Gog/zijn soō was Simei/zijn soō was Micha/zijn soō was Reaia/zijn soō was Baal/zijn soō was Beera dē welckē Thigleth Pilneser die coninc vā Assiriē wech geuāgē leide/Eñ hi was een prince onder die Rubenitē. Met sine broedēs onder sinē ghesłachtē/als si ond hare geboortē gerekent wordē/haddē si tot hoofden Jeiel/eñ Zacharia.

Eñ Bela dye sone Asan des soons Sema des soōs Joel dye woōde tot Aroer eñ tot Nebo toe/eñ Baal Meon toe/Eñ woondē tegē dat oosten/tot datmē coēt aē de woestine/aēt water Phrath Wāt haers vees was vele inden lande Gilead. B

Eñ indē tijt Saul/voerdē si orloge tegē die Hagaritē/dz die gene vielē/door haer hāt/eñ woōdē indē geend tentē tegē die geheele oostē side Gilead

Die kinderē Gad/woondē tegē hen ouer indē lādē Basā/tot Salcha toe/Joel die principaelste/eñ Sapha die andere/Jaenai eñ Saphat te Basā eñ hare broedēs des huys haerō vadō waren Michael/Mesullam/Seba/Jorai/Jaecā/Sia/eñ Eber die seuē/Dit zijn die kinderē Abihail/des soons Huri/des soōs Jaroah/des soōs Gilead/des soōs Michael/des soons Jesisai/des soons Jahdo/des soons Bus Ahi die sone Abdiel/des soōs Guni/was eē ouerste indē huysē haerō vadō/eñ woondē tot Gilead in Basā/eñ in harē dochterē/eñ in harē voorstedē Saron tot aē harē eynden toe/Dese wordē al ghetekent inder tijdt Jothā des coninc Juda/eñ Jeroboam des coninc Jsrael. C

Die kinderē Rubē/die Gaditen des haluē stāe Manasse/wat strijtbaer mānē warē/dye scildē eñ sweerdē voerdē/eñ bogē ghespānē constē/eñ dye strijdē constē/dier was.xliiij.M.eñ.vij.hondert/eñ lx.die int heyr trockē.Eñ als si stredē tegē die Hagaritē/holpē hē Jetur/Naphes/eñ Nodab/eñ gauē die Hagaritē in harē handen/eñ allet dz met hen was/Wāt si riepē tot God indē strijt eñ hi liet hē vbiddē/Wāt si betrouden hē/Eñ si voerdē wech haer vee/vijf duysent kemelen/twee hondert eñ vijftich duysent scapē/twee duysent ezelen/Eñ.C M.menschē/Wāt daer vielē vele gewōdē Wāt dē strijt was vā Gode/Eñ si woōdē in haer placse totter tijt toe doen si gheuangen wordē. D

Maer die kinderē des haluē stams Manasse/
woondē inde lande van Basan aē tot Baal her=
C mon/eñ Senir/eñ dē berch hermō toe/wāt haer=
der was vele/Eñ dese warē die hoofden des huys
haerder vaders Epher/Jesei/Eliel/Asriel/Jere=
mia/hadowia/Jahdiel/machtighe deghelicke mā=
nē/eñ vermaerde hoofdē inde huyse haerdr vads.
Eñ als si hen aen dē God haerder vaders ver
grepen oft ontgingē/eñ hoererdē na dē afgoden
der volckē inden lande/die God voor hen wt ghe
roeit hadde/so verwecte die God Jsrael dē gheest
Pul/des coninck van Assirië/eñ dē geest Thiglath
Pilnesser des coninck van Assur/ eñ voerde wech
die Rubeniten/Gaditē/eñ dē haluē stā Manasse/
eñ brachtse tot halah/eñ habor/eñ hara/eñ aent
watere Gosan tot desen daghe toe

¶ Geng eslacht regilster vanden kinderen Leui
Dat .vij. Capittel

DJe kinderē Leui warē Gerson/Ka=
hath/eñ Merari/Die kinderen Ka=
A hath waren Amrā Jizhar/hebron
eñ Vsiel/Die kinderen Amrā waren
Aarō/Mose eñ Mir Jā/die kinderē
Aarō warē Nadab Abihu Eleasar/eñ Jthamar
Eleasar genereerde Pinehas/Pinehas wan
Abisua/Abisua wā Buki/Buki wā Vsi/Vsi wan
Serahia/Serahia genereerde Meraioth/Mera=
ioth genereerde/Amaria/Amaria wā Ahitob/A=
hitob wā Zadok Zadok wā Ahimaaz/ Ahimaaz
wā Asaria/Asaria wan Johanan/Johanan wan
Asaria/die die priester was inden huyse dat Salo=
mo timmerde te Jerusalem
B Asaria wan Amaria/Amaria/wan Ahitob/Ahi
tob/wan Zadok/Zadok wā Sallū/Sallum wan
hilkia/ hilkia wan Asaria/Asaria wā Seraia/Se
raia wā Jozadok/ mer Jozadok wert mede wech
geuoert/doē die HEERE dye kinderē Juda/eñ Je
rusalē/door Nebucad Nezar wech gheuangen liet
voeren ¶ So zijn die kinderen Leui dese Gerson/
Kahath Merari/ So hieten die kinderē Gerson/
Libni eñ Semei/Mer die kinderen Kahath hieten
Amrā/Jezehar/hebron eñ Vsiel/ die kinderē Me
rari hieten/Maheli eñ Musi / dz zijn die geslachtē
der Leuiten onder haren vaderen oft famlien.
C Gersons soon was Libni/dies soon was Ja=
hath/dies soon was Sima/dies soon was Joah/
dyes soon was Iddo dyes soon was Serah /dyes
soon was Jeathrai/Mer Kahats soon was Ami
nadab/dies soon was Korah dies soon was As=
sur/dies soon was Elkana / dies soon was Abias=
saph/dies soon was Assir/dies soon was Thahath
dies soon was Vriel/dies soon was Vsia/dies soō
was Saul.¶ Die kinderen Elkana warē Amasai
eñ Ahimoth/dies soon was Elkana/dies soō was
Elkana van Zoph/ dyes soon was Nahath / dies
soon was Eliab/dies soon was Jerohā dies soon
was Elkana/dies soō was Samuel/ die eerste ge
borene was/Seni/eñ Abiia. ¶ Meraris soon was
Maheli/dies soon was Libni dies soō was Simei
dies soon was Vsa/dies soō was Simea / dies soō
was haggija/dies soō was Asaia. ¶ Dit zijn se die
Dauid stelde te singhen indē huyse des HEERE
daer die arche ruste/eñ dienden voor die wooninghe
des tabernakels des getuigenis met singē tot dat
Salomo dat huys des HEERE timmerde te Je
rusalē eñ stondē nae haer wijse/aē hare officie oft
dienste/eñ dit zijn se die daer stondē eñ haer kinderen/
Vandē kinderē Kahath was hemā die sanger die
soone Joel/des Soons Samuel/des soons Elka
na des soons Jerohā/des soons Eliel / des soons
Thoah/des soons Zuph/des soons Elkana / des
soons Mahath/des soons Amasai/des soons El
kana/des soons Joel des soons Asaria/des soons
Zephania/des soons Tahath/des soons Assiri /
des soons Abiassaph/des soons Korah des soons
Jesehar/des soons Kahath/des soons Leui/ des
soons Jsrael.¶ Eñ sine broeder Assaph stont tot
zijnē rechter sidē/eñ die Assaph was ene sone Be
rechia /des soōs Simea/des soons Michael / des
soōs Maesia/des soōs Malchija/des soōs Athni
des soōs Serah /des soōs Adaia/des soōs Ethā
des soons Sima/des soons Simei/des soons Ja=
hath/des soons Gerson/des soōs Leui
Mer hare broeders die kinderen Merari ston
dē ter slincker siden te weten Ethā dye sone Kusi/
des soons Abdi des soons Malluch des soons ha
sabia/des soōs Amasia/des soōs hilkia/des soōs
Amsi /des soōs Bani/des soōs Samer/des soōs
Macheli/des soons Musi/des soons Merari des
soons Leui
hare broeders die Leuitē/warē gestelt tot al=
derley dienst aen der wooninge des huys des HE
RE/Maer Aaron eñ sine sonen waren int offi=
cie om aen te stekē optē outaer/des brātoffers/eñ
op dē roocoutaer/eñ tot alderhande werc indē al
derheylichsten/eñ om te versoenē Jsrael /so Mo=
se die knechte Gods gebodē hadde
Dit zijn die kinderē Aaron/Eleazar dye sone/
zijn sone was Pinehas/zijn sone was Abisua/zijn soo
ne was Buki/zijn sone was Vsi/zijn sone was Se=
rahia/zijn sone was Meraioth / zijn sone was Ama
ria/sine sone was Ahitob/zijn soon was Zadock
sijn sone was Ahimaaz
Eñ dit is haer wooninge eñ hare besittinge in
haren palē/te weten die kinderen Aaron des ghe
slachts/der Kahathitē /Wāt dat lot viel hen/Eñ
si gauē hen hebrō indē lande Juda/ eñ der seluer
voorstedē ront omme/Mer dat velt der stadt/ ei
hare dorpē/gauē si Chaleb dē sone Jephunne/so
gauē si nv dē kinderē Aarō die vrije stedē/ hebr
eñ Libna mz harē voorstedē Jathar eñ Esthemo
hilen/Debir/Azā/eñ Bethsemes met harē voor
stedē/Eñ wt den stā Be Jamin. Geba Alemeth
eñ Anathoth met haren voorstedē/also dat alde
steden in hare geslachten derthien waren
Mer dē anderē kinderē Kahath vā haren gh
slachte/vercregense wt dē haluē stāme Manasse
door tlodt thien steden/Dē kinderē Gerson vā h
rē geslachte/geworde wt dē stāme Jsachar eñ w E
dē stāme Asser/eñ wt den stāme Naphtali/eñ w
dē stāme Manasse in Basan/derthiē steden / De
kinderē Merari/van haren geslachte/ghewordē
door tlot wt den stāme Ruben/eñ wt den stām
Gad/eñ wt den stāme Sebulon twelef steden
Eñ die kinderen Jsrael dye gauen den Leui
ooc steden met harē voorstedē te wetene door d
lodt/wt den stamme der kinderen Juda/ende w
dē stamme der kinderen Simeon /eñ wt den sta

me der kinderen Ben Jamin/dye stedē dye si met
namen bestēden oft noemden/ Mer den ghestach
te der kinderen Kahath/ ghewordē stedē haerder
C palen/wt den stam Ephraim.
So gauē si hen nv dē geslachte der anderē kin
derē Kahath/die vrije stedē/Sichē optē gheberch
te Ephraim/Geser/Jakmeā/Bethorō/Aialon
eñ Gath/Rimō met harē voorstedē/Daer toe wt
dē haluen stā Manasse/Aner//eñ Bilā/met harē
voorstedē/ Maer dē kinderē Gerson/gauen si wt
den geslachte des haluen stās Manasse/Golā in
Basan/eñ Astharoth met harē voorstedē/Wt den
stamme Isaschar/Kedes/Dabrad/Ramoth/ende
Anem met haren voorstedē/Wt dē stamme Asser
Masal Abdō/Hukok/eñ Rehob/met haren voor-
steden/Wt den stam Naphtali/ Kedes in Galilea
Hammon/eñ Kiriathaim met haren voorsteden.
Den anderen kinderē Merari gauē si wt dē stam
me Sebulō Rimono eñ Thabor met haren voorste
den. Eñ ouer geen side der Jordanen tegē Jericho
tegent oosten aen die Jordane/wt dē stāme Rubē
Bezer inder woestinē/Jahza/ Kedemoth/eñ Me
phaath/met haren voorstedē/wt dē stāme Gad/Ra
moth in Gilead/Mahanaim/Hesbon/ende Jaeser
met haren voorsteden.

¶ Eē geslacht register der kinderē Isaschar/eñ
Ben Jamin. Dat.viij. Capittel.

B Die kinderen Isaschar die warē/Tho
la/Pua/Jasub/eñ Simron die viere
Die kinderen Thola waren/Vsi/Re-
phaia/Jeriel/Jahmai/Jebzā/eñ Sa
muel/hoofden indē huyse haerder va
ders/van Thola/eñ machtige liedē in harē geslach
te/int getal tot Dauids tijden. xxij. duysent eñ ses-
hondert/die kinderē Vsi warē Jesrahia/Eñ die kin-
derē Jesrahia waren Michael/Obadia/ Joel/eñ
Jesia/die viue/eñ waren alle hoofdē/ Eñ met hē o
uer harē geslachtē indē huyse haerō vaders waren
gewapēt heyrvolc tottē strijde. xxxvi. duysent/wāt
C si haddē vele wiuen eñ kinderē/Eñ haer broedēs in
allen geslachten Isaschar/machtige liedē/waren se
uenentachtētich duysent/eñ wordē allen gerekent
Die kinderen Ben Jamin waren Bela/Becher/
eñ Jedieel die drie./ Mer die kinderen Bela waren
Ezbō/Vsi/Vsiel/Jerimoth eñ Iri/dye vijue hoof-
den inden huyse der vaders/ machtige lieden/ende
werden ghereckent. xxij.duysent eñ vierendertich.
Die kinderen Becher waren Semira/Joas Eli
esar/Elioenai/Amri/ Jerimoth/ Abia Anathoth
D eñ Amalech/die warē alle kinderē Becher/eñ wer
dē gerekēt in haren geslachten/na dē hoofdē indē
huyse haerō vaders/machtige lieden/twintich duy
sent eñ twee hondert/Die kinderen Jedieel/ warē
Bilhan/Bilhās kinderen warē Jehus/Bē Jamin
Ehud/Cnaena/Sethan/Tarsis/eñ Ahisahar/die
waren alle kinderen Jedieel/ hoofden der vaders/
machtige lieden. .xvij.dusent.ij.hōdert/die wt troc
ken int heyr ten stride/ Eñ Supim eñ Hupim wa
ren kinderen Ir/Husim waren kinderen Acher.
Die kinderen Naphtali waren Jahziel/ Guni
Jezer//ende Sallum/kinderen van Bilha.
Dye kinderen Manasse zijn dese/ Esriel/ den
welcken baerde Aramia/zijn concubine/ Hy wan
Machir dē vader Gilead/eñ Machir gaf Hupim
eñ Supim wiuē/ eñ zijn suster hiet Maecha/Sijn
anď soon hiet Zelaphedat/ eñ Zelaphedat hadde
dochteren/Eñ Maecha dat wijf Machir/baerde
enē sone diē hiet si Peres/ eñ zijn broeď hiet Sares/
eñ des seluē sonen waren Vlā eñ Rakem/ Vlams
soō was/ Bedā/ Dat zijn dye kinderē Gilead des
soons Machir/ des soōs Manasse/ eñ sine suster
Molecheth baerde Ishud/ Abieser ende Mahela
eñ Semida hadde dese kinderen/ Ahcā/ Sichen/
Likhi ende Aniam
Die kinderen Ephraim warē dese Suthelach D
dies soon was Bereth/ dyes soon was Thahath/
dies soō was Eleada/dies soō was Thahath/dies
soon was Sabad/ dies sone was Suthelath/dyes
soon was Eser eñ Eliad/ eñ die mannē tot Gath
die binnenlansce indē lande doodēse/ om dat si af-
getrockē warē haer vee te nemē/ ende haer vader
Ephraim droech lāghen tijt rouwe/eñ zijn broedēs
quamen om hem te troosten.
Eñ hi besliep zijn wijf ende si wordt beuruchte
die baerde eenen sone dien hiet hi Bria/ om datter E
in sinen huise qualic toe ghinc/ Sine dochter was
Seera dye timmerde dat nederste eñ ouerste Beth
horon/ ende Vsen Serra/ dyes soō was Rephah/
eñ Reseph/ dies soon was Thelah/dies soon was
Thahan/dies soō was Laedā/dies soon was Am-
mihud/dies soō was Elisama/dies soō was Nun
dies soon was Josua
Ende haer haue ende wooninge was Bethel
met haren dochteren/ende tegent oosten/Naeran
ende teghent westen Geser/ ende hare dochteren
Sechem/ende hare dochterē/ tot Aia toe/eñ hare
dochteren ende aenden kinderen Manasse/Beth
Sean ende hare dochterē/Thaenach eñ hare doch
teren/Megiddo ende hare dochteren/Dor eñ ha-
re dochteren/ In desen woondē die kinderen Jo F
seph/des soons Israel
Die kinderen Asser warē dese Jemna/ Jeswa
Jeswi/Bria/ende Serah hare suster/Die kinderē
Bria waren/Heber eñ Malchiel/dat is die vader
Birsawith/ Heber wā Japhleth/Somer/Hothā
ende Sua haer suster/ Die kinderē Japhleth wa-
rē Passah/Bimehal/ende Asswath/dat warē dye
kinderen Japhleth/ Die kinderen Somer/waren
Ahi/Rahag/Jehuba/eñ Aram/Ende dye kinderē
zijns broeders Helen/warē/Zophah/Jemna Se G
les/eñ Amal/die kinderen Sopha/ warē Suah/
Harnepher/Saul/Beri/Jemra/Bezer Hod/Sa-
ma/Silsa/Jethran/ende Beera/Die kinderē Je-
ther/warē Jephunne/Phispa/ende Ara/Die kin
deren Vlla/warē Arah/ Haniel/ende Risia/ Dese
waren alle kinderen Asser/ hoofden int huys der
vaderen wt ghelesene machtighe lieden ende hoof
den ouer princen/ ende worden gerekent int heyr/
totten strijde/ in harē getale sesentwintich duysent
mannen.

¶ Vanden gheslachte der Ben Jamiten.
Dat.ix.Capittel

Ben Jamin wan Bela sinē eerstē so-
ne/ Asbal den anderen/ Ahrah den
derden/Noha den vierdē/Rapha dē A
vijfsten/Ende Bela hadde kinderen
Addar Gera/Abihud/Abisua/Na-
eman/Ahoah/Gera/Sphuphan ende Huram/

Dit zijn die kinderen Ehud/die daer hoofden
waren der vaderē onder die borgere te Geba/ēn
trocken wech tot Manahath/te wetene Naeman
Ahia/ēn Gera/dye selue voerdese wech/ēn hi ge=
nereerde Vsa ēn Ahiud/ēn Seharaim wā indē lā
de Moab/doe hi die gene vā hē ghelatē hadde(vā
Husim/ēn Baera sinē wijuen/Ēn hi wā aen Ho=
des sine wijf/Jobab/Sibia/Mesa/Malchan/Je=
uz/Sachia/ēn Mirma/dat zijn sine kinderē hoof=
den der vaderen/oft in haren familien
Vā Husim wān hi Abitob ēn Elpaal Mer dye
kinderē Elpaal waren Eber/Misā ēn Samed/
Die selue timmerde Ono/ēn Lod/ēn hare dochte=
B rē/Ēn Brja ēn Sama/warē hoofdē der vaderen
ondē dē borgeren te Aialō si viacchdē die tot Gath
met sine broeds/Sasak Jerimoth/ Sebadia/A=
rad/Ader/Michael/ Jespar ēn Joha dat zijn kinde
rē Brja/Sebadia/Mesullā/Hiski/Heber/ Jesme
rai/Jesia/Joab/dat zijn kinderē Elpaal/ Jaki/ Si=
chri/ Sabdi/Eloenai/Zitai/Eliel/Adaia/Braia/
ēn Simrath/dat zijn die kinderē Semei/Jespā/E
ber/Eliel/Abdō Sichri/Hanan/Hanania/Elam
Anthothia/Jephdeia/ēn Pnuel/dat zijn die kinde=
rē Sasak Sāserai//Seharia/Athalia Jaeresia/E
lia/ēn Sithri/Dat zijn kinderē Jerohā/dat zijn de hoof
dē der vaderē/haerō geslachtē die woondē te Jerusa
lē/Mer tot Gibeō woonde die vadō Gibeon ēn zijn
wijf hiet Maecha/ēn sijn eerste soon was Abdon/
Sur Kis/Baal/Nadab/Gedor/Ahio/ēn Secher
Mikloth/wā Simea. Ēn si woondē tegē hair broe
ders ouer te Jerusalē/metten haren/Ner genereer
C de Kis/Kis wā Saul/Saul wā Jonathā. Melchi
sua/Abinadab/ēn/Esbaal/die sonen Jonathā wa
rē Meribaal. Meribaal/wan Micha/die kinderē
Micha warē Pithē/Melech/Thaerea/ēn Ahas/
Ahas wā Joadda/Joadda wan Alemeth/Asma
uet/ēn Simri/Simri/wā Mosa/ Mosa wan Bi=
nea/dyes soon was Rapha/ dyes soon was Eleasa
dies soō was Azel/Azel had ses sonē/ die hieten Es
rikā/Bachru/Jesmael/Seraia/ Abadia/ Hanan
die waren alle sonen Azel/Die kinderē Ezek sijns
broeds waren Vlā zijn eerste soon/ Jehus die andē
Elipeleth/die derde/ Die kinderen Vlam/ waren
machtige lieden/ēn geschict met bogen/ēn hadden
vele sonen/ēn soons sonē/ hondert ēn vijftich/Dye
zijn alle vanden kinderen Ben Jamin.

¶ Vā dat gansce volc der Jsraelitē die tot Babilonien gebrocht sijn. Dat .x. Capittel.

A Ende dat gheheel Jsrael wert ghere=
kent/ende siet/si sijn bescreuen inden
boecke der coninghen/Jsrael/ ēn Ju
da/ēn nv wech gheuoert tot Babel/
om haerō misdaet wille/ die te voren
woonden op hare goeden/ēn stedente wetē Jsrael
priesters/Leuiten/ēn die Nethinim/mer te Jerusa
lem woonden sommighe der kinderen Juda/ som
mighe der kinderen Ben Jamin/sommige der kin
derē Ephraim/ēn Manasse/te wetene wt den kin
deren Perez/des soons Juda/was Vthai die sone
Amihud/ des soons Amri/ des soons Jmri/des
soons Bani van Siloni/ Asaia/ dye eerste sone/ēn
sine ander sonen/Vanden kinderen Serah Jeguel
sine broeders/ses hondert ende tneghentich.
Vanden kinderen Ben Jamin Sallu/ die sone
Mesullam/des soons Hodawia des soons Ha
ma/Ēn Jebneia die sone Jeroham.
Ēn Ela dye sone Vsi/des soons Michri/ ēn
Mesullam die sone Sephatia/des soons Regue
des soons Jebneia/Daer toe hare broederen in h
ren geslachten/negen hondert ēn sessen vijftich/A
le dese mannen waren hoofden der vaders inde
huyse haerder vaders
Vanden priesteren Jedaia/Joiarib/Jachin/e
Asaria/die sone Hilkia/des soons Mesullam / de B
soons Zadok/des soons Meraioth/des soons A
hitob/een prince indē huise Gods/Ēn Adaia dy
soon Jerohā/des soons Pashur/ des soons Mal
chia/Ēn Maesai die sone Adiel/des soons Jahl
ra des soons Mesullam/des soons Messilemet
des soons Jmmer/ daer toe harē broeders hoo
den indē huyse hairō vaders/ dusent seuē hondē
ende tsestich/gheraesche lieden/ aen dat werck de
dienst inden huyse Gods
Vanden Leuitē wt den kinderē Merari/Sem C
ia/die sone Hasub/des soons Asrikam / des soon
Hasabia/Ēn Bakbakar die timmerman/ēn Ga
lal/ēn Mathania dye sone Micha/ des soons Si
chri/des soons Asaph/ Ēn Obadia/dye sone Se
maia/des soons Galal/des soons Jeduthum/Ēn
Berechia/die sone Asa/des soōs Elkana/die in
den dorpen woonden der Nethophathiten
Die portiers warē Sallū/Akub/Talmon A
himā met harē broederē/ēn Sallum die ouerste
Wāt tot dier tijt toe/haddē tē aē die poortē des co
nincs tegent oosten waer ghenomen die kinderē
Leui/met leyghers/Ēn Sallū die sone Kore/des
soons Abiasaph/des soons Korah/ ēn sijn broe D
ders wt den huyse zijns vaders/Die Korhiten aen
den wercke des diensts/dat si soudē wachten aen
dē dorpel des tabernakels/ēn haer vaderen inden
leger des HEEREN/dat si des ingancs waer sou
den nemen/met Pinehas dye soone Eleasar was
vorst ouer hen/om dat die HEERE te vorē met hi
geweest was/Sacharia die sone Meselemia/was
bewaerder aen die poorte des tabernakels des ge
tuigenis/Alle dese waren wt gelesen tot bewaer=
ders aen dē dorpel/twe hondert ēn .xij. Die warē
gerekent in haren dorpen/ Ēn Dauid ēn Samuel
die Sienō/stichtense door hare geloue/dat si ēn ha
re kinderē bewaren soudē aen den huyse des HE=
EREN/te weten aen den huyse des tabernakels /
dat si dies waer souden nemen
Sulcke duerwachters warē tegē die vier win= E
dē gestelt/tegē oostē/ tegē westē/ tegen noordē ēn
tegēt suidē/maer haer broeders warē op haer dor
pē/dat si daer in soudē comen/ele des seuēdē daechs
om altoos bi hen te zijn Wāt die Leuitē warē deze
vierder hāden ouerstē duerwachters betrout/ Ēn
si warē ouer die kistē ēn scattē inden huyse Gods
Oec bleuē si ouer nacht om den huise Gods Wāt
het behoorde hen toe/dat si dē tabernakel alle mor
gen open soudē doen/Ēn sommighe wt hen warē
ouer die gereetscap des diensts/ Want si droegēt
getelt wt ēn in/Ēn die sommige waren gestelt o=
uer die vaten/ēn ouer alle die heylige gereetscap o
uer die bloeme vanden meele/ouer wijn ouer olye
wieroocc ēn ruecwerc/mair sommige vandē pries
ters kinderen maectē dat ruecwerck.

Mathathia wt den leuiten/die eerste soon Sal= lum des Korithē/warē die wierooc baten betrout Ende den Kahathiten haren broederen/warē ouer die toonbroden te bescicken / dat sise alle Sabba= then souden bereyden.

Dit zijn die sangers / die hoofden onder die fami= lien der Leuiten / ouer dye kisten wtghescheyden Want dach eñ nacht warē si daer mede becich/dit zijn die hoofden der familien onder den Leuiten in haren ghestachten/Dese woonden te Jerusalem.

Tot Gibeon woonden Jeiel/die vader Gibrō/ ende zijn wijf hiet Maecha / ende sijn eerste soon Abdon Zur/Kis/Baal/Ner/Nadab/Gedor/Ahaio Sa charia/Miklot/Miklot/genereerde Simeā. Eñ si woondē ooc om hare broeders te Jerusalem on der den harē/Ner wan Kis/Kis wan Saul/Saul genereerde Jonathā/Malchisua/ Abinadab / Es= baal/Die soon Jonathan wan Meribaal/Meriba al wan Micha / Dye kinderen Micha waren Pi= thon/Melech/ ende Thaherea

Ahas wan Jaera/ Jaera wan Alemeth Asma ueth eñ Simri/Siri wā Moza/Mosa wā Ginea dies soon was Azel/Azel hadde ses sonen dye hietē Asrikam Bochru Jesmael/Seraia/ Obadia/Ha= nan/dit zijn die kinderen Azel.

¶ Van den strijt eñ slach der Philistinen tegen Saul ende sine sonen. Dat .xi. Capittel.

Die Philisteen streden teghen Jsrahel Eñ die van Jsrael vluchten voor die Philisteen/eñ die verslaghene vielen opten berch Giboa/Mer die Philis= teen hingen hen aen Saul/eñ sinen so nen achter hē/eñ sloegē Jonathā Abinadab/ende Malchisua/die sonen Saul/Eñ dē strijt wert hart tegen Saul/eñ die boghen schutters/quamen aen hem/also dat hi vanden schutters ghewont wert/ Doen sprac Saul tot sinē wapendrager/treet wt v sweert eñ doorsteert mi daer mede/op dat dese on= besnedene niet en comen eñ scandelic met my omme gaen/Mer sinen wapendrager en wilde niet/want hi ontsachs hē seere/Doen nam Saul sijn sweerdt eñ viel daer inne/Doen sijn wapendrager sach dat Saul doot was/viel hi ooc opt sweert ende sterf.

Also sterf Saul eñ sine drie sonen/ eñ sijn gehee le huis te samen/Doe die mānē Jsrael die indē grō de of broecke waren/ sagen dat si ghevlucht warē eñ dat Saul eñ sine sonen doot warē verlietē si ha re steden eñ vluchten/Eñ die Philisteen quamē eñ woonden daer inne.

Des anderen daechs quamen dye Philisteen/om die verslagene wt te trecken/eñ vonden Saul eñ si ne sonen liggen op dē berch Giboa/ Eñ trockē hē wt eñ hieuē op zijn hooft/ eñ zijn wapenen eñ seyn denten int lant der Philisteen al omme/ eñ lietē t ver condigen voor haer afgoden/ eñ dē volcke Eñ stel den sine wapenen int huys haers gods / ende sine hooftschele bestichden si aen dat huys Dagon.

Doen alle die tot Jabes in Gilead hoorden/allet dat die Philisteē Saul gedaē haddē / maectē hen alle strijdtbaer mannē op/ eñ namen den lichaem Saul eñ zijnder sonen/ eñ brachtēse tot Jabes/eñ begroeuen hare gebeentē onder die eycke tot Ja= bes eñ vasten seuen daghen

Also sterf Saul in zijnder misdaet/ dye hi tegē den HEERE misdaen hadde /aenden woorde des HEEREN dat hi niet en hielt/ooc dat hi der waer seggster vraechde eñ en vraechde dē HEERE niet/ daer omme doode hi hem/eñ dat coninckrijck keer de tot Dauid/den sone Jsai.

¶ Dauid wort een coninc gesalft /Ende van sinē sterckē hooftlieden. Dat .xij. Capittel

Ende gheheel Jsrael vergaderde hem tot Dauid/tot Hebron eñ sprac/Siet wi zijn v been eñ v vleesch. Oock te vorē doen Saul coninck was/leyde ghi Jsrael wt/eñ in/so heeft die HE RE v God v ghesprokē/Ghi sult mijn volc Jsra= el weyden eñ ghi sult Vorste zijn ouer mijn volck Js rael/Eñ alle Ouders Jsrael quamē ooc totten co ninc tot Hebron / Eñ Dauid maecte een verbont met hen te Hebron voor den HEERE / Eñ si salf= dē Dauid tot eenen coninck ouer Jsrahel/ na den woorde des HEEREN/door Samuel A

Eñ Dauid troc henē eñ alle Jsrael tot Jerusa= lem(dat is Jebus(Want dye Jebusitē woondē inden lande /Eñ die borgers tot Jebus /sprakē tot Da= uid Ghi en sult hier niet in comen / Maer Dauid wā den borchte Zion /dat is Dauids stat Eñ Da uid sprac / Wie dye Jebusitē eerst slaet / die sal een hooft eñ ouerste zijn /Doen beclomse Joab die so= ne Seru Ja eerst/eñ werdt een hooftman/Dauid woonde op die borchte / Daer af heetmēse Dauids stat/ Eñ hi timmerde die stadt ront ōme/ vā Mil= lo aē tot altemael ront omme / Joab liet die ouer bleuene inde ye stadt leuen/Eñ Dauid voer voort eñ nā toe/eñ die HEERE Zebaoth was met hem B

Dit zijn die ouerstē ondr den machtighē Dauid/ die hen tedelijc met hē hielden/in sinē coninckrijcke bi gheheele Jsrael/ datmē hem tot eenē coninc sou= de makē/ na dē woorde des HEEREN ouer Js rael/Eñ dit is dat ghetal der machtigen Dauids/ Jasabeā die sone Hachmoni / die principaelste on= der dēn dertigē / hi hief zijn spies op eñ sloech drie hondert teender reyse.. ¶ Na hē was Eleazar die sone Dodo / dye Ahohite eñ hi was onder dye drie machtighen/Dese was met Dauid doen si be= scimten/Ende dye Philisteē hen daer verghadert haddē totte strijt/ Eñ daer was eē stucackers vol gerstē/Eñ dz volc vluchte/voor die Philisteē Eñ sloegē die Philisteē / Eñ si terden middē opt stuc/ eñ bescudden dat/ eñ die HEERE gaf groote sa licheit. ¶ Eñ dye drie wt dē dertighen principalē trockē af totten steene tot Dauid in dat holle A= dullam/Maer der Philisteen leger lach inden dal= leyen Rephaim/Dauid was in die borchte/ Ende der Philisteen volck was op die tijt te Bethlem Eñ Dauid wert lustigende eñ sprac/ Wie wil my te drincken gheuen vandē water/wt den putte tē Bethleem /onder die poorte? Doē braken die drie inder Philisteen legher/ eñ putten van dien watere wt dē putte te Bethleem/onder dye poorte / ende droeghent eñ brachtēt tot Dauid / Mer hi en wil= des niet drincken/ maer hi goot den HEERE eñ sprach/Dat late God verre van mi zijn/dat ic dat doen soude/ eñ drincken dat bloet deser mannē in haers leuens pericule. Want si hebbēt met pericu le haers leuēs hier gebracht / Daer omme en wil= de hijs niet drinckē/Dat dedē dye drie alderstercste C

Abisai die broed Joab/dye was dye principael
ste onder den drien/Eñ hy hief zijn spies op/ende
sloech drie hondert/Eñ hi was onder drie beroemt
oft vermaert/eñ hi die derde heerliker dā die twe
eñ was haer ouerste/Mer tot aen die drye en quā
hi niet
C Benaia die sone Joiada/des soons Ishail/van
grooten dadē/van Kabzeel/hy sloech twee leeu-
wender Moabiten/Eñ ghinck af/eñ sloech eenē
leeuwe middē inden putte/oft cuyle/inder tijt des
sneeus/hi sloech ooc eenē Egipscē man/dye was
vijf ellen groot/eñ hadde eē spiese inder handt als
eenen weefboom. Mer hy ghinc tot hem/af met
eenen stock/eñ nā hem die spiese wt der handt/ eñ
doode hē met zijn eyghen spiese/Dat dede Benaia
die sone Joiada/eñ was vermaert onder dye drye
D vromē/eñ was dye heerlicste onder dertich/ Mer
aen die drie en quam hi niet/Dauid maecte hē tot
den heymeliken raet
Die strijdtbaer ruesen zijn dese/Asael die broe-
der Joab/Elhanā zijns ooms soō/van zijns vads
stede van Bethleem/Samoth die Harorite/ Helez
dye Pelonite/Ira dye soone Ekes dye Thekoite
Abieser/die Antothite/Sebechai dye Husaite/ I-
lai die Ahohite/Maherai die Netophathite/ Heled
die sone Baena die Netophathite/ Ithai dye sone
Ribai/vā Gibeath/der kinderen Ben Jamin/ Be
E naia die Pirgatonite/Hurai vander beken Gaas/
Abiel/die Arbathite/Asmaueth die Baherumite
Eliahba die Saalbonite/dye kinderē Hasem/ des
Gisoniters/Jonathā die soone Sage/des Harari-
ters/Ahiam die sone Sachar des Harariters / E-
liphal/die sone Vr/Hepher die Macherathite/ A-
hia die Pelonite / Hezro dye Carmelite/Naerai de
sone Asbai/Joel die broed Nathan/ Mibchar dye
sone Hagri/Zelech die Amonite/Naherai die Be-
rothite/wapendrager Joabs des soons Zeru Ja
Ira die Jethrite/Gareb die Jethrite/Vria die He
thite/Sabad die sone Ahelai Adina die sone Sisa
die Rubenite een hooftman der Rubeniten/eñ der
tich waren onder hem/Hanam die sone Maecha/
Josaphat dye Mahonite / Vsia dye Asthrathite/
Sama eñ Jaiel / dye sone Hothā/des Aroeriters/
Jediael/die sone Simri /Joha zijn broeder die Thi
ziter/ Eliel dye Maheuiter / Jeribai eñ Josawia
die sone Elnaam/Jethma die Moabite/Eliel O-
bed/Jaesiel van Mizobaia.

¶ Van Dauids vrome mannen oft ruesen/Ende
hoe veel dz dier zijn gevveest/die vvt alle geslach
ten tot hem gecomen zijn. Capittel.xij.

A Ock quamen dese tot Dauid te Sik-
lak doen hi noch gesloten was/ voor
Saul den sone Kis Eñ si waren oock
onder die ruesen/ oft vrome mannen/
dye totten strijdt holpen / eñ met bo-
ghen gheschiet waren tot beyden handen op stee-
nen/pijlen eñ boghen.
Vandē broederē Saul/die wt Ben Jamin wa
ren/ Die principaelste Ahieser eñ Joas die kinde-
ren Samaa / des Gibiathiters/Jesiel ende Pelet
die kinderē Asmaueth/ Baracha eñ Jehu die An
thothiter/ Jesmaia die Gibeomte/machtich ond
dertigen ende ouer dertighen/ Jeremia Jahasiel
Johanā/Josabad die Gederathiter/Eleusa/Je
remoth/Bealia/ Samaria/ Saphatia/dye Haroa

phite/Elckana/Jesia/Asareel/Joeser/ Jasabeam
die Korhiter/Joela/eñ Sabadia/die kinderen Je
roham van Gedor
Vanden Badditen sceydē hen wt/tot Dauid B
in die borcht inder woestinen sterche ruesen ende
crijschliedē/die spiesen eñ deghē voerden/Eñ ha
aengesicht gelijc der leeuwen/eñ snel als dye ree
op die berghen/Die eerste Eser/die ander Obadia
Die derde Eliab/Dye vierde Masmamrea / Die
vijfste Jeremia/Die seste Athai/Die seuenste Eli
el/Die achste Johanan/Dye neghenste Elsabad
Die thiende Jeremia/Die elfste Machbanai/dese
waren vanden kinderen Gad/hoofden int heyr
die cleynste ouer hondert/ende dye grootste ouer
duysent / Die zijnt die ouer die Jordane gingen in
der eerster maent/doen hi vol was aen beiden oe
ueren/dat alle gronden effen waren/beide tegen
oosten ende teghen westen
Daer quamender oock vanden kinderen Ben
Jamin eñ Juda/tot der borchten Dauidt/Mae C
Dauid ghinc wt tot hen/eñ andtwoorde eñ sprac
tot hen/Ist dat ghi in vreden tot mi comt/ eñ om
my te helpen/soo sal mijn herte met v zijn / Mae
comt ghi op liste eñ om mi tegen te sijn/daer doch
gheen boosheit aen mi en is/soo sie die God onse
vaders daer inne eñ straffe dat/Maer dye gheest
trock aen Amasa den hooftman onder dertighen
V zijn wy Dauid/eñ met v houden wijt ghi soon
Isai/Vrede/vrede si met v /vrede si met uwen hu
peren/Want v God helpet v/Doen namse Dauid
aen/eñ settese tot hoofden ouer die crijschlieden.
Eñ vā Manasse vielē tot Dauid/doē hi quam
metten Philisteen teghen Coninc Saul totte strij
de/eñ en holpen hem niet/Want die Philisteen h
tense met raedt van hem eñ seyden/ Waert dat h
tot sinen heere Saul viel/so mocht het ons onse
hals costen/Doen hi nv tot Sicklag troc/vielē to
hem van Manasse Adna/Josabad/Jediel / Mi
chael/Josabad/Elihu/Zilthai hoofden ouer du
sent in Manasse/ende si holpen Dauid teghen dye
crijschlieden/Wandt sy waren alle gherassche rue D
sen/ende worden hooftlieden ouer dat heyr/Oock
quamen alle dage sommige tot Dauid om hem te
helpen tot dat het een groot heyr wert/al een heyr
Goods.
Eñ dit is dat ghetal der hoofden gewapēt to
ten heyr die tot Dauid tot Hebron quamen/om d
coninckrijck Saul tot hem te keeren/na den woor
de des HEERN
Der kinderen Juda die spiese eñ deghen droe
gen/waren ses duisent eñ acht hondert ghewapē E
totten heyr/Der kinderen Simeon/vrome man
nē totten heyr/seuen duysent eñ hondert/Die kin
deren Leui vier duysent eñ ses hondert/Eñ Joia
da die vorste onder dien van Aaron/met drie duy
sent eñ seuen hondert Zadock die knape/een vro
me ruese met zijns vaders huys.xxij.ouerstē/Der
kinderen Ben Jamin Sauls broederen/drie duy
sent/want tot dier tijt toe hielden haerder noch vel
le anden huyse Saul
Der kinderen Ephraim/twintich duysent eñ
acht hondert/vrome ruesen/eñ vermaerde mānen
inden huyse haerder vaderen/Des haluen stams
Manasse/achthien dusent/dye met name genoēt

houden/dat si quamen eñ Dauid coninc maecten/
der kinderen Jsaschar die verstandich waren als
die tijt heisschede/datmen wiste wat Jsrael doen sou
de/twee hondert hooftliedē/ eñ alle hare broeders
volchden haren woorden.

Der sonen Sebulon/die int heyr trocken totten
stride gewapēt/met alderhāde wapene totten stri
de/vijftich duysent/ven in oordinancie te schicken
endrachtelijc/Van Naphthali/duysent hooftliedē
eñ met hen die scilden eñ spiese voerden.xxxvij.dui
sent.Van Dan totten stride gewapent.xxviij.duy
sent/eñ ses hondert.Van Asser die int heyr trocken
beregemaect totten stride/veertich duysent/Van o=
der gheen side der Jordanen/vanden Rubeniten/
Gadditen/eñ den haluen stamme Manasse/ met
alderhande wapen totten strijde/hondert eñ twin
tich duysent.

Alle dese crijchslieden/gestelt in ordinancie qua
men wt geheelder herten tot Hebron/ om Dauid
coninc te maken ouer geheel Jsrael. Ooc was al
het andere Jsrael van eender herten/datmen Daui
de coninc soude maken/Eñ waren aldaer bi Daui
de drie dagen/atē eñ droncke. Wāt haer broeders
hadden voor hen bereyt/ooc die die naeste om hen
waren/tot Jsaschar toe / Sebulon ende Naphtali
brachtē broot op ezelē/kemelē/muylē/eñ die rinde
ren/om te etene/meel/vijghen/rosinen/wijn/olye
runderen/schapen/planteyt/eñ in groter menich=
te/Want daer was blijschap in Jsrael.

¶ Hoe dat dye overgebleuene geslachten geroe=
pen worden/ende hoe dat si dye arcke wech voer
den. Dat.xiij. Capittel.

ENde Dauid hielt eenen raet metten
hooftlieden/ ouer duysent/ ende ouer
hondert/eñ met allen vorstē/eñ sprac
totter geheelder gemeynten Jsrahel/
Behaget v/eñ ist vanden HEERE on
sen God/soe laet ons ouer al wt seynden tot onsen
anderen broederē/ in alle den lande Jsrael/eñ met
hē die priesters ende Leuiten in die steden / Daer si
voorsteden hebben dat si tot ons vergadert wordē
/Eñ laet ons die arcke ons Gods/weder halen tot
ons/want bi den tijden Saul en vraechdē wi daer
niet na.Doen seyde die geheele gemeynte/men sou
de also doen/wāt dat behaechde alle dē volcke wel

Also vergaderde Dauid dat geheele Jsrael van
Sihor Egipti aen/ tot datmen coemt tot Hemath
om die arcke Gods te halē vā Kiriat Jearim/Eñ
Dauid troc op met gheheele Jsrael tot Kiriat Jea
rim/welcke in Juda leget/op dat hi vā daer op sou
de brengen die arcke des HEEREN die op Cheru
bim sidt/ daer die name genoemt wert/eñ si lieten
die arcke Gods op eenen nieuwen wagen voeren
wt den huyse Abinadab/Vsa eñ sine broeders dre=
uē den wagen/Maer Dauid eñ alle Jsrael speeldē
voor God/wt geheelder macht/met liedekēs/met
harpen/met psalteren/ met tamborien/met cimba
len/ende met basuynen.

Doen si op die placke Chidon quamen/stac Vsa
sijn hant wt om die arcke te houden / want die rin=
derē sceden ter sidē wt/Doen vertoornde die grā
schap des HEEREN ouer Vsa/ eñ sloech hē/om dat
hi sine hant wt hadde gestrekt aen die arcke / also
dat hi aldaer sterf voor Godt/Doen wert Dauidt
ongemoet/om dat die HEERE een volck gescoort
hadde aen Vsa. Eñ hiet die plaetse PerezVsa/tot
op desen dach toe/Eñ Dauid vreesde God in dyē
daghe eñ sprac/Hoe sal ic dye arcke Gods tot my ij. Reg. vi.b
ghebrengē? Daeromme en liet hi die arcke Godts
niet tot hem brenghen in die stadt Dauid / mer hy
keerdese int huys ObedEdom des Gathiters/
Also bleef die arcke Gods bi ObedEdom/in sinē
huyse drie maendē. Eñ die HEERE segende dat
huys/ObedEdom/ ende allet wat hi hadde.

¶ Hoe dat Hiram die Coninc Dauidem den Co
ninc houtsant/ Ende hoe veel huysurouwen dat
Dauid nam. Ende hoe die Philistinen teghen hē
streden/ ende hoe hise verwint

Dat.xv. Capittel.

ENde Hiram die coninc tot Tyro /sein ij. Reg. vi.a
de boden tot Dauid/eñ cederē houte
metsers / ende timmerlieden / dat si
hem een huys soudē timmeren / Eñ
Dauid mercte dat hē dye HEERE
tot eenen coninck ouer Jsrael beuesticht had/wāt
zijn coninerijck steech op/om zijns volcs Jsrahels
wille/Eñ Dauid nam noch meer wiuen tot Jeru
salem/ende wan noch meer sonen eñ dochterē/eñ
die hem te Jerusalem geboren wordē/hieten also
Sammua Sobab/Nathan/Salomon/Jebehar/
Elisua/Elipalet/Noga/ Nepheg/ Japhia/ Elizā=
ma/Bael/Jada/ Eliphaleth.

Ende doen die Philisteen hoordē/dat Dauid
tot eenen coninck ghesalft was ouer geheele Jsra
el/trocken si alle op/om Dauiden te soecken/Doē B
dat Dauid hoorde/trock hi wt tegen hen/Eñ dye
Philisteen quamen eñ daelden neder inden gron=
de of broecke Rephaim/Dauid vraechde God eñ
sprac. Sal ick op trecken teghen die Philisteē/ eñ
wildise in mijne hant gheuen? Dye HEERE seide
tot hem/ Treet op ic hebse in uwen handen ghege
uen/Ende doen si op trocken tot Baal Prazim/sl
oech se Dauid aldaer / Ende Dauid sprack/God
heeft mine vianden door mijne handt ghedeelt/so
hem dat water deelt / Daer af hieten si dye plaetse C
BaalPrasim/Ende si lieten haere Goden aldaer
Doen hietse Dauid met vier verbernen.

Maer dye Philisteen maecten hen weder op/
ende deden hen neder inden gronde of dale. Ende
Dauid vraechde Gode noch eens / Eñ God sprac
tot hem/ Ghi en sult niet op treckē achter hē/mer D
wijct van hen dat ghi aen hen comt tegen die pere
boomen ouer/ Als ghi dan dat ruysschē bouen op
die peerboomen sult hooren ghaen / so vaert daer
wt totten strijde/Want God is daer voor v wtge
trocken /om der Philisteen heyr te slaen. Eñ Da=
uid dede dat hem God beuolen hadde/ende si sloe
ghen dat heyr der Philisteen van Gibeon aen/tot
Gaser toe. Ende Dauids name brack wt in allen
landen/Ende die HEERE liet sine vreese ouer a=
le heydenen comen

¶ Hoe dat hi oordineerde dat die Arcke vanden
Leuiten ghedraghen soude worde. Capit.xvi A

ENde hi timmerde hem huysen in die
stadt Dauid / ende bereyde der arckē
Gods een plaetse /eñ bereyde eenen
tabernacule ouer haer/Doen ter tijt
seyde Dauid /Die arcke Gods en is
niet te draghē dan vanden Leuiten/ Wāt die selue

heeft die HEERE vercoren dat si die arcke des HEEREN souden dragen / en hem dienen eewelic. Daerom-
me vergaderde Dauid dat geheele Israel / tot Jhe
B rusalem / dat si die arcke des HEEREN op souden brengen / aen die plaetse die hi daer toe bereyt hadde
En Dauid bracht te samen die kinderen Aaron en die Leuiten / Wt den kinderen Kahath / Vriel den opperste met sinen broederen hondert en twintich. Wt den kinderen Merari / Asaia / die ouerste met sinen broederen / twee hondert en twintich / Wt den kinderen Gerson / Joel die ouerste met sinen broederen / hondert en dertich / Wt den kinderen Elizaphan Semaia die ouerste met sinen broederen / twee hondert / Wt den kinderen Hebron Eliel die ouerste met sinen broederen / tachtentich / Wt den kinderen Vsiel / Amminadab die ouerste met sinen broederen / hondert en de twaelef.
En dauid riep Zadock en Abiathar die priesteren / en die Leuiten te weten / Vriel / Asaia / Joel, Semaia / Eliel / Amminadab / en sprack tot hem / Ghi zijt
C die hoofden der vaders onder den Leuiten / so heiliget v nv / en uwe broeders / dat ghi die arcke des HEEREN des Gods Israel op brenget / daer ict haer bereit hebbe / Want te voren doe ghi daer nz tegenwoordich en waert / dede die HEERE onse God eene rete oft declinge onder ons dairom dz wi hem niet en sochten / so het behoort / Alsoo heilichden hen die priesters en Leuiten / dat si die arcke des HEEREN des Gods Israel op souden brengen / En die kinderen Leui droegen die arcke Gods des HEEREN / op haer scouderen / met den hantboomen daer aen / gelijc Mose geboden hadde / na den woorde des HEEREN
En Dauid sprac totten ouersten der Leuiten / dz si haer broeders tot sangers souden stellen / met psalteren / herpen / en hellen snaren spelen / en cymbalen / dat si luyde souden singen / en mz blijscappen / Doen stelden die Leuiten Hemam den sone Joel / En wt sinen broederen Assaph den sone Berechia / En wt den kinderen Merari haren broederen / Ethan den soon Kusaia / ende met hen haere broeders des anderen deels te weten / Sacharia / Jaesiel / Semiramoth / Jehiel / Vnni / Eliab Benaia / Maeseia / Mathithia / Eliphelera / Mikneia / Obed Edom / Jeiel dye doorwachters / Want Heman Assaph / en Ethan waren sanghers met metalen cymbalen / om helle te clincken / Mer Sacharia / Asiel / Semiramoth / Jehiel / Vnni / Eliab / Maeseia / en Benaia / met psalters / en Alamoth / Mathithia / Eliphelera / Mikneia / Obed Edom / Jeiel / en Asasia / met herpen in der hoochte ouer hen / Chenan Ja der Leuiten ouerste dye sanckmeester / dat hise soude onderwijsen te singhen / want hi was verstandich
Ende Berichia ende Elkana / waren doorwachters der arcken / Mer Sachania / Josaphat / Nethaneel / Amasai / Sacharia / Benaia / Eliezer / die priesters / bliesen met trompetten voor die arcke Gods
D Ende Obed Edom ende Jehia waren doorwachters der arcken
ij. Reg. vi. a Alsoo ghinck Dauid ende die Ouders Israel / ende die ouerste ouer duysenden op / om die arcke des verbondts des HEEREN te halen wt den huyse Obed Edom met blijschappen / Ende doen God den Leuiten halp / die die arcke des verbondts des
ij. Par. xxvj. f
ij. re. vi. HEEREN droeghen / offerdemen seuen verren en seuen rammen / Ende Dauidt hadde eenen lijnen rocaen / daer toe alle Leuiten die die arcke droeghen / ende dye sanghers en Chenania dye ouerste des sancks / met den sanghers / Oock hadde Dauidt eenen lijnenlijfrock aen / Alsoo bracht dat gheheele Israel die arcke des verbonts des HEEREN op met juychten / basuynen / trompetten / en hellen cymbalen / met psalteren ende harpen.
Als nv die arcke des verbonts des HEEREN in die stadt Dauid quam / sach Michal dye dochter Saul ter venster wt / ende doen si den coninck Dauidt sach huppelen ende spelen / verachte si hem in haer herte.

¶ Hoe Dauid die Arcke op haer plaetse settede met vruechden / offerhanden ende loofsanghe.

Dat .xvij. Capittel.

A Nde doen si die arcke Gods in brachten / so stelden sise inden tabernacule dien haer Dauid opghericht hadde / Ende offerden brandofferen ende dootofferen voor Gode / Ende doe Dauid die brantofferen ende dootofferen voleyndt hadde / soe gebenedide hi dat volck inden name des HEEREN / ende deelde elcken in Israhel / beyde mannen ende vrouwen / een stuc broots / en vleesch ende soppe.
Ende hi stelde voor die arcke des HEEREN sommige Leuiten tot dienaers / dat si den HEERE den God Israel / prijsen / dancken / ende louen souden / te weten / Assaph den eersten / Sacharia den anderen / Jeiel / Semiramoth / Jehiel / Mathithia / Eliab / Benaia Obed Edom / ende Jeiel met psalteren ende herpen / mer Assaph met hellen cymbalen
B Benaia ende Jehasiel die priesteren / met trompetten altoos voor die arcke des verbonts Gods
psa.
In die tijt bestelde Dauid ten eersten den HEERE te dancken door Assaph en sine broeders.
Dancket den HEERE / roepet sinen name aen / maect condich onder den volcken / zijn doen ofte daet Singhet / spelet / en dichtet hem / van allen sinen wonderlicheden / looft sinen heylighen name Dat herte der gheenre dye den HEERE soecken verblide hem
Soect den HEERE ende sine sterckheyt / soeckt sijn aensicht altoos / ghedenct sijnder wonderliche den die hi gedaen heeft / sijnder wonderlijcker wercken / ende ordelen sijns monts
Ghi zaet Israhel zijns knechts / ghy kinderen Jacob sijns wtuercorens / hy is die HEERE onse God / sijn oordeelen sijn in allen landen
Ghedenct eewelic sijns verbondts / wat hy geboden heeft / in duysent geslachten / Dat hi gemaect heeft met Abraham ende sijns eedts aen Isaac
Ende hi stelde Jacob tot eenen recht / ende Israhel tot eenen eewighen verbondt / Ende sprack psa
Jc wil v dat landt Canaan gheuen / dat snoer ws erfdeels psl.
C
Doe si noch weynich waren int getal ende cleyne / ende vreemdelingen daer inne
En si trocken vanden eenen volc totten anderen en wt den eenen conincrijcke totten anderen volcke.
Hi en liet hen niemant scade doen / en strafte de coningen om haerer wille En tast mine ghesalfde niet aen / en en doet niet quaets aen minen prophet en /

Singet den HEERE alle lant/vercondiget dage
licx zijn heyl/vertelt onder die heidenen zijn heerlic
heyt/eñ onder den volcken zijn wonderlicheden
Want die HEERE is groot ende wtermatē
loflic/ende veruaerlijc ouer alle goden.
Want alle die goden der heydenen zijn afgodē
mer die HEERE heeft den hemel gemaect.
Lof ende eere is voor hem/cracht eñ blijschap
is in zijn plaetse/Gheeft herwaerts den HEERE
ghi geslachten der volcken/gheeft herwaerts den
HEERE eere ende cracht.
Gheeft herwaerts des HEEREN name die eē
re/brenget ghiften eñ comt voor hem/ eñ aenbidt
den HEERE in zijn heylige cieragie.
Alle lant ontsette hē voor hē/hy heeft dat aert
rijc bereyt/dat het niet beweecht en wort.
Den hemel verblijde hem/ende die aerde si vro=
lijc/Ende men segghe onder die heydenen/dat dye
HEERE regneert.
Die zee dondere ende hare volheyt/eñ dat velt
si vrolick ende alle dat daer in is
Dan juychten alle boomē in dat wout voor dē
HEERE /want hi comt om te oordelen dye aerde.
Danct den HEERE/want hi is lieflic/ ende sijn
ontfermherticheit duert eewelick
Eñ segt/Helpt ons Godt onse salichmaker/eñ
vergadert ons/eñ verlost ons wt den heydenē/op
dat wi uwen heylighen naem dancken/ ende dy lof
segghen.
Ghelooft si die HEERE die God Jsrahel/van
eewicheyt tot eewicheyt/ende alle dat volc segghe
Amen/ende lof si den HEERE.
D Aldus liet hi aldaer voor die arcke des verbonts
des HEEREN/Assaph eñ zijn broeders om te die
nē voor die arcke altoos/elckē dach zijn dachwerc
Mer Obed Edom eñ haer broeders.lxviij.eñ O=
bed Edom dē sone Jedithun/ ende Hossa tot poor
tiers/Eñ Zadok dē priester eñ sine broeders/die
priesters liet hi voor die wooninge des HEEREN
opter hoochten tot Gibeon/ dat si den HEERE
daghelicx brantoffer souden doen/op des brantof=
fers outaer/des morgens eñ des auonts / so inder
wet des HEEREN ghescreuen staet/die hi Jsra
hel geboden hadde / Eñ met hen Heman eñ Jedi=
thun/eñ de andere wtuercorene/die met namē gē
noemt waren/om den HEERE te danckē/dat sine
ontfermherticheyt eewelijc duert/eñ met hen He=
man eñ Jedithun met trompetten eñ cymbalen tē
clincken/eñ met snaren ofte musijcspeelen Godts
Mer die kinderen Jedithun maecte hi poortwach
ters/Also troc alle dat volc wech / elc in zijn huys/
Ende Dauid keerde oock wederom / zijn huys te
seeghenen.

¶ Hoe Dauid voor hem nam dē Tempel te tim=
meren/Eñ hoe hem dat van God den HEERE
verboden wert. Dat.xviij.Capittel.

A Et gheuiel doen/Dauid in zijn huys
woonde/sprac hi tottē prophete Na
than/Siet/ick woone in een cederen
huys/eñ die arcke des verbonts des
HEEREN is onder die tapijten /Na
than sprac tot Dauid/Al wat in uwer herten is dz
doet/want God is met v.
Mer inder seluer nacht quā dat woort Gods
tot Nathā eñ sprac/Gaet henē/eñ segt Dauid mij
nē knecht/Dus spreect die HEERE/ghi en sult mi
gheē huys timmerē tot een der wooningē /wāt ic
en hebbe in gheenē huise gewoont / vā diē dage aē
doē ic die kinderē Jsrael wt voerde /tot op desen
dach/mer ic ben geweest daer den tabernacule ge=
weest is/eñ die wooninge/waer ic gewandelt heb=
be in gheheele Jsrael/Heb ic ooc tot eenigē vandē
rechters in Jsrael oyt geseyt / diē ic gebodē te voe=
dē mijne volc eñ gesprokē / Waerom en timmert
ghi mi niet een cederē huis?Dus spreect nv aldus B
tot minē knechte Dauid.Dus seit de HEERE Ze=
baoth /Jc heb v genomē vander weydē achter die
schapen/ dat ghi een Vorste sout sijn ouer mij volc
Jsrael /eñ ben met v geweest/ werwaerts ghi he=
nen gegaen zijt/eñ hebbe uwe vianden wtgheroyt
voor v/eñ hebbe v eenen name ghemaect / als die
groote opter aerden namen hebben.
Mer ic wil minen volc Jsrael een stede setten/
eñ wilt planten dat het aldaer woonen sal/eñ niet
meer beweecht wordē/Eñ die kinderen der boos
heyt en sullēt niet meer crenckē/ als te vorē/eñ in
den tijden doen ic den rechterē gebool ouer mijne
volc Jsrael/Eñ ic wil alle uwe viandē verootmoe
digen/eñ vercondigē v dat die HEERE v een huys
timmeren sal.
Mer als uwe daghē wt zijn/dat ghi wech gaet
mz uwē vaderē / so wil ic v zaet na v verweckē /dz
uwer sonē een sal sijn/ dien wil ic een conincrijc be C
reyden/ dye sal mi een huis timmerē/ eñ ic wil sinē
stoele bereydē eewelic / Jc wil zijn vader sijn/eñ hi
sal mijn sone sijn /Eñ ic en wil mijn ontfermhertic
heit niet van hem keerē/gelijc icse vā dien gekeert
hebbe/die voor v was /Mer ick wil hem setten in
mijn huys/eñ in mijn conincrijck eewelic/dat sinē
stoele stantuastich si eewelick.
Eñ doē Nathā na alle dese woordē eñ gesichte
mz Dauid sprac/so quā die coninc Dauid/eñ stelde
hē voor den HEERE eñ sprac/Wie ben ic HEERE
God?eñ wat is mijn huys/dat ghy mi tot hier toe
gebracht hebt?Eñ dat heeft v noch te weynich ge
docht o God /mer hebt ouer dat huis ws knechts
noch vā verrē toecomendē gesprokē/Eñ hebt my
HEERE God aengesiē vā bouē hier neder /gelijc
deen mensce den anderē/Wat sal Dauid meer tot
v segghē/dat ghi uwē knecht heerlic maket?Ghy
kent uwē knechte/HEERE om ws knechts wille
na uwer hertē hebdi also danige grote dinghē ghe=
daen/dat ghi cōdt sout doē alle groothedē/HEE=
RE ws gelijc en is niet/eñ daer en is geē God dā
ghi/vā welckē wi met onsen oorē gehoort hebbē/
Eñ waer is eē volc opter aerdē/ gelijc v volc Jsra
el /daer een God toe gegaē is om hē in een volc te
verlossen/eñ hē seluē eenē name te makē/ vā groo
tē eñ veruaerlijckē dinghē/ die heydenē voor uwe
volc wt te stootē dat ghi wt Egiptē verlost hebt/ D
eñ hebt v/uwe volc Jsrael tot eenē volck gemaect
eewelic/eñ ghi HEERE sijt haer God ghewordē
Nv HEERE dat woort dat ghi gesprokē hebt
ouer uwē knechte/eñ ouer sijn huys/ worde war
achtich eewelic /eñ doet also ghi gesprokē hebt/eñ
uwē name worde warachtich eñ groot eewelijc/
op datmē segghe/Die HEERE Zebaoth die God
Jsrael/is God in Jsrael/eñ dat huys ws knechts

Dauids si stantuastich voor v/Want ghi HEERE
hebt dat oore vws knechts geopent /dat ghi hē een
huys timmeren wilt/Daeromme heeft v knecht
geuondē/dat hi voor v soude bidden/Nv HEERE
ghi zijt God/eñ hebt sulc goet uwē knecht gespro
ken/Nv beghint te seggē dat dz huys vws knechts
voor v eewelic si/Want wat ghi HEERE segent/
dat is eewelic ghesegen

¶ Dauid bestrijdt syne omligghende vianden/

Dat.xix.Capittel

A N desen sloech Dauid die Philisteen
ij.re.viij eñ verootmoedichdese/eñ nā Gath
eñ hare dochteren wt der Philisteen
hant/Oic sloech hi die Moabiten/al
so dat die Moabiten Dauiden onder
danich wordē/eñ ghiftē brochten/hi sloech ooc Ha
dad Ezer den coninc tot Zoba in Hemath/doen hi
wech troc om sijn teeken op te rechtē aent water
Phrath/Eñ Dauid wan hem duysent wagens af
seuen duysent ruyters/ eñ twintich duysent man=
nen te voete/Eñ Dauid verleemde alle waghens
eñ hielt hondert wagēs ouer/Eñ die Siriers van
Damasco quamē dien Hadad Ezer den coninc Zo
ba te helpen/Maer Dauid sloech dier seluer Siri
ers tweentwintich duysent mannē/Eñ leide volc
B tot Damascon in Siriē / dat die Siriers Dauiden
onderdanich souden worden eñ hem ghauē soudē
brenghen/Want die HEERE halp Dauiden waer
hi heuen trock

Eñ Dauid nam die guldē schilden/dye Hadad
Ezers knechten hadden/eñ brachtse te Jerusalem
Ooc nam Dauid wt dē stedē Hadad Ezers/Tibe=
hath eñ Chūn zeer vele metaels. Waer af Salomo
die metalē zee eñ calomnē eñ metalē vatē maecte.

Eñ doē Thogu die coninc tot Hamath hoorde
dat Dauid alle die macht Hadad Ezers des conics
tot Zoba geslagē hadde/seynde hi sinen sone Aha
doran totten coninc Dauid eñ dede hem groetē/eñ
segenen dat hi tegē Hadad Ezer gestreden eñ hem
C geslagen hadde/Want Togu hadde een oorloghe
teghen Hadad Ezer

Ooc alle guldene/siluere/ende metalen vaten/
heylichde die coninck Dauid den HEERE / met
den siluere ende goude/dat hi den heydenen gheno
men hadde/te weten /den Edomiten/Moabiten
Ammonitē/Philisteen/ende Amalekitē/ ende A=
bisai die sone Zeruia/sloech der Edomitē int sout
dal achtien duysent/ende leyde volck in Edomea/
dat alle Edomiten Dauiden onderdanich waren/
Want dye HEERE halp Dauiden werwaerts
hi reysde

Alsoo regneerde Dauid ouer dat gheheele Is=
D rael/ende onderhielt oordeele ende gherechticheyt
in alle sinē volck/Joab die sone Zeruia was ouer
dat heyr / Iosaphat die sone Ahilud was Cācellier
Zadok die sone Ahitob/ende Abi Melech /eñ die
sone Abiathar waren priesters/Sawsa was schri
uer/Benaia die sone Joiada was ouer die Chre=
thi ende Plethi/eñ die eerste soonen Dauid waren
den coninc ter hant

· Hanon die coninc der Ammonitē versmaet die
boden des conincs Dauids/die gecomen waren
om hem te trosten

Dat.xx.Capittel

Nde na desen sterf Nahas/die coninc
der kinderen Ammon/ende zijn sone
wert coninc in zijn plaetse/Doē dach
te Dauid/ Ic wil ontfermherticheyt
doen aen Hanon den soone Nahas/
Wandt zijn vader heeft aen mi ontfermherticheyt A
gedaen/eñ seynde boden om hem te troosten ouer ij.re.
sinen vader/ Eñ doen die knechten Dauid int lant
der kinderen Ammon quamen /tot Hanon om hē
te troosten/so seyden die vorsten der kinderen Am
mon tot Hanon/Meynt ghi dat Dauid uwen va=
der eere voor uwen oogē/dat hi troosters tot v ge
sonden heeft? Ja sine knechten zijn tot v gecomen
om te ondersoecken eñ om te keeren/ende te bespie
den dat lant.

Doen nam Hanon die knechten Dauid/eñ scoer
se/ende snedt haer cleederen half af/tot aē die lēde=
nen toe/eñ lietse gaen/ Eñ si ghingen wech/eñ lie=
tent Dauiden bootscappen door mannen/Hy seyn
de hen te gemoete(Want die mannen waren zeer
gescheyndet)eñ die coninc sprac / blijft tot Jeriho/ B
tot dat uwen baert wast/dan so comt weder.

Doen die kinderen Ammon sagen/dat si stonc
ken voor Dauid/seynden si henē /beyde Hanon eñ
die kinderen Ammon/duysent ponden siluers/om
wagens eñ ruyters te hueren wt Mesopotania/
wt Maecha/eñ wt Zoba/eñ huerden tweender=
tich duysent wagens/eñ den coninck Maecha met
sinen volc/die quamen eñ legerden hen voor Med
ba. Eñ die kinderen Ammon vergaderdē hen ooc
wt haeren steden/eñ quamen totten strijde/Doen
dat Dauid hoorde/seynde hi Joab met den gehee=
len heyr der vromer mannen

Die kinderen Ammon waren wt ghetrocken
eñ wapenden hem totten stride voor die stadt poor
te/Mer die coningē dye gecomen waren/hielden C
inden velde verscheyden

Als nv Joab sach/dat voor eñ achter hē strijdt
tegen hem was /soo vercoos hi wt alle die ionghe
stercke mannen in Israel/eñ wapende hem tegen
die Siriers/mer dat ouergebleuē volc dede hi on=
der die hant Abizai sijns broeders/dz si hen wape=
nen souden tegen die kinderē Ammon/eñ seyde/
ist dat mi die Siriers te starck worden/ soo coemt
mi te helpen. Mer ist dat v die kinderen Ammon
te sterck worden/so wil ick v helpen/sijt getroost/
eñ laet ons getroostelic doen voor ons volck/ende
voor die steden ons Gods/die HEERE doe dat
hem behaecht/Eñ Joab maecter hem toe metten
volc dat bi hem was/tegen die Siriers te strijden/
Eñ si vluchten voor hen/Doen die kinderen Am=
mon saghen dat die Siriers vluchten/so vluchten
si ooc voor Abisai sinen broeder/ eñ trocken in dye
stadt/Mer Joab quam te Jerusalem

Doen die Siriers sagen/dat si voor Israel ghe
slagen waren/seyndē si boden /eñ brachten wt dye
Siriers die ouer ghēē side des waters waren/Eñ
Sophan die velthooftmā Hadad Ezer trock voor D
hem wech /Doen Dauidē dat gebootscapt wert/
vergaderde hi te hoope ghehe ele Israel/ende troc
ouer die Jordane/ende doen hi daer aen quam/so
bereyde hi hem daer tegen hen. Eñ Dauid wapen
de hem tegen die Siriers tottē strijde/eñ si streden
tegen hem/Mer die Siriers vluchtē voor Israel/

Ende David doodede der Siriers seuen duysent wa
gens/ende veertich duysent mannē te voet/Daer
toe dodede hi/Sophat dē velthooftmā/ Eñ doen
die knechtē Hadadeser saghen /dat si voor Israel
geslagen waren maecten si vrede met David/eñ si
uen knechten/Eñ die Siriers en wilden den kinde
ren Ammon niet meer helpen.

¶ Van sommighen oorloghen die David eerlijc
ken ghewan. Dat.xxi.Capittel

ENde doē dat iaer omme was/ter tijt
als die coningen wt trocken/ voerde
Joab die heyrcracht/ eñ verderf dye
A kinderē Ammon lāt/ eñ quā eñ bele-
1.Reg. gherde Rabba/Mer Davidt bleef te
1.a. Jerusalem/Eñ Joab sloech Rabba eñ brac se. Eñ
David nā die croone haers conincs van sinē hoof
de/eñ vant daer aen een pont gouts swaer/eñ ede
le gesteentē/Eñ si wert David op zijn hooft geset
Oec voerde hi zeer vele roofs wt der stat Mer dʒ
volc dat daer inne was leyde hi wt/ eñ deelde dese
met saghen/eñ yseren haken/eñ beytels. Also dede
David allen dē stedē der kinderē Ammon/Eñ Da
uid troc metten volc weder te Hierusalem.
B Daer na verhief hē eenē strijt te Gaser/ teghen
Reg. die Philisteen. Doē ter tijt sloech Sibechai die Hu
.a sathite Sibai/die wt dē kinderen Rephaim was eñ
vernederde hem/Eñ daer verhief noch eenē strijt
tegen die Philisteen/Doen sloech Elhanā die sone
Jair/Lahemi den broeder Goliath den Gatither
Welc eenen spies staf hadde als eenen weefboom
Noch eens wert eenē strijt te Gath/daer was een
C groot mā die hadde ses vingerē eñ ses teenen/die
maken vierentwintich/Eñ hi was oec van Rapha
geborē/eñ bescimte Israel Mer Jonathā die sone
Simea des broeders David sloech hē/Dese warē
geboren vā Rapha te Gath/eñ vielen door die hā-
den David ende zijnder knechten.

¶ David telt dat volc in sinē lande/ ende daer me
de verthoornt hy den HEERE/ende dat volck
wordt om sinen wille gestraft.

Dat.xxij.Capittel.

ENde die Satā stont tegen Israel/ eñ
gaf David in/dat hi Israel liet tellen
Ende Davidt sprac tot Joab/ eñ tot
A des volcs ouerstē/Gaet henen tellet
dat volc Israel/vā Bersebaaen/ tot
Dā toe/eñ brengt tot mi/dat ic weete hoe vele haers
is/Joab sprac/Die HEERE doe tot sinē volcke ge
lijc si nu zijn/hondertmael so vele/ Mer mijn here
die coninc/en zijn si niet alle mijns heeren knechtē
Waer omme vraecht dan mijn here daer na/waer
omme sal een schult op Israel comen?
Mer des conincs woort ginc voort teghen Jo-
ab/Eñ Joab troc wt/ende wandelde door geheel
B Israel/eñ quam te Jherusalem/eñ gaf dat ghetal
des ghetelden volcs Daviden/Ende des geheelen
Israel was elfhondertmael duysent mannen dye
dat sweert wt trockē/Eñ Juda vierhondertmael
eñ tseuentich duysent mannen /die dat sweert wt
trockē/Mer Leui eñ Benjamin en telde hi onder
dese niet. Wāt des conincs woort was Joab eenē
grouwel/Maer dat beuiel Gode qualijc/ Want
hi sloech Israel/Eñ Davidt sprack tot Godt Jck
hebbe swaerlijc ghesondicht/ Dat ick dat ghedaen
heb/mer nu neemt wech die misdaet ws knechts/
want ick heb wter maten sottelic ghedaen?
Eñ die HEERE sprac met Gad den Siender
oft Scouwer David/ eñ sprac/Gaet henē spreect
met David seggende/ So spreect die HEERE/Jck
legge v drierhāde voor/Verkiest v eē van dien dat
ick v doe/Eñ doen Gad tot David quam/seyde hi
tot hem/So spreect die HEERE/Verkiest v een
weder drie iaren dierē tijt/oft drie maendē vlucht
voor uwen wederpartijders / eñ oock dat sweert
uwer viandē/dat het v beuanghe/ofte drie dagen C
dat sweert des HEEREN eñ pestilencie indē lādē/
dat die engel des HEEREN in allen palen Israhel
bederue/Dus siet nu toe /wat ic antwoordē sal dē
genē die mi ghesondē heeft /David sprac tot Gad
Mi is bouen maten banghe/Jck wil in die handē
des HEEREN vallē/want sine ontfermherticheit
is seer groot/ende en wil niet inder menschen han
den vallen
Doen liet die HEERE pestilencie in Israel co-
men/alsoe dat tseuentich duysent mannē vielē wt
Jsrael / Eñ God seynde den engel tot Jerusalem
om te bederuen/ Eñ int verderuen sach die HEE
RE daer in/eñ hē beroude dat quaet / eñ sprac tot
ten engel den verderuer/Het is genoech/Hout u-
we hant op/Die engel des HEEREN stont bi den
dorschuloere Arnan des Jebusiten/Ende David
sloech sijn oogen op /eñ sach den engel des HEE
REN staen tusschen hemel eñ aerde/eñ een bloot
sweert in sijn hant / wtgereckt ouer Jerusalē/Doē
viel David eñ die Ouders met sacken bedeckt op
haer aensichte/Eñ David sprac tot Godt/en bē ics
niet/die dat volc hiet tellen/Jc ben dye gesondicht
eñ dat quaet gedaen heeft /Mer wat hebben dese
schapen ghedaen? HEERE mijn God laet v hand
teghen mi eñ mijns vaders huys sijn/ende niet te D
ghen v volck om te plaghen.
Eñ die engel sprac tot Gad/dat hi Davidē souā
de seggen/dat David op ghaen soude/eñ den HE
ERE eenen outaer oprechten in dien dorschuloere
Arnan des Jebusiten/ Also ghinc David op na dʒ
woort Gad dat hi gesproken hadde in des HEE
REN name/Als hē Arnan om keerde eñ sach dē
engel/ eñ sine vier sonen met hem / verstaken si hē
Wāt Arnan dorschede tarwe/ Als nu David tot
Arnan ghinc/sach Arnā eñ wert Davids gewaer
eñ ghinc wtē dorschuloere/eñ aenbede David mʒ
sinen aensichte ter aerden.
Eñ David sprac tot Arnā / geeft mi ruymte in
den dorschuloere/dat ic den HEERE eenen outaer
daer op timmere/om volle gelt sult ghy hē mi ghe
uen/op dat die plage vandē volc ophoude/Arnan
sprac tot David/Neemt v/eñ mijn here die coninc
make so het v belieft/ Siet / ic geue dat runt tottē
brantoffer/eñ dat wagē gesceerte tot hout / eñ tar-
wē tot spijsoffer/allet geue ict. Mer die coninc Da
uid sprac tot Arnan/Niet alsoe/mer om sijn volle
gelt wil ict coopen/Want ic en wil niet dat v is nē
men voor den HEERE/eñ om niet brātoffere doē
Also gaf David Arnan om die ruymte /guldē
sikels in gewichte ses hōdert/Eñ David timmer-
de den HEERE aldaer eenen outaer/ende offerdē
brantoffer eñ dootoffere Eñ doen hi den HEERE
aenriep/verhoorde hi hē doort vier vandē hemel/
opten outaer des brantoffers/Eñ dye HEERE

sprac totten engel / dat hi sijn swèert in sijn scheyde
soude keeren

Ter seluer tijt/doen Dauid sach dat hẽ die HE
RE verhoort hadde/op die plaetse Arnan des Je
busiten/plach hi aldaer te offerẽ/Wãt die woonin
ge des HEREN/die Mose inder woestinen ghe=
maect hadde/eñ der brantofferen outaer/was die
tijt inder Hoochten tot Gibeon/Maer Dauid en
conste niet wech ghegaen voor die seluen God te
soecken/soe was hi veruaert voor dat swèert des
Engels des HEREN/Eñ Dauid sprac/Hier sal
dat huys Gods des HEREN zijn eñ dit den ou=
taer tot eenen brantoffer Israel

¶ Dauid bereyt eñ beschickt totter timmeragiẽ
des Tempels hout ende steen/gout/ende syluer

Dat.xxiij.Capittel

A Ende Dauid hiet dye vreemdelingen
vergaderen die int lant Israel warẽ/
eñ hi stelde steenmetsers/om die stee
nen te houwen om dat huys Godts
te timmerẽ/Eñ Dauid bereyde veel
ysers tot naghelen aen die dueren / in die poorten
eñ watter te naghelen waer/eñ so vele metaels dz
het niet te weghen en was/Oocc cederen hout son
der getal/Want die van Zidon eñ Tyro/ brachtẽ
veel cederen houts tot Dauid/Want Dauid dach
te/Mine sone Salomo is een knechtkẽ eñ vertart
Mer dat huys dat dẽ HERE getimmert sal wor
dẽ sal groot sijn/also dz sinen name eñ beroeminge
verheuen worde in allen landen/ Daeromme wil
ic die dingen die van noode zijn/hem te vorẽ berey
den/Also bereides Dauid vele voor sijn doot

Eñ hi riep sinen sone Salomo/eñ gheboot hem
te timmeren dat huys des HEREN des Goods
B Israel/Eñ sprac tot hem/Mijne sone/ic had indẽ
ij.re vij. sinne den naem des HEREN mijns Goodts een
a huys te timmeren. Mer dat woort des HEREN
iij. Par quã tot mi eñ sprac/Ghi hebt vele bloets gestort/
vij. eñ groote oorloghen geuoert/daerom en sult ghi
ij. Par. minen name geen huys timmeren/om dat ghi so
vij veel bloets op de aerde gestort hebt voor mi. Siet
die sone die v geboren sal wordẽ/die sal een gerust
man sijn. Want ic wil hem rust latẽ van allen sinẽ
viandẽ rontsomme/Want hi sal Salomo heeten/
Want ic wil vrede eñ ruste geuen ouer Israel sijn
leuen lanc/Die sal minẽ name een huys timmeren
Hi sal mine sone sijn/eñ ic wil sine vader zijn/eñ ick
wil sinen coninclijcken stoel ouer Israel beuestigẽ
eewelick

C Dus sal nv mijn sone/dye HERE met v sijn/
eñ sult geluckich sijn/dat ghi den HEERE uwen
God een huys timmert/so hi van v ghesept heeft/
Ooc sal v die HERE cloecheyt eñ verstant geuẽ/
ende sal v Israel beuelen dat ghi hout die wet des
HEREN vws Gods. Dan suldi geluckich zijn/als
ghi v also hout/dat ghi doet na dẽ zeden eñ rechtẽ/
die die HERE Mose geboden heeft aen Israhel.
Sijt vroom eñ getroost/en vreest noch en verslaet
v nz/Siet/ic hebbe in mijnder armoedẽ bereit tot
ten huyse des HEREN/hondert duysent pondẽ
gouts/ende duysent werf duysent ponden siluers
daer toe metaels eñ ysers sonder ghetal/ wãt dies
is vele /Ooc hebbe ick houten eñ steenen beschict

dies moecht ghi meer maken. Eñ ghi hebt ooc veel
arbeyders/steenmetsers/ eñ timmerliedẽ aen steẽ
eñ hout/eñ alderhande wijsen op alderhande werc
aen gout/siluer/metael/eñ yser sonder ghetal Dus
maect v op/eñ doet/die HERE sal met v zijn.

Eñ Dauid geboot allen ouersten Israel/ dat si
sinen sone Salomo soudẽ helpen/eñ sprack/En is
die HERE v God niet met v/eñ heeft v rontsom
me ruste gegeuen/ Want hi heeft die inwoonders D
des lants in uwen handen gegeuen / eñ dat lant is
onderbracht voor den HERE/ eñ voor sinen volc
Dus gheeft nv uwe herten eñ zielen /den HERE
uwen God te soecken/eñ maect v op/eñ timmert
Gode den HEERE een heylichdom/ op datmẽ
die arcke des verbonts des HEREN/eñ die hey=
lige vaten int huys brenge/ dat den name des HE
REN getimmert sal worden/Also maecte Dauid
sinen sone Salomo tot eenen coninck ouer Israel/
Doen hi oudt ende des leuens sadt was.

Als Dauid out wert eer dat hy sterf/soo bestel=
de hi die officien inden huyse Gods.

Dat.xxiiij.Capittel.

Ende Dauid vergaderde alle ouerste
in Israhel/eñ die priesters ende Leui A
ten/datmen dye Leuiten soude tellen
van dertich iaeren eñ daer ouer/ Eñ
haer ghetal was/van hoofde te hoof
de dat stercke mannen waren/ achtendertich duy=
sent/Wt welcken werden vierentwintich duysent
die dat werck aenden huyse des HEEREN dre=
uen/ende ses duysent officiers ende rechters / ende
vier duysent poortiers of doorwachters / eñ vier
duysent lofsanghers des HEEREN/met snaren B
of muysijckspelen/die ick ghemaect hebbe om lof
te singhen.

Ende Dauid maecte die oordinancie onder die
kinderen Leui/te weten /onder Gerson/ Kahath/
ende Merari/Die Gersoniten waren/ Laedã/ en=
de Simei/Dye kinderẽ Laedã/die eerste Jehiel/Se
than/ende Joel/die drie /Die kinderen Simei wa
ren/Salomith/Hasiel/ende Haram dye drie /dese
waren die sonderlinckste onder den vaderen van
Laedã/oock waren dese Simei kinderen/Jahath/
Sina/Jeus/ende Bria/dese vier waren oock Si=
mei kinderen/Jahath was deerste Sina die ander
Mer Jeus ende Bria en hadden nyet vele kinde=
ren/daeromme worden si voor eens vaders huys
ghereekent

Die kinderen Kahath waren / Amram/Jeze=
har/Hebron/ende Vsiel dye vyere/ Dye kinderen ex. vi.
Amram waren/Aaron/ende Moyse/mer Aaron C
wert afgescheiden/dat hi gheheylicht soude wor=
den totten alderheylichsten/hi ende sine sonen ee=
welick te roocken voor den HEERE/ende te die
nen/ende te seeghenen inden naeme des HEE=
REN eewelick/Ende Mose des mans Goodts
kinderen worden ghenoempt onder der Leuiten exo.
stamme/Dye kinderen Mose waren Gerson/ en=
de Eliezer/dye kinderen Gerson/deerste was Sa
buel/Dye kinderen Eliezer/die eerste was Reha=
bia Ende Eliezer en hadde gheen ander kinde
ren/maer der kinderen Rehabia waren vele daer
ouer. Die kinderẽ Jezehar warẽ Salomith die eer
ste/Die kinderen Hebron waren Jeria die eerste/

Ameria die andere/Jehaſiel die derde/eñ Jakine-
am die vierde/Die kinderen Vſiel waren/ Micha
die eerſte/ eñ Jeſia die andere.

Die kinderen Merari warẽ/ Maheli eñ Muſi/
Die kinderẽ Maheli waren Elezar eñ Kis/ Elea
zar ſterf eñ en hadde geen ſonẽ mer dochteren/Eñ
die kinderen Kis namenſe/Die kinderẽ Muſi wa
ren Maheli/Eder eñ Jeremoth/die drie/Dat zijn
die kinderẽ Leui/onder haerder vaders huyſen/eñ
die pꝛincipaelſte der vaderen die gerekẽt woꝛdẽ na
der namen ghetal/by den hoofden/die die wercke
des dienſts deden inden huyſe des HEREN/ van
twintich iaren eñ daer ouer/Want Dauidt ſpꝛack
Die HERE die God Jſrael heeft ſinen volcke ru
ſte gegeuen/eñ ſal tot Jeruſalem woonen eewelic

Ooc onder die Leuitẽ woꝛdẽ getelt die kinderẽ
D Leui/vã twintich iaren eñ daer ouer/dat ſi die woo
ninge niet en behoeuen te dꝛagẽ/met allẽ haren ge
reetſcap haers officijs. Mer na dẽ laetſtẽ wooꝛden
Dauid/dat ſi ſtaen ſoudẽ onder die hant der kinde
ren Aaron/om te dienen inden huyſe des HE-
REN/inden vooꝛhouen/ eñ totten kiſtẽ/eñ totter
reyninghe/eñ tot alderley heylichdom/eñ tot allen
wercken des dienſts inden huyſe Gods/Eñ tottẽ
toonbꝛoode/totter bloeme van mele/totten ſpijſof
fer/totten ongeſuerdẽ vladen/tottẽ pannen/tottẽ
rooſteren/eñ tot allen ghewichte eñ mate/Eñ om
te ſtaen des moꝛghens den HERE te dancken eñ
te louen/Des auonts ooc alſo/eñ om alle bꝛãtoffe
ren/dẽ HERE te offeren op die Sabbathen/nyeu
maenden/eñ feeſtẽ/na dz getal eñ behooꝛte/altoos
vooꝛ den HERE/dat ſi der bewaringhe gaey ſou
den ſlaen/aen den tabernacule des getuygenis eñ
des heylichdoms/eñ der kinderen Aaron haerder
bꝛoeders om te dienen inden huyſe des HEREN

Hier woꝛden ooc die officien ende dienſten be
ſcreuen.

Dat.xxv. Capittel.

Jt was die ooꝛdinancie der kinderen
Aaron/Die kinderen Aaron waren
Nadab/ Abihu/Eleazar/ende Jtha-
A mar/Met Nadab eñ Abihu ſtoꝛuen
vooꝛ haren vaderẽ/eñ en hadden gee
ne kinderen/eñ Eleazar eñ Jthamar werden pꝛie-
ſters/eñ Dauid ooꝛdineerdeſe alſo/Zadock wt dẽ
kinderen Eleazar/eñ Ahimelech wt den kinderen
Jthamar/na hare getal eñ dienſte. Eñ der kinderẽ
Eleazar werdẽ meer geuondẽ tot pꝛincipalẽ ſterc
ken mannẽ/dan der kinderẽ Jthamar/eñ hi ooꝛdi-
neerdeſe alſoo/ te weten/ſeſthien wt den kinderen
Eleazar tot ouerſten haerder vaders huys/ Ende
acht wt den kinderen Jthamar/onder haerder va
deren huys/Maer hi ooꝛdineerdeſe dooꝛ het lodt
om dat beyde wt Eleazar eñ Jthamar kinderen o
uerſte waren indẽ heilichdõ/ eñ ouerſte vooꝛ God
Eñ die ſcriuer Semeia/die ſone Nethaneel/ wt dẽ
Leuitẽ/beſcreefſe vooꝛ dẽ coninc/eñ vooꝛ die ouer
ſte/eñ vooꝛe Zadok dẽ pꝛieſter/eñ vooꝛ Ahimelech
den ſone Ab Jathar/eñ vooꝛ den ouerſten vaderẽ
B onder den pꝛieſteren eñ Leuiten/te weten/deen va
der huys vooꝛ Eleazar/ende dat ander vooꝛ Jtha
mar/eñ dat eerſte lot viel op Joiarib / Dat ander
op Jedaia/Dat derde op Harim/dat vierde op Se
oꝛim/dz vijfſte op Malchia/dat ſeſte op Meiamin
dat ſeuenſe op Hakoz / dat achſte op Abia / dat ne-
genſte op Jeſua /dz thiẽde op Sechania/dat elfſte
op Eliaſſib/dz tweelfſte op Jakim/dat.xiij.op Hu
pa/dat.xiiij.op Jeſebead /dat xv.op Bilga/dz.xvi
op Jmmer/dat.xvij.op Heſir/dat xviij.op Hapizẽ
dat.xix.op Pethahia/ dat .xx.op Jeſeſkel/dz xxi.
op Jachim /dat tweentwintichſte op Samul/dat
drietwintichſte op Delaia /dz vierẽtwintichſte op
Maaſia/ dat is hare ooꝛdinancie na haeren dien- C
ſte om te gaẽ in dat huys des HEREN/nae haer
der coſtume onder haeren vader Aaron / ſoo hem
die HERE die God Jſrael geboden hadde

Maer onder den anderen kinderẽ Leui/was
onder den kinderen Amram/Subael/onder den
kinderen Subael/was Jedhea/onder dẽ kinderẽ
Rehabia/was dye eerſte Jeſia/Mer onder die Je
zerahiten was Slomoth/onder den kinderẽ Slo-
moth was Jahath/Die kinderen Hebꝛon/waren
Jeria dye eerſte/ Amaria die andere. Jehaſiel dye
derde/Jakmean die vierde/Die kinderẽ Vſiel wa
ren Micha/onder dye /kinderen Micha was Sa- D
mir.Die bꝛoeder Micha was Jeſia/ onder die kin
deren Jeſia was Sacharia / die kinderen Merari
waren Maheli eñ Muſi / dies ſoon was Jaeſia/
Die kinderen Merari van Jaeſia zijns ſoons wa-
ren/Soham/Sacur/eñ Jbꝛi.

Maheli hadde Eleazar/want hi en hadde ghee
ne ſonen/Van Kis/ Dye kinderen Kis waren Je-
rachmeel/Die kinderen Muſi waren Maheli/E
der/ende Jeremoth/Dat zijn die kinderen der Le-
uiten onder haerder vaderen huys

Ende men wierp vooꝛ hen ooc dz lodt neffens
haeren bꝛoederen / den kinderen Aaron vooꝛ den
coninc Dauid/ende Zadok/ende Ahimelech/ende
vooꝛ die ouerſte vaderẽ onder den pꝛieſteren ende
Leuiten/den cleynſten bꝛoeder effen ſo wel /als dẽ
ouerſten onder den vaderen.

Vanden dienſt der kinderen Aſſaph /Heman/
ende Jedithun.

Dat.xxvi.Capittel.

Nde Dauid metten veldthooftlieden
ſceide af officiers onder den kinderen A
Aſſaph/ Heman ende Jedithun /dye
pꝛopheten/met harpẽ /pſalteren/en-
de cymbalen / ende ſi werden ghetelt
totten wercke nae haren officien/ Onder den kin
deren Aſſaph was Sacur/Joſeph Nethania/Aſa-
rela/kinderen Aſſaph /onder Aſſaph die daer pꝛo-
pheteerden bi den coninc / Van Jedithun. Die kin
deren Jedithun warẽ/Gedalia/Zoꝛi/Jeſaia/Ha
ſabia/Mathithia/deſe ſes onder haeren vader Je
dithun met herpẽ / die daer pꝛopheteerdẽ dẽ HE-
RE te dancken eñ te louen/Van Heman /Die kin
deren Heman warẽ Bukia/Mathania/Vſiel/Se
buel/ Jerimoth/ Hanania. Hanani/Eliatha/Gi-
dalti /Romãti Ezer/ Jasbakſa /Mallothi/ Hothir
eñ Maheſoth/ Deſe waren alle kinderen Heman
des Sienders/des coninces inden wooꝛdẽ Godts/
den hooꝛne te verheffen Want Godt had Heman B
xiiij.ſonen eñ drie dochteren gegeuen

Deſe waren al onder haeren vaderen/Aſſaph/
Jedithun ende Heman / om te ſinghen indẽ huyſe
des HEEREN met cymbalẽ/ pſalterẽ ende her-
pen/nae den dienſt inden huyſe Gods bi dẽ coninc
Ende haer ghetal was met haeren bꝛoederen dye
indẽ ſanc des HEREN geleert waren / alteſamẽ

meesters/twee hondert eñ achtentachtetich/eñ si wierpen lodt ouer haer officien/gelijc den minstẽ als den meesten/deñ leeraer als dat schoolkint

Eñ dat eerste lot viel onder Assaph op Joseph Dat tweede op Godalia met sinen broederẽ eñ so nen/dyer waren twelef/Dat derde op Sacur met
C sinen sonen eñ broederen/dier waren twaelf/Dat vierde op Jezri met sinen sonẽ eñ broederen/ dyer waren tweelf/Dat vijfste op Methania met sinen sonen eñ broederen/dier waren tweelf/ Dat seste op Bukia/met sinen sonen eñ broederen/dier wa ren tweelf/Dat seuenste op Jesreela/met sinen so nen eñ broederẽ/dier waren tweelf/Dat achste op Jesaia/met sinen sonen eñ broederen/dier waren tweelf/Dat neghenste op Mathania/met sinen so nen eñ broederen/dier waren twaelf/Dat thienste op Semei/met sinen sonen eñ broederen/dier wa ren twaelf/Dat elfste op Asareel/met sinen sonen eñ broederen/dier warẽ twaelf.Dat twaelfste op Hasabia/met sinen sonen eñ broederen dier waren tweelf.

Dat.xiij.op Subael/met sinẽ sonẽ eñ broederẽ dyer waren tweelf/ Dat veerthienste op Mathi thia/met sinen sonen ende broederen/dyer waren tweelf/Dat vijfthieñste op Jerimoth/met sinen so nen eñ broederen/dier waren tweelf/Dat sesthie
D ste op Anania/met sinen sonen eñ broederen/ dier waren tweelf/Dat seuenthienste op Jasbekasa/ met sinen sonen eñ broederen/dier waren tweelf/ Dat achtienste op Hanani/met sinẽ sonen eñ broe derẽ/dier warẽ tweelf/Dat negẽthienste op Mal lothi/met sinen sonen ende broederen/dier waren twaelf/Dat twintichste op Eliatha/met sinẽ sonẽ eñ broederẽ/dyer waren tweelf/Dat eenentwin tichste op Hathir/met sinen sonen ende broederẽ/ dier warẽ tweelf/Dat tweẽtwintichste op Gidal thi/met sinẽ sonen eñ broederẽ/dier warẽ tweelf/ Dat drientwintichste op Mahesioth/m; sinẽ sonẽ eñ broederen/dier waren tweelf/Dat vierentwin tichste op Romanti Ezer/met sinen sonen/eñ broe deren/dyer waren tweelf

¶ Vanden dienst eñ oordinancie der poortiers/ ende haer officie

Dat.xxvi.Capittel

B Ander oordineringe der poortiers of doorwachteren/Onder dye Korhitẽ was Meselemia/dye sone Kore/ wt den kinderen Assaph/Dye kinderen Meselemia waren dese/die eerste ge borene Sacharia/die tweede Jediael/de derde Se badia/die vierde Jatniel/die vijfste Elam/die seste Johanan/die seuenste Elioenai/Die kinderen O bed Edom warẽ dese/die eerste geborene Semaia die tweede Josabad/de derde Joah/die vierde Sa cur/die.v.Methaneel/de seste Ammiel/die seuẽste Jsaschar/die achste Pegulthai/Want God hadde hem gesegent Eñ sinen sone Semaia/werden oec sonen gheboren die inden huyse haerder vaderen heerschten/Want het waren stercke ruesen/Soo waren nv die kinderen Semaia/Athni/ Raphael/ Obed/eñ Elsabad/dies broederẽ redelijcke lydẽ waren/Elihu/eñ Samachia/Dese waren alle wt den kinderen Obed Edom/Si/met haren kinde ren eñ broederen/redelijcke liedẽ/bequaem tot of ficieren/waren tweentsestich van Obed Edom.

Meselemia hadde kinderen ende broederen re delijcke mannen achthien/Hossa wt den kinderen Merari/hadde kinderen den principaelsten Sim ri/want die eerste geborene en was niet daer/Daer B
om sette hem zijn vader tot eenen principalen/Dẽ anderen Hilkia/Den derden Thebalia/Den vier den Sacharia/Alle kinderen ende broederẽ Hossa waren derthiene.

Dit is die oordineringhe der poortiers/ onder den hoofdẽ der bromer aent officie/neffens haeren broederen om te dyenen inden huyse des HE RE N/Ende dat lodt wert ghewoorpen den cleynẽ ghelijck den grooten/onder haerder vaders huy se/tot eender yeghelijcker poorten/Dat lodt tegen oosten viel op Meselemia/Met sinen sone Sacha ria/die een cloeck raetsman was/ wierpmen dlodt ende tviel op hẽ noortwaert/ Met Obed Edom zuydtwaert eñ sinen sonen by den huyse Esupim/ ende Supim ende Hossa westwaert by dye poorte Salecheth/op die strate der brantofferen/daer deẽ bewaringhe neffens dander staet.

Oostwaert waren Leuiten ses/noortwaerdts daechs vier/zuytwaert des daechs vier/ By Esu pim twee eñ twee/Aen Parbar westwaerdt vier aen die strate/ende twee aen Parbar.

Dit zijn die oordineringhen der doorwachters onder den kinderen der Korhiten/ende den kinde ren Merari/Vanden Leuiten was Ahia/ ouer dye A
schattẽ des huys Gods/ende ouer die schatten die gheheylicht worden.

Vanden kinderẽ Laedã/die kinderen der Ger soniten/Van Laedan waren hoofden der vaders/ te weten/die Jehieliten/Die kinderẽ der Jehielitẽ warẽ Sethan ende sine broeder Joel/daer die scat ten des huys des HEERE N.Onder den Amra miten/Jezehariten/Hebronīten/ ende Vsieliten/ was Sebuel dye sone Gerson/des soons Moyse/ prince ouer die scatten/Met zijn broeder Eliezer had eenẽ sone Rehabia/dies soon was Jesaia/dies soon was Joram/dies soon was Sichri/dies soon was Selomit/Die selue Selomith eñ zijn broeder waren ouer alle scattẽ der geheilichdẽ/welc die co ninc Dauid heilichde/eñ die ouerste vaders onder den ouerstẽ ouer duysent/ende ouer hondert ende die ouerste iut heyr/Van strijdẽ eñ roouen hadden D
zijt geheylicht/om te repareren dat huys des HE RE N/oec allet wat Samuel die Siẽder/ende Sa ul die sone Kis/ende Abner die sone Ner/ende Jo ab die sone Zeruia gheheylicht hadden/ Allet gehei lichde was onder die hant Selomith/ende sijnder broeders

Onder den Jezchariten/was Cenania/met si nen sonen totten werck daer buyten ouer Jsrael/ officiers eñ rechters/ Onder den Hebronitẽ was Hasabia ende sine broeders/redelijcke lieden/duy sent ende seuen hondert ouer die officiers Jsrahel ouer dese side der Jordanen westwaert/tot alder hande wercken des HEERE N/ende den coninc te dienen/Jtem onder den Hebronitẽ was Jeria die principaelste onder dye Hebronitẽ zijns ghe slachts/onder den vaderen/ Onder hem worden ghesocht ende ghevonden inden veerthienstẽ iaer des Coninckrijcks Dauid redelijcke mannen/ tot

Jaeser in Gilead/ ende hare broeders/ redelijcke mannen/ twee duysent/ ẽn seuenhondert ouerste vaders/ ẽn Dauid settese ouer die Rubeniten/ Gaditen/ ẽn dẽ haluen stam Manasse/ tot alle hantieringhe Gods ende des conincs.

¶ Van der ordinancie der hooftlieden wt dẽ stãmen. Dat.xxvij.Capittel.

A D Ie kinderen Israel na haren getale waren hoofden der vaderen/ ende ouer duysent/ ende hondert/ ende officiers/ die des conincs waer namẽ na hare ordinãcie af ẽn toe te trecken elcker maent eene/ in allen maenden des iaers/ Elck ordinancie hadde/ vierentwintich duysent.

Ouer die eerste oordine der eerster maet was Jasebeam/ die sone Sabdiel/ ende onder sine ordine waren ooc vierentwintich duysent/ Wt den kinderen Perez/ was die voorste onder allen velthooftmannen in die eerste maent.

Ouer die oordine der andere maent was Dodai die Ahohite/ ẽn Mikloth was prince ouer zijn
B ordine/ Ende onder sine ordine waren vierentwintich duysent.

Die derde velthooftmã der derder maẽt/ die ouerste was Benaia/ die sone Joiada des priesters Ende onder sine ordine warẽ vierentwintich duysent/ Dat is die Benaia/ dye Ruese/ onder dertich ẽn ouer dertich/ Ende sine ordine was onder sinen sone Amini Sabad.

Die vierde/ inder vierder maent/ was Asahel Joabs broeder/ ende na hem Sabadia zijn sone/ ẽn onder sine ordine waren vierentwintich duysent.

Die vijfste inder vijfster maent was Samehuth die Jesrahite/ ende onder sine ordine waren vierentwintich duysent.

Die seste/ inder sester maent/ was Ira dye sone Ikkes/ die Tekoite ende onder sine ordine waren
C vierentwintich duysent.

Die seuenste/ inder seuẽster maent was Helez Pelonite/ wt den kinderen Ephraim/ ende onder sine ordine waren vierentwintich duysent.

Die achtste/ inder achster maent/ was Sibechai/ die Husatite/ wt den Saheriten/ ẽn onder sine ordine waren vierentwintich duysent.

Die negenste/ inder negenster maent/ was Abieser dye Anthothite/ wt den kinderen Jemeni/ ende onder sine ordine waren vierentwintich duysent

Die thiende inder thienster maent was Maherai/ die Netophathite/ wt den Serahiten/ ẽn onder sine ordine waren vierentwintich duysent.

Die elfste/ inder elfste maent was Benaia die Pirgathonite/ wt dẽ kinderẽ Ephraim/ ẽn onder sine oordine waren vierentwintich duisent

Die twaelefste/ inder twaelefster maẽt/ was Heldai/ die Netophatite/ wt Athniel/ ẽn onder sine oordine waren vierentwintich duisent.

Ouer die stammen Israel/ waren dese Onder die Rubenitẽ was prince Elieser/ die sone Sichri/ Onder die Simeoniten/ was Sephatia/ die sone Maecha/ onder den Leuiten/ was Hasabia/ die sone Kemuel/ Onder die Aroniten was Zadock/ Onder Juda/ was Elihu tot dẽ broederẽ Dauid Onder Isachar was Amri die sone Michael Onder Sebulon/ was Jesmaia/ dye sone Obadia/ Onder Naphtali was Jeremoth/ die sone Asriel/ Onder den kinderen Ephraim/ was Hosea dye sone Asahia Onder dẽ haluen stãme Manasse/ was Joel/ die sone Pedaia/ Onder den haluen stamme/ Manasse in Gilead/ was Jeddo dye soon Sacharia/ Onder Benjamĩ/ was Jaciel/ dye sone Abner Onder Dã was Asareel/ dye sone Jeroham/ Dat zijn die vorsten der stammen Israel.

Mer Dauid en nam dat ghetal der gheender niet/ die van twintich iaren/ ẽn daer onder waren Wãt die HEERE hadde ghesprokẽ Israel te vermeerderen/ ghelijc die sterren aendẽ hemel/ Mer Joab die sone Zeruia/ die hadde begonst te tellen ẽn hi en voleynde dat niet/ Want daer omme quã een gramschap ouer Israel/ Daeromme so en quã
tgetal niet in die Cronika des conincs Dauid. D

Ouer dye schattẽ des conincs was Asmaueth/ die sone Adiel/ ẽn ouer dye schatten opten lande/ in steden dorpen/ ẽn sloten/ was Jonathan dye sone Usia/ Ouer die acker liedẽ dat landt te tuelẽ oft te bouwen/ was Esri/ dye sone Chelub/ Ouer dye wijnbergen was Simei die Ramathite Ouer dye wijnkelders/ ẽn schatten des wijns/ was Sabdi/ die Siphmite/ Ouer die olijfhouẽ/ ẽn moerbesie boomẽ/ inden leegen veldẽ/ was Baal Hanan die Gaderite/ Ouer den olie schat/ was Joas/ Ouer die weyrinders te Saron/ was Sitari die Saronite/ Mer ouer die runderen inden broeckẽ/ was Saphat/ dye sone Adlai/ ouer die kemelen/ was Obil/ die Ismaelite/ Ouer dye ezels/ was Jehedia/ die Meronothite/ Ouer dye schapẽ/ was Jasis dye Hagarite/ Desẽ waren alle ouersten/ ouer die goeden des conincs Dauids.

Jonathan Dauids oom/ was die raet/ ẽn meester ẽn schriuer/ Ende Jehiel die sone Hachmoni/ was bi dẽ kinderẽ des conincs/ Ahitophel was ooc raet des coninckx/ Husai die Arachite was des conincs vriẽt/ Na Achitophel was Joiada/ die sone Benaia ẽn Abiathar/ mer Joab was velthooftman des conincs.

¶ Dauids relacie tot den hooftlieden wort hier bescreuen/ ende totten volcke/ ende Salomon sinen sone. Dat.xxix.Capittel

E Nde Dauid vergaderde tot Hierusalem alle ouerste Israel/ te weten/ die princen der stammen/ dye princẽ der oordinẽ/ die des conincs waernamẽ die princen ouer duysent/ ende ouer hondert/ die vorsten ouer die goedẽ/ ende vee des conincs/ ende zijnder sonen/ metten camerlingen/ dye crijschmannen/ ende alle redelijcke mannen/ Ende Dauid dye Coninc stont op sine voeten/ en de sprac. A

Hoort mi mine broeders/ ẽn mijn volc/ Ic hadde voor my genomen een huys te timmeren/ daer die arcke des verbonts des HEEREN rustẽ soude/ ẽn een voetscamel dẽ voete ons Gods/ ẽn hadde mi geschict te timmeren/ Maer God dede my seggẽ/ Ghi en sult minẽ name gheen huys timmeren/ want ghi zijt een oorlochs mã/ ẽn hebt bloet gestort/ Na heeft die HEERE/ die God Israel mi vercoren/ wt mijns vaders geheele huis/ dat ic coninc ouer Israel zijn soude eewelic/ Want hi heeft Juda vercoren tot eene prinscap/ ende inden huys-

ij. Reg. vij.a. Sa. ix.a

B se Juda mijns vaders / ende onder mijns vaders
kinderen / heeft hi behagē aen mi gehadt / dat hi mi
ouer geheel Israel coninc maecte / eñ ond alle mij-
ne sonen (Want die HEERE heeft my vele sonē
ghegheuē) heeft hi mijnen sone Salomo vercoren
dat hi soude sitten opten stoel des coninctrijcs / des
HEEREN ouer Israel / eñ heeft mi gesproken /
V sone Salomo sal mijn huys ende hof timmeren
Want ic hebbe hem mi vercoren tot eenē sone / eñ
ic wil sijn vader zijn / eñ wil sijn coninctrijck beuesti-
gen eewelic / ist dat hi volhert na mijne gebodē / eñ
rechten / te doen ghelijc het heden staet

Nu voor geheel Israel der gheelder gemeynten
des HEEREN / eñ voor den oorē ons Gods / so
houdet / eñ soect alle die gebodē des HEEREN ws
C Gods / op dat ghi besit dz goede lāt / eñ beerue op
uwe kinderen na v eewelic. Eñ ghi mine sone Sa-
lomo / bekent den Godt ws vaders / eñ dient hē wt
gheelder herten / eñ wt lust der sielen / Want dye
HEERE ondersoect alle hertē / eñ verstaet dat voort
stel alre gedachtē / Ist dat ghi hem soect / so sult ghi
hem vindē / maer verlaet ghi hem / soo sal hi v ver
werpen eewelic Dus siet nu toe / Want dye HE-
RE heeft v vercorē / dat ghi een huys sout timme-
rē tot eenē heylichdō / Sijt ghetroost / ende maket.

Eñ Dauid gaf sinen soon Salomo een bewor-
pe des portaels / eñ zijns huys / eñ der voutē oft ge
welsels / eñ des zaels / eñ camerē vā binnen / eñ des
huys des genadē stoels Daer toe eē beworp alles
wat bi hem in sinen ghemoet was / te wetene / des
hoofs aen den huyse des HEEREN / eñ alle des
maecsels rontomme des schats inden huyse des
Gods / eñ des schats der geheylichdē / die ordinan-
cie der priesterē eñ Leuitē / eñ alle der wercken der
officien / inden huyse des HEEREN / gout / nae dat
gout gewichte tot alderley batē eens yegelics of-
ficijs / eñ alderhande siluerē gereetscap / na dat ghe
wichte tot alderley baten / elcx officijs

Eñ gewichte tot guldenē candelaerē eñ guldē
lampen / elcken candelaer eñ zijnder lampe sijn ge-
wichte / Also ooc tot siluerē candelaers gaf hi dat
gewichte totten candelaers / eñ sinen lampen nae-
der matē elcs candelaers

Ooc gaf hi tot tafelen der thoonbroodē / gout
D tot elcker tafele / haer ghewichte / Also oock siluer
tot siluerē tafelen / Eñ louter gout tot crauwelen /
beckens / eñ wieroocs batē / Eñ tot guldē bekerē /
elcken beker zijn ghewichte / Ende tot eenen root
outaer zij gewichte / dat alder louterste gout. Ooc
een bewerp des wagens / der Cherubim / dat si hē
wt breydē eñ bedeckē soudē bouē die arcke des ver-
bonds des HEEREN / Het is mi beschreuen ghe-
gheuen vander hant des HEEREN / dat mi onder
wijsen soude alle die wercken des beworps.

Eñ Dauid sprack tot sinen sone Salomo / Sijt
getroost / eñ fraey / eñ maket / en vreeset / noch en ver-
saet v niet / Die HEERE God / mijn God sal met
v zijn / eñ en sal die handt niet af treckē noch v ver
laten / tot dat ghi allet werck des dienst inden huyse
des HEEREN voleyndet / Siet daer die ordinācie
der priesteren / eñ Leuitē tot allē officien inden hui
se Gods / zijn met v tot allen wercken / eñ zijn wil-
lich / ende wijse tot allen officien / Daer toe / die prin
cen ende allet volck tot allen uwen hantieren

¶ Dauid spreect vander timmeragie des tēpels
Ende wat die daer toe beloouen.

Dat.xxix.Capittel

Ende die coninck Dauid sprack totter
gheelder gemeyntē / God heeft Sa-
lomo een van mijnen sonen verwect A
die noch ionck ende tedere is / Maer
dat were is groot / want het en is niet
eens menschen wooninghe / maer Gods des HE-
REN / Ick hebbe wt alle mine crachten bescicket
totten huyse Gods / gout tot guldenē / siluer tot sil-
ueren / metael tot erenen / yser tot yseren / hout tot
houtenen gereetschap / Onich steenen / zeer dierba-
re robijn / eñ bonte steenen / eñ alderhande edele ge-
steenten / marmoer steenē planteyt / Ouer dat / wt
welbehagen aent huys mijns Godts / heb ick van
minen eyghenen goede / gout eñ siluer drie duysent
ponden gouts van Ophier / eñ seuen duysent pon-
den louters siluers / dat geue ic totten heyligen huy
se Gods / bouen alle dat ick bescbict hebbe / om dye B
wanden der huysen te ouertrecken / dat ghulden
werde wat gulden / eñ siluerē wat silueren zijn sal /
ende alderhande wercke / door die handt der werc-
meesters / Eñ wien is nu vrijwillich sine hāt heden
den HEERE te vullen?

Doen worden die princē der vaderen / Dye princē
der stammē Israel / die princen ouer duysent / ende
ouer hondert eñ die princē ouer des conincs werc-
ken / vrijwillichlijc / ende gauen totten dienst inden
huyse Godts / vijf duysent ponden gouts / eñ thien
duysent ghulden / eñ thien duysent ponden siluers
eñ achthien duysent ponden metaels / eñ hondert
duysent ponden ysers / Eñ bi wien dat steenen ghe
uonden waren / gauen si totten schat des huys des
HEEREN / onder die hāt Jehiel des Gersoniters C

Eñ dat volc was vrolijck / dat si vrijwillich wa-
ren / want si gauen wt gheelder herten den HE-
RE vrijwillichlijc / Ende Dauid die coninc verblij-
de hē ooc hoochlijc / ende loofde God / ende sprack
voor die gheele gemeynte / Gelooft zijt ghi HE-
RE God Israel onser vaders v behoort die groot-
heit / glorie / der macht victorie / eñ danc / Wāt allet
dat in hemel eñ in aerde is / is uwe / v is dat rijc / eñ
ghi zijt verhooget ouer al totten ouersten V is rijc-
dō / eñ eere / voor v / ghy heerscapt ouer al in uwer
hant staet cracht eñ macht / eñ in uwer handt staet D
het elcken groot eñ starc te maken.

Nu onse God / wy dancken ende beroemen den
name uwer heylicheit / oft pronckerije / Want wat
ben ic? wat is mijn volck? dat wi souden vermoghē
vrijwillichlic cracht te gheuen / ghelijc dit soe gaet?
Want van v ist al gecomen / eñ van uwer hant heb
ben wi v dat gegeuen / Want wi sijn vreemdelingen
eñ gastē voor v / gelijc onse vaders alle / Ons leuen
opter aerden is als een schaduwe / ende daer en is
gheen vertoeuē / oft ophoudē / HEERE onse God
Al desen hoop die wi ghescict hebbē v een huys te
timmeren / uwen heyligen name / dye is van uwer
hant gecomen / ende het is al uwe.

Jc weet mijn God / dat ghi dat herte proeft eñ
eenvuldicheit is v aengename / Dair omme hebbe
ic dit al wt eēvuldiger hertē vrijwillich ghegheuen
eñ hebbe nu met blijscappen gesien v volck dz hier
voor hādē is / dat het v vrijwillichlic gegeuē heeft /

HEERE God onser vaderen/ Abraham/ Isaac
E enda Israel/ bewaert eewelic sulck dichten ēn ghe
dachtē int herte wS volcs/ ende voecht haer hertē
tot v/ Ende mijnen sone Salomo/ geeft een volco=
men herte/ dat hi uwe geboden onderhoude/ ende
uwe ghetuyghenisse/ ēn zeden/ dat hijt al doe/ en=
de timmere dese woninghe/ die ick ghesticht hebbe
Ēn Dauid sprac totter geheelder ghemeynten
Louet den HEERE uwē God/ Ende die gehee=
le gemeynte loofde den HEERE/ den God haer
H der vaderen/ ende neychden hem/ ende aenbadē dē
Reg. HEERE/ ende den coninc/ ende offerden dē HE
RE offer/ Ende des anderen morghens/ offerden
si brantoffer/ duysent varren/ duysent rammē/ duy
sent lammeren/ met haren drancoffer/ ende offer=
den plenteyt onder ghegheele Israel/ ende aten/ en=
de droncken inden seluen daghe/ voor den HEE=
RE/ met grooter blijschappen/ ende maecten Sa
lomo den sone Dauidt/ anderwerf coninc/ ēn salf=
den hem den HEERE tot eenen prince/ ende Za
dok tot eenen priester.
Also sadt Salomo opten stoele des HEEREN
een coninck in zijns vaders Dauidts plaetse/ ende
werf geluckich/ Ende geheel Israel was hem ge=
hoorsaē/ ende alle ouerste ende machtighe/ ooc alle
kinderen des conincs Dauids/ deden hen onder dē
coninc Salomo/ Ende die HEERE maecte Sa=
lomo altoos meerder voor ghegheele Israhel/ ende
gaf hem een loostic coninckrijc/ dat ghe ene voor hē
ouer Israel ghehadt en hadde.
Soo is nv Dauid/ dye sone Isai coninc gheweest
G ouer alle Israel/ Ēn die tijt dat hi coninc gheweest
is ouer Israhel/ is. xl. iaer/ Te Hebron regneerde/
hi seuen iaer/ ēn tot Hierusalem drienderticli iaer
Ende sterf in goeden ouderdom/ vol leuens/ rijc=
doms ende eeren/ Ende zijn soon Salomo werdt
coninc in zijn plaetse/ Dese geschiedenissen des co=
nincs Dauid/ beyde die eerste ende die laetste/ siet/
die zijn ghescreuen onder die ghescheidenissen van
Samuel des Sienders/ ende onder die ghescbiede
nisse des prophetē Nathan/ ēn onder die ge
schiedenissen Gad des Sienders/ met al=
len sinē coninckrijcken/ ende machtiche=
den/ ende tijden/ die onder hem ver
ghaen zijn/ beyde ouer Isra=
hel/ ende alle coninckrijc=
ken inden landen

(.:.) (.:.) (.:.)

¶ Hier eyndet dat eerste deel der Croniken.

¶ Hier beghint dat tweede deel der croniken.

¶ Van Salomons coninckrijcke/ den seluen opē=
baert die HERE/ ende Salomo bidt hem
Dat. eerste. Capittel.

ENde Salomo diē
sone Dauid werf in zijn rijc
becrachticht/ ende dye HE
RE zijn God was met hē/ A
ende maecte hē altoos gro= ij. Reg.
ter/ Ēn Salomo sprack tot iij. a.
ten geheelen Israel/ metten
ouersten ouer duisent/ ende
hondert/ metten rechteren/ ēn met allen vorstē uit
Israel/ metten ouersten vaderen/ dat si souden gaē
Salomo ēn die geheele gemeinte met hem/ totter
hoochten die te Gibeon was/ wāt daer was den Exod.
Tabernakel des getuygenis Gods/ die Mose die xxxvi. a
knecht des HEEREN ghemaect hadde inder woe
stinen/ Wāt die Arcke Gods hadde Dauid op ge
bracht vā Kiriath Iearim/ daer hi haer bereit had
want hi hadde haer eenen tabernakel op gestagen
te Ierusalem/ Maer den metalen outaer diē Be=
zaleel/ die sone Vri/ des soons Hur gemaect hadde
was aldaer voor dye wooninghe des HEEREN/
Ende Salomo/ ēn die gemeinte plaghē diē te ver
soecken/ Ēn Salomo offerde opten eenen outaer
voor den HERE/ die voor dē tabernakel des ghe
tuygenis stont/ duysent brantoffere.
Inder seluer nacht opēbaerde God Salomo
ēn sprac tot hem/ Bidt/ wat sal ick v gheuen? Ēn
Salomo sprack tot Godt/ Ghi hebt groote ont= B
fermherticheit aen mijnen vader Dauid ghedaen
ende hebt mi in zijn plaetse coninc ghemaect/ Soo
laet nv HEERE God v woort warachtich wor=
den aen minen vader Dauid/ want ghi hebt mi co
ninc ghemaect ouer een volck des soo vele is/ als
stofs opter aerden/ dus geeft my nv wijsheit ende
kennisse/ dat ic voor desen volck wt ende inne gae
Want wie can dit/ v groote volck gheuonnissen?
Doen sprack God tot Salomo/ Want ghi dat D
indē sinne hebt/ ēn en hebt niet om rijcdom/ noch
om goet/ noch om eere/ noch om uwer vijandē sie
len/ noch om lanc leuen ghebeden/ Maer hebt om
wijsheit ende kennisse gebeden/ dat ghy mijn volc
oordeelen mocht/ waer om ick v coninc ghemaect
hebbe/ soo si v wijsheit ende kennisse ghegheuen/
Daer toe wil ic v rijcdom/ ende goet/ ende eere ge
uen/ dat ws ghelijck onder den coninghen voor v
niet gheweest en is/ noch worden en sal nae v/ Al
soo quam Salomo vander hoochten/ die tot Gi=
beon was/ tot Hierusalē vanden tabernacule des
getuyghenisse/ ēn regneerde ouer Israel
Ende Salomo vergaderde hem wagens ende
ruyters/ alsoe dat hi te weghe bracht duysent ende
vierhondert waghens/ ende twaelf duysent ruy=
ters/ ende liet se inden waghen steden/ ēn bi dē co D
ninc te Ierusalē/ Ende dye coninc maecte des sil=
uers ēn gouts so vele te Ierusalē/ als der steenen

ende der cederen/als der moerbesie boomē/die in
den beemdē wassen Eñ men bracht Salomo peer
den wt Egipten/Ende dye coopliedē des conincs
haeldense wt Kena om ghelt/Eñ quamen op/ eñ
brachten wt Egiptē eenē waghen/om seshondert
siluerē penninghen/eñ een peert/om hondert eñ
vijftich/Alsoo brachtense oock allen coningen der
Hethiten/eñ den coninghen tot Sirien

Hoe dat Salomon voor hem neemt den Tem=
pel des HEERE te timmeren Capittel.ij.

Ende Salomo dachte te timmerē een
huys den name des HEEREN/ende
een huys zijns coninckrijcs/eñ telde af
A seuē duysent mannen totten lastē/eñ
acht duysent timmerlieden op dē ber
ge/eñ drie duysent/eñ seshondert officiers ouer haer

Eñ Salomo seynde tot Huram den coninc tot
Tyro/eñ dede hē seggen/Ghelijc ghi met mijnē va
der dedet/eñ hem cederen seyndes/dat hi hem een
huys timmerde/daer hi in woonde/Siet ic wil dē
name des HEEREN/mijns Gods/een huys tim
meren/dat hem gheheylicht worde/om goet roock
werck voor hem te roocken/eñ altoos thoonbroot
te rechtē/eñ brantoffer des morgēs eñ des auonts
B op die Sabathē/eñ nieuwe maenden/ende op dye
iij.Reg. feestē des HEEREN/ons Gods/eewelijc voor
v.c Israhel/Ende dat huys dat ick timmeren wil/sal
groot zijn/want onse God is grooter/dā alle go=
den/Mer wie vermach/dat hi hem een huys tim=
mere? Want den hemel/eñ alder hemelen hemele
en mogen hem niet begripen/Wie soude ick dan
zijn/dat ick hem een huys soude timmeren? maer
datmen voor hem soude roocken

Dus seynt mi nv enē wijsen man/ om te aer=
beydē/met gout/siluer/metael/yseren/scarlaken/
C rooset root/geele side/ende die weet wt te grouē
metten wijsen/die bi mi sijn/in Juda eñ Jerusalē
welc mijn vader bescict heeft/Eñ seyndt mi Cede
rē/Dennē/eñ Heben hout/van Libanon/want ic
weet/dat uwe knechten/dat hout wetē te houwē
op Libanon/Eñ siet/mine knechtē sullē met uwen
knechtē zijn/op datmē my veel houts bereyde/wāt
dat huys dat ick timmerē wil/sal groot eñ sonder
linc zijn/Eñ siet/ick wil den timmerlieden / uwen
knechten/dye dat hout houwen/twintich duysent
Cor ghestootender tarwen/eñ twintich duysendt
Cor gherstē/eñ twintich duysendt Bath wijns/
eñ twintich duysent Bath olijs gheuen

Doe sprac Hurā die coninc tot Tyro door scrif
tē/eñ seynde tot Salomo/Daer om dat die HEE
RE sijn volc bemint/soo heeft hi v coninc ouer hē
gemaect/eñ Hurā sprac voort/Gelooft si die HE
RE/die God Jsrael/die hemel eñ aerde gemaect
heeft/dat hi den coninc Dauid eenē wijsen cloeckē
verstandigē soon gegeuen heeft/dye den HEERE
een huis timmerē soude/eñ een huys zijns coninc=
rijcs/Soo seynde ick nv eenen wijsen man/die ver
stant heeft/Hurā Abi/die eē soō is eens wijfs/wt
den dochterē Dan/eñ zijn vadere een Tirijsch mā
geweest is/die weet die werckē aē gout/siluer me
tael/yser/steē/hout/scarlakē/geelde side/lijnē/ro
set root/eñ te grouē alderhāde constelic te makē
watmē hē voorleyt mettē wijsen/eñ mettē wijsen
D mijs heerē des conincs Dauids/ws vaders/Dus

seynde nv mijn here/tarwe/ gerste/olye/eñ wijn/
sinē knechten/ so hi gesprokē heeft/ so willē wi dat
hout houdē op Libanon/ so vele alst vā node is/eñ
willent op vloten bringen in die zee/tot Japho/vā
daer moecht ghijt op te Hierusalem bringhen

Ende Salomo telde alle vreemdelingen inden
lande Jsrael/nae dat ghetal/doense Dauid zijn va=
der telde/ende worden gheuonden hondert eñ vijf
tich duysent/drie duysent/eñ seshondt/Eñ hi maec
te wt den seluen tseuentich duysent draghers/ende
tachtentich duysent houwers/opten berghe/ende
drie duysent/ses hondert toesienders / die dat volck
aenhielden aen den dienste.

¶ Hoe dat hi begint te timmeren ende in wat ge
daente ende forme/dat wort hier bescreuen.

Dat.iij.Capittel.

Ende Salomo begonste te timmeren A
dat huys des HEEREN te Hierusalē
op den berch Moria/die Dauiden si=
nen vader ghethoont was /den welc=
ken Dauid bereyt had tot eenē ruym
te/op die plaetse Arnan/des Jebusiten/Hi begon=
ste te timmerē inder anderder maent/des anderen
dacchs/indē vierdē iaer zijns coninckrijcs/eñ aldus
leyde Salomo dat fundamēt/om dat huys Gods
te timmeren/Ten eerstē/dye lengte/ tsestich ellen/
die wijde/twintich ellen/ende dat portael voor die
wijde des huys henen/was twintich ellen lanck/
Die hoochte/hondert eñ twintich ellen/ ende ouer
troct binnen met louteren goude.

Dat groot huys schutte hi met Dennen houte B
eñ ouertroct met den fijnsten goude / ende maecte
daer op palmen/eñ keten werck/eñ ouertrock dat
huys met edele steenen/tot een vercieringhe/Dat
gout was Parwaim gout/Eñ ouertroc die balc=
ken bouen aē/eñ die wandē/eñ die duerē met gou
de/eñ liet Cherubim snijden op die wanden

Hy maecte ooc dat huys des alderheylichsten/
dies lengde was.xx.ellen/na der wijden des huys
eñ sine wijde was oock.xx.ellē/eñ ouertroct met=
ten fijnsten goude/bysesthondert ponden/ Eñ gaf
ooc tot nagelen vijftich siculen gouts in ghewich=
te/Eñ ouertroc den zael met goude

Hi maecte oock int huys des alderheilichsten/ C
twee Cherubim.na beeltmakers conste/eñ ouer=
trocse met goude/eñ die lengde/aen dē vlogel/aen
die Cherubim was.xx.ellē/also dat eenē vlogel.v
ellen hadde/eñ raecte aen dye wandē des huys/eñ
dat dē āderē vlogel ooc vijf ellen hadde/eñ raecte
aen dē vlogele des anderē Cherubs/Alsoo hadde
den eenē vloghel des anderen Cherubs oock vijf
ellen/eñ raecte aen den want des huys/eñ sinē an
deren vlogel ooc vijf ellen/eñ hinc aen den vloghel
des anderen Cherubs/Also dat dese vloghelen der
Cherubim/wt waren gebreydet twintich ellē wijt
Ende si stonden op haren voeten/eñ haer aensicht
was ten huyswaert ghekeert

Hi maecte ooc eene voorhancsel vā geelwert/
scharlakē/rosijnroot/eñ lijnwaet/eñ maecte Che= D
rubim daer op/Eñ hi maecte voor dē huyse twee
calomnē.xxxv.ellen lanc/eñ den knoop bouē daer
op /vijf ellen Ende hi maecte ketenwerck totten
Choor/ende dedese bouen aen die calomne/ende
maecte hondert granaet appelen/ende dedese aen

dat liete wert/ en hi rechtede die calomne op / voor
den tempel/een ter rechter siden / ende dander ter
slincker side/ En die ter rechter siden was/ hiet hy
Jachin/ en die ter slincker siden was/ Boas.

¶ Vanden vaten ende huysraet des tempels.
Dat.iiij.Capittel.

A HJ maecte ooc eenen metalenen outaer
twintich ellen lanc en breet/ en thien
ellen hooch. En hi maecte een gegoten
zee/ thien ellen wijt/ van den eenen rant
totten anderen rontomme/ en vijf ellen
hooch/ en een mate van dertich ellen mocht omvaen
En ghelijckenisse van runderen was daer onder
ronts om/ En daer waren twee righen/ ofte rijen
knoppen om die zee/ dat thien ellen wijt was/ die me
de aen gegoten waren/ Het stont also op die twaelf
runderen/ Dat die drie gekeert waren ten noorden
B waert/ drie westwaert/ drie zuytwaerts/ ende drie
oostwaert/ en die zee bouen op haer/ ende alle hare
achtersten waren inwaerts Sijn dicte was een hant
breet en sinen rant was gelijc als eens bekers rant
ende een ontploken roose/ Ende si nam/ ofte hielt
drie duysent Bathen.

En hi maecte thien ketelen/ dier sette hi vijf ter
rechter siden/ en vijf ter slincker siden/ om daer in-
ne te wasschen/ al wat totten brantoffer behoort/ dat
sijt daer in mochten spoelen/ Die zee/ datter hen die
priesters in souden wasschen.

Hi maecte ooc thien gouden candelaers/ so si
behoorden te sine/ en hy stelde se inden tempel vijf ter
rechter/ en vijf ter slincker hant/ En hi maecte thien
tafelen/ en dede se inden tempel/ vijf ter rechter/ en
vijf ter slincker siden/ En hi maecte hondert gulde
ne schalen oft beckens/ hy maecte eenen hof/ voor
die priesters/ ende eenen grooten huycke/ ende due
ren inden huycke / ende ouertrock die dueren met
latoen/ en hi settede die zee opten rechten hoec/ te
gent oosten/ totten zuytwaert/ En Huram maec-
te potten/ ende schuppen/ ende beckens.

C Also voleynde Huram dat werc/ dat hi den co-
ninc Salomo dede/ aen dat huys Gods/ te weten
die twee calomnen/ metten huycken en knoopen bouen
op beyde die calomnen/ beide gewrongen verheuen
werc/ om te bedecken beyde die huycken der kno
pen/ bouen op die calomnen / en die vier hondert gra
naet appelen/ aen beyden gewrongen verheuen werc
twee rijen/ granaet appelen aen elcken verheuen
werc/ om te bedeckene beyde die huycken der kno-
pen/ die bouen op die calomnen waren/ Ooc maec
te hi die gestoelten/ en die ketelen op die gestoelten
ende een zee/ en twaelf runderen daer onder/ Daer
toe/ totten schuppen/ crauwelen/ en alle haer vaten
maecte Huram Abif/ den coninck Salomo totten
huyse des HEEREN/ wt louteren metael / Jn
dat lantschap der Jordanen liete die coninc gieten
in cleyachtighe aerde/ tusschen Suchot ende Zare
datha/ ende Salomo die maecte aller deser vaten
D zeer vele/ alsoo dat des metaels ghewichte niet te
onderuinden en was.

En Salomo maecte allet gereetscap totten huy
se Gods/ te weten/ den gulden outaer/ tafelen/ en
thoonbroot daer op/ die candelaers met haren lam
pen van louteren goude/ dat si voor den Choor sou
den bernen/ also dattet behoort/ en die bloemen aen
dye lampen en dye snutters waren gulden/ dat was
al geheel gout/ Daer toe/ die messen/ beckens lepelen/
en nappen/ waren louter gout / En den inghanck
en sine dueren binnenwaerts totten alder heylich
sten/ en die dueren aen den huyse des tempels wa-
ren gulden/ Alsoo werdt alle werc volbracht/ dat
Salomo dede aen den huyse des HEEREN

¶ Wat Salomon inden tempel doet
Dat.v.Capittel

ALdus Salomo bracht daer inne / alle
dat zijn vader Dauid geheylicht had- A
de/ te weten/ silver en gout/ en alder iij.Reg.vij.
hande gereetschap/ ende leidet inden
schatten / inden huyse Gods.

Doen vergaderde Salomo alle die ouders in Js- iij.Reg. viij.a
rael/ alle hoofden/ der stammen der vorsten/ der va-
deren / onder den kinderen Jsrael te Jerusalem/
dat si die arcke des verbonts des HEEREN/ op sou
den brenghen/ wt der stadt Dauid/ dat is Zion/ En
het vergaderden hen totten coninc/ alle mannen Jsra
el op die feeste/ dat is inder seuenster maent/ en alle
die ouders Jsrael quamen/ En die Leuiten hieuen dye
arcke op/ en brachten se opwaerts metten taberna-
cule des getuygenis/ en allet heilige ghereetschap/
dat inden tabernacule was/ en brachten se mede op/ B
waerts die priesters / die Leuiten/ Mer die coninck
Salomo en die gheheele gemeynte Jsrael tot hem
vergadert voor die arcke / offerden schapen en run-
deren so vele /dats nyemant ghetellen/ oft rekenen en
conste ¶ Alsoo brachten die priesters die Arcke
des verbonts des HEEREN op haer plaetse inden
Choor des huys/ in dat alderheilichste / onder die vlo-
gelen der Cherubim / also dat die Cherubim hare
vlogelen wt spreyden ouer die plaetse der arcken En C
die Cherubim bedecte die arcke/ en hare hantboo
men van bouen. Die hantboomen waren so lanc/ dat men
haer knopen sach vanden arcke voor den Choor/ mer
buiten en sach men se niet/ En si was aldaer tot op de
sen daghe/ En daer en was niet in die arcke/ dan dye
twee steenen tafelen / die Mose in Horeb daer inne
gedaen had/ doen die HEERE een verbont maecte met
ten kinderen Jsrael/ doen si wt Egipten trocken.

En doen die priesteren wtgingen wt den heyli-
gen/ want alle die priesters die voor handen waren D
heylichden hen daer/ also dat ooc die oordinen nz ghe-
houden en werden) En alle die Leuiten/ met alle dye
onder Assaph/ Heman. Jedithum/ en haren kinderen
en broederen waren/ waren gecleet met lijnwaet/ en
songen met cimbalen/ psalteren/ en harpen / en ston-
den tegen oosten des outaers/ en by hen/ C. ende
twintich priesters / die met trompetten bliesen . En
het was/ als oft een waer die trompetten en songe
als oftmen een stemme hoorde/ te louen/ en te dan-
ken den HEERE/ En doe haer die stemme verhief/
vanden trompetten / cymbalen / en ander musiick
spelen/ ende van dien louen den HEERE/ dat hy
goet is ende dat sine ontfermherticheit eewelijck
duert/ Doen wert dat huis des HEEREN/ ver-
uult met eender wolcke/ alsoo dat die priesters niet
en consten ghestaen/ om te dienen/ om dier wolcken
wille/ Want die heerlicheit des HEEREN/ ver-
uulde dat huys Gods.

Salomon spreect totten volcke/ en looft God/ Hi
bidt hem/ dat hi die beschermen wille / die daer in-
ne bidden Capittel.vi.

Oen sprac Salomo/ dye HEERE
heeft gesproken/ te woonen int duy=
A ster/ Ic heb (tis waer) een huys ghe=
iij. Reg. timmeert/ v tot eender wooninghen/
viij. eñ enē setel/ daer ghi eewelic woonē
sout/ eñ dye coninck keerde sijn aensicht omme/ eñ
seegēde die geheele gemeynte Israel/ wāt die ghe
heele gemeinte Israel stont. Eñ hi sprac/ Gelooft
si de HEERE/ die God Israel/ die door sinē mont
minē vader David gesprokē/ eñ met sijnder hant
veruult heeft. Doe hi seyde/ Sint der tijt/ dat ic mijn
volc wten lande Egipti geleyt hebbe/ so en heb ick
geen stadt vercorē in allē stamminē Israhel/ eē huys
te timmerē/ dat minē name aldaer soude zijn/ eñ en
hebbe ooc geenē mā vercoren/ dat hi prince soude
sijn/ ouer mijn volck Israel/ Maer Hierusalē heb=
be ic vercorē/ dat minē name aldaer si/ eñ Davidē
i. par. xvij. ij re. vij. hebbe ic vercoren/ dat hy ouer mijn volc Israel si.
Eñ doē mijn vad David/ indē sinne hadde een
huys te timmerē den name des HEEREN des
Gods Israel/ sprac die HEERE tot minen vader
David/ Ghi hebt wel gedaen/ dat ghi inden sinne
hebt/ minen name een huys te timmerē/ Doch en
sult ghi dat huis niet timmerē/ mer v soone die wt
uwē lendenen comen sal/ dye sal mijnen name dat
huys timmeren. Soo heeft nv dye HEERE sijn
woort beuesticht/ dz hi gesprokē heeft/ Wāt ic bē
op gecomē in mijns vaders Davids stede/ eñ sitte
optē stoel Israel/ so die HEERE gesprokē heeft
eñ hebbe een huys getimmert den name des HE=
REN des Goods Israel/ eñ hebbe daer inne ghe
daē die Arcke/ daer dat verbont des HEEREN
in is/ dat hi mettē kinderen Israel ghemaect heeft.
Eñ hi tradt voor dē outaer des HEEREN/
tegen der geheelder gemeyntē Israhel ouer/ ende
B recte sine handē wt/ Want Salomo hadde eenen
metalē ketel gemaect/ eñ gheset middē indē huyc=
ke des tempels/ vijf ellen lanc eñ breet/ eñ drie el=
len hooch/ aen dē seluē terde hi/ eñ viel neder op si=
ne knieē/ teghē dye geheele gemeynte Israhel ouer/
eñ strecte sine handē wt ten hemel/ eñ sprack HE
RE God Israel/ daer en is geen God ws gelijc/
noch inden hemel noch opter aerdē/ ghi dye hout
dat verbont/ eñ die ontfermherticheit/ duinē knech
ten die voor v wandelē/ wt geheelder hertē/ Ghy
hebt uwen knecht David/ minen vader gehoudē/
al wat ghy hem ghesprokē hebt/ met uwē monde
hebt ghijt ghesproken/ ende met uwer handt hebt
ghijt veruult/ ghelijc het heden ten daghe blijct.
Nv HEERE God Israel/ houdt uwen knecht
C David minē vad/ dat ghi hē gesprokē hebt eñ ghe
seyt/ Het en sal v niet gebrekē aen eenē man voor
mi/ die optē stoel Israel sitte. Nochtās also verde/
dat uwe kinderē hare wegē bewarē/ dat si wande
len in mine wet/ gelijc ghi voor mi gewādelt hebt.
Nv HEERE God Israel/ laet dijn woort warach
tich wordē dat ghi uwen knecht David gesproken
hebt. ¶ Want meynt ghi oock/ dat God bi dye
menscē opter aerdē woone? Siet/ den hemel/ eñ al=
der hemelē hemel/ en can v niet begrijpē/ hoe sout
dā dit huis gedoē/ dat ic gesticht hebbe? Mer HE
RE/ mine God/ keert v tottē gebede ws knechts
eñ tot minē smeekē/ Dat ghi verhoort dat bidden
eñ bedē/ dat v knecht voor v doet/ Dat dine oogen
opē zijn/ ouer dit huys dach eñ nacht/ ouer die plaet
se/ daer ghi gesprokē hebt uwē name te stellē/ dat
ghi hoorē sout dz gebet/ dat v knecht in dese plaet=
se doē sal/ Dus hoort nv dat smeekē ws knechts/
eñ ws volcs Israel/ dz si biddē sullē op dese plaet= D
se. Hooret vander plaetsen uwer wooningen/ van iij. Reg.
den hemel/ eñ als ghijt hoort/ so wilt ghenadich zijn viij.
Ist dat yemāt teghē sinen naesten sondicht/ eñ
wort hē eenē eedt op gheleyt/ diē hi sweeren soude
eñ dē eedt comt voor uwen outaer/ in dit huys/ so
wilt vanden hemel hoorē/ eñ uwen knechte recht
doē/ also dat ghijt dē godlosen vergeldet/ eñ geeft
sinē wech op sijn hooft/ eñ rechtueerdighet dē ghe
rechten/ ende gheeft hem na sine gherechticheyt.
Ist dat v volc Israel voor sine vianden gheslae=
ghen wordt/ om dat si tegen v ghesondicht hebbē/
eñ bekeeren hen/ eñ belidē uwen name/ eñ bidden
eñ smeekē voor v in desen huyse/ so wilt hoorē vā
dē hemel/ ende ghenadich sijn der sondē ws volcs
Israel/ ende die weder in dat landt brenghen/ dat
ghi hen/ ende haren vaderen ghegheuen hebt.
Ist dat dē hemel geslotē wert/ ende dattet niet E
en reegent/ om dat sy tegen v gesondicht hebben/
ende biddē in dese plaetse/ ende belijden uwen na=
me/ eñ bekeeren hen vā haren sonden/ om dat ghy
se verootmoedicht hebt/ so willet hooren inden he
mel/ eñ genadich zijn den sonden uwer knechten/
eñ ws volcs Israel/ dat ghi haer den goeden wech
leert/ daer si in wandelē sullen/ eñ laet reeghenen
op v lant/ dat ghi uwē volc gegeuē hebt te besitten
Ist dat een dierte indē lande wert/ oft pestilen=
cie/ ofte dorricheit/ brant/ sprinchanen/ rupsemen
oft als zijn viant inden lande sine poorten beleghet
oft eenige plaghe/ oft crancheit/ Wye dan biddet/
oft smecket onder alderhande menschen/ eñ onder
alle uwen volc Israel/ ist dat yemandt zijn plaghe/
ende zijn smerte geuoelet/ eñ sine handen wt street
tot desen huyse/ Soo willet hooren vanden hemele F
vanden setele uwer wooninghen/ ende ghenadich
sijn/ ende elcken gheuen nae alle sine weghen/ nae
dien ghi sijn hert kent/ want ghy alleene bekendt
dat herte der menschen kinderen/ op dat sy v vree=
sen/ ende wandelen in uwen weghe/ alle daghe/ al
soo langhe/ als sy leuen opten lande/ dat ghy onsen
vaderen ghegheuen hebt.
Ist dat ooc een vreemde/ die van uwen volcke
Israel niet en is/ wt verren lande coemt/ om ws
groten naems/ eñ machtiger hant/ eñ wtgerecten
arms wille/ eñ biddet tot desen huyse/ So wilt vā=
den hemel hoorē van dē setele uwer wooningē/ eñ
doent al/ daerom/ dat hi v aēroepet/ op dz alle volc
kē opter aerdē uwē name bekennen/ eñ di vreesen
ghelijc v volc Israel/ eñ seker werden/ dat dit huys
dat ic getimmert hebbe/ na uwen name genoēt si
Als v volc wt treet inden strijt tegen sine vyan=
den/ door den wech dien ghijse seyndē sult/ eñ tot v
biddē tegē den wech/ tot deser stadt/ die ghi verco=
ren hebt/ eñ totten huyse/ dat ic uwen name getim
mert hebbe/ soo wilt haer ghebet eñ smeeken hoo=
ren/ vanden hemel/ eñ hen tot haren rechte helpen. G
Ist dat si tegē v sondigē (want er geen mensche
en is/ die niet en sondicht) eñ ghi op hen gram zijt/
eñ geeftse voor haer viandē/ dat sise geuāgen wech
voerē/ in een verre/ oft na lant/ eñ si hen in haerder

herten bekeeren/inden lande daer si inne geuangē
zijn/eñ bekeerē hen/ende smeecken v inden lande
haerder gheuangenissen/ ende seggen/wy hebben
gesondicht/misdaen/ ende zijn ongodlijc ghe weest
eñ hen also wt gheelder herten/ende wt gheheel=
der sielen tot v bekeeren/inden lande haerder ghe=
uangenissen/daermense gheuangen hout/ende si
bidden tegen den wech te haren lande/dat ghi ha=
ren vaderen ghegeuen hebt/ ende totter stadt/dye
ghi vercoren hebt/totten huyse/dat ic uwen name
getimmert hebbe/Soo wilt haer ghebet eñ smee=
ken vanden hemel hooren/vanden setel uwer woo
ningen/ eñ hen tot harē rechte helpē/ eñ uwē volc
genadich zijn dat tegen v gesondicht heeft
So laet nv mijn God v oogē opē zijn/eñ uwe
oorē toe luysterē opt gebet in deser plaetsen. Dus
maect v nv op HERE God/tot uwer rusten/ghi
eñ die arcke uwer macht/Laet uwe priesters HE
RE God/met heyl gecleet wordē/eñ uwe heiligē
hen verblijden/ouer den goeden HEERE Godt
en keert niet af dat aensichte des ghesalfden/ ghe=
denct der ontfermherticheyt we knechts David
¶ Dat vier coemt vanden hemele/ ende verteert
dye offerhande/ Dye coninck ende dat volck offe=
ren/ Dye HEERE openbaert den coninc Salo
mon/eñ hi belooft hem/dat hi hem wil verhooren
Dat.vij.Capittel.
A ENde doe Salomo wt gebedē hadde/
soo viel een vier vanden hemel/ende
verslinde dat brantoffer/eñ dat andē
offer/ Eñ die heerlicheit des HEE
REN vuulde dat huys/dat dye prie
sters niet en conden in gegaē/int huys des HEE
REN/Want die heerlicheyt des HEEREN ver
vulde des HEEREN huys. Ooc sagē alle kinde
ren Israel/dat vier af vallen/ eñ die heerlicheyt des
HEEREN ouer dat huys/eñ vielen op haer knien
metten aensichte ter aerden/opt plaueytsel/eñ aen
baden/eñ dancten dē HEERE/ dat hi goet is/eñ
dat sine ontfermherticheit eewelick duert.
Die coninc eñ allet volc offerden voor dē HE
RE/want die coninc Salomo offerde tweentwin
B tich duysent runderen/ eñ hondert ende twintich
duysent schapen/eñ wijdē alsoe dat huis Goods/
beide die coninc/eñ allet volc/ Maer dye priesters
stonden in hare officien/ eñ die Leuitē in die musijc
spelen des HEEREN die die coninc David hadde.
laten maken/om den HERE te dancken/dat sine
grote ontfermherticheyt eewelijck duert/ metten
Psalmen David/door hare handt/ Ende die prie=
sters bliesen trompetten voor hen/ ende gheheele
Israel stont
Eñ Salomo heylichde dē middelhof dat voor
den huyse des HEEREN was/Wāt hi hadde al
C daer brantoffer eñ dat vette der dootofferē beseic
ket/Want den metalē outaer/die Salomo hadde
laten makē/en conste allē dat brantoffer/spijsoffer
ende dat vette niet gheuaten.
Eñ Salomo hielt in die selue tijt eē feeste seuen
dagen lanck/eñ gheheele Israel met hem/ een seer
ontallike grote gemeinte/ van Hemath aen/totter
beken Egipti toe/ eñ hielt opte achstē dach eē ver
gaderinge/Wāt die wijdinge des altaers hielden
si seuē dagē/eñ die feeste oock seuen dagen/Maer
indē.xxiij.dage der seuēder maēt/liet hi dat volck
vrolic eñ goets moets in haren tabernaculen gaē
ouer alle dē goede/dat die HERE aen David/eñ
Salomo/eñ alle zijn volck Israel ghedaen hadde/
Also voleynde Salomo dat huys des HEREN/
eñ dat huys des conincs/ eñ al dat in zijnder hertē
gecomen was te maken/ inden huyse des HEE=
REN/eñ in sinen huyse voorspoedelic
D Eñ die HERE openbaerde Salomo snachts iij.Reg.
eñ sprac tot hem/ Ick hebbe v ghebet gehoort/eñ vij.vi.
mi dese plaetse vercorē/ tot eenen offer huise/siet/
Als ic den hemel toe sluyte/ dattet niet en reegēt/
oft heet die sprinchanē dat lant verslindē/ oft late eē
pestilentie ouer mijn volc comen/dat si mijn volc
verootmoedigē/dat na minē name ghenoemt is/
eñ si biddē/ eñ mijn aensichte soecken/eñ si hen vā
harē quadē zeden bekeeren/soo wil ick vanden he
mel hooren/eñ haer sonden vergeuē/ eñ haer lant
heelen/Soo sullen nv mijn ooghen open zijn/ende
mijn oorē toe luysterē tottē gebede/in deser plaet
sen/Dus heb ic nv dit huys vercoren/eñ geheylicht/
dat minē name daer zijn soude eewelick/eñ mijne
ooghen/ eñ mijn herte soude daer altoos zijn.
Eñ ist dat ghi voor my wandelt/gelijc v vader
David gewādelt heeft/dat ghi doet al dat ic v hee
te/eñ hout mijn zedē eñ rechten/so wil ick dē stoel
ws coninckrijcs beuestigen/so ick mi/dijnen vader
David verbonden hebbe/eñ ghesept/Het en sal v
niet gebrekē aen eenē mā die ouer Israel heere si.
Maer keert ghi v af/eñ mijn ghebodē/eñ zedē/die
ic v voor geleit hebbe/verlaet/eñ wech gaet/eñ an
dere goden dient/ eñ die aenbidt/so sal icse wt wor
telen wt minen lande/dat ic hen ghegeuen hebbe/
Eñ dit huys dat ic minē name gheheilicht hebbe/
sal ic van minen aensichte werpen/ eñ salt tot een
der bispraken oft segwoort geuē/ eñ tot eender fa
bulen/onder allen volcken/ Eñ voor dit huys dat
het hoochste geworden is/ sullē hen ontsettē/ alle
die daer voorbi gaen/ eñ segghen/Waerom heeft
die HEERE desen lande/ ende desen huyse alsoo
gedaen: Soo salmen segghen/Daeromme/ dat sy
den HERE haerder vaderen God verlaten heb=
ben/ diese wt den lande Egipti ghelcit heeft/ende
hebben hen aen anderen goden ghehangen/eñ die
aen gebedet/ende gedient/daerom heeft hi alle dit
onghelue ouer hen ghebracht.
¶ Salomon timmert steden/ Ende hy bringt on=
der hem die heyden/ van sinen hooftsteden/ende
van sinen wiuen Dat.viij.Capittel
A ENde nae twintich iaren/in welcken
Salomo dat huis des HEREN/ eñ ij.Reg.
zijn huys timmerde/so timmerde hy ix.b
die steden oock/ die Huram Salomo
gaf/ eñ liet die kinderen Israel daer
inne woonē. Eñ Salomo troc tot Hemath Zoba
eñ beuestichdese eñ timmerde Thadmor indē woe
stinen/eñ alle coren steden/die hi timmerde in He=
math/ Hy timmerde ouer eñ neder Beth Horon/
dat vaste steden waren/met mueren/poorten/eñ
grendelen/Ooc Baelath/eñ alle coren steden/dye
Solomo hadde/eñ alle wagē stedē/ eñ ruyters ste
den/ eñ al waer Salomo lust toe hadde te timmē
ren beyde te Hierusalē/eñ op Libanon/ende inden
gheheelen lande zijnder heerscappien.

Alle dat ouerbleuen volck vanden Hethiten/ Amoriten/ Pherefiten/ Heuiten/ en Jebusite/ dye vanden kinderen Jsrael niet en waren/ ende haer kinderen die sy achter ghelate hadden inden lande/ die die kindere Jsrael niet vernielt en hadden/ maer te Salomo cijnsbaer/ tot op desen dach. Mer van de kindere Jsrael en maecte Salomo geen knechten tot sinen arbeyt/ maer si waren oorloochs lie-
C den/ en ouer sijn ridders/ en ouer sijn waghens/ en ruytere/ en die ouerste officiers des conincs Salomo/ ware twee hondert ende vijftich/ die ouer dat volc heerscapie hadden.

En Salomo liet die dochter Pharao op halen wt der stadt Dauid/ int huis dat hi voor haer ghetimmert hadde/ Want hy sprac/ Mijn wijf en sal met mi niet woonen int huys Dauids/ des conincs Jsrael/ want het is gheheilicht/ om dat die arche des HEEREN daer inne ghecomen is

Van dien aen offerde Salomo den HEERE brantoffer opten outaer des HEEREN/ die hi ghesticht had voor dat poortael/ om elck op sinen dach te offeren/ na dat gebot Mose/ op dye sabbathen/ nieu we maenden/ ingheset te tijden des iaers drie-
D mael/ te weten/ op die feeste der ongesuerder broden/ op die feeste der weken/ ende op die feeste der looueren tenten.

En hi stelde die priesters in hare ordinacie/ tot haren officie ghelijc het sijn vader Dauid ghestelt hadde/ en die Leuite op haer hoedinge/ om te loue en te diene/ voor die priesteren/ elcke op hare dach En die duerwachters in hare ordinancie/ elck op sijn poorte/ Want alsoo had Dauid die man Gods beuolen/ En daer en wert niet geweke vande ghebode des conincs/ ouer die priesteren/ en Leuiten/ in alderhande saken/ en aen de scatten/ Alsoo wert alle werc Salomo bereyt vande daghe aen/ doen des HEEREN huys ghefundeert werdt/ tot dat hijt voleynde dat des HEEREN huys geheelick volmaect wert.

Doen troc Salomo tot Ezeon Geber/ en tot Eloth/ aen den oeuer der zee/ inde lande Edomea En Huram seynde he scepe/ door sine knechten dye der zee condich ware/ en voere mette knechte Salomo in Ophir/ en haelde va daer/ CCCC/ en. L. ponden gouts/ en brachtent den coninc Salomo

¶ Die coninginne van Saba coēt tot Salomon om zijnder wijsheyt wille/ Si bringt hem gaue en si ontfāct gifte van hem/ Salomon sterft.

Dat. ix. Capittel

A Ende doen die coninghinne van rijck Arabien/ dat gerucht Salomo hoorde/ qua si met zeer grooter gereetscap te Hierusale/ met kemele/ die welrieckende cruide/ en gouts planteit droege/ en edele steene/ o Salomo met raetsele te proeuen/ en doe si tot Salomo qua/ sprack si met he/ al wat si inden sinne voor hadde ghenome/ en die co-
iij. Reg. x a ma. xi b nine seyde haer alle haer sake/ en Salomo en was niet verborghen/ dat hi haer niet gheseyt en hadde

En doe die coninginne van rijc Arabien sach die wijsheit Salomo/ ende dat huys dat hi ghetimmert hadde/ die spijse voor sine tafele/ dye wooninge voor sine knechten/ en die ambachte sonder die naers/ en hare cleederen/ sine scenckers/ met hare cleedere/ en sine zael daer me op ghinc int huys des HEEREN/ so en coste si haer niet meer onthoude

En si sprac totte coninc/ Het is warachtich/ dat ic gehoort heb in mine lande va uwen wesene/ en
B va uwer wijsheit/ maer ic en geloofde hare woorde niet/ tot dat ic gecome ben/ en hebt met mijnen oogen gesien/ en siet/ die helfte uwer grooter wijsheit/ en is mi niet gheseyt/ Daer is meer aen v/ dan dat geruchte/ dat ic gehoort hebbe/ Salich zijn die manne/ en salich sijn dese uwe knechte/ die altoos voor v staē/ en uwe wijsheit hooren/ Die HEERE v God/ si gelooft/ die luste tot v heeft/ dat hy v op sine stoel/ tot eenen coninc geset heeft/ de HEERE uwe God/ Het doet dat v God Jsrael bemint/ dat hi hem ewelic soude oprechten/ daer omme heeft hi v ouer hen tot eenen coninck geset/ om dat ghy recht en redelicheit sout onderhoude

C En si gaf den coninc hondert en twintich ponde gouts/ en zeer veel specerijen/ en gesteente Het en ware gee specerie/ als dese/ dye die coninginne va rijc Arabie/ de coninc Salomo gaf/ Daer toe/ die knechte Huram/ en die knechten Salomo/ dye gout wt Ophir brachte/ dye brachten oock heben hout en edele ghesteente/ En Salomo liet wt dien hebe hout/ trappe inde huise des HEEREN/ en in
D de huise des conincs make/ en harpen/ en psalters voor de sangers/ sodanige houte/ en ware te vore int lant Juda niet gesien/ Die coninc Salomo gaf der coninginne va rijc Arabie/ al wat si begeerde en badt/ sond wat si totte coninc gebracht had En si keerde/ en troc in haer lant/ met haren knechte.

Des gouts dat Salomo in eene iaer gebracht wert/ was seshondert/ en. lxvi. ponde/ behalue dat die cremers en coopliede brachten/ En alle coninge der Arabiers/ en die graue inde lande brachten
E goudt en siluer tot Salomo/ Daer af maecte dye coninc Salomo twee hondt spiessen oft schachten vanden fijnste goude/ Also dat seshondert stucken gouts op een spies quamen/ en drie hondert schilden vanden fijnsten gouden/ also dat drie hondert stucken gouts tot eenen schilde ghingen/ en die coninc dede dese int huis vanden wout Libanon.

En die coninc maecte eenen groten yuoren stoel en ouerdecte met loutere goude/ En die stoel had de ses trappe/ en ee gulde voetbāc aende stoel/ En hadde twee lene op beyde die side/ om dat sittene/ En twee leeuwe stonde neffes die leene/ en twaelf leeuwe stonden aldaer/ op die ses trappe tot beide side Sodanige en is nz gemaect in alle conicrijcke

En alle drincvate des conincs Salomo waren gulden/ en alle dye vaten des huys vanden woude Libanon/ waren louter gout/ Wandt dat siluer en wert niet geacht in Salomons tijt/ want die scepen des conincs voeren op die zee/ metten knechte Huram/ en quamen ten drie iaren eens/ ende brachte gout/ siluer/ yuoren/ simmen/ ende paeuwen.

F Aldus wert die coninck Salomo grooter dan alle coningen opter aerden/ van rijcdomme ende wijsheyt/ Ende alle coninghen opter aerden begheerden dat aensichte Salomo/ om sine wijsheit te hooren/ die hem God in zijn herte gegeuen had Ende si brachten hem elck sine ghiften/ en siluere ende gulden vaten/ cleederen/ harnassen/ welriekende cruyden/ peerden/ ende muylen iaerlicx.

Ende Salomo hadde veertich duysent waghen
peerdē/eñ.xij duysent rijpeerdē/ eñ men dedese in
Reg. die wagen stedē/eñ bi den Coninc te Jerusalē/Eñ
d. hi was een heer ouer alle coningē vandē water aē
G tot der Philisteen lāt toe/eñ tot aē die palē Egipti/
Eñ die coninc maecte des siluers so vele te Jheru=
salē/als die steenē / eñ der Cederen so vele/als der
Moerbesien bomen inden nederē veldē / Eñ men
bracht hē peerden wt Egipten/eñ wt allen landen
Wat meer vā Salomo te seggen is/beyde sijns
eerstens eñ sijn laestēs/Siet/dat is gescreuen inder
Cronikē des propheten Nathā/eñ inder prophecie
Ahia van Silo/ eñ inde gescrēdenisse Jddi des Sie
ders/tegē Jerobeā den sone Nebath/Eñ Salomo
regneerde te Jerusalem ouer geheele Jsrael veer=
tich iaer/Eñ Salomo ontsliep mz sinen vaderē/eñ
men begroef hem in dye stadt Dauid sijns vaders
Eñ Rehabeam sijn sone wert coninc in sijn stede.

¶ Rehabeam die Coninc verthoornt dat volck/
eñ hi beswaertse/ende hi doetse van hem af vallen
Dat.x.Capittel.

Rehabeā troc tot Sichē/Wāt gehee=
le Jsrael was te Sichē gecomē /om
hē coninc te maken/Eñ doen dat Je=
A robeam hoorde/die sone Nebath/die
in Egiptē was/ daer hi voor den Co
ninc Salomo geulucht was/quā hi wed wt Egip
ten/Eñ si seyndē derwaerts / eñ lietē hē roepē Eñ
Jerobeā quā metten geheelē Jsrael/eñ spraken met
Rehabeā seggende / V vader heeft onse ioc te hart
gemaect/ dus verlicht ghi nv dē hardē dienst wes vā
ders/eñ dat swaer ioch dat hi op ons ghelept heeft
so willen wi v onderdanich sijn/ hi sprack tot haer
Coēt ouer drie dagen weder tot mi/Eñ dat volck
ghinck wech.

Eñ dye Coninc Rehabeā braechde raet den ou=
ders die voor sinē vader Salomo gestaen hadden/
doē hi noch leefde eñ sprac / hoe raet ghi dz ic desen
volcke antwoordē? Sy sprakē met hē eñ seydē / Jst
dat ghi desen volcke vriendelic sijt/eñ dat ghise goe
telic tracteert/eñ hen goede woordē geeft/so sullē
si v altoos onderdanich sijn / Mer hi vliet den raet
der ouders/dien si hē gegeuē hadden/ eñ ginc met
ten iongen te rade/die met hē op gewassen waren/
eñ voor hē stonden/eñ sprac tot hen/Wat raet ghi
dat wi desen volcke antwoorden die met mi gespro
ken hebben/eñ seggē/verlicht dat ioch dat v vader
op ons gelept heeft.

Die iongers die met hē op gewassen warē spra=
B kē met hē seggende/Dus sult ghi seggē totten volc
ke/dat met v gesprokē heeft eñ geseit/V vad heeft
ons ioch te swaer gemaect/ maect ghi onse ioc lich
ter/eñ segt tot hē. Minē cleinstē vinger sal dicker
zijn/ dan mijns vaders lēdenē / heeft nv mijn vad
te swarē ioc op v geladen/ soe wil ic wes iocs meer
maken / Mijn vader heeft v met pesen ghecastijt/
maer ick met scorpioenen.

Als Jerobeā eñ allet volc tot Rehabeā quā/op
C ten derdē dach/so die coninc geseit hadde/coēt we
der tot mi optē derdē dach/so antwoordē hē de co
ninc hardelijc /Eñ die coninc Rehabeā verliet den
raet der ouders / eñ sprac met hen na den raet der
iongē seggēde/heeft mijn vader v ioc te swaer ge
maect/so wil icker noch meer toe doen/ Mijn vad
heeft v met pezē oft zenuwē ghestagē/maer ic met
scorpioenen/Also en gaf die Coninc dē volcke geen D
gehoor/Wāt het was also vā Gode bescict /op dz
die HEERE beuestigē soude /dz hi gesprokē hadde
door Ahia vā Silo/tot Jerobeā den sone Nebath.

Maer doē geheele Jsrael sach /dat hen die Co=
ninc geē gehoor en gaf/soe antwoorde dat volc dē
coninc eñ sprac / Wat hebbē wi deels aen Dauid?
oft erfenisse aē den soon Jsai? Elc vā Jsrael treck
tot sinē tabernacule /So siet ghi nv tot uwē huyse
Dauid. Eñ geheele Jsrael ginc tot sinē tabernacu
le /also dat Rehabeā niet meer dan ouer die kinde
ren Jsrael en regneerde /die indē stedē Juda woo=
den/Die coninc Rehabeā sandt Hadronā den rent
meester / maer die kinderē Jsrael steendē hem ter
doot/Eñ die Coninc Rehabeā steech rasch op sinē
waghē/ dat hi vluchtē soude te Jerusalē/Also vie
Jsrael af vāden huyse Dauid tot op desen dach.

¶ Rehabeam wort Coninc ouer Juda eñ BeJa
min/Eñ hi begint tegē die Jsraelitē te stridē/dat
seluc bencēt hē die HERE/ wat stedē dz hi fun
deert/dat wort hier bescreuē. Dat.xi.Cap.

Ende doē Rehabeā te Jerusalē quā so A
vergaderde hi dat huis Juda eñ Be=
Jamin/hondert eñ.lxxx.dusent ion=
ger strijtbaer mānē/om teghē Jsrael
te stridē/dat si dat coninctrijck weder
aen Rehabeā soudē brēghē/Maer des HEEREN
woort quā tot Semaia den mā Gods/ ende sprac
Segt Rehabeā den sone Salomo/ den Coninc Ju B
da/eñ den geheelē Jsrael/dat onder Juda/eñ Be=
Jamin is /eñ segt/So spreect die HEERE/Ghi en
sult niet op treckē /noch tegē uwe broeders stridē
elc gae weder thuis/ Want dat is van mi gheschiet
Si gauē den woorde des HEEREN gehoor/ende
lietē af vanden trecken tegen Jerobeam

Rehabeā woonde te Jerusalē /ende timmerde
stercke bemuerde stedē in Juda / te wetē Bethleē
Etam /Thekoa/Bethzur/Socho/Adullā/Gath
Maresa /Siph/Adoraim/Lachis/Aseka/Zarega
Aialon eñ Hebron/ welcke die vaste eñ alder sterc
ste stedē in Juda eñ BeJamin warē/eñ beslootse C
met muerē/eñ hy leyde borsten / victalie vā olie eñ
wijn daer inne / eñ in allē stedē maecte hi scildē eñ
deegens/eñ maectese seer vaste/Eñ Juda eñ Be=
Jamin waren onder hem

Oot maectē hen tot hē die priesters eñ Leuitē
wt geheele Jsrael /eñ wt allē harē palē/Eñ si ver=
lietē haer voorstedē eñ besittingē/eñ quamē tot Ju
da te Jerusalē/Wāt Jerobeā eñ sine sonē verstie
tense/ dat si dē HEERE die priesterscap niet bedie=
nen en mochtē/Maer hi stichte hē priesters totten
hoochtē /eñ tottē veltduuelē/ eñ caluerē die hi liet
makē/Eñ na hē quamē wt allē stāmen Jsrael/die
haer herte gauē / dat si den HEERE den God Js=
rael soudē soeckē te Jerusalē/dat si den HEERE D
den God haer der vaders soudē offerē /Eñ stercte
also dat coninc rijc Juda/ eñ cōfirmeerdē oft beue=
stichdē Rehabeā den sone Solomo drie iaer lanck
Want si wādeldē indē wech Dauid ende Salomo
drie iaer.

Eñ Rehabeā nam Mahelath die dochter Jeri
moth/des soons Dauids /tot eenē wiue/Eñ Abi=
hail dye dochter Eliab des soons Jsai /dye baerde

Nde inde sestendertichste iaer des co-
ninckrijcs Assa / troc Baesa die Coninc
Israel op tegē Juda / eñ timerde Ra-
A ma / op dat hi Assa den Coninc Juda
soude keeren wt eñ in te treckē / Mer
Assa nā wt dē scat inde huyse des HEREN / ende
indē huyse des Coninc silver eñ gout / ende sandt
tot Benhadad dē Coninc te Siria / die tot Damas-
con woonde / eñ dede hē seggē / daer is een verbont
tusschē v eñ mi / tusschē mi eñ uwen vader / daer om
heb ic v silver eñ gout gesondē / dat ghi dat verbōt
B met Baesa den Coninc Israel sout laten varē / op
dat hi van mi af trecke

Benhadad hoorde den Coninc Assa / eñ seinde
sijn heyr vorstē tegē die stedē Israel / Die sloeghen
Eion / Dan eñ Abel Maim ende alle corenstedē
Naphtali / Doe Baesa dat hoorde / liet hi af Rama-
te timmerē / eñ hielt op vā sinē wercke / Maer dye
Coninc Assa nā tot hē geheel Juda / eñ si droegen
die steenē ende dathout vā Rama / daer Baesa me
de timmerde / eñ hi timmerde Geba ende Mizpa
daer mede.

Indē tijt quā Hanani die Siender tot Assa dē
Coninc Juda / eñ sprac tot hē / Om dat ghi v op dē
C Coninc vā Sirië verlatē hebt / eñ en hebt v niet op
.re.xvij.c den HERE uwē God verlatē / Daer om is dye
macht des Conincs te Sirien uwer hāt ontulucht
Eñ waren die Morē eñ Libiers niet een grote me
nichte met seer vele wagēs eñ rupteren? nochtans
gaffe die HERE in uwer hāt / doen ghi v op hem
verliet Wāt des HEREN ogē aensien alle lant /
dat hi soude stercken die wt geheel der hertē aē hē
sijn / Ghi hebt sottelic gedaen / Daerom sult ghi oock
vā nv voortaen oorloge hebbē / Eñ Assa wert grā
op den Siender / eñ sette hem in die ghevāckenisse /
wāt hi murmureerde tegen hē ouer dese sake Eñ
Assa verdructe sommige vāden volcke tot die tijt

Die gheschiedenissen Assa / beyde die eerste eñ die
laetste / siet die zijn gescreuen inde boeckē der conin
gē Juda eñ Israel / Eñ Assa wert crāc aen sijn voe
ten indē .xxxix.sten iaer sijns coninckrijcs / ende vuer
de daer ouer / eñ en socht den HERE oock in sijn
cranckheyt niet / maer die medecijn meesters / Alsoe
ontsliep Assa met sinen vaderē / eñ sterf inden enen
veertichsten iare zijns coninckrijcs / eñ mē begroef
D hē in sinen graue dat hi had laten grauen in die stat
Dauid / Eñ si leyden hē op sinē leger / den welcken
men geuult hadde met goeden rueckwerc / eñ alder
hāde specerie / na der apotekers conste gemaect / eñ
maecte een seer groot verbernen

¶ Vanden coninckrijcke Josaphat Cap.xvij.

Nde sine soone Josaphat werdt Co-
A ninc in sijn stede / eñ wert machtich te
gen Israel / Eñ hi leyde crijschvolck
in allē vastē stedē Juda / eñ sette offi
ciers indē lāde Juda / eñ inden steden
Ephraim / die sijn vader Assa gewonnen hadde / eñ
die HERE was met Josaphat / Wāt hi wādelde
inden voorgaendē wegē sijns vaders Dauid / eñ en
sochte Baalim niet / maer den God sijns vaders /
eñ wādelde in sinen gebodē / eñ niet nā den werckē
Israel / Daerom me bevestichde hem die HERE
dat coninckrijc / Eñ geheel Juda gaf Josaphat gif-
ten / eñ hi hadde rijcdom eñ eere in ouervloedichz

Eñ doe zijn herte troost wert inde wegē des HE-
REN / dede hi die Hooghtē eñ Bosschkens voor af
wt Juda.

Indē derden iare sijns coninckrijcs / sandt hi sine B
vorstē Benhail Obadia / Sacharia / Nethaneel eñ
Michaia / dz si leere soudē inde steden Juda eñ mz
hen die Leuitē / Semaia / Nethania / Sebadia / Asa-
el / Semiramoth / Jonathan / Adonia / Tobia / ende
Tob Adonia / eñ met hē die priesters / Elisama eñ
Jorā / Eñ si leerdē in Juda / eñ haddē dat wetboec
des HEREN met hen / eñ trocken al om in allen
steden Juda / eñ leerden dat volck.

Eñ die vreese des HEREN quā ouer alle co-
ninckrijckē inden lādē die rontomme Juda lagē / dz
si niet en stredē tegē Josaphat / Eñ die Philisteen
brochtē Josaphat giften / eenē last silvers / Eñ die
Arabiters brachtē hē seuen duisent eñ seuē hōdert
rāmē / eñ seuē dusent eñ seuen hondert bocken / Al
so nā Josaphat toe / eñ wert altoos groter / Eñ hy
timerde in Juda sloten eñ corēstedē / eñ hadde vele
werckē in die steden Juda / eñ strijtbaer mānē / eñ
machtige lieden te Jerusalem

Eñ dit was die ordinācie onder haer der vaders
huys / die in Juda ouer die duysent ouerste waren /
Adna een ouerste eñ met hē waren drie hōdert du
sent machtige lieden / Naest hem was Johanā die
ouerste / eñ met hē waren twee hondert eñ tachten
tich dusent / na hē was Amasia die sone Sichri dye
vrijwillige des HEREN / eñ met hē waren twee D
hondert duysent machtige lieden Vāden kinderen
Ben Jamin was Eliada een machtich mā / ende
met hē warē twee hondert duisent / die met boghē
eñ schildē gewapēt warē / nae hē was Josabad / eñ
met hē waren hondert eñ tachtētich dusent gereet
oft gewapent totten heyr / Dese namen alle des Co
ninck waer / wtgenomen dat die coninc noch geleit
hadde in vasten steden in geheele Juda.

¶ Josaphat maect vrientschap met Achab / Hy
helpt hē oorlogē / Ende daer om so wort hi vandē
HERE ghestraft. Dat .xviij. Capittel

Nde Josaphat hadde grooten rijcdō
eñ ere / eñ maecte vriētscap mz Achab A
Eñ na dese twee iarē trock hy af tot
Achab / te Samaria / Ende Achab liet
voor hē / eñ voor dat volc dat bi hem
was / vele scapē eñ rūderen slaē / Eñ hi bracht hem
met woorden daer toe / dat hi op troc te Ramoth in
Gilead / ende Achab die Coninck Israel sprack tot
Josaphat den coninck Juda / treet met mi tot Ra-
moth in Gilead / hi sprac tot hem / Ic ben als ghy /
eñ mijn volc als v volc / wi willen met v inden strijt

Maer Josaphat sprac totten coninc Israel / Lie-
ue / vraecht / hedē des HEREN woort / eñ die Co B
ninc Israel vergaderde die propheten / vier hōdert
mānē eñ sprac tot hen / Sullē wi te Ramoth in Gi
lead treckē inden strijt / oft sal ict goet laten sijn? Si
spraken / Treet op / God salse in des Conincs hant
gheuen / Maer Josaphat seyde / en isser nyeuwers
noch een prophete des HEREN dat wi van hem
vraechden? Die Coninc Israel sprac tot Josaphat /
Daer is noch een man / dat mē dē HERE door hē
vrage / mair ic bē grā op hē / wāt hi en prophetteert
mi geē goet / mer altijt quaet / te wetē / Michaia de
sone Jela. Josaphat sprac / de coninc en spreke so nz

Eñ die coninc riep sijnder camerlingen een/eñ sei
de/Brengt haestelic tot hier Michaia dē sone Jem
B la/eñ die coninc Israel/eñ Josaphat die coninc Ju
da saten elcs op sinen stoel/met cleederen ghecleet
Si saten op die plaetse voor die duere aen die poor
C te Samarie/Eñ alle die propheten propheteerden
voor hē/Eñ Zedekia die sone Canaena maecte hē
ysteren hoornen/eñ sprac/Soe spreect dye HEERE
Hier mede suldi die Siriers stooten/ dat ghijse ver
niele/Eñ alle die propheten propheteerdē oec also
eñ spraken/Treet op eñ sijt geluckich/die HEERE
salse in des conincs handen gheuen.
Eñ die bode die gegaē was om Michaia te roe
pen/sprac met hē eñ seide/ Siet der prophetē rede
D nen sijn eendrachtelic goet voor den coninck/Lieue
laet v woort oec sijn/als dier eene/ eñ spreect doch
goet/Michaia sprac/Also warachtelijc als de HE
RE leeft/Wat mijn God seggē sal/dat wil ic spre=
ken/eñ doe hi tottē coninc quā/seyde die coninc tot
hē/Michaia/sullen wi te Ramoth in Gilead inden
strijt trecken/oft sal ict latē staē? hi sprac/Treet op
eñ latet v wel gaen/het sal v in uwen handē ghege
uen werdē/Mer die coninc sprac tot hē/Ic beswee
re v noch eens dat ghi mi niet en segt dan die waer
heyt inden name des HEEREN.
Doe sprac hi/Ic sach geheele Israel verstroyt
E op die bergen/gelijc scapē die geenē herder en heb=
ben/eñ die HEERE sprac/En hebben dese geenen
heere?elc trecke weder thuys mz vreden Doe sprac
die coninc Israel tot Josaphat/En seyde ict v niet
hi en prophetecert ouer mi gheen goet/mer quaet.
Hy sprack/Daeromme hoort des HEEREN
woort. Ic sach den HEERE sitten op sinē stoele/eñ
allet hemelsche heyr stōt tot sijnder rechter/ eñ tot
sijnder slincker siden/Eñ die HEERE sprack/Wie
wil Achab den coninc Israel wijs maken dat hi op
trecke eñ valle te Ramot in Gilead?eñ doe dese al=
dus/eñ die ghene also seyde/ so quāmer een gheest
te.xxij voort eñ tradt voor den HEERE/eñ sprac/Ic wilt
hē wijs maken. Die HEERE sprac tot hem/Waer
mede? hi seyde. Ic wil wtvarē/eñ eenē valscē geest
sijn in alle sijnder prophetē mont. Eñ hi sprac/ghi
sullet hē wijs maken/eñ ghi sullet beschickē/ vaert
derwaerts/eñ doet also/Nv siet/de HEERE heeft
eenē valscē geest gegeuē in deser uwer propheten
mont/eñ die HEERE heeft quaet tegē v gesprokē
Doen tradt daer toe Zidekia die sone Cnaena/
die sloech Michaia op sijn kinnebacken ende sprac
Door welckē wech is die geest des HEEREN van
mi gegaen dat hy door v spreken soude? Michaia
sprac/Siet/ghi sullet sien/als ghi in die binnēste ca
F mer coēt/dat ghi v sout versteken/Die coninc Isra
el sprac/Nemet Michaia eñ laet hē bliuen bi Amō
der stadt voecht oft amptmā/eñ bi Joas den sone
Melech eñ segt/ So seyt die coninck/Legt desen in
die geuāckenisse/ eñ spijset hē mz broode eñ water
der tribulatien/tot dat ic weder come met vreden
Michaia sprac/ Coemt ghi weder met vreden/soo
en heeft die HEERE niet door mi gesproken/ende
sprac/Hooret ghi volcken alle.
Alsoe troc op die coninck Israhel/eñ Josaphat
dye coninc Juda/tot Ramoth in Gilead/eñ dye co
ninc Israel sprac tot Josaphat/Vercleet v/eñ coēt
inden strijdt/dat ghi uwe cleederē aen hebt/Eñ die
Coninc Israhel vercleede hē/eñ quā inden strijdt
Maer die Coninc tot Sirien hadde sinen ouerstē
ruyterē gebodē/ Ghi en sult niet stridē/noch tegē
groot noch tegē cleyne /Mer tegen den Coninck
Israel alleene.
G Als nv dye ouerste ruyters der Siriers Josa=
phath sagē / dachtē si het is die Coninc Israel /eñ
trockē rontomme om op hē te stridē /Mer Josa=
phat riep/eñ die HEERE halp hē/God keerde=
se vā hē/Wāt doe die ouerste ruyters saghē dat hi
die Coninc Israel niet en was/keerdē si hen vā hē
af/Een man spāde sinē boge strāgelic/eñ scoot dē
Coninc Israel tusschē sijn mage eñ longere/Doen
sprac hi tot sinen voerma keert v hāt/eñ voert mi
wten heyr / wāt ic ben gewoont/ Eñ den strijt nā
toe in dien dage/eñ die Coninc Israel stont op sinē
wagē tegē die Siriers tot sauonts toe/ eñ hi sterf
doen die sonne onder ghinc

¶ Jehu die prophete starft dē Coninc Josaphath
om dat hi den godlosen hulpe ghedaen hadde Jo
saphat betert hem ende hi leuet wel.

Dat.xix.Capittel.

A Mer Josaphat die Coninc Juda quā
weder thuys met vredē te Jeru salē
Eñ Jehu die sone Hanani die Sien=
der ghinc wt hē te gemoete/eñ sprac
tottē Coninc Josaphat/Sout ghi dē
ongodlikē helpē eñ beminnen die den HEERE ha
ten/eñ om dies wille is ouer v die grāscap vanden
HEERE/Maer doch so is wat goets aen v geuon
den/dat ghi die Gosthkēs hebt wtgeuaecht wt dē
lande/ eñ hebt v herte gestelt God te soeckē. Also
bleef Josaphat te Jerusalem
Eñ hi troc wederom wt ond dat volc/ vā Ber
B seba aē tot opt geberchte vā Ephraim / eñ bracht
se weder tottē HEERE haerder vaderē God/Eñ hy
stelde rechters indē lāde in allē vastē stedē Juda i
elcke stat sommige. Eñ sprac tottē rechterē. Siet
toe wat ghi doet/Wāt ghi en hout dat gerecht oft
oordeel den mēscen niet/maer den HEERE/Ende
hi is met v int gerechte/Daerōme /laet die vreese
des HEEREN bi v zijn/ eñ wacht v eñ doet/Wāt
bi dē HEERE onsen God en is geē onrecht /noch
aensien der personē/noch aennemē der ghiften.
C Oec stelde Josaphat te Jerusalē wt den Leuitē
eñ priesterē/ eñ wt den ouerstē vaderē onder Isra
el/ ouer dat oordeele oft gerechte des HEEREN/
eñ ouer die sakē/eñ lietse te Jerusalē woonē/ende
gheboot hen/seggēde/Doet also inder vreesen des
HEEREN indē geloue / eñ met rechter herten in
allē sakē die tot v comē /vā uwē broederen/dye in
harē stedē woonē tusscē bloet eñ bloet / tusscē wet
eñ gebodt /tusscē sede eñ rechtē/sult ghise onderwi
sen/dat si hen niet en besondigē aen dē HEERE/eñ
een gramschap ouer v /ende uwe broed ers en co=
me/Doet hē also /so en suldi v niet besondigen
Siet Amaria die priester / is dye ouerste onder
D v/ in allē saken des HEEREN /So is Sabadia die
sone Ismael /vorste indē huyse Juda in allen sakē
des Conincs / Soo hebt ghi officiers/dye Leuiten
voor v/Sijt getroost /eñ doet dat/eñ dye HEERE
sal metten goeden sijn.

¶ Die Moabitē eñ Ammonitē treckē wt teghē
Josaphat/mer God helpt hem. Cap.xx.

Na desen quamē die kinderen Moab
die kinderen Ammon/eñ met hē dye
van Amunim om tegen Josaphat te
A striden/eñ men quā eñ boetscaptet Jo
saphat/eñ men sprack. Daer coēt een
grote menichte tegē v vā ouer gheē side der zee van
Syriē/eñ siet/si zijn te Hazezon Thamar/dat is En
gedi/ met Josaphat ontsach hē/eñ steide sijn aen
sicht dē HEERE te soeckē/eñ liet een vastē wtroe
pen onder geheele Juda/Eñ Juda quā te samē om
den HEERE te soeckē/Oec quamē si wt allē stedē
Juda den HEERE te soeken/Eñ Josaphat tradt
ouer die gemeynte Juda eñ Jerusalē/inden huyse
des HEEREN/voor den nieuwen hof eñ sprack
HEERE onser vaders Godt/en zijt ghi niet
God indē hemel/eñ heerscapt in allē coninckrijckē
der Heydenē/Eñ in v hant is cracht eñ macht/ Eñ
B daeren is niemāt die tegē v staen mach/En hebt
ghi niet onse God/die inwoonders des lāts vā teuē
voor v volc Israel/eñ hebbet gegeuē dē zaet Abra
hā ws liefhebbers eewelic/dz si daer inne gewoonē
hebbē/eñ v eē heilichdom tot uwē name daer inne
getimmert hebbē/eñ gesett/Als eē ōgeluc/sweert
oordeel/oft pestilencie/oft dierē tijt ouer ons coēt
so sullē wi staen voor desen huise voor v(wandt u=
wē name is in desen huyse)eñ roepen tot v in on=
sen noot/so willet ghi hooren eñ ons helpen
Nv siet die kinderē Ammon/Moab/eñ die vā
den geberchte Seir/ouer die welcke ghi die kinde
C ren Israel niet en liet trecken/doe si wt den lande
Egipti reysdē/mer moestē voor hen wijcken ende
die niet verniclē/Eñ siet/si latē ons dies outgeldē
eñ comē om ons wt te stootē/wt dat erue dat ghy
ons ingegeuen hebt/Onse God en wilt ghise niet
oordeelē? wāt in ons en is gheē cracht tegen desen
grootē hoop die tegen ons coint/wi en weten niet
wat wi doen sullē/maer onse oogē sien tot v/Eñ
gheheele Juda stont voor dē HEERE met harē kin
deren/wiuen eñ sonen
D Mer op Jehasiel dē sone Zacharia/des soons
Benaia/des soons Jehiel/des soons Mathania/
den Leuite wt den kinderē Assaph/quā dye gheest
des HEEREN middē inder gemeynten eñ sprac
Aēmeret geheele Juda/eñ ghi inwoonders te Je
rusalē/eñ die coninc Josaphat/So spreect die HE
RE tot v/Ghi en sult niet vreesen/noch v verslaen
voor desen grootē hoop/wāt ghi en strijt nz/mer
God/Morgē sult ghi tot hen aftrecken/ eñ siet si
trecken aen Ziz op/eñ ghi sultse aen die eynde zee
aē comē/in die vcke voor die woestine Jeruel/wāt
ghi en sult niet stridē in deser sakē/En treet maer
henē/eñ staet/eñ siet dz heyl des HEEREN die mz
v is/Juda eñ Jerusalē/en vreest noch en verslaet v
niet/morgē treet tegē hen wt/de HEERE is met v
E Doe buychde hē Josaphat met sijn aēsicht ter
aerdē/eñ geheele Juda/eñ die inwoonders te Je=
rusalē vielē voor dē HEERE/eñ aenbaden dē HE
RE/Eñ die Leuitē wt dē kinderen der Kahathitē
eñ wt dē kinderen der Korhitē/ maecten hen op ō
te louen den HEERE den God Israel met luyder
stēmē opwaerts Eñ si maectē hē smorgēs vroech
op/eñ treckē wt totter woestinē Thekoa / Ende
doē si wt treckē stōt Josaphat eñ sprac/Hoort toe
na mi Juda/eñ ghi inwoonders te Jerusalē/Ghe
looft aendē HEERE uwen God/so sult ghy seker
zijn/Ende ghelooft sinen propheten / soe sult ghy
gheluc hebben
Eñ hi gaf dē volc raet/Eñ stelde dye Sangers
den HEERE/eñ dye louers in heylighe cieragie/
dat si voor die gewapende souden trecken eñ spelē
Dancket den HEERE wāt sine outfermherticheyt
duert eewelic/Eñ doe si begonsten met danckē eñ
louē/liet die HEERE die gestelde lagē die tegē Ju=
da gecomē was/ouer die kinderen Ammon/Mo
ab/eñ die vanden geberchte Seir comē/eñ sloegē
se/Doen stondē die kinderē Ammon eñ Moab te
gē die vandē gheberchte Seir/om te verbannē eñ
te verniclen/Eñ doe si die vandē geberchte Seir te
niete haddē gedaen/so halp deene den anderē dat
si hen oec verdoruē onder malanderen
Doe Juda tot Mizpe quam aen die woestine/
keerden si hen tegen dē hoope/eñ siet/doe laghen
die doode lichamē opter aerden/also datter gheen F
ontloopen en was/Eñ Josaphat quā met sinē volc
ke om haren roof wt te deilē/Eñ vondē onder hē
so vele goedē eñ cleederē/eñ costelics ghereetscaps
eñ ontnamē hen/alsoe dat het niet te draghen en
was/Eñ si deeldē drie dagē den roof wt/wāt dair
was vele/Opten vierdē dach quamen si tsamen in
den Segendal/Wāt aldaer seegende oft benedij=
dē si den HEERE/Daer af hiet die plaetse Seegen
dal/tot op desen dach.
Also keerde elc vā Juda eñ Jerusalē wederom
me/Eñ Josaphat voor aen die scerpte des heyrs/
dat si tot Jerusalē treckē met bliscappen/Wāt dye
HEERE hadde hē een bliscap gegeuē aē hare viā=
dē/Eñ trocken tot Jerusalē in/met psalterrn/har=
pen eñ trompetten/tottē huise des HEEREN/Eñ
die vreese Gods quā ouer alle coninckrijcken inden
lāde doe si hoordē dz die HEERE tegen die vianden
Israel gestreden hadde/Alsoo was dat coninckrijck
Josaphat stille/eñ God ghaf hē ront omme ruste.
Eñ Josaphat regneerde ouer Juda/ende was
xxxv.iaer out doen hi Coninc wert/eñ regneerde G
xxv.iaer te Jerusalem/Sijn moeder hiet Asuba/
een dochter Silhi/Eñ hi wandelde in sijns vaders
Assas wech/eñ en liet daer niet af/Dat hi dede dat
den HEERE wel beuiel/mer die hoochten en wor
den niet afgedaen/Want dat volck en haddē haer
herte noch niet gesciet oft gestiert tottē God haer
der vaders. Wat meer van Josaphat te seggen is/
beyde dat eerste eñ dat laetste/siet dat is ghescre=
uen inde ghescheidenisse Jehu des soons Hana=
ni/dye hi opgheteekent heeft/inden boeck der Co=
ningen Israel.
Daer na vereenichde hē Josaphat die Coninck
Juda met Ahasia den Coninc Israel/welcke god
loos was met sinen doen/Eñ hi vereenichde hem
om met hem scepen te maken/datse op die zee sou=
den varen/ Eñ si maecten dye schepen tot Ezeon=
Gaber/Maer Eliezer die sone Dodaua/van Ma
reza/propheteerde tegen Josaphat eñ sprac/Daer
om dat ghi v met Ahasia vereenicht hebt/so heeft
die HEERE v wercken gescboort / Ende die sce=
pen werden ghebroken/ende en mochten nyet op
die zee varen.
¶ Josaphat sterft/Joram zijn soon wort Coninc
Ende hi slaet sine broeders doot/Hi verlaet den

HEERE/ ende leeft eē godlose/ Edom valt af vā Juda/ God die HEERE strafte ende plaget den coninc Joram. Dat.xxi. Capittel.

Nde Josaphat ontslies met sijnen vaderē/ eñ wert begrauen by sine vaders in die stadt Dauid/ Eñ sine soone Jo-
A ram wert coninck in sijnstede/ Ende hy hadde broeders Josaphats sonen Asaria/ Jehiel/ Sacharia/ Asaria/ Michael/ eñ Sephatia/ dese waren alle kinderē Josaphats des conincs Juda/ Eñ haer vader gaf hen vele gauē/ van siluer/ gout/ eñ clepnodiē/ met vastē sterckē stedē in Juda/ Maer dat coninckrijc gaf hi Joram/ want hi was die eerste gheborene.

Doen Joram op quā ouer dat coninckrijc sijns vaders/ eñ sijns machtich wert/ doodede hi sine broeders alle metten sweerde/ Daer toe oock sommige
B ouersten in Israel/ Jorā was.xxxij.iaer out doē hi coninc wert/ eñ regneerde acht iaer te Jerusalem/ eñ wandelde in die wegen der Coningē Israel/ gelijc dat huis Achab gedaē hadde/ Wāt Achabs dochter was sijn wijf/ eñ dede dat den HEERE qualijck beuiel/ Maer die HEERE en woude dat huys Dauids niet verderuen/ om des verbonts wil dat hy met Dauidē gemaect hadde/ eñ so hi gesprokē hadde/ hē een keersse oft lichte te gheuen/ eñ sinē kinderen alsoos.

Tot sijnder tijt vielen die Edomitē af vā Judā/ eñ macctē ouer hen eenen coninc/ Want Jorā was voor getrockē met sinē ouerstē/ eñ alle dye wagēs met hē/ eñ hadde hē snachts op gemaect/ ende dye Edomitē om hē/ eñ die ouersten der wagens geslagen/ Daer om vielē die Edomiten af vā Juda tot op desen dach. Ter seluer tijt viel Libna ooc van hē af/ Want hi verliet den HEERE sijnder vaders God/ Ooc maecte hi hoochten op die bergē Juda eñ dede die vā Jerusalē hoerderie bedriuen/ eñ verleyde Juda.

Maer daer quā gescrift tot hē/ vandē prophete Elia/ die luyde also/ Soo spreeckt dye HEERE dye God ws vaders Dauid/ om dat ghi niet ghewandelt en hebt indē wegē ws vaders Josaphat/ indē wege Assa des conincs Juda/ maer wandelt inden wegē der coningē Israel/ eñ doet dat Juda/ eñ die vā Jerusalē hoerderie bedriuen/ nae der hoerderie des huys Achab/ eñ hebt daer toe uwe broeders ws vaders huys gedoodet/ die beter waren dan ghy/ Siet/ so sal v die HEERE met eender grooter plagen slaen/ aen v volc/ aē v kinderē/ aē v wiuē/ eñ aē alle uwē goede/ Maer ghi sult vele cranchedē hebben in v ingewāt/ tot dat v ingewāt vā crāchz wt gae/ van dage te dage.

Dus verweckte die HEERE tegen Jorā den geest der Philisteen/ der Arabiers/ die neffēs die moren liggen/ eñ trockē op in Juda/ eñ verdoruense/ ende voerdē alle haue wech/ die voor hādē was indē huise des conincs/ Daer toe sine sonenē eñ sine wijuen/ also dat hē geenen soon ouer en bleef/ dan Joahas sijn ionckste soon/ Eñ na alle dien/ so plaechde hē die HEERE in sinē ingewāde/ met sulcker cranchz die niet te helpē oft te genesen en was/ Eñ doē dat vā dage te dage duerde/ als den tijt vā twee iaren om was/ ginc sijn ingewāt vā hē met sijnder cranchept Eñ hi sterf aen boosen crāchedē/ Eñ si en maecten geenē brāt ouer hē/ so si sinē vaderē gedaē hadde.

Hi was.xxxij.iaer out doē hi coninck wert/ eñ regneerde acht iaer te Jerusalē/ Eñ wādelde dat niet sijn en was/ eñ si begroeuē hē inder stadt Dauid/ maer niet onder der coningen grauen.

Van Ochosia/ Hoe die coninck met Achabs sone eens wert. Dat.xxij.Capittel

Nde die te Jerusalē maectē tot eenē coninc Ahasia/ sinen ionckstē sone in sijn stede/ Wāt die oorloochs lieden die wt dē Arabiers mettē heyr quamē hadde die eerste al ge doot/ Daer om wert coninc/ Ahasia die sone Joram des Conincs Juda/ Ahasia was.xlij.iaer out doē hi Coninc wert/ eñ regneerde een iaer te Jerusalē/ Sijn moeder hiet Athalia/ die dochter Amri/ eñ hi wandelde ooc indē wegē des huys Achab/ Wandt sijn moedr hielt hē daer toe dat hi ongodlic was/ Daer om dede hi dat dē HEERE qualic beuiel/ gelijc dat huys Achab/ Wāt si warē sine raetgeuers/ na sijns vaders doot/ dat si hē verdoruē/ eñ hi wādelde na haren raet

Eñ hi trac met Joram dē sone Achab/ den Coninc Israel/ indē strijt te Ramoth in Gilead/ tegē Hasael dē coninck tot Sirië/ Maer die van Rama sloech Jorā/ dat hi om keerde/ om hē te latē genesen te Jesreel/ Wāt hi hadde wondē/ die hē geslagē warē te Rama/ doē hi street teghē Hasael den Coninc te Sirië/ Eñ Ahasia die sone Jorā/ die coninc Juda troc af/ om te besiē Jorā dē sone Achab te Jesreel/ die crāc lach/ Wāt het was Ahasia vā Gode toe geuoecht dz hi tot Jorā soude comē/ ende also met Joram wt treckē teghē Jehu den sone Nimsi welckē die HEERE gesalft hadde/ om wt te roeyē dat huys Achab

Doē nu Jehu oordel oeffēde aē dē huyse Achab/ vāt hi sommige ouerstē wt Juda/ eñ die kinderen der broeders Ahasia/ die Ahasia diendē/ eñ hi doodese/ Eñ hi socht Ahasia/ eñ hi creech hē/ daer hy hē verstekē hadde te Samaria/ eñ hy wert tot Jehu gebracht/ die doode hē/ eñ mē begroef hē/ Wāt sy sprakē/ Hi is Josaphats sone die dē HEERE socht wt gheheelder hertē/ eñ daer en was niemāt meer wt dē huyse Ahasia die coninc worde

Doen Athalia die moedr Ahasia sach/ dat haer soon doot was/ so stōt si op/ ende verdede alle dat coninclijcke saet indē huse Juda Maer Josabeath des conīcs suster/ nā Joas dē sone Ahasia/ eñ stal hē onder die kinderē des Conincs die gedoot werdē/ eñ dede hē met sijnd voester in een slaepcamer also verberch si hem voor Athalia/ Josabeath die dochter des conincs Joram/ Joiada des priesters wijf (Wāt si was Ahasia suster) dat hi nz ghedoot en wert/ Eñ hi was met haer indē huse Gods verstekē ses iaer/ ter wilen dat Athalia coninghinne was inden lande.

Joiada maect Joas Coninc/ ende beueelt dat men Athalia dooden soude. Dat.xxiij. Capit

Nt seuēste iaer nā Joiada eenē moet eñ nā die ouerste ouer hōdert te wetē Asaria den sone Jerohā/ Ismael den sone Johanam/ Asaria den sone Obed/ Maeseia dē sone Adaia/ ende Elisaphat dē sone Sichri/ met hē tot eenen verbō

geē heu Welcke goet ge uē en soude om dat niemāt wt gie rich/ eñ
A om gels wille geē wif trouwē en soude hi was een hey dēs Coninc vā wtnemē der duecht leest Augustinū int twee de boec
B vā dstat Goods eñ dye wereldt had ghe staē.iiij dusent.hondt ende vi. iaer
C voor/ Cristus geborte viij.c en de.xcuij. iaer.
D
iiij.regu xi.a
A

de/die trockē al om in Juda/eñ brachtē die Leuitē
te hoope/wt allē dē stedē Juda eñ de ouerste vads
in Israel/dz si te Jerusalē souden comē/Eñ die ge
heele gemeynte maecte eē verbōt indē huse Gods
mettē coninc/eñ hi sprac tot hen/Siet des conincs
soon sal coninc sijn/so die HERE gesprokē heeft
ouer die kinderē David so suldi nv also doen
Dat derdē deel vā v/die des sabbaths aēgaē sal
sijn onder dē priesterē eñ Leuitē die portiers zijn aē
die dorpelē/Eñ dz derde deel indē huse des conīcs
B eñ dz derde deel aē die fundamēt poorte/Maer al
let volc sal sijn indē hof aēdē huise des HEREN/
Eñ dat nyemāt in dz huis des HEREN en gaet/
dā die priesters eñ Leuitē die daer dienen/die sullē
daer inne gaē wāt si sijn heylicdom/Eñ allet volc
neem ware der bewaringē des HEREN/Eñ die
Leuitē sullē hen rōts om den coninc makē/elc mz si
nē geweer inde hāt. Eñ wie int huis gaet/ dien do
demē /eñ si sullen bi dē conic zijn als hi wt eñ in gaet
Eñ die Leuitē eñ geheele Juda/dedē so die prie
ster Joiada gebodē hadde eñ elc nā sine lieden/dye
des Sabbaths aē gingē/mettē genen die des Sab
C baths af gingē/Wāt Joiada die priester en liet de
twee hoopē niet vā malcāderē comen/Eñ Joiada
die priester gaf dē ouersten ouer hōdert/spiesen eñ
scildē/eñ die wapenē des conincx David/die indē hu
se Gods warē/eñ stelde dat volc/elc mz sinē gescut
oft geweere in die hāt/vā dē rechtē hoec des huys/
tottē slinckē hoec toe/tottē/outaer eñ totten huise
waert ronts om den coninc/Eñ si brachtē des Co
nincs soon daer voor/eñ settē hē die crone op / eñ
dz getuigenis/eñ maectē hē conīc/Eñ Joiada / eñ
sine sonē/salfdē hē eñ sprakē/Geluc tottē coninc.
Doē Athalia dat gecrijsch des volcs hoorde/dz
toe liep eñ dē coninc loofde /ghinc si totten volc int
huys des HEREN/eñ si sach/eñ siet/die coninck
stont op sine plaetse indē ingāc/eñ die ouersten /eñ
trompettē om dē conīc/eñ alle lāt volc was vrolic
eñ blies trompetten/eñ die sangers met alrley mu
sijcspel gescict te louē/scoorde si haer cleederen /eñ
sprac/Oploop oploop/Maer Joiada dye priester
maecte hē wt /mettē ouerstē ouer hōdert die ouer
die heyrmacht waren/eñ seyde tot hen/Leytse wt/
tusschē de mueren/eñ wie haer na volcht diē salmē
mettē sweerde dodē/wāt die priester hadde beuo=
len/datmēse niet indē huse des HEREN dooden
en soude/eñ si sloegē de hādē aē haer/eñ doē si quā
tottē ingāc der peerdē poorte/aendē huyse des co=
D nincs/dooden sise aldaer
Eñ Joiada maecte een verbōt tusscē hē/eñ al=
le dē volcke/eñ dē conīc/dat si des HEREN volc
sijn soudē/Doē ghinc allet volc int huys Baal/eñ
brakē hē af/eñ sine outaers/eñ de beeldē brakē si i
stuckē/eñ dodē Mathā dē priester Baal/voor dye
outaren/Eñ Joiada stelde die officiers inden huyse
des HEREN/onder dē priesterē eñ dē Leuitē/de
David geoordineert hadde tottē huyse des HE
REN/om dē HERE brātoffer te doē/ghelijc het
gescreuē staet in die wet Mosi/mz bruechdē/eñ lie
dekēs door David gedicht/eñ stelde duerwachters
aen die poortē aendē huse des HEREN datter nz
onreyns in en soude comen /aen eenich dinc
Eñ hi nā die ouerste ouer hōdert/eñ die mach=
tige/eñ die herē indē volcke/eñ allet lātvolc/ ende

leyde dē coninc af vandē huse des HEREN/eñ
brachten hē door die hoge poorte/aē dē huse des co
nincs/eñ dedē dē coninc op dē coninclijckē stoel sit=
ten/Eñ allet lant volc was vrolic/eñ die stadt was
stille/Maer Athalia wert metten sweerde gedoot.
Joas wort coninc ouer Juda/Hy timmerde den
Tēpel ende wat tottē diēste Gods behoort/Nae
diē dat Joiada sterft/soe wort Joas veruuert en
de hi doet boosheyt voorden HERE / Ende als
hi vā zacharia ghestraft wort/doet hi hē dooden/
sine knechten doorstaken hem in sijn bedde.

Dat.xxiiij.Capittel.

A
Joas was seuē iaer out doē hi coninc
wert/eñ regneerde.xl.iaer te Jerusa
lē/Sijn moeder hiet Zibia vā Berse
ba/eñ Joas dede dat dē HERE wel
behaechde/also lange als die priester
Joiada leefde/Eñ Joiada gaf hē twee wiuē/eñ hy
genereerde sonen ende dochteren.
Daer na nā Joas voor/dat huys des HEREN B
te vernieuwē/eñ vergaderde die priesters eñ de Le
uitē/ eñ sprac tot hen/Treet wt tot allē stedē Juda
eñ vergadert gelt wt geheele Israel/ om dat huys
ws Gods iaerlicx te repareren oft te rekē/eñ haest
v dat te doē/Maer die Leuitē en haestē niet/ Doē
riep die coninc Joiada dē principaelstē/eñ sprac tot
hē/Waer om en hebdi geē achte op die Leuitē/dat
si in brochtē vā Juda eñ Jerusalē/ die hantreyckin
ge/die Mose die knecht des HEREN geset heeft
diemē vergaderde onder Israel tot den tabernakel
des getuygenissen:Wāt die ongodlike Athalia eñ
haer sonē/hebben dat huis Gods verdorvē/eñ allet
wat totten huyse des HEREN gheheylicht was/
hebben si aen Baalim vermaect
Doē beual die coninc datmē een kiste soude ma C
kē/eñ settēse butē in die poorte aēt huis des HE=
REN/eñ liet wtroepē in Juda eñ te Jerusalē/dat
men den HERE die hātreyckinge inbrēgē soude
vā Mose dē knecht Gods op Israel geleget in die
woestinē/Doē verblide hē alle ouerstē eñ allet volc/
eñ brachtēt eñ worpēt ī de kiste tot datse vol wert
Eñ alst tijt was datmē de kiste brēgen soude voor
die Leuitē/na des conincs beuel/als si sagen datter
vele gelts in was /soo quā die scriuer des conincs/
eñ die vā den principaelstē priester beuel haddē/eñ
scuddē die kiste wt eñ droegē se weder op haer plaet=
se/So deden si alle dage/dat si gelts plāteyt te hoo
pe brachten. D
Eñ die coninc/eñ Joiada gauēt den arbeyders die
daer wrachtē aent huys des HEREN / dye selue
huerden steēmetsers eñ timmerliedē/om dat huis
des HEREN te vernieuwē/ooc den meesterē aē yse
re eñ metael/om dz huis des HEREN te repare=
rē/Eñ die wercliedē arbeydē / dz die reparacie int
werc toe nā/door haer hāt/eñ steldē dat huys in zijn
weerde/oft eersten staet/eñ maectēt vaste Eñ doē
sijt voleynt haddē brachten si dz gelt dat daer noch E
ouerscoot voor dē conīc eñ Joiada/daer af maecte
men vatē tottē huse des HEREN/vatē tottē
diēst eñ brātofferē/lepelē eñ guldē eñ siluerē geree
scap/Eñ si offerdē brātoffer bi den huse des HE=
REN/also lāge als Joiada leefde
Eñ Joiada wert out eñ des leuēs sat/eñ sterf
eñ was.c.eñ.xxx.iaer out doē hi sterf/eñ si begroe
uen hē in die stadt David/onder die coningen/om

dat hi wel hadde gedaē aē Israel/eñ aē God/eñ aē
sinen huse/Eñ na dē doot Joiada/quamē die ouer
stē in Juda eñ aēbaden den coninc/Doen hoorde se
die coninck eñ was hen te wille/Eñ si verlieten dat
huys des HEERĒN des Gods haerder vaders/eñ
dienden den boschkēs eñ afgodē/Doē quā die gram
scap ouer Juda/eñ Jerusalē/ om deser haerd scult
wille/Eñ hi seinde prophetē tot hen/dat si hen tot
ten HEERE bekeeren souden/eñ die betuychdense
Mer si ennament niet ter ooren.

Eñ die geeste Gods troch aen Zacharia/ den
sone Joiada des priesters/ die trat bouen ouer dat
volc eñ sprac tot hem/Soo spreect God Waerom
me ouertreect ghi die gheboden des HEERĒN/
dat v niet gelucke en sal?Wāt ghi dē HEERE hebt
xxiij b verlaten so sal hi v wed verlatē.Maer si macctē eē
verbont tegē hē/eñ steēdē hem na dat gebot des co
F nincs/inden hof aē dē huse des HEERĒN/Eñ die
coninc Joas en gedachte der ontfermhertichz niet
die Joiada sijn vad aen hē gedaē hadde/maer doo
de sinē soon/Doē hi sterf sprac hi/Die HEERE salt
sien ende versoecken.

Eñ doen dat iaer omme was troc die macht der
Siriers op/eñ quamē in Juda eñ in Jerusalem/eñ
verdoruē alle ouerstē int volc/eñ alle harē roof sein
den si den coninc tot Damascō. Want der Siriers
macht quā met weynich mānen/nochtans gaf die
HEERE een seer grote macht in hare handt/ Om
dat si den HEERE haerder vaderen God verlaten
G hadden/Oc deden si aē Joas ordelē/ Eñ doē si vā
hem trocken/so lieten si hem in groten cranchcden.

Eñ sinē knechtē macten een verbont tegē hem
om des bloets wille der kinderen Joiada des pries
ters/Ende si doodeden hem op sijn bedde/ende hy
sterf/ende men begroef hem in dye stadt Dauidt/
maer nyet onder der coninghen grauen / Dye dat
verbont teghen hem maecten waren dese Sabad
die sone Simeath die Ammonitinne/Eñ Josabad
die sone Simrith/die Moabitinne/ Maer sine soo
nen eñ die summa die ond hem vergadert was/eñ
die timmeragie des huys Gods/ Siet die sijn bescre
uen in dye historia inden boec der coninghen/Eñ
sine soon Amasia wert coninc in sijn stede.

¶ Amasia wort coninc die vergadert een heyr te-
gen Seir eñ Edom hi maect afgoden / eñ eertse/
daer omme wort hi vanden propheten gestraft Hi
begint een oorloch tegen Joas die hē verwint eñ
vangt hem.   Dat.xxv.Capittel.

A
Masia/was.xxv.iaren out/doē hy co
ninc wert / eñ regneerde.xxix.iaer te
xxiiij Jerusalē/Sine moed hiet Joadā van
ii.Reg. Jerusalē.Eñ hi dede dat dē HEERE
xij wel behaechde/nochtās nz wt geheel
d hertē/Doen sijn coninckrijc nv becrachticht was/
doode hi sine knechten/die den coninck sinen vader
geslagen haddē/Maer hare kinderē en doode hi nz
Want also staet gescreuē ind wet/indē boecke Mo
se/daer die HEERE gebiet eñ spreect/ Die vaders
en sullen niet steruē voor die kinderē/ noch die kin
deren voor die vaders /maer elc sal om sijnder son-
den wille steruen.

B Eñ Amasia bracht te hope Juda/eñ steldese na
der vaderē huysen/na dē ouerstē ouer dusent/eñ o
uer hondt/onder geheele Juda/eñ BenJamin/eñ
teldese van.xx.iarē eñ daer ouer / eñ vāt haerd drie
hondt dusēt/wt gelesene /die int heyr treckē moch gestaen
tē eñ deegēs eñ spiesen v oerē connē/ Daer toe nā hadde
hi aē/wt Israel hondt dusent stercke oorlochs lie- vier dui
den om hondert ponden siluers sent.ccc

Daer quā eē mā Gods tot hē eñ sprac/ coninc eñ.xlvi
en laet dat heyr Israel niet met v comē.Want die iaer
C HEERE en is niet met Israel / noch met allē kīde voor
rē Ephraim/Wāt ist dat ghi comt om dat ghi ene Cristus
coēheit bewizē sout indē strijt/ so sal v God laten geborte
vallē voor uwen viandē /Want bi Gode staet die viij hon
cracht te helpē eñ te latē vallē/Amasia sprac tottē dert /eñ
man Gods/ Wat salmē dā doē mettē hondt pon liij Jaer
dē die ic dē oorlochs knechtē van Israhel ghegeuē
heb?Die mā Gods sprac/ die HEERE heeft noch
meer dā dies is/ dat hi v geuē can . Doe sceyde A-
masia die crijschknechtē af/de wt Ephraim tot hē
gecomē warē/dat si op hare plaetse souden gaen/
D Doē verbolch haer grāscap seer teghen Juda /Eñ
trocken wed tot haerd plaetsen/met verbolghen-
der gramschap

Eñ Amasia wert getroost / eñ leyde sijn volck
wt/eñ troc wt int sout dal/ eñ sloech d kinderē vā
Seir thiē dusent / eñ die kinderē Juda vingē haer
der.x.dusent leuēde / die leydē si op die scerpte eēs
steens/eñ stietēse vand scerptē des steēs vā bouen
af/ also dat si alle bersten / Maer die kinderen der
crijschknechtē die Amasia wedomme hadde laten
treckē/dz si niet met sinē volc ten stride en trocken
spreydē hen wed in die stedē Juda vā Samaria aē
tot Bethhoron toe / eñ sloegē haerder drie dusent
eñ namē veel roofs.

Eñ doe Amasia wed quā vander Edomiten
E stach/bracht hi die goden der kinderē van Seir/eñ
steldese hē tot godē/eñ aēbadt voor hen/eñ roocte
hen /Doē verbolch die toornicheit des HEERĒN
ouer Amasia/eñ seinde eenē propheet tot hem die
sprac tot hē/Waer om soect ghi die godē des volcs
die haer volc niet en constē verlossē van uwer hāt
Eñ doē hi met hē sprac/seide hi tot hē/Heeft mē v
tot des conincs raet gemaect?hout op /Waerom
me wilt ghi geslagē sijn/Doē hielt de prophete op
eñ sprac/ ic mercke wel dz God hē veradē heeft v
te verderuē/dat ghi dat ghedaē hebt/eñ en gheeft
minen raet gheen ghehoore.

Eñ Amasia die coninc Juda/werdt te rade/eñ
seynde tot Joas dē sone Johas /des soons Jehu/
dē coninc Israel /eñ dede hē seggē Coēt laet ons
malcanderen besiē/Maer Joas die coninc Israhel
seynde tot Amasia dē coninc Juda/eñ dede hē seggē
Dē doornē struyc in Libanō /seinde tottē kīderē in
F Libanō/eñ liet segghē/geeft uwe dochtere mijnē
sone tot eenē wiue /Maer dz wilde gedierte i Liba
nō liep ouer dē doornē struyc/eñ vteerde hē / Ghi
dinct / Siet ic hebbe die Edomitē geslagē daer af
verheeft hē v herte /dz hē beroeme/Nv blijft thuys
Waer omme haect ghi na ongeluck / dz ghi sout
vallen eñ Juda met v!

Maer Amasia en hoorde nz/wāt het gesciede vā
Gode/dz si i die hāt gegeuē soudē wordē/ō dz si die
godē ō Edomitē gesocht haddē Doē troc Joas de
coninc Israel op/eñ besagē hen onderline/hi eñ A
masia die coninc Juda te BethSemes/die in Ju
da leget/Mer Juda wert gheslaghen voor Israel
eñ vluchtē elc in sine tēten/ Maer Amasia dye co

nine Juda den sone Josaphat/greep Joas die sone Joahas die coninc Israel te Bet Semes/eñ bracht hē te Jerusalē/eñ brac die muerē te Jerusalē vādē poortē Ephraim aē/tot aen die hoecpoorte/ vier hōdert ellē lāc/eñ allet gout eñ siluer/eñ alle vaten/ die voor hāden waren indē huse Gods/bi Obed Edō/eñ inden scatte des huis des conics/eñ die kinderē te pāde/nam hi met hem tot Samaria

Eñ Amasia die sone Joas/die coninc Juda leefde na dē doot Joas des soōs Joahas des conics Israel.xv.iaer/Wat meer vā Amasia te seggē is/beyde dz eerste eñ dz leste/Siet dz is gescreuē int boec der coningen Juda eñ Israel. Eñ van dier tijt aen doen Amasia vāden HEERE af weke/ maecten si een vbont tegen hē te Jerusalē/Maer hy vluchte tot Lachis/Doē seyndē si hē na /tot Lachis/eñ doo den hē aldaer. Eñ si brachten hem op peerden/ eñ si begroeuē hem by sine vaders in die stadt Juda.

¶ Vā dat rijcke des coninc s Osie/ende wat hy getimmert heeft/Eñ hoe hi laserich wert/als hi hē des rokēs onder wāt/dz alleē dē priester toebehoorde te doē   Capittel.xxvi

Oe nā dat geheele volck Juda Vsia die was.xvi.iaer out/eñ maectē hem tot eenen coninc/in zijs vaders Amasia stede/Die selfde timmerde Eloth eñ brachtse weder aen Juda na dien dat die coninc ontslapē was/mz sinē vaderen/Vsia was.xvi.iaer out/doē hi coninc wert/eñ regneerde/xxij.iaer te Jerusalē/Sine mocdr hiet Jechalia/ vā Jerusalē/eñ dede dat dē HEERE wel behacchde gelijc sijn vadr Amasia gedaen hadde /eñ hi sochte God also lange als Zacharia leefde/die leeraer in den gesichte Gods/also langhe als hi den HEERE sochte liet hem God gelucken

B Wāt hi troc wt/eñ street tegen die Philisteen/ eñ brac die muerē tot Gath/eñ die muerē tot Jabne eñ de muerē tot Asdod/eñ timmerde stedē om me Asdod/eñ ondr die Philisteē/wāt Godt halp hē tegē die Philisteē/tegē die Arabers teghen die tot Garbaal/eñ tegen die Meunitē/Eñ die Ammonitē gaue Vsia giftē/eñ hi wert vmaert tot dat mē coēt i Egiptē/wāt hi wert altoos stereker eñ sterc ker Eñ Vsia timerde Torēs te Jerusalē aē de hoec poorte/eñ aen die dal poorte/eñ aē anderē hoeckē eñ beuestichdese/hi timerde ooc slotē in die woestine eñ groef vele puttē/Wādt hi hadde veel vees beide indē broecke/eñ op dē effenēlāde oock acker liedē eñ wijngaerdeniers/aen den berghen eñ aen Charmel/Wāt hi had de lust tot acker werck

Eñ Vsia hadde eē macht tottē strijt die int veit trockē/vā crijschknechtē int getal ghereketē/Jeiel des scriuers/eñ Maeseia des Amptmants /onder die hāt Hanania/wt den ouerstē des conincs. Eñ dat getal der principaelster vaders ondr dē starckē oorloges lieden/was.ij. duysent eñ ses hondert/ Eñ ondr haer der hāt/die heyrmacgt.iij.hōdert dusent/eñ seuē dusent/eñ vijfhondert/totten strijdt bequaē in die heyrcracht te helpē/dē coninc tegen sijn viandē/Eñ Vsa bescicte voor dat gātse heyr/ scilden/deegēs/helmettē/pātsiers/bogē/ eñ steen slingeren/Eñ hi maecte te Jerusalē bolwerc / oft borst gewerē cōstelic/die op die torens eñ hoeckē sijn souden/om te scieten met pijlē/eñ groten stee nen/Eñ sijn geruchte ginc verre wt/Om dz hem sonderlinge geholpē warc tot dz hi machtich was

Eñ doē hi machtich gewordē was/so verhief hē sijn herte tot zijder verderfenisse/Wāt hi ondt. ginc hē aenden HEERE sinen God/eñ ginc inden tēpele des HEEREN om te roocken/op den rooc outaer/Maer Asaria die priester ginc hem na/ eñ lxxx. priesters met hē/redelike liedē/ eñ stonden tegen Vsia dē coninc/eñ seidē tot hē/Het en behoort v Vsia niet te roockē den HEERE /mair dē priesteren Aarōs kinderē/die geheilicht sijn om te roocken /Gaet wt dē heilichdom/wāt ghi ontgaet v/ eñ het en sal v geē eere zijn/voor God dē HEERE

Maer Vsia wert toornich /eñ hadde een wieroocs vat in die hāt/Eñ doen hi tegen die priesters murmureerde/so voer die malaetschz wt oft lazarie aē zij voorhooft voor die priesterē idē huse des HEEREN/voor dē ruec outaer/eñ Azaria die opperste priester keerde dz hooft tot hē/eñ alle priesters eñ sict/Doē was hi lasers voor zij voorhooft Eñ si stietē hē vā daer Hi haestede hē ooc vā selfs wt te gaē/wāt sine plage was vanden HEERE/ Also was die coninc Vsia lazarus tot aē sine doot eñ woōde in een vrihuis lazars/Wāt hi was vstoten vanden huise des HEEREN Johtam sijn sone regeerde des conincs huis ende oordelde dat volc inden huyse

Wat meer vā Vsia te seggen is beyde dz eerste eñ dz laetste / heeft bescreuē Jesaia/die sone Amoz Eñ Vsia ontsliep met sinē vaderē/eñ si begroeuen hē bi sinē vaderen/indē acker/bi die begrauenis ō coningen/Wāt si spraken hi is Melaetsch/Eñ Jothā zijn sone wert coninc in sijn stede

Hoe Jotham regneerde/ wat hy ghetimmerdt/ Ende hoe hi gheoorlocht heeft   Capittel.xxvij.

Otham was vijfentwintich iaer out doē hi coninc wert/eñ regneerde.xvi iaer te Jherusalem/ sine moeder hiet Jerusa een dochter Zodok / eñ dede dat den HEERE wel behacchde/ghelijc Vsia sijn vader gedaen hadde/sonder dat hi niet inden tempele des HEEREN en ghinc/eñ dat het volc hē noch ontginc/hy timmerde dye hoge poorte aen dat huys des HEEREN/eñ aen der mueren Ophel/timmerde hi vele/Eñ timmerde die steden op dat geberchte Juda eñ inden wouden timmerde hi sloten ende torens.

Eñ hi street tegen den coninc der kinderen Ammon/eñ hi wert haerder machtich/also dat hē die kinderē Ammon op dat selue iaer gauen/hondert ponden siluers/ thien duysent Cor tarwen/eñ tien duysent gersten/Also vele gauen hem die kinderen Ammon/oock inden anderen eñ inden derden iaer Also wert Jotham machtich / wandt hi rechte oft stierde sine wegen voor den HEERE sinen God.

Wat meer van Jotham te seggen is/ende alle sine strijden/eñ sine wegen / Siet/dat is ghescreuē inden boec der coningen Israel/eñ Juda/Hi was/ xxv.iaer out/doē hi coninc wert/ eñ regneerde.xvi iaer te Jerusalē Eñ Jotham ontsliep met sinen vaderē/eñ si begroeuē hem in die stadt Dauid eñ sine sone Ahas wert coninc in sijn stede.

¶ Vanden godlosen coninc Achas/Eñ wat ondr hem geschiet is.   Dat/xxviij. Capittel.

Sardanapalus was de laetste Manarchie / vā Assirien hi was eē seer ōcuysmē sce /also dat hi hē in vrouwen habijt cleedede eñ bleef ondr dye vrouwē gelijc als eē vrouwe daer om dat hē siinō der satē vachte dē eñ als hy merckte dz site gen hē opston dē/ so vrādē hi hē seluē

B Dz rijc vā Medē begīt eñ Arbatus een dienaer vā Sardanapalus verwint eñ verslaet Sardanapolū sinen heere ende vrē ghet die hoocheit vā Assirien/op dz rijck vā Meden. ende hy was die eerste coninc vā Meden Die prophetē O

Achas.was.xx.iaer out/doē hy coninc wert/eñ regneerde.xvi.iaer te Jerusalē/ Eñ en dede nyet dat dē HERE behaechde/ghelijc zijn vader Dauid/ maer hi wādelde indē wegen der kinderen Israel/ Eñ daer toe maecte hi gegoten beelden/ Baalim/eñ hy roocte inden dal der kinderen Hinnon/eñ hi verbernde sinē sone met viere/nae dē grouwelē der heydenē/die die HERE voor dē kinderen Israel verdreuē hadde/ Eñ offerde ende roocte op die hoochten/eñ op die heuelē/ende onder alle groene boomen.

Daer omme gaf hem die HERE sine God in die hādē des coninc te Sirie/ dz si hē sloegē/eñ eenē grotē hoope vādē sinē geuangē wech leyden/eñ tot Damascum brachten/ Oac wert hi gegeuē ondē die hant des coninc Israel/also dat hi eenē groten slach aen hē dede/ Want Pekah die sone Remalia/ sloech in Juda/ hondt eñ.xx.duysent op eenē dach die alle rasse oorloochs liedē waren/om dat si den HERE haerē vaderē God vlieten. Eñ Sichri eē machtige in Ephraim/doode Macha den sone des coninc/eñ Asrikā dē huys vorste/eñ Elkana den naestē na dē coninc/ Eñ die kinderen Israel leyden wech geuangē vā harē broederē.ij. hondt duysent wiuē/sonē eñ dochterē/eñ namen daer toe groten roof vā hen/eñ brachten den roof tot Samaria.

Aldaer was een propheet des HEREN dye hiet Obed/die ginc wt/den heyr te gemoet/ dat tot Samaria quā/eñ sprac tot hen/siet/want die HERE uwer vads God ouer Juda grā is/soo heeft hise in dinē handē gegeuen/eñ ghi hebtse wredelijc gedoot/dat het inden hemel reyct/ Nv denct ghi v die kinderē Juda eñ Jerusalē te onderworpē/tot knechten eñ maertē/ En is dā dz niet bi v scult tegē dē HERE uwen God? So hoort mi nv/eñ brengt die geuanghen weder/ die ghi wech ghelevt hebt/ wt uwen broederen/ Want des HEREN gramschap is ouer v verbolghen.

Doen maecten hen op/sommige onder den princepaelsten der kinderē Ephraim/ Asaria die sone Johanan/ Berechia/die sone Mesillemoth/ Jehiskia die sone Sallum/eñ Amasa die sone Hadlai/ tegen die wten heyr quamē/ ende sprakē tot hen Ghy en sult die geuangene hier niet in brengē/ Wāt ghi en denct maer scult voor dē HERE ouer ons/op dat ghi onser sonden eñ scult des te meer sout maken. Want der scult is te vorē te vele/ eñ die grāscap ouer Israel verbolgen/doe lietē die geharnaste liedē die geuangen/ eñ den roof voor den ouersten/ende voor der gheelder ghemeynten.

Doe stondē die mānē die nv met namē genoēt zijn eñ namē die geuangene/ eñ alle die bloot ondē hen warē/eñ cleedense vandē gherooftē/eñ trockē hen scoenē aen/eñ gauē hen teten eñ te drinckene/ende salfdense/eñ voerdense op ezelen/ alle die daer onsterc warē/eñ brachtense tot Jericho/totter palmē stat bi haren broederē/eñ quamē wedē te Samaria

Opter seluer tijt seynde die coninc Achas/tottē coninc vā Assur/om dat si hē soudē helpen/ Eñ die Edomitē die quamē noch eens eñ sloegē Juda/eñ voerden sommige wech/ Die Philisteen daeldē ooc nedē inden stedē/ indē velden/eñ tegen tsuydē Juda eñ wonnē Beth Semes/ Aialon/ Gederoth/ende Socho met harē dochterē Thimna met harē dochterē/eñ Gimso met harē dochterē/ eñ woōdē dair inne/ wāt dye HERE vootmoedichde Juda/om Achas des conīs Juda wille/om dz hi Juda bloot maecte/eñ outginc hē aen dē HERE/eñ Tiglat Pilnesser vā Assur/quam tegen hem/die belegerde hem/eñ hi en was hem niet machtich ghenoech

Wāt Ahas deelde dat huis des HEREN/eñ dz huis des conīcs/eñ der ouersten dz hi dē coninc Assur gaf/ Mer tē halp hē niet/ Daer toe in zijnre noot/maecte die coninc Ahas des outgaēs aen dē HERE noch meer eñ hi offerde dē goden tot Damasco/die hē geslagen haddē/eñ sprac/ Die goden der coningē tot Sirie hebbē hen geholpē daer om wil ic hen offerē dz si mi ooc helpē/dair nochtās de selue hem/eñ den geheelen Israel eenē val waren

Ende Ahas bracht te samen die vatē des huis Gods/eñ vergaderde die vatē indē huyse Goods eñ sloot die duerē toe aen dē huse des HEREN/ eñ maecte hē outarē in allē winckelē te Jerusalē eñ indē stedē Juda/hier eñ dair maecte hi hoochtē om te roocken anderen goden ende verwecte den HEERE zijnder vaderen God tot gramschap.

Wat meer vā hē te seggē is/ eñ alle sine wegē beide die eerste eñ die leste/siet/dat is gescreuen in dē boecke der coningē Juda eñ Israel/ Eñ Ahas ontsliep met sinē vaderē/eñ si begroeuen hē in die stat te Jerusalē/ Wāt si en brochten hē niet onder die grauen der coningē Israel/eñ zijn sone Jehiskia wert coninc in zijn stede

Die stat vā Romē wert in deser tijt ghesticht/ voor cristus gheboorte/ seuē.c. eñ.xxvij iaer

¶ Vanden God vresendē coninc Ezechia hoe hi geregneert eñ wat hi gedaē heeft Capit.xxix.

Jehiskia was.xxv.iaer out doē hi coninc wert/ eñ regneerde.xxix.iaer te Jerusalem zijn moedē hiet Abia/ een dochter Zacharia/ Eñ hy dede dz dē HERE wel beuiel/ als sine vad David/ hi dede die duerē aen dē huise des HEREN opē/indē eerster maēt/des eerstē iaers zijns coninc rijcks/eñ hi maecte se vast/eñ bracht dye priesters eñ die leuitē daer in/eñ vergaderde opter breeder straten oostwaert/ eñ sprac tot hen.

Hoort toe na mi ghi leuitē heilicht v nv/dz ghi dat huis des HEREN uwer vaderē Gods heylicht/ Eñ doet daer wt die onreynicheit wt dē heylichdō Wāt onse vaderen hebbē hen outgaē/eñ gedaen dat dē HERE onsen God qualijckē beuiel eñ hebbē hē verlatē/ Want si hebbē haer aensicht vandē woningē des HEREN gekeert/eñ dē ruggHe toe gekeert/eñ hebbē die duerē aē dē poortale toe ghesloten/die lampen wt gheblust/eñ geen roocwerck gherooct/eñ gheen brantoffer gedaen inden heilichdom den Gode Israel.

Daer wt is die grāscap des HEREN ouer Juda eñ Jerusalē gecomē/eñ heeftse gegeuen in verstroeinge eñ verwoestinge/ datmense aēpijpt/soo ghi met uwē ogen siet/ Wāt siet om des selfs wille/zijn onse vaders geuallē/door tswzeert/onse sonē/eñ dochterē/ eñ wijuē zijn wech gelept. ¶ Nv hebic indē sin eē vbont te makē mettē HERE dē God Israel dz sine grāscap eñ vbolgentheit hair vā ōs keere/ Nv mine sonē/ en sijt nz oachlaē/wāt die HERE heeft v vercoren dz ghi voor hē staē sout eñ dat ghi sine dienaers eñ roockers zijn soudt

A iaer als dye werelt ghestaē had iiij/M. cccc. eñ xxlij iaer eñ/ Romulus R deside dz iaer erst l.x.deelē eñ hy beghint vanden meerte eñ woēt die maēt na dē afgod des O strits Maers dye dye poeten segghen dat zijn vader was

Doe stōdē die leuitē op/ Mahat die sone Ama
sai/eñ Joel die sone Asaria/wt dē kinderē der Ka
hathitē/Wt dē kinderē Merari/Kis die sone Ab
D di/eñ Azaria die sone Jehalelel/ wt den kinderen
der Gersonitē/Joah die sone Simma/eñ Edē die
sone Joah/eñ wt den kinderē Elizaphan/Simri
eñ Jeiel/eñ wt den kinderē Assaph/Zacharia/eñ
Mathania/eñ wt den kinderen Heman/Jehiel/eñ
Simei/eñ wt dē kinderen Jedethun/Semaea/en
de Vsiel/ende si vergaderden haer broeders / ende
heilichdē hen/eñ gingen in/nae des conincs gebo=
de wt den woorde des HEREN/om te reynigen
dat huys des HEREN.

Dye prophetē Amos Jonas Naum [illegible] waren in deser tijt

Die priesters gingen binnen int huys des HE=
REN om te reynigē/eñ dedē alle onreynichz/ dye
inden tempel des HEREN gheuondē werdt/ op
dē hof aent huis des HEREN / eñ die leuiten na=
mēse op/eñ droeghense in die beke Kidron/Sy be=
gonstē hen te heiligen indē eersten dach/der eerster
maent/eñ optē achstē dach der maēt /ghingen sy in
dat poortael des HEREN/eñ si heilichdē dz huis
des HEREN acht daghē/eñ voleyndent indē ses=
tiensten dach der eerster maent.

Eñ si gingen in totten coninc Hiskia eñ sprakē
wi hebbē dz geheele huis des HEREN ghereyni
get/eñ dē brātoffer outaer/eñ alle zijn gereetscap/
E eñ die tafel der thoōbrodē/eñ alle hare gereetschap
eñ alle vatē die die coninc Ahas doē hi coninc was
wech geworpē hadde/doē hi hē ontginc/die hebbē
wi bereyt eñ geheylicht/Siet/si zijn voor dē outaer
des HEREN/Doe stōt die coninc Hiskia vroech
op/eñ vergaderde die ouerste der stat/eñ ghinc op
totten huise des HEREN/eñ brachtē derwaerts
seuen varren/ seuē rāmen/seuē lāmeren/ eñ seuen
gheytbocken/tot eenē sondoffer/voor dat coninc=
rijc /voor dat heilichdom/eñ voor Juda/Ende hi
sprac tottē priesterē der kinderen Aaron/dat si of=
feren souden opten outaer des HEREN.

Doe sloegen si die runderen/eñ die priesters na
men dat bloet/eñ sprengdent op den outaer/Eñ si
sloegen die rammē/eñ si besprengden dat bloet op
ten outaer/Eñ sloegē die lāmeren eñ si besprong=
den dat bloet/opten outaer/eñ si brachtē die bockē
totten sondoffer voor den coninc/eñ voor die ghe
meynte/ende leydē haer handē op die/eñ die pries
ters sloeghense/eñ onsondichdē haer bloet opten
F outaer om geheele Israel te versoenē/Wandt dye
coninck hadde beuolen/brantoffer ende sondoffer
voor geheele Israel te gesciedene

Eñ hi stelde leuitē int huis des HEREN/met
cymbalen/psalterē/eñ harpē/soe het Dauid beuo=
len hadde eñ Gad die Siender des conincs/eñ dye
prophect Nathā/Wāt het was des HEREN ge
bot/door sine prophetē/Eñ dye leuitē stondē met
tē musijcspelen Dauidts/eñ dye priesters metten
trompettē/eñ Hiskia hiet hen brantoffer doen op
tē outaer/eñ op die tijdt/doemē dat brantoffer be=
gonste/so begonste ooc den sanc des HEREN
G eñ die trompettē/ eñ op menigerhande musijc spe
len Dauids des conincs Israel/eñ die geheele ghe
meynte aenbadt/eñ den sanc der sanghers / eñ dat
trompetten der trampetters/duerde tot dat allet
brantoffer volbracht was

Als nv dat brantoffer volbracht was/ buichde
hem die coninc/eñ alle die hē voor handen waren
eñ aēbaden eñ die coninc Hiskia mettē ouerstē hiet
die leuitē/den HERE louen met den gedichte Da
uids/eñ Assaph des sienders/Eñ si loofdē tot dz si
vrolic werdē/eñ neychdē hem/eñ aenbaden

Eñ Hiskia antwoorde eñ sprac/Nv hebt ghi u
we handen gheuult dē HERE gaet toe eñ bringt
herwaerts die offeranden/eñ dancoffers tottē hu
se des HEREN/eñ die gemeinte bracht daer toe
offeren eñ dancoffer/eñ elc met vrijwilliger hertē
brantofferen/Eñ dat ghetal der brantofferen/ die
die ghemeynte daer toe bracht/was lxx. runderē
hondert rammē/eñ twee hondert lāmeren/eñ dat
alle tot brantoffer den HERE/Eñ si heilichdē ses
hondert runderen/eñ drie duysent schapen.

Maer der priesters was te luttel/eñ en consten
die brantofferen die huyt niet al af getreckē Daer
om namen si haer broeders die leuiten/ tot dat dat
werc volbracht wert/ende tot dat hen die priesters
heylichden/Want dye leuiten sijn lichter te heyligē
dan die priesters/Ooc was der brantoffers vele /
metten vette des dootoffers/eñ drancoffers totten
brātofferen Also spoeyde dat ambacht aen dē huse
des HEREN/Eñ Hiskia verblijde hē met alle den
volcke/datmen met Gode bereyt was geworden
Want het ghescHiede onuersiens

¶ Ezechias roept dat volc weder tottē HERE
Eñ hi doetet al af so wat tegen Godt opghericht
is. Dat.xxx.Capittel.

Ende Jehiskia seynde tot geheele Is=
rael eñ Juda/eñ screef brieuē aē E= A
phraim eñ Manasse/dat si souden co
men totten huse des HEREN te Je
rusalem /dē HERE den Gode van
Israel Passach te houdē/Eñ die coninc hielt eenē
raet/met sinen vorstē/eñ metter geheelō gemeyn=
tē te Jerusalem/dat Passah te houden/inder twee
ster maent.Eñ si en constens op die tijt niet gehou
den/om dat der priesters niet ghenoech geheylicht
en waren/eñ dat het volc noch niet te samen gheco
men en was te Jherusalem/ Eñ het beuiel den co
ninc wel/eñ der geheelder ghemeynten.Eñ bestel
den dattet wt geroepen worde door geheele Isra
el/van Berseba aen/tot Dan toe/op dat si Passah
souden comen houden den HERE den God Isra
el te Jerusalem/Want daer en waster niet vele die
dat hielden/ghelijct beschreuen staet.

Eñ die loopers gingen metten brieuen vander
hant des conincs/eñ sijnder ouersten door geheele
Israel eñ Juda/wt den beuele des conincs eñ spra
kē/Ghi kinderen Israhel bekeert v totten HE=
RE den God Abrahā/Isaac/eñ Israel/soo sal hy
hē keeren totten ontloopenen/ die noch ouer ghe=
bleuen zijn onder v/ wt der hant der coninghen As
sur/eñ en sijt niet als uwe vroeders/eñ vaders die B
hen aen dē HERE haerder vaderen/God ontgin
gen eñ hijse gaf in een verwoestinge/soe ghi seluer
siet.So en sijt nv niet hertnickich als uwe vaders
Maer gheeft uwe hant den HERE / ende comet
tot sine heylichdom/dat hi ghe heylicht heeft eewe
lijck/ende dyenet den HEERE uwen Godt/soo
sal haer dye verbolghentheydt sijnder gramschap=
pen van v keeren/wandt ist dat ghy v bekeert tot=
ten HEERE soo sullen uwe vroeders ende kinde

ken ontfermherticheyt hebben/ voor die gene diese
geuangen houden/ dat si weder in dat lant comen
Want die HEERE uwe God/ is genadich en̄ ont=
fermhertich/ en̄ en sal sijn aenschijn niet van v kee=
ren/ ist dat ghi tot hem bekeert.
En̄ die loopers gingen vander eender stadt tot
ter andere/ inden lande Ephraim/ en̄ Manasse/ tot
Sebulon toe/ Maer si belachtense en̄ bespottense/
Nochtans sommige vā Asser/ en̄ Manasse/ en̄ Se
bulon/ verootmoedichdē hen/ en̄ quamen te Jeru
salem/ Oocquam Gods hant in Juda/ dat hy hem
C eenderley herte gaf/ te doen na des conincs/ en̄ der
oversten ghebot/ wt den woorden des HEEREN
En̄ te Jerusalem quam een groot volck te hoope
om te houdene dat feeste der ongesuerder broodē
inder anderder maent/ een seer groote gemeynte.
En̄ si maecten hen op/ en̄ deden die outarē af.
die te Jerusalem waren/ en̄ alle rooc werck deden
si wech/ en̄ wierpense in die beke Kidrō/ en̄ slogē
dat Passah indē veertienstē dach der andere maēt
En̄ die priesters/ en̄ die leuitē scaēdē hē en̄ heylich
dē hen/ en̄ brachtē die brantoffers totten huise des
HEEREN/ en̄ stonden in haere oordine/ alsoot be
hoort/ na die wet Mose des mans Goods/ en̄ die
priesters sprengden dat bloet vander handt der le=
uiten/ want daer waster vele inder gemeynten die
hen niet geheylicht en hadden daerō slogē die leui
tē dat Passah/ voor alle die niet rein en waren/ dat
si den HEERE geheylicht souden werden.
Ooc so was des volcs vele van Ephraim/ Ma=
nasse/ Jsaschar/ en̄ Sebulon/ die niet reyn en waren
maer en aten dat paeschlam niet/ also ghescreuen
staet/ Want Hiskia verbat voor hen en̄ sprac/ Die
HEERE dye goedertieren is/ sal ghenadich sijn/
allen den ghenen die haer herte sticken oft voegen
God te soecken den HEERE den God haerder va
deren/ en̄ niet om der heyligē reynicheyt wille/ En̄
die HEERE verhoorde Hiskia en̄ genas oft heelde
dat volc/ Also hielden die kinderen Jsrael/ die te Je
rusalē geuonden werdē/ dat feeste der ongesuerder
brooden/ seuen dagen met grooter blijscappen/ en̄
dye leuiten/ en̄ dye priesteren loofden den HEERE
alle dage met stercken musijc spelen des HEEREN
En̄ Hiskia sprac hertelic met allē leuitē/ die eē goet
D verstant hadden aen den HEERE/ en̄ si aten dat
feest ouer seuen daghen/ en̄ offerden dootoffer/ en̄
dancten den HEERE haerder vaderen God/ en̄ die
geheele gemeynte werts te rade/ noch ander seuen
dagen te houden/ En̄ hielden de seuen dagen oock
met blijschappen/ wandt Hiskia die coninck Juda/
gaf een Heffe voor die ghemeynte/ duysent verren
en̄ seuen duysent schapen/ Mer die overste gauen
een Hefoffer voor die ghemeynte/ duysent varren/
en̄ tien duisent scapen/ Also heilichden hen die priest
ters vele.
En̄ die geheele gemeynte Juda verblide haer/ die
priesters en̄ leuitē/ en̄ die geheel gemeinte die wt Js=
rael gecomē was en̄ die vreemdelingē die wt dē lāde
Jsrael gecomē waren/ en̄ die in Juda woondē/ en̄
daer was een groote bliscap te Jerusalē/ Wāt sint
der tijt Salomo des soōs David/ des conincs Jsra
el/ en was sulcs te Jerusalē niet ghewēest/ En̄ dye
priesters/ en̄ die leuitē stōden op/ en̄ seegēdē dat volc
en̄ haer stemme wert verhoort/ en̄ haer gebet ginc
in voor sijn heilige wooninghe inden hemel

¶ Dat volck breect het outaer wt beueel des co
nincs die beelden/ des bosskēs Dat.xxxi.Capit A

En̄de doen dat altemael bescict was/
trockē wt alle Jsraelitē/ die ond' dye
stedē Juda geuōdē werdē/ en̄ brakē
die stilē oft colomnen/ en̄ hieuwē die
boschkēs af/ en̄ brakē die hoochten
en̄ die outaers af/ en̄ wt geheel Juda/ BēJamin/
Ephraim en̄ Manasse/ tot dat sise vnieldē en̄ dye
kinderen Jsrael trockē alle weder tot haren goe
de in haren steden.

Die stat vā Siracusen/ in Sicilien wert gesticht.

Hiskia stelde priesters en̄ leuitē in haer oordine
elckē na sine officie/ beide der priesters en̄ der leui=
tē/ tot brātofferē/ doot offerē/ dat si souden dienen
dāncken en̄ louen/ inde poortē des legers/ des HE=
B REN/ en̄ die coninc gaf sijn deel van sinen goede/
tot brātofferē/ des morghēs en̄ des auōts/ en̄ tot
brātofferē des Sabbaoths/ en̄ nieuwē maēdē/ en̄
feestē/ soot gescreuē staet ind' wet des HEEREN.

Die stat Cathina ooc in Sicilien wert gesticht

En̄ hi sprac totte volcke dat te Jerusalē woōde
dat si deelē soudē geuē den priesterē/ en̄ leuiten op
dat si des te nerstiger soudē zijn/ in die wet des HE
REN En̄ doe dat woort wt quā/ gauē die kinderē
Jsrael/ vele eerstelingē vā grane/ most/ oli/ honich
en̄ alderhande incomēs vāden velde/ en̄ alderley thiē
de brachtē si vele inne. En̄ de kinderē Jsrael en̄ Ju
da/ die in die stedē Juda woōdē/ brachtē ooc tiēdē
vā runderē en̄ scapē en̄ tiendē vandē geheilichdē
dat si dē HEERE haren God geheilicht haddē/ en̄
maectē hier eenē hoop/ en̄ daer enen/ hoop Jnder
derder maent beghonsten si hoopen te legghen/ en̄
inder seuender maēt volbrahtē sijt

Thales eē Philosoof vāt eerst dē Eclipsis oft sone en̄ der mānē te voorseggen.

En̄ doe Hiskia mettē ouerstē daer in ginc/ en̄ sa
gē die hoopē/ loofdē si dē HEERE/ en̄ sijn volc Js=
rael/ en̄ Hiskia vraechde dē priesters/ en̄ leuitē ō de
hoopē/ En̄ Asaria die priester/ die principaelste in
dē huse Zadok sprac tot hē. Sint der tijt datmē be
C gonst heeft Heffe te bringē int huis des HEEREN
hebbē wi ghetē/ en̄ sijn sadt ghewordeu/ en̄ daer is
noch vele ouer gebleuen/ Wāt de HEERE/ heeft si
ne volc gesegēt/ daer om is dezē hoop ouer bleuē
Doe beual die coninc/ datmē kistē gereet soude ma
kē aēt huis des HEEREN/ en̄ si maectense gereet
en̄ deden die Heffe daerinne/ en̄ die thiende/ en̄ dat
gheheilichde op geloove
En̄ ouer dat selue was vorst/ Canania die leuijt
en̄ Simei sine broed' die anderde/ en̄ Jehiel/ Asasia
Nagat Asael Jerimot/ Josabad Eliel Jesmachia
Mahat en̄ Benaia/ geoordineert vand' hāt Cana
ma en̄ Simei sijns broeders/ na tbeueel des coninc
D Hiskia/ Mer Asaria was vorst indē huyse Godts
En̄ Kore de sone Jēna/ die leuitē duer wachter te
gēt ooste/ was ouer die vriwillige gauē Gods/ die
dē HEERE totter Heffe gegeuē werdē en̄ ouer dē
alderheilichstē/ En̄ ond' sijn hāt warē/ Edē/ Mun=
iamin/ Jesua/ Semaia./ Amaria/ en̄ Sachania/ inde
stedē d' priesters op geloue/ dat si geuen souden harē
broederē/ na hare ordine die cleistē als dē grootstē
Daer toe die gene die gerekēt wordē voor mās
personē/ vā.iij.iarē out/ en̄ daer ouer/ ond' alle die
it huis des HEEREN gingē/ elc i sinē dagē/ tot haer
officie/ i hair hoede na haer ordine/ daer die toe ghe
rekēt wordē ōd' hair kiderē wiuē sonē en̄ dochterē

onder die geheele gemeynte. Want si heylichden op haer geloue, dat geheylichde/ Ooc waren mannen met namen genoemt onder den kinderen Aaron/ den priesteren op den velden der voorsteden in allen steden/ dat si deelen souden geuen allen mans personen onder die priesteren/ en allen die onder die leuiten gerekent worden

Alsoe dede Hiskia in geheele Juda/ en dede dat goet/ recht en warachtich was/ voor den HEERE sinen God/ en in allen doene dat hi begonst aenden dienste des huys Gods/ na die wet en geboden om te soecken sinen God dat dede hi wt geheelder herten/ Daer om gelucked et hem ooc wel

Numa pompili9 de twee de coninc van Romen wert in deser tijt nae Romulus doot coninc van Romen gecront hi sette noch .ij. maenden totten tienden deelen des iaers

¶ Sennacherib beleyde Hierusalem Esechias sterct dat volc Senacherib dreyghet volc door sine boden/ Die HERE verlost Judam Ezechias wort cranc en weder gesont　　Capittel .xxij.

Na desen ghescie denissen en trouwe/ quam Sancherib/ die coninc tot Assur en troc in Juda/ en legerde hem voor die vaste steden/ en dachtse tot hem te trecken/ en doen Hiskia sach dat Sanecherib/ quam en sijn aensichte stont te strijdene/ tegen Jerusalem/ so wert hijs te rade met sinen oversten en machtigen die wateren vanden fonteynen/ die daer buiten voor die stede waren/ te stoppen/ en si holpen hem en het vergaderde hem een groot volc/ en stopten toe alle fonteinen/ en wasbeken midden inden lande en spraken/ Op dat die coningen van Assirien niet vele waters en vinden als si comen

A Dien Romul9 geordinert hadde te weten Januarius en Februarius

En hi wert getroost/ en timmerde alle mueren daer si yet veruallen waren/ en maecte torens daer op/ en timmerde daer buiten noch een ander muere en veueste Millo/ in die stat Dauid/ En maecten vele gescuts/ en scilden/ en stelde die hooftlieden inden strijdt/ neffens dat volc

Die heilige Tobias leefde in deser tijt/

En si vergaderden tot hem op die breede strate/ aen die poorte der stat/ en sprac hertelic met hem seggende

B Sijt getroost/ en vroom/ en vreest noch en verslaet v niet/ voor den coninc van Assur/ noch voor alien den hoope die bi hem is/ Want met ons is een groter dan mit hem Mit hem is eenen vleescelicken arm/ maer mit ons is die HEERE onse God/ dat hi ons soude helpen en voeren onsen strijt/ En dat volck verliet hem op die woorden Hiskia des conincs Juda

ende hy leet veel vervolginghen van Sanecherib den coninc van Assirien

Daer na seynde Sanecherib die coninc tot Assur sine knechten tot Jerusalem (want hi lach voor Lachis en alle zijn heerschappie met hem) tot Hiskia den coninc Juda/ en tot geheel Juda/ dat tot Jerusalem was en dede hem seggen. So spreect Sanecherib die coninc tot Assur/ Op wien getroost ghi v/ ghi die woont

iiij. Reg. xviij. f.

C inden beleghorden Jerusalem? Hiskia verleit v dat hi v inden doot soude geuen/ in honger en in dorste/ en seyt/ Die HEERE onse God sal ons verlossen vander hant des conincs tot Assur/ En is hi niet die Hiskia/ die sine hoochten en outaren wech gedaen heeft/ en geseyt/ te Juda en te Jerusalem voor eenen outaer sult ghi aenbeden/ en daer op roocken

En weet ghi niet wat ick/ en mine vaders ghe

D daen hebben/ allen volcken inden landen? Hebben ooc die goden der heidenen inden landen moghen hare landen verlossen van mijnder hant? Wie is onder allen goden deser heidenen/ die mine vaders verbannen of bedoruen hebben/ die sijn volc heeft mogen verlossen van mijnder hant/ dat uwe god v soude mogen verlossen wt mijnder hant? Dus en laet v nv Hiskia niet bedriegen/ en en laet v dat niet wijsmaken/ en en gelooft hem niet/ Want ist dat geen God alre heydenen en coninckrijcken sijn volc van mijn/ en mijnder vaderen hant en heeft mogen verlossen/ so en sullen v ooc/ uwe goden niet verlossen van mijnder hant.

Doe spraken sine knechten noch meer/ tegen den HEERE den God/ en teghen sinen knecht Hiskia/ Ooc screef hi brieuen om scimpe te spreken den HEERE den God Israel/ en sprac van hem seggende. Gelijc die goden der heydenen/ inden landen haer volc niet en hebben verlost van mijnder hant/ also en sal ooc dye God Hiskia/ sijn volck niet verlossen van mijnder

E hant/ En si riepen met luyder stemmen in iootscher talen totten volc te Jerusalem/ dat opter mueren was om haer vreesachtich te maken en te veruaren/ dat si die stat mochten winnen/ En spraken tegen den God Jerusalem/ gelijc tegen die goden der volcken der aerden/ die menschen handen werc waren.

Maer die coninc Hiskia en die prophete Jesaia die sone Amos/ baden daer tegen en riepen ten hemel En die HEERE seynde eenen Engel/ die vernielde alle machtigen des heyrs/ en vorsten en oversten inden leeger des conincs tot Assur/ also dat hi met scanden weder in zijn lant troc. En doen hi in sijns Gods huis ginc/ doden hem aldaer door tswaert/ dye van sinen eygen liue wt gegaen waren. Also halp die HEERE Hiskia/ en dien te Jerusalem/ wt der hant Sanecherib des conincs tot Assur/ en alre anderen en onthieltse/ van allen contomme/ dat si vele giften den HEERE brochten/ te Jerusalem/ en cleynodien/ Hiskia den coninck Juda/ En hi wert daer nae verheuen voor alle heidenen

Te dier tijt wert Hiskia doot siec/ en hi badt den HEERE die verhoorde hem en hi ghaf een wonder/ Maer Hiskia en loonde niet weder gelijc hem gegeuen was/ want sijn herte verhief hem Daer omme quam die gramschap ouer hem/ ende ouer Juda/ en Jerusalem. Maer Hiskia veroetmoedichde hem dat sijn herte hem verheuen hadde/ met dien te Jerusalem/ daer om en quam die gramscap des HEEREN niet ouer hen/ so lange als Hiskia leefde

En Hiskia hadde seer groote rijcdom en eere/ en maecte hem scatten van siluer/ gout edele ghesteenten/ welrieckende cruyden/ schilden/ en alder hande costelijcke gereetscap/ en corenhusen/ totten incomen des graens/ mosts/ ende olys/ en stallen voor alderley vee/ ende cooyen/ voor dye schapen en timmerde hem steden En hadde vee aen schapen en runderen ontellick Want God gaf hem seer groot goet/ Hi is die Hiskia/ die die hooghe water adere in Gihon verstopte/ en leydese onder van westwairt totter stadt Dauid/ Want Hiskia was ghelucckich in alle sine wercken. Maer doen die vertaelders/ die oversten van Babel tot hem ghesonden waren om te vragen na dat wonder dat inden lande ghesciet was/ verliet hem God also dat hi hem soude proeuen/ op dattet condt soude werden/ allet wat in sijnder herten was

Wat meer van Hiskia te seggen is/ en sine ontfermherticheit/ Siet, dat is gescreuen inden gesichte des propheten Jesaia des soons Amoz/ inden boec der coningen Juda en Israel en Hiskia ontsliep met sinen vaderen en si begroeuen hem ouer die grauen der kinderen/ Da-

ende/eñ geheele Juda/eñ die vã Jerusalē dedē hem eere in sijnder doot/ende sijn sone Manasse werde coninc in sijn stede.

¶ Vanderijcke ende leuē des godlosen conincs Manasse Doc vã sinen gebet tot God/ende sine beteringhe. Dat.xxxiij.Capittel.

Manasse was twaelf iaer out/doen hy coninc wert eñ regneerde vijfenvijftich iaer te Jerusalem/eñ dede dz den HEERE mishaechde/na den afgrijselichedē der heydenē/dye dye HEERE voor die kinderen Jsrael verdreuen hadde/eñ keerde hē omme/eñ timmerde die hoochten/die sijn vader Hiskia afgebroken hadde/ eñ stichte Baalim outaren/eñ maecte boschkens/eñ aenbat alderhãde heyr aenden hemel/eñ diendē hen/hi timmerde ooc outaren int huys des HEEREN/daer die HEERE af ghesproken had/Te Jerusalem sal mijnen name sijn eewelic/Eñ timmerde outaren alderhãde heyr aenden hemel/ in beyde die houē aēt huis des HEREN/Eñ liet sinen soon door tvier gaen/int dal des soons Hinnom/eñ vercoos dagen/eñ achte op vogelen sanck/eñ touerde/eñ stichte waerseggers eñ teekenbeduiders/eñ dede vele dat dē HEERE mishaechde/om hem te verwecken tot gramscap.

Hi sette ooc beelden eñ afgoden/die hi maken liet int huys Gods/daer die HEERE af gesprokē hadde/eñ Salomo sinen sone/in desen huyse te Jerusalem/die ic vercoren hebbe voor allē stāmen Jsrael wil ic mijnen name setten eewelic/ende een wil den voet Jsrael niet meer laten wijcken vanden lande dat ic haren vaderen ghegeuen hebbe/soo verre si hē houden/dat si doen/al wat ic hen geboden hebbe/in allen wetten/seden ende rechten/door Mose. Maer Manasse verleyde Juda/eñ die van Jerusalem dat si arger souden doen/dan die heydenen/die die HEERE voor die kinderen Jsrael verdreuē hadde/Eñ al liet die HEERE met Manasse eñ sinen volck spreken/si en aenmerctens niet.

Daer om liet die HEERE ouer haer comen die ouersten des heyrs/des conincs te Assur/die namē Manasse gheuanghen met hopen/eñ bonden hem met keetenen/eñ brachtē hē te Babel/Eñ doe hi in der benautheyt was/smeecte hi voor den HEERE sinen God/eñ verootmoedichde hem seer voor dē God sijnder vaderen/Eñ badt eñ smeecte hē/Doe verhoorde hi sijn smeeken eñ bracht hem weder te Jerusalem tot sine coninckrijc/Doen bekende Manasse dat die HEERE God is.

Daer nae timmerde hy dye buytenste mueren aen die stat Dauid vã westwaert aē Gihon/in die beke eñ daermen ter visschpoortē in gaet/eñ rōtomme tot Ophel toe/Eñ maectese seer hooch/Eñ leghede hooftlieden in die vaste steden Juda/Eñ dede wech die vreēde godē/eñ die afgodē wt dē huise des HEEREN/ eñ alle outarē die hi getimert hadde/optē berch des huis des HEEREN eñ te Jerusalem/eñ werpse wt voor die stadt/Eñ bereyde den outaer des HEEREN/ eñ offerde daer op dootoffer eñ dancoffer/eñ beual Juda/dat si den HEERE den God Jsrael dienen souden/Nochtans offerde dz volc op die hoochten/den HEERE haren God.

Wat meer vã Manasse te seggen is/eñ sijn gebet tot sine God/eñ de redē der Scouwers die mz hē spraken inde name des HEEREN des Gods Jsrael/Siet/die sijn onder die gescriedenissen der coningē Jsrael/eñ sijn gebet eñ smeekē eñ alle sine sondē eñ misdaet/ eñ die plaetse daer hi op die hoochtē timerde eñ boskēs eñ afgodē stichte/eer hi ootmoedich wert/siet/die sijn geschreuē / onder die geschiedenissē der bescouwers/ eñ Manasse ontsliep met sinē vaderē/eñ si begroeuē hem in sijn huys/eñ sine soon Amon wert coninc in sijn plaetse.

Amon was .xxij. iaer out doe hi coninc wert/eñ regneerde twe iaer te Jerusalē/eñ dede dz dē HERE qualic beuiel/ gelijc sijn vader Manasse gedaen hadde/ Eñ Amō offerde alle dē afgodē die sijn vad Manasse gemaect hadde/eñ diende hen/Maer hy en verootmoedichde hē niet voor dē HEERE gelijc hē sijn vad Manasse verootmoedicht hadde/Wāt Amon maecte der scult vele/Eñ sine knechtē maecten een verbōt tegen hē/ eñ doodē hē in sijn huys/ Doe sloech dat volc inde lāde / alle dye dat verbont gemaect haddē tegē den coninc Amon. Eñ dz volc inde lāde maecte Josia sinē soon coninc in sijn stede

¶ Van dat rijcke ende vrome feytē des conincs Josie Dat.xxxiiij. Capittel.

Josia was / viij. iaer out/doe hi coninc wert/eñ regneerde.xxxi.iaer te Jerusalē/eñ dede dat den HEERE wel beuiel / eñ wādelde inde wegē sijns vaders Dauid/eñ en weke noch ter rechter noch ter slincker hāt. Wāt inde achstē iaer sijns coninckrijcs/ doe hi noch een kint was/begonste hy dē God sijns vaders Dauid te soeckē / Eñ inde.xij. iaer begonste hi Juda eñ Jerusalē te reynigē/van den hoochtē eñ boschkēs/eñ afgodē/eñ ghegoten beeldē/eñ liet voor hē afbrekē de outaers Baalim Eñ die beeldē bouē daer op hieu hi bouen af/eñ de boschkēs eñ afgodē/eñ beeldē braec hi in stuckē/eñ maectese tot stof/ eñ stroeidese op die grauē der ghere die hē geoffert haddē/eñ verbernde die gebeentē der priesterē op die outarē/eñ reinichde also Juda eñ Jerusalē Daer toe inde stedē Manasse/Ephraim/Simeō/eñ tot Naphthali toe in hare woestinē rontomme/Eñ doe hi die outaers eñ boschkēs afgebrokē hadde/eñ die afgodē cleyn in stucke ghemalē/eñ alle die beeldē afghehouwē hadde int gheheele lant Jsrael/ so quam hi weder te Jerusalem

Inde achtiēstē iaer sijns coninckrijcs doe hy dat lant/eñ dz huis gereinicht hadde/sende hi Saphā dē sone Azalia/eñ Maeseia den stathoud eñ Joa dē sone Joahas dē cāceliet/te repareren dz huys des HEEREN sijns Gods/eñ si quamē tottē hooghē priester Hilkia/eñ mē gaf hē dat gelt dat tottē huse Gods gebracht was/dwelc die leuitē die sendē dorpel bewaerdē vergadert haddē/vã Manasse/ Ephraim/eñ vã alle ouergebleuene in Jsrael/eñ vã geheele Juda eñ BenJamin/eñ vã die die te Jerusalē woondē / eñ gauē ondē die hādē der arbeyders/ die bestelt warē aent huis des HEEREN/eñ si gauent die/die daer arbeidē aēt huis des HEEREN/ waer dattet vuallich was/ dz si dz huys souden reckē ofte wed maken/Die selue gauēt voor dē timerliedē/eñ dē metsers om gehouwē steenē eñ ghesaeckt hout te coopē/tottē balckē aende huise/ dwelc dye coningen Juda vedoruē haddē. Eñ die mānen arbeiden aent werck/op gelooue

eñ die oude Tobias gheprophe=teert had dē Calē etc. eē heidēs co=ninc in lō=daerdye ordinceert de i sinē rijcke dz sowie so uerspel beuōdē werdē/ die soude mē veide sijn oogē wt stekē Hetgeuiel dz sijn soni ouer ¶ spelbeuōdē wert eñ hi gebootdat mē hē sijn oogē wt soude stekē. Maer sijn soō sate bielen ō teghen maer ō dat dye wet dye vāhē ige set was nz ensou gheuis leert eñ gebrokē worden so heuet ¶ hi cerst sijns selfs eē ooge wtlaten steken, daer na sijns soos een ooge ende so O behieldē si beide. haer ge=sichte

Eñ ouer hen waren gheoꝛdineert Jahath eñ
Obadia/ die Leuitē wt den kinderen Merari/ Sa=
C charia eñ Mesullam/ wt den kinderen der Kaha=
thiten om dat werc te driuē/ eñ warē alle Leuitē de
op musijc spelen constē spelen / Maer ouer die last
dragers/ tot alderhāde arbeyt/ in allen ambachten
waren wt den Leuiten/ die scriuers officiers / ende
die poorters

Eñ als sijt gelt namen dat totten huse des HE
REN in geleit wert/ vāt Hilkia dat boec der wet
D des HEREN/ door Mose ghegeuen/ Eñ Hilkia
antwoorde eñ sprac tot Saphan dē scriuer/ Ic heb
be dat wetboec geuondē indē huyse des HEREN
eñ Hilkia gaf dat boec Saphan/ Saphā bracht tot
ten coninc/ eñ seidet dē coninc weder eñ sprack/ Al=
let/ wat onder die handē uwer knechten gegeuen
is/ dat makē si/ eñ hebbē dat gelt te hoope gescudt
dat inden huse des HEREN geuonden is/ eñ heb
bent ghegeuē dien/ die gheoordineert sijn/ eñ den
arbeiders/ Eñ Saphā die scriuer gaft den coninck
te kennen eñ sprac. Hilkia die priester heeft mi eenē
boeck ghegeuen

Eñ Saphā las daer inne/ voor den coninc/ Eñ
doe die coninc die woordē der wet hoorde/ scoorde
hi sine cleederen/ Eñ die coninc gheboot Hilkia eñ
Ahikā dē sone Saphā eñ Abdon dē sone Micha /
E eñ Saphā den scriuer/ eñ Asaia den knecht/ des co
nincs/ eñ sprac/ Gaet vraecht dē HERE voor my
eñ voor die ouergebleuene in Israel/ eñ voor Juda
vanden woorden des boecs datter gheuonden is/
Want die verbolghētheit des HEREN is groot
die ouer ons ontsteken is/ dat onse vaders niet ghe
houden en hebben dat woort des HEREN dat si
ghedaen hadden/ so in desen boec ghescreuen staet

Doen ghinc Hilkia met den anderen vandē co=
ninc ghesent/ totter prophetersen Hulda den wi=
ue Sallum /des soons Thakehath/ des soons Has
ra /des cleeder bewaerders/ die tot Jerusalē woō
de int ander deel/ eñ sprakē sodanich met haer/ Eñ
si sprac tot hē/ So spreect die HERE/ die God Is
rael/ Segt den mā die v tot mi gesondē heeft/ Soo
spreect die HERE/ Siet ic wil ongeluc brengen /
ouer dese plaetse/ eñ hare inwoōds/ alle die vloec=
ken die gescreuen staē inden boec/ datmen voor dē
coninc Juda gelesen heeft/ Om dat si mi verlaten
hebben/ eñ anderē godē gerooct/ dat si mi tot grā=
scap soudē vwecken/ met alderhande werckē haer
der handen/ Eñ mijn verbolgentheit sal ontsteken
worden op dese plaetse/ eñ niet wtgeblust werden.

Eñ tot den coninc Juda die v gesonden heeft/
den HERE te vragen sult ghi alsoo seggben/ Soo
spreect die HERE die God Israel/ vanden woor
F den die ghi gehoort hebt/ Om dat v herte vermor
wet is/ eñ sijdt v ootmoedicht voor God/ doe ghy
sine woorden hoordet teghen dese plaetse /eñ tegē
haer inwoōders / ende hebt v voor mi verootmoe=
dicht/ eñ v cleederē ghescoort/ eñ voor mi geweent
So heb ic v verhoort seit die HERE/ siet ick wil v
ver gaderen tot uwen vaderen op dat ghi in v graft
met vreden vergadert wert/ op dat uwe oogē niet
en sien/ alle dat ongeluc dat ic ouer dese plaetse / eñ
haer inwoonderen bringhen wil. Eñ si seident den
coninc weder

Doen seynde die coninc eñ liet te samen comen
alle ouders Juda eñ Jerusalē. Eñ die coninc ginck
op int huys des HEREN/ eñ alle mānē Juda/ eñ
inwoonders te Jerusalē/ die priesters. die Leuiten/ G
eñ allet volc/ beyde cleyn eñ groot/ eñ voor haer oo
ren worden ghelesen/ alle woorden int boeck des
verbonts/ dat inden huyse des HEREN geuondē
was. Eñ die coninc trat op sijn plaetse / eñ maecte
een verbont voor den HERE/ datmen na dē HE
RE wandelen soude/ om sine geboden/ getuyghe=
nissen/ eñ seden te houden/ wt geheelder hertē/ eñ
wt geheelder sielen te doen/ nae allen woorden des
verbonts/ die ghescreuen stonden in desen boecke.
Eñ daer stonden alle die te Jerusalē/ eñ in Ben=
Jamin voor handen waren/ eñ die inwoonders te
Jerusalem deden na dat verbont Godts haerder
vaderen God/ eñ Josia dede wech alle afgrijselijc=
heden wt allen landen/ die den kinderen Israel toe
behoordē/ eñ maecte dz alle die in Israel geuonden
worden/ den HERE harē God dienden also lan=
ghe als Josia leefde/ en weken si niet/ vand. ū HE
RE haerder vaderen Godt.

¶ Josias hout dat feeste van. Paesschen/ Hi oor
dineert priesters eñ Leuiten / Dye welcke onder
wijsen connen tvolc inder wet des HEREN te
wandelen/ Ende als hi teghen den coninc Egipti
treckt so sterft hi gewont sijnde.

Dat.xxxv. Capittel.

EN de Josia hielt den HERE Passah
te Jerusalē/ eñ sloech dz Passah indē
veertiensten dach der eerster maendt
Ende hy stelde dye priesters in haere
hoede/ eñ sterctese tot haren officiem
den huyse des HEREN/ eñ sprac totten Leuiten/
die in geheele Israel leerden/ eñ den HERE ghe=
heilicht waren/ Doet die heilighe arcke int huys dz
Salomo die sone Dauids des conincs Israel ghe=
timmert heeft/ Ghi en sultse niet op die scouderen
draghen/ Dus dient nv den HERE uwen God/
eñ sinen volc Israel eñ scict dat huys uwer vaderen
in sijn oordine/ so si bescreuē is van Dauiden dē cō
ninc Israel / eñ sinen sone Salomo eñ staet int Hei
lichdom/ na die oordinancie der vaders huysen on
der uwen broederē/ Oec die ordināicie der vaders
huysen onder den Leuitē/ eñ slaet dat Passah/ ende
scict uwe broeders/ dat si doen na den woordē des
HEREN door Mose

Eñ Josia gaf totter Heffe voor den gemeynen
man lāmeren/ eñ ionghe gheyten al totten Passah
voor alle die voor hāden warē/ int getal dertich dui
sent en drie duysent cinderē/ alle vādē goede des cō
nincs Sine vorsten gauen totter Heffe vrywillich
voor dat volc/ eñ voor die priesters eñ leuitē te we
ten Hilkia Zacharia/ eñ Jehiel/ die princē inden hu
se Gods onder die priesterē /totten Passah/ twee
duisent/ eñ ses hondert/ daer toe drie hondert rin= B
deren/ Maer Hanania/ Semaia/ Nethaneel/ eñ si=
ne broeders / Hasabia/ Jeiel eñ Josabad/ der leuitē
ouerstē gauen totter Heffe dē Leuitē tottē Passach
vijf duysent eñ daer toe vijfhondert runderen

Also wert den dienst Godts bescict/ eñ die pries=
ters stonden in hare plaetse/ eñ die leuiten in hare
oordine/ na dat gebot des conincs/ Eñ si sloeghen
dat Passah/ eñ die priesters namēt van haren han=
den/ eñ besprengdēt/ eñ die Leuiten trockē den die
huyte af/ eñ deden die brantofferen daer af/ dat sijt

souden geuen onder die deelen der vader huysen/ in haren gemeynen hoope/ den HEERE te offeren gelijc het gescreuen staet inden boecke Mose/ Also deden si metten runderen ooc/ Eñ si brieden dz Passah aent vier also het behoort/ Mer dat gheylicht was/ kooc ten si in potten/ketelen/eñ pannen eñ si maecten haestelic voor den gemeynen hoope Maer daer na bereyden si ooc voor hen seluen/eñ voor die priesters/ want die priesters die kinderen Aaron waren onledich aen dat brandtoffer ende vette tot inder nacht/ Daerom moesten die Leuiten voor hen seluen/ ende voor die priesters die kinderen Aaron bereyden.

Eñ die sangers die kinderen Assah / stonden in haere plaetse na den ghebode Dauid/eñ Assah/eñ Hemã/eñ Jedithun des Gescouwers des coninks eñ die poortiers aen allen poorten/ Eñ si en wekẽ niet vã haren officie/ Want die Leuiten haere broeders bereyden voor hen/ Alsoe werdt beschickt alle Gods dienst des HEEREN/ in dien dage datmen Passah hielt/eñ brantoffer dede opten outaer des HEEREN/ na den ghebode des coninks Josia.

Also hielden die kinderẽ Israel/ die voor handẽ waren Passah in die tijt/eñ dat feeste der ongesuerder brooden seuen dagẽ/ daer en was geen Passah in Israel gehoudẽ gelijc dat/ vander tijt Samuels des propheten aen/ eñ geen coninc Israel en hadde sulcken Passah ghehouden/ als Josia Passah hielt eñ die priesters/ Leuiten/ eñ geheele Juda/ eñ wat vã Israel voor handen was/ eñ die inwoonders te Jherusalẽ/ Inden achtiensten iaer des coninckrijcs Josia/ wert dit Passah gehouden.

Na desen doen Josia dat huys gerekent hadde/ troc Neco die coninc van Egipten op/ om te strijdẽ tegen Charchemis/ aen Prath/ Eñ Josia troc wt hem tegen/ Mer hi seynde boden tot hem/ eñ dede hem seggen/ Wat heb ic met v te doẽ coninc Juda Ic en come nv niet tegen v/ mer ic strijde tegen een huys/ eñ Godt heeft geseyt dat ick soude haesten/ Hout op van God die met v is/ op dat ic v niet en verderue/ Mer Josia en keerde zijn aensicht nyet vã hem/ mer hi stelde hem om tegẽ hem te strijden eñ en was niet genoech den woordẽ Necho wt dẽ monde Gods/ eñ quam om tegẽ hem te strijdẽ/ op die pleyne of essen by Magiddo/ Mer die scutters schoten dẽ coninc Josia/ eñ die coninc sprac tot sinẽ knechten/ Voert mi herwaerts ouer/ want ick ben seer gewont/ eñ sine knechten deden hem van dien wagen/ eñ voerden hem op sinen anderen wagen eñ brachten hem te Jerusalẽ/ eñ hi sterf/ eñ hi wert begrauen onder den grauen zijns vaders.

Eñ geheele Jerusalem eñ Juda droeghen rouwe õ Josia/ eñ Jeremia claechde Josia/ eñ alle sangers eñ sangherssen/ spraken haer claechliedeken ouer Josia/ tot op desen dach/ ende si maecten een ghewoonte daer wt in Israel/ Siet/ het is ghescreuen onder den claechliedekens/ Wat meer van Josia te segghen is/ ende sine outfermherticheyt/ nae die schrift in die wet des HEEREN/ ende sine geschiedenisse/ beyde die eerste ende die leste / siet/ dat is ghescreuen in dat boeck der coninghen Israel ende Juda.

¶ Joschas zijn sooh wordt coninc/ die regneert drie maent/ na hem Eliakim / Jehoiakim elf iaer den seluen voert Nebucad Nezar tot Babilonien Eñ in zijn plaetse regneert Jehoiachin zijn soon die wert ooc te Babel gheuoert Eñ Sedekias wert coninc/ die wert ooc naemaels met allẽ den volcke geuanghen tot Babilonien ghebracht/ eñ Jerusalem wort verwoest

Dat.xxxvi. Capittel

Ende dat volc indẽ lande/ nã Joahas den sone Josia/ eñ maecten hẽ coninc in zijns vaders plaetse te Jerusalem Joahas was drientwintich iaer out doen hi coninc wert/ eñ hi regneerde drie maenden te Jerusalem/ want dye coninc van Egipten sette hem af te Jherusalẽ/ eñ hy verwees dat lant tot hondert ponden siluers / ende een põt gouts/ eñ die coninc van Egiptẽ maecte Eliakim sinen broeder coninc ouer Juda eñ Jerusalem/ eñ veranderde sinẽ naeme Joakim/ Mer sinen broeder Joahas nam Necho eñ bracht hem in Egiptẽ

Joiakim was vijfentwintich iaer out / doe hy coninck wert/ eñ regneerde elf iaer te Jerusalem Eñ dede dat den HEERE sinẽ God qualic beuiel/ Eñ Nebuchad Nezar die coninc Babel troc tegen hẽ op/ eñ bant hẽ met ketenẽ/ dat hy hẽ tot Babel voerde/ Ooc bracht Nebucad Nezar sommige vatẽ des huys des HEEREN tot Babel/ eñ dedese in sinẽ tempele te Babel/ Wat meer van Joakim te seggen is / eñ sine afgrijselichedẽ die hi dede/ eñ dye aen hem beuondẽ werdẽ/ siet/ die sijn gescreuen in den boec der coningẽ Israel eñ Juda / eñ sijn soon Joachim wert coninc in sine stede

Joachim was acht iaer out doẽ hi coninc wert eñ regneerde drie maenden eñ thien daghen te Jerusalem/ eñ dede dat den HEERE qualic beuiel Doen dat iaer om quam/ seynde Nebucad Nezar ende liet hem tot Babel halẽ/ met den costelijcken vaten int huys des HEEREN/ eñ maecte Zidekia sinen broeder coninck ouer Juda ende Hierusalem

Zidekia was eenentwintich iaer out doe hi coninc wert/ eñ regneerde elf iaer te Jerusalẽ/ eñ dede dat dẽ HEERE sinẽ God mishaechde/ eñ en verootmoedichde hẽ niet voor den prophete Jeremia die daer wt den monde des HEEREN sprac/ Daer toe viel hi af/ van Nebucad Nezer den coninc te Babel/ die eenẽ eedt bi God van hem ghenomen hadde/ ende wert hertneckich/ eñ verharde in sijn herte/ dat hi hem niet en bekeerde totten HEERE den God Israel/ Ooc alle ouerste onder dye priesteren metten volcke/ maectẽ des sondigens vele/ nae alderhande afgrijselichedẽ der heydenen/ eñ veronreinichden dat huys des HEEREN dat hi ghehey licht hadde te Jerusalem

Ende dye HEERE haerder vaderen Godt/ seynde door sine boden vroech Want hy zijn volck ende sine wooninghe spaerde / Maer sy bespotten die boden Goodts/ ende verachten sine woordẽ/ ende beghecte sine propheten/ tot dat dye verbolghentheit des HEEREN ouer sijn volc wiesch/ alsoe datter gheen heelen meer aen en was / Wãt hi leyde den coninck der Chaldeen ouer hen / ende liet verworghẽ haere ionge brome mannẽ met dẽ sweerde/ indẽ huyse haers heilichdõs/ eñ enspaerde noch die iongelinghen/ noch die maechdẽ/ noch den ouden noch den grootvaderen/ alle ghaf hyse in sine hant

A Eliasde prophet wert vã deze Joiakim gedoot/ eñ Jheremias die prophet wert idẽ kercke geworpen

Aripus die vierde coninc vã romẽ maecten eerst eẽ brugghe ouer dẽ Tiber/ tusschẽ dẽ berch Auentinã eñ Janiculã/ hy stichte ooch dye stat Hostia.xvi. milẽ van Romen opdẽ zeecant/ als die werelt ghestaẽ had iiij.m.eñ vi.c.iaer voor Cristus geborte.vi.c/ iaer/

C Daniel Azarias/ Ezechiel Ananias Misael/ eñ Mardoche? werden alle met Jochim dẽ coninc in Babilonien geuoert

N Baruch die propheet was in deser tijt eñ was Secretarius vā den propheet Ezechiel. Hier gaet dat conincrijc vā Juda te niete/ eñ wert ouergeuoert in Babilonē voor christus geboorte.cccc. eñ.lxv iaer als die werelt ghestaē had iiij.m.vi c.xxxiij iaer. ie.xxxv i.Es i.a i.Es.ij a

Eñ alle vaten inden huise Gods/ groot eñ cleyne die scatten indē huse des HEEREN/ eñ die scatten des conincks eñ sijnd vorsten/ al liet hijt te Babel voeren/ Eñ si verbernden dat huis Gods/ eñ braken die mueren te Jerusalem af/ eñ al hare palleysen verbranden si met viere/ also dat al hare costelike iuwelen ofte gereetscap bedoruen worden/ Eñ wie vanden sweerde ouerbleuen was/ die voerde hi wech tot Babel/ eñ werden sine/ eñ sijnder sonē knechten/ tot dat dat conincrijcke der Persen regneerde/ op dat dat woort des HEEREN veruult soude worden/ door den mont Jeremia/ tot dz dz lant aen sinen Sabbathen genoech hadde/ Want den geheelen tijt der verstoringe was den Sabath tot dat tseuentich iaer veruult werden.

Mer inden eersten iaer. Cores des conincs vā Persen/ op dat dat woort des HEEREN veruult soude worden/ door den mont Jeremie gesprokē so verwecte die HEERE den geest Cores des Conincs in Persen/ Dat hi dede wtroepen door zijn geheel conincrijc/ ooc door scrift ende seggen/ So spreect Cores die coninc in Persen/ Die HEERE die God vanden hemel heeft mi alle conincrijckē inden landen gegeuen/ eñ heeft mi beuolen hē eē huis te timmeren te Jerusalem in Juda/ Wie nv onder v van sinen volc is/ met dien si die HEERE sijn God/ ende trecke op.

Hier eyndt dat anderde deel der Croniken

Hier begint dat Gebet van Manasses den coninc Juda/ als hi in Babilonien geuangen lach

O HEERE almogende God onser vaderen Abrahā/ Isaac/ eñ Jacob/ dye gemaect hebt hemel eñ aerde/ met al haer cieringe/ eñ geuestich hebt dye zee met dat woort dijns gebots/ die besloten hebt die diepte/ eñ hebtse beteekent met dinen vreesliken ende loofliken naem/ den welcken alle menscen ontsien eñ vreesen/ vant aensicht vws machts/ Onuerdrachlic is den toorn vws dreygēs op die sondarē/ mer onmatelic eñ vnondersoeclic is die bermhertichet uwer beloftenisse/ Want ghi zijt die HEERE eñ aldōhoochste God des gheheel aertrijcks/ lancmoedich eñ seer barmhertich/ berou bewisende ouer die boosheit dē menscē/ Mer ghi HEERE na die grootheit uwer beloften/ hebt belooft vergeuinge der sondē/ eñ ghi HEERE der rechtuaerdigē en hebt dē rechtueerdigen Abrahā Isaac/ eñ Jacob geē penitēcie geset/ die v nz gesondicht en hebbē. Wāt ic heb gesondicht bouen tgetal des zāts dē zee mijn ongerechtichedē zijn vmenichfuldicht/ ic bē gecrōt met eenē grotē bāt des yzers eñ ic en heb geē vasemē/ wāt ic heb v gramscap verwect/ eñ heb quaet voor v gedaē/ instellēde afgrisichedē/ eñ vmenichfuldigēde die misdadē/ Eñ nv buyge ic die knieē mijns hertē/ biddēde v goethevt/ HEERE ic heb gesondicht/ HEERE ic heb ghesondicht/ eñ bekenne mijn boosheit. Ic begere biddende v HEERE vergeuet mi/ vergeuet mi En verdoet minz met mijn ongherechtichedē/ noch en behout mi geē quaet indē eewicheit/ want ghi sult mi onwaerdige salich maken na v grote ontfermhertichheit/ eñ ic sal v louen al die dagen mijns leuēs. Wāt al die cracht dē hemelē looft v/ eñ v is glorie van eewicheit tot eewicheit Amen.

Hier begint dat eerste boec Esra

Cyrus der Persen coninc geeft oorlof den Joden te Jerusalem te trecken/ ende die stat weder te timmeren

Dat.I.Capittel.

INdē eersten iare Cores des conincs vā Persen/ op dat dat woort des HEEREN veruult soude worden/ door den mont Jeremie gesproken so verwecte die HEERE/ den geest Cores des conincs in Persen/ dat hi liet wtroepen door al zijn conincrijc/ ooc door scriften ende seggen. So spreect Cores die coninc in Persen. Die HEERE die God vā den hemel/ heeft mi alle conincriken inden lande gegeuen/ ende heeft mi beuolen hem een huys te timmeren te Jerusalem in Juda/ Wie nv ondē v van sinen volc is/ met dien si die HEERE sine God eñ treet op te Jerusalē in Juda/ eñ timmere thuis des HEEREN Gods Israel/ hi is die God die te Jerusalem is/ Eñ wie noch ouer gebleuen is/ in allen plaetsen daer hi vremdelinc is/ dien helpē die lieden zijnder plaetsen/ met siluer/ ende gout/ goet ende beesten/ wt vrien wille/ totten huse Gods te Jerusalem.

Doe maecten hen op die ouerste vaders wt Juda ende Ben Jamin/ ende die priesters eñ Leuitē/ ende alle diens geest God verwecte op te trecken ende dat huys des HEEREN te timmeren te Jerusalem/ eñ al die rontsom hen waren/ sterctē haer hant/ met siluerē eñ gulden gereetscap/ met goet ende vee eñ cleynodien/ behaluen dat si vriwillichlic gauen.

Ende die coninc Cores bracht wt die vatē des huys des HEEREN/ die Nebucad Nezar wt Jerusalem genomen/ ende in sijns Gods huys gedaen had/ Mer Cores die coninck in Persen/ brachtse wt door Meterdath den scatmeester/ eñ teldese ouer Sesbazar den vorst Juda eñ dit is haer getal/ xxx. gulden beckens/ eñ m. siluerē beckens. xxix. meisen. xxx. gulden bekers eñ der ander siluerē bekers. cccc. eñ. x. eñ ander vaten. m. Also dat al der vaten/ beyde gulden ende siluerē/ waren. v. M. eñ. cccc. Alsoo brachtse Sesbazar alle op met dien/ die wt der geuangenissen van Babel op trockē te Jerusalem

Hier vvorden bescreuen die van Babilonië te Jerusalem opreysen. Dat.ij.Capittel.

DIt zijn die kinderen wt den lande dye op trocken wt der geuangenisse/ dye Nebucad Nezar die coninc te Babel tot Babel hadde geuoert/ eñ weder te Jerusalem/ eñ in Juda quamen/ elc in zijn stadt/ eñ quamen met Serubabel/ Jesua Nehemia/ Seraia/ Reelia/ Mardochai/ Bilsan/ Mispaer/ Bigeuai/ Rehum/ eñ Baena

Dit is nv dat getal der mannen des volcs Israel/ die kinderen Parees/ twee dusent. c. ende. lxxij. Die kinderen Sephatia. ccc. eñ. lxxij. Die kinderē Arah/ seuenhondert vijfentwintich. De kinderen

Cores werte genaē Cirus die werelt had ghestaē. iiij m. vi. xxxiij. M ia voor christus geboorte v.c. lx iaer/ iaer na dz die derē Israel dz lāt Juda uāgē leyt wt dē tot B bilonē vādē inne b buchc donos Dese rus n veel v uaerti strydē hi geb O he wert dē coni nē vā Schit Tami ris g naēt/ uāgē/ dede zij hoo af sla eñ m tōne vā m scē bl de wo pē en B wi dūn nv daer g altijt gebe hebt worh mēse bloet sat. iiij. re

Pahath Moab onder die kinderen Jesua Joab.ij
dusent.viij.hondert ende.xij. Die kinderen Elam
dusent.ij.hondert ende.liiij. Die kinderen Sathu
ix.hondert eñ xlv. Die kinderen Sacai. vij. hon=
dert ende.lx. Die kinderen Bani. vij. hondert en=
de.xlij. Die kinderen Bibai.vi.hondert.xxiij. Die
kinderen Asgad/dusent tweehondert ende twee
entwintich. Die kinderen Adonikam/ ses hōdert
ende sesensestich. Die kinderen Bigeuai/twee du
sent ende sesenvijftich. Die kinderen Adin/ vierhō
dert ende vierenvijftich. Die kinderen Ater van
Hiskia.xcviij. Die kinderen Besai driehondert en
de drientwintich/ Die kinderen Jorab/hondert en
de twaelf. Die kinderen Hasum/ tweehondert en
B de drientwintich/ Die kinderen Gibbar/ vijfent=
negentich.
Die kinderen Bethleem / hondert ende .xxiij.
Die mannen Nethopha/sesenvijftich. Die mannē
van Anatoth/hondertende.xxviij. Die kinderen
Asmaueth/tweeenveertich. Die kinderen van Ki
riath Jearim/Caphira ende Beeroth.vij. hondt
ende.xliij. Die kinderen van Rama ende Gaba/
ses hondert ende.xxi Die mannen van Michinas
hondert ende.xxij. Die mannen van Bethel ende
Ai/tweehondert ende drientwintich. Die kinderē
Nebo tweeenvijftich. Die mannen van Madbis/
hondert ende.lvi. Die kinderen des anderen Elā/
dusent tweehondert ende.liiij. Die kinderen Ha=
rim/driehondert ende twintich. Die kinderen Lod
Hadid eñ Ono/seuenhondert ende vijfentwintich
Die kinderen Jeriho/driehondertende vijfenveer
tich. Die kinderen Senaha/drie dusent ses hōdert
ende dertich
Die priesteren die kinderē Jadaia/ vandē huyse
C Jesua/negenhondert ende.lxxiij. Die kinderē Im
mer/dusent ende lij. Die kinderen Passhur/dusēt
ij.hondert eñ.xlvij. Die kinderen Harim/duysent
ende.xvij.
Die Leuiten/die kinderen Jesua/ende Kadmi=
el vandē kinderē Hodauia.lxxiiij.
Die sangers/die kinderen Assaph / hondert eñ
achtentwintich/ Die kinderen der poortiers / die
kinderen Sallum/die kinderen Ater/ die kinderē
Talmon/ Die kinderen Akub/ Die kinderen Hati
ta/ende die kinderen Sobai altesamen hondert en
de.xxxix
Die Nethinim/die kinderen Siha/die kinderen
Hasupha/die kinderen Tabaoth/die kinderen Ke
ros/die kinderen Sieha/die kinderen Padon/ die
kinderen Lebana/die kinderen Hagaba/ die kinde
ren Akub/die kinderen Aghab/die kinderen Sā=
lai/die kinderen Hanan/die kinderen Giddel/ dye
kinderen Gahar/die kinderen Reaia/ die kinderē
Rezin/die kinderen Nekuda/die kinderen Gazā/
die kinderen Vza/die kinderen Passeah/die kinde
ren Bessai/die kinderen Asna/die kinderen Meu
nim/die kinderen Nephussim/die kinderen Bak=
buk/die kinderen Hakupha/die kinderen Harhur
die kinderen Bazeluth/die kinderen Mehira / die
kinderē Harsa/die kinderen Barkem/die kinderē
Sissera/die kinderen Thamah/die kinderen Nezi
ah/die kinderen Hatipha.
Die kinderen der knechten Salomo / die kindē
ren Sotai/die kinderen Sophereth/die kinderen
Peruda/die kinderen Jaela/die kinderen Darkon
die kinderen Giddel/die kinderen Sephatia / die
kinderē Hattil/die kinderē Pochereth vā Zebaim
die kinderen Ami/Alle ō Nethinim eñ kinderē ō
knechtē Salomo/warē te samē driehondert ende
tweentnegentich.
Eñ dese trockē mede op/Mithel/Melah/Thel
Harsa/Cherub/Addon/eñ Immer/Mer desen
consten haerō vaderen huys noch haer zaet nz be=
toonē/oft si wt Israel waren. Die kinderē Delaia
die kinderen Tobia/die kinderen Nekoda.vi.c.lij
Eñ vanden kinderen ō priesteren/die kinderē Hal
bia/die kinderen Hakoz/ die kinderen Barsillai/
die wt die dochteren Barsillai des Galeaditen eē
wijf nam/eñ wert onō die selue namen genoemt/
die selue sochtē haerō geboortē register/eñ en von
den geene/daerō werden si vandē priesterscap los
Eñ Hathirzatha sprac tot hen/dz si nz vandē alder
heilichstē en soudē eten/tot dat een priester stonde
metten lichte eñ volcomenhz.
Die geheele gemeinte was als een man.xlij.du
sent.ccc.eñ.lx. wtgenomen hare knechtē eñ maer
ten/die warē.vij.dusent/driehondt eñ.xxxvij. Eñ
hadden.ij.hondert sangers eñ sangersen/vij.hon D
dt eñ.xxxvi.peerden/ij.hondert eñ.xlv.muylen/
iiij.hondert eñ.xxxv.kemelen/eñ.vi.dusent.vij.hō
dert eñ.xx.ezelen
Eñ sommige ō ouerster vaderē/ doen si quamē
totten huse des HEEREN te Jerusalē/worden si
vrijwillich totten huse Gods/datment sette op zijn
plaetse/eñ gauen na haren vermogen totten scat aēt
werc/lxi.dusent gulden/eñ.v.dusent pont siluers
eñ.c.rocken/Also stelden hen die priesteren ende
Leuiten/eñ sommige des volcs/eñ die sangers/eñ
die poortiers/eñ die Nethinim in hare stedē/eñ al
Israel in sinen steden

Dat volc verghadert te Jerusalē/ die priesters
stichten den outaer/si houden die feesten / eñ den
offer/eñ si makē bereetsel om dē tēpel te timmerē
Dat.iij.Capittel.

Ende doen men die.vij. maent vercre=
gen hadde/eñ die kinderen Israel nv
in haren steden waren/quā dz volc te A
samen/als een mā te Jerusalē / Eñ ij.re.viij
het maecte hē op/Jesua die sone Jo= a
zadak/eñ sine broeders die priesteren/eñ Seruba=
bel die sone Sealthiel/eñ sine broeders/eñ timer=
dē dē outaer des Gods Israel/om brātoffer daer
op te offeren/so het gescreuen staet in die wet Mo
se des mās Gods/eñ si stelden den outaer op zijn ge
stoelte(wāt daer was een vuaernisse ouō hen van
den volckē inden landē)eñ offerden den HEERE
brātoffer daer op/des morgens eñ des auents
Eñ si hielden ō louerhutten een feeste/so het ge
screuen staet/eñ deden brantoffer alle dage/na dat
getal so het behoort/elcken dach sinen offer/Daer
na ooc die dagelicse brātoffers/eñ ō nieuwer maē
den/eñ alle ō feestdagen des HEEREN/die gehey
licht waren/eñ alrehande vrijwilligē offer/die si dē
HEERE vrijwillichlic deden. Inden eersten dach ō
seuenster maent/begōsten si dē HEERE brātoffer
te doē. Mer dz fūdamēt des tēpels des HEEREN
en was noch niet geleit/Mer si gauē gelt dē steen
metsers/eñ dē timmerliedē/eñ spise/eñ dranck/eñ

die dic tot Zido eñ te Tiro/dz si cederē hout van Libanon op die zee tot Iapho souden brengē/na dē beuele Cores des conincs in Persen/aen hen liedē

Inde anderen iaer haers toecoemst/ totte huyse Gods te Jerusalem ĩ tweedet maent begonst
C Serubabel die sone Sealthiel/ eñ Jesua die sone Jozadak/eñ die ouergebleuene haerder broeders priesters eñ Leuiten/eñ al die vander geuangenisse gecomen waren te Jerusalem/eñ stelde die Leuiten/van twintich iaren eñ daer ouer/om te driuē dz werc aē den huyse des HEREN/ Eñ Jesua stont mz sinē sonē eñ broederen/ eñ Kadmiel mz sinē sonē/eñ die kinderē Juda/als eē mā om te driuē die arbeyders aen dē huyse Gods/ te weten die kinderen Henadad/mz harē kinderē/eñ haren broederen die Leuiten.

Ontrent deser tijt dode Lucresia vā Roomē haer seluē ō dese D van des conincs van Romē soō veracht was

Eñ doen die timmerlieden dat fundamēt leydē aen den tempel des HEREN/so stonden die priesters gegaruwet oft gecleet/met trompetten/eñ die Leuiten die kinderen Assaph/ met cymbalen/ om dē HERE te louen/met dē gedichte Dauid des conincs Jsrael/Eñ songen deen na dandē/mz louen eñ dancken den HERE/dat hi goet is/eñ dat zijn ontfermherticheit eewelic duert ouer Jsrael. Eñ alt volc riep luyde mz den HERE te louē/dz dz fundament aen dz huis des HEREN gelept was/Mer vele der ouder priesteren eñ Leuiten eñ der ouder vaders/die dat voorleden huis gesien haddē in zijn fundament/eñ dit huys voor haren ogē was/weendē si luyde/Vele riepē met bliscappen/dat dat geruysch hooch clanc/Also dz dat volc niet onderkennen en conste/dat ghelupt ofte stemme met bliscappen/voor dz geruysch des weenens int volc/Want dat volc riep luyde/ alsso datmen dat geruysch veerde hoorde

Die heidenen willen ooc met haer lieden timmeren/ende als dat haer niet gegont en wert/so behinderen si dat met brieuen

Dat.iiij.Capittel

Mer doen die wederpartijders Juda eñ Ben Jamin hoorden/ dat die kinderen des geuāgenissen den HERE den God Jsrael den tempel timmerden/quamen si tot Serubabel/ende totten ouersten vaderen/ende seyden tot hen/Wi willen met v timmerē. Wāt wi soeckē uwē God gelijc als ghi/eñ wi en hebben niet geoffert sint ō tijt Assar Hadon/die coninc te Assur die ons hier heeft gebracht/Maer Serubabel eñ Jesua/eñ die andere ouerste vaderen onder Jsrael antwoordē hen. Het betaemt ons/mer v nz dat huys ons Gods te timmeren/mer wi willen alleene timmeren dē HERE den God Jsrael/so ons Cores die coninc in Persa geboden heeft.

A Dz rijc vā Egypte gic te niete Onō desen Cores des anderen Cores soō/ghesciede de historie vā B Judith eñ hi wert daer genoēt Nabugodonosor.

Doē besette dat volc indē lāde die hāt des volcs Juda/eñ veruaerdese daer af int timmeren/eñ huer den raetgeuers tegē hen/eñ belettē harē raet also lange als Cores die coninc in Persen leefde/ totte coninccrijc Darios des conics in Persen/Mer doē Ahasueros coninc wert int beginsel zijns coninc= rijcs/screuen si een beschuldinge tegen die van Juda ende Jerusalem.

Eñ inden tijden Arthasastha/ screef Bislam Mithredath Thabeel eñ die ādere haers raets/tot Arthahsastha den coninc in Persen. Dat scrift des briefs was in Sirischer talen gescreuen/ eñ wert in Sirischer talen wtgeleget/ Rehum die cancellier/eñ Simsai die scriuer/screuen desen brief tegē Jerusalem/tot Arthasastha den coninc/Wi Rehū die Cancellier/eñ Simsai die scriuere/eñ andere des raets van Dina/van Arpharsath/ van Tharplat/van Persen van Arach/van Babel/van Susan/van Seha/eñ van Elam/eñ die ander volckē welcke die grootste eñ beroemste Asnaphar ouer C bracht eñ hadse geset in die steden Samaria/ende andere aen dese side des waters/ eñ in Canaan/ Eñ dit is dat inhout des briefs die si tottē coninc Arthasastha seynden

Die knechten die mannen aen dees side des waters/ende in Canaan/Den coninc si kenlic/dz die Joden die van v tot ons op comen sijn te Jerusalē/in die oplopighe eñ bose stadt/timmeren die selue eñ makē hare mueren/eñ brengense wt dē fundament. So si nv den coninck kenlick/ ist dat dese stadt getimmert wort/eñ die mueren weder ghemaect/so en sullen si scot/tol/eñ iaerlike renten of chijnsen niet geuen. Ende haer voornemen sal dē coninc scade brengen/Nv wi al die daer bi zijn wi die den tempel verstoort hebben/so en hebben wi den smaet des conincs niet langer willē sien/Daer om seynden wi ende laten den coninc die wete doē Datmen laet soecken inden Cronicken uwer vadēs so suldi vinden inder seluer Cronicken eñ onderuinden/dat dese stadt oplopich eñ scadelic is/den Coningen ende landen/ende doent dat andere ooc af vallen van outs. Daerom die stadt ooc verdoruē is/Daerom laten wi den coninc weten/dat ist dat dese stadt getimmert wort/ende hare mueren gemaect/so en suldi voor haer niet behouden dees side des waters.

D Doen seynde die coninc een antwoort tot Rehū den Cancellier/eñ Simsai den scriuer/eñ den anderen haers raets die in Samaria woonden/eñ den anderen ouer geen side des waters/Vrede eñ groete/Den brief die ghi ons ghesent hebt/is openlick voor mi gelesen/ende het is van mi beuolen datmē soecken soude/eñ men heeft geuonden/dat dese stadt van outs tegen die coningen opstaet/ende oplopen ende afuallingen daer in gesciet zijn. Ooc zijn machtige coningen te Jerusalem gheweest/ die heerscappie gehadt hebben ouer al dat aen geē side des waters is/eñ dat hen tolle/scotte/ iaerlicse renten gegeuen worden/ So doet nv na desen beuele/Verbiet den seluen mannen/ dat die stadt niet getimmert en worde/tot dat van mi dat beuel gegeuen worde/Dus siet nv toe/ dat ghi niet onachtsaem hier in en zijt/op dat gheen scade den coninc toe en come.

Doen nv den brief des conincs Arthasastha gelesen wert voor Rehum/ende Simsai den scriuer eñ haren raet/trocken si haestelic op te Jerusalem totten Joden/eñ si verbodent oft belettent hen metten arme eñ gewelt/Doen hielt dat werc op aent huys Gods te Jerusalem/eñ bleef achter tot int ander iaer Darios des conincs in Persen

Op die tijt so hebben gepropheteert Haggeus ende Sacharias/die timmeringe wort heer dool die vyanden verboden ende belet. Capi.v

DIe propheten Haggai eñ Sacharia
die sone Iddo/propheteerden totten
A Joden die in Juda eñ Ierusalē wa=
ren/inden name des Gods Israel/
Doen maecten hen op Serubabel/
die sone Sealthiel/eñ Jesua die sone Jozadak/ en
de begonsten te timmeren dat huis Gods te Je=
rusalem eñ met hen die prophetē Gods diese sterc
ten/In die tijt quā tot hen Thatnai / die president
op dese side des waters/eñ Sthar van Bosen/eñ
haren raet/eñ spraken also tot hen/Wie heeft v be
uolen dit huis te timmeren/eñ sine mueren te ma
ken. Doen seyden wi hen/ hoe die mannen hieten
die dese timeragie dedē. Mer die oge haers Gods
quā op de ouders der Joden/also dattet hen niet
B belet en wert/tot datmen die sake aen Darios sou
de laten comen/eñ datter een ghescrift weder af
quame

Dit is dat inhout des briefs dien Thatnai die
president aen dees side des waters/Sthar vā Bo
sen/eñ haren raet vā Apherlach/die aen dees side
des waters waren/aen dē coninc Darios/Eñ die
woorden die si tot hē seyndē luydē also. Den coninc
Darios/alle vrede/Het si kenlic dē coninc/ dz wy
int Joodtsce lant gecomen zijn totten huse des gro
tē Gods/welc men timmert met alderley steenen
eñ balckē leytmen in die wandē/eñ dat werc gaet
neerstelic voort onder haer hant/mer wi hebben
den ouders geuraecht eñ tot hen also geseyt Wie
heeft v beuolen dit huys te timmeren eñ sine mue
ren te maken. Ooc vraechden wi hen hoe se hieten
op dat wise v cont souden doē/eñ wi hebben de na
mē der mannen bescreuen die haer ouerste waren

Si gauen ons sulcke woordē tot antwoorde/
eñ sprakē/wi zijn knechtē des Gods/des hemels
eñ der aerden/eñ timmerē dat huis dat te voren
voor vele iaren getimmert was/dat een grote co
ninc Israel getimmert heeft eñ opgherecht/maer
doen onse vaderen den God vandē hemel vtoorn
den/so gaf hise in die hant Nebucadnezar/des co
nincs te Babel/des Chaldeers/die brac dit huys
eñ voerde dat volc wech te Babel. Mer int eerste
iaer Cores/des conincs te Babel/ beual die selue
coninc Cores/dit huis Gods te timmeren/Want
die guldē eñ siluere vatē int huis Gods/die Nebu
cadnezar wt den tēpel te Jerusalē nā/ eñ bracht=
se inden tempel te Babel/nam ooc die coninc Co
res wt den tempel te Babel/eñ gafse Sesbazar
met name/dien hi tot eenen presidēt sette eñ sprac
tot hem/Neemt dese vaten/trect wech eñ brengt
se inden tempel te Jerusalē/eñ laet dat huis Gods
timmeren op sine plaetse/Doen quā die selue Ses
bazar/eñ leide dat fundament aent huis Gods te
Jerusalem/sint dien tijt timmerden men/eñ en is
noch niet voleynt

Behaget den coninc/so late hi soecken indē scat
huse des conincs/dat tot Babel is/oft het vanden
coninc Cores beuolen si dat huys Gods te Jeru=
salem te timmeren/eñ seynde tot ons des conincs
meininge ouer desen

Darius die coninc vernieut dat beuel Cyri/hi
geeft den Joden oorlofte bouwen den tempel
Dat.vi. Capittel.

DOen beual die coninc Darios datmē A
soeckē soude in die cācelrie/ indē scat
huse des conincs die te Babel lach/
doen vantmen te Athmetha int slot
dat in Meden leghet/een boec/ende
daer stont also in een gescrieuenisse gescreuen/Int
eerste iaer des conincs Cores/beual die coninc Co
res dat huis Gods te Jerusalem te timmeren in
die plaetse daermen offert/eñ dat fundament te Malachias de prophete was in deser tijt vermaert
leggen/ter hoochten.lx.ellen/eñ ter wide ooc.lx.
ellen/eñ drie wanden van alderhanden steenē/eñ
eenen want van houte/eñ den cost sal vanden hui
se des conincs gegeuen worden/Daer toe die gul=
dē eñ siluerē vaten des huis Gods/die Nebuchad
Nezar wt den tempel te Jerusalem genomen/eñ
tot Babel gebracht hadde/salmen weder geuen/
datse weder gebracht worden inden tempel te Je
rusalem op haer plaetse inden huise Gods

Dus maect v nv verre van hen/ghi Thathnai/
president deser siden des waters/eñ Star vā Bo=
zē/eñ haren raet van Apharsach/ ghi die aen geen
side des waters zijt/laetse arbeidē aēdē huse Gods
dat dē Jodē president/ende haer ouders dat huys
Gods timmeren op zijn stede/Ooc ist van mi be=
uolen watmen den ouders Juda doen sal / om te
timmeren dat huis Gods/te weten/ datmen wt
des conincs gorden vanden renten aen geen side
des waters mz neerstlicheit ophesse/eñ geefsse dē
lieden eñ datmen hem niet en belette

Eñ of zijt behoeuē/caluerē/lammerē/of boc=
ken/totte brantoffer den God vanden hemel/tar
we/sout/wijn/eñ olie/na dē castumē/der priesters
te Jerusalem/salmen hen dagelics geuen sine be= C
hoorte/eñ dat sulc nz versumelic en gesciede op dz
si offeren tot eenen soeten ruecke/God vandē he
mel/eñ bidden voor des conincs leuen ende sijnē
kinderen/Van mi is sulcken beuele gesciet/ Ende
welc mensce dese woorden vandert/van dies huis
salmen eenē balc nemen eñ op rechten/eñ hē daer
aen hangen/eñ zijn huis sal vercocht worden om
dier daet wille/die God die indē hemel woont/v=
doe alle coningen/eñ volc dat sine hāt wt strect/ō
te veränderē eñ te brekē dat huis Gods in Jerusa
lem/Ic Darios hebbe dit beuolē dattet met neer=
sticheit gedaē worde

Doē dede met vlijte Thathnai die president aē
geen side des waters/eñ Sthar van Bosen mz ha D
ren raet/tot welckē dē coninc Darios gescint had
de/Eñ die ouders der Jodē timmerdē/ eñ het gic
voort door die prophecie des prophetē Haggai eñ
Sacharia des soons Iddo/eñ timmerdēt eñ rech
tē op/na dat beuel des Gods Israel/eñ na dē be
uele Cores/Darios/eñ Arthahsastha / der conin
gē in Persen. Eñ volbrachtē dat huis tot aē den
derdē dach der maēt Adar/dat was dat seste iaer
des coninrijcs des conincs Darios

Eñ die kinderē Israel/die priesters/die Leuiten
eñ die andere kinderē der gheuaanghenissen/hieldē
eē wijdinghe des huys Godts met blijschappen/
eñ offerdē op dye wijdinghe des huys Godts hō
dert caluers / tweehondert lammerē/vierhōdert
bockē/Eñ tot dē sondoffer/voor gheheel Israhel
tweelf gheytē bockē/nae dat ghetal der stammen
Israhel/eñ steldē dye priesters in haere oordine/

ende die Leuiten in haer hoedinge/te dienen God die te Jerusalem is/so het ghescreuen staet inden boecke Mose

Eñ die kinderen der geuãgenissen hieldẽ Passah/inden veerthiensten daghe der eerster maent/ Want die priesters eñ Leuiten hadden hen gereynicht/dat si alle rein waren/als een mã/ eñ sloegẽ dat Passah voor al die kinderen des geuangenissen/eñ voor hare broeders die priesteren/eñ voor hẽ seluẽ/ Eñ die kinderen Israel die wt die geuangenissen waren/warẽ weder gecomen/ eñ al die hẽ afgescedẽ haddẽ vander onreinicheit der heidẽ inden lande/om den HEERE den God Israhel te soecken/atẽ eñ hielden die feeste d ongesuerd broden seuen dagen met bliscappen/ Want die HEERE hadse vrolic gemaect/eñ dat herte des conincs te Assur/tot henwaerts gekeert/ dat hare handẽ gesterct souden worden int werc/aẽt huis Gods die God Israel

Esoras wort van Artaxerxe te Jerusalem ghesonden/met een beuel aen die voochden aen geen side des waters

Dat.vij.Capittel

A

Na dese gesciedenisse int coninckrijcke Arthahsastha/des conincks in Persen trock op van Babel/ Esra die sone Seraia/Die sone Azaria/die sone Hilkia/die sone Sallum/die sone Sadok/die sone Ahitob/die sone Amaria/die soone Azaria/de sone Meraioth/de sone Serahia/de sone Vsi/die sone Buki/die sone Abisua/die sone Pinehas/die sone Eleazar/die soone Aaron/des ouersten priesters/welcke een bequaem schriftgeleerde in die wet Mose was/dat die HEERE/ die God Israel gegeuen had/ Eñ die coninc gaft hẽ al wat hi eischte/na die hant des HEEREN/ zijns Gods ouer hem.

Eñ het trocken op sommige der kinderen Israel/der priesteren/eñ der Leuiten/der sangers/der poortiers/eñ der Nethinim/tot Jerusalem int seuenste iaer Arthahsastha des conincs/Eñ si quamen te Jerusalem inder vijfster maent/dat is dat seuenste iaer des conincs/want inden eerstẽ dach der eerster maent/wert hi te rade om op te treckẽ van Babel/eñ inden eerstẽ dage/der vijfster maẽt quam hi te Jerusalem/na der goeder hant Gods ouer hẽ/Want Esra stierde zijn herte te soeckene die wet des HEEREN/eñ te doen/eñ leeren in Israel zeden eñ rechten

In deser tijdt quã enẽ groten put midden in Romen daer groten rooc eñ vier wt ginc/ also dz vã dẽ dãp veel mẽscẽ storuen/ eñ Marc? Curci? reedt in zijn vol harnas daer in/ eñ den put sloot hẽ ter stõt toe.

Eñ dit is dat inhout des briefs/ dien die coninc Arthahsastha gaf Esra den priester/ den scriftgeleerden/ die een leeraer was inden woorden des HEEREN/eñ zijnder zeden ouer Israel/ Arthasastha coninc alre coningen/Esra den priester ende

C scriftgeleerden inder wet des Gods vandẽ hemel vrede eñ groete. Van mi ist beuolen/ dz al die daer vrijwillich zijn in minẽ rijcke/vandẽ volc Israel/eñ der priesteren eñ Leuiten te Jerusalem te trecken dat die met v trecken vandẽ coninc/ eñ vanden seuen raetsheren gesendt/te besoecken Juda eñ Jerusalem/na die wet Gods die onder uwe hant is eñ mede nemet siluer eñ gout/dat die coninc/ eñ sine raetsheren vriwillich geuen den God Israels welcke woninge te Jerusalem is/ eñ alderley siluer eñ gout dat ghi geuindẽ cõt int geheel lãtscap Babel/met dien dat dat volc/eñ die priesters vrij willichlic geuen totten huyse Gods te Jerusalem

Al dat selue neemt/eñ coopt met vlijte vanden seluẽ gelde/calueren/lammeren/bocken/eñ spijsoffer eñ drancoffer/datmen offert opten outaer/ biden huys ws Gods te Jerusalẽ. Daer toe wat v/eñ uwen broeders met den ouerscotenen gelde belieft te doene/dat doet/na dẽ wil ws Gods/ eñ die vaten die v ghegeuen zijn totten dienste inden huyse ws Gods/leuert ouer voor Gode te Jerusalem/Oc wat meer van node zijn sal/totten huse ws Gods/dat v geualt wt te geuen/dat laet geuen wt der camerẽ des conincs/ Ic coninc Arthasastha heb dit beuolen den scatmeesteren ouer geẽ side des waters/dat so wat Esra van v eisscen sal die priester ende scriftgeleerde inder wet Gods vã den hemel/dat ghi dat neerstelic doet/tot hondert pont siluers toe/eñ tot hondert Cor tarwen toe/ ende tot hondert Bat wijns/ende tot hõdert Bat olys/eñ sout sond mate/ Al wat totter wet Gods vanden hemel behoort/datmen dat selue neerstelic doe/ totten huis Godts vanden hemel/op dat geen gramscap en come ouer tsconincs rijc/ende sine kinderen.

D

Te ko mẽ ... in d... tijt ... tẽ d... tijt e... pest... cie e... kor... wer... dẽ v... ghe... stru... eñ v... vrãt

Eñ v si cont/dat ghi geen macht en hebt chijns tol/ende iaerlicse renten te leggen op eenigen priester/Leuite/sanger/poortier/Nethinim ende dienaren inden huse des Gods/Maer ghi Esra nae d wijsheit ws Gods die onder uwe handt is/stelt rechters eñ presidenten/die alt volc ordeelen/ dat ouer geen side des waters is/eñ al die die wet ws Gods weten/eñ diet niet en wetẽ dien leeret. Eñ al die niet met neersticheit die wet ws Godts/ en de die wet des conincs doen en sal/ die sal zijn oordeel om dier daet wil hebben/het si totter doot of in de verbanninge/of ter boeten aent ghoet/of in die geuangenisse

Gelooft si die HEERE onser vaderen God die dat den coninc in heeft gegheuen/ dat hi dat huis Gods te Jerusalem soude cieren/Eñ heeft tot mi ontfermherticheit geneicht/voor dẽ coninc eñ sinẽ raetsheren/ende allen machtigen des conincs/Eñ ic wert getroost na der hant des HEEREN mijns Gods ouer mi/ende ic vergaderde die hoofdẽ wt Israel/dat si met mi op souden trecken.

Hier vvorden sommige genoemt die met Esdras op getogen zijn/ende vvat daer gesciet is.

Dat.viij.Capittel

Dit zijn die hoofden haerder vaderen die gerekent worden/die met mi op trocken van Babel/inden tijden doẽ die coninc Arthahsastha regneerde/ A
Vanden kinderen Pinehas Gerson/ Vanden kinderen Ithamar Daniel/ Vanden kinderen David/Hattus. Vanden kinderẽ Sechania/ der kinderẽ Pareos/ Sacharia/eñ mz hẽ mãs personẽ gerekẽt.c.eñ.l. Vãdẽ kinderẽ Pahath Moab Elioenai/die sone Serahia/eñ met hẽ.cc.mãs personẽ/Vãdẽ kinderẽ Sechania/de sone Jehasiel/eñ mz hẽ.ccc.mãs personẽ. Vãdẽ kinderẽ Adin Ebed die sone Jonathan/eñ met hem. l. mãs personen. B
Vandẽ kinderẽ Elam/ Jesaia/die sone Athalia ende met hem tseuentich mans personen/ Vandẽ kinderen Sephatia/Sebadia/die soone Michael/

eñ met hē tachtentich mans persoonen/ Vandē kin deren Joab Obadia/ die sone Jehiel/ eñ met hem twee hondert eñ .xviij. mans persoonen / Vanden kinderen Selomith/ de sone Josiphia/ eñ met hē .c. eñ .lx. mans persoonen. Vanden kinderen Bebai Sacharia die sone Bebai/ eñ met hem achtentwin tich mans persoonen/ Vanden kinderē Asgad/ Jo hanan die jouckste soon/ eñ met hem hondert ende thien mans persoonen / Vanden laetsten kinderen Adonicam/ eñ hieten also/ Eliphaleth/ Jeiel/ ende Semaia/ ende met hem tsestich mans persoonen/ Vanden kinderen Bigeuai/ Vthai eñ Sabud/ eñ met hem tseuentich mans persoonen/ Eñ ic verga derde se aent water/ dat tot Aheua comt/ eñ bleuē

C drie dagen aldaer.

Eñ doe ic acht had opt volc eñ die priesters/ soe en vant ic aldaer geenē Leuite/ Doen seynde ic Eli ezer/ Ariel/ Semaia/ Einathā/ Jarib/ Elnathan/ Nathan/ Sacharia eñ Mesullam die ouersten/ eñ Joiarib eñ Elnathan die leeraer/ eñ seyndese wt tot Iddo den ouersten tot Casphia/ dat si ons die naers inden huse ons Gods souden halen/ Eñ ic gaf hen in wat si spreken souden met Iddo eñ sinē broederē dē Nethinim tot Casphia/ Eñ si brachtē ons na d goedē hant ons Gods/ ouer ōs eenē cloec ken man wt den kinderen Maheli/ des soons Le ui/ des soons Israel. Serebia met sinen sonen ende broederen achthien/ Eñ Hasabia/ eñ met hem Je saia vanden kinderen Merari/ met sinen broederē eñ hare sonē twintich. Eñ vanden Nethinim/ die Dauid eñ die vorsten gauen te dienen den Leuiten .cc. eñ .xx. al met namen genoemt

D Eñ ic liet aldaer aent water bi Aheua een vas ten wtroepē/ dat wi ons souden ootmoedighen voor onsen God/ om te soecken van hē eenē rech ten wech/ voor ons eñ onse kinderē/ eñ al onse ha ue/ Want ic scaēde mi vanden coninc geleye ende ruyters te eyssen/ die ons tegen die vianden soudē helpen op den wege/ Want wi hadden dē coninc geseyt. Die hant ons Gods is totten besten/ ouer al die hem soecken/ ende sine stercheit ende toor nicheit/ ouer al die hem verlaten. Also vasten wy ende versochten dat aen onsen God ende hi hoor de ons.

Eñ ic sceider twelf wt den ouersten priesteren/ Serebia/ eñ Hasabia/ eñ met hē haer der broeders thien/ eñ woech hen ouer dat siluer eñ gout eñ va ten ter heffe/ den huse ons Gods/ welcke die Co

E ninc eñ sine raetsheeren/ eñ vorsten/ eñ geheel Isra el/ dat voor handen was/ totter heffe gegeuē had den/ eñ woech hen ouer onde hare hant/ ses hondert eñ vijftich ponden siluers/ eñ aen siluer en vatē hō dert pont/ eñ aen ghoude hondert pont/ twintich gulden bekers/ die hadden dusent gulden eñ twee goede metalen costelike vaten louter als gout/ eñ sprac tot hen/ Ghi zijt heylich den HEERE/ eñ die vaten zijn ooc heilich/ daer toe dat vrij ghegeuen sil uer ende gout/ den HEERE uwer vaderen God. Dus waect eñ bewaert tot dat ghijt ouer weghet voor den oppersten priesterē eñ Leuiten/ eñ opper sten vaderen/ onder Israel te Jerusalem/ inden kis ten des huys des HEEREN/ doe namen die prie sters eñ Leuiten dat gewegen siluer ende gout/ en de vaten/ dat si dat souden brenghen te Jerusalē/ totten huyse ons Gods.

Also brachten wi op vanden water Aheua in den twelfsten dage der eerster maent/ dat wi te Je rusalem trecken souden/ ende die hant ons Gods was ouer ons/ ende verloste ons vander hant on ser vianden/ ende vanden gestelden lagen optē we ge/ Ende quamen te Jerusalem eñ bleuen aldaer drie dagen/ Mer opten vierden dach wert dat sil uer ende gout/ eñ vaten/ int huys ons Gods ghe wegen/ onder die hant Meremoth des soons Vria des priesters ende met hen Eleasar den soon Pi nehas/ eñ met hen Josabad den sone Jesua/ ende Noadia den sone Benuidē Leuite/ na dat getal eñ gewichte ees yegelijcs/ Eñ dat gewichte wert op die tijt al gescreuen

Eñ die kinderen der geuangenissen/ die wt die geuangenisse ghecomen waren/ offerden brantof fer den Gode van Israel/ twelf varren voor heel Israel/ sesentneghentich rammen/ seuenentseuen tich lammeren. xij. bocken totten sondoffer/ al tot ten brantoffer den HEERE. Eñ si gauen des co nincs beuel ouer den officiers des conincs/ eñ den grauen ouer dese side des waters/ Eñ si verhieuē dat volc ende dat huis Gods.

Het woort Esdra te kennen gegeuē dattet volc Gods hem metten heydenscen wiuen ghemenge ende veronreinicht hadde/ waerom dat hi droe uich is/ eñ dat Gode claghet.

Dat .ix. Capitel

Oen dat al was bestelt/ traden si tot mi die ouerste eñ sprakē/ Dat volck Israel/ eñ die priesters/ eñ die Leuitē en zijn niet afgesceiden vandē volckē inden landen/ na haren afgriselichey den/ te weten der Cananiten/ Hethiten/ Phereti ten/ Jebusiten/ Ammoniten/ Moabiten/ Egipte naers/ eñ Amoriten / Want si hebben der seluer dochteren genomen ende hare sonen/ eñ dat heili ge saet gemein gemaect metten volcken indē lādē Eñ de hant der ouerster eñ raetsheeren was die principaelste in deser misdaet.

A (margin: Die grooten maec de sunde vā Ethnen ghe sciedē in deser tijt recht oft dz twee de Troy enghe weest waer)

Doe ic dat hoorde scoorde ic mine cleederen eñ minen roc/ eñ trac mijns hoofts eñ baerts hayr wt/ eñ sat eenlic/ Eñ al die des HEEREN woort des Gods Israel vreesden/ om der grooter ouer tredingen wil/ Eñ ic sadt eenlic tot aen dat auont offer/ Eñ om dat auontoffer stont ic op vā mijnd allendicheit/ eñ scoorde mijn cleederen eñ roc/ eñ viel op mijn knien/ eñ recte mijn handen wt tottē HEERE mijnen God/ eñ sprack B

Mijn God/ ic scame mi/ eñ ontsie mi mine oo gen op te heffen tot v mijn Godt/ Want onse mis daet is ouer ons hooft gewassen/ eñ onse schult is groot tot inden hemel / Van der tijt onser vaders aen/ zijn wi in grote scult geweest tot op desen dach eñ om onser misdaet wille zijn wi / eñ onse conin gen/ eñ onse priesteren/ ghegheuen in die hant der coningen der landen/ int sweert/ in die geuanghe nisse inden roof/ eñ in scaemte des aensichts/ gelijc het heden toegaet C

Mer nu is een weinich eñ onuersiene genade vandē HEERE onsen God geschiet/ dat ons noch wat ouerbleuen is te ontgaen/ dat hi ons soude ge

uen eenen nagel aen zijnē heyligen plaetsen/ dz om
se God onse ogen soude verlichten/ eñ geuen ons
een weinich leuens/ daer wi knechtē zijn/ Want wi
sijn knechtē/ eñ onse God en heeft ons nz vlatē al
zijn wi knechten/ eñ heeft ontfermherticheyt tot ons
geneicht voor den coningē in Persen/ dz si ons dz
leuen latē/ eñ vphogen dat huis ons Gods/ eñ op=
Plato rechten sine vstoringe of vderuinge/ eñ dat hi ons
die seer eenē tuyn soude geuē in Juda eñ Jerusalem
wise phi Nv wat sullen wi seggen onse God na desen? dz
losoph? wi uwe geboden vlaten hebbē/ die ghi door uwe
was A= knechten die prophetē gebodē hebt eñ geseit/ dat
ristote= lant daer ghi inne gaet om te beeruē/ is een onrei
les mee ne lant/ door die onreinicheyt dē volcken inden landē
ster in in haren afgriselichedē/ daer mede dat si dz hier eñ
deser daer vol onreinichedē gemaect hebben. So en sul
tijt dy nv uwe dochteren nz geuen haren sonen/ eñ ha
D re dochteren en sult dy nz nemen uwen sonen/ eñ en
soect harē vrede noch goet nz inde ewicheit/ op dz
ghi machtich wort/ eñ eedt dat goet inden lādē/ eñ
beerue op uwe kinderen eewelic

Eñ na allen dien dat ouer ons ghecomē is/ om
onser boser wercken eñ grote scult wille/ hebdy on
se God/ onse misdaet gespaert/ eñ hebt ons eē v=
lossinge gegeuē/ so het nv toe gaet/ Mer wi hebbē
ons omgekeert/ eñ uwe gebodē latē varen/ dz wi
ons metten volcken deser afgriselichedē vrientscap
gemaect hebben/ Wilt ghi dan op ons grā zijn/ tot
dattet geheelic met ons wt si/ datter nz ouer en bli
ue/ noch geen behoudinge en si? HEERE God Js
rael ghi zijt gerecht/ wāt wi zijn ouerbleuen een be=
houdinge/ soot hedē te dage toe gaet/ Siet wi zijn
voor v in onser scult want om dies wille / en ist nz
te staen voor v

Si maken een verbont dat si die wiuen verlaten willen/ Ende welcke dese geweest zijn/ die wordē hier genoemt. Dat .x. Capittel.

E
Nde doen Esra aldus badt/ belide/ eñ
weende/ eñ voor dē huyse Gods lach
so vgaderde een zeer grote gemeinte
van mannen/ wiuen eñ kinderen wt
Jsrael tot hem/ want dz volc weende
seere/ Eñ Sachania die sone Jehiel wt den kinde
ren Elam/ antwoorde eñ sprac tot Esra/ wel aē
wi hebben ons aen onsen God ontghaen/ dat wi
vrēde wiuen wt den volcken des lants genomen
hebbē/ Nv daer is noch hope in Jsrael ouer dien/
so laet ons nv een vbont maken mz onsen God/
dat wi al die wiuen eñ die vā hen geboren sijn wt
wech doen/ na den raet des HEEREN/ eñ dē geen
der die die geboden ons Gods vreesen datmē doe
na die wet. Dus staet op/ wāt het behoort v toe/
B wi willen met v sijn/ Sijt getroost eñ doet dat
Doē stont Esra op/ eñ nā eenē eedt vandē ouer
stē priesterē/ eñ Leuitē/ eñ geheel Jsrael/ dat si na
dese woorden doen souden/ Eñ si swoeren/ Ende
Esra stont op voor dat huys Gods/ eñ ginc in de
camer Johanā des soons Eliasib/ Eñ doē hi daer
quam/ en at hi geē broot/ eñ en dranc geē water
want hi droech rouwe om die vgripinge of ouer=
tredinge dē geenē die geuāgen geweest warē/ Eñ
si lieten wtroepen door Juda eñ Jerusalem/ tot al
len kinderen die geuangen geweest waren/ dat si
te Jerusalem souden vergaderen/ Eñ die welcke

niet en quamen binnen drie dagen/ na den raet der
ouersten eñ Ouders/ dies goet soude al verbannē
oft vbuert sijn/ eñ hi soude afgesceiden sijn vander
gemeinten dē geuangenen / Doen vgaderden alle
mannen Juda eñ Ben Jamin te Jerusalem bin=
nen drien dagen/ dat is inden twintichsten daghe
dē nieuwer maent/ eñ alt volc sat op die strate voor
den huse Gods/ eñ beefden om dē saken wille/ eñ
vanden reeghen/ eñ Esra die priester stont op/ eñ
sprac tot hen/ Ghi hebt v ontgaen/ dat ghi vreem
de wiuen genomē hebt/ dat ghi dē scult Jsrael noch
meer sout maken. Dus belijdt n v den HEERE
uwer vaderen God/ eñ doet sijn welbehagen/ eñ
sceydet v vanden volcke des lants/ eñ vanden vrē
den wiuen.

Doen antwoorde die geheele gemeinte eñ sprac
met luyder stemmen/ Het gesciede so ghi ons ghe
seyt hebt/ maer des volcs is vele/ eñ regenachtich
weder/ eñ en can niet buyten gestaen/ oec en ist nz
eens oft tweeder dagē werc/ want wi hebben sulc
ker ouertredinge vele gemaect/ laet ons onse ouer C
ste bestellen inde geheelder gemeinten/ dat al die in
onse steden vremde wiuen genomen hebben / tot
gesetten tijden comen/ eñ de Ouders van elcker
stadt/ eñ haere rechters mede tot dat van ons ghe
keert worde die gramscap ons Gods/ om deser sa
ken wille.

Doen werden ghestelt Jonathan die sone Asa=
hel/ eñ Jehasia die sone Thikwa / ouer dese sake/
Eñ Mesullam/ eñ Sabthai/ die Leuitē holpen hen
Eñ die kinderen dē geuangenissen deden alsō/ ende
die priester Esra/ eñ die principaelste vaders ondē
haerder vaderen huysen/ eñ alle nv genoemde scei
den si/ eñ si saten opten eersten dach der thiender
maent om dese sake te ondersoecken/ Ende si vol
brachtent aen alle mannen die vreemde wijuen
ghenomen hadden/ indē eersten daghe der eerster
maent

Eñ ondē den kinderen dē priesteren/ worden ghe
vonden die vreemde wiuen ghenomen haddē/ te= D
wetene ondē die kinderen Jesua/ des soons Joza=
dok eñ sinen broederen/ Maeseia/ Eliezer/ Jarib
eñ Gedalia/ Eñ si gauen hare hant daer op/ dat si
die wiuen wilden wtstoten/ eñ tot haren schultof
fer eenen ramme voor haer scult/ Onder den kin
deren Immer/ Hanani/ eñ Sabadia / Onder den
kinderen Harim/ Maeseia/ Elia/ Semaia/ Jehiel
eñ Vsia/ Onder den kinderen Pashur/ Elioenai/
Maeseia/ Jsmael/ Nethaneel/ Josabad/ eñ Eleasa
Onder die Leuiten/ Josabad/ Simei / eñ Kelaia.
Hi is die Klita Pethahia/ Juda ende Eliezer/ On
der die sangers/ Eliasib/ Ondē die poortiers/ Sal=
lum/ Telem ende Vri

Van Jsrael ondē die kinderen Pareos/ Ramia
Jesia/ Malchia/ Meiamin/ Eleazar/ Malchia/
eñ Benaia/ Onder die kinderen Elam/ Matha=
nia/ Sacharia/ Jehiel/ Abdi/ Jeremoth/ eñ Elia/
Onder die kinderen Sathu / Elioenai/ Eliasib/
Mathania/ Jeremoth/ Sabad/ ende Asisa/ Ondē
die kinderen Bebai/ Johanam/ Hanania/ ende Sa
bai/ ende Athlai/ Onder die kinderen Bani/ Me
sullam/ Malluch/ Adaia/ Jasub/ Seal/ ende Jera
moth/ Onder die kinderen Pahath/ Moab/ Ad=
na/ Chelal/ Benaia/ Maeseia/ Mathania/ Beza=

kel/Genui ende Manasse. Onder die kinderen
Harim/Eliesar/Jesia/Malchia/Samaia/Syme
on/BenJamin/Malluch/eñ Semaia. Onder de
kinderen Hasum/Mathnai/ Mahatha/ Sabad/
Eliphbeleth/Jeremai/Manasse/eñ Simei. Ond
die kinderen Bani/Maedai/Amram/Huel/ Be
naia/Bedia/eñ Chelui/Naia/Meremoth/ Elia-
sim/Mathania/Mathnai/Jaesau/Bani/Benui
Simei/Selemia/Nathan/Adaia / Machnadbai/
Sasai/Sarari/Asareel/Selemia/ Samaria/Sal
lum/Amaria eñ Joseph. Onder die kinderen Ne
bo/Jeiel/Mathitia/Sabad/Sebina/Jaddai/Jo
el eñ Benaia. Dese hadden al vremde wiuen ghe
nomen/Eñ daer waren sommige onder den sel-
uen wiuen/die kinderen gedragen haddē

Hier eyndet dat boec Esras

Hier begint dat boec Nehemia.

Nehemias is droeuich/ende hi beclaget die ghe
vanckenisse des volcs.　　Dat.J.Capittel

A　Dit zȳ die gescie denissen Nehemia des
soōs Hagalia/Het gesciede inđ maēt
Chislef/des twintichstē iaers dz ick
was tot Susan opt slot/quā Hanani
eē vā minē broederē met somnigen
mannē wt Juda/eñ ic vraechde haer hoet metten
Jodē ginge/die behoudē eñ ouerbleuē watē vanđ
geuāgenissen. Eñ hoe tte Jerusalē ginc/eñ si spra
kē tot mi/Die ouerbleuene vanđ ghevangenissen
zȳ al daer indē lāde in grotē ongeluc eñ smaet. Die
muerē Jerusalē zȳ gebrokē/eñ hare poorten met
vier vbernt. Doē ic sulcke woordē hoorde / sadt ic
eñ weende/eñ droech rouwe twee dagē/eñ vaste/
eñ badt voor den God des hemels/eñ sprac

Och HEERE God vanden hemel/grote ende
veruaerlike God/die daer hout dat verbont ende
ontfermherticheit/den genē die hem beminnē eñ
sine geboden houdē/Laet toch uwe oren toe luy-
steren/eñ uwe ogen open zȳn/dat ghi dat ghebet
ws knechts hooret/dat ic nv voor v bidde / dach　a
eñ nacht/voor die kinderen Jsrael v knechten/ eñ
bekennen die sondē đ kinderen Jsrael die wi aē v
gedaen hebben/Eñ ic/eñ mijns vaders huis/heb
ben ooc gesondicht/Wi zijn vlcyt ghewordden/dat
wi niet gehouden en hebben die gebodē/zeden eñ
rechten/die ghi gebodē hebt uwen knecht Mose.

Mer gedenct doch des woorts/dat ghi uwen
knecht Mose geboot eñ spraect/Als ghi v ōtgaet
so wil ic v ond die volcken stroyen. Mer ist dz ghi
v bekeert tot mi/eñ houdet mine gebodē/eñ doet
se/eñ al waert ghi vstoten tot aen dz eynde des he
mels/so wil ic v nochtans van daer vgaderen/eñ
wil v brengen totter plaetsen die ic vcoren hebbe　D
dat minen naē aldaer soude woonen/Siet/het zȳ
doch immer v knechten eñ v volc/ die ghi verlost
hebt door v grote crachte/eñ machtige hāt/Och
HEERE laet v ooren aenmerckē dat ghebet dijns
knechts/eñ dat gebet uwer knechten/die daer be
geren uwen naē te vreesen/eñ laet uwē knecht he
den ghelluckē/eñ geeft hē ontfermherticheit voor
dese mannen/Want ic was des conincs scencker

Nehemias verwerft oorlof vanden coninc te
Jerusalem te trecken　　Dat.ij.Cap.　E

nder maent Nissan/ des twintichstē
iaers des coninncks Arthasastha daer
wijn voor hem stont/hief ic den wijn
op eñ gaf den coninc/ende ic en was
niet vriendelic voor hem/ Doe sprac
die coninc tot mi/Waerom siet ghi so suerlick ofte
droeflijc?ghi en zijt immer niet crāc/ dat en is niet
mer ghi sijt swaermoedich/ic vreesde seer eñ sprac
totten coninc/Die coninc leue ewelic/ En soude
ic niet droeflijc sien?die stadt daer dat huys der be-
grauinge mijnder vaders is/leyt woest / eñ haer　B
poorten sijn met vier verbernt/Doen sprac die co
ninc tot mi?Wat heisset ghi dan?Doen bad ic den
God vanden hemel eñ sprac totten coninck/Be-
uallet dē coninck/eñ uwē knechtē voor v dat ghy
mi seyndet in Juda/totter stadt der begrauinghe
mijnder vaders/dat icse timmere?

Eñ die coninc sprac tot mi/eñ die coninginne
die neffens hem sadt/Hoe lange sal v reyse duerē?
ende wanneer sult ghi weder comē?Ende het be-
liefde dē coninck dat hi derwaerts seynde / ende ic
sette hem eenē ghesettē tijdt/eñ sprack totten co-
ninck/　Behaghet den coninck/soe gheue hi my
brieuē tot dē lātgrauē ouer ghenē side des waters
dat si my ouer leydē/tot dat ick in Juda come/En
de brieuē aen Assaph/dē houtvorste des conincks
dat hi my hout gheue / tot balcken der poortē aēt
paleys/die indē huyse eñ ooch aē der stadt muerē
sȳ/eñ totten huyse daer ick in treckē sal/Eñ die co　a
ninc gaf mi na die goede hāt mijns Gods ouer my
Eñ doē ic tottē lātgrauē aē ghenē side des waters
quam/so gaf ic hen des conincs brief. Eñ die conic
seynde met mi die hooftliedē eñ ruyters.

Doē dat hoorde Sanballat die Heronyte/eñ
Tobia der Ammonitē knecht/verdroot hem seere

dat een mēsch gecomē ware/ die goet sochte voor
die kinderen Israel. Eñ doen ic te Jerusalem quā
eñ drie dagen daer geweest had/ stont ick snachts
op/ eñ luttel mannen met mi/ want ic en seyt geenē
mensce/ wat mi mijn God in ghegeuen hadde te
doen aen Jerusalem/ eñ daer en was gheen dier
met mi/ dan daer ic op reet/ Eñ ic reet ter dalpoor
ten wt/ bider nacht/ eñ voor die draec fonteyne/ eñ
aen die mestpoorte eñ brac mi in die mueren Je=
rusalem/ die gescoort waren/ eñ die poorten met
vier verbernt/ eñ ginc ouer totter fontein poorten/
eñ tot des coninces watergāc/ eñ daer en was geē
D ruymte minen diere/ dattet onder mi had connen ge
gaen/ Doē troc ic bi der nacht door die beke eñ brac
mi in die mueren/ eñ keerde om/ eñ quam ter dal
poorten weder thuis
Eñ die ouerste en wisten niet werwaerts ic ginc
oft wat ic maecte. Want ic en hadt tot die tijt toe
den Jodē/ eñ dē priesteren/ den raetsheerē eñ den
ouersten/ eñ den anderen/ die aent werc arbeiden
niet gesept/ eñ sprac tot hen/ Ghi siet dat ongeluck
daer wi in zijn/ dat te Jerusalem woest legghet/ eñ
hare poorten zijn met vier verbernt/ Coēt/ laet ons
die mueren timmeren te Jerusalē / op dat wi niet
meer eenē lachter en zijn/ Eñ vercondichde hen die
hant mijns Gods/ die ghoet ouer mi was/ Daer
toe die woorden des Conincs/ die hi mi gesprokē
had/ Eñ si spraken/ so laet ons op zijn/ eñ wi tim
merdē/ eñ haer handē werden getroost tot goede
Mer doē dat Sanballat die Horonite/ eñ To
bia der Ammonitē knecht/ eñ Gosen die Araber
hoorden bespottē si ons/ eñ vachtedē ons/ eñ spra
kē/ wat is dat dat ghi doet? Wilt ghi wed vanden
coninc af vallē/ Doē antwoordde ic hen/ eñ sprack.
Die God vandē hemel salt ons wel latē gelucken
want wi/ sine knechten/ hebbē ons op ghemaect/
eñ timeren/ mer ghi en hebt gheē deel/ noch recht
noch gedenckenisse in Jerusalem

Hoe dat die stadt getimmert is
Dat .iij. Capittel.

A Nde Eliasib die hoochste priester stōt
op mit sinē broederē dē priesterē / eñ
timmerdē die werc poorte/ si heilich
dēse/ eñ settē hare duerē inne/ eñ hei
lichdēse tot aen dē torē Mea/ te wetē
tot aē dē torē Hananeel/ neffens hē timmerdē die
mannē vā Jericho/ Oec timmerdē neffens hē Sa=
chur/ die sone Imri/ Maer die vischpoorte timer
dē die kinderē Senaaba/ si dectē eñ settē hare due
rē in eñ sloten eñ grendelē/ neffens hem timmer=
de Meremoth/ die soone Vria/ des soons Hakoz/
neffens hem timmerde Mesullam die sone Bere
chia/ des soons Mesesabeel/ neffens hem timmer
de Zadok/ die sone Baena/ neffens hem timmer=
den die vā Thekoa/ Mer hare machtige en brach
ten haren hals niet totten dienst haerder heeren.
Die oude poorte timerde Joiada/ die sone Pas
seah/ eñ Mesullam die sone Besodia / si dectense/
eñ settē hare muerē in/ eñ slotē eñ grēdelē/ neffens
hē timmerde Melatia van Gibeon/ eñ Jadon vā
Merono/ mannē van Gibeon eñ Mizpa/ aē den
stoel des lantsgrauen/ aen dees side des waters/
neffens hē timmerde Vsiel/ die sone Harhaia dye
goutsmit/ neffens hē timmerde Hanania die sone
des Apoteckers/ eñ si holpen Jerusalem tot aē die
breede muerē/ neffens hē timmerde Rephaia/ dye
sone Hur/ die ouerste des haluē vierendeels te Je
rusalem/ neffēs hē timmerde Jedaia/ die sone Ha
rumaph/ tegen sinē huse ouer/ neffens hē timmer
de Hattus/ die sone Hasabenia/ Mer Malchia die
sone Harim/ eñ Hasub die sone Pahath/ Moab ti
merde twee deelē/ eñ dē torē bidē ouē/ neffens hē
timmerde Sallū/ die sone Halohes / douerste des
haluē vierendeels te Jerusalē/ hi/ eñ sine dochterē C
Die dalpoorte timmerde Hanum/ ende die bor
gers vā Sanoah/ Si timmerdē/ eñ settenin/ haer
dueren/ slotē/ eñ grēdelē/ eñ duisent ellē/ aē dē mue
ren/ tot aen die mestpoorte. Mer die mestpoorte
timmerde Malachia/ die sone Rechab die ouerste
des vierendeels des wijngaerdeniers/ hi timmer
dese eñ sette in haer duerē/ slotē/ eñ grendelē. Die
fonteinpoorte timmerde Sallum/ die sone Cal Ho
se/ die ouerste des vierendeels te Mizpa/ Hi tim=
merdese ende dectese/ eñ sette in haer duerē/ slotē
eñ grendelen/ daer toe die muerē aen dē poele Se=
loah/ bi dē hof des conincs/ tot aen die trappē/ die D
vandē stadt David nedē gaen/ na hē timmerde Ne=
hemia/ die sone Asbuk/ die ouerste des haluen vie
rendeels te Bethzur/ tot teghen dat graf Dauids
ouer/ tot aen den poele Asuia/ eñ tot aen dat huys
des machtigen
Na hē timmerden die Leuiten / Rehum die sone
Bani/ neffens hem timmerde Hasabia die ouerste
des haluen vierendeels te Regila/ in sinen vieren=
deel/ na hē timmerden haer broeders Bauai/ dye
sone Henadad/ die ouerste des haluē vierēdeels te
Regila. Neffens hē timerde Eser die sone Jesua/
die ouerste te Mizpa/ twee deelē tegē den opganc
des harnasch winckel/ na hē optē berch timmerde
Baruch/ die sone Sabai/ twee deelē/ vādē wickel E
tot aen die huisduere Eliasib des hogen priesters
na hē timmerde Meremoth/ die soone Vria/ des
soons Hakoz/ twee deelē vandē huysduerē Eliasib
tot aen den eynde des huis Eliasib
Na hē timmerdē die priesters / die mannen tot
dē omliggenden landen/ na dien timerde Ben Ja
min eñ Hasub/ tegē haer huys ouer/ na dien tim=
merde Asaria/ die sone Maesia/ des soons Anta
nia/ neffens zijn huis/ na hē timerde Benui/ die so= F
ne Henadad/ twee deelē vanden huse Asaria/ tot
aē dē winckele/ eñ tot aē dē hoec Palal/ de sone V
sai timmerde tegē dē winckel/ eñ dē hogē torē die
van sconincs huse wt siet/ bi dē kerchof/ na hē Pe
daia/ die sone Pareos/ mer die Nethinim woon=
den aē Ophel/ tot aē die waterpoorte/ oostwaert
daer dē torē wt kijct/ na diē timmerdē die vā The
koa/ twee deelē/ tegē dē groten toren/ die wt siet/
eñ tot aen die mueren Ophel
Mer vander paertpoorte aen timmerden dye
priesters/ elc tegen zijn huis / nae dien timmerde G
Zadok/ die sone Jmmer/ tegen sinē huse/ na hem
timmerde Semaia/ die soon Zachania/ die poor=
tier oostwaerts/ na hē timerde Hanania/ die sone
Selemia/ eñ Hanum/ die sone Zalaph/ die seste. ij.
stucken/ na hē timmerde Mesullā/ die sone Bere=
chia/ tegē sine kiste na hē timerde Malchia die so
ne des goutsmits/ tot aen dat huys Nethinim/ eñ
der cremers/ tegē die raetspoorte/ eñ tot aen den

zael aen den hoecke/ Ende tusschen den zael eñ den
hoec totter scaeps poorte/ timmerdē die goutsmē
den ende die cremers

Saneballat eñ Tobias die voechden beginnen
die timmeringe te beletten, die Joden vvaken eñ
beredē haer tsamē te timmerē/ ooc mede te stridē
Dat.iiij. Capittel

A
Doen Saneballat hoorde/ dat wi die
mueren timmerdē/ wert hi toornich
eñ zeer ontrust/ oft ōureet/ eñ bespot
te die Jodē/ eñ sprac voor sinē broe=
deren/ eñ machtighē tot Samaria/
Wat maken die amachtige Jodē? Salmē se so la=
ten gewerdē? Sullē si offeren? Sullē sijt in eenē da
ge volheynden? Sullē si die steenē levēde makē/ die
stofhoopē die verbernt zijn? Maer Tobia die Am=
monite neffens hē/ sprac/ Laetse maer timmeren/
Waert dat daer mer vossen op en trockē/ die sou
den haer steenen mueren wel breken/ Hoort onse
B God hoe zijn wi veracht/ keert harē smaet op ha=
re hooft dat ghise geeft in verachtinge/ inden lāde
haerder gevangenissen/ Eñ en bedect haere mis=
daet niet/ eñ hare sonde en wist nz wt voor v/ Wāt
si hebben de timmerlieden ghetreit/ oft verwect/
Maer wi timmerdē die muerē/ eñ voechdense ge
heelic tsamen/ tot aen die halve hoochte/ Eñ dat
volc creech herte te arbeyden
Doē Saneballat/ Tobia/ die Arabers/ Ammo=
niten/ ende Asdoditen hoorden/ dat die mueren te
Jerusalem toe gemaect waren/ eñ dat si die gaten
begonst haddē te sluitē/ werdē si zeer toornich / eñ
maectē al tsamē een verbont te hope/ dat si soudē
comen/ eñ striden tegen Jerusalē/ eñ dat si daer eē
bedrooch insouden doen/ Mer wi baden tot onsen
God/ eñ stelden hoedinge over hen dach eñ nacht
tegen hen/ Eñ Juda sprac die cracht der dragers
is te cranc/ eñ des stofs is te vele/ wi en connē die
C mueren niet gebouwen
Onse wederpartiders dachten/ si en sullen niet
weten/ noch sien/ tot dat wi midden onder hen co
men/ eñ doodense/ eñ dat werc beletten/ Met doē
die Joden/ die neffens hem woonden quamen eñ
seyden: ons wel thien werf/ wt allē plaetsen daer
si om ons woonden. Doē stelde ic ondē aē de plaet=
se achter die muerē indē grachtē/ dz volc na haren
geslachtē/ met harē sweerdē/ spiesen/ ende boghen
Eñ besacht/ eñ stont op/ eñ sprac totten raetsheerē
eñ oversten/ eñ tottē anderē volcke / En vreest v
niet voor haer/ Gedenct des groten veruaerliken
HEERE/ eñ hi strijt voor uwe broeders sonē/ doch
teren/ wiuen/ ende huysen
Mer doen onse vianden hoorden/ dat ons kent=
lic was geworden/ dede God haren raet te niete
eñ wi keerden al weder ter mueren/ elc tot sinē ar
beyt/ Eñ het geschiede voortane/ dat de iongelingē
D die helftē dedē dē arbeit. Die and' helft hielden spie=
sen/ scildē/ bogē/ eñ pantsierē/ eñ die overste stondē
achter dē gehelē huise Juda/ die daer timmerden
aen die muerē/ eñ droegen last vā dien die hen op=
loeden/ Metter eender hant deden si den arbeyt/
eñ metten anderē hieldē si dat gescut/ Eñ elc dye
daer timmerde/ had zijn sweert aen zijn lendenen
gegort/ eñ timmerden also/ Eñ die metter basuy=
nen blies/ die was neffens mi

Eñ ic sprac totten raetsherē/ eñ overstē/ eñ tot
ten anderē volcke/ Dat werc is groot eñ wijt/ eñ
wi zijn verstroit op die mueren/ verde van malcā
deren/ In welcke plaetse ghi die basuyne hoort lui
den/ der waerts vergadert v tot ons/ Onse God
sal voor ons stridē/ so willen wi aent werck arbei
den/ Eñ haer helft hielt die spiesen/ vanden opgāc
der dageraet/ tot dat die sterren voor quamen
Ooc sprac ick tot dier tijt tottē volcke/ Elc blive
mz sinē knape te Jerusalem/ over nacht/ dz wi des
nachts ō hoedē/ eñ des daechs des arbeits waerne
men/ mer ic/ mijn broeders / mijn knapen/ eñ dye
mannē aen der hoedē/ achter mi/ wi en trockē on=
se cleederē niet wt/ als yemant int water ginck

Daer quam een clage onder tvolc vandē dierē
tijt vvegen dat si op vvoecker leenen moesten.
Daerom straftse Nehemias
Dat.v. Capittel.

Nde daer verhief een groot gecrijsch
des volcs/ eñ haerder wiuen teghen
haer broeders die Joden/ Eñ daer A
waren der sommige/ die daer seyden
onser sonen eñ dochteren zijn te vele
laet ons graen nemen/ eñ eten dat wi leuen. Mer
sommige sprakē/ Laet ons onse ackers/ wijnbergē
husen versetten/ eñ graen nemen in die dierte. Sō
mige seiden. Laet ons gelt ontleenen/ op chijnse dē
coninc/ op onse ackerē eñ wijnberghē/ Want onse
broeders lijf/ is als ons lijf / eñ haere kinderen als
onse kinderen/ Anders soudē wi onse sonē eñ doch
terē dē dienst onderworpen/ eñ onser dochterē sō=
mige zijn emmertoes onderworpen/ eñ daer en is
geen vermogē in onsen handen/ ooc souden onse
ackeren eñ wijnbergē den anderen geworden
Doen ic haer gecrijsch eñ sulckē woorden hoor
de/ wert ic seer toornich/ eñ mijn herte werts te ra B
de met mi/ dat ic die raetsheren eñ die oversten be=
rispte/ eñ sprack tot hen/ Wilt ghi deen aen den an
deren woecker bedriuen? Ende ic brachte een gro
te gemeinte tegen hen/ eñ sprac tot hen/ Wi hebbē
onse broeders die Joden gelost/ die den Heydenen
vercocht waren/ na onsen vermogen/ eñ ghi wilt
uwe broeders ooc vercopen die wi tot ōs gecocht
hebben/ Doen swegen si ende en vonden nz te ant
woorden
Ende ic seyde het en is niet goet/ dat ghi doet/
en sout ghi inder vreesen Gods niet wandelen/ ō C
den smaet wille der heidenen onser vianden? Ick
ende mijn broeders/ ende mijn knapen/ hebbē hen
ooc gelt gedaen/ ende graen/ mer dē woecker wil
len wi achter laten/ Dus geeft hen nu heden ten
dage weder haer ackeren/ wijnbergen/ olijfhouen
ende huysen/ ende vanden gelde/ des graens mosts
ende olijs/ daer ghi aen gewoeckert hebt/ Doen sey
den si/ Wi willent weder geuen/ ende en willen vā
hen niet eyschen/ ende willen also doen/ alsoo ghy
geseyt hebt/ Ende ic riep de priesters/ ende ic nam
eenen eedt van hen/ dat si alsoo doen souden/ ooc
scudde ic minen boesem wt/ ende sprac. Also schud
de God wt/ elcken van sinen huyse/ ende van sinē
arbeyt/ die dit woort niet en onderhout/ dat hi wt
si gescuddet ende ydel/ ende die gheheele gheimeinte
sprac Amen/ ende loofden den HEERE/ Ende
dat volc dede also

Ooc van dier tijt aen doen mi beuolen wert een
lantgraue te zijn/ inden lande Juda/ te weten van
den twintichsten iaer aen/ tot in dat tweenderticb
ste iaer des coninc Arthasastha / dat zijn twaelf
iaer/ so en hebbe ic mi/ en mine broeders niet van
der lantgrauen coste/ want die voorleden lantgra
uen die voor mi geweest waren/ hadden dat volck
D beswaert/ ende hadden van hen ghenomen broot
ende wijn/ daer toe ooc veertich siculē siluers/ ooc
hadden haer knapen met gewelt omgegaen/ ouer
dat volc/ mer ick en dede alsoo niet om der vreesen
Gods wille

Ooc arbeide ic aenden arbeit der mueren/ eñ
en cocht geenen acker/ Ende al mijn knechten mo
sten aldaer aen dien arbeit te samen comen. Daer
toe waren der Joden eñ ouersten.c.eñ.l. aen mijn
tafele/ die tot mi gecomen waren wt den Heydenē
die rontsom ons zijn. Eñ men bereyde mi daechs
eenen osch/ eñ ses wtgecoren scapen eñ voghelen
Eñ binnen thien dagen/ alderhande wijns plan=
teit. Nochtans en eischte ic der lantgrauen costen
niet/ Want den dienst was swaer op dat volc. Ghe
denct mijns/ mine God ten besten alle dat ic de=
sen volcke gedaen hebbe

Saneballat ende Tobias leggen Nehemie/ la
gen/ ende veruolgen hem om hem te doden

Dat.vi. Capittel.

Ode doe Saneballath/ Tobia eñ Go
sen die Arabite/ ende onse andere vi=
A anden vnamen/ dat ic die mueren ge
timmert hadde/ eñ datter geē scaert
meer aen en ware/ hoe wel dat ic die
dueren tot dier tijt noch niet ghehanghen en had
de/ in die poorten/ seynde Saneballat/ eñ Gosen/
tot mi/ eñ lieten mi seggen/ Coemt/ laet ons te sa=
men comen/ inden dorpen / inder plecke der stadt
Ono/ Maer si dachten mi quaet te doen/ Mer ic
seynde boden tot hen/ eñ liet hen seggen/ Jc hebbe
een groot werc te bescicken/ ic en can niet afcomē
B Dat werc mocht achter bliuen / waert dat ick die
hant af dede/ eñ tot v af trock/ Si seinden wel vier
mael op dese maniere. Eñ ick antwoorde hen op
dese maniere

Doen seynde Saneballath ten vijftenmael tot
mi sinen knape met eenen openen brieue in zijder
hant/ daer in was gescreuen/ Het is voor die heide
nen comen/ eñ Gosen heeftet geseit/ dat ghi/ ende
die Joden denct af te vallen/ daerom timmert ghi
die mueren/ eñ ghi wilt haer coninc zijn in desen sa
ken/ eñ ghi hebt v propheten gestelt/ die van v wt
C roepen souden te Jerusalem/ eñ seggen. Hi is dye
coninc Juda/ Nv sulc sal voor den coninc comen/
so coemt nv/ eñ laet ons met malcāderē raet hou
den. Maer ic seynde tot hem/ eñ liet hē seggē. Dat
en is nz gesciet/ dat ghi seght. Ghi hebbet ooc wt
uwer herten versiert / Want si alle wouden ons
veruaren/ eñ dachten/ Si sullen die hant af doen
vādē wercke/ dat si nz en arbeidē/ Maer ic sterckte
mijn hant dies te meer

Eñ ic quā in dat huis Semaia des soons Dela=
ia/ des soons Mehetabeel/ eñ hi hadde hem beslo
ten/ eñ sprac/ Laet ōs tsamen comē int huis Gods
middē indē tēpel/ eñ die duerē des tēpels toesluytē
Want si sullen comē / om v te doodē/ eñ sullen by
der nacht comen/ eñ v vermoordē/ Jc sprac/ soude
een sulckē mā vluchtē? Soude een sulckē mā vluch
ten als ic ben/ indē tēpel gaen dat hi leuende bleue
Jc en wilde er niet ingaen/ Want ic mercte/ dat hē
God niet gesonden en hadde/ Want hi seyde wel
prophecien op mi/ maer Tobia eñ Saneballat had D
den hē gelt gegeuen/ Daerom nam hi gelt/ op dat
ic mi veruaeren soude/ eñ alsoo doen / eñ sondigē/ dz
si eenen quaden roep souden hebben/ daer mede si
mi lasteren mochten/ Gedenct mijn God/ des To
bia eñ Saneballat/ na desen sinen werckē/ ooc des
prophetē Noadia/ eñ d ander propheten/ die my
daer af wilden veruaren

Eñ die muere wert volmaect inden.xxv. daghe
der maent Eelul/ in.lij. dagen. Eñ doen al onse vi
anden dat hoordē/ vreesden alle heidenē/ die rōts
om ons waren/ eñ den moet ontuiel hem/ want si
mercten/ dat dit werc van God was. Ooc indē sel
uen tidē warē vele d ouersten Juda d welcker brie
uē gingen tot Tobia/ eñ van Tobia tot hē/ Want
daer waster vele in Juda die hem gesworen warē
want hi was een swager Sachania/ des soons A
rah eñ sine sone Johanan had die dochter Mesul
lam/ des soons Berechia/ eñ seyden goet van hem
voor mi/ eñ droegen mine woordē ouer tot hē/ so
seynde dā Tobia brieue/ om mi daeraf te vuaren.

Na dat die stadt getimmert was / so en wordē
die poorten niet opgedaen/ voor dat die sonne op
ginc/ Hier worden ooc genoemt die van Babilo
nien/ die te Jerusalem getogen zijn.

Dat.vij. Capittel

Oen wi nv die mueren ghetimmert A
hadden/ hinc ic die dueren/ ende dye
poortwachters wordē gestelt/ ende
sangers/ eñ Leuitē Eñ ic geboot mij
nen broed Hanani/ eñ Hanania/ den
palleys baeliuwe/ te Jerusalem/ want hi was een
getrou man eñ God vruchtich voor veel andere/
eñ sprac tot hē/ Men sal die poorten Jerusalems
nz open doen/ tot dat die sonne heet schine/ eñ als=
men noch arbeyt/ sal men die dueren toeslaen/ eñ
grendelen/ Eñ daer werden bewaerders ghestelt
wt den borgeren te Jerusalem/ elc op zijn hoede/ B
eñ om zijn huis/ Die stadt was wijt vā ruimte eñ
groot/ mer luttel volcs daerinne/ eñ die huysen en
waren nz getimmert.

Eñ mijn God gaf mi int herte/ dat ic die raets
heren vergaderde/ eñ die ouersten/ ende dat volc/
om haer te rekenen/ ende ic vant een register vae
der rekeningen/ die te voren opgecomen waren/
wt der geuangenissen/ die Nebucadnezar die Co
ninc te Babel wech hadde geuoert/ ende te Jeru=
salem woonden ende in Juda/ elck in sine stadt en
de waren gecomen met Serubabel/ Jesua/ Nehe
mia/ Azaria/ Raamia/ Nahemani/ Marchdachai/
Bilsan/ Misperethe/ ende Bigeuai/ Nehum ende
Baena.

Dit is dat getal vanden mannen vanden volck C
Jsrael/ Die kinderen Pareos waren.ij.dusent.c.
ende.lxxij. Der kinderen Sephatia.ccc.eñ.lxxij.
Der kinderen Arab vi.c.ende.lij. De kinderē Pa
hath/ Moab/ onder den kinderen Jesua eñ Joab/
ij.dusent/ achthondert/ ende.xviij. Der kinderen
Elam.m.cc.eñ.liiij. Der kinderen Sathu/ achthō
dert/ eñ.xlv. Der kinderen Sacai.vij.c.eñ.lx. Der

kinderen Genui vi. hondert/ xlviij. Der kinderen
Bebai.vi. hondt ende.xxviij. Der kinderē Asgad
twee dusent driehondert ende.xxij. Der kinderen
Adonikam/ ses hōdert ende tsestich. Der kinde-
ren Begeuai/twee dusent ende seuenen'estich.
Der kinderen Adem/seshondert/lv. Der kinderē
Ater van Hiskia.xcviij. Die kinderen Hasum/drie
hondert eñ.xxviij. Der kinderen Bezai.iij. hondt
xxiiij. Der kinderen Hariph hondert ende twaelf.
Die kinderen Gibeon/ vijfentnegentich. Der mā
nen van Bethleem/ende Nethopha/ hondert eñ.
lxxxviij. Der mannen van Anatoth/hondert ende
xxviij. Die mannē van Beth Asmaueth/ tweeen-
veertich. Die mannen van Kiriath Jearim Caphi
D ra eñ Beeroth.vij.hondert ende.xliij. Die mannē
van Rama ende Gaba/ses hondert ende.xxi Die
mannen van Michmas hondert eñ.xxij Die man
nen van Bethel eñ Ai/hondert eñ drientwintich.
Die mannē vā Nebo.c.lij. Die kinderen des ande
ren Elā/duysent.cc.ende.liiij. Die kinderen Ha-
rim/driehondert ende twintich. Die kinderen Lod
Hadid eñ Ono/seuenhondert ende eenentwintich
Die kinderen Jericho/driehondert ende vijfenveer
tich. Die kinderen Senaa/drie duysent/ix/hōdert
ende dertich
Die priesteren die kinderē Jedaia/ vandē huyse
Jesua/negenhondert ende.lxxiij. Die kinderē Im
mer/dusent ende lij. Die kinderen Pashur/dusēt
ij.hondert eñ.xlvij. Die kinderen Harim/duysent
ende.xvij.
G Die Leuiten/die kinderen Jesua / van Kadmi-
el ond̃ dē kinderē Hodua. lxxiiij.
Die sangers/die kinderen Asaph / hondert eñ
achtenveertich/ Die poortwachters waren/ die
kinderen Sallum/die kinderen Ater/ die kinderē
Talmon/ Die kinderen Akub/ Die kinderen Hati
ta/ende die kinderen Sobai altesamen hondert en
de.xxxviij
Die Nethinim/die kinderen Siba/die kinderen
Hasupha/die kinderen Tabaoth/die kinderen Ke
ros/die kinderen Siha / die kinderen Padon/ die
kinderē Libana/die kinderen Hagaba/die kinderē
Salmai/die kīderē Hanan/ die kinderē Giddel/die
kinderen Gahar/die kinderen Reaia/ die kinderē
Rezin/die kinderen Nekoda/ die kinderen Gazā/
die kinderen Vza/die kinderen Paseah/die kinde
ren Bessai/die kindeeen Megunim/ die kinderen
E Nephussim/die kinderen Bakbuk / die kinderen
Hakupha/die kinderen Harhur/die kinderen Baz
lith/die kinderen Mehida / die kinderē Harsa/die
kinderen Barkos/ die kinderē Sissera/die kinderē
Thamath/die kinderen Neziah/die kinderen Hati
pha/die kinderen der knechten Salomo warē die
kinderen Sotai/die kinderen Sophereth/die kin-
derē Prida/die kinderē Jaela/die kinderē Darkon
die kinderen Giddel/die kinderen Sephatia / die
kinderē Hattil/die kinderē Pochereth vā Zebaim
die kinderen Amō/Alle ō Nethinim eñ kinderē ō
knechtē Salomo/warē tsamē driehondert eñ.xcij
Eñ dese trockē ooc mede op tot/Mithel/Merla
Thel/Harsa/Cherub/Addō/eñ Immer/mer dese
en cōsten haerō vaderen huys noch haer zaet nz be
toonē/ofte si wt Israel waren. Die kinderē Delaia
die kinderen Tobia/die kinderē Nekoda.vi.c.xlij

Ende vanden priesteren waren/die kinderē Haba
ia / die kinderen Hakoz / die kinderen Barsillai/
die wt die dochteren Barsillai des Gileaditers eē
wijf nam/eñ wert ond̃ die selue namen genoemt/ G
die selue sochtē haerō gebootē register/eñ en von
den geene/daerō werden si vandē priesterscap los
Eñ Hathirzatha sprac tot hen/dz si nz vandē alder
herlichstē en soudē eten/ tot dat een priester stonde
metten lichte eñ volcomenhz.
Die geheele gemeinte was als een man.xlij.du
sent.ccc.eñ.lx. wtgenomen hare knechtē eñ maec
ten/die warē.vij.dusent/driehondt eñ.xxxvij. Eñ
hadden.cc.eñ.xlv. sangers eñ sangerssen/vij.hon
dt eñ.xxxvi.peerden/ij. hondert eñ.xlv. muylen/
iiij.hondert eñ.xxxv.kemelen/eñ.vi.dusent.vij.hō
dert eñ.xx.ezelen
Eñ sommige ō ouersten vaderē gauē tottē werc
Hathirsatha gaf totten scat duysent guldē/vijftich
beckens/vijfhondert ende.xxx. priesters rocken/
Eñ sommige ouerste vaderen gauen totten schat
aen dat werc twintich dusent gulden eñ tweedu-
sent eñ tweehondert ponden siluers/ Eñ dat anō
volc gaf.xx.m.guldē/eñ.ij.m.pōt siluers/eñ.lxvij
priesters rockē. Die priesters eñ Leuitē/ die poor
tiers/die sangers/eñ sommige des volcs/eñ die Ne
thini eñ geheel Israel ginghen in hare stedē sitten

Als dat volc in die feeste der louertenten verga
dert was/doe las Esdras dat geset/ofte die wet
Mose

Capittel.viij. A

Ls nu die seuenste maent aen quam/
eñ die kinderen Israel in hare steden
warē so vgaderde hem dat gheheele
volc als een mā/op een breede strate
voor die waterpoorte/eñ spraken tot
Esra/den scriftgeleerden/dat hi dat wetboec Mo
se soude halen/dz die HERE Israel gebodē had
de/ Eñ Esra die priester bracht die wet voor die
gemeinte/beide mannen eñ vrouwen/eñ alle diet
begripen consten indē eerstē dage ō seuenō maent
eñ las daer in/op die breede strate/die voor de wa
terpoorte was vā smorgēs vroech tottē middach
toe/voor mā eñ wijf/eñ wie dattet vstaē conste eñ
des geheelē volcs orē warē tottē wetboec gekeert
Eñ Esra die scriftgeleerde stont op eenē hogē B
houten stoel/ diē si gemaect hadden/ ō daer op te
predikē eñ nessēs hē stōt Mathithia/Sema/ Ana
ia/Vria/Hilkia/eñ Maesia tot zijō rechter hāt/eñ
tot zijnō slincker hāt/Pedaia/Misael/ Malchia/
Hasum/Hasbadana/Sacharia/eñ Mesullam/eñ
Esra dede dat boec open voort geheel volc/want
hi stac wt ouer alt volck/ Ende doen hijt op dede/
stont al dat volck/ Eñ Esra loofde den HERE
den groten God/Ende alt volc antwoorde/Amē
Amen/met haren handen opwaerts/ eñ neichden
eñ aenbaden den HERE metten aēsichte ter aer
dē/ Eñ Jesua Bani/Serebia Jamin/Akub/Sab
thai/Hodaia/Maesia/Klita/Asaria/Josabad Ha
nan/Plaia/ Eñ die Leuiten deden/dat dat volc op
die wet aenmercte/dat dat volc op sine stede stont
eñ si lasen int wetboec Gods claerlic eñ vstande-
lic/datment verstont/doement las C
Ende Nehemia die daer is Hathirsata/eñ Esra
die priester/die scriftgeleerde/eñ die Leuiten / dye
dz volc dedē toehorē/sprakē tot aldē volck. Desen

dach is heylich den HEERE uwen God/daerom
en zijt niet droeve/ende en weent niet / Want allet
volc weende/doen si die woorden d. wet hoorden
daerom sprac hi tot hen/Gaet henen en etet dat
vette/en drinket dz soete/en seyndt den genē ooc
deelē die voor hen seluen nz bereit en hebbē/ want
desen dach is heilich onsen HEERE/daerō en bedrō
meret v niet/Want die blijscap aendē HEERE is u-
we stercheit/ En die Leuiten stildē allet volck en
spraken/zijt stille/want den dach is heilich/ en be-
droeft v niet. En allet volc ginc wech/dz het soude
eten en drincken/en deelen seynden/en een grote
D blijscap maken/Want si hadden die woorden ver
staen diemen hen vercondicht hadde
Ende des anderen daechs vergaderdē hen die
ouerste vaderē ond dat geheele volc/ende die prie
sters en leuiten tot Esra den scriftgeleerden/dz hi
hen die woorden der wet soude bedieden/ En si
vonden gescreuen in die wet/dz die HEERE door
Mosen gebodē hadde/dat die kinderen Israel in
louertenten souden woonen/opt feest inder seuen
ster maent/En si lietent vercōdigē en wtroepen
in al haer steden/en te Jerusalem en seggē/Gaet
wt op die bergen en haelt olijftacken/myrtentac-
ken/palmētackē/en tackē vā dichten boomē/ dat
men loouertenten make so het bescreuen staet
En dat volc ginc wt/en haeldē en maectē hem
loouertenten/elc op zijn dac/en in hare houē/ende
indē houē aēt huys Gods/en op die breedestrate
aen die waterpoorte/en op die breede strate aen
die poorte Ephraim/En die geheele gemeynte d
geender die wt der geuangenisse weder warē ge-
comen/maecten louertenten en woonden daer in
ne/want die kinderen Israel en hadden sint d tijt
Jesua/den sone Nun/tot desen dach toe nz also ge
daen/en was een zeer grote blijscap/Ende alle da
ge wert int wetboec Gods gelesen/vanden eerstē
dach aen totten lesten toe/Ende hielden die feeste
seuen dagen/en opten achsten daech die vergaderin
ge also het behoort

Het wert Esdras te kennen gegeuen/dattet volc Gods hen met den heydenscen wiuen gemengt ende veronreinicht hadde/waerom dat hi droeuich is/ende dat Gode claget

Dat. ix. Capittel.

A IN den vierentwintichsten dage deser
maent quamen die kinderen Israhel
te samen/met vasten/ende sacken/en
aerde op hen/ende scieden dat zaet Is
rael van allen vreemden kinderen/en
traden henen/en bekenden hare sonden/en haerd
vaders misdaet/en stonden op haer plaetse/ ende
men las int wetboec des HEEREN haers Gods
viermael daechs/Ende si bekenden / en aenbadē
den HEERE haren God viermael des daechs
En die Leuiten stonden op in die hoochte/te wetē
Jesua/Bani/Kadmiel/Sebania/Buni/Serebia
Bani ende Chenani/en si riepē luyde totte HEE
RE haren God/En die Leuiten Jesua/ Kadmi-
el/Bani/Hasabenia/Serebenia/Hodia/Sebania
Petahia sprakē/Staet op looft dē HEERE uwen
God/van eewicheit/tot eewicheit/ende men lo-
ue den name uwer heerlicheit / die verhoghet is
met alle seegeninge ende loue.
HEERE ghi zijt het alleene/ghi hebt dē hemel
gemaect/en alder hemelen hemele/met al haren
heyr/die aerde en al wat daer op is / die zee en al
wat daer in is/ghi maket al leuende/ende dat he-
melsce heyr aenbidt v/Ghi zijt die HEERE God
ghi die Abram vercoren hebt / ende hē van Vr in
Caldea wt geleyt/en Abrahā genoēt/en zijn hert
getrou voor v geuonden/en een verbont met hē
gemaect/hūnē zaet te geuē dz lant der Cananiten/
Hethithen/Amoriten/Pheresiten/Jebusiten/en
Girgositen/en hebt v woort gehouden want ghi
zijt gerecht. En hebt aengesien die allendicheit on B
ser vaderen in Egipten/en haer roepen ghehoort aē
die roode zee/en teekenen en wonderlichedē ghe-
daen aen Pharao/en al sinen knechten/ en aē alle
volc/zijns lants/Want ghi bekendet dat si stout
tegen hē waren/en hebt hen eenē name gemaect
so het heden toe gaet/En hebt die zee voor hen ge
deelt/dz si midden in die zee droogh daer door gin
gen en hare veruolgers ghewornen in die diepte
gelijc steenē/in machtigē waterē/en hebtse daechs
in eenē wolcealumne geleyt/en snachts in eē vier
calomne/om hen te lichtene/op den wech dē welc C
ken si trocken
En zijt neder gedaelt opten berch Sinai/ ende
hebt met hen vanden hemel gesproken / ende ge-
geuen oprechte rechten/getrouwe wetten/ goe-
de geboden en zedē/en uwē heiligē sabbath cōdich
gemaect/en gebodē zedē en wettē / hen geboden
door uwen knecht Mose/Ende hen broot vandē
hemel gegeuen/doen hen hongerde/en water wt
den steenen latē gaen/doen hen dorstede / en hen
gesproken dat si in souden ghaen/ ende tat lant in
nemen daer ghi uwe hāt ouer hieft/hen te geuene
Mer onse vaders wordē stout/ en hertneckich
dat si uwe gebodē nz en hoordē / en weigerdē hen
te hooren/en en gedachtē uwe wonderlichedē ooc D
niet/die ghi aen hen deet/Mer si worden hertnec
kich/en worpē eē hooft op/dat si hen souden kee
ren tot haren dienste/in hare ongehoorsaemheit/
Maer ghi mijn God vergauet ende wert genadich
ontfermhertich/vāduldich/en vā groter ontferm-
hertichheit/en en vlietse niet/En hoe wel si eē gego
tē kalf maectē/en sprakē/dat is v God / die v wt
den lande Egipti geleit heeft/en deden grote blas
phemie/noch en verliet ghise niet inder woestinen
na uwer groter ontfermherticheit/en die wolcea
lomne en week niet van hen des daechs hē te leidē
op dē wech/noch die viercalumne des nachts / hē
te lichten op den wech dien si trocken
En ghi gaeft hē uwē goedē geest/hen te onder
wisen/en v Manna en keerde ghi nz van harē mō E
de/en gaeft hen water doē hen dorstede/Veertich
iaer versorchde ghise indē woestinē/dat hen nz en ge
brac/haer cleederen en verouden niet/en haer voe-
ten en sweynden niet/En gaeft hen coninckrijken
ende wolcken/ende deeltse in die hoeckē dat si in
namen dz lant Sihon/des conincs te Hesbon/ en
dat lant Og/des conincs te Basan / ende verme-
nichfuldichde hare kinderen/als die sterren aendē
hemel en brachtse int lant dat ghi harē vaderen ge
sprokē hadt/dat si in treckē en in nemē soudē/ En
die kinderē trockē daerin/en namē dz lant in/ En
ghi vootmoedigeste voor hen die inwoōders des
lants/die Cananiten/ende gaeftse in hare handen

ende hare coningen ende volcken inden lande/dat
si met hen na haren wille souden doen.
Eñ si wonnen vaste steden/eñ een vette lãt/eñ
namen husen in vol alderhande goeden wt gehou
wen putte/wijnbergen/olijfgaerden eñ bomen/
daermen af etet/ouervloedelijc/eñ aten/eñ wordẽ
sat/eñ vet/eñ leefdẽ in wellustẽ/door v grote goet
heit/Mer si werdẽ ongehoorsãe/eñ wederstondẽ
v eñ worpẽ uwe wet achter hẽ te rugghe/eñ ver-
worchden v prophetẽ/die hen ghetuichden/dat si
hen tot v souden keerẽ/eñ dedẽ grote blasphemie
daerõ gaefc ghise in die hant haerder viandẽ/diese
benauden/Eñ inder tijt haerder benautheit riepẽ
si tot v/eñ ghi verhoordese vanden hemel/eñ door
uwe grote ontfermherticheit/gaeft ghi hen salich
E makers/diese wt haerder vianden hant holpen
Mer als si tot rustẽ quamẽ/verkeerden si wej
om quaet te doene voor v/so verliet ghise in haer-
der vianden hant/dat si daer ouer heerscapten/so
beheerdẽ si hen dã/eñ riepẽ tot v/eñ ghi verhoor-
dese vandẽ hemele/eñ verlostese nae uwer groter
ontfermherticheit menichwerf/eñ liet hẽ getuigẽ
dat si haer bekeeren souden tot uwer wet/mer si
waren stout/eñ en hoordẽ uwe gebodẽ niet eñ son-
dichdẽ aẽ v rechten. Die welcke ist datse een men-
sce doet/daer inne leeft/eñ si keerden haer scoude-
ren wech/eñ wordẽ hartneckich/eñ en hoordẽ niet/
eñ ghi vertroct vele iaren ouer hen/eñ liet hen ghe
tuygen door uwen geest/in uwen propheten/mer
si en namens niet ter oren/daerõ hebt ghise gegeuẽ
in die hant der volcken inden landẽ/mer na uwer
groter ontfermherticheit/en hebt ghi niet ghehee
lic met hen wt gemaect/noch haer verlaten. Wãt
ghi zijt een genadich eñ ontfermhertich God.
Nv onse God/ghi grote God/machtich eñ v-
vreeslic/ghi die dat verbont hout/eñ ontfermher-
ticheit hout/en achtet niet cleyne die moeyte die õs
geraect eñ beuaẽ heeft/eñ onse coningen princen/
priesterẽ/prophetẽ/vaders eñ v geheele volc/van
der tijt der coninghen tot Assur aen/tot op desen
dach/Ghi zijt gerecht in al dat ghi ons gedaẽ hebt
Want ghi hebt recht gedaen/Maer wi zijn ongod
lic geweest/eñ onse coningẽ/princen/priesterẽ/eñ
vaders/en hebben niet gedaen na uwe wet/eñ geen
achte gehadt op uwe ghebodẽ eñ getuigenissen/
die ghi hem hebt latẽ getuygen/eñ si en hebben v
niet gedient in harẽ coninckrijcke/eñ in uwẽ grooten
goeden die ghi hen gaeft/eñ indẽ breedẽ eñ vetten
G lande/dat ghi hen ouergeleuert hadt in haren aen
siene/ende en hebben hen niet bekeert van haren
quaden wesene
Siet/wi zijn heden ten dage knechten/eñ indẽ
lande/dat ghi onsen vaderen gegeuen hebt te ete-
ne sine vruchten eñ goeden/siet/daer zijn wi knech-
ten inne/Eñ sine incomen vermeerdert hem den
coningen/die ghi ouer ons ghesett hebt/om onser
sonden wille/eñ si heerscappen ouer onse lichamẽ
eñ vee/na haren wille/eñ wi zijn in grooter noot/
Ende in allen desen maken wi een vast verbont/
ende scriuent/ende latent onsen princen/priesterẽ/
ende Leuiten besegelen

Si maken een verbont dat si die wiuen verlatẽ willen/Ende welcke dese geweest zijn/die vvorden hier genoemt.

Dat .x. Capittel

Je besegelers waren Nehemia/Ha-
thirsatha die sone Hachalia/eñ Side
kia/Seraia/Asaria/Jeremia/Pas- A
hur/Amaria/Malchia/Hattus/Se
bania/Malluch/Harim Meremoth
Obadia/Daniel/Ginthun/Baruch/Mesullam
Abia/Meiamin/Maasga/Bilgai/ende Semaia
dat waren die priesters.
Die Leuiten warẽ/Jesua die sone Asania/Bi-
nui/onder den kinderen Henadad/Kadmiel/ende
hare broeds/Sechania/Hodia/Klita/Plaia/Ha
nã/Micha/Rehob/Hasabia/Sachur/Serebia/
Sebania/Hodia/Bani/ende Beninu
Die hoofdẽ int volc waren Parcos/Pahath/
Moab/Elã/Sathu/Bani/Buni/Asgad/Bebai
Adonia/Biguai/Adẽ/Ater/Hiskia/Assu/Hodia/
Hasum/Besai/Hariph/Anathoth/Neubai/Mag
pias/Mesullam/Hesir/Meseseabeel/Sadok/Jad
dua/Platia/Hanã/Anaia/Hosea/Hanania/Ha-
sub/Halohes/Pilha/Sobek/Rehũ/Hasabna Ma B
eseia/Ahia/Hanan/Anan/Malluch/Hari/eñ Ba
ena. Eñ dat andẽ volc/priesters/Leuitẽ/poortwach
ters/sangers/Nethinim/eñ al die hen vãdẽ volc in
dẽ lãdẽ gescheydẽ haddẽ/totter wet Gods mit harẽ
wiuẽ/sonẽ eñ dochterẽ al diet verstaen constẽ/eñ
hare machtige namẽt aẽ voor haer broeders
Eñ si quamẽ dat si souden sweren/eñ hen met
eede verbinden te wandelen indẽ wet Gods/dye
door Mose den knecht Gods ghegheuen is/dat si
houdẽ eñ doẽ woudẽ/na alle gebodẽ/rechtẽ/eñ se-
dẽ des HEERẼ ons heerscappers/eñ dat wi den
volcke indẽ lãde onse dochterẽ niet en woudẽ noch ha
re dochterẽ onsen sonẽ nemẽ/Oec als die volcken
inlant op sabboth dagen brengen/Ware eñ alde-
hande victalie te vcopen dat wijs niet van hen nemẽ
en wilden opten sabboth/eñ heilige dagen/Ende C
dat wi dat seuenste iaer alderhande beswaringhe
vri laten wilden/Eñ leggen een gebot op ons/dat
wi iaerlics een derdendeel eẽs sikels soudẽ geuen
totten dienste inden huse ons Gods/te weten tot
toonbroot/tot dagelicse spijsoffer/tot daghelickse
brantoffer/des sabboth/der nieuwer maendẽ/eñ
feestdagẽ/eñ tot dẽ geheilichdẽ/eñ tot sondoffer/
daer Israel mede versoent worde/eñ tot alle besin
ge indẽ huse ons Gods
Eñ wi worpen dat lot ondẽ priesterẽ/Leui-
ten/eñ den volc/om den offer des houts/datmen
totte huse ons Gods brengen soude iaerlics/nae
dẽ huse onser vaderẽ/op gesette tijdẽ te bernẽ optẽ
outaer des HEERẼ ons Gods/soot in die wet
gescreuen staet/Eñ iaerlics te brenghen die eerste
vruchten ons lants/eñ die eerstelingẽ alre vruchtẽ
op alle bomẽ totte huse des HEERẼ/eñ die eer D
stelingẽ onser sonẽ/eñ ons vees/so het in dye wet
Mose gescreuen staet/eñ die eerstelinge onser run
derẽ/eñ onser scapen/dat wi dat al totten huse ons
Gods brengen souden/den priesteren die indẽ hu
se ons Gods dienen/Oec soudẽ wi brenghen die
eerstelingen onser viuers/eñ onser Heffe/eñ dye
vruchte van alderhande boomẽ/moste ende olye/
den priesteren/in die kisten/aen den huyse ons
Goodts/Eñ die thiendẽ ons lãts/dẽ Leuitẽ/dat
die Leuiten/die thiẽde hebbẽ/in allẽ stedẽ ons ac-
kerwercs.

Eñ die priester die sone Aaron/sal metten Leuiten ooc aen die thiende der Leuiten hebben/also dz die Leuiten die thiende haerder thienden opbrengen/totten huse ons Gods/in die kiste/in dat scat huis/Want die kinderen Israel eñ die Leuitẽ/ sullẽ die heffe des graẽs/most/eñ olijs / op in die kiste brengen/aldaer zijn die vaten des heylichdõs. Eñ die priesters die daer dienẽ / eñ die poortiers/ende sangers/dat wi thuis ons Gods nz en verlaten

Hoe dattet volc gedeelt wort sommige te Jerusalem/ende sommige inden buyten steden te wonen. Capittel.xi.

A

Nde die ouersten des volcs woondẽ te Jerusalem / maer dat ander volck worpen dat lot daeromme/dat ouẽ thienen een deel te Jerusalem in dye heilige stede soude trecken te wonen eñ negen deelen in die steden. Eñ dat volc seegende al die mannen/die vrijwillich waren te Jerusalem te woonen

Dit zijn die hoofden des lantscaps/die te Jerusalem woonden/Maer inden steden Juda woonde elck in sinen goede/dat in haren steden was/ te weten Israel/Priesters/Leuiten/Nethinim/eñ de kinderen der knechten Salomo/Eñ te Jerusalem woonden sommige der kinderen Juda eñ Ben Jamin/Vanden kinderẽ Juda/Athaia/die sone Vsia des soons Sacharia/des soons Amaria/des soõs Sephatia/des soons Mahelaleel/wt den kinderẽ Parez/ende Maesia/die sone Baruch/des soons Chalhose /des soons Hasaia / des soons Adaia/ des soons Joiarib/des soons Sacharia/ des soõs Siloni / Alder kinderen Pares die te Jerusalem woonden/waren vierhõdert eñ achtentsestich/vrome mannen

Dit zijn die kinderen Ben Jamin/Sallu die so-
B ne Mesullam/des soons Joed/des soons Pedaia des soons Kolaia/des soons Maesia/des soons Jthiel/des soons Jesaia/Eñ na hẽ Gabaia/ Sallai/ ix.c.eñ.xxviij. Eñ Johel/die sone Sichri/ die was voorstaender/eñ Juda die soõ Hasnua/was ouer dat andere deel der stadt.

Vanden priesteren/ woonden Jedaia die sone Jo Jarib Jachim/Seraia die sone Hilkia des soõs Mesullã/des soons Zadok/des soons Meraioth des soons Ahitob/was prince inden huyse Gods Eñ sine broeders/die inden huise wrachten/dier waren.viij.c.xxij. Eñ Adaia/die sone Jeroham/ des soons Plalia/des soons Amzi/des soons Sacharia/des soons Pashur/des soons Malchia eñ sine broederen ouersten/onder den vaderen warẽ cc.eñ.xlij.Eñ Amassai die sone Azareel des soons Ahusai/des soons Mesillemoth/ des soons Immer/eñ sine broeders machtige lieden waren. C. eñ.xxviij. Ende haere voorstander was Sabdiel/ die sone Jedolim.

Vanden Leuiten/Semaia/die sone Hasub/des soons Asrikã/des soons Hasabaia/des soons Bu-
C nui/Eñ Sabthai/eñ Josabad/wt dẽ Leuiten ouersten/aen den buyten wercke indẽ huse Gods/Eñ Mathania/die sone Micha/des soons Sabdi/des soons Assaph/die thooft was dancberheit te beginen totten gebede/Eñ Bakbukia/die anderde onder sinen broederen/ Eñ Abda/die sone Sammua/des soons Galal/des soons Jedithum / Alle dẽ Leuiten inder heyliger stadt/waren.cc.eñ.lxxxiiij. Eñ die poortwachters Akub eñ Thalmon/ ende haer broederen/die in die poorte bewaerden/waren.c.lxxij. Maer dat ander deel van Israel/priesteren/ende Leuiten/waren in allen steden Juda/ elc in zijn erfdeel.

Eñ die Nethinim woonden in Ophel eñ Ziba D
eñ Gispa behoordẽ tot dẽ Nethinim/Die voorstãder ouer die Leuiten te Jerusalem was Vsi/die sone Bani/des soons Hasabie/des soons Mathania des soons Micha/wt den kinderen Assaph/warẽ sangers/om dat werck int huys Gods / want het was des conincs ghebot ouer hen/dat die sangers getrouwelijc handelen souden/elcken dach zijn voorte oft buerte.

Eñ Pethaia die sone Mesesabeel/ wt den kinderen Serah/des soons Juda/die was neffens dẽ coninc/ tot allen wercken aen dat volck/Ende dye kinderen Juda die buytẽ opten dorpen op haer lãt waren/woonden sommige tot Kiriath Arba / eñ in haren dochteren/eñ te Dibon/ eñ in haren dochterẽ/eñ te Kabzeel/eñ in haren dorpẽ/ eñ te Jesua Molada/Bethpaleth/Hazarsual/Berseba/eñ haren dochteren/eñ te Ziklag/eñ Mochona/eñ haren dochteren/Eñ te Enrinmon/ Zarega/ Jeremuth/Sanoah/Adullam/eñ haren dorpẽ/Te Lachis eñ op haren velden/Te Aseka/eñ in harẽ dochteren/eñ si legerden hen van Berseba aen/ tot aen dat dal Hinnon.

Maer die kinderen Ben Jamin vã Gaba/woonden te Michmas/Aia/Bethel/eñ hare dochteren Eñ te Anatoth/Nod/Anania/Hazor/Rama/Githaim/Hadid/Siboim/Neballath/ Lod/ Ono eñ in timmerdal/Eñ sommige Leuiten/die deel in Juda hadden/woonden onder Ben Jamin

Die priesters eñ Leuiten worden hier genoemt/ die met Zorobabel op getogen waren/vander wi dinge der mueren/van Jerusalem

Dat.xij.Capittel

It zijn die priesters ende Leuiten/die A
met Serubabel den sone Sealthiel/ eñ Jesua op trocken/ Seraia/ Jeremia/Esra/Amaria/Malluch/Hattus/Sechania/Rheum/Meremoth Iddo/Ginthoi/Abia/Meiamin/Maadia/Bilga Semaia/Joiarib/Jedaia/Sallu/ Amok/ Hilkia/ eñ Jedaia/Dit waren die hoofden onder die priesteren/eñ haren broederen/indẽ tijdẽ Jesua/Mer die Leuitẽ waren dese/ Jesua/Bennui/Kadmiel/ Serebia/Juda/eñ Mathania/ ouer dat danckofficie/hi eñ zijn broeders/Bakbukia / eñ Vnni hare broeders waren om haerder hoedinge

Jesua genereerde Joiakim/Joiakim wã Eliasib/Eliasib wan Joiada/Joiada genereerde Jonathan/Jonathan wan Jaddua/Eñ inden tijt Joiakim/waren dese ouerste vaderen/onder dẽ priesteren te weten/van Seraia/was Meraia/van Jeremia/was Hanniaia/van Esras was Mesullam/ van Amaria Johanã/vã Malluch was Jonathã Van Sebania was Joseph/ Van Harim was Adna/Van Meraioth/was Helkai/ Van Iddo was Sacharia/van Ginton was Mesullam/Vã Abia was Sichri/Vã Meiamin Moadia/ die was Pil

tai vã Gilga was Sãmua. Vã Semaia/was Jona
thã/Vã Joiarib was Mathnai/vã Jedia was Vñ
Vã Sallai/was Kallai/Vã Amok was Eber/Vã
Hilkia was Hasabia/Van Jedaia was Nethaneel
Eñ inden tijden Eliasib/Joiada / Johanan/eñ
Jaddua/worden die ouerste vaďs onder die Leuiten
eñ die priesterē bescreuē/onď dē conincrijcke Dari
os/des Perzers/De kinderē Leui die ouerste vade
B ren worden bescreuen in die Cronike/totter tijt Jo
hanã des soons Eliasib toe/Eñ dit warē die ouer=
ste onď die Leuitē Hasabia/Serebia/ eñ Jesua dye
sone Kadmeel/eñ hare broederē neffens hen/te lo=
uē eñ te dãckē/alsoot Dauid die mã Gods gebodē
had. Deene hoede neffens die andere/Mathania/
Bakbukia/Obadia/Mesullã/Talmõ/eñ Akub.
warē poortiers aē die hoede/aen den dorpel in die
poortē. Dese warē indē tidē Joaki des soõs Jesua
des soons Jozadok/eñ ten tijdē Nehemia des lant
gracfs eñ des priesters Esras des scriftgeleerden
Eñ inder wijdingē ď mueren tot Jerusalē socht
mē die Leuitē wt allē haerē plaetzē /datmēse te Je
rusalē soude bringē/om in blijscappen wijdinge te
houden/mz danckē/met singē/cymbalē/psalteren/
eñ harpen. Eñ die kinderē der sangers ṽgaderden
eñ vãden omliggendē lãde om Jerusalē/eñ vãden
houe Nethophati/ eñ vandē huisen Gilgal/eñ vã=
dē ackerē te Gibea eñ Asmaueth Wãt de sangers
haddē hē houē eñ lãthuysen getimert rontsõ Jeru
salē. Eñ die priesters eñ die Leuitē reynichden hen
eñ si reynichdē dat volc/die poorten eñ die mueren
Eñ ic liet die vorstē Juda vouen op die mueren
C climmē eñ ic stelde twee grote dãcchorē/die gingē
henē ter rechter sidē bouē op die mueren ter mest
poortē waert/eñ hen ghinc na Hosaia/eñ die helft
der vorstē Juda eñ Azaria/Esra/Mesullã/Juda/
BēJamin/Semaia/eñ Jeremia/eñ sommige der
priesters kinderē mz trõpettē/ te weten/Sacharia
die sone Jonathã/des soõs Semaia/des soõs Ma
thania/des soons Michaia/des soons Sacbur des
soõs Asaph/eñ zijn broeďs/Semaia/Azareel Mi
lalai/Gilalai/Maai/Nethaneel/eñ Juda/Hanani
mettē musijcspelē Dauids des mãs Gods / Esra
die scriftgheleerde voor hem / ter fonteynpoorten
waerts/eñ gingen neffen hē op die trappen totter
stadt Dauid/die mueren op/totten huyse Dauids
toe/tot aen die waterpoorte teghent oosten.
Den anderen danckoor/ ginc tegen hē ouer /eñ
ic nae hen / Eñ die helft des volcs aen die mueren
op die ouēs poorte/tot aē die breede muerē/eñ tot
op die poorte Ephraim/eñ tot die oude poorte/eñ
tot die vischpoorte/eñ tottē torē Hananeel eñ tot
tē torē Mea/tot aē die scaepspoorte/eñ bleuen in
die kerkerpoorte/eñ die twee dãcchoren stondē al=
so indē huyse Gods/ eñ ic eñ die helft der ouerster
D mz mi/eñ die priesters/te weten/Eliakim/ Mae
sia/MinJami/Michaia/Elioenai/Zacharia/Ha
nania/met trompetten eñ Maesia/Semaia/Elea
zar/Vsi/Johanã/Malchia/Elom/eñ Azer/Eñ de
sangers songē luide/eñ Jesrahia was de voorstaē
de. Eñ indē seluen dage/werden groote offerhan=
den geoffert/eñ warē vrolijc/Want God had hē
een groote blijscap gemaect/alsõ dat heu/beide wi
uen ende kinderen verblijden/Ende men hoorde
die blijschap van Jerusalem verde.

In dier tijt werden mãnen ouer die schatkisten
geoordineert doē die Heffen/eerste vruchtē eñ thiē
den in warē/dat sise vergaderē souden van die ac=
kerē om die stadt/om wt te deelē na die wet voor
die priesterē eñ Leuitē / Wãt Juda hadde een blij=
scap aen die priesterē eñ Leuitē/dat si stonden eñ be
waerden die bewaringhe haers Gods ende die be=
waringhe der reyningen/Eñ die sangers eñ poort
wachters stonden na den gebode Dauid ende zijns
soons Salomo. Want indē tijdē Dauid eñ Asaph
so werden die ouerste sangers gesticht/eñ losliede
kens eñ danc tot God/Eñ geheel Israhel gaf den
sangers eñ den poortwachters deelē inden tijden
Serubabel eñ Nehemia / elckē dach zijn deel/eñ si
gauē geheylichde voor die Leuitē / Ende die Leui=
ten gauen geheylichde voor die kinderen Aaron.

¶ Hier scheydē si wt alle die vreemdelingen onď
den volcke Gods/na die wet Mose/Si maecten
kisten den Leuiten wort haer deel toegeschict/eñ
den Sabbath vvoort vernieut. Dat.xiij.Ca.

Nde in dier tijt wert dat boeck Mose A
gelesen voor die oorē des volcs /ende
daer in vantmē gescreuē/dat die Am
monitē eñ Moabiten nemmermeer
in die gemeynte Gods en souden co=
men/Om dat si dē kinderen van Israel niet tē ghe
moete en quamē met broot eñ water /eñ huerden
tegē hen Bileã dat hise veruloeckē soude Mer on
sen God die keerde dien vloec in een segeninghe
Doē si dan dese wet hoordē/schiedē si al ander volc
van Israel/Eñ voor dien hadde die priester Elia=
sib in die kiste aē thuys ons Gods/ghestelt ten of=
fer Tobia/Want hi hadde hē een groote kiste ghe=
maect/eñ daer hadden si te vorē geset spijsoffer eñ
wierooc/ gereetscap eñ thiendē vãden graue/most
eñ olye/na dē gebodē der Leuitē/sangers eñ poor=
tiers/daer toe oot die Heffe der priesters.
Maer in allen desen en was ic te Jerusalem niet/
Wãt indē tweēdertichstē iare van Arthahsastha/ B
des conincs tot Babel/quã ic tottē coninc/eñ na so
mige dagē verwerf ic vandē coninc/ dat ic te Jeru
salē troc/Eñ ic mercte dattet niet goet en was/dz
Eliasib aē Tobia gedaen had/dat hi hem een kiste
maecte indē hof aē thuys Gods / eñ het verdroot
mi seer/eñ ic wierp alle gereetscap vãdē huyse To
bia wt/voor die kiste/eñ hiet datmē die kiste reyni
gē soude/Eñ ic bracht aldaer weder die gereetscap
des huys Gods/dat spijsoffer ende wierooc.
Eñ ic vernã dat der Leuitē deelen hen niet gege=
uē en warē om welcker saken wille/die Leuiten eñ
sangers geulodē warē/elc tot sinen acker te arbey
dē/Doē berispte ic die ouerste eñ sprac/Waerõ v=
latē wi dat huys Gods! Met ic vergaderdese / eñ
steldese elc in zijn plaetse. Doē bracht geheel Juda
die thiēde vanden graue/most/ eñ olie totten schat
Eñ ic sette ouer die scatten/Selemeia den priester
eñ Zadok dē scriftgeleerdē/eñ wt den Leuiten Pe
daia/eñ onder haer hãt Hanã dē sone Sachur/des
soons Mathania/wãt si wordē voor ghetrou ghe
houdē/eñ hen wert beuolē harē broeďs wt te dee
lē/Mijn God gedenct mijns daer aē eñ en wischt
niet wt mijn ontfermherticheyt/die ick aen mijns
Gods huys/ eñ aen sine hoedinge ghedaen hebbe
Ter seluer tijt sach ic in Juda wijnperssen tre=

den optē Sabbath/eñ schouē oft garuē in
brēgen/Eñ ezels geladē mz wijndruuē/vi
A gē eñ alderley last te Jerusalē brengē/optē
Sabbath dach/Eñ ic betuychdese op dien
dach/doē si die victalgie vercochten/Daer
woondē ooc Tiriers inne/die brachtē visch
eñ alderhāde ware/eñ vercochtense opten
Sabbath den kinderē Juda eñ Jerusalē/
Doē berispte ic die ouerste in Juda/eñ sey
de tot hen/Wat is dat quade dinc dat ghi
doet/eñ breect dē Sabbath dach/Eñ en de
dē onse vaderē also nz/eñ onse God brocht
al dit ongeluc ouer ons/eñ ouer dese stadt
eñ ghi maect der grāscap Israel noch meer
dat ghi den Sabbath breect

Eñ doē die poortē te Jerusalē opgetroc
kē warē/voor dē Sabbath/hiet ic die poor
tē sluytē/eñ beual datmēse nz opē doen en
D soude/tot na den Sabbath/eñ ic stelde som
mige mijnder knapē aē de poortē/datmen
gheenē last dair in brēgē en soude op Sab
baths dagē/Doē bleuē die Creemers eñ
vercopers mz alderhāde ware ouer nacht
dair buytē/voor Jerusalem/eens oft twee
werué/Doē getuychdē ick hen segghende
Waerom blijfdi ouer nacht om de muerē
Doet ghijt noch eens/so wil ic die hāt aē v
slaē/Vā dier tijt en quamen si des Sabbaths niet
meer/Eñ ic sprac tottē Leuiten die rein warē/dz si
comē soudē eñ die poortē wachtē ō dē Sabbaths
dach te heyligē/Mijn God gedēct mi dies ooc/eñ
spaert mi na uwer grooter ontfermherticheyt

Ic sach tot dier tijt ooc Joden die wijfs namen
E vā Asdod/Ammō eñ Moab/eñ hair kinderē spra
kē half Asdodichs/eñ en constē nz Jootsch sprekē
mer na die tale elcx volcx/eñ ick screldese eñ vloech
somighe mannē/eñ bloectese/eñ pluctese/eñ nam
eenen eedt van hen bi Godt/dat ghy v dochteren
niet en sult gheuen haren sonen/noch hare dochte
ren nemen uwen sonen/noch v seluē/En heeft nz
Salomon die coninc Israhel daer aen gesondicht:
eñ daer en was nochtans in vele heydenen gheen
coninc zijns gelijc/eñ hi was sinen God lief/ende
God sette hē coninc ouer geheele Israel nochtās
brachten hem die buytenlantsche wiuē tot sonden
En hebt ghij dan niet ghehoort dat ghi sulck groot
quaet doet/om v van onsen God te ontgaen/met
buytenlantschen wiuen te nemen!

Eñ een wt den kinderē Joiada des soons Elia
sib des hoogē priesters/hadde vrientscap gemaect
met Sanballat den Heronite/Mer ic iaechde hē
vā mi/Gedēct haerder mijn God die des priester
scap quijt zijn gewordē/eñ dat verbōt des priester
scaps/eñ der Leuitē/Also reynichdē ickse van allen
buytenlantschen/eñ stelde die hoede der priesterē
eñ der Leuiten/elckē tot sinen dienste/ende
dat hout te offeren op gesette tijden/
eñ die eerste vruchtē/ Gedenct
mijnder mijn God ten
besten

Hier eyndet dat boec Nehemie
Hier na volcht Hester.

Hier begint dat boeck Hester

Assuerus maecte een groote maeltijt sinē herē
ende vorstē/hi roept Vasthi zijn wijf tot hem ter
maeltijt/mer si en comt niet/ Ende daerom wort
si vanden rijcke verstooten. Dat.I.Capit.

IN dē tijden Ahasueros
die daer regneerde vā India tot Mo
ren landt toe/ouer hondert eñ.xxvij.
landē/Eñ doē hi op sinē coninclijken
stoel sadt/inden slote te Susan/ inden
derdē iare zijns coninerijcs/maecte hy by hem een
maeltijt allen sinē vorstē eñ knechtē/te weten den
machtigē in Persen eñ Meden / den prouocstē eñ
ouerstē in sinē landē/ dat hi soude latē siē dat heer
lijcke rijcdom zijns coninerijcs/ eñ die costelike pron
kerie zijnder grootheyt/vele dagē lanc/ te wetē hō
dert ende tachtentich dagen lanck.

Eñ doe die dagen wt warē/ maecte die coninc
een maeltijt alle den volcke die indē slote te Suzan
warē/beide groote eñ cleyne seuē dagē lanc inden
voorsale des hoofs/ aent huys des coninckx/Daer
hingē witte/roode/ eñ geele doecken met lijnen eñ
schaerlakē coordē beuaē in siluerē ringen /op mar
morē calomnē/die banckē warē guldē eñ siluerren
op plaueysel vā groenē/witten/geelen/eñ swarten
marmoren gemaect. Eñ dē dranc droechmē in gul-
dene vatē/Eñ altoos andere eñ andere vaten/Eñ
coninclijcs wijns plēteyt/ so die Coninc vermocht
Eñ mē en sette niemāt wat hi drinckē soude/ want
die Coninc hadde allē voorstaēders in sinē huse be
uolē/dat elc soude doen alsoot hem beliefde.

Eñ die coninginne Vasthi maecte ooc een mael
tijt voor die wiuē indē coninclijcken huyse des Co
ninces Ahasueros/eñ optē seuēsten dage/doen dye

A
E Di
was
cec en
lxvi ia
voor
Cristi
gebo
te als
werel
gestae
had.i
M ae
honde
eñ.xx
iaer.
Aristo
teles
was
deser
die na
maels
Alexā
magn
scolme
ster wa
Alexā
magn
wert
vorē o
trent
iaer hi
nae.

Coninck goets moets was vanden wine / hiet hy Mehumā/Bistha/Harbona/Bigtha/Abagtha/Sethar eñ Charcas/die seuē camerlingē/ die voor dē Coninc Ahasueros dienden/dat si die coninginne Vasthi soudē halē voor den Coninc/ met der coninclijcker croonē/dat hi dē volckē eñ vorstē / haer schoōheyt soude thoonē/wāt si was fray/Mer die coninghinne Vasthi en wilde niet comen / nae den woorde des conincs door sine camerlingen. Doen wert die coninc seer gram/ eñ sine verbolgentheyt ontstac in hem.

A Eñ die Coninc sprac totten wijsen/die hen opt lāts sedē vstondē / wāt des Conincs saken/eñ sine hātteringe moestē geschiē voor alle verstādige oprecht/Die naest bi hē warē/Charsena/Setar/Admatha/Tharsis/Meres/Marsena eñ Memuchā die seuē vorstē der Persen eñ Meden/die dat aensichte de Conincs sagē/ eñ saten bouē aē int coninc rijc wat recht datmen aen die conninginne Vast hy doē soude/om dat si niet gedaen en hadde/nae den woorde des Conincs/door sine camerlingen/Doē sprac Memuchā voor den Coninc eñ den vorsten.

B Die coninginne Vasthi en heeft niet alleen aēden coninc qualic gedaē/mer ooc aē allē vorstē/ eñ ooc aen allē volcken in allē landē des conincs Ahasueros/Wāt sulckē stuc der conninginnē/sal wt comen voor allē wiuē/dat si haer mās sullē vachten voor hare oogē/eñ sullē seggen/Die coninc Ahasueros hiet der coninginnē Vasthi voor hē tē comē/mer si en wilde nz. So sullē nv die princessen in Perzē eñ Medē ooc seggē/tot allē princen des conincs / als si dit stuc der conninginnen hooren/so salder verachtens eñ toornicheits genoech verheffen/Gehaget den coninc/so laetmen een coninclijc gebot van hē wtgaē/ eñ scriuen nae der Persen eñ Meden wet/Het welc men niet en derf ouertreden / dat Vasthy niet meer voor dē coninc Ahasueros en come /eñ die coninc geue haer coninccrijc haerder naester die beter is dan si/Eñ op desen brief des conincks die gemaect wert in sinē geheelē rijcke(dz welc groot is)verbreyt worde/op dat alle wiuē haer mans in eeren houden/beyde onder groote ende cleyne.

Dat behaechde den coninc eñ den vorsten/eñ dye coninc dede na den woordē Memuchā/Doen wer den brieuē wtgesondē in allē landē des conincs/in elckē lande na zijnder scrift / eñ tot elckē volcke na zijnder talen/op dat elc man die ouer heere in sinen huyse bleue/eñ liet spreken na der talen zijns volcs

¶ Men soect den Coninc schoone ioncfrouwen Onder den welcken so coemt ooc Hester/welcke voor alle die andere den Coninc behaecht/Mardocheus vwaerscout den Coninc van verraderie

Dat.ij.Capittel.

A Nae dese gheschiedenisse / doen dye verbolghenheyt des Conincs Ahasueros vercoelt was/gedacht hi op Vasthi wat si ghedaen hadde/eñ wat ouer haer besloten ware Doen spraken die knapen des Conincks dye hem dienden/Men soecke den Coninck ionghe schoone maechden/ende die Coninck stelle toesienders in allē landen zijns conincrijcks / dat si alderhande ionge schoone maechdē te samē brengē tottē slote Susan in dat vrouwen huys / onder die hant Hegai/des Conincs camerlinc/die de wijuen beware eñ gheue hen haer ciragie/ Eñ welcke deerne den Coninc beualt/die werde coninghinne in die plaetse Vasthi/ Dat behaecthe dē coninc/eñ hi dede allso.

Daer was een Jootsch mā tot dē slote Susan die hiet Mardachai/een sone Jair / des soons Simei/des soons Kis/ des soons Jemini / dye mede wech geuoert was van Jerusalē/doen Jeconia die Coninc Juda wech geuoert wert/den welckē Nebucadnezar die Coninc tot Babel wech gheuoert hadde/Eñ hi was een mōboor/ Hadassa die is Ester/eē dochter zijns vaders broeders/want si en hadde noch vader noch moeder/eñ si was een schone/ eñ hupsce maecht/Eñ doē haer vader eñ moeder sterf/namse Mardachai tot eender dochter. B

Doen nv dat gebot eñ wet des Conincs vmaert wert/eñ vele maechdē te hoope gebracht werden/ totten slote Susan/onder die hant Hegai/ so wert Ester ooc genomen tot des Conincs huys/onder die hāt Hegai des bewaerdes der wiuen /ende die maecht behaechde hē/ eñ si vāt ontfermherticheyt voor hē/Eñ hi haeste met haerder verciering/ dz hi haer deel soude geuē/eñ seuē sijne maechdē vā des conincs huys daer toe/ Eñ hi dedese met harē maechdē in die beste plaetse/ int vrouwē getimer. Eñ Ester en gaf hē haer volc eñ haer maechschap niet te kennē/Wāt Mardachai had haer gebodē/ dat zijt niet te kennē en soude geuen/ Eñ Mardachai wādelde alle dage voort voor huys/ aēt vrouwen huys/dat hy vernemen soude / oft Ester wel ghinge/ende wat haer gheschieden soude.

C Als dan den gesettē tijt elcker maecht quā/dat si tottē Coninc Ahasueros comē soude/ na dien si twaelf maenden int vrouwen cieren geweest was (wāt haer verciering moest so vele tijts hebbē/te wetē/ses maenden met balsem eñ myrre / ende ses maendē met goeder specerie / so warē die wiuē dā verciert)als dan ghinc eene maecht totten Coninc eñ het welc si wilde moestmē haer geuen/ die met haer vandē vrouwen getimmer tot des Conincs huys ghinc/ Eñ als een tsauonts in quam/die ginc des morgēs vā hē in dat ander vrouwē huys/ond die hāt Saasgas des conincs camerlinck / der concubinē bewaerder Eñ si en mochte niet weder totten Coninc comē/het en was dat het den Coninc luste/ ende lietse met name roepen.

D Doē nv den tijt Ester aen quā / der dochter Abihail des ooms Mardachai(die hi tot eender dochter hadde opgenomē)dat si tottē coninc comē soude/ en begeerde si niet/dā wat Hegai des Conincs camerlin/der vrouwen bewaerd sprac: Eñ Ester vant genade voor alle diese aensagen/ Eñ Esther was gecomē voor den Coninc Ahasueros/int coninclijcke huys/inder thienster maēt / die daer hiet Tebeth/int seuēste iaer zijns conincrijcs/Eñ de coninc creech Esther lief bouē alle wiuē/ eñ si vāt genade eñ ontfermherticheyt voor hē/voor alle maechdē/eñ hi sette die coninclijke croone op haer hooft eñ maectese coninghinne in Vasthi stede. Eñ de coninc maecte een groote maeltijt allen sinen princē eñ knechten/Dat was een maeltijt om Esther wille/Eñ hi dede die landen rusten/eñ gaf coninclijke geschincken wt.

Eñ doen men anderwerf maechden vergaderde soo sadt Mardachai in die poorte des Conincks Eñ Esther en hadde noch niet te kennen gegeuen

haer maechscap noch haer volc/gelijck haer Mar=
dachai gebodē hadde. Wāt Ester dede na dē woor
de Mardachai/gelijc als doe hi hair mōbair was.
Ter seluer tijt doen Mardachai inder poorten
des conincs sadt/so worden twee camerlingē des
conincs Giethā eñ Teres/die de dueren bewaerdē
gram/eñ dachten haer handen aendoen coninc A=
hasueros te slaen/dat wert Mardachai kenlijc/eñ
hi gaft der coninghinnen Esther te kennen/Ende
Esther sept den coninck in Mardachai name/Eñ
doe men dat ondersocht/so wert dat beuondē/eñ
si wordē beyde aen boomē ghehanghen/eñ wert
gescreuē in die Cronica voor den coninck

¶ Haman vvort verheuē bidē Coninc Eñ hatet Mardocheū/om dat hi hē niet en vvilde eere bevvisē/Hi gebiet daer ō alle Jodē te dodē Ca.iij

A Nae deser ghescjiedenisse maecte die co
ninc Haman groot/dye sone Meda=
tha dē Agagite/eñ verhoochde hem/
eñ sette sinē stoele bouen alle vorsten
die bi hem warē/eñ alle knechtē des
conincs/dye in die poorte des conincs warē buy=
geden die knien/eñ aenbadē Haman/Wāt die co=
ninc hadt alsoo gebodē/Maer Mardachai en buy=
gede de knieē niet/eñ en aenbadt hē niet/Doe spra
ken des conincs knechtē die inder poorten des co
nincs warē tot Mardachai/Waerom ouertreedt
ghi des conincs gebot/Eñ doe si sulcke dagelics
tot hem spraken eñ hise niet en hoorde/so ghauen
sijt Haman te kennen/dat si siensouden/oft die re
B den Mardachai volherdē soude/wāt hi hadde hē
ghesegt dat hi een Jode ware.
Eñ doen Haman sach dat Mardachai hem die
knien niet en buychde/noch hē en aenbade/werdt
hi vol gramscappē eñ verdachtede/dat hi aē Mar
dachai alleene die hant soude slaen(want si haddē
hem dat volc Mardachai te kennen gegeuen)mer
hi leyde daer op toe dat volc Mardachai alle Jodē
die uit geheel coninckrijcke Ahasueros warē te ver
nielē/Inder eerster maēt dat is dye maēt Nisan/
int twaelfste iaer des conincs Ahasueros/werdt
dat lot geworpen voor Haman/vandē eenē dach
totten anderen/eñ vander eender maent tot op de
twaelfste maent/dat is die eerste maent Adar
Eñ Haman sprack tottē Coninc Ahasueros/
Daer is een volck verstroeyt/eñ deelet hem onder
C alle volckē/in allē landen ws coninckrijcs/eñ haer
wet is anders dan alle der volckē/eñ en doen niet
na des Conincs wet/eñ ten staet den Coninc niet
te lijdē/die alsoo te laten, Behaget den Coninc/so
scriue hi datmense verdoe/so wil ic thien duysent
ponden siluers ouerwegen/onder die hant der ar=
beiders datmenet brēge in die camer des Conincs/
Doen dede die Coninc sinen rinc vander hant/eñ
gaf dien Haman den soone Medatha/dē Agagite
der Joden viant/Eñ die Coninc sprac tot Hamā
Dat siluer si v gegeuen/daer toe dat volc/dat ghy
daer mede doet dat v belieft
Doen riepmen die scrijuers des conincs/inden
D derthienstē dach der eerster maent/eñ werdt ghe=
screuen hoe Haman beual aen die princen des Co=
nincs/eñ tottē prouoosstē herwaerts eñ derwaerts
inden landen eñ totten hooftlieden elcs volcs indē
landē herwaerts/eñ derwaerts/nae der scrift elcs
volcs/eñ na haer der talen indē name des conincs
Ahasueros/eñ met des conincs seghel beseghelt/
Ende die brieuen worden gesonden door die loo=
pers/in allen landen des conincs/om te vernielen
te dooden eñ te verdoen alle Joden beyde ionc eñ
out/kinderen eñ wiuen op eenē dach/te wetē op=
ten derthiensten dach der twaelfster maent/dat is
der maent Adar/eñ hare goet te roouē/Also was
dat inhout des gescrifts/dat een gebot ghegeuen
ware in allen landen/allen volcken te openbaren/
dat si opten seluen dach bereyt souden sijn/Ende
die loopers ghinghen haestelic wt nae des conincs
gebot/Eñ indē slote te Susan wert een gebot op
geslagen/Eñ die coninc eñ Haman saten eñ dronc
ken/Maer die stadt Susan wert onrustich.

¶ Daer comt een grote droefheyt ende clage ouer den Joden mer Mardocheus beschict door Hester die coninginne dat die sake verandt wort Dat.iiij.Capittel.

Doen Mardachai vernam al watter A
geschiet was/so scoorde hi sine clee=
deren/eñ dede eenē sac aen/eñ assē
eñ ghinc wt midden in die stadt ende
riep luyde eñ claechlijc/eñ quā voor
die poorte des conincs/Wāt niemāt en mocht tot
des conincs poorte ingaē/dye eenē sac aen hadde/
Eñ in allē landē tot welcker plaetsen des conincs
woort eñ gebot quā/was een groot clagē ondē dē
Jodē/eñ vele vastē/weendē/droegē rouwe/eñ la=
gē in sackē/eñ in die asschē/Doe quamē die maech
dē Esther eñ hare camerlingē/eñ gauē haer te kē
nen/Doe verscricte die coninghinne seer/Ende si
sandt cleeder dat se Mardachai aen soude doen/eñ B
den sack vā hem leggen/maer hi en namse niet
Doen riep Esther Hathach onder des conincs
camerlingē die voor haer stont/eñ beual hem aen
Mardachai/dat hi verneme soude wat dat ware/
eñ waerom hi so dede/Doe ghinc Hathach wt tot
Mardachai aen die strate/in die stadt/die voor dye
poorte des conincs was/Eñ Mardachai sept hē
allet wat hem ontmoet ware/eñ de summe des sil
uers/dat Haman gesprokē hadde in des Conincs
camer ouer te wegē/om die Jodē te vernielē/ende C
gaf hē dat wtscrift des gebots/dat te Suzā opghe
slagē was haer te vernielen/dat hijt Esther soude
thoonē/eñ haer te kēnē geuē/eñ hi seide eñ geboot
haer dat si tottē coninc in soude gaē/eñ doe een be=
de aen hē/eñ bragen van hem/nae haer volck
Eñ doe Hathach in quā eñ seide Ester de woor
den Mardachai/so sprac Ester tot Hathach/eñ ge
boot hē aen Mardachai/Alle die knechten des co
nincs/eñ dat volck indē lande des conincs wetē dz
so wie tottē coninc in gaet/binnē indē hof/hi si mā
oft wijf/die niet geroepen en is/die sal starcx ghe=
bots steruē/ten si dat dye coninc dat gulden scepter
te hemwaerts reycke/daer mede hi leuende bliue
Maer ic en ben nv in.xxx.daghē niet gheroepē tot
tē coninc in te comen D
Eñ doe die woordē Ester/Mardachai wordē
gebootscapt/hiet Mardachai Ester weder segghē
Eñ dēct nijt dz ghi v leuē behout oft vlost/wāt ghy
int huys des conincs sijt voor allē Jodē/wāt ist dz
ghi te deser tijt swiget/so sal den Jodē wt een an=
der plaetse hulp eñ vlossinge opstaē/eñ ghi eñ ws vads

huys sult verghaen/ wie weet oft ghi om deser tijt
wille/ totte conincrijcke genomen zijt! Esther hiet
Mardachai antwoorden/ So gaet henē eñ vergā
dert alle die Joden die tot Suzan voor handen zijn
eñ vast voor mi/ dat ghi niet en etet noch en drinc
ket in drie dagen/ noch dach noch nacht/ Ic eñ mij
ne maechden willen ooc also vasten/ eñ also wil ick
totten Coninc ingaen tegen dat gebot/ vergae ick
so vergae ick/ Mardachai/ ghinc eñ dede allet wat
hem Esther gheboden hadde.

¶ Hester comt voor den Coninc/ Si noedet den
Coninc eñ Aman te gaste/ Aman gheeft te kennen
sinē nijt teghen Mardocheum. Ende hi beroemt
hem seer houaerdelijc voor sine vrienden/ Eñ wt
ingeuen zijnder huysurouwen doet hy een galge
maken om Mardocheum te hangen.

Dat.v.Capittel.

A Ende opten derden dach cleede haer
Esther coninclijc/ eñ ghinc inden hof
acnt huys des Conincks/ binnen te-
ghen dat huys des Conincs/ Eñ die
Coninck sadt op sinen coninclijcken
stoel/ int coninclijcke huys/ tegē die duere des huys
Eñ doen die Coninck Esther die coninginne sach
staen inden hof/ vantse genade voor sinen ooghen
Eñ die Coninc recte den gulden scepter in zijn hāt
te Esther waert/ Doen ginck Esther toe/ eñ taste
tsoppe des scepters aen/ Doen sprac die Coninc tot
haer/ Wat is v Esther coninghinne? eñ wat eysche
ghi? ooc die helfte des conincrijcs sal v gegeuē wer
den/ Esther sprac/ Gehaget den Coninc/ soe come
die Coninc eñ Haman heden totter maeltijt die ic
bereyt hebbe/ Die Coninc sprac/ Haestet/ dat Ha-
man doe/ wat Esther gesproken heeft.

Doe nv die Coninc eñ Haman totter maeltijt
quamē/ die Esther bereyt hadde/ sprac die Coninc
B tot Esther doē hi wijn gedroncke hadde/ wat bidt
ghi Esther/ het sal v gegeuē werdē: eñ wat eysche
ghi/ ooc de helfte des conincrijcs/ het sal gescieden
Doē antwoorde Esther eñ sprac/ Mijn bede eñ be
gheerte is/ hebbe ic genade geuondē voor den Co-
ninc/ eñ ist dat den Coninc behaget mi te geuē mij
ne bede/ eñ mijn begeerte te doē/ so come die conīc
eñ Haman totter maeltijt die ic voor hē bereyden
wil/ so wil ic morgē doē dat die coninc ghesept he-
uet/ Doē ginc Haman in dien dage wt vrolijc ende
goets moets/ Eñ doē hi sach Mardachai inde poor
tē des Conincs/ dz hi nz op en stont/ noch hē voor
C hem en beweechde/ so wert hy vol gramschappen
ouer Mardachai/ maer hi onthielt hem/ eñ doē hy
thuys quam/ sandt hi eñ liet sine vrienden halē/ eñ
zijn wijf Seres/ eñ vertelde hen die heerlichz zijns
rijcdoms/ eñ die menichte zijnder kinderen/ ende al
hoe hem die Coninc so groot gemaect hadde/ ende
dat hi bouen die princen eñ knechten des Conincs
verheuen ware/ Ooc sprac Haman/ Eñ die conin-
ginne Esther/ en heeft niemant mettē Coninc tot
ter maeltijt die si bereyt hadde/ laten comen/ dan
mi/ Eñ morgen ben ic ooc tot haer ghenoot mettē
Coninc/ Mer in allen desen en hebbe ic gheen ghe
noechte/ also lange als ic sie den Jode Mardachai
in sconincs poorte sitten.

Doen sprac zijn wijf Seres/ eñ alle sine vriendē
tot hē/ Men make eenē boome vijftich ellē hooch
eñ segt morgen den Coninck datmen Mardachai
daer aen hange/ so comt ghy metten Coninc vro
lijc totter maeltijt/ Dat beuiel Haman wel/ eñ liet
eenen boom bereyden.

¶ Die Coninc beueelt Aman dz hi Mardocheo
eē grote eere bewijse/ om te loonē die vrientschap
die hi den Coninc bewesen heeft.

Dat.vi.Capittel.

In der seluer nacht en conste dye Co- A
ninc niet ghestapen/ eñ hiet die cronij
ken eñ die historien brenghen/ Doen
die voor den Coninck worden ghele
sen/ soe quamt tot dier plaetsen daer
gescreuē was/ hoe Mardachai hadde āēgebracht
dat die twee camerlinghē des Conincs Bigthana
eñ Theres die aen den dorpel bewaerden/ toe gele
get hadden die hant aen den Coninck Ahasueros
te slaen/ Eñ die Coninc sprack/ Wat hebben wy
Mardachai eere eñ goets daer voor gedaen? Dat
spraken die knapen des Conincs die hem dienden
Hem en is niet gesciet/ Eñ die Coninc sprac/ Wie
is inden hof? (want Haman was inden hof gegaē
daer buytē voor des Conincs huys/ dat hi dē Co-
ninc soude seggen/ Mardachai te hangen aen den
boome die hi hem toebereyt hadde) Ende des Co B
nincs knapen spraken tot hem/ Siet Haman staet
inden hof/ Die coninc sprac laet hem in comen

Eñ doe Haman in quam sprac die Coninc tot
hem/ Wat salmen dien man doen/ dien die Coninc
gheerne wilde eeren? Haman dachte in zijn herte/
Wien soude die Coninc anders gheerne eere wil-
len doen dan mi? Eñ Haman sprack totte Coninc
Dien man/ dien die Coninck gheerne wilde eeren
salmen brengen datmen hem coninclijcke cleederē
aen doe/ die die coninc plach te draghen/ ende dat
paert daer die Coninc op rijdet/ eñ datmen die Co
ninclike croone op sijn hooft sette/ Eñ mē sal sulck
cleedt eñ paert gheuen in die hāt eens vorsten des
Conincs/ dat die selue dien man cleede/ diē de Co-
ninc gheerne eeren wilde/ eñ voere op dat paert in
die straten der stadt/ eñ late voor hem roepen/ So
salmen doen dien man/ dien die Coninck gheerne
eeren wilde

Die Coninc sprac/ Haest v eñ neemt dat cleedt
eñ peert/ so ghi geseyt hebt/ eñ doet also met Mar C
dachai den Jode/ die voor die poorte des Conincs
sidt/ eñ en laet niet achter/ aen allē dien dat ghi ghe
sproken hebt/ Doe nam Haman dat cleet eñ peert
eñ cleedede Mardachai/ eñ leyde hem op der stadt
stratē/ eñ riep voor hē/ Also salmē dē man doē dē
welcken dye Coninck gheerne eeren wilde/ Ende
Mardachai quā weder aen die poorte des Conīcs
Mer Haman haeste hem thuyswaerts/ hi droech
rouwe met bedectē hoofde/ ende vertelde sinē wij
ue Seres/ eñ allen sinen vrienden/ al wat hem ont
moet was/ Doe spraken tot hem sine wisen/ ende
sijn wijf Seres/ Is Mardachai vanden zaet der
Joden/ voor dien ghi hebt begonst te vallen/ so en
vermuecht ghi niet aen hem/ mer ghi sult voor hē
vallen/ Doen si noch met hem spraken so quamen
des Conincs camerlingen daer bi/ ende dreuē Ha
man totter maeltijt te comen/ dye Esther bereydt
hadde

¶ Die Coninc ende Haman eten bider coningin
nen Hester/ die welcke dē Coninc bidt voor haer

volc ende Aman viant van Mardocheo eñ sinen
volcke wort aender ghalgen ghehangē / welcke
hi Mardocheo eerst bereyt hadde.

A Dat .vij. Capittel

Ende doen dye Coninck met Haman quā / totter maeltijt die die coninginne Esther bereyt hadde / soe sprac dye Coninc tot Esther des anderē daechs doe hi wijn gedroncken hadde / Wat bidt ghi coninghinne Esther? datment v geue / eñ wat eyscht ghi? oec dat halue coninckrijc / het sal ghe schiedē? Esther dye coninghinne antwoorde ende sprac / Heb ic genade voor v geuondē O Coninck eñ behaget dē Coninc / so geue hi mi mijn leuē om mijnder bedē wille / eñ mijn volc om mijns begeerens wille / Wāt wi zijn vercocht / dat wi wtgedaē gedoodet / eñ vernielt soudē werdē / Ende of God wilde / dat wi doch tot knechten ende maerte worden vercocht / so wilde ic swighen / soe en soude dye viant den Coninc doch niet schaden

Die Coninck Ahasueros sprac ende seyde totter coninghinnen Esther / Wie is die / ofte waer is die / die sulcs in sinē sinne nemē derre alsoe te doen.

B Esther sprac / die viant eñ wederpartijder / is dese boose Haman / Haman verschoech hē voor den Coninc eñ voor die coninghinne / Eñ die Coninc stōt op vander maeltijt eñ vandē wijn / in sijnder ūbolgentheit / eñ ghinc inden hof aen dat huys / Ende Haman stont op / eñ badt die coninghinne Esther om zijn leuē. Wāt hi sach / dat hē nv al een onzeluc van den Coninc bereyt was

Eñ doē de Coninc weder wt den hof aēt huys inden sael daer mē gegetē hadde quā / lach Haman aen dat sittene daer Esther op sadt / Doē sprac dye

C Coninc / wil hi oec die coninghinne verworgē by mi in huys? Doe dat woort wt des Conincs monde ghinc / bedecten si Haman dat aēsicht / eñ Harbona een vanden camerlingen voor dē Coninc sprac Siet daer staet eenē boome inden huse Hamā vijftich ellen hooch / dien hi Mardachai ghemaect hadde / die goet voor den Coninc gesproken heeft / De Coninc sprac / Laet hē daer aen hangen / Alsoe hinc men Haman aen den boom dien hi Mardachai gemaect hadde. Doen lach des Conincs gramscap.

¶ Die Coninc gheeft der conínghinnen Amans huys / Eñ tot haerder bede so gebiet hi datmē in allen landen scriue / om Amans ghebot te weder roepen

Dat .viij. Capittel

A Op dien dach gaf de Coninc Ahasueros der coninginnē Esther dat huys Hamans / der Jodē viāts / Eñ Mardachai quā voor den Coninc / Want Esther ghaf te kennen hoe hi haer bestōt / Eñ de Coninc dede af sinen vingherlinc / dyen hi van Haman genomē hadde / eñ gaf diē Mardachai / Eñ Esther sette Mardachai ouer dat huys Haman / Eñ Esther sprac voort voor den Coninc eñ viel hē te voete / eñ smeecte hē dz hy wech soude doē die boosheit Hamās des Agagitē / eñ sine scalcke voornemē / dat hi tegē die Jodē verdacht hadde Eñ die Coninc reecte dat guldē septer tot Esther Doe stont Esther op / eñ teerde voor dē Coninc eñ sprac / Behaget den Coninc / eñ hebbe ic genade geuondē voor hē / eñ ist den Coninc also gelegē / eñ it hem behage / so scriuemē dat die brieuē des voornemens Hamans des soons Medatha des Agagiten / wedertroepen wordē die hi ghescreuē heeft / om die Jodē te verdoē in allē landen des conincs / Want can ic dat quaet aengesien / dat mijnē volcke ouer comen soude / eñ hoe can ic aengesien dat mijn geslachte vergaet?

D Doē sprac die Coninc Ahasueros totter coninghinnē Esther / eñ tot Mardachai den Jode / Siet ic hebbe Esther dat huys Haman gegeuē / eñ men heeft hē aē eenē boom gehāgē / om dat hi sine hāt aen die Jodē heeft geslagē / Soe scrijft nv voor de Jodē / so het v behaecht / in des Conincs name / eñ besegheltdat met des Conincs rinc / Wāt die scriftē die in sconincs name ghescreuē eñ met des Conincs rinc beslotē wordē / en mocht niemāt weder roepē / Doē worden des Conincs scriuers gheroepē / in dier tijt / inder derder maēt / dat is die maent Siuā / indē .xxiij. dage / eñ wordē gescreuē so Mardachai geboot / totē Jodē eñ tot den princen / lantgrauen / eñ hooftlieden indē lāden / vā India aē tot Moren lant toe / te wetē / hondert eñ .xxvij. landen elckē lande na sinē scrifte / elckē volcke na zijnre talen / eñ den Joden nae haer scrift ende tale.

Eñ het wert in des Conincs Ahasueros naē gescreuē / eñ met sinen ringe besegelt / Eñ hi sandt die brieuē door rijdēde postē eñ op ionghe muylen daer inne dat die Coninc dē Jodē gaf / so waer dz si in stedē warē / hen te vergaderē / eñ te staē voor hare leuē / eñ te vernielē / te doodē / eñ te verdoene alle macht des volcs eñ lants / der geēre diese benauden / met dē kinderē eñ wiuē / eñ haer goet te roouen / op eenen dach in allen landen des Conincks Ahasueros / te weten / inden veerthiensten dage dē twaelfster maendt / dat is die maent Adar. Dat inhout des scrifts was / dat een gebot ghegeuē ware in allen landen te vercondigen allē volcken / dat die Joden op dien dach bereet souden sijn / hen seluen te wreken aen haer viandē / Eñ die ridēde boden op die muylen / reden snellijc / eñ haestelijc wt / na den woorde des Conincs / eñ dat gebot wert in den slote Suzan opgeslegen.

Eñ Mardachai ghinc wt vanden Coninc in coninclijcke cleederen / ghecle eñ witte / eñ met eender grooter gouden croone / gecleet met lijnen eñ purpuren mantel / Eñ die stadt Suzā iuychte eñ was vrolijc / Mer den Joden was een licht eñ blijschap eñ iolijt eñ eere gecomen / Eñ in allen landen ende stedē in welcke plaetse des Conincs woort eñ ghe boden quamen / daer was blijscap eñ iolijt ond die Joden / weerscappen eñ goede dagen / Also dat vele der volcken int landt Joden werden / Want die vreese der Joden quam ouer hen.

¶ Die Joden wreken haer aen haere vyanden / Hamans sonen die worden ooc ghehangen / ende vele vander Joden vianden ghedoot / Ende dye Joden houden grootefeeste ende blijscap.

Dat .ix. Capittel.

Inder twaelfster maēt dz is die maēt Adar / indē derthiensten daghe / dies des Conincs woort eñ gebot / gestelt hadde datment doen soude iuyst op ten seluen dach / doen die vianden de Joden gedoodet souden hebbē / om ons te verwel digen / keerde dat omme / dat die Joden hare vian- A

den verweldigen souden / Doen vergaderden hen
die Joden in haren steden / in allen landen des Co
nincs Ahasueros / dat si die handen soudē slaen aē
die ghene die hen quaet wilden / eñ niemant en con
ste hen wederstaen / Wandt haer vreese was ouer
allen volcken gecomē / Ooc alle ouerstē inden lan=
den / eñ princen eñ prouoostē ende officiers des co=
nincs verhieffen die Joden / Want die vreese Mar
dachai quā ouer haer / want Mardachai was groot
inden huyse des conincs / eñ sijne geruchte ghinc wt
in allen landen / hoe hi toe nam ende groot werdt.
Also sloegen die Joden aen allen haren vianden
met des sweerts slach / eñ doodēse / eñ vernieldense
eñ deden na harē wille aen die gene / die haer vian=
B den warē / Eñ inden slote Suzan / doodē eñ verde
den die Jodē .v. hondert mannē / daer toe doden si
Parsandatha / Dalphō / Aspatha / Porata / Adalia
Aridatha / Parmasta / Arizai / Aridai / Vaiesatha
die thiē sonē Haman / des soons Madatha der Jo
den viant / Mer aen sine goeden en sloeghen si dye
handen niet / Ter seluer tijt quā dat ghetal der ge=
dooder totte slote Suzā voor den Coninc / Eñ die
coninc sprac totter coninghinnen Esther / Die Jo=
dē hebben totten slote Suzan vijfhondert mannen
ghedoodet eñ verdaen / eñ ooc die thien sonen Ha=
man / Wat sullē si doen inden anderē landē des cō
nincs / Wat bid ghi datmen v geue / eñ wat eyscht
ghi / meer datmen di doet?
Esther sprac / Behaget den coninc so laet hi die
C Joden morgen tot Suzan ooc doen na dat ghebot
van heden / dat si die thien sonen Haman doen aen
boomen hanghen / Ende die coninc hiet alsoo doen
eñ dat gebot wert tot Suzā opgeslagē / eñ die thiē
sonen Haman werden gehanghen / Ende dye Jo=
den vergaderden hen tot Suzā opten veerthienstē
dach / der maent Adar / eñ verdeden op eenen dach
tot Suzan drie hondert mannen / maer aen haere
goeden en sloegen si hare handē niet / Maer die an
der Joden inden landen des conincs quamē te sa=
men / ende stonden voor haer leuē / dat si ruste sou=
den maken voor haere vianden / eñ doodē vā harē
vianden vijfentseuentich duysent / maer aen haere
goeden en sloegen si die hant niet.
Dat geschiede opten derthienstē dach der maent
Adar / eñ si rusten opten verthiensten dach der sel=
uer maent / dien maectemen tot eenē dach des wel
D leuēs ende der blijschappen / Maer die Joden tot
Susan waren te samen ghecomen / beyde op den
derthiensten ende veerthiensten daghe / ende rustē
opten vijftienstē dach / ende dien dach maectemē
tot eenen dach des welleuens ende der blijscappē
daerom maecten die Joden die opten dorpen ende
onbemuerden stedekens woonden / die veerthien
sten dach der maent Adar / tot eenen dage des wel
leuens ende der blijscappen / ende deen seynde den
anderen ghiften.
Ende Mardachai bescreef dese geschiedenissē
ende seynde die brieuen tot allen Joden / die in alle
E den landen des conincs Ahasueros waren / beyde
die na ende verde warē / dat si dē veerthiensten en=
de vijftiensten dach der maent Adar / souden ont
faen ende houden / iaerlijcken na den dagen inden
welcken die Joden tot ruste ghecomen waren van
haren vianden / ende nae den maenden inden wele
ken haer smerte in blijscap / ende haer leedt in goe
de dagen verkeert was / dat si die selue soudē hou=
den voor dagen des welleuens / oft der weerscap=
pen ende der blijschappen / ende dat deen den ande
ren ghiften souden seynden / ende den armen me=
de deylen
Eñ die Jodē ontfingent / dat si haddē begonst F
te doen ende dat Mardachai tot hen schreef / Hoe
Haman de sone Medatha / die Agagite / alre Jodē
viant gedacht hadde / alle Joden te vernielen / Eñ
dat lot laten werpen om hem te veruarē / ende ooc
te vernielen / Ende hoe Esther totten coninck ghe=
gaen was ende ghesproken / dat door brieuen sine
schalcke ghepeysen / die hi teghē die Jodē ghedach=
te op sijn hooft ghekeert souden werden / Eñ hoe=
men hem eñ sinen sonen aen boomen ghehanghen
hadde / Daer af si die dagen Purim noemden / nae
den name des lodts / nae allen den woorden des
briefs ende wat si selue ghesien haddē eñ wat hen
ouercomen was G
Ende die Joden rechtet op / eñ nament op hen
ende op hare zaet / ende op alle die hen tot hen de=
dē dat si niet voorbi en wilden ghaen / iaerlijcr dese
twee daghen te houden / ghelijck si bescreuē eñ ge=
stelt werdē / Dat dese daghē niet te vergheten / mer
te houden sijn / bi kints kinderen / bi allen ghestach
ten / in allen landen ende steden / Het sijn die daghē
Purim / die welcke niet voorby ghegaen en sullen
worden / vanden Joden / eñ haer gedachtenisse niet
vergaen bi haeren zade
Eñ die coninghinne Esther die dochter Abiha
il eñ Mardachai die Jode / screuen met geheelder
macht te confirmeren desen anderē brief van Pu=
rim / ende seynden die brieuē tot allē Joden inden
hondert eñ twentseuentich landē des coninckrijcs
Ahasueros / met vriendelijcken ende ghetrouwē
woorden dat si dese daghē Purim soudē confirme
ten op haeren ghesettē tijt / soe Mardachai die Jo
de ouer hen beuestighet hadde / eñ die coninghinnē
Esther / Alsoe sise op haer selen ende haer zaet be
uestighet hadden die ghesciedenisse der vastē ende
haers roepens / Eñ Esther beual dese gesciedenis
sen deser Purim te beuestighen / eñ in een boeck te
scriuen

¶ Vander macht ende ghewalt Asueri eñ Mar
dochai. Dat .x. Capittel

Ende dye Coninck Ahasueros leyde
tijns opt lant / eñ op die eylanden in
die zee / Maer allet werck sijnder ge= H
welt ende macht ende die grote heer
licheit Mardachai die hem de coninc
ghaf / siet dat is ghescreuen in dye Cronica der co=
ninghen in Meden ende Persen / Want Marda=
chai die Jode was die ander na den coninck Ahas
ueros eñ groot onder die Joden ende aen
genaeme onder der menichte sijnder
broederen / die voor sine volck
goet sochte / eñ sprack
dat beste voor al
le sinen za
de.

(.·.) (.·.) (.·.)

Dit siin dye capittelen welcke inden boecke Hester inden Hebreuschen texte en inden Bibilschen schriften nyet gevonden en worden/ Noch tans om dattet die Grieckssche en ooc die Latijnsche oversetters hebben daeromme hebben wi die ooc hier nae willen setten in Duytsche/ op dat niemat enich ghebrec en hebbe daer ine

¶ In dit Capittel is bescreven wat Mardocheo ghedroomt is   Dat.xi. Capittel.

Mardocheus een soon Jair/ des soons Semei/ des soons Cisei/ vanden stāme BeJamineē Jode/ dye sine wo- A
ninghe hadde inden stote te Susan/ groot gheacht onder alle den ghenen die inden coninclijcken houe verkeerdē. Dese was een vanden ghevangenen die Nebucadnezar dye Coninck van Babilonien van Jerusalem tot Babel ghevoert hadde/ met Jechonia den Coninck/ Dese Mardocheus hadde inden anderen iare/ als die groote Coninck Artaxerxes regneerde/ inden eersten dach des maendts Nisan eenen alsulcken droom gehadt

Hem dochte dat hi hoorde een groote tempeeste/ grouwelijcke donderslaghen/ eertbevinge/ eñ grooten oploop inden lande/ ende dat hi sach twee groote draecken die haer teghen malcanderen ten strijde bereet haddē/ eñ haer gheerijsch was groot/ van welcker brullen ende gheroepe/ alle heydenen op sijn ghewe[e]st om te oorloghē teghē die oprechte/ Ende dien seluen dach was vol duysternissen/
B eñ gansch doncker/ vol van benautheden eñ vreesen/ eñ daer was een groot verscrickē in allen landen/ Die oprechte waren versaecht/ want si vreesden voor dat ongeluck eñ quaet dwelc op haer bereet was/ eñ hadden haer overghegeuē te steruē/ eñ daeromme so riepen si tot God

Ende als si aldus schreydē/ soo is die cleene fonteyne tot een groote water vloet/ ende tot veel wateren ghewordē/ Ende met dien ist/ weder dach ghewordē/ ende die sonne is weder opgeghaen/ Ende die verneder de siin verhoocht ghewordē/ eñ die selue hebben die heerlijcke eñ houaerdighe verslonden.

Als nu Mardocheus desen droō gehadt heeft/ soe is hi ontwaect/ ende heeft in zijnder hertē scherpelijc gedacht/ wat dat God soude willen maken hi heeft dit gansche wesen begheert te wetē/ ende heeft daer op ghedacht tot inder nacht toe.

¶ In dit Capittel wort bewesen hoe dat Mardocheus die verraderie der twee dienaers tegen den Coninck openbaert/ ende daeromme vanden Coninc gheeert wort

Dat.xij. Capitte

Er seluer tijt woonde Mardocheus te houe by Bigtha ende Thereo des Coninckes camerlinghen/ eñ poortiers vanden pallayse/ Maer als Mardo- A
cheus hare opsette mercte/ eñ haer ge peys naerstelijck hadde vernomen/ soe wert hy te binnen dat si hare ontrouwe eñ boose handē voor hadden genomen aenden Coninck Artaxerxen te slaen/ eñ hi gaft den Coninc te kennen/ Die coninc liet die twee besnedenen met tormenten examineren/ Ende als zijt beleden/ so worden si ghedoodet. Die Coninc dede dit teckenē in die Jaerboeckē of Croniken/ tot een eewige gedachtenisse/ eñ Mardocheus bescreef ooc dese selue geschiedenisse Also B
beual die Coninc dat Mardocheus te houe dienē soude/ eñ ghaf hem voor dese sine getrouwicheyt een geschencke/ Maer Haman die sone Medatha die Agagite was hooch ende groot gheacht in des Coninckes hof/ Die selue begonste Mardocheo eñ sinen volcke lijdē aen te doen/ om der twee camerlinghen wille die ghedoot waren.

¶ Een copie des Mādaments dwelcke die Coninc Artaxerxes wt hadde laten gaen in alle landen/ wt ingheuen Amans des hoofmeesters/ dat men ouer al die Joden soude wtroeden ende ter doot brengen.

Dat.xiij. Capittel

Je groote Coninck Artaxerxes dye van India aen tot Ethiopiam ouer hondert ende seuenentwintich landē regneerde/ ontbiet allen den vorsten ende lantvoechdē die zijnder gewalt A
onderworpen zijn vriendelijcke groete/ Als ick een heere ghewordē ben ouer vele volcs/ ende dē gantschen aertbodem in mijnder gewalt gebracht hebbe/ so en hebbe ick niet met vermetentheyt eñ onrecht mi van mijnder macht wegen willen verheffen/ mer ic hebbe voor mi ghenomen die ghene die onder mijn ghewalt zijn met behoorlijcheit eñ saechtmoedicheit altijt te regerē/ eñ die ganschelic in een rustich leuen te stelle/ Daer mede oock mijn rijcke te vrede te brenghen/ datment ouer al seckerlic mochte door reysen/ eñ ooc dē vrede die alle mēschē begheerē/ wederomme te vernieuwē/ Als ick nu met mijne raetsheren ouerleyde/ hoe dat alsulcke tot eenē goeden eynde ghebracht mochte wordē/ soo was daer een by ons in voorsichticheyt dye C
voornaeste/ wiēs goetwillich/ trouwe eñ ghelooue dicwils betoōt eñ beproeft is gewe[e]st/ die welcke ooc die voornaeste eñ eerliste naest den Coninc was/ met name Aman/ die gaf ons te kennē/ hoe dat een rebellich volc in alle dē landē ingeulochten had/ dwelc tegē alle andere liedē statutē eñ wetten maecte/ eñ dwelcke ooc der Coningē wtgegaē mādamentē altijt verachtede/ waerom niet toe te latē en is/ dat alsulc regimēt bi v lieden sonder afstellinge mochte bliuē. Als wi sulcs vernomē hebben dat dat volc gansch eñ eenē yeghelickē cōtrarie is eñ bi haer vreēde eñ āder insettingē ghebruict/ ooc onser settingē eñ hādelingē wederstaet/ eñ neemt voor hē quade sakē te volbrengē/ Daerom dat onse rijc tot eenē goedē staet eñ stātachtichz come/ soe hebbē wi gebodē/ dat alle die ghenē dye v liedē vā Aman/ welcke ouer alle onse sakē geset eñ geordineert is/ die voornaeste na den Coninc/ eñ ooc also

vele als een vader is) int ghescrift gheordineert eñ betoocht wordē/ dat die met wijf eñ kinderē sullē wtgeroedet eñ verdaē werdē met haerder vianden eñ haerder wederpartijen sweert/ eñ dat daer ooc gheen ontfermhertichheit ghebruyct/ oock niemant ghespaert en worde/ eñ dat sal gescieden den xiij. dach der twaelfster maent Adar ghenoempt van desen iaer/ op dat die gene die van oudts her altoos eñ ooc noch op desen tijt rebellich geweest zijn/ op eenen dach met gewaldt inder hellen afgestoten werden/ dat alsoo ons regiment volcomen vrede eñ ruste hebben mach

Mardocheus dacht aen alle die wercken ende groten daden des HEEREN heeft hem ghebeden

C met dese woorden. O HEERE HEERE gheweldige almachtighe coninc/ want in dijnder ghewout zijn alle dingen/ ende als ghi Israhel helpen eñ verlossen wilt so en mach v niemant wederstaen noch beletten. Want ghi hebt den hemel ende die aerde gemaect/ eñ soe wat wonderlics onder den hemel is/ du bist aller dingen een HEERE/ daer en is ooc niemant dye v O HEERE wederstaen mach/ Du weetst alle dingen/ Du weetst HEERE dat ic noch wt boosheyt/ noch wt hoochmoet/ nocht wt eerbegeringe dat niet gedaē en hebbe/ dat ic niet en hebbe willē mi neygē noch bucken voor dē houaerdigen Aman (wāt ic wel te vreden ware geweest eñ goetwillich sine voetstappē te cussē in dien dat Israel ten bestē hadde mogē gheschieden/ mer ic hebbe dat gedaen op dat ick des menschen eere niet en soude voor Gods eere setten/ eñ dat ic niemant en soude aenbeden dan v mijnen HEERE alleene/

D eñ dat en sal ic in geenē stouten noch houaerdigen doen/ Eñ daeromme O HEERE Godt eñ coninc spaert dijn volc/ want si leggē daer op toe hoe dat si ons mochten vernielen/ si dencken ende begheeren te verderuen/ ende te verdoen dat volcke/ dye welcke altoos v erffenisse gheweest is/ En wildt niet verachten v deel dat ghy v selfs wt den lande Egipti verlost ende geleyt hebt.

Verhoort mijn ghebet/ eñ weest ghenadich/ dinen volcke/ dat ghi v tot eenen erue vercoren hebt verandert onse clage ende droefheyt in vruechde/ dat wi leuēde bliuē/ O HEERE ende dijnen name louen mogen/ En wilt doch den mont der geenre die v louen niet laten (O HEERE) verdaē werden

Dier ghelijcken riep ooc dat gansce volc Israel/ so crachtelijc als si ymmer mochten totten HEERE/ want haer doot eñ verderffenisse stont haer lieden voor den ooghen.

¶ Van dat claghen bedroeffenisse ende ghebet/ der coninginnen Hester/ Dat.xiiii.Capittel.

A Ock so is die coninginne Hester inden cāpe des doots wesende tot den HEERE gheulooden/ si heeft die eerlijcke cleederen afgheleyt ende wtghedaen/ ende heeft aenghedaen cleederen die tot suchten ende claghen dienden. Eñ inder plaetse der costelijcker saluen heeft si haer hooft met asschen ende vuylnisse bestroeyt/ ende haren lichaem heeft si seer verootmoedicht/ ende vernedert/ Alle die plaetsen daer si te vorē vruechde gehadt hadde/ die heeft si metten hayre veruult dat si haer seluen wtgepluct hadde.

Si badt ooc God den HEERE Israhels met desen woorden/ O mijn HEERE God du bist alleen onse coninck helpt mi eenige verlatene dye gheenen helper en heeft dā v/ want mijn iammer eñ verderffenisse is mi na v aenstaende

Vander ioncheit op wt dē geslachte mijns vaders hebbe ic gehoort/ dat ghi Israel wt alle volcken ghenomen hebt/ ende onse vaders van allen haren voorvaderen dat sy dijn eenich erfdeel zijn souden ende hebt hen ghedaen/ al dat ghi haer belooft haddet/ Nu wel aen HEERE wi hebbē voor v ghesondicht/ waeromme ghi ons in die handen onser vianden ghegeuen hebt/ daeromme dat wy hare Goden gheeert hebben/ HEERE ghi zijt ghe recht/ Oock soo en laten si haer niet ghenoeghen/ dat wi bitterlijc eñ swaerlijck onder haer benaut ende ghevanghen zijn/ Mer ghy hebt dine handen gheleghet op die handen haerder Goden/ dat si beginnen wech te nemē dwelcke ghi met dinē mont gheordineert eñ besceyden hebt/ ende wt te roeyē dijn erfdeel/ te besluyten ende te stoppē den mont der gheenre die v louen/ wt te blusschen die heerlicheit ende eere dijns huys ende dijns altaers/ ende op te doē den mont der heidenē/ te louē die cracht eñ duechdē der Godē eñ den vleesscelijckē coninc hooch te prijsen inder eewicheit.

O HEERE en gheeft dinen scepter niet den ghenen die niet en zijn/ dat sy ons in onsen iāmer ende ongheual niet en bespotten/ mer keeret haer voornemen ouer haer/ eñ den ghenen dye alsulcs ouer ons begonnen heeft een straffinghe/ ende set hem tot eenen exempele

Weest onser gedachtich O HEERE/ eñ thoōt v inden tijt van onser benautheit ende onser noot Sterct my O du coninc der Godē/ ghi heerschapper alles gewouts/ gheeft mi een bequaem eñ behagelijcke sprake in mijnē mōde voor den leeuwe eñ keert sijn herte tegē dē hate/ onser viandē haer te verdoen/ eñ alle die te verdoē die hē mede gonstich zijn/ Mer verlost ons met dijnder handt/ ende helpt mi eenighe verlatene/ die geene bescerminge noch helper en heeft/ dā v alleē HEERE/ ghy weet alle dinc/ ghi weet dat ic die heerlichz eñ eere v ongerechter hate/ eñ dat ic scouwen eñ tegētheit hebbe vandē bedde der onbesnedenē eñ aller Heidenē

Ghi kent eñ weet minē noot/ dat ic dat teecken mijns hoochz eñ heerlichz hate/ dwelc ick op mijn hooft drage/ inder tijt als ic mi spiegelē eñ siē laten moet/ eñ een verdriet daer af hebbe/ als van eenen onreynē doecke/ eñ dat ic dat niet en drage ter tijt als ick rustich ben eñ alleen bi mi seluen

Ghi weet ooc dat ic dijn dienarinne aē die tafel Amās noyt gegetē en hebbe/ eñ dz ic ooc noyt geenē lust noch behagē aen die maeltijdē des conincs gehadt en hebbe/ dat ic ooc die drancofferē niet gedronckē en hebbe/ eñ dat ic dijn dienarinne noeit geene blijscappe gehadt en hebbe vā dien dage aen als ic hier toe gebracht si/ tot desen tegenwoordighen dach toe/ dan alleen in v HEERE

O du God Abrahās/ O du stercke God ouer alle verhoort die stēme der geenre die geene hope meer en hebben/ eñ verlost ons wt die handen der scalcken eñ verlost mi wt mijnder vreese

¶ Die coninghinne Hester verthoont hair voor den coninc eñ vermaēt hem dē noot haers volcs

Dat.xv. Capittel.

A Et is gheschiet op den derden dach heeft Hester die rouwe cleeder wtgetoghen ende heeft aenghedaen hare heerlijcken en eercleederē ende heeft haer costelijc toegemaect na dē maci als si God hadde aengeroepen die een aenschouwer en salichmaker is aller dingen/ so nam si met haer twee dienstmaechden op deene leende si als die gene dye teeder was/ dye ander volchde haer/ ende droech den sleype haers cleedts/ Dat schijnsel haer der scoonheit maecte haer aensicht rosenverwich Die ghedaente haers aensichts was vrolic en lieflijc/ met haer herte was benaut vā groter vreesen.

Si ginc in door alle die doren/ en quā voor den coninc/ Die coninc sat opten stoel sijns rijcs/ ende

B had aenghedaen zijn costelike scone ghewaect/ ghe heel guldenc/ ende verciert met edele ghesteente/ ende was seer ontsienlijck/ Hi hief op zijn aensicht dat van claerheit blincte/ ende in sine toornicheidt sach hi haer aen/ Doen viel dye coninginne neder si waert bleeck ende onmachtich/ ende leende opt thooft der maget die met haer ghinc/ Mer God verkeerde dat herte des conincs dat hi sachtmoedich wert/ dat den angste hē wt sinē stoel dreef/ en haer in sinen armen ombinc/ ende hiefse tot dat si weder tot haer selfs quam/ Hy sprackse oock aen met vriendelijcken woorden/ ende seyde tot haer/ Hester wat ist? Ic ben dijn broedr/ sijt goets moets ghi en sult niet sterven/ want ons ghebot gaet die ghemeynte aen/ niet v/ Comt herwaerts/ En met dien hief hi op sinen guldenen staf/ ende leyde dyen op haren hals/ ende omvincse vriēdelic/ en sprack Spreect met mi/ Doen seyde si/ Ic hebbe v gesien ghelijc als een engel Gods/ ende mijn herte is my verscrict/ van vreese dijnre heerlicheit en claerheyt Wandt hooch ende wonderlick bistu o heere/ ende de dijn aensicht is vol van vriendelicheit/ Als si al soo met hem sprack/ soo viel si weder in onmachte/ waeromme die coninc veruaert wert/ ende alle die dienaers troosten haer.

¶ Een vytschrift ofte Copie eens mandaments des conincks Artaxerxis dwelcke bi den Joden ter lieften Esther in alle sinen lande heeft latē vyt gaen Capittel.xvi.

A Ie groote coninck Artaxerxes/ dye van India aen regneert tot Ethiopia toe ouer hondert en seuenentwintich landen ontbyedt den vorstē ende regenten der seluer landen/ den ghenen die hem beminnen vriendelijcke groete. Daer zijn vele die om der menigherhande vriendscappen en weldadē wille/ als si tot grooter eerē ghebrocht zijn/ altijt meer ende meer dies te stouter en hoochmoediger werden/ ende niet alleene onse ondersaten bestaen hinderlick te zijn/ want ouervloedighe weldaden en mogen si niet liden/ ende beghinnen wat teghen die ghene te peysen die hen goet doen ende en nemen niet alle danckbaerheyt vanden mēschē (mer in hoochmoet ende stoutheyt) als dye ghene die der weldaden ongbedachtich ende ondanckbaer zijn (ende si onderwinden hen Gods) Dye alle dinc altijt siet/ oordeel dye welcke alle boosheyt haet ende straft te ontvlieden/ Het gheschiet oock dicwils dat vele der ghener dye vand ouermacht ghesett zijn/ ende dien die hanteringhe ende saecken der ondersaten beuolē zijn te handelen stout werdē/ dat si met dat onnosel bloet te stortē haer veulecken/ dwelcke haer in onuerhalijcke schadē bringt Die ooc met valsche ende bedriegelijcke spraken/ ende loghenachtighe clapperie die simpele goetheyt der oversten verleyden ende verraden/ Nv ist oorbaerlic ende goet dat wi des waernemen/ daer nae

B vragen/ ende dincken/ niet alleene die oude geschiedenissen die ons aengaende zijn/ Mer ooc dat nv voor handen is/ hoe schandelijcke/ oneerbare/ ooc scadelijcke dingē die vooghden gehanteert hebben ende daer en bouen in toecomende saecken sulcks voorhoeden/ op dat alle menschen het Rijcke rustich ende vreedtsaem moghen maken/ ende somtijden tot eene veranderinghe mochten trecken/ en tgheene dat nv teghenwoordich voor ooghen is/ dat selue opt alder vriendelijcste te ghemoete comen ende af te stellen

Als nv Aman dye soon Amadata/ van Macedonia (waerlic vreemt vandē Persischen bloede/ en verre vā onser goedertierenheit) vi ons als een vreemdelinck inghenomen is/ ende dies vriendelicheyt verregben heeft dye wi tot allen volckē ghebruycken) also dat hi onse vader ghenoempt ende van alle menschen in hoogher eeren ghehouden is ghewesst/ ghelijck als die naeste ende vernaemste na den coninc/ so en heeft hi hem zijnder houerdicheit niet moghen onthouden ende heeft ons bestaen niet alleen des Rijcs mer oock des leuens te berooven

Oock soo heeft hy Mardocheum onsen salichmaker en behouder dye ons in allen dinghen goet bewesen heeft/ Desghelijcs oock dye eerbare ende ontschuldbare Hester een medeghenote ons rijcs

C mitsgaders allen haren volcke met menigherley bedroch beghcert te verdoen/ Want hy gemeent heeft In dien hi die selue wech dede/ ende ons van dien beroofde/ soo soude hy in sulcker voeghe dat Rijcke der Persen tot die Macedoniers bringhen Mer wi beuinden dat die Jodē die van desen scalc ouergegeuē waren om te dooden/ datse geene oeueldaders en zijn/ met datse betamelijcke en rechte wetten ghebruycken/ oock dat si kinderen des alderhoochstē leuenden Godts zijn/ van den welcken onse ende onser vooruaderen Rijcke tot noch toe wel gheoordineert is/ Daeromme soe sult ghy lieden wel doen als ghi die brieuē ende mandamenten die van Amadatha sone wtghegaen zijn/ van gheender werden en houdet/ want dye ghene dye sulcs opghesett ende beschict hadde/ dye hanghet te Susis voor der poorten/ met alle sinen gheslachte ende God (die alle dinc in zijnder ghewout heeft) die heeft hem na zijnder verdiensten sulcs vergou- D
den ende betaelt.

Ende op sulcs sult ghi lieden die Copie van desen brieue in allen plaetsen publiceeren/ aflesen/ ende opslaen/ dat die Joden vrij en onbehindert hē nae haerder insettinghen houden moghen/ Ende dat haer lyeden gheholpen werden/ ende dat

si aenden gheuen (die op die tijt haers aucts en̄ noots haer oueruallē wouden) gewrokē werden opten dertiensten dach der twaelf-ster maent Adar/ Want God dye alle dinck regheert heeft dyen dach/ inden welcken dat wtuercoren volc soude gedoot hebben ghe-worden/ tot vruechden verkeert.

E Overmits dien sult ghi lieden oock onder die hoochtijdelijcke daghen die ghi hout/ desen dach met alderley gheuoechten begaen/ op dat nv ende in toecomende tijden desen dach den ghenen dye dye weluaert der Persen begheeren eene ghedachtenisse si int beste/ met den ghenen die ons moeplijc ende oproerich zijn/ een ghedachtenisse des verderuens.

Alle steden ende landen dye sulcs nyet en doen/ dye sullen metten sweerde ende viere grouwelijcken verdaen ende verstoten werden/ ende niet alleen vanden menschen nemmermeer bewoont werden/ mer oock vanden wilden dieren en̄ voghelen sullen si ghehaet werden.

Na desen alle sprack Mardocheus/ Van Godt den HEERE zijn alle dese dinghen ghescjiet/ want ick hebbe aenghemerct den droome dien ic ghesien hadde/ dye welcke dit selue bediede/ ende daer en is niet te vergeefs ghescjiet Want die cleene fonteyne is in een riuiere ghewasschen/ in een licht en̄ eender zonnen verandert/ ende in groote wateren/ dat selue beteekent Hester/ welcke die coninc tot eender huysvrouwen ghenoomen heeft/ ende woude dat die Coninginne soude wesen/ Mer die twee draeckē/ dat ben ic en̄ Aman Ende die volcken die tsamē gecomen zijn/ dat zijn die ghene dye opghestelt hadden der Joden name wt te wisscen ende te niet te bringhen/ Ende mijn volck dat is Israel/ die als si den HEERE aenghe-roepen hebben/ soe heeft hijse behoet/ ende verlost van alle quaet/ Ende heeft daer omme bewesen groote teeckenen en̄ wonderheden onder dye Heydenen. En̄ hi heeft ghewilt datter twee natien van volcke souden zijn/ Deene dat volcke Godts/ Ende dandere der Heydenen/ Ende beyde dye natien zijn voor den HEERE ghecomen/ ende voor alle menscen gelijc dattet van beginne bi hem voorsien was/ Ende also is die HEERE gedachtich geweest zijns volcs/ en̄ heeft sinen erfdeele ontfermherticheyt bewesen/ Ende daeromme sullen dese daghen ghelijck voorseyt is/ met grooter eere ende feeste onderhouden worden inder maent Adar/ den viertiensten en̄ vijftiensten dage der seluer maēt met volcomē blijscappe en̄ genoechte. Also dat alle Joden te samen comē sullen ende Israhel in allen haren stammen.

(.·.) (.·.) (.·.)

¶ Hier eyndet dat boeck Hester.

Hier begint dat
dat boeck Hiob.

¶ Hiobs weluaert en̄ goedē staet wort hier bescreuen/ Ende daer bi zijn ongeual/ dwelc hem A
van Sathan wt der gehengenisse Gods aenghedaen wort.   Dat. I. Capittel

DAer was een mā inden lande Hus/ die hiete Hiob/ die selue die was slecht en̄ recht/ God vreesende/ en̄ mide dat quaet/ en̄ wan. vij. sonē/ en̄. iij. dochteren/ en̄ zijns vees was vij. M. scapē. iij. M. kemelē. v. C. ioc runders/ en̄ seer vele gesins/ en̄ hi was machtiger dan alle dye oostwaert woonden

En̄ sine sonen gingen/ en̄ hielden weerscappē elc in sinen huyse op sinē dach/ en̄ seyndē en̄ noden haer drie sustere/ om met hē te etē en̄ te drinckē/ En̄ als enē dach der weerscappē om was/ so seyn-
de Hiob en̄ heylichdese/ en̄ stont smorgens vroech B
op/ en̄ offerde brantoffer nae haerō alder ghetal/ Want Hiob dachte/ mijn sonē mochtē gesondicht hebbē/ en̄ dē HEERE ondancbaer geweest hebbē in haren hertē/ also dede Hiob alle dage

Mer het geuiel op eenē dach/ doe die kinderen Gods voor dē HEERE tradē/ soo quā die Satan oec onder hē/ Dye HEERE sprack tot Satā/ Van waer coemt ghi? Satan antwoorde den HEERE en̄ sprack/ Ick heb alom int landt ghetrocken/ en̄ de vender doreghetrocken/ Dye HEERE sprack tot Sathan/ En hebdi geenachtē ghehadt op mijnē knecht Hiob? Wāt zijns gelijc en is inde lāde nz/ slecht en̄ recht/ en̄ God vreesende/ en̄ schout dat quaet/ Satan antwoorde den HEERE ende sprac Meint ghi dz Hiob God om niet vreest? ghy hebt doch zijn huys en̄ al wat hi heeft rontsō bewaert/ ghi hebt die wercke zijnē hande gesegent/ en̄ zijn

goet heeft hem wtgebreyt indē lande/ Mer steect v hant wt/ eñ tastet al aē wat hi heeft/ wat geldet
C hi sal v int aensicht lachteren/ Die HERE sprack tot Sathā/ Siet al wat hi heeft si in uwer hāt sond alleen aen hem seluen en slaet v handt niet/ Doen ghinck Sathan wt vanden HERE.

Optē dach doen sine sonē eñ dochterē aten eñ droncken wijn in haers eerstē geborē broeders huse/ so quā een bode tot Hiob eñ sprac/ Die runders ploechdē/ eñ die ezelinnē gingē daer nessens in dye weyde/ doen vielen die wten rijc vā Arabien daer in/ eñ namēse/ eñ sloegē die knapē metter scherptē des sweerts/ eñ ic ben alleē ontgaē/ dat ict v boot-scapen soude. Doen die noch sprac/ so quā een and eñ seide/ Dat vier Gods viel vandē hemel/ eñ verbernde scapē eñ knapē/ eñ verteer dese/ eñ ic bē alleē ontgaen/ dat ict v soude bootscappē/ Doen dye noch sprac/ quā een eñ seide/ Die Chaldeen maec-
D tē drie bataelgiē/ eñ ouervielē die kemelē/ eñ sloegē die knapē metter scerptē des sweerts/ eñ ic ben alleē ontloopē dat ict v bootscappē soude. Doē die noch sprac/ soe quā een eñ seide. V sonē eñ dochteren aten eñ droncke/ in haer eerste geborē broeds huys/ eñ siet doē quam eenē grootē wint ouer dye woestijne/ eñ stiet op die vier hoecken des huis/ eñ werpt op die kinderē/ so datse storuē/ eñ ic ben alleē ontulucht/ dat ict v soude bootscapten

Doen stont Hiob op/ eñ scoorde zijn cleederen eñ scoer zijn hooft/ eñ viel op dye aerde/ eñ aēbadt eñ sprac/ Ic bē naect van mijnd moed lichaē ghecomē/ eñ ic sal wed naect derwaerts varē/ Die HERE heuet gegeuē/ die HERE heeft genomē/ dye naē des HEREN si gesegent/ in allē desen en zondichde Hiob niet/ eñ en dede niet sottelic tegē God

¶ Hiob wort ooc van Satan idē lichaē aenghetast/ dwelck hi nochtans verdraecht met grooter patientie ¶ Dat.ij. Capittel

A Ende het geuiel indē dage doē die kinderē Gods quamē eñ tradē voor den HERE/ dat Sathā ooc ond hē quā/ eñ voor dē HERE tradt/ Doē sprac dye HERE tot Sathan/ Van waer comt ghi? Sathan ātwoorde dē HERE eñ sprac/ Ic heb al om int lant getrockē/ eñ vender door gegaen/ Die HEERE sprac tot Sathan/ En hebdi geen achte op minē knecht Hiob gehadt? Wāt zijns gelijcke en is indē lāde nz/ slecht eñ recht God vreesende/ eñ scouwēde dat quaet/ eñ hout noch aē zijn der vroomheit/ Mer ghi hebt my beweecht dat ic
B hem sonder oorsake bedoruē heb/ Sathā ātwoorde dē HERE eñ sprac/ Huyt ō huyt/ eñ al wat eē mā heeft/ laet hi voor sine leuē/ Maer steect v hāt ende tast zijn ghebeente eñ vleesch aen/ wat geldet hi sal v int aensicht lachteren/ Die HERE sprack tot Sathan/ Siet daer/ hi si in uwer hāt nochtans spaert zijn leuen.

Doē voer Sathā wt vandē HERE/ eñ sloech Hiob met bosen sweeren/ vandē hole zijns voets/
C totte opperstē zijns hoofts toe/ eñ hy nā een scerf/ eñ scabde hē/ eñ sat in die asschē/ Eñ zijn wijf sprack tot hem/ Hout ghi noch aē uwe vroomheyt? Looft God eñ sterft/ Hi sprac tot haer/ Ghi spreect ghelijc die sotte wiuē spreken Hebbē wi goet ontfaen vā Gode/ eñ en soudē wi dz quaet ooc niet aennemē? In allen desen en besondichde hem Hiob niet met sinen lippen.

D Mer doen die drie vriendē Hiob hoordē/ alle dat ongeluc dz ouer hē gecomē was/ quamē si elc wt zijnd plaetsen/ Eliphas van Theman/ Bildad vā Suah/ eñ Zophar vā Naemath/ wāt si werdens eens/ dat si soudē comē ō hē te beclagen eñ te troostē/ Eñ doen si haer oogen vā verre opsloegē/ so en kendē si hē niet/ eñ hieuē haer stēmen op/ eñ weendē/ eñ elc scoorde zijn cleet/ eñ sprengdē aerde op haer hooft tē hemel/ eñ satē met hē opter aerdē seuē dagē eñ seuen nachten/ eñ en sprakē niet met hem want si sagen dat die smerte seer groot was.

¶ Dat vleessce toont ooc hier ziin onlijdsaēheyt Eñ hier wordē die personē der onlijdsaēmigē bescreuē/ die tegē Gods oordeel rebellerē Ca.iij

A Aerna dede Hiob sinen mont op/ eñ veruloecte sinen dach/ eñ sprac/ Diē dach moet verlorē werden daer inne ic geborē bē/ eñ diē nacht doemē seyde/ Het is een māneke ontfangē. Dē seluē dach moet duyster zijn/ eñ God vā bouē daer af en moet nz na hē vragē/ eñ geē scijnsel en moet ouer hē scinē/ duysternissen die moetē hē inne hebbē/ eñ dz doncker bliue ouer hē met wolckē/ eñ dē dompe aē dē dach make hē grouwelijc/ Diē nacht moet een donckerheit in nemen/ eñ en moete hē nz ond die dagē des iaers verblijdē/ noch int getal ō
B maēdē comē/ Siet diē nacht moet eēlic zijn/ eñ geen bliscap en come daer inne/ Dye verbloeckers des daechs moetē diē vuloeckē/ eñ dye daer bereit zijn te verweckē den Leuiathan/ Sijn sterren moetē duyster werdē in zijnd scemeringhe/ Hi hope opt licht eñ en come hē niet/ eñ en moete niet siē diē opgāc der dageraet/ Dat hi niet beslotē en heeft die duere vā mijns moeders lichaems/ eñ niet verborgen dat ongeluck/ voor minen oogen

Waeromme en ben ic niet ghestoruen vā moeders lichaē aen? waerō en bē ic niet vergaē doen ic wt dē lichaē quam? Waerōme hebben si my op den scoot genomē? waerō ben ic met borsten gesoocht So lage ic doch nv/ eñ waer stille/ eñ sliep eñ hadde ruste mettē coningē eñ raetsheren der aerden/ die dz woeste timeren oft met den prīcen die gout hebben/ eñ hare husen vol siluers zijn/ oft als een ontijdelike geboorte/ eñ niet en ware/ als die ionge kinderē die dz licht niet gesiē en hebbē/ aldaer moetē doch die ōgodlike ophoudē met rasen/ Aldaer rustē doch die vele moeytē gehadt hebbē/ daer hebbē doch die geuāgenē vrede met malcāderē/ eñ en horen die stemme des drengers nz/ daer zijn cleyn eñ groot/ knecht/ eñ die van sinen heere vrij is.

Waerō is den kattiuigen dz lichte ghegeuē/ eñ
C dz leuen den bedroefdē hertē? die die doot ōwachtē eñ en coēt nz/ eñ soudēse die wel wt dē ōvborgenen grauē/ die hen wter mate seer verblijdē eñ zijn vrolic/ dz si dz graft vercrijgen/ eñ den mā welcs wech ōvborgen is/ eñ voor hē vā gode bedect wert? Wāt mine suchtē coēt eer dā ic ete/ mijne huylen vallet daer wt als water/ wāt dz ic gevreest hebbe dat is ouer mi gecomē/ eñ dz ic sorchde heeft mi geraect En was ic nz gelucsaē? en was ic nz sijn stille en had ic niet goede ruste/ eñ daer comt sulckē ongeualle

¶ Die vrienden ende maghē Hiobs comē om hē te troostē Ende willē bewisen dz hi ō zijnd sondē

wille ghestraft wort Want God alleen dye boose
ende nz die goede en straft.   Capittel.iiij.

A DOē antwoorde Eliphas vā Tema/
eñ sprac/ Ghi en hebbet mescien niet
geerne ist datmen met v pijnt te spre-
kē met wie cāt geiatē? Siet ghy hebt
vele ondwelen eñ vmoyede hāden ge
sterct/uwe redene heeft die geuallene opghrrecht/
eñ die beuēde knie hebt ghi vecrachticht/ Mer nv
het aē v coēt so wert ghi vlacht/ eñ nv het v raect
vscrict ghi/ Ja dz is uwe vreese Gods/uwē troost
uwen hope/eñ v goet wesen/ Lieue gedenct/waer
is een onsculdidige vgaen/of waer zijn die gerechti
ge vuielt? gelijc ic wel gesien hebbe/die daer moey-
te ploechdē/eñ ōgeluc saydē/ eñ oochstēse ooc inne
B dz si door dē adē Gods zijn vgaē/ eñ vādē geest zij
der grāschap verteert wordē/Dat brullen d leuwen
eñ die stēme der leuwinnē/ eñ die tāden der ionger
leuwē zijn gebrokē/ die leeuwe is vgaē ō dat hi niet
meer en roofde/ eñ die ionge leeuwē zijn vstroeyt/
Eñ tot mi is eē heimelic woort gecomē/eñ mijn
oore heeft een merckelick wt dē seluē ontfaē/doen
ic ouerdachte d nacht gesichte/als den slaep op die
liedē valt/doē quam mi vreese eñ beuē aen/eñ alle
mijn gebeentē verscrictē/eñ doē den geest voor by
C mi ginc/so stondē mi die hayrē te berghe/aen mijn
lichaē. Doē stont een beelt voor sinē oogē/ eñ ic en
kende sine gedaente niet/ het was stille/eñ ic hoor
de een stēme/Hoe mach een mēsce gerechter zijn dā
God? oft een man reyner gezijn dā die hē gemaect
heeft? Siet onder sine knechtē en vint hi geen trou
we/eñ in sine boden vint hi sotheyt/hoe vele meer die
in leemē huysen woonē/eñ die welcke op aerde ge
fundeert zijn//sullē vandē wormen geten worden
Het duert van smorgens tot sauonts toe/ soe wert
D dē si wt gehouwē/eñ eer zijt gewaer werden zijn si
gheheelijc wech/eñ die onder hen ouer bliuen/ver-
gaen ende steruen oock onuersiens.

¶ Hi bewijst datter niemāt zōder zōde en is Het
verbreyt dz lof des almachtigē Gods eñ zijnder
weldaden Eñ seit hē salich te zijn die van God ge
straft wort   Dat.v.Capittel.

A NOēt mi eenen wat geldet/oft ghi eenen
vint/eñ siet ōme yewers na eenen heyli
gē/Mer eenē dullen doodet die grāscap
wel eñ dē onwetēdē doodet die ernstige liefde/ Ic
sach eenē dullē ingewortelt/ eñ ic vloecte haestelic
sine huys/Sine kinderē sullē verre zijn vand salic-
heyt/eñ sullē verslagē werdē ind poorten/daer geen
vlosser zijn sal/Die hōgerige sal sinē oogst eten/eñ
die gewapēde sullē diē nemē eñ die dorstige sullen
zijn goet wt suppē/ Wāt moeyte wt d aerden niet
B en gaet/eñ ōgeluc wt dē acker nz en wascht/ Mer
die mensce wert tot ongeluc geboren/ gelijc die vo
gels driuē opwaerts te vliegen. Doch wil ic nv vā
Gode spreken/eñ vā hē tracterē die grote dingen
doet/ die niet te ondersoeckē en zijn/eñ wōderliche
dē die nz te tellē en zijn/Die dē reegē opt lant geeft
eñ laet water comē druysce. Die die nedere verho-
get/eñ dē vdructen opwaerts helpt/ hi doet te nie
te/die ghepeysen der listiger/dat het hare hant niet
volvoerē en can/Hi vaet die wisen in haerder listic-
heyt eñ maect der vroed raet tot sotheyt/ dat si des
daechs in die duysternisse loopē/eñ tastē indē mid-
C dach als ind nacht/ Eñ helpt dē armē vāden swert

de/eñ vā haren monde/ eñ vander hant des mach
tigen/eñ hi is des armen hoope/dat die boosheyt
haren mont toe sal moeten houden.
Siet salich is die mensche dye God straft/daer
ommeen weygert v der castijnge des almachtigen
niet/ Want hi quetset eñ verbindet/ hi slaet eñ sine
hant heelet/ Wt sesse tribulatien sal hi v verlossen/
eñ in die seuēste en sal v geen quaet takē Ind dier
te sal hi v vander doot verlossen/eñ inden oorloge D
vā des sweerts hant/hi sal v vbergē voor die gees
sele der tongen/dat ghi niet en vreest voor dat ver-
deruē als het comt/ Int verderuen eñ honger sult
ghi lachē/eñ voor die wilde dierē inden lande niet
vreesen/ Maer v verbont sal zijn metten steenē op
tē velde/eñ die wilde dierē opt lāt/sullē vrede met
v houdē/eñ sult beuidē dat uwē taber nacule vre-
de heeft/ eñ ghi sult v huysinge besorghen eñ niet
sondigen/eñ ghi sult onderuindē dat uws saets ve-
le sal werden/eñ uwe nacomelingē als dat garsch
opter aerden/ eñ sult inden ouderdom ten graue
comen/gelijc eenen hoope tarwen ingeuoert wert
tot zijnder tijt. Siet dat hebben wy ondersocht/eñ
tes alsoo/Dien zijt ghehoorsaem/eñ merct ghi wel

¶ Hiob onderwijst sine vriēden dat hy nz te ver
geefs so onlijdsamelijc ghescreyt en heeft/ Want
die groot is/ Ende hi treft haer heymelijck dat si
meer wt gheueynscheyt dan wt warachtiger lief-
ten ghecomen zijn dan om hem te troosten.
Dat.vi.Capittel. A

Job ātwoorde eñ sprac/ Waert dat-
men mine gramschap woeghe/ende
mijn lijden te samen in een wage ley
de/soo soudt swaerder zijn dan tsant
aender zee/ Daer omme ist om nyet
wat ic spreke/want die pijlen des almachtigen ste-
ken in my/der seluer verbolgentheyt/ drincket wt
al minen gheest/eñ die veruaernissen Goodts zijn
op mi gerecht.
Die wilde ezele en briesscet nz als hi gars heeft
noch dē osse als hi voeder heeft/ cantmen ooc gee
ten dat ongesouten is? of sal yemandt smaken dat B
witte om den dooyer/ Wat mijne siele niet aen en
wilde tasten/dat is mine spijse van smerte/ O dat
mijne biddinge geschiede/ende dat mi God gaue
dat ic hope/dat God begonste ende versloege mi/
eñ liet sine hant gaē eñ cliefde mi/so hadde ic noch
trooste eñ wilde bidden in mijnder crancheyt/ dat
hi maer niet en spaerde/ic en hebbe doch niet ver-
loegent die reden des heilighen
Wat is mine cracht dat ic soude mogē volher
dē/eñ welck is mijne eynde dat mijn siele verdul- C
dich soude zijn/ Mine cracht en is doch niet steenē
mijn vleesch en is niet metalē/ic en hebbe doch nie
waerts geē hulpe eñ het en wil niewaerts voort
met mi/ Wie sinē naestē gheen ontfermherticheyt
en bewijset/die vlatet des almachtigē vreese/ Mij
ne broeders gaē voorbi mi als een beke/gelijc dye
waterstromen voorby vloeyen Nochtās die door
den rijme stromē/ouer die sal dē snee vallē/ Inder
tijt alse die hitte drucken sal/sullen si versmachten
ende alst heet wert/sullen sy vergaen van haerder
plaetsen/daren wech gaet vēsiden wt/si terdē opt
ongebaende/eñ sullen vergaē

Si sien op die wegen Thema/ op die voetpadē
vant rijc Arabien verwachten si/ Maer si sullen te
scāde werdē/ alst opt sekerste es/ eñ hē scamē moe=
tē als si dair op comē zijn Want ghi zijt nv tot mi
gecomē/ eñ om dat ghi iāmer siet/ vreest ghy/ Heb
ic ooc ghesezit/ comt herwaerts/ eñ van uwen ver=
D mogē scincket mi/ eñ verlost mi wt der handt des
viants/ eñ verlost mi vander hāt der afgriselijker/
Leert mi/ ic wil swigen/ eñ wat ic niet en weet dat
onderwijset mi/ Waerom verispt ghi die oprech=
te redene/ wie is onder v/ diese soude connen ghe=
straffen/ Ghi versiert woordē dz ghi maer straffen
en sout/ eñ dē moet met woordē vsaghet maken/
ghi vallet ouer eenen armē weese/ eñ roept uwen
naestē wt/ Nochtās wāt ghi hebt begonst/ siet op
mi/ of ick voor v met lueghenen bestaen sal/ Ant=
woordet dz recht is/ mijn āttwoort sal noch recht
bliuē/ wat geldet oft mijne tonge onrecht hebbe/
eñ oft minen mont onduechde voor gheue/

¶ Hier wort bescreuen een vriendelijken twist
Hiobs tegen God/ Ende voort hier ooc verhaelt
die salicheit des mēschelijken leuēs Capit.vij

A N moet die mensce niet altoos inden
strijt zijn opter aerdē/ eñ sine daghen
zijn als eens daechs huerlincs/ Gelijc
eē knecht vlanct na die schaduwe/ eñ
eē dach huerlinc dat sinē arbeit wt si
Also heb ic wel geheele maēdē te vgeefs gearbeit
eñ allēdiger nachtē zijn mi vele ghewoordē/ Als ic
mi neēr leyde/ sprac ic/ wāner sal ic opstaē/ eñ daer
na rekēde ic/ wāneer dz auont wilde werdē/ Wāt
ic was geheelic eene scousel/ alle mā tot dat duys=
B ter wart/ Mijn vleesch is alomme wormachtich
eñ ver uylt/ Mine huyt is vercrompen/ eñ te niete
gewordē/ Mine daghen zijn lichter wech geulogē
dan een weuers spoele/ eñ sijn vergaen/ alsoe dat=
ter gheen ophouden ghe weest en is.
Gedenct dat mijn leuē eenē wint is/ eñ dz mi=
ne oogen niet weder en comē te siē dat goede/ eñ
geē leuēde ooge en sal mi niet meer siē/ Dine oo=
gen sien mi ane/ daer omme verga ic/ Een wolcke
wert te niete eñ gaet daer henen/ Also wie inder
hellen hier ond vaert/ en coēt niet weēr opwaerts
ende en comt niet weder in zijn huis/ eñ sine plaet
se blijft woeste/ Daer omme en wil ic minē mont
niet verbieden/ Ick wil spreken vāder benautheit
C mijns gemoets/ eñ wil wt seggē die bedroefenisse
mijnder sielē/ Ben ick dā een zee oft walvisch/ dat
ghi mi also besluyt/ Als ic dachte mijn bedde sal mi
troostē minē leger sal mi vlichtē Als ic met mi sel
uen spreke so vuaert ghi mi met dromē/ eñ maect
mi grouwel/ also dat mine siele wenscet verhāgen
te sijn/ eñ mine gebeente den doot ic hebs mi ghe=
troost ic en sal niet meer leuen
Hout op vā mi/ wāt mine dagē zijn ydele/ Wat
D es een mensch dat ghi hē groot acht/ eñ becōmert
v met hē Mettē eersten sette ghy hē wel in/ maer
ghi tast hē vollic aē/ Waeromme en doet ghi v niet
vā mi/ eñ en laet niet af tot dz ic mijn speecsel in va
le/ Heb ic gesondicht/ wat sal ic v doē/ o ghi mēscen
bewaerdē/ Waer om maect ghi mi dat ic op v stoet
te/ eñ bē mi seluē eenē last/ eñ waerom en vergeuet
ghi mi mine misdaet nz eñ en neēt mine onduecht
niet wech/ want nv sal ic mi in die aerde nederleg=
gē/ eñ alsmē mi morgē soect/ se en sal ic daer zijn/

Bildad straft den mā Hiob besculdicht hē/ en
de thoont hē die hipocrisie/ Ende hi bescrijft ooc
mede die natuere der hipocriten ende der geueis
der heyligen Capittel.viij

Oen antwoorde Bildad vā Suah/
eñ sprac/ hoe lange wilt ghi dusdani= A
ghe dingen sprekē/ eñ die sprake wo
monts/ so stoutē moet eenen hebbē/
Meint ghi dat God onrechtuaerde=
lic ordele/ oft dat die almachtige dat recht vkeere/
Hebbē uwe sonē voor hē ghesondicht/ dat hise on
der hare misdaet gelaten heeft/ Mer ist dat ghy v
seluē in tijts tot God doet/ eñ den almachtighen
smeect/ eñ ist dat ghi reyn eñ oprecht sijt/ soo sal hy
ōtwaeckē tot v/ eñ sal weder oprechtē die wonin=
ghe om uwer gerechticheit wille/ eñ wat ghi eerst
weinich gehadt hebt/ sal naemaels seer toenemen/
Wāt vraecht dē voorgaēdē geslachte eñ neēt voor
v te ondersoeckē hare vader s/ wāt wi zijn vā gis= B
teren/ eñ en weten niet/ onse leuē is een scaduwe
opter aerdē/ Si sullē v leerē eñ v seggen/ eñ haer
reden wt haren herten voort vringhen
Can die beysse ooc opgewasschē/ ist datse niet
vuchtich en staet/ of een lis wassē sonder water/
auds alst noch indē bloetsel es/ eert noch afgehou
dē wert vdorret/ eer mē hoy maect/ Soe ghaet het
allē den ghenen dye Gods vergheten/ eñ dē hope
des geueynsden sal verloren zijn/ want zijn toeuer=
lact is mat/ eñ sinen hope is een spinnē webbe Hi C
verlatet hē op zijn huis/ eñ en sal nochtās niet staē
de bliuē/ Hi sal hē daer aenhoudē maer nochtans
niet stātachtich zijn/ Het heeft wel vruchtē/ eer dā
die zonne comt/ eñ spruyten wassē voor in sine hof
Sine saet staet dicke opten acker/ eñ sijn huys op
steenē/ Mer als hi hē verslint vā zijnder plaetsen
so en sal hi hē zijns niet aen nemē als oft hi hē niet
en kende/ Siet daer is die blijscap zijns wesens/ eñ
daer sullē ander wt dē stof spruyten/ Daer omme
siet dz God die goede niet en verwerpt/ eñ en ond D
hout die hant der boosachtiger niet dan dat uwē
mont vol lachens werde/ eñ v lippē vol yuychens
mer die v hatē sullē te scande werden eñ der god=
loser woninghe niet staende bliuē

Job laet toe/ datter geen mēsce voor God ont
sculdich zijn en mach/ hoe wel dat hi voor dē mē
scen die alder beste scijnt/ Nochtās so staetet vast
dat God na sine wille/ ende niet na onsen doen of
laten en straft Dat.ix.Capittel

Job antwoorde eñ sprac/ Jaic weet A
seer wel/ dat also is/ dat een mensche
niet rechtueerdich bliuē en mach te=
gē God/ Heeft hi lust met hē te kiuē
so en can hi hem op duysent niet een
geātwoordē/ Is hi wijs eñ machtich wie isser oeyt
wel gheluecket/ die hē tegē hē ghesēt heeft/ Hi verset
bergen eer zijt wetē/ die hi in sine gramscap omke
ret/ Hi weghet een lāt wt zijnder plaetsen/ dat sine
pilaernē daueren/ Hi spreect totter sonnen/ soo en
gaetse niet op/ ende besegheit die sterren/ Hi brei=
det den hemel wt allen / ende ghaet op die baren
der zee/ Hi maeckt den waghen aenden hemel/ en
de Orion/ ende dye seuen sterren / ende dye ster=
ren zuytwaerts/ hy doet groote dinghen dye nyet
te ondersoecken zijn/ ende wonderliche den dier

gheen ghetal en is.
Siet als hi ouer mi gaet/ so en sie icks nz/ eñ als
hi wech gaet/ so en mercke ics niet/ Siet als hi snel
lic wech vaert/ wie sal hē weder halen / wy wil tot
hē seggē wat maect ghi. Hi is God / sine grāschap
en cā niemant gestillē/ onder hē moeten hen die ho
uerdige vbont genotē bugē / hoe soude ic hem dan
geantwoorðē/ eñ woorðē vindē tegē hē/ Al waer
B ic ooc rechtuaerdich/ soe en can ic hē nochtans niet
gheantwoorden met ic moete om recht smecken/
Als ic hē al aenroepe/ eñ hi mi verhooret so en ge=
looue ic nochtās nz/ dz hi mijne stēme hoore. Wāt
hi vaert ouer mi met ghedruysce/ eñ maket mi der
wondē vele sonder oorsake/ Hi en laet mijnē geest
hem niet vermakē/ maer hi maket mi vol droeffe=
nissen/ Wiltmen macht/ soe is hi te machtich/ wilt
men recht/ wie wil mijn ghetuyge zijn / Segge ick
dat ic gerecht ben/ so verdoemt hi mi doch/ Ben ic
C goet/ soe maect hi mi doch tot onrechte/ ben ic dan
goet/ soe en derre haer mine siele dies niet aen ne=
men/ Ick moet mi mijns leuens verweghen/ Dat
is dat ick gheseyt hebbe/ Hi verdoet beyde den goe
den eñ den godlosen/ Als hi beghint te geeselen/ so
dringt hi haest voort totten doot/ eñ bespottet dye
aenuechtinge der ontsculdiger / Dat lant wert ghe
geuē onder die hant des godlosen/ dat hi harē rech
ter verdrucke/ En ist so niet hoe sout anders zijn/
Mine daghen zijn snelder ghe weest dā een loo
per/ si zijn geulucht eñ en hebben niet goets gesien
Si zijn vergaen als die sterche scepen gelijc eenen
aern vlieget totter spijsen/ Als ic denc/ ic wil mijn
der clagen vergetē/ eñ mijne gebarē latē varen/ eñ
mi vmakē / so scrōme ic my ouer alle mijne doen/
D want ick weet/ dat ghy my niet onsculdich en laet
zijn/ Ben ic dā godloos / waer om heb ic dā sulcke
onnutte moeyte/ Al wiessce ic mi ooc met allē snee
eñ reynichde mine handē mettē fonteynē / so sout
ghi mi nochtās in die stinckende vuylheyt doopen/
eñ mine cleederē sullen mi scandelic aentastē want
hi en is mijns niet gelijc/ dien ic antwoorden moch
te/ dat wi voor tgerechte met malcanderē quamē
Onder ons en is geen sceydsmā noch die sine hant
tussen ons beyden sette / Hy neme sine roede van
mi eñ late sine veruarē van mi/ dat ic mach sprekē
eñ mi voor hem niet vreesen en derf. Want also en
can ic niet met hem omme gaen.

¶ Hi verantwoort hem voor God als voor eenē
richter/ ende voecht zijn gansce reden daer heen/
aengesien dat niemant sonder schult en leeft/ eñ
God dat wete/ Vraer omme dat hi dan soe grou
welijckē is int straffen. Ende waeromme hy straf=
te als niemant zijnder gevvalt ontlopen en mach

Dat.x.Capittel.

A Mijnder sielē grouwelt vā mijnen leuē
Ic wil mine clagē latē gaen/ eñ spre=
kē van bedroeffenisse mijnd sielē/ eñ
tot Gode segghen/ En veroordeelt
my niet/ Laet mi weten waer omme
ghi tegē mi twistet / Behaghet v dat ghi ghewelt
doet/ eñ mi verwerpt die uwe hāden gemaect heb
bē/ eñ maect d godloser voornemē tot eeren/ hebt
ghi dā ooc vleescelijcke oogē / oft siet ghi gelijc een
mensch siet/ Of is uwen tijt als eens menschen tijt
of uwe iaren als eens menscē iarē/ dat ghi na mijn
onrecht vraecht/ eñ soecket mine sondē/ dat ghi we
tet hoe dat ic niet godloos eñ si/ So doch niemant
en is/ die wt uwer hant verlossen mach
Uwe handē hebbē mi gescapen/ eñ gheniaect/
eñ ghi vsslindet mi al om eñ ōme / Ghedenct doch
B dat ghi mi wt leem gemaect hebt/ eñ sult mi wed
tot aerde maken/ en hebt ghi mi niet als melc ghe=
molckē/ eñ als kese laten rinnē/ Ghi hebt my huyt
eñ vleesch aengedaē/ met beenē eñ senuwen hebt
ghi mi tesamē geuoecht/ leuē eñ weldaet hebt ghi
mi gedaē/ eñ v opsiē bewaert mijnē adem/ Eñ hoe
wel ghi dz in uwer hertē vberchte/ soo weet ic noch
tās dz ghi dat gedēct/ Hebbe ic gesondicht soe hebt
ghi mi behoudē/ eñ en laet my nochtās niet ledich
zijn vā mijnd misdaet/ Ben ic godloos so is mi wee/
bē ic gerecht/ soe en derre ic nochtās mijn hooft niet
opheffen/ als ic die vol smaets bē eñ sie mijn allen
de/ Eñ gelijc hē eenē leeu opgerecht/ so iaecht ghi
mi/ eñ gaet weder ōme grouwelick met mi omme
Ghi vernieuwet uwe getuygē tegē mi/ eñ maket
uwer gramschappen vele op my/ Het verandert
hem altoos eñ vheret my/ Waer om hebt ghi my
laten gheboren werden wt mijns moeders lijue/
Och oft ic vergaen ware/ eñ my noyt gheen ooge
C ghesien en hadde/ Soo ware ick als die noyt ghe=
weest en zijn/ van moeders lichaem totten graue
ghebracht/ En wil mijn corte leuen dan niet een
eynde hebben/ ende van mi aflaten/ dat ic een wey
nich vermaect werden mochte/ Eer ick dan wech
ga/ ende en come niet weder/ te weten int lant der
duysternissen/ ende der donckerheits/ dat een landt
es/ wiens lichte een duysternisse es/ eñ daer gheen
oordinantie en is/ daer het schijnet als die duyster
schemeringhe

¶ Sophar die straft dē mā Hiob / Eñ hi bewijst
hem dat sijn sonden noch veel meer straffingē ver
dinet hebben Ende dat hem niemant teghē God
setten en sal Ende daer ōme bewijst hi hem tot
lijdtsaemheit ende verduldicheit Ca.xi.

A Oc ātwoorde Zophar vā Naemā/
eñ sprac/ Als een langhe spreect/ en
moet hi ooc niet hoorē Moet dā een
clappairt altoos recht hebbē/ moetē
die lieden v alleen swigen/ dat ghi be
spottet eñ niemāt v en cā doē swighē/ Ghi segt mi
ne leeringe es reyne/ eñ ic bē louter voor uwen o=
gen / Och oft God met mi sprake/ eñ dede sine lip
pen open eñ verthoonde v dye heymelike wijsheit
Wāt daer es noch vele te bescicken/ dat ghi beuin
dē mocht/ hoe God min heyscht dan uwe misdaet
vdient Meynt ghi dz ghi God met uwē ondsoec=
kē sult vindē/ Meynt ghi dē almachtighen te vin=
dē in ald manierē. Hi is hogher dā dē hemel / wat
B wilt ghi doē/ dieper dā die helle/ hoe cōt ghi hē be=
kēnē/ lāger dā die aerde/ eñ breed dā die zee Ist dat
hise omme keert oft verberget oft in eenen hoope
werpt/ wie wil hē daer omme aēsprekē. Wāt hy
kēnet die losele liedē/ Hi siet die ōduecht / eñ en sou=
det niet verstaen/ Een onnut mā verheft hem eñ
een geborē mēsch wilt zijn als eē ionge woutezele.
Waert dat ghi v herte hadt gherecht eñ uwe
handen tot hem wt gestreckt/ waert dat ghi die on=
duechde die in uwer hāt is / verre vā v hadt gedaē
dat in uwe wooninge gheen ongherechticheyt en
bleue/ so mocht ghi v aensicht op heffen sond smet

te/sout vast zijn/eñ v niet vreesen/Dan sout ghi der
moeytē vergetē/ eñ so luttel gedinckē als des wa=
ters dat voorbi gaet/eñ die tijt ws levēs soude op
gaē/als dē middach/eñ soude voort comē als die
morghen/eñ sout v verren des troosten/dat hope
daer si/eñ sout met rusten int graf comen/eñ ghy
sout neder liggen/eñ niemant en soude v op vua=
rē/eñ daer soudē vele voor v smeekē/Mer die ogē
D der godloser sullē vergaē/eñ en sullen niet ontlo=
pen moegen/Want haren hope sal haerder sielen
faelgeren

¶ Job straft sine vrienden Ende hi bewijst dat
alle dinc ons geboert wt een vrie Goods verkie
singe/niet om onse verdienste oft onuerdienst/want
die godlosen sijn gheluckiger dan die vrome/Hi
bestrijt hier ooc die almogentheit Goods.

Dat .xij. Capittel •

A Doen antwoorde Hiob/eñ sprack/Ja
pro xiiij ghi sijdt die lieden/met v sal die wijs=
a heit sterven/Ic hebbe also wel eē her
te als ghi/eñ en ben niet minder dan
ghi/ende wie ist/die dat niet en wete
Wie van sinē naestē bespottet wert/dye sal God
aenroepē/die sal hem verhoorē/Dye gerechtigen
eñ goedē moetē bespottet zijn. Een licht is vandē
rijckē verachtet/mair is nut dē voeten die stijf en=
de sekerlick gaen willen/Dye woninghen der ver
stoorders hebbē dye volheit/eñ rasen tegen God
coenlic hoe wel het hen God in haren handē ghe=
gheuen heeft

Vraecht doch dē vee/dat salt v leerē/eñ die vo
gelē onder dē hemel sullēt v seggē/oft spreect met
ter aerdē/die salt v leeren/eñ die visschen inder zee
B sullēt v vertellē/Wie en weet dat al niet/dat des
HEEREN hant dat ghemaect heeft/dat in sijnder
hant die siele is/alles dat daer leeft/eñ die geest al
les vleesch/eens ygelijckē/En proeft die oore die
redē niet/eñ die mont smaket die spijse/ Ja bi den
grootvaderen is die wijsheit/eñ dat verstāt bi den
ouden/Bi hen is wijsheit eñ machtichept/raet eñ
verstāt/Siet als hi breect so en helpt geen timme=
ren/als hi yemandē besluit so en cāt niemāt op ge
doē/Siet als hi twater besluyt so werdet al dorre
C eñ als hijt wt laet/so keret dat lāt om/Hi is sterck
Isa xxi f eñ voluoert/Hi is sine/die doelt/eñ die daer vleyt/
apo iiij b Hi leyt die cloerkē als eenen roof/eñ maect dye
rechters dulic/hi ontbint der coninghen bedwāsel
eñ gordet hare lēdenē met eenē gordele/Hi leit die
priesters als eenen roof/eñ laet faelgerē die vaste
Hi keert wech/die lippē der warachtiger/ eñ neēt
die seden der ouders wech/ Hi stort verachtinghe
op die princē/eñ maect dz verbont der machtiger
losse/Hi opent die duystere grondē/eñ bringt wt
dat doncker aen dat licht/Hi maect die sommighe
tot eenē grotē volc/eñ bringtse weder tot niet Hi
breidet een volck wt/ eñ drijuet weder wech/ Hy
keret af dat herte der ouerster des volcs inden lā
D de/eñ doetse dolen op eenen onwech/daer geenen
wech en is/dat si die duysternisse tastē sonder licht
eñ doetse dolen als die dronckene

¶ Job spreect so hē te moede es/ende onbeveist/
Hi straffe als hipocriten/ Eñ hi maect met sinen
twist ende kiuē die wijsheit ende voorsichticheit
grooter eñ heerlicker/tegen haer met hare ver=
antwoorden oft argueren Dat .xiij. Capit

Siet dat heeft mijn oge al ghesien/ eñ
mijn oore gehoort/eñ ic hebt verstaē
Wat ghi wetet dat weet ic ooc/eñ en
bē niet minder dā ghi Nochtans wil
ic vanden almachtigē sprekē/eñ heb
wille God te berispen/Want ghi vedicdet valsche
lick/eñ sijt alle onnutte meesters/Oft God wilde
dat ghi sweecht/soo sout ghi wijse werden/Hoort
doch mine straffinge/eñ aēmerct die sake mijnr re=
denē/Wilt ghi God verantwoordē mz onrechte/
eñ voor hē list gebruickē?wilt ghi sinē persone aē=
sien?wilt ghi God verterden/Salt v ooc wel gaē/
als hi v oordelen sal/Meynt ghi dat ghi hē bedrie
gen sult/ghelijc men eenen mensch bedrieghet/Hi
sal v straffen/waer ghi dē persoē aensiet heymelic
eñ sal hi v niet veruaren als hi voort sal comen/eñ
sine vreese sal ouer v vallen/uwe gedachtenisse sal
der asschen ghelijcke werden/eñ uwen rugghe sal
als eenen leemhope zijn

Swiget mi dat ic spreke/het en sal mi niet fael
geren/wat soude ic mijn vleesch met minen tandē
bitē/eñ mine siele in minen handen setten? Siet hy
sal mi doch verworgē/ende en cans niet verwach
ten/nochtans wil ic mine weghen voor hē straffen
hi sal ymmer mine salicheit sijn want daer en comt
gheen geveinsde voor hem/hooret mine reden/eñ
mijne wtlegginge voor uwen oren/Siet ic hebbe
dat ordele ymmertoes gegeuen/Ic weet dat ic ge
recht sal zijn wie is die met mi rechtē wilt/ Maer
nv moet ic swighen eñ verderuen

Ende doet my maer twederhande dinghen so
en wil ic mi voor v niet verbergē/Laet v hant ver
re vā mi zijn/eñ v verschrickingē en veruarē mi niet
Roept mi/ic wil v antwoordē/oft ick wil spreken
antwoort ghi mi/Hoe vele is mijnder misdaet eñ
sondē/Laet mi weten mine ouertredinghen/ ende
sonden/waeromme verbercht ghi v aensichte/eñ
houdet mi voor uwē viant/wilt ghi tegē een vlie
gēde blat so ernstelic sijn/eñ eenē dorrē halm vuol
gen/want ghi scrijft mi aen bedroefsenisse/eñ wilt
mi verdoen om der sonden wille mijnr ioncheyt/
Ghi hebt minē voet indē stoc ghe set/eñ hebt achte
op alle mine padē/eñ siet op die voetstappē mijn=
der voetē/ic die doch als een vuyle prije verga/eñ
als een cleet dat die motten eten

¶ Hier wort die cortheit/ende salicheit des mē
schelijcken leuens bescreuen/Ende dit behoort tot
ten einde des voorscreuen twistens int .xiiij. Ca
int eynde begonnen Dat .xiiij. Capit

Die mensche vandē wiue geborē/leeft
corten tijt eñ es vol onrustē/hi ghaet
op als eē bloeme/eñ valt af hi vlucht
als eē scaduwe/eñ en blijft niet/ Eñ
ghi doet uwe oogen ouer sulcken op
dat ghi mi voor v int gherechte sout trecken/ wie
wil eenen reynē vindē bidē ghenen daer gene reyn
en es/Hi heeft sinen gesetten tijt dat getal zijnder
maenden staet bi v/Ghi hebt hem eene perck ghe
set/dat en sal hi niet ouer gaē/Doet v vā hem dat
hi rust hebbe/tot dat sinen tijt come/diē hi als een
dachhuerlinc verwacht

Eenen boom heeft hope al is hi al afghehou=
wen/dat hi hē weder veranderē sal/eñ sine schoot
kens en houdē niet op/al ist dat sine wortel in die

aerde beroudet/ē sinen struic in dien stof versterct
soo groent hi nochtans weder vanden rueclie des
waters/ē wast als oft hi gheplant ware/ Maer
waer is een mensch als hi doot ē vergaen is/ghe-
lijc een water wtloopt wt der zee/ ē gelijc eenen
stroō versijpt ē vdroocht/so is een mensch als hy
hē neder leget/ē en sal niet opstaen / ē en sal niet
ontwaken/also lange als den hemel blijft/noch vā
sinen slapen verwect werden.

Wie geeft mi dat/dat ghi mi in die helle bedect
ē verberget/tot dat haer v grāscap neder legge/
ē settet mi enen termijn/dat ghi mijns ghedenct/
Meint ghi dat een doode mensce wed leuende wer
de/Ic verbeyde dagelics te wile dat ic stride/tot dz
mine veranderinge come/dat ghi mi wildet roepē
ē ic v antwoorden/ē en wilt dat werc uwer han
D den niet wtslaen/Want ghi hebt mine gangen im
mertoes getelt/mer en wilt immer geen acht heb-
ben op mine sonden/Ghi hebt mine ouertredinge
in een buydelken besegelt/ē mine misdaet tsamē
beuaen/Enen berch verualt doch ē verghaet/ē
enen steen wert van sijnder plaetsen verset/ water
wasschet steenen wech/ē die droppelen vloten die
aerde wech/Mer des menschen hope is verloren/
Want ghi stootet hē geheelic om/dat hi daer henē
vaert/ghi vandert sijn wesen/ē laet hē varen/sijn
sine kinderen in eeren dat en weet hi niet/oft al zijn
si onedele/des en wert hi niet geware/ Also lange
als hi dat vleesch aē draecht/so moet hi smerte heb
ben/ē also lange als zijn siele noch bi hē is/so moet
hi rouwe dragen.

Eliphas bewijst dat niemant voor God onscul-
dich noch rein en is/dwelc Job selue toelaet Ē
daerom hi hem niet en behoort te straffen. Ende
daer mede bescrijft hi die condicien der godlosen

Dat.xv.Capittel.

A Doen antwoorde Eliphas van The-
mā ē sprac/Sal een wise man alsoo
inden wint spreken/ē sinen buic int
luchten vullen/Ghi straft met woor
den die nz en dogen/ē uwe reden en
is nz orbarlic/ghi hebt die vreese laten varen/ende
maect Gods eere cleyne met uwen woorden/wāt
uwe misdaet leeret uwen mont also/ē hebt vcorē
een scalcachtige tonge Uwen mont sal v vdoemen
B ē nz ic/uwe lippen sullen v antwoorden. Sijt ghi
die eerste mensce geboren? Sijt ghi voor alle heuue
len ontfaen/Hebt ghi Gods heimeliken raet ghe-
hoort/ē is die wijsheit seluer minder dan ghi? wat
weet ghi dat wi niet en weten/wat vstaet ghi/dat
niet bi ons en is. Daer sijn grijsen ē ouden ond ōs
die langer geleeft hebben dan uwe vaders.

Souden Gods troostinge so luttel voor v gel-
dē mer ghi hebt noch emich heimelic stuc bi v/wat
neēt v herte voor wat sijt ghi so stout? wat stelt hē
uwē mōt tegē God/dat ghi sulcken reden wt uwē
monde laet? wat is een mensce/dat hi reyn soude zijn
ē dat hi gerecht soude zijn die vā enen wiue gebo
ren is Siet ond sinen heiligen en is niemant sond
scult/ē die hemelen en zijn niet rein voor hem hoe
vele meer die mensce die een afgriselichz ē snoot-
heit is/die onrecht drinct als water/ Ic wilt v too-
nen hoort na mi/ē wil v vertellen wat ic ghesien
heb/wat die wijse geseyt hebben/ē haren vaderē
niet vholen geweest en is/den welcken dat lant al-
leē gegeuē is/dz geē vrēde door hē gaē en mach.

Die godlose heeft zijn leuē lanc/ē den tyrannie is
tgetal zijnd iaren vborgen/wat hi hoort dz vuaert C
hem/ē al ist al vrede/nochtās heeft hi sorge dz hy
vderuen sal/hi en gelooft nz/dz hi den ōgeluc mach
ontlopen/ē vsiet hem altoos des swaerts/ Als hy
wt treet na sine voetsele/so dunct hem den tijt zijns
ongelucs zijn voor handen/benauthz ē noot ver-
uaren hem/ē slaen hem ned als enen coninc met
een heyr/wāt hi heeft sine hāt tegen God gestrect
ē hem tegen den almachtigen gesteect. Hi loopt
metten hoofde tegen hem/ē strijt hartneckelic te
gen hem/ hi heeft hem tegen hem opgherecht/ē
heeft hem vastelic tegen hem geset

Mer hi sal wonen in vstoorden steden daer gee
ne husen en sijn/mer op eenen hoop ligghen/ hi en
sal nz rijc werden/ē zijn goet en sal niet toenemen
ē en sal hem niet wtbreiden inden lāde/ ongeual
en sal nz vā hem ophouden/Die vlāme sal sine tac
ken vdorren/ē sal wech ghenomen werden door
den adem zijns mōts/Hi is so bedrogen/dz hi nz en
gelooft dz arger mz hem werde/Hi sal een eīde ne
men alst hem oneffen is/ē sinen tac en sal nz groē
werden/Hi sal afgepluct worden als een ōrijpighe
druyue vāden wijnstoc/ē gelijc enen olijfboō zijn
bloeysel afwerpt/Wāt die vgaderinge d geueinsde
sal eensaem bliuen/ē dz vier sal die woningen ver
slinden/die giften nemen/Hi gaet groot met onge
luc/ē baert moeyte/ē haren buyc brengt liste

Jobs meininge is/ Als die mensce na menscelij
ker wijse voor God geoordeelt soude worden So
waer hi vrome ē gerecht/Ooc gherechter dan
haer der vele die meer ghelucs hebben dan hi/ ē
daerom staet noch vast/dat God nae sinen wille
straft ē niet na onsen wercken　Cap.xvi.

A Job antwoorde ē sprac. Ic heb sulc
die wils gehoort/ghi sijt altemale al-
lendige troosters/ En willen die ydē-
le woorden gheen eynde hebben/oft
wat ghebreect v/ dat ghi antwoort/
Ic soude ooc so wel connen spreken als ghi/ Ofte
God wilde dat uwe siele in mijnd sielen stede wa-
re/ Ic wilde ooc met woorden aen v setten/ē mijn
hooft also ouer v scudden/ic wilde v stercken met-
ten mont/ē met minen lippen wt den sinne sprē-
ken/Maer al spreke ic al/so en sparet mi die smer-
te niet/laet ict staen so en gaet hi niet van mi.

Maer nv maect hi mi moede/ ē verstooret al
wat ic ben/Des tot einen getuyge heuet hi mi rim- B
pelachtich gemaect/ē mijn tegenlegger recht hē
tegen mi op/ē antwoordet tegen mi/ Sijn vvol-
genthz rijset/ē die op mi grāis/ bijtet die tanden
ouer mi tsamen/Mijn wedpartid blict met sinen
ogen op mi/Si hebben haren mont open gesparret
tegen mi/ē hebben mi scipelic op mine kinnebac
kē geslagen Si hebben haren moet tsamen aen mi
gecoelt God heeft mi ouergegeuen den ōgerechtē
ē heeft mi ind godloser hāden laten comē Ic was
rijc/Mer hi heeft mi te niete gedaen/hi heeft mi bi
den hals genomen ē vscoort/ē heeft mi hē tot ee
nen scietteeken oft pinc opgerecht/Hi heeft mi om
rigt met sinen gescutten/hi heeft mine nierē gesplit
ē niet gespaert/Hi heeft mijn ghalle op die aerde

gescudt. Hi heeft mi dees wonde op dandē gemaect
Hi is tot mi ingelopen/ als een machtighe/ Ick heb
enen sac om mine huyt genaeyt/ eñ heb mine hoor
nen inden stof gelept/ Mijn aensicht is geswollen
van weenen/ eñ mijn oochscelen sijn verduystert/
Hoe wel geen boosheit in mijn hant en is/ eñ mijn
gebet is reyne. Och aerde en bedect mijn bloet nz
eñ mijn gecrijsch en moet geen ruymte vinden/ ooc
siet daer/ mijn getuyge is inden hemel/ eñ die mi
kennet is inder hoochten/ Mijn vrienden sijn mine
bespotters/ maer mijn oge traent tot God/ waert
dat een man met God mochte rechten/ als eens
menschen kint met sinen vrienden/ Mer die getalē
der iaren zijn gecomen/ eñ ic gae henen den wech/
dien ic niet weder comen en sal.

Hi vertelt hier sinen iammer eñ ellendicheit/
gelijc hi voor dicwils heeft gedaē   Ca.xvij

Mijnen adem is onsterc/ eñ mine dagen
B zijn afghecort/ dat graft is daer/ Nie=
mant en is van mi bedrogen/ nochtans
moet mijn oge in bedroeffenisse bliuē
Al wilde ghi ooc enen borge voor mi/
wie sal voor mi gelouen? Ghi hebt haren herten dz
verstant verborgen/ daerom en sult ghise niet ver=
B hogen/ Hi beroemt wel sinen vrienden die buete,
Mer sijnder kinderen ogen sullen ontbreken/ Hi
heeft mi tot een spreecwoort ondē den volcke geset
eñ moet enen spot ondē haer sijn/ Mijn gedaente is
duister geworden van gramscappen/ eñ alle mine
leden sijn als een scaduwe/ Daer ouer sullen die ge
rechte qualic sien/ eñ die onsculdige sullen hen settē
tegen die gheveinsde/ Die gerechte sal sinē wech be
houden/ eñ die van reinen handen is/ sal stere bliuē
Wel aen/ so keert v alle herwaerts eñ coemt/ ic en
sal doch geenen wisen onder v vinden.
Mine dagen zijn vergaen mine gepeinsen sijn
C verstropt/ eñ hebben mijn herte afgeknaget/ ende
hebben vandē nacht den dach gemaect eñ vanden
dach den nacht/ Al ist dat ic verbeyde/ so is doch dē
helle mijn huis/ eñ in duysternisse is mijn bedde ge
maect/ Die verderuinge hiet ic minen vader/ ende
die wormen mijn moeder eñ mine suster/ Wat sal
ic verbeyden/ eñ wie sal mijn vbeiden beruullen? Ōn
derwaerts in die helle salt beruaren/ eñ sal met mi
inden stof liggen

Bildad bekijft den man Job als enen godlosen
Eñ hi vertelt daer mede wat straffingen dat dye
godlosen hebben sullen.   Dat.xviij. Capit.

A Doen antwoorde Bildad van Suah/
eñ sprac/ Wanneer wilt ghi der rede
nen een eynde maken/ Merct doch
daer na willen wi spreken/ Waerom
werden wi voor v geacht als beesten
eñ sijn so onreyn voor uwen ogē/ Wilt ghi vā boos
heit bersten. Meynt ghi dat die aerde om uwēt wil
le verlaten werdē/ eñ den steen vā zijnē plaetsen verset
B werde/ Ooc sal dat licht dē godlosen wt gedaē wer
den/ eñ die voncke sijns viers en sal nz lichten/ Dat
licht sal duyster werden in sijnē woninghē/ eñ sine
keerse sal met hē wtgaē/ Die toegāgē sijnd ōmetel
heit sullē smal werdē/ eñ sine raet sal hē faelgeeren/
want hi is met sinen voetē indē stric ghebracht/ eñ
wādelt int nette/ Eenē strie sal sine versene houdē/ eñ
die dorstige sullen hē vaē/ Sinē strie is geleyt in die
aerde/ eñ sinen valle op sinen pat/ Al om eñ om sal
hem onuersienige vreese veruaren/ dat hi niet en
weet/ waer hi henen wt sal
Honger sal sine haue zijn/ eñ zijn ongeluc sal hē
bereit zijn eñ aēhangen/ die stercheit sijnder handē
sal verslonden wordē/ eñ sine stercte sal verterē die C
vorsten des doots. Sine hope sal wt sijnē woonin=
gen geroept werden/ eñ si sullē hē driuē totte coninc
des vuares In sinē huse en sal nz bliuē/ ouer zijn
pallcis sal swevel oft solffer gestroyt werdē/ Vā on
dē sullen sine wortelē vdorrē/ eñ sinē oogst sal vā bo
uen af gesneden wordē/ Sijn gedachtenisse sal ver
gaen indē landē/ eñ en sal geenen naem hebbē op=
ter straten/ Hi sal vanden licht in duysternisse ddre
uē werden/ eñ vandē aertrijcke wtstoten werdē/ Hi
en sal geen kindē hebben/ eñ geenen neue ondē sijn
volc/ hē en sal niemant ouerbliuen in sinen geslach
te/ die nā hē comē/ die sullen hē ouer sinē dach ont=
setten eñ die voor hē sijn/ dien sal een vreese aenco=
men/ Dat is die wōinge des ongerechten/ eñ dit
is die plaetse des geens die God niet en kennet
Job vertrect heel met eender trefliker clage si
nen iammer/ ende hi bekijft sine vrienden om dat
si hem niet en troosten/ mer noch meer bedroeuen.
Dat..xix. Capittel.

Job antwoorde eñ sprac/ Wat pla= A
get ghi doch mine siele/ eñ verdooft
mi met woorden/ ghi hebt mi thien
werf bescimpt/ eñ en scaemt v nz dz
ghi mi also om drijft/ dole ic/ soo dole
ic mi/ Met ghi verheft v waerlic tegen mi/ eñ scel=
det mi tot mijnē smaet/ Merct doch eens dat my
God onrecht doet/ eñ heeft mi met sinen iaechstric
omuaen/ Siet al ist dat ic al crisce ouer ongeluc soe
en werde ic doch niet verhoort. Ick roepe eñ daer
en is geen recht. Hi heeft minen wech betuynt/ dat B
icker nz ouer en can gegaen/ eñ heeft duysternisse
op minen wech gestelt/ Hi heeft mi mine eere wt=
getrocken/ eñ die crone van minē hoofde genomē.
Hi heeft mi alom eñ om gebrokē/ eñ laet mi gaen
eñ heuet wt gebrokē mine hope als enen boom.
Sine gramscap is ouer mi verbolghen/ eñ hi achtet
mi voor sinen vyant/ Sine oorlooghs hedē zijn tsamē
gecomen/ eñ hebbē haren wech ouer mi ghesteen
wecht/ eñ hebbē hen rontom mine woninge gele=
gert/ Hi heeft mine broeders vre vā mi gedaen/ eñ
mijn bekēde zijn mi vrēde geworden/ Mine naeste heb
bē hē ontrocke/ eñ mine vriendē hebbē mijns oge
ten/ Mine huysgenoten/ eñ mine dienstmaertē ach C
tedē mi voor vrēde. Ic bē onbekēt gewordē voor
haren ogen/ ic riep minē knecht/ eñ hi en antwoor
de mi nz/ Ic moste hē smeeken met minen eigenen
mōde/ Mijn wijf ontsde minen adem/ Ic moest dē
kinderen mijns lijfs smeeken/ Ooc vachteden mi
die bosen/ eñ als ic wech ga/ so spreken si van my. D
Alle mine getrouwe hebben grouwel van mi/ eñ
dien ic lief hadde/ heeft hē tegen mi gekeert.
Mine gebeente hāget aē mine huyt eñ vleesch
eñ en cā mine tanden metter huyt niet bedecken/
Ontfermt v mijns/ ontfermt v mijns doch ghi mi
ne vrienden/ want die hant Gods heeft mi geraect
Waerō veruolcht ghi mi also wel als God/ eñ en
condt mijns vleeschs niet sat geworden/ Ach oft
mine redenē gescreuē worden? Och oft sie in eenen
boec gestelt worden/ met een ysoren griffie op loot

eñ tot eewiger gedachtenissen in eenen steen ghe-
houden worden/ Ic weet dat mine verlosser leeft/
eñ hi sal mi namaels wt der aerden verwecken / eñ
ic sal daer na/met deser mijnder huyt omuaē wor
den/eñ sal in minen vleesch God sien/ Den seluen
sal ic mi sien/eñ mine ogē sullen hē aenscouwen/
eñ gene andere/Mine nieren zijn te nieute gewor
den in minen scoot want ghi segt/hoe willē wi hē
veruolgen/eñ een sake tot hē vindē/Vreest v voor
tsweert/Want dat sweert is die gramschap/ouer
die misdaet op dz ghi wetet datter een oordeel si

Sophar verhaelt hier die straffinge der houer
diger/godlosen/eñ hypocriten

Dat.xx.Capittel

A Oen antwoorde Zophar van Nae-
ma/eñ sprac/ Daer op dwingen my
mine gedachten te antwoorden/ ick
wil ð saken haest raet hebben/eñ wil
geerne horen/wie mi dz sal straffen/
eñ besculdigen/Wāt den gheest mijns verstants sal
voor mi antwoorden/En weet ghi niet dattet al-
tijt also gegaen is/sint dz mensce opter aerdē zijn ge
weest/dat die beroeminge ð godloser niet lāge en
staet/eñ die blijscap des hypocrijts duert een ogen
B blic/Al waert dat sijn hoochte ooc indē hemel reic
te eñ sijn hooft aen die wolckē raecte/so sal hi noch
tans ten lesten vergaen als enen drec/ dat die/ die hē
groot geacht hebben/sullē seggē/waer is hi/gelijc
enē droō vergaet/so en sal hi ooc niet geuōdē werdē
eñ gelijc een gesichte inð nacht verdwijnt/Welc oge
hē gesiē heeft/en sal hē niet meer sien/eñ sine plaet
se en sal hē niet meer bescouwē/Sine kinderē sullē
gaen broot bidden/eñ sine hāt sal hē moeyte te loō
geuē. Sine gebeentē sullē sijnð ionchcit ontgelden
eñ sullen hen met hē inð aerden neder leggen.

Als hē die boosheit oock in sinen monde al wel
smaect/so salse hē nochtans in sijnð tongen taelge-
ren/Si sal verhouden werden eñ niet toegelaten/eñ
sal hē geweeret worden in sinen halse/ Sine spise
binnen inden liue/sal haer veranderen in aderen gal-
len. Die goeden die hi verslonden heuet/moet hi we
ð wt brakē/eñ God salse wt sinen buic stooten/hi
sal ð aderen hooft suigen/eñ die tonge ð slangē sal
C hē doden/Hi en sal niet sien die stromē noch die wa
terbeken/die met huenich eñ botere vloeyē/Hi sal
arbeyden eñ des niet genieten/eñ sine goeden sullē
den anderen gewerden / dat hi van dien niet blide
en wert. Wāt hi heeft den armen verdruct eñ verlaten
hi heeft huisen tot hē getrocken/ die hi niet getim-
mert en heeft/Wāt sijn liese en conste niet vol ghe
werden/eñ en sal door sijn costelic goet niet ontlo
pen/Vā sijnð spisen en sal niet ouer bliuen/daerom
en sal zijn goet leuen geen gestadicheit hebben / al
heeft hi ooc die volheit eñ genoech/soe sal hē noch-
tās vāge werdē Alðhāde moeyte sal ouer hē comē
Die liese sal hē eens vol werden/eñ hi sal die ver
volgentheit sijnð grāscappen ouer hē seynden/hy
sal sinen strijt ouer hē regenen laten/hi sal vlieden
voor dat yseren harnasch/eñ den stalen boge sal hē
verdragen/Een bloot sweert sal voor hem wtgaē/eñ
des sweerts blickē/dat hē bitter sal sijn/ sal met ver-
uaren ouer hē varen/Daer en is geen duysternisse
die hē bedecken mochte/Een vier sal hē verslinden
dat niet opgeblasen en is/eñ wie ouer bleuen is in
sinen huse/dien salt qualic gaen Den hemel sal sine
misdaet ontdecken/eñ die aerde sal haer teghen hē
setten/Dat coren in sinen huyse sal wech gheuoert
werden/verstroit inden dach sijnð toornicheit/Dat
is dat loon eens godlosen mensce bi Gode/eñ die
erfenisse zijnder redenen bi Gode.

Die vrienden van Job dringen al haer redenē
daer henen/dat alleen die godlosen van God met
ongeluc gestraft worden/die gestraft v oort / dat
die godloos si eñ quaet/dat wederstaet Job / eñ
seyt datter dicwils hier den scalcken beter gaet
dan den oprechten/daerom so en straft God niet
na onser scalcheit/maer na sinen wille.

Capittel. xxj.

Job āntwoorde eñ sprac Hoort doch
na mine reden eñ verleert v/verdraecht
mi/dz ic ooc spreke/ eñ bespottet my
daer na/Sae ic met enen mensce dā A
om/dat mijn gemoet hier inne niet
onwillich en soude zijn/keert v herwaerts tot mi/
ghi sult suerlic sien/eñ die hant opten mont moetē
leggen/Als ic daer op dencke so verschricke ic/eñ beuē
coemt minen vleesch aen/ Waerom leuen dan die
godlosen eñ werden out/eñ nemē toe met goedē?
hare saet is seker alom hen/eñ haer nacomelingē
zijn bi hē/haer huys heeft vrede voor die vreese eñ
Gods roede en is niet ouer hen/Sinen ossche laet B
men toe/eñ en misseit hē niet/Sijn koe calft eñ en
is niet onvruchtbaer/hare ionge kinderen gaē wt
als een cudde/eñ hare ionge kinderen verhuegen hē
spelen/Si dragen met hen tāboerren eñ harpen/eñ
zijn vrolic met pipen/Si hebben goede daghen/eñ
en verscricken nauwelic eñ ogēblic voor die hel-
le die nochtans tot Gode seggen/Ghaet van ons
ons en behaecht die kennisse uwer wegen niet/ wie
is die almachtige dat wi hē dienen souden/oft wat
zijn wijs gebetert/ist dat wi hē te gemoete lopen?

Mer siet haer goet en staet niet in haren handē
daerom sal ð godloser sin verre van mi zijn/hoe sal C
dat licht ð godloser wt geblust werdē/eñ hare on-
geluc ouer hē comē? hi sal hertrouwe wt deelen in
zijnð grāscap/si sullen sijn als stro voor den wint/
eñ als caf/dat dat onweder wech voert God be-
hout den kinderen des seluen dat leet/ als hijt hen
lonen sal/so salment weten/Sine oogen sullen sijn
verderuen sien/eñ vāð grāscappē des almachtigē
sal hi drincken/want wie sal behagen hebben in si
nen huse na hē/eñ dat ghetal sijnð maenden en sal
nauwelic half bliuen/Wie wil God leerē/die ooc
die hoge oordeelt? Dese sterft fraey eñ gesont in alle
rijcdō/eñ volle genoch/sijn melcvat is vol melcs/
eñ sine gebeenten werden gemest met march/met
die anð sterft met bedroefdē sielen/eñ en heeft noyt
niet goets geten/eñ liggen gelijc met malcanderē
in die aerde/eñ wormen bedeckense.

Siet ic kenne uwe gedachten wel/eñ v onrecht
voornemen tegen mi/want ghi segt/ waer is dat
huis des princen/eñ waer is die woninge daer die
godlose woonden? Ghi spreect doch daer af gelijc
het gemein onnut volc/eñ en merct niet wat ð ande
re wesen bediet/Wāt die bose wert det totten dach
des verderuens behouden/ eñ totten dach ð veruol-
gentheit blijft hi/wie wil seggen wat hi verdient als-
ment van buyten aensiet/wie wil hē betalen dz hi
doet? maer hi wert totten graue getrocken/eñ mē

wacht na hem vuyden hoope/ Den slijm der beken
qeuiel hẽ wel/ eñ alle mẽscẽ werdẽ na hẽ getrockẽ
eñ dier die voor hẽ geweest zijn/ en is geen ghetal.
Hoe troost ghi mi so te vergeefs/ eñ uwe antwoort
wert beuonden niet oprecht te sijn

Eliphas besluyt met zijnder redene/ Aengesiẽ dat Job gestraft vvort/ so is hi een godloos/ Eñ hi vertelt wat misdaden dat hi gedaen heeft.

Dat .xxij. Capittel.

A Doen antwoorde Eliphas vā Thema
eñ sprac/ Meint ghi dat een mā Go
de gelijc si/ oft yemant so cloet si/ dat
hi hẽ seluẽ hẽ gelijcken mach/ Meint
ghi dat God behagen hebbe/ dat ghi
v so goet maect/ Oft wat helpet hẽ dat uwe wegẽ
al sonder vlecke zijn/ Meint ghi dat hi sal vreesen v te
straffen/ eñ met v voor tgerecht te terden/ Ja uwe
boosheit is te groot/ eñ uwer misdaet en is gheen
eynde/ ghi hebt voortijts uwen broeder een pant
genomen sonder sake/ Ghi hebt den naecten die clee
derẽ wt getrocken/ Ghi en hebt die vermoeyde niet
gelaeft met water/ eñ hebt den hongerigẽ v broot
ontseit. Ghi hebt gewelt indẽ lande geoeffent/ eñ
tonrechte daer inne geseten/ Die weduwen hebdy
ydel laten gaen/ eñ die armen der weesen hebt ghi ge
broken/ Daerom sijt ghi met stricken omuaen/ eñ
vreese heeft v onuerhuets verscrict/ En sout ghi dā
die duisternisse niet siẽ/ eñ die wateruloet v niet bedec
kẽ. Meint ghi om dat God hoger is dā dẽ hemel/
eñ aensiet dat hooft der sterren/ die so hooch zijn/ eñ
wilt daerō seggen/ wat weet God/ Soude hi dat
B geuonnissen connen dat int doncker is/ Die wolc=
ken sijn sine voordecsel/ eñ en siet niet/ eñ wandelt
inden omgāc des hemels/ Wilt ghi der werelt loop
achten/ daerinne die ongerechte gegaen sijn/ die ver
gaen sijn eer dan het tijt was/ eñ dat water heuet
harẽ gront wech gewasscen/ Die tot Gode seyden
Gaet vā ons/ wat soude die almachtige hẽ goets
gedoen connen/ daer hi nochtans haer huys met
goeden veruullet Mer der godloosen raet si verre van
mi/ Die gerechte sullent sien eñ hen verbliden/ eñ die
onsculdige salse bespotten/ wat geldet dat haer we
sen sal verdwinen/ eñ haer ouerblijfsel sal dat vyer
verslinden

Dus vereenicht v nv met hem/ eñ hebt vrede/
daer wt sal v veel goets comen/ neẽt die wet van si
C nen monde/ eñ vatet sijn redene in v herte Gekeert
ghi v totten almachtigen/ so sult ghi gesticht wer=
den/ eñ onrecht verre van uwer woningen doen.
So sal hi voor aerde gout geuen/ eñ voor die stee=
nen guldene beken/ En sult gouts cracht hebben/
eñ siluer sal v toegehoopt werden. Dan sult ghi u
wen lust hebbẽ aenden almachtigẽ/ eñ v aensichte
tot Gode opheffen/ So suldi hẽ bidden/ eñ hi sal v
horen/ eñ sult uwe gelooften houdẽ/ Wat ghi voor
D sult nemen dat sal hi v laten gelucken/ eñ dat licht
sal op uwe wegen scinen/ want die hen verootmoe=
digen/ die verhoget hi/ eñ wie sine oogen nederslaet/
die wert genesen/ eñ die onsculdighe sal behouden
werden/ om zijnder handen reinicheit wille

Noch is Jobs meeninge/ Alsmen na menscelic ker wise soude voor Gode wreken/ so soude hi op recht sijn/ Eñ oft hi al die vroomste eñ onsculdich ste waer/ so mochte noch effen wel hẽ God straffẽ eñ tegenspoet verleenen

Capittel .xxiij.

Job antwoorde eñ sprac/ Mine rede A
ne blijft noch bedroeft/ mijn macht is
onsterc ouer mine suchten/ Och dat
ic wiste/ hoe ic hẽ vinden/ eñ tot sinen
stoele comẽ mochte/ eñ dat recht voor
hem soude voorleggen/ eñ den mont vol straffingẽ
vaten/ eñ beuindẽ die redene/ die hi mi antwoordẽ
soude/ eñ verstaen/ wat hi mi segghen soude. Wil hy
met groter macht met mi rechtẽ? Hi en stelle hẽ also
niet tegen mi/ mer legge mi gelijc voor/ so wil ic mijn
rechte wel winnẽ/ Mer ga ic nv strack voor mi/ so
en is daer niet/ ga ic te rugge/ so en speure ic hem
niet/ is hi ter slincker hant/ so en crige ic hem niet/ B
verberget hi hem ter rechter hant/ so en sie ic hẽ niet

Mer hi kent den wech voor mi wel/ eñ proeft
mi als dat gout/ hoe wel ic nochtans minen voet
op sijnder banen sette/ eñ sinẽ wech houde/ eñ niet af
wijcke/ eñ vandẽ ghebode sijnder lippen niet en terde/
eñ beware die reden sijns monts meer dan ic scul=
dich bẽ. Hi is enich/ wie wilt hem antwoordẽ/ eñ hi
maket so hi wilt/ eñ als hi mi al betaelt dat ic verdiẽt
heb/ so is dies noch meer daer achter/ daerō verscric
ke ic voor hẽ God heeft mijn herte blode gemaect
eñ die almachtige heeft mi veruaert/ wāt die duyster
nisse en makes geen eynde met mi/ eñ die scheme
ringe en wil voor mi niet bedect werden

Job bewijst die voorseyde meeninge/ Om dat niemant meer gelucs/ rijcdommen/ eere/ eñ ghe walts in deser tijt en heeft/ dan die godlosen/ Eñ vvederom niemant meer iammers/ ellendicheits eñ armoede/ dan die godsalige eñ vvtuercoren

Dat .xxiiij. Capittel

Aerom en soudẽ die tiden dẽ almach
tigẽ niet verborgen sijn/ eñ die hẽ kẽ
nen en sien sine daghen niet/ Si drijuen A
die palẽ te rugge/ Si rouẽ die cuddẽ
eñ weydẽse/ Si drijuen der weesen eze
lẽ wech/ eñ nemẽ der weduwẽ ossen te pande/ Die
arme moeste hẽ wijckẽ/ eñ die behoeuende indẽ lā
de moesten hen verborgẽ/ Siet/ die wilde ezelẽ inder
woestinen/ gaen wt gelijc si plegen/ vroech tẽ roue
dat si spise bereidẽ soudẽ voor die iongen/ Si maey
en opten acker die haer niet en is/ eñ lesen dẽ wijn
berch diẽ si met onrecht hebbẽ/ Die naecte laten si
liggẽ eñ en latẽ hen geẽ decsel indẽ vorste/ diẽ si die
cleeder genomẽ hebbẽ/ dat si hen tottẽ steenẽ moetẽ
houdẽ/ als enen plasregen vanden bergen op hen
giet/ om dat si anders geenen troost en hebben

Si treckẽ dat kint vandẽ borsten/ eñ makẽt tot
eẽ der weesen/ eñ makẽ die liedẽ arme met panden B
Dẽ naectẽ lietẽ si sonder cleeder gaen/ eñ dẽ hongerigẽ
namen si die scouẽ oft geruwẽ/ Si dwongense olie
te slaen op hare eygẽ molẽs/ eñ hare eigẽ wijnpers
sen te terdẽ/ eñ lietẽse nochtās dorst liden/ si maec
ten die liedẽ inder stat suchtẽde/ eñ die sielen der versla
gender roepende/ En God en verstoordese niet/
Daerom zijn si afuallich geworden vanden lichte/
ende en kennen sinen wech niet/ eñ en keeren niet
weder tot zijnder straten/ Si den lichte staet die
moordenaer op/ eñ verworcht den armen eñ noot C
dorftigen/ eñ snachts is hi gelijc een dief. Dat oge
des ouerspeelders heeft acht op die scemeringe eñ
seyt/ Mi en siet geen ooge/ eñ bedect sijn aensicht/
inder duysternissen breect hi tot den huysen in/
des daechs verberghen si hen met malcande=

ren/eñ en willen nz vādē lichte wetē/Want ist dat
hem die dageraet coemt/so is hi hē als een duyster-
nisse Wāt hi geuoelt dz ǒuaren ǒ duysternissen Hi
vaert lichtuaerdelic gelijc op eē water daer henen
D Sine goet wert clein indē lāde/eñ en bouwet sinē
wijnberch nz/Die helle neēt wech die daer sondigen
gelijc die hitte eñ dorheit dat sneewater verteert.
Die ontfermhertige sullen zijns vergeten/ sinē
lust sal ǒniet werden/sijns en wert niet meer ghe-
dacht/hi sal gebroken wordē gelijc enen vuylē boō
Hi heeft die eensame die niet en vaert liden aenge
daen/eñ en heeft der weduwē geen goet gedaen/
eñ die machtigen onǒ hē getrockē met zijnǒ cracht
Als hi staet en sal hi zijns leuens niet seker zijn/ hi
maect hē seluen een sekerheit/daer hi hem op ver
late/eñ sine ogen sien op haer doen/ Si zijn eenen
cleinen tijt verheuen/eñ sullen te niete eñ verdruct
werdē/eñ een eynde nemen gelijc alle dinc/eñ ghe
lijc ǒ ayerē angen sullē si af geslagē werdē. En ist
also niet/wel aen wie wil mijn luegen straffen / eñ
mine redene bewisen/dat si niet en si.

Bildad bewijst dz niemant voor God onschul-
dich noch reyn zijn en mach Cap.xxv.

A O Oen antwoorde Bildad van Suah/
eñ sprac/En is de heerscappie eñ vre
se niet bi hem/die dē vrede maect on-
der sinen hoochsten? Wie wil zijn man
nen van orloge tellen/eñ ouer welckē
en gaet zijn licht niet op/eñ hoe mach een mensce
rechtueerdich voor Gode gesijn? eñ hoe mach eēs
wijfs kint reyn gesijn? Siet die maen en scijnt noch
niet/eñ die sterren en zijn noch niet rein voor sine
ogen/hoe vele te min een mensce die made/eñ eēs
mensce kint die worme

Hi bespottet sinen vriēt als den genen die daer
spreket dat hi niet verstaet/eñ Job vertellet hier
die mogentheit Gods Dat.xxvi. Capittel

A I Job antwoorde eñ sprac/ wien staet
ghi bi? dien die geene cracht en heeft?
helpt ghi dien die geene stercte indē
arme en heeft? Wien geeft ghi raet?
dien die geene wijsheit en heeft? ende
thoont v grootdadicheit? voor wien spreect ghi? eñ
voor wien gaet den adē vā v? Die ruesen benauwē
hen onder die wateren/eñ die bi hem wonen. Die
B helle is ontdect voor hē/eñ dat verderuen en heeft
geen decsel/Hi breyt wt dat noorden tot nergent-
waerts/eñ hanget die aerde aen nz. Hi beuaet dat
water te samen in zijn wolcken / eñ die wolckē en
scoren daer onǒ nz/Hi houdt sinen stoel/eñ breyt zijn
C wolcken daer voor/Hi heeft om dat water eē perc
geset/tot dattet licht metten duysternissen gheeynt
worden/Die pilaren des hemels dauerē/eñ si ont-
setten hen van sinen scelden/Van zijnǒ cracht wert
die zee onuerhuets veruert/eñ van sinē ǒstande ǒ-
velt haer die hoochte ǒ zee/Aenden hemel so wer
det scoon van sinen winde/eñ zijn hant drijft wal-
visscen wech/Siet also gaet zijn doē toe/ Mer wat
hebben wi daer in sonderlincs ghehoort? Wie wil
den donder sijnder macht verstaen?

Van dit Capittel aen strijt Job tegen sine vriē
den/tot int.xxxij.toe/ eñ bewijst dz God niet en
straft na onse verdienste/want hi bi andere men-
scen gerekent oprecht si/ eñ nochtans ghestraft
wort Dat.xxvij. Capit.

Nde Hiob voer voort/hi hief zijn by- A
sprake op/eñ seyde/ So warachtelic
als God leeft/die mi mijn recht niet
gaen en laet/ende die almachtige die
mijn siele bedroeft/also lange als mi
nen adē in mi is/eñ dz snuyuen van God in mijnǒ
nuesen is/mijn lippē en sullen nz onrechts spreken
eñ mijn tonge en sal geen bedroch seggen/ Dat si ǒ
re van mi/dat ic v recht soude geuen/ tot dat mine
eynde coemt/en wil ic van mijnǒ goetheit niet wij
ken/Van mijnǒ gerechticheit die ic houde/ en wil B
ic niet aflaten/Mijn conscientie en bijt mi niet/vā
mijns geheels leuens wegen Mer mijn viant sal eē
godloos geuonden werden/eñ die hē tegē mi op-
recht/een ongerechtige. Wāt wat is den hoop des
geueinsden/dat hi so gierich is/eñ God nochtans
sijn siele wech treet/Meint ghi dat God zijn crijtē
horen sal/als die benautheit ouer hem coemt/hoe
can hi aenden almachtigen lust gehebben/ eñ hem
eenich tijt aengeroepen

Ic wil v leeren vanǒ hant Gods/eñ wat biden
almachtigen van weerden is/en wil ic nz helen.
Siet ghi hout v al voor cloec/waerom geefdi dan C
sodanige onnutte dingen wt/dat ist loon eens god
losens mensces bi Gode/eñ dat erffenisse ǒ tyran-
nē/dz si vādē almachtigē nemē sullen/ Sal hi vele
kinderen hebbē/so sullē si des sweerts zijn/eñ sijn
nacomelingē en sullen nz broots sat hebbē/ sijn o-
uerbleuene sullen indē doot begrauen wordē / eñ
zijn weduwē en sullē nz beweēt wordē/Als hi gelt
tsamē brenct gelijc aerde/eñ bereyt cleeder als slijc
so sal hijt wel bereidē/maer die gerechtige salt aen
trecken/eñ die ontsculdige sal dat gelt wtdeylen hi
timmert sijn huys als een spinne/eñ gelijck een ve-
waerder een scuere maect.

Als hē die rijcke neder leyt / en sal hijs met hē
niet nemen/hi sal sijn ogen opdoen / eñ daer en sal
nz sijn/ Veruaernisse sal hem ouervallē als water/
snachs sal hē dat onweǒ wech nemen/den oostene
wint sal hē wech voerē/dat hi derwaerts vare/ eñ
tempeest sal hē van zijnǒ plaetsen driuen/hi sal so
danige dingen ouer hē brengen/eñ en sal hē nz spa
ren/Hi sal moetē vlieden/eñ laten die gene die zijn
hāt waren Men sal ouer hē mettē handen clappē
eñ ouer hē tisscen/daer hi geweest is

Een bescriuinge eñ bewijsinge des voorsichtic
heits eñ wijsheits Gods. Cap.xxviij.

At siluer heeft zijn gangen/ eñ tgout
zijn plaetse daert groeyt. Yser brengt
mē wter aerden/eñ wtē steenē smilt
men Metael/Der duysternissen sal im
mer teeniger tijt een eynde sijn/ eñ ye
mant vint ymmer ten laetsten dat verborgē. Een
sulcke beke sprinct daer wt / dat die daerom woo-
nen/met voetē daer ouer niet en mogen ghaen/eñ
wert den lieden te hooch/eñ vloeyt daer henē. Mē
brēgt ooc vier onder wt der aerden/ daer nochtās
bouen spise op wast/Men vint Saphire op sommi
ge plaetsen/eñ aerdē cluyten daer gout in is / Den
pat geen vogel bekent en heeft / eñ geēs giers ogē
gesiē. Die stoute kinderē en hebbē daer niet op ge
tredē/eñ daer en is geenē leeu op gegaē. Ooc slaet
men die hant aē dē steē/eñ graeft die bergē omme.
Men treet vekē wt dē steenē/eñ al wat costelic is/

en siet niemants oge / Men keert den stroom des waters/ende brengt dat verborgen dat daer inne is aent licht

Mer waer wiltmẽ wijsheit vindẽ/ eñ waer is die plaetse des verstãts/Niemãt en weet waerse leyt
C eñ en wert invẽ lãde d̃ leuender nz geuondẽ.

Den afgront seyt/si en is in mi niet / eñ die zee seyt/si en is bi mi niet/Men en cander gheen gout om geuen/noch siluer ouer gewegẽ om te betalen Het en gelt haer nz gelijc Ophirijcs gout/oft coste like Onich eñ Saphir/Gout eñ Diamãt en mach haer niet gelijcken/noch om haer gulden cleynodi en wisselen/Ramoth eñ Gabis en achtmen niet/si is hoger te wegen dan peerlen/ Topasius wt Moren lant en wert haer niet gelijc gescat/eñ dat al d̃ fijnste gout en gelt haer niet gelijc

Van waer coẽt dan die wijsheit/eñ waer is die plaetse des verstants/Si is verholen voor dẽ ogen
D ald̃ leuender/ooc vborgẽ dẽ vogelẽ ond̃ den hemel Die verdoemenisse eñ die doot seggẽ/ Wi hebben met onsen oren hare gerucht gehoort/God weet den wech daer toe/eñ hi kent haer plaetse/ Want hi siet die eynden der aerden/eñ bescout al dat on d̃ den hemel is/dat hi dẽ winde zijn ghewicht soude makẽ/eñ dẽ water zijn mate / Doen hi den regẽ eẽ perc maecte/eñ dẽ donder eñ blixẽ dẽ wech / doen sach hise/eñ verteldese/bereydese eñ vãtse/eñ sprac totten menscen/Siet/die vreese des HEEREN dz is wijsheit eñ dat quaet te scouwẽ/dat is vstant

Job verhaelt sinẽ voorseldẽ rustigẽ staet/eñ on scult/ooc die goede vvercken die hi gedaen heeft
Dat.xxix. Capittel.

A Ende Hiob voortuarende/ hief zij stẽme op seggende/ O oft ic waer als in dẽ voorledenẽ macndẽ / inden daghen doen mi God bewaerde / Doen zijn lichte ouer mijn hooft sceen/eñ ick bi sinen lichte in duysternisse ginc/gelijc ic was inder tijt mijnd̃ ionchei t/doẽ Gods verholentheit ouer minen huse was/doe die almachtige met mi was/ eñ mijn knapen rontsom mi/ doẽ ic mijn treden in boter wiessce/eñ die steenẽ mi olie vloet goten/doẽ ic wtginc totter poorten d̃ stadt/eñ men liet mine sitten opter stratẽ bereidẽ/Doẽ mi die ionge gesellen sagẽ/eñ hen vstakẽ/eñ die oudẽ voor mi opstonden/Doẽ die ouerste op hielden te sprekeny eñ settẽ haer handen op haren mõt / Doen die stemme der princen haer inhielt/eñ haer tõge cleefde aent gehemelte haers monts/Wãt welc oge dat mi hoorde/die prees mi salich/eñ welc oge dat mi sach/dz getuichde vã mi/Wãt ick vloste den armen vãden geroijsch/eñ den weese die geenen hulper en hadde Die segeninge des vlorens quã ouer mi/eñ ic troo ste dz herte d̃ weduwen/Gherechticheit was mijn cleet dat ic aẽtroc/gelijc eenẽ roc/eñ mijn recht was
B mijn cieragie. Ic was des blinden oge/eñ des lammen voet/Ic was een vad d̃ armer/eñ welc sake dat ic niet en wiste/die ondersocht ic/ Ick brack die kinnebacanden des ongerechten/eñ troc den roof wt sinen tãden/ Ic dacht/ Ic wil in minen nest versteruen/eñ mijnd̃ dagen veel maken gelijc sant. Mijn saet ghinck op vãden watere/ eñ den dauwe bleef ouer minen oogst/Mine heerlicheit vnieude haer voor mi/eñ minen boge vãderde hem in mijn hãt/Men hoorde na mi toe/eñ swegen/ eñ vwachte na minen raet/Na mine woorden en sprack niemãt meer/eñ mijn reden druypte op hen/Si wachtẽ op mi gelijc na den regen/eñ spar den haren mõt open als na den auõtregen. Als icse aenlachte/des si hen niet en vsagen/so rechte dz licht mijns aensichts haer hooft op. Als ic tot haren saken wilde comen so moest ic bouen sitten/eñ woõde gelijc eẽ coninc ond̃ crijschknechtẽ/doẽ ic troostede die rou droegẽ

Dat hi vanden onwetenden ende slechten versmaet ende veracht si beclaecht hi Dat.xxx. Capittel.

A Mer nv bespotten mi die ionger zijn dã ic/d̃ welcker vaders ic vacht hadde/ te stellen ond̃ mijn schaeps honden/ Der welcker vermogen ic voor niet hielt/die totten ouderdom niet gecomen en consten/Die vã honger eñ commer eenlic in vereenlikẽ plaetsen vloden/nieuwelic verdoruẽ eñ ellẽdich gewordẽ/die daer netelẽ wtpluckẽ om die doornẽ bosscẽ/eñ Jeneuer wortelen was haer spise. Eñ als si die wt trockẽ/ iuychtẽ si daer ouer gelijc een dief. Aenden grouwelikẽ vekẽ woondẽ
B si/in die holẽ d̃ aerdẽ/eñ steenreten/eñ tusscen den doornẽ bosscen riepen si/eñ ond̃ die distelen so vergaderden si/die kind̃ d̃ loser/eñ vachter lieden/ dye die snootste inden lande waren/Nv ben ic haer liedeken geworden/eñ moet haer nieumaer sijn/ Sy hebben eenen grouwel aen mi/eñ maken hen verre vã mi/eñ en sparen nz voor mijn aensicht te spiẽ Want hi heeft sine pese gespãnẽ/eñ heeft mi verootmoedicht/eñ heeft mi een gebit inden mont geleyt/ter rechter hant daer ic groende/hebbẽ si hen tegen mi geset/eñ hebben minen voet wt gestoten
C eñ hebben ouer mi enen wech gemaect om mi te vderuen/Si hebben minen steiger ghebroken/ Het was hen so licht mi scade aen te doen/dat si geenen hulper daer toe en behoefden/Si sijn daer inne gecomen als tot eenen widen scaerde/eñ zijn sond̃ ordinancie derwerts geuallen/ Veruaren heeft hem tegen mi gekeert/eñ heeft mine vrijheit vuolcht gelijc den wint/eñ gelijc een lopẽde wolcke mijn salicheit. Mer nv stortet haer mine siele wt ouer mi/ eñ den ellendigẽ tijt heeft mi gegrepẽ. Snachts wert mijn gebeente ouer al doorboort/eñ die mi iagen en gaẽ nz slapẽ/door die menichfuldicheit d̃ cracht werde ic andd̃s eñ andd̃s gecleet/ eñ men gordet my daer mede als mz den hooftslop mijns rocs / Men heeft mi indẽ drec geterdẽ/eñ gelijc geacht den stof eñ asscen.

Roepe ic tot v/so en antwoort ghi mi nz/trede ic ter voor/so en acht ghi op mi nz/ghi sẽt mi vãdert in eenen grouweliken/eñ toont uwen hate aen mi metter stercten uwer hãt/Ghi heft mi op/eñ laet
D mi opten wint varen/eñ vsmeltet mi crachtelic/wãt ic weet dat ghi mi den doot sult ouer leueren/dz is dz gesette huis ald̃ leuend̃/Nochtãs en sal hi de hãt nz wtstrecken int Beenhuis/eñ en sullen nz criscen vã sinen vderuen/ Ic weende ymmer ind̃ herd̃ tijt eñ mine siele iãmerde d̃ armer/ Ic vwachtede dat goet/eñ dat quade quã. Ic hoopte opt licht/eñ dye duysternisse quã. Mijn ingewãden sieden eñ en houden nz op/den ellendigen tijt heeft mi ouervallen. Ic gae bedroeft/hoe wel ic niemãden toornich en ben. Ic sta op inder gemeinten eñ crijsche / Ic ben

een broeder ð slangen/ eñ een geselle ð struysen. Mijn huyt ouer mi is swart geworden/ eñ mijn ge. beenten zijn verdorret/ Mine harpe is een clage ge worden/ eñ mine pipen een weenen

Iob scrijft hē seluē die hoochste vromicheyt eñ onscult toe/ eñ dat allee wt dier oorsake/ dz hi hout dz wt Gods voorsichticheyt eñ wille dē mēsce alle straffingē eñ ongeual toecoēt/ nz vvtsijn verdienstē/ In diē dz so nz en vvare/ so hie Gods voorsichticheyt aē onsen vverckē/ dvvelc ommogelic is/ eñ ōgodliker vvijsheyt te na gaē soude. Ca.xxxi.

IC heb een verbont gemaect met mijnen ogen/ dat ic niet en soude achten op een maecht/ Met wat gheeft mi
A God te loone van bouen/ ende wat erffenisse die almachtige van ð hoochten? En soude nz billicx die ongerechte sulc ongeluc hebbē/ eñ eē misdadige sulcke allendicheit liden/ en siet hi mine wegen nz/ eñ tellet al mine gangē. Heb ic gewandelt in ydelhz/ oft heeft minē voet ghehaestet tot bedroch. So weget mi op rechter wagen/ so sal God beuinden mine ghoetheit/ heeft minen ganc geweken wt den wege/ eñ mijn herte minen ogen na geuolcht/ eñ is yet in minē handē beclect
B So moet ic sayen/ eñ een ander ete dat/ eñ mijn geslachte moet wt geworteltwerden.

Heeft hem mijn herte laten verweckē tot eenē wiue/ eñ heb aen mijns naeste dore geloert/ soo moet mijn wijf van eenē anderē gescent werdē/ eñ ander moeten se beslapē/ Wāt dz is eē laster eñ eē misdaet voor die rechters/ Wāt dz ware eē vier dz totte verderue toe verslint/ eñ alle mine incomen wt wortelde/ Heb ic veracht dz recht mijns knechts oft mijnð maerten/ als si tegē mi twistedē/ Wat wilde ic doē als God opstaet/ oft wat soude ic antwoordē/ als hi besoect? En heeft hem ooc niet gemaect die my maecte in mijns moeders lichaem/ eñ heeft hē indē lijue essen also wel bereit. Heb ic den behoeuen
C de hare begeerte ontseyt/ eñ die ogen der weduwē laten versmachten. Heb ic minen bete alleen geten eñ en heeft die weese daer ooc nz af gheten/ Want van medeliden heb ic van mijnð ioncheit op groot gehouden/ eñ van mijnder moedð lichaem aen/ heb ic daer mede omme gegaen.

Heb ic yemanden sien vergaē/ dz hi geen cleedt en hadde/ eñ den armē sondð deckſel latē ghaē. En hebben mi sine sidē nz gesegent/ doē hi vandē vellē mijnð lammerē verwermt wert/ heb ic mine hāt aē die weesen geslagen/ als ick mi sach inder poorten macht te hebben/ so valle mine scoudere vandð ocselen/ eñ minen arme breke vandð pijpen/ Want ic vreesde God/ als een ongeualle ouer mi/ eñ en cō
D ste sinen last niet verdragen. Heb ic dat gout tot mij toeuerlaet gestelt eñ totte goutclompen gesecyt/ mijn troost/ heb ic mi verblijt/ dat ic groot goet hadde/ eñ mine hāt alderhāde verworuē hadde. Heb ic dat lichte aengesien als het clare lichtet/ eñ die mane als si volle ginc/ heeft hem mijn herte heymelic latē wijs maken/ dat minen mont mine hant custe/ Welck ooc een misdaet voor den rechter is. Wāt daer mede had ic verloochent God van bouen

Heb ic mi verblijt als minen viant qualic ginc/ eñ hebbe mi verheuen/ dz hem ōgeluc betrapt hadde/ Wāt ic en liet minen mont niet sondighen/ dat hi zijnð sielen eenen vloec wenschte/ en hebben die mannen mijnre woningen nz moeten seggen/ O woldet God dz wi vā sinen vleesch nz versaet en werden/ Die gast en moeste nz buiten bliuen/ maer mine duere dede ic den wandelaer open/ hebbe ic mijne scalcheit als een mensch bedect/ dat ic heimelick mijne misdaet verborgē/ heb ick mi laten grouwelen door die grote menichte/ eñ die vachtinge ð maescschappen mi af veruaert heeft/ Ick bleef stille/ eñ en ginc niet ter dueren wt

Wie geeft mi enen verhoorder/ dz die almachtige mijn begeerte verhore. Dat yemant een boec screef van mijnð saken So wil ic op mine schoudere nemen/ eñ mi gelijck een croone omme binden/ Ick woude dat getal mijnð gangen te kennen geuen eñ gelijc een vorste wilde icse daer brengen/ Ist dz mij lant tegen mi crijscht/ eñ sine voren mz malcanderen weenen/ heb ic sine vruchten onbetaelt geten eñ den ackerlieden dat leuen suer gemaect/ so wasse mi distelen voor tarwe/ eñ doornen voor gerste

¶ Ende hebben die woorden Hiob.

Aengesien dat Iob altoos vroom eñ onsculdich sijn wil/ so worden sine vrienden gram/ eñ verlatē hem/ Een ander wort toornich op haer eñ hi meeēt hi wilt verbeteren/ dat si vergeten oft verargert hebben

Dat.xxxij. Capittel

DOen hielden die drie mannen op Iob
A te antwoorden ooc dz hi hem voor gerecht hielt/ Mer Elihu die sone Baracheel vā Bus/ des geslachts Ram wert toornich op Hiob/ dat hi sine siele gerechter hielt dan God/ Ooc wert hi toornich op sine drie vrienden dat si geen antwoort en vonden/ eñ Hiob nochtans verdoemden/ want Elihu hadde gewacht/ tot dat si met Hiob gesproken hadden/ om dat si ouder waren dan hi/ daer ōme doen hi sach/ dat ghene antwoort inden monde ð drie mannen en was/ wert hi grā/ Eñ also antwoorde Elihu die sone Baracheel van Bus eñ sprac

Ic ben ionck/ maer ghi sijt oudt/ daerom hebbe ic mi vermijt/ eñ geureest mine conste te bewisen. Ic dachte laet die iaren spreken/ eñ laet die menichte des ouderdoms wijsheit bewijsen/ Mer den geest is inden mensce/ eñ den adem des almachtighen maectse verstandich/ Die meesters en zijn die wijsste niet/ eñ die ouden en verstaen dat rechte niet/ Daerom wil ic ooc spreken hoort nae mi toe/ Ick wil mine conste ooc laten sien/ siet ic hebbe gebeyt dat ghi gesproken hebt/ Ic hebbe v verstant aengemerct/ tot dat ghi der reden een eynde maecte/ eñ hebbe acht gehadt op v/ Maer siet daer en is geen onder v/ die Hiob straffe/ ofte sijnder reden antwoorde

Ghi sult misschien seggen/ wi hebben die wijsheit geraect/ dat God hem verstooten heeft/ eñ anders niemant/ Die reden en is mijns dincs niet/ ic en wil hem soo niet nae uwer reden antwoorden/ C
Och si sijn versaecht/ si en comen nz meer antwoorden/ si en connen niet meer spreken/ want ic dan ð beit hebbe/ ende si en consten niet spreken/ want si staen stille/ eñ en antwoorden niet meer/ wille ick doch mine deel antwoorden/ eñ wil mine cōste bewisen. Want ick ben der reden soo vol/ dat mi den adem in minen buic benauwet. Siet minen buyc is als den most/ die toe gestopt is/ dye dye nieuwe

vaten scoort/ Ic moet spreken dat ic adem hale/ Ic
moet mine lippen open doen ende antwoorden/ ic
en wil niemants persone aensien/ eñ en wil dat ge
nen mensce te behagen spreken/ want ick en weet
niet waert dat ict dade/ oft mi minen scepper ouer
eenen cleynen tijt wech nemen soude.

Die gene die dit aēhangsel gemaect hadde/ meēt
dat God die mensce straft om haerder sonden eñ
misdaet/ mer als si hem ootmoedelic biddē/ so ver
hoort hise

Dat.xxxiij.Capittel.

A Iob hoort doch mine reden/ eñ aen-
merct alle mine woorden/ Siet ic doe
minen mont open/ eñ mine tōge spre
ket in minen monde/ Mine herte sal
recht spreken/ eñ mine lippen sullen
dat rechte verstant seggen/ Den geest Gods heeft
mi gemaect/ eñ den adem des almachtighen heeft
mi dat leuen gegeuen/ Cont ghi so antwoort mi/
treet mi gelijc onder die ogen/ siet ic ben Gods/ ge
lijc ghi zijt/ eñ wt slijc ben ic ooc gemaect/ Nochtās
ghi en derft voor mi niet verscricken/ eñ mine hāt
en sal v niet te swaer zijn.

Ghi hebt gesproken voor minen oren/ ic moste
B die stēme uwer redē horen/ Ic bin reine eñ sonder
misdaet/ onsculdich/ eñ en hebbe gheen sonde/ Siet
hi heeft een sake tegen mi geuonden/ daerom ach-
tet hi mi voor sinen viant/ hi heeft mine voeten in-
dē stoc geset/ eñ heeft al mijn wegen bewaert/ siet
esen daer wt/ besluite ic tegē v/ dz ghi nz oprecht
en zijt/ Want God is meerď dā eē mensch/ Waer
om wilt ghi tegē hē twisten/ dat hi geē rekenscap
en geeft/ alle sijns doens/ Want als God yet eens
hiet/ en salmen daer niet eerst na sien/ oft recht si.

Inden drome des gesichts inder nacht/ als dē
slape op die lieden valt/ als si opt bedde slapē/ daer
opēt hi dat oore der lieden/ eñ beuaertse eñ onder
C wijstse/ dat hi den mensce vanden ongeluck soude
keeren/ eñ bescermen hē voor ouervallen/ eñ spa-
ren zijn siele voor die verderuinge/ eñ sine leuē/ dz
het niet int gescutte en valle Hi straft hē met smer
te op zijn bedde/ eñ al sine gebeēte strēgelic/ Ende
maect hē zijn leuen so tōgoede/ dz hē die spise grou
welt eñ sine siele datse geenē lust en heeft te etene/
Sijn vleesch vďwijnt datment niet meer en siet/ eñ
sine beenen stotē hē in stucken/ datmense niet ghe
sien en can dat sine siele totten verderuen genaket
eñ sine leuen totten dooden.

Waert dat dan een engel/ een wt duysendē hē
voor terde/ om den mensce Gods gerechticheit te
vercondigen/ so sal hi hē genadich zijn eñ seggen/ hi
sal verlost werden dat hi niet onderwaerts en va-
re in die verderuinge/ Want ic heb een versoenin
ge geuonden/ Sijn vleesch is op geclieft van pinen
laet hē weď comen totten dagen zijnď ioncheit/ hi
sal Gode bidden/ die sal hē genade thoonen/ eñ sal si
D ne aensichte latē sien/ met vruechden/ eñ sal dē mē
sce sine gerechticheit betalen/ Hi sal voor die liedē
bekennen eñ seggen/ Ic heb gesondicht eñ misdaē
eñ mi en is noch niet gelijc ghesciet/ hi heeft mine
siele verlost datse niet in verderuinge en soude va-
ren/ mer dat mijn leuen dat licht sien soude.

Siet alle dat/ doet God drie werf met elcken/
dat hi sine siele wederom soude halen wt der vďer
uinge/ eñ verlicht hē met den lichte ď leuenď/ Aen
merct Hiob/ eñ hoort toe na mi/ eñ swijcht dat ick
spreke/ Mer hebt ghi wat te seggen/ so antwoort
mi/ Segt op/ sijt ghi oprecht ic wilt gerne hooren/
Mer en hebt ghi niet/ so hoort toe na mi eñ swijcht
ic wil v die wijsheit leeren.

Een bewijs van sulcker meeninghe/ maer nie
mant en meene/ dat hi wil besluitē/ dat die bosen
alleen gestraft worden/ want dat seluehceft Iob
genoch bewesen valsch te zijn

Dat.xxxiiij.Capittel. A

Ende Elihu antwoorde eñ sprac/ ghy
wijsen hoort mine redene/ eñ ghi ver
standige merct op mi/ Want dat oo-
re proeft die redene/ eñ die mont sma
ket die spise/ laet ons een oordele ver
kiesen/ dat wi bekennen onder ons wat goet si/
Want Iob heeft gesept/ Ic ben gherecht/ eñ God
weigert mi mijn rechte/ Ic moet liegen/ al hebbe
ic recht/ eñ ben gequelt van minen pilen/ hoe wel
ict niet met sculde verdient en hebbe/ wie is eē sulc B
ke als Iob/ die daer spotterie drinct als water/ eñ
optē wech gaet mettē misdadigē/ dz hi wādelē sou
de mettē godlosen liedē/ wāt hi heeft ghesecit/ Al ist
dat yemāt al goet is/ so en is hi nochtās vā geender
weerden voor God. Hoort na mi toe ghi wise liedē

Het si verre dat God godloos soude zijn/ ende
die almachtige ongerecht. Mer hi loonet den men
sce daer na dat hi verdient heeft/ eñ raect elckē nae
sinē doene/ Sonď twifel/ God en vďoemt niet/ eñ
die almachtige en buyget dat rechte niet/ wie heeft
dat/ dat opter aerden is gheordineert/ eñ wie heeft C
dat geheele aertrijc geset/ waert dat hijs hē onder
winde/ so soude hi alle geest eñ adem tot hē verga
deren. Alle vleesch soude tsamen verghaen/ eñ dye
mensce soude weder tot assceen werden.

Hebt ghi nv verstant so hoort dat/ eñ aenmerct
die stēme mijnder redenen/ soude een daerom dat
rechte dwingen/ dat hijt hatet/ eñ dat ghi stout zijt
soudt ghi daeromme den gerechten verdoemen?
Soude eenen totten coninck seggen Belial/ ende
totten vorsten/ ghi godlose/ die nochtans niet en aē
siet den persone der vorsten/ eñ en kennet den heer
liken niet meer dan den armen/ want si sijn alle zijn
der handen werc/ haestelic moeten die lieden steruē
eñ ter middernacht verscricken eñ verghaen. Die
machtige werden crachteloos wech genomē/ wāt
sine ooghen sien op eens ygelijcken wegen/ eñ hi
aenschouwet alle haer gangen/ Daer en is gheen
duysternisse noch donckerheit/ dat hen die misdadi
ghe daer mochten verberghen/ want het en wert
niemanden ghestadet/ dat hi teghen God rechte. D

Hi verdoeter vele die niet te tellenen zijn/ en-
de stelt andere in haere plaetse/ om dat hy haere
werck kent/ ende keertse snachts omme/ dat si ver
slagen souden werden/ hi werpt die godlose ouer
eenen hoope/ daer ment gheerne siet/ daeromme
dat si hem niet nae gheuolcht en hebben/ ende en
verstonden gheen van sinen weghen/ dat dat crijs
scen der armer tot hem moeste comen/ eñ hi dz crij
schen der behoeuender hoort. Als hi vrede gheeft
wie wil verdoemen/ ende als hi dat aensichte ver-
berecht/ wie wil hem aenschouwen/ onder die volc-
ken ende lieden. So laet hi dan regneren eenen hy-
pocrijt om tvolc te benauwen

Want ic dan van Gods wegen wtgesproken
hebbe/so en wil ic v niet beletten/ En heb ics niet
geraect so leert ghi mi dat beter/heb ic onrecht ge
handelt/ic en wils niet meer doen/Mē verwacht
die antwoort van v/want ghi verwerpet al eñ ghi
hebt begonst eñ ic niet/weet ghi nv wat so gheuet
te kennen/wijse lieden laet ic spreken/eñ eenē wij
sen man geue ic gehoore/Mer Hiob sprac met on
uerstande/eñ sine woorden en zijn niet cloec. Mi-
ne vader latet Hiob geproeft werden/totten eyn-
de toe/daeromme dat hi hem tot onrechten lieden
keert/hi heeft bouen zijn sonden daer toe noch ge
blasphemeert/daeromme laet hem tusscen ons ge
slagen werden eñ daer na teghen Gode met sinen
woorden striden

Histraft Job om dat hi hem voor oprecht eñ
ontsculdich vvt geeft Dat.xxxv. Capittel

A ENde Elihu antwoorde eñ sprac/Acht
tet ghi dat voor recht dat ghi spreect
ic ben gerechter dan God/Wāt ghy
segt wie gelt yet bi v/ wat helpet oft
ic mi sonder sonde make / Ick wil v
antwoorden met woorden/eñ uwen vriendē met
v. Schouwet ten hemel eñ siet/eñ aenscouwet dye
wolcken dat si v te hooch zijn/sondicht ghi wat cōt
B ghi met hem maken/ eñ of uwer misdaet vele is/
wat cont ghi hem gedoen/eñ oft ghi gerecht zijt/
wat cont ghi hem gegeuen/oft wat sal hi van uwē
handen nemen/Eenen mensch gelijck als ghi zijt/
mach uwe boosheit wel yet doen/eñ enen menschē
kinde uwe gerechticheit

Die selue mogen crijsscen als hen vele gewelts
gesciet/eñ roepē ouer den arme der groten/die nz
daer na en vragen waer is God mijn scepper die
den sanc maect inder nacht/die ons geleerder ma-
ket dan dat vee opter aerden/eñ wijser dan die vo
gelen ondē den hemel/Maer si sullen daer oec roe-
C pen ouer den hoomoet dē boosen/eñ hi en salse niet
verhooren/wāt God en sal dz ydele nz verhooren
eñ die Almachtige en salt nyet aensien/ Maer ghi
segt/ghi en sult hē nz sien/Mer het is een oordeele
ouer hē/en verwacht zijns maer/ Oft zijn toornich-
eit so vollic niet en besoect/eñ hē niet aē en neemt/
dat so vele lasteren daer zijn/daerom heeft Hiob si
nen mont te vergeefs op gesperret/ eñ geeft stou
te verantwoordinge wt met onuerstande.

Een bevvijs dat God niemant en straft/tē si dz
hijt verdient Dat.xxxvi. Capittel.

A ELihu sprac voort seggheude/Verbeyt
mi noch een luttel/Ic wilt v te kennē
geuen/Want ic heb noch van Gods
wegen wat te seggen/Ic wil mine vē
stant verre halen / eñ minen scepper
bewisen/dat hi gerecht si/Mine reden en sullē son
der twifel niet valsch zijn/mijn verstant sal sondē blec
ke zijn voor v/Siet/God en verwerpt die machti
ge niet/want hi is oock machtich van crachte des
herten/Den godlosen en behout hi niet/ maer hy
helpt den ellendigen totten rechte/hi en keert sine
B ogen niet vanden gerechten/eñ die coningen laet
hi altoos opten troon sitten/dat si hooch bliuen.
Eñ waer geuangene in stocken liggen/eñ ghebon
den met stricken allendelic/So vercondicht hi hen
wat si gedaē hebbē/eñ hare onduecht dat si met ge
welt omme gegaen hebben/eñ opent hen dat oor
totter castijende onderwijsinge eñ segget hen/dat
si hen vanden onrechte souden bekeeren

Sijn si hem gehoorsaem/eñ dienen hē/ so sullē
si in goeden dagen out werden/eñ met lust leuen/
En horen si niet so sullen si door die spies lopen/eñ
vergaen eer sijt gewaer worden/Als die gramscap die
ypocrijten raect en crijsscen si niet/ als si geuangen
liggen so sal haer siele met pinen steruen/eñ hare le
uen onder die hoereerders/ Maer den allendigen
sal hi wt zijnder allenden verlossen/eñ den armē dat
oor openen indē tribulatien/hi sal v trecken wt dē
widen kaken dē benautheit/die gheenen bodem en
heeft/Eñ v tafele ruste hebben/ vol alles ghoets/
Mer ghi maect die sake dē godloser ghoet/dat haer C
sake eñ recht behouden wert / Siet toe dat v niet
misscien onuerduldicheit beweecht en hebbe inder
pinen/oft grote gescencken v nz gebuicht en hebbē
Meint ghi dat v macht staende soude bliuen/ sondē
tribulatie/oft enige stercte of vermoghen/Ghi en
derft die nacht niet begeren om die lieden te ouer
uallen in hare plactse. Wacht v eñ en keert v niet
totten onrechte gelijc ghi vā allēdicheit begonst hebt

Siet God is te hooch in zijnē cracht/Waer is
een wetmaker gelijc hi is. Wie wil sinē wech ouer
hem besoeckē/eñ wie wil tot hē seggen/ ghy doet
onrecht/Gedenct dz ghi zijn werc niet en weet/ghe
lijc die lieden singen/ want alle mensce sien hē/Die
hedē sien van verre/Siet / God is groot eñ onbe-
kent/niemant en can tgetal zijnē iaren ondersoec-
ken/hi maect dat water tot cleinen druppelen/eñ
drijft sine wolcken te samen tot regē/dat die wolc
ken vloeyen eñ drupen seer op die mensce/Als hi
voorneēt die wolcken te scorē/eñ sine derselc wech
doet/siet/so breyt hi sine licht wt/ ouer die selue en
de bedect die zee/van daer si coemt/ wāt aldaer vō
nist hi die lieden/eñ geeft spise plantept/hi hout de
handē voor eñ bedect dat licht/eñ gebiet hē dat we
deromme/wie zijn vrient is / die can van hem seg-
gen/eñ die sine can seggen van hē die ouer hem is.

Een bescriuinge des gewalts Gods. Eñ een
berispinge Jobs Dat.xxxvij. Cap.

DAer af ontsettet hem mijn herte / eñ A
beeft/hoort dat gelupt zijnē stemmē
eñ dat gesprekc dat van sinen mondē
wtgaet/hi siet onder alle hemelen/
eñ sine licht schinet op die einden der
aerden/Na hē bommelet den donder/ eñ hi dondt
met een groot gelupt/eñ als sinen donē ghehoort
wert/en canmens niet ophouden/ God dondt nz
sinen donē grouwelic/eñ doet grote dingen/eñ en
wert nochtans niet bekent/hi spreket totten snee/
so is hi vollicken opter aerden/eñ totten plasregen
so heeft die plasregen daer mede macht. Verscric-
kinge coemt bi allē mēscē/op dat de liedē zijn werc
bekēnen soudē/Dat wilt diere gaet in die holen eñ
blijft in sijn plactse. Vāt suydē coemt die tēpeest/eñ B
vant noordē coude/Vādē adē Gods coēt vorst eñ
groot watere/als hi giet. Die dicke wolckē sceydē
hen/dattet claer werdē soude/ eñ door den neuele
breect sijn licht/hi keert die wolckē werwaerts hi
wilt/dat si bescicken alle wat hi hen gebiet op daer C
trijcke/Het si ouer een geslacht/oft ouer een lant/
soomen hem ontfermhertich vint

Dit hoort O Hiob/staet ende begrijpt die wō
derlicheden Gods/weet ghi wanneer God sulcs
ouer hem bringt/eñ wāneer hi dat licht zijnd wolc
ken voort laet comen. Weet ghi hoe ben die wolc
ken wtstroien/weet ghi die volcomenheit der wō
deren eñ dz uwe cleederē warm zijn/ als dz lāt stille
is vanden Suyden wint/ Ja ghi sult met hem dye
D wolcken wtbreiden/die stercke zijn/ eñ aen te sien
gelijc den bodē/Toont ons wat wi hem seggē sul
len/want wi en sullend nz aenreicken vā duyster=
nisse/Wie sal hem vtellē dz ic spreke/Ist dz yemant
spreect die wert versonden. Mē en siet ymmer dat
lichte nz/hi maect die wolckē wel claer / eñ dē wit
waeyt/eñ maket claer/Vant Noordē comt gout/
tot lof vandē vuaerlicken God/Mer den almach=
tigen en mogen si niet vinden/ die so groot is van
cracht/want hi en sal van sinen recht eñ goed sakē
geen rekenscap geuen/ Daerom moeten hem die
lieden vreesen/eñ hi en vreest geenen wijsen

Hier wort God inghebracht sprekende wt den tempeeste/tegen Job hem straffende/om dat hi te veel ongerechts eñ stouticheits van zijnder voorsichticheit gesproken heeft/Ofte als sommighe meenen tegen Elihu tot Jobs bescerminge/Eñ in dese .iiij. cap. verhaelt hi die macht/voorsichticheit eñ wijsheit Gods

Cap. xxxviij

A
Ende die HERE antwoorde Hiob/
wt eenē onweder/ eñ seyde wie is die
die sine gedachten vbergen wil/ende
spreect also met onuerstande? Gordt
uwe lendenen als een man. Jck wil
v vragē/segt op/ghi zijt so cloec/Waer waert ghy
doen ic die aerde fundeerde? Segget mi/weet ghi/
wie hem die mate geset heeft? oft wie daer eē recht
snoer ouer getrocken heeft/oft waer op staen ha=
re voeten geuesticht/oft wie heeft haer eenen hoec
steene geleyt/Doen mi die morgen sterren tsamen
loofden/ende alle kinderen Gods iuychten. Wie
heeft die zee met haren dueren besloten/datse daer
wt brac/gelijc wt moeders lichaem/doen icse met
wolcken cleedede/eñ in scemeringe in gewonden
als in windelen/doē ic haer den loop brac met mi=
B nen dāme eñ stelde haer grendelē eñ duerē eñ sprac
Tot hier toe sult ghi comē/eñ niet vorder/hier sul=
lē hen neder leggen uwe stoute baren ofte goluen.

Hebt ghi bi uwer tijt den morgen geboden/eñ
der dageraet hare plaetse gewesen/ dat die hoeckē
der aerden geuaet/eñ die godlose wt gescuddet sou
den werden? Den segel sal hē vwandelen als leem
datse staen sullen als een cleet/eñ dē godloosen sal
haer licht gekeert werden/eñ den arm der houerdi
ger sal gebroken werden/ Sijt ghi inden gronde d
zee gecomen/eñ hebt indē voetstappē d diepten ge
wandelt? hebben haer des doots poorten oyt open
gedaen/oft hebdi gesien die poorten der duysternis
sen? Hebt ghi vernomen hoe breet die aerde si.
Geeft te kennen/weet ghi dat al. Welc is dē wech
daer dat licht woont/eñ welcke die plaetse d duy=
sternisse si/dat ghi sine palen mocht afnemen / eñ
mercken den padt tot sinen huyse/wist ghi dat ghy
C op die tijt geboren sout werden/ eñ hoe vele uwer
dagen zijn souden

Sijt ghi geweest van daer den snee compt/ oft
hebt ghi gesien van waer den haghel comt/die ick
hebbe verhouden tottē tijt der tribulatien toe / eñ
tottē dage des strijts/eñ oorloochs toe/ Door welc
ken wech deylet hem dz licht/eñ op varet den oost
wint opter aerdē. Wie heeft den plasreegen sinen
loop wtgedeelt/eñ dē wech dē blixē eñ den donder
dat hi regent op dat lant/daer niemant en is/inder
woestinen daer geen mensce en is/dat het die ver=
eenlike plaetsen veruullet/eñ doet dat/ dat grasch
wasset/Wie is des reeghens vader/ wie heeft die D
druppelen des daus gegenereert/ wt wiens lijf is
dat ijsch gegaen eñ wie heeft den rijm onder dē he=
mel gewonnen/dz dat water verborgen wert als on
der steenen/eñ bouen die diepte staet. Cont ghi dē
bant d seuen sterren te samen gebijndē/oft den bāt
des Orion ontbinden/Cont ghi die morghē sterre
voort bringen/tot haerd tijt/of den wagen aenden
hemel ouer sine kinderen voeren/ weet ghi hoe dē
hemel te regeren is/of condt ghi eene officie op hē
geleggen opter aerden

Cont ghi uwen dond inden wolcken hooch op
geuoeren/oft sal v die menichte des waters bedec
ken. Cont ghi den blixemen wt laten dat si henen
varen eñ seggē hier zijn wi/Wie heeft die wijsheit
int verborgen geleyt/wie heeft den gedachten ver
stant gegeuen/wie is so wijs dat hi die wolcken tel
len conste/wie can die watersluysen aen dē hemel
gestoppen/als dat stof begoten wert/dat het te ho
pe loopt/eñ die cluyten aen malcanderen cleuen.

Dat .xxxix. Capittel

Cont ghi der leeuwinnen haren roof A
te iagen gegeuen/eñ dat wilt der leeu
winnen vuullen/dat si in haer plaetse
ned liggen/eñ rusten in dat hol/dat si
loeren/Wie bereyt den rauen die spij
se/als zijn ionghen tot Gode roepen/ eñ crijschen
om dz si nz teten en hebben. Cont ghi dē tijt gesettē
als die steenbocken optē steenē baren/oft hebt ghi
gemerct wanneer die hynten groot gaē. Hebt ghy
getelt haer maendē als si vol werdē/ of weet ghy
dē tijt wanneer si barē. Si buigen hen als si baren B
eñ scorē hen/eñ latē hare iongē wt/ Hare iongen
werdē vet/eñ wassē daer buitē/eñ ghaē wt eñ en
comē nz weđ tot hē/Wie heeft den woutezel so vri
latē gaen. Wie heeft die bandē des wildē ezels ont
lost diē ic dat velt tot eenē huse gegheuē hebbe/ eñ
die woestine tot eend woningē. Hi bespot dat ru=
moer d stadt/dz possen des driuers en hoort hi nz.
Hi scout nae die berghē daer zijn weyde is/eñ soect
waer het groene is. ¶ Meynt ghi dat dē een
horē v sal dienē/eñ sal aen v cribbe bliuē/cont ghy
hem dat ioc aen cnopē in uwē vorē / dat hi achter
v ploege oft eere indē dalē? Muecht ghi v op hem
vlatē dz hi vele vmach/eñ sult hē latē doē uwē ar=
beyt. Muecht ghi hē betrouwen/ dz hi v uwe saet
weđ brenge eñ in uwe scuere vergaderde?

Die vederen des struys zijn scoond dan die vlo=
gelē des reyghers oft sperwers/als hi zijn eyeren in
die aerde laet/condt ghise wtgebrueden. Hi vgetet
datse vtreden mochtē wordē/eñ datse eē wilt dier C
brake. Hi wert so hert tegen zijn iongē als oft si zijn
niet en warē. Te vgeefs arbeyt hi sond vreese/wāt
God heeft hem die wijsheit genomen/eñ en heeft
hen geen verstant mede gedeelt/ Inder tijt als hy
hooch varet/verhoghet hi hem ende bespot beyde
paert ende man

Cont ghi den paerde cracht geuẽ/oft sinẽ hals
gecyeren met sinen briesscen / cont ghi hen bvaren
D gelijc die springhanen/Dat is prijs sijnder nuesen
wat bvaerlic is/het crabbet opten aertbodẽ/eñ is
bli met crachte/eñ treet wt den geharnasten te ge
moete/het bespottet die vreese/eñ en verschricket
niet/eñ en vluchtniet/voor tsweert al ist dat tegen
hem clinct dat coker eñ blict beide spiese eñ schilt/
het dauert eñ raset eñ verheert dat lant/eñ en ge
looft niet dat die trompette luyde/als die trompet
te seer clinket/spreket hui/eñ riect den strijt vā ver
re/dat criscen der vorsten eñ puychen
Vliecht den sperwere door uwe verstant met si
ne vederen totten suiden/Vliecht dẽ aern so hooch
wt uwen beuele / dat hi sinen nest inder hoochten
maect/In steenen woont hi/eñ blijft op die clippe
aen steenen eñ in vaste plaetsen/Vā daer scouwet
hi na die spise eñ zijn ogen sien verre/ Sijn iongen
suypen bloet/eñ waer een aes is daer is hi.
Eñ die HEERE antwoorde Hiob/ende sprach/
Wie mettẽ almachtigen twistẽ wilt/en sout hẽ die
nu bi brengen/Eñ wie God berispet/en soude die
niet antwoordẽ/Hiob antwoorde den HEERE eñ
sprac/Siet/ic hebbe geuloect/wat sal ic antwoor-
den. Ic wil mijn hant op uwen mont leggen/Ick
heb eens gesproken daerom en wil ic niet meer āt
woorden/anderwerf en wil ics nu meer doen

Dat.xl.Capittel

A Ende die HEERE antwoorde Hiob/
wt eenen onwere/eñ sprac/Gordet
v lendenen als een man/ic wil v vra-
gen Geeft te kennen/ Sult ghi mijn
oordeel te nieute doẽ/eñ mi vdoemẽ
dat ghi rechtuerdich moocht zijn. Eñ waert dat
ghi enen arm hadt als God/eñ met gelijcker stem
men donderste als hi doet/ciert v nu houaerdich
eñ vheft v/Cleet v loflic eñ cierlic. Stroit wt dye
toornicheit uwer vbolgēheit Wescout alle hooch
moedige eñ huychtse/eñ maect die godlose duune
daer si sijn/Schartse tsamen ind aerden/eñ vānct
hare pronckerie int verborgen/So wil ic v ooc be
liden dat uwe rechter hant gehelpen can.
Siet den Behemoth/die nic neffens v gemaect
B heb/sal hoy eten als een osse/Siet/ zijn cracht is in
zijn lendenen/ eñ zijn vmogen inden nauel zijns
buicx/Sinen stert stremmet gelijc een cedere/ dye
aderen sijnder manlicheit zijn vwert/ Sine knopē
zijn als metalen pipen/Sine gebeenten zijn als yse
ren stauen/hi is dat beginsel d weghen Gods die
hem gemaect heeft die gaet hẽ aen met sinen sweer
de/Die bergen dragen hem cruyden/eñ alle wilde
C dieren spelen aldaer/hi leget ond den bossce vbor
gen/in dat riet eñ slijm/den bossce bedect hem met
zijn scaduwe/eñ die beectwilghen bedecken hem/
Siet hi sliet den stroō in hem/eñ en vmidet hem nu
hi laet hem duncken dat hi die Iordane wt wil scep
pen met sinen mōde/Nochtās vaetmen hem met
sinen eigenen ogen/eñ door valstricken doorboort
men hem sinen nuese.

Cap.xli.

A Cont ghi den Leuiathā getrecken met
ten hengel/ eñ sijn tonghe met eenen
stric vatten/Condt ghi hem enen ringe
in die nuese geleggen/eñ met eenen
priem hem die kinnebackens doorbo
ren/Meint ghi dat hi v veel smeekens sal makẽ of
v slatteren/Meint ghi dat ghi een vbont met hem
mocht maken/dat ghi hem altoos tot enen knecht
sout mogen hebben/ Moocht ghi met hem spelen
als met enen vogel/of hem uwen deernen binden
Die geselscappen sullen hem onstucken sniden/dat B
hi onder die cooplieden gedeelt werde/Condt ghy
dat nette veruullen met sijnd huyt/eñ die visioruen
met sijn hooft/Als ghi v hant aen hem slaet/so ge
denct dat enen strijt si/die ghi niet voluoerē en sult
Siet sinen hoop sal hẽ faelgeren/eñ sal openlic vsto
ten worden. Als hi vwect wert/en sal hi niet
so grouwelic sijn/want wie is die mi wedstaen cā
wie heeft mi wat te voren gedaen/dat ict hem be-
tale/het is mine wat ond alle hemelen is/ Ick en
wil mi niet laten swigen sijn leden/noch sijn mach
te noch sijn smeeken. Wie can hem sijn cleet ōtdec
ken/eñ wie darret wagen hem tussen die tanden
te gripen/Wie can die kinnebackē sijns aensichts
open gedoen/Sijn tanden staen vvaerlic rontsom
Sijn lichaem is als scilden/vast eñ enge in malcan
deren/Deen raect aen dander datter niet een lucht
ken tussen en gae/deene hanct aen dander/eñ hou
den hen te samen/datse niet van malcanderen ghe
daen en mogen werden/ Sijn snuyuē is gelijc een
blinckende licht/Sijn ogen sijn gelijc die oochsche
len der dageraet/ Wt sinen mont varen fackelen C
eñ vierige branden/wt sinen nuesen gaet root/ge
lijc van heete potten eñ ketelen / Sinen adem is
gloeyende colen/eñ wt sinen monde gaen vlāmen
Hi heeft eenen stercken hals/eñ is sinen lust waer
hi yet verderft. Die ledtmaten sijns vleeschs hangē
aen malcanderen/eñ houden vast aen hem/ dat hi
niet beweecht en wert
Sijn herte is so hart als enen steen/eñ soe vaste
als een stuc vanden onderstē molensteen/Als hi
hem verheft so ontsetten hen die stercke/eñ die va-
ren werden droeue/Alsmen hen toe wilt met den
sweerde so en roert hi hem niet/oft met spiese/ge-
scutt eñ pāncer/hi achtet yser als stroo/ eñ metael
als tuyl hout/geen scutter en sal hem veriaghen/
Die slinger steenen sijn hem als stoppelen/Die ha
mer achtet hi als stoppelen/ hi bespot die beuende
glauie/hi can op scerpe sceruen liggen/eñ leyt hem
opt scerpe als opt slijc/hi doet dat die diepe zee siet
als enen pot/Eñ roeret in malcanderen gelijcmen
een salue menget/Na hem lichtet den wech hi ach
tet die diepte als enen ouden grisen/Opter aerden
so en is hi niemant te gelijken/hi is gemaket son
der vreese te zijn/hi siet alle hoochte/hi is een Co
ninc/ouer alle kinderen des hoochmoets

Dat.xlij.Capittel

Ende Hiob antwoorde den HEERE/
ende sprac/Ic bekenne dat ghi ūt alle
vermoecht/eñ geen gedachte en is v A
verborgen / het is een onbesonnen
man die sinen raet meynt te verber-
gen/daerom heb ic onwijselic gesproken dat mi te
hoge is/eñ dat ick niet en verstae/soo verhoort nv
laet mi spreken/ic wil v vragen segt mi/ Ic hebbe
v metter oren gehoort/eñ mijn oge siet v nv oock
daerom besculdige ic mi nv/eñ doe boete in stof eñ
in asscen

Als nv die HEERE dese woorden met
Hiob ghesprokē hadde/so sprac hi tot Eliphas
van Theman/Mijn gramscap is ouer v ver=
bolgen eñ ouer uwe twee vrienden / Want
ghi en hebt niet recht van mi gesproken ghe
lijc mijn knecht Hiob.
Dus neemt nv seuen varren/ eñ seuen rā
B men/eñ gaet henen tot minen knecht Hiob/
eñ offert brantoffer voor v / ende laet minen
knecht Hiob voor v bidden/ Want ic wil hē
aensien dat ic v niet sien en late/ hoe ghi sot-
heit bedreuen hebt. Want ghi en hebt nyet
recht ghesproken/gelijc mijn knecht Hiob.
Doe ginc wech Eliphas van Thema/Bildad
van Suah/eñ Zophar van Naema/ eñ dedē
so hen die HEERE geseyt hadde/eñ die HE=
RE aensach den persoon Hiob/Eñ die HE
RE keerde hem tot Hiob/doen hi voor zijn
vrienden badt
Ende die HEERE gaf Hiob tweefoudt al
C so vele als hi gehadt hadde/Eñ alle zijn broe
ders/eñ alle zijn susters/ eñ al die hem te vo=
ren kenden/quamen tot hem / eñ aten met
hem in zijn huus/eñ keerden hen tot hem/eñ
troosten hē ouer alle dat oeuel dat die HE
RE ouer hem hadde laten comen/eñ elc ghaf hem
D eenen grooten/eñ een gulden cleynoedt / Eñ dye
HERE segende Hiob hier na/meer dan te voren
Also dat hi vercreech/veerthien dusent scapen/eñ
ses dusent kemelen/eñ dusent joc runders eñ duy=
sent ezelen. Eñ hi creech seuen sonen/eñ drie doch
teren/Eñ hiet die eerste Jemina/die ander Kesia/
eñ die ander Kerenhapuh/eñ so scoonen vrouwen
en werden niet geuonden in alle den landen
als die dochteren Hiob/Eñ haer vader
gaf hen haer erfdeele onder
haren broederen.

¶ Ende Hiob leefde na desen hondert eñ veertich
jaer / dat hi sach zijn kinder eñ kints kinderen/tot
in dat vierde lidt/Eñ Hiob sterf oudt eñ des leuēs
sadt.

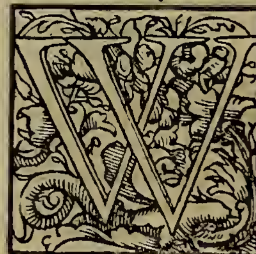
Hier eyndet dat boec Hiob

¶ Den Psalter

Den .I. Psalm Dauid. Beatus vir.

El hem die niet A
en wandelt inden raet ð
godlooser/noch en terdet
opten wech der sondaren
noch en sittet daer de spot
ters sitten
Maer heeft sinen lust in
die wet des HEEREN
eñ spreect van zijnder wet dach eñ nacht
Die sal zijn als eenen boom geplātet aen die wa B
terbeken/die zijn vrucht brengt tot zijnder tijt/Eñ
sijn bladeren en sullen niet verwelcken/eñ al dat hi
doet/sal hem gelucken
Maer also/en salt den godlosen niet gaen/mer
gelijc dat kaf/dat den wint verstroyt.
Daerom en sullen die godlose in dat oordeel niet
staende bliuen/noch die sondaers in die gemeynte
der gerechtiger.
Want die HEERE kent den wech der gerech=
tiger Maer der godloser wech sal vergaen

Den .ij. Psalm Dauid. Quare fremuerunt.

Aer om rasen die heydenen/eñ die lie
den spreken so te vergeefs/Die conin A
gen inden lande rechten hen op / eñ
die raetsheeren houdē raet met mal=
canderen/Tegen den HEERE eñ si=
nen gesalfden.
Laet ons haer banden in stucken breken/eñ ha
re seylen van ons worpen C
Mer die inden hemel woont salse belachen/ eñ
die HEERE salse bespotten
Dan sal hi met hen sprekē/in zijnder gramscap
eñ met sijnder verbolgentheit sal hise veruaren
Maer ic heb minen coninc ingeset/op minē hei
ligen berch Zion/Ic wil vander insettinghe pre=
diken / die die HEERE tot my gheseyt heeft/

ghi zijt mijn sone/ic heb v heden gewonnen.
Eischt van mi/so wil ic v die heydenen tot een
A erfenisse geuen/eñ der werelt einden/tot enen ey=
gendõ/ghi sultse metten yseren scepter in stuckẽ slaẽ
gelijc een potbackers vat/sult ghise te stuckẽ smitẽ
So sijt nv vroet ghi coningen/eñ laet v ondẻwijsen ghi richters inden lande
Dient den HEERE met vreesen/eñ vbliit v mz beuinge/Cust den sone dat hi niet toornich en worde/eñ ghi den wech vliest/Want zijn toornichz sal
haest aen bernen/wel allen die op hẽ betrouwen.
B Den.iij.Psalm Dauid. Domine quid multi.

OCh HEERE hoe zijn mijnd vianden so vele/eñ setten hen tegen mi
Veel seggen mijnder sielen/ hi en heeft geen hulpe bi Gode Sela
Maer HEERE ghi sijt den schilt voor mi/eñ die mi ter eeren sedt/eñ mijn hooft op
B recht.
Ic wil met mijnder stemmen den HEERE aenroepen/so sal hi mi verhoren/van sinen heiligẽ berge Sela
Ick lach en sliep/eñ ben ontwaect/Want die HEERE onthout mi
Ic en vreese mi niet/voor dusent hõdert volcs die hen rontsom tegen mi leggen
Op HEERE eñ helpt mi mine God. Want ghi slaet alle mine vianden op die kinnebacken/eñ breect te stucken der godloser tanden
Bi den HEERE staet die hulpe eñ v segeninge ouer v volc.

Den.iiij.Psalm Dauid. Cum inuocarem

VErhoort mi als ic roepe. God mijn gerechtichz/ghi die mi troost in benautheyt/sijt mi genadich eñ vhoort mijn ghebet. Ghi mannen hoe lange sal mijn
A eere te schanden werden: hoe langhe wilt ghi dat onnutte beminnen/eñ na die luegenẽ staen. Sela
Gekennet doch dat die HEERE sine heiligen wonderlic leyt/die HEERE salt horen als ic hẽ aenroepe. Werd ghi gram so en sondicht niet/sprekt met uwer herten op uwen leger/eñ swijcht Sela. Offert rechte offerande/eñ hopet op dẽ HE
B RE. Vele segghen wie toont ons wat goet is/ Maer HEERE verheft ouer ons dat lichte dijns aensichts. Daer mede ghi blijscap geeft in mijnd herten/Maer si werden groot als si corẽ eñ most voor hen hebben. Ic wil gheheelic met vreden liggen eñ slapen/want ghi HEERE alleen/laet mi seker woonen

Den.v.Psalm Dauid. Verba mea auribus

HEERE verhoort mijn woorden/ aẽ
A merct mine redene. Hebt achtinge op mine crisceen mine coninck eñ mijn God/want ic wil voor v bedẽ HEERE smorgens wilt mine stẽme horen/des smorgens wil ic my schicken eñ aenscouwen. Want ghi en sijt niet een God/dien ongodlick wesen behaecht/ Wat boosch is dat en blijft voor v niet. Die dulle en sullen niet treden voor uwen ogen/ Ghi sijt viant allen misdadigen. Ghi sult die luegenaers verdoen die HEERE heeft een vereysen aenden bloet=gierigen/eñ scalcachtigen. Mer ic wil in v huys gaen op uwe grote barmherticheit/ eñ aenbeden tegen uwen heiligen tempele in uwer vreesen.

HEERE leyt mi in uwe gerechticheit/om mijnder vianden wille/rechtet uwen wech voor mi
Want in haren mont en is niet gerechts/hare binnenste is ydelheit/hare keele is een open graft met haren tonghen flatteren si. Besculdichtse God/dat si vallen van haren voornemen/stootse wt om haerder groter ouertredinge wille/ Want si zijn v ongehoorsaem. Laetse hem verbliden alle die op v betrouwen/eewelic laetse glorieren/ want ghi bescermtse laet vrolic zijn/ alle die uwen name beminnen Want ghi HEERE sult die gerechtige segenen/Vwe gonst salse met eenen schilt omringen.

Den.vi.Psalm Dauid. Domine ne in furore.

OCh HEERE en straft mi niet in uwer
gramscappen/eñ en castijt mi niet in A
uwer verbolgentheit HEERE sijt mi genadich/want ic ben vroosch Helpt mi HEERE want mijn ghebeenten zijn verscrict/eñ mine siele is seer vuaecht Och ghi HEERE hoe lange. Keert v HEERE eñ verlost mine siele/helpt mi om uwer barmhertichheit wille. Want inden dooten gedinctmen ws niet Wie wil v inder hellen dancken. Ick heb gearbeit met minen suchten/ Ic doe mijn bedde swemmen den geheelen nacht eñ make minen leger met minen tranen weeke. Mine gedaen
te is verandert van gramscappẽ/ eñ is out geworden/want ic aen alle siden benaut werde. Wi- C
ket van mi alle quaetdoenders/Wãt die HEERE heeft die stemme mijns weenens gehoort. Die HEERE heeft mijn smeecken gehoort. Die HEERE heeft mijn gebet ontfaen. Alle mine vianden moeten hen scamen eñ veruaren/hen omkeeren eñ scamen onuerhoets.

Den.vij.Psalm Dauid. Dñe deus

OP v HEERE betrouwe ic mijn God helpt mi van alle minẽ vuolgers/ eñ
vlosset mi. Dat hi nz als enen leeu A
we mijn siele en grijpe / eñ vschore om dat geẽ vlosser daer en is. HEERE mijn God heb ic sulcs gedaen / eñ is onrecht in minen handen. Heb ic quaet geloont die vrede met mi hadden of mine vianden sond saecke wt getrocken. So veruolge mijn viant mine siele eñ grijpse eñ vterde mijn leuen in die aerde/eñ legge mine eere inden stof/Sela. Staet op HEERE in uwer grãscap/vheft v ouer die verbolgentheit mijnre viandẽ/eñ vweet mi dat oordeel/ dz ghi gebodẽ hebt. Eñ laet haer die gemeinte d luedẽ contõ v vgaderẽ/eñ comt om d seluer wille weder opwaerts. Die HEERE oordeelt dat volc / Oor
deelt mi HEERE/na mijnder gerechtichz eñ goet B
heit. Laet d godloser boosheit een eynde werdẽ eñ vorderet die gerechtige/Want ghi gherechtich God proeft die hertẽ eñ nierẽ. Minẽ scilt is van Gode die dẽ oprechtigẽ vã hertẽ helpt. God is eẽ recht richter/eñ eẽ God die dagelics dreicht
En wilt men hẽ niet bekerẽ/so heeft hi zijn sweert gewettet/eñ sinen boge gespannen eñ micket.
Eñ heeft daer op geleyt dootlic ghescut sine

pijlen heeft hi bereyt om te bernen. Siet die he-
uet quaet inden sin/met ongeluck is hi beurucht/
maer hi sal missen. Hi heeft eenen cuyle ghegra
D uen en wtgehoert/en is in dat gat geuallen dat hi
gemaect heeft. Sijn ongeluc sal weder op sinen
kop comen/ende sine boosheit op sine voorhooft
vallen. Ic dancke den HERE om sijnder ghe
rechticheit wille/en wil louen den name des HE-
REN des alderhoochsten.

Den viij. Psalm Dauid. Domine deus

HERE onse heerscapper hoe heerlick
A is uwen naem in allen landen daer-
men v danct inden hemel.
Wt den monde der ionger kin-
der en suyghelinghen / hebt ghi een
macht bereyt/om uwer vianden wille dat ghi sout
swichten den viant en wraecgierigen. Want ic
B sal sien die hemelen uwer vingeren werc/Die ma-
ne en sterren die ghi bereyt hebt. Wat is de
se mensch dat ghi sijns gedinct/en des menschen soon
dat ghi op hem siet? Ghi sult hem een wei-
nich laten deruen aen God/met eeren en ver
cyeringe sult ghi hem cronen. Ghi sult hem
tot enen here maken ouer uwer handen wercken
ghi hebbet allet onder sine voeten gedaen.
Scapen en ossen altemale/ Daer toe ooc die wil-
de dieren Die vogelen onder den hemel/ en
die visschen inder zee/en wat doorwandelt die we-
gen inder zee. HERE onse heerscapper/hoe
heerlic is uwen name in allen landen

Den ix. Psalm Dauid Confitebor tibi

IC wil den HERE dancken van ghe
heelder herten/en wil alle uwe won-
A deren vertellen. Ic wil mi ver
bliden en vrolic zijn / en louen uwen
name ghi alderhoochste. Dat
ghi mine vianden achterwaerts gedreuen hebt/ si
zijn geuallen en vergaen voor v aensicht.
Want ghi hebt mijn recht en sake voluoert. Ghi
sittet opten stoel een gherecht richter. Ghi
hebt die heydenen gescouden/en die godlose vdae
ghi hebt haren naem wtgedaen altoos en eewelic
Die sweerden des viants hebben een eynde.
Die steden hebt ghi omgekeert/haer gedachtenis-
se is vergaen met hen Maer die HERE
blijft eewelic/hi heeft sinen stoele bereyt totten or-
deele. En hi sal dat aertrijcrecht ordeelen/en
die lieden oprechtelic regeren En die HERE
B is des armen beschutsel/een beschutsel inder tijt d be-
nautheit. Daerom sullen op v hopen die uwe
naem kennen/want ghi en verlaet niet HERE
die v soecken. Looft den HERE die tot Zion
woont Vercondicht onder v lieden sine doen
Want hi gedinct en vraecht na haren bloeden/ hi
C en vergeet niet des screyens der armen. Sijt
mi HERE genadich/Aensiet mine allendicheit o
der den vianden/Ghi die mi verheft/wt die poor-
ten des doots. Op dat ic vertelle alle uwen
prijs in die poorten der dochteren Zion/dat ic vro
lic si in uwe salicheit. Die heidenen zijn ver-
soncken inden cuyle die si gemaect hebben / haren
voet is geuangen int nette dat si gestelt hadden
Die HERE is bekent dat hi recht doet/die godlo
se is verstrict inden wercken zijnder handen Sela

Die godlose moeten ter hellen gekeert werden
alle heidenen die Gods vergeten
Want hi en sal des armen niet so gehelic verge
ten/en den hoop der allendiger en sal niet eewelic
verloren zijn.
HERE staet op/dat die menscen douerhandt
nyet crijgen/laet alle heidenen voor v geoordeelt wer
den. HERE settet hen enen leeraer/dat die hei
denen bekennen dat si menscen zijn Sela.

Den x. Psalm Dauid Vt quid dne recessisti

HERE waerom treet ghi so verde/v-
berecht v totter tijt der noot/Als dye
godlose douerhant neemt/so moet hem
die arme liden. Si bedriuen haren moet
wille so si dat voornemen.
Want die godlose beroemt hem alsoot hem lust
en die gierige segent hem seluen en lastert den HE
RE. Om dat die gramscap des godlosen voort
gaet so en vraecht hi na niemanden/al zijn opsetten
zijn sonder God.
Hi drijft sijn doen altoos / v oordelen zijn hooch
van hem/hi gaet wreedelic met sinen vianden om
Hi spreect in zijn herte/ icken sal nimmermeer
om gestoten werden/het en sal genen noot hebben
Sinen mont is vol vloeckene/lists en bedrochs
onder zijnder tongen is moeyte en arbeyt.
Hi sit op die lage in die houen/hi verworcht de
onsculdige heimelic/Sine ogen hebben acht op den
armen hoop.
Hi loeret int verborgen/ gelijc eenen leeuwe in
dat hol. Hi loert dat hi den allendigen soude vaen
en vaen hem als hi hem in zijn nette trect
Hi slaet neder en cromt / en vellet den armen
hoop met zijnder macht.
Hi spreect in sijnen herten/ God heuet v vergeten/
hi heeft sijn aensicht verborgen. Hi en siets nyemeer
Staet op HERE God/verheft v handt/en v
getet der allendiger niet
Waerom soude die godlose God lasteren en seg
gen in sijn herte. ghi en vraecht niet daer na
Ghi siet immer/want ghi aenscouwet die allen
dicheit en dat iammer/dat v in die hant ghegheuen
soude werden/Den armen hoop salt v op gheuen
ghi sijt der weesen helper
Brecket den arm des godlosen/ en soect den qua
den/ so en salmen zijn godloos wesen nyemeer vinden
Die HERE is coninc altoos en eewelic/ ghy
heidenen sult wt sinen lande vergaen.
HERE ghi hoort dat verlangen der allendiger
haer herte sal hem richten/datter v ore op mercke
Dat ghi recht doet den weesen en armen. Dat
die mensce niet meer quellic en si opter aerden

Den xi. Psalm Dauid. In domino
confido.

IC betrouwe op den HERE. hoe
segt ghi dan tot mijnder sielen dat sy
soude vliegen gelijc enen vogel op u-
we bergen.
Want siet die godloose spannen
den boge/en leggen haer pijlen op die pese/om mine
daer mede te scieten int donckere / op die ghene die
oprecht sijn van herten.

Want si hebben dat fundament om ghetrocken
Wat sal die gerechtige daer toe doen
Die HEERE is in sinē heiligē tēpele/des HEE
REN stoel is indē hemel. Sine ogen sien daer op/
B sine oochscelen proeuen der menscen kinderen
Die HEERE proeuet den gerechten. Sine siele
hatet den godlosen/eñ die daer boosheit bemint
Hi sal ouer die godlose latē regenē/stricke/vier/
solffer/eñ wit des ōweds/sal hi hen inscickē te lone
Die HEERE is gerecht eñ bemint gerechticheit
Daerō dat haer aēsichtē scouwē op dat daer recht is

¶ Den .xij. Psalm Dauid. Saluum me fac.

HElpt HEERE die heiligē hebbē afge
nomē/eñ ō gelouiger is sutte geworden
den onder die kinderen ō menscen.
A Deene sprect metten anderen on
nutte dingen/eñ spreken flatteringē
met oneenigen herten
Die HEERE roede wt alle flatteringhe/eñ dye
tonge die daer stoutheit spreket
Die daer seggen onse tonge sal douerhant heb
ben/ons behoort te spreken/wie is onse heere?
Wāt dā die allendigen verstoort zijn/eñ die arme
suchten/wil ic op seyt die HEERE/ic wil een salich
eit oprechten/die getroostelic daer inne hādelē sal.
B Die redenen des HEEREN sijn louter gelijck
doorviert siluer/in aerdenē teylē geproeft seuē werf
Ghi HEERE wiltse bewaren eñ ons behoedē
voor dat geslachte eewelic.
Daer zijn godlose alō eñ om Als onder die kinde
ren der menscen/die bose werden verhoget

¶ Den .xiij. Psalm Dauid. Usquequo dñe

HEERE hoe lange wilt ghi mijns soo
geheelic vergeten hoe lange verbercht
ghi v aensicht voor mi?
Hoe langhe sal ick raet soecken in
mijnder sielen/eñ rouwe draghen in
mijnder herten: hoe lange sal hē die viant onder my
A verheffen.
Aenscout doch eñ verhoort mi HEERE mijn God/
verlicht mijn ogen dat ic niet inden doot en slape
Dat mijn viant hē niet en beroeme/hi is mijns
machtich geworden eñ mine wederpartiders hen
B niet en verbliden/dat ic om gestoten si.
Mer ic hope op uwe goetheit/Mijn herte ver
blijt hē van uwe salicheit
Ic wil den HEERE singen dat hi mi weder op
geholpen heeft.

¶ Den .xiiij. Psalm Dauid. Dixit insipiens

DIe sotten spreken in haren hertē/het
en is geen God/ si sijn verdoruen eñ
A afgriselic geworden in haren doene/
daer en is geene die goet doet.
Die HEERE sach vanden hemel
op die kinderen der menscen dat hi sien soude/ oft
yemant verstandich ware eñ na Gode vraechde
Maer si waren wtgeweken/eñ al te samen on
duechdelic/Daer en was geene die goet dede oock
B niet eenē.
En willen die quaetdoenders dan niet beken=
nen/die mijn volc verslinden/dat si maer etē en heb
ben/Den HEERE en aenroepen si niet.
Aldaer vresen si. Want God is biden geslach=
te der gerechtigher. Ghi hebt des armen raet be=

scimpt/dat God sine toeuerlaet is.
Wie sal Israel tot Zion helpen. Als die HEERE
zijns volcs geuangenisse omkeerē sal/ so sal Jacob
vrolic zijn/eñ Israel hē verbliden

Den .xv. Psalm Dauid. Dñe quis habitabit

HEERE wie sal in uwen tabernacule
woonē: wie sal op uwen heiligen ber
ge bliuen?
Wie sonder smette ingaet ende A
doet recht/eñ spreket die waerheyt/
wt der herten
Wie met zijnder tongē niet en achterclapt/ eñ
sinen naesten geen leet en doet/eñ tegen sinen nae
sten geen smaet op en brengt
Verachtet zijn voor hē die onduechdelike. Mer
hi eeret die den HEERE vresen
Die daer sinen naesten sweeret eñ en verande= B
res niet.
Wie zijn gelt niet op woeker en geeft/ eñ en neēt
geen gescincken ouer den onsculdigen. Wie dat dit
doet sal wel bliuen

Den .xvi. Psalm Dauid. Conserua me deus.

BEwaert mi God/want ic betrouwe
op v/Ic heb gescit totten HEERE
ghi zijt die HEERE/Ic en heb niet
goets bi v.
Alle minen lust is aen die heiligen A
die opter aerden zijn/eñ aen die gelike
Haerō afgodē zijn vele gewordē/na dien haestē
si. Ic en wil ō geenō die handē bloede zijn/dranc of
fer niet offerē/noch harē naē in minē mōt voeren.
Maer die HEERE is mijn goet eñ mijn deele/
ghi onderhout mijn erfdeele
Dat lot is op mi geuallen opt lieflicste/mi is eē
scoon erfdeele geworden
Ic wil den HEERE louen die mi beradē heeft B
Oock hebben mi mine nieren snachts gecastijt
Ic heb den HEERE altoos voor ogen. Want hy
is mi ter rechter hant/daerō sal ic wel bliuen
Daerō verblijt hē mijn herte/eñ mijn eere/eñ
mijn eere is vrolic/Oock sal mijn vleesch seker liggē
Want ghi en sult mine siele niet inder hellē laten/
eñ niet toe laten dat die heilige den putte sie
Ghi sult mi condt doen den wech totten leuen/
voor v is bliscap planteyt/eñ lieflic wesen tot uwer
rechter hant eewelick

Dē .xvij. Psalm Dauid Exaudi dñe

HEERE hoort die gherechticheit merct A
op mine roepen/verneēt mijn ghebet
dat niet wt valscen monde en gaet.
Laet mine ordeel van v wtgaē/ laet
uwe ogen sien wat recht is
Ghi hebt mijn herte geproeft/eñ des nachts be
socht/eñ hebt mi gelouteert/eñ niets geuōden / Ic
heb voor mi genomē dat minē mōt niet en sal ouertre
den. Ic heb mi bewaert in dat woort uwer lippen
voor mēscen werc op den wech des rouers.
Behoudt minen ganc op uwe voetpaden/dat mi B
ne stappen niet en slipperen
Ic roepe tot v God dat ghi mi wilt verhoren/
Neicht uwe oren tot mi hoort mine redē
Bewijst uwe wonderlike goetheit ghi salich=
maker/der geender die v betrouwen/tegē die die
hen tegen uwe rechte hant setten

Bewaert mi gelijc enen oochappel in die oge/
bescermt mi onder die scaduwe dijnre vlogelen.
Voor die godlose die mi verstoren voor mine vi
anden/die alom na mine siele staen
C Si hebben hen met haren vette besloten/ Sy
spreken met haren monde stoutelic.
Waer wi gaen so omringen si mi/haer ogē rech
tē si derwaerts/dat si ons ter aerdē souden buygen.
Hi is gelijc als enen leeuwe/ die dē roof begert
gelijc enen iongen leeuwe die in dat holle sidt
D HEERE staet op/verweldicht hem/ēn veroor-
moedicht hem/verlost mine siele vanden godlosen
met uwen sweerde
Vandē liedē uwer hāt/ vandē liedē dees leuēs/dye
welcke harē loō hebbē in harē leuē/ dē welckē ghy
dē buic vullet met uwē scat/die daer kinderē plan
tept hebbē/ēn latē haer ouerschot haren iongeren.
Maer ic wil v aensciin scouwen in gerechticheyt/.
Ic wil sat werden als v beelt ontwaect.

Den .xviij. Psalm Dauid/doen hi verlost was
vander hant Saul. Diligam te domine

Ic ben dy vrienthout HEERE mijn ster
cte HEERE minen steen/mijn volwerc
mine vlosser mine God/mine vastich
A eit op die ic betrouwe/ Mine scilt/ēn
hoorne mijns salicheit/ēn mijn bescudsel
Ic wil den HEERE aenroepen/met louen/soo
werde ic van minen vianden verlost.
Want die pinen des doots omuingen mi/ēn die
beken Belial veruaerden mi.
Die pinen der hellen omuingē mi/ēn des doots
noot verweldichde mi.
Wanneer mi vāg is so roepe ic dē HEERE aē/ēn
crijsce tot minē God/so hoort hi mine stēme vā si
nē heiligē tēpel/ēn mijn gescrey cōt voor hē tot sinē
oren. Die aerde beefde ēn wert beweecht/ēn die
fundamenten der bergen roerden hen ēn beefden
doen hi toornich was.
Dampe ginc op van sijnder nuesen ēn verslin-
dende viere van sinen mōde/ colē aenstakē daer af
Hi neichde den hemel ēn daelde daeraf/ēn sche
meringe was onder sine voeten
Ēn hi steech op den Cherub ēn vloech/Ende hi
dreef op die vederen des wints
Hi dede hē met duysternisse rontom tot sijnē
tenten/met duysterē water inden dicken wolcken.
Sine wolcken vergingen vā sinen scijnsel/voor
den hagel ēn viercolen.
Ēn die HEERE donderde inden hemel/ēn dye
hoochste liet wt sinen donder/hagel ēn viercolen.
Hi scoot sine pilen ēn stroeydese wt/hi liet seer
blixemen ēn veruaerdese
Daer sachmen watergoten/ēn die fundamētē
des eertrijcx worden geopent/HEERE van uwen
schelden/ vanden asēme ēn snuyuen uwer nuesen.
B Hi seynde wt vander hoochten/ ēn haelde mi/
ēn troc mi wt groten wateren
Hi verloste mi van minen stercken vianden/vā
minen haters die mi te machtich waren
Die mi verweldichden ter tijt mijns ongeuals
ēn die HEERE wert mijn toeuerlaet.
Ēn hi leyde mi wt in dat ruymte/hi trachter mi
wt/want hi hadde lust tot mi.
Ēn die HEERE sal mi lonē na mijnē gerechtic
heit/hi sal mi betalen na die reinicheyt mijnē handē.
Want ic heb die wegen des HEEREN bewaert
ēn en ben niet ongodlic geweest tegen minē God
Wāt alle sine rechtē sijn voor mi/ēn sine sedē/en
werp ic niet van mi. Maer ic wil sonder smette bi
hē sijn ēn mi behoeden voor mine sonde.
Daerō sal mi die HEERE vgeldē na mijnē gerech
ticheyt/na die reinicheit mijnē hāden voor sinē ogen
Bi den heiligen sult ghi heilich sijn/ēn biden on-
bevleckte sult ghi onbevleckt sijn/ēn biden reynē sult
ghi rein sijn/ēn biden verkeerden sult ghi verkeert sijn.
Wāt ghi sult dē ellendige volc helpē/ēn die hoge C
ogē vnederē. Wāt ghi verlicht mijn keersse/die HE
ERE mijn God sal mine duisternisse licht maken
Want met v can ic oorlooghs volc verslaen/ēn mz
minen God ouer die muyeren springen
Gods wegē sijn onbevleckt/ die redenē des HE
EREN sijn doorlouteert/hi is enē scilt allē die hē be
trouwē. Wāt waer is een God sonder dē HEERE
oft een scepper sonder onsen God? God heeft mi
omgordet met cracht/ēn heeft mine weghē onbe-
vleckt gemaect. Hi maect mine voetē gelijck den
hyrten/ēn stellet mi op mine hoochte.
Hi leert mine hāt stridē/ ēn leert minē arm den
stalē booch spānē Ēn geeft mi dē scilt uwer salich
eit/ēn uwe rechte hāt sterct mi/ēn als ghi mi groot
moedicht so maect ghi mi groot. Ghi maect on
der mi ruimte te gaē/dz mine enckels niet en slipperē
Ic wil minē viandē na iagen/ ēn aengripense/
ēn niet om keeren tot dat icse verdaen hebbe.
Ic wilse te stucken slaē datse niet bliuē en sullē/si
moetē onder mijne voeten vallē. Ghi sult mi wa
penē met stercte totte strijt/ Want ghi sult onder mi
werpen/die hen tegen mi settē. Ghi gheeft mi D
mijn viandē in die vlucht/dat ic mijn haters verstore.
Si riepē/maer daer enis gern hulper totte HE
ERE/maer hi en antwoorde hen niet. Ic wilse te
stucken stoten gelijc stof voor den wint/ Ick wilse
wech werpen gelijc dat slijck opter straten.
Ghi sult mi vanden twijfachtigē volck helpen/ēn
tot eē hooft onder die heidenē setten/Een volc dat ic
niet en kende sal mi dienen. Het hoort mi met ge
hoorsamen oren/Maer die vrēde kinderen verloo
genen mi. Die vrēde kinderen sijn veroudet/ēn
sullen hincken in haren banden. Die HEERE
leeft ēn mijn scepper si gelooft/ ēn die God mijnē
salicheit sal verheuē werdē. Die God die mi wra
ke geeft/ēn dwinget die wolcken onder mi
Die mi verlost vā minē viādē/ Ēn verhoget mi wt
den genē die hen tegen mi setten/Ghi sult mi vādē
quellicken helpen. Daerō wil ic v dancken/HE
ERE onder die heidenē/ēn dinē naē lof singē Die de
grote salicheyt bewiset sinen conic ēn ontfermherticheyt
eit doet aē sinē gesalfdē Dauid/ēn sinē sade ewelic.

Den .xx. Psalm Dauid. Celi enarrant

Die hemelen vertellen die eere Gods
ēn dat firmament verkondicht sijnē
handen werc. Eenen dach segget A
den anderen/ēn dē enen nacht doet
het cōt den anderen Het en is geen
sprake noch redene/daer mē haer stēme niet en ho-
re. Haer rechtsnoer is wt gegaen in allen lā
de/ende hare redene aender werelt eynde/hi heeft
der sonnen een wooninghe inden seluen ghe-

maect. Ende die selue gaet daer wt/ gelijc een
bruydegom wt zijnder camer/ en is vrolic als een
reuse/om den wech te lopene Si gaet op aen
deen eynde des hemels / en loopt omme tot wedẽ
B aen dat selue einde/en daer en blijft niet voor haer
der hitten verborgen Des HEEREN wet is
onbeulect/en vermaect die siele/ Dat getuygenis
se des HEEREN is seker/en maect wijs die dwa
sen Die rechten des HEEREN sijn recht/
en verbliden dat herte/die geboden des HEEREN
sijn louter/en verlichten die ogen. Die vree
se des HEEREN is reyne en blijft eewelick / Die
rechten des HEEREN sijn rechtuoort/al te samen
gerecht Si sijn costelicker dan gout/ en veel
fijns gouts/ Si zijn soeter dan honich en honichseẽ
C Oock is ser v knecht voorsienich door gewordẽ/
want hi heeft groten loon/ wiese hout/ Wie aen=
merct die gebreken? maect mi rein vanden heime=
licken Ooc behout uwen knecht voor die stou=
ten/dat si niet ouer mi en heerscappen/ so sal ic on=
beulect sijn/en ontsculdich bliuen van groter mis=
daet. Laet v wel behagen die redene mijns
monts/en dat gesproke mijns herten voor v/HE
RE mijn scepper en verlosser

Den.xx.Psalm David. Exaudiat te dñs

A DIe HERE verhoore v ter tijt o be=
nautheit/Den name des Gods Ja=
cob bescudde v. Hi seynde v hul
pe vanden heilichdom/ en stercke v
van Zion Hi ghedencke alle ws
spijsoffers/en v brantoffer moet vet zijn Sela.
Hi geue v wat ghi inden sin hebt/en veruulle dinẽ
riet Wi willen van uwer salicheit beroemẽ
en inden name ons Gods banieren op worpen/
Die HERE veruulle alle uwe beden. Nv
mercke ic/dat die HEERE sinen gesalfden helpt
en hi verhoort hem in sinen heilighen hemel / Die sa
B licheit sijnder rechter hant is machtich. Die ge
ne verlaten hen op wagens en peerden/ Maer wi
willen dencken opten name ons Gods.
Si sijn neder gestoten/mer wi staen opgerecht
Helpt HERE die coninc verhoore ons ter tijdt
als wy roepen.

Den xxi.Psalm David. Domine in.

A HERE/de coninc verblijt hẽ in uwer
cracht/en hoe seer vrolic is hi van u=
wer salicheit. Ghi hebt hẽ zijns
herten wensch gegeuen / en niet be
let wat sine lippen heysschen Sela
Want ghi sult hẽ ouer scudden/met goedẽ segeni=
gen/ Ghi sult een gulden crone op zijn hooft setten
Hi heeft v gebeden om dat leuen/en ghi hebt
hem lanc leuen gegeuen/ymmermeer en eewelic.
Hi heeft grote eer in v salicheit/ Ghi sult lof en
B prijs op hem leggen
Want ghi sult hem tot een segeninge setten ee
welic/ Ghi sult hem verbliden metter blischappen
ws aensichts Want die coninc hopet opten
HERE/en sal door die goetheit des alderhooch=
sten vast bliuen. Uwe hant sal vinden alle u=
we vianden/ Uwe rechte hant sal vinden die v ha=
ten Ghi sultse maken ghelijc eenen vierouen
ter tijt ws aensichts / die HEERE salse verslin=
den in zijnder toornicheit/ datse dat vier eten sal/
Hare vrucht suldy vernielen inden lande /ende C
hare zaet onder die kinderen der menschen/
Wandt si wilden v quaet doen/ende versierden ra
den/die si niet en mochten volvoeren/ Wandt
ghi sultse tot eender schouderen maken / Ghy sult
uwe senuwen spannen teghen haer aenschijn/
HERE verheft v in uwer cracht/ Soe willen wy
singen ende louen uwe macht.

Den.xxii.Psalm David. Deus deus meus.

MIne Godt/mijn Godt/waer omme A
hebt ghy my verlaten/ Dye woorden
mijns huylens zijn verre van mijn=
der salicheyt/ Mijne Godt des
daechs roepe ick/so en antwoort ghy
niet/en snachts en heb ick geene ruste/ Maer
ghy zijt heylich en woonet onder den lof Israhel/
Onse vaders hoopten op v / en doen si hoopteẽ
hielpt ghi se wt/ Tot v roepen si en zijn behou=
den/ si hoopten op v/en en zijn niet te schanden ge=
worden/ Maer ic ben een worm en gheen mẽ B
sche/eẽ spot der lieden en verachtinge des volcks/
Alle dye my sien/ bespotten my/ si sperren den
mont op/en schudden den cop/ Hy claecht den
HERE/die helpe hem wt/ en verlosse hem heeft
hi luste tot hem. Want ghy hebt my wt mijnder
moeder lichaem getrocken/ Ghy zijt mijn toeuer=
lact/doẽ ic noch aen mijnder moeder borsten was/
Op v ben ick ghe worpen van moeders lichaẽ
aen/ Ghi zijt mijn God van mijnder moeder lich=
aem aen/ En maect v niet verre van my / want C
benautheyt is nae / Want hier en is gheen helper/
Groote varren hebben my omringt / vette os=
schen hebben my omeingelt/ Hare kaken sper=
ren si op teghen mi/gelijc een briesschende en grij=
pende leeuwe/ Ick ben wt geschuddet als wa=
ter alle mijn ghebeenten hebben hen ontspannen/
Mine herte is in minen liue geworden gelijck ge= D
smolten wasch/ Mine crachten zijn verdroocht
gelijck een scherf/ende mijn tonge cleeft aen tghe=
hemelte mijns monts / ende ghy legget my in des
doots stof Wandt honden hebben mi omuaen/
en die vergaderinge der bosen heuet haer om my
gemaect/ Si hebben mine handen en voeten door=
grauen. Ick moet alle mijn beenen tellen/ mer
si schouwen en sien mi aen Sy deelen mine cle= E
deren onder hen/en worpen dat lot om mijne ghe
waet/ Maer ghy HEERE en maect v niet ver=
re / Mijn stercke haest my te helpen/ Verlost
mine siele vandẽ sweerde/ vander hant der hondẽ
mine eensame/ Helpt mi wt den kaken des leeu=
wen/en verhoort mi onder die hoornẽ der eẽhoor
nen/ Ic wil uwen name minen broederen ver=
tellen/ Ic wil v inder gemeynten prijsen/ Prij=
set den HEERE ghi die hem vreeset/alle zaet Ja
cobs eere hem / en voor hem verscroeme alle zaet
Israel/ Want hi en heeft niet veracht noch ver=
smaet die allẽde des armen / en sine aenschijn nyet
verborgen voor hen/en doen hi tot hem riep hoor F
de hijt/ Van v sal mijnen danck zijn inder groo
ter ghemeynte/ Ick wil mijne ghelooften betalen
voor die ghene die hem vreesen/ Latet die allen
dighe eten dat si sadt worden / ende prijsen den HE
RE die na hem vragen/ Uwe herten moetẽ eewe
lijck leuen.

Alle der werelt eynden wordē gedaecht/dat si
hen totten HEERE bekeeren/ende voor hem aen
beden alle gheslachten der heydenen/ Wandt
die HEERE heeft een rijck/eñ hi is een heere ouer
die heydenen/ Laet eten eñ aenbeden alle die vet
G te opter aerden/Laet knyē buygen voor hem / alle
die inden stof ligghen/eñ die sine siele niet leuen en
laet/ Een zaet sal hem dienen/ Vanden HEERE
salmen vercondigen tot kints kinde/ Si sullen
comen/ ende sine gerechticheyt prediken/den vol
ke dat geboren is/dat hijt doet/

Den.xxiij. Psalm Dauid. Dñs regit

A

Je HEERE is mijn herder / mi en
sal niet gebreken/ Hi laet mi wey
dē daer vele gars staet/eñ leyt mi tot
ten water dat mi vercoelt/ Hy ver=
maect mine siele/hi leit mi opter rech
ter straten om zijns naems wille/ Eñ al wandel
de ic al int duysterē dal/ so en vreese ic geen onghe=
B luc/Want ghi sijt bi mi/V wē stock eñ staf troostē
mi/ Ghi bereydet voor mi een tafele teghen mij =
ne vianden/Ghi maect mijn hooft vet met olie/eñ
schencket mi vol in/ Goetheyt eñ ontfermher
ticheyt sullen mi na lopen mijn leuen lanck /eñ sal=
altoos inden huyse des HEEREN bliuen.

Den.xxiiij. Psalm Dauid. Dñi est terra

Je aerde is des HEEREN/ende al
A watter inne is /Dz aertrijcke eñ wat
daer inne woont. Want hi heuet
aen de zee gefundeert / eñ aen die wa
teren bereyt/ Wye sal op des HE=
REN berch gaen/eñ wie sal in sine heylighe plaet=
se staen/Die onsculdige handen heeft/eñ reyne vā
herten is/Die sine siele niet te vergeefs en verheft
eñ en swerret niet valschelijc/ Die sal die seeghe
ninge vanden HEERE ontfaen/eñ gherechticheyt
vanden God zijnder salicheyt/ Dat is dat geslach
B te dat na hē vraecht/dat daer soect v aenschijn Ja=
cob Sela/ Ghi poorten heft op uwe hoofden/eñ
verheft v ghi doorē der werelt/ dz die coninc der ee=
ren in gae/ Wie is die selue coninck der eeren?
Het is die HEERE sterc eñ machtich/ die HEERE
machtich inden strijt Ghi poorten heft op uwe
hoofden/eñ verheft v ghi doren der werelt /datter
die coninck der eeren in gae/ Wie is die selue co
ninck der eeren? Het is die HEERE Zebaoth/Het
is die coninck der eeren Sela.

Den.xxv Psalm Dauid. Ad te dñe

A

Ot v HEERE verheffe ic mijne siele/
Mine Godt/ic hope op v/en laet
mi niet te schanden worden / dat hen
mine vianden niet en verblijden ouer
mi Want niemant en wort te scan
den/die v verwacht. Maer die sonder sake ōsma=
den/moeten te schanden worden/ HEERE
wijst mi uwe wegen/ende leert mi uwe paden/
Leyt mi in uwe waerheyt eñ leert mi/Want ghi
zijt die God mijnder salicheyt/daghelics verbeyde
B ick ws. HEERE ghedenct op v ontfermhertic=
heyt/ende op uwe ghoetheydt / dye vander werelt
aen geweest is/ En ghedenct der sonden mijn=
re ionckheyt nyet/ noch mijne ouertredinghe/maer
ghedenct mijns nae uwer ontfermherticheyt/om
uwe goetheyt wille.

Die HEERE is goet eñ recht / daer omme sal hi
die sondaers onderwijsen opten wech/ Hy ley=
det die allendige recht/eñ leeret de allendige sinen C
wech. Alle paden des HEEREN zijn goet eñ ge
trouwe/den genen die sine verbont eñ getuygenis
se bewaren/ Om dijns naems wille HEERE
zijt genadich mijnder misdaet / die daer groot is/
Wie is die/die den HEERE vreest? hy sal hem
den wech onderwisen diē hi verkiest/ Sine siele
sal woonen in goedē/ eñ sine zaet sal dat lant besit=
ten Die verholentheyt des HEEREN is onder
dien die hem vreesen/ eñ zijn verbōt sal hy hen latē
weten/ Mijne oghen sien ghestadelijck tot den
HEERE/want hi sal minē voet wt den nette tree= C
ken/ Keert v tot mi/eñ zijt mi genadich/Want
ick ben eenlic eñ allendich/ Die benautheyt mijns
herten is groot/ leyt mi wt mijnen nooden/
Aensiet mine iammer eñ allēdicheyt / eñ neemt
wech alle mijne sonden/ Siet/dat mijnder vian=
den so vele is/eñ met onrechten hate haten si mi.
Bewaert mijne siele eñ verlost mi/ en laet mi nyet
te schanden worden/Want ick betrouwe op v/
Slecht eñ recht behoede my/want ick verwachte
dijns/ God verlosse Israel wt alle zijnder noot

Den.xxvi. Psalm Dauid. Judica me Dñe

EERE oordelt mi want ick wandele
sonder smette/ Jck hope op den
HEERE/ daer omme en sal ick niet
slipperen/ Proeft my HEERE
ende tempteert my/louteert mijne nie=
ren / ende mijn herte/ Wandt uwe goetheyt
is voor mijnen oghen. Ende ick wandele in uwer
waerheyt/ Jck en sitte niet bi den ydelen lieden
ende en hebbe geen gemeynschap metten listigen C
Jck hate dye vergaderinge der boosachtigher/
ende en wil niet sitten bi die godlosen/ Jck wil
mine handē wasschen met onschult/ende wil HE
RE om uwen outaer zijn/ Op dat ic hoore die
stemme des danckēs. Dat vertellet worden alle u=
we wonderen/ Jck hate die verghaderinge der
boosachtigher / ende en wil niet sitten bi die godlo
sen/ HEERE ick heb lief die stede ws huys/
ende die plaetse daer uwe eere woont En raept C
mijn siele niet wech metten sondaren/ noch mijne
leuen met den bloetdorstigen/ Jn welcker hant
onduechde is / ende haer rechter handt is vol ghe=
schencks/ Maer ick wil wandelen sonder smet=
te/Verlost mi ende zijt mi ghenadich/ Mijnen
voet staet op dat effene / Jck wil v louen HEERE
inder vergaderinghe.

Den.xxvij. Psalm Dauid. Dñs illuminatio

Je HEERE is mijn licht / ende mijn
salicheyt/voor wien soude ic vreesen
Die HEERE is mijns leuens
cracht/ voor wien soude my grouwe
len/ Want doen die boose/ mijne
wederpartiders ende viandē toe traden / om mijn
vleesch te etene/liepen si aen/ende vielen.
Al ist dat hen tegen mi een heyr legher / soo en
sal nochtans mijn herte niet vreesen / Al verheue
hem eenen strijt teghen mi/ soo wil ick my daer op
verlaten.

Eene heb ic gebeden vanden HEERE/ dat wil
ic heisschen/ dat ic inden huse des HEEREN bliue
B mijn leuen lanc/ om te scouwen den lust des HE
REN eñ sinen tempel te soecken. Want hi
heeft mi bedect in sijnder woningen ter boser tijt
Hi verbercht mi heimelic in sijnder tenten/ eñ ver
hoget mi op enen steene. Eñ sal nu verhogen
mijn hooft ouer mine vianden die rontsom mi sijn
So wil ic nu in sijnder woninge offeren offerande
des prijs/ Ic wil singen eñ lofseggen den HERE
HERE hoort mijn stemme als ic roepe/ Sijt
C mi genadich eñ verhoort mi Mijn herte he
uet van v geseyt/ soect mijn aensicht/ HEERE ic
wil v aensicht soecken. En verberch v aen-
sicht niet voor mi/ eñ en verstoot uwen knecht niet
in gramscappen/ Want ghi sijt mijn hulpe/ en laet
mi niet/ eñ en doet die handt niet af van mi/ God
mijnder salicheit Wandt mijn vader eñ mijn
moeder hebben mi verlaten / Maer die HERE
heeft mi opgenomen HERE wijst mi uwen
wech/ eñ leyt mi op effender banen/ om mijnder vian
den wille En geeft mi niet inden wille mijn
der vianden/ Want daer sijn valsce getuygen tegen
mi op gestaen/ eñ spreken ongerechticheyt sonder
ophouden Ic geloue ymmer dat ic sien sal dat
goet des HEREN inden lande der leuendiger
Verwacht den HERE/ sijt getroost/ eñ laet v her
te vast houden/ eñ verbeyt des HEREN.

Den.xxviii. Psalm Dauid. Ad te domine cla.

A Als ic tot v roepe mijn schepper/ so en
swijget mi niet Op dat ick (waert dat
dat ghi sweecht) niet gelijc en worde
den genen die inden graue varen
Hoort die stemme mijns smeekens/
als ic tot v crijsche / als ic mine hant op heffe tot u
wen heiligen Choor En benaut mi niet onder
B die godlosen/ eñ onder die quaetdoenders die vrien
delic spreken met haren naesten/ eñ hebben quaet
int herte Geeft hen na haerder daet die wer
ken haerder handen/ betaelt hen / dat si verdient
hebben Want si en mercken niet op dat deen
des HEREN/ noch op die wercken sijnder handen
daerom sullen si gebroken eñ niet op ghetimmert
worden Gelooft si die HERE/ want hi
heeft verhoort die stemme mijns smeekens
Die HERE is mijn stercte eñ minen scilt op hem
hopet mijn herte eñ mi is geholpen/ eñ mijn herte
is vrolic/ eñ ic wil hem dancken met minen liedeken
Die HERE is haer stercte/ hi is die stercte die
sinen gesalfden helpt helpt uwen volc/ eñ se
gent v erfenisse/ eñ weydtse eñ verhoochtse inder
eewicheyt

Den.xxix. Psalm Dauid. Afferte domino

A Brengt den HERE toe ghi stercke/
Brengt den HEERE toe eere eñ
stercte Brengt den HERE
toe eere sijns naems / Aenbedet den
HERE in heilige verciersinge Die
stemme des HEREN ghaet op die wateren dye
God der eeren dondert/ die HERE op grote wa
teren Die stemme des HEREN gaet met
macht/ die stemme des HEREN gaet met vercie
ringe
Die stemme des HEREN breect die ceder
boomen/ Die HERE breect die cederboomen
in Libanon
Eñ doetse springen gelijc een calf/ Libanon eñ Si
rion/ gelijc een iongen eenhoorne Die stem B
me des HEREN doorhouwet die vlamme des
viers. Die stemme des HEREN beroert die
woestine/ Die stemme des HEREN beroert die
woestine Kades. Die stemme des HEREN
beroeret die hinden/ ende ontbloot die bosschen/ en
de in sinen tempel sal hem alle man eere seggen.
Die HERE sit een diluuie te maken / Ende die
HERE blijft een coninc inder eewicheyt. Die
HERE sal sinen volc cracht geuen / Die HERE
sal sinen volc cracht geuen/ Die HEERE sal sijn
volc seegenen met vreden.

Den.xxx. Psalm Dauid. Exaltabo. A

HERE ic wil v verheffen / want ghy
hebt mi op geheuen/ ende en laet mijn
ne vianden hem niet ouer mi verbliden
HERE mijn God doen ic crijschte
tot v/ maecte ghi mi gesont HERE
ghi hebt mijne siele wt der hellen gheleyt/ ghi hebt
mi leuende behouden/ daer die in die grauen varen
Ghi heylighen singet den HERE lof/ ende danc
ket tot een gedachtenisse sijnder heylicheit Want
sine gramscap dueret een ogenblic/ ende hi heeft lust
totten leuen Dat weenen dueret den auont lanc
Maer tsmorgens dat verhuegen Ic sprac doent B
mi wel ghinck/ Ick sal eewelijck blijuen/ Want
HERE door v welbehagen hebt ghi minen berch
sterc gemaect/ mer doen ghi v aensicht verborcht/ v
schricte ic. HERE ic wil tot v roepen/ den HE-
RE wil ic smeken/ Wat isser orboors aen mij-
nen bloede/ als ic int verderuen vare ? Sal den stof
v ooc dancken/ ende uwe trouwe vercondigen?
HERE hoort/ ende sijt mi genadich/ HERE C
sijt mijn helper Ghi hebt mi mijn claghe veran
dert in eenen reye/ ghi hebt mijnen sack wtgetroc-
ken/ ende mi met blijscappen omgordet. Op dat
v lof singe mine eere / ende niet ghestilt en worde/
HERE mijn God ic wil v dancken inder eewicheit

Den.xxxi. Psalm Dauid. In te domine speraui.

HERE op v betrouwe ick/ en laet mi A
nimmermeer te scanden worden/ hel
pet mi daer af van uwer gerechticheit
Neyget uwe oren tot mi/ haestelijc
verlost mi.
Sijt mi eenen stercken steen/ ende een huys tot ee
nen casteele/ dat ghi mi helpt.
Want ghi sijt minen steen ende mine casteele/ eñ
om ws naems wille/ wilt ghi mi leyden ende voeren
Ghi wilt mi wt den nette trecken/ dat si mi ghe-
stelt hebben/ want ghi sijt mine stercte. B
In uwen handen beuele ic minen geest / Ghi hebt
mi verlost HERE ghi getrouwe God.
Ic hate die daer houden op ydelheyt/ Maer ic ho
pe op den HERE.
Ic verblide mi eñ ben vrolic/ ouer uwe goetheit
dat ghi mine allendicheyt hebt aengesien/ ende hebt
mijne siele bekent inder benautheyt.
Eñ en hebt mi niet ouer gegeuen in de handen des vi- C
ants/ ghi hebt mine voeten laten treden op breede ruimte
HERE sijt mi genadich/ want mi is bange/ mijn aen
sicht is versmacht van toornicheyt/ daer toe mijn sie
le ende mijnen buyck.

Want mine louen is vergaen van drocktenisse/
ē mine iaren van suchten/ Mine cracht is verual
len om mijnder misdaet wille/ ē mijn beenen sijn
versmacht/ Ic ben allen minen vianden ē minē
nacbueren eenen groten smaet ghewordē/ ē een
scousel mijnen bekenden. Mijns is vergeten int
herte/ gelijc eens doodens/ Ic ben ghewordē als
D een bedoruen getouwe. Want ic hoore eē quact
geruijsch van velen/ vreese is alom en tomme/ daer
si heymelijcken raet met malcanderē ouer mi hou
den/ dencken si mi die siele te nemen.
Maer ic HEERE hope op v/ ende segge ghi zijt mijn
God. Minen tijt staet in uwen handen/ Verlost
mi vander hant mijnder vianden/ ende van diē die
mi veruolgen. Laet v aenschijn lichten ouer uwē
E knechte/ helpt mi door v goetheyt HEERE en
laet mi niet te scanden worden/ want ick aenroepe
v/ Die godloose moeten te schanden worden/ ende
gestillet worden in die helle. Valsche lippen moe
ten verstommen/ die daer spreken teghen den ghe
rechtigen/ houeerdelijck ē verachtelijck/ Hoe
groot is v ghoet/ dat ghi verborgen hebt/ den ghe
nē die v vreesen/ ē hebt gewracht voor die kinde
ren der menschē/ den ghenen die op v betrouwen/
Ghi sultse heymelic verberghen bi v/ voor alle
F mans hoochmoet/ ghi sultse bedecken in die hutte
voor die kijfachtige tongen. Ghelooft si die HE
RE/ dat hi eene sonderlinge goetheyt aen mi heeft
gedaen/ in eender vaster stadt. Maer ick sprack
in mine versaechtheyt/ Ick ben van uwen ooghen
G verstooten/ daer omme hebt ghi mijns smeekens
stemme gehoort doen ick tot v crijschte. Bemin
net den HEERE alle sijn heylighen/ Die ghelouige
behoet die HEERE/ ē vergeldet rijckelijc/ den ge
nen dye hoochmoet oeffent/ Sijt getroost ende
laet uwe herte vast zijn/ ghi alle die des HEEREN
A verwachtet.

Den.xxxij. Psalm Dauid. Beati quorum

Wel dien/ dien de ouertredingē verge
uen zijn/ diens sonde bedect is
Wel dien mensche/ dien de HEERE
die misdaet niet toe en rekent/ in diēs
geeste geen valscheyt en is/ Want
B doe ickt wilde verswighen/ versmachten mijne
gebeenten/ door mijn daghelics huylen/ Want
uwe hant was dach ē nacht swaer op my/ mijne
vochticheyt verdrooghde/ gelijck inden somer Se=
la. Daeromme doe ick cont mine sonden/ ende
en verhele mijne misdaet nyet/ Ick seyde/ Ick wil
C den HEERE mijne ouertredinghe belijden tegen
mi/ Doen vergaeft ghi mi die misdaet mijnre sondē
Sela/ Daer voor sullen alle heiligē bidden voor
v ter rechter tijt/ daer omme als grote wateruloe
dē comē/ en sullen si niet aen die selue geraken.
Ghi zijt mijn bescherminghe/ ghi wilt mi voor be
D nautheyt behoeden/ ē mi met roeme eens verlos=
sens omuaen Sela. Ic wil v verstant geuen/ ē
v den wech wisen/ dien ghi wandelen sult/ Ic wil
v met minen ooghen wencken. En zijt niet als
paerden ende muylen/ die niet verstandich en zijn
Den welcken men toom ende ghebit inden muyl
moet leggen/ als si niet tot v en willen. Die god
lose moet vele liden/ maer wie op Gode hopet/ diē
sal die goetheyt omuaen/ Verurueeht v des HE

REN/ ghi gerechtige/ ē zijt vrolic/ ē gloriecrt al
le die oprecht van herten zijt.

Den.xxxiij. Psalm Dauid. Exultate iusti

Verhuecht inden HEERE ghi ghe= A
rechtige/ den oprechten staet den lof
wel aen. Dancket den HEERE
met herpen/ ē lof singhet hem opten
psalter met thien snaren. Singhet
hem een nieuwe liet/ maket ghoet op snaren spele
met geluyde. Want des HEEREN woort is
recht/ ē alle sine wercké getrouwe. Hi bemint
gerechticheit/ ē ordeele/ Die aerde is vol der goet
heit des HEEREN. Den hemel is doort woort
des HEEREN gemaect/ ē alle sine heyr door zijns B
geests monts. Hi vergadert dat water in die zee
gelijc in een flessce/ ē leget die diepten int verborgen
Alle die werelt vreese haer voor den HEERE/
ē voor hem ontsien hen alle die op dat aertrijcke
woonen. Want also hi spreect so ghesciedet/ als
hi gebiet so staet het daer.
Die HEERE doet te nieut den raet der heyde=
nen/ ē belettet die gedachten der volcken
Maer den raet des HEEREN blijft eewelick
Sijns herten gedachten veeorder ē voorder C
Wel den volcke/ diens die HEERE een God is
Dat volc dat hi tot een erfenisse vercoren heeft.
Die HEERE scouwet vanden hemel/ ē siet alle
kinderen der menscen aen. Van sinen bereiden sit
ten/ siet hi op alle die opter aerdē wonē/ Hi formt
haer der alder herten te ghader/ Hi merket op alle
haren wercken
Enen coninc en helpt sine grote macht niet/ eē
sterc mā en wort niz behoudē door zijn grote cracht
Een paert faelgeert aent helpen/ ē en wort niz ge
salueert in zijn grote stercte. Siet/ des HEEREN D
oge siet op die gene die hē vreesen/ die op sine goet
heit verbeyden. Dat hi haer siele verlosse vā der
doot ē voetse inder dierten. Onse siele verbey
det op den HEERE/ hi is onse hulpe ē scilt.
Want onse herte verblidet hem zijns/ ē wi hopen
op sinen heiligen name. V goetheit HEERE
si ouer ons/ also wi op v hopen

Den.xxxiiij. Psalm Dauid. Benedicam dño

Ic en HEERE wil ic louen alle tijt/ si
nen lof sal altoos in minen monde zijn A
Mine siele sal haer des HEEREN
beroemen/ dat die allendige hooren/
ē hen verblijden.
Prijset met mi den HEERE/ ē laet ons sinē
name met malcanderen verhogen
Doen ic den HEERE sochte/ antwoorde hi mi
ē verloste mi wt alle mijnder vreesen. Welc
ke op hem sien worden verlicht/ ē hare aensicht
en wort niet te scande. Doen die allendige riep/
hoordet die HEERE/ ē halp hem wt allen sinen
nooden. Die engel des HEEREN legert hem
rontsom die gene die hem vreesen/ ē helptse wt B
Smaect ē siet hoe vriendelijc die HEERE is/ wel
den man die op hem betrouwet. Vreeset hem si
ne heiligen/ Want die hem vreesen/ en hebben geē
gebrec. Die rijcke moeten behoeuen/ ē honge
ren. Maer die den HEERE soecken/ en hebbē geē
gebrec aen enich goet
Herwaerts kinderen/ hoort toe na mi/ Ick wil

O s die vreese des HEEREN leeren. Wie is dye
lust heeft te leuen: en wenscht goede dagen te sien
Behoedt uwe tonge voor quaet/ en uwe lippen
datse geen bedroch en spreken Laet af vanden
quaden en doeget goet/ soeckt vrede en staet daer na
Die ogen des HEEREN sien op die gerechtigen
en sine oren op haer screyen Maer dat aensicht
des HEEREN staet ouer die/ die quaet doen/ dz hi
haer gedachtenisse wt roeye vanden lande
Als die gerechtige crijscen/ so horet die HEERE
en verlostse wt alle haerder noot
Die HEERE is na bi/ den genen die gebroken van
herten sijn/ en helpt dien die een verslagen gemoet
D hebben Die gherechtige moeten vele lijden/
maer die HEERE helpt hem wt allen dien
Hi bewaert hem alle sine gebeenten/ dat daer niet
een gebroken en wort
Den godlosen sal dat ongeluc dooden / en die den
gerechten haten/ sullen scult hebben/
Die HEERE verlost die sielen sijnder knechten/ en
alle die op hem betrouwen/ en sullen geene schult
hebben.

Den.xxxv.Psalm Dauid Judica dne nocētes.

A HEERE kijft tegen minen kijuers/
strijdet tegen mine bestriders
Aengrijpt den scilt/ en bescermsel/ en
maect v op om mi te helpen
Treet voorwaerts die spiesse/ en be
scut mi tegen mine veruolgers Spreect tot mijn
der sielen/ Jc ben v salicheit Het moeten hen sca
men en bescimpt worden die na mine siele staen/
het moeten te rugge keeren en te scanden worden
die mi quaet willen Si moeten worden als caf
B voor den wint/ en die engel des HEEREN drijue
se Haere wegen moeten duyster en slipperach
tich worden/ en die engel des HEEREN vuolgese
Want si hebben mi haer nette sonder sake ghe
stellet/ om mi te bederuen/ en hebben mijnder sielen
sonder sake een graft toe gemaect Het come o
uer hem een rumoer onuersiens/ en sijn nette dat
hi gestelt heeft/ moet hem vaen/ en valle in dat selue
rumoer/ Maer mine siele moete haer des HEE
REN verblijden/ en vrolic sijn op sine salicheit
Alle mine gebeenten moeten seggen/ HEERE wie
is ws gelijcke: ghi die den allendigen verlost van dien
die hem te sterc is/ en den allendigen en armen van si
nen rooueren Daer staen ongerechte getuygen
op/ die vragen mi daer ic niet af en weet
Si vergelden mi quaet voor ghoet/ om mine siele
troosteloos te maken
C Maer als si cranc waren/ trac ic eenen sac aen/ ooc
moedichde mine siele met vasten/ en mijne ghebet
keerde hem in minen schoot
Jc ginc als oft mijn vrient en vroeder ware/ Jck
buichde mi droeflic/ gelijc als een clagende moeder
Maer si verbliden hen ouer mine scaden/ en co
men te hoope/ die machte come onuersiens te hoo
pe ouer mi/ Si scoren en en houden niet op
Metten brassenden ende spotachtigen gueinsden
biten si hare tanden te samen ouer mi.
HEERE hoe lange wilt ghi toe sien/ brenget doch
mine siele weder wt haren rumoere/ en mijn een
same vanden iongen leeuwe.
Jc wil v dancken inder groter gemeinten/ en onder
vele volcs wil ic van v beroemen

En laet hen niet ouer mi verbliden die mi sonder
sake viant sijn/ noch metten ogen wencken die mi
sonder sake haten
Want si en spreken niet totten vrede/ en versieren
valsce woorden ouer die verstotene inden lande.
En si doen haren mont wijde open teghen mi/ en
seggen Daer daer/ onse oogen sient HEERE
ghi siet et en swijcht niet/ HEERE en maect v niz
verre van mi Verweect v ende ontwaect tot mij- D
nen rechte/ en tot mijnder saken/ mine God en HE
RE HEERE mijn God ordeelt mi nae uwer
gerechticheit/ dat si hen ouer mi niet en verbliden
En laetse niet seggen in hare herten/ daer daer/
dat wilden wi/ en laet hem niet seggen/ wi hebben
hem verslonden.
Si moeten hen scamen en te scanden worden/ alle
die hen mijns quaets verbliden/ Si moeten met
scanden en scaemten gecleet worden/ die hen tegen
mi hooch lauen Si moeten verhuegen en hen
verbliden die daer lust hebben aen mijnder gerech
ticheit/ en altoos seggen/ Die HEERE moet hooch
lick ghelooft sijn / die lust heuet totten vrede sijns
knechts. En mine tonge sal spreken van uwer ghe
rechticheit/ en dagelics van uwen prijs.

Den.xxxvi.Psalm Dauid. Dixit iniustus

Het is gescriet in mijnder herten/ van A
der ouertredinge des godlosen/ dat
geene vreese Gods voor sinen ogen
en is Maer hi flatteert hem seluen
voor sinen ogen/ tot dat sine misdaet
des haets weerdich geuonden worde.
Die woorden sijns monts sijn onrecht en valsch
hi en acht niet dat hi cloec worde om goet te doen
Hi versiert enckel onrecht op sinen leger/ en en tre
det op geen goede banc/ en en scouwet geen arch.
HEERE uwe goetheit is inden hemel en uwe
trouwe tot aen die wolcken.
Uwe gerechticheit is gelijc Gods bergen/ Uwe or B
deele gelijc een grote diepte. HEERE ghi helpt bei
de mensen en vee
Hoe weerdich is uwe goetheit God/ dat mensen
kinderen onder die scaduwe uwer vlogelen betrou
wen.
Si sullen vol werden vander vetticheit ws huys/
en ghi sultse dracken metter beken uwer wellusten
Want v is die fonteine des leuens / Jn uwen lichte C
sullen wi dat lichte sien
Breidet wt uwe goetheit den genen die v kennen
en uwe gerechticheit den genen die van herten oprecht
sijn. En laet mi niet comen den voet der houeerdich
eit en die hant der godloser en stote mi niet af
Aldaer vallen die quaetdoenders. Si sijn wt gesto
ten en en consten niet gebliuen

Den.xxxvij.Psalm Dauid. Noli emulari.

ENe vertoornt v niet ouer die quaden/ A
En sijt niet nidich ouer die quaetdoe
ders Want ghelijck dat grasch
sullen si haestelic afgehouden worden
en gelijc dat groene crupt sullen si ver
welcken Hoopt op den HEERE en doet goet
blijft inden lande en voet v int geloue
Hebt uwen lust aen den HEERE/ die sal v gheuen
so wat v herte wenscet.
Beueelt den HEERE uwe wegen/ en hopet op hem

hi salt wel maken Ende sal uwe gerechticheyt
te voorschijn brengen/ gelijc dat licht/ende v recht
ghelijc den middach/ Hout den HEERE stil-
le ende latet hem met v makē/en vertoornt v niet
ouer den man/diē het wel ghaet/ende die na sinen
moet wille doet/ Staet af vander toornicheyt
B ende laet die verbolghentheyt/en vertoornt v niet
dat ghi oock quaet doet/. Want die quade wor-
den wt gheroeyt/ Maer die des HEEREN ver-
beyden/sullen dat lant beeruen/

Het is noch eenen cleynen tijt/so en is die god-
lose niet meer/so sult ghi op sine stede achten/ende
hi en sal niet daer zijn/ Maer die allendighe sullen
dat lant beeruen/ende lust hebben in grooten vre-
de/ Die godloose dreyget den gherechten/ende
C bijtet sine tanden te samen ouer hem/ Maer die
HEERE lachet zijns/want hi siet dat sinen dach
coint/ Die godlose trecken dat sweert wt/ende
spannen haren boghe/dat se den allendighen/ende
armen souden vellen/ende doot slaen die oprecht-
lijck gaen inden weghe/ Maer haer sweert sal
in haer herte ghaen/ende haren boghe sal breken/

Dat weynich des ghcrechtighen is beter / dan
dat groote goet veelder godlooser/ Want den
arm der godlooser sal breken/maer die HEERE
onthout die ghcrechtighe Die HEERE ken-
net die dagen der vromer/ ende haere erfenisse sal
eewelijc bliuen/ Si en worden niet te schanden
inder booser tijt/ende inder dierte sullē si genoech
D hebben/ Want die godlose sullen verghaen/eñ
die vianden des HEEREN als si ghelijc zijn als
eenen costelijckē beemt/sullen si doch vergaen/ge
lijck den roocke vergaet/ Die godloose borcht
ende en betaelt niet/ Maer die ghcrechtighe is ont
fermhertich ende milde/ Want sine geseegende
beeruen dat landt/mer sine veruloecte worden wt
gheroeyt/ Van Gode worden des mans ghan-
gen ghevordert/ eñ heeft lust aen sinen wech.
Vallet hi/so en wort hi niet wech geworpen/ wāt
E die HEERE onderhout hem bi zijnder hant
Ic heb ionc geweest/eñ ben out geworden / eñ en
hebbe noit gesien den gerechtigen verlaten/of sine
zaet om broot gaen
Dagelijes is hi ontfermhertich/eñ leenet/eñ zijn saet
sal gesegent zijn
Laet af vanden quade/eñ doet dat goet/eñ blijft ee
welic daer.
Want die HEERE bemint dat recht/eñ en verlaet
sine heylighen niet/eewelic worden si bewaert/mer
der godloser zaet wordet wt geroeyt
Die gerechtige beeruen dat lant/ eñ bliuen eewe-
lic daer in
Den mont des gerechtigen gaet met wijsheit om
E eñ sine tonge spreket van ordeele
Die wet zijns Gods is in zijn herte/sine treden en
slipperen niet
Die godlose siet optē gerechtigē/eñ dēet hē te dodē
Maer die HEERE en laet hē niet in sinen handē
eñ en verdoemt hem niet als hi geordeelt wort
Verwacht HEERE/eñ bewaert sinen wech/ so sal
hi v verhogen/dat ghi dat lant beeruet/als die god
lose wt geroeyt worden/sult ghijt sien
Ic sach enen godlosen machtich/eñ ingewortelt ge
lijc enen groeyenden lauwerboom

Doen nien voorbi ghinc/ siet doen was hi wech G
Ick vraechde na hem/ doen en wert hi nyewaerts
ghevonden/ Bewaert die vroomheyt/ende be
schout wat oprecht is/ want ten laetsten sal dye sel
ue vrede hebben Maer die ouertreders worden
tsamen verdaen/ ende die godlose worden ten laet
sten wtgeroeyt. Mer die salicheyt der ghe-rech
tigher is vanden HEERE/ die is haer stercte in
der tijt des noots/ Ende die HEERE sal hen bi
staen/eñ salse verlossen/ eñ salse vanden godlosen
verlossen/eñ hen helpē/wāt si betrouwen op hem

Den.xxxviij. Psalm Dauid. Dñe ne in furore

EERE en straft mi niet in uwe toor- A
nicheyt/ eñ en castijt my nyet in uwe
verbolgentheyt Wandt uwe pij
len steken in mi/ende uwe hant druc
ket mi/ Daer en is niet ghesonts
aen mijn lichaem/van uwen dreygē/ende daer en
is gheenen vrede in mine gebeentē/van mijne son
de/ Want mijne misdaden zijn ouer mijn hooft
ghegaen / ghelijck eenen swaren last sijn si my te
swaer geworden/ Mine wonden zijn stincken
de eñ vuyl ghe worden van mijnder dwaesheyt/ B
Ick crommē ende buyghe mi te male zeer/den
gheheelen dach ghae ic droeflijck henen/ Want
mine ingewande zijn heel verdorret/ende daer en
is niet ghesonts aen mijn lichaem Ick ben al te
seer gestoten eñ geslagen/ic huyle vā onruste mijns
herten/ HEERE voor v is alle mine begeerte
eñ mine suchten en is v niet verborgen.

Mijn herte beeft/mijn cracht heeft mi verlaten
ende dat licht mijnder oghen en is niet bi mi/

Mijne lieuen ende vrienden staen teghen mijne
plage/ende mijne naesten treden verre/ Ende
die my nae der sielen staen / die stellen my laghen/
ende die mi quaet willen / spreken ende dichten da C
ghelijcs valscheyt/ Maer ick moet zijn ghelijck
een doove ende en hoore niet/ende gelijc een stom
me die sinē mont niet opē en doet/ Ende moet
sijn / ghelijc eene die niet en hooret/ ende die gheen
wederspreke in sinen mont en heeft. Wāt HE
RE ick verwachte op v/ ghi HEERE mijne Godt
sult antwoorden / Want ick dencke dat si hen ym
mer ouer mi niet en verbliden/ als minē voet wāc
kelt/sullen si hen hooch beroemen tegen mi.

Want ick ben tot lijden gemaect / ende smerte
is altijts voor mi Want ick geue mine misdaet D
te kennen/eñ ben sorchuuldich voor mine sonden.
Mer mine viandē leuē eñ zijn machtich/eñ die my
sonder schult hatē/dier is vele/ Eñ die mi goet
met quadē betalē/zijn mi tegen/om dat ic tgoede
nauolge/ HEERE en verlaet mi niet/Mine
God en veruerret v niet vā my/ Haest v my by
te staen/HEERE mijnder salicheyt.

Den.xxxix.Psalm Dauid. Dixi custodiam

E sprac/ic wil mijne wegē bewaren A
dat ic niet en sondige met mijnder ton
gen/ Ic wil minen mont bewaren
met eenē gebit / al ist dat die godlose
tegē mi staet/ Ick ben verstommet
eñ stil geworde/eñ swige vādē goede/eñ mijn leet
smertet mi. Mijn herte is verwermt in minen
liue/eñ een vier is aēgesteke door mijn dichtē / Ic
hebbe gesproken door mijn tonghe

HEERE laet mi mijn eynde weten/ en welcke dz
is dat percke mijns leuens/ op dat ic mach beken
B nen/ wat mi gebreect Siet ghi hebt mine dagen
gelijc met hantbreeden ghemeten/ en mijne leuen
lanc is als niet voor v/ Hoe gheheelic ydel zijn alle
menscen die daer leuen/ Sela
Ja elcke mensce wandelt als een beelt/ en is te ver
geefs onrustich/ hi verghadert en en weet nz wiet
in vorren sal Nv HEERE wat is mine hope ick
verwachte op v Verlost mi van alle mijnder o=
uertredinge/ en en set mi niet tot enen smaet dē sot
C ten Ic ben verstommet en en doe minen mont
met open/ Want ghi hebbet ghedaen Keert
van mi uwe plage/ want ic ben versmacht vā vree
se uwer hant Ghi castijt alle mā als ghi die mis
daet straft/ en doet dat sine scoonte vteert wort ge
lijc een spinne/ Hoe ydel zijn alle mensen Sela
Hoort mijn gebet HEERE/ en verneemt mijn roe
pen/ en en swiget niet ouer mine tranen/ Want ic
ben een vreemdelinc bi v/ en een gast ghelijck alle
mine vaders Laet af van mi/ dat ic mi vermake
eer dan ic gae/ en niet meer en si

Den.xl.Psalm Dauid. Expectans expectaui

IC verwachte den HEERE/ en hi ney
B get hem tot mi/ en hoort mine roepen
En leyt mi wt den putte des brui
sens/ en wt den slijm en drecke/ en he
uet mine voeten op die keye ghestelt/
en minen ganc geuordert
En heeft mi een nieu liet inden mont gegeuen/ eē
roeminge onsen Gode/ dat sullen vele sien en vree
sen/ en op den HEERE hopen
Wel dien die sine hope set opten HEERE/ en hem
niet en keert totten houaerdigen/ en die met lue=
genen om gaen
HEERE mijn God/ ghi hebt uwer wonderen ve=
le gedaen/ en uwe gedachten ouer ons en zijn niet
B gelijc/ dat wil ic vercondigen/ en segghen datse te
groot zijn te vertellen
Ghi en hebt geenen lust aen offerande en spijsof=
fer/ mer die oren hebt ghi mi open gedaen/ Ghi en
heischt noch brantoffer noch sondoffer
Doē sprac ic/ Siet/ ic come/ int boec is van mi ghe
screuen.
Om uwen wille te doen mijn God/ heb ic lust/ en
uwe wet is mine inwendicheit
Ic wil die gerechticheit predikē/ inď groter gemei
ten/ Siet/ ic en wil mine lippen niet weeren/ HE=
ERE ghi weteт/
Ic en heb uwe gerechticheit nz vborgē in mijn her
te/ vā uwē geloue en salicheit spreke ic/ Ic en vhe=
le uwe goetheit en trouwe nz inď groter gemein=
ten Maer ghi HEERE en wilt uwe ontfermher
C ticheit van mi niet keren/ Laet mi uwe goetheit en
trouwe mi altoos bewaren Want mi heeft on=
geluc omuaen dies geen getal en is Mine misdaet
heeft mi begrepen/ dat ic niet gesien en can/ haerď
is meer geworden dan hayren op mijn hooft/ en
mijn herte heeft mi verlaten
HEERE latet v behagen dat ghi mi verlost/ haest
v mi te helpen
Die mi na mijnď sielen staen/ dat sise souden vdoē
moeten hen schamen/ ende te schanden worden/ si
moeten te samente rugghe vallen/ ende te schan=
den worden/ die mi quaet gonnen
Si moeten haestelick te schanden worden/ die
daer seggen van mi/ daer daer/
Alle die na v vragen moeten hen verbliden en D
vrolijck zijn/ ende moeten altijt segghen/ die v salic
heyt beminnen/ Die HEERE si hoochlijc gelooft/
Want ick ben arm en allendich/ die HEERE denct
voor mi Ghi zijt mijn helper en verlosser/ mijn
God en vertoeuet niet.

Den.xli.Psalm Dauid. Beatus vir.

WEl dien/ die daer acht slaet op den ar A
men. Dien sal die HEERE verlos=
sen inder booser tijt/ Die HEE=
RE sal hem bewaren/ ende hem by
den leuen behoudē/ ende hem wel la
ten ghaen opter aerden/ ende niet gheuen in sijn
der vianden wille/ Die HEERE sal hem ver=
maken op dat bedde zijns weedaechs/ sinen gehee B
len legher verandert ghi in sijnder crancheyt
Ick sprac HEERE zijt mi genadich/ geneset mijne
siele/ want ick hebbe aen v gesondicht.
Mine vianden sprekē quaet teghen mi/ Wan=
neer sal hi steruen ende sinen name vergaen
Als hi in quam/ dat hy soude schouwen/ so sprack C
hi onnutticheyt ende en vergaderde hem maer on
recht/ ende ghinc wt dat hijt na soude segghen.
Alle die mi haten/ ruynen te samē tegen mi/ en dēc
ken quaet ouer mi Si hebben een boeuen stuc
ouer mi gesloten/ Als hi leyt so en sal hi niet weder
op staen
Ooc mijn vrient/ op dien ick mi verliet die met
mi adt/ treet mi onď die voeten Maer HEERE
zijt mi genadich/ en weet mi op so wil icse betalen.
Daer bi mercke ic dat ghi lust tot my hebt/ dat
mine viant ouer mi niet iuychen en sal/ Maer mi
hebt ghi door mine vroomheit onthoudē/ en hebt
mi gestelt voor v aensicht ewelic
Gelooft si die HEERE die God Israel/ van nv aē
tot inder ewicheit Amen

Den.xlij.Psalm der kinderen Korah. A
Quemadmodum desiderat

GElijc dat hyrte crijscht na die water=
beken/ So roept mijn siele o God na
v. Mine siele dorstet na God/ na
den leuendigen God/ wanneer sal ic
keer in comen/ en bescouwen Gods
aensichte/ Mine tranen zijn mine spise dach ende
nacht/ als men tot mi dagelics seyt. Waer is nv dijn
God Als ic dan daer op dencke/ so storte ic mi= B
ne siele wt tegen mi/ want ic wilde geerne ouerua
ren met den hope/ en met hen ghaen totten huyse
Gods/ in dat geluyt des verhuegens en dancs/ on
der dien hoope die daer vierē
Wat bedroeft ghi mine siele/ en sijt so onrustich in
mi/ hopet op Godt/ wandt ick sal hem noch danc
ken om die salicheit zijns aensichts.
Mine God mine siele is bedroeft in mi/ daerom
gedencke ic vws/ inden lande aen die Jordane/ en C
Hermonim aendē cleinen berge
Een diepte roept die andere/ ouer dat ruyssen u=
wer vloet/ al uwe water waghē/ en varē gaē ouer
mi Die HEERE heeft des daechs sine goetheyt
beuolen/ ende snachts sinen sanc bi mi/ Dat ghe=

het tot God mijns leuens. Ick wil segghen tot
Gode mine stee/waer omme hebt ghi mijns ver-
geten/waer omme moet ick so truerlijck gaen/als
mi mijne viant verdruct? Het is als eene moort
in minen beenen/dat mi mine viandẽ lachteren/
als si dagelics tot mi seggen/waer is nu uwe God
Wat bedroeft ghi mi mine Siele/eñ sijt so onrus
tich in mi/hopet op God/wandt ick sal hem noch
dancken/om die salicheyt sijns aensichts/

Den.xliij.Psalm Dauid. Iudica me deus

A Ordeelt mi HERE ende voert myn
mine sake/tegẽ dat onheylighe volc
eñ verlost my vanden quaden ende
valschen lieden/ Want ghi sijt die
God mijnder sterckheyt/waer omme
laet ghi mi so truerlijck ghaen/als nu mijne viandt
verdruct? Seynt uwe licht eñ uwe waerheydt/
dat si mi leyden/ende brengen tot uwen heylighen
berghe/ende tot uwer wooninge/ Dat ic in gae
B totten outaer Gods/totten God mijnder vrueh
den eñ genuechten/eñ v God op der harpẽ dancke
mijn God Wat bedroeft ghi v mine siele/ende
sijt so onrustich in mi/hopet op Godt/wãt ic sal hẽ
noch danckẽ om die salicheyt sijns aensichts/

Den.xliiij.Psalm der kinderẽ Korah. Deus auribus

A God wi hebben met onsen ooren ge-
hoort/onse vaders hebbent ons ver
telt/wat ghi gedaen hebt/tot haren
tijden van ouds/ Ghi hebt met u-
wer handt die heydenen verdreuen
ende die ingeset/ghi hebt die volcken verderft eñ
verdreuen/ Want si en hebben dat lant niet in
ghenomen door haer sweert/ende haer en arm en
hielp hen niet Maer uwe rechte handt/uwen
arm/ende dat licht wes aẽsichts/wãt ghi hebt wel
behagen aen hen/ Ghi sijt mine coninck God/
ghi die ghebiet Iacob te helpen/ Door v willen
wi onse vianden omme stooten/ende in dinen nae-
me willen wi ondertreden/die hen teghen ons set
B ten/ Want ic en wil mi nyet verlaten op mijnen
boghe/ende mijn sweert en sal mi niet helpen/
Maer ghi helpt ons van onsen viandẽ/eñ maeckt
die te schanden die ons haten/ Wi willen daghe
licks glorieren van Gode/ ende uwẽ naeme danc
ken eewelijck Sela/ Waer omme verstoot
ghi ons dan nu/ende laet ons te schanden worden
ende en treet niet wt/ond onsen heyr Ghi laet
ons vlyen voor onsen vyant/dat ons berouen dye
ons haten/ Ghi geeft ons wech/ghelijck slach-
C schapen/eñ verstroyt ons onder die heydenen/
Ghi vercoopt v volc ghoet coop/ende en neemt
geen ghelt daer voor Ghi maect ons tot eenen
smaet onsen nabuerẽ/tot eenen spot ende schimpe
den ghenen die rontsomme ons zijn Ghi maect
ons tot eenen bispele onder die heydenen/ende dat
die volcken dat hooft ouer ons schudden/ Dage
lics is mijnẽ smaet voor mi/ende die schãde mijns
aensichts bedect mi. Vander stemme des sceyn
D ders/eñ lasteraers/vanden viant ende wraecgieri-
ghen. Dit alle is ouer ons ghecomen/ende wy
en hebbẽ wes nochtãs niet vergeten/noch valsche
lijck in v verbont ghehandelt/ Onse herte en is
niet te rugge gheheert/noch onsen ghanck gewe-
ken van uwen weghe. Dat ghy ons dootslaen
sout in die plaetse der slangen/eñ hebt ons bedect
met duysternisse/ Waert dat wi vergheten den
name ons Gods/ende bieuen onse handẽ op/tot
eenen vreemden God/ En soude God dat niet
vinden/Want hi kennet dat heymelike int herte/
Want wi worden dagheliics om uwen wille ver
worget/eñ sijn gheacht als slachscapen/
Ontwect v/o HERE waer om slaept ghi/ont
waket ende en verstoot ons niet te male/ Waer
omme verberecht ghi v aenschijn/vergheter onser
allendicheyt ende ghedrangs/ Wandt onse siele
is ter aerden gebuycht/onsen buyck cleeft aen dat
aertrijck Maect v op/helpt ons/eñ verlost ons
om uwer goetheyt wille/ A

Den.xlv.Psalm der kinderẽ Korah. Eructauit

 Ine herte dichtet wat goets. Ic spre
ke/wat ic van eenen coninc gemaect
hebbe/ Mijne tonghe is een griffie/
eens bequamen scrijfgeleerden.
Ghi sijt die schoonste onder der men
schen kinderen/vrientheyt zijn uwe lippen/Daer
omme seghent v God eewelijck/ Gordet v
sweert om uwe lendenen ghi machtige/met prijs
ende cieragie Het moet v gelucken met uwe cie- B
ragie/vaert henẽ met waerheyt/sachtmoedicheyt
ende gerechticheyt/so sal v uwe rechter hant won-
derlijc leeren. Scherpe zijn uwe pijlen/die volc
ken sullen hen v onder worpen/midden onder dẽ
vianden des conincs/ God uwen stoele blijft al
toos ende eewelijck/dat ceptrum wes rijcks is een
recht septer/ Ghi bemint die gherechticheyt/eñ
hatet godloos wesen/Daer om heeft v God/uwe
God gesaluet/met olye der blijscappen meer dã u-
we gesellen Alle uwe cleeder zijn gelijc Mir C
re/Aloes/eñ Kesia/men verblijt hem dijns/ ouer
yuooren templen In uwe cieragie ghaen conincs
dochteren. Die conninginne staet tot uwer rechter
hant/in enckel costeliken goude Hoort dochter
siet daer op/eñ neiget uwe ore/vergetet wes volcs
eñ wes vaders huys Soo sal die coninc lust aen v
schoonheit hebben/want hi is v HERE/eñ ghi
sult hem aenbeden.
Die dochter Zor sal met geschencke daer zijn/die rijc
ke inden volc sullen voor v vlien. Des conincs
dochter is gants heerlic daerinne/haer cleet is ge-
wracht gout Si sal in gestickten cleederen tot-
ten coninc gebrocht worden/eñ maechden na haer
die haer naeste zijn/worden v toegebracht.
Si worden gebracht met vruechden eñ blijscappen
eñ sullen inden tempele des conincs gaen. D
In die stede uwer vaderen hebt ghi kinderen ghe-
creghen/Die sult ghi tot princen stellen in allen lan
den Ic wil wes naems gedencken van kinde
tot kints kinde. Daerom sullen v die volcken
dancken ymmermeer eñ eewelic

Den.xlvi.Psalm der kinderen Korah
Deus noster refugium.

 God is onse toeulucht eñ sterckte/Een A
hulpe inden groten noden/die ons ge
raect hebben Daerom en vreesen
wi niet/al waert dat die aerde in viele
eñ die bergẽ middẽ in die zee voerẽ Al
waert dat die zee stormede eñ op enẽ hope voe
re/eñ die bergen beefdẽ voor d seluer tẽpeest Sela

Die stroomen met sinen beken verblijdet die stadt
Gods/die heylige woninge des alderhoochsten
B God is bi haer daer binnen/daerom salse wel bli-
uen/God helpt haer vroech
Die heidenen rasen / en die coninckrijcken roeren
hem/daer hi hem horen laet/versincket dz aertrijcke
Die HEERE Zebaoth is met ons/die God Ja
cob is onse bescutsel.Sela   Coemt herwaerts
en scout die wercken des HEEREN/die opter aer
den sulcken verstoringe heeft geset
C Hi heeft die striden wech genomen tot aen der we
relt eynde/hi heeft boge gebroken/spiesen in stuc
ken geslagen/en wagens met vier verbernt/laet
af/en bekennet/dat ic God ben/Jck sal verheuen
zijn ond die heydenen/Jck sal verheuen zijn opter
aerden   Die HEERE Zebaoth is met ons/
die God Jacob is onse bescuddinge.Sela

Den.xlvij.Psalm der kinderen Korah.
A Omnes gentes plaudite
Slaet die handen vrolick te samen/alle
volcken/en puychet Gode met vrolic
ken geluyde/Want die HEERE die al
derhoochste is veruaerlic/Een grote
coninc op tgeheele aertrijc
Hi sal volcken onder ons slaen/en lieden onder on
se voeten   Hi verkieset ons tot enen erfdeele/die
heerlicheit Jacob/die hi beminnet/Sela   God
is op geuaren met puychten/En die HEERE met
clinckender basuynen   Lof singet/Lof singet Go
de/Lof singet onsen coninc   Want God is Co-
ninc op tgeheele aertrijc/Lof singet hem met ver-
B stande   God is coninc ouer die heidenen/ God
sittet op sinen heiligen stoele.Die prinsen ond die
volcken zijn vergadert tot enen volcke/den Gode
Abraham/want God is seer verhoget bi den hee-
ren opter aerden

Den.xlviij.Psalm der kinderen Korah
Magnus dominus
Groot is die HEERE/en hooch ver
A maert in de stadt ons Gods/op sine
heiligen berch   Den berch Sion is
gelijc een scone sprüitken / des haer
al die werelt verblijt aend side noort
waerts/leget die stadt des groten conincs   God
is in haren pallaysen bekent/dat hi die bescuddinge
si   Want siet/die coningen zijn vergadert/en sta
men voorbi getrocken   Si hebben hen verwon
dert/doen si sulcs sagen/si hebben hen ontsielt/ en
B zijn van bouen af gesloten   Beuinghe is hem al-
daer aen gecomen/benautheit als eender barend
Ghi sult die scepen in die zee te stucken breken
door den oosten wint   Also wi gehoort hebben
so sien wijt inder stadt ons Gods/ God bereydet
die selue ewelic/Sela   Godt wi verwachten u-
wer goetheit in uwen tempele   God gelijc uwe
name/so is oock uwe vercieringe/totten eynde der
werelt toe/uwe rechter hant is vol gerechticheits
Den berch Sion verblijde hem/en die dochtere
Juda moeten vrolic sijn om uwer ordelen wille.
Maect v om Sion/ en ombuaetse/tellet haere
toornen   Doet naerstichheit aen haere mueren/
en verhoocht hare palleys/op dat men daer af ver
condige bi die nacomelingen   Dat dese God/on
se God si/altoos en ewelic die ons leydet/ gelijck
die ioncheit

Den.xlix.Psalm der kinderen Korah
Audite hec

Hoort toe alle volcken/aenmerct alle A
die in deser tijt leuen/beyde gemeine
man en heeren/beyde rijcke en arme
te samen   Mijnen mont sal va wijs
heit spreken/en mijn herte van verstat
leggen   Jc wil mijn ore totter bispraken neigen,
en opter harpen mijn raetsele voor leggen.
Waerom soude ic mi vreesen inden quaden dagen
als mi die misdaet mijnder vertreders omuaet. B
Die hen verlaten op haer goet en roemen op hare
grote rijcdommen   Een vroeder en can doch nie
mant verlossen/noch yemant God versoenen
Want het costet te vele hare sielen te verlossen/ dz
hi dat ewelic moet laten staen   Al leeft hi oock la
ge/en dat graft niet en siet   Wandt men sal sien
dat sulcke wijse nochtans steruen te samen/ alsoe
wel als die dwasen en sotten vergaen/ en moeten
hare goet anderen laten   Wat in haren huyse is
duert wel altijt hare woningen bliuen voorder en
voorder/en na haren name wert wel genoemt op
ter aerden.   Maer die mensce en blijft nz in sul C
ker waerdicheit/mer wert gelijc den vee dat ver-
swegen is.   Dit haer doen/is haere dwaesheit/
nochtans louent hare nacomelinghen met haren
monde/Sela.   Si liggen inder hellen als scapen/
die doot salse knagen/en die oprechtige sullen ouer
hem vroech heerscappen/en hare stercheit sal ver-
ouden/die helle is haer woninge   Maer Godt
sal mine siele verlossen wt der hant der hellen/ als
hi mi ontfaet/Sela   En verwondert v niet/al
wert een rijc/als die heerlicheit zijns huys groote
wert   Want hi en sals geen in sinen steruen me-
de nemen en sine heerlicheit en sal hem niet na va- D
ren   Maer hi louet sine siele om dit leuen/en als
ghi v goetlic doet/dat priset hi aen v   Dat ghi na
uolcht sijnder vaders geslachte/daermen nemmer-
meer geen licht en siet   Die mensce als hi inder
waerdicheit is/en en verstaet niet/so is hi gelijc de
vee/dat verswegen is

Den.l.Psalm Asaph.Deus deorum

Die HEERE/die machtige God he-
uet gesproken/en dat lant geroepen
vanden opganc d sonnen totten ned A
ganc toe   Wt Sion verscheijnt die
volcomene scoonheit Gods/ Onse
God sal comen/en niet swigen. verslindende vier
gaet voor he henen/en contsom hem een groot on
weder   Hi sal den hemel van bouen roepen/ en
die aerde dat hi zijn volc vonnisse   Vergadert mi
mine heilighen/die dat verbont meer achten/ dan
offerande   En die hemelen sullen sine gerechtich-
eit vercondigen/Want God is rechter/Sela
Hoort mine volc/latet mi spreken/ Israhel laet mi
onder v getuygen/Jc God ben uwe God.
Van wo offers wegen en straffe ick v niet / Dijne
brantoffers zijn doch anders altoos voor mi B
Jc en wil van uwen huse geen stieren neme/noch
bocken wt uwen stallen   Want alle gedierten
inden woude sijn mi/en dat vee op duysent bergen
Jck kenne alle geuogelte op die berghen/ende
alderley gedierte opten acker is voor mi

Waert dat my honghe rde/ ick en wilde v daer
nyet af seggen/ Wandt den aertbodem is mijn/ eñ
allet wat daer inne is/. Meynt ghi dat ic vleesch
eten wille vanden ossen/ ofte bloet drincken van
C den bocken/ Offert Gode dancoffer/ eñ betaelt
den alderhoochsten uwe gelofte Eñ aenroept
mi inder tijt der noot/ soo wil ick v verlossen/ soo
sult ghi my prijsen/ Maer totten godloosen
spreect Godt wat vercondicht ghi mine rechten/ eñ
neemt mijn verbont in uwen monde/
Daer ghi nochtans onderwijsinghe haet eñ werpt
mine woorden achter v/ Als ghi eenen dief sa=
ghet/ so liept ghi met hem / ende v deel was mette
ouerspeelders/ Ghi liet uwen mont quaet spre=
D ken/ ende uwe tonge wracht bedriegerie/
Ghi saet tegen uwen broeder ende spraeckt/ den
sone uwer moeder blameerde ghi/
Dat hebt ghi gedaen/ ende ick sweech/ doen meyn
de ghi/ dat ick sijn soude/ gelijck als ghi/ Maer ick
wil v straffen/ eñ mi v onder ooghen stellen/
Merct doch/ dat ghi des Gods vergetet/ dat ic nz
eens wech en trecke/ eñ daer en si gheen verlosser
meer/ Uwe dancoffer die prijset mi/ eñ daer is
den wech/ dat ic hem thone die salicheyt Gods.

Den.l. Psalm Dauid/ doen die Prophete Na
than tot hem quam/ als hi tot Bat Saba ingegaē
was. Miserere mei deus

God zijt mi ghenadich nae uwer goet
A heyt/ ende doet mijne ouertredinge
wt/ nae uwer groter ontfermhertic=
heyt/ Wasschet mi wel van mijn
der misdaet/ ende reynicht my van
mijnder sonden/ Want ic bekenne mine ouertre
dinge/ ende mijne sonde is altoos voor mi.
Aen v alleene hebbe ick gesondicht eñ quaet voor
v gedaē/ Daeromme sult ghi recht bliuen in uwen
woorden/ ende reyn ghevonden worden/ als ghy
geoordeelt wort Siet/ ick ben in smerten gebo=
ren/ eñ mine moeder heeft mi in sonden ontfaen.
B Siet/ ghi hebbet lust totter waerheyt/ Ghi laet
mi weten die wijsheyt heymelick verborghen/
Ontsondighet mi met Ysopen/ dat ick reyn worde
wascht mi/ dat ick snee wit worde/ Laet mi hoo
ren vruechde eñ genuechte/ dat die gebroken bro
lie werdē die ghi te stuckē geslagē hebt Verbercht
v aenschijn van minē sondē/ eñ doet alle mijn mis=
daet wt/ Schept in mi o God een reyn herte/ eñ v
nieu in mi eenē willigen geest En verwerpt mi
niet van uwen aensicht eñ en neemt uwē heyligen
C geest niet vā mi/ Laet mi weder comē dē troost
uwer salicheyt/ eñ den vrijen geest onthoude mi/
Ic wil den godlosen uwe wegen leerē/ dat hen
die sondaers tot v bekeerē/ Verlost mi vanden
bloetsculdigheyt/ o Godt/ ghi die mijnder salicheyt
God zijt/ dat mine tonge beroeme uwe gerechtic=
heyt/ HERE doet mine lippē open/ dat minen
mont uwen hoogen lof vercondige. Wāt ghi en
hebt geenē lust totter offerhāde/ Ic gaue se anders
D eñ brantofferē en behagen v niet/ Die offerhan
den Gods zijn eenen gebrokenē geest/ Een gebro
ken eñ verslagen herte/ en suldi Godt niet verach
ten Doet wel aen Zion nae uwen goeden wille
Timmert die mueren tot Hierusalem.
So sult ghi lust hebben totten offerāden d' gerech
ticheit/ totten brantofferen eñ geheelen offerandē
So sal men varren op uwen outaer setten

Den.lij. Psalm Dauid/ doen Doeg die Edomi=
te quam/ eñ gaft Saulte kennē/ Eñ seyde/ Dauid
is in Ahimelechs huyse gecomen. Quid gloriaris

Wat beroemet ghi v der boosheit/ ghi
machtige/ Gods goetheit is hier da
gelics doch/ Uwe tonge dēct na scale
heit/ eñ bedrijft bedriegerie/ gelijc eē A
scerp scaers Ghi beminnet quaet
meer dan tgoet/ valscheit te spreken/ meer dan ge
rechticheit/ Sela Ghi beminnet alleen/ dat
totten verderuen dient/ eñ valsce tongen
So sal v God ooc geheele eñ altemael af breken
eñ te stucken slaen/ eñ wt der woningen wt roeyē
eñ uwe wortel wt den lande der leuender Sela
Eñ die gerechtige sullent sien/ eñ hem vreesen/ eñ
sullen sijns lachen. Siet/ dese en hielt God niet B
voor zijn stercte/ maer verliet hē op sine grote rijc=
dommen/ eñ was machtich in sijnder scalcheit
Maer ic ben gelijc eenen groenen olijfboom indē
huyse Gods/ ic verlate mi op sine ghoetheit altijt
eñ eewelic/ Ic dancke v eewelick/ want ghy
hebbet gedaen/ eñ wille op uwen name verwach=
ten/ want hi goet is voor uwe heiligen.

Den.liij. Psalm Dauid. Dixit insipiens.

Die sotten seggen in haren herten/ het
en is geen God/ Si zijn verdoruen/ A
eñ grouwelic gewordē in haer boos
heit/ daer en is geene die goet doe
God scouwet vanden hemel/ op der
menscen kinderen/ dat hi sie/ oft yemant verstan=
dich ware/ die na God vraechde Maer si warē
alle afgeweken/ eñ tsamen onduechdelic/ Daer en
dede niemant goet/ ooc niet eene. En willen
die quaetdoenders dan niet bekennen/ die mijn volc
verslinden/ dat si maer eten en hebben/ Si en roe
pen God niet aen. Daer vreesen si/ daer niet
te vreesen en is/ Wāt God verstroit die gebeentē d'
druckers/ ghi maectse te scandē/ Want God vsmaect B
se. Wie sal Israel salicheit geuen/ als God sijn
volc weder wt die geuangenisse brijnct/ so sal hem
Jacob verbliden/ eñ Israel vrolic zijn

Den.liiij. Psalm Dauid. Deus in nomine

Helpt mi God in uwen name/ eñ oor A
deelt mi in uwer machticheit.
God verhoort mijn ghebet/ verneēt
die reden mijns monts Wandt
vreēden setten hen tegē mi/ eñ mach
tige staen mi na mijnder sielen/ die God niet voor
ogen en hebben/ Sela Siet/ God staet mi bi/
Die HERE onthout mijn siele Hi sal dat qua=
de minen vianden betalen/ Verstoortse in uwer
trouwen. So wil ic v vrijwillige offerande doē
Eñ uwen name HERE danckē/ dat hi so goet is
Want ghi verlost mi van alle/ die mi tegen sijn
also dat mine oge aen minen vianden lust siet. B

Den.lv. Psalm Dauid. Exaudi deus.

God verhoort mijn gebet/ eñ ontrect v
nz van minē smeckē Merct op mi/
eñ verhoort mi/ hoc ic so iāmerlic huile
eñ clage
Dz die viāt so crijscht/ eñ die godlo
se also benaut/ Want si willen een quade daet

B aen mi begaen/eñ zijn op mi bitterlijc gram
Mijn herte benauet hē in mi nē lijue/ eñ des doots
vreese is op mi geuallen Vreese eñ beuinghe is o=
uer mi gecomen/eñ grouwel heeft mi ouervallen
Ic seyde/O hadde ic vlogelen als duyuen/dat
ic vloge/eñ yewers rustede   Siet/so wilde ic mi
verre wech maken/eñ inō woestinen bliuen/Sela
Eñ wilde haesten dz ic ontuluchte vanden druyp
ste eñ onweder.   HEERE verslint eñ clieft haer
tonge/Want ic sie ongerechticheit eñ twist in dye
stadt   Dat gaet dach eñ nacht al om eñ tomme
in haer der mueren/daer is onrecht eñ onduechde
daer inne   Scalcheit is daer inne/eñ liste/eñ on=
C trouwe/en scheet niet van haer der straten.
Waert dat mijn viant mi doch sceynde/soo wilde
ict lijden/eñ waert dat hem mijn hatere ouer my
verheue/wilde ic mi voor hem verbergen.
Maer ghi zijt mijn geselle/mijn regeerder eñ mij
vrient   Wi die vriendelic tsamen waren int ver=
holen/wi wandelen inden huse Gods met hoopen
Die doot verhaestse/eñ si moeten leuende inde
helle varen/Want boosheit is onder hen/in haren
woningen   Maer ic wil tot Gode roepen/ende
die HEERE sal mi helpen.
D Des auonts/smorgens/eñ smiddaechs/wil ic cla=
gen en huylen/So sal hi mijn stemme horen.
Hi verlost mine siele in vrede/van die gene/die
mi aen willen/want si zijn met velen tegen mi
God sal mi horen/eñ verootmoedighense/ die al=
toos blijft Sela/want si en veranderen hen nyet/eñ
en vreesen God niet   Want si slaen hare handē
aen sine vreedsamen/eñ ontheiligen zijn verbont.
Haren mont is gelatter dan boter/ eñ hebben
nochtans orloge inden sin/Hare woorden zijn sacht
ter dan olye/eñ zijn nochtans blote swaerden.
Werpt uwen last op den HEERE/ die sal v
besorgen/eñ hi en sal den gerechtigen niet in onrust
de laten.   Maer God/ ghi sultse onderwaerts
stoten inden putte des verderuens/ die bloetgieri
gen eñ die bedriegers en sullen haer leuen niet tot
ter helfte bringen/ Maer ic hope op v

Den.lvi.Psalm Dauid. Miserere mei.

God zijt mi genadich / Want menscē
verslincken mi/ dagelics striden si/eñ
B benauwen mi/Mine vianden verslinc
ken mi dagelic / Want vele striden
tegē mi stoutelic   Als ic mi veruree
se/so hope ic op v.   Ic wil Gods woort louen/
op God wil ic hopen/eñ niet vreesen/ wat soude
mi dat vleesch doen?   Dagelics veruechten si mi=
ne woorden/ Alle hare ghedachten zijn/dat si my
quaet doen   Si houden te hoope/ eñ loeren / eñ
hebben acht op mine versenē/hoe si mine siele mach
ten vaen   Men helpse wt om haer der misdaet
wille/ God stote sulcke lieden toornichlic hier ond
Telt mine vlucht vaet mine tranen/in uwē fles
sche eñ telse   Dan sullen hen mine viandē te rug
ge moeten keeren/Als ic v aenroepe/ so worde ic
seker dat ghi mijn God zijt   Ic wil Gods woort
C beroemen Ic wil des HEEREN woort beroemē
Op God hope ick/eñ en vreese mi niet/ wat
wil mi een mensce doen   Si mi sijn/O God/ op
gelosten gedaen/dat ic v met danc betalen soude
Want ghi hebt mine siele vanden doot verlost/ mi
ne voeten vanden slipperen/Dat ic wandele mach

voor Gode/int lichte des leuens

Den.lvii Psalm Dauid. Miserere mei deus.

Sijt mi genadich God/ Sijt mi gena
dich/want op v betrout mijn siele/eñ
ondō de scaduwe uwer vloghelen heb
ic toeuluchte/tot dat die scalcheit voor
bi gae   Ic roepe tot God den al
derhoochsten/tot God die mi weder op helpt.
Hi seynde vanden hemel/eñ hielp mi vander smaet B
mijns verslinckers/Sela/God seynde sine goethz
eñ trouwe
Ic ligge met mijnder sielen ondē den leeuwen/Die
kinderen der menscen sijn vlammen/haere tanden
sijn spiesen eñ pijlen/eñ hare tonge scerpe sweerdē
Verheft v/o God ouer die hemelen/ eñ uwe ee
re ouer alle landen
Si hebben minen gangen netten gestelt / eñ mine
siele neder gedruct/Si hebben voor mi enen cuyle
gegrauen/eñ si zijn der selue in geuallen/ Sela
Mijn herte is bereyt/God mijn herte is bereydt/
dat ic singe eñ loue   Ontwaect mijn eere/ōt
waect Psalter eñ harpe/vroech wil ic ontwaken
HEERE/ic wil v dancken onder den volcken Ick
wil v lofsingen onder die lieden
Want uwe goetheit is groote tot aen den hemel/
eñ uwe trouwe tot aen die wolcken   Verheft v C
o God ouer die hemelē/eñ uwe eere ouer alle lādē

Den.lviii.Psalm Dauid. Si vere vtique

SEn wil ghi dan niet eens spreken/dat
recht is/eñ oordeelen dat gelijc is/ ghy
menscen kinderen
Maer inō herten gaet ghi met on=
recht om/eñ uwe handen bedriuen
boosheit   Die godlose verueemdē hen vā moe
ders lichaem ane/die luegen sprekers / dolen van
moeders lichaem ane   Haer woeden is gelijc
dat woeden eender slangen/gelijc die doue addere/
die haer oren toe stopt   Dat si niet en soude ho=
ren die stemme des touenaers / des besweerders/
die wel besweeren can
God breke haer tanden te stucken in haren muyl
HEERE breect te stucken die kaectanden der ion=
ger leeuwen.   Si sullen vergaen gelijc water
dat wech vloeyt/Si micken met hare pilen/ Mer
si missen   Si vergaen gelijc een slacke ōsmacht
gelijc een ontidige ghebooꝛte eens wijfs/eñ sien si D
die sonne niet   Eer mein uwe doornen speuren t
aen den doornen struycke / salse die toornicheyt
wech trecken/alse noch versch zijn
Die gerechtige sal hem verblidē/als hi sulcke wra
ke siet/eñ sal sinen ghanck baden in des godloosen
bloet   Dat die lieden sullen seggen/ Die ghe=
rechtige sal zijns yemmer genieten/God is immer
noch rechter opter aerden

Den.lix Psalm Dauid. Eripe me Deus. A

Mine God verlost mi van minen vian
den/eñ bescudt mi voor die gene/ dye
hē tegen mi setten   Verlost mi vandē
quaetdoenders / eñ helpt mi vanden
bloetstortigen   Want siet/si loeren
op mine siele/die starcke vergaderē hē tegen mi.
Daer ic nochtans HEERE geē misdaet noch sonde
en heb.   Si lopen sond mine scult eñ bereydē hen
Ontwaect mi te gemoete te comen/ende siet toe/

Ghi God die HEERE Zebaoth/God Israel
ontwaect/om te besoeckene alle heydene/En zijt
niemanden genadich/ die quaet hantiert/Sela
Des auonts laetse te rugge keeren/ en morre
als honden/en in die stadt rontomme gaen.
Siet/si spreken met haren monde/swaerden zijn
O in haren lippen/wie salt horen Maer ghi o HE-
RE sultse belachen/en bespotten alle heydenen.
Voor zijnder macht wil ic achte op v hebbe/Want
God is mijn beschuddinge God ouerschuddet
mi met zijnder goetheyt/God late mi minen wille
sien aen mijne vianden En dootse niet/dat het
mijn volck niet en verghete/Mer verdrijftse met
uwer macht/HEERE mijne schilt/ende stootse
onderwaerts Si en leeren maer sondigen/ende
verstouten hen in hare houerdicheyt/ende seggen
enckel vloecken/ende weder spreken.
Vernieltse lieue maectse alle te niete inder verbol
ghentheyt/datse niet en zijn en seker worden dat
God die HEERE si in Jacob/ in alder werelt Sela/
D Des auonts laetse te rugge keeren/en morren
ghelijck honden/ende alomme inder stadt gaen
Laetse herwaerts ende derwaerts lopen om spijse
Mer ist dat si niet sat en worde/so sullense morren.
Maer ick wil van uwer macht singhen/en smor
gens uwe goetheyt beroeme/Want ghi zijt mine
bescudsel en toeuulucht ter tijt mijnder noot
Ic wil v/ o mine starcheit lof singe/Wat ghi God
zijt mijn bescudsel/en een Godt mijnder goetheyt.

Den.lx Psalm Dauid. Deus repulisti

A God ghi die ons verstooten ende ver
stroeyt hebt/ende toornich zijt/keert
v weder tot ons. Ghi die de aerde
bewecht en gescoort hebt heelt hare
gebreckeheyt/die daer te stucke gesto
ten is Wat ghi liet uwe volcke een harde sake sien
Ghi drencket ons met bitteren wijn/ Ghi hebt
een teeken ghegheuen den genen/die v vreesen/dat
si op souden werpen inder waerheyt/Sela.
Op dat uwe vriende verlost werde/soo helpt met
uwer rechter hat/en verhoort mi God spreect
B in sinen heylichdom/Ick be blide/ende wil deelen
Sichem/ende afmeten dat dal Suchoth.
Gilead is mijn/mijn is Manasse/Ephraim is die
macht mijns hoofts/Juda is mijn leeraer.
Moab is minen waschpot/Ic wil minen schoen
ouer Edom strecken/tot mi sal Philistia juychten
Wie sal mi leyden in dye vaste stadt/wye sal my
geleyden tot in Edom toe En sult ghijt niet doen
C Godt/ghi die ons verstootet/ende en trecket niet
wt o God/onder onse heyr Doet ons bistat in
der noot/Wat mesche hulp en is niet oorbaerlijc
Met Gode wille wi dade doen/hi sal onse via-
den onder treden.

Den.lxi.Psalm Dauid.Exaudi nos deus

A O God hoort mine clage/ende aenmercket
op mijn gebet. Vanden eynden der aer-
den wil ick tot v roepen/als mijn herte in
benautheyt is/Ghi willet nu voeren opten hogen
steene/ Want ghi zijt mijn toeuerlaet/Eenen starc
ken toren voor mine vianden.
Ick wil woonen in uwe tente eewelijc/en vertrou-
B wen onder uwe vederen/Sela.
Wandt ghi HEERE/hebt verhoort mine ghelof
ten/ghi hebt erfenisse ghegheuen den ghenen/ die
uwen name vreesen
Ghi sult den coninck lanck leuen gheuen/dat sine
iaren altoos voorder ende voorder sullen dueren.
Hi sal eewelijck sitten voor God/goetheyt ende
trouwe zijn bereyt/datse hem behoeden/
So wil ick uwen name loue singhen eewelijc/ dat
ick mine gelofte dagheliis betale.

Den.lxij.Psalm Dauid.Nonne deo

Mine siele/swijget Gode/Want van
hem coemt mine salicheyt.
Want hi is mine vasticheyt/ mijn sa-
licheyt/mijn beschuddinge/daer om
me sal ick wel bliuen Hoe langhe
legget ghi laghen den man/dat ghy hem alle ver-
worcht als een hangende want/ende te stucke ge
stooten tuyn! Maer si dincken sine hoochte te
verstoten/lueghenen behaghen hen/Si louen met
ten monde/maer van binnen vloecken si Maer
mine siele swijge Gode/Want mijnen hope is tot
hem/ God is mine vasticheyt/mijn salicheyt/en
mijn beschudsel/Ick sal wel bliuen By Gode is
mijn salicheyt/mijn eere/den stee mijnder stercten
mijn toeuerlaet is op Godt.
Hopet op hem altijt/ghi volcke/schuddet uwe her
ten voor hem wt/Godt is onse toeuerlaet/ Sela
Maer ydel zijn die menschen/valsch zijn die lieden
Op die wage zijn si lichter dan ydelheyt/
En verlaet v niet op onrecht ende ghewelt/en
werdet niet ydel/vallet v rijckdom toe/soo en han
ge dat herte daer niet aen. God heeft eens ghe
sproken/tweemael hebbe ick dat ghehoort/dat bi
Gode macht is En bi v HEERE goetheit wat
ghi betaelt elcken/so hi verdient heeft.

Den lxiij.Psalm Dauid. Deus deus meus

God ghi zijt mine God vroech wil ic
v soecken/Mine siele dorstet nae v/
mine vleesch verlanget na v/in enen
dorren en dorstigen lande/daer geen
water en is. So heb ic v gesien in
den heilichdom/dat ic uwe macht en eere soude be
scouwen Want uwe ghoetheit is beter dan
leuen/mine lippen sullen v prijsen.
So wil ic v louen bi mine leuen/en mine hande in
uwen name opheffen Laet mine siele vol wor
den gelijc met smeer en vette/dat minen mont met
vrolicken lippen loue Als ick ws ghedachte op
minen leger/so was mijn spreken van v inder wa
ke Want ghi zijt mine hulper/en onder dye
scaduwe uwer vlogelen wil ic glorieren
Mine siele hanget v aen/uwe rechte hat onthout
mi/Maer si staen na mijnder sielen om te verder-
uene/Si sullen onder die aerde onder wech varen
Si sullen int sweert vallen en den vossen te dee
le worden Maer die coninck verblijt hem in
God Wie bi hem sweert sal gepresen worden/
Want den mont der geender die dat valsch spreke
is verstopt

Den.lxiiij.Psalm Dauid.Exaudi deus

O God hoort mijn stemme in mijnder
claghen/behoet mine leuen voor die
vreese des viants
Verberch mi voor die vergaderinge
d quader/voor de hope d quaetdoeders

Die welcke haer tongen scerpen/ gelijc een sweert
die met haren pijlen micken op dalder bitterste
B Dat si heymelic die vrome souden schieten/ onuer=
huets scieten si op hem/ eñ en vreesen hem niet
Si gripen een quaet stuc aen/ eñ seggen/ hoe si stric
ken leggen willen/ eñ seggen/ wie salse sien
Si versieren scalcheit/ eñ houdent heymelic onder
hen seluen in dieper herten   Maer God salse
met enen haestigen pile scieten/ dat si gewont wer
den   Haer eygen tonge heeftse geuellet/ datse be
spotten souden/ wie datse sage   Eñ dat alle mē
scen verscricten/ eñ vcondichden Gods daet/ ende
mercten dattet zijn werc was
Die gerechtighe verblidet hem inden HEERE/ eñ
betrouwet op hem/ eñ beroemen hem alle/ die op
recht van herten zijn

Den .lxv. Psalm David . Te decet himnus

B
God men verwacht eñ looft v tot Zi
on/ eñ v betaeltmen gelofte
Als ghi gebet verhooret/ so coēt alle
vleesch voor v
Onse misdaet is te grote geworden/
onse ouertredinge wilt ghi vergeuen
Wel dien/ dien ghi verkiest/ eñ tot v laet/ dat hi wo
ne in uwen houen die wert versaet metten goedē
B wes huys/ wes heyligen tempels
Ghi sult ons wonderlijc antwoorden met gerech
ticheit/ God onser salicheit/ Ghi die toeuerlaet zijt
alder werelt eynde/ eñ aender vreetheit der zee
Die de bergen bereyt met zijnder cracht omgordet
C met macheicheit.
Ghi die stillet dat bruysschen inder zee/ dat bruysen
haerder baren/ eñ dat rasen der volcken.   Datse
vreesen die aenden eyndē wonen van uwē tekenē/
Ghi maect vrolic die wtgaē beyde vroech eñ spa=
de   Ghi besoect dat lant/ eñ watteret eñ maect dat
seer rijc/ den stroō Gods is vol waters daer mede
bereyt ghi sine grane/ want alsoe bereyt ghijt.
Ghi drincket sine voren/ eñ ouergbietet sine ghe=
D ploechde/ met druppē maect ghi het weech eñ see=
gent sine gewassche   Ghi croonet dat iaer met
uwē goede/ eñ uwe voetstappen druppen vā vette
Die wooningen inden woestinen druppen/ eñ die
houelen zijn rontsomme lustich
Die velden zijn vol scapen/ ende die dalen staen dic
ke met gezaiden coren/ dat si juychten/ ende singen

Den .lxvi. Psalm David. Jubilate deo

A
Alle lant/ Juychet Gode/ lof singet ter
eeren zijns naems/ maect sinen prijs
heerlijck/ Segt tot Gode/ hoe won
derlijc zijn uwe wercken/ het sal uwē
vyanden missen/ om uwer grooter
macht wille.   Alle lant aenbede v/ eñ lof singhe v
lof singe uwen name/ Sela.   Coemt hierwaerts
eñ aensiet die wercken Gods/ die so wonderlijc is
met sinen doene/ onder die kinderen der menschen
Hi verandert die zee int droge datmē te voete ouer
dat water gaet/ dies verbliden wi ons in hem.
Hi heerscapt met zijnder macht ewelijc/ sine ogen
schouwen op die volcken/ die afuallige en sulē hē
niet verhogen connen/ Sela   Ghi volcken louet
onsen God/ laet luyde worden die stēme zijs loofs
Dye onse sielen int leuen behoudt/ ende en laet
onse voeten niet slibberen.

Want God ghi hebt ons geproeft/ eñ gesuyuert/
gelijc dat siluer gesuyuert wert
Ghi hebt ons gebracht in enen burch/ Ghi hebt
op onse lendenen enen last geleyt B
Ghi hebt menscen ouer onse hoofden laten varen
wi zijn in vier eñ water ghecomen/ maer ghi hebt
ons wtgeuoert in die ouervloedicheit
Daerom wil ic met brantofferen gaen in v huis/
eñ v mine gelofte betalen.
Also ic mine lippen open hebbe gedaen/ eñ minen
mont gesproken heeft in mijnder noot.
Ic wil v vette brantofferande doen van gebrātē
rammen/ ick wil toe maken rinderen met bocken/
Sela.   Coemt herwaerts hoort toe/ ghi al dye
God vreest Ic wil vertellen wat hi aen mijnder sie
len gedaen heeft   Tot hem riep ic met minē mō= C
de/ eñ is verhoocht met mijnder tongen   Ist dat
ic dat onrecht aensie met mijnder herten So en sal
die HEERE niet horen.   Daerom verhoort my
God/ eñ aenmerct die stemme mijns smeekens.
Gelooft si God/ die mijn gebet niet afgekeert en
heeft/ noch sine goetheit van mi

Den .lxvii. Psalm David. Deus misereatur

God si onser genadich/ eñ segene ons/ A
hi laet ons zijn aensicht lichten Sela
Dat wi opter aerden bekennen sinen
wech/ onder alle heidenen sine salicheit
God die volcken danckē v/ alle volc
ken dancken v   Die volcken verbliden hem/ ende
iuychen/ dat ghi die recht vonnist eñ leydet die liedē
opter aerden/ Sela.   God die volcken dancken B
v/ Alle volcken dancken v   Dat lant gheeft sine
vruchte/ God segene ons/ onse Godt.
God segene ons/ ende alder werelt eynde vreese
hem

Den .lxviii. Psalm David. Exurgat deus.

God stae op/ dat sine vianden vstroit A
worde/ eñ die hē hatē voor hē vluch
tē   Gelijc dē roocke vdreuē wert/
so vdrijftse/ gelijc dat wasch vsmelt
vanden viere/ So moeten die godlo
se vergaen voor Gode
Maer die gerechtige moeten hen vblidē/ eñ vrolic
zijn voor Gode/ eñ in vruechden genoechte hebbē
Singet Gode/ Lofsinghet sinen name/ maect die
bane dien/ die daer saechte vaert/ Hi hiet HEERE
eñ verblijt v voor hem B
Die een vader is der weesen/ eñ een rechter der wē
duwen/ hi is God in zijnder heiliger woningen
God die den eensamen dat huis vol kinderē geeft
die de geuangene wt leyt na haren wensch/ mer de
afuallige bliuen inder dorheit
God doen ghi voor uwen volc wt troct/ Doē ghy
henen ginct inder woestinen Sela
Doen beefde die aerde/ eñ die hemelē dropē/ voor C
sulckē God Sinai/ voor diē God/ die Israels God
is   God uwe erfenisse is dorre/ Ghi wildet enē
genadigen regene wt deelen/ eñ laten geraken
Dine dieren sullen daerinne wonen/ O God/ ghi
sult den allendigen v goet laten geraken
Die HEERE sal dat woort geuen/ met grooten
scaren Euangelisten
Die coningen der heirscaren sullen onder malcādē
tē geuriēdē zijn/ eñ de huysceirte sal dē roof wt deelē

Waat ghy ligt tusschen die palen / so sullen die
vederen der duyuen versiluert zijn/ende hare vlo=
gelen gout varwe. Als die almachtige/coninge
ouer haer wt seydt/soo salse snee wit zijn/oock inder
duysternisse. Den berch Godts is eenen vetten
berch/Eenen gehoeueldē berch/eenē vetten berch
Waeromme huppelt ghy ghehoeuelden ber=
C ge/Godt heeft lust op desen berch te wonen/ende
die HEERE blijft daer eewelijck. Der wagens
Gods is veel dusentmael dusent/Die HEERE
is onder hen/inden heylighen Sinai. Ghy zijt in
die hoochte geuaren/en hebt die geuangenisse ghe
uanghen/Ghi hebt gauen ontfangē voor die men
schen/oock die wederspannighe / op dat Godt die
HEERE daer woone Ghelooft si die HEE
D RE dagelijcx die Godt onser salicheyt sal ons wel
beladen/Sela. Die God is ons een God der sa
licheyt/ Ende een HEERE / HEERE den doot te
ontlopen. Nochtans sal Godt dat hooft zijnder
vianden in stucken smijten/ met haeren hayrschey
del die daer wandelt in zijnder schult. Die HE
RE heeft geseyt/Ic wil wt den vetten weder halē
Wt der diepten der zee wil ick wederhalen
Dat uwen voet inder vianden bloet gheuerwet
worde/en het v honden lecken God men heeft
E gesien uwe ganghen die gangen mijns Gods/en
conincs int heylichdom. Die sangers gaen voor
daer na die speelledē/onder die maechden die daer
tambueren. Louet Godt den HEERE inder
vergaderingen/omme die fonteyne Israel.
Daer heerschapt haer der/die cleyne BenJamin/
die vorsten Juda met haren hoepen/dye vorsten
Sebulon/die vorsten Naphtali. V Godt heeft v
starcheyt beuolen/starcke God / dat ghi ons ghe
daen hebt Om ws tempels wille te Hierusalē
F sullen v die coninghen geschincken toe bringen.
Scheldet dat diere inden riete/dye vergaderinghe
der ossen/onder die liedē/die haer caluereu zijn
die daer lust tot gelt hebben/hi heeft verstroyt/die
volcken/die totten oorloge lust hebben. Die vet
te sullen comen wt Egipten / Moren lant sal sine
handen wt strecken tot God. Ghi coninckrijckē
opter aerden singet Gode/Lof singhet den HE
RE/ Sela. Dien die daer varet indē hemel/ ouer
al/van aenbeghinne/siet hi sal sinen donder cracht
G gheuen. Gheeft gode die cracht/sine heerlicheyt
is ouer Israel/ende sine cracht inden volcke.
God is wonderlic aen sinen heylichdom/ Hi is
God Israel/hi sal sinen volcke sterckheyt en cracht
gheuen/gelooft si God.

A Den .lxix. Psalm Dauid. Saluum me fac

God helpt mi/ want die wateren zijn
gecomen tot aen die siele. Ic ben
versoncken in diepen slijm/daer gee
nen boden en is/Ick ben in die diepe
wateren gecomen en de vloet heeft
mi verdroncken. Ick ben moede geworden met
crijsschen/minen hals is heesch ghewordē/mijne
ogen zijn staer geworden vā verbeydē / na mijnen
Godt. Die mi haten sonder sake / dier is meer
B dan ic hayren op thooft hebbe. Die mi tonrech
te vianden zijn/en mi verderuen/zijn machtich ge=
wordē/ic moet betalē/dzic niet gerooft en hebbe.
God ghi weet mine dwaeysheyt/en mine scul
den en zijn v niet verborgen. En laet niet aen mi
te schanden worden/die ws verachten HEERE
HEERE Zebaoth/En laet niet root van bescaemt
heyt worden/die v soecken God Israel. Wandt
om uwen wille draghe ick smaet/schande bedeckt
mijn aensicht. Ick ben vreemt geworden mijnen
broederen/en ombekent mijnder moeder kinderē
Want die ernstighe liefde/ om v huys etet mi/en
dye smaetheden der geender/dye v smaet aen doen
zijn op my gheuallen. Ende ick weende doe C
mijne siele vastede/ende dat is mi tot eenen spot ge
worden. Ic dede eenen sack voor een cleet aen/
ende ben haer segwoort geworden. Het spraken
tegen my die in dye poorte saten/ende ick was een
liet den dronckaerts.
Maer ick o HEERE/badt tot v/ter aenghena=
mer tijt/O Godt/ni uwer grooter goetheyt/ver=
hoort mi na uwer getrouwer hulpen.
Verlost mi wt den slijcke/dat ick niet en versincke
dat ick verlost worde van minē haters/ende wt dē
diepen watere Dat my dye watervloet niet en D
verdrincke/ende die diepte niet en verslinde/en dat
gat des puts ouer my niet te samen en gae.
Verhoort mi HEERE wandt uwe goetheyt is lief
lijck/heert v tot mi/nae uwer grooter ontfermher
ticheyt. Ende en verberght v aensichte niet voor
mi/dinen knechte/Wandt mi is benautheyt/Ver
hoort my haestelic. Maeckt v tot mijnder sielen/
en verlostse/Verlost mi om mijnder vianden wille.
Ghi weet minen smaet/schande/ende schaemte
mijne wederpartijders zijn alle voor v.
Den smart breect mi dat herte/ende ben bedroeft E
Ic wachtede/oft yemanden iammerde/ mer daer
en was niemant/en nae troosters/maer ic en vant
gheene. Si gauen my galle ter spijsen/en drinc
ten my mete dicit/doen my dorstede. Haer tafele
moet voor hen tot cenē strick worden/ter verghel
dinge/ende tot eenen valle. Haer ogen moeten
duyster worden/op dat si niet en sien/ende hare len
denen laet altoos waggelen. Giet op hen uwe
ongenade en uwe verbolgene toornicheyt begrijpse
Haer woninge moet woest worden/ende daer
en si niemant/die in haer tenten woone.
Want si veruolghen die ghi geslaghen hebt/en F
hebben ouer uwe wonden der smerten noch meer
ghemaeckt. Laet hen deene misdaet ouer die ander
comen/ Dat si niet en comen tot uwer gerechticheyt
Scrabtse wt den boecke der leuender / dat si mettē
gerechtighen niet bescreuen en worden.
Maer ick ben allendich/ ende mi is wee/O God G
laet mi uwe salicheydt beschudden/ Ick wil den
name Gods louē/met eenē liet/en wil hem hooch
lijck eeren met danck/ Dat sal den HEERE
meer behagen/dan eenen varre/die hoornen ende
clauwen heeft/ Die allendige sient/ ende verblij
den hen/ende die Godt soeckē/dien sal dat herte le
uen. Want die HEERE hoort die armen/en en
veracht sine geuangenen niet.
Hemel/aerde/zee/ende allet dat hem daer inne
beroert/loue hem.
Want Godt sal Zion helpen en die steden Ju
da timmerē/datmen aldaer woone / en die besitte
En dat zaet zijnder knechten/sullense beeruen
en die sinē name beminnē/sullen daer inne blijuen

A Den.lxx.Psalm Dauid. Deus in adiuto
HAest v God mi te verlossen/ HEE
RE mi te helpen.
Die na mijnder sielen staen moe
ten te schanden worden/ Si moeten
te rugge keeren/ en̄ bescimpt worde̅
die mi quaet wenscen. Dat si eens gangs te sca̅
B den moeten worden/ die va̅ mi segge̅/ Daer daer.
Verbliden en̄ vrolic moeten si sijn aen v/ die nae v
vragen/ en̄ altoos seggen/ hooch gelouet si God/
die v salicheit beminnen Maer ic ben alle̅dich
en̄ arm/ God haeste de tot mi/ Want ghi sijt mijn
hulpe/ en̄ verlosser/ HEERE en vertoeft niet

Den.lxxi Psalm Dauid. In te dn̄e speraui
A HEERE ic betrouwe op v/ En laet mi
nemmermeer te scanden worden
Verlost mi door uwe gherechticheit/
en̄ helpt mi wt/ Neicht uwe oren tot
mi/ en̄ helpt mi. Sijt mi een stare=
ke vasticheit/ daer toe ic altoos vlie/ ghi die gebiet
mi te helpen/ Want ghi sijt mijn steenrootse/ ende
mijn borcht. Mine God helpt mi wt der hant
des godlosen/ wt d' hant des onrechte̅ en̄ des grou
welikens. Want ghi sijt mijn toeuerlaet HE=
RE/ HEERE mijn hope van mijnd' ioncheit aen.
B Op v ve̅ ic onthoude̅/ va̅ mijn moederlichaem
aen/ Ghi hebt mi wt mijnder moederlichaem ghe
trocken/ mijn beroeminge is altoos van v
Ic ben voor vele/ gelijc een wonder/ maer ghi zijt
mijn starcke toeuerlaet Laet minen mont wes
roems vol zijn/ en̄ wes prijs dagelicx En v'werpt
mi niet inder tijt mijns ouderdoms / En verlaet
mi niet/ als mine cracht afneemt. Want mine
vianden seggen van mi/ en̄ die op mine siele wach
ten/ beraden hen met malcanderen. En̄ seggen
C God heeft hem v'laten/ iaecht na / en̄ grijpt hem/
want daer en is geen verlosser. God en zijt nz
verre van mi/ Mine God haest mi te helpen
Si moeten he̅ scamen/ en̄ ontbreken / die mijnder
sielen tegen sijn/ met smaet en̄ scimpe moeten si o=
uerdect worden die mijn ongeluc soecken.
Maer ic wil altoos verbeyden/ en̄ wil altoos v be
roemene meer maken Minen mont sal ver
condigen uwe gerechticheit/ daghelics v salicheit/
die ic niet al getellen en can Ic wil ingaen/ om
te seggen vander macht des HEEREN/ ic wil alle̅
uwer gerechticheit gedincken God ghi hebt mi
van ioncs op geleert/ en̄ ic vercondighe noch uwe
wonderen. Oec en verlaet mi niet God int oud'
dom/ als ic grijsch worde/ tot dat ic uwen arme v'=
condige kints kinderen/ en̄ uwe macht allen dien
noch comen sullen God uwe gerechticheit reic
D ket hooch/ ghi die grote dingen doet/ God wie is
wes gelijcs. Ghi die mi laet sien vele en̄ grote
benautheit/ en̄ maect mi weder leuende / en̄ haelt
mi weder wt der diepten der aerden vier op.
Ghi maect mi seer groot/ en̄ troost mi weder.
So dancke ic v oock met Psalter spelen van uwer
trouwen mijn God/ Ic lofsinghe v opter harpen/
ghi heilige Israel. Mine lippen zijn blide/ dat
ic v lofsinge/ en̄ mine siele die ghi verlost hebt.
Oec dichtet mine tonge dagelics va̅ uwer gerech
ticheit/ dat hen scamen/ en̄ te scanden werden/ dye
mijn ongeluc soecken

Den.lxxij.Psalm Salomon. Deus iudicium
GOd geeft v ordeel den coninck/ en̄ u= A
we gerechticheit des conincs sone
Dat hi v volc ordeele met gherech
ticheit/ en̄ uwen allendigen met oor
deele Laet die berghen den vrede
verheffen onder dat volc/ en̄ die houelen die gerech
ticheit Hi sal ordeelen dat allendige volc/ en̄ hel=
pen den armen/ en̄ te stucken slaen den scendere
Men sal v vreesen/ also lange als die sonne en̄ ma=
ne duert/ van kinde tot kints kinderen Hi sal ne B
der dalen gelijc den regen op dat velt/ ghelijck die
druppels die dat lant vochtigen Tot sinen tiden
sal die gerechtige op gaen/ en̄ groten vrede/ tot dz
die mane niet meer en si Hi sal heerscappen van
der eender zee/ tot aen dander / en̄ vanden water
aen/ totter werelt eynde toe. Voor hem sulle̅
knielen die in die woestine wonen/ en̄ sine viande̅
sullen stof lecken. Die coninghen aen die zee
en̄ inden eylanden sullen gescencken brengen/ Die
coningen vantrijc Arabien/ en̄ Saba/ sullen gauen
toe voeren. Alle coningen sullen hem aenbe
den/ alle heydenen sullen hem dienen. Want
hi sal den armen verlossen vanden geerijsche/ en̄ de̅
allendigen/ die geenen hulper en heeft Hi sal spa
ren den verachten en̄ armen/ en̄ den siele̅ d' armer C
sal hi helpen Hi sal hare sielen wt den bedroch en̄
ongherechticheit verlossen/ en̄ hare bloet sal diere
geacht worden voor hem Hi sal leuen/ en̄ me̅
sal hem geuen vanden goude wt rijc Arabien/ en̄
men sal voor hem altoos bidden/ daghelics salmen
hem louen Het sal opter aerden een menich
te van coren sijn/ bouen op die berghen Sine
vrucht sal beuen gelijc Libanon/ en̄ sal groenen in C
die stede/ gelijc garsch opter aerden Sinen na
me sal eewelic bliuen ond' die zonne sal sinen name
totten nacomenden reicken/ en̄ sullen door de̅ sel=
uen geseegent worden / alle heidenen sullen hem
salich prijsen. Gheloofst si God die HEERE
die God Israel/ die alleen wonder doet En̄
gelooft si den name zijnd' eeren/ en̄ alle lande̅ moe
ten zijnder eeren vol werden/ Amen Amen

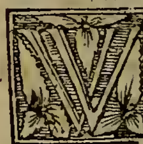
¶ Die gebeden Dauids des soons Isai hebbe̅
een eynde. De̅.lxxiij.Psalm Asaph
Quam bonus
GOd is so goet de̅ Israel/ die daer rein A
van herten zijn Maer ic had seer
gestruykelt/ met mijn voeten mijn tre
de hadde bi na geslibbert. Want
het verdroot mi op die dullen/ doen
ic sach/ dat den godlosen so wel ginc. Want si en
zijn metten doot niet omuaen/ en̄ staen vast gelijck
een pallays Si en zijn niet in ongeluc / gelijc an
dere lieden/ en̄ en werden niet met andere me̅scen
geplaecht Daero̅ maect haer houerdie eerlic zij̅
en̄ haer ongerechticheit met he̅ wel staen Si wil
len gesien zijn/ daero̅ dat si so vet zijn/ si doen wat
si maer en dencken. Si vernietent al/ en̄ seggen
quaet daer af/ en̄ spreken met gewelt hoochmoe= B
delic Si stellen haren mont inden hemel/ en̄ haer
tonge gaet inden lande alomme. Daero̅ keert
hem haer volc derwaerts/ en̄ vinden waters plan
teyt vi he̅ En̄ segge̅/ hoe weet God/ is oock kennis
se biden hoochsten? Siet/ dat zijn die godlose/ die
zijn ghelucklich in die werelt/ en̄ besitten dat rijcdo̅

Soude ic dan te vergeefs mijn herte gereinicht
hebben/ en mijne handen met onscult gewassen.
En ben geplaecht geweest dagheliics/ en mijne
O straffinge was vroech daer. Dachte ick/ dat ick
oec so seggen wilde/ Siet/ so verworp ick dat ghe-
slachte uwer kinderen. Ic dachte daer na/ dat ick
dat verstaen soude/ Mer het was moeyte voor mi
Tot dat ic ginc in die heilichdommen Gods en
aenmerckte haer eynde. Maer ghi settet haer din
gen op donsekere/ en stootse daer neder te gronde
Hoe werden si haestelic so woeste/ si gaen onder/
en nemen een eynde met veruaernisse. Gelijc
eenen droome wanneer een ontwaeckt. So sult ghi
HERE haer beelde/ in die stadt veracht maken
Want mijn herte is doorbittert en mijne nierē
zijn doorsteken. Maer ic ben een sotte/ die niet
D en weet/ En dier ben ic bi v En ic ben gestade
lic by v/ ghi vaet mi bi mijnder rechter hant.
Ghi leydet mi na uwen raet/ en ontfaet mi na
maels met eeren tot v. Wien heb ick inden
hemel/ en opter aerden en behaget mi niet/ als ick
bi v ben. Mijn vleesch en mijn herte is ver-
smachtet/ God is mijns herten stercte/ ende mijn
deel ewelic Want siet/ die hen van v verrem
den/ sullen vergaen/ ghi verstoort alle die tegen v
hoereren. Maer het is mi ghoet/ dat ick mi
tot God houde/ ende mijn toeuerlaet sette op den
HERE/ HERE dat ic vercondighe alle uwe
wercken

Den. lxxiiij. Psalm Assaph. Ut quid deus

God waerom verstoot ghi ons so al-
temale/ en uwe toornicheit rooct te-
gen die scapen uwer weyden
A Gedinct op uwe gemeynte/ die ghy
verworuen hebt van oudts her Die
ghi verlost hebt tot eenē roeden uwes erffenisse/ aen
den berch Zion daer ghi op woont. Tert
op hen met voeten/ en stootse altemael te gronde
Die viant heuet altemael verdoruen int heilichdō
Uwe wederpartiders brullen middē ondr uwe
vesten/ en setten hare teeckenen op/ tot teeckenen
Men siet die aexen bouen blicken als die in dat
wout houwen En houwen also zijn tafelwerc
in stucken met bile en aexe Si werpen sijn
heilichdom int vier/ si ontwijden die woninge dijns
naems te gronde. Si seggen in hare herten
laetse ons tsamen berouen/ Si verbernen alle die
steden Gods inden lande. Onse teeckenen
en sien wi niet/ en en is geen propheet meer/ en on
B der ons en is geen bekenner meer O God/
hoe lange sal die wederpartider lasteren/ en dye
viant uwen name so geheelic blasphemeren
Waeromme keert ghi v hant af/ en uwe rech-
te hant van uwen scoot so gheheelick Maer
God mijne coninc van outs her/ doet hulpe middē
inden lande Ghi deelt die zee door uwe cracht
C en breect in stucken die hoofden der draken op dat
watere Ghi slaet in stucken die hoofden der
Leuiathan/ en geeft hem ter spisen den volcke inde
wildernisse Ghi deelet wt fonteinen en becē
ghi laet verdrogen stercke stromen Dach en
nacht is v/ ghi bereyt licht en sonne. Ghi set alle lā
den palen/ Somer en winter maect ghi So
ghedenct doch dies God/ dat die viant smaet aen
doet/ en een sot volc lastert uwen name. En
wilt die siele uwer tortelduyuen/ den dieren niet ghe
uen/ en dat dier uwer allendiger niet altemale ver
geten Mensceout dat verbont/ wandt het staet
vol ongerechtige husen/ aen den duysterē plaetsen
inden lande. En laet den cleinē niet met scimp wech
gaen/ Want die arme en allendige verloenen uwē
name God staet op en voluoert uwe saecke/ ge
dinct wo dagelics smaets vanden sotten En
vergeet die stemme uwer vianden niet/ Dat ru-
moere uwer vianden neemt altoos toe.

Den. lxxv. Psalm Assaph. Confitebor tibi

Wi dancken v God/ wi dancken v/ en
dat uwen name na bi is/ soo vercon-
dichtmen uwe wonderen. Want
ic sal gesetten tijt nemen/ en recht or
deelen. Dat lant is weeck ghe
worden/ en alle die daer inne wonen/ Ick hebbe si
ne calomnen bereyt Sela Ic sprac totten dullē
en zijt niet so dulle/ en totten godlosen/ en set ghēen
hoornen opt hooft. En heft uwen hoorne niet
opwaerts/ en spreect niet hartneckelic. Want
verhoghinghe en comt noch van oosten noch van
westen/ noch vander woestinen Mer God
is rechter die verne dert en verhoget. Want
inder hant des HEREN is eenen kelc/ en stercke
wijn vol ingesceenct en giet dien daer wt/ maer si-
ne gisse sullen suygen en drincken alle godlose indē
lande Maer ic wil eewelic vercondigen/ en
loue singen den God Jacobs. En wil alle
hoornen der godlosen te stucken breken/ op dat die
hoornen des gerechtigen verhoget worden

Den. lxxvi. Psalm Assaph. Deus in Judea

God is in Juda bekent/ in Jsrael is si-
nen naem heerlic. Tot Salem is zijn
tente/ en sine woninge tot Zion.
Aldaer breect hi in stucken / die pilen
des boochs/ schilt/ sweert en strijt Sela
Ghi zijt heerliker en prachtiger/ dan die roofber-
gen Die prachtige worden berooft/ en slapen
haren slaep/ en alle stercke mannen/ en vermogen
niet met haren handen. Van uwen schelden e
God Jacob/ sinct in slape/ beyde peerten en waghen
Ghi zijt veruaerlic/ wie can voor v gestaen als
ghi gram zijt. Ghi hebt dat oordeel laten hooren
vanden hemele/ Dat aertrijc vreesde en wert stil-
le Doen God opstont totten oordeele dat hy
soude helpen alle allendige opter aerden Sela.
Want dat ghi menschelic gram zijt/ sal men v danc-
ken/ Maer die ouerbliuende gramscap sult ghi om
v gorden Gelooft ghi/ so houdet den HE
RE uwen God/ ghi alle die rontsom hem zijt/ brē
get geschencke den wonderlicken Die den vorsten
den moet neemt/ en wonderlic is onder die conin
gen opter aerden.

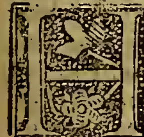
Den. lxxvij. Psalm Assaph. Voce mea auribus.

Ic roepe met mijnder stemmen tot God/ Ja met
mijnder stemmen tot God/ wil ic crij
scen/ En hi sal mi horen. Inden da
ge mijnder noot sochte ic den HERE/
Mijne hant is des nachts wtgerect/ en
en laet niet af. Want mijne siele en wilt haer niet laten
troosten. Als ic op God dachte/ soe ontsette ick
mi/ Ic sprack/ en mijnen gheest wert ommachtich
Sela. Mijne oogen hout ghi datse waken/ Ick

B ben vertoꝛden dat ic niet en spreke. Jc hebbe ge-
dacht des tijts van oudts/ der vooꝛledender iaren
Jc gedinc snachts op mijn snaren spele eñ spre
ke met mijnder herten/ mijnen gheest moet onder
soecken. Sal dan die HEERE eewelijc verstoo
ten/ eñ geen behagen meer hebben Jst dā gehee-
lijc eñ altemale wt met sijnder goetheyt/ Eñ heeft
dat woort een eynde vooꝛder eñ vooꝛder/ Heeft
God dan der genaden vergeten/ eñ heeft sine ont-
fermherticheyt in grāscap besloten. Sela Maer
ic sprac/ dat is mine brooscheyt. Het sijn veran
deringhen der rechter hant des hoochsten Daer
omme wil ic dincken op dat doen des HEEREN/
C Ja als ic gedincke uwer wonderlichedē vā oudts
heyr. Ende wil spreken van allen uwen wer-
ken/ Eñ segghen van uwen doene. God uwen
wech is inder heylichz/ Wie is so groot eñ sterc als
God? Ghi zijt die God die wōder doet / ghi hebt
uwe macht kenlijc laten werdē onder den volcken
Ghi hebt v volc verlost dooꝛ uwen arme/ Dye
kinderen Jacob eñ Joseph. Sela. Die wateren
saghen v God/ die wateren saghen v / eñ benaudē
hen/ eñ die diepten sijn ghetuerbeert. Die dicke
wolcken goten water/ die wolcken donderden/ eñ
D uwe pijlen voeren daer henen Die stemme ws
donders is aent ronde/ uwe blixemē lichten opten
aertbodē / Dat aertrijck roert hē eñ beuet daer af
Vwen wech is in die zee/ eñ uwē padt in groo-
ten wateren/ eñ men en speurt nochtans uwe voe
ten niet. Ghi leyde v volc ghelijc een cudde sca
pen/ dooꝛ Moisen ende Aaron.

A ¶ Den .lxxviij. Psalm Assaph. Attēdite popule

Hoort mijn volc mijn wet/ neyget u-
we oorē totter redene mijns monts
Jc wil mijnen mont opē doen tot bi
spraken/ eñ oude saken wt spreken
Die wi ghehoort hebben eñ weten
eñ onse vaders ons vertelt hebbē. Dat niet ver
holen en is/ haren kinderen die hier na ghecomen
sijn/ ende vercondighen den lof des HEEREN/
eñ sine sterckz/ eñ sine wonderlichedē die hi gedaē
heeft. Hi rechtede een getuygenis op in Jacob
eñ gaf een wet in Jsrael/ dat hi onsen vaderen ghe
boot condt te doen haren kinderen. Op dat die
nacomelingen weten souden/ eñ die kinderen dye
noch gebooꝛen souden werdē. Als si op quamē
dat zijt haren kinderen ooc souden vercondighen
Dat si haren hope op God settē/ eñ niet en ver
B geten der daghen des HEEREN/ eñ sine geboden
houden souden/ Eñ niet en souden wordē gelijc
hare vaders/ een wederspannich eñ onghehoorsaē
geslachte/ dwelc sijn herte niet en rechtede/ eñ diēs
geest niet rechtuoort en was aen Gode/ Alsoe
die kinderē Ephraim geharnast dē boge voerden
Sijn omgekeert ter tijt des strijdts/ Si en hiel
den dat verbont Gods niet/ eñ en wilden niet in si
ne wet wandelē. Eñ vergatē zijnder daden/ eñ
zijnder wonderlichedē die hi hen hadde laten sien/
Vooꝛ hare vaderen dede hi wonderlicheden in
Egiptē lant int velt Zoan Hi deelde die zee eñ liet
ser dooꝛ wech gaē / eñ stelde dat water gelijc eenē
muere/ Hi leydese sdaechs dooꝛ een wolcke/ eñ
snachts dooꝛ eē licht vier Hi splitede die steenroot-
sē inder woestijnē eñ drinctese met grootē waterē
Eñ liet beken wt die steenrootsen vloeyē / datse
afuloeydē gelijc waterstroomen Noch sondich
den si vooꝛder tegen hem/ Eñ wordē ongehoorsaē
den hoochsten inder woestinen Eñ tempteerden
God in hare herten/ datse spise heisscen vooꝛ hare
siele. Eñ sprakē tegen God eñ seyden/ Ja God
sou wel een tafel connen bereydē inder woestinen.
Siet hi heeft dē steē geslagē/ dat hy water vloeyde
eñ beken vergoodt/ Maer wanneer can hy brood
geuen/ ende vleesch bereydē sinē volcke. Doen
nv die HEERE dat hoorde/ ontstac hi/ eñ vier ginc
op in Jacob/ eñ gramschap quam ouer Jsrahel.
Dat si niet en gelofden aen Godt / eñ en hoop
ten niet op sine salicheyt. Eñ hi geboot dē wolc
ken daer bouē eñ dede die duerē des hemels open
Eñ liet op hen regenen te etene/ eñ gaf hen he-
mels cooꝛn Alle man at enghelen brood/ hi seyn
de hen voetsels plantcyt Hy liet waeyen dē oosten
wint ōder dē hemel / eñ bracht dooꝛ sine stercte dē
suyden wint daer toe Eñ liet vleesch op hen ree-
genen ghelijc stof/ eñ geuederde gheuogelte/ gelijc
sant aen die zee. Eñ lietse vallē onder haer legers
ouer al daer si woonden. Doen aten si eñ woꝛ
den alle sadt/ hy lietse haren lust bueten. Doen
si haren lust gebuet hadden/ eñ si daer noch af aten
Doen quam die gramschap Gods ouer hen eñ
doodede die alderbeste onder hen/ eñ ootmoedich
de die wtuercoꝛenē Jsrael. Maer bouē alle dat
sondichden si noch meer / eñ en geloofden niet aen
zijn wonderlicheden. Daeromme verghingen
hare dagen met ydelhet/ ende hare iaren haestelijc
wech. Als hise doode/ sochten si hem/ eñ keerden
hen vroech tot God. Eñ ghedachten dat God
haer schepper is/ eñ God die hoochste haer verlosser
is. Eñ flatteerden hem met haren monde/ ende D
logen hem met haerder tonghen/ maer haer her-
te en was niet recht bi hem/ eñ en warē niet recht
op in sine verbondt Maer hi was ontfermher
tich/ eñ vergaf die onduechde gheerne eñ en vderf
dese nz Eñ keerde dicwile sine grāscap af eñ en liet
sine heele grāschap niet gaen/ Want hi gedacht
dat si vleesch zijn/ eenen wint die daer henen vaert
eñ en comt niet weder. Hoe waren si soo langhe
ongehoorsaem inder woestinen/ ende maecten hē
onlustich in die wildernisse. Si keerden hen om
eñ tempteerdē God/ eñ verweetē den heyligen in
Jsrael. Si en gedachtē zijnder hant niet / inden
daghe doen hise verloste vander hant des viandts/
Hoe hi dan sine teekenē in Egipten gedaē had
de/ eñ sijn wonderlicheden inden lande Zoan.
Doen hi haer water in bloet veranderde dat si
hare beken niet ghedrincken en consten. Doen E
hi quade woꝛmen onder hen seynde / diese veraten
eñ voꝛschen diese verdoꝛuē/ eñ gaf hare gewassen
vruchten den rupsenē/ ende wat si ghearbeyt had-
den/ den sprinchanen.
Doen hi harē wijnstock met haghel versloech/
ende haer moerbeyꝛboomen met voꝛste.
Doen hi haer vee den haghel ouer gaf/ ende ha
re cudden den blixem. Doen hi onder hen die
verbolgentheyt zijnder gramscappē/ ongenade eñ
dreyghen liet comē / Ende benautheyt ende inual
len der quader engheleu. Doen hi zijnder gram
scappen eenē wech maecte. Ende hare sielen vooꝛ

E den doot niet en spaerde / eñ ghaf hare dieren der
pestilencien ouer. Doen hi alle eerst gheboren in
Egipten sloech. Die eerstelingē haerder cracht in
die woninghen Cham. Eñ liet zijn volck wt trec
ken als scapē/eñ leydese in die woestine als eē cud
de. Ende hi leydese seker dat si niet en vreesden/
Maer die zee bedecte haer vianden. Eñ hi bracht
se in sinē heiligē pale/tot desen berch/die sine rech=
te hant verworuen heeft. Eñ verdreef voor hen
die volckē wech/eñ liet hen dat erue wt deelen/ eñ
liet inder gheender wooninge dye stammē Israel
woonen. Maer si temteerden/eñ worden Go=
de ongehoorsaem/ Eñ en hieldē sine getuygenisse
niet. Eñ vielen te rugghe/ eñ ouertradē ghelijc
hare vaders/eñ keerdē hen omme/ gelijc eenē val
schē boghe. Eñ vertoorndē hē met harē hooch
ten/eñ verwecten hem met harē goykens. Eñ
doen God dat hoorde/ontstack hi/Eñ verachtede
Israel seere Dat hi sine woninghe tot Silo liet
varen/Die tenten daer hi onder dē mēschē woon
de. Eñ gaf hare sterckheit in die geuāgenisse/ Eñ
hare heerlicheyt in die hant des viants. Eñ gaf
zijn volc ouer int sweert. Eñ ontstac ouer sine erf
fenisse. Haer ionghe mans persoonen verslinde
dz vier Eñ hare maechdē en wordē niet beclaecht
Hare priesters vielen door tsweert/eñ hare we
duwē en wordē niet beweent. Eñ die HERE
ontwaecte gelijc een slapēde/gelijc een stercke die
G vanden wijn ruyschet Ende hi sloech sine viandē
achter/eñ gaf hen een eewighe schande. Eñ ver
achtede die tente Joseph/ Eñ en vercoos dē stam
Ephraim niet. Maer vercoos dē stāme Juda
den berch Zion den welcken hi beminde. Ende
timmerde zijn heilichdō hooch. Gelijc een lant dat
hi eewelic ghefundeert heeft. Eñ vercoos sinen
knecht Dauid/eñ nam hem vandē scaepstallē/Vā
den suygenden scapen haelde hi hē/ dat hi zijn volc
Jacob weiden soude/eñ zijn erffenisse Israel.
Eñ hi weydese ooc vā hertē wel/eñ leydese met
verstande zijnder handen.

¶ Den.lxxix. Psalm Assaph. Deus venerunt.

A HERE daer zijn heydenen in uwe erf
fenisse geuallen/ die hebbē uwē hey=
lighē tempele verontreynicht. Ende
van Jerusalem steenhoopē gemaect
Si hebbē die lichamē uwer knech
ten den voghelen onder den hemel teten gegeuen
Ende dat vleesch uwer heylighen den dieren indē
lande. Si hebben bloet ghestort ronts omme
Jerusalem ghelijc water/ Ende daer en was nye
mant die begroef. Wi zijn onsen nabueren eenē
smaet ghewordeu/Eenē spot eñ schimpe den ghe
nen die omme ons zijn/HERE hoe langhe wilt
ghi so seer grain zijn/eñ v toornige liefde / als vier
laten bernen? Schudt uwe verbolghentheyt op
die heydenen die v niet en kennen/eñ op die conin
rijcken die uwen name niet aen en roepen.
Want si hebben Jacob op ghe eten/eñ sine huy
sen verwoestet. En gedenct onser voorledēder
misdaet niet/laet uwe ontfermherticheyt vollic o=
uer ons groter zijn/ Want wy zijn te male dunne
ghewordeu.
Helpt ōs God onse salicheyt/om ws naēs ee.
re wille/Verlost ons/ende vergeeft ons onse son=
den om ws naems wille. Waerōme sullen die B
heydenen seggen waer is nv haer God/ Laet on=
der die heydenen voor onsen oghē kenlijc werden
die wrake des bloets uwer knechtē dat gestortet
is. Laet voor v comen dat suchten der geuange
nē/Na uwē groten arm behout ouere/die kinde=
ren des doots. Ende vergheldet onsen nabuerē
seuenuoudich in harē schoot/haren lachter / daer
mede si v HERE ghelachtert hebben.
Maer wi v volck/ende schapen uwer weyden
dancken v eewelic/eñ vercondighē uwē lof voor=
der ende voorder.

¶ Den.lxxx. Psalm. Qui regis Israel. Assaph.

Hi herder Israel hoort / ghy die Jo=
seph hoedet ghelijc die schapē/ghi die
daer sidt ouer Cherubin/verschijnet
Verwect uwe machtichz/ghi dye
voor Ephraim/Ben Jamin eñ Ma C
nasse zijt. En coēt ōs te hulpe. God haelt ons we=
der/eñ laet lichten v aenschijn/ Soo ghenesen wi.
HERE God Zebaoth / hoe langhe wilt ghy
toornich zijn ouer dat gebet ws volcs Ghi spijstse
met tranen broot/eñ ghi drinctse met grote matē
vol tranen. Ghi hebt ons tot eenē twist ghesedt
onsen nabueren/Eñ onse viandē bespottē ons.
God Zebaoth haelt ons weder/ Laet lichtē v
aenschijn/So genesen wi. Ghi hebt eenē wijn
stoc wt Egiptē gehaelt/eñ hebt verdreuen die hey D
denen/eñ den seluen gheplantet. Ghi hebt voor
hem die bane gemaect/eñ hebt hem laten in wor=
telen dat hi dat lant veruult heeft. Bergen zijn
met sinen schaduwen gedect/eñ met sinē rancken
die Cederbomē Gods. Hi heeft sine spruyten
wt ghelatē tot aen die zee/eñ sine scheuterē tot aen
water/ Waerōme hebt ghi dan sine tuynen ge
broken/dat hem afplucket allet dat voor by gaet.
Die wilde verckenē hebben en omghewroet/eñ
dat vee opten velde heeft hem afgheknaghet.
God Zebaoth keert v doch/ schouwet vandē
hemel/eñ siet aen eñ besoect desen wijnstock. Eñ A
volmaect dien/die uwe rechte hant geplant heeft
eñ ouer den sone/dien ghi ghesterct hebt. Wat
verbrant is met viere eñ wtgeroeyt/dat moet ver
gaen vanden schelden ws aensichts. Laet uwe
hant zijn ouer den man uwer rechter handt/eñ op
des menschen kinderen die ghi v ghesterct hebt.
So en willen wi niet van v wijcken/laet ons le
uen/so roepen wi uwen name aen.
HERE God Zebaoth haelt ons weder/laet
v aenschijn lichten so ghenesen wi.

¶ Den.lxxxi Psalm Assaph. Exultate deo.

Singt vrolic Gode die onse sterckheyt
is/iuchet den Gode Jacob.
Neemt die psalmen/ ende gheeft A
herwaerts die tamboerē/Soete har
pen met psalteren/ Blaset in dye
nyeuwe maenden die basuyne/ In onse feeste der
louerteuten.
Want dat is een sede in Israel/ ende een rechte
des Gods Jacobs.
Sulcke heeft hy tot eenen ghetuygenisse gheset
onder Joseph/doen hi wt troch in Egipten lande
ick moeste lypen hooren die ick niet en verstondt
Hi keerde sine schouder af vanden last/ Syne B

hant liet hi vanden keteleghaen/ Doen ghi my
inder noot aenriept/ halp ic v wt / ende verhoorde
v/doen v dat onweder ouerviel/ Ende proefde v
aent dwater des gheschils Sela.
Hoort mijn volc/ Jck wil v ghetuyghen Jsrael
ghi sout mi hooren. Dat onder v gheene vreem
de God en si/ende ghi gheenen onbekenden God
en aenbedet/ Jck ben dijn HEERE v Godt/
die v wt Egipten lant ghelept hebbe. Doet uwen
C mont wide open/ Jck wil hem vullen.
Maer mijne volc en gaf mijnder stemmen geen
ghehoore/ Ende Jsrael en wil mi niet.
So heb icse ghelaten in haers herten goetdunc
ken/dat si wandelen na haren raet/ Wilde mijn
volc mi gehoore geuen. Eñ Jsrael op mijne wegē
gaen. Soo wilde ic hare viianden vollijken ver=
ootmoedighen/ende mijne handt ouer hare weder
parthijders keeren. Eñ die dē HEERE hatē sou=
den aen hem hebben moeten faelgerē/ eñ harē tijt
soude eewelic duerē. Eñ soudese metter bester
tarwen spijsen/ende met hueninch wt den steenē v=
saden.

Den.lxxxij.Psalm Assaph. Deus stetit

A God staet inder gemeentē der gewel=
diger/eñ is een rechter middē onder
den rechteren. Hoe lange wilt ghi
onrecht oordeelen eñ nemet aen den
persone des godlosen/ Sela. Oor=
deelt den armen eñ den weesen/eñ helpt den allen=
digen eñ den behoeuendē totten rechte. Verlost
dē verachtē eñ armē/eñ losset hē wt der godloser
B handt. Maer si en wetēs niet/eñ en merckens
niet/ Si wandelen inden duysteren/ Dat die funda
menten des lants om vallen sullen. Jc segghe
dat ghi goden zijt/ eñ altemale kinderen des alder
hoochsten. Nochtans sult ghi oock steruen/ als
menschen/eñ vallen gelijc eene onder den princen
O God staet op eñ vonnist dat lant/want ghi
eruet onder alle heydenen.

Den.lxxxiij.Psalm Assaph. Deus quis similis

A O God en swighet v niet/eñ en zijt niet stille
God en houdt niet inne/ Want siet u
we viianden rasen/ eñ die v haten heffen
dat hooft op Sy peysen listelijck teghen v volck
eñ houden raedt teghen uwe verborghene. Si
sprakē coēt herwaerts laetse ons te niete maken/
dat si geen volc en zijn Dat des naems Jsrael niet
meer gedacht en werde. Want si hebben haer
beraden in haer herte/ eñ maken met malcanderē
een verbont tegen v. Die tenten der Edomiten
eñ Jsmaeliten/der Moabiten ende Hagariten/
Der Gebaliten/Ammoniten eñ Amelekiten/
B der Philisteen met dien te Tyro.
Assur heeft hem ooc tot hen gheslagen/Ende
sijn eenen arm der kinderen Loth ghewordē Se=
la Doet hen ghelijc den Midianiten/gelijc Sis=
sera/ghelijc Jabin aen die beke Kison.
Die verdaen werden te Endor/eñ worden tot
drec opten lande. Maect hare vorsten gelijc O
reb/eñ Seeb/eñ gelijc Seba/eñ Salmuna/eñ alle
hare ouersten/die daer segghen wy willen die huy
sen Gods innemen. O mijn God maectse ghe
lijc een rat/gelijc een stoppel voor den winde/
C Ghelijc een vier dat eenen bosch aensteket/ eñ
gelijc een vlamme die die berghen ontfunckelt/ Al=
so veruolchtse met uwen wedere/ eñ ouaertse met
uwē onwedere. Maect haer aensicht vol scan=
den/dat si na uwen name vraghen.
Si moeten hen schamen eñ verschricken/altoos
meer en meer/eñ te schandē worden ende vergaen
So sullen si bekennen dat ghi het zijt/eñ uwen
name si HEERE/ dat ghijt alleene sijt/die alder=
hoochste in allen landen.

Den.lxxxiiij.Psalm der kinderen Korah Quam dilecta

Oe lieflic sijn uwe woninghen/HE
RE Zebaoth. Mine siele verlan A
ghet eñ is ontbrokē na den voorho=
uendes HEEREN/ Mijne herte eñ
lijf verblijden hen inden leuēdē God
Want den vogel heeft een huys vonden/eñ die
swalue haren neste/ daer si hare iongē henē leyt te
wetene uwe outaren HEERE Zebaoth/Mine co B
ninc eñ mijn God. Wel dien die in uwen huyse
woonē/die louē v altoos.Sela. Wel die men=
sche die sterc in v is. Dien uwe wegē in hare hertē
zijn. Die door dat iāmer dal gaen eñ maeckēt tot
eender fonteynē/ Eñ die poelē werden met regē v=
uult. Si gaen vander eender stercte totter andere
eñ verschijnē bi Gode tot Zion/ HEERE God
Zebaoth hoort mijn gebet/Vernemet God Jacob
Sela. Aenschouwet o God onsen schilt/Aensiet dat C
aensicht ws gesalfdē. Want eenē dach in uwen
voorhouen is beter dan duysent/ Jck wil liuer die
duere wachtē in mijns Gods huyse/ dā lange woo
nē inder godlosen tenten. Want God die HE
RE is zōne eñ schilt/ die HEERE geeft genade eñ
eere/den genen die sonder smette leuen/eñ sal gees
goets gebreken. HEERE Zebaoth wel den men
sche die hem op v verlaet.

Dē.lxxxv.Psalm der kinderen Korah Bñdixisti dñe

EERE ghi hebt wel behagē aen u A
wen lande/ Eñ bringt weder die ge
uangenen Jacob. Ghi neemt wech
die misdaet ws volcks Eñ bedecket
alle hare sonden Sela. Ghi hebt al
le v gramscap wech gedaē. Eñ hebt v afgekeert van
der verbolghentheyt uwer toornicheyt Vermaect
ōs God onser salicheyt/eñ hout op van uwer toor
nicheyt ouer ons/ Wilt ghi eewelic op ons grā
zijn/ Eñ uwe gramscap altoos voort eñ voort sterc
kē? Ghi moet ons ymmer vmakē eñ dat leuen
geuē/So sal hē v volc in v verblijdē. HEERE toōt
ons uwe goetheyt/Eñ geeft ons uwe salicheyt. Jc
wil hoorē wat God die HEERE sprekct/ Wāt hy
sal vrede spreken tot sinen volc/eñ tot sinē heyligē
Dat si hen niet en keeren totter dwaesheyt. Soo
sal zijn salicheyt na zijn den genen die hē vreesen/op
dat in onsen lande eer woone. Goethz eñ trouwe
ontmoetē malcanderē/gerechticheyt eñ vredecus=
sen malcanderen. Trouwe wascht wt dē lande B
Eñ gerechticheyt scouwet vanden hemel. Oec
sal die HEERE goet gheuen/ Eñ onse lant sal sine
vruchte geuē. Gerechticheyt sal voor hem wande
len eñ sine treden op den wech setten.

Den.lxxxvi.Psalm Dauids. Inclina dñe

HEERE neyghet uwe ooren/ende ver=
hooret mi/Want ick ben allendich ende
arme. Bewaert mine siele/want ic bē

heilich/ Mijn God helpt ghi uwē knecht/ die hem
op v verlaet. HEERE sijt ghi ghenadich/ want
ic roepe dagelicx tot v/ Troostet die siele vws
knechts/ Want HEERE tot v heffe ic mijne siele
Want ghi HEERE zijt goet eñ genadich/ vā
groter goetheit allen die v aenroepen HEERE
verneemt mijn gebet/ eñ aēmerct die stēmie mijns
smeekens. Ter tijt der noot aenroepe ic v. Wāt
ghi verhoort mi. HEERE wie en is gheen ghe
lijcke onder den godē/ Eñ daer en is nyemant die
doen can ghelijc ghi/ Alle heydenē die ghi ghe
B maect hebt/ sullen comen/ eñ voor v aenbedē HE
RE/ eñ uwen name eeren Dat ghi so groot zijt
eñ wonder doet. Ende alleene God zijt. Onder
wijst mi HEERE uwen wech/ dat ic gae in uwer
waerheyt/ Eñ mijn herte hē verblijde te vreesen
uwen name Ic dancke v HEERE mine God
van gheheelder herten eñ loue uwen name eewe
lic. Want uwe goetheyt is groot ouer mi/ Eñ
hebt mijne siele verlost wt der onderster hellen.
God die stoute settē hen tegen mi/ Eñ die ver
C gaderinghe der machtigher/ staet my na mijnder
sielen/ Ende en setten v niet voor haren ooghen.
Mer ghi HEERE God zijt ontfermhertich eñ
genadich/ lanckmoedich eñ vā groter goetheit eñ
trouwen Keert v tot mi/ zijt mi genadich gheeft
uwen knecht uwe sterckheyt/ Ende helpt mi dē so
ne uwer dienstmaecht. Doet een teeken aen my
ten besten/ dat zijt sien die mi haten/ eñ hen scamē
Dat ghi mi bi staet HEERE/ eñ troostet mi/

Dē. lxxxvij. Psal. d kinderē Korah. fundamēta ei9

HAre fundamenten sijn op den heyli-
ghen berghen. Die HEERE bemin
A net die poorten Zion/ bouē alle wo
ninghen Iacob. Heerlike dinghen
werden in v gesept/ ghi stadt Gods
Sela/ Ic wil gedinckē Rahab/ eñ Babel/ dat si mi
kennē sullen/ Siet die Philisteen/ eñ Tyriers met
den Mooren werdē aldaer gheboren. Men sal
van Zion seggen/ dat dese eñ die ghene daer inne
B gheboren si/ eñ hi die alder hoochste heeftse toe ge
maect Die HEERE sal latē predikē inden spra
ken der volcken. Dat sommige aldaer geborē zijn
Sela. Eñ die sangers ghelijc aen den reye/ sullē
alle in v singhen deen na den anderen.

Dē. lxxxviij. Psal. d kinderē Korah. dñe de9 salu.

HEERE God mijnder salicheit Ic
A crijssche dach eñ nacht voor v/ laet
mijn ghebet voor v comē/ Neycht u
we oorē tot mijnē clagē. Wāt mij
ne siele is vol bedroeffenissen/ Eñ
mijne leuē is na by der hellen. Ic ben geacht gelijc
die ghene die ter hellen varen/ Ic bē gelijc een mā
sonder hulpe Onder dē doodē vrij/ gelijc die ghe-
ne die inden graue ligghen/ Dier ghi niet meer en
gedinct/ eñ si van uwer hant afghescheyden sijn.
Ghi hebt mi in die onderste cuyle gheleyt/ In
duysternisse eñ in die diepte.
Dine verbolgentheyt volhert ouer my/ Ende
B ghi dringet mi met alle uwe vloeden Sela.
Mine vrienden hebt ghi verre van mi ghedaen
ghi hebt mi hen tot een afgrijselicheyt ghemaect
Ic ligghe ghevanghen eñ en can niet wt ghecomē
Mine ooge is bedroeft vā allēdicheit/ HEERE

ick roepe v dagelicx aen Ic recke mijne handē wt C
tot v/ Sult ghi dan onder den dooden wonder-
licheden doen/ oft sullē die verstoruene opstaen/ eñ
v dancken/ Sela Salmē in die grauē vertellen
uwe goetheit/ eñ uwe geloone in die verderuinge
Moghen dan uwe wonderlicheden in duyster
nisse bekēt werdē Of uwe gerechticheit indē lāde
daer men niet en ghedenct. Maer ick roepe
tot v HEERE/ eñ mijn gebet come vroech voor v
Waeromme verstoot ghi HEERE mijne siele/ D
Eñ verberght v aenschijn voor mi/ Ic ben allen
dich eñ amachtich dat ic so verstootē ben/ Ic lijde
veruaernissen uwe verbolgentheyt gaet ouer my
V veruaren druct mi. Sy omringhē mi daghelics
als water/ Eñ omcingelen mi te samen. Ghy
hebt mijne vriendē eñ liefhebbers verre vā mi ge
daen/ Eñ mijne bekenden afghekeert.

¶ Dē. lxxxix. Psalm der kinderē Korah. Mia dñi

IC wil singhen vander goetheyt des
HEEREN eewelic/ Eñ sine geloone
vercondigē met mijnē monde / voor A
der eñ voorder/ Dat ick segghe/ die
goetheit wert eewelic ghesticht/ Eñ
ghi sult v gheloone bereydē inden hemel Ic heb
een verbont gemaect met mijne wtuercorene/ Ic
hebbe Dauiden mijnen knecht ghesworen/ Ick
wil v saet eewelic bereydē/ eñ uwē stoele voorder
eñ voorder timmeren Sela. Eñ die hemelen sul-
len O HEERE uwe wonderlicheden prijsen/ Eñ B
v gheloone inder ghemeynten der heylighen.
Want wie mach den HEERE gelijc betalen in
der wolcken/ Eñ ghelijck zijn den HEERE onder
den kinderen der goden/ God is seer veruaer
lick indē raet der heyligen/ eñ wonderlic ouer alle
die omtrent hem zijn. HEERE God Zebaoth
wie is gelijc als ghi/ eē machtige God eñ v geloo
ue is rontomme v. Ghi heerschapt ouer die ho
uaerdicheyt der zee/ Ghi stillet hare barē / als si hen
verheffen/ Ghi slaet te stucken den houaerdi- C
ghen/ als eenen verslaghenen/ Ghi verstroyet
uwen vianden met uwen stercken arm/
Hemel eñ aerde is v/ Ghi hebt ghefundeert dē
aertbodem/ eñ al wat daer inne is/ Noordē eñ
suyden hebt ghi gescapen Thabor eñ Hermon sul
len vuychen in uwen name. Ghi hebt eenē mach
tighē arm/ sterck is uwe hant/ ende hooch is uwe
rechte hant/ Gherechticheyt eñ oordeele is dye
wooninge vws stoels/ goetheit eñ trouwe zijn voor
v aensicht.
Wel den volcke dat iubileren can / HEERE si
sullen int lichte vws aenschijns wandelē. Si sul
len ouer uwen name vrolick zijn/ ende sullen door
uwe gerechticheit verhoocht werden/ Wāt ghi
sijt die glorie haerder sterckheyt/ eñ door uwe gōste D
suldi verhooghen onse hoornē Wāt die HEE
RE is onsen schildt/ ende die heylige Israel onse
coninck.
Doē ter tijt spraect ghi int gesichte tot uwē hei
ligē eñ seyt/ Ic hebbe hulpe gestelt op eenē mach-
tigē/ Ic hebbe verhoget eenē wtuercorenē wt dē
volcke Ic hebbe geuondē minē knecht Dauid/
Ic hebbe hem ghesalft met mine heylige olie.
Dat mijne handt hem sal vorderē ende mijnen
arm sal hem crachtighen.

Die vianden en sullen hem niet opsetten/ eñ die
ongherechtighe en sullen hem niet verdrucken
Eñ ic wil sine wederpartiders voor hem wech
slaen/ eñ die hem haten wil ic plagen/ Maer mij
ne trouwe eñ goethept sal bi hem zijn/ Eñ sinē
hoorne sal in minen name verheuen werden
E Ic wil sine hant in die zee stellen/ eñ sine rechte
hant in die wateren. Hi sal mi roepen/ ghi sijt my
ne vader/ mine God/ eñ steerootse mijnder salichz
Eñ ic wil hem tot eenē eersten sone makē/ Alder
hoochst onder die coningē opter aerden Ic wil
hē eewelic houdē mine goethept/ eñ mijn verbont
sal hem vast bliuen Ic wil sine saet maken in ee
wichept/ eñ sine stoele gelijc die dagen des hemels
Ist dat sine kinderen mijne wet verlaten/ eñ in
mijnen rechten niet en wandelen Ist dat si mijne
seden ontheylighen/ eñ mine gheboden niet en hou
den So wil ic hare ouertredinge metter roeden
besoecken/ eñ met plaghen hare misdaet Maer
mine goethept en wil ick van hem niet doen ende
mine gelooue niet laten faelgeren. Ic en wil mij
ne verbont niet ontheyligen/ eñ niet veranderen so
wat tot minen lippen is wtghegaen/ Ic hebbe
eens gesworen door mine heilichept/ Ic en wil Da
uidē niet liegen Sine saet sal eewich zijn/ eñ sinen
stoele voor mi gelijc die sonne/ Gelijc die mane
sal hi eewelic berept sijn/ eñ een seker getuge indē
hemele/ Maer ghi verstootet eñ verachtet/ eñ zijt
F gram op uwen ghesalfden/ Ghi verstoort dat
verbont ws knechts/ eñ ontheyliget opter aerden
sine croone Ghi verschoret alle sine muerē/ eñ
laet sine vesten in stucken breken. Alle die voorbi
gaen beroouē hem/ hi is sinē nabueren eenen spot
ghewordē. Ghi verhooget die rechte hant zijn
der wederpartijders/ eñ verblijdet alle sine vian=
dē. Ooc hebt ghi die cracht zijns sweerts wech
ghenomē/ eñ en maect hem niet stantuastich indē
strijt Ghi verstoret sine reynichept/ eñ werpt si
G nen stoele ter neder. Ghi vercortet den tijt sijnder
ionchept/ eñ bedect hem met schimpe. HEERE
hoe lange wilt ghi v so geheelic verberghen/ eñ u=
we verbolgenthept gelijc viet laten bernen Ghe
dinct hoe cort mijn leuen is/ Waeromme wilt ghi
alle menschen te vergeefs geschepen hebben.
Waer is iemandt die daer leeft ende en siet den
doot niet. Die sine siele verlosse wt der hellen hant
Sela. HEERE waer is v voorledene goethept
Die ghi Dauiden ghesworen hebt/ in uwen geloo
ue HEERE gedinct des smaets uwer knech=
ten/ die ic drage in mijnē schoot van also vele volc
ken/ Daer mede v HEERE uwe viandē lachte
ren/ Daer mede si lachteren die voetstappē ws ge
salfden. Gelooft si die HEERE eewelic Amen.
Amen ¶ Den.xc Psalm. Domine refugium.

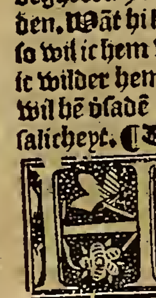
A Een ghebet Mose des mans Gods.

HEERE ghi zijt onse toeulucht geworden/ voorder eñ voorder/ Eer dā die berghen gheboren waren/ ende dat lant/ eñ dē aertbodem berept werdt Sijt ghi God vā eewichept in eewichept Ghi die die menschen keert int verderuen/ eñ segt/ Comt weder ghi menschen kint Want duysent iaren zijn voor v als eenen dach/ die gisteren vergaē is eñ gelijc een nachtwake Ghi treet
se wech/ eñ zij gelijc eenē slape/ eñ het verandert hē
vroech gelijc hoy. Dat dair vroech bloeyt eñ ver
andert hem Maer tsauonts wert het afgehouden
eñ verdorret Want wi vergaen in uwe gram=
schap/ eñ verschricken voor uwe verbolgenthept
Ghi settet onse misdaet voor v/ onse heimelike B
sonde int lichte voor v aensicht Want alle onse
dagen zijn wech in uwer toornichept/ wi hebbē on
se iaren ouer gebracht gelijc een clapperie Den
tijt onser iarē is tseuentich iaer/ alst hooch coemt so
sijnt tachtentich iaer/ daer na is moeyte eñ arbeyt
want het vaert snellic wech eñ wi vliegen daer af.
Wie kēnet die macht uwer gramscappē/ Wāt al C
so seere mē voor v beureest is/ also seer zijt ghi grā
me. Laet ons weten dat getal onser dagen dat
wi ingaen met wijser herten/ HEERE keert
v doch eens weder waert/ eñ troostet uwe knech
ten Veruult ons vroech met uwer goethept. So D
willen wi glorieren eñ vrolic sijn onse leuen lanck
Verblijt ons nae der tijt daer inne ghi ons ver
ootmoedicht hebt Na die iaren daer inne wi onge
luck gesien hebben. Toont uwen knechtē uwe
werc/ eñ uwe cieragie ouer haer kinderen/ Eñ
die HEERE onse God si lieflic ouer ons/ eñ vorde=
re dat werc onser handē ouer ons/ eñ vordere dat
werc onser handen.

Den.xci. Psalm. Qui habitat.

Ie onder dat beschermsel des alder=
hoochsten sit/ eñ onder die schaduwe
des almachtigē blijft. Die spreect
totte HEERE mijne toeuerlaet ende
borcht/ Mine God op dien ick hope
Wāt hi sal mi verlossen vandē stric des iagers
eñ vander pestilentie der listichept. Hi sal v met
sinen vederen bedecken/ eñ uwe toeuerlaet sal zijn
onder sine vloegelen/ sine trouwe is schilt ende be
scutsel Dat ghi niet en vreest voor den grouwel
des nachts/ Voor den pijle die des dachs vlieght.
Voor die pestelentie die int duystere sluypet/ voor
die siecte die inden middach verderuet Of duy B
sent vallē tot uwer siden/ eñ tien duysent tot uwer
rechter siden/ So en salt nochtās aē v niet genakē
Maer ghi sult met uwen ooghen uwen lust sien/
eñ die vergheldinghe der godloser aenschouwen/
Want HEERE ghi sijt mijn toeuerlaet/ ghy
hebt uwe toeulucht opt hoochste geset V en sal
gheen quaet ontmoeten/ eñ gheen plage en sal tot
uwer tenten genaken. Want hi heeft sinen enge
len beuolen ouer v/ dat si v bewaren op alle uwe
wegen/ Dat si v op die handen dragen/ Dat ghy
uwen voet aen gheenen steen en stotet Op den
leuwe eñ adere sult ghi ghaen/ ende terden opten
ionghen leeuwe eñ drake Want hi heuet mijns
begheert/ Ic wil hem wt helpē/ ic wil hem bescud C
den. Wāt hi kennet minen name Hi aenroept mi/
so wil ic hem verhooren/ ic ben bi hem inder noot
Ic wilder hem wttrecken/ eñ tot eeren maken Ic
wil hē versadē met langē leuē/ eñ wil hē toonē mine
salichept. ¶ Den.xcij. Psalm Bonum est confiteri

Et is goet den HEERE te dancken
eñ lof singen/ uwen name ghi alder
hoochste Om vroech uwe goethept
te vercondigen/ ende v gelooue des
nachts/ Op den thien snaren ende

B psalter/ Met ghedichte op der harpen/ Want
HEERE ghi maect mi vrolic ouer uwe werckē/ eñ
ic gloriere van dat maecsele uwer handē. HE=
RE hoe zijn uwe wercken so groot/ Uwe gedach
ten zijn so seer diep. Een dwaes man en weet
dat niet/ eñ een sot en verstaet sulcx niet. Die god
lose groenē als dat garsch/ eñ alle quaetdoenders
bloeyen/ Dat si vernielt werdē altijt eñ eewelijc.
Maer ghi HEERE zijt hooch eewelick/ Wāt
siet uwe vianden/ HEERE siet uwe viandē sullen
verghaen/ eñ alle quaetdoenders sullen verstroyt
werdē Maer minē hoorn sal verhoocht werdē
C ghelijc eens eenhoorens/ Eñ werden begotē met
verschen olye. Eñ mine ooghe sal sinē lust sien
aen mine vianden/ eñ mijne oore sal sinē lust hoo=
ren aenden boosachtigē/ die hen teghen mi setten
Die gherechtige sal groenen gelijc eenē palm
boom/ hi sal toenemen gelijc eenē Cederboom/
op Libanon. Die geplantet zijn indē huyse des
HEEREN sullē indē voorhouen ons Gods groe
nen. Eñ sullen ooc noch bloeyē indē ouderdom
Eñ vette eñ versch zijn Om te vercondigē dat
die HEERE oprecht is/ Mijn steenrootse/ eñ daer
en is gheen onrecht aen hem.

¶ Den.xciij. Psalm. Dñs regnauit.

DIe HEERE is coninc ghewordē/ eñ
A heeft macht aen getrockē. Die HE=
RE heeft hē aē gedaē eñ met sterc=
heyt gegordet/ hi heeft dē aertbodem
geuesticht dat hi blijft/ Vā doē ane
is bereyt uwen stoele/ ghi zijt vā eewicheit/ HE
RE die waterstroomen verheffen hen daer/ Dye
waterstroomē verheffen hare druysschē/ Die wa
terstroomen verheffen opwaerts die baren.
B Die watervloeden zijn machtich vandē druys
schen der grooter wateren/ Die HEERE is mach
tich inden hoochsten. Uwe ghetuygenissen zijn
seer seker/ Die heylicheyt chieret v huys.

¶ Den.xciiij. Psalm. Deus vltionem.

HEERE God diēs die wrake is/ God
diens die wrake is verschijnt Ver
heft v ghi richter opter aerden/ Ver
gelt den houeerdighen na haer daet
A HEERE hoe lange sullen die god
lose hen verblijden. Eñ hertneckelic wt seggē
eñ spreken/ alle quaetdoenders. HEERE si heb
ben v volc verslagē/ eñ uwe erfenisse grootmoe=
dicht. Weduwē eñ vreemdelingē verworghē
B si eñ dooden die weesen Eñ seggen die HEERE
en siets niet/ eñ die God Jacobs en merckes niet
Merct doch ghi sottē onder tvolc/ eñ ghi dwa
se wanneer wilt ghi cloec werden. En soude hi
niet hooren die dat oore gheplant heeft/ Dye dat
C ooge gemaect heeft/ en soude hi niet sien? Die die
heydenen castijt/ en soude die niet straffen? Die de
menschē leeret wat si wetē Die HEERE weet die
gedachten der menschen/ dat si ydel zijn/ Wel diē
die ghi HEERE castiende onderwijst/ Eñ leert hē
door uwe wet Dat ghi hē verduldicheyt sout ge=
uen ter quader tijt/ Tot dat dē godlosen dē put be
reyt werde Want die HEERE en sal zijn volck
niet verstooten/ Noch zijn erfenisse niet verlaten
Want dat oordeele sal weder te recht comē/ en
de dien sullen volghen alle oprechtige van herten

Wie wil mi bi staen tegē die boosachtige/ Wie
wil tot mi treden teghen die quaetdoenders.
Waert dat die HEERE mijn hulper niet en wa
re/ So ware mine siele schier in die stilte gebleuen
Als ic sprac mijnē voet heeft ghestruyckelt/ soo
sterckte mi HEERE uwe goetheyt Als ic vele be C
commernisse had inwendich/ soo vermaecktē uwe
troostinghē mijn siele/ Sal den stoele der schalc=
ken ghemeenscap met v hebben/ die daer moeyte
maect in uwe wet Si wapenen hen tegen die
siele des gerechtigē/ eñ vdoemē onschuldich bloet
Maer die HEERE is mijn bescuddinge/ mijn
God is een steenrootse mijns toeuerlaets/ Eñ
hi sal hen haer onrechte vergelden/ eñ salse in hare
boosheyt verstooren. Die HEERE onse God sal
se verstooren.

¶ Den.xcv. Psalm. Venite exultemus.

COemt herwaerts laet ōs dē HEERE
verhueghē/ eñ juycht den steenroot=
se onser salicheit/ Laet ons met danc A
baerheit voor zijn aensicht comen/ eñ
hem met psalmen juychen Want
die HEERE is een grote God/ eñ een grote coninc
ouer alle goden/ Want in zijnder hant is/ wat
onder opter aerden is/ eñ die hoochten der bergē
zijn ooc sine/ Want die zee is zijn eñ hi heeftse
gemaect/ eñ sine handen hebbē dat drooge bereyt
Coemt laet ons aenbiddē eñ knyelen/ eñ neder
vallen voor den HEERE die ons ghemaect heeft.
Wāt hi is onse God/ eñ wi dat volc zijnd wey=
den/ eñ scapen zijnder handen/ hedē/ ist dat ghi si B
ne stemme hoort En verhardet uwe hertē niet
gelijc tot Meriba geschiede/ gelijc ter tijt te Mas
sa inder woestinē. Daer my uwe vaders temp
teerden/ proefden eñ saghen ooc mijne werck
Daer ic veertich iaer onlustich was/ ouer dz ge
slachte/ eñ sprac/ Het is een volc diens herte nyet
recht en staet/ eñ die mijne weghen niet en weten.
Dat ic swoere in mijnder gramschappen. Si en
souden niet tot mijnder rusten comen.

¶ Den.xcvi. Psalm. Cantate dño.

SInget den HEERE een nieuwe liet/ A
Singet den HEERE alle lant. Sin
get den HEERE ende looft sinen na
me/ Prediket den eenen dach aendē
anderē sine salicheit Vertellet on=
der die heydenē sine eere/ ondr alle volckē sine wō
derlichedē Wāt die HEERE is groot eñ hooch
looflic wonderlic bouē alle godē Wāt alle goden
der volckē zijn afgoyliēs. Maer die HEERE heeft B
den hemel ghemaect. Eere eñ cieragie is voor
hem/ Sterckheit eñ heerlicheit is in sinē heylichdō.
Ghi gheslachtē onder den volcken/ bringt her
waerts/ bringet dē HEERE eere eñ sterckheit toe.
Bringet den HEERE eere sijns naems. Nemet
ghescenckē eñ comt in sine voorhouē/ Aenbedet
den HEERE in heilige cieragie/ Allet lāt ontsettet
hem voor hem. Segget onder den heydenē/ dat
die HEERE coninc si ghewordden Die den aert C
bodē vast maect dat hi bliuet Eñ oordeelt die volc
ken oprechtelic Die hemelen moeten hen verblij
dē eñ die aerde si vrolic/ Die zee bruyssche/ ende al
wat daer inne is/ Dat velt si vrolic/ ende allet wat
daer op is/ Dan glorierē alle boomē indē woude/

Voor den HERE dat hi comt/ dat hi comt om
dat aertrijcke te oordeelen / Hy sal den aertbodem
oordeelen met gerechticheyt ende die volcken met
sinen geloove. Den.xcvij.Psalm. dn̄s regnauit

A Die HERE is coninc geworde͂/ dies
verblijde hem dat aertrijcke/ eñ vele
eylande͂ zijn vrolijc. Wolcke͂ ende
schemeringe/ is ronts omme he͂/ Ge
rechticheyt eñ oordele is zijns stoels
wooninge. Vier gaet voor hem/ ende aensteket
ronts omme sine vianden. Sine blixeme͂ liehten
opte͂ aertbode͂/ Dat aertrijcke siet en ontsettet he͂.
Berghen versmelten ghelijck wasch voor den
B HERE/ voor den heerscapper des gheheelen aert
rijcs. Die hemelen vercondige͂ sine gerechtich;
Ende alle volcken sien sine eere. Schame͂ moe
ten hen alle die den beelde͂ diene͂/ eñ beroemen hen
der gortkens/ Aenbedet he͂ alle goden. Zion he
uet gehoort eñ is blijde/ Ende die dochteren Juda
zijn vrolic/ HERE om uwer oordelen wille.
Want ghi HEERE zijt die alderhoochste in
allen landen/ ghi zijt zeer verhoghet bouen alle go=
den. Ghi die den HERE bemmmet/ hatet dz ar
ghe/ Die HERE bewaert die siele͂ zijnd heyligen.
Vãder hãt der godloser sal hise vlosse͂. De͂ gerech
ten is een licht opgegaen / eñ blijscap den oprechti
ghen van herten. Ghi gerechtige verblidet v in
den HEERE/ eñ dancket tot eene gedachtenisse
zijnder heerlicheyt. Den.xcviij.Psalm. cãtate dn̄s

C Singet den HERE een nieu liet/ dat
hi wonderlicheden ghedaen heeft.
Sine salicheyt heeft hi mz zijnder
rechter hant/ eñ met sinen heylige͂ ar
me gedaen. Die HEERE heeft
sine salicheyt kenlic gemaect/ Voor de͂ volcke͂ heeft
hi gheope͂baert sine gerechticheyt. Hi heeft ghe
dacht zijnder goetheyt eñ geloove/ de͂ huyse Israel
Alder wereldt eynde͂ sien die salicheyt ons Gods/
Juychet den HERE alle lant/ singhet/ beroemet
B eñ looft. Louet de͂ HERE met harpe͂/ met har
pe͂ eñ helle͂ psalmen. Met tro͂peten eñ hellen ba=
suynen/ Juychet voor den HERE den coninck.
Die zee bruysse eñ wat daer inne is/ de͂ aertbo=
dem eñ die daer inne woonen.
Die waterstromen moeten die handen vã blij=
schappen tsamen slaen/ eñ die bergen moete͂ te sa=
men vrolic zijn. Voor de͂ HERE om dat hi co͂t
dat aertrijc te oordelen/ Hi sal den aertbode͂ recht
oordeelen/ eñ die volcken oprechtelic.
Den.xcix.Psalm. Dn̄s regnauit

A Die HERE is coninc geworde͂/ dies
rasen die volcke͂/ hi sidt op Cherubin
dies beroert hem dz lant/ Die HE
RE is groot te Zio͂ / eñ hooge boue͂
alle volcken. Men dancke uwen
groote͂ eñ wonderliken name / die daer heylich is.
Die sterckheyt des conincs bemint dat oordeele
B ghi bereyt al wat oprechtich is. Ghi doet ordeel
eñ ghererechticheyt in Jacob
Verheft den HEERE onsen God/ Aenbedet
tot zijnder voetbanc want hi is heylich.
Mose ende Aaron onder sinen priestere͂ ende
Samuel onder den ghenen die sinen name aenroe
pen/ Die riepen aenden HERE eñ hi antwoorde
hen. Hi sprac met hen door een wolcculomme/
Si hielden zijn getuychnissen eñ zede͂ die hi he͂ gaf.
HERE ghi zijt onse God/ Ghi verhoordet se/
Ghi Godt vergaeft hen ende straftet haer doene.
Verhooghet den HERE onsen Godt/ eñ aen=
bedet tot sinen heyligen berge/ wãt die HERE is
heylich. Den.C. Psalm/ Jubilate deo

Juychet den HEERE alle lant. Dye A
net den HEERE alle landt/ Dienet
den HERE met vruechden/ Coemt
vrolic voor sine aensicht Bekennet
dat/ dat die HERE God is/ Hi heeft
ons gemaect/ eñ niet wy selue tot sinen volc / ende
tot scape͂/ zijnder weyden. Gaet tot zijnder poor
ten in met dancken/ tot sinen voorhouen met loue͂
danct eñ looft sinen name. Want die HERE is
goet/ eñ sine goetheyt dueret eewelic/ eñ zijn geloo
ue voorder ende voorder.
Den.C.i.Psalm Dauids/ Misericordiã et

Van goetheyt eñ oordeele wil ic singhen A
eñ v HERE lof singhen. Ic doe wijs=
lijck op den weghe die sonder smette is
wanneer coint ghi tot mi/ Ic wandele met eẽwul=
diger herten in mijn huys. Ic neme gheen qua
de sake voor mi/ ick hate dat doene der ouertreds/
eñ en blijft niet bi mi/ Een verkeert herte moet
van mi wijcken/ Den quaden en lijde ic niet. Die
mi sinen naesten heymelic blameert dyen vernicle
ic/ ic en vermach dien van stouten ghesichte eñ ho
uerdiger herte͂ nz. Mijne oge͂ sie͂ na die getrou
we inden lande/ dat si bi mi souden woone͂/ eñ die
een onberispelic leuen leyde/ dien liet ic mi dienen. B
Wie met bedriegherie omgaet/ en moet niet in
mijnen huyse bliue͂/ Wie daer liecht dye en mach
voor mi niet staende bliuen. Vroech vernielde ic
alle Godlose int lant/ dz ic alle quaetdoenders sou
de wtroeden wt der stadt des HEEREN.
Den.C.ij.Psalm. Dn̄e exaudi.
HERE hoort mijn ghebet/ eñ laet mij
ne cryssehen tot v comen. En ver=
berche v aensicht niet voor mi ter tijt A
der noot/ neyghe v oore tot mi/ als ic
v aenroepe so verhoort mi haestelic.
Want mijne daghen sijn vergaen ghelijc eene͂
roock/ eñ mine ghebeenten zijn verbernt ghelijck
eenen brant. Mijn herte is neder ghestage͂ ghe
lijc garsch eñ verdorret/ want ic hebbe vergheten
mijn broot te eten. Mijn ghebeente cleeft aen mi
nen vleesch vãder stemmen mijns suchtens. Ic
ben ghelijc een pellicaen inder woestijne͂ ic be͂ ghe
lijc een wlken inden verstoorden steden. Ic wa
ke eñ ben ghelijc eenen eensame͂ voghel opten da
ke. Daghelics lachterden my mine viande͂/ eñ
die mi bespotten swoeren bi mi. Want ick ete
met weenen. Van uwer toornicheyt eñ onghe=
naden/ dat ghi mi hebt genome͂ eñ wech geworpe͂ B
Mine daghen zijn ghewekenghelijck een scha
duwe/ eñ werde dorre ghelijck een garsch.
Maer ghi HERE blijft eewelijc/ eñ uwe ghe
dachtenisse voorder ende voorder.
Ghi sullet opstaen eñ ouer Zion ontfermen/
want het is tijt dat ghi haer genadich zijt/ en de dis
hre is ghecomen

Want hare steenen behaghen uwen knechten/
en zijn haren stoue gonstich/ Ende dye heydenen
C sullen uwe name vreesen/ en alle coninghen opter
aerden v eere. Dat die HEERE Zion timmert
en verschijnet in zijnder eeren.
Hi keert hem totte ghebede des verlatenens / en
en versmaet haer ghebet niet/ Dat werde gescre
uen op die nacomelinghen/ en dat volc dat ghesca
pen sal werden/ sal den HEERE louen. Want hi
schouwet van zijnder heyliget hoochten/ ende dye
HEERE siet vanden hemel opter aerden. Op dat
hi dat suchten des gheuangenen hoore/ ende losse
die kinderen des doots. Op datse te Sion predi=
D ken sinen name/ en sine lof te Jerusalem/ Als dye
volcken te samen comen/ En die conincrijcken om
den HEERE te dienen/ Hi verootmoediget opten
wech mine cracht/ Hi vercortet mine dagen/ Ic
segge mine God/ en neemt mi niet wech inden helft
mijnder daghen/ uwe iaren dueren voorder ende
voorder. Ghi hebt te voren die aerde gefundeert
ende die hemelen zijn uwer handen werck. Si
sullen vergaen/ maer ghi blijft/ si sullen alle verou=
den ghelijck een cleet/ ende als ghijse ghelijck een
ghewaedt verandert/ sullen si verandert werden/
Mer ghi zijt die selue/ ende uwe iaren en nemen
gheen eynde.
Dye kinderen uwer knechten sullen blijuen/ en
haer zaet sal voor v staende blijuen.

Den.C.iij. Psalm Dauids. Benedic aia

A Loeft den HEERE mijn siele/ en alle
mine inwendighe sinen heylighen na=
me. Louet den HEERE mijne siele
en en vergetet niet wat hi mi weder
goets gedaen heeft. Die alle vwer
misdaet genadich is/ en heelet alle uwe crancheden
Die v leuen verlosset vander cuylen/ die v croo=
net met goetheit ende ontfermherticheden. Die
uwen mont versadet met goede/ dat uwe ioncheyt
vernieut werde/ ghelijck eenen aerne. Die HE
RE doet gerechticheyt en oordeele/ allen die onrecht
lijden. Hi heeft sine wegen Moysi laten weten den kin=
B deren Israel sijn doen/ Ontfermhertich en ghe=
nadich is die HEERE/ Lanckmoedich en van groter
goetheit/ Hi en sal niet altoos kijuen/ noch eewe
lic toornicheyt houden. Hi en heeft niet met ons ge=
daen na onsen sonden/ en en heeft ons niet vergou=
den na onse misdaet. Want also hooch als den
hemel bouen die aerde is/ laet hi sine goetheit ghe
werden ouer den ghenen die hem vreesen. Also
verre als dat oosten van dat westen is. Laet hy onse
ouertredingen van ons zijn. Ghelijc hem een
vader ouer kinderen ontfermt/ Also ontfermt hem
die HEERE ouer die ghene die hem vreesen. Want
hi kent wat maecsel dat wi zijn/ Hi gedenct dat wi
C stof zijn Een mensche is in zijnder tijt ghelijc hoy/
Hi bloeyet ghelijc een bloeme opten velde.
Als den wint daer ouer gaet/ soo en is si niet
meer daer/ en haer stede en kentse niet meer.
Mer die goetheyt des HEEREN dueret van
eewicheyt tot eewicheyt/ ouer dye ghene die hem
vreesen/ En sine gherechticheyt tot kints kint.
Biden ghenen die sine verbont houden/ en ghe
dincken zijnder geboden/ dat si daer na doen souden.
D Die HEERE heeft sinen stoele in den hemel be
reyt/ Ende sijn rijc sal ouer alle heerscappen. Lo
uet den HEERE ghy sine enghelen/ machtich van
crachten/ ghi die sine woort doet/ Datmen hoore
die stemme zijns woorts
Louet den HEERE alle sine heyrscharen/ Syne
dienaers ghi die sine welbehaghen doet.
Looft den HEERE alle sine wercken in alle plaetzen
zijnder heerscappien/ Looft den HEERE mine siele.

Den.C.iiij. Psalm. Benedic anima.

Loeft den HEERE mijne siele/ HEERE A
mijn God/ ghi sijt seer heerlic ghewor=
den/ Lof en cieragie hebt ghi aengedaen
Ghy decket v met licht / als met eenen cleede/
Ghi bereydet den hemel wt ghelijc een tapijts.
Ghi weluet zijn ouerste met water Ghi maect
v die wolcken tot eenen waghen ende gaet op die
vederen des wints.
Ghi maect uwe enghelen tot winden/ en uwe
dienaers tot vier vlammen.
Ghi die dat aertrijc fundeert op sinen bodem/
Dat het altoos en eewelick blijft/
Metter diepten decte ghi dat/ als met eenen cleet. B
Dat wateren ouer die berghen staen.
Mer van dien/ uwen schelden vlien si/ Vander
stemmen des donders varen si daer henen.
Dat die bergen hooch te voorschijn gaen / ende
die vreeden hen onderwaerts setten/ totter plaetzen
die ghi hen ghefundeert hebt.
Ghi hebt eenen pale gesedt daer ouer en comen
si niet/ Ende en moeten niet weder omme dat aert=
rijcke bedecken.
Ghi laet fonteynen springhen inden valleyen
dat die wateren tusschen die berghen henen gaen.
Dat alle dieren des velts drincken / Ende dye
wilde ezels haren dorste blusschen.
Aen den seluen woonen die voghelen des he=
mels/ Ende singhen onder die tacken.
Ghi maect die bergen vochtich van bouen / Dat
landt wert vol vruchten uwer wercken.
Ghi laet hoy wassen voor die beesten / en saet
door arbeyt der menschen/ Dat ghy broot wt der
aerden bringhen soudt.
Ende dat den wijn smenschen herte verblijde/
ende sine ghedaente blincke van olie/ En dat broot C
smenschen herte stercke.
Dat die boomen des HEEREN genoech hebben
die cederboomen Libanon die hi gheplant heeft.
Aldaer nestelen die voghelen/ ende die reyger
heeft op die Dennenboomen sine wooninghen.
Die hooge berghen zijn der steenbocxkens toe=
uluch/ maer die steencloven der conijnken.
Ghi maect die mane datmen die feesten daer na
rekent/ die sonne weet haren onderganck.
Ghi maect duysternisse dat het nacht werde/
dan roeren hen alle wilde dieren.
Die ionghe leeuwen die daer brieschen na den
roof/ Ende haer spijse soecken van Gode.
Mer als die sonne opgaet/ heffen si hem daer
af/ Ende ghaen ligghen in haer wooninghen. D
So gaet dan die mensche wt/ aen sinen arbeyt/
En aen sine acker werc tot sauonts toe.
HEERE hoe zijn uwe wercken so menigherley/
ghi hebtse alle wijslic gemaect/ En de aerde is vol
uwer besittinghe.

Die zee dye so groot eñ wijdt is/daer wriemelet
dat niet te tellē en is/Beyde groote eñ cleyne dierē
Aldaer gaen die scepen/ Daer is Leviathā diē
ghi ghemaect hebt/dat hi daer inne spelen sonde/
Si wachtē alle na v/dat ghi hen spise sout ghe
ven tot sijnder tijt. Ghi geeft hen/so vergaderen si
Ghi doet uwe hant open so werden si met goede
versaet/ Verberght ghi v aensicht/so verscricken
si Ghi neemt wech haren aseme/ so vergaen si eñ
comen weder in haren stof. Ghi laet wt uwen
aseme/soe werden si gheschapen/ Ende vernieu-
wet dat aensiene der aerden. Die eere des HE
REN si eewich/die HERE verblijdt hem sijnder
wercken. Hi aenschouwet die aerde/so bevet si
Hi tast die bergen aen/so rooken si. Ic wil den
HERE singhen bi minen leven.Eñ mijnē God
lof singhen also langhe als ic ben Mijne redene
moet hem wel bevallē.Ic verblijde mi vandē HE
RE. Der sondaers moet een eynde werden op
ter aerdē/ eñ der godloser tot dat si niet meer daer
en zijn/Lovet den HERE mine siele Haleluia.

Den.C.eñ.v.Psalm.Cōfitemini dño.

A Dancket den HERE eñ aenroept si-
nen name/Maect kenlick sine daen/
onder den volcken. Singhet van
hem ende lovet hē Sprekct van alle
sine wonderen. Beroemet sinen
heylighen name/Dat herte der gheender die dē HE
RE soecken verblijden hen/ Vraghet nae den
HERE/eñ na sijnder sterchz Soecket sijn aensicht
alle tijdt/ Ghedinct sijnder wonderlijcker
wercken die hi ghedaen heeft sijnder wonderliche
den/eñ ordelē sijns monts/ Ghi dat saet Abra-
hams sijns knechts/Ghi kinderen Jacob sijns wt
vercorene Hi is die HEERE onse God/Sine
oordeelen sijn in allen landen/ Hi ghedinckt ee-
welic sijns verbonts/dies woordt dat hi gheboden
heeft op duysent leden. Dat hi ghemaect heeft
met Abraham/eñ des eets met Isaac. Eñ stelde
dat selve Jacob tot eenen rechte/ Eñ Israel tot ee
nen eewigen verbont. Eñ sprac v wil ic dat lant
Canaan geven/dat snoer ws erffenisse. Doe si
seer cleyne volcrken waren in ghetal/ eñ vreemde
linghen daer inne/ Eñ si trockē vā volc tot volc
Vanden eenen conincrijck totten anderen volcke.
B Hi en liet gheenen menschē hen leet doen/ende
strafte coninghen om harē wille. En tastet mij
ne gesalfde niet aen/eñ en handelt mijne prophetē
niet qualic. Eñ hi liet eene dierte int lant comen
eñ ontrac alle provisie des broots/ Hi seynde ee
nen man voor hem wech/Joseph werdt tot eenē
knecht vercocht. Si dwongen sine voeten inden
stock/yssere ghinc door sine siele. Totter tijt toe
dz sine woort quam/ eñ die redene des HEREN
hem hoochlic verlichtede. Doen seynde die co-
ninc/eñ liet hem los geven/die heere over volcken
hiet hem wt laten. Hi sette hem tot eenen heere
over sine huys/tot eene heerschap over alle sine be
sittinge. Dat hi sine vorsten saude castiende on
C derwisen na sinen wille/eñ sine ouden wijs soude
maken/ Eñ Israel trac in Egipten/ eñ Jacob
wert een vreemdelinc inden lande Ham/
Eñ hi liet sine volck seer vruchtbaer sijn/Ende
maecte se seer machtiger dan hare vianden

Hi veranderde der geender herte dat si op sijn
volc gram worden/eñ bedriechelijc handeldē met
sinen knechten. Hi seynde sinē knecht Moysen
Aaron dien hi hadde vercoren/ Die selve deden
sine tekenen onder hem/ Eñ sine wonderen inden
lande Hā. Hi liet duysternisse comen/ eñ maectet
duister. Eñ en waren niet ongehoorsaē sinē woor
den/ Hi veranderde haer water in bloet.Eñ doo
dede hare visschen. Haer lant wriemelde vorsscē
wt/ooc inden cameren haerder coninghen. Hy
sprac doen quamen quade wormē/ Luisen in allen
haren palen. Hi gaf hen hagel tot reegen/ Vier
vlāmen in haren lande. Eñ sloech hare wijnstoc
ken eñ vijchboomen.Eñ brac die boomē te stuckē
in haren palen. Hi sprac/doen quamen sprincha
nen/eñ rupsenen/ende der selver sonder ghetal.
Eñ die aten allet garsch in harē lande/ Eñ aten
die vruchten in haren velde. Eñ sloech alle eerst D
gheboorte in haren lande/ Alle eerstelinghe haers
vermoeghens Eñ leydese wt met silver eñ gout
Eñ daer en was geen ontsterckte onder harē stam
men. Egiptē waert blide dat si wttrockē.Want
hare vreese was op hen gevallen. Hi breede ee
ne wolcke wt/tot eenen decsel Eñ vier des snachts
om te lichten/ Si baden/ doen quamen der quac-
kelen/eñ hi versadese met hemels broot Hi open
de den steen/daer vlotē wateren wt/Alsoe dat die
beke in die dorre woestine liep. Wandt hi ghe-
dacht sijns heylichs woorts Abraham sinen knech
te ghesproken Also leyde hi zijn volck wt/met blij
schappen/eñ met ghenoechten sine wtvercorene.
Eñ gaf hen die landē der heydenen. Daer si die
arbeydē der volckē in namē. Op dat si sine seden
souden houdē/eñ sine wetten bewarē.Ha le lu ia.

Den.C.eñ.vi.Psalm/Cōfitemini dño

Dancket den HERE want hi is vrie
delick/Eñ sine goetheyt dueret eewe
lic/ Wie wil die machtichedē des
HEREN wt spreken/Eñ luyde ma A
ken alle sine loven Wel dē ghenē
die dat oordeele bewaren/Eñ doen gerechticheyt
alle tijt/ HERE ghedinct mijns/ na uwen goe
den wille/diē ghi tot uwē volc hebt/ Besoect ons
met uwe salicheyt. Dat wi beschouwen dat goet
uwer wtvercorene/eñ ons verblidē in die vrueap
pe ws volcs, Eñ mi beroeme met uwen erfdeele/
Wi hebben gesondicht met onsen vaderen Wi
hebben mishandelt eñ godloos geweest Onse va B
deren in Egiptē en verstondē uwe wonderē niet
Si en gedachtē uwer grooter goetheyt niet/ ende
waren ongehoorsaem aen die zee/te weten aen die
roode zee Maer hy hilp hen om zijns naems wille
dat hi sine machticheyt bekent soude maken/
Eñ hi berispte die roode zee doē waert si droech
Eñ hi leydese door die dieptē gelijc in die woestine
Ende hielp hen vander handt/des gheens diese
haette/eñ hi verlostese vander hant des viants
Ende hy bedecte hare wederpartijders met
watere/datter niet eene over en bleef/
Doen geloofden si aen sine woorden/ende son-
ghen sinen lof.
Maer si vergaten vollic sijnder wercken/ si en
verbeyden sinen raet niet.
Eñ si worden lustende inder woestinen/eñ temp

leerde God in die wildernisse. Maer hi gaf
hen hare bede/ Ende seynde ghenoech na hare
wille/ Eñ si vertoornden Mose inden leger/ Aa-
ron den heyligen des HEEREN Die aerde de
C de haer open ende verslont Dathan eñ bedecte die
vergaderinge Abiram. Ende vier werd onder
hare vgaderinge ontstekē/ die vlamme verbern-
de die Godlose. Si maecte een calf in Oreb/ Eñ
aenbaden dat ghegoten beelt. Eñ veranderden
hare eere In een gelikenisse eens ossen die grasch
eet/ Si vergaten Gods haers salichmakers/
Die so groote dinghen in Egipten gedaen hadde
Wonderlichedē inde lande Ham/ Eñ veruaerli
ke wercken aen die roode zee. Eñ hi sprach/ dat
hise vernielen soude/ en hadde Mose zijn vtuerco
rene niet ghestaen voor hē/ tegē den brueke. Dat
hi sine verbolgentheit af soude keerē/ op dz hi niet
verderuen en soude. Eñ si verachtedē dat ede
le lant/ Si en gheloofden sinen woordē niet. Eñ
murmureerden in haer tenten Si en ghauen der
stemmen des HEEREN gheen ghehoore. Eñ hi
hief sine hant op tegen hen/ Dat hise neder soude
slaen inder woestinen/ Eñ hare saet onder die
heydenen soude werpen ende verstroyense in dye
landen. Eñ si hinghen hen aenden Baal Peor/
eñ aten vanden offerhanden der dooden/ Ende
vertoornde hem met haren doene/ Doen rees die
plage oec onder hen. Doen trat Pinehas toe/ eñ
D slichte die sake/ Doen wert die plage ghekeert.
Eñ het wert hem gerekent tot gherechticheyt
voorderen voor der eewelic Eñ si vertoornde hē
aē twist water/ Eñ het ginc Mose qualic om ha
ren wille Wāt si waren sinē gheest ongheboor-
saem/ Dat hi door sine lippen seyde. Dat si nyet
vernielen en souden die volcken/ Daer af hen dye
HEERE ghesept hadde Eñ si mengden hen on
der die heydenen/ eñ leerden hare wercken. Eñ
dienden haren gopkens/ Die waren hen tot verar
gheringhe Eñ si offerden hare sonen/ Eñ hare
dochterē den veltduuelen. Eñ verstorteden on
schuldich bloet/ dat bloet haerder sonē eñ haerder
dochteren/ die si offerden den gopkens Canaan/
Also dat dat lant met bloetschulden beulect werd
Eñ verontreynichden hen met haren wercken/
Eñ hoereerdē met harē doene. Doen verbolch
die toornicheyt des HEEREN/ eñ creech een afgri
selicheit aen sinen erfdeele. Eñ gaffe in die han
den der heydenē/ Dat ouer hem heerscaptē die op
hen gram warē Eñ hare vianden benaudense/
eñ worden verootmoedicht onder haren handen/
Hi verlostese dicwile/ Maer si worden onghe
hoorsaem met haren voornemē/ eñ worden neder
door hare misdaet/ Eñ hi sach haren noot aen
doen hi haer clage hoorde/ Eñ ghedacht voor
hen/ op zijn verbont Eñ het berouwede hem na si
ne grote goetheyt.
Eñ lietse ter ontfermherticheit comē. Voor alle
diese gheuanghen hadden.
Helpt ons HEERE onse God / Eñ bringt ons
te samē wt den heydenē/ Dat wi danckē uwē hey
lighen name/ eñ beroemen v lof Gelooft si die
HEERE die God Israel vā eewicheit in eewichz
Eñ allet volc segge Amen/ Halelurya.

¶ Den .C.vij. Psalm. Confitemini dn̄o.

Anckeet den HEERE wāt hi is vrien
delic/ eñ sine goetheit dueret eewelic A
Segget ghi die verlost zijt door dē
HEERE Die hi van des viants hant
verlost heeft. Eñ die hi wt den lan-
den te samen ghebracht heeft van oosten/ van we
sten van zuyden ende vander zee/
Die gaen dolen in die woestine in ongebaendē
weghen/ Eñ en vindē geene stadt daer si woonē/
Hongerich eñ dorstich/ eñ hare siele wert mat.
Eñ si crijsschen totte HEERE in haerder noot
Eñ hi verlostese wt haren benautheden.
Eñ leydese eenen rechten wech/ dat si soudē gaen
totter stadt daer si woonē Si dancken den HE
RE om sine goetheit/ eñ om sine wonderliche-
den aen den kinderen der menschen.
Want hi versadet die dorstige siele/ Eñ vullet B
die hongherighe siele met goede.
Die daer sitten in duysternisse eñ donckerheyt
gheuanghen in allendicheyt eñ ysere.
Daer omme dat si der redene Goods onghe-
hoorsaem zijn/ Ende lasteren den raedt des alder
hoochsten.
Ende hi verootmoedigt haer herte niet onge-
luck/ Dat si onsterck werden ende gheen hulpe en
hebben.
Ende si riepen totte HEERE in haerder noot
ende hi hielpse wt haren benautheden.
Ende leydese wt den duystere ende donckere/
ende schoordet hare banden.
Si danckē den HEERE om sine goetheyt ende
om sine wonderlicheden aen der menschē kinderē
Want hi breect te stuckē metalen dueren/ ende
slaet in stucken ysteren grendelen.
Die sottē werdē vootmoedicht om des wercks
wille haerder ouertredingē/ ende om haerder mis
daet wille.
Hare siele walghet van alle spijse/ ende comen
vast aen die poortē des doots Eñ si crijschen tot
tē HEERE in haerd noot/ eñ hi helpt hen wt haer C
der benauhedē Hi seynt zijn woort eñ maectse ge
sont/ eñ verlostse van haren verderuen/ Sy danc-
ken dē HEERE om sine goetheit/ eñ om sine won
deren aē dē kinderē der menschē Eñ offerē danc
offer/ eñ vertellen sine werckē met vreuschz Die
met scepē opt zee varē/ eñ bedriuē hare hāteringe
in grotē wateren Die sien des HEEREN werc
kē/ eñ sine wonderlicheden int diepe Hi spreect/
dā gaet liggē dē wint des onweders/ eñ zijn varē
verheffen hen. Dan varen si ten hemel eñ varen
inden afgrondt/ hare siele wert in ongheualle ver
saecht. Si tumelē eñ waggelē gelijc eenē dronc-
kenē/ eñ alle haer wijsheit is vslonden Eñ si roe
pē tottē HEERE in haerder noot/ eñ hi leydese wt
haren benauthedē/ Hi maect dat onweder stil-
le/ dat hare varen hen legghen.
Dan werden si blijde/ dat stille ghewordē is/ eñ
leydtse totter hauene daer si willen/
Si dancken den HEERE om sine goetheyt/ eñ
om sine wonderlichedē aen der menschē kinderē/
Ende verheffen hen onder die gheineynte des
volcx/ eñ si beroemen hen op den setel der ouders
Die de velie tot eender woestinen maect/ eñ die
wateraderen verdroogē laet. Een vruchtbaer

lant in een onvruchtbaer/Om der boosheit wille
der gheender die daer inne woonen. Hi maect
van eender woestinen een staende water/ende een
dorre lant tot water aderen. Eñ stelt die honge
rige daer/Dat si een stat toemaken om te woonen
Eñ ackeren saeyen/eñ wijnbergen planten/eñ
D vruchte des incomens makē. Eñ seegentse/eñ
vermenichfuldichtse temale seer/eñ en laet haers
vees niet luttel sijn. Mer haerder wert weyni-
gher/eñ werden neder gedruct vanden dwanc des
quaets/eñ vandē ongevalle. Hi scuddet veracht-
tinghe op die princen/eñ doetse dolen op den on
wech daer geen vanc en is. Eñ bescuddet den
armen van allendicheyt/eñ maect hem ghelijc een
cudde schapen in vele geslachten. Die oprechtige
sullen haren lust sien eñ hen verblijden/eñ alle on-
recht sal sinen mont toe moeten houden. Wie is
wijs ende behout dit So sullē si verstaen die goet
heyt des HEREN. ¶Den.C.eñ.viij.Psalm
Dauids. Paratum cor meum.

God mine herte is bereypt/Jck wil sin
ghen eñ dichten mine eere ooc.
Wel op psalter eñ harpe/Jc wil
A op zijn metter dagheraet. Jc wil
v dancken HERE onder den volc-
ken/Jc wil v lof singhen onder die lieden.
Want uwe goetheyt is groot tot aen den hemel/
eñ uwe trouwe tot aen die wolcken. Verheft v
God ouer die hemelen/eñ uwe eere ouer alle lant
Op dat uwe lieue vrienden verlost werden/hel
pet met uwer rechter hant eñ antwoort mi.
God spreect in sinen heylichdom/Jc ben blijde
B eñ wil Sichem wt deelen/eñ dat dal Suchoth wt
metē. Gilead is mine/Manasse is oock mijne
eñ Ephraim is die sterckheyt mijns hoofts Juda is
mine leytsman. Moab is mijnen waschpot/Jc
wil mine schoenen ouer Edom werpen/Ouer die
Philisteen wil ick iuychen. Wie sal mi voerē in
die vaste stadt/wie sal mi leyden in Edom.
En hebt ghi o God ons niet verstooten/eñ en
treet niet wt Godt met onsen heyre? Doet ons
bistant inder noot/Want menscen hulpe is te ver-
gheefs. Door Gode willen wi sterckheyt bewij
sen/Hi sal onse vianden onder treden.
Den.C.eñ.ix.Psalm Dauid.Deus laudem

God mijns loofs/en swiget nz/ want
A dye quade monden der godloser heb-
ben hen ouer mi opē gedaen/eñ spre
hen tegen my met valschen toughen
Eñ beclappen my met hatighen
woorden in allen plaetsen/Eñ strijden teghen my
sonder sake. Daer voor dat icse beminne/zijn si
teghen mi/Maer ick badt. Si doen my quaet
voor goet/Eñ hate voor liefde. Stelt godlose
ouer hen/eñ een wederpartijder moet tot zijnder
rechter hant staen. Als hi gevonnist wert/moet
B hi verdoemt wtgaen/Eñ zijn ghebet moet sonde
zijn. Sijnder dagen moeten weynich werden/
eñ zijn officie moet een ander ontfaen. Sine kin
der moeten weesen werden/eñ zijn wijf een wedu
we Sine kinderen moeten ongestadich zijn/eñ
broot bidden/eñ soeckē om dat haer huysinge ver-
stoort is. Die woeckenaer moet wtsuyghen al
wat hi heeft/eñ vreēde moetē sinē arbeyt rooven.

Eñ daer en moet niemāt zijn die hē weldaet be
wijse/eñ niemant en ontferme hē zijnder weesen.
Sine nacomelingen moetē wtgeroeyt werdē
Sinē name moet in een lit ondergaen. Sijnder
vaderē misdaet moet gedacht werdē voor dē HE
RE/eñ zijnder moeder sonde en moet niet wt ghe
blust werden. Si moeten voor den HERE zijn
altoos/eñ hare ghedachtenisse moet wtgheroeyt
werdē opter aerden. Daer omme dat hi niet en
gedachte dz hi weldaet bewesen hadde/eñ vuolch
de dē allendighen eñ armē/eñ dien met bedroefder
herten/dat hi hem dooden soude. Eñ hi vloect
geerne/maer dat sal hem comen/Hy en wilde niet
seeghenen/si sal ooc verre geweech van hē blijuen/
Eñ hi trac aen den vloecke ghelijc zijn hemde/
eñ is in sine inwendicheyt gegaen ghelijck water/
eñ ghelijc olye in sine ghebeenten. Soo werde C
sy hem ghelijck een cleedt/dat hi aen hebbe/eñ een
gordele daer hi hem altoos mede gordet.
Also gescie de den genen vanden HERE/
die mi tegen zijn/eñ spreken quaet tegē mine siele
Maer ghi HERE HERE doet met mi om
ws naems wille/Wāt uwe goetheyt is lieflic. Ver
lost mi. Want ic ben arm ende allendich/Mijn
herte benauwet hem in mi. Jc gae wech gelijc
een schaduwe daer henen vaert/eñ werde wt ghe
stooten/ghelijck die sprinchauen. Mijne knien
zijn onstere van vasten/eñ mijn vleesch is mager/
dattet gheen vette en heeft. Ende ic was harē
spot/als si mi sagen/schudden si haer hooft.
Staet mi bi/HERE mijn Godt/helpt mi na u D
wer goetheyt. Dat si wetē/dat dit si uwe hant
Dat ghi dat gedaen hebt. Vloeckē si so seegent
ghi/rechtē si hen op/so moetē si te scanden werdē
Maer uwe knecht moet hē verblijdē. Mijne wed
partijders moetē mz smaet aēgedaē werdē/eñ mz
haer ōscādē gecleet werdē als mz enē roc. HERE
ic wil v neerstelic dāckē met mine mōde/Eñ v be
roemē ond' velē. Wāt ghi staet dē armē ter rech
ter hāt/dat hi sine siele soude helpē vandē rechterē.
Den.C.eñ.x.Psalm Dauid.Dixit dñs

Die HERE sprac tot mine HERE A
sittet tot mijnd' rechter hāt/Tot dat
ic uwe viādē tot eend' scabelle uwer
voetē legge. Die HERE sal die roe
de uwer sterctē seyndē wt Ziō/heer
scappet ond' uwe viādē. V volc sal willichlijc daer
zijn indē dage uwer macht in heyligen cieragien wt
moeds lichāme metter dageraet coēt v dē dauwe
uwer geboortē. Die HERE heuet gesworen eñ B
eñ het en sal hē nz berouwē/Ghi zijt eē priester in
der eewichz na die wijse Melkizedech. Die HE
RE tot uwer rechter hant/sal te stuckē smiten die
coningē indē dage zijnder gramscappē. Hi sal oor
delē ond' die heydenē/hi salt vol doodd' lichamen ma
kē. Hi sal te stuckē smitē dat hooft ouer veel landē
Hi sal drinckē vand' beke opten wech/Daerōme
sal hi dat hooft opwaerts heffen. Den.C.eñ.
xi.Psalm. Confitebor

HERE ic wil v danckē wt geheelder A
hertē/Indē raet der oprechtigher/eñ
inder ghemeynten. Groot zijn die
wercken des HEREN/wtgesocht
allen die lust daer toe hebben.

Dē sant eñ cieragie is sijn werc/ eñ sine gerech
tichept blijft eewelic. Hi heeft een gedēckenisse
gemaect vā sinen wonderlicheden. Die genadige
eñ ontfermhertige HERE. Hi heeft spise ge
B gheuē den ghenen die hē vreesen/ hi gedēct zijns
verbonts eewelic. Hi sal die cracht zijnd werc
ken sine volcken te kennē gheuen/ Op dat hi hen
die erffenisse der heydenen soude gheuen. Die
wercken zijnder handen zijn waerheit eñ oordeel
Alle sine gebodē zijn stantachtich. Sy werden
onderhoudē altoos eñ eewelic/ Eñ ghemaect wa
rachtich eñ recht. Hi heeft een vlossinge geson
den sinē volcke/ sine verbont gebodē eewelic/ hey
lich eñ veruaerlic is sinē name Die vreese des
HEREN is vā beghinsel der wijsheyt/ sine ver
stant hebben alle die daer na doen/ Sinē lof blijft
eewelic. Dē.C.eñ.xij.Psal. Beat⁹ vir. Halelu ya

El dien/ die dē HERE vreest/ Die
groten lust heeft/ aen sine geboden
Diens saet sal machtich zijn opter
A aerdē/ Dat geslacht der oprechtiger
sal gheseegent wordē. Rijcdom
eñ volheit sal in zijn huys zijn/ Eñ sine gerechtic
heit blijft eewelick. Den oprechtighen gaet dat
licht op in duysternissen/ Van den genadigē/ ont
fermhertigen/ eñ gherechtē. Een vroime man
is ontfermhertich/ eñ leenet geerne/ Hi deelet sine
woordē recht wt/ Want hi sal eewelic bliuē/ Sijns
en wert nemmermeer vergetē. Voor quaet ge
B ruchte en vreest hi ny/ Sine herte is bereet op den
HERE te hopen. Sijn herte is ghetroost eñ en
vreest niet/ Tot dat hi sinē lust aē sine viandē siet.
Hi strovt wt eñ gheeft den armen/ sine gerech
ticheit blijft eewelic/ Sinen hoorne wert verhoo
ghet met eeren. Die godlose salt sien/ eñ tsal hē
verdrieten/ Sine tandē sal hi te samē biten eñ tsal
vergaen. Want die begeerte der godloser sal vlorē
werdē. Dē.c.eñ.xiij.psal. Laudate pueri. Halelu ya

Ouet hē ghi knechtē des HEREN
Looft den name des HEREN.
B Ghelooft si sinen name/ Van nv
aen tot inder eewichept. Vanden
opganc der sonnen tot haren onder
ganc toe/ Si ghelooft den name des HEREN.
Die HERE is verhoget ouer alle heydenen/
Sine eere is bouē die hemelen. Wie is ghelijc
die HERE onse God/ die so hooch sidt. Eñ
hier beneden siet/ in hemel eñ in aerde. Die dē
cleynē oprechtet wt dē stof/ eñ vhooghet dē aemē
wt den dreck/ Dat hi hem late woonen/ biden
princen/ biden princen zijns volcr. Die die on
vruchtbaer inden huyse woonen doet. Dat si een
vrolike kinder moeder is/ Ha le lu ya.
A ¶ Den.C.eñ.xiiij. Psalm. In exitu Israel.

Oē Israel wt Egyptē troc/ dat huys
Iacob wt den vreemden volcke.
Doen wert Iuda zijn heylichdom
Israel zijn heerschappie/ Die zee
sach eñ vloodt/ dye Iordane keerde
haer te rugge. Die berghen huppelden ghelijc
die rammen/ Die heuuelen ghelijc die ionge scapē
Wat was v ghi zee/ dat ghi vloodt/ eñ ghi Ior
dane dat ghi te rugghe keerdet? Ghi berghen dat
ghi opsprongt ghelijc die rammen? Ghi heuuelen
ghelijc die ionge schapen? Voor den HERE be
uet die aerde/ voor den God Iacob. Die den
steyn vandert in een staende water/ Eñ die steenē
in water fonteynē. Dē.C.eñ.xv.Psal. Nō nobis.

Iet ons HERE niet ons/ mer dijnē
name geeft die eere/ Voor uwe goet
heit eñ trouwe. Waer om sullen A
die heydenen segghen/ Waer is nv
haer God? Mer onse God is in
dē hemel/ hi doet so wat hem ghelust. Mer der
geender goykens zijn siluer eñ gout/ Werckē van
menschē handē. Si hebben monden eñ en spre
ken niet/ Si hebben ooghen eñ en sien niet. Si
hebbē ooren eñ en hooren niet/ Si hebben nuesen
eñ en riecken niet. Si hebben handen eñ en grij
pen niet. Voetē hebbē si eñ en gaen niet/ Eñ en
spreken niet door harē hals/ Die sulcke maken
zijn oec also/ eñ alle die daer op hopē. Maer Is B
rael hope op den HERE/ Die is haer hulpe eñ
schilt. Dat huys Aharon hope op den HERE/
Die is haer hulpe eñ schilt. Die den HERE
vreesen/ hopē oec opten HERE/ Die is haer hul
pe eñ schilt. Dye HERE gedenct onser eñ sal
ons seeghenen/ Hi sal seeghenen dat huys Israel/
Hi sal seegenen/ dat huys Aharon. Hi sal seege
nen die dē HERE vreesen/ si zijn cleyn oft groot. C
Die HERE sal meer doen ouer v/ ouer v/ eñ
ouer uwe kinderē. Ghi zijt die gheseeghende des
HEREN/ Die hemel eñ aerde gemaect heeft.
Den hemel alder hemelen is des HEREN/
mer die aerde heeft hi den kinderen der menschen
ghegheuen. Die dooden en sullen v HERE niet
louen/ noch die onderwaerts varen in die stilte.
Maer wi louen den HERE/ Van nv aen tot in
der eewichept.
¶ Den.C.eñ.xvi.Psalm. Dilexi. Ha le lu ya. A

C hebbe lust/ dat die HERE die stē
me mijns smeekens hoort. Dat hy
zijn oore tot mi neyghet/ eñ ic wil bi
mine leuen aenroepen. Stricken
des doots hebben mi omuangen/ eñ
benautheden der hellen hebben my gheraect/ noot
eñ leedt vant ick. Ende ic aenriep den name des
HEREN/ O HERE verlost mine siele. Ghi
genadige HERE/ eñ gerechtige/ eñ ōse ontferm
hertige God. Die HERE bewaert die eenuul B
dige/ Doen ic verminderet wert/ hilp hi mi.
Keert v weder mine siele tot uwer ruste/ Want
die HERE heeft v weder op geholpē. Want ghy
hebt mine siele wt den doot getrockē/ Mijn ooge
vanden tranen/ mijnen voete vanden slipperen.
Ic wil wandelen voor den HERE/ indē lande
der leuender. Psalm.C.xvij. Credidi propter

C gelooue daer om spreke ic/ mer ic
ben seer verodtmoedicht. Ic sprack
in mijnē versaghen/ Alle menschen A
zijn lueghenaers Wat sal ick den
HERE vgelden/ voor alle sine wel
daden aen mi? Ic wil dē kelck der salicheyt ne
men/ Ende des HEREN name aenroepen.
Ick wil mijne ghelofte betalen voor alle zijn
volc/ Hoe dierbaer is den doot zijnder heylighen
voor den HERE. O HERE ick bē v knecht
ic ben v knecht uwer maertē sone. Ghi hebt mijn

bandē ontlosset. U wil ic dācoffer offerē/eñ des
HEEREN name aēroepē. Ic wil mine gelooftē
dē HEERE betalē/voor alle sinē volc. Jn die ho
uen aen die huysen des HEEREN/Jn v Jerusalē.
Ha le lu ia. Den.C.eñ.xvij.Psalm. Laudate dñm.
LOuet dē HEERE alle heidenē/prijset hē
alle volckē. Wāt sine goethz eñ trouwe
gewerdet ouer ōs ind eewichz Halleluia.
Den.C.eñ.xviij.Psalm/Confitemini dño
DAncket den HEERE dat hi so vriēde-
lic is/ende dat sine goetheyt eewelijc
duert/ Jsrael segghe nv/ dat sine
A goetheyt eewelic duert Dat huys
Aaron segghe nv/dat sine goetheyt
eewelic duert. Die den HEERE vreesen seggen
nv/dat sine goetheyt eewelick duert. Jnder be
nautheit aenriep ic den HEERE/eñ die HEERE
verhoorde mi in wijder ruymte. Dye HEERE
is met mi/Ic en vreese niet wat mi die mēsce doet
Die HEERE is met mi/om my te helpen.Eñ ic
wil mijnen lust sien aen mijne vianden. Het is
beter op den HEERE betrouwen/dan hem verla-
ten op menschen. Het is beter op den HEERE
B betrouwen/dan hem verlaten op princen. Alle
heydenen hebben mi omuaen/Maer inden name
des HEEREN wil icse verdoen. Si hebben my
al omme eñ omme omuaē/Maer indē name des
HEEREN wil icse verdoen. Sy hebben mi om
ringt gelijc die bien/si zijn gheblust ghelijck vier
inden doornen/Mer inden name des HEEREN
wil icse verdoen. Men stiet mi dat ic vallen sou
de/Maer die HEERE hielp mi Die HEERE is
mine sterckeyt/eñ minen psalm/eñ mine salicheyt/
Daer is een stemme van blijschappen eñ salich
heyts inden tenten der gerechtiger/die rechte hāt
C des HEEREN bewijset sterckeydt. Die rechte
hant des HEEREN is verhoghet/die rechte handt
des HEEREN bewijset sterckeyt/ Ic en sal niet
steruen/mer leuen/ende vertellen dat werck des
HEEREN/ Die HEERE castijt mi wel/Mer
hi en geeft mi den doot niet ouer/ Doet mi open
die poorten der gherechticheyt/dat ick daer in gae
eñ den HEERE dancke/ Dat is die poorte des
D HEEREN/die ghérechtighe sullen daer in gaen
Ic dancke v dat ghi mi verhooret/eñ zijt mijne
salicheyt/ Den steen die die timmerliedē verwor
pen/is tot eenen hoecsteen geworden. Dat is van
den HEERE geschiet/eñ het is eē wonder voor
onsen oogen/ Dit is den dach dien die HEERE
maect/Laet ons verblijdē eñ vrolijc daer inne zijn
O HEERE helpt/O HEERE laet wel geluckē
Ghelooft si die daer comt indē name des HE
REN/Wi seegenen v vandē huyse des HEEREN
Die HEERE is God eñ verlichtet ons/Verciert
die feeste met meiē tot aen die hoornē des outaers
Ghi zijt mijn God eñ ic dancke v Mijn God/ic
wil v verhoogen/ Dancket den HEERE/dat hy
vriendelijck is/eñ sine goetheyt dueret eewelijck.
¶Den.C.eñ.xix.Psalm. Beati immaculati
WEl den ghenen die onbesmet zijn op
i. den wech/Die in die wet des HEE
REN wandelen. Wel den genē
die sine ghetuyghenissen behoeden/
die hem van gheheelder hertē sueckē
Want die quaetdoenders en wandelē niet op
sine wegen/ Ghy hebt ghebodē neerstelijc te
houden/so wat ghi geboden hebt/ O oft mine
wegen ghérechtet worden/te houden uwe rechtē
Dan en soude ick niet te schanden werden/als
ick op alle uwe geboden schouwe. Jck dancke
v mz oprechter hertē/dz ghi mi leert die oordelē u
wer gerechtichz. Uwe rechtē wil ic houdē/En v B ij
laet mi niet so altemale. Jn quo corrigit.
WAer mede sal eē iongelinc sinē wech
reynigen/Als hi hem hout nae uwe
woordē/ Jc hebbe v gesocht wt ge
heelder hertē/eñ laet mi uwer gebo-
dē niet missen. Jc hebbe uwe reden
in mijnē hertē verborgē/Op dat ic tegen v niet en
sondige. Gelooft zijt ghi HEERE/Leert my uwe
rechtē. Jc wil met minē lippē vertellē alle oorde
lē ws monts. Jc verblide mi indē wech uwer ge-
tuygenissen/Als ouer alderhāde rijcdom. Jc spre
ke so wat ghi beuolē hebt/Eñ scouwe op uwe pa
dē/ Jc heb lust aen uwen rechtē/eñ ic en vergete
uwer woorden niet. Retribue seruo
HElpt uwen knecht weder te rechte
dat ic leue/eñ uwe woorden houde/
Opent mi die ooghen dat ic sie/
die wonderlicheden aen uwe wet. C iij.
Jck ben een gast opter aerden en
verberecht uwe gebodē niet voor mi. Mijn sie-
le is te stucken gemalen/van verlangen/na uwen
oordeelen altijt. Ghi sceldet die stoute/dat ver-
uloect zijn die uwer geboden gemissen. Keert
van mi smaet eñ verachtinghe/want ic beware u-
we getugenissen. Die princen sitten oec eñ spre
ken tegen mi/mer uwen knecht spreect van uwen
rechten. Jck hebbe lust aen uwe ghetugenissen
die zijn mine raetslieden. Adhesit pauimento.
MIjne siele cleeft aēt stof/Maect mi le D iiij.
uende nae uwē woorde. Jck heb
be mijne wegē vertelt/ende ghi ant
woort mi/Leert mi uwe rechten.
Onderwijst mi dē wech dien ghi
beuolen hebt/so wil ic spreken/van uwen wonde
ren. Mine siele drupt vā droefheyt/recht my
op na uwē woordē/ Neemt van mi den valschē
wech/eñ gonnet mi uwe wet. Jc heb eenē seke-
ren wech vercorē/uwe oordeelē heb ic voor geset
Jc hange aen uwe ghetuygenissen HEERE en
laet mi niet te schanden werden. Jck loope dē
wech uwer ghebodē/Als ghi mijn herte troostet.
HEERE gheeft mi te kennē den wech
uwer rechten/Soo wil icse bewaren E v.
totten eynde toe. Onderwijst mi
so wil ick bewarē uwe wet/eñ wilse
houden wt gheheelder herten.
Leydt mi opten padt uwer gheboden/want ic
hebbe lust daer toe. Neycht mijne herte tot u-
we ghetuyghenissen/ende niet tot ghiericheyt.
Keert af mine oogen dat si dat ydel niet en sien
maect mi leuende op uwē wech. Maeckt stant-
vastich uwe redene uwen knechte/dat ick vreese.
Keert van mi die smaet die ick ontsie/want dij
ne oordeelen zijn lieflick.
Siet ic begeere so wat ghi beuolē hebt/maect
mi leuēde door uwe gerechticheit. Adueniat super

vi. F HEERE laet uwe goetheyt my toecomē/Dijne salicheyt na uwer redene Dat ic antwoorden mach minē lasteraers/Wāt ic verlaet mi op di ne woordē. Eñ en neemt niet vā minen monde dat woort der waerheit so geheelic wāt ic wachte op uwe oordeelē. Jc wil v wet altoos houden/ymmermeer eñ eewelic. Eñ ic wandele in wijder ruymte/wāt ic soecke soo wat ghi beuolen hebt. Jc spreke van uwe ghetuyge nissen voor Coninghen/ende ic en schame mi niet Eñ ic hebbe lust aen uwen ghebodē/ die ick be minne Eñ heffe mijne handen op tot uwen ghe-

vij. G boden/die ic beminne/eñ spreke vā uwen rechtē.

Ghedenct uwen knechte aen v woort op dwelcke ghi mi laet hopen. Dat is mijnē troost in mine allen-dicheyt. Want uwe redenen maken mi leuende. Die stoute bespotten mi alte vele/Maer ic en wijck niet vā uwer wet. HEERE ic gedencke uwe oordeelen die vāder werelt aen zijn/eñ werde ghetroost. Mi grou welt voor die godlose/Die v wet vlaten. Uwe rechten warē mijnen psalme / indē huyse mijnder wooningē. HEERE ic gedencke snachts op uwē name/eñ houde uwe wet. Dat is mi goet/wāt ic beware so wat ghi beuolen hebt. Pars mea.

viij. H

Ic heb geseyt/HEERE mijn deel is/ dat ic uwe wegē houde. Jc smeec-ke v aensicht van gheheelder herten maect mi leuende na uwe redene. Jc ouerdencke mijne wegē/eñ ic keere mijne voeten tot uwe ghetuygenissen. Jc haeste eñ en vertrecke niet dine geboden te houden. Der godlooser verbont berooueт my/ Maer ic en vergete dijne wet niet. Ter midder nacht stae ic op om v te danckē/ Ouer die oordee len uwer gherechticheyt. Jc ben inder ghemeyn scap alle der gheender die v vreesen/ eñ houden so wat ghi beuolen hebt. HEERE die aerde is vol dijnre goetheyt/leert mi dijne rechten. Bonitatē.

ix. I

Ghi doet goet uwē knechte/HEERE nae uwen woorde. Leert mi goe-de sedē eñ kennisse/Wāt ic geloove dijnen geboden. Eer ic vootmoe-dicht wert doolde ic. Mer nv houde ic uwe redene Ghi zijt goet eñ vriendelic leert mi dijne rechtē. Die stoute versieren luegenen ouer mi. Mer ic beware vā gheheelder hertē/ so wat ghi beuolen hebt. Haer herte is dicke gelijc smeer. Maer ic hebbe lust aen uwe wet. Het is mi lief/dat ghi mi verootmoedicht hebt/op dat ic dine rechtē mach leerē. Die wet ws mōts is my liever dā veel stuckē gouts eñ siluers. Man? tue

x. K

Uwe hāt heeft mi gemaect eñ berept onderwijst mi/dat ic uwe gheboden leere. Die v vreesen die sien my / eñ verbliden hen/Want ic wachte op v woort. HEERE ic bekēne dat dij ne oordelē recht zijn/eñ hebt mi met trouwen ver ootmoedicht. Uwe goetheit moet mi troostē. Na uwer redene uwē knechte ghescheit. Uwe ont fermherticheyt come tot mi dat ic leue/Wāt ic heb be lust aen dijne wet. Die stoutē moetē te scā-

den werden/dat si mi so valschelic neder drucken/ Maer ic spreke van dien dat ghi mi beuolen hebt/ Die v vreesen/eñ dine getuygenisse kēnē/moe ten hen tot mi keeren. Defecit in salutari.

Mijn siele verlanget na uwe salicheit/Jck hope op v woort. Mine L oogen versterren hen na uwer spra-kē eñ segghen wāneer troost ghi mi. Wāt ic ben gelijc een wijnflessche inden rueche. Uwe rechten en verghete ic niet. Hoe vele zijn der dagen ws knechts / Wāneer wildi oordeele houden ouer mijne veruolghers. Die stoute grauen mi cuylē die niet en zijn nae dijne wet. Alle uwe geboden zijn seker/Si ver uolghē mi valschelic/helpt mi. Si hebbē mijns schier een eynde gemaect opter aerden/ Maer ick en verlate niet so wat ghi mi beuolen hebt/ Maect mi leuende door uwe goetheyt/dat ic die getuyge-nisse ws monts houde. Jn eternum dñe.

HEERE v woort blijft eewelic staende M inden hemel. Uwe trouwe duert voorder eñ voorder/ ghi hebt die aer-de berept/eñ si blijft staē Het blijft noch heden ten dage na uwe oordee lē/Wāt het dienet v alle. Waert dat ic niet lust en hadde aen v wet/so verginge ic in mijne allen-dicheyt. Jc en wil nemmermeer verghetēn dat ghi beuolē hebt/ want ghi maect mi daer mede le uende. Jck ben uwe/helpet my/want ic soecke so wat ghi beuolen hebt. Die godlose wachten op mi/dat si mi verdoen souden/ Maer ick mercke op dijne getuygenissen. Jc hebbe alles dincs een eyn de gesien. Mer v gebot is seer breet. Quō dilexi

HOe hebbe ic dine wet so lief/ Daghe lijcx spreke ic daer af Ghi hebt my N met dinē gebode wijser gemaect/dā mine vianden zijn/want het is eewe lic mijn. Jck ben cloecker dan al-le mine leeraers/want dine getuygenissen zijn mi ne redenē. Jck ben verstandigher dā die ouden wāt ic beware so wat ghi beuolen hebt. Jc ver biede minē voete alle quade wegē/dat ic v woort soude houden. Jc en wijcke niet vau uwē oor deelen/want ghi leert mi. Hoe soet zijn dijne re denen mijder kelen/Meer dā huenich mijnē mō-de/ Jc werde vstādich vā dien dat ghi beuolē hebt/ daer ōme hate ic allē valscē wech. Lucerna pedib? O

Uwe woort is mijns voets keersse / eñ een licht op mijnē padt. Jc sweere eñ houde dat. Dat ic die oordeelē dij re gherechticheyt bewaren wille. Jc ben seer verootmoedicht/HEERE maect mi leuende na dinē woorde. Laet v be-haghen HEERE die vrywillighe offerande mijns monts/eñ leert mi dijne oordeelen. Mijne siele is altoos in mijnen handen/ Eñ ic en vergete dijn re wet niet. Die godlose legghen mi strücken/ maer ic en dole nyet vā dien dat ghi beuolen hebt Uwe ghetuyghenissen erue ic eewelick/want si zijn mijns herten ghenoechte. Iniquos odio

ICk neyge mijn herte na uwen rechtē al- P toos eñ eewelick. Jc hate die ketters ende beminne v wet. Ghi zijt mijn be scermsel eñ schilt/ic hope op v woort. Wijct vā

mi ghi boosachtighe/ Jck wil die geboden mijns
Gods bewarē Onthout mi door uwe redene dz
ic leue/ eñ en laet mi niet te scandē werdē/ ouer mi=
nē hope. Sterct mi dat ic genese/ so sal ic gestade=
lic minē lust hebbē aen uwe rechtē. Ghi vertreet
alle die uwe rechtē gemissen/ wāt hare bedriegerie
is valscheit. Ghi doet te niete alle godlose opter
aerdē gelijc vuylnisse daer omme beminne ic uwe
ghetuygenissen. Minen vleesche staen vaeren
te verghe van uwer vreese voor uwe oordeelen.

Fecit Iustitiam.

IC oeffene oordeele eñ gherechticheyt/ en
Q gheeft mi niet ouer den genen die mi on=
recht doen/ Gelooft voor uwen knecht
ten besten/ dat mi die stoutē geen onrecht en doen
Mine oogen versterren hen na uwe salicheyt/
eñ na die redene uwer gerechticheyt. Doet met
uwen knechte na uwer goetheyt/ eñ leert mi uwe
rechten. Jck ben uwe knecht/ onderwijset mi/
dat ic bekenne uwe getuygenissen. Het is tijdt
dat die HEERE daer toe doe/ Sy laten uwe wedt
staen. Daer omme beminne ic uwe geboden/ bo
uē gout eñ bouē fijn gout. Daer omme houde ic
stracx allet wat ghi oyt beuolen hebt/ ic hate allen
valschen padt. Mirabilia Iuditia

DJne ghetuygenissen zijn wonderlijc/
Daeromme bewaertse mijne siele.
Als uwe woort wtgaet so verlich=
R tet / eñ gheeft den eenuuldighen ver=
stant. Jc doe mijnen mont open/
eñ hale aseme/ Want ick begheere uwe ghebodē/
Keert v tot mi/ eñ zijt mi genadich/ ghelijc ghy
pleecht den ghenen die uwen name beminnen
Rechtet mijne ghanghen door uwe redene/ en
laet geen onrecht ouer mi heerscappen. Verlost
mi vāder menschen onrecht/ So wil ic houdē dat
ghi beuolen hebt/ Verlichtet v aēschijn ouer uwē
knecht/ eñ leert mi uwe rechtē. Wateruloeden
gaen van mijnen oogen/ om datmē uwe wet niet
en houdt. Iustus es.

HEERE ghi zijt gerecht/ eñ v oordeel
is recht. Ghi hebt die ghetuyghe
S nissen uwer gerechtichz/ eñ dz geloo
ue scerpelic gebodē. Mijn toorni
ge liefde heeft mi schier verdaē/ om
dat mine wederpartiders uwer woordē vgheten
Vwe redene is wel ghelouttert/ eñ v knecht be
mint die. Jc ben cleyn eñ veracht/ ic en verghe
te niet so wat ghi beuolen hebt. Vwe gerechtic
heit is een eewige gerechtichz/ eñ uwe wet is ghe
stadich Benautheit eñ noot hebbē mi gheraect/
mer ic hebbe lust aen uwe gheboden. Die ghe
rechticheit uwer getuygenissen is eewich / onder
wijset mi so leue ick. Clamaui.
T ICk roepe van gheheelder herten verhoort/
mi HEERE/ ick wil uwe rechten bewaren
Jc roepe v/ helpt mi So wil ic uwe ghe
tuyghenisse houden Jck voorcome indet sche
meringe vandē dage eñ crijsche / op v woort ho
pe ic Mine oogen voorcomē in die vroege wake
dat ic van uwen redenē soude tracteren. Hoort
mijne stemme nae uwer goetheit/ HEERE maect
mi leuende na uwen oordeele.
Mijne veruolghers gaen toe moetwillichlijc/
eñ zijn verre van uwer wet. HEERE ghi zijt na
bi eñ alle uwe gebodē zijn gestadich. Jc wiste te
voren van uwe ghetuygenisse/ Dat ghise eewelijc
ghefundeert hebt. Vide humilitatē

Iet mine allendicheyt/ eñ verlost my
helpt mi wt/ wāt ic en vergete uwer v xx.
wet niet. Voert mijne sake eñ ver
lost mi/ Maect mi leuende na uwer
redene. Die salicheyt is verre van=
den godlosen/ want si en achten uwe rechten niet.
HEERE uwe ontfermhertichheyt is groot/ ma=
ket mi leuende gelijc ghi pleecht. Mijnder ver=
uolgers eñ wederpartijders zijn vele/ Mer ick en
wijcke niet van uwen ghetuygenissen. Jc sach
die verachters/ eñ het vdroot my datse uwe rede=
ne niet en hielden Siet ic beminne so wat ghi be
uolē hebt / HEERE maect my leuende nae uwe
goethept Van beghinne zijn uwe woorden ge=
stadich/ Alle oordeelen uwer gherechtichcyt due=
ren eewelijck. Principes

Je princen veruolghen mi sonder sa x xxi
ke/ ende mijn herte vreest voor uwe
woorden. Jc verblijde my van ouer
uwe redene/ ghelijck eenen die groo
ten roof vint. Der lueghenen ben
ick gram/ eñ hebbe afgryselicheyt daer aen/ Maer
uwe wet beminne ic/ Jck loue v sdaechs seuen
werf om die oordeelen uwer gherechticheyt
Grooten vrede hebbē si/ die uwe wet beminen
eñ en hebben gheene verargeringhe. HEERE
ic verwachte uwer salichcyt / eñ doe na uwen ghe
boden. Mine siele hout uwe getuygenissen/ eñ
beminnse seer. Jck houde soe wat ghi beuolen
hebt/ eñ uwe getuygenisse/ Want alle mine wegen
zijn voor v. Appropinquat

EERE laet mine clage voor v comen y xxij.
ondewijst mi na uwen woorde
Laet mijne smeeckē voor v comē
verlost mi na uwer redene. Mijn
lippen sullen lof wtspreken. Als ghi
mi uwe rechten leert Mine tonghe sal haer ghe
spreke hebbē vā uwe redene/ want alle uwe gebo
dē zijn recht Laet v hāt my by staē/ want ic hebbe
vercoren so wat ghi beuolen hebt. HEERE ic be
geere uwe salichz/ eñ ic heb lust aen v wet. Laet
mine siele leuē datse v loue/ eñ uwe ordeelē mi hel
pen. Jc dole gelijc een verloren scaep / soect uwē
knecht/ want ick en verghete uwer gheboden niet

Den.C.eñ.xx.Psalm. Ad dñm

C roepe dē HEERE in mijnē noot/
eñ hi antwoordt mi. HEERE ver A
lost mijn siele vādē quadē monde/ eñ
vādē valscen tongen. Wat can v die
valsce tonge gedoen/ eñ wat canse be
schicken. Si is gelijc scerpe pijlen eens machtigen/
met Jeneuerhouts colē. Wee mi dat ic een vree
delinc ben onder Mesech/ ic moet woonē ondē dye
tentē Kedar Mijn siele heeft lange gewoont/ by
die gene die vrede haten. Jc hielt vrede/ Mer als
ic sprac/ so begōsten si strijt Den.C.eñ.xxi. Psalm.

IC hief mine oogen op tottē bergen/ Van
waer sal mi hulpe comen.
Mijn hulpe coemt vanden HEERE A
die hemel ende aerde ghemaect heeft.

Hi en sal uwen voet niet laten slipperen/ en die
v bewaert en slaept niet. Siet die bewaerder Is-
B rael/ en slaept noch en sluymert niet. Die HE
RE/ bewaert v die HERE is uwe schaduwe/ o
uer uwe rechte hant. Dat v die sonne sdaechs nyet
en steke/ Noch die mane des nachts. Die HE
RE beware v voor alle quaet/ Hi beware v siele.
Die HERE beware uwen wtganc en inganc
van nv tot inder eewicheyt

¶ Dē.C.en.xxij. Psalm Dauids. Letatus sum.

IC verblide mi dies/ dat mi gesept is
Dat wi int huys Gods sullen gaen/
Dat onse voetē sullen staen in dij-
A ne poorten Jerusalem. Jerusalem
die getimmert is gelijc een stadt/ die
vaer met malcanderen te samen hout/ Daer dye
stammen op climmen/ te weten die stammen des
HEREN/ te getuygen den Israel/ om den name
des HEREN te dancken/ Want aldaer sitten
die stoelen totten oordeele/ Stoelen des huys Da
B uids/ Groet Jerusalem vriendelic/ Het moet
dien wel gaen die v beminnē. Het moet vrede
zijn binnen uwen mueren/ en oueruloedicheyt in
uwen palleysen. Om mijnd broeders en vrien
den wille/ wil ic vrede ouer v sprekē. Om des
huys des HEREN ons Gods wille/ so wil ic v
beste soeckē.

¶ Dē.C.en.xxiij psal. Ad te leuaui.

IC heffe mine ogen op tot v/ ghy die
inden hemel sittet. Siet gelijc die
A oogē der knechtē/ op die handē haer
der heeren sien. Ghelijc die oogē
der maert/ op die hādē haerder vrou
wen. Also sien onse oogen op den HERE on
sen God/ tot dat hi ons ghenadich werde. Sijt
ons genadich HERE/ sijt ons genadich/ want wi
zijn seer vol verachtinge. Seer vol is onse siele/
Vander rijcker bespottinge/ en vander houeerdi-
gher verachtinghe.

¶ Dē.C.en.xxiiij. Psalm Dauids. Nisi quia dñs.

VErt dat die HERE niet bi ons en
A ware Israel segghe alsoo. Waert
dat die HERE niet bi ons en ware
Als die menschē hen tegē ons settē
Soo vlondē si ons leuende/ Als
haer toornicheyt ouer ons verbolch. So hadde
ons dwater verdroncken/ Stroomē waren ouer
onse siele gegaen. Alte hooge wateren waren
ouer onse siele ghegaen. Gelooft si die HE
RE/ dat hi ons niet tot eenē roof in haren tandē
heeft gegeuen. Onse siele is ontulucht/ ghe-
B lijc eenen vogel dē stricke des vogelaers/ Dē stric
is gebroken en wi zijn los. Onse hulpe staet in
den name des HEREN/ die hemel en aerde ghe
maect heeft.

Dē.C.en.xxv. Psalm. Qui confidit.

DIe optē HERE hopen/ die en sullē
niet omme vallen/ en eewelic bliuen
A gelijc den berch Zion. Ronts om
me Jerusalē zijn bergen/ en die HE
RE is ronts omme zijn volc/ vā nv
aen tot inder eewicheyt. Want die roede der god
loser en wert niet gelaten ouer dat lot der gerech
tiger/ op dat die gherechtige hare hādē niet wt en
steken tot ongherechticheyt. HERE doet wel
dē goeden en oprechtighen van herten. Maer
die hen geuē tot hare aftredē/ sal die HERE met
dē quaetdoeders leydē/ mer vrede si ouer Israel.

¶ Den.C.en.xxvi. Psalm. In conuertendo

ALs die HERE dye gheuangenissen
Zion keeren sal/ so werdē wi gelijc
die droomende. Dan sal onsen A
mont vol lachens zijn/ en onse tonge
vol beroemēs. Dan salmē onder
die heydenen segghen/ die HERE heeft grote
dingen aen hen gedaē. Die HERE heeft ooc
groote dingen aen ons gedaē/ dies zijn wi vrolic.
HERE keert onse gheuangenisse ghelijck dye
beke int zuyden. Die met tranen saeyen/ sullen
met verhueghinge maeyen. Si gaen henen en
weenē/ en dragē edele saet/ en comen met verhue
ghinghe/ en bringhen hare schoouen.

¶ Dē.C.en.xxvij. Psalm Salomo. Nisi dñs.

VErt dat die HERE dat huys nyet
en timmerde/ So arbeyden si te ver
gheefs die daer aen timmeren. A
Waert dat die HERE dye stadt
nz en bewaerde/ So waect die wach
ter om niet. Het is te vergheefs dat hi vroech
op staet/ en vertreet dat sittē/ en etet dat hartachti
ghe broot/ want wiē hijt gonnet diē geeft hijt slapē
de. Siet die kinderen zijn dat erfenisse vanden
HERE/ en die vrucht des lichaems is dat loon.
Gelijc die pijlen inde hant des machtigē/ Al
so zijn die kinderē der ionckheyt. Wel dē mā dye
sinen koker vandē seluē vol heeft/ die en werden
niet te schandē/ als si met haren vianden sprekē
inder poorten.

¶ Den.C.en.xxviij. Psalm. Beati omnes.

WEl dien die dē HERE vreest/ ende
op sine wegē gaet. Ghi sult v ge
neerē met uwer handē arbeyt. Wel A
v ghi hebbet goet. V wijf sal zijn
als een vruchtbaer wijnstoc aenden
wanden in v huys. Uwe kinderen ghelijck die
olijftacken ronts omme uwe tafele. Siet also
wert die man ghesegent/ die den HERE vreest
Die HERE sal v seeghenen wt Zion/ dat ghy
siet dat gheluc Jerusalē v leuē lanck/ en siet uwer
kinder kinderen/ Vrede ouer Israel.

¶ Den. C.en.xxix. Psalm. Sepe expugna.

SI hebbē mi dicwils benauut vā mijn
der ionckheyt op/ Israel segghe alsoo
Si hebben mi dicwils benaut van A
mijnder ioncheit op/ mer si en hebbē
mi niet ouermogē. Die ploegers
hebbē op mijnen rugghe geploecht/ en hare voze
langhe ghetrocken.
Die HERE die gerecht is/ heeft der godloser
iock afghehouwen.
Si moeten te schande werden/ ende te rugge
keeren/ Alle die op Zion gram zijn.
Si moeten zijn ghelijc dat hoy op die daken/
dwelck verdorret eer datment wt pluct.
Van welckē die maeyere sine hant niet en vul
let/ Noch die schoof bindere sinen schoot. B
Ende die voorbi ghinghen en seydē niet/ Dye
seghenighe des HEREN si ouer v/ wi seegenē
v inden name des HEREN.

¶ Den.C.en.xxx. Psalm. De profundis.

B Tder dieptē roepe ic HEERE tot v/ HEERE hoort mijne stēme / laet uwe ooren mercken op dye stemme mijns smeeckens. Ist dat ghi acht wilt hebben op misdaet / HEERE wie sal staende bliuen. Want bi v is vergeuinge/ op datmē v vreese Ic verwachte den HEERE/
B Mijne siele verwachtet/ eñ ic wachte op zijn woort. Mijne siele wachtet op den HEERE/ vander een der morghenwake totter andere. Israel wachte op den HEERE/ want goetheyt is bi den HEERE eñ vele verlossinghe bi hem. Ende hi sal Israel verlossen/ wt alle zijnder misdaet.

Den .C.eñ.xxxi.Psalm Dauids. Dñe nō est

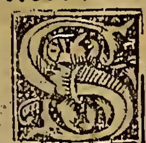

A HEERE mine herte en is niet stout/ eñ mijne oogen en zijn niet hooch / eñ ic en wandele niet in grooten dinghen die mi te wonderlijck zijn. Als ick mine siele met en sette eñ stilde/ Soo wort mine siele in mi/ ghelijck een die van zijnder moeder gespeenet is. Israel wachte op den HEERE/ van nv aen tot inder eewicheyt.

Den.C.eñ.xxxii.Psalm Dauids. Memēto dñe

A Ghedēct HEERE Dauids/ eñ alle zijn der allendicheyt. Dat hi swoer den HEERE/ eñ beloofde den machtigen Jacob. Ick en wil niet in die ten te mijns huys gaen/ Noch mi opten legher mijns beds leggen. Ick en wil mine oogen niet laten slapē/ noch mijne oochschelē niet latē slaepmeren. Tot dat ic een plaetse vinde voor den HEERE/ tot woningē den machtigen Jacob.
Siet wi hebben van haer gehoort in Ephrata
B Wi hebbense geuonden opten velden des wouts Wi willen in sine woninge gaen / eñ aenbeden voor sine voetbanc HEERE staet op tot uwer rustē/ ghi eñ die arcke uwer sterckheyt. Laet uwe priesters hen cleeden met gerechticheyt/ ende uwe heyligen hen verblidē. En keert niet af dat aensicht ws gesalfden/ om ws knechts Dauids wille Die HEERE heeft Dauidē trouwelic gheswooren/ daer en sal hi hē niet afkeeren/ Ick wil vp op
C uwen stoele setten/ die vruchte ws lichaems. Ist dat uwe kinderen mijn verbont houden/ eñ mine getuygenisse dat ic haer leeren sal / soe sullen hare kinderen oock op uwen stoele sitten eewelic. Want die HEERE heeft Zion vercoren/ ende heeft luste aldaer te woonen. Dit is mine ruste eewelic/ hier wille ic woonē want het gelustet my Ic wil hare spijse seegenen/ ende haren armen broots genoech gheuen. Hare priesters wil ick met salicheyt cleeden/ eñ hare heylighen sullen vrolijck zijn. Aldaer sal opgaen den hoorne Dauids Ic hebbe minen ghesalfden een lanteerne toegheraeect. Sine vianden wil ic met schanden cleeden/ maer ouer hem sal sine croone bloeyen.

Den.C.eñ.xxxiii.Psalm. Ecce quā bonum

A Siet hoe fijn eñ hoe lieflic ist/ Dz broeders met malcanderen woonen. Als wāneer die goede salue totten hoofde af vloeyde vanden baerde in den baert Aaron / die af vloeyde opt hooftslop sijnder cleederen. Als wanneer dē dauwe Hermon af vloeyde op die bergen Zion/ wāt aldaer gebiet die HEERE seegeninge eñ leuen/ altoos eñ eewelic. Dē.C.eñ.xxxiiii.psal. ecce nūc be.

Siet louet dē HEERE alle knechtē des HEEREN / Ghi die snachts staet int huis des HEEREN. Heft uwe hādē op int heylichdom/ Eñ louet dē HEERE. Die HEERE seegene v wt Ziō die hemel eñ aerde gemaect heeft. A

Dē.C.eñ.xxxv.Psal Halelu ia. Laudate nomē dñi

Looft den naem des HEEREN/ Looft ghi knechtē des HEEREN. Ghy die inden huyse des HEEREN staet/ Inden houen des huys ons Goodts. A Louet den HEERE/ wāt die HEERE is vriendelic/ Lof singhet sinen name/ want hi is lieflick. Want die HEERE heeft hem Jacob vercoren/ Israel tot zijnder eygenscap. Want ic wete dat dye HEERE groot is/ Eñ onse HEERE voor allen goden. Allet wat hi wilt dat doet hy B Inden hemele/ opter aerden / in die zee/ eñ in allen dieptē. Die die wolcken laet opgaen vanden eynde der aerden/ die dē blixem tot regen maect/ Dye die winden wt sinen verborgene comen laet. Die die eerste gheboorte sloech in Egiptē/ beyde des mēscen eñ des vees. Eñ liet sine teeckenen eñ wonderlichedē comē onder v Egiptē lant/ Ouer Pharao eñ alle sine knechtē. Die vele volcken sloech Eñ doodede machtighe Coningen. Sihon der Amoritē Coninc/ Eñ Og den Coninc tot Basan eñ alle coninckrijckē in Canaā. Eñ gaf haer lant tot een erfenisse/ tot een erfenisse sinen volcke Israel. HEERE uwen name duert eewelic/ Uwe gedachtenisse HEERE duerret voortdeer eñ voort. C Want die HEERE sal zijn volc oordelen / ende hem ouer sine knechten versoenen laten.
Der heydenen goykens zijn siluer ende goudt/ Wercken der menscē handen. Si hebben mondt eñ en spreken niet/ Si hebben oogen eñ en sien niet. Si hebbē oorē eñ en hoorē niet/ Oock soe en is geenen aseme in harē monde. Die sulcke makē/ zijn den seluē ooc gelijc / Alle die op sulcken hopen. Dat huys Israel louet den HEERE/ Louet den HEERE ghi vanden huyse Aaron. Ghi vanden huyse Leui louet den HEERE ghi die dē HEERE vreest louet dē HEERE. Gelooft si die HEERE wt Zion/ Die tot Jerusalē woont/

Den.C.eñ.xxxvi.Psalm. Confitemini dño

Dancket dē HEERE want hi is vriendelic/ Wāt sine goetheyt duert eewelic. Dancket den God alre goden want sine goetheyt duert eewelijck. Dancket den HEERE alder heeren/ wāt sine goetheyt duert eewelic. Die groote wonderē doet alleene / wāt sine goetheyt duert eewelic. Die die hemelen wijslic ghemaect heeft/ want sine goetheyt duert eewelic. Die die aerde op waterē wt gebreit heeft/ wāt sine goetheit duert eewelic. Die groote lichten ghemaect heeft wāt sine goetheyt duert eewelic. Die zonne den dage voor te staē/ wāt sine goetheyt duert eewelic A Die mane eñ sterrē der nacht voor te staē/ want sine goetheyt duert eewelijck Die die Egipte-naers sloech aen haren eerstē geboortē/ want sine goetheyt duert eewelijck. B

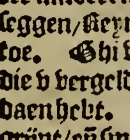
C Eñ leydede Israel wt dē middel vā hen/Wāt
sine goethz duert eewelic. Door machtige hāt
eñ wtgerectē arm/wāt sine goetheyt duert eewe
lic. Die die roode zee deelet in twee deelen/wāt
sine goetheit duert eewelic Eñ liet Israel daer
door gaē/wāt sine goetheit duert eewelic. Die
Pharao/eñ sine macht in die roode zee stiet/wāt
sine goetheit duert eewelic. Die zijn volc leyde
door die woestine/wāt sine goethz duert eewelic
Die grote coningē sloech/want sine goetheyt
duert eewelic. Eñ doodede machtige coningē
want sine goetheit duert eewelick. Sihon der
D Amoritē coninc/wāt sine goetheit duert eewelic
Eñ Og den coninc tot Basan/wāt sine goet
heit duert eewelic. Eñ gaf haer landt tot eender
erffenisse/wāt sine goetheit duert eewelic. Tot
een erffenisse sinē knechte Israel/wāt sine goethz
duert eewelic. Wāt hi gedacht onser doē wi ver=
druct waren/want sine goetheyt duert eewelick.
Die ons vlost vā onsen viādē/ wāt sine goethz
duert eewelic. Die allen vleessche spijse gheeft
wāt sine goetheyt duert eewelic. Dācket God
vandē hemel/want sine goetheyt duert eewelick

¶ Den.C.eñ.xxxvij.Psalm, Super flumina.

An die waterē te Babel saten wi eñ
weēdē ooc / Doē wi ō Ziō gedachtē
Onse harpē hingē wi aē die wilgē
A die daer inne zijn. Want aldaer
heystē vā ons een liet die ons gheuan
gē hieldē. Eñ in onsen huysen eenē vrolikcn sanc.
Lieue/singet ōs somwilen een liet vā Zion. Hoe
soudē wi des HEEREN liet singē in vreēdē lan
dē. Vergete ic ws Jerusalē/ Soo werde mijnder
rechter hāt vergetē. Mine tonge moet aen tge=
B hemelte mijns monts cleuē/ist dat ick ws niet en
gedēcke/Ist dat ic Jerusalē niet en verheffe ouer
dat hooft mijnder bliscappē. HEERE gedenct
der kinderen Edom/indē dach Jerusalē/die daer
seggen/steyne af/steyne af/ Tot harē fundamēte
toe. Ghi verstoorde die dochter Babel/wel diē
die v vergeldet metter vergeldinge die ghi ons ge
daen hebt. Wel hem/dye uwe ionghe kinderē
grijpt/eñ smijtse te stucken aen den steen.

¶ Dē.C.xxxviij.Psalm Dauids. Cōfitebor tibi.

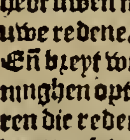

Ick dancke v wt gheheelder herten/
Voor den goden wil ick v lof singhen
A Ic wil aenbeden tot uwen heyligē
tempele/Eñ uwen name danckē om
uwe goetheyt eñ trouwe / want ghy
hebt uwen name ouer al heerlick ghemaect/door
uwe redene. Als ic v aēroepe so antwoort my
Eñ vreyt wt sterckheyt in mijnder sielē. Alle Co=
ninghen opter aerdē moetē v dancken/dat si hoo=
ren die redene ws monts. Eñ moetē singē op
den wech des HEEREN/dat die eere des HEE=
REN groot si. Wāt die HEERE is hooch/eñ
schouwet dat nedere/Eñ kennet den stouten van
verre. Al wandelde ic al middē inden anxte/so
B sult ghi mi nochtans leuende behouden/Eñ ouer
die toornicheyt mijnder vianden uwe hāt streckē/
eñ uwe rechte hant sal mi helpē. Die HEERE
salt voor mi beschicken/HEERE uwe goetheit is
eewich/En wilt dat werck uwer handen niet latē

¶ Dē.C.eñ.xxxix.Psalm Dauids. Dñe probasti.

HEERE ghi ondersoeckt mi. Eñ kē A
net mi. Ghi kennet mine sitten eñ
opstaen/ghi verstaet mine gedachtē
van verre. Ghi zijt ronts omme
mijnē padt/Eñ minen legere/eñ al
le mine wegē bespiet ghi. Want siet/daer en is
gheen woort op mijnder tongē/Dat die HEERE
niet al en weet. Achter eñ vore maect ghi mi/eñ
hout uwe handt ouer mi Sulcke kennisse is my
te wonderlic eñ te hooch/ Ic en cāse niet gereyckē
Waer sal ic henen gaen voor uwen gheest/Eñ
waer sal ic henen vlien/ voor uwen aensichte?
Voere ic ten hemele so zijt ghi daer / Bedde ick
mi inder hellen/so zijt ghi ooc daer. Name ick B
vlogelē der dageraet/eñ bleue aēt wterste der zee
So soude nochtās uwe hāt mi aldaer voerē/eñ u
we rechte hāt mi houdē/Segghe ic/duysternissen
mogen mi bedecken/So is dē nacht ooc licht om
mi. Wāt duysternisse en is ooc niet duyster by
v. Eñ dē nacht lichtet gelijc dē dach. Duysternisse
is gelijc dat lichte. Wāt ghi hebt mine nieren in
uwer macht/Ghi waert ouer mi vā moeders lich
aem. Ic dācke v daer ouer dat ic wonderlic ghe
maect bē/wonderlic zijn uwe werckē/ Eñ dat bekēt
mine siele seer wel. Mijn gebeente en was v nz C
verholen daer ic heymelic gemaect wert/ Daer ic
gebeeldet wert/onder inder aerdē. Uwe oogē
sagē my/doē ic noch onbereyt was/ eñ alle dagen
waren in uwen boecke ghescreuen/Die noch zijn
souden/eñ der seluer gheene daer en was. Mer
hoe costelic zijn voor mi God uwe gedachtē. Hoe
groot is haer summa. Telle icse so is haerder
meer dan sant aen die zee/Als ic ontwake ben ick
noch bi v. Och God oft ghi die godlose doodede
Eñ die bloetghierighe vā mi weken. Want si en D
sprekē van mi niet recht/Eñ uwe haters verhef=
fen hen sonder sake. Ick hate ymmer HEERE
die v haten/eñ mi verdriet op die/ die hen tegen v
setten. Ic hatese met vollen hate/Daer omme
zijn si mine viandē geworden. Ondersoect my
HEERE/eñ onderkent mijn herte/ Proeft mi eñ
onderkent mine gedachten/ Ende siet oft eenen
moeyliken wech aen mi is/ Eñ leyt mi optē eewi
gen wech ¶ Dē.C.eñ.xl.psalm Dauid. Eripe me

VErlost mi HEERE vādē quadē men
schē/Bewaert mi voor die ongerech
tige mānē. Die quaet dēckē in haer
der hertē. Eñ dagelicx strijt verweckē
Si scherpen haer tonghen als slan
ghē/Adderen verbolgentheyt is onder harē lippen A
Sela. Bewaert mi HEERE voor die handt der
godloser. Bewaert mi voor die ongerechtige mā
nen/Die mine treden dencken wt te stooten.
Die houeerdige leggen mi eenen strick/ eñ brey
den mi zeelen wt tot eenen nette/Eñ stellē mi val
len aenden wech/Sela. Maer ic segghe totten
HEERE/ghi zijt mijne God/HEERE verneemt
die stemme mijns smeekens. HEERE HEERE
ghi cracht mijnd salicheit/Ghi bedect mine hooft
ter tijt des harnaschs. HEERE en laet dē godlo= B
sen sine begheerte niet/En sterct sinen moetwille
niet/si mochtēs hen verheffen/Sela. Dat onge
luc haerder lippen salse ouervallen. Dat hooft der
gheender die mi omringhen/Sela.

hy sal colen ouer hen schudden/ hi salse int vier
werpen/ in cuylen dat si niet staende en bliuen.
Een clappaert en wort niet geuordert opter aer
den Een ongerechtige eñ quade man sal hē iagen/
Ic weet/ dat die HEERE des allendigen sake sal
oordeelen/ eñ der armer oordeele sal hi vol voeren
Oock sullen die gherechtighen uwen name danc=
ken eñ die oprechtighe sullen voor uwe aēgesicht
A bliuen. Den. C.xli. Psalm Dauids. Dñe clamaui.

EERE ick roepe dy/ haest tot my/
Verneemt mine stemme als ic v aen
roepe Mijn gebet moet tot v ge
stiert werden/ als eenen gheruecke/
Mijn opheffen der hādē si een auōt
offer HEERE sedt minen monde een bewarin=
ghe/ Eñ aen die duere mijnder lippen een beware
nisse/ En neycht mijn herte niet op yet quaets
Een godloos wesen te leyden metten quaetdoen
ders/ dat ic niet en ete van dien dat hen belieft.
Die gerechtige slae mi vriendelic/ eñ straffe my
dat sal mi zijn die beste olye/ dwelc mijnē hooft nz
en faelgeert/ Wāt mijn gebet gaet noch tegen haer
quaet. Hare rechters struyckelen biden steen.
Si hooren mine redenen/ dat si lieflic zijn. Onse
gebeenten zijn verstroyt totter hellen toe/ Gelijck
B een dat lant verschoort/ eñ omwroelet. Wandt
op v/ HEERE/ HEERE sien mijn oogē/ Ic betrou
we op v/ en scuddet mine siele niet wt: Bewaert
mi voor den stricke die si mi geleyt hebbē/ eñ voor
dien valle der quaetdoenders Die godlose moe
ten in die selue netten vallen met malcanderen/ tot
dat ick voorbi gae.
Den. C.eñ.xlij. Psalm Dauids. Voce mea

A C roepe tot den HEERE/ met mijn=
der stemmen/ Ick smeecke den HE=
RE met mijnd stēmen/ Ic schud=
de mine redene voor hem wt/ eñ ghe=
ue mijnen noot voor hem te kennen/
Als mijnen gheest in benautheyt is soo kennet
ghi mi/ Si hebben mi eenen stric geleyt optē wech
daer ic op gae. Schout ter rechter siden eñ siet/
daer en kent mi niemant/ Want mijn vlijen is ver
B loren/ Niemant en vraecht na mijnder sielen.
HEERE tot v crijsse ic/ eñ segghe/ ghi zijt mijn
toeuerlaet/ Mijn deel inden lande der leuendiger
Aenmerct mine clage/ Want ic ben seer cleyne
ghewordeu/ Verlost mi van minen veruolgheren
Want si gaē mi te bouē. Leyt mine siele wt dē
kercker/ dat ic uwē name dancke/ Die gerechtige
sullen mi omringhen/ als ghi mi weder op helpt.
¶ Den. C.eñ.xliij. Psalm Dauids. Dñe exaudi

A EERE verhoort mijn ghebet/ verne
met mine smeeckē/ om ws geloofs
wille Antwoort mi ō uwer gerech=
ticheyt wille. Eñ en gaet niet int
oordeele met uwē knechte. Want
voor v en sal gheen leuendige rechtuaerdich zijn.
Want die viant veruolghet mine siele/ eñ slaet
mijn leuen ter neder/ Hi leyt my int duyster gelijc
die dooden opter werelt/ Eñ mijnen geest is in
B mi benaut/ mijn herte is in mijn lichaē verstooret
Ic ghedencke der voorledender tijden/ Ic ouer
peyse van uwen wercken/ eñ spreke vanden maec=
sel uwer handen. Ick recke mine hant wt tot v

Mine siele dorstet na v opter aerden/ Sela. HE
RE verhoort mi haestelijc/ Minen geest vergaet/
En verbercht v aenschijn niet van mi/ dat ick niet
ghelijc en werde den ghenen die in die cuyle varen
Laet mi vroech hooren uwe goetheyt/ Want ick
hope op v/ doet mi condt den wech daer ic op gaen C
sal/ want ic heffe mine siele op tot v HEERE
verlost mi van minen vianden/ Tot v hebbe ic toe
vlucht. Leert mi doē nae uwen welbehagē/ wāt
ghi zijt mijn God/ Uwen goedē geest leyde mi op
effenen lande. HEERE maect mi leuende om ws
naēs wille/ Leyt mine siele wt der noot/ om uwer
gerechticheyt wille. Eñ verstoort mine viāden
om uwer goetheyt wille/ Eñ vdoetse alle die mij=
ne siele benauwen. Want ic ben v knecht.
Den. C.eñ.xliiij Psalm Dauids. Bñdict9 dñs A

Elooft si die HEERE mijn scepper/
Die mine hādeu leert striden/ eñ mij
ne vingeren oorlogen Mine goet
heyt eñ mine borcht/ mijn bescuddin
ghe eñ mine verlosser/ Mijnen schilt
op welcken ic betrouwe/ Die mijn volck onder mi
dwinghet. HEERE wat is die mensche dat ghi
hem so kennet? eñ des menschen kint dat ghi hē so
achtet? Die mensce is der ydelheyt gelijc/ Sinē
tijt gaet daer henen gelijc een scaduwe. HEERE
neycht uwe hemelen eñ daelt daer af/ Tast die ber=
ghen aen dat si roocken. Latet blixemen/ eñ ver
stroeytse wt/ Schiet uwe pijlen ende veruaertse.
Seynt uwe hāt vander hoochten/ eñ verlost my
eñ salueert mi van grooten wateren/ vander hant B
der vreemder kinderen. Der welcker mont on
nutte dingen spreect/ Eñ hare rechte handt is een
valsche rechte hant. Godt ick wil v een nieuwe
liet singhen/ Ick wil v opter harpen van thien sna
ren spelen. Ghi die den Coningē victorie geeft
Eñ verlost uwen knecht Dauidt vanden sweerde
des quaden/ Verlost mi ooc/ eñ neemt mi vāder
hant der vreemder kinderen/ der welcker mont on C
nutte dinghen spreect/ eñ hare rechte handt is een
valsce rechte hant. Dat onse sonen op wassen/
gelijc die planten in hare ioncheyt. Eñ onse dochte
ren gelijc die wtgehouwene hoecken/ gelijc als die
palleysen Eñ onse winckelen vol zijn/ die wtge
uen prouisie tot weder prouisie/ Dat onse schapen
dragen duysent/ eñ hondert duysent daer buyten.
Onse ossen sterc te dragen/ datter geenē vruec
gheenen wtganc/ noc gheen gecrijsch op onse stra
ten en moeten zijn. Wel den volcke dien het al
so gaet/ Mer wel den volcke/ dien dye HEERE
een God is.
Den. C.eñ.xlv. Psalm. Exaltabo te deus.

Ck wil v verhoogen mijn Godt ghy A
Coninc/ eñ uwē name louen altoos/
eñ eewelijck/ Ic wil v dagelics lo=
uen/ eñ uwen name beroemē altoos
eñ eewelic. Die HEERE is groot
eñ seer loflick/ eñ sine grootheyt en is niet begrij
pelic. Kints kinderen sullen uwe wercken prij
sen/ eñ van uwer macht segghen.
Ic wil sprekē vā die eerlijcke cieragie ws volcs
ende van uwen wonderlicheden. Datmen sal
spreken vandē stercten uwer wonderen/ eñ dat ic
vertelle uwe heerlicheyt.

Datmē wtspreke die gedachtenisse uwer gro-
ter vrīedelicheit. Eñ uwer gerechticheit beroeme
Die HEERE is genadich eñ ontfermhertich/
B lanckmoedich/ eñ vā groter goethz Die HEERE
is allē mēschē vrīedelic/ Eñ sine ontfermhertichz
bouē alle sine wercke HEERE alle uwe werc-
kē moetē u dāckē/ Eñ uwe heyligē moetē u louē.
Men segge vāder eerē ws coninckrijcs/ eñ mē-
spreke vā uwer macht. Op dat uwe macht dē
kinderē der mēschē kēlic werde. Eñ die eerlike cie
ragie ws coninckrijcs. U rijc is eē rijc tot allē tij-
dē/ Eñ uwe heerscappie duert voorder eñ voorō/
C altijt. Die HEERE onderhout alle die daer val
lē/ eñ rechtet op alle die neder geslagē zijn. Alder
oogē verwachtē op u/ Eñ ghi gheeft hen haer spij
se tot zijnder tijt. Ghi doet uwe hāt opē/ eñ vͤ-
uullet al wat leeft met wel behagē. Die HEERE
is gerecht in alle sine wegē/ Eñ heilich in alle sine
wercke. Die HEERE is by alle die hē aenroepē
alle die hē getrouwelic aenroepē. Hi doet dat wel
behagē der geender die hē vreesen. Eñ hoort hare
roepen/ eñ helpt hen. Die HEERE bewaert al
le die hē beminnē/ Eñ sal alle godlose verniclen.
Mijnē mont sal des HEERE lof seggē/ eñ al
le vlees loue sinē heiligē name altoos eñ eewelick.

¶ Dē.C.xlvi.Psalm. Lauda aia. Ha le lu ia

A Looft den HEERE mine siele/ Ic wil
den HEERE louē in mijn leuē/ Eñ
minē Gode lof singen/ te wile dat ick
hier bē. Eñ verlaet u niet op prin
cen/ op mēschē kint/ Wi en can doch
niet gehelpē Wāt sinē gheest moet wt varē/ eñ
weder tot zijnder aerde comē/ Als dā zijn alle sine
gepeysen verlorē. Wel die/ dies hulpe die God
Jacobs is/ Dies hope op den HEERE sinen God
staet. Die hemel/ aerde/ zee/ eñ allet wat daer in
B ne is/ gemaect heeft/ Die eewelic ghelooue hout.
Die recht doet diē die onrecht lijdet/ Die dē hō-
gerigē broot geeft. Die HEERE ontbindet die
geuangenē/ Die HEERE maect die blinde siende.
Die HEERE richt op die neder gheslagē zijn/ Die
HEERE bemint die gerechtige. Die HEERE
bewaert vreēdelinge eñ weesen/ eñ heft op die we
duwen/ Eñ keert omme den wech der godlooser
Die HEERE is coninck eewelic. Dijn God
Sion voorder eñ voorder. Ha le lu ya

¶ Den.C.eñ.xlvij.Psalm. Laudate dñm.

A Louet dē HEERE/ wāt dē lofsanck on-
sen Gode is fijn/ dat lof is lieflick ende
schoon. Die HEERE sal Hierusalē
timmerē/ eñ te samē vrengē die vͤstootē in Israel.
Hi heelet die gebrokē vā hertē zijn/ Eñ verbin
det hare smertē. Hy tellet der sterrē ghetal/ eñ
noemtse alle met namē. Onse HEERE is groot
eñ vā groter cracht. Zijns vͤstāts en is geē getal.
Die HEERE rechtet op die allendige/ eñ voot
moedicht die godlose totter aerde toe. Singhet
deen nae dē anderē dē HEERE met danc/ eñ louet
onsen God met harpē. Die dē hemel met wolc
ken bedect/ eñ bereyt reghē opter aerde/ Die hōy
op berghē laet wassen Die den vee zijn voeder
B geeft/ Den iongē rauens die hē aenroepē Hi en
heeft gheenē lust aē die sterte des paerts/ Noch be
hagē aen yemāts beenen. Die HEERE heeft be
hagen aen die ghene die hem vreesen; Die op sine
goethept wachten. ¶.C.xlviij. Lauda Hierusalem.

Prijset Hierusalem dē HEERE Zion C
looft uwē God. Want hi maect vast
die grendelen uwer poortē/ eñ seegēt di
ne kinderē daer inne. Hi maect dijnē palen vre
de/ ende versadet u met der bester tarwen. Hi
seynt sinē regē opter aerdē. Zijn woort loopt snellic
Hi gheeft snee ghelijc wolle/ Hi stroyt rijm ghe-
lijc assche. Hi werpt sine ijs schollen gelijc bete
Wie can gebliuen voor sinen gheest. Hi seyndt
zijn woort eñ versmeltse/ Hi laet sinē wint comen
so vloeyen waterē. Hy thoont Jacob zijn woort
Israel sine sedē eñ rechten/ Also en doet hy gee-
nen heydenē/ Noch en laetse niet weten sine rechtē
Ha le lu ya. ¶ Den.C.xlix. Psalm. Laudate dñm

Louet ghi hemelen den HEERE/ Louet
hē inder hoochtē/ Louet hē alle sine E
engelē/ Looft hē alle zijn heyr. Looft hē
sonne eñ mane/ Looft hē alle sterrē eñ licht. Looft
hē ghi hemelē alō hemelen/ Eñ die waterē die bo-
uen ouer die hemelen zijn. Die moetē den name
des HEERE louē/ Wāt hijt ghebiet/ so werdet
gescapē. Hi laetse bliuē altoos eñ ewelic. Hi geeft
een insettinge die en sal niet voor bi gaē. Looft dē
HEERE opter aerdē/ ghi waluisschē eñ alle dieptē
Vier/ haghel/ snee/ eñ dāpe/ Wint des onweds
die zijn woort doet. Berghen eñ alle heuuelen
Vruchtbaer boomē eñ alle Cederē. Dierē eñ al
le vee/ gewormte eñ geuogelte met vederē. Ghy
Coningē opter aerdē eñ alle hedē/ Princē eñ alle
rechters opter aerdē/ Jongelingen eñ maechdē/
Oude mette iongē. Moetē den name des HE-
REN louē/ Wāt sinē name alleē is hooch/ sine lof
is ouer hemel eñ aerde. Eñ hi verhooghet den
hoorne zijns volcs/ Lof hebbē alle sine heylige/ die
kinderē Israel/ dz volc dz tot hē genaket Halelupa

¶ Dē.C.eñ.l.Psalm. Cātate dño. Ha le lu ya.

Singhet dē HEERE een nieuwe liet/
sinē lof is indē gemeyntē der heyligē.
Israel verblijde hē dies die hem ghe- E
maect heeft/ Die kinderē Zion moe
ten vrolic zijn ouer haren Coninck.
Si moetē sinē name louē indē reye/ Met tāboe
ren eñ harpē moetē si hē spelē. Wāt die HEE
RE heeft welbehagē aē zijn volc Hi verciert die al
lendige met salicheyt. Die heyligē moetē vrolick
zijn in eerē/ Eñ veroemē op hare legere. Haren
hals vͤhooghet God/ Eñ een sweert aē beyde sidē
snidēde is in harē handē. Dat si wrake oeffenen C
onder die heydenē/ Straffinge onder den volcken
Om hare Coningē te binden met ketenē/ eñ hā
re edelē met ysere voeyn Op dat si aen hen doē
dat oordeele daer af gheschreuē is/ Sulckē cieragie
hebben alle sine heyligen. Ha le lu ya

¶ Dē.c.eñ.li.Psal. Laudate dñm ī sctis. Ha le lu ya

Louet den HEERE in sinen heylichdom.
Louet hē indē vastichept zijnder sterrten E
Louet hē in zijnder macht/ Louet hē/
na der menichte zijnder heerlichz. Louet hē met ba-
suynē geclāc/ Louet hē met luytē eñ harpē/ Louet
hē met trōmē eñ reyē/ Louet hē met snarē eñ pijpē
Louet hē met hellē cimbalē Louet hē mz cimbalē
in dat iuichē. Al wat asem heeft/ loue dē HEERE

Die sprokẽ Salomonis

Die Godlijcke wiisheit roept ende vermaent ons door den mont Salomon/Ende waerschout ons voor dieschalckẽ/der welcker woorden/manieren/eñ straffinghen hier oock bescreuẽ wordẽ

Dat.eerste.Capittel.

A

Dit sijn dye sproken Salomo des conincs Israels. Dauids soō/om te leeren wijsheyt eñ sedelicheit/verstāt/cloecheyt/gerechticheit/oordele/eñ redelicheit. Dat die onwetende/behēdich/eñ die songelingen constich eñ bedachtich worden.

Wie wijs is die horet toe/eñ betert hē/eñ wie verstandich is/die sal bequaē worden/dat hi ūneme die sprokē eñ hare bediedinge/die woordē der
wijsen eñ hare maren. Die vrese des HEEREN is
l.c.x een beghinsel der kennisse. Die dwasen verachten
B wijsheit eñ onderwisinge

Mijn kint geeft gehore der onderwisinge ws vaders/eñ en laet die wet uwer moeder niet Wāt dat is uwē hoofde die beste cieriagie/eñ eenen halsbant aen uwē halse/Mine kint als v die sondaers locken so en volcht niet. Als si seggē gaet met ons wi willen op bloet loerē/ eñ den onschuldighē sonder sake lagē leggē/ wi willense leuende verslindē gelijc die helle/eñ die goede als die ōderwaerts in die cuyle varen/ wy willen groot goet vinden/wi willen onse huysen met rouen veruullen Waghet
met ons/Onser alder sal een borse sijn/ Mine kint
C en wādelt dē wech niet met hen/ Weert uwē voet
lix.b van haren padt/Want hare voeten loopen totten quade/eñ haestē bloet te storten. Want het is te ū geefs dat nette wt worpē/voor die ogen der vogelen. Oc leggē si malcanderen lagen op haer bloet eñ deene staet den anderen na die siele/Also sijn die wegen alre gieriger gedaen/dat deen den anderen die siele neemt.

Die wijsheyt claecht daer buytē/eñ laet haer hooren op die straten/Si roept in die doren der poortē voor onder dat volc. Si spreect hare woordē in die stadt/Hoe lange wilt ghi onwetende/onwetende zijn/eñ die spotterr luste tot spotterie hebbē/eñ dye dwasen die kennisse haten/keert v tot mijns straffinge/Siet/ic wil v minen geest wt seggē/eñ v mi
D ne woorden vertellen

.vij.c Want ic dan roepe eñ ghi weygert v/ic strecke mine hāt wt/eñ niemāt en achtet daer op/eñ latet varen alle minen raet/eñ en willet mijne straffinge niet/So wil ic ooc lachen in uwē ongeualle/eñ v bespottē/als daer comt dat ghi vreest/ Als ouer v comt/gelijc eenē storm dat ghi vreest/eñ uwe ongeualle als eē tempeest/ Als ouer v benautheit eñ noot comt/Dan sullen si mi roepen/maer ic en sal niet antwoorden/Si sullen my vroech soecken/ eñ niet vinden/Om dat si die kennisse haten/eñ en v kosen des HEEREN vreese niet/si en wildē mijns raets niet/eñ lasterdē alle mine straffinge/So sullen si eten vandē vruchtē haers weechs/eñ vā haren raet sadt worden/Des den onwetenden ghelustet/dodetse/eñ der sottē ghelue verderftse/Mer wie mi gehoore geeft/sal seker bliuē/ genoech hebben/sonder vreese des quaets

Hi bewijst wat profijt dat wt der wijsheit coēt

Dat.ij.Capittel

Mine kint wilt ghi mine reden aen ne
men/eñ mine geboden bi v behoudē A
dat uwe ore achtinge hebbe op wijsheyt/so moet ghi v herte neyghen tot den verstāde/Wāt ist dat ghi dat verstant roepet/ende crijschet daer na/Ist/dat ghi dat soect gelijc siluer/eñ ondsoect gelijc die scatten/als dan sult ghi die vreese des HEEREN verstaen/ eñ Gods kennisse vinden

Want die HEERE geeft wijsheit/ eñ wt sinen
monde coemt kennisse eñ verstant/Hi latet den op B
rechten ghelucke/eñ beschermet die vrome/eñ bewaert die padē des oordeels/eñ bewaert dē wech sijnder heyligen/Dan sult ghi verstaen gherechticheyt eñ oordele/eñ oprechticheit/eñ allen goeden wech

Ist dat die wijsheit v ter hertē gaet/eñ v siele lust heeft tot die kēnisse/so sal v voordachticheit be-
waren/eñ verstant sal v behoeden/dat ghi wt ghe- C
trocken wort vandē quaden wege/ vanden genen die verkeerde dingen spreken/die daer verlatē dye rechte bane/eñ gaen duystere wegen/Die hen verblidē quaet te doene/ eñ sijn vrolic ouer die verkeerde boosheit/Die welcke verkeert sijn op harē wech eñ op hare padē wederspannich

Op dat ghi verlost wort vander vreemder/eñ die niet uwe en is/die smeekende woordē geeft/eñ vlaet den meester haerder ionchz/ en vergetet dat verbonts haers Gods/want haer huys neyget hē totten doot/eñ hare gangen totten verlorene/Alle
die/die tot haer in gaenen comen niet weder/eñ en D
aengrijpen den wech des leuens niet.

Op dat ghi wādelt op goede wegē/eñ bewaert die paden der gerechtiger/ wāt dye oprechtige sullen inden lande woonē/eñ die vromesullen daer inne bliuen/Maer die godlose worden wt den lande geroeyt/eñ dye vachters wordē daer wt genomen

Hi vermaent ons totter vreesen Godts eñ tot lijdtsaemheyt/Eñ hier wort verhaelt een lof der wijsheyt/ende vermaent ooc ons die selue aen te hanghen/

Dat.iij.Capittel.

Mine kint en vergetet mijnder wet niet ende v hert beware mijne ghebodē Want si sullen v lanc leuē/ende goede iaren/ ende vrede vrengē/goetheyt eñ trouwe en sullen v niet laten/Hanctse aen uwen halse/eñ scriftse in die tafel ws hertē/so sult ghi gonste eñ cloecheit vindē/die Gode eñ den menscen behaecht/Verlaet v op dē HEERE vā geheelder herten/eñ en vlaet v nz op v verstant/Mer
bekēt hē in alle uwe wegē/ so sal hi uwe gāgē spoe B
digē/En dunct v niet wijs sijn/Mer vreest dē HEERE eñ wijcket vāden quade/Dat sal uwen nauele ghesont sijn/ende uwe gebeente veruerssen.

Eert den HEERE vā uwē goede/eñ vādē eerstelingen alles ws incomēs/So sullē uwe schuerē vol worden/eñ uwe wijnperssen met moste ouerlopē

Mine kint/ en verworpt die castidinge des HE

HEER niet / eñ en ſijt niet onuerduldich ouer ſine ſtraffinge. Den welckē die HEERE ſtraft / dien heeft hi lief / eñ welbehagē aen hē gelijc een vader aen ſinen ſoon.

Welden mēſce die wijſheit vindet / eñ den mēſce diē verſtādeniſſe toevliet / Wāt het is beter die ſelue copen dan ſiluer / eñ haer incomen beter dan gout / Si is edelder dā peerlē / eñ al dat ghi wēſcen moecht en is haer niet te gelikē. Langhe leuē is tot

A haerder rechter hant / Tot haerder ſlincker hant is rijcdom eñ eere / Hare wegē zijn liefelike wegē / eñ alle hare padē ſijn vrede / Si is eenē boom des leuēs allen dē genē diese aengripen / eñ ſalich ſijnſe diese houdē / wāt die HEERE heeft die aerde door wijſhz gefundeert / eñ door verſtādeniſſe die hemelē bereit. Door ſine kēniſſe ſijn die dieptē gedeelt / eñ de wolckē met dauwe druppende gemaect.

Mine kint en laetſe niet vā uwē ogen wijcken bewaert gheneſaecheyt eñ voordachticheit, die ſullen uwer ſielē leuē ſijn / eñ uwē mōt ſal vriēthout ſijn / Dan ſult ghi ſekerlic wandelē / op uwē wech / Dat uwē voet hē niet ſtotē en ſal. Legget ghi v neder / ſo en ſult ghi niet vreeſen, mer ſoetelick ſlapē dat ghi niet vreeſen en derft voor hottelike ůuaerniſſe / noch voor den ſtorm der godloſer als hi cōt. Wāt die HEERE is uwe beſcerminge / die behoet uwen voete / dat hi niet geuangen en worde

En ontſegget niemandē goet te doen / iſt dat uwe hant vā Gode heeft dz te doē / En ſegt niet tot uwen vriēt gaet henen eñ comt weder / morgē wil

D ic v geuē / iſt dat ghijt hebt / En pijnt niet quaets tegen uwē vrient die op trouwe bi v woont / En kijuet met niemāt ſonder ſake / iſt dat hi v geē leet gedaē en heeft / En volcht niet na met benijdige / eenen ongerechtē eñ en verkieſt ſijnder wegē geen / want die HEERE heeft een afgriſelicheit aendē afvallighē / eñ ſine verholētheit is bi dē oprechtē / Int huys der godloſer is die vloecke des HEEREN / Maer dat huys des gerechtigē wort geſeegēt. Hi ſal de beſpotters beſpottē mer den allendigē ſal hi genade geuē / die wijſe ſullē eere beeruē / mer der ſotter verhoginge is ſchande

¶ Een vaderlike vermaninghe / der wijſheit aen te hāgē met den profite daer aen hangēde / eñ hoe datmē die ledē des lichaems voort quaet behoeden ſal

Dat.iiij Capittel

Hoort mine kinderen die ondwiſinge ws vaders / eñ merct / op dat ghi die

A verſtandeniſſe bekēnet / want ic geue v eē goede leeringe / en verlaet mine wet niet / Wāt ic was mijns vaders ſoon / eē teedere eñ een eenige voor mine moeder / Eñ hi leerde mi eñ ſprac / Laet v herte mine woordē om nemē / hout mine geboden ſo ſuldi leuē / Vercrijcht wijſheit / vercriget verſtandeniſſe / en vergetet niet / eñ en wijct niet vā der redene mijns mōts En verlaetſe niet / ſo ſal ſi v behoudē / beminte / ſo

B ſal ſi v bewaren / Vercrijcht dye wijſheit voor dye eerſtelingē der wijſheit / eñ vercrijcht die verſtandeniſſe voor alle uwe beſittinge vhoochtſe / ſo ſal ſi v verhogē / eñ ſal v tot eeren maken / iſt dat ghiſe aenueert / Si ſal v hooft ſchoon toe makē / eñ ſal v vercieren met eender ſcaeper cronen

Hoort mijn kint eñ ontfanct mine redene / ſo ſullen uwer iaren vele worden / Ic wil v dē wech der wijſheit leyden

Ic wil v op die rechte vanc leydē. Dat wāneer ghi gaet / uwen ganc niet ſuer en worde / eñ als ghi loopt / dat ghi v niet en ſtoot / Vaet die onderwiſinge / en laetſe niet / bewaertſe want ſi is v leuen

En comt niet op der godloſer padt / eñ en treet niet op den wech der booſen / Laet hem varen / eñ en gaet niet daer inne / Wijcket van hem eñ gaet voorbi. Wāt ſi en ſlapen niet / ſi en hebbē quaet gedaē / eñ ſi en ruſtē niet / het en ſi dat ſi ſchade hebbē gedaen / want ſi voedē hen van ongodliken broode / eñ drincken vandē wijn des ongherechticheyts Maer der gerechtiger pat blinct gelijck een licht A dat daer voort gaet / eñ liechtet totten vollē dach toe Maer der godloſer wech is doncker / eñ en weten niet waer ſi vallen ſullen.

Mine ſone aenmerct op mijne woorden / ende neycht v oore tot mijnder redene / en laetſe niet vā uwen oogen varē / behoutſe in uwer hertē / Want ſi ſijn dat leuē den genen dieſe vinden / eñ ghesont haren gheheelen liue / Bewaert v herte met alder neerſticheyt want daer wt gaet dat leuen / doet vā v den verkeerden mōt / eñ laet die laſter lippen verre van v ſijn / laet uwe oghen ſtraes voor hen ſien / eñ uwe wijnbrauwē / recht voor v henē ſien. Laet uwe voetē gelijc voor hen gaen / ſo worden alle uwe wegen geuordert / En wanckelt nyet ter rechter noch ter ſlincker ſidē / keert af uwen voet van den quaden D

¶ Vermaninge totter wijſheyt / waer ſcout ons die wijſheyt voor die vrouwen / eñ alle aēuechtinge / Eñ vertelt ooc wat ſchade daer wt coemt / alſmen diē aenhangt / Leert ooc datmē dē gehoudē vriendelikē biſtaen ſal / ende beſcrijft ooc deynde der godloſen

Dat.v.Capittel.

Myne kint aenmerckt mijne wijſheyt / neycht uwe oore tot minē verſtande op dat ghi behout voordachtichz / eñ uwe lippen die kenniſſe bewarē / wāt die lippen der hoeren ſijn een honichſeem / eñ hare kele is ghelatter dan olie / Maer namaels bitter gelijc alſene / eñ ſcerp gelijc een ſweert aen beyde ſiden ſnidende / Hare voeten loopen totten doot onderwaerts / hare ganghen vercrijghen die helle / Si en gaet niet recht optē wech des leuēs hare treden ſijn ongheſtadich / dat ſi nyet en weet waer ſi gaet. B

Dus hoort mi nv mine kint / eñ en wijcket nz van der redene mijns monts / laet uwe wegē verre vā haer ſijn / eñ en genaket nz totter doren haers huys op dat ghi dē ādere uwe eere niet en geeft eñ uwe iarē dē grouwelikē. Dat die vreēde hē nz vā uwen vermogē en verſadē / eñ uwē arbeit nz en ſi in eens anders huis / Eñ moet namaels ſuchten / als ghi v lichaē eñ goet verteret hebt / eñ ſeggē / och hoe hebbe ic die caſtiēde ondwiſinge gehaet / eñ in mine herte die ſtraffinge vſmaet Eñ en hebbe niet gehoort die ſtemme mijnder leeraers / eñ mine ore niet ghe neycht totten ghenen die mi leerden / Ic ben ſchier in alle ongeluc gheromen / onder die ghemeynte eñ vergaderinge. A

Drinct water wt dinen putte/ en̄ vloedet wt uwen
D fonteynen/ Laet uwe fonteynen wt vloeyen/ en̄ die
waterbeken op die straten. Mer hebbet ghise allee
ne en̄ geen vreemde met v/ V fonteyne si gesegent
en̄ verblijt vandē wiue uwer ioncheit/ lieflic is die
hijnde/ vrienthout dat vee/ laet v haer liefde altoos
versaden/ en̄ vermaect v altoos in haerder liefden/
Mijn kint waer omme wilt ghi v aen die vreemde
vermaken/ en̄ omhelset een andere/ wāt yeghelics
weghen zijn stracs voor den HEERE/ en̄ hi metet
alle hare gangen/ Dye misdaet des godlosen sal hē
vaen/ en̄ sal metten stric sijnder sonden ghehouden
worden/ Hi sal steruē sonder castiende onderwijsin
ge/ en̄ om zijnder grooter dwaesheyt wille sal hi dolē

¶ Waerschout voor borge te worden vermaent
den tragen tot arbeyt/ bewijst die schalcheyt der
valscher clappaerts ende der oproeders / waer-
schout ons voor overspel/ want die schadelijcker
is dan dieuerie/ Dat.vi. Capittel.

A Mijne kint/ wort ghi borge voor uwē
naesten/ so hebt ghi uwe hant bi eenē
vreēdē verbōdē. Ghi zijt verknoopt
metter redene ws monts/ en̄ geuan
gen metter redene ws mōts/ so doet
doch mine kint alsō/ en̄ verlost v/ wāt ghi zijt uwen
naesten in die hant ge comen/ loopt haest/ en̄ drinct
uwen naestē/ En laet v ooge niet slapē/ noch uwe
oogen lidt niet sluymeren Verlost v als een Rhee
vander hant/ ende gelijc eenen voghel wt der hant
des voghelaers/

Gaet henen totter miere/ ghi luye/ siet haer we
ghen aen/ en̄ wort wijs/ Hoe wel si ghéénen prince
noch hooftman/ noch heere en heeft/ bereyt si noch
B tans haer broot indē somer/ en̄ vergadert hare spij
se indē ooste. Hoe lange ligt ghi luy? wanneer wilt
ghi op staen van uwen slape/ ia slapet noch een wei
nich/ sluymt een weinich slaet die handē in malcan
deren/ een weinich dat ghi slaept/ so sal v die armoe
de comen gelijc eenen wandelaer/ en̄ dat gebrec ge
lijck een ghewapent man/

Een onnut mensche een ludich man/ gaet met
verkeerden monde/ hi wencket metten oogē/ hi be
diedet mettē voetē/ hi leert met vingeren hi leyt al
tijt op quaet toe/ ende verkeeret in sijn herte/ ende
maect twist/ Daer omme sal hē sijn ongeluck hoste
lijc comen/ en̄ sal snellic te stuckē gebroken wordē
als datter ghéén hulp sijn en sal.

C Sietsesse stucken hatet die HEERE/ en̄ aen tse-
uenste heeft hi een afgriselicheit/ Hooge oogen/ val
sche tongē/ handē die onschuldich bloet stortē/ Een
herte dat met quade listicheyt omme gaet/ Voeten
die snelle sijn om scade te doen/ Valsche getuyghen
die stoutelic luegen spreken/ En̄ die twist tusschen
broeders maect.

Mine kint bewaert die geboden ws vaders/ en̄
en laet die wet uwer moeder niet varen Bijntse sta
mē op v herte altijt/ en̄ hangse aen uwen hals/ Als
ghi gaet dat si v geleyden Als ghi v neder legt/ dat
si v bewaren. Als ghi ōtwaect/ dat si v gesprekē zij
Wāt dat gebot is een keersse/ en̄ die wet een lichte
en̄ die straffinghe der disciplinen is eenen wech des
leuēs/ op dat ghi bewaret wort voor den quaden
wiue/ voor die sachte tonge der vreemder/ En laet
v haerder schoonheyt met gelusten in uwer herten
En verhanct v niet aen haerē wijnbrauwen/ want
een hoere neēt een stuc broots/ Mer eē gehoude
de vrouwe vāet dat edele leuē Can ooc yemāt een
vier indē boesem behoudē/ dat sine cleederen niet
en vernē/ Hoe soude yemāt op colē ghegaen/ dat si
ne voetē niet verbernt en souden wordē/ Also gaet
het/ wie tot zijns naestē wijf gaet/ Geene en blijft
ontschuldich diese aentast

Eenen dief en versmaet mē niet/ al steelt hi om
sine ziele te versadē/ als hē hongert/ En̄ ist dat hy
beuondē wort/ soe geeft hijt seuenuout weder/ en̄
geeft ouer allet goet in sinē huyse/ Maer dye met
eenē wiue ouerspele doet/ die is eene sot/ die brengt
zijn leuen int verderuen/ Daer toe ouercomt hem
plage/ en̄ sine schandē en wordēn niet wt gedaen.

Wāt die verbolgētheit des mās wort met toor
nigher liefdē berooert/ en̄ en spaert niet ter tijt der
wrakē/ en̄ en aensiet geenē persone/ die daer ver
soene/ en̄ en wil ooc niet/ al wildet ghi vele scenckē

¶ Vermaent ons tot wijsheit/ Endeverte lt die
manieren der vrouwē/ Ende wat scaden dat die
ontmoetē/ die der aenuechtingē des vleeschs aē
hangē/ ende die becoringe consenteren/

Dat.vij. Capittel

Mine kint/ behout mijne redene/ ende
verberecht mijne ghebodē bi v/ hout
mijn ghebodē/ so sult ghi leuē/ Ende A
mijn wet/ ghelijc uwen oochappele/
Bintse aē uwe vingerē/ scrijftse/ op
die tafele ws herten/ Segt totter wijsheit/ ghi zijt
mine suster/ en̄ noemt de verstādicheyt uwe vrien
dinne/ op dat ghi bewaert wort voor dat vremde
wijf/ voor een andere die soete woordē gheeft/

Wāt aen tvenster mijns huys keec ic door dye
tralien/ en̄ sach onder die onwetende/ en̄ wert ge
ware onder die kinderē eenē sotten iongeline/ dye
ginc opter stratē aen eenē hoecke/ en̄ ginc opten
wech aen haren huyse inder scemeringe aen dē a-
uōt des daechs/ doē het nacht wert en̄ doncker was
En̄ siet daer gemoete hē een wijf in hoeren cira-
gie/ listich/ wilt en̄ ōgebondē/ dat haer voetē in ha
ren huyse niet ghebliuē en consten/ nv is si buyten B
nv op die stratē/ en̄ laget in allē hoeckē/ En̄ greep
hem en̄ custede hē ombeschaēt/ en̄ sprac tot hē/ Ic
hebbe huden dootoffere voor mi betaelt voor mij
ne geloofte/ Daer omme ben ic wt gegaē/ om v te
gemoetē om v aensicht vroech te soecken/ en̄ heb-
be v geuondē. Ic hebbe mijn bedde geciert met cie
ragie/ met bontē tappisserie wt Egipten/ Ic heb
be mine leger met meyen/ myrrē/ aloes/ en̄ caneel
verciert Comt laet ons der borstē sadt wordē/ tot
aen den morgē/ en̄ laet ons der liefdē plegē/ Wāt C
die man en is niet thuys/ hi is eenē verrē wech ge
trocken/ Hi heeft den geldtsac met hem genomen
wie weet/ wanner hi thuys comt/ Si brachter hē
toe met vele woordē/ en̄ creech hem daer inne met
harē smeekende lippen/ Hy volchde haer ter stont
na/ gelijc eenē osch ter vleeschbanc ghelevt wort/
en̄ gelijc totten boyen daer men die sotten castijt/
tot dat si hem mettē pile/ die leuere splittet/ gelijck
eenē vogel totten stricke haest/ en̄ en weet met dat
hem dat leuen geldet

So hooret mi nv mine kinderē/ en̄ aenmerct D
die reden mijns monts. En laet v herte nyet varē
op haren wech/ ende en laet v nyet verleyden op
haerder banē/ Wāt si heeft er vele ghewont ende

neder ghewozpen/ē alderley machtighe zijn van
haer verwozcht/Hare huysen zijn helsche wegen/
daermen ender waerts vaert in des doots camere
¶ Die wijsheyt roept ēn loct alle onuerstandige
tot haer/ēn si vertelt dien haer goede ende hare
macht Oock wort die wijsheit hier ghepresen ēn
gelooft/vvt vvelcken alle man verweckt ende ver
maent wort/haer aen te hanghen Capittel.viij.

A Jn roept die wijsheyt niet/ēn die ver=
standenisse laet haer hooren openlic
aenden weghe/ēn aen die straten staet
si/daermē ter dozē aē der stadt pooz=
ten in gaet crijschet si/O ghi mannē
ic roepe tot v/ēn crijsche totte kinderē der menscē
Merct o ghi onwetēde/die wetētheyt/ēn ghi dwa
sen nemet ter herten/Hooret/want ick wil spreken
ēn mine lippen sullē wat sonderlincs openbaren/
Want minē hals sal die waerheit spreken /ēn mi=
ne lippen sullen hatē dat ongodlic is/Alle redenen
mijns monts zijn gerecht/daer en is niet verkeerts
noch valsches in/Si zijn alle slechte diese verstaen
ēn recht den genen die kennisse vijnden
B Onfaet mine castiēde onderwijsinge/ēn niet sil
uer/kennisse meer dan costelic gout/wāt wijsheit
is beter dan peerlen/ēn allet datmē wēschē mach
en can haer niet gelijckē/Jc wijsheit woone bi dye
wetēheit/ēn ic vijnde voozdachticheit/Dye vreese
des HEREN hatet dat arghe/die houaerdicheit
dē hoochmoet/ēn den quaden wech/ ēn ben viant
den verkeerden monde/Jc can raden ēn verleyden
Jc hebbe verstāt/Jc hebbe macht Dooz mi regne
ren die coningen/ēn die raetsherē setten dat recht
Dooz mi hanteren die princen oprechtelic/ēn heer
scappen alle rechters opter aerdē.Jc beminne die
mi beminnen/Ēn die mi vroech soeckē vindē my/
Rijcdō ēn eere is bi mi duerachtich goet ēn gerech
C ticheit/Mijne vrucht is beter dā gout ēn fijn gout
Ēn mine incomē beter dan wtgecozen siluer.Jck
wandele op den rechten wege/Opter straten des
oozdeels/Dat ic wel beradē soude die mi beminnē
ēn haere schatten vol soude maken
✠ Die HERE heeft mi beseten int beginsel zijn
der wegē/ vooz sine werck was ic doen ter tijt.Jc
ben ingeset van ewicheit/van beghinsel vooz dye
aerde/Doen die diepten noch niet en waren /doen
was ic al op weghen/Doē dye fonteynē noch niet
met water en sprongē/Eer die berghē inghesenct
waren/vooz die heuuelen was ic op wegen/Hi en
hadde die aerde noch niet gemaect/ēn dat daer aen
is/noch die bergen des aertbodems/doē hi die he=
melen bereyde doen was ic aldaer.Doē hi die diep
ten met sinē perck beuinck/ Doen hi die wolcken
D daer bouen aen hechtede/Doē hi bestichde die fon
teynen der dieptē.Doen hi der zee dat perc stelde/
ēn die wateren/dat si niet en soudē ouer gaen sinē
beuele/Doen hi dat fundament der aerden leyde/
Doen was ic bi hem/ēn spoedichde dat.Ēn hadde
minē lust dagelics/ēn speelde vooz hē alle tijt/Ēn
speelde op sinen aertbodem/Ēn minē lust was bi
den kinderē der menschen
Soo gehoozet mi nv mine kinderen/Wel den
genen die mine weghen behoudē/ Hoozet die cas=
tiēde onderwijsinge ēn wozt wise/ēn en laetse niet
varē/Wel den mensche die mi hoozt/dat hy wake
aen mijnder dozē dagelics/dat hy waer neme aen

die stijlē mijnder dozen/Wie mi vindet dye vindet
dat leuen/ēn sal welbehagen vanden HERE scep=
pen.Maer die aen mi sondicht/ die quetst sine ziele
Alle die mi haten beminnen den doot. *
¶ Die wijsheyt noot te gaste alle onuerstandige
sotten/si belooft haer groote dingē/weder omme
so wozt die dwaesheyt in die gedaente vā eender
clappeye bescreuen/ welcke tot haerwaerts loct
den sotten/diesi verleyt/ Dat.ix.Capittel/
Je/wijsheyt timmerde haer huys ēn
hieuwe seuen calomnen / ēn schencte
harē wijn/si slocch/ ēn bereide hare
tafele/Ēn seynde haere deernen wt/ A
om te noodē bouē op dat paleys der
stadt/Wie onwetende is/die come herwaerts/Ēn
totten dwasen sprac si/Coemt etet van minē broo
de/ēn drincket vanden wijn die ick schencke/Ver=
laet dat onwetende wesen/soo sult ghy leuen/ende
gaet op den wech der verstandenisse/
Wie den spotter castiende onderwiset/die moet
schande op hem seluen nemen.Ēn wie dē godlosen B
straft/die moet beschimpt wozden/ En straft den
spotter niet/hi hatet v Straft den wijsen/die sal v
beminnen/Gheeft den wijsen/so sal hi noch wiser
wozden.Doet het condt den gerechtigen/ so sal hy
toenemen/
Der wijsheyt beginsel is des HEREN vreese
Ende die verstandenisse is kennisse der heyligher
dingen/want dooz mi sullen uwer dagen vele woz
den/Ēn die iaren des leuens sullen v meer wozdē
Sijt ghi wijs/soo sijt ghi v seluen wijs/sijt ghi een
spotter/soo sult ghijt alleene draghen C
Daer is een dwasachtich/onrustich wijf/ vol
clapperiē/ēn en weet niet/die sit in die dooze haers
huys opten stoele bouē in die stadt/om te nooden
alle die voozbi gaen/ēn die recht op harē wech wā
delē wie onwijs is/die make hem herwaerts/Ēn
totten sotten spreect si/Dye ghestolen wateren zijn
soete.Ēn dat verbozgē broot is genoechlic. Maer
hi en weet niet/dat aldaer dooden zijn/ende haere
gasten inder dieper hellen D

Die spzoken Sa-
lomonis

¶ Van dit capittel aen totten /xxxi/ toe/woorden
bescreuen ontallike/vele/schoone liefl ike ēn vvijs
selprokē/Jn dē vvelcken die vvijsheit met grotē
profite geleert/ Ēn die dvvaesheit met harē scha
dte scouvvē bevvesen vvort/ Capittel.x.

En wijse soon
maect dē vader vrolic Mer A
een sotachtige sone es zijnder
moeder bedzuctheit
Der godloser schattē en
zijn niet oirbooz lic/Maer ge
rechticheit vlost vandē doot
Die HERE en laet dye
siele des gerechten gheenē hongher lijden / Maer
hi verstoot der godloser salicheyt
Een ledighe hant/maect arm/Mer der neerstī
gher hant maect rijc
Wie inden somer vergadert/die is vroet/Mer

wie inden oogst slaept/ die wort te schanden.
Dat hooft des gerechten heeft die segeninghe
Maer den mont der godloser / sal haer ongerech-
ticheyt ouervallen
Die gedenckenisse der gerechtiger blijft inde
segeninghe / Maer dē name der godloser sal stinc-
ken/ Die wijs van herten is die ontfaet die ge-
boden/ Maer die eenē sotten mont heeft wort ge
slagen/ Wie ombeerispelijc wandelt/ die wandelt
seker/ Maer wie verkeert is op sine wegen/ die sal
openbaer worden/ Wye metten ooghen wenc-
ket/ die sal moeyte berocken/ Eñ dye eenen sotten
mont heeft/ die wort geslaghen/ Den mont des
gerechten is een leuende fonteyne/ maer den mont
der godloser sal haer ongherechticheyt ouervallen
Haet verweckt twist/ Maer liefde bedect alle o-
uertredinge/ Inden lippen des verstandighen
vintmen wijsheyt/ maer op den rugge des sotten/
behoort een roede/ Dye wijse bewaren dye ken
nisse/ maer der sotter mont is na bi den veruaren.
Dat goet des rijcken is sine vaste stadt/ mer dye
armoede maect den armen bloode/ Die gerech
te arbeyt totten leuen/ maer die godlose ghebruyct
sijns incomens totter sonde/ Dye bewaringhe
der castiender onderwisinghe is den wech tottē le-
uen/ maer wie die straffinge verlaet/ die blijft dolē
C de/ Valsche muylen decken haeren haet/ eñ wie
blameert dat is een sot. Waer vele woorden zijn
daer en gaet niet toe sonder sonde / Maer wie sine
lippen hout/ die is vroet.
Die tonge des gerechten is costelijc siluer/ mer
dat herte der godloser is niet/ Die lippen des ghe
rechtighen voedender vele/ maer dye sotten sullen
van haerder dwaesheyt steruen.
Die seeghenighe des HEEREN maket rijcke
D sonder moeyte.
Een sot bedrijft moetwillicheyt/ eñ heuet noch
daer toe sinen spot mede/ maer die man is wijs die
daer op merct.
Wat die godlose vreest/ dat sal hem ontmoeten
eñ den gerechtigen wort gegeuē so wat si begeren
Die godlose is ghelijc een tempeest dye voorby
ghaet/ eñ niet meer en is/ maer die gherechte blijft
eewelijc staende/ Also azijn den tanden/ eñ den
rooc den ooghen doet/ so doet die trage den genen
die hem seynden.
Die vreese des HEEREN verlengt dye dagen/
maer die iaren der godloser worden vercortet.
* Dat verwachten der ghrechtigher sal blij-
schap worden/ maer den hope der godloser sal ver
loren sijn/ Den wech des HEEREN is des vro
men moet/ maer die quaetdoenders sijn bloode.
Die gerechtige en wort nymmermeer om ghe
stoten/ maer die godlose en sullen niet inden lande
bliuen/ Den mont des ghrechtighen brengt
wijsheyt/ mer den mōt der verkeerder wort wt ge
roeyt/ Die lippen des gerechten weten wat wel
behaecht/ maer der godloser mont is verkeert/ *

A Dat.xi.Capittel.

Een valsche waghe is den HEERE
een afgriselicheyt/ maer een volle ge-
wichte is sijn welbehagen.
Waer stoutheydt is daer is oock
smaet / maer wijsheyt is by den oot-
moedigen/ Die vroomheyt sal die oprechte ley
den/ maer dat wt tredē der verachters sal si ver-
stooren/ Ghoet en helpt niet inden dage der
gramschappē/ maer die gerechticheyt verlost van
den doode/ Die gerechticheyt des vromē stiert
sinen wech / maer die godlose sal vallen / door sine
godloos wesen.
Die gerechticheyt der oprechter salse verlossen B
Maer die verachters worden gheuanghē in haer-
der schalcheyt.
Als die godlose mensch sterft/ is die hope verlo
ren / Ende dat verwachtē des onrechten sal ver-
ghaen/ Die gerechte wort wt der noot verlost
Eñ die godlose comt in sine plaetse.
Door dē mont des gheueynsdē wort sijn naes-
te verdoruen/ Maer door kennisse worden die ge
rechtighe verlost.
Een stadt verblijt haer/ alst den gherechtighen
wel gaet/ eñ als die godlose vergaen/ soe wortmē
blide Door die segeninghe der oprechtiger / wort
een stadt verheuē. Mer door den mōt der godlo-
ser/ wortse te stucken ghebroken.
Wie sinen naesten veracht/ is onwijs / Maer
een verstādich man stillet dat. Een blameer-
der verraet al wat hi heimelic weet/ Maer wie vā
ghetrouwer herten is / verberght dat selue. C
Waer geenen raet en is daer ghaet dat volck
onder/ Mer waer vele raetgeuers sijn daer ghaet
het wel toe.
Wie voor eenē vreemden borch wort die sal on
gheual hebben/ Mer die hem voor geloue wacht/
is seker/ Dat is eē gracioes wijf/ die de eere on-
derhout/ Maer dat sijn die stercke dye dē rijcdom
onderhouden.
Een ghoedertierē man speenet oock sine siele
Mer een onuriedelijcke bedroeuet ooc sinē vrient
Die godlose doet eē ongestadich werck / Mer
wie gerechticheyt zaeyt/ die sal een gestadich loon
hebben/ Want gerechticheyt vordert totten le
uen/ Maer den quade na te volghen/ vorderet tot
ter doot. Die HEERE heeft afgriselicheyt aen
een verkeert herte/ ende welbehaghē aen die ghe
ne die onbeuleckt sijn/ Dē bosen en helpt niet/
al waert dat si oock alle die handē te samen deden
Maer der gerechtigher zaet sal behouden wordē
Een schoon wijf sonder sedelicheit/ is ghelijck
een soch met een gulden spansel opter nuesen. D
Die begeerte der gherechtiger behaghet wel/
Maer den hope der godloser is gramschap
Eene deylet wt eñ heeft altoos meer/ eē ander
hout aen hem als hy genoech heeft/ eñ wort noch
tans armer.
Die siele die daer rijckelijc seghent wordet vet/
Ende wie dronckē maect/ die sal ooc dronckē wor
den/ Wie coren inhout/ dien vloecken die luydē
maer segeninge comt ouer hem diet vercoop/.
Wie daer goet soect/ dien ghemoet goet/ Mer
wie na onghelue haect/ dien salt ghemoeten/
Wie hem op sijn rijcdom verlaet/ die sal onder
ghaen/ Maer die gerechtige sullen groenen ghe-
lijc een blat
Wie sijn eygen huys bedroeft/ die sal wint toe
erfdeel hebben/ Ende een sot moet een knecht des
wijsen sijn

Die vrucht des gerechtigē is eenen boom des
leuens/eñ eē wise ghewinnet eenen dat herte ane/
Ist dat den gherechtē opter aerden vergouden
wort/waer wil die godlose eñ sondaer bliuen

Dat.xij.Capittel

VJe castiende onderwijsinge bemint/
A die wil verstādich worden/Mer wie
strassinge hatet die blijft een sot
Wie goet is/die schept welbehagen
aenden HEERE/maer een moetwil
lige sal verdoemt wordē. Een godloos wesen
en vordert den mēsche niet/Maer die wortel der
gerechtiger sal bliuen/ Een redelic wijf is een
crone haers mans/Mer een schandelijcke is een
etter in sinē gebeentē. Die gedachtē der gerechti
ger sijn oordele/Mer die aēslagē der godloser sijn
valsch Die woordē der godloser loerē opt bloet
Mer der oprechtiger mōt verlostse Die godlose
wordē om gekeert/eñ en sullē niet meer sijn/mer
B dat huys der gerechtiger blijft staen/ Een mā
wort gelooft om sijnder cloecheit wille/maer wie
ongerecht is/die wordet veracht/ Wie verwor-
pen is/eñ neemt des sijns ware/die is beter dā een
grote gheachte die broots gebrec heeft
Die gerechte kent die siele sijns vees/Mer dat
herte der godloser is grouwelick/ Wie sinen ac
ker bouwet/die sal broots plātevt hebbē/mer die
ledich gaet is onwijs Die begheerte der godlo
sen iaget na ongeluck/maer die wortel der gerech
tigher sal vrucht brengen
Die quade wort bestrict door eenen sondigen
mont/maer die gerechtighe ontghaet die benaut-
heyt Vele goets comt enē door die vruchte des
monts/eñ den mensche sal vergoudē worden/nae
C dien sine handen verdient hebben
Den sottē behaecht sine maniere wel/mer wie
raet hoort die is wijs
Een sot geeft sine gramschap ter stont te ken-
nen/mer wie den smaet verberget die is loos
Wie warachtich is/die zaeyt wat recht is/mer
een valsche getuyge bedriecht.
Wie voorsnappich is/die steect als een sweert/
maer die tonge der wijsen is heelsaem
Warachtige lippen bliuen eewelic/maer dye
valsche tonge verandert haer haestelic
Die quaet dencken inder herten/worden bedro
gen/mer die totten vrede raden hebben bliscap
Den gerechtigen en sal geen leet ghescieden/
maer die godlose sullen vol ongelucs sijn
Valsce mondē sijn den HEERE een afgriselichz
mer die getrouwelic doē/dat is sijn welbehaghen
Een schalck man verbercht dye kennisse/maer
dat herte der sotten prijst sotheit
D Een neerstige hant sal heerschappen/mer dye
laetueerdich is/sal cijs moeten gheuen
Sorchuuldicheyt inder herten crencket/maer
een vriendelick woort verblidet
Die gherechtige heuet beter dan sijn naeste/
maer der godloser wech verleytse
Een laetuerdige hāt/en gelucket sijn hantee
ringe niet/mer een neerstich mensche wort rijck.
Op den wech der gerechticheyt is leuen/eñ op
een gebaenden padt en is geen doot

Dat.xiij.Capittel

En wise soon laet hem dē vader ca-
stiende onderwisen/mer een spotter
en hoort die strassinghe niet Een
man etet vander vrucht des monts/
maer die siele der verachters is onge A
rechtich. Wie sinen mont bewaert/die bewaert
sine siele/maer wie met sinen mont ombehoedelic
wt vaert/die sal verstricken Die luye begheert/
eñ en heues nochtans niet/maer die siele der neer
stiger sal versaet worden/ Die gerechtige hatet
valsche woordē/mer die godloose scendet eñ lach-
ter Die gerechticheit behoet den vromen/mer
dat godloos wesen brengt eenen totter sonde
Daermen meynt datter rijcdom si daer en is
niet/eñ daermen meynt datter armoede is/daer is
te vollen genoech. Mettē rijckdomme verlost B
een sine siele/mer een arme en hoort die strassinge
niet/ Dat licht der gherechtiger maect vrolick
mer die keersse der godloser wort wt ghebluscht.
Onder den stoutē is altoos twist/mer die met
rade alle dingen doen/die sijn wijs/ Rijcdom
wert weynich/ist datmēt te mildelic verdoet/mer
watmē tsamē houdet/dat wort groot/ Den
hope die hē vertreet/die beuaut dat herte/mer ee- C
ne begheerte die daer coemt/is eenē boom des le-
uens/ Wie dat woort veracht die verderft hem
seluē/Maer wie dz gebot vreest/die sal vrede heb-
ben/ Die wet des wijsen is een leuende fontey
ne/om die stricken des doots te midē
Een aengename cloecheyt gheeft gonste/Maer
der verachters wech is hardt/ Een verstiende
doet alle dinc met bescheydenheyt/Mer een sotte
breydet sotheyt wt. Een godlose bode brēgt on
geluck/mer een getrouwe legaet is heelsaem.
Wie castiende onderwijsinge laet varen/die heeft
armoede eñ schande. Maer wie die strassinghe be-
waret/sal ter eeren comen.
Als een begeerte coemt/die doet der sielen sacht/ D
maer die dat quaet midet/is den dwasen een afgrij
selicheyt.
Wie mettē wijsen ōme gaet/die wort wijs/mer
so wie der sotten geselle is/die sal ongeluc hebben/
Onghelue veruolghet die sondaers/maer den
gherechtighen wort goet vergouden/Die ghoede
sal eruen op kints kinde/mer des sondaers ghoedē
wort den gerechtigen voor gespaert. Daer is ve-
le spijsen in die vorē der armer/mer sommige ver-
gaderen sonder oordele Wye sine roede spaert
die hatet sinen sone/Mer wie hem lief heeft/die on
derwijst hem ter stont Die gerechte etet dat sine
siele sat wort Mer der godloser buyc heeft altoos
ghebreck.

Dat.xiiij.Capittel.

Oor wijse wiuen wort dat huys ghe
timmert/Maer een sottinne breket
in stucken met haren doene.
Wie den HEERE vreest die gaet A
op die rechte bane/Mer wie hem ver
smaet/die wijct wt sinen weghe.
Inden mont der sottē is dat scepter der houaerdic
heyt/maer die lippen der wijsen bewarense.
Waer geen osschen en sijn/daer is die cribbe reyn
Maer waer die ossche werckende is/daer is veele
incomens.

Een getrouwe ghetuyge en liecht niet/ Maer
een valsche getuyge liecht coenlijc/ Die spotter
soect wijsheyt en en vintse niet/ Maer den verstan
dighen is die kennisse licht/ Comt ghi eenen sot
ten ane/ so en vint ghi geen lippen der bescheyden=
heyt/ Dat is des verstandigen wijsheyt/ dat hy
op sinen wech merct/ maer dat is der sotten dwaes
heyt/ dat het enckel bedroch met hen is/ Die sot
ten bedriuen den spot metter schult Maer dat wel
behagen is onder die oprechtige/ Een herte dat
B sijnder zielen bedroefnisse weet/ onder des seluen
blijschap en can hem geen ander gemengen/

Dat huys der godloser wort vernielt/ Mer dye
tente der oprechtiger sal toe nemen/ Eenen be
haget sijnen wech wel/ Mer sijn laetste reyt totte
doot/ Dat herte heeft ooc smerte int lachē/ Ēn
dat eynde der blijschapen is droefheyt/ Dye on
nutte sal van sinen wege sat worden/ Mer een goe
de man sal ouer hem sijn/ Een onwijse gelouet
al/ maer een verstandighe/ mercket op sinen ganck

Een wijse vreest/ ēn schouwet dat arch/ Maer
een sot vaerter stoutelic door/ Een onuerduldy
ge doet sotheyt/ Maer een voordachtige hatet dat

Die onwijse besittet sotheyt/ maer die verstandy
ge worden met bescheydenheyt ghecroont/ Dye
C quade moeten hen buyghen voor die goede/ Ēn
die godlose voor die poorten des gerechten/ Ee=
nen armen haten ooc sine naesten/ mer die den rijc
ken bemmnen dier is vele. Die sondaer veracht
sinen naesten/ maer wel dien die der ellendiger ont
ferint Die quaet dencken sullen faelgeeren/ mer
die goet dencken/ dien sal trouwe ēn goetheyt ghe
bueren/ Waermen arbeyt daer is ghenoech/
Maer waermen met woorden omme gaet/ daer
is gebreck Den wijsen is haer rijcdom een croo
ne/ maer die dwaesheyt der sotten is doch sotheyt/

Een getrouwe getuyge verlost die zielen. Mer
die coenlijck liecht faelgeert/ Inder vreesen des
HEEREN is seker stercheyt. Ende sine kinderen
D sullen ooc troost hebben/ Die vreese des HEE
REN is een fonteyn adere des leuens/ datmē schou
we die stricken des doots.

Waer vele volcs is/ dat ciert den coninc/ Mer
ist dat des volcs niet veel en is/ dat staet den heere
qualijck/ Wie verduldich is die heeft groot ver
stant/ Mer wie onuerduldich is/ die gheeft sine sot
heyt te kennen/

Een gesont herte is des lichaems leuen/ Maer
nidicheyt is etter der gebeenten Wie den verach
ten leedt doet/ die scheyndet des seluē schepper/ Mer
so wie hē sijns ontfermt/ die eeret hem. Die god
lose en blijft nyet staende in sinen ongheluc/ Maer
die gerechtige is ooc in sinen doot getroost. Int
herte des verstandigē rustet wijsheyt/ ēn wort ge
presen onder die sotten/ Gherechticheyt verho
ghet een volck/ maer die sonde is der heyden verder
uen. Een cloecke knecht is des conincs welbeha
ghen/ Maer een schandelijcke is sine toornicheyt.

A ¶Dat.xv.Capittel

En sachte antwoordt stillet die gram
schap/ Mer een hart woort verwect
verbolgentheyt/ Die tonghe der
wijsen verciert dye kennisse/ der sot=
ten mont scuymet altoos sotheydt wt

Die ooghē des HEEREN aenschouwen in allē
plaetsen/ beyde quade ende goede Een heylsame
tonge is eenē boom des leuens. Mer een valsche
bedroeft dat gemoete/ Die sotte lastert die casti
ende onderwijsinge sijns vaders Maer die straffin
ge behout/ sal verstandiger wordē/ Des gerech
ten huys heeft groot goet/ maer inde incomē des
godlosen/ is ongeoordineertheit Die lippē der
wisen stroeyen wt kennisse/ Maer der sottē herte
en is alsoo niet/ Des godlosen offerhande is den
HEERE een afgriselicheit. Maer dat gebet der op
rechter is sijn welbehagē/ Des godlosen wech C
is den HEERE eē afgriselichheyt/ maer soo wie der
gerechticheyt na volcht/ die wort bemint/ Het is
een quade onderwijsinge der geender die den padt
verlatē/ Ende so wie die rechte strate hatet/ die sal
steruen Helle ēn verderffenisse is voor den HE=
REE/ hoe vele meer der menschen herte/ Dye
spotter en bemint dē genē niet die hem straft/ Ēn
en ghaet niet tot den wijsen/ Een vrolick herte
maect een vrolick aengesicht/ Maer in die becom
mernisse des herten/ wort dē geest neder geslagē/

Een verstandich herte soect kennisse/ dat aen
sicht der sotten gaet met sotheyt omme Alle die D
dagen des ellendighē sijn quaet/ Maer eenen goe
den moet is een dagelics weerschap Het is be=
ter een weynich metter vreesen des HEEREN/
Dan eenē grooten schat daer onrust inne is/
Het is beter een moes ghereecht cruyt met liefden
dan eenē ghemesten ossche met hate/ Een toor=
nich man verwect twiste/ Maer een verduldige stil=
let den twist/ Den wech des tragē is doorna ch
tich/ Maer den wech der oprechtigher is wel ghe
baent/ Een wise sone verblijt den vader/ Ende
een sotachtich mensche beschaemt sijn moeder.
Den sottē is die sotheit een blijschap/ meer een ver
standich man rechtet sinē ganck Die gepeysen
worden te nieute/ waer gheenē raet en is/ Maer
waer vele raetgeuers sijn/ sijn si stantvastich
Het is eenē een blijschap/ ist datmen hem haestelic
antwoort/ Ēn een woort tot sijnder tijt is zeer lief
lick/ Den wech des leuēs gaet opwaerts cloec
te makē/ Op datmē scouwe die helle onderwaerts D
Die HEERE sal dat huys des houaerdighen
te stucken breken/ Ēn sal vast makē die palen der
weduwen/ Die raden des argen sijn den HE=
REE een afgriselicheit/ Mer suyuer reden sijn lief
lick Die ghierighe verwerret sijn eyghen huys
Maer so wie gheschencke hatet/ die sal leuen

Dat herte des gerechtē dichtet wat te antwoor
den is/ Maer den mondt der godlooser schuymet
quaet wt/ Die HEERE is verre vanden god=
losen/ Mer der gerechter ghebet verhooret hi.

Vriendelick sien/ verblijt dat herte/ een goet ge=
ruchte maket dat ghebeente vet

Dat oore dat daer hooret die straffinghe des le
uens/ sal onder die wise woonen/

Wie castiende onderwijsinge laet varē/ dye ver
worpt sine eyghē ziele/ Maer soo wie straffinghe
hooret die wort cloeck

Die vreese des HEEREN is castiēde onderwi=
singhe der wijsheyt/ Ende ellendicheyt gaet voor
die eere henen

¶Dat.xvi.Capittel.

Je mensce nemet wel voor hē inder
herten/ Maer vandē HEERE coemt
A dat antwoorden der tongen/
Eenen yeghelijcken duncken sine
weghen reyn zijn/ Mer die HEERE
prufe dat gemoet. Beueelt den HEERE uwe
wercken/ Soo sullen uwe opsetten voort gaen
Die HEERE maket allet om zijns selfs wille.
Oock den godlosen totten quadē daghe. Een
stout herte is den HEERE een afgriselicheyt/ Eñ
en sal niet onsculdich zijn al dedemen alle handen
te samen/ Door goethept eñ trouwe wort mis
daet versoent. Eñ door die vreese des HEEREN
schouwet men dat quaet/ Als yemants wegen
den HEERE wel behagen/ Soo maect hi ooc sine
vianden met hem te vredē. Het is beter weynich
met gerechticheyt/ dā vele incomēs sonder oorde
le/ Des menschen herte ordineert sinen wech
Mer die HEERE vordert sinē ganc. Wanneer
B prophetie int herte des conincs is/ So en sal sinen
mont int oordele niet falgeren/ Waghe eñ ge
wichte des oordeels is vādē HEERE/ Eñ alle pon
den inden sacke zijn sine wercken. Het is der co=
ninghen afgriselicheyt/ ist dat si ongodlikē hante=
ren/ Want door gerechticheyt wort dē troone ge=
stoet. Gerechte lippē zijn der coningen welbe
hagen/ Eñ so wie oprechtelijc spreect/ die wort be
mint/ Die verbolgentheyt des conincs/ is een
doodlick bode/ Mer een wijse man sal hem versoe
nen/ Als des conincs aensicht vriendelic is/ dat
is leuen/ Eñ zijn welbehaghē is ghelijc een auont
wolcke. Verwerft wijsheit want si is beter dan
gout/ Eñ verstant verwetuē is edelder dan siluer
C Der oprechtiger wech schouwet dat arge/ ende
wie sinen wech bewaert/ die behout sine ziele
Houerdicheit gaet voor dat verderuen henen
Eñ stouten moet voor den valle
Het is beter neder van gemoede zijn met dē al
lendigē/ Dan roof wt deelen met den houaerdigē.
Wie eene sake voorsienichlic voeret/ die vindet
geluck/ Eñ wel dien dye hem opten HEERE ver=
laet
Een verstandighe aenroept den wijsen/ Ende
soete lippen beteren die leeringhe/ Voorsienic=
heyt is een leuende fonteyne die dese heeft/ Maer
die castiende onderwisinghe der sotten is sotheyt/
En wijse herte maect sinen mont voorsienich/
Eñ betert die leeringe in sinē lippen. Lieflijcke
redenē zijn honichratē/ soeticheyt der zielen eñ ge
sontheyt der gebeenten. Eenen beualt eenen
wech wel/ mer zijn laetste reyct totten doot
Een onsalige ziele is haer seluen swaer/ Wāt
daer toe heeft sie haren mont gebracht. Een Be
D lials man grauet na quaet/ eñ in sinē lippen ist ghe
lijck een bernende viere
Een verkeerde mēsche verwecket twist/ eñ eē
aenbrengher maect printen oneens
Een ongherechtich mensch/ loct sinē naesten/
ende en leyt hem op gheenen goeden wech
Wie metten oogen wencket dye en denct nyet
goets/ Eñ so wie mettē lippē bediedet/ volbrenct
dat quaet
Grijse hayren zijn een croone der eerē/ dye op
ten wech der gerechticheyt geuonden worden/

Een verduldighe is beter dan een sterche. Eñ
die sijns ghemoets here is/ dan die steden winnet/
Tlot wort inden schoot geworpen/ maer van=
den HEERE comt alle sine oordele/

Dat.xvij.Capittel.

Enen droogē bete daer aen mē hē ge
noeghen laet/ is beter dan een huys
vol gheslagender beesten met twiste A
Een voorsienich knecht sal heer=
schappen ouer schandelike kinderen/
Eñ sal onder den broederen dat erue wt deelen/
Ghelijck vier tsiluer/ eñ den ouen tgout/ Alsoo
proeft die HEERE die herten/
Een quade achtet op quadē monden. Ende een
valsche geeft gehoore der valscher tongen.
Wie den behoeuende bespottet/ die sceyndet des
seluen schepper/ eñ wie hem van sinen ongheualle
verblijdet/ en sal niet onschuldich sijn/
Der ouder croone sijn kints kinderen/ Eñ der
kinder eere zijn haren vader
Costelike lippen en staen den sotte niet wel/ Ve B
le min eenen prince eenen luegenachtighen mondt
Dat gheschencke is eenen edelen steen dien diet
heeft Werwaerts hi hē keert hi doet voorsienlijck
Wie die sonde bedect/ die soect liefde/ Mer wie
die sake ander eñ andermael meldet/ die maect prin
cen oneens/ Schelden veruaert meer aenden
verstandigen/ Dan hondert slaghen aen den sotten
Die wederspanninge soect ongeluc/ Mer daer
wort een grouwelike bode ouer hem geseynt.
Het is beter eenen beyre gemoeten/ dien die ion
gen berooft sijn/ dan eenen sotte in sijnder sotheyt
Wie goet met quadē loont. Van dies huyse en C
salt quaet niet garn
Beginsel des kijfts is gelijc eē water wtbreect
Eñ door twist breyt hi hem wijde wt
Wie den godlosen gherecht seyt te wesen/ Eñ
den gerechtē verdoemt/ die zijn alle beyde dē HE=
RE een bereynsinge. Wat batet den sotten gelt
in dye hant om wijsheyt te coopē/ daer hi doch een
sot is: Een vriēt bemint altoos/ Eñ een broeder
wort inder noot beuonden/ Het is een sotte dye
aen die handt ghelooft/ Eñ borghe wort voor sinē
naesten
Wie twistinghe bemint die bemint sonde/ Eñ
soo wie sine dore hooch maect soect dat breken.
Een verkeert herte en vindet niet goets/ Eñ
die van verkeerder tongen is/ sal in ongeluc vallen
Een sotte maect hem seluen bedructheyt/ Eñ
eens sotten vader en heeft geene blijschap
Een vrolick herte maect dat leuē lustich/ Mer D
eenen bedroefden moet verdroeuet dat gebeente
Die godlose neemt gheschencken wt den scoot
Om den wech des oordeels te buygen
Wijsheyt is voor den verstandigē/ Maer des
sotten oogen sien op die eynden der aerden/
Een sotte sone is zijns vaders trueren/ ende be
droeffenisse zijnder moeder die hem gebaert heeft
Het en is niet goet schade dē gerechtigē te doe
ne/ Den prince te slaen die recht handelt
Wie bescheydētheyt weet/ die matiget sine re=
dene/ eñ een verstandich man hout sinē geest diere
Waert dat een sotte sweech/ soo worde hi ooc
wijs gherekent/ eñ verstandich waert dat hy den

mont stoppe.

¶ Dat.xviij.Capittel.

A Je lust heeft oneenicheyt te verwecken/ Die soect twist waer het ghelucken wil/ Een sotte en heeft geenẽ lust aent verstant/ Maer/ soo wat in sijn herte omme gaet.

Waer die godlose comt/ daer comt oec verachtinghe/ Ende smaet met schimpe. Dye woorden in eẽs mõt sijn gelijc diepe wateren/ Eñ die fontei ne der wijs heyt is eenen vollen stroome. Het en is niet goet den persoon des godlosen te achtẽ/ Dẽ
B gerechten int oordele te buygen.

Die lippen des sotten comen in twist/ eñ sinen mont haliet na slaghen.

Den mont des sotten schẽyndet hem seluen/ Eñ sine lippen vangẽ sinz eygene siele. Die woordẽ des aenbrengers sijn slagen/ eñ varen in die camere des buyes. Wie laetuerdich is in sinen arbeit die is een broeder dies die verderuet. Die name des HEEREN/ is een vaste slot/ Die gerechtige loopt derwaerts ende wort bescherint.

Dat goet des rijcken is een vaste stadt/ eñ gelijc een hooge muere rontsomme hem/ Eens menschen herte verheft hem eer het gebroken wordt. Ende allendicheyt comt voor die eere.

Wie antwoort eer hi hooret/ dye heeft sotheyt eñ schande/ Des mensçen geest eyndet sine cranc heyt. Mer wie can eenen bedroefden geest gedragen. Een verstandich herte heeft bescheydenheyt
C Ende der wijsen oore soect bescheydenheyt

Dat geschencke des menscen maect hem ruymte/ Ende wort voor die princen gebracht.

Die ghe rechtige beschuldicht hem eerst/ Comt sijn naeste so vindet hi hem.

Dat lodt stillet den twist/ eñ scheydet tusschen die machtige/ Een broeder die bistaet is gelijc een vaste stadt. Eñ die aen malcanderen houden/ gelijc grendelen aent slot.

D Eenen man wort sinen buyc vol vander vrucht en sijns monts/ hi wort versadet vanden incomene sijnder lippen. Doot eñ leuen staet inder hant der tongen/ Wiese bemint die sal vã haerd vrucht eten. Wie een wijf vindet/ die vindt wat goets Eñ scheppet een welbehagen vanden HEERE.

Een arme spreect met smeeken/ Een rijcke antwoort stoutelijc.

Een vriendelijcke man tot vrienscappen/ heeft lieuer ende hanget meer aen dan een broeder.

¶ Dat.xix. Capittel.

A En arme dye in sine ghoetheyt wandelt/ is beter dan een verkeerde met sinen lippen/ eñ nochtans een sot is/ Waer oec gheen bescheydenheydt en is/ Daer en heuet een siele niet goedt ende die snelle van voeten is die stoot hem/ Die dwaesheit des menschen verleydet sinen wech/ dat sijn herte tegen den HEERE raset. Goet maect vele vrienden/ Mer die arme wort van sinen vrienden afgescheyden.

Een valsche getuyge en blijft niet onghestraft/ Eñ die vrijlijc luegen spreect/ die en sal niet ontgaẽ
B Vele wachten opten persone des princen/ Ende sijn alle vrienden des gheens die geschencken geeft Den armẽ haten alle sine broeders/ Ja oock sine vrienden veruerren hen van hem/ Eñ wie hem op woorden verlaet/ dien en ghewort niet/ Wye voorsienich is bemint sine siele/ Eñ die verstãdige vindet goet

Een valsche getuyge en blijft niet onghestraft Eñ soo wie vrij luegẽ spreect sal vergaen. Dẽ sotten en betamen niet wellustichedẽ/ Vele min eenen knecht te heerscappẽ ouer princen

Wie verduldich is die is een voorsienich mẽsch eñ tis hem eerlic dat hi onduecht ouerhoorẽ can

Die ongenade des conincs is gelijc dat brullen C eens iongen leeus/ Mer sine genade is gelijc dauwe op das gras. Een sotte soõ is sijns vaders herten leedt/ Eñ eẽ kijfachtich wijf een ghestadich druppen.

Huys eñ goet eruen die ouders Maer een verstandich wijf comt vanden HEERE.

Luyheyt brenct slapẽ/ Eñ een ledige siele sal hõ ger lijdẽ Wie dat gebot bewaert dye bewaret sine siele. Mer wie sinẽ wech verachtet/ die sal steruen. Wie hem des armen ontfermt/ dye leenet den HEERE/ die sal hem weder vergeldẽ sine loon

Castijt uwen sone/ te wijle datter hope is/ mer en laet uwe siele niet bewecht werdẽ hem te doodẽ/ Want grote verbolgentheyt brengt schade. Daerom laet hem los soo coindt ghi hem meer castijen/ Hoort dẽ raet eñ aenueert die castiẽde on derwijsinge/ dat ghi naemaels wijs zijt. Daer sijn vele gepeynsen in eens mans herte/ Maer den raet des HEEREN blijft staende. Eenẽ mẽsce ciert sine weldaet/ Ende een arme is beter dan eẽ D luegenaer. Die vreese des HEEREN brẽgt tot ten leuene/ Eñ salsadt blinen dat gheẽ quaet hem besoeckẽ en sal. Die lũye steect sine handt indẽ boesen/ eñ en canse niet weder totten monde ghebrenghẽ. Slaetmen eenen spotter/ so wort die oñ wetende vooser/ Straftmen eenen verstandighẽ so wort hi bescheydẽ. Wie vader verstoort/ eñ moeder veriaecht/ dat is een schandelick eñ onbeschaẽt kint. Mine sone hout opt te hooren die onderwijsinghe/ dye daer afleyt vander redene der bescheydenheit. Een Belials getuyge bespot tet dat oordele/ Eñ den mont der godloser verslindet dat onrecht. Den spotter sijn oordelẽ bereit eñ slagen opter sotten rugghe.

Dat.xx. Capittel

A En wijn maect spotters/ eñ stercken dranck maect wilde/ wye daer luste toe heeft/ en wort nẽmermeer wijs.

Dat veruaren des conincs is ghelijck dat briesschẽ eens iongen leeus Wie hem vertoornt die sondighet teghen sine siele

Het is den man een eere vã den twiste te bliuẽ. Mer die gheerne kijuen sijn altemale sotten.

Om der coudẽ wille/ en wil die trage niet plogen/ So moet hi inden somer broot biddẽ eñ nyet B vercrighen.

Den raet inder herten eens mans/ is ghelijck diep watere/ ende eenen verstandighẽ man brẽget hem daer wt.

Vele menschen worden geprесen van weldaet/ Maer wye wil vinden eenen ghetrouwen man/ Een gherechtighe dye in sijnder vroomheyt wan-

delt/Dies kinderē salt wel ghaē na hem Een coninck die opten stoele sidt te oordeelē/verstroyt alle arghe met sinen ooghen Whie can gheseg ghē ic ben reyn in mijn herte/Ende suyuer vā mijnen sonden.

Menigherhande ghewichte ende mate/is bey de bereyfinge dē HEERE Oock kennet men een knechtkē aen sijn doene/oft sine wercken reyn ende oprecht sijn

Een hoorende oore ende siēde ooge/die maect beyde die HEERE

En bemint den slape niet/dat ghy niet arme en wort/Laet uwe oogē wacker zijn/so sult ghi broots genoech hebbē Quaet/quaet seyt men alsmē heeft/Maer alst wech is prijst men dan dat

a Daer is gout eñ vele peerlen/Maer bescreydene lippen sijn een costelick dinc Neemt diē sine cleet/die voor eenen anderen borge wort/ eñ paudet hem om des onbekendē wille/ Dat valsche broot smaect yeghelijckē wel/Mer naemaels sal den mont vol keselinghen worden. Opsetten worden met raet gheuordert/Ende orloghe salmē met vernufte voeren/ En verbint v nyet met dien/dye heymelicheyt openbaert/ Eñ is een achterclapper/ende bedriecht met sinen lippen.

Whie sine vader ende moeder vloect/dies keerse wort verbluscht midden in die duysternisse

Die erffenisse dye metten eersten ter stont toe neemt/en sal ten laetsten niet ghesegbent sijn.

En segt niet ick wil quaet vergheldē/mer verbeyt dē HEERE/die sal v helpen Menigerley
d ghewichte is dē HEERE een bereynsen/ eñ een valsche waghe en is niet goet/ Ider menschē ghanghē comen vandē HEERE/Welcke mensche verstaet sinē wech? Het is dē mēsche ené stricke dat heylige te lasteren/eñ daer na met geloofte omme ghaē Een wijse coninck verstroyt dye godlose/Eñ brengt dat raet ouer hen Die luchte des HEEREN is des menschē aseme/Dye gaet door dat geheele lichaē Goetheyt eñ trouwe bewaren den coninc/Eñ sinē stoelē wort met goedē geuestickt Der ionghelingē prijsch is hare cracht/Eñ grijsch hayr is der ouder cieragie

Wonden verdriuen dat quade/eñ slaghen des geheelen lichaems

A ¶Dat.xxi.Capittel.

Es coninckes herte is in de hant des HEEREN gelijck waterbeken/eñ hi neycht dat/werwaerts hi wilt Elcken behaecht sinē wech beste maer die HEERE drijft die herten.

Doen gerechticheit eñ oordeele/is dē HEERE lieuer dan offerhande Houaerdige ooghen eñ stouten moet/eñ die keerse der godlooser is sonde

Die opsetten eens neerstigen brengē ouervloe
pro.xix. dicheit/Maer wie al te iachtich is heeft ghebreck.
i.re.xvi c Die schattē vergadert met quader tongē/dye faelgeren eñ vallen onder die/die den doot soeckē

Die roouen der godloser salse veruaren/ want
b si en wildē niet doē wat recht was/ Eens brēden wech is verkeert/mer wye reyn is/ dies werc is recht Het is beter woonē inden hoecke onder dat dack/dā bi eenre kijfachtighe vrouwe in eenen wijden huyse

Die siele des godlosen wenschet arch/ Eñ en is den naestē niet vrientbout/ Als die spotter ghestraft wort/so wordē die onwetende wijse/eñ alsemē eenen wijsen onderwijst/so neemt hi bescheydēheyt aene/ Die ghereechtighe onderwijst dat huys des godlosen/Maer dye godlose houden hen totte archste/ Die sine oore verstoppet voor dz crijsschen des armen/die sal ooc roepen ende nyet verhoort wordē. Een heymelijcke gaue stillet die gramschap/eñ een geschencke inde schoot dye druystige verbolgenheyt/ Het is dē ghereechtighē een blijschap te doen/dat recht is/ Maer eene a
vreese dē quaetdoenders Een mensche die vā dē wech der voorsienicheit dolet/ dye sal bliuen in der doodē ghemeynte/ Wie geerne vrolick is/ sal ghebreck lijdē/Eñ wie wijn eñ olye bemint en wort niet rijck/ Die godlose moet voor dē ghe ecc.xx
rechtē gegeuen wordē/eñ die verachters voor dye oprechtē Het is beter woonē in woesten lande Dan bi eenen kijfachtigen ende toornigen wijue.

Inde huyse des wijsen is eenē edelen schat/ eñ olye/Mer een sotte slact door Wie der gerechticheyt eñ goetheyt na volcht/Die vindet dat leuē gerechticheit ende eere Een wijse winnet een stadt der machtiger/Eñ hare macht gaet ond van sekerheit Whie sinē mont ende tonge bewaert Die bewaert sine siele vā benautheit/ Die stout eñ vermeten is/heet een spotter/ Die toornicheyt stoutheyt bewijset Dat wenschē des luyen doo d
det hem/want sine handen en wilden niet doen pro.xi

Hi wenschet wel dagelics/Mer dye ghereechte geeft eñ en verhoudet niet/ Der godloser offerhande is een bereynsen / Want si wordē in sondē geoffert/ Een luegenachtige ghetuyghe sal vergaen/mer die hem ghesegghen laet/dye mach ooc alle weghe spreken. Die godlose vaerter metten hoofde door/ maer wye oprechtich is dyes wech wort geuordert/ Het en helpt geen wijsheyt/ geē verstant/geen conste/teghen den HEERE/ Peerden worden wel totten strijdtdaghe bereyt/Maer God moet die victorie gheuen.

¶Dat.xxij. Capittel.

Et goede geruchte is costelijcker dan A
groot rijcdom. Eñ eē gonst beter dā pro.x
siluer ende gout/ Rijcke ende armen sijn onder malcanderen. Die HEERE heeftse alle gemaect. Die loose siet dat ongeluc eñ verbercht hē/Die onwijse gaē door wech /ende worden beschadighet.

Waer des HEEREN vreese is in allendicheyt/ daer is rijcdom /eere ende leuen

Spiesen eñ stricken sijn optē wech des verkeerden/Mer wie hē daer af verueret / bewaert sine siele/ Onderwijset men den iongelinck sinen wech/So en gaet hi daer niet af/ als hi oudt wort

Die rijcke heerschapt ouer die armen/ Eñ soo wie ontleent/die is des leenders knecht/ Die onrecht saeyt/die sal moeyte maeyen/Eñ sal door die roede sijnder plaghen bedoruen wordē/ Een b
goede ooge wort gesegent/Dat hi sine broot den armen gheeft/ Drijft den spotter wt/ soe gaet den twist wech/So houdet op kijf ende smaet.

Wie gheerne reyne van herten is/ eñ gratieus van lippen/dies vrient is die coninc.

Die oogen des HEEREN bewaren die kennis-
se/ Maer die woorden des verachters verkeert hi
Dye trage sept/ daer buyten is een leeuwe/ Ick
mocht verworcht worden opter straten Der hoe-
ren mont is eenen diepen putte/ Wien die HEERE
ongenadich is/ die vallet daer inne/ Dwaesheyt
steect den iongelinck in zijn herte/ Maer die roede
der castidinge salse verre van hem drijuen Wye
C den armen onrecht doet/ dat zijns goets vele soude
worden/ die sal ooc eenen rijcken geuen en gebreck
hebben/ Mine kint/ neycht uwe ooren/ en hoort
die woorden der wijsen/ en neemt mijne conste ter
herten/ Want het sal v sachte doen/ ist dat ghijse
by v behout/ En sullen met malcanderen dy wel af
gaen wt uwen lippen. Op dat uwe hope si op
ten HEERE/ Je moete v sulcke dagelics vermanen
En heb ict v niet menichfuldelic voor ghescreuen.
Door raet en kennisse/ Dat ick v soude toonen
een seker fundament der waerheyt Op dat ghi sout
connen geantwoorden met waerheyt den ghenen
die v seynden/ En berooft den armen niet/ al is
D hi arm/ En en verdruct den behoeuenden niet inder
poorten/ Wandt die HEERE sal haer sake oorde-
len/ en sal wech trecken die de sielen wech trecken
En versellet v niet metten toornighen man/ en
en hout v niet bi eenen rasenden man/ Ghy
mocht sine wegen leeren/ en uwer sielen verargh-
ringe ontfaen/ En sijt niet by die gene dye haer
hant verachten/ ende voor schult borge worden/
Want ist dat ghijt niet en hebt te betalen/ soo sal
men v uwe bedde onder v wech nemen/
En drijft niet te rugghe die voorledene palen/
die uwe vaders gemaect hebben/ Siet ghi eenen
man rasch in sine wercke/ die sal voor die coningen
staen/ ende en sal niet voor die onedele staen/

¶ Dat.xxiij. Capittel.

A Is ghi sidt en etet met eenen here/ So
merct daer op wat voor v staet/
Ghi stoot een messe in v kele/ wilt
v siele van als eten/ En wen-
schet v niet van sijnder spijsen/ wandt
het is valsch broot/ En vermoeyt v niet om rijc
te worden/ en hout op van uwen verstande/
En laet uwe oogen niet derwaert vliegen/ dat
ghi niet hebben en moecht/ want dat selue maeckt
hem vlogelen/ gelijck eenen arent en vlieght ten he
mele/ En etet geen broot bi eenen nidigen/ en en
wenschet v niet van sijnder spijsen/ Want ghe-
lijck een onghehuere in sijnder sielen/ soe spreect hy
etet en drincket. En sine herte en is nochtans niet
met v/ Uwe beten die ghy gheten hebt moet ghy
wt braken/ En moet uwe lieflijcke woorden verlo
ren hebben/ En spreect niet voor des sotten oo-
ren/ want hi veracht die cloecheyt uwer redenen.
B En drijft niet te rugghe die voorledene palen/ En
en gaet niet opter weesen acker/ Want haer ver-
losser is machtich/ die sal hare sake tegen v beleiden
Geeft uwe herte tot der castiender onderwisin-
ge/ en uwe oore totter redene der bescheydenheyt
En hout niet op/ den iongelinck te castien/ Want
al slaet ghi hem metter roeden/ hi en sterft daer niet
af Ghi slaet hem metter roeden/ Mer ghi ver-
lost sine siele vander hellen.
Mine soone ist dat ghi wijs sijt/ Soo verblidet
mijn herte hem oock/ En mine nieren zijn vro-
lic/ Als uwe lippen spreken dat gherecht is/ V her C
te en worde niet zeloos ouer die sondaers/ Maer
het si dagelics inder vreesen des HEEREN.
Want het en is noch niet aen deynde/ Ende v
wachten en sal niet faelgeeren.
Mine sone hoort en zijt wijs/ So sal uwer her-
te wel zijn opten wech/ En zijt niet onder die sup
pers/ en slupmers/ Want dye suppers en slup-
mers verarmen/ en een slaper moet verscoorde cle
deren dragen/ Hoort uwen vader die v ghewon
nen heuet/ ende en veracht uwe moeder niet/ als si
out wort/ Coopt waerheyt ende en vercoopse
niet/ Wijsheyt/ onderwisinge/ en verstant.
Een vader des gerechten verblidet hem billics
En wie eenen wijsen ghewonnen heeft/ is vrolijc
daer ouer/ Laet hem uwe vader en moeder ver
bliden/ En vrolijck zijn die v gebaert heeft.
Gheeft mi mine sone v herte/ en laet uwen oo
gen mine weghen welbehagen. D
Want een hoere is een diepe graft/ en die vreem
de is eenen engen put/ Si laget oock gelijc een
roouer/ En die onachsame onder die menschen v-
gadert si tot haer/ Waer is wee? Waer is leeden
Waer is twist? Waer zijn cuylen? Waer zijn won-
den sonder sake? Waer zijn roode oogen? Te we-
tene waer men biden wijn sidt/ En comt wt te sup-
pen so wat ingeschenct is/ En siet den wijn niet
aen dat hi rootachtich is/ en geeft int gelas zijn ge-
daente/ hi gaet saecht inne.
Maer ten lactsten bijtet hi gelijck een slanghe/
En vreydet hem wt gelijc een Adere
So sullen uwe ooghen na anderen vrouwen sien/ En
v herte sal verkeerde dinghen spreken/ En sult
zijn ghelijc eenen die midden in die zee slaept/ en ge
lijc eene die bouen opten mastboom slaept.
Si slaen mi/ mer het en doet mi niet zeer/ si no
pen mi mer ick en gheuoele dat niet/ Wanneer
sal ick ontwaken/ dat icks meer soecke.

Dat.xxiiij. Capit.

EN zijt niet zeloers ouer die quade lie- A
den/ En en wenschet niet bi hen te zijn
Want hare herte peyst na schaden
en hare lippen spreken van ongheluck
Door wijsheyt wort een huys ge
timmert/ en door verstant bereydt Door besci-
denheyt worden die cameren vol/ Alder costelijcker
lieflijcker rijcdommen Een wijs man is sterck
En een bescheyden man is beter dan die sterck is
van crachten/ Want met raedt moetmen oorlo-
gen voeren/ En waer vele raetgeuers zijn daer
is die victorie Die wijsheyt is den sotte te hooch/
hi en derre sinen mont inder poorten niet open doen
Wie quaet voor neemt/ dien hietmen billics ee
nen boeue
Des sotten dichten is sonde/ En die spotter is
een vereynsen voor die lieden B
Als ghi inder tijt der noot weeck wort/ So is
uwe cracht cleyne.
Verlosse dye in doots nooden zijn/ ende en ont-
treect v niet van dien diemen worgen wilt
Segt ghi/ siet/ Wi en wistes niet/ meint ghi niet
die de herten bereydt mercket dat/ en dye op die zie-
len acht heeft/ bekennet dat/ ende vergelt denmen

sche nae sinen wercke Mine sone/etet ho
nich/wāt het is goet/Ende honichseem is soete in
uwen halse/ Also is die kennisse der wijsheyt
uwer zielen/Als ghise vint Eñ daer is goedē ho
pe/Eñ uwen hope en sal niet te vergeefs zijn
D En laget niet als een godlose op dat huys des
gerechtē/Eñ verstoortet sine ruste niet Want
een gerechtige valt seuē mael eñ staet op/Mer die
godlose vallē in ongeluck/ En verblijt v van=
dē val ws viants niet/Eñ v herte en si niet vrolic
ouer sijn ongeluck Die HERE mochte dat siē
eñ hem qualic beuallen/eñ sine gramschap van hē
keeren En vertoornt v niet ouer die quade/eñ
en benijt den godlosen niet/ Want die quade en
heeft niet te hopē Eñ die kerse der godloser wort
wt gheblusscht Mijn kint vreest den HERE eñ
den coninc/Eñ en mengt v niet met die muytma
kers Want haer ongeual sal haestelick opstaen
Eñ wie weet wanneer beyder ongeluc comt?
Dit coemt v ooc vādē wijsen/dat het aensiē der
persoonen inden oordeele niet goet en is
Wie tottē godlosen spreect/ghi zijt vrome/diē
vloeckē die liedē/eñ dien hatet dat volc
Maer die straffen/die behaghen wel/Eñ daer
comt een rijcke segeninge ouer hen
Hi cusset met lippē/So wie te rechte antwoort
Gescicket v werck daer buyten/ende bearbeyt
D uwen acker/Daer na timmert v huys
En zijt gheen ghetuyge sonder oorsake teghen
uwē naestē/Eñ en bedriecht niet met uwen lippē
En segt niet gelijc men mi doet/so wil ick we=
der doen/Eñ eenē yegelijcken zijn werck verghel=
den/ Ick ghinc voor den acker des luyē/Ende
voor den wijnberch des sotten
Eñ siet/doen warē enckel netelē daer op/Eñ
stont vol distelen/eñ die muere was ingeuallen
Doe ic dat sach/doē nam ict ter hertē. Eñ aen
schoudet eñ nam onderwijs daer wt Ghi sult
een weynich slapen/eñ een weynich sluymerē/eñ
een weynich die handē te samen doen/dat ghi rus=
tet/maer uwe armoede sal v comē gelijc een wan=
delaer/ende v ghebreck ghelijck een gewapent mā

Dat.xxv.Capittel

A Dit zijn oock sproken Salomo/welc=
ke vergadert hebben die mannē His
kia des coninces Juda
Het is Gods eere een dinck ver=
bergen/Maer der coninghen eere ist
een dinck te ondersoeckē Den hemel is hooch
eñ die aerde diep/mer der coningē herte is ongron
deerlick/ Men doe den schuyme vanden siluer
Soo wort een reyn vadt daer wt
Men doe godloos wesen vanden coninck/Soo
wort sinē throon met gerechticheit gheuordert.
En pronckt niet voor den coninc/Eñ en treet
niet in die plaetse der grooter
B Want het is beter datmē tot v segghe/Coemt
herwaerts op/dan dat ghi voor den prince verne=
dert wort/dat dijne oogen sien moeten/
Eñ vreect niet volhe wt/om te kijuē Wat wilt
ghi namaels maken/als ghi uwen naesten gesceyn
det hebt
Tracteert v sake met uwen naestē/Eñ en open
baert eens anders verholentheit niet/Op dat ghi
niet gescheyndet en wort/als niet hooret/eñ v qua
de geruchte niet af en late
Een woort gesprokē tot zijnder tijt/is ghelijck
gulden appelen in silueren schotelen
Wie eenē wijsen straft die hem gehoore geeft/
dat is gelijc eenen gulden oorinck eñ gulden halse
bant.
Ghelijc die coude des sneeus ter tijt des oogsts
So is een getrouwe bode dyen die hem gesonden
heeft/ende vercoelt zijns heeren siele.
Wie veroemelic belooft/eñ en geeft niet/Die C
is ghelijc wolcken eñ windt sonder reghē
Door verduldicheyt wort een prince versoent
Eñ een soete tonge vreect die hardicheyt
Vint ghi honich/so etet dies so vele dat het ge=
noech si. Op dat ghi niet te sadt en wordet eñ vra=
ket wt Ontrecket uwē voet vādē huyse ws nae
sten/hi mocht ws verdrietich eñ grā op v worden
Wie tegen sinen naesten valsche ghetuyghenis
se spreect/Die is eē spiesse/sweert/eñ scherpē pijle
Den hope des onachsamē inder tijt der noot/is
ghelijc eenen vuylen tandt eñ eenen slipperenden
voet
Wie eenen boosen herte liedekens singt/dat is D
ghelijc een gescheurt cleet/alst cout is/eñ edick op
crijdt Hongert uwen viant soo spijset hem met
broode/Dorstet hem soo drincket hem met water
Wāt ghi sult colē op zijn hooft hoopen/Eñ die
HERE salt v vergelden
Den zuydwint verdrijft den regen/Eñ een sue
re aensicht die heymelicke tonge/
Het is beter indē hoecke op dē dake sittē/Dan
bi eenen kijfachtighen wiue in een huys.
Een goet gherucht wt verren lande/is ghelijc
cout water eender dorstiger sielen/
Een ghererchtighe die voor eenen godlosen valt
is gelijc een bedroefde fonteyne/eñ een verdoruen
wateradere/ Wie te vele honichs etet/dat en is
niet goet/Eñ wie sware dinghen ondersoect/dien
wort het te swāre/ Een man die sinen geest niet
houden en can/is gelijc een open stadt sonder mue
ren/

Dat.xxvi.Capittel.

Gelijck snee inden somer/eñ regen in A
den oost/Also en betaemt den sotte
die eere niet/
Ghelijc eenen voghel daer henen
vaert/eñ een swalue vlieget Also en
quetst eenen onuerdienden vloeck niet
Den paerden een ghessele/ende den ezele eenē
toom. Ende den sotte een roede op den rugghe.
En antwoort den sotte niet na sijnder sotheyt/
Op dat ghi hem ooc niet ghelijc en wort/
Maer antwoort den sotte op sijnder sotheyt/
Dat hi hem niet en late duncken dat hi wijs si/
Wie sine sake door eenen sotten bode beschict/
Die is ghelijc een lamme aen die voeten/ende scha
de ontfaet/
Ghelijc die crepele sine beenen can oprechten/ B
Soo is een sproke in des sotten mondt/
Wie eenen sotte eere aendoet/Dat is/als oft
men eenen edelen steen op der galghen wrorpe.
Een sproke in eens sotten mondt/is ghelijck
eenen doorne die in eens dronckens hant steect/

Een bedroefde/beschict allerley dinghen wel/
Mer wie eenen sotte huert/die huert onachtsame
lieden Gelijc eenen hont sijn wtbrakinge weder
eet/ Also is dye sotte/die sine sotheit weder bedrijft
Ist dat ghi eenen siet/dien dunct dat hi wijs is
Daer is aen eenen sotte meer hopens dan aen hem
Dye luye seyt/ Daer is eenen ionghen leeuwe
op den wech/Ende eenen leeu opter straten.
Een luye keert hem in dat bedde/ghelijck dye
duere inder herre. Die luye streckt sine handen
wt inden boesem/ En het wert he suere/dat hyse
weder totten monde doe. Een luye dunct/dat hy
wijser is/dan seuen die daer sitten en leeren.
C Wie voorbygaet/en hem menget in vreemde ge
schille/die is gelijc eene/die de hont bi die oore leurt.
Ghelijc die schadelijck is/die met gheschut ende
pijlen schiet/en dooden/Also doet een valsche men
sche met sinen naesten/en spreect daer na/ic hebbe
daer mede gejoect. Als daer geen hout meer en
is/soe gaet dat viere wt. En als die achterclapper
wech is/soo hout den twist op. Gelijc die colen
een gloeyte/en hout een viere/also maect een kijf
achtich man twist. Die woorden des achterclap
D pers sijn gelijc slaghen/en si gaen int binnenste des
buycs. Venijndige lippen en een quaet herte/is
gelijc eene aerde pot met siluer scuime ouertrocke
Die viant wert bekent by sinder redene/Ende
als hi ghenaket/soo gaet hi met valscheyt omme/
Al hi sijn stemme vrienthout maect/so en ghe
looft hem niet/Want daer sijn seue afgrijselichede
in sijn herte. Wie den haet verbercht/op dat hy
scade doe/Dies boosheyt sal voor die ghemeynte o
penbaer worden. Wie een cuyle maect/dye sal
daer inne vallen/En die eenen steen wentelt/op die
sal hi comen/ Een valsce tonge hatet die/die hem
verootmoedicht/Ende eenen gheueynsden mont/
werct verderuenisse.

Dat.xxvij.Capit.

A Ne beroemet v vanden dach van mor
ghen niet/Want ghi en weet niet wat
heden gheuallen mach.
Laet v eenen anderen louen/ende
niet uwen mont/Eenen vreemde en
niet v eygene lippen. Steen is swaer/en sandt
is lastich/Mer des sotten toornicheyt/is swaerder
dan die beide. Thoornicheyt is een woedich dinc
en raserije is een tempeeste/En wye can voor dye
nidicheyt staende gebliuen. Openlijcke straffinge
is beter/dan verborgen liefde. Die wonden des
liefhebbers sijn getrouwe/Mer dat cussen des ha
ters bedriechlijck. Een volle siele treet wel op
huenichraten/Mer eender hongeriger sielen/is al
le bitter soete. Gelijc eenen voghele die wt sinen
neste wijct/ Also is die/die van sijnd plaetsen wijct
Dat herte verblijdet he vander saluen/en riec
werck/Maer een vrient is lieflic/om raets wille
B der sielen. Uwe vrient en uws vaders vrient en
verlaet niet/en en gaet niet int huys uws broeders
alst v qualic gaet/want een nabuere is beter bi/da
een broeder verre Sijt wijs mijn soon/so ver
blijdet hem mijn herte/So wil ic antwoorden den
ghenen/die mi smaet doet.
Een subtijle siet dat ongeluc/en verberghet he
Maer die onwetende gaen door/en lijden schade.
Neemt dien sijn cleet die voor eenen anderen bor
ghe wert/Ende pandet hem des vreemde wille
Wie sinen naeste te hooch prijset/ende vroech
op staet/dat wert he voor eene vachtinge gereket
Een kijfachtich wijf/en een ghestadich druppen
alst zeer regent/werde wel bi malcandere gelijct
Wiese ophout die hout den wint/En wilt dye
olye metter hant vatten. Dee messe wettet dat
andere/en een man den anderen
Wye sinen vijchboom bewaert/die ete vrucht C
te daer af/En wie sine heere bewaert/werdt ghe
eert/ Gelijc deen aenschijne int water teghen
andere aenschijnen zijn/so is des menschen herte te
ghen eenen anderen mensche.
Helle en verderfenisse en werde nemmermeer
vol/En der mensce ooghe zijn oec onuersadelijc/
Ee ma wert door de mont des louers gheproeft/
gelijc dat siluer in die teyle/en dat gout inde ouen
Al waert dat ghi de sotte inden mortier/gelijck
gort te stucken stiet metten stamper/Soe en gaet
nochtans sine sotheit niet va hem Op dine sca
pen hebt achte/Ende neemt v uwer cudden aen.
Want goet en duert niet eewelic/En dye croo
ne en duert niet voort/en voort. Dat hoy is op
ghegaen/en is daer dat gras/ En cruyt wert op
die berghen vergadert. Die lammeren sullen v
cleeden/ende dye bocken gheuen v dat acker gelt.
Ghi hebt geyte melcs genoech ter spijsen dijns
huys/ende tot coste dijnre deernen.

Dat.xxviij.Capittel.

Die godloose vlucht/en nyemant en
iaecht hem/mer die gerechte is ghe
troost/gelijck eenen iongen leeuwe. A
Om des lants sonde wille/moet
het vele princen hebbe/om der liede
wille/die verstandich en beschepde zijn/blijft hi la
ghe leuende. Een arm ma die die verachte leet
doet/is gelijc eenen stof rege/die die vruchten be
derft/ Die die wedt verlate/louen den godloo
sen/Maer dye het bewaren/zijn onwillich op hen
Quade lieden en mercken niet op oordeele/
Mer die nae den HEERE vraghen/mercken op
alle Een arme die in sine vroomheit gaet/is be
ter dan een rijcke/die in verkeerden weghen gaet/
Wie die wedt bewaert/is een verstadich kint/
Mer wie slupmers voedet/beschaet sinen vader/
Wie sine goet vermeerdert met woecker/ende
ouersettinghe/dye vgadert tot profijte der armer/
Wie sine oore afkeeret die wette hooren/dies B
gebet is een vereysen. Wie die oprechte verleit
op eene quaden wech/Die sal in sinen cuyle vallen
maer die vrome sullent goet beeruen.
Eenen rijcken duncket dat hi wijsch is/Maer
een arme verstandighe ondersoect hem.
Inder blijscappen der gerechtigher is vele be
roemens/Maer als die godlose op come/verande
ret mette liede. Wie sine misdaet loecent/dien
en salt niet gelucke/Maer wiese belijdet/en laet/ C
die sal ontfermherticheit vercrijghen.
Wel dien/die altoos vreest/maer wie hartnoc
kich is/sal in ongeluc vallen. Een godlose/dye
ouer een arm volck regneert/dat is eene briessce
den leeuwe/en gierige beyre. Ist dat ee prince
sonder verstant is/so geschiet vele onrechts/Maer
so wie die giericheit hatet/die sal langhe leuen

Een mensce die aent bloet eender sielē onrecht doet/die en wert niet onderhouden/al waert/dat hi oock in die helle voere.

Die vroom heuen ghaet die sal ghenesen/maer wie vā verkeerdē wege is/die sal eens veruallen.

D Wie sinē acker bouwet/die sal broots genoech hebben Mer wie na ledich gaen gaet/sal armoedē genoech hebben. Een getrouwe man wert ve le geseghent/Mer wie haestet rijc te worden dye en sal niet ontscheuldich bliuen

Personen aensien en is niet goet/Want hi dede quaet oock om een stuck broots

Wie tot rijcdō haestet ende is nijdich. Dye en weet niet/dat hem ongheualle onmoeten sal

Wie eenen mensce straft/dye sal namaels gonste vinden/Meer dan die daer flatteert

Wie sinen vader oft moedere neēt/eñ seit het en si gheen sonde/die is der verderuers geselle

Een stoute verweet kijf/maer wie hem opten HEERE verlaet wert vette.

Wie hē op sijn herte verlaet/is een so Maer so wie met wijsheit gaet/salt ontcomen t/

Wie den armen geeft/diē en sal niet gebrekē/ Mer wie sine ogen af keert/die sal zeer af nemen.

Als die godlose op comē/so verbergē hē die liedē/Mer als si vgaē so wert der gherechtiget vele

Dat.xxix.Capittel

Ie tegben die straffinghen hartneckich is. Dye sal onuerhuets vderuen sonder alle hulpe

A Wanneer der gerechtiger vele is so verblijdet hem dat volck/mer als die godlose heerschapt/soo suchtet dat volck

Wie wijsheit bemint/dye verblijdet sinen vader/Maer so wie hem met hoeren geneert/wert zijns gelts quijt Een coninc recht dat lant op door dat oordeele/Mer een gierighe verderft dat

Wie met sinen naesten flatteert/die bereyt een nette tot sinen voetstappē. Als een quade sondicht so bestrict hi hem seluen/Maer een gerechte verblijt hem/eñ heeft ghenoechte

Die gerechte bekēnet die sake der armer/Mer die godloose en achtet gheen bescheydenheit

B Die spotters doē wredelic metter stadt/Mer die wijsen stillen die toornicheit

Ist dat een wise/met eenen sotte ten oordeele coēt/hi si grā oft lachge/so en heeft hi gheene rust

Die bloetgierige haten den vromen/maer dye oprechtige soecken sine siele Een sotte stort sinen geest alte male wt. Mer die wijse hout hē in.

Een heere die lust tot luegen heeft/dies dienaren zijn alle godloos Een arme eñ woeckenaer gemoeten malcanderen/Alder beyder ooghē verlicht die HEERE. Een coninck die den armen getrouwelic oordeelt Diēs throon sal eewelic staē de bliuen Roede ende straffinge geeft wijsheyt

D Mer een kint hē seluē gelatē/beschaēt zijn moeder

Waer vele godlosen zijn/daer zijn vele sonden/ maer die ghererechtige sullen haren valle verleuen

Castiende onderwijst uwen soon/ende hi sal v vermaken/Ende sal uwer sielen sacht doen

Als die prophetie wt is/soe vaert dat volc daer henen/Maer wel dien/die die wet vast hout

Een knecht en laet hem met woorden niet castijen/Want al verstaet hijt/hy en nemes hē niet ane

Siet ghi eenē snelle om te sprekene/Daer is aen eenen sotten meer hopens dan aen hem. D

Wanneer een knecht leckerlic van ioncs op ghehouden wert/So wil hi namaels een iontheer sijn

Een toornich man verwect kijfagien/ Ende een verbolghene doet vele sonden. Die houaerdicheyt des meinschen sal hem vernederen/ Mer den nederen moet sal eere ontfaen

Wie met dieuen deele heeft/hatet sine siele/hi hooret lasteren/eñ en geeft dat niet te kennen.

Menschen ontsien bringt te valle/Mer wie hē op den HEERE verlaet/die wert beschuddet

Vele soecken dat aensichte eens princen/Maer elcs oordeele coemt vanden HEERE.

Een onrecht man is den gerechten een vereynsen/Ende wie recht van wege is/die is der godloosens vereynsen.

Die reden Agur/des soons Jake
Dat.xxx. Capittel.

It sijn die woorden Agur des soons Jake/Leeringe eñ redene des mans Leithiel/Leithiel ende Vchal. A

Wandt ick ben die alder sotste/en de mensceen verstant en is nyet by my Ic en hebbe gheen wijsheyt gheleert/ende die kennisse der heylighen en weet ic niet.

Wie climt op ten hemele/eñ daelt daer af/Wie vaet den wint in sijn handen/Wie bindet die wateren in een cleet/Wie heeft alle eynden der werelt ghesticht/Hoe heet hy/eñ hoe heet sine soon/weet ghi dat? Alle die woordē Gods sijn doorlouttert eñ zijn eenen schilt den ghenē/die daer op betrouwē/En doet niet tot sinē woordē/op dat hi v niet B en straffe/ende werdet lueghenachtich beuonden.

Twee dinghen bidde ick van v/die en wilt my niet weygeren/eer ick sterue/

Ydelheyt ende luegenen laet verre van my zijn Armoede ende rijcdomme en gheeft mi niet/Mer laet mi mijn bescheyden deele daer afnemen/ Ick mocht anders/waert dat ic te sadt worde/ verloochenen ende segghen/Wie is die HEERE/Oft waert dat ic te arm worde/mochte ick stelen/ende mi aen den name mijns Gods ontgaen

En verraet den knecht niet tegen sinen heere/ Hi mocht v vloecken/eñ ghi v besondighen

Het is eenē aert die haren vader vloect/eñ hare moedere niet en seegēt Eenē aert die hē reyn dunct/eñ en is nochtās vā sinē dree niet gewasschē

Eenen aert/die sine oogē hooch draecht/ende zijn oogen scheel opwaert hout

Eenen aert die swaerdē voor tandē heeft/Die met haren kaeckitandē ete/eñ verslint dye allendighe inden lande/ende die arme onder die lieden

Den Eghel heeft twee dochteren/bringt herwaerts/Bringet herwaerts. Drie dinghen en zijn niet te versaden/eñ dat vierde en seyt niet/het is ghenoech Die helle/Der vrouwē buyc/Dye aerde en wert niet waters sat/ Ende dat vuer en seyt niet/het is genoech

Een ooghe dat den vader bespottet eñ veracht die moeder te hooren/dat moeten die rauens aen die beken wt picken/ende die ionghe aernen eten. C

Drie dingen zijn mi te wonderlic/eñ dat vierde

en weet ic niet/ Des aerns wech inden hemel/ der slanghen wech opten steen/ Des schips wech midden in die zee/ ende eens mans wech/ aen een meyskens / Alsoo is oock den wech der ouerspeelderse/ die verslint en wischt haren mondt/ en seyt/ Ick en hebbe gheen quaet ghedaen.

D Een lant wert door drye dinghen onrustich/ en dat vierde en macht niet verdragen. Een knecht/ ist dat hi coninc wert/ een sotte/ als hi te sat broots is/ Een viantlike vrouwe als si ghetrout wert/ en een maerte als si haers vrouwen erfgenaem wert.

Vier cleyn opter aerden/ ende voorsenigher dan die wijse/ Die myere een amechtich volck/ Nochtans bereyden si hare spijse inden somer Caninen een onsterck volck/ Mer het stelt sijn huys in steen rootsen/ Sprinchanen en hebben gheenen coninc/ Si trecken nochtans wt gheheelijc met hoopen/ Dye spinne hechtet haer met haren handen/ en is inder conınghen palleysen.

Drie dingen hebben eenen fijnen ganck/ Ende dat vierde gaet wel.

Die leeuwe machtich onder die dieren/ En en keert niet omme voor yemanden.

Eenen haeswinde van goeden lendenen/ en eenen ram me. En die coninc/ tegen welcken hem niemant en derre setten. Doet ghy sottelic/ en verheft v/ en neet quaet voor/ so legt die hant opten mont.

Want alsmen melc stooter/ soe maectmen boter daer wt. Ende wie die nuesen druct/ die dwingt daer bloet wt Ende wie die toornicheyt verweect die dwinget daer twist wt.

Hier vermaent ende waerschout ons die wijsheyt/ dat wi ons voor boose wiuen wachten sullen/ Ende daer nae beschrijftse eenen beeldener/ oft bevvorpsel van eender eerbaerder/ vroomer/ gehouder vrouvven.

Dat .xxxj. Capittel.

A Dit sijn die woorden des conincs Lamuel/ Die leeringe die hem sine moeder leerde. Och mijn wtuercorene O ghy sone mijns lichaems: Och mijne ghewenschte sone.

En laet den vrouwen v vermoghen niet/ noch uwen wech die conınghen te verdoene.

O niet den coninghen/ Lamuel en geeft den coningen niet wijn te drincken/ noch den princen starcken dranck. Si mochten drincken/ en derrechten vergeten/ ende veranderen die sake ergents/ der allendigher kinderen.

B Gheeft starcken dranck/ den ghenen die verdaen sullen worden/ ende den wijn den bedroefden sielen/ op dat si drincken/ en haerder armoeden vergeten/ en haers ongeluccs niet meer en ghedincken

Doet uwen mont open voor den stommen ende voor die sake alder kinderen/ die verlaten sijn.

Doet uwen mont open/ ende oordeelt recht/ en wreect den allendigen ende armen

A V Ye wil een redelijc wijf vinden/ Si is edelder dan peerlen.

Haers mans herte/ derre hem op haer verlaten/ en neeringhe en sal hem niet gebreken/ Si doet hem goet/ en gheen quaet sijn leuen lanc. Si gaet met wolle en vlasch omme/ En arbeydet gheerne met haren handen. Si is ghelijc een coopmans schip. Dat sine comanscap van verre bringt/ Sy staet snachts op/ en geeft voetsel haren huys/ En tete haren deernen. Si dinct na eenen acker en coopt dien/ En plantet eenen wijnberch vanden vruchten haerder handen. Si gordet hare lendenen vaste/ en sterket hare armen. Si geuoelet dat hare hanteringhe goet is/ vare keersse en gaet snachts niet wt

Si streect hare handen nae den spinrock/ en hare vingheren aenueerden die spille.

Si bereydet hare handen wt totten armen/ Ende reycket hare handt den behoeuenden. C

Si en vreest voor haren huyse niet voor den sne Want hare geheele huis heeft twee gheuoederde cleederen. Si maect haer selfs een cyeragie/ Witte side ende purpuren is haer cleet.

Haer man is vermaert inder poorten Als hi sidt bi die ouders des lants. Si maect siden doecken/ ende vercoopt die/ een gordel gheeft si den cremer.

Sterckheit en cieragie is haer cleet/ ende sal nae maels lachen. Si doet haren mondt open met wijsheit/ En op haer tonge is die wet der goethz

Si schouwet op die gangen haers huys/ Ende en etet haer broot niet met luyheyt.

Hare sonen comen op/ en prijsense salich. Haer man looftse. Vele dochteren bringen rijcdom te samen/ Maer ghi gaetse alle te bouen. D

Gonste is valsch/ ende scoonheyt is ydel/ Een wijf dat den HEERE vreest salmen louen.

Gheeft haer vanden vruchten haerder handen Dat si hare wercken louen in die poorten. *

Eynde des boecs der Sentencien Salomo.

Dye Predicat Salomo

Alsmen alle dinghen ouer merct ende bedenct So zijn si certein alle ydele / Mer onder alle den dinghen en is niedt swacker en onghestadigher dan die mensce Dat .eerste. Capittel.

A Dit zijn die woorden des Predikers/ des soons Dauids/ des conincs te Hierusalem/ Het is al ydel/ het is allet ghe heele ydel/ spraec dye Prediker/ Het is allet ghe heelijc ydel/ wat heeft dye mensche meer van alle sinen arbeyt/ daer mede hy omme gaet onder der sonnen? Deen geslachte vergaet/ het ander comt/ mer die aerde blijft eewelijc B Dye sonne gaet op/ en gaet weder onder/ en gaet weder tot hare plaetse/ op dat si aldaer weder opgae/ Den wint gaet ten zuyden/ en coemt herwaerts omme ten noorden/ en wederomme tot die plaetse daer hi begonste/ Alle wateren loopen in dye zee/ nochtans en werdes die zee niet te volder/ Tot die plaetse/ van daer si vloeyen/ vloeyen si weder derwaerts Alle dinghen zijn swaer/ Nyemant en cant wtgespreken/ Dat ooge en siet hem nemmermeer sadt En dat oore en hooret hem nemmermeer sadt/ Wat ist/ dat geweest is/ Effen dat noch zijn sal/ Wat ist dat ghemaect is/ Effen datmen noch maken sal/ Ende daer en is nyedt nyeus/ onder der sonnen/

Is oocyet/daermen af segghen mocht/ siet/dat is
nieuwe?Want het al geweest is in voorledē tijdē
die voor ons gheweest zijn/Men en ghedinct des
voorledenē niet meer/Also oock des dat namaels
comen sal/en salmen niet gedincken/bi den genen
die naemaels zijn sullen.

C Ic prediker was coninc ouer Israel/eñ begaf
mijn herte te soecken/eñ te ondersoecken wijslic/
allet watmen onder dē hemel doet/Sulcken onsa
ligen moeyte/heeft God dē kinderē der menschen
gegeuen/dat si hen daer inne moeten vermoeyen
Ic aensach allet doē dat onder der sonne geschiet/
eñ siet/het was ydel eñ iammer/crom en can niet
slicht gewerdē/noch die faute getellet ghewerdē.

Ic spraec in mijnder herten/siet/Ick ben heer-
lic geworden/eñ hebbe meer wijsheyt dan alle dye
voor mi geweest zijn te Hierusalē/Eñ mijn herte
D hadde veel wijsheydē eñ kennissen ghesien/Eñ gaf
mijn herte oock daer toe/dat ick soude bekennen
wijsheit/eñ dwaesheyt/eñ cloecheyt/Mer ic wert
ghewaer/dat dat oock moeyte is want waer vele
wijsheydē is/daer is vele onnudets/Ende wye ve-
le beuint/die moet vele lijden.

¶ Hy schildert eñ beworpt in dit capittel eñ oock
in dandere dicwils die redenē eñ manieren/welc
die godlosen hebbē/Om dat hi dies te beter den
mensce tot verachtinge alder creaturen/ende al-
leen op God brengen soude

Dat.ij.Capittel.

Ick spracck in mijn herte wel aen/Ick
wille wellustich leuen/ende goede da
ghen hebben/maer siet/dat was oock
ydel/Ick spraec totten lachen/ ghy zijt
A dulle/eñ totter blijscappen wat maect
ghi/Doen dachte ick in mijn herte /mijn vlees vā
den wijn te trecken/eñ mijn herte wijslic te leyden
om te begripē die voorsienicheit/tot dat ic dē mē-
sche thoonē mochte/wat hē goet ware / dat si doē
soudē/also lange als si onder dē hemel leuē/Ic de
de grote dinghē/Ic timmerde huysen/Ick plante
wijnberghē/Ic maecte mi houē eñ lusthouē/ende
plātede alderhande vruchtbaer boomē daer inne/
eñ ic maecte mi waterpoelē/om daer wt dz wout
der groenender boomē te waterē/Ic had knechtē
eñ maertē/eñ gesinne/Ic hadde een grooter haue
aen rinderē eñ schapen/meer dā alle die voor mi te
Ierusalē geweest warē/Ic vergaderde mi ooc sil-
uer eñ gout/eñ vāden coningē eñ landē eenē schat
B Ic maecte mi sangers eñ sāgersen/eñ weeldē der
mēscen danschers eñ danscherssen/Eñ nā toe/bo-
uen alle die voor mi te Ierusalem geweest waren
Ooc bleef wijsheyt bi mi/eñ allet wat mine ooghē
wenschten/dat liet ick hen eñ en verboet mijnder
hertē gheē vruechde/dat het vrolic was vā alle mi
nē arbeit/Eñ dat hielt ic voor mijn deele van allē
minē arbeyt/mer doē ic aensach alle mine werckē
die mijn hant gedaen hadde/eñ arbeidē/die ic ghe
daē hadde/Siet doen was het alle ydel eñ iammer
eñ niet meer onder der zonnen

C Doen keerde ic mi om te sien die wijsheit/dul-
heit/eñ dwaesheit/Wan wie is die mensce/ die het
dē coninc na can gedoē/die hē gemaect heeft/Doē
sach ic/dat die wijsheyt/die dwaesheit te bouē ginc
ghelijc dat lichte die duysternisse/Dat eens wijsen
ogē in zijn hooft staē/mer eē sot in duysternisse gaet
eñ mercte ooc/dat dē eenē gaet/gelijc den anderen
Doē dachte ic in mijnder hertē/Wāt het dē sottē
gaet gelijc mi/Waerō heb ic dan na wijsheit ghe-
staē/doē dacht ic in mijn herte/dat dat ooc ydel si/
Want mē gedinct des wisen niet eewelic effen ge C
lijc des sottē/Eñ die toecomende dagē vergetent al
Eñ gelijc die wijse sterft/ alsoe sterft ooc die sotte
Daeromme verdroot mi te leuē/ Wāt het beuiel
mi qualic/so wat onder der zonnen ghesciede/dat
het so gheheelic ydel eñ moeyte is.

Eñ mi verdroot alle mijns arbeits/ die ic onā
der zonnen dede/dat ick den seluen eenen mensche
laten moest/die na mi zijn soude/ Want wie weet
oft hi wijs/oft dulle zijn sal/Eñ sal nochtans heer
scappe in alle minē arbeit/ die ic wijslic ghedaē heb
be/onder der zonnē/Dat is ooc ydel/Daer omme
keerde ick my/dat mijn herte aflaten soude vā allē
arbeit/die ic dede onder der zonnen

Want een mensce die sinen arbeyt doet/ moet
met wijsheit/bescheydenheyt/eñ bequaēheit/eenē
anderē tot eē erfdeele latē/die niet daer ane en ar-
beydet/Dat is oock ydel/eñ een groot ongheluck
Want wat vercrijget die mensce/van alle sinen ar
beyt/eñ moeytē zijns herten/die hi heeft onder der
zonnē/Wā alle zijn leefdagē smertē met leet eñ on
moet/Dat ooc zijn herte snachts niet en rustet / dz
is ooc ydel/Eñ is dan die mensche niet beter eten
eñ drinckē/eñ sine siele vrolick te zijn in sinē arbeit
Mer dat sach ic oock/dat het van Gods hāt coēt/
Wāt wie heeft meer gheten/ende crachtigher daer
wt gheweest dan ic/want dien mensche / diet hem
behaecht/geeft hi wijsheyt/kennisse ende vruech-
de / maer den sondare gheeft hi ongheluck/dat hy
vergaderde ende hoope / ende nochtans dient ghe-
gheuen worden/dye gode behaecht/daer omme is
dat ooc ydel iammer.

¶ Hi leert dat alle dinck sinen tijt heeft/Eñ dat
becommeringhe ende moeyte in alle dinghen es /
Ende al wat die mensche van sinen arbeyt geniet
dat is een gaue Godts/Ende dient daer toe/dat
wi hem altijt voor oogen sullen hebben.

Dat.iij.Capittel.

En yeghelijc dinck heeft sinen tijdt/
Eñ allet voornemen onder dē hemel A
heeft sine vre / Gheboren te worden/
heuet sinen tijt/ Steruen heeft sinen
tijt/Planten heeft sinē tijt/wtroeyen
dat geplant is/heeft sinen tijt. Dooden heeft sinen
tijt/Heelen heeft sinen tijt/Breken heeft sinen tijt
Timmeren heeft sinen tijt.

Weenen		Behouden	
Lachen		Wech werpen	
Claghen		Schoren	
Danschen		Toenaeyen	
Steenen vutwerpē	heeft si-	Swigen	heeft si-
Steenen vergaderē	nen tijt	Spreken	nen tijt.
Omhelsen		Beminnen	
Verre van omhelsen		Haten	
Soecken		Strijdt	
Verliesen		Vrede.	

Wat can men meer ghedoen/ Men arbeyde C
soo men wille.

Daer wt sach ic die moeyte/ die God den men-
sche gegeuen heeft/dat si daer inne geplaecht wer-
dē/te wetene dat allet wat hi doet/dz is fijn tot zijn

der tijt/eñ hadde die werelt in haer herte gegeuen
Nochtans en can die mensche niet treffen/ twerck
dat God doet/noch beginne/noch eynde/ Daerõ=
me mercte ic/dat niet beters daer inne en is/ Dan
vrolijc sijn/ende hem goetlijc doen in sinen leuen/
Want een yeghelijc mensche die daer etet eñ drinc=
ket/eñ heeft goeden moedt in alle sinen arbeyt/dat
is een gaue Gods.
Ic mercke dat allet wat God doet/dat blijft al
C toos/men can daer niet toe gedoẽ/noch af gedoen
Ende dat doet Godt/datmen hem vreesen soude/
Wat geweest is dat is noch/ Eñ wat werden sal/
is al geweest/ Want God peynst/ eñ iaget hẽ nae.
Voort sach ic onder der sonnen plaetse des oor=
deels/daer was een godloos wesen/eñ in een stadt
der gherechtichept/daer was een godloose/ Doen
dachte ic in mijnder herten/ Godt moet oordeelen
den gerechtẽ ende den godloosen. Want alle voor
nemen heeft sinen tijt ende alle werck.
Ic sprac in mijn herte vanden wesen der menscẽ
hoese God verkiest/ ende laet aensien als of si vee
onder malcanderen waren/ Want het gaet den mẽ
sche ghelijck den vee/ Ghelijck dit sterft/ soo sterft
oec dat/ eñ hebben alle eenderley aseme/ Eñ dye
D mensche en heeft niet meer/ dan dat vee/ Want het
is al ydel/ Het vaert al tot eẽder plaetsen. Het is al
van stof gemaect/ Wie weet oft dẽ aseme der men
schen opwaerts vare/ende den aesem des vees on
derwaerts onder die aerde vare/ Daeromme seg=
ghe ick/dat niet beters en is/ dan dat een mensche
vrolijck si in sinen arbeyt/ Wandt het is sijn deele/
Want wie wilt hem daer toe bringhen/dat hy sie/
wat na hem ghescheiden sal.

Ouerdenckinghe van menigerley dingen Itẽ dat daer niet soo hooch en si/ist datter zijn officie veracht/soo vvordet ooc veracht.

Dat.iiij. Capittel

A ICk keerde mi/ ende sach aen alle dye
onrecht lijden/ onder der sonnẽ/ Eñ
siet daer waren tranen der gheender
die onrecht lijden/ eñ en hadden gee=
nen trooster/ende die hen onrecht de
den waren te machtich/ also dat si geenen trooster
gehebben en consten/ Doen loofde ick die dooden/
die al te voren gestoruen waren/ meer dã die leuen
de/ die noch dat leuen hadden/ Eñ dien noch beter
dan alle beide/ die noch niet en is/ eñ die boose werc
ken niet en siet/ die onder der sonnen ghescheiden.
Ic aensach arbeyt/ eñ gescittelicheyt in allen sa=
ken/ Doen benijde deene den anderen/ Dat is ym=
mer oock ydelheyt eñ moeyte/ Want een sot slaet
die vingeren in malcanderen eñ etet sijn vleesche/
Het is beter een hant vol met rusten/ dan beide die
vuysten vol met moeyte ende iammer.
B Ick keerde mi/ eñ sach die ydelheyt onder der
zonnen/ Daer is een eenighe ende niet sijn andere
ende en hadde/ noch kint/ noch broeder/ nochtans en
is sijns arbeyts gheen eynde/ eñ sine oogen en wer
den niet sadt rijcdoms/ wien arbeyde ic doch/ ende
breke mijnder sielen af? Dat is ymmer oock ydel=
heyt/ eñ een quade moeyte/ So isset ymmer beter
twee dan een/ wãt si genieten doch haers arbeyts
wel/ Vallet haerder eene/ so helpet hem sijn ghesel
le op/ eñ wee den genen/ die alleene is/ Als hi valt/
soo en is daer geen ander/ die hem op helpe/ Oot
als twee bi malcanderen ligghen/ verwermen sy
malcanderẽ/ hoe can een alleen werm ghewordẽ?
Eene mach verweldiget worden/ Maer twee mo C
ghen wederstaen/ want een drieuoudich snoer en
breect niet lichtelick in tween.
Een arm kint dat wijsch is/ is beter dã een ou
de coninc die sot is/ eñ en weet hẽ niet te voorsien
Daer coemt eene wt der geuangenisse totten
coninckrijck/ Ende eene die in sine coninckrijcke ge
boren is verarmet/ Ende ic sach/ dat alle leuende
onder der zonnen wandelẽ by eenen anderen kin=
de/ die in des geens plaetsẽ sal op comen/ Eñ des D
volcs dat voor hem ghinck/ en was gheen eynde/ re.xv.c.
ende des/ dat hem na ghinck/ ende en worden van
hem nochtans niet blijde/ Dat is ymmer ooc ydel
heyt ende iammer

Tegen die sotte/ stoute/ ende ongerechte ghe loften/ Men en behoort niet te verwonderen dat ter veel onbehoorlic ghescheit/ want der scalcken zijn vele/ Tegen die riicke eñ riicdommen

Dat.v. Capittel

BEwaert uwen voete/ als ghy totten
huyse Gods gaet/ want God is meer A
bereit te horẽ v woort/ dan te ontfan=
ghen die offerande der sotten/ want sy
en connen sinen wille niet ghedoen.
En zijt niet snelle met uwẽ monde/ eñ en laet
v herte niet haesten/ yet te sprekẽ voor God wãt
God is inden hemel/ ende ghi opter aerdẽ/ Daer
omme laet uwer woordẽ weynich zijn/ wãt waer
vele sorge is/ daer zijn vele droomẽ/ ende waer ve
le woorden zijn/ daer hoortmen die sotten.
Ist dat ghi Gode een gelooft doet/ soo en ver
treckse niet te houden/ Want hi en heeft gheẽ vehã
gen aen die sotte/ Wat ghi gelooft dat hout/ Het
is beter/ dat ghy niet en gelooft/ dã dat ghi niet en
hout/ dat ghi ghelooft
En verhueget uwen mont niet/ dat ghi v vlee= B
sche laet sondigen/ Ende en spreect voor dẽ ingel
niet/ Hi is onwetende/ God mocht toornich wor
den/ ouer uwe stemme/ ende verderuen alle dye
wercken uwer handen
Waer vele droomen zijn/ daer is ydelheit ende
vele woorden/ Maer vreeset ghi God
Siet ghi den armen onrecht doen/ ende ordee
lẽ eñ ongerechticheit indẽ lande wech treckẽ en v
wondert v dies voornemens niet/ Want daer is
noch een hooger hoeuere ouer den hooghen ende
daer zijn noch hoogere ouer die beyde/ Ouer dat
is die coninc int geheele lant/ dat velt te bouwen.
Wie ghelt bemint/ dye en wert nemmermeer
gelts sadt/ Eñ wie rijcdom bemint/ en sal geẽ pro C
fijt daer af hebbẽ/ dat is ooc ydel/ Want waer ve=
le goets is/ daer zijnder vele die teten/ Eñ wat ge
nietet hi dies/ diet heeft/ dã dat hijt met ogẽ aẽsiet
Wie arbeyt/ dien is den slaep soete/ Hy hebbe
weynich oft vele geten/ Maer die volheit des rij
ken en laet hem niet slapen.
Het is een boose plage/ die ick sach onder der
zonnen/ rijcdom behouden ter scaden/ dies diet he
uet/ wãt dat rijcdom vergaet met grotẽ iammer. Job.x.d
Eñ ist dat hi eenẽ sone gewonnẽ heeft/ diẽ en blijft
niet in die hant/ Gelijc hi naect vã zijnder moeder Job.i.d
lichaem is ghecomen/ so varet hi weder wech/ ge

(Hi) hi ghecomen is/en en neemt niet met hem van sinē arbeit in sijnder hant/als hi wech vaert/Dat is een boose plage/dz hi wech vaert/so hi gecomē is/wat helpet hem dan/dat hi indē wint gearbeyt heeft/Sijn leuē lanc heeft hy int duyster geten/en in grooten ommoet/en cranchepte/en droeffenisse

So sie ick nu dat voor goet aen/dat het sijn sy/
D Alsmen etet en drincket/en goets moets is in allen arbeit/die eene doet onder der sonnen sijn leuē lanc/dat hem God gheeft/want dat is sijn deele/want welcken mensce/God rijcdom en goedē/en macht gheeft/dat hy daer af etet en drincket voor sijn deele/ende vrolijck is in sinen arbeit/ dat is eē gaue Gods/want hi en dinct niet vele/hoe langhe dat hi leuen sal/om dat God sijn hert met vruech den veruult

¶ Teghen die riscke/die haer der riscdommen niet en deruen genieten/hoe dwaesch dat die selue sijn

Dat.vi.Capittel

B Het is een ongheluck dat ick sach onder der sonnen/en is ghemeine bi den menschen/Eenen dien God rijcdom goeden/en eere gegeuen heeft/ende hem en gebreect geens/dat sijn herte begeert/en Godt hem nochtans gheen macht en geeft/des seluen te genietē/Maer een ander verteeret/Dat is ydel en een quade plaghe/Al waert dat hi oock hondert kinderen wonne/en leefde soo lange/dat hi vele iaren ouer leefde/en sine siele en versadet haer vā diē goede niet/ende bleef sonder graft/Van dien spreke ic/dat eē ontijdige geborte te beter si dan hi/want in ydelheyt coemt hy/en in duysternisse vaert hi daer henen/ende sinen name blijft in duysternisse bedect/Hi en siet ooc dye sonne niet/en en weet gheē ruste/noch hier/noch daer al waert dat hi oock twee duysendt iaer leefde/soo
B en heeft hi nemmermeer geenen goedē moet/En comet niet al tot eender plaetsen

Alle arbeyden des menschen sijn na sijnder mate/Mer die siele en werdet niet sadt/wāt wat heuet een wijse meer/dā een sotte/wat helpet den armē/dat hi wete te wandelen voor die leuēde/Dye gedaente der ooghen/is beter/dan dat die siele soo wech vaert/dat is ooc ydelheit/en iammer

Wat is dat daer is/het is ynmerttoes genoēt ende bekent/dat een mensce is/ende en mach niet twisten/tegen/dien dat hem te machtich is/want daer sijn ydele woorden te vele wat heeft een mensche meer daer af?

¶ Niemant en weet wat dat goet ende toecomen de is/Ende hoe costelick dat eenen goeden name si/Van dat profijt der wijsheit

Dat.vij.Capittel

A

Want wie weet/dat den mensche oorbor lie is inden leuen/also lange als hi leeft in sijnder ydelheit/dwelck is gelijc een schaduwe. Oft wie wil dē mensche seggen/wat nae hem comē sal/onder der sonnen

Een goet geruchte is beter dā goede salue/en den dach des doots/dā dē dach sijnder gheboortē Het is beter in dat clachhuis gaen/dā in dat drinc huys/Int ghene is dat einde alder menschen/ende die leuendē nemet ter herten/Trueren is beter dā lachen/want door truerē wert dat herte gebetert dat herte der wijsen is int clachhuis/En dat herte der sotten int huys der blischappē/het is beter hooren dat schelden des wijsen/dā hoorē den sanc der sotten/Want dat lachen der sotten is ghelijck dat cracken der doornen onder den potte/En dat is oock ydele

Wāt die onrecht doet/maect eenen wijsen dul le/en vderuet eē milde herte/Dz laetste ees dings is beter dan sijn beginsel. Een verduldighe geest/is beter dan eenē hooghē gheest/En sijt niet snel le vā gemoede/om toornich te wordē/Wāt toornichept rust inden schoot des sotten/En segghet B
niet wat ist/dat die voorledene daghē beter warē dā dese/Want ghi en vraecht sulcke niet wijsselic/Die wijshet met eene erffenisse is beter/en ghaet te bouen dye die sonne sien/want ghelijc wijsheyt bescheermet/so beschermt ooc gelt/mer die kennisse der wijsheit geeft dat leuen/dien diese heeft

Aensiet die wercken Gods/Want wie cā dat recht gemakē/dat hi crommet/Inden goeden da ghe/sijt goets moets/en denct doch opten quadē dach/Want desen maect God neffens diē/Daerō op dat die mensche niet yet anders en vijnde

Alderley hebbe ic gesiē die tijt ouer mine ydelheit/Dat is een gerechte/en vergaet in sijnder gerechticheit/Ende is een godlose/die lange leeft in sijnder boosheit/En sijt niet alte gherecht/en niet alte wijs/op dat ghi v niet en verstoort. En sijt nz C
alte godloos/en en sottet nyet/op dat ghy niet en sterft ter ontijdt/het is goet/dat ghy dit vatet/en tgene oock niet wt uwer handt en laet Want soo wie God vreest/die ontgaet dien alleen

Die wijshept sterct den wijsen meer dan thien machtige die inder stadt sijn/Want daer en is geē mensce opter aerden die goet doe/en niet en sondighe/En neemt oot niet ter herten/al watmen seyt op dat ghi niet hoorē en moet uwē knechte v vloeken/want v herte weet/dat ghy oot andere dicwil gheuloect hebt.

Sulcke alle hebbe ic wijslic ghepr oeft/Ic dachte/Ic wil wijs sijn/ maer si ghinc verder van my/het is verre/wat salt sijn? Ende diep is dye diepte D
Wie wilt vinden?

Ick keerde mijn herte om te onderuinden/en ondersoecken/en te soecken wijshz/ende const/en te onderuindene der godloser dwaesheyt/en dolin ge der dullen/en beuont dat een sulckē wijf bitter der is/dan den doot/der welcker herte/nette ende stric is/en hare handen banden sijn/ wie Gode behaecht/dye sal haer ontloopen/maer dye sondaer wert door haer geuanghen.

Schout/dat heb ic beuondē/seyt die prediker/Deen nae den anderen/ dat ick conste soude onder uindē/En mijne siele soecket noch en en heuet nz geuonden/Onder duysent heb ic eenē mēsce geuō dē/mer ic en heb onder alle die ghecn wijs geuonden/Alleē aenscout dat/Ic hebbe geuondē dz God den mensce oprecht gemaeet heeft/mer si soecken vele constē/Wie is so wijs/en wie can dz wtgecrigē

¶ Van gehoorsaemheyt diemen Gode ende den ouersten schuldich is/Van des eedts schult/dat men die lancmoedicheyt Gods niet verachten en sal/Dattet den mensce onmoegheliick is die wercken die inder werelt sijn/te begripen.

Dat.viij Capittel.

Die wijsheyt des menschen verlicht zijn
aensichte/ maer wye wreet is/ dye is
viantlijc/ Ic neme des coninx mont
A ware/ eñ des eets Godts/ En haest
niet van sinē aenschijn te gaen/ eñ en
blijft niet in een quaet dinc/ want hi doet wat hē ge
lust/ In des coninx woort is macht/ eñ wie mach
tot hē seggen/ wat maect ghi: wie dat gebot hout/
die en sal niet quaets ondervindē/ Mer eens wisen
herte weet tijt eñ wise/ want eē yegelijc voornemē
heeft sinē tijt eñ wijse/ want des ongelucs des men
schen is vele bi hē/ want hi en weet niet wat gewee st
is/ Eñ wie wil hē seggē wat sijn sal/ Een mensche
en heeft geen macht ouer dē geest/ den geest te wē
ten/ eñ en heeft gheen macht/ ter tijt des steruens/
Eñ en wert niet losse gelaten inden strijt/ ende dat
godloos wesen/ en verlost den godlosen niet.
Dat hebbe ic al gesien/ eñ gaf mijn herte op allē
werckē/ die onder der sonnē geschieden/ Een men
sche heerschapt somtijden ouer den anderen tot si-
nen ongeluc/ Eñ daer sach ic godlose die begrauen
waren. Die gegaen waren/ eñ gewandelt haddē in
B heylige plaetsen/ eñ waren vergetē inder stadt/ dat
si also gedaen hadden/ Dat is oock ydel.
Om dat niet vollikē een oordele en ghescht/
ouer die quade wercken/ daer door wert dat herte
der menschē vol quaets te doē/ Al ist dat een sonda
re hondertmael quaet doet/ eñ nochtās lange leeft
So weet ic nochtās/ dat het wel gaē sal dē genē/ die
God vreesen/ die sijn aēsicht vermidē/ want het en
C sal den godlosen niet wel gaen/ eñ ghelijc eene scha
duwe/ niet langhe leuen/ die God niet en vreesen.
Daer is een ydelheyt die opter aerden geschiet/
het sijn gerechtige dien gaet het/ als oft si wercken
der godloser haddē/ eñ het zijn godlose/ diē gaet het
als oft si wercken der gerechtiger hadden/ Ic sprac
Dat is ooc ydel/ daerō loofde ic die vruechde/ dz de
mēsce niet beters en heeft onder der sonnē/ dā eten
eñ drinckē/ eñ vrolic sijn/ eñ sulc gewerde hē vāden
D arbeyt sijn leuen lanc/ dat hē God geeft onder der
sonnen. Ic gaf mijn herte om te weten die wijs
heyt/ eñ om te aenschouwen die moeyte/ die opter
aerde gesciet/ dat een ooc noch dach noch nacht dē
slape en siet met sinen ogen/ Eñ ic sach alle werckē
Gods/ Want een mēsche en can dat were niet vin
den/ dat onder der sonnen geschiet/ Eñ so die men
sche meer arbeyt om te soecken so hi min vint/ Al-
ist dat hi al seyt/ ic ben wijs om te bekennen/ soo en
can hijt nochtans niet vinden.

¶ Dattet alle menschen ghelijc gaet/ daeromme sal die mensche met vruechde ende dancbaerheyt genieten die gauē Gods/ wijsheyt gaet alle dinck te bouen.

Dat.ix. Capittel.

Want ic hebbe sulc ter hertē genomen
dat al te ōdersoeckē. Dat gerechtige
eñ wise zijn/ en hare knechtē in Gods
hant/ Nochtans en kennet geen mē-
A sche/ noch die liefde/ noch den haedt
eenichs/ die hi voor hem heeft.
Het ontmoet den eenē gelijc dē anderē/ den ge
rechten gelijc den godlosen/ dē goedē eñ reynen ge
lijc den onreynē/ dē offerende/ gelijc diē die niet en
offert/ Gelijc het den goedē gaet/ so gaet het dē son
daer ooc Gelijc het den meyneedigen gaet/ so gaet
oock dien/ die den eet vreest/ Dat is een boos dinck
onder alle/ dat onder der sonnē ghescht/ dat het
dē enē gaet gelijc dē anderē/ Daer af/ dat herte der
menschē vol archs wert/ eñ dwaesheit in harē her
ten blijft haer leuen lanck/ tot dat si steruen.
Want te wijle dat mē bi dē leuē is/ soo isser en se
ker/ want eenē leuendē hōt is beter dā eenen dodē
leeuwe/ want die leuēde weten/ dat si steruē sullen B
mer die doodē en wetēs niet/ Si en verdienē oock
niet meer Want hare gedachtenisse is vergetē/ dat
mēse niet meer en bemint/ noch en hatet noch en be
nijdet/ eñ en hebbē geen deele meer op die werelt
in alle dien/ dat onder der sonnen geschiet.
Soo gaet henē/ etet v broot met blijschappen
drinct uwen wijn met goedē moede/ want v werck
behaecht Gode/ Laet uwe clederē altoos wit sijn/
eñ en laet uwen hoofde geē salue ghebrekē/ Ghe-
bruyct des leuē met uwē wiue/ die ghi bemint/ soe
lange ghi dat ydel leuē hebt/ dat v God onder der
sonnē gegeuē heeft/ also lāge als v ydel leuē duert
want dat is v deele inden leuē eñ in uwen arbeyt
die v God onder der sonnen gegeuen heeft/ Allet
wat v voor handē coemt te doene dat doet vrilick
want inder hellē/ derwaerts ghi vaert/ en is noch
werck/ conste/ kennisse/ noch wijsheit
Ic keerde mi/ eñ sach/ hoe het onder der sonnē C
toe gaet/ dat totte lopē niet en helpet snelle zijn/ tot
tē stride/ en helpt niet starc te sine/ Totter neerin-
ge/ en helpet niet bequaē te sine Tottē rijcdom/ en
helpet niet voorsienich te sine/ Dat eñ aēgename
si/ en helpet niet/ dat hi een dinck wel conne/ maer
het leyt al aēder tijt eñ geluc/ ooc en weet die men
sche sinē tijt niet/ maer gelijck die visscen geuangē
worden met eenē boosen hake/ eñ gelijc die voge-
len met eenen stricke geuangē worden/ so werdē/
die menschen ooc wech geruct ter quader tijt/ alse
hen onuerhuets ouervalt.
Ick hebbe dese wijsheit oock gesien onder der
sonnē/ die mi groot dochte/ Dat eē cleine stat was
eñ weynich liedē daer inne/ Eñ daer quā eē grote
coninc/ eñ beleegerde se/ ende timmerde grote bol
werckē daer omme/ Eñ daer inne wert geuondē
eē arme wise mā/ die de selue stadt door sine wijs- D
heyt cōste verlossen. Eñ geene mensche en gedach
te des seluē armē mās/ Doē sprac ic/ Wijsheyt is
ymmer beter dan sterckheyt/ Noch wert des armē
wijsheyt veracht/ eñ sinē woordē geē gehoor gege
uen/ dz doet/ Der wijser woordē geldē meer by dē
stillen/ dan der herē crijsschen bi den sotten/ want
wijsheyt is beter dan harnisch/ Maer een eenige
boeue verderuet veel goets/ also verderuē die scha-
delijcke vliegē goede salue/ Daerōme is somwijlē
dwaesheyt beter/ dan wijsheit/ eñ eere/ Want des
wijsen herte is tot sijnder rechter sidē/ Mer des sot-
ten herte is tot sijnder slincker sidē/ Al is die sot-
te oock selue sotachtich in sinen doene/ nochtans
hout hi alle menschen voor sotte/ daer omme als
eens machtigen tergingē/ oft quellinge tegē uwē
wille voortgaet so en laet v niet ontrusten/ want
achterlaten/ stillet groot ongeluck

¶ In desen twee naeuolgendē capittelen zijn vele profitelike leringē/ eñ wise sprokē welcke alle man wel behoort te aenmerken eñ tonthouden.

Dat.x. Capittel.

Der is een ongeluck/dat ick sach on
der der sonnē/te wetene/ onuerstāt
dat onder den machtighē ghemeyne
A is/Dat eē sotte sittet in groter waer
dicheyt/ende die rijcken hier beneden
sitten/Ick sach knechten op rijpaerden/eñ princen
te voet gaen/gelijc knechten/Maer wie een cuyle
maect die sal seluer daer inne vallē/Ende wie den
tuyn breect/dien sal een slanghe steken/wie steenē
wech wentelt/die sal daer moeyte mede hebbē/eñ
B wie hout clieft/ die sal daer af ghequetset worden
Ist dat eē ysere plomp wert/eñ aē die wate onge-
slepen blijft/so moetmen met macht weder scher
pen Also volghet oock wijsheyt der naerstichcyt.
Een clappert en is niet beter/dan een slanghe
die ombeswozen steect/Die woorden wt dē mon-
de eens wijsen/sijn gracieus/Maer des sotten lip
pen verslindē den seluē/dat begintsel sijnder woor
C den is sotheyt/eñ dat eynde is schadelijcke dwaes-
heyt/Een sotte maect vel woorden/want die mē
sche en weter niet wat geweest is/Eñ wie wil hē
segghen wat na hem sijn sal Den arbeyt der sotter
wort hem suer/Wāt men niet en weet in die stadt
te gaen
Wee v lant/dies coninck een kint is/ ende dies
princen vroech eten/Wel v lant/wiēs coninc edel
is/eñ diens princen ter rechter tijt etē/ ter sterckȝ
eñ niet ter lust/wāt door luyheyt sincken die balc-
ken/eñ door versumelijcke handen/wert dat huys
druyppende/dat doet/Si makē broot tot eē lachē
eñ den wijn moet die leuende verblijden/Eñ dat
D gelt moet hen allet te wege bringen
En vloect den coninck niet in v herte/ende en
vloect den rijcken niet in v slaepcamere/Wāt dye
voghelen des hemels voeren dye stemme/Eñ die
vederen hebben/seggent nae

¶ Dat.xi.Capittel

Laet v broot ouer dȝ water varē/so sult
ghijt vinden na langen tijt/deelt wt on
A der seuē eñ ondȝ achte want ghi en weet
niet wat ōgeluc opter aerdē comē sal. Als de wolc
kē vol sijn/so geuē si regē op die aerde/Eñ als dē
boom valt/hi valle zuytwaerts ofte noortwaerts
op welcke plaetse hi valt/daer sal hi liggē/ wie op
dē wint achtet/die en zaeyt nz/eñ wie op die wolc
ken siet/die en maeyt niet
Gelijc als ghi dē wech des wints niet en weet
eñ hoe die gebeentē in smoeders lichaem vol wor
B den/also en cont ghi Gods werckē oock niet ghe-
weten/dat ghi doet ouer al
Vroech zaeyt v zaet/eñ uwe hāt en late sauōts
niet af/wāt ghi en weet niet/oft dit/of dat/wel ge
raken sal/Eñ oft beyde wel geraecte/ so wert des
te beter/dat lichte is soete/eñ den oghen lieflic dye
sonne te sien
Al ist dat een mensche langhe leeft/eñ en is niet
vrolick in allen dinghen/so gedincet hi doch alleen
der quader dagē/dat haerder so vele is/ wāt allet
dat hem gemoet is/dat is ydel.
¶ In dit capittel bewijst die Prediker sijn gant-
se meyninge/recht oft hi seggen woude/Als ick
van allen dinghen/die onder der sonnen sijn/ghe
proeft/gedacht/ende ghesproken hebbe/Soo is
dit tslot van allen/Datter niet vasters noch ghe-
dueriger en is dan God/ende sijn vonnisse van
der ioncheyt op vooroogen te hebben.

Dat.xij.Capittel.

So verblijt v ionghelinc in uwer ioni
hz/eñ laet v herte vrolijc sijn in uwer
iuecht. Doet wat uwer herten lustet A
eñ uwen oghen behaecht/ ende weet
dȝ God v/om alle dit / voor doordele
sal leyden/Laet den ommoet wt uwer hertē/ende
doet dat quaet van uwen lichame/want kintsheyt
eñ ioncheyt is ydele/Gedinct ws sceppers in uwer
ioncheyt/eer dan die quade dagen comen/ende die
iaren genakē/ daer ghi sult seggen/Sy en beuallen
mi niet/Eer dan de sonne eñ dat licht/ mane/ende
sterren duyster worden/ eñ dye wolcken weder co-
men na den reegen Ter tijt als dye bewaerders in
huys beuen/eñ die stercke hen crommen/ende die C
muelenērs ledich staen/dat haerder so weynich ge
worden is/ ende dye ghesichten door die vensters
duyster werden/eñ die dueren opter straten gheslo
ten werden/dat die stemme der molenaren so lief-
lijc worde/eñ ontwaect als die vogel singt/eñ hem
buygen alle dochteren des sangs/dat ooc die hoge
vreesen/ende ontsien op den weghe/als den aman
delboom bloeyt/eñ den sprinchane verladen wert/
eñ aflaet alle wellust/want die mensche varet der
waerts/daer hi eewelijc blijft/eñ die clagers gaē
omme op die strate/ Eer dan den siluerē strick
wech come/eñ die guldē adere verlope/eñ den ce-
mer verleke aen den putte/ eñ dat dat radt brcke
aen dē putte. Wāt den stof moet weder totter aer
den comen/gelijc hi geweest is/eñ die geest weder B
tot Gode/ dien hem gegeuen heeft.
Het is allet geheelick ydel/sprack die prediker
geheelic ydel/Die selue prediker en was niet allēē
wijse/maer leerde dat volc oock kennisse/eñ merc
te/eñ ondersocht/eñ stelde vele sprokē/hi socht dȝ
hi aengename woorden soude vinden/eñ screef te
rechte die woorden der waerheyt Dese woorden
der wijsen sijn spiese eñ naghelen/ghescreuen door
die meesters der ghemeynten/eñ van eenen herdē
gegeuen. Wacht v mijn sone/voor andere meer/
Want vele boecken makens/en is geen eynde/eñ
vele predikens maect den lichaem moede
Laet ons dat eynde alles dings hooren/Vreest
God/ende hout sine gheboden wandt dat
behoort alle menschen toe/Want God
sal alle wercken voor dat oordele brē
ghen dat verborghen is/het si E
ghoet of quaet.

Eynde des Predi
kers Salomo

Hier beghint dat hooghe liet Salomo.

Dat eerste Capittel.

J cusse my metten
cusse sijns monts/wandt uwe
borsten sijn liefelijcker dan wijn
datmē uwe goede salue rieckt
A V wen name is een wtghestor
te salue Daer omme beminnē
v die meyskens.
Treckt my nae v/ soo loopen wy/ Dye coninck
leydet mi in sine camere/Wy verblijden ons/ende
sijn vrolic ouer v/Wi gedincken uwer borstē meer
dan des wijns/Die oprechtighe beminnen v.
B Jck ben swart maer seer lieflijc/ ghy dochtere
Hierusalem/ ghelijc dye tenten Kedar/ ghelijc dye
tapite Salomo/En siet mi niet ane/dat ic so swart
ben/want die sonne heeft mi so verbernt/Mijnder
moeder kinderē sijn toornich op mi/men heeft my
tot eender bewaerdersen der wijnberghen gheset/
mer mijnen wijnberch dien ick hadde/en hebbe ic
niet bewaert.
Gheeft mi te kennen/ghi dien mijn siele bemint
waer ghi weidet/waer ghi rustet/inden middaghe
op dat ic niet herwaerts ende derwaerts gaen en
moete/ bi die cudden uwer ghesellen.
C En kent ghi v niet ghi schoonste onder den wi
uen soo ghaet wt/ op die voetstappen der schapen
Ende weyt uwe bocken by der herderen huysen/
Jc gelijcke v mijne vriendinne/minen reysigen
ghetuych aen den wagen Pharao/Vwe wangen
staen lieflic inden spansel/ende uwen hals in die ke
ten wi willen v gulden spanselen maken met silue=
ren puckelkens.
Doen hem die coninc herwaerts keerde/gaf mi
ne narde sinen ruecke/ mijn vrient is mi een bossel
ken myrren/dat tusschen mijne borsten hanghet/
D mijn vrient is mi een druyue coster indē wijngaer=
den te Engeddi.
Siet mine vriendinne/ ghy zijt scoone/schoone
zijt ghi/Vwe ooghen zijn ghelijc duyuen ooghen/
Siet mine vrient/ghi zijt schoone ende lieflic/On=
se bedde groenet/ onser huisen balcken zijn cederē
onse latten zijn cipressen

Dat.ij.Capittel

A
Ck ben een bloem te Saron/ en̄ een
roose int dal/ghelijc een roose onder
den doornen/so is mijne vriendinne
onder den dochteren/ ghelijck eenen
appelboom onder dye wilde boomen
so is mine vrient onder den soonen/ Jck sit onder
die schaduwe diens/ dien ic beghere/en̄ sijn vrucht
is mijnder kelen soete.
Hy leyt mi inden wijnkelder/ ende dye liefde is
sijn banier ouer mi/Vercoelet mi met bloemen/en
de lauet mi met appelen/wandt ick ben cranck van
liefden/Sine slincke hant leyt onder mijn hooft/en̄
zijn rechte hant omhelset mi.
Jck besweere v dochteren Hierusalem/ by den
rehen/oft biden hijnden optē velde/dat ghi mine
vriendinne niet op en weet/noch en roert/tot dat
haer selue behaecht. ✠
Dat is die stēme mijns vriēts. Siet/ dese coēt
huppelēde op die bergen/ en̄ springet op die houe
len/ Mine vrient is gelijc eenen rhee oft ionghen
heyrte/siet/Hi staet achter onsen wāt/en̄ siet door
tvenster/ en̄ kijcket door die tralien. C
Mine vriendt antwoordet en̄ spreect tot my/
Staet op mine vriendinne/mijne schoone/en̄ coēt
herwaerts/want siet/die winter is vergaen/Den
reegē is wech/en̄ daer henen/Die bloemē zijn daer
voort gecomen/inden lande Den lenten is toe ge
comen/ en̄ die torteldu yue laet haer hooren/in on
sen lande/Den vijchboom heeft cnoppen gecregē
Die wijnstocken hebben oogen gecregē/en̄ geuen
haren ruec/Staet op mine vriendinne/ende coēt
mine scoone/coemt hier/ Mijn duyue in dye keye
gaten/in die steen reten/Thoont mi uwe gedaēte
Laet mi uwe stemme hooren/want uwe stēme is
soete/en̄ uwe ghedaente lieflick. * D
Vangt ons die vossen/ dye cleyne vossen dye
die wijnbergē verderuen/want onse wijnberghen
hebbē oogen gecregen/ mine vrient is mine/en̄ ic
ben sine/ die onder die roosen weydet/ tot dat den
dach coel worde/en̄ die scaduwe wijcke/keert we
der/wert ghelijc een rhee/ mine vrient/oft ghelijc
een ionghe heyrte op den scheyde berghen.

Dat.iij.Capittel.

C sochte snachs in mijn bedde/ dien A
mine siele bemint/ Jck socht/maer ic
en vant hem niet/ Jc wil op staen/en̄
in die stadt omme gaē/ op die streechs=
kens ende stratē/en̄ soecken dien/die
mine ziele bemint Jck sochte maer ic en vant hem
niet Die wachters die in die stadt omme gaen/die
vondē mi/En hebt ghi niet ghesien die mine ziele
bemint? Doē ic een weynich voor bi hen quā doē
vāt ic diē mine ziele beminnet/ Jc houde hē/en̄ en
wil hē niet latē tot dat ic hem bringhe in mijnder B
moeder huys/in mijnder moeder camer.
Jc besweere v ghi dochteren Hierusalem/by den
rehen oft hijnden opten velde/dat ghi mine vrien
dinne niet op en weckt/noch en roert tot dat hair
van selfs beuallet
Wie is die/ die op climt wt der woestinen/ghe C
lijck eenen rechten roock ghelijc een geruecke van
myrrē/wierooc/en̄ alderley puluer eēs apotekers
Siet ronts omme dat bedde Salomo staen tsē
sich stercke wt den stercken in Jsrael/Si houden
alle swaerden/en̄ zijn bequame te striden/Een ye
gelijc heeft zijn sweert aen zijn dye/ om der vree=
sen willen inder nacht.
Dye coninck Salomo liet hem eenen bedstadt
maken vā hout/ wt Libanon/der seluer colomnen
waren siluerē/dat decsel gulden/dat sitten purpu
ren/ diē vloer middē in was lieflic geplauept/om D
der dochteren te Hierusalem wille.
Gaet wt en̄ aenschouwet ghi dochterē Zion
den coninck Salomo in die croone/daer mede hē
sine moeder gecroont heeft indē dage zijns hooch
tijts/en̄ inden daghe der blijscappen zijns herten.

Dat.iiij.Capittel

Iet mine vriendinne/ghi zijt schoone
sijt/scoone zijt ghi/uwe ooghen zijn
ghelijc duyuen ooghen/behaluē dat
A daer binnē verborgen is/ Uwe hayr
locken is ghelijc die gheyten cudden/
die ghescoren zijn opten berch Gilead/Uwe tan=
den zijn ghelijc die cudde met besnedender wolle/
die wt der wasscen comē/die altemael twee vruch
ten dragen/ende onder hen en is gheene onvrucht
baer/Uwe lippen zijn ghelijck een rosijn varwen
snoer/eñ uwe redene lieflic/Uwe wangen zijn ge
lijc die schale aenden garnaet appele/ behaluē dat
daer binnen verborghen is/Uwen hals is ghelijck
den toorne Dauid/met borstgeweere getimmert
daer aen duysent schilden hanghen/eñ alderhande
B wapenen der starcken/Uwe twee borstē zijn gelijc
twee ionge reben/twee vruchtē/die onder die roo
sen weyden/ tot dat dē dach coel worde/eñ die sca=
duwe wijcke/Ick wil totten myrrhen berch gaen
ende totten wierooc houele

Ghi zijt in alder manieren scoone/mijne vrien
dinne/ende daer en is gheen vlecke aē v/coēt mij
ne bruyt van Libanon/coemt vā Libanon/ gaet in
C ne/treedt herwaerts vander hoochtē Amana/van
der hoochten Senir/ende Hermon/ vander woo=
ninghen der leuwen/vanden berghen der leopaer
dē/Ghy hebt mi dat herte ghenomen mine suster
lieue bruyt/met uwer ogen eene/ende met uwer
hals ketene eene

Hoe fraey zijn uwe borsten mine sustere/lieue
bruyt/Uwe borstē zijn lieflijcker dan wijn/ eñ den
rueck uwer saluen gaet te bouē alle welrieckende
cruyden/Uwe lippen mine bruyt/ zijn gelijc druy=
pende honichraten/honich ende mele is onder uwe
tonghe/ende uwer cleeder rueck/ is ghelijck den
wierooc rueck

D Mine sustere/lieue bruyt/ghi zijt eenen beslo=
tenen hof/Een beslotē fonteyn adere/eenē besegel
den putte/Uwe spruytkens zijn ghelijc een lusthof
van granaet appelen/met edelen vruchtē/cyperen
met narden/Narden met soffraen/calmus eñ ca=
nele/met alderley boomē Libanon/Myrrhe ende
aloes/met allē besten welrieckenden cruydē/Ghe
lijc een hof fonteyne/gelijc een fonteyne der leuen
der waterē/die vā Libano vloeyē/Staet op noort
wint/eñ comt zuyt wint/eñ waeyt door minē hof
op dat alle zijn welrieckende cruyden druypen

¶ Dat.v.Capittel

Mine vrient come in sinen hof/eñ ete van
A sine edele vruchten/Comt mine sustere
lieue bruyt in minē hof/ Ic hebbe mine
myrrhe met minen welrieckenden cruyden afghe
broken/Ick heb mine rate met minen honich ghe
ten/Ic heb minē wijn met minē melcke ghedronc
ken/Etet nu beminde/eñ drinct mine vrienden
ende werdt dronchen

B Ick slape/maer mijn herte waket/daer is dye
stemme mijns vriēts/die clopt/doet my open lieue
vriendinne mijn suster/mine duyue/mine vroome
Want mijn hooft is vol dauws/ende mijn vlechten
zijn vol nacht druppelen/Ick hebbe minen roc wt
getrocken/hoe salick hem weder aen ghetrecken
Ic hebbe mine voetē ghewasschen/hoe salicse we
der vuyle maken

Maer mine vrient steect zijn hant door tgadt/
eñ mijn lichaē beefde daer af/doen stont ic op/dat
ic mijnen vrient open soude doen. Mijne handen
droopen met myrrhen/eñ myrrhē liepen ouer my
ne vingheren aenden handen aent slodt/ Eñ doen
ic minen vrient open ghedaen hadde was hi wech
ende henen ghegaen

Doen ghinc mine siele wt na sijn woort ic socht
hem /maer ic en vant hem niet/ Ick riepe/maer hy
en antwoorde my nyet/die bewaerders die in dye
stadt omme gaen/vonden mi/Die sloeghen mi woū C
den/Die bewaerders opter muerē/namē mi mijn=
nen doecke/Ic besweere v ghi dochterē Hierusa=
lem vindet ghi minē vrient/soe segt hem/ dat ic vā
minnen cranck ligghe

Wat is uwe vrient voor andere vriēdē/O ghi
scoonste onder dē wijuē/Wat is uwe vrient voor
andere vriendē/dat ghi ons so beswoorē hebt/Mi=
ne vrient is witte eñ root/wtgecorē ond' veel duy
sendē/Sine hooft is dz fijnste gout/Sine vlechten
zijn gecruyst zwart/gelijc een rauen/Sine oogen
zijn ghelijc duyuen ooghen / aen die waterbeken/
met mele ghewasschen/ende staen in dye volheyt/
Sine kinnebacken zijn ghelijc die wassende welrie
kende cruyts gerdekens der apotekers/Sijn lip=
pē sijn ghelijc roosen/die met vloeyender myrrhen D
druppen/zijn handen zijn ghelijc guldene ringhen/
vol Turkoysen/Sijn lichaem is ghelijc reyn yuo=
rien met zaphiren ouertrockē/Sine beenen zijn ghe
lijc marmor calomnen/gefundeert op guldē voetē
Sijn ghedaente is ghelijc Libanon /wtuercorē ge=
lijc cederen/Sijn kele is soete ende gheheel lieflic/
Een sodanigen is mijn vrient /mine vrient is een
sodanighe/ghi dochteren Hierusalem.

¶ Dat.vi.Capittel.

Erwaerts is dan uwe vrient gegaē A
O ghi scoonste onder den wijuē/ wer
waerts heeft hē v vrient gekeert /so
willen wi met v hem soecken/ mijn
vrient is neder gegaen in sinē hof/tot
dē welrieckenden cruyts gerdekens/dat hy hem in
die houen soude weyden/eñ roosen plucken/Mijn
vrient is mijn/ende ick ben sijn/die hem onder die
roosen weydet.

Ghi zijt hubsch mijn vriendinne/ gelijc Thiaza
lieflic ghelijck Hierusalē/ veruaerlijck ghelijck een
heyrscerpte/Keert uwe oogen van mi want si ma=
ken mi stout/ Uwe hayrē zijn ghelijc een cudde gey
tē/die optē berch Gilead gescoren sijn/uwe tandē
sijn gelijc een cudde schapen/ die wt der wassche co
men/die altemale twee vruchtē dragē eñ daer en is
geene onvruchtbaer onder hen / Uwe wangen zijn
gelijc een scale aen eenen granaet appele/behaluen B
dat daer binnen verborghen is.

Tsestich is der conninginnen/eñ tachtentich der
bijwiuen/ eñ der meyskens en is geen getael/Mer
eene is mijne duyue mine vroome/Een is haerder
moeder die liefste/eñ die wtuercorene haerdr moe=
der/Doen sē die dochterē sagen/prijsdensē die selue
salich/ Die coninginnen eñ bijwiuē loofdensē. Wie
is dese die voort coēt gelijc die dageraet/schoone ge
lijck die maen/wtuercoren ghelijck die zonne ver=
uaerlijc/ghelijc die heyrscerpte.

Ick ben neder gegaen inden noothof om te be

schouwen die struyckens aen die beke/om te scou
wen/oft dē wijnstock bloeyt/oft die granaet appe
len groendē/ Mine siele en wiste dz niet/dat hi my
tot eenen wagen Amminadab geset hadde.
Keert weder/Keert wed/O Sulamith/keert
weder/ keert weder/dat wi v schouwen/Wat siet
ghi aen Sulamith/dan reyen te Mahanam.

¶ Dat.vij.Capittel.

Oe huebsch is uwen ganc in dē schoē
nen/ghi princen dochter/ Uwe lende
A nen staen ghelijck aen malcanderen/
ghelijc twee spanselen/ die eens mee=
sters hant ghemaect heeft/Uwen na=
uel is ghelijck eenen ronden beker/ dyen nemmer=
meer dranck en ontbreect/Dinen buycke is ghelijc
eenen tarwen hoope/met roosen omsteken/Uwe
twee borsten sijn gelijc twee ionge rhee twelingen
Uwen hals is gelijck eenen yuoren toorne / Uwe
B ooghen sijn ghelijc die poelen tot Hesbon/aen die
poorte Bathrabbim/uwen niese is gelijc den toor
ne op Libanon/die tegē Damascō siet/Uwe hooft
staet op v gelijc Carmelus.Dat hayr op v hooft is
gelijc den purpuer des conincs in ployen gebondē
Hoe huebsch eñ hoe lieflic sijt ghi /ghi beminde
tot wellusten/V lengde is gelijck eenen dadelboom
ende uwe borsten den wijndruyuen / Ic sprac/Jck
moet op den dadelboom climmē/eñ sine tackē aen
C gripen/laet uwe borsten sijn ghelijck druyuen aen
den wijnstock/ende uwer niesen reucke gelijc ap=
pelen/ende uwe kele gelijc goeden wijn/die minen
vrienden sachtelijck in gae/ ende spreke van ouden
voorleden dingen/Mine vrient is mijn/eñ hi hout
hem oec tot mi/
Coemt mine vriendinne/Laet ons wt gaen op
dat veldt/ende op die dorpen herbergē /op dat wy
vroech op staen totten wijnbergen/dat wi sien/oft
den wijnstoc bloeye/eñ oogen ghecreghen hebbe/
Oft die granaet appel boomen wt geslaghen sijn/
Daer wil ick v mine borsten geuen/ Dye mandra=
D gorен geuen den reucke/ende voor onse dueren sijn
alderhande edele vruchten/Mine vrient ic hebbe v
beyde nieuwe ende oude gehouden.

¶ Dat.viij.Capittel.

Wie geeft v mijn broeder/ghi dye mij
der moeder borsten suyget / dat ick v
A daer buyten vinde/eñ v cussen moch=
te/dat v oock niemant my dat en roec=
de/Jck wilde v leyden/ eñ in mijnder
moeder huys breughen/daer ghy my leeren soudt/
Daer wilde ic v drencken met gemaecten wijn/eñ
metten moste mijnder granaet appelen/Sine slinc
ke hant leyt onder mijn hooft/ eñ sine rechte hant
omhelset mi.
Jc besweere v dochterē Hierusalem /dz ghi mi
ne beminde niet op en weckt/noch en roeret/tot dz
haer vā selfs behage /Wie is die/die daer op varet
B vander woestinen / eñ leenet op harē vriēt/ On=
der den appelboom wecte ic v daer uwe moedere
v gebaert heeft/daer met v gelegen heeft/die v ge
wonnen heeft
Settet mi gelijc eenen zeghel op v herte/eñ ge
lijck eenen zeghel op uwen arme / Want liefde is
sterck ghelijck die doot/eñ toornige liefde is vaste
gelijc die helle//haren gloet is vierich/eñ een vlam
me des HEEREN / Dat oock vele waterē die lief
de niet en moghen wt blusscen/noch die stroomen
die verdrencken/Al wilde een allet goet in sinē huy
se om die liefde geuē/so en soude dz alle niet gelden
Onse suster is cleyne /ende en heeft geene bor=
sten /Wat sullen wi onser suster doen / alsmen nv
sal aen spreken/Js si eenē muere / so willen wi sil=
uere bolwercken daer op timmeren/Js si eē due= C
re / soe willen wise vestighen met cederen tafelen/
Jck ben een muere/ende mine borsten sijn gelijck
eenen thoorne/doen ben ick geworden voor sinen
oogen als die ghene die vrede vindet.
Salomo heeft eenē wijnberch tot Baal hamon
Hi ghaf den wijnberch den bewaerders/dat elcke D
voor sine vruchte brachte duysent silueren
penningen/Minen wijnberch is voor mi/
V Salomo behorender duysent/met den
bewaerders twee hondert met sinen
vruchten. Ghi dye inden houen
woont/die geselschappē merc=
ken daer op / laet my uwe
stemme horen/Vliet mi
ne vriendt / ende sijt
ghelijc eenen rhee
oft ionghen
hirte/op dē
welrickē
de cruy
dē ber
gen

Eynde des hoogen leidts Salomo.

Dit boeck hoort toe Joost Jochers
wiet vint die mach hem weder
geven wiet vint en wiet kan
lesen dat mach wel een goeden
[illegible] [illegible] anno 1589

Joost Jochers
1589

Dit Boeck heb ick gecocht den 24
April 1613 [illegible]

Hier beghint
Die Propheet Jesaia

Die Prophete straft dat volck Israels / Ende hi hout haer haere Gods verachtinghe voor/ende vercondicht ha re toecomende schade/ende Gods straffinghe

Dat.eerste: Capittel :

A It is dat gesicht-
eu.iij te Jesaie des soōs Amoz/
ie.iij dwelcke hi sach van Juda
M.i.i Eñ Hierusalem/inder tijt
Ps.xi Osie/ Jotham/ Ahas/eñ
Jechiskia/ der Coninghen
van Juda
Hoort O ghi hemelē/
eñ luystert toe o ghi aertrijck Want die HEERE
seyt. Jck hebbe kinderē opgevoet/ eñ verheuē/eñ
si vallen mi af. Eenē osse kent sinē heere/ eñ dye
ezel die cribbe zijns meesters. Maer Jsrahel en be
kennet niet/eñ mijn volc en heeft geen verstant O
wee des sondigē volcs. Des volcs vā grooter mis-
daet/des boosachtighē zaets/der verderfder kinde
ren/die den HEERE verlatē. Den heyligē in Jsra
el vertoornē/ eñ te rugge wijcken. Waeromme sal
mē v noch meer slaē? als ghi dies niet dan te meer
achter waerts en gaet? Dat gansce hooft is cranck
dat geheele hert is mat. Vandē voetsolen aen tot
ten hoofde toe/en isser niet gesonts aen hem /mer
wondē/stramē/eñ etterbulē/ dye niet vermaect/
noch verbondē/noch met olye vercoelt en zijn. Dy
ne lant is woest/uwe stedē zijn met vier verbrant/
die vreemde verterē uwe ackers voor uwē oogen
B eñ is woest/also dattet die vreemde omkeerē. Eñ so
...i.ix wat daer noch overghebleuē is vād dochter Siō/
dat is gelijc als een hutken in eenē wijngaert /als
een waechuyskhen inden stoppelē/ als een stadt dye
gewonnen is. Jn dien ons dye HEERE Zebaoth
niet een weynich overblijftsels en hadde gelatē/so

waren wi als Sodoma/eñ als Gomorrha
O ghy vorsten van Sodoma /hoort des HE-
REN woort. Ghi Gomorrhische volc aenmerct
ons HEEREN geset. Wat doet die menichte dijn
re offerhandē? spreect die HEERE. Jc ben sadt vā
der brantofferen der rāmen/eñ vanden vetten der
gemesten. Eñ ic en hebbe geenen lust totten bloe Hie.vij.
de vandē varren/lāmeren /eñ bocken. Als ghy in Psalm l
cōtē eñ v verthoōt voor mi. Wye eyscht sulcs van Rom.xij
uwen handē? Om dat ghi oor minē voorhof sout
vertreden? En brenget niet meer spijsoffer te ver-
gheefs. Uwe rueckwerck is mi eenē grouwel. Dye
Nieuwe maendē eñ Sabbathen diemē wt roept/
en vermach ic niet/wāt si zijn moeyte eñ bedwāc/
Mijn siele is viant uwer Nieuwer maenden ende Merct
iaergetiden/bovē maten zijn mi die selue verdrie- dats ghi
telic/ick en cans niet ghelijden/ Eñ al steect ghi dij doetet
ne handen wt/ soe keere ic nochtans mijn ooghen zonder
vā v/Eñ al bidt ghi veel/so en verhoore ic v doch lust / eñ
niet/want uwe handen zijn vol bloets mz qua
✠ Wascht v/ reynicht v /doet uwe boosch we der con
sen van minen ooghen. Laet af vā quaet/ eñ leert scientien
goet doen/denct op tghene dat recht is. Helpt den A
verdructē/doet den weeskens recht / eñ helpt der
weduwen saken. Coint dan eñ laet ons van tkraf
fen sprekē/spreect die HEERE / Al waren uwe
sonden bloet root /soo sullen si nochtans snee wit
worden. Eñ oft si als roosen verwe root waren/
so sullen si nochtans ghelijck als witte wolle zijn/
Jn diē ghi mi hoorē wilt/soo sult ghi des lāts goe
den ghenieten. Mer ist dat ghy v weygert/ eñ zijt
ongehoorsaem/soe sult ghi vanden sweerde geghe Deut.xi
ten wordē. Wāt den mont des HEEREN seytet.
Hoe gaet dat toe? dat die vrome Stadt een hoe
re gewordē is? Si was volrechts/ Die gherechtic
heyt woonde daer / mer nv moordenaers Dijn sil
uer is schuym ghewordē/eñ dinen dranc met wa
ter ghemengt. Dijn vorsten zijn afuallighe/eñ der Le.xix
dieuen ghesellen/Si ontfanghen alle gheerne ghe
schencken eñ dencken op ghiften. Den weeskens
eñ doen si gheen recht/ eñ der weduwen saken en
connen niet voor haer
Daeromme spreect dye HEERE Zebaoth/die D
Machtighe in Jsrael. O wee ic moet mi troosten
door mine viandē/eñ mi wrecken door mine vian
den/eñ moet mine handen teghen v keeren/eñ dij
nen schuym op dalder suuerste vaghē/eñ alle dijn
tin wech doen/eñ v weder Rechters geven/gelijc
te voren ghewest zijn/eñ Raetsheeren ghelijc int
beginne Als dan sulstu een stadt der gherechticheyt/
ende een Vrome stadt heetē. Zion moet door dat
recht verlost wordē/eñ hare gevanghen door ghe
rechticheyt / op dat die overtredēs eñ sondaers tsa
men met malcanderen te nieute gaen/ende die dē
HEERE verlaten/vernielt worden. Want si moe
ten te schande wordē /vanden eycken daer ghi di
ne genochte in hebt gehadt /eñ beschaemt wordē
van die houen die ghi v vercoren hebt. Wanneer
ghi zijn sult ghelijc een eycke met dorre bladeren/
eñ ghelijck als eenen hof sonder water. Als uwe
bescherminge zijn sal gelijck als werc (oft vlasch)
eñ haer doen ghelijck een voncke/eñ alle beyde tsa
men aengesteken worden / dattet nyemant en sal
connen gheblusschen

¶ Van die roepinge der heydenen totter kercken Gods/ ende den toecomenden vrede/die door Christum sinen volcke ontmoeten sal/Een straffinghe om der afgoderie ende alle grouwel

Dat .ij. Capittel

A
Heist dat Jesaias die soō Amoz sach
vā Juda eñ Hierusalem. Het sal sijn
in die laetste tijt/ dat den berch daer
des HEEREN huys is/op getim
mert sal worde/hooger dan alle ber
gen/ende bouen alle bouelen verheuen worden/
mich. iiij Eñ alle Heydenen sullen daer toe loopen/eñ veel
volcs henen gaen/eñ seggen. Coemt laet ons op
ten berch des HEEREN gaen/totten huise des
Godts Jacob/dat hi ons leere sine wegen eñ dat
wi wandelen moghen op sine banen. Wandt van
Zion sal dat gheset wtgaen/ende des HEEREN
woort van Hierusalem/ Eñ hy sal rechten onder
die heydenen/eñ straffen veel volcks/ dan sullen si
hare sweerden tot ploechysers/ende hare spiessen
tot seyssenen eñ sickelen maken/Want daer ghee
volck sijn en sal/dat deen messe tegen dandere op
heffe. Ende si en sullen voortaen niet meer leeren
oorlogen. O ghy huys Jacobs coemt herwaerts/
Laet ons wandelen int licht ons HEEREN
Maer ghi hebt dijn volck dat huys Jacobs la
ten wesen. Want si bedriuens meer dan die oost-
B waerts liggen. Ende het sijn dach verkiesers/ghe
lijck als die Philisteen/eñ si maken der vreemder
kinderen veel. Uwe landt is vol siluers eñ gouts/
ende uwer schatten en is gheen eynde/ Uwe lant
is vol peerden/eñ uwer wagens en is gheen ghe
Deu. xvij tal. Uwe lant is oock vol afgoden/ende ghi aenbe
Jer. xliij. det die wercken uwer handē/die welcke uwe vin
geren ghemaect hebben. Daer knielet tghemeyn
volc voor/daer verootmoedighen haer die Jonc-
keren/dat en sult ghi haer niet vergeuen
Gaet in die steenrootsen/ende verberght v in
der aerden/voor die vreese des HEEREN/ende
voor sijn heerlijcke Maiesteyt. Want die ooghen
van alle menschē sullen vernedert worden/ende
so wat dat hooghe lieden sijn/die sullen haer moe-
ten buyghen/Die HEERE sal alleen hooch sijn
op dye tijt. Want den dach des HEEREN Zeba
Mich. i. oth/sal gaen bouē alle dat houerdich ende hooch
is/ende ouer al dat verheuen is/op dattet verne-
dert worde. Oock bouen alle hooghe ende verhe
uen Cederboomē op den Lybanon/ende bouen al
le eycken in Basan/bouen alle hooghe berghen/
ende bouen alle verheuen heuuelē/bouē alle hoo
ghe toornen/ende bouen alle stercke mueren/bo-
uen alle schepen des meers/ende bouen alle coste
like schipuanen/also/dat hem buyghen moet alle
mans hoocheyt/ende vernederen/so wat hooghe
lieden sijn. Ende dye HEERE sal alleen hooch
sijn in dien daghe/Eñ met den afgoden salt ghan-
schelic een ander werck worden
Dan salmē inder steenrootsen holen ghaen/eñ
in die clippen der aerden/van dye vreese des HE
REN/ende voor sijn heerlike Maiesteydt/als hy
hem op maken sal dat aertrijc te verschricken. In
dier tijt sal een yeghelic wech werpen sine siluere
ende gulden Godekens(die hy hem haddē doen
maken om aen te bidden)in die molholen eñ vle-
dermuysen gaten/op dat hi mach in die steenreten
eñ berchspleten cruypen/voor die vreese des HE
REN/ende voor sijn heerlike Maiesteyt. Als hy
op staen sal om te verschricken dat aertrijc. Daer
omme laet nv af/van den mensche die adem inder
nuesen heeft. Want waer voor sal hy ghehouden
worden

¶ Hoe datse Godt straffen sal om haerder aftredinghen wille/Ende bisonder dye vrouwen/om haerder houaerdie/ende o uerdadighe vercieringhe

Dat .iij. Capittel.

Ant siet/die HERE/die HEERE
Zebaoth sal van Hierusalem eñ Ju
da nemen alderley voorraet/voor-
raet des broots/eñ prouisie des wa A
ters/die Stercke/eñ Crijschlieden/
Rechters/Propheten/Waerseggers/ Oude/
Hooftlieden ouer vijftich/ende Eerlicke lieden/
Raetsheeren/eñ Wijse/Constenaers/Welspre-
kende. Ende sal hen iongelingen tot princen ghe
uen. Ende kintsche sullen ouer haer regneren
Daer sullen driuers onder den volcke sijn/deen
tegen den anderen/ende een yeghelick ouer sinen
naesten. Eñ die iongheline sal stout wesen teghen
den ouden/ende een eerloos man teghen den eer
baren. Dan sal een sinen broeder wt sijns vaders
huys grijpen. Ghi hebt cleederen/weest onse prin
ce. Laet doch dit perikel onder dine hant sijn/ Mer
hi sal tot dier tijt sweren ende segghen. Ic en ben
gheen medecijn meester. Daer en is noch broot/ B
noch oock cleeder in minen huise/en settet mi niet
tot eenen Vorste inde volcke/ Want Hierusalem
valt daer henen. Ende Juda leget daer. Aenghe-
sien dat uwe tonge/eñ uwe doen teghen den HE
RE sijn/dat si dat aensichijn sijnder Maiesteyt we
derstaen. Haer openbaer ghelate wijstse/ Wandt
si seggen van haer sonden/ghelijck die van Sodo
ma/eñ si en verbergens niet/Wee haerder sielen/
want het is met haer loosheyt geloont
Predict van den gherechtigen dat sijt goet heb-
ben/want si sullen die vruchten van haren handē C
eten. Mer wee den godloosen/want si sijn boos/ mat.
ende het sal haer betaelt worden/soo sijt verdient Ose.
hebben. Dye driuers mijns volcks sijn kinderen Aba.
ende die wijuen regeren haer. O mijn volck/dijn
wijsers verleyden v/eñ verderuen den wech dijn
re voetpaden/Maer die HEERE staet daer ter
rechter hant/ende hy is op ghestaen tvolck te oor-
deelen. Ende die HEERE comt ten oordeel met
ten Outsten sijns volcs/ende met sinen Vorsten/
Wāt ghy hebt den wijngaert verwoest/ende den
roof van den armen is in uwen huyse. Waerom-
me verdruct ghi mijn volc/ende ontstelt die aen-
sichten der allendigher? Spreect die HERE/ die
HERE Zebaoth
Ende dye HEERE spreect/Daeromme dat
die dochteren Zion stout sijn/eñ gaen henen met
opgerechten halse/met een schimpachtich ghesich-
te/treden si daer henen/ende swentsen/ende heb
ben costelike schoenen aen hare voeten. Daer om
me sal die HEERE dat hooft der dochteren Zi
on kael maken. Ende dye HEERE Zebaoth/
die sal haer lieden schoone hayr heel wt trecken/

In dier tijt sal die HEERE dat cieraet aenden co=
stelijcken schoenen wech nemē/ eñ die halsbanden/
D keteñkens/cleynoot daeraen hangēde/armspan
selen/huyuen/hayrsnoerē/beenspanselen/ vinger
linghen/oorringhen/rieckers /haerkens/spieghe=
len/cranssen aent voorhooft/feest cleederē/mante=
len/sluyers/hullen/doecken/gordelen/buydelen/
hemden/kedelen/ Eñ voorden goeden ruecke sal
daer stanc wesen/ eñ voor dz gordele een ongeach
te coorde/eñ voor dat gheulochten ghecrolt hayr/
sal daer een caelheyt zijn/ ende voor den borst=
doeck/eenen engen sack. Sulcs alle in dye plaetse
van dijnre schoonheyt. Wandt dijne mannen sul
len door t sweert verghaē/ende dijne stercke inden
strijt. Eñ dijne poorten sullen trueren eñ claghen
Eñ si sal woest opter aerden sitten. Dat dan seuē
wijuen sullen eenen man aengrijpen/ eñ segghen.
Wi willen ons selfs gheneeren ende cleeden/ Laet
ons maer slechs na dinen name heeten/op dat on
se versmaetheyt van ons genomen worde

¶ Wanden iammer dye haer daer nae ontmoeten sal met beloften der ghenaden/ende troosts door Christum.

Dat.iiij.Capittel

In dier tijt sal des HEEREN spruy
.iij. te edel eñ prijselich zijn. Eñ die vrucht=
xxix ten der aerdē heerlijc eñ cloec/by den
.t.xi gheenen dye in Israel behouden wor
den. Eñ soo wie daer ouer bliuen sal
in Zion/eñ ouerschiet in Hierusalem/dien salmen
heylich heeten. Een yegelijck dye daer gescreuen
is onder die leuendigē te Hierusalē. Als die HEE
RE die oreynicheyt der dochterē Ziō af wasschē
sal/eñ die bloetschuldigē Hierusalems van haer ver
drijuen sal/ door den geest des rechts /eñ door den
geest des brants
Eñ die HEERE sal scheppen ouer alle woo
ningen des berchs Zion (eñ so waer si vergadert
is)wolcken eñ roock des daechs/ eñ vierschijnsele
B snachts bernende. Want daer sal een beschermin
ghe zijn ouer alle dat heerlick is. Eñ si sal een ten
te zijn tot een schaduwe sdaechs voor die hitte /eñ
een toeulucht eñ verberginge voor donweder eñ
den reghen

¶ Die propheet verwijt den volcke dye duechden / dye hy haer voor andere volcken ghedaen heuet / Ende daer teghen hare ondanckbaerheyt /ende onghehoorsaemheyt/ende thoont wat straffinghe des verachters aenstaende is

Dat.v.Capittel

U wel aen / Jck wil mijnen lieuen een
liedeken mijns ooms singhen/van si
A nen wijngaerde. Mijn lief hadde ee=
e.ij nen wijngaert op een vette plaetse/
Eñ hi hadde hem betuynt ende be=
muert/eñ edele wijngaertranckē daer in geplant/
hy timmerde oock eenen toren daer in / eñ groef
eenen wijnkelder ofte wijnpersse daer inne /eñ hy
wachtede dat hy druyuē voortbrēgen soude. Mer
hi bracht wilde druyuē. Nu oordeelt ghi borgers
van Hierusalem/eñ ghi mannē van Juda tusschen
mi ende minē wijngaert/ Wat salmen doch meer
vij doenaen mijnen wijngaert/dat ic niet aen hem ge
daen en hebbe? Waerom heeft hi dan wilde druy=
uē bracht? als ic wachte dz hi druyuen soude voort
brenge? Nu wel aen/ ick wil v thoonen wat ic mij
nen wijngaert doen sal/ Sine wandē sullen wech
ghenomen worden/alsoo dat hi verwoest sal wor
den. Eñ sinen thuyn sal verschoort eñ vertreden
worden. Jck wil hem woest laten ligghen /dat hy
noch gesnoeyt/noch ghemestet en worde. Maer dat
ter distelen ende doornē op wassen. Eñ ic sal den
wolcken beuelen / dat si daer niet op en reghenen
Den wijngaert des HEEREN Zebaoth/dat is
thuys Israel/eñ die mannē Juda/zijn lieflike plan
ten. Hi wachte na dat recht/Siet/so ist onrecht ende
schenderie. Na gherechticheyt. Siet/soo ist claghe
ende iammer
Wee den ghenen dye deen huys aen dandere
trecken. Eñ den eenen acker aenden anderē brēn
gen/tot datter gheen plaetse meer en is/ alsoo dat B
si dat lant alleen besittē. Het is voor den ooren des
HEEREN Zebaoth. Wat sout ghy segghen?
Oft nyet alle die huysen woest en sullē worden/eñ
oock die grootste ende fijnste sonder inwoonders
Want thiē ackers wijngaerts/en sullē mer slechs
eenen pot wijns gheuen. Ende een mouder zaets
maer een schepel gheuen
Wee den ghenen die smorgens vroech op zijn
om haer tot dat suypē te stellen/eñ sitten tot inder
nacht toe/tot dat haer den wijn verhittet. Eñ heb
ben herpen/luyten /trommen /pijpen/ eñ wijn in
hare brasserien/eñ en sien op dat werc des HEE
REN niet/ noch en aenmerckē niet op dat gescha
pene zijnder handen. Daeromme sal mijn volck
wech gheuoert moeten worden onuersiens/ende
haer heerlike sullen hongher/ ende haer ghemeyn
volck dorst lijden. Daeromme heeft dye helle haer
kele wijt op ghesperret / eñ heeft die caken bouen
maten op ghe loken/op dat alsoe daer inne varen/
beyde haer heerlike eñ tghemeyn volck/beyde ha=
re rijckē/eñ vrolicken/soe dat een yegelijc hem buy
gen moet/eñ een yegelijc vernedert/eñ dye oogen
der houerdighen veroot moedicht worden. Mer
dat dye HEERE Zebaoth verhoocht worde in
den rechte. Eñ God die Heylighe geheylicht wor
de inder gherechticheyt. Dan sullen die lammeren
haer voeden/eñ weydē op haer plaetse/eñ die vreē
delinghen sullen haer gheneeren inder woestijnen
der vetten
Wee den genen/dye aen donrecht trecken met
strickē der ydelheyt / eñ aen dye sonde met wagen
zeelen/eñ segghen. Laet zijn werck haest eñ gerin
ge comen/op dat wijt sien. Laet her comen den aē
slach des Heylighen in Israel/ op dat wijt weten
mogen
Wee den genē/ die dat quaet goet/eñ dat goet
quaet heeten. Dye wt duysternisse licht / ende van
tlicht duysternissen maken. Dye wt suer/soete/eñ
vant soete /suer maken
Wee den ghenen/dye by haer seluen wijs zijn/
eñ houden haer seluen voor verstandich
Wee den ghenen / dye stercken zijn om wijn te C
suypen. Eñ dat chrijschmannen int bier zijn. Dye
den Godloosen recht geuen/om der gauen wille.
Eñ dye dat recht der gerechter vādē seluē af kerē
Daeromme/ gelijck als die vlamme des viers
het stroo opeert/eñ dye ydele stoppelē wech neemt
Also sal haer wortele veruuylen / eñ haer ydelheyt

op varen als stof ende puluer. Want si verachten
dat gheset des HEEREN Sebaoth/ en versma
den dat woort des heylighen in Israel. Daerom=
me is den thoorne des HEEREN vergramt op
zijn volck/ en streckt zijn hant ouer haer/ en slaetse/
dat die bergen beuen. Ende haer lichamen liggen
ghelijc als slijck opter straten. Ende nae dien alle
en laet sinen thoorn niet af/ mer sijn hant is noch
wtgestrect
Want hi sal een banier voort laten come ver=
re onder die heydenen/ ende die selue locken van
D den eynde der aerden. Ende siet/ haestelic en snel
sullen si daer comen/ ende daer en is gheen onder
haer moede oft swack ende gheene dye sluymert
oft slaept/ ende gheenen van haer en wort de gor
del ontdaen van sinen lendenen/ noch die schoenrie
men ghelost. Haer pijlen sijn gheslepen/ ende alle
hare bogen gespannen/ Die clauwen haerder peer
den zijn gelijc als keysteenen/ ende haer waghen/
raders als een wintstorme. Si brullen als leeuwe
ende crijsschen als der leuwen welpen. Sy sullen
grimmen oft morren/ ende den roof gripen/ ende
wech draghen/ alsoo datter niemandt en sal af ver=
lost worden/ Sy sullen in dier tijdt ouer haer ruys
schen als die zee ruysschet. Alsmen dan dat lant aen
sien sal. Siet/ so salt duysternisse zijn ende anxt/
Want dat licht oock duysternisse sijn sal in sinen
wolcken

¶ Hoe Jesaias geroepen is/ ende ghesonden/ Hoe tvolck verhardt in boosheden/ ende daeromme geplaecht sal worden

Dat.vi.Capittel

IN tiaer als die Coninc Vsia sterf/ soo
A sach ic den HERE sitten op eenen
ij.pa.vi/ hooghen ende verheuen stoel/ Ende
sinen soom veruulde den Tempele/
die Seraphim stonden bouen hem/
ende een yeghelike hadde ses vloghelen/ metten
tween decten si haer aensichte/ ende metten tween
bedecten si haer voeten/ en metten tween vloghe
si. Deene riep totten anderen ende sprack. Heylich/
Heylich/ Heylich is die HEERE Zebaoth. Alle
Apo/iiij landen zijn van zijnder eeren vol. De dorpel beef
de van die steme haers roepens/ en dat huys wert
vool rooes.
Doen sprac ick. Wee mijnder/ Ick ben een ve=
doruen man. Want ic ben een mensche van onrey
nen lippen/ ende woone ooc onder een volck van
B onreynen lippen. Want ic hebbe den Coninc den
HEERE Zebaoth ghesien met minen ooghen/
Doen vlooch een vanden Seraphim tot my/ ende
hadde een gloeynde kole in die hant die hy met een
tanghe vanden outaer ghenomen hadde/ ende hy
roerde minen mont/ ende sprack. Siet/ hier mede
zijn dijne lippen geraect/ op dat uwe misdaet van
v ghenomen soude worden/ ende dat dine sonden
versoent sijn
En ick hoorde die stemme des HEEREN/
mat.xiij dat hi sprack/ Wien sal ick doch seynden? Wie sal
Lu.viij/ onse bode zijn? Ende ick seyde Hier ben ick/ Seynt
ac/xxviij mi Ende hi sprack. Gaet henen/ ende spreect tot
desen volcke. Hoort/ en en verstaets niet. Sietet/
ende en kennes nyet. Verhardt dat herte van de=
sen volcke. Ende laet haer ooren dick zijn/ en ver=
blint hare oghen/ op dat si met haren ooghen nyet
en sien/ noch met haren ooren niet en hooren/ noch
ooc niet en verstaen met haer herte/ op dat si haer
bekeeren mochten/ ende genesen. Mer ick sprac/
HEERE/ hoe langhe? Hy antwoorde. Tot dat
die steden woest worden/ sonder inwoonders/ en
die huysen sonder lieden/ en tot dattet veldt gansch
woest ligge. Want die HEERE sal dat volck ver=
re wech doen/ so dattet landt gansch verlaten sal
ligghen. Nochtans sal dat thiende deel daer in bli
uen. Want si sullen wech geuoert/ ende verheert
worden/ ghelijc als een Eycke en Linde/ dye welc
ke den stam behouden/ al worden haer bladeren
af ghestooten. Ende sulcken stam sal een heylich
zaet sijn

¶ Die Propheet straft den Coninc om dat hi van den heydenschen godloosen coninghen veruaert is/ Ende God den warachtighen leuenden hem niet en verlaet/ Hy geeft hem een teeken der ghenaden/ dwelc hi niet en ontfanct Daeromme vercondicht hi hem die straffinghe Gods

Dat.vii.Capittel

HEt ghebuerde inder tijt Achas/ des
soons Jotham/ des soons Vsia/ des A
Coninces Juda/ dat Rezin die coninc iiij.
tot Syria/ en Pekah Remalies soo= xvi
ne die Coninc tot Israel op toghen
tot Jerusalem/ om tegen haer te strijden. Hoe wel
dat sise niet en couden verwinnen/ Doen wert den
huyse Dauids ghebootschapt. Die Syriers verla=
ten haer op Ephraim/ Doe beefde haer dz herte/
ende therte haers volcs/ gelijc als die boomen in
den woude beuen vanden winde
Doen sprac die HEERE tot Jesaiam. Gaet
henen wt Achas te gemoete/ ghy en dijn soon Sear
Jasub/ aen dat eynde des waters stroomen/ aenden
oppersten waterloop/ aenden wech der verwers
acker. En spreect tot hem. Hoedt v/ en weest stil.
En sijt niet versaecht/ en dijn hert en laet niet ver
slaghen sijn van desen twee roockende branden/
te weten/ voor den thoorne Rezin met den Syriers/
en des soons Remalia/ om dat die Syriers tegen v
eenen boosen raet ghemaect hebben/ met Ephra
im en den soon Remalia/ en om dat si seggen. Wi
willen op tot Juda/ ende die veruaren/ ende daer
in breken/ En den ghenen die ons gerecht daer
tot eenen Coninck maken. Want alsoo spreect dye B
HEERE Zebaoth. Ten sal niet bliuen/ noch alsoe
gaen/ Mer gelijck Damascus dat hooft is in Sy=
ria/ so sal Rezin dat hooft sijn in Damasco/ Ende
ouer vijfentsestich iaer dan salt met Ephraim ge
daen zijn/ dat si gheen volc meer sijn en sullen. En
gelijck als Samaria dat hooft is in Ephraim/ soo
sal die soon Remalia dz hooft sijn in Samaria. Ist
dat ghijs niet en gelooft/ so salt v missen
✠ Die HEERE sprack tot Achas/ en seyde/
Begheert v een teeken vanden HEERE dijnen
God/ het si nederwaerts inder hellen/ oft opwaerts
inder hoochten. Mer Achas seyde. Ick en wil niet
heysschen/ op dat ic den HEERE niet en temp=
tere. Doen sprac hi/ Wel aen/ So hoort/ Ghi van
den huyse Dauids. En ist v niet ghenoech dat ghi
die menschen quelt/ ghi en moet ooc minen God
quellen? Daeromme soo sal v die HEERE selfs
een teeken geuen Siet/ Een Jonckfrouwe sal ont

na fanghen/ en eenen soon baren/ en sal hem Jmma-
nuel noemen. Boter en honich sal hy eten/ op dat
hi wete dat quaet te verworpē/ en tgoet te verkie
sen. * Want eer dit kint leert tquaet verworpen/
en tgoet verkiesen /so sal dz lāt daer ghi vā vreest/
verlaten zijn van zijn twee Coninghen. Maer dye
HEERE sal ouer v/ ouer uwe volc/ en ouer dijns
vaders huys dagen laten comen/ welcke niet ghe
weest en zijn/ sint dier tijt dat Ephraim vā Juda
gescheyden is/ door den Coninc van Assyrien

Want in dier tijt sal dye HEERE den vliegē
blasen/ dye aent eynde der riuieren Egipti zijn/ en
den byen inden lande Assur /dat si comen/ en leg-
gen haer neder aen die beke/ en in die steenclippē/
en in alle hole boomen /en in alle gaten. Totter sel
uer tijt sal die HEERE dz hooft/ en die hayren aen
den voeten af scheren / en den baert met een ghe
huerde scheermesse. Te wetene/ door die ghene die
op geen side des waters zijn/ als door den Coninc
van Assyrien

D Totter seluer tijt sal een mā eenē hoop coeyen
en twee cudde schapen weyden. En hy sal soe veel
te melcken hebben/ dat hi boter te eten hebbē sal/
Want so wie inden lande ouerblijft/ die sal honich
en boter te eten hebben/ Want het sal tot dier sel-
uer tijt gheschieden/ dat so waer nv duysent wijn
stocken staen/ daer sullen dusent siluerlingen wor
den/ daer sullen distelen en doornen zijn / datmen
met pijlen en bogen daer henen sal moeten gaen/
Want inden ganschē lande sullen doornen ende
bremen zijn/ datmen ooc tot allen den bergen (dye
men met houweelen plach om te hacken) niet ge
comen en sal connen/ wt vreese der doornē en bre
men. Mer men sal die ossen daer laten gaen/ ende
die schapen daer op laten weyden

En die HEERE sprac tot mi/ Neemt voor v
een groote tafel/ en schrijft daer in met eens men-
schen griffie/ Rooft haestelijck/ Deelt gheringe die
buete/ En ic nam tot my twee trouwe ghetuygē/
dē priester Vria/ en Zacharia/ dē soō Jeberechia/
en ic ghinc tot eender Propheterssen/ die was /be
vrucht/ en si baerde eenē soon. En die HEERE
sprac tot my. Heet hem/ Rooft haestelijcken / Deelt
gheringhe die buete. Want eer dit kint roepē cā/
Lieue vader/ lieue moeder/ so sal die macht Damas
ci/ en die haue (oft roof) Samarie wech ghenomē
worden/ door den Coninc tot Assyrien

En dye HEERE sprac voorder tot my/ ende
seyde. Aenghesien dat dit volck twater tot Siloha
veracht/ dwelcke stillekens vliet /en verlaet hē op
Rezin/ en dē soon Remalia. Siet/ so sal die HEE-
RE ouer haer comē laten veel starcke waterstroō
men/ te weten/ den Coninc tot Assyrien/ en alle si
ne heerlicheyt/ so dat si ouer alle hare beke baren/
en ouer alle hare oeueren ghaen/ En si sullē in Ju
da inbrekē en swemmē/ en ouer haer henen gaē/
tot dat si aenden hals reyckē. Ende si sullen hare
vloegelen wt breydē/ dat si dijn lāt O Jmmanuel
veruullen/ hoe wijt dattet ooc is

¶ Dat volck wort ghestraft om dattet God verlaet / En de dattet metten godloosen verbont maect / ende bi haer hulpe soect / Datmen alleen op dat ghetuych der schrift sien sal

Dat.viij.Capittel.

Eest boosch ghi volckē/ ende gheeft A
nochtās die vlucht. Hoort ghijt alle
die gene die in varrē landē zijt. Wa-
pent v/ en geeft nochtans die vluch-
te. Lieue wapēt v/ en geeft nochtās
die vlucht. Sluyt eenē raet. En daer en moet nyet
van comē. Beradet v /ende daer en come nyet af.
Want hier is Jmmanuel

Want also spreect dye HEERE tot my/ ghelijc
oft hi mi bider hant name/ ende leerde my/ dat ick
niet en soude wandelē opten wege vā desen volc-
ke/ en spreect. Ghi en sult niet seggen/ Een ver-
bont. Dit volc en spreect nieuwers af/ dan vā ver
bont/ En vreest so zeer niet/ gelijck als si doen / en
en laet v niet grouwelen/ mer heylighet den HE
RE Zebaoth/ dien laet v vreesen en verschrickē/
zijn/ so sal hi een heylichdom zijn/ Mer eenē steen
des aenstoots / en een keye der argernissen den
tween huysen / Jsrael/ en den borgheren van Hie-
rusalem/ tot eenen strick en eenen val / so dat haer
der veel haer daer aen stootē / vallen/ breken/ ver-
strict/ en ghevanghen sullen worden

Bindt dat ghetuyghenisse te samen/ beseghelt
dat gheset op mijne ionghers. Want ick hope op
den HEERE/ die zijn aensicht verborghē heeft/
voor dē huyse Jacobs / Mer ic verwacht zijnder/ B
Siet/ hier ben ick/ en die kinderen die my die HE
RE ghegheuen heeft/ tot eē teeken en wonder in
Jsrael/ vandē HEERE Zebaoth/ die opten berch
Zion woont

Mer wanneer dat si v seggen/ Ghi moet die
Waerseggers en die Teekenbedieders vraghē/
die daer clappen en disputerē/ dan sult ghi segghē/
En sal dat volc niet sinē God vraghē? Jst behoor
licker den dooden te vraghen dan dē leuendighē?
Ja na die wet en die ghetuyghenisse/ Jn die si dat
niet en segghē/ so en sullē si die morghenstont niet
hebben. Maer si sullē indē lande consomme gaē/
verhardt en hongherich. En als si hongher lidē/ so
sullen si toornich worden/ en vloecken haren Co- C
ninc en haren God. En sullen op haer seluen gha
pen/ en onder haer dye aerde aensien/ en en sullen
niet vindē/ dā bedructheyt en duysternisse. Want
si zijn verdonckert inden angst. En si gaen dwalen
de in duysternisse / Want daer sal wel een ander
donckerheyt zijn/ die haer benautheyt maect/ dan
het inboorledene tijt was/ doē lichtelijc toeghinc
inden lande Zebulon/ en inden lande Naphthali/
en doent daer na swaerder wert aendē weghe des
meyrs op dese side der Jordanen/ aē dye palen der
heydenen

Hier verhaelt hi haer den voorledenen iamer / ende die ghevanghenisse/ op dat si die toecomēde sonden waer nemen/ Wan die toecomst ende dat rijcke Christi/ Hi verwijt haer haren hoochmoet/ ende verondicht Gods straffinghe

Dat.ix.Capittel.

Et volc dat in duysternisse wandelt/
dat siet een groot licht. En ouer den
ghenen dye daer in duysteren landen
woonen schinet een claerheyt. Ghy A
maect der heydenen veel/ en daer by
en maect ghy der vruechden niet veel. Van dijnen
tweghen salmen vrolijc zijn/ ghelijck alsmen blij is
inden oogste. En ghelijc alsmen vrolijc is/ alsmen

die bucte wt deelt. Want ghi hebt het Jock haers
lasts/ eñ die roede haerder schouderē/ eñ den stoc
haers driuers gebroken/ ghelijc als inder tijt Mi
dian/ Want alle oorlogē eñ oproer/ eñ die bebloe
de cleederen sullen verbrant/ eñ metten viere ver=
teert worden/ Want ons is een kint geboren/ ee=
nen soon is ons gegeuen/ Wiens heerschappie op
zijn scouderen is/ eñ hi heet/ Wonderlijck/ Raet/
Cracht/ Helt/ Ewich vader/ Eē vreedsaē prin=
ce op dat sine heerschappie groot worde/ ende des
vreedts gheen eynde/ op den stoel Dauids eñ sijn
coninckrijck/ op dat hijt bereede eñ stercke/ met ge
recht eñ gerechticheyt/ vā nv aen tot inder eewic=
heyt. Die ernstige zeloersche liefde des HEEREN
der heyrscharen sal sulcs doen.
Die HEERE heeft een woort gesonden in Ja
B cob/ eñ dat is in Israel gecomen/ dattet alle tvolc
van Ephraim/ eñ die borgeren van Samaria we
ten souden/ die daer seggen in hoochmoedicheyt/
eñ in eenen stouten sinne/ Die tichelsteenen zijn ge
uallen/ mer wi willent met viercante eñ gehoude
ne steenen weder timmerē. Men heeft die moer=
beesboomen afgehouden/ maer wy willen Ceder
boomen in die plaetse setten. Want die HEERE
sal des Rezin crijschuolc tegen haer verheffen/ eñ
hare vianden te hoope vergaderē/ also dat die Sy
riers van vorē/ eñ die Philisteē van achter aenco
mē/ op datse Israel also met een volle kake insloc
ken mogen. Eñ in dien alle/ so en laet sinen thoor
ne noch niet af/ ende zijn hant is noch wtgestreet
Want dat volc en keert hem noch niet totten ghe
nen diese slaet. Eñ si en vragen na den HEERE
Zebaoth niet
Daeromme sal die HEERE afhouden van Is=
C rael beyde dat hooft eñ den steert/ beyde dē stronc
hie xviij eñ die tacken op eenen dach. Die oude eerlike lie=
den dat zijn die hoofden/ Die Propheten die daer
valscelic leeren/ die zijn den steert/ Eñ die voorgā
gers des volcs dat zijn verleyders/ Eñ die haer la
ten leydē/ dat zijn die verslondene. Daeromme en
can die HEERE aen hare iongelinghen gheen bli
schap gehebbē/ noch haerder weesken eñ wedu=
wen niet ontfermen/ Want si sijn alte samen ghe
ueynst eñ boos/ ende alder menscen mont spreect
dwaesheit/ Eñ in dien allen en laet sinen thoorne
noch niet af/ eñ zijn hant is noch wtgestreet
D Wāt dat godloose wesen is/ ontsteken als een
vier/ eñ het verteert doornen eñ heggen/ ende het
bernt als in een dic wout/ eñ het gheeft eenen hoo
ghen roock/ Want dat landt is verduystert inden
thoorne des HEEREN der heyrscharen/ Eñ dat
volck is ghelijck als spijse des viers/ Nyemant en
sal sinen naesten sparen/ Maer siet yemant af tot
ter rechter hant/ so lijdt hi hongher/ Oft eten si op
ter slincker hant/ so en worde si niet versaet/ Een
yeghelic sal tvleesch van sinen arme eten/ Manas
se den Ephraim/ eñ Ephraim den Manasse. Eñ
si alle beyde tsamen Judam. In dien alle en laet si
nen thoorne niet af/ eñ zijn hāt is noch wtgestreet

¶ Een claghe teghen die valsche ongerechte ouerheeren/ met vercondinghe van haerder straffingen Teghen den hooch moet des Conincks van Assirien/ Ende hoe hem God veroot moedighen sal Eenen troost Israels

Dat.x. Capittel.

Ee den wetmakers/ die ongerechte
statuten maken eñ bescrijuen boose
wetten/ op dat si die saken der armē
moghen buygen/ eñ tyrannye oeffe
nen inden rechte der slechter/ onder
mmen volcke/ also dat die weduwen haren roof/
eñ die weesken haer buete zijn moetē/ Wat sult
ghi doen inden daghe der besoeckinghe/ eñ des ge
druysch dat vā verre comt? Tot wiē wilt ghi vlie=
den om hulpe? Eñ waer wilt ghi dan uwe eere la
ten? dat si niet onder die gheuangen ghebuycht en
werde/ eñ onder die verslagene en valle? In dien
allen en laet sinen thoorne niet af/ ende sine hāt is
noch wtgestreet
O wee oec Assiria/ die eē roede mijns toorns/
eñ eenen stock is van mijnder grammicheyt/ Ick
wil hem seynden teghen een geueynst volck/ ende
hem beuel gheuen teghen dat volc mijnder gram B
schappen/ dat hijt beroove/ eñ wtdele/ eñ vertrede
ghelijck slijck opter straten/ Hoe wel dat hijt also
niet en meēt/ ende sijn hert alsoo niet en dēct/ mer
zijn meeninge is veel volcs te vernielen/ eñ wt te
roeden/ Want hi spreect/ En zijn niet alle mijn vor
sten Coninghen En is Calno niet so licht te win
nē als Carchemis? En is Hamath niet so licht als
Arpad? En is Samaria niet so als Damasc? Ge=
lijc als mijne hant vonden heeft die afgodische Co
ninckrijcken/ der welcker afgodē nochtās stercker
waren dan die gene die tot Hierusalem eñ Sama
ria zijn/ En soude ick niet alsoo Hierusalem doen/
eñ haren beelden/ ghelijc ick Samaria ghedaē heb
be eñ haren beelden.
Mer als die HEERE alle zijn werc volbracht
heeft opten berge Zion eñ te Hierusalem/ so wil
ic besoeckē die vreese des hoochmoedigē conincs
van Assyrien/ eñ die opgeblasentheit van sine hoo
uaerdige ooghen/ Daeromme dat hi spreect/ Ick
hebbe dit door die crachte mijnder handen gedaē/
eñ door mijne wijsheyt/ want ic bē cloec oft verstan
dich/ Ic hebbe die lantschappen anders ghedeelt/
eñ haer in comen berooft/ Eñ gelijc als eē machti
ge hebbe ic die inwoonders te gronde geworpen/
als eenē hoenderen nest heeft mine hant die volc=
ken geuonden/ also dat ic alle die lantschappen tsa
men ghe raept hebbe/ ghelijc men die eyeren op ra
pet die verlaten waren/ eñ daer en isser niet eē dye
een vederken verrueren derf/ den bec opdoē/ oft
die oock eens pijpt
Mach oock een aexe oft bijl haer beroemen te
gen den genen die daer mede houwet? Oft mach C
een saghe haer oec beroemen teghen den ghenen
diese treet? Dat waer gelijc als een roede haer ver
hief tegē dē genen diese beviget oft drijuet/ oft dat
hē dē stoc oprechte/ als oft hy geen hout en ware/
Daer om sal die HEERE/ HEERE Zebaoth ond
sine vette armoede semdē/ eñ hi sal hare heerlicheyt
aensteckē/ dat si bernē sal als een vier/ Eñ dat licht
Israels sal een vier zijn/ eñ sijn Heylige sal eē vlam
me zijn Eñ sal sine doornē eñ bremē aēstekē eñ ver
teerē op eenē dach/ Eñ die heerlicheit vā zijn wout
eñ vā zijn velt sal verduen/ met siele eñ lichaē/ eñ tsal
vergaē/ eñ veltvluchtich wordē/ dat oec die ouerge
bleuē bomē vā zijn wout getelt sullē mogē wordē/
datse oec een kint sal mogē teekenē (oft bescriuē)

D In dier tijt sullē die ouergebleuene in Israel/
ende die ontcomen zijn inden huyse Jacobs/haer
niet meer verlaten op die gene diese sloech. Maer
si sullen betrouwen op den HEERE den heyli=
gen in Israel inder waerheyt. Dye ouergebleue=
E.xix ne sullen haer bekeeren/Ja die ouergebleuene in
Jacob tot Godt den stercken. Want O Israel al
waer dijn volc ghelijck als tsant aen dye zee/so sul
len nochtans dye ouergebleuene vā haer bekeert
worden. Want in dien dattet verderuen ophout/
so sal daer een ouervloedige gerechticheyt comen
Die HEERE die HEERE Zebaoth laet wel ver=
deruen. Maer hy beschieret nochtans inder ghans
scher werelt
Daeromme spreect die HEERE HEERE
Zebaoth. En veruaecht v niet/mijn volck dye tot
G Zion woonest voor Assur/hi sal mettē stoc slaē/
ende sinen staf teghen v opheffen/ghelijck als in
Egipten. Want het en sal niet langhe zijn/dye on
genade/eñ mijn grāscap ouer haer onduecht sal
een eynde hebben. Als dan sal die HEERE Ze
baoth een gheessel ouer hem verweckē/gelijc als
indē strijde tot Midian opten velde Oreb. Ende
hi sal sinen staf dien hi acnt meyr ghebruycte/ op
heffen/ghelijc als in Egipten. Op dye tijt sal sinē
last van dijne schouderen wijcken moeten/eñ zijn
iock van dijnen halse. Want dat iock sal veruuylē
voor die vette
F Hi laet goet zijn/hy comt tot Aiath/hi treet
door Migron. Hy monstert zijn heyr in Michmas
Si trecken voor ouer den legher Geba ouer/Rama
is verschrict. Gibeath Sauls vliet O du dochter
Gallim chrijscht met dijnder stemmē/hoort toe
Laisa. Du allendige Anathoth/Madmena wijct
Die borgers tot Gebim loopen daer af. Men bli
uet by auontueren eenē dach tot Nob Dan sal hy
sine hant stercken teghē den berch der dochter Si
on/eñ teghen den heuuel Jerusalem. Maer siet/
die HEERE HEERE Zebaoth sal afhouwē
dē struyc met macht. Eñ al dat hooch opgherecht
staet af corten/dat also die hooghe vernedert wor
den/eñ die dicke bosschagiē met yser afghehouwē
worden/Eñ Libanus sal door die machtige vallē

¶ Een Prophetie op dye toecomst Christi streckende/en
de op zijn officie/Ende welcken vrede ende ruste den ghe
loouighen door hem ontmoeten sal
Dat.xi. Capittel

+ Ende daer sal een roede opgaē vā
den stamme Isai Eñ een spruyte wt
A zijnder wortele sal vrucht voort brē
ghen/opten welcken rusten sal den
gheest des HEEREN/den gheest
des wijsheyts ende des verstants/den gheest des
raets eñ der stercten/den gheest der kennissen eñ
der vreesen des HEEREN. Dye sal hem inblasen
die vreese des HEEREN/op dat hy niet en oordee
le na den ghesichte der ooghen/noch en straffe na
dat gene dat die ooren hooren. Mer hi sal met ghe
rechticheyt oordeelē die onnoosele/eñ met gerech
ticheyt straffen dye armen inden lande. Eñ hy sal
metten staf zijns monts dat aertrijck slaen/Ende
metten adem zijnder lippen die godloose dooden
Gherechticheyt sal dat gordel zijnder lendenē zijn
Ende dat gelooue dat gordtsel zijnder nyerē/Die
wolven sullen biden lammeren woonen. Eñ dye
Luypaert biden bocken neder ligghen. Een cleyn
kindeken sal die calueren/eñ ionghe leeuwen/eñ B
dat mestvee tsamē onder malcanderē driuē/Dye
koeyen eñ beyren/eñ die ionghe leeuwē sullen on=
der een weyden/eñ alsoe dat hare ionghen by mal
canderen ligghen. Ende die leeuwen sullen stroo
eten/ghelijck als die ossen. Eñ een kint noch suy=
gende/sal zijn ghenoechte hebben op der slanghen
hol. Eñ een ghespeent kint sal zijn hant steken in
die holen der basilisken. Men en sal nyemanden
quaet doen/noch quetsen op minē heylighen ber=
ge. Want dat lant is vol der kennissen des HEE
REN/Ende daer mede als metten water des
meyrs bedect *
Eñ het sal gheschiedē tot dier tijt/dat die wor
tel Isai/die daer staet tot eender banierē den volc
ken/na die selue sullen die heydenen vragen. Eñ
zijn ruste sal heerlick zijn. Eñ tot dier tijdt sal dye C
HEERE noch eens zijn hant wtstrecken/dat hy Ro.xv.
die ouergebleuene van sinen volcke verwinne/so
wat daer ouerbleuen is/vanden Assyriers/Egip
teners/Phatros/Morenlāt/Elamiten/Sinear/
Hanath/eñ vanden Eylanden des meyrs. Eñ hy
sal een banier onder die heydenen oprechten/ende
sal tsamen brengen die veriaechde Israels/eñ die
verstroyde wt Juda te hoope brengē/vandē vier
eyndē des aertrijcs. Ende den haet tot Ephraim
sal ophouden. Eñ die vianden van Juda sullē wt
geroeyt worden/also dat Ephraim Juda niet ha
ten en sal/noch Juda en sal Ephraim niet benidē
Mer si sullen den Philisteen teghē den westen op
den halse zijn/eñ beroouen alle die gene die tegen
den oosten woonen/Die Edomiten ende Moabi
ten sullen hare handen teghen haer houden. Die
kinderē Ammon sullen gehoorsaem zijn. Eñ dye
HEERE sal die stroomen des meyrs in Egipto
verbannen. Eñ sal sine hant laten gaen ouer dat
water Nilum met sinen stercken winde/eñ die se
uen riuyeren slaen/datmē met schoenē daer door
gaen mach. Ende daer sal een bane zijn den ouer
ghebleuenen van sinen volcke/dye ouergebleuen
zijn vanden Assyriers/als Israel gheschiede/doen
si wt den lande van Egipten toghen

¶ Dit is eenen lofsanck ende dancsegghinghe des gheloo
nighen volcs   Dat.xij. Capittel

+ Ter seluer tijt sult ghi segghen. A
Ick dancke v O HEERE/dat ghi Exo.xv
toornich gheweest bist ouer mi/ende psal.cxviij
dat dijnē thoorne hē gewendt heeft/
ende trooster mi
Siet Godt is mijn heyl/ic ben seker/eñ en ontsie
mi niet. Want God die HEERE is mijn stercke/
te/eñ minen Psalm/eñ hi is mijn heyl ghewordē
Ghi sult met vruechdē water scheppē/wt die fon
teyne des salichmakers
Eñ ghi sult segghen ter seluer tijt. Danct den HE
RE. Prediket sinen name/verbreyt onder den
volcken zijn wercken/gedenct hoe dat sinē name
so hooch is
Singet den HEERE lof/wāt hi heerlijc gehandelt
heeft. Sulcs si kenlijck in alle landen
Juychet eñ triūpheert ghi inwoonders tot Sion/
want die heylighe Israels is groot bi v. *

Van die straffinghe Babilons
Dat.xiij. Capittel

A Dit is den last ofte straffinge ouer Babel/die welck Jesaia die sone Amoz sach/Heft op een baniere optē hogē berch/roept stoutelic tegē haer/Wer pet die handen op/Laet die Princen in treecken door die poorte/Ic hebbe minen gheheylichden geboden/eñ mine stercke geroepē tot mijnen thoorne/die daer vrolick zijn in mijnder heerlicheyt ✠ Daer is een gheertijsch van eēder menichte optē berge/als vā een groot volc/Een gheroepe als een gheruyssche der versaemder coninckrijcken der heydenē/Die HEERE Zebaoth wapent een heyr totten strijde/die wt verren landen comen vanden eynde des hemels/Ja die HEERE selfs metten heyre zijns thoorns/om te verderuen dat gansche lant

Daeromme huylet/Want den dach des HEEREN is na bi/hi comt als een verwoestinge van
B den almachtighen/Daeromme sullen alle handen moede werden/eñ dat herte van alle menscen sal versiauwē/veruaernisse/anxte/pijn/sal haer ouer comen/Haer lieden sal bangicheit zijn ghelijc een der vrouwē die in aerbeyt gaet/Dye eene sal hem voor dē anderen vreesen/eñ haer aensicht vā vier ontstellen/Want siet/des HEEREN dach compt grouwelic/thoornich/eñ grimmende om dat lāt te verdestrueren/ende die sondaers daer wt te roeden/Want die sterren aenden hemel/ eñ zijn Orion en schijnen niet claer/Die zonne gaet verduystert op/ende die mane schijnt denckere/ ✠ Ic wil dat aertrijc besoeckē/om haerder boosheyts wille eñ die godlosen om haerder onduechdē wille. Eñ ic wil des hoochmoets der stouten een eynde maken/eñ die houaerdie der geweldiger vernederen/ also dat een mā dierder zijn sal dan fijn gout/ eñ een mēsche weerder dā goutstucken wt Ophir

Daeromme wil ic den hemel beroerē/dat dye aerde beuen sal/vā haer plaetse/door die grāscap des HEEREN Zebaoth/eñ door dē dach zijns thoorns. Ende Babilon sal zijn ghelijc als een geiaecht rhee/eñ ghelijc een cudde sonder hoye ofte stalle/soe dat een yeghelijc tot sinen volcke thuyswaerts keeren/eñ een yegelijc tot sinen lande vlieden sal/Daeromme/wie daer gheuonden wort/ dye sal doorsteken worden/eñ so wie daer bi is/dye sal door dat sweert vergaen/Daer sullē oock haer kinderen voor haren oogen verworcht/haer huysen gheplondert/eñ hare wijuē gescheynt worden/ Want siet/Ic wil dye Meden ouer haer verwecken/ die welcke gheen siluer en soecken/noch nae gout vragen en sullen/mer die iongelinghen met
C boghen doorschieten/eñ die vruchten des lichaēs niet ontfermen/noch sparen en sullen.

Also sal Babilonia dat scoonste onder den Coninckrijcken/die heerlijcke pompeye der Caldeen/ omghekeert wordē van God/ghelijck als Sodoma ende Gomorra/also datmen voortaen daer niet meer woonen/noch yemant daer blijuē en sal inder eewicheyt/Dat oock die Arabissche daer geene tenten maken en sullen/ende die herderen daer gheene hutkens opslaen en sullen/Meer daer sullen Zihim logerē/eñ hare huysen sullē vol Ohim zijn/ende struysen sullen daer woonen/ende velt

Zichim dz zijn alsō bande wilde quade rouēde vogelen als zijn/ struysen Griffoenē wolē.

gheesten sullē daer dansen eñ huppelen/Eñ dye wien sullen in hare pallaysen singhen/ende draecken in hare lustige sloten/Ende haren tijt sal haest comen/Ende hare daghen en sullen haer niet versuymen

Want die HEERE sal hem ouer Jacob ontfermen/ende Israel noch weder omme verkiesen ende haer in haer lant settē/Ende die vreemdelingen sullen tot haer vlieden/eñ den huyse Jacobs aenhanghen/Ende die Israeliten sullen die volcken gheuangen nemen/ende bringhense thuys in hare plaetse/dat dat huys Israhel dye volckeren besitten sal/inden lande des HEEREN/tot knechten ende maechden/Ende si sullen die gene geuāghen houden/die haer gheuanghen hadden/ende sy sullen heerschappije hebben/ouer hare verwinners

Ohim zijn alde ley wi... de bi... boeti... dierē hand roof uen ... leeu... Berc... eñ w... uen

Hoe God zijn volc weder in ghenaden ontfanghet/Ende hoe si vonghelück haerder vianden belachen sullen/Eñ dreyghinghe ouer Palestinam:
Dat.xiiij. Capittel.

Ende tot dier tijdt als die HEERE v ruste geuen sal/van dijnen iammere eñ onruste/eñ vandē harden dienst/ daer ghi in geweest zijt/dan sult ghy
A alsulcken spreecwoort hebben tegē den Coninck tot Babel/ende seggen/Hoe? Ist nv gansch metten gheesclaer ghedaen? Heeft dye beschattinghe eens een eynde? Die HEERE heeft die roede der godlosen ghebroken/den scepter des heerschappers/die welcke tvolc sloech in grāscappe sonder ophouden/eñ met woeden domineerde hi ouer die heidenē/eñ veruolchdese sonder barmherticheyt/Nv rustet doch die gheheele werelt/eñ is stille/iuychet eñ is vrolic/Die denneboomen eñ die Cederboomen opten Libanon verblijden haer oock/eñ segghen/Die wijle dat ghiligghet soo en coemt niemant hier op/die ons afhouwe. Die helle daer onder vreesde voor v/doen ghi haer teghen quaemst/Si verwect v die dooden/eñ alle bocken der werelt/eñ ghebiet allē Coninghen der heydenen/van haren stoelē op te staen/op dat si alle tot
B v segghen eñ singhen/deen voor dander na. Bistu oock niet gheslaghen/so wel als wi/eñ en gaetet v niet als ons? Is niet dijne pompositeyt hier onder in die helle geuaren? ooc met dat gheclanck dijnre harpen? Dye motten sullen si niet uwe bedde zijn? eñ wormen uwe deecsele?

Hoe bistu vanden hemel geuallen/O du schoone Morgensterre/Hoe bistu ter aerden geplettet/ ghi die die heydenen plaghede? Ghi dachtet doch in dijnre herten/Ic wil inden hemel climmen/eñ minen stoel ouer die sterren Gods verhoghen/Ic wil mi stellen opten berch des verbonts/aender si
C den tegent noorden/Ic wil ouer die hooghe wolcken varen/ende ghelijck sijn den alderhoochsten/ Ja totter hellen vaerstu ter siden vanden graue/ So wie v siet/die sal v besien/ende beschouwē/eñ segghen. Is dat die man/die de werelt dede beuē? eñ die coninckrijken verschricte? die dat aertrijc tot eē woestenie maecte? eñ die stedē daer inne destrueerde/eñ die sine geuangene niet los en liete

Het is waer/dat alle Coninghen der heydenen tsamen doch met eeren sitten/een yegelic in s

nē huyse/Mer ghi zijt verworpē vā dijnē graue/
ghelijc als een verdoruen spruyte / gelijc een cleet
der verslagenen die mettē sweerde doorstekē zijn/
die hier onder varen totten steenen der hellen/ als
een vertreden oft doot lichaem Ghy en sult niet
als die begrauen wordē/Want du hebste dijn lant
verdoruen / eñ dijn volck verslaghen/ Want men
en sal des boosen saets niet meer ghedencken/ Be
schicket/datmen sine kinderen doode/om haer der
vaderē misdaets wille/om dat si oock niet op en co
men noch dat lant en beeruē / noch dat aertrijcke
vol vianden en maecken

Ende ic wil ouer haer comen spreect die HE
RE Zebaoth / eñ dē name Babels wtroeden wt
der gedachtenisse/hare ouerghebleuene nemen eñ
de nacomelinghē spreect die HERE Ende ic wil
se maken den Eghelen tot een erfenisse /ende tot
een water meyre/ende ick wille met eenen besem
der verderffenisse omkeeren /spreect die HERE
D Zebaoth/Die HERE Zebaoth heeft ghesworē
eñ ghesept /Wat soudt ghi daer toe segghē?het sal
gaē gelijc als ic dencke /eñ het sal bliuē so icket in
den sinne hebbe/ dat Assur geslaghen sal wordē in
minen lande /ende dat ic hem vertreden sal op mi
nē berghe op dat zijn ioc van v ghenomen werde/
eñ dat zijn last van uwen halse comen mach/ Dat
is tvoornemē dwelcke hi heeft ouer tgeheele lāt/
Eñ dat is die wtghestrecte hant ouer alle heydē
nē/Wāt die HERE Zebaoth heuet also besloten
Wie wilt keeren? Eñ sine hāt is wtgestrect. Wye
wilt ontwenden

Van die straffinghe Moabs/ daer die
Propheet haer mede dreycht.
Dat.xv.Capittel

A INde Jare doē die conine Achas sterf
werdt desen last gesien / En verblijt
v niet geheele Philisteen lāt / als oft
die roede des gheens die v sloech ghe
broken ware /Want wt die wortele
der slanghen / sal een basiliske comen / ende hare
vrucht sal eenen vierighen draecke zijn / Want dye
eerstelinghen der behoeftigher sullen haer ghene
ten/ende die arme sullen sekerlijck woonen /Met
dijne wortel wil ic met hongher dooden/ende dij-
ne ouergebleuene verworgē / O du poorte huylt
ghi stadt schreyt/ende dat gansche Philisteer lant
is cranc.Want vanden noorden comt eenen root
Ende daer en is geen eensame in sinen hoope. En
de wat sullen die ambassaten der heydenē tusscen
beyde partien seggē.Te wetene die HERE heeft
Zion beuesticht /ende op hem sullen die allendigē
zijns volcs betrouwen

Van die vreese ende verschrickingē
Moabs ende haer ongheual
Dat.xvi.Capittel.

A DIt is dē last ouer Moab/des nachts
comt er verstoringhe ouer Ar in Mo-
ab/ Si is wech / Des nachts comt v
stooringhe ouer Kir in Moab /Sy is
vergaē/Si gaen henē op tot Baith
ende Dibon tot die outaren om te weenē /ende te
huylen/ouer Nebo/ ende Medbo/in Moab/Alle
haer hoofden zijn gheschoren/ende alle haer baer

den zijn afghesneden/Op hare straten gaen si met
sacken omgordt /Op hare daeckē ende stratē huy
len si alle/ende gaen al omme weenende/ Hesbon
eñ Eleale schreyen datmē tot Jazha hoort Daer
omme karmden oock die ghewapende in Moab/
Wantet haer der sielen qualicken gaet /Mijn her
te schreyde tot Moab/ hare vluchtige vlieden van
der drie iarigher koe tot Zoar toe/ Want si gaen
henen tot Luhith ende weenen/eñ opten wech tot
Horonaim toe/ daer verheft hē een iamerlijc ge
schrey/ Dye wateren Nimrim verdroghen dattet
hoy verdorret/ende dat gras verwelct /ende daer
en wast gheen groen cruyt/Want dye haue dye si
vergadert hadden/ende tvolck dat selue regeerde
voerdemē ouer der willigen beke /Daer gaet een
ghescrey rontomme inden palē Moab/si huylen
tot Eglaim toe/ Ende si huylen bidē water Elim B
Want die wateren Dimon zijn vol bloets / Daer
toe wil ic ouer Dimon noch meer laten comē/bey
de ouer die ghene die behouden zijn in Moab des
leeuwē /eñ ouer dye ouergheblevene inden lande

Lieuer /sendet ghi landts heeren lammeren vā
Sela wt der woestine totten berge der dochteren
Zion / Mer ghelijck als eenen voghel daer henen
vliecht/die wt den nest verdreuen is soe sullen dye
dochterē Moab zijn / als si voor Arnon ouer tree
ken/ Vergadert eenē raet/Hout gherecht. Maect
uwe scaduwe des middachs als eenē nacht/ Ver
berght die veriaechde/en meldet die vluchtigē niet
Laet mijne veriaechde by v logeren/Lyeue Moab
weest ghy haer bescudtsel voor den verderuer / soe
mach die quellaert een eynde hebbē/ dye tribuleer
der op houden /ende dye vertreder aflaten/inden
lande

Daer sal eenen stoel bereedt worden door dye
goeder/tierenheyt/dat daer een opsitte inder waer
heyt/inder woninghen Dauids/ende oordeele/eñ
die dēcke na dat recht /ende vordere dye gerechtic
heyt/Mer wi hooren vanden hoochmoet Moab/
dat dye selue seer groot is / dat oock haren hooch-
moet/stoutheyt / ende toornicheyt grooter is dan
haer macht/ Daerōme sal die eene Moabite ouer
den anderen huylen Ouer die fundamenten der
stadt Kir/Hareseth sullen die verlaemde suchten/
Want Hesbon is een woest velt ghewordē. Dē
wijnstoc tot Sibma is verdoruen / Dye heeren on
der den Heydenen hebbē sine edele wijngaertrane
ken verslagen ende si zijn gecomen tot Jaeser toe
eñ si trecken rontomme inder woestine Hare vā
ten zijn verstroyt eñ ouer dat meyr ghevoert.

Daeromme beweene ick Jaeser ende Sibma/
om den wijnstoc / Ende ic storte veel tranen /om
Hesbon ende Eliale.Want daer is eenen sanck in
dijnen somer ende in dijnen oogste geuallen /alsoe C
dat dye blijschap ende genoechte ophout indē vel
de/ Eñ niē en iuycht/noch en roept indē wijgaert
niet / Men en perst noch treedt gheenen wijn
inder wijnpersse / Ic hebbe des singens een eynde
gemaect / Daeromme rōmelt mijnē buycke ouer
Moab/ghelijck een harpe/ende mijn ingheward
ouer Kir Hares Dan salt opēbaer wordē hoe dat
Moab moede is bydē outaren. Eñ hoe hy tot zijn
kercke gegaē is om te biddē / Eñ dat hi nochtans
daer niet mede bedreuē en heeft/dz v pinē weert is/

Dat ist/ dat die HEERE doen altemael tegen Mo
ab gesproken heeft. Mer nu spreect die HEERE/
en̄ seyt/ Jn drie iaren (ghelijck als des dachloners
Jarē sijn) sal die heerlicheit Moabs cleender wor
den/ in die grote menichte/ also dat een cleen wee=
nich haerder ouerbliuen sal/ en̄ niet veel

¶ Die straffinghe ende plaghe Damasci/ ende des lants Syrie.

Dat.xvii. Capittel

Jt is den last ouer Damascon/ Siet
Damascus en sal geen stadt meer zijn
B mer eenen veruallen steenhope. Die
steden Aroer sullē verlaten en̄ woest
zijn/ alsoo dat dye cudden daer ooch
weyden sullen/ die niemant en sal veriaghen/ En̄
Ephraim sal ophouden een veste oft stercte te zijn
Ende dat coninckrijck tot Damasco/ ende die ouer
ghebleuene tot Syrie/ sal zijn ghelijc als die heer=
licheit Israels spreect die HEERE der heyrscaren
Tot dier tijt sal die heerlichz Jacobs dunne zijn
Jere. xx ende zijn vette lijf sal magher sijn/ Dan salt alsoo
C gaen/ ghelijck wanneer een dat coorn inden oogste
maeyt/ die met sinen grepe die hātuollē afhoudet/
Ende ghelijc als een die dye gerwē vergadert int
dal Rephaim/ ende datter noch wat ayrē bliuē lig
gen. Ofte als wanneermē eenen olijfboom scudt
ende datmen niet meer dan twee oft drie bouē in=
den toppe/ ende aendē tacken vier oft vijf olijfap=
pelkens en vindt hanghen/ spreect die HEERE
God Israels
Tot dier tijt sal hem die mensce keeren tot den
ghenen/ die hem gemaect heeft/ Ende sijn oogen
sullen opten Heyligen in Jsrael schouwen/ En̄ hy
en sal hem niet wenden totten outarē die sine han
den gemaect hebbē/ noch en sal niet sien op dat ge
ne dat sine vingerē ghesticht hebben/ noch op bos=
schen/ noch op beelden
Jn die tijt sullen die steden haerder stercten zijn
D ghelijc als die verlatene tacken ende spruyten/ die
si wt breesen der kinderen Jsrahels verlieten/ en=
de si sullen woeste worden/ Want ghi hebt verge
ten Goods dijns salichmakers/ ende en hebt niet
ghedacht opten steen dijnder stercte/ Daeromme
sult ghi lustige plantē setten. Mer daer mede sult
ghi den vreemden die vaten bereyt hebbē/ Ter tijt
des plantēs waerstu groot/ en̄ dijn saet dat wiesch
vroech/ Mer inden oogste als ghi die schouen/ oft
garwen sout veeruen/ sult ghi daer voor smerte/
en̄ droefheyt hebben
O wee der menichte des groten volcs. Het sal
ghelijc die zee ruyschen/ Ende dat gedruysche der
lieden sal worden/ ghelijc die grote wateren woe=
dē/ als si ouerlopen/ Ja ghelijc groote wateren ra
sen/ so sullen die lieden rasen/ Mer hi salse scelden/
ende si sullen verre wech vlieden/ ende hi salse ver
uolghen/ ghelijck den stof opten berghen/ vanden
winde ghescbiet/ Ende gelijc als eenen draeywint
in een onweder ghescbiet/ Omtrent den auont so
is daer een verscricken/ Mer eer dat den morgen
stont aen coemt/ so zijn si wech/ Dat is loon vā on
se roouers/ ende dat erfdeele/ der gheenre die ons
dat onse namen

¶ Noch vanden voorgaende/ Ende ooch van dye roepinghe der heydenen.

Dat.xviii. Capittel

Ee den lande/ dat onder den vliegen
den scheepen onder schaduwen vaert
aen dese side des waters des Moorē
landts dat eickelegatē/ oft ambassa= A
ten seyt op den meyre/ en̄ met riet
kiepen op ten watere vaert/ Gaet hen ghi snelle
boden totten volcke/ dat tot verschoorē ende plon
deren ghenetcht is/ totten volcke/ dat grouwelijc=
ker is/ dan ergens eenich andere/ totte volcke dat
hier ende daer wt ghetoghen is/ om te verderuen/
wiens lant met riuieren onderscheyden is/ wiens
die water stroomen haer lant in nemen. Alle ghy
die opter aerden woont/ en̄ inden lande sittet/ ghy
sult sien/ hoe datmen die banier opten berghe ver
thoonen sal/ ende hooren hoe datmen die trompet
ten blasen sal.
Want alsoo spreect die HEERE tot mi/ Jc
wilt stille houden/ en̄ besien in mijnder woninge/
ghelijck als een hitte dye den reghen wt droocht/ B
ende gelijc eenē hoydauwe in die hitte des oogsts
Want voor den oegst sullē die vruchten verder=
uen/ Ende die onrijpe vruchtē int bloeyē verdor
ren/ datmen die stelen met wijnrauck messen sal
moeten af snijden ende die rauckē af houwen en
de wech werpen/ datmē tsamen sal moeten laten
ligghen/ voor die voghelen opten berghe/ ende den
beesten inden lande/ Ja dat des somers die voge=
len daer in nestelen/ Ende dat des winters al ler=
ley ghedierte inden lande daer nune haer ouht ou=
den moghen.
Tot dier tijt/ sal dat verscroende ende roofach
tich volc dwelcke grouwelijcker is dā yewaerts
eenich ander/ dat hier ende daer wtgetogē is/ om
te vertreden oft te verderuen welckes dye water
stroomen zijn lant in nemen/ ghescheuckē brengē
den HEERE der heyrscharen/ op die plaetse/ daer
den name des HEEREN der heyrscharē is/ op=
ten berghe Zion

Noch vanden voorgaenden/ Ende ooc van die roepinghe der heydenen

Dat.xix. Capittel

Jt is dē last ouer Egiptē. Siet/ Die
HEERE sal op eē snelle wolcke varē
en̄ in Egiptē comē Dan sullen die af A
godē Egipti voor hē beuē/ en̄ dē E
giptenaers sal dz hert versaecht wor
den in haren lijue En̄ ic wil die Egipteners tegen
malcanderen hitsen/ also dat deen broeder tegē dē
anderen/ deen vrient tegen den anderē/ deene stat
teghen dandere/ en̄ deen rijc tegen dat andere oor
loghen sal/ Ende dē moet sal den Egiptenaers on
der haer vergaen/ ende ic wil haer opstellen te nie
te maken/ Dan sullen si vragen haren afgoden en
de beeldē/ ende waerseggers/ en̄ teekenbedieders/
Mer ic wil die Egiptenaers ouergheuē indē han
den van grouwelijcken heren/ en̄ een felle coninc
sal haer regheren/ spreect dye heerscher dye HEE
RE Zebaoth
Dat water aenden meyr sal wtgelopē wordē/ B
daer toe dien stroom/ sal verslipē/ en̄ verdrogen/ en̄
die riuierē sullē verlopē/ en̄ die dijcken/ en̄ dammē
sullen cleender wordē en̄ verdorrē Ja dat beide dz
riet en̄ die biesen verwelckē sullē/ en̄ dat gras aen
dē waterē verstieuē/ en̄ alle wat gesaeyt is aendē
wateren sal verwelckē en̄ te niete wordē/ En̄ die

bisscers sullen trueren/ en alle die ghene die een an
gel int water werpen sullẽ claghẽ/ En alle die dat
nette int water werpẽ die sullẽ bedroeft zijn/ En
si sullen tot scande comẽ dye goet garẽ werckẽ en
nettẽ breydẽ/ En die wouwers oft viuers hebben
met alle den ghenen die grachten om loon maken
die sullen alle bedroeft zijn
C Die princẽ tot Zoa zijn dwasen/ die wise raetſ
viij heeren Pharaons zijn inden raet sottẽ ghewordẽ
xvi Wat segt ghi doch van Pharao? Ic bẽ eẽ kint der
wisen/ en ic bẽ vã oude coningẽ ghesprotẽ / Waer
zijn nv dan dijne wijsen? Latet haer v vercondigẽ en
bethoonen/ wat die HEERE der heyrscaren ouer
Egiptẽ besloten heeft/ Mer die vorsten vã Zoan
zijn sottẽ gewordẽ/ Die vorstẽ tot Noph zijn bedro
gẽ / Si verleydẽ Egiptẽ mettẽ hoecsteen haers stãs
Wãt die HEERE heeft eenẽ draeyẽdẽ geest ondert
haer wtgestort/ also dat si Egiptẽ verleydẽ/ in alle ha
re werckẽ/ ghelijc een dronckaert tuymelt als hi
braect. En Egipten en sal nyemanden hebben die
hooft en steert/ tack oft spruyte op voeden mach.
Tot dier tijt sullẽ die Egipteners zijn als wiuẽ
D haer veruerẽ en versagẽ Wãt dye HEERE Zeba
oth sal die hant ouer haer weysteren. En Egiptẽ
sal verbaest wesen voor tlant vã Juda / also dat soe
wie oor desseluẽ gedenct/ die sal daer voor vuaert
zijn ouer dẽ raet des HEEREN Zebaoth / den
welcken hi ouer haer besloten heeft
In die selue tijt sullẽ vijf stedẽ inden lãdẽ Egip
ti sprekẽ die sprake Canaã en swerẽ bidẽ HEERE
Zebaoth/ Die eene sal heeten Irheres/ Ter seluer
tijt sal des HEEREN Zebaoths outaer midden/
in Egiptẽ lãt zijn/ en eẽ teekẽ (oft marc) des HE
REN aen dye palen/ welcke een getuyghenisse en
teekẽ zijn sal den HEERE Zebaoth indẽ lande E
gipti. Want si sullẽ totten HEERE roepẽ ouer dye
se verdruckẽ/ so sal hi haer seynden eenẽ behouder
en meester diese verlosse/ Want dye HEERE sal
den Egipteners bekant worden/ En die Egipte
naers sullen den HEERE kẽnen tot dier tijt/ en si
sullẽ hẽ dienẽ met offer en spijsoffer En si sullen dẽ
HEERE gheloftẽ geloue en si sullẽt houden / En
die HEERE sal die Egiptenaers plagẽ/ en gesont
maken. Wãt si sullẽ haer bekeerẽ tottẽ HEERE/
En hi sal hẽ verbiddẽ latẽ/ en haer gesont maken
Je. ij In die selue tijt sal een gemeyn passagie zijn/ vã
i.v/x. Egiptẽ in Assyriẽ/ alsoe dat die Egipteners in As
viij sirien/ En die Assiriers in Egiptẽ comẽ sullen En
die Egiptenaers mettẽ Assiriers Gode sullen die
nen/ Totter seluer tijt sal Israel die derde zijn met
Assiria en Egiptẽ/ door die seegeninghe die opter
aerdẽ zijn sal/ Wãt die HEERE Zebaoth salse ge
benedĳẽ/ en seggen. Gebenedijt bistu Egipte mijn
volc/ en du Assur mijnder handen werck/ En du
Israel mijn Erfdeele

Jesaie den Prophetẽ wordt verthoont
die straffinghe Egipti ende
Ethiophe
Dat.xx. Capittel

A

Ndẽ iare doen Tharthan tot Asdod
quam doe hem gesondẽ hadde Sar=
gõ die coninc tot Assirien/ ende street
teghen Asdod ende wanse/ inder sel=
uer tijt sprac die HEERE door Isai
am den sone Amoz/ ende seyde Gaet hen en treet
af den sack van dijne lendenen/ ende die schoenen
wt dijne voeten/ Ende hi dede also/ hi ghinc naect
ende bloets voets / Doen sprac die HEERE Ghe
lijc als mijn knecht Jesaia naect en baruoets gaet
dats tot een teeken ende verwonderen vã drie ia=
ren ouer Egipten ende Morenlandt/ Also sal die
Coninc tot Assirien henẽ driuen die ghevanghen
Egipti ende Morenlant/ beyde Jonc ende oudt/
naect ende baruoets/ met die scamelheyt bloet tot B
schanden den Egiptenaers/ En si sullen haer ver
scricken/ ende met schande bliuẽ voor Morenlant
daer si haer opsien op hadden. Ende wederomme
dat Morenlant beschaemt zijn voor Egipten. Vã
den welcken si haer beroemdẽ/ Ende die inwoon
ders deser eylanden sullen segghen ter seluer tijt/
Is dat onse toeulucht/ daer wi toe vloden om hul
pe/ dat wi verlost mochten worden vanden coninc
tot Assiria? Zijn wi niet fijn ontlopen.

Van die straffinge ende plaghe Babilons
Dume ende Arabie
Dat.xxi. Capittel

Jt is den last ouer die woestijne aen A
den meyre / Ghelijck wanneer een
onweder vandẽ suydẽ comt/ dwelck al
omkeert/ dat wt der woestine comt
wt eenen veruaerlijckẽ lande/ Want
mi is een swaer ghesicht gheopenbaert/ Deene be
spotter compt tegen den anderen. Deen verstoor
der teghen den anderen/ Treet op Elam/ Maday
beleggeet haer / Jc wil vã alle zijn suchten een eyn
de makẽ/ Daeromme zijn mijne lendenen vol iam
mers/ Ende angste heeft mi omuanghẽ ghelijc als
een der vrouwen die inde arbeyt gaet/ Jc ben ver
saecht als ic dat hoorde / en verscricte als ict sach/
Mijn herte beeft/ grouwel heeft mi verslaghẽ/ Jc
en hadde geen ruste inden ganssen nacht daer vã
Ja decket die tafel. Laet waeckẽ op die hoedẽ. Eet
drinct. Maect v op ghi vorstẽ/ Smeert den schilt/
Want die HEERE seyt/ tot mi also/ Gaet hen/
stelt eenen wachter/ diet sie / ende aẽschouwe/ En
de hi siet reysegaers/ rijden en varen/ op paerden/
ezelen/ ende kemelen / Ende hy hadde met grooter B
neersticheyt een aendacht daer op? Ende eenẽ leeu
we riep HEERE ic sta op die wachte/ dẽ ghehelen
nacht/ Ende siet/ daer comt een/ die vaert op eenẽ
wagen / die antwoort ende spreect / Babel is ghe
uallen. Si is geuallen. Ende alle die beelden haer
der afghoden/ zijn ter aerden neder gheuallen / O
minen lieuen dorschuloer/ daer ic op dorssche/ So Hiere. li
wat ick ghehoort hebbe vandẽ HEERE Zeba= apo xiiij
oth/ den God Israels dat vercondighe ick v
Dit is den last ouer Duma/ Men roept tot mi
wt Seyr/ Wachter / is den nacht schier gheleden?
Wachter is den nacht schier gheleden? Die wach=
ter antwoorde. Al compt den morghen stont aen/
Het sal nochtans weder nacht worden/ Ende oft
ghi al vraecht/ soe sult ghi doch weder comẽ/ ende
weder vraghen
Dit is dẽ last ouer Arabia / Ghi sult int woud
wonẽ / i Arabia/ optẽ wege tot Dedanim Gaegẽ
dẽ dorstigen water tegen/ ghi die daer woonet in
den lãdẽ Thema/ Giedet den vluchtighen broode/

Wandt si vlieden voor tsweerdt / Ja voor tbloot
sweert / voor den ghespannen boge / voor dē grotē
strijt Wāt alsoe spreect die HEERE tot mi / Noch
ouer eeniaer / ghelijc als des dachloners iaren zijn
dan sal alle heerlicheit van Kedar ondergaē Eñ die
overghebleuene schutters / tot Kedar / van dien sal
daer weenich sijn / Want die HEERE God Jsra=
els heuet ghesept

¶ Van die straffinge die van Hierusalem ghaen sal / Hoe
dat Sobna afgeset ende Eliakim in zijn plaetse ingheset
wort　　　Dat.xxij. Capittel..

A Jt is dē last ouer dat Scoudal. Wat
is v liedē dan / dat ghi also op die da=
kē loopt? Ghi waert een stat vol ge
ruchts / een stat vol volcs / eē vrolijc=
ke stadt. Dijne gheslaghene en sijn
niet metten sweerde verslaghen / ende inden strijt
niet gestoruē / Mer alle dijne hoofcliedē zijn voor
den boghe wech ghewecken / ende ghevangen / Al
le diemen in v gevonden heeft / die zijn ghevangē
eñ verre geuloden Daeromme segghe ick. Schiet
v vā mi / dat ic bitterlickē weenē mach / En moeyt
v niet om mi te troosten / vander verstoringhe we
ghen / der dochter mijns volcs. Want het is eenen
dach des ghedruysches / ende vertredens / ende ver
B werringes vanden HEERE / HEERE Zeba
oth / in dz Schoudal / om des onder graues wille /
der mueren / eñ des geschreys aendē berge. Wāt
Elam vaert daer henen met kokers / wagens lie=
den / ende reysers. Ende Kir glinsterde daer henē
met schilden.

Ende het sal geschieden / dat dijne wtuercoren
dalen vol worden sullen / met waghenen / Eñ dye
ruyters sullen haer legeren voor der poorten / Dā
sal den voorhang Juda opgedaen worden datmē
sien sal / in die tijt / tghereetscappe inden huyse des
wouts / Eñ ghi sult aen die stadt Dauids veel ga=
ten sien / Eñ ghi sult dat water des ondersten wa=
terloops tsamen vergaderen / Ghi sult die huysen
Hierusalems tellen / Ghi sult oock die huysen af=
breken / die mueren toe bolwercken / Eñ ghi sult
eenen put oft watergracht maken / vanden water
des ouden waterloops. Ende ghi en sult niet sien
op den ghenen / die sulcs doet / eñ en sult niet merc
ken op dien die sulcs ghedaen heeft van outs.

Daerom / sal dye HEERE / HEERE Zebaoth
tot dier tijt laten roepen / datmē weene eñ claghe /
ende hem scheren late / eñ sacken aentrecke Siet
hoe wel datter nv enckel vruechde ende blijschap
is / ossen slaen / schapen steken / vleesch eten / ende
wijn drinckē / Eñ ghi segt Laet ons eten / eñ drinc
ken / wi steruen doch morghen / Sulcs is voor den
ooren des HEEREN Zebaoth gheopenbaert
Wat sout ghi daer toe seggē? Oft v dese misdaet
niet vergeuen en soude worden tot dat ghi sterft /
sept die HEERE HEERE Zebaoth.

C Alsoe spreect die HEERE / HEERE Zebaoth
Gaet henen in tot dē scatmeester / tot Sebna den
hofmeester / ende segt tot hem / Wat hebt ghi hier
te doē? Wiē gaet ghi aē? Hoe zijt ghi hier toe ghe
comē? dat ghi v een graft houwē laet? als een dye
zijn graft indē hoochtē houwē laet? eñ als een die zijn
woninge inder steenrootsen laet maken? Siet dye
HEERE sal v verwerpen / gelijc als een stercke
eenen wech werpt / ende hi sal v toescerrē oft met
aerde bedecken. Ende hi sal v omme draeyen / als
eenē cloot op eē ruym veldt / eñ aldaer sulstu ster=
uen / Ende daer sullen uwe costelijcke wagens bli
uen / met schande des huys dijns HEEREN / En
de ic wil v van uwen staet verstoten / ende ick wil
v van dijne officie afsetten

Ende in die tijt wil ick roepen / mijnen knecht D
Eliakim / den sone Hilkia / ende ic wil hem dijnen
rock aentrecken / ende met dinē gordel gorden / en
de hem dijn macht in zijn handt gheuen / op dat hi
een vader si der geenre die tot Hierusalē woonē /
ende des huys Juda / Ende ic wil die sluetelen des
huys Dauids op sine scouderen legghen / dat hi op
doe / ende niemant toe en sluyte / Ende dat hi toe=
sluyte / ende niemant op en doe / Ende wil hem tot Ap
eenen naghel hechten / aen een hooge plaetse / En
de hi sal hebben dē stoele ter eerē / in zijns vaders
huyse / datmen aen hem hanghe die gansche heer
lichept zijns vaders huys / die kinderē / ende kints
kinderen / dye gheheele ghereetscappe / cleen ende
grote vaten beyde drincvaten / ende alderley sna=
renspel / Tot dier tijt seit die HEERE Zebaoth sal
dien naghel wech ghenomen worden / die aen die
vaste plaetse steect / dat hi breke ende afvalle / ende
met den last die daer aen hangt verga / Want die
HEERE heuet ghesproken

¶ Van die straffinghe ende plage Tyri ende Sidonis ende
der eylandē met alle die steden aenden meyr gelegen
Dat.xxiij. Capittel

Jt is den last Tyri Huylt ghi schepē
aendē meyre / wāt si is verdestrueert
dat daer ooc niet eē huis en is / noch
yemāt daerwaerts en treet / Dat sel
ue sal haer wt den lāde Kithim ghe= A
daen wordē / die inwoonders der eylandē sijn stil=
le gewordē / Die coopliedē tot Zidon die door die
zee voerē die veruulden v Eñ so wat vruchten aē
Sihor / eñ so wat coorns aēt water wiesch / dat sel
ue brachtmē tot v in door dz grote water Eñ ghi
waert der heydenē marct oft coopstadt gewordē
O Zion du mogest wel bedruct zijn / wāt die ghe
heele macht des meyrs sept Ochte en wort nv nz
beurucht / Je en bare net / Je en voede geen Jon
gelingen op / noch en breughe gheen maechdekēs
op / Eñ als dat die Egiptenaers hooren / so sullen
si haer bedroeuen / allelecēs als Tyrus selue / doen
si dat hoorden / Vaert henen opt meyr / Huylt ghi
inwoonders der eylanden.

Js dat die vrolike stadt? die haer van harē ou=
derdom beroemde? Wiēs ionge gesellē verre rey
sen / eñ haer prijsen? Wie soude dz gemeeēt hebben
dattet Tyro (een croone alder stedē) soude also ge
gaen hebbē? so doch hare coopliedē vorstē sijn / eñ
die heerlicste liggerē oft contoorhouds indē lāde B
Die HEERE Zebaoth heeft also gedacht / op dz hi
te scandē make die pōposichz aller lustiger steden
eñ verachtelic make alle heerlichz indē lāde vaerē
henē / O du dochter des meyrs door dijn lant ghe
lijck als eenen stroom / daer en is geenen gordel /
meer / Hy streckt zijn handt ouer dat meyr / en=
de verscriet die coninckrijcken / Die HEERE ghe
biet ouer Canaan / datmen hare machtige wt sou
de roeden / ende seit O du dochter Zidon / ghi en

sult niet meer vrolijck zijn/ Want ghi sult gescent
worden vanden Kithim/ Op/ vaert henen Daer
ghi ooc gheene rust hebben en sult/ Siet/ dat lant
der Caldeen/ daer nv gheen volck en is/ dat selue
hebben die Assiriers ghefundeert/ alsoe oock dat
men daer met schepen vaert/ ende daer in tymme
ragie van thoornen opghericht/ palleysen/ ende sa
len getimmert heeft/ Eñ het is nochtans te gron
de neder geworpen. Huylet ghi schepen opter zee/
want uwe macht is gedestrueert

In dier tijt sal Tyrus vergheten wordē tseuen
tich iaer/ soe lange als een coninc leuē mach. Mer
na tseuentich iaer soe salmen vā Tyro een hoeren
liedt singen/ Neemt die harpe/ gaet inder stadt ront
omme/ ghi vergetene hoere/ bedrijft wat genuech
ten opt snaren spel/ ende singet met eenen moet/
op datmen dijns weder gedencke. Want na tseuē
tich iaren so sal die HEERE Tyrum besoeckē/ op
dat si weder come tot haren hoerē loon/ ende hoe
rerye bedrijue met alle coninckrijcken opter aerdē
Mer hare comenschappe ende hoerē loon sullen
den HEERE heylich zijn/ men en salse niet tot scat
ten vergaderen noch verbergen/ Mer dye ghene
die des HEEREN zijn/ dye sullen haer coopghoet
oft neringe hebbē/ op dat si eten eñ ghespijst wor
den/ ende wel gecleedt moghen worden

¶ Van die straffinghe des gansschen aertrijcs totten ynde der werelt toe. Daer Christus oock af spreect/ Matthei int .xxiiij.
Dat .xxiiij. Capittel

a
Siet dye HEERE maect dat aertrijcke
leech/ eñ woest/ eñ hi worpet omme
al wat daer in is/ Ende hi verstroeyt
hare inwoeners/ Eñ het gaet dē prie
steren euen gelijc als den volcke/ dē
heere gheliic den knecht/ Der vrouwen gelijc der
dienstmaecht/ den cooper/ gelijc den vercooper/ dē
ghenen die op woeker leent/ ghelijck als den ghe
nen die op woecker ontfangt/ den maender gelijc
als den schuldenaer/ Want dat landt sal leech ende
berooft zijn/ Die HEERE heeft alsulcs gesproken.
Die aerde staet iammerlijc ende verderft/ den aert
boden neempt af eñ vergaet/ Die hooghe des volcs
inden lande worden vernielt/ Dat aertrijck is ont
heylicht van sinen inwoners/ Want si ouertreden
dye wet/ ende veranderē die insettingen/ eñ si latē
v en eewigen verbont varen

Daeromme sal die vermaledidinge dat aertrijck
verslinden/ Want si hebben ghesondicht die daer
in wonen/ Daerom verdorren dye inwoners des
b aertrijcs/ eñ der ouerbliuende sal weynich zijn. Dē
most verdwijnt/ Den wijnstock versmacht/ Ende
alle die van herten vrolick waren/ die [illegible]rsuchten/
Die vruechde des hoornkēs is stille. Dat iuychen
der vrolijcker is wt/ eñ die blijschappe der luyten
heeft eē eynde. Men en drinct den wijn nyet meer
met sanc/ Eñ den goeden dranc is bitter/ den ghe
nen dien drincken/ Dye leghe stadt is gebroken/ al
le dye huysen zijn toegesloten datter ooc nyemant
in en gaet/ Men roept eñ schreyt/ om des wijns
wille opter straten/ Alle blijschappe is wech/ alle
genoechte vanden lande is vergaen/ Enckel woest
heit is inder stadt gebleuē/ Eñ die poortē staē woeste
Want het ghaet inden lande ende int volcke/ essen

alsoe als eenen olijfboom af ghepluct is. Ende als
men dan comt nae soecken als den wijn oegste ge
daen is/ Die selue opheffen hare stemme/ ende zijn
blijde. Juychē ouer die heerlicheyt des HEEREN
van den meyre/ Soe prijset nv den HEERE inder
valleyen/ ende inden eylanden des meyrs/ den nae a
me des HEEREN des Gods Israels

Wi hooren lofsanc vanden eynde der aerden/
tot eeren den gerechtigen/ Ende ick moet seggen
Hoe ben ic soe mager? Mer hoe ben ic soe magher:
Wee mijns/ Want die verachters verachten/ Jae
die verachters verachten stoutelijc. Daerom ghy
inwoners comen op v verschrickingen/ grachten/
ende stricken/ Eñ ofter yemant ontuliet voor dat
veruaerlijc gheschrey/ soe sal hi doch in die grachte
vallen/ Ende al comt hi wt den grachte/ soe sal hy
doch inden stricke ghevangen worden. Want dye
vensteren inder hoochte zijn op ghedaen/ ende dye
fundamentē der aerden beuen/ Het sal den lande
qualijc gaen/ ende niet ghelucken/ ende eenen val
doen Dat lant sal tuymelē gelijc als een die dronc
ken is/ ende wech ghenomen worden gelijc als eē
hutken/ Want haer misdaet drucket haer so swaer
lijc/ dat si vallen moet/ eñ en can niet gebliuen.

Ter seluer tijt sal die HEERE besoecken dye
hoogher ridderschappē/ die inder hoochtē zijn/ Eñ
de die conninghen der aerden die opter aerden zijn/ dz
si vergadert wordē in een hoopken/ totten graue/
ende besloten werden in eenē kercker/ ende nae lā
gen tijdt weder besocht worden/ Ende die mane
sal haer schamē/ ende die zonne met schande bliuē
Als die HEERE Zebaoth zijn sal opten berch Zi
on te Hierusalem/ ende voor sinen Oudtstē inder
heerlicheyt ligghen

¶ Eenen lofsanck des Propheeten Jesaia tot God met eender Prophetie van die roepinghe der Heydenen/ Ende van die wtroeydinghe Moabs
Dat .xxv. Capittel

O HEERE du bist mijn God/ v prijse
ic/ Jc loue dinē name. Want du doet
ste wonderlijcke dingen/ dijne voor
nemen van outs herwaerts zijn ghe
trou/ eñ warachtich/ Want du maec
ste die stat tot steenhopē/ die vaste hooftstat dat si
op enē hope leget/ Dye palleysē d vreēder doetstu
wt der stat dat si nēmermeer ghetimmert en wor
den/ Daeromme eeret v dat machtich volc/ die ste
den der gheweldigher heidenen vreesen v/ Want
du bist een stercte der armē/ der simpelder eē sterc
te inder tribulatie/ Een toeuluCht voor den onwe
der/ een scaduwe voor die hitte/ Wanneer dye ty
rannē rasen/ als een ongeweder tegē eenē wādt/
Du verootmoedichste der godlosen tempeesten/
ghelijc als een hitte inder woestinē/ alsoe dat dye
hitte den wijngaertrancken der tyrannen verdor
ret/ met die schaduwe der wolcken

Ende die HEERE der heyrscharen sal op dezē b
berghe allen volcken bereyden eenen heerlijcken
maeltijt/ een maeltijdt van vette wel bemarchde
dierē/ vā gesuyuerde wtgedroesemde dingē/ Ende
hi sal op desen berge den doec oft cleet wech doen/
daer alle volckeren mede ghestopt zijn/ Ende dat
decsel daer mede alle Heydenen bedeet zijn/ Want
dē doot sal gāsselijc verslondē wordē/ eñ die HEERE

God sal die tranē van allen aensichten af wasschen Ende hi sal wech nemen dye versmaetheydt zijns volcs/in dat gheele aertrijcke/Want die HEERE heuet geseyt

Tot dier tijt salmen segghen Siet dat is onse God/opten welcken wi wachtē/eñ hi sal ons hel pen/Dat is die HEERE/wi wachtē op hem/op dat wi ons verblijden/eñ blolic zijn/in zijn behou dinge/want die hant des HEEREN rust op de sen berch/Mer Moab sal onder hē ghedorsschet oft vertreden worden/gelijc dat stroo ghedorsschet oft inden mist ende inden dreck vertreden wordt/ Ende hi sal die handen wtstrecken midden onder haer/ghelijck als een swemmer die wtstreet om te swemmen/Ende hi sal haren hoochmoet verneder ten/metter cracht zijnder handen/Ende dye hoge vesten haerder mueren buyghen verneder en eñ in den stof daer neder werpen

¶ Een liedeken der kinderen Israhels hoe datmen op God betrouwen sal/Ende hoe hi die ghelooighe in alle haren jammer troost ende onderhout Ende van die verrisenisse

Dat.xxvi. Capittel

A

IN die tijt salmē inden lande Juda eē sulcken liet singhen

Wi hebbē eē sterckē stat/die mue ren eñ gewerē sijn onse behoudinge

Doet op die poorte/datter ingae dat gherechte volc dattet gheloue bewaert

Ghi onderhout ghestadighen vrede/nae seker re toesegghen

Want men verlaet hem op v.

Daeromme verlaet v op den HEERE eewelic

Want God die HEERE is een steenrotse in der eewicheyt

Ende hi buyghet die ghene die inder hoochten woonen

Die hooge stadt vernedert hi. Ja hi stootse ter aerden/dat inden stof leget

Dat si met voeten vertredē wort/Ja met voe ten der armen/metten voeten der slechter.

Mer den gerechten wech is slecht.

Den ganc der oprechter maecstu gherechtich/

Wāt wi wachtē op v indē wege dijns rechts/

Des herten lust staet tot dinen name ende ghe dachtenisse

Jck begheere dijns des nachts van herten

Daer toe mz minē geest waecke ic vroech tot v

Want waer dat dijn rechte inden lande ghaet

Daer leerē die inwoners des aertrijcs gerech ticheyt

B Mer hoe wel dē godlosē genade gegeuē wort

So een leeren si nochtans gheen gerechticheit

Mer in die plaetse daer hi gestraft wort/ ouer tredet hi

Wāt hi en aēsiet die heerlichz des HEEREN nz

O HEERE dijn hāt is verhoocht/dz en siē si nz

Mer als zijt sien sullen so sullē si te scande wer den inder zeloersche liefde ouer die heydenen

Daer toe sult ghise metten vier verteren / daer ghi uwe vianden mede verteert

Mer ons HEERE sult ghi vrede maken

Want al dz wi hebbē/dz hebt ghi ons gegeuē.

O HEERE onse God/daer regnerē wel an der herē ouer ons dā ghi/Mer wi gedinckē noch tās dijns eñ dijns names Die dooden en blijuen niet leuende/Die ghestoruen en staen niet op.

Want ghi hebtse besocht ende vernielt/Eñ te niet gemaect alle hare ghedachtenisse

Mer O HEERE ghi vaert voort onder die hei denen/ Ghi vermeerdert altoos dat volck/be wijst dijn heerlicheit/eñ ghi comet verre tot aendē eynde der werelt

O HEERE als daer droefheit is/dā soectmē v leui.

Eñ als ghise straffet/dā roepen si angstelijck/ Deu

Ghelijc als eē beuruchte vrouwe/als si schier Psal

baren sal/so is harē āgst/eñ si roept in harē arbeit Prie.

Also gaet ons ooc in dijnen aensichte a

So zijn wi ooc beurucht/ende ons is banghe/

Ja dat wi nauwelic den adē verhalē en connē

Nochtans en connē wi der aerdē niet gehelpē

Eñ die inwoners opt aertrijc en willē nz vallē

Mer dijne doodē sullē leuen/Eñ mettē lichaē verrijsē

Waect op/eñ looft ghi die daer ligt onder der aerden/ontwaect/eñ weest vrolic

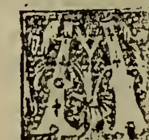
Wāt dinē dauwe is eenē dauwe des groenen velts/eñ ghi sult der Tyrannē lant nederwerpen

O mijn volc gaet heuē in dijn camer. Eñ sluit die duere achter v toe

Verbercht v eenen cleynen ogenblic/tot dat dē toorne voorbi ga/ Wāt siet/die HEERE sal wt zijnder woninge gaē om te besoeckē die boos heit der inwoners der aerden ouer haer. Also dattet aertrijcke openbarē sal haer bloet/die si ver slondē heeft/eñ en sal die selue niet meer vbergen.

¶ Van die straffinghe Leuiathans/Ende van die goeder tierenheit Gods/van die verlossinghe Israels Ende roepinge der heydenen

Dat.xxvij. Capittel

A

Er ter seluer tijt sal die HEERE besoec ken met sinen grotē hardē sweerde/ beyde die Leuiathans/deene eē slech te oft onuerwinnelike slāge/ eñ den Leuiathan die eē seer cromme slāge is/ Eñ hi sal die draecken eñ waluisschen inder zee verworgen

Inder seluer tijt salmen singē vandē wijngaert des bestē wijns/Jc die HEERE behoede hē/ende maecke hē vochtich in corter stont/op datmē sine bladerē niet en gemisse/ic wil hē dach eñ nacht be hoedē. Gi mi en is geenē toorne/wie wil mi door strijt oft bedwāc tot brēemē eñ doornē dringē (al so dat yemāt seggen mach) Jc wil hē vertredē eñ gāsch verbernē. Oft wie sal mijne sterch z houdē (dz si seggē can) Mē sal mi nochtās vrede laten/vrede salmen mi nochtans laten

Het sal nochtās daer toe comē dat Jacob wert wortelē sal/eñ Israel groeyen eñ wasschen sal/dat si ooc dat aertrijc veruullē sal met vruchtē/Mi en wort nochtans niet gheslagē/also hē sine vianden B geslagen hebbē/Eñ hi en wort niet gedoot/soe hē sine viādē gedoot hebbē/Mer metter matē richt ghise/eñ laetse losch wāneer ghise vedroeft hebt/ met dinen rouwen wint/te weten/metten oosten wint. Daerom wort daer door die zōde Jacobs v soent/Eñ dz is tprofijt daer af/dz sine zōdē werd genomē worde/in dien dat hi alle die outaersteenē maken sal/ghelijc als gruys gestoten totten asschē Ja dat ooc gheen bosschen noch beelden meer eñ sullen bliuen

Want dye vaste stadt moet eenlijc worden/eñ die schone huysen neder ghesloten/eñ verlaten werden/ghelijc als een woestenye/Ja dat ooc dye rinderen aldaer weyden eñ rusten moghen/ende daer die rijsers af eten / haer tacken sullen van dorheyt breken/dat dye wiuē comē sullē eñ daer mede vier maken / Want het is een onuerstandich volc/Eñ daer om en sal hi haerder niet ontfermē diese ghemaect heeft/ende diese geschapen heeft en sal haerder niet ghenadich zijn

Tot dier tijt sal die HEERE werpen vandē oeuer des waters/tot aen die beke Egipti/ Eñ haer kinderen van Israel sullē daer vergadert worden deene na den anderen

Ter seluer tijt salmē met eenē groter basuyne blasen/dā sullen comē die indē lande Assur vergaē zijn/ende die verstroyde inden lande Egipti/ ende sullen dē HEERE aenbeden optē heylighen berch tot Hierusalem

¶ Vander straffinghe Ephraim/ ende der priesteren die dat volck Gods met menschen insettinghen beswaerden/ ende haerder verblintheyt/ende aenstoot aenden steen diē God in Zion tot een fundament legghen wil.

Dat .xxviij Capittel.

Wee der houaerdiger cronē/dē dronckenen vā Ephraim /eñ der verwelcter bloemen haerder lieflijcker heerlicheyt/Dye welcke staet bouen ouer een vet dal /der gheenre dye vanden wijn tuymelen/ Siet Eē stercke eñ machtighe vā den HEERE ghelijc een hagelstorm/ ghelijc eē scadelic onweder/ ghelijck een waterstroome dye gheweldelijc inbreken sal int lant/ Ja ooc alsoe dat die stoute crone der dronckenē vā Ephraim /met voetē vertredē sal werdē. Eñ die verwelcte bloeme haerder lieflijcker heerlicheyt/Die welck staet bouen ouer een vet dal/si sal zijn ghelijc die vroechrijpe vrucht voor den Somer / die welck sidorret al smeuse noch aen harē tacken hanghen siet

Tot dier tijt sal die HEERE der heyrscaren wesen een lieflijcke crone eñ heerlijckē crās sinē ouergebleuē volc/Eñ eenē geest des rechts/dē ghenen die tottē gerecht sittet/Eñ eene stercte den genen die vanden strijt weder comen totter poorten

Daer toe so zijn dese ooc vādē wijn dulle geworden/eñ gaē al tuymelēde vā stercke drācke/ Want beyde die priesters eñ Prophetē zijn dulle/vā stercken drācke/si zijn indē wijn versmoort/ eñ tuymelē van stercke dranke/Si dolen int Prophecerē eñ Predikē/Eñ int oordelē missē si/Want alle tafelen zijn vol spijēs/eñ onsuuerheyts/Ja ooc alle plaetsen/

Wien sal hi dā leeren die kennisse? Wien sal hi prediken/Den ghespeenden van melcke /den ghenen die vanden borsten af getoghen zijn Want si segghen/Gebiet hier/Ghebiet daer/Gebiet hyer Ghebiet daer /Vertoeft hier/Vertoeft daer/Vertoeft hier/Vertoeft daer/ Hier eē weynich /Daer een weynich. Wel aē. Hi sal noch eēs met spottelickē lippē/eñ met eē andē sprake tot desen volck spreken den wel eken nv dit gepredict wort. Alsoe sal men ruste hebben/Alsoe vertroostmen die hertē/ Also wortmen stille/ende si en willen nochtās sulcke sermonen niet hoorē/Daeromme sal haer ooc des HEEREN woort effen alsoe ghescheiden/ Ghebiet hier/Ghebiet daer / Ghebiet hier/ Ghebiet daer. Vertoeft hier /Vertoeft daer / Vertoeft hier/Vertoeft daer/ Hier eē weynich /daer eē weynich/dat si henē gaen/te rugge vallen/ gebroken/ ghestrict/ende geuangen mogen worden

Daeromme O ghi spotters hoort des HEEREN woort/ghy dye ouer dyt volc regueert/dat tot Hierusalem is, Wāt ghi segt/Wi hebben metter doot een compact/eñ metter hellen een bestāt gemaect/Ende ofter al een groote vloet inbreect/ dat si ons niet en treffe/ Wāt wy hebben ons een valsche toeulucht ende een bedriechlijc beschutsel ghemaect

Daeromme seyt dye HEERE der heyrscharen Siet ick legghe in Zion eenen grondtsteen/eenen proefsteen/eenen costelijcken hoecsteen/tot eē vast fundament/so wye in hem betrout /die en sal nyet moetē haesten / Eñ ic wil dat oordeel tot eē rechtsnoer/Ende die gherechticheyt /tot een wage maken/Soe sal dan den haghel die valsche toeuluchte wech drijuen/Ende die wateren sullen dat beschutsel wech vloeyen / dat alsoe uwe verbont metter doot gemaect/losch werde/Eñ dz v bestāt metter hellē nz en bliue / Eñ als eē vloet daer henē vaert so salse v vertreden / Ende soe vaeck si daer henen gaet/dan salse v wech nemē Comt si des smorgēs so gheschiedet des smorghens/ Alsoe oock/si come des daechs/ofte des nachts /Want dat ongheual alleen leert opt woort mercken/Want dat bedde is so enge/datter niet ouer en schiet. Ende dat decsel so cort / datmen daer niet in gewendē en mach Want dye HEERE sal hem op maken /ghelijc als opten berch Prazim / ende toornich zijn gelijc int dal Gibron /op dat hy zijn werc doe /dwelcke nochtans zijn werc niet en is/ende op dat hi sinen arbeyt doe/die welcke nochtās sinē arbeyt niet en is Daeromme laet nv uwe spotten /dat uwe banden niet harder en worden / Want ick hebbe een verderuen ende verslooten ghehoort/dwelcke van den HERE/HEERE Zebaoth in dye gansche
werelt ghescheiden sal D

Neemt ter ooren eñ hoort mijn stemme/ Luystert op eñ hoort mijn reden/ En ploecht oft eert oft spittet eē ackermā niet sinen acker altoos eerst eer hi saeyt? Ist niet alsoe? Wanneer hijt geegt oft gheeffent heeft/ dan saeyt hy wicken eñ werpt comijn/ Ende saeyt terwe/ende geerste/een ygelijc op zijn plaetse daer hijt hebbē wilt/ spelt rogghe/ heyrs/op zijn plaetse / Alsoo straffe ooc haer God voor tgericht ende leertse/Want men en dorsset die wicken niet wt metten vleghel/Desgelijcs en laetmen ooc niet dat waghenradt gaen ouer den comijn Mer die wicken slaetmen met eenen staf wt/ende den comijn met een roede/ Men maket den tarwe dattet broot werdt/eñ en dorsset nyet gheheelijc te nyet/alsment metten waghenraden ende paerden wt dorsschet/Sulcs ghescheet oock vanden HEERE Zebaoth/Want sinen raet is wonderlijck/Eñ hi volbringet heerlicken

God straft meer hi en verdoet die sinē nyet

¶ Van die straffinghe Jerusalem/die si veracht om dat si die wet Gods verlaten /Ende der menschen insettinghen aenhanghen

Dat .xxix. Capittel.

Wee v O Ariel Ariel/du stadt des le=
gers Dauid/Ghi hout iaergetijden/
A en viert feesten/Mer ic wil den Ari
el benauwen dat hi truerich ende be
druct si/en hi sal mi een rechte Ariel
zijn/Want ic wil v beleghberen rontomme/en ick
wil v benauwē met bolwerc/en wallē om v laten
maken. Als dan suldi vernedert worden/en wt der
aerdē sprekē/en wt dē stof met dijnder redene mō
molen/dat dijne stēme si ghelijc eens toouenaers
wt der aerden/En dine redene wt dē stoue morrē
En die menichte die v verstroyē/dier sal so vele zijn
als een dunne stof/En die menichte der Tyrānen/
gelijc een weystere̅de kaf/En dz sal corts onuoor
siens gescheiden/Wāt ghi sult vandē HEERE Ze
baoth besocht werdē/met eē onweder en eertbe=
uinghe/en grooten donder/met eenen dracywint
met eenen groten onweder en met eē vlāme des
verterenden viers
B Mer gelijcals een nachtgesicht inden drome
so sal zijn die menichte aller heidenē/die tegē Ariel
strijden/tsamē met alle haer heyr en bolwerc/ en
die hē benauwen/Want gelijc als eenen hongeri
gē droomt/dat hi etet/mer als hy ontwaect/so is
zijn siele noch leech en ydel. En gelijc als eenē dor
stigē droōt/ dat hi drinct/mer als hi ontwaect/so
is hi mat en dorstich. Also sullen zijn die menichtē
aller heydenen/die tegē den berch Zion strijden/
Wordet verbaest en verdacht/verblint v/en
wort droncke/nochtās niet vā wijn. Strukelt/noch
tās niet vā stercken dranck. Wāt die HEERE heeft
v eenē geest des stercken slaeps inghesent/en uwe
oghe toe gedaen. Uwe Propheten en vorstē/met
ten Sienders heeft hi verblint/also dat v alle pro
phetē gesichtē sijn gewordē/gelijc als die woordē
van eenē gesloten boecke/Alsmen dat selue eenen
geeft/enē die lesē cā/En hi segge/Lieue leest doch
dat/En hi ātwoorde/Jc en cā niet/Wāt het is ge
Mat.xv sloten/Ofte gelijc wāneer mē dat selue gheeft ee=
Esa xxxv nen/die niet lesen en can/ En hi segge Lieue leest
Deu.xij doch dat/En hi antwoort/Jc en cā nz lesen Daer
om spreect die HEERE also/Om dat dit volck tot
mi naket met sinen monde/En met sinē lippē mi
eert. Maer haer herte verre van mi is en mi vree
sē na mēschē gebodē/die si leerē/So wil ic ooc mz
desen volcke wonderlijckē omme gaē/op dz alder
wonderlicste en selsaēste/Ja dat die wijsheit zijnder
wijsen onderga. En dattet verstāt zijnder cloeckē
verblint worde
Wee den genen die verborgen zijn willē voor
dē HEERE/haer voornemē te verbergē/ en haer
werc int doncker te houdē/en seggē. Wie siet ons
C en wie kēt ons? Hoe zijt ghi so verkeert? Gelijc oft
des potbackers leē dachte/en eē werc sprake van
sinen meester/Hi en heeft mi niet gemaect/Ende
recht oft een aerdē vat seyde vā sinē wercmeester
Hi en verstaets niet/Wel aen/Het is noch een clee
ne tijt te doē/Dan sal Libanus een vlack velt wor
dē/en dat velt sal eē woudt geacht wordē. Want
totter seluer tijt sullē die douē hoorē die woorden
des boecs/En die oogen der blinden sullen wt dē
donckeren en duysteren sien/En die elendighe sul
len weder vruechde hebben indē HEERE. En die
arme onder den menscen sullē vrolic sijn inden hei

lighen Jsraels/als die Tyrannē een eynde hebbē/
en alst metten spotters ghedaen is. En als vniele
sullen zijn alle die ghene die wacker zijn/om moey
te op te stellen/die welcke die liedē doen sondigen
doort predikē/En si quellē den genē/die haer in=
der poortē straffē/en si wijcken door ydelheit van
den oprechten
Daeromme spreect dye HEERE (dye Abrahā
verlost hadde) tottē huyse Jacobs alsoo/Jacob en
sal niet meer te schande worden/en sijn aēsicht en
sal niet meer beschaēt wordē/Want als hi sien sal
onder sine kinderen/ooc die welcke mijne hāt ge=
maect heeft/dat die selue mijnen name sullē heyli=
ghen/en sullen den heiligē in Jacob heiligē/en dē
God Jsraels vreesen/En die van eenen dolenden
gheest zijn/die sullen verstandich worden. En die
wetsers sullen haer laten leeren

¶ Die prophete straft dat volc Gods dat si biden heyde=
nen en godlosen troost ende hulp soecken. Ende dat si dē
HEERE haren God niet en betrouwen Een bescrijuinge A
der macht des toornighen Gods

Dat.xxx. Capittel.

Wee den afuallenden kinderē seyt dye
HEERE/die sond mi te rade gaē/en
sonder mijnen gheest bescherminge
soecken/om te hoopē die eene sonde
ouer dandere/die henen aftreckē in
Egipten/en en vragē mijnē mont nz/op dz si haer
stercken mogē metter macht Pharao/en haer be
scudden mogen onder die schaduwe Egipti Wāt
die stercte van Pharao sal v tot scande comē/ En
dat bescudsel onder die schaduwe Egipti tot eenē
spotte/Uwe Vorsten zijn wel tot Zoan geweest/
en uwe āvassaten tot Hanes/Mer si moetē noch
tans alle tot scande comen vandē volcke dat haer
niet nut en cā gesijn/noch tot hulpe/noch anders E
ooc profijtelic/mer slechts tot scande en spot xxi
Dit is den last ouer die dierē/die tegen suyden iiij
reysen/onder dē welckē zijn leeuwē/en leeuwin= .xl
nen/Ja aderen/en vierige vliegende drakē/inden
lāde der droefenissē en des angsts/Si voeren haer
goet op die volle ruggen/en hare scattē op der ke
melē bultē totten volcke dat hem niet nut ghesijn
en can/Want Egiptē is niet/en haer helpen is te
vergeefs/Daeromme predike ic daer van alsoo/
Die Rabab salt wel laten.
Daerom gaet nv henē/en scriuet haer voor op
eē tafele/en teekenet in eenen boecke/op dattet si
een eewich getuygenisse op die toecomende tijdt/
Wāt het is eē ōgehoorsaē volc/en kinderen die nz B
en betrouwē/die niet hoorē en willen die wet des
HEEREN/Mer si seggen totten Sienders/Ghi
en sout niet sien/En totten Schouwers oft Pro
pheten/Ghi en soudet niet schouwen/tghene dat
recht is/Mer prediket ons sachte dinghē/ aensiet
onse boeuerie/Wijket vandē wege/Maect v van
der bane/Laet dē Heyligē Jsraels ophoudē bi ons
Daerom spreect die Heylige Jsraels also/Aen
gesien dat ghi dit woort verwerpt/En betrouwet
den vnkeerders/en verlaet v op die verleiders/dair C
daerōme sal v alsulcke onduecht becliuē/gelijc als
een rete in eender hooger mueren/Wanneer dye
begint te rijselē so valtse vottelijckē en onuersiēs
neder/en vermorselt. Gelijc als eenē aerden pot
tot pletter geworpē wort/Ja datmē hem vnstoot

eñ en spares niet / datmē ooc niet een stuc van sinē
scheruen en vindet / daer men vier in halen mach
vanden heerdt/oft water inscheppen conste wt der
fonteynen.
Want alsoo spreect die HEERE/HEERE die hey
lighe in Israhel. Als ghi stille blijft/so worde v ghe
holpen/door stille zijn ende hopen/so sult ghi sterck
worden/mer ghi en wilt niet/eñ segt neen/mer op
peerden willen wi v lieden(eñ daeromme sult ghy
vluchtich zijn) Op snelle peerden willen wi rijden/
daeromme sullen uwe veruolgers v verrasschen/
want uwer duisent sullen vluchten voor eens mās
schelden/ ia voor vijue sult ghy alle vlieden/tot dat
ghi ouerblijft als eenen mastboom op eenen berch
ende ghelijck als een banier op eenen houel.
Daeromme verwacht die HEERE/op dat hi
uwer ghenadich si/ende verheft hem/op dat hi dijn
D re ontfermen soude/ wandt die HEERE is een
God des gherichts. Wel allen den ghenen/die zijn
der verwachten/Want dat volck Zion sal te Jhe=
rusalem woonen/ghi en sult niet meer weenen/hy
sal dijnder ghenadich zijn/want als ghi roept/ende
soo haest als hijt hoort/so sal hi antwoorden. Ende
die HEERE sal v inder bedroefthept broot/ende
inden anxte water gheuen/ want hi en sal dinē leer
meester niet wech laten vlieghen/maer uwe ogen
sullen dinen leermeester sien/ ende dijne ooren sul=
len dat woort hooren achter v segghen. Dit is den
wech/ den seluen ghaet/ anders noch ter rechter
hant noch ter slincker.
Ende ghi sult ontwijen uwe versiluerde beeldē
iij. ende die guldene cleederen uwer godekens.
iiij. Ende ghi sultse wech worpen/ghelijck als een
E vuyl bodde/ende tot haer segghen.
Her wt soo sal hi dan dijne saet dat ghi opten ac
ker ghesaeyt hebt/reghen gheuen /ende broot van
des ackers incomen/dattet selue oueruloedich en=
de ghenoech zijn sal. Eñ dijne vee sal hem tot dier
tijt in ruyme beemden weyden/die osschen eñ mui
len die den acker bouwen/sullen goet voeder eten/
d'welcke metten wanne wel gheweystert is. En=
de daer sullen van alle groote berghen/ende van al
le groote houelen ghedeelde waterstromen vlieten
totter tijt des grooten strijts / als die toornen val
len sullen. Ende der manen schijn sal zijn ghelijck
der sonnen schijn/ende der sonnen schijn sal seuen=
uoudich zijn/ghelijck dat schijn van seuen daghen/
tot dier tijt sal dye HEERE tghene dat ghebroken
is zijns volcs verbinden/ende sine wonden heelen
F Siet/des HEEREN name coemt van verre
sinen toorne brenet/ ende is swaer van last/sine lip
pen zijn vol van gramschappē/ende sine tonge ghe
lijck een verterende vier. Ende sinē adem gelijc als
een wateruloet/die ten haluen aenden halse reicket
om te verstroyē die heydenen/tot dat si tot niet ge=
daen worden/eñ die volcken met eenen toorne in
haren kinnebacken verwaerts eñ ghins drijuē Dā
sult ghi weder singen gelijck inder nacht van eenē
heylighen feeste/eñ v van hertsen verbliden/alsmen
metter pijpen gaet totten berge des HEEREN/
totter steenrootsen Israels.
Eñ die HEERE sal sine heerlijcke stemme latē
clincken/datmē sie sinē wtgerectē arme/met toor=
nigen dreygen/eñ metten vlammen des verterēn

den viers/met stercken regen ende met hagel/Wāt
Assur sal verschricken van die stemme des HEE
REN/die hem met der roeden slaen sal/wandt die
roede sal geheel door dringhen eñ wel treffen. Als
die HEERE haer ouer hem sal latē gaē/met trom
men eñ harpen/ende ouer al teghen haer strijden/
Wandt dien gracht is van ghisteren bereet/ ia dye
selue is ooc den coningen bereet/ diepe eñ wijt ghe
noech/ Soo is oock die wooninghe daer inne / des
viers eñ houts een grote menichte/des HEEREN
adem sal die aensteken/ghelijck als een swauel oft
soluerbeke.

¶ Een strafinghe dat si den getrouwen God Israels ver
laten/ende haer op die Egiptenaers crancke menschen be=
trouwen/Hi roepet tvolck weder tot Godt / ende hi seyt
haer hulpe ende bescherminghe toe.
Dat.xxxi. Capittel.

Wee den genen die aftrecken in Egip
ten om hulpe/ende verlaten haer op
peerden/ ende hopen op waghenen/
om datter veel zijn / ende op ruyters
Daeromme dat si zeer sterck zijn / eñ
en houden haer niet totten heylighen in Israhel/ Eze.xxix.
Ende en vragen niet nae den HEERE/ maer hy Judi.ix.
is wijs/ende brengt ongeluck daer toe/ ende hi en
wendt sine woorden niet / maer hi sal hem op ma=
ken teghen dat huys der boosen/ eñ teghen die hul
pe der quaetdoenders. Want die Egiptenaers zijn
menschen/ende niet God. Ende hare peerden zijn
vleesche/ende gheen geest. Ende die HEERE sal si
ne hant wtrecken / alsoo dat die hulper struyckelen
sal/ende die ghene dien gheholpen soude worden/
dat die oock valle/ ende alle beyde tsamen vernielt
worden.
Want alsoo seyt die HEERE tot my/gelijc als
een leeuwe/ende een ionghe leeuwe brullet ouer si
nen roof / als dien die menichte der herderen daer
aenroept/soo en verschrict hi hem niet van haeren
roepen/ende hi achtet oock op hare menichte niet
Alsoo sal die HEERE Zebaoth neder varen om te
strijdē op den berch Sion/ende op sinē houel. Eñ
die HEERE Zebaoth sal Hierusalem bescermē
(ghelijck die voghelen met haren vloghelen doen)
beschudden/verlossen/ daer in rontsomme ghaen/
ende wt helpen.
Keert omme O ghi kinderen Israhels/ghy dye B
seer af ghewcken zijt. Want tot dier tijt sal een ye
ghelijck zijn siluceren ende guldenen beelden wech
worpen/die welcke uwe sondige handen gemaect
hebben. Ende Assur sal vallen/met niet door eens
mans sweert/ende sal ooc verteert worden / ende
niet door menschen sweerdt / ende hi sal nochtans
voor dat sweerdt vlieden. Ende sine ionghelingen
sullen onder tribuydt zijn moeten/ eñ haere Steen
rootse sal vā vreesen wech trecken/ eñ sine princen
sullē voor die baniere die vlucht gheuē/spreect dye
HEERE Zebaoth/die tot Sion een vier heeft/ eñ
tot Hierusalem eenen ouen.

¶ Van den goeden gherustighen staet/die zijn sal onder
den Coninck der gherechticheyt. Hi dreighet den sorghe=
loosen steden.
Dat.xxxij. Capittel

Iet/daer sal een coninc regneren/om
die gherechticheyt te doen/ende dye
vorsten sullen regneren/ op dattet
recht in sinen ganck ghae. Ja dat een
A yeghelijc zijn sal/ als een die voor den
windt bewaert is. Ende als eene die voor den plas
regghen verborghen is/ghelijc als die waterbeken
op drooghe plaetsen. Ende ghelijck als die schadu
we van eender grooter steenrootsen inden dorren
mat.xiij. lande. Ende der siender ooghen en sullen haer niet
verblinden/ende die ooren der toehoorders sullen
aenmercken. Ende die van cleynen verstande zijn/
die sullen subtijlheyt leeren. Ende die stamelende
tonghe sal veerdich eñ verstandelick spreken. Een
dwaes en sal niet meer ioncheer heeten/ noch een
vreck mēsce heer genaemt wordē/ wāt een dwaes
spreect van dwaesheyt/ende zijn herte gaet met on
gheluc omme/op dat hi gheveynstheyt doe/ende dat
hi predicte vanden HEERE dolinghe/ daer me-
de hi die hongherighe sielen versmacht/ ende den
dorstighen tdrincken beneme. Wāt daer en coemt
gheen profijt wt den buydele des vrecken/want hi
vindt lusticheden om te verderuen die allendighe
met valsche woorden/ wanneer hi des armen von
nisse wt spreken sal. Maer die vorsten sullen vorste
lijcke ghedachten hebben/ ende daer mede omme
gaen

B Staet op ghi stoute vrouwen/ hoort mijne stem
me/ghi die so sekerlick zijt/ neemt ter ooren mijne
redene. Het is om iaer ende dach te doen/ soo sult
ghi seker beuen/ wāt daer en sal gheenē wijnoogst
zijn/ende daer en sal oock gheen afplucken zijn. O
ghi stoute vrouwen weest versaecht/ o ghi sekere
beeft. Dat wt trecken ten strijde is na by/dat naect
maken/ende dat gorden om die lendenen. Men
sal claghen om der ackers wille/ia om die liefiijcke
ackers/ende om die vruchtbaer wijnstockē. Wāt
op den acker mijns volcs sullē doornen ende distte
len wassen/daer toe ooc in alle ghenoechlijcke huy
sen/inder vrolijcker stadt. Want die palleysen sullē
verlaten worden/ende die menichte inder stadt sal
soo eenzelick zijn/ dat oock die toornen ende vesten
C eewighe holen zijn sullen. Ende den wilden dieren
tot vruechde/ende den vee tot weyden/ soo lange
tot dat ouer ons wt ghegoten sal wordē dē gheest
wt der hoochte. Soo sal dan die woestijne tot eenē
velde werden/ende dat veldt voor een wout ghere
kent worden/ende dat recht sal inder woestenije lo
geren/ ende die gherechticheyt op den velde woo
nen. Ende die vrucht des gherechticheyts sal dye
vrede zijn/ende het profijt des gherechticheyts sal
die eewighe stilte ende sekerheit zijn/ also dat mijn
volck in die huysen des vredes woonen sal/in seker
derder wooninghen/ende in uwer ruste. Maer dē
hagel sal vallen van bouen int wout af/ ende bene
den in die stadt nederwaerts. O wel v lieden/ ghy
die saeyt ouer al aendē waterē/wāt aldaer moecht
ghi die voeten der osschen/ende der ezelen/daer op
laten gaen.

¶ Hoe dat oock ghestraft worden die dat volck Gods
straffen ende verweeldighen/met een gebet aen Gods goe
dertierenheyt/ende toesegghinge zijnder hulpe.

Dat.xxxiij.Capittel.

Ee v o ghi verdestruceerders. Meynt A
ghi/dat ghy oock nyet en sult verde- exo.x
strueert worden? ende v verachters. Le.xx
Meynt ghi datmen v ooc niet en sal mat.
verachten? Wanneer ghi dat verstoo
ren voleynt hebt/dā sult ghi ooc verdestrueert wor
den. Ende als ghi des verachtens een eynde ghe-
maect hebt/dan salmen v weder verachten.
O HEERE weest ons genadich/ wāt op v ver
wachten wi. Laet doch uwen arm vroech comen
ende daer toe onse salicheyt inder tijt des bedroeft-
heyts. Laet vlien die volckē voor dat geruchte der
stēmē. Eñ laet die heydenen verstroyt wordē/ als
ghi v verheft/dā salmense v op rapē als eenē roof
gelijc alsmē die sprinchanē op raept/ eñ ghelijc dye
coolspringers geiaecht wordē alsmense ouervalt.
Die HEERE is verheuē/ want hi woont inder
hoochte. Hi heeft Sion vol gherichts eñ gherechtic
heyts ghemaect. Eñ daer sal tot dijner tijt zijn ghe
loue eñ macht/salicheyt/wijsheyt/cloecheyt/vreese
des HEEREN die sullen zijn schatten zijn.
Siet/dijne boden roepē voor wt. Ende die En
ghelen des vredes weenen bitterlijck. Die straten
zijn woest/ daer en wandelt nyemant meer opten
weghe. Hi laet dat verbont varē/hi veracht die ste-
den/eñ en rekenet die liedē nergēs voor. Dat aert
rijck legghet claghelic eñ iammerlick/ den Libanus
staet schandeliken afghehouwen/eñ Saron is een
der wildernissen ghelijc Basschan eñ Charmel zijn
woest ghewordenn.
Daeromme seyt die HEERE/ick wil mi nv op ma
ken. Nv wil ic mi verheffen/ nv wil ic mi oprichtē/ B
Hi gaet met stroo beurucht eñ stoppelē sal hi varē.
Het vier sal v met uwē moet vterē/wāt die volckē
sullen tot kalc verbrant wordē/ eñ gelijc alsmē die
afghehouden doornen metten viere aensteect.
Daeromme hoort ghi/die verre zijt wat ic ghe
daen hebbe/eñ ghi na bi merket mijne stercte. Die
sondaers tot Sion zijn verbaest/ dat beuen is den
geueynsdē heyligē aengecomē. Wie is onder ons/
die bi dē vterēde viere cā gewonē/wie is onder ōs
die bi der eewiger hittē mach blijuen? Die inder ge
rechticheyt wandelt/eñ spreect dat recht is/ die on
recht haet tsamē metter ghiericheyt/eñ zijn handē
af trect/dat hi gheen gheschenckē en neēt. Die sine
ooren toestopt/dat hi den raet tegen die ontschuldi
ghē niet en hooret. Eñ die zijn oghen toe hout/dat
hi geen boosheyt en siet/die ist/die inder hoochten
wonen sal/ eñ zijn vasticheyt eñ beschutsel sal inder
steenrootsen zijn/dien wort zijn broot ghegeuē dye
heeft zijn water sekerlic/sine ooghen sullen den co
ninc sien in zijnder schoonheyt. Dan sult ghi dat lāt
ghebreet sien/also dat dijn herte hem seer verwon
deren sal/eñ segghen/Waer zijn nv die scriftgheleer
de? waer zijn die voochdē? waer zijn die Cāceliers?
Daer toe so en sult ghi tsterche volck niet sien/ dat
vele vā dieper sprake/dienē niet vstaē en can/van
een vreemde tonge/diemen niet begrijpē en mach
Aenschouwet Sion/onse bereede stadt/uwe ogē C
sullē Hierusalē siē/die heerlike woninge/eē tēte die i.Co
niet vuoert en wort/welcker naghelē nimmermeer
wt getogē en sullē wordē/noch haer ōzeelē geē ver
vuylē en sal/ wāt die HEERE sal aldaer selue bi ōs
machtich zijn. Eñ daer sullē brede water grachtē zijn

alſo dat daer gheen ſchepen met roederen en varen
noch galeyen daer henen ſchepen en ſullen / wandt
die HEERE is onſe richter/ die HEERE is onſe
meeſter/ die HEERE is onſe Coninck /die helpt
ons.
Laet haer hare ſtricken ſpannen/ ſi en ſullen doch
niet houden/ alſoo en ſullen ſi oock dat vaenken op
ten maſtboom niet wtſteken/ dan ſullen veel coſte
lijcke roouen wt gedeelt worden/ ia dat die cruepe
len oock roouen crijgen ſullen. Eñ gheen inwoon
der en ſal ſeggen/ ick ben cranc/ want dat volck dat
daer binnen woont / dat ſal vergheuinghe der ſon-
den hebben.

Van die ſtraffinghe Gods/ die ooc ouer die heydenen ghaen ſal.

Dat.xxxiiij.Capittel.

A
OEmt herwaerts ghi heydenen ende
hoort/ ghi volckē luyſtert op/ ghi aert
rijck hoort toe / ende al wat daer in is
des werelts omloop / ende wat daer
op waſcht. Wandt die HEERE is
toornich ouer alle heydenen / ende vergrampt op
alle haer heeren/ hi ſalſe verbannen / ende om ghe-
doot te worden ouer leueren/ ende haer verſlaghe
ne ſullen wech ghewotpen worden / alſoo dat den
ſtanck van haeren lichamen op ghaen ſal / ende die
berghen met haren bloede vlieten ſullen. Ende dat
gantſe hemelſche heyr ſal veruuylen / ende den he
mel ſal in een gherolt worden/ ghelijck eenen brief
oft rolle/ ende zijn geheele heyr oft geſternten ſullē
vallen/ ghelijck als die bladeren vandē wijnrankē
eñ ghelijc die verwelcte bladeren vanden vijgeboō
Wāt mijn ſweert ſal indē hemel vochtich worden
ende ſiet/ hi ſal neder comen op Edom / eñ op dat
B verbannen volc/ totten gherichte.
Des HEEREN ſweert is vol bloets/ eñ dick vā
tvette/ ende tbloet der lammeren ende bockē / van
tvette der nyeren wt den rammen/ wandt die HE
RE ſal een groot offer in Bozra ende inden lande
Edom ſlaen. Daer ſullen tſamen die eenhoornen
daer onder moeten/ ende die varren tſamen met
die ghemeſte oſſchen/ dan ſal haer lant vochtich vā
bloet worden/ ende zijn aerde dick vanden vette.
Want het is den dach der wraken des HEEREN/
ende dat iaer der betalinghe/ om ouer Sion te wre
ken. Dan ſullen hare beken tot peck worden/ ende
haer aerde ſwauelachtighe oft ſolferachtighe oeue
ren. Ja haer lant ſal bernēde peck wordē/ dwelcke
noch dach noch nacht ghebleſcht en mach worden/
maer daer ſal eenen eewighen roock van haer op
ghaen/ ende daer ſal inder eewicheyt een woeſte zijn
alſo datter niemant en ſal door ghaen inder eewic
heyt/ mer den Swaen/ den Oyuaer/ den Egel/ die
Kranen/ eñ den Rauſwle ſullent in hebben/ ende al
C daer woonen.
Want hi ſal dat metſerſnoer daer ouer trecken
dat ſi woeſt wordē/ eñ dat richtloot/ op dat ſi leech
worden/ alſoe dat haere heeren heeten moeten hee
ren ſonder lant/ ende dat alle hare vorſtē een eynde
hebben. Ende daer ſullen doornen waſſchen in
haer palleyſen/ netelen ende diſtelen in haere ſlotē
ende het ſal een wooninghe zijn der draken / ende
een weyde der ſtruyſſen / daer ſullen onder een loo
pen maerteren ende ghieren / eñ den eenen veltdu
uel ſal den anderen ontmoeten. Daer ſal oock die
nacht vrouwe oft nacht geeſt logeren/ ende zijn ru
ſte vinden. Den Egel ſal ooc daer neſtelē / eñ broe
den/ eñ ſine ionghen voortbrenghen / onder haere
ſchaduwe. Daer ſullen ooc vergaderē die Kiecken
wouwen/ een yeghelijck tot ſinen geſelſchappe.
Soect nv in die boecken des HEEREN ende
leſet. Daer en ſal nergens aen eenen niet ghebreeck
zijn/ men en ſal daer oock noch dit noch dat ghemiſ
ſen van zijnre ghauen / want hi iſt/ die door mijnen
mont ghebiet/ Ende ſinen gheeſt iſt / diet te ſamen
brēgt/ hi geeft dat lot ouer haer. Eñ ſine hant deelt
die mate wt onder haer/ dat ſi daer inne eruē eewe
lijcken/ eñ inder eewicheyt daer inne blijuen.

Eenen troost ende belofte met bedecte woorden op die roepinghe der heydenen luydende.

Dat.xxxv.Capittel

Ie woeſtijne ende eenelijcheyt ſal luſ
tich ende blide zijn/ eñ dat velt ſal vro
lijck zijn/ ende het ſal bloeyen ghelijck A
een lelie / ſi ſal bloeyen ende vrolijck
ſtaen in alderley luſticheyt ende blij
ſchappe. Want die heerlicheyt van Libano is haer
ghegeuen / die ſchoonte Charmels eñ Scharons
ſien die heerlicheyt des HEEREN / die maieſteyt
onſes Godes.
Sterct die moede handen/ ende verpeyſtert die
struyckelende knyen. Segget den verſaechden her B
ten/ weeſt goets moets / ende en weeſt niet verſla Deu.xx.
ghen/ ſiet/ uwe God die comt totter wrake / God
die daer betaelt/ die coēt/ ende die ſal v helpen/ als
dan ſullen der blinden ooghen op ghedaen worden
Eñ der douuē ooren ſullen gheopent worden/ dan
ſullen die cruepelen loopen ghelijc als een herte/ eñ
die tonge der ſtommē ſal lofſeggen/ want daer ſul
len waterē inder woeſtijne hier eñ daer vloeyē eñ
ſtroomē inden veldē/ eñ ſo waer te voren droochte
geweeſt is/ daer ſullen water gangen zijn/ eñ daert
dorre ghewee ſt is/ daer ſullen fonteynaderen zijn/
daer te vorē die ſlangē gelegen hebbē/ daer ſal hoy/
riet/ eñ bieſen ſtaen. Eñ aldaer ſal een heyrbane eñ
paſſagie zijn/ die welcke eenē heiligē wech genoēt C
ſal wordē / om dat geē onreyne daer op gaē en ſal.
Eñ die ſelue ſal voor haer zijn / op datmen daer op
gae/ eñ dat die onwetēde niet en mogen dolen. Eñ
daer en ſal gheen leeuwe zijn / eñ daer en ſal gheen
verſchorende beeſte op gaen/ noch aldaer gheuon
den worden/ mer men ſalder vrij eñ ſeker gaen/ en
de die vercochte des HEEREN ſullen weder comē
eñ met iuichgen tot Sion. Die eewighe vruechde
ſal op haren hoofde zijn/ blijſchappe eñ ghenoechte
ſal bi haer zijn/ eñ ſmerte eñ ſuchten die ſullen wech
genomen worden.

Hoe Sanherib die Aſſiriſche coninck Hieruſalem be leghertde / Dat aenbrenghen des Aſſiriſchen hooftmans/ ende die ſchampere redene teghen Godt/ ende ſinen hooch-moet ende ſtout beroemen.

Dat.xxxvi.Capittel.

Et geſciede indē veertiende iaer des A
conincs Hiſkia/ dat die coninc van Aſ iiij. reg.
ſirien Sanherib op tooch tegen alle xviij.
vaſte ſtedē Juda te ſtriden/ eñ hi ghe ij. para.
wāſe. Eñ die coninc tot Aſſirien ſant xxxij.
Rapſazē vā Lachis tot Hieruſalē / tot dē coninc Hiſ
kia met groter macht/ eñ hi trat aēden waterſtroo
me des opperſten grachts/ aenden wech bi des ver

wers achtere. Eñ daer ghinc tot hem wt Eliakim
die sone Hilkia/die hoofmeester/eñ Sebna die Cā
cellier/eñ Joah Asaphs sone die scrijuer.
Eñ Rabsaces sprac tot haer / segt doch Hiskia/
also spreect die groote coninc/die coninck tot Assy
rien. Wat is doch dat voor eenē trost/daer ghi v op
verlaet? Ic dēcke dat v redene is/dat ghi noch raet
eñ macht hebt te strijdē? Op wiē verlaet ghi v dat
Ij.re.xix. ghi mi zijt afgeuallen? verlaet ghi v optē ghebroke
nen rietstock? welcke so hē eē daer op leunet/so gaet
hi hē door die hāt/eñ doorboortse. Also doet Pha-
rao die coninc in Egipten allen dē ghenē/die haer
op hē verlatē/mer in dien ghi nv segghen wilt/ wi
verlaten ons opten HEERE onsen God / en is hy
dan niet die ghene/welckes hoochtē eñ outarē Hil
B kia wech ghedaē heeft/eñ die tot Hierusalē eñ Juda
gesent heeft/voor desen outaer sult ghi aenbeden?
Wel aen/ Ic schat ghi hebt met mijn here die co
ninc tot Assiriē eē verding gemaect/dat ick v twee
duysent paerdē soude gheuē/laet sien / oft ghi by v
selfs condt wt ghemakē die daer op rijdē. Hoe sou
de ghi dan eenē hoofmā dē alder cleynstē dienaer
mijns heeren moghē wederstaen? eñ ghi verlaet v
op Egipten/om der wagens eñ der ruyters wille
Daer toe meyntstu dat ic sonder dē HEERE hē op
getogē in dit lant om dat selue te bederuē? Jae dye
HEERE sprac tot mi/reyst op in dit lāt eñ bederuet
Maer Eliakim/eñ Sebna/eñ Joah sprakē tot
Rabsasen/lieue spreect doch met dijnē knechten in
Syrischer sprake/want wi verstaent wel/ ende en
spreect doch niet opt Joetsche met ons/voor dē oo
ren des volcx/dat op der muerē is/doen seyde Rab
sase/meyntstu dat mijn here mi tot dinen here oft
tot di alleē gesondē heeft/sulcke woordē te spreken
C Eñ met veel meer tot die mannē die opter muerē
sitten/dat si tsamē met v harē eyghenē dreck eten/
eñ haren eygenē pisse soudē drincken? Eñ Rabsase
stont eñ riep luyde in Joodscher sprake/ eñ seyde/
hoort die woordē des grooten coninces tot Assiriē.
En laet Hiskia v liedē niet bedriegē/ wāt hi en can
v liedē niet verlossen/ en laet oocc Hiskiam v lieden
niet vermanen opten HEERE te betrouwē dat hi
segghe/die HEERE sal ons verlossen/eñ dese stadt
en sal niet in die handē des coninex tot Assiriē gege
uen wordē/en hoort Hiskiā niet/wāt alsoo spreect
die coninck tot Assyrien.
Doet een segeninge/eñ gaet tot mi wt/so sal eē
yegelijc vā sinē wijnstock/eñ vā sinen vijghēboom
D etē/eñ wt sine fonteyne drinckē/tot dat ic come eñ
hale v liedē in een lant/ghelijc als uwe lant is/een
lant daer most eñ koren inne is / een lāt daer broot
eñ wijngaerdē in zijn en laet v liedē Hiskia niet be-
driegē/dat hi segghe. Die HEERE sal ons v'lossen/
hebbē ooc die Goden der heydenen / een yeghelijc
zijn lant verlost vāder hant des coninex tot Assy-
riē? Waer zijn die Godē tot Hamath? eñ Arphad?
Waer zijn die Goden Sepharnaim? hebben si ooc
Samariā verlost vā mijnder hant? welcke onder al
le dese landen God/heeft zijn lant verlost vā mijn-
der hant? Hoe soude die HEERE dā Hierusalē ver
lossen van mijnder hant?
Si swegē stille/eñ en antwoordē hē niet. Wāt
die coninc hadde gebodē eñ geseyt/ en ātwoort hē
niet. Doē quamē Eliakim die sone Hilkia die hof
meester/eñ Sebna die Cancellier/eñ Joah die so-
ne Asaphs die scrijuer/met verschoordē cleederen
tot Hiskiam/eñ gauen hem te kennē die woorden
van Rabsases.

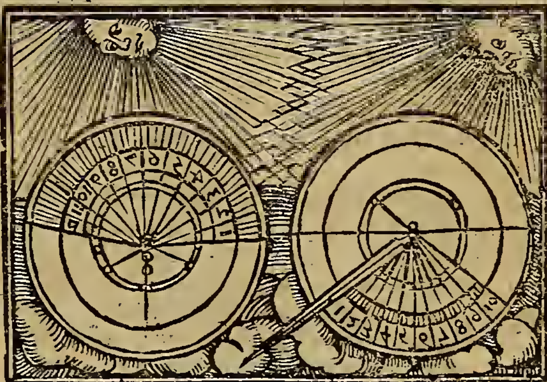
¶ Hoe hem Ezechias teghen God ende den viandē schic
te/ende wat troost dat hi vā God door Jesaiam ontfing
Ende hoe die enghel des HEEREN dat Assyrische heyr
scheynde Dat.xxxvij.Capittel.

Doen Hiskia die coninck dat hoorde/
scoorde hi sine cleederē/eñ toochēnē
sack aen/eñ hi ginc int huys des HE A
REN/eñ hi sandt Eliakim den hoof
meester/ende Sebna den Cancellier/
met den outstē priesterē/met sackē ghecleet/tot Je
saiam den prophete/ den sone Amoz / dat si tot hē
seggē soudē/also seyt Hiskia/dit is eenen dach van
droefheyt/straffinge/eñ Gods lasteringe/wāt die
kinderē zijn aēder geboorte gecomē/ eñ daer en is
geen cracht te barē/ Och dat doch die HEERE dijn
God hoorē wilie die woordē Rabsase/welckē zijn
here die coninc tot Assyriē gesondē heeft te lasterē
dē leuendē God/eñ te scheldē met sulckē woordē
gelijc die HEERE dijn God gehoort heeft) daerō
me wilt ghi een gebet v'heffen voor die ouer geble
uene/die noch aenstaende zijn.
Eñ die knechtē des coninckx Hiskia quamē tot
Jesaia/ eñ Jesaias sprac tot haer/alsoo segt uwen B
here/die HEERE seyt also / en verslaet v niet voor
die woordē die ghi gehoort hebt/mettē welckē mi
die knechtē des coninex tot Assiriē bescimpt hebbē/
Siet/ic wil haer eenen anderen moet maken/ende
hi sal wat hooren/dat hi wederomme thuys sal rey
sen in zijn lant/eñ ic wil hem door dat sweert laten
vergaen in zijn lant.
Doē nv Rabsase weder quā/ doē vāt hi dē conic
tot Assiriē stridende tegē Libna/ wāt hi hadde ghe
hoort dat hi vā Lachis afgetogē was. Want daer
quā eenē roep/ vā Tirhaka der Moren coninc seg
gende/hi is wt getogē teghē v te strijdē. Als hi nv
sulcx hoorde/sant hi bodē tot Hiskia/ eñ dede hem
seggē/segget Hiskia dē coninc Juda also / en laet v
dijnē God niet bedrieghen/ op den welcken ghy v
verlaet/eñ spreect/ Hierusalē en sal niet in die han-
den des coninex van Assirien ghegeuē wordē/siet/ C
ghi hebt gehoort wat die coningē tot Assiriē gedaē
hebbē allen landē/haer te verbannē/eñ ghi soudet
verlost wordē? hebbē ooc der heydenē Goden dye
landē verlost? die welcke mine vooruaders verdoruē
hebbē? als zijn Gozā/Harā/Reseph/eñ die kinderē
Eden tot Thelasser? Waer is die conic tot Hamath
eñ die coninck tot Arphad/eñ die coninck der stadt
Sepharnaim Henan eñ Juan.
Als Hiskia dē brief vandē ambassaten ontfangē
eñ gelesen hadde/doen ginc hi henē op int huys des
HEEREN/eñ ontloock den brief/voor den HEE
RE/eñ Hiskia bede voor dē HEERE/eñ sprac/ O Ghe
HEERE der heyrscharen/ghi God Israels/die op Hiski
den Cherubin woonste/ die biste alleē Godt bouē
alle coninckrijckē op der aerdē/ghi hebt hemel ende
aerde ghemaect/ O HEERE/neyght dijne oorē/eñ
hoort doch/o HEERE/doet dijne ooghē op/eñ siet
doch/hoort doch alle die woorden Sanherib / die
hi ontbodē heeft/om te lasterē dē leuēdē God/het
is waer HEERE/die coningē tot Assirien hebben

woest gemaect alle conincrijckē tsamen met haren
landē. Eñ si hebbē hare Godekens int vier gewor
pen/want si en warē gheen Goden/mer wercken
der menschē handē/hout/eñ steē/eñ si zijn vernielt
mer nv HEERE onse Godt helpt ons van zijnder
hant/op dat alle conincrijcken opter aerden/beuin
den moghen/dat ghi alleen een HEERE zijt.
Doen sandt Jesaias die sone Amoz tot Hiskia/
D eñ dede hē seggen. Also spreect die HEERE God
Israels/van tgeen dat ghi mi gebedē hebt/ vā des
conincs Sanherribs weghen tot Assirien/ so is dit
dat die HEERE vā hē spreect O ionckfrouwe doch
ter Zion hi beschimpt eñ bespot v/ende o dochter
Hierusalē hi knicket mettē hoofde v na. Mer wiē
hebt ghi beschimpt eñ gescēt? Ouer wien hebt ghi
dijn stēme verheuen? Eñ heft dijn ogen opwaerts
tegē dē heylighē in Israel? Door dijnē knechts hebt
ghi den HEERE geschent/ eñ spreect/ick ben door
die menichte mijnder wagenē hier op getogen/op
die hoochte der bergen/aē die side van Libanon/eñ
ic hebbe sine hoge Cederboomē afghehouden/ eñ
mēt met sijnē wtgelesen Dēneboomen. Eñ ic ben
ouer die hoochte aen zijn eynde gecomen aen geen
side des wouts inden boulande/ic hebbe gegrauen
eñ gedroncke die wateren / eñ ic hebbe met minen
voetsolen wt ghedroocht alle die stercke wateren.
Eñ hebt ghi niet gehoort/dat ic also in voortidē
gedaen hebbe/eñ van outs also gedaen hebbe? Eñ
E nv doe ic dat oock also/ia dat die vaste stedē ghedes
trueert sullē wordē tot steenhopē/ eñ hare inwoon
ders sullen gheschent eñ versaecht worden / eñ be=
schaemt bliuē? Si sullen als veldtgras ende groen
cruyt worden/als hoy optē daecken/dwelcke verdor
reet eer rijpe wort/ ick kenne dijn wooninge dijnen
wtganc eñ inganc/ eñ uwe rasen tegē mi/ aengesiē
dat ghi dan tegē mi raest/eñ dine stoutheyt hier vo
uen voor mijnen oorē comt/daer omme wil ic v ee
nen rinc inder nosen steken / eñ een ghebit in dijnen
mont doē/ eñ ic wil v weder thuys brenghen door
den seluen wech dien ghi gecomen zijt.
Dit sal v Hiskia een teeken zijn. Etet dit iaer dat
achterwaerts gehoudē is / eñ dat ander iaer so wat
van selfs wascht/eñ dat derde iaer zaeyt ende oogst
plant wijngaerdē/eñ etet haer vruchten/ want die
verloste vandē huyse Juda/eñ die ouergheblevene
sullē noch weder nederwaerts wortelen/ende op=
waerts vruchten dragē/ Want die ouergebleuene
vā Hierusalē sullē noch wt gaen. Eñ oock die vloste
vandē berghe Zion / eñ dat sal doen die zeloersche
eñ eernstighe liefde des HEEREN Zebaoth/daer
omme spreect also die HEERE vādē coninc tot As
sirien/hi en sal niet in die stadt comen / noch hi en sal
ooc niet eenen pijle derwaerts schieten/ noch eenē
scilt met daer voor comē/noch enigē walle oft scāt
se daer om makē /mer den wech die hi gecomē is/
dien sal hi wederomme keeren/alsoo dat hi in dese
stadt niet comen en sal seyt die HEERE/ want ic
wille dese stadt beschermen/eñ behouden om mijnen
eñ om mijns knechts Dauids wille.
Doen voer wt die Enghel des HEEREN / eñ
versloech inden Assirischen legher hondert eñ vijf=
tentachtentich duysent mannen. Eñ doen si smor=
gens vroech op stonden/ siet/doen lacht al vol doo
der lichamen/eñ die coninc tot Assirien Sancherib
brac op/eñ tooch wech/eñ keerde weder thuiswaert
eñ bleef tot Niniue. Daer na gheschiedet/als hi aen
bat inden tempel Nisroch zijns Godes/dat hē sine
sonen versloegen/ Adramelech/ eñ Sar Ezer /met
den sweerde/eñ si vloden int lant Ararat/eñ zijn so
ne Assarhadon wert coninc in zijn plaetse.

¶ Hiskias wert ter doot toe cranc/mer die HEERE ver
langhe hem dat leuen/xv/iaer Dat.xxxviij. Capittel

O + P die tijt wert Hiskia ter doot toe
crane / eñ die prophete Jesaia die so
ne Amoz quam tot hem/eñ seyde tot A
hem/also seyt die HEERE / beschict v iiij.re.xx
huys/want ghi sult sterven/ende niet ij.Para.
leuendich blijuē. Doen keerde Hiskia zijn aensicht xxxij.
totter wandtwaerts / eñ bi aenbadt den HEERE/
eñ seyde/och HEERE ghedenct doch/ hoe ic gewā
delt hebbe inder waerheyt met een volcomen her
te. Eñ ick hebbe ghedaen so wat v behaecht heeft/ B
eñ Hiskia weende zeere.

Doen gesciede dat woort des HEEREN tot Je
saiā/eñ seyde gaet henē eñ segt Hiskia/ also spreect
die HEERE die God dijns vaders Dauids Jc heb
be dijn gebet gehoort/eñ dijne tranen ghesien/siet/
ic wil tot dijne daghen noch vijfthien iaren toe doē
eñ ick wil v eñ dese stadt verlossen vander hant des Josue.x
conincks tot Assirien/ eñ hebt dit tot eenen teeken Sapi.xl.
voor v vanden HEERE/dat die HEERE sulcs doē
sal als hi gesproken hadde/siet/ic wil die schaduwe
des zonnē wijsers Ahas/thien gradē achterwaerts
trecken/ouer die welcke si ghegaen was / alsoo dat
die zonne thien linien te rugghe loopen sal aen den
wijser/ouer die welcke si ghelopen is. *
I Ck sprac / nv moet ick totter poorten C
der hellen varen/doen ick noch langer
dachte te leuen. Jc moet mijn ouerge
bleuene iaren ghemissen.
Jc sprac / nv en mach ick niet meer
sien den HEERE/iae den HEERE inden lande der
leuender.
Nv en mach ic niet meer schouwē die menschē/
bi den ghenen die haren tijt leuen.
Mijnē tijt is daer henen / ende vā mi wech ghe
daen/ghelijck eens herders hutken.
Eñ hi scoort mijn leuē af/gelijc als een weuer
Hi breect mi af als eenen dunnen vadem.
Du eyndest mi den dach voor den auont.
Jck dacht och mocht ic totten morghen toe leuen.
Mer hi breect mi alle mijn gebeente/ghelijc ee
nen leeuwe.
Want du voleyndest mi dē dach voor den auont
Jck piepte ghelijc een Kraen ende Swaluwe/

ende steende ghelijc als een duyue.
Ic verhief mijn ooghen in die hoochte/dat si mi
wouden vrelien.
D Och HEERE ick lijde noot/wilt mi doch ver
troosten.
O hoe blijdelic wil ic spreken/want hijt mi toe
ghesept heeft/eñ hi doetet ooc/
Daeromme wil ic hem dancken alle mijn leue
daghen/voor sulcke bedroeffenisse mijnder sielen/
HEERE daer van leeftmen / eñ dat leuē mijns
gheests staet gheheelic in dat selue/
Want ghi legget mi in slape / eñ ghi maect my
leuendich.
Siet/om vredes wille was mi seer bange/
Mer ghi hebt mijn siele ter hertē ghenomē/op
dat si niet en soude bederuen.
Want ghi hebt alle mijne sonden achter dijnen
rugghe ghewozpen/
Want die helle en louet v niet/alsoo en prijst v
ooc die doot niet.
psal.cxiij Eñ die inden graue varen/en wachten op uwe
waerheyt niet.
Mer alleē die leuēde louē v/ gelijc als ic nv doe
Die vader sal den kinderē dijne waerheyt te kē
nen gheuen.
O HEERE helpt mi/so willē wi mijne liedekēs
spelē/so lāge als wi leuē indē huyse des HEERE
Eñ Iesaias beual/ datmē een plaester vā vijghē
soude nemē/ eñ die op sijnē droes (oft swere) soude
legghen/op dat hi ghesont mochte worden.
Doen sprac Hiskia/o welckē teecken is dat/dat
ic op in dat huys des HEEREN gaen sal?

Merodach die coninck tot Babilonien seyndt Ambassaten tot Hiskiam/om hem te troosten/den seluen thoont hi alle zijn heymelicheyt eñ rijcdomme/ende daeromme vertoornt hi den HEERE.

Dat.xxxix.Capittel.

Op die selue tijt sandt Merodach Bal
Adan die sone Bal Adan die coninck
tot Babel brieuē eñ geschēcke tot Hiskia/
B wāt hi hadde gehoort dat hi crāc
eñ weđ ghesont gewordē was. Dies
verblijde hē Hiskia/ eñ hi toonde hē dat schathuys/
siluer/gout/eñ specerie/costelicke salue/ eñ alle dye
huysen zijnder wapenē/ eñ alle die scattē die hi had
de/iae datter ooc niet en was dat hē Hiskia niet en
thoonde inden huyse/eñ in zijnder heerlicheyt.
Doen quā Iesaias die propheet totten coninck
Hiskia/ende seyde tot hem/wat segghen dese man
nen/eñ van waer comen si tot v? Hiskia antwoor-
de/si comen van verre tot mi/te weten van Baby
lonien/ende hi seyde/wat hebben si in dijnen huyse
ghesien? Hiskia antwoorde/Alle dat in mijnen huy
se is hebben si ghesien/eñ daer en is niet in mijnen
schatten/ dwelcke ic hem niet ghetoont en hebbe.
Ende Iesaia sprac tot Hiskia/hoort dat woort
C des HEEREN Zebaoths/siet/ die tijt comt dat
alle wat in dijnen huyse is/ende alle dat dijne voor
vaders vergadert hebben/tot op desen dach toe/
dat sal tot Babilonien ghebrocht worden/iae dat-
ter ooc niet blijuen en sal/ spreect die HEERE/
daer toe so sullen si uwe kinderen / die van v comē
sullen/eñ die ghi opuoeden sult/nemen/ ende sullē
moeten camerlinghen zijn inden houe des coninct
tot Babilonien. Ende Hiskia sprac tot Iesaia/dat
woort des HEEREN is goet dwelc ghi spreect.
Ende seyde/laet doch slechts vrede eñ trouwe zijn
die wijle dat ic leue.

¶Hier beghint die Propheet te vercondighen die verlossinge Israels/wt die Babilonische ghevanghenisse/niet alleene die/maer ooc daer bi door een gheestelicke verstāt die verlossinghe/die door Christum allen ghelooighē ghe schieden sal/ooc beschrijft die Propheet hier des menschen nietheyt/eñ die hoochte/macht/ende ghewalt Gods/ dien si vertoornt hadden/op dat hijse also tot berouwe ende beteringhe mocht verwecken.

Dat.xl.Capittel.

Erblijt v/verblijt v mijn volc/spreect A
dijne God / spreect met Hierusalem
vriendelicken/eñ predict haer/dat ha
re ridderscappe een eynde heeft/ wāt
haer misdaet is vergheuē/want si he
uet dubbel vander hant des HEEREN ontfanghē
om alle haer der sonden wille.
Daer is een stemme des predicants inder woe- Mat.
stijne/bereyt den HEERE den wech. Maect opten Ioan.
velde een effen bane onsen God/men verhoge alle
dalen/Eñ men vernedere alle bergen eñ houelen/
eñ men make effen/alle dat ongheliijc is/eñ so wat
cromachtich is/tot eenē slechtē velde/wāt die heer
licheit des HEEREN sal gheopenbaert wordē/ eñ
alle vleesch tsamen onder malcanderen sal sien/dat
den mont des HEEREN ghesproken heeft.
Daer sprac een stemme/predict/ende ic sey de/
wat sal ic prediken? Doe seyde si/alle vleesch is hoy/
ende alle sine goedtheyt (oft schoonte) is ghelijck
een bloeme opten velde/want dat hoy (oft gras)
verdoret/die bloeme valt af / wāt des HEEREN Mat.
geest (oft adē) blaest daer in. Ia dat volcke is hoy/ psa.
dat hoy verdorret/ die bloeme valt af/ maer dat
woort onses Gods blijft inder eewicheyt.
O du Sion predicarsse/climt op eenē hooghen
berch. O du Hierusalē predicarinne verheft uwe
stemme met crachte/verheft v/ende en vreest niet B
segghet den steden Iuda/siet / daer is uwe Godt/
want siet/die HEERE Zebaoth coemt ghewalde-
lick/ende sinen arme sal regneren/siet/wat hi ghe-
uen sal/dat selue is bereet. Ende dat hi loonen sal/
dat is al voor hem/hi sal zijn cudde weyden ghelijc
als een herder/hi sal die lammerkens in sinen arme
vergaderen / ende die selue voor sinen boesem dra-
ghen/ ende die draghende moederen sal hy ver-
schoenen.
Wie metet die wateren metter vuyst? eñ vattet
den hemel metter spannen? ende begrijpt met drie
vingheren die aerde? ende weghet die berghen met
eenen ghewichte? ende die houelen met eender wa
ghe? Wie ondervijst den gheest des HEEREN
ende welcke raet gheuer leert hē? wien vraecht hy Rom.
om raedt? die hem verstant gheue / ende leere hem
den wech des rechts? ende die hem die kennisse lee
re/ende wijse hem den wech des verstandts? siet/
die heydenen zijn gheacht (bi hem) ghelijc als eenē
droppe teghen eenen vollen emmer. Ende (si woz
den bi hem gherekent) ghelijck dat weynichsken
dat die waghe ouer weecht/ siet / die eylanden zijn
ghelijc een stubbeken inder sonnen/ Die Libanus
waer hem te cleyn tot eenen viere/ende sine dieren
te luttel totten brandtoffer. Alle Heydenen zijn te
ghen hem niet/iae eenckel worst ende leech by hem
gheacht.

Wien wilt ghi dā God nabeelde? Oft wat ghe lijckenisse wilt ghi hē maken? Die meester giet wel een beelt/ eñ die goutsmit ouerdecket met gout/ eñ
C hi maect siluerē ketenē daer aen/ desghelijcken so wie een arme verkoffer vermach/ die verkiest een hout/ dwelcke niet en broert/ eñ hi soect eenen sub tijlen meester daer toe/ die een alsulcken beelt ma ke/ dwelcke duerē mach/ en weet ghi niet? en hoort ghy nyet? en ist v nyet voormaels vercondicht? en hebt ghijt niet verstaē van beginne der aerdē? hi sit bouē opten omganc der werelt/ eñ die daer in woo nen zijn gelijc als sprinchanen (bi hem) hi die dē he mel wtreckt als een dun velle/ eñ die selue ghelijck als een tente wt breet/ daer men inne woont. Die die Vorstē te niet maect/ eñ die Richters opter aer den ydel maect/ ghelijc of haren stamme noch plan te/ noch zaet/ noch wortelen inder aerden en hadde ja dat si oock waer daer eenen windt onder haer waeyt/ verdorren/ eñ dat haer eenen draeywint ge lijc als stoppelen wech neemt/ wien wilt ghi nv mi dan ghelijc maken (oft nabeelden) dien ic gelijc zijn mach? spreect die heylige.
Heft op uwe ooghen in die hoochte eñ siet/ wie
D heeft sulcke dinghen gheschapen? eñ hi brengt haer ghetal daer wt/ die haer alle met namen roept/ zijn vermogen/ stercte/ eñ cracht is so groot/ dattet ooc sen eenen niet ghefaelgeren en can.
Waeromme spreecst du dan Jacob/ eñ ooc du Jsrael segste: Mijnē wech is dē HEERE verborgē eñ mijn Godt en weet niet van mijn oordeele? en weet ghi niet? en hebt ghi niet gehoort dat die HE RE die ewige God/ die die eynden der werelt ge scapen heeft/ niet moede noch mat en worde? Sijn wijsheyt is ongrondeerlijc/ hi gheeft den moeden cracht/ eñ stercte genoech den onuermogendē/ die jonge geselle wordē moede eñ mat/ eñ die mannen vallen. Maer die opten HEERE verwachten/ dien
wort die cracht vermeerdert/ dat si op varen met vloghelen ghelijc een aernt/ Ja dat si lopen eñ niet moede en worden/ eñ dat si wandelen connē ende niet slau en worden.

¶ Godt die HEERE vertoont hem als een die met den Joden ende heydenen te rechte sitten wil/ haer aenclaghen eñ verantwoort horen ende hi verwijt daer mede den volc ke Jsrael sine weldaden ende hare ondancbaerheyt.

¶ Dat.xli.Capittel

A Laet die eylanden voor mi swigen/ eñ dye volcken voor my stercken/ laetse herwaerts toe treden/ eñ sprekē/ laet ons met malcanderen rechten/ wye heeft den gherechten vanden opganc verwect? Wie riep hē dat hi ginc? wiet gaf die heyde nen eñ coninghen voor hem? dat hi haer der mach tich wert? eñ gaffe sinen swaerde ghelijc als stof? eñ sinen boge ghelijc verstroyde stoppelē? dat hi haer veruolchde/ eñ tooch door mi vrede/ eñ hi en wert des weghes niet moede/ Wie doet eñ maect ende roept alle menschen deen voor dander nae vanden beghinne aen? Jc die HEERE/ ick ben t die heyde deerste eñ die laetste roept.
Doē dat die eylandē sagen/ verschricten si/ eñ die eyndē der aerden waren verbaest. Si genaecten/ eñ quamē bi/ deene holp dē anderē/ eñ sprac tot sinen naestē/ zijt goets moets. Die timmerman nam dē goutsmit tot hē/ eñ si maectē mettē hamer dat blec glat opten aenbeelt/ eñ seyden/ het is goet datmen
B tbeeldt aen hechte met naghelen/ op dattet niet en waggele.
Eñ ghi Jsrael mijn knecht/ Jacob dien ic wtuer corē hebbe/ o du zaet Abrahāms mijns beminde/ die ic gesterct hebbe vādē eynde der aerdē/ eñ geroepē vā dijnen geweldigē/ eñ ic sprac tot v/ ghi sult mijn knecht zijn/ ic verkiese v/ eñ en verworpe v niet. En zijt niet versaecht/ ic ben met v/ en wijct niet/ want ic ben dijn Godt/ ic stercke v/ Jc helpe v ooc/ ic hou de v ooc metter rechter hant mijnder gerechticheit Siet/ si sullen tot eenen spot/ eñ tot schande worden/ alle die gene die op v gram zijn/ si sullen wordē ghe lijc als niet/ eñ die lieden die met v twistē/ die sullē vergaen/ ja dat ghi ooc na hen sult vnemen/ eñ ghy en sultse niet vindē/ die liedē die met v kijuē/ die sul len worden als niet/ eñ die lieden die teghen v strij den die sullen eenen eynde hebben. Want ick ben die HEERE dijn God/ die dijne rechter hant sterct/ en de tot v spreect En versaecht v niet/ ic helpe v.
Daeromme en veruaert v niet o ghi wormkē Ja cobs/ o ghi aerme hoopken Jsrahels/ ick helpe v/ spreect die HEERE/ eñ dijn verlosser die heylige in Jsrael/ siet/ ic hebbe v tot eenen scharpen nieuwen dorschwagē gemaect/ eñ tot eenē getanden vlegel/ op dat ghi die bergē dorsset eñ vmaelt/ eñ dat ghy die houelen tot kaf maect/ ghi sultse verstroyen/ ja datse die wint wech sal voeren/ eñ den draeywint verweysteren. Maer ghi sult vrolick zijn inden HE RE/ eñ ghi sult v verblidē inden heyligē in Jsrael.
Die allendigē eñ arme soeckē water/ eñ daer en C is geen/ hare tonghe verdorret van dorste/ mer ic die HEERE wilse verhoren. Jc die Godt Jsrahels en wilse niet verlaten/ Mer ic wil wateruloedē op die hoochtē openē/ eñ fonteynē middē opten velde Jc wil die woestine tot eē zee/ eñ dat dorre lant tot water raderē makē/ ic wil inder woestine settē Ce derboomē eñ Myrten/ ic wil optē velde geuē/ den nen/ boekē/ eñ boschbomē (oft palmboomen) met malcanderē/ op datmē sie/ eñ bekenne/ eñ mercke eñ versta/ dat die hāt des HEEREN sulcs doet/ eñ dat die heylige in Jsrael sulcs hebbe ghedaen.
Daeromme laet uwe sake voort comen/ spreect die HEERE/ brengt hier voor handen waer op dat ghi staet/ spreeckt die coninck in Jacob/ laetse her waerts treden/ eñ ons vercondigen/ wat toecomē de is/ vercondicht ons wat gheschieden sal/ datmē te voren prophetere/ laet ons metter herten daer op acht hebben/ eñ mercken/ hoe dattet namaels ghaen sal/ oft laet ons doch horen/ wat daer toeco mende is/ verclaert ons wat hier na geschieden sal/ so willen wi dan merckē dat ghi God zijt. Jc torte v/ doet goet/ of doet quaet/ soo willen wi daer van spreken/ eñ met malcanderen beschouwen/ siet ghi zijt niets niet/ ende uwe doen en is oock niet. Ende uwe verkiesinge is eenen grouwel.
Mer ic verwecke eenē vā noordē/ eñ roet vādē opganc der sonnē/ die sal in mijnen name prediken eñ hi sal ouer die machtighe gaen/ ghelijc als ouer leem. Eñ hi sal dat slijc treden/ gelijc als die potbac Sapi. xi
ker/ wie can yet van beginne voorseggē? so willen Ba. vi.
wijt bekennē/ oft vandē voorgaende dingē? so wil len wi seggben/ ghi spreect recht/ mer daer en ister niet eē die wat vercōdige/ noch yemāt die wat siet

noch oock eenighe die van v lieden een woordt
hooren mochte. Ick ben deerste die tot Sion seyt/
Siet/daer ist / eñ ic gheue Hierusalem Euangelistē/
maer daer ic op sie/daer en isser ooc een niet / eñ ick
sie onder haer/so en isser niet een die raet gheue/eñ
als ic haer vraghe/soo en antwoort daer niemant/
Siet/het en is anders niet/dan enckel moeyte/ende
gansch niet met haren doen. Haer godekens(oft
beelden) en zijn anders niet dan wint eñ ydelheyt.

¶ Hier wort bedudelijcken beschreuen die toecomst Christi/eñ sine macht/Gods lof wort hier vercondicht / Ende dē Godlosen Jodē worden met swate straffinge gedreycht
Dat.xlij.Capittel.

Siet/dit is mijn knecht. Ic onderhou-
de hē/eñ mijn vtuercorē/in welcken
A mijn siele een welbehagē heeft/ic heb
mat.xij. be hē mijnē geest ghegeuē. Hi sal dat
recht onder den heydenē brenghē/hi
en sal niet crijsschen noch roepē / eñ men en sal sine
stemme niet hooren opter straten. Dat ghequetst
riet en sal hi niet breken / ende dat roockende vlas
(oft lijnwaedt) en sal hy niet wtlesschen. Hi sal dat
recht metter waerheyt voortbrengē/ hi en sal noch
vñtachtich/ noch grouwelick zijn / op dat hy opter
aerden dat rechte doe/eñ die heydenen sullen op si-
ne insettinghen wachten.
Also spreect God die HERE / die die hemelen
scept eñ wtbreet / die die aerde maect/eñ dat daer
in wascht / die den volcke dat daer in is den adem/
eñ haer den gheest(oft leuē)gheeft/ die daer in wo-
nen. Ic die HERE hebbe v geroepē in gherechtic-
heyt/eñ ic hebbe v bi dijnre hāt genomē/ eñ hebbe
v behoet/eñ ic hebbe v tot een verbont onder dē vol-
ke gegeuē/tot eē licht der heydenē/ op dat ghi sout
openen die oogen der blinden/eñ die gheuangenen
wt der geuangenissen sout laten/ eñ die daer sitten
in der duysternissen wt den kercker. Ic die HERE
dat is mijnen name / eñ ic en wil mijn eere gheenē
anderē geuē/noch mijn gewalt den godekens(oft
beelden)Siet/so wat ic voortijts hebbe vercondicht/
dat is ghecomen/eñ also vercondighe ic ooc nv dat
dat nyeuwe/eer dat gheschiet so laet ic v dat hoorē.
Singet daeromme den HEERE een nieuwe
B liet/Sijn glorie is al aen die eynden der werelt / eñ
die opter zee varen/eñ al wat daer in is. Die eylan-
den/eñ die daer in woonen/ roept luyde ghi woesti-
nen/eñ die steden daer in zijnde/oock met den dor-
pen die in Kedar zijn/laetse juychen die inden steen
rootsen woonen / eñ roepen van die hoochten der
berghen/laetse den HERE die eere gheuen/ende
zijn almachticheyt indē eylandē vercondighen/ die
HERE sal wt treden ghelijck als een Reuse/eñ hi
sal die zeloersce eernstige liefde opweckē gelijc als
een crijsch mā/hi sal juychen eñ crijschen/Eñ hi sal
sine viandē verwinnē. Ic hebbe lange gesweghē/
eñ ben stil geweest/eñ hebbe mi onthoudē. Nv wil
ic roepē gelijc als een vrouwe in haren arbeyt/ ick
wilse verwoesten/eñ alle verslinden/ick wil die ver-
ghē eñ houelē verwoestē/eñ alle haer gras verdor-
ren. Eñ ick wil die waterstromen tot eylanden ma-
ken/eñ die zee verdroogen/mer die blinden wil ick
opten weghe leydē/den welcken si niet en kennen/
ic wilse op die bane brengen/die haer onbekent is
Ic wil die duysternisse voor haer tot eē licht makē
Eñ dat cromachtich is tot een effen plaetse/sulcks
wil ick haer doen/eñ haer niet verlaten / maer die
haer op godekens(oft beelden)verlaten/eñ seggen
totten ghegoten beelden/Ghi zijt onse Godē/dye
sullē haer achterwaerts keerē/eñ bescaemt wordē a
O ghi doouē hoort/eñ siet herwaerts o ghi blin-
den/op dat ghi sien moghet. Wie is doch soo blint
als mijn knecht?ende wie is so doof als mijn bode
die nic seynde? Wie is so blint/als die volcomē? Eñ
soo blint als die knecht des HEEREN? Men saeyt
genoech/mer men en behoudes niet/men heeft die
ooren open/mer men en hoort doch niet / nochtās
wil die HERE haerder genadich zijn/ om zijnder
gerechticheyts wille/op dat si zijn ghesedt groot eñ
heerlic makē/ maer het is een berooft eñ verdoruē
volc. Si zijn al te samen inden holen verstrict/ ende
ghestootē indē kerckerē/Si zijn tot eenen roof ghe-
worden/eñ daer en is gheen diese verlosse / Si zijn
met voeten ghetreden/eñ niemant en isser die seg-
ghe/brengtse weder herwaerts.
Wie isser onder v lieden/ die sulcks hoore/ aen-
mercke/eñ ter hertē neme/tgene dat hier na coēt?
Wie heeft Jacob ouer gegeuē te verderuē? eñ Is-
rael den roouers? En heuet die HERE niet ghe-
daen? Wi hebbē tegen hem ghesondicht / eñ wy en
woudē op sine wegen niet wandelen/eñ wi en zijn
ooc sine gebodē niet ghehoorsaē geweest/ daerōme
heeft hi wtgestort die grammeyt zijns toorns ouer
haer/eñ eenē stercken crijsch/ eñ hi heeft ons rontsō-
me aēgesteke: mer noch en willē wijs niet merckē
Hi bernt ons/eñ noch en nemē wijs niet ter hertē.

¶ God voorseyt door dē propheet die toecomst des salichmakers / Door den welckē ooc die Heydenen tot een volc Gods aenghenomen sullen worden/ Ende hier wt bewijst hi dat hi alleen die warachtige God is. Hi vermaent daer oec der voorledene weldadē/op dat si des te beter die toecomende beloftenissen souden gheloouen.
Dat.xliij.Capittel.

Ende nv spreect die HERE die v ghe-
scapen heeft o Jacob/Eñ v/o Israel
ghemaect heeft. En veruaert v niet/
want ic v vlost hebbe/ ick heb dy met A
dijnen name geroepē. Ghi zijt mijn/ deu.
want als ghi door dwater gaet/soo wil ic bi v zijn/ iiij.
dat v die stromen niet en verslinden/Ende als ghi xvij
int vier gaet/so en sult ghi v niet verbernen/ eñ die
vlamme en sal v niet verstickē. Wāt ic die HERE
dijn God/die heylighe in Israel/ben dijn verlosser
Ic hebbe Egipten/Moorenlandt/ende Seba in v
plaetse tot een versoeninghe ghegeuen/want ghy
so weert voor mijnē ooghen gheacht waerst/ daer-
omme moetstu ooc heerlic zijn/eñ ick hebbe v lief/
daeromme gheue ick ooc menschen in dijn plaetse/
eñ volcken voor dijn siele(oft leuen)
Daerōme en verslaet v niet/ want ick ben bi di/
Ic wil vandē oostē uwe saet te samē brenghē/eñ ic
wil v vandē westē bi een versamē/eñ ic wil seggen
tegent Noordē/geeft herwaerts/Eñ tegent Suy-
dē/En keeres niet/brengt mijne sonē vā verre her- ma.
waerts. Eñ mijne dochterē vandē eynden der we- luc.
relt/te weten alle die met mijnen name ghenoemt
zijn/die ic ghescapē hebbe tot mijnder heerlicheit/
eñ hebbe haer toe bereet eñ ghemaect.
Laet hier voor comē dat blinde volc/welcke noch-
tans ooghē hebbē/eñ doouē/die nochtās oorē heb- B
bē/Laet alle die heydenē tsamē comē te hope/ eñ al-
le volckē vergadert wordē/ wie isser onder haer/dye

sulcken dinc vercondigen mach? Ende die ons te voren ho
ren late wat geschien sal? Laet hair hare ghetuygen
brengen ende bewijsen/ so salment hooren/ ende seggen/
Het is die waerheyt. Mer ghi zijt mine ghetuyge/
spreect die HEERE/ ende mijn knecht dien ic verco-
ren hebbe/ op dat ghi weten sout/ ende mi gelooven/
ende verstaen/ dat ict ben/ Voor my en is geen God
gheweest/ so en salder oock na mi gheen ander we
sen/ Ic/ Ick ben die HEERE/ ende behalven mi en is
ter gheen salichmaker/ Ick hebt vercondicht/ ende
E.x. hebbe ooc geholpen/ ende ic hebt u doen seggen/ Ende
D.iiij daer en is geene vreemde God onder u. Ghi zijt my
ne getuygen/ spreect die HEERE/ dat ic God ben/
Ic ben geweest/ eer den dach gheschapen was/ Ende
daer en is niemant/ die yet wt mijnder hant getrec
ken can. Ick doet/ Wie wilt keeren.
Also spreect die HEERE uwe verlosser/ die hey
C lighe in Israhel/ Om dijnen wille hebbe ic tot Ba-
bilonien ghesonden. Ende ick hebbe alle die vluch
tighe hier onder ghestooten/ ende die clagende Chal
deen in die schepen gheiaecht/ Ick ben die HEERE
uwe heylighe/ die u/ o Israhel gheschapen hebbe/
Uwe coninc. Alsoo spreect die HEERE/ die inder
zee eenen wech ende in die starcke wateren een bae
ne maect Die daer wt brengt waghen/ ende peert
ende heyr/ ende macht/ dat si op eenen hoope daer
neder ligghen/ ende niet weder op en staen/ ende
worden wtgebluscht/ ghelijc vlasch wtghebluscht
wort/ En hebt gheen acht op die oude dinghen/ en
de en denct op die voorledene niet/ Want siet/ Ick
wil een nieuwe dinck doen/ Ende nu salt opgaen/
dat ghi bekennen sult/ dat ick passagien inder woe
stijnen make/ Ende riviere inder wildernissen/ Ja
dat mi oock die beesten opten velde sullen prijsen/
die draken ende struysen/ Want ick wil wateren in
der woestenije/ ende waterstroomen int wilde wout
gheven/ op dat drincken mach mijn volck/ mijne
wtvercorene.
Dit volc hebbe ick mi toe bereet/ dattet mijnen
D lof soude vercondigen/ niet daer omme dat ghi Ja
cob mi gheroepen hebt/ ofte om dat ghi Israel om
mi ghearbeyt hebt/ Wandt voorwaer/ ghi en hebt
mi niet gebracht die scapen dijns brantoffers/ Noch
mi geeert met dijnen offeren/ Dijnen dienst in spijs
offer en heeft mi niet bevallen/ Ende ick en hebbe
oock ghenen lust gehadt aen dijnen arbeyt int wie
roocken/ Ooc en hebt ghy my om ghelt gheenen
Calmus gecoft/ noch met dat vette dijner offerhan
den en hebt ghi my nyet ghevoet/ Ja my hebt ghy
in dijnen sonden arbeyt gemaect/ ende in dijne mis
daet moeite/ Ick/ Ic wisch wt dijne overtredinghe
om mijnen wille/ noch en gedencke dijner sonden
niet/ Brenghet doch mi inder memorien/ Laet ons
met malcanderen te recht comen. Segget op waer
mede dat ghi meent gerecht te zijn? Dijn eerste va
der heeft ghesondicht/ ende dijne leeraers (oft over
ste) hebben tegen mi mishandelt/ Daer omme heb
be ick die overste vorsten des heylichdoms onthey
licht (oft ontwijt) Ende ic hebbe Jacob gebannen
ende Israel tot eenen spot ghegeven.

¶ Hi verwijt haer sine wel daden/ ende om der ondanc-
baerheyt wille van dien so worden si met recht verstooten
ende die Heydenen in haer plaetse gheset/ Ten anderen be
wijst hi die dwaesheit ende nietheit/ der valscher goden der
beelderen/ ende der geenre/ diese maken ende eeren.

Dat.xliiij.Capittel

Aeromme hoort nu mijn knecht B
Jacob/ ende Israel dien ic vercoren heb Hie.xxx
be/ Die HEERE seyt alsoo Die welc
ke u gemaect/ ende toebereet heeft Ende
die u bi staet/ Ja van dijns moeders
lichaem aen/ O mijn knecht Jacob/ en vervaert u
niet/ Ende ooc ghi oprechte/ dien ick vercoren hebbe
Want ick wil water op die dorstighe/ ende stroomen
op die dorre gieten/ Ic wil minen geest op dijn zaet
gieten/ ende mijn seegeninge op dine naecomelinghen
dat si wassen sullen als gras/ gelijc als die weyden
aen die waterbeken/ Dese sal seggen/ Ick ben des
HEEREN/ Ende die ghene sal ghenoemt worden
metten name Jacobs/ Ende die derde sal hem met Jo he.g
zijnder hant den HEERE onderschriven/ ende sal
metten name Israels ghenoemt worden/
Also spreect die HEERE die coninck Israhels/
ende zijn verlosser/ die HEERE der heyrscharen/ Ick C
ben die eerste/ ende ic ben die laetste Ende sonder mi en
is gheen Godt/ Want wie is mi gelijc? die laet roe
pen/ vercondigen/ ende mi berechten/ hoe ic die volcken
van tbeginne der werelt/ tot noch toe oordineere?
laetse haer dat aenstaende ende dat toecomen sal vercon
digen? En weest niet verslaecht/ noch vervaert/ Ende
heb ickt u niet altemael laten hooren/ ende vercondi-
gen? Want ghi zijt mijne getuyge/ Isser ooc eenich
God buyten mi? Daer en is geen steenrootse (noch
sekerheyt) Ic en weet ooc gheenen/ Die beeldema
kers zijn alle gader niet/ haer costelicheyt en brengt
geen profijt in/ Si zijn dies selve ghetuyge/ ende om dat Jesa.xl.
zijt noch en sien/ noch en mercken/ daeromme moe
ten si beschaemt bliven. *
Wie zijn se dan die nu eenen God maken/ ende een
beeldt gieten sullen/ die tot geen profijt en comt?
Siet/ alle haer gesinne moet tot scande comen/ want
het zijn meesters wt den menschen/ Al quamen si alle
gader te hoope/ so moeten si haer nochtans vreesen
ende alle tsamen te schande worden/ Die smit nemet
yser inder tangen/ hi arbeyt in die gloeyte/ hi berey-
tet met hameren/ ende arbeyt daer aen met ghantser
cracht zijns arms. Ja hi lijdet ooc den honger/ tot
dat hi niet meer en can/ Hi en drinct ooc gheen wa
ter/ tot dat hi crachteloos wort.
Die beeltsnijder neemt hout/ ende hi metet met
dat rechtsnoer/ Ende hi teekent met rood aerde/ ende
hi behouwet/ hi metet nae die winckel mate/ hi pas
set metten passer/ hi contrefeytet na eens mans beel
de/ na een scoon mensce/ die inden tempel woone/ Hi C
gaet wt daer na onder den boomen in dat wout/ op dat
hi Cederboomen afhouwe/ ende neme bueckten ende eyc
ken/ Ja ooc eenen Cederboom die hi plantet/ die vanden
regen gewassen is/ ende die den lieden te bernen dient daer
men af neemt daermen bi hem wermen mach/ ende datmen aen
stooct ende bacter broot mede Van tselve hout maect
hi eenen God/ ende bidt hem aen/ Ende hi maect daer een
beelt af/ ende knielt daer voor neder. Deen helft verbernt
hi int vier/ ende bi die ander helfte kooct hi zijn vleesch/
ende etet/ Hi braet daer bi een gebraet/ ende hi versaet hem
Ende hi wermt hem ooc/ ende seyt Hoia. Ic hebbe mi so
wel ghewermt/ Ic hebbe bi tvier gheweest/ ende dat
overgebleven deel/ dat maect hi tot een God/ dattet
zijn beelt (oft godeken si) hi knielt daer voor/ ende
valt daer voor neder/ ende hi doet zijn gebet/ ende
spreect/ Verlost mi/ want ghi zijt mijn God.

Si en weten niet/eñ en verstaen niet/Want si
zijn verblint/dat haer ooghē niet en sien/Eñ haer
hertē/dat si niet gemerckē en connē/Si en gaē niet
D in haer hertē/gheē verstant/noch wetentheyt en is
daer/dat si doch dachtē/Ic hebbe die helft met vie
re ōvbernt/eñ ouer dē kolē broot gebackē/eñ vleeſ
ſche gebradē/eñ gegetē.Eñ ſoude ic dat ouerſchot
tot eenē grouwel makē?eñ ſoude ic knielē voor eē
block?het zijn aſſchē/eñ het bedrieget hertē/dwelc
ke hem derwaerts neyghet/eñ het en can zijn siele
niet verloſſen/Noch hi en can niet gedenckē/Sou
der ooc valſcheyt in mijnder rechter hant zijn?

Daer op denct/o Jacob eñ Iſrael/wāt ghi zijt
mijn knecht/Ic hebbe v liedē gemaect/dz ghi mijn
dienaer ſout weſen/Iſrael en vergeet mijns niet/
Ic verdrijue uwe miſdaet/gelijc een wolcke/ende
dijne ſondē gelijc dē neuel.Keert v tot mi/ſo wil ic
v verloſſen.Juychet ghi hemelen/wāt die HEERE
heuet gedaen/Roept die aerde hier benedē/Weeſt
vrolic/eñ iuychet ghi berghen/Jae ooc ghi wilder-
niſſen/eñ alle boomen die daer inne zijn/want dye
HEERE heeft Jacob verloſt/eñ hi is in Iſrahel
heerlick.

E Alſo ſpreect die HEERE dijn verloſſer/die v van
Gen. iij moeders lichaem aen onderhoudē heeft/Ic bē die
Jeſa. xl. HEERE/diet al doet/die dē hemel alleen wt reet/
eñ die daerde wijdt maect/ſonder yemants hulpe/
Die der tovuenaers teyckenen te nyete make/Eñ
die de waerſegghers verdwaſe/Eñ die dye wijſen
te rugghe keer/eñ hare conſte tot ſotternije make/
Mer dat woort dijns knechts beueſticht hi/eñ dē
raet zijnder boden volbrenget hi/Die tot Hieruſalē
ſpreect/wordt bewoont/Eñ totten ſteden Juda/
Sijt gebouwet/dat ic uwe verwoeſtinge oprechte
Ic die ſpreke tot die diepten/verdrooght/Eñ tot
die waterſtroomen verdrijnt/Die ſpreke tot Co-
res(oft Cyro)Ghi zijt mijn herder/eñ ghi ſult alle
mijnē wille volbringē/datmē ſegghe tot Hieruſa-
lem/Wort ghetimmert/eñ totten Tempel.Wort
ghefundeert.

Die prophheet veertoeft noch in dien/dat hi bewijſe den volcke/dat God alleen een warachtich God is/Ende ſon verlinghe/om dat hi toecomende dinghen voorſeyt/Door Cyrum oft Corem/in eenen hooghen verſtāt wort Chriſtus bediet.

Dat.xlv.Capittel.

A Alſoo ſpreect die HEERE tot ſinen
ghesalfdē/tot Cyrū/dien ic bi zijnder
rechter hant neme/op dat ic die Hey
denen voor hem onderwerpe/eñ dē
Coninghen dat ſweerde af gorde/op
dat die dore worde voor hem geopent/eñ die poor
ten niet ghesloten en blijuē/Jck wil voor v heuen
gaen/eñ die houelen effen maken/Jck wil die me-
talen doren in twee ſlaen/eñ die yſeren bantbomē
breken/eñ ick wil v gheuen die verborgen ſchattē/
eñ die heymelike cleynodien/op dat hi bekent/dat
ic die HEERE/die God Iſraels/v met dijnen na-
me geropen hebbe/om Jacob mijns knechts wil
le/eñ om Iſrael mijnen wtuercoren Jacob/ic riep
Ge. xxv v met dijnen name/ende ic noemde v doen ghi my
noch niet en kende/Ic ben die HEERE eñ anders
gheen meer/Daer en is gheen God behaluen my.
Ic hebbe di ten ſtrijde gewapent doen ghi mi noch
niet en kende/op datmen onderuinde/beyde vāder
ſonnen opganc/totter ſonnen nederganc/dat buy-
ten mi gants niet en is/Jck ben die HEERE/eñ
gheen meer/Ic die dat licht ſcheppe/eñ die duyſter
niſſe/Jck make vrede ende dat quaet/Jck ben die
HEERE/die ſulcx al doet. Rom.

O ghi hemelen dauwet vā bouē nederwaerts/ Ephe
eñ die wolckē reghenē die gherechticheyt/Die aer 1. Jo.
de moet haer op doen/eñ ſalicheyt voortbrenghē.
Eñ die ghrechticheyt moet daer mede bi waſſen/
Jck die HEERE make hem.

Wee den ghenen/die met ſinen ſchepper kijft/
te wetē dat ſcherf metten potbacker/Spreect ooc
dat leem totten potbacker.Wat maect ghi?ghi en
bewijſt dijne handen niet aen dijnen wercke/Wee B
den ghenen die tot ſinen vader ſeyt/Waeromme Rom.
hebt ghi mi ghemaect?Eñ totten wijue(ofte ſine
moedere)Waeromme baert ghi?

Alſo ſpreect die HEERE die heylighe in Iſrael
eñ dijn ſchepper/Vraghet mi dat toecomende/Eñ
laet die kinderē/eñ dat werck mijnder handen my
beuolē zijn/Ic hebbe die aerde gemaect/eñ die mē Gen.
ſchē daer op ghescapē/Ic bent/wiens handen den
hemel wtghebreyt hebbē/eñ ic hebbe ſinē ganſſen
heyr ghebodē/Jck hebbe hem verwect in gerech
ticheyt/Eñ alle ſine weghen wil ic effen makē/hy
ſal mijne ſtadt bouwen/eñ mijne gheuangene los
laten/niet om ghelt/noch om ghescencke/ſeyt die
HEERE der heyrſcharen.

Die HEERE ſpreect alſo/Der Egiptenaers co
manſchappe/eñ der Moorē neeringhē/eñ der lan
gher liedē tot Seba/die ſullen haer v opgheuen/eñ
onder dijnen tribuyt ſtaen/Si ſullen v volgelen/eñ
in ketenen ſullen ſi ghaen/eñ ſi ſullen voor v neder
vallen/ende v bidden/Want hi is God/ende daer
en is gheen ander God meer.

Voorwaer ghi zijt een verborgē God/ghi Godt
Iſraels/eñ ghesontmaker.Mer die beeldemakers
moeten alle ghader tot ſchanden eñ tot eenen ſpot
blijuen/eñ deen metten anderen beſchaemt wech
gaen/Mer Iſrael wort verloſt door den HEERE
eewelic/eñ en wort niet tot ſchandē/noch tot eenē
ſpot inder eewicheyt.

Want alſoo ſeyt die HEERE/die die hemelen
ghescapē heeft/God die die aerde toebereyt heeft/
eñ bi heeftſe ghemaect/eñ gheordineert/Eñ hi en C
heeftſe niet gemaect/datſe leech eñ ydel zijn ſoude/
maer haer toe bereyt/datmē daer op woonen ſou
de/Ic ben die HEERE/eñ daer en is gheen meer/
Ic en hebbe int verborgē niet ghesproken/noch in
die duyſter hoecken der aerdē/Ic en hebbe tot den
zade Jacobs niet te vergheefs gheſeyt/Soect my/
wāt ic ben die HEERE/die vander ghrechticheyt
ſpreect/eñ ic vercondighe dat ghrecht is.

Laet haer vergaderen/eñ bi malcander comē/
hier voor die ſtueſen der Heydenen/die gheen ver
ſtant en hebben/eñ rechten op die blocken haerder
beelden/eñ ſi ſmeecken met den God/die haer niet
gehelpen en can/Comt herwaerts/vercondicht/
eñ hout raet alle met malcanderen/Wie heeft dit
laten ſeggen van aen beginne herwaerts?eñ doen
altemael vercondicht?Eñ hebbe ict niet gedaē dye
HEERE?Ende daer en is anders gheen Godt dan
ick/Een ghrecht God/eñ ſalichmaker/Eñ daer
en is gheen ander/dan ick.

Keert v liedē tot mi/ſoo moecht ghi ſalich wor

ben/ Ja alle ghi eynden der werelt/ Wandt ick ben
God/ ende daer en is gheen ander Godt meer/ Jc
swere bi mi selfs. Dat woort der gerechticheit coēt
wt mÿnen monde/ ende het sal ooc daer bi blÿuē/
te weten. Alle knien sullen haer voor mi buyghen/
ēn ooc alle tongen sweren/ ēn segghen/ Waerlic in
den HEERE is mÿn gherechticheyt ēn stercte/ Sy
sullen ooc tot hem comen. Maer alle die hē weder
staen moeten beschaemt worden/ want dat gantse
zaet Jsraels wort gerechtueerdicht indē HEERE/
ende si sullen haer zÿns beroemen.

Bel is gebuycht ende Nebo is gheuallen/ hare
beelden zÿn den dyeren ēn den beesten een deel ghe
worden/ Ja dat si haer moede draghen aen uwe
swaricheyt/ si buyghen/ ēn vallen ooc deen metten
anderen/ so dat si den last niet en connen wech ghe
brenghen/ maer si gaen daer onder/ recht oft si ghe=
uangen waren.

¶ Van die verachtinghe ende verstoringhe der beelden
Ende van die machte des warachtighen Gods.

¶ Dat.xlvi. Capittel

A Hie.l. Hoort my ghy dye vanden huyse Ja=
cobs zÿt/ Ēn ghi ouergebleuene vā
dē huysghesinne Jsraels/ Ja ghi ooc
die indē lichame noch gedragē wort
ēn in der moeder ligghet/ Ja ick wil
v dragē tot in dat ouderdom/ ēn tot dat ghi grÿsch
wort Jc wilt doen/ Jc wil v heffen/ dragen/ ēn ver
lossen Na wien wilt ghi mi schilderen? Ēn na wien
conterfeyt ghi mi dan? Teghen wien meet ghi my/
dien ic ghelÿc zÿn mach? Si scudden dat gout wten
buydel/ ēn weghen dat siluer metter wage/ ēn si lo
nen den goutsmit/ dat hi eenen God daer af make
voor den welcken si knielen moghen/ ēn aenbeden
Si heffen hem op die schouderen/ ēn draghen hem
ēn setten hem op zÿn stede/ Daer staet hy/ ende en
coemt van zÿnder plaetse niet/ Roept yemant hem
aen/ so en antwoort hi niet/ noch en helpt hem wt
zÿnder noot niet.

Ghedenct doch sulcs/ ēn weest strac/ o ghi ouer
treders/ gaet in uwe hertē/ Gedenct der voorlede
nē van outs herwaerts/ Want ic ben God/ ēn geē
meer/ Een God/ wiēs gelÿc nergens en is/ Jc die
B te voorē vercondige/ dat namaels gescien sal/ Ēn te
voorē eer dattet coēt/ ēn segge/ Mÿn voornemē dat
blÿft/ Ēn ic doe al dat mi genuecht Jc roepe eenen
vogel vanden opganc der zonnen/ ēn eenē man wt
verre landen/ die volbrengt/ so wat ick voorneme/
So haest als ict segge/ so volbrenge ict/ So gherin=
ghe als ict dencke/ so doe ict ooc.

¶ Die hoochmoedige Babiloniers werden ghedreycht
met haerder verderffenisse/ ende toecomende straffinghe/
waer af haere goden ende beelden haer niet en sullen con=
nen verlossen

Dat.xlvij. Capittel

A Hoort nu/ o ghi stoute van hertē/ die
verre vander gerechticheyt zÿt/ Jck
hebbe mÿn gerechticheyt nae bi ghe
bracht/ si en is niet verre/ Ēn mÿn sa
licheyt en sal haer niet versuymen.
Want ick tot Zion salicheyt gheuen wil/ Ende tot
Hierusalem mÿne heerlicheyt.

O ioncfrou dochter Babel/ ghi moet ter neder
stelt v int stof/ settet v opter aerden/ want die Cal
deesche macht en heeft gheenen stoel meer/ Men
en sal v niet meer noemē/ Vertaerde ende liefÿcke

Meer neēt die moelē/ ēn maect meele/ ontdoet dÿn
geulochtē hayre/ doet dē vorslap wech/ maect dÿ
voetē naect ontdect v beenen/ waedt doort water/
Ja dat dine schamelheyt vthoont/ ēn dÿne vrouwe
licheyt ghesien worde/ Jc wil mi aen v wreken/ ēn
niemant en salts mi afbidden/ Sulcs doet ouse ver
losser/ die daer heet die HEERE Zebaoth/ die hey=
lighe in Jsrael.

Stelt v in die stilte/ ende gaet int duystere/ o ghi
Chaldeesche dochtere/ wandt ghi en sult niet meer
heeten/ een vrouwe bouen alle coninckrÿckē/ want
doē ic op mÿn volc toornich was/ dat ic mÿn erfde
le ontwÿet (oft ontheylicht) hebbe/ ēn hebse in dÿn
hant ouergegeuen/ Maer ghi en hebt haer gheene
bermherticheydt bewesen/ Ja hare ouden hebstu
zeer beswaert/ met dÿn ioc/ Ende ghi dachtet/ Jck
ben een coninghinne inder eewicheyt/ Ende ghi en
hebt sulcs tot noch toe nz ter hertē genomen/ noch
daer op ghedacht/ hoe dattet met haer hier na gaē
soude/ Daer ōme hoort nv dit/ ghi die in wellusten
leuest/ ēn sonder sorgen sittest/ ēn segste in dÿn her
te/ Jc bent ende gheen meer/ Jc en sal gheen wedu
we worden/ noch oock niet onvruchtbaer zÿn/ Het
sal v alle beyde ghebueren/ onuerhoets ende op ee=
nē dach/ dat ghi weduwe ende onvruchtbaer sult B
zÿn. Ja met ganster machte sullen si v ouer vallen/ Hie.xliij.
om der menichte wille dÿnre toouenaren/ ēn om
dine besweerders wille/ welcker eenen grotē hoo=
pe bi v is/ Wāt du hadste die op dÿne booshevt ver
laten/ doen ghi dachte/ Men en siet mi niet. Dÿne
wÿsheyt ende conste hebben v verdoruē/ ēn spraect
in dÿn herte/ Jc bent/ ēn anders niemant/ Daerom
me sal een ongheluc ouer v comen/ dat ghi niet en
weet/ wanneer dattet comen sal. Ende daer sal eē
ongheual op v vallen/ dwelc ghi niet versoenen en
sult moghen/ Want daer sal hastelic een ghedruys
sche ouer v comen/ daer ghi v niet voor en hoet. Ro.viij.

Daeromme treckt nv herwaerts/ met dÿne be
sweerders/ ēn met den hoope dÿnre toouenaren/
onder den welcken ghi v vā dÿnre ioncheyt aen ge
oeffent hebt/ oft ghy dÿns raet weet/ oft dat ghy
mogeste die stercken. Want ghi zÿt moede ghewor
dē/ vā die menichte dÿnre opstellinghē/ Laet voort
comen ēn v helpen/ die meesters des hemels loop
die sterrēkÿckers/ die na der mane rekenen/ wat v
ouercomen sal/ Siet/ si zÿn ghelÿck als stoppelen/
vanden viere verbernt/ Si en moghen haer leuen
vander vlāme niet verlossen/ Wāt het en sal geen
gloet zÿn/ daer mē bi ghewermen mach/ noch oock
een vier/ daer men bi ghesitten conde/ Effen alsoo
zÿn si/ daer ghi v mede gemoeyt hebt/ Dÿne hante
riers van dÿnre iuecht op/ Een yeghelick sal sinen
ganc herwaerts ende ghintswaerts gaen/ also dat
ghi gheenen hulper hebben en sult.

¶ Die straffinge/ die hi inden/ xl/ capittel/ begonnen heeft
die besluyt hi hier als inder summa/ Hi verwijt haer haers
ouertredinghen ende ontrouwe

Dat.xlviij. Capittel.

Hoort dit ghi vanden huyse Jacobs/
ghi die metten name Jsraels genoēt A
wort/ ēn wt dē water (oft oorsprōc) Hie.iiij.
Juda gheuloten zÿt/ ghi die bi den na
me des HEEREN sweert/ ēn ghe
dencktesse des Gods in Jsrahel/ Maer nochtans

niet inder waerheyt noch gherechticheyt. Want si noemē haer wt der heyligher stadt/ eñ verlatē haer opten God Israels/ die daer heet die HEERE Zebaoth/ Ic hebbe te voren vercondicht dit toecomēde/ het is wt mijnē monde gecomē/ Eñ ic hebt doē seggen/ Ick doet oock haestelijcken dattet coemt/ Want ic weet/ dat ghi hart zijt/ eñ dijnē neck heeft een yseren ader/ eñ dijn voorhooft is metalen/ Ick hebt te voren geseyt/ eñ ic hebt v doen seggen/ eer dant ghescihiet is/ op dat ghi niet segghen en soudet

B Mijn godeken heuet gedaē/ eñ mijn beelt/ eñ gegoten heuet gebodē/ Sulcx al hoortstu/ eñ sietstu/ ende en hebbet nochtans niet voorseyt/ Maer ic hebbe v te voren dit nyeuwe eñ verborgē doē segghē/ het welcke ghi niet en wistet/ eñ nv ist geschiet/ eñ niet voen altemael/ eñ ghi en hebt daer niet eenen dach te voren af gehoort/ op dat ghi niet ghesegghē en condt/ Siet/ dat wist ic wel/ Wāt du en haddest niet gehoort/ eñ ghi en wistet ooc niet/ eñ dijn oore en was noch doen altemael niet geopent/ Maer ic wistet wel/ dat ghijt verachten soudt/ eñ daerōme van dijns moeders lichaem aen/ zijt ghy een ouertreder genoemt/ Daerōme bē ic om mijns naems wille lancmoedich/ eñ om mijnre eeren wille/ wil ic mi om dijn profijt bedwingē/ dat ghi niet wt ghe roeyt en wort/ Siet/ ic wil v reynighen/ maer niet als siluer/ Maer ic wil v wtuercoren maken inden ouē der ellendē/ eñ dat om mijnē wille/ Ja om mijnen wille/ soo wil ict doen/ op dat ic niet veracht en worde/ wāt ic en wil mijn eere geenē anderē gheuē

C O Jacob/ hoort na mi/ eñ Israel/ dien ic geroepen hebbe/ Ic bent/ Ic ben die eerste/ daer toe ooc die leste. Mijn hāt heeft dat aertrijc gefundeert/ Eñ mijn rechter hant heeft den hemel omspannē wāt ic roepe/ dat is terstont daer. Vergadert v alle eñ hoort. Wie isser onder dese/ die sulcks vercondighē can? Die HEERE bemint hem/ Daerom sal hi sinen wil aen Babel/ eñ sinen arm aen die Chaldeen bewijsen. Ic/ Ja ic hebt gheseyt/ Ic hebbe hē geroepen/ ic wil hem ooc laten comen/ eñ zijn reyse sal hē ooch ghelucken/ Tredet herwaerts tot mi/ eñ hoort dit/ Ic en hebt niet int heymelijcke voorseyt/ Het is ter tijt ghescihet/ doē ic daer was/ Maer nv seynt die HEERE Zebaoth mi eñ sinen gheest.

Also spreect die HEERE dijn verlosser/ die heylige in Israel/ Ick ben die HEERE dijn Godt/ die v leert so wat profitelic is/ eñ leyde v op den wech/ daer ghi op gaet. Och oft ghi op mijn gebodē merc te/ so soude dijnē vrede zijn/ gelijc eenē waterstroō/ eñ dijn gherechticheyt gelijc als die goluen vander zee/ eñ dijn saet soude zijn/ gelijc als sandt. Eñ dye vruchte dijns lichaems gelijc als zandt hoorkens/ welcx name niet en soude wt geroeyt wordē/ noch vernielt voor mi.

Gaet wt van Babel/ eñ vliedt van Chaldeen/ met eenen vrolijcken roep/ Vercondicht/ eñ latet hooren/ Verbreydet tot aender werelt eynden toe/ Segt/ die HEERE heeft sinen dienaer Jacob verlost/ Eñ si en hebben gheenen dorst gheleden/ doen
num.xx hise inder woestijne leyde/ Hi dede haer dat water
Genc.xi wten steenrootsen vloeden/ Hy schoorde die steenrootse/ eñ dat water ran daer wt/ Maer die Godloosen (spreect die HEERE) en hebben gheenen vrede.

¶ Onder den persoone des propheten/ soo wort die toecomste eñ dofficie Christi bescreuen ende inghebrocht dat die salicheyt niet alleen den Joden maer ooc den Heydenē vercondicht wort.

Dat.xlix.Capittel.

✠ Oort my/ ghi eylanden/ eñ ghy volcken van verre/ luystert toe/ Dye HEERE heeft mi gheroepen van moeders lichaem aen/ hi heeft mijns naems ghedacht/ Doen ick noch in moeders lichaem was/ Ende hi heeft mijnē mont ghemaect ghelijc als een scherp sweert/ Onder die scaduwe zijnder hāt heeft hi mi bescermt. Hi heeft mi als eenen hubschen pijle ghemaect/ ende my in sinen kokeren ghesteken. Ende hi sprac tot mi Du biste mijn knecht Israel/ door den welcken ic gepresen wil worden/ Eñ ic dacht/ dat ic te vergeefs arbeyden soude/ eñ dat ic mijn crachte te vergeefs ende onnuttelijcken soude ghebruycken/ Hoe wel nochtans mijn sake des HEEREN/ ende mijn officie mijns Gods is. A Hiere Rom

Ende nv spreect die HEERE/ die mi vā moeders lichaem aen/ tot sinē knecht toebereyt heeft/ dat ic Jacob tot hem soude bekeeren/ op dat Israhel niet en soude wech gheruct worden/ Daerom me ben ic voor den HEERE heerlick/ Ende mijne God is mijn stercte/ Ende spreeckt/ Het is een cleyn dinck/ dat ghi mijn dienaer zijt/ om dat ghe slachte Jacobs op te rechten/ ende dat verdoruen is in Israel/ weder op te bringhen/ Maer ick hebbe v ooc tot een licht der Heydenen ghemaect/ op dat ghi sout zijn mijn salicheyt/ tot aen die eynden der werelt. ij.Co

Also spreeckt die HEERE die verlosser Israhels zijn heylighe/ tot die verachte sielen/ totte volcke/ waer af men een grouwel heeft totten knechte/ die onder die tyrannen is/ Die coninghen sullen sien/ eñ op staen/ Eñ die vorsten sullen aenbidden/ om des HEEREN wille/ die getrouwe is/ om des heyligē in Israels wille/ die v wtuercoren heeft. ✠

✠ Die HEERE spreect alsoo/ Ick hebbe v ter aenghenamer tijt verhoort/ ende ic hebbe v in den daghe des salicheyts gheholpen/ ende hebbe v behoet/ ende tot een verbont onder dat volc ghe stelt/ op dat ghi dat lant sout oprechten/ eñ dat verdestrueerde erfenisse in soudt nemen/ eñ segghen totten ghevanghenen/ Gaet wt/ Ende tottē ghenen/ die inde duysternissen sittē/ Comt hier voor/ op dat si haer opten weghe weyden/ ende op alle houelen haere nootdrufte moghen hebben. Ende si en sullen/ noch hongher/ noch dorst meer hebbē/ Haer en sal gheen hitte/ noch sonne steken/ Want die haer der kinderē ontfermhertich is/ die salse leyden/ ende aender fonteyn aderē te drinckē gheuē/ Ick wille alle mijne berghen tot weghen maken/ eñ mijn voetpaden sullen gheeffent worden/ Siet/ dese sullen van verre comen/ Ende siet die ghene vā noorden/ Ende dese vanden meyre/ Eñ die ghene vanden lande Sinim/ Juychet ghi hemelen/ eñ ghi aerdē verblijt v/ looft ghi berghē met iuychen/ Want die HEERE heeft zijn volc ghetroost/ eñ het iammert hem haerder allenden. ✠ C

Mer Sion spreect/ die HEERE heeft mi verlaten/ Ende die HEERE heeft mijns vergheten/

Mach ooc een vrouwe haers kints vergeten/dat
si niet en ontferme des soons van haeren lichaem?
Ende oft sulcke des seluen al vergate/so en wil ick
nochtans dijns niet vergheten/Siet/in die handen
hebbe ick v geteeckent/dijne mueren zijn altijt voor
mi/dijne timmerluyden sullen haer haesten/v we=
der te bouwen/Mer dijne verderstrueerders ende
verwoesters sullen van v wijcken/Heft uwe ogẽ
op rontomme/ende siet/alle dese tsamen vergadert
comen tot dy. Die HEERE seyt/ Soo waerlijck
als ic leue/ghi sult alle dese ghelijc een cyeragie aen
trecken/Ende sult ghelijc een bruyt dese cleynodiẽ
aendoen/Wandt dijn woest/verdestrueert/ẽ ver
doruen lant/dat sal v dan te enge worden/om der
inwoonders wille/als dijne verderuers verre wech
zijn / Alsoo dat die kinderen dijnre onvruchtbaer=
heyt segghen sullen voor dijnen ooren/ Die plaetse
is mi te nauwe/schict v verre/dat ick bi v woonen
mach / Maer ghy sult segghen in dijn herte/ Wye
heeft mi dese ghewonnen? want ic doch onvrucht
baer ben/ende eenlijcke verdreuen/ende verstootẽ
Wie heeft mi dese opghevoet? Siet/Ick was een
eensame/ende verlatẽ /ende van waer comen dese?

Also spreect die HEERE der heyrscharen/Siet/
D Ic wil mijn handen tottẽ Heydenen op heffen/ en
ẽ totten volcken mijn vanier op steken/soo sullen
si dijne sonen inden armen brenghen/ẽ dijne doch
teren op die schouderen draghen/ Ende die conin
ghen sullen dijne voedtsterheeren/ẽ die coninginnen
dijne voedtster vrouwẽ zijn / Si sullẽ voor v ne
der vallen ter aerden op haer aensicht/ende dat stof
dijnre voeten lecken/Dan sult ghi beuinden/dat ic
die HEERE ben/aen den welcken niet bescaemt
en sullen worden/die op mi wachten.

Canmen ooc eenẽ stuese den roof afiaghen? Of
canmen den gherechten sine geuangẽ los gemakẽ
Want also spreect die HEERE/Nv sullen die ghe
vangenẽ den stuese genomẽ wordẽ/ ẽ dẽ roof des
sterckẽ losch wordẽ / Ẽ ic wil dijn sakẽ tegen dijn
wederpartie aenuerden /ẽ dijne kinderẽ helpen/
Ẽ ic wil dijne viandẽ spijsen met haer eygen vlee
sche Ẽ si sullen met haren eygen bloet/gelijc met
soeten wijn droncken worden / Ẽ alle vleesch sal
beuindẽ dat ic die HEERE bẽ/ dijn salichmaker/en
de dijn verlosser die machtige in Jacob.

Die Sinagoghe hadde haer int voorghaende capittel beclaecht/dat si van God verstotẽ was /Op dat antwoort hier onse HEERE God/ende bewijst dat die schult haer si/want si hem ongetrouwelijck verlaten hadde/ende niet vreemde goden ghehoort.

Dat.L.Capittel.

Lso spreect die HEERE / Waer is den
sceytbrief dijns moeders? waer mede
dat icse verlaten hebbe? Oft waer is
B mijnen woekenaer dien ic v vercocht
.iij hebbe? Siet/ghi zijt om uwer sonden
wille vercoft/Ende v moeder is om uwe ouertre=
dens wille gelatẽ/Waerom en was daer niemant
doen ic quam? Ẽ doen ick riep / en antwoorde nie
mant? Is mijn hant nv so cort gewordẽ/dat si niet
gehelpen en can? Oft en is bi mi geen cracht te ver
lossen? Siet met mijn ghebieden maec ick die zee
drooch ẽ make die waterstromen als een wostij=
ne/dat hare visschen van ghebrec des waters stinc
kẽ/ẽ van dorst steruẽ/ Ic beclede den hemel met
donckerheyt ẽ make zijn decsele als eenen sack.

Die HEERE der heyrscharen heeft mi een wel
geleerde tonge gegeuẽ/ dat ic wete den becommer
dẽ ter rechter tijt te spreken hi wecket mi alle mor= B
ghen/Hi weet mi dat ore/dat ic hoore/ghelijc als
een leerkint.

✠ Die HEERE der heyrscharen heeft mi dat
oor geopent/ẽ ic en ben niet ongehoorsaem/ ẽ ic
en gae niet achterwaerts/ Ic gaf mijnẽ rugge den
genẽ die mi sloegẽ/ẽ mijn wangen diẽ/die mi rue
ten/Mijn aẽsicht en verborch ic niet voor dẽ smaet
ẽ dat speecsel/ want die HEERE der heyrscharen
holp mi/daerom en come ic ooc niet tot scande / ẽ
ic hebbe mijn aensicht gheboden/als een keysteen/
want ic wist/ dat ic niet te scande worden en soude
Hi is na bi/die mi rechtueerdicht/Wie wil met mi
voor trecht twisten? Laet ons te samen ghaen/ wie
isser dye tot my recht heeft? dye come heyr tot my/
Siet/die HEERE Zebaoth holp mi / Wie isser die
mi wil verdoemen? Siet/si sullen altemael als een
cleet verouden/ẽ die motten sullen haer eten.

Wie isser onder v lieden die den HEERE vreest? C
die zijns knechts stemme hoore/ Die inder duyster
nissen wandelt/ẽ hem gheen licht en beschijnt/die
moet op den name des HEEREN hopen/ẽ die
verlate hem op sinen Godt/Siet/ghi alle hebt een
vier aengesteken metter vlammẽ toebereyt / Wã
delt henen int licht ws viers/ẽ inder vlammẽ die
ghi aengheesteken hebt / Sulcs gesciet v van mijn
der hant/In smerte moet ghi daer ligghen. ✠

Inden beghinne van desen capittel bewijst hi/dat hise niet verlaten en heeft / met een vertellinghe haerder afcoemste/ende alder weldaden/die hi haer gedaen heeft/hy sterctse teghen alle versaechtheyt want hi die alder sterckste is/ In dien si hem betrouwen/so en mach haer niemant letten.

Dat. li.Capittel.

Oort na mi /ghi die de gerechticheyt A
begheert /ẽ ooc die den HEERE ge. xvij.
soect/ Aenschouwet die steenrootse/ ẽ. xviij
daer ghi af gehouwen zijt/ẽ der fon Ro. iiij.
teynen gracht/daer ghi wt gegrauẽ gala.iiij.
zijt/Aenschouwet Abraham uwen vader/ẽ Sara
van welcken ghi gheboren zijt/Want ic riep hem/
doen hi noch eensaem was ẽ ick seeghende ende
vermeerderde hem/wandt die HEERE troostet
Zion/ẽ hi vertroost alle haer verwoestheyt / Ẽ
maect hare woeste plaetsen als lusthouen (oft een
paradijs)Ẽ hare velden ghelijc als eenen hof des
HEEREN/ Ja datmen ghenoechte ende vruechde
daer in vindet/ dancẽ lofsanc.

Merct op mi mijn volc/Hoort mi mijne lieden
Want van mi sal een wet wtghaen / ẽ mijn recht
wil ick tot een licht der volcken stellen/ Want mijn
gerechticheyt is na bi/Mijn salicheyt treckt wt / ẽ
mijn armen sullen die volcken oordelen/Die Heyde B
nen verwachtẽ op mi/Ẽ si wachten op mijnen ar Psal. x.
me/Heft v ooghen ten hemelwaerts/ẽ siet onder ij.Pe.iij
opter aerden/wandt den hemel sal als eenen roock
vergaen/ẽ die aerde gelijc als een cleet verouden/
Ẽ die daer op woonen / die sullen ooch dagheli‍cs
versteruen/Maer mijn salicheyt blijft eewelic/Ẽ
mijn gherechticheyt en sal niet ophouden.

Hoort na mi/ ghi die de gerechticheyt kent/o du
volc die mijn wet in uwer hertẽ draecht/Ẽ vreest
v niet/als v die lieden versmaedẽ/noch en weest nz
veruaert/als si v lasteren/Want die motten sullen

secten/ghelijc als een cleet/ Ende ghelijck als dye
wormen dat wollen laken eten. Mer mijn gerech
ticheyt blijft eewelick/ eñ mijn salicheyt vā nu aen/
O tot in der ewicheyt. Wel op/Wel op/ siet wapent
Esaie.x. v ghi arm des HEEREN/ Wel op / ghelijck als in
voorleden tijden/eñ vā outs heyr. En zijt ghi nyet
die den stouten wtghehouwen eñ den draeck ghe-
wont hebt? En zijt ghi niet / die dat meyr der groo
Ex.xiiij ter dieper wateren wt droocht? die den gront des
meyrs tot eenen wech maect? dat die verloste daer
Esdre.i ghinghen? Also sullen oock die verloste des HEE
REE wederkeeren eñ tot Sion colnē met trium
phe / Ende die eewighe blijschappe sal op haeren
hoofde zijn / Ghenoechte eñ vruechde sullen haer
omuanghen/ mer trueren ende suchten sullen van
haer vlieden.

Ick/ Ic ben uwe trooster/ Wie zijt ghi dan/dat
ghi v voor menschē veruaert? die doch sterflic zijn?
Ende voor menschen kinderen? die ghelijc hoy ver
gaen? Eñ ghi vergetet des HEEREN/ die v ghe
scapen heeft? Die den hemel wt reect/ende die daer-
de ghefundeert heeft? Mer ghi vreest dagelics/ en
de altijt voor die grammicheyt des rasenden / soo
wie dat hi voorneemt te vderuen? Waer blijft dye
grammicheit des rasendē? Doen hi moeste haestē/
ende rontsomme loopē/op dat hi mochte los wor
den/eñ dat si niet en storuen onder dat verderuen/
Ex.xiiij ende dat hi oock gheen ghebrec aen den broode en
hadde/ Want ick ben die HEERE dijn God/ die
dat meyr beroert dat sine barē rasen / Sinen name
heet HEERE Zebaoth/ Ic sal mijn woort in dij
nen mont gheuen/ eñ bedecken di onder die scadu
we mijnder handen/op dat ic den hemel plantē/ eñ
die aerde funderen/ ende tot Sion spreken mach/
Du biste mijn volck.

N O Hierusalem/ontwaect/ontwaect eñ staet op
Hie.xxv ghi die vander hant des HEEREN den kelc zijn
Lu.xxij. der gramschappen ghedroncken hebt / ghi die den
slaepbeker tot die heffen wt gedroncken hebt/ Ja/
die droppelē ooc hebt wt gelect. Daer en was nye
mant wt allen den kinderen / die si voortgebracht
heeft/die haer lieden mochte/ Eñ ooc niemant wt
allen den kinderen/die si op geuoet heeft/ die haer
byder hant neme/ Dese twee zijn v outmoet. Wie
hadde medelijdē met v? Daer was een verstoorin-
ghe/verwoestinghe/ hongher/ eñ sweert/ Wie sou
de v troosten? Dijne kinderē waren versmacht / si
lagen lancx alle die straten/ghelijc als die verstickte
wilt ossche/vol vanden toorne des HEEREN/
eñ der straffinghen dijns Gods.

Daeromme hoort ghi dit allendige ende dronc
kene/ende niet vanden wijn/ Also spreect dijn heer
scher die HEERE dijn God/ die zijn volc wreect
Siet/ic neme dē tuymelbeker wt dijnre hant/ Jae
den kelck met die grontsoppē mijns toorns/ Ghy
en sult hem niet meer drincken/ Maer ic wil hem
in die hant dijnre quelders gheuē/die tot dijnre sie
len spraken/ Buyget v/dat wi ouer v gaen moghen/
Ende legget v lichaem gelijck der aerden/datmen
ouer v loopen mach.

Hi gaet noch wat beter voort metter belouinghe Messie
Hi verblijt die Joden ende die Heydenen totter toecomste
des salichmakers.
Dat.lij.Capittel.

Wel op/ Wel op Sion/ doet uwe sterc B
te aen/ Verchiert v heerlicken/ o heyli
ghe stadt Hierusalem/ Want daer en
sal voort meer gheen onbesneden oft
onreyne in v regneren/ Scuddet dijn
stof af. Staet op/ o ghi gheuangē Hierusalē/ Treet
dijnē hals wtē banden / ghi ghevanghene dochter
Sion/ Want alsoo seyt die HEERE/ ghi zijt om
niet vercoft/ daeromme sult ghi oock sonder ghelt
ghelost worden/ Want also spreect die HEERE
der heyrscarē/ Mijn volc is in voortijdē af getoghē
in Egiptē/ op dattet aldaer een gast (oft een vreēt)
soude zijn/ Eñ die Assyrer hadde hem sonder oor-
sake ooc gewelt ghedaē/ Maer wat profijts is mi
nu daer bi? spreect die HEERE/ Mijn volck wordt
om niet verleyt. Sine regeerders makē enckel huy
linge spreect die HEERE / Eñ mijnē name wordt
dagelicx/ eñ altijt ghelastert/ Daeromme sal mijn
volc mijnen name kennē ter seluer tijt/ Want siet/
ick wil selfs spreken.

Ey hoe lieflic zijn die voetē der bodē optē bergē G
die daer den vrede vercondighen/ een goede boodt B
schap predikē/die salicheyt openbarē/die daer seg
ghē tot Siō/ Dijn God is coninc/ Dijne wachters
roepen luyde met haerder stēme / eñ glorieren alle
met malcanderen/ Want men salt metten ooghen
sien als die HEERE Sion bekeerē sal/ Die woestij
ne tot Hierusalem laet vrolic zijn/ eñ haer alle met
malcanderen verblijden/ Want die HEERE heeft
zijn volc getroost/ eñ Hierusalem verlost/ Die HE
RE heeft sinē heyligen arme vertoont/ voor den
oogen alder Heydenen/ Ja dat alle die eynden der
werelt sien sullen die salicheyt ons Godts/ Wijct/
Wijct/ treet wt van daer/ Ende en raecket niet on
reyns aen. Gaet wt van haer/ Reynicht v / ghi dye
des HEEREN ghereetscap draghet/ Want ghy en Ex
sult metter haest niet wt treckē noch metter vlucht
reysen / Want die HEERE sal voor henen v trec
ken/ Eñ die God Israels/ sal v bi een vergaderen.

Die Propheet beclaecht hem wt medelijden ende smer-
ten vander verstocktheyt ende verhartheyt des volcx/die dē
wtghereckten arme Gods/dats den ghecruysten Christum
niet aen nemē en willen/ Daer na bescrijft hi voorder/ oyt
voorgaende die vernedertheyt ende hoocheyt Christi.
Dat.liij.Capittel.

Siet/ mijn dienaer sal wijsselic hande
delen/ eñ sal daeromme verhoocht/ eñ A
seer hooch verheuē wordē/ Ja datter
vele om sinen wille haer verergheren
sullen/ om dat zijn gedaente hatelijker
zijn sal/ dan der andere mēschē/ eñ zijn opsien onge
stelder/ dā der menschē kinderen / Maer hi sal alsō
veel Heydenē bespringhē/ Jae dat die coningē oec
harē mont tegē hē sullē toe sluyten/ Wāt si sullent
met lust aenscouwē / den welckē van hem niet ver
condicht en is. Eñ die niet vā hē gehoort en hebbē
die sullent verstaen.

✠ Maer wie ghelooft onsen prediken? Oft wiē
is den arm des HEEREN bekēt? Wāt hi sal voor Joā
hē op schietē. gelijc als een spruyte / Eñ ghelijc als Ro
een wortel wt een dorren aertrijcke/ Hi en sal geene
gedaente noch schoonte hebbē/ so wie hem aensiet
nach daer en was geen gedaēte/ dat wi haddē zijn
der mogē begheerē/ hi was die alder verachste eñ

onweertste/ vol smerte en cranckheden. Hi was also
veracht/ datme ooc daer aenschijn voor hem verborch
daer omme en hebben wi he nergens voor geacht
Voorwaer hi droech onsen cranckheden/ en onse
smerten nam hi op hem/ maer nochtans hielde wy
he/ voor de gene/ die va Gode gheplaecht/ ende tot
…ij. scande gemaeckt ware. Hoe wel dat hi om onse mis
…ij. dade wille gewont/ en om onser sonden wille ghe
broke is/ want die straffinghe leyt op hem/ op dat
wi vrede mochten hebben/ ende door sine wonden
B zijn wi geheelt wi ghinghen alle dolende ghelijc als
schapen/ een yeghelijc sach op sinen wech/ maer die
HEERE worp onser alder sonden op hem
Doen hi ghestraft en ontcert wert/ soo en dede
.i. hi sinen mont niet op/ ghelijck als een lammeken/
b. dat totter slachbancken geleyt wort/ en ghelijck als
D een schaep/ dat stomme is/ voor sinen scheerdere/
en dat sinen mont niet op en doet.
Maer hi is wt den anxt/ en wt dat oordeel wech
ghenomen/ wie can zijn gheslachte vertellen? want
hi wt den lande der leuender wech geruct is/ doen
hi om die misdaet mijns volcs gheplaecht wert/ en
hi is begrauen/ gelijc als die godlosen/ en gestoruen
als een rijcke ofte ongodlijcke hoe wel hi nieman=
den geen onrecht ghedaen en heeft/ noch eenich be
droch in sinen mont geuonden en is geweest/ maer
die HEERE woude hem also slaen met cranchede.
Wanneer hi zijn leuen tot eene schultoffer ghe
gheuen heeft so sal hi een zaet hebben/ en in die lanc
heden leuen En des HEEREN voorneme sal door
zijn hant voortgae. En om dat zijn siele ghearbeyt
heeft/ soo sal hi sinen lust sien/ en die volheyt hebbe
En door zijn kennisse sal mijn knecht die gherechti
ge veel gerecht make/ want hi haer sonden draecht
ende daer omme wil ick hem een groote menichte
tot eender buete geuen. En hi sal die stercke tot ee
nen roof hebben/ om dat hi zijn leuen inden doot o
uer gegeuen heeft/ en den misdadigen gelijc ghere
kent/ heeft hi die sonden van vele gedrage/ en voor
die ouertredinghe heeft hi gebeden.

¶ Wt die Joden ende heydenen sal een eenighe kerc-
ke Christi worden/ zijn bruyt ende huysvrouwe ende wat
vruechde ende gauen dat die van Christo vercrighen sullen
dat wort hier beschreuen.

¶ Dat.liiij.Capittel.

A Erblijt v/ o ghi onuruchtbare die niet
iij en baert/ weest vrolic met roem/ ende
iij juichet/ ghi die niet beurucht en zijt/
iiij want die eensame heeft meer kinderen
van die eenen man heeft/ seyt die HE
RE. Maect die ruymte dijnre woninghen wijder/
en reckt wt die zeylen dijnre tenten/ en spaert niet/
streckt die lakenen lange wt/ en steect dijn naghelen
vast/ want ghi sult ter rechter en ter slinker handt
wt breke/ en dijn zaet sal die heydene besitten/ en in
den verwoeste stede woonen. En verschrickt v niet/
wandt ghi en sult niet ter schande comen/ en wort
niet bloode want ghi en sult tot gheender spotterie
gheraken/ maer ghi sult die schaemte dijnre ionc=
frouschaps vergheten/ en en sult die versmaetheyt
dijns weduweschaps niet meer gedencken/ want
die v ghemaect heeft/ dat is dijn man/ HEERE Ze
baoth is sinen name/ en dijn verlosser/ die heylighe
in Israel/ die alder werelt Godt ghenoemt wert/
Want die HEERE sal v laten in een geroepe zijn dat
ghi zijt/ als een verlaten/ en van herte een bedroefde
wijf. En ghelijc een ionc wijf die haeren houwelijc
ouer getreden heeft/ spreect dijn God.
Ick hebbe v een cleyne tijt verlaten/ maer met
groote barmherticheyt wil ic v tot mi vergaderen/
ick heb een cleyne tijt/ doen ic toornich was/ ia een
ogenblic mijn aensichte van v verborgen/ maer ick
wil dijnre metter ewigher ghenade ontfermen/ F
spreeckt die HEERE/ dijn verlosser. Eze.x.
Ende sulcs sal mi zijn ghelijck dat water Noah Ga.iij.
doen ic swoer/ dat die wateren Noah niet meer en
souden ouer dat aertrijcke ghaen. Also hebbe ick
ooc ghesworen dat ic op v niet meer toornich zijn Gene.
noch kijuen en wille/ wandt die berghen sullen eer
wijcken/ en die hoeuelen eer daer henen vallen/ eer
dat mijn goedertierenheyt van v soude wijcken/
en eer dat verbont mijns vredes soude vergae seyt
die HEERE dijn ontfermer.
O ghi ellendighe siet/ ouer die welcke alle tem
peesten gaen/ en ghi troosteloose/ ick wil dine muere
als een cieraet make/ en ick wil dijn fundamet van
Saphire legghen/ en dine vensteren van Cristalle
make/ en dine poorte van Robine en alle dijn palen
va wtgelesene steene. En alle dine kinderen sullen
vanden HEERE geleert zijn/ en grooten vrede wil
ic dinen kinderen geuen/ en door gerechticheyt sult
ghi bekeert worden. Ghi sult verre van gewelt en
onrecht zijn/ ia dat ghi ooc daer niet en sult voor der
uen vreesen/ noch sorge/ want dat v niet sal gena
ken/ siet/ wie hem teghen v bi een hoopen/ ende v o
uer vallen? Aenghesien si haer versamelen sonder
mi/ siet/ ick doet/ dat die smit die kolen int vier aen=
blaest/ ende een wapen daer wt maect/ na zijn hant
werck/ en ic doet/ dat die verderuer vergaet/ want
alle die wapenen die teghen v ghemaeckt zijn/ dien
en salt niet gelucken. Ende alle die tongen die haer
teghen v setten/ die sult ghi int recht verdoemen/
dat is dat erffenisse der knechten des HEEREN
ende haer gerechtheyt/ die si van mi hebbe/ spreect
die HEERE.

¶ Godt die HEERE biedt sine ghenade/ ende noodet
alle menschen tot sine maeltijt/ die welcke hi in Christo be
reyt heeft/ ende dat profijt zijns lijdens wort hier beschre
nen.

¶ Dat.lv.Capittel.

El aen/ alle ghi die dorst hebt/ coemt
herwaerts totten watere/ en ghi/ die
geen gelt en hebt/ coemt/ coopt/ dat ghy
te eten hebt/ coemt en coopt beyde wijn A
ende melcke sonder gelt/ oft waere.
Waer omme gheeft ghi v ghelt wt/ om dat ghene
dat niet en spijst? Ende uwen arbeyt/ om dat ghe
ne dat niet en versaet? Hooret doch nae mi/ soo sult
ghi dat beste eten/ ende uwe siele sal inden vette
wellust hebben. Neyghet uwe ooren herwaerts/
ende coemt tot mi/ hoort/ soo sal uwe siele ghesont
zijn/ want ick wil met v een ewich verbont make/
die sekere ghenade Dauids/ siet/ ic hebbe hem den
lieden tot eenen ghetuyghe ghegheuen/ tot eenen
vorste en ghebiedere den volcken/ siet/ ghi sult die
heydenen roepen/ die ghi niet en kennet. Ende die
heydenen/ die v niet en kennen/ die sullen tot v loo=
pen om des HEEREN dijns Godts wille/ en des
heylighen in Israhel/ die v heerlijck maect.

✠ Soect den HEERE/ die wyle dat hy te vinden
is/ roept hem aen/ die wyle dat hi na bi is. Die god
lose laet af van sinen weghe/ ende die ongerechtige
B van sinen gedachten/ ende bekeere hem totte HE
ERE/ so sal hi zhnder ontfermen/ eñ tot onsen God
Deu.iiij wanthi gheneycht is om te vergheuen/ wāt mijn
eñ.xxix. ghedachten en zijn niet gelijc die uwe. Ende dijne
wegen en zijn niet gelijc die mijne/ spreect die HE
RE. Maer ghelijc die hemel hoogher is dā die aer
de/ so zijn ooc mijne weghen hoogher dan dine we
ghen/ eñ mijne ghedachten dan die uwe.

Want ghelijc als die reghen eñ snee van den he
mel af comt/ ende derwaerts niet weder en keert/
mer maect die aerde vocht/ ende vruchtbaer/ ende
groeyende/ datse saet gheeft te saeyen/ ende broot
C te eten. Alsoo sal ooc dat woort dat wt mijnē mon
de coemt/ niet leech weder tot mi comē/ maer tsal
mijnen wille doen/ eñ tsal geluckich zijn/ in tgheen
daer icker toe seynde.

Alsoo sult ghi met vruechden wt trecken/ eñ in
vreden ghelept worden. Die berghen eñ die heuue
len sullen van vruechden clincken/ eñ alle boomen
opten velde/ sullen mettē handē clappē. Daer sullē
denneboomen voor die doornē wassen/ eñ myrtus
(oft gagelboom) in die plaetse van distelen. Ende
den HEERE sal eenen name/ eñ een eewich teecken
zijn dat niet wt gheroeyt en sal worden. *

¶ Hier wort verhaelt/ met welcke cleynodien/ dat haer
die kercke Christi verchieren sal/ ende toe maken tot zijn
der toecoemst. Die propheet beclaecht ooc hier die groote
ontrouwe der valscher propheten/ ende der godloser ouer
heeren.

Dat.lvi. Capittel.

A Alsoo spreect die HEERE/ onderhout
dat recht/ eñ doet gerechticheit/ wāt
mijn salicheyt is na bi/ datse come/ en
de mijn gerechticheyt datse gheopen
baert worde. Wel ghesciede dē mē
sche die sulcks doet/ eñ des menschen kint/ die dat
vast onderhoudt/ dat hi dē sabbath houdet/ eñ niet
en ontheylicht/ eñ behoede zijn hāt/ dat hi geē boos
heyt en doe.

Eñ die vreemdelinc die hem totten HEERE ge
gheuen heeft/ en sal niet segghen. Ach die HEERE
heeft mi wtgesloten vā sinen volcke. Eñ die gesne
dene en sal oock niet segghen/ siet/ ic ben een dorre
boom/ want alsoo spreect die HEERE totten ghe
snedene. Die mijnen sabbath onderhouden/ ende
hooch achten tgene dat mi behaecht/ eñ houdē vast
mijn verbont/ dien wil ic in mijnē ghesinne/ eñ bin
nen mijne muerē eenē name eñ erfdeel geuē/ beter
dan oft si sonen oft dochteren hadden ghehadt/ ick
wille haer eenen eewighen name gheuen/ die nyet
vergaen en sal.

B Eñ der vreemdelinger kinderen/ die hen totten
HEERE gegeuen hebben/ dat si hem dienen/ ende
sinen name lief hebben/ dat si sine dienaers souden
zijn/ een yeghelijcke die den sabbath hout/ alsoo dat
hi hem niet en ontwijckt (oft ontheylicht)/ eñ dat hi
mijn verbont vast onderhout. Die selue wil ick tot
mijnē heylighen berghe brengen/ eñ wilse verblijdē
in mijnen bedehuyse/ eñ haren offer eñ brantoffer
sullen mi aengename zijn/ op mijnen outaer/ wāt
mijn huys/ dat sal allen volcken een bedehuys hee-
ten. Die HEERE der heyrscharen spreeckt/ die dye
verstroyde Israeliten samen vergadert. Ick wille
noch meer totten versaemden vergaderen/ vā dien
die noch te versamelen zijn.

Alle die beesten des velts/ ia alle die dieren indē
woude sullen comen haer te verslinden/ want alle
a haer wachters zijn blint/ si en hebben alle te samen
gheen verstant. Si zijn alle stome honden/ die niet
bassen (oft straffen) en connē/ slaperige/ luye/ liggē
de/ snarrende/ het zijn onbeschaemde hondē die nē
mermeer sadt ghewordē en connē. Die herders en
hebben gheen verstandt/ een yeghelick siet op sinen
wech/ eñ een yeghelick keert hem tot zijnder gieric
heyt in sinē staet. Coemt heyr/ laet ons wijn halen/
eñ vullen ons/ dat wi dronckē wordē/ eñ doē mor-
ghē gelijc als huydē/ iae noch veel meer. Maer die
gerechte vergaet daer mede/ eñ daer en is niemāt
diet ter herten neemt. Eñ die heylige goede luyden
wordē wech genomē/ eñ niemant en acht daer op
wāt die oprechte wordē wech geruct/ voor dat on
geluc. Eñ si comen tot vrede eñ ruste in harē came
ren/ want si oprechtelicken voor haer selfs ghewā
delt hebben.

¶ Hi straft die groote ontrouwe der valscher prophetē/
der godlooser ouerheyt/ ende die ouertredinge des valschē
volcks. Ende bi dien belooft hi die ghenade ende bermher-
ticheyt Gods/ allen den ghenen die wederkeeren.

Dat.lvij. Capittel.

A Coemt herwaerdts ghi kinderen der
dachuerkieserinnen/ ghi saet der ouer-
speelders/ ende der hoeren. Aen wiē
wilt ghi nu uwē lust hebbē? Op wien
wilt ghi nu den muyl op sperren? Eñ
die tōge wtsteckē? En zijt ghi niet kinderē der ouer
tredingē/ eñ eē valsch saet? Ghi die indē bitte totten
beeldē (oft godekens) loopt onder alle groene boo
men/ eñ vermoort die kinderē aen die beken/ eñ on
der die steenclippen? Dijn deel is aenden steenroot
sen/ eñ die selue sullen dijn deel blijuē. Want dē sel
uen scuddet ghi den dranckoffer/ ende spijsoffer/ of
fert ghi daer. Soude ic mi dies ghetroosten?

Ghi hebt v bedde op eenen hooghen verheuen
berch gemaect/ eñ ghi gaet derwaerts op/ om te of
feren/ Eñ ghi hebt achter den dooren eñ stijlen dijn
gedachtenisse gestelt/ want ghi keert v van my/ eñ
ghi gaet henē op/ eñ hebt v bedde wijder gemaect
eñ ghi verbint v met haer/ eñ bemint haren legger
soo waer ghi die siet. Ghi reyst met olye totten Co
ninc/ eñ ghi hebt menigherley salue/ ende seyndeste
dijn ambassaten int verre/ eñ ghi zijt daer mede in
B die grachtē geuallen. Ghi verarbeyt v liedē in dye
menichte dijnre wagheuen/ noch en sprakest nyet/
rust een weynich. Maer want ghi vindt een leuen
van dijnre hant/ daeromme en werdtstu niet moe
de. Voor wiē zijt ghi so sorchuuldich/ eñ vreest also?
so ghi doch met lueghenen omghaet/ noch en ghe
denct mijnder niet/ noch en nemest niet ter hertē?
Meynt ghi dat ic altoos swijghen sal? als ghy nyet
met allen en vreest?

Ic wil dijne gherechticheyt/ eñ dijn wercke ver
thonen. Mer ten sal v geen proffijt zijn/ als ghi roe
pen sult/ soo laet v dijne hoopen helpen. Maer den
wint salse alle wech nemen/ ende die ydelheyt salse
wech rucken. Maer die op my betrouwet/ dye sal
dat lant beeruen/ eñ mijnen heyligen berch besittē

Ēn sal seggē/maect die bane/bereet v/ ruymet dē
wech/heft die aenstotinge wt den wege mijns volcs
Want also spreect die hoge ēn verheuene/ die ghe
ne die in die eewicheyt woont/wiens name is/dye
Heylige / Jck die in die hoochte ēn int heylichdom
wone/ēn bi den genen /die van verslaghenē verne
derden gheest zijn / op dat ic den bedructen moet/
ēn dat gebrokē herte soude heelen/ Want ic en wil
niet ewelijc kijuē/ēn ooc niet altoos grā zijn/Maer
daer sal van mijn aensicht eenen gheest oft wint
waeyen/ēn ic wil adem maken

D Jck wert vander onduecht haers ghiericheyts
verthoornt/ēn ic sloechse/Jc verbolck mi/ēn was
gram/doen si herwaerts ēn ghints ghingē /in dye
omwegē haerder hertē. Mer doē ic weder omme
hare rechte wegē aensach/so maecte icse gesont/Jc
leydese/ēn gaf haer troost weder omme/ēn den ge
nen die ouer haer liedē rouwe droegē / Jc wil wt
gebreyde lippē sceppē/die daer predikē vrede / vre
de/veyde den genē die verde /ēn den genen die nae
bi zijn/spreect die HEERE /ēn wilse gesont maken
Maer die godlosen zijn als die ruysschēde zee / dye
niet stille gesijn en cā /ēn sine goluē werpē slijc ēn
dreck wt/also en hebbē ooc die godlosen gheenē vre
de spreect die HEERE

¶ Hi vermaent den propheten dat si neerstelijck ende strē ghelijck haer officie waer nemen / Ende dat si nyet alleen teghen alle lasteringhe des volcs en roepen /maer oock te gen dat betrouwen der menschelike werken /Hier wort oock bewesen wat dat rechte vasten is/dat Gode behaecht
Dat.lviij.Capittel

A Jt seyt die HEERE / roept stoute-
liken (du warachtighe prophete) en
spaert niet/ verheft dijn stemme ghe
iij. lijck als een basuyne/ēn vercondicht
iij minē volcke hare ouertredinghē /ēn
b. den huyse Jacobs hare sondē/ Want si soecken my
rr dagelicx/ēn willē mine wegē wetē/recht gelijc/oft
een volc ware dat gerechticheyt dede / ēn die trecht
zijns Gods niet verlatē en haddē/Sy eysschen my
te recht/ ēn si willē met Gode voort recht kijuen/
Waeromme(seggē si)vastē wy/ēn ghi en siets niet
aen?Waer omme doē wi onsen lichaē lidē aē?Ēn
ghi en willet niet mercken

Siet/so ghi vast/ also blijft ooc uwe begheerte
Want ghi en quelt uwe sculdenaers dies nu te min
Siet/ghi vastet alsoe dat ghi ooc twist ēn kijft/Jae
B metter vuyst ooc ongoddelikē slaet/ Ēn vast doch
niet also/gelijc ghi liedē nu doet dattet een gescrey
van v inder hoochte gehoort worde /Meēt ghi dat
mi dit vastē behaghe?dat een mēsche indē dach zijn
lichaē quelle?oft zijn hooft laet hangē gelijc als een
byese?oft in eenen sack inder asschen ligghe?Wout
ghi dat gheuast heeten?ēn eenē dach den HEERE
aēghename?Maer dit is een vasten die ic verkiese/
Laet los die met onrecht aen v verbonden zijn
Laet ledich den welcken ghi beswaert
Schelt quijt die schult der quader comenschappen
Laet vry gaen die ghi benaut
Neemt wech alderley beswaringe
Deelt den hongerighē dijn broot/ ēn dē armē wee
sen leyt in v huys/als ghi eenē naectē siet/dien clee
det/ēn en verbercht dijn aensicht niet/vā dinē vleesche
Als dā so sal dijn licht opgaē/gelijc als die mor
genstere/ēn dijn weluaert sal toenemen/ dijn ghe
rechticheyt sal voor v henē gaē / ēn die heerlicheyt
des HEEREN sal v tot haer nemē/ Ēn als ghy
dā roepē sult/soe sal die HEERE antwoordē/ēn
als ghi roept/so sal die HEERE seggen/Syet/hyer
ben ic *

* Daeromme als ghi niemāden en sult beswa
ren/noch ooc met vingerē wisen /noch qualijc spre
ken/ēn als ghi dē hongerighē dijn siele wtschudt/
ēn die bedructe sielē versadet / Dā sal dijn licht in-
der duysternisse opghaen/ende dijn donckerheyt sal
zijn als den middach/ Ēn die HEERE sal v altijt
leydē /ēn dijn siele versadē indē dierē tijt/ ēn dijn ge
beēte sterckē/Ēn ghi sult zijn als eenē wel ghewa C
terden hof/ēn gelijc als eē fonteyn adere /die nem
mermeer waters ghebrec en heeft/ ēn het sal door
v getimmert wordē/dat lāge woest geleghē heeft/
ēn ghi sult eē fundamēt legghē dat altoos bliuē sal/
Ēn ghi sult heetē eē die de thuynen repareert/ende
die de wegē verbetert/datmē daer woonē mach *

Jn diē dat ghi uwe voetē vādē sabbath keeret Wat dē
also dat ghi niet en doet/tghene dat v behaecht in rechten
minē heyligē daghe/ so sult ghi tottē lustighē heyli Sabath
gen/ēn heerlikē Sabbath des HEEREN geroepē eeren is
wordē/Ēn so sult ghi dē seluē prijsen/als ghy nyet Deu. rij.
en doet/na dine voornemē/ noch dinē wille en soec i. Re/ rb
ket noch dine woordē en spreect / Als dā sult ghy Ozee. vi
lust hebbē indē HEERE/ ēn ic wil v in die hoochte Pro. iij.
opter aerdē latē vliegē/ ēn ic wil v spijsen met dye
erffenisse Jacobs dijns vaders/Want dē mont des
HEEREN heeftet belooft

Jnden voorghaende capittel hebben haer die Joden beclaecht/dat God haer niet en verhoort /dien antwoort hy hier ende seyt/oorsake dat ick v niet en verhore /ten is nu van minen tweghen/niet uwe ontrouwe godloosheit ende schalcheit doetet
Dat.lix.Capittel

A Siet/die hāt des HEEREN en is nu
afgehouwē/oft vcort also dat si nyet
gehelpē en can/ēn zijn oorē en zijn nu
verstopt/ dat hi niet hooren en mach
Maer uwe sondē scheydē v ēn uwen
God vā malcāderē /Ēn dine sondē verbergē zijn
aensicht vā v/ dat ghi niet vhoort en wort/Want dij
ne hādē zijn met bloede besmet/ēn v vingherē met rom iij
onduechde/Dijne lippē sprekē logenē/ēn uwe ton
ge seyt dat onrecht is/Ēn daer en is niemāt die vā
der gerechticheyt predict/noch die met die waerheyt
oft trouwe rechte /Eē yegelijc betrouwet op ydē
le dingē/ēn dēct bedroch/Si ontfangē moeyte/ēn
barē ongeluc. Si bruedē Basiliskē eyer wt /ēn we
uen spinnē webbe/Die vā haren eyerē etet die steruet/ēn diese in twee tredet /so coemt daer een ader
wt. Haer spinne web en dooch tot ghene cleederen/
ēn haer werc en dient niet te deckē / want haer werc
is moeyte/ēn in harē hādē is boosheyt. Hare voetē
lopen totten quade / Ēn si zijn snel om onsculdich
bloet te stortē. Hare opstellē is een boos gedacht/
ēn harē wech is enckel ongeual ēn verderuinge/si
en kēnē dē wech des vredē niet /ēn daer en is geen
recht in hare gangē/haer wegē zijn verwerret/dat
so wie daer op gaet/vanden vrede niet en weet

Daer om is dat recht so verre vā ons/ēn wi en B
vercrigē die gerechticheyt niet. Wy verwachtē op
dat licht/siet/so werdet duyster/op dē morgē schijn/
siet/so wādelē wi int donker/Wi tastē aen den want

ende oock vruechden olye voor dye droeffenisse/
gelijc die blinde/wi tastē als de gene/die geē ogen
en hebbē wi stotē ons indē middach/als oft waer
inder schemeringe/wi zijn indē duisterē/gelijc die
doodē/wi morrē alle gelijc die beyrē/eñ truerē zō
der ophouden gelijc die duuē/Als wi opt recht vʼ=
wachtē/so en ist nergēs/op die salicheit/soo is die
verre van ons

Wāt onser ouertredigen zijn te veel voor v/eñ
onse sondē antwoorden tegē ons/Wāt wi moestē
onse ouertredingē bekēnē/eñ onse misdadē wetē
(te wetē) dat ouertredē eñ liegē tegē den HERE
eñ dafuallē vā onsen God/gewelt/eñ verraderis=
sche opstellingē bedriuē/eñ inder hertē valsce ver=
sierde sakē voor te nemē/daer om is ooc dat recht
te rugge geweke/eñ die gerechtichz is verre afge
tredē/Wāt die waerheit is opter stratē geuallen
eñ dat louter eñ claer en mach niet te voorschijn co
men/Ja die waerheyt wort geuāgē gelegt/eñ so
wie hē vādē quadē aftrect/die moet alle mās roof
zijn. Sulcs siet die HERE eñ het en behaechde
hem niet/datter nergens recht en is/eñ hi siet/dat
C ter niemāt en is/die medelidē hadde/eñ het vʼdroot
hē/Daerom beholp hi hē selfs met sinē arm/ende
verliet hē op sine gerechtichz/wāt hi tooch die ge=
rechticheit aē gelijc eē pātsier/eñ hi sette dē helm
des salicheyts op zijn hooft/Ende hi tooch aē dye
wrake als eē cleet/eñ hi clede hē metter zeloerscer
ernstiger liefde/gelijc met enē mātel/als die gene
die sine wederseggers niet thoorne betalē wil/eñ
sine viādē vergeldē/Ja dē eylandē (oft heydenen)
wil hijt lonē op dat den name des HEREN ont
sien worde vādē nedergāc/eñ sine heerlichz vāden
opganc der sonnē. Wāt hi comē sal als eenē viāde
likē waterstroom dien die wint des HEREN be
roert heeft/Eñ diē van Zion sal een verlosser co=
men/eñ den genē die haer in Jacob vā sondē kee=
rē/spreect die HERE/eñ ic/spreect die HERE/
make sulckē verbont met hem/Minē gheest/ dye
bi v is/eñ mine woordē die ic in dinē mont gegeuē
hebbe die en sullē vā dinen mont niet wijckē/noch
vādē mōt dijns zaets eñ kints kinderē spreect dye
HERE van nv aen tot inder eewicheyt.

¶ Hi vermaent allen die Gods woordt bemmnen/dat sy haer bereet maken/met vruechde die ghenade Goodts te bekennen/Maer so wat hier van Hierusalem ende andere lichamelike dinghen verhaelt wort/dat wort door een hoger verstant van die roepinghe der heydenen verstaen.

A Dat.lx.Capittel ✠

Staet op Hierusalē/weest blinckende
Wāt dijn licht coēt/eñ die heerlicheit
des HEREN gaet op ouer v/ Wāt
siet/wāneer die duysternisse dat aert=
rijc/bedect/eñ die doncherhz die wolc
ken/so sal die HERE ouer v lichtē/eñ sijn heerlic
heit sal ouer v schinē/eñ die heidenē sullē in dinen
lichte wādelē/eñ die volcken in die claerhz die ouer
v opgaet/Heft op v ogē eñ siet rontomme/dese al
le versamē haer eñ comē tot v/Dine sonē sullē vā
verre comē/eñ dine dochterē sullē vā alle sidē tot v
comē. Dā sult ghi dinē wellust siē/eñ wtbrekē/eñ
v herte sal hē verwonderē eñ wtbredē/als die me=
nichte des meyrs tot uwaerts trect/eñ die macht
der heidenē tot v coēt/Die menichte der Kemelen
sal v bedeckē/die lopers (oft Dromedariē) wt Mi
dian eñ Epha/si sullen wt Saba alle comen/gout
eñ wieroocbrēgē/eñ des HEREN lof vercondi=
gē.*Alle dat vee in Kedar sal tot v vʼgadert wor=
dē/Die rāmē Nebaioth sullē di dienē/si sullen op
minē aēgenamē outaer gheoffert wordē/wāt ick
wil dat huys mijnder heerlicheit vercierē

Welc zijnse/die daer vliegē gelijc als die wolc=
kē eñ gelijc die duuē tot harē vēsterē vliegē? Die ey B
lādē vʼwachtē op mi/eñ die meyrscepē vā lāgs her
waerts/op dat si di vā verre dine sonē toebrengen
mochtē tasmē met haer/ gout eñ siluer ter eerē dē
name des HEREN dijns Gods/eñ den heyligen
in Israel/die v heerlic gemaect heeft/die vreēde sul
lē v muerē timmerē/eñ haer coningē sullē v dienē
Wāt in minē toorne slae ic v/eñ alst mi belieft/ so
ōtferme ic di wederō/eñ v poortē sullē sondʼ ondʼ=
laet opē staē/eñ noch dach noch nacht toe geslotē
wordē/op dattet heyr der heydenē tot v gebrachtē
eñ hare coningē tot v gestiert wordē/wāt een ye=
gelic volc oft conicrijc dz v niet dienē en wil/dat sal
vʼgaē/eñ mettē sweerde vʼwoest wordē/Die heer=
lichz Libani sal aē v comē/Die Cipresbomē/Cedʼ=
bomē/eñ boschbomen (oft palmbomē) deē mettē C
āderen/om te vʼcieren die plaetse mijns heylichdōs
Wāt ic wil die stede mijnder voeten heerlic maken

Die v vʼdruct hebben die sullen nedʼ gebuicht tot
v comē/eñ alle die v bescimpē/die sullē v te voet
vallē/Eñ mē sal v heetē die stat des HEREN/dz
heylige Zion Israels wāt daerō dat ghi vʼlaten eñ
gehaet zijt geweest/datter ooc niemāt door gereist
en heeft/daer om wil ic v tot een eewich playsant
makē/eñ tot eē vruechde indʼ eewichz/Du sult dat
melc vādē heydenē suygē/eñ die borstē der conin=
gē sullē v voedē/op dat ghi weet dat ic die HERE
bē/v salichmaker/eñ ic die machtige in Jacob ben
dijn verlosser. ¶ Voor dat metalē wil ic gulden
werc brēgen/eñ in die stede des ysers het siluerē/
voor dat houtē metael/eñ voor dz steenē yser/Eñ
ic wil makē dz dine vorstheren vrede leerē sullen/
eñ dine scouteden (oft officierē) gerechtichz predi=
ken/Mē en sal geē violēcie meer hooren in dinen
lāde/noch ongeual/oft hertsen leet/bīnē dinē pa=
lē Mer v murē sullē salichz/eñ v poortē Gods lof
heetē/Die zonne en sal nz meer v dach licht zijn eñ
dz licht der manē en sal v nz meer lichtē Maer die
HERE selfs sal v een ewich licht zijn/Eñ v God
sal dinē prijs zijn. Dijn zonne en sal nz meer ondʼ gaē
Noch dijn mane dē scijn vʼliesen/wāt die HERE
sal dijn ewich licht zijn/eñ v truerige dagē sullē een
eynde hebbē/Eñ v volc sal enckel oprecht zijn/eñ si
sullē dz aertrijc ewelic besittē/ als die ghene die de
bloeme vā mijnʼ plātinge zijn/eñ een werc mijnʼ
hādē/dies ic mi beroemē sal/Wt dē cleenstē sullen
der dusēt werdē eñ wt dē slechtē eē machtich volc
Jc die HERE wil sulcs corts tot sijnʼ tijt bescickē A

Dat.lxi. Capittel.

Die geest des HEEREN Gods is by my
Daerom heeft mi die HERE ghesalft/eñ
heeft mi gesondē dē armē te prediken/ dat
ic die gebrokē gewōde hertē vʼbindē soude/eñ den
geuāgē die vʼlossinge soude vʼcondigē/eñ dē gebon
dē kercker openē soude eñ te vʼcondigē een aenge
naē iaer des HEREN/eñ enē dach dʼ wrakē ons
Gods/eñ te troostē alle trurige/dz ic dē bedructē
tot Zion gheuen soude voor dat stof een schoonte

Ende dat cleerlic gewaet voor enē swarē geest/op dz si genoemt mogē wordē bomē der gerechticheyt/ende plātē des HEEREN/vādē welckē hi hē beroemen mach/Si sullē die oude woestinē bouwen/ende so wat in voortiden v destrueert is op brenghen/die v woeste stedē die vā veel geslachtē leech gelegen hebbē/sullē si vernieuwē. Die vreemde sullē staen ende uwe vee weydē/ende die wtlādighe sullē uwe ackerliedē ende wijngaerdeniers zijn/ Maer ghi sult Priesters des HEEREN geheetē wordē/ende men sal v dienare ons Gods noemē/Ende ghi sult der heydenen haue genieten/ende in haer heerlicheyt sult ghi v beroemē/Voor v versmaetheyt salder tweuout comen/ende voor die scāde sullen si vrolic zijn op harē acker/Wāt si sullē tweeuout besittē. Ende in haeren lāde sullen si die eewige vruechde hebbē/Wāt ic bē die HEERE die dat recht lief heeft/ende die der roouers vrantoffer hate/
B Ende ic wil doen dat haer loon sal seker (oft gewis) sijn/Ende eenē ewigen bondt wil ic met haer makē/Ende men sal haer zaet kēnen onder die heydenen/ende haer nacomelingē onder die volcken/Also dat wiese sien sal/die salse kēnen/dat si een saet zijn geseegent vanden HEERE.

Ic verblijde mi inden HEERE/Ende mijn siele is vrolic in minen God/Wāt hi sal mi aentrecken dz cleet der salicheit/ende met een mātel der gerechticheyt bedecken. Gelijc als een bruydegō met zijn cieraet ende als een priester in zijn pronkerie/ende ghelijck als een bruyt in haer fraeyheyt/so sal hi mi vercieren. Wāt gelijc dat aertrijc zijn bruchte vrenct/ende dē hof zijn saet voortbrenct/also sal die gerechticheyt ende prijs opgaē voor alle heidenē wt dē HEERE v heirscarē.

Die prophecet en sal niet ophouden te roepen/waerscou wen/ende vermanen tot datter licht der ghenaden opgaet in Sion.

Dat.lxij. Capittel

A OM Zions wil en wil ick niet swighen/Ende om Hierusalems wille/so en wil ic niet ophouden/tot dat hare gherechticheyt op gaet gelijc als een claerheit ende dat haer salicheyt als een coortse berne/op dat die heydenen dijn gerechticheyt sien/ende alle coningen dijn heerlicheyt. Ende ghy sult met enen nieuwē name genoemt wordē/den welckē des HEEREN mont noemen sal/Ende ghi sult een scoon croone inde hant des HEEREN/ende eenen crans v eeren inder hāt dijns Gods zijn/Men en sal v niet meer die verlatene/noch v lant niet meer dat woeste heeten/Maer men sal v minē lust aen haer (oft mijn aengename) heeten/ende v lāt/het heeft enē here (of een beloofte/Wāt die HEERE is v gonstich/ende dijnen lāde wort enen mā opgeslagen (oft toegeseypt) Wāt gelijc als een iongelinc een maecht te houwelic neemt/also sal God hē seluen dine sonē te houwelic versekeren/ Ende gelijc als hem een bruydegom v blijt vā zijnder bruyt/also sal hē v God vā v verblijden.
B O Ierusalem ic wil wachters op dine muerē be
Ep.b. stellen/die den gāssen dach ende den gāsschen nacht nz stille swigen en sullen/maer des HEEREN sullē gedeckē/op datter bi v geen swigē en si/noch ghy vā hem nz en swijcht/ter tijt toe/dat Ierusalem be reedet wort/ende geset tot enen prijs opter aerden.

Die HEERE heeft bi zijnder rechter hant gesworen/ende bi sinen sterckē arme/Ic en wil voortaē nz meer dijn corē dinē viādē te eten geuē/noch oock dinen most/dien ghi gearbeyt hebt/dē vreēden niet la tē drinckē/Maer diet ingeuoert hebbē/die sullē oock etē/ende den HEERE louē/Ende diet ingebracht hebbē/ die sullen hem drinckē inde voorhoue mijns heylichdoms. Gaet henen ende wijct/door der
C poorten/bereydet dē volcke dē wech/maect die straten/maect die banē/ruymt die steenē wt den wege steect op dat venlijn tegē die volcken/siet/die HEERE laet hē horē tot aē die eynden der werelt/Segghet der dochter Zion/Siet/dijn salicheyt coemt/siet/hi brēct sinen scat met hem/ende sinen loon is nu voor hē bereet/Men salse noemen dat heylich volc die verlossede des HEEREN/Ende men sal v heeten Die besochte ende niet die verlatene stadt.

Die prophecet vermaent dat volc dat si den toecomende salichmaker aen nemen souden ende danckbaer zijn.

Dat.lxiij. Capittel

A WIe is dat/die daer vā Edom coēt/mz geuerwde cleederē vā Bosra/die so costelic gecleet is/ende die met al sijnder cracht daer henen swenst? Ic bent (sal hi seggē) die gerechticheyt leert/ende ic ben een Vorste om te helpē (dā salmē seggen) waerom is dā dijn cleet so root/ende dijn gewaet ghelijc als den genen die inder wijnpersen tredet? Ic hebbe (sal hi antwoordē) die wijnpersse aleen getredē/ende daer en was onder alle den volcken een mā niet bi mi/Ic hebbe (mijn viāden) in mijn toornicheyt geperst/ende in mijn grāscap vertreden/Daer af heeft haer bloet mijn cleder bespreyt/ende hebbe also alle mijn gewaet vuyl gemaect/Wānt ic hebbe eenen dach der wrakē voor mi genomen/ende dat iaer dye mine te verlossen dat is gecomē/Wāt ic sach rontomme mi/ende daer en was niemāt die mi holpe/ende ic was veruaert/ende niemant en ondhielt my/Met mijn rechter hāt moest mi helpē/ende mijn gerechticheit onderhielt mi/Daer ō heb ic die volckē vertreden/in mijnder grāscap/ende hebse bocht gemaect in minen thoorne/ ende ic heb hare victorie ter aerden neder gestoten.

Als die prophecet vertelt heeft het ghewelt/ende dye weldaden des salichmakers/soo seyt hi God den HEERE lof ende danc. Ende met groote suchtinghe ende begeerte aē dacht roept hi die toecomst ons verlossers.

Dat.lxiiij. Capittel

A IC wil die goedertierenheyt des HEEREN gedenckē/Ende des lofs des HEEREN in alle dat ons die HEERE gesconcke heeft/ende der groter weldadē aē dē huse Israels/die hi haer gedaen heeft door sine barmherticheyt ende grote goetheyt.

Wāt hi sprac/si zijn ym met mijn volc/kinderē die niet valsch en zijn/ende daeromme was hi hare salichmaker. So wie haer benaude/die benaude hē Exo. ooc/Ende die Enghel die voor hen is/die halp haer xxiij hi verlostese daer omme/dat hise liefhadde/ende haer spaerde. Hi namse op/ende droechse altijt vā ouds her. Maer si vertoorndē ende verstoordē sinen heyligen gheest/Daer om wert hi haer viant/ende street tegē haer. Ende hi gedacht opten voorledenen tijt/op/Moysen/die onder zijn volc was.

Waer is dā nu diese wt den meyr leyde/metten herders zijnder cuddē? Waer is hi die sinen heyligē gheest onder haer ghaf? Dye Mosen bider rechter hāt leyde/door sinen heerlikē arm? Die de wateren voor haer deelde/op dat hi hē eenē ewigē naē souden maken. Diese in die diepte voerdē/ ghelijc een

geert int wilde geuoert wort/ eñ niet en struyckel
den/ gelijc een dier dat int velt henē gaet/ Dwelcke
B dē geest oft adē) des HEEREN drijft. Also hebt
ghi oock v volc geleit/ op dat ghi v eenē heerlikē na
me sout makē. Daeromme siet nv vādē hemel
af/ eñ besiet die wooninghe dijns heylichdoms eñ
dijnder heerlicheyt. Waer is nv dine zeloersche
ernstige liefde? dine macht? dz dine grote heerlicke
bermherticheyt haer dus harte tegen mi hout

Ghi zijt doch onse vader/ want Abrahā en kēt
ons niet/ eñ Israel en weet vā ons niet. Mer ghy
sijt onse vader eñ verlosser/ van outs her is dinen
name. O HEERE waer om laet ghi ons dolē van
dinē wegē? Eñ ons herte verharden/ also dat wi v
niet en ontsien? Wort doch weder om met ons
eens/ om dijnre dienaers wille/ die wt den geslach
ten dijns erfdeels zijn. Si besittē schier gāsch eñ
al dijn heylich volc/ Dine viandē vertredē dijn hey
lichdom Wi sijn gelijc als voormaels/ doen ghi
C ouer ōs niet en regneerde/ eñ recht oft wi na dinē
name niet genoemt en warē. Och oft ghi dē he=
mel scheurde/ eñ voert daer af/ Ja dz die bergē om
dijnre tegēwoordichz smeltedē/ gelijc als een heet
water/ vādē crachtigē viere verstedt. Op dat di
nē name onder dine viādē bekēt worde/ Eñ dz die
heydenē voor v beuē moetē. Door die wonderli=
ke wercken die ghi doet/ daermē niz op en vermoe
det/ doē ghi daer af daelde/ eñ als die bergē vsmel
tedē Want tet vā aēbeghinne der werelt niet ge
hoort en is/ noch mettē orē vernomen/ noch oock
geē oge gesiē en heeft/ wtgenomē v/ O God allēe
wat ghi den genen doet/ die op v betrouwen

Ghi helpt dē genē die met vruechdē recht doet
eñ die dijnre wegē gedachtich zijn. Siet hoe wel
ghi vertoornt waerste/ doē wi sondichdē/ eñ ooc
lāge daer in bleuē/ maer ons wert nochtās gehol=
pen. Mer nv sijn wi alle gader ghelijc onreyne/
eñ alle onse gerechtichedē zijn gelijc eē maēsiecker
vrouwē cleet. Wi zijn alle verwelct gelijc die bla
derē/ eñ onse sondē nemē ons wech/ ghelijc als die
wint. Daer en is niemāt die dinē name aēroept
noch hē schict/ dat hi v vercrigē mochte. Daer om
verberchstu dijn aēsicht voor ons/ eñ laet ōs in on
se sondē versmachtē. Maer nv O HEERE du
bist onse vader/ Wi sijn leē/ eñ du bist die potbac=
D ker/ eñ wi alle sijn dwerc uwer hādē. O HEE=
REen wilt doch niet te seer toornich wesen/ Noch
en gedēct der sondē niet ewelikē. Siet doch dat
aē/ dat wi alle v volc sijn. Die stedē ws heylich=
doms liggē woest/ Zion is woest geworden/ ende
Jerusalē is een woestine. Dat huys onser hey=
licheyt eñ heerlichz/ waer in onse vaders v gelooft
hebbē/ dat is mettē vier verbrāt/ Ende al wat wy
schoons hadden/ dat is te schāde ghemaect Wilt
ghi O HEERE bouē dat alle v niet latē verbidden
maer swigē/ Eñ ons bouen die mate castijen

¶ God die HERE antwoort den Propheet/ die inde per
sone des volcs gebeden heeft Dat .lxv. Capittel.

A Roma. x Ick sal gesocht wordē vādē genē dye
na mi niet en vraechdē/ Ic sal geuon
den wordē/ vandē genē/ die my niet
en sochtē/ Dā sal ic tottē heidenē seg
gen/ die minē name niet aē en riepē/
Hier bē ic/ hier ben ic/ Wāt dē gātschen dach strec=
ke ic mijn hādē wt/ tot eē ongehoorsaē volc/ dwelc
na sine gedachtē wādelt/ eñ op eenē wech die niet
goet en is/ Eē volc dat mi voor minen ogen tortet
altoos/ Si offerē indē houē eñ wi roockē op die ti
gelsteenē outarē/ si woonē onder die grauē/ eñ lig
gen (ouer nacht) in die holē/ Si etē verkēs vleesch
eñ hebbē onreyne soppē in hare potē (oft vatē) eñ
sprekē/ als ghi haer genaect/ blijft thuys/ eñ en ra=
ket mi niet/ oft ic soude v heyligē/ Suicke sullē eenē
rooc wordē in minē thoorne/ eē vier dat dē gāschē
dach (dats ewelic) bernen sal/ Siet/ het staet voor
minē aēsicht gescreuē/ Ic en sals niet vergetē/ mer
betalē/ Ja ic wilt haer in harē schoot loonē/ beyde
haer misdaet/ eñ haerder vaderē misdaet/ deē met
ten anderē/ seyt die HEERE die op die bergen ge=
wierooct hebbē/ eñ mi op die heuelē bescimpt heb
ben/ Ic wil haer wederom metē haer oude werc=
ken in haren schoot

Also seyt die HEERE/ gelijc als men most in eē
der druyuen vindt/ eñ spreect/ En verderuet niet/ B
wāt daer is een segeninge in/ Also wil ic om mijn
der dienarē wille doē/ op dat icse niet alle en vder
ue/ Maer ic wil wt Jacob een saet doen wassē/ eñ
wt Juda die minē berch besitte/ Wāt mijn wtuer
corē sullē hē besitten/ eñ mine dienaers sullē daer
woonē/ Eñ Sarō sal een koye voor dē beesten sijn Deu.
eñ dat dal Achor een stallinge werdē minē volcke Leui.
dat mi gesocht heeft/ maer ghi die den HEERE
verlaet/ eñ minē heyligē berge vergetet/ Eñ ghy
rechtet enē disch oft tafel op dē Gad/ Eñ dē Me=
ni schēct ghi dē drācoffer rijckelic/ Daer om wil ic
v mettē sweert scattē eñ tellē/ Ja dat ghi oock alle
sult moetē buckē/ om gedoot te wordē/ wāt als ic
riep/ so en antwoorde mi niemāt/ eñ als ic sprac so
en hoorde ghi mi niet/ Maer ghi dedet dat mi niet
en behaechde/ Eñ ghi vcoort dz mi niet en beuiel=

Daerom spreect die HEERE der heyrscaren al C
so/ Siet/ mine knechtē sullē etē/ mer ghi sult hon=
ger hebbē/ Siet/ mine dienaers sullē drinckē/ mer
ghi sult dorst lidē/ Siet mine knechtē sullen vrolic
sijn/ mer ghi sult bescaēt wordē/ Siet/ mine knech
ten sullē wt vrijer hertē iuychē/ mer ghi sult vā be
droeftheit des hertē roepē/ eñ vā iāmer huylen/ eñ
uwē name sult ghi minē wtuercorene tot enē eet
latē/ Eñ die HEERE der heyrscarē sal v doodē/ eñ
sal sine knechtē met enē anderē name noemē/ also
dat so wie hē seluē segenē (oft beroemē wil opter
aerdē) die sal hē inde warachtigē God segenen/ eñ
so wie sweerē sal opter aerden/ die sal vidē gerech
ten God sweerē/ wāt den voorgaende anxt is ver
geten/ eñ die sijn van minen ogen verborgen

Want siet/ ic wil eenen nieuwen hemel/ eñ een
nieuwe aerde sceppen/ also datmē dē oudē niz meer
gedēckē en sal/ noch ter hertē nemē/ Maer si sullē
haer ewelic verbliden/ eñ vrolic zijn/ ouer tgene dz ick
sceppen sal/ Wāt siet/ ic sal Jerusalē maken tot een
der bliscappen/ eñ haer volc tot vruechde/ Eñ ick
wil vrolic sijn ouer Jerusalem/ eñ mi ouer mijn volc
verbliden/ Eñ die stēme des weenens/ noch die stem
me des clagens en sal daer niet meer in ghehoort D
worden/ Eñ daer en sullen gheen kinderen meer
zijn/ die haer dagen niet en verreycken / ofte ouden
die haer iaren niet en veruullen / Maer die kinde=
ren vā hondert iaren sullen steruen / Eñ die sonda
ren vā hondert iaren sullen veruloect sijn/ Si sul=
len huysen timmerē eñ bewoonen/ Si sullen wijn

gaet ackers bouwen/eñ die selue vruchte eten/Si
en sullen niet bouwen dat een ander bewoone/eñ
niet planten/dat een ander ete. Want die daghen
mijns volcs sullen sijn/als die dagen eens booms.
Eñ dat werc haerder handen sal out worden bi mi
nen wtuercorenen/Si en sullen niet te vergeefs ar
beyden/noch si en sullen geen ontidige gebooorten
baren/ Want si zijn dat saet der geseeghender des
HEEREN/eñ hare nacomelinghen met haer/Eñ
het sal gheschieden/ Eer dat si roepen so wil ic ant
woorden/Eñ als si noch sprekende zijn/so wil icse
verhooren/Dye wolf eñ dat lam sullen bi malcan
deren weyden/Die leeuwe sal stroo eten/gelijc als
een rundt/Eñ die slange sal aerde eten/ Sy en sul=
len geen scade doen/noch yet verderuen/op minen
ganscen heyligen berge/spreect die HEERE

¶Hyer worden alle wtwendighe ceremonien der Joden verworpen/Ende den gherechten ende warachtigen Gods dienst bescreuen Dat.lxvi.Capittel

A Lsoo seyt die HEERE/Den hemel is
vij mijnē stoel/ eñ die aerde mijn voetbāc
viij ke/Wat ist dā voor eē huys dat ghy
xix mi timmerē wilt? Oft welcke sal dye
plaetse zijn daer ic woonē sal? Want
mijn hāt heuet al gemaect/so wat daer is/seyt die
HEERE/Wiē sal ic dan aensien? Die van eenen al
lendigen verneederden eñ gebrokenen geest is eñ
die mine woordē vreest/Want so wie mi eenē osse
slaet/die eert mi effē als die eenē mēsce doot/Wie
een schaep offert/dat is oft hi enen hont worch de
Dye spijsoffer brengt/dat is/als oft hy verkens
bloet offerde Wie des wieroockēs gedenct/dats
als die dat onrecht prijst/Alsulcs verkiesen si in ha
re wegē/eñ haer siele heeft aen sulckē grouwel eē
welbehagen Daerom wil ic ooc aen haer spotterie
een behagen hebben/tgene dat si vreesen/dat wil
ic ouer haer laten comen/Wāt doen ic riep/en ant
woorde mi niemant/Eñ doen ic sprac/en hoorden
B si niet/Mer si deden boosheyt voor minen oogen
ende vercoren dat mi mishaechde

Hoort dat woordt des HEEREN/ ghi dye zijn
woort ontsiet/Uwe broederen dye v haten eñ dye
v om mijns naems wille verstoten (oft afscheydē)
die seggē tot v/Laet dē HEERE hē selfs groot ma
ken(oft laet hem verschijnē)dat wy uwe vruechde
sien/Maer si sullen te schande comen/Want men
sal een stemme hooren des gedruyschs inder stadt/
een stemme vanden tempel/een stemme des HE=
REN/die sinen viandon betalen wil

Die vrouwe baert/eer dat haer des kints wee
coemt/Si heeft ghebaert een knechtken/eer haer
des kints noot dringt/Wie heeft sulcs oyt ghesien
oft gehoort? Bringt dat aertrijc ooc voort op eenē
dach? oft wort daer ooc eenich volc tsamē ghelijck
gheboren? ghelijc als Zion hare sonen sonder wee
baren sal? Soude ic die andere laten dye baermoe=
der breken eñ niet selfs baren? seyt dye HEERE
Soude ic die andere laten baren/eñ selfs besloten
zijn/seyt dijn God

Verblijt v met Jerusalem/eñ weest vrolic ouer
haer/ghi alle die haer lief hebt/Verblijt v mz haer
alle ghi die om haren wille droeuich gheweest zijt/
Wāt ghi sult daer voor troost suygen vā haerē bor
sten/ende sult sat worden. Ghi sult daer voor suy=
ghen ende v vermaeckē van dye rijcheyt haerder
macht/Want also spreect dye HEERE/Syet ic
verbreede den vrede bi v/ghelijck als eenen water
stroom/eñ die macht der heidenen ghelijc een ouer
vloeyende beke/Dā sult ghi suygen/eñ aenē borstē
oft sidē gedragen worden/eñ op die knien sal men
met v troetelen(oft spelen)ic wil v troostē/ghelijc C
die moedē haer kint troost(als hem wat quacts ge=
schiet is) Eñ ghi sult ooc in Jherusalem vertroost
worden/als ghi dat siet/so sal uwe herte verbliden
eñ v gebeente sal groenen gelijc als dz gras/dā sal
die hant des HEEREN bekent worden sinen dye=
naren/eñ sinen thoorne sinen vianden

Wāt siet/die HEERE sal mettē vier comē/eñ si
nen wagen sal eenen draeywint gelijc zijn/op dat
hijt vergelde inder wraken zijnder gramschappen/
eñ sinen thoorne in eender vier vlammen/wāt die
HEERE sal alle vleesch metten viere eñ met sinen
sweerde oordeelen/ eñ der ghedooden des HEE=
REN sal een groote menichte zijn/ want si haer
selfs gewijdet (oft gheheylicht eñ gereynicht)heb
ben inden houen/daer nae die onder malcanderen
vercken vleesch geten hebben/muysen/eñ andere
grouwelen/die sullen tsamen wech genomen wer
den seyt die HEERE

Want ick wil comen eñ vergaderen hare werc
ken eñ gedachten/tsamen met alle heydenen ende
tongen/dat si comen eñ sien mine heerlicheyt/Eñ
ick wil een teeken onder haer lieden gheuen/ende
die sommige van haer die verlost zijn/seynden tot
ten heydenen aent meyr/in Ciliciā/Aphricam/eñ
Lydiam/daer men metten bogen schiet/in Italiam
eñ Griecken lant/ Eñ in die verheyt tot den eylan
den(oft heydenen) die niet van mi gehoort en heb
ben/eñ die mine heerlicheyt niet gesien en hebben/
die sullen mijn eere onder dye heydenen vercondi
gen/Eñ si sullen alle die broederen wt alle volcken
den HEERE brenghen tot een spijsoffer/op peer
den eñ wagens/eñ op rosbarē/op muylen eñ kar
ren/te Jerusalem op minen heyligen berghe/seyt
die HEERE/ghelijc als dye kinderen Israels den D
spijsoffer brengen in suyuere vaten inden huyse des
HEEREN

Eñ ic wil wt den seluen nemen priesteren ende
Leuiten seyt die HEERE/Want gelijc als die nieu
we hemelen eñ die nieuwe aerde die ic make/voor
mi staende sullen bliuen/seyt die HEERE/Alsoo
sal ooc uwe zaet eñ name bliuen/ Eñ die eene nieu
we mane sal aen die andere zijn/eñ den eenen sab
bath aen den anderen/Ende alle vleesch sal comen
om mi te aenbeden/spreect die HEERE/Ende si
sullen wtgaen om te besien die dode licha
men die tegen mi gedaen hebbē/want
harē worme en sal niet steruen/
noch haer vier en sal niet wt
gebluscht worden/eñ si
sullen allē vleesche
eenē grouwel
sijn

¶Hier eynt die propheet Jesaia

ℭ Hier beghint
Die propheet Hieremia

ℭ Na die verclaringhe der coningen ende des tijts inden titel begrepen so bewijst die prophete hoe hi geroepen eñ wt gesonden is

Dat.J.Capittel

A iiij.regū xxij. Dit zijn die gesciedenissen eñ predi-
ghen Jeremie des zoons Hilkie des
priesters/een vā diē/die tot Anathot
indē lāde Beniamin woondē/als die
HEERE eerstwerf met hē gesprokē
heeft/indē tijt Josie des soons Amō des conincs
iiij.regū xxv. Juda/indē.xiij.iare zijns coninckrijcs/ Eñ duerde
oock totē tijdē Joakim des conincs/des zoons Jo
sie/des conincs Juda. Eñ tot dat die elfiaren Ze
dekie des zoons Josie des conincs Juda veruult
warē/als Hierusalē ingenomē wert inder vijfster
maēt. ℭ Eñ dat woort des HEEREN gesciede
tot mi/eñ sprac/eer ick v in des moeders lichaē be
reyde/so kēde ic v/eñ ic heb v geheylicht/eer ghi vā
der moeder gheboren waerste/eñ heb v tot eenen
propheet geset eñ vercorē onder veel volcken
Eñ ic seyde och HEERE HEERE/ick en dooch
niet om te predikē/wāt ic bē noch te iōc/ Doē ant
woorde mi die HEERE/En segt niet ic bē eē kint
Wāt ghi sult gaē/so werwaerts ic v seinde/eñ pre
dikē/al dat ick v beuele/en weest van haer niet ver
uaert/wāt ic bē bi v/dz ic v vlosse/spreect die HE
B RE/Eñ die HEERE stac zijn hāt wt/eñ roerde mi
Het pre- nē mont/eñ seyde tot mi/siet/ic geue mine woor-
dick am dē in dinē mont/siet/ic sette v hedē op desen dach
bacht dz ouer volckerē eñ coninckrijcken/op dat ghi wtroe
gaet bo- det/in stuckē breeckt/verderft/eñ vernielt/eñ dat
uen al/ ghi sticht eñ plant.
wāt het Eñ dat woort des HEEREN gesciede tot mi
straft eñ eñ sprac Jeremia/wat siet stu? Ic seyde/Ic sie een
troost wacker roede/Eñ die HEERE seyde tot my/Ghi
hebt te rechte gesiē/want ic wil wacker zijn ouer
mijn woort/dat ict doe

Eñ dat woort des HEEREN gesciede andwerf
tot mi/eñ seyde/wat siet stu? Ic seyde ick sie eenen
heet siedēde pot vādē Noordē herwaerte. Eñ die
HEERE seyde tot mi/Vādē Noordē sal dat onge-
luc comē ouer alle die indē lāde wonē/Wāt siet ic
wil roepē alle vorstē indē coninckrijkē Noortwaerts
seit die HEERE/Eñ si sullē comē/eñ haer stoelen
settē voor die poortē te Jerusalē/eñ ront om dye
muerē henē/eñ voor alle die stedē Juda/eñ ic wil
dat oordeel ouer haer latē gaē/om alle haerō boos
heits wille/datse mi verlatē/eñ wierockē anderē
godē/eñ dat si aēbiddē dwerc haerō hādē/ Daer
om gordet dine lēdenē/eñ maect v op/eñ predikeē
haer/al dat ic v beuele/en weest niet versaecht van
haer/wāt ic en wilt niet dat ghi v veruaert/want
ic wil v hedē makē tot eē vaste stadt/eñ tot eē yse
ren pilaerne/tot enē metalē muere/indē gāschen
lāde tegē die coningē Juda/eñ tegē hare Vorsten C
tegē hare priesters/eñ tegē dat volc indē lāde/ Al
so eoc al stredē si alle tsamē tegen dy/so en sullē si
nochtās v niet ōwinnē/wāt ic bē bi v seyt die HE
RE/dat ic v verlosse. ℭ Eñ dat woort des HE
REN gesciede tot mi/eñ seyde/Gaet henē/eñ pre
dict opēbaerlic te Jerusalem/eñ segt/Also spreect
die HEERE/ick bē gedachtich der weldaet die v in
dijnder ioecdhē gesciede/eñ der liefden die ic v be-
wees/doē ghi noch scoon waert doē ghi mi volch
de in die woestine/indē lāde daermen niet en saeyt
doē Israel dē HEERE geheilicht wert/eñ zijn eer
ste vrucht. Alle die Israel atē(oft verslōdē) die zō
dichdē/eñ ongeluc quā ouer haer/seit die HEERE A

ℭ Die HERE thoont den volcke sijn trouwe liefde/ende vrientscap

Dat.ij.Capittel.

O Ghi vandē huyse Jacobs hoort des
HEEREN woort/eñ alle geslachten
des huys Israhels/also seyt die HE-
RE. Wat ontrouwe(oft gebrec) heb
ben uwe vaders aē mi geuondē: dz si
vā mi afgewekē zijn: eñ hingē aēdē ydelē eñ onnut
ten afgodekēs: daer si nochtās niet af en verregē
Eñ en hebbē niet eēs gedacht/Waer is die HEERE
die ons leyde wt dē lāde Egipti: eñ bracht ons in
die woestine: indē wildē ongebaēdē lāde/indē dor
ren eñ duisterē lāde/indē lāde daer niemāt en wā
delde: noch geen mēsche en woōde: Eñ ic bracht v
in eē goet lāt/dat ghi etē sout hare vruchtē eñ goe
dē: Eñ doē ghi daer in quaēt/ontsuuerde ghi mijn
lāt/eñ ghi maecte mi mijn erfdeel tot enē grouwel
Die priesters en gedachtē niet /waer is die HE-
RE: eñ die geleerde en achtedē mi niet eñ die herde
rē leidē die liedē vā mi/eñ die prophetē predictē eñ
diēdē/Baal/eñ zijn dē onnuttē godkēs aengehāgē

Daerom moet ic altoos met u eñ mz uwe kints
kinderē twistē/seyt die HEERE/Gaet henē in die
eylāden Chitim/eñ siet/ Eñ seyndet in Kedar/eñ
merct neerstelijc/eñ siet /oft oor also daer toe gaet/
oft ooc die heydenen hare Godē vanderē/hoe wel
dat si nochtās geē Godē en zijn/Eñ nochtās heeft
mijn volc zijn heerlichz verandert/om eens ommut
B ten Godekēs wille/O ghi hemelē weest daer om
Ana.i verbaest/verscrict u/eñ beeft /spreect die HEERE
Wāt mijn volc heeft een dubbel sonde ghedaen/si
hebbē mi verlatē/dē leuende water adere/eñ si ma
kē haer scoone fonteynē/die nochtās allēdighe fon
teynē eñ watercuylē zijn/wāt si en geuē geē water
Is Israel dan een slaue?oft een kint inden huyse?
om dz hi alle mās roof sijn moet? Wāt die leeuwen
brullē ouer haer/eñ roepē /eñ verwoestē zijn lant/
eñ si verbernē zine stedē/ Jae datter ooc niemāt in
en woōt/ Ja daer toe so hebbē die kinderen Noph
Eñ Taphnes u dē hals in tweē geslagen/dat selue
hebt ghi u gedaen/ om dat ghi den HEERE uwen
dz.xviij God verlatē hebt /sodiewils als hi u den rechten
wech leidē woude. ¶ Wat helpet u dat ghi in Egyp
ten treet /eñ wilt dat water Sihor drinckē?eñ wat
helpet u dat ghi in Assirien reist /eñ wilt dat water
Phrat drinckē? het is dijnre boosheit scult/dat ghi
also gestraft wort/Eñ dine ongehoorsaēhz dat ghi
also berispt wort/ Also moetstu bekēnē / eñ beuin
den /wat iammer eñ hertsen leedt dattet inbrengt
den HEERE uwen God te verlaten / eñ hem niet
te ontsien seyt die HEERE/HEERE Zebaoth.
Want ghi hebt altijt u joc gebrokē/eñ dine bāden
C gescoort/eñ geseyt/ Ick en wil also niet onderwor
pen zijn/ mer op allē hoogē houelen /eñ onder alle
groene bomē liepstu die hoererie na/ Mer ic hadde
u geplāt tot eenē soeten wijnstoc/eñ tot eē oprecht
goet saet/ hoe bistu dā mi gecomē tot eenē bitteren
wilden wijnstoc? ¶ Eñ al wasscuet ghi u met looge
eñ neemt/sepe daer toe /so scijnt die onduecht dies
te meer voor mi/seyt dye HEERE HEERE/hoe
dorstu dā seggē?ic en ben niet onreyn?ic en hebbe
die Baalim(oft Godekēs)niet na geuolcht? Siet
wat ghi bedreeft indē dale /eñ bedenct hoe ghijt be
sciet hebt/ Ghi loopt ront om gelijc eē kemelinne
inder hittē. Eñ gelijc eenē wildē woudtesele inder
woestinē plach / wāneer hi vā groter hitte snuyft/
eñ loopt dat hē niemāt op gehoudē en cā/Diet we
ten wil die en derf niet verre lopen/ Op die vierda
gen siet men wel. ¶ Lieue hout doch/eñ en loopt so
woedentlijc niet/ Mer ghi spreect/daer en sal anders
niet af comē/ Ic moet metten vreemdē boelerē eñ
na lopē/gelijc als een dief ter scanden coemt/als hy
begrepē wort /Also sal ooc dat huys Israels te scā
den comē/tsamē met harē coninghen eñ Vorsten/
priesterē eñ prophetē /die totte houte segghen/Du
bist mijn vader/Eñ tot eenē steen/ Ghi hebt mi op
geuoet/ wāt si keerē my den rugge toe/eñ niet dat
aēsicht/Maer als den noot coēt/so segghen si /wel
op/eñ helpt ons/ Maer waer zijn dan uwe Gode
kēs?die ghi u gemaect hebt? Gebiet haer dat si op
staē/ Laet siē oft si u helpē cōnē in uwer noot /wāt
O Juda so menige stadt als ghi hebt/also menigē
afgod hebt ghi ooc. ¶ Waer om wilt ghi dā noch
recht hebbē aē my? Ghi zijt doch alle vā mi afgeual
D len seyt die HEERE/ Alle die slagē zijn doch aen di
ne kinderē verlorē/wāt si en nemē der castidingen
niet waer/u sweert verslint uwe prophetē/gelijc
een rasende leeu. O du boose aert /merckt op des
HEERENwoort/Bē ic dā Israel eē woestenie ge
wordē?oft een woest duyster lāt? Waer om spreect
dā mijn volc/ Wi zijn heerē / eñ en willē u nz meer
na lopē. Een jōcfrouwe en vergheet haer cieraet
(oft crās)niet/noch een bruyt harē borstdoec/mer
mijn volc vergetet mi ewelijc? ¶ Wat wilt ghi veel
dine wercken verschonen/op dat ic u ghenadich si?
Onder sulckē scijn bedrijfstu altijt meer eñ meer
boosheits Bouē dié so vintmē bi u dat bloet d aer=
mer eñ ontsculdiger sielē/aē allē hoeckē/eñ dat en
is ooc nz heymelic/mer opēbaer op de selue plaetse
Noch spreecstu/ic bē ontsculdich/ Hi keerde sinē
thoorne vā mi/siet/ Ic wil met u te recht gaen/om
dat ghi segt/ Ic en hebbe niet gesondicht
Waerom wijet ghi doch so gerne eñ valt nu her
waerts nu ginswaerts? Maer ghi sult aen Egiptē
te scande worden/gelijc ghi aē Assyriē te schāde ge E
comē zijt/ Wāt ghi moet vā daer ooc wech treckē
eñ u hādē ouer u hooft tsamē slaē/wāt die HEERE
sal dinē hope latē faelgerē/eñ het en sal u bi hē niet
geluckē/Eñ ghi spreect/wāneer hē eē mā vā sinen
wiue scheydē laet/eñ si treet vā hē/eñ neēt eenē āde
ren mā/derf hijse ooc weder aēnemē? Eñ ist niet al
soo?dat dat lant ontsuyuert is? Maer ghi hebt met Deu.xxiiij
veel boeleerders gehoereert/Maer nochtās coēt Matt.v
weder om tot mi/spreect die HEERE
Heft op dijn ogen tot die hooehtē / eñ siet hoe du
ouer al hoererie bedriuest. Ghi sit op die straten/eñ
wacht op haer/gelijc als een Araber(oft moorder)
inder woestenie/eñ ontreinicht dat lant met dijnre
hoererie eñ boosheit /Daerom moet den vroegen
regen wtbliuen/eñ den spaden regen niet comen/
Ghi hebt eender hoeren voorhooft/ Ghi en wilt u
niet meer scamē/Eñ nochtās roept ghi tot my/ O
lieue vader/ O meester mijnder iōcheyt/ Wilt ghi
dā inder eewicheyt grā zijn?eñ vander gramschap=
pen niet aflatē? Siet /ghi leert eñ doet dat quaet is
noch ghi en laet u niet bestieren

¶ Die HEERE verwijt Israel ende Juda haeren afual/
ontrouwe tot ouerspel ende afgoderie.

Dat.iij.Capittel

ENde die HEERE sprack tot my in die A
tijt des conincs Josie/Hebt ghi oock
gesiē wat Israel die afuallige gedaē
heeft? Si is op alle hoge bergē gegaē
eñ ondā alle groene bomen/eñ bedreef
daer hoererie/Eñ ic seyde doē si sulcs alle ghedaen
hadden/Bekeert u tot mi/mer si en bekeerde haer
niet/Eñ hoe wel dat die verharde Juda /haer su=
ster gesiē heeft/hoe dat ic die afuallighe Israel om
haer ouerspel gestraft hebbe / eñ haer verlaten/eñ
haer eenen scheytbrief gegeuen hebbe/Nochtās en
veruaert haer die verstocte Juda haer suster niet/
maer si gaet/eñ bedrijft ooc hoererie/Eñ vāden ge
crijsch haerder hoerderie / so is dat lant veronrey=
nicht Want si doet ouerspel met steen eñ hout Eñ
in desen allen en bekeert haer die verharde Juda
haer suster niet tot mi wt gāscher herten/ maer si
weyfelt also/seyt die HEERE
Eñ die HEERE sprac tot mi die afuallige Is
rael is vromer(eñ oprechter)dā de trouwelose Ju B
da/ Gaet henē/eñ predict tegē den noordē /eñ segt
keert doch weder O afuallighe Israel/spreect dye

HEERE/so en sal ic mijn aẽsicht vã v niet wenden
wãt ic bẽ barmhertich/spreect die HEERE/ẽñ ick
en wil niet ewelic gram zijn/Maer niet meer dan
slechts en belijt v misdaet/dat ghi teghẽ dẽ HEE
RE gesondicht hebt/ẽñ dat ghi hier ẽñ daer geloo
pen hebt tot vreẽden afgodẽ/onder allẽ groene bo=
mẽ/ẽñ ghi en hebt mijn stẽme niet gehoort/spreect
die HEERE

O ghi afuallige kinderẽ bekeert v seyt die HE
RE wãt ic wil v trouwẽ/ẽñ wil v halẽ/also datter
C eene een geheele stadt/ẽñ twee een gãsch lãt leydẽ
sullẽ/ẽñ ic wil v brẽghẽ tot Ziõ/Ẽñ ic wil v herds
geuẽ na mijnder hertẽ/die v weydẽ sullẽ met leere
ẽñ wijsheyt/ẽñ het sal gesciedẽ. Als ghi gewassen
ẽñ datter uwer veel gewordẽ is indẽ lãde/so salmẽ
seit die HEERE ter seluer tijt niet meer sprekẽ vã
der Arckẽ des verbonts des HEEREN/Noch ter
seluer tijt nz meer gedẽckẽ/noch daer vã veroemẽ
noch die besoeckẽ/noch aldaer meer offerẽ/Maer
men sal ter seluer tijt Hierusalẽ heetẽ des HEE=
REN thoorn(oft stoel)Ẽñ alle heidenẽ sullẽ der
waerts versaẽt wordẽ/om des HEEREN naems
wille tot Hierusalẽ/Ẽñ si en sullẽ niet meer wãde
len/na die gedachtẽ haerder boser herten.

Ter seluer tijt sal dat huys Juda gaẽ tottẽ huy
se Israels/ẽñ si sullẽ tsamẽ comẽ vãdẽ noordẽ/int
lãt dat ic uwẽ vooruaders tot eẽ erffenisse gegeuẽ
hebbe/Ẽñ ic segt v toe/So wil ic v so veel kinderẽ
geuẽ/ ẽñ dat lieflic lãt(die schone erffenisse/te we=
ten/die keerne der heidenẽ/Ẽñ ic geloofe v/dz ghi
mi als dan heetẽ sult/O lieue vader/ẽñ sult vã my
nz wijckẽ ¶Maer dat huys Israels en acht mi
niet/gelijc als eẽ wijf harẽ boel niet meer en acht
B spreect die HEERE/Daerom salmen een clagelic
huylẽ ẽñ weenẽ der kinderẽ Israel hoten/op dye
hoochtẽ/om dat si quaet gedaen hebbẽ/ẽñ hebbẽ
des HEEREN haers Gods vergetẽ / daeromme
keert v weder/O ghi afuallige kinderẽ/ so sal ick
v gesont makẽ vã uwer ongehoorsaemheit

Siet wi comẽ tot v/ want du bist die HEERE
onse God. Waerachtelic het is enckel bedroch met
ten heuelẽ ẽñ met allẽ bergen/voorwaer/Israel
en heeft geẽ hulpe/dã aen dẽ HEERE onsen God
Ẽñ onser vooruaders stichtingẽ(oft arbeit)die wi
vã iõcs op gehoudẽ hebbẽ/die moetẽ met schande
vergaẽ/tsamẽ met harẽ scapẽ/runderẽ/sonẽ ende
dochterẽ/Wãt daer wi ons op verlietẽ/dz is ons
nv enckel scande. Ẽñ daer wi op betrouden/ dies
moetẽ wi õs nv scamẽ/wãt wi daer mede tegẽ den
HEERE onsen God sondichdẽ/beyde wi ẽñ onse
vooruaders vã ioncs op /Ja ooc tot op desen dach
vã hedẽ toe/Ẽñ en zijn niet gehoorsaẽ geweest der
stemmen des HEEREN ons Gods

¶Hi vercondicht den volcke die gramscap Gods/Ende hi
vermaentse daer mede tot beteringhe

Dat.iiij.Capittel

A
Ilt ghi v O Israel bekeerẽ/seyt dye
HEERE/so bekeert v tot mi Ẽñ als
ghi dine grouwelẽ(oft argernissen)
wech vã minẽ aẽsicht doet/so en sult
ghi niet verdreuẽ wordẽ/Als dã sult
ghi sonder geueynstheyt/recht/ẽñ heylichlick swe
ren/So/waerachtelic als die HEERE leeft/Ẽñ die
heydenẽ sullẽ in hẽ geseegent wordẽ/ẽñ haer zijnõ
veroemẽ/wãt also seyt die HEERE tot die vã Ju
da ẽñ tot Jerusalem/ploeget op dat nieuwe/ẽñ en
saeyt onder die doornẽ niet/Besnijdet v den HE=
RE/ẽñ doet wech die voorhuyt dijns hertẽ/ghi mã
nen in Juda/ẽñ ghi liedẽ tot Hierusalẽ/op dz mijn
grãscap niet wt en vare/gelijc als een vier/ẽñ ber
ne/also dattet niemãt wtgelesschẽ en cã/om uwer
boosheyts wille.

Vercondiget in Juda/ẽñ roepet luyde te Hieru
salẽ/ẽñ segt/blaest die trompettẽ indẽ lãde. Roept
met luyder stẽmẽ ẽñ segt/vergadert v /ẽñ laet õs
in die stercke stedẽ treckẽ/Steect op een vaenkijn/
tot Zion/hoopt v ẽñ en versuymt v niet/Wãt ic
brẽge een ongeluc herwaerts vãdẽ Noordẽ/ẽñ eẽ
groot iãmer. Die leeuwe vaert daer henẽ wt sinẽ
hole/Ẽñ die destrueerder der heidenen treet daer
henẽ wt zijnder plaetsen/op dat hi dijn lant mach
verwoestẽ/ẽñ dine stedẽ wtbernẽ/Ja datter oock
niemãt in en woone/Daerõ doet sackẽ(oft hayren
clederẽ)aẽ claecht ẽñ huylt/want den grãmighen B
thoorne des HEEREN en wil niet ophouden

Op die tijt spreect die HEERE sal den coningẽ
ẽñ den vorstẽ dat herte ontsinckẽ die priesters sul=
len verrwifelt zijn/ẽñ die prophetẽ sullẽ haer ver=
scrickẽ. Doẽ sprac ic ach HEERE God/ghi hebbet
desen volcke in Jerusalẽ verre laten missen /doen
si seyden/datter vi v soude vrede zijn/ende nv dat
sweert aẽder kelẽ(oft leuẽ)reyct/Op die selue tijt
salmẽ seggẽ tot desen volcke ẽñ Hierusalem /daer
coemt enẽ dorren wint van ouer tgheberchte her
waerts/oft vãdẽ suydẽ/als wt eender woestinen
den wech totter dochter mijns volcs toe/nochtãs
niet te wãnẽ/noch te suyueren/Ja daer coẽt eenen
wint/die haer te sterc zijn sal/Ẽñ dã wil ic ooc mz
haer dat oordeel houdẽ/Siet/hi vaert daer henen
gelijc een wolcke/ẽñ sine wagẽs sijn ghelijc eenẽ
stormwint/sine peerden zijn snelder dan aernen/
Wee onser/wi moeten verdestrueert worden

O Jerusalẽ wascht nv daer omme dijn herte C
vãder boosheyt/op dat v mach geholpen worden
Hoe lãge willẽ doch bi v bliuẽ die scadelike gedach Psal.
tẽ(oft leringẽ)/Wãt daer coẽpt enẽ roep vã Dan Je.x
herwaerts/Ẽñ een quade tidinge herwaerts van
den geberchte Ephraim/hoe dat die heydenẽ haer
veroemẽ(oft glorierẽ)Ẽñ dat gerucht is al tot Je
rusalẽ toe gecomẽ/Dat die hoeders wt verre lãde
comẽ /ẽñ sullẽ roepẽ tegẽ die stedẽ Juda/si sullẽse
rontomme belegghẽ als die hoeders opten velde/
Want si hebben mi verthoornt/seit die HEERE
Dat hebt ghi te loon voor dine gedachtẽ ẽñ werc
ken/Dan sal v herte geuoelen/hoe groot dat dine
boosheyt is(dan sult ghi seggen

Ach minen buyck/minen buyck/hoe is mi soe
hertelijken banghe/Mijn herte clopt mi/ic en heb
ve geen ruste/Want mijn siele der basuynen clãc
ẽñ eens slachs alarme ghehoort heeft/deen moort
ghe crijsch ouer danderen/Dat gansse lant wort
verdoruen/Mine tenten ẽñ voeyẽ wordẽ onuoor
siens verstoort /Och hoe lange sal ic doch dat vaẽ
ken sien/ẽñ der trompettẽ geclanck horen/Maer
mijn volck is dul/ẽñ si en gelouẽ mi niet /dwaesch
zijn si/ende en achtens niet/Si zijn wijs genoech
quaedt te doen/maer goet te doen/dat en willen si D
niet leeren

Ic sach dat lãt aẽ/Siet/ẽñ dz was woest ẽñ eẽ
saem/ẽñ ic aẽscoude den hemel/ẽñ hi was duyster

Ic aensach die bergẽ / eñ siet/ si beefden/ alle houe
lẽ eñ si verscrictẽ/ Ic sach/ eñ siet/ daer en was nyet
een mensce / eñ alle dat geuogelt onder den hemel
was wech gheuloghen/ Ick sach eñ siet/ dat bou=
lant was in woesthz/ eñ alle die steden daer in wa=
ren in stucken ghebroken / voor den HEERE eñ
van sinen grimmighen thoorne

Want also seyt die HEERE/ dat gansche lãt
sal woest worden/ nochtãs en wil ict niet heel te nz
doen / Daeromme sal dat aertrijcke bedroeft zijn/
eñ dẽ hemel sal daer om truerich zĳ Wãt ic hebt
ge sprokẽ/ Ic hebt also besloten / eñ het en sal my
niet berouwẽ/ eñ ic en wil ooc nz aflatẽ/ Alle dye
stedẽ sullẽ vã dat ghecrijsch der reysegheers eñ der
schutters wech vliedẽ/ eñ in dye dicke wildernissẽ
loopẽ/ eñ in die steenrootsen cruypẽ / Alle stedẽ sul
len woest staen/ datter niemant in en sal wonen/

Wat wilt ghi dã doẽ/ o du verstrueerde? Wãt
E al woudt ghi v met scarlakẽ (oft purpurẽ) cleedẽ
eñ met guldẽ cleno diẽ vcierẽ/ eñ dijn aẽsicht vlãc
kettẽ/ so palleert ghi v doch te vergeefs/ Wãt die
ghene die v nv seer grote reuerentie bewisen / die
sullen v verachten / Si sullẽ na dinẽ leuẽ staẽ (om
v te doodẽ) Wãt ic hoore een gescrey/ als eenẽ die
in arbeyt gaet/ eenẽ ancxt/ als eenẽ die indẽ eerstẽ
kints noodẽ is/ een geroep der dochter Zion/ dye
daer claecht eñ die handẽ wtwerpt (seggẽde) Ach
wee mijn der/ Ic moet bi na vergaen/ om der ver
slagenen wille

¶ Die Prophect bewijst die orsake/ waeromme den thoor
ne Gods ontsteken is / ouer haer Want si alle lasteraers
zijn/ ende niemat die dat recht beminne/ dien donrecht mis
hacchde

Dat .v. Capittel

A Gaet door die straten te Jerusalẽ eñ
besiet/ eñ ondsoect/ eñ soect op hare
stratẽ/ oft ghi yemãt vint/ dye recht
doet/ eñ na dat ghelooue vraghet/ so
wil ic haer der genadich zĳ / Eñ oft
si al scoon seyden/ Bi den leuẽden God/ so sweerẽ
si nochtans valschelic

O HEERE dine ogen siẽ op dat gelooue/ Ghy
slaetse mer si en geuoelẽs nz/ Ghi plaechtse/ mer
si en beterẽ haer niet/ Si hebbẽ een hard aensicht
Au/v. dã eenẽ vierstcen/ eñ si en willẽ haer nz bekeeren/
Jer xlv Ic dacht Welaen/ Dẽ armẽ hope is onuerstã
Hat/v dich/ si en weten niet vã dẽ wech des HEEREN/
noch vã haers Gods recht/ Ic wil tot die ouerstẽ
gaen/ met haer sprekẽ die sullen emmer den wech
des HEEREN eñ haers Gods recht weten.
Maer die allegader hadden dat ioc gebroken / eñ
die banden in stucken ghescheoort

Daerom haer ooc die leeuwe/ die wt dẽ velde
coẽt/ verscorẽ sal/ eñ die wolf wt der woestinẽ sal
se verderuẽ/ Eñ dẽ lupaert sal op hare steden loe
rẽ alle die daer wt gaẽ/ die sal hi vslidẽ. Wãt hair
der soudẽ zĳ so veel/ eñ si bliuẽ vstoct in haerẽ on=
gehoorsaẽhz. Hoe soude ic v dan genadich zĳ? Nẽ
gesien uwe kinderẽ mi vlatẽ/ eñ swerẽ bi dien die
geẽ God en is/ Eñ nv si haer geuult hebbẽ/ bedri
uẽ si ouerspel/ eñ loopẽ int hoerẽ huis/ Eẽ yeghe
lic briescht zĳs naestẽ huysvrouwe aen/ gelijc dye
weldige hẽgstẽ. En soude icse om sulcs wil nz be=
Ba/i/ soeckẽ? seyt die HEERE / Eñ en soude mijn siele
Bxx haer niet wrekẽ aen sulcken volc als dit is

Bestormt haer muerẽ/ werpse om/ eñ en doet
se nochtãs nz heel te niet. Voert haer wijngaertrãc

kẽ wech/ Want si en zijn des HEEREN nz/ Maer
si vachtẽ mi beyde dat huys Israels / eñ dat huys
Juda/ seit die HEERE/ Si vloghenẽ dẽ HEERE
eñ seggẽ/ Hi en ist nz / Ten sal also qualijcken niet
gaẽ/ Wy en sullen dat sweert noch den honger nz
siẽ/ Die Prophetẽ (oft predicãtẽ) dat zĳ clappers
Eñ si selue en hebbẽ ooc Gods woordt niet/ het
gaet ouer haer ooc also/ Daerom spreect die HE
RE die God der heyrscaren / Want ghi alsulcke
woordẽ segt/ Siet/ daerom wil ic mijn woordẽ in
dinẽ mont tot vier vkerẽ/ eñ dit volc tot hout / eñ
salse verteren. ¶ Siet/ Ic wil O du huys Israels
ouer v een volc vã verre brengẽ/ seit die HEERE eẽ
machtich volc/ die dz eerste volc gewest zijn/ een B
volc wiẽs sprake ghi niet en verstaet/ eñ niet en kẽt
wat si sprekẽ/ hare kokerẽ zĳ opene grachtẽ/ Ja
het zijn enckel ruesen. Si sullen dijnẽ oogste eñ dĳ
broot vterẽ / si sullẽ dine sonẽ eñ dochterẽ verslin
den/ si sullẽ uwe schapen eñ runderẽ eten. Si sullẽ
dine wijnstocken eñ vigeboomen vernielẽ/ Dine
vaste steden daer ghi v op verliet/ die sullẽ si metten
sweerde verderuẽ/ Eñ ic en wil seyt die HEERE/
ter seluer tijt/ uwer niet sparen / Eñ oft si seggen
woudẽ waerõme doet ons die HEERE õse God
sulcs allegader? So sult ghi haer ãtwoordẽ/ Ge
lijc als ghi mi verlaet/ eñ vreẽde Goden dient in v
eyghen lant/ Also sult ghi ooc vreemde Godẽ die
nen/ in een lant dat v niet en is

Sulcs sult ghi dẽ huyse Jacobs vercondigẽ eñ C
predikẽ in Juda/ eñ segghen/ hoort toe/ ghi dulle
volc/ dat geen verstãt en heeft / Die ogen hebbẽ/
eñ en siẽ nz/ orẽ hebbẽ/ eñ en hoorẽ niet/ En wilt
ghi mi niet ontsiẽ? seit die HEERE/ noch voor mi
v vsricken? Mi die der zee sinẽ oeuer sette/ Waer
binnen dattet altijt bliuẽ moet eñ daert niet ouer
gaen en moet? Eñ oftet al scoon stormt/ so en ver
macht noctãs nz Eñ oft sine goluẽ heel rasen/ so
en moetẽ si nochtans daer niet ouer loopẽ/ Maer
dit volc heeft een afuallich eñ ongehoorsaẽ herte
eñ si bliuẽ afuallich/ eñ gaẽ altoos voort wech/ eñ
en seggen niet eens in harẽ herten/ Laet ons doch
den HEERE onsen God vreesen/ die ons vroech
eñ spade eñ ter rechter tijt den reeghen gheue/ eñ
ons den oogste trouwelic eñ iaerlic behoede.

Maer dine misdaden belettẽ sulcs/ Ende uwe
sonden keeren sulcs van v/ Want men vindt on D
der minẽ volcke gadlosen / die den lieden stricken
stellen/ om haer te vanghen/ Eñ ghelijc een slach
nette vol vogelen/ also zijn hare huysen dies vol/
dat si met bedroch ende boeuerie gewonnen heb
ben/ Daer af worden si rijck/ machtich/ ende vet/
Si gaen met bose subtijlheden om/ Si en houden
gheen recht / Den weesen en vorderẽ si hare sac
ken niet/ noch en helpẽ den armen niet tottẽ rech
te/ Soude ic dan dese niet versoeckẽ (oft straffẽ)
spreect die HEERE / En soude mijn siele haer nz
wreken/ aẽ sulckẽ volck: als dit is? Het staet grou
welijcken ende veruaerlijcken inden lande. Dye
Propheten leeren loghenen. Ende die priesters
heerscẽ in haer officie/ eñ mijn volck is daer wel
mede te vredẽ/ Wat salt tẽ laetsten daer af comẽ

Dye Prophete schildert haer voorden
oogen/ haer toecomẽde iãmer Eñ
tõot haer daer mede waer
om dat sulcs gesciedẽ sal

Dat.v.Capittel

hi sterckt kinderē Ben Jamin vga=
dert v wt Jerusalē/eñ blaest die trō=
A pettē op de wachte Tekua/eñ steect
op een veulyn/op die wachte Beth
Cherē/Wāt daer coēt een ongeluc
vandē noordē/eñ een groot ellende/Dye dochter
Zion is/gelijc eenē scone lustigē beemt/maer dye
herders sullē comē ouer haer met harē beesten/eñ
si sullē hutkēs(oft volpen)rontō haer opslaē/eñ eē
yegelic sal weydē aē sinen cāt/eñ seggē/Maect eē
slachoordē tegē haer. Wel op/laet ōs henē optrec
kē/alst noch hooch dach is Ach het gaet auōt wor
dē/die auōtscaduwē beginē groot te wordē/Wel
aē/laet ons op treckē/eñ bidē nacht op zijn/eñ ha
rē palleysen(oft vastichedē)verderuē. ¶ Wāt also
seyt die HEERE der heyrscaren/Hout die bomen
af/eñ maect scātzē voor Jerusalem/Wāt het is eē
stadt die besocht sal wordē. Daer is doch enckel
yvelheit inne/Wāt gelijc als wt eenē waterput wa
ter wt vloeyt/also vloeyt die schalchz wt die stede/
haer ōrecht eñ gewalt crijscht indē hemel/eñ haer
moordē eñ slaē dz bedruuē si voor mi dagelicx/ O
Jerusalem betert v/eer dz hē mijn herte vā v keere
eñ dat ic v niet tot eenē woestē lādē en make/daer
niemāt in gewonē en cā ¶ Also seit die HEERE dē
heyrscarē/ So wat daer noch ouergebleuen is vā
Israel dz moet ooc noch afgelesen wordē/als van
eenē wijnstoc/Die wijnleser(oft druypplucker deē
voor dand na indē corfworpē. ¶ Ach met wien
sal ic dā spreken/eñ tuygē/dattet doch yemāt horē
woude/Maer haer oorē zijn onbesnedē Si en mo=
gēs nz hoorē(oft merckē)niet/Si houden dē HE
REN woort voor eenē spot/eñ si en hebbē geenē
B lust daer aē. ¶ Daerom bē ic vandē dreygen des
HEEREN so vol/dz ic moede bē/Stort wt(dinen
toorn)beide ouer die kinderē opter stratē/eñ ouer
die iongelingē indē raedt/deē mettē anderē/wāt
daer sullē geuangē wordē/beide mā eñ wijf/beide
die oude eñ die welbedaechde/Hare huysen sullen
den vreēden te deel wordē/met ackeren eñ wijuen/
Wāt ic wil mijn hant wtstrecken seyt die HEERE
ouer die inwoonērs des lāts. Wāt si bedriuen alle
giericheyt cleē eñ groot/eñ beyde die prophetē eñ de
priesters leerē alle gaed valsceen Gods dienst/Eñ si
troostē mijn volc in haer ōgeluc/op dz sijt cleē achtē
soudē eñ seggē het is al goet/het is al vrede. Eñ
het en is doch niet goet noch vrede Daerom sul=
lē si bescaēt bliuē/om dz si sulcken grouwel bedri
uē/hoe wel dat si willē ongescent zijn/eñ si en willē
haer niet scamē/Daerōme moetē si vallē op eenen
hoope/Eñ als icse besoeckē sal/so sullē si vallē seyt
die HEERE/ ¶ Also seyt die HEERE/ Ghaet op
die strate/eñ beuēt/eñ vraecht na dē ouden wech/
eñ als die dā goet is/so wādelt daer in/so sult ghy
uwer sielē ruste vindē/Mer si seggen/Wi en wil
lēs nz doen/Die HEERE seyde/Ick heb wachters
ouer v liedē geset/merct doch op dat geclāc dē trō=
pettē/Maer si seggē/Wi en willēs nz doē/Daer=
om so hoort nv ghi heydenē/eñ aenmerct alle ghi
volckē/Du Aertrijc hoort toe/siet/ic wil ouer dit
volc een ongeluc brēgē/te wetē haer vdient loon/
ō dat si op mijne woordē nz en achtē/eñ mijn wet v
werpē. ¶ Wat vrage ic na dijn wieroock/die wt
rijc Arabia/oft Saba coēt/Eñ na dē Caneelscha
lē die wt vrēden lādē comē/V we brātofferen en zijn
mi niet aēgenaē/eñ uwe offerē en behagē mi niet.
Daerō spreect die HEERE also/siet/Ic wil desen
volcke eē ergernisse(oft val) stellē. Waer aē haer
beide die Vaders eñ die kinderē/deen metten ande=
rē stootē sullen/Eñ deen nagebuer sal metten an
derē vgaen. Also seyt die HEERE/ Siet/daer sal
eē volc comē vāt Noordē/Eñ eē groot volc sal hē
opheffen seer na aē onsen lādē/die bogē eñ spiessen
voerē/Dat selue is veruaerlic/eñ sonō bermher=
ticheit/Si ruysschē daer henē/gelijc die rasende zee
eñ si rijdē te paerde gewapēt/gelijc als crijschliedē D
tegen/v O du dochter Zion/Als wi van haer ho
ren sullē/so sullē ons die hādē ontsinckē/Anxt eñ
wee sal ons aēcomen/gelijc als den wijue in kints
noode Dā salmen seggē Niemāt en ga wt int velt
Niemāt en ga op die heyrstratē/Wāt het is ouer
al onvri vā tswaert der vianden. ¶ O du doch=
ter mijns volcs treckt sackē/oft hayrē cleederē aen/
eñ legt v in die asschen/hebt rouwe/als ouer eenē
eenigē sone eñ claecht alsmen pleecht alsmē die al
derliefste verliest/Wāt die vderuer ouervalt ons on=
uersienlic Ic hebbe hē tot eenen Smelter oft ō
dersoecker geset onder mijn volc/dwelcke so vstoet
is/op dat hi harē wech proeuen eñ kennen soude/
Si zijn altesamen afuallige/eñ hangen achterscande
like gewin/Si sijn enckel metalen eñ yserē/Dē bla
sebalch is verbrāt/Dat loot verdwijnt/Het smel=
tē is te vergeefs/Wāt dat quaet en is daer niet af
gescheidē/Daerōme heeten si ooc een verworpen
siluer/Want die HEERE heeftse verworpē

¶ Hi vermaent dat volc tot beteringe/vnd straffe om datse Gods lasteringe aenhangen/Ende dan in dē tempel met wtwendighen dinghen meenen si reyn te worden/ende Gode te behaghen ✠ Dat.vi.Capittel

Jt is dz woort(dz welcket)ot Hiere= E
mia geschiede vādē HEERE. Staet in
dē poortē int huys des HEERĒ/eñ
predict al daer dit woort/eñ segt. O
alle ghi vā Juda/hoort dz woort des
HEERĒ/die tot deser poortē ingaet ō dē HEE
RE aen te biddē/¶ Also seyt die HEERE der heyr
scaren die God Israels Betert v bliuē eñ wegē so Jer
wil ic bi v wonen in dese plaetse/Eñ verlaet v niet
op die logenachtige woordē/ dat ghi segt hier is
des HEEREN Tēpel hier is des HEEREN tem
pel/hier is des HEEREN Tēpel/Maer betert v
leuē eñ wesen/also dat ghi recht doet/ deē tegē dē
anderē/Eñ dat ghi dē vreēden weeskēs/eñ wedu Hiere
wē/geē gewelt/oft onrecht en doet/Eñ dz ghi geē
onschuldich/oft ōnosel bloet en stort op dese plaet
se/Eñ dat ghi geen andere Godē na en volcht tot
uwer eygender scadē/So wil ic altoos eñ ewelic
in deser plaetse bi v woonē/indē lande dat ic uwen
vooruaderen gegeuen hebbe *

Maer nv verlaet ghi v op logenen/dye gheen
profijt in en bringen/Daer en bouē zijt ghi dieuē/
moorder/ouerspeelders/eñ meyneedighe/eñ ghi
wier oock dē Baal/eñ ghi volcht vreemdē Goden
na/die ghi niet en kent/Daer na comt ghy dan/eñ
treedt hier voor mi/in desen huyse/dz na minē na=
me genoemt is/eñ segt/wi en hebbē geenē noot/
hoe wel wi sulcke grouwel gedaē hebbē/Duncket v
dan dit huis dat na minen name ghenoemt is een
moordenaers cuyle te zijn?Siet/Ic siet wel seyt die
HEERE. ¶ Gaet doch henen aen mijne plaetse
tot Silo/dien ic minen name voortijts gheghenen

hebb e/Eñ besiet wat ic aldaer gedaen hebbe/ om
die boosheyt mijns volcs Israels. Wãt ghi dan al
B le sulckē grouwel bedrijft/seyt die HEñE/eñ ic v
gestadelijckē laet predikē/eñ ghi en wilt nz hooren
Ic roepe/eñ ghi en wilt nz antwoorden/ Daerom
me wil ic desen huyse dat na minen name genoemt
is/daer ghi v op verlaet/eñ die plaetse die ic uwen
vooruadēs gegeuen hebbe/effen also doen/gelijc ic
Silo gedaen hebbe/eñ wil v vã minen aēsichte ver
werpen ghelijc ic verworpen hebbe alle uwe broe
ders Ja dat gansce zaet Ephraim
Eñ ghi en sult voor dz volc nz bidden/ noch ghi en
sult voor haer geē clage noch gebet voortbrengen
noch haer verbiddē voor mi. Want ick dit niet ho
ren en wille/En siet tu niet/wat si doen indē stedē
Juda/eñ op die stratē te Jerusalem? Die kinderen
rapē hout/dã stokē die vaders tvier aē Die vrouwen
knedē dat deech/op dz si der Coninginnen des he=
mels soudē coeckē backē/Eñ drancoffer dē vreem
den Godē geuen/ op dz si mi soudē tortten/Mer
si en torten mi daer niet mede/ maer haer seluen/
doē si veel meer leets/eñ si moeten te schãden wor
den/Daeromme seyt die HEñE der heyrscharen
Siet minē thoorne eñ mijn verbolgētheyt is wtge
stort op dese plaetse beide ouer die mēscē/eñ ouer
die beestē/ouer die boomē opten velde/eñ ouer die
vruchtē des aertrijcs/Eñ het sal bernen/dattet nie
mant gelesschen en sal connen
Also spreect die HEñE der heyrscharē God Is
raels. Ghi hoopt uwe brãtofferē/eñ ãder offeren/
eñ etet vleesch. Ic en hebbe met uwen vaderē doē
icse wt Egiptē geleyt hebbe/vã brãtofferē eñ ande
re offeren/niet een woort gesprokē noch ghebodē
Maer dit ghebood ic haer lieden/weest mijnder stē
men ghehoorsaem/so sal ic uwe God zijn/eñ ghi sult
mijn volc zijn/Eñ wandelt op alle die weghen die
ic v ghebiede/op dattet wel ga/mer si en wouden
niet hooren/noch haer ooren tot miwaerts neygen
C Mer si wãdeldē na harē eygenen raet/eñ na tgoet
dunckē haerder booser herten/eñ ghinghen achter
waerts eñ niet voorwaerts. ¶ Ja van dien daghe
aen/doē ic uwe vooruadēs wt Egiptē lant ghe leyt
hebbe/tot op dezē dach toe/so hebbe ic dagelicx tot
v gezondē/alle mine knechten die prophetē/Mer
si en woudē nz horē/noch hare oorē tot mywaerts
neygē/Maer si zijn hertneckich geweest/ eñ maec
tēt erger dã hare vooruadēs/Eñ al ist dat ghi haer
dit al segt/so en sullē si nochtãs niet hooren/Eñ al
roept ghi haer/si en sullē v nz antwoordē/daerom
me segt tot haer/Dit is tvolc dz den HEñE harē
God niet horē/noch hē beterē en wil/Die oprech
te leere is gãsch wech/eñ si en predikē daer niet af
Snidet uv dijn hayr af/eñ werpet wech/eñ huilt
iãmerlickē op die hoochtē/ wãt die HEñE heeft
dit geslacht/ daer hi op gestoort is/verworpen eñ
verstotē/Wãt die kinderē Juda bedriuē boosheyt
voor minē ogē/seit die HEñE/Si hebben haren
grouwel geset idē huise dz na minē name genoēt/
is/dat zijt vonreinigen/Eñ si stichtē dē outaer To
phet inden dale Gehinnom/op dat si hare sonē eñ
dochterē verbernē moghē/dwelcke ic noyt en heb
be geboden/noch inden sinne gehadt. ¶ Daerom
Siet. Den tijt coēt seyt die HEñE/datment nyet
meer heeten en sal/ Tophet/ eñ tdal Genhinnõ/

Mer tdal der vslaghenen/Eñ Tophet Eñ in To
phet salt vol dooder grauen zijn/eñ die lichamē vã
desen volcke/sullē die vogelē des hemels ende dye
beesten opter aerdē verslinden/eñ nyemãt en salse
daer afiagen/Eñ ic sal indē steden Juda eñ op dye
straten te Jerusalē wech nemē/ dat geroep der bli
scappē eñ der vruechden/Eñ oock die stemme des
bruydeghoms/ende der bruyt/Want dat lant sal
woeste zijn
✠ Ter seluer tijt seyt die HEñE salmen die ghe
beētē der coningē Juda/die gebeētē der vorsten/
die gebeentē der Priesterē/die gebeenten der Pro D
phetē/die gebeentē der borgers tot Jerusalem/wt
haren grauen werpen/ eñ men salse verstroyen te
gen der zonnen eñ manen/eñ allen den hemelschē
heyre/welcken si gedient eñ geeert hebben/ eñ na
gheuolcht ghesocht eñ aengebeden hebben. Eñ si
en sullen niet weder op ghelesen eñ begrauen wor
den/Mer si sullen opter aerden als slijc liggen/Eñ
alle die ouergheblcuene van desen boosen volc/so
waer si zijn sullen. Daer icse henen verstoten hebbe
sullen liever doot dan leuendich zijn willen/seyt die
HEEñE der heyrscharen ✠

¶ Hi beclaecht haer hertneckicheit/datse
haer niet en willen bekeeren/Ende
daer omme vercondicht hi
haer straffinge so ver
de si haer niet en
beteren
Dat.viij.Capittel

Aeromme segt tot haer/ Alsoe seyt
die HEñE Waer isser doch yemãt
als hi valt/die niet geerne weder op
en stont? Waer is doch yemant als hi A
verdoelt is/ dye niet gheerne weder
op den rechten wech en quame? Nochtãs soo wil
dit volck verdoelt gaen te Jerusalem/altijt voort
ende voort/Si houden hair so vast aen den valschē
Gods dienst/dat si haer nyet en willen laten afkee
ren/Ic sie ende hoore/dat si niet rechts en leeren/
Daer en isser niet een/dien zijn boosheyt leedt wa=
re/die sprake/Waeromme hebbe ic dat ghedaen? Eze/xx.
Si loopen alle haren loop/ghelijc eenen rasenden Luc/xv/
hengst in eenen strijt/Eenen oyuaer onder den he
mel weet sinen tijt/Een torteldyue/crane eñ swa
luwe mercken op haren tijt/wanneer si weder co=
men sullen/ Maer mijn volc en wil dat recht des
HEñEN niet bekennen
Hoe condt ghi doch gheseggen? Wi weten wat B
recht is/eñ hebben die heylige scrift voor ons? Het
is doch enckel logen so wat die scriftgheleerden in
setten/Daeromme moeten sulcke leeraers te schã
den/verschrict/ ende gheuanghen worden/ Want
wat connen si goets ghe leeren/ aenghesien si des
HEñEN woort verworpen
Daeromme wil ic hare wijuen den vreemden C
gheuen/ende haer ackers/den ghenen die haer ver
iaghen sullen/ Want si alle gader gierich zijn/vey
de cleen ende groot/Priesters/eñ Propheten lee=
ren eenen valschen Gods dienst/Ende si troosten
mijn volc in haer ongheluc/op dat zijt cleen achten
souden/ende seggē/Tes al goet/ Tes al goet Alst Je.vi.iii
daer nochtans niet wel en gaet/ Daeromme sullē Psal.i
si beschaemt bliuen want si sulcken grouwel bedri
uen. Hoe wel si nochtans ongescent willen zijn/eñ
si en willen haer niet scamē/Daeromme moeten si

vallen ouer eenē hoope/Eñ als icse versoeckē sal
so sullē si vallen seyt die HERE.
Jc wilse also afleſen/seyt die HERE datter nz
een druyue aendē wijnstoc/noch niet eē vige aen=
C den vijgeboome bliuē en sal Ja dz die bladerē ooc
afuallē sullen/Eñ so wat ic haer gegeuē hebbe/dz
sal haer genomē wordē/Waer sullē wi dā wonen
Ja versaēt v dā/eñ laet ons in die vaste stedē trec=
kē/eñ aldaer hulpe verwachtē/Wāt die HERE
onse God sal ons helpē met enē bitteren dranc/om
dz wi so gesondicht hebbē tegē dē HERE/ Ja vͦ=
laet v daer op/Ten al geen noot zijn/hoe wel dat=
ter nochtās niet goets voorhādē en is/Eñ dz ghi
sult gesont wordē/hoe wel datter nyet dā enckel
scade aēstaēde en is/Dā salmē hoorē dz haer paer
dē bereyt snuyuē tot Dā waerts Eñ hare hēgsten
brieschē/ Ja dattet gansce lant daer af beuē sal/ Eñ
si ruysscē daer henē/eñ sullē dat lāt op eten/met al
tgeēdatter in is/die stat met allē dē ghenē die daer
in wonē/Siet houē die wil ic onder v liedē slangē
eñ baselischē sendē/die haer nz en latē beswerē/die
sullē v stekē(oft bitē)seyt die HERE / Daer wil
D ic mi mijnē moeyte eñ mijns iammers vertroostē
Siet die dochter mijns volcs sal screyē/wt ver
ren lāde herwaerts. En wil die HERE nz meer
een God zijn tot Zion?Oft en sal hi geenē Coninc
meer hebbē?Ja waerom hebbē si mi also vͦtoornt
door hare beeldē/eñ vreēdē/onnuttē Gods diēst?
Dē oogste is geledē/Dē somer heeft een eynde/eñ
wi en hebbē geen hulpe vercregē/Mi iāmert her
telijckē/dat mijn volc also verderft is/ Jc verscric
ke mi/ Jc ben vͦuaert. En isser dan geē salue meer
in Gilead?Oft en isser geen medecijn(oft ciergijn
meer Waerom en is die dochter mijns volcs dan
niet geheelt?

¶ Een clage des Prophetē ouer die boosheyt sijns volcs
Dat.ix.Capittel

A Ch oft ic waters genoech hadde i mi
nē hoofde/dz mine ogē eē fonteyne
vͦ tranē warē/op dz ic dach eñ nacht
beweenē mochte dye vͦslagene in mi
nē volcke Och oft ic eē herberge(oft
wonīge)hadde inde woestinē/So soude ic mijn volc
vͦlatē eñ trecken vā hair Wāt si zijn ēckel ouerspeel
dersēn enen wreedē hope/Si scietē met harē tōgē
enckel logene eñ geen waerheyt/eñ bedriuē gewal=
dich onrecht opter aerdē/Eñ si gaē vā der eender
boosheyt totter ander/eñ en achten mi niet seydt die
HERE. ¶ Een yegelic hoede hem voor sinen
Mat.x. vriēt/eñ en betrouwe ooc sinē broedē nz/Wāt deē
Mic.vij broedē vͦdruct dē āderē/Eñ deē vriēt vͦraet dē āde=
rē/Deē vriēt bedriecht dē anderē/eñ si en spreken
geē warachtige woordē Si leggē daer op toe hoe
deene dē anderē boeuerie doe/Eñ this haer oock
leedt dz sijt nz erger gemakē en connē/Daer is o
uer alle enckel bedroch onder haer/Eñ om des be
drochs wille/so en wilen si mi niet kennen seyt die
HERE Daerom seyt die HERE der heyrsca
ren also/Siet ic wilse smeltē eñ suyueren/Wandt
B wat sal ic āders doen?om dz mijn volc hē also vͦciert
haer valsce tongē dz zijn moordelijcke(oft scherpe
pijlē)Met harē mōde sprekē si vriendeliken tegen
harē naestē Maer inden hertē loerē si op den seluen/
En soude ic sulcs nz vͦsoeckē(oft straffē)aen haer?
seyt die HERE Eñ en soude mijn siele haer nyet
wrekē aē sulcke volc als dit is. ¶ Jc moet op die
bergē weenē eñ huylē/eñ bi dē herdēs hutkens cla
gē inde woestinē/Wāt si zijn so geheelijckē vͦwoest/
dz ter niemāt en wādelt. Ja datmen daer nz eē vee
ste roepen en hoort/Beyde die vogelē des hemels
eñ die beesten sijn alle wech/Eñ ic wil Jerusalem
tot eenen steenhoop/eñ tot een draken woninghe
maken/eñ ic wil die steden Juda woest makē/dat
daer niemāt in wonen en sal die nv wijs ware/eñ
letet hē ter herten gaen/eñ vͦcondichde/ wat des
HEREN mont tot hē seyt waerom dattet lāt vͦ=
derft eñ verhert wort ghelijc als eē woestine dair
niemant en wandele/
Eñ die HERE seyde. Daerom dz si mijn wet vͦ
latē/die ic haer gegeuen hebbe/eñ en hoorē mijne
woordē nz/noch daer nz na en leuē/mer si volgen
haerē hertē goetdunckē/eñ Baalim/ghelijc haer
hare voorvaders geleert hebbē/Daerō seit die HE
RE der heyrscarē God Jsraels also/siet/ic wil dit
volc met alsene spijsē/eñ galle te drinckē geuen/ic
wilse onder die heydenē vͦstroeyē/die welcke noch si
noch haer vaders gekēt en hebbē/Eñ ic wil teghen
haer een sweert scickē tot dat icse ganscelike ver=
niele ¶ Also spreect die HERE der heyrscarē/
Besciet eñ bestelt claechwiuē/dat si comē eñ sent
na dien/diet wel connen/dat si haestelikē ons be=
clagen(oft een droeuich liet singē)also ooc/dat dye
tranē wt onsen oogē vloeyen/eñ dattet water wt C
onsen ogesceelē loope/datmē een clagelic ghescrey
hoore tot Zion/te weten also/Och hoe zijn wi so
gansch gedestrueert/eñ so iāmerlijckē verdoruen
Wi moetē dat lant ruymē/want onse woningen
zijn gelijcs der aerdē geslicht. ¶ Daeromme so
hoort nv/O ghi vrouwē des HEREN woordt/
Eñ vattet mettē oorē die redene zijns mōts/Leert
uwe dochterē weenē/eñ die ene leere dē āderē cla
gē/te wetē also die doot is tot onsen vinsteren in=
gesteke/eñ in onsen paleysen(oft huysen)gecomē
te doodē die kinderē opter stratē/eñ die iongelin
gē voor dē duerē/So seit die HERE/ Segt/Der
mēscē doode lichamē sullē liggē gelijc als mest op
ten velde/eñ gelijc die scouen achter dē maeyere/
die niemāt en vergadert. ¶ Also seyt die HERE
Die wijse en verlate hē niet/op sine wijsheit Een
stercke en beroeme hē niet vā zijnder sterete/Eñ C
een rijcke en gloriere niet in sinē rijcdōme/Mer so
wie beroemē wille/die beroeme hē dies/dat hi mi
kenne eñ wete/dat ic die HERE ben/ die barm=
herticheyt recht eñ gerechticheit doet opter aerden/
Wāt sulcs behaecht mi/seyt die HERE
Siet die tijt coemt/dz icse alle besoeckē sal/dye
besnedē met die onbesnedē/te weten Egipten/Ju
da/Edom/die kinderen Ammon/Moab/eñ alle
die in dē eynde der woestinē wonen/ Want alle
heydenen hebbē die voorhuyt des vleeschs onbe
sneden/Maer dat gansce huys Jsrahels heeft dye
voorhuyt der hertē onbesneden

¶ Hi waerschouwet dat volc/dat si den heydenschen insot
tingen niet aen en hanghen / Ende bewijst hoe ydel dat
tet si beelden te maken/ende die te eeren in die steden des
warachtigen leuenden Gods　　Dat.x. Capittel.

H Oort dat woort des HEREN dz hi A
tot v spreect O ghi huys Jsraels Al
so seyt die HERE/Ghi en sult der
heydenen wise niet leerē/Eñ ghy en
sult v niet verscrickē vā die teeckenē
des hemels/ghelijck als die heydenen hare vre=

zen/Wãt der heidenẽ Godẽ en zijn niet dã ydelheit
Si houwẽ int wout eenen boome/ẽ die wercmee
ster maectse metter bijlen/ ẽ hi ouertrecse met sil
uer/ẽ gout /ẽ hy maectse vast aen met naghelen
ende hameren / op dat si niet om en vallen/Het en
zijn anders niet dan pilaernen ouer toghen/ Si en
connen niet sprekẽ. Men moetse oor dragen/wãt
si en connen niet ghaen/Daerõme en sult ghi voor
haer niet vreesen . Want si en connen noch helpen
noch schade doen ¶ Maer die HEERE en is niemã
den gelijc/Ghi zijt groot / ẽ dinen name is groot
ẽ ghi contet metter daet bewijsen / Wie en soude
v niet outsien? Welcke coninc der heydenen en sou
de v niet gehoorsaẽ zijn? Want onder alle die Wij
sen ẽ heydenen ẽ in alle coninckrijcken en is dijns
niemãt ghelijcke/Si zijn altemael narrẽ ẽ dooren
B Wãt eẽ houdt moet ẽmer cenẽ ydelẽ Gods dienst
zijn/die siluerẽ platẽ brẽgtmen vã opten meyr her
waerts ẽ tgout vã Vphas door den meester ende
goutsmit toe bereet / Geele side ende purpur (oft
scarlakẽ) treetmẽ haer aẽ/Ẽ also is dat werc aller
haerder wisen / deen metten anderen. ¶ Maer die
HEERE is eẽ gerechte God/eẽ leuẽdige God/een
eewige coninc/Vã sinen throone beeft dz aertrijck
ẽ die heydenen en connẽ zijn dreygen niet vdragẽ
Daerom segt nv tot haer also / Die Goden die den
hemel ẽ die aerde nz gemaect en hebben/ die moe
tẽ vand aerdẽ ond den hemel vernielt wordẽ Mer
hi heeft dat aertrijcke door sine cracht gemaect ẽ
des werelts omganc bereedt/door sine wijsheit ẽ
den hemel wt ghebreedt door zijn verstãt/Wãneer
hi zijn stẽme hooren laet(oft dõdert/so coemt daer
eẽ groot water te samẽ onder den hemel/ind lucht
ẽ treet den neuel op vanden eynde der aerden/Hi
maect den blixẽ inden reegẽ/Ẽ hi doet den wint
comen wt heimelijke plaetsen. ¶ Alle menscen zijn
narrẽ met haerd conste . Ẽ alle beeltgieters bliuẽ
bescaẽt met harẽ beeldẽ / Wãt hare Godekens ẽ
beelden zijn ydel bedroch /ẽ si en hebbẽ geen leuẽ
Die ydele wercmeesters selfs ẽ haer werc / dz si
in ydelhz ghemaect hebben/sullen tsamẽ vgaen als
si vsocht sullen worden ¶ Maer also en is hi nz /die
Jacobs scatis/Maer hi is die gene diet al gescapẽ
heeft/ Ẽ Israel is zijn erfdeel/Sinen name is die
HEERE der heyrscaren. ¶ Doet dijn neeringe (ẽ
schande) wech wt den lande/ghi die noch woont in
die vaste steden/Wãt alsoe seyt die HEERE/Siet/
Jc wil die inwoners des lãts/teenẽ mael vstoten/
ẽ rontom sollẽ/dat zijt voelẽ sullen/ ¶ Ach mijns
iãmers ẽ hertsen leedts/ mer ic dencke tes mijne
plage/Jc moet lijdẽ/Mijn tente is vwoest/ẽ alle
mine zeelen zijn gebrokẽ/ Mine kinderẽ zijn wech
ẽ daer en is niet meer gheblcuẽ /Niemãt en richt
mijn tenten weder op/ẽ mijn vocyen en slaet nie
mant weder op/Want die herders zijn narren ge
wordẽ/ẽ si en vraechdẽ na dẽ HEERE niet. Daer
omme en connẽ si ooc nz rechts geleeren/ Maer si
verstroyen die cudden. ¶ Siet/daer coemt een ge
crijsch herwaerts/ẽ ene groot veuẽ wt den lande
vant noordẽ/dwelcke die steden Juda vwoestẽ sal
Ẽ tot wooningen der draken worden sullen
Jc weet O HEERE dat des mẽscen doẽ in sijnd
macht niet en staet/ Ẽ ten staet ooc in niemants
vermoghen/sine weghen te leyden / sine schreden
oft ganghen(te richten/Daeromme castijt my/ O
HEERE /nochtãs in genadẽ ẽ niet in dinen grim
migen toorne /op dat ghi mi nz gheheele te niet en
maect/ Mer stort dinen grimmigen thoorne wt o
uer die heydenẽ/die v nz en kennẽ/ẽ ouer die volc
ken/die dinẽ name niet aen en roepẽ /Want si heb
ben Jacob opgegeten ẽ verslonden/si hebben hẽ Nu.xiiij
te niete gemaect/ẽ sijn wooninge verwoest

¶ Hi vermaent haer des verbonts ende verconducht haer
wat iammer haer ghenaect / om dat zijt niet en houden/
Ende hi vertrect haer dye vrientschap ẽ weldaden Gods
Dat.xi. Capittel

Jt is dat woort dz tot Hieremiam ge
sciede vanden HEERE/ Hoort dat
woort des vbonts/dz ghijt die vã Ju deu.xxvij
da ẽ den borgeren van Jerusalẽ seg Gala.iij
ghen sult/Ẽ segt tot haer/Also seit Daniel.ix
die HEERE die God Jsraels/Vervloect moet sijn
so wie niet gehoorsaem en is/den woordẽ des ver Deu.iiij
bonts/dz ic uwen vooruaderẽ geboot/op diẽ dage/
doen icse wt Egiptẽ lãt leide/wt dẽ yseren ouẽ Ẽ
seide weest gehoorsaẽ mijnd stẽmen /ẽ doet gelijc
als ic v gebodẽ hebbe/So sult ghi mij volc/ẽ ic v
God sijn/op dat ic houdẽ mach dẽ eedt /diẽ ic uwẽ
vooruãds gesworen hebbe/haer te geuẽ / een lant
daer honich ẽ melck in vloeyde/ ghelijc alst opten
dach vã huyden blijct/ Jc antwoorde en sprac/ HE
RE Ja ic wilt doen. ¶ Ẽ die HEERE seide tot mi
Predict alle dese woordẽ idẽ stedẽ vã Juda/ẽ op
die stratẽ te Jerusalẽ/ẽ segt / Hoort die woorden
des vbonts/ẽ doet daer na/Wãt ic hebt betuichẽ
uwen vaderen/vã dien dage aen/dat icse wt den lã
de Egpti leide/tot op desen dach vã huiden/ Ẽ ic
betuychdet altoos ẽ seide Weest gehoorsaem mijn
d stẽmen/ Mer si en waren niet gehoorsaẽ noch si
en neychdẽ ooc haer oore derwaerts nz/Maer een
yeghelijc wãdelde na sijns vooschs hertẽ goetdunc
kẽ/Daerom wil ic ooc ouer haer latẽ gaen/alle dye
woorden des vbõnts/die ic hair geboden hebbe te
houdẽ/ẽ si en hebbẽ nochtãs haer niet na gedaẽ/
Ẽ die HEERE seyde tot my / Jc weet wel hoe si
haer in Juda ẽ te Jerusalem bi eẽ rotten(oft hoo
pen) Si keerẽ haer essen gelijc tottẽ sondẽ haerder
vooruaderẽ/die welcke ooc niet en woudẽ gehoor
saẽ zijn mijnẽ woordẽ/Ẽ volchdẽ ooc andere Go
den na ẽ diendẽ haer/Also heeft dat huys Jsraels
ẽ dat huys Juda/altoos mijn vbont gebroken dz
ic met harẽ vooruãds gemaect heb/Daerom Siet B
seyt die HEERE/ Jc wil eẽ ongeluc ouer haer latẽ
comẽ/diẽ si niet en sullen moghẽ ontgaẽ/Ẽ als si
tot mi roepẽ/soe en wil icse niet vhooren/Laet dan
die stedẽ Juda ẽ die borgers te Jerusalem henen
gaen/ẽ totten Afgoden roepen/die si gewierooct
hebbẽ/ Maer si en sullen haer niet helpen in haer d
noot/ ¶ Wãt so menige stadt /so menigen Afgod
hebt ghi/ O Juda/Ẽ soe menighe alser te Jerusa
lem strate is/so menige scãdelijcke outaers hebt ghi
opgericht/ om den Baal te wieroockẽ/Daerõme
en bidt voor dit volc niet/ Ẽ en maect gheen ge
smeec noch gebet voor haer/Wãt icse niet hooren
en wil/al biddẽ si mi in haerder noot O mijne vriẽ
den wat hebt ghi in minen huyse te doen? Sy bedri
ven alle gader booshept/Ẽ meenẽ als oft dat hei
lich vleesch haer dat soude afnemen (oft ontsondi
ghen) Ẽ als si quaet doen/ so duncet haer dat zijt
wel gemaect hebben.

Dye HERE noemde v eenen groenen schoonē vruchtbaren olijfboom/ Maer nv heeft hi met eē groot moortgeroep/ een vier om dē seluē aengesteke/ also dat sine tacken verderuē moetē/ Want die HERE der heyrscarē die v geplant heeft/ dye heeft v met eē ongeluc gedreycht om ŏ booshcits wil des huys Israels/ eñ des huys Juda/ die si bedriuē eñ mi te vertoornē/ met harē wierooken/ dwelcke si den Baal doen

✠ Eñ die HERE heeft mi gheopenbaert/ dat ict weet eñ wees mi haer voor nemē/ te wetene/ dz si mi als eē sachtmoedich lāmekē ter slachbāc soudē leydē/ Want ic niet en wist dat si teghen mi eenen raet besloten haddē/ eñ geseyt Laet ons dē boom met sinen vruchten bederuen/ eñ hē wt den lande der leuendiger wtroeyen/ Ja datmē zijns naems ooc nēmermeer meer en ghedincke/ Mer ghi O HERE der heyrscaren/ du ghrechte richter/ die die nierē eñ die herten beproeft/ Laet mi doch dine

tij re hiñ wrake ouer haer sien/ Want ic hebbe di/ mijne sa

eccle, x b ke beuolen ✱

Daeromme spreect die HERE/ also tegē die inwoners tot Anathoth/ die na dinē leuen staen/ eñ seggē/ En predict ons niet indē name des HEREN/ oft ghi moet van onsē handē steruē/ Daerō seyt die HERE der heyrscarē also/ Siet ic wille besoecke/ hare iongelingen sullē metten sweerde ghe doot werdē eñ hare sonē eñ dochterē van honger steruen/ Ja datter ooc vā haer nz en sal ouerbliuē/ Wāt ic ouer die vā Anathoth een ongheluc wil laten gaen/ int iaer als si versocht sullen worden

¶ Eenen vriendeliken twist tusschen God eñ den Prophete/ om dat hi den godlosen so veel ghelucs/ ende den oprechten so veel lidens in deser tijt gheeft/ van die verstotinghe der Joden ende die roepinghe der Heydenen

Dat.xij. Capittel

Job.xxi
Abacu.i

O HERE oft ic met v al rechten woude so behout ghi nochtās dat recht/ Nochtans moet ic vā dz recht mz v sprekē/ Waerom me gatet dē godlosen so wel? Eñ die verachters al legader hebbē die volheit/ eñ geluc? Ghy plantse/ datse wortelen eñ wassē eñ vrucht voortbringen Ghi laet haer toe/ dat si veel vā v clappē nochtās en castijt ghijse niet/ ¶ Mer O HERE ghi kēt mi/ eñ siet mi/ eñ proeft mijn herte bi v Eñ ghi laet se vri henē gaē gelijc als scapē op dz si geslagē souden wordē/ Eñ ghi spaertse/ op dat si ghedoot souden wordē ¶ Hoe lāge sal doch dit lāt dus iāmerlic staē? Eñ dit gras indē lāde ouer al verdorrē om der inwoonders boosheit wille? Ja dat ooc beide die vogelē eñ die beestē niet bliuē en sullē/ Wāt si segghen Ja hi weet veel hoe dattet ons gaen sal

Als ghi v met dē voetknechtē moede gelopen hebt/ hoe salt v dā gaē als ghi metten peerdē/ (oft reysegars) loopē sult? Eñ als ghi inden lande daer

B vrede is/ seker bz soect Wat sal v dā gesciedē bi die houaerdige (oft ruisschende) Jordane? Want dine broeders eñ dijns vaders huysgesinne vachtē v ooc Eñ riepen ouer v/ Daerō en betrout haer niet/ al spreken si vriendeliken met di

Daerom heb ic mijn huys gelatē/ eñ mijn erfdeel vrlegē/ eñ mijn lieue siele/ oft leuē/ gaf ic indē viandē hādē/ Mijn erfsenisse is mi gewordē gelijc een leeuwe indē woude/ eñ het brullet tegē mi/ eñ daerom hēb ic v toornt/ Mijn erfdeele is gelijc als een gespickelt vogel/ als eenē vogel vā menigerhāde verwē om welckē haer die vogelen vgaderē/ Wel op alle ghi beesten indē velde/ versaēt v coēt eñ verslindet

Veel herdes hebbē minē wijngaert verdoruē/ eñ mijn ackers vtredē. Si hebben minen schonē acker woest gemaect/ eñ eensaē gelatē/ Ic siet bi na/ hoe dz so iāmerlic vwoest is/ Ja dat gehele lāt is woest Mer niemāt en willet ter hertē nemē/ Wāt die verderuers treckē daer henē/ ouer alle die houelen der woestinē/ eñ dat sweert des HEREN salt verslindē vā den eenē eynde des lāts tottē anderē eynde eñ daer en sal geen vleesch vrede hebbē/ Si sullen tarwe saeyē/ maer distelen mayē/ Si sullent haer suer latē wordē maer si en sullē daer nz af genietē/ Eñ si en sullē niet verblijt wordē/ vā haer incomē (oft ooghste) om die toornige grāschappe des HEREN.

Also seyt die HERE/ tegē alle mine boose nagebuerē/ die dz erfnisse aētastē/ dat ic minē volcke Israel wtgedeelt hebbe/ Siet ic wilse wt harē landē wtruckē/ Eñ dat huysgesinne Juda wt haren middel stotē/ Eñ als icse nv al wt haren lande ghe ruct hebbe/ so wil ic weder om harer ontfermē/ Eñ wil eenē yegelickē tot sinē erfdeel in zijn lāt weder bringē/ Eñ het sal gesciedē/ Indiē si dā vā mijnen volcke die leeringe sullē ontfangē dat si bi minē name swerē/ So warachtelick als die HERE leeft/ gelijc als si te vorē minen volcke geleert hebben te sweeren biden Baal/ soe sullen si gesticht (oft ghestelt) worden onder mijn volc. Indiē si niet en willen hoorē so wil ic sulcke volck wtroyen/ eñ te niet brenghen seyt die HERE

¶ God die HERE verthoont den Prophete als in eenen beeldenaer hoe hi dat volc Juda straffen wil vā dē hoochsten aen totten nedersten toe Dat.xiij. Capittel. A

Also sprack die HERE tot mi Gaet henē/ eñ criget eenē lindenen gordel/ oft lendenier/ Eñ gordet diē ō dijn lendenen eñ en maecten niet nat/ Eñ ic creech eenē lendenier/ na tbeuel des HEREN Eñ ic bāt hē om mijn lēdenē/ Doē gesciede anderwerf/ dat woort des HEREN tot mi eñ seyde Neēt den lēdenier dien du gecregē/ eñ ō dine lēdenē gegordet hebt/ eñ maect v op/ eñ gaet henē aē die Phrat (oft Euphrat) eñ berget hē dair in eē steērootse/ Ic gic henē eñ vberch hē aē die Phrat gelijc mi die HERE geboden hadde/ Maer na eē lāge tijt sprac die HERE tot mi/ Maect v op/ eñ gaet henē aē die Phrat/ eñ haelt dē lendenier weder diē ic v geboot dz ghi aldaer sout vbergen/ Ic ginc henē aē die Phrat/ eñ ic groef hē op/ Eñ ic nā den lēdenier vā die plaetse daer ic hē vborgē had. Eñ B siet die lēdenier was verrot/ also dat hi niewaerts Eze meer toe en docht ¶ Doē gesciede des HEREN woordt tot mi eñ seyde. Also seyt die HERE Effen also wil ic ooc die grote houaerdie Juda eñ Jerusalē met dē sweerde te niet makē/ dz boose volc dz mine woordē niet hoorē en wil/ Mer si gaē henē na tgoetdunckē haers hertē/ eñ si volgē andere godē/ op dz si die selue soudē dienē eñ aenbeden si sullē wordē ghelijc die lendenier/ die niet meer en doech/ Wāt gelijc die mā dē lēdenier vast aē zijn lēdenē bint/ also hebbe ic seyt die HERE dz gansce huys Israels/ eñ dz gansce huis Juda om my gegort/ dz si mijn volc souden sijn/ tot eenē name/ lof eñ eere/ Maer si en hebben niet willē hooren deu

Daeromme segt haer dit woort. Also seyt die

HERE God Israels/Alle flesschē sullē met wijn
geuult wordē. Dā sullē si seggē/Meēt ghi dat wy
nz en wetē? dz alle flesscē met wijn geuult sullen wor
dē? Dā segt tot haer/Also seyt die HERE/siet/ Ic
wil alle die in desen lāde wonē/die coningen die op
tē stoele Dauids sitten/Die Priesters/eñ Prophe=
tē eñ alle inwoners te Jerusalem vullen/dz si drōc
kē wordē sullē/Eñ ic wil dē enen mz dē āderen die
vaders mettē kideren/tegen een stotē seyt die HE
RE/Eñ ick en wil noch sparen/noch voorbigaen
noch bermhertich zijn in haer verderuinge.

Daerom hoort nv eñ merct aen/eñ en tortet nz
Wāt die HERE/heuet gesprokē Geuet dē HE
RE uwen God die eere/eer dant duyster wort/eñ
eer uwe voetē haer aen die donckere bergen stoot/
Wāt als ghi niet op dat licht en wacht/so salt v in
een donckerhz eñ in een dootlijke duysternisse ver
keert wordē/Mer en wilt ghy sulcs niet hooren so
moet mijn siele heymelijc weenē/om sulcker houer
dijē wil/mine oogen moeten met tranē vlietē/om
dat die cudde des HEEREN gheuanghen wech
geuoert wordt

Segt dē coninc eñ d̄ coninginen/ Sidt hyer vene
dē/wāt die crone dijre heerlichz is v vā uwen hoof
de geuallē/Die stedē Suytwaerts zijn gheslotē/eñ
daer en is niemāt diese op doe/ Dz gāsce Juda is
reyn wech geuoert/Heft op uwe oogē eñ siet/hoe
dat si vandē noordē herwaerts comē Waer is nv
die cudde/die v beuolē was/ dijn heerlijcke cudde/
Wat sult ghi seggē/als hi v besoeckē sal? Wāt ghy
se alsoe ghewent hebt/tegē v/dz si vorstē eñ hoofdē
(oft heerē) zijn willē/Wat sout ghi daer toe seggē?
Oft v nz ancxt aencomē en sal/ghelijc enen wijue
in kints noode? Eñ oft ghy dā in dijnre hertē seggē
woudet/ Waerom coēt doch sulcs ouer my? Om
die menichte dijnre misdaets wille/ is v uwe scha
melheyt ontdect/eñ uwe beenen gebloot

Kā ooc eē moor zijn huyt ōwandelen? oft eenē
lupaert sine vleckē? So cont ghi ooc goet doen/als
ghi totten bose gewēt zijt/Daerō wil icse verstroy=
en als stoppelen/die vandē wīt wt der woestijnen
ōwepstert wordē/Dat sal dijn loō zijn/eñ dijn deel
dat ic v toegemetē hebbe/seit die HERE Om dz
ghi mijnd̄ vergeten hebt/eñ v verlaet op loegenen
Daerom wil ic ooc uwe cleederē ouer thooft slaen
datmē uwe scamelhz wel sie. Wāt ic gesien heb dijn
ouerspel/dine brootdronckēscap/ dijn schādelijcke
hoerderie/Ja ooc dinē grouwel/beyde op houelen
eñ ackerē/Wee v Hierusalem/Wanneer sult ghy
doch emmermeer gereynicht worden

¶Een Predikinghe dye Hiermie vanden HEERE ghe
openbaert is / vanden dieren tijt / God verbiet oock den
Prophete/dat hi voort volc niet bidden en soude
Dat.xiiij.Capittel

A It is dwoort dz die HERE tot Hie
remiā sprac/vāden dierē tijt/ Juda le
get iāmerlijc eñ haer poortē staē ellen
delijc het staet clagelijc optē lādē Eñ
tot Jerusalē is een groote droochte/
Die grote seynden die cleene ō water / eñ als si aen
die fonteynē(oft puttē)comē/so en vidē si geen wa
ter/eñ si bringē hare vatē wed̄ ydele/Si gaen true
rich/eñ bedroeft/eñ deckē hare hoofden om dattet
aertrijcke dorre leget / eñ nz en regēt opter aerden
Die ackerliedē gaē bedroeft eñ bedeckē hare hoof
dē Die hinden ōlaten ooc die iongen/die optē veld
werpē om dz si geē gras en vīden/Die walte zelen
staē op die houelē(oft steērootsen) eñ snackē na die
lucht/ghelijc die draken /Eñ si versmachten want
daer geen cruyt en wascht

Och HERE onse misdadē hebbē emmer ver
dient/Maer helpt doch om dijns naēs wille/Wāt
onse ongehoorsaemhz is groot/waer door dat wi B
tegē v gesondicht hebbē/Vvāt ghi zijt dē troost Is Iere.xiiij
raels/eñ harē noothelper Vvaeromme gelaet ghy
v recht oft ghi eē vreēdeling waert inden lāde / eñ
als eē wādelaer(oft pelgrim)die maer eenen nacht
in en blijft: Vvaerom stelt ghi v als eē ōsaecht mā
eñ als een ruese die nz ghehelpē en cā? Du bist doch
ymmer onse HEERE/ eñ wi heeten na dinen na
me/Daeromme en verlaet ons nyet

Also seyt die HERE vā desen volcke/ Sy loo
pē gern herwaerts/eñ gints /eñ en bliuē niet geer
ne thuys/Daer om en wil haer die HERE nyet/
Mer hi wort haerd̄ misdaet gedachtich/eñ wil ha
re sondē besoeckē(eñ straffen) Eñ die HERE sey
de tot mi. Ghi en sult voor dit volc om geen ghena
de biddē/Eñ oft si al scoon vastē / so en wil ic noch
tās haer gebet niet verhorē/ Eñ oft si al brātoffer
eñ spijsoffer brēgē so en behagē si doch mi nz Mer
ic wilse met dē sweerde/honger/eñ pestilētie ōnie=
len ¶Doe nātwoorde ic/ Och HERE HERE/
siet/Die Prophetē seggē haer/Ghy lieden en sult
geen sweert siē/noch gheenē dierē tijt by v hebben
Maer die HERE sal v goeden vrede geuē op dese
plaetse Eñ die HERE sprac tot mi. Dye Prophe=
tē predikē haer logenē in minē name Ick en hebse
nz gesonden/eñ haer niet beuolen /noch met haer
gesprokē Si predikē v valsce visioenen/ wtleggin C
gē/afgoderie/eñ bedroch haers herten. ¶Daerom Mat.xv
so seyt die HERE/vādē Propheten/die in mijnen Hiere v.
name predikē hoe wel icse nz gesent en hebbe/eñ si
predikē nochtās/daer en sal geenē dieren tijt inden
lāde comē. Sulcke Prophetē sullen steruen /doort
sweert eñ dē honger/Eñ tvolc diē si gepredict heb
bē/die sullē vādē sweerde/eñ dē honger opter stra
tē te Jerusalē hier eñ dair liggen datse ooc niemāt
begrauē en sal/Eñ hare wiuen ooc also/hair sonen
eñ dochterē / Eñ ic wil hare booshz ouer haer wt=
storten. Eñ ghi sult tot hair seggē dit woort Mijn
ogen vloeyen mz tranen dach eñ nacht/eñ si en hou
den nz op. Want die ioncfrouwe die dochter mijns
volcs is deerlic geplaecht eñ iāmerlic geslagen Ga
ic henen wt opt velt/Siet/so liggen daer ōslagē mz
den sweerde/Come ic in die stat/so liggen daer die
vā hōger zijn ōsmacht/Vvāt die Porphetē/eñ daer
toe ooc die Priesters moetē in een lāt trecken/dz si
nz en kennen. Hebt ghi Juda ōworpen/Oft heeft
v siele een walgē aen Ziō? Vvaerō hebt ghi ons dā
also geslagen? dz ons niemāt gehelpen en can Als D
wi hoopten dattet vrede soude wordē so en toemt Esa.xlix
daer nz goets/Vvy hooptē wi souden getrōt wordē Rom.ix
Mer so coēter noch meer scadēs/O here wi bekē=
nen ons godloos wezē /eñ ōser voorvadēs misdaet
Vvāt wi hebbē tegen v gesondicht/ Mer om dijns
naems wil en laet ons doch niet geschent worden/
En laet den Throone dinēr heerlicheit niet bespot
worden Gedent doch/eñ en laet dijn verbont met
ons nyet ophouden/Daer en is onder den heyden=
schen godckens gheen diet can doen regeren/Also
en can den hemel oock niedt reeghenen / Du bist
doch ymmer onse HEERE /ende onse Godt/

op wien wy hopen / wandt du conste sulcks alle
doen

¶ Die HEERE slaet den Prophete zijn bede af/die hy
voor dat volck ghedaen hadde. Eñ hi antwoort hem/op
sijn claghe

Dat.xv. Capittel.

A ENde die HERE sprack tot mi / Oft
scoō Moses eñ Samuel voor mi stō
dē/so en hebbe ic nochtās geē herte
tot desen volc/Drijftse wech vā my
eñ laetse henē varē/eñ als si seggen.
Waer sullen wi henen/Soo segt tot haer/Aldus
seyt die HERE/Een deel totter doot/een deel
totten sweerde/ende een deel totten honger/ende
een deel inder geuangenissen/Wāt ic wilse besoec
kē/met vierderley plagē/seyt die HERE/met dē
sweerde/dat si ghedoot werden/mettē hondē die
se verscoren sullen/mettē voghelē des hemels/eñ
mettē dierē opter aerdē/dat si verslonden/eñ ver
daen worden/Eñ ic wilse in alle coninckrijckē her
waerts eñ gintswaerts latē driuē/om Manasses
wille/des soons Jehiskia / des conincs Juda om
tgheē dat hi te Hierusalem bedreuen heeft.

Wye sal dan dijnei ontfermen/O Hierusalē?
B Wie sal dan medeliden met v hebben? Wie sal dā
henē gaen/om die vrede te verweruen? Ghi hebt
mi verlaten/seyt die HERE/eñ ghi zijt mi afghe
vallē/Daeromme heb ic mijn hāt wtgestrect tegē
v/dat ic v verderuen soude/Jc ben des ontfermēs
moede / Jc wilse metten wanne tē lande wt wānē
Eñ ic wil mijn volc/dat hē van sinē wesen niet be
keeren en wil/tot enkel weesen makē/eñ vdoen.
Eñ daer sullē onder haer meer weduwē worden
dan zants aender zee is/Jc wil ouer dye moeders
der ionger gesellen laten comen eenen openbarē
C verderuer/eñ met dien die stadt vottelic ende on=
voorsiens laten ouervallē/Ja dat ooc die seuē kin
deren heeft/sal ellendich sijn/eñ van thertsen leedt
suchten/Want haer zonne sal bi dē hoogen dage
onder gaen/soo dat beyde harē lof eñ vruechde eē
eynde hebben sal /eñ die ouergebleuene wil ic den
sweerde geuē voor hare viandē/ seyt die HERE
Och mijn moeder / dz ghi mi oyt ter werelt voort
gebrocht hebt/ouer den welckē alle mā zeer roept
indē ganseen lande/Hoe wel ic nochtās niemādē
op woecker geleēt en hebbe/noch vā niemādē op
woecker genomē en hebbe/nochtās vloecken my
allē menschen

Die HERE seyde/Welaen/Jc wil van v som
D mige ouer behoudē/wāt het sal weđ goet wordē
Eñ ic wil v te hulpe comē indē noot eñ angste/on
der die viandē Scadicht ooc dat eē yser dat ādere
oft dat eē metael dz vā noordē coemt/den anderē
Mer ic wil eerst v goet eñ scattē tot eenē roof ghe
uē/dz ghi ooc daer ō niet oorlogē en sult/eñ dat al
om dijnder sondē wille die ghi in allē uwen fron=
tierē des lāts bedreuen hebt/Eñ ic wil v tot uwē
viandē brengē/in een lāt dat ghi niet en kēt Wāt
dat vier is ouer v in mijnen thoorne ontsteken

Och HERE ghi wetet/gedēct onser/eñ neēt
ons ter hertē/Eñ wreect ons aē onsē veruolgers
Neemt ons op / eñ en ūtrect uwē toorne niet ouer
haer Wāt ghi weet dz wi om dinē wille vēsmaethz
liden/Mer dijn woort onderhout ons na dē mael
dz wijt gecregē hebbē/eñ dat selue dine woort is
ōser hertē vruechde eñ troost/Wāt wi zijn ymmer
na dinē name ghenoēt/O HERE God Zebaot

(oft der heyrscarē) Wi en vsellen ōs nz mettē spot
ters/noch en verblidē ons nz mer haer/Maer wy
bliuen alleene/wt vreese dijnder hāt/Wāt ghi zijt
seer gestoort op ons/Waeromme duert toch ons
verdriet so lange? sijn onse wonden so seer quaet
datse niemant ghehcelen en can? Sijt ghi dan ons
geworden/als een fonteyne/dye niet meer lopen
en wil?

Daerō seyt die HERE also/Keert ghi v weđ
tot mi waerts/so wil ic mi tot uwaerts voeghen.
Eñ ghi sult mijn Predicāt bliuē / Eñ in diē ghi die
oprechte leert / dat si haer vandē boose liedē afscee
dē/so sult ghi mijn leeraer zijn / Eñ eer ghi tot haer
sout vallē so moetē si eer tot uwaerts vallē . Wāt
ic hebbe v tegē dit volc tot eenē sterckē eñ metalē
muere gemaect/Eñ oft si tegē v stredē/so en heb
bē si doch aē v niet / Wāt ic bē bi v/dat ic v helpe/
eñ v verlosse/spreect die HERE/Eñ ic wil v ooc
wt die hant der houaerdigher verlossen/ eñ v ont=
setten wt der hant der Tyrannen.

Die HEERE verbiet den Prophete/dat hi op die plaet
se gheen huysvrouwe en neme/noch oock nerghens gheen
ghefelschappe met haer en hebbe/Want hi wilse straffen
van die verstotinghe der Joden / ende die roepinghe der
heydenen

Dat.xvi.Capittel

ENde des HEREN woort gescied
tot mi/eñ sprac/Ghi en sult op dese
plaetse geē wijf nemē eñ noch sonē A
noch dochteren winnē/eñ opvoedē
Wāt die HERE spreect also vandē
sonē eñ dochterē/die in dese plaetse geboren wor=
dē/daer toe ooc vā harē moederē diese barē/eñ vā
harē vaderē/diese op brengē in desen lāde/Si sul=
len vā cranchedē steruē/eñ noch beclaecht noch be
grauē wordē/Mer si sullē mest worden optē lāde
Eñ daer en bouen doort sweert/eñ dē honger ver
gaen/Eñ hare lichāmē sullen een spijse (oft aescl
zijn) dē vogelē des hemels/eñ dē beestē opter aer=
den. ¶ Wāt also seyt die HERE / Ghi en sult
tot haer nz ingaē/daer si tsamē comē te clagen eñ
te weenē/noch medelijdē met haer hebbē/Wāt ic
minē vrede van desē volcke wech genomē hebbe/
seyt die HERE/tsamen met mijnder ghenadē eñ
bermherticheyt/also dat ooc beyde groot eñ cleene/
steruē sullē in desen lande eñ nz begrauen noch ve
claecht en sullē wordē Eñ dz nyemāt ō haer liedē
wille zijn hayre wt en sal ruckē/Eñ mē en sal ooc
geē broot wt deelē ouer die clage/ō haer te troos
tē ouer die lijckē / noch ooc wt den troostbeker te
drinckē geuē / ouer vader eñ moeder/Daerom en
sulstu ooc in geen herberge gaē/dat ghi bi haer sit
tet/noch eten noch drincken en sult.

Want also spreect die HERE der heyrscaren B
God Israels/siet/Jck wil op dese plaetse wechne
mē/voor uwē ogen/eñ bi uwen leuē/dye stemme
der vruechdē eñ der genoechtē/die stēme des bru=
degoms eñ des bruyts

Eñ als ghi sulcs alle tot desen volcke ghefeyt
hebt/eñ dat si tot v sprekē/Waerō seit die HERE
ouer ons alle dit groot ongheluc? welc is die mis=
daet eñ sonde? daer mede wi tegē dē HERE onzē
God gesondicht hebbē? So sulstu seggē/Daerom
dz uwe vooruaders mi vlatē/seyt die HERE/eñ
andere goden geuolcht hebbē/den seluē gediēt eñ
aengebedē hebben/Maer mi hebbē si verlatē/eñ
mine wet en hebbē si nz gehoudē. Eñ om dat ghy

noch erger doet dan uwe vaders/ want siet/ een ye
gelijc leeft na zijn boosch herten goetduncken/ alsoo
dat ghi mi niet gehoorsaem en zijt/ daeromme wil
ic v wt desen lande stooten/ in een lant/ daer af noch
ghi noch uwe vaders en wetet/ Ende aldaer sult ghi
andere Goden dienen dach en nacht/ en daer en sal
a ick geen ghenade bewisen.
Jo. viij. Daeromme siet/ die tijt comt/ seyt die HERE
Pro. iij. datmen niet meer seggen en sal/ So warachtelijck
he. xxix. als die HERE leeft/ die die kinderen Israels wt
Egipten ghelept heeft/ Maer so warachtelijck als
die HERE leeft/ die die kinderen Israels ghelept
heeft wt den lande van den Noorden herwaerts/
ende wt alle landen (derwaerts dat hijse verstooten
hadde) Want ic wilse weder brenghen in dat lant/
dat ic haren vooruaderen ghegheuen hebbe/
Siet/ ick wil veel visschers wtseynden/ seyt die
HERE/ diese vangen/ Ende daer na wil ic veel ia
gers wt senden/ die sullense vangen op alle bergen
op alle heuuelen/ en in alle steenrootsen/ want mijne
ogen sien op alle haer wegen/ also dat si haer voor
mi niet verbergen en connen/ en haere misdaet en is
voor minen ogen niet verborghen/ Maer haer son
den en misdaet wil ic eerst dubbel betalen/ daeromme
dat si mijn lant metten doode lichamen haerder afgo
derie ontsuyuert/ en mijn erfdeele met haren grou
welen vol gemaect hebben.
O HERE du bist mijn sterckte en cracht/ en mij
ne toeuluchte inder noot/ Die heydenen sullen tot v
comen vanden eynden der werelt/ en seggen/ On
heb. xi. se vaders hebben valsche ende ydele Goden gehadt
die niet ghehelpen en connen/ Hoe soude een men
sche Goden connen ghemaken/ die gheen Goden
en zijn? Daeromme siet/ Nv wil icse leeren/ en mij
ne hant en ghewalt haer kennelijc maken/ dat si we
ten sullen/ dat ic heete die HERE.

Wat straffinghe dien ontmoeten sal/ die den HERE God verlaten/ ende op die menschen betrouwen Wat eynde si hebben sullen/ die die rijcdommen niet oorbaerlijc en verdoen/ Hi ghebiet den Sabboth te houden.

Dat. xvij. Capittel.

A DIe sonde Juda is ghescreuen met
yseren griffien/ ende met eenen Dia
manten naghel ghescreuen ende op
die tafele haers herten ghegrauen/
ende op die hoecken haerder outaren
op dat haer kinderen ghedencken souden/ der sel
uer outaren ende bosschen/ bi den groenen boomen
op die hooge berghen. Maer ick wil dine hoochten
beyde op die bergen ende op die velden tsamen met
dine haue ende alle dine schatten in eenen roof ghe
uen/ om der sonden wille die in alle dine palen bedre
uen zijn/ Ende ghi sult wt dijn erue gestooten wor
den/ die ic v ghegheuen hebbe/ ende ic wil v tot sla
uen (oft eyghene knechten) maken diner vianden/
in een lant dat ghi niet en kent/ want ghi hebt een
vier mijnder gramschappen aenghesteken/ dwelc
eewichlijc inder eewicheyt bernen sal.
✠ Also spreect die HERE/ veruloect si die men
sche/ die op eenen mensce betrout/ en die een vleesch
hout voor sinen arme/ en met zijnder herten vanden
Esa. xlvij. HERE wijcket/ Hi sal zijn als een Tamarisca (oft
Eze. xxix. heyde) inder woestinen/ En hi en sal niet sien den toe
comenden troost/ mer hi sal bliuen inder dorre plaet
se inder woestijnen/ in eenen onvruchtbaren en onbewoon
den lande Mer gesegent si die mensce/ die hem opten

HERE verlaet/ en wiens die HERE zijn toeuer
laet is/ Die is gelijc als eenen boome aenden watere
geplant/ en aender beke gewortelt. Want ofter al
een hitte coemt/ so en vreest hi nochtans niet/ mer
sine bladeren bliuen groene/ Noch en sorghet oock
niet al comter een drooch iare/ Mer hi brenget son
der ophouden vruchten.
Onder allen dingen die leuen/ heeft die mensche
dat alder schalckste en listichste herte/ Wie salt dan
gronderen? Ic die HERE can dat herte ondersoec
ken en die nieren proeue ic/ En ic geue eenen yegelijc
ken na sinen wegen/ en na de vruchten zijnder werc
ken. ✠ Want gelijc als eenen voghel die hem op die
eyer stelt/ mer en broedtse niet wt/ alsoo is oock de on
recht goet verghadert/ Want hi moet daer af/ als
hijt alderminste vermoeyt/ ende moet ten laetsten
oock eenen spot daer toe hebben.
Mer die plaetse ons heylichdoms/ te weten/ den
throon der godlijcker eeren is altijt vast gebleuen B
Want o HERE du bist den hope Israels/ ✠ Alle
die v verlaten/ die moeten beschaemt worden/ En
die afuallighe moeten inder aerden gheschreuen
worden/ Want si verlaten den HERE die fonteyn
adere des leuende waters/ O HERE maeckt my
ghesont/ so worde ic ghesont/ helpt ghi mi/ so is mi
geholpen/ Want du minen lof bist.
Siet/ si seggen tot mi/ Waer is dan des HE
REN woort? Laet het comen/ maer ic en ben daer
omme niet van v geuloden/ mijn herder/ Oock en heb
be ic noyt menschen prijs begeert gehadt/ Dat weet
stu wel/ so wat ic gepredict hebbe/ dz is recht voor
v/ Daeromme en weest mi nv niet veruaerlick/ O
mine toeuerlaet inder noot/ Laetse te scande worden
die mi veruolgen/ mer niet mi/ Laetse verschricken/ en
niet mi. Laet den dach des ongeluks ouer haer gaen en
slaetse ouervloedelic met tweeuoudiger maten seer
Also spreect die HERE/ ghaet henen/ en tredet
onder die poorte des volcs/ daer door die coningen
Juda wt en in gaen/ en onder alle die poorten tot Hie
rusalem/ en segt tot haer lieden/ o ghi coningen Juda
hoort dat woort des HEREN/ en gansch Juda en
alle inwoonders tot Hierusalem/ die tot deser poorten
ingaen/ Also seyt die HERE/ wacht v/ dat ghi gee
nen last (oft borden) opten Sabbathsdach door dese
poorte tot Hierusalem in en brenget/ En en voert ge
nen last wt dinen huysen opten Sabbaths dach/
en en doet gheen werck oock/ maer heylighet den
Sabbathsdach/ gelijc ic uwen vooruaderen ghebo
den hebbe/ mer si en hoorden niet/ en en neygen haer
ooren oock niet/ Mer si bliuen hartnechich/ dat si
immer mi niet en hooren/ noch haer castien en laten
In dien ghi mi hooret/ seyt die HERE/ dat ghi
genen last en draget des Sabbaths dach door deser C
stadtpoorten in/ mer den seluen heyliget/ dat ghi geen
werc opten seluen dach en doet. So sullen oock door de
ser stadt poorten wt en in gaen/ coningen en vorsten/
die opten stoele Dauids sitten/ en riden/ en varen bey
de op wagens en peerden/ Si en hare vorsten met allen
die in Juda en tot Hierusalem wonen/ En dese stadt
sal eewelijc bewoont worden. En daer sullen comen
wt den steden Juda/ en die rontsomme Hierusalem
liggen/ en wt den lande Beniamin/ wt den valley
en en vanden gebercbte/ en vanden zuyden/ die daer
brengen sullen brantoffer/ spijsoffer/ en dancoffer/
inden huyse des HEREN. ✠

Mer iſt dat ghi mi niet gehoorſaem en zijt/dat
ghi den Sabbathsdach heylicht/eñ gheenē laſt en
draget door die poorte tot Hierſusalē in/optē Sab
baths dach/ſo wil ick een vier onder haer poorten
ontſtekē dattet die huyſen tot Hieruſalem verber-
nen ſal/eñ nyemant en ſalt moghen leſſchen.

¶ God ſeyndet den Propheet in des potbackers huys
daer thoont hi hem zijn voornemen ende opſedt / wt den
welcken die propheet onderwesen/vermaent dat volc tot
beteringhe/ met een openbaringhe der ſtraffinghē Gods.
Dat.xviij.Capittel.

Dit is dat woort dat gheſchiede van
dē HEERE tot Hieremiā / Maect v
op / ende gaet af in des potbackers
huys/aldaer wil ic v mijne woordē
A laten hooren / Eñ ic ghinc henen af
in des potbackers huys/Ende ſiet / hi arbeyde op
dat rat(oft wiele)Eñ dē pot die hi maecte wt lee-
me/die brack hem onder die handen/Doē maecte
hi weder omme eenē anderē potte/ ſo dat hem be
liefde. Doen gheſchiede des HEEREN woort tot
mi/eñ ſeyde/ En can ic oock alſo met v niet omme
gaen? O ghi vandē huyſe Iſraels?ghelijck als deſe
potbacker/ſeyt die HEERE? Siet/ gelijc dat leem
is in des potbackers hant/ alſo zijt ooc ghi vanden
huyſe Iſraels in mijnder hant.
Onuoorſiens ſpreke ic tegē een volc eñ coninc
Rom. ix rijck/dat ict wtroeyen/verwoeſten/ eñ verderuen
wille/Mer in dien dattet hem bekeert van zijnder
booſheyt/waer tegē dat ic ſpreke/ So ſal my oock
berouwen dat ongheluc/ dat ick haer dacht aen te
doen/Ende vottelijcken ſpreke ick van eenen volc
ke ende coninckrijcke/ dat ick dat planten ende ſtich
ten wille/Mer in dien dattet dan quaet doet voor
mijnen oghen/alſo dattet mijnder ſtemme niet ge
hoorſaem en is/ſo ſal mi ooc berouwen dat goet/
dat ick haer belooft hadde te doen/ Daeromme ſo
ſpreect nv tot die van Juda/ ende tot den borgerē
in Hieruſalem. Alſo ſeyt die HEERE/ſiet/ic be-
reyde v een ongeluc toe/eñ ic heb gedachten tegē
v/Daeromme keere een yeghelijcke van ſinē boo
ſen wegen/eñ betert v weſen/eñ doet recht/ Mer
ſi ſprekē/ey laet doch dat varen/wi willen na onſe
ghedachten wandelen/eñ een yegelijc doen na dat
goetduncken zijns booſen herten.
B Daeromme ſpreect die HEERE. Vraget doch
onder die heydenen/ oft yemant des ghelijcken ge
hoort heeft/ſo grouwelijcken dinc als die dochter
Iſraels doet / En ſal den ſneeuwe die op die ſteen
rootſen Libani verſmelt / die velden niet beuochti
ghen? Oft moghen die fonteynaderen/ende water
pijpen in die maniere afghegrauen worden/dat ſi
niet meer en loopen/eñ vruchtbaer en makē? Eñ
mijn volc heeft mijns in die maniere vergheten dat
ſi den afgoden(eñ beelden)wierooken / eñ gheuē
argerniſſe altijt / eñ gaen op ongebaende ſtraten/
op dat haer lant tot eender woeſtijne worde/haer
tot eewiger ſchande/alſo dat wie dat daer voor by
gaet hē verwonderen/eñ dat hooft ſchudden ſal.
Wāt ic wilſe door eenē ooſtē wint verſtroyē/voor
C haren vianden. Ic wil haer den rugge biedē/ ende
niet dat aenſchijn/als haer verderuen coemt.
Maer ſi ſegghen/ ✠ Coemt/ende laet ons te
ghen Hieremiam eenen raet houden/Wāt die prie
ſters en connen inder wet niet dwalen/Ende dye
ouden(eñ raedtſheeren)en moghen niet miſſen in
den raet(oft wijſheyt)Eñ die propheten en connē
niet ongerecht geleerē/Coemt herwaerts/eñ laet
ons hem metter tonghen doot ſlaen/eñ geen acht
hebben op alle ſijne redenen.
O HEERE gedenct mijnder/ ende hoort doch Ghe
die ſtemme mijnder vianden / Iſt ooc recht/dat ſi hier
tgoet met quaet betalen? want ſi hebben mijnder miet
ſielen een graft ghegrauen. Weeſt doch ghedach ſine
tich hoe ic voor haer gheſtaen hebbe / om dat beſte den.
te ſpreken/op dat ghi uwen thoorne ſout vā haer
keeren. Daeromme ſtraft nv haer kinderen met
honger/ende laetſe intſweert comen/dat hare wij
uen ende weduwen ſonder kinderen zijn / eñ haer
mannen doot gheſlaghen worden/eñ dat haer ion
gelinghen inden ſtrijt doort ſweert vermoort wor
den/alſo dat een gecrijſch wt harē huyſen gehoort
worde/hoe dat ghi onuoorſiens hebt crijſch volck
ouer haer laten comen/ Want ſi hebbē eenen cuy
le ghegrauen om mi te vanghen/ende ooc mijnen
voeten eenen ſtrick geleget/ Eñ aengeſien ghi O
HEERE alle haer opſetten weter teghē mi/dat
ſi mi doodē willen/So en vergheeft haer hare miſ
daet niet/ eñ en laet hare ſondē voor dijn aēſchijn
niet wtgedaen worden/ Maer laetſe voor dy ver
daen worden/ eñ gaet met haer omme na dijnder
gramſchappen. *

¶ Die propheet wort onderwesen in een andere manie
re van dat voornemen des HEEREN/hoedanighen onge
luck dat ouer Hieruſalem eñ Topheth gaen ſal.
Dat.xix.Capittel.

Alſo ſpreect die HEERE/ Gaet henen
ende coopt een aerdē cruycke vandē
potbacker/met ſommige vandē out A
ſtē(oft raetſheerē)des volcx/eñ voor
die outſte(oft ouerſte)der prieſteren
ende leytſe wt in dat dal Hinnon/dat voor die Tic
chel poort legher/ende predict aldaer deſe woordē
die ick v ſegghe/ende ſegt. Hoort dat woordt des
HEEREN/ O ghi coninghen Juda/ ende ghi bor
ghers tot Hieruſalem / Alſoo ſeyt die HEERE der
heyrſcharen/die God Iſraels/Siet/ick wil een al
ſulcken ongheluck ouer deſe plaetſe laten comen/
dat ſo wie dattet hooren ſal/dien ſullen zijn ooren
clincken(oft tuyten) Daeromme dat ſi mi verlatē
ende deſer plaetſen eenen vreemden God ghegheg
uen hebben/eñ andere goden daer in gewierooct
hebbē/Die welcke noch haer vooruaders/noch ſi
noch die coninghen Juda ghekent en hebben / eñ
hebbē deſe ſtede vol onſchuldichs bloets gemaect/
Want ſi hebben dē Baal hoochten ghetimmert/
om haere kinderen te verbernen/den Baal tot ee-
nen brandoffer/ dwelcke ic haer noch gheboden/ Deu
noch daer vā ghesprokē en hebbe/ Ja ooc niet ghe pſal.
dacht en hebbe.
Daeromme ſiet/die tijt ſal comen/ſeyt die HE
RE/datmē deſe plaetſe niet meer Tophet / noch
dat dal Hinnom noemen en ſal/ mer dat Schaldal B
Wāt ic wil dē Gods dienſt Juda eñ Hieruſalems
op deſe plaetſe verſlaē/eñ ic wilſe doort ſweert la
ten vallē/voor haer viandē/onder die hant vandē
ghenen/die na harē leuen ſtaen. Ende ic wil hare
doode lichamen den voghelen des hemels / ende
den beeſten opter aerden te verſlinden gheuen/

eñ ic wil dese plaetse woest makẽ/ eñ tot eenẽ spot/
also dat alle die daer voorbi gaẽ/ haer verwonderẽ
van alle haer plagen/ eñ haer bespotten sullen/ Ick
wil ooc haer latẽ etẽ haerder sonẽ eñ dochterẽ vlee
sche/ Ja deene sal des anderẽ vleesch eten/ inđ noot
eñ anxte/ waer mede si haer vianden/ eñ die na ha
ren leuen staen/ benauwen sullen.

a Eñ ghi sult die cruycke in stuckẽ brekẽ voor die
mannen/ die met v gegaen zijn/ eñ segghen tot haer
also/ Aldus spreect die HEERE der heyrscaren Ef
fen also wil ic dit volc eñ dese stadt verderuẽ/ gelijc
als een potbacker eenen potte in tween breect/ dat
men hẽ niet weder heel en cã gemakẽ/ Eñ si sullen
daer toe in Tophet begrauẽ wordẽ/ want daer an-
ders geen plaetse zijn en sal om te begrauen / Also
wil ic met dese plaetse om gaen/ seyt die HEERE
eñ met den ghenen die daer woonen/ alsoo dat dese
stadt worden sal gelijc Tophet. Daer en bouen sul
len die huysen tot Hierusalem/ eñ die huysen der co
ningen Juda/ effen also onreyn worden/ als die ste
de Tophet/ Ja om alle der huysen wille/ in welcker
salen (oft daken) si gewierooct hebbẽ den ganschen
hemelschen heyre/ ende den anderen Goden dranc
offer gheoffert hebben.

Eñ als Hieremias weder van Tophet quam/
derwaerts hem die HEERE gesonden hadde te
prediken/ doen tradt hi inden voorhof/ aenden huy
se des HEEREN/ eñ sprac tot alle den volcke/ Also
spreect die HEERE der heyrscaren/ God Israels
siet/ Jc wil op dese stadt/ eñ op alle hare steden/ alle
dat ongeluc brengen / dat ic ouer haer voorghenoo
men eñ ghesproken hebbe. Daeromme dat si hart-
neckich zijn / ende mijne woorden niet hooren en
willen.

¶ Passhur die ouerste prediker slaet Hieremiam / ende legghet hem in die ghevanghenisse / Dien voorseyt die propheet wat straffinge hem aenstaende is van God den HERE/ Die propheet thoont ooc wat hẽ die swacheyt zijns vleeschs dick aengedaen heeft.

¶ Dat. xx. Capittel

A Jer. xxiij. viij.

Als Passhur die priester een sone Jm
mers die tot een ouerste inden huyse
des HEEREN geset was/ Hieremiã
hoorde sulcke woorden prediken/ soo
sloech hi den propheet Jeremiam/ eñ
leyde hem inden stock/ onder die hooge poorte Bẽ
Jamins / welcke aen dat huys des HEEREN is/
alst dach wert/ soo haelde Passhur Jeremiam we
der wt den stoc. Doen seyde Jeremias tot hẽ/ Die
HEERE en sal v voort aen niet Passhur (dat ee
nen heerlijcken ende opghaenden edelinc) heeten/
mer Magor (dat is veruaerlijc ende versaecht) rõts
omme.

Want also spreect die HEERE / Siet/ ick wil v
met alle dinẽ vriendẽ tot eender vreese brengẽ/ eñ
si sullen vallen doort sweert haerder viandẽ/ eñ dat
sult ghi met dinen oghen sien/ Eñ ic wil dat gansce
Juda ouer geuẽ in die hant des conincs tot Babel
die salse wech voeren tot Babilonien/ ende metten
sweerde doodẽ/ Daer en bouen wil ick ooc alle dat
goet van deser stadt/ met alle tgene dat si bearbeyt
hebben/ eñ alle cleynodien ende schatten der conin-
gen Juda/ gheuen in haerder vianden handen/ dat
si die selue beroouen/ nemen/ ende tot Babilonien
brenghen. Eñ du Passhur sult met alle dinen huys
ghesinne gheuangen tot Babilonien comen/ ende

aldaer sult ghi steruẽ ende begrauen worden/ met
alle dinen vrienden/ den welcken du loghenen ghe
predict hebste.

Och HEERE ghi hebt mi verleyt/ eñ ick hebbe B
mi laten verleyden / Du bist mi te sterc geweest/ eñ
ghi hebt mi verwonnen. Maer ick ben daeromme
dagelics tot eenẽ spot gewordẽ/ eñ alle man begect
mi/ Want sint dat ic gesproken/ gheroepen/ eñ ghe
predict hebbe van die plaghe eñ verwoestinghe/ so
is mi dat woort des HEEREN tot eenen spot eñ
verwijt geworden daghelics/ Doen dacht ic / Wel
aen. Ick en wil zijnder niet meer ghedencken/ ende
niet meer in sinen name prediken/ Maer (des HE
REN woort) wert in mijnder hertẽ/ ende in mine
ghebeenten/ ghelijck bernende vier/ also dat ic niet
ghelijden en conde/ eñ ick was bi na van mi seluen
ghecomen.

Wandt ick hoore/ hoe dat mi vele menschen be
kijuen/ ende ick moet mi ouer al wachtẽ/ Ja mijn
vriedẽ eñ gesellẽ seggẽ/ Huy/ besculdicht beclaecht
hẽ/ Wi willẽ hem aenbrengen oft wi hem bi auon
tueren veriaren/ ommekeeren/ bedragen/ eñ hem
bi comen mochtẽ/ dat wi ons aen hẽ wraken / mer
die HEERE was bi mi/ als een stercke ruese/ Daer
omme zijn mijn veruolgers ondergeuallen/ eñ en a
hebben mi niet verwonnen/ mer si zijn bouen ma-
ten beschaemt ghewordden/ om dat si so sottelijcken
haer haddẽ/ Die schande sal eewich zijn/ Ja datmẽ
se niet en sal vergeten.

Eñ nv O HEERE/ der heyrscharen/ ghi die
die oprechte proeft/ ghi dien die meren eñ hertẽ be
kent zijn / Laet doch mi dijne wrake aen haer sien/
Want ick mijn sake di beuolen hebbe. Singet den
HEERE/ looft den HEERE/ die des allendigẽ siele
(oft leuẽ) vander hant der gheweldiger verlost.

Den dach moet veruloect zijn/ in dien welcken
ic ghe borẽ ben. Vermaledijt moet dẽ dach zijn/ op
dẽ welckẽ mi mijn moeder voortbracht. Veruloect
si die mensche/ die minẽ vader een blijde bootschap
bracht/ ende sprack / ghi hebt eenen ionghen sone
dat hi hem verblijden soude / Het moet den seluen
mensche vergaen/ ghelijck den steden / die die HE
RE omghekeert heeft sonder bermherticheyt/ Eñ
hi moete des smorghens hooren een ghescrey/ eñ
des middaechs een huylinghe/ Och dat ic niet ghe
doot en ben / soo haest als ick wt mijns moeders
lichaem quã / oft dat mijn moeder niet selfs mijn
graf ghewordẽ en is/ dat die geboorte niet voort
ghecomen/ maer in haren lichame ghebleuen wa
re/ Wantomme ben ic doch wt moeders lichame
ghecomen? Dat ick sulcken arbeyt ende smerte sou
de proeuen? Ende dat ic mijn leuen met scande sou
de toebrenghen?

¶ Zedekias die coninck vraghet Jeremiam om bescheet doen die stadt vanden vianden belegert was/ hi gheeft Zedekie antwoort wt den mondt des HEEREN.

¶ Dat. xxi. Capittel

Dit is dat woort des HEEREN dat
ghescheit is tot Hieremiam/ doen die A
coninck Zedekias tot hem sant Pas i.re. xvij
shur den sone Malchie/ ende Zepha f.
niam den sone Maasie den priester/ iiij.reg.
ende dede hem seggẽ/ Lieue vraecht doch den HE xxij.
RE van onsent wegen om raet/ Want Nebucad

Nezar die coninck tot Babilonien heeft ons belegen/dat die HEERE doch met ons doen wille na alle sine wonderlijcke wercken/op dat hi van ons af toghe.

Hieremias sprack tot haer/segt Zedekie alsoo/ Dit seyt die HEERE die God Israels/Siet/ Ic wil die oorloochs wapenen te rugghe keeren/dye ghi in uwe handen hebt/waer mede ghi strijt tegē den coninck te Babel/ende teghen die Chaldeen/ die v buyten aender mueren beleghen hebben/ eñ ick wilse te hoope vergaderen midden inder stadt/ Ende ick wil teghen v strijden/met eender wtghe rechter handt/ende met eenen stercken arme/met grooter gramschappen/verbolgentheyt/ende onghenade/Ende ic wil die borghers deser stadt verslaen/beyde menschen eñ beesten/alsoo dat si sterven sullen/door een groote pestilencie/Ende daer na seyt die HEERE / wil ick Zedekia den coninck Juda met sinē knechten ende den volcke/dwelcke in deser stadt vāder pestilencie/sweerde / ende den hongher overblijven sal/gheuē in die handen Nebucadnezars des coninex tot Babilonien/ende in die handen haerder viandē/ende in die handen der geenre die haer na den leuē staen/dat hijse met die scherpte des sweerts also verslae/dat gheen mede lijden/noch sparen/noch ghenade daer en si.

Ende segt desen volcke/ Alsoo spreect die HE
B RE/Siet/Jc legghe v voor den wech des levens/
Iosu.xxiiij ende den wech des doots / Soo wye in deser stadt
Deu.xxx blijft/die sal moetē steruē/tū metten sweerde / oft
hongher/oft metter pestilencie/ Ende die daer wt gaet totten Chaldeen/die v beliggen/die sal leuen dich blijuē/ende hi sal zijn leuen(oft siele)voor een buete behouden/Wāt ic hebbe mijn aensicht ouer dese stadt gheuesticht haer te plaghen/ende gheen goet te doene/seyt die HEERE/Sy moet den Coninck tot Babilonien ouer ghegheuen wordē/op dat hijse metten viere verberne.

Ende hoort des HEEREN woort vandē huyse des coninex Juda/O du huys Dauids/also spreect die HEERE/Houdt des smorghens een ghericht (oft ghedinghe)eñ verlost den berooften van dat foortselick ghewoudt / op dat mijn gramschappe nyet wt en breke als een vier/ eñ also berne dattet nyemant gheblusschen en can/ ende dat om uwer booser weghē wille/Siet/spreecht die HEERE/ Jck segghe v lieden die wonet inden dalen/in dye steenrootsen/ende op die effene velden / ende spreket/Wie wil ons ouervallē? Oft wie wil in onse vaste woninghē comen? Jck wil v lieden besoeckē seyt die HEERE/nae die vruchten uwer wercken. Jck wil een vier aensteckē in uwe bosschagien/dat sal verslinden al tghene dat rontsomme v is.

¶ Die prophect vermaent den coninck ende alle volck totter gherechticheyt/ Ende hi verhoont wat hem vercondicht is van Sallum den sone Josie/Desgelijcs wat Chonenia den sone Jehoiakim ontmoeten sal.

A
Dat.xxij.Capittel.

Exo.xx Also spreect die HEERE/Gaet henen
Deu.v. af int huys des coninchs Juda/ende
Ro.xij. segt aldaer dit woordt/ ende spreecht
ij.co.viij Du coninc Juda hoort dat woort des
HEEREN/ghi die opten stoel Dauids sittet/beyde du ende dijne knechtē/ ende dijn volc/die tot deser poorten ingaen/Soo spreect die HEERE/Onderhout dat gericht(oft oordeele) ende die gherechticheyt. Ende verlost den beroofden vander hāt des foortseerders. En misdoet dē vreemdelinc niet/noch den weesen/eñ weduwen Eñ en doet nyemant foortse/Ende en stort gheen ontschuldich bloet op dese plaetse/ Eñ in dien ghy dit onderhout/ so sullen door die poortē des huys intrecken die coningē die op Dauids stoele sitten/ beyde te waghen ende te paerde/met haerē knechten ende volc/Maer ist dat ghi desen niet ghehoorsaem en zijt/soo hebbe ick bi my selfs ghesworen/ seyt die HEERE/dit huys sal verdestrueert worden.

Want alsoo spreect die HEERE vanden huyse des conincks Juda/Du bist dat hooft ghelijck Gilead in Libano. Wat wilt ghijt laten gheldē? waer ick v niet en verwoeste? Ende dijn steden sonder inwoonders en make? Want ick hebbe verderuers ouer v bereedt / een yeghelijcke met sine wapene/ die sullen dijne wtuercoren Cederboomen afhouwen/ende int vier worpen/Ende alle volcken die voorby dese stadt gaen/sullen deene teghen den anderen segghen/ Waeromme heeft dye HEERE met deser grooter stadt alsoo ghehandelt? Dan sal men antwoordē / Om dat si dat verbont des HEEREN haers Gods verlaten hebben/ ende andere Goden aenghebeden / ende den seluen ghedient hebben.

En beweent dē doodē niet/noch en weest niet B
droeuich om hem / Mer weent bitterlijcken ouer den ghenē/die hem wech treet/Want hi nymmer meer wedercomē en sal/noch en sal zijn vaderlant niet meer sien/ Want alsoo spreect die HEERE van Sallum(oft Zedekia)den sone Josie/ des coninex Juda/ die welcke coninck is in zijns vaders Josia plaetse/Die vā deser plaetse wech gheuoert is/Hi en sal niet weder herwaerts comen mer hy sal steruē/op die plaetse/ derwaerts hi gheuanghē gheuoert is/eñ hi en sal dit lant niet meer sien.

Wee den ghenen die zijn huys met sondē timmert/ende zijn somer louē(oft camerē)met goet dat hi met gewelt ghewonnē heeft/Die sinen naesten niet voor sinen arbeyt en gheeft/eñ en betaelt hem zijn dachloon niet/Mer hi denct bi hem seluē Jc wil mi een wijt huys timmeren / ende costelijcke salen/Ende hi laet hem veynsteren daer in houwen/ende ouertreet die posten met Cederē hout/ Ende latet met Zinoberen schilderen. Meynstu dat ghi wilt een coninc zijn? om dat ghi alsoo met Cederhout vlect? En heeft dijn vader oec niet geten eñ ghedroncken? ende onderhielt nochtās dat ghericht ende gherechticheyt? ende het ghinc hem wel? Ja doen hi den armen eñ verdructen aen zijn recht halp/doen ghinct hem wel/Maer van waer her quam hem dat anders? dan dat hy my voor oghen hadde/seyt die HEERE/Maer dijn herte eñ eñ dijn ooghē en staen niet also/maer op giericheit eñ op onnosel bloet te stortten/onrecht eñ gewout te doen.

Daeromme spreect die HEERE van Jotakim den sone Josie den coninck tot Juda/ Men en sal hem niet beweenen(alsmen pleech). Och broeder Och suster/Men sal oec niet segghen/ Och heere.

Och edele vorst. Mer hi sal ghelijck een ezel begra
uen worden/ ghesleypt/ ende buyten der poorten
Hierusalems geworpen worden. Ja dan climt op
ten berch Libanon/ O du dochter Sion/ eñ roept/
C ende laet v hooren tot Basan/ ende crijst van Aba-
rim (oft van allen eynden) Wandt alle dijn vooleer
ders zijn verghaen/ Jck hadde v ghewaerschout/
doent noch met v al wel ghinck/ maer ghi spraect/
Jck en wil niet hooren/ Ende also hebstu alle dijne
leue daghe ghedaen/ dat ghi mijnder stemmen niet
ghehoorsaem en zijt gheweest/ Alle dijne herders
worden metten windt gheregeert/ Ende dijne boe
len worden inder gheuanghenissen wech geuoert/
Dan moet ghi v schamẽ/ ende bespot worden/ om
alle dijnder boosheyt wille/ ghi die nv optẽ Libano
woonet/ Ende inden Cederboomen nestelt/ Och
hoe groot sal dijn suchten zijn? als dat ongheluck v
ouervallen sal/ ghelijck als des kints barens noot
eender veuruchter vrouwen ouervalt.

So waerlijck als ick leue spreect die HERE/
Al waer schoon Chonenias (oft Jechanias) die so
D ne Jehoiakim die coninck Juda/ den vingherlinck
aen mijnder rechter handt/ soo soude ick nochtans
hem afrucken/ Ende hem inden handen gheuen
der gheenre die nae dijnen leuen staen/ ende voor
den welcken dat ghi v vreest/ te weten/ in die han-
den Nebucad Nezars des Babiloonischen coninces
Ende in dat ghewout der Chaldeen. Jck wil v en
de dijn moeder/ die v voort ghebracht heeft/ in een
vreemt lant senden/ dat v vaderlant niet en is/ en
de ghi sult aldaer steruen/ Maer in dat landt/ daer
si van herten gheerne wedere henen waren/ daer
en sullen si niet weder comen/ hoe allendigen/ ver
achten/ ende verstooten man is doch Jechanias?
Een beeldt (oft vat) vanden vyanden gherooft en
de onweert/ Och hoe is hi doch met sinen zaet also
versent? ende in een onbekent lant verstooten/ O
lant/ lant/ lant hoort des HEEREN wordt/ Also
spreeckt die HEERE Scrijft desen man onder
die verworpene. Eenen man die zijn leuen gheen
gheluck hebben en sal/ Want geen van sinen zade
en sal dat gheluc hebben/ dat hi op Dauids throone
sitten sal/ eñ in Juda regneren.

¶ Godt die HEERE bekijft door den propheete die godlose ouerheeren des volcks/ Ende desghelijcs oock die valsche propheten

Dat.xxiij. Capittel

A Wee v O ghi herders die mijn cudde
verstroeyt ende te niete brenghet/
seyt die HERE/ Daeromme spreect
die HEERE/ God Israels vanden
herderen/ die mijn volck weyden (oft
regheren) Ghi hebt mijn cudde verstroyt ende ver
stooten/ ende haer der geen acht ghehadt/ Siet/ Jc
wil v besoecken om uwe boose voornemens wille
spreect die HERE/ Ende ick wil die ouergheble
uene van mijnder cudde bi een verghaderen wt al
le landen derwaerts ickse verstooten hebbe/ Ende
ic wilse weder brenghen tot haeren koyen (oft wey
den) op dat si mogen wassen ende haer vermenich
fuldighen/ Ende ick wil herders ouer haer setten
dyese weyden sullen/ Syen sullen voort aen haer
nyet meer verschricken/ noch vreesen/ Wandt haer
gheene schade ghedaen en sal worden/ spreeckt die
HERE.

✠ Siet/ die tijt coemt/ spreect die HERE/ dat
ick die gherechte plante Dauids verwecken wil eñ B
die sal een coninck zijn/ die wijsselijck regheren sal/
Ende hi sal dat ghericht (oft oordeel) ende die ghe-
rechticheyt weder oprechten inder aerden/ Inder
tijt van desen sal Juda gheholpen worden/ ende Is
rael sal onuersaecht woonen. Ende dit sal sinen na
me zijn daermen hem mede noemen sal/ Die HE
RE die ons oprecht maect.

Daeromme siet/ die tijt sal comen seyt die HE
RE/ datmen niet meer segghen en sal. So waerlijc
als die HEERE leeft/ die die kinderen Israhels
wt Egipten gheleyt heeft/ Maer so warachtelijck
als die HEERE leeft/ die dat zaet des huys Isra
hels wt heeft gheleyt/ ende ghebracht heeft wt den
lande van Noorden/ ende wt allẽ landẽ/ derwaerts
icse verstooten hadde/ op dat si weder in haren lan
de woonen souden. ✱

Wee oock den propheeten/ Mijn herte wil my A
in mijnen liue breken/ Alle mijne ghebeenten beuẽ
mi Mijs recht als eenen dronckenen mensche/ die
vandẽ wine suysselt (oft onrustich is) voor den HE
RE/ ende van sinen heylighen woorde/ Om dattet
landt so vol ouerspeelders is/ ende dattet soo iam
merlijcken verdoruẽ/ ende veruloect is/ Ende dat
die lustighe beemden inder wildernissen/ soo ver
dorret zijn/ Want den loope (oft leuẽ) des mensceñ
is boosch/ Ende haer vermoghen is den heylighen
woorde des HEEREN onghelijck/ Wandt beyde
die propheten ende priesters zijn beuleect ende ghe
ueysde heylighen/ Ende haer schalcheyt hebbe ic in
mijnẽ huyse ghevondẽ/ seyt die HEERE/ Daer
omme is haer haeren wech tot eenen aenstoot in-
der duysternissen/ daer si haer aen stootẽ ende val
len sullen/ Want ic wil een ongheluc ouer haer la
ten comẽ/ dat iaer haerder besoeckinghe/ spreeckt
die HERE.

Essen dye dwaesheyt dye ick ghesien hebbe by
den propheeten Samarie/ dat si door Baal predic
ten/ ende mijn volck Israhels verleyden/ die hebbe
ick ooc ghesien bi den propheten Hierusalem/ hoe
si ouerspel doen/ ende stoutelijcken lieghen. Ende
si stercken die boosachtighe/ op datter ymmer nie
mant hem en bekeere vã zijnder boosheyt/ Si zijn
alle voor mi ghelijc als Sodoma/ eñ haer inwoon
ders gelijc Gomorra. Daeromme seghet die HE
RE der heyrscharẽ/ vandẽ propheten alsoo/ Siet/
Jc wilse met alsene spijsen/ eñ met water dat met
galle gemengt is lauen. Want vanden propheten
tot Hierusalem/ is die siecte der geueynstheyt gheco
men in dat gansche lant.

Alsoo spreeckt die HEERE der heyrscharen/
En gheeft den propheten die v prediken gheen ge
hoor/ want si bedrieghen v/ Si prediken haers her
ten goetduncken/ ende niet wt dẽ monde des HE
REN. Si segghen tot dien die mi verachten/ Dye
HERE heuet ghesproken/ het sal v wel ghaen/
Ende allen die nae haers hertẽ begeerten wande
len/ segghen si// V en sal gheen ongheluck weerco
men/ Want wie heeft inden raedt des HEEREN
ghesseten? die zijn opset ghehoort ende verstaen heb
be? Wie heeft zijn woordt ghemerckt ende ghe
hoort.

Siet/Een rou weder des HEEREN sal met grammen thoorne wt gaen/ ende een veruaerlick
D onweder sal den godlosen op den cop vallen/ende ter neder slaen. Ende den thoorne des HEEREN en sal oock niet weder keeren /voor dat hijt doe en volbrenghe dat hi inden sinne heeft/ Maer naemaels sult ghijt wel ghewaer worden/ Jc en heb be dese propheten niet ghesonden/ nochtans so liepen si/Jc en hebbe tot haer niet ghesproken/ noch tans soo propheteerden si/ Want in dien si bi mijnen raet ghebleuen hadden / ende hadden mijnen volcke mijn woort ghepredict/ so hadden si die selue vā haren boosen weghen/ eñ van haren boosen leuen ghekeert.

Ben ic dan een God die alleen dat nae by siet/ ende dat verre niet/spreect die HEERE/ meyntstu dat hem yemant so heymelic verborghen can/ dat ick hem niet en sie/spreect die HEERE/Ben ick niet die daer veruulle den hemele ende dat aertrijc ke/spreect die HEERE/ Jc hebbe wel ghehoort wat die Propheten segghen / die in mijnen name loghenen prediken/Ende segghen/ My heeft ghedroomt/ mi heeft gedroomt. Wāneer willen doch die propheten ophouden/dat si loghenen propheteren/ende haers herten arghelist prediken/Ende arbeyden/dat mijn volck mijns naems vergheten/ met haren droomen/die si alle man prediké/Ghelijck als haere vooruaders mijnē name vergaten/ om den Baal.

Een prophete die eenē droom heeft/ die segge eenen droom/Maer so wien mijn woort geopen baert is/die vercondige mijn woort te recht / wāt hoe accoorderen doch tsamen die tarwe ende dat kaf/spreect die HEERE/En is mijn woort niet ghelijc een vier/seyt die HEERE/ Eñ ghelijc eenē hamer die die steenrootsen in stucken slaet?

Daeromme spreect die HEERE/ Siet/ Jc wil aen die propheten/die mijn woort altijt heymelic den naesten stelen/Siet/Jck wil aen die Propheten/seyt die HEERE/die haer eyghen woordt voeren/ende spreken / Die HEERE heuet ghesept/ Siet/Jc wil aen die/die valsche(oft logenachtige) droomē propheteren seyt die HEERE/ eñ prediken die/eñ verleyden mijn volck/ met haere loghenen eñ ydele tijdinghē/Hoe wel icse nochtans niet ghesonden/noch haer beuolen en hebbe / eñ die desen volcke ooc tot eē grote hinderniſſe zijn/spreect die HEERE.

Als v dit volck/oft een Propheet/oft een priestere vraghen sal/eñ spreken/ Wat is den last des HEEREN? Soo sult ghi tot haer segghen/ Welcke den last si. Daeromme wil ick v luyden van my worpen/om dat ghi eenē last zijt/seyt die HEERE/ Ende als een Propheet/oft priester / ofte volcke met schimpe dien name(Den last des HEEREN) ghebruycken sal/dien seluen wil ick besoecken(oft straffen)ende zijn huys daer toe / Maer alsoo sult ghi segghen deen totten anderen / Wat heeft dye HEERE gheantwoort? Ende wat seyt die HEERE? Ende ghy en sultet niet meer noemen / des HEEREN last/Wandt eenen yeghelijcken sal zijn eyghen woort eenē last zijn/Om dat ghi die woorden des leuendighen Gods des HEEREN der heyrscharen ons Gods verkeert/ Daeromme sal een yeghelic totten propheten alsoo seggen/Wat heeft v die HEERE gheantwoort? Oft wat seget die HEERE? Ende ghy en sultet niet den last des HEEREN heete. Daeromme heeft die HEERE also ghesept/Want ghi dit woort(dē last des HEEREN)wt ghebruycke hebt/Hoe wel dat ick noch tans tot v luyden ghesonden / ende verboden hebbe/dat ghijt niet heeten en soudt / Last des HEEREN/Siet/daeromme wil ick v voor eenen last achten. Ende ick wil v luyden wech nemen/ ende tsamen metter stadt/die ick v luyden/ ende uwen vooruaderen ghegheuen hebbe/vā mijnē aensicht wech worpen. Ende ic wil v een eewighe schande eñ verachtinghe toe voegen/die nimmermeer vergheten en sal worden.

Een openbaringhe woort den propheet van God den HEERE verthoont/tot op den volcke reyckende. Dat.xxiiij. Capittel.

Siet/die HEERE heeft my een ghe sichte(ofte visioen ghethoont/twee vijchkoruen stonden voor den Tempel des HEEREN / nae dien dat dye Coninck tot Babel Nebucad Nezar
B wech gheuoert hadde Jechoniam den sone Joakim/den coninck Juda/metten vorsten Juda/die timmerlieden eñ constenaers van Hierusalem/eñ tot Babilonien ghebracht hadde/Inden eenē korue waren seer goede vijghen/ gelijc als die vroech rijpe zijn / Inden anderen korf waren seer quade vijghen/Jae dat mense niet gheten en conde / soo quaet waren si. Ende die HEERE/ sprack tot mi/ Hieremia wat sietstu. Ick sprac/Vijghen/ Onder den welcken die sommighe seer goet zijn. Eñ som mighe bouen maten quaet/datse nyemant gheten en can/so boos zijnse.
C Doen ghescheide des HEEREN woort tot mi/ eñ seyde/ Alsoo spreect die HEERE die God Israels/Ghelijc als ghi die goede vijghē onderkent ste/alsoo sal ick ooc ghenadelick kennen die wech ghevoerde wt Juda/Die ick wt deser plaetse heb be laten trecken inder Chaldeen landt/ende ic wil se ghenadelick aensien/ Ende ic wilse weder in dit lant brenghen/ende wilse stichten ende niet af breken/Jc wilse planten/ende niet wtroeyen / Ende ic wil haer een herte gheuen / dat si my kennen sullen/dat ick die HEERE ben/Ende si sullen mijn volc zijn/Ende ic haer God/ Want si sullen haer weder tot mi keeren/van gantscher herten.

Ende ghelijckerwijs als ghi die boose vijghen onderkenst/ diemen vander quaetheyt nyet ghe eten en can/Alsoo ooc spreect die HEERE/sal ic Zedekiam den coninc Juda met sinen vorsten/eñ met alle die ouerghebleuene tot Hierusalem/ende ooch die in Egipten woonen/ wech laten trecken ende ic wil haer een ongheluc toe voeghen/ Ende in gheenen coninckrijcke opter aerden laten blijuē/ dat si tot schande sullen comen / tot eenen spreeck woordt/tot een fabel/ende tot eenen vloeck/ ende tot eenen spot/op alle plaetsen daer ick se henē ver stooten sal. Ende ic wil hongher/sweert / ende pe stilencie onder haer seynden/tot dat si vergaen van den lande / Dwelcke ic haer eñ haren vooruaders ghegheuen hebbe.

Een predikinghe waer in die prophete den coninck ende alle tvolc straft. Daer en bouen bewijst hi ooc hoe God die heydenen straffen sal.

Dat.xxv.Capittel.

A Dit is dat woort/dwelcke tot Jeremi
am gheschiede ouer dat gansche volck
Juda/inden vierden iare Joa kims/
des soons Josia des coninckx Juda/
dwelcke is dat eerste iaer Nebucad=
Nezars des Babiloonische conincs/dat welcke Je
remias sprack totten ganschen volcke Juda / ende
tot alle borgers tot Hierusalem/Ende seyde/van=
den derthienden iaere aen Josia des soons Amon/
des conincs Juda tot op desen teghenwoordighen
dach toe/is dat woort des HEEREN tot mi ghe
schiet/ Eñ hebbe v nv drientwintich iarẽ met neer
sticheyt ghepredict/mer ghi en hebt mi niet willen
hooren.

Desghelijcx soo heeft die HEERE oock tot v
lieden gesonden alle sine knechten / die propheeten
met grooter neersticheyt. Mer ghi en hebt niet wil
len hoorẽ/noch uwe ooren toeneygen / dat ghi had
det ghehoort/doen hi sprack/bekeert v / een yeghe
lijck van sinẽ boosen wech / ende van uwen boosen
Je. viij voornemen/so sult ghi inden lande / dat die HEE
xvij RE v/ende uwen vooruaders ghegheuen heeft/al
toos eñ eewelic bliuẽ. En volcht geẽ vreẽde Godẽ
dat ghi haer dient ende aenbedet/op dat ghi mi niet
en verthoornt / door die wercken uwer handen/ so
en wil ic v niet straffen / Maer ghi en hebt mi niet
willen hooren/seyt die HEERE/ maer ghi hebt my
wel getort metten wercken uwer handẽ/ v tot een
groote straffinghe.

Daeromme seyt die HEERE der heyrscharen
Om dat ghi dan mine woorden niet hoorẽ en wilt
Siet/so wil ick wtsenden/ende roepen alle volcken
B die teghent Noorden woonen/spreect die HEERE
Ooc wil ick mijnẽ knecht NebucadNezar den Ba
biloonischen coninc beschicken/ ende ick wilse bren
ghen ouer dit landt/ende ouer die ghene die daer in
woonen / ende ouer alle dit volck/ datter rontsom
me legghet/ende ick wilse verbannen ende verwoe
sten/ende tot eenen spot ende eewijgher eensaem=
heyt maken. Ende ic wil daer wt nemen alle stem
men van genoechten/die stemme des bruydegoms
ende der bruydt/die stemme des molenaers / oock
die toortschen / alsoo dattet gansche lant verwoest
ende verdestrueert liggen sal/ Ende si sullen desen
voorseyden volcken ende den coninc tot Babel/die
nen tseuentich iaer.

Wanneer die tseuentich iaer om zijn/ dan wil ic
den coninck tot Babilonien oock besoecken / ende
alle dit volck/ seyt die HEERE / om haerder mis
daets wille/Daer toe oock dat landt der Chaldeen
ende ic wilt tot eender woestijne maken/ Also wil
ic ouer dat selue landt brenghen alle mijne woorde
men dat ic teghen haer voorghenomen hebbe/ Ja
alle dat in desen boeck ghescreuen staet/Dwelcke
Jeremias gheprophetecrt heeft van alle volcken/
Ende si sullen oock dienen veel nacien van volcke/
ende groten coninghen. Want ick wilt haer vergel
den/na haeren verdienstẽ/ eñ na die wercken haer
C der handen.

Want die HEERE God Israels spreect tot
mi alsoo/Neempt desen beker wijns die tot gram= Je. xliij
scappe verweckt van mijnder hant/ Ende schenckt
daer wt allen volcken/tot den welcken ic v seyndẽ
sal op dat als si ghedroncken hebben/woeden / eñ
dulle worden / als dat sweert comen sal / dwelcke
ic onder haer senden wil. Ende ick nam den beker
vander hant des HEEREN / eñ schencten allẽ volc
ken/totten welcken mi die HEERE sandt/te we
ten/Hierusalem den steden Juda/ haren coningen
eñ vorsten/dat si souden worden tot eender versto
ringe/woestine/spot/eñ vloecke/ghelijc als wijt op
desen dach van huyden sien.

Oock Pharaon den Egiptschen coninck /met
sinen dienaren/sinen vorsten / ende sinen ganschen
volcke/Allen landen teghen westen / Allen conin=
ghen inden lande Vtz. Alle coninghen der Philisti=
nen landt/met Ascalon/ Gazam / Akaron/Ende
den ouerghebleuene tot Asdod/den Idumeen/den
Moabiten/ende den Ammonitẽ. Allen den conin
ghen Tyri ende Sidons / Den coninghen inden ey
landen/aen gheen side des meyrs/dien van Dedan
dien van Thema/dien vã Bus/Ende alle den prin
cen inden hoeckẽ(oft den beschorenen Ismaeliten)
Allen Arabische coningen/Allen coninghen tegen
dat westen/die inden woestinen woonen/Allen co
ninghen in Simri/Allen coninghen in Elam/ Al=
len coninghen der Meden. Allen coninghen tegen
Noorden/beyde na ligghende oft verre/ Eenen ye
ghelijcken met sinen naghebueren/Eñ alle coninc
rijcken die daer zijn opter aerden/ eñ die opten gan
schen aertbodem zijn/ Die coninck Sesach sal ooc
met haer drincken.

Ende hi sprack tot haer /Alsoo seyt die HEE D
RE der heyrscharen God Israels/Drinct/dat ghi
vol wort/spyet/kidst/braect/ ende nederuallet dat
ghi nimmermeer opstaen en moget / vandẽ sweer
de dat ic onder v senden wil/Ende in dien si den be
ker van dijnder hant niet nemen ende drincken en
willen/ Soo segt tot haer / alsoo spreect die HEE
RE der heyrscharen/Nv drinct gheringhe/wandt
siet. Ick beghinne te plaghen die stadt/ die nae mij
nen name genoemt is / Meynt ghi dan dat ic v on
ghestraft sal laten? Ghi en sult sonder straffinghe
niet zijn/Wandt ic roepe dat sweerdt ouer alle die
ghene die opter aerden zijn/spreect die HEERE
der heyrscharen.

Eñ du sult alle dese woorden tot haer seggen/
ende spreect tot haer. Die HEERE sal van bouẽ
afbrullen of donderen ende sine stemme laten hoo
ren van zijnder heyligher wooninghen/Hi sal brul
len bouen sine stallen/ Hi sal een liedt singhen ghe
lijck die wijntreders (oft wijnpluckers) ouer alle
die opter aerden woonen / Ende dien clanc sal tot
aen die eynden der werelt clincken/ Want die HE
RE sal een gericht(oft oordeel) houdẽ metten hey
denen/ Eñ hi wil met allẽ vleesche eẽ vonnisse hou
den/eñ die godlosen sal hi dẽ sweerde ouer gheuen
spreect die HERE.

Want also spreect die HEERE der heyrscha
ren/Siet/daer sal een plaghe comen vanden eenen
volcke totten anderen / Ende een groot onweder
sal hem verheffen van allen eynden der aerdẽ/ En
de inden seluen daghe sullen die verslaghene van=
den HEERE ligghen van den eenen eynde der

aerden totten anderē eynde toe/ haerder gheen en sal beclaecht worden/ nyemant en sal tsamen ghe dragen/ ende nyemant en sal daer begrauen wor den/ Maer si sullen opten aertbodem ligghen ghe lijck messe.

O ghi herders huylt ende schreyt/ wentelt v in den asschen/ O ghi rammen (oft ghewaldighe) die
B voor die cudde gaetst/ Wāt die tijt is hier/ dat ghy gheslaghen ende ghedeelt sult worden / ende in stucken vallen moet/ ghelijc als vaten die costelic van ter wellustē ghemaect zijn. Ende die herders en sullen niet ontulien moghen/ Ende die ghewal dighe der cudden en sullen niet ontloopē/ Dan sul len die herders grouwelijcken roepen / ende dye rammen der cudden huylen / om dat dye HEE RE hare weyde so verwoestet heeft/ ende hare be ste beemden sullen stille zijn/ voor den grammighē thoorne des HEEREN/ Si sullen hare woninghē verlaten/ ghelijc als eenē ionghen leeuwe/ Want haer lant sal woest worden om der gramschappē wille des verderuers/ ende van wegen zijns gram mighen verbolghentheyts.

Die propheet dreyghet dat volc wt Gods beuele/ in dien si haer niet en beteren so wil hi den tempel doen ge lijck Silo/ Daeromme wert hi ghevanghen vanden prie sters/ ende valschen propheten. Nochtans wert hi na lan ghen tijt weder los door Ahikam.

Dat.xxvi.Capittel.

A Inden beghinne des coninckrijcx Joa kim des soons Josia des coninck Ju da gheschiede dit woort vanden HE RE/ ende sprack/ Alsoo spreeckt die HEERE/ ghaet inden voorhof des huys des HEEREN/ ende predict allen steden Ju da die daer in ghaen om aen te beden inden huyse des HEEREN/ alle die woorden die ick v beuo len hebbe/ haer te segghen/ en doet daer niet af/ oft si misschien hooren wouden/ ende haer bekeerdē/ een yeghelijc van sinen boosen weghen/ op dat my oock berouwe des ongheluer/ dat ick voorghenomen hebbe te volbrengē/ om haerder boosen voor nemens wille.

Ende segt tot haer/ Alsoo seyt die HEERE/ Ist sake dat ghi mi niet ghehoorsaē en zijt/ dat ghi in mijne wet niet en wandelt/ die ick v gegeuē heb be/ dat ghi niet en hoort die woordē mijnder knech ten der propheten/ die ick dagheliicks tot v ghesonden hebbe/ Ende in dien ghi nochtans nyet hoorē en wilt/ So wil ick met desen huyse doen/ ghelijck met Silo/ Eñ dese stadt tot eenen vloeck allen hey denen opter aerden maken.

Doen nv die priesters/ die propheten / ende al le dat volc hoordē/ Hieremiā/ dat hi sulcke woordē sprac inden huyse des HEEREN. Ende als Hie remias wt ghesproken hadde / alle dat hem dye HEERE beuolen hadde/ te segghen den volcke/ doen grepen hem die priesters ende Propheten/ ende dat gansche volc ende seyden/ Du moetst ster uen. Waeromme dorstu inden name des HEE RE predikē eñ seggē/ het sal desen huyse gaen/ ghelijc als Silo? Eñ dese stadt sal so woest worden dat daer niemant meer inne woonē en sal? Eñ dat gansche volc versaemde hem indē huyse des HE REN teghen Hieremiam.

Doen sulcx hoorden die vorsten Juda/ ghingē wt des coninckx huyse op/ int huys des HEEREN eñ setten haer voor die nieuwe poorte des HEE REN/ Ende die priesters eñ propheten spraken voor den vorsten eñ allen den volcke/ Dese man is des doots schuldich/ Want hi heeft ghepredict teghen dese stadt/ gelijc ghi met uwen ooren selfs ghehoort hebt. B

Doen sprack Hieremias tot allen den vorsten eñ tot allen den volcke. Die HEERE heeft mi ghe sondē/ dat ic sulcx alle dat ghi ghehoort hebt / soude predikē/ tegē dit huys/ eñ teghen dese stadt. Daer omme so betert nv uwe wegen/ eñ voornemē/ eñ zijt ghehoorsaem der stēmen des HEEREN uwes Gods/ so salt den HEERE oock berouwen des oe uels dat hi tegen v voorghenomē hadde/ Siet/ Ic ben in uwen handen/ Ghi moghet met mi doen/ dat v belieft. Nochtans sult ghi dat weten/ In dien ghi mi doodet/ soo sult ghi/ ende dese stadt/ eñ alle haere borghers/ des onschuldighen bloets schul dich makē. Want voorwaer die HEERE heeft mē tot v lieden ghesonden/ dat ick sulcx al voor uwen ooren spreken soude.

Doen spraken die vorsten eñ dat gansche volc totten priesterē eñ prophetē/ Dese man en is des doots niet schuldich / Want hy heeft inden name des HEEREN ons Gods ghepredict/ Daer ston den ooc op sommige die oudtste (oft raedtsheeren) des lāts / eñ sprakē tottē ganschē hoope des volcx Ter tijt Hiskia des coninckx Juda/ was een prophe te Micheas vā Maresa/ eñ sprack tottē ganschen volcke Juda/ Also spreect die HEERE der heyrsca ren/ Sion sal om gheheert worden ghelijck eenen acker dienmen eret (oft ploeghet). Eñ Hierusalem sal tot eenen steenhoope worden/ Ende den berch des huys des HEEREN tot eenen wilden woude Nochtans en liet hem Hiskias die coninck Juda eñ dat gansche volc Juda/ daeromme niet doodē. Jae si vreesden veel meer den HEERE/ eñ aenba den voor dat aensicht des HEEREN/ Doen berou det ooc den HEERE dat oeuel/ dat hi voorghenomen hadde/ Daeromme doen wi seer qualicken/ te ghen onse sielen/ Doen was daer een die sprack. C

Also was daer oock een (propheet) dye den na me des HEEREN predicte/ Vrias een sone Se meia van Kiriath Jearim / dese predickte oock te ghen dese stadt/ ende dit landt/ ghelijck als Hiere mias/ Eñ doen die coninck Joakim ende alle sine ghewaldighe / ende die vorsten sine woorden ghe hoort haddē/ so woude hem die coninck laten doo den. Doen dat Vrias merckte/ so vreesde hy/ ende vloot/ ende trooch in Egypten/ Doen sandt die co ninck Jehoiakim knechten in Egypten / ElNa than den sone Achbor/ ende sommige andere met hem/ die brochtē Vriam wt Egipten/ ende broch-

ten hem totten coninc Joakim/die liet hem mettẽ sweerde richten/Ende hi dede zijn doode lichaem worpen in die grauen des gemeynen volcs/

Also holp Ahikam die sone Saphan den Hieremiam/ dat hi den volcke niet in die handen en quã dat si hem dooden.

¶Godt die HEERE beveelt den prophete eenen halsbant te maken met den welcke hi den Heydenschen coninghen haer ghevangenisse soude bewijsen/ende te verstaen gheuen.

Dat.xxvij.Capittel.

A In den beghinne des Coninckrijcs Jehoiakim/des soons Josia/des Conincs Juda/so ghescheiden dese woorden vanden HEERE/ tot Hieremiam/ende sprack/ Also seyt die HEERE tot mi/Maect v bandẽ(oft ketenen)ende hanghet die aen dijnen hals/ ende sentse den Coninck in Edom/den Coninck in Moab/den Coninc der kinderen Ammon/den Coninc Tyri ende den Coninck Sidons/door die ambassaten/die tot Zedekiam den Coninck Juda tot Jerusalem ghecomen zijn/ende beveelt haer/dat si haren heeren segghen Also spreect die HEERE der heyrscharen/ God Israhels/ Aldus sult ghy uwen heeren segghen/ Ic ben die dat aertrijcke ghemaect hebbe/ die menschen ende dye beesten/ dye opten aertbodem zijn/ door mijne groote cracht/ende wtghestrecten arme. Ende ic hebt ghegheuen/ dient mi belieft heeft

Nv heb ick alle dese landen ouergheghevuen in die handen mijns knechts NebucadNezars/ des Babiloonischen conincs/Ende ic hebbe hem oock die wilde dieren opten velde ghegheuen tot sinen dienste / Ende alle volcken sullen hem dienen/ ende sinen sone/ende zijns kints kinderen/ tot dessel uen lants tijdt oock coemt/ Ja hem sullen veel volcken/ende groote coninghen dienen/ Maer so wat volc ende coninckrijck den Babiloonischen coninck NebucatNezar niet dienen en wil/ Ende soo wye sinen hals niet gheuen en wil onder dat iock/des conincks tot Babel/die selue wil ick besoecken/ met den swaerde/ hongher/ ende pestilentie/ seyde dye HEERE/tot dat icse door sine handt te nyet make.

Daer omme en hoort niet nae uwe propheten/ (oft waersegghers) Droombedieders/dachuerkiesers/ende toouenaers/ dye v segghen/ Ghy en sult

B den Babilonischen coninck niet dienen/ Wandt si segghen v lueghenen/op dat ick v verre wt uwen lande brenghe/ende dat ick v verdriue/ende verniele/Want so wat volck dat sinen hals gheeft onder dat iock des Babiloonischen conincs/ ende hem dient/dat wil ick in sinen lande laten/ seyt die HEERE/dattet aldaer timmere ende woone.

Ende ick sprack alsulcs tot Zedekiam den Coninc Juda/ende sprack/ Gheeft uwen hals onder dat iock des conincs tot Babel/ ende dient hem ende sinen volcke/so sult ghi leuendich blijuen/Waer omme wilt ghy steruen? ghy ende dijn volck door tswaert/hongher/ende pestilencie ghelijck dan die HEERE voorghenomen heeft ouer dat volck/ die den coninc tot Babilonien nyet en willen dyenen/Daeromme en gheeft den Propheten gheen ghehoor/dye v segghen/ Ghy en sult nyet moeten dyenen den coninck tot Babel/Want si prophete- ij.Re.
ren v valscheyt/Ende ic en hebse nyet ghesonden/ xxiij
Maer si prediken valschelijck in mijnen name/op Eze xiiij
dat ic v dies te eer wt drijue/ende dat ghi tsamen metten propheten die v prediken moecht vergaen

C Ende totten priesteren eñ tot allen desen volcke seyde ick/ende sprack/ Aldus spreect die HEERE/ En hoort die woorden uwer propheten niet die v prediken/ende segghen/ Siet/ die vaten des huys des HEEREN/ sullen nv haest weder van Babilonien ghebracht werden/Wandt si propheteren v valschelijcken/ En hoort haer nyet Maer dient den coninck tot Babel/soo sult ghi leuendich blijuen/Waer omme wilt ghi doch dese stadt laten verderuen? Maer zijn si gewarighe propheten/ende hebben si des HEEREN woort/soo laet haer den HEERE der heyrscharen bidden/ dat die ouergheblevene vaten inden huyse des HEEREN ende inden huyse des Conincs Juda ende tot Hierusalem oock nyet tot Babilonien gevoert en worden.

Wandt alsoo seyt die HEERE der heyrscharen/ vanden calomnen/ vander zee ende vanden ghestoelte/ende vanden vaten die noch ouergheblevuen zijn in deser stadt. Dye welcke NebucadNezar dye Babilonische coninc nyet wech en nam/ doen hi Jechoniam den sone Joiakim des Conincs Juda van Hierusalem wech voerde ghevanghen tot Babel/met alle den vorsten in Juda ende Hierusalem/Want aldus spreect die HEERE der heyrscharen/die God Israhels/vanden vaten die noch ouergheblevuen zijn inden huyse des HEEREN ende inden huyse des Conincs Juda/ ende Hierusalem/ Si sullen te Babilonien ghevoert worden/ ende aldaer blijuen/tot op den dach toe/dat icse versoecken sal/seyt die HEERE/ Ende dan wil icse weder tot deser plaetsen brengen/ Ende dit is ghescheiet inden seluen iaer/ int beghinne des Coninckrijcs Zedechie/des conincs Juda/

¶Hananias die valsche prophete vercondicht vrijheyt/ Maer niet wt den HEERE ende teghen hem spreecke Hieremias/Hananias neempt die banden vandẽ hals Hieremie/ende breectse/hi wil daer mede bewijsen/dat Godt den bant NebucadNesars oock alsoo breken wille/ Maer die HEERE verthoont Hieremie/dat die ghevanghenisse veel herder worden sal.

Dat.xxviij.Capittel.

A In den vierden iaer des Coninckrijcks Zedekie/des Conincs Juda/inde vijfster maent/sprac Hananias/ die sone Asur die prophete van Gabaon tot mi/inden huyse des HEEREN/ in der teghenwoordicheyt der priesteren/eñ des gansen volcs/ende seyde/ Alsoo spreect dye HEERE der heyrscharen/die God Israhels/ Ick hebbe dat iock des conincs tot Babel/in stucken ghebroken/

Ende eer twee iaer om zijn / wil ic ooch die vaten
des huys des HEEREN / wederomme op dese
plaetse brengē / die welcke Nebucadnezar die Ba=
biloensche coninc wech genomen hadde / ende tot
Babilonie geuoert / Daer en bouē Jechaniam dē
sone Joakim/den coninc Juda/met alle die geuan
ghenē wt Juda/ die tot Babilonien geuoert zijn.
Wil ic ooc weder op dese plaetse brenghen/seyt die
HEERE/Want ic wil dat iock des conincks tot
Babel aen stucken breken.
B Doen sprac Hieremias die propheet totten pro
pheet Hananiam inder tegēwoordicheyt der prie
steren/ende des gansschen volc/die indē huyse des
HEEREN stonden/ende seyde/Amen/Die HEE
RE doe alsō/Die HEERE gheue dat ghene dat
ghi gepropheteert hebt/dat hi die vaten des huys
des HEEREN van Babel weder brenge op de
se plaetse/met alle die geuāgene/Mer hoort doch
ooc dit woort/dat ic voor dijnē ooren spreke/ende
voor den ooren des gansschen volcr/Die prophetē
die voor ons geweest zijn vā oudts herwaerts/die
tegen veel landen / ende groote conincrijcken van
oorloghe van ongheluc/ēn van pestilencie ghepro
pheteert hebben/die warē daer in gheproeft/oftse
God ghewisselick ghesonden hadde/wanneer dat
geschiede ēn quā dat die propheet voorseyt hadde
Doen nam die propheet Hananias dat ioc(ofte
die keten)vanden halse des propheets Hieremie/
C ēn bracse in stucken/Ende Hananias sprack inder
tegēwoordicheyt des gansschen volcr/Aldus seyt
die HEERE/Essen alsoo wil ic in tween breken
dat iock Nebucadnezars des coninckr tot Babilo
nien eer twee iaer om comen vanden halse alder
volcken. Ende die propheet Hieremia ghinc doen
zijns weghes.
Maer des HEEREN woort gheschiede tot
Hieremiā/na dien dat die propheet Hananias dat
iock in tween ghebroken hadde/ vanden halse des
propheten Hiereme/ende sprack/Gaet henen/ en
de segt Hananie/Alsoo spreect die HEERE/ Ghy
hebt dat houten iock in stucken ghebroken/ Mer
ghi sult voor dat houtene een yseren iock maken/
Want also spreect die HEERE der heyrscharen
die God Israels/ Een yseren iock wil ick alle de=
sen volcken aenden hals hanghen/dat si dienen sul
len Nebucadnezar/ den Babiloonschen coninck/
Ende dat sullen si ooc moeten doen/ Want ic wil
hem ooc die wilde dieren gheuen.
Ende die propheet Hieremias sprac tottē pro
pheet Hananiam/Lieue Hanania/hoort doch/Die
HEERE en heeft v niet ghesonden/ Maer ghy
doet/dat dit volc hem op lueghenen verlaet/ daer
ommeseyt die HEERE alsō/Siet/ ick wil v seyn
den/Maer wt die werelt. Wāt binnē dit iaer sult
ghi steruen/Om dat ghyse met dijne woorden vā
Deu.xviij. dē HEERE af ghekeert hebt/Also is Hananias
die propheet inden seluen iare ghestoruen/inder se
uenster maent.

¶ Eenen brief dien Hieremias den gheuanghenen tot Babilonien seyndt/inden welcken hi haer heet huysen timmeren/planten/ende andere menschelijcke wercken te oeffenen/Ende die gheuanghenisse met alder ootmoedicheyt te lijden/want si langhe dueren sal: Hoe dat die ghestraft worden/die daer te vren leeren.

Dat.xxix. Capittel.

Jt is een copie des briefs die Hiere=
mias die propheet gesepnt hadde vā
Hierusalem totten gheuangenē/den
oudtsten(oft raetsherrē) ēn den prie= B
sterē/dē propheten/ ēn allen dē volc
ke/die welcke Nebucadnesar vā Hierusalem tot
Babel geuoert hadde/na dien dat die coninck Je=
chonias/ ende die conincginne mettē Camerlingē
ende den Vorsten Juda ende Hierusalem / met dē
timmerlieden / ende smeden Hierusalems wech
waren/welcken brief ghedragen hebben/Eleosā/
die sone Saphan/ende Gamaria / die sone Hilkia
die Zedekias die coninc Juda sandt tot Babel tot
Nebucadnezar/den coninc tot Babel.
Ende den brief luyde alsoo / Aldus spreect dye C
HEERE der heyrscarē God Israels/tot allen ghe
uanghen/die ic van Hierusalem hebbe laten wech
voerē/tot Babel / Timmert huysen daer ghi inne
woonen moecht/Plant wijngaerdē/ daer vā ghy
die vruchten eten moecht/Neemt wiuen/ēn wint
sonen ēn dochteren/Gheeft uwen sonen wijuē ēn Gie.5
uwen dochteren mannen/dat si sonen ende dochte
ren crijghen/Vermeerdert v seluen/dat uwer seer
veel wordē/Siet aen der stadt weluaert/daer ghy
in ghevangen zijt/Ende biddet den HEERE voor
haer/Want alst haer wel gaet so gatet v ooc wel/
Want also spreect die HEERE der heyrscharen
God Israels/En laet v uwe propheten ēn waer
seggers/die bi v zijn niet bedriegen / Ende en ghe
looft uwen droomers niet/die v droomē. Want si
prophetetē v luegenē/in mijnen name/ Jc en heb
se niet ghesonden spreect die HEERE.
Alsoo spreect die HEERE/Wanneer tot Ba
bel die seuentich iaer veruult zijn/ so wil ic v thuys
voeren/ēn ick wil v wt mijnder goedertierenheyt
weder tot deser plaetsen brengen/ Want ick weet
wel / wat ic ouer v voor ghenomen hebbe/spreect
die HEERE / Te weten mijn voornemen is des
vredes ende des leedts/dat ic gheue dat eynde/dat
welcke ghy verwachtet / Ghi sult mi aenroepen/
ende ghi sult gaen/ende mi bidden/ēn ick sal v ver
hooren/Ghi sult mi soecken/ēn ooc vindē/ Want
als ghi mi van gantser herten sult soecken/ soo wil
ic mi van v latē vinden/spreeckt die HEERE/ēn
sal v wt der gheuāgenissen verlossen/ende v verga
deren wt allen volcken/ende vā allen plaetsen/der
waerts ick v verstroyt hebbe/seyt die HEERE/
Ēn ick wil v wederomme tot deser plaetsen bren
ghen/van daer ic v hebbe laten wech voeren.
Mer ghi meent/dat v die HEERE tot Babilo
nien propheten verweckt heeft / Daeromme seyt D
die HEERE also vanden coninghen/die op Da=
uids stoele sitten/ende van alle dat volcke / dat in
der stadt woont/te wetē vā uwē broederē/ die met
v niet inder gheuangenissen ghetoghen en zijn/ Ja
also spreeckt die HEERE der heyrscharen/Siet/
Jck wil ouer haer seynden sweert/ hongher/ ende
pestilencie/ēn ic wilse maken ghelijc als die quade
vijghē/daermen die walghinghe af crijghet/onder
den eten/Ende ic wilse metten sweert/ hongher/
ende pestilencie veruolghen/ Ende ick en wilse in
gheen conincrijcke op aerdē laten bliuen/ Jae dat
si tot eenen vloec ende grouwel/ tot eenen spot ēn
scande/onder alle volck worden sullen/ daer heuen

dat icse verstroeyt hebbe/Daer omme dat si mijnē
woorden niet ghehoorsaem en zijn spreect die HE
RE/die ic voor mijne knechtē die prophetē daghe
lijcs ghesonden hebbe/Vroech eñ tijdts ghenoech
ben ic op ghestaen/ ende hebbe die tot haer gheson
den/Maer si en hebben niet willē hooren(oft vol
ghen) spreect die HERE.

Maer alle ghi geuangen/die ick tot Babel ghe
sonden hebbe / ende van Hierusalem hebbe laten
trecken/ hoort dat woort des HEREN / Aldus
seyt die HERE der heyrscharen / die Godt Isra-
hels/teghen Achba/den sone Kolaia/ ende teghen
Zedekiam/den sone Maasie/die v in minen name
luegenen propheteren/Siet/ Ic wille v gheuen in
die handen NebucadNezars des Babilonischē co
nincs/die salse dooden voor uwen ooghen / datmē
wt den seluen eenen vloec maken sal onder alle ge
uangen wt Juda / die tot Babel zijn/ datse seggen
sullen. Die HEERE moet v doen/ ghelijc als die
coninc van Babel Zedekiam ende Achba/ op dat
vier braden liet/Om datse in Israel schandelijcken
ghesondicht(oft een dwaesheyt bedreuen)hadden/
ende deden met haerder naesten getroude wijuen
ouerspel/eñ predicten lueghenen in mijnen name/
dat ick haer nyet beuolen en hadde / datselue laet
ick v oock weten /ende betuyghen/seyt die HE
RE.

D Ende van Semaia die Nehalamite sulstu also
e.ij. seggen/Aldus spreect die HEERE der heyrscha
ira. ren/God Israhels/Daer omme dat ghi brieuē(on
x. der dijnen name gesegelt) ghesonden hebt tot alle
den volcke/dat tot Hierusalem is/ende tot Zepho
niam/den sone Maseia/ den ouersten priester / eñ
tot allen den priesters ghesent hebt/seggende/ Die
HEERE heeft v tot eenen priester gheset / iñ die
plaetse des priesters Jehoiada/op dat ghi die ouer
ste sout zijn inden huyse des HEEREN ouer alle
waerseggers (dulle ende besetene)dat ghijse inder
gheuanghenissen(oft inden stock)soudt legghen/
Waer omme en straft ghi dā niet Hieremiam van
Anathoth/die v prophetéert? Ja oock daer omme
dat hi tot ons tot Babilonien gesonden heeft/ende
laten seggen/Dattet noch langhe(met ons)duerē
sal/dat wy huysen souden timmeren/daer wy inne
woonen mochten/eñ dat wi houen souden plantē
dat wi der vruchten genietedē/Want Zephanias
die priester heeft den seluen brief gelesen/ende Hie
remiam den prophete liet hijt aenhooren.

Doen gheschiede dat woort des HEEREN tot
Hieremiam / ende seyde / Sendet henen tot allen
geuangenen/Eñ laet haer segghen/ Alsoo spreect
die HEERE/ouer Semeia van Nehalam/ daer
omme dat v Semeias prophetéert / ende dat ic hē
nochtans niet ghesonden en hebbe/eñ doet dat ghi
op luegenen betrouwet/Daer omme spreeckt die
HEERE also /Siet /Ick wille Semaiam den Nee
lemite versoecken (oft straffen) ende zijn zaet/dat
niemant vanden sinen onder dit volck bliuen en sal
Ende en sal die goedertierenheyt niet sien / die ick
minen volcke doen sal/spreect die HEERE/Want
hi heeft valschelijcken teghen den HEERE ghe-
prediet.

Jeremias scrijft sine prekinghen in een boeck Ende hi belooft sinen volcke vrolijcke dinghen/Een medelijdende claghe ouer Jherusalem /ende dat volcke/

Dat.xxx. Capittel.

Hier mochtmen beghinnen die ander helft Hieremie want die grote beloofte zijn teghen die voorgaende dreyginghen/Ende si luyden/oft si nader gheuanghenissen ghescihet waren:

Dat.xxx. Capittel.

Dit is dat woort dat geschiede tot Je
remiam/ Also spreect die HEERE E
die God Israhels/Scrijft v alle dese
woorden in eenen boecke/die ic tot v
spreke/Want siet /Die tijdt coempt/
spreect die HEERE/dat ick die geuangenisse mijns
volcs/beyde Israel ende Juda/wendē wille spreect
die HEERE/Ende ick wille weder brengen in dat
lant/dat ic uwen vooruaderen ghegheuen hebbe/
dat si dat besitten sullen.

Maer dit zijn die woorden / welcke die HEE-
RE spreeckt van Israhel ende Juda/wandt alsoo
spreect die HEERE/het is doch waer. het gaet
v ymmer iammerlijck/Daer is enckel vreese ende
onurede/ Maer vraecht doch ende besiet/oft oock
eens mans persoon kinderen baren mach/Hoe ga
tet dan toe/dat ick alle die mannen sie/hare handen
op die lendenen slaen/ghelijc die wijuen inder kints
nooden? Wie heeft oyt ghesien dat een man kinde
ren baerde? Neue / vraecht doch daer nae/ende be
merct Ja haerder alder aensichten zijn gansch ver
bleect/Och des daechs/die so groot is/dat zijns ge F
lijck gheenen gheweest en is / ende het is een tijdt
des anxts in Jacob / nochtans sal hy daer wt ver
lost worden.

Wandt ick wil op die selue tijt/ spreect die HE
RE der heyrscharen/zijn ioch van dijnen halse ont
stucken breken/ende dijnen bant in tween schooren
ende wil / dat hy nyet meer daer onder den vreem
den dienen en sal/Maer den HEERE sinen God
ende Dauidt sinen Coninck / welcken ick hen ver
wecken wil/Daer om en versaecht v niet/O mijn
knecht Jacob/spreect die HEERE/ ende en ver
uaert v niet Israhel/Want siet/ick wil v oock van
verre landen/ ende dijn zaet wt den lande haerder
gheuanghenissen helpen / Ja dat Jacob sal weder
comen/ende in vrede leuen/ende ghenoech hebben
sal/Ende niemant en sal hem veruaeren / Want ic
ben bi v/seyt die HEERE/dat ic v helpe/Wandt
ic wil met alle Heydenen een eynde maken/onder
den welcken ic v verstroyt hebbe / Maer met v en
wil ic gheen eynde maken/Nochtans wil ic v castij
en/mer met bescheydenheyt/op dat ghi v niet ont
schuldich en kent.

Want alsoo spreect die HEERE/ Dijn schan
de is te groote ende dijne wonden zijn te boosch/
Niemāt en isser/die dine saecke handele (oft bescer G
me)oft die dine woundē verbonde/waer omme ghi
ooc niet gesont en wort/ Alle dijne liefhebbers ver
gheten dijns/ende en vraghen na v niet/ Ic hebbe
v ghestaghen/recht oft ic eenen viant hadde ghesla
ghen/eñ hebbe v rouwelijcken ghestraft/om dijn
re grooter misdaden wille/Want dine sonden heb
ben sterckelijc die ouerhant ghenomen. Waer om
me beweenstu dine schaden? Ic hebbe selfs een me
delijden met dijne smerten / Maer om der menich
ten wille dijnre misdaden ende sonden hebbe ick
dit ghedaen.

Daeromme alle die ghene die v verslonden heb
ben/ die sullen verslonden worden/ en alle die v be
nauwet hebbe/ die sullen in die gheuanckenisse ge
leyt worden/ Ende alle die v verwoest hebben/ die
sullen verwoest worden/ en alle die v berooft/ en
gheplundert hebben/ die sullen berooft worden/
Want ick wil v weder ghesont maken/ ende dijne
wonden heelen/ seydt die HEERE/ Daeromme
dat si v die verstootene heete/ o Sion/ na der welc
ker nyemant en vraghet.

Want also spreect die HEERE/ Siet/ Ic wil
D die geuangenisse des huys Jacobs weder op rich
ten/ en wil haerder woninghen gonstich zijn/ Dye
stadt sal op haer oude hooftstadt getimmert wor=
den/ ende den tempel sal staen als hi behoort te staen
En vandaer sal wtgaen lof ende vruechde/ Want
ic wilse vermeerderen ende niet verminderen/ Ick
wilse groot maken ende niet vercleenen/ Hare kin
deren sullen zijn ghelijc te voren/ en haer ghemeen
te sal voor mi blijuen/ Want ic wilse besoecken alle
diese plaghen/ Maer hare gheweldighen (ende vor
sten) sullen wt haer seluen gheboren worden/ En
haer heeren van haer seluen comen/ En ick wilse
voor mi laten comen/ dat si mi offeren/ Want wie
geeft anders zijn herte dat hi geerne tot mi come?
seyt die HEERE/ Ende ghi sult mijn volc zijn/ ende
ick wil v God zijn.

Siet/ Den thoorne des HEEREN sal comen/
ghelijck een groot onweder/ ende ghelijck eenen
grouwelijcken draeywint/ sal hi den godlosen op den
coppe vallen/ Want den grammen thoorne des
HEEREN en sal niet aflaten/ tot dat hy gedaen
ende volbracht hebbe zijns herten voornemen/ dat
selue sult ghi inder nacomender tijt wel verstaen.

¶ Hi vermaent tvolck Israel der weldaden ende lief=
den/ die God altoos haer bewesen heeft/ bysonder doe hi
se wt Egipten leyde/ so en heeft hi se noyt verlaten noch
verstooten/ also en sal hi se oock nu niet verstooten/ Maer
hi salse in ghenaden weder op nemen/ Ende verstaet onder
die lichamelijcke beloften die roepinghe der Heydenen/ en
die goeden/ die door Christum verleent worden.

Dat.xxxi. Capittel.

Er seluer tijt spreect die HEERE/
Ick wil aller der gheslachten Israels
God zijn/ ende si sullen mijn volc zijn
Nu.xiiii. Also spreect die HEERE/ Dat volck
Deu.viii. dat ouerbleef inder woestijnen vanden
sweerde/ dat vant genade/ ende Israel tooch henen
tot zijnder rusten/ Die HEERE is my verschenen
in verren landen/ Ic hebbe v met eewiger liefden
bemint/ daeromme hebbe ic v tot mi ghetogen wt
loutere goedertierenheyt/ Welaen/ o ghi dochter
Israels/ ick wil v wederomme timmeren dat ghy
stijf ende vast sult zijn/ Ghi sult noch vrolick trom
men/ ende wtgaen aenden dansch/ Ghi sult weder
omme wijngaertackers planten aenden berghen
Samarie/ Ende die wijngaerdeniers sullen plan=
ten/ ende daer toe singhen/ Want den tijt sal noch
comen/ dat die wachters opten geberchte Ephraim
roepen sullen/ Wel op/ laet ons henen op gaen tot
Sion/ tot onsen HEERE God.

Want also spreeckt die HEERE/ Roept van
Jacobs weghen met vruechden/ ende iuychet aen
die heyrstraten der Heydenen/ Roept luyde/ singet/
ende segghet/ O HEERE helpt dijn volck/ dye
ouergheblevene in Israel/ Siet/ Ick wilse wt den
noortschen landen brenghen/ en haer vergaderen
vanden eynden der werelt/ met den blinden/ lammen
beuruchten/ en die mit kinder bedde ligghen/ dat si
met grooten hoopen weder herwaerts comen sul
len/ Si zijn met weenen wech getogen/ Mer met
vruechden wil ickse weder hier brenghen/ Ick wil
haer leyden aen die waterbeken op die effene stra=
ten/ op dat si haer niet en stooten/ Want ic wil Is=
raels vader zijn/ ende Ephraim sal mijn eerste ghe
boren zijn.

O ghi Heydenen hoort dat woort des HEE　B
REN/ en vercondiget dat verre in die eylanden/ en
segt/ Die Israel verstroyt heeft/ die sal hem oock we
der vergaderen/ ende sal hem hoeden/ ghelijck een
herder zijn cudde/ want die HEERE sal Jacob
verlossen/ ende vander handt des machtighen ont
rucken/ En si sullen comen/ ende op die hoochten
Sion iuychen/ Ende totten gauen des HEEREN
sullen si haer versamen/ te weten totten tarwe/ most/
olye/ ionghe schapen/ ende caluern/ Jae dat haer
herte sal zijn gemoeyt/ ghelijc eenen welghewater
den hof/ Want si en sullen niet meer hongeren (oft
becommert zijn) Dan sullen die ioncfrouwen vro
lic aenden dansse zijn/ daer toe ooc die ionghe ghe
sellen metten ouden/ deen metten anderen/ Want
ic wil haer trueren in blijschappe verkeeren/ ende
wilse troosten/ en verblijden na hare bedructheyt
Jc wil die herten der priesteren vol vruechden ma
ken/ En mijn volck sal met mijnen gauen veruult
worden/ spreect die HEERE.

Alsoo spreeckt die HEERE/ Die stemme des　C
clagens/ weenens/ ende der bitterheyt/ is tot inden
hemel op gecomen/ Rachel beweende hare kinde
ren/ ende en wilde haer niet laten troosten ouer ha
re kinderen/ Want si nerghens meer en waren/
Maer die HEERE spreect also/ Laet dijn schreyen
ende weenen/ ende die tranen dijnre ooghen houdt
op/ Want dijnen arbeyt sal gheloont worden seyt
die HEERE/ Sy sullen weder wt der vyanden
lant comen/ Mer dijne nacomelinghen sullen haer
dies vertroosten/ spreect die HEERE/ dat dijn kin
deren weder in haer comen sullen.

Jc hebbe ooc wel ghehoort/ hoe dat Ephraim
claget/ O HEERE du hebste mi ghestraft/ ende　A
dijn castijdinge hebbe ic aengenomen/ ghelijck als
een ongetemt kalf/ Bekeert ghi mi/ soo worde ick
bekeert/ Want ghi HEERE zijt mijn God/ Want
so haest/ als ghi mi bekeert/ soo sal ick mi beteren/
Ende so ghering he als ic dat verstae/ soo sal ick op
mijn dgie slaen. Want voorwaer scandelijcke din
ghen hebbe ic gedaen/ ende stae beschaemt/ want
ic moet lijden den spot die ick voormaels verdient
hebbe/ En is Ephraim niet mijn weerde soone/ en
de mijn ghetrouwe kint/ daer ick mede vrolic ghe
weest/ ende ghespeelt hebbe? Want sint die eerste
woorden die ic met hem ghehadt hebbe/ ben ic zijns
ghedachtich/ daeromme clopt oock mijn herte nae
hem/ dat ick ghewillichlick zijnder ontfermen wil
le/ spreeckt die HEERE/ Richt v een merck (oft
ghedenckenisse op) Ende stelt v een truerte=
ken/ ende richt v herte op die bane der straten/ die
ghy wandelen sullt/ ende keerdt wederomme/

O ghi dochter Israels/keert weder/tot dese dijne
steden/Hoe langhe wilt ghi doch herwaerts ende
ghints om gaen/o ghi afuallighe dochter/die ick we
der brengen wil? Want die HERE sal wat nieus
opter aerden doen/dat die haer voormaels ghelijc
als wiuen ghehadt hebben/die sullen mannen zijn.
Want also spreect die HERE der heyrscharen
Godt Israels/Men sal noch dit woort spreken in
den lande Juda/eñ in sine steden/als icse wt der ge
uangheniße gebrocht hebbe/O ghi heylige berch
die HERE/die schoone bruydegom der gherech=
ticheyt/make v vruchtbaer/ende seegene v/Ende
daer sal Juda woonen met alle hare steden/ende
daer toe ackerlieden ende herders/Want ic wil die
hongherige sielen versaden/ende die becommerde
sielen vertroosten/Doen ic dit hoorde/quam ic we
der tot miseluen/ende bedacht mi/gelijc oft ic van
eenen soeten slaep ontwaect waer.
Siet/die tijt coemt/spreect die HERE/dat ick
D dat huys Israels/eñ dat huys Juda/met menschē
ende met beesten bezaeyen sal/Ende ghelijc als ick
neerstich ghewecst ben haer wt te iagen/te verstoy
en in stucken te breken/te verderuen/ende te pla=
gen(oft castien) Also sal ic weder wacker zijn/om
haer te bouwen/ende te planten/seyt die HERE/
Ter seluer tijt en salmen niet meer seggen/Die va
ders hebben suere druyuē geten/ende der kinderē
tanden zijn voomich stomp/oft sleych ghewordén
Maer een yegelijc sal om zijnder eygēder misdaets
wille steruen/Ende soo wat mensche dat die suere
druyuen eten sal/dien sullen sine tanden voomich/
stomp/oft sleich worden.
Siet/die tijt comt spreect die HERE/dz ic met
ten huyse Israels/eñ metten huyse Juda een nieu
we verbont(oft compact)makē sal/niet gelijc dat
verbont/dat ic met haren vaderen ghemaect hebbe
doen icse vider hant nam/eñ wt Egipten lant ley=
de/welcke mijn verbont si niet ghehouden en heb
ben/Waer omme icse ghedwongen hebbe/spreect
die HERE/Maer dit sal dat verbont zijn/dat ic
metten kinderen Israels maken wil/na deser tijt/
spreect die HERE.
Ic wil mijn wet in hare binnenste leden in plan
ten/eñ ick wilt haer in hare herte schriuen/Eñ ick
wil haer Godt zijn/eñ si sullen mijn volck zijn/En
de niemant en sal voort aen sinen naesten/noch sinē
broeder leeren/eñ segghen/Kent den HERE
Maer si sullen mi altesamen kennen/beyde cleyne
ende groote/spreect die HERE. Want ick wil
haer hare misdaet vergheuen/ende haerder sondē
nemmermeer ghedencken.
Also seyt die HERE/die die zonne den dach eñ
E die mane/eñ sterren/den nacht nae haren loop/tot
eenē licht gegeuē heeft/die dz meyre beweecht/dat
sine golúen bruysen/Sinen name is/Die HERE
der heyrscaren/Wāneer nv sulcke ordinantie voor
mijnen aensichte vergaen sal/spreect die HERE/
so sal ooc dat zaet Israhels op houden/dattet voor
mi geen volc meer zijn en sal/Also seyt die HERE
Ghelijc als den hemel hier bouen niet en mach ge=
meten worden/eñ den gront des aertrijcs hier on=
der niet en mach doorsocht worden/Also en wil ic
ooc dat gantsche zaet Israhels/om alle haerder da
den wille niet verwerpen/spreect die HERE.

Dat.xxxij.Capittel.

Siet/die tijt coemt/seyt die HERE/dat die
stadt des HEREN sal ghetimmert worden/van
den toorne Hananeel aen/tot aen die hoecpoorte
toe Ende van daer salmen dat richtsnoer neffens
den seluen wijder wt trecken/totten hoeuele Ga
rez toe Ende het sal hem tot Gaad omme keeren/
Ende dat gansche dal der dooder lichamen/ende
der asschen plaetse/metten gheheelen dooden ac=
ker/totten beken Kidron toe/Ende van daer tot
ten hoecke der peerden poorte toe teghen dat oo=
sten. Aldaer ooc dat heylichdom des HEREN
ghestelt sal worden/Ende si en sal nimmermeer af
ghebroken/noch verkeert worden.

¶ Die Prophete betuycht inder ghevanghenissen sine lee
ringhe metter daet/Te weten/dat se Godt weder wt der
ghevanghenissen verlossen sal/Ende daer om coopt hi eenē
acker.

Dat.xxxij.Capittel

It is dat woort/dat vanden HE
RE gheschiede tot Jeremiam/inden
thienden iare Zedekie des conincks A
Juda/welcke ghewecst is dat achtie
de iaer des conincs Nebucadnezars
Doen hadde dat heyr des conincs tot Babel al ghe
heel Iherusalem beleghert/Maer die propheet Je
remias lach gheuanghen inden voorhof der geuan
ghenissen/die inden huyse des conincs Juda was/
daer hem Zedekias die Coninc Juda hadde doen
legghen/Daer omme dat hi alsoo gheprophetecrt
hadde/Die HERE heeft also ghesproken/Siet
ic wil dese stadt gheuen inden handen des Babilo
nischen conincs/ende hi salse in nemen/Ende Ze
dekias die Coninck Juda en sal den Chaldeen niet
ontloopen connen/Maer ick wil hem den coninck
tot Babel inden handen gheuen/dat hi ooc monde
lijcken met hem spreken/ende met sinen ooghen
hem aensien sal/Ende hi sal Zedekiam tot Babi
lonien voeren/Ende aldaer sal hi oock blijuen/tot
dat ick hem versoecken sal/spreect die HERE/
Ende oft ghi al tegen die Chaldeen bestaet te strij
den/soo en salt v nochtans niet wel ghelucken.
Ende Ieremias antwoorde/Dat woort des
HEREN is tot mi gheschiet also/ende sprach/
Siet Hananeel die sone Sallum/dijns ooms soon B
sal tot v comen/ende v segghen/dat ghi den acker
Die tot Anathoth leget/coopē wilt/want ghi van
der maechschappen weghen dat naeste recht daer
toe hebt/dat ghi hem lost/ende coopt Alsoo quam
Hananeel mijns ooms soon/ghelijck dye HE=
RE ghesept hadde/voor den hof des ghevanghe
nissen/ende sprack tot my/Lieue coopt doch mijnē
acker/die tot Anathoth inden lande BenJamin
leghet/wandt ghi hebt erfrecht(oft naerderschap)
daer aen/ende ghy zijt dye naeste/lieue/coopt hem
doch.
Doen mercte ick dattet des HEREN woort
was/ende ic cocht den acker van Hananeel mijns
ooms soon/tot Anathoth/ende ick woech hem dat
ghelt daer seuen sicken/ende thien silueren pennin
ghen/ende ic liet eenen brief scriuen ende beseghe
len/ende nam tuygen daer toe/ende ick woech dat
gelt daer in eender waghen/Ende ic nam also den
coop brief/nae dat hy beseghelt ende ghelesen
was/ende oock een copie(oft e wtscrift)Ende ick
ghaf den coopbrief Baruch/den sone Nerie/des
soons Maasie/inder tegēwoordicheyt/Hananeel

mijns ooms sone/ en der getuygen die inden brief
gescreuen stonden/ en alder Joden/ die inden houe
des gheuanghenissen daer bi waren/ En ick beual
Baruch voor haren oogen/ en sprac/ Alsoo seyt die
HEERE der heyrscharen/ God Israels/ Neemt de
sen beseghelden coopbrief/ ende dat wtschrift/ ende
legtse in een aerden vat/ op dat si lange dueren mo
ghen/ want alsoo spreeckt die HEERE der heyr-
scharen/ God Israels/ Daer sullen noch huysen/ ac
kers/ en wijngaerden beseten worden in desen lande.
C En doe ic den coopbrief Baruch/ den sone Ne-
rie gegeuen hadde/ Badt ick den HEERE alsoo/
Gene.i Ach HEERE Godt/ siet/ ghi zijt die hemel ende
Deut.b aerde gemaect hebt/ door dijne grote cracht/ ende
door dijnen wtgerecten arme/ en daer en is gheen
dinc v onmogheliic/ Ghi bewijst barmherticheyt in
veel duysenden/ ende ghi betaelt die misdaet der va
deren inden schoot der kinderen/ die na haer comẽ
Ghi zijt die grote en stercke God/ wiens name is/
Die HEERE der heyrscharen groot van raden/
en machtich va dade/ Dine oogen staen open op al
le die wegen der menschẽ kinderẽ/ also dat ghi eenẽ
yegeliken vergeldet na sine wegẽ/ en na die vruch-
ten zijnder vindinghen/ Ghi die in Egipten grote
teekenen en wonderlijcke wercken ghedaen hebt/
als wi op desen tegenwoordighen dach bekennẽ/
aen den volcke Israels/ en aen den seluen luydẽ/ op
dat ghi dijnẽ name groot sout maken/ als wi noch
huyden sdaechs sien.
En ghi hebt dijn volc Israels wt Egipten ghe-
uoert/ door teekenen/ en wonderen/ door een sterc
ke hant/ met eenẽ wtgestrectẽ arme/ en met groo-
te veruaernissen/ En ghi hebt haer dit lant in gege
uen/ gheliic ghi haren vooruaderen belooft en ghe
swoorẽ haddeste/ dat ghi haer gheuẽ woudeste/ een
lant daer honich ende melc in vloeyde/ Doen si nv
daer in quamen en dat besaten/ en waren si dijnre
stẽme niet ghehoorsaem/ noch en wandelden niet
in dijne ghesetten/ En alle dat ghi haer gheboden
hadt dat si doen souden/ dat lieten si/ En daeromme
comt oocalle dat ongheluc ouer haer.
Siet/ dese stadt is nv beschanst om in te nemen/
en sal ghewonnen worden vandẽ Chaldeen/ diese
beligghẽ metten sweerde/ hongher/ en pestilencie/
Ende so wat ghi ghesprokẽ hebt/ dat sal ouer haer
comẽ/ wãt siet/ alle dingen zijn nv tegenwoordich/
En noch so spreect ghi tot mi/ O HEERE Godt/
dat ic eenẽ acker om ghelt soude coopen/ ende ghe
tuyghen daer toe nemen/ soo doch die stadt inden
handen der Chaldeen ouer ghelevert wort.
En dat woort des HEEREN geschiede tot Hie
D remiam/ ende sprac/ Siet/ ick die HEERE ben een
God alles vleeschs/ Soude mi dan oock yet onmo
gheliic zijn? Daeromme soo spreect die HEERE/
also/ Siet/ Ic geue dese stadt in die handẽ der Chal
deen/ en in die handẽ Nebucadnezars des coninc
tot Babel/ en hi salse winnẽ/ En die Chaldeen die
teghen dese stadt strijdẽ/ die sullense in nemen/ en
metten viere aensteken/ en verbrandẽ/ tsamẽ met
ten huyse daer si op den dacken den Baal ghewie
rooct hebben/ en dẽ anderen goden dranoffer ghe
offert hebben/ op dat si mi verthoornen souden.
Want die kinderen Israels/ en die kinderẽ Ju
da hebben va haerder ieucht aen gedaen dat mi
qualickẽ behaecht/ en die kinderen Israels hebbẽ
mi vertoornt/ door die wercken haerder handen/
seyt die HEERE/ Wandt van dier tijt af/ dat de
se stadt ghetimmert is gheweest/ tot desen daghe
toe/ so hebben si mi gram en toornich gemaect/ al
so dat icse oock va mijnẽ ooghen moet wech doen/
om alle der boosheyt wille der kinderẽ Israels/ en
der kinderẽ Juda/ die si ghedaen hebben/ datse mi
vertoornden/ Siet/ hare coninghen/ vorstẽ/ prieste
ren/ en propheten/ ende die inwoonders Juda/ en
Hierusalem/ hebben mi den rugge/ en niet dat aen
sicht toe gekeert/ hoe wel dat ic haer alsulcx leeren
(en prediken) liet/ Maer si en wouden niet hooren
noch haer beteren/ Daer en bouen hebben si haere
grouwelen in dat huys gesedt/ dwelcke van mi den
name heeft/ op dat zijt souden verontreynighẽ/ En
si hebbẽ die hoochtẽ Baals ghetimmert inden da
le Hynnon/ also oor dat si hare sonẽ en dochterẽ den
Moloch verberndẽ/ Waer af ic haer niet beuolen
en hebbe/ en ic en hebbes noyt inden sinne gehadt
dat si sulcken grouwel doen souden/ waer mede si
dat lant Juda tot sonden souden brenghen.
Ende nv om dies wille/ seyt die HEERE/ die
God Israels alsoo/ van deser stadt waer van ghy
segt/ dat si sal van honger/ sweert/ en pestilencie/ in
die handẽ des coninc va Babilonie ghegeuẽ wor
den/ Siet/ ic wilse vergaderẽ wt allen landen/ daer
waerts icse verstooten hebbe/ door mijnen grootẽ
toorne/ verbolgentheyt en ongenade/ En ick wilse
wederomme tot deser plaetsen brenghẽ/ Jae dat si
sonder sorge woonen sullen. En si sullen mijn volc
zijn/ en ic sal haer God zijn/ En ic wil haer alsulckẽ
herte en moet gheuen/ dat si haer leuen lanck myet
vreesen en sullen/ op dattet haer/ en harẽ kinderen
na haer wel gae/ En ic wil een eewich verbont met
haer makẽ/ also oor dat ic niet ophoudẽ en sal haer
goet te doen/ En ic wil haer mijn vreese in haer her
te gheuen/ dat si van mi niet wijcken en sullen/ En
het sal mi eenen lust zijn/ dat ic haer goet doen sal/
Ende ick wilse in desen lande planten/ ghetrouwe
licken van gansscher herten ende van gheheelder
mijnder sielen.
Want also spreect die HEERE. Gheliic als ic
alle dit groot ongeluc hebbe laten comen ouer dit
volc/ Also wille ic oock alle tgoet ouer haer laten
comẽ/ dat ic gesproken hebbe/ En daer sullẽ noch
ackers ghecocht wordẽ/ in desen lande/ daer ghi af
segt/ dattet selue woest liggẽ sal/ alsoo oock/ datter
noch menschẽ/ noch beestẽ in bliuẽ en sullẽ/ en dat
tet inden handẽ der Chaldeen geleuert sal wordẽ/
Nochtans salmẽ daer om gelt ackers coopen/ en be
brieuen besegelen/ en betuyghen indẽ lande BenJa
min/ en rontomme Hierusalem henen/ ende inden
steden Juda/ En inden steden opten geberchte/ en
inden steden inden dalen/ en inden stedẽ tegẽ tzuy
den/ Want ic wil haer gheuangenisse weder her
waerts brenghen/ seyt die HEERE.

¶ Dit Capittel is een openbare ende onwedersprekelic
ke prophetie vanden rijcke Christi.

Dat.xxxiij.Capittel.

Nde des HEEREN woort ghesche
de weder tot Hieremiã/ als hy noch C
indẽ voorhof der geuangenissen ghe
uanghẽ was/ en sprac/ Alsoo spreect
die HEERE/ die sulcx maect. Doet

eñ volbrengt/ sinen name is HEERE/ Roept my so wil ic v antwoorden/ Eñ ic wil v bewijsen groo te eñ machtige dinghe/ die ghi niet en weet/ Want also seyt die HEERE God Israels/ vanden huy sen deser stadt/ eñ vandē huysen der coningen Juda welcke afgebrolken zijn/ om daer bolwerc te makē ter were/ eñ vanden ghenen die daer inghecomen zijn/ op dat si teghen die Chaldeen strijden souden/ dat si die selue vullen sullen moeten met haren doo den lichamen/ die welcke ic in mijnen thoorne ende gramschappe verslaen wille/ Want ic hebbe mijn aensicht van deser stadt verborghen/ om alle haer der boosheden wille.

Siet/ ic wille weder heelen/ eñ gesont makē/ Ic wil haer luydē op doen den schat des vreets eñ der trouwen/ Eñ ic wil die geuangenisse Juda/ eñ die geuangenisse Israels wendē/ eñ ic wille timmeren (eñ weder op richtē) ghelijc voormaels/ Eñ ic wil se reynighen van alle hare misdaet/ daer si mede te gē mi gesondicht hebbē/ eñ ic wil haer alle misdaet vergeuē/ daer mede si tegen mi ghesondicht/ ende ouer getreden hebbē/ Eñ dat sal mi eenē vrolijken name/ eere/ eñ prijs zijn onder alle die Heydenē op ter aerdē/ Als si sullen hooren alle die goetheyt/ die ic haer doe/ Ende si sullen haer verwonderē/ ende veruaren van alle die weldaden/ eñ van alle vrede/ die ic haer luyden geuen sal.

Alsoo spreect die HEERE op dese plaetse/ waer van ghi segt/ dattet een woestenie sal zijn/ aengesiē
B datter noch menscen noch beesten bliuen en sullen Desgelijcs indē steden Juda/ eñ op die straten Hie rusalems/ die soo verwoest sullen worden/ datter noch menschen/ noch borghers/ noch beesten inen sullen zijn/ nochtans salmen daer wederomme hooren geroep van vruechden eñ genoechten/ die stemme des brudegoms eñ der bruyt. Eñ die stemme der gheenre die daer seggen sullen/ Danct den HEERE der heyrscharen/ om dat hi so ghenadich is/ eñ dat zijn bermherticheyt eewelicken duert/ Ende die gene/ die inden huyse des HEEREN dranc offer brengen sullen/ Want ic wil des lants gheuanghenisse weder brengen/ ghelijck als te voren/ spreect die HEERE.

Also spreect die HEERE der heyrscharen/ Op dese plaetse die so verwoest is/ datter noch mēscen noch beestē/ in en zijn/ ende in alle sine stedē/ sullen nochtans wederomme herders huskens zijn/ die daer die cudde weyden sullen/ beyde inden steden/ eñ opten gheberchten/ eñ in die stedē inden dalen/ eñ in die stedē tegent zuyden/ oft inder woestijnen/ inden lande Ben Jamin/ eñ rontomme Hierusalē ende indē steden Juda, Nochtans sullen wederom die cudden ghetelt wt eñ inghaen/ seyt die HEERE

Siet/ die tijt coemt/ spreect die HEERE/ dat ick dat genadige woort verwecken wil/ dat ic dē huyse Israels eñ dē huyse Juda beloofthebbe/ Inden sel uen daghen/ eñ ter seluer tijt wil ic den David een plante der gerechticheyt latē opgaen/ Eñ die selue sal een coninck zijn/ die wel regheren sal/ Eñ hi sal dat gericht eñ die gerechticheyt opter aerden maken Ter seluer tijt sal Juda gheholpen worden/ eñ Hie rusalem sal sonder vreese woonen/ Eñ men sal hē noemen/ die HEERE die ons gherecht maect.

Want also spreect die HEERE/ Het en sal nemmermeer faelgheren/ daer en sal een van David sit ten opten stoele des huys Israels/ Desgelijcken en salt nimmermeer missen/ daer en sullen priesters eñ C
Leuitē zijn voor mi/ die brantoffer op offeren ende spijsoffer aensteken/ ende die slachofferen altijt be reyden sullen.

Eñ dat woort des HEEREN gheschiede tot Hieremiam/ eñ seyde/ Alsoo seyt die HEERE/ Als mijn verbont op houden sal met den dach eñ nacht also datten dach ende nacht niet en zijn tot haerder tijt Dan sal oc mijn verbont op houdē met minen knecht David/ dat hi geenen sone hebben en sal tot eenen coninc op sinē stoele/ Eñ metten Leuiten eñ priesteren mine dienaers. Ghelijc alsmen dat heyr oft sterrē des hemels niet getellen en can/ noch dat zandt aender zee niet ghemeten en can/ also wil ick oc vermeerderen dat zaet Dauids mijns knechts eñ die Leuiten die mi dienen.

Eñ des HEEREN woort geschiede tot Hie remiam/ eñ seyde/ En hebt ghi niet gesien/ wat dit volck spreect ende seyt: Twee ghe slachten heeft die HEERE vercoren/ eñ die selue heeft hi verstootē Ende si lasteren mijn volck/ recht oft si mijn volck niet meer zijn en souden/ Also spreect die HEERE/ In dien dat ick mijn verbont niet en houde metten dach ende nacht/ noch die ordinantie des hemels eñ der aerden So wil ick dan oock verwerpen dat saet Jacobs eñ Dauids/ mijns knechts/ dat ick wt Hebr.8.
haren sade niet en neme/ die heerschappie hebben Je.lij.
sullē/ ouer dat saet Abrahams/ Isaacs/ eñ Jacobs Want ic wille haer gheuanghenisse keeren/ eñ wil haerder ghenadich zijn.

¶ Die prophcet seyt den coninc Sedekie wt Gods beuele/ wat ongeluc hem ouercomen sal/ ende den volcke voor seyt hi haer straffinge/ die haer God seynden sal/ om dat si dat verbont ghebroken hebben.

Dat.xxxiiij. Capittel

Dit is dat woort/ dat vandē HEERE geschiede tot Hieremiā/ doen Nebu cadNesar die coninc tot Babilonien/ D
met alle sinen heyr/ eñ alle coninckrijc ken opter aerden/ die onder zijn ghe wout waren/ eñ alle volckē tegen Hierusalem stre den/ eñ alle hare steden/ Eñ sprac/ Alsoe spreect die HEERE God Israels/ Gaet henen eñ segt Zede kia/ den coninc Juda/ ende segt tot hem/ Also seyt die HEERE/ Siet/ ic wil dese stadt in die handē des coninc tot Babel geuen/ eñ hi salse metten vier v bernen/ eñ ghi en sult zijnder hant niet ontloopen/ mer geuangē wordē/ eñ in sine handē ghegheuen wordē/ also dat ghi hē met oogen aensien/ eñ mon delic met hem spreken sult/ eñ tot Babel comen.

Daerom hoort doch Zedekia/ ghi coninck Ju da/ des HEEREN woort/ Alsoo seyt die HEERE vā v/ Ghi en sult doort swaert niet steruē/ mer in vrede sult ghi steruē/ Eñ ghelijck alsinē dijne voor uaders die voorleden coningē die voor v ghewest zijn/ verbernt heeft/ Also salmen v oc vbernen/ eñ beweenē/ Ach HEERE/ wāt ic hebt gesprokē/ seyt die HEERE/ eñ die prophcet Hieremias sprac alle dese woorden tot Zedekiā den coninc Juda/ ende Hierusalē/ doē dat heyr des coninc tot Babel nv voor Hierusalem lach/ eñ oock voor alle ouergheblevē stedē Juda/ te wetē/ Lachis eñ Aseka/ Wāt dese warē als die sterckste steden noch ouergheble uen onder die steden Juda.

Dit is dat woort/ dat vandē HEERE gheschiede
tot Hieremiā/ na dien dat die coninc Zedekias eē
B verbont gemaect hadde metten gantschen volcke
tot Hierusalem/ Een vry iaer wt te roepē. Dat een
yegelic sinen knecht/ eñ een yegelic zijn maecht/ die
Hebreen eñ Hebreinnen warē/ soude vry latē/ alsō
dat geen Joden sinen broeder voor lijfeyghen oft
een slaue en souden houden/ Dat consenteerdē ooc
alle Vorsten eñ alle tvolck/ die sulcken verbont aen
ghenomen hadden/ dat een yeghelick sinen knecht
eñ zijn dienstmaecht vryheyt soude gheuē/ eñ haer
niet meer en souden voor lijfeygen houdē/ Ende si
lietense los/ Maer daer na/ beroudet haer/ ende be
gheerden die knechten eñ maechdē weder tot haer
welcke si vry ghelaten hadden/ eñ dwonghense we
der eyghen knechten eñ maechden te worden.
Doen ghescchiede des HEEREN woordt tot
Hieremiam vanden HEERE/ eñ sprac/ alsō spreect
die HEERE/ die God Israels/ Ick hebbe een ver=
bont ghemaect met uwen vooruaderen/ doen icse
wt Egipten landt/ wt den diensthuyse leyde/ ende
sprac/ Wāneer dat seuen iaer omme zijn/ so sal een
yeghelick sinen broeder/ die een Hebreeusche is/ eñ
die hem selfs hē vercocht/ eñ ses iaer ghedient had=
den/ vry vā hem laten. Maer uwe vaders en hoor
den mi niet noch en waren mi niet ghehoorsaem/
Alsoo hebt ghi v huyden ooc bekeert/ eñ ghedaen/
dat mi wel behaecht/ Dat ghi een vry iaer liet wt
roepen/ een yeghelick sinen naesten/ Ende ghi hebt
dies een verbont ghemaeckt voor mi inden huyse/
dat na mijnen name ghenoemt is/ Maer ghi hebt
v omghekeert/ ende ontheylicht mijnen name/ Eñ
een yegelic eyscht sinen knecht/ eñ sine dienstmaegt
weder/ die welcke ghi hadt vry gelaten dat si haers
selfs soudē zijn/ Eñ dwingtse nv weder dat si uwe
knechten eñ maechden zijn moeten.
Daeromme seyt die HEERE alsoo/ Ghi en zijt
C mi niet ghehoorsaem/ alsō dat ghi een vry iaer wt
riept/ een yegelic sinen broeder eñ sinen naestē/ siet
daeromme roepe ic v een vrij iaer wt/ seyt die HE=
RE/ totten sweerde/ hongher/ ende pestilencie/ eñ
ic en wil v in gheen coninckrijcke op aerden latē blij
uen/ Ende ic wil die lieden die mijn verbont ouer=
treden/ eñ die woordē des verbonts die si voor my
ghemaect hebben/ niet en houden/ alsoo makē ghe
lijc als dat Kalf/ dat si in twee stucken deelden/ en
de tusschen die deelen henen doorghinghen/ te we
ten/ die Vorsten Juda/ die Princen Jerusalem/ die
Camerlingen/ die Priesters/ eñ dat gheheele volck
inden lande/ die tusschen die stuckē des Calfs door
gegaen zijn/ Eñ ic wille gheuen in die handē haer
der viandē/ eñ der gheenre die na haren leuē staen
alsō ooc dat hare doode lichamē sullen den voghelen
onder den hemel ghegeuen worden/ eñ den dieren
opter aerden/ tot eender spijse.
Eñ ic wil Zedekiam den coninck Juda eñ sine
vorstē gheuē in die handē haerder vianden/ eñ der
gheenre/ die haer na haeren leuen staen/ ende den
heyre des coninex tot Babel/ die nv vā v afgetogē
zijn/ Wāt siet/ Ic wil haer beuelē seyt die HEERE/
eñ ic wilse weder voor dese stadt brenghen/ eñ sul=
len teghen haer strijden/ eñ haer winnen/ eñ mettē
viere verbernen/ Eñ ic wil die stedē Juda verwoe
sten/ datter ooc nyemant meer woonen en sal.

¶ Die propheet straft dat ongehoorsaem volc door een
ghelijckenisse der Rechabiteren/ Ende hi bewijst haer dat=
ter schadelic is/ dat si Gods haers HEEREN woordt niet en
houden/ hoe wel die Rechabiten haers vaders Jonadabs
beuel/ also scherp nochtans hielden.

Dat.xxxv. Capittel.

Dit is dat woort dat vanden HEERE
gheschiede/ tot Hieremiam ter tijt Joa
kims/ des soons Josie/ des conincks
Juda/ Eñ sprac/ Gaet henē inder Re
chabitē huys/ eñ spreect met haer/ eñ
leytse int huys des HEEREN/ in een vanden Ca=
pellen (oft schatcamerē) eñ schenct haer wijn/ Doe
nam Jasamiam den sone Jeremia/ des soons Ha
bazinia/ met sine broederē/ eñ alle sine sonen/ ende
dat gantsche huys der Rechabiten/ ende leydese int
huys des HEEREN/ in die Capelle (oft schatcame
re) der kinderē Hanania/ des soons Jegdalie/ des
mans Gods/ die welcke neffens der vorstē Capel
le (oft camere) is/ bouen die Capelle (oft camere)
Maasie/ des soons Sallum/ welcke eē bewaerder
der poortē was/ Eñ ic settede den kinderen vandē
huyse der Rechabiten/ bekeren vol wijns voor/ eñ
schalen/ eñ sprac tot haer/ Drinct wijn.
Mer si antwoordē/ Wi en drinckē geenē wijn/
Want onse vader Jonadab die sone Rechab/ heeft
ōs gebodē eñ geseyt/ Ghi/ eñ uwe kinderen en sult
nymmermeer gheenē wijn drinckē/ eñ gheen huys
timmerē/ gheen saet saeyē/ gheenē wijngaertacker
planten/ noch besittē/ Maer ghi sult in hutten/ oft
tentē woonen/ alle uwe leuē lanc/ op dat ghi lange
leuet indē lande daer ghi inne wādelt. Also zijn wy
gehoorsaem die stēme ons vaders Jonadabs/ des
soons Rechabs/ in alle dat hi ons gebodē heeft/ al
so dat wi geenē wijn en drinckē/ onse leuē lāc/ noch
wi/ noch onse wijuē/ noch sonē/ noch dochteren/ eñ
en timmerē ooc geen huysen/ daer wi in wonē. Eñ
en hebbē noch wijgaertackers/ noch ackers/ noch
saet/ Mer wi woonē in tenten/ eñ zijn gehoorsaē/
eñ doen tal gelijc onse vader Jonadab ons gebodē
heeft/ Eñ als Nebucad Nesar die Babiloonsche co
ninc her waerts op int lant tooch/ doē spraken wi/
Coemt laet ons tot Jerusalem trecken/ voor dat
heyr der Caldeen/ eñ der Assyriers/ eñ wi zijn alsō
tot Jerusalem ghebleuen.
Doē ghesciede dat woort des HEEREN/ tot
Hieremiā/ eñ sprack/ Alsoo seyt die HEERE/ der
heyrscharen/ die God Israels/ Ghaet henen/ ende
spreect tottē ghenen van Juda/ eñ totten borgers/
tot Jerusalem/ Eñ wilt ghi v dan niet beteren/ dat
ghi mijnē woordē ghehoorsaē zijt/ spreect die HE
RE/ Die woordē Jonadabs des soons Rechabs/
die sine kinderē geboden heeft/ dat si gheenen wijn
en soudē drincken/ die worden ghehouden eñ si en
drincken gheenen wijn/ tot opten dach van heden/
daeromme dat si haers vaders ghebot souden ghe
hoorsaem zijn/ Eñ ic heb v altoos laten predikē/
eñ nochtās en zijt ghi mi niet gehoorsaem/ Des ge
lijcx so heb ic ooc altijts tot v gesondē mijne knech
ten die prophetē/ eñ v laten seggen/ Bekeert v/ een
yeghelick van sinen boosen wech/ ende betert uwe
voornemē (oft gedachtē) Eñ en volcht gheen ande
re Goden na/ om haer te dienē/ Soo sult ghi inden
lande blijuē/ dwelcke ic v/ eñ uwē vooruaderē ghe
gheuē hebbe/ Maer ghi en hebt uwe oorē niet tot
mi waerts willen neygen/ noch mi willen hooren/

Al hebbē die kinderē Jonadabs des soōs Rechabs haers vaders ghebot gehouden/dat hi haer ghebo den hadde/Maer dit volc en hoort mi niet.

Daeromme spreect die HEERE der heyrscaren/ die God Israels/Siet/ick wil ouer Juda/eñ ouer alle borghers tot Hierusalem laten comen/alle dat ongeluc dat ick teghen haer voorgenomen hebbe/ Om dat ic tot haer ghesproken hebbe / ende si my niet en hebben willen hooren/Ic hebbe haer geroe pen/Maer si en hebben mi niet willen antwoordē

Eñ totten huyse der Rechabiten sprac Hieremi as/ Also spreect die HEERE der heyrscharen Israels God/Daeromme dat ghi den gebode dijns va ders Jonadabs zijt gehooorsaem geweest /ende al le sine gheboden ghehouden hebt/eñ al gedaen dat hi v gheboden heeft/Daeromme spreect dye HE RE der heyrscharen die God Israels alsoo het en sal den Jonadab den sone Rechabs nemmermeer aen eenen ghebreken/daer en sal altijt yemant voor mi staen

Hieremias doet alle sine predikinghen in een boec door Baruch schrijuen / op dat die coninck ende die vorsten die wt viantschap Hieremiā niet hooren eñ wouden/ten min sten die waerheyt souden hooren lesen / Die coninck verbernt dat boeck/Eñ daer wort een ander ghescreuen/ende den coninc sijn straffinghe vercondicht

Dat.xxxvi.Capittel

A h.xxv In den vierdē iare Joakims des soōs Josie des conincs Juda gheschiede dit woort tot Hieremiam vāden HE RE/ende sprack/Neemt eenen boec eñ scrijft daer in alle die woorden/dye ick tot v ghesproken hebbe/ouer Israel /ouer Juda/eñ alle volckerē/van die tijt aen/dat ic tot v ghe sproken hebbe/Te wetene / vander tijt Josia aen/ tot desen dach toe/Oft bi auontueren dat huys Juda/ in dien si hooren alle dat ongheluc dat ick haer dencke te doen/haer bekeeren wouden/een yeghe lick van sinen boosen wesen/op dat ic haer hare mis daet eñ sonden vergeuen mochte

B Doen riep Hieremias Baruch den sone Nerie Die selue Baruch schreef in een boec wt den monde Hieremie alle die woorden des HEEREN / dye hi tot hem gesproken hadde /Ende Hieremias ge boot Baruch/eñ sprack/Ick ben gheuanghen/dat ick in des HEEREN huys nyet ghaen en mach/ Maer gaet ghi henē daer in/eñ leest dit boec/waer in ghi des HEEREN woorden wt mijnen monde ghescreuen hebt/voor dat volc indē huyse des HE REN op eenen vastel dach/eñ leestse voor den ooren des ganschen Juda /die wt haren steden hyer in comen /oft si misschien haer met ghebeden voor den HEERE verootmoedigen wouden/eñ haer bekeeren/Een yeghelick van sinen boosen wesen/ want den thoorne eñ gramschap is groot / waer af die HEERE teghen dit volck ghesproken heeft/ Eñ Baruch die sone Nerie dede also hem dye pro phete Hieremias beuolen hadde / dat hi die woorden des HEEREN wt den boecke las/inden huyse des HEEREN

Het gebuerde inden vijfsten iaer Joakims des soons Josie des conincs Juda / inder neghender maent/datmen een vasten vercondichde voor den HEERE/alle den volcke tot Jerusalem /eñ alle dē volcke dat wt den stedē Juda tot Jerusalem comē Eñ Baruch las wt den boecke die woorden Hieremie inden huyse des HEEREN/inder cappellen oft camerē Gamarie des soons Saphan des Cancel liers oft scriuers/inden opperste voorhof voor die nieuwe poorte des huys des HEEREN/voor alle den volcke C

Als nv Michcas die soone Gamarie des soons Saphan alle die redenen des HEEREN ghehoort hadde wt den boecke/soo ghinc hi henen af int Conincs huys in die scrijfcamere oft cancelrie /eñ siet/ daer saten alle die vorstē/Elisama die cancelier/De laia die sone Semaia/Elnathan die sone Achbor/ Gamarias die sone Saphan/eñ Zedekias die soone Hananie met alle die vorsten/Eñ Michaia toōde haer alle die redenē die hi gehoort hadde / Doen Baruch las wt den boecke voor dē oorē des volcs

Doen seyden alle die princen/Jehudi den soone Nethanie des soons Salamie /des soōs Chusi tot Baruch/Eñ dedē hē seggē /Neemt dat boec/ daer ghi voor dē volcke wt gelesen hebt met v/eñ coemt Eñ Baruch die sone Nerie nam dat boec met hē/ eñ quā tot haer/Eñ si sprakē tot hē/ sidt neder /eñ leest/dat wijt horē/Eñ Baruch last haer voor haren oorē/Eñ doen si alle die woordē hoordē/so waren si verslagē/deen tegen den anderen/Eñ si spraken tot Baruch / Wi willen alle dese redenen den coninc te kēnen geuē/Eñ si vraechdē den Baruch Segt ons /hoe hebt ghi doch alle dese redenen wt sinen monde gescreuen? Baruch sprac tot haer/Hy las mi alle dese redenen wt sinē mōde/Eñ ic screef die met inct inden boecke

Doē seydē die vorstē tot Baruch/Gaet henen eñ verchet v met Hieremia/dattet niemāt en wete waer dat ghi zijt/Eñ si ghinghē henē tē houe tottē coninc/ Eñ si hielden dat boec inder cameren Elisame des Canceliers / Eñ seyden den coninck alle dese redenen. Doen seynde dye coninck om Jehudi/dat boec te halē/Die selue namt wt der camerē Elisame des scriuers /Eñ Jehudi last voor den coninc eñ alle den vorstē / die by den coninck waren/ eñ die coninck sadt int winterhuys(want het was inder negender maent)biden viere D

Als nv Jehudi drie oft vier bladeren ghelesen hadde / zo snedet hi tboec in stucken met eenē scrijf messe/ende werpt int vier / dat onder die schouwe was/tot dattet boec geheel verbernde inden viere/ Eñ niemāt en versloech hem daer af/noch en verschoorde sine cleederen / noch die coninc noch zijn knechtē/die nochtās alle dese redenen gehoort hadden/Hoe wel nochtans dat Elnathā/Dalias/ende Gamarias den coninc baden/dat hijt boec niet en woude verbernē/Maer hi en verhoorde haer niet Daer toe so gheboot die coninc Jerahmiel den sone Hamalech/eñ Seraia den sone Azriel / eñ Selamia den sone Abdeel/dat si soudē Baruch den scriuer/eñ Hieremiā den prophete vangen/Maer die HEERE hadse verborgen

Doē geschiede dat woort des HEEREN tot Hieremiā/na dien dat die coninc dat boeck/ eñ dye redene/die Baruch hadde gescreuē wt den monde Hieremie/ verbrāt hadde/eñ sprac/ neemt een ander boec weder omme. Eñ schrijft alle dye voorseyde woordē daer inne/die inden eerstē boecke stonden

dwelcke Jehoiakim die coninc Juda verbrāt hadde/Eñ segt van Joakim den coninck Juda/Also spreect die HERE/Ghi hebt dit boec verbrāt eñ geseyt/waer om hebstu daer in gescreuen/dat dye coninc tot Babel soude comē/eñ dit lāt verderuē eñ makēt also/datter noch menscen noch beesten meer in zijn en souden?

D Daerom spreect die HERE vā Joakim dē coninc Juda/Daer en sal niemāt vādē sinē op dē stoele Dauids sittē/Eñ zijn doode lichaē sal wech geworpē wordē drter des daechs inder hitte/eñ des nachts indē vorste ligge/Eñ ic wil hē eñ zijn saet eñ sine knechtē versoeckē/om haerder misdaets wille/Eñ ic wil ouer haer/eñ ouer die borgers te Hierusalē/eñ ouer die inwoonders Juda latē comen alle dat ongeluc/dat ic haer gesprokē hebbe want si doch niet en horen

Doē nā Hieremias een ander boec/eñ gaft Baruch dē sone Nerie den scriuer/Die screef daer in wt dē monde Hieremie/alle die redenē/die in dat boec stondē/dat Jehoiakim die coninc Juda hadde mettē viere latē verbernē/Eñ bouē die selue redenē noch veel meer/dan der andere warē

Zedekias seynt tot Hieremiam/om voor hem te biddē Pharao treet wt Egipten den coninc te helpen/Maer teuergeefs

Dat.xxxvij.Capittel:

A Ende Zedekias die sone Josie werde coninck in die plaetse Jechanie des soons Joakim/wāt Nebucadnezar die Babilonisce coninc maecte hem coninc indē lāde Juda/Maer hy eñ sine knechtē/eñ dat volc indē lāde/en warē niet ghehoorsaē den woordē des HEREN/die hi door dē prophete Hieremiā sprac/Dies niet te min sondē die coninc Zedekias Juchal dē zone Selemia eñ Zephania/den sone Maasie/den priester tot ten prophete Hieremiā/eñ dede hē segghen/bidt doch den HERE onsen God voor ons/Wāt Jeremias ghinc doen vry wt eñ in/onder dē volcke/eñ niemāt en vinc hē/Doē was dat heyr Pharao wt Egiptē getogē/Eñ doē die Chaldeē die voor Hierusalē lagē/dat vernamē/so togē si vā Hierusalem af

Eñ dat woort des HEREN gesciede totten prophete Hieremiā/eñ seyde Also spreect die HERE Israels God/Segt dē coninc Juda also/die v tot mi gesondē heeft/om mi te vragē/om raet/Siet dat heyr Pharao/dat om v te helpē wt is getogē/dat sal wederom in Egiptē treckē/Eñ dye Chaldeē sullē weder om comē/eñ dese stadt bestriden/eñ winnē/eñ mettē viere verbernē/Daerom

iiij.Reg. xxiiij spreect die HERE also/En bedriecht v selē niet also dat ghi dēct/Die Chaldeē sullē vā ons af trecken/si en sullē niet af treckē/Eñ oft ghi al dat gansche heyr der Caldeē versloecht/die tegē v striden Eñ datter somige gewōde ouerbleuē/so sullen si nochtās eē yegelic in zijnder tētē (oft voeyē) haer op makē/eñ dese stadt metten viere verbernē

B Als nv dat Chaldeesce heyr vā Hierusalē was afgetogē/om Pharaoms heyr wille/so ginc Hieremias wt Hierusalē/eñ woude int lāt BenJamin gaē/om aldaer onder den volcke wat te besciecken vādē ackerē/Als hi nv onder der poortē der BenJamitē quā/daer was gestelt eē poortwachter geheetē Jeria/die sone Selemia/des zoons Hanāia/Die selue greep Hieremiā dē prophete/eñ sprach/ghi wilt tottē Chaldeē vallen/Hieremias seyde/dat en is niet waer/Ic en wil tottē Chaldeen niet vallē/Mer Jeria en woude hē niet horē/maer hy vinc hē/eñ bracht hē tottē vorstē/Eñ die vorsten werdē toornich op Hieremiā/eñ si dedē hē slaē/eñ werpē in een geuāgenisse indē huise Jonathā des scriuers/Eñ si steldē dē seluē tot enē kerckermeester/Also ghinc Hieremias indē cuyle eñ kerker. eñ lach aldaer eenen langen tijt.

Eñ Zedekias die coninc sant henen/eñ liet hē halē/Eñ vraechde hē heymelic in sinē huyse/ende sprac/ister ooc enich woort nv vādē HERE Hieremias sprac/ia/Wāt ghi sult den coninc tot Ba- D
bel indē hādē gegeuē wordē. Eñ Hieremias sprac tottē coninc Zedekiā/Wat heb ic tegē v/eñ tegē v knechtē/eñ tegē dit volc gesondicht/dz si mi indē kercker ghe worpē hebbē?Waer sijn nv uwe prophetē/die v predictē/eñ seidē?Die Babiloonsce coninc en sal nz tegē v eñ dit lāt comē?Eñ nv mijn heere coninc hoort mi/eñ laet mijn bede wat voor v geldē/Eñ en laet mi nz wed in Jonathās des scriuers huis brēgē/op dz ic aldaer nz en sterue/Doē beual die coninc Zedekias/datmē Hieremiā indē voorhof vāder gheuāgenissen doē soude/Eñ dede hē alle dage eñē cāt broots geuen wt der backers strate/tot dat al tbroot inder stadt op was/Alsoo bleef Hieremias indē voorhof des geuangenissen

Dat.xxxviij.Capittel

Ende Sephatia die sone Mathan/eñ Gedalia die sone Pasbur/eñ Juchal die sone Selemia/eñ Paschur de sone Malachie/hoordē die redenē die Hieremias tot al dē volcke sprac/eñ seyde/also spreect die HERE/So wie in deser stadt blijft/die sal door tsweert/hōger/eñ pestilētie steruē moetē/Eñ so wie wt gaet tottē Caldeē/die sal leuēde bliuē/eñ die sal zijn leuē voor eē buete daer vā gewinnē/Want also spreect die HERE/ dese stat sal ouergeleuert wordē den heyre des conincs tot Babel/eñ die sullē se gewinnē. Doē spraken die vorstē tottē coninc/Laet doch desen mā doodē Wāt in deser manierē sal hi die seluē crijsch lieden die noch indē stat gebleuen zijn om zettē/Eñ desgelijcs ooc dz gāssce volc/aēgesiē dat hi sulcke woordē tot haer seyt/wāt dese mā en soect nz des volcs vrede/Mer dz tot ongeluc diēt/Die coninc Zedekias sprac/siet/Hi is in uwē hādē wāt die coninc en mach v liedē nz weerseggē/Doē namē si Hieremiā/eñ worpē hē indē cuyle Malachie/des soons Hamelech die indē voorhof des kerckers woōde/Eñ si lietē hē mz zeelē af inden putte/daer geē water/mer enckelē modder (oft drec) was/Eñ Hieremias sonc indē drec Eñ als nv Ebed Melech die Moor eē camerlinc in des conincs huys hoorde/datmē Hieremiā hadde indē putte doē werpē Eñ die coninc sat doē effen indē poortē BenJamin Doē ghinc Abdemelech wt des conincs huys/eñ sprac mettē Coninc/eñ seyde/Mijn heere coninc/Dese mānē gaē fellic om metten prophete Hieremia/wāt si hebbē hē indē cuyle geworpē/daer hy vā honger steruē moet/wāt daer en is oock geen broot meer inder stadt

Doē beual die Coninc Ebed Melech dē Moor eñ sprac/ Neemt dertich mannen van desen met v/ eñ trect den Prophete Hieremiā wt den putte/ eer hi sterue/ Eñ Abdemelech nam die mannē met hē eñ ghinck in des Conincs huys/ onder die schatcamer/ eñ nam aldaer verschoorde/ vuyle/ oude lijnen doecken (oft sletteren) Eñ lietse aen een seel af/ tot Hieremiā indē cuyle/ Eñ Ebed Melech die Moor sprac tot Hieremiā/ Legt dese verschoorde/ verrotte/ eñ oude voddē onder dine oxelē ende tusschē dat seele/ Eñ Hieremias dede also/ Eñ si togen Hiere-
C miam wt den putte aen die stricken/ Eñ Hieremias bleef also inden voorhof der geuangenissen

Eñ die Coninck Zedekias sandt henen/ eñ liet den Prophete Hieremiā halen tot hē/ inder derder camerē indē huyse des HEEREN/ Eñ die Coninc sprac tot Hieremiā/ Ic wil v wat vraghē/ Lieue en verbercht doch voor mi niet/ Hieremias sprack tot Zedekiā/ In dien ict v segghe/ so doot ghi mi/ Eñ geue ic v eenē raet/ so en hoort (oft gelooft) ghi my niet Doen swoer die Coninc Zedekias Hieremie heymelic eenē eedt/ eñ sprac/ So warachtelick als die HEERE leeft/ die ons dese siele ghescapē heeft/ so en sal ic v niet doodē/ noch den mānen indē hādē geuē/ die uwē doot begeerē/ Eñ Hieremias sprac tot Zedekiā/ Also spreect die HEERE/ die God der heyrscharen/ God Israels/ Ist sake dat ghi wt gaet tottē Vorstē des Conincs tot Babel/ So sult ghi leuēdich bliuē/ Eñ dese stadt en sal niet verbrāt wordē/ Maer du eñ dijn huysgesinne sullē leuē behoudē/ Eñ in diē dat ghi niet wt en gaet tottē Vorsten des Babilonischē Conincs/ Soe sal dese stadt den Chaldeē indē hādē wordē gegeuē/ eñ si sullense mettē viere verbrādē/ Eñ ghi en sult oec harē handen niet ontloopen/ Die coninc Zedekias sprac tot Hieremiā/ Ic sorge/ dat ic den Jodē die tottē Chaldeē geuallē zijn/ mocht ouer geleuert wordē/ eñ dz si dan mijnder spotten

Hieremias sprac/ Men en sal v niet ouerleueren Lieue weest doch der stēmē des HEEREN gehoorsaē/ die ic v segge/ So salt v wel gaen/ eñ ghi sult leuēdich bliuē/ Maer ist dat ghi niet wt en gaet/ So is dit dat woort/ dat mi die HEERE gheopenbaert heeft/ Siet/ alle die wiuē die daer noch voor hāden zijn indē huyse des Conincs Juda/ die sullē vā hier wt moetē tottē Vorstē des Conincs tot Babel/ die selue sullē dā segghē/ Ach dijne troosters hebben v verradē eñ verleyt/ eñ indē modder geleyt/ eñ nv laten si v daer in stekē/ Eñ also sullē dā alle dine wiuen eñ kinderē hier wt moetē tottē Chaldeen/ Eñ ghi selfs en sult harē hādē niet ontgaen/ Maer ghy sult vādē Coninc tot Babiloniē gheuāgē worden/ Eñ dese stadt sal mettē viere verbrāt wordē

Eñ Zedekias sprac tot Hieremiā/ Siet toe/ dat dese redene niemāt en verneme/ so en sult ghi nyet steruē/ Eñ oftet die Vorstē vernamē/ dat ick met v
D gesprokē heb/ eñ quamē tot v/ eñ seydē/ Segt ons/ wat hebt ghi mettē Coninc ghesproken? En liecht ons niet/ Soe en sullē wi v nz doodē/ Eñ wat heeft die Coninc met v gesprokē? So segt/ Ic hebbe den Coninc gebedē/ dat hy mi nyet en soude weder om latē leydē indē huyse Jonathas/ wāt ick mocht aldaer steruen

Doē quamē alle die Vorstē tot Hieremiā/ ende vraechdē hē/ Eñ hi seyde haer/ gelijc als hē die Coninc beuolē hadde/ Doē verlietē si hē/ Want si nyet en constē vernemē/ Eñ Hieremias bleef indē voorhof der geuāgenissen/ tot tē daghe toe dat Hierusalem ghewonnen wert

Wat daer ghescheit is metten Coninck Zedekia met die stadt Hierusalem/ ende den inwoonders/ als die stat in ghecomen is ghe weest. Dat.xxxix. Capittel.

Nde het gesciede dat Jerusalē gewōnen wert/ Wāt indē negēdē iare Zedekie des Conincs Juda/ inder thiender maēt quā Nebucad Nezar die Babilonische coninc eñ alle zijn heyr voor Jerusalē/ eñ belegerde die selue/ Eñ indē elfsten iare Zedekie indē negēden daghe der vierder maent vraemē inder stat/ Eñ alle die Vorstē des Conincs tot Babel togē daer in/ eñ hieldē onder die middel poorte/ Te wetē/ Nergal/ Sarezar/ Sāgar Nebo/ Sarsechmi/ die ouerste Camerlinck/ Nergal Sar Ezar die hoofmeester/ Eñ alle dandere Vorstē des Conincs van Babilonien A

Als nv Zedekias die Coninck Juda haer aen sach/ met alle sine crijschliedē/ so vloden si by nacht ter stat wt/ door des Conincs hof/ eñ door die poorte/ tusschē die twee muerē/ eñ togē door tvelthenē wech/ Mer dat Chaldeesce heyr veruolchde haer/ eñ si vingē Zedekiam indē velde bi Hiericho/ ende brochtē hē geuāgē tot Nebucad Nezar den Babilonischē Coninc tot Riblath/ die indē lande Hemath leyt/ Die sprac een oordeel (oft sententie) ouer hē/ Eñ die Coninc tot Babel dede die kinderen Zedekie doodē voor sinē oogē tot Riblath/ Eñ hi doode alle die Vorsten Juda Maer hi dede den Zedekiā die oogē wtsteken/ eñ met ketenen binden/ Ende sandt hem tot Babel B

Eñ die Chaldeē verbrādē beyde des Conincs iiij.regū
huys/ eñ der borgers husen/ eñ vrakē in stuckē die xxv
muerē tot Jerusalē/ Eñ so wat noch vādē volcke inder stat was/ eñ die haer te hulpe gecomē waren die voerde Nebusar Adan die hoofmeester alle mz malcāderē tot Babiloniē geuāgen/ Maer dat ghemeē slecht volc/ dat niet en hadde/ dat selue liet tot dier tijt Nebusar Adan die hooftmā/ die sommighe indē lāde Juda/ eñ gaf eñ deelde haer wijngaertackers/ dorpkēs eñ bouackers

Maer die Babilonisce Coninck Nebucad Nezar hadde Nebusar Adan den hooftmā beuolē vā Hieremia/ eñ geseyt/ Neēt hē/ eñ laet hē v beuolen zijn/ Eñ en doet hē gheē leet/ Maer so wat hi vā v eyscht/ dat doet hē/ Doē seyndē Nebusar Adan dye hoofmeester/ Eñ Nebusa Svan die ouerste camerlinc/ Nergal Sar Ezer den Rentmeester eñ alle dye Vorstē des Conincs tot Babel eñ lietē Hieremiā halē/ wt den voorhoue der geuāgenissen/ eñ beualen hē Gedalia/ dē sone Achikā des soons Saphā dat hi hē wt in zijn huys soude voerē/ eñ dat hy onder tvolc soude bliuen

Dat woort des HEEREN is oec ghescheit tot Hieremiā/ doē hi noch indē voorhof des gheuāgenissen gheuāgē lach/ eñ seyde/ Gaet/ eñ segt Ebed Melech den Moor/ Alsoe spreect die HEERE der heyrscharen die God Israels/ Siet/ Ick wil mijn woort latē comē/ ouer dese stadt/ tot een ongeluc/ eñ tot gheender goedertierēheit/ Eñ ghi sultet sien

ter seluer tijt/Nochtan wil ic v verlossen inde seluē dage/spreect die HERE/ Ende ghi en sult den liedē niet te deele worden/ voor dē welckē ghi v veruaert Want ic wil v daer af helpē/also dz ghi door tsweert niet vallē en sult/ Maer ghi sult dijn leuē gelijc een buete daer vā brenghen/ Daerom dat ghi v op my verlaten hebt/spreect die HERE.

¶ Hoe die Babiloonsche Coninc met Hieremia geleeft heeft/ Godolias wort vanden Coninc van Babylonien tot een voecht des lants ghesedt. Capittel.xl.

A Jt is dwoort dat vandē HERE ghe schiede tot Hieremiā/doen hē Nebu sar Adā die hoofman los liet/tot Rama/ Wāt hi oocmet ketenē gebondē was/onder alle den ghenē die tot Hie rusalē eñ in Juda geuāgē warē/datmense tot Babel wech voerē soude/ Doē nu die hooftmā Hieremiā tot hē hadde latē halē/sprac hi tot hē/ Die HERE dijn God hadde dit ongheluck ouer dese stadt voorsprokē/ Eñ hi heuet ooc latē ghescbiedē/eñ ghe daē/gelijc hi geseit hadde/ Wāt ghi liedē haddet ghe sondicht tegē den HERE/ Eñ zijnder stēmen niet gehoorsaem geweest/ Daerom is v sulcx ghescbiet.

Nu siet/ic hebbe v los ghemaect heden vanden ketenē daer uwe handen mede gebonden waren/ Ist sake dattet v belieft mede tot Babilonien te reysen/so coemt/Ic sal uwer waer nemen/ Eñ en be haget v niet met mi tot Babel te reysen/ Soo latet ende blijft hier/ Siet ghi hebt hier dat gansche lāt voor v/so waer dattet v oock dunct eñ belieft/ daer treet henē/wāt nā dese tijt en salder geen wederkee ren zijn/ Daerom so muecht ghi v keerē tot Geda lia den sone Ahikam/des soons Saphan/den welc ken die Coninc te Babel ghesedt heeft ouer die ste den in Juda/ Eñ bi den seluē muecht ghi onder dē volcke blijuē/ Ofte gaet waer dat v best belieft/ Eñ die hooftman gaf hem teergelt/eñ ghescbenckē/ eñ liet hē gaen/ Also quā Hieremias tot Gedalia/ den sone Ahikā tot Mitzpah/ eñ hi bleef bi hē on der den volcke/dwelcke inden lande noch ouer ghe bleuen was.

B Als nu die hooftliedē die haer indē velde onthiel den met harē liedē vernamē/dat die Babiloonsche Coninc Godoliā den sone Ahikā ouer dat lant ge set hadde/eñ beyde ouer die mannē/wiuē/kinderē eñ die arme liedē indē lande/ die welcke tot Babi lonien niet geuoert en warē/so quamē si tot Geda lia tot Mizpah/ Te weten/ Jsmael die sone Netha nie/ Johannan eñ Jonathan/die sonen Kareah/eñ Seraia/die sone Thanhumeth/eñ die sonē Ephai vā Nethophat/eñ Jesar ia die sone Maachati/met
iiij.Reg. harē gesellē/ Eñ Gedalia die sone Ahikā des soōs
xxv. Saphan dede haer/eñ harē gesellen eenen eedt/eñ sprac/ En weest niet versaecht/dat ghi dē Chaldeē onderdanich soudet zijn/ Blijft indē lāde/ eñ zijt dē Babiloonschē Coninc onderdaē/so salt v wel gaē/ Siet/ Ic woone hier op Mizpa/ dat ic dē Chaldeē dienē soude/die tot ons comen/ Daerom soo verga dert/eñ doet in/dē wijn/vigē/olie/koorn/eñ doetet in uwe vatē/eñ woont in v stedē/die ghi veregē hebt

Oocalle die Jodē die indē lande Moab/eñ die kinderē Ammō/eñ in Edom/eñ die in allē lādē wa ren/ Doen si hoordē dat die Coninc vā Babilonien hadde latē sōmige in Juda ouerblijuē/ eñ ouer die seluē Gedalia geset den sone Ahikā des soons Sa phan/so quamē si alle weder vā allen hoeckē/ daer si henē geulodē warē/indē lāde Juda/tot Gedalia tot Mizpa/eñ voerdē in seer veel wijns eñ vijghen. C

Maer Johannan die sone Kareah met alle den hooftlieden die haer in velden onthouden hadden quamen tot Gedalia tot Mizpa/eñ spraken tot hē En weet ghi niet dat Baalim die Coninck der kin deren Ammon ghesonden heeft den Jsmael den so ne Nethania/dat hi v soude vermoordē? Mer Ge dalia die sone Ahikā en woude haer dat niet geloo uen/ Doen sprack Johannan die sone Kareah hey melijck tot Gedalia in mitzpa/ Lieue ick wil henen gaen eñ Jsmael den sone Nethanie doot slaen/ dat tet nyemant en wete/ Waerom soude hi v dooden/ om dat alle die Joden die tot v vergadert zijn/sou den verstropt wordē/ eñ dat die ghene die noch wt Juda ouer ghebleuen zijn/souden vergaen? Ende Gedalia die sone Ahikam sprac tot Johannan den sone Kareah/ Ghi en sult dat niet doen/ Het en is niet waer/dat ghi van Jsmael segt.

¶ Jsmael vermoort Gedaliam/eñ hi voert dat volc geuanghen totten Coninck der Ammouiten/ Ende Johannē ontsetse weder. Dat.lxi.Capittel.

A Nde inder seuēder maēt quā Jsmael die sone Nethanie des soons Elisama wt den coninclickē stāme geborē met den ouersten des Coninct/ende thien mannē met hē/ tot Godolia den sone Ahikā tot Mizpa/eñ aten aldaer met malcanderē tot Mizpa/ Eñ Jsmael die sone Nethania maeckte hē op met die thien mānē die bi hē warē/ eñ sloegē Gedaliā den sone Ahikā des soons Saphan/ met ten sweerde doot/ Waerom dat hem die Babiloon sche Coninc ouer dat gāsche lāt geset hadde/ Daer en bouen sloech Jsmael doot alle die Joden/ die by Gedaliam tot Mizpa warē/ Eñ die Chaldeen die si daer vonden/eñ alle die crijschlieden.

B Des anderē daechs na dat Gedalia verslaghen was/eñ dat noch niemāt en wiste/soo quamē daer tachtentich mānē vā Sichē/vā Silo/eñ vā Samaria eñ haddē hare vaerdē afghescborē/eñ hare cleederē verschoort/eñ haer seluē ghecratst/ Eñ si brochtē spijsoffer eñ wieroock met haer/op dat si dat inden huyse des HEREN soudē offerē. Eñ Jsmael die sone Nethanie ghinc wt vā Mizspa/dē seluē te ghe moete/al weenende/ Als hi nu bi haer quā/so sprac hi tot haer/ Comt doch tot Gedaliam dē sone Ahi kā/ Eñ als si midde inder stadt warē/so vermoor dese Jsmael die sone Nethanie byden waterputte/ hi eñ die bi hē warē/ Maer daer warē thien mānē onder/die seydē tot Jsmael/ Lieue en doot ons doch niet/ Wi hebbē scattē indē velde ligghen/vā weyte ghetste/olye/eñ honich/ Eñ alsoo hielt hi op/eñ en doodese niet met den anderen.

Den putte daer Jsmael die doode lichamen in worp/die hi verslaghen hadde/met Gedalia/dat is dic putte/welcke die Coninc Assa dede makē/tegē Baesa den Coninck Jsrael/ Den seluē vulde Jsma el/die sone Nethanie met die verslagene/ Eñ soo wat daer meer was vādē ouergebleuē volcke tot Mizpa/ Oocdes Coninct dochterē/voerde Jsmael die sone Nethanie geuāgē wech/tsamē mz alle dē ouer gebleuē volc tot Mizpa/ Bouen den welckē Nebu sar Adā die hooftmā geset hadde Gedaliā dē sone Ahikā/eñ hi tooch wech ouer totte kinderē Ammō C

Eñ als Johanan die sone Kareah vernā/eñ al-
le die hooftliedē die bi hē waren alle die boosh3 dye
Jsmael die zone Nethanie bedreuē hadde/so namē
si alle hare gesellē/eñ togē henē tegen Jsmael den
sone Nethanie te stridē/Eñ si vechptē hē aē tgroot
water Rabim bi Gibeō. Doē nv alle tvolc dat by
Jsmael was/sach Johannan den sone Kareah/eñ
alle die hooftliedē die bi hē warē/Toe werdē si vro
lic/Eñ dat gāssce volc dat Jsmael vā Mizpa had
de wech geuoert/dat keerde hē om/eñ wēde weȫ
om tot Johaniā den sone Kareah/Maer Jsmael
die sone Nethanie ontliep Johānan met acht man
nen/eñ tooch tot den kinderen Ammon

Eñ Johannan die sone Kareah/met alle den
hooftliedē die bi hē warē/namē alle dz ouergheble
uen volc/dat si weder gebrocht haddē van Jsmael
dē sone Nethanie/wt Mizpa tot hēwaerts/want
Gedalia die sone Ahikā verslagen was/Te weten
die crijschmānē/wiuē/eñ kinderē/eñ camerlingē/
(oft hofgesinne) die si vā Gabaon haddē weder gē
brocht/eñ togē henē/eñ keerdē inter herberge tot
Kimhā/die beneffen Bethlehē woōde/eñ si wou-
dē in Egiptē treckē/om der Chaldeen wille want
si veruaerdē haer voor haer (om dat Jsmael die so
ne Nethanie Gedaliā dē sone Ahikā verslagē had
de/Den welckē die Babiloonsche coninc ouer dat
lant ghesect hadde

¶ Die hooftlieden bidden Hieremiam dat hi God om raet
vraghen wil/Hoe dat si haer houden sullen/Ende als hijt
haer seyt/so en zijn si niet gehoorsaem.

Dat.xlij.Capittel

A Doen quamē alle die hooftlieden Jo-
hanan die sone Kareah/Jesaria dye
sone Hosaia/met den gāsschē volcke
beyde cleyn eñ groot/eñ spraken tot
Hieremiam den prophete/Lieue ver
hoort doch onse bede/dat ghi biddet voor ons den
HERE dinē God/om alle dese ouergebleuen wil
le/Wāt leyder onser isser seer weynich ghebleuen
vā vele/gelijc als ghi ons selfs siet met uwē oogen
dat ons die HERE v God wille openbaren/waer
dat wi henē treckē/eñ wat wi doen sullen.

Eñ die prophete Hieremias sprack tot haer/
Wel aen/Jc wil gehoorsaē zijn/Eñ siet/ic wil den
HEERE uwē God biddē/gelijc als ghi geseit hebt
Eñ alle dat v die HERE antwoordē sal/dat wil
ic v te kennē geuē/eñ ic en wilt v niet verbergen/
Eñ si spraken tot Hieremiā/Die HERE si eē sē
kere eñ warachtich getuych tusschē ons/Jn dien
wi niet en doē alle tgene dat ons die HERE dijn
God aen ons beuelē sal/het si goet oft quaet/wy
willē onderdanich zijn der stēmen des HEREN
ons Gods/aē den welckē wi v sendē op dattet ons
wel gae/als wi der stēmē ons Gods gehoorsaē zijn

Eñ na thiē dagē gesciede des HEREN woort
tot Hieremiam/Doē riep hi Johanan dē sone Ka
B reah/eñ alle die hooftliedē die bi hē waren/eñ alle
tvolc/beyde cleyn eñ groot/eñ sprac tot haer/alsoe
spreect die HERE God Jsraels/aē dē welckē ghi
mi gezondē hebt/op dat ic v gebet voor hē brēgen
soude/Jst dat ghi in desen lāde blijft/so wil ic v op
rechtē eñ niet af brekē/Jc wil v plantē eñ niet wt
roeyē/Wāt het is mi gāsch berouwē tverdriet dat
ic v aengedaē hebbe/Ghi sult wel seker zijn voor
den coninc tot Babel/voor den welcken ghi ver-
uaert sijt/spreect die HERE/en weest niet ver
saecht voor hē/Wāt ic wil bi v zijn/op dat ic v hel- Hie.xxxiij
pe/eñ vā zijnder hāt v verlosse/Jc wil v barmher-
ticheyt bewisen/eñ uwer genadich zijn/eñ v weder
in v lant brēgē/Maer ist dat ghi segt/wi en willen
in desen lāde niet bliuē/op dat ghi ymmer nyet ge-
hoorsaem en sijt der stemmen des HEREN dijns
Gods/Mer segt/neen/Wi willē in Egipten trec
ken/op dat wy geen orloge en sien/noch der basuy
nen geclāc niet en hooren/ende geenē honger van
broots wegē en moetē lidē/aldaer willē wi bliuē/
Nv so hoort des HEREN woort O ghi ouergheb
bleuen wt Juda/Also spreect die HERE der heyr
scharē God Jsraels/Jst dat ghi v aēsicht sult rech
ten in Egiptē te reysen/alsoe dat ghi aldaer bliuen
wilt/Soe sal v dz sweert/daer ghi v voor veruaert
C in Egiptē beuāgē/eñ dē honger/daer ghi voor sor-
get/die sal altijt achter v eñ rōt om v zijn in Egip-
ten/eñ sult aldaer steruē/Wāt laetse zijn/wye si wil-
len/die haer aēsicht stellē dat si in Egiptē trecken/
om aldaer te bliuē/die sullē steruē/door sweert/hō
ger/eñ pestilētie/eñ daer en salder niet een ouerbli
uen/noch ontuliedē dat ongeluc/dat ick ouer haer
wil laten comen

Wāt also spreect die HERE der heyrscharen/
Jsraels God/Gelijc als minē toorne eñ verbol-
gentheyt ouer die inwoōders Hierusalē is gegaen
Also sal hi ooc ouer v gaē/Jn dien ghi in Egipten
treet/ia dat ghi tot enē vloec/grouwel/versmaet
heyt/eñ schāde sult wordē/eñ dese stede niet meer
sien en sult

D Dat woort des HEREN geldet v/O ghi ouer
gebleuene wt Juda/dz ghi niet in Egiptē en treet
Daer om so weet/dat ict v hedē betuyge/ghi sult
anders uwe leuen verroekelosen/Want ghi hebt
mi gesondē/totte HERE uwē God/eñ ghesept/
Bidt den HERE onsen God voor ons/Eñ alle
dat die HERE ons seggē sal/dz vercondicht ons
so willē wi daer na doē/Dat selue heb ic v heden te
kennē gegeuē/Maer als ghi die stēme des HE
REN dijns Gods niet onderdanich zijn en willē
noch ooc alle den ghenē/dat hi mi aē v beuolen he
uet/So sult ghi nv wetē/dat ghi door tsweert/hō
ger/eñ pestilentie steruen moet/op die plaetse/der
waerto ghi dēct te trecken/op dat ghi aldaer woo
nen moghet

¶ Si en ghelooven den woorde des propheten niet/Maer
si trecken teghen Gods beuel in Egipten/Dye propheet
voorseyt haer wat haer al daer ontmoeten sal

Dat.xliij.Capittel

A Doen Hieremias allē die woordē des
HEREN haers Gods wt hadde ge
sprokē tot alle den volcke/gelijc als
hem die HERE haer God/alle dese
woordē aen haer beuolen hadde/soo
sprac Asar ia die sone Hosa ia/eñ Johannan die so
ne Kareah/eñ alle die wrede mānē/tot Hieremiā
Ghi segt ons loghenē/Die HERE onse God en
heeft v niet tot ons gesondē/noch geseyt/Ghi en
sult niet in Egiptē reysen/om aldaer te woonen/
Mer Baruch die sone Nerie die stoot v tegē ons
op dat wi den Chaldeē ouergegeuē werdē/datse
ons dooden/eñ wech tot Babel voeren

Also en warē Johanan die sone Kareah/eñ al
le die hooftliedē mettē gātschē volcke der stēmen
des HEREN niet gehoorsaē/also dat si indē lāde
Juda warē gebleuē/Maer Johānan die sone Ka
reah/ eñ alle die hooftliedē namē tot haer alle die
ouergebleuē wt Juda/die vā alle volckē/vā daer
si henē geulodē warē/wederom gecomē warē/op
datse indē lāde Juda soudē wonē/Te weten/man
nen/wijuen/eñ kinderē/Daer toe ooc des conincs
dochterē ende alle die sielē die Nebusar Adan dye
hooftman bi Gedaliā den sone Ahikā/des soons
Saphan gelatē hadde/Oock den prophete Hiere
miā/ende Baruch den sone Neric/ende toghen in
Egipten lant/Wandt si en wouden der stemmen
des HEREN niet ghehoorsaē zijn/Eñ si quamen
tot Taphnis

Eñ des HEREN woort gesciede tot Hieremiā
tot Taphnis/eñ sprac/neēt groote steenē in v hāt
B eñ graeftse indē tichelsteenē ouē/die voor der due
ren is aendē huyse Pharao tot Taphnis/dattet de
mānē wt Juda aensiē/Eñ segt tot haer/Also seyt
die HERE der heyrscarē Israels God/Siet/Ic
wil henē sendē/eñ latē halē minē knecht Nebucad
Nezar den coninc tot Babel/eñ ic wil sinen stoele
bouē op dese steenē settē/die ic hier ghegrauē heb-
be/Eñ hi sal sine tente daer ouer spānē/ Eñ hi sal
comē eñ Egiptē lāt slaē/Eñ dootslaē so wie hi ra
ket/Eñ geuāgē voerē so wie hi crijcht/eñ met dē
sweerde slaē/so wiē hi treft/Eñ ic wil die huysen
der Afgodē in Egiptē mettē viere aēstekē/Ja dat
hise verbernē sal eñ wech voerē/Eñ hi sal ooc Egip
ten aētreckē/gelijc als eē herder sijn cleet aētrect/
eñ hi sal nochtās met vrede vā daer treckē/Hi sal
die beeltcalomnuen Beth Semes dat is des Tem-
pels der sonnen/in stucken breken/ende die kerc-
ken der Egipschen godekens sal hi metten vyere
verbernen

¶ Die prophete voorseyt den Joden wat
straffinge ouer in Egiptē comen sal
Hi straftse/mer si stellen haer
geweldelic teghen hem
Dat.xliiij. Capittel.

A Dit is dat woort dat tot Hieremiā ge
schiede aen alle die Jodē/die in Egip
ten woondē/Te weten/tot Migdal
tot Taphnis/tot Noph (of Mēphis)
eñ indē lāde Pathros woōdē/ende
sprac/Also spreect die HERE der heyrscarē Isra
els God ghi hebt gesiē alle dat quaet/dat ick ouer
Hierusalē hebbe latē comē/eñ ouer alle die steden
Juda /Eñ siet hedē op desen dach sijnse noch woe
ste eñ niemāt en woōt daer in/eñ dat om haer der
boosheits wille/die si dedē/eñ om dat si mi vertoorn
den eñ ghingē eñ wieroocte/eñ diendē vreēde Go
dē/die welcke noch si/noch ghi/noch uwe voorua
derē en kendē/Eñ ic sandt gestadelic tot v alle mi
ne knechtē die prophetē/eñ ic dedet v vercondigē
En wilt doch sulckē grouwel niet doē/die ic hate
Maer si en warē mi niet ghehoorsaē/eñ en neych
den ooc haer oorē niet vā haer der booheyt/dat si
haer haddē bekeert/eñ dat si den vreēde Godē nz
ge wierooct en haddē /Daerommme ontstac ooc mi
nē toorne eñ grāscappe/eñ berndc ouer die stedē
Juda/eñ ouer die stratē te Hierusalē/also ooc dat
se tot eender woestinē eñ een eenlicheyt gewoorden
zijn /gelijc alsmen heden daechs siet.

Nv alsoo spreect die HERE/die God der
heyrscarē Israels God/Waerom doet ghi doch B
so grotē quaet tegē uwe eygē leuē/ daer door dat
wtgeroeypt wort beyde/mā eñ wijf/beyde kint eñ
suygelinc wt Juda/eñ datter vā v niet ouer en bli
uet/eñ dat ghi mi also vertoornt/door uwer hādē
werc/eñ wierooc anderē Godē/in dat lāt Egipti
derwaerts ghi getogē zijt/om te woonē/op dz ghi
wtgeroeypt wort/eñ tot eenē vloec eñ versmaethz
wordet onder alle heydenē opter aerdē/Hebt ghy
al vergetē dat ongeluc uwer vooruaderē/dat ōge
luc der coningē Juda/eñ dat ongheluc dijnre wij-
uen/daer toe v eygē ongeluc/eñ uwer wiuē onge
luc dat v ontmoet is indē lāde Juda/eñ opter stra
ten tot Hierusalē/Eñ nochtās en zijn si noch niet
verootmoedicht tot op desen dach toe/eñ si en ver
uarē haer ooc niet/Eñ si en wādelen niet in minē
rechte eñ wet/welcke ic v eñ uwē vooruaderē ge-
gheuen hebbe.

Daerom spreect die HERE der heyrscarē
die God Israels also/Siet/Ic wil mijn aēsicht te A
hen v kerē/tot ongeluc. Eñ gāsch Juda sal wt ge-
roeypt wordē/Eñ ic wil die ouergebleuē wt Juda
nemē/die haer aēsicht gekeert hebbē in Egiptē te
treckē/op dat si aldaer wonē/Daer sal een eynde
af comē mz haer allē in Egiptē/Wāt door tsweert
sullē si steruē/eñ door hōgher sullē si vergaē/bey-
de cleyn eñ groot/Si sullē door tsweert eñ honger
steruē/eñ sullē een grouwel/vloec versmaetheyt/
eñ scande wordē/Eñ ic wil ooc die inwoōders in
Egipten metten sweerde/honger/eñ pestilencie
besoecken/ghelijc als ick tot Hierusalem ghedaen
hebbe/Dat ooc wt den ouergebleuenen Juda een
niet ontlopen en sal/noch ouerbliuen/die welcke
nochtans daeromme herwaerts ghecomen zijn/
in Egipten lant te wonen/op dat si wederomme
inden lande Juda comen mochten/derwaerts sy
gheerne woudē weder omme comē woonē/Meer
daer en salder niet een weder comen/behaluē dye
van hier vlieden.

Doen antwoorden Hieremie alle die mannen
die daer wel wisten dat hare wiuen den vreemdē
Goden wierooctē/Ende alle die wijuen die met
groten hoopen daer stonden /met alle den volcke
die in Egiptē woondē/ende in Pathros/ eñ spra
ken/Na den woorde dat ghi inden name des HE
REN ons segt/so en willē wi v niet ghehoorsaem
zijn Maer wi willē doen nae alle die woordē dye
wt onsen monde gaen/Ende wi willen die conin
ginne des hemels wierooken/eñ der seluer drāc
offer offeren/Ghelijck als wi/ende onse voorua-
ders/onse coninghen/ende Vorsten ghedaen heb
ben in die stedē Juda/ende op die straten tot Hie-
rusalem. Doen hadden wi lieden ooc broots ghe-
noech/ende het ghinc ons wel /ende wi en saghen
gheen ongheluck /Maer sint dier tijt dat wi afge
laten hebbē des hemels coninghinne te wierooc-
ken/ende drancoffer te offeren/so hebben wy van Ose.xi
als ghebreck ghehadt/ende wi zijn metten sweer Deu.iiii
de eñ honger vergaen/Ooc als wi des hemels co Je.iiii
ninginne wierooctē/eñ drācoffer offerdē/dz selue Sa.ij.
en doē wi ymmer niet zonder onser mānē consent

eñ dat wi der seluer wierocke bachë/eñ drācoffer of=
feren tot haren dienste
Doe sprack Hieremias totte gāscë volcke/bei
C de mānë eñ wiuë/eñ allë dë volcke/die hē also ghe
antwoort haddē/Ja ic meene ooc dat die HEERE
sulcx wieroockēs gedacht heeft/dwelcke ghi inden
stedē Juda/eñ op die stratē te Hierusalē bedreuen
hebt/met uwē vooruaderē/coningē/vorstē/ eñ al
le den volcke indē lādē. Ende hi heuet ooc also ter
hertē genomē/ dat hijs niet meer gelidē en conde/
uwe bose wegē/eñ grouwel/die ghi dedet/ Waer
om ooc v lāt tot eēder woestinē/verwonderinge/
eñ tot een vmaledidinge geworđē is/alsoo ooc dat
ter niemāt in en woont/gelijc alst optē dach vā he
dē gestelt is/Daerom dz ghi ghewieroocthebt/eñ
tegē dē HEERE gesondicht/eñ der stēmē des HE
REN niet gehoorsaē/eñ in sine gesettē/rechtē/eñ
getuygenissen/niet gewādelt en hebt/ Daer om is
ooc sulck ongeluc v gebuert/gelijc alst noch heden
sdaechs schijnt
Eñ Hieremias sprack tot alle dē volcke/eñ tot
alle die vrouwē/O alle die wt Juda in Egiptē lāt
zijt/hoort dat woort des HEEREN/Also spreect
die HEERE der heyrscarē, die God Israels/Ghy
eñ uwe wiuē hebbet met uwē mōde gesprokē/eñ
met uwē hādē volbracht tselue dat ghi segt/Wy
willē onse geloofte houdē/ die wi gelooft hebben
der conīginnen des hemels/dat wi der seluer wie
roocken/eñ drācoffer offeren. Welaen/ghi hebt/u
we geloofte volbracht/eñ uwe geloofte gehouden
E Daer om hoort nv dat woort den HEEREN/
O ghi alle die wt Juda indē Egiptischē lāde woo
net/Siet/Ic sweere bi mijnē groten name/spreect
die HEERE/dat mijnē name niet meer en sal door
eenichs mēschen mont wt Juda/indē gāscē lande
Egipti genoēt wordē/die seggen sal/So warach=
telic als God die HEERE leeft/Siet/Ic wil ouer
haer wakē/tot een ongeluc/eñ tot geen goet/also
dat wie wt Juda indē lande Egipti is/die sal door
tsweert eñ dē honger vergaē/tot dattet met haer
gāsch gedaē si/Eñ die welcke den sweerde ontloo
pē/die sullē nochtās wt Egiptē int lāt Juda wed
comē moetē/Maer met cleender menichte/Eñ al
so sullen dā alle die ouergebleuene wt Juda/die in
dē lādē Egipti getogē warē/proeuē/wiēs woort
warachtich gewordē si wed dat mine oft dat hare
Eñ tot eē teekē spreect die HEERE/dat ic v op
dese plaetse besoeckē wil/waer mede dat ghijt be=
kent/dat mijn woort waer wordē zal/ouer v lidē
tot een ongeluc/so spreect die HEERE alzo/Syet
Ick wil Pharao Haphra den Egipschen coninck
ouerleuerē indē hādē zijnder viāden/eñ den genē
die hē na zijn leuē staē/Gelijc als ic Zedekiam den
coninc Juda ouergegeuē hebbe indē hādē Nebu=
cadnezars des conincs tot Babel zijns viāts/dye
hem na sinen leuen stont
¶ Die prophete Hieremias steret sinen dienaer ende vriēt Baruch/die in alsulcken benautheit ende iammer ceen wee nich verslauwet was Dat.xlv. Capittel

A Dit is dwoort/ dat die propheet Hie=
remias sprac tot Baruch dē zone Ne
rie/doe hi dese woordē in eenen boec
ke screef wt den monde Hieremie/in
den vierden iare Joakims des zoons
Josie des conincs Juda/eñ sprac/Also spreect die
HEERE der heyrscarē Israels God/tot v Ba=
ruch. Ghi sprecet wee mijnder/Och hoe heeft my
die HEERE tot mijnder moeyte eē lidē gegeuen/
D Ic suchte mi moede/ Eñ sal ic gheen ruste vinden?
Segt(ghi Hieremia)hē also/ Die HEERE spreect
alzo/Siet/So wat ic gesticht hebbe/dz breke ic we
der af/Eñ so wat ic geplāt hebbe dz roeye ic weder
wt/Ja dit gāssche mijn eygē lāt/ Eñ begheert ghi
noch hoge oft grote dinghen? En begeeres oft vha
pes niet/Wāt siet/Ic wil een iāmer latē comē op
allē vleessche/spreect die HEERE/Maer dijn leuē
wil ic v tot eenē buetpēninc scenckē/tot wat plaet
se dat ghi oot trecket
¶ In dit Capittel is die somma der predikinghen/die dē prophete Hieremias totten heydenen ghedaen heeft Dat.xlvi. Capittel

Dit is dat woort des HEEREN dat
tot den propheet Hieremiā ghesciet A
is/tegen alle heydenen
Tegē dat heyr Pharao Necho des
conincs in Egiptē/dwelcke lach aen
dat water Phrat/tot Charcemis/dz die Babiloni
sche coninc Nebucadnezar versloech/indē vierden
iare Joakim/des zoons Josie/des conincs Juda
Bereet den schilt eñ die spiesse/eñ treet ten stri
de/sadelt die paerden/ eñ laet dye ruyters daer op
sitten/Settet die helmē op/eñ brengt voorwaerts
die spiessen/eñ treet panssiers aē/Maer hoe comet
dat icse versaecht sie?eñ die vlucht geuē? Waerom
wordē haer stuersen also verslagē?Si vliedē ooc al
so dat si niet omme en siē/ veruaernisse heeft haer
rōt om beuāgē/spreect die HEERE/Die snelle en
can niet ontulieden/noch die stercke en cā niet ont
lopen/Tegēt noordē aenden water Euphrat/zijn
si geuallē/eñ ter neder gelegē/Waer is nv die ghe
ue/die daer op tooch gelijc eenē waterstrome? Eñ
sine goluē verhieuē haer/gelijc eenen wateruloet?
Egiptē tooch op gelijc eenen wateruloet/eñ sine
barē verhieuē haer/gelijc als eender riuieren/Eñ
sprac/Ic wil henē op treckē/dz lāt bedeckē/ eñ dye
stadt bederuē/met den genē die daer in woonen.
Wel aen/sidt op die peerden/rollet daer henen
met die wagēs. Laet die stuersen her voor tredē/dye
Moorē/eñ die Libyers/eñ scutters wt Lydia/wāt
dit is den dach des HEEREN/Gods der heyr=
scharē/eenē dach der wrakē/dat hi hē aen sine viā
den wreke/Daer dat sweert verslindē sal/eñ van
haer bloet vol eñ dronckē wordē sal/wāt si moetē
den HEERE God der heyrscaren eenen slachoffer
wordē/ indē lāde tegēt noordē aenden water Eu=
phrat Gaet henē op tot Gilead/eñ haelt salue der
dochterē wt Egiptē/Maer het is om niet/dat ghi
veel meessert /wāt ghi en sult doch niet ghenesen
wordē/Dine scādē is onder die heydenē verclaert
eñ dat lāt is vol vā dijn huylē/wāt deen stuerse valt B
ouer den anderē/Eñ si liggē beyde met malcande
ren ter neder
Dit is dwoort des HEEREN/dat hi totte pro
phete Hieremiā sprac/doe Nebucadnezar die Ba
biloonsche coninc daer henen tooch/om Egipten
lāt te slaē. Vercondiget in Egipten/eñ segghet tot
Migdal. Laet wt roepē tot Noph eñ Taphnis/ eñ
spreect/Stelt v ter weere/ want dat sweert sal ver=

kinde/so wat daer ontrent v is/Hoe comet dat die
stercke ter aerdē vallen/eñ en mogē niet bliuē staē
Die HEERE heeftse ter neder gestotē/hy doetet
dat si vallē/Ja dz deene met dē anderē daer henē
valt/Doē sprakē si/Wel op/Laet ons weđ tot on
sen volcke trecken in ons vaders landt voor dat
sweert der Tyrānē/Aldaer mē hē na roepe/Pha
rao die Coninc vā Egiptē die legt/Hi heeft zijn
tenten achter ghelaten.

So warachtelic als ic leue spreect die Coninck
die de HEERE der heyrscharen heet/Hy sal der
waerts also hooch treckē/als dē berch Thabor on
der den bergē is/eñ ghelijc als Carmel aen tmeyr
is/O du dochter die in Egiptē lāt woonste/schict
v dat ghi wādelt. Want Noph (oft Memphis) sal
woest eñ verbrant wordē/datter oock niemandt in
woonen en sal

Egipten is ghelijc een seer schoon kalf/Maer
sinē slager coēt vā dat Noordē/eñ die dachlooners
(oft vsoutte crijschknechtē) die daer wonē/die zijn
oocgelijc als gemeste calueren/Maer si moeten
haer nochtās keerē/eñ alle tsamē vluchtich wor
dē eñ en sullē niet mogē bliuē/Wāt dē dach haers
ōgeuals sal ouer haer comē. Te wetē/die tijt haer
der vsoeckingē/Si ruysschē daer henē dattet har
nach clast/eñ comē met heyrs cracht/eñ si brengē
aexen (oft bijlē) met haer/ghelijc als die houthou
wers/Die selue sullē also haer woudt af houwen/
spreect die HEERE/datmē niet getellē en sal con
nen/Wāt haerder sal meer sijn dā der sprinchanē
datse niemāt getellen en can/Die dochter Egipti
staet met scādē/wāt si is den volcke vandē Noor
den inden handen ghegeuen.

Die HEERE der heyrscarē God Israels seyt/
Siet ic wil vsoeckē dz werc volc vā No (oft Alexā
drien) eñ Pharao/eñ Egiptē/tsamē met sinē Go
D den eñ Coningē. Ja ooc Pharao/eñ mz alle dē ge
nen die haer op hem verlatē/op dat icse indē hādē
geue/den genē/die haer na harē leuē staen/eñ ooc
indē hāden Nebucad Nezars des Conincs tot Ba
bel/eñ sijnder knechten/Eñ daer na sulstu weder
bewoont wordē/ghelijc in voorledē tijdē/spreect
die HEERE

Maer O du mijn dyenaer Jacob en veruaert
v niet/Eñ O du Israel en sijt niet vsaecht Want
siet/ic wil v wt verre lādē/eñ dijn zaet wt den lan
de zijnder geuangenissen helpē. Also ooc dz Jacob
weđ comē sal/eñ sal ruste eñ ghenoech hebbē/Eñ
niemāt en sal hē veruaren/Daerom en verschrict v
niet O du mijn knecht Jacob/seyt die HEERE
Wāt ic bē bi v/Ic wil een eynde maken met allen
heydenen/derwaerts ic v verstroyt hebbe. Maer
met v so en wil ic geen eynde makē Nochtās wil
ic v castien/mer met bescheedēheyt/op dat ic v oock
niet ongestraft en late.

¶ Die predikinge teghen die Philisten/Tyrum Sidon/ Ga
zan/Ascalon/ende die ander Eylanden.
Dat.xlvij.Capittel

It is dwoort des HEEREN dz tot
tē Prophete Hieremiā ghesciede/te
A gē die Philisteē/eer dz Pharao Ga
zan sloech/Also spreect die HEERE/
Siet daer sullē waterē vandē Noor
dē herop comē/die sullē enē vloet makē/die veyde
dz lāt eñ so wat daer mis/die stedē eñ die inwoon
ders wech sal veruloeyē eñ verscoorē/Ja dz die men
scē sullē screyē/eñ die inwoōders des lāts huylen/
voor dat geruchte des drauens der stercker peer
dē (oft reysegaers) voor dz ratelē haerder waghēs
eñ dzkerrē haerđ raderen/Die vaders en sullē nz
na hare kinderē om siē/so vsaecht sullē si werden
voor den dach die daer coēt verderuē alle die Pa
lestinē/eñ wt te roeyē/Tyron eñ Sidon met harē
anderen helpers.

Wāt die HEERE sal die Palestinē/eñ dye Ey
lādē Caphthor verwoestē/Gaza sal kael worden B
eñ Ascalon/met die ouergebleuenē in harē dalen
sal verdestrueert wordē/O du sweert des HEE
REN/Hoe lāge wilt ghi orlogen? Wānneer wilt
ghi doch ophoudē? keert doch weđ in dijn scheede/
rust/eñ weest stille/Maer hoe cont ghi ophouden
Aēgesiē die HEERE v beuel gegeuē heeft teghen
Ascalon/eñ v tegen die meyr steden verweet heeft

¶ Die plaghe oft straffinghen teghen Moab
Dat.xlviij.Capittel B

Tegen Moab spreect dye HEERE der
heyrscarē die God Israels alsoo/Wee
der stadt Nebo/want si is verwoest/eñ
leget allēdelic. Die vaste stede Kyriathaim is ghe
wonnē/si staet ellēdelic/eñ is vscoort/Dē troost oft
cieyringe vā Moab is gedaē/diē si tegen Hesbon
haddē/Wāt mē gedēct wat quaets tegē haer/Te
wetē Coēt/wi willēse wtroeyē/Ja datse ooc geē
volc meer en zij. Eñ du Madmen moet ooc vdor
uē wordē/dat sweert sal v veruolgē/Men hoort
een geroep vā Horonaim/vā verstoringe eñ groo
te iāmer/Moab is vslagē mē hoort hare ionghen
screyē/Wāt si gaē met weeninge dē wech/op tot
Luhith/eñ die vrāden hoorē een iāmer gescrey/dē
wech vā Horonaim af/Te weten/Schict v wech/
eñ salueert v leuē/Mer ghi sult zijn gelijc als een
cudde inder woestinen

Om dies wille dz ghi v op dine vasticheđē ver
laet/eñ op dine scattē/sult ghi ooc gewonnē wor
dē eñ Chamos moet henē wt gheuāgē wech trec
kē/mz sine Priesterē eñ Vorstē Wāt die vnielder
sal comē ouer alle steden/also dat ooc een stat niet
ontvliedē en sal/Die dalē sullē verdoruē/eñ dz ef
fē vwoest wordē/Wāt die HEERE heuet geseyt.

Lieue laet doch Moab vlieyē/want si sal noch
eens wtgevlieyt hebbē/eñ hare stedē sullē woest
liggē/datter oock niemāt in woonē en sal/Verma
ledijt si die ghene/die des HEEREN werc onacht
saēlic doet/Veruloeet si die ghene/die sijn sweert
op hout/dattet geen bloet en storte

Moab is vā zijnder ieuchdē op/sonder sorgen
geweest/eñ heeft op zijn hesse of ghiste stille ghele C
gē/Eñ hi en is niet wt vā dat een vat int ander v
gotē/eñ niet inder geuāgenissen getogē gheweest
Daerom is hē ooc sinen smake ghebleuē/eñ sinen
rueke en is niet verandert ghewordē

Daeromme siet die tijt coēt/seyt die HEERE/
dat ic haer sal seyndē wijnverlaters/die haren wijn
verlaten sullen/ende hare vaten afslaten/ende dye
hare flesschen ruysschen/ende tot puluere van een
slaen sullen/ Ende Moab sal van Chamos ghe
schent worden/ghelijck als dat huys Israels van
Bethel geschent is/Waer op dat si haer verlieten

Waeromme derftu segghen: Wi zijn rueseu/
ẽn die rechte crijschliedẽ: als doch Moab moet ver
woest/ ẽn haer stedẽ verbernt wordẽ/ ẽn haer beste
B iongbe gesellen moeten daer after slachbanc gaen
spreect die Coninck/ die daer heet die HEERE der
heyrscharen/ Want dat ongeual vã Moab sal corts
comẽ/ ẽn hare ongeluc haest seer/ Lieue hebt doch
medelijdẽ met haer/ Ghi luydẽ die rontõme haer
wonet/ ẽn haren name kẽt/ ẽn spreect Och hoe is
die heerlijcke roede ẽn dien stercke staf ghebrokẽ!
Ẽn du dochter Dibon climt af van dijnder heer
licheit ẽn stelt v inden dorst/ Want die verdestruceerd
Moab/ sal tot v comen/ ẽn uwe vesten in stucken
brekẽ/ Treet op die stratẽ/ ẽn siet/ O du inwoners
se Aroer/ Vraget den ghenen/ dye daer ontvlieden
ẽn ontlopẽ/ ẽn segt/ Hoe ist daer vergaen/ Ach Mo=
ab is verwoest ẽn verdoruen/ huylt/ ẽn schreyt/ ẽn
vertellet tot Arnon/ dat Moab verwoest is/ Dye
straffinghe is ooc ouer dat effen lant ghegaen/ Te
weten/ ouer Holon/ ẽn Jaheza/ Mephaath Dibon
ouer Nebo/ ẽn ouer dat huys Diblathaim Kir Ja
thaim/ ẽn Beth Gamul/ Beth Meon/ Kirioth/
Botzra/ ẽn ouer alle die steden indẽ lãde Moab/ si
liggẽ verre oft na bi/ Dẽ hoorn Moab is afgehou
wẽ ẽn haren arme is gebrokẽ seyt die HEERE/
Maectse droncke. Want si heeft haer bouen dẽ
HEERE verheuẽ/ dat si hare handen tsamen wrin
ge/ op datse ooc tot eenen spot worde/ Want Isra
el heeft uwẽ spot moetẽ zijn recht als oft hy onder
die dieuen geuondẽ waer/ Ẽn wãt ghi sulcs tegen
Israel gesprokẽ hebt/ so sult ghi ooc wech moeten
O ghi inwoners in Moab verlaet dye steden/ ẽn
woont inden steenrootsen/ ẽn doet ghelijc als dye
duyuen/ die daer inden hooghen gaten nestelen
Men heeft altijt ghesevt vanden stouten Mo=
ab/ dat hi seer stout is/ houaerdich grootmoedich=
tortachtich/ ẽn pumpues/ Maer die HEERE seyt
Ic kenne sinẽ thoorne wel/ dat hi soo veel nyet en
vermach/ Ẽn hi vermeedt hẽ meer te doẽ/ dan zijn
vermoghen is/ Daerommе moet ick ouer Moab
huylen/ ẽn ouer dat gaussce Moab screyen/ Ẽn o=
uer die luydẽ tot Kir Heres claghen/ Ic moet ouer
v Jaeser ghi wijngaert tot Sibma weenen/ Want
dijn wijnranckẽ zijn ouer dat meyre gheuaren/ ẽn
tot aent meyre Jaeser toe ghecomẽ/ Die verwoes=
ter is in dijnẽ oogste ẽn wijnlesen gheuallen/ Dye
vruechde ẽn de genoechte is wt dijn velt wech/ ẽn
wt dẽ lãde Moab/ ẽn mẽ en sal geenen wijn meer
inder wijnpersen tredẽ/ Dye wijnperser en sal niet
meer zijn liedt singen. Van des roepẽs wegen vã
Hesbon/ al tot Eleale toe/ dwelcke tot Jazha toe
ooc clincke/ Vã Zoar aen/ tot Horonaim toe/ der
drie iariger koe toe/ Want ooc die wateren Nim=
rim/ sullen versipen (ẽn verdroghen)
Ende ic wil spreect die HEERE/ daer mede in
Moab een eynde makẽ/ also dz si niet meer op dye
hoochtẽ en offerẽ/ noch harẽ Godẽ wieroocken en
sullen/ Daerõme clinct mijn herte ouer Moab/ ghe
lijc een trompette/ die een truerlict pijpt/ Ẽn ouer
die luydẽ tot Kirheres truert mijn herte/ ghelijck
een pijpe die een claechlict pijpt/ Want si hebbẽ bo=
uen haer vermoghen ghedaẽ/ Daeromme moetẽ
si te gronde gaen/ Alle hoofdẽ sullẽ kaele zijn/ ende
alle baerdẽ afgescorẽ/ alle handẽ in twee ghecrabt
ẽn een yegelijc sal sackẽ aentreckẽ/ Op alle daken
ẽn straten/ ouer al in Moab salmẽ clagẽ/ Want ic
hebbe Moab/ in stucken gebrokẽ/ gelijc als eẽ on=
geacht vat/ spreect die HEERE/ Och hoe is si ver=
doruẽ: Hoe huylen si! Hoe schandelijcken hanghen
haer die hoofden! Ẽn Moab is tot eenen spot/ ẽn
een verschricken ghewordẽn/ ẽn alle die rontomme
haer wonen
Want also spreect dye HEERE/ Syet hi vlieget
daer henẽ als een arent/ ẽn hy spreyt die vlogelen
C wt ouer Moab/ Kiriath is gewõnẽ/ ẽn dye vaste
steden zijn inghenomẽ/ ẽn dat herte der stercker in
Moab/ sal tot dier tijt zijn/ gelijc eender vrouwen
herte in kints noode Want Moab moet verwoest
worden/ also datse geẽ volc meer en zijn. Daerom
dattet hẽ tegẽ dẽ HEERE verheuẽ heeft/ O du in
woner Moab vreese/ kuylen/ ẽn stric/ comen ouer
v/ spreect die HEERE So wie der vreesẽ ontloopt
die sal indẽ cuyle vallẽ/ Ẽn dye wt die cuyle coemt/
die sal inden stric gheuangen wordẽ/ Want ic wil
ouer Moab laten comen een iare haerder versoec
kingen seyt dye HEERE
Die wtẽ strijt ontlopen/ dye sullen tot Hesbon
een toeuluchṫ soecken/ Maer daer sal een vier wt
Hesbon ẽn een vlãme wt Sihon gaen/ ẽn een vuer
wt Hesbon dat welcke die pleckẽ in Moab ẽn die
crijschliedẽ verterẽ sullẽ/ Wee dijs O Moab/ Dz
volcke Chamos is verlorẽ. Want mẽ heeft dijne so
nẽ ẽn dochterẽ genomẽ/ ẽn heeftse geuãgen wech
geuoert/ Maer indẽ toecomenden tijt/ wil ic noch
die geuãgenisse Moab om keerẽ/ seit die HEERE
Dits geseyt vãd straffinge (of ordeel) ouer Moab/

Die predekinghe teghen die Ammoniten.
Dat.xlix.Capittel

A Tegen die kinderen Ammon spreect
die HEERE alsoo/ En heeft Israel
geen kinderẽ? oft ist eruenloos? Waer
õ besit dã Malchon dz lãt Gad? Ẽn
zijn volc woont in sine stedẽ? Dairom
Siet/ die tijt coẽt seyt die HEERE dat ic wil een
crijsch gescrey laten clinckẽ/ ouer Rabbath dẽ kin=
derẽ Ammõ/ dat si sal op eenẽ hoope woest liggen
Ẽn haer dochterẽ (oft steden) sullẽ mettẽ viere aẽ
gestekẽ wordẽ/ Maer Israel sal die gene besittẽ vã
den welcken hi beseten was seyt die HEERE/
O Hesbon huylt/ Want Ai is verdoruẽ/ Screyt
O ghi dochterẽ Rabbath ẽn treet sacken aẽ claecht
ẽn loopt op die muerẽ rontomme Want Malcbõ
wert geuãgẽ ẽn wech geuoert/ mz sinẽ Priesteren
ẽn Vorsten/ Waerõme verlaet ghi v op dine beem
dẽ? Dine weyden zijn verdroocht/ O du ongehoor=
same dochter/ ghi die v op uwe schatten verlaet/ ẽn
segt in dijnder herten/ Wie is soo cloec die mi ver
re genaken
Siet/ spreect die HEERE God der heyrscaren/
Ic wil een verschricken ouer v latẽ comen/ van allẽ
die rontsom v wonachtich zijn/ op dat een yeghe=
lic voor hem selfs verstroeyt worde/ ẽn datter nye=
mant en si die die vluchtige vergadere/ Mer daer
B na wil ic wederomme keeren die ghevanghenisse
der kinderen Ammon seyt die HEERE
Also seyt die HEERE der heyrscarẽ/ tegẽ Edom
En isser dã geen wijsheyt meer tot Themã? En is=
er dã geen raet meer bidẽ kinderẽ? Is haer wijsh

Dāsch wt?Vliedt/wendt v/eñ cruypt/eñ verbercht v in die diepte/O ghi borghers tot Dedan/Want ick laet een ongheluc ouer Esau comen/ende den tijt zijnd besoeckingen/Daer sullen wijnpluckers ouer v comen/die v gheen nalesen van druyuen en sullē achter latē/ Eñ daer sullen dieuē des nachts ouer v comen/die sullē haer genoech stelē/Want ic hebbe Esau bloot gemaect/eñ zijn heymelijcke plaetse ontdect/also dat hi hē niet gedecken en can Sijn saet/sine broeders/eñ sine naghebueren zijn verstoort/dat haerder niet een meer te vindē en is Nochtās/so wat datter ouerblijft van dinē weeskens/dien wil ic dat leuē gonnen. Ende dine weduwen sullen op mi verhopen

Want also spreect die HERE. Siet/die gene diet niet verdient en hadden/den kelc te drincken die moestē hem drinckē/Eñ sout ghi onghestraft bliuē?Ghi en sult onghestraft niet bliuen/ Maer ghi moet oock drincken/Want ic hebbe bi mi selfs gesworen/spreect die HERE/dat Bozra tot eenen wonder/versmaetheit/woestine/ende vermaledidinghe worden sal/ Ende alle hare steden een eewige woestheit

Ic hebbe vanden HERE gehoort/datter een bootschappe onder die Heydenen gesendt is/Versaemt v eñ comt herwaerts/teghen haer/bereeet v tottē stride/Wāt siet ic hebbe v cleene gemaect onder die heidenen ende veracht onder dē mēscen Dijnen tort/ende dijns hertsen hoochmoet heeft v bedrogē/Want ghi in dye steenclippen woendt eñ hoge bergen inhebt/Al waer dijnen neste soo hooch als des Adelaers/so wil ic nochtans v daer af ter neder stotē/spreect die HERE.

Edō sal so verwoest worden/ dat alle die daer voorbi gaen/haer verwonderē sullē/ende pijpen/ ouer alle hare plaghen/Ghelijck als Zodoma eñ
Abdie.i Gomorra met haren naghebueren omghekeert
gene.xix zijn/spreect die HEERE/alsoo dat ooc niemant aldaer wonen noch gheen mensche daer in logeeren en sal/Want siet/Hi comt herwaerts op/ghelijc eenen leeuwe/van die stoute Jordane heyr/tegen die vaste hutten(oft schaeps koeyen)Want ic wil hem derwaerts haestelijcken laten lopen/Ende wie weet/wie die iongelinc is?dien ick teghen haer ten strijde bereide?Want wie is mijns gelijcke?Wie wil my meesterē?Ende wie is dye herder die mi wederstaen can.

Daeromme hoort nv dē raet/des HEREN/ dien hi ouer Edom heeft/ende sine gedachten die hi ouer die inwoners in Theman heeft/Wat geldet?oft haer Herders knapē haer niet ter aerden sleepen en sullen?ende haer woninge verstroeyen Also ooc dattet aertrijc beuen sal wāneer dattet
C met malcanderen vallē sal/ende haer gheerijsch salmē aē dat Roode meyr hooren/Siet/Hi vliecht herop/ghelijc eenen arnt/ende hi sal sine vloghelen wtspreyen ouer Bozra/Ter seluer tijt sal dat herte der sterker(oft Kuesen)in Edom zijn ghestelt gelijc dat herte eender vrouwen int kints noode

Hemath eñ Arphad staē iāmerlic/Si zijn versaecht/want si hoorē eenē quadē roep/Die aender zee woonē/Die sijn also verscrict datse geen ruste gehebben en connen/Damascus is versaecht/eñ geeft die vlucht/Si tapert eñ is in anxst/eñ smerte ghelijc een vrouwe in kints noode?Hoe?en is si nv niet verlaten?die vermaerde eñ sorgelose stade Daeromme sullē haer ionghe mans personen op hare stratē ter neder liggen ende alle hare crijschluyden ondergaen ter seluer tijt/seyt die HERE der heyrscarē/Eñ ic wil die mueren tot Damasco met vier aensteken/dattet die palleysen Benhadad verslinden sal C

Tegen Kedar eñ die Coninrijckē Hazor welcke Nebucad Nezar die Coninc tot Babel vsloech seyt die HEERE also/Wel op/Treet op in Kedar/eñ verstoort die kinderen teghen den Oosten Men sal haer/hare tenten eñ cudden nemē/hare voeyen/eñ alle hare gereetscap/eñ Kemelē sullen si wech voeren/Ende men sal veruaerlijckē ouer haer roepen op alle siden

Vliedt/eñ scict v ter stont wech/Cruypt ende sluypt in die holē/O ghi inwoners tot Hazor seyt die HERE/Wāt Nebucad Nesar die Coninc tot Babel heeft wat indē sinne/tegē v/eñ hi meent v/ Wel op/treet hier op/tegen een volc dat rijc is/eñ sondr sorge woōt/seyt die HERE/die noch poorten/noch grendelen en hebben/eñ en wonen niet bi malcanderē/Hare Kemelē sullen gherooft/eñ die menichte haerdr beestē genomē worden/ eñ ic wilse verstroyē tegē alle windē/die inden winckelē wonē//eñ vā allē plaetsē herwaerts wil ic haer ongeluc ouer haer latē comē seyt dye HERE also dat Hazor sal tot eender drakē woninge wordē eñ eē eewige woestine/datter niemāt en woone/ eñ geen mensche aldaer zijn woninge hebbē en sal

Dit is dat woort des HEREN dwelc totten Prophete Hieremiā gesciede/teghen Elam inden beginne des conincrijcs Zedekie des Conincs Juda/eñ sprac/Also seyt die HERE der heyrscaren Siet/ic wil dē boge Elam in stuckē breken/ haer principaelste cracht/eñ ic wil dye vier winden wt die vier eynden des hemels/ouer haer latē comen eñ ic wilse in alle die selue windē vstroyen/ datter ooc gheen volc zijn en sal daerwaerts dye verdreuen wt Elam/niet comen en sullen/ Ende ic wil Elam versaecht maken voor hare vianden/ ende den ghenen/die haer nae haren leuen staen/ende ongheluc ouer haer laten comen met minen grāmigen toorne/spreect die HERE/ Ende ic wil haer metten sweerde veruolgē/tot dat icse te niete make/Minē stoele wil ic in Elam setten/ende wil beyde dē Coninc ende die Vorsten aldaer vernielen/seyt die HERE/Mer in toecomender tijt wil ic die geuangenisse Elā wederomme keeren/ seyt die HERE D

¶Die Prekinghe oft straffinghe ouer Babilon
Dat.l.Capittel

It is dz woort/welcke die HERE gesproken heeft door dē Prophete Hieremiam/tegen Babilon/eñ dat gansce landt der Caldeen/Vercondicht dat onder die heydenē/eñ latet wtroepen/steect een banier op/Latet wtroepen/ eñ en verbergens niet/ende segt/Babilon is ghewonnen/Bel wort bescbaemt/Ende Merodach is verslagen hare Godekens comen tot schanden Eñ hare beelden zijn tot puluer in twee gerupscht Want daer treet een volc van Tnoorden herop te B

ghen haer / dwelcke haer lant tot eender wildernis-
se maken sal / dat daer ooc niemant in woonē en sal /
Maer beyde menschen eñ beesten sullen van daer
wech vlieden

In dē seluē daghen / eñ ter seluer tijt / spreect die
HEERE / sullen comen die kinderē Israels / mettē
kinderen Juda / al weenende derwaerts treckē / eñ
den HEERE haren God soecken / Sy sullen vragē
na den wech tot Zion / eñ daer waerts haer keeren
(Eñ segghen) Comt / laet ons tottē HEERE / ons
voegē / met een ewich verbont / dat nemermeer
vergheten en sal worden / Want mijn volck is ghe
weest gelijc een verlorē cudde beesten / haer herdēs
hebbense verlept / eñ latense verdwaelt gaen optē
bergē / also datse van den bergē op die heuuelen ge
gaen zijn / eñ hebbē also hare koeyē (oft stallē) vghe
ten / Alle die ghene / die tot haer ghecomen zijn / dye
hebbē haer verslonden / Eñ hare viandē spraken /
Wi en doen geen onrecht daer aen / Want si hebben
tegen den HEERE ghesondicht in dye woninghe
der gerechticheyt / eñ aen den HEERE dye haerder
B vooruaderen hope is

Vliedt tot Babel / eñ treckt wt dē lande der Cal
deen / eñ stelt v als eenen bocke / die voor die cudde
henen gaet. Want siet Ic wil groot volc met hopen
wt den landē vant Noorden verwecken / eñ tegen
Babilonien opbringen / die haer tegen haer sullen
wapenen / die welcke si ooc sullē gewinnē / Sijn pi
len zijn als eens goets scutters die nz misse en sciet.
Eñ dat lant der Chaldeen sal eenē roof wordē also
alle die gene diese berouuen genoech daer vā hebbē
sullē seyt die HEERE / Daerom dat ghi v soe verblijt
eñ beroemt / dat ghi mijn erfdeele geplondert hebt. Eñ
springt gelijc die weeldige caluerē eñ briesschet als
die stome hengstē. Vwe moeder staet met grooter
schāde / Eñ die v voort gebrocht heeft / die is tot ee
nē spot geworde / Siet / ondē die heydenē is si die v-
achste / woest / verdroocht / eñ eenlic. Want voor dē
thoorne des HEEREN moet si onbewoont / eñ
gāsch woest bliuē / also dz alle die gene die tot Ba-
bilonie voorbigaen / haer verwonderē sullen / eñ pij-
pen (oft suchten) ouer alle hare plagen

Wapēt v tegen Babel O alle ghy scutters vā
allē cantē. Schiet op haer / en spaert geē pilē / want
C si heeft tegen den HEERE ghesondicht / Roept op
haer / Si moet haer opgeuē / haer fundamentē zijn
geuallē / haer muerē zijn af gebrokē / Want dat is des
HEEREN wrake / Wreket v aē haer / doet haer ge
lijc si gedaē heeft / Reyet wt beyde den ploeger (oft
sayer) eñ den mayer / Also dat een yeghelijcke / voor
tswcert des Tyrannē hem keere tot sinē volcke / eñ
een yeghelijc vliede in zijn lant

e.iiij Israel heeft moetē zijn een verstroeyde cudde /
4.Re.ij. die die leeuwen schu (oft bloode) ghemaect hebben
Eerst werf verslindese die Coninc tot Assyrien Daer
na verweldichdese Nebucad Nezar die Coninck tot
Babel / Daerō seyt die HEERE der heyrscarē / dye
God Israels also / Siet / ick wil versoeckē den Ba-
biloonschē Coninc / eñ zijn lāt / gelijc ic dē Assyrischē
E.l.xxi Coninc versocht hebbe / Mer ic wil Israel weder
e. ii thuys tot zijnē woningē bringen / op dat si op Car
mel eñ Basā weydē / Eñ haer sielē op dat geberch
te Ephraim eñ Gilead versaet worden / Ter seluer
tijt eñ inde seluen dagē salmē dye misdaet Israels

soecken / spreect die HEERE / mer daer en sal geen
zijn / Eñ die sonde Juda / Mer daer en salder geen
geuonden worden / Want ic wil genadich zijn / den Rom. iij.
ghenen die ic hebbe laten ouerbliuen vij / viij.

Treet op int lant (O ghi wreker) dwelcke dye
gansche werelt verpoft heeft. Treet henē op / eñ v
soect die inwoners / verheert / eñ verbrant hare na
comelinghen / seyt die HEERE / Eñ doet al dat ick
beuolen hebbe / Daer is een gescrey van eenē strijt D
eñ eene groote moort inden lāde / Hoe comet doch
dat dē hamer des gansschen aertrijcs in stuckē ghe
brokē / eñ in twee gemorselt is? Hoe gaet dat toe?
dat Babel een woestijne geworden is ondē alle die
heydenē? Ick hebbe op v ghewacht / O Babel / eñ
daer omme bistu ooc geuāgen / eer dat ghi v oock
versaecht / Ghi zijt getreft / eñ gegrepen / Want ghi
hadt dē HEERE getort. Dye HEERE heeft zijn wa
penhuys opghedaen / ende heeft die wapenen des
thoorns voortghebracht / Want sulcks heeft dye
HEERE God der heyrscharen in der Chaldeen
lant ghedaen

Compt herwaerts tegen haer / ghi van den eyn
dē / Opēt hare korē huysen werptse in eenē hoope
ende verbantse / alsoe datter niet ouer en bliue /
Slaet doot alle hare rūderē / voortse henē af / ter
slachbanc / Wee haer der / want den dach is comen
die tijt haerer besoeckingē / Men hoort (dunct my)
een geroep der vluchtigē / eñ der geene die ontulo-
den zijn / wt dē lāde Babel / op dz si verccondigen in E
Zion / dye wrake des HEEREN ons Gods ende
die wrake zijns Tempels

Roept vele liedē tegen Babel belegertse ronts
ōme / alle ghi bogēscutters / en laet nyemandē daer
vā comē / loont haer / so si verdient heeft / Ghelijc si
gedaē heeft / also doet haer wed. Want si heeft stou-
telijckē gedaē tegē den HEERE dē heyligē in Isra
el / Daerom sullē haer ionge mānen vallē / op hare
stratē / eñ alle hare crijsch liedē ongdaen / ter seluer
tijt seyt die HEERE / Siet / O du hoochmoedighē
Ic wil v aē spreect die HEERE / God der heyrschā
ten / Want dinē dach is comen / dye tijt dijnē besoec
kingē. Dā sal die stoute struyckelē eñ vallen / also dz
hē niemāt oprichten en sal. Ic wil sine stedē met
vier aēsteken / eñ dat salt al verteren / so wat daer on-
trent is ¶ Also seyt die HEERE der heyrscaren
Siet die kinderen Israels met dye kinderen Juda
moeten gewelt eñ onrecht lijdē / Alle diese geuāgē
wech geuoert hebben / die houdēse / Eñ en willense
niet losch latē / Maer haer verlosser is sterc / die HE
RE der heyrscaren / sal hare saecke so beschermen /
dat hi dat lāt beuēde / eñ die inwoners versaecht ma
ken sal / ¶ Dat swcert sal comē ouer die Chaldeen
seyt die HEERE eñ ouer die inwoners tot Babel
eñ ouer hare Vorsten / ende ouer hare wijsen. Dat
swcerdt sal comē ouer haer waersseggers / alsoo dat
si narren sullen worden / Tsweerdt sal comen ouer
hare stercke / So dat si versaghen sullen Tsweerdt
sal comen ouer hare ruyters ende waghens / ende
alle tghemeen volcke / dat daer in is / alsoo dat si als
wijuen worden sullen / Tsweerdt sal comen ouer
haere schatten / alsoo dat sy gheplundert / ende be-
rooft sullen worden / Drooghte sal comen ouer hā
re wateren / alsoo dat si verdrogen sullen / Wandē
het is een der Afgoden lant / ende verlaten haer op

hare grouwelijcke Godekens/Daeromme sullen
daer in wonen ongehuere dieren ende vogelen/
Ende die ionghe Struyssen/Ende en sal nemermeer
bewoont worden/Ja inder eewicheyt en sal daer
yemant woonen. Ghelijckerwijs als God Sodo
ma ende Gomorra/met hare omliggende steden om
ghekeert heeft spreect die HERE/also en sal daer
oock niemant wonen noch eenich mensce daer zijn
wooninghe hebben.

E Siet daer coemt een volc vanden Noorden her
waerts vele Heidenen / ende vele Coningen sullen van
der siden des lants haer op maken/die boghen ende
schilden hebben/Si zijn vetuaerlic ende onbermher=
tich/haer geroep is/ghelijc dat bruysen des meyrs
Si rijden op peerden gewapent/als crijschmannen/
teghen v/O dochter Babilon/So gheringhe als
die Coninc tot Babel haer gheruchte hooren sal
so sullen hem die handen ontsincken/Hem sal so ban=
ge worden ende sulcken noot ouercomen / als eender
vrouwen in kints nooden/Siet/Hy coemt hier op als
een leeuwe/vanden stouten Iordanc/tegen die vaste
hutten/Want ic wil hem derwaerts haestelic laten
lopen/Ende wie weet/wie die ionghelinc is/dien ick
tegen haer wapenen sal? Ende wie is my ghelijc
Wie wil my meesteren? Ende wie is die Herder/
die mi wederstaen can?

Daeromme hoort nv den raedt des HEREN
dien hi ouer Babel voorgenomen heeft/ende sine
ghedachten/die hi heeft op die inwoners inden lan
de der Caldeen/wat sout ghi daer toe seggen? oft
der herden knapen haer niet ter aerden slichten en sul=
len/ende haer woninge verwoesten/Ende die aerde sal
beuen/vanden ghescrey/Ende het sal onder die heyde
nen gehoort worden/als Babilon gewonnen wort.

Van die straffinghe Babilons Dat.li.Capittel.

A Also spreect die HERE/Siet ic wil ee
nen scerpen wint verwecken teghen
Babilon/ende tegen hare inwoners/
die haer tegen mi gheset hebben/Ic
wil oock in Babilon seynden wanners/
diese wannen sullen ende haer landt wtueghen ende
verderuen/die ouer al ontrent haer zijn sullen inden
daghe haers ongheluccs/Want hare schutters en
sullen niet schieten/ende hare gheharnasde en sullen
haer niet geweren connen/Daeromme en spaert
nv hare ionghe mannen niet/Verbannet ende slaet
doot/alle haer heyre/also dat oock die verslagen lig
ghen inden lande der Caldeen/ende die doorsteke
ne op hare straten/Want Israel ende Iuda en sullen
gheen weduwen ghelaten worden/van haren God
den HERE der heyrscaren/Want der gheender
lant heeft hem vooch besondicht aenden heyligen
in Israel. Vliet wt Babel/op dat een yeghelic zijn
siele verlosse / dat ghi niet onder en gaet in haer der
misdaet/Want dit is die tijt der wraken des HE
REN/die een vergelder is Ende hi wil haer betalen

B Babilon is ghewееst eenen gulden kelck inder
hant des HEREN/die dat gansce lant droncken
ghemaect heeft/Alle heydenen hebben van haren
wijn gedroncken/Daeromme zijn si so rasende ghe
worden/Hoe hastelicken is Babilonien geuallen
ende vermorselt? Weent ouer haer/ende brengt oock
salue tot hare wonden/oft si misscien mochte ghe
nesen/Wi hebben Babilon willen heelen(seggen
si)mer si en heeft niet willen gesont worden / Daer
omme laetse varen/Ende laet ons een yeghelic in zijn
lant trecken/Want haer straffinghe reyct tot aen
den hemel/Ende is verheuen al totten volcken toe
Die HERE heeft onse gerechticheit int licht ge=
brocht/Comt/Laet ons tot Zion vertellen die wer
ken des HEREN ons Gods

Maect scherp die pijlen/Ende bereet die kokers
Die HERE heeft den moet der Coninghen in Me
den verweet/Want zijn ghedachten staen teghen
Babel dat hijse verderue/Want dit is dye wrake
des HEREN/Die wrake zijns Tempels. Ja steect
nv op banyeren op die mueren tot Babel/neempt
dye wake in/Bestelt schaerwachters beschict dye
hoede/Want die HERE heeft wat inden sinne Ende
den hi salt oock doen/so wat hi teghen dye inwooners
van Babilonien voorgenomen heeft/O du die daer
woonste biden groten wateren/O du die daer gro
te schatten hebst/Dijn eynde is comen/Ende dijn
giericheyt is wt/Dye HERE der heyrscaren heeft
bi zijnder sielen ghesworen/Ic wil di met soe veel C
menschen veruullen/als oftet sprinchanen waren
die sullen v een truer liedeken singen

Die daerde door sine cracht gemaect heeft/en=
de des wereits omloop door zijn wijsheyt bereydt
ende den hemel met sine voorsichticheit wtghespan
nen heeft.

Wanneer hi dondert(oft zijn stemme hooren
laet)soo isser een ouervloedicheyt des waters on=
der den hemele/

Het treect den neuel op van die eynden der werelt
Hi maect die blixemen tot reghen/Ende hi laet
den wint voort comen wt die heymelijcke plaetsen

Alle menscen zijn dwasen met haerder conste/
Ende alle die belden maecken die sullen met haren
beelden ghescheut worden

Want hare Godekens en zijn anders niet dan
bedroch/ende en hebben geenen adem. Het is een
enckel ydelheyt/ende spottens weert/ Sy moeten vniele
worden/als haer versoeckinghe comen sal

Mer also eens die niet/die Iacobs sçat ie Mer
hi is die ghene/die alle dinc ghescahpen heeft/En
de Israel is die roede zijns erfdeels/Sinen name is
Die HERE der heyrscaren

Ghi smijt in stucken mine crijschwapenen/Daer
omme wil ick dine luyden verslaen/ende dine Co=
ninckrijcken verderuen/Ic wil dine peerden ende
ruyters verstroeyen/Ic wil dijne waghens ende
die daer op sitten/in stucken slaen/Ic wil dine man
nen ende wijuen verslaen/Ic wil dine ouden ende iongen
verstroeyen/Ic wil dine ionghelingen ende ionckfrou
wen verdoen/Ick wil dine Herders ende cudde=
verslaen/Ick wil dine ackerluyden ende beesten
vernielen/Ick wil dine Vorsten ende Heeren ver=
slaen/Want ic wil Babel ende alle dye inwoners
der Chaldeen vergelden/alle haer boosheyt die si
aen Zion bedreuen hebben/voor uwen ooghen
spreect die HERE

Siet / Ick wil v aen/O du schadelijcke berch/
ghi die alle die wereldt bederft / seyt die HERE/
Ic wil mijn handt ouer v wtstrecken ende v van D
den steenrootsen herafrollen/Ende ick wil eenen
wtgheberrnden berch van v maken/alsoo datmen
oock noch hoecsteen/noch hoochte/noch fundament

van v ghenemen en sal connen/ Maer een eewige
wildernisse sultu zijn/ seyt die HEERE.

Steect een banier op inden lande / blaset die ba
suyne onder die heydenen/ Vergramt die heydenē
teghen haer/ Roept tegen haer die Coninckrijcken/
Ararat/ Meni/ eñ Ascenas / telt haer Thifsar toe/
Bestelt hooftlieden teghen haer/ Bringet peerden
op/ so vele of het al claterende sprinchanē warē/ Wa
pent die heydenen teghen haer/ Te weten die Co
ninghen wt Meden met haren Vorsten eñ heeren
eñ dat gansce lant haerder heerscappiē/ also dattet
lant beue eñ verschricke / Want die ghedachten des
HEEREN willen veruult worden teghen Babel/
op dat hi dat lāt tot Babel tot eender woestine ma
ke/ daer niemant in en woone.

Die Riesen tot Babel en sullen te velde nz dor
uen trecken/ Maer si sullen in haren vesten moeten
bliuen/ want haer stercte heeft haer verlaten/ ende
si zijn ghelijck wijfs bloode ghewordē/ hare woo
ninghen zijn aenghesteect/ eñ hare grendelen/ zijn
in stucken ghebroken/ Die een looper comt den an
deren hier teghen/ dander postbode coemt daer dē
anderē te gemoete/ om te boodscappen dē Coninc
tot Babel dat zijn stat ouer al gewonnen si. Ende
dat die hauene ingenomen is/ eñ dat die meyrsedē
wtgebernt zijn/ eñ dat die crijschlieden bloode ghe
worden zijn.

Want also spreect die HEERE der heyrscha
ren Israels God/ Die dochter Babilōs is geweest
als eenen dorschuloer/ daermen op dorschet/ Mer
haren oegste sal zeer haest comen/ Nebucad Nezar
die Babilonische Coninc heeft mi op geten eñ ver
slint/ hi heeft van mi een ledich vat ghemaect. Hy
heeft mi verslondē/ ghelijck als eenē draecke. Hy
heeft sinen buyck gheuult met mijnder teerheydt/
Hi heeft mi verstoten eñ wtgedreuen/ mijn vleesch
ende wat ic noch meer hadde te Babel ghebrocht/
spreect die dochter die tot Zion woōt/ eñ mijn bloet
spreect Hierusalē/ hebt ghi totten Caldeē gebrocht

Daeromme seyt die HEERE alsoo / Siet / Jck
wil di dijne saecke bescermen/ eñ v wrecken/ Jc wil
v zee verdroogen/ eñ uwe fonteynen wtdrooghen
Ende Babilonien sal tot eenen steenhoope eñ een
der draken wooninge worden / tot een verwonde
ren ende tot een versuchten/ om datter niemant in
en woont/ Si sullen altsamen brullen / ghelijck die
leeuwen/ ende gelijc die jonghe leeuwen als si toor
nich zijn/ die borste op stekē/ Jc wilse mz hare drinc
ken in die hitte stellen/ eñ wilse droncken makē/ op
dat si vrolijck werden/ eñ eenen eewighen slape sla
pen/ van den welcken si nēmermeer wacker en sul
len worden/ spreect die HEERE/ Jck wilse hier on
der bringhen/ ghelijc die schapen ter slachbancke/
ghelijck die rammen ende die bocken

Och hoe is Sesach gewonnen/ eñ die vermaer
de in alder weerelt alsoo inghenomen! hoe is doch
Babilonien tot een verwonderinghe ghewordē/
onder die heydenē? Daer is een zee ouer Babel ge
uloghen ende si is met die menichte der goluen be
deet. Hare steden zijn verwoest/ ende tot eenen dor
ren/ eenelijcken lande geworden / Ja tot een landt
daer niemant in en woont/ eñ daer geen mensce in
en wādelt Wāt ic hebbe ooc dē Bel tot Babiloniē
vsocht/ eñ ic hebt wt sinē muyle gescoort/ tgene dat
hi vslondē hadde. Eñ die heydenē en sullē nz meer
tot hē lopē. Want die mueren tot Babilonien zijn
oock om gheuallen.

O mijn volck treet daer wt / eñ een yeghelijck G
verlosse zijn siele/ voor den grammighen thoorne
des HEEREN/ dijn herte mocht anders veruaert
worden/ eñ verslaghen van dat gheroepe/ datmen
inden lande horen sal/ Wandt daer sal een gheruys
che gaen deen iaer na dat andere/ van dat ghewelt
inden lande / Eñ die een Vorste sal teghen dē ande
ren zijn.

Daeromme siet. Daer comt eenen tijt/ dat ic die
afgoden versoecken wil/ ende dat haer gansche lāt
tot schande comen sal/ ende hare verslagen daer op
liggen sullen / hemel ende aerde eñ al datter in is
dat sal iuychen(ofte van vruechdē roepen) ouer Ba
bel/ om dat haer verderuers van den noordē comē
spreect die HEERE/ Ende gelijcker wijs alser Ba=
bel vele wt Israel verslagen heeft Also sullen daer
tot Babel ooc vele verslaghen worden inden gans
schen lande/

Daeromme treet nv henen/ ghi luyden die den
sweerde ontuloden zijt/ Eñ en vertoeft nz/ Weest
doch des HEEREN ghedachtich/ van verre landen
Ende laet v Hierusalem inder herten zijn/ Wi wa
ren bescaemt/ als wi die scampere woordē hooren
moesten/ eñ doē die scaemte onse aensichtē bedecte/
Om dz die vreemde ouer dz heylichdom des huys
des HEEREN quamen.

Daeromme siet die tijt coemt seyt die HEERE/
dat ic hare beelden versoecken wil/ Ende door dat
gansce lāt sullē die gene die daer neō vallē suchten
(eñ brullē) Eñ al clom Babel opwaerts ten hemel
toe/ Nochtan sullen daer verwoesters van my op
haer comen/ spreect die HEERE.

Mē hoort een geroepe tot Babel/ eñ een groot
al arme inder Caldeen lant/ Wandt die HEERE
verdestrueert Babiloniē / hi verderftse met alsulc
ken groten ghescrey eñ gheruchte / dat haer baren
ruysschē/ gelijc der grooter wateren/ Want die ver
woesters zijn op Babiloniē gecomē / hare sterche
mannen wordē geuangē. hare bogē wordē in stuc
ken ghebrokē/ Want Godt die HEERE der wrakē
betaelt haer/ Jck wille hare Vorstē/ Wisen/ Ouer
heerē/ Hooftluydē eñ crijschliedē drōckē makē. Ja
dz si eenē eewighen slape sullen slapen/ daer si nem
mermeer af wacker worden en sullen/ spreecht die
Coninck die daer heet/ HEERE der heyrscharen

Also seyt die HEERE der heyrscharen/ Die dic=
ke mueren vā Babilonien sullen ondergrauen/ eñ
hare hooge thorens mettē viere verbrant worden H
Eñ der heydenē arbeyt sal verlorē eñ vbrāt wordē
tghene dattet volc met moeyten getimmert heeft

Dit is dwoordt dat die Propheet Hieremias be
ual Seraia dē sone Nerie des soons Mahasea/ doē
hi tooch met Zedekia den Coninck Juda tot Ba=
bel/ inden vierden iaer zijns Coninckrijcx. Ende Se
raia was een vreedsamich Vorste. Ende Hieremi=
as screef alle dat ongheluck/ dat ouer Babel comē
soude/ in eenē boecke. Te weten alle dese woorden
die teghen Babilon ghescreuen zijn / Ende Hiere
mias sprack tot Seraia / Wanneer ghy tot Baby
lonien coempt / soo aenschoudt ende leest alle dese
woorden/ ende spreecht / O HEERE ghy hebt

voor v geuomẽ dese stede wt te roepen/also oock datter nyemant in en wone/noch menschen/noch beesten/Maer datter inder eewicheyt een woesti ne si/Eñ als ghi dat boec heel wtghelesen hebt so bindt eenen steen daer aẽ/eñ werpt in die riviere Euphrat/eñ spreect/Also sal Babiloniẽ versincke eñ niet weder op comen van dat ongeluck / dat ic op haer brengen wil/Maer sal vergaẽ. Dus verre heeft Hieremias ghesproken

¶ Een verhalinghe/hoe dat Hierusalem beleghen gewonnen ende inghenomẽ is

A Dat.lij.Capittel.

iiij.Reg. xxiiij

Eñ entwintich Jaer was Zedekias oudt/doen hi Coninc wert/Eñ hi regeerde elf iaer tot Hierusalem/Sijn moeder hiet Hamital/eẽ dochter Hieremie tot Libna/eñ hi dede dz dẽ HERE niet wel en behaechde /gelijc als Joakim gedaen hadde/Want den toorne des HEREN ginc ouer Hierusalem eñ Juda/tot dat hise van sinẽ aẽsichte verworp/Eñ Zedekias viel af van den Coninck tot Babel

iiij.Reg. xxv
Maer indẽ negenden iare zijns Coninckrijcs in den tienden daghe der thiender maent/ soo quam Nebucadnezar die Babiloonsche Coninc met alle sinen heyre/teghen Jerusalẽ/eñ belegerdese/ende maecte eẽ scantze daer rontõme/Eñ die stat bleef also belegert tot inden elfstẽ iare des Conincs Zedekie/Maer indẽ negẽden dage der vierder maẽt so nam den honger die ouerhant inder stat/Eñ dz lantvolc en hadde niet meer te eten/Doẽ vielmẽ in die stat/Eñ alle die crijschliedẽ gauẽ die vlucht/eñ si togẽ snachts ter stat wt/door dẽ wech der poorten/tusscẽ die twee muerẽ totten hof des conincs

Eñ die Caldeẽ lagen rontom die stat/Eñ doẽ dese toghen des wegbes doort velt/so veruolchde dat Chaldeessche heyre dẽ Coninc/Eñ grepẽ Zedekiã int velt bi Hiericho/Doẽ verstroyde alle zijn heyrẽ van hem/Eñ si vingen den Coninc eñ brachten hem op/totten Babiloonschẽ Coninc/tot Riblath die indẽ lande Hemath legghet/Die selue sprac een oordeel/ouer hẽ/Eñ die Babiloensce Coninc dede aldaer sine kinderen voor sinen oghẽ doorsteken. Eñ alle sine Vorsten Juda dede hi doodẽ/tot Riblath Eñ dede hẽ die ogen wtstekẽ/eñ met twe ketenen binden/Eñ also voerde hẽ die Babiloonsche Coninc tot Babilonien/Eñ leide hẽ in die ge

B uangbenisse tot dat hi sterf

Inden tiendẽ dach der vijfster maent/dwelcke is dat neghentiende iaer Nebucadnezars des Babiloonschen Conincs/so quam Nebusaradan die Hooftman die altijts omtrẽt dẽ Coninc tot Babilonien was/tot Hierusalem/eñ verbrande dz huis des HEREN/Eñ ooc des Conincs huis/eñ alle die huisen tot Hierusalem/Alle costelike timmeragien verbernde hi metten viere/Eñ dat gantsche heyre der Caldeen die biden hooftman warẽ/braken alle die mueren Hierusalems/rontomme Eñ dat arm volc/eñ dander volc/dat noch ouergebleuen was inder stadt/Ende die totten Babiloonschen Coninc gheuallen waren/Ende oock dat ouergebleuẽ ambachts volc/voerde Nebusaradã/die hooftman geuangen wech. Maer dat arme lãt volc liet Nebusaradan die Hooftman daer bliuen als die wijngaerdeniers eñ die ackerlieden

Maer die metalen pilaernen inden huyse des HEREN/ eñ dat gestoelte/ Eñ die metalen zee/ inden huyse des HEREN braken die Caldeen aen stucken/Ende si voerden alle dat selue metale tot Babilonien/Ende ketelen/krauwelen/lepelẽ beckens/bleeschpotten eñ alle metalen(oft coperen)vaten/diemen indẽ dienste Gods plach te gebruycken/die namen si wech/Daer en bouẽ nam die Hooftmã/al dat guldẽ eñ siluerẽ was/die vierpannen/wieroocvaten/cãdelaers/schalen bekers beckens/potten/messen. Die twee calommen/die metalen zee/die twelef metalen runderen/die ondt dat gestoelte stondẽ/welcke die Coninc Salomon hadde doen maken/inden huyse des HEREN. Eñ tmetael oft coper alle deser vaten was soe veel dattet niet te weghen en was.

Die twee colomnen was een yeghelic achtien ellen hooch/Ende een snoer twelef ellen lanc ginc daer rontomme/Ende die dicte was vier vinger ront /eñ binnen hol eñ daer stont op elcke coorde eenen metalen knope/vijf ellẽ hooch Aendẽ knoopen waren boorden/ende granaetappelen waren aen elcken knope rontomme/ende al van enckelẽ metale/Ende die een calomme was als die andere Ende ooc die granaetappelen Ende der granaet appelen waren ses ende tnegentich daer aen Ende al der granaetappelen waren hondert/die hinghen rontomme(inder lucht) recht als aen eenen boorde

Ende die Hooftman nam oock den ouersten priester Seraia/Ende oock den priester Zephaniam/die na hem die ouerste was/Eñ drie dye ouer die kiste Goods bewaerders waren/Ende eenen Camerlinc nam hi wt der stat/die ouer dat crijsch volc gheset was /Ende seuen mannen dye altijts biden Coninc sijn moesten/die inder stat geuondẽ waren/Ende daer toe Sepher dẽ Monstermeester die tvolc monsterde/ende inscreef/Daer en bouen tsestich mannen lantvolcs/die inder stadt ghegrepen worden/Dese nã Nebusaradan die Hooftman ende brachtse den Coninc van Babiloniẽ tot Riblath. Ende die Babiloonsche Coninck liet dese tot Riblath inden lande Hemath doodslaen/ Also werdt Juda wt sinen lande gheuanghen eñ wech

C gheuoert

Dit is die somme des volcks/dat Nebucadnesar wech geuoert hadde

Inden seuenden iare/sijns Rijcs/drie duysent ende vierentwintich Joden.

Inden achtiensten iaer des selfs Nebucadnezars achthondert ende tweendertich sielẽ(oft menscẽ) wt Hierusalem.

Inden drientwintichstẽ iare des Nebucadnezars voerde Nebusaradan die hooftmã geuãgen wech seuenhondert eñ.xlv.mensceen wt Juda.

Die gheheele somme aller gheuanghen is vier duysent ende ses hondert

Inden seuenendertichsten iaer na dien dat Joachim die Coninck Juda wech geuoert was optẽ vijf eñtwintichstẽ dach der twelefster maent/doẽ begracide Euilmerodach dye Babiloonsche Coninc/inden iare als hi Coninc werdt Joachim dẽ Coninc Juda weder/Ende liet hem wt der geuãgenissen/Eñ sprac vriendelic met hẽ/Eñ hi stelde

sinen stoele ouer die stoelē der andere Coninghen/ die bi hem tot Babel geweest zijn/ Hi veranderde hem ooc die cleederē zijnder gheuangheinissen/ Eñ hi at ooch bi hem al zijn leuen lanc/ Eñ hem wert een ewighe onderhoudinghe ghegheuen vanden Coninc tot Babel/ ghelijck alst hem gheordineert was/zijn gheheele leuen lanc tot dat hi sterf

¶ Dit sijn die tranen oft claghe Hieremie

¶ Dat eerste Capittel Aleph

Ach hoe legghet die stadt so woeste:dye wel eer vol volcs was:Sy is ghelijck een weduwe/Die eē princersse onder die heydenen eñ eē coninginne onder alle landen was/ die moet nv ondˀ tribuyt sitten

Beth Si weent des nachts/dat haer die tranen ouer die kinnebacken aflopē/Daer en is nyemant onder allen haren vriendē diese troostede/Jae ooc alle hare naesten verachten haer/eñ zijn hare vianden ghewoorden

Gimel Juda is ghevanghen in ellendicheyt ende sware dienstbaerheyt/Si woont onder dye heydenen/ende en vint gheen ruste:/Alle haer veruolghers handelense seer fellijcken

Daleth Die straten tot Zion ligghen woest/om datter niemant meer tottē hoochtideliickē feesten en comt/Alle haer poorten staen woest haer Priesters suchten/ Hare ioncfrouwen sien iammerlijcken/ende si is seer bedroeft

He. Hare wederpartijders drijuen opwaerts/ ende het gaet harē viandē wel/Want dye HEERE heeftse vol iammers ghemaect/om haer der grooter sonden wille/ Hare kinderen zijn ghevaughen voor den viant henen wech gheuoert

Vau Der dochter Zion is alle haer cieraet wech Hare Vorsten zijn ghelijc rammen die gheen weyde en vinden/ende zijn mat voor den drijuer henen ghegaen

Zain Hierusalem gedenct op dese tijt/hoe ellendich ende verlaten dat si is / ende daer by hoe veel goets dat si in voorleden tijdē gehadt heeft/Want alle hare volc legghet daer neder onder dye vianden ende datter niemant en is/die haer helpe /Haer vianden sien haren lust aen haer/ende bespotten hare Sabbathen

Heth Hierusalē heeft haer gesondicht/daeromme moetse zijn ghelijck als een onreyn wijf/ Alle diese in eeren hielden die verachtense nv/Want sy hare scaemte ghesien hebben / Maer si sucht ende gaet te gronde

Thet Haren soem is bevlect/ Si en hadde nyet eens ghedacht/dattet haer alsoe soude ten laetsten gaen /Si is ymmer seer grouwelijckē hier onder gestotē / Ende daer toe en heeft se nyemandt diese trooste/Ja ooc en spreectse niet eens/Ach HEERE/aensiet mijn ellendicheyt /Want die viant neemt vast toe

Jod Die viant heeft zijn hant aen alle hare cleenodien/geslaghen/Ende dat heeft si moeten aensien dat die heydenen in hare heylichdom ghingē den welcken ghi verboden haddest/dat si onder v ghemeenten niet en souden comen

Caph Alle hare volck suchtet/ende soeckt broot/ So wat si costelics hadden dat gauen si om spijse/ op dat si biden leuen mochten bliuē/Ach HEERE schout ende aensiet doch hoe ganſch snode dat ick ghewoorden ben

Lamed /O ghi alle die hier voorbi gaet/schout eñ aensiet/ofter ooc ergens een smerte si/ghelijc als die mine/die my also verteert/ Want die HEERE heeft mi so vol iammers gemaect /inden dage zijns grammigheit thooms

Mem Hi heeft een vier wt der hoochte in minē beenen ghesent/ende hi heeft dat selue latē/rasen/ Minen voeten heeft hi een net ghestelt / eñ heeft mi te rugge geworpen/hi heeft mi tot eenē woeste gemaect/alsoe dat ick alle dage truere n moet/

Num Mijn sware sondē zijn door sine straffinghe ontweet/ eñ met hoopen mi op den hals gecomē/dat mi alle mine cracht vergaet.Die HEERE heeft mi also toebereyt/dz ic niet en cā opgecomen

Samech Die HEERE heeft vertreden alle myne sterken/die ic had / Hi heeft een feest ouer mi laten wtroepen / om mine ionge mannen te verslaē Die HEERE heeft der ioncfrouwen die dochter Juda een wijnpersse laten treden

Ain Daeromme weene ick alsoe/eñ mijn ooghen vloeyē met water/om dat die vertrooster die mijn siele soude vermaken/ verre van mi is Mijne kinderen zijn wech / Want dye vyandt heeft dye ouerhandt ghecregen

Pe Zion werpt haer handen van een /ende daer en is nyemant diese trooste'Want die HEERE heeft den vianden rontomme Jacob geboden te ligghen / alsoe dat Hierusalem moet onder haer zijn/ghelijck een onreyn wijf

Zade Die HEERE is gherecht/wāt ic hebbe sinen monde onghehoorsaem ghewest /Hoort alle volcken/ende aenschout mine smerten/Mijn ionghe maechden/ ende ionghe gesellen zijn inder ghevanghenissen wech gheleyt Cof Jc aenriepe mijne boelen maer si hebben mi bedroghen Mijne priesteren ende raetsheren inder stadt /maer si zijn versmacht/doen si om broot ghingen/om haer siele te lauen Res Ach HEERE siet doch hoe bāge dz mi is/datter mi in mijnē lijue wee van doet mij herte keert hē ōme in minē lijue Wāt ic bē gram telijc bedroeft Vā buitē slaet mi tswaert/ eñ vā binnē heeft,mi die doot eenē weduwē gelijc gemaect

Schin. Men hooret wel dat ic suchte/mer nochtans
en hebbe ic geenen troosster/Alle mijn vianden ho-
ren mijn ongeluc/en si hebben haer verblijt want
ghi hebbet gedaen/Daeromme laet doch den dach
comen/in dien ghi wtroepen latet/dattet haer gaen
sal/gelijc als mi Tau Laet doch alle haer boosheit
voor v comen/En bereetse toe/ghelijck ghi mi om
mijnder misdaets willen toegericht hebt/Want mijns
suchtens is veel en mijn herte is bedroeft.

¶ Dat.ij. Capittel Aleph

Ch hoe heeft die HEERE de dochter
Zion so met gramscappe ouerstroyt
hi heeft die heerlicheyt Israels vanden
hemel after aerden ghewoorpen/hi en
heeft inden daghe sijns thoorns niet
ghedachtich geweest op sine voetbancke. Beth
Die HEERE heeft alle die woninghen Jacobs sonder
vermherticheyt verdoruen/hi heeft die vesten der doch
ter Juda afgebroken in sinen thoorne/en ter aerden
ghesticht. Hi heuet ontwijdet beide haer coninckrijc
ke en hare princen. Gimel Hi heeft die sterckte Is
raels in sinen gramnigen thoorne in stucken ghe
broken/Hi heeft sijn rechter hant achter hem ghetoe
gen/als die vianden aen quamen/En hi heeft in Ja
cob een vier aengestooct/dwelcke rontomme al ver
teert. Daleth. Hi heeft sinen boge gespannen als
een viant/sine rechter hant heeft hi gesterct als een
tegenpaertijder/en hi heeftet al verslagen/dat lust
tich om te aensien was/Ende sinen thoorne heeft hi
in die tenten Jacobs wt gegoten/En hi heeft sinen
thoorne gelijc een vuer wtgestort/inder woonin-
ghen der dochteren Zion/ He. Dye HEERE is
geworden als een viant/Hi heeft Israel vernielt
hi heeft verderft alle haer palleysen/en heeft alle sine
stercke vlecken verwoest/Hi heeft der dochter Ju
da veel leets en verdriets aengedaen/ Vau Hy
heeft sine hutten oft hoeyen omghewoelt/ghelijck
eenen hof/en sijn wooninge verdoruen/Die HE
RE heeft tot Zion beide die Vierdagen/en Sab
bathen/in die vergheteniisse gebracht/En in sinen
fellen thoorne beyde Coninghen/en Priesteren/
te schande laten comen. Zain Dye HEERE
heeft sinen outaer omghewoorpen/ende heeft sijn
heylichdom verbannen/Hi heeft die mueren haer
der palleysen inder vianden handen ghegeuen/al
so dat si inden huyse des HEEREN gheroepen heb
ben/als men op eenen Vierdach plach Heth. Dye
HEERE heeft voorgenomen te verderuen die mue
ren der dochter Zion/Hi heeft dat richtsnoer daer
ouer ghetogen/en hi en heeft sijn hant niet afghe
trocken ter tijt dat hijse verdoe/Daeromme staen
die voorbolwercken clagelijcken/en die mueren le-
get iamerlijcken. Theth Hare poorten ligghen diep
inder aerden. Hi heeft haer grendelen ghebroken
en te niet ghemaect/hare Coninghen en princen
sijn onder die Heydenen/daer si dat ghesel niet en
connen gheoeffenen/En haer propheten en heb
ben geen gesicht vanden HEERE Jod Die
Oudtste der dochter Zion/sitten opter aerden al
swighende Si werpen stof op hare hoofden ende
hebben sacken aenghetoghen/Die dochteren Zy
ons laten haer hoofden ter aerden hangen. Caph
Ic heb schier mijn ooghen wtghewreent/dat my
mijnen buyc daer van wee doet/Mijn leuer is op
der aerden wt gestort/ouer die dochter mijns volcs
doen die suyghelinghen ende onmondighe kinde-
ren opter straten/inder stat versmachten. Lamed
Doe si tot haren moederen spraken Waer is spijs
ende dranc?doe si opter straten inder stat versmach
ten/gelijc als die doodtlijcke ghewonde/ende gha
uen den geest op inden armen haerder moederen/
Mem Och dochter Jerusalem wien sal ic v ge-
lijcken?en waer voor sal ic v houden?O ioncfrou-
we dochter Zion wien sal ic v gelijcken?daer me
de ic v troosten mochte?Want dine schade is bo-
uen maten groot Wie can v gehelen? Nun Dye
Propheten hebben v ydele ende sotte visioenen ge
predict/en en hebben di dine ouertredinghe niet ge
openbaert/daer mede si dine gheuangenissen ge-
keert hadden/Maer si hebben v ydele sermonen
gepredict/waer mede si v henen te lande wt preec
ten/Sameth Alle die v voorbi gaen/slaen die han
den tsamen/pijpen v aen/en schudden dye hoofden
ouer die dochter Hierusalem/seggende/Is dit dye
stadt/waer af men seide/dat si ware die alder schoon
ste?waer af haer dat gansser lant verblijde? Ain.
Alle dine vianden sperren haren mont op tegen
v/pijpen v aen/en laten haer tanden sien seggende
Ehe. Wi hebbense vernielt/dit is den dach dien wy
hebben begeert/Wi hebbent vercregen/Wi heb
bent beleeft/ Pe Die HEERE heuet volbracht/
dat hi voor hem genomen hadde/Hi heeft sijn woort
veruult/dat hi voor lange tijt geboden hadde/Hi
heeft sonder vermherticheit verstoort/Hi heeft
den viant ouer v verblijt/en dat geweldt diner vian
den verheuen Zade. Laet dijn herte tot den HE
RE roepen/O du muere der dochter Zion/laet
dach en nacht tranen hier af vlieten/ghelijck een
beke/ende en hout oock niet op/Ende dinen oo-
gen appel en late oock niet af. Cof Staet des nachts
op en roept/Schuddet dijn herte wt inder eerster
wake teghen den HEERE ghelijc als water Heft
dijn handen tegen hem op/om dleuen wille diner
iongher kinderen/die van hongher steruen op al
le straten. Res O HEERE aenscout en siet doch
dien ghi alsoo verderft hebt/Sullen dan dye wiuen
haers lijfs vruchten eten?dye ionghe kinderkens
eenen spanne lanc?Sullen dan die Propheten ende
Priesters in dat heylichdom des HEEREN so ver-
moort worden? Schin Jongen en ouden ligghen
inder straten opter aerden/Mijne ionghe maech
den ende Jongelingen sijn met den sweerde ver
slagen/die ghi inden dach dijns grooten thoorns verslagen
hebt/Ghi hebse sonder alle vermherticheit gesla
gen/ Tau Du hadst mijne vianden rontomme
geroepen/als op een hoochtijt/alsoo dat opten dach
dijns thoorns nyemant ontlopen noch ouergheble
uen en is/Die ic ghehouden ende opgeuoet hebbe
die heeft die viant verslonden

¶ Dat.iij. Capittel Aleph

Ck ben een ellendich man/dye die roe
de sijnder gramschappen gheproeft
hebbe Aleph Hy heeft my ghe-
uoert ende laten gaen inder duyster-
nissen/en niet int licht. Aleph Hy
heeft sijn hant tegen mi gekeert en handelt gansch
anders met mi altijt Beth Hi heeft mijn vleesch
en huyt out gemaect/en mijn ghebeente in twee

gheslaghen/ Beth Hi heeft my vermaect/ende my
met galle eñ moeyte omuanghen Beth Inder
duysternissen heeft hi mi gheset/als die dooden in
der werelt Gimel Hi heeft mi alsoo bemuert/
dat ic nerghens wt en mach/eñ heeft mi in harde
ketenen gelept Gimel Eñ of ick dan al schreye
ende roepe/so stopt hi die oren toe/van mynen ge
bede/ Gimel Hi heeft mynen wech met gehou
wen steenen verstopt/ende mynen voetpadt crom
ghemaect/ Daleth Hi heeft op my laghen ghe
leyt als eenē Beyr/ghelijck een leeuwe int verbor
ghen Daleth Hi laet mi den wech missen/Hy
heeft mi in stuckē geslagen/eñ tot niet ghemaect
Daleth Hi heeft sinen boge gespannen/eñ heeft
mi (den pijl) tot een wit inder doelen ghe set/ He.

Hi heeft die pijlen zijns kokers latē in mine me
ren schieten/ He Ick ben eenen spot alle mij
nen volcke/ende dagheliics haer lieden/ He.
Hi heeft mi met bitterheyt versaet/ eñ met alsene
ghelaeft/ Vau Hi heeft mijn tanden in cleyne
stucken gheslaghen / hi wentelt mi in die asschen/
Vau. Hi heeft mijn siele wt den vrede verdreuen
Ick moet der goeder daghen vergheten/ Vau
Ick sprack/mijnen hope is ghedaen/ dat ick voort
meer zijn sal bi den HEERE/ Sdain Ach ghe
denct doch/hoe allendich ende verlatē dat ick ben/
dat ick met alssene ende galle gelaeft ben/ Sdain
Ghi sult ymmers daer aen gedencken/Want mij
ne siele seghet mi Sdain Als ick dat ter her-
ten neme/daeromme hope ick noch/ Heth Die
goedertierēhz des HEEREN en is noch nz geheel
wt/ Eñ sine bermherticheyt en heeft doch geē eynde
Heth Maer dine trouwe is groot/eñ is nieuwet
haer alle morgen Heth Die HEERE is mijn Deel/
spreect mijn siele/daerōme wil ic op hē hopē. Thet
Wāt die HEERE is vriēdelic dē genē die op hē ver
wachtē/eñ d siele die na hē vraget Thet Het is een
costelic dinc lijdsaē te zijn/ Eñ op die hulpe des HE
EREN te hopē Thet O hoe goet ist eenē mēsce/dat
hi dat ioc vāder ionchcyt aē op hē neme / Jod Dat
een ūlatē ūduldich si/als hē ergēs yet weeruaert/
Jod Eñ hi sinē mōt steect in dat stof/ eñ verwach
op die hope Jod Eñ laet hē op die kinnēbackē slaē
eñ veel versmaetheyts aēdoē Caph Wāt die HE
RE en verstoot niet inder eewicheyt Caph Hi be
droeft wel/eñ is genadich wederōme/na zijnd gro
ter goetheyt Caph Wāt hi en placcht noch en be
droeft nz der menscē kinderē vā hertē Lamed Als
of hi die allēdige op der aerdē gansch woude laten
verdruckē Lamed Eñ hare sake voor God ōrecht
latē zijn Lamed Eñ haer valscelikē latē verordelen
gelijck oft die HEERE niet en saech Mem Wie derf
dā seggē/dz sulcs geschie sonder des HEEREN be
uel/ Mem Eñ dz noch goet/noch quaet en come
door zijn beuel? Mem Waerōme morrē dā die men
schē also indē leuē? Een yegelijcke morre tegē sine
sondē Nun Laet ōs onse wegē soeckē eñ onder tas
tē/eñ ons tottē HEERE bekeerē Nun Laet ons on
se hertē tsamē mettē hādē opheffen tot Godt indē
hemel Nun Wi/wi hebbē gesondicht/eñ zijn onge
hoorsaē geweest/daerōme en hebstu ons nz recht
nz gespaert Samech Mer ghi hebt mz toorne ons
ouerscut/eñ veruolget/eñ zonder bermherticheyt ge
slagē Samech Ghi hebt v mz eē wolcke bedect dz

geen gebet tot v door en can. Samech Ghi hebt
ons tot dreck eñ slijck gemaect onder den volcken/
Ain Alle onse vianden sperren haeren muyl op te
gen ons/ Ain Wi worden verdruct eñ geplaecht
met verschrickē eñ angst Ain Mine ogen vloeyen
als waterbeken / ouer den iammer des dochters
mijns volcs/ Pe Mine ooghen vlieten eñ en con
nen niet af gelaten/want daer en is geen ruste.
Pe O HEERE wanneer wilt ghi vanden hemel
hier af sien/eñ aenschouwen? Pe Mijn ooghe
breect mi minē moet/om der dochteren wille mijn
der stadt/ Zade Mijn vianden hebben mi na ghe
iaecht/gelijc eenen vogel/sonder oorsaecke. Zade
Si hebben ooc mijn leuen inden graue te niete ghe
bracht/eñ eenen steen op mi ghelept/ Zade Si
hebben water op mijn hooft geschudt. Doen seyde
ic/ Nv ben ic gansch wech/ Cof Mer O HEE
RE ic riep dinē name aen wt den graue Cof Eñ
ghi hebt mijn stēme verhoort/eñ ghi en verbercht
dine ooren niet van mine suchten eñ schreyen/ Cof
Neyget v tot mi/als ic v aēroepe/ Eñ segt/ En ver
uaert v niet Res O HEERE beschermt die sake
mijnder sielen/eñ verlost mijn leuen Res O HE
RE aensiet/hoe dat mi onrecht geschiet/ helpt my
tot minen rechte Res Ghi siet alle haere wraken
eñ alle haer gedachtē teghen mi/ Schin O HE
RE ghi hoort alle versmaetheyt/eñ alle haere ghe
dachten ouer mi/ Schin Die lippen mijnder we
derpartie/eñ haer daghelics versieren teghen mi/
Schin Aensiet doch/si sitten neder oft staen op/ so
en singhen si niet dan van mi. Tau O HEERE be
taelt haer/so si verdiēt hebben Tau Laet haer dat
hert verschrickē/ eñ dine vermaledidinge geuoelen
Tau Veruolchtse met gramschappe/eñ vernieltse
onď dē hemel des HEEREN Dat.iiij. Ca. Aleph

Ch hoe is dat gout so gansch verduy
stert/eñ dat fijn gout soo verwoest/eñ
die steenē des heylichdoms liggen op
alle straten verstroyt? Beth Die ede
le kinderen Zions/ den goude ghelijc
geacht. hoe zijn si nv dē eerdenē vatē gelijc/ die die
potmaker maect? Gimel Die draken reycken die
borsten harē iongē/eñ suygēse. Maer die dochter
mijns volcs moet ōgenadich zijn/ gelijc als eē struys
se inder woestinē Daleth Dē suygelingen cleeft ha
re tonge aen harē raecke vā dorste/die ionge kinde
ren heysschē broot/eñ daer en is niemāt diet haer
breke He Die voormaels dat vertaerde oft dat lec
kerste atē/die vsmachtē nv opter straten. Die voor
tijts in sidē purpur opgeuoet zijn /die moetē nv in
dē drec liggē Vau Die misdaet der dochter mijns
volcs is groter dā die sonde Sodoma/ die hastelijc
omgekeert wert/eñ daer en quā niet een hant toe.
Sdain Hare Nazareē warē witter dan die snee/eñ
witter dā melc/haer verwe was rootachtiger dan
Corale/haer aensien was als een Saphirse Heth
Mer nv is haer gestelteniße gansch swart/ datmē
se opter stratē niet en kent / haer huyt hāgt aē den
beenē/eñ zijn so dorre als eē hout Thet Den versla
genē door tsweert geschiet beter/dā dē genē die van
honger steruē/eñ die vsmachtē eñ verderuen moe
ten vandē dierē tijt Jod Die wijfs die vā naturen
bermhertich zijn/hebbē haer eygē kinderē met haer
selfs hādē moetē cokē/op dat si te etē haddē/ in die

iammerlijcke verderuinghe des dochters mijns volcx. Caph. Die HEERE heeft sinen toorne volbracht/ hi heeft sinen grammighen toorne wt gestort/ hi heeft tot Sion een vier aengesteke/ dat ooc haere fundamentē verteert heeft. Lamed.

Die coninghē optet aerdē en haddens niet ghe looft/ noch alle die lieden inder werelt/ dat die viā den ende wederpartie tot Hierusalem ter poorten soudē in trecken/ Mem. Het is ghesciet om der sonden wille haerder propheten/ ende om der misdaet wille haerder Priesterē/ die daer inne der gherechtē bloet gestort hebbē. Nun. Si ghin ghen herwaerts eñ ghints opter straten/ ghelijck die blinden/ ende warē met bloet besmet/ ende en conden ooc der seluer cleederen niet aenghetoccē/ Samech. Mer si roepen tot eenen yeghelijc ken/ wijct ghi onreyne/ wijct/ wijct/ en roerēs niet aen/ Want si schouden haer/ eñ vloden voor haer/ Datmen ooc onder die Heydenen seyde/ Si en sul len daer niet langhe blijuen/ Ain. Daerom me heeft haer den toorne des HEEREN vlstroyt ende en wil haer niet meer aēsien/ Wat si die prie steren niet en eerden/ eñ mettē ouders geen berm herticheyt ghe oeffent en hebben.

Pe. Daeromme sterren ons noch onse oogē/ op die ydele hulpe/ tot dat si tsamē moede wordē/ doē wi wachtē op een volc dat ons doch niet gehelpen en conste. Zade. Men iaechde ons/ dat wi op onse stratē niet gaē en dorsten. Doen quā ooc ons eynde/ onse daghen zijn wt/ onse eynde is comen/ Cof. Onse veruolghers waren sneller dan den aernt onder dē hemel/ op die bergen hebben si ons veruolcht ende inder woestenie op ons lagen ghe leyt/ Res. Die gesalfde des HEEREN/ die on sen troost was/ is ghevanghen ghewordē/ doen si ons verstoorden/ op wien wi ons verlieten/ wy wouden onder sine schaduwe leuen onder die hey denen/ Schin. O du dochter Edom verblijt v/ eñ weest vrolick/ die daer woonst indē lande Vtz/ Want den kelc sal v ooc ouer comē/ ghy moet ooc droncken eñ ghebloot worden.

Tau. O du dochter Sion/ dine misdaet heeft een eynde/ hi en sal v niet meer latē wech voeren. Mer dijne misdaet/ O ghi dochter Edom/ die sal hi versoecken/ eñ dijn sonden ontdecken.

Dat.V.Capittel.

A Ch HEERE gedēct doch hoe dattet ons gaet/ Siet/ ende aenschout onse versmaetheyt/ Onse erfenisse is den vreemden te deel ghewordē/ eñ on se huysen den wtlandighen/ Wi zijn weesen/ ende en hebben gheen vaders/ onse moe ders sitten als die weduwen. Onse eyghen water moeten wi om ghelt drincken. Onse hout moetē wi om gelt coopē/ Men iaecht ons optē hals na/ Eñ als wi al moede zijn/ so en laet men ons noch tans gheen ruste hebben/ Wy hebben ons moetē Egipten ende Assirien ouergheuen/ op dat wy doch broots ghenoech soudē hebbē te eten/ Onse
Exo.xx. voorvaders hebbē ghesondicht/ ende si en zijn nv
Deu.v. niet meer tegenwoordich/ ende wi moeten haere
Hie.xxxi. misdaet ontghelden. Die knechten regnerē ouer
Eze.xviii. ons/ Ende daer en is nyemant/ die ons van haer der hant verlosse/ Wi moetē ons broot met peri cule ons leuens halen/ voor dat sweert inder woe stijne. Onse huyt is al waerse in eenē ouē verbrant vanden grouwelicken hongher.

Si hebbē die wijuen tot Sion ghescheyndt/ eñ die ionghe maechden in die steden Juda/ Die Vor sten zijn van haer ghehanghen/ ende die persoonē der ouder eerbaren en heeftmē ooc niet gespaert. B Die ionghelinghen hebben moeten molensteenen draghen/ ende die knechtkens hebben ouer thout draghen moeten struyckelen. Die ouden en sitten niet meer onder die poorte/ Ende die ionghelinghē en bedrijuen gheen muysijc spel meer. Ons hertē vruechde heeft een eynde/ ons dansen ende reyen is in droefheyt verkeert/ Den crans ons hoofts is verwelct ende af ghevallen. O wee ons dat wi ye soo ghesondicht hebben. Daeromme is oock ons herte bedroeft/ ende onse ooghen sien iammerlijc ken/ om des berges Sions wille/ dat hy soo woest leghet/ dat oock die vosschen daer op cont somme loopen.

Maer du O HEERE die inder eewicheyt blij uest/ eñ dijnē troone altijt eñ eewelic/ Waerom me wilt ghi onser so gheheel vergheten/ ende ons so langhē tijt verlaten? O HEERE bekeert ons tot v/ so worden wi bekeert. Vernyeut onse daghē ghelijc van oudts herwaerts/ Want ghi hebt ons nv lange ghenoech verworpen/ ende zijt lange ge noech ouer ons toornich gheweest.

Die Propheet Baruch.

die in Canon der Hebreen niet en is.

Baruch beschrijft die gheheele sake/ eñ leset dat selue voor den volcke/ Dat volc seyndt wt die ghevanghenisse Babel tot Hierusalem te offeren/ Ende begheert datmen God voor den Coninck bidde/ wiens ghevanghen si warē eñ voor hare sonden/ die si ootmoedelijcken bekennen.

Dat eerste Capittel.

D It zijn die woordē des boecx die Ba ruch die sone Nerie des soons Maa sie/ des soōs Zedechie/ des soōs Se dei/ des soōs Helkie/ gescreuē heeft/ A tot Babilonien inden vijfsten iaer/

opten seuen stē dach des maents/ ter tijdt als dye Chaldeē Je rusalem wō nen/ innamē eñ verbern den/ Eñ Ba ruch heeftde woorden vā desen boecke ghelesen dat tet Jechoni as dye sone Jechoiachin/ die conic Ju da hoorde/ ooc in die te

ghen woordicheyt des ganschen volcs dat tsamen gecomẽ was/om dit boeck te hooren/voor alle dye machtige des coninces sonen/voor dye raetsheeren ende oudẽ/voor tghansche volck / van den nedersten totten hoochsten toe/voor alle den ghenen die tot Babilonien woonden bi dat water Sodi. Ende alle diet hoordẽ weenden/ende vasten /ende baden voor Gode
B

Si versaemdẽ oec ghelt/so wat een yeghelijck vermocht / eñ seynden tot Hierusalem Joachim den sone Helkie/des soons Salon den priester/met ten anderen priesteren / eñ alle den volcke / dat by hem was tot Hierusalẽ /als si namẽ die vaten des tempels des HEEREN/die vanden tẽpel genomẽ waren/ dat sijt weder int lant Juda souden brengen/inden thienden dach der maent Siban/te weten/silverẽ vaten/die Sedechias die sone Josie dye coninc Juda/gemaect hadde/na dien dat Nebucad Nezar die Babiloonsche coninck Jechoniam /sine princen/alle machtige / eñ dat ghansche lantvolck geuangen/eñ van Hierusalem tot Babilonien ghe uoert hadde

Ende si seyden/Siet/wy hebben ghelt tot v lie-
C den gesonden/waer mede ghi copen sult brantoffer/wierooch/makende ongeheeft broot/ende offeret voor dye sonden opten outaer ons HEEREN Gods / Eñ biddet voor dye weluaert Nebucad Nezars des Babiloonschen coninces /eñ Bal-
xix thasar zijns soons / dat haere daghen moeten zijn opter aerden/ gelijck die daghen des hemels/ Eñ dat ons God cracht geue/ende onse ogẽ verlichte/ op dat wi onder die bescherminghe Nebucad Nezars des Babiloonschen coninckx leuen moghen/ eñ onder dat bescudtsel Balthassars zijns soons/ ende dat wi haer dienen mogen langhen tijt/ ende genade voor haer vinden / Bidt oock voor ons dẽ HEERE onsen God/Want wi hebben teghen God onsen HEERE ghesondicht/ende sinen toorne en is noch niet vã ons gekeert tot op desen dach toe/Ende leest dit boeck dat wi tot v gezondẽ hebben/dat ghijt laet lesen indẽ tẽpel des HEEREN/ op die hoochtijtlijcke dagẽ/alst best past / Ghi sult oock alsoe segghen/Onse HEERE God is ghe-
D recht maer wi zijn alder schanden weert / ghelijck alst dan opten teghenwoordighen dach staet met gansch Juda/ende met alle die gene die tot Hierusalem woonen/ onse coninghen/ vorsten/priesterẽ propheten/ ende onse vaderen. Wy hebben voor God onsen HEERE ghesondicht/wy en hebben op hem niet betrout/wi en zijn hẽ niet ghehoorsaẽ geweest /wi en hebben die stemme ons HEEREN Gods niet gehoort/ dat wi in sine geboden dye hy ons geboden heeft/gewandelt hadden / Van dyen dage aen/als hi onse voorvaders wt Egypten ghe leyt heeft/tot op desen dach zijn wy eẽ ongelooueich eñ ontrouwich volck gheweest voor den HEERE onsen God/ende wi hebben ons gedeelt eñ zijn af geweken/also dat wy zijn stemme niet en hoordẽ/ Daeromme is ons veel quaets eñ ongeluces ouer comen/eñ vele vermaledidinghen/dye dye HEERE door Mosen sinen dienaer den ouertredende gedreycht heeft / welcke Moses onse voorvaders wt Egiptẽ geleyt hadde/in een lant daer melck eñ honich in vloeyde/gelijc alst met opten dach vã he-

den noch siet/ Maer wi en hebbẽ dye stemme ons Gods niet gehoort/na alle de woordẽ der propheten/die hi tot ons gesondẽ heeft/oock tot onsen ouersten/Maer een yeghelick is sinẽ sinne ende zijn boosch voornemen nageuolcht/den vreemdẽ Goden te offeren/eñ quaet te doen voor God onsen HEERE

¶ Si vermanen dat God haer te recht strafft/ Ende si roepen aen God den HEERE dat hijt haer vergeuen wille A

Dat.ij.Capittel

Nde om des wille so heeft God onse HEERE volbracht/ dat voornemen dat hi ons /eñ onsen ouersten/dye in Israel regneerden / eñ den ganschen Israel eñ Juda te kennen ghegeuen heeft/ Eñ hy heeft sulcke ongeluck ouer ons laten comen/dat dier gelijcke onder der sonnen niet ghe schiet en is geweest/als dã nv in Hierusalẽ geschiet is/gelijc als in die wet Moses gescreuen staet /dat een mensche zijnder eyghender kinderen vleesche soude eten/ Eñ God heeft haer oock alle den viliggende coningẽ inden handẽ ghegeuen/tot een versmaetheyt/eñ hi heeftse verwoest/eñ in alle landen eñ volcken verstroeyt

Also zijn wi tonder ghegaen/eñ niet te bouen/
want wi hebbẽ tegen onsen HEERE God ghesondicht/eñ zijnder stemmẽ niet gehoorsaem geweest Daeromme is God onse HEERE gerecht /eñ wy worden te rechte geschent/ gelijc alst hedẽ (daechs noch geschiet/ Want God hadde voor hem ghenomen / dat hi sulcke ongeluc woude ouer ons laten comen(gelijc alst oock ghecomẽ is) Eñ dies nyet te min/wy en hebbẽ hem niet willen bidden / eñ van onsen boosen wegen niet willen aflaten/ Daeromme heeft die HEERE sulck ongeluc ouer ons laten comen/Wãt hi is gerecht in alle sine wercken/die hi ons gebodẽ heeft/eñ die wi niet gedaen /eñ hem niet gehoorsaem en hebben geweest/dat wi in dye geboden des HEEREN/die hi ons gegeuẽ heeft/ C
gewandelt hadden

Eñ nv O HEERE God Israels/ die dijn volc wt Egiptẽ lant geleyt hebt met geweldiger hant/ met teekenẽ/eñ wonderlijcke wercken / met dijnder grooter cracht/eñ eenen wtghestrecten arme/ ende hebt v eenen name ghemaeckt /gelijck alst heden op desen dach kenlijck is Wy hebben ghesondicht/wy zijn godlose geweest/qualicken eñ onredeliken hebben wy/ O HEERE onse God/in alle dine gerechticheden gehandelt/ Wi bidden v/keert doch dinẽ toorne van ons/want weynich is onser ouer gebleuen onder dye heydenẽ/ onder den ghenen derwaerts ghi ons veriaecht hebt/ O HEERE verhoort doch ons ghebet/eñ leyt ons wt der geuangenissen om dinẽ wille/maect ons doch een gonste/voor den genẽ die ons geuangen wech geuoert hebben/op dat alle landẽ mogẽ kennen/dat ghi onse HEERE God zijt/ ende dat Israhel /ende alle zijn geslacht dine name aẽroept/ Och HEERE siet vã dinẽ heyligẽ huyse op ons. Neycht dijn oorẽ eñ verhoort ons/doet op dijn ogẽ eñ siet/Wãt die dooden die ten graue geuarẽ zijn/eñ welcker siele wt harẽ liue is/die en gheuẽ den HEERE noch lof noch ghe rechtmakinghe/Maer die siele die vã me nichte wegẽ haer der zoden benauet is/eñ becomert

ende benaut daer henē ghaet/der welcker oogen
flau zijn/ Ja een sulcke hongerighe siele die looft
D den HEERE/ende prijst zijn gerechticheit/O HE
RE wi draghen ons ghebet voor v/ende begeren
bermherticheyt vā v/O HEERE onse God niet
van gherechticheyts weghen onser vooruaders/
Maer want ghi dinē thoorne ende gramschappe
ouer ons hebt laten comē/gelijc als ghy dan door
dine dienaers die propheten ons gedreycht hebt/
te weten also. Dye HEERE gheeft v also te kennē
Buyghet uwe schouderē eñ halsen/ eñ dient den
Babiloonschen coninck/soo sult ghy inden lande
blijuen eñ woonen/dat ick uwē vaderen beloofte
hebbe/Maer indiē dat ghi dat niet en doet/eñ der
stemmen des HEEREN dijns Gods niet gehoor
saem en zijt/also dat ghi wederstaen wilt den Ba
biloonschen coninck te dienē/Soo wil ick v in die
steden Juda/tot Jerusalem/ende rontsomme ver
woesten eñ verdestruerē/Jck wil dan oock wech
nemen alle genoechte ende roepē van vroechde/
die stemme des bruydegoms ende des bruyts/eñ
daer en sal inden lande niemant meer woonē. Eñ
si en hebbē dine stemme niet willen hooren/dat si
den Babiloonscen coninc dienden/Ende daerom
me hebt ghy volbracht/dat ghy door dijne dyena
ren die propheten ghedreycht hebt/te weten/dat
die ghebeenten onser coninghen/eñ die ghebeen=
ten onser vooruaders van haerder plaetsen wech
E genomen soudē wordē. Eñ nv zijn si inder sonnē
hitte eñ in die coude des nachts geworpen/eñ zijn
gestoruē in groter smertē/in honger/mettē sweer
de/eñ pestilencie/Daeromme hebt ghi ooc den tē=
pel verwoest/waer in dinen name aengheroepen
is/ghelijck als noch huyden sdaechs schijnt/ ende
dat om der boosheyt wille des huys Jsraels/ende
des huys Juda

O HEERE onse God/ghi hebt met ons gehā
delt na alle dijnder goetheyt/ende na dijnder gro
ter bermherticheyt/gelijc als ghi door dinen dye=
deu.xviij. naer Mosen gesproken hebt/indē daghe als ghy
deu.xix. hem beuaelt die wet voor te scriuen den kinderen
Jsraels/also sprekende/Jndiē ghi mijne stemme
niet hoorē en wilt/so sal dese groote menichte een
alte cleyn volcxken worden/Want ick wilse ver=
stroyen/Nochtās weet ic wel dat mi dit volc niet
hoorē en sal/want het is een hartneckich volc/eñ
si sullē eerst inder gheuanghenisse inder vianden
lant sullen si haer bekeerē/ende leeren bekennen
eñ dat ick haer God ben/als ick haer een hert ge=
uen sal/dat si verstaen moghen/ende ooren/ dat si
hooren connē/ Dan sullen si my inden lande der
geuangenissen louen/eñ mijns naems ghedach=
tich sijn/Dan sullē si haer van haren hardē ruggē
ende van alle haerder schalcheyt bekeerē/ende ge
dencken aen tghene dat haren vaderen ontmoet
is/dye teghen my gesondicht hebben. Dan wil
icse weder int lant brengen dwelcke ic Abraham
Jsaac/ende Jacob haren vaderen met eenen eedt
belooft hebbe/daer in sullen si regneren/Jc wilse
vermeerderē/ende niet verminderen. Ende ic
wil dat verbont met haer anders makē dattet al
tijdt eñ eewelic dueren sal/te weten/dat ick haer
God si/ende si mijn volc/ Ende voort aen wil ic
mijn volc die kinderen Jsraels/ niet merc wt den
lande verdriuen/dwelcke ick haer ghegeuen heb=
be

¶ Een hertelic aenroepen ende bidden tot God inder ghe
uangheniffen/ende een vermaninghe totten volcke om be
teringhe ende bekeeringhe

Dat.iij.Capittel

E Nde nv O HEERE/almachtighe
God Jsraels/onse siele die in anxste
is/ende onzē geest die becommert is
roept tot v/O HEERE verhoort
ende ontfermt onser/wāt du bist eē
bermhertige God/Ontfermt v onser/ wāt voor
v hebben wi gesondicht/Du blijfst inder ewicheit
Sullen wi dan gansch vergaen? O almachtighe
HEERE God Jsraels/hoort nv dat ghebet der
doodē Jsraeliten/ooc dat gebet haerder kinderen
die voor v gesondicht hebbē/eñ die der stemmen
des HEEREN haers Gods nyet ghehoort en
hebben/van welcs wegen ons al dit ongeluc aen
hanct/Ach HEERE en gedenckt niet op onser va
deren misdaet/Maer weest ghedachtich dijnder
macht/ende dijns naems tot deser tijdt/ want du
bist dye HEERE onse God/v HEERE willen wy
louen/Wāt/daeromme hebstu dijn vreese in onse
herte gegheuen/dat wi dijnen name aenroepē/eñ
v in onse gheuangenisse louen souden/ Ende dat
wi vander boosheyt onser vaderē ons bekeeren/
die voor v gesondicht hebben/siet/huydē sdaechs
liggen wi in onse gheuanghenisse/want ghi hebt
ons verstroyt tot versmaedtheyt/ tot vermaledi=
dinghe/eñ tot sonden/ghelijck als oock onse va=
ders/die van v afgetreden sijn/eñ om haerder son
B den wil vergaen zijn

O Jsrael hoort die geboden des leuens/merct
met dinen oren daer op/eñ leert wijsheyt/Wā co
met O Jsrael? dattu inder vianden lant bist? in een
vreemdt landt bistu vercout/ende metten dooden
verontreynicht/Du bist den ghenen ghelijck/die in
den grauen henen af varen. Daer wt comet/om
dat ghi die fonteyne alder wijsheyt verlaten hebt/
want hadtstu op Goods wegē ghewandelt/ soo
waerstu vrolic eñ seker indē lādē gebleuen/Daer
omme leert waer dat voorsichticheyt is/waer dat
die duechde is/verstāt is/op dat ghi weet vā waer
dat comē/dat langhe leuen/neringhe/dat licht der
ogen/eñ vrede/Wie heeft haer plaetse ye geuondē
Wie is in sinē scat ye gecomen.

Waer sijn die vorsten der heydenē/ende die ge
ne die ouer die beesten opter aerden heerschappie
hebben? Die metten vogelen des luchts haer spel
eñ ghenoechte houden? Die siluer ende gout (daer
die menschen haer hope op setten) te samen leggē
ende haer vergaderē en heeft gheen eynde? Waer
sijn die henē geuarē? die dat siluer smedē/ eñ sorch
uuldich warē/eñ en mochten nochtans haer werc
niet volbrengē? Si zijn wtgeroeyt/ende ter hellen
geuaren/ende in haer stede sijn ander ghecomen/
Die iongen hebben dat licht gesien/si hebben opt
aertrijcke ghewoont/Maer die weghen der rech
ter const eñ wijsheyt en hebben si niet gekēt/harē
padt en hebbē si niet verstaē/hare kinderē en heb=
ben oock die castidinge niet aengenomē/Ja verre
is si van haer/Men en heeftse inden lande Canaā
niet gehoort/tot Theman en is si niet ghesien ge
we est

Die Agarenen ondersoecken die voorsichticheit/
ende wijsheit/ Maer alleen aertsche/ als dye gene /
D die cooplieden/ ende hanteerders zijn inden lande
Die van Theman zijn oock consteners/ en arbey
den na wijsheyt en verstant/ Maer den wech der
warachtigher wijsheyt en hebben si noyt ghekent
ende haere paden en ghedencken si nyet meer/meer.
O Israhel hoe groot is dat huys Godts? hoe is
iiij. die plaetse zijnder besittinghe soo groot? Groot
xciiij is hi/ en en heeft gheen eynde/ hooch/ en onmetelijc
iiij. Waer zijn nu die vermaerde Reusen? die inden be-
ghinne waren/ groot van lijue ende wel gheleerde
crijschluyden? Maer die HEERE en hadde die niet
wtuercoren/ die en hebben oock den wech der wa
rachtigher wijsheyt niet gevonden / daeromme zijn
si oock vergaen/ Want aengesien si geen wijsheyt ge
hadt en hebben/ so zijn si van haerder dwaesheyt we
gen vergaen.
E Wie is inden hemel opgeclommen? die die wijs
heyt daer ghenomen heeft/ en met hem hier afghe
bracht heeft? Wie is ouer die zee gheuaren? dat hise
gheuonden/ en ouer dat wtgelesen gout aengheno
men/ en herwaerts ghebracht heeft? Daer en is
niet een die den wech der wijsheyt weet/ Ende daer
a.i. en is oock niemant die na haere straten tracht/
Maer die ghene die alle dinck weet/ ende kent/ die
kentse/ en die heeftse oock met zijnder voorsichtic-
heyt gevonden.
Dat is die/ die welcke die aerde van tbeghinne
i. bereet/ en haer met beesten en dieren beset heeft/
Ende als die selue dat licht laet wtghaen/ soo gha-
tet/ Ende als hijt weder roept/ soo ist hem met be-
uen ghehoorsaem. Die sterren staen op haerder
hoede/ ende lichten/ en dat met vruechden/ Als hise
roept/ so spreken si: Hier zijn wi/ ende lichten den
ghenen diese ghescapen heeft met lust / Die is on-
se Godt / ende behaluen hem en sal gheen ghehou
den worden / Die heeft alle wijsheyt gheuonden/
ende hi heeftse Jacob sinen dienaer ghegheuen/ en
Israhel sinen geminden. Na dien heeft hi hem op ter
Jo.i.i. aerden laten sien/ ende heeft bi den menschen ghe-
ed.i. woont.

¶ Een claghe ende vermaninghe totten volcke Israel dat sijt souden ter herten nemen/ ende lijdsaem souden zijn

¶ Dat.iiij.Capittel.

B Dit is dat boeck der gheboden Gods ende die wet die eewelijck blijuen sal Alle diet aennemen / die sullen totte leuen comen. Maer diet verlaten/ die comen totter doot. O Jacob bekeert u/ ende begrijpt / ghaet dese strate/ bi zijn schijnsel en claerheyt/ En gheeft dijn eere gheenen anderen ende dijn weerde en laet geenen vremden volcke Hoe salich zijn wy O Israhel / den welcken Godt gheopenbaert heeft wat hem behaghelijck is. O
D.iiij du volck Godts weest goets moets / O du hooch
Je.i. veroemde Israhel. Ghy zijt ghy onder die heydenen
xx. vercoft/ Maer niet dat u Godt gansch wt roeyen
wil/ maer daeromme zijt ghi in die handen uwer
vianden ghecomen / om dat ghy den HEERE
tot gramschappe verweckt hebt/ Want met dien
hebt ghi den warachtigen eewigen leuenden God
die u ghescapen heeft / grootelijcken vertoornt/
dat ghy den duyuelen ende nyet Gode gheoffert
hebt. Ghi hebt den ghenen vergheten/ die u opghe
uoet heeft/ en Hierusalem uwe voestere hebt ghy
bedroeft. Deu.iiij
Doen si sach dat den thoorne Gods op u toe- ende.v.
comende was/ soo riep si / O ghi bijligghende lan- C
den Zions hoort/ Want God heeft een groot leet
ouer mi laten comen/ want ick sie die gheuanghe-
nisse mijns volcks/ mijnre sonen en dochteren/ die
die eewighe HEERE ende Godt ouer haer bren
gen wil/ met vruechden heb icse opghebracht/ met
weenen en trueren moet ickse laten. Niemandt en
verblijde hem ouer mi weduwe ende verlatene/ die
om mijnder kinderen sonden wille verlaten ben van
alle man/ Want si zijn vander wet Godts afghe-
treden/ van zijnder gerechticheyt en hebben si niet
willen weten/ inden wegen zijnder geboden en heb
ben si niet willen wandelen / en opten voetpat der
waerheyt en der gherechticheyt en hebben si nyet
willen gaen. Ero xxxij
O ghi bijliggende naeghebueren Zions/ coemt D
en laet ons die gheuanghenisse mijnder sonen ende
dochteren een gedachtenisse houden / die welcke die
eewige Godt ouer haer ghebracht heeft/ hi heeft
een volc van verre ouer haer bracht/ een boosch volc
een volc dat een vreemde spraecke heeft/ een volck
dat noch die ouden en spaert/ noch die ionge kinde
ren en ontfermt/ Die hebben mine weduwe die be
minde wech gheuoert/ en mi eensame mijnder kin
deren berooft. Ach hoe mocht ick u doch te hulpe
comen? Die gene die ouer u dit ongheluc ghebracht
heeft/ die verlosse ende neme oock u/ wt den handen E
uwer vianden.
Treckt henen/ treckt henen O mijne kinderen/
want ick ben eenich ende verlaten. Ick hebbe dat
cleedt des vredes wt ghetoghen/ ende den sack der
droefnissen hebbe ick aenghetoghen/ ick wil voort
mine dagen opt alderhoochste beschreyen. O Ghy
mijne kinderen zijt manlijck en cloeck / Roept tot Deu.iiij
den HEERE die sal u wt der vorsten handt ver- en.xxx.
lossen/ die uwe vianden zijn/ Want ick laet mi ey- Psal.
gentlijc voorstaen/ dat uwe salicheyt en welvaert c.xix.
weder comen sal. En ick crijghe een vruechde
vanden heylighen/ van weghen der barmherticheyt
die u van onsen eewigen salichmaker ontmoeten
sal/ Met leedt ende weenen heeft hi u wt ghestoo-
ten/ maer met vruechde ende eewighe ghenoech-
te sal hi u weder herwaerts brenghen / Ghelijck
die naghebueren Sions uwe gheuanghenisse van
Godt ghesien hebben / alsoo sullen si oock haest
uwe verlossinghe / dye in Godt staet sien / dye u
ontmoeten sal met grooter ende eewigher claer-
heyt.
O ghi mijn kinderen lijdt doch verduldelijcken
den thoorne die op u comen sal/ Die viandt heeft u
veruolcht/ Maer haest sult ghi zijn verderfenisse
sien/ also dat ghi hem op sinen hals climmen sult. Mij
ne vertaerde moeten rouwe harde weghen ghaen
want si worden wech gheuoert vanden vianden/
ghelijck als een verstroyde cudde beesten. Sijt Hie.xx.xvi
ghoets moets mijne kinderen/ ende roept totten
HEERE/ want die ghene die u doet wech voeren/
dye sal uwer ghedachtich zijn/ Want ghelijck ghi
voormaels ghesint zijt geweest van God af te tre

den/ also sult ghi nv thienmael meer arbeyden we-
der tot hem te keeren/ en hem te soecke/ Wat die
ghene die dit ongheluck op v ghebracht heeft/ dye
selue sal v die eewige vruechde en genoechte met
zijnder hulpe gheue/ Weest cloeck O Hierusalem
die v metten name noemt/ dye vermaent uwer.
Die boose die v nv quelle/ die sullen oock vergaen
en die haer verblijt hebben om dijns ongheluchs
wille/ dye sullen ghestraft worden. Dye steden de
welcken dijne kinderen dienen/ ende dye v uwe
kinderen wech gevoert hebbe/ dye sullen gestraft
worden/ Want ghelijc si haer nv dijns ongevals
verblijen/ alsoo sullen se oock in haerder verderfe
nisse trueren/ Die blijschappe haerder pomposic-
heyt ende houaerdijen sal wech ghenome worde/
en haren moet sal in droefsenisse verkeert worde/
Want vanden eewighen sal daer een vier op haer
vallen/ en dat sal veel daghen lanck dueren / ende
sal vanden Duyuelen langhen tijt ingheWoont
worden.

Eenen troost totte volcke/ va des goedertierentheyts weghen/ die haer God loonen sal/ En van die roepinghe des heydenen.

Dat .v. Capittel.

A Hierusalem siet rontsomme v totte
opganc der sonne/ en siet die vruech-
de die v van God coemt/ Siet dijne
sonen/ die ghi verlaten hebt/ ende ver-
stroyt zijn/ die comen vergadert van
den opganck en nederganck der sonnen/ die haer
inden woorde des heylige Gods te eere/ verblijen
Treckt af O Hierusalem dat truercleedt/ dat ghi in
dijnen iammer aenghehadt hebt/ En treckt aen
tcieraet/ ende eer/ die v van Gode tot een eewi-
ge heerlicheyt ontmoet/ God sal v mette mantel
der ghrechticheyt cleede/ en een croone der eewi-
ger eere sal hi v op dijn hooft setten/ Wat God sal
zijn claerheyt v verthoone/ die onder de hemel is/
Eenen eewigen name sal v Godt op setten/ vrede
der ghrechticheyt/ ende eere der vreesen Gods.
Staet op Hierusalem/ en stelt v op die hooch-
B te/ Siet om tegen de oosten/ ende siet dijne kinde-
ren versaemt vanden opganc totten nederganck
der sonnen/ die haer inden heylighen woorde ver
blijden/ als si Gods ghedachtich zijn. Si trecke te
voete va v ghevanghe/ vanden vianden ghelept/
Nv brengtse die HEERE ghedragen met eeren
als kinderen des rijcx versaemt. Want God heeft
voor hem ghenomen alle hooge bergen te verne-
deren/ die hooghe steenrootsen/ en die dalen (dye
eewelijcke meenden te blijue) dat aertrijcke effen
en ghelijc te maken/ op dat Israel sekerlick (ende
sonder sorge) woonen mach Gode te eeren/ Alle
bosschagien en lustige boomen sullen Israhel om
schaduwen/ ende dat wt beuel des HEEREN/
Want God sal Israel beruoeren met ghenoech-
ten en vruechde inden schijn en claerheyt zijnder
maiesteyt/ met bermherticheyt en ghrechticheyt
die welcke wt hem is.

Een wtscrift des briefs die Hieremias ghesonde heeft totten ghenen/ die ghevanghen van Hierusalem tot Babylonien ghevoert waren door den Babiloonschen coninck Inden welcken hi haer te kennen gheeft/ dat hem van Gode beuolen is.

Dat .vi. Capittel.

Om der sonden wille dye ghy teghen
God ghedaen hebt/ soo sult ghy van
Nebucadnezar den Babiloonschen
coninck ghevanghen tot Babilonien A
gheuoert worden. Als ghy dan daer
coemt/ soo sult ghi vele iaren ende langhen tijt/ te
weten tot in dat seuende geslachte/ aldaer moeten
bliuen. Maer daer nae wil ick v weder met vrede
daer wt brenghen. Ende nv sult ghi tot Babylo-
nien vele siluere en gulden goden sien/ oock stee
nen en houte/ die sullen si op die schoudere drage/
op dat si den heydene een vreese aen iaghe/ Daer-
omme siet nv toe/ dat ghi niet en doet ghelijck die
andere. En veruaert v niet/ en en laet v die vreese
niet ouerwinnen.
En als ghi vele volcks siet achter en voor/ dye B
haer eere bewijsen/ dan ghedenct ghi in uwer her
ten/ O HEERE v alleen salmen eeren en aenbe
den. Maer mijn Enghel sal bi v zijn/ ende ick selfs
sal voor v leuen sorge dragen. Want dat hout daer
si wt ghemaeckt zijn/ dien houte heeft die werck-
meester zijn houele/ en tweeren af ghenome/ si zijn
verguldt/ en versiluert/ maer si zijn ydele en valsch
en en connen niet spreken/ Ghelijc als een deerne
die vrijet verchiert is/ alsoo zijn oock dese vanden
goude ghemaeckt/ gulden croonen hebben haere
goden op haer hoofden/ Maer die priesters neme
dat gout en siluer van haer/ en besighent selfs/ Ja
si gheuen vanden seluen den hoeren/ en vercieren
haere deernen daer mede/ Daer nae nemen sijt de
deernen weder/ en vercieren haer goden daer me
de. Maer dese goden en moghen noch van de mot
ten/ noch andere wormen haer beurijen. Si clee-
dense met purpur/ ende vaghen dat stof af van hae
ren aensichten/ dies seer veel in haeren tempelen
is/ Die een heeft eenen staf inder hant/ recht oft hi
een richter waer inden lande/ maer die tegen hem
misdoet/ en can hi niet ghedoode. Die ander heeft
in zijn hant een sweert/ oft bijle/ nochtans en can hi
hem selfs noch vande oorloge/ noch vande moor
denaers beschermen. C
Dit alle gheeft v te verstaen/ dat dit gheen gode Psal. 115.
en zijn/ en daeromme en sult ghise noch eere/ noch Jere.
vreesen/ Want ghelijc alst is met een vat / dat een
breeckt/ ende alst breeckt/ so en ist nyewers toe nut
alsoo gaet het oock toe met haere goden/ Alsmense
inden tempel stelt/ dan worde haer ooge vol stofs
vande voete der gheenre die daer in gaen/ Ghelijc
herwijs als een die teghen den coninc gedae heeft
dien worden ouer al dooren en poorten toe ghesto-
ten/ Oft ghelijck men een doot lichaem bi den gra
ue hoedet/ also verwaren die priesters dye dooren
met grendele en sloten/ op dat haer goden vande
roouers niet wghetoghe (en gestolen) en worde/
Men ontsteect haer vele lichten / wt den welcken
si nochtans niet een ghesien en conne/ Met si staen
ghelijck eenen balck inden tempel/ Men seyt/ dye
slanghen en wormen / die wt der aerden groepen
knaghe haer haere herten/ en eten haer / en haere
cleederen/ en noch en mercke si dat niet/ haere ae
sichten zijn sweert en rouwe/ vanden rooch dye in
den tempel is. Die Wlen/ Swaluwen/ en voghe-
len vlieghe op haer / En die catte springe haer op
haer hoofden.

Dit alle geeft v claerlijck te verstaē/dattet geen
goden en zijn/eñ daeromme en veruaert v niet.
D Dat gout dat si aen haer dragen/dat is nv zeer scho
ne/Maer in dien datmen den roest niet af en wies-
sche/soo en sout geenen schijn geuē/Doemēse goot
so en beuonden zijt niet/ Om ghelt zijn si ghecocht
eñ en hebbē geenē leuendē adem/ Men moetse op
die scouderē dragen/recht oft si geen voeten en had
den/daer mede geuē si den menschē te kennen/dat
si een niet zijn/Alle diese eerē/die wordē tot scandē
In dien si ter neder vallen/soo en connē si van haer
selfs niet weder op gestaē. Eñ als haer al yemant
op helpt/datse recht staen/so en mogen si van haer
selfs niet staen/maer men moet haer schouderen
onder settē/gelijck den dooden/ Dat haer geoffert
wort/dat vercoopen haer priesters/eñ misbruyckēt
Ja oock der priesters wijuē nemen daer af/ Met
den crancken eñ armen en coemt daer niet af. Die
barende eñ crancke vrouwen roerent aen (die ne-
ment tot haer) Wt dien sult ghi weten/dat si geen
goden en zijn/eñ daeromme en sult ghise niet vree-
sen/Hoe comet doch dat si godē zijn? Die wijuē sit-
ten voor die guldē/siluerē/eñ houten beelden (oft
godekens) Die priesters sitten in haer tempelen/ si
hebben ghehackelde rockē aen/met geschorē hoof-
den/eñ baerdē/eñ en hebben niet op haer hoofden/
si brullen/eñ roepen voor haer godekens/ ghelijc-
men op die maeltijden doet daer yemandt ghestor
uen is/Die priesters trecken den beelden hare clee
der af/eñ cleeden daer mede haer meyssens eñ kin-
deren/Men doe haer yet ghoets of quaets/soo en
connen zijt nochtans niet vergelden/ Sy en mogē
den coninc noch insetten noch afsetten/ Sy en mo-
E gen noch rijcdommen geuen/ noch yet quaets ver-
gelden/Oftmen haer al wat ghelooftde/eñ nyet en
houdet/so en vraghen si daer niet nae/ eñ straffens
ooc niet/Si en moghen dē mensche voor den doot
niet verlossen (oft beurijen) also en moghen si oock
den onmachtigen van den sterckē niet beschermē
Den blinden en connē si niet siende ghemaken/ eñ
nyemanden en moghen si in nooden helpen, Si en
ontfermen haer der weduwen niet/Ende dē wees
kens en doen si niet ghoets/ Haer goden zijn ghe-
lijck den steenen vanden bergen gehouwen/ houtē
steenen/gulden/ eñ siluerē/ Soo wiese dient (oft
eert) die wort gheschent/Hoe canmense dan voor
goden gheachten? oft hoe dorfmense dan doch go-
den noemen? Oft dan schoon die Chaldeen sulcke
niet en eerden/doē si hoorden dat si stomme waren
eñ niet spreken en conden/ so offerden si nochtans
den Bel/eñ begheerden aen hem dat hi wilde spre
ken/ghelijck of die nietighe ydele dingen mochten
beuinden eñ merckē/ Eñ als zijt mercken/so sullen
zijt verlaten/want haere goden en hebben geen be
uindelicheyt/ Daer sittē veel wijuen aen der stratē
met coorden ghegort/eñ si bernen keernen van oly
uen/Als yewers een wt haer versocht wort/eñ by
eenen/die daer voorby ghae/slaept/so verwijt zijt
dan hare naghebuerinnen/dat si niet also goet ghe
acht en is (als si) ende dat haere coorde (oft strick)
noch ongebroken si/ Men doe haer soo watmen
wille/soo ist doch ydel/ Hoe machmen doch mee-
nen oft spreken/dattet goden zijn? Sy zijn vanden
beeltsnijders ende goutsmeden ghemaeckt/ ende
en zijn oock niet anders/ dan so wat die werckmee-
ster wt haer maeckt/Daer toe zijn ooc die goutsme
den diese makē/van geenē langē leuē/Hoe mogen
dan die dingen die van haer ghemaect worden/go
den zijn? Daeromme soo laten si haren naecomelin
ghen wat valschs eñ verachts achter haer/ Want
soo geringe alster een oorlooch op staet/oft anders
wat ongeluccs ouer haer comt/ so beraden haer die
priesters/waer si haer metten godekens berghen
mogen/Hoe mochtmē nv gemercken/ oft verstaē
dat si goden waren? dye haer selfs noch voor den
crijch beschermen/noch van dat ongheluck verlos-
sen en connē? Want als si houten/steenen/siluerē
eñ gulden zijn/so sullen alle die volcken/ eñ conin-
ghen weten/dattet valscheyt is/ Eñ tsal openbaer
worden/dat si geē goden en zijn/ maer werckē vā
menschen handē/eñ dat God met haer niet te doē
en heeft/Den lande en mogen si geenen coninc ge-
uen/eñ den menschen geenen regen/ Si en mogen
geen recht spreken/ eñ die landen en mogen si van
dat onrecht niet verlossen/Want si vermogen min
dan een kraeye/ die tusschen den hemel eñ der aer-
den vliecht/Wanneer datter een vier in die houten
steenen/siluerē/ende gulden goden huys coempt
ende het steeckt aen/ dan vlieden die priesters ende
lopen wech/Maer die goden verbernen/gelijc als
die balckē/Si en connē geenē coninc/ noch geenen
crijch yet wederstants gedoen/ Hoe canmē dan ge
achten/oft hoe dorfmē dan segghen dat si goden zijn
Die houtene/steenen/gulden/eñ siluerē goden en
mogen haer noch voor dieuen/ noch voor roouers
beschermē/Wat zijn doch dat voor goden/daer die
scalcken stercker zijn dan si? Die welcke nemē haer
hare clederē/metten welcken si geciert zijn/ooc tsil
uer eñ tgout dat haer aen hangt/eñ varen daer he-
nen/eñ si en connen haer selfs niet ghehelpen/ Het
waer doch veel beter/dat yemant een coninc ware
ende toonde zijn cracht/ Oft oock anders een oor
baerlijc vat inden huyse/ van den welcken hem een
verblijt die t heeft/ Oft een dore aenden huyse/ dye
behoedet dat inden huyse is/ dan dat yemandt een
sulcken ydelen God ware/Son eñ maen/ende alle
sterren/als si haren schijn wtlaten gaē/eñ schijnen/
so zijn si gehoorsaem/den menschē te dienst ende te
profijte/Die blixem als hi verschijnt/soo isset een Deu. iiij
claerheyt/Die wint waeyt in alle landen/ ende dye Mat. v
wolcken lopen contsomme/waerse God ghebiet/ Sa. riij.
Dat vier alst wtgesonden wort/eñ beuolen/so ver Job.
bernet diē bergē eñ wouden/Maer dese goden en rrrvij.
zijn/noch aen schoonheyt/noch aen cracht euē on-
der dien dingen gelijc. Waeromme datse nyemant
voor godē houdē en sal/aengesien dat si noch recht
wt sprekē/noch yet den menschē doen mogen/Als
ghi nv vast weet dattet gheen goden en zijn/soo en
ontsietse ooc niet/want si en connē den coninc noch
goet/noch quaet doē/ Sy en connē den heydenē aē
den hemel geen teeken genē/ Si en lichten ooc niet
als die sonne/noch en gheuen oock gheen schijn als
die mane/ Ja die onuerstandige dierē zijn beter eñ
waerdiger dā si/die mogē doch onder dat dac vlie-
den/eñ haer seluen oorbaerlijc zijn. Eñ daerōme en
machment ons gheensins bibrenghen/ dat si godē
zijn/daeromme en vreestse ooc niet.
Want ghelijc als eenen ghecontrafeytten Ma

met inden couwoorden hof/niet en bewaert/alsa
zijn haer houtene/steenen/silueren/eñ guldē godē
Ende ghelijc als een verwelcte dystel inden houe/
daer die vogelen op sitten/Eñ ghelijc als een doot
lichaem datmen in die duysternisse worpt/ recht al
so ist met haren houtenen/steenen/silueren / ende
gouden goden/Ghi merct ooc wel aen haere pur
pure cleet/eñ schaerlaken / dat metter tijt verrot/
dattet gheen goden en zijn/ Jae si selue wordē ten
laetsten verteert/dat selue ghescihict den lande tot
een groote verachtinghe. Wel den oprechten dye
gheen beelt en heeft/noch en eert / die sal seker eñ
vry zijn van alderley versmaetheyt.

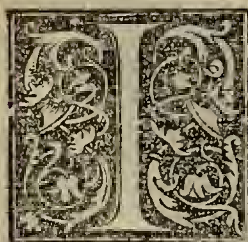
¶hier eyndet die Prophect
Baruch.

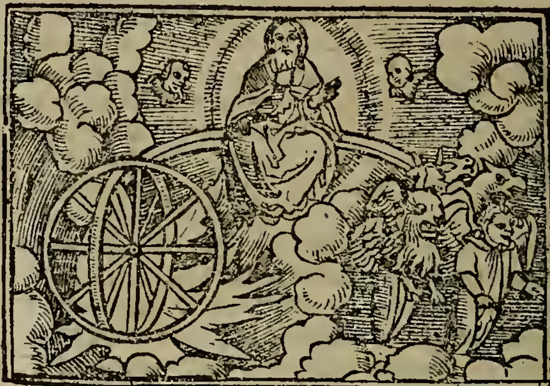
¶Die Prophect Hezekiel.

¶God die HERE verthoont den prophete in een ghe
sichte zijn manheyt/voorsichticheyt/wijsheyt/eñ macht.

Dat.J.Capittel.

A
N den dertichstē
iaer optē vijfsten dach der
vierder maendt / doen ick
onder die ghevanghenen
aē dat water Chebar was
dedē haer die hemelen op/
ende God toonde my een
ghesichte(oft visioen) Dē
seluen vijfsten dach der maent was eñ(f)enindē vijfsten iaer/na dien dat Joakim die Coninck Juda
was ghevanghen wech ghevoert/ Doen ghescihie
de dat woort des HEREN tot Hezekiel den sone
Busi des Priesters inden lande der Chaldeen by
dat water Chebar/aldaer quam die hant des HE
REN ouer hem.

Ende ick sach/ende siet/Daer quam eenē aner
telijken windt van Noorden herwaerts met een
grote wolcke vol viers/dattet ouer al rontsomme
blincte/Eñ midden in dat selue vier was een gan-
sche claerheyt/ende daer in was een ghedaente/ge
lijc vier dieren/eñ onder eens yeghelijcx ghestelte-
nisse ghelijc een mensche/Eñ si hadden vier aēsich
ten/ende vier vloghelen. Eñ haere beenen stondē
stracks/met haer voeten waren als osschen voetē
ende si blincten ghelijc een claer metael/Eñ si had
den menschen handen onder haer vlogelen / Wāt
si hadden vier aensichten ende vier vloghelen/Eñ
die selue vlogelen waren deen aenden anderē/ Eñ
als si ghinghen/ soo en ghinghen si van malcande-
ren niet/Maer soo waer dat si ghinghen/so ghin-
ghen si stracks voor haer.

Haer aensichten ter rechter siden waren gelijc
eenen mensche eñ leeuwe / Maer ter slincker sidē
waren haere aensichten ghelijc eenen ossche/ende
aernt/Eñ haer aensichten eñ vlogelen waren vo
uen ghedeelt / dat altoos twee vloghelen tsamen
sloeghen/eñ met twee vloghelen haer lichaem be
decten/So werwaerts dat si ghinghen/daer ghin
ghen si stracks voor haer henen/Ende si ghingen
so werwaerts dat die wint stont/ Eñ si en ghingē
niet van malcanderen/als si ghinghen / Ende dye
dieren waren aen te sien / ghelijck vierighe colen/
die daer bernen/Eñ tusschen den dieren een claer
heyt ghelijc als fackelen/Eñ dat vier gaf een claer
heyt van hem/eñ wt den viere ghinc eenen blixem
Maer die dieren liepen herwaerts eñ ghints/ ghe
lijck als eenen blixem.

Als ick die dieren alsoo sach/Siet/ doen stondt B
daer een radt(oft wiel)op der aerdē bi den vier die
ren/Eñ het was aen te sien ghelijck vier raderen.
Eñ die selue raders waren ghelijck een Turkoys
Ende si waren alle viere deene ghelijck dandere/
Eñ si waren aen te sien / recht oft deen radt waer
geweest in dandere / So wanneer een onder haer
ghinck/soo ghinghē si alle viere/ende si en ghingē
niet van malcanderē/Ende haer velghen(oft ran-

ten)ende hoochten waren veruaerliken/ Ende ha
re velghen waren vol ooghen/rontſomme/aen al-
le die vier raderen/ Ende als die dieren ghinghen/
ſoo ghinghen die raders oock neffens haer / Ende
als die dieren haer vander aerdē opwaerts hieuen
ſoo hieuen haer die raders oock opwaerts / waer
die wint henen ghinc/ daer ghinghen ſi ooc henen/
Ende dye raderen hyeuen haer neffens haer op-
waerts/ Wandt daer was eenen ſtercken wint in
den raderen/ Als ſi ghinghen/ ſo gingen deſe oock/
als ſi ſtonden ſo ſtonden deſe ooc/ Ende als ſi haer
opwaerts hieuen vander aerden / ſoo hieuen haer
ooc die raders neffens haer opwaerts/ Want daer
was eenen ſtercken wint in die raderen.

C Maer bouen ouer die dieren/ wast geſtelt/ ghe-
lijc die hemel/ als een Criſtal ſchrickelijcken / recht
bouen ouer haer wt ghebreet / dat onder den hemel
hare vloghelen/ deene ſtracks teghen den anderen
ſtont/ Eñ die twee vloghelen bedecten eens yeghe-
lijcs lichaem/ Ende ick hoorde die vloghelen ruyſ-
ſchen ghelijc groote wateren/ ende ghelijc een ghe-
luyt des Almachtighen/ als ſi ghinghen/ Eñ ghe-
lijc een ghedruyſſche in een heyre / Maer als ſi ſtil-
ſtonden ſoo lieten ſi die vloghelen neder / Eñ als ſi
ſtil ſtonden/ eñ haer vloghelen neder lieten/ ſo don-
derdet inden hemel bouen ouer haer.

Eñ ouer den hemel/ die bouen haer was/ wast
gheſtelt ghelijck een Saphir / ghelijck eenen ſtoele
Ende opten ſeluen ſtoele ſat eene / ghelijck als een
menſche gheſtelt/ Ende ick ſach hem aen / ende hy
was gheſtelt/ ghelijck als een claer licht / Ende in-
wendich wast gheſtelt/ ghelijck een vier rontſom-
me/ van ſijnen lendenen ouer hem/ ende onder hem
doen ſach ickt/ ghelijck vier blincken rontſomme/
ghelijck als den reghenboghe ſiet inden wolcken/
alſt ghereghent heeft / alſo blincket rontſomme/
Dit was dat aenſiē der heerlicheyt des HEEREN
Ende doen ict hadde geſien/ ſo viel ic op mijn aen-
ſichte/ ende hoorde een ſprake.

¶ Die Prophete bewijſt zijn ſendinghe/ in wat maniere dat die ghelchiet is/ Ende tot wyen dat ſi ghesonden is.

¶ Dat.ij.Capittel/

A
Ende hi ſprack tot mi / Du menſchen
kint/ ſtelt v op dine voeten/ ſo wil ick
met v ſpreken/ Ende doen hi met my
ſprack / ſo wert ick weder vertroeſt/
ende ic trat op mijne voeten/ eñ hoor
de na hem die met mi ſprac.

Ende hi ſprack tot mi/ Du menſchen ſone/ Ick
ſende v totten kinderen Iſrahels / tot den afualli-
ghen volcke/ die van mi ghetreden zijn / Si met ha
ren vaderen/ hebben tot op deſen teghenwoordi-
ghen dach teghen mi ghedaen/ Maer die kinderen
totten welcken ick v ſende / die hebben harde cop-
pen/ ende verſtocte herten / tot dien ſult ghi ſeggen
Alſoo ſpreect die HEERE der heyrſcharen / Sy
zijn ghehoorſaem/ oft ſi latent/ Het is certeyn een on
ghehoorſaem volc/ nochtans ſullē ſi weten/ dat daer
B een Prophete onder haer is.

Ende du menſchen kint/ ghi en ſult v voor haer
niet vreeſen. Hoe dat ſi v voordelen / Het zijn voor
waer weder ſpannighe ende ſteecachtige doornen
tegen v/ Ende ghi woont onder die Scorpioenen/ Mat.x.
Mer ghi en ſult niet vreeſen/ hoe datſe v veroorde
len/ noch van hare dreyghen v ontſetten / hoe wel
dattet een onghehoorſaem volc is / Maer ghi ſult
haer mine woorden ſeggē/ Si hoorent oft ſi latent
Want het is een ongehoorſaem volc.

Mer du menſchē ſoon / hoort wat ick v ſegge
ende en weeſt niet onghehoorſaem / ghelijc dat on
ghehoorſaem volck is/ Doet dinen mont op/ ende
eet/ dat ick v gheuen ſal / Ende ick ſach ende ſiet/
Doen was daer een hant teghen mi wtghestrect/
die hadde eenen beſloten brief/ dien ontlooc ſi voor
mi/ ende hi was beſchreuen van buyten / ende van
binnen/ Ende daer ſtont in gheſchreuen/ Claghe/
Ach ende wee.

Ende hi ſprac tot mi/ Du menſchen ſoon/ Eet
dat voor v is/ te weten / deſen brief/ eñ gaet henen
ende predickt den huyſe Iſrael / Doen dede ick mij
nen mont op/ ende hi gaf mi den brief te eten / Eñ
de hi ſprack tot mi/ Du menſchen kint / Ghi moet
deſen brief/ dien ick v gheue/ in dijn lijf eten / ende
dijnen buyc daer mede vullen / Doen adt ick hem
eñ hi was in mijnen monde ſo ſoete als honich.

Ende hi ſprac tot mi/ Du menſchen kint. Gaet
henen totten huyſe Iſraels / ende prediet haer mij
ne woordē/ Want ic en ſende v niet tot eenen volc
ke/ dat een vreemde redē/ ende een onbekende ſpra
ke heeft/ maer totten huyſe Iſrahels / Ia vrijelic-
ken niet tot grote volcken/ die een vreemde reden/
ende een onbekende ſprake hebben / der welcker
woorden ghi niet verſtaen en condt/ Ende oft ic v
al totten ſeluen ſende/ ſoo ſouden ſi v doch gheerne
hooren/ Maer dat huys Iſraels en wil v niet hoo-
ren/ Wandt ſi en willen mi ſelue niet hooren / Dat
gantſche huys Iſrahels heeft harde voorhoofden/
ende verſtocte herten / Maer nochtans hebbe ick
dijne aenghesicht hart ghemaect teghen haer aen-
ſicht/ ende dijn voorhooft teghen hare voorhoof-
den/ Ja ick hebbe dijn voorhooft ſoo hart/ als eenē
Diamant/ ende harder dan eenen vierſteē gemaect
Daeromme en verſaecht v niet/ ende en verſlaet v
niet voor haer/ om dat ſi een ſoo onghehoorſamen
volck zijn.

¶ Hi bewijſt hier wat dat officie eens Propheten ſi/ te weten/ Dat woort wt Gods mondt ontfanghen/ die booſe van haren booſen wech treckē eñ voor die ſtraffinge waer ſchouwē/ Ende die goede in haerder oprechticheyt te ſterc ken.

¶ Dat.iij.Capittel.

Ende hi ſprack tot my / Du menſchen
kindt/ Alle mijne woorden die ick v
ſegghe/ dye aenmerckt metten ooren
ende metter herten/ ende gaet henen M ps crbiij
totten gheuanghenen dijns volcks/ Exo. x.
ende prediet haer/ eñ ſpreect tot haer/ Alſoo ſpreect
die HEERE der heyrſcharen (ſi hoorent of ſi la-
tent/ Ende eenen wint (oft gheeſt) hief mi op / en-
de ic hoorde achter mi een gheluyt/ ghelijck eender
grooter eertbeuinghen/ Ghelooft ſi dye heerlijc-
heyt des HEEREN op haerder plaetſe/ Ende ic
hoorde dat ruyſſchen van den vloghelen der dye-
ren/ dye haer teghen malcanderen ſloeghen / ende
ooc dat ratelen der raders dye zeer na by haer wa-

ken/eñ dat gherupssche van een groote aertbeuin
ghe/Doen hief mi die wint(oft geest)op/eñ voer=
de mi wech/ende ic voer daer henen/eñ was seer
veruaert/Maer die hant des HEEREN hielt mi
vast/Eñ ick quam totten ghevanghenen/die aen
dwater Chebaer woonden/inden Meye/Eñ ick
stelde mi bi haer/die daer saten/ende bleef aldaer
onder haer/seuen daghen/gansch truerichlick.
Eñ doen die seuen daghen omme waren/ghe
schiede dat woort des HEEREN tot mi/eñ sprac
Ghi menschen kint/Ick hebbe v tot eenen wach
tere geset/ouer dat huys Israels/Ghi sult wt mij
nen monde dat woort hooren/eñ haer vā mijnen
weghen waerschouwen.
B So wanneer ic den godlosen segge/Ghi moet
Act.x. den doot steruen/eñ ghy en waerschouwet hem
Jere.uj. niet/eñ en segget hem niet/op dat die godloose hē
Hiere. van sinen godlosen wege hoedē/ende dat hi leuen
xxiij. dich bleef/Soo sal die godloose om zijnder sonden
wille steruen/Maer zijn bloet wille ick van dijnre
hant heysschē/Eñ in dien ghi den godlosen waer=
schout/eñ dat hi hem niet en bekeert vā sinē god=
losen wesen ende weghen/So sal hi om zijnre son
den wille steruen/Maer ghi hebt v siele verlost.
Eñ als een oprechte hem van zijnder gherech
ticheyt keert/eñ doet quaet/Soo sal ick hem laten
aenloopen/dat hi moet steruē/Want ghi hem niet
gewaerschout en hebt/so sal hi om zijnder sonden
wille steruen moeten/eñ zijn gerechticheyt/die hi
ghedaen heeft/die en sal niet aenghesien worden/
Maer zijn bloet wil ic van dijnre hant heysschen/
Als ghi den gerechtigē waerschouwet/dat hi niet
en sondighe/ende hi en sondicht ooc niet/So sal hi
leuen/Want hi heeft hē ghehoort/eñ ghi hebt uwe
C siele verlost.
Ende aldaer quam die hant des HEEREN
ouer mi/eñ sprack tot mi/Staet op/ende gaet he
nen wt int velt/aldaer wil ic met v spreken/Ende
ic stont op/ende ghinc henen wt int velt/Eñ siet/
doē stont die heerlicheyt des HEEREN daer/ghe
lijc icse ghesien hadde aen dwater Chebar/Ende
ic viel neder op mijn aensichte/Ende ic wert ver=
troost/eñ ghinc op mijne voeten/Ende hi sprack
met mi/eñ seyde tot mi. Gaet henen ende besluyt
v in dijnen huyse.
Eñ ghi menschē kint/Siet/men sal v stricken
(oft banden)aendoen/ende v daer mede bindē/al
so dat ghi haer niet ontgaē en sult/Ende ick wil v
die tonge aen dijnen rake doen cleuē/dat ghi stom
me zijn sult/eñ haer niet meer en sult moghē straf
fen/Want het is een ongehoorsaem volck/Maer
D als ic met v spreken sal/dan sal ick v den mont op
doen/dat ghi tot haer segghen sult/Alsoo spreect
die HEERE der heyrscharen/Wie hooren wille
die hooret/Wie laet/die latet/Want het is een on=
ghehoorsaem volck.

¶ Hier wordt voorder den prophete in een ghesichte een
beuel ghegheuen.

Dat.iiij.Capittel.

B Thy sone des menschen/neemt een
tichel/die legt voor v/eñ ōtwerpet
daer op die stadt/Hierusalem/ende
maeckt een belech daer ōme/eñ een
bolwerc daer ōme/eñ graeft schan=
sen/oft een scutsel daer omme/eñ maect een heyr
daer omme/eñ stelt hutten ende boeyen/daer ront
omme/Maer voor v neemt een yseren panne/die
laet een yseren muere zijn/tusschen v/eñ die stadt/
eñ richt v aensicht teghen haer/eñ belegtse/Dat si
een teeken den huyse Israels.
Ghi sult v ooc op dijnder slincker sidē legghē/
ende legghen die misdaet des huys Israels op die
selue/Soo vele dagen als ghi daer op ligt/so lange
sult ghi ooc haer misdaet draghen/Ic wil v die ia=
ren haerder misdaet tot een getal der daghen ma=
ken/te weten/drie hondert eñ tnegentich dagen/
Soo langhe sult ghi die misdaet des huys Israels
draghen/Eñ als ghi sulcx volbracht hebt/soo sult
ghi v daer na op dijne rechte side legghen/eñ sult
die misdaet des huys Juda dragen veertich dagen
lanc/Eñ ic gheue v hier eenen dach/voor een iaer.
Eñ stelt dijn aensicht eñ dijnen blooten arme
tegen dat beleghērde Hierusalem/ende predict te=
ghen haer/Ende siet/Ick wil v stricken aendoen/
also dat ghi v niet weyndē en mogeste vander een=
der siden/tot die ander/tot dat ghi die dagen dijn=
re beleggīnge volbracht hebt/Daeromme neemt C
nv tot v tarwe/gerst/bonē/wickē/hers/eñ spelt/
ende doetet al in een vadt/ende maect daer wt soo
veel brooden/so veel dagen als ghi op dijnre siden
liggeste/also dat ghi drie hondert ende tnegentich
dagen daer ghenoech te eten hebt/Alsoo dat dijne
spijse/die ghi dagelicx eten moet/sitwintich sikel
swaer(nae dat ghewichte)Alsulcx sult ghi vander
eender siden totter anderder eten/Dat water sult
ghi ooc nae der mate drincken/te weten/dat seste=
deel van een hin/Ende ghi sult sulcx ooc vander
eender siden totter anderder drincken/Gheersten
koecken sult ghi eten/die ghi voor harē ogen met
menschen dreck backen sult.
Ende die HEERE sprack/Also moeten die
kinderen Israhels haer onreyn broot eten/onder
die heydenen/derwaerts ickse verstooten hebbe/
Maer ic sprac/Ach HEERE God/Siet/mijn sie=
le en is noch niet onreyn gewordē/want ic hebbe
vā mijnder ioechdē op/tot deser tijt toe/geen doot
aes(oft verstickt)noch vanden wilden dieren ver=
schoort/gheten/ende daer en is noyt geen onreyn
vleeschs in mijnen mont ghecomen.
Hi sprack tot my/Siet/Ic wil v koeyen dreck
voor menschē dreck toe latē/daer ghi v broot me=
de maken sult/Ende hi sprac tot mi/Ghi menschē
kint/Siet/ick wil den voorraet ende prouisie des
broots tot Hierusalem/wech nemen/alsoo datse
dat broot etē moetē na dat gewichte eñ met com
mer/ende dat water nae der maten met commer
drincken/Daeromme datse broodts ende waters
ghebrec hebben sullen/Ende deene sal metten an=
deren in droeffenisse zijn/ende si sullen in haerder
misdaet versmachten.

Den Prophete wordt ghetoont in een ghesichte/oft hi
sloen/met wat straffinghe dat God dat volck wil te nyet
te maken.

Dat.v.Capittel.

A Nde ghi menschen kint/Neemt een
sweert scherp ghelijc een scheermes=
se/ende vaerdt daer mede ouer dijn
hooft ende baert/Ende neempt een A
weech schale ende ghewicht/eñ deelt

dat hayr daer mede/Dat een derdendeel verbernt
met vier midden inder stadt/ als die daghen des be
legts volcyndt zijn/Dat ander derdendeel neempt
en slatet metten sweerde rontsomme/Dat leste der
dendeel stroeyt inde wint/ dat ic dat sweert achter
haer wt trecke/Meer neemt daer af een cleyn wey=
nichsken/en bindet int deyndcken van uwen man=
tel/En neemt wederomme sommige daer vā/ en
worpet in een vier/en verbernet mettē viere/Daer
af sal eē vier wt comē ouer dat gantsce huis Israels
B . Also spreect die HERE God/ dat is Hierusa=
iij lem/die ick onder die heydenen gheset hebbe/ende
die landē rontsomme haer/ Mer si heeft mijn wet
verwandelt in een godlose leere/ meer dan die hey
denen/ende mine rechten/meer dan die landen/die
rontsom haer ligghen/Wandt si verworpen mijn
wet/en en willen na mine rechten niet leuē/Daer
iiij omme spreect die HERE God also/Renghe sich
ghi grooter boosheyt doet/dan die heydenen/ die
rontsomme v zijn/en nae mijnen gheboden niet en
leeft/en na mijne rechten nȳ en doet/Maer na der
heydenē wijse/die rontsomme v zijn/Daer omme
seyt die HERE God also/

C Siet ick wil oock aen v/ en wil dat recht ouer v
laten gaen/dat die heydenen toesien sullen/En ic
wil alsoo met v om gaen/ghelijck ic noyt ghedaen
en hebbe/noch voort meer doen en sal/om alle dijn
der grouwelen wille/dat onder v/ die vaders hare
kinderen/en die kinderen hare vaders eten sullen/
Ende ic wil alsulcken recht ouer v laten gaen/ dat
alle dijne ouergheblevenen in alle winden verstroyt
sullen worden/Daeromme so waerlijck als ick le=
ue spreeckt die HERE Godt/ om dat ghi mijn
heylichdom met dine grouwelen ende beeldē ver=
ontreynicht hebt/ soo wil ick v oock wech schauen/
en mijn ooge en sal v niet sparē/ noch voorbi gaen
Dat derdendeel van v sal vander pestilentie steruen
en door hongher verghaen/ En dat ander derden
deel sal door tsweert steruen/rontsomme v/ Ende
dat laetste derdēdeel wil ic in alle winden v̄stroyen
En dat sweert achter haer wt trecken.

Also sal mijnen thoorne volcyndt/en mijn ver=
volgentheyt ouer haer volbracht worden/also dat
D ic mijnen moet coele/ En si sullent beuinden dat ict
die HERE in mijne yeloersche ernstighe liefde
ghesproken hebbe/als ic mijnen thoorne aen haer
volbracht hebbe/ Ick wil v tot eender woestenie/
en tot een versmaetheyt setten voor alle heydenen/
die rontsom v zijn/ voor den ooghen aller die daer
voorbi ghaen/En ghi sult een verachtinghe/spot/
exempel/ en wonder zijn allē heydenē/die rontsom
v zijn/Tot dier tijt als ic ouer v dat recht laet gaen
met toorne gramschappe/ en met een toornich stra=
ffen/Dat segge ic die HERE/En als ick boose pij
len des hongers onder haer scieten sal/ die seer sca
delicken zijn sullen/ en die ic wtscieten sal/v te verder
uē/En dē honger ouer v altijt laet grooter worden
en dē voorraet des broots wech neme/Ja honger
en boose wilde dieren wil ic onder v senden/ die sul
len v erueloos maken/En daer sal pestilentie ende
bloetuergheten onder v omgaen. En ick wil dat
sweert/ouer v brengē/Ic die HERE hebt geseyt

¶ Een prophetie ouer dat ghebercchte Israels/ van dat toecomende quaet dat ouer haer comen sal.
Dat.vi.Capittel.

Nde des HEREN woort geschiede
tot mi/en spac/Du menschen soon/ A
Keert dijn aensichte tegē die berghen
Israels/Ende predict tegen haer/en
segt/Ghi berghen Israels hoort dat
woort des HEREN der heyrscharen/Also spreect
die HERE der heyrscaren/ beyde totten berghen
en totten houelen/tsamen totten beken/en tot die
dalen/Siet/ick wil dat sweert ouer v brenghen en
uwe hoochten te niet brenghen alsoo dat uwe ou=
taers verwoest/en uwe goykens in stucken gebro
ken sullē wordē/ en ic wil uwe lichamen voor uwe
beelden laten verslaen/Ja ick wil die lichamen der
kinderen Israels voor uwe beeldē verdoen/ en ick
wil uwe gebeenten rontsomme uwe outaers stroy
en/So waer ghi woont/daer sullē die stedē woest/
en die hoochtē tot eender eenelicker plaetsen wor
den/Want mē sal uwe outaers woest en eensaem
maken/en uwe Goykens in stucken breken/en te
niete maken/En uwe beelden in stucken slaen/en
uwe stichtinghen wt roeyen/ En die verslaghene
onder v die sullen daer neder liggen/alsoo dat ghijt
beuinden sult/dat ic die HERE ben. B
Maer ic wilder sommighe van v laten ouerbli Nu.xv.
uē/die tsweert ontgaen onder die heydenen/Wan Ose.iiij
neer ic v in die landen verstroeyt hebbe/die selue u=
we ouergheblevenen/die sullen dan aen mi ghedenc
ken onder die heydenen/ daer si ghevanghen zijn
moeten/als ick haer hoerachtich hert/ dat van my
ghewekē is/en haer hoerachtich ooghen/ die nae
anderen Goykens ghesien hebben/ verslaghen sal
hebben/En dā sal haer der boosheyt berouwē/die
si door allerley hare grouwelē bedreuē hebben/en
sullē beuinden dat ic die HERE si/en nijt te vergeefs
gesprokē en hebbe/alsulcken ongeluc haer te doen.
Also seyt die HERE God/ Slaet dine handen C
tsamen/en stampt met dijne voeten/ en segt/Wee
ouer alle grouwelen der boosheyt inden huyse Is=
raels/waeromme dat si door tsweert/hongher/en
pestilentie vergaē moeten/So wie verre is/die sal
vander pestilentie steruen/En soo wie na bi is/die
sal door tsweert v̄ghaen/ En so wie ouer blijft/en
daer voor behoet is/die sal vanden honger steruen
Also wil ick mijn gramschappe onder haer volbrin
den/dat ghijt vernemen sult/ dat ic die HERE ben.
Als uwe v̄slagen onder uwe Goykēs oft beelden
liggē sullen/rontsomme uwe outaers/bouen op die
houelē/en bouē op alle bergē/en onð alle groene
boomē/en onð alle dicke eyken/ op welcke plaet=
sen dat si allerley Goykens soeten reucoffer dedē/
Ic wil mijn hant tegen haer wtstrecken/en dat lāt
woest en eensaē maken/van die woestijne aen/tot
Diblath toe/so waer dat si woonen/ En si sullē be
uinden dat ic die HERE ben.

¶ Hier wordt bewesen wat straffinghe ouer dat volck comen sal.
Dat.vij.Capittel.

Nde des HEREN woort geschiede
tot mi/en spac/Du menscen kint/ Al A
so spreect die HERE God/vādē lan
de Israels/Dat eynde coēt/ Dat eyn=
de ouer alle die vier hoeckē des aert
rijcks/Nv coemt dat eynde ouer v/Wandt ick wil
mijnen thoorne ouer v seynden/ en wil v oordelen

gelijc ghi verdient hebbet/en wil v gheuen/al dat
uwē grouwelen toebehoort/Mijn ooghe en sal v
niet sparē/noch voorbi gaen/Mer ic wil v gheuē
ghelijc ghi verdient hebt/en dijne grouwelen sul=
len onder v comen/dat ghijt beuinden sult/dat ick
die HEERE ben.
Alsoo spreeckt die HEERE der heyrscharen/
Siet/dat een ongheluc coemt ouer dandere/Dat
eynde coemt/Jae dat eynde coēt/het ouervalt v/
Siet/het comt/het gaet schoon op/ en het breect
voorwaerts ouer v/ghi inwoonders des landts/
Die tijt coemt/den dach des iāmers is nae bi/dat
ter gheen singen opten bergen zijn en sal/ Nu wil
ic haest mijnen thoorne ouer v wt schuddē / ende
mijn gramschappe aen v volcynden / en ick wil v
oordeelen/gelijc ghi verdient hebt/en v gheuē/ al
wat dijnen grouwelen toebehoort/ Mijn ooghe
en sal v niet sparen/noch ouertreden/Maer ic wil
v gheuen gelijc ghi verdient hebt/En dijne grou=
welen sullen onder v comen/ dat ghi beuindē sult
dat ic die HEERE ben/die v slaet.
Siet/den dach/Siet/hi coemt daer/hi breect
in/Die roede bloeyt/en die stoute groeyt / Die ty=
rāne heeft hem op gemaect/om wt te roeyē ouer
die godlosen/also dat nyemāt van haer/ noch van
harē volcke/noch van haren hoope/ troost hebbē
en sal/Daeromme comt die tijt/ Den dach coemt
na bi/Die cooper en verblijde hem niet/en die ver
cooper en truere niet/Wāt den toorne coēt ouer
alle haere rijcdommē/Daeromme en sal die verco
per na zijn vercoft goet niet weder denckē/Want
B die daer leeft/die salt hebbē/Want die prekinghe
van alle haer rijcdommen / en sal niet te rugghe
keerē/Daeromme en laet hem nyemāt in zijnder
misdaet verharden door zijn geet.
Laetse nu die basuyne blasen/ende alle dinc ter
wapeninghe bereyden/ Daer en sal doch nyemāt
inden crijch trecken/Want mijn grāscappe gaet
ouer alle haer volc/Op die stratē gaet datsweert
Inden huysen gaet pestilencie ende honger/Soo
wie opten velde is/ die sal vandē sweerde steruē/
Maer die inder stadt is / dien sal die pestilencie en
den hongher verslinden/ Ende so wie onder haer
ontuliedē/die moeten opten gebercbten zijn/En
gelijc als die duyuen inden dalen/die alle te samen
onder malcanderen knorren/ een yegelijc om zijn
der misdaet wille/Alle handē sullen neder sinckē
en alle knien sullen so onseker staē / als dat water
Ende si sullen sacken om haer gorden / ende met
vreese ouergoten worden/en alle aensichten sullē
iāmerlijcken sien/en alle hoofden sullen kale zijn.
Si sullē haer siluer henē op die straet werpē/
en haer gout/als eenen dreck achten/Want haer
siluer ende gout en salse niet verlossen/ indē dage
des thoorns des HEEREN / ende en sullen haere
sielen daer af niet versaden noch harē buyck daer
vā vullen/Wāt het is haer geweest een ergernisse
tot haerder misdaet/ Si hebben van harē edelen
cleynodien daer mede si houerdije bedreuen/veel
den haerder grouwelen/en schouselen ghemaect/
daeromme wil ict haer tot eenen dreck maken/en
ic wilt den vreemdē in die handen gheuen/dat zijt
roouen / en den godlosen opter aerdē/ tot eender
butte/ dat zijt ontheylighē sullen/ Ic wil mijn aen
sicht daer af keeren/om dat si mijnē schat ymmer
wel ontheyligen(oft ontwijen)Ja die roouers sul
len daer ouer comen/en sullent ontheylighen/ oft C
ontwijen.
Maect eenen tuyn om haer / wāt dat landt is
vol bloetschuldē/en die stadt vol violentie/Daer=
omme wil ic die argeste onder die Heydenen laten
comen/dat si haere huysen in sullen nemen/Ende
ic wil die houerdie der gheweldiger een eynde ma
ken/en haere kercken ontheyligen/Die wtroeyer
coemt/Dan sullen si vrede soecken / en daer en sal
gheen zijn/Dat een ongheual sal ouer dandere cō
men/Dat een gerucht ouer dādere/ Daeromme
sullen si dan een ghesichte viden prophete soeckē/
Mer daer en sal noch wedt byden priesters/noch
raet bi den ouden ende raetsheeren meer zijn/ Die
coninck sal bedroeft zijn/ ende die vorstē sullē met
rou cleederen ghecleedt zijn/ende die handen des
volcx inden lande sullen versaecht zijn / Ick wille
met hem omgaen/alsoo si gheleeft hebben/Ende
ick wilse oordeelen/na dat si verdient hebben/dat
si beuinden sullen dat ic die HEERE ben.

God laet den prophete die boosheyt sien / die dat volck inder stadt Hierusalem/ende inden huyse Gods bedreef.
Dat.viij.Capittel.

Ende het gheschiede inden sestē iaer/ E
opten vijfsten dach der sester maēt/
dat ick sadt in mijn huys/ende die ou
den ende raetsheeren wt Iuda saten
voor mi/aldaer viel die hāt des HE
REN Gods op mi/Ende siet/ick sach/dat vān si
nen lendenen aen/tot onder wt/was ghelijck een
viere / Maer bouen ouer sine lendenen/ wast een
gantssche claerheyt/ende hi reckte wt ghelijck als
een hant/en hi greep mi byden hayr mijns hoofts
doen voerde mi eenen windt tusschen hemel ende
aerde/ende bracht mi tot Hierusalem/in een god=
licke gesichte/tot die binnenste poorte/ die teghen
dat Noorden staet/Daer een beelt sadt / tot vōrtiet
den huyse des HEEREN.
En siet/doen was die heerlickheyt des Godts
Israels/ghelijck icse te voren ghesien hadde inden
velde/Ende hy sprack tot mi/Du menschen kint/
Heft dijn oogen op tegen dat Noorden/ En doen
ic mijn ooghen op hief tegen dat Noorden/ Siet/
doen sadt teghen dat Noorden dat verdrietelijcke
beelt aen die poorte des outaers / essen aldaer mē
ingaet/Ende hi sprac tot mi/Ghi menschen kint/
Siet ghi wel/dat dese doen/ te wetene grote grou
welen/die dat huys Israels hier doet/dat si mi ym
mer verre van mijnen heylichdom verdrijuen.
Mer ghi sult noch meer groote grouwelen sien.
Ende hi voerde mi aen die duere des voorhofs C
ende siet/daer was een gat in die wandt/Ende hi
sprac tot my/Ghi menschē kint/Graeft door die
want/En doē ic door die want groef/ Siet/daer
was een duere/En hi sprac tot mi. Gaet in/ende
besiet dese boose grouwelē/die si al hier doē/En
doen ic in quam/ende sach/Siet/doen warē daer
alderley beeldē/der wormen/ende beestē / enckel
schouselen ofte grouwelen/ende alderley beelden
des huys Israhels/ouer alle rontsomme/ aen die
want gemaect/voor die welcke stondē tseuentich

mannen/wt den outsten oft raetsheren des huys
Israels. En̄ Jasania die sone Saphan, stont mid
den ond haer/ en̄ een yegelic hadde zijn ruecwerck
in zijn hant/ En̄ daer ginc eenẽ dickẽ neuel op vā
dat ruecwerck.

En̄ hi sprac tot mi/ Mẽschẽ kint/ Siet ghi wel/
Wat die raetsheeren des huys Israels doẽ/ int hey
melic/ een yeghelic in zijn slaepcamere? Wāt si seg
ghen/ die HEERE en siet ons niet/ Maer die HE
RE heeft dat lant vlatẽ/ En̄ hi sprac tot mi/ Ghi
sult noch meer groter grouwelen sien/ die si doen
En̄ hi voerde mi henen in totter poorten/ aen des
HEEREN huyse/ die noortwaerts staet / En̄ siet/
aldaer saten wijuẽ/ die weendẽ ouer dẽ Thamus/
en̄ hi sprac tot mi/ Menschẽ kint/ Siet ghi dat wel
Maer ghi sult noch grooter grouwelen sien/ dan
dese zijn.

D En̄ hi voerde mi inden binnensten hofken des
HEEREN huys/ en̄ siet/ voor die duere/ aendẽ tẽ=
pel des HEEREN/ tussẽ die poorte en̄ dẽ outaer/
daer waren omtrent vijuentwintich mannen die
haren rugghe teghen den tempel des HEEREN/
en̄ haer aensicht tegen den oosten gekeert haddẽ/
En̄ si aenbadẽ tegen der sonnẽ opganc / Ende hy
sprac tot mi/ Menschẽ kint/ Siet ghi dat wel? Ist
den huyse Juda te weynich/ dat si alle sulcke grou
welen hier doen? want si doch anders inden gans=
schen lande enckel gewelt en̄ onrecht bedrijuen/
En̄ gaen toe en̄ vergrammẽ mi ooc/ En̄ siet/ Sy
houden die meyen aen die noesen.

Daeromme wil ic teghen haer ooc met verbol
gentheyt om gaẽ/ En̄ mijn ooge en sal haer noch
sparen/ noch voorbi gaẽ/ En̄ al riepẽ si met luyder
stemmen voor mijnẽ ooren / so en wil icse nochtans
niet verhooren.

Godt thoont den Prophete wat slach datter inden
volcke aenstaende is.

Dat.ix.Capittel.

A Ende bi riep met luyder stẽmen/ voor
mijnẽ ooren/ en̄ sprac/ Het is na by/
dat die stadt sal versocht wordẽ/ En̄
een yegelic hadde een moordelic wa=
pen in zijn handt/ En̄ siet/ Daer qua
men ses mannẽ op dẽ wech/ van die hooge poorte
herwaerts/ die tegẽ dat noordẽ staet/ en̄ een yege=
lic hadde een scadelic wapẽ in zijn hant/ Mer daer
wasser een onder haer/ die hadde een lijnen cleedt
aẽ/ en̄ eenẽ scrijfkokere aẽ zijnder sidẽ/ En̄ si ghin=
ghẽ in/ en̄ traden neffens den metalen outaer.

Ende die heerlicheyt des Gods Israel verhief
haer vandẽ Cherub/ daer si ouer was/ totten dor
pel vādẽ huyse/ en̄ riep/ dẽ ghenẽ/ die dat lijnẽ cleet
aẽ hadde/ en̄ den scrijfkokere aen zijnder sidẽ/ En̄
B die HEERE sprac tot hẽ/ Gaet door die stadt Hie=
rusalẽ/ en̄ teekẽt met dat teekẽ Thau/ aẽ dye voor
hoofdẽ/ die luyden die daer suchten/ en̄ truerẽ om
alle der grouwelen wille/ die daer in ghescheden/
Mer totten anderen sprac hi/ dat ict hoorde / gaet
desen nae door die stadt/ en̄ slaet daer in/ Uwe oo=
ghen en sullen niet sparẽ/ noch voorby gaẽ/ Slaet
doot/ beyde ouden en̄ ionghen/ die ionge ghesellen
metten maechden/ wijuen en̄ kinderen/ Mer alle
die ghene die dat teecken Tau aen haer hebbẽ/ van
dien en sult ghi gheen aenroeren / Maer beghint
ae n mijn heylichdom/ En̄ si begonsten aen die ou
de luyden/ die voor den huyse waren.

Als ghi dat huys oft tempel vonreynicht hebt
en̄ den voorhof met doode lichamen veruult hebt
So gaet hier wt/ En̄ si gingẽ daer wt/ en̄ sloeghẽ
in die stadt/ En̄ als si nu den slach voleynt hadden/
so was ic noch ouergebleuẽ/ en̄ ic viel op mijn aen
sicht/ ic riep/ en̄ sprac/ Ach HEERE God/ wilt ghi
dā alle ouergebleuẽ in Israel verderuẽ? want ghy
uwen thoorne wtstort ouer Hierusalem?

En̄ hi sprac tot mi/ Die misdaet des huys Isra
hels en̄ Juda is bouẽ matẽ groot/ Daer is enckel
gewelt ende onrecht inden lande ende inder stadt/
Want si seggen/ Die HEERE heeft dat lant verlā
ten/ En̄ die HEERE en siet ons niet/ Daeromme
en sal mijn ooghe haer ooc niet sparen / Maer ick
wil met haer omme gaen/ soo si verdient hebben/
En̄ siet/ die man die dat lijnẽ cleet aẽ hadde / ende
den scrijfkokere aen zijnder siden/ antwoorde / en̄
sprac/ ic hebbe gedaen/ gelijc ghi my beuolẽ hadt.

Den Prophect wort een visioen verthoont.

Dat.x.Capittel.

Ende ic sach/ En̄ siet/ Aẽ dat gehemel
te/ dat bouẽ thooft vādẽ Cherubim
was/ wast ghestelt als eenẽ Saphir/
En̄ bouẽ dẽ seluẽ wast aẽ te sien/ ghe A
lijc als eenẽ troone/ oft stoele/ Ende
hi sprac totten man in dat lijnen cleet/ Gaet henẽ
in tusschen die raders/ onder die Cherubim/ ende
grijpt die handẽ vol gloeyender kolen/ die tusschẽ
die Cherubim zijn/ en̄ stroytse ouer die stadt / En̄
hi ginc in/ dat ict sach/ Met die Cherubim stondẽ
aen die rechter siden des huys/ doen die selue man
daer in ghinc/ En̄ den voorhof werdt van binnen
vol neuels.

En̄ die heerlicheyt des HEEREN verhief haer
vandẽ Cherubim opten dorpel des huys. En̄ dat
huys werdt vol neuels/ en̄ den voorhof vol claer=
heyts/ vā die heerlicheyt des HEEREN/ En̄ men
hoorde die vlogelẽ der Cherubim ruysschẽ al buy
ten wt totten voorhof/ gelijc als een stemme des
almachtighen Gods als hi spreect.

En̄ als hi dẽ man in dat lijnẽ gewaet beuolen
hadde/ en̄ geseyt/ Neemt vier tusschen die raderen
onder die Cherubim/ doen ginc die selue in/ ende C
trat tot aẽ dat radt. En̄ deene Cherub strecte zijn
handt wt/ tusschẽ die Cherubim/ totten viere/ dat
tusschẽ die Cherubim was/ so nam hi daer vā/ en̄
gaft den mā int lijnwaet/ in die handẽ/ Die ontfin
get/ en̄ ghinc henẽ wt/ En̄ daer verscheen aen die
Cherubim/ onder haer vlogelen ghelijck als eens
menschen hant.

En̄ ic sach/ En̄ siet/ Vier raders stonden bi die
Cherubim/ bi eenẽ yeghelijckẽ Cherub een radt/
En̄ die raders waren aen te sien ghelijck als een
Turkoys/ oft Tarsis / En̄ si waren alle vier deen
als dandere/ recht oft deẽ rat ware/ int andere ge=
weest/ Wanneer deen onder haer voortghinck/ so
gingen si alle vier/ en̄ si en gingen vā malcanderen
niet/ als si ghingẽ/ Mer so waer henẽ dat voorste
ginc/ derwaerts gingẽ/ dandere ooc/ en̄ si en ghin
gẽ niet vā malcanderẽ / met harẽ geheelen lichaẽ/
ruggẽ/ handẽ/ en̄ vlogelen/ En̄ die raders waren
vol oogẽ rontomme/ aen alle die vier raders/ En̄
hi noemde die raders cleten/ dat ict hoorde.

Ooc waren daer vier aensichten/deerste aen-
sichte/was een Cherub/Dat ander was een men
sce/Dat derde een Leeuwe/dat vierde een Aernt/
Eñ die Cherubim dreuen opwaerts/het is effen
dat selue diere/dat ic sach aen dat water Chebar/
Als die Cherubim gingē/so gingen de raders ooc
neffens haer/Eñ als die Cherubim haer vloghe-
lē vloegē/alsoo dat si haer vander aerden verhieuen
so en gingen die raders ooc niet van haer/Als die
ghene stonden/soo stonden dese ooch/Verhieuen
si haer/soo verhieuen haer dese oock/Want daer
was eenen stercken wint in haer

Eñ die heerlicheyt des HEEREN ginc weder
wt/vāden dorpel des huys/eñ stelde haer ouer die
Cherubim/Doē vloegen die Cherubim haer vlo
gelē/eñ verhieuē haer vander aerdē/voor mijnē
oogen/eñ doē si wt gingen/so ghingen die raders
neffens haer/Eñ si tradē in die poorte aendē huy-
se des HEEREN/teghen den oosten/Eñ die heer
licheyt des Gods Israels was ouer haer

Dat is dat dier dat ic onder den God Israels
sach aen dat water Chebar/Eñ ic merckte dattet
die Cherubim waren/die vier aensichten hadden
eñ vier vlogelen/Eñ onder die vlogelē warē ghe
lijc als menschen handen/hare aensichten waren
effen alsoo gedaen/ghelijc icse aen dwater Chebar
sach/Eñ si gingen stracs voor haer henen.

¶ Die straffinghe des volcs wort den prophete gheopenbaert/Ende daer mede ooc een troostelike beloofte/die alleen in Christo vervult wert

Dat.xi.Capittel

A Ende dye wint hief mi op/ eñ bracht
mi totter poorten aenden huyse des
HEEREN/die ten oostē waert staet
Eñ siet/onder die poorte warē vijf
entwintich mānen/Eñ ic sach onder
haer Jasania/den sone Asur/eñ Platia de soone
Banaia/die oversten indē volcke/Eñ hy sprack tot
mi/Menschen kint/Dese luyden hebbē gedachtē
die qualicken vergaen sullē/eñ voornemē/dye de
ser stadt scade doē sullē/Want si segghen/Ten is
noch so na niet/Laet ons slechts huysen timmerē
Si is den pot/so sijn wi dat vleesche

Daeromme sult ghi menscen kint tegen haer
propheterē/Eñ die gheest des HEEREN viel op
mi eñ sprac tot mi/Segt Alsoo seyt die HEERE
Ghi vandē huyse Israels hebt recht ghesproken.
Het is gelijck als ghi segt/Wāt ghy hebt alte veel
vleeschs(oft dooden)geslagē/in deser stadt/ ende
hare straten liggen vol dooden

Daeromme spreect die HEERE God alsoo
Die ghi daer in gedoot hebt/die sijn dat vleesche/eñ
die stadt is den pot/Maer ghi moet hier wt.Dat
sweert dat ghi vreest/dat wil ic ouer v latē comen
spreeect die HEERE God Ick wil v van daer wt-
stooten/eñ den vreemdē in die handen gheuen/eñ
ic wil v uwe recht doen/Ghi sult door tsweert v-
gaen/inden palen Israhels wil ic v oordeelē/ ende
ghi sult beuinden dat ick dye HEERE ben/Maer
Ie.xviij die stadt en sal uwen podt niet sijn / noch ghy dat
Deu.xij vleesche daer in.Maer in die palen Israels wil ic
v oordelen.Eñ ghi sult vernemen dat ic die HE-
RE ben/wāt ghi na minen sedē niet gewādelt en
hebt/eñ mine rechtē niet gehoudē/Mer ghi hebt
gedaen na der heydenē wijse die rontsomme v sijn

Ende doen ic alsoo propheteerde/so sterft Pla-
tia/die sone Banaia Doen viel ic op mijn aensich-
te/ende riep met luyder stemmē/ende sprac/ Ach C
HEERE God/ghi sullet metten ouergebleuenen
Israels gansch een eynde maken

Doen geschiede dat woort des HEEREN tot
mi/ende sprac/Ghi menscē kint/Dijne broeders
eñ naeste vriendē. ende dat geheele huys Israhels
die noch tot Hierusalem woonē/sprekē wel onder
malcanderen/Die ghene sijn vanden HEERE
verre wech gheuloden/Maer wi hebben dat lant
inne/Daer omme spreect hi. Alsoo seyt dye HEE-
RE God/Ja ic hebse verre weech onder die hey-
denen laten driuen / ende in die landen verstroyt/
Nochtans wil ic corts haer verlosser sijn/ inden lan
den/daer waerts si comen sijn

Daeromme segt/Alsoo seyt die HEERE God
Ic wil v vergaderen wt die volcken/ende wille v
versamen wt den landē/derwaerts ghi verstroyt
sijt/ende ic wil v dat lant Israels geuen.Daer sul
len si comen/ende alle die grouwelen ende schou-
selen daer wt wech doen/ende wil v een eendrach-
tich herte in gheuē ende eenen nieuwen gheest in
v gheuen/eñ ic wil v dat steenē herte wech nemen
wt uwen lijue/ende een vleeschen herte geuen/op
dat si in mijne seden wandelen/eñ mijne rechten
houden/ende daer na doen/Eñ si sullen mijn volc
sijn/ende alsoo wil ic ooch haer God sijn / Maer
den ghenen die na haerder hertē grouwelen/ende
schouselen wandelē/wil ic haer doē/ ophaerē kop d
werpen spreect die HEERE God

Doen vloeghen die Cherubim hare vlogelen/
ende die raders ghingen neffens haer / Ende die
heerlicheyt des Gods Israhels was bouen ouer
haer/Ende die heerlicheyt des HEEREN verhief
haer wt die stadt/ende stelde haer optē berch / dye
teghen dat oosten voor die stadt leyt/Ende eenen
wint hief mi op/ende bracht mi in een ghesichte/
eñ indē geest Gods in Chaldea tot die geuangen
Eñ dat visioen dat ic ghesien hadde / verdwijnde
voor mi/Eñ ick seyde den gheuanghenen alle dye
woordē des HEEREN/die hi nu vertoont hadde

¶ God verthoont den prophete die wellustte des conincs ende der sinen

Dat.xij.Capittel.

Ende des HEEREN woort ghesschie- A
de tot my/eñ sprack Ghi menschen Ma
kint/Ghi woont onder een onghe- Jer
hoorsaem volc.Die welcke wel oogē
hebben/dat sien connen/ende en wil
len niet sien/Ende ooren/dat si hoorē connen /eñ
en willē niet hooren/Maer het is een onghehoor
saem volc/Daeromme du menschen kint / Schict
v/dat ghi wādelt/eñ treet inden lichten dach daer
van voor harē ooghen/Vā dijner plaetse sult ghy
trecken op een ander plaetse/voor haren ooghen/
oft si bi auontueren mercken wouden/dat si een
onghehoorsaem volck sijn/Ende ghi suldt dijnen
huysraet oock daer wt doen/recht oft ghy reysen
wout/bi lichten dage voor haren ooghen/ Ende
ghi sult tsauonts wt trecken voor haren ooghen/
ghelijc alsmen wt treet/wāneer men reysen wil/
Ende ghy sult door die want breken / voor haren
oogen/ende daer door wt treckē voor harē oogen

Eñ ghi sultet op uwe scouderẽ nemen / voor hare ooghẽ/eñ als doncker geworden is/wech draghen Ghi sult v aensichte bedecken/op dat ghi dat lant niet en siet/Want ic hebbe v den huyse Israels tot eenen wonder teeken gheset.

Eñ ic dede als mi beuolen was/eñ droech minẽ huysraet wt/recht oft ick wandelen woude/bi den lichten daghe/Ende aenden auont brac ic met der hant door die wãt/Eñ alst duyster geworden was doen nam ick op die schouderen / ende droecht wt voor haren ooghen.

Eñ des smorghens ghesch ede des HEEREN woort tot mi/ende sprack/Menscen kint/Oft dat huys Israels/dat ongehoorsaem volc tot v seyde/ Wat maect ghi? So segt tot haer / Also spreect die HEERE Godt/Desen last(oft straffinghe)gaet dẽ vorsten tot Hierusalem aen / eñ dat gantse huys Israels/dat daer is/Spreect/ Ic ben uwe wonder teeken/ghelijc als ic ghedaen hebbe / also sal v ghe schien/dat ghi sult moeten wandelen eñ verhuysen eñ geuangen weech geuoert worden Uwe vorst sal indẽ duysteren wech geuoert worden op die schou deren/eñ sal door die want moeten wech trecken/ die si breken sullen/op dat si daer door wt trecken/ zijn aẽsicht sal bedect worden /op dat hi met geene ooghen dat landt en sie.

Ick wil oock mijn nette ouer hem werpen/op dat hi in mijnder iachte gheuangen worde/ Eñ ick wil hẽ tot Babilonien brenghen inder Chaldeer lant/dat hi doch niet sien en sal/ eñ hi sal aldaer ster uen/Eñ alle die omtrent hem zijn / sijnen hulpe eñ aenhanc wil ick onder alle die winden verstroyen eñ dat sweert achter hem wt treckẽ / Also sullen si weten/dat ic die HEERE ben / als icse onder die Heydenen verstoote/eñ indẽ lande verstroye/ Mer ic wil haerder een weynich laten ouerblijuen voor dat sweert/honger/eñ pestilentie/ die sullen der an dere grouwelẽ vertellẽ onder die Heydenen/ daer= waer/s si comen sullen ende sullen vernemẽ dat ic die HEERE si.

Eñ des HEEREN woort ghesch ede tot my ende sprack/Du menscen kint/ Ghi sult dijn broot eten/met beuen/eñ dijn water drincken met sorge Ende totten volcke inden lande/Also seyt die HEE RE Godt vanden inwoonders tot Hierusalem/ inden lande Israhels/Si moeten haer broodt eten met sorghe/ende haer water drincken in ellenden/ Want dat lant sal woest wordẽ/ van al dat daer in ne is/om der boosheyt wille alle der inwoonders. Eñ die stedẽ die wel bewoont zijn/die sullẽ verdor uen wordẽ/eñ dat lant sal eensaẽ worden/Also sult ghi weten/dat ic die HEERE si.

Eñ des HEEREN woort ghesch ede tot my ende sprack / Ghy menschen kint / Wat hebt ghy voor een spreecwoort inden lande Israhels / ende segt/ Aenge sien dattet so langhe vertreet/soo en sal daer niet af comen van dijnder propheteeringhe/ Daer omme segt tot haer/ Also seyt die HEERE God/ Ick wil dat spreecwoort weech nemen/alsoo oocdatmẽt niet meer gebruycken en sal in Israhel Eñ segt tot haer / Die tijt is na by/eñ oock alle ghe ne datter gheprophetcert is/ Wandt ghi sult nv voort aen wetẽ/dat geene prophetie faelgeren/eñ geen gesichte liegen en sal / tegen dat huys Israels Want ic bẽ die HEERE/ so wat ic spreke/ dat sal ge schieden/eñ niet langer vertogen worden Mer in uwer tijt ghi ongehoorsaem volck/wil ickt doen/ so wat ic spreke/seyt die HEERE God.

Eñ des HEEREN woort geschiede tot mi/ eñ sprack ghi menschen kint/Siet/dat huys Israels seyt/Het gesicht dat dese siet/ dat is noch langhe te comen/het is noch lange te geschieden dat hi pro pheteert/ Daer omme segt tot haer/ Alsoo seyt die HEERE God/so wat dat ick spreke/dat en sal niet langer vertogen worden / Maer het sal gheschiedẽ seyt die HEERE God.

Dat volc wort vermaent/dat si die valsche prophe ten niet hooren eñ souden / Ende der lueghenachtigẽ pro pheten wort haer straffinghe bewesen.

Dat.xiij.Capittel

Ende des HEEREN woort ghesch e= de tot mi/ende sprack Ghi menschen kint/Propheteert teghen die prophe ten Israels/ eñ spreect totten ghenen die wt haer eyghen herte prediken/ hoort dat woort des HEEREN/Alsoo spreect dye HEERE God/Wee den dullen prophetẽ/ die harẽ eygenẽ geest volgen/ eñ en hebbẽ nochtans gheen gesichten/O Israel dine propheten zijn gelijc/ als vossen inder woestinẽ / Si en treden niet voor die holen/eñ en makẽ haer niet tot eender haghe/voor dat huys Israels/eñ si en staẽ niet indẽ strijt/inden dage des HEEREN / Haer gesichte is niets niet ende haer prediken/is enckel lueghen/ Si segghen Die HEERE heuet ghesept/ Indien die HEERE haer doch niet gesonden en heeft/eñ si maken haer moede/op dat si haer dingen moghen onderhoudẽ Eñ ist niet also/dat uwe gesichte niet en is/eñ uwe predikingen/enckel lueghen ?eñ ghi segt nochtans Die HEERE heuet geseyt/hoe wel dat ict niet ge= sproken en hebbe?

Daeromme spreect die HEERE God also. Aẽ gesien ghi predict/daer gants niet af en coemt/eñ propheteert luegenen/ Daer ome wil ic aen v/seyt die HEERE Godt/ eñ mine handt sal comen ouer die propheten/ die daer prediken / daer niet wt en coemt/eñ luegenen prophcterẽ/Si en sullen in die versaminge mijns volcs niet zijn / eñ in dat ghetal des huys Israels/en sullen si niet gescreuen wordẽ noch int lant Israels comen/Eñ ghi sult wetẽ dat ic die HEERE Godt ben/ Daeromme dat si mijn volc verleydẽ/eñ seggẽ/ Vrede/Al ist noch ghee nẽ vrede en is/ Dat volc maect een want oft muer re/eñ si placken eñ plaesteren se met quadẽ kalck. oft slijck.

Segt totten plaesteraers/ die met quadẽ kalc placken/ dattet af vallen sal / want daer sal eenen slachregen comen/eñ daer sullen grote hagelsteenen vallen/eñ daer sal eenen draywint in stormen Siet/also sal die want om vallen/Wat geldet?Dã salmen tot v seggen/Waer is nv dat gheplaestert? dat ghi geplact hadt.

Also seyt die HEERE Godt / Ick wil eenen draeyenden wint latẽ ruysschen in mijnder verbol= ghentheyt / eñ eenen plasregen in mijnẽ toorne/eñ groote hagelsteenen in mijnder gramscappe / die sel ue sullent altemale om stooten / Alsoo wil ick die want om werpen die welcke ghi met valscen kalc

A

Deu.xviij.
Ozee.
iiij.
Nu.iij.

B

gheplaestert hebt/ en ic wille ter neder stooten/ alsoo datmen ooc haer fundament sien sal/ dat si aldaer ligghe/ en onder dat selue sult ghi ooc vergaen/ en beuinden dat ic die HEERE si/ Alsoo wil ic mijn verbolgentheyt volejnden aenden want en aenden ghenen diese met quaden kalc gheplaestert hebben en tot v segghen/ Hier en is noch want/ noch plaggher/ Dat zijn die prophetē Israels/ die Hierusalē prediken/ en seggen/ vā vrede/ alsser noch gheenē vrede en is/ spreect die HEERE God.

En ghi mēschē kint/ Stelt v aēsichte teghē die dochterē in dijnē volcke/ die daer predikē wt hare eygen herten/ en predict tegen haer/ en segt/ Alsoo spreect die HEERE God/ Wee v/ ghi die cussenen steect dē luyden onder die armē/ en puelUwen onder die hoofden/ beyde den iongē en dē oudē/ om die sielen te vangē/ En als ghi nv die sielen ghevangē hebt/ onder mijnē volcke so belooft ghi den sielē dat leuē/ en ontheylicht mi in mijnē volcke om een hant vol gerste/ en een stuc broots/ op dat ghi die sielē ter doot veroordeelt/ die ghy noch niet en soudet doodē. En ghi oordeelt die tottē leuē/ dien ghi dat leuen doch niet toe segghen en soudet/ door uwe lueghenen onder mijnen volcke/ dwelcke gheerne lueghenen hoort.

Daeromme spreeckt die HEERE God/ Siet/
C Ick wil aen uwe cussenen daer mede ghi die sielen vanget en vertroost/ ende ic wille wt uwen arme wech ruckē/ en die sielē die ghi vāget/ en vtroost/ los makē/ en ic wil uwe puelUwē in stucken schoeren/ en mijn volck wt uwer handt verlossen/ alsoo dat ghijse niet meer vanghen en sult/ en ghi sult beuinden dat ick die HEERE si/ Daeromme dat ghy dat herte der oprechter met luegenē bedroeft/ dye ic niet bedroeft en hebbe/ En hebt gesterct die handen der godlosen/ alsoo dat si haer vā hare boose weghē niet en bekeerē/ op dat si mochtē leuende bliuen/ Daerom en sult ghi geen onnutte leeringhen meer prediken/ noch propheteren/ Mer ick wille mijn volc wt uwen handen verlossen/ en ghy sult weten/ dat ic die HEERE ben.

¶ Hi straft die ghene die so onbeschaemdelicken ende vermetelicken teghen Godt sondighen/ ende dies niet te min God den HEERE bidden dorren/ Die alsulcke zijn/ Die laet God door die valsche propheten verleyt worden en hi en verhoortse niet/ al baden ooc die gherechte voor haer.

Dat.xiiij.Capittel.

A Nde daer quamē sommighe vanden oudtstē Israels tot mi/ ende selden haer bi mi/ Doē gheschiede dat woort des HEEREN tot mi/ En sprack Menschen kint. Dese luydē hanghē met harē herten aē hare goykens oft beelden/ En si hebbē die argherniste en aenstoot haerder hoererie voor haer ghenomē/ Soude ic haer dan antwoordē/ als si mi raets vraghē/ Daerōme spreect met hē/ en segt tot haer/ Alsoo seyt die HEERE God/ So wat mensche vanden huyse Israels dye goykēs oft beelden inder hertē draget/ En neemt voor hē dē aēstoot zijnder afgoderie/ en coēt tottē prophete. So wil ic die HEERE selfs/ dē seluē antwoordē/ gelijc hi verdiēt heeft met zijnē groter afgoderie/ dattet huys Israels bedroghen wordt in haerē hertē/ daerōme dat si vā mi ghewekē zijn/ door menigherley afgoderije.

Daerōme sult ghi totten huyse Israels seggē/ alsoo seyt die HEERE God/ Keert en wendt v van uwer afgoderie/ en keert v aensichte vā alle uwen grouwelen/ Want so welcke mensche vandē huyse Israels/ oft vreemdelinck/ die in Israel woont/ vā mi wijcket/ en met zijnē hertē aē sine goeykēs hanct/ en die ergernisse en aenstootinge zijnder afgoderie ondhout/ en tottē prophete coemt/ op dat hi door hem mi vraghe/ dien wil ic die HEERE selfs antwoorden/ en wil mijn aensicht tegen den seluē setten/ en hē tot eenē teeken en spreecwoort makē/ en ic wil hem wt mijnen volcke roeyen/ dat hi beuinden sal dat ic die HEERE si.

In dien een valsche prophete anders predict so hebbe ick die HEERE/ selfs de sen prophete vleyt/ en ic wil mijn hant ouer hem wtstrecken/ en hem wt mijnē volcke Israels roeyen/ Alsoo sullen si beyde hare misdaet draghē/ gelijc als die misdaet des vragers/ alsoo sal ooc zijn die misdaet des propheten/ op dat si dat huys Israels niet meer en verleyden van mi/ en datse haer niet meer en veronreynighē/ in alderley haerder ouertredingē/ Mer si sullen mijn volc zijn/ ende ick wil haer God zijn/ seyt die HEERE God.

En dat woort des HEEREN gesciede tot mi/ en sprac/ Ghi menschē kint/ Als dat lant tegē my sondicht/ en daer toe mi versmaet/ So wil ic mijn hant ouer dat selue wt streckē/ en den voorraet en prouisie des vroots wech nemē/ en wil eenē dierē tijt onder haer seyndē/ alsoo dat ic beyde/ die menschen en die beestē daer in wt roepen sal/ En oft dā alle dese drie mannen/ Noah/ Daniel/ en Hiob/ onder haer warē/ so en sullen si nochtāns niet meer/ dā alleen haer eyghē sielen/ in haerder gherechticheyt moghen verlossen/ spreect die HEERE God.

En als ic boose dierē int lant brengē sal die die menschē verslindē en veriaghen sullē/ en dat selue lant verwoestē/ datter nyemāt in gewandelen en conde/ vandē dierē/ en dese drie mannē warē ooc daer in/ Soo waerlic als ic leue/ seyt die HEERE/ God/ dat si noch sonē/ noch dochterē en sullen moghē verlossen/ Mer allee haers selfs/ En dat lant moet woest worden.

Ofte in dien ick dat sweert liet comen ouer dat lant en sprake/ Sweert vaert henē door tlant/ en dat ic alsoo beyde die mēschē en die beestē wt roepede/ en die drie mānē daer in warē/ So waerlic als ick leue/ seyt die HEERE God/ si en sullen noch sonē/ noch dochteren verlossen/ Maer si alleen sullen verlost zijn.

Oft in dien ic een pestilencie int landt sonde/ en mijn grāscap ouer dat selue wtstortede/ met bloet stortinge/ alsoo dat ic beyde/ die mēschē en die beestē wtroeyde/ En Noah/ Daniel/ en Hiob warē daer in/ So waerlic als ic leue/ seyt die HEERE Godt/ so en sullē si noch sonē/ noch dochterē/ maer alleen haer eygē sielen/ door haere gerechticheyt vlossen.

Want alsoo spreect die HEERE God/ In dien ic mijn vier boose straffinghen/ als sweert/ honghet/ boose dierē/ en pestilencie ouer Hierusalem sonde/ op dat ic daer in wtroeydē/ beyde die menschen/ en die beestē/ Siet/ so sullē nochtās sommige ouergebleuē daer vā comē/ die sonē en dochteren daer wt

brengē sullē/die selue sullē vā v comen/dz ghi sien
sult/hoe dattet haer gaet/eñ sult v troosten vā dat
ongeluc/dat ic ouer Hierusalē heb latē comē met
alle dādere/dz ic ouer haer heb laten ghescheiden/
Si sullē uwen troost zijn/ als ghi sien sult/hoe dat
tet haer gaet. Eñ ghi sult beuindē/dat ict niet son-
der orsaecke gedaē en hebbe/so wat ic daer inne ge
handelt hebbe/spreect die HEERE God

¶ God die HEERE scildert ende beworpt die verdestrue
ringe Jerusalems in des wijngaerts houte

Dat.xv:Capittel

A Ende dat woort des HEERENgescie
de tot mi/eñ sprac. Du menschē kint
Waer toe zijn die dorre wijngaerts
rācken goet? Neemtmē ooc dz hout/eñ
maect dair yet wt? Oft maectmē ooc
eenē nagel daer wt? daermē yet aen hanghē mach?
gelijc alsmē wt ander hout maect? Siet mē wor-
pet int vyer dattet verteert wort/ dat sine beyde
eynden dat vier verslint/eñ zijn middel wort tot
assē/Waer toe salt nv doegē? machmen dā daer
B yet wt makē? Siet/doent ghansch eñ gheheel was
doē en condemen daer niet van gemakē/hoe veel
te min can nv voert meer wat daer wt ghemaect
worden/alst het vier verteert eñ verbrāt heeft

Daerōme seyt die HEERE God/Gelijc als ic
die dorre wijngaert rācken voor anď hout dē vye
re te verterē gheue/Also wil ic met die inwoners
tot Jerusalem ooc omgaen/eñ wil mijn aēsicht te
gen haer settē/also dat si dē viere niet ontgaen en
sullē/maer dz vier salse verslindē/Eñ ghi sullet be-
uindē/dz ic die HEERE ben/als ic mijn aensicht te
gen v sette/eñ dz lāt woest make. Daeromme om
dat si mi versmaden seyt die HEERE God

¶ Onder een schoone gelijckenisse verwijdt God den Joot
schen volcke sine weldaden/ende haer schalcheyt ende on
danckbaerheyt/ende hy gheeft daer mede haer te kennen
hare straffinghe

Dat.xvi:Capittel.

Ende des HEEREN woort gescbiede
tot mi/eñ sprac/Du menschen kint
A Geeft der stat Jerusalem/te kēnē ha
re grouwelē/eñ segt Also spreect die
HEERE God te Jerusalem/Dijn va
ders lant/eñ dijn geslacht is wt der Cananitē lan-
de/Dijn vader wt die Amoritē/eñ dijne moedť wt
die Hethithē/Dijn geslacht en heeft di dijn nauel-
peeskē niet afghesneden. Ooc en bistu met water
nz gebaedt oft gewasschē/datstu suyuer wordeste
Men en heeft/v noch nz met sout gewreuē/noch
indē windelē gewondē/Wāt niemāt en iāmerde
dijnder dz hi hē dijnder ontfermt hadde/eñ een vā
die stuckē v bewezē hadde/Maer ghi waert recht
wt opt velt geworpē (als een vondelinc) also ver-
acht was dijn siele/doen du geboren waertste

Mair ic ginc di voorbi/eñ sach di in dijnē bloede
liggē/Eñ sprac tot di/Du sulst leuē/doen du alsoe
in dinen bloede lagest/Ja tot di sprac ic/Vā dinen
bloede sulstu ghesuyuert wordē/eñ du sulst leuen
dich bliuē/eñ ic hebbe v op gheuoet/eñ groot latē
worden/gelijc een schuete oft spruyte/indē velde/
Eñ du waertste nv gewassen/groot/eñ schoon ge
wordē. Dijne borsten waren ghewassen/ende du
hadtste schoon langhe hayr ghecreghen/Nochtās
waertstu bloot/naect/eñ beschaemt/Eñ ic ginc v
voorbi/eñ sach v aē/Eñ siet/so waertstu mābaer
oft houbaer/doen breyde ic mijn garen/oft nette/
ouer v/eñ bedecte dijn schaemte/Eñ ic dede v een
geloofte/eñ ic nam dy te houwelijckē/spreect dye
HEERE God/dat ghi mijn sout zijn/Eñ ick vadē
di met water/eñ wiesch v vā uwē bloede/Eñ sal
uede v met balsaem eñ olie/Eñ ic cleede v met ge
sticte cleederē/Eñ ick tooch v zeemsche schoenen
aen/Ic gaf v fyne lijne cleederen/eñ siden sleyers
eñ vercierde v met clenodien/eñ ic tooch costelick
cyeraet aen dijn armen/een ketene aen dinen hals
eenē rinc stack ic aen dijn hant/ spanselen aen dijn
voorhooft/eñ orenringhen aen dijn oren/ende eē
schone crone sette ic v op v hooft/Sūma du waer
ste gecyert met enckel gout/eñ siluer/eñ ghecleet
met enckel wit lijnwaet/siden eñ ghestict/Du en
atestc anders niet dā enckel tarwē bloomē broot
honich/eñ olye/eñ ghi waert bouen matē huepsch
eñ fraey/ende ghi vercreget dat conincrijcke. Eñ
dijn lof was ooc vermaert onder die Heydenē van
dijnder schoonte weghen/Die welcke gansch vol
maect was/door dye cyragie/die ick v aengedaen
hadde/seyt die HEERE God

Maer ghi verliet v op uwe schoonheit/eñ aen
gesiē dat ghi so vermaert waert/soe bedreeft ghy C
hoerderie/ also dz ghi v eenen yegelijckē ghemeen
maecte/die v voorbi ginc/eñ dedet sinē wille/ Eñ
naemt vā dijne cleederen/eñ maecte menigerley
verwe van Outarē daer wt/eñ ghi bedreeft dijn
hoererie/ daer op dat dier ghelijcke niet meer ghe
schiet en is/noch geschiedē en sal/ Ghi naemt ooc
v schoon gereetschap/die ic v vā mijn gout eñ si-
uer gegeuē hadde/eñ ghi maecte v daer mās beel
den wt/eñ bedreeft dijn hoererie met die selue
Eñ du naemste dijn ghestictē cleederē/eñ dectese
daer mede/eñ mijn olie eñ ruecwerc dat leyde ghy
haer voor/Mijn spijse die ick v te etē gaf/die bloe
me van den mele/honich/oyle/dye leyde ghi haeř
voor/tot eenen soeten ruecke

Ja het quam oocso verre/spreect dye HEERE
God/dat ghi naemt dijn sonē eñ dochterē/die ghi
mi opgeuoet hadt/eñ offerde die den seluē te ver-
slinden/ Meent ghi dan dattet een cleene saecke si
dine hoererie? Dat ghi mi mine kinderē dootslaet?
eñ laetse dē seluen verbernē? Nochtās en hebt ghy
in alle dijnre hoererie/eñ grouwelē niet gedacht/
op die tijt dijnder ionckheyt/hoe bloot eñ naect dat
ghi waert/eñ in dijn bloet laghest

D Bouen alle dese dijne boosheyt (Ach wee/wee
dijns/spreect die HEERE God soe stichte ghi v
berch kercken/eñ maecte v berchoutaers op alle
straten/eñ voort so tymmerde ghi op alle straten/
uwe berch outaers/Eñ ghi maecte dijne schoōtē
tot enckele grouwelē/Du dedeste dijne beenē opē
tegen alle den ghenen/ die daer voorbi ghinghen/
eñ bedreeft dijne hoererien veel. Eerstwerf be-
dreeft ghi hoererie/met die kinderen Egipti/dine
naghebueren/ die groot vleesche haddē/ende be-
dreeft also groote hoererie om mi tot gramschap
te verwecken. Maer ic strecte mijn hant wt ouer
v/eñ verstoorde alsulcke dijne manieren/ ende ick
gaf v ouer in den wille dijnder vianden/den doch
teren der Philisteen/ die welcke haer schaemden/
van dijne ouerbaren wesen

Daer na bedreefstu hoererie met den kinderē

Assur/eñ ghi en conde dies niet versaet geworde͂ Ja doe͂ du met haer hoererije bedreuen hadste/eñ dies niet sat gewerde͂ en co͂ste/doe͂ maecte ghi der hoererije noch meer/ met die coopheren wt Chaldea/nochtans en contstu met die͂ ooc niet versaet geworde͂/Hoe sal ic doch di dijn herte besnide͂:seydt die HERE God/want du sulcke dinge͂ doetst/du groote vermaerde hoere/daer mede dat ghi uwe verchkerche͂ sticht/voor aen alle straten/ eñ dijne outaers maecte op alle wege͂/Daer en boue͂ so en waert ghi niet als andere hoere͂/die me͂ moet met gelt coope͂/noch ooc ghelijc als dye ouerspeelderssen/die inds plaetse haer ma͂s andere toe laet/Wa͂t allen anderen hoere͂ geeftme͂ gelt Maer ghi geeft alle͂ uwe͂ boeleerders gelt toe/eñ ghi schenct haer dat si tot v come͂ ouer al/eñ met v hoererije bedrijue͂/Eñ het is contrarie met v/eñ met andere wijuen/aengae͂de dijre hoererije͂/Wa͂t men en loopt v niet na/maer ghi geeft gelt toe/eñ men en geeft v geen gelt toe/dat is recht verkeertheit

Daeromme du hoere hoort dz woort des HEREN/Also seyt die HERE God/ Wa͂t ghi dan
E so mildelic gelt toe geeft/eñ dine schamelheit door dine hoerderije also tege͂ dine boeleerders ondect/ eñ tege͂ alle beelde͂ dijnre grouwele͂/eñ v͂ghiet dat bloet dijnre kinderen/tgene dat ghy haer offert. Daeromme siet/so wil ic v͂gadere͂ alle dine boeleerders/mette͂ welcken ghi uwen wellust bedreuen hebt/met alle die ghi voor v vriende͂ hielt/eñ oock metten ghene͂ dien ghi viant zijt/Ende ic wil haer beide tege͂ v versame͂ ouer al/eñ ick wil haer dijne schamelhz ontdecke͂/also datse ooc dijn scamelheit gansch sien sulle͂/Eñ ic wil dat recht der ouerspeelderssen/eñ der bloets v͂gieterinne͂ ouer v laten gae͂ eñ ic wil dijn bloet storte͂ met verbolgentheyt eñ zeloersche liefde/Eñ ic wil v haer inde͂ handen ouer geuen/also dat si dine verchkercke͂ afbreken/eñ dine verchoutaers om werpen sullen/eñ v uwe clede͂re͂ wt trecken/eñ v uwe schoon gereetschap nemen eñ laeten v naect eñ bloot sitten.

Eñ si sullen ooc hoope͂ va͂ liede͂ ouer v brenge͂/ die v steenige͂/eñ met hare͂ sweerde͂ v va͂ een sullen houwe͂/eñ uwe huysen met vier verberne͂/eñ v dine recht doen/voor die ooge͂ va͂ vele wijuen/Also wil ic dijnre hoererije een eynde make͂ /dat ghy nz meer en sult gelt toe geue͂/Eñ ic wil minen moet aen v coelen/eñ mijn zeloersche ernstighe liefde aen v versade͂/op dat ic ruste/eñ minz meer en vergra͂me/Daero͂me dz ghi niet ghedacht en hebt op dye tijt dijnre ioncheyt met ghi hebt mi met desen alle͂ tot gra͂scappe͂ v͂wect/ Daero͂me wil ick ooc alle dijn werck opten cop legghen/spreect die HERE God/Want ghi en vraget daer niet na/om dz ghi also vermetelic alderley grouwelen bedrijft.

Siet alle die ghene die spreecworde͂ pleghen te gebruycke͂/die sullen va͂ v ooc dit spreecwoort segge͂/So die moeder is/also is ooc die dochter / Du bist dijre moed' dochter/die welcke va͂ haren man eñ kindere͂ liep/Eñ ghi sijt ee͂ suster dijre susteren/ die va͂ hare͂ ma͂ne͂ eñ kinderen liepe͂/Dine moeder is ee͂ va͂den Hethitheren/Eñ uwe vad' en Ammonite/Samaria is v grootste suster/mz hare͂ dochtere͂ die v ter slincker ha͂t wonen/Eñ Zodoma is dijn io͂cste suster/met haren dochtere͂ die tot dijnre rechter ha͂t ligge͂/Hoe wel ghi nochtans niet gheleeft en hebt na hare wegen/noch gedaen na hare grouwele͂/Ten verschilt niet veel/dat ghijt erger gemaect hebt/dan si/in alle dijne weghen.

So waerlic als ic leue spreect die HERE God Zodoma dijn suster met hare͂ dochteren en heeft also niet gedaen/gelijc ghi eñ uwe dochtere͂/ Siet dat was dijnre suster Zodoma misdaet/ stouten hoomoet/eñ ouervloedicheyt van spijse/eñ goede͂ vrede/dien si eñ hare dochteren hadde͂. Maer den armen eñ behoeftighen en deden si gheen hantreykinghe/maer si waren stout/eñ deden grouwelen voor mi. Daerom so heb icse ooc wech ghedaen/ doen ic dat begonst te mercken

Desghelijcs so en hadde Samaria die helft dijnre sonden niet geda͂e. Maer du hadste dijnre grouwele͂ veel meer gedaen da͂ si/dat ghi ooc dine susteren goet eñ gerecht gemaect hebt/tegen alle dijne grouwelen(te rekene͂)die ghi ghedaen hebt. Daer F
omme so draecht oock nv dine scha͂de/ghi die uwe sustere͂ gerecht maecte/door dine sonde/inde͂ welcken ghi grooter grouwelen/dan si ghedaen hebt/ eñ ghi maectse vromer da͂ ghi zijt. Daer om weest nv ooc beschaemt/eñ draecht dine scha͂de/om dat ghy uwe susteren gerecht eñ goet ghemaect hebt.

Maer ic wil haer gheuanghenisse omme keere͂ te weten/die gheuangenisse deser Sodoma /ende haerder dochtere͂/eñ die geua͂genisse deser Samaria eñ haerd' dochtere͂/eñ die geua͂genen dijnd' tege͂woordiger geua͂genissen/met haer op dat ghy dragen moget dijn scha͂de eñ spot/ voor alle tghene dat ghi gedaen hebt/eñ dat ghi nochtans ghetroost wort. Eñ dine suster dese Sodoma eñ hare dochtere͂ sullen bekeert worden/ghelijc si voormaels gheweest zijn. Eñ Samaria eñ hare dochteren sullen bekeert worden/ als si voortijts ghewe͂est sijn. Daer toe ghy ooc ende uwe dochteren sult bekeert woorden/gelijc als ghi voormaels geweest sijt. Eñ ghi en sult niet meer die selue Sodoma dine suster versmaden/gelijc inder tijt dijns hoochmoets eñ dijns stoutheits/doen dijne boosheyt noch niet ontdect en was. Als ter tijt doen v die dochteren Syrie/ ende die dochteren der Philisteen ouer al schenden ende verachte͂ v ront omme/doen ghi uwe͂ laster eñ grouwel moest drage͂ spreect die HERE God

Wa͂t also spreect die HERE God/Ick wilt v doen/ghelijck ghy ghedaen hebt /om dat ghy den eedt veracht hebt/ende dat verbont gebroke͂ hebt Maer ick wil ghedencken op mijn verbo͂t/dat ick met v ghemaect hebbe in dijnder ioncheit. Ende ick wil met v een eewich verbont oprechten. Dan sulstu dijnre weghen gedencken/ende v schamen als ghi uwe grootste ende cleynste susteren tot dy nemen sult/die ic v tot dochteren gheuen sal / Eñ dat buyten dijn verbont. Maer ick wil mijn verbont met v oprechten/also dat ghi beuinden suldt dat ick die HERE ben /op dat ghy des ghedenct/ ende v schaemt/ende van schanden wegen dijnen mont niet meer op doen en dorfste. Als ic v al vergeue͂ sal/so wat ghi gedae͂ hebt/spreect die HERE God.

¶ Die ontrouwe des Coninckx Sedekie/die wordt hier met verborgen woorden gestraft/om dat hi heymelic met ten Egypschen coninck ouer comen was/eñ hulp vã hem begheerde/Hi prophetteert van dat nyeuwe volc/dat door Christum gheplant is.

Dat.xvij.Capittel.

A Mat.xij Ende des HEEREN woort gheschiede tot mi/eñ sprac/Du menschẽ kint legt den huyse Israhels een raedtsel voor/eñ een ghelijckenisse/eñ segt/Alsoo seyt die HEERE God/Een groot aernt met groote vloghelen/eñ lange vlogel vederen/eñ vol pluym vederen/bont/ghespickelt/eñ met verscheyden verwẽ/die quã op Libanon/eñ hi nam die tacken vandẽ Cederboomẽ/eñ hi brac dat ouerste vandẽ tackẽ af/eñ hi voerdet indt coopliedẽ lant int lant Chanaan/eñ hi sette dat in dye stadt/daermen die comenscap hantiert/Hi nã ooc saet wt dẽ seluẽ lande/eñ hi saeyde dat in dat selue goede lãt/daer veel waters is/eñ hi maecte hẽ tot eenen wachter/Eñ hi wies/eñ wert eenen grootẽ wijnstock/nochtans den stãme wies nederwaerts/want sine wijngaerts rancken voghden haer neder waerts/tegen sine wortelen/Eñ alsoo wert eenen wijnstock/die spruyten creech eñ bladeren.

Eñ doen was daer een ander grote aernt met groote vlogelen/eñ veel vederẽ/Eñ siet die wijnstoc hadde een verlangẽ/om zijnẽ wortelẽ wille/tot desen aernt/eñ hi strecte zijnranckẽ eñ spruytẽ wt tot hẽ waerts/op dz hi hẽ sine vorẽ soude waterẽ/Eñ hi was nochtãs geplant in eenen vruchtbarẽ gront/bi veel wateren/dat hi met rechts wel had de mogẽ voortbrengẽ spruytẽ/tackẽ/ ende vrucht dragen/eñ eenẽ heerlijcken wijnstock worden.

Daeromme segt nv/Alsoo seyt die HEERE God/Sal die wijnstock voorspoet hebben? Ja mẽ sal sine wortelen wtroeyen/eñ sine vruchtẽ af breken/eñ alle sine groene spruytẽ eñ ranckẽ sullẽ verdroogẽ/Ja datse verdorrẽ/Eñ ten sal niet geschieden door eenẽ grooten arme/eñ veel volcx/dat hy vã die wortelen eñ ranckẽ wech gheuoert worde/Siet/hi is geplant/Maer sal hi ooc aen der plantẽ geluc hebben? Ja so haest als hẽ dẽ oosten wint aẽwaeyt/so sal hi verdorren op sine vorẽ.

Eñ des HEEREN woort geschiede tot mi/eñ
B sprac/Lieue/segt doch tottẽ wederspannighẽ volcke/Eñ weet ghi niet wat dz is? Eñ segt/Siet/Die Babiloonsche Coninc quam tot Hierusalem/ende hi nam haren Coninck ende hare Vorsten/eñ voer dese wech tot Babilonien. Ende hi nam vandẽ coninclijken sade/ende maecte een verbont met hem ende nam eenen eedt van hem/Maer die Prinsen des lants nam hi wech/op dat also dat coninckrijck soude veroetmoedicht blijuen/eñ hẽ niet weder op heffen/dat also zijn verbont ghehouden worde/eñ vast blijuen soude.

Maer dat selue saet viel vã hẽ af/eñ sandt sine legatẽ in Egiptẽ/datmẽ hẽ paerdẽ eñ veel volcks seyndẽ soude/Salt dien wel ghelucken? Sal hi ont vliedẽ moghẽ/die sulx doet? Eñ soude die/die alsoo dat verbõt breect ontcomẽ? So waerlic als ic leue seyt die HEERE God. In die selue plaetse des Conincx/die hẽ tot eenẽ Coninc gheset heeft/wiens eedt hi veracht/eñ welcx võnt hi gebrokẽ heeft/aldaer sal hi steruẽ/te wetene/tot Babel/Ooc en sal hem Pharao met vil staen inden strijde/met een groot heyr eñ veel volcx/Alsmẽ die schantsen maket/ende dat bolwerck oprecht/om veel lieden ter doot te brengẽ/Want aengesien dat hi den eedt veracht/eñ tverbont ghebrokẽ heeft/Waer op hi zijn hant ghegheuẽ hadde/eñ sulcx alle doet/daeromme en sal hi niet ontcomen moghen.

Daerom spreect die HEERE God alsoo/So waerlic als ic leue/so wil ic mijnen eedt die hi veracht heeft/eñ mijn võnt dat hi gebrokẽ heeft/op sinẽ cop brengẽ/Want ic wil mijn net ouer hẽ werpen/dat hi in mijn garẽ moet geuangẽ wordẽ/eñ ic wil hẽ tot Babel brenghẽ/eñ wil aldaer met hẽ rechtẽ/om des wille/dat hi hẽ also aen my ontgaẽ heeft/Eñ alle sine vluchtige/die hẽ aenhingẽ/die sullẽ doort tsweert vergaen/Eñ haer ouergebleuẽ sullẽ in alle windẽ verstroyt worden/Eñ hi salt be vinden/dat ict die HEERE gesproken hebbe.

Also spreect die HEERE God/Jc wil ooc eenẽ C
tack vã eenẽ hoogẽ Cederboom nemẽ/eñ dien bouen vã sine tackẽ breken/eñ wil hẽ op eenẽ hoogẽ berch plantẽ/te wetẽ/opten hoogẽ berch Israels/wil ic hẽ plantẽ/dat hi tackẽ crijgẽ/eñ vruchtẽ brẽgẽ/eñ eenẽ grotẽ Cederboom worde/also/dat allerley vogelen onder hem/eñ onder die schaduwe zijnder tacken woonẽ eñ blijuẽ mogẽ/Eñ alle die boomẽ optẽ velde sullẽ beuindẽ/dat ic die HEERE den hoogen boom vernedert/eñ den vernederdẽ boom verheuen hebbe/Eñ den groenẽ boom wech gheroeyt/eñ den dorren boom groen gemaect hebbe/Jc die HEERE spreect/eñ doet oock.

¶ Hier wordt die voorsichticheyt ende die verkiesinghe Gods gheleert/Eñ waeromme dat hi die gherecht zijn/eñ af vallen straft/Ende daer tegens die boose/als si van haerder booshept af laten/in ghenaden neemt/ende haerder sonden niet meer en ghedenct/Ende dat hi hier inne niet onrechtuaerdich en is.

Dat.xviij.Capittel

A Ende dat woordt des HEEREN gheschiede tot mi/eñ sprac/Wat meent ghi lieden onder v inden lande Israel met dit spreecwoort/eñ segt/Die vaders hebben onrijpe druyuen gheten ende der kinderen tanden zijn stomp/boomich/oft sleewich daer van/So waerlic als ick leue/spreect die HEERE God/Sulckẽ spreecwoort en sal niet meer onder v gaen in Israel/Want siet/alle sielen zijn mijn/Des vaders siele is soo wel mijn als des soons siele/So wat siele oft mensche die sondicht/die sal steruen.

Als nv een mẽsche oprecht is/Die recht/eñ wel doet/Die op die bergẽ niet en eet/Die sine oogen niet op en heeft tottẽ beeldẽ des huys Israels/Eñ die zijns naesten wijf niet en besmet/noch en bestapet/Eñ die bi der vrouwen niet en leghet in haerder cranckheyt/Die nyemandẽ schade en doet/Dye sinen schuldenaer zijn pant weder gheeft/Die nyemanden dat sine met gewalt af en neemt/Die den hongerigen zijn broot mede deelt/Die den naectẽ cleedt/Die op woecker niet en gheeft/Die gheen ouerschot en neemt/Die gheen onrecht en helpt doen/Die tusschen die twistende menschen/recht ordeelt/Die nae mijne rechten wandelt/eñ houdt mijne gheboden/also dat hi ernstelic daer nae doe/Dat is een oprecht eñ vroom mã/Die sal dat leuẽ hebben/spreect die HEERE God. Die.xviij. Ezaye. lviij. Rom.8.

Als yemãt eenẽ sone crijget/eñ die selue wort

een moordenaer eñ bloetstorter/ dz hi der voorsep
der stucken een doet/oft hi schoon die andere nyet
alle en doet/Maer dat hi etet op die bergen/eñ be
vleet zijns naestē wijf/hi doet scade dē armē eñ al=
lendigē/dat hi met violencie wat neemt / Dat pāt
niet weder en gheeft/Sijne ooghē tottē beeldē op
heft/ waer mede hi eenen grouwel bedrijft/ Op
woecker gheeft/Ouerschot neemt/Soude die le=
uen? Hi en sal niet leuen/ Maer om dat hi alsulcke
grouwelen gedaen heeft/so sal hi den doot steruē/
Sijn bloet sal op hem zijn. *
In dien hi eenē soon crijcht/die alsulcke sonden
siet/die zijn vader doet eñ hē vreese/eñ also niet en
B doet/Dat hi optē berghen niet en eet/ Eñ en heft
sine ooghē niet op tottē beelden des huys Israels
Eñ beuleet oec zijns naestē wijf niet/Niemanden
schade en doet/Het pāt niet en behoudt/ Niet met
gewelt wat en neemt/Hy deelt zijn broot mede dē
hongerigē/ Eñ cleedet den naectē/Hy en scadicht
dē armē niet/Hi en neēt noch woecker/ noch ouer
schot/ Mer dat hi mijne gebodē houdt/ eñ na mij
nē rechtē leeft/Die en sal niet steruen/om zijns va
ders misdaets wille/mer leuen/ Maer zijn vader/
die gewelt eñ onrecht oeffent/ eñ onder zijn volck
ghedaen heeft/dat niet en dooch/Siet/die selue sal
steruen om zijnder misdaets wille.
So spreect ghi/Waeromme en sal dan dese so=
ne niet draghē zijns vaders misdaet? Daerōme dat
hi recht eñ wel gedaē heeft/eñ alle mijne rechtē ge
houdē/eñ volbracht heeft/sal hi leuen. ✠ Wāt soo
wat siele oft mēsche sondicht/die sal steruē/Die so
ne en sal niet draghen die misdaet des vaders/ Eñ
die vader en sal nyet dragē die misdaet des soons/
mer des gerechtē gerechticheyt sal op hē zijn. Eñ des
ongerechten ongerechticheyt sal ouer hem zijn.
In dien die godlose hē bekeert van alle sine son
den/die hi gedaen heeft/eñ houdt alle mine rechtē
eñ doet recht eñ wel/So sal hi leuē/eñ niet steruē/
Alle sine ouertredinghen die hi bedreuen heeft/en
sullē niet gedacht wordē/ Mer hi sal leuē / om der
gerechticheyts wille die hi doet/ Meent ghi dat ic
een behagen hebbe indē doot des godlosen eñ son
daers? spreect die HERE God/eñ niet veel meer/
dat hi hem bekeere van sine wegen eñ leue.
C Eñ als die gerechte hē keert vā zijnder gerech
ticheyt/eñ doet quaet/eñ leeft na alle grouwelen
die eē godlose doet/Soude die leuē? Ja alle sine ge
rechticheden/die hi gedaen heeft/ en sullen niet ge
acht worden/Maer in sine Godslasteringhen eñ
sonden/die hi ghedaen heeft/sal hy steruen / Noch
spreect ghi/Die HERE en doet niet recht. *
Daeromme O ghi vandē huyse Israels hoort
Ist niet alsō dz ic recht hebbe/ eñ ghi onrecht hebt?
Wāt als die gerechte hē keert vā zijnder gherechtic
heyt/eñ doet quaet/so moet hi steruē. Hi moet om
zijnder boosheyts wille/die hi ghedaen heeft/ ster=
uen/Wederomme/Als hē die godlose keert vā zijn
ongerechticheyt/die hi gedaen heeft/ ende doet nv
recht eñ wel/die sal sine siele leuendich behouden/
Wāt om dat hi hē veruaert/ eñ bekeert vā zijnder
boosheyt/so sal hi leuen/eñ niet steruen.
Nochtāns seggē die vandē huyse Israels/ Die we
ghē des HEREN en zijn niet recht/Soude ick on
recht hebbē? O ghi vandē huyse Israels/ ghi hebt
onrecht/Daerōme wil ic v oordelē/ghi vādē huyse
Israels/eenē yegelijcken nae sine weghen/spreect
die HERE God/Daeromme so bekeert v van al
le uwe ouertredingē/op dat ghi niet vallen en mo
ghet/om des misdaets wil/Werpt van v alle uwe
ouertredingē/ daer mede ghi ouergetreden hebt/
Eñ maect v een nyeuwe herte/eñ eenen nyeuwen
gheest/Want waeromme wilt ghi alsoo steruen/
Du huys Israels? Want ic en hebbe gheenen lust
indē doot des steruendē/spreect die HERE God
Daeromme bekeert v/so sult ghi leuen.

¶ Hi bescrijft dat iammerlijck ongheual/dat ouer dē Co
ninck Juda soude gaē/Eñ daer mede verhaelt hi dat stou
te ghewelt/eñ vermetenheyt der coninghen ende Vorsten
Dat.xix.Capittel.

A Maect een clage ouer die Vorstē Isra
els/eñ segt/ Waeromme leyt v moe
der die leewinne tusschē die leeuwen
Eñ brengt hare iongen op onder die
ionghe leeuwē welpē? Eenē vā dien
heeft si opghebracht/ eñ die wert een grouwelike
leeuwe/Die hē gewende die lieden te verschoren/
eñ te verslinden/Doen dat die heydenē vā hē hoor
den/so vinghen si hē/in hare grachten/eñ voerden
hem in ketenē in Egipten lant/Doen nv die moe=
der sach/dat haren hope verloren was/ soo nam si
een ander van harē iongen/ eñ voede eenē leeuwe
daer vā/Doen die onder die leewen wandelde/soo
wert een veruaerlijcken leeuwe/ die ghewende hē
oec die lieden te verschoren/eñ te eten/Hi verderf
de haer huysen eñ stedē/ dattet lant eñ so wat daer
in was/vā die stēme zijns brullens/hē veruaerde/
Doen leyden haer die heydenen rontōme hem wt
alle landen/eñ worpē een net ouer hem/ eñ vingē
hem in hare cuylen/Eñ si stieten hē in een gyoole/
eñ voerden hem in ketenē ghebondē tottē coninc
Babel/Eñ men liet hem bewaren/Alsoo dat sine
stemme niet meer ghehoort en worde/op die ber=
ghen Israels.
Dijne moeder was gelijc eenen wijnstock aen B
dat water gheplant/Eñ hare vruchtē eñ rancken
wiessen vanden grooten water/dat sine rancken so
sterck wordē/dat si tot Heeren scepters haddē mo
ghen ghemaeckt worden/ Ende wert seer hooch
onder den rancken/ Ende doen men sach dat hi so
hooch/eñ so veel rancken hadde/Doen wert hy in
toornicheyt ter aerdē neder gheruyscht eñ geworp
pen/Den oosten windt verdorrede sine vruchten/
eñ sine stercke rancken werdē ghebrokē/dat si ver
dorreden eñ verbrant worden/ Maer nv is si ghe
plant inder woestijnen/in eenē drooghē / dorstigē
lande/Ende daer is een vier wtghegaen van hare
stercke rancken/dat verslindet haer hare vruchten
alsoo dat aen haer gheen stercke rancken meer en
zijn/die tot eens Heeren scepter dienen mochten/
Dat is een clagelic eñ iammelic dinck.

¶ Een ghemeen berispinghe/inden welckē der Jodē scalc=
heyt ende ondanckbaerheyt beswaert wordt/Ende die god
like goetheyt eñ lanckmoedicheyt/dat hi die godlosen scalc
ken so langhe spaert. Dat.xx.Capittel.

A Ende het ghescheide indē seuendē ia=
re/inden thienden daghe der vijfster
maent/doen quamen sommighe wt
vanden Oudtsten Israhels den HE
RE te vraghen/Ende si setelden haer

voor mi neder / Doen geschiede des HEEREN
woort tot mi/ eñ sprac/ Du menschē kint/ Segt dē
Outsten Israels/ eñ spreect tot haer/ Also spreect
die HEERE God/ Sijt ghi comē om mi te vragē?
So waerlic als ic leue/ Ic en wil v geen antwoort
geuē/ seyt die HEERE God/ Mer wilt ghise straf
fen du mēschē kint? So mogestu haer also straffē.
Bewijst haer die grouwelen haerder voorvaderē/
ende segt tot haer.

Also seyt die HEERE God/ Ter tijt doen ic Is
rael vercoos/ verhief ick mijne hāt tot dat saet des
huys Jacobs/ eñ ic gaf mi haer te kennen in Egip
ten lant/ Ja ic verhief mijn hant tot haer/ eñ sprac
Ic ben die HEERE uwe God/ Ick verhiefter sel=
uer tijt mijn hant/ dat icse leyde wt Egiptē lāt/ in
een lant dat ic haer voorsien hadde/ dat met melck
eñ honich vloeyde/ een edel lant bi alle landen/ Eñ
segt tot haer/ Een yegelic werpe wech die grouwe
len vā sinē ooghē/ Eñ en besmet v niet aē die beel=
den Egipti/ Want ic ben die HEERE uwe God.

Mer si waren mi onghehoorsaem/ eñ en wou
den mi niet hooren/ eñ haerder gheen en worp die
grouwelen wech voor sinē oogē/ eñ si en verlieten
die beeldē Egipti niet/ Doē dacht ick mijn verbol
gētheyt ouer haer wt te scuddē/ eñ mijnē ganschē
toorne ouer haer te laten gaen/ in Egypten lant
Maer ic liet om mijns naems wille/ op dat hi niet
ontheylicht en soude wordē bi den heydenē/ onder
den welcken si waren/ eñ voor den welcken ic my
haer hadde te kennen ghegeuen/ Dat icse wt Egip
ten lant leyden soude.

Eñ doen icse wt Egiptē lant geleyt hadde/ eñ
in die woestenie gebracht/ doē leerde ic haer mine
gebodē eñ rechtē/ Waer door dat die mēsce leuet
diese onderhout/ Ic gaf haer ooc mijnē Sabbath/
tot een teekē tusschē mi eñ haer/ op dat si leerē sou
den/ dat ic die HEERE si/ die haer heylicht/ Maer
dat huys Israels was mi ongehoorsaē/ ooc inder
woestine/ eñ si en leefdē niet na mijne ghebodē/ eñ
si vachtedē mijne rechtē/ Door welcke die mēsche
leuet diese houdt/ Eñ si ontheylichdē mijnē Sab=
bath grotelikē / Doē gedacht ic in mijn gramscap
ouer haer wt te schuddē inđ woestine/ eñ haer gās
schelic te vdoē/ Maer ic liet om mijns naēs wille/
op dat hi niet ontheylicht en worde voor die hey=
denen/ voor den welcken icse wtgheleyt hadde.

Eñ ic hief mijn hāt ooc op tegē haer in die woe
stine/ also dat icse niet en woude brengē in dat lāt/
dz ic haer gegeuē hadde/ dair melc eñ honich vloey
de/ een edel lant voor alle landē/ Daeromme dat si
mijne rechtē vachtet/ eñ na mijne gebodē niet ge=
leeft/ eñ mijnē Sabbath ontheylicht haddē/ Wāt
si wādeldē na die beeldē eñ goykēs haerder hertē
Mer mijne ooge spaerde haer/ dat icse niet en ver
derfde/ noch ganschelic en vnielde inđ woestijne.

Eñ ic sprac tot hare kinderen inder woestijne.
Ghi en sult na uwer voorvaderē gebodē nz leuē/
eñ hare rechtē niet houdē/ eñ aē hare beeldē v niet
veronreynigen/ Want ick ben die HEERE uwe
God/ Na mijne ghebodē sult ghi leuē/ Eñ mijne
gerechten sult ghi houdē/ eñ daer na doē/ Eñ mij
ne Sabbathē sult ghi heyligē/ op dat si zijn een tee
ken tusschē mi eñ v/ daer mede dat ghi weten mo
ghet/ dat ic die HEERE uwe God si/ Maer dye
kinderen waren mi ooc wederspānich/ Si en leef=
den na mijne geboden niet/ si en hielden ooc mijne
rechten niet/ dat si daer na hadden ghedaen/ door
welcke die mēsche leuet/ die die selue onderhoudt/
Eñ si ontheylichden mijne Sabbathen.

Doen dacht ic mijn gramscap ouer haer wt te B
storten/ eñ mijnē geheelen toorne ouer haer te la=
ten gaen inder woestijnē/ Mer ic keerde mijn hāt
eñ liet dat om mijns naems wille / op dat hy nyet
ontheylicht en soude wordē bi den heydenē. Voor
den welcken icse wtgeleyt hadde/ Ic hief ooc mijn
hant op inder woestijnen tegen haer/ dat ickse ver
stroyde onder die heydenē/ eñ veriaechde in die lā=
den/ Daeromme dat si mijne ghebodē niet gehou
den/ eñ mijne rechten veracht/ eñ mine Sabbathē
ontheylicht hadden/ ende na die Beelden haerder
voorvaderen sagen/ Summa/ Ick maectet alsoo/ Exo.xx.
Dat haren Gods dienst haer niet en batede/ eñ ha Deutro.
er leere haer niet en halp/ eñ verworpse met harē viij.
offer/ doen si alle eerste gheboorten door tvier ver
berndē/ waer mede icse bedroefde/ ende si leerden
dat ick die HEERE ben.

Daeromme spreect du menschen kint/ met dē
huyse Israels/ eñ segt tot haer/ Alsoo seyt die HE
RE God/ Uwe vaders hebbē mi noch meer ghe=
lastert eñ getort / Wāt doē icse in dat lāt gebracht
hadde/ ouer welcken ic mijn hant op gheheuē had
de/ dat ict haer geuē soude/ So waer si eenen hue=
uel/ oft dicken boom saghen/ aldaer offerden si ha=
re offeren/ eñ si brachtē derwaerts haere onsalige
gauen/ Eñ si rooceten aldaer haren soeten ruecke/
eñ goten aldaer haren drancoffer/ Maer ic sprack
tot haer / Wat sal doch van die Hoochten comen?
derwaerts ghi dus gaet? Eñ also heetse noch hedē
op desen dach/ Die Hoochte.

Daeromme segt tottē huyse Israels/ Also seyt C
die HEERE God/ Ghi besmet v indē wegē uwer
vaderē/ eñ bedrijft hoererije met hare grouwelē/
eñ beuleect v aen uwe Goykens eñ Beelden/ den
welckē ghi uwe gauen offert / ende uwe sonen eñ
dochteren door tvier verbernt/ tot op desen tegen
woordighen dach toe/ Eñ ick soude v vandē huyse
Israels antwoort gheuē? So waerlic als ick leue/
spreect die HEERE God/ Ic en wil v gheen ant
woort gheuē/ Daer en bouē/ tghene dat ghi denct
Wi willen doen/ gelijc die heydenē/ eñ ghelijc an=
dere lieden/ inden landen/ hout eñ steen aenbeden/
dat sal v missen.

So waerlic als ick leue/ seyt die HEERE God/ Exo.xiij
Ic wil ouer v regneren met een stercke hāt/ eñ wt Nume.
ghestrectē arme/ eñ met wtgestorte gramschappe xiiij.
Eñ ic wil v wt den volckerē voeren/ eñ wt die lan Heb .iij.
den/ derwaerts ghi verstroyt zijt/ versamen / met
een stercke hant/ met eenē wtgestrecten arme / eñ
met wtgestorte gramschappe/ eñ ic wil v brenghē
in die woestijne der volckerē/ eñ aldaer met v rech
ten/ vā aengesicht tot aēgesicht / gelijc ic met uwē
vaderē inder woestijnē bi Egiptē gerecht hebbe/
Effen alsoo wil ic ooc met v rechtē/ seyt die HEE
RE God/ Ic wil v weder onđ die roede brenghē/
eñ v in die banden des verbonts bedwingen/ Eñ
ic wil die afuallige/ eñ die teghē mi ouergheтreden
hebbē/ onder v wt vagē/ Ja wt dē lande daer ghy
nv in woont/ wil icse leyden/ eñ int landt Israhels

niet latē comē/op dat ghi leeren soudt/ dat ic dye HEERE ben

Daer omme ghi vandē huyse Israels/ spreect
D die HEERE God wāt ghi mi ymmer niet en wilt
hoorē/so gaet henē/eñ diene een ygelijc sine Beel
den/Maer laet minē heyligē name voort aen on=
gescheudt/met uwē offeren eñ Beelden/Wāt al
so seyt die HEERE God/Op minē heyligē berch
optē hoogē berch Israels/aldaer sal mi dz gāsche
huys Israels/eñ alle die inde lāde zijn dienen. Al
daer sullen si mi aenghenaem sijn/Eñ aldaer wil
ic uwe Hefoffer eñ eerstelingen uwer offeren eys=
schē/met alle den ghenen dat ghi nu heilicht/ghy
sult mi aenzenaem sijn mettē soetē reucke/Als ic
v wt den volckerē brengen eñ wt die landen ver=
gaderen sal. Daerwaerts ghi verstroyt sijt. Eñ ic
sal in v gheheylicht worden voor die heydenē. Eñ
ghi sult leeren dat ic die HEERE ben/als ick v int
lāt Israels gebracht hebbe/in dat lant/waer ouer
ic mijn hant op hief, dat ic uwen vaderen gheuen
soude

Aldaer sult ghi gedencken op uwe wegen/eñ op al uwe wercken/daer ghi in besmedt zijt/ende ghi sult een mishagen hebben ouer alle uwe boos=heit/die ghi gedaen hebt/ Ende ghi sult beuinden dat ic die HEERE si. Als ic met v hādele om mijns naems wille/eñ niet na uwe boose weghen/ende schadelijcke wercken/Du huys Israhels spreect die HEERE God.

¶ God beueelt den prophete teghen dat suyden te Pro=pheteren / Ende den volcke te verCondighen /wat straf=finghe dat die Babiloonsche Coninc ten derden male ouer haer ende die Ammonitē brenghen sal. Capitel .xxj

Ende des HEEREN woort gesciede
tot mi/eñ sprac/ Du menschen soon
keert dijn aensicht tegē Theman oft
A suyden/eñ spreect teghē den suyden/
ende prophetéert teghen dat woudt
inden velde tegē dat suyden/Ende spreect tot dye
wildernisse suytwaerts/ Hoort dat woordt des
HEEREN. Also spreect die HEERE God/Siet/
Ic wil in v een vier ontstekē/dz sal beyde die groe
ne eñ die dorre boomen verslinden/alsoo oock dat
men zijn vlamme niet en sal connen gelesschen
Mer al dat hem vandē suyden teghen dat noordē
streect/dat sal verbernt wordē/Eñ alle vleesch sal
sien/dat ict die HEERE aengesteect hebbe/eñ dat
niemant lesschen en sal mogen/ Eñ ic sprac /Ach
HEERE God/Si seggē van mi/Dese spreect enc
kel bedecte woorden eñ fabulen

Eñ des HEEREN woort gescheide tot mi/eñ sprack Du menschen kint/stelt v aensicht teghen Hierusalem, eñ spreect teghen die heylichdommē eñ prophetéert teghē dat lāt Israels/Eñ segt tot tē lande Israels/Alsoo seyt die HEERE God/ Siet ic wil aen v/Ic wil mijn sweert wt der schee dē trecken/eñ ic wil beyde die gherechte/eñ die on gerechte vā v wtroeyē/Aengheslen dat ick dan v beyde/die gerechte eñ die ongherechte wtroeye/ So sal mijn sweert wt der scheeden varē ouer al=le vleesch/vandē suyden aen totten noorden toe/ Eñ alle vleesch sal vernemen dat ick die HEERE

mijn sweert hebbe wt sijnder scheeden getoghen
Eñ ten sal niet weder in ghesteken worden
Eñ du menschē soon sucht tot dat v die lende=
nen wee doen/Ja bitterliken sult ghi suchten/dat B
zijt sien/Eñ als si tot v seggen sullen / Waer om=
me versucht ghi aldus?So sult ghi segghen/Om
des geroeps eñ der tidinghen wille/die daer coēt
voor welcke alle hertē versaghen/ eñ alle handen
sincken/alder lieden moet vallet/eñ alle knyen ge
lijc als water beuen sullē/Siet/ Het comt/eñ het
sal geschieden/seyt die HEERE God

Eñ des HEEREN woort gescheide tot mi/eñ sprac /Du menschen soon /Prophetéert/eñ segt/ Also spreect die HEERE God/Dat sweert/Ja dz sweert is gescherpt/eñ geslepen. Het is gescherpt dattet slaē sal/Het is geslepē/eñ geuaecht /dattet glinstert/O hoe vroliken woudē wi zijn/als hi alle boomē tot roeden maecte/ouer die boose kinderē/Maer hi heeft een sweert te bruynerē gegeuē datment vaten mach/Het is gescherpt ende ghe=uaecht/datment den dootslager in die hant gheue O du menschen kint schreyt eñ huylt /Want het gaet ouer mijn volck/eñ ouer alle regenten in Israel/die totten sweerde met minen volcke verga=dert sijn /Daeromme slaet op dine dyen/ Want hi heeftse dicwijls gecastijt, wat heuet geholpen? Die roede der booser kinderē en helpt niet / spreect die HEERE God

Eñ du menscen kint/Prophetéert/eñ slaet di
ne handen te samē/Wāt dat sweert sal gedubbe= C
leert/Ja gedrievoudicht comē. Eē moortsweert
een sweert van veel dootslagē/dwelcke haer ooc
raken sal in die cameren/derwaerts si vlieden/Ic
wil dat sweert laten clinckē/also dat die hertē ver
saghen/ende haer der veel vallē sullē aen allē harē
poortē/Ach hoe blincket/ eñ het is om te houwē
eñ te slaen gheuat/Eñ seggen houdt daer in/bey=
de ter rechter siden/eñ ter slincker /so wat voor v
is/Dan wil ic mijn handen tsamen slaen van blij=
schapen/Eñ mijn verbolgentheyt laten gaen Ic
die HEERE hebt ghesept

Ende des HEEREN woort gescheide tot my eñ sprac/Du menschen kint/Maect twee wegē/ door welcke comē sal dat sweert des Coninces tot Babel/ Beide die straten sullen wt eenen lande gaen/Eñ stelt een teeken aenden wech totter stat derwaerts dattet wijse/Eñ maect den wech dat=tet sweerdt come tot Rabbath der kinderen Am=mon/Ende in Juda /totter stercker stadt Hieru=salem/Want die Coninc tot Babilonien sal hem opten twee wech stellen/ vooraen beyde die stra=ten/dat hi die Waerseggheers vraghe/ende mettē pijlen om dat lot werpe/sinen Afgod vrage/ende die leuere besie

Eñ die waerseggbinghe sal op die rechte side tot Hierusalem wijsen/Dat hi bocken eñ rammē laet aenuoeren/ende gaten maecken /ende dat hi se met eenen grooten alarme eñ moort ouer val=le/ende dat hi bocken voeren soude tegē die poortē / ende dat hi aldaer wallen/schantsen/ ende bolwerc maecke/Maer si sullē alsulcke waerseggbinge valsch eñ ydel houden/Al sweert die waerseg=gher haer/also hooch als hi wil / Maer hi sal der misdaet gedencken/dat hi die stat gewinne

Daeromme spreect die HEERE God alsoo/
Om dat uwer ghedacht wort van uwer misdaets
weghen/ en̄ uwe ongehoorsaemheyt geopenbaert
is/ also datmen uwe sonden siet in alle uwe werc=
ken/ Ja daeromme dat uwer ghedacht wort/ sult
ghi met ghewelt gheuanghen worden.
En̄ du Vorste Israels/ ghi die verdoemt en̄ ver
oordeelt zijt/ Dē dach is comē/ dat die misdaet een
eynde nemē sal/ Also seyt die HEERE God/ Doet
wech dē bisschops hoet/ en̄ set af die croone/ Wāt
noch dē mijtre/ noch die croone en sal blijuē/ Mer
die hē verheuē heeft/ die sal vernedert worden/ En̄
die hem vernedert/ die sal verheuē wordē/ Ic wil
die croone tot niet/ tot niet/ tot niet makē/ tot dat
hi come/ diese hebben sal/ dien wil icse gheuen.
En̄ du menschē kint/ Propheteert en̄ segt/ Al
so spreect die HEERE God/ vandē kinderen Am=
D mon/ en̄ van haren lasteren/ En̄ segt/ Dat sweert/
dat sweert is getogen/ dattet doot slaē soude/ het
is gheuaecht/ dattet vermoordē soude/ Ende het
blinct/ om dat ghi v valsche ghesichtē en̄ visioenen
seggē laet/ en̄ logenē predict/ Waer mede ghi ooc
ouergegeuē sult wordē ondē die vlaghē godlosen/
der welcker dach quā/ doē die misdaet tottē eynde
gecomē was/ En̄ oft al weder in die scheede geste=
kē wort/ So wil ic v nochtās oordeelē in die plaet
se/ daer ghi ghescapē/ en̄ indē lande daer ghi gebo=
rē zijt/ En̄ wil mijnē toorne ouer v wtstorten / Ic
wil dat vier mijnder grāschappē ouer v opblasen/
en̄ ic wil v ouerleuerē dien lieden/ die haer des ver
nens en̄ vderuēs wel verstaen/ Ghi moet dē viere
een spise wordē/ en̄ v bloet moet indē lande gestort
worden/ En̄ men en sal dijnder niet meer ghedenc
B ken/ Want ick die HEERE heb ghesproken.

Whi straft die inwoonders Hierusalems/ Propheten/ priesters/ ende ouerheeren/ om haren schandeliken lachter wille/ die si bedrijuen. Cap.xxij.

Nde des HEEREN woort ghesciede
tot mi/ en̄ sprac/ Du mēschē kint/ En̄
wilt ghi niet straffen die bloetgierige
stadt/ en̄ haer bewijsen alle haer grou
welen/ En̄ segt/ Also spreect die HE
RE God/ O du stadt/ die dijn bloet vergietst/ op
dat dijnē tijt come/ En̄ die di Beelden bi v maect/
daer ghi v mede ontsuyuert/ Ghi beschuldicht v
aen dat bloet/ dat ghi stort/ En̄ besmet v aen dye
Goykens oft Beeldē/ die ghi maect/ Waer mede
ghi dine dagen herwaerts aen loct/ en̄ maect dat di
ne iaren aen comen moetē/ Daerōme wil ic v tot
eenē spot onder die heydenen/ en̄ tot een schimpe=
rie in alle landē makē/ beyde na bi en̄ verre/ sullen
si v bespottē/ also dat ghi een schandelijc gherucht
hebben sult/ en̄ grooten iāmer sult moeten lijden.
Siet die Vorstē in Israel/ eē yegelic heeft macht
bi v bloet te stortē/ Vader en̄ moeder verachten si/
Dē vreemdelingē doē si gewelt en̄ onrecht/ Dē we
duwē en̄ weesen beswaren si/ Du verachtest mijn
Heylichdom/ en̄ ōtheylicht mijnē Sabbath. Verra
ders en̄ moorders sijn in v/ op dat si bloet moghen
stortē/ Si etē op die berghen/ Si handelen in v na
haerder herten lust/ Si ontdecken die schaēte der
vaders/ en̄ die vrouwē in haerder cranckheyt schendē
si/ En̄ si bedrijuē onder malcanderē die naeste met
des naesten huysurouwe grouwelen/ Si schenden
haerder sonen wijuen/ met alle onreynicheyt/ Sy
verkrachten hare eygen susteren/ haerder vaders
dochterē/ Si nemen geschencken om bloet te ver=
ghieten/ Si woeckeren/ en̄ nemē ouerschot onder
malcanderen/ en̄ bedrijuen haer giericheyt tegē ha=
ren naesten/ en̄ bedriegen malcanderen / en̄ verge
ten also mijnder / spreect die HEERE God.
Siet/ Ic sla mine handen te samē / ouer die gie
richeit die ghi bedreuē hebt/ en̄ ouer dat bloet dat
in v gestort is/ Meenstu dattet dine herte sal mo=
gē lijden/ en̄ dine handen verdraghen/ ter tijt dient
ic ouer v brengen sal/ Ic die HEERE hebt gespro=
ken/ en̄ ic wilt ooc doen/ en̄ wil v verstroyē onder
die heydenen/ en̄ v verstooten in die landen/ Ende
ic wil dijnre onsuyuerheden een eynde makē/ dat
ghi bi die heydenē moet vermalendijt geacht wor
den. En̄ leeren dat ic die HEERE ben
En̄ des HEEREN woort gesciede tot mi/ en̄
sprac/ Du menschen kint/ Dat huys Israels is mi B
tot schuyme geworden/ Alle haer coper / tin/ yser/
en̄ loot/ dat is inden ouen tot siluer schuyme ghe=
worden/ Daeromme seyt die HEERE God alsoo/
Aengesien dat ghi alle schuym gewordē zijt/ Siet
so wil ic v alle tot Hierusalē te samen brengen/ ge
lijc alsmen dat siluer / coper/ tin/ yser/ ende loot tsa=
men doet inden ouen. Datmen eē vier daer onder
op blase/ en̄ versamelt/ Alsoo wil ic v ooc in mi=
nen toorne en̄ verbolgentheyt tsamē doen/ inleg
gen/ en̄ smelten/ Ja ic wil v versamen/ en̄ dat vier
mijnder gramschappē onder v op blasen/ also dat
ghi daer inne versmelten moet/ ghelijc dat siluer
versmelt inden ouen/ alsoo sult ghi ooc daer in ver=
smelten/ En̄ weten dat ic die HEERE minē toor
ne ouer v wt gestort hebbe.
En̄ des HEEREN woort geschiede tot mi/ en̄
sprac/ Du menscē kint/ Segt tot haer/ Du bist een
lant/ dat niet te reinigē en is/ ghelijc dat ghene/ dat
niet beregent en is/ inder tijt der gramschappen C
Die Propheten die in v sijn / die hebben ouer een
verdragen/ die sielen te verslinden/ gelijc een brul
lende leeuwe/ die hē des roofs gheneert / Si scrab
ben gelt en̄ goet tot haer/ en̄ makē der weduwen
vele in v / Hare priesters bedrijuen gewelt en̄ on=
recht onder den name des wets/ en̄ ontheiligen
mijn Heilichdom/ Tusschen dat heylige en̄ onheili
ge en maken si gheen onderscheet/ En̄ en achten
niet wat reyn en̄ onreyn si / En̄ si en wachten my
ne Sabbatthen niet/ En̄ ic worde onder haer ont
heilicht/ Dine Ouerheerē sijn in v/ gelijc verscho=
rende wolven/ bloet te storten/ ende sielen te ver
deruē/ om haerder giericheyts wille.
En̄ dine Propheten plackē en̄ placsterē se met
slijck oft valschē kalck/ ydelheyden prediken si/ en̄
propheterē haer logenē/ en̄ segghen / Also spreect
die HEERE God/ hoe wel dattet die HEERE niet
gesproken en heeft/ Dat volc inden lande oeffent
gewelt/ en̄ si roouen onuersaecht/ en̄ schenden dye
arme en̄ ellendige/ En̄ si doen den vreemdelingē
gewelt en̄ onrecht/ Ick soecke onder haer/ oft ye=
mant weerē/ en̄ teghenstaen woude / en̄ die gram
schappe keeren woude voor my/ op dat ic tlāt niet
en verderuede/ Mer ic en vant geenen/ Daerom
me schudde ic minen toorne ouer haer/ En̄ met
dat vier mijnder verbolgentheyt so maecte ic haer

der eeneynde/Ende gaf haer also haer verdienste
op haren cop/spreect die HEERE God.

¶ Aenghewesen dat dat Jootsche volc in alderley boosheydt
ende lachterighe besmet ende onbeschaemt ghewordten is
So ghebruyct die Prophete oec een schandelike ende onrey
ne ghelijckenisse om haer te straffen

Dat.xxiij.Capitel

A

nde des HEEREN woort geschiede
tot mi eñ sprac/ Du menschen kint/
Daer waren twee wijuē/die haddē
een moeder/ die begonsten vā haer=
der ioncheit aen hoererie te bedriuē=
in Egipten/ Aldaer hetē si haer borsten handelē/
ende haer tepelkēs in haerder ioncheit tastē/ Die
grootste eñ outste hiet Ahala/ Eñ haer suster A=
haliba/ Eñ ic namse te houwelic/eñ si baerden mi
sonen eñ dochterē/ Eñ Ahala heet Samaria/ Eñ
Ahaliba Hierusalē/ Ahala bedreef hoererie/doen
icse genomē hadde/ Eñ si bernde tegē haer boelē
te wetē/ tegen die Assyeriers/die tot haer quamē/
tegen die Princen eñ Heeren/die met siden eñ co=
stelic gewaet geclect waren/ eñ alle ionghe lieflicke
gesellen / te wetē/die op paerden eñ wagens daer
henen ridē/Ende si boeleert met alle schoone ende
ionghe ghesellen in Assyria/Ende si verontreynicht
haer met alle haer Beelden/so waer dat si op eene
verualt/Daer en bouen so en verliet si oec niet ha=
re hoererije metten Egiptenaers /Die met haer
geboeleert hadden in haerder ioncheyt/ende haer
borsten ghetast in haerder iuecht/eñ groote hoere=
rije met haer bedreuen hadden

Doen gaf icse ouer in die handen haerder boe=
len/den kinderē Assur/teghē den welcken si bern=
de van lust Die ontdecten haer schamelheyt/eñ na
mē hare soonen eñ dochteren wech/Eñ si dooden
se met den sweerde/Eñ het quam wt/also dat dese
wiuen ghestraft waren

Maer doen Ahaliba hare suster dat sach/Soo
B onstack si noch veel ontsinniger dan die ghene/Eñ
bedreef der hoererijē noch meer dan haer sustere/
eñ si bernde teghen die kinderen Assur/ te weten/
teghen die Princen eñ Heeren die tot haer quamen
in costelijck ghewaet/ruyters eñ wagens/ende al=
le ionghe lieflijcke ghesellen/Doen sach ic dat si al=
le beyde ghelijcker wijs outsuyuert waren/Maer
dese bedreef hare hoererije noch meer. Want doen
si sach geschilderde mannen aender want met roo=
der verwen ende figueren der Chaldeen om hare
lendenē ghegordt sijnde / ende bouen scherpe hoe
dē oft huyuē op hare hoofdē/ende al wat den ghe=
weldighen ghelijck sach(ghelijc als die kinderē Ba
bel eñ die Chaldeen draghen in haren landen)Soo
bernde ende outstack si teghen haer/soo haest als
si haerder gewaer wert/ ende so seynden si ambas=
saten tot haer in Chaldeen lant

Ende als nv die Babiloonsche iongelinghen
tot haer quamen/om bi haer te slapen /soo wert si
door die selue ontreynicht in haeder hoerderije/eñ
wert so verontreynicht/dat si moede wert/ Ende
doen beyde haere hoererije ende schamelheyt so ge
heel openbaer wert/Soo wert ick haerder moede
gelijck als ick haerder suster oec moede was / mer
si bedreuen haere hoerderije altijt meer ende meer

ende ghedacht op die tijt haerder ioncheyt /doen sy
in Egipten lant hoererie bedreuen hadde/ Ende si
bernde weder teghen haer boelen/welcker vrandt
was/gelijc des esels eñ des hengsts/ Ende ghi be
dreeft dijn oneerbaerheyt/als in dijnder iuechden
doen v uwe boelen in Egipten uwe borstē handel
den/eñ uwe tepelkens tasten.

Daeromme O Ahaliba/also spreect die HEE C
RE God/Siet/Jck wil dine boelen/der welcker
du moede bist ghewordden/teghen v verweckē/eñ
ic wilse rontomme teghen v brenghen /te weten/
Die kinderen van Babel/ende alle Chaldeen/met
ten Hooftlieden/Princē/ende Heerē/ende alle dye
Assyriers met haer/Die schoone ionghe ghesellen/
alle Vorsten ende Heeren/ Ridders / ende Edelin=
ghen /ende alderley ruyters/ Ende si sullen ouer
comen met een reysegers heyr/ende met groote
hoopen volcs/Eñ si sullen v beleggheu/met spies=
sen /schilden /ende helmen /rontomme Denseluen
wil ic dat recht beuelen/dat si v oordeelen sullen na
hare rechten.

Jck wil mijn zeloersche ernstighe liefde ouer v
laten gaen/alsoo dat si sonder ontfermherticheyt
met v om gaen sullen/ Sy sullen v die nuesen ende
die ooren afsnijden/Ende so wat daer ouerblijft
dat sal door tswcert vallen/ Sy sullen dijne soonen
ende dochteren wech nemen/ende datter ouerblij=
uet/dat sal metten viere verbernen/Si sullen dy dy
ne cleederen wtrecken/ende dine costelijcke cleyno
dien met haer wech nemen/Alsoo wil ic dijnder on
eerbaerheyt/ende dijnder hoererije in Egiptenlāt
een eynde maken/alsoo oock dat ghi uwe ooghen
niet meer na haer opheffen/eñ Egypten niet meer
gedencken en sult.

Want also spreect die HEERE God /Syet/ D
Jck wil v leueren den ghenen dien ghi viant ghe=
worden/ende welcker du moede bist / Dye sullen
als vianden met v ommme gaē/ende alle tsamē ne
men/soo wat ghi verworuen hadt ende v naect en
de bloot laten /alsoe dat dine schamelheyt ontdect
worde/met dijnder oneerbaerheydt ende hoererije
Alsulcs sal v geschieden/om uwer hoererijen wille
die ghi metten Heydenen bedreuen hebt aen welc
ker Goykens ende Beelden ghi v besmet hebste/
Ghi sijt opten weghe dijnder susteren ghegaen/
Daeromme gheue ick v oock der seluer beker in u
we hant.

Alsoo spreeckt die HEERE God/Du moest
den beker dijnder susteren drincken/hoe diep ende
hoe wijt dat hi oec is. Du sulst tot also grooten
spot ende gheckernie worden/dattet onlijdelijc sijn
sal/Ghi moet v van dien stercken dranc ende iam=
mer vol suypen/Want dē beker dijnder suster Sa=
marie/dat is eenen beker des iammers eñ droefe
nissen /Den seluen moetstu reyn wt drincken/ende
daer na die scheruers oock daer toe werpen/ende
op eten/ende dine borsten verschooren /Want ick
hebt gesproken/seyt die HEERE God/ Daer
omme spreeckt die HEERE God /om dat ghy
mijnder vergeten/eñ mi te rugghe geworpen hebt
Daeromme draecht oec nv dijne oneerbaerheydt
ende dijne hoererije E

Eñ die HEERE sprac tot mi / Du menscē kint
wilt ghy Ahala ende Ahaliba straffen: so bewijst

haer hare grouwelen/hoe dat si ouerspel bedreuẽ
eñ bloet gestort/eñ met den Beelden oft Goykẽs
dat houwelic gebroken hebben/Daer toe hare kin
derẽ/die si mi ghebaert hadden/verbernden si den
seluen tot eenẽ offer. Bouen dat so hebbẽ si mi dat
gedaen/Si hebben mijn Heylichdom altemael ont
reinicht/Eñ mijnen Sabbath ontheylicht eñ ont
wijhet/Want doen si hare kinderen dẽ Godekẽs
ende Beelden gedoot hadden/so ghinghen si noch
des seluen daechs in mijn Heylichdom /op dat sijt
ontheylighen souden/Siet sulcs hebben si aen mij
nen huyse bedreuen

Si hebben ooc legaten eñ boden na luyden wt
gesonden/die wt verren landen comen soudẽ. Eñ
de siet doen si quamen/soe vaydet ghi v/ eñ blanc
kettede v/palleerde eñ verchierde v opt alder fraey
ste met dinen clenodien/haer luyden ter eeren/Eñ
ghi saet op een heerlijck bedde/ voor den welcken
stont een tafele toegemaect/op dẽ welckẽ wierooc
te ghi eñ offerde minẽ olye/Aldaer verhief hẽ een
groot geroep vã genoechtẽ/Eñ si gauen den luidẽ
die oueral wt vele volcs/eñ wt der woestinen ghe
comen waren/dat armen cyraet aen hare handen
eñ schoon cronen setten si op hare hoofden.

Doen gedacht ic/Si is des ouerspeels ghewo-
ne van oudts herwaerts/Si en can die hoererije
niet gelaten. Want men gaet tot haer in gelijc alſ
men tot eender hoeren plach in te gaẽ/Effen also
E gaet mẽ tot Ahala eñ Ahaliba/dẽ oneerbaren wij
uẽ.Daeromme sullen haer die mannen straffen/
die dat recht volbrenghen ghelijc alsmen die ouer-
speelderssen bloetstortersen te straffen behoort.
Want si sijn ouerspeelderssen/ eñ hare handen zijn
vol bloets

Also spreect die HEERE God/Brengt eenen
grootẽ hoop volcs herwaerts op haer/eñ gheeftse
om geplondert eñ berooft te wordẽ/eñ inden han
den der gheenre diese steenigen/eñ met hare sweer
den doorsteken/eñ hare sonẽ eñ dochterẽ vermoor
den/eñ hare huysen metten viere verbernẽ / Also
wil ic der oneerbarheyt indẽ lãde een eynde maken
dat alle wijuẽ haer daer aen spieghelen sullen/ende
na sulcker onneerbaerheit niet doen. Eñ men sal
uwe oneerbaerheyt op v leggen. Eñ ghi sult uwer
Goitkens sonden dragen/eñ betalen moetẽ op dat
ghi weet dat ic die HEERE God ben.

¶ Die destructie Hierusalems wort hier in een gelijckenis
se v erthoont.

Dat.xxiiij.Capittel.

A Ende dat woort des HEEREN ge
schiede tot mi/indẽ negendẽ iare /op
ten thiendẽ dach der thiender maent
Eñ sprac/Du menschẽ kint/ Scrijft
desen dach van huyden/Ja essen dat
punthẽ des tegẽwoordigẽ daechs/Wãt die Babi-
loonsche Coninc heeft hẽ essen huidẽ op desẽ dach
gewapẽt tegẽ Hierusalẽ. Eñ gheeft den ongehoor
samẽ volcke een raetsel oft gelijckenisse/Eñ segt
tot haer. Also spreect die HEERE God/Beredt
di eenẽ siepotte/die set bi eñ ghyet water daer in/
Doet die stucken tsamen daer in/die daer in hoorẽ
eñ die beste stuckẽ/die ledenẽ/eñ schouderẽ/eñ vul
len met dye beste marchbeenen / Neemt dat beste
van den schape/ende maect een viere daer onder.
Eñ eenen hoop marchstucken /om te coken/ende
latet hertelijcken sieden/ende die marchbeenen oft
stucken wel ouer wallen

Daeromme seyt dye HEERE God/O wee der
moordadischer stadt/ die alsulcken siepot is / daer
noch dat gebraden aenhangt/eñ en wil niet afgaen
Doet deen stuck nae dandere wt/ men en behoeft
gheen lot daer om te werpen/ welcke dat eerst wt
sal/Want haer bloet is noch in hem /dwelcke si op
eenen harden blooten keysteen/ eñ nyet op die aer-
de en heeft wtgestudt datment doch hadde mogen
met aerde toescharren / eñ bedecken/Eñ daerom
heb ic haer dat seluc bloet laten op eenen blooten
harden keysten scudden / op dattet niet toe gescarrt
noch bedect en soude worden/dat alsoe die verbol-
gentheyt op haer quame ende gewroken worde

Daerom spreect die HEERE God alsoo. O wee
v bloetdorstige stadt/ die ic tot eenen grootẽ vyere
wil maken. Draecht slechts veel houts aẽ/Steect
dz vier aẽ/dattet vleesche wel siede. Doet daer wel
wortelen in /dz die marchbeenẽ wel aẽbernẽ eñ wt
drogẽ/ Legghet ooc den siepot ydel op dye ghloeyte
op dat hy wel heet/eñ zijn coper wel doorgloyich
worde oft zijn onreynicheyt / versmelten/ende zijn
aengebernd ende roest woude af gaen/Maer dat
aengebernt/hoe zeer dz hi bernt/en wil niet afgaen
Want het is te seer aengheberndt /Den roest moet
int vier wtghebernt worden/ Dijne onreynicheyt
is alsoo seer verhardt/dat oft ick v al gheern reyni
ghen woude/ soe en wilt ghi v nochtans nyet laten
reynighen/van dijnder onreynicheyt/Daer omme
en moecht ghi voort meer nyet reyn geworde/ter
tijt toe dat mijn gramschappe haer aen v vercoelt
hebbe/Ic die HEERE hebt ghesproken/Het sal co
men/Ic wilt doen/ ende nyet vertoeuen. Ic en wil
nyet sparen/noch my laten berouwen / Mer si sul-
len v oordeelen/ nae dien dat ghi geleeft eñ gedaen
hebt/seyt die HEERE God

Ende des HEEREN woort ghesciede tot my
ende sprac/Du menscen kint/ Siet/Ic wil v uwer
ooghen lust door een plage wech nemen/Mer ghi
en sult nochtans niet claghen / noch weenen /noch
eenen trane laten / Heymelijc moecht ghi suchten/ B
mer geen dooden claghe en sult ghi maken/Maer
dijn huyue eñ cieraedt sultu aendoen / ende dijne
schoenen aen trecken/ En bedect dijn aensicht niet
noch en eet gheen claechbroot. Eñ doen ick smor-
gens vroech totten volcke sprack/soe sterf my des
auonts mijn wijf/Ende des anderen morgens de-
de ic gelijc als my beuolen was/Eñ dat volck sprac
tot mi/En wilt ghi ons dan niet segghen /wat ons
dat beduyt/dat ghi doet?

Ende ick sprack tot haer/Dye HEERE heeft
met my gesproken ende geseyt/Segt den huyse Is-
raels/dat dye HEERE God alsoo spreect/Syet
ic wil mijn Heylichdom uwen grootsten troost/dẽ
lust uwer ooghen / ende wo herten wunsche ont-
heylighen / Ende uwe soonen ende dochteren dye
ghi verlaten moet/dye sullen metten sweerde ver-
gaen / Ende ghi moet doen/ als ick ghedaen heb-
be/Uwen aensicht en moet ghi niet bedecken/ En-
de dat claechbroodt niet eeten/Maer ghi moedt v

huiue en cieraet op uwe hooft settē Ende uwe scoe
nen aentreckē. Ghi en sult noch clagen/ noch wee
nen. Maer in uwe sonden versmachten/ en onder
malcanderen rouwe dragē/ en suchtē/ En Hezeki
el sal alsoo uwe bedupteeckē zijn/ dat ghi doē moet
als hi gedaen heeft/ als dat comen sal. Waer mede
dat ghi leert/ dat ic die HERE God si/

En du menschen kint Ter tijt/ als ick wech ne
mē sal vā hair hare macht/ en troost/ dē lust haer-
der ogen/ en haerder herten wunsche/ hare sonen
ende dochteren. Ja ter seluer tijt/ so sal een die ont-
lopen is/ tot v comen/ en salt v te kennen gheuen/
Ter seluer tijt/ sal dinen mont tegen haer opgedaē
wordē dat ghi spreken sult/ en niet meer stomme
sijn en sult/ Wāt ghi moet haer bedyeteeken sijn/
op dat si weten/ dat ic die HERE si

¶ Hi leert hier met gelijckenisse /dat wi als ons God straft/ onse leuen beteren/ ende veranderē sullē/ ende ons niet verblijden/ alst den anderen qualiken gaet/ Want so wie dat doet / die en salt niet te vergeefs ghedaen hebbē

Dat.xxv.Capittel

A Nde des HEREN woort geschiede
tot mi/ en sprac/ Du menschen kint/
Keert dijn aensicht teghen die kinde
ren Ammon/ En propheteert tegē
haer en segt totten kinderē Ammon
Hoort dat woort Gods des HEREN/ Also seyt
die HERE God/ Want ghi ouer mijn heylichdō
spreect/ He He/ Het is ontheylicht en ontwijhet.
En ouer dat lant Israhel/ Het is verwoest. Ende
ouer Juda. Het is geuangen wech geuoert. Dair
om Siet/ ic wil v den kinderen tegen den Oosten
ouergheuen/ dat si hare sloten in v setten/ en hare
woningen in v maken sullen. Si sullen dine vruch
ten etē/ en dijn melck drincken. En wil Rabbath
tot eenen stal der kemelen makē. Ende Ammon
tot eenen schaepstalle. En ghi sult weten dat ick
die HERE ben

Wāt also spreect die HERE God/ Want ghi
met die handen tsamen clappende/ blijde geweest
en metten voeten gestampt hebt/ Ja ouer dat lant
Israels vā ganscher herten so spotachtelic v ver-
blijdt hebt/ Daeromme siet/ Ic wil mijn hāt ouer
v wtstreckē/ En v den heydenē tot eenē roof ende
spijse geuen/ en v wt dē volckerē wtroeyen/ Ende
v wt alle landen latē te niet makē / en v wtroeyē/
En ghi sult weten dat ic die HERE ben.

Also spreect die HERE God/ Dairomme dz
Moab en Seir seggē/ Siet/ dat huys is essen ghe-
lijc als die andere Heydenē/ Siet/ Daeromme wil
ick Moab aen die siden openen aen die steden/ en
in sine frantieren/ des edelē lants te wetē. Beth-
Jesimoth/ Baal Meon/ en Kiriathaim / den kin-
deren teghen den Oosten/ met den kinderen Am-
mon/ en wilse haer tot een erffenisse gheuen/ Also
oec datmen der kinderen Ammon niet meer ghe
dencken en sal/ onder die Heydenen/ En ic wil dat
oordeel laten ghaen ouer Moab. En si sullen we
ten dat ic die HERE ben

Also spreect die HERE God/ Om dz Edom
B hē aendē huise Juda gewrokē heeft en hem schul
dich maect met sine wrekē. Dairō spreect die HE
Gene. xxvi. RE God also/ Ic wil mine handen wtstrecken o
Psal. c. uer Edom/ en wil wtroeyen vā hem beyde men-
schen en beesten/ ende wilse woest makē van The
man tot Dedan toe/ ende doort sweert vernielen/
Ende ick wil mi weder aen Edom wreken / door
mijn volc Israel. En si sullen met Edom omgaē
na mijnder gramschappen ende toornicheyt/ Ja
dat si mine wrake beuinden sullen seit die HERE
God

Also spreect die HERE God/ Daeromme dz
die Philisteen haer gewroken hebbē/ ende dē ou-
den haet gewroken is/ nae alle haren wille inder
schaden/ mijns volcs/ Daeromme spreect die HE
RE God also/ Siet/ ic wil mijn handt wtstrecken
ouer die Philisteen/ ende die wtroeyers wtroeyē/
Ende ic wil die ouergheblcuen aen die hauen vā
der zee laten te niet maken/ Ende ic wil een groo-
te wrake aen haer oeffenen ende met verbolgent-
heit haer straffen/ Ja dat si proeuen sullen / dat ick
die HERE si/ als ic mijn wrake aen haer gheoef-
fent hebbe

¶ Een claghe ouer die stadt Tyrum/ van haerder straffin-
ghen weghen /die si lijden sal

Dat.xxvi. Capittel:

E Nde het geschiede inden elfsten iare
opten eersten dach der eerster maēt
dat des HEREN woort tot mi ge B
schiede/ en sprac Du menschen kint
Daeromme dat Tyrus oft Zor also
spreect ouer Hierusalem He he/ Die poorten der
volckeren sijn gebrokē/ dat si nv tot mi moeten in
trecken/ ende ick moet alle die verdestruceerde her
bergen/ Daeromme spreect die HERE God al-
so/ Siet/ ic wil aen v O Tyre / en ic wil veel heyde
nen tot v op brengen/ gelijc als hem een meyr ver
heft met sine baren/ die sullen die mueren tot Ty-
ro verderuen/ en hare thorēs afbrekē/ Ja ick wil
oec den stof vanden fundamēt afcrabben en wech
vegē en wil eē bloote steērootse vā hair makē/ en
tot enē weert oft schoor wair op datmē dē visscers
nettē aen der zee wtspāt/ Wāt ic hebt gesproken
seyt die HERE God/ En si sal den heidenē tot ee
nē roof worden/ en hare dochterē die opten velde
liggē/ die sullē metten swerde verslagē worden/
En si sullē weten dat ic die HERE ben.

Wāt also spreect die HERE God/ Siet ic wil
op Tyrū latē comē Nebucadnezar dē Coninc tot
Babel vandē Noordē herwaerts (die eē Conincal-
ler Coningē is) met peerden/ wagens/ ruyters/ en
met groote hoopē volcs/ Die sal dijne dochteren
die optē velde liggē/ metten swerde doorsteken/
Mer tegē v sal hi eē bolwerck opslaē/ en v beschā
sen en dē schilt tegē v breeden. Hi sal oec Bocken
oft Rāmen aē dine muerē oprechtē/ en omstoten/
en dijne thoornē mz sine wapenē ter aerdē ruyssē
Dē stof van die menichte sijnder peerden sal v be-
decken/ Dijne muerē sullen oec daueren van tghe
druyssche sijnder peerden/ raderen/ en ruyterē als
si tot dijnre poortē in trecken sullen/ gelijc alsmen
plach tot eender stat in te trecken die gheopent is/
Hi sal met die hoefysers sijnre peerden alle dijne
stratē vertreden/ Dijn volcke sal hy metten sweer
der vermoorden/ Ende dijne stercke pylaernē ter
neder werpē/ Si sullē dijn goet rouē/ en dijne comā
schappe plonderen/ Dijne mueren sullen sy afbre
ken/ Ende dijne lustige huysen te neder stoten/ en

dine steenē/hout/eñ stof sullen si int water werpē
Also wil ic des gheclancs van dijnen sanck een ein
dē maken/datmen/tghelupdt dijnder harpen niet
meer hooren en sal/Eñ ic wil een bloote steenrots
se wt v maken/eñ eenē weert oft schoor/waer op
men die visschers nettē wtsprept/also dat ghi woe
ste sult ligghen/Want ic ben die HERE die sulcs
spreect seyt die HERE God.
Also spreect die HERE God tot Tyrō/Wat
geldet? Die eylandē sullē beuen/ van tgelupt dijns
B vals/eñ sullen om dijnder gewondē wille suchten
eñ der gheenre die in v vermoort sullen worden/
Alle die Princen aenden meyre sullen van haren
stoele afsitten/ende hare rocken eñ schoenen afleg
ghen/eñ hare gestickte cleederen wt trecken /ende
sullen in rouwe cleederen ghaen/eñ opter aerden
sitten. Eñ si sullen veruaert sijn/ende vreesen om
dijns onvoorsienden vals wille/Sy sullen v bekla=
gen/eñ van v seggen/Ach du hoochste beroemde
stadt/hoe bistu dus gansch bedoruen? ghi die aen
den meyre laget/eñ so machtich waert optē mey=
re mz dine inwoners/also oec dattet ganssce lāt vē
voor v duarē moste/Ach hoe sullen die eylanden
haer verslaen ter tijt dijns vals/Ja die eylandē indē
zee sullen verschricken van dinē ondergane.
Also spreect die HERE God. Jc wil v tot eē
der verwoester stat maken/ghelijck als die andere
steden daer niemant in en woont/eñ eenen grootē
vloet ouer v laten comen/alsoo / dat v die groote
C wateren bedecken sullen. Eñ ick wil v hier onder
stoten tot den ghenen die in die grachten weech va
ren/te weten/totten dooden Jck wil v onder der
aerden hier af stoten/ende v gelijc een ewige woe
stine maken/met den genen die inden cuyle varen
op dat niemant meer in v en woone/ende dat ghy
niet meeer so hoochmoedich ende vermetē en zijt/
onder die leuēde/Wāt ic wilt vottelickē met v wt
maken /op dat ghi niet meer en zijt. Eñ alsmē na
v sal vraghen/datmen v niet meer vinden en sal/
spreect die HERE God

¶ Van dit/xxvij.c. aengaende tot.xxix.toe/ ist een clage
ouer die Vorsten Tyri. Dwelcke in eenen hoogheren ver
stant opten val Luciferi ghetoghen mach worden/ Jtem
een vercondinghe van die straffinghe ouer Sidon

Dat.xxvij.Capittel.

A Ende des HEREN woort gheschie=
de tot mi/eñ sprac Du menschē kint/
Maect een claghe ouer Tyrum. Eñ
segt tot Tyrum/ofte Zoor/die daer
leghet voor aen die hauē des meyrs
ende die met vele volckeren /ende eylanden comā
schape handelt/Also spreect die HERE God O
Tyre du spreecste/Jc ben die alderschoonste/Dij=
ne palen sijn midden inden meyre/ende dijne tym
merluyden dye hebben v op dalder schoonste ver=
cyert/Si hebben al dijn scrijnwerck oft beschutsel
wt Cypressen van Saphir gemaect. Ende vā Liba
no hebben si Cederboomen laten brenghen/ ende
dijne mastboomen daer van ghemaect/Ende dine
royers vanden eycken wt Basan / dijne bancken/
kisten / ende berderen van Juoren oft Olifanten
been/Ende die ghestoelten wt die Eylanden Chi=
tim oft Jtalie/Dijn seyllaken was van witte ghe
stickte side wt Egipten/ende dijn teeken daer in ge
stickt / Ende dijne decselen van gheelder side ende
purpure/wt die eylanden Elisa
Die van Sidon eñ Aruad waren dijn roeders
knechten ende bootsgesellen/ ende die bequaem=
ste tot Tyro waren dijne schipluyden Die oude= B
ste eñ subtijlste tot Gebal moesten dijne schepen
tymmeren/stoppen/ende verbeteren/Men vant
bi v alle meyrschepen met hare schipluyden / dye
haddē haer hantyeringhe in v. Die van Persia /
Lidia/eñ Libia warē dijn crijsvolc/die hare scil
den/ende helmen in dy ophingē/ende vercierdē
di also. Die van Aruad warē onder dijn heyr rōt
omme op dijne mueren/ende wachters op dine
thoornen die hebben hare schilden op dijne mue
ren ouer al opgehangen/ende v soo bouen maten
schoone ghemaect
Ghi hebt uwe hantyeringe op dat meyre ge
hadt/met allerley ware/siluer/yser/tin/eñ loot/
eñ v also uwe marct groot gemaect/Jauā/Tu=
bal eñ Mesech/dat zijn dine coopluydē geweest
die hebben v eygen luyden/oft slauē/ metael/en
de coperwerck op dijne marct gebracht/Die vā
Thogarma hebben v peerdē/ruyters/wagens/
ende muylē/op uwe iaermarct aengeuoert/Die
van Dedan sijn dijne coopluydē geweest/Ende
ghi hebt ouer al indē eylanden dijne coopman=
schap gehadt/die welcke hebben v toegebracht
Juoren been/ende Heben hout.
Die Syriers hebben bi di gehaelt dijn handē
werc/so wat ghi maecte/Ende hebben Robijnē
Purpur/Tapetserie/geboerduertwerc/syde /ca
C meloth/eñ Christal/op dine iaermarct gebracht
Juda ende dat lant Jsrahels hebben oec met di
neringe gehadt/ende si hebben v tarwe vā Mi=
nith/spelt/balsaem/ honich/ olye/eñ mastich/of
harsch/tot dijnē nootdruft toegebracht op dine
marct/Diesgelijcs heeft oec Damascus bi v ge=
haelt/ dijn hantwerc/ eñ allerley waere/voor dē
sterckē ende besten wijn /ende costelijcke witte
wolle oft catoen
Dan eñ Jauan/eñ Mehusal/hebbē oec op di
ne marct gebracht/ yserwerc. Casia/gingebeer/
Calmus/eñ Caneelpipē/ dat ghi v daer mede ge
neerē soudt/Dedan heeft met v gecoopmāschapt
met costelijcke decskelen ende laken daer men op
sittet / Arabia eñ alle die princen van Kedar dye
hebben met v ghecoopmanschapt /met schapen/
rammen/eñ bocken/Dye coopluydē wt Saba eñ
Raema/die hebben oec met v ghehandelt/met al=
lerley costelijcke speccrie / eñ eedel ghesteente/eñ
gout /dat si op dijne marct ghebracht hebben/Ha
ram eñ Canne/eñ Eden/metten coopluyden wt
Saba/Assyrie/eñ Kilmad die sijn oec dijn calan=
ten gheweest
Die hebben alle met di haer geneert/ met coste
lick ghewaet ende cieraet/met siden/gheele/ende
ghestickte lakenen/welck si in costelijcke kisten van
Cederhoudt ghemaect/ende wel bewaert/tot dijn
der maercte gheuoert hebben/Maer dye Meyr=
scepē zijn die principaelste op dine merctē gheweest
Also bistu rijc eñ opgeblasen gewordē middē op=
tē gāschē meyre/Eñ dine schipluyden hebbē v op D
groote wateren aengheuoert/ ¶ Maer eenen
Oosten wint sal v tstotē eñ breken middē op dat
meyr/Also dz dijn ware/coopluydē/hātteriers/dine

ſchipheren/roymechten ende bootſgeſellē/ ende
die ghene die ſchepen makē/ende alle dine crijſch=
luydē/Eñ alle tvolck in diſijnde / midden op dat
meyr vergaen ſullē ter tijt als ghi ondergaet/Al=
ſo dat die hauenē soe beuē ſullen van dat gheroep
dijnder ſchipheren/Eñ alle die aent roeyr/eñ dye
ryemē trecken/met die ſchipknechten bootſgeſel
len eñ meeſters /ſullen wt hare ſchepē ſpringē/eñ
haer aent lant ſtickē/Eñ ſullē luyde ouer v roepē
bitterlijckē clagen ſtof op hare hoofdē werpē / eñ
haer in die aſſchē leggen/Si ſullē haer kale ſceren
om dijnen wille/ſacken aentrecken eñ om gorden
hertelijckē om di weenē/eñ bitterlijckē vā dijnder
wegē clagē eñ droeuich zijn/hare kinderen ſullē v
ooc beclagen/Ach wie is doch ye alſo optē meyre
ghetemt eñ geſtilt als Tyrus? Doē du dine coop=
manſcap op dat meyr hāteerdeſt/doē maecte ghy
veel landē rijc. Ja met die menichte dijnre waerē
eñ neringē maecte ghi rijc die Coninghen op der
aerdē. Meer nv biſtu vandē meyr in die rechte dye
pe wateren geſtotē alſo dz dijn neringe/eñ alle dijn
volc met di vergaen is Alle die indē eylandē wo=
nē/die ſijn veruaert vā v/Eñ alle haer Coningen
ſijn verſaecht/eñ ſi ſiē ſeer iāmerlijcken/Die coop
luydē der volckerē pijpen v aē/om dat ghi ſo bot=
telijcken vergaen zijt/ende voort aen nēmermeer
op en comt

Dat.xxviij.Capittel

A ENde des HEREN woort geſciede
tot mi eñ ſprac/Du mēſcē kint/Segt
dē Vorſtē tot Tyro /Alſo ſpreect die
HERE God. Daeromdat hē dijn
herte verheft eñ ſegt/ Ick ben God
Ic ſitte in eenē throne gelijc eē God/middē op dz
meyr. Hoe wel ghi eē mēſche/eñ geē God en ſijt
Nochtās ſo verheft hē dijn herte/recht oft ghi een
God waert/Siet/ghi laet v dūckē / dz ghi wijſer
ſijt dan Daniel/alſo datter voor v niet verborgen
en ſi/Eñ ghi hebt door dijn wijſheyt/eñ verſtāt ſulc
ke macht verecregen/eñ ſcattē van gout eñ ſiluer/
Dan.ij. vgadert/Eñ hebt door dine grote wijſhz eñ coop
māſchap alſo grooten macht verworuē. Daer
vā biſtu ſo ſtout gewordē/dz ghi ſo machtich ſijt.

Daeromme ſpreect die HERE God alſo/Aē
geſien dā dat dijn herte hem verheft/recht oft ghi
God waert/Daeromme ſiet/Jc wil die vreemde
ouer v ſeyndē/te wetē/ Die Tyrannen der heyde=
nē/die ſullen haer ſweerdt treckē/ ouer dijn ſcho=
ne wijſheyt /eñ dijn groote eere tot ſcandē makē/
Si ſullē v hier onder inder cuylen ſtoten/alſo dat=
ſtu middē op dat meyr ſterueſt/ghelijc als die ver
ſlagen/Wat geldet/oft ghi dan voor dine dootſla
gher ſeggen ſult? Jc ben God/Hoe wel ghi gheen
God/mer een menſce/eñ in dijns dootſlagers hāt
ſijt/Ghi ſult ſteruen/gelijc die onbeſneden vā dye
hant der vreemder/Want ic hebt geſproken ſeydt
die HERE God

Eñ des HEREN woort geſchiede tot mi/eñ
ſprac/Du mēſcen kint/Maect een claghe ouer dē
Coninc tot Tyro/eñ ſpreect tot hem/Alſo ſeyt die
B HERE God/Du biſt een ouervloeyēde ſraeyhz
van eenē ſchonē wercke/der wijſheit vol/eñ bouē
matē ſchone/Du biſt eenen luſthof Gods met al=
lerley geſteentē verciert/te wetē/ Sarder/ Tapa=
ſer/Robijn/Diamāt/Turkois/Carbōckel/Ony=
chē/Jaſpis/Smaragd/eñ gout/Eñ ghi hebt van
begin ſint dat ghi Conic gewordē ſijt/met tambo
rinē eñ pijpen getriūpheert. Du biſt als een Che=
rub/die haer wijt wt breyt /Eñ ic hebbe v opten
heyligen berch Gods geſet /op dat ghi onder dē
Carbunckelē wādelde/eñ waert ſeer ſchoō vandē
beginne aen/ter tijt toe/dat haer dine miſdaet ge
vondē heeft/Wāt du biſt van binnē vol gewelts/
eñ onrechts gewordē/vā dijnd groter coopman=
ſcap wegē/eñ hebt v geſondicht /Daerōme wil ic
v ontheyligē vandē berge Gods/eñ wil v (die eē
wtgebreede Cherub waert) wtē Carbōckelē vſto
tē/Eñ om dz hē dijn herte vheft/dz ghi ſo ſchoone
ſijt eñ ghi hebt v uwe wijſhz latē bederuē/in dine
houaerdichz /Daerom wil ic v ter neď ſtotē/eñ eē
gaepſel wt v makē voor alle Coningen/ Wāt du
hebſt dijn heylichdom verderft/met dijnder groter
miſdaet eñ onrechte hādelinge/Daerom wil ic eē
vier wt v latē opgaē/dat v verteren ſal/ Eñ ic wil
v tot aſſcē makē opter aerdē/alſo dz alle de werelt
toe ſiē ſal. Alle die v kennē onder die heydenē/dye
ſullē haer vwonderē van v/om dat ghi ſo bottelic C
kē ſijt vergaē/eñ voort aē nēmermeer op en coēt

Eñ des HEREN woort geſciede tot mi /eñ
ſprac/Du menſcē kint Keert dijn aenſicht teghen
Zydon/eñ propheteert tegen haer/eñ ſegt/Alſoe
ſpreect die HERE God/Siet ic wil aen v O Zy
don/eñ ic ſal in v geeert wordē/datmen weten ſal
dat ic die HERE ben/als ic recht ouer haer laet
gaen/eñ aen haer betoone/dat ic heylich ſi. Eñ ic
wil peſtilēcie eñ eē bloetſtortinge onder haer ſeyn
den/op hare ſtratē. Ende ſi ſullen dootlijcken ge
wont vallen doort ſweerdt/dwelcke ouer al ouer
haer gaen ſal/Eñ ſi ſullē beuinden dat ic die HE
RE ben/Eñ daer en ſal voort aen ouer al omtrēt
den huyſe Iſrael/daer hare viandē ſijn/noch door
ne/noch prickel bliuē / op dat ſi leeren dat ick dye
HERE God ben

Alſo ſpreect die HERE God/Als ic dat huis
Iſraels weder vergaderen ſal vanden volckeren/
daerwaerts ſi verſtroeyt ſijn ſo wil ic voor die hey
denē aen haer bewiſen/dz ic heylich bē/Eñ ſi ſullē
in harē lande wonē/dwelc ic mijnē knecht Jacob
gegeuē hebbe/Eñ ſi ſullē ſonder vreeſe daer in wo
nen/eñ huyſen timmerē /eñ wijngaertackers plātē
Ja ſonder ſorghe ſullē ſi wonen/als ick dat recht
laet gaen ouer alle hare viandē rontomme. Ende
ſi ſullen weten dat ic die HERE haer God ben.

¶ Die ſtraffinghe die ouer den Coninc Egipti gaen ſal/
Ende wat ſtraffinghe dat die Egiptenaers verwachten=
de ſijn/Van dat ſoudt ende loon Nebucadnezars voor
ſinen arbeyt.

Dat.xxix.Capittel.

INdē thiendē iaer/optē tiendē dach ď
twelfſter maent/geſchiede des HE= A
REN woort tot mi /ende ſprac. Du
mēſcē kint/ſticht dijn aenſicht tegen
Pharao den Coninck in Egipten/
Ende predict teghen hem/ende teghen dat ganſ= Ieſa.
ſche Egiptē lāt/Predict/eñ ſegt. Alſoo ſpreect die
HERE God/Siet/ic wil aen v Pharao/den Co Ez.
ninc in Egipten/du groote waterdrake/oft wal= xxix.
viſſche/ghy dye in dye wateren light ende ſegt/
Den ſtroom is mijn/Ende ick hebbe hem my ghe=
maect/Maer ick wil dy een ghebit inden muyle

legghen. Ende alle die visschen in die wateren aen dijn schubbe hangen/ En ic wil di wt dijne watere hier wt trecken/ met alle die visschen in dijne wate re/ die aen die schubben hange. Ic wil v metten vis sche wt dine watere in die woestine wech werpen. Ghi sult opt landt vallen/ en niet weder opgelesen noch vgadert worde/ Mer den beeste opten velde en den voghelen des hemels sult ghi tot een aes en spijse worde/ En alle die in Egipten woonen/ sul len weten dat ick die HEERE ben. Daeromme dat si den huyse Israels eenen rietstoc gheweest zijn/ den welcken als si in die hant vaeten/ soo brac hy/ en stack haer door die siden. En als si daer op leen den/ so brac hi/ en stacse in die lendenen.

B Daeromme spreect die HEERE God also/ Siet Ic wil dat sweert ouer v laten comen/ ende beyde die menschen ende die beesten in v wtroeyen. Ende Egipten sal tot eender woestijnen/ en wildernisse worden/ En si sullen beproeuen/ dat ic die HEERE si Daeromme dat hi spreect/ Den waterstroome is mijn/ Ende ick hebbe hem ghemaect/ Daeromme siet ic wil v toe/ ende aen dijne waterstroomen/ en ick wil Egipten lant woest ende eensaem maken vanden thoorne Siene aen tot aen dye palen des Moorenlants/ also oock dat noch luyden/ noch bee sten daer in gaen/ oft aldaer woonen en sullen veer tich iaer lanc. Want ic wil Egipten lant woest ma ken/ ghelijc als hare palen woest zijn/ ende hare ste den woest laten ligghen/ ghelijc andere woeste ste den/ veertich iaer lanc/ En ic wil die Egyptenaers verstroeyen onder die heydenen. En in die landen wil icse veriagen.

Nochtans (spreect die HEERE God) als die veertich iar en wt sijn sulle/ so wil ic da die Egip tenaers weder versamen/ wt de volckeren/ waer onder si verstroept sulle worde/ En ic wil die ghe vangenisse Egipti om keeren. En haer weder in dat lant Patheros brengen/ dwelcke haer vader lant is/ En si sullen aldaer een vernedert Coninc rijcke sijn/ Want si sullen cleen zijn bi andere Co ninckrijcke. En niet meer heerscappie hebbe ouer die heydenen/ Want ic wilse also verminderen/ dz si ouer die heydenen niet meer en moge heerschap pie hebben/ en dattet huys Israhels hem op haer niet meer en verlate/ en haer daer mede besondi ghe als si aen haer hangen/ En si sullen beuinden/
C dat ic die HEERE God ben.

En het ghescheide inden seuenentwintichsten iaer/ opten eersten dach der eerster maendt/ dz des HEEREN woort tot mi geschiede/ en sprac/ Du menschen kint/ Nebucadnezar die Babiloonsche Coninc heeft zijn heyr mz groter moeyte voor Ti rum ghebracht/ also dat alle hoofden kale/ en alle schouderen en siden beschaeft ware ghewordden/. En nochtans en is noch he/ noch sinen heyre voor sine arbeyt voor Tyro geleden nz geloont geweest.

Daeromme spreect die HEERE God also. Siet Ic wil Nebucadnezar den Coninc tot Babiloni en/ Egipten lant geue/ dat hi alle haer goet wech neme/ en haer berouen ende plonderen sal/ op dat hi sinen heyre soudt geue/ Maer dat landt Egipti wil ic hem geuen voor sinen arbeit/ die hi mi voor Tyro ghedaen heeft/ Want si hebben my gedient spreect die HEERE God

Ter seluer tijt wil ic de hoorne des huys Israels weder laten wassen/ en ic wil v uwe mont on der haer weder op doen/ op dat si leeren dat ic dye HEERE God ben

Noch vreeder van die straffinghe Egipti Dat.xxx.Capittel

Nde des HEEREN woort geschie de tot mi/ en sprac/ Du mensen kint/ A Predict/ en segt/ Alsoo spreect die HEERE God/ huilt en segt/ Owee des daechs wandt den dach is hier/ Ja den dach des HEEREN is hier/ Dien duysterē dach/ Den tijt is hier dat die heydenen comen sul len/ en dat sweert sal ouer Egipten gaen/ Ende Moorenlant moet hem verslaen als die verslagen in Egipten vallen sullen/ ende haer volc wech ge uoert en hare fundamenten omghe worpen sullen worden/ Moorenlandt en Lidia/ en Lybia/ met alle dat ghemeen volc/ en Cub/ ende alle die met haer int verbont/ oft wte beloofden lande zijn/ Die sul len met haer doort sweert vergaen.

Also spreect die HEERE/ Die beschermheerē Egipti moeten vallen/ ende die houaerdije haerē macht moet hier onder/ Vande thoorne Siene ae sullen si met denswveerde verslagen worden/ seyde die HEERE God/ Ende si sullen gelijc hare woe ste palen ooc woest worden/ Ende hare steden on der die andere verwoeste steden/ ooc woest liggen op dat si leeren/ dat ic die HEERE si/ Als ic een vier in Egipten make/ alsoe dat alle die haer hel pen verdervt werden/ Ter seluer tijt sullen ambas saten in schepen van mi wt trecken/ Die Moore te veruaren/ die nv soo seker lijck sonder sorghe sijn/ Ende haer sal een vreese aencomen/ ghelijck den Egiptenaers/ doen haren tijt quam/ Want siet/ hi coemt certeynlijken.

Also spreect die HEERE God/ Ic wil die me nichte in Egipten wtroeyen/ door Nebucadnezar B den Coninc tot Babel/ Want hi en sijn volck mz hem/ met die Tyrannen der heydenen/ dye zijn al hier ghebracht/ om dat landt te verderuen/ En si sullen hare sweerden wt trecken tegen Egipte op dat dat lant ouer al vol verslaghene ligge/ En ic wil die waterstromen drooghe maken/ ende dat lant boosen luden vercopen/ en wil dat lant/ ende soo wat daer in is door die vreemde verwoesten/ Ic die HEERE hebt gesproken.

Also spreect die HEERE God/ Ic wil die Goiken tot Noph wtroeye/ En die beelde ganssch vernie len/ en Egipte en sal geene Vorste meer hebben/ En ic wil in Egipten lant een vreese seynden/ Ic wil Patros woest maken/ En een vier tot Zoan aensteken/ En dat recht oft oordeel ouer No late gaen/ Ende ic wil mijn gramscappe wt storten o uer Sin/ welcke der Egiptenaren stercte is/ En wil die menichte tot No wtroeyen/ Ende wil een vier in Egipte aensteke/ en Sin sal angst en ban gicheyt hebbe/ En No sal ter aerde geslichtet/ En Noph dagelicr benaudt worden die ionghe man nen tot On/ en Bubasto/ die sullen metten sweer de verslagen/ En die wijue wech geuoert worde Taphnis sal eenen duysteren dach hebben als ick dat Joc en scepter Egipti breken sal/ en dat die ho uaerdie haerder macht daer in ee eynde sal hebbē

Noph is Memphis oft Alkaire. No dat is Alexandria. Sin dat is Pelusium. On dat is Heliopolis

Si sal met wolcken bedect wordē/ eñ hare dochte
ren sullen geuangen wech gheuoert worden/ Eñ
ic wil dat oordeel ouer Egipten laten gaen/ op dz
si weten dat ic die HEERE si.
Eñ het gesciede inden elfsten iare optē seuen=
C dē dach der eerster maet/ dz des HEEREN woort
tot mi gescheide/ eñ sprac/ Du mēsche kint Ic wil
dē arm Pharaōs des Egipschē Coninc in tweē
brekē/ Eñ siet/ hi en sal niet verbondē wordē/ op
dat hi heelē mochte/ Gheen plaester noch deckē
en sullē hē daer ooc niet ouer gebondē wordē/ dz
hi sterc worde/ eñ eē sweert vatten conde/ Daerō
spreect die HEERE God also/ Siet/ Ick wil Pha
rao dē Coninc tot Egipten aen/ eñ wil sinē arme
in stuckē brekē/ beide dē stercken/ eñ den gebrokē
also dat hē dat sweerdt wt sijnder hant ontuallen
moet/ Eñ wil die Egiptenaers ond die Heydenē
verstroyē/ eñ in die landen veriaghen/ Maer den
arme des Conincs tot Babel dien wil ic stercken/
eñ hem mijn sweert in sine hāt geuē/ Ende ic wil
den arme Pharaons breken/ also dat hi voor hē
stenē sal/ ghelijc een die ter doot toe ghewondt is/
Ja ic wil die armen des Conincs tot Babel sterc
makē/ also dat die armē Pharaōs ter neder sinkē
sullen/ op dat si bekennen dat ic die HEERE si/ Als
ic mijn sweert dē Babiloonscē Coninc in die hant
geue/ op dat hijt ouer Egiptē wt trecke/ eñ ic dye
Egiptenaers onder die Heydenē verstroeye/ eñ in
die landē veriage/ dz si wetē dat ic die HEERE be.

Teghen Pharao den coninc in Egipten.
Dat.xxxi.Capittel

A Nde het gesciede inden elfsten iaer
opten eersten dach der derder maēt/
dat des HEEREN woort tot mi ghe
sciede/ eñ sprac/ Du mēsce kīt/ Segt
tot Pharao den Egipschen Coninc
eñ tot alle sijn volc/ Hoe groot meent ghi dan dat
ghi sijt. Siet Assur was gelijc als eenē Cederboō
opten berch Libanon/ schoō vā tacken/ eñ die van
loof/ eñ seer hooch also dat sinē top onder die gro
te dicke tackē stont seer hooch verheuē/ Hi hadde
veel waters/ waerō hi hooch wert/ eñ veel water
aderē also dat hi stercke wert/ Rōt om sinen stāme
gingen waterstromē/ Sine watergrachtē liet hy
wtloopē/ tot alle boomē indē velde/ Eñ daerom
is hi hooger gewordē/ dā alle die boomē optē vel
de/ eñ hi creech veel/ eñ lange tackē/ Want hi had
de waters genoech hē wt te breeden/ Alle die vo
gels des hemels nestelde op sine tacken/ Eñ ond
sinē meyē cregē alle die dierē des velts iongē/ Eñ
ond sine scaduwe woōdē alle volckerē. Hy hadde
schone grote/ eñ lange tacken/ want sine wortelē
hadden veel waters/ Ende gheenen Cederboom
en was hem ooc ghelijck/ Inden lusthof Goods
en was geenen Dennenboom/ die hem in sine tac
ken gelijcken mochte/ Die Platani/ ende mandel
bomen en warē niet bi sine tackē te gelijcken/ Ja
hi was also schoone als eenighen boome inden ho
ue oft paradise Gods/ Also schone hadde ic hē ge
maect dat hi so veel tackē creech/ dat hem alle dye
bomē indē Paradise oft lusthoue Gods benijden
Daerōme spreect die HEERE God also/ Wāt
B hi hē hooch verheuē heeft/ dat sinē top stōt onder
groote/ hooge/ dicke/ tackē/ Ja tot in die wolcken
gestreect/ Eñ hi zijn herte verhief/ om dz hi so hooch
was/ Daeromme gaf ic hē dē machtichstē onder
die heydenē in die handē/ dat hi met hē soude om
me gaen/ eñ ooc verdriuē/ gelijc als hi vdiēt had=
de/ met sinen godlosen wesen/ op dat hē die breē=
den soudē wtroeyen/ te weten Die Tyrānen der
heidenen/ eñ hē verderuē/ Ja dat sine tackē op al
le bergē/ eñ alle dalen liggen moetē/ Eñ sine mey
en sullēgebrokē wordē/ aen alle beken des lants
Dan sullē alle volckerē opter aerden vā sine scha.
duwe aftreckē moetē/ eñ hē verlatē. Alle dat ghe
voghelte des hemels sal na sinē val op hē sittē/ eñ
alle die wilde dierē des velts sullē in sine afgehou
wen tacken logeeren/ op dat voort aē gheenē boō
aendē waterē hē verheffe vā sijnder hoochte/ dat sinē
toppe onder groote/ hooge/ dicke tackē staet/ Eñ
sinen toppe niet tot aen die wolcken wt en strecke
Eñ dat geenen boom aendē water hē en verheffe
tegen den anderē/ Want si moeten alle onder die
aerde/ eñ den doot ouergegeuē wordē/ ghelijc als
ander menschen die in die grachten varen.
Also spreect die HEERE God/ Ter tijt doē hi
hier onder in die helle oft kuyle voer/ doen maecte
ic een claghe/ dat hem die diepten bedectē/ ende si
ne waterstromē stille staen moestē/ ende die groo
te wateren niet geloopen en conden. Eñ ic maec=
te/ dat Lybanus om sinē willē drouich was/ Eñ
alle die boomen opten veldē verdorden van sinē
weghen/ Ic vervaerde die heydenen dat si beefdē
doen si hem hoorden vallen/ Doen ic hem hier on
der stiet/ ter hellen/ met den ghenen die in die cuy
le varen/ Alle die lustighe boomen onder der aer=
den die gonnent hem wel/ Die edelste/ eñ beste op
dē Libanon/ Eñ alle die aē dat water stondē/ wāt
si moesten ooc met hem hier onder ter hellen/ tot
die verslaghen metten sweerde/ die voortijts on=
der die scaduwe sijns arms gewoont hebbē onder
die Heydenen.
Hoe groot meent ghi dā dz ghi O Pharao zijt
met dijn opgeblasenheyt eñ heerlichz ond dye lus=
tige boomē? Want ghi moet met die lustige boo=
men onder die aerde henen wech varen/ eñ onder
die onbesnedē ligg.. die mettē sweerdē verslagen
zijn. Also salt v O Pharao ghaen/ met alle dinen
volcke/ spreect die HEERE God

Een claghe ouer Pharao/ ende dat volc Egipti
Dat.xxxii.Capittel

Nde het ghesciede inden twelfsten
iaer optē eersten dach der twelfster
maent/ dat des HEEREN woort A
tot mi gesciede/ eñ sprac. Du men=
scen kint/ Heft aen een claghe ouer
Pharao/ den Coninc in Egipten/ eñ segt tot hē/
Du bist ghelijc als een leeuwe onder die Heydenē
eñ gelijc als enē zeedraec oft walvisch/ ghi springt
in uwe waterstroomen/ ghi maect dye wateren
met dijne voetē drouich/ eñ dine riuieren maect=
stu onclaer
Also spreect die HEERE God/ Ic wil mijn net
ouer v wtwerpen/ door eenē grotē hoope volcs/
die v sullen in mijn garen oft nette iaghen/ Ende
ic wil v opt lant treckē/ eñ opt veldt werpen/ also
dat alle voghelē des hemels op v sitten sullen. Eñ
alle die dieren der aerden vā v sat werden/ Ende

wil dijn aesch op die berghe werpen/ en met dijner
hoochtē die dalen vullen. Dat lant daer ghi in swē-
met/dat wil ic met dinē bloede root maken al tot
in die berghē toe/dz die bekē vā dy vol werden. Eñ
als ghi nv gāsch wech zijt/so wil ick den hemel be-
deckē eñ sine sterrē vduysterē. Eñ dye sonne met
wolckē ouertrecken. Eñ die mane en sal niet schij-
nē/Alle die lichtē des hemels wil ic ouer v latē vē-
duisteren/ Eñ ic wil een duysternisse in dinen lan-
de makē/spreect die HEERE God/ Daer toe wil
ic v vele menschen tot eenē veruaerlijckē Exēpel
makē/als ic die Heydenen dine plaghē laet wetē/
eñ vele landē/die ghi niet en kēnet/Vele volckerē
sullē haer vā v vwonderē/ Eñ harē coninghen sal
vā v grouwelē/als ic mijn sweert ouer haer laet
blinckē. Eñ si sullē bottelickē vſcrict worden/ dat
haer dat herte eñ moet ontsinckē sal/van dinē val
Want alsoo spreect die HEERE God/ dat
B sweert des Conincs tot Babel dat sal v raecken/
Ende ic wil dijn volc verslaē door dat sweert der
stuesen eñ stercker/ ende door alderley Tyrannen
der Heydenen die sullen die heerlicheit Egipti ver
heerē eñ alle dijn volcke niet brenghen/ Eñ ic wil
alle dine dieren verdoen/aen die groote wateren/
also dat haer geender menschen voeten/ noch geē
der beesten clauwen onclaer maken en sullē/ Dā
wil ic uwe wateren claer makē/also dat oocuwe
stroomen vlieten sullen gelijc als olye/spreect dye
HEERE God/als ick dat landt Egipti verwoest
ende al dat inden lande is/eensaem ghemaect/ eñ
alle die daer in woonen/ verslagen hebbe / op dat
si weten dat ic die HEERE ben/dat sal den iam
mer sijn/die men mach beclagen / Ja vele dochte-
ren der Heydenen sullen sulcken een claghe makē
ouer Egipten/ Eñ alle haer volc salmen beclagen
spreect die HEERE God.
Eñ inden twelfsten iaer/optē vijftiendē dach
der seluer maent/geschiede des HEEREN woort
tot mi/eñ sprac Du menschen kindt. Bewendt
dat volc in Egipten/ende stootet metten dochte-
ren der stercker heydenen henen af onder der aer-
den/ tot den ghenen die in die cuyle varen/ Waer
is nv dine opgheblasentheyt? Hier onder/ eñ legt
v bi die onbesnedene/ Si sullen vergaen onder die
verslaghen sijn metten sweerde. Dat sweert is al
reets ghevat/ende ghetoghen/ouer haer gansche
volc/ Die stercke stuesen met haer medehulpers/
die alle hier onder gheuaren sijn/ende liggen hier
onder die onbesneden/ eñ verslagen metten sweer
de/die sullen daer van spreken inder hellen.
Aldaer leghet Assur met alle sinen volcke rōt
omme begrauen/die verslagen/ eñ mettē sweer-
de vergaen sijn/ Haer grachten zijn diep in die cuy
len/ Ende sijn volck leghet rontomme ouer al be-
grauen/die alle verslagen/ ende metten sweerde
verghaen sijn/ daer haer die ghcheele werelt voor
ontsach
Daer leghet ooc Elam met alle sijne hoopen
C rontomme begrauen/ Die alle verslagen/ eñ met
ten sweerde geuallen zijn / eñ sijn hier onder ghe-
uaren/ als die onbesnedē/onder der aerden. Want
voor haer ooc die gansche werelt vreesde/ Ende
si moeten haer schande dragen met den genen/ die
in die grauen varē. Men heeftse onder die versla-
ghen gelegt/ met allen haren hoopen/ ende si lig-
gen rontomme begrauē/ Ende si sijn alle als dye
onbesnedē/ ende die verslaghen metten sweerde/
Voor den welcken haer oock die gansche werelt
ontsien moeste/ Ende si moeten hare schande dra
ghen met den ghenen / die in die cuyle varen/ende
onder die verslaghene bliuen
Aldaer is ooc Mesech ende Tubal/ met al-
le haren hopen rontomme begrauē/ die alle onbe
sneden/ eñ metten swaerde verslaghen zijn / voor
die welcke haer die gheheele werelt vreesen moste
Eñ alle die andere stuesen/ die onder die onbesne-
dene verslagen zijn/ Eñ met haerder crijschwee-
re ter hellen gheuaren sijn/ eñ hebben hare swaer-
den onder hare hoofden moeten leggē / Eñ hare
misdaet is op hare gheveente ghecomen/ welcke
nochtans stuesen waren/ ontsien inder gansscher
werelt/ die mosten also liggen/ Daeromme moet
stu ooc vrijlicken onder die onbesnedene tot pul-
uer insticken geslaghen worden/ Eñ ligghen on-
der die verslagene metten sweerde
Daer leyt Edom met sinē Coningen/ eñ alle
sine vorsten/ eñ die verslaghene metten swaerde/
eñ onder die onbesnedē/metten anderē/ die inden D
graue eñ helle varen/ die nochtans machtich ghe-
weest zijn/ Ja alle die Vorstē vāt Noordē die moe
tē derwaerts met alle die Zidoniers / die met dye
verslagē henen afgeuaren sijn. Eñ haer veruaer-
lijcke gewelt is tschanden geworden / eñ si moetē
liggē / onder die onbesneden / eñ onder die ghene/
die metten swaerde verslagen sijn/ Eñ hare schan
de dragen/ mettē genē/ die in die helle geuarē sijn.
Dese sal Pharao sien/ eñ hem selfs vertroosten
met alle sinen volcke/ die onder hē metten swaer-
de verslagen sijn/ eñ met sinen gāscē heyr/ spreect
die HEERE God/ Want die gehele werelt sal haer
ooc eens voor mi ontsien/ dat Pharao eñ alle sijn
menichte sal liggē onder die onbesnedene// eñ dye
metten swaerde verslaghē zijn seyt die HEERE
God.

¶ Die gerechticheyt onser werckē wordt hier neder gele-
ghet/ Ende ghelcert dat alleen onse salicheit aen die ghe-
nade ende bermhertichept Goods staet / Dat officie der
neersticheyt ende ghetrouwicheyt eens Propheten wort
onder dye ghelijckenisse eens wachters bediet ende te ver
staen ghegheuen/ Die Prophete vreect den Jooden haren
valschen hope.

Dat .xxxiij. Capittel

Nde des HEEREN woort geschie- A
de tot mi/ ende sprack Du menschen
kint/ Predict teghen dijn volc/ ende
segt tot haer / Wanneer dat ick een
sweerdt ouer een lant brenghe/ dan
neemt dat volc inden lādē onder haer eenen man/
ende maect hem tot eenē Wachter/ Ende als hy
dat sweerdt siet comen ouer dat lant soo blaest hy
die trompette/ eñ waerschout dz volc. So wie nv
den clanck der trompetten hoorde / eñ en woude
hem niet hoeden/ eñ dat sweerdt quame ende na-
me hem wech / des seluen bloet sy op sijn eyghen
hooft/ Want hi heeft der trompetten geclanc ghe
hoort/ eñ hi en hoede hem nochtans niet/ Daerō-
me si sijn bloet op hem/ Maer ist dat hi hem hoet
sal hi sijn leuen behouden
Maer indiē die wachter saech dz sweert comē eñ

en blies die trōpette niet/ noch en waerscoude zijn
volc niet/ en dat sweert quame/ en name sommi-
ge wech. Die selue souden om haerder sonde wil-
le wech ghenomen worden. Maer sijn bloet wil
ic van des wachters hant eyschen
Eñ nv du menschen kint. Ic hebbe v tot eenē
wachter geset ouer dat huys Israels/ als ghi wat
B wt minen monde hoorde/ dat ghi haer van minen
Eē pro- weghen waerschouwen sout. Als ic nv totte god
phete is losen segge. Ghi godlose moet den doot steruen/
eē wach Eñ ghi en segt hem sulcs niet/ op dat hem die god
ter. lose hoede van sinen godlosen wesen. So sal effen
wel die godloose om sijns godloosen wesens wil-
le steruē. Maer sijn bloet wil ic van dijnder hant
eysschen. Maer in dien ghi den godlosen van sinē
weghen waerschout/ op dat hi hem daer van be-
keere. Eñ dat hi hem niet en wil van sinen wesen
bekeeren/ So so sal hi om sijnder sondē wil steruē
Ende ghi hebt uwe siele verlost
Daeromme du menschen kint/ segt den huyse
Israels/ O huys Israel/ ghi segt also. Onse sondē
eñ misdadē liggen op ons/ dat wi daer onder ver-
gaen. Hoe cōnen wi dā geleuen? So segt tot haer
So waerlic als ic leue/ seyt die HEERE God. Ick
en hebbe geen behagen aen den doot des godloo-
sen. Maer dat hem die godloose bekeere van sinē
weghen/ eñ leue. Daer omme bekeert v doch nv/
van uwen boosen weghen. Waeromme wilt ghi
doch steruen O ghi van den huyse Israels
Eñ du menschē kint/ segt tot dinē volcke Wā
neer een gherechte quaet doet. So en salt hē niet
Mathe helpē dat hi gerecht geweest is Eñ als eē godloo
xviij se oprecht wort. Soe en sal hē niet schaden/ dat hy
Rō. xij. godloos geweest is. Daerom en can die oprechte
niet geleuen/ als hi sondicht. Want in dien ick tot
ten gerechten sprake. Hi sal leuen/ eñ hi verlaet hē
op sijn gherechticheit/ eñ doet quaet. So en sal al
le zijn gerechticheyt niet aengesien wordē. Maer
hi sal steruen in zijn boosheyt die hi doet. Eñ wan
neer ic tot eenē godlosen sprake. Hi sal steruē/ eñ
hi bekeert hem vā zijnder sonde/ eñ doet dat recht
eñ goet is. Also dat die godlose dat pāt weder ge-
uet. Eñ hi betaelt dat hi gherooft heeft. Eñ wan-
delt na dat woort des leuēs/ dat hi geen boosheyt
en doet. So sal hi leuen/ eñ niet steruen. Ende alle
sine sonden die hi ghedaen heeft/ die sullen verghe
uen zijn Want hi nv doet/ dat recht en goedt is.
Daer omme sal hi leuen
C Nochtans spreect dijn volc. Die HEERE en or
delt niet recht/ Hoe wel nochtans si veel meer on
rechts hebben. Wāt in dien die gerechte hem kee
ret van zijnder gerechticheyt/ eñ doet quaet. Soe
sal hi met rechts daer omme steruē. Eñ in diē dye
godlose hem bekeert van sine godlose wegen/ eñ
doet dat recht eñ goet is. So sal hi ymmer billichs
leuen. Noch segt ghi. Die HEERE en ordeelt niet
recht. In dien ic nochtans eenen yeghelijcken van
v. O ghi vādē huyse Israel na sine wegē ordeele.
Eñ het ghesciede indē twelfsten iare/ van on
se geuangenissen/ opten vijfsten dach der thiender
maent/ doen quam tot mi een die ontulodē was/
vā Hierusalē/ eñ seyde. Die stadt is geslagen/ Eñ
die hāt des HEEREN was ouer mi/ des auonds
(eer die ontloopene quam) eñ dede mi minē mont
op/ tot dat hi tot mi quam des morgens. Ende hi
dede mi minen mont op/ also/ dat ic niet meer ghe
swijghen en conde
Eñ des HEEREN woort ghesciede tot my
eñ sprac/ Du menschen kint/ Die inwoonders des
woesten lants Israel segghen also. Abrahā was
een eenich man/ eñ heeft dit lant in gehadt/ Maer
onser is vele. Daer omme hebben wi dit lāt te be-
sittē met veel meerder recht. Eñ daeromme segt
tot haer/ Also seyt die HEERE God. Bloet hebt
ghi verslonden. Eñ uwe oogē totte Beelden op-
geheuen/ Eñ bloet hebt ghi gestort/ Eñ meēt ghi
dat lant te besittē? Ja ghi vaert altoos voort met
moordē/ eñ oeffent grouwelen/ Eñ deene schent
den anderē zijn wijf/ Eñ meēt ghi dit lāt te besittē?
Daer om spreect tot haer. Also spreect die HE
RE God. So waerlic als ick leue/ Alle die in der
woestinē woonen/ die sullen metten sweerde ver-
gaen/ Ende so wat opten velde is/ dat wil ick den
beesten te verslinden geuen/ Eñ die in stercke vaste
plaetsen ende holen zijn/ die sullen van der pestilen D
cie steruen/ Want ick wil dat lant geheel verwoe
sten/ ende sijnder houaerdije eñ macht een eynde
maken/ dattet geberchte Israels so woest worde
datter niemant door gegaen en can. Eñ si sullen
leerē/ dat ic die HEERE ben/ als ic dat lant gāsch
verwoest hebbe/ om alle haerder grouwelen wil
le/ die si bedriuen
Ende du menschen kint/ Dijn volc spreect tegē
v herwaerts eñ ghins/ op die stratē eñ voor die do
ren/ Eñ een yegelic seyt totten anderē/ Lieue coēt
eñ laet ons hooren/ wat die HEERE seyt/ Ende si
sullen tot v comē/ ghelijc als een groot volc/ ende
voor v neder sitte/ als mijn volc/ ende sullen dijne
woordē hooren/ eñ daer niet na doen/ Maer mēt
harē mont doen si/ recht als warē si verwēde ont-
steken/ eñ effen wel leuen si na haerder giericheit
Eñ siet/ Ghi moet haer liedeken sijn/ dat si gheer
ne singen eñ spelen sullen/ Also sullē si dine woor-
den horen/ eñ daer niet na doen/ Maer alst comt/
datter comen sal/ Siet/ so sullen si weten/ dat een
Prophete onder haer geweest is

¶ Hi straft ende bekijft die Priesters/ Propheten ende al le ouerste des volcs/ Ende beschrijft oock/ onder die gelijc kenisse eens herders/ dat officie eens getrouwen ende on- getrouwen herders

Dat .xxxiiij. Capittel

Ende des HEEREN woort ghesciede tot mi/ eñ sprac/ Du menschē kint. A
Propheteert teghen die Herders Is-
raels/ Propheteert/ eñ segt tot haer
Also spreect die HEERE God/ Wee
den Herders Israels/ die haer seluen weydē/ Eñ
souden die Herders dat vee niet weidē eñ hoeden
Maer ghi eet dat vette/ Eñ cleedt v mettet wolle
Eñ slaet doot dat ghemeste/ Maer die schapen en
wilt ghi niet weyden/ Die swacke en wacht ghi nz
Eñ die crancke en gheneset ghi niet/ Dat gewont
is en verbint ghi niet/ Dat verdoolde en haelt ghi
niet wederomme/ Eñ dat verlorē en soect ghi nz
Maer stregelic eñ rouwelic heerschapt ghy ouer
haer/ Eñ mijn scapē sijn verstroyt/ als die geenen
Herder en hebben/ Eñ si zijn alle den wildē beestē
tot eender spise ghewordē/ ende gansch verstroyt
Eñ si gaen dolē herwaerts eñ ghins op die bergē

eñ op die hoge houelē/eñ zijn op den ganschē lande verstropt/Eñ daer en is niemāt die na haer vrage of haerder gaey slae.

Daeromme O ghi herders hoort des HEE-REN woort/Soo waerlijck als ic leue spreect die HEERE God/Aengesien dat ghi mijn schapen laet tot eenē roof/eñ mijn cudde allen wilden beesten tot eēder spijse wordē wāt si geenen herder en hebben/eñ mine herders na mijne schapen niet en vragē Mer si zijn sulcke herders/die hair seluē weiden/eñ mine schapē en willen si niet weyden/Daeromme O ghi herders hoort des HEREN woort Also spreect die HERE Godt/Siet ic wil aen die Herders/eñ wil mijn scapē van harē handē eyssen eñ ic wil met haer een eynde maken/also dat si niet meer en sullē herders zijn/eñ en sullen haer seluen niet meer weydē. Ic wil mine schapen wt haeren muyle verlossen/also dat si die voort aen niet meer verslinden en sullen.

B ✠ Want also spreect die HERE God / Siet/ic wil mine schapē selfs gaey slaē/ eñ die soecken/ghelijck als een herder sine schapē soect/ als si vā zijn der cudde verdoolt zijn/Also wil ick ooc mine schapen soeckē/eñ wilse verlossen vā alle plaetsen/ derwaerts si verstropt warē/ ter tijt doent duyster eñ neuelachtich was/Ic wilse van alle volckē hier wt vrengen/eñ wt alle landē versamē/eñ wilse in haer lant vrengē/eñ wilse weyden op die bergē Israels eñ in alle beemden/eñ plaetsen des lants/ Ic wilse op die beste weyde vrengē/ eñ haer koeyē sullen op die hoge bergē in Israel staē/aldaer sullē si in saecht te stallen liggen/eñ een vette weyde hebben/op die bergen Israels.

Ic wil selfs mijne scapē weyden/ spreect die HERE God/eñ ic wilse daer neder doen ligghen/ Ick wil dat verloren was weder soecken / eñ dat verdoolde weder vrengē/Eñ dat gewont verbindē/eñ die crancke stercken eñ waernemen / eñ so wat vet eñ sterc is/ dat wil ic bewaren/ eñ ick wilse voesteren/ gelijc als si des van doen hebben.

Maer tot v O mijne schapen spreect die HERE God also/siet/ic wil ordelē tusscen schaep eñ schaep/eñ tusschen rammē eñ bockē. En dūcket v niet genoech zijn/dat ghi so goede weyde hebt? eñ so oueruloedich? dat ghi dat ouergebleuen met voeten treet? En wast v niet genoech dat ghi so ouer-uloedich dat claere water dronct? moest ghi ooc dat ouerblijft omroerē eñ onclaer maken? Also dat mine scapē etē mostē/dat ghi met uwe voeten vertreden hadt? Eñ drincken/so wat ghi met uwe voeten onclaer gemaect hadt? ✱

Daeromme spreect die HERE Godt also tot
C haer/Siet/ic wil ordelen tusschen die vette/eñ die magere schapē/Daeromme dat ghi die crāncke schapen in die side eñ schouderen stiettet/eñ mettē hoornen tot haer in voert/tot dat ghijse alle van v verstroyde/eñ ic wil mijne scapē helpē/dat si niet meer tot eenē roof en sullē wordē/ eñ ic wil een vonnisse wijsen tusschē dat een schaep eñ dat andere / Ende ick wil haer eenē eenighē herder verwecken/diese weyden sal/te weten/mijnen knecht Dauidt / dye salse weyden/eñ hi sal haer herder zijn / Ende ick die HERE wil haer God zijn / Mer mijn knecht Dauidt / sal haere vorste zijn/ dat segghe ick dye HERE.

Eñ ic wil een verbont met haer maken eñ alle boose dieren wt den lande veriagen / also dat si sonder sorghe woonen sullen in die woestine/eñ in die
wildernissen slapen. Ic wil haer/eñ alle die rontsomme mijn houelen zijn/seegenen / eñ op haer laten regenē ter rechter bequamer tijt/dattet ghenadighe regenē sullen zijn/also dat die boomen opten velde hare vruchtē vrengen/eñ dat lant sinen wasch gheuen sal/eñ si sullen sonder vreese opten lande woonen/Eñ si sullen bekennen/dat ick die HERE ben Als ic haer iock ghebroken / eñ haer verlost hebbe vander hant der gheenre / dien si dienen moesten/ Ende si en sullen den heydenen nyet meer tot eenen roof worden/Eñ gheen beeste en salse verslinden/mer si sullen sekerlijcken wonen / sonder alle vreese.

Eñ ick wil een vermaerde plante verwecken/ dat si gheenen hongher meer lijden en sullen inden lande/Ende en sullē haer versmaetheyt niet meer dragen onder die heydenen/Ende si sullen weten/ dat ic die HEERE haer God bi haer ben/ Ende dat si vanden huyse Israhels mijn volck zijn / seyt die HERE Godt/Ja ghi menschen sult die cudde oft schaepen mijnder weyden zijn/ Eñ ick wil uwe God zijn/spreect die HERE God.

¶ Hi berispt die Edomiten die die kinderen Israhels quelden ende hateden.

Dat.xxxv.Capittel

Ende dat woort des HEREN gescie-
de tot mi/ende sprack/Du menschen
kint/Stelt v aensichte tegen dat ghe-
berchte Seir/Eñ prophetеert tegen
haer/ende spreect tot den seluen/ Al-
so spreect die HERE God/ Siet/ick wil v aen O geberchte Seir/eñ mijn hant tegen v wtstrecken/ ende ic wil v gansch woest maken/ Ick wil dine steden eensaem maken also dat ghi sult een woestijne wordē/Ende weten/dat ic die HERE ben/ Daeromme dat ghi altijt der kinderen Israels vyanden zijt/Ende ghi iaechtse int swaert/ alst haer qualijck gaet/ende dat hare sonden gestraft worden.

Daeromme soo waerlijck als ick leue spreeckt die HERE God/wil ick v ooc vebloet maken/eñ ghi en sult den bloede niet ontulieden/ om dat ghy so bloetgierich zijt/so en sult ghi den bloede nz ont loopen/Eñ ick wil den berch Seir woest/ende eensaem maken/datter niemandt op wandelen noch ghaen en sal/ Ende wil zijn gheberchte / ende alle houelen dalen/eñ alle beemden vol dooder maken dat ooc niemant in dine steden woonen en sal/Ende si sullen weten/ dat ic die HERE si.

Ende daeromme dat ghi segt/ Dese beyde volcken met haren landen moeten mijn worden/ende B
wi willense in nemen/Hoe wel die HEERE aldaer woont/Daeromme /so waerlijck als ick leue spreect die HEERE God/wil ic nae dinen thoorne ende hate met v omme ghaen/ ghelijck ghi met haer omghegaen hebt wt rechten hate / Ende ick wil bi haer bekent worden / als ic v ghestraft hebbe/Ende ghi sult bekennen dat ick die HEERE alle dijn torten ghehoort hebbe/ die ghi teghen dat gheberchte Israels ghesproken hebt/ ende ghesept/ Ehe/Hoe zijnse verwoest / ende ons te verderuen

gegeuẽ/Eñ ghi hebt v tegẽ mi beroemt/eñ stoute
woorden tegen mi wtghestooten/ die ick alle ghe-
hoort hebbe.

Daeromme spreect die HEERE God also/Want
ghi v ouer alle dijnẽ lande verblijt hebt / daeromme
wil ick v tot eender woestijne maken/ Ende gelijc
ghi O berch Seyr v verblijde / eñ meynde dat huys
Israels in te nemẽ / om dattet woest was worde/
effen also wil ic met v doen/ also dat dẽ berch Seir
woest worden sal met dat gansche Edom/eñ sul-
len weten dat ick die HEERE ben.

Hi belooft den volcke Israels weder goet ende wel-vaert/Eñ hi doet haer beloofte/die in Christo veruult zijn niet om haers/mer om zijns heylighen naems wille.

Dat.xxxvi.Capittel.

A Ende du menschen kindt propheteert
den berghen Israels/eñ segt/ O ghy
berghẽ Israels hoort des HEEREN
woort/ Alsoo spreect die HEERE
God/Daeromme dat die viandẽ haer
ouer v beroemẽ/ seggende/ Ehe/ Die vaste bergẽ
zijn nv onse/Daeromme propheteert eñ segt/ also
spreect die HEERE God. Aengesien datmẽ v ouer
al verwoest/eñ vernielt/ eñ zijt den ouergebleuen
Heydenen te deel ghewordẽ / dye al omme haer
spotterije met v bedrijuẽ/daeromme hoort O ghi
berghen Israels/dat woort des HEEREN Gods
alsoo spreect die HEERE God/beyde totten bergẽ
eñ totten houelen/tot die beken / eñ dalen/tot dye
eensijcke woestijnen/ende die verlaten steden/die
welcke den ouerghebleuen heydenen rontsomme
tot eenen spot ende roof ghewordẽ zijn. Ja alsoo
spreect die HEERE God/ Ic hebbe in mijn yeloer
sche bernende liefde ghesproken/tegen die ouerge-
bleuen heydenen/eñ dat gansche Edom/die welc-
ke mijn landt in ghenomen hebben / met grooter
beroemte/eñ tortinge/ om dat selue te verheeren/
ende te plonderen.

Daeromme propheteert vanden lande Israhel
B eñ segt totten berghen ende houelen/ tottẽ dalen/
ende beken/Alsoo spreect die HEERE God/Siet
ick hebbe in mijnder gramschappe/ eñ yeloersche
liefde ghesproken/Wãt ghi alsulckẽ versmaethept
vandẽ heydenẽ verdragẽ moet / Daeromme spreect
die HEERE God alsoo/ Ick heffe mijn handt op/
dat uwe naghebueren die heydenen rondtsomme
haer schande weder sullen moeten draghen/ Mer
ghi berghen Israhels sult weder groeyen/eñ uwe
vruchten brenghen mijnen volcke Israels / eñ het
sal corts ghescieden.

Want ic wil mi weder tot v wendẽ/ eñ v aensien
op dat ghi vandẽ huyse Israels ghebouwet/eñ be
saeydt/eñ uwer veel worden/Eñ die steden sullen
weder bewoont/eñ die woestijnen gebouwet wor
den/Ja ic wil v een menichte gheuẽ van luyden eñ
beesten/also dat ghi v vermeerderẽ eñ wassen sult
Eñ ick wil v weder insetten / daer ghi voormaels
woonde/ende ick wil v meer goets doen/dan ye te
voren/eñ ghi sult weten dat ic die HEERE ben/ Ick
wil v lieden toe brenghen/die mijn volck Israhels
sullen zijn/die sullen v besitten/ eñ ghi sult haer erf
deel zijn/ende ghi en sult voortaen niet meer erue-
loos worden.

Alsoo spreect die HEERE God/Want men dat
van v seyt/Ghi hebt veel luyden verslonden/ende
hebt dijn volck erueloos gemaect/Daeromme en
sult ghi niet meer luyden verslindẽ/noch dijn volck
erueloos maken/spreect die HEERE Godt / eñ
die heydenen en sullen v niet meer begecken/ noch
lasteren onder die luyden. Ende ghi en sult dijn
volck niet meer verliesen/ spreecht die HEERE
God.

Eñ des HEEREN woort ghescide weder tot
mi/eñ sprack/Ghi menschen kint/Doen dat huys
Israhels in sinẽ lande woonde/eñ dat selue veron-
reynichde met harẽ wegen eñ doen/also dat haren
wech voor mi was/ ghelijck als die onreynicheyt
eender vrouwẽ in haerder cranchept/Doen stortte
ick mijn toornichept wt ouer haer/om des bloets
wille dat si inden lande wtstorten/eñ dat selue ont
reynicht hadden/door hare Gopkens eñ beelden/
ende ick verstroyde se onder die heydenen/ende ver
iaechde se in die landẽ/eñ oordelde se na hare wegẽ/
eñ voornemen/eñ si hielden haer ghelijck den hey-
denen/derwaerts si quamen/ ende si ontheylichdẽ
mijnẽ heligen name/alsoo datmen van haer seyde
Js dat des HEEREN volck/dwelcke wt sinen lan
de heeft moeten trecken/ Maer ick spaerde se om
mijns heyligen naems wille/ dẽ welcken dat huys
Israhels ontheylichde / onder die Heydenen / der-
waerts si quamen.

Daeromme sult ghi totten huyse Israhels seg
ghẽ/Also spreect die HEERE God/Jc en doets
niet om uwẽ wille/ O du huys Israels/ Maer om
mijns heylighẽ naems wille/ dien ghi ontheylicht
hebt/onder die heydenẽ/ tottẽ welckẽ ghi gecomẽ
zijt/want ick wil mijnen name die voor v onthey-
licht is/heylich eñ groot maken/ Eñ die heydenen
sullen bekennen/dat ic die HEERE si/spreecht dye
HEERE God/als ic mi voor haer aen v verthone
dat ic heylich si.

Want ic wil v wt die heydenen halen/ eñ v wt
alle landẽ versamen/eñ v weder in uwe lant bren-
ghen/eñ ick wil reyn water ouer v ghieten/op dat
ghi reyn wordet/Van alle uwe onreynicheden/ eñ
van allen uwen beelden wil ic v reynighen/ Ende
ick wil v een nyeuwe herdt/ ende eenen nyeuwen C
geest in geuẽ. Eñ ic wil dat steenẽ herte wt uwen
vleessche wech nemẽ/eñ v een vleesschen herte ge-
uen. Jck wil mijnen gheest in v gheuen/eñ wil al-
sulcke luyden wt v maken / die in mijne ghebodẽn
wandelen/eñ mijne rechten houden/ende daer na
doen. Eñ ghi sult woonen inden lande/dat ic uwẽ
vaderen ghegheuen hebbe / eñ ghi sult mijn volck
zijn/eñ ic wil uwe God zijn/ Jck wil v van alle u-
we onreynicheden verlossen / Eñ ic wil den coren
beuelẽ dattet wel wasse/eñ ic en wil v gheenẽ hon-
gher laten lijden/ Jck wil die vruchten op dye boo
men/ende dat ghewas opten velde vermeerderẽ/
dat v die heydenen niet meer en bespotten van des
honghers weghen.

Als dan sult ghi op uwe boose wegen dencken/
eñ uwe voornemen/dat niet goet en was / eñ dan
sal v uwe sonde/ende afgoderie berouwen/ Sulcs
wil ick doen/niet om uwen wille/spreecht die HE
RE God/dat ghijt weet/ Maer ghy sult v moetẽ
schamẽ / O ghi vanden huyse Israhels/van uwen
weghen.

Also spreect die HERE God/Ter tijt/also ic v
reynigē sal van alle uwe sonden/So wil ic dese ste
den weder besetten/eñ die verwoeste sullen weder
getimmert wordē/Dat verderft lant sal weder ge
ploecht wordē/daer voor/dattet verheert was eñ
dattet alle die daer door gaē/ sien sullen eñ segghen
Dit lant was bedoruē/ende nv ist ghelijc als eenē
lustigen hof. Eñ dese steden waren verstoort/ver=
schoort eñ woest/Mer staen nv vast ghetimmert/
eñ vol volcs/Eñ die ouerghebleuen heydenē ront
omme v/sullen leeren/dat ick die HERE ben/die
daer timmert/soo wat gheschoort is/eñ plantet/so
wat vtwoest was/ Ick die HERE segt/ende doet
oock.

Alsoo spreect die HERE God/Dat huys Isra
hels sal mi weder vindē/op dat ic mi aen haer opē=
bare/Eñ ick wilse vermeerderen/ghelijck als een
cudde der menschen/gelijc een cudde der heyligen/
gelijc een cudde Hierusalems/op hare feestē/Also
sullen oock die verwoeste steden/vol cudden der
menschen worden/ende si sullen weten dat ick die
HERE ben.

Hi bewijst haer dat si weder gebracht sullen worden
ende dat in een hooch verstant/te weten/in die verrijsenis
se der dooder lichamen.

Dat.xxxvij.Capittel

A
Nde die hant des HEEREN hatte
mi/ende voerde mi heuen wech indē
gheest des HEEREN/eñ stelde mi
op een breet effen veldt/ dat vol doo=
der beenen lach Ende hi voerde my
ouer al daer door/rontsomme/ eñ siet des gebeēts
was zeer veel opten velde/eñ siet/ si waren gansch
verdorret/eñ hi sprack tot mi/Ghi menschen kint
Meenstu oot dat dese beenen weder leuēdich mo=
ghen worden? Eñ ick sprack. O HERE God ghi
weet wel.

Eñ hi sprac tot mi/propheteert van dese beenē
eñ segt tot haer/ O ghi verdorrede beenen hoort
des HEEREN woort. Also spreect die HERE
God/tot dese beenen/Siet/ic wil eenen adem in v
brenghen/dat ghi sult leuendich worden/ Ick wil
v aderen gheuen/eñ vleessche ouer v laten wassen
ende v met eender huyt ouertrecken/ende wil v
also eenen adem gheuen/ dat ghi weder leuendich
wordet/ende ghy sult beuinden dat ick dye HEE=
RE ben.

Doen propheteerde ic ghelijc mi beuolen was/
ende siet/doen wert daer een grote rommelinghe/
B als ic propheteerde/eñ die ghebeenten quamen we
der te samē/een yegelic tot sinē gebeēte/ Eñ ic sach
eñ siet/Daer wiesschen aderen eñ vleesche op/eñ hi
ouertoochse met eender huyt. Maer daer en was
ghenen adem in haer.

Eñ hi sprac tot mi/ Du menschen kint/prophe
teert/eñ segt den winde/Alsoo spreect die HERE
God. O ghi wint coempt herwaerts van die vier
hoecken/eñ blaest oft waeyt desen dooden aen/ dat
si weder leuendich worden/eñ ic propheteerde/ge=
lijck hi mi beuolē hadde/Doē quā eenē adē in haer
ende si werden weder leuēdich/ eñ stelden haer op
haer beenen/ ende haerder was een zeer groote
menichte.

Doen sprac hi weder tot mi/Ghi menschē kint
Dese beenen zijn dat gansche huys Israhels/ Siet
Nv spreken si/Onse beenē zijn verdorret/ende on
sen hope is ghedaen/ende wi zijn verloren. Daer
omme propheteert/eñ segt tot haer/ Also spreect
die HEERE God/Siet/ick wil uwe grauen op
doen/ende wil v/ O mijn volck/ wt uwe grauen
halen ende v int lant Israhels brenghen/ ende ghy
sult weten dat ick die HEERE ben. Als ick uwe
grauen gheopent/ende v mijn volck/ wt die selue
ghebracht hebbe/ ende ick wil mijnen gheest in v
gheuen/dat ghi weder leuen sult/ ende ick wil v in
v landt setten. Ende ghi sult beuinden/dat ick dye
HERE ben/Ick spreect eñ doet oock/ spreect dye
HERE.

Eñ des HEEREN woort ghelchiede tot my
ende sprack Du menschen kint. Maeckt v een ta=
felken/eñ schrijft daer op/van Juda/ ende vanden
kinderen Israels/sinen medeghesellen/eñ maeckt
noch een tafele/ende schrijft daer op van Joseph/
ende den stamme Ephraim/ ende den ganscen huy
se Israhels/sinen medeghesellen/ En neempt dye
twee tsamen in dijn hant/alsoo dat daer een tafele
wt worde/Als nv die kinderē dijns volcs tot v sul
len segghen/eñ spreken. En wilt ghi ons niet bewi
sen/wat ghi daer mede meent? So spreect tot haer/
Also spreeckt die HEERE Godt/Siet/ Ick wil
den stamme Josephs/dye welcke by Ephraim is/
nemen/met hare medeghesellen/ den stamme Is=
raels/eñ wilse totten stamme Juda doen/eñ wt hē
beyden eenen stamme maken/in mijnder hant/ eñ
ghi sult also/die tafelen daer ghi op geschreuen hebt
in dijn hant houden/dat zijt sien/

C
Eñ ghi sult tot haer segghen / Also spreect dye een volc
HERE God/Siet/ick wil die kinderen Israhels een Rijc
halen/wt den heydenen/derwaerts si getogen zijn
eñ ick wilse ouer al versamen/ende wilse weder in
haer lant brenghen/ eñ ic wil een eenich volck van
haer maken/inden lande op dat geberchte Israels
Eñ si sullen alle tsamen eenen eenighen coninc heb
ben/ende si en sullen niet meer twee volcken/noch
in twee coninckrijcken ghedeelt zijn/ ende si en sullē
haer oock niet meer ontreynigen met haeren beel=
den/ende grouwelen/ ende allerley sonden. Ick
wil haer daer wt helpen/ wt alle die plaetsen ende
woninghen/daer si ghesondicht hebben/ eñ wilse
reynighen/ende si sullen mijn volck zijn/ ende ick
wil haer God zijn. Ende mijn knecht Dauidt sal
haer Coninck/ ende haerder aller eenighe Herder
zijn/ende si sullen wandelen in mijne rechten/ende
mijne ghebo den houdē/ ende daer nae oock doen/
Ende si sullen weder inden lande woonē/dwelcke
ick Jacob mijnen knecht ghegheuen hebbe/ waer
in uwe vooruaders ghewoont hebben. Si ende
haere kinderen/ende kints kinderē/ die sullen daer
in woonen eewelijck. Eñ mijn knecht Dauid sal
haer eewighe Vorst zijn/ ende ick wil met haer een
verbont der ghenaden maken/dat een eewich ver
bondt met haer zijn sal/ende ic wilse onderhouden
eñ vermeerderen/Ende mijn Heylichdom sal on=
der haer zijn/ inder eewicheyt/ ende ick wil onder
haer woonen/ende wil haer God zijn/ende si sullē
mijn volc zijn/also dat oot die heydenen sullen be=
kennen dat ic die HEERE ben/ die Israhel hey=
lich maket. Wandt mijn Heylichdom sal eewelijck
onder haer zijn.

Hier wort teghen die rijcken ende heydenen ghepredicst
Ende haer hare straffinghe vercondicht/welcke haer tegē
dat volck Gods/na dien dat si wt die Babiloonsche ghe-
vanghenisse weder int lant ghecomen zijn/ viandelic ghe-
hadt hebben/ghelijc ooc die Macedoniers / eñ Asianers/
ende meer andere.

¶ Dat.xxxviij.Capittel.

A ENde des HEREN woort ghesthie-
de tot mi/ende sprack/Du menschen
kint. Keert v teghen Gog/die inden
lande Magog is/Ende een vorst wt
die heeren in Mesech/ ende Thubal/
ende propheteert van hem/ende segt/Also spreect
die HERE Godt/ O Gog/du die bist een Vorst
vanden heeren in Mesech eñ Thubal / siet ick wil v
aen/Siet/ic wil v om keeren/ende v een gebit in-
den muyle doen/ende ic wil v herwaerts wt bren-
ghē/met dijnē ganschen heyre/peerden/ ende ruy-
ters/die alle tsamen wel ghewapent zijn/ eenē gro
ten hoope/die alle spiessen/schilden / eñ sweerden
voeren. Du brengheste met di die Persen/ Morē/
ende Lybiers/die alle schilden ende helmetten heb
ben/Daer toe Gomer ende zijn heyre/ met dē huy
se Thogarma/die int eynden van Noorden leget/
met alle sinen heyre/ Ja ghi brengt een groot volc
met v.

Wel aē/wapēt v wel / ghi met alle dijne hoopē
die v bi zijn/Eñ weest ghi haer hooftmā/Ghi sult
nochtans ten laetsten weder ghestraft worden.

Ter laetster tijt/sult ghi comen in dat landt/dat
vanden sweerde weder gebracht/ eñ wt veel volc
ken te samē gecomē is/te weten/op die bergen Is
raels/die langen tijt verwoest geweest zijn/ eñ nv
weder wtgeleyt/eñ tsamē gebracht/wt vele volc-
B ken/die alle sonder sorghe woonen.

Du sulste herwaerts op treckē/eñ aēcomē/met
een grote verveerte/eñ sult zijn gelijc als een onwe
der/dwelcke dat lant bedect/ghi eñ uwe heyre/eñ
een groote menichte volcx met v.

Also spreect die HERE Godt/ Tot dier tijt
sult ghi sulcx voornemen / eñ sult een boose opstel
indē sinne hebben/eñ dencken/Ic wil dat open eñ
onbewaert lant overvallen/ eñ op haer comē dye
sonder sorge woonen/ want si alle sonder mueren
woonē/eñ en hebbē/noch grendelen noch poortē/
op dat ghi se berooue/eñ plonderē moget/Eñ dijn
hant te slaen aen die verdorue/die nv weder tsamē
ghebracht zijn/Eñ over dat volck/ die wt den hey
denen tsamen gheraept/eñ vergadert zijn/eñ hem
nv weder ter neringen gestelt heeft/eñ nauwelick
ter neder ghesetten en is/eñ woont te midden indē
lande.

Tijc Arabia/eñ Dedan/ende die coopliedē op
dat meyre/ende alle gheweldige die aldaer zijn/die
sullen tot v seggē/Ic meene/dat ghi slechts ghero
men zijt/om te rooue/eñ hebt uwe hoopē vsaemt
C om te plonderē/op dat ghi wech nemē sout/silver
gout/beesten eñ goet / eñ alsoo eenē grooten roof
wech mocht voeren.

Daeromme so propheteert du menschen kint/
eñ segt tot Gog/Alsoo spreect die HERE God/
Ist niet alsoo/dat ghi merckē sult / dat mijn volck
Israhels sonder sorghe woont/eñ dan sult ghi wt
dijne plaetse comen/te weten vanden eynden van
Noordē/ghi eñ een groot volck met v/alle te peer
de/welcke eenen grooten hoope/eñ een machtich
heyr is/Eñ ghi sult hier op treckē/ over mijn volc
Israhels/ghelijck als een onweder/ dat dat landt
bedeckt/Sulcks sal in die laetste tijt ghescheiden/
eñ ic wil v daeromme in mijn lant laten comē/ op
dat dye Heydenen moghen kennen / hoe dat ick
O Gog aen v voor haeren ooghen gheheylicht
worde.

Also spreect die HERE God/Du bist die ghe
ne/vanden welcken ic in voorleden tijden ghesept
hebbe/door mine dienaers/die prophetē in Israel/
die ter seluer tijt gheprophetteert hebben/ dat ick v
over haer soude laten comen.

Eñ het sal gheschieden/ter tijt/als Gog comt
int lant Israels/ seyt die HERE Godt/ soo sal D
mijn toornicheyt in mijnder gramscappē aengaē/
Eñ ick sprecke sulcks in mijnder zeloerscher liefde/
eñ in mijnder vierigher verbolgentheyt. Want ter
seluer tijt sal een groote bevinghe zijn inden lande
Israhels/Jae dat die visschen inder zee voor mijn
aensicht beuen sullen/ die vogelen onder dē hemel
die beesten opten velde / eñ al dat hem roert ende
beweecht opter aerden/ ende oock alle menschen/
die op aertrijcke zijn/ eñ die berghen sullen omge
keert worden. Eñ die wanden ende steenē gradē/
om vallen.

Ick wil oock in alle mijne berghen dat sweert
over hem roepen/spreect die HERE God/alsoo
dat eens yeghelijckens sweert deen teghen dat an
dere sal zijn / ende ick wil hem straffen / met pesti-
lencie/ende bloet / Ende wil laten reghenen slach-
reghen/met hagelsteenen/vier ende swauel/of sol
fer over hem/ende zijn gansche heyr / Ende over
dat groote volck/dat by hem is/ Alsoo wil ick dan
heerlick/heylich/eñ bekent worden/voor veel hey
denen/ dat si weten sullen / dat ick die HERE
ben.

Hoe anxtelick dat der voorghenoemder volck ende
vianden Gods /straffinghe zijn sal.

Dat.xxxix.Capittel.

ENde du menschen kint/ predict/tegē A
Gog/ende spreect. Also seyt die HE
RE God. Siet/O Gog ick wil aen
v/die een vorst zijt / wt die heeren in
Mesech/eñ Thubal. Siet / ick wil v
omwenden/ende locken / ende wt die eynden van
Noorden brenghen/ende op die berghen Israhels
laten comen. Eñ ic wil di dijnen boghe wt dijnder
slincker handt slaen / ende dijne pijlen wt dijnder
rechter handt ruysschen/ Op dye berghen Isra-
hels moetstu neder ghelevdt worden/ghi met alle
dijnē heyre/eñ met alle dat volck dat bi di is/Daer
wil ick v alle den voghelen / soo werwaerts dat si
vlieghen/ende den beesten opten velde/ te verslin-
den gheuē/Du moetste ter neder opten velde lig-
ghen/ Wandt ick die HERE Godt hebt ghe-
sproken.

Ende ick wil oock vier worpen in Magog/ eñ
op den ghenen dye sonder sorghe inden eylanden
woonen/Ende si sullent weten/ dat ick die HE
RE ben/Want ick wil mijnē heylighen name be-
kent maken onder mijnē volcke Israels/ Ende ic
en wil mijnen heylighen name niet langher laten

schenden/ Mer die heydenen sullen bekennen/ dat ick die HEERE ben/ dye heylighe Israhels / Siet/ Het is al reets ghecomen/ en ghescbiet/ spreect dye HEERE God/ dit is den dach/ daer af ick geseyt hebbe.

En die borgers inden steden Israels sullen wt trecken/ en sullen die wapenen aensteken / en verbernen/ schildē/ spiessen/ bogē/ pijlen/ buysthamers en stocken/ kuysen. Seuen iaer lanc sullen si daer ouer bernen/ also dat si anders geen hout en dorvē opten velde halen/ noch inden bosschen afhouwen Want si sullen genoech aen die wapenen te bernen hebben. Ende si sullen ooc die ghene berouen/ die haer voormaels berooft hadden/ En sullen die ooc plonderen/ die haer te voren gheplondert hadden/

C spreect die HEERE God.

Ter seluer tijt/ wil ick Gog een plaetse gheuen in Israel tot eender begrauinge/ te weten/ dat dal/ daermen door treet vanden Oosten/ tot dat meyre Also dattet eyselic zijn sal den genen / die daer voor by ghaen/ Wantmen aldaer Gog / met alle sinen volcke begrauē sal. En si sullent heeten/ Gehanon Gog (dat is Gogs hoopendal) En dat huys Israhels salse seuen maenden lanc begrauen / Op dat si dat lant reynich maken/ Ja dat gansche volc inden lande sal ghenoech aen haer te begrauen hebben/ En si sullen eenen prijs daer van hebben/ dat ic op dien dach mijne heerlicheyt gehoort hebbe/ spreect die HERE God.

Ende si sullen oock lieden wtkiesen/ die altijt in den lande rontsomme ghaen. Ende metten seluen voor doodenbegrauers/ die die ouergebleuen opten velde begrauen/ dattet lant gesuyuert worde. Van den eenen eynde totten anderen sullen si soeckē/ en dat seuen maenden lanck / En die ghene die inden lande rontsomme ghaen / soo waer si eens menschen been sien / daer sullen si een teken by oprichten/ tot dattet die doodenghrauers ooch in Gogshospendal begrauen / Daeromme sal oock dye stadt heeten/ Hamona / Also sullen si dat lant reynighen.

Nv du menschen kint/ Alsoo spreect die HEERE God/ Segt allen voghelen/ wertwaerts si vlie

D gen/ en allen den beestē opten velde/ Vergadert v/ en coemt herwaerts / Hoopt v rontsomme ouer al te samen/ tot mijnē slachoffer/ dien ick v gheslagen hebbe / Eenen grooten slachoffer is op die bergen Israhels/ Eet vleesch/ en suypt bloet/ Ghi sult dat vleessche der stercken Reusen eten/ ende der Lantsheren bloet drinckē/ der rammē/ der hamelen/ lammeren bockē/ en der osschen/ die altemael vet ende wel ghemest zijn. Eet dat vetste / tot dat ghi sadt wort/ En suypt dat bloet/ tot dz ghi droncken wort vanden slachoffer/ dien ic v gheslaghen hebbe/ Versaet v nv ouer mijn tafele/ van peerden/ van ruyteren/ vā hooftluydē/ en allerley crijschluydē/ spreect die HERE God.

En ic wil mijn heerlicheyt onder die heydenen brenghen/ alsoo dat alle heydenen sien sullen / mijn ghericht dat ick ghehouden hebbe. Ende ooc mijn hant/ die ic ouer haer wt ghestreet hebbe / ende dat alsoo dat huys Israhels bekenne/ dat ic die HERE haer God ben/ van desen dach aen/ en voorts inder eewicheyt. En dattet ooc alle heydenen bekē nen moghen/ dat dat huys Israels om zijnder misdaets wille wech si gheuoert/ Ende om dat si haer aen mi besondicht hebben/ Daeromme hebbe ic mijn aensicht voor haer verborgen/ en hebse ouer gegeuen in die handē haerd viandē / also dat si altemael mettē sweerde verslagē zijn/ Ic hebbe haer gedaen gelijck als hare sonden en ouertredingen verdient hadden/ En hebbe also mijn aēsicht voor haer verborghen.

Daeromme spreect die HEERE God alsoo/ Judit.8

Nv wil ick die gheuangheuisse Jacobs verlossen/ ij. Ma.8

en des ghanschē huys Israels ontfermen/ En om mijnē heylighen name weder zeloerselijck en eernstelijc lief hebben/ Alle hare schande/ en hare ouertredinghen/ waer mede si haer aen mi besondicht hebben/ die sullen wech genomen worden/ als si nv sonder sorge in harē lande woonen moghen/ datse niemant en veruare / En nae dien dat ickse weder wt den volcken gebracht/ en wt die landen haerder vianden versaemt sal hebben. Ende dat ic in haer geheylicht ben voor die oogen van vele heydenen/ Ende also sullen si beuinden/ dat ic die HEERE haer God ben/ diese heb onder die heydenen laeten wech voeren/ En nv wederomme in haer lant versame/ En niet eenē aldaer gelaten en hebbe. En ic en wil mijn aensicht niet meer voor haer verbergē Maer mijnen gheest wil ick op dat huys Israhels wtstorten/ spreect die HERE God.

¶ Van desen veertichsten Capittel totten eynde toe/ wort den Prophete in een visioen verthoont/ hoe die stadt van Hierusalem/ ende den tempel weder getimmert / ende dat lant weder gheeffent sal worden / Ende alsoo wordt met lieflijcke woorden/ ende dinghen dye schoonheyt / ende cyraet der kercken Christi / ende oock dye salicheyt ende weluaert der gheloouighen in Christo beschreuen / ende ontworpen.

Dat.xl. Capittel.

Nden vijfentwintichsten iaere onser gevangheuissen/ opten thienden dach der eerster maendt / Dat is dat veerthiende iaer/ na dien dat die stadt verdestrueert was / Effen opten seluen dach quam dye handt des HEEREN ouer my/ Ende voerde mi daer heenen door een Godlic gesichte/ te weten int lant Israels. Ende stelde mi op eenen zeer hoogen berch/ Waer op ick een gesichte sach/ gelijck als een ghetimmerde stadt teghen het Suyden. A

En doen hi mi aldaer ghebracht hadde. Siet/ daer was eē man wiēs aensicht blincte ghelijc een metale/ Die stont onder die poorte ende hadde een metsers meetcoorde/ en een roede in zijnder hant/ En hi sprack tot mi/ Du menschen kindt / Siet/ en hoort neerstelijcken toe/ en merct daer wel op/ dat ic v thoonen wil/ Wandt daeromme hebbe ick v hier ghebracht/ dat ick v sulcks wijsen soude op dat ghi sulcks alle/ wat ghi hier siet/ vercondighen sout dē huyse Israels.

Ende siet/ daer ghinck eenen muere buyten dē huyse rontsomme/ Ende die roede die die man hadde in zijn hant/ die was ses ellē ende een hant breet lanck. Ende hi mat die timmeragie in die wijde/ ende in die hoochte/ met ghelijcke roeden/ oft voet maten.

B Eñ hi quam totter poortẽ/ die int Oostẽ lach/ eñ ghinck die trappen/ oft graedt op/ ende mat die posten aender poorten/ nae die lengde/ ende na die breyde/ met eenerley oft gelijcke roedẽ/ eñ hy mat ooc die cameren/ die besiden/ neffens der poorten waren/ na der lengde/ eñ na die wijde/ met ghelijcke roeden/ eñ die wijde tusschen beyde sidẽ/ oft dẽ cameren was vijf ellen breet/ eñ hi mat ooc die stijlen onder die halle oft poortael binnen der poortẽ met ghelijcke roeden.

Eñ hi mat dat poortael vã binnẽ der poorten/ dat was een roede wijt/ eñ zijn voorstijlen oft pijleernen daer aen/ die waren twee ellen wijdt/ Dat maect tsamen acht ellen/ Want dat poortael stont binnen inder poorten/ eñ die cameren der poorten ten Oosten/ waren op elcke side drie/ deen so wijt als dandere. Eñ op beyde siden stondẽ ooc die pijleernen/ die waren ghelijc groot.

Daer nae madt hi die wijde der gheelder poorten/ die was thien ellẽ/ ende dye hoochte der poorten derthien ellen/ ende die plaetse voor die cameren metten bancken op beyde siden was een elle. Maer die cameren waren ses ellen wijdt/ op beyde siden.

Daer en bouen madt hi die gansche wijde/ vã tdack der cameren op deen side vãder poorten totten cameren op die ander side/ dat waren vijuentwintich ellen/ van deen door totter anderder/ eñ die stonden tegens malcanderen ouer.

Hi maecte ooc calomnẽ tsestich ellẽ hooch/ eñ voor yegelijcke calomne/ eẽ vrije plaetse rontsomme der poortẽ des poortaels. Eñ voor die binnenste poorte tegen dat poortael der binnenster poorten waren vijftich ellen.

Die cameren met hare calomnẽ inwaerts/ op beyde siden der poorten rontsomme/ hadden diepe enghe vensterkens/ Also waren ooc die vensterkens aenden poortale rontsomme. Eñ bouen op die calomnen rontsom stonden Dayelboomen oft schoon louerwerck.

Eñ hi voerde mi weder inden buytensten voorhof/ eñ siet/ daer warẽ cameren/ eñ eenẽ vloer plaueysel inden voorhof rontsomme/ ende dertich cameren op den vloer/ eñ dat plaueysel benedẽ ende onder opten bodem gront/ besiden aen die poorte was so wijdt/ als van deen eynde der poorten totten anderen.

C Eñ hi madt die lengde eñ die wijde vã die buytenste poorte/ totten binnensten voorhof/ te wetẽ hondert ellen.

Also mat hi oock die poorte/ die Noordwaerts lach/ aen den buytenstẽ voorhof/ na die lengde/ eñ breede/ Die hadde ooc drie cameren op beyde sidẽ eñ die hadde ooc sine calomnẽ eñ hallen oft poortalen/ ghelijck inder grootten met die voorschreuen poorte/ Die wijde was ooc vijftich ellẽ inder lengde/ eñ tusschen die cameren warẽ ooc vijuentwintich ellen/ ende die hadde oock haer vensteren/ eñ poortalen met zijn loouerwerck oft Dayelboomẽ aen die calomnẽ/ gelijc die Oostpoorte/ eñ die hadde seuen trappen oft graden/ daermen op ghinck/ Ende haere hallen oft poortalen stonden daer voor.

Eñ hi mat oock die poorte aen den binnenstẽ voorhof/ teghen Tnoorden/ die strarks tegen een ouer stondẽ/ Daer waren hondert ellen vãder een der poorte totter anderder/ ghelijck dye Oostpoorte.

Daer na voerde hi mi ooc int Suyden/ eñ siet/ daer was oock een poorte/ eñ hi mat haere calomnẽ eñ poortalen effen so groot als die andere/ Sye hadden ooc met haer poortalẽ vensteren rontsomme/ ghelijck die voorghenoemde vensteren. Ende die ruymte was ooc vijftich ellen lanck/ eñ vijuentwintich ellen wijt/ Die poortalẽ rontsomme waren vijuentwintich ellen lanc/ eñ vijf ellen breet/ eñ hare hallen ghingẽ indẽ buytenstẽ voorhof/ eñ mẽ ghinc op waerts met acht trappen oft gradẽ/ Eñ op sine calomnen warẽ Dayelboomen oft loouerwerck aen elcke side. D

Eñ hi mat ooc die poorte aen den binnensten voorhof/ teghẽ Tzuydẽ/ te weten/ hondert ellen vã der eender zuydtpoorte totter anderder.

Eñ hi voerde mi weder door die Suydtpoorte inden binnenstẽ voorhof/ eñ madt aldaer die selue Suydpoorte/ effen so groot als die andere/ met hare camerẽ/ calomnẽ eñ poortalẽ/ eñ met die venstẽrẽ daer aen gelijcker mate als met die andere/ Ende die wijde rontsomme was ooc vijftich ellẽ lanc/ eñ vijuentwintich ellen breet.

Eñ daer ghinc een poortael rontsomme/ vijuẽ twintich ellen hooch/ eñ vijf ellen wijdt/ Dat selue stont voor tegẽ den buytensten voorhof/ eñ hadde ooc Dayelboomen oft loouerwerc/ aen die pijleernen/ eñ daer waren acht trappen oft graden op te gaen.

Daer na voerde hi mi ooc totter binnẽster poorten/ tegen den Oostẽ/ eñ mat die selue poorte/ effẽ so groot van mate/ als die andere/ met haere cameren/ pijleernẽ/ hallen/ eñ hare vensterẽ daer aen/ gelijcker mate met die andere/ eñ die wijde was ooc vijftich ellen lanck/ ende die breyde vijuentwintich ellẽ/ eñ die hadde ooc een poortael reyckẽde aendẽ buytẽstẽ voorhof/ eñ Daielboomẽ oft loouerwerc daer aen/ op beyde siden/ ende acht trappen op te gaen.

Daer na voerde hi mi oock ter poorten teghen Tnoordẽ/ die mat hi effen vãder mate als die voorgaẽde/ met hare camerẽ/ calomnẽ/ eñ poortalẽ/ eñ hare vensterẽ rontsomme/ eñ die ruymte was ooc vijftich ellẽ lanc/ eñ vijuentwintich ellen wijt. Eñ hadde ooc een poortael tegẽ dẽ buytenstẽ voorhof Ende daer waren Dayelbomẽ oft louerwerc aen beyde siden/ op die pijleernen/ eñ acht trappẽ daermen op ghinck. E

Eñ onder aen des poorts pijleerne was een camere/ met eender dore/ daer men dat brandtoffer in wiesch/ Maer in dat poortael vander poortẽ/ stonden op elcke side twee tafelẽ/ waer op mẽ die brãtoffer/ sondoffer eñ schuldoffer slaẽ soude. Eñ buytenwaerts ter siden daermen op gaet ter Noordt poorte/ daer stondẽ ooc twee tafelen/ eñ aen der anderder sidẽ onder dat poortael vander poortẽ/ ooc twee tafelẽ/ Also stõdẽ op elcke side voor der poorten/ vier tafelẽ. Dat zijn acht tafelen tsamen/ daer men op slaet.

Ende die vier tafelen totten brandtoffer ghemaect/ die waren wtghehouwen steen ghemaect/

ander halfelle lanc en̄ breet/en̄ eē elle hooch. Daer op leydemen allerley tuych/en̄ vaten diemē totten brantoffer/en̄ die andere offeren gebruycte/alsmen sloech/En̄ daer ghinghen oock lijsten rontsomme inwaerts gebogen/een dweersche hant hooch daer aengheslaghen/En̄ men soude op die tafelen leggen dat offer vleesche.

Ende buyten die binnen poorte waren der sanghers cameren/inden binnensten voorhof/Deene aen die side neffens der poorten teghent Noordē die sach suydwaerts. Dandere ter siden teghen dat Oosten/ende die sach Noordwaerts.

E Ende hi sprac tot mi/Die camere teghen Zuyden/die behoort den priesteren/die in dat huys dienen sullen/Maer die camer teghen Noorden / behoort den priesters die aen dat outaer dienē. Welcke die sonen Zadok zijn Die alleē in die plaetse der kinderen Leui voor den HEERE treden sullen hem te dienen.

En̄ hi mat ooc die plaetse inden huyse/ te wetē den voorhof hondert ellen lanck. En̄ hondert ellen die wijde int vierkant/ En̄ dat outaer stont effen voor den tempel.

En̄ hi voerde mi tot dat portael des tempels/ En̄ hi mat die poorte des poortaels/en̄ die wāden op beyde sidē/die warē elc vijf ellen lanc/En̄ elcke dore was aen beyde sidē drie ellen hooch/Die halle oft poortael was twintich ellen hooch/en̄ elf ellen wijdt/En̄ hadde trappen oft graden daermen opwaerts ginc/En̄ daer stonden calomnē onder aen die wanden/ op elcke side een.

Dat.xli. Capittel.

A Ende hi voerde mi inden tempel/ende mat die pijleernen aen die mueren/die hadden op elcke side ses ellen / inder dicten/ En̄ deen stont aen danderre/soo wijt als dat huys was / En̄ die dore was thien ellen breet. En̄ die naeste mueren aen beyde siden vander doren waren elck vijf ellen breet/Ende hi mat die wijde des Tēpels/die hadde veertich ellen in die lengde. Ende twintich ellen in die wijde.

Ende hi ginck henen binnen in dat alderheylichste/en̄ mat die dore / Die doorstijlen hadden twee ellen inder dicte/Die dore was ses ellen/Ende die gansche breyde vander doren was seuen ellen. En̄ de hi mat die wijde en̄ lengde in dat alderheylichste te weten/twintich ellen in die lengde. En̄ twintich ellen in die wijde/binnen inden tempel. En̄ hi sprac tot my Dit is dat alderheylichste.

Ende hi mat ses ellen aen die mueren binnen aenden tempel. Daer op waren ganghen ouer al rontsomme/gedeelt in cameren/die waren ouer al vier ellen wijt/ En̄ der seluer cameren warē op elcke side drienderrtich/deen aen dandere / Ende daer stonden pijleernē onder bi die muerē aen dat huys ouer al rontsomme diese droeghen.

En̄ bouen dese waren noch meer gangen rontsomme. En̄ bouen waren die ganghen oft cameren altijt wijder/ alsoo datmen wt die onderste in die middelste/en̄ wt die middelste in die ouerste ghinc/ Ende elck stont ses ellen bouen dandere/Ende die wijde der bouenster ghanghen/ was vijf ellen.

Ende die pijleernen droeghen die geuangen oft cameren vanden huyse/ Ende het was altijt van dē eenen muere des huys / tot den anderen twintich ellen. B

En̄ daer waren twee doren aen die wendelsteenen opwaerts/ Deen tegen Noorden/Dander teghen Zuyden/En̄ den wendelsteen was vijf ellen wijdt.

Die muere tegē Westen was vijfentseuentich ellen breet/en̄ tnegentich ellen lanc.

En̄ hi mat die lengde des huys/die hadde door gaende hondert ellē/metten muere/en̄ al wat daer aen was. En̄ die wijde voor aenden huyse teghen Doosten/met dat gene dat daer aen hinc/ dat was oock hondert ellen.

En̄ hi mat die lengde der timmeraghien / met alle tgene dat daer aen hinc/ vanden eenen hoecke totten anderē/ Op elcke side hondert ellen/metten binnensten tempel/en̄ poortalen inden voorhoue/ met die doren/vensteren/hoecken / en̄ die drie gangen/en̄ dat beschutsel oft schrijnwerc ouer al rontsomme.

Hi mat ooc hoe hooch dattet vander aerdē tot ten vensteren was/ En̄ hoe wijdt dat die vensteren zijn souden/Ende hi mat vander poorten / tot dat alderheylichste toe / van binnen ende van buyten rontsomme.

Ende aen dat ghansche huys rontsomme van onder op tot bouen toe/aen die dorē/en̄ aē die muerē waren Cherubim en̄ loouerwerc oft Dayelboomen ghemaeckt/onder die Cherubim/ En̄ altijdt stont eenen Dayelboom tusschen twee Cherubim En̄ elcke Cherub hadde twee hoofden. Op deen side eens menschen aensicht/dat keerde hem tottē Dayelboom waerts/Op dandere side eens leeuwen aensicht.

Ende die doren des tempels waren vierrantich C En̄ het was was alle tsamen aerdich ende subtijlic in malcanderen geuoecht.

En̄ dat houten outaer of tafele was drie ellen hooch/ende twee ellen lanck ende breet. Ende sine hoecken/en̄ alle zijn siden waren houten/Ende hy sprac tot mi/Dat is die tafele/dye voor dē HEERE staen sal.

En̄ die doren des tempels / ende des alderheylichsten die hadden twee bladeren oft vou-doren diemen op ende toe dede / En̄ elck voorbladt hadde noch twee bladers/diemen ouer een sloech altijt twee ende twee op beyde siden/Ende daer aen waren oock Cherubim/ende looverwerck oft Dayel boomen ghemaeckt/gelijc als aen die mueren/En̄ eenen stercke dicken balck oft hantboom stac voor wt dat poortael/Ende daer waren oock enghe die pe vensteren/En̄ veel looverwerrs oft Dayelboomen rontsomme/aenden poortalen / ende aen die mueren.

Dat.xlij. Capittel.

Ende hi voerde my wt totten buytensten voorhof teghen Noorden / onder dye cameren/dye teghen dye timmeragie/die aenden tempel hinck/en̄ teghen den Tempel Noordwaerts laghen/ Der welcker plaetse hondert ellen lanck was/vander doren aen tegen Noorden/ ende vijftich ellen breet/Twintich ellen waren teghen den A

binnensten voorhof/eñ tegen dat plaueysel inden
buytensten voorhof/Eñ dertich ellen vandē eenē
hoecke totten anderē/ Eñ binnē voor die camerē
was een plaetse/thien ellen breet/ voor die doren
der cameren/dat lach alle teghen Tnoorden.

Eñ bouen dese cameren warē andere engere
cameren/Wandt die wijde op die ouerste eñ mid
delste cameren en was niet groot.Want het was
drie camerē hooch/Eñ en hadden nochtans geen
pijleernen(ghelijck als die voorhouen pijleernen
hadden) Maer si waren slechts op malcanderen
ghesedt.

Eñ den buytenstē voorhof was omuangē met
eenē muere/daer die camerē aen stondē/ die was
vijftich ellen lanc.Eñ die cameren stondē aē mal
canderen/ooc vijftich ellen lanck/ aen den buyten
sten voorhof/Maer die wijde voor dē tēpel was
hondert ellen lanck.

Eñ onder voor die cameren was een plaetse
Oostwaerts/daermē wt den buytensten voorhof
ghinck.

E Eñ aen der muerē vant Oosten aen/eñ warē
ooc cameren.Eñ daer was oock een plaetse voor
ghelijc voor die cameren teghen Tnoorden / Eñ
het was alle ghelijck metter lengde/breyde/eñ al
datter aen was / ghelijck als daer bouen aenden
anderen.

Eñ Suytwaerts waren ooc effen alsulcke ca
meren/met haer doren.Eñ voor die plaetse was
die dore teghen Tzuyden/ waer toe datmē coemt
vander mueren/die tegen den Oosten leyt.

Eñ hi sprac tot mi/Die camerē Noortwaerts
eñ die camerē tegen Tzuyden/tegen den Tempel/
die behooren tot dat Heylichdom/waer in dat die
Priesters eten / als si den HEERE offeren dat
alder heylichste offer. Ende si sullen die alder hey-
lichste offeren/te weten spijsoffer/sondoffer/ende
schuldoffer/aldaer in legghen. Wandt het is een
heylighe plaetse.

Eñ als die priesters ingaen/ so en sullen si niet
C weder tot dat Heylichdom gaen/inden buytenstē
voorhof/ Maer si sullen te voren haere cleederen
daer si in ghedient hebben/in die selue camerē wt
doen.Want si zijn heylich/Eñ si sullē hare andere
cleederen aen doen/ Eñ als dā buytē onder tvolc
gaen.

Eñ doen hi dat huys gansch vā binnē gheme
ten hadde/doē voerde hi mi wt tot die Oostpoor
te/eñ hi mat van die selue ouer al rontsomme.Te
ghen dat Oosten mat hi vijf hondert roeden lanc
Ende teghen Tnoorden mat hi ooc vijf hondert
roeden lanc/diesghelijcken teghen Tzuyden / ooc
vijf hondert roeden lanc/eñ doen hi quam tegent
Westen/mat hi ooc vijf hondert roeden lanc/Al-
soo hadde den muere die hy ghemeten hadde/ int
vierkāt op elcke side rontsomme/ vijfhondert roe
den/Waer mede dattet heylighe van dat onheyli-
ghe onderscheyden mochte worden.

Dat.xliij.Capittel.

D Ende hi voerde mi wedr totter Oost
poorten.Eñ siet/die heerlicheit des
Gods Israels quam vandē Oostē/
ende bruysde ghelijck als een groot
water bruyst/eñ het werdt seer licht
opter aerdē van zijnder heerlicheyt / Eñ het was
effen ghelijc dat visioen/dat ick ghesien hadde aen
dat water Chebar/als die stadt soude vdestrueert
wordē/Doen viel ick neder op mijn aensicht/ Eñ
die heerlicheyt des HEREN quam in totte huy-
se door die Oostpoorte/Doen hief mi eenen wint
op/eñ bracht mi inden binnenstē voorhof. Ende
siet/Dat huys werd enckel claerheyt van die heer-
licheyt des HEREN.

Eñ ic hoorde een stemme van binnen den huy
se/ende een man stont neffens mi/ Die sprack tot
my/Du menschē kint/Dat is mijnē throone/daer He.b
ick op sitte/waer in ick eewelick woonen wil/ on-
der die kinderen Israels/ ende dat huys Israhels
en sal mijnen heylighen name niet meer veronrey
nighen/noch si/noch hare coninghen/ door haere
hoererie/ende door haere hoochtē/eñ grauē daer
haere coninghen in ligghen/Die welcke hare dor
pels aen mijn dorpels/eñ haer stijlen aen mijn stij
len ghesedt hebben/Alsoo ooc dat daer maer eenē
muere tusschen mi eñ haer en was/ende si hebben
alsoo mijnen heylighen name ontsuyuert door ha
re grouwelen die si bedreuen/Waeromme dat ick
se ooc in mijnen thoorne verslonden hebbe/Mer
nu sullen si haer hoererije/eñ die grauen haerder
coninghen van mi wech doen/ ende dan wil ic ee-
welick onder haer woonen.

Ende du menschen kint/ Verthoont den huyse iiij.ii.
Israhels den tempel/ op dat si haer haerder mis- viij.
daet schamē/ende laet haer daer een gelijckenisse Hie.ij.
af nemen/eñ als si nu alle haers doens haer scha- psal.
men/Dan thoont haer die ghedaente eñ ghelijcke cij.x
nisse des huys.Eñ hoe datmēt daer in houden sal
eñ alle sine wijsen/oordinancien/manieren /ende
rechten. Ende schrijuet haer voor/op dat si sine
zeden / ende statuyten houden/ Ende daer nae
doen.

B Alsoo salment houden inden huyse / Op den
berch/so wijt als hijt begrepen heeft / salt heylich
zijn.

Dit is die mate des outaers/nae die ellen/ Die
welcke een handtbreet langer is dan een gemeyn
elle/Sijnen bodem is een elle hooch/ende een elle
breet/Eñ sine lijsten of canteue en spanne breedt
rontsomme.

Eñ dit is die hoochte des outaers/ vanden bo-
den opter aerden / tot aen die eerste trappen zijn
twee ellen hooch/ende een elle breet / Maer van
die eerste trappe tot die andere toe / zijn vier ellen
hooch eñ een elle breedt / Eñ den oppersten steen
was vier ellen hooch/eñ vier hoornen bouen/aen
die hoecken/eñ den steen was twelf ellen lanc/ eñ
twaelf ellen breedt/int viercant/eñ daer was een
blat bouen den steen/veerthien ellen lanc/eñ veer
thien ellen breet/int viercāt/ ende daer ghinc eenē
cant ouer al rontsomme/een half elle breet / Eñ
sinen bodem was een elle hooch.Eñ zijn trappen
waren Oostwerts.

Ende hi sprack tot mi/Du menschen kindt/Al-
soo spreect die HEERE Godt/Dat sal dat ghe-
bruyck ende wedt des outaers zijn. Alsmen offert
datmen brandtoffer daer op legghe/ Ende bloet
daer op sprenghe/ende den Priesteren/ den Leui-

ten vanden stamme oft zade Zadok die voor my
treden/dat si mi dienen/spreect die HEERE God/
dien sult ghi gheuen eenen ionghen varre/ tot een
sondoffer/ Ende van des seluen bloet sult ghi ne=
men/ende sine vier hoornen daer mede besprengẽ
Ende die vier hoecken aen dat bladt/ ende ronts=
om sine lijsten / daer mede sult ghy hem ontsondi=
ghen ende versoenen/Ende ghi sult den stiere des
sondoffers nemen/ ende hem verbranden / op een
bisondere plaetse inden huyse/ dat daer toe gheoor
dineert is/ buyten dat heylichdom.

Maer sanderdaechs sult ghi eenen ionghen gey
ten bock offeren/die sonder ghebreec is/ tot een son
G doffer/Ende dat Outaer daer mede ontsondigen/
Lei xvi ghelijcmen hem met den stiere ontsondicht heeft/
Ende als dat ghescheit is / soo sult ghy eenen ion=
..n. ij. ghen varre offeren/dye sonder ghebreck is/ Ende
eenen ramme vander cudde/ sonder ghebreck.

Ende ghy sult dye beyde voor den HEERE
offeren / Ende dye Priesters sullen daer soudt op
stroyen/Ende sullense also offeren den HEERE
tot een brantoffer.

Also sult ghi seuen dagen achter een daghelijcs
eenen bock tot een sondoffer offeren / Ende si sul=
len eenen iongen varre/ ende eenẽ ramme vander
cudde /die beyde sonder ghebreck zijn offeren/En
de si sullen also seuen dagen lanck dat Outaer ver=
soenen/ende reynigen/ende daer op offeren Ende
na den seuen dagen/sullen die Priesters opten ach=
sten dach/eñ daer na voort aen/ op dat Outaer of=
feren/haer brantoffer/eñ salichoffer/ Alsoo wil ick
uwer genadich zijn/spreect die HEERE God.

Dat.xliiij.Capittel.

Ende hi voerde my weder totter buy=
tenster poorten des heylichdoms oost=
E waerts/Ende die was toeghesloten
Ende dye HEERE sprack tot my
Dese poorte sal toeghesloten blijuen/
ende niet op ghedaen worden / Ende niemandt en
sal daer door ghaen / dan alleen die HEERE God
Israhels/ende sal nochtans toeghesloten blijuen/
Nochtans dẽ Vorste wtgenomen/Want die Prin
ce sal daer onder sitten/op dat hi broot ete voor dẽ
HEERE/Door die halle oft poortael sal hi ingaen
Ende door die selue weder wt gaen.

Daer na voerde hi mi ter poorten int Noorden
voor dat huys/Ende ic sach/Ende siet / des HE=
REN huys wert vol der heerlicheyt des HEE=
REN/ende ick viel neder op mijn aensicht/Ende
die HEERE sprack tot mi / Du menschen kindt/
Merct wel daer op / siet ende hoort neernstelijck/
op tghene dat ick v segghen sal / van alle die statu=
ten/ende oordinantien indẽ huyse des HEEREN/
Ende merckt oock wel / hoe datment houden sal/
in dat heylichdom.

Ende segt den onghehoorsamen huyse Isra=
B hels/Alsoo spreect die HEERE God/O ghi van
Ex. xli den huyse Israhels/ghi maket veel te veel/ met al
Nu. ix le uwe grouwelen/Want ghi brengt vreemde lie=
iij. vij den/welcker hert/ ende vleessche alle beyde onbe=
Io. x. sneden zijn /in mijn heylichdõ/ waer door dat ghi
mijn huys ontheylicht ende ontwijt/Als ghi my
broot/vette/eñ bloet offert/ Eñ breect alsoo mijn
verbont/met alle uwe grouwelen / Ende ghy en
houdt die zeden mijns heylichdoms niet/ Maer
ghi maect ws selfs nyeuwe zedẽ/in mijn heylichdõ

Daeromme spreeckt die HEERE Godt alsoo/
Daer en sal niemant in mijn heylichdom comen/
die een onbesneden herdt / ende onbesneden vlees= Deu xiiij
sche heeft/van alle die vreemdelinghen/die onder ende xxx
die kinderen Israels zijn/Jae ooc niet die Leuiten hiere ix
die van mi gheweken zijn/ Eñ met Israel van mi
dolende ghegaen zijn/ na harẽ Goykens eñ Beel
den/Daeromme sullen si oock haere sonden moe
ten draghen.

Maer si sullen die door wachten aendẽ huyse
mijns heylichdoms. Eñ sullen der anderẽ knech
ten zijn/Ende en sullen mer dat brantoffer/ende
ander offer/dattet volck brengt slaen/ Ende voor
die Priesters staen/op dat si haer dienen/Daerom
me dat si haer ghedient hebben / voor hare Goy=
kens/ende den huyse Israhels eenen gheruisse ghe=
gheuen hebben/ Ende daeromme hebbe ick mijn
handt ouer haer wtgestreet/spreect die HEERE
Godt/dat si hare sonden moeten draghen / Ende
si en sullen voor mi niet offeren/noch mijne Prie=
sters zijn/noch in mijn heylichdom comen/tot dat
Alderheylichste / Maer si sullen hare schande moe=
ten draghen/ende hare grouwelen / die si geoefent
hebben/ Daeromme heb ickse tot doorwachters
ghemaect/inden dienste des huys/ende den ande=
ren tot knechten.

Mer die Priesters ende Leuiten vanden stam A
me Zadok/die die oordinantie mijns heylichdoms
ghehouden hebben/doen die kinderen Israhels af
vielen/die selue sullen voor mi treden ende mi die=
nen/ende voor mi staen/op dat si mi dat vette ende
bloet offeren/spreeckt die HEERE Godt Ende
si sullen inghaen/ in mijn heylichdom/ Ende voor
mijn tafel treden/om mi te dienen/ Ende mijne ge
boden te houden.

Eñ als si door die poorte des binnensten voor=
hoofs gaen willẽ/So sullen si lijnen cleederen aen
doen/eñ gheen wullen aen hebben / als si daer bin
nen inden binnensten voorhof dienen. Ende sullen
schoon lijnen huyuen op hare hoofden hebben Eñ
lijnen nedercleederen om hare lendenen / Eñ si en
sullen haer niet te hardt gorden / Eñ als si wt den
buytensten voorhof totten volcke gaen/ dan sullen
si die cleederen daer si in ghedient hebben / wt tree
kẽ/ Eñ die selue in die Sacristie des heylichdoms
legghen/Eñ haer andere cleederen aen doen / op
dat hem dat volck niet en besondighe aen hare clee D
deren/Hare hoofden en sullen si niet scheren / Eñ le ix xxxi
en sullen ooc geen lanc hayr voedẽ / Mer si sullent Titum i
contsomme laten corten/Eñ gheen Priester en sal Timo iij
ooc wijn drincken/als si inden binnensten voorhof
dienen sullẽ/Eñ si en sullen geen weduwe/noch die
vã harẽ mã verstootẽ is/te houwelicnemen/Mer
een maecht vanden zade des huys Israels /oft een
weduwe die eenen priester gehadt heeft. Deutro

Eñ si sullen mijn volc leerẽ/ onderscept te houdẽ xvij.
tusschẽ dat heylige eñ dat onheylige/eñ tusschẽ dat
reyne/ende dat onreyne / Ende als daer eene sake
coemt/So sullen si staen/ende rechten/ende na mi
ne rechten spreken/eñ mijne zeden ende ghebodeu
houden/Eñ mine Feestẽ ende Sabbathen heylich
houdẽ/Eñ si en sullẽ tot geenen doodẽ gaẽ eñ haer

ontreynighen/ Maer alleen tot vader eñ moeder/
sonen eñ dochterẽ/broeders ende susters/die noch
gheenẽ man gehadt en hebbẽ/ van dien mogen si
haer verontreynigẽ/nochtãs op dat si haer daer na
weder reynighen seuen daghen lanc/ Ende als hy
weder in tot dat Heylichdom gaet/ inden binnen=
stẽ voorhof/op dat hi int Heylichdõ diene/ Soo sal
hi zijn sondoffer offeren/spreect die HEERE God.
Maer dat erfdeel dat si hebben sullen / dat wil
Deut. x ick selfs zijn/Daeromme en sult ghi haer gheen ey
eñ .xviij. ghen lant gheuen in Israel/Want ick ben haer erf
nu. xviij. deel/Si sullen haer neeringhe ende nootdruft heb
Jos.xiij. ben/van dat spijsoffer/sondoffer/ ende schuldoffer
Ende al dat verbant is in Israel/ dat sal haer zijn
Ende alle eerste vruchten/ende eerstgeboren van
alle hefofferẽ die sullẽ den Priesters toebehooren.
Ghi sult ooc den Priesteren gheuen/die eerste
linghen van al tghene datmẽ etet/op dat die seghe
ninge in uwen huyse bliue / Mer so wat een doot
lichaẽ is/oft vã selfs ghestoruen/oft dat verscoort
is/het si van voghelen/oft beesten/dat en sullẽ die
Priesters niet eten.

Dat.xlv. Capittel.

A
Anneer ghi nu dit landt met dat lot
wtdeelt / So sult ghi een deel vandẽ
lande af scheyden / dat den HEERE
heylich zijn sal/te weten vijuentwin=
tich duysent roeden lanc / ende thien
duysent breet. Dese selue plaetse sal heylich zijn/so
wijt als si reyct/Van dit deel sullen tot dat heylich=
dom comẽ vijfhondert ellen int viercant/ Eñ vijf
tich ellen wijt rontsomme tot die voorsteden.
Eñ op die selue plaetse/die vijuentwintich duy
sent roeden lanc is/ende thien duysent breet/ daer
sal dat Heylichdom staen/ende dat Alderheylichste
Ende dat ouerschot vanden gheheylichden lande/
dat sal dẽ Priesterẽ toebehoorẽ/die in dat Heylich=
dom dienẽ/Eñ voor den HEERE treden om hem
te dienen op dat si ruymte hebben / tot huysen te
maken. Ende die selue sal ooc heylich zijn.
Maer die Leuiten die voor dat Huys oft Tem
pel dienẽ/die sullẽ ooc vijuentwintich duysent roe
den lanc/ende thien duysent breet hebben/tot haer=
ren deel/tot twintich cameren.
Eñ der Stadt sult ghi ooc een plaetse latẽ/voor
dat gantsche huys Israhels / vijf duysent roeden
breet/eñ vijuentwintich duysent lanc/neffens dye
afghedeelde plaetse des Heylichdoms.
Ende den Vorsten sult ghi ooc een plaetse ghe
uen/op beyde siden tusschẽ die plaetse der Prieste
ren/eñ tusschen die plaetse der Stadt/tegen Twe
sten/ende tegen Doosten/Ende si sullen alle beyde
teghen dat Westen ende tegen dat Oosten/ gelijc
lanc zijn/ Dat sal zijn eyghen deel zijn in Israhel/
op dat mijne Vorsten niet meer mijnẽ volcke dat
haer en nemen/ Mer si sullen dat lant dat haer o=
uerschiet/den huyse Israels latẽ voor hare stãmẽ
B Want alsoo spreect die HEERE God/O ghi
Vorsten Israhels ghi maket te veel / Laet af van
onrecht ende ghewelt/ Ende doet dat recht/ ende
goet is/Ende en schent mijn volc alsoo niet meer/
spreect die HEERE God.
Ghi sult hebben een gherechte wage/een recht
schepele/ende een rechte mate/Epha/ ende Bath
die sullen ghelijc zijn/also dat een Bath/ dat thien
de deel vã een Homer houde/Ende dat Epha ooc
dat thiende deel vã een Homer/ Want na den Ho
mer salmen die beyde meten.
Ende een Sikel sal twintich Gera hebbẽ/Eñ
een Mina maect twintich Sijclen/ vijuentwintich
Sijcklen/eñ vijftien Sijclen.
Dat sal nu dat Hefoffer zijn/dat ghi gheuen sult
te weten dat seste deel van een Epha/van een Ho
mer tarwen. Eñ dat seste deel van een Epha/van
een Homer gheersten.
Eñ van olye sult ghi gheuen een Bath/ te we=
ten/een thiende deel des Baths van een Cor. En
de thien Bath maken een Homer / Want een Ho
mer maect thien Bath.
Ende een lam van twee hondert schapen / wt
der cudde op die weyde Israels / tot een spijsoffer B
ende brantoffer/salichoffer/tot eender versoenin=
ghe/spreect die HEERE God.
Alle dat volck inden lande sal sulcken Hefoffer
tot den Vorste in Israel brenghen/Ende dye Vor
ste sal zijn brantoffer/spijsoffer / ende danckoffer
offeren/op die Feeste Nyeumaenden/ ende Sab=
bathen/Eñ op alle hooghe Feestẽ des huys Isra
hels/Daerenbouen sondoffer/spijsoffer/brantof=
fer/ende salichoffer doen/tot een versoeninge des
huys Israels.
Also seyt die HEERE God/Opten eersten
dach der eerster maent/sult ghi nemen eenen ion=
ghen varre/dye sonder ghebreck is / ende sult dat
Heylichdom ontsondighen/Ende die Priester sal
van dat bloet des sondoffers nemen / ende die po=
sten des Tempels daer mede bespringhen/Ende
die vier hoeckẽ aen dat Outaer / met die stijlen aẽ
der poorten des binnensten voorhoofs / Also sult
ghi ooc doen/opten seuenden dach der maent/oft
hem yemãt onwetende besondicht hadde / op dat
ghi alsoo dat Huys ontsondicht.
Opten veerthienden dach der eerster maendt/
sult ghi dat Paschah houden. Ende seuen daghen Exo. xij.
vieren/ende ongheduesemt broot eten/ Ende op Le. xxiij.
ten seluen dach sal die Vorst voor hem selfs / ende Deu. xvj.
voor al tvolc inden lande eenen varre tot een son=
doffer offeren/Mer in dien seuen dagẽ des Feests
sal hi den HEERE daghelicx een brantoffer doẽ
Ja seuen varren/ende seuen rammen / dye sonder
ghebreck zijn/ Eñ ooc eenẽ gheyten bock tot een
sondoffer/Maer tot een spijsoffer sal hi een Epha
tot eenen varre/ende een Epha tot eenen ramme
offeren/Eñ een Hin olye tot een Epha.
Opten vijfthienden dach der seuender maent/
sal hi seuen daghen achter een vieren/ghelijck als
die andere seuen daghen / ende alsoo houden met
sondoffer/brantoffer/spijsoffer/met den olye.

Dat.xlvi. Capittel.

 A
Lsoo spreeckt dye HEERE Godt/
Die poorte aenden binnensten voor
hof Oostwaerts/die sal ses wercda=
ghen toe ghesloten zijn/Maer opten
Sabbaths dach eñ in die Nyeumaen
den salmense op doen. Ende die Prince sal vã buy
ten onder dat poortael vander poorten comen/en
de buytẽ bi die posten vander poortẽ blijuẽ staen/

Eñ die Priesters sullen zijn brantoffer ende salich offer offeren/ Eñ hi sal die op die dorpels der poort tē aenbiddē/ Eñ daer na dan weder wtgaen/ Met die poorte sal open bliuen totten auont toe/ Desgelijcks sal dat lantvolck inder doren der seluer poorten aenbidden voor den HEERE/ op die Sabbathen ende Nieumaenden.

Eñ dat brantoffer dat die Prince voor dē HEERE offeren sal opten Sabbaths dach/ sal zijn ses lammeren die sonder ghebreck zijn/ Eñ eenen ramme sonder ghebrec/ Eñ ooc en Epha tarwen bloemen tot eenen ramme/ tot een spijsoffer/ Met tot die lammeren/ so veel tarwē bloemen/ tot dat spijsoffer als hi wil/ Ende oock een Hin olye/ tot eenen Epha.

B Op die Nieumaendē sal hi eenē iongē varre offeren/ die sonder gebrec is/ eñ ses lammeren/ eñ eenen ramme/ ooc sonder ghebrec. Eñ ooc een Epha tarwen bloemē totten varre. Eñ een Epha totten ramme/ tot dat spijsoffer/ Maer totten lammeren so veel Epha als hi vermach/ Ende oock een Hin olye/ tot een Epha.

Eñ als die Prince in gaet/ so sal hi door die halle vandē poortē in gaen. Eñ aldaer weder wtgaen Mer dat lantuolc dat voor den HEERE coemt/ op die hooge Feestē/ eñ ter poorten tegē Noordē in gaet/ om aen te bidden/ dat sal door die Suydpoorte weď wtgaen/ Eñ die gene die ter Suydpoorten in gaē die sullen ter Noordpoortē weder wtgaen/ Ende si en sullē niet weď ter poortē wt gaen/ daer si door ingegaen zijn/ Meer stracs voorwaerts wtgaē/ Eñ die Prince sal met hair beyde in eñ wtgaē.

Maer op die vierdagē eñ hooge feestē/ sal men tot dat spijsoffer ooc tot eenen varre een Epha tarwen bloemē/ Eñ ooc tot eenē rāme/ een Epha offeren. Eñ tot den lammerē/ so veel als hi vermach Ende oock een Hin olye tot een Epha.

C Maer als die Prince oft Vorst een vrijwillich brantoffer oft salichoffer den HEERE doen wil/ So salmē hem die Oostpoorte op doen/ dat hi zijn brantoffer eñ salichoffer offere/ ghelijck als hijt opten Sabbath plach te offeren/ Eñ als hi weder wt gaet/ So salmen die poorte achter hem toe sluyten

Eñ hi sal den HEERE dagheliics een brantoffer doen/ te wetē een iarich lam/ sonder gebrec/ dat selue sal hi alle morgē offeren. Eñ sal alle morgē dat seste deel vā eenē Epha tarwē bloemē tot een spijsoffer daer op doen/ Eñ een derdēdeel van een Hin olye/ onder malcanderen ghemengt/ Dat sal den HEERE een dagelijcs spijsoffer zijn/ Ende also sullen si dat lam/ met dat spijsoffer/ eñ olye/ alle morghen offeren/ tot een ewich brantoffer

Also spreect die HEERE God/ Als die Prince eenē vā sinen sonen een geschencke geuen wil/ van zijn erfgoet. Dat selue sal sinē sonē bliuē/ eñ sullent erflic besitten/ Mer in dien hi vā sinen knechten yemanden yet van zijn erfgoet schenct/ Dat selue sul lē si besittē tottē Vrij Jare toe/ Eñ dā sal dat selue dē Prince weder aen comē/ Want zijn erfgoet sullē alleen zijn sonen beeruen/ Die Prince en sal oock den volcke niet nemen van haer erfdeel/ Noch ooc haer wt haren eyghen goeden stooten/ Mer hy sal sinen sonē van zijn eygen besittinge wtdeelen/ Op dat elc geslacht onderscheydelic onderhouden worde. Eñ dat sine behouden mach.

Ende hi voerde mi onder eenen inganc/ aen die side ter poorten teghen Noorden/ tot die cameren des Heylichdoms/ die dē Priesters toebehoorden/ Eñ siet/ daer was een ruym plaetse in eenen hoeck Westwaerts/ Ende hi seyde tot mi/ Dit is die plaetse daer die Priesters koken sullen/ dat schuldoffer/ sondoffer/ eñ dat spijsoffer backen/ Also dat si dat niet en behoeuen wt inden buytensten voorhofte dragen/ Op dat hem dat volc aen dat heylighe niet en besondighe.

Daer na voerde hi mi wt inden buytensten voorhof/ in die vier hoecken des voorhofs rontsomme/ Eñ siet daer was een ruym plaetse in elcken van dē vier hoecken des voorhofs/ veertich ellen lanck ende dertich ellen breet/ ghedeelt in hoofkens/ Ja deen so wijt als dandere/ Eñ daer ghinc een muerkē om die alle viere/ Daer warē heerdsteden rontsomme onder aender muerē gemaect. Eñ hi sprac tot mi/ Dit is die kuecken waer in dat die dienaers des Tēpels kokē sullen/ al tgene dattet volc offert

Dat. xlvij. Capittel.

A Ende hy voerde my weder totter dore des Tempels/ Eñ siet/ Daer vliet te een water onder den dorpele des huys Oostwaerts/ Wandt die dore des Tēpels was ooc int Oosten/ Eñ dat water liep aen die rechte side des huys/ neffens dat Outaer henen Suydwaerts/ Ende hy voerde mi buyten tot die Noortpoorte/ van die buytenste Oostpoorte/ Ende siet/ dat water spranck daer wt van die rechter side.

B Ende die man ghinc wt teghen Oosten/ ende hadde die metsers coorde in die hant/ Ende hi mat duysent ellen. Ende hi voerde mi door dat water/ totten enckelen toe/ Eñ hi mat noch eens duysent ellē/ Eñ voerde mi door dwater totten knien toe/ Eñ mat noch eens duysent ellen/ Eñ hi liet mi daer door gaen/ tot dattet my aen dye lendenen ghinck Doen mat hi noch duysent ellen/ ende het wert so diepe/ dat ict niet meer gegrondē en conde/ Want dat water was soo diepe/ datmen daer ouer swemmen moste/ ende niet daer door gewaden en conde Ende hi sprac tot mi/ Du menschen kint/ Dit hebt ghi ymmer ghesien

C Ende hi voerde mi wederomme/ aen den oeuer der beken/ Eñ siet/ daer stonden wt der matē veel boomen/ aēden oeuer op beyde siden/ Eñ hi sprack tot mi/ Dit water dat vādē Oostē herwaerts aen vliet/ dat sal door dat vlacke veldt inder zee loopen Ende van die een zee in dandere/ Ende alst in die zee comt/ daer sullen die selue wateren gesont worden/ Ja alle tgene dat daer in leeft/ ende wriemelt/ daer dese wateren comen/ dat sal leuen/ Ende het sal veel visschen hebben/ Ende tsal al gesont worden/ ende leuen soo waer dat desen stroome henen coemt.

Eñ die visschers sullen aen die selue beke staen van Engeddi aen/ tot EnEglaim toe/ eñ hare netten aldaer wt spreydē/ Wāt daer zeer veel visschen zijn sullen/ gelijc als om een groot meyre/ Maer zijn moer eñ water grachtē daer neffens en sullen niet ghesont zijn/ maer sout bliuen/ eñ tot dat sout ghebruyct worden.

Ende aen deſen ſel ren waterſtroome aen dat
oeuer op beyde ſidẽ/daer ſullen alderley vruchtba
re boomen waſſen/eñ hare bladeren en ſullen niet
verwelckẽ/noch afvallen/noch hare vruchten ver
vuylen/ Mer ſullen alle maendẽ nyeuwe vruchtẽ
brengẽ/Want haer water vloeyt wt dat Heylich=
dom/hare vruchten ſullen ter ſpijſe dienen / ende
hare bladeren tot meeſterije.

Alſo ſpreect die HEERE God/ Dit zijn die lãt
palen / waer na ghi dat lant wt deelẽ ſult/ dẽ twelf
geſlachtẽ Iſraels/Wãt twee deelen behooren den
ſtãme Joſephs/ Eñ ghi ſultet gelijc wt deelẽ/ den
eenen als den anderen. Want ic hebt gheſworen/
dat ic dit lant uwen voorvaderen/ eñ v lieden tot
een erfdeel gheuen wil.

Dit is nv die pale des lants Noortwaerts/ van
die groote zee aen/van Hethlon/tot Zedad toe / te
weten/ Hemath/ Berotha/ Sibraim/die met Da=
maſco/eñ Hemath palen/ Ende Hazar Thichon/
die met Hanran paelt. Dat ſal die pale zijn vã der
zee aen/tot Hazar Enon toe/Eñ ooc Damaſcus/
eñ Hemath die ſullẽ dat eynde zijn Noordwaerts.

Maer die palen Ooſtwaerts die ſult ghi me=
ten tuſſchen Hanran ende Damaſcon. Ende tuſ
ſchen Gilead/eñ tuſſchen dat gantſche Iſrael / vã
die Jordaen af tot die doode zee toe/Dat ſal dẽ pa=
le Ooſtwaerts zijn.

Mer die pale Suydtwaerts die is vã Thamar/
tot aen dwater Meriba/tot Kades toe/ Ende te=
ghẽ Nilo aẽ die groote zee/ Dat ſal die pale Suydt
waerts zijn.

Ende die pale Weſtwaerts / is van dat groot
meyr aen/ſtracks tot Hemath toe/ dat is dye pale
Weſtwaerts.

Alſo ſult ghi dat lant wt deelen/onder die ſtam
men Iſraels/Eñ als ghi dat lot worpt / dat landt
onder v te deelen/So ſult ghi die vreemdelinghen/
die bi v woonen/eñ kinderẽ onder v winnen/ hou
den/ gelijc als binnenlantſche onder die kinderen
Iſraels/Eñ ſi ſullen ooc haer deele indẽ lande heb
ben een yeghelijcke onder diẽ ſtamme/ daer hy by
woont/ſpreect die HEERE God.

Dat.xlviij.Capittel.

Dit zijn die namẽ der ſtãmen Noordt
waerts/vã Hethlon tot Hemath/ eñ
Hazar Enon/ Eñ van Damaſco tot
Hemath/ dat ſal Dan voor zijn deele
A hebben/Ooſtwaerdts / ende Weſt=
waerts. ¶ Onder Dan ſal Aſſer zijn deele hebbẽ/
Ooſtwaerts ende Weſtwaerts.

Neſſens Aſſer/ ſal Naphthali zijn deel hebben
Ooſtwaerts eñ Weſtwaerts.

Aen die palen Naphthali ſal Manaſſe zijn deel
hebben/Ooſtwaerts eñ Weſtwaerts.

Onder die palẽ Manaſſe/ſal Ephraim zijn deel
hebben/Ooſtwaerts eñ Weſtwaerts.

Aen die palen Ephraim/ſal Rubẽ zijn deel heb=
ben/tegen dat Ooſten eñ dat Weſten.

Aen die Palen Ruben/ſal Juda zijn deel hebbẽ
int Ooſten ende int Weſten.

Mer aen die palen Juda/daer ſult ghi een deel
afſcheyden/vã dat Ooſtẽ tottẽ Weſten/die welc=
ke vijfẽtwintich duyſent roedẽ lanc eñ breet ſi/ge=
lijc als een deel is/vã dat Ooſten tot dat Weſten/
Waer in dat Heylichdom ſtaen ſal.

Eñ ghi ſult daer afdẽ HEERE een deel afſcey
den/vijuentwintich duyſent roedẽ lanc/ Eñ thien B
duyſent roedẽ breet/Eñ dat ſelue deel ſal der Prie
ſters zijn/te weten / vijuentwintich duyſent roedẽ
lanc/Noordtwaerts/eñ Suydtwaerts/ Eñ thien
duyſent breedt/ Ooſtwaerts eñ Weſtwaerts/Eñ
dat Heylichdom des HEEREN ſal middẽ daer in=
ne ſtaẽ/Eñ dz ouerſcot vã dat ſelue/dat ſal der prie
ſters zijn/die vandẽ ſtãme Zadoh zijn/ Die welcke
mijne gebodẽ gehoudẽ hebbẽ/eñ en zijn niet afge=
uallen/met die kinderen Iſraels/ghelijc als die Le
uiten afgeuallen zijn/Daeromme ſullẽ ſi een eyghen
deel hebbẽ vã dat afgedeelde lant/waer in dat Al=
derheylichſte is/neſſens die palen der Leuiten.

Eñ die Leuiten ſullen neſſens der prieſters palẽ
ooc vijuentwintich duyſent roedẽ in die lengde eñ
thien duyſent in die breede hebbẽ/gelijc als die an=
der/Eñ ſi en ſullen daer vã niet vercoopẽ moghẽ/
noch verpantplichtẽ/op dat dat afghedeelde lãt niet
en vervreemde/Wãt het is dẽ HEERE gheheylicht.

Maer die ouergheſchoten vijf duyſent roeden C
in die breyde/ ende vijuentwintich duyſent roeden
in die lengde/die ſullẽ gemeyn zijn voor die Stadt/
ende voor die Voorſtadt/Ende die Stadt ſal mid=
den daer in ſtaen/ Eñ dat ſal haer wijde zijn/ Vier
duyſent ende vijf hondert roeden / Noordtwaerts
eñ Suydtwaerts/Dieſgelijcken ooc Ooſtwaerts
eñ Weſtwaerts/vier duyſent eñ vijf hondert.

Eñ die Voorſtadt ſal hebben twee hondert/eñ
vijftich roeden Noordwaerts ende Suydtwaerts
Dieſghelijckẽ oock Ooſtwaerts eñ Weſtwaerts/
tweehondert eñ vijftich roeden.

Mer dat ouerſchot aẽ die lengde/ des ſeluẽ neſ
ſens die heylige plaetſe liggẽde/te wetẽ thien duy=
ſent roedẽ Ooſtwaert/eñ weſtwaert/dat behoort
tot onderhoudinge der geender/ die der Stadt die
nen/oft daer aen om haer nootdruft arbeydẽ/Eñ
die die Stadt in erẽ houdẽ/ die ſullẽ dit ooc betim
meren/van wat ſtamme dat ſi zijn in Iſrael.

Eñ vã deſen gantſchẽ afgheſcheydẽ deele / dat
op beyde ſidẽ/in die lengde/eñ in die breyde/vijuen
twintich duyſent roedẽ heeft/ daer ſult ghi dz vier=
de deel afſceydẽ/dat ſal der Stadt eygẽ plaetſe zijn

Eñ ſo wat daer noch ouerſchiet/op beyde ſidẽ/
neſſens dat afgheſcheyden heylich deel/eñ neſſens
der Stadt deele/ te weten vijuentwintich duyſent
roedẽ/Ooſtwaert eñ weſtwaert / neſſẽs die deelẽ
der ſtãmẽ/dat ſal altſamẽ dẽ Prince toebehoorẽ.

Mer die heylige plaetſe/daer dat huys des Hey=
lichdoms in ſtaet/die ſal daer van afgeſcheydẽ zijn/ D
Eñ ſo wat daer tuſſchẽ leyt/tuſſchẽ der Leuitẽ dee
le/eñ der Stadt deel/Summa/dat tuſſchen die pa
len Juda/eñ die palen BenJamins ouerſchiet/dat
ſal des Princen zijn.

Eñ neſſens Juda ſal BenJamin/ onder die o=
uergebleuen ſtãmen zijn deel hebbẽ/ Ooſtwaerts
ende Weſtwaerts.

Maer aen die palen BẽJamins/ ſal Symeon
zijn deel hebben/ooſtwaert eñ weſtwaert.

Aen die palen Simeons/ ſal Iſſaſchar zijn deel
hebben/Ooſtwaerts/eñ Weſtwaerts.

Aen die palen Iſachars / ſal Sebulon zijn deel
hebben/tegen dat Ooſten en dat weſten.

Nen die palen Sebulons/sal Gad zijn deel heb ben in dat Oosten/ende in dat Westen.

Mer neffens Gad/is die pale/teghen dat Zuy
3 den/tot Theman toe/van Thamar tot aent water Meriba tot Kades toe/Eñ tegen dwater Nilum/ totter grooter zee toe.

Alsoo sal dat lant wt ghedeelt worden/tot een erfnisse onder die stammen Israhels/Ende dat sal haer erue zijn/spreect die HEERE God.

Eñ so wijt sal die Stadt zijn/vierduysent ende vijfhondert roeden/Noordwaerts/Eñ die poortẽ der Stadt die sullen na die namen der stammen Israels genoẽt worden. Drie poorten Noordwaerts Die eerste poorte Rubens/Die andere Juda/Die derde Leui/

Also oock Oostwaerts/vierduysent/ende vijf hondert roeden/eñ ooc drie poorten/te weten/Die eerste poorte Josephs. Die andere BenJamins/ Die derde Dans.

Suydwaert ooc also/vierduysent ende vijfhondert roeden/Eñ ooc drie poorten/Die eerste poorte Simeons/Die andere Isachars/Die derde Sebulons.

Also ooc Westwaert/vierduysent/ende vijfhondert roeden/Eñ drie poorten/Eẽn poorte Gads/ Die andere Assers/Die derde Naphthalijs

Also salt rontsomme achtien duysent roeden hebben/Ende als dan/sal die Stat genoemt worden/Hier is die HEERE/ Eynde des Prophetẽ Hezekiels.

Die Propheet Daniel

Hoe Nebucadnezar die Babiloonsche coninc Hierusalem wan/ende sommighe jongelingen zijn inder leeringhen opgevoet/Eñ hoe God zijn licht ende wijsheyt door die selue oock onder die heydenen laet blincken.

Dat eerste Capittel.

In den derden iare des rijcks Joakim des Conincs Juda/quam Nebucadnezar dye Babiloonsche Coninck voor Iherusalem/ende beleghERDEse Ende die HEERE ghaf hem Joakim den Coninck Juda in zijn ghewelt/ Ende sommige vaten wt den huyse Gods dye dede hy voeren indt lant Sinear in zijs Gods huys. Ende bracht die vaten in zijns Gods schat cameren. Ende die coninc sprac tot Aspenas sijnen ouerstẽ

camerlinc Dat hi wt die kinderẽ Israels/vandẽ coninclijckẽ stãme/eñ heeren kinderẽ wt kiesen soudẽ Jongelinghẽn die sonder ghebrec waren/Maer schoone/verstandighe/wijse/ende cloecke/die dare bequaem waren/te dienen in des conincs houe/eñ te leeren die Chaldeeusche schrift/eñ sprake/ Dien bestelde die coninc watmen haer daghelics gheuen soude van zijnder eygender spijse/ Eñ vandẽ wijn dien hi selfs dranck/Op dat si alsoo drie iaer opghe uoet/daer na dienẽ mochten voor den coninc Onder den welckẽ waren Daniel/Hanania/Misael/ eñ Azaria/vanden kinderen Juda Ende die ouerste camerlinc gaf haer andere namen/ Ende noemt de Daniel Beltsazar/eñ Hanania/Sadrach/eñ Misael/Misach/eñ Azaria Abed Nego.

Maer Daniel nam voor hem in zijnder herten dat hi hem met des conincs spijse/eñ metten wijn die hi selfs dranc/niet en woude veronreyninghen Ende hi badt den ouersten camerlinck/dat hi hem gonde/dat hi hem niet en mochte ontreynigẽ/ Eñ de God ghaf Daniel/dat hem die ouerste camerlinck gonstich eñ ghenadich was/ Die selue sprack tot hem/Ic ontsie mijnen Heere den coninc/die v uwe spijse eñ dranc bestelt heeft/ in dien dat hi saghe dat uwe aensichten ongheschapter waren/dan der andere jongelinghen van dijnen ouder/so mocht ghi mi den coninc opten hals brenghen.

Doen sprac Daniel tot Melzar/den welcken die ouerste camerlinck Daniel/Hanania Misael/Azaria beuolen hadde/ Lieue besoecket doch met dijne knechten thien dagen/ Eñ laet ons gheuen moes te eten ende water te drincken/ Eñ laet dan voor C v onse ghedaente/ende der andere jongelinghen die van des conincs spijse eten besien/ Ende na diẽ dat ghi dan sien sult/daer nae doet met dijne knechten/Ende hy consenteerdet haer/Ende hy besocht met haer thien dagen/ Ende na die thien daghen waren si schoonder/ende vadt inden lichamen ghe stelt/dan alle die andere jongelingen/die van des conincs spijse aten/ Doen dede Melzar hare ghe ordineerde spijse/eñ dranc wech/ eñ ghaf haer moes daer voor.

Ende God gaf deser viere const ende verstant/ in alderley schriften/ende wijsheyt/ Maer hi ghaf Daniel verstant in alle ghesichten ende droomen.

Ende als die tijdt om was/dien die coninc ghe stelt hadde/dat si souden in ghebracht worden/soo brachtse die ouerste camerlinck in/voor Nebucadnezar/Ende dye Coninck sprack met haer/ Ende daer en wert onder dien allen nyemandt gheuonden/die Daniel/Hanania/Misael/ende Azaria/ ge lijc waren/Ende si werden des conincs dienaers/ Ende die Coninck vandtse in alle saken die hi haer vraechde/thienmael wijser ende verstandiger dan alle sterrenkijkers/ ende Waersegghers in zijnen ghanschen rijcke/Ende Daniel leefde tot int eerstẽ iaer des conincs Cores oft Cyrus.

Die coninc droomt eenen droom/die en connen hem alle zijn wijsen niet bedieden/ Maer Daniel ver condicht den Coninc den droom/ende zijn bediedenisse

Dat.ij.Capittel/

N dat anderde iaer des rijcks Nebu
cadNezars / hadde Nebucadnezar
eenen droom/ waer van hi verschrict
B was/ en̄ ontwaecte/ En̄ hi beual dat
mẽ alle die sterrenkijkers/ Waerseg
gers/ Touenaers/ en̄ Chaldeen/ tsamẽ roepen sou
de/ dat si dẽ coninc sinẽ droom soudẽ segghen/ En̄
si quamẽ/ en̄ tradẽ voor den coninc/ En̄ die coninc
sprac tot haer/ Ic heb eenẽ droõ ghehadt/ die welc
ke mi veruaert heeft/ En̄ ic soude gheerne weten
wattet voor eenen droom gheweest is.
Doen spraken die Chaldeen opt Chaldeeusch/
O heer Coninc/ God verleene v een lanc leuen/
Segt dijnen knechten den droome/ soo willen wi
hem bedieden/ Die coninck antwoorde/ en̄ sprack
totten Chaldeen/ Hi is mi vergheté/ Hi is my ont
uallen/ In dien ghi mi den droome niet en v̈claert
noch en bediet/ So sult ghi alle gader steruẽ / En̄
dijne huysen schandelijcken verdestrueert worden
Maer ist dat ghi mi den droom vercondicht/ ende
wtlegt/ So sult ghi ghescenckẽ gauen / en̄ groote
eere vã my v̈crijghẽ/ Daerõme segt mi dẽ droom
en̄ zijn bediedinghe/ Si antwoorden wederom en̄
spraken/ Die Coninck segghe sinen knechten den
droom/ So willen wi hem bedieden.
Die coninc antwoorde en̄ sprac/ Ic mercke cer
teynlic/ dat ghi dẽ tijt v̈trect/ en̄ dylaye soect/ want
ghi doch wel siet/ dattet mi ontuallen is/ Maer in
diẽ ghi mi dẽ droom niet en segt/ So gaet dat oor-
deel ouer v/ als die logenẽ en̄ v̈sierde dinghẽ voor
ghenomẽ hebt/ voor mi te sprekcn / tot dat die tijt
C voorbi gae/ Daerõme segt mi den droom/ Soo sal
ic wel mercken/ dat ghi ooc die bediedinghe weet
Doẽ antwoordẽ die Chaldeen voor dẽ coninc/ en̄
seydẽ tot hẽ/ Daer en is geen mensche op aertrijc
ke/ die ghesegghẽ can/ dat die coninc begheert/ So
en isser ooc geen coninc/ hoe groot/ hoe machtich/
dat hi oock si/ die sulcx van eenighẽ sterrenkijcker/
Swarte coustenaer/ oft Chaldeeussce eysscc. Wãt
dat die coninc begheert/ dat is te hooch / En̄ daer
en is ooc anders nyemant diet voor dẽ coninc ghe
segghen conde/ wtghenomen die Godẽ/ die bi die
menschen niet en woonen.
Doẽ wert die coninc seer toornich/ en̄ beual dat
mẽ alle die wijsen tot Babel doodẽ soude. En̄ dat
oordeel ginc wt/ datmẽ die wijsen v̈doodẽ soude. En̄
Daniel met sine gesellẽ wert ooc gesocht/ datmen
se soude dooden/ Doen vernam Daniel sulcke sen
tencie/ en̄ beuel/ vã Arioch dẽ ouerstẽ Richter/ des
conincx/ die welcke wt tooch te dooden die wijsen
tot Babilonieẽ/ En̄ hi begonst/ en̄ sprac tot des co
nincx Voocht/ Arioch/ Waerõ isser doch soo stren
ghẽ oordeel vandẽ coninck wt gegaẽ? En̄ Arioch
v̈teldet tot Daniel/ Doẽ ghinc Daniel op / en̄ badt
dẽ coninc dat hi hẽ respijt geuẽ wilde/ op dat hi die
bediedinge dẽ coninc seggen mochte / En̄ Daniel
ginc thuys/ En̄ v̈telde sulcx sinẽ gesellẽ / Hanania
Misael/ en̄ Azaria/ dat si vandẽ hemel om ghena-
de biddẽ soudẽ/ vã sulcx verborgẽ dincx weghẽ op
dat Daniel en̄ sine ghesellen metten andere wijsen
tot Babel niet ghedoot en souden werden.
Doen wert Daniel sulcke verborghen dinck in
een visioen des nachts geopẽbaert/ Waer vã Da
niel God vãdẽ hemel loofde/ Hi begonst/ en̄ sprac
Ghelooft si den name Gods vã eewicheyt tot ee-
wicheyt/ Want zijn is beyde wijsheyt ende stercte
Hi verandert den tijt/ en̄ die stonden/ Hy settet die
coninghẽ af/ en̄ hi settet die coninghẽ in/ Hi gheeft
den wijsen hare wijsheyt/ en̄ dẽ verstandigen haer
verstant/ Hi openbaert/ so wat diep en̄ verborghẽ
is/ Hi weet/ wat int verborgen leyt/ Want bi hem
ist enckel licht/ Ic dancke v/ en̄ loue v God mijn-
der vooruaderen/ dat ghi mi wijsheyt/ en̄ stercke
verleent/ En̄ nv geopenbaert hebt/ tgene/ daer wi
v om ghebeden haddẽ/ te wetẽ/ Ghi hebt ons des
conincx sake te kennen ghegheuen.
Doẽ ginc Daniel op tot Arioch/ die vanden co-
ninc beuel hadde/ die Wijsen tot Babyloniẽ te do
dẽ/ En̄ sprac tot hem alsoo/ Ghi en sult die wijsen
tot Babel niet doodẽ. Maer brengt mi op totten
coninck/ Ick wil den coninck die bediedinghe seg-
ghen/ Arioch bracht terstont Daniel op voor den
coninc/ En̄ sprac tot hem also/ Daer is een geuon
den/ onder die gheuangẽ wt Juda/ die den coninc
die bediedinge segghen sal/ Die coninc antwoorde
ende sprac tot Daniel/ dien si Beltsazer hietẽ/ Sijt
ghi die ghene/ die mi den droom/ dien ic gesien heb
be/ en̄ zijn bediedinge vercondighen sal?
Daniel begonst voor den coninc/ en̄ sprac/ Dat
verborghẽ dinc / dat die coninck begheert vanden
Wijsen/ Swarten constenaers / Waersegghers/
Sterrenkijkers/ Teekenbedieders/ en̄ Duyuelbe
sweerders/ dat en staet in haer vermoghẽ niet/ dẽ
coninc te segghen/ Maer God vanden hemel/ die
can verborghen dinghen openbaren/ Die heeft dẽ
coninc Nebucadnezar verthoont/ wat in toecomẽ
de tijden ghescbieden sal.
Den droom ende dijn visioen/ doen ghi sliept/
dat quam also/ O coninc du dachste op dijn bedde
hoe dattet noch hier namaels ghaen soude/ Ende
die ghene die verborghen dinghen openbaert/ dye
heeft v verthoont hoe dattet gaen sal/ Soo is my
alsulcken verborgen dinc te kennẽ gegeuen/ niet
door mijn wijsheyt/ recht oft die grooter ware/ dã
aller der anderen die daer leuen/ Mer daeromme
op dat den coninc die bediedinghe soude bewesen
worden/ ende datstu dijns herten ghedachten we-
ten soudeste.
Du coninck haddeste gesien/ ende siet/ een seer
groot ende hooch beeldt stondt voor v/ Dwelc ver
uaerlijckẽ was om aen te sien/ des seluen beeldts
hooft was vã fijnen goude/ Sine borst ende armẽ
waren vã siluer/ Sijnen buyck ende lendenen wa
ren van metael/ Sine beenẽ waren yseren/ Sijne
voeten waren eens deels yseren / ende eens deels
van potaerde/ Sulcx saecht ghi/ tot dat daer eenen
steen sonder toedoen van handen af gheruct wert
die dat beeldt sloech aen sine voeten die yseren en
de leemen waren/ ende vermaeldese tot puluer en
de stof/ Doen werden ooc dat yser/ leem / metael/
siluer/ ende gout/ deen met dẽ anderẽ tot stof ver-
maelt. Ende werden als caf dat dye wint vanden
somerschueren wech waeyt / datmense nerghens
meer gheuinden en conde/ Ende die steen die dat
beelt sloech/ wert eenen grooten berch/ Ja dat hy
ooc die gheheele werelt veruulde/ dat is dẽ droom
Nv willen wy die bediedinge ooc voor den coninc
segghen.

O coninc/du bist een coninc bouen allē conin-gen/ diē God vā hemel macht/conincrijcken/sterc te/ēn eere gegeuen heeft/ende al dat bi den luyden woont/Daer toe die beesten opten velde/ēn die vo gelen onder dē hemel/in dijnē handē ghegeuen/ēn die v ouer al gewelt verleēt heeft/ Du bist dat gul-den hooft/Na dy sal een ander conincrijc opstaen/ dat minder zijn sal/dant dine / Daer nae dat derde conincrijc/ dwelcke coperē is/ ēn sal nochtās ouer alle lāden heerscappie hebbē/Dat vierde sal hardt zijn/als yser/ Want ghelijck als yser alle dinck ver-marlt/ēn in stucken breect / Alsoo sal dat oock alle dinc tot stof vermalen/ende in tweē breken.

Maer dat ghi gesien hebt/die voeten/ēn teenē eens deels yseren/ēn eens deels potaerde/ Dat sal een gedeelt conincrijck zijn. Nochtans sal daer wat van des ysers plante of oorspronc in blijuen/ghelijc ghi dat yser met dat leem gemengt gesiē hebt/Ēn dat die teenē aen sine voeten/eens deels yseren/ ēn eens deels vā potaerde gesiē hebt/dat bedyet /dat dat rijcke eens deels sterc / ēn eens deels swac zijn sal/Ēn dat ghi gesien hebt / yser met leem gemēgt Si sullen haer wel na tbloet oft zaet der menschen onder malcanderen mengen. Mer si en sullen noch tans niet aē malcāderē blijuē / gelijc als hē dat yser metten leem niet en laet menghen oft souderen.

Ēn inder tijt van sulcken conincrijcke sal God vā hemel een conincrijc oprechtē/dz nymmermeer verstoort en sal worden/Ēn zijn conincrijck en sal op geen ander volc comē/Want het sal alle dese co nincrijckē vernielē/ēn vdestrueeren / mer tsal inder eewichz blijuē/gelijc als ghi gesiē hebt/ eenen steen sond handē vanden berch af gheschoort/Die dat y ser/coper/potaerde siluer/ēn gout / tot stof maelt also heeft die groote God/dē coninc vertoont/hoe dattet hier namaels gaen sal/ Ēn dit is den droom sekerlijc/Ēn die bedieddinghe is oprecht.

Doē viel die coninc NebucadNezar op zijn aen sicht/ēn aenbadt voor den Daniel/Ende hi beual/ datmē hē soude spijsoffer/ēn rue coffer offeren/Ēn die coninc antwoorde tot Daniel/ēn sprack / Daer en is gheen twijffel aen/uwe God is een God bo-uē alle Godē/ēn een HEERE bouē alle coninghen die die vborgē dingē opēbarē can. Want ghi dit v-borgen dinc/hebt in opēbaer connē gebrēgen/Ēn die coninc vhief den Daniel/ēn gaf hē veel ēn gro-te gescenckē/Ēn hi maecte hē een Prince ouer dat gansche lant van Babiloniē/Ēn sette hē tot eenen Ouersten ouer alle die Wijsen van Babilonien.

Ēn Daniel begeerde vandē coninc/dat hi settē mochte ouer die lantschappē tot Babel / Sadrach Mesach/ēn AbedNego/ Maer Daniel selfs bleef bi den coninc te houe.

¶ Die coninc laet een mandament wt gaen/dat een ye-ghelijck dat gulden beeldt eeren soude/dat hi op gherecht hadde Ende als drie ionghers dat niet doen en wouden/ so werden si in eenen gloeyenden ouen geworpen/ ende vā God beschermt ende verlost/

¶ Dat.iij.Capittel.

Die coninck NebucadNezar dede een ghulden beeldt maken / tsestich ellen hooch/ēn ses ellen die Ēn hi liet et set tē int dal Dura/indē lande van Babi loniē/Ēn die coninc NebucadNezar seynde wt om die Hertogē/ Herē/Grauen/Richte ren/Officierē/Voochdē/Raedtsheeren / ēn alle die gewaldige indē lande/te vergaderē/ op datmē dat beelt mochte wijen/ Dwelcke die coninc Nebucad-Nezar hadde doē oprichtē/Doē quamē tsamen die Hertogen/Heren/Grauen/die Richters/Officie-ren/Voochdē/Raedtsheren/ēn alle die gewrldighe des lants/om dat beeldt te wijen/dwelcke die Co-ninc NebucadNezar hadde laten oprichten / Ēn si mosten teghen dat beelt ouer ghaen staen/ dat Ne-bucadNezar hadde doen oprechten.

Ēn die Wtroeper riep met luyder stemmen/ O ghi volckē/geslachtē/ēn tongen/ ghi sult weten Wanneer ghi hoort dat geluyt der basuynen/trom petten/harpen/vedelē/psalter/luyten / ēn alderley muysijcspel/So sult ghi neder vallen / ēn dat ghul-dē beeldt aenbeden/Dwelcke die coninc Nebucad-Nezar heeft doē oprichtē Mer so wie als dan niet neder en valt/ēn aenbiddet/Die sal van stondē aen indē gloeyendē ouē geworpen wordē/ Doen si nv hoordē dat geluyt der basuynē/trompettē/harpen vedelen/psalters/ēn alderley muyzijcspel doen vie lē alle die volckē/geslachten/ēn tongen/ter neder/ Ēn aenbaden dat ghulden beeldt/Dat die coninck NebucadNezar/hadde doen oprichten.

Ter stont gingen henen toe sommige Chaldeeu sche mannē/ēn beclaechdē die Joden/Si begondē G
ēn spraken totten coninc NebucadNezar/ O Heer coninc God vleen v een lanc leuen/ Du hebst eē ge bot latē wtgaē/dat alle menschen/als si hooren sul len dat geluyt der basuynē/trompetten/ harpē /ve delen/psalters/luyten/ēn alderley muysijcspel/ dat si dan souden neder vallen/ēn dat gulden beelt aen beden/Soo wie niet nedē en viele/ēn aenbedet/Die soude in eenen gloeyendē ouē geworpen worden/ Nv zijn hier Jootsche mannē/welcke ghi ouer die Voochdien indē lande tot Babel ghesett hebt/Sa-drach/Mesach/Ēn AbedNego/ die selue versma-den dijn ghebot/Ēn si en eeren dijne Goden niet noch en bidden dat gulden beelt niet aen / dat ghy opghrecht hebt/

Doen beual NebucadNezar wt een toornige v bolgētheyt/datmē hē Sadrach/Mesach/ēn Abed-Nego brengē soude. Ēn die mannē werdē voor dē coninc gebracht Doē began NebucadNezar/ende sprac tot haer/hoe? Wilt ghi Sadrach / Mesach/ AbedNego/mijnen God niet eeren? ēn dat gulden beelt niet aenbedē? dat ic hebbe doē oprichten? Wel aen/stelt v daer toe/so haest als ghi hooren sult dat geluyt der basuynē/trōpettē/harpē/vedelen/ psal-ters/luyten/ēn alderley muysijcspel/soo valt neder ēn bidt dat beeldt aen/dat ick hebbe laten maken/ In dien ghijt niet aē en bidt / So sult ghi vā stondē aen indē gloeyendē ouē geworpē wordē/laet sien wie die God si/ die v uedeē wt mijnder handt ver-lossen sal.

Doen ātwoordē Sadrach/Mesach/AbedNego ēn sprakē tottē coninc NebucadNezar/Tē is geen noot/dat wi v daer op antwoorden / Siet / Onse God dien wi dienē/die can ons wel vlossen wt den gloeyendē ouen/Daer toe O coninc/ooc ons voor dijn hant beschermen/Ēn in dien hijt niet doen en wilde/So sult ghi nochtans wetē/dat wi dine Go den niet en dienen/noch dat ghulden beelt/dat ghy hebt laten oprechten/niet aenbidden en willen.

Doẽ wert NebucadNezar vol gramschappen/ ende stelde zijn aensicht seer fellijckẽ op Sadrach/
C Mesach/ AbedNego/ Eñ beual datmen den ouen seuenmael heeter soude maken/ dan men te doen plach. Eñ hi sprac totten sterckẽ crijschluyden die in zijn heyr waren/ dat si Sadrach Mesach/ AbedNego binden souden/ ende inden gloeyenden ouen worpen/ Also werden dese mannẽ in hare mantelen/ hosen/ eñ schoenẽ/ eñ andere cleederen/ gebonden/ eñ inden bernenden ouen ghewórpen/ Want men most des coninx gebot sonder vertoeuẽ volbrenghẽ/ Eñ men stoocte dat vier inden ouen/ soo seer dat die mãnẽ/ die Sadrach/ Mesach/ eñ AbedNego/ verbernen souden/ verghingẽ vã die vlãme des viers/ Met die drie mannẽ Sadrach/ Mesach eñ AbedNego/ vielen af inden gloeyenden ouẽ/ gelijc als si ghebonden waren.

¶ Dat hier na volcht/ dat zijn Sinte Iheronimus woorden/ eñ men en vintet in die Hebreeusche boecken niet.

Eñ si wandelden in dat middel vander vlãme/ Gode louẽde/ eñ den HEERE gebenedienbe/ Eñ Azarias stont/ eñ heeft aldus ghebedẽ segghende/ int midden des viers / Ghebenedijt zijt ghi God/ die HEERE onser vaderen/ eñ loofflic eñ heerlick is uwen name inder eewicheyt/ wãt ghi zijt rechtvaerdich in allen dingen. die ghi ons gedaen hebt/ eñ alle uwe wercken zijn warachtich/ eñ uwe weghen zijn recht/ eñ uwe oordeelen zijn waer/ Wãt warachtige oordeelen hebt ghi gedaen/ na alle dat ghi ouer ons ghebracht hebt/ eñ ouer dye heylighe stadt Hierusalem / want inder waerheyt eñ inden oordeele/ hebt ghi dit op õs gebracht om onse son-
4.Reg. den/ Want wi hebbẽ ghesondicht/ eñ booslic ghe-
xviij.d. daen/ wechgaende vã v/ eñ uwe gheboden niet horende/ also ghi õs geboot/ op datõs wel soude zijn.

Hier om al dat ghi ouer ons ghesonden/ eñ ghedaen hebt/ dat hebt ghi in warachtighẽ oordeel gedaen/ ons leuerende inden handẽ onser viandẽ/ eñ alder boosten ouertreders/ eñ dẽ onrechtuaerdichsten/ eñ alder quaetsten Coninghe / ouer alle aertrijck. Hier om bidden wi HEERE/ en leuert ons niet eewelijcken/ om dijns heylichs naems wille/ En verstroyt v testament niet gheheelick/ ende en neemt v barmhertichheyt altemael niet vã ons/ om Abrahams ws beminden knechts wille/ eñ Isaac uwen knecht/ eñ Israel uwen gheheylichden/ dien ghi ghesproken hebt belouende/ dat ghy haer saet
D vermenichfuldighen soudt/ ghelijc die sterren des hemels/ eñ dat sant der zee / Want HEERE wy zijn verminderd/ meer dan alle die Heydenẽ / ende dat om onser sonden wille. Ende in deser tijt/ en is noch Prince/ noch leytsman/ noch propheet/ noch brãtoffer/ noch spijsoffer/ noch hefoffer/ noch ruecwerck/ noch plaetse der eerster vruchtẽ voor v/ op dat wi v barmhertichheyt souden moghen vinden/ Maer nochtans HEERE wilt ons ontfangen/ in een bedroeft herte/ eñ in eenẽ onederdẽ geest.

Ghelijc een brantoffer vã rammen/ eñ vã stieren/ eñ ghelijc duysent vette lammeren/ also moet heden onse offerande in uwen aenschijn worden/ Wãt die in v betrouwẽ en wordẽ niet beschaemt/ eñ siet nv volghen wi v wt heelder herten / eñ wy vreesen eñ wi soecken v aensichte / En beschaemt ons niet/ mer doet met ons na uwer goedertierenheyt/ eñ na die menichte uwer ontfermhertichheyt/ Eñ verlost ons na dijne wonderlicheden/ O HEERE gheeft uwen name die heerlicheyt/ eñ bescaẽt se alle/ die uwen knechten quaet thoonen.

Laetse beschaemt worden door uwe almachticheyt/ eñ hare cloecheyt in stucken ghebroken worden/ op dat si weten dat ghi alleene God die HEERE zijt/ eñ heerlic op die rontheyt der aerdẽ / Eñ des Coninx dienaers/ die daer die kinderen inden viere ghewórpen haddẽ/ en lieten niet af dat Forneys te heeten met Naphta stoppelen eñ peck / eñ met olijftacken/ eñ dye vlamme vloech wt bouen den forneyse/ negen eñ veertich cubitus hooch/ eñ verbrande die Chaldeeusche/ dye ontrent den forneyse waren.

Eñ die Engel des HEEREN is neder ghecomen met Azariã/ eñ sinẽ ghesellen inden forneyse/ eñ heeft die vlãme des viers wten forneyse gheslaghen/ eñ heeft dat midden des forneys ghemaect als eenen wint waeyende van dauwe / eñ dat vier en heeftse niet gheraect/ noch eenich letsel gedaen

Doen hebben dese drie ghelijc wt eenẽ monde God ghebebenedijt indẽ forneyse seggende. Ghebenedijt zijt ghi God die HEERE onser vaderen/ eñ louelic eñ heerlic/ eñ hooch verheuẽ inder eewicheyt/ Eñ gebenedijt is die heerlicheyt ws heyligẽ naems/ eñ looflic eñ seer verheuẽ inder eewicheyt/ Ghebenedijt zijt ghi indẽ heyligẽ tẽpel uwer heerlicheit/ eñ seer looflic/ eñ ouerglorioos inð eewicheyt

Ghebenedijt zijt ghi inden throon ws rijcx / eñ ouerlooflic/ eñ seer hooch verheuẽ inð eewicheyt.

Ghebenedijt zijt ghi/ die daer besiet die diepten/ eñ sidt op die Cherubim/ eñ looflic/ eñ alder hoochste verheuẽ inder eewicheyt/ Ghebenedijt zijt ghy int firmament des hemels / eñ looflic eñ glorioos inder eewicheyt. Alle die wercken des HEEREN ghebenedijt den HEERE /louet hem eñ verheft hẽ den alder hoochsten inder eewicheyt.

Ghebenedijt ghi Engelen des HEEREN dẽ HEERE/ looft hem eñ verheft hẽ inder eewicheyt/ Ghebenedijt den HEERE ghi hemelen/ Ghebenedijt den HEERE alle ghi waterẽ/ die daer zijt bouen die hemelen/ looft den HEERE / Ghebenedijt alle crachten des HEEREN den HEERE/ looft/ eñ verheft hem inder eewicheyt.

Ghebenedijt den HEERE sonne eñ mane/ Gebenedijt den HEERE ghi sterrẽ des hemels/ looft/ Ghebenedijt den HEERE slofreghen eñ dauwe/ looft/ Ghebenedijt den HEERE/ alle die gheesten des HEEREN/ looft. Gebenedijt vier eñ hitte dẽ HEERE/ looft. Ghebenedijt den HEERE winter eñ somer/ looft.

Gebñdijt dẽ HEERE dauwẽ eñ rijsel/ looft. Gebenedijt dẽ HEERE ijs eñ sneeu/ looft. Ghebñdijt dẽ HEERE nachtẽ eñ dagẽ/ looft. Gebenedijt den HEERE licht eñ duysternisse/ looft. Gebenedijt dẽ HEERE blixem eñ wolcken/ looft. Gebñdijt aerde dẽ HEERE/ looft eñ verheft hẽ inder eewicheyt

Gebñdijt dẽ HEERE bergẽ eñ heuuelẽ / looft. Gebñdijt dẽ HEERE/ al dat daer spruyt opter aerdẽ/ looft. Gebñdijt ghi fonteynẽ dẽ HEERE/ looft Gebenedijt dẽ HEERE zeen eñ loopende waterẽ/ looft. Ghebenedijt dẽ HEERE waluisschẽ/ eñ alle dat daer int water leeft / looft. Ghebenedijt den

HEERE alle voghelen des hemels/looft.
Ghebenedijt den HEERE/alle dieren eñ beestẽ
looft. Ghebenedijt den HEERE sonen der menscẽ
looft. Ghebenedijt Israel den HEERE/ looft eñ ṽ
heft hem inder eewichept/ Ghebenedijt den HE-
REE priesteren des HEEREN/looft. Ghebenedijt
den HEERE knechten des HEEREN looft.
Ghebenedijt den HEERE geesten eñ sielen der
E rechtuerdiger/looft. Gebenedijt den HEERE ghy
heyligen eñ ootmoedige van herten/looft. Ghebe
nedijt dẽ HEERE Azaria//Hanania/ Misael/looft
eñ verheft hem inder eewicheyt.
Die ons ṽlost heeft wter hellẽ/ eñ heuet ons sa
lich ghemaect/wt die hant des doots/eñ heeft ons
ṽlost wt dat middẽ der bernẽder vlãmen/wtẽ mid
dẽ vanden viere/heeft hi ons ṽlost/Belijt den HE
RE wãt hi is goet/ wãt sijne õtfermherticheʒ duert
inđ eewicheyt. Gebenedijt alle ghi Godvruchtige
God dẽ HEERE der godẽ/looft eñ belijt hẽ/want
inder eewicheyt duert sijne ontfermherticheyt.

¶ Hier beghint weder om dat Hebreeusche eñ dat voor gaende is wt Theodorionis translatie oft ouersettinghe ghenomen.

Doẽ verwõderde hẽ die coninc NebucadNezar
eñ was seer ṽscrict/eñ stõt ser stont op/eñ sprac tot
sijne Raetsheren/En hebbẽ wi niet drie mãnẽ gebõ
dẽ int vier laten worpẽ? Si antwoordẽ/eñ sprakẽ/
tottẽ coninc/Ia heer coninc/Hi ãtwoorde eñ sprac
Ic sie nochtans vier mannen los inden vier ghaen
wandelen/Eñ si zijn onghequetst/Eñ die vierde is
ghelijc oft een soon der Goden ware.
Eñ NebucadNezar tradt toe voor dat gat des
gloeyẽdẽ ouens/eñ sprac/Sadrach/Mesach/Abed
Nego/ghi knechten des alderhoochstẽ Gods gaet
wt eñ comt herwaerts Doẽ gingen Sadrach/Me
sach/AbedNego wt den viere/ Doen versaemden
hen die Hertogen/Heerẽ/Grauen/eñ des conincs
Raedt/eñ sagen/dat dat vier geen macht aẽ die lich
amẽ deser mannen bewesen en hadde/dat oor dat
hayr op hare hoofden niet gesengt/ eñ hare mante
len niet ghequetst en waren/Ja mẽ en conde ghee-
nen brant aen haer geriecken.
Doen began NebucadNezar eñ sprac/Ghelooft
moet zijn die God Sadracs/Mesachs/eñ AbedNe
goos/die sijnẽ Engel gesondẽ/eñ sijne dienaers ver
lost heeft/die haer op hẽ verlatẽ hebbẽ/Eñ des co-
nincr gebot niet gehoudẽ/Met hare lichamẽ daer
voor gegeuẽ hebbẽ/dat si geenẽ God/ eeren noch
aenbiddẽ en willẽ/dan harẽ God alleen/Daerom
me si nv dit mijn gebot/So wie onđ alle volckẽ/ge
slachten/eñ tongen den God Sadrachs/Mesachs
eñ AbedNegoos lastert/Die sal steruẽ/eñ zijn huis
scandelikẽ verdoruẽ wordẽ/Want daer en is geen
ander Godt/die also beschermen can/ als dese. Eñ
die coninc gaf Sadrach Mesach/ AbedNego groot
gewelt inden lande van Babilonien.

¶ Dit is eenẽ brief des conincs/ waer in hi bekent/wat hẽ God verthoont heeft. Die coninc heeft weder eenen droo me/dien hem Daniel bediet. Dat.iiii. Capittel.

I
Die coninc NebucadNezar allen lan-
den eñ luyden/ die op dat gansce aert
rijc woonen/Die vrede vermeerdere
hẽ bi v luyden/Het heeft mi goet ghe
docht dat ic vercondighe die teekenen
eñ wonderlijcke werckẽ/die de alđhoochste Godt
aen mi gedaen heeft/Want zijn teekenẽ zijn groot
eñ zijn wonderlijcke wercken zijn machtich/Ende
zijn Rijc is een eewich Rijck/ En zijn heerschappie
duert inder eewicheyt.
Ic NebucadNezar/als ic wel te vreden was in
mijnen huyse/eñ doent wel stont/in mijnen palley
se/doen sach ic eenen droom/die mi veruaerde/Eñ
die gedachtẽ/die ic op mijnẽ bedde hadde/ouer dat
visioẽ/dat ic gesiẽ hadde/die bedroefden mi/Eñ ick
beual/datmen alle wijsen tot Babel voor mi bren
gen soude/dat si mi seggen souden / wat dẽ droom
bediede/Doen werden voor mi op ghebracht die
Waerségghers Chaldeen/ sterrenkijkers/eñ Duy
uelbesweerders/ Eñ ick vertelde den droom voor
haer Mer si en condẽ mi niet geseggen/wat hi be-
diede/ter tijt toe dat tẽ laetstẽ Daniel voor mi quã
(welckẽ mẽ Beltschazer hiet/na den name mijns
Gods) die den heylighen gheest Gods hadde. Eñ
ic ṽtelde voor hẽ den droom/O Beltsazer du ouer
ste onder die waerseggers/ Want ick weet dat ghi
den heyligen geest Gods hebt/eñ dat v niet verbor
gen en is/Daerõme segt mi nv dat ghesichte mijns
drooms/dat ic ghesien hebbe/eñ wat hi bediet.
Eñ dit is tgesichte / dat ic gesien hebbe op mijn
bedde/Siet/ Daer stondt eenen boom midden op
aertrijcke/die was zeer hooch/groot eñ dicke / zijn
hoochte recte tot aen den hemel / eñ hi breyde hem
wt tot aen alle die eynden des ganschen aertrijcks/
Sijn tacken eñ vladeren warẽ scoon/ Eñ hi hadde
veel vruchten/also dat een yegelic genoech daer aẽ
te eten hadde/Alle die beestẽ vandẽ velde/die soch-
ten een schaduwe onder hẽ/Eñ die voghelen onder
den hemel woonden op sijne tacken/Summa / alle
vleesche geneerde hem vanden boome.
Eñ ic sach een gesichte op mijn bedde / Eñ siet G
Een heylighe Wachter(eñ Wecker / die heylighe
Engel)die quã af vanden hemel/eñ riep zeer luyde
Eñ sprac alse Houwet den boom af/Schoort hem
zijn tacken af/Strijct hẽ dat loof af/ Eñ verstroyt
zijn vruchten/Also dat die beesten/ die onder hẽ lig
ghen/wech vlieden/ Eñ die voghelen van sijne tac-
ken vliedẽ/Nochtans laet dẽ struyc met sijne worte
len inder aerdẽ bliuẽ. Eñ hi sal in ysterẽ/eñ metalen
ketenẽ opten velde int gras gaen/hi sal inden dau
we des hemels liggẽ/eñ nat wordẽ. Eñ hi sal wey
dẽ met die wilde dierẽ van die cruyden der aerden
Eñ dat menscen hert sal hẽ genomẽ / eñ een beestẽ
hert gegeuẽ wordẽ/ter tijt toe/dat seuen iaer ouer
hẽ õ zijn/Sulcs is indẽ raet des Wachters beslotẽ
vidẽ alđ heylichstẽ/gegrondeert/ op dat die leuẽde
bekennẽ/dat die Alđheylichste ghewalt heeft ouer
die coninckrijcken der menschẽ/Eñ hi geeftse/wien
hi wilt/Eñ hi verheft die nedere/tot den seluen.
Alsulcken droom heb ic coninc NebucadNezar
gesien/Eñ nv O Beltschazer segt doch wat hi be
diet/Wãt alle die wijsen in mijnẽ coninckrijc/ en con
nen mi niet bewijsen/ wat hi bediet/Maer ghi ver
moget wel/want den heyligen geest Gods is in v/
Doen veruaerde hem Daniel(die anders Belt
schazer hiet)omtrẽt een vre lanc/ Eñ zijn ghedach
tẽ bedroefdẽ hẽ Mer die coninc sprac/ Beltschazer
en laet v dẽ droom/eñ zijn bediedinge niet veruarẽ
Beltschazer begõst/eñ sprac/Ach mijn Here/God
geue dat den droõ dijnẽ viandẽ/eñ zijn wtlegginge

dijn wederpartijders ghesciede moete/ Den boom die ghi gesien hebt/ dat hi groot en dicke was/ en si ne hoochte aende hemel reykte/ en breyde hem wt ouer dat gantsche lant/ Ende sine tacken schoon/ en sijnder vruchten veel waren/ Waer af dattet al te eten hadde/ Ende onder hem woonden die dieren opten velde/ Ende die voghelen des hemels saten op sine tacken/ O Coninc du bist den boom/ die so groot en machtich bist/ Want dijn macht is groot ende reykt aenden hemel/ Ende dijn ghewelt streckt tot aen die eynden der werelt.

C Maer dat die Coninc eenen heylighen Wachter ghesien heeft vanden hemel afvarende/ en seggende/ Hout den boom af/ ende verderft hem/ Nochtans laet den tronc met sijn wortelen inder aerden blijuen/ Mer hi sal in coperen en ysferen ketenen op den velde inden grase gaen/ En inden dauwe des hemels liggen/ en nat worden/ En hem met den beesten op den velde weyden/ tot dat seuen tijden oft iaren ouer hem om sijn/ Dit is die bedieding/ O Heer Coninc/ Ende alsulcken raet des alderhoochsten gaet ouer mijnen Heere den Coninc/ Men sal v van den lieden verstooten/ En ghi sult moeten bi die beesten op den velde bliuen/ En men sal v gras laten eten/ gelijc die ossen. En ghi sult vanden dauwe des hemels nat worden/ tot dat seuen iaren om sijn/ Op dat ghi bekent/ dat die Alderhoochste macht heeft ouer die conincrijcken der menschen/ En hi gheeftse dien hy wil.

D Maer datter gheseyt is/ Men soude nochtans den stoc met des booms wortelen laten blijuen/ Dat bediedet/ Dat dijn conincrijcke dy oprecht blijuen sal/ na dien ghi bekent hebt/ dat die macht inden hemel si/ Daeromme O Heere Coninck laet v doch mijnen raet behagen/ En maect v los van dijnen sonden door gherechticheyt/ En ontslaet v van dijnder misdaet/ door weldaet aenden armen/ So sal hi mede lijden hebben met dijne sonden.

Alle dese dingen geschieden den Coninc Nebucad Nezar/ Daer na twelf maenden/ doen die Coninc op ten pallayse sijns conincrijcx tot Babel ghinck spacieren/ begonst hi/ en sprac/ Dat is die groote stadt Babel/ die ic mi selfs tot eenen coninclijcke houe getimmert hebbe/ door mijne groote macht/ mijnder maiesteyt ter eeren/ Eer dat die Coninc dese woorden wtgesproken hadde/ So viel daer een stemme van den hemel/ seggende/ O Coninck Nebucad Nezar/ Laet v dat geseyt sijn. Dijn conincrijcke sal di genomen worden/ En men sal v vanden lieden verstooten/ en ghi sult bi den beesten die opten velde gaen/ blijuen/ also datmen v met dat gras gelijc dye ossen voederen sal/ tot dat ouer v die seuen tijden (oft iaren) om sijn/ op dat ghi bekent dat die Alderhoochste macht heeft ouer die conincrijcken der menschen/ En hi geeftse wien hi wil/ Van stonden aen wert dat woort volbracht ouer Nebucad Nezar/ En hi wert vanden lieden verstooten/ En hi adt gras gelijc een ossche/ Ende sijn lijf wert ghenet vanden dauwe des hemels/ tot dat sijn haer wies so groot al vederen van een aernt/ Ende sijn nagelen gelijc als vogels clauwen worden.

E Na dese tijt/ hief ic Nebucad Nezar mijn ooghen op ten hemel/ En quam weder tot verstant/ en dancte den Alderhoochsten/ Ic preys/ en eerde den ghenen dye eewelic leeft/ wiens ghewelt inder eewicheyt blijft En sijn rijc tot allen tijden duert/ Tegen den welcken alle die op aertrijcke leuen/ niet te rekenen en sijn/ Hy maket al/ als hi wil/ beyde met die crachten inden hemel/ en met den ghenen die opter aerden woonen/ En nyemant en can sijnder hant wederstaen/ noch tot hem seggen/ Wat doet ghi? Ter seluer tijt quam ick weder tot mijn verstant/ en oock tot mijnder coninclijcker eeren/ tot mijnder heerlicheit en eerwaerdicheyt/ ende mijne raedtsheeren en machtige begheerden my/ Ende ic wert weder in mijn conincrijc ghe set/ Ende ick vercreech noch grooter heerlicheyden/ Daeromme loue ic Nebucad Nezar/ eere/ en prijse den Coninck des hemels/ Want alle sijn wercken sijn waerheyt/ Ende sine wegen sijn recht/ En soo wie houaerdich is/ die can hi veroodmoedighen.

¶ Daniel bediet den Coninck Belsasar dat scrift/ dwelcke een hant aenden muere ghescreuen hadde.

Dat .v. Capittel.

A Belsaser die Coninc maecte een heerlijcke maeltijt oft banchet sinen machtighen en hooftlieden/ En hy dranck hem droncken met haer/ En doe hi droncken was dede hi die gulden en siluere vate voortbrenghen/ die Nebucad Nezar sijn vader wt den tempel tot Hierusalem ghenomen hadde/ Op dat die Coninc met sijn machtige/ met sine wijuen en met sijn geselschappe daer wt drincken souden/ Also werden voort ghebracht die vaten/ die wt den Tempel/ wt den huyse Gods tot Hierusalem ghenomen waren/ En die Coninc en die gheweldige/ sine wijuen/ en geselscappe droncken daer wt/ En doen si also den wijn droncken/ so presen si die gulden/ silueren/ coperen/ ysferen/ houten/ en steenen Afgoden.

Essen ter seluer tijt/ so quamen te voorschijn vingeren/ gelijc als van eender menschen hant/ die screuen recht tegen den candelaer ouer/ op die gheplaesterde muere/ in die coninclijcke sale/ En die coninc wert gewaer/ die hant die daer screef. Doen verloos die Coninc sijn verwe/ en sijn gedachten verscricten hem also dat hem die lendenen scudden/ en die beenen beefden. En die Coninc riep met luyder stemmen/ datmen hem die swerte constenaers/ Chaldeers/ en duuelbeswereerders voort brenghen soude/ En dede den Wijsen tot Babel segghen/ Welcke mensche dese scrift leest/ en segghen can/ wat die bediedet Die sal met purpur ghecleet worden/ en een gulden keten aenden hals draghen/ En hi sal ouer dat derde deel mijns conincrijcx geweldich sijn/ Doen werden alle die Wijsen des Conincx voort ghebracht/ Maer si en conden noch dat schrift ghelesen/ noch die bediedinghe den Coninc verclaren/ Doen verscricte hem die Coninck Belsazer noch meer/ en verloos alle sijn verwe/ Ende sinen Heeren wert seer banghe.

B Doen ghinc die Coninghinne om sulcker saken wille des Conincx/ en sijnder Heeren henen op in die sale/ en sprac/ Heer Coninc/ God verleen v een lanc leuen/ En laet v doch uwe gedachten also niet versaghet maken/ En en ontset also in dijn aensicht nyet/ Daer is een man in dijn conincrijcke die den gheest der heyliger Goden heeft/ Want inden tijden dijns vaders/ so wert bi hem verclaringe geuonden/ verstant en wijsheyt/ gelijc der Goden wijsheyt/ En v vader die Coninc Nebucad Nezar sette hem bouen die waerseggers/ Chaldeers/ Duyuelbeswereerders/ en Sterrekijckers/ Om dat eenen hoogeren geest bi hem geuonden werdt/ Daer toe verstant/ wijsheyt/ droomen te

bediedē/doncker spruecké/radē/eñ verborgen sa
kē te opēbaren/te wetē Danels/diē die Conīc dē
de Beltsaser noemē/So laet nv dan Daniel roepē
Die selue salt wel seggen/wat dat bediet
Doē wert Daniel op voor dē Coninc gebracht
Eñ die Coninc sprac tot Daniel/Syt ghi die Da=
niel/een vā die geuāgen wt Juda/die die Coninc
mijn vader wt Juda herwaerts gebracht hadde?
Jc hebbe van v hoorē seggē/dat ghi den heyligen
geest Gods hebt/eñ dat verlichtinghe verstāt/eñ
bouē matē grote wijsheyt bi v gheuonden is/Nv
heeftmen die Wijse eñ swarte constenaers hier op
voor mi gebracht gehadt/op dat si mi dese scrift le
sen/eñ vercondigē souden wat si bediet/Eñ si en
connēt mi niet ghesegge/wat sulcs bediet/Maer
van v hoor ic/dat ghi condt die bediedingē geuen
eñ dat verborgē opēbaerē/Jn diē ghi nv dit scrift
lesen condt/eñ mi dat verclarē/watse bediet/So
sult ghi met purpur gecleedt worden/eñ een gul=
dē ketē aen dine hals dragen/eñ ghi sult ooc ouer
dat derde deel mijns Conincrijcs geweldich zijn.
Doen antwoorde Daniel/eñ sprac voor dē Co
ninc/Houdt dijn gauē selfs/eñ geeft dine geschenc
C kē eenē anderē/Nochtās wil ic den Coninck dye
scrift lesen/eñ bewijsen/wat si beduyt. O Heere
Coninc/God die Alderhoochste heeft dinē vader
Nebucadnezar/dat conincrijc/macht/eere ende
heerlicheyt gegeuen. Also dat alle lantscappē/lie=
dē/eñ tongē om sulcker macht wil/die hē gegeuē
was/vreesdē eñ ontsagē/Want hi doode/dien hi
woude/Eñ so wien hi woude/dien sloech hi/Hy
verhief diē hi woude/hi vernederde dien hi wou
de/Mer doē hē sijn herte verhief/eñ dz hi verme=
tēde eñ hoomoedich wert/Doē wert hi vandē co
ninclikē stoele ghestootē/Eñ hi verloos zijn eere/
eñ wert verstootē vandē lieden/Eñ zij herte wert
den beestē gelijc/Eñ hi moeste bi dye woudtselen
sijn woninge hebbē/Eñ hi adt gras ghelijc een os=
sche/Eñ zijn lijf wert vā des hemels dauwe nat/
Ter tijt toe/dat hi mercte/dat God dye Alder=
hoochste macht heeft ouer die conincrijcken der
menschen/Ende hi geeftse/wien hi wil
Ende du Beltsazer sijn soon/en hebst dij herte
niet vootmoedicht/hoe wel dat ghi sulcs al wist/
Mer ghi hebt v tegen dē HEERE des hemels ver
heuen/ende die vaten sijns huys moestmen voor
v brengen/Ende ghi eñ dine herē/dine wijuē/eñ
D boelschappen hebt daer wt den wijn gedroncken/
Dair en bouē hebt ghi die siluerē/guldē/coperen/
yseren/houtene/eñ steenen Goden gheprefen/die
noch en siē noch en horē/noch en geuoelen/Mer
diē God die dinen adē/eñ alle dijne wegē in sijnē
hāt heeft/dien en hebt ghi niet gepresen/Daerom
me is van hem dese hant gesondē/Ende dit scrift
dat daer ghetrekent staet
Nv dyt is tscrift/dat daer gheteekent staet/
Mane/Mane/Thekel/Upharsin/Ende dit is die
bediedinghe/Mane/dat is/God heeft v conincri=
ke ghetelt/ende volcyndt/ Thekel/dat is/Men
heeft v in een waechschale ghewoghen/eñ te licht
geuonden/Peres/dat is/Dijn conincrijcke is ghe
deelt/eñ den Meden ende Persen gegeuen/Doē
beual Beltsazer/datmen Daniel met purpur clee
den soude/Ende een gulden keten aen dē hals ge
uen/Ende dede van hem wtroepen/dat hi die derde Heere in dat conincrijc ware.
Maer effen in dien seluen nacht/so wert Belt
sazer die Coninc der Chaldeen ghedoot

¶ Die Coninc Darius stelt Danielē eenē Here ende voor
weser sijns ganssen rijcs/Dwelc hem dādere Heerē mis
gonnen/ende vermaken hem bi den coninc/dat hi geuan=
gen/ende inder leeuwen cuyle geworpen wert/Nochtans
van God ongequetst behoedt wort.

Dat.vi.Capittel:

A Ende Darius wt Meden nā dat rijc
in/doen hi twee en tsestich iaer oudt
was/Eñ het docht Dario goet/dat
hi ouer dat gansche conincrijc sette=
de hondert eñ twintich Lantuoech=
dē/eñ ouer dese sette hi drie Princē (die eene was
Daniel) den welcken die Lanvoechden souden re=
keninge doen/op dat die Coninc der moeytē ver=
laten ware/Maer Daniel ghinc die Princen ende
Lantvoechden alle te bouen/Want eenen hoogen
gheest was in hem/Daeromme dacht die coninck
hem ouer dat ghansche rijc te setten
Daeromme dachten die Printen/eñ Lātvoech
den daer na/hoe si aen Daniel een oorsake moch=
ten vinden/die teghen dat conincrijc ware/Maer
si en conden gheen oorsake/noch booscheyt ghe
uinden/Want hi was getrouwe/datmen gheen
schult noch ooc boosch stuck aen hem gheuinden
en conde/Doen spraken die mannen/Wy en sul=
len gheen sake op Daniel vinden/behaluen ouer
sinen Gods dienst
Doen quamen die Princen/ende Landuoech=
den met hoopen voor den Coninc/ende si seyden
tot hem also/Heer Coninc Darios/God verleen
v een lanck leuen/Die Princen des Conincrijcs/
die Heeren Lantvoechden/ Raedtsheeren/ende
Hooftlieden/die alle tsamē hebben ouerdraghen/
ende gesloten/Datmen een Coninclijck gebot sal
laten wtgaen/ende een streng beuel oordineren/
dat/So wie binnen dertich daghen yet bidt oft be
gheert/het si van eenen God/oft van eenen men
sche/behaluen van v Heer Coninc alleē/die sal totē
ten leeuwen in den cuyle geworpen wordē Daer=
omme O lieue Coninck sult ghi alsulcken ghebot
beuestigē/eñ onderteeckenē/op dattet niet veranderdt
en werde/gelijc als dat recht der Meden eñ Per=
sen is/dat welcke men niet ouertredē en derf/Eñ
also onderteekendet die Coninc Darius
Als nv Daniel vernam/dat sulcken ghebodt
onderteekent was/soe ghinck hi henen op in zijn
huys Ende dye vensteren in sijn somerhuys tot
Hierusalem waerts stonden open/Ende hy kniel
B de des daechs driemael op sine knyen. Ende badt
loofde/ende dancte sinen God/ghelijcker wijs hy
voormaels te doen plach Doen quamen dese man
nen weder tsamen metten hoope/ende si vonden
den Daniel biddende/ende smeeckende voor sinē
God/Ende si traden henen toe/ende si spraken
met den Coninc van des Conincs ghebodt/Heer
Coninck en hebt ghy niet een ghebodt onderteeē
kent/dat/Soo wie binnen dertich daghen yet be
gheert oft bidt/tsy van eenen God oft mensche/
behaluen van di O Heer Coninck alleen/dat dye
selue soude tot den leeuwen in dye cuyle ghewor
pen worden. Die Coninck Darius andtwoordē

ende sprac/Ja/het is waer. Eñ dat recht der Me
den/eñ Persen en sal niemant ouertredē/ Si andt
woorden ende spraken voor den Coninck/Daniel
der gheuangenē een wt Juda/dye en acht noch v/
noch v ghebot/dat ghi ondertekent hebt/Wāt hi
biddet des daechs drymael

Doen die Coninc sulcs hoorde/soo wert hi seer
bedroeft/eñ hi dede groote neersticheyt dat hi Da=
C niel verlossen soude/eñ ghinc met die sake om/op
dat hi hem beschermen soude/tot dat die sonne on
der ghinc Doen hooptē haer die mannen voor den
Coninc/eñ spraken tot hem/Ghy weet wel Heer
Coninc/dat der Medē eñ Persen recht is/dat een
yeghelic ghebot eñ beuel/dat die Coninc besloten
heeft onueranderet sal bliuen/Doen beual die Co=
ninc datmen Daniel soude voortbrengē/eñ worpē
hē voor die leeuwen inden cuyle/Eñ die Coninck
sprack tot Daniel/Dijn God dien ghi sonder op=
houden dient/die help v/Eñ si brachten eenē steen
dien leyden si opt gat vanden cuyle/diē beseghelde
die Coninc met sinē eyghenen rinc/eñ met sijnder
D heerensegel/opt dat niemant anders aen Daniel
sinē lust en soude gebruykē/ende dat des Coninces
beuel aen Daniel niet veranderet en soude worden

Eñ die Coninc ghinc wech op sijn palleys/Eñ
hi en liet geen etē voor hē brengē/Eñ hy en conde
ooc niet geslapē/Des morgēs vroech doent dach
wert/stont die Coninc op/Eñ ghinc haestelijc tot
ter cuylen/daer die leewē waren/Eñ als hi tot die
cuyle quā/riep hi met droeuigerstē mē tot Daniel
eñ die Coninc sprack tot Daniel/O Daniel/een
knecht des leuēdigen Gods heeft v oock uwe God
diē ghi sond' ophoudē diēt ooc wel mogen vanden
leeuwē bescherme? Eñ Daniel sprac met den Co
ninc/O Heer Coninc God verleē v eē lanc leuen/
Mijn God heeft sinen Engel gesondē/die der leeu=
wē muylen geslotē heeft/also/dat si mi niet misdaē
en hebbē Wāt voor hē ben ic onsculdich geuondē
Des gelijcs en hebbe ic teghē v/O Here Coninc
niz misdaē Doē wert die Coninc seer blijde/eñ dede
Daniel wt diē cuyle treckē/Eñ si togē Daniel wt
dē cuyle/Eñ men en conde gheen letsel aen hē ghe
merckē/dan dat hi sinē God betrout hadde/Doē
dede die Coninc die mānē/die dē Daniel verlaecht
hadden/voort brengē eñ totten leeuwē in die cuy
le werpen/met hare wijuen ende kinderē/Eñ eer
si opten bodem oft gront conden comen/so grepē
se die leeuwen/eñ vermaelden hare gebeenten.

Na dien dede Darius die Coninc scriuē allē lā
den eñ liedē/God geue v lieden veel vreedts/Dat
si mijn beuel/datmen in die gansche heerschappie
mijns rijcs den God Daniels vreesen/eñ wel voor
ogē hebbē sal/Want hi is die leuendighe God/
die inder eewicheyt blijft/Eñ sijn Conincrijcke is
onuerganckelic Eñ zijn heerscappie en heeft gheen
eynde/Hi is een verlosser eñ noothelper/Ende hi
doet teekenē eñ wonderlicheidē/beyde indē hemel
eñ opter aerden/Wāt hi heeft dē Daniel vādē leeu
wē verlost/Eñ Daniel wert geweldich int coninc
rijcke Darius/Eñ ooc int conincrijc Cores oft Ci
ri d' Persen Coninc/Dese Daniel dede dattet int co
nincrijc Darios/eñ Cores wt Persen wel geluccte.

¶ Eenen droom/vanden vier conincrijcken welcken Dani
el gedroomt/eñ bediet heeft. Dat.vij.Capittel.

IN den eersten iare Beltsazer des Co
ninc tot Babel/hadde Daniel eenen
droom eñ gesichte op sijn bedde/Eñ A
screef den seluen droom/Ende hi be
greep hē also/Ic Daniel sach een ge=
sicht inder nacht/Eñ siet/Die vier windē ond' den
hemel die stormdē tegē malcanderē op die groote
zee/Eñ vier groote beestē clommē herwaerts op
wt d' zee/Eñ eēs yegelijcs gedaēte was v'scheyden

Dat eerste gelijc eenē leeuwe/eñ hadde vlogelē
als een arnt/Ic sach toe ter tijt toe dz hē dye vloge
lē wtgeruct wordē/eñ het wert vāder aerdē wech B
genomē/Eñ het stont op sine voeten ghelijc eē mē
sche/Eñ hem wert des mēschē hert gegeuen

Eñ siet dat ander dier daer nae/was ghelijc ee
nen Beyre/Ende het stont op sijn een side. Ende
hadde in sinen muyle tusschen sine tanden/drye
groote lanhge tanden/Ende men sprack tot hem/
Staet op/ende verslint veel vleeschs

Na desen sach ic/eñ siet/eē ander beeste/die ge=
lijc was eenē Lupaert/dz hadde vier vlogelen/als
eē vogel op sinē rugghe/Eñ die selue beeste hadde
ooc vier hoofdē/Eñ hem wert gewelt gegeuen

Na dese sach ic/inden gesichte/inder nacht Eñ
siet dat vierde dier was vreeselick eñ grouwelijck/
ende bouen maten sterc/Eñ het hadde groote yse
re tanden/Eñ het verslinde omtrent hem/eñ het
vermaelde/Eñ dat daer ouerschoot/dat vertradt
met sine voeten/Eñ het was ooc veel anders/dan
die voorseyde/Eñ het hadde thien hoornen

Doen ic die hoornen waer nam/Siet/so quam
daer noch een ander cleyn hoornken voort tusschē
die selue. Vanden welcken die drye voorste hoor=
nen wtgeruct wordē/ Ende siet den seluen hoorn
hadde ooghen als menschen oogen/Eñ eenē muy
le/die sprac groote vermetelijke dinghen.

Sulcs sach ic aen/tot dat haer stoelen ghesett
worden/Eñ die Oude stelde hem ter neder/Sijn
cleedt was sneewit/Eñ dat haer sijns hoofts ge
lijc reyn wolle/ Sinen stoel was enckel vier vlam
men Eñ sijn raders als een bernēde vier/Eñ van=
den seluē ghinc wt een langhe vierige strale/Duy=
sentmael duysent dienden hem/Eñ thiē hondert
mael duysent stonden voor hē/Dat oordeel wert
gehouden/Eñ die boecken werden opgedaen.

Ic sach toe/om der redenē wil/der grooter ver
metelijcker woordē/die den hoorne sprack/Ic sach
toe/tot dat dat dier gedoot wert/ende dat sijn lijf
verghinc/eñ dattet in dat vyer geworpē wert Eñ
dat der andere beestē gewelt ooc wt was. Wandt
daer was eenen tijt ende stont bestelt/hoe langhe

dat eens yeghelijcks gheweelt dueren soude.
Ic sach in desen gheſichte des nachts/ Eñ siet/
daer quam een in die wolcken des hemels/ ghelijck
C eens menschen soon/ die reycte al totten Ouden be
daechden toe/ Eñ die wert voor dē seluē gebracht
Die gaf hē eere gheweelt/ eñ dat rijck/ dat hem alle
landē eñ liedē dienē souden/ Sijn geweelt is eewich
dat niet en vergaet. Eñ zijn Coninckrijc en heeft geen
eynde/ Ende ic Daniel verwonderde mi daer van/
Eñ alsulcken gesichte veruaerde mi/ Eñ ic ghinck
tot eenen vanden ghenen/ die daer omme stonden/
eñ badt hē/ dat hi mi van alle dese dingen een onder
wijsinghe gheuen soude/ Eñ de hi sprac met mi/ eñ
hi bewees mi/ wat dat bediede.
Dese vier groote beesten bedieden vier coninckrijcken die op der aerden comen sullen/ Maer die
heyligē des Alderhoochsten sullen dat rijc in nemē
ende sullent altoos ende eewelijc besitten.
Daer na hadde ic geerne die waerheyt geweten
van die vierde beeste die welcke heel anders was
dan die andere alle tsamen/ seer grouwelijck/ van
den welcken die tanden yseren/ ende die naghelen
oft clauwen metalen waren/ Dwelcke verslinde
eñ vermaelde al ront omme hē/ Eñ dat ouerghe
bleuen vertradt met sinen voetē. Eñ van die thien
hoornen op zijn hooft/ Eñ vāden anderen hoorne/
die daer wt quā vandē welckē drie hoornen af vielen/ eñ die oogē hadde/ eñ eenen muyle/ die welcke
groote opgheblasen dinghen sprac/ eñ die grooter
was/ dan die ghene die neffens hē stonden/ Eñ ick
sach dē seluē hoorne stridē eñ campen tegen die heyligen/ Eñ het behielt die victorie tegē haer/ ter tijt
toe/ dat die Oude bedaechde quam/ eñ dat oordeel
hielt voor die heylighē des Alderhoochsten/ Eñ tot
dat die tijt quam/ dat die heylgē dat rijc in namen.
Hi antwoorde mi alsoo Die vierde beeste/ die
sal dat vierde rijc opter aerden zijn. Dwelcke machtiger zijn sal dan alle andere rijcken/ het sal alle landen verslinden/ vertreden/ eñ vermalen/ Dese thien
D hoornen bedieden thien Coninghen/ die wt dat selue rijc opstaen sullen.
Na die selue sal een ander opcomen/ die sal machtigher zijn/ dan eenich vanden voorseyden/ Ende
hy sal drie Coninghen vernederen/ Hy sal teghen
den Alderhoochsten lasteringhe spreken/ Ende die
heylighen des Alderhoochsten sal hy verdestrueren/
Ende hy sal hem vermeten ende onderwinden die
tijden ende wetten te veranderen/ Ende si sullen
hem in zijnder handt ouer ghegheuen worden/ tot
een tijt ende twee tijden/ ende een halue tijt.
Daer na sal dat gherecht eñ oordeel gehouden
worden/ Dan sal hem zijn gheweelt genomen worden/ alsoo oock/ dat hi ganstchelijcken te gronde wtghe
roeyt eñ vernielt sal worden/ Maer dat coninckrijck
gheweelt/ ende macht/ onder den ganschen hemel/
sal den heylighen volcke des Alderhoochsten ghegeuen worden/ Wiens rijc eewich is/ Eñ alle gheweelt sal hē dienen ende ghehoorsaem zijn/ Dit was
theynde van die sprake.
Mer ick Daniel wert in mine ghedachten seer
bedroeft/ dat ick mijn verwe verloos/ Nochtans
hiel ick dese redene wel in mijn herte.

Een ander ghesicht oft visioen/ dat Daniel gesien heeft
Dat.viij.Capittel.

Inden derdē iare des coninckrijcs des
Conincs Beltsazer/ openbaerde my
Daniel een visioen/ na tghene dat my
eerst geopēbaert was/ Ja ick sach in A
dē gesichte/ eñ was doe ic dat gesicht
sach/ toe Susan/ in die hooftstat indē lande Elā (oft
Persen) Eñ in dz visioen docht mi dat ick was aen
dat water Vlai/ Eñ ic hief mijn ooghen op eñ sach
eñ siet/ eenen ram stont voor dat water/ die hadde
twee hooge hoornē/ Nochtās dē eenen hooger dā
dē anderen/ Eñ dat hoochste wyes eerst achter na
Ic sach dat dien ram mettē hoornē stiet teghen dat
Westē/ tegēt Noordē/ eñ tegē dat Suydē/ Ende
geen dier en conde vā hē staende gebliuen/ Eñ van
zijn geweelt en mocht hē niemāt bescermen/ Mer
hi bedreef dat hi woude/ ende wert groot.
Eñ als ic daer op mercte/ Soe quā daer eenen
geyten boc vā dat Westē herwaerts/ ouer dz gansche aertrijc/ recht oft hi die aerde niet gheraect en
hadde/ Desen boch hadde eenē zeer schoonen hoorne tusschē zijn oogen/ Eñ hi quā al tottē rāme/ die
twee hoornē hadde diē ic te voren hadde sien staen
voor dat water/ Eñ hi liep den seluen toe met een
thoornige macht Eñ ic sach/ dat hi zeer na bidē rāme quā/ Eñ hy vergrāde op hē/ Eñ hi stiet den rāme
alsoo dz hi hē sine twee hoornē aen stuckē brac/ Eñ
die rāme (oft weder) en hadde gheen cracht/ dat hy
tegē hē hadde mogē staēde bliuen Mer hi werp hē
ter neder/ eñ vertradt hē/ dat oock niemant den ramme
en mochte vā zijn geweelt verlossen/ Eñ dien gheytē boc wyes zeer groot/ Eñ doen hi opt sterckste ge
worden was. so wert hē dē grooten hoorn oock ghebrokē/ Eñ doen wyessen hē in die stede vier andere
schoone hoornē/ tegē die vier winden des hemels. B
Eñ wt een vā die vier hoornē wyes noch eenen
cleenē hoorne/ die wies bouē matē groot/ tegē dat
Suydē/ tegē dat Oostē/ eñ tegen dat schoone wert de lustich lāt/ Eñ het wies tot aē des hemels heyrtoe/ Eñ het werp sommige daer af/ eñ vanden sterren ter aerden eñ vertradse/ Ja het wyes al totten
Prince des heyrs/ Eñ nam van hē wech dat daghelijcx offer/ eñ verwoeste die wooninge zijns heylichdoms/ Eñ hē wert alsulcke macht gheuen/ tegen
dat daghelijcx offer/ om der sonden wille. Ja also
oock dat hi die waerheyt ter neder stiet/ Eñ so wat
hi dede/ dattet hem ghelucken moeste.
Op dat hoorde ic eenen heyligen spreken/ ende
die selue heylige sprac tot eenen die daer vraechde/
Hoe langhe sal doch dueren sulcken gesicht van dat
daghelijcx offer? ende van der sonden? om welcker
wille dese verwoestinghe gheschiet? alsoo/ dat beyde dat heylichdom/ ende dat heyr vertredē sal worden? Ende hi antwoorde mi/ Daer zijn twee duysent ende drie hondert dagen/ vanden auont totten
morghen te rekenen/ Dan sal dat heylichdom weder ghewijet worden.
Eñ doen ic Daniel sulcken gesicht sach/ eñ geerne verstaē hadde/ Siet/ Doen stont voor mi Gabriel als een man/ Eñ ick hoorde tusschen dat water
Vlai/ eens menschen stemme/ Die riep eñ sprac/ O
Gabriel/ legt desen dat gesicht wt/ dat hijt versta
Eñ hi quā na bi mi/ Eñ ic verschricte doen hi quam
Eñ ic viel op mijn aensicht/ Doen sprack hi tot my
O du menschen kint/ merct/ dat dit visioen eerst in

die laetste tijt volbracht sal worden/ Ēn doen hi nv
met mi sprac/so sanck ic in onmachte neder ter aer
den op mijn aensicht/ Mer hi taste mi aen/ eñ hief
mi op/dat ic stont/ Eñ hi sprac/ Siet/ Ic wil v ver
thoonen/hoe dattet gaen sal/ in die tijt der laetster
toornicheyt/ Wāt dat eynde heeft sinē besteldē tijt
Den ramme met twee hoornen/ dien ghi ghe-
sien hebt/ dat zijn die Coninghen in Media eñ Per
C sia/ Maer den gheyten bock/dat is die Coninck in
Griecken landt/ Den grooten hoorne tusschen zijn
oogen/dat is die eerste Coninc/ Met dat daer vier
hoornē in des ghebroken hoorns stede wiessen/ be
diet dat vier Coninckrijcken vā desen volcke opstaē
sullen/ Maer niet so machtich als hi was.
Nae dese Coninckrijcken/als die ouertredinghe
groot geworden is/ So sal daer op staen eē wreet
listich Coninc/ eñ vā eenen onbeschaemden aensich
te/ Die sal machtich zijn/ maer nochtans niet door
zijn eygen cracht/ hi sal wonderlijcken verdestrue
ren/ Eñ so wat hi begint/dat sal wel met hem ghe
luckē/dat hijt volbrenge/ hi sal die stercke/ tsamen
met den heylighē volcke verstoorē/ Eñ het bedroch
sal hem door zijn subtijlheyt wel ghelucken/ Eñ hi
sal hem in zijnder herten verheffen/ In zijnder wel
uaert sal hijer vele verderuen/ Ende hi sal hem op
heffen teghen den Prince alder Princen/ Maer hi
sal sonder ghewelt vergaen eñ te niete comen.
Dit gesicht vanden auont eñ morgen/dat v ge
seyt is/dat is warachtich/ Maer ghi sult dit ghe-
sicht heymelic houden/ Wāt daer is noch eenē lan
gen tijt achter/ Eñ ic Daniel wert gansch cranck/
dat ic sommige dagen sieck lach/ Daer na doen ick
weder op quam/ so beschicte ic des Coninex saken
Eñ ic verwonderde mi van dit gesicht/ Maer nye-
mant en was der diet mi onderwees.

¶ Die openbaringhe ende prophecie van die tseuentich we-
ken/welcke haer op die verlossinghe des volcx streckē/ eñ
op die verlossinghe die door Christum ghe schiet is.

Dat.ix. Capittel.

A Inden eersten iare Darios/ des soons
Ahasueros/ die wt der Meden stam-
me was/ die ouer der Chaldeen Co-
ninckrijc een Coninc ghe set wert/ Jae
inden seluen eersten iare zijns Coninc
rijcx/ beghcerde ic Daniel/dat getal der iarē te ver-
staen wt die boecken/ daer vā die HEERE ghespro
ken hadde totten prophete Hieremiā/ Dat Hieru-
salem soude tseuentich iaer woest liggen/ eñ ic keer
de mi tot God den HEERE te bidden eñ te smeec-
ken/met vastē/ in sackē/ eñ inder asschē/ Eñ ic badt
Hiere. xxix. tot dē HEERE mijnē God eñ biechte ende sprac.
✠ Ach lieue HEERE ghi groote eñ verschric
kelike God/ ghi die dat verbont eñ bermhertichcit
houdt/ dē ghenen die v lief hebbē/ eñ dijne ghebodē
houdē/ Wi hebbē ghesondicht/ Wi hebbē onrecht
gedaen/ Wi zijn godlose geweest/ eñ afgeuallē. Wi
zijn vā dijne gebodē eñ rechtē gewekē/ Wi en heb-
ben niet gehoort na die Propheten dijnen knechtē
welcke in dinē name ōsen Coningē/ Princē/ Voor
vaders/ eñ alle den volcke inden lande predictē/ O
HEERE die gherechticheyt hoort v toe/ eñ ons en
behoort niet toe/ dan openbaerlike schande ghelijc
alst oock nv hvden sdaechs gaet den inwoonders
Juda eñ Hierusalem/ ende den gansschen Israel/ si
zijn na by ost verre/ in alle landen/ derwaerts ghy
ons verstooten hebt/ om haerder misdaden wille/
die si aen v bedreuen hebben.
Ja O HEERE/ Wi/ onse Coningen/ onse prin-
cē/ eñ onse Vooruaders/ moetē ons scamē/ dat wy
ons aen v besondicht hebbē/ Mer O HEERE on-
se God/ dijn is die barmherticheyt eñ vergheuinge
Wāt wi zijn afualliich geworden/ eñ en zijn niet ge
hoorsaem gheweest der stemē des HEEREN ons B
Gods/ dat wi gewādelt haddē in sine gebodē/ Die
welcke hi ōs door die prophetē onse knechtē voor
gheleyt heeft/ Mer dat gansche Israel heeft uwe
gesettē ouertreden/ eñ is afgewekē/ om dat si zijn-
re stēmen niet ghehoorsaem en zijn geweest. ✱
Van daer henē comet oor/ dat ons die vermale
dijinge/ eñ den eedt die ghescreuen staet inder wet
Mosi des knechts Gods/ op ons reyct/ om dat wi
ons aē hē besondicht hebbē. Eñ hi heeft sine woor
dē gehoudē/ die hi gesproken heeft tegē ons/ eñ on
se Rechters/ die ons dat recht wt sprekē soudē/ dat
hi sulckē grooten ongeluc ouer ons heeft latē gaē/
dat dies gelijcx noyt onder den gansschē hemel ge
schiet en is/ gelijc ouer Hierusalem ghe schiet is.
Gelijc alst gescreuē staet in die wet Mosi/ also
is alle dit groot ongheluc ouer ons gecomē/ Noch
tans en hebbē wi voor den HEERE onsen God
niet gebedē/ dat wi ons vandē sonden bekeert had
den/ eñ dijn waerheyt haddē mogē vernemē. Daer
omme en heeft die HEERE ooc niet vertoeft met
dit ongeluc/ ende heuet ouer ons latē gaen/ Want
die HEERE onse God is gerecht/ in alle sine werc-
ken die hi doet/ Want si en hebben zijnder stēmen
niet ghehoorsaem gheweest.
✠ Eñ nv O HEERE onse God/ ghi die v volc
wt Egypten geleyt hebt/ met een stercke hāt/ Eñ
ghi hebt v eenen name ghemaeckt/ die noch heden
des daechs blijft/ Wi hebben gesondicht/ ende zijn
leyder godloos gheweest/ Ach HEERE/ om alle
dijns gerechticheyts wille/ laet af vā dijnder gram
schappen ende verbolghentheyt/ van dijnder stadt
Hierusalem/ ende dijnen heyligen berch/ Wāt om
onser sonden/ ende onser vooruaders misdadē wil
le/ is Hierusalem eñ v volc van allen ront om ons
liggende versmaet.
Ende nv O onse God/ hoort dat ghebet dijns
knechts/ eñ zijn smeeckē/ Ach laet doch/ om dijns C
selfs wille/ dijn aensicht ouer dijn heylichdom schij
nen dat daer verwoest is/ O HEERE/ neyght dijn
ooren mijn God/ eñ hoort/ Doet dijne oogen op/
eñ siet hoe dat wi verwoest zijn/ eñ ooc die stadt die
na dijnē name ghenoemt is/ in die welcke dijnē na
me aengheroepen is/ Wāt wi en liggen niet voor v
met ons ghebet op onse gherechticheyt/ Maer al
leen op dijne grote barmherticheyt. Ach HEERE
hoort/ Ach HEERE weest doch genadich. O HE
RE aenmerct eñ doeget/ Eñ en vertrect niet/ om
dijns selfs wille/ O mijn God/ Want dijn stadt eñ
dijn volc is na dijnen name genoemt. ✱
Als ic noch also sprac eñ badt/ eñ ic mijne/ ende
mijns volcx Israhel sonden bekende/ eñ lach met
mijn ghebet voor den HEERE mijnen Godt/ om
des heyligē berchs wille mijns Gods/ Eñ even doen
ic noch also in mijn gebet sprac/ so vlooch herwaerts
tot mi den man Gabriel/ welcken ic te vorē gesien

hadde inden ghesichte/Eñ hi taste mi aen/omtrent
den tijt des auonts offers/Eñ hy onderwees my/
eñ sprac met mi/eñ seyde/O Daniel nu ben ic wtge
sonden v te onderwijsen/Want so haest als ghi be-
gonst te bidden/so ginc dit beuel wt/Ende daerom
me come ic/dat ict v vercondigen soude/Want ghi
zijt lief eñ weert/Hieromme soo merct nu daer op
dat ghi dit gesichte verstaen moget.

Seuentich weken zijn geoordineert ouer dijn
D volc/eñ ouer dijn heylige stadt/So sal dan die ouer
tredinge gekeert/eñ die sonde bedect worden/Eñ
die misdaet versoent/eñ die eewige gherechticheyt
gebracht worden/eñ die visioenẽ eñ prophetiẽ toe
.x. gesegelt(oft toegesloten)Eñ die alderhoochste ge
J. salft worden.

Daeromme weet nu/eñ merct/dat van die tijt
aen/als dat beuel wtgaet/dat Hierusalẽ wederom
me sal getimmert wordẽ/tot op Christum oft den
gesalfdẽ Prince/dat zijn seuen wekẽ ende.lxij.we
ken/Ende alsoo sullen die straten ende mueren ge
timmert worden/maer met harder eñ cõmerliker
tijt/Eñ nae die tweentsestich weken sal Christus
(oft Messiah)gedoot worden/Eñ si en sullen zijn=
der niet willen.

Eñ dan sal een volc met den Prince comen/die
stadt/eñ dat heylichdom verdestruerẽ/Eñ zijn eyn
de sal comen als een waterbloet/Eñ na dien strijt
salt woest bliuen.

Eñ hi sal met velẽ een sterc verbont maken eẽ
weke lanc/Eñ als dan die weke recht half wech is
dan sal dat offer eñ spijsoffer ophouden/Eñ bi den
Vlogelen sullen staen grouwelen der verwoestingẽ
Ende het is besloten datter totten eynde toe woest
bliuen sal.

¶ Een ander openbaringhe die den prophete Daniel ge
schiet is.

¶ Dat.x.Capittel.

A Nden derden iare des conincs Cores
wt Persen wert den Daniel(diemen
Beltsazer hiet)wat geopenbaert/dat
warachtich is/eñ van groote saken/
Eñ hi merckte daer op/eñ verstont dz
gesichte wel Ter seluer tijt was ic Daniel bedroeft
wel drie weken lanc/Also dat ic gheen lieflike noch
lustige spijse en adt/eñ daer en quã tot mijnẽ mõde
niet in/noch vleesch/noch wijn/Ic en salfde mi ooc
niet/tot dat die drie weken gansch om waren.

Opten vierentwintichstẽ dach der eerster maent
was ic bi dat groot water Tygris/dat is Hydekel
Eñ ic hief mijn ogẽ op/eñ sach/eñ siet/Daer stont
een man in witter sidẽ ghecleet.Eñ hi hadde eenen
guldẽ gordel omme/Sijn lichaẽ was gelijc eẽ Hya
cinth/Sijn aẽsicht sach als een blixẽ/Sijn ooghen
als eẽ vierblãme/Sijn armen eñ voeten ghelijc als
een gebruyneert metael/Eñ zijn stẽme oft sprake/
was gelijc een groot gherupsch/Eñ ic Daniel sach
sulcken visioẽ allẽẽ Eñ die mannẽ die bi mi waren
en sagẽs niet/Nochtans so viel een grote veruaer-
nisse op haer/also dat si bloden/eñ borgẽ haer/Eñ
ic bleef alleen/eñ sach dit grote gesicht/ick verloos
alle mijn cracht/eñ ick wert zeer ongestelt/ende en
hadde geen macht meer/Ic hoorde nochtans zijn
stemme/eñ als icse hoorde/so sanc ic neder op mijn
aensicht ter aerden.

Eñ siet een hãt ruerde mi/eñ holp mi op die knien B
eñ op die handen/ende sprack tot mi/Lieue Daniel
merct op die woorden/die ick met v spreke/Ende
heft v op/Want ic bẽ nu tot v gesondẽ/Eñ doẽ hy
sulcs tot mi sprac/so rechte ic mi op/eñ beefde/eñ
hi sprac tot mi/Daniel en zijt niet verbaest/want van
dẽ eerstẽ dach aen/dat ghi v herte daer toe gekeert
hadt/dat ghijt verstaẽ mochte/eñ dat ghi v castide
voor dinẽ HEERE/so zijn dine woordẽ verhoort eñ
ic ben comẽ om dinen wille/Maer die prince ouer
dat coninckrijck des lants van Persen/die heeft my
eenentwintich dagen wederstaen/Eñ siet Micha-
el een vã die principaelste Princen quam mi te hul-
pe/Doen behielt ic die victorie bi den coninc in Per
sen/Maer nu come ic/om v te onderwisen/hoe dz
tet dinen volcke hier namaels gaen sal in die laetste
dagẽ/Want dat gesicht sal hem noch tot eender lã C
ger tijt verstrecken.

Eñ als hi sulcs met mi sprac/soo sloech ic mijn
aensicht neder ter aerden/eñ sweech stille/ende siet
een gelijc een mẽsche die ruerde mine lippẽ/Doen
dede ic minen mont op/eñ sprac tot den ghenen die
voor mi stont/O mijn heere/mijn ledematẽ oft le-
den beuẽ mi indẽ gesichte/dat ic gheen cracht meer
en hebbe/Hoe soude dan die knecht mijns Heeren
met minẽ Here mogen sprekẽ?Aengesien dat daer
geen cracht meer in mi en is/eñ en hebbe ooc ghee
nen adem meer?Doen ruerde mi noch eens een/ge
lijc een mensche gestelt/eñ stercte mi/eñ sprack/en
vreest niet/O du lieue man/weest te vreden/eñ zijt
getroost.Eñ als hi met mi sprac/so vermande ick
mi eñ sprac/wel aen/mijn Here spreect/Want ghi
hebt mi ghesterct.

Eñ hi sprac/Weet ghi oock waeromme dat ic
tot v ghecomen ben?Nu wil ick weder wech/met
den prince in Persen lant striden/Maer als ic wech
trecke/Siet/so sal die prince wt Griecken lant co-
men/Nochtans wil ic v verthoonen/wat daer ghe
screuen is/eñ dat ooc sekerlijc ghescheiden sal/Eñ
daer en is nyemant die mi helpt teghen hem/dan
uwe prince Michael/want ick stont hen oock by in
den eersten iare Darios des Mediers/dat ick hem
holp ende sterckte/Ende nu wil ick v verthoonen/
wat noch ghescheiden sal.

¶ Sommighe openbaringhen van toecomen-
de dinghen/die inder tijt der Macha-
been veel ghescheit zijn.
Dat.xi.Capittel.

Iet daer sullen noch drie Coninghen A
in Persen lant opstaen/maer die vier
de sal rijcker wordẽ dan alle dandere.
Ende als hi in zijn rijcdomme op dat
der sterckste is/Soo sal hi alle man te-
gen dat coninckrijc in Griecken lant op brengen.

Want daer na sal een machtiger coninc op staẽ Alexander magnus.
die met grooter macht heerschappen sal.Ende soo
wat hi wil/dat sal hi volbrenghen/Ende als hi opt
hoochste gecomen is/so sal zijn rijck gebroken wor
den eñ verghaen/Eñ hem in die vier winden des
hemels deelen/Niet op sine nacomelinghen/Ooch
niet met alsulcker macht/als die sine ghewecst is
Want zijn rijc sal wtgeroeypt worden/eñ den vreẽ-
den te deele comen.

Ptolomeus/ Lagus Seleucus/ Nicanor/ Bernice/dye dochter ptlomei Philadelphi/ Antiochus.

Eñ die Coninc teghen Tsuyden/ die sal machtigher worden dan eenighe andere vā sine Princen/ Mer tegen hem sal oor een machtich worden/ eñ heerscappen/ wiens heerschappie groot zijn sal.

Mer na sommige iaren sullē si met malcanderē vrientscap makē/ Eñ die dochter des Coninckeñghē Suydē sal comē tottē Coninc tegē dat Noorden/om vereeninghe te maken/ Maer si en sal dye macht niet behouden/ Eñ daer toe en sal haer saet oor niet staende mogē blijuē/ Mer si sal ouergheleuert wordē/met den ghenē die haer gebracht hadden/eñ met den kinde/ eñ met den ghenen/ welcke si eenen tijt lanc machtich ghemaect hadde.

Theos Ptolomeus Energetes dye broeder Bernicia Seleucus Gallinius.

Daer sal eenē tacke vā haren stamme opcomē Die sal comē met heyrcracht/ eñ den Coninck van Tnoordē in zijn vasticheden eñ stercte vallen/eñ hi salt volbrenghē/eñ oor die victorie behoudē/ Hi sal oor hare Godē eñ beeldē/met die costelicke cleynodien/beyde siluerē eñ guldē wech voerē in Egiptē eñ voor den Coninc tegē Noordē wel sommige iarē blijuē/Eñ als hi door des seluē coninckrijc ghetoghē is/so sal hi weder omme in zijn lant trecken.

Anthiochus magnus eñ Seleucus zijn broeder Ptolomeus philopator eñ Antiochus magnus.

Mer zijn sonē sullē tot gramschappē verweckt wordē/Eñ een groot heyr te samen brengen/Eñ deen sal comē/eñ sal als een water vloet her door varen Eñ den anderē wederomme tot aen zijn vastichedē verstoorē/ Dan sal die Coninc vā Suyden vergramt wt treckē/Eñ mettē Coninc vā Tnoorden strijdē/Eñ sal also grote hoopen volcx tsamē brenghē/eñ dat hē des anders hoopē in zijn hāt gegeuē sullen wordē/Eñ sal den seluē hoope wech voerē/ Waeromme hi zijn herte verheffen sal / om dat hy so veel duysendē ter neder gheleyt heeft/ Mer daer mede en sal hi noch zijnder niet machtich worden/ Wāt die Coninc tegē Tnoorden sal wederomme eenen meerderen hoope tsamē brengē/dā dē voorgaendē was/ Eñ na sommighe iaren sal hi daer henen treckē/met een groote heyrs cracht/eñ groot goet/Eñ ter seluer tijt sullen haer vele tegē dē Coninc tegē Tsuydē settē/ Oor sullen sommighe afualligē wt dijnen volcke haer verheffen/ ende die prophecie veruullen/eñ sullen oor verslagen worden.

Die selue Antiochus magnus.

Ptolomeus epiphanes

Also sal die Coninc teghen Tnoorden daer her trecken/om schantsen te maken/eñ die vaste stedē te winnē/Eñ die Armē/ oft macht der gheenre vā

C

Anthiochus magnus tegē Ptolomeus epiphanes Cleopatra.

Suydē en sullent niet moghen keerē/Eñ sine beste iongē mannē des volcx en sullens oor niet connen wederstaen/ Mer hi sal/als hi aen hē coēt/ sinē wille doen/ Eñ niemāt en sal hē wederstāt doē mogē/ Hi sal oor in dat lustige eñ weerde lant comen/Eñ hi salt voleyndē/door des seluen handt/Eñ sal zijn aensicht stellen/ op dat hi metter macht zijns ganschē Coninckrijcx come/ Mer hi sal met hē vereenighen/eñ sal hem sine dochter tot eenen wijue gheuen/op dat hi hem verderue/ Maer het en sal hem niet ghelucken/Eñ daer en sal niet af comen.

Die Romeynen namen Antiochus magnus. Aēē af/ Tot E liamidē in Per.

Daer na sal hi hē tegen die eylandē keeren/Eñ der seluer veel winnen / Maer een Vorste sal hem dwingē/also dat hi sal moetē ophouden met schande/op dat hē niet meer schandē en ghescieden/ Eñ also sal hi hē dā wederomme keeren in die vastichede van sinē lantscappe/Eñ hi sal hē stooten/ eñ vallen/also oor datmen hem nergens vinden en sal.

Eñ in zijn plaetse sal een opcomē/die sal een eerlic rijc besitten/gelijc als een dieflhencker/ Mer na een weynich daghen sal hi breken Nochtans noch door gramschappe/noch door strijdt.

In die stede vā desen sal een ongeachte opstaē/ welckē men geen coninclijcke eere bewijsen en sal/ Die sal met listicheyt comē/eñ sal hē gelückē/ Eñ hi sal dat Coninckrijc met soete woordē in nemē/eñ die Armen(welcke als een waterbloet daer her varen)sullē van hē/ghelijc met een watervloet ouervallen/ende verslaghen worden/ Daer toe oor die Prince metten welcken dat verbont gemaect was Want na dien dat hi met hem vereenicht is/soo sal hi bedrieghelic met hem omme gaen/ Eñ hi sal op trecken/eñ met een cleen volc hem verweldighen/ Ende het sal hem ghelückē/ dat hi in die beste stedē des landts comen sal/ Ende hi salt alsoo maken dat zijn voorvaders/ noch sine voorouders niet gedoē en conden met roouen/plonderen/eñ bueten/ Eñ hi sal na die alder vaste ende sterckste steden staen/ Ende alle eenen tijt lanck.

D

Ende hi sal zijn macht ende zijn herte tegen dē Coninck int Suyden verheffen / met grooter heyrcracht / Dan sal die Coninck in Suyden verweckt wordē tottē strijt/met een groot machtich crijschs heyr/ Maer hi en sal niet staēde mogē blijuē/Wāt daer sullen verraderien tegen hem ghemaect worden/ Jae die zijn broot met hem eten/die sullē hem helpen verderuen/ende zijn heyr onderdrucken/ al soo dat daer seer vele verslaghen sullen wordē/Eñ dat herte beyde der Coninghen sal dencken/ hoe si malcanderen schaden doen moghen / Ende sullen aen een tafele valschelic met malcanderen sprekē/ Nochtans en salt haer niet ghelucken / Want dat eynde is noch op een ander tijt bestelt.

Daer na sal hi weder thuys trecken met groot goet/ende zijn herte rechten tegen dat heylich verbont/Dan sal hi wat beschicken / ende alsoo reysen thuys in zijn lant.

Daer na sal hi ter gelegender tijt weder tegent Suydē treckē/ Mer ten sal hem ten anderen male also niet gelucken /als ten eersten male / Wāt daer sullen schepen comen wt Cithim(oft Italia)tegen hem/also dat hi versaecht sal worden / ende weder omme keeren moetē/ Dan sal hi tegen dat heylich verbont vergramt worden/eñ salt oor beschicken Ja hi sal hē wenden/ Eñ die dat heylich verbondt verlaten hebben/die sal hi aen hē treckē / ende sine Armen(oft machtighe)sullen aldaer bestelt wordē/Die welcke dat heylichdom in de veste eñ sterc te ontwijden sullē/Eñ dat daghelicx offer afdoen. Eñ sullen eenen verwoesten grouwel oprechten/ Eñ hi sal geueynsdelic handelen/Eñ dē godloosen goede woorden gheuē/die dat verbont ouertredē.

E

Maer dat volck dat sinen God kent/die sullen haer vermannē/eñ die ouerhant nemen/ eñ eenen voorspoet hebbē/Eñ die verstandighe inden volcke sullen vele andere vander ghemeentē leeren/eñ verstant gheuē / Daer en bouen sullen si oor eenen tijt lanc veruolcht worden/met sweert/vier / ghevangenisse/eñ roof/ Maer in die selue veruolghinge sal haer nochtās door een cleen hulpe geholpen wordē/ Maer veel sullen haer tot hem doen bedriegelic/Eñ onder die verstandighe sullen sommighe veruolcht wordē/op dat si gesuyuert/ghepurgeert

Judas machabeus (zijn broeders.

x hyp ghe Sel cus lopa die cerli en, h bed Anti chus phar eene boen ghel ker eene ninct Pthi meu Phil mete Antl chus sterf.

ende gereynicht worden/tot dat het een eynde heb-
be/Want daer is noch een ander tijt voor handen.

Van Antichristus/ende van die verlossinghe der Babiloonischer ghevanckenissen /Ende die destructie Jherusalems Ende vanden laetsten dach.

Dat.xij.Capittel

Ende die Coninc sal doen wat hem ge
lust/Eñ hy sal hem verheffen eñ op-
a rechten teghen al tghene dat God is/
Ende hi sal grouwelijcken teghen dē
God alder Goden sprekē/ Ende het
sal hem ghelucken / ter tijt toe dat die ghramschap
wt is/Want het is besloten/hoe langhe dattet due
ren sal/Ende den God zijnder Voorvaders en sal
hi niet achten/ Hi en sal noch der vrouwen liefde/
noch eenigen God achten/Want hi sal hem tegen
Alle beyde tsamen op heffen.
Mer sinen eygenen God Maosim sal hi eeren
Want hi sal eenen God/daer sine voorvaders niet
af geweten en hebben/eeren/met gout/ siluer/edel
gesteenten/eñ schoone cleynodien/Ende hi sal den
ghenen/die hē dat Maosim helpen stercken / met
den vreemden Godt / die hi vercoren heeft groote
eere doen / Ende haer tot Heeren maken ouer
groot goet/ende haer dat lant te loon wtdeelen.
Ende int eynde sal die Coninc int Suyden met
hem stooten/Eñ die Coninc teghen Tnoorden sal
hem ooc tegen hem stellen/met waghens/ruyters/
ende veel schepen/Ende hi sal in die landen vallen/
eñ verderuē/eñ door trecken/Eñ hi sal in dat lusti-
ghe weerde lant comen/ Eñ vele sullen daer versla
gen worden/Mer dese sullen zijnder hant ontulie-
den/Edom/Moab / ende die Vorsten der kinderē
Ammon/ Eñ hi sal sine macht in die landen seyn-
den/Ende Egipten en sal hem niet ontulieden mo
gen/Mer hi sal door sine heyr cracht heerschappen
ouer die gulden eñ siluere schatten / ende ouer alle
b die cleynodien Egipti/Lybie/ende der Moren.
Mer een gheruchte vant Oosten eñ Tnoorden
sal hem veruaren/ Ende hi sal met grooter verbol
ghentheyt wt trecken/op dat hi daer vele verderue
eñ te niet brenghe/ Ende hi sal die tenten van sinen
palleyse opslaen tusschen twee zeen/ om den weer-
den heylighen berch/ tot dattet met hem een eyn-
den worde/Ende niemant en sal hem helpen
Ter seluer tijt sal die groote Prince Michael/
die voor dijn volc staet/hem opheffen / Want daer
sal een alsulcke bedroefde tijt zijn/ als oyt ghe weest
is/sint dat die menschen geweest zijn / tot op die te
genwoordighe tijt toe/Ter seluer tijt sal dijn volc
bescherme worden/Ja alle die in dat boeck gheschre
uen zijn/Ende vele die onder der aerden liggen en
slapen/die sullen wacker worden / Die sommighe
tot dat eewighe leuen / Ende sommighe tot eewi-
gher versmaetheyt/ ende schande/ Maer die Lee
raers oft wijse/die dandere geleert hebben/die sul-
len blincken / als des hemels claerheyt / Ende dye
ghene dier daer vele tot der gherechticheyt ghewe
sen hebben/ die sullen ghelijck die sterren schijnen/
c altijt ende eewelijck.
Ende ghi O Daniel / verberght dese woorden/
eñ beseghelt dit schrift tot op die laetste tijt So sul-
lender vele ouer comen / ende groot verstant vinden
Eñ ick Daniel sach/eñ siet/ Daer stonden twee
andere/Deene aen desen oeuer des waters / Dan
der aen genen oeuer/Eñ hi sprack tot den ghenen
in die lijnen cleederen/die bouen aent water stont/
Wanneer salt dan een eynde zijn met sulcke won-
derlike wercken? Ende ick aenhoorde den man in
dat lijnwaet ghecleedt/die bouē aen dat water stont
Eñ hi hief op zijn rechte eñ slincke hant ten hemel/
ende swoer bi den ghenen die eewelijck leeft/ dattet
een tijt eñ sommige tijdē/ende een halue tijt duren
sal/Ende als die verstroyinge des heylighen volcs
een eynde heeft/dan sal sulcs al gheschieden.
Ende ic hoordet/mer ic en verstonts niet/ Doen
sprac ick/ Mijn Heere / hoe salt daer nae vergaen?
Eñ hi seyde/Gaet henē Daniel/Want dese woor-
den sullen besloten ende besegelt bliuen/ tot op die
laetste tijt/Eñ vele sullen ghereynicht / ghesuyuert
ende bewaert wordē / Ende die godlose sullen een
godloos wesen handelē/ Ende die godlosen en sul-
lens niet achten / Eñ so vele als haer der zijn die en
sullens niet verstaen/ Mer die verstandighe sullent
achten/die selue sullent verstaen.
Ende van die tijt aen/als dat daghelicx offer af
ghedaen/eñ den woesten grouwel daer opgerecht
wort/So sullen duysent/twee hondert / eñ tnegen
tich daghen verloopen / Wel den ghenen die daer
verwacht/ ende die duysent/drie hondert/ende vijf
en dertich daghen verreyct/ Mer ghi Daniel gaet
henen/ tot dattet eynde coempt / Ende rust/Ende
dat ghi opstaet in dijn deel.

Het.xiij.ende.xiiij. Capittel.bi den Hebreen in die Canon niet gerekent /die soect recht voor die Machabeen.

Die Prophheet Hosea.

God die HERE verthoont den Prophete Hosea onder een ghelijckenisse dat die Joden verstootē /ende die heydenen te houwelijck met God versaemt sullen worden.

Dat.J.Capittel.

Jt is des HEEREN woort/ dat ghe=
schiet is tot Hosea/ den sone Beheri/
iiij.Re. ter tijt Vsie/ Jotham/ Achas/ en Hiskia
xij. der Coninghen Juda / Ende ter
iiij.Reg. tijt Jerobeams/ des soons Joas/ des
xv.xvi. Conincks Jsraels.
xvij. En doen die HEERE beghonst te spreken met
Hosea/ so sprac hi tot mi/ Gaet henē/ eñ neemt een
hoere tot eenen wijue/ Eñ maect kinderen bi haer
. Want dat lant loopt vanden HEERE nae die hoe=
rerie. Eñ hi ghinc henē/ eñ nam Gomer die doch=
ter Diblaim / die welcke beurucht werdt met kin=
de/ eñ baerde hem eenen sone/ Eñ hi sprack tot hē/
Noemt hem Jesreel / Wāt binnen corte tijt/ wil ic
die bloetschuldē Jesreels versoeckē/ ouer dat huys
Jehu/ Ende ick wil met dat Coninckrijck Jsrahels
een eynde maken/ Ter seluer tijt wil ick den boghe
Jsraels in stucken breken int dal Jesreel.
iiij.Reg. Ende si werdt noch eens beurucht/ Ende baer
xv. de een dochter/ Eñ hi sprac tot hē/ Noemtse Lorha
mo/ Want ick en wil des huys Jsrahels niet meer
ontfermen/ Mer ic wilse wtroeyen / Nochtās wil
ic dat huys Juda ontfermen/ Ende wil hē helpen/
door den HEERE haeren God / Nochtans en wil
ic haer niet helpen door bogen/ sweerden/ strijden/
noch door peerden ende ruyters.
Ende als si Lorhamo gespeent hadde/ so wert
si weder beurucht/ eñ baerde eenen sone/ Ende hy
sprack/ Noemt hem LoAmi/ Want (dats ghesept)
Ghi en zijt mijn volck niet/ Daeromme en wil ick
ooc die uwe niet zijn.

¶ Hier wort van Christo ende den Euangelio te kennē
ghegheuen om dat onder die heydenen ende Joden te pre=
diken/ welcker hooft ende Coninc Christus is/ eñ die ver
stootinge der Joden wort verhaelt/ waer si haer niet en be
teren/ ende die verkiesinge der Heydenē in haerder plaetse
Dat.ij.Capittel.

A
L waer dat ghetal der kinderen Jsra=
hels ghelijck dat zant aen der zee / dat
men noch gemeten/ noch getellen en
can/ So salt nochtās ghescheiden/ dat
men in die plaetse/ daermen tot haer
seyt/ Ghi en zijt mijn volck niet / seggen sal/ O ghy
kinderen des leuenden Gods/ Want die kinderen
Juda/ ende die kinderen Jsraels sullen te hoope co
men/ Eñ si sullen haer tsamen aen een hooft hou=
den/ Ende wt den lande opwaerts trecken/ Wāt
den dach Jesreels sal eenen grooten dach zijn.
Segt uwen broederē/ dat si mijn volc zijn. Eñ
tot uwe susterē/ dat si in genadē zijn. Straft noch=
tans uwe moeder/ Wāt si en is mijn wijf niet/ En
de ic en wilse niet hebben/ So en ben ick oock haer
Hie.iij man niet/ Maer beueelt haer/ datse hare hoererije
wech doe/ Eñ haer ouerspeelderije van haren bor
sten aflegge/ op dat icse niet naect wt en trecke/ eñ
haer bloot en stelle ghelijc si was / doen si gheborē
wert. Ende dat icse niet en make/ ghelijc een woe=
stijne/ ende ghelijc een dorre lant/ ende dat icse niet
van dorste en late steruen / ende haerder kinderen
niet en ontferme/ Wandt si zijn hoeren kinderen/
Ende haer moeder is een hoere/ Eñ diese ghedra=
ghen heeft/ die is tot schanden comen / Eñ spreect
Jck wil mijne boelen na loopen / die gheuē mi mijn
broodt/ mijn water/ mijn wolle/ mijn vlasse/ olye/
ende mijnen dranck.
Daeromme siet ic wil dijnen wech met doornē
toe maken/ eñ eenen tuyn oft hage daer voor settē
dat zijt niet vindē en sal/ Eñ als si hare boeleerders
na loopt/ dat si die niet en grijpe. Eñ als si diesoeckt
dat sise niet en vinde/ Eñ dan seggen moet / Jc wil
wederommme tot mijnen voorgaenden man gaē
Daer mi beter was/ dant nv is. Wāt si en wil niet
bekennen dat ict si/ die haer coorn/ most/ ende olye
gaf. Eñ ooc haer veel siluers/ ende gouts gegeuen
hebbe/ Waer van si den Baal ghemaect hebben.
Daerom wil ick mijn coorn/ eñ most weder ne B
men tot zijnder tijt / Ende mijn wolle eñ vlassche
weder halē/ daer mede si haer schamelheyt bedecte
Nv wil ic haer schande ontdecken voor die oogen
haerder boelen/ Eñ nyemant en salse wt mijnder
hant moghen verlossen. Ende ick wil daer een eyn
de af maken van alle haerder vruechden / feesten/
Nyeu maenden/ Sabbathen/ eñ alle haere vier da=
ghen/ Jc wil hare wijnstocken/ eñ vijchboomē ver
woesten/ Aenghesien dat si seyt/ Dat is mijn loon/
dat mi mijne boeleerders gegeuē hebben/ Jck wil
een wildernisse daer af makē / dattet die wilde bee
sten verslinden sullen/ Eñ alsoo wil ic besoecken dye
daghen haerder Baalim/ oft beelden/ den welcken
si rueckwerc doet/ eñ si verciert haer met ooren rin=
ghen/ ende halsbanden/ eñ loopt haren boelen nae/
ende vergheetet mijnder/ spreect die HEERE.
Daeromme siet ic wilse lockē/ eñ in eender woe
stijnen leydē. Eñ vriendelijcken toesprekē. Aldaer
wil ic haer/ haere rechte wijngaertackers weder/
gheuen/ Eñ ooc dat dal Achor daermen prediken
sal/ tghene dat ghi te hopen hebt / Eñ aldaer sal sy
dan recht singhen ghelijc als ter tijt haerder ionck=
heyt/ Doen si wt Egipten landt tooch / Als dan
spreect die HEERE sult ghi mi noemen. Mijn mā/
ende mi niet meer/ Mijn Baal hieten/ Wandt ick
wil die namen der Baalim vā haren monde wech
doen/ datmen der seluer namen niet meer ghedinc=
ken en sal.
Ende ick wil met haer een verbont maken/ ter C
seluer tijt/ met die wilde beesten/ met die voghelen
onder dē hemele/ eñ met dat gewormte opter aer=
den/ Ende ic wil die boghen/ sweerdē/ ende oorlo
ghe vandē lande wech doē/ Ende wilse sonder sor
ghe laten woonen/ Jc wil mi aen v verlouen inder
eewichcyt/ Jck wil my aen v verlouen / in gherech
ticheyt/ oordele/ in genade/ eñ bermherticheyt/ Jae
in trouwe ende ghelooue wil ic mi aen v verlouen
Ende ghi sult den HEERE bekennen.
Ter seluer tijt wil ic verhoorē/ spreect die HE
RE/ Ja dē hemele wil ic verhooren/ Eñ dē hemel
sal dat aertrijc helpē/ Eñ die aerde dat coorn/ most
eñ olie helpē/ Eñ die selue sullē Jesreel helpen / Jc
wil haer mi opter aerdē tot saet behouden/ eñ haer
der ontfermē/ die in ongenadē was/ eñ seggen tot
haer/ welcke mijn volck niet en was/ Du bist mijn
volck/ Ende dan salt segghen/ Du bist mijn God.

¶ Die Prophete houdt haer voor die liefde die die
HEERE totten ouerspeelschen volcke heeft/ op dat hij=
se doe wederkeeren/ Eñ hi verwijt haer onder den persoo
ne eender ouerspeelderssen hare dwaesheyt dat si den ghe=
trouwen God verlaten/ Eñ met vreemde Goden hoereerē.

Dat.iij.Capittel.

Nde die HEERE sprack tot mi. Gaet
henen noch eens/ eñ boeleert met die
boeleerēde/ eñ overspelende vrouwe/
A gheliic die HEERE met die kinderen
Israels boeleert. Hoe wel si haer tot
vreemden Goden keerē/ Eñ boeleerē om een canne
oft pot wijns/ Eñ ic werdt met haer eens/ om.xv.
silverē penningē/ eñ anderhalf Homer gersten. Eñ
seyde tot haer/ houdt v bi mi eenen tijt lanck/ Ende
hoereert niet/ dat ghi met niemant anders te doē
en hebt/ So wil ic mi ooc bi v houden.
Also sullen die kinderen Israels lange tijt sonder
Coninc eñ Vorsten/ sonder offer ende outaer/ son-
der priesters/ ende sonder Godts dienst zijn/ daer
na sullen haer die kinderen Israhels bekeeren/ en-
de den HEERE haren Godt/ ende haren Coninck
David soecken. Ende si sullen in die laetste tijt den
HEERE ende sine ghenade eeren.

¶ God beclaecht hem van die boosheyt des volcs ende der priesteren Hi berispt se van haerder afgoderie eñ voor seyt haer die straffinghe.

Dat.iiij.Capittel.

Oort dat woort des HEEREN / O
A ghi kinderen Israels/ Wāt die HE-
vi RE heeft een oorsake te kijven/ met
die inwoners des lants / Want daer
en is geē trouwe / gheen liefde/ noch
dat woort Gods inden lande/ Mer Godt lasteren
sweeren/ lieghen/ moorden/ stelen / ende overspeel
doen dese hebben doverhant ghenomen. Eñ deen
bloetschult coemt nae dandere / Daeromme sal dat
landt Jammerlijcken staen / Ende het sal allen in
woners qualijcken gaen / Want die beesten opten
velde/ eñ die voghelē onder den hemel/ ende die vis-
schen inder zee sullen vergaen.
Deen en soude den anderen niet gheern berispt
oft gestraft hebbē / Die Priesters dē welckē toebe
hoort te straffen/ die zijn effen gelijc dat volc/ Daer
omme sult ghi des daechs vallen/ Eñ die prophete
des nachts neffens v/ Also wil ic dijn moedr ordelē.
Mijn volc is verloren/ Daeromme/ dattet niet
B leeren en wil/ Want ghi dan Gods woort niet en
acht/ so en wil ic v ooc niet achten/ dat ghi mijn prie
ster zijn soudt/ Ghi verghetet die wet Godts daer
omme wil ic ooc dijnder kinderen verghetē/ hoe
dat haerder meer wordt/ hoe dat si meer tegen my
sondighen / Daeromme wil icse so hooch tot schan
den makē/ so hooch als si inder heerlicheyt geweest
zijn. Si eten die sonden mijns volcks/ ende si zijn
met der selver misdaden in haerder herten ooc ve-
strict/ Also is die Priester ghelijc dat volck/ Ick wil
hare wercken besoecken/ eñ haer betalen/ nae dat si
verdient hebben/ Also dat si sullen eten / ende niet
versaedt worden. Hoererie bedriven/ ende ten sal
haer niet ghelucken/ Want si hebben den HEERE
verlaten ende zijnder niet gheacht.
Hoererie ende liefde der vrouwen/ wijn / ende
C most / maken dwasen. Mijn volck vraecht raedt
aen zijn hout/ Eñ sinen staf salt hem seggen/ Want
den hoerachtigen gheest verleytse/ dat si teghen ha
ren God hoererie bedriven/ Boven op die bergen
offeren si/ Ende op die hovelen wieroocken si
Onder die Eycken/ Buecken/ ende Linden/ Want
si sine schaduwen hebben / Daerōme worden uwe
dochteren ooc hoeren Ende uwe bruyts overspeel
derven/ Ende ick en wils ooc niet beletten / als u-
we dochteren/ eñ bruyts gheschendt/ ende hoeren
worden/ Want ghi eenen anderen Goods dienst
opricht metten hoeren/ ende offert metten hoeren
Want dat sotte volck wil gheslagen zijn.
Ende oft dan du Israel hadtste willen hoere-
ren/ soo soudtstu doch O Juda v niet beschuldicht
hebben ghehadt/ Eñ gaet tot Gilgal niet/ ende en
coemt niet op tot Beth Auen/ ende en sweeret niet
so waerlijck/ als die HEERE leeft/ Wandt Israhel
loopt als een dulle coe. Daeromme salse die HEE
RE laten gaen weyden gelijc een lam int wilt/ E-
phraim heeft haer tot tē Godekēs oft beeldē vele
Daeromme laet haer henen varen/ Si hebbē haer
totter gulsicheyt ende hoererie ghegheven. Haere
overheeren hebben daer eenen lust toe/ dat si schan
de toestoken/ Eenen wint salse wech drijven/ dien
si niet en sullen wederstaen moghen/ also dat si aen
haren Goods dienst moeten tot schanden worden

¶ Een claghe teghen die priesters ende Propheten/ die inde schult zijn/ dat dat volck vanden HEERE afvalt.

¶ Dat.v.Capittel.

Oort O ghi priesters / Ende ghi O
huys Israhels merct aen/ O du Co-
ninclijcke huys verneemt dat/ Want A
daer sal een straffinghe over v ghaen
Ghi die tot Mizpa eenen strick/ ende
een wtghebreyt net tot Thabor ghestelt hebt/ Si
slaen doot met hoopen/ Ende bedrieghen die luy-
den daer mede/ Daeromme moet icse alle tsamen
straffen/ Ick kenne Ephraim wel. Ende Israhel
en is voor mi niet verborghen / dat Ephraim een
hoere is/ ende Israhel een boevinne / Si en denckē
daer niet na/ dat si haer bekeerden tot haren God/
Want si hebben een hoerachtich herte/ ende en ach
ten op den HEERE niet.
Daeromme sal die hovaerdie Israels voor haer
aensicht veroetmoedicht worden. Ende Israel eñ
Ephraim sullen alle beyde verghaen / om haerder
misdaets wille/ Juda sal oock met haer vallen. Als
dan sullen si comen met haere schapen/ ende runde
ren den HEERE te soecken / Maer si en sullens
niet vinden/ Want hi heeft hem van haer ghekeert
Si verachten den HEERE/ ende crijghen vreem
de oft ongetroude kinderen. Daeromme salse oock
die Nieuwe maent verslinden/ met haren offer.
Blaest die basuynen tot Gibea / ende die trom
pet tot Rama/ Ja maect een alarme tot Beth Auē
aen ghene side BenJamins/ Want Ephraim sal
tot eender woestine worden/ ter tijt/ als ickse straf-
fen sal/ Daer voor hebbe ick die stammen Israhels
trouwelicken ghewaerschout.

¶ Hi verwijdt haer sine weldaden / ende hare ondanc-baerheyt/ op dat hijse tot wederkeeren verwecke

¶ Dat.vi.Capittel.

Je overheeren in Juda zijn den ghe- A
nen ghelijc die die landtpalen verset-
ten/ Daeromme sal ic minen toorne
over haer als water wtschudden/ E-
phraim lijdt ghewelt/ ende wort ge-
plaecht/ daer aen gheschiet hem recht / Wandt hy
heeft hem ghegheven tot menschen gheboden/
Daeromme ben ic den Ephraim ghelijck een mot
te/ Ende den huyse Juda ghelijck als eenen houdt
worm/ ende plaghe.

Als Ephraim zijn cranckheyt/ En Juda sine wō
den voelden/ So tooch Ephraim tot Assue. Ende
seynde totten Coninck Jareb/ Maer hi en conde v
niet heelen/ noch v van dit wee niet ontlastē/ Wāt
ic ben den Ephraim ghelijc eenen Lupaert/ En dē
huyse Juda ghelijc als eenen leeuwe/ Jc/ Jc wilse
verschoren/ en daer af gaen/ Jc wilse wech voeren
En nyemant en machse beschermē/ Jc sal ooc we
der op mijn plaetse gaen/ tot dat si haere schult be-
kennen/ En mijn aensicht soecken.

Inden ancxte sullen si mi vroech soecken/ Alst
haer qualijcken gaet/ so sullen si mi soecken moetē/
Ende seggen/ Wel op laet ons wederomme tottē
B HEERE keeren/ Wāt hi heeft ons verschoort/ hy
Psalm. sal ons oock heelen/ hi heeft ons ghewont/ hi sal
lxxvij. ons ooc verbinden/ hi sal ons helpen binnen twee
Job. v. daghen/ Op dat lanckste sal hi ons op den derden
dach weder oprichten/ Jae dat wi voor hem ghe-
sont zijn sullen/ Dan sullen wijt verstaen/ En onse
neersticheyt doen om den HEERE te bekennē/
Sinen wtganc is ghelijc die morghenstont/ hi sal
tot ons comen/ ghelijc als den morghen/ ende den
avont reeghen opter aerdē/ O Ephraim hoe sal ic
met v doen/ O Juda hoe sal ick mi met v houden?
In dien uwe goetheyt is/ ghelijck een morgē wolc
ke/ En ghelijck eenen dauwe die tsamen mēdē mor
ghen wech gaet/ Daeromme hebbe ic die Prophe
ten gheslagen en om mijnder woorden wille laten
dooden/ op dat uwe straffinghe openbaer mocht
worden/ ende int licht quame/ Want ick doch een
welbehaghen en lust hebbe/ aen vriendelicheyt/ en
goet doen/ en niet aen offerande/ Ende aen die kē-
ma.te.ij nisse Gods veel meer/ dan aen brantofferen/ Mer
Luce.x. si hebbē mijn verbont ghebrokē/ gelijc als Adam/
ende mi voorby ghegaen/ Gilead is een stadt der
misdadigher/ der ghewelt bedrijvers/ ende bloedt-
storters/ Der Priesteren hoop is gelijc een rot oft
bende der roovers/ Ende hare armen ghelijck als
der moordenaren/ ende als eenē bloetharst/ Wāt
si volbrenghen alderhande schalcheyt/ Gruwelijc
ke dinghen hebbe ick inden huyse Israels ghesien/
Ephraim hoereert aldaer/ En Israel is ontsuvert
Juda heeft ooc ghesaeyt dat hi eenen oogste heeft/
om te maeyen/ als ic mijn volc betalen sal vā haer
afkeeringhe.

Hi beclaget hem/ dat aē haer geen medecijne en helpt
alsoo seer zijn si ghewont in hare misdaden.

Dat.vij.Capittel.

Als ic begonste Israel te meesteren en
ghesont te maken/ So openbaerde/
haer die misdaet Ephraim/ Ende die
boosheyt Samarie/ Si gaen met lue-
A ghenen ende ydele dingē om/ Zijn si
bi huys/ so zijn si dieven/ Trecken si wt/ soo roovē
si/ Si en souden niet gheern bedencken in haerder
herten/ dat ick alle haer boosheyt ghedachtich ben/
Want oft si al met hare boose opsetten omvanghē
worden/ So zijn si nochtās voor mi openbaer/ In
haerder schalcheyt ende loghenen heeft hem die Co
ninck ende die Princen verblijt/ Dese zijn alle over
speelders/ ghelijc eenen backoven/ welckē die bac-
ker ghekeyt heeft/ als hi ophoudt te knedē/ tot dat
tet deech hem heffe/ ende opgaet/ Huyden gaetet
also toe/ dat onse Coninghen/ ende Vorsten begin
nen vanden wijn te rasen/ Si schicken haer totten
spotters. Si zijn met dat opsedt haerder herten/ ee-
nen backoven ghelijc haeren slape is/ den ganschē
nacht ghelijck als eens backers slape/ smorghens
bernt hi ghelijc een vier vlamme/ Si zijn altesamē
verhit ghelijck eenen backovē/ Haere richters heb
ben si verslonden/ Alle hare coninghen zijn gheval
len/ daer en ister niet een/ die mi aēroept/ Daerom
me moet Ephraim onder die heydenen ghemengt
worden/ Ephraim wort ghelijc eenen koecke/ die
men niet om en keert/ Die vreemden verterē hem
zijn cracht/ ende hi en nemes niet waer/ Dat grijse
hayr wast hem/ ende hi en wils niet weten/ Maer
sinen hoomoedt sal hem voor zijn aensicht staen/
Want si en bekeeren haer niet totten HEERE
haeren Godt/ Ende in alle dinghen/ en soecken si
hem niet.

Ephraim is ghelijck een sotte duyve/ die gheen C
herte en heeft/ Si hebben die Egiptenaers aenge iiij.
roepen/ Ende totten Assyriers zijn si ghetoghen/ Rvi
Mer als si henen trecken/ So wil ic mijn net over
haer wtspannen/ Ende haer ghelijck die voghelen
die inder locht woonen/ neder trecken/ En na haer
der menichte wil ickse castien/ Wee haers want si
zijn van mi gheweken. Verderfuinge moet haer aē
comen/ Want si hebben mi overgetreden oft voor
by ghegaen. Ic was hare verlosser/ maer si sprakē
valschelijcken met mi/ Si en hebben wter herten
tot mi niet gheroepen/ Mer op haer hebben si ghe
huylt/ Als si van die vruchten ende den wijn ruy-
sten/ Soo weken si van mi af/ Ick hebse onderwe-
sen/ hare armen heb ick ghesterct/ Maer si peysdē ose.
quaet teghen mi/ Si zijn te niet ghewōrden/ ghelijc the.
eenen boghe die daer mist/ Hare Princen worden rliii
metten sweerde verslagen/ vā des onbescaemden ie.r
ghewelts haerder tonghen/ Ende sulcx haer laster ez.
lijc spreken/ dat hebben si van Egipten ghehaelt.

Die Prophete bewijst zijn seyndinghe/ Hi verwijst haer
dat si metten monde God noemen ende aenroe-
pen/ Ende metter herten hoereren si na
die Afgoden/ Ende hoe dat deerste
Afgoderie/ te weten des calfs
we Israel ghero-
men sy.

Dat.viij.Capittel.

Set den hoorne/ die trompette aendē
mont/ en blaest op haestelic/ als cenē
arent/ tottē huyse des HEEREN/ A
Want si hebben mijn verbont over-
ghetreden/ En mijn wet hebbē si on-
trouwelijckē gehandelt/ Israel roept wel tot mi/
Du bist onse God/ wi kennen v/ Mer Israel stoot
dat goet vā hem/ Daeromme sal hem die viāt ver-
volghen/ Si hebbē Coninghen inghesel/ Mer niet
wt mi/ Si hebben Princen ghemaect/ Maer si en
behaghē mi niet/ Hare silver en gout/ hebbē si haer
tot Beelden ende Godtkens ghemaect/ Daerom
me sullen wtgeroeyt wordē. Dijn calf/ O Sama-
ria sal eewich ghenomen worden/ Want mijnen
grammighen thoorne/ is aen gegaen teghen v/ In
hoe veel tijts meēt ghi doch dat si gereynicht en ge
suvert mogē wordē? Wāt dat calf is vā Israel hier
die wercmeester heuet ghemaect/ Daerom en cant
geen God gesijn/ Mer dat calf Samarie is tot een
spinne gewebbe gewordē. Si hebbē wint gesaeyt

daerom sullen si ooc eenẽ draeypwint mayen / Haer
saet en sal niet voortbringẽ Geen meel en sal daer
af gemaect worden / Ende oft al wat voortbrochte /
So sullent die vrẽden verteren en̄ verslinden / Israel
heeft hẽ verdiept / Daerom is hi onder den heydenẽ
ghewoorden ghelijck een onlustich / ende oneerbaer
vadt / Sindt dat si henen op tot den Assyriers / zijn
ghetogen / so zijn si wilt ghewordẽ en̄ schou / Daer
om soo dient haer die wildernisse / Ephraim heeft
B voleerders bestelt / Daer om zijn si onder dye hey=
denen verstroeyt / daer wil icse vergaderen Binnẽ
eencorte tijt sullen si des lasts der Coninghen ende
Princen losch wordẽ. Ephraim heeft veel outaers
gemaect op dat si soudẽ sondigẽ / om dies wille zijn
hẽ die outaers tot sonden gecomẽ / Al scrijf ic haer
die menichte mijnder wet. So sullẽt zijt doch voor
een selsaẽ dinc achtẽ / En̄ oft si alle dat vleesche of
ferdẽ / en̄ aten / So en sal nochtãs die HEERE geen
behagen daer in hebbẽ / Als hi haerder misdaet ge=
dinct En̄ hare sondẽ met straffingen besoect Isra=
el keert hẽ weder in Egiptẽ / Hy vergeet diẽ die hẽ
gemaect heeft / Hy tymmert veel costelijcker salen
En̄ Juda maect veel stercker steden / Daerom wil
ic een vier in hare steden seynden / Dwelc hare pal=
leysen verslinden sal

¶ Hi verwijdt haer hare ontrouwe / afgoderie ende giericheyt
ende wat straffinghe haer ontmoeten sal dye bewijst hy
A haer · Dat. ix. Capittel.

Israel en verblijt v niet / ghelijck die hey
denẽ Wãt ghi hebt aen dinẽ God ge=
hoereert / Ghy hebt lieuer vreemde
scatten dan alle coornscuerẽ / Daerom
meen sullen haer dye coornschueren
en̄ dye wijnpersen nz meer ghenerẽ / En̄ den most
sal haer missen. Si en wonẽ in des HEEREN lant
nz / Mer Ephraim keert in Egipten. en̄ is onreine
in der Assiriers lãt Si en stortẽ dẽ wijn dẽ HEERE
nz tot eenẽ drãcoffer. En̄ si en offerẽ hẽ hare slach=
offer nz / Mer si zijn haer hedẽ gelijc die spise der cla
gender / aẽ die welcke alle diese etẽ / haer besmetten
Wãt dz broot daer si lust toe hebbẽ / dz en sal in des
HEEREN huys nyet comen / Wat wilt ghi op den
hoochtijdelijckẽ dach doẽ / en̄ op die feeste des HE
REN / Wãt siet / si sullen vã die verderuinge wech
treckẽ / Egiptus salse te niet brengen / En̄ Moph
salse begrauẽ / Alle hare lustige goedẽ sullen die ne
telen ouerwassen. En̄ die distelen in hare tentẽ. Dye
tijt haerõ besoeckingẽ comt / Den dach der betalin
gẽ is hier / dz moet Israel wetẽ / Mer den Prophe
te houdẽ si voor eenẽ narre / en̄ den geestelijckẽ mã
voor doof / So seer heeft die sondẽ / dẽ hate / En̄ dye
ontsinnicheyt douerhant genomen / Jae Ephraim
heeft hem selfs tot eenen wachter mijns Gods ghe
maect tot eenẽ Prophete / Den stric leyt op alle sine
stratẽ / en̄ eenẽ grouwel in dat huys zijns Goods /
B Si hebben haer verdiept / en̄ verderft / ghelijc voor
maels die tot Gibea / Daerom sal ooc haer boosch
feyt gedacht / en̄ hare sondẽ gestraft worden
Ic hebbe Israel gheuonden / als druyuen in die
woestine / En̄ hare vooruaders sach ick als vroech
rijpe vighen / Maer si zijn tot Baalpeor ghegaen
En̄ tot haerder schande afghetreden / hoe dat icse
lieuer hadde / hoe dat si grouwelijcker ghewoorden
zijn / Dat heerlijcke Ephraim vlieget daer af / als ee
nen voghel / Ja van die gheboorte / vã moeders lich Nu. xv.
aem / en̄ die ontfanghenisse aen / En̄ al voedẽ si hare Ju. ij.
kinderen op / Soe wil icse nochtans tot weeskens Deu
maken / onder die menschen ende oft haer dan leedt xxxi
ghesciet / Soe ist mi noch oock van haer gesciet /
Ephraim sal als my dunct / met sine kinderen tot
aerde ende noot gheplandt worden / Jae hi sal sine
kinderen den doorslaghers op voeden / O HEERE Ge.
ghi sult haer geuen / Mer wat sult ghi haer geuen? xlviij.
Ghy sult haer gheuen onuruchtbare lichamen / en
de verdroochde borsten / Alle haer boosheyt gesciet
tot Gilgal / en̄ aldaer haet icse / Om haerder boos=
heit wil / wil ickse wt mijnen huyse verdriuen / Ick
en wilse voort aen niet meer lief hebben / Want al=
le haere ouerheeren zijn verraders / Ephraim is af
ghehouwen / hare wortel is verdorret / alsoo dat si
gheen vrucht meer brengen en sal / Ende al baren
si So wil ic nochtãs die teedere vruchten haers lich
aems dooden / Mijn God salse verstoten / Want si
en hebben hem niet ghehoorsaem gheweest / Daer
omme moeten si onder die heidenẽ verstotẽ wordẽ

¶ Hy verthoont den volcke sine weldaden / Ende verwijdt
den seluen volcke Israels haer ondanckbaerheyt ende afgo
derie Dat. x. Capittel

Srael was eenen schoonen wijnstock
Mer eẽ onnutte vruchte heeft si voort
gebracht Ja hoe si meer vruchten had A
den / hoe dat si meer Outaren stichten
hoe dat ic haren lande meer goets de=
de / hoe dat si meer goets den Gaykens en̄ Beelden
deden / haer herte is gedeelt / Daerom hebbẽ si hair
sculdich gemaect / Die HEERE sal haer outaers in
stucken breken / en̄ hare Godekens om stoten Dã
sullen si segghen / Wi en hebben gheenen Coninck
Wãt wi en hebben dẽ HEERE niet gevreest / Wat
mach ons dã die Coninc helpẽ: Spreect grouwelij
ke woorden / so salt v geuẽ zijn / Maect eẽ verbont sa
mẽ. So sal nochtãs die straffinge ouer v wassen ge
lijc dz oncruyt op die vorẽn des ackers / Die inwoo
ners Samarie sullen met die caluerẽ Beth Auẽ wã
delen / Om des wille sal dz volc ouer haer droeuich
zijn / ooc hare Priesters die voormaels aen haer
vruechde haddẽ om dz hare heerlicheit vã haer wech
genomẽ is / Die Assirier sal tot een geschenke ghe=
bracht wordẽ / dẽ Coninc Jareb / Ephraim sal een
volcomẽ straffinge ontfangẽ / Israel sal voor sinen B
raet tot schãdẽ wordẽ. Samaria met sinẽ coninc sal
vgaẽ gelijc dẽ scuime opt water / Die hoochten van
Auẽ / aendẽ welckẽ hẽ Israel besondicht heeft / dye
zijn verwoest. Distelen en̄ doornen sullẽ op hare ou
taers wassen / Dã sal si totten bergẽ seggẽ Bedect
ons / En̄ tottẽ heuuelen / valt op ons O Israel ghy
hebt v bezondicht gelijc in voortijdẽ tijdẽ tot Gibea
daer zij si gestagẽ ghe weest / En̄ soude dã dẽ crijsch
die bose kinderen nz treffẽ / gelijc die Gibeonitẽ: Ic
wilse na mijnẽ lust castien / die volcken sullẽ op haer
vsaemt wordẽ / om haerõ groter boosheyts wille /
Ephraim was mi gelijc eẽ koe / die totte acker gãe
ghewent is / en̄ daerom was si mi weert / en̄ lief Ic
voor haer metten lichten Jock op haerẽ hals / Ick
dreef Ephraim / Juda ploechde / Maer Jacob moest
hem egghen op dat si totter gherechticheyt seu=
den saeyen / ende die vruchten der weldaden maye=
en Dat si haer braeck / ende ledich landt / wederg

opt nyeuwe tuelden/ eñ dẽ HEERE sochten/ tot dat hi quame/ eñ die gerechtichept leerde/ Maer si hebbẽ voor haer selfs als godlosen geachtert/ Daer omme sullen si ooc sonden maeyen/ ende vruchten der logenen eten/ Aengesien dat ghi v op dijne we

iiij. Reg xix. ghen vertroost/ eñ op die menichte dijnder sterckẽ hebt verlaten/ so sal onder dijnẽ volcke een oproer wassen/ Alle dijne vaste steden sullen verderft worden/ gelijc als Salomon dat huys Arbel verdorf/ inden tijden des oorloochs/ doen dye moeder met die kinderen verdeerft wert/ eñ verghinc/ Jae essen so sal hi ooc doen/ O Bethel van uwer boosheyts wegen/ In tijts ghenoech sal die coninc Israels vernielt worden.

¶ Hi vermaendt haer die oude trouwe ende weldaden die hi haer bewesen heeft/ oft hi haer doch wederbrengen mochte.
Dat.xi.Capittel.

A
Mat. ij.
Exo.iiij.
vi.

Ck hadde Israel lief/ die wijle dat hi noch ionc was/ Eñ ic riep mijnen sone wt Egipten lant/ Mer hoe ic haer meer riep hoe dat si meer af traden/ Si offerden den Godekens/ eñ rooc ten dẽ beelden/ Ic leerde Ephraim gaẽ/ Ic droech hẽ in mijn armẽ / Mer si en woudens niet verstaẽ dat ic haer helpen woude/ Ic leydese met vriendelijcke vandẽ/ eñ met liefliker stricke/ Ic was die gene/ die haer dz Joc op harẽ hals leyde/ Ic gaf haer hare spijse/ op dat si des te min in Egipten souden keerẽ/ eñ dat Assur zijn Coninc niet en soude wordẽ/ Mer si en woudẽ haer tot mi niet keerẽ/ Daer om sal dat sweert in haer stedẽ ophebbẽ worden eñ het sal den voorraet oft prouisie (daer si haer op verlaten hebben) vernielen eñ verslindẽ/ eñ dat vã wegen haers raets/ eñ opstellinghen.

B
Deute. xxix. Mijn volck is gansch moede/ Daerõ dattet hẽ tot mi niet en keert/ Si roepen hẽ haestelijckẽ/ tot dat Joc/ eñ nyemãt en isser/ diet haer af neme of v lichte. Hoe grote dingen hebbe ic v gegeuen O Ephraim! O Israel hoe trouwelic heb ic v beschermt! Heb ick ooch met di omghegaen/ als met Adama! Heb ic v ooc toebereet gelijc Zeboim! Ja mijn herte heeft hẽ omgekeert in mi/ Ic bẽ in die bermherticheyt bernende gewordẽ/ dat ic na die verbolgẽtheyt mijnder grãscappẽ mi niet ghekeert en hebbe tot Ephraim te verderuẽ/ Wãt ic ben God ende gheen mensche/ die heylige onder v/ al en ghinc ick in die stadt niet/ Die HEERE brullet als een leeuwe/ op dat si hẽ soudẽ na volgẽ/ Ja gelijc eenẽ leeu so brult hi/ dat si verscrict souden worden/ ghelijck die kinderen vanden Meyre/ op dat si vã Egipten veruaert souden worden/ ghelijc datmen die vogelen veriaecht/ Eñ van der Assyriers landt/ ghelijck alsmen die duyuẽ afiaecht/ Eñ dat al tsamẽ daerõ dat icse thuys soude doen blijuẽ/ Maer Ephraim omuangt mi met loghenen/ Eñ dat huys Israels met bedroch/ Juda alleen houdt hem sterckelijckẽ aen God/ eñ aen die rechte heylighe dinghen.

¶ Hi verwijt haer haer ontrouwe ende afual/ ende vermaentse tot wederkeeringhe om zijnder weldaden wille
Dat.xij.Capittel.

A
Exe. xvi

Phraim weydet dẽ wint/ eñ volcht/ den Oostẽ wint na/ Altijt en doet hy met dã logenẽ/ eñ vmeerdert vderuinghen / Met dẽ Assyriers makẽ si een verbont/ harẽ olye wort in Egiptẽ geuoert/ Die HEERE sal ooc int gerecht gaẽ/ met Juda eñ haer gelijc Jacob straffen/ Na sine wege eñ voornemẽ sal hi hẽ betalen Hi hadde in moeders lichaem sinẽ broeder met die versenen ghegrepẽ Eñ in zijnd' sterckte met God ghewrostelt hi worstelde mette Engel/ Ja dat hi hẽ ooc ouerwan/ smeecte eñ badt/ tot BethEel vãt ic hẽ ende daer sprac ic tot hem/ Ja ic die HEERE God der heyrscaren Ick die HEERE was sijnder ghedachtich/ om dat hi hem tot sinen God bekeerde/ alsoe oock dat hy dat goede/ eñ dat gerechte aenhinc/ Ende dat hi al tijt op sinẽ God verhoopte/ Maer hi is Canaan/ in sijnder hant is een valsce wage/ hi beneerstlicht hem om geweelt/ ende onrecht te doen /Ephraim denct also/ Ic ben nochtans rijc/ ic ben geweldich ghewordẽ In alle mijn wercken ende arbeyt en wordt gheen misdaet ghevonden / aen den welcken ic mi ontgaen hebbe/ Hoe wel dat ic nochtans uwe HEERE uwe God ben/ Als doen ic v wt Egipten leyde/ Ende dat ick bouen dat in dijne tenten sadt/ als op die hoochtijdelijcke dagen.

Met die Prophetẽ hebbe ic altijt gesprokẽ/ en mi in menigerley openbaringhen vertoont/ Ick hebbe den Propheten geopenbaert/ Met tot Gilead is godloosheyt/ Sy sijn ydel gheworden/ Tot Gilgal hebben si ossen gheslagen/ Ende also veel steenhoopen als si in die ackeruorẽ hebbẽ/ So vele outaers hebbẽ si ooc/ Jacob vloot in Assyrien/ Eñ Israel diende om een wijf/ Eñ om een vrouwe hoede hi die beestẽ. Door eenẽ Propheet voerde die HEERE Israel wt Egipten /eñ bewaerde hem door eenen Prophete / Met Ephraim heeft hẽ met sijnder wederspannicheit vertoornt/ Om dies wil sal sijn bloet op hem sijn/ Ende die HEERE sal hem sijn schande betalen.

Hi bewijst haer boosheit Ende vercondicht haer die straffinghe.
Dat.xiij.Capittel

En grouwel Ephraims is coe in Israel ghecomen/ Hi is tot Baal ghetreden/ Daeromme moet hy steruẽ/ Eñ nv so sondighen si altijt meer ende meer/ Si maken haer wt haeren goude gegoten beelden. Die der heydenen Godekens gelijc zijn/ Hoe wel dattet anders niet en zijn dan een maecsel der wercmeesters/ Ende dan segghen si/ Dat die menschen haer sonden offeren ende die calueren hoochlijcken eerẽ/ Daeromme sullen si worden ghelijc een morghen wolcke/ Ende ghelijck eenen dauwe/ die essen vroech verghaet/ Ende als een caf dat den draywint vanden dorschvloer wech waeyt/ Ende ghelijc eenen roock/ dye wt der schouwe oft schoorsteen vliecht Ic ben dij HEERE God/ van die tijdt aen/ dat ic v wt Egypten landt ghelepdt hebbe/ dat ghi gheenen Godt dan my alleen kennen/ gheenen ghesontmaker dã mi hebben en soudt/ Ick hebbe in der woestijnen in dat moeyelijcke landt dijnder acht ghehadt ende v besorcht/ Maer doen icse weyde/ ende voede dat si versaedt werden/ So verhief haer hare herte /ende si verghaten mijnder Daeromme wil ick haer als een leeuwe sijn/ Ende gelijc een luypaert op die straten tot Assirien/ Ic wilse aen rupschen ghelijc een beyrinne/ die van haer iongen berooft

v/ Ic wil haer/ haer vertwifelt herte d'thoren/ Al-
daer wil icse verslinden/ Eñ als die wilde dierē sul-
len si verscoort worden/ O Israhel ghi hebt v selfs
verderft/ eñ te niet gebracht/ Want ick ben altijt v
helper geweest/ Waer zijn nv dijne Conijnghen/ die
v in alle dine steden helpen souden? Waer zijn dijne
C ouerheeren/ eñ beschermers die v beschudden sou-
dē? Want ghi seydet/ Geeft ons Coningen eñ Vor-
sten/ In minen thoorne gaf ic v eenen Coninc/ Eñ
in mijnder gramschappen nam ic hē ooc weder/ Dye
misdaet Ephraims heeft haer diep versonckē. Eñ
zijn sonde leyt gansch diepe verborgen. Daeromme
sullē hē ooc ween aen comē/ gelijc eender barender
vrouwen/ Het is een onwijsch sone/ om dat hi niet
en denct/ dat hi in die tijt der gheboorte niet en had
de mogen bliuen/ In dien ic hē voor den cuyle niet
bewaert en hadde/ noch voor den doot beschermt
en hadde gehadt/ Ic was dijn doot/ O doot/ O hel
le ic was dijnē strale oft prickel. Mer nv is mi alle
minen troost eñ hope wech/ Gelijc als hi nv onder
den broederen die heerlicste is. Also sal den Oosten
wint/ die wint des HEEREN van die woestē afco
men/ Eñ sine waderaderē wtdroogen/ Eñ zijn fon
teynaderen vsupen. Die sal die schatten alder lust-
gher vaten coouen eñ verderuen/ Samaria worde
verwoest/ Want si is Gode ongehoorsaem geweest
Met den sweerde sullen si verslagen worden/ Ha-
re suyghende kinderen sullen vermorselt/ Ende
haer beuruchte vrouwen opgesneden worden.

¶ Hi roept dat volck aen/ ende vermaentse tot weder-
keringhe/ want hijse ghenadelijcken wil weder ontfangen.

Dat .xiiij. Capittel ✠

Aeromme bekeert v nv Israhel totten
HEERE dinen God/ Want ghi hebt
A eenē swarē val gedaen met dijne son-
dē/ Gereet v met woorden/ eñ keert
weder totten HEERE/ eñ segt tot hem
Vergeeft ons alle onse sondē/ ontfanct ons weder
goedertierlickē/ So willē wi v die stieren onser lip
pē opofferē/ Assur en sal niet meer onse helper zijn
Eñ wi en willen ooc nz meer op peerdē rijden Tot
die wercken onser handen en willen wi nz meer seg-
gen/ Du bist onse God/ Want bi v vint dat weesken
genade/ In dien si dat deden/ So woude ic haer af
keringe weder brengē/ eñ heelen/ Eñ haer vrij wil
lieflic lief hebben/ Also dat mijn gramschappe van
haer afghekeert worde/ Ic woude Israhel zijn ghe
lijc eenē dauwe/ Eñ hi soude dair bloeyē als eē ro
se/ Eñ sine wortelen in eeu slaen/ ghelijck eenen Li
banus/ Sijn ionghe tacken/ souden haer breet wt
B spreydē/ Eñ also schoon wordē als eenē Olyfboō
Eñ sinen ruecke soude zijn ghelijc des Libani/ Die
ghene die onder sinen scaduwe woonen/ die sullen
wederkomen/ Eñ opgaen gelijc dat coorn/ Ende
bloeyen als eenen wijnstoc/ Sijn lof eñ prijs soude
zijn/ als des wijns in Libano. Ephraim/ wat hebbe
ic voortaē met die Godkens oft beelden te doen? Ic
wil v antwoort geuen/ Ic wil een opsien op v heb
ben/ Ick wil v zijn ghelijck eenen groenen Ceder
boō/ aen mi sult ghi uwe vruchtē vindē So wie dat
wijsch is/ die sal dit verstaē. Eñ wie verstandich is/ dye
salt bekēnen/ Want die wegē des HEEREN zijn ge
recht Eñ die gerechtige sullē daer in wandelē. Mer
die godlosen sullen daer inne strukelen eñ vallen. ✠

¶ Die Propheet Johel.

¶ Hi prophetteerden volcke Israhels dat alle haer heer
lickeyt met den wtwendighen Gods dienst ondergaen en-
de verstoort sal worden.

Dat. J. Capittel.

It zijn die woorden des HEEREN
die tot Johel den sone Pethuel ghe- A
schiet zijn/ Hoort ghi raetheeren/ Aen
merct alle ghi inwooners des lants/
oft oyt bi v/ oft uwer vooruaderen tijt
dē geschiet si Vertellet uwē kinderē/ eñ uwe kinderē
harē kinderē/ eñ die selue ooc harē nacomelingē So
wat d' rupsen ouerbleef/ dat heeft die sprinchaē ge-
tē. Eñ wat dē sprinchaen ouerschoot/ dat heeft die
coolsprēger getē/ Eñ so wat dē coolsprenger ouer-
gebleuen is/ dat heeft die hemeldauwe verdoruen
Ontwaect O ghi dronckene/ eñ weent/ alle ghy
die den wijn drinct/ huylt om des most wil/ Want
hi wort v vanden mont afghesneden/ Want in mijn
lant sal een sterc eñ ontellic volc op trecken/ Dwelc
ke tanden heeft als een leeuwinne/ eñ backtanden als
eenen leeuwe/ Dat selue sal mijnen wijnghaertac-
ker verwoesten/ Eñ si sullen mijne vijghebboomen
die bastē afschellen eñ wech werpē/ Eñ die tacken
wit maken/ Huylt/ als een maecht/ die haer vā we-
ghen des mans haerder ioncheyt met eenē sac gor-
det/ Den spijsoffer eñ dranoffer sal wech genomen
wordē/ van des HEEREN huyse/ daer om sullen dye
priesters des HEEREN huys dienaers droeuich
zijn/ Dat velt wort verderft/ Eñ dat acterrijcke truert
Want dat coorn wort verdoruē Den most wort tot
scande ghemaect/ Eñ dē olye heel vdestrueert/ Die
ackerluydē sullē haer scamē/ eñ bedruct zijn om dē
tarwe eñ dē gerste/ eñ dē oegst so gansch opten vel-
de vergaet/ Die wijngaerdeniers sullen huylen/ als
die wijngaertackers geschent/ eñ die vijgeboomen
so geheelicken verdoruē sijn Oot sullē die granaet
appelē/ Palmbomē/ oft Dadelbomē/ Appelbomē
met den anderen boomen opten velde alle verdor-
ren/ Daerom soo sal oock alle ghenoechte der men
schen kinderen tot schande comen.

O ghi Priesters gordet v/ eñ claget/ O ghi die
naers d' outarē huylt/ Ghi dienaers mijns Godts B
coemt herwaerts/ ligget des nachts in sackē. Want
spijs eñ dranoffer/ wort wech genomē vanden huy
se dijns Gods/ Gebiet een vasten/ Roept dat volc
ende die ghemeente tsamen/ Vergadert die Raedts
heeren eñ wijsen/ eñ alle die in den lande woonē in
dat huys des HEEREN dijns Gods/ Ende roept
totten HEERE/ O wee des dages/ hoe is doch des
HEEREN dach so na bi! Gelijc een verwoestinge
sal hi vanden almachtighen comen/ Certeynlijc int
aensien onser ooghen wort die spijse afghesneden/
Eñ die blijschappe/ moet vanden huyse ons Gods
Dat zaet sal inder aerden verderuen/ Die coornkis-
tē verwoest/ Die coornhuysen zijn afgebrokē/ Want
dat coorn wort geschēt/ Och hoe suchtē die beesten
Hoe loeyē die rinderen/ om dat si nerghens gheen
weyde en vinden/ O HEERE tot v wil ick roepen
Want dat vier heeft die schoone beemdē in die wil
dernisse verteert. Ende die vlāme alle boomē opten

velde ghesegent/ Jae die wilde dieren sullen oock
tot u waerts gapen/om dat die watergrachtẽ wt
ghedrooght zijn/ Ende dat vier die weylandẽ inder
woestijnen verslonden heeft.

¶ Die grouwelicheyt ende grootheit der straffinge en
de des iammers dat ouer alle menschen gaen sal/ Daer
omme alle dinghen tot rouwe claghen / ende beduitheyt
vermaent worden/ Maer in dien datmen tot God keere/
So sal daer noch ghenade te verhopen zijn.

Dat.ij.Capittel. ✠

Blaest den hoorne op in Sion / eñ dye
basuyne optẽ berch mijnder heerlicheit
also dat oock alle die inden lande zijn/
B beuẽ. Want den dach des HEREN
comt/ Eñ is nae bi/ Eenen duysteren
eñ donckerẽ dach/ Eenẽ wolcachtigẽ/ eñ neuelach
tighẽ dach. Die welcke ghelijck die dageraet ouer
die bergen daer wt blinct/ Dat is/ een groot mach
tich volc/ diesgelijckẽ vandẽ beginne noyt geweest
en is/ eñ in toecomender tijt nymmermeer zijn en
sal/ Een vier sal voor hem verslindẽ/ Ende achter
hẽ gelijc een vlamme versengen. Voor hem sal der
lant zijn/ ghelijc eenen lusthof/ oft hof der weeldẽ/
Ende achter hem als een woest veldt.

Nyemãt en isser die haer ontvlieden mach. Sy
zijn aen te sien gelijc die peerden eñ henxten/ Eñ
si iaghẽ na ghelijc die ruyters/ Si springen daer he
nen met een ghedruyssche/ gelijc die raders opt bo
B uenste vandẽ berghẽ/ eñ craken gelijc een vier vlã
me/ die dat stroo eñ stoppelen verbernt/ Si trecken
daer henẽ als een machtich volc/ dat tottẽ strijt be
reet is/ Alle volckẽ sullẽ vã haer v'schricken/ Eñ alle
aensichtẽ sullen gelijc eenẽ sierpot swert wordẽ. ✱
Si sullen als Kuesen loopen / Eñ dye mueren als
crijschlieden beclimmen/ Een yegelic sal zijn strate
reysen/ eñ nyemant van sinen wech af treden/ Nie
mant en sal den anderen dringen. Mer een yeghe
lick sal sinen pat gaen/ Door die vensteren sullen si
in vallen/ Eñ ongewont bliuẽ. Si sullẽ inder stadt
herwaerts eñ gintswaerts loopẽ/ Eñ op die mue
ren omloopen/ die huysen beclimmẽ/ Eñ door die
vensteren gelijc een dief insluypen/ Dat aertrijcke
sal van haer beuen/ eñ die hemelen beweecht wor
den / Die sonne eñ die mane sullẽ verduystert wor
den/ Ende die sterren haer schijnsel verliesen. Dye
HERE sal hem ooc laten hooren/ voor zijn crijsch
heyre/ Want zijn heyre is machtich/ groot/ eñ sterc
om zijn voornemen eñ beuel te volbrenghen/ ende
te voleynden/ Dat is dẽ grootẽ eñ eysselijckẽ dach
des HEREN. Wie sal hem verdragen moghen?

Eñ nv spreeckt die HERE/ Bekeert v tot my
C wt ganscher hertẽ/ met vastẽ/ weenen/ eñ claghen/
Verschoort uwe hertẽ/ eñ niet uwe cleederen/ Be
keert v totten HERE uwen God. Wãt hi is ghe
nadich eñ bermhertich/ lãcmoedich / eñ vã groter
goetheyt/ Hi vergheeft die sonden eñ boosheyt/ Hi
sal sekerlijckẽ om gekeert wordẽ/ ophoudẽ vã dye
straffinghe/ Eñ sal die vruchten laten blijuen / tot
spijs eñ drancoffer den HERE uwen God.

Blaest op den hoorne in Sion/ Gebiet een va
sten/ Roept die ghemeente / eñ vergadert dat volc
Vercondicht die ghemeente te samẽ/ Versaemt die
Raetsheeren ende vergadert ooc die ionghe kinde
ren/ met die suygende/ Die bruydegom gae wt zijn
der camere/ ende die bruyt van haren voorhanck/
Laet die priesters den HERE dienen/ tusschẽ den
voorhof/ ende dat outaer/ op dat si weenen eñ seg
ghen/ Ach HERE spaert dijn volck/ en laet doch
dijn erfdeel also niet versmaet worden/ dat die hey
denẽ daer ouer heerscappie hebben / Waeromme
datmẽ onder die heydenen soude seggen/ Waer is
nv haer God? Wãt alsoo sal die HERE ouer zijn
lant een zeloersche liefde hebbẽ/ eñ zijn volc sparen
Die HERE sal antwoordẽ eñ tot sinẽ volcke seg
gẽ/ Siet ic wil v coorn/ wijn/ eñ olie sendẽ/ daer ghi
af versaet mocht wordẽ/ eñ v voort aen nyet meer
onder die heydenẽ v'smaet latẽ zijn/ Ic wil ooc den
ghenẽ vant Noordẽ verre vã v verdrijuẽ/ eñ hem
in een drooch verwoest lant verstooten/ Sijn aen
sicht teghẽ die Oostersche zee/ Ende zijn achterste
deele tot dat achterste der zee toe. Sijnẽ stãc sal op
gaẽ/ eñ zijn vose onreynicheyt sal ouer hẽ varẽ/ Wãt
hi soo houaerdelijckẽ ghehandelt heeft. Weest son
der vreese/ O ghi aertrijcke/ eñ verblijt v/ Wandt
God die HERE sal grote dinghen handelen / O
ghi wilde beesten en veruaert v niet/ die beemden
eñ weyvelden inder woestijnen sullẽ weder groen
worden/ ende die boomẽ hare vruchten brenghen
Die vijgheboomẽ/ eñ wijngaertackers sullen haer
vermoghen gheuen/ Daeromme Juycht nv ende
weest blijde O ghi kinderen Sions indẽ HERE
uwẽ God. Die v also noot is reegẽ gheuẽ sal/ vroe
ghẽ eñ spadẽ reghen inder eerster maent op v van
daer bouen af laten sal / dat dye dorschvloeren vol E
vruchten/ ende die wijnpersen van most eñ olyen
ouerloopen sullen / Ick wil v die iaren verwillen
welcke v die sprinchanen/ rupsen/ coolsprenghers/
ende den hemels dauwe mijn groote crijschheyr af
gheten hebben/ Also dat ghi ghenoech hebben sult
om te eten/ eñ versaet worden / dat ghy den name
des HEREN dijns Gods louẽ eñ prijsen sult die
met v soo wonderlijcken ghehandelt heeft/ Ende
mijn volc en sal nimmermeer tot schanden wor
den/ Ja ghi sult beuinden/ dat ic midden onder Is
rael/ ende die HERE dijn God ben/ ende anders
gheen/ om dies wille en sal mijn volc nimmer
meer tot schande comen/ Daer na sal ic mijnẽ geest
op alle vleessche wtstorten/ daer van sullen uwe so
nen/ eñ dochterẽ prophetcrẽ/ oft wtleggen / Uwe
Oudtste ende Wijsen sullen droomen droomen/
Eñ dijne Jongelingen ghesichten eñ visioenẽ sien
Ja ooc ouer die knechtẽ eñ dienstmaechden sal ick
terseluer tijt mijnen gheest wtghieten.

Wonderlijcke teckenen sal ic aen den hemel en
de opter aerden doen te weten/ bloedt/ ende vier/
roock ende damp/ Die sonne sal in duysternisse/ eñ
die mane in bloedt verkeeren/ eer dat den grooten
eñ veruaerlijckẽ dach des HEREN comt. Eñ
het sal ghescieden dat een yeghelick die den name
des HEREN aenroept/ beschermt sal worden
Want die verlossinghe sal opten berch Sion/ ende
Hierusalem zijn/ ghelijck als dat die HERE voor
sproken heeft/ vandẽ ouergheblevene die die HE
RE roept.

¶ Hoe dat volck wedergehebrachte
wordt/ Ende hoe die vian
den die haer misdaen
ende gheschadicht
hebben ghestraft
sullen wordẽ.
Dat.iij.Capittel.

Want siet in dien dagen eñ ter seluer tijt
B Als ic die geuangenisse Juda eñ Hierusalēs om kerē sal / so wil ic dan alle heydenē tsamē brengen / eñ wilse int dal Josaphat leyden eñ wil met haer aldaer te recht sittē / vā weghen mijns volcs / eñ erfdeels Israel / die si onder die heydenen verstroeyt / eñ haer in mijn lāt gedeelt hebben / Eñ dat lot om mijn volc geworpen hebben / Eñ hebben die ionge knechtkēs vset / eñ om spijse gegeuē / eñ die ionghe meyskens om wijn vercocht / eñ verdroncken

Eñ ghi luyden van Zor / eñ Zidō / eñ alle die lātpalen der Philistinen / wat hebt ghi met my te doē? Wilt ghi mi torten? Wel aen / Jn dien ghi mi tortet eñ vergramt / So wil ict v haest / eñ corts weder betalen op uwen cop / Wāt ghi mijn siluer / eñ gelt gout / eñ mijne schone clenodien genomē / eñ in uwe kercken gebracht hebt / Daer toe ooc die kinderen Jerusalems eñ Juda vercocht hebt dē Griecken / op dat ghi haer verre vā harē lantpalē soudt brengen / Siet / ic wilse vweckē / wt de plaetse / inder welcker dz ghise vcocht hebt / Eñ ic wilt v vgelden op uwen cop / Eñ ic wil uwe sonē eñ dochteren wedom vcopen / door die kinderen Juda / die sullense den inwoners van dat Rijc Arabia / eenen volc in verren landen vercopē / Want die HEERE heuet ghesprocken

Roept dit ond die heidenen wt / seggē si / Heyliget eenen strijt / vweckt eñ monstert die sterckē. Laet herwaerts trecken alle crijschluyden / Maect van uwe ploechysers sweerdē / eñ vā uwe wijngaerts meissen seysenen / eñ sickelen tot spiessen / eñ lācen ysers Die cräcke achte hē stercke / Hoopt v tot rotten / eñ coēt herwaerts alle heydenen / rōt ōme / eñ vsaemt v / Al daer sal die HEERE dijne sterckē neď leggē Maect v op ghi volcken / ende treckt af tot int dal Josaphat Want aldaer wil ic sitten / om te oordeelen alle heydenē rōt omme / Slaet in die seysen / eñ sickel Wāt den oogst is rijpe / Coemt hier af / wāt dye wijnpersse is al vol / Wāt hare boosheyt is seer groot

C Het sullen hier eñ daer hoopē volcs zijn / int scuerdal / Wāt dē dach des HEERE is na bi / int scuerdal / Sonne eñ mane sullen verduysteren / Eñ dye sterren sullen haer schijn verliesen / Eñ die HEERE sal van Zion brullen / eñ wt Jerusalem sine stēme laten hooren / Also dat hemel eñ aerde beuen sullē Mer die HEERE sal sinē volcke een toeulucht zijn eñ een vasticheyt den kinderen Israels / Eñ ghi sullet weten dat ick die HEERE uwe God / tot Zion op minen heylighen berch woone / Als dan sal Hierusalem heylich zijn / Ende gheen vreemdelinghen en sullen meer door haer wandelen

Ter seluer tijt sullē die berghen van soeten wijn druppen / Eñ die houelen van melcke vloeyen / Eñ alle beken in Juda sullen vol waters gaen / Ende daer sal een fonteyn adere wt den huyse des HEEREN gaen / die sal den waterstroome Sittim wateren. Mer Egipten moet woest wordē / eñ Edom een woestine eñ eenelijcke plaetse worden / om tgewelt eñ onrecht aen den kinderen Juda bedreuen / eñ dat si ontsculdich bloet ghestort hebben in haren lande / Mer daer tegen sal Juda eewelic bewoont worden / Eñ Hierusalem van nv aen / tot inder eewicheyt Want ic en wil haer bloet onghewroken niet laten / Eñ die HEERE sal wonen tot Zion

Hier beghint die prophpeet Amos

Hi vercondicht Israel sine straffinghen / Ende daer toe ooc sommighē heydenen Dat.eerste.Capittel:

A Dit is dat Amos (dye onder dye herders tot Thekoa een was) ghesien iiij.Reg. heeft ouer Israel / inder tijt Vsie des xiiij. conincs Juda / eñ Jerobeās des soōs Joas / des Conincs in Israhel / twee iaer voor die aertbeuinge / Ende sprac / Die HEERE sal wt Zion brullen / Ende zijn stemme wt Jerusalem laten hooren / Also dat die schone weyden der herders iammerlijc staen sullen / ende dat den toppe des berchs Carmel verdorren sal

B Alsoo spreect die HEERE / Om drye eñ vier lelicker feyten wil Damasci / en wil ic haerder niet sparen / Daerom dat si Gilead met yseren vlegelen gedorscht hebben / Mer ic wil een vier seynden in dat huys / Hasaeel / dattet die palleysen Benhadads verslinde / Eñ ic wil die grendelē tot Damasco aē stucken brekē / Eñ die inwoners inden velde Auē / met den ghenen die dat septer houdt wt den lustighen huyse wtroeyen / Also dattet volc in Syria tot Kir Cyrene wech geuoert sal worden / seyt die HEERE is Kir.

Alsoo seyt die HEERE Om drie ende vier lasteringen wille Gaze / en wil ick haerder niet sparen. Daerōme dat si die geuāgen weder gheuangen / eñ int lant Edom verdreuen hebben / Mer ick wil een vier binnen der mueren Gaze seynden dat sal hare palleysen verteren / Eñ ic wil die inwoners tot Asdod / eñ den ghenen / die dat septer houdt / tot Askalon wtroeyen. Eñ mijn hant tegen Akron wtstrecken / also dattet vergaen sal / so wat vanden Philisteen ouergebleuen is spreect die HEERE God

C Also spreect die HEERE. Om drie ende vier boosheden wille / der stat Zor / en wil ic haerder niet Philisparen / Daeromme dat si die geuanghen int lāt Esteen zijn dom voorder verdreuen hebben. Eñ niet gedacht die Paen hebben aen dat verbont der broederen / Dairomme lestinen. wil ic een vier onder die mueren Zor seynden / dat hare palleysen verslinden sal

Also spreect die HEERE / Om drie eñ vier scalcheden wille Edom / en wil ic zijnď niet sparē / Daerom dat hi sine broeders metten sweerde veruolcht eñ hē sine kinderen ghedoot heeft / eñ altijt vscoort in sinen toorne / eñ zijn verbolgentheyt sonď ophoudē bedreuen heeft / Mer ic wil eē vier seyndē tot Theman dat sal die palleysen tot Bazra verslinden

Also spreect die HEERE / Om drie oft vier lasteringhen wille / der kinderē Ammon / en wil ic haerder niet sparen / Daerom dat si die beuruchte in Gilead verschoort hebben / op dat si haer lātpalē breeden maken souden Mer ic wil een vier onder die mueren Rabba aēstekē dat hare palleysen verteeren sal in dat geroep van Alarme / ter tijt des strijts / Ende als dat onweder comen sal inden dach des storms Daer sal dan haer Coninck met sine Princen gheuanghen wech geuoert wordē seyt die HEERE

Also spreect die HEERE / Om drie eñ vier scalcheden / wille Moabs / en wil ick haer niet sparen / Daeromme dat si dat gebeēte des Conincs tot Edom tot asschen verbrāt hebben / Maer ick wil een

vier scyndē in Moab/ dat die palleysen tot Kirioth
verterren sal/also dat Moab steruē sal in eē geruys
sche/Alarm gescrey/eñ inder basuynen geclāc/Eñ
ic wil dē Richter ond haer wtroeyen / eñ alle haere
princē /met hē verslaen/spreect die HERE

Hi verwijdt Juda ende Israel/hare schalcheyt Ende ver
condicht haer hare straffinghe Dat.ij.Capittel

A Lso spreect die HERE om drie ende
A vier lasteringen wille Juda /en wil ic
Mat.i. sijnder niet sparē/daerō dat si die wet
des HEREN verachten/eñ sine rech
ten nieten houdē/Eñ laten haer hare
lōgenen vleyden. Welcke haer voorvaders naghe
volcht hebbē /Maer ic wil een vier in Juda seyndē
Dat sal die palleysen tot Hierusalem verslinden
Also spreect die HERE om drie eñ vier sondē
wille/Israels en wil ic haerder nz sparen/daerō dz
si die vonnissen om gelt/eñ dē armē om scoē verco-
pen. Si gaen met voetē ouer die armē/eñ hinderen
die elendighe op alle plaetsen/Die vad eñ soō gaen
tot eēder deernen /op dz si minē naē ontheyligē sou
den/Eñ bi alle outaren brassen si van die verpande
cleder ē /Eñ drinckē den wijn inden huyse haerder
B Goden/vanden brueckē die welcke si met listicheit
eñ gewelt afgedrongen hebben
Nv heb ic emmer den Amorite voor haer henē
wtgeroeyt/die hooch was als die Cederboom/Eñ
sine macht so sterc als eē eycke Nochtās hebbe ick
sine vruchtē daer bouē af/ eñ sine wortelen vā ond
wtgeroeyt/Oec hebbe ic v wt Egipten ghebracht
eñ veertich iare door die woestijne ghelеyt/ op dat
ghi des Amoriten lant besitten sout / Eñ ic hebbe
wt uwe kinderen Propheeten op verweckt/ende
Nazareen wt uwe iongelinghen/O ghi kinderen
Israels /ist niet alsoo spreect die HEERE Maer
ghi hebt den Nazareen wijn te drincken ghegeuen
eñ den Propheten beuolen eñ gheseyt/En prophe
teert ons niet
Siet/ic wil v oec also doen kirren /gelijc eenen
waghen kirret/die vol schouen oft gerwē is Alsoe
dat die gene die snel is/niet ontuliedē/noch die sterc
is/yet vermogē en sal/Eñ die stuerse en sal zijn leuē
niet beschermē connē/Eñ die boge scutters en sul
len niet bliuen staen/Eñ die gerasch te voet is/dye
en sal niet ontlopen mogē/Eñ die te peerde rijdet/
die en sal zijn leuen niet connē bescermē. Eñ die ond
die stercke mālicis /die en sal dā nauwelijckē naect
ontuliеden connen /op die tijt spreect die HERE.

God die HERE en straft niet/ten si dat hi eerst te vorē
gewaerschout heeft/door sine Propheten/ Waeromme so
wie die waerscouwinghe niet ter herten en nemen/die wor
den met rechts gheplaecht

Dat.iij.Capittel

A Nv hoort O ghi kinderen Israels/wat
De.iiij. die HERE met v spreect/ te weten
met alle geslachten/die ick wt Egiptē
gebracht hebbe/eñ sprac alsoe/Wt alle
die geslachten oft natiē op aertrijcke/
heb ic v alleē wtgelezen/daeromme wil ic v oec be
De.b soecken in alle uwe misdaden/Mogē daer oec twe
tsamen wandelē/ ten si dat zijs te voren met malcā
derē eens zijn? Brult oec eenē leuwe in eē wout tē
si dat hi eenen roof heeft. Crijscht oec eē ionge leeu
wen welp wt sinen hole /ten si dat hi wat hebbe ge
uangen? Valt oec eenen vogel inden stric opter aer
den/daer geenen voghelaer en is? Oft heftmē oec
eenen stric vander aerden ?alsmen niet geuanghen
en heeft? Blaestmen oec in eender stadt met die trō
pette een Alarme/eñ dattet volck hem daer niet af
en verscrict? Isser oec ergens een ongheluck in een
der stadt/dat die HERE God niet en doet/Want
die HERE God en doet gheen dinc/ten si dat hijt
eerst sinen knechtē den Propheten geopēbaert heb
be Als eenen leeuwe brullet/wie isser doch die niet
verfaecht en is? Die HERE God spreect/ wye en B
soude niet propheteren oft prediken
Vercondiget inden paleysen tot Asdod/eñ in die
paleysen inden lande Egipti/eñ segt versaemt v op
dat geberchte Samarie/eñ siet/wat groter ōrecht
gewelt/eñ moort gescrey dat daer is /Si en achten
op gheen recht seyt die HERE/Mer violentie/eñ
scade te doen/dye gaen deen ouer dandere in haren
huysen omme/Daerōme spreect die HERE Men
sal dit lant rontomme belegeren / eñ v van dijnder
macht hier onder stoten/eñ dijne paleysen plonderē
Also spreect die HERE/Gelijc als een herd dē
leeuwe twee beenderē/oft een lapken vā eenē ore/
wt den muyle schoort/Also sullen die kinderē Isra-
els/oec wtgeruct worden /die in Samaria wonen
eñ hebbē in die hoecken een bedde/Eñ tot Damas
co een coetse/Hoort/eñ betuyghet inden huyse Ja-
cobs spreect die HERE God / een God der heyr-
scaren/Dan ter tijt/als ic die sonden Israels besoec
ken sal. So wil ick oec die outaers tot Beth El ver
soeckē Eñ die hoornē des outaers af brekē also dat
si ter aerden neder vallen sullē. Eñ ic wil beyde dat
winterhuys eñ dat somerhuys/ter neder slaē /Eñ
die yuoren huysen sullē vergaen/Ja alle huysen seit
die HERE sullen verderft worden

Hi verwijt haer hare misdaden ende openbaert die toeco
mende straffinghe ende hi vermaentse tot wederkeringe

Dat.iiij.Capittel

H Oort dit woort O ghi vette koeyen/ A
die op dat gheberchte Samarie zijt/
eñ dē behoeftigen onrecht doet/eñ v
treet die armen/eñ segt tot uwe Hee-
ren/Brēgt heyr/laet ons suypen/Die
HERE God heeft gesworen bi zijnder heylicheyt
Siet die tijt comt/ouer v /datmen v aē spiessen op
heffen eñ uwe nacomelinghen in visschers ketelen
wech dragen sal /Verscoort door die holen sult ghy
wtgaen/een yegelijcke recht den naestē voor hē he-
nen/Ja opten Harmō sult ghi wech geworpē wor
den spreect die HERE
Ja coēt nv herwaerts tot Beth El/eñ bedrijft C
sonde/eñ oec tot Gilgal / dat ghi der sonden vecle iiij.
muecht maken/Brēgt uwe slachoffer des morgēs G
eñ uwe thienden des derdē daechs/Eñ wierooct vā
dat suer deech/lof eñ dācoffer/Eñ predict eenē vri
willigen offer/eñ roepet wt/ wāt ghi kinderē Isra
els hebbet also geern/spreect die HERE God/eñ
daer om heb ic v oec in alle uwe steden uwe tandē
gebrec laten hebbē/eñ gebrec aen broot in alle uwe
plaetsen laten hebbē/Eñ nochtās en bekeert ghi v
niet tot mi spreect die HERE
Oec hebbe ic den regen ouer v opgehoudē alst
noch drie maenden tottē oogst waren /Ouer deen
stadt liet ict regenen/eñ ouer dandere/ en dede ickt
niet regenen/Den eenen acker wert bereghent/eñ

den anderen bleef onbereegent/ ē verdorrede. Ē
daer omme toghen twee oft drie steden tot eender
stadt om water te drincken/ Mer si en condens niet
genoech gecrigen/ Nochtans en bekeert ghi v noch
niet tot mi spreect die HERE
Ic plaechde v met een dorre ē droogē tijt/ ē
met den brant int corn/ Desghelijcs ooc die rupsen
atent al op/ so wat in uwe houen/ wijngaertackers
vigeboomen ē olijfbomen wiesch/ Ē nochtans en
bekeert ghi v niet tot mi/ spreect die HERE
Ic sant pestilentie onder v/ gelijc als voormaels
in Egipten/ Ic doode uwe jonghe ghesellē metten
sweerde/ ē liet uwe peerden geuangen wech voe-
ren Ic liet den stanc van uwen heyrlegher in uwe
nuesen gaen/ Nochtans en bekeert ghi v tot my nz
sept die HERE.
Ic keerde sommige onder v/ ronts omme/ ghe
lijc God Sodoma ende Gomorra omkeerde/ dat
ghi waert als eenen brant die wt den viere getogē
wort Nochtans en bekeerde ghi v noch niet tot mi
spreect die HERE
Daer omme wil ic v o Israel also weder doen
Ja also wil ic v doen / Daer omme schict ē bereet v
Israel dinen God te gemoete te gaen/ Want siet/
hy ist/ die die bergen maect/ den wint scept/ ē geeft
den mensche te kennen/ wat hi spreken sal/ Hy
maect die dagheraet/ ē die duysternisse/ Ende hy
treedt op die hoochten des aertrijcs daer henē/ Sy
nen name is HERE God der heyrscharen

¶ Een claghe ouer den val Israels / Hi verwijdt haer die
weldaden Gods/ Ende vermaentse tot beteringhe
Dat v. Capittel

A O Ghi vanden huyse Israels / hoort dit
woort. Wāt ic moet dit clagelicdekē
ouer v makē/ Die Joncfrouwe Isra
el is geuallē/ dat si nimmermeer we-
der op en sal staen/ Sy is ter aerdē ghe
stooten/ ē daer en is niemāt diese weder op helpe/
Wāt also sept die HERE God/ die stadt daer der
duysent woonen / die en salder maer hōdert behou
den/ Ē daer der hōdert woonē/ die en salder maer
thien ouer behoudē indē huyse Israels/ Daer om-
me spreect die HERE alsoe totten huyse Israels/
Soect mi/ so sult ghi leuen/ Ē en soect Beth El nz
Ē en gaet tot Gilgal niet/ Ē en treet nz tot Ber
seba / Want Gilgal sal geuanghen wech gheuoert
worden/ Ende Beth El sal verdriet comen.
Soect dē HERE/ so sult ghi leuen / op datter nz
een vier op en gae indē huyse Josephs/ dz daer ver
slinde/ Ē datter niemāt en si die Beth El lessche/
Ghi die dat recht in alsen ē bitterheit verkeert/ ē
die ghereechtichz ter aerden stoot / Hi maect dat Se
uē gesterte ē dz teeken Orion. Hy verkeert dē nacht
inden dach / ē dē dach in eenē seer donckerē nacht
Hy roept dz meyrwater / ē schuddet wt op dz aert
rijcke/ Sinen name is HERE. Hi deelt wt die ver
deruinge den sterckē/ ē eene verwoestinge brēgt hy
op dye stercke stadt/ Mer si zijn den ghenen viant
diese openbaerlicken straft/ Ē houden hē voor ee
nen grouwel/ die heelsame dingen leert
B Daeromme want ghi die armen onderdruct/ ende
neemt dz coorn met groote lasten vā haer / Soe en
sult ghi in die huysen niet woonen/ die ghy van ghe
houwen vierkante steenē getimmert hebt/ Ē den

wijn en sult ghi niet drincken/ dien ghi in die lustige
wijngaerden geplant hebt/ Want ic weet alle uwe
ouertredinghen/ welcker seer vele zijn. ē uwe son
den/ dye zeer machtich zijn/ Hoe dat ghi die rechten
onderdruct/ ē die geschencken nemet / om der ar-
mer saken inden gerechte te verdrucken/ Daerom
me moet die wijse tot deser tijt swijgen/ Want het
is een boose ende sorghelijcke tijt
Soect dat goet ē niet dat quaet / op ghi leuen
muecht / Soo sal die HERE die God der heyr-
scaren bi v zijn/ gelijc ghi begeert / Haet dat quaet/
ē hebt lief dat goet / Instellet dat recht weder in-
der poorten/ So sal die HERE die God der heyr-
scaren den ouergebleuenen in Joseph genadich zijn
Daeromme spreect die HERE God der heyr- C
scharen/ dye HERE/ Daer sal in alle straten eē cla
ge zijn/ Ē op alle straten salmen seggen/ Ach/ ach
Wee wee / ē men sal den ackerman tot droefnis-
sen/ ē alle die weenen connē/ tot clagen roepē / In
alle wijngaerden sal een weeninghe zijn/ Want ick
wil onder v gaen/ spreect die HERE
Wee denghenen die des HEREN dach begee
ren/ Waeromme begheert ghi den dach? Wāt des
HEREN dach sal duyster zijn ē niet licht/ Ja het
sal also zijn/ gelijc als yemāt voor eenen leeuwe vliet
ē hē ontmoete eenē beyre/ Ē gelijc als oft yemāt
in een huys quame/ ē leēde met zijnder hāt aen die
want ē dz hē een slāge stake/ Wāt des HEREN
dach sal duyster ē niet licht zijn/ dōcker ē nz claer
Ic haete ē verwerpe uwe feestē / ē verachte-
se/ ē ick en vermach uwe roocoffers niet / in uwe
vgaderinge / Ē oft ghi my al brātoffer ē spijsof-
fer offerde / so en sal ic daer gheen behagē aē hebbē
Ja uwe vette dancoffer en wil ic ooc niet aensien/
Doet slechs van mi wech dz ghebleer dijnder liede
kēs / wāt dijn musijc speel en mach ic niet hooren.
Mer dat recht sal geopēbaert worden/ gelijc wa
ter/ Ē die gerechtichz/ gelijc eenē stercken stroom Je.xx.
Hebt ghi mi in die woestine ooc veertich iaer lanck Act.vij.
slachoffer ē spijsoffer moeten brēgē? O ghi vandē
huse Israel? Noch soo hebt ghi tenten opgerecht u-
wen Moloch/ ē die beeldē vā uwe Godē / ooc die
sterren uwer Afgodē/ die ghi v seluē gemaect hebt
Daerom wil ic tot Damascon laten wech verdriuē
sept die HERE die God der heyrscharen heet

¶ Hi berispt den staet des gansscen volckes Dat.vi.Capit

 V Ee den stouten rijckē tot Zion/ ē dē
ghenē die haer op dat gebercht Sa-
marie vlaten/ die haer houdē voor de A
beste in als werelt / ē bedriuen haer Luc.vi
heerscappie/ so si willē inden huyse Is-
raels/ Gaet henen tot Kalne / ē aēscout/ Ē van
daer tot Hemath ō groter stadt / Ē treet henen af
tot Gad ō Philistee/ Die welcke beter conicrijckē
geweest zijn dā dese/ ē hare lātpalen ooc groter dā
die dine Nochtās zijn si vlaecht/ doē haer quade bze
quam. Ē ghi heerscapt mz geweit ē onrecht Ē
ghi liget op yuoren oft olifantē beenē beddekēs / ē
bedrijft uwe brood/onschēscap op v tapitse/ Dz be
ste wt der cuddē eet ghi/ ē die gemeste caluerē/ ē
speelt op den psalter/ ē ghi dichtet v liedekens als
Dauid/ Dē wijn drinct ghi wt schalen/ Ē ghi salfe
ē smeert v metten bestē olie oft balsem/ Mer daer
en is niemāt/ die hē der schaden Josephs aentrect,

Daeromme sullen si vooraē gaē/onder dē ge=
nen die geuangen wech geuoert worden/Eñ dat
B brassen eñ suppen der gulsigher sal op houden/wāt
Heb.vi. die HEERE God heeft gesworen/bi sijnder sielē
Ge.xxij spreect die HEERE God der heyrscharen/Mi ver
deu.vij. driet die houaerdie Jacobs/eñ hate oec sine paley
sen.Eñ ic wil die stat ooc ouergeuē/met alle tghe=
ne dz daer in is/eñ ofter al thiē mānē in eenē huyse
ouerbleuē/so sullen si doch steruen moeten /Alsoo
ooc dat een yegelic sijn naeste vriēdē/vaders eñ oo=
men nemē/eñ die gebeenten wt den huyse dragen
moet/Eñ seggen totten ghenē die inder camerē
des huys is/Isser ooc noch meer daer? Eñ die sal
antwoorden/si sijn alle wech/Eñ dāder sal seggē
Sijt te vredē/Want si en wouden niet datmē den
name des HEEREN soude gedencken
Wāt die HEERE heeft beuolē/datmē die gro=
te huysen slaē soude/datse retē crigē/Eñ die cley=
ne huysen/datse gaten crigē/Wie can met peerden
rennen/oft met osschē ploegē op die steenrotsen
Also hebt ghi dat recht in galle/Eñ die vruchtē d
gerechticheyt in alsen verkeert/eñ ghi verblijt v/
mer in geenen eerbaren dinghen/Eñ segt/en sijn
wi niet machtich eñ sterc genoech? Daeromme siet/
Ic wil ouer v/O ghi vandē huyse Israels/eē volc
verweckē/seyt die HEERE God der heyrscharen/
dwelc v benauwen sal/vā die plaetse aē/daer men
tot Hemath gaet/totter wilgen beke toe

¶ Menigerley openbaringen geschieden den prophete/in
den welcken hem God die straffinghe des lants ende des
volcs te verstaen gheeft
Dat.vij.Capittel.

Die HEERE God thoōde mi in eē ge
sichte/Eñ siet/daer stōt eē dre sprinc=
hanē maecte/eē doē dat koorn seier
A schietē soude Na dien dat die coninc
sine schapē hadde laten scheeren/Als
sunt dat groene cruyt in dē lāde gansch af etē wou
den/doē sprac ic/Ach HEERE God weest doch ge
nadich/wāt wie wil Jacob weder op helpē? die so
seer cleyn geworden is? Doē beroudet dē HEERE
eñ sprac/Wel aen/ten sal niet geschieden
Die HEERE God thoonde mi eē gesichte/Eñ
siet/die HEERE God riep dat vier/om daer mede
te straffen/Eñ het verslinde eē grote diepte/ende
het adt ooc op dat erfdele/Doē seyde ic Ach HE=
RE God laet af/Wie wil doch Jacob weder op
helpē? Wāt hi is ymmer seer cleyne/Doē beroude
dat den HEERE ooc/Eñ die HEERE God sprac
Ten sal ooc niet geschieden
Hi verthoonde mi noch eēs sulckē gesichte/eñ
die HEERE stont op eē geplasterde muere/eñ had
B de een metsers meetcoorde in sijn hant Eñ die HE
RE sprac tot mi/Amos wat siestu? Ic ātwoorde
Een metsers meetcoorde/Doē sprac die HEERE
tot mi/Siet/ic wil een metsers meetcoorde middē
door mijn volc Israels treckē/eñ hē niet meer voor
bi gaē/Maer die hoochtē Isahaks sullē verwoest/
eñ die kerckē Israels verdoruē worden. Eñ ic wil
mi mettē sweerde op maken ouer dat huys Jero=
beams.
Doen sant Amazia die priester tot Bethel/aen
Jerobeam dē coninc Israels/eñ dede hem seggen
Amos maect dat huys Israels oproerich tegē v/
Ja dat lant en can sijn woordē niet gelidē/Want
Amos spreect also Jerobeam sal metten sweerde
steruē/eñ Israel sal wt sinē lande geuangen wech
geuoert worden.
Eñ Amazia sprac also tot Amos/Du siender
Gaet wech eñ vliet int lant Juda/eñ generet v al=
C daer/eñ prophetecrt aldaer/Ende en predict niet
meer tot Bethel/Wāt dat is des conincs/eñ des
coninclijcken hoofs beuel
Amos antwoorde eñ sprac tot Amazia/ic en bē
geen Prophete/noch geens Prophetē soō/Maer
ic ben een koeherder/die vreembeñē afpluct/Eñ
die HEERE nam mi achter vāder cuddē/eñ seyde
tot mi/Gaet henē/eñ prophetecrt minen volcke
Israels/Eñ daer omme hoort nv des HEEREN
woort/Ghi segt/en prophetecrt tegē Israel nyet
Eñ en spreect niet tegē dat huys Isahaks/daerō=
me spreect die HEERE also/Dijn wijf sal indē stat
geschēt wordē/Dine sonē eñ dochteren sullen met liij.
ten sweerde verslagē wordē/Eñ dijn liggēde goe xiiij
den die sullē metter meetcoorde wtghedeelt wor=
den/Maer ghi sult in eē onreīn lant moetē steruē
Eñ Israel sal wt sinen lande verdreuē worden

¶ Een ander visioen tegē die gierige/ende die veruālscers
des ghewichts ende der maten/Ende welcken iammer o=
uer haer gaen sal/Vanden honger des woort Gods
Dat.viij.capittel

Die HEERE God thoonde mi een ge A
sichte/eñ siet daer stont enē korf mz
oefte oft fruyt/eñ hi sprack wat siet
ghi Amos? Ic antwoorde/enē korf
met oeft/Doē seyde die HEERE tot
mi/dat eynde comt ouer mijn volc Israels/Ic en
wil hē niet meer voorbi gaen/Eñ den sanc des tē=
pels sal in eē huylē verkeert wordē/ter seluer tijt
spreect die HEERE God/eñ daer sullē veel doode
lichamen op alle plaetsen liggē/diemen heymelijc
wech dragen sal.
O ghi die die armē verdruct eñ op eet/eñ die alē
dige indē lande verderft/eñ segt Wanneer sal dan
dese nieuwe maēt een eynde hebbē? Dat wi koorn
veyl hebbē/eñ vercopen? eñ den Sabbath/dat wy
onsen schat op doē mochtē? Eñ dat schepel minde
ren/eñ den Sikel oft die munte hogē/Eñ dat ghe
wichte valschē mochten? Op dat wi die armē om
ghelt eñ die behoeftigē om schoē onder ons moch
ten brengen eñ caf voor koorn vercopē/Die HE=
RE heeft gesworē teghen die houaerdije Jacobs/
Wat ghelt.Oft ic sulcker harder wercken ym=
mermeer vergetē sal? Eñ soude om die saken wil
dat lāt niet beuē? eñ alle die inwoōders bedruct zijn
Ja en soude die verderuinge ouer haer niet comen
gelijc een water vloet? Eñ haer ouerlopē/eñ wech
geuoert worden/ghelijc die vloet Nilus Egipten
ouervliet.
Ter seluer tijt/spreect die HEERE God/wil ic
die sonne indē middach latē onderghaen/Eñ dat
aertrijc bi lichtē dage verduysterē Ic wil uwe vier
dagē in droefenisse/eñ alle uwen sanc in clagē ver
anderē/Ic wil alle lantscappē met sacken gorden/
eñ alle hoofdē caluwe makē. Ja alsulckē droefh?
wil ic haer makē/alsmē ouer enē enigē soon heeft
eñ haer eynde sal vol iammers sijn

Siet die tijt comt spreect die HEERE God/dat
ic eenen honger int lant seyn den sal/geenen honger
des broots/noch dorst na water/Maer eenen hon=
ger na dat woort des HEEREN te horen/ Alsoo dat
dat si herwaerts eñ gintswaert/vāder eēder zee tot
die andere/van Noorden totten Oostē rontomme
lopen sullen/eñ dat woort des HEEREN soecken/
Maer nochtans niet vinden en sullē/Ter seluer tijt
sullen die schone iongelingē eñ ionckfrouwē ōmach
ten vā dorst/Die nv sweeren bi den bloet Samarie
eñ seggen/so waerlick als dijn God tot Dan leeft/
Soe warachtelijc als dijn God tot Berseba leeft.
Want si sullen also vallen/dat si nemmermeer meer
weder op staen en sullen

Van die straffinge des volcs Juda/van die macht Gods/ Een troostelijcke belofte/dat hise wil weder vergaderen/ ende in ghenaden nemen/dwelcke op dat rijcke Christi behoort/dat tsamen beyde die Joden bekeert/ende die heidenen ontfanghen sullen worden

Dat.ix.Capittel

A
Ic sach den HEERE op den outaer
staen/eñ hi sprac/Slaet die deuren oft
gewichten dat die postē dauerē eñ be
uen/want hare gierichheyt sal haer allē
op haer hooft comen/eñ ic wil hare na
comelingen metten sweerde doot slaen/Alsoo dat
dat haer der geen ontulieden/noch yemāt ontgaen
en sal. En al begraefden si haer in die helle/soe salse
nochtās mijn hāt van daer halen/Eñ oft si op in dē
hemel clommē/So wil icse nochtās daer afstoten/
Eñ oft si haer bouen opten berch Carmel borgen
So wil icse nochtās soecken/eñ daer afhalen/Oft
si haer voor minen ogen verborghen inden afgront
der zee/So wil icse nochtans den slangen beuelē dz
sise daer steken sullen/Eñ oft si voor hare viandē ge
uanghen henen ginghen/So wil ick nochtans den
sweerde beuelen/dattet haer verslae/also wil ic mijn
oge op haer werpen tōt ongheluc/eñ niet int goede
Want die HEERE God der heyrscharen is een
alsulcken/Als hi een lant aen ruert/soo versmeltet
dat oec alle die inwoonders bedroeft moeten zijn/
Dattet ouer haer gāsch lopen sal/als een waterstro
me/eñ ouer swemmen/gelijc die vloet in Egipten
doet/Hi ist/die zijn sale inden hemel sticht/eñ zijn ten
ten op daerde fundeert/hi roept die waterē der zee
eñ stortse wt op daertrijcke HEERE is sinen name
O ghi kinderen Israels/En zijt ghi mi niet als dye
B Moren? spreect die HEERE/en hebbe ick Israel nz
wt Egipten gebracht? Eñ die Philisteen wt Caph
thor? Eñ die Syriers wt Kir
Siet/die ogen des HEEREN Gods siē op een
sondich Coninckrijcke/dat ict vā dz aertrijcke ghehe
lijc wtroeye/Hoe wel dat ick dat huys Jacobs nyet
gansch wtroeyen en wil/spreect die HEERE/noch
tans siet/Ic wil beuelen/dattet huys Israels onder
alle heydenen verstroeyt eñ gesift worde/ghelijc als
men met een seue sift/Also nochtans datter niet eē
C cooren oft steenken opter aerden en sal vallē. Al
le sondaren onder mijn volck sullen mettē sweerde
verslaghen wordē/die daer segghē/dat ongeluc en
is so na bi niet/dattet ons verrasschen sal
Ter seluer tijt wil ic die veruallen tenten eñ wo
ningen Dauids weder oprechten/eñ haer gatē ver
thuynen/Eñ soe wat afgebroken is/weder repare
ren/Eñ ic wilse weder op timmerē/gelijc si in voor
leden tidē geweest zijn/op dat si besitten die ouerge
bleuen in Edom/eñ die ouerghebleuene onder alle
heydenen/ouer die welcke minen name gepredickt Joh.iij.
sal worden/seyt die HEERE die alsulcs doet.
Siet/die tijt comt/spreect die HEERE/datmen
gelijcker tijt ploegen/eñ oogsten sal. Eñ op een tijt/
den wijn perssen/eñ saeyen sal/eñ die berghen sullen
soeten wijn druppen/eñ alle heuuelen sullen vrucht
baer zijn/Eñ ic wil die gheuangenisse mijns volcs
Israels keren/dat si die woeste steden bouwē eñ be
wonen sullē/wijngaertackers plantē/eñ den wijn
daer van drinckē/houē makē/eñ die vruchtē daer
af eten/Want ic wilse also in haer lant planten/dat
si nemmermeer wt haren lāde wtgeroeyt en sullen
worden/dwelcke ic haer gegeuen hebbe/spreect die
HEERE dijn God

Die Propheet Obadia

Hy propheteert teghen den stouten hoochmoet der Edomiten/die welcke den kinderen Israhels in haren iammer veel leets ghedaen hebben/welcken iammer ouer haer gaen sal

Dat.eerste.Capittel

Dit is dat gesicht Obadia/also spreect A
die HEERE God van Edō/Wi heb=
ben vanden HEERE ghehoort datter
een ambassaet onder die heydenē ghe
sondē is/met alsulcken beuel Wel op

eñ laet ons te=
gē haer stridē
Siet ick wil v
cleyn makē on
der die heyde=
nen/eñ seer vē
acht/dē hooch
moet dijnder
herten heeft v
bedrogen/om Eze.xxv.
dat ghi in dye Dani.iiij.
clippen der steen
rootsen woōt
in dijne hoghe
sloten/eñ segt
in dijnder her=
ten. Wye wil
my ter aerden
neder werpen?
Oft ghi v al
in die hoochte verhieft gelijck als een arent/eñ maec
te dinen nest tusschen die sterren/Nochtans wil ick
v daer afruysschen/spreect die HEERE Wanneer
de dieuē eñ nacht roouers v ouervielē als ghi sliept
so souden si wy stelen/tot dat si genoech haddē. Had
den dan die wijnpluckers v ouergheromen/so had
den si doch wat ouerbliuinghen laten staen/Maer
nv hebben si Esau gansch eñ al ondersocht/eñ sine
verborgen schattē herwaerts wt gegrauen/Alle dij
ne eygen getrouste vrienden sullen v ten lāde wt dri
uen/Die gene/op den welcken ghi uwen troost set=
te/die sullen v bedriegen eñ ouervallē/Die v broot

etē sullē v verraden/ Ja oock eer ghi dat mercken sult.
Wat gelder / spreeckt die HEERE/ Jck wil ter
B selver tijt die wijsen tot Edom/ tot narrē makē/ eñ
die verstandige op dat gebercht Esau/ O Themā
dine stercken sullē versaecht sijn/ Want si sullē alle
op die berghen Esau door den moort wtgheroept
wordē/ Om des gewelts eñ onrechts wille/ aen di
nen broeder Jacob bedreuen/ Ter selver tijt/ doen
ghi hē wederstont/ Doē die vreēde eñ vianden sijn
heyr wech voerdē/ eñ die wutēlansche tot sijn poor
ten in toghen/ eñ ouer Hierusalem det lot worpē/
doen waert ghi als der seluer eē/ daeromme sulstu
tot alle schande comen / Ja eewelick moet ghi wt
geroeyt bliuen

Ghi en sult uwen lust also niet meer hē aen dij
nen broeder / inder tijt sijnder ailenden/ Eñ ghi en
sult niet meer verblidē/ ouer die kinderen Juda ter
tijt haers iāmers/ Ghi en sult met dinē muyl nyet
meer so vermetelijc spreken/ indē dach haers ancxt
Ghi en sult in die poortē mijns volcs niet meer in
treckē/ indē dach haers ongeuals/ Ghi en sult niet
meer sien dinē lust aen haer ongheluc/ ter tijt haers
iammers/ Ghi en sult ooc niet tegē sijn heyr wtsen
den/ indē dage sijns ongeuals/ Ghi en sult ooc niet
meer staen aen die scheydwegen/ om sijn ontlope-
ne te vermoorden/ Ghi en sult ooc sine ouergeble
uene niet verraden eñ geuangen nemē ter tijt sijn
der benautheyt.

Want dē dach des HEEREN is na bi ouer alle
heydenen eñ volckerē/ Ghelijc ghi gedaen hebt / al
so sal v weder geschiedē/ eñ also ghi verdient hebt/
Also salt v weder op dinen cop comē/ Want gelijc
kerwijs dat ghi op minē heyligē berch gedroncken
hebt/ Also sullē alle heidenen sonder ophoudē drinc
ken/ Ja si sullent wtsuypē eñ verslinden/ dattet al-
so gestelt si recht al en waer dat niets niet geweest.

Maer op den berch Zion sullen nochtans som
mige verlost worden/ die sullen eē heylichdom sijn
Eñ dat huys Jacobs sal die besittē/ die haer te vo
ren ingenomē haddē/ Eñ dat huys Jacobs sal een
vier wordē / eñ dat huys Josephs een vlāme. Met
dat huys Esaus stroo/ eñ dat sullē si aensteken/ eñ
verslinden/ Also ooch/ dat den huyse Esaus gansch
niet ouerbliuen en sal/ Want die HEERE heuet ge
sproken .

Eñ die van dat Suidē sullē dat gebercht Esaus
in nemē/ Eñ die Philistē so wat inden dalen leget
Samaria eñ Ephraim sullē die effene velden besit
ten/ Maer BenJamin den berch Gilead/ Eñ dat
heyr deser voorseyder sal der kinderē Israels geuā
gen sijn/ Eñ so wat vā Canaā tot Zarphad eñ Se
pharad toe is/ dat sal Hierusalēs geuangē sijn/ Die
stedē teghen dat Suydē sullē si innemen. Also sullē
die ghene / die op dē berch Zion ouergebleuen sijn/
op trecken den berch Esaus te straffen / eñ dat co-
ninckrijc sal des HEEREN sijn

✠ Die Propheet Jonas

God seynt Jonam tot der heydenscer stat Niniuē/ om haer
van sondēte straffen / ende voor die aēstaēde plage te waer
schouwen mer hi vliet voor den HERE opt meyr / ende
hi wort in die zee ghewórpen

Dat. I. capittel :

At woort des HEEREN geschiede tot
Jonā dē soō Amithai/ eñ sprac maeckt
v op eñ gaet in die grote stat Niniue/ A
eñ predict aldaer/ wāt haer boosheit is
heyr op comē voor mi/ Jonas maec-

te hem op / eñ
hi vloot voor
dē HEERE/
eñ woude op
die zee / eñ hy
quā henen af
al tot Japho
Eñ doē hi eē
schip vandt/
dwelcke ter
zee varē wou
de/ doē gaf hi
sijn veer loō of
te veerghelt/
eñ tradt daer
in op dat hy
met haer op
die zee moch
te varen/ van
den HEERE

Doen liet die HEERE eenen grooten wint op
die zee comē/ eñ daer verhief hē eē groot onweder
op die zee/ Also datmen sorchde dattet schip soude
breken/ Eñ die schiplieden vreesdē/ eñ riepē/ eē ye
gelic tot sinen God/ Eñ si worpē dat gereetscap eñ
so wat daer van huisraet int schip was/ in die zee op
dattet lichter soude wordē/ maer Jonas was on-
der int schip geclommē eñ lach en sliep/ Doen ginc B
tot hem die schipheer/ eñ sprach waeromme slaepst
ghi? staet op roept dinen God aen / oft hi bi auon-
tueren gedencken woude/ dat wi niet en verdorvē

Eñ die eene sprac tottē anderē/ Comt/ laet ons
dat lot werpē/ dat wi wetē om wiens wille dat ons
dit ongeluc comt / Eñ doen si tlot worpen/ so vielt
op Jonam/ Doen seyden si tot hem/ lieue segt ons
waeromme ontmoet ons dit ongeluc? wat is v hā-
teringe? waen coemt ghi? wt wat lantschap sijt ghi
eñ van wat volc? Hi antwoorde haer Jck ben een
Ebreeusche/ eñ vreese eñ eere den HEERE God
vandē hemel/ die die zee eñ dat drooge lāt gemaeckt
heeft/ Doē veruaerden haer die liedē seer/ eñ seyden
tot hē/ Waerom hebstu dan sulcs gedaē? Want si
wistent wel/ dat hi voor den HEERE geulodē was
Want hi hadt haer selfs geseyt.

Doen spraken si tot hē/ wat sullen wi dā met v
doen? op dat ons dat meyr stil worde/ want die zee
raest eñ woet/ Hi antwoorde / neēt my / eñ werpt
mi in dye zee/ soo sal die zee stille worden/ wandt ic
weet wel/ dat alsulckē grotē onweder ouer v comt
om minēt wille? Also begonden si te roeyen / oft sy
aent lant haddē mogen comē/ maer si en condēns
Want die zee voer fellicken tegē haer/ Doē riepen si
totten HEERE/ eñ seydē/ Ach HEERE en laet ons
doch niet vergaen/ om dees mans siele wille/ eñ en
wreeckt dat onschuldich bloet niet / wandt ghi doch
een HEERE sijt eñ doet so wat v belieft.

Eñ si namen Jonam/ eñ worpen hem in die zee
Doen stont die zee stille van haren rasen/ doen ver
vaerden haer dese mannē seer vanden HEERE
eñ deden den HEERE offerhande/ eñ ghelooften/

Maer die HERE beschicte eenen grooten vissche die den Jonā inslocte / Also was Jonas inde buyc ke des vischs drie dagen eñ drie nachten.

¶ Hi roept God aen inden buycke des walvischs/ Ende looft hem/ Die visch worpet hem weder opt lant leuende.
Dat.ij.Capittel.

A Nde Jonas badt den HERE sinen God/ inden buyck des vischs / ende sprack also.
Jc riep totten HERE in mijnen anxt/ eñ hi antwoorde mi.
Jck riep wt den buycke der hellen/ ende ghi ver hoorde mijn stemme.
Ghi worpt mi midden inder zee in die diepte/ dat mi die vloet omuing / Alle dijne barē eñ goluē gingen ouer mi.
Jc dachte / dat ic gansch van uwen ooghen ver stooten ware/ Dat ic dijnen heylighen Tempel niet meer sien en soude.
Die wateren hadden mi omcingelt tot aen mijn leuen/ Den afgront der diepten omringhelde my/ dat riet eñ die bijesen bedecten mijn hooft.
Jck voer henen af daer die bergheneen eynde hebben/ Dat aertrijcke hadde zijn grendelen ende hantboomen voor mi ghesloten inder eewichept.
Maer du O HERE mijn God hebste mijn le uen wt dat verderuen weder hier op ghebracht.
Doen mijn siele in mi benaut wert/ ghedacht ic des HEREN/ Eñ mijn ghebet quam tot v in dij nen heylighen Tempel.
Mer die haer op hare wercke verlaten/ die doch niets niet en zijn/ Die selue en achtē die genade niet.
Maer ick wil v met die stemme des lofs ende dancs offeren/ Mijne vrijwillighe gelooften wil ic den HERE betalen/ om dat hi mi geholpen heeft.
Eñ die HERE sprac totten visshe/ eñ die selue spijde Jonam wt opt lant.

¶ Na dien beual hem God weder tot Niniuē te gaen haer die straffinge Gods te vercondigen/ waer si haer niet en be terden.
Dat.iij.Capittel.

A Nde dat woort des HEREN geschie de weder tot Jonam/ eñ sprac/ maect v op/ eñ gaet in die grote stat Niniue Eñ predict haer dat sermoen dat ic v segge/ Doen maecte hē Jonas op/ eñ ginc henen tot Niniue na des HEREN beuel/ Niniue was een stadt Godts / drie dachreysen groot/ eñ doen Jonas began in te gaen een dachreyse/ hy riep wt eñ sprac/ Niniue sal binnen veertich dagen vergaen Doen geloofden die lieden tot Niniue aen God/ Eñ si deden wtroepen een vasten / eñ togen sacken aen van den grootsten totten minsten toe.
Eñ doen dese sake voor den coninck tot Niniue quam/ so stont hi van sinen throone/ ende leyde zijn purpur af/ eñ bedecte hem met eenen sack / eñ stelde hem in die asschen Eñ hi dede wtroepen/ eñ seg
N i.rij. ghen tot Niniue/ wt beuel des coninckx eñ zijnder
I.ry. raetsheeren/ so vier volcht/ Daer en sal noch mensch noch beest/ noch osschen/ noch schapen/ yet proeuē noch si en sullen ooc niet weyden/ noch water drinc ken/ mer die lieden eñ dieren sullen haer met sacken bedecken/ eñ crachtelijc tot Godt roepen / Eñ een yegelijc bekeere hem van zijn bose weghen/ eñ van der boosheyt die een yeghelijck voor handen heeft Wie weet/ God mocht hem bekeeren/ ende berou

wen/ eñ van zijn grammighe verbolghentheyt ophouden/ Also dat wi niet en vergaen.
Maer doen God aensach haere wercken/ dat si haer bekeerden van haere boose weghen/ doen be roude hem ooc des onghelucs/ dwelcke hi voorge nomen hadde haer te doen/ eñ hi en dedes niet.

¶ Jonas wort thoornich/ Hi claecht ouer God/ die ons derwijst ende straft hem.
Dat.iiij.Capittel

O Ut verdroot Jonā zeer/ eñ wert too(r) nich/ eñ badt totte HERE/ eñ sprack A
Ach HERE/ ist dat niet/ dat ic seyde doen ic noch in minē lāde was? Daer omme woude ic ooc dat vooꝛcomen met vliedē ter zee/ want ic wist wel/ dat ghi eē gena dich barmhertich/ eñ lancmoedich God zijt/ eñ vā grooter goedertierenheyt/ Ende dat ghi v laet rou Eze. 18.
wen des quaets / daeromme O HERE neempt doch mijn leuen van mi/ want ic wilde lieuer doot zijn/ dan leuē/ Doē antwoorde die HERE/ Meent ghi dat ghi van rechts weghen gram zijt?
Eñ Jonas ginc ter stadt wt/ eñ stelde hē Oost waerts teghen die stadt/ Eñ hi maecte hē seluen al daer een hutte oft tēte/ Eñ sadt onder hare schaduwe/ tot dat hi sach/ wat der stadt geschieden soude.
Ende die HERE God hadde doen wassen ee nen Kikaion oft Cowoordē struyc / die wies ouer Jonam/ dat hi sinen hoofde een schaduwe maecte/ die vermaecte eñ vertrooste hem in zijn lijden/ Eñ de Jonas verblide hem zeer van dien Cowoorden struycke / maer des morgens schiep die HERE eenen worme/ doen die dagheraet aen quam / die stac den Cowoorden struycke/ dat hy verdorrede/ Als nv die zonne opgegaen was so schiep God ee nen dorren Oosten wint. Ende die sonne stack Jo nam op dat hooft/ also dat hi swack ende slau wert doen wenschte hi zijnder sielen den doot/ ende sprac Jc wilde lieuer doot zijn/ dan leuen.
Doen sprack God tot Jonam/ Meent ghi dat ghi met recht gram zijt om dē Cowoordē struycke B
Eñ hi sprac/ Ja van rechts wegen ben ick ter doot toe thoornich/ Doen seide die HERE/ V iammert des Cowoorden struycs/ daer ghi niet aen gheaer beyt en hebt/ noch ooc opghebracht/ welcke binnen eender nacht ghewordē / eñ binnen eender nacht wederomme verdoruen is/ Ende mi en soude dan niet iāmeren Niniue der grooter stadt? Inder welc ker meer zijn dan hondert eñ twintich duysent mē schen/ die geen onderscheet tusschen recht eñ slinc en weten? Daer toe ooc so vele beesten.

Hier beghint die

Prophheet Micha

¶ Hi berispt dat volc Jsraels eñ Juda/ om haerder boos heyt eñ afgoderie/ Hi voorseyt haer die straffinge met een claghe.
Dat.J.Capittel.

D It is dat woort des HEREN/ dwelc ke geschiede tot Micha vā Mareса inder tijt Jothā / Ahas/ eñ Jehiskia/ iiij re
der coningē Juda/ dwelcke hi gesien ij.para.
hadde ouer Samaria eñ Hierusalem rrbij.
O alle ghi volckeren hoort toe/ O ghi aertrijc/ eñ alle wat in v is / aenmerct/ want God die HERE heeft met v te sprekē/ Ja die HERE wt sinen heyligē tempel/ Wāt siet/ die HERE sal wtgaen

wt zijnder plaetse/eñ heyr af varē/eñ treden op die
hoochten der aerden / dat die berghen onder hem
smelten/eñ die dalen splijten sullen/ghelijck als dat
was vanden viere smelt/eñ ghelijc die wateren die
daer onderwaerts vlieten/Eñ dit alle om die ouer
tredinge wille Jacobs / ende om der sonden wille
des huys Israels.

Welcke is die ouertredinge Jacobs? En ist Sa-
maria niet? Welcke zijn die hoochtē Juda/ En ist
Hierusalem niet? Daeromme wil ick Samaria tot
eenen steenhoope indē velde makē/diemen om die
wijngaertackers leyt/Eñ ick wil haere steenen int
dal afruysschē/eñ dat fundament opbrekē/Alle ha
re beelden sullē in stucken ghebroken / eñ alle haer
Godekens wil ick verwoesten/Wandt si zijn van
hoeren loon vergadert/ Eñ si sullen ooc weder tot
hoeren loon ghekeert worden.

Daeromme moet ic clagen eñ huylen/bloot eñ
naect gaen/ Jc moet clagen als die Drakē/ eñ true
B ren als die ionge Struyssen/Want haerder plaghē
en is gheenē raet/die tot Juda toe gecomen is/ eñ
al tot mijns volcx poorte tot Hierusalem toe reyc-
ken sal/En laet v weenē doch niet hooren/ datmēt
tot Gad niet en wete/Mer gaet in die truerame-
re/eñ sidt in die asschē/eñ int stof/ O du schone stat
ghi moet wech met alle scāde/Die stoute en sal niet
meer houaerdich zijn/vā droefheden/Want die na
gebuer sal van haer nemen/so wat hi heeft/Die on
gehoorsame stadt hoopt/dattet so quaet niet wor-
den en sal/Mer dat ongheluck sal vanden HEERE
comen/ooc al tot aen die poortē Hierusalems/Du
stadt Lachis spant aen die Dromedarien / eñ vaert
wech/want du bist die dochter Sion een exempel
ende oorsake ghewecst tot sonden/Eñ ghi hebt die
afgoderie Israels ghehouden / Ghi sult v moeten
gheuanghen gheuen/soo wel als Gad / Der stadt
Achsib sal dat verbont metten Coningen Israels
faelgeren/O Maresa/ic wil v eenen rechten erfge
naem ende besitter brenghen/Ende dat heerlijcke
Coninckrijck Israels sal een hol wordē / Laet v dat
hayr afscheerē/eñ gaet caluwe/ ouer dijne teere eñ
vertaerde kinderen/Maect v gansch caluwe/ghe-
lijc als een Arent/Want si zijn van di gheuanghen
wech ghevoert.

¶ Hi noemt hare boosheyden ende lasteringhen eñ strafts-
se daeromme oock/te weten/afual van Godt/ontrouwe/
valscheyt vervalschinghe des rechts/ende vermetelic ghe-
welt. Dat .ij. Capittel.

Ee den ghenen die op schade te doen
dencken/ Eñ becōmerē haer met bo
A se listicheden op hare beddē/op dat sijt
Amo.6. vroech alst dach wort volbrengē mo
ghē/Wāt si zijn die heerē/Si treckē
tot haerwaerts die ackers / Eñ nemen dye huysen
daer si lust toe hebbē/Eñ also bedrijuen si ghewelt
met eens yegelicx huys/eñ met eens yeghelicx erf-
goet/Daerōme spreect die HEERE also/Siet/Jck
hebbe tegē dit geslacht quaet voor genomē/wt dē
welckē ghi uwē hals niet en sult mogen onttreckē.
Eñ ghi en sult ooc niet meer soo opgheblasen daer
heyr tredē/Wāt het een boose eñ sorgelijc tijt is.

Op die selue tijt salmē een spreecwoort eñ clage
liedt vā v gebruyckē/te wetē/Het is al gedaen sal-
men seggē/wi zijn verdestrueert/Dat landt mijns
volcx crijcht eenē vreemdē heere/Wanneer sal hi
ons die ackers weder toe deelen? die hi ons gheno
men heeft? Ja wel/Hi en sal ooc geen deel behoudē
in die Ghemeente des HEEREN.

Sy seggen/Men en soude niet prediken/Wāt
alsulcke predikinge en gaet ons niet aē/Wi en sul-
len niet tot scande comē / Dat huys Jacobs troost
hē also/Meenstu dat die gheest des HEEREN soo
gheelickē wech si? Soude hi sulcx doē? Het is waer
mijne woordē zijn vriendeliken den gerechtē/ mer
mijn volck maket also/ dat ic haer viant moet zijn/ C
Want si rouē beyde rock eñ mantel/den ghenen
die sonder achterdencken gaen/gelijc als indē oor-
loge/Ghi verdrijft die weduwē mijns volcx
wt hare lieflike huysen/Eñ ghi neemt sond' ophou
dē mijn cieraet eñ gauen vā harē iongen kinderen
Daeromme maeckt v op/ghi moet wech. Ghi en
muecht hier niet blijuen/om uwer afgoderien wil
le moeten si rouwelijcken verstoort worden.

Waer ic een lichuaerdich clappaert/eñ een logē
predikaer/eñ predicte dat si suppē eñ brassen soudē
so waer ic een goet Prophete voor dit volck.

O Jacob ic wil v gansch versamen/eñ die ouer-
ghebleuē in Israel tsamē brengen/Jae ic wilse ghe
lijc een cudde tsamen in eenē stal doen/eñ gelijc als
die scapen in eender koye/ Ja dattet ooc vā mēschē
dauerē eñ beuē sal/Die stercke Kuese sal voor haer
daer door breken/Si sullen die poorten opbreken/
eñ daer door wt eñ in trecken/Eñ haer Coninc sal
voor haer henen gaē/ Eñ die HEERE vooraen.

¶ Hi straft die ouerheeren ende die predicanten/ om der
welcker wille dat volck in lijden eñ verdriet coemt.
Dat .iij. Capittel.

Nde ic sprac/hoort doch O ghi hoof
den inden huyse Jacobs/eñ ghi Prin A
cen indē huyse Israhels / Ghi soudet
billicx zijn die ghene die dat recht wi- Je.
ssen/Mer ghi haet dat recht eñ goet Am.5.
ende hebt lief dat quaet / Ghy stroopt eñ vilt haer
die huyt af/eñ dat vleessche van haeren beenen/ eñ
ghi verslint dat vleesch mijns volcx/Eñ als ghi haer
die huyt afghetoghen hebt/soo breect ghi haer die
beenen ooc/eñ stucket/gelijc als in eenen siepot/eñ
gelijc dat vleesch in eenē ketel/Daeromme als ghy
nv totten HEERE roepē sult/ so en sal hi v niet ver
hooren/Mer hi sal zijn aensicht voor v verberghē/
ter seluer tijt/gelijc ghi met uwe boose voornemē
verdient hebt.

Also spreect die HEERE tegē die Propheten/
die mijn volc verleyden/Si predikē/ tsal vrede zijn
eñ wel gaen/alsmē haer te eten gheeft/ Mer in diē
men haer niet indē muyle en worpt/so prediken si/ B
daer moet een oorloge opstaen/Daerōme sal uwe
openbaringe tot eender nacht/eñ uwe predikinge
tot eender duysternisse worden/Die sonne sal ouer
dē Prophetē ondergaen/eñ dē dach ouer haer ver-
donckert wordē/Dan sullen haer die Sienders oft
Schouwers schamē / eñ die waerseggbers bespot
wordē/ Eñ si sullen alle haren muyle moeten stop
pen/wāt si Gods woort niet hebbē en sullen/ mer
ick ben vol crachten eñ gheests des HEEREN/ vol
rechts eñ sterchevts/also dat ic Jacob zijn ouertre
den/eñ Israel sine sonden vercondighen derf.

Ach daerōme hoort doch dit/O ghi hoofdē des
huys Jacobs/eñ ghi Princē des huys Israels/ghi
die dat recht versmaet/eñ al dat oprecht eñ slecht is/

cromt eñ vkeert/ Die Zion met bloet timmert/ eñ
Hierusalē met onrecht/ Uwe hoofden wtspreken
ie.vi die vonnissen om geschencken Uwe priesters leerē
om loon/ Eñ uwe Prophetē waersegghē allēē om
ghelt/ Si vlaten haer op den HEERE/ eñ dorvē seg
gen/ En is die HEERE niet onder ons? daer en can
ghēē ongeluc ouer ons ghecomen/ Daeromme sal
Zion om uwent wille gelijc een velt geplaecht/ eñ
Hierusalem tot eenen steenhoope worden/ Eñ den
berch des tēpels tot eender wildt hoochte worden

¶ Hi prophetreert van die salicheyt die God door sinen soon bewijsen wil. Ende van dat rijcke dat si door Christum vercrijghen sullen. Dat.iiij.Capittel.

A n die laetste dagen sal dē berch waer
op des HEEREN huys staet/ opghe
recht wordē/ hooger dan alle bergen
eñ bouē alle heuuelen verheuen zijn/
Eñ alle volckeren sullen daer toe loo
pen/ Eñ vele heydenē sullen gaen/ eñ seggen/ Coēt
laet ons henē op totten berge des HEEREN gaen
eñ tottē huyse des Gods Jacobs/ op dat hy ons si
ne wegē leere/ eñ wi op sine stratē wandelē mogen
Wāt van Zion sal die wet wtgaen/ Eñ dat woort
des HEEREN wt Hierusalem/ Hy sal onder veel
volcs dat recht wtspreken/ eñ vele heydenē straffen
in verre landē/ Also dat si hare swaerdē tot ploech
ysers/ ende hare spiesysers tot seysens/ ende sickelen
sullen versmeden/ Geen volck sal teghen dandere
gheen wapen oft sweert opheffen/ ende si en sullen
voort aen niet meer oorloghen/ Mer een yeghelijc
sal onder sinen wijngaertstock ende vigeboom sit-
ten sonder sorghe/ Want den mont des HEEREN
der heyrscharen heuet ghesproken/ Mer wi sullen
wandelen inden name des HEEREN/ ons Gods
B altijt ende eewelijck.
Terseluer tijt spreect die HEERE/ Wil ic die lam
me eñ cruepele/ eñ vstootene/ die ic gecastijt eñ ghe
plaecht hebbe/ weder versamen eñ hier op brengē
Eñ ic wil den cruepelen eñ lammen bestellen/ dat
si erfghenamen hebben sullē/ eñ die swacken tot ee
nen grooten volcke maken/ Eñ die HEERE sal eē
Coninc ouer haer zijn/ opten berch Zion/ van nv
aen tot inder eewicheyt/ Eñ du O thoorne Eder/
een hoochte ende veste der dochter Zion Dijn gul-
den roose sal comen/ die voorledene heerschappie/
dat Coninctijc der dochter Hierusalen.
Waeromme hancstu nv aen andere vrienden/
recht oft ghi desen coninc niet crigen en soudt? Oft
recht oft wt desen raet niet comē en soude? Want v
dat wee also aengecomē is/ als eender vrouwen in
kints noode? Lieue lijdt doch nv sulcken arbeyt eñ
wee/ steent ende crocht O du dochter Zion/ gelijc
een in kints noode/ Want du moetste/ this waer/
henē ter stadt wt/ eñ optē velde woonē/ Ja tot Ba
vel toe moetstu comen/ Maer nochtans sulstu van
daer weder verlost worden/ Ende aldaer sal v die
HEERE van dine vianden verlossen.
Eñ nv sullē haer vele heydenen teghen v versa
men/ eñ seggen/ Si is verbannen/ wi willen onsen
lust aen haer sien/ Mer si en weten des HEEREN
gedachtē niet/ eñ si en mercken sinen raedt niet/ dat
hijse versamē sal/ gelijc memē die schouē opten dorsch
vloer vergadert/ Daeromme O du dochter Zion
maect v op/ eñ dorscht/ Wāt ic wil dijn hoornē yse-
ren/ eñ dine clauwē metalen maken/ op dat ghi ve
le volckeren aen stucken smijt/ Eñ ic wil den HE-
RE haer goet verbannen/ eñ hare haue den heer-
scapper der ganscher werelt toeeygenen/ Mer nv
du crijgerinne/ oorloochs vrouwe wapent v/ Wāt
men sal ons belegghen/ eñ den Rechter Israhels
metter roede op die kinnebacken slaen.

¶ Van die toecomst ende dat rijcke Christi/ eñ der cracht des Euangelijs/ Mer dit alle onder bedecte worden.
¶ Dat.v.Capittel.

E nde du Bethlehem Ephrata/ du die
cleen bist/ tegen den duysenden in Ju
da/ Wt v sal die comen/ die in Israhel A
een heer si/ welcs wtgāc vā beginne Ma.ij.
eñ van eewichz heyr geweest is Gin-
nen dier cijt laet hijse plaghen/ totter tijt toe dat die
gene/ die baren sal/ ghebaert hebbe/ Dan sullen die
ouergebleuenē zijnder broederē weder comen tot
ten kinderen Israels/ Mer hi sal optreden/ eñ wey
den inder cracht des HEEREN/ eñ in victorie des
naems des HEEREN zijns Gods/ eñ si sullen son
der sorghe woonen/ Want hi sal ter seluer tijt heer
lijc wordē/ so wijt als die werelt is/ Daer toe sullen
wi ooc vrede hebben voor die Assyriers/ die nv in i.Pe.ij.
onsen landē geuallē zijn/ eñ onse huysen vertreden Joan.x.
hebbē/ Want daer sullen seuē herders eñ acht Vor
stē ouer haer verweet worden/ die dat lant Assur
verderuen sullen metten sweerde/ eñ dat lant Nim
rod met haren blootē wapenē/ Also sullen wi van
Assur beschermt eñ verlost wordē/ die in ons lant
comen is/ eñ onse lantpalen vertreden heeft.
Eñ die ouergebleuene wt Jacob/ sullen ooc ond
vele volckerē zijn/ ghelijc als eenen dauwe van den B
HEERE/ eñ gelijc een dropelkē op dat gras/ dwelc
ke niemant en mochte verhopē op te nemen eñ te
versamē/ Ja die ouergheblieuene wt Jacob sullen
onder die heydenē bi vele volckeren zijn/ ghelijc een
leeuwe bi den dieren in die wildernisse/ eñ ghelijck
een leeuwen welpen onder een cudde schapen/ den
welcken niemant gekeeren en can/ als hi dair door
gaet/ vertreedt/ ende verschoort/ Want dijne hant
sal die victorie behouden/ tegen alle dine tegenpar
tijders/ Also dat alle dine vianden wtgheroeyt sul-
len worden.
Ter seluer tijt spreect die HEERE/ wil ick dijne
peerdē van v wtroeyē/ eñ dine wagens verderuen
Eñ wil die stedē in dijnen lande ter neder werpen/
eñ alle dine vestē eñ wel bewaerde stedē afbreken/
Eñ alle toouerije by dy wtroeyen/ Alsoo oock dat
gheen Teekenbedieder meer bi v bliuē en sal/ Ick
wil dine Godekēs eñ beelden vā di wtroeyen/ also
dat ghi niet meer aenbiddē en sult die wercken dijn
re handē/ Dine bosschē wil ic afhouwen/ eñ dine ste
dē vernielen/ Ende ic wil wrake oeffenen met toor
ne eñ verbolgētheyt/ aen alle heydenen/ die niet en
hebben willen hooren.

¶ Een ander straffinghe ende berispinge/ Die lichamelijcke offerhanden worden verstooten/ ende die gheestelijcke ende aenghename verthoont.
¶ Dat.vi.Capittel.

H oort doch wat die HEERE seit Ma A
kee v op/ eñ berispt die bergē/ dat die
heuuelē dijn stemme hooren/ O ghi
berghen hoort/ hoe dat die HEERE
straffen sal/ Eñ ghi machtige die dat

fundament der aerden zijt/Want die HEERE wil
zijn volc berispen/en̄ wil Israel straffen.
O mijn volc wat hebbe ic v gedaen? Oft waer
mede heb ic v hinderlic gheweest? dat segt mi/ Ick
heb v doch wt den lande Egipti geleypt/en̄ wt den
diensthuyse verlost? en̄ heb voor v heyr ghesonden
Exo.xv Mosen/Aaron/en̄ MirJam? O mijn volc weest
doch ghedachtich/ wat Balak die Coninc Moab
voorgenomen hadde/en̄ wat Bileam die sone Be
or hem antwoorde/vā Sittim aen tot Gilgal toe/
Waer aen ghi merckē soudt/ hoe die HEERE v al
Nu.xxi. le goet bewesen heeft.
Waer mede sal ic den HEERE versoenen? Met
neygen voor den hoogen God? Sal ic hē met brāt
offeren en̄ iarige calueren versoenē? Meenstu/dat
die HEERE een behagen heeft aen veel duysent rā
men? oft aen olie? Ja al warender ooc ontallike loo
pende stroomen vol van olyen/ Oft sal ick mijnen
eerstghebooren soon voor mijn ouertredinghe ghe
uen? ende die vruchte mijns lichaems voor die son
de mijnder sielen?
B O mensche het is v vercondicht/wat goet si/ en̄
wat die HEERE van v eyscht/te weten/ Gods
woort te onderhoudē/die liefde te oeffenē/en̄ oot-
moedich te zijn voor dijnen God.
Die stemme des HEEREN sal ouer die stadt
roepen/ Mer wie dijnen name vreest/dien salt ge-
lucken/ Hoort O ghi stāmen/ wat daer gepredict
wort. En soude ic niet gram zijn ouer dat onrecht
goet inden huysen der godlosen/en̄ datmē die mate
so cleen maect? Ja soude ic die onrechte waghe dat
valsche ghewichte inden Sickel voor gerecht hou
dē? door die welcke uwe rijckē veel onrechts doē/
en̄ uwe inwoonders gaen met logenen omme/en̄
hebben bedriegheliijcke tonghen in haren mont.
Ja daeromme wil ic ooc v beghinnen te plagē
en̄ v om dijnder sondē wille woest te makē/ Eten
sult ghi/mer niet versaet worden/en̄ versmachten
Ghi sult wel vlieden/mer niet ontvlieden / En̄ so
wat ontulict/dat wil ic metten sweerde verslaen/
Ghi sult saeyen/mer niet maeyen / Ghy sult olye
perssen/en̄ nochtans geen olye hebben/om v daer
mede te saluen/ Most sult ghi perssen/maer ghi en
sult gheenen wijn drinckē/ Want ghi onderhoudt
den godsdienst Amri/en̄ alle die werckē des huys
Ahabs en̄ volghet hare leeringen na/ Daeromme
wil ic v tot eender woestijnen maken/ende dine in
woonders/ Jae datmense aen sal ypen en̄ bespotten
sal/Ende ghi sult tot schande comen.

¶ Een corte summa der voorseyder dinghen/inden welckē
hi met een schoone ghelijckenisse dat cleene ghetal der ghe-
loouiger bewijst

Dat.vij. Capittel.

B Ch wee mijns/ Het gaet mi als eenen
die inden wijngaert ackers nae leset/
daer men geene druyuē meer en vindt
te etē/en̄ nochtās vā hertē eenen lust
hadde die beste vruchten te eten / Dye
oprechte liedē zijn wech in desen lāde/en̄ die gerech
te en zijn niet meer onder die menschen / Si denckē
mer slechts om bloet te stortē / Een yegelijc iaecht
den anderen/op dat hi hem verderue/ En̄ meenē/si
doen daer wel aē/als si quaet doē/ So wat die prin
ce wil/dat spreect die Rechter/op dat hi hem weder

eenen dienst doen soude/ Die geweldige raden na
haers herten lust/scade te doen/en̄ si draeyent so si
willē/ Die beste onder haer is gelijc een clesse/ En̄
die vroomste/gelijc eenē doorne/ Mer als dē dach
dijns Predicants comt/als ghi besocht sult wordē
dan en sullen si niet weten waer henen.
Nyemant en gheloone sinē naestē/ Nyemāt en
verlate hē op die Princen/ Bewaert die dore dijns
monts/voor die ghene / die in dijnē armen slaept/
want die soon veracht en̄ onteert sinen vader/ Die
dochter recht haer op tegē die moeder/ Des mans Mat.
moeder tegen die swagherinne/ En̄ des menschen ze. x
vianden zijn/zijn eygen huysghesinne.
Maer ick wil op den HEERE sien/ ende op
God mijnē ghesontmaker wachten/ Mijn Godt
sal mi verhooren.
O mijn viandinne en verblijt v niet / om dat ic
ter neder ligghe/ Want ick sal weder opstaen / Al B
sidt ick inder duysternisse/ So is nochtans die HE
RE mijn licht.
Ick wil des HEEREN grāschappe en̄ straffin
ghe verduldelic dragen/ Want ick tegen hem ghe
sondicht hebbe/ So lange dat hi mijn sake bescer-
me ende mi recht doe/en̄ dat hi mi int licht trecke/
en̄ ic alsoo mijnē lust aē zijnder ghenadē sien mach.
Mijne viādinne moet toe siē/en̄ met scādē vlij-
uē/die nv tot mi spreect / Waer is die HEERE dijn
God? Mijn ooghē sullent noch sien/dat si dāgelijc
als slijc en̄ dreck opter aerden vertredē sal wordē.
Op die tijt sullen dijne mueren weder op ghe-
timmert worden/en̄ Gods woordt sal wijt wt co
mē/ En̄ ter seluer tijt sullen si van Assur/en̄ vandē
vasten steden tot v comen / en̄ van die vaste stedē/
al tot der vloet toe/vāder eender zee totter ander/
vā dat een gheberchte tot dat ander. Nochtās moet
dat lant van wegē haerder inwoonders woest lig-
ghē om der vruchten wille haerder wercken.
Daeromme so weydt ghi nv dijn volck met dij
nē stocke/die cudde dijns erfdeels/die daer woonē
beyde in die wildernisse alleene/ende op dat veldt/
Laetse tot Basan ende Gilead weyden/ghelijc als
van oudts heyr.
Ic wil haer wonderlijcke dinghen vertoonen/
gelijc als ter tijt/doen si wt Egiptē toghen/ Alsoo C
dattet die heydenē sien sullen/ en̄ alle haer machti
ghe beschaemt sullen worden/die handē op haren
mont legghē/en̄ haer ooren toe stoppē sullen/ Sy
sullen stof lecken/gelijc die slangen / en̄ ghelijc dat
gewormte opter aerden/sullē si beuē in haren ho-
len/ Si sullen haer vreesen voor den HEERE on-
sen God/en̄ haer voor v veruaren.
Waer is alsulcken God/ ghelijc ghi zijt? die die
sondē vergheeft/en̄ wtwischt die misdaet dē ouer-
gebleuenē zijns erfdeels/ Die niet eewelijc thoor-
nich en is/ Mer eenē lust heeft aen die barmhertic
heyt/ Hi sal onser wed ontfermen/onse misdaet sal
hi te niet doē/en̄ alle onse sondē sal hi in dat diepste
der zee versinckē/ Ghi sult den Jacob trouwe/en̄
Abrahā genade bewijsen/ghelijck ghi onsen voor
vaders voortlangs heyr ghesworē en̄ verlooft hebt

¶ Dye Propheet
Nahum.

¶ Hi looft ende prijst die macht ende cracht Gods/ Ende hi bewijst ooc zijn godertierenheit/ Hi straft die Niniuitē om dat si Gods raet ende straffinghe verachten

Dat.eerste.Capittel

A
Deu b
Ior/ij.

Dit is den last ouer Niniue/ en̄ die prophetie Nahum van Elkos/ die HERE is eē zeloersche God/ en̄ eē wreeker/ Jae een Wreker is die HERE en̄ een thoornich man/ Die HERE

is een wreker tegen sine vianden/ en̄ die sine tegen partijen niet vergeten en sal/ de HERE is lāckmoedich/ en̄ van groter cracht en̄ hy en laet geen dinc ongestraft/ hi is die HERE/ wiens wegen int onweder en̄ in dye tempeeste zijn/ en̄ onder zijn voeten dicke wolken. Dye dye zee straft en̄ gebiet/ en̄ maectse drooghe en̄ hi doet dat alle riuieren versipen/ Basan en̄ Carmel en̄ soe wat daer op den berch Libanon bloeyt/ dat moet voor hem verschricken. Die bergen beuen voor hem die heuuelē vergaen en̄ versmelten/ Die aerde vliet en̄ beeft voor hem/ daer toe die gāsche omloop des werelts/ en̄ alle die daer in woonen/ Wie can voor sinen thoorne staen/ en̄ wie can voor sine gramscap gebliuen? Sinen thoorne bernt ghelijc een vier/ en̄

B en̄ die steenrootsen springen in stucken voor hem.

Die HERE is goedertieren/ en̄ eē vastichept inder tijt der noot/ En̄ hi kent die gene/ dye op hem betrouwen/ Wāneer dat dye wateruloet heyr ouerloopt/ soe maect hi met dyer plaetsen een eynde En̄ sine vianden veruolcht hi met duysternisse.

Wat ist dan? dat ghi tegen dē HERE yet voorneemt? Hi en laet v doch niet volbrenghen/ Maer die tribulatie en sal niet eewelick dueren/ Want gelijc als die doornen in malcanderen geulochtē wassen/ ende in dat beste sap zijn/ en̄ ghelijck dat dorre stroo verbernt wert/ Alsoe sal oock des schalcs raedt/ die wt v coemt/ om quaet teghen den HERE te dencken/ vergaen.

Also spreect die HEERE God/ Laetse comen soe ghewapent en̄ machtich als si willen/ So sullen si nochtans ter neder gehouwen worden/ en̄ wech varen? Dan wil ic v verootmoedigen/ mer nochtās niet gansch verderuen/ Maer als dan wil ick zijn iock v afrucken/ en̄ dijn banden verschorē/ Mer tegen v heeft die HERE een beuel gegeuen/ dat vā dijnen name gheen saet meer bliuen en sal/ Inden huyse dijns Gods wil ic v wtroeyen/ Ic wil eenen gracht onder dye Godekens en̄ beelden gheuen/ Ende ghi moet tot schande comen.

Siet/ op die bergen comen voeten eens goeden bode/ die goede maere en̄ tijdinge brengt/ O Juda houdt dinen vierdach/ en̄ betaelt dijne ghelooften/ Want die schalc en sal niet meer ouer v comen/ Hy is gansch wtgeroeyt

¶ Hi ontworpt ende schildert ons die grouwelijcke straffinghen voor onsen ooghen

Dat.ij.Capittel

Die verderuer sal hyer op teghen v op trecken/ en̄ dye veste belegerē/ Maer Ja bernt die straten wel/ wapent v op tveste/ en̄ sterct v op dalder sterckste/ Mē sal v nochtās reyn aflesen/ en̄ dine vaten verderuen/ Wāt die HERE sal Jacob die victorie geuen/ ghelijc hi Israel die ouerhant gaf — A

Die schilden sijnder sterckē zijn root/ Sijn crijsch volc is met purpur gecleedt/ Sijn wagens lichten gelijc een vyer/ als hi slaen wil/ Hare spiessen gaen door malcanderen heyr Die wagens rollen op dye strate/ en̄ ratelen op die blacke velden/ Haer aensien is gelijc fackelen/ Ende si varen onder malcanderē heyr/ ghelijc eenen blixem

Mer hi sal op sine gheweldighe dencken nochtans sullen die selue vallen/ In dien si wech willen En̄ si sullen haesten tot die mueren/ ende tot een beschudsel/ daer si bij zijn/ Mer die poorten aen dwater sullen nochtans gheopent worden/ En̄ des Conincs palleys sal verghaen/ Dye Coninghinne sal geuanghen wech geuoert worden/ Ende hare ionc frouwen sullen suchten/ ghelijc dye duyuen en̄ voor hare borsten slaen/ Want Niniue is ghelijc een water gracht/ vol waters mer dat selue sal veruloeyen moeten/ Staet/ Staet (sullen si roepen) Mer niemant en sal hem om keeren

Daeromme rooft nv siluer/ rooft goudt Want hier en is der schatten gheen eynde/ En̄ die menichte aller costelijcker cleenodien Mer nv moetse reyn af gelesen en̄ geplondert worden/ Also dat die herten moeten versaghen/ en̄ die knien sloeteren/ en̄ alle lendenen beuen/ ende alle aensichten bleeck sijn gelijc eenen siepot — B

Waer is nv die wooninghe der leeuwen? en̄ die weyde der iongher leeuwen? daer die leeuwe ende die leeuwinne metten ionghen leeuwen wandeldē en̄ datse niemant en dorste veriaghen? Maer daer die leeuwe genoech roofde voor sine ionghen ende verworchde voor zijnder leeuwinnē/ zijn holē vulde hi met roof/ en̄ sine wooninghe met dien/ dat hi verschoret heeft

Siet/ Ic wil aen v/ spreect die HERE der heyrscharen/ Dijne waghens wil ic aensteken/ ende eenen roock makē/ Dat sweert sal dine ionghe leeuwen verslinden/ Ende ic wil dijns roouens een einde maken opter aerden/ datmen dijnder boden stēme niet meer hooren en sal

¶ Hi straft die lasteringe der booser stadt/ Ende hi vercondicht haer hare straffinge

Dat.iij.Capittel

Wee der bloetgieriger stadt die van loghenen en̄ roouerie vol steect/ en̄ van haren rooue en̄ verschorē niet af latē en wil/ want aldaer hoortmē die geesselen en̄ swepē clappē/ die rads ratelē die peerden briesschē/ en̄ die wagēs rollē/ Hy brēgt ruyters heyr op met blinckende sweer den/ en̄ met glinsterende spiesisers/ Daer liggen vele vrslagene/ — A

ende groote hoopen dooder lichamen / Also dat si selver gheen getal en is / Ja datmen over die doode lichamen vallen moet / Eñ dat al om der grooter hoererijen wille / der schoonder eñ vriendelijcker hoeren / Dye ooc met toverije om gaet / Ende met haerder hoererije die heydenen / eñ met haerder to verijen landen / eñ luyden vercregen heeft.

Siet / Ic wil aen v / spreect die HERE der heir scharē / Ic wil di dine cleet over dijn hooft opslaē
B ende wil die heydenen dijn bloothept / eñ den Conincrijcken dijne schamelheyt wijsen / Ick wil v gansch grouwelick maken / eñ v schenden / eñ v tot een gaepsel maken / Alsoo dat alle die v sien / van v vlieden / ende segghen sullen / O Ninive is verdestrueert / Wie wil medelijden met haer hebben? Waer sal ic dinen vertrooster soecken?

No dat is Alexandria.

Meenstu dat ghi beter sijt dā die grote stat No die daer int water leyt / eñ rontomme water heeft Welcker mueren eñ vesten die zee is? Morenlandt eñ Egipten is hare ontellicke macht. Put eñ Libia sijn dine hulpers / Nochtans heeftse verdreuē moeten wordē / eñ gevangen wech treckē / Ende hare kinderen sijn op alle straten verslagen / eñ om hare edelen wierpmen dat lot / Eñ alle hare gheweldighe werden in ketenen ende banden geleyt.

Put is Africa

Also moetstu ooc droncken worden / v verbergen / ende hulpe eñ bescherminghe voor dine vianden soeckē / Alle dine vaste steden sijn gelijck vighe boomen met rijpe vijgen / die welcke so haest alsmē se schudt / eñ ten monde vrenet / so sijn si geten Siet dijn volc sal ghelijc wijuen in v worden / Ende dye poorten dijns lants sullen dinen vianden geopent worden / Ende dat vyer sal dine grendelen eñ sluitboomen verteren

Daerōme schept ende put nv water / want ghy sult beleghert worden / sterct dine vestē / gaet in dat cley / eñ treedet dat leem / oft mortele / eñ maect tichelē / eñ bact steenen / Mer dat vijer sal v verteren
C eñ dat sweert doodē / Ja het sal v verslinden / ghelijc die coolsprengers. Het sal v overuallē / ghelijck die sprinchanen / Dine coopliedē zijn meer geweest dan sterren aenden hemel / Mer nv sullē si haer wt breeden / gelijc die coolspringers / eñ vlieghen daer henen / Dijnder Heeren isser so vele / als sprinchanē eñ dijnder hooftlieden / als der coolspringhers / die haer alst cout is / aen die tuynen eñ wanden hangē Mer so haest als die sonne opgaet / so scickē si haer wech datmen niet geweten en can waer si geweest sijn / ende waer si bliven.

O du Coninc tot Assur / dijne Herders sullen slapen / Dine stercken sullen stille sitten / Ende dijn volc sal op die bergen verstroeyt wordē / eñ niemāt en salse versamen / Niemant en sal dine schaden beclagen / noch hem om dijnder plagen wille becommeren / Mer alle die sulcs van v hooren / die sullē hare handen over v tsamen slaen. Want waer is yemant / dien ghi niet sonder ophouden beschadicht eñ geplaecht en hebt?

Hier beghint die propheet Habacuk

Hi beclaecht voor God die boosheit des volcs Eñ dreyghe haer daeromme die straffinge Gods.

Dat .I. capittel:

Dit is den last eñ straffinge / welcke die prophete Habacuc ghesien heeft Ach A
HERE / hoe lange sal ic doch roepē dat ghi niet hoorē en sult? Hoe lange sal ic tot v roepē over tonrecht ende gewelt eñ ghi en wilt niet helpē? Waeromme laet ghi mi moeyte eñ arbeyt sien? Waeromme thoont ghi mi roof eñ onrecht rontsom mi. Dat ghewelt gaet boven recht / Daeromme moet die wet wanckelen / eñ daer en can gheen recht totten eynde ghecomen / Want die godloose bedriecht den rechten Daeromme ist datter verkeerde vonnissē wtgaen /

Siet onder die heidenē / Siet / eñ verwondert v Want ic wil wat bi uwen tijdē doen / dwelcke ghi niet gelouen en soudt alsment v seyde / Wandt siet / ic wil die Chaldeen verweckē / eē grouwelic / bitter eñ snel volc / dwelcke trecken sal door tlāt so wijdt alst is om wooningen in te nemē / die hem niet toe en behooren / eñ tsal grouwelic eñ veruaerlick sijn / dwelcke gebiet eñ dwingt / hoe dat wil. Haer peerden sijn snelder dan die luypaerden / desghelijcs sijn si ooc bijtiger eñ wreeder / dan dye woluen aenden avont / Haere ruyters trecken met groote hoopen van verre daer henen / si vlieghen eñ haesten ghelijc als een Arent vlieget totten aes / Si comen alle on B
recht eñ ghewelt doen / Waer dat si henen willen / daer ruyschen eñ schoren si door gelijc den Oosten windt / eñ rapen die ghevangen ghelijc dat sant te samen waeyt / Si bespotten die Coninghen / eñ dye eerlijcke Vorsten beghecken si / Alle weerachtighe vesten sullen haer als een gheesmeyre sijn / Want si beschantsense / eñ nemense in / Als dan sullē si noch eenen nieuwen moet nemen / voort varen / eñ haer besondigen Ende dan moet sulcken macht eñ victorie haren goden toegescreuen sijn.

Mer du O HERE mijn God / mijn heylige / ghi die vander eewicheyt heyr sijt / en laet ons doch niet sterven / Mer O HERE laet haer ons slechts eē strate sijn / Eñ laetse O onse Sekerheyt / ons slechts castijen / Dine ogen sijn reyn / dat ghi dat bose niet sien / ende dat iammer niet aenschouwen en moecht / Waerōme sietstu dan op die vachters? eñ swijghet / eñ sietste door die vingeren / dat die godlose verslint / dē ghenē die vromer is dā hi? Eñ ghy laet die menscē gaē / gelijc die vissē inder zee / Ende gelijc die cruppende dierē / dat geenen here en heeft Si trecken al met der angelen op / eñ vangent met harē nette / eñ brengent te samē in hare garen Dies verblijden si haren nette / Eñ roocken haren garē Wāt door die selue haer deele so veel / eñ haer spijse so wtgelesen eñ vertaert is Daerom worpen si hare nettē noch altoos wt / eñ en willē niet ophoudē die lieden te verworghen

Die HERE vercondicht den Prophete door een bevel dat die straffinge der boosen niet achter bliven en sal / al vertooft si wat Dat .ij. Capittel

Hier stae ic op mijn wachte / eñ trede op mijn veste / eñ scouwe / eñ sie toe wat mi ghesept wordē sal / Eñ wat ic antwoordē sal den ghenen dye my berispt / Die HERE āt woorde mi eñ A

sprac/Scrijft dat gesichte eñ schildert op een tafele
dat hijt snellijcken gelesen cā/die daer voorbyloopt
Te weten alsō/Die openbaringhe sal noch veruult
worden/tot zijnder tijt/Eñ sal ten laetsten indē dach
comen/eñ niet wtbliuen / Ende oftet al vertrecke/
So verwacht daer op/Sy sal certeinlijc comen /eñ
niet vertrecken/Mer so wie daer teghen staet/ des
siele en sal niet gelucken/Wāt die gerechte sal in zijn
gheloone ende vetrouwen leuen

¶ Hi straft die gierighe/onrechtuaerdige/ende dronckaers met verachtinge der beelden/beeldemakers / ende die daer op betrouwen

Dat.iij.Capittel

A DEn wijn bedriecht den stoutē mā/dz
hi niet ghebliuen en can/Dye welcke
zijn siele wijt op sperret /gelijc die hel-
le/eñ is recht als die doot /dye nyet te
versaden en is/Mer raept tot hem al
le heydenen/eñ vsaemt tot hē alle volckē. Mer wat
geldet? Die selue altsamē sullen een spreecwoort te
ghen hem maken/eñ een sproke /eñ sullen segghen
Wee dē ghenē/die zijn goet vermeerdert/vā tge
ne dz zijn niet en is /Hoe langhe salt dueren? dat hy
maer veel slijms op hē en ladet! Och hoe onuer-
siens sullen si opwaken/die v bijtē/eñ ontwakē/die
v wech stooten/ eñ du moetst haer tot een deele eñ
roof worden. Wāt ghi vele heydenē berooft hebt/
daeromme sullen v wederomme berooven / alle die
ouergheblieuen volckē/om des menschē bloets wil
le/eñ vā wegē der gewelts/dat ghi aē lādē stedē eñ
aē alle dē ghenē die daer in woonen / bedreuē hebt.
Wee dē ghenen/die onrechtuaerdich boosch goet
gierichlijcken in zijn huys scrabt /op dz hi sinen nest
in die hoochte sette/ op dat hi het ongheluc ontulie
de. Mer dinen raedt sal tot schande dijns huys ghe
raken/Want ghi hebt te vele volcken vslagen / eñ
hebt wt dijns ghansschen herten lust ghesondicht/
B Wāt die steenen in die muerē sullent ooc roepē /eñ
die balcken aen dat gesperre sullent vercondighen.
Wee den ghenē / die die stadt met bloet bouwet
eñ bereet die stadt met onrecht / Ist niet alsoo? dat
tet vanden HEERE der heyrscaren ghescheiden sal!
Soo wat die volckē bearbeyt hebben dz moet met
ten viere verbernē. Eñ daer die luyden moede aen
geworden zijn/dat moet verlorē bliuen /Want dat
aertrijcke sal vol worden van die kennisse der eeren
eñ heerlicheyt des HEEREN / gelijc die zee van dye
wateren ouergoten eñ bedect wort
Wee den genen/die sinē naestē te drincken geeft/
eñ menget sine grāschappe daer onder. Eñ dronc-
ken maect / op dat ghi zijn schaemte sien moghet/
Men sal v ooc vsaden met schāde voor eere/Daerō
me drinct ghi ooc dat ghi tuymelt Want den beker
der rechter hāt des HEEREN sal ooc tot v comen/
Eñ ghi moet schādelijcken spijen oft braken/ voor
dine heerlicheyt/Wāt die boosheit aen dē Libanon be
dreuē/die sal v ouervallē. Eñ die verstoorde dieren
sullen v veruarē/om der menschē bloets wille / eñ
ghewelts/dat ghi aen landen/steden/eñ aen alle dē
ghenen die daer in woonen bedreuen hebt.
Wat sal dan dat beeldt helpen/ dat zijn meester ge
sneden heeft? Eñ dat gegoten beeldt vā valscher yde-
ler figueren? waer op hē zijn meester verlaet/om dz
hi stomme Godekens makē can? Wee den ghenē/die
tot een houdt spreect/Vvoort wacker / eñ tot eenen
stommē steē/Staet op/Tāt ooc eenich onderwijsch
gegeuen? Siet. Het is met siluer eñ gout ouertogē
eñ gestofeert/eñ daer en is geenen Adē in hē/Mer
die HEERE in sinen heyligen tēpel is die gene/voor
den welcken alle die werelt stille zijn eñ verschrickē sal

¶ Een biddende vermaninge der prophceten/welcke op dz snaerspel gemaect is /Inden welcken die grouwelijcke ende vernaerlijcke toecomst des HEREN des strenghen richters bescreuen wort

Dat/iiij/Capittel

DIt is dat gebet des Prophetē Haba A
cuc/voor die ontsculdighe
Als ic O HEERE dijn gherucht ghe
hoort hebbe/so ben ic vuaert geweest
O HEERE du maecste dijn werc leuē
dich midden inden iarē/Eñ ghi latet ooc midden in
den iarē openbaer wordē/ Vvanneer dat die droef-
fenisse daer is/So gedenct ghi der vermherticheyt/
God quā van dat Suyden/Eñ die heylighe van
dat geberchte Paran/Sela. ¶ Sijns loofs was den
hemel vol/Eñ zijn eere vuulde dz aertrijcke ¶ Sijn
claerheyt was gelijc dat licht/Eñ blincstralē gingen
vā zijn handen / Aldaer was zijn macht verborgen
Voor hem henen ginc pestilentie/Eñ een plage
ginc daer wt/waer hi henen trat. Hi stont eñ mat dz
aertrijcke/Hi aenschouwet/ eñ deelt die heydenen/
Dat die bergen der werelt verinorselt worden/ Eñ
die houelen moesten haer buyghē in der werelt/doē
hy inder werelt ginc. Ic sach der Moren tenten in
moeyte. Eñ der Madianiten hoeyen bedroeft
En waert ghi niet vertoornt O HEERE in
die wateruloet? Ende dijn gramschappe in die wa- Amo.v.
teren/eñ dijne verbolgentheyt in dat meyre?
Doen ghi op dine peerden saet? ende dijne wa-
gens die victorie behielden
Du togeste den boge voorwaerts/gelijc du den
stammen ghesworen hadtste/ Sela. Eñ deelde die
waterstroomen in lant
Die bergē sagen v/eñ haer wert bāge. Dye water
strome voer daer henen/ Die diepte liet haer hoorē B
Die hoochte hief die handen op. Die sonne eñ ma-
ne stonden stille/Dijn pijlen voeren daer henen met
stralen/eñ dijn spere met blinckē des blixems. Ghy
verteert dat aertrijcke in dijnder grāscappe/eñ ghy
dorschet die heydenen in dijnder vbolgentheit. Ghi
toocht wt om dijn volc te helpen/om te helpen dinē
gesalfden/Ghi smijt aen stucken dat hooft int huys
der godlosen/eñ ghi ontdect dat fundament tot ba
uen aē dē hals toe Sela. Ghi haet eñ vuloect dz sep
ter des hoofts/mz sine vlecken Die gelijc als eē owe
der comen/om mi te verstroeyē/eñ verblijdē haer als
si den allendigen heymelijckē vslindē. Dine peerden
gaen int meyr/indē modder der dieper wateren
Als ic dat hoore/so corret mi minen buyc/eñ mi
ne lippen beuē vā dijnder stēme/Etter gaet in mijn
gebeēte/Een vuaernisse coēt mi in mijn gebeente/
Ic ben bi mi selfs bedroeft / Och oft ick rusten
mochte / inden dach des droefheyts / als wy henen
op trecken totten volcke dat ons bestrijdt
Ja dan en sal den vigeboom niet bloeyē eñ daer C
en sal gheen vruchte aen die wijnstocken zijn /Den
Olijfboom sal den arbeyt faelgeren / eñ die ackers
en sullen geē noot druft voortbringē/ Eñ die scapē
sullen wtē koyen gescheort worden /eñ daer en sul
len gheen rinderen meer in die stallen zijn
Maer ic wil mi verbliden inden HEERE/Eñ in
God minen salichmaker vrolijc zijn/Vvāt die HE

RE God is mijn cracht/die sal oock mine voeten
maken gelijc die voeten der hyrten/ Eñ hi sal my
in die hoochte voerē/dat ic singe op mijn snaerspel

Hier beghint die prophete Sephania.

Hi prophetceert ouer Juda Ende voorseyt haer die toe comende straffinghe Dat.J.capittel:

A Dit is dat woort des HEREN/welc
ke gescehiet is tot Zephania den sone
Chusi/des soons Gedalia/des soōs
Amaria/des soōs Hiskia Jn der tijt
Josie des soons Amon/des Coninccs
in Juda
Jc wil alle dinc indē lāde vderuē/ seyt die HERE
Jc wil beyde mēscē eñ beestē/die vogelē indē lucht
die visscen int water/met die Godckēs der God=
losen wil ic wech nemē/Ja die menscē wil ic wt dē
lāde roeyē/seyt die HERE/Jc wil mijn hant wt=
streckē ouer Juda/eñ ouer alle die tot Hierusalē
wonē/Also wil ic wat vā Baal ouergheblēuen is
wtroyē/daer toe ooc die namē der Monakē/eñ dē
Priesterē vā deser plaetse/Eñ die gene dye des he
mels heyr op die dakē aenbiddē/Dye dat selue aen
biddē/eñ swerē nochtans bi dē HERE Eñ daer
bi ooc tot harē Malchō/Eñ die vandē HERE
afgeuallen zijn/Eñ die na den HERE niet en vra
gē/eñ hē niet en achten
Swijcht stille/eñ weest vuaert voor dē HERE
God/Wāt dē dach des HEREN is na bi/Wāt
die HERE heeft eenē slachoffer bereet gemaect/
B eñ sine gasten daer toe genoot/eñ inden dach des
slachoffers/des HEREN wil ic besoeckē/die prin
cen/eñ des Coninccs kinderē/eñ alle dye in vreēde
kerckē cyeraet dragē/Jc wil ic ooc ter seluer tijt be
soeckē alle die so hoochmoedich daer in die salē tre
dē/die haerē herē huys vullē met rouē/eñ bedrie
gen. Ter seluer tijt seyt die HERE God/sal
hē een groot geroep verheffē vandē visscers poor=
te aē/eñ ooc vā die andere poortē eē huylinge Eñ
eenē grotē moort vanden heuuelē/Ghi dye in die
moelene woōt huylet /wāt alle dat cremers volck
is wech/eñ alle die gelt vgaderen/sijn wtgeroeyt.
Ter seluer tijt wil ic Jerusalē met eē licht door
C soecken/Eñ wil besoeckē dye luyden/dye op haer
deu.xxix hefffen liggen/eñ seggē in hare hertē die HERE
Je.xxiij en sal noch goet/noch quaet doē/Haer goet moet
tot eenē roof worden/eñ hare huysen tot een ver=
woesthz/Eñ oft si al andere huysen timmerden so
en sullē si nochtans daer niet in wonen/Si sullen
wijngaertackers plātē/eñ geenē wijn daer af drinc
kē/Wāt des HEREN grotē dach is na bi/Hi is
hier bi ende haest seer
Als dat gescrey vādē dach des HEREN comē
sal/So sullē die stercke eñ mānclijcke Helden bit=
terlic screyē/Wāt desen dach is eenē dach der grā
scappe/eenē dach der droeffenisse eñ angsts/eenen
dach des onweders eñ tēpeestē Eenen duysteren
eñ donckerē dach/Eenē wolcachtigē eñ neuelach
tigē dach Eenē dach der basuynē eñ trōpettē/te=
gē die vaste stedē/eñ alle hooghe sloten Jc wil dye
luydē so bange makē dat si rontom gaē sullē/ghe=
lijc die blindē/Daerō dat si tegē den HERE ghe=
sondicht hebbē/Haer bloet sal wtghestort worden

gelijc oft stof ware/eñ haer vleessce als dreck.Haer
siluer eñ gout en sal haer niet bescermē/ moghē in
dē dach der gramscappē des HEREN/Mer dat
gāssce lant moet vā tviere sijnder ijeloersceer liefde
verteert worden/Wāt hi sal daer corts een eynde
af makē/met alle den genē die inden lande woonē

Hi vermaent se tot gerechticheyt ende beteringe op dat si den thoorne Gods ontuliedden moghen Hi vercondicht ooc den heydenen haer straffinghe
Dat/ij/Capittel

Ersaemt v eñ coēt v herwaerts O A
ghi onsalich volc/ eer dat oordeel wt
ga/eñ gelijc dat stof eñ die tijt verlope
eer dē grammigē thoorne des HE=
REN ouer v come/Ja eer den dach
des toorns des HEREN ouer v come/Soect dē
HERE/O alle ghi ellendige opter aerdē/ghi dye
sine rechtē ondhout/Soect die gerechtichz/Soect
ootmoedicheyt/op dat ghi inden dage des toorns
des HEREN moget bescudt worden
Want Gasa moet verlatē/eñ Ascalon woest
worden/Asdod sal optē middaghe verdreuen wor
dē/Eñ Haccaron sal wtgeroeyt wordē/Wee den
ghenen/die aen die meyrstroomē woonē/eē stout
mānlachtich volc/des HEREN woort sal ouer v
comen/O Chanaā der Philisteen lāt/ic wil v ver
deruen/Also datter niemāt meer in woonē en sal
Gider zee en sullen niet dā enckel weydē/ herders
huysen/eñ schaeps coeyen zijn
Ja die selue waterstroomē sal dē ouergebleue
nē des huys Juda te deele worden / dat si daer op
weydē/Jnden huysen Ascalon sullen si tegen den
auont rustē/Wāt die HERE haer God salse we
derom besoecken/eñ haer geuangheniſſe keeren.
Jc hebbe die smaetheyt Moabs/eñ die lasterin
ge der kinderen Ammon wel gehoort/hoe si mijn
volc versmaet/eñ haer van hare lantpalen beroēt
hebbē/Wel aē/So waerlic als ic leue/sprect die B
HERE der heyrscaren/God Jsraels Soo waer
lic moet Moab ghelijck Sodoma/eñ dye kinderē
Ammon/gelijc als Gomorrha worden/Ja tot eē
der woester doornhage/eñ soutcuyle/ eñ eē eewige
woestheyt worden
Die ouergebleuē mijns volcs sullen haer berouē
Eñ die ouergebleuen des volcs sullēse beeruē Dat
sal haer ontmoeten voor hare houaerdie/om dat si
des HEREN der heyrscarē volc vsmaet/eñ haer
beroēt hebbē/Die HERE sal vuaerlic tegē haer
zijn/Wāt hi sal alle Afgodē opter aerdē wtroeyē
Eñ eē yegelic op zijnē plaetse/Ja ooc alle eylandē
der heydenen sullē hē aenbidden eñ eeren.
Eñ ghi Morē moet ooc met minē sweerde ver
slagen worden/Eñ hi sal sine hant strecken ouer dz
Noorden/Eñ ic wil Assur vernielē /Niniue sal ooc
woest worden/dorre/gelijc een wildernisse /Alsoo
dat er nz in die cuddē/eñ allē heidenē beestē liggē sul
len Ja die Vrātvogels/Roosdōmē/Ooc sullen die
swanen eñ egels op hare thorēs woonē/Eñ vogel
sanc sal aendē vēsterē/eñ die rauēs op die balckē zijn
Want dat Ceder beschot sal af gheschoort worden
Dit is die vrolijke stadt/die so sekerlijc eñ sonder
sorghe woont/eñ sprack in haer der herten / Jc benē
eñ gheen meer / Hoe is si soe verwoest ghewordeñ/
dat die dieren daer in woonen/Eñ so wie daer voor
bi gaet/die bespotse/eñ wijst mettē vinger daer op

¶ Hi berispt ende straft die Joden/ om haer der lasterin ghen/ Om welcker wille haer God verstooten ende die hey denen aen nemen sal.

Dat.iij.Capittel.

A
Ee der grouwelijcker/ beulecter en de Tyrannischer Stadt Si en wil niet hooren/ noch die castijdinghe ē straf finge niet aennemen/ Si en wil op dē HERE niet betrouwen/ noch haer tot haren God houden/ Haere Vorsten ende ouer heeren zijn onder haer brullende leeuwen/ Ē ha re Richters woluē aendē auont/ die tottē morgen niet ouer en laten bliuen/ Hare Prophetē zijn licht ueerdighe/ godloose/ ē valsche luyden/ Hare Prie sters ontwijen ē onteeren dat heylichdom/ ende bedriuen ghewelt onder den schijn der wet.

Mer die HERE die onder haer is/ leert haer nochtans wel recht/ ē geen arch/ Hy laet haer sine rechten alle morgen openbaerlijckē leeren/ sonder ophouden/ Maer die boose luyden en willen haer niet leeren scamen/ Daeromme wil ic dat volc wt roeyen/ hare sloten verwoesten/ ē hare straten soo ledich maken/ datter niemandt op gaen en sal En de hare steden soo verwoest/ datter nyemant meer woonen en sal.

Ic dede v seggen/ Och vreest mi doch/ neēt die straffinge ende castidinge aen/ op dat uwe wooninge niet wtgeroeyt en worde/ ende geen van dien en come/ waeromme ic v besoeckē ende straffen mochte/ Mer si zijn neerstich allerley boosheyt te hāterē

Daeromme spreect die HERE so moet ghy ooc wederomme mijns verachten/ tot dat ick my
B op make/ tot zijnder tijt/ dat ick ooc rechten sal/ die
Aan. heydenen vergaderen/ ē die coninckrijcken te samē
iij. brenghen sal/ mijnen thoorne/ Ja mijnen gheheelen grammighen thoorne ouer haer wt te schudden/ Want alle die werelt sal door tviere mijnder zeloerscher liefden verslint worden/ Als dan wil ick den volcke anders laten prediken met vriendelijcke lippen/ Also dat si alle des HEREN name sullen aen roepen/ ende hem eendrachtelijcken dienen/ Men sal mi mijne aenbeders te weten/ die verstroeyde van ghene side des waters in der Moren lant heyr brenghen tot een gheschencke/

Ter seluer tijt en sult ghi v niet meer schamen dijnder wercken/ waer mede ghi tegen mi ouergetreden hebt/ Want ic wil die stoute heylighen van v wech doen Alsoo dat ghy v nv nyet meer en sult verheffen/ om mijns heylichs berchs wille/ Mer ic wil in v laten ouerbliuen een arm/ slecht volcxken die haer op des HEREN name verlaten sullen/ Ende die ouergebleuen Israheliten en sullen geen boosheyt meer doen/ noch valscheyt spreken/ Ende men en sal in haren mont geen bedriechlijcke tonge vinden/ Mer si sullen weyden/ ende rusten/ sonder alle sorghe.

O du dochter Zion nv iuychet/ O Israel maect eenen blijden roep/ O du dochter Hierusalē weest vrolijc/ ē verblijt v wt ghanscher herten. Want die HERE heeft dijn straffinge wech genomen ē dine vianden heeft hi af ghekeert/ Die HERE die Coninc Israels is bi v/ Also dat ghi voor geen
C ongeluc meer sorgen en derft.

Op die tijt salmen tot Hierusalem segghen En vreuaert v niet/ Ē tot Zion/ En laet uwe handē niet mat worden/ Want die HERE dijn Godt is bi v een stercke Gesontmaker/ Hi sal in hem selfs van v verblijden/ ē v vriendelijc zijn/ ē vergeuen Ja met iuychen sal hi ouer v vrolijck zijn/ Die door der menschen opstellinghen gheplaecht waren die wil ic wech nemen/ dat si van v comen/ Welcke opstellingen uwen last waren/ waeromme dat ghi berispt ē bekeuen waert/ Siet/ ic wilt met allen den seluen een eynde makē/ ter seluer tijt/ die v misdoē Den hinckenden wil ic helpen Ē die verstootene wil ic weder versamen/ Ic wilse tot lof ē eere maken in alle landen/ daer mense voormaels veracht heeft/ Ter seluer tijt wil ick v hier in brenghen ē v ter seluer tijt versamen/ Wandt ick wil v ter eeren brenghen/ Ende onder alle volcken opter aerden prijselijc maken/ Als ic uwe geuangenisse wenden sal voor haren ooghen/ spreect die HERE.

Hier beghint dye Propheet Haggai

¶ Hi vermaent dat volc tot tymmeragie des tempels/ Ende hy straft haer lancsaem vertrecken.

¶ Dat.J.Capittel.

In den anderē iaer des conincs Darij in die seste maent/ opten eersten dach
A der maent/ ghescheide dat woort des
i.Esd.vi. HEREN door den Prophete Haggai/ tot SeruBabel den sone Sealthiel/ den Prince in Juda/ ē tot Jesua/ dē sone Jozadac/ den hoogen Priester/ ē sprac/ Also spreect die HERE der heyrscharē/ ē seyt/ Dit volc spreect Daer en sal niet afcomen/ datmē des HEREN huys timmere.

Ē des HEREN woort gesciede door den Pro- B
phete Haggai/ ē seyde/ Uwen tijt is gecomen/ dat ghi in uwe beschotene ē gewelfde huysen woont/ Ē dit huys moet woest bliuē staen/ Daeromme spreect die HERE der heyrscharen also/ Siet/ hoe dattet v gaet/ Ghi zaeyt veel/ maer ghi brengt wei nich in/ Ghi etet/ mer en wort nyet verzaet/ Ghy drinct maer ghi en versaet uwē dorst niet/ Ghi cleet v/ nochtans en cont ghi v niet verwermen/ Ē die loon verdient/ die steket in eenen gebroken buydel

Also seyt die HEERE der heyrscharen/Aenmerct hoe dattet v gaet/Treet henē op dat geberchte/ende haelt hout/ende timmert dat huys/dat sal mi aē
i.coꝛ.ij. genaeme zijn/Ende ic wil mijn eere bewijsen/spreect
ij.coꝛ.vi. die HEERE/Want ghi wacht wel op vele/eñ het/v woꝛt weynich/Eñ al brēgt ghijt thuys/soo blaes ic daer in eñ verwaeyt/Waeromme dat?spreeckt die HEERE der heyrscharen/Daeromme dat mijn huys so verwoest leyt/ende een yeghelick loopt na sinē huyse toe/Daeromme heeft dē hemel v dē dauwe/eñ dat aertrijcke zijn vruchte onthouden/Ick hebbe een drooochte gheroepen/beyde ouer dat lant ende die bergen/ouer coren/most/eñ olye/Ja ouer alletgene/dat wt der aerdē coēt/ooc ouer menschē ende beesten/ende ouer alderhanden arbeyt.

Doen nv SeruBabel die sone Sealthiel/eñ Jesua/die sone Jozadak/die hooge Priester/met alle dat ouergebleuē volc des HEEREN haers Gods stemme hoorden/ende die woorden des Prophetē Haggai/hoe dat hē die HEERE haer God gesondē hadde/doen veruaerde hē dat volc vooꝛ dē HEERE/Doen sprac tot Haggai/die Enghel des HEEREN die die bootscappe des HEEREN hadde aē dat volc/Ick ben met v seyt die HEERE.

Also verwecte die HEERE den geest SeruBabels/des soons Sealthiel des princē in Juda/eñ dē geest Jesua des soons Jozadac des hogē priesters/ende oock den gheest des ganschen ouergbebleuē volcx/dat si terstont ghinghen eñ arbeydē aen dat huys des HEEREN der heyrscharen.

¶ Hi sterct die ouersten wt beuel des HEEREN/dat si manlick souden zijn/ende niet ophouden en souden/Want die verchieringhe ende heerlicheyt des anderen Tempels/door den welcken die kercke der ghelooуigē verstaē woꝛt

Dat.ij.Capittel.

A
Nden vierentwintichsten dach der sester maent/indē anderē iare des Coninck Darij/opten eenentwintichsten dach der seuender maent/gheschiede dat woordt des HEEREN/dooꝛ den Prophete Haggai/eñ seyde/Segt tot SeruBabel den sone Sealthiel/den Prince Juda/eñ tot Jesua den sone Josadak/den hooghen Priester/Eñ tottē ouergheblleuen volcke/eñ segt/Wie isser onder v luyden ouergheblleuen/die dit huys in zijnder vooꝛleden heerlicheyt gesien heeft?Eñ wat dunct v nv?Ist niet alsoo?Het en dunct v niets niet te zijn/by dat vooꝛledene.

Nochtās O SeruBabel/weest manlic spreect die HEERE/Ende du O Jesua/eē sone Jozadack du hooge Priester/zijt goets moets/Weest ooc onuersaecht alle volc indē lande/spreect die HEERE/ende arbeyt na dat woort(Want ic ben met v seyt die HEERE der heyrscharen)Doē ic met v een ver
B bont maecte als ghi wt Egipten toocht/so sal mijnen geest onder v bliuen/En weest niet versaecht.

Wāt die HEERE der heyrscarē spreect also/Tē sal niet lange vertoeuē/dat ic den hemel/eñ die aerde/die zee/eñ dat drooge landt bewegen sal/Ja alle volcken wil ick beroeren/Daer sal dan comen aller heydenē Troost/Eñ ic wil dit huys met heerlicheit eñ cyeraet vuullen/spreect die HEERE der heyrscaren/Wāt mijn is beyde dat siluer eñ gout spreeckt die HEERE der heyrscharē/Also sal die heerlicheyt des laetstē huys groter woꝛdē/dan des eersten geweest is/spreect die HEERE der heyrscharen/Eñ ick wil ooch vrede gheuen/op dese plaetse/seyt die HEERE der heyrscharen.

Opten vierentwintichsten dach der neghender maent/indē anderē Jaer Darij des coninckx/gesciede dat woort des HEEREN totten Prophete Haggai/ende seyde/Alsoo spreect die HEERE der heyrscharē.Lieue vraecht doch den Priesters vanō wet ende segt/wanneer yemant in zijnder cleets slippē geheylicht vleesch droech/ende raecte met sine slippen dā broot/moes/wijn/olie/oft anders eeniger ley spijse/soudt ooc heylich woꝛden?Die Priesters antwoorden ende spraken Neen/Doen sprac Haggai/Wanneer yemant hē aen een doot lichaem verontreynichde/ende dier dinghen eenich aenroerde/sout ooc onreyn woꝛden?Die Priesters antwoordē eñ spraken/Jae het sal onreyn woꝛden/Doen antwoorde Haggai/eñ sprac.Recht alsoo is dit volck eñ dese luydē vooꝛ mi ooc/seyt die HEERE/Also is
ooc alle werc haerō handē.Eñ so wat si offerē/dat is onreyn. C
¶Eñ nv siet toe/hoe dattet v gegaē is vā desen dach aē/achterwaerts te rekenen/eer ghi eenē steē optē anderē leyt/aē dē tempel des HEEREN/Also dat als een tot eenē cooꝛn hoope quā/die.xx.matē hebbē soude/so en warē daer nauwelijcken thien/Eñ quā yemant totter wijnpersse eñ meende/vijftich stoopē Sath te sceppē/so en warē daer nauwelijckē.xx.Wāt ic placchde v mettē verbendē eñ doꝛrē Oostē wint inettē hemeldauwe eñ hagel/in alle uwer hādē arbeyt/Nochtās en wout ghi v tot mi niet bekeerē/spreect die HEERE.

Daeromme merct nv daer op vā desen dach aē vooꝛwaerts/te wetē/vandē vierētwintichstē dach der neghender maent/totten dach toe/dat dē tēpel des HEEREN ghefundeert is/Merckt daer op/Wāt dat saet leyt noch inder schuerē/eñ en draecht noch niet/noch dē wijnstoc/vijgheboom/granaet boom/noch olijfboom/Mer vā desen dach aē wil ic die segeninge oft vruchtbaerheyt gheuen.

Eñ dat woort des HEEREN gescbiede weder omme tot Haggai/optē vierentwintichstē dach vā der maent ende sprack/Segt SeruBabel dē Prince in Juda/eñ spreect/Ic wil hemel eñ aerde bewe ghē/ende die stoelen der Conincrijcken wil ic om keeren/eñ die macht der heydenscher Conincrijcken wtroeyen/Ic wil die wagens met haren ruyteren omstoꝛten/dat beyde peerdt ende man/ter ne
der vallen sullen/een yeghelijck dooꝛ zijns naesten D
swecrt/Ter seluer tijt spreect die HEERE der heyrscharē/Wil ic O SeruBabel een sone Sealthiels mijnen knecht nemen spreeckt die HEERE/eñ wil v houden/gelijc als een Signet oft seghel/Wāt ick hebbe v sonderling wtuercoꝛen/spreect die HEERE der heyrscharen.

Hier beghint dye Propheet SacharJa:

¶ Hi vermaent dat volc dat si der stemmen Gods niet onghehoorsaem en souden zijn/ghelijck hare vooꝛvaders Maer haer bekeeren souden/Ende hi vercondicht haer in eender openbaringhe vrolijcke dinghen.

Dat eerste Capittel.

A IN die achste maēt des anderē Jaers
.E.b des Conincs Darij gesciede dwoort
.elij. des HEREN tot Sachar Ja dē sone
Gerech Ja/des soons Jddo/dē Pro
phete eñ sprack/ Dye HERE is zeer
thoornich gheweest ouer uwe vooruaders.

Eñ spreect
ghi tot haer/
Also spreect
dye HERE
der heyrscha
ren/Gheeert
v tot my
spreeckt dye
HERE der
heyrscharen.
So wil ic my
tot v keeren
seyt die HE-
RE der heyr
scharen Eñ
weest niet ge
lijck uwe
vooruaders/
welc die voor
ledē Prophe
Jer.i ten ghepredict hebben ende spraken/ Alsoo seyt die
Ezech.ij. HERE der heyrscharē/ Gekeert v doch van uwe
Joh ij boose wegen/eñ van uwe boose wercken / Mer si
en woudē niet hooren/noch en achtedē op mi niet
seyt die HERE/Waer zijn nv uwe Vooruaders/
eñ die Prophetē? Leuē si ooc noch? En ist niet also?
dat mine woordē eñ mine rechtē die ic door minen
dienaers dē Prophetē beuolē hebbe/ uwe voorua
ders geraect hebbē? dat si haer hebbē moetē bekee
ren/eñ seggen/ Gelijc als die HERE der heyrscha
ren voor hē had genomē ons te doē/na onse wegē
eñ werckē/Also heeft hi ons ooc ghedaen.
Opten.xxiiij.dach / der elfster maent (die daer
hiet die maent Sebath)indē anderen iaer des Co-
3 nincs Darij/gesciede dat woort des HEREN tot
Sachar Ja dē sone Gerech Ja des soons Jddo den
Prophete eñ sprack/ Jc sach bi nacht/Eñ siet Een
man sadt op een root peert/eñ hi hielt tusschen die
Mirteboomē/indē beemden / Eñ achter hē warē
roode bruyne/eñ witte peerden/Eñ ic sprac/Mijn
HERE/Wie zijn dese? Doen antwoorde my dye
Engel die met mi sprac. Jc wilt v verthoonē / wie
dese zijn/Eñ die man die tusschē die Mirteboomen
hielt/die antwoorde eñ sprac/Dese zijn die gene/die
die HERE wtgesondē heeft/dz aertrijcke door te
treckē Eñ si antwoordē dē Engel des HEREN
die onder die Mirtebomē hielt/ eñ spraken Wy zijn
dat aertrijc doorgetogen/Eñ siet/dat gansce aert
rijc woont in ruste/eñ sonder sorghe.
Doen antwoorde die Engel des HEREN/eñ
sprac/O HERE der heyrscarē/hoe lange en wilt
ghi niet ontfermē Hierusalē eñ die stedē Juda? Op
die welcke ghi nv gramme geweest zijt/wel tseuē-
tich iaer? Eñ die HERE antwoorde dē Engel die
met mi sprac vrendelijcke eñ troostelijcke woordē
Eñ die Engel die met mi sprac / seyde tot mi/Pre-
dict eñ segt/Also seyt die HERE der heyrscharen/
Jc drage groote zeloersche liefde ouer Jerusalē eñ
Sion/Mer ick ben zeer verthoornt / op die stoute
heydenen/om dat si als ick een weynich vergramt
was/noch tot meerdere gramschappe gheholpen
hebben/Daerom seyt die HERE also/ Jck wil mi
wederom tegē Hierusalē met bermherticheyt kee
ren/op dat mijn huys ghetimmert worde seyt die
HERE der heyrscarē/eñ dattet tymmersnoer aen
Jerusalē aēgeslagen worde / Predict wed eñ segt
Also seyt die HERE der heyrscarē/ Het sal minen
stedē wederom wel gaen/Eñ die HERE sal Ziō
weder troostē/Eñ hi sal Jerusalem weder verkie
sen Doē hief ic mijn ogen op eñ sach/Eñ siet/Daer
warē.iiij.hoornē/Doen seyde ic totten Engel/ die
met mi sprac/Wie zijn dese? Hi antwoorde mi/Het
zijn die.iiij.hoornen/die Juda Jsrael/eñ Hierusalē
verdestrueert hebbē/Doen liet mi die HERE vier
smeden sien/Doē sprac ic. Wat willē dese maken?
Hi antwoorde eñ sprac/Dit zijn die vier hoornē/die
Juda also verderft hebben/dat niemant zijn hooft
vrolic opwaerts heffen en derf/Mer dese zijn daer
omme hier gecomen/dat si die selue afiagen soudē
Eñ der heydenen hoornen afstooten souden/Want
si hare hoornē ouer dat lant Juda hebben opgehe-
uen/om dat selue te verstroeyen.

Den Prophete worden openbaringhen verthoont Whele
ke die verlossinghe wt der Babiloonscher ghevanghenisse
bedieden/Ende die verlossinge ooc die door Christum ghe-
schiet is.　　Dat.ij.Capittel.

Nde ic hief mijn oogen opwaerts/eñ
sach/Eñ siet/Daer was een man die A
hadde een metsers coorde in zijn hāt
Eñ ic seyde waer wilt ghi henē gaen?
Eñ hi ātwoorde mi Jc wil Jerusalē
gaē metē/op dz ic sie/hoe lanc eñ wijt dat si zijn sal
Eñ siet/die Engel/die met mi sprac/ginc wt Doē
ginc daer een ander Engel hē tegē/die sprac tot hē
Loopt henē/eñ segt desen Jonghelinc eñ spreect Je
rusalem sal noch bewoōt wordē / sonder muerē vā
een groote menichte der menscē / eñ der beestē/die
daer in zijn sal/Want ic wil/spreect die HERE /haer
tot eender vieriger mueren/rontom zijn/Eñ daer
binnen/tot een heerlijcke vercieringhe zijn.
Huy/huy vliedt wt die noordersce landē / seyt die
HERE/Ja ghi die ic tegē die vier winden des he
mels verstroeyt hebbe seyt die HERE/Huy Sion B
ontloopt ghi die daer woōt bi die dochterē Babels
Want also seyt die HERE der heyrscharē/Hi heeft
mi gesondē tot die Heydenē/die v berooft hebben/
Hare macht heeft eē eynde/Wie v aentast/ die tast
minē ogēappel aē/ Nv siet ic wil mijn hāt ouer haer
weyster en/dat si eenen roof worden sullē/ dē genē
die haer gedient hebben/ Eñ ghi sult weten dat mi
die HERE der heyrscharen ghesonden heeft.
O du dochter Zion verblijt v/ende weest vrolic
Wāt siet ic come/eñ ick wil bi v woonē/spreect die
HERE/Eñ ter seluer tijt sullen vele heydenē aen
den HERE hangen/Ende si sullen mijn volc zijn/
Eñ ic wil bi v woonē/ dat ghi wetē sult dat mi dye
HERE der heyrscharen / tot v ghesonden heeft/
Eñ die HERE sal Juda zijn erfdeel indē heyligē
lande innemen/ Eñ Hierusalem weder verkiesen
Alle vleesche si stille voor den HEERE Want hi
heeft hem opghemaect wt zijnder heyliger steden.

Een bediedinghe in Josua op Jesum onsen HEERE
die onse ouerste Priester is.
Dat.iij.Capittel.

Mat.iiij. Job .i. ij. Re. xviij.

A Nde mi wert vertoont Josua die ho=
ge priester/staende voor den Enghel
des HEEREN/ Eñ Sathan tot zijn=
der rechter siden om hē te wederstaē
Eñ die HEERE sprac totten Sathan
Die HEERE die Hierusalē verkorē heeft / die straf
fe v Sathan/ Ja die HEERE berispe v/ En is dese
niet gelijc eenen brant/ die wt den viere verlost is?
Eñ Josua hadde onreyne cleederen aen / Eñ stont
voor den Engel/ Die welcke antwoorde eñ sprac/
tot den genen die voor hem stondē Doet die onrey
ne cleederen van hē/ Eñ hi sprac tot hē Siet/ ic heb
dine sondē van v wech genomē/ eñ ic hebbe v coste
lijcke cleederen aengetogen/ Eñ hi sprac Set hem
eenen reynen hoet op zijn hooft / Doe settemen hē
eenen reynen hoet op zijn hooft / Ende togen hem
cleederen aen/ Ende die Enghel des HEEREN
stont aldaer/
C Eñ die Engel des HEEREN betuychde Josua
eñ sprac/ Alsoo spreect die HEERE der heyrscharen/
In diē ghi in minē wegen wādelde/ Eñ mine ordi
nācie hieldet/ So sout ghi een overste zijn in mijnē
huyse/ eñ mine voorhovē bewaren/ Eñ ic wil v ge
vē van desen die hier staē/ dat si v geleydē sullen/ O
Josua du hoghe Priester hoort doch toe/ du eñ dij
ne vriendē/ die bi di woonē/ Wāt si zijn enckel won
derē/ Siet/ Ic wil minē knecht Zemah latē comen
Wāt siet/ op dē eenē steen/ die ic voor Josua geleyt
hebbe/ sullē sevē ooghen zijn/ Mer siet ic wil hē wt
groeven eñ wthouwen/ seyt die HEERE der heyr=
scarē/ eñ wil die sondē des selvē lants wech nemen
op eenen dach/ ter selver tijt spreect die HEERE
der heyrscharen/ sal een yeghelijc sinen naesten noo
den onder den wijnstoc/ eñ onder den vigheboom.

¶ Een ander openbaringe waer in Serubabel sterck eñ
manlic ghemaect wort/ Hoe wel des volcx weenich eñ oec
cleen si/ Het sal nochtans ghecocken worden/ eñ hem en sal
niemant wederstaen/ Die rechte bediedinghe ende verbor=
ghentheyt reyct op Christum.

Dat.iiij.Capittel.

A Nde die Enghel quā weder die te vo
ren met mi gesproken hadde / Eñ hy
weckte mi op/ gelijc als een die wt den
slape gewect wort/ Eñ hi sprack tot
mi/ Wat sietstu? Ic āntwoorde/ Ic aē
scoude/ Eñ siet daer stōt eenē candelaer gansch gul
dē met een schale daer bovē op/ daer sevē lāpen aē
warē/ eñ oec sevē pannen oft inghieters/ aen elcke
lampe/ Twee olijfboomē stondē daer by deene op
die rechte side der schalen/ eñ dādere ter slincker si=
de/ Eñ ic antwoorde eñ seyde tottē Engel/ die met
mi sprac/ Mijn HEere wat bedieden dese dinghen?
Eñ die Engel antwoorde/ Eñ sprack tot mi / En
weet ghi niet wat dese dingē bedieden? Ic seyde/ Neen
ic mijn HEere/ Eñ hi antwoorde/ eñ sprack tot mi
Dit is des HEEREN bevel tot SeruBabel/ te
weten alsoo/ Het en sal noch door heyr / noch door
cracht Mer door minē geest geschiedē seyt die HE
RE der heyrscarē/ Wie bistu/ du groote berch/ die
doch voor SeruBabel een effen velt wordē moet
Eñ hi sal opvoerē den eersten steen datmē roepen
sal/ Gheluc daer toe/ Gheulc daer toe.
B Eñ dat woort des HEEREN geschiede tot mi
eñ sprac/ Die handē SeruBabels hebbē desen huy
se dat fundamēt geleyt/ sine handen sullent oec vol=
maken/ Op dat ghi weet/ dat mi die HEERE tot v
gesonden heeft / Want wie isser die dese cleyne da
gen veracht? In den welcken men doch verblijden
eñ sien sal/ dat sine mate oft waterpasse in Seruba=
vels handen si (metten sevenen) welcke des HEE
REN ooghen zijn/ die die gansche werelt doorsiē
Doen antwoorde ic ende sprac tot hē/ Wat be
dieden dan die twee olijfboomē ter rechter eñ ter
slincker sijdē des candelaers? Ende ick sprac weder
tot hē/ Wat zijn die twee olijftackē? die bi die twee
guldē snutters staen? daermen mede afbreect? Eñ
hi antwoorde mi/ En weet ghi niet wat dese bedie
den? Ic sprac Neen mijn HEere/ Doē seyde hi/ Dat
zijn die twee oly kinderen/ Die welcke byden Heer
sc/ her der gantscher werelt staen.

¶ In dese openbaringhe werdt bewesen dat Godt over
die sonde des volcx verthoornt is/ Want alle lasteringē
hebben die overhant ghenomen. Eñ die boosheyt regneert
in die plaetse der duecht ende der gherechticheyt.

Dat.v.Capittel.

A IC hief mijn oogen weder op/ eñ sach
Eñ siet daer was eenen vlieghenden
brief/ Eñ hi seyde tot mi/ Wat sietstu
Eñ ic seyde/ Ic sie eenē vliegēdē brief
twintich ellē lanc/ eñ thien ellē breet/
Eñ hi sprack tot mi/ Dit is die vlocht/ die over die
gansche werelt wtgaet/ Wāt alle dievē/ sullen nae
desen brief wtgesprokē worden oprecht te zijn/ Eñ
alle meyneedige sullen oec na dat inhout vā desen
brief wtgesprokē wordē gherecht te zijn/ Daerom
wil ic desen brief voort brengē seyt die HEERE der
heyrscharē dat hi den dievē thuys come/ eñ dē ghe
nē die bi mijnē name valschelic sweerē/ eñ in haren
B huyse blive/ datmēt met zijn hout eñ steenē verslinde.
Eñ die Engel die met mi sprac/ die ghinc wt eñ
seyde tot mi/ Heft dijn ooghen opwaerts/ ende siet
wat daer wt gaet/ Eñ ick sprac/ Wat ist? Eñ hi sey
de/ Ee Epha vaert wt/ Eñ hi seyde/ Alsoo gaet met
allen die op dat gantsche aertrijc woonen/ Eñ siet/
daer dreef een pont loots/ Ende daer was een wijf
die sadt midden int Epha/ Eñ hi sprack. Dat is die
afgoderie/ Eñ hi worpse in dat Epha/ eñ dē clomp
loots worp hi daer boven op.
Eñ ic hief mijn ooghen op/ eñ sach/ Ende siet/
Twee wijven voeren daer wt/ eñ si hadden vloge=
len/ die die wint voortdreeft. Ende die vlogelē wa
ren ghelijc als Oyvaers vloghelen/ Die welc voer=
den dat Epha opwaerts/ tusschen hemel eñ aerde
Doen seyde ick totten Enghel/ die met mi sprack/
Waer voeren dese dat Epha henen? Hi antwoor=
de mi/ Int lant Sinear/ op dat zijt hem aldaer een
huys tymmeren eñ alst bereet is / datment aldaer
op sine stede sette.

¶ In dit visioen wort die almachtighe cracht Gods be
wesen/ Die vrede gheeft welcken volcken hi wil/ Ende we
deromme oorlooch den welcken hi wil.

Dat.vi.Capittel.

A Nde ic hief mijn oogē weder op/ ende
sach/ Ende siet/ Daer voeren vier wa
ghens wt tusschen twee bergen/ Eñ
die berghen waren coperen / Inden
eersten wagen stondē roode peerdē.
Indē anderē wagen warē swerte peerden. Inden
derdē wagē warē witte peerdē/ Inden vierdē wa=
ren van verscheyden verwe/ ende stercke peerden/
Eñ ic antwoorde/ eñ seyde totten Enghel/ die met
mi sprac/ Mijn HEere wat bedieden dese? Die Engel
antwoorde/ eñ sprac tot mi/ Dese zijn die vier windē

des hemels die wt varen/op dz si voor dē heerscer d
gāscher werelt staē souden/Daer die swaertte peer
dē in warē/die voerē uut lāt tegen Tnoordē Eñ die
witte vaerē ooc wt na haer/Die vā vischeidē verwe
warē/gingen teghē dz Zuydē/Eñ die sterche voerē
ooc wt/eñ begondē dat gāsce aertrijcke te doortrec
kē /Eñ hi sprac/Gaet henē/eñ doortrect dz aertrij
ke/Eñ si togē door tlāt Doē riep hi mi/eñ sprac mi
mi segghēde/Siet die int Noortsce lāt varē/die sul
len minen gheest indē Noortschen lāden doē rustē
B Eñ des HEREN woort gheschiede tot mi /eñ
sprac/Neēt vā die geuangene/die vā Babel ghecō=
mē zijn/te weten Heldai/Tobia/eñ Iedaia/eñ coēt
indē seluē daghe/eñ gaet int huys Iosie/ des soons
Zephania/ Neemt aldaer siluer eñ gout/eñ maect
twee cronē daer vā/eñ setse op dat hooft Iosua des
soons Iozadak/des Hooghen priesters/ eñ segt tot
hē/Die HERE der heyrscaren seyt also/ Siet Dye
mā/wiens name Zemah is/die na hē voorwaerts
wassen sal die sal des HEREN tempel timmeren
Ja dē tēpel des HEREN sal hi timmeren /Eñ hy
sal dat cieraet dragē/Eñ sal sitten/eñ heerscen op si
nen Throone/Eñ die Priester sal ooc op sinē Thro
ne sitten/ Eñ daer sal tusschē haer beiden vrede zijn
Eñ die croonē sullē indē tēpel des HEREN dē Hel
dai Tobia Iedaia/eñ Hen/dē soone Zephania tot
eender gedachtenisse zijn/Eñ daer sullender vā ver
re comē/die aē des HEREN tēpel timmeren sullē
Dā sult ghi beuindē/dat mi die HERE d heyrscha
ren tot v gesonden heeft/Eñ dat sal geschieden/als
ghi der stemmen uwes HEREN uwes Gods /ge
hoor geuen sult

¶ God onderwijst sinen volc wat dat recht vasten si /oor=
deel ende gherechticheyt te onderhouden den naesten goet
doen/weduwen ende weesen bescbermen /niemant onrecht
noch gewelt doen

Dat.vij.Capittel

A Nde het ghescbiede indē vierden Iare
des Conincs Darij/dz des HEREN
woort gesciede tot Zachar Ia opten
vierdē dach der negēder maēt. Welc
ke mē Chisleu hetet/Doe Sar Ezer
eñ Regen Melech met haren ghesellē tot BethEl
seynden om voor den HERE te bidden / eñ deden
den priesteren seggē die in dat huys des HEREN
der heyrscharen waren/eñ ooc tot den Propheten/
Moeten wi oock noch weenen in die vijfste maent
eñ ons castien gelijc wi nv deser Iaren sommige ghe
daen hebbē?Doē gesciede dz woort des HEREN
der heyrscaren tot mi. Eñ sprac/Segt allen den volc
ke inden lāde/eñ dē Priesteren/eñ spreect/Doē ghi
vaste/eñ rouwe droecht/ eñ claechde / in die vijfste
eñ seuēste maēt/dese.lxx.iaer lāc / hebt ghi my ooc
also moeten vastē?Ofte doen ghi aet /eñ dronct/en
hebt ghi niet voor v selfs gegetē eñ gedronckē? En
ist niet dat selue?dat welc die HERE liet prediken
door die voorleden Prophetē?Doen Hierusalem be
woent wart/eñ ghenoech hadde?met hare stedē eñ
luydē rontom/ beide die woonden tegē Tsuydē eñ
in die leechten?¶ Eñ des HEREN woort gesche
de tot Zachar Ia /Eñ sprac/ Also seyt die HERE
der heyrscaren/Oordeelt met trouwe eñ waerheit
Eñ een yegelijc bewijse aen sinen naestē vriendelic
B heit eñ bermhertichz/Eñ en doet geen ongelijc den
weduwē weesen/vreēdelingē/eñ armē/Eñ niemāt
en dencke in zijnder hertē yet quaets / teghen sinen
naesten/Mer si en wouden daer niet op merckē/eñ
si keerdē mi den rugge toe/Eñ stoptē hare orē/op
dat si mi nz hoorē en soudē Ja si maectē hare hertē
so hart/als een Diamāt/dat si niet hoorē en souden
die wet eñ die woordē/Welck dye HERE der heir
scaren in sinē geest/door die voorgaende Prophetē
ontboden hadde/ Daerom is die HERE der heyr=
scharen op haer so vriātlijc vertoornt ghewéest /Eñ
het is also vergaen/gelijc als die predikinge was / eñ
wāt si niet hooren en woudē /Soo en woude ic ooc
niet hooren /doen si riepen/spreect die HERE der
heyrscharen / Alsoo heb icse verworpen onder alle
heydenen/die haer onbekent waren / Ende dat lāt
is daer na also woest ghebleuen /datter nyemant in
en wandelde noch en woonde / Eñ dat Edele lant
is tot een verwoestinge gemaect

¶ Hi versaemt ende begrijpt als in eender summa/die oor
sake waeromme God verthoornt is/voormaels ende oock
nv / Indien men weder keere soo wilt hy weder ghenadich
zijn

Dat.viij.Capittel

Nde dat woort des HEREN gescie= A
de tot mi eñ sprac/Alsoo seyt die HE=
RE der heyrscaren/Ic hebbe zeer gro
te zeloersche liefde/teghē Zion/Eñ ic
ben zeer fellijcken op haer vertoornt/
Die HERE seyt alsoo? Ic wil my weder tot Zion
keerē/Eñ wil tot Hierusalem woonē/Wāt mē sal
Hierusalē eē gettrouwe warachtige stat heeten/Eñ
dē berch des HEREN der heyrscaren eenen heyli
gen berch Also seyt die HERE der heyrscarē Daer
sullen noch oude mannē eñ wiuē tot Hierusalem op
die stratē sitten/die vā grotē ouderdom met stockē
gaen sullē/Ja die stratē vander stat sullen noch vol
ionge knechtkēs eñ meyskēs zijn die op die straten
spelen,eñ tocken iocken/eñ boerdē sullen/Also seyt
die HERE der heyrscaren/Dit schijnt onmogelic
te zijn /voor den ogen deses ouergebleuē volcs /op
dese tijt Sout daer om ooc onmoghelijc zijn/voor
minen oghen spreect die HERE der heyrscharen/
Die HERE der heyrscaren spreect also/Ic wil
mijn volc vanden opganc eñ nederganc der zonnē B
verlossen/Eñ wilse weder bringē /dat si tot Hierusa
lem wonē/Eñ si sullē mijn volc zijn/ eñ ic wil haer
God zijn/in trouwe/waerheyt / eñ ghereehticheyt
Also spreect die HERE der heyrscaren/ Streect
uwe handen/ghi die dese woordē hoort/nv ter tijt
door der Propheten monde/in diē dage doē dat fon
damēt ghelcyt is aen dat huys des HEREN der
heyrscaren/dat dē Tēpel ghetimmert wert/ Want
voor desen dach was des mēscen arbeyt te vergeefs/
Eñ der beestē arbeyt was ooc niz /Eñ daer en was
genen vrede/vā anxt der viandē/dē ghenē die daer
wt eñ in togē/ Mer ic liet alle menscen gaen eenen
yegelijcken teghen sinen naesten/Mer nv en wil ic
desen ouergebleuen volcke niet doen / ghelijc voor
maels spreect die HERE der heyrscaren/ Maer si
sullen een saedt des vreedts zijn/Den wijnstoc sal si
ne vruchtē geuen/Eñ dat aertrijcke zijn ghewasch
Eñ den hemel sal sinen dauwe gheuen / Ende ick
wil die ouerghebleuen deses volcs /sulcs al latē be
sitten ende beeruen/Ende het sal ghescbieden/ghe
lijc ghi vanden huyse Iuda /ende ghi vanden huyse
Israels eenen vloeck ghewéest zijt/bi alle heydenē
Also wil ic v ooc helpen/dat ghi een segeninge zijt

sult/ Daeromme en veruaert v niet eñ sterckt u=
we handen
B Want also spreect die HERE der heyrscaren
Ag.ij. Gelijc als ic ghedachte v te plagen/doen mi uwe
voorvaders vertoornde/spreect die HERE der
heyrscaren/eñ ic mi des ooc niet en liet berouwen
Also gedencke ic nv wederomme in deser tijt goet
te doē/Hierusalē eñ den huyse Juda/eñ daerōme
en weest niet verslaecht/Eñ dit sijn dye dingen die
ghi doen sult/eē yegelic sprecke met sinē naestē die
waerheyt/eñ ordeelt recht/eñ spreect dat recht wt
trouwelic/waerlic/eñ vredelic in uwe poorten eñ
niemant en dencke arch in synē hertē/teghē sinen
naesten/Eñ ghi en sult niet beminnē valsche eedē
te sweeren/Wāt dat sijn die dinghen dye ick hate/
spreect die HERE
Eñ dat woort des HEREN der heyrscarē ge
schiede tot mi/eñ sprac/Also spreeckt die HERE
der heyrscarē/ Die vasten der vierder /vijfder/se
uender/eñ thiender maendē/die sullē den huise Ju
Sa.viij= da tot vruechde/genoechte/eñ tot blide iaerfeestē
Joa.iiij worden/Alleen hebt lief trouwe/ waerheit/ende
vrede.
Also spreect die HERE der heyrscharē/Daer
sullē noch veel volckē eñ inwoners vā veel steden
wedercomen/Eñ die borgers der eender stadt sul
len reysen totter anderder/eñ segghē wel op laet
ons gaen/voor den HERE om te bidden/Eñ te
soecken/dē HERE der heyrscaren/ Wy willē ooc
met v gaen. Also sullen vele machtige volcken eñ
heydenē met hoopē comen/om te soeckē den HE
RE der heyrscharen/tot Hierusalem/ eñ hem aen
bidden
Also spreect die HERE der heyrscharen/ter sel
uer tijt sullē thiē mannē wt alle spraken der heide
nen/eenē Jode met die slippen grijpen/ eñ seggen
Wi willē met v gaen/wāt wi hebbē ghehoort dat
God met v is

¶ Blide dinghen worden hier vercondicht/ ende belooft
van die roepinge der heydenen

Dat.ix.capittel

Jt is dē last daer die Here af spreect
ouer dat lāt Hadrach eñ ouer Damas
A cou/op welcke dattet hē vlaet / wāt
die HERE siet op alle mēscē/eñ op
alle stāmē Israels/daer toe ouer Ha
mach/die met haer paelt/eñ ooc ouer Tyrō eñ Zi
don/want si seer wijs sijn. Tyrus sal haer selfs een
veste timmerē/Eñ si scravt siluer tsamen/ ghelijc
als stof eñ zāt/eñ gout als slijc opter straten /maer
siet die HERE salse ōderuē/eñ hy sal hare macht
diese op die zee heeft/vernielē/dat si sijn sal/als die
gene die mettē viere verbrant is/Als dat Asklō siē
sal/so sal hi veruaert sijn/eñ Gaza sal seer beancxt
wordē/Daer toe Ekrō sal bedroeft zijn/als si sulcs
siet/Wāt het sal met den coninc tot Gasa gedaen
sijn/eñ tot Asklō en salmē niet meer wonen/ Eñ
tot Asdod sullē die vreemde wonen/Alsoo sal dye
opgeblasentheyt der Philisteen wtgeroeyt wordē
Eñ ic wil haer bloet van haren monde doen/ende
harē grouwel vā hare tandē/Op dat si ooc onsen
Gode ouerbliuen/eñ wordē gelijc princē in Juda
eñ Ekron/als een Jebusite/Eñ ic wil mijn huys
besetten met crijschvolck/die daer wt ende in trec
ken/op dat geē quelleerders haer voort aen meer
en doorlopen/Want ic hebt nv aengesien met mi
nen oogen
Maer O ghi dochter Zion verblijt v seer/Eñ
O ghi dochter Hierusalē iuycht/Siet dijn coninc
comt tot di/een gerechte/eñ een helper/Arm /ooc
moedich/eñ slecht/Hi ridet op een Ezelinne/ende B
op eē ionc veulken der Ezelinnen/ Jc wil die heyr
wagens Ephraim wtroeyē/metten peerdē eñ ruy
ters van Hierusalē/Eñ die voghen diemen inden
crijch gebruyct/sullē gebroken worden/wāt hi sal
vrede leeren onder die heydenen eñ sijn heerschap=
pie sal zijn/van die een zee tot die andere/ Eñ van
den wateruloet aen/tot aen die eynden der werelt
toe.
Ghi laet ooc door tverbont dijns bloets wt/di
ne gangen wt die grauen/daer gheen water in en
is/Daeromme keert nv weder totter vestē/O ghi
die in groten hope eñ verlangen ghevanghen ligt/
Want ic wilt v ooc huiden vercondighen/dat ickt
v dubbel betalen sal/Want ic hebbe Juda gespan
nen gelijc eenen boge/Eñ Ephraim heb ic gewa=
pent Eñ ic wil dine broeders Ziō verweckē ouer
dine kinderen van Griecken lant. Eñ ic wil v ma
ken als een sweert eens Ruesen/ende die HERE
sal ouer haer verschinen/ ende sine pijlen sullē wt
varen/gelijc den blixem /ende die HERE Godt
sal die basuyne blasen/Ende hi sal daer henen va=
ren/ghelijc dat onweder wt dat Suydē/Die HE=
RE der heyrscharen salse beschermen / Sy sullent
verteren eñ verslinden/ende haer met die slingher
stenen onder haer brengen/Si sullen drincken/ ra
sen/eñ roepen/als die van wijn droncken sijn/Eñ
si sullen vol worden als die waterbecken/eñ ghe
lijc als die hoeckē des outaers/Eñ die HERE
haer God/sal haer ter seluer tijt beschermen/als een
cudde zijns volcs/ Wāt in sinen lāde sullē gewijde
stenen opgericht worden. Och wat hebbē si goets
voor die andere/Eñ wat hebbē si al schoons by die
andere/Dat coorn sal die Jongelingen/eñ den most
die ioncfrouwen op voeden

Door die lichamelijcke beloften leit die Prophete op dye
beloften die in Christo veruult sijn /Hi dreycht met die
straffinghe den valschen propheten ende herders

Dat.x.Capittel.

Aeromme biddet nv vā den HERE
spaden reghen/soo sal die HEERE A
wolckē makē/eñ v regens ghenoech
gheuē tot alle vruchten op dijnen vel
de/Want die Godekēs ofte beelden
spreken enckel moeyte. Eñ die waersegghers sien
enckel logenen / eñ si spreken ydel onnutte droomē
Eñ haer troosten en is niets niet / Waeromme si
ooc dolende gaen/gelijck een cudde schapen / Ende
si zijn versmacht/Wandt si gheenen herder en heb
ben
Daerōme is minen thoorne op die herders ver
gramt/Eñ ic wil die bocken besoecken / want dye
HERE der heyrscarē sal zijn cudde des huys Juda
besoeckē / Eñ hi salse oprustē eñ toe makē / ghelijc
een heerlick eñ yverlijck peerdt inden strijt Ja van
Juda sullē die hoecken/die nagels/de strijtbogē eñ
alle quelleerders tsamen wech zijn/eñ si sullen noch

tans zijn/gelijc die stercke mannē/die dat slijc opter
straten inden strijdt vtredē/Ēñ si sullē strijdē/Wāt
die HEERE sal met haer zijn/dat oock alle reyse
gers sullen tot scande comen/Ic wil dat huys Iu=
da stercken/ eñ dat huys Iosephs helpen/Ēñ ick
wilse weder insettē/Wāt si ontfermē mi Ēñ si sul=
len zijn/gelijc si waren/doē icse niet verstotē en had
de/Wāt ic die HEERE haer God wilse verhooren
Ēñ Ephraim sal zijn/als een Riese/ eñ haer herte
sal vrolijc worden/als vandē wijn/Ja hare kinderē
sullent sien/eñ haer verblijden/haer herte sal inden
HEERE blijde zijn/ Ic wil tot haer lieden blasen/
eñ haer versamen/eñ verlossen/Ēñ si sullen haer v
meerderen/gelijc si haer voormaels vermeerdert heb
ben/Ēñ ick wilse onder die volcken zaeyen/dat si
mijnder ooc gedencken in hare landen/Ēñ si sullen
met hare kinderen leuen eñ weder comen/ Wāt ic
wilse weder brengen wt Egiptē lant/eñ wilse ver=
samen wt Assiria/ eñ wilse int landt Gilead/eñ op
den Libanon brengē/Ēñ aldaer en sal haer niet ge
breken/ Ēñ hij sal door dat meyr des angsts gaen/
eñ die baren der zee slaen/Alsoe dat alle diepe wate
ren verdrooghen sullen/ Dan sal die stoute opghe=
blasentheyt Assirie/ verootmoedicht worden. Ēñ
dat septer in Egipten sal ophouden/Ic wilse sterc
ken inden HEERE/dat si in sinen name wandelen
spreect die HEERE

¶ Dit capittel is vol heymelics verstants/ende bedieuenis-
sen/Item van die destructie des anderen tempels/God ge-
lijct hem selfs bi eenen herder

Dat.xi.Capittel

Oet dijne poortē op. O Libanon dat
tet vier dijne Cederboomen verteere
huylt ghi dennē boomen/wāt dē Ce
derboom is gheuallen/eñ die heerlijc
ke timmeragie is verwoest O ghi eyc
ken tot Bazā huylt Want dat welbewaerde wout
is afgehouwen/Men hoort die herdēs huylē/Wāt
haer heerlijcke timmeragie is verderft/Men hoort
die ionge leeuwen brullen Wāt die houaerdie des
Iordanen is verdestrueert

Also seyt dye HEERE mijn God/ Hoedt ende
weydt/die scapen/dye corts gedoot sullen worden
Want haer eygen herē stelēse/eñ worghense/Ēñ
nochtās en houden zijt voor geen sonde/Mer si ver
copense eñ seggē/God si gelooft/Ic ben nv rijc ge
worden/Ja hare herdēs en sparen haerder niet Daer
omme en wil ic ooc niet meer versoenē die inwoners
inden lande spreect die HEERE/ Maer siet Ic wil
eenen yegelijcken den anderen in die handen geuen
Ēñ in die handen zijns Coninctes/dat si dat lāt slich
ten/Ēñ ic en wilse van haerder hant niet verlossen

Ēñ ic selfs hoede eñ weide die schapē/die bestelt
zijn om geslagē te worden/een sulckē elendigē cud
de Ēñ ic nā twee stocken/Den eenē hiet ic saecht. Dē
anderen hiet ic Wee/Ēñ also hoede ic die scapē Ēñ
ic verstoech drie herders/binnen eenē maēt/Wāt
ic en vermocht haerē niet Desgelijcs so en vermochtē
si mijnder ooc niet/Ēñ ic sprac/ ic en wil v niet meer
weyden/Dat steruen wil dat sterue/Dat verlorē wort
dat blijft verloren/Ēñ oftet zomige ouerbliuen/so
sal een yegelijc zijns naesten vleesche verslindē moetē

Ēñ ic nā den saechtē stoc/eñ ic brack hē/Ēñ ick
brac ooc mijn verbont/dz ic met alle volcken gemaect
hadde/Doen hi nv ter seluer tijt gebroken was/be
kenden die elendige scapen/daer bi die een opsiē op
mi hadden/dattet des HEEREN woort was/Ēñ
ic sprac tot haer duncket v goet/ soo geeft my loon
Waer dat niet/So latet staen/Doen wogē si my
minen loon aldaer dertich siluere penningen/Ēñ die B
HEERE sprac tot my/Werpt henen/dz dē potbac-
ker gegeuen worde/die merckelijcke summa/Dye
ic om haer verdiēt hebbe/ Doen nā ic die dertich sil
uere penningen/eñ worpse int huys des HEEREN
dat si den potbackere gegeuen worden

Ēñ doē brac ic ooc minē anderē stoc/tē wetē dz
Wee/Daermede die brientscap/die ic met Iuda eñ
Israel hadde/verstoort eñ gebroken worde.

Ēñ die HEERE sprac wed tot mi Neēt noch eē
reyse/dat ghereetscappe/ eñ huysraet eens dwasen
eñ onnutten herdēs/Wāt siet/Ic sal herdēs inde lā
de verwecken/die dz verlorē niet versoecken/eñ na dz
verdoorde niet vragen en sullē/die dat ghewondē
niet heelen/eñ dat gesont niet besorghen en sullen/
Mer die der vetster scapē vleesce eten/eñ hare clau
wen afscoren sullen/O ghi onnutte dwase herders
die die scapen verlaet/ Dat sweert sal op uwen ar=
me comen eñ op dijn rechte ooghe blint worden

¶ Die straffinge des HEEREN die hi voorghenomē heeft
ouer Israhel

Dat.xij.Capittel

Jt is den last eñ straffige des woorts
vanden HEERE ouer Israhel Die A
HEERE spreect also/die wele den he= Ie.xi.
mel wtbreet/eñ dat aertrijc fondeert iiij. Reg
eñ die den mēsce dē adē geeft/Siet ic xx
wil Ierusalem tot eenen beker makē/ vāden welc
ken allē volcken rontom haer tuymelen eñ onslaep
worden sullen/Ja het moet ooc ouer Iuda comen
als Ierusalem belegert wort/ Ter seluer tijt wil ic
Ierusalem tot eenen lasteē maken allē volckē/Al
le die den seluē opheffen willē die sullē haer daer aē
sniden eñ schoren/Ēñ alle heydenē opter aerdē sullē
haer daer tegen versamen

Ter seluer tijt/seyt die HEERE/wil ick alle dye
peerden scou maken/eñ hare ruyters vāge/Mer o
uer Ierusalem wil ic mijn ogen op doen/eñ alle die
peerden der volcken plagen/dat si star blint worden
Ēñ die Princē in Iuda sullen segghē in haerder her
ten/Laet slechts die borgers Ierusalem gesterct zijn
inden HEERE der heyrscaren haren God

Ter seluer tijt wil ic die hooftlieden Iuda maken/
als eenen gloeyendē ouē int hout/eñ gelijc eenē vie
rigen brant int stro/op dat verteert worden beide ter
rechter eñ ter slincker hāt alle volcken rōt om. Ēñ
Ierusalem sal ooc recht als voormaels bewoondt
wordē op die plaetse daer Ierusalem staet/Ēñ die
HEERE sal die tenten Iuda helpen gelijc in voorle
den tijdē/op dz hē dat huys Dauids eñ die borgers
tot Ierusalem niet te hooch en beroemē tegen Iuda/

Ter seluer tijt sal die HEERE bescermen die bor
gers tot Ierusalem/Ēñ sal geschieden/dat die alder C
swacste op die tijt zijn sal gelijc Dauid Ēñ dat huys
Dauids sal zijn gelijc Gods huys Ēñ gelijc des He
ren Engel voor haer/Ēñ op die tijt wil ic bestaē al
le volcken die teghen Ierusalem comen te verniele
Mer op dat huys Dauids/ eñ op die inwoonders
Ierusalem wil ic den geest der ghenaden ende der
bermhertichept wt storten/Also dz si op mi siē sullē
dien si versmaet eñ bespot hebben/Ēñ si sullen eē cla
ginge ouer hem maken/ ghelijc alsmen een claghe

noer eenen eenigen gheboren soon maect/Eñ sul
len ouer hē droeuich zijn/ghelijc alsmen ouer eenē
eenigen geboren plach droeuich te wesen.

Op die tijt sal daer een grote clage zijn tot Hie
rusalē/ghelijc als was die clage tot Hadadrimon/
in die leechte Megiddon/Ja dat lant sal clagen/eē
yegelic geslachte voor hē selfs/Dat gheslachte des
huis Dauids bisonder/eñ hare wiuen ooc bisonder
Dat ghessacht des huys Nathan bisonder/ende ha
re wiuē bisonder/Dat geslacht des huys Leui bisō
der/eñ hare wijuē ooc bisonder/Dat geslacht Si
mei bisonder/eñ hare wiuen bisonder/Alsoo alle
die ander geslachten/een yeghelijc bisonder/ende
hare wijuen ooc bisonder

¶ So wat hier van fonteynen ende reynighinghe ghesegt
wort/dat behoort al op die tijt Christi
Dat.xiij.Capittel.

K

Eze.xxx
Hie.xiij

P die tijt sal dat huys Dauids eñ die
borgers tot Hierusalē een vrij open
fonteyne hebbē/teghē die sonde ende
onreinicheit/Op die tijt/seyt die HE
RE der heyrscaren wil ic der Gode=
kēs eñ der beeldē namen wtroeyen wt den lande
Also datmē haerder niet meer ghedencken en sal/
Daer toe so wil ic ooc die Waersegghers/ ende on
reyne gheestē wt den lande verdriuen/Dattet also
toe gaen sal/Wanneer yemant Waerseggen wil
so sullen sijn eygen vader ende moeder/die hē ghe
wonnen eñ voortgebrocht hebbē/tot hem seggē/
Du moest steruē/Want ghi spreect valscheyt ondē
den name des HEREN/Ja zijn eyghen vader en
de moeder die hē gewonnē hebbē/sullē hem won
den ende stekē/om dat hi Ghewaersegt heeft/Dā
sal die Waersegger hem schamen der gesichten en
de openbaringhen/die hi prophetecrt.Eñ hi en sal
geen hayren cleederē meer aen treckē/op dz hi lie=
ge eñ bedriegbe.Maer hi sal moeten segghen Jck
en ben geen Prophete/mer een ackermā/Wāt ic
hebbe gedient van mijnder ioncheit aen/Eñ alsmē
dā tot hem segghē sal/Wan comē v dese wonden
in dine handē?So sal hi segghen/Jck ben also ghe
B slagen in dē huyse der geenre/die mi lief hebben

O du sweert maect v op ouer mijne herders
ende ouer den Prince mijns volcs/spreect die HE=
RE der heyrscarē/Slaet den herder/dat die scha=
pen verstroyt worden/So wil ic mijn handē kerē
tottē cleynen/Eñ het sal gesciedē/Jn welcken lan
de (spreect die HERE) twee deelē sullē zijn/die sul
len wtgheroeyt wordē/eñ onder ghaen/Ende dat
derde deele sal daer in ouerbliuē/Eñ ic wil dat sel
ue derdendeel int vier worpen ende suyueren/ghe
lijck alsmen dat siluer suuert/Ende beproeuē ghe
lijc alsmē dat gout proeft Die sullē dā minē name
aenroepē/eñ ic wilse verhoorē/Jc wil segghen/Het
is mijn volc.Eñ si sullē seggē/Mijn HERE God

¶ Van die straffinghe der Jooden/ende die oeffeninghe
Hierusalems der kercken Gods
Dat.xiiij.capittel

Jet dē dach des HEEREN coēt dat
mē v tot enē roof eñ buete wt deelen
sal/Wāt ic wil allerley heidenē tegen
A Hierusalē versamē te strijdē/Eñ dye
stadt sal gewonnē/die huysen geplon
dert/eñ die wijuē geschent wordē Eñ die helft der
stat sal geuāgē wech geuoert wordē/Eñ dat ouer
gebleuē volc sal wt der stadt niet verdreuen worden

Mer na diē sal die HERE wt treckē tegē dye
selue volckē/eñ strijdē gelijc alsmē plach in eenen
slach te strijdē/Eñ sine voetē sullē staen op die tijt
op dē Olijfberch/die tegē Hierusalē Oostwaerts
leit/Eñ dē Olijfberch sal hē middē in tweē clieuen
vā den opganc der zonnē al totten nederganc toe/
seer wijt vā malcādere/Also dat deene helfte des
berchs Noordtwaerts ende dander helft Suidt
waerts wijcken sal/ Ende ghy sult vlieden/ voor
sulcken dal/tusschen mijne bergen/ Want dat dal
tusschenden berghen sal nae aen Azal reycken/Ja
vlieden sult ghi/ghelijc ghy voortijts vloodt voor
die aertbeuinge/ter tijt Osie des conincs Juda/daer g.xi iiij.
sal dā comē/dye HERE mijn God/Eñ alle heyli
gē met hē/ ¶ Tot dier tijt en salder geen licht zijn
Mer cout eñ vorst/Eñ het sal eenē principalē bi=
sonderē dach sijn/die alleē den HERE bekent is/
Het en sal noch dach noch nacht sijn/Mer ontrēt
den auont salt licht wordē Ter seluer tijt sullē daer
versce leuende waterē vā Jerusalem wt vlieten/
Die helfte tegē die Oostersce zee/Dander helfte te
gen dat buytenste meyre/Eñ sal dueren beyde so
mer eñ winter ¶ Eñ die HERE sal eē Coninc B
zijn ouer dat gansce aertrijcke/Op die tijt en sal
der mer eē eenich HERE zijn/Eñ sinē naē maer
eenē eenigē name/Eñ men sal indē gansce lande
tontōme gaē/gelijc als op een velt/vā Gibea tot
Rimon toe/eñ tegen dat Suydē tot Hierusalem/
Wāt si sal vhenē eñ bewoont wordē/i hare plaet=
zē vā die poorte/Bē Jamis aē/al tot die plaetse dē
eerster poortē toe tot aē die hoecpoorte Eñ vādē
thoorne Hananeel tot aen des conincs wijnpersse
Daer sal mē in wonē/Eñ daer en sal voortaē ghe=
nē vā meer zijn/Mer Jerusalē sal sondē sorge wonē

Eñ dat sal die plage eñ straffinge zijn.Waer me
de die HERE alle volckē plagē sal/die tegē Hieru
salē gestredē hebbē/te wetē Haer vleesche sal ver=
dwinē eñ vrottē/Also dz si nochtās op hare voetē
staē sullen die ogē sullē haer in die gatē ontbreken
eñ veruuylē/Eñ ooc die tonge in harē mont

Op die tijt sal die HERE een groot oproer onder
haer aenheffen/dat deene dē anderē bider hant ne C
mē/Eñ zijn hāt op des anderē hāt leggē sal/ Wāt
Juda ooc tegē Hierusalē oorlogē sal.Also ooc dat
vergaert sullē wordē/dat goet eñ dye macht alder
heydenen rontomme/gout/siluer/cleederē/ bouē
matē vele/Eñ also sullē ooc die Peerden/Muylen
Kemelen/Ezels/eñ alderley beestē/die in dese lee
ghers zijn sullen/die sullen met ghelijcker plaghen
ghestraft worden/

Die dan wt alle heydenē die tegen Hierusalem
toghen/ouergheblenen zijn/die sullen alle tsamen
Jaerlicx her op comen/dat si den Coninc den HE
RE der heyrscaren aenbeden ende eeren moghen
Eñ op dat si houden dat louerfeest/Eñ so wat ge
slacht wt alle gheslachtē opter aerdē/niet optrecken
en sal/tot Hierusalē om te aenbedē/dē Coninc dē
HERE der heyrscaren/ouer die en sal gheenen re
ghen comen/Eñ in dien dat gheslacht der Egipte
naers niet op en treet/eñ comt/So en salt ooc op
haer niet regenen/Dat sal dye plage zijn waer me
de die HERE straffē sal/alle heydenē/die hier op
niet en comē/om te houden dat Louerfeest.

Op die seluc tijt sullē ooc die bereetselē eñ spā selē aē die peerdē dē HEERE heilich zijn / Eñ die sie pottē indē huyse des HEEREN sullē zijn ghelijc dye waterbeckēs/ voor dat outaer. Wāt alle sie pottē sullē dā beide tot Hierusalē eñ in Juda dē HEERE der heyrscarē heilich zijn/ Also dat alle die daer offerē willē die sullē comen/ eñ die selue nemē/ eñ daer in coken. Eñ daer en sal voort aē geē Canani te meer zijn/ op die tijt inden huyse des HEEREN der heyrscharen

Hier beghint

Propheet Maleachi

Die prophete bewijst dē volcke die weldaden Goods die hi haer van beginne aē voor die andere bewesen heeft Hy straft hare ondancbaerheyt ende ontrouwe ende berispet ooc die giericheyt ende ontrouwe der priesters ende daer nae des gemeenen volcs int offeren

Dat.I.capittel:

Dit is den last eñ die straffinge die die HEERE door Malcachi tegē Israel spreect Ic heb v lief gehadt/ seit dye HEERE / Eñ oft ghi segt/ Waer in hebt ghi ōs lief gehadt? En is Esau

e.xxv
m.ix
he.i
Jacobs broe der niet? seyt die HEERE nochtās heb be ick Jacob lief ghehadt eñ Esau ghehaedt/ Ende daerō hebbe ick hem een woest ghe-berchtinge-nomē/ eñ zijn erfdeele een wildernisse der draken/ Eñ oft Edō segghē woude / Wy zijn verderft/ maer wy willē dat verwoeste wederom op timmeren Daerom spreect die HEERE der heyrscharen alsoo In dien si timmeren / Soo wil ict afbreken/ Alsoe datmense een veruloect landt noemē sal Eñ eē volc/ opt welcke die HEERE vertoornt is/ inder eewicheyt/ dat sullē uwe ogen sien eñ ghi sullet selfs bekēnē/ eñ seggen/ Die HEERE is heerlic inden lande Israels

Een soon sal sinē vader eerē/ eñ eē knecht sinen heere/ Bē ic dā een Vader/ Waer is mijn eere die mē mi bewijst/ Bē ic een here? waer ontsietmē mi dā? spreect die HEERE der heyrscarē/ tot v/ O ghi Priesters/ die minē name veracht. Eñ oft ghi seggē wout/ Waer mede vachtē wi dinē name? Dair mede dat ghi op minē outaer onreyn broot offert Eñ in diē ghi segt Waer mede offerē wi v onrein broot/ Daer mede/ dat ghi segget des HEEREN tafele is slecht eñ niet te achtē. Eñ als ghi eē blint totte offer brēgt? So en moet geen boosch heetē/ Oft als ghi eē lāme oft crācke offert/ So en moet ooc dz boosch heetē/ Lieue brēget dine ouerherē of Princē/ eñ laet siē/ oft ghi haer dair mede aēgenaē wordē sult? spreect die HEERE d' heyrscarē Dariō bidt nv God/ dz hi onser genadich si/ Wāt alsulcs is vā v gesciet. Meent ghi dā/ dz hi v genadelic aē sien sal spreect die HEERE der heyrscaren.

Wie isser doch ond' v/ die eē duere toesluit Oft die minē outaer te vergeefs aēsteke? Ic en hebbe geē behagē aē v spreect die HEERE der heyrscarē Eñ dat spijsoffer vā uwē hādē en is mi niet aēgename/ Mer vand' zonnē opgāc tottē nedergāc toe sal minē naē heerlic wordē ond' die heidenē. Eñ op alle plaetsen sal minē name gewierooct eñ eē rein spijsoffer geoffert wordē/ Wāt minē naē sal heerlic worden onder alle heydenē spreect die HEERE der heyrscharen B

Maer ghi ontheylicht hē/ Daer mede dz ghi segt Des HEEREN tafele is onheilich/ eñ vacht Eñ dz spijsoffer daer op geleyt/ is ooc vacht eñ ontheilich/ Eñ ghi segt/ Siet/ Het en is met moyte eñ aerbeit eñ ghi en achtes niet/ seyt die HEERE d' heyrscarē Eñ ghi offert dat gerooft trāc/ eñ hinckēde is Eñ ghi offert also dat spijsoffer/ Soude mi sulcs behagē/ van uwer hant? seyt die HEERE/ Veruloect sy die bedrieger/ die onder sijn cudde een manneken heeft/ Eñ hi een geloofte doet/ eñ hi offert dē HEERE eē gebreckelic/ eñ dat niet en dooch. Wāt ic bē eē grote Coninc/ seyt die HEERE der heyrscharē/ Eñ minē name is verscrickelic onder die heydenē

Hi dreycht den priesters hare straffinghe/ ende hoe dat hise versmaden ende schenden sal / om haerder ontrouwe ende valscheit/ Hi hout haer voor hoe si in hare officie dwalen / hi beveelt datmen die gehoude wijuen lief hebben sal/ ende niet verstoten.

Dat.ij.Capittel.

Ende nv o ghi priesters dit gebot gilt v/ Indiē dat ghijs niet hoorē en wilt noch nz ter hertē en neēt/ dz ghi minē name die eere geeft/ seyt die HEERE der heyrscarē/ So sal ic den vloec onder v seyndē/ eñ v segeninge vmaledīē/ Ja ic sal hē veruloecken in dien ghijs niet ter herten en neēpt C

Siet ic wil uwē nacomelingē vmaledīē / eñ dē drec vā uwe offerē v int aēsicht werpē/ eñ tsal aē v becliuē So sult ghi dā weten/ dat ick sulc ghebot tot v gesondē hebbe/ dattet mijn verbont zijn sal/ met Leui/ spreect die HEERE der heyrscaren

Wāt mijn verbont/ dat ic met hē heb ghemaect dat was eē verbont des leuēs eñ des vreets/ Eñ ic gaf hē die vreese/ dz hi mi ōtsach/ eñ hiis vā mijnē name veruaert geweest/ Die wet der waerhz eñ d' trouwē was ī sinē mōt eñ in sine lippē en was geē quaet geuondē hi wādelde met mi oprechtelic eñ vreedtsamelic/ eñ hi bekeerdender vele van sondē/ Wāt die lippē des Priesters sullē dye leeringhe bewaren/ op datmen wt harē mont dye wet soecke/ Want hi is een engel des HEEREN der heirscarē D

Maer ghi zijt vandē weghe afghetredē/ eñ ghi verargerter vele/ ind' wet/ Eñ ghi hebt dz verbōt Leui gebrokē/ spreect die HEERE der heyrscaren/ Daerom heb ic v ooc gemaect dat ghy veracht eñ onweert zijt vi alle volcke/ Wāt ghi mijne wegen niet en onderhout/ eñ ghi inder wedt die personē aensiet. En hebbē wi alle niet enē Vad'? En heeft ons niet een God gescapē? Waeromme vachten/ wi dā deene den anderē/ Eñ ontheyligen dat ver

bont met onse voorvaders gemaect? Nu is Juda eē verachter geworden Eñ in Israel eñ tot Hierusalē geschieden grouwelē/ Want Juda ontheylicht dat heylichdom des HEEREN/ dat hy lief heeft/ Eñ hi boeleert met eēs vreēden Afgods dochter/ Mer die HEERE sal den ghenē die sulcs doet wtroeyen wt die tenten Jacobs/ beyde den meester eñ den discipel met den ghenen die dē HEERE der heyrscharen spijsoffer opoffert.

Nv hebt ghi dz wederomme gedaē/ dat voor dē outaer des HEEREN enckel tranē weenē/ eñ suchtinge is/ Also dat ic niet meer en can dat spijsoffer aengesien/ noch niet aēgenaems van uwē handen ontfangē/ Eñ ghi segt waeromme dat? Daeromme dat ghi v lief wijf veracht hebt/ die welc v dye HEERE toe gescict hadde/ eñ dijn gesellinne is/ aen die welcke ghi v verbondē hadt/ Also en dede dye Eenige niet/ eñ hi hadde nochtās enē grote geest/ Mer wat dede die Eenighe? Hy socht dat saet van Gode belooft/ Daerom so houdt nv in eerē/ uwē geest/ dz nyemāt zijn lieflic eñ weerde wijf en verachte/ noch verstote/ Sijt ghi op v wijf gram/ So sceyt v vā haer sept die HEERE die God Israels/ Eñ geeft haer een cleedt voor den spot spreect die HEERE der heyrscarē/ Daeromme siet voor v voor uwen gheest/ Eñ en verachtse niet/ Ende en verstootse niet.

Ghi maect dē HEEERE onwillich met uwe woordē/ Eñ ghi segt/ Waeromme makē wy hē onwillich? Daer mede dat ghy segt/ Wie quaet doet/ die behaecht dē HEERE/ Eñ hi heeft aē dē seluē eē welbehagē/ Oft waer is die God die daer straft

¶ Van die toecoēst Christi/ ende des gheens die hem den wech voor bereyt heeft Van die verwerpinghe des ouden Leuitischen Priesterdoms

Dat.iij.Capittel. ✠

A
Siet ic sal minē Engel seyndē die voor mi dē wech bereydē sal/ Eñ die HEERE dien ghi soect/ sal haest tot sinen Tēpel comē/ Eñ die Enghel des verbōts daer v na vlanct/ Siet/ Hi coēt spreect die HEERE der heyrscarē/ Mer wie sal dē dach sijnder toecoēst mogē lijdē/ Eñ wie sal staende bliuē/ als hy hē sal vertoonē? Wāt hi is gelijc dz viere/ eens goudtsmits/ eñ gelijc zeep der wasscersen/ Hi sal sittē eñ smelten/ eñ dat siluer purgeren/ Ja die sonē Leui sal hi louteren/ siben eñ vegē ghelijcmē dat gout eñ siluer doet/ Dā sullen si den HEERE spijsoffer brengen in gerechticheyt/ Ende dat spijsoffer Juda eñ Hierusalē sal den HEERE welbehagen/ eñ aengenaem sijn/ gelijc vā beginne/ ende in voorleden tijden

B Eñ ic wil tot v comē/ eñ v straffē/ eñ ic wil selfs een snel getuyge zijn tegē die touenaers/ ouerspeelders/ eñ meyneedige/ eñ ooc tegē die ghene die gewelt eñ onrecht doē/ dē dach huerlingē weduwē/ eñ wesen/ eñ die vreemdelingen eñ buytēlansce vndrucke/ eñ mi niet en vreesen/ seyt die HEERE der heyrscarē/ Wāt ic bē die HEERE die niet en liecht Eñ ghi kinderē Jacobs en sult niet alle vergaē.*

Ghi sijt van uwer Voorvaders tijt aē/ altijt afgewekē vā mine gebodē/ eñ en hebtse niet ghoudē Daeromme bekeert v nv tot mi/ So wil ic mi ooc tot v bekeerē/ spreect die HEERE der heyrscharen

Ghi segt waer in sullen wi ons bekeeren? Ist ooc recht dat eē mensce God bedriecht? ghelijc ghi my bedriecht? Ghi segt/ Waer mede bedriegen wi v? Aen die thiēdē/ eñ Heffofferē/ Daerō sijt ghi ooc vmaledijt/ Also oec dattet dy voor die hāden druypt Want ghi alle gader bedriegelic tegē mi handelt.

Mer brēgt alle die thiendē in mine corē kisten op dz in minē huyse spijse si. Eñ proeft mi daer mede seyt die HEERE der heyrscaren/ oft ic v niet die veesterē des hemels op doen en sal eñ der seghenīgen ghenoech hier af stortē en sal/ Ic wil voor v dē verslinder straffen/ dat hi die vruchtē op dē velde niet verderuē en sal/ Eñ dat dē wijnstoc op den acker v niet onvruchtbaer en wordē/ spreect die HEERE der heyrscharen/ also dat v alle heydenen salich prijsen sullē/ Eñ ghi sult eē costelic lant hebben seyt die HEERE der heyrscharen

C Ghi spreect hart tegē mi/ seyt die HEERE/ Eñ ghi segt/ Wat sprekē wi tegē v? Dat ghi segt/ Het is te vergeefs/ datmē Gode diēt Wat batet ons dat wi sine gebodē houdē? eñ voor dē HEERE der heyrscaren/ eē strenge leuē leydē/ Daerom prijsen wi die verachters/ Wāt die Godloosen ghelue eñ voorspoet hebben/ Si tempterē God/ eñ het vergaet haer in alle dinghen wel.

Mer die God vreesende/ troostē haer ondr malcanderen also/ Dye HEERE mercket eñ hooret/ Eñ daer is ooc bi hē een gedēcsedel oft memoriael gescreuē/ voor dē genē die dē HEERE vreesen/ eñ op sinen name dencke/ Si sullen op dien dach seyt dye HEERE der heyrscarē/ dien ic makē sal/ mijn eygendom zijn/ Eñ ic wil haer sparē gelijc een mā sinen sone spaert die hem diēt/ Daer tegens siet wederomme hoedanigē onderscheet datter is tusschē den gerechten eñ godlosen/ eñ tusscē dē genē die God dient/ eñ eert/ eñ den genen dye hem niet en dient.

¶ Van die macht des toecomenden rechters Ende vandē veruaerlijcken dach des laetsten oordeels/ voor die Godlosen/ Ende van die predikacie des gheestelicken helie/ voor den laetsten dach.

Dat.iiij.capittel:

A
Want siet den dach comt/ die bernē sal gelijc eenē ouē/ Dā sullē alle stoutte gewelt eñ ōrecht bedriuers/ met dye godlosen/ gelijc stro zijn/ Eñ den toecomēden dach salse aensteckē seyt dye HEERE dr heyrscarē/ Eñ haer en sal noch tac noch wortel ouerbliuē/ Mer v die minen name vreest/ sal die zōne der gerechticheyt opgaē/ Gesontheyt eñ weluaert/ is ondr hare vleughelē/ Ghi sult wt eñ in gaē/ eñ wasstē gelijc die mestcaluers/ Ghi sult die Godlosen vertreden/ Wāt si sullen gelijc asscē ondr uwe voeten worden/ op den dach dien ic maken sal spreect die HEERE der heyrscaren.

Ghedenct des gesets Mosi mijns knechts/ dat welcke ic hem beuolē hebbe/ optē berch Horeb aē dat gansche Israel/ met die ghebodē eñ rechten.

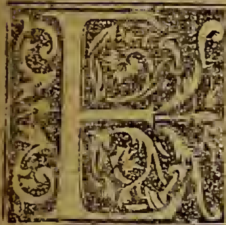
B Siet ic wil v seynden den Prophete Heliā/ eer den grotē eñ verschrickelijckē dach des HEEREN coint/ Die sal dat herte der Vaderē totten kinderē/ Eñ dat herte der kinderen totten Vaderē bekeerē Op dat ic niet en come ende dat aertrijcke geheelic verderue/ ende slichte met den ban

Hyer begint dat derde boec Esdre

Hoe Josias den Paesschen hout/den volcke schapen ende lammeren geeft/Hoe Jeconias zijn sone Coninc wert na hem/den welcken die Coninc van Egipten af settede.

Dat.j.Capittel

A ...eg. ...j.c ...ral.

Ende Josias maecte dē HERE eenē Passah te Jerusalem/ende hi offerde Phase/den veertiensten dach/der eerster maent/stellende die priesters bi gebuerten der dagen/met langen cleederē geclect inden tēpel des HEREN/ende seyde den Leuiten den geheylichden knechten Israels/dat si hen den HERE souden heyligen/in die settinghe der heyligher arcken des HEREN/ int huys dat Salomon Dauids sone de Coninc timmerde/ eñ sprac ghi en sultse niet op v scouderen draghen.

Ende nv dient uwen HEERE ende besorcht zijn volck Israhel wt den deele/na v dorpen ende v geslachten na die scrifture Dauids des Conincs Israels/ende na die grootmakinge Salomons zijns soons alle inden tēpel/ende na uwe vaderlike deelken der heerscappien der geenre die int aenschouwen der broederen der kinderen van Israel staen Offert dat Passah / ende bereyt uwen broeders offeranden/eñ doet na dat gebot des HEREN/ het welc Mosi gegeuen is/Eñ Josias gaf int volc dz geuonden is/gescheckē der scapē/lāmerē ende bockē eñ geyten dertich dusent/eñ drie dusent os-
B sen. Dese zijn vanden coninclijken goede gegeuen den volcke na die beloofte/eñ dē priesteren totten Passah twee duysent scapen int getal/ende hondert ossen. Eñ Jeconias eñ Semeias/ende Nathanaels gebroeders eñ Asabias eñ Oziel/eñ Josabad offerden int Phase vijf dusent scapen/ende.v. hondert calueren. Eñ als dese dingen eerlic gescieden/so stonden die priesters ende leuiten hebbende soet broot bi geslachten. Ende na die deelē der prinscappen der vaders int aenscouwen des volcs offerden si den HERE na tgene dat in Moses boec gescreuen is / ende si brieden Phase met viere alsoot van noode was/ende si brocten die offeranden in coperen potten/eñ in ander pottē mz goetwillicheit/eñ brochtense allen dē genē die wt den volcke waren/eñ daer na bereiden zijt hen eñ den priesters. Wāt die priesters offerdē tuet/tot dat die vre geeyndt was. Eñ die leuiten bereidē hē eñ haren broederen den kinderen Aarons. Eñ die kinderen Asaph waren offerders by behoorte na Dauids gebot. Eñ Asaph eñ Zacharias eñ Jedithum die naest die Coninc was/eñ de doorwach-
C ters bi elcke doren/also dat een yegelijc die sine nz ouer en tradt/want haer broeders bereydē dien Ende alle die dingen die tot des HEREN offerāde behoorden zijn volcynt

In dien dage hielden si dat Phase/eñ offerden danckoffer ouer des HEREN spijsoffer/nae dat gebot des Conincs Josie. Ende die kinderen Israel die in dien tide geuonden zijn/hielden dz Phase eñ den hoochtidelikē dach der soeter broodē seuen dagen. Eñ daer en is alsulckē Phase niet ghehouden in Israel vanden tiden Samuels des propheten/ende al die coningen Israels en hielden al sulcken Passah niet als Josias hielt/ eñ die priesters/eñ die leuiten/eñ die Joden/eñ al Israel dye in die wooninge te Jerusalem geuonden zijn / int achtiensste iaer als Josias regneerde/ is dat Phase gehouden. Eñ die wercken Josie zijn wel ghesiert int aenscouwen zijns HEREN/in een volle herte ontsiende/eñ die bi hen gescreuē zijn in voorledē tidē vā hen die gesondicht hebben/eñ die godloos hebben geweest tegē dē HEERE voor alle volc/eñ die de woordē des HEREN ouer Israel niet gesocht en hebben. Eñ na alle dese daet Josie so ginc Pharao die coninc van Egipten op/ comēde in Carchamis vanden wege Euphraten/eñ Josias ginc wt hē te gemoete/ Eñ die coninc te Egipten seynde tot Josiam seggende. Wat heb ic met v te doen coninc van Judeen? Ic en ben vādē HERE niet gesondē dat ic tegen v vechtē soude/ wāt mijn oorloge is ouer Euphraten. Gaet haestēde neder. Eñ Josias en is niet weder gekeert opten wagen/mer hi pijnde hem beuechtende te verwinnē/nz aenmerckende des propheten woort wt dē mont des HEREN/maer hi stelde den strijt tot hem in dz velt Maggeddo. Eñ die princen quamē af tot den coninc Josiam/ende die coninc seyde si-
nen knapen. Doet mi wech vanden strijdt / want ic bē alte cranc. Eñ zijn knapē dedē hē ter stont wech vāder bataelgiē / eñ hi steech op sinē tweetstē wagē/eñ als hi te Jerusalem quam so sterf hi/eñ hy wert in sijn vaderlic graf begrauē. Eñ si beweendē Josiā in alle dat Jootsce lāt/eñ die ouerste met harē wiuē/beclaechdē hē tot op dezē dach Eñ het is gegeuē dat te geschiedē altijt in alle dat geslachte Israel. Met dese dingen sijn voor gescreuen in dat boec der historiē der coningē Juda/eñ alle dat bedrijf Josie eñ sijn glorie/eñ sijn verstant in des HEREN wet/eñ dye welcke vā hē gescheit sijn/ eñ die niet en sijn gheschiet/die sijn ghescreuen int boeck der coninghen Israel ende Juda.

iiij. reg. xxiij.f ij.par. xxxv.c

D

Eñ die wt den volcke warē namen tot hē Jeconiam den sone Josie/eñ stelden hē coninc voor Josia sinen vader/als hi drie dertich iaer out was Eñ hi regneerde drie maenden ouer Israel. Ende die coninc te Egipten dede hem wech/dat hi in Jerusalem niet regneren en soude/eñ hi scatte tvolc op hondert talentē siluers / eñ een talente gouts. Eñ de coninc van Egiptē maecte Joachim sinen broeder coninc vā Juda eñ Jerusalem/eñ hy vāt die borgemeesters Joachim eñ Saraeelē zijn broeder/eñ hi greepse eñ leydese weder in Egiptē. Joachim was.xxv. iaer out doe hy begonst te regneren int Jootsche lant/ eñ Jerusalem/ende hi dede quaet int aenschouwen des HEREN.

Na desen ghinc Nabuchodonosor op/eñ bant hem met yseren bandē / ende bracht hem in Babilonien. Ende Nabuchdonosor nam dye heylighe vaten des HEREN / eñ namse eñ heylichdese in sinen tēpel in Babilonia. Vā zijn onreynicheit eñ
E ongeestelicheyt is gescreuē int boec der tiden der coningen. Eñ Joachim sijn sone regneerde voor hem. Eñ als hi coninc gestelt was/was hi.xviij. iaer out/hi regneerde drie maendē eñ tien dagen

in Jeruſalē/eñ hi dede quaet in des HEREN aē
ſcouwē/ eñ na tiaer ſeynde Nabuchodonoſor eñ
voerde hē ouer in Babiloniē/te gaē mettē heyli=
gē vatē des HEREN. Eñ hi ſtelde Sedechiā ſinē
broedꝰ coninc des iootſcē lāts/eñ te Jeruſalē / als
hi.xxi.iaer out was/ Eñ hi regneerde elf iaer. Eñ
hi dede quaet int aenſcouwē des HEREN/ende
hi en ōtſach hē niet vādē woordē die vā Jeremia
dē propheet geſeyt zijn/ wt dē mōde des HEREN
Eñ beſwoorē vādē coninc Nabuchodonoſor meyn
eedelic ſwerēde/is hi wech gegaē. Eñ ſinē nec/eñ
zijn hert vhert ſijnde/tradt hi ouer die wetlicheden
des HEREN Gods Iſraels. Eñ de leitſliedē des
volcs dedē vele digē ōgerechtelic/eñ dedē ōgodlic
bouē al die ōreynichz ď heydenē/eñ beſmettē des
HEREN tēpel/die heilich was in Jeruſalē.
Eñ die God haerꝰ vaderē ſeynde tot haer ſinen
enghel/dat hiſe weder riep van haren ſonden/om
dat hiſe ſparen ſoude in ſijn tabernaculē. Mer ſi
beſchimpten ſijn engelen / eñ in die dinghē die de
HERE geſprokē heeft/ warē ſi beſpottende ſijn
prophetē/Die welcke tot grāſchapē toe vwect is
ouer ſijn volc/om hare ongodlicheyt. Ende hi ge=
boot der Chaldeē coningē op te gaē. Deſe doodē
haer ionghe knechtkēs mettē ſweerde/inden om=
ganc haers heyligē tempels/eñ ſi en ſpaerden den
iongen eñ den oudē niet/noch der maget/noch dē
iongelinc/mer ſi ſijn al geleuert in haer handē eñ
alle die heylige vatē des HEREN/eñ die coninc
like apotekē nemende/ voerdē ſiſe in Babilonien
Eñ ſtakē des HEREN huys aen eñ bedoruen
die mueren Jeruſalems/ende ſi aenſtakē haer to
rens met viere/eñ ſi verdedē al haer eerlicheden/
eñ dedenſe te niet/eñ dye ouer warē bleuē vandē
ſweerde/leydenſe in Babilonien.
Eñ het warē ſijn geuāgē ſo lange als de Per=
ſen regneerdē in die vuullinghe des woorts des
HEREN/indē mont Jeremie/ſo langhe als dat
lant ſine ſabbathē goedertierlic hielt/ in alder tijt
haerder beſceydēheyt/hielt ſi dē ſaboth/in die tſa=
men voeginge der.lxxvij.iaren ¶Capit.ij.

ls Cyrus der Perſen Coninck reg
A neerde/in de volbrenginge des HE
Cyrus RENwoorts/indē mont Jeremie
oorlooft ſo verwecte dye HERE den gheeſt
dē Iodē Cyri/der Perſen Coninc/eñ hi pre=
dz ſi we= dicte/in al ſijn rijc te ſamē/door ſcriftuerē ſeggen
der kee= de. Dit ſeyt Cyrus der Perſen Coninc/Die HE
ren in Je RE Iſraels de hooge HEERE/heeft mi een co
ruſalem ninc des lāts geſtelt/eñ hi heeft mi te kennē gege=
den Jo= nen/hē een huys te timmeren in Jeruſalē/die int
dē wort iootſce lāt is/ſo wie wt v geſlacht is/die HERE
verbodē ſi met hē/eñ die gae op met hē in Jeruſalē/hier ō
Jeruſa= ſo vele alſſer bi die plaetſe woonē/helpē hē/die in
lē te tim die ſelue plaetſe ſijn/mz gout eñ ſiluer/met gauē/
meren. ooc met peerdē eñ beeſtē/eñ mettē ouderē/welc=
ij.paral. ke na de beloofteu werden bi gheſet tot dat huys
xxxvi.a. des HEREN/dat te Jeruſalem is.
i.Eſ.i.a Eñ die princē der gheſlachtē der dorpē/eñ des
B iootſchē lāts/wten gheſlachte Ben Jamin/eñ die
prieſterē eñ leuiten dye de HERE vwect had op
te gaē/eñ te timmerē thuys des HEREN/dz in
Jeruſalem is/eñ die rontſom hē warē/ſtondē eñ
hielpē hē met gout eñ ſiluer/eñ vee/eñ vele belof
ten/vele warender/welcker ſin verwect was.

Eñ die coninc Cyrus/bracht voort de heylige
vatē eñ iuweelē des HEREN/dye Nabuchodo=
noſor die coninc te Babiloniē/ouer geuoert hadde
wt Jeruſalē/eñ dye heylichde hi ſinē afgod/eñ Cy=
rus der Perſen coninc/die voortbrengēde leuer=
de hiſe Metridato/die ouer ſijn ſcatten was. Eñ
door deſen ſijnſe geleuert Salmanaſaro den ſtat
houder des iootſcē lāts Eñ dits deſer getal.ij.m.
eñ.cccc.ſiluerē ſcalē/xxx.ſiluerē nappē.xxx. guldē
ſcalē/ooc.ij.m.eñ.cccc.ſiluer ſcalē/eñ.m.āder va=
tē. Alle de vatē guldē eñ ſiluerē/ſijn.v.m.viij.c.
eñ/lx. Eñ ſi ſijn Salmanaſaro ouer getelt/tſamē
mettē dien/die wt der Babiloonſcher gheuancke
niſſe waren ghecomen tot Jeruſalem
Maer in Artaxerxis der Perſen coninc tijdē/
ſcreuen hē van deſen/dye in Iudeē eñ te Jeruſalē
woōdē/Belemus/eñ Metridatꝰ/eñ Sabellius/
eñ Rathimus Balthemus/Samelius ſcriuer/ eñ
dāder die te Samariē woondē/eñ in ander plaet
ſen die hen liedē onderworpē warē/deſen nauol
gēdē brief dē coninc Artaxerxi/aldus inhoudēde
Here v knapē Rathimꝰ/vādē aēuallēde ſakē ſcri=
uer/eñ Sabelliꝰ ſcriuer/eñ dāder ws hoofs recht C
ters in Celoſyria eñ Phenice. Eñ nv ſij dē heere
dē coninc kēlic/dz de Jodē/dye vā v op gingē/tot
ons comēde te Jeruſalem/dye afuallige eñ alder
quaetſte ſtat/ſi timmerē haer ouēs/eñ ſi ſtellē die
muerē op/eñ oprichtē dē tēpel. Iſt dz deſe ſtat eñ
de muerē volEynt wordē/ſo en ſullē ſi nz alleē ge
dogē tribuyt te betalē/mer ſi ſullē de coningē ooc
wedſtaē/Eñ wāt dit vādē tēpel gedaē wort/ſo or
deelde wy dz recht geacht te wordē/dat ſelue nz te
vachtē/mer den here dē coninc dat te kēnē te geuē
op dz/iſt dz dē conic goet ſal dunckē/ mē ſoecke in
haerꝰ vaďs boeckē/eñ ghi ſult in die vermaningē
vā deſen geſcreuē vindē/eñ ſult werē dat die ſtadt
wedſpānich/eñ afuallich heeft geweeſt/eñ die co=
ninghen/eñ de ſteden ſtaende/eñ die Joden afual
lich/eñ oorlogē in haer te oeffenen vā eewichept/
om welcke ſake deſe ſtadt woeſt is verlaten
Hierō heer coninc/doē wi v cōdt/dat iſt dz deſe D
ſtat getimert wort/eñ dat hare muerē opgerecht
wordē/ſo en ſult ghi geenē afgāc hebbē tot Celo=
ſyriā eñ Phenicē/Doē ſcreef dye conic Rathimo/
die de aēuallē ſcreef/eñ Balthimo eñ Sabellio dē
ſcriuer/eñ dē anderē geſteldē eñ inwonēde in Sy
ria eñ Phenice/tgene dat hyer na ſtaet. Ic heb dē
brief geleſē die ghi mi ghesōdē hebt. Aldꝰ heb ic be
uolē te ondſoeckē/eñ daer is geuōdē/dat deſe ſtat
vā eewichz dē coninc wedſtaē heeft/eñ wedſpanē
ge mēſcē/eñ orlogē daer in makēde/eñ daer wa=
rē aldeerſt conigē in Jeruſalē/heerſcapēde/eñ tri
buyt eyſcēde vā Syria eñ Phenice/Aldꝰ heb ic nv
gebodē/deſe mēſcē te vbiedē die ſtat te timerē/eñ
te vbiedē dz nz voort meer yet gemaect en worde
mer dz ſi ooc nz in vele voort gaē/wāt daer wt or
loge comē mach/alſo dz dē conigē moeylic worde
Doē vtelt eñ geleſē was tgene dat vādē coninc
Artaxerxe geſcreuē was/Rathimꝰ eñ Sabelliꝰ de
ſcriuers/eñ die mz deſē geſtelt warē/daer bi voe
gēde/quamē haeſtelic te Jeruſalē/ mz vgaderinge
vā peerdē/eñ mz eē ſcarc voetuolck/eñ ſi begon=
ſtē die timerēde te vbiedē/eñ ſi warē ledich vāder
timmeringe des tempels in Jeruſalē/tottē twee
den iare des rijcx Darij der Perſen coninck.

Darius die coninc van Persen maect een groote
wveerscap sinen edelen. Vanden drie bewaerders
des conincs/ en hare vragen/ die eerste vrage

Dat.iij.Capittel

A Je coninc Darius maecte een groot
auontmael alle sinen dienstboden/ en
alle den borgemeesters van Meden
ende Persen/ en allen die betaemde pur
puren te dragen/ ende schouteden/ en
raetsheeren/ ende amptmannen onder hē/ van Ju
deen/ tot Ethiopien toe/ hondert ende. xxvij. pro=
uincien. En als si gegeten en gedronken haddē/ en
verlaet waren/ en weder keerdē/ doē ginc Darius
die coninc op in zijn slaepcamer/ ende hi sliep/ ende
ontwaecte. Doen seyden die drie iongē/ des lichaēs
bewaerders/ die des conincs lichaē bewaerdē/ dee
ne tot den anderen. Laet elcē yegelijcē van ons een
reden seggen die te bouen gaet/ en so wiens reden
wijser dan des anderē blijct/ dien sal die coninc Da
B rius groote giftē geuē/ met purpurē bedect te wor
den/ en wt goude te drincken/ en op gout te slapen
en eenen wagen met eenen gulden toom/ en een si
den bonette/ en eenē halsbant aen den hals. Ende
hi sal in die tweetste plaetse van Dario sitten/ om
zijnre wijsheyt wille/ ende hi sal Darius maech ghe
heeten worden.

Doen screef elc zijn woort/ ende segelden dat toe
en leyden dat onder des conincs Darij oorcussen/
ende seyden. Als die coninck op staet/ so sullen wy
hem onse gescriften geuen/ ende so welcke die Co=
ninc wt drien oordeelt/ en die borghemeesters van
Persen/ dat zijn woort dat wijste is/ dien sal die vic
torie gegeuen worden/ also ghescreuen is. Die een
screef. Den wijn is sterc. Die ander screef. Die Co=
ninc is stercker/ Die derde screef/ Die wiuen zijn ster
ker/ maer ouer alle dingen verwint die waerheyt.
En als die coninc op gestaen was/ so namē si haer
C scriften/ en gauense hem/ en hi laste. En hi seynde/
en dede roepen alle die borgemeesters der Persen/
en der Meden/ en die purpur dragen/ ende schoute
den/ en amptmannen/ en si saten inden raet/ en die
gescriften zijn voor hen gelesen. En hi seyde/ Roept
die iongelingen/ en si selue sullen hare woordē als
oordeele te kennen geuen/ Ende si werden geroe=
pen/ ende gingen in. Ende hi seyde dien. Berechtet
ons van desen die gescreuen zijn.

Ende die eerste begonste/ die van die sterchz des
wijns gescyt hadde/ ende seyde. O mannen hoe ve=
le vermach den wijn meer dan alle die dien drinckē
Hi verleyt dat gedachte. Itē hi maect des conincs
ende des weesen ghedachte ydel. Item hi keert des
knechts ende des vrijen/ des armen ende des rijckē
en alle gedachte/ in vryheit ende in vrolicheit/ ende
en gedenct geen droefheit ende schult/ en hi maect
alle die binnenste vider herten huesch/ eersaem/ en
en gedenct niet des conincs/ noch meesterscap/ ende
D doet alle dingen bi ponden spreken. En als si diē ge
droncken hebben/ so en denkense noch vrientschap
noch broederscap/ maer niet lange tijt daer nae/ so
nemen si lieden swaerden/ ende als si vanden wijn
ondergegaen zijn/ ende op gestaen zijn/ so en geden
ken si niet wat si gedaen hebben. O mannē en gaet
der wijn niet te bouen? Wie denct so te doene. En
dat geseyt hebbende swech hi

Dye tweede en dye derde vraghen oock/ ende
twort besloten/ dat die waerheit die sterckste is vā
allen/ Zorobabel brengt des conincs brief in Ba=
bilonien.

Dat.iiij.Capittel.

Nde dye ander begonste te segghen/
die vander sterckheyt des conincs ghe A
seyt hadde. O mannen en ghaen niet
te bouen dye menschen dye de aerde
en die zee/ en alle dat daer inne is/ be=
houden? Mer die coninc gaet ouer al te bouen/ en
heeft daer heerschappie ouer/ ende al wat hy dien
seyt/ dat doen si. Ende ist dat hi die seyndet totten
strijdtbaren mannen/ soe gaen si en vernielen ber=
ghen en mueren/ en torens. Si wordē gewrocht/
en si verworghē/ en si en gaen des conincs woort
niet voorbi. Want ist dat si verwinnen/ soo bren=
ghen zijt den coninck toe/ alle dat si gherooft heb=
ben. Desghelijcx en alle die andere/ ende hoe vele
daer is dye nyet en strijden noch en vechten/ maer
dat lant bouwen/ als si weder maeyen/ so brengē
si den coninck tribuyt. En ist dat hy een alleen seyt
Slaet doet/ so slaen si doot/ Seyt hy/ Vergeeft/ soe
vergheuen si. Seyt hi/ Slaet/ soe slaen si/ Seyt hy/
verdrijft/ so verdriuē si. Seyt hy/ Timmert/ so tim
merē si. Seyt hi/ Hout wte/ so houwē si wt. Seyt
hi/ Plantet/ so plantē si/ En alle het vele en crach
tē zijn hem gehoorsaem/ en ouer dat so sidt hy ter
tafelen/ en drinckt/ en slaept. Maer dese bewaren
hem rontsomme/ en si en mogen nyet ghaen/ ende
elcx wercken doen/ maer in een segghen zijn si hē
ghehoorsaem. Mannen hoe en ghaet die coninck
niet te bouē die also vermaect wort/ en hi swech
Die derde die vanden wiuen hadde geseyt/ en
vander waerheyt/ dese is Zorobabel/ beghonst te
spreken. Mannen en is dye coninc nyet groot/ en
vele menschen/ noch den wijn en ghaet te bouen/ B
wie ist dan diese verheert? En hebben die wijuen
den coninck niet gebaert/ en alle menschen welck
heerschapt ouer dye zee en aerde/ en zijn wt dyen
geborē/ en si hebbense opgeuoedt/ die de wijngaer
den planteden/ wt welcken den wijn coemt. En si
maken alre menschen cleederen/ en si maken den
menschen glorie/ en die menschen en moghen van
den wijuen nyet verscheyden zijn. Ist dat si gout
en siluer en alle schoone dingē verghadert haddē/
en sagen een wijf van ghoeder geschicthevt/ en vā
goeder gedaentē/ alle dese dinghē vlatē si/ en hebbē
gemerck op haer/ en aenschouwense met openen
monde/ en si lockense meer tot haer dan gout en
siluer/ en dan eenich costelijck dinck. Die mensche
verlaet sinen vader dye hem opghevoet heeft/ en
zijn lantschap/ ende vorghet hem te samen eender
vrouwen. Ende mettē wijue verlaet hi sine ziele/
en hi en ghedenct vader/ noch moeder/ noch lant=
schap. En hier wt moet ghi weten/ dat dye wijuen
v verheeren. En ist v niet leet/ Ende die mensche
neemt zijn sweert/ en gaet inden wech om diefsten
te doen. En dootslaghen/ en ouer die zee te varen
en die stroomen/ en hy siet den leeuwe/ en hy gaet
in die duysternissen/ en als hi dieftē en bedroch ende
roouen gedaen heeft/ so brengt hise zijnder minlij=
ker. Ende weder heeft die mensche zijn huysurou=
we lieuer dan vader oft moeder. Ende veel zijnder
dulle ghewor den om hare huysurouwen/ ende zijn

knechten om die geworden/ ende daer sijnder vele vergaen/ ende sijn verworcht/ ende hebben gesondicht om die wiuen

C En nu geloeft mi/ Ic weet eenen coninc/ die is groot in sijnder macht/ ende alle lantscappen ontsien hem aen te roeren. Nochtans sach ic Apame die dochter des grooten conincs Barthaci/ en des conincs bijslaepster/ sittende bi den coninc aen sijnder rechter siden/ en die croone van sinen hoofde nemende/ ende haer seluen opsettende/ en si sloech den coninc metter palmen va haerder slincker hant Ende daer bouen sach hise aen met openen monde/ en ist dat si hem aenlacht/ so lacht hi ooc/ want ist dat si verbolgen is/ so smeect hise tot dat hi versoent wort tot genaden. O ghi mannen/ waerom en sijn die wiuen niet stercker? Die wereldt is groot ende den hemel is hooch/ die welcke dit doen/ En doen sagen die coninc/ en die purpur droge op malcanderen. Ende hi begonst te spreken vander waerheyt/ O ghi mannen/ en sijn die wiuen niet sterck? Die aerde is groot/ ende den hemel is hooge/ ende den loop der sonnen is snel/ si keert inden omloope des hemels/ in sijn plaetse in eenen daghe. En is hy niet grootdadich die dit al doet? Ende die waerheit is groot/ ende stercker dan alle. Alle die aerde aenroept die waerheit/ ende den hemel ghebenedijtse ooc/ ende alle wercken worden beroert/ ende ontsiense al beuende/ ende mz haer en is niet ongerecht Den wijn is ongerecht/ die coninc is ongerecht/ de wiuen sijn ongerecht. Alle der menschen kinderen sijn ongerecht/ ende alle haer wercken sijn onghe-recht/ ende in dien seluen en is geen waerheit. En si sullen in haer ongerechticheit vergaen/ ende dye waerheit blijft/ ende heeft die ouerhant/ en si leeft ende verrijcht van eewicheit tot eewicheit/ Noch het en is bi haer niet/ die persone wt te neme/ noch en heeft geen onderscheit onder rijck oft arm/ gheweldich oft slecht/ mer si doet allen menschen dat rechtueerdich is/ oock den onrechtueerdighen ende boosen/ ende si worden alle weldadelijc gehandelt in haren wercken.

De waerheit is die alder sterckste

Ende haer oordeel en is niet ongherecht/ maer stercheit/ en dat rijck/ en macht/ en heerlicheit aldr werelden. Gebenedijt si God der waerheit/ Ende hi hielt op te spreken/ en al dat volc riep/ en seyde Groot is die waerheit/ en gaet te boue. Doen seyde die coninc tot he/ Begeert/ ist dat ghi yet meer

D wilt/ dan die dingen die gescreuen sijn/ ende ic salt geuen/ na dat ghi wiser geuonden sijt dan dine ghesellen/ en ghi sult mi naest sitten/ en ghi sult mijn vrient geheeten worden

Doen seyde hi totten coninc. Sijt uwer beloofte gedachtich/ dat ghi beloofte hebt/ Jerusalem te timmeren inden dage dat ghi dat rijc ontfaen hebt en weder te senden/ alle die vaten ende iuweelen die wt Jerusalem ghenomen sijn/ welcke Cyrus verscheydede/ doen hi in Babilonien offerde/ ende wil dese weder daer senden. Ende ghi wildet den tempel timmeren/ die de Edomeen aengesteken hadde doen Judea vanden Chaldeen vernielt is. Ende nu heere/ dat ist dat ic eenich heysche/ en dat ic begere. Dat ist o coninclike maiesteit/ dat ic van v eyssche dat ghi die belofte doet/ die ghi den coninc des hemels/ wt uwen monde beloeft hebt.

Doen stont die coninc Darius op/ en custe hem. en screef een brief tot allen rentmeesters/ en opt mannen en die purpur droegen dat si hem souden leyden/ en alle die met hem waren/ en al die met he op trocken/ om Jerusalem te timmeren. Ende hi screef brieuen/ allen den amptmannen die in Celosyria en Phenice/ en Libanon ware/ dat si cederhout souden trecken van Libanon in Jerusalem/ op dat si die stadt met dien timmeren mochten. Ende hi screef allen den Joden die op gingen vanden rijcke/ totten ioodschen lande/ om vrijheit/ dat gheene machticheit/ geen meesterscap/ en geen amptman/ en soude ouer comen tot haren duere/ alle lantscap dat si vercregen hadden/ hen ontsculdich te sijne/ en dat die Edomeen der Joden casteelen souden verlaten/ die si ingenomen hebben/ ende alle iaer totter timmeringen des tempels/ twintich talente geuen/ tot dat hi getimmert ware/ ende ouer die offerhande/ brantoffer offeren dagelijcx/ also sijt gebot hebben/ tien ander talenten offeren alle iare/ en allen die van Babilonien gaen/ die stadt te stichten/ op dat vrijheit soude sijn/ also wel hen/ als hare kinderen/ ende allen den priesters.

Hi screef ooc die grootheit ende hi dede dat heilige cleet geuen/ daer si in dienen souden/ en hi screef den Leuiten geboden te geuen/ totten dage toe/ in welcken dat huys volcomen sal worden/ ende Jerusalem op getimmert/ en allen die de stadt bewarende waren/ screef hi datmen hem deelen/ ende soudyen soude geuen. En hi liet alle die vaten/ de welcke Cyrus hadde af gescheiden van Babilonia/ ende al dat Cyrus seyde/ dat geboot hi te doene/ ende te seynde te Jerusalem. En als die iongelinc voort was ghegaen/ opheffende sijn aensicht in Jerusalem/ so gebenedide hi den Coninc des hemels/ en seyde. Va v is die victorie/ en van v is die wijsheit/ ende claerheit. Ende ic ben v knecht/ Gebenedijt sijt ghi die mi wijsheit hebt gegeue/ ende v HERE ic sal v HERE God onser vaderen belijden. Ende hi nam de brieuen en reysde in Babiloniam. En hi quam/ en boodscapte dat alle sijn broeders die in Babilonie waren en si gebenedijden God haerder vadere/ dat hi he verlatenisse en verco[e]linge heeft gegeuen/ dat si op souden gaen/ ende Jerusalem timmeren/ en den tempel daer sinen naem inden selue is genoemt. Ende si verhuechden met musijc spelen/ ende blijscappen seuen dagen

Een sprake Esdre ende des engels met malcanderen. Dat .v. Capittel.

Al dese dingen sijn die prinsen der dorpen bi haer huysen ende geslachte wt gecoren/ dat si op souden ghaen/ met haren huysvrouwen ende kinderen/ ooc met knechten maechden/ haue en vee/ Ende Darius die Coninc seynde met hen dup[ent] reysenaers/ tot dat sise in Jerusalem geleyden met vrede/ ende musijc spelen/ ende met tamboere en fluyten/ ende al die broeders waren spelende/ en hi dede se op gaen te samen met hem.

Ende dit sijn die namen der mannen/ die op gingen bi hare dorpen en geslachten/ ende totten deele haerder heerscappien. Vanden priesters. Die sonen Phinheas/ des soons Aarons/ Jesus Josedechs sone/ Joachim Zerubabels sone/ Des soons

Sealthiel vanden huyse David / wt den geslachte Pheretz / vādē stāme Juda / die gesprokē heeft on der Dario der Persen coninck / wonderlijcke redenen / int.ij iaer sijns rijcx / in die eerste maent Nisan.

Maer dese sijnt / die op ginghen wt Judea / vander geuanckenisse der verhuysinghe / die Nabuchodonosor die coninc te Babilonien ghebracht had in Babilonien / eñ is weder gekeert in Iherusalē. Eñ hi liet een deel des Joodschen. volcx / een yegelijc in sijn stadt / die quamen met Zorobabel eñ met Jesu Neemias / Erreores / Naelaia / Elineo / Enunamo / Mardochoe / Beelsuro / Mechplatozoch / Oboro / Emonia een van haren princen.

Eñ het getal van harē geslachtē / wt harē ampt mānē was / Die sonen Pherez / twee. M. eñ. C. eñ lxxij. Die sonen Ares. iij. M. C. lvij. Die sonen Jlse
B mo. C. eñ. xlij. Indē sonē Jesu eñ Joabes / dusent CCC. eñ. ij. De sonē Benni / twee. M. iiij. C. ende lxx. Die sonē Chozaba. ij. C. eñ v. De sonen Banica. C. eñ. lxviij Die sonen Bebech. iiij C. eñ. iij De sonen Arcyad. iiij C. eñ. xxvij. Die sonē Chā / seuen endertich. Die sonen Zoroar twee duysent. lxvij Die sonē Adimij. vierhondert. lxi. Die sonen Adarectis / hondert eñ. viij. Die sonen Caiso eñ Zelas C. eñ. vij. Die sonen Azorech / vierhondert. xxxix. Die sonē Jedarbone / hondert. xxxij. Die sonen Hanane / hondert. xxx. Die sonen Asoni / negentich. Dye sonen Marsar / vierhondert ende. xxij. Dye sonen Zabarus / vijfentneghentich Dye sonen Sepholemum / hondert eñ. xxiij. Dye sonen Nepopas lv. Die sonen Hechnatus / hondert. lviij. Die kinderen Cebethamus / hondert. xxxij. Die sonen Crearpatros / Dye ooc heet Enohadies / ende Modie warē vierhondert. xxiij. Dye wt Gramas eñ Gabea / hondert eñ eenentwintich. Dye wt Besselon eñ Cyagge. lxv. Die wt Bastro / hondert ende. xxij Die wt Bechenodes. lv. De sonē Luptis / hondert vijfenuijftich. Dye sonen Labonni / drijehondert / ende seuenenuijftich. Die sonen Sichem / drijehondert eñ tseuentich. Die sonen Swadon eñ Elimon drijehondert / achtentseuentich. Dye sonen Oricus twee duysent / hondert / vijfenveertich Dye sonen Anaas / drijehondert ende tseuentich.

Priesteren / Dye sonen Jeddus. Die sonen Enther / Dye sonen ElJasib / drijehondert / tweentseuentich. Dye sonen Emeeus / twee hondert eñ. lij Dye sonen Fasuri / drijehondert / seuenenuijftich. Dye sonen Care / twee hondert / seuenentwintich. De Leuiten. Dye sonen Jhesu in Cadubel / eñ Camus / ende Cerebias / ende Edias. lxxiiij.

Alle het ghetal vant twaelfste iaer / drie duysent vierhondert / tweentsestich. Dye sonen eñ dochteren ende huysurouwen / alle dye rekeninghe / veertich duysent twee hondert / tweenuertich. Die kinderen der priesteren / die inden tempel God loofden Dye kinderen Asaph / hondert / acht en twintich. Mer dye doorwachters / dye sonen Esmeni / dye sonen Aser / Dye sonen Amon / Dye sonen Acuba
C Copa / Dye sonen Tobi Alle hondert. xxxix.

Dye priesters dienende inden tempel / die sonen Sel / Die sonen Gaspa / die sonen Thobloth / die sonen Carie / die sonen Sub / dye sonen Helium / dye sonen Labana / dye sonen Armacha / dye sonen Acub / dye sonen Utha / dye sonen Cetha / dye sonen Aggab / dye sonen Obai / dye sonen Anani / dye sonen Canna / dye sonen Geddu / dye sonen An / dye sonen Radin / dye sonen Desanon / dye sonen Nechoba / dye sonen Caseba / dye sonen Goze / dye sonen Ozul / dye sonen Sinone / dye sonen Atre / dye sonen Hasteni / dye sonen Asiana. die sonen Manei die sonen Nasisin / die sonen Acusa / die sonen Agista die sonen Asui / die sonen Faxon / die sonē Phasalon / die sonen Meeda / dye sonen Susa / die sonen Cared / die sonen Barcus / die sonen Saree / die sonen Coeſi die sonen Nasit / de sonē Agisti / die sonē Pedon / Salomon sijn sonen / dye sonen Asophot / dye sonen Phazida / dye sonen Celi / dye sonen Bedon / dye sonen Gaddahel / dye sonen Zaphei / dye sonen Aggia / dye sonen Sacharet / dye sonen Sabathē, dye sonen Sorōneth / dye sonen Melsiech / die sonen Ame dye sonen Sasus / die sonen Addus die sonen Suba / dye sonen Eura / die sonē Rhotis / die sonen Phasphat / die sonen Malmon.

Alle dese dienden inden heylichdom / eñ waren dienaers Salomons / vierhondert / tweentachtentich. Dese na gescreuen / sijn de kinderen dye op ginghen van Chermel / ende Thersa / haer princen Carmelam eñ Careth / eñ si en mochten haer stedē niet wtseggen / eñ hare geslachten / hoe si wt Israel sijn / Die sonen Dalari / dye sonē Thubal / dye sonen Nechodaici / wt den priesteren / dye dat priesterscap bedienden / eñ en sijn niet geuondē Die sonē Obia dye sonen Achisos / dye sonen Addin / dye een huysurouwe nam wt den dochteren Phargeleu eñ sijn met sinen naē geheetē. Eñ deser gescreuē afcomst des geslachts / is gesocht in haren geslachteregister eñ en is niet geuonden / eñ haer wert verbodē / dat priesterscap te bedienen. Eñ Neemias seyde dien / eñ Astharas / dat die heylighe. niet deelachtich ghemaect en soude worden / tot datter een gheleerde bisscop op stont / dye inder claerheit ende waerheyt wel onderwesen waer.

Maer alle Israel wtgenomen die knechten eñ dienstdeernen / was twee en veertich duysent / drie hondert eñ veertich. Haerē knechten eñ dienstdeernen waren / seuen duysent / drie hondert. xxxvi. Die sangers eñ singsters / twee hondert. lxv. Vierhondert. xxxv. kemelen Seuē dusent eñ. xxxvi. peerden Twee hondert duysent / vijf en veertich muylen Vijf duysent. xxv. lastbaer ezelen.

Eñ vanden prouoostē selue / bide dorpen / als si inden tēpel Gods quamen / die te Jerusalem was om te vernyeuwenen eñ te verweckē dē tēpel in sijn plaetse / na haer crachte. Eñ inden heyligē tempel der schatten / der werckē gegeuē te wordē na haer vermoghen / twaelf duysent pont gouts / ende vijf duysent pont siluers eñ. C. priesterlike cleeders.

Eñ die priesters eñ Leuiten / eñ dye vandē volc wt waren gegaen / woonden in Jerusalē / int selue lantscap / eñ oor de sangers eñ doorwachters des heylicdoms / eñ alle Israel in hare lantschappen. D
Maer als die seuenste maēt aenstaēde was / eñ alle die kinderen Israels elcke in hare dingen warē / so quamē si eēmoedelic te gader indē voorhof / welcke voor die oostensche dore was. Eñ Jesus Josedechs sone / eñ sijn broeders / dye priesters / eñ Zorobabel / Salathiels sone / ende sijn broeders / stonden ende bereyden den outaer / op dat si daer brant

offer op soude offeren/ na dat ghescreuen staet inden boeck Mosi des menschen Gods.

Ende si quamen daer te gader/ wt anderen natien der aerden/ ende alle die heyden der aerden rechteden een heylighe plaetse op/ in haer plaetse/ ende si offerden den HEERE offerhanden/ ende broeger brantoffer. Ende si hielden dat hoochtijt der looverstenten/ ende den hoochtideliken dach/ gelijc het in die wet gebodet is/ ende dagelier spijsoffer/ alsoo het van noode was/ ende daer na ingheseette offerhanden/ ende offerhanden der sabbathen/ ende der nieuwer maenden/ ende alle der hoochtideliker geheilichder daghen. Ende alsoe vele alster den HEERE offer beloofden vander nieuwer mane der seuender maent aen/ beghonsten Gode offerhanden te offeren. Ende des HEEREN tempel en was noch niet ghetimmert.

Ende si gauen den steenhouwers/ ende timmerlieden ghelt/ ende dranc/ ende spijse met blijscappen. Ende si gauen den Sydoniers ende den Tyriers carren/ dat si van Libanon ceder balcken souden ouer voeren. Ende dat si scepen in die hauen Joppen souden maken/ nae dat bestupt/ welc hem gheschreuen was/ van Cyro der Persen coninck

E Ende int tweede iaer comende inden tempel Gods in Jerusalem/ in die tweeste maent/ beghonst Zorobabel/ Sealthiels sone/ ende Jesus Josedechs sone/ ende haer broeders ende priesters ende Leuiten/ ende alle die vander geuanckenissen in Jerusalem gecomen waren/ Ende si fonderden Gods tempel in die nieuwe mane der tweeder maent/ des tweeden iaers/ als si in Judeen ende Jerusalem waren gecomen/ Ende si stelden Leuiten van twintich iaren voort ouer des HEEREN dienst. Ende Jesus ende zijn sonen ende broeders/ alle Leuiten stonden hen tsamen verbindende/ ende die volbrenghers der wet/ doende die wercken in dat huys des HEEREN.

Ende dye priesters stonden/ hebbende lange cleederen met trompetten/ ende die Leuiten/ dye kinderen Asaph/ hebbende cimbaelkens/ den HEERE tsamen louende/ ende gebenedijende/ na Dauid des coninx Israhels ordinantie/ Ende si songhen den HEERE een liedeken/ te weten alsoe. Singet den HEERE/ want zijn sotticheyt/ ende eere is van eewicheyt tot eewicheyt/ ouer alle Israel. Ende alle het volc bliesen mit trompetten/ ende riepen met luyder stemmen/ den HEERE tsamen louende/ inde oprechtinge des huys des HEEREN.

E Ende wt den ouden priesters/ ende Leuiten/ ende ouersten quamender na haer ghestachten/ dye dat eerste huys hadden ghesien/ tot der timmeringhe des huys/ met roepinge ende grooten ghescrey/ ende zeer vele met trompetten ende grooter blijscappen/ alsoe dat het volc die trompetten nyet en hoorden/ om die kermynghe des volcx. Want die schare blies heerlijc met trompetten/ alsoo dat varre ghehoort wert/ Ende die vianden des gheslachts Jude ende Ben Jamins hoordent/ ende quamen om te weten wat die stemme der trompetten waren. Ende si bekenden/ dat die wt der gheuanckenisse quamen den HEERE God Israels/ eenen tempel timmerden. Ende si gingen tot Zorobabel ende Jesus/ die ouerste der dorpen/ ende seyden hen lieden. Sullen wi te gader met v timmeren? want wy hebben uwen God oock desgelijcx gehoort/ ende wi seluer gauen te gader vanden daghen Asbarazeth des coninx der Syriers/ die ons hier heeft gebracht

Ende Zorobabel seyde hen/ ende Jhesus dye prinçen der dorpen Israels. Het behoort ons ende v niet/ dat huys ons Gods te timmeren/ want wy sullen den HEERE Israels alleen timmeren/ na het ghene dat ons Cyrus der Persen coninc gheboden heeft. C

Mer des lants heydenen/ waernemende deser die in Judeen zijn/ ende op lichtende dat werc der timmeringe/ leyden si lagen/ volc daer toe brenghende/ verboden hen te timmeren/ ende beletten/ die de cploopen oeffenden/ op dat dye timmeringhe niet volcynt en soude worden/ in alle der tijt des leuens Cyri des coninx. Ende si vertrecten die timmeringe twee iaren/ tot Darius rijcke toe.

Haggeus ende zacharias propheteren/ Den tempel wort getimmert/ dye prouoost van Syria ende zijn geselle verneme doot eenen brief den wille des coninc Darij. Dat .vi. Capittel.

Mer int tweede iaer des rijcs Darij propheteerden Haggeus ende Zacharias/ Addo sone/ prophete by Judeen/ ende in Jerusalem/ inden naem des Goodts Israhels/ ouer hen. Doen stont Zorobabel/ Sealthiels sone/ ende Jesus Josedechs sone/ ende begonsten te timmeren des HEEREN huys/ het welc in Jerusalem is/ als des HEEREN propheten bi hen waren/ ende hen hielpen

In dyen tiden quam tot hem Sisennes/ dye onder coninc Syrie ende Phenicis/ ende zijn lantsheeren ende gesellen ende seyden tot hen. Wt wiens ghebot timmert ghy dyt huys? ende volmaect dit dack? ende alle dye ander dinghen? Ende wie zijn dye timmerlieden/ die dese dingen timmeren? Ende die ouders der Joden hadden gratie vanden HEERE/ als die besoeckinge gedaen was ouer hen/ dye wt der geuanckenissen waren/ ende si en zijn niet belette timmeren/ tot dat Dario van allen desen te kennen gegheuen was/ ende die antwoorde ontfaen wert. Dat exempel des briefs/ dye si Dario seynden/ luyt alsoo G

Sisennes onder coninc Syrie ende Phenicis/ ende die lantsheeren met haren gheselle die ouerste in Syria ende Phenicien/ wenschen den coninc Dario salicheyt Het is den here coninc kenlijc/ dat/ doe wi int Joetsche lantscap quamen/ ende wi in Jerusalem ingegaen waren/ vonden wi se timmerende dat grote huys Gods ende den tempel/ wt behouden effene steenen/ ende grote ende costelike materien in die wanden/ ende dit wercken gestadelijc te geschieden/ ende helpen/ ende voortspoet hebben in haren handen/ ende in alder heerlicheyt/ ende al der neerstichste volmaect te worden

Doen vraechden wi den ouders/ segghende. Wt wiens toelaten timmert ghi dit huys/ ende fundeert ghi dese wercken? Daer om vraechden wi hen/ op dat wi v condt souden maken/ die menschen ende ouersten/ ende wi eyschten van hen dat ghescrift der namen der ouersten. Mer si antwoorden segghende/ Wi zijn knechten des HEEREN die hemel ende aerde gemaect heeft/ ende dit huys wort voor dese vele iaren/ vanden grooten ende alder sterckste coninck Israels getimmert/ ende voort volcynt. Ende want onse vaders verbitterden die waren/ ende sondichden tegen den God Israels/ so leuerde hise inden handen Nabuchodonosor des coninx te Babilonien/ der Chaldeen coninck/ ende dit huys verderuende/ stacken zijt aen/ ende leyden dat volck gheuanghen in Babilonien.

Int eerste iaer als Cyrus der Persen coninck
van Babilonie regneerde/ soe screef Cyrus die co
A ninc dz huys te timmerē/ ē dye heylighe guldenē
ē siluerē vaten/ die Nabuchodonosor wt hadde
gedragē vādē huyse dat te Jerusalē is/ ē hi hadde
dese gheheylicht in sinē tempel/ soe brachtse die cō=
ninc Cyrus weder voort/ vandē tēpel/ die in Ba=
bilonie was/ ē zijn gheleuert Zorobabel/ ē Sal=
manasaro dē onder coninc. Ē hē is ghebodē/ dat
si dese vatē soudē offerē/ ē weder setten indē tem
pel die te Jerusalem was/ ē den tempel Godts
te timmeren/ in zijn plaetse. Doen leyde Salma=
nasarus die fundamenten onder dat huis des HE
REN/ welck in Jerusalem is/ ende wert van dier
tijt aen tot nv toe ghetimmert/ ende en heeft dye
voleyndinge niet ontgaen.
Aldus dan/ ist dat vā v o coninc/ wert gheoor=
deelt/ so laet in die coninclicke librarie Cyri des co
nincx doorsoeckē/ die in Babilonien zijn/ ē ist dat
geuondē wort/ dat dye timmeringe des huys dat
in Jerusalē is/ begonst is/ door dē raet des conincx
B Cyri/ ē het vandē heere onsen coninc geoordeelt
wort/ so scriue hi ons daer af.
Doen gheboot dye coninck Darius ondersocht
te worden inde librarien/ ē in die stadt Egbatha
nis/ welc te midden int lantschap is/ ē daer is een
plaetse geuondē/ in welcke dese dingē waren ghe
screuen. Int eerste iaer als Cyrus regneerde/ ende
Cyrus dye coninc geboot des HEEREN huys/
welc in Jerusalē is te timmerē/ daer si met viere
gestadelijcke rooten/ welcx hoocheyt zijn thien ellē/
ē die breede tsestich ellen/ viercātich/ met drie ve
houwen essen steenē/ ē met een houten vert/ des
seluē lātscaps/ ē met een nieu vert/ ē dye costen
gegeuē te wordē/ vandē huyse Cyri des conincx/
ē dye heylighe vatē des huys des HEEREN/ also
wel die guldene/ als die siluere/ welc Nabuchodo=
nosor wt heeft gedragē/ wtē huyse des HEEREN
welc in Jerusalē is/ op dat si ghesēt wordē/ daer si
geset warē/ ē hi beualt te besorgē Sisennem den
onder coninc Syrie ē Phenicis/ ē dē vorstē/ ē
haren gesellē/ ē die in Syriē ē Phenice tot stat=
houders gestelt warē/ dat si hē souden onthouden
vander seluer plaetsen.
C Ende ic Cyrus geboot oock int ghéheele te tim=
merē/ dat huys des HEREN/ ē ic versocht dat
si hen helpē soudē/ dye wt die geuāckenisse der Jo
den zijn/ tot dat dē tēpel des huys des HEREN
voleynt worde/ ē vandē scattē der tribuytē Celo
syriē ē Phenicis/ neerstelijck een genaēde somme
gegeuē te wordē/ desen menschē/ totter offerhan=
den des HEREN. Zorobabel amptman zijnde/
totten stierē/ ē rāmē/ ē lāmerē/ maer desghelijcx
ooc koren/ sout/ ē wijn/ ē olie/ gestadelijc alle ia=
re/ alsoot die priesters dye te Jerusalē zijn/ dichtē
dagelijcx verdaē te wordē/ sonder alle vertrec/ op
dat den oppersten God/ spijsofferhādē wordē ghe=
offert voor den coninc/ ē zijn kinderē/ ende dat si
voor haer leuē biddē/ ē datmē wtroepe/ ouer al/
dat so wie yet vā dese sakē die ghescreuē zijn/ ouer
tradē ofte versmadē/ datmē een hout vā sinen ey=
genē houte sal nemē/ ē daer aen gehāgē wordē/
ē haer goedē den coninc toe ghescreuē worden/
Hier omme so verdriue dye HERE/ wiens naem
daer aen geroepē is/ alle coninghē/ ē alle volkē/
die zijn hāt wt strecket/ om te verbiedē/ oft quali=
ken te handelē/ dat huys des HEREN/ dat welc
in Jerusalē is/ Ē ic coninck Darius hebbe beslo
ten/ neerstelijcken hier na te gescieden.

¶ Den tempel is volmaect/ Vā die wijdinge des
tēpels/ ē thoochtijt der soeter brooden. Ca.vij.

Doen waren Sisennus onder coninck
Celosyrie ē Phenicis/ ē ander lāts A
herē/ ē hare gesellē gehoorsaem den
dingē/ die van Dario den coninc be=
slotē warē/ ē warē aen die heylighe
wercken neerstich/ alder neerstelijcste mede werc=
kende/ metter Jodē ouders/ ē princen Syrie/ ē
die heylighe wercken zijn voorspoedich ghewerct
Als Haggeus ē Zacharias die prophetē prophe
teerdē warē/ Ē si volbrachtē altemale/ door dat
ghebot des HEEREN des Godts Israels/ ē wt
den raet Cyri ē Darij/ ē Artaxerxis der Per=
sen coninck.
Ē ons huys is voleynt tottē drientwintich= B
sten dagē der maēt Adar/ inden sesten iaer des co=
nincx Darij. Ē die kinderen Israel/ ē dye prie=
sters/ ē die Leuitē/ ē die ander die wt der geuāc=
kenisse waren/ die daer toe geset zijn/ dedē na tge=
ne/ dat indē boeckē Mosi gescreuē is/ Ē si offer=
den totter wijdingē des tēpels des HEEREN/
hondert stierē/ twee hondert rāmē/ vierhondert
lāmerē/ ē.xij.gheytē/ voor die sonde des gheelē
Israels/ na dat ghetal der gheslachtē Israels/ Ē C
die priesters ē dye Leuitē/ stondē gecleet met prie
sterlijc gewaet/ bi geslachtē/ ouer die wercken des
HEEREN des Godts Israel/ na dat boeck Mo=
si/ ē die duerwachters/ bi elcke dueren. Ē Isra
els kinderē/ hieldē dat Phase/ met dien/ dye wter
geuāckenisse warē/ optē veertiensten dach der eer=
ster maēt/ doē die priesters ē Leuitē ghéheylicht
warē/ Alle dye kinderē der geuanckenissen/ en zijn
niet gelijc gehevlicht/ Wāt die Leuitē zijn te samē
ghéheylicht.
Ē alle die kinderē der gheuāckenisse/ offer=
den dat Phase harē broederen den priesterē/ ende D
haer seluen/ Ē Israels kinderē/ die wt der geuāc
kenisse warē/ al dye daer bleuē warē/ hebbē ghetē
van al die versuwinghē der heidenē des lāts/ soec
kende den HERE/ ē si vyerdē dē hoochtijdelijc=
ken dach der soeter broodē/ seuē daghē/ weerscap
pende/ in dat aenschouwē des HEREN/ wāt hy
keerde dē raet des coninces der Assyriers tot hen/
om haer handē te sterckē/ totten wercke des HE
REN Godts Israel.

¶ Artaxarces gheeft Esdre den priestere eenen
brief/ inhoudende dye gratien den Joden gedaē
welcke vā Babilonie tot Jerusalem weder om to
gen Den priesterē wort het gout ē siluer ghege=
uen/ dat zijt indē tēpel soudē offeren/ Esdras bidt
tot den HERE verweckende tvvolck tot peni=
tencie/

Dat.viij.Capittel.

Ende nae desen/ als Artaxarxis der
Persen coninc regneerde/ ginck Es= A
dras tot hem/ dye soone Asarie/ des
soons Helchie/ des soons Solome/
des soons Sadoch/ des soons Achi=
thos/ des soons Ameri/ des soōs Azahel/ des soōs
Bocci/ des soons Abisu/ des soons Phinnees/

des soons Eleazari/ des soons Aaron des eersten priesters. Dese Esdras ghinck op van Babilonia als hi scriuer was/ eñ vol natuerlijcx begrijps/ in die wet Mosi die vandē HEERE Israels God gēgeuen is/ voort te leerē eñ te doē/ eñ die coninc gaf hem glorie/ dat hi gratie hadde ghevonden in alle weerdicheyt eñ begheertē in zijn aenscouwē. Eñ si ghingen tsamē/ op met hē/ eñ dē kinderen Israels eñ priesters/ eñ metten Leuitē/ eñ den sangers des tempels/ eñ den duerwachters/ eñ dē knechtē des tempels/ in Jerusalem.

Indē seuensten iare als Artaxerxes regneerde in die vijfste maēt/ dits tseuenste iaer des rijcx/ wt gaēde van Babilonie/ in die nieuwe mane der vijfster maēt/ quamen si te Jerusalē/ na zijn gebot na die voorspoedicheyt des weges/ hē vā haren God gegeuē. In desen vercreech Esdras een groot onderwijs/ dat hi der dingē gheen achter latē en soude/ die wt de wet des HEEREN eñ geboden warē. Eñ leerende gheheel Israel/ alle rechtuerdicheyt ende oordeele

Doen gingen die scriuers vanden coninc Artaxerxis eñ leuerdē dz ghescrift/ dat vā Artaxerxe den coninc ghecomē was/ tot Esdrā dē priester/ eñ den leser der wet des HEEREN/ welcx exempel hier na ghestelt is/ Die coninc Artaxerxis/ wēschet Esdre den priester/ eñ leser der wet des HEEREN/ salicheyt/ Ic goedertierlic oordeelende/ in weldaden heb ic hen ghebodē/ die wt den volcke der Jodē begerē vā haer seluē/ eñ wt den priesters eñ Leuiten die in mijn rijc zijn/ mz v te gaē in Jerusalem. Aldus ist datter eenige met v begeren te gaen/ si comē me
B de eñ reysen/ alsoot my behaecht heeft/ eñ mijnen seuen vriendē/ mijnē raetsherē/ op dat si de dingen besien/ die gedaen wordē te Jerusalē eñ in Judea/ onderhoudende alsoe ghi inde wet des HEEREN hebt/ eñ laetse God den HEERE Israels/ ghauen dragē/ welcke ic/ eñ die vriēdē te Jerusalē beloofte heb/ eñ alle het gout/ eñ siluer dat geuonden is/ in dat rijck Babilonie/ dē HEERE in Jerusalem/ metten genen dat gegeuē is voor dat selue volc/ in den tēpel des HEEREN/ welck in Jerusalē is/ op dz/ dz gout vergadert worde/ eñ dat siluer/ tot stieren eñ rāmē/ eñ lāmerē eñ bockē/ eñ die desen bequaem zijn/ op dat si dē HEERE offerhandē mogē offerē/ op den outaer haers HEEREN/ welck in Jerusalem is. Eñ alsoo wat ghi met uwen broeders wilt doē/ met gout eñ siluer/ dat volbrēgt na uwen wille/ na dat gebot des HEEREN ws Godts/ eñ die heylige vatē die v ghegeuen zijn/ tottē wercke des huys des HEEREN ws Godts/ welc in Jerusalē is/ eñ die ander/ die v dienē tottē wercken des tempels ws Gods/ sult ghi vander conincliker scatramer geuen/ als ghy wilt met uwen broeders doen in gout ende siluer/ volbrenghet na den wille des HEEREN

Eñ ic/ het is waer/ coninc Artaxerxes/ heb dē bewaerders der schatten Syrie eñ Phenicis geboden/ eñ so wat Esdras priester/ ende leser der wet des HEEREN scrijft/ salmen hē neerstelick gheuē/ tot hondert talentē siluers toe desgelijcx eñ gouts eñ tot hondert mud koorens toe/ eñ hondert gelten wijns/ eñ anders soo wat daer ouervloeyt/ sonder getal. Laetse alle na Gods wet/ den alderhoochstē God geschieden op dat dye gramschap Godts niz op en sta in des conincs rijc/ eñ zijns kints/ eñ zijnder kinderē. Mer v wort beuolen/ dz alle de priesters eñ Leuitē/ eñ sanghers/ eñ dyenaers des tēpels/ eñ dē scriuers des tēpels/ gheenen tribuyt/ noch geen ander opleggingbe aengbedaē en worde noch niemant en sal macht hebbē/ hen yet tegen te worpē Mer ghi Esdras stelt na die wijsheit Gods rechters/ eñ sceptsmannē/ in alle Syrie eñ Phenice/ eñ allē die de wet ws Gods niet en weten/ diē leertse op dat alle/ die daer die wet ouertredē/ neerstelijc gecastijt wordē/ het si metter doot/ of mz pijninge/ oft ooc mz scattinge des gelts/ of wech voeringhe

Eñ Esdras de scriuer seyde/ Gebenedijt si die HEERE onser vaderen/ dye desen wille in des conincs hert heeft ghegheuē/ zijn huys te verclaren/ welc in Jerusalem is/ eñ heeft mi gheeert int aenschouwē des conincs/ eñ zijnder raetsheeren/ ende zijnder vrienden/ eñ zijnder edelē die purpur dragē Eñ ic ben staruastich vā gemoede gewordē/ na de helpinge des HEEREN mijns Gods/ eñ ic vergaderde mannē wt Israel dz si tsamē met mi op souden gaē. Ende dese zijn die ouerste na harē vaderlanden/ eñ deelike prinschappen der gheender die met my op gingen vā Babilonie in Artaxerxis rijcke/ Eñ wt den kinderē Peretz Gersonin/ wt den kinderē Siemerith Amenus. Der kinderen Phares/ Acchus den soon Cecilie/ wt dē kinderen Phares Zacharias/ eñ met hem sijn weder ghekeert/ hondert eñ vijftich mānen/ Wt den kinderē Ductoris Moabilonis Zarari/ eñ met hē twee hondert eñ vijftich mānen/ wt dē kinderē Zachues/ Jechenias/ Zechoeli/ eñ met hem twee hondert ende vijftich mannen/ wt den kinderen Saiamaasias/ Gotholie/ eñ met hē tseuentich mānen/ wt dē kinderē Zaphacie/ Zarias Mihch/ eñ mz hē .lxxx. mānen wt den kinderē Job Obdias/ Jeheli/ eñ met hem twee hondert eñ twelf mannen/ wt Banies kinderen Salimoth/ Josaphie soon/ eñ met hem hondert eñ .lx. mannen/ wt den kinderē Bear/ Zacharias Sebei/ eñ met hē twee hondert/ ende acht mānen/ wt den kinderen Escad Johannes Ezecham eñ met hem hondert ende thiē mannē. Wt dē kinderē Adonicham/ si dye leste sijnde. Ende dit zijn haer namen/ Eliphalam/ dye sone Gebele ende Semeias/ ende met hem tseuentich mannē. Ende ic vergaderdese/ totter riuieren die Thia heet/ eñ wi legerdē daer drie dagen/ ende ick heyrscoudese oft monsterdese

Ende ick en vant daer nyemandt wt den priesters ende Leuitē kinderē/ Eñ ic seynde tot Eleazarum/ eñ Eccolom/ eñ Masmam eñ Moloban/ ende Enaathā/ eñ Samea/ ende Joribum/ eñ Na C
than Ennagam/ Sachariam/ eñ Mosollanum/ si selue waren leyders/ ende besochte. Ende ick seyde hen dat si tot Loddeum souden comen/ dye bi die plaetse der schatcameren was. Ende ick ghebood hen/ dat si Loddes ende sinen broederen souden segghen/ ende dye bi dye schatcamer waren/ dat si ons die ghene souden seynden/ dye dat priesterschap pleghen te bedienen/ in dat huys des HEEREN/ ons Goodts/ ende si brochten tot ons na die moghende hant des HEEREN/ ons Gods/ besochte mannen/ wt den kinderen Moc

ki des soons Leui/ des soons Israhel/ Sedebiam/ eñ de kinderen eñ broeds/ der welcker. xviij. was/ Asbim/ ende Amm/ wt den kinderen der kinderen Chananei/ ende hare kinderen waren twintich/ mannen/ Ende wt den ghenen dye inden tempel dienden dye Dauid hadde gheoordineert/ ende si selue princen totter verweckinghen/ der Leuiten/ in den tempel dienende waren twee hondert ende twintich/ Alle die namen sijn in die scrifte getekent

Eñ ick gheboot daer een vasten/ den iongheren int aenschouwen Godts/ op dat ick eenen goeden wech van hem soude begheeren/ ende die met ons waren/ ende den kinderen ende den beesten/ om der laghen wille/ Want ick scaemde mi vanden coninck voetknechten ende reysenevs te eysschen/ tot gheleye opten weghe/ tegen onse vianden. Wandt wy hadden den coninck gheseyt dat des HEEREN cracht ons Goodts/ met hen soude sijn/ dye hem in alder begheerten soecken/ Ende wy baden den HEERE onsen Godt weder na ditte/ den welcken wy oock ghenadich hadden/ ende hi heeft onse

D bede verhoort.

Eñ ic verscheyde wt den heden/ wt den ouerstē eñ wt den priesterē/ des volcx tweelf mannē ende Sedebiā/ Adsamiā/ eñ met hen wt haren broeders thien mannen/ Eñ ic woech hē dat gout/ eñ dat siluer/ eñ die priesterlijcke vaten des huys ons HEREN ons Gods/ welcke die coninc gesmeet hadde/ eñ sine raetsheren eñ princē/ eñ alle Israel. Eñ als ict gewegen hadde/ so leuerde ick hondt eñ vijftich talentē siluers/ eñ siluerē vatē vā hondert talentē/ eñ hondert talēten gouts/ eñ seuēmael twintich guldenē vaten/ eñ metalē vatē vā goedē eerenen wercke/ blinckende als gout/ Eñ ick seide hen/ Eñ ghi zijt den HEERE heylich/ eñ die vatē sijn heilich eñ dat gout eñ siluer is dē HEERE den God onser vaderen belooft/ Waect eñ bewaert/ tot dat ghijt leuert den ouersten des volcs/ dē priesterē eñ de Leuiten/ eñ dē princen der stedē Israel in Jerusalem in die camer des huys ons Gods.

Eñ dese priesters eñ Leuiten outfingē dz gout/ eñ siluere/ eñ die vaten droegē si in Jerusalē inden tēpel des HEEREN/ eñ wi toghen voort vander riuieren/ Thia/ den tweelfstē dach der eerster maēt

E tot dat wi in Jherusalem ghingen/ Ende alst den derden dach was geworden/ soe is dat gout/ ende siluer opten vierden dage geweghen ghelevert/ in dat huys des HEEREN/ ons Godts/ Marimoth den sone Vor/ den priestere/ Eñ met hē was Eleasar/ Pinhes soons/ eñ met hē waren Josabdus/ die soone Jesuet/ eñ Medias/ eñ Sannisoon Leuiten/ alle tot getal eñ tot gewichte Eñ inder seluer vren werdt haer gewichte ghescreuen. Mer dye wt der geuanckenissen quamen/ offerden offerhanden dē HEERE/ Israhels God/ tweelef stieren/ voor alle Israhel/ Sessentachtentich rāmen/ tweenseuētich lāmeren tweelef vockē/ voor die zōde/ eñ voor dāc offere/ twelef coeyen/ al te mael tot offerhādē/ den HEERE/ Eñ si verlasen die gheboden des conincs den coninclijcken rentmeester/ eñ den onder coninghen Celesyrie/ ende Phenicis/ ende si eerden dat volck ende den tempel des HEEREN.

Eñ dese dinghen voleyndt hebbende soe quamen die prouoostē tot mi seggēde/ dat geslachte Israel/ eñ die priesters/ eñ Leuiten/ ende vreemdelinghen/ ende heydenen/ ende dye inwoonders des lants/ en hebben niet afghescheyden van haren onreynicheyden/ vanden Cananeen/ ende Etheen/ ende Pherezeen/ ende Jebuzeen/ ende Moabiten ende Egiptenaers/ ende Edomeen/ Wandt si sijn haren dochteren toe gheuoecht/ si selue ende harē soonen ende dat heylighe saedt is vermenghet/ met den vreemden gebooren heydenen des lants ij.esd.ix

Ende dye prouoosten ende borghemeesteren wa- i.esd.x

ren deelachtich haerder boosheyt vanden beghinne sijns rijcx.

Ende ter stont als ick dese dinghen hoorde/ soe schoorde ick mijn heylighe cleedt/ eñ ick trock dye haren van mijnen hoofde wt/ ende wt mijnē baert ende ick sadt smertende ende truerich/ Ende alsoo vele alser doen beweeghet worden inden woorde des HEEREN/ des Gods Israel/ quamen tot my/ die daer weenende was/ ouer dese ongherechticheyt/ Ende ick sadt droeue totten auondt offerhanden toe/ Ende opstaende vanden vasten hebbende gheschoorde cleederen/ ende den heylighen rock/ knielende/ ende mijn handen wtstreckende/ totten HEERE/ seyde ick

HEERE/ ick ben beschaemt/ ende ontsiende voor uwe aensicht/ Want onse sonden sijn vermenichfuldicht/ ouer onse hoofden/ ende onse ongherechticheden sijn totten hemele toe verhooghet/ Want vanden tijde onser vaderen/ sijn wi in groote sonden/ tot desen daghe toe/ Ende om onse/ eñ onser vaderen sondē/ so zijn wi met onsen broederē ende met onsen priesteren den coninghen der aerden ghelevert totten sweerde/ ende totter geuanckenissen/ ende tot berouinghen/ met beschaemtheden/ tot opten dach van hedē/ Ende nv hoe groot ist/ dat ons ontfermherticheydt mocht gheschieden/ van v HEERE God/ Ende laet ons doch eene wortele/ HEERE/ doch eenen name/ achter inder plaetsen uwer heylichmakinghe/ onse licht te ontdecken/ int huys des HEEREN/ onses Goodts/ ons spijse te gheuen inder tijdt onser slauernien Ende als wi inder gheuanckenis waren/ soe sijn wy niet verlaten/ vanden HEERE onsen Godt/ Maer hi stelde ons in ghenaden/ settende/ ons dye coninghen van Persen/ te gheuen spijse/ ende te verclaren den tempele des HEEREN onses Godes/ ende die verwoestheiden Syon te timmeren/ ons vasticheyt te gheuene in Judea ende Jerusalem.

Ende nv wat sullen wy segghen HEERE/ hebbende dese dinghen? Wandt wi hebben v gheboden ouertreden/ dye welcke ghy ons ghegheuen Deu.vij

hebt/ inden handē uwer kinderē der Prophetē/ segghende/ Wandt dat landt daer ghy inghegaen sijt ende.xj.

om te besitten sijn erffenisse/ dat landt is besmedt metten beuleckinghen/ der vreemdelinghen des lants/ ende hare onreynicheden hebbense altemael veruult met haerder onreynicheydt/ Ende nv en sult ghy uwe dochteren nyet toeuoeghen haren sonen/ ende ghy en sult hare dochteren uwen soo- i.esd.ix

nen nyet ontfanghen/ Ende ghy en sult in gheen- ij.esd.ix

der tijt soecken/ met hen vrede te hebben/ op dat ghy sterck werdende/ dat alder beste der aerden etet/ Ende dat ghy uwen kinderen dye erffenisse

wt deel/ tot inder ewicheit. En die dingen die ons
leu.xxvi geuallen die gescieden ons allen / om onser booser
de.xxviij wercken wil/ ende onse grote sonden/ En ghi hebt
ons alsulcken wortel gegeuen/ en wi zijn weder ge
keert ouer te treden uwe wetlicheden/ also dat wy
gemenget zijn geworden der onreinicheit/ d vreē=
deu.xxix der geboreuen heidenen des lants. En ist niet also
HERE dat ghi op ons gram zijt/ om ons te ver=
doen/ Also lange tot dat onse wortel / ende onsen
naem uz gelaten en werde. HERE Israels God/
ghi zijt warachtich/ Die wortele is ghelaten tot op
den dach van heden. Siet nv zijn wi in v aenschou=
wen/ in onsen ongerechticheden. Want het en is noch
niet te staen voor v in desen

En als Esdras aenbiddende beleet / weenende
i.esd.x.c neder gestrect ter aerden voor dē tēpel / so zijn voor
O hē verghadert wt Jerusalem/ een alte groten scare
mānē en wiuē/ ionge gesellen/ en meiskens Want
die weeninge was groot in die seluc menichte.

En als Jeconias die soō Jeheli/ wt Israels kin
deren geroepen had/ so seyde hi Esdre/ Wi hebben
tegen den HERE gesondicht/ dat wi ons vreem=
de geboren wiuen wt den heydenen des lāts te hou
welijc genomen hebbē. En nv zijt ghi ouer al Isra
el/ hierom si in desen eenen gesworenē eedt vandē
HERE/ alle onse huysurouwen / die wt den vreē=
den geboren zijn/ met haren kinderen / wt te driuē
gelijct v ingeset is vanden ouders/ na die wet ons
HEREN/ staet op en legget ons wt/ die sake gaet
v aen/ ende wi zijn met v/ doet manlijcken/ Ende
Esdras stont op/ ende hi beswoer die princen d pric
steren/ ende die Leuiten/ ende alle Israel te doen na
dese dingen/ ende si swoeren.

Vander affschedinge der vreemder vrouwen/ Es=
dras leset op een houten scauot die wet des HE=
REN daer na thuys gegaen zijnde/ eten si oz vet
te Dat. ix. Cap.

A Ende Esdras stont op/ ende hi is voor
den voorhof des tēpels wech gegaen
in die slaepcamer Jonate/ des soons
Nasabi / ende daer ter herberghen
zijnde en proefde hi broot noch en drāc
ooc niet/ ouer die ongherechticheit der menichten/
En die verconding is in allen den ioodtscen landē
en Jerusalem geschiet/ allen den ghenen die wt ter
geuanckenissen te Jerusalem vergadert warē/ op
dat al die gene/ die niet ontmoeteden/ inden tween
oft drien dagen/ na dat oordeel der besittender ou=
deren/ haer goeden souden wech genomen werdē
en hi soude vreemt geoordeelt werden/ vander me
nichten der geuankenissen/ Ende si zijn alle verga
dert die wt den geslachte Juda/ ende Ben Jamin
zijn/ binnen drien dagen in Jerusalem. Dese maēt
is die negenste/ den dach der maent den twintich=
sten/ Ende alle die menichte sadt in den vloer des
tempels/ beuende/ want den winter begonst.

En Esdras stont op/ en hi seyde tot hen. Ghi
hebbet onrechtelijcken gedaen/ dat ghi v vreemde
geboren huysurouwen te houwelijcke hebt ghe=
nomen op dat ghi totten sonden van Israel toe sou
det doen/ En nv geeft belijdinge ende grootmakin
ge den HERE onser vaderen God/ ende volbrin
get sinen wille/ ende gaet wech vanden heydenen
der aerden/ ende van vreemden geboren huysurou
wen/ Ende alle die menichte riep / ende seyde met
luyder stemmen/ Wi sullen doen ghelijck ghy ghe=
seit hebt/ Maer want die menichte groot is/ en het
winter is/ en mogen wi butē daers niet staē/ en dit
werc en is ons geen werc/ van eenē oft twee dagē
Want wi hebben in desen vele ghesondicht/ so laet
die ouerste der menichten staen/ en al dye met ons
inwoonen/ en alle die vreemde geboren huysvrou=
wen bi haer hebben/ en laet daer in geseter tijt wt
alle plaetsen priesters en rechters staē/ tot dat si de
grāscap des HEREN in deser saecken ontbinden

Jonathas die sone Ezeli ende Ozias/ en The= B
cam si ontfingen dese dinghen/ en Bozoramus/ en
Leuis/ en Sabatheus / hebben te ghader met dien
ghewracht. En alle die wt der geuanckenissen wa
ren/ stonden na alle dese dinghen.

En Esdras die priestere vercoos hem mannen
grote princen van haren vaderē na die namen/ en
si saten te samen in dye nieuwe mane der thiender
maent/ om dese sake te ondersoeckene En daer is
gesloten vanden mannē die vreēde geboren huys=
urouwē haddē/ totten nieuwē maēden der eerster
maent. En daer sijnder geuonden wt dē priesters
verminge/ die vreēde geboren huysvrouwē haddē

Wt den kinderen Jesu / des soons Josedech en
sinen broeders/ Mascas / en Elesar/ Jorib ende
Joadeus/ en si sloeghen die handen aen/ dat si haer
huisurouwen soudē wtdriuē/ en om te offeren ter
verbiddinge eenē ramme voor hare onwetenheyt
En wt den kinderē Sēmeri/ Masseas/ en Esses/
en Jeelech/ Azarias/ En wt den kinderē Foso re Li
mosas/ hismaenis/ en Nathanaee/ Lussio / Jeddē
en Talsas/ en wt den Leuiten/ Joadē/ en Temieas/
en Conis/ ende Caitas/ en Facteas/ ende Colutas
ende Elionas.

En wt den heyligen sangers Eliatib/ Zaccarē
en wt den duerwachters Salumus en Tolbanes
en wt Israel/ wt den kinderen Forozi/ en Remias
en Geddias en melechias/ en Michelus en Elea
zarus/ en Jemebias / en Bānas/ en wt dē kinderē O
Jolaman/ Chamas/ en Zacharias/ en Jezeelus/
en Joddius/ en Erimoth/ en Elias/ en wt den kin
deren Zatholin/ Eliadas/ en Lisumus / Zochias/
en Larimoth/ en Sabdis/ en Tebedias/ En wt den
kinderē Zebes/ Johannes/ en Amanias/ en Zab
dias/ en Emeus/ En wt dē kinderen Banni/ Ola
mus/ en Malachus/ en Jeddeē/ en Jasub/ en Aza
bus/ en Jerimoth en wt dē kinderen Addin/ Naa
thus en Moosias/ en Caleus / ende Raanas/ ende
Maaseas/ Mathathias/ ende Beseel/ en Bonnus/
Manasses/ en wt dē kinderen Nau/ Aeneas ende
Afeas/ Melechias/ en Sameas en Simon Ben=
gamin/ en Machus/ en Marras/ En wt den kin=
derē Asom/ Cariaueus / Mathias/ ende Bannus
en Elphalath/ en Manasses/ en Semei/ Ende wt
den kinderē Bani Jeremias / Muadias/ en Abra
mus/ Johel/ en Banaas / en Pelias / en Jana/ en
Marimoth/ en Eliasib/ en Pathaneē / en Eleasis
en Ozias/ en Dielus/ en Semedius/ en Zambris
en Josephus/ En wt den kinderē Nobeit/ Idelus
en Matheeas/ ende Sabdus/ ende Zecheda/ Se=
dini/ ende Jessei / Baneas.

Alle dese hadden hen vreēde geborē huysvrou=
wē toe geuoecht / en si lieten se gaē met dē kinderē

Eñ die priesters eñ leuitẽ/ eñ die wt Israel waren
woonden in Iherusalẽ/ in dat heel lantschap/ in die
nieuwe mane/ der. vij. maẽt Eñ die kinderen Isra
els warẽ in haer woningen/ Eñ alle die menichte
is tsamẽ vergadert/ op dẽ vloere die vanden oosten
der heyliger poorten is/ eñ si seiden Esdre den bis=
schop/ eñ den leser/ dat hy die wet Mosi soude halẽ
die gegeuen is vanden HEERE Israhels Godt/
Eñ Esdras die hooge priester/ haelde dye wet al=
le haerder menichten/ vandẽ mã totte wiue toe/ eñ
alle die priesters/ om de wet te hooren alst nieuwe
mane der. vij. maẽt was/ Eñ hi laise op den vloer/
die voor die heilige poorte des tẽpels is/ vandẽ eer
sten licht totten auont toe/ voor die vrouwẽ eñ mã
nen/ Eñ si gauen haren sin alle totter wet.

Eñ Esdras die priester ende dye leser der wet
stont op eenẽ houten preecstoel/ welc daer toe ghe=
timmert was/ Eñ Mathatias/ eñ Sãmus/ Ana=
nias/ Azarias/ Vrias/ Ezechias/ ende Balsamas/
stonden by hem ter rechter hant/ eñ tot sijnder slinc
ker hant/ Faldeus Misael/ Malachias/ Abustas/
Sabus/ Nabadias/ eñ Zacharias.

Eñ Esdras nã dat boec/ voor alle die menich=
te/ want hi sadt voor in glorien int aenscouwen al=
re menschen/ Eñ als hi die wet had wtgelesen/ soe
stonden si alle opgerecht/ Eñ Esdras ghebenedide
den HEERE dẽ alder hoochstẽ God/ dẽ almachti=
gen God der heyrscarẽ/ Eñ alle dat volc antwoor
de Amen/ Eñ si hieuẽ die handẽ opwaerts/ eñ ne=
der vallẽde opter aerden/ aenbadẽ den HEERE/ Je
sus eñ Bancus/ eñ Strabias/ eñ Jeddinus/ eñ Ac=
cubus/ eñ Sabbatheus/ eñ Calithes/ eñ Azarias
eñ Joardus/ eñ Ananias/ eñ Philias/ eñ die Leuiten
die de wet des HEEREN leerden/ si lasen des HE=
REN wet in die menichte/ ende si setten elck voor
die ghene die die lesse verstonden.

Eñ Atharathes seyde Esdre den opperstẽ pries
ter eñ leser/ eñ den leuitẽ die de menichte leerdẽ seg
ghende/ Desen dach/ is den HEERE heylich/ eñ si
weenden alle als si de wet gehoort haddẽ. Eñ Es=
dras seyde. Aldus gaet henen/ eñ etet/ alderhãde al
der vetste dinghen/ ende drinct dat alder soetste/ eñ
seyndt hen gauẽ die se niet en hebbẽ/ want desen dach
is dẽ heyligen dach des HEEREN/ eñ en wilt niet
truerich sijn/ Eñ si gingen al wech/ etẽ eñ drincken
eñ weerscappen/ eñ gauẽ den genẽ dies niet en had
den te weerschappẽ/ wãt si sijn grootelic verhoocht
met dẽ woorden/ waer mede si geleert waren/ Eñ
si sijn alle vergadert in Jerusalem/ om blijschap te
houdẽ na dat verbont des HEEREN Gods Israels

¶ Hier eyndet dat derde boec Esdre/

Hier beghint dat vierde boeck Esdre/

God verwijt den volcke hare ondancbaerheyt
eñ boosheit/ hi verhaelt haer sine weldaden/ daer
mede hi(s)se bekeerde. Dat eerste. Capittel.

A Dat tweede boec Esdre/ des prophetẽ
des soons Asarie: des soons Helchie/
des soõs Sallum/ des soõs Sadoch
des soons Achito/ des soõs Ananie/
des soons Phinees/ des soons Heli/
des soons Amerie/ des soons Azici/ des soons Ma
naoth/ des soons Saran/ des soons Vzi/ des soons
Bocci/ des soons Abisei/ des soons Pinhas/ des
soons Eleasar/ des soons Aaron/ wt den geslachte
Leui die geuangẽ was inder Medẽ lãtscap/ int rijc
ke Artarerxes der Persen coninck/

Eñ dat woort des HEEREN is tot my gesciet B
seggende/ Gaet eñ vercondicht mijnẽ volcke haer esa. lviij
misdaden/ eñ harẽ kinderẽ die õgerechtichedẽ/ dye
si tegẽ mi gedaen hebbẽ/ op dat sijt bootschappen
haerẽ kinder kinderen/ wãt die sondẽ haerẽ ouders
zijn in hẽ gewassen/ wãt si hebbẽ mijns vergetẽ/ eñ heb
bẽ vreẽde Goden geoffert/ En heb icse wt Egiptẽ
niet geleyt/ vandẽ dienſthuise? Mer si hebbẽ mi verto=
rẽt eñ si hebbẽ mijn raden versmaedt/ Maer slaet
ghy wt de vlecht ws hoofts/ eñ werpet alle quaet
ouer haer/ wãt si en hebbẽ mijn wetẽ niet ghehoorsaẽ
geweest/ Mer het volc is ongeleert/ eñ õgedwõgẽ
hoe lãge sal icse lidẽ die ic so vele weldadẽ gegeuen Ex. xij
heb? Ic heb vele coningẽ om harẽt wille bedoruẽ/
Pharaonẽ met zijn knapẽ/ eñ alle zijn heyr heb ic ghe=
slagen/ Ic õmielde alle heidenẽ vã harẽ aẽsichte/ eñ
ic verstroeyde volckẽ int oosten/ vã twee prouinciẽ/ te
wetẽ Tyri eñ Sidonis/ eñ ic sloech al haer vianden deu. xxi
doot/ Spreect ghi tot hen seggẽde/ Dit seyt de HE
RE/ ic heb v daer om door die zee geleyt/ eñ v vãt C
begin vaste stratẽ gemaect/ Ic gaf v enẽ leytsman
Mosen eñ dẽ priester Aarõ/ ic gaf v licht door de co
lomne des viers/ eñ ic dede grote wondlichedẽ on
der v/ mer ghi hebt mijns vergetẽ/ seyt die HERE/

Dit seyt die almachtighe HERE/ Die quacke exo. xiij.
le heeft v tot eẽ teecken geweest/ ic gaf v leegers tot deu. viij
bescherminghe/ eñ daer murmureerde ghi/ eñ ghi
en verblidet niet van groter victoriẽ/ vã v viãden vder exo. xvi.
uinge in mijnẽ naẽ/ maer ghi hebt tot noch toe ghe
murmureert/ Waer sijn die weldaden die ic v ghe=
geuẽ heb? En riept ghi inder woestijnen niet tot mi
doẽ ghi hõgerde seggende/ Waer toe hebt ghi ons
in dese woestine gebracht/ om ons te dodẽ? het bad nu. xxiij
ons beter geweest/ dẽ Egiptenaers te dyenẽ/ dã in Manna
dese woestine te steruen/ V suchten smerte my/ eñ dz is he=
ic gaf v Mãna tot spijse Ghi hebt der engelẽ broot mels
geten/ En hieu ic dẽ herden steen niet wt doen ghi broot
dorstede/ eñ die wateren vloeyden in sathz? Om de
hitte decte ic v mettẽ bladerẽ der boomẽ Ic deelde num. xx
v dat vette lant/ eñ ic verwerp die Cananeẽ/ Pherezeẽ/
eñ Philisteẽ van uwẽ aẽsichte wat sal ic v noch
doen/ seyt die HERE? Dit seit die almachtige HE
RE/ Doen ghi in die woestine dorstende waert/ in
die Amoreeusce riuier/ eñ blasphemeerdet mijnen D
naẽ Ick en gaf v geen vier voor blasphemie/ maer Exo. xv
hout int water stekende/ maecte ic die riuiere soet/
Wat sal ic v doen o Jacob? Juda ghi en hebt niet ge
hoorsaẽ willẽ zijn Ic sal tot ãderẽ volc gaẽ eñ ic sal
hẽ minẽ name geuẽ op dz si mijn wetlicheidẽ bewa
rẽ/ want ghi hebt mi gelatẽ/ eñ ic sal v verlatẽ/ eñ als
ghi ontfermhertichz vã mi bidt/ so en sal ic v niet ont
fermẽ/ wãneer ghi mi aenroepẽ sult/ so en sal ick v
niet verhoorẽ want ghi hebt v handẽ mz bloet besmet
eñ uwe voetẽ en sijn niet traech tot dootslagẽ te doẽ
Niet als oft ghi mi ghelatẽ hadt mer v seluẽ seit die E
HERE Dit seit de almachtighe HERE/ En bad
ic v niet als die vader sijn sonẽ/ eñ dye moeder haer
dochteren/ ende als een voeyster haer cleyn kinder
kens/ op dat ghi mijn volc sout sijn/ eñ ick v Godt/
eñ ghi mijne kinderen sout sijn/ eñ ic v vader? het

om vgaderde ic v ghelijc eene hinne haer kieckkēs
Mat. xxiij. ondē haer vloegelē Maer wat sal ic v nv doē Ic sal
v vwoꝛpē vā minē aensichte Als ghi mi offerhāde
bꝛengt/ so sal ic mijn aensicht vā v afkeerē/ Wāt ic
sal uwe hoochtidelijcke dagē/ eñ nieuwe maendē/
ende v besnijdinghen versmaden eñ verwoꝛpen·

Ic seynde mijn knapē die pꝛopheten tot v/ dye
Esaie lxvi welcke ghi naēt eñ sloechtse doot/ eñ ghi vschoꝛet
haer lichaē/ der welcker bloet ick versoeckē sal/ vā
Jer. ix uwen handē seyt die HERE/

Dit seyt die almachtige HERE. V huis is ver
woest/ ic sal v verwerpē ghelijc dye windt die stop
pelē/ eñ die kinderē en sullē gheene vꝛucht winnen
wāt si hebbē mijn ghebot veracht/ eñ si hebbē dat
quaet vooꝛ mi is gedaē. Ic sal uwe huisen leueren
dē comēde volc/ die mi niet hooꝛēde geloouē/ dien
ic geē teeckenē en hebbe getoont/ sullē doē dat ic ge
bodē heb/ Si en hebbē gheē pꝛophetē ghesien/ eñ
A si sullen haerder ongherechticheyt ghedencken

Ic getuyge des comēdē volcx ghenade/ wiens
cleyn kinderkēs verhuegē met bliscappē/ mi nyet
siēde met vleesceliicke oghen/ maer met dē geest ghe
looūēde tgene dat ick ghesept hebbe/ Eñ nv broedē
aēscout welcke gloꝛie/ eñ siet dat volc comēde van
oostē/ welckē ic sal gheuē dz hertoochscap. Abꝛahā
Isaac/ eñ Jacob/ eñ Osee/ eñ Amos/ eñ Michee/
eñ Johel/ eñ Abdie/ eñ Jone eñ Naim/ eñ Abacuc
Sophonie/ Aggei/ Zacharie eñ Malacie/ die oock
dye enghel oft bode des HEREN is gheheeten/

¶ In desen capittele geschiet een clage der sina-
goge ouer hare kinderē/ eñ veel meer āder dincs
dat die verkiesinge eñ roepinge der heydenē be-
tuyghet.

Dat.ij. Capittel.

A Dit seyt die HEERE/ Ic hebbe dit
volc wtghelept vāder slauernie/ den
welckē ic gebodē heb gegeuen/ dooꝛ
mijn knapē die pꝛopheten die si met
Judi. vi en hebbē willē hooꝛē maer si hebben
mine raden ydel ghemaect. Dye moeder diese ghe
baert heeft seyt hen/ Gaet henen kinderen want
ic ben weduwe eñ verlatene/ ic heb v met blijschap
pen opghevoedt/ eñ ic heb v verloꝛen met weenin
ge eñ dꝛoefheyt/ wāt ghi hebt gesondicht vooꝛ den
HERE/ uwē God/ eñ dat quaet is vooꝛ hē/ dat
hebt ghi gedaē/ mer wat sal ic v nv doē? Ic bē we
duwe eñ verlatene/ Gaet kinderen eñ bidt vandē
HERE ontfermherticheyt

Maer vader ick āeroepe v tot getuyghe ouer
die moeder der kinderē/ die mijn verbont niet en
wilden houden/ dat ghi hen bescaēthept geeft/ eñ
hare moeder tot een berooeuinge/ op dat haer kin
derbaringhe niet en ghescheide/ haer namē moe-
B ten onder die heydenē verstroeyt werden/ si moe-
Ge. xix ten wtghedaen werden vander aerdē/ want si heb
ben mijn verbont versmaet.

Wee v Assur/ die de ongherechtige bi v verber
ghet/ Ghi quade volc/ ghedenct wat ic zodoma eñ
gomoꝛre heb ghedaen/ der welcker landt in peck
cleyaerde/ eñ in ascbdijcken legbet/ Alsoe sal ickse
gheuen die mi niet gehooꝛt en hebben/ seyt die al
machtighe HERE.

Dit seyt dye HEERE/ tot Esdꝛam/ Soot-
scapt mijnē volcke/ dat ic hem dat rijcke Jerusalē
sal geuen/ dwelc ic Israel soude hebben gegheuen

eñ ic sal in hare gloꝛie nemē/ eñ ic sal hē ewige ta-
bernaculē geuē/ die welcke ic dien bereyt hadde
Dat hout des leuēs sal hem in eenē rueck der saluē
zijn/ eñ si en sullen nyet arbeyden noch vermoeyt
werdē. Gaet eñ ghi sullet ontfaen/ Bid v weyni-
ge dagen/ dat si inwoonē/ Nv is v dat rijc bereyt
waert/ neemt hemel eñ aerde te getuyge/ wāt ic
heb dat quaet vernielt/ eñ ic hebt goet ghescappen
want ic leue/ seit die HEHE/ Moeder omhelst v
kinderen/ voetse op met bliscappen/ bestickt haer
voeten ghelijck een pilaer/ want ick heb v verco-
ren seyt die HERE.

Eñ ic sal die doodē vā herē plaetsen verwec-
ken/ eñ ic salse vandē graue wtgeleidē/ wāt ick heb
mijnē naē bekent in Israel. Ghi moeder der kin-
deren/ en wilt niet vreesen/ want ic heb v vercoꝛē seyt
die HERE/ Ic sal v te hulpē seindē mijn kinderē
Esaiam eñ Jeremiā/ tot welckē raet heb ick ghe
heilicht eñ v bereit twelf boomē/ met menigerlei
vꝛuchtē/ eñ ooc alsoe vele fonteinē vloeyēde melck
eñ honich/ eñ. vij. ongemetē bergē hebbende roosē
eñ lelie/ in welckē ic met bliscappē mijn kinderen
sal veruullē/ Rechtuaerdicht die weduwe/ oꝛdelt
dē weeskē/ geeft dē behoeuēdē/ beschermt die ghee
nē vader en heeft/ cledet dē naectē dē ghebꝛokenē
eñ crāckē geneset/ dē creupelē en wilt niet belach
en/ beschermt dē lammē ende den blindē laet toe/
totten ghesichte mijnder claerheyt.

Behout den ouden eñ ionghen binnen v mue
ren/ Als ghi dooden vindt so teeckētse eñ begraeft
se/ ende ic sal v die eerste sittinghe in mijn rijc ghe-
uen. Mijn volck hout stille eñ rustet/ want v ru-
ste sal comen

Ghi goede voester/ voedt v kinderē/ bestickt haer
voetē. Die knechtē die ic v gegeuē hebbe/ niemāt
wt diē en sal vergaē/ wāt ic salse vā uwē getale v
soeckē. En wilt nz mat werdē/ wāt als den dach
des gedꝛāgs eñ der benautheyt sal comē/ soe sullen
die andē huylē eñ dꝛoeue zijn/ maer ghi sult vꝛolijc
eñ ouervloedich zijn/ Die heidenē sullē benidē/ eñ
en sullē tegē v niz mogē seit de HERE/ Mijn hā
dē sullē v bedeckē/ op dz v kinderē dat ewich vier
niz siē en sullē. Moedē zijt genoechlijc met uwē kin
derē/ wāt ic sal v verlossen seit die HERE/ Ghe
denct uwer dooder kinderē/ wāt ic salse wtleyden
vander sidē der aerdē/ eñ ic sal ōtfermherticheyt met
hē doē/ wāt ic bē ontfermhertich/ seyt die almach
tige HERE/ Ōhelst v kinderē tot dat ic come/ eñ
bewijse hen ontfermherticheyt/ wāt mine fonteinē
vloeyē ouer/ eñ mijn genade en sal niet ontbꝛekē

Ic Esdꝛas ontfinc een ghebot vā dē HERE/
op dē berch Oreb/ dat ic tot Israhel soude gaen/
Als ick tot dien quam/ soe weder leghden si my
ende versmaden des HEEREN ghebot/ Hyer
om segghe ick v/ ghi heidenen/ die hooꝛt ende ver
staet verwachtet uwen herder/ hy sal v dye ruste
der eewicheydt gheuen/ want die is nae by/ dye
int eynde der werelt sal toecomen/ Weest bereyt
totten loone des rijcx/ wāt dat eewijghe licht sal v
lichtē/ dooꝛ die eewicheyt des tijts/ vliet die scaduwe
deser werelt/ ontfangt die genoechlicheyt uwer glo-
riē/ Ic ghetuyge mijnē salichmaker openbaerlijck
Ontfāgt die ghepꝛesen gaue eñ weest vꝛolijct/ hē
dancke de dye v totte hemelscē rijcken gheroepen

heeft. Staet op eñ staet stijf / eñ siet dat ghetal der
geteikender in die weerscap des HEEREN / Die hē
seluē vandē schaduwē der werelt wech hebbē ghe
maect / dye hebbē blinckēde rocken vandē HEERE
ontfanghen / Zion ontfangt v ghetal eñ besluyt v
verclaerde die des HEEREN wet veruult hebbē
Dat getal uwer kinderē welc ghi begeerde is vol-
bidt dat gebot des HEEREN / op dat v volc ghe-
heylicht werde / welckē vā beginne geroepen is
Jck Esdras sach opten berch Zion een groote
schare die ick niet ghetellen en conste / eñ si looefden
dē HEERE altesamē met liedekēs. Eñ int midde-
le van haer was een ionghe / hooch van langde / wt
schinende bouē alle dien / eñ hi sette op elckē hoof-
de vā dien / croonē / eñ wert meer verhoocht. Met-
te wert met miracule ghehoudē / Doen vraechde ick
xiii den engel eñ seide / Heere / wie zijn dese? Welck ant
xv woorde eñ seyde mi. Dit zijnse / dye den sterfeliken
xvi rock afhebben geleyt / eñ hebbē den ontsterfeliken
genomē / eñ hebben den name Godts beledē / Nu
werden si ghecroont / eñ ontfangē die belouinghe /
Eñ ic seyde den engel. Wie is die ionge / die hē die
croonē opset? ende palm rieten in die hant gheeft /
Ende antwoorde ende seide hi mi. Hi is dye sone
Gods / dē welckē si in die werelt beleden hebben
mer ic begontse groot te maken / die sterfelijc voor
den name ons HEEREN ghestaen hebben.
Doē seyde mi die engel. Gaet vootscapt minen
volcke / hoedanige / eñ hoe grote wonderlicheden
des HEEREN Gods ghi ghesien hebt
¶ Esdras vertelt die grote werckē Gods / eñ hy
heeft eenen vrientliken twist met God / om dat hi
die Babiloōsche laet ouer haer heerscapie hebbē

Dat.iij.Capittel

I Nt.xxxste. iaer der vstoringe der stat
was ic te Babilonē / eñ ic wert ver-
schrict op mijn bedde nederligghēde / eñ
mijn gedachtē stegen op / ouer mijn her
te / want ic sach die verwoestinghe Zy
ons / eñ haer ouervloedicheit die in Babilonie woō
dē / eñ minē geest is alte seer opghescudt indē wint /
eñ ic begonste vreeselike woordē tottē alderhooch
ii. stē te sprekē / eñ ick seyde. O heerscapper HEERE /
ghi hebt geseyt vā beginne / doe ghi dye aerde plā-
teste / eñ dat alleene / eñ geboot dē volcke / eñ gaeft
Adā eē doot lichaē / maer dat was oec dat schepsel
uwer hādē eñ ghi inblieset in hē dē geest des leuēs
eñ hi is leuēde ghewordden / voor v / ende ghi leyde
vi. iii hem int paradijs / dat v rechte hant hadde gheplāt /
eer dat die aerde toequam.
vi Eñ desen beuaelt ghi uwē wech lief te hebben
iij eñ hi ginc voorbi / eñ ter stont insettede ghi de doot
in hē / eñ in zijn geslachtē / eñ daer zijn heidenē / eñ stā
mē eñ volckē / eñ maechscappē geborē dyer gheen
getal en in / Eñ elc volc wandelde na sinē wille / eñ
si dedē wonderlijcke dingē / eñ si vsmadē v geboden
Mer ghi brocht die diluuie weder ouer die ghe
B ne die de werelt bewoondē / eñ ghy verdeetse. Eñ
viij in elckē vā hē is geschiet gelijc Adamē / dat steruen
also is in desen die diluuie Mer ghi liet comen ee-
nen vā desen / Noe met sinē huyse / eñ wt hem alle
rechtuaerdige / Eñ het is geschiet / doē si begonsten
te vermenighen / dye opter aerdē woonen / verme-
ix. nichfuldichdē si die kinderē / eñ die volcken / eñ ve-
le heidenē / ende si begonsten weder ongodlicheyt
te doen meer dan die eerste
Eñ het is geschiet als si boosheit voor v dedē / so
vercoort ghi eenē mā wt desē / wiēs naē was Abra-
hā / eñ ghi hadt hē lief eñ ghi vtoondet hē alleen u-
wē wille / eñ ghi bescicte eē eewich verbōt / eñ ghy
seythē dat ghi zijn saet nēmermeer verlatē en sout
Eñ ghi gaeft hē Isaac / Eñ Isaac gaeft ghi Jacob Gen.xx
eñ Esau / eñ ghy hebt v Jacob wtuercoren / mer Gala.
Esau schiet ghi af van dy
Eñ Jacob is v tot eē grote menichte geworden Ge.xx
Eñ het is geschiet doe ghi zijn saet wt Egiptē leidet Deut.iij
te so bracht ghijt opten berch Sina / Eñ ghi neych Jud.v
det dē hemel / eñ steldet die aerde / eñ ghi beroerde C
die aerde / eñ ghi deet die afgrondē beuē / eñ ghi v
verschricte die werelt / eñ v glorie doorginc vier vieri-
ge poortē / dz viere eñ aertbeuinge eñ den wint eñ
dē vorst / op dz ghi Jacobs saet die wet sout geuē /
eñ geslachte Israel neerstichz. Eñ ghi en naēt dat
quade herte niet wech van hen / dat v wet in hen
hadde vrucht gedaē / Die eerste Adā draghēde dat
quade herte ouertrat / eñ werdt verwonnē / ia eñ
ooc alle die van hem ghebooren zijn.
Eñ daer is bliuēde broosheit ghewordden / eñ
die wet met des volcs herte / metter booshept der
wortelē / eñ dat goet is / dat is wech ghegaen / ende
dat boose is gebleuen
Eñ die tijdē zijn doorgegaē eñ die iarē zijn geeynt rom.xx
eñ ghi verwecte v eenē knecht gheheetē Dauid / eñ eñ.vij.
ghi seit hē te timmerē dye stadt ws naēs / eñ daer D
te offeren in die selue wierooc / ende offerhanden.
Eñ dat is vele iarē gesciet eñ si misdedē alle gader / i.pa.xxi.
die de stadt bewoondē / in allē dingē dz dedē de ghe
lijc Adā dede / eñ alle sine ledē / Want si selue / be sich
dē ooc een boos herte / eñ ghi leuerdet v stadt indē
handē uwer viandē / Doē si ooc beter dingē dye te
Babilonie wonē? Eñ daer om sal Zyō heerscappē deu.vij
Het is gebuert als ic hier quā eñ sach die ongod
lichedē dier gheē getal en is / eñ mijn siele sach vele
misdoēde dit dertichste iare / eñ mijn hert ginc wt
want ic sach hoe ghise sondighēde lijdt / eñ ghi spaer
det dye ongodlikē dedē / eñ ghy verdeet v volc / eñ leu.xxvi
behielt uwe viādē / eñ ghy en gaues niet te kēnē ic Deuter.
en ghedēcke niet hoe desen wech gelatē sal werdē / xxviij
Doet Babilonie ooc beter dingē dā sion / oft heeft Judi.vi.
hi ander volc gekēt dā Israel? Oft welc geslachte he heb.xj
uet uwe verbont gelooft ghelijc Jacob? Der welc E
ker loon niet gecocht en heeft / noch den arbeyt en deu.xxx
heeft gheē vrucht ghedaē / Want doorgaēde / ginc ic
door in de heidenis / eñ ic sachse ouer vloēde / eñ u
wer gebodē niz gedēckēde. Nv dā weecht dā onse ō
gerechtichz in eē scale / ende der gheenre die inder
werelt woonen ende uwen name en sal nyet ghe-
uonden werden dan in Israel / oft wāneer en heb
ben si niet ghesondicht / die de aerde bewonen? oft
welc volc heeft v geboden also gehouden? Israhel
suldi bi namen vinden v geboden ghehoudē te heb
ben / maer die heidenen en sult ghi niet vinden
¶ Die engel straft Esdrā om dat hi hē onder wt te
doorveel gods te gronderen. Dat.iiij.Capit

ENde die engel die tot mi ghesondē is A
Vv diēs naē Vriel was / ātwoorde my
eñ seide mi. Wtgaēde is v herte wt
gegaē / i dese werelt / eñ ghy dēct des Rom.xi
alre hoochstē wech te begripē Eñ ic Esa.xl
seyde ia mijn HEERE / Eñ hi antwoorde / Jck ben

gesonden/ v te thoonē/ die wegen / ēn die gelijcke nissen voor v te settē/ vā welckē/ ist dat ghy my een van desen vercondicht/ soo sal ick v den wech oock thoonē dien ghi begeert te sien / ende ic sal v leeren waer af dat boose herte si / Ēn ic seyde mijn HEERE spreect ēn hi seyde tot mi / Gaet ēn weget my dat gewichte des viers/ of meet die waeijinghe des wints/ oft roept mi den dach weder / die voorbi is gegaen/ Ēn ic antwoorde seggende/ Wie der gheborender soude connē gedoen dat ghi mi van desen vraecht? Ēn hi seyde tot mi/ Waer ic vraghende ēn seyde/ Hoe vele wooningē in dat herte der zee sijn/ ofte hoe vele aderen int begin des afgronts sijn/ of hoe vele aderen ouer dat firmamēt sijn / of welcke die wtgangen des paradijs sijn. Ghi sout misschien seggē/ Ic en bē in dat afgront niet gedaelt/ noch in die helle oec nȳ/ noch ic en bē niet inden hemel gestegē. Mer nv en heb ic v niet geuraecht dan vanden viere/ ēn wint/ ēn vanden daghe/ daer ghi door zijt gegaen/ ēn van welckē ghi niet gescheydē en moget werdē/ ēn ghi en hebt dair niet op geantwoort. Ēn hi seyde mi/ Ghi en cont v dagen niet gekennē die met v opgewassen sijn / ēn hoe soude v vat des alre hoochstē wech mogen begripē/ ēn nv vā buyten nv die werelt bedoruen is / verstaen moghen die openbare gebreckelicheit in mijnen aēsichte? Ēn ic seyde hem/ Het ware beter ghewest dat wi niet en warē/ dā noch leuēde/ in ongodlicheden te leuen ēn te lijden/ ēn niet te verstaen vān welcken dinghen/

Ēn hi antwoorde tot mi segghende/ Reysende bē ic gereist totte wout/ der bouten des velts/ ēn si
B dachten een gedachte ēn seydē/ Coemt ēn laet ons gaē/ ēn laet ons aen die zee oorloch maken/ op dz si voor ons wech gaē/ ēn dat wi andere bosscen makē Ēn des gelijcx die vloeden der zee / ēn si dachtē ooc een gepeyse ēn seiden/ Coemt opstigende laet ons die bosscadien des velts veoorlogen/ op dat wi ons seluē daer een ander lātscap maken/ Ēn dat gepeyse des wouts is ydel geworden/ want dat vier quā ēn verteerde dat/ Desghelijckes ooc dat gepeis der zee vloedē/ want dat zāt stont ēn verboot hē/ Waert dat ghi deser rechter waert/ welckē sout ghi beginnen te rechtueerdigen/ welckē verdoemē? Ende ic antwoorde ende seide/ Warachtelijc si hebben een ydel gedachte gepeynst/ want dye aerde is dē woude gegeuen / ēn der zee een plaetse hare vloeden te draghen/ Ēn hi antwoorde mi ēn seyde. Ghi hebt wel geoordeelt/ ēn waer om en hebt ghi v seluē niet gheoordelt? Want ghelijc dye aerde den woude is gegeuen/ ēn die zee haren vloedē/ Also moegen dye gene die opter aerden woonē/ alleē verstaē die dingen die opter aerdē zijn/ ēn nȳ die bouē die hemelē zijn ēn die dingen die bouē die hoocheyt der hemelē sijn

Ēn ic antwoorde ēn seyde/ Ick bid v HEERE/ dat mi sinne wert gegeuē om te verstaē/ want ic en wilde niet vragen vā dinē opperstē saken/ mer van desen die dagelijcx door ons gaen/ waer om dat Is-
C rael dē heidenen tot lachter is gegeuē tvolc dat ghy lief hadt/ is dē ongodlijcken geslachten ghegheuen/ ēn dye wet onser vaderen is tot verderuinghe ghebrocht/ ende die gescreuen gestelteniss en en sijn niewerts/ ēn wi sijn door gegaen vander werelt gelijc sprinchanen/ ēn onse leuen is verbaesinge/ ēn scroeminge/ ēn wi en zijn ooc nyet werdich ontfermherticheyt te vercrigen Mer wat sal hi sinē name doē die ouer ons aēgeroepen is? Ēn vā desen vraechde ic/ ēn hi antwoorde tot mi/ seggende/ Ist dat ghi vele ondersoect so sult ghi dicwils verwonderē/ want de werelt haest al haestende door te gane ēn si en begrijpt niet te dragen die dingen die in toecomenden tijdē den rechtuaerdigen belooft sijn/ want dese werelt is vol ongherechticheyts ende vroosheden/

Maer daer ghi af vraecht sal ic segghen/ Want dat quaet is ghesaeyt/ ende sijn verderuinghe en is noch niet gecomen Hier om ist dattet niet omgheheert en wordt datter ghesaeyt is/ ende dye plaetse wech gae daert quaet ghesaeyt is/ soo en sal niet comē daer dat goede gesaeyt is/ Want dat grasch des quadē saets/ is in Adams herte gesaeyt van beginne/ Ēn hoe vele ongodlicx heuet gebaert tot nv toe ēn baert tot dz dē dorschtijt coēt/ Rekēt by v seluen hoe grote vruchte der ongodlicheyt dat grasch des quadē saets gewonnē heeft/ wanneer die arenē gedroocht sijn / der welcker gheen getal en is / hoe groten dorsinghe sullen si beghinnen te maken?

Ēn ic antwoorde ēn seyde / Hoe ēn wanneer sullen dese dingē gesciedē? Waer om zijn onse iarē weynich ēn quaet? Ēn hy antwoorde mi seggende/ Ēn haest ghi niet bouen den alder hoochsten? Ghi haest ydelijcken bouē hē te sijn / want v ouer are dinghe is vele/ Hebben die sielē der rechtueerdiger ooc vā desen geuraecht in harē vereydinghen/ seggēde. Hoe lange hope ic aldus/ ēn wanneer sal die vrucht des dorschtijts ons loons comen? Ende Hieremiel dye opperste engel antwoorde tot desen sackē seggende/ Wanneer dat getal der saden in v volbracht is/ want hi heeft die werelt in een wage gewegen/ ēn die tijdē heeft hi mz eē mate gemeten/ ēn hi en heeft niet veroert noch opgewect/ tot dat die voorseyde mate volbracht werde / Ēn ic antwoorde ēn seyde O heerscapper HEERE maer wy sijn oock vol ongodlicheits/ Ēn misschien om onsen wille/ ēn werdē der rechtueerdigher dorschuloeren niet vuult/ om die sonden der inwoonders opter aerden.

Ende hi antwoorde mi ende seyde / Gaet ende vraecht de bevruchte oft haer moeder dye draecht ooc noch mach houden in haer seluen/ als si haer negen maende heeft veruult/ Ēn ic seyde/ HEERE si en mach se dā niet houden Ēn hi seyde tot mi/ Dye scappraepen der sielen inder hellen sijn der moeder gelckē/ want gelijc die baerdt/ haest te ontulien den noot der baringen/ also haest dese ooc weder te gheuen die gene die haer beuolen sijn/ vā beghinne sal dy van desen die ghi begeert te siē gewesen worden Ēn ic antwoorde ēn seyde. Heb ic ghenade voor vwē oogen vonden/ ēn ist mogelijc/ ēn ic bē bequaē so wijst mi ofter meer te comen hebbē dā voorledē is/ oft dz meer door si gegaen bouē dā toecomende is/ Ic wete dat voorbi is ghegaen/ mer ick en weet niet wat toecomende is.

Ende hy seyde tot my / Staet ouer dat rechte deel ēn ic sal v wijsen die bedieden is der gelijckenissen/ ēn ic stont ēn ic sach/ ēn siet eenē bernēden ouen ginc voor vore mi/ Ēn het is geschiet/ als die vlamme doorginc sach ic/ ēn siet den roec ginc te bouen/ Hier nā ginc een wolck vol waters / door voor my ēn seinde grotē regen met eenē storme/ Ēn doen den storm des regēs door was gegaen/ so ghingen

die druppelẽ/ Eñ hi seide tot mi / Gelijc dẽ regen meer wascht dã die druppelẽ/ dat vier dã dẽ rooc also ouervloeyde die mate/ die voorbi is gegaen/ Maer die druppelẽ eñ dẽ rooc gingen te bouẽ/ Eñ ic badt eñ seyde/ Meynet ghi dat ick tot in dien dage leue? oft wat salder gescien in dien dage? Hi antwoorde tot mi eñ seyde/ Vandẽ teekenen daer ghi mi af vraecht/ mach ic v eens deels seggen/ Maer ick en ben niet ghesonden v te segghen van uwen leuen/ want ic en weets niet.

¶ Een sprake Esdre eñ des enghels met malcanderen. ¶ Dat.v. Capittel.

Maer vanden teekenen merct alsoe/ Siet die dagẽ sullẽ comẽ in welcken gegrepen sullẽ worden/ die de aerde bewonen in vele chijns/ eñ den wech der waerheyt sal verborgen worden eñ dat lantscap sal onvruchtbaer sijn van gheloue/ eñ de onrechtueerdichz sal vermenichfuldicht wordẽ ouer dese die ghi selue siet/ eñ ouer die ghy voortijts gehoort hebt/ eñ dat lantscap dat ghi nv siet regnerẽ/ sulstu corts woest sien/ Maer ist dat v die alder hoochste geeft te leuẽ/ soe suldi nae die derde trompet siẽ/ eñ die sonne sal onuersiens weder snachts lichtẽ/ eñ die mane driemael inden dage/ eñ vanden houte so sal bloet druipẽ/ eñ dẽ steene sal sine stẽme geuẽ/ eñ die volckẽ sullẽ beroert werdẽ eñ hi sal regnerẽ diẽ si niet en hopen die die aerde bewonẽ/ eñ die vogelẽ sullẽ tsamẽ vhuisinge doẽ/ eñ die Zodomijtsce zee sal hair visscẽ wech werpẽ/ eñ sal snachts eẽ stẽme geuẽ/ die nz vele mẽscẽ bekẽt en hebbẽ/ Mer si sullẽ alle zijn stẽme horẽ

Eñ eẽ scroeminge sal in vele plaetsen gescieden eñ dat vier sal dicwils weẽ gesondẽ wordẽ/ eñ die wilde beestẽ sullẽ verhuisen/ eñ die maencrãke wiuẽ sullẽ selsame wõderẽ barẽ/ eñ in soete wateren sullen soute waterẽ werden geuonden/ eñ die een vrient sal tegẽ den andere vechtẽ/ eñ dã sal den sin vborgẽ werdẽ/ eñ dat vstant sal afgesceidẽ werdẽ in sijn gemac/ eñ sal vã vele gesocht werdẽ/ maer niet geuondẽ/ Die ongerechticheyt eñ oncuyscheyt sal vermenichfuldicht werden opter aerden.

Dat een lãtscap sal sinẽ naestẽ vragẽ eñ seggẽ En is die gerechtichz niet door v door gesprongen die daer rechtuaerdich maect? Eñ dat salt logenẽ eñ het sal in die tijt sijn/ dat die mẽscẽ sullẽ hopen eñ en sullen niet verweruẽ/ si sullen aerbeydẽ/ eñ haer wegen en sullen niet gherecht werden.

Mi is toe gelatẽ v dese teekenen te seggẽ/ eñ ist dz ghi biddẽde weder screyt gelijc ghi nv doet/ eñ vast seuẽ dagẽ/ so suldi weẽ noch meer hoorẽ dan dese/ Eñ ic ontwaecte/ eñ mijn lichaẽ vscricte alte seer/ mijn siele aerbeyde dz si soude ontbrekẽ/ eñ den engel die tot mi comẽ was/ die met mi sprac hielt eñ stercte mi stellẽde op mijn voetẽ/ eñ het gesciede in dẽ tweedẽ nacht/ dat Saalthiel die leydtsman des volcs quã tot mi seggende/ Waer waert ghi/ ende waer õ is v aẽscijn drouich? Oft en weet ghi niet dz v Israel geloost is/ in dz lãtscap haers vhuysinge? Hier õ staet op eñ smaect broot/ eñ en vlaet õs nz gelijc een herder zijn cudde indẽ hãdẽ der vooser wolvẽ/ Eñ ic seyde hẽ/ Gaet vã mi/ eñ en genaect tot mi nz/ Hi hoorde/ also ic seide eñ hi ginc vã my ende ic vastede seuen daghen/ huylende/ eñ screyende/ ghelijc mi Vriel die enghel gheboden hadde.

Eñ het gesciede na seuẽ dagẽ/ eñ die gedachtẽ mijs hertẽ/ warẽ mi weẽ alte moylic/ eñ mijn siele nã weẽ dẽ geest ṽ vstãdenisse/ eñ begõst weẽ redenẽ te sprekẽ voor dẽ alõhoochstẽ eñ ic seide/ o heer scapper HEERE wt alle võscadiẽ der aerdẽ/ ende wt al harẽ bomẽ/ hebt ghi eenẽ wijngaert wtuercorẽ/ eñ wt alle ṽ aerdẽ der werelt hebt ghi v eenẽ gracht vercorẽ/ eñ wt alle bloemen ṽ werelt/ hebt ghi v een lelie vcorẽ/ eñ wt allẽ afgrõdẽ ṽ zee hebt ghi v een riuiere vuult/ eñ wt alle getimmerden stedẽ hebt ghi v seluẽ Ziõ geheylicht/ eñ wt allen gescapẽ geuogeltẽ hebt ghi v eẽ duyue genoẽt/ eñ wt allẽ gescapẽ beestẽ/ hebt ghi v eẽ scaep voorsiẽ eñ wt allẽ vmenichfuldichdẽ volckẽ hebt ghi v eẽ volc vcregẽ eñ vã allẽ hebt ghi dezẽ volc (welc ghi begeert hebt) eẽ geproefde wet gegeuẽ eñ nv HEERE/ waer om hebt ghi eene/ velẽ gheleuert/ Eñ hebt op eẽ wortele/ andẽ bereyt/ eñ hebt uwẽ cenigẽ in velẽ vstroeyt? eñ si vtraden hẽ/ si die uwẽ beloofte tegẽ eidẽ/ eñ de uwẽ vbõde nz en geloofdẽ

Eñ hebt ghi v volc hatẽde gehatet/ so salt met uwẽ hãden gecastijt wordẽ. Eñ het gesciede als ic redenẽ gesprokẽ hadde/ so is die engel tot my ghe D
sondẽ/ die dẽ voorledenen nacht tot my gecomen was/ eñ seide mi/ Hoort mi/ eñ ic sal v onderwijsẽ eñ aẽmerct mi/ eñ ic sal v noch meer seggẽ. Eñ ic seide mijn HEERE spreect/ Eñ hi seide tot mi. Ghi sijt alte seere becommert om Israel/ Of ghi hẽ lieuer hebt gehadt/ dã dẽ genẽ die hẽ gemaect heeft/ eñ ic seyde tot hẽ/ Neen ic HEERE/ mer smert lijdende heb ic gesproken/ wãt mine nieren pinigen mi allen vren/ soeckẽde te begripene dẽ wech des alõhoochstẽ/ eñ te ondsoeckẽ dz deel zijns oordeels/ Eñ hi seide tot mi/ Ghi en vmoges niet/ Eñ ic seyde/ Waer om HEERE? waer toe bẽ ic geborẽ/ ofte waer om en wert mi die baermoeder mijnder moeder nz een graft? op dat ic Jacobs arbeit niet en sage/ eñ die vermoedinge des geslachtes Israel/ Eñ hi seide tot mi/ Telt mi die dingẽ die noch niet gecomẽ en warẽ/ eñ vgadert mi die verstroyde druppelẽ/ eñ maect mi die dorre bloeme weder groen/ eñ doet mi opẽ dye geslotẽ scapraeyen/ eñ brinct mi die windẽ die daer in beslotẽ zijn Tho onct mi dz beelt ṽ stẽmẽ/ eñ dã sal ic v dẽ arbeit toonẽ die ghi begeert te siẽ/ Eñ ic seide/ Heerscapper HEERE/ Wie ist die dese dingẽ wetẽ mach? dã die mettẽ mẽscẽ geen woninge en heeft/ Mer ic ben onwijs/ eñ hoe soude ic mogẽ seggẽ/ daer ghi mi af geuraecht hebt? Eñ hi seide tot mi. Also ghi niet een en cõste gedoẽ/ vãden genen die geseyt sijn/ also en moecht ghi mijn ordel niet vindẽ/ oft int eynde mijn liefde die ic minẽ volc belooft heb/ Ende ic seyde/ Mer siet HEERE/ ghi sijt by den ghenen dye int eynde E
sijn/ eñ wat sullẽ si doẽ/ die voor mi geweest sijn/ oft wi/ oft die gene die na ons sullen sijn? Ende hi seide tot mi/ Ick sal mijn oordeel eenen rinck ghelijken/ Gelijc niet der laetster lancksaemheyt/ alsoe noch der eerster snelheyt/ Ende ick antwoorde ende seyde/ Noch en conste ghi die niet ghemaken dye ghemaect sijn/ ende dye zijn/ ende dye toecomẽde sijn in een/ op dat ghi v oordeel te haestelicker thoonẽ mocht? Ende hi antwoorde mi seggẽde/ En mach dye creatuer nyet haesten bouen den

Esai. x.

schepper noch dye werelt die niet gelijden dye daer
inne ghescapen sullen worden in een? Eñ ic seyde
Hoe hebt ghi uwen knecht gheseyt/ dat ghi leuen=
dich makende / hebt leuendich ghemaect/ die crea=
tuere van v gescapen in een/ eñ die creatuere ghe=
doochde dat/ mach sise nv oock tegenwoordich in
een drage? Eñ hi seyde/ vraecht der baermoed des
wijfs/ eñ ghy sult tot haer seggen / Eñ ist dat ghy
baret/ waer om baert ghi vider tijt? Hier om bidt
haer dat si thien kinderē teenemael bare / Eñ ick
seyde/ Sy en souts ymmer niet vermoghen maer
si moet dat een na den anderen baren.

Eñ hi seyde tot mi/ Eñ alsoo heb ic ooc der aer=
den eē baermoeder gegeuē die ouer haer gesaeyt
sijn vider tijt Wāt gelijc dat onsprekēde kint/ niet
E en baert tgene dat den oudē toebehoort/ also heb=
ic die werelt beschict/ die vā mi gescapen is/ Eñ ick
vragede/ eñ seide/ wāt ghi mi nv dē wech hebt ge
geuē/ so sal ic voor v sprekē / Wāt ōse moed daer
ghi mi vā geseyt hebt/ is noch ionc / eñ nv genaect
si der outhz/ Eñ hi ātwoorde mi seggēde/ vraget
haer die baert/ eñ si salt v seggē Ghi sult hair seg
gen/ Waer om en sijn si nv niet/ die ghi ghebaert
hebt/ gelijc den genen die voor v waren/ mer min=
der van leden? Eñ si selue sal v ooc segghen/ Daer
sijn sommige die inder cracht der ionckheyt ghebo
G ren sijn/ eñ ander dye inder tijt des outheyts / als
die baermoeder begonst te ontbrekē/ geboren sijn
Aldus merct oock ghi/ dat ghi minder van leden
zijt/ dan die voor v waren/ eñ die na v comen min
der dan ghy/ als out werdende creatueren / ende
die sterckheyt der ionckheyt voorby gaende/ Eñ ick
seide/ HERE ic bidde v/ ist dat ic ghenade voor di
nen ooghen heb geuondē/ verthoont uwē knech=
te/ door welcke ghi uwe creatuere sult besoecken

¶ Die Enghel bericht Esdram/ ende geeft hem
bescheet op sine vragen. ¶ Dat. vi. Capittel.

B ENde hi seyde tot mi / Indē beghinne
der aertscher werelt / eñ eer dat dye
wtgangen der werelt stonden / ende
eer dat die tsamen cominge der win=
den waeyden / eñ eer dat dye stēmen
der donderen ghebuyt gauen eñ eer dat die blinc=
kinge der blixemen scheen/ eñ eer die fundamēten
des paradijs beuesticht warē/ eñ eer dat die fraey
bloemen gesien worden eñ eer dat die beweechde
crachten beuestiget worden/ eñ eer dat die ontelli
ker ridderscappen der engelen vergadert wordē/
eñ eer die hoocheden der lucht verhoocht wordē/
eñ eer dat die maten des firmaments genaect wer
den/ eñ eer die schouwen te Zion heet worden/ eñ
eer dat die tegēwoordige iarē ōdersocht worden/
eñ eer dat die vonden der gheenre die nv sondigen
verureemt worden/ eñ eer dat si besegelt waren/
die dat gelooue tot schatten vergaderen/ doē ghe=
dacht ict/ eñ sijn door my alleen ghemaect/ eñ niet
door eenen anderen.

Ende ick antwoorde eñ seyde/ Welcke sal die
afscheydinghe der tijden sijn? oft wanneer sal dat
eynde der eerster sijn/ ende der nauolghender be=
ginsele? Ende hi seyde tot mi / Van Abraham tot
Isaac/ doe Iacob/ eñ Esau/ van hem geboren zijn
so hielt Iacobs hant vā beginne den hiel Esaus/
Esau ist eynde deser werelt/ ende Iacob der naco
mēder. Des menschen hant tusscen dē hiel eñ hā
Esdra en wilt anders niet vragen.

Eñ ic antwoorde eñ seide, O heerschapper e
HERE/ ist dat ic genade voor uwe oogen heb g
uonden/ so bid ic/ dat ghi uwē knecht wilt thoon
deynde uwer teekenē/ welcker ghy my eens deel
den voorgaenden nacht verthoont hebt.

Ende hy antwoorde ende seyde tot my/ Stae
op v voeten/ eñ hoort die alder volste stemme de
gheluyts/ ende daer sal een beroeringe sijn / noc
C die plaetse en sal niet beweecht werden/ in welck
ghi staet. Hier omme als ghi die stemme hoort/ s
en verscrict v niet/ wāt dz woort vā den eynde/ e
dat fundamēt der aerden wert verstaen/ want di
redene beeft daer af eñ wert beroert/ wāt si wee
dat haer eynde verwisselt moet werdē. Eñ het is
geschiet als ict hoorde / so stont ic op/ op mijn voet
eñ ic hoorde/ eñ siet een sprekēde stēme/ eñ hair g
luyt als een gheluyt veelder wateren. Eñ seyde
Siet die dagē comē eñ het sal sijn/ als ic sal begin
nen te genakē/ dat ic besoeckē mach die op die aer=
de woonen/ eñ als ic van hem sal beginnen te ver=
soecken/ die onrechtueerdelijck ghequelt hebben
met haerder onrechtuaerdicheyt/ eñ als dye nede
heyt Zyons veruult sal sijn / ende als dye werel
ouer gesegelt sal werdē / welc sal beghinnen doo
te gaen/ sal ic dese teekenē doen.. Die boeckē sull
open gedaen werden voor dat aensicht des firma
ments/ eñ si sullen alte samen sien. eñ kinderkens
van eenē iare/ sullen met hare stēmen spreken/ eñ
die beuruchte sullen ontidige kinderē baren/ van
drie oft van vier maenden/ eñ si sullen leuen ende
verweect werden/ Eñ die gesaeyde plaetsen sullen
onuerhoets ongesaeyt blikē / eñ volle schapraeyen
sullen ōuerhoets ydel gheuonden worden/ eñ dye
trompet sal met eenē geluyde clinckē/ dye welck
als sise al gehoort sullē hebben/ so sullen si onuer=
siens verscricken eñ het sal sijn.

In dien tijde sullen die vrienden/ de vriendē be
oorloghen als vianden / eñ die aerde sal verscroe=
men met desen/ Eñ die aderē der fonteynē sullen
staen/ eñ en sullen niet afloopē in drie vren/ ende
het sal sijn/ alle dye achter ghelaten sal werden w
allen desen/ die ic geseyt heb/ die sal behouden wor
den/ eñ sal mijn salicheyt sien / eñ dat eynde uwer
werelt/ Eñ die mēschen die ontfangen sijn/ sullen
D sien/ die de doot niet gesmaect en hebbē van haer=
der gheboorten aen / eñ dat hert der inwoonders
sal verandert worden/ eñ het sal in eenen anderen
sin bekeert worden/ wāt dz quaet sal wtgewischt
worden/ eñ dat bedroch sal wt ghebluscht worden/
Mer dat ghelooue sal bloeyen/ eñ dye verderflijc=
heyt sal verwonnen worden / eñ die waerheyt die
so wter maten vele dagen sonder vrucht geweest
heeft sal verthoont worden. Eñ het geschiede doē
hi mi sprack/ eñ siet ic sach allenskens op hē / voor
welckē ic stont/ eñ hi seyde dit tot mi. Ic ben geco
mē om v te thoonē den tijt der toecomēder nacht
Hier om ist dat ghi weder bidt/ ende weder vastet
seuen dagen/ so sal ic v weder groter sakē vercon
digē dan dese/ die ic by dē dach gehoort heb/ want
v stemme is vidē alder hoochstē gehoort/ wāt die
stercke heeft v scickinge gesiē/ eñ hi heeft v suuer=
heyt gesien/ die ghi vā dijnre ionckheyt op hebt ghe

vā dī/eñ daerom heeft hi my gesonden/v alle dese
dingen te verthoonē/eñ v te seggen. Getrout/eñ
en wilt niet vreesen/ende en wilt niet haesten/met
den eersten tidē te denckē ydele dingē/eñ en haest
niet vanden lesten tiden

Eñ hier na ist gescihiet/eñ ic weēde weder/eñ
ic vaste desgelijcx seuen dagen / op dat ick dye drie
weken soude vullen/die mi geseyt sijn

Eñ het gesciede optē achstē nacht/eñ mijn her
D te wert weder beroert in my/eñ ic begōste te spre
ken voor den alderhoochsten/Want minē gheest
wert al te zeer in mi ontsteken/eñ mijn siele wert
beanxt/eñ ic seyde O HEERE/sprekēde hebt ghi
gesproken/vanden beghinne dijnre creatueren/
inden eersten dach/segghende /Het worde hemel/
eñ aerde/eñ v woort is een volmaect werck/Eñ
doen was den geest oft wint/eñ die duysternissen
werden omgedragen/eñ dat swighen/eñ dat ghe=
luyt der stemmen des menschē/en was noch niet
van v. Doe seynde ghi vā uwen schattē dat licht/
midts welcken lichte/v werck soude blijckē. Eñ
inden tweeden daghe / schiept ghy den gheest des
firmamēts/eñ ghi geboot hē/dat hy soude deelē/
E eñ dat hi een deelinghe soude makē tusschē de wa
teren/dat het een deel opwaerts soude gaen/ende
een deel benedē soude bliuen.

Eñ op den derden dach/geboot ghi den wate=
ren vergadert te worden /int.vij.deel der aerdē/
mer.vi.deelē hebt ghy gedroocht eñ behoudē/ op
datmē daer in zaeye eñ bouwe/wāt v woort ginc
voor/eñ het geschiede terstont/want onuersiens
ghinck die vrucht der menichtē voor/eñ die onge
metē smaec der begeerlichcyt/eñ dye menigerhā
de bloemē/ met onuerandelike verwe/eñ rueckē
des ongrondelikē rieckens. Ende dese sijn opten
derden dach gemaect

Maer opten vierden dach/geboot ghi te wor
den dat schijnsel der sonnen/eñ dlicht der manen/
eñ die gesteltenissen der sterren/eñ ghi geboot hē
dat si dē toecomēdē gescapenē mēscē soudē dienē

Op den vijfsten dach seyt ghi den seuēstē dee=
iij. le/daer dat water was vgadert/dattet voort sou=
4.i. de brengen dieren/eñ geuoghelten/eñ visschē/ eñ
het gesciede also. Dat stomme water/dat sonder
siele was/maecte die dieren/die met Gods winc
kinge gheheeten werdē/op dat die natien daer wt
dine wonderlicheden soudē vertellen. Eñ doē be
hielt ghi twee sielen/den eenē hiet ghi Henoch/ eñ
den anderē hiet ghi Leuiathan/ eñ ghi verschietse
van malcanderē/ want dat seuenste deel/daer dat
water was vergadert/en mochtse niet ōtfaē. Eñ
ghi gaeft Henoch een deel/dat opten derden dach
gedroocht is/op dat hi daer in woonē soude/daer
duysent bergen sijn/mer Leuiathan gaeft ghi dat
seuenste vochtige deel/eñ ghi hielt dat/op dat het
tot een verslindinge soude wordē/in welckē ghy
wilt/ende als ghi wilt

E Maer opten sesten dach/geboot ghy der aer=
den/dat si voor v soude sceppen vee eñ beesten/eñ
cruypende dierē/eñ hier ouer Adam/dien ghi tot
eenen hertoge hadt gestelt/ ouer alle die wercke/
die ghi gemaect hadt/eñ wt hē werden wi alle ge
bracht/eñ dat volc dat ghi vercorē hebt. Alle dese
dingen heb ic HEERE voor v geseyt/want om
onsen wille schiept ghi die werelt/maer die anderē
heyden van Adam geboren/seydet ghi niet te wē
sen/eñ want si den speecsel geleken sijn/eñ gelijck
een druppe vanden dake/hebt ghi haer ouervloe
dicheyt gelijct

Eñ nv HEERE/siet dese heydenen/dye voor G
niet geacht zijn/hebben ons begonst te verheerē/ Exo.iiij
eñ te verslinden/mer wi v volc/welc ghi gheheetē
hebt/uwen eerst geborenen/uwen eenighen/uwē
neerstigen minnaer/wy sijn in haer handen gele=
uert/Eñ is de werelt om ōsen wil geschapē/waer
om en besitten wi de erfenis niet metter werelt?
Hoe lange sullen dese dingen zijn.

¶ Die Enghel verthoont Esdra veel heymelike
eñ toecomende dinghen ¶ Dat.vij.Ca A

Ende het gesciede/doen ic dese woor=
den gheeynt had te spreken/so is tot
mi gecomē die Engel/die tot mi ge=
sonden was/inden eersten nacht/eñ
seide tot mi. Esdra staet op/eñ hoort
die reden die ic tot v ben comē spreken/Eñ hy sey
de. Mijn HEERE Godt spreket/Eñ hi seyde tot Luc.xiij
mi. De zee is ghesetin een ruym plaetse/op dat si
diep eñ ongemeten soude zijn/mer den inganc sal
in een enge plaetse ghesetsijn/op dattet gelijc den
stroome soude zijn/wāt wye soude willens in die
zee willen gaen/eñ hē sien/om hē te verheeren? ist
dat hi dat enge niet door en gaet/ hoe soude hi mo
gen comen in dat breede.

Item een ander. Een stadt is ghetimmert eñ
gheset in een blacke plaetse/eñ si is vol alder goe=
den/want dē inganc is enge / eñ in eenē nedergāc
geset/op datter rechter siden vier soude sijn/mer
ter slincker sidē diep water / mer daer is alleē ee=
nen engen pat tusschē hen geset/dat is tussē tvier
eñ het water/also smal/dat den pat mer eens mē
schen voetstap en begripe

Oft die stadt den mensce tot erfenisse sal wor
den gegeuen/ist dat hi noyt dat voorgesette peri=
cule door en heeft gegaen/hoe sal hi sijn erfenisse
ontfaen? Eñ ic seyde/Het is also HEERE

Eñ hi seyde tot mi. Also is Israels deel oock/
wāt om hem heeft hy die werelt gemaect/eñ doē
Adam mijn insettingen ouer getreden is/so isser
geoordeelt watter ghescihiet is. Eñ die ingangen
deser werelt zijn enge geworden/ vol smerten eñ
arbeits. Mer weynich eñ quaet/eñ vol vaers/eñ
zeer met arbeyt onderset. Mer die ingangen der
groter werelt/zijn ruym eñ seker/eñ doēde vrucht
der onsterflicheit

Ist dan/dat die ingegaen sijn/in deser werelt B
niet en hebben moghen begripen/dese enge ende
ydele dingen/veel min sullen si die heymelike din
gen begripen? Nv waerō wort ghy dan gestoort?
daer ghi vganckelic sijt/eñ wat wort ghi beroert
daer ghi sterflic zijt? Eñ waerom en naemt ghi nz
in uwer herten/tghene dat toecomende is / maer
dat teghenwoordich is?

Ick antwoorde/eñ seyde/o heerscapper HE=
RE/siet/ghi hebbet met uwer wet beschict/wāt
die rechtuerdige sullē dese dingē beerūē / mer die
ongelouige eñ godlose sullē vgaē/ Mer dye recht
uerdige sullē benauthedē lidē/hopēde ruymhedē
Wāt die ongodlic gedaē hebbē/eñ geē benauthe=

dē geledē en hebbē/en ſullē die ruymichedē nȝ ſi
Eñ hi ſeyde tot mi/Daer en is geē rechter bo
uen Godt/noch geen verſtaende / ouer den alder
opperſten /Daer vergaen vele tegenwoordighe/
Wāt die wet Godts die voorgeſet is/die wort ó
acht Want God heeft gebiedende ghebóden/den
comenden als ſi quamen/want ſi dat doende/ſou
den leuen eñ wat ſi onderhoudē ſoudē/dat ſi niet
gepijncht en worden

Mer ſi en ſijn hem nyet gehoorſaem geweeſt/
eñ ſi hebben hem wederſeyt/ eñ ſi ſteldē hen ſeluē
C eē gepeynſe der ydelheyt/eñ ſi ſetten hē voor dye
bedriegelichedē der miſdadē/eñ ſi ouerſeydē den
alderhoochſtē niet te ſijn/eñ ſi en hebbē ȝijn wegē
niet bekent/eñ ȝijn wet hebbē ſi verſmaet/eñ ſijn
beloften hebben ſi verſaeckent/ eñ ſi en hebben in
ſijn wettelichedē geē geloone gehadt/ eñ ſi en heb
ben ſijn wercken niet volbracht

Daerom Eſdra ſullē dye ydele den ydelē ſijn
eñ dye volle dē vollē. Siet/dē tijt ſal comē/eñ het
ſal ſijn/wanneer die teekenen ſullē comē/dye ic v
voorſeyt hebbe/eñ die bruyt ſal verſcinē/eñ blijc-
kēde ſal die aerde gethoont wordē/die nv onder-
derct wort/eñ alle die tandē voorſeydē quadē ver
loſt is/die ſal mijn wonderlichedē ſien. Wāt mijn
ſone Jeſus ſal geopēbaert worden/met den genē
die met hem ſijn: eñ ſi ſullē verblijt wordē/die ge
laten ſijn in vier hondert iaren

Eñ het ſal ȝijn na deſe iarē/eñ mijn ſone Chri-
ſtus ſal ſteruē/eñ alle menſcē die adē tocht hebbē/
eñ de werelt ſal gekeert wordē in dat oude ſwigē
ſeuen dagen/ghelijck inden eerſten oordeele/al ſo
datter niemandt achter ghelaten en ſal worden /
ende het ſal na ſeuen daghen ȝijn/ende die werelt
die noch niet en waect/ſal op gewect werden/ eñ
die verdoruen werelt ſal ſteruen/Ende die aerde
ſalſe leueren/die in haer geſlapen hebben/eñ oock
dat ſtof/dat in ſwigene woonet/eñ die grauē ſul
len die ſielen leueren die haer beuolen ȝijn/eñ dye
alder hoochſte ſal opten ſtoel des oordeels geopē
baert wordē/ende die katiuichedē ſullen doorgaē
eñ dye lācmoedicheit ſal vergadert wordē. Mer
dat oordeel ſal alleen bliuē/die waerheyt ſal ſtaē/
ende dat geloone ſal na volgen / ende den loon ſal
ghetoont worden/ende die gherechticheden ſullē
waken/ende die ongerechtichedē en ſullen gheen
heerſcappie meer hebben.

Ge. xv.d Eñ ic ſeyde/Abrahā badt eerſt voor de Sodo
Ex.xxxij. b mitē/ende Moſes voor de vaders/die in de woe-
ſtine ſondichden/eñ dye nae hem waren voor Iſ-
rael inden daghen Achab ende Samuels/eñ Da-
uid voor die verſtooringe/ende Salomō voor de
ghene /dye totter heylichmakinghē quamen/ Eñ
Elias voor die ghene dye den reghen ontfingen/
iij.reg. ende voor den doodē/dat hi leuen ſoude / Eñ Eze
xvij. chias voor dat volck /in die daghen Sennacherib
D ende vele voor velen

Eeſt dan/dat nv dat vergancklelike gewaſſen
is/eñ dye ongerechticheit vermenichfuldicht is /
ende die rechtueerdighe hebben voor dye godde-
looſe ghebeden/waeromme en ſalt nv oock alſo
niet ſijn?

Ende hy antwoorde tot mi ſeggēde. Die tegē
woordige werelt en is dat eynde nyet/dye glorie
blijft daer geſtadelijc in/Daer om hebben ſi voor
die crancke gebedē/Want den dach des oordeels
dat ſal dat eynde deſer tijt ſijn/ende dat beghinſel
des tijts der toecomender onſterflicheyt/in welc-
ken die verderflicheyt door is ghegaen / ende dye
onghematicheit is ontbondē/ende die ongheloo-
uicheyt is af gewaſſen/mer die gherechticheyt is
ghewaſſen/dye waerheyt is op ghegaen. Dan en
ſal niemant mogen ſalich makē/dien/dye verdor-
uen is/noch verdrucken/den ghenen die hem ver-
wonnen heeft

Eñ ick antwoorde ende ſeide/Deſe mijn redē
is deerſte eñ dye laetſte/want het was beter ſ dā
dat lant niet te geuē/oft als hijt nv gegeuē hadde
hem te bedwinghen/op dat hy niet en ſondichde/
Want wat batet den menſchē in deſen tegēwoor
dighen tijt te leuen in droefheyt/ ende dye dooden
te hopen piningen? O Adam wat hebt ghi gedaē?
Want al hebt ghi geſondicht/uw en val en is niet
alleen gemaect/maer oock onſen val/die wt v ge
comen is / Want wat batet ons/dat ons eenē on-
ſterflijken tijt is belooft/mer wy hebben doodlike
wercken ghedaen. Ende om dat ons een ewighe
hope is voorſeyt/mer wi alder quaetſte ȝijn ydel
ghewordē? Ende want ons woningen der ghe
ſontheyt/eñ der vryheyt op ghelevt ȝijn/maer wy
hebben qualic ghewandelt/Ende wāt dye glorie
des alderhoochſten op gelevt is/te beſchermē die
genē/die lancmoedich ghewandelt hebben/ maer
wi hebben in die alder quaetſte weghen ghewan
delt. Eñ want dat paradijs gethoont ſal wordē /
welcs vruchte onuergāckelic blijft/in welcke vri-
heyt eñ medecine is/maer wi en ſullender niet in
gaen want wi hebbē in ondancbare plaetſen ghe-
wandelt. Eñ want haer aenſichtē bouen die ſter-
ren blincken ſullen/dye ontberinge ghehadt heb-
ben/mer onſe aenſichtē ſijn ſwert bouen die duy-
ſterniſſen/want wi en dachten leuēde niet/als wi
ongerechticheit deden/dat wi na die doot ſullē be-
ghinnē te liden. E

Eñ hi antwoorde mi/eñ ſeyde. Dat is dat ge-
peyſe der ſtriders/welck dye menſche ſtriden ſal/
die opter aerden geborē is/op dat hi lide/dat ghy
gheſeyt hebt/iſt dat hi verwonnen wort/Mer iſt
dat hi verwint/ſo ſal hi ontfaen dat ic ſegge/wāt
dat iſt leuē/welc Moſes geſeyt heeft tot den volc
ke/doen hi leefde/ſeggende. Verkieſet v dat leuē
op dat ghi leeft/Maer ſi en gheloofden hem niet/
noch na hem den propheten/ia noch my ooc / dye
tot hen ghesproken hebbe/want daer en is gheen
droefheyt van haer verdoemeniſſen / ghelijck bly-
ſchap ſal ȝijn ouer hem/ dien der ſalicheyt wijs is

Ende ick antwoorde ende ſeyde/ HEERE/
ick weet/ dat dye alderhoochſte ontfermhertich
is ghehceten/in dien / dat hy dien ontfermt / dye
noch niet in die werelt toe ghecomen en ſijn/ en-
de dat hy dien ontfermt / dye bekeeringhe doen
in ſijn wet / ende hy is lanckmoedich teghen den
ghenen /die geſondicht hebben /ende hy is milde
want hi wil gheuen na dat die ſaecken heyſſchen/
ende van grooter ontfermherticheyt / Wandt
hi vermenichfuldighet meer dye ontfermhertic-

heyt desen die tegẽwoordich zijn / eñ die voorbi zijn
gegaen / eñ die toecomen sullen / Want waert dat
hi zijn ontfermherticheden niet en vermenichful=
dichde / so en sal die werelt nyet leuẽdich gemaect
wordẽ / met desen die daer in woonẽ. Eñ hi scence=
ket / want en schencte hi niet vã zijnder goetheyt /
op dat die gene bekeert worden / die ongerechtic=
heyt gedaen hebben / vã haeren ongerechtichedẽ /
soe en sout thien duysenste deel der menschen nyet
leuendich gemaect mogen wordẽ. Eñ waert dat
die rechter niet en verghaue / den genen dye met si=
nẽ woorde genesen zijn / eñ wt twiste die menichte
der versmadinge / daer en souden misschẽ niet vã al
te weinich ghelatẽ wordẽ / in die ontallike menichte.

Esdras bidt voor dat volc Godd en HERE
dat hi meer aensien wille zijn bermherticheyt / eñ
die vromicheyt der / weynigher dan die boosheyt
van vele

Dat.viij.Capittel

A Nde hi ãtwoorde tot mi seggẽde De=
se werelt heeft die alderhoochste om
vele menschen gemaect / mer die toe=
comẽde om luttel / Esdra ick sal voor
v een gelijckenisse segghen. Hoe sult
ghi dye aerde geuragẽ / eñ si sal v seggẽ / wãt si sal
vele meer aerden geuen / daermẽ aerden vaten af
maken sal / met weynich aerdẽ / daermẽ dat gout
af maect.

Also is oock dye daet / der tegenwoordiger we
relt / wãt daer zijnder zeer vele gescapẽ / mer daer
salder weynich salich wordẽ / Eñ ic ãtwoorde eñ
seide / Aldus ziele suypt dẽ sin heel wt / eñ verslint
dat verstãt / wãt ghi zijt mede gecomẽ / willẽde ge
hoor gheuẽ eñ propheterẽ / wãt v en is geen ruym
te gegeuen / dan alleen te leuen / O HEERE / en
sult ghi uwẽ knecht niet toelatẽ / dz wi voor v bid
dẽ / eñ onser herten zaet / eñ maect ons verstãt / op
dat daer vrucht wt come / waer af leuẽ mogẽ alle
geschepnde / dye smenschẽ plaetse sal draghẽ? Wãt
ghi zijt alleen / eñ wi zijn een sceppinghe uwer han
den / gelijc ghi gesprokẽ hebt / Eñ gelijc dat lichaem
in dye baermoeder geschapẽ is / eñ geuende leuẽ / v
scheppinghe wert in vier eñ water behoudẽ / eñ v
schepsele lijt negẽ maẽdẽ / uwe creature die in haer
geschapẽ is / mer dat selue dat behout / eñ behoudẽ
wort / sullen beyde behoudẽ worden / eñ behoudẽ
zijnde / gheeft die baermoeder weder tot haerder
tijt / tghene dat in haer gewasschen is.

Want ghi hebt beuolen den borsten / dat si der
vruchten melck soudẽ geuen op dat / dat gene ghe=
uoedt worde / dat gescapẽ is / eenẽ tijt lanc / eñ dat
ghijt daer na uwer õtfermherticheyt bestelt / ghy
hebt hem gheuoet met uwer rechtuaerdicheyt eñ
ghi hebt hem geleert in uwer wet / eñ ghi hebt hẽ
berispt met uwẽ verstãde / eñ ghi sult hem dooden
als uwẽ creature / eñ ghi sult hem leuende maken
als v werc / Aldus ist dan / dat ghy hem verderft /
die met so vele arbeyden gescapen is / nudes uwen
B beuele / eñ mocht ghijt ooc lichtelijc ordineren / dat
het behouden worden / datter gemaect is

Eñ nv HEERE sal ic segghen / van allen men
schen int ghemeyn (also ghi weet) Maer O HEE
RE van uwen volcke / daer ic smerte om lijde / eñ
om v erfsenisse / daer ick rouwe om drage / eñ om
Israel / om welckẽ ic droeue ben / ende om Jacob /
om welckẽ ic smerte lijde / hier om sal ic beghinnen
te biddẽ bi v / voor my / eñ voor haer lieden / want
ic sie onsen val / onser dye op daerde woonen. Mer
ic heb die snelheyt des rechters gehoort / dye zijn sal.
Hierom hoort mijn stẽme / eñ verstaet mijn reden /
ende ic sal voor v spreken.

Dat begin der woordẽ Esdre eer hi toegeno=
mẽ wert / eñ ic seide / O HERE / die inder eewich
heyt woont / wiens oogen verheuen zijn in die op
perste / eñ in de lucht / eñ wiens throon onscattelijc
is / eñ glorie onbegripelijck / den welckẽ dat heyr
der engelen by staet / met beuinghe / der welcker be Joã.viij
houdinghe / in wint eñ vier ghekeert wort / wiens b
woort warachtich is / eñ wiẽs redẽ stantafstich is / mat.v.b
wiens beuel sterc is / eñ ghestelteniss veruaerlijck
wiẽs aensicht die gronden verdorret / ende verbol
gentheyt die berghẽ doen versmelten / eñ die waer
heyt ghetuyget / Verhoort dat gebet uws knechts /
eñ verneẽt mettẽ orẽ / die bedinghe dijns scepsels

Als ic leue sal ic spreken / ende als ic verstae / so
antwoorde ic. Noch en aensiet die misdaden dijns
volcx nz / die v inder waerheyt dienẽ. Noch en aen= C
merct der heydenen ongodlijke neersticheden niet /
mer die v getuygenissen met smertẽ bewaert heb
ben / noch en denct niet die in v aenschouwẽ valsce
lick gewandelt hebbẽ / mer ghedenct die met wille
de vreese bekẽt hebbẽ / Noch en wiltse niet verlie=
sen / dye beestelike manieren hebben gehadt / mer
aensietse die v wet heerlick gheleert hebben / Noch
en wort hẽ niet verbolghen / die quader dan de vee
sten gheoordeelt zijn / mer hebtse lief die altoos in
dine gerechticheyt ende glorie betrouwen.

Want wi eñ onse vaders in sodanigen siecten
quelen / maer ghi sult om ons sondaers / ontferm=
hertich gheheeten wordẽ / Want als ghi onser ont
fermt / dan sult ghi ontfermhertich gheheetẽ wor=
den / als wi gheen wercken der gherechticheyt en
hebben. Want die rechtuaerdighe / dien vele goe=
der wercken op ghelegt zijn / die sullen wt haer ey=
gen werclijc loon ontfaen. Want wat is die men=
sce dat ghi op hem verbolghet / oft dat vergancke=
like geslachte / dat ghi op hem so bitter zijt? Want iij.regũ.
inder waerheyt / daer en is niemant vandẽ ghebo viij d
renen / die welcke niet ongodlick gedaen en heeft / ro.vij.a.
ende vanden betrouwenden / dye niet misdaen en phi.iij.g
heeft / Wãt daer in sal uwe gerechticheyt gheboot Gal.ij.
schapt worden / eñ v goetheyt o HEERE / als ghy iij
hen lieden ontfermt / die welcke der goeder werc= D
ken niet en hebben.

Eñ hi antwoorde tot mi seggende / Ghy hebt
sommighe dinghen te recht ghesproken / eñ het sal
oock na uwe redenen ghescien / Want ic niet wa
rachtelic gedenckẽ en sal / op dat schepsele der geen
te die ghesondicht hebben voor dye doot / voor dat
oordeele / voor dye verdoemenis / mer ic sal verblijt
worden / op der rechtuaerdiger schepsel ende ick
sal gedencken der pelgrimaghien / eñ der salichma
kinghe / ende des loons der wederontfanginghe.

Also ick dan ghesproken hebbe / also ist oock.
Want ghelijck die ackerman vele saden op daerde Ge.iii b
zaeyt / ende plantet plantinghẽ der menichfuldich Tit.i.f
heyt / maer si en wordẽ niet alle behoudẽ die ghe= Mat.xiij
zaeyt zijn noch si en sullen oock niet alle wortelen / xy.
die gheplant zijn / alsoe en sullen si oock nyet alle be

houden woorden/die inder werelt gescapet zijn

Ende ic antwoorde en seyde. Ist dat ick genade heb gevonden/so laet my spreken. Gelijck als dat saet des ackermans/ist dat nyet op en gaet/oft E uwen regen en ontfanct in tijts/oft ist dat bedorven wort midts veelheit des reges/alsoe vergaet ooc die mensche/dye met uwen handen gemaect is/en uwe beelt is hem genoemt/want ghi zijt hem gelijct/om den wilcken alle dingen ghescapen zijn/ en ghi hebt hem ghelijct des ackermans sade/En zijt op ons niet gram/O HEERE/maer spaert uwen volcke/en ontfermt uwer erffenissen/want ghi ontfermt uwer creatueren

Ende hi antwoorde tot mi seggende. Dye tegen H woordich zijn den teghenwoordigen/ende de toecomende den toecomenden. Want v ouert vele dat ghi mijn creature bouen mi mocht lief hebben/ic heb v/en hem dicwil genaect/maer den onrechtueerdighen nymmermeer. Mer daer inne zijt ghy ooch wonderlijc voor den alderhoochsten/want ghy hebt v verootmoedicht alsoot v betaet/en ghy en hebt v niet gheoordeelt/dat ghi onder die rechtueerdige gheglorificeert sout worden/Daerom sullen vele kattivicheden comen/en alle allendich worden gemaect/die de werelt bewoonen/inden lesten tijden/ want si hebben in grooter houeerdichept gewandelt. Maer verstaet ghi voor v/ende van uwen gelijcken versoect glorie/want dat paradijs is v lieden open/den boom des leuens is geplant/den toecomenden tijt is bereyt/dye ouervloedicheyt is bereyt/die stadt is ghetimmert/die ruste is gheproeft/dye goethept is volmaect/en de wijshept. Dye wortele der quaethepts is van v ghetecket/cranchept/en dye motte is van v verborghen/en de verderffenisse is in die helle gheulucht in vergetinghe. Dye smerten zijn door ghegaen/ende den schat der onsterflichept is int eynde gethoont. Hier omme en wiltet niet meer toe doen/te ondersoecken vander menichten der geenre die vergaen/want si ooch ontfanghende dye vrihept/hebben si den alderhoochsten G versmaet/en si hebben zijn wet veracht/en si hebben zijn wegen verlaten.

Maer si hebben zijn rechtueerdighe ooch noch vertreden/en si seyden in haer herte/datter geen God en was/en nochtans wetende dat si steruen/ want gelijc ghi sult ontfaen dye dingen die ick geseyt heb/alsoo sullen hem ontfaen dorst ende cruycinghe die hem bereyt zijn/want hy en wilde niet dat de mensche verloren werde/Mer si ooc dye gescapen zijn hebben sinen naem besmet/diese gescapen heeft/ende zijn hem ondanckbaer geweest/die hem dat leuen heeft bereyt/waerom mijn oordeel nu naket/welc ick niet allen/dan v ende weynighen ws gelijcken heb verthoont.

Ende ick antwoorde ende seyde/Siet HEERE/nu hebt ghi mi gethoont de menichte der teekenen/die ghy inden laetsten tijt sult beginnen te doen/mer ghi en hebt mi niet verthoont in welcken tijt/ende wanneer.

¶ Teekenen der toecomender tijt/ende die straffinghe Gods/ende Esdre geschieden ooch sommighe openbaringhen

Dat.ix.Capittel.

Ende hi antwoorde tot my seggende. Metende met den tijt in hem seluen/ ende ttal zijn als ghy siet/wanneer een E deel der teekenen die voorseyt zijn/sullen door zijn ghegaen/dan sult ghi verstaen/dat dien seluen tijdt is/in welcken die alder hoochste sal beginnen te besoecken de werelt/dye van hem gemaect is/En alsmen in die werelt aertbeuinge/ende verstooringhe des volcs sal sien/dan sult ghi verstaen/dat dalder hoochste van desen dinghen heeft gesproken/van dien dagen die voor v waren van begin/want gelijck het al dat in de werelt gemaect is/begin en voleyndinge te gader heeft/en die voleyndinge is openbaer/alsoo hebben des alder hoochsten tiden/openbaer beghinnen in wonderen en crachten/en de voleyndingen in de daet en teekenen/En ttal zijn/alle dye salich gemaect sal zijn/en die door zijn wercken mach ontulien/en door tgeloue in welc ghi gheloofte hebt/sal verlaten worden van den voorseyden pericule en dy sal sien/den genen/daer ic door salich make/in mijn lant/en in mijn palen/want ic heb my vander werelt aen gheheylicht. En dan sullen si in allenden zijn/die mijn weghen nu misbruyct hebben/en die sullen in pijnnighe woonen/diese hebben verworpen in versmadinge

Want die mi niet ghekent en hebben leuende/ en weldaden vercreghen hebben/en dye mijn wet C houeerdelic versmaet hebben/doen si noch vrihept hadden/en doen hem noch ruymte open was om berou te bewisen/en verstonden si niet/mer versmadent dese moetent na die doot in pijnighe bekennen.

Hier om en wilt noch nyet meer curioos zijn/ hoe de godlose gepinicht sullen worden/en hoe de rechtueerdige salich worden/en welcker werelt si/ en om welcke de werelt/en wanneer si is/Ende ic antwoorde en sprac. Ic heb te voren gesproken/en nu segge ic/en ick sal namaels seggen/datter meer zijn die vergaen/dan die behouden sullen worden/ gelijck die vloet grooter is dan die druppelen.

En hi antwoorde tot mi segghende. Alsodanich den acker is/soedanich zijn die saden ooc/en hoedanich de bloemen zijn/sodanich zijn de verwen ooc/ en hoedanigen wercker/sodanich is ooc dat werc/ en hoedanich dackermans/alsoo is ooc de bouwinge/want het was den tijt der werelt.

En doen als ic dye so bereyde die nu zijn/eer dye werelt wert/in welcke si wonen souden/en nyemant en weder seyde mi/Als nu een yegelijc was/en ooc die schepper in dye werelt/dye nu bereyt is/en dye maent die niet op en bout/en dye wet die onbegripelijc is/so zijn haer zeden verdoruen/En ic aensmerete die werelt/ende siet/daer was sorghlichept/om die gedachten dye daer in toegecomen zijn.

En ic sacht/en ic spaer dese al te zeer/en ic hielt mi dat wijnkoornken vander druyue/en de plantinge van veel geslachten. Aldus vergaet die menichte/die sonder sake gheboren is/en mijn druyue/en mijn wijnkoornken wert behouden/en mijn plantinge/want ic hebse met grooten arbeyde volbracht

Maer ist dat ghy noch seuen ander daghen ontbeydt/mer ghy en sulter niet in vasten/ghy sult C int velt der bloemen gaen/daer geen huys getimmert en is/ende ghy sult alleen vanden bloemen des velts eten/ende ghy en sult geen vleesch smaken/

ende ghi en sult geeuen wijn drincken / mer alleen bloemen. Bidt den alderhoochsten sonder ophouden/ eñ ic sal comen / eñ spreken met v.

Ende ick ginck so hy my seyde int velt gheheeten Ardach/ende ic sadt daer in de bloemen. Ende ic adt vanden cruyden des ackers / eñ haer spijse is nu tot satheyt geworden.

Ende het ghescbiede na seuen daghen/ende ick sadt/ende adt op hoy/ende mijn herte wert weder geturbeert/ghelijck te voren/ Ende mijnen mont is open ghedaen/ende ick begonste voor den alder hoochsten te spreken/ende ick seyde. O HEERE
:. d v seluen ons verthoonende/ghy sijt onsen vaderen
iiij b gethoont in die woestine/ welcke niet betreden en wert/ende dat onvruchtbaer is/ doen si wt Egipten ghingen/ ende segghende seyt ghi / Ghi Israel hoort mi/ eñ saet Jacob aenmerct mijn redenen.

Siet/ic zaeye mijn wet in v/ eñ si sal in v vruchte doen/ende dat ghi sult daer in geglorificeert
O worden inder eewicheyt/ Want onse vaderen dye wet ontfangende/en hebbense nyet ghehouden/ende si en bewaerden v wetlicheden niet / ende de vrucht der wet en is nyet varende geworden / Noch si en mocht niet/want sy was dine Want diese ontfaen hadden vergingen/niet bewarende dat in hen ghesaeyt was.

A
cij. Ende siet/tis een gewoonte/ dat als dye aerdē dat saet ontfaen heeft / oft de zee het schip/ofte een
iiij b vat spijse oft dranck/als dat verdoruen is daert in gesaeyt is/oft daert in gelaten is/ so worden oock mede verdoruen tghene dat ghesaeyt is / oft dat in ghelaten is/ofte dye dinghen dye ontfaen sijn verdwinen/ eñ die ontfaen sijn/en bliuen bi ons niet.

Mer ons en is so niet ghescbiet/ Wi die de wet ontfaen hadden/sondighende vergingen wy/ende ons hert datse ontfaen hadde/ mer de wet en verginc niet/mer si bleef in haren arbeyt.

E
4.c. Eñ als ic dese dingen in mijn herte sprac/so sach ic aen met minē oogē/ eñ ic sach een wijf ter siden/ Eñ siet/dese droech rouwe / eñ screyde met luyder stemmē/ eñ si leedt groote smerte inden gemoede/ eñ hare cleederen waren van een ghescoort/eñ asscen op haer hooft. Ende ic liet die gedachten daer ic in peysde/ende ic keerde my tot haer/eñ ick seyde haer. Waerō weent ghi/eñ lijt smerte int gemoet?

Ende si seyde tot mi/ Mijn here/laet mi dat ick
G mi bescreye/eñ dat icker noch smerte toe doe/wāt ick ben alte bitter van ghemoede/ende ick ben alte zeer vernedert/ Eñ ic seyde haer. Wat hebt ghi gheleden? Segget my/ Eñ si seyde tot mi. Ic v dienersse was onvruchtbaer/eñ en baerde niet/hebbende eenē man dertich iaren / eñ ic badt den alderhoochsten dese dertich iaren/ nacht eñ dach / alle vren/eñ alle daghe. Eñ het geschiede na .xxx. iaer/dat God my v dienstmaerte verhoorde / eñ sach mijn nederheyt/eñ aenmercte mijn tribulatie/eñ gaf my eenē sone/eñ ick wert alte zeer ouer hē verblijt / eñ mijn man/eñ alle mijn gebueren / eñ wi eerden alte seer den sterckeu. Ende ick voede hem op met grooten arbeyt. Ende het geschiede doen hi op ghewassen was/eñ quā om een huysurouwe te nemen/maecte ick eenen weerschap dach.

Een sprake Esdre ende des wijfs die hem openbaerde. Dat .x. Capittel.

Ende het geschiede/doen mijn sone in was ghegaen/in sijn slaepcamer/viel
E hi eñ sterf/eñ wi keerden allē die lichten om/eñ alle mijn ghebueren/ende stonden op/om my te troosten/eñ ick ruste tot op den anderen dach/tot snachts toe. Eñ het is geschiet/doen si alle gerust hadden/dat si mi souden troosten/dat ick soude rusten/ ende ic stont snachts op eñ vloot/ eñ quā in dit velt/ghelijck ghi siet/eñ ic en dencke nv niet weder in die stadt te keeren/maer hier te bliuen staen/eñ niet te eten/noch te drincken/mer sonder ophouden te weenen/eñ te vasten / tot dat ic sterue.

Eñ ic liet mijn redenen daer ic in was/ eñ ic antwoorde met gramschap tot haer segghende. Ghy sotte bouen alle wiuē/ en siet ghi niet onse weeninge/eñ die dinghen die ons gebueren? Want Zion onse moeder wert met alle droefheyt bedroeft/eñ si is in dees nederheyt vernedert / Eñ nv/want wy alle weenen eñ droeue sijn/ want wy sijn alle mede bedroeft/ mer ghi wert alleen bedroeft in eenen sone. Vraget der aerden/eñ si sal v seggen/dat sijt is/ die met rechts soude beweenē / dē valle so veelder/ ouer haer spruytende/ Want wt haer van beghin sijnse al geboren / eñ dander sullen comen/eñ siet/si wandelen bi na alle in verdoemenis/eñ haer der vele werden wtgheroeyt / Eñ wie sal dan meer weenē dan dese/die so grooten menichte verloren heeft/eñ niet ghi/ die om eenen smerte lijdt? Mer ist dat ghy mi segt/mijn screydinge en is niet gelijc dē screyen der aerden/want ic heb die vrucht mijns buyck verloren/den welckē ic met smertē gebaert heb/maer daerde/na den wech der aerdē/ eñ die tegēwoordige menichte is in haer wech gegaen/ghelijc si daer wt quam/ So seg ic v. Gelijck ghi met arbeyt baerde/also geeft daerde haer vrucht oock den mensche van begin/dien dye si ghemaect heeft/ Aldus hout
nv v smerte bi v seluen/ eñ draecht sterckelic die ge B uallen die v gebuert sijn / wāt ist dat ghi dz perc eñ eynde Gods rechtueerdicht / so sult ghy sinen raet ooc inder tijt ontfaen/ eñ in sodanige sult ghi mede ghepresen worden. Hier omme gaet inde stadt tot dinen man.

Eñ si seyde tot mi / Ic en sals niet doen/noch ic en sal niet in die stadt gaen/ mer ic sal hier steruen/ Eñ ic sprac noch tot haer eñ seyde. En wilt dese rede niet doen/ mer consenteert den genen die v raedet. Wāt hoe vele geuallē heeft Zion. Wort doch vertroost om Jherusalēs smerte/want ghi siet dat onse heylichmakinge verwoest is/eñ dat onsen outaer vernielt is/eñ dat onsen tempel verdoruen is/ eñ onsen psalter is vernedert / eñ den lofsanc heeft geswegen/eñ onse vruechde is vergaē/eñ dat licht ons candelaers is wt ghebluscht/ eñ die arcke ons verbonts is gerooft / eñ onse heylige dingen sijn besmet/eñ den name die ouer ons aengeroepē is/die is bina ontheylicht/ eñ onse kinderen hebbē smaet geleden/eñ onse priesters sijn verbernt / eñ onse Leuiten sijn in die gheuanckenisse ghegaen/ende onse maechden sijn gescheynt/ende onse wiuen sijn vercrachticht/ende onse rechtueerdighe sijn gherooft/ ende onse cleyne kinderkens dye sijn verdaen/ende ons lieden iongen dyenden/ eñ onse stercke sijn onmachtich ghewoorden. Eñ den aldermeesten seget

Zion die is berooft van zijnder glorien/ want hi is
gelevert inden handen der gheender die ons hatē.
Hier om schudt v groote droeffenisse wt/ ende
legt af die menichte der smertē/ op dat v die sterc=
C ke ghenadich si/ eñ die alderhoochste sal v rust ghe=
uen/ van dinen arbeyt eñ moeyte/ Eñ het ghescie=
de als ic tot haer sprac/ haer aensicht blincte ouer
siens/ eñ haer ghesicht wert een blinckende gedaē
te/ also dat ic alte zeer vervaerde wert voor haer/
eñ dat ic dachte/ wat dat ware/ eñ siet/ ouerhoets
gaf si een groot gheluyt der stemmen wt/ vol vree
sen/ dat daer de beweghet wert van des wijfs ghe=
luyt/ eñ ick sach/ eñ siet/ die vrouwe en was mi niet
meer voor ogē/ mer dye stadt wert ghetimmert/
eñ de plaetse wert ghethoont van grooten funda=
menten.

Eñ ic vreesde/ eñ riep met grooter stemmen/
eñ seyde. Waer is Vriel die enghel/ die van beghin
tot mi quam? want hi dede mi comē in die menich
te/ indē wtganc mijns ghemoets. Eñ mijn eynde
is tot verganclicheyt ghewordē/ eñ mijn ghebet
tot lachter.

Eñ als ic dit sprekende was/ so quā hi tot mi/
eñ sach mi/ eñ siet ick was ghestelt als een doode/
eñ mijn verstant was veruremt/ eñ hy hiel mijne
rechter hant/ eñ hi sterckte mi/ eñ stelde mi op mijn
voeten/ Eñ hi seyde mi/ Wat is v/ eñ waerom is v
verstāt verstoort? Eñ ick seyde/ om dat ghi mi ver=
laten hebt/ eñ ick dede na uwe redenen/ eñ ic ginck
wt int velt/ eñ siet ick sach/ dwelck ick niet vertellē
en can

Eñ hi seyde tot mi/ Staet als een man/ eñ ic sal
v vermanen. Eñ ick seyde/ Mijn HEERE spreect/
en wilt mi niet verlaten/ op dat ick niet te vergeefs
D en sterue/ want ic sach dat ic nyet en wiste/ ende ick
hoore dat ick nyet en weet. Oft wert minen sin be=
drogen/ eñ mine siele beswijmt? Hier om so bid ick
v nv/ dat ghy uwen knecht vā desen verwonderen
verthoont/ eñ hi antwoorde tot mi seggēde Hoort
mi/ eñ ic sal v leeren eñ ic sal v segghē van welcken
ghi vreest/ wāt dye alderhoochste heeft v vele ver=
holentheden gheopenbaert. Hi sach uwen rechten
wech/ want ghi waert sonder ophouden bedroeft/
voor v volc/ eñ ghi weende al te zeer om Ziō. Aldꝰ
is dat verstant des ghesichts/ welc voor v een wey
nich tijts verscheen. Dye vrouwe die ghi weenēde
saecht/ die begonst ghi te troosten/ maer nv en siet
ghi dan die ghedaente des wijfs niet meer/ maer v
heeft geopenbaert/ dat die stadt getimmert wert/
eñ want si v vanden gevalle haers soons vertelde
Dit is die ontbindinge. Dat wijf dat ghi saecht/ de
se is Zion/ eñ wāt si v seyde/ dwelc ghi ooc nv sien
sult/ als een ghetimmerde stadt/ eñ wāt si v seyde/
datse onvruchtbaer heeft geweest. xxx. iaer/ waer
om het. xxx. iaren waren/ doen in haer noch gheen
offerhande en was geoffert

Eñ het is ghescbiet na dertich iaren timmerde
Salomon die stadt/ eñ offerde offerhanden/ doen
wast/ dat dye onvruchtbaer eenē soon baerde. Eñ
dat si v seyde/ datse hē met arbeyt opgevoedt heeft/
dat was die wooninghe in Jerusalem/ Eñ wāt si
v seyde/ dat haer sone comende in zijn slaepcamer
sterf ende hem eenen val ghebuerde/ dat was Je=
rusalems val/ die ghescbiet is. Ende siet/ ghi hebt
haer ghelikenis ghesien/ want doen si den sone be
weende/ begonst ghise te troosten. Ende dat heer
anders ghescbiet is/ dat heb ic v verthoont/ Eñ nv
siet/ die alderhoochste/ want ghy wter herten be=
droeft zijt/ eñ want ghy wt gheheelder herten voor
haer lijt/ soo heeft hi v verthoont die claerheyt zijn
re glorien/ eñ de schoonheyt zijnre sierheyt. Daer
om hebbe ick v gheseyt/ dat ghi in een velt sout bli=
uen/ daer gheen huys ghetimmert en is/ want ick E
wiste/ dat dye alderhoochste v dese dingen begonst
te thoonen daer om seyde ick v/ dat ghi inden acker
sout comen/ daer gheen fundament der timmerin=
ghe en is/ Want dat werc der timmeringhen des
menschen/ en mocht niet verdraghen wordē in die
plaetse/ daer des alderhoochsten stadt begōst werē
verthoont te wordē. Hierom en wilt niet vreesen/
noch v hert en verschricke niet/ mer gaet in/ eñ siet
dat schijnsel/ eñ dye grootheyt der timmeringhen/
so vele alst v ontfanckelijc is/ metten ghesichte der
ooghen te sien/ eñ daer na sult ghi hooren/ so vele
alst gehoor uwer oorē ōtfanclic is te hooren. Ghy
zijt salich voor vele/ eñ ghi zijt bi den alderhoochstē
geroepē/ ghelijc ooc luttele. Ghy sult den nacht die
morgen toecomende is/ hier bliuen/ ende dye alder
hoochste sal v thoonen dese gesichtē der alder ouer
ster/ die de alderhoochste doen sal/ den gheenen die
opter aerden woonen vanden wtersten daghen.
Ende ick sliep den nacht/ also hi mi gheseyt hadde.

Hier wort eenen anderen droom ende openba=
ringe bescbreuen ¶ Dat. xi. Capit.

Ende ic sach eenen droome/ ende siet/
vander zee steech eenē arent op/ dye
twelf vloghelē/ eñ drye hoofden had
de. Eñ ick sach/ eñ siet/ hy strecte zijn
vloghelen wt ouer alle aertrijcke/ eñ A
alle de winden des hemels waeyden op hem/ ende
werden vergadert/ Ende ic sach/ eñ van sinē vede
ren werden contrarie vederen geboren/ eñ si wer
den tot cleyne eñ lutter vederkens/ eñ zijn hoofdē
waren rustēde/ eñ dat middelste hooft was meer
dan dāder hoofdē/ mer die arent rustede met hen.

Eñ ic sach weder/ eñ siet dē arent vlooch met
zijn vederen eñ hi regneerde op der aerdē eñ ouer
hen die daer inne wonē. Eñ ic sach/ dat hē alle din
gen ondᵉ den hemel onderdanich warē/ eñ niemāt
en seyde tegē hē/ noch niet een vandē creaturen die
opter aerden zijn

Eñ noch sach ic/ hoe dz die arēt op zijn clauwen
stont/ eñ liet een stēme met sinē vederē wtgaē seg=
gēde. En wilt nz alle te samen wakē/ slaept elc op
zijn plaetse/ eñ waect eenē tijt lanc/ Mer dye hoof=
dē laet indē wtersten behoudē wordē/ Eñ ic sach eñ
siet die stēme en ginc nyet wt vā sinē hoofden/ mer
vander middelt zijns lichaems.

Eñ ic telde zijn contrarie vederen/ eñ siet/ daer
wasser. viij. eñ ic sach/ eñ siet/ ter rechter siden stōt
een vedere op eñ regneerde ouer alle aertrijc. Eñ
tghesciede doē si regneerde/ so quā haer dat eynde/
eñ haer plaetse en was nz meer/ Eñ die naevol= B
gende stont op eñ regneerde/ eñ si hielt vele tijts.
Eñ tgescierde als si regneerde/ eñ haer eynde quā
dat si nyet meer en verscheen/ ghelijc die eerste
Ende siet daer is een stemme tot haer ghecō=
men segghende/ Hoort ghi/ die so langhen tijt dye

aerde hebt gehouden. Dese dingen vercondige ick v/ eer ghi begint niet te blijcken. Niemant na v/ en sal uwen tijt houden/ noch ooc zijn helft. Ende die derde hief op/ eñ hielt dat prinscap/ gelijc ooc die eerste/ eñ si en verscheen niet. Eñ also gebuerdet van allen den anderen bisonder dat prinscap te voeren ende weder niewerts te verschinen.

Eñ ic sach/ ende siet/ inder tijt die nauolgēde vederen werden op gerecht/ vander rechter siden/ dz si ooc souden regeren/ eñ wt desen waser die ooc regeerden/ mer corts en werden si niet meer gesien. Want sommige wt hē werden op ghrecht/ nochtans en regeerden si niet/ Eñ ic sach na desen/ ende siet die .xij. vederen en warē nz/ noch die twee vlogelkens/ ende daer en bleef niet ouer inden lichame des arens/ dan twee rustende hoofden/ eñ .vi. vedekens. Eñ ic sach noch/ eñ siet/ die ses vederkens zijn gedeylt in twee/ eñ si bleuē onder thooft dz ter rechter siden was/ want die vier bleuen in haer plaetse

C Eñ ic sach noch/ dat die onder den vlogelen waren/ begonsten hen op te rechten/ eñ te regeren/ eñ ic sach/ ende siet die eene is opgerecht/ mer terstōt en was hi niet meer. Eñ die tweede snelliker dan die eerste/ eñ waren niet meer.

Eñ ic sach/ ende siet/ die twee die douerhant hadden/ dachten bi hen seluen/ dat si selue oock souden regneren/ eñ doen si dat dachten/ siet/ een der rustē der hoofden/ het wele dat middelste was/ ontwaecte/ want dat was dat meeste der twee hoofden/ Eñ ic sach/ dat die twee hoofden met hem veruult waren/ eñ siet dat hooft is vekeert met den genen die met hem warē/ ende adt die twee onderste vlogels/ die daer dachten te regneren

D Mer dat hooft veruaerde alle aertrijc/ ende het heerscapte daer inne/ ouer die gene die de aerde bewoonē met vele arbeyts/ ende het hiel die heerscappie des aertrijcx/ ouer al die vogelen die gheweest waren. Ende ic sach na desen/ ende siet tmiddelste hooft/ onuersiens en was niet meer/ gelijc ooc die vlogelen. Maer die twee hoofden gingen te bouen de welcke ooc desgelijcs regneerden ouer daerde/ ende ouer die gene die daer in woonen/ Ende ick sach/ ende siet/ dat hooft datter rechter siden was verslinde tgene datter slincker siden was/ Eñ ick hoorde een stemme my seggende. Aenschout tegen v/ eñ aenmerct dat ghi siet/ Eñ ic sach/ eñ siet/ als eenen leeu/ verwect vander bosscagie brullēde/ eñ ic sach/ want hi wt seynde een stemme des menschē totten arent. Eñ hi seyde/ seggende. Hoort ghi eñ ic sal tot v spreken/ eñ die alderhoochste sal v seggē En zijt ghi niet die te bouen zijt gegaen vandē vier dieren/ die ic dede regneren in mijn werelt/ ende op dat door hē dat eynde haerder tijden soude comen.

Ende die vierde quam/ ende verwan alle die dieren/ die door waren gegaen/ ende met gewelt hielt hi de werelt met vele beuens/ eñ alle de werelt met

E ten alder quaetsten arbeyt/ eñ hi bewoonde dz aertrijck/ so vele iaren met bedroch/ ende ghi hebt dye aerde geordeelt/ niet met waerheit/ want ghi hebt die saechtmoedige gequelt/ ende ghi hebt die rustē de gequetst/ ende hebt die logenachtige lief gehadt ende ghi hebt haer wooninge bedoruen/ die vrucht maecten/ ende ghi wierpt die mueren neder/ dō geēder die v niet gedeert en hebben

Ende uwen smaet is totten alderhoochstē op gegaen/ ende v houaerdichceyt totten stercken. Eñ die alderhoochste heeft aengesien dye houaerdige tijden/ ende siet/ si zijn gheeyndt/ ende haer souden zijn veruult. Hier om en verschijnet ghi aerne niet meer/ ende v veruaerlijke vloghelen/ ende v alder quaetste vederkēs/ ende v boose hoofdē/ eñ uwe alder quaetste clauwē/ ende alle v ydele lichaem/ op dat alle daerde vercoelt worde/ eñ weder keere/ verlost zijnde van uwer cracht/ eñ hopen mach oordeel ende ontfermherticheit/ des gheens di ese gemaect heeft.

¶ Noch breeder vanden voorseyden droome/ eñ sine wtlegginge.

Dat .xij. Capittel. A

Nde het ghesciede/ als den leeu dese woordē sprac totten arent. Ende ick sach/ ende siet/ dat hooft dat verwonnen hadde die vier vloghelen/ dye tot hem waren ghegaen/ en waren niet meer/ ende si zijn opgherecht/ dat si souden regneren/ ende haer rijck was smal/ eñ vol oploops

Ende ic sach/ ende siet/ si en verschenē niet/ eñ alle dat lichaem des arens wert verbrant/ eñ dye aerde verschricte alte zeer/ ende ic ontwaecte van den geruchte mijns ghemoets/ ende van grooter vreesen/ Ende ick seyde mijnen gheeste. Siet/ ghy hebt mi dat gegeuen/ daer inne dat ghi des alderhoochsten weghen ondersoect. Siet/ noch ben ick vermoeyt van gemoede/ eñ in mijnen gheest ben ic alte wack/ ende daer is weynich crachtē in my/ vander grooter vreesen/ die ic desen nacht ontfaē hebbe/ Hyerom sal ic den alderhoochsten bidden/ dat hy mi totten eynde toe stercke. Ende ic seyde/ Heerscapper HEERE/ ist dat ic ghenade voor dijne ooghen heb vondē eñ ben ick bi v gerechtuaerdicht/ voor vele/ eñ ooc ist dz mijn gebet sekerlijck voor v aensicht is ghestegē/ so sterct my/ verthoont B mi uwen knecht die bediedinghe/ ende onderscedinghe dees veruaerlicx ghesichts op dat ghy mijn siel volcomelijc vertroost/ want ghi hebt mi waerdich geacht/ mi die wterste tijdē te verthoonē. Eñ hi seide tot mi/ Dit is de bediedinge dees gesichts Den arent/ den welckē ghi op hebt sien stigē vander zee dat is dat rijc dat Daniel v broeder int ghesichte sach/ Maer het en is hem niet bediet/ mer ic bediet v nv. Siet/ die dagen comē/ eñ daer sal een rijck op staen opter aerden/ ende dat salmen vreesen/ meer dan alle dander rijcken/ die voor dat geweest zijn/ want daer sullen tweelf coninghen in regneren/ deen na den anderen/ want dye tweede sal beghinnen te regneren/ eñ hi sal breeder en tijt houden dan die tweelf. Dit is die bediedinghe der tweelf vloegelen dye ghi saechte.

Eñ die stēme die ghi saecht/ die sprac/ niet van sinen hoofde wtghaende/ mer vandē middel zijns lichaems/ Dit is die bediedinghe/ Want na desen tijts zijns rijcs sullen twistē op staen die niet cleyn en sullen zijn/ ende het sal in pericule vā v allē zijn. Maer het sal weder in zijn beginsel ghestelt worden/ Eñ wāt ghi saecht acht onder vlogelē aenhāgende sinen vlogelē. Dit is die bediedenisse/ Daer in sullen acht coningē op staen/ der welcker tiden licht eñ rasch sullē zijn/ eñ twee wt hē sullē vergaen

Maer als den middeltijt genaect/sullen die vier sin=
der tijt gehouden worden/als sinen tijt sal beginnē
te genaken/op dat hi geeynt worde/Maer de twee
sullen totten eynde toe behouden worden
Ende want ghi die drie hoofden hebt sien rusten
de/dit is die bediedenisse/In zijn uuterste sal die al=
derhoochste drie rijcken verwecken/ ende hi salder
weder vele toe roepen/ende si sullen die aerde ver=
heeren/en̄ die daer in woonen met vele arbeits/bo
uen al die voor dese gheweest hebben/Daerom so
zijn si hoofden des arents geheeten. Want dese sul
lent zijn/die zijn ongodlicheden sullen verhalen en̄
die zijn uuterste sullen volbrengen/ Ende want ghi
dat groote hooft gesien hebt/niet verschinēde/Dit
is zijn bediedenisse. Want een uut hen sal op zijn bed
de steruen/ende nochtans met pinen/mer die twee
die volherden/sal dat sweert eten / want des eens
sweert sal eten/welc met hem is/maer nochtās sal
dese inden uutersten midts den sweerdē vallen.
Ende want ghi twee ondervlogelen hebt gesien
hen onderworpen bouen dat hooft/welck ter rech
D ter sidē is. Dit is die bediedenisse/Dit zijnse die de al
derhoochste heeft bewaert/tot sinen eynde / dat is
dat smal rijck ende vol verstooringen.
Dat ghi ooc den leeu hebt gesien/dien ghi vandē
woude saecht ontwaken/ende brullende/ende spre
kende totten arent/ende hem straffende/en̄ zijn on
gerechticheden door alle sine redene/gelijck ghi ghe
hoort hebt/Dit is den wint die de alderhoochste ge
houden heeft totten eynde/tot hen / ende haer on=
godlicheden/ende hi salse straffen / ende hi sal haer
verscoringe voor hen voorhouden / Want hi salse
leuende int oordeel stellen/en̄ het sal zijn/als hise ge
straft sal hebben/dan sal hise castien. Want mijn o=
uergebleuen volc/sal hi met kattiuicheden verlossē
die behouden zijn op mine palen/ ende hi salse ver=
blijden tot dat einde/den dach des oordeels sal co=
men/daer ic van beginne af hebbe gesproken.
Dat is den droom dien ghi gesien hebt/ en̄ dese
sijn die bediedinghen. Aldus hebt ghi alleen weer=
dich geweest/dese verborgenthedē des alderhooch
sten te weetene/ Hieromme so scriuet alle dese din=
gē/die ghi gesien hebt in eenē boecke/en̄ setse in een
verborgen plaetse/en̄ ghi sultse den wisen vā uwē
volcke leerē/der welcker hertē/ghi weet datse mo
gen begrijpen/en̄ behouden dese verborgē dingen.
Mer verbeyt ghi hier noch seuen ander dagen
op dat v verthoont worde/so wat den alderhooch
sten goet sal duncken v te verthoonen/ En̄ hy ginc
van mi.
E Ende het geschiede/als allet volck hoorde/dat
die seuen daghen voorbi waren/en̄ ick nyet weder
gekeert en was in die stadt/ende elck vergaderde
hem/vanden minsten totten meesten/ ende si qua=
men tot mi/ ende seyden my segghende. Wat heb=
ben wi v gesondicht/ ende wat hebben wi onrech=
telijc teghen v ghedaen/dat ghi ons verlatende/in
dese plaetse woont? Want ghy zijt ons alleen ouer=
gebleuen uut allen volcken/ ghelijck een wijndruy
ue uut den wijnghaert/ ghelijck een keersse in dye
duyster plaetse/ ende ghelijck een hauene den sche=
pe/behouden vanden stormen/ Oft en sijn ons die
quaden nyet ghenoch / dye daer gheuueren? Hier
omme/eest dat ghi ons verlaet/ Hoe veel beter had
det ons geweest/dat wi ooc verbrant waren met
Zions brant? Want wi en zijn niet beter / dan dye
ghene die daer ghestoruen zijn/ende si screyden met
luyder stemmen
Ende ick antwoorde tot hen seggende/ Israel
betrout/ende en wilt niet droeue zijn ghy huys Ja
cobs. Wāt uwe gedachtenisse is bi dē alderhooch=
sten ende dye stercke en heeft uwer niet vergheten
inder proeuinghen/ want ick en hebbe di nyet ver
laten/noch ick en ben nyet uut ghegaen maer ick
ben in dese plaetse ghecomen/dat ick voor dye ver
latinghe Zions soude bidden/op dat ick ontferm=
herticheyt soude soecken/voor die nederheyt dijn
re heylichmakinge/ En̄ nv gaet elck in zijn huys /
en̄ ic sal tot v comen na dese daghen.
Ende het volck ghinck wech/alsoo ick hen sey
de/in die stadt/maer ick sadt in dat velt / seuen da=
ghen/ghelijc mi dye Enghel beuolen hadde/ ende
ic adt alleen vanden bloemen des ackers/ vanden
cruyden is mi spijse geworden in dien dage

Vā eenen anderen droome/en̄ zijn bediedin
ge die hē die Engel leert Dat.xiij.Capittel

Ende het is ghescheet na seuen dagen
ende ic droomde snachts eenen droo
A me. Ende siet/vāder zee stont eenen
wint op/ dat hi alle haer vloedē sou=
de verstooten/Ende ic sach/ende siet
dye mēsche wert machtich/met den wolcken des
hemels/ende daer keerde hi sijn aensicht/dat hi sou
de mercken/ende al dat onder hem ghesien wert
dat beefde/ende soo waer zijn stemme van sinen
monde uut ghinck/daer barnden si alle die sine stē=
me hoorden/ghelijck die aerde ruyst/als si dat vier
geuoelt.
Ende ick sach na desen/ende siet/die menichte
der menschen/der welcker gheen ghetal en was/
wert vergadert vanden vier winden des hemels/
ende dat si den man souden bestriden / die op was
gesteghen vander zee/Ende ick sach/ende siet / hy
hadde hem seluen eenen grooten berch uut gegra=
uen/ende hi vlooch op dien/Mer ick socht dat lāt
schap te sien/oft dye plaetse/ waer af dyen berch
uut gegrauen was/ende ic en vermocht dat niet.
Ende hier na sach ic/ende siet/alle die tot hem
verghadert zijn/dat si hem vreechtende verwinnē
soudē/vreesdē al te zeer/ nochtans dorsten si vech=
ten/en̄ siet/als hi den druyst der toecomender me=
nichtē sach/ so en hief hi zijn hant niet op/noch hy
en hielt gheen sweert /noch gheen oorloochs ghe=
were/niet dan(als ick sach)dat hi van sinen mon=
de uut seynde/als een blasinghe des vyers/ende vā
sinen lippen/den wint der vlammen/ende van sijn
der tonghen/seynde hi uut voncken ende stormen.
Ende si zijn al te samen ghemengt/ dese blasinghe
des viers/en̄ den wint der vlammē / en̄ de menich
te des storms/en̄ viel te samē ouer die menichte/
dye welcke bereyt was te vechten met storme/en̄
verbarndese alle dat onuersiens nyet en wert ghe
B sien vander ontelliker menichten / dan alleen stof
ende rooch/en̄ ic sach/en̄ verschricte.
En̄ hier na sach ic dē seluē mēsce/neder dalēde
vandē berge/en̄ die ander vreedsamighe menichte
tot hem roepende/en̄ dat aenschijn veelre menscē
ginck tot hem/sommighe verblidende/ sommighe

bedroefft wesende/ sommighe aengebonden som-
mighe brengende wt hen die gheoffert worden.

Ende ick werdt siec vander menichfuldicheyt
der scrominghe / ende ick wert ghewect / eñ seyde
Ghi hebt uwen knecht van beghinne dese wonde
ren verthoont ende ghy hebt my weerdich geacht
dat ghi mijn bedinghe sout ontfaen / eñ nv vertoont
mi noch die bediedenisse dees droonts. Alsoe ick ŭ
moede in mijnen sinne/ wee den ghenen die achter
ghelaten worden in dien daghen/ eñ veel meer den
ghenen /die niet achtere gelatẽ en zijn / Dye niet ŭ
latẽ en warẽ dye warẽ droeve/ Nv verstae ick dye
dinghen dye welcke wech ghesedt sijn inden wter-
sten daghe/ eñ si sullẽ hen te ghemoete loopẽ/ Mer
eñ ooc van desen die achter gelaten zijn / Om dies
wille sijn si in grooter sorchlichedẽ /eñ in vele nodẽ
ghecomen/ ghelijc dese droomen betoonen / Noch
tan ist den ghenẽ die in sorgen is /lichtelijcker tot
desen te comene/ dan door te gaen als een wolcke
c vãder werelt/ eñ nv te sien dye dinghen dye inden
wtersten ghebueren.

Eñ hi antwoorde tot mi seggende/ Ic sal v die
bediedinghe des gesichts ooc seggen/ eñ daer ghy
af ghesproken hebt sal ick v opendoen / want van
desen hebt ghi geseyt die achter ghelatẽ zijn /dit is
die bediedinge/ Die dẽ vaer wech neemt inder tijt
dese heeft hem bewaert/ die in sorchlicheit gheual-
len zijn/ dese zijn die de werckẽ hebbẽ eñ dat ghelo
ue totten alder sterckten/ hierom weet dat si meer
gesalicht werden / dye achter ghelaten zijn/ bouen
hẽ die doot zijn. Dyt zijn die bedidingẽ des gesichts

Want ghi eenen man hebt sien opstighen van
dat herte der zee/ hi selue ist dye dye alder hoochste
bewaert vele tijden / dye door hẽ seluẽ zijn creatue
re heeft verlost/ ende hi sal beschicken dye achter ge-
laten zijn/ Eñ want ghi wt sinen monde hebt sien
wt gaen/ als windt eñ vier/ eñ storm/ ende wãt hy
geen sweerdt/ noch oorloch geweer en hielt /want
zijn druppelen sceynde die menichte/ die ghecomen
was om hem al vechtende te verwinnen. Dyt is
dye bediedenisse.

Siet die dagẽ comẽ/ wãneerse dye alderhooch
ste sal beginnen te verlossen dye opter aerden zijn/
ende hi sal in eenen ouerganck des ghemoets co-
men/ ouer die ghene/ die dye aerde bewonẽ/ Ende
eenyghe sullen dye andere dencken te beuechten/
die een stadt dander/ eñ dye een plaetse dander / en
de dat een volck teghen dat ander volck/ ende dat
een rijc tegen dat ander rijck

Ende het sal zijn als dese dinghen ghescheden
ende die teekenen die ic v te voren getoont hebbe
d sullen ghebueren/ ende dan sal mijn sone gheopen
baert wordẽ/ den welckẽ ghi als een man op hebt
sien stighẽ/ Eñ het sal zijn/ als alle heidenen zijn stẽ-
me sullen voorẽ/ eñ elc sal in zijn stadt zijn oorloghe
achter laten/ dat si teghen malcanderẽ hebbẽ/ ende
een ontallike menichte sal in een vergadert werdẽ
gelijc willende comẽ/ om hem vechtende te ŭwin-
nen/ Mer hi sal staẽ op dẽ toppe des berchs Zion/
Maer Zion sal comen / eñ sal allen menschen be-
reytende ghetimmert verthoont werden/ ghelijck
ghy den berch hebt ghesien/ wtghegrauen sonder
handen / Maer mijn soone sal straffen dese ha-
re ongodlicheden / dye dye heydenen gheuonden

hebben/ die den storme gemaect zijn/ om haer quã
de gepeysen/ eñ cruyssingen/ daer si mede sullẽ be-
gonst ghecruyst te werden / welcke der vlammen e
ghelijct zijn/ eñ hi salse sonder arbeyt verdoẽ door
die wet die den viere ghelijcken is/ Ende want ghy
hebt ghesien dat hi die ander vreedsame menichte
tot hem vergaderde / Dese zijn die thien geslachtẽ
die geuangẽ gemaect zijn van haren lande /inden
daghe Osee des coninck/ den welcken Salmana-
sar der Assirien coninc gheuanghen leyde/ eñ voer
dese ouer den stroom / eñ si zijn ouergheuoerdt in
een ander landt/ Maer si gauen hen dien raet dat
si die menichte der heydenen soudẽ achter latẽ /eñ
dat si voort soudẽ reysen /in een voerdere lãtscap/
daer noyt menschelijke gheslacht in ghewoont en
heeft/ of ymmer daer haer wetlicheden te houdẽ
dye si in hare lantschap niet en hielden / Sy zijn uit
ghegaen door die enghe inghanghen des strooms
Euphraten.

Die alder hoochste dede hen doen teekenen en
de hi stelde die aderen des strooms/ tot dat si door
waren ghegaen / Want door dat lantschap was
eenẽ grooten wech der reysen eens iaers / eñ eens
haluen iaers / Want dat landtschap heet Areth/
Doen woondẽ si daer inne/ tot indẽ laetsten tijt/ eñ
de nv weder als si beghinnẽ te comen so sal die alder
hoochste dye aderẽ des strooms weder stellẽ / dat
si door moghen gaen/ Om dese sake hebt ghy dye
menichte met vreden ghesien/ Maer ooc die ach
ter ghelaten zijn van uwen volcke / dese sijnt dye
binnen uwen percke geuondẽ worden / Aldus ist
geschiet/ wanneer hi die menichte/ dye vergadert
is/ sal beghinnen te verdoẽ/ sal hise bescermẽ dye
daer ouer ghebleuen sijn/ ende dan sal hi hen vele
wonderen vertoonen. Ende ick seyde HEERE
heerschapper dat thoont mi waer om ick den man
sach opstighen van der herten der zee?

f Ende hi seide mi Ghelijc ghy dese dingen niet
en mocht /noch ondersoecken / noch weten /dye
welcke in die diepte der zee zijn/ alsoe en mocht nu
ooc niemen soon niet sien /noch ooc dye ghene dye
met hem zijn/ dan inden tijt des daechs

Dit is die bediedenisse des drooms/ die ghi ge
sien hebt / ende welc ghy hier alleene verlicht zijt/
Want ghi hebt uwe wet gelaten /ende hebt bi die
mijne neersticheit gedaẽ/ eñ ghesocht. Ghy hebt
uwe leuẽ in wijsheyt bescict/ eñ dinẽ sinne hebt ghi
moeder geheetẽ / eñ daer om heb ick v loon bi den
alderhoochsten verthoont / Wãt het sal zijn na an
dere drie daghen/ dat ic ander dingen tot v sprekẽ
sal / ende ic sal v swære ende wonderlijcke dinghen
wtlegghen

Eñ ick ghinck wech/ eñ ick ghinck door inden
velde den alderhoochsten veele louende ende glo-
rificerẽde vandẽ wonderlijchedẽ die hi door dye tijt
dede. Eñ wãt hi hẽ regeert/ eñ die indẽ tijden vol
bracht zijn. Eñ ic sadt daer drie daghen.

God verthoont hem Esdre indẽ bosch eñ spreect

Dat .xiiij. Capittel

Ende tgesciede optẽ derdẽ dage / eñ ic
sat ond die eyc/ eñ siet die stẽme ginc A
wt tegẽ mi vãdẽ doornẽ bosch eñ sey
de/ Esdra Esdra/ eñ ic seyde Siet ick
HEERE/ eñ ic stont op/ op mine voets

Ende hi seide tot mi / Openbarende / ben ic gheopē
baert ouer den doornē / Ende ick sprac Moses doe
mine volc in Egipten diende / ende ick seynde hem
Exo.iij.b ende leyde mijn volck wt Egipten / ende ic bracht
hē opten berch van Sina / ende ick hielt hem ve-
le daghen by my / ende ic vertelde hem mijnē won
derlichedē / ende ick verthoonde hē dye heymeliche-
dē der tijden / ende dat eynde / ende ic geboot hem
segghēde / Dese woordē sult ghi int openbaer doen
ende niet verberghen / Ende nu segghe ick u / dat
ghi die droomen die ghi ghesien hebt / ende die wt
legginghen dye ic u verthoont heb / verberghet in u
herte / want ghi sult vā allē ghenomē werden / ghy
sult bekeert werden / ouergheblenen met mijnen
rade / ende met ws ghelijcken / totter tijt toe / dat
die tijdē gheeyndt werden / Want dye werelt heeft
haer ionckheyt verlorē / ende die tijden genakē out te
werdē / Want dye tijt is in twaelf deelē ghedeelt /
ende haer tienste / ende dye helft des tienstē deels zijn
door ghegaen / mer noch isser ouer dat ouer dye
helft des tienden deels is /

Aldus so bescict u huys nu / ende straeft u volck /
B ende vertroost haer verneerderde / ende verconditi
ghet nu der verderflicheit / ende laet varē u sterf-
felijke gedachten / ende werpt vā u die menschelijke
lasten / ende doet u nu wt die broosche natuere en-
de sedt wech aen deen side / die ghepeysen die u als
moeylijcste zijn / ende haest u te verhuysen van de-
sen tijden Want die quade dingen die ghy nu ghe
sien hebt ghesciedē / sullē weder arghet doen dan
i.ioan.ij dese sijn / Also vele als die werelt / onuermoghēder
mat.xxiiij sal werden van outheyt / also vele sullen ouer die
inwoonders / die sonden ende boosheden wtden
vermenichfuldicht. Want die waerheyt is verde ver
trocken / ende die lueghen is ghenaket / Nu haestet
dat ghesicht te comen dat ghi ghesien hebt.

Ende ic antwoorde ende seide voor u HERE / Siet
ick sal wech gaen ghelijc ghi mi gheboden hebt / en
de ick sal dat teghenwoordige volck straffen. Mer
die weder gheboren sullen sijn / wye salse vermanē
ende straffen / Aldus is die werelt in duysternissen
geset / ende die daer in wonē sonder licht / Want uwe
wet is ontsteken / want niemant en weet wat van
C u ghesciet is / oft wat ghescieden sal / Ist dat ick
genade in u heb gheuonden / seynt dē heyligē geest
in mi / ende ic sal scriuē al dat in die werelt gesciet is /
vā beghin wat in uwe wet ghescreuē was / op dat
die menschē den pat moghen vinden / ende dye in-
den wtersten leuen willen / dat si leuen /

Ende hi antwoorde tot mi segghende / Gaedt
vergadert u volck / ende ghi sult tot hem segghē / dat
si u binnē veertich daghen niet en soecken / Maer
vergadert u vele bliederboomē / ende neemt met
u Saream / Dabriam / Selemiam / Echanum / ende
Asiel / dese viue die bereyt sijn om snellijc te scriuen
D Ende ghy sult hier comen / ende ick sal in u hertē
een keersse des verstāts ontfinckē / welcke niet wt
gedaen en sal werden / tot dat geeynt zijn / dye din
ghen / die ghi sult beghinnen te scriuen / Ende dan
volbracht sijnde / sult ghi die sommighe openbaer
maken / sommighe sult ghi den wijsen verborgent
lijc leuerē. Want morghen in deser uren / sult ghy
beghinnen te scriuen.

Ende ick ben gereyst also hi mi gheboot / ende ick
vergaderde allet volck / ende seyde / Hoort Israel
dese woorden / Onse vaderen zijn in vreēde landen
ghereyst / van beghin in Egiptē / ende si zijn van daer
verlost ende si ontfinghen die wet des leuens / dye si
niet bewaert en hebbē / die ghi ooc na hen ouertge-
treden hebt / Ende dit lant is u te deele ghegeuē / ende
dat lant Zion / ende u vaders / ende ghi hebt ongerech
ticheyt ghedaē / ende ghi en hebt die weghen niet ghe
houdē / die u die alderhoochste heeft gheboden

Ende want hi een rechtueerdich rechter is / soe nā
hi wt der vā u inder tijt / dat hi gescinct hadde. Ende
nu zijt ghi hier / ende uwe broeders zijn binnen ons
u / Hier om ist dat ghi uwen sinne bedwinct / ende u
herte onderwijst leuendich / so sult ghi behoudē zijn /
ende na die doot / sult ghi ontfermherticheyt vercrij-
ghē / Want dat oordeel sal na die doot comē / als wy
weder leuēde sullē werdē / ende dan sullen der recht
ueerdigher namē blijcken / ende der godloser namen
sullen metter daet ghetoont werdē / Aldus en co-
me nu niemāt / tot mi noch en soecke mi tot veer- i.re.v.c
tich dagen toe

E Ende ic nā viif mannē / also hi my ghebodē had /
ende wi ghinghē int velt / ende bleuē daer / Ende ick ben
tot dē anderē dach ghecomen / ende siet / een stemme
riep mi / segghēde / Esdra doet uwen mont open /
ende drinct / dat ick u geue / Ende ick dede mijnē mont
open / ende siet / een volle drinckuat wert mi gelanght /
Dat was vol waters / ende zijn verwe was ghelijck
als vier / Ende ick nam ende dranck / ende als ick daer wt
ghedroncken hadde / soe wert mijn herte verstan-
dich / ende in mijn borste groeyde wijsheyt / Want
mijnē gheest wert bewaert midts der ghedachte
nisse / Ende mijnē mont wert open gedaen / ende en is
niet meer ghesloté / Die alder hoochste gaf dē viif
mannē verstandenisse / ende si screuen die hooge din-
ghē der nacht / die si niet en wisten / welcke gescept
wordē / snachts aten si broot / maer sdaechs sprac
ic ende snachts en swege ic niet. Ende binnen veertich
daghē / screuen si twee hondert / ende vier boecken.

Ende het ghesciede / als si veertich daghen ver
vult hadden / soe sprac die alder hoochste segghēde /
Die eerste dye ghi ghescreuen hebt / dye spreect int
openbaer / op dat dye weerdighe ende onweerdighe
die lesen / maer die tseuentich laetste / sult ghi bewa
rē / ende ghi sultse allē dē wijsen vandē volcke leue-
ren / Want in desen is die āderre der verstandenis-
se / ende die fonteyne der wijsheyt / ende dē stroom der
kennissen / Ende ic dede also.

Hoe die HERE openbaret Esdre die straffinghē
die hi ouer dat sondige volcke wil latē gaen / ende
heetet hem dat hijt haer lieden vercondige

Dat .xv. Capittel

Het spreect inde ooren mijns volcs / A
die redene der prophetiē / welck ic in
uwē mont sal seynden / seyt die HE-
RE / ende doet / dat si mi enē brief gescre-
uē werdē / want het is die waerheit
Ende vreest niet vandē ghedachtē teghē u / noch dye
ongheloouichedē der teghēsprekers / en laet u nyet
verstricken / want alle ongheloouighe sal in zijn
ongeloouicheit steruen / Siet ic breyge ouer dit aert
rijc seyt die HERE / quade dinghē / tzweerdt)
ende honger / ende dē doot / ende dye verderffenisse. Want
die boosheyt heeft die ouerhāt op alle die aerde / ende

haere schadelike wercken sijn veruult.
Daer om seyt die HEERE/ Nv en sal ic niet swi
ghen van uwer boosheyt/ welcke si boostijck doen
noch ic en sal niet verdraghen dat si oock soe boos-
lijck doen/ Siet dat onsculdighe ende droeue bloet
roept tot mi/ en der rechtueerdigher sielen roepen
volherdelijc/ Wrekende sal ick die wreken seyt dye
HEERE/ ende ick sal alle onschuldighe bloet wt
dien tot mi nemen
Siet mijn volc wert als een cudde schapen tot
ter dodinghe gheleyt/ nv en sal ick nyet lijden dat
het in Egipten woone/ mer ic salt wtleyden in een
machtighe hant/ en eenen hooghen arme/ en ic salt
metter plaghen slaen ghelijc te voren/ en ick sal al-
le sijn lant schepnden. Egipten sal weenen / en sijn
fundamenten metter plaghen gheslaghen/ en met
ter castidinghe welcke hem Godt sal toe bringhen
Die bouwers die dat lant wercken sullen wee-
nen/ wandt hare saden sullen ontbreken/ vanden
C bernenden winde/ ende vande haghel/ en van een
vreeselijcke planete. Wee der werelt/ en dye daer
inne woonen/ wat het sweert is gemaect en haer v
derffenisse/ en deen volc sal tegen den anderen volc
ke opstaen totte strijde/ en sweerden in haren han-
den/ Want die menschen sullen onstantachtich sijn/
en deen den anderen te machtich werdende/ en sul-
len si haren coninc en princen niet achten/ die wege
haerder daden en handelingen in hare gewelt
Een mensche sal in die stadt begheeren te gaen
en en sal niet moghen/ Want om haer houerdicheit
sullen die steden verstoort werden/ die huisen sullen
verscrict werden/ die menschen sullen breesen/ Die
mensche en sal sinen naesten niet ontfermen/ om te
vernielen/ haer huysen tottensweerde/ om te roouen
haer goeden om de honger des broots/ en grooter
tribulatie.
Siet ic roepe te samen seyt Godt/ alle coningen
der aerde om mi te ontsiene/ die va oosten sijn/ en va
suyde en noorde/ en va Libano/ o tot he te bekeeren
en weder te geue/ welcke si die gegeue hebben/ ge
lijc si tot hede toe mijne wtuercorene doen/ also sal
D ic ooc doen en weder geuen in haren scoot/ Dit seyt
die HEERE God/ Mine rechter hant en sal niet
spare/ ouer die sondaers/ noch dat sweert en sal nyet
ophoude/ vanden genen die onschuldich bloet stor-
ten/ opter aerde/ Hier is wtgegaen van sijnder gra
scappen/ en heeft die fundamenten der aerden ver
slindt/ en die sondaers gelijc ontsteken stroo.
Wee den dye sondighen/ ende en houden mijn
gheboden niet/ seyt die HEERE. Ick en salse niet
sparen/ kinderen gaet wech vander macht/ En wil
let mijne heylichmakinge niet besmetten/ want die
HEERE kentse alle dye teghen hem sondighen/
Daer om heeft hijse in dye doot gheleuert/ en in die
verderffenisse/ Want nv sijn die quade dingen ouer
dat aertrijck ghecomen/ en ghi sult daer in blijuen/
E Want God en sal v niet verlossen om dat ghi tege
hem gesondicht hebt.
Siet een veruaerlijc gesichte/ en dies aensichte
van ooste/ Ende die natie der draken der Arabiers
sullen wtgaen in vele wagenen/ en ghelijck blasin-
ghe wert haer ghetal opter aerden gedraghen/ op
dat alle diese hooren rasende in gramscappen/ vree
sen ende beuen/ en als wilde beyren wt den bosscen
sullen si wtgaen/ en sulle toecomen in groter cracht
ende si sullen met hen inden strijdt staen / en si sulle
verwoesten dat deel der Assiriers lants.
Ende hier nae sullen dye draken die ouerhandt
nemen/ gedachtich haerder gebooren/ en si sullen
hen om keeren te samen sweerende/ met grooter
crachte/ om die te veruolgen/ Dese sullen verstoort
worden/ en sullen swighen/ en si sullen haer voeten
ter vlucht keeren/ en dye ond sitter vader Assiriers
cleyn landekens salse beleggen / en sal een va dien
wtmaken / en in haren heyr sal vreese en beuinghe
sijn/ en strijdinge teghen haer coninghen.
Siet een volcke vande oosten / en vanden noor
den totten suyden/ en haer aensicht alte afgrijselijc
vol gramschappen ende onweders/ en si sullen tsa- F
men stooten/ ende si sullen een ouervloedighe ghe-
sterte opter aerden/ en haer gesterte tsamen stoten
En dbloet sal sijn vanden swaerde totten huyse toe/
en des menschen roocke tot des hemels stroysele/
en daer sal grote beuinghe en vreese opter aerden
sijn/ en si sullen vereysen / dye dye gramschap sullen
sien/ ende beuinghe salse beuaen.
En ouervloedige dicke wolcken/ met reghene
vanden suyden/ en noorden / en dat ander deel van
den weste/ en die winde sulle douerhant neme van
den oosten/ en si sullense weder besluyten/ ende die
wolcke die hi in gramschap verwecte/ en dat ghe-
sterte/ om eene verscrickinge te maken/ ten oosten
winde en ten westen salt ghescent werden/ en gro-
te ende machtighe wolcken vol gramschappen en
dat ghesterte / sullen verhoocht werden / op dat si
alle die aerde ende die daer in woonen verscricke/
ende si sullen instorten ouer alle hooghe wtschijne-
de plaetsen een eyselijcke ghesterte / vier ende ha-
ghel/ ende vliegende sweerden/ en vele wateren/ al
so dat ooc alle velden veruult sullen worden/ en al-
le riuieren met veelheyt der wateren / en si sullen
steden en muere/ en berghen ende bouelen/ en bou
ten der bosschen/ en thoy der beemden/ en haer co-
renvelderuen/ en si sullen stantachtich door ghaen
tot Babilonien toe / si sullense verscricken/ si sullen
tot die selue tsamen comen/ en si sullense beleggen/
en si sullen tghesterte/ en alle gramschap ouer haer
wtstorten.
En tstof en den rooc sal van onder opgaen/ tot-
ten hemel toe / en si sullense al dye contsomme lig-
ghen/ beweenen/ en die onder haer ouer blijuen/ sul
len den ghenen dienen/ diese verscrict hebben.
En ghi Asia die v ooc op die hope van Babilo G
nien vertroost hebt/ en een eere haers persoons. Wee
v ghi catiuige / o dat ghi v haer gelijc hebt gemaect
en verciert hebt uwe dochteren in hoerderie / om te
behaghen/ en te glorieren in v boelieerders die al-
tijt begeert hebben met v te hoereren/ Ghi zijt dye
verhatste stadt nageuolcht/ in allen hare wercke/ en
hare vonde/ daer om seyt God/ Ic sal v quade din
gen insende/ weduscap/ armoede/ en honger/ en
swaert en die pestilentie / om uwe huysen woest te
maken/ vand scidinge/ en vand doot/ en die glorie
uwer cracht sal gelijc een bloe verdrooght werden
als die hitte op sal gaen/ dye ouer v ghesonden is/
Ghi sult cranc werden gelijc als ee arm wijfken ge
slagen en geastijdet vande wiue. Also dat die mach
tighe ende minnaers v niet en sullen moge ontfae-

Ende en sal ic v also niet wãtrouwelicleef hebben seyt dye HEERE? Het en ware dat ghi mijn wtvercorenen haddet ghedoot in alre tijt/ verhooghe dye de slavinghe dinder handen / eñ gheseyt ouer harẽ doot/ als ghi dronckẽ waert/ verciert die ghedaente des aenschijns? Datloon uwer hoerderien in uwen scoot/ daer om suldi betalinghe ontfaen

Ghelijck ghi mijnen wtvercorenen sult doen seyt die HEERE/ alsoe sal v God doen / ende sal v in quaet leueren

Eñ v kinderen sullen van hongher steruen/ ende ghi sult midts den swaerde vallen / eñ uwe stedẽ sullẽ vnielt werdẽ/ eñ alle dye uwe sullen midts den swaerde int velt vallen / Eñ die in die bergen zijn / sullen van hongher steruen / ende sullen haer vleesch etẽ eñ bloet drinckẽ / vã honger des broots eñ dorst des waters. Ghi ontsalighe sult door dye zeé comẽ ende sult weder quade dinghen ontfaen/

Eñ inden doorganc sullen si die ghedode stadt gheweldelijc tegen een verscoren / ende si sullẽ eenich deel ws lants wtroeyẽ/ eñ dat deel uwer glorien sullen si vernielen / Voort aen dye weder ghekeerde/ wederkeerende. Eñ als ghy verdoruẽ zijt sult ghy hen voor stoppelen wesen/ ende si sullen v voor vier wesen. Eñ si sullen v verslinden ende v steden/ v lant/ eñ v bergen/ alle uwe bosschagien/ ende dat vruchtdraghende hout/ sullen si met vier verbernen/ Si sullen v sonen gheuanghen leyden/ ende wat ghi hebt sullen si tot eenen roof hebben/ eñ si sullen die glorie ws aenschijns verderuen

Die heydenen wordt oock hare straffinghe voorseyt/ eñ hoe hẽ dat volcke Gods daer inne houdẽ sal. Dat .xv. Capittel.

A
Wee v Babilonien ende Asia/ wee v Egipten/ ende Syria. Omgordet v met sacken eñ hayren cleederẽ/ ende beschreyt v kinderẽ/ ende weest droenich want uwe vernielinghe is ghenaect/ het swaert is onder v ghesonden/ ende wye is die dat afkeeren sal? Het vier is in v ghesonden ende wie ist diet wtblusschen sal? V zijn quade dinghen toe ghesonden ende wye ist dyese verdriuen sal? Sal oocyemãt veriaghen den hongherigẽ leeu in dat bossche? Of sal wt blusschen dat vier in dye stoppele/ ter stont alst beghint te bernen? Sal oock yemãt dat gescut vã eenẽ sterckẽ schutter ghescotẽ weder om driuen? Dye stercke HEERE / seyndt quaet toe/ eñ wie ist diet vdriuen sal? Daer is vier wt sijnre gramscappen gegaen/ eñ wie ist diet wtblusschen sal/ Hi sal blixemẽ/ eñ wie en sal niet vreesen/ Hi sal donderẽ eñ wie en sal niet scroemen? Dye HEERE sal dreyghen/ ende wie en sal niet grondelijck te stucken ghewreuen werden van sinen aẽsichte.

B Dye aerde beefde/ eñ haer fundamẽten/ die zee bloeyt vander diepten/ eñ haer vloeden sullẽ verstoort werden/ ende haer visschen vanden aensichte/ des HEEREN/ eñ vãdẽ claerheyt sijnre cracht want zijn rechte hant is stercke die den boge spãt/ zijn pijlen scherp / die van hem gescoten werdẽ / en sullen niet ruysterẽ als si beghinnen gheschoten te werden in die eynden der aerden/

¶ Siet dye quade dinghen werden ghesonden ende en sullen niet wederkeeren / tot dat si op die aerde comen/ Het vier wert ontstict/ ende ten sal niet wtghebluscht werdẽ/ tot dat het de fundamẽten der aerden verteert hebbe. Gelijct gescutte ghescotẽ vã eenẽ vromẽ scutter niet weder en keert/ also en sullẽ niet weder keerẽ die quade dingẽ/ die welcke opter aerdẽ gesonden sullen worde

Wee mi wee mi/ wie sal my verlossen in dyen daghen/ Dat beghinsel der smerten ende veelder suchtinghen / dat beghinsel des hongers/ eñ veels vernielingens / Dat beghinsel der oorlogen/ ende die machtige sullen scromẽ / dat beginsel der quader dinghen / ende si sullen alle beuen/ Wat sal ick in desen doen/ als die quade dinghen comen / Siet hongher ende plaghe / ende tribulatie eñ vãgicheden zijn gesonden / als ghesselen ter beteringhe/ ende in allen desen en sullen si nyet bekeeren van haren ongerechticheðe / noch si en sullen der geesselen altoos niet gedachtich zijn/.

Syet den lijfcost sal goede coop sijn opter aer- C
den/ alsoe dat si sullen meynen / dat hen den vrede ghesonden si. eñ dan sullen die quade dingen bloeyen opter aerden / dat sweerdt hongher/ ende groote onrust. Wãt daer sal der vele die de aerde bewonen/ van hongere verghaen/ ende dat sweerdt sal die andere verdoen / die ouer bliuẽ vanden hongere/ eñ die doodẽ sullẽ als drec wech ghewoorpẽ worden / ende daer en sal niemãt sijn diese vertrooste/ Want die aerde dye sal woest ghelaten werdẽ/ eñ hare steden sullen afghewoorpen worden/ eñ daer en sal niemant achtere ghelaten worden die de aerde bouwe / ofte diese bezaeyde. Dye boomen sullẽ vruchten gheuen / ende wye salse afplucken/ ende vergaderen? Den wijndruyf sal rijpe werden/ en-
de wye sal dyen treden / want in allen plaetsen sal D
groot ghebrec van menschen zijn/ Dye mensch sal eenen mensch begheeren te siene / oft sine stemme te hooren.

Daer sal der thien achter ghelaten werden vãder stadt/ ende twee vanden acker/ die hem ghebor ghen sullen hebben in den dicken bosschẽ / ende in dye reten der herder steenẽ/ gelijcker wijs als achter ghelaten werdẽ inden olijfboomgaert/ eñ in elcken boome drie oft vier oliuen / oft ghelijck inden afghelesenen wijnghaert / wijndruyuen werden ghelaten/ vanden ghenen die den wijngaert neerstelijck doorsoecken/ also sullen der in dyen daghen drie oft vier ghelaten werden/ den ghenen dye haer huisen doorsoecken met den swaerde.

Ende die aerde sal woest ghelaten werden/ en E
de haer ackers sullen verouden / ende haer wegẽ/ ende alle haer paden sullen doornen bloeyen/ om datter gheen menschen ouer en sullen ghaen/ Dye maechden sullen weenen/ gheen bruydegoms hebbende/ die wiuen sullen weenen / geen mans hebbende/ haer dochteren sullen weenen / gheen hulpe vã haer bruydegõs hebbende / Inden oorloge sullen si verteert werden/ ende haer mans/ sullen in hongher vergaen.

Hier om hoort dese dingen/ eñ bekentse/ o ghy knechten des HEEREN/ Siet dat woort des HEEREN/ ontfanct dat. Die HEERE seyt/ Siet die quade dingen genakẽ eñ en vertragẽ niet/ Gelijc eẽ bevruchte vrouwe/ als si in dye neghende maẽt haer kindt baert/ als nv die ure heer der baringen ghe-

naket/twee oft dry vren te voren/ smerten haeren buyc omgaen/ende als dat kint voort compt van haren buyc/dan niet een ogenblic en vertoeuen/also en sullen die quade dingen niet eenen ogenblick vertoeuen/om voort te comen ouer die aerde/ende die werelt sal weenen/ende smerten sullense al omme houden

O mijn volc hoort mijn woort/bereyt v totten strijt/ende totten quaden zijt gelijc als pelgrimmen opter aerden/Die vercoopt/si als een die vliet en die coopt/als die verliesen sal/Die comenscapt als die geen vruchte en ontfaet/ende die timmert als die niet bewoonen en sal. Die saeyt/als die dat niet maeyen en sal. Also oock/die den wijngaert snoeyt/als dies niet aflesen en sal/Die trouwē als die geen kinderen winnen en sullen/ende die niet en trouwen/so als die weduwers. Daeromme die arbeyden/die arbeyden sonder sake. Want die vreemde geborene sullen haer vruchten maeyen/en sullē haer goet roouen/ende die huysen ommekeerē en haer sonen sullense vangen/want inder gheuanckenisse/ende in honger/winnen si haer kinderen. En die comenscappen/inden rooue/hoe lange vercieren si haer steden/ende haer huysen/ende haer besittingen/ende haer personen/also vele te meer/sal ic hem wantrouwende benijden ouer haer sonden seyt die HEERE.

Ghelijc een hoere/wantrouwende benidet een goet wijf/also sal die rechtuaerdicheit die onrechtuaerdicheit wantrouwende beniden/als si haer verciert/en besculdichtse int aensicht/als hi coēt die verantwoordē sal/dē ondersoeckēde alle sōdē/opter aerdē

Hierom en wilt dien niet gelijc werden/noch sinen wercken/want noch een weynichskē ende die ongerechticheit sal vander aerden genomen werden ende die gerechticheit sal in v regneren.

Die sondaer en segge niet/ dat hi niet ghesondicht en hebbe/want men sal gloeyende colē op zijn hooft verbernen/die seyt Ic en hebbe niet gesondicht voor dē HEERE God/en zijn glorie. Siet die HEERE sal al der mēscen werckē en haer vōdē/en hertē bekēnē.

Want hi seyde die aerde werde/ en si is gemaect. Dē hemel werde/en hi is ghemaect En in sinē woordē zijn die sterrē gefundeert en hi alleē weet der sterrē ghetal. Die de afgrōdē/en hare scattē ondersoect die de zee gemetē heeft/en haer begrijp Die de zee int middel der wateren heeft beslotē en die aerde op die waterē heeft gehāgē mz sinē woorde/Die dē hemel recket/als eē gewelfte ouer die waterē heeft hi diē gheset. Die in die woestine water fonteynen heeft geset/en op die toppē der bergen holen/ om die stromē wt te laten vādē hoochscinendē steenē/ op dat hi die aerde nat soude makē.

Die dē mēsce sciep/en sette zijn herte int middel des lichaēs/en seinde hē geest/ leuē en verstādenisse/en dē adē tocht des almachtigē Gods die alle dinghē gemaect heeft/en ondersoect alle verborgē dingē/in die verborgētheydē der aerdē Dese weet uwē vōt/en der welc ghi dēct in uwe hertē zōdigēde/en willēde v zōdē verbergen

Waerom die HEERE alle uwer werckē ondersoekēde heeft ondersocht en hi sal v alle besculdigē ende ghi sult bescaemt zijn/als v sondē te voorscijn comē voor die mēscen/en die ongerechtichedē sullēt zijn die als besculdigers sullen staen in dien dage. Wat sult ghi doen/oft hoe sult ghi v zonden verbergen voor Gode/en zijn engelē? Siet God is de rechter vreest hē/Laet af vā uwē sondē en vergetet uwe ongerechtichedē/die niet te doene mer eewichz/en God sal v wtleydē/en verlossen vā alle tribulatie/Siet ouer v is ontfunct die hette eenre ouervloediger scarē/en si sullender sommige van v wechruckē/en sulle die ledige met afgoden spisen/en die hē consenterē/sullen dien tot bespottinge/ende tot lachter ende vertredinge zijn/Want dē plaetsen/sal een plaetse zijn/en indē bliggēde steden vele opstanninge zijn/op die gene die dē HEERE vreesen/Si sullē zijn als ontsinnighe niemādē sparēde/om te berouē/en te verwoestene die noch dē HEERE vresende sijn/want si sullē verwoestē/en die goedē rouē/en si sullense wt haren huysen werpē. Dan sal dye proeuinghe mijnre wtuercorenre blijken ghelijc dat gout dat vanden viere gheproeft wert. ¶ Mijn wtuercorene hoort/seyt die HEERE/ Siet die daghē der tribulatiē zijn hier bi/en van dien sal ic v verlossen. En vreeset noch en wanckelt niet/want God is uwe hooftman/En die mijn gebodē en beuelingē hout seyt die HEERE God/op dz v uwe sondē niet en verweghē/en op dat uwe onrechtuerdichedē hen niet ouer en heffen/Wee den genen die van haren sonden gebondē werdē/en werdē vā haer onrechtichedē ouerdect/gelijckerwijs als dē acker wert beuruynet vādē bossce/en sinē pat mz doornē wert bedect/waer ouer dat geen mēsce en gaet/en wert wt gesloten/en gesondē tot verslindinge des viers

Hier eyndet dat vierde boec Esdre/ Welc Jeronimus niet ouer en heeft gestelt wt den Ebreeusche int Latijn. Nv volcht Tobias

Hyer begint dat
boeck Thobie

¶ Vanden leuen/gheslachte/ende vreese Gods Tobie ¶ Dat eerste Capittel.

A

Obias was vandē
gheslachte/eñ stadt Naphtha-
lim/dye daer is inden ouersten
deelen Galileë / op Naason/
nae den wech dye westwaert
leit hebbende die stadt Sephet
ter slincker siden.
Als hi ghevangen was inden dagē Salmana-
sar des conincs der Assirien / Nochtans in die ghe-
iiij. reg. vanckenisse gheset / heeft den wech der waerheyt
xviij. niet verlaten/also dat hi alle dat hy hebben mochte
daghelijcx sinen mede gheuangenen broeders/dye
van sinen gheslachte waren mede deelde / Eñ hoe
wel hi dalder ioncste was inden gheslachte Naph-
thalim/so en dede hi nochtans niet kindtselijc in si
.iij. re. xij e nen werckē Voort meer/doen si allē gingen totten
gulden caluerren/ die Jeroboā dye coninc vā Israel
had gemaect vluchte dese alleen dier alre geselscap
eñ reysde te Jerusalē totten tēpel des HEREN/
eñ aldaer aenbadt hi den HERE God Israhels/
ex. xxij. c eñ offerde ghetrouwelijc alle sijn eerste vruchten/
deu. xij. eñ sijn tienden/also dat hi int derde iaer alle tiendin
B ghe den nieuwen bekeerden / eñ toc comelinghen
diende/dese dingen eñ deser gelijc onderhielt hy na
die wet Gods/doen hi noch eē cleyn kindekē was
Mer doen hi een man was geworden/so nam hi
een huisurouwe Annā/van sinē geslachte/eñ wan
nu xxvij wt haer eenē sone/eñ hiet hē met sinē name/diē hy
Jn. xiiij van sijnder kintsheyt op God leerde vreesen / ende
hem onthouden van alle sonden.
Aldus doen hi midts die geuanckenis in die stadt
Niniue/was gecomē / met sijnē huysurouwen/eñ
met sinē sone/eñ met alle sijn geslachte/eñ als si al-
le vander spise der heidenē atē / soe bewaerde dese
deu. xij c sijn siele/eñ en wert noyt besmet in haer spisen Eñ
want hi des HEREN gedachtich was/in alle sijn
der herten/so gaf hē God genade in die tegēwoor-
dicheyt Salmanasar des coninex / ende dye gaf hē
macht te gaen waer hi wilde/hebbende vryheyt te
doen wat hi wilde.
Aldus reysde hi door alle dye/ in die gheuancke
nisse waren/eñ gaf hen seden vermaninghe der sa
C licheyt/Eñ als hy was ghecomen te Rages/in die
mat xxv stadt der Meden/eñ had thien talēten siluers/van
diē dingen/daer hi mede vandē coninc geeert was
eñ sach met een grote scare sijns geslachts Gabe-
lum/gebrec hebben/die van sinen stamme was/so
gaf hi hem dat voorghenoemde ghewicht siluers/
iiij. reg. onder een hantscrift.
xviij Nae vele tijts doen Salmanasar dye coninck
ij. par. ij doot was / als Sennacherib sijn sone voor hē reg-
ec. xxxvi neerde eñ hatede die kinderen Israhels/in sijn aen-
scouwen / so ghinc Tobias daghelijcx door alle sijn
maesscap/ende trooste se / ende deylden elcken nae
dat hi vermochte van sinen goede.
Hi spijsde dye hongherighe / ende den naecten
iiij .reg. gaf hi cleederen/eñ dye dooden ende verslaghenen
xx. g begroef hi sorchfuldelijc.

¶ Dat .ij. Capittel

Daer na doen die coninck Sennacherib weder
was ghekeert vliende die plaghe van Judeen/ die
God hem hadde ghesonden/ om sine Godlasteringe/wert hi toornich/eñ verslooch vele wten kinderen
Israels/so begroef Tobias haer lichamē Eñ do cōnc
dē coninc wert geboodtscapt/so hiet hi hē dooden
ende nam alle sijn goet
Tobias die vluchte met sinen sone/eñ met sijnē
wiue/eñ was naect verborgen/ wāt vele haddē hē
lief/Maer na viuenveertich dagē/ wert die coninc
gedoot van sinen sonen/eñ Tobias is wederom ge
keert tot sinen huise / eñ alle sijn goet wert hem we
der ghegeuen.

¶ Vander miltheyt/eñ ontfermherticheydt dye welcke Tobias bewees den doodē in haerder begrauinge/waeromme hi gehaet eñ veracht wert/ een kyuagie tusschen hem ende sinen wiue.

¶ Dat tweede Capittel.

A desen dingen/ alst hoochtidelijc dach 1
des HEREN was/ eñ daer een goe
de maeltijt in Tobias huys ghemaect
was/seyde hi tot sinen sone/Gaet eñ
halet somige van onsen geslachte/die
God vreesen/dat si met ons weerscapē. Eñ doen hi
wech was gegaen/ keerde hi weder/eñ bootscapte
sinen vader/datter een wt dē kinderen Israels/op
die strate laghe verworcht/ Eñ terstont spranc hy
vander tafelē/eñ liet de maeltijt/eñ quā nuchteren
tottē lichaē/eñ hi nam dat op/eñ droecht heymelijc
tot sinē huise/op dat hijt behēdelic soude begrauen
als die sonne onder waer ghegaen/ Eñ doen hi dat
lichaem had verborgen so adt hi broot met rouwe
eñ beuinge/ghedenckende die reden die de HE-
RE door den Propheet Amos ghesept had / Dye A
daghen ws hoochtijts sullen verkeert werden/in b.
weenen eñ in kermen.
Doen die sonne onder was ghegaen/so ghinc C
hi/eñ begroef hem / Maer alle sijn naeste straften
hem seggende/ Ghy sijt onlangs om deser saecken
wille geheten dootgeslagē te werden / ende en sijt
nauwelijc dat ghebot des doots ontgaen/ eñ ghy
begraeft dye dooden weder! Maer Tobias Godt
meer vreesende dā dē coninc/ruete ouer al die lich-
amen der verslaghenen wech / ende verberchse in
sijn huys/eñ begroefse te middernacht.
Ende het ghesciede op eenen dach/dat hi vermoeyt vander begraeffenisse thuys quam/eñ hem C
neder ghelept had bi die want / ende ontslape was
ghewordeñ/dat werme drecken wt der swaluwē
neste doen hi sliep/vielen hem op sijn ooghen/eñ hi
wert blint/Mer dese tēptatie liet hem Godt daer
om ouercomen/ op dat den nacomelinghen een ex
empel sijnder lijdtsaemheyt soude werden ghegheuen/ghelijc ooc den heylighen Job/ Wāt hoe wel
hi God altijt van sijnder kintsheyt op geureest had
eñ sijn gebodē bewaert/so en wert hi niet bedroeft
tegen God/dat hem die plaghe der blintheyt was
ouercomen/maer hi bleef onbewegelijc in die vree
se Gods/God alle die dagē sijns leuēs danckende
Want gelijc die coninghen den saligen Job be I
spotten/also bespottedē desen sijn magen seggēde J
Waer is v hope/om welcker ghi aelmoesen eñ be- iij.
grauinghe deet! Maer Tobias strafte se seggende/
En wilt alsoe niet spreken/ want wi sijn kinderen

der heiligen/eñ wi verwachten dat leuen/dwelck
God diẽ sal geuẽ/die hair trouwe nimmermeer
van hem en veranderen/

D Anna zij huisurouwe ginc dagelijcx totte weec
iiij. wercke eñ bracht den cost die si vandẽ arbeyt hair
der handen mochte vercrighen

Waer wt het ghesciet is/dat si eenen bock der
gheyten nam ende thuys bracht/Als haer mã die
stẽme des bletẽdens hoorde/so seyde hy. Siet dat
xij het mischien niet ghestolẽ en si/Gheuet sinen hee=
re wederom/wãt het en is ons niet geoorloft yet
te eten/noch aẽ te roerẽ/wt diefstẽ. Sijn wijf toor
nich sijnde antwoorde hier toe/Dine hope is opẽ=
baerlijc ydel geworden/ende v aelmosen sijn nv
verschenẽ/ Ende met dese eñ deser gelijcke, woor
den verweet si hem

¶ Een hertelijc gebet den God den heere in zijn
der eñ des volcs droeffenisse/eñ gheuanghenisse
van Sara Raguels dochter/ende haer ongheluc
ende ghebet Dat. iij. Capittel.

A
Doen versuchte Tobias eñ begonste
met tranen te bidden seggende. HE
RE/ghi sijt rechtuaerdich/ende alle
v oordelẽ zijn warachtich / ende alle
dijn weghen sijn ontfermherticheyt
ende waerheydt eñ oordeel / Eñ nv HERE/sijt
mijns gedachtich/en nemet gheen wrake vã mij=
ne sonden /noch en ghedencket mijnre misdaden/
noch mijnder ouders niet/Want wi en hebben dı
iij ne gheboden niet ghehoorsaem geweest dair om
zijn wi ouergeleuert/in berouinge eñ geuancke
nis/ende in die doot eñ in een geclap /eñ in eẽ lach
teringe alre natien/daer ghi ons onder verstroeit
hebt/Eñ nv o HERE zijn v oordelen groot wãt
wi niet gedaen en hebben na dine ghebođen/ende
iij wi en hebben niet louterlijck voor v ghewandelt
Ende nv o HEERE doet met mi na uwẽ wille
ende ghebiet dat minen gheest in vreden ontfaen
werde/want het is my orbaerlijcker te steruẽ/ dã
te leuen

B Eñ het gheuiel optẽ seluen dach/dat Sara die
dochter Raguels in Rages dye stadt der Meden/
oock lachteringhe hoorde / van eẽn vanden dienst
maechden haers vaders /dat si seuen mannẽ was
gegeuen/ende die duuel Asmodeus geheetẽ had=
se gedoot /ter stont als si tot haer waren ingegaẽ
Hier om als si dit meyskẽ berispte om haerđ scult
wille/antwoorde sy haer seggẽde/Wi en moeten
voort meer sone noch dochter wt v sien opter aer
den/ghi dootslcer uwer mannen/Wilt ghi mi ooc
doden gelijc ghy seuen mannen hebt gedoot/Tot
C deser stemmẽ ginc si op die hoochste camer haers
huys/eñ en adt noch en dranc in drie daghen noch
in drie nachten/maer si bleef int gebet/ ende badt
God met tranen dat hyse van deser lachteringhe
wilde verlossen.

Ende het is ghescħiet opten derden dach doen
j.c si tgebet voleynde/dat si den HEERE ghebene=
dide seggende/Uwen name is ghebenedijt o God
onser vaderen/die welcke als ghi grã sijt/sult ghi
ontfermherticheit doen/ende inde tijt der tribula
tien/vergeeft ghi die sonden/den ghenen die v aẽ
roepen/O HEERE ick keer mijn aenschijn tot v
ix. ick heffe mijn ooghen op tot v/O HEERE / ick
biddde/dat ghi mi vã deser lachteringe ontbint of
dat ghi mi vanđ aerdẽ wech neẽt. Ghi weet HE
RE/dat ick noyt man begheert en hebbe/ende dz
ick mijn siel reyn gehouden hebbe/vã alle begeer
licheyt/Ic en hebbe mi noyt den spelendẽ gemen=
ghet/noch met den genen die in lichtuerdichz wã=
delẽ/mi deelachtich gemaect/Mer ic hebbe gecõ=
senteert eenẽ mã te nemẽ/met uwer vreesẽ/eñ nz
met mijnre wellustichz. Eñ of ic en was dier niet
werdich/oft si en warẽ misscië mijs niet werdich
wãt ghi hebt mi misscië eenẽ anderẽ mã na gehou
dẽ. Wãt uwẽ raet en is niet in des mensčẽ macht

Mer dit heeft elc voor seker dye v dient/ist dz B
zij leuẽ in proeuinge is/dz hi gecroont sal werden/ esa. viij.
maer ist in tribulatien/so sal hi verlost werdẽ/en
de ist dat in straffinghe is soe sal hi tot v mogẽ co
men/Want ghi en hebt gheenen lust in onser ver
derffenissen/wãt na onweder maect ghy stilte/en=
de na traninghe eñ weenen gheeft ghi verhuegin
ghe/O God Israhels/dijnen name si gebenedijt/
inder eewichelyt

In deser tijt zij haerđ beydẽ ghebedẽ verhoort
in dat aẽsicht der heerlicheit des hoochstẽ Gods/
Eñ Raphael die heylighe engel des HEREN/is
nv gesonden dat hise beyde gesont soude maken
der welcker ghebeden tot eender tijt in die tegen
woordicheyt des HEREN vertelt sijn.

¶ Tobias geeft sinen sone (doe hi meende dat dẽ
doot hem waer bi) scoone leeringhen ende onder=
wisingen te leuen onstraffelic ende Godsalichlijc
¶ Dat. iiij Capittel.

Aldus doen Tobias meynde/dat sine A
gebet worde v̄hoort/dz hi soude mo=
gẽ steruẽ/soe riep hi Thobiam sinen
soone/tot hẽ eñ seyde tot hẽ/mij sone
hoort die woordẽ mijns monts/ende
legtse in v herte/als een fundamẽt. Als God mij exo. xx. c
siele tot hẽ neẽt soe begraeft mij lichaẽ /eñ hebt v Deu. v. f
moeder in eeren alle die daghen haers leuens

Ghi sult gedachtich wesen welcke eñ hoe grote
periculẽ si in haren lichaem gheleden heeft om v/
Eñ als si den tijt haers leuens ooc veruult heeft/
so begraeftse bi mi.

Hebt God alle dye tijt ws leuens in dine ghe ro. vij. d
dachte/eñ wacht v dat ghi der sonde niet tot eeni pro. iij. b
ger tijten cõsenteert/eñ niet achter en laet die ge= luc. x. d
boden des HEREN ons Gods

Doet aelmoesen wt uwen goede/eñ en wilt v B
aensicht niet afkeeren van eenighẽ armẽ/Want mat. vi c
also salt geschiedẽ/dat het aensicht des HEREN/
vã v nz en sal werdẽ afgekeert/ ẽ ijt ontfermher= ij. co. viij
tich also ghi vermoecht/Hebt ghi vele/ soe gheeft g
ouervloedelijc. Hebt ghi weynich so doet neerstic phi. iiij b
heyt dat weinich ooc geerne mede te deylen/wãt ro. xij. a
ghi vergadert v tot eenẽ schat/een goet loon indẽ act. iij. d
dage der noot/wãt die aelmoese verlost vã alle zõ
den/eñ vander doot/eñ si en sal die siele niet in die
duisternissẽ latẽ gaẽ/Die aelmoese sal eẽ groot be
trouwẽ zij bidẽ hoochstẽ God/allẽ dẽ ghenẽ diese i tes. iiij.
doẽ. Mijn soõ wacht v vã alle hoerderie/eñ behal d
uẽ v huisurouwe en lidet nimmermeer eenige mis
daet te wetẽ En latet die houaerdichz nimmermeer
ĩ dinẽ sin noch in dinẽ woorde heerscappie hebbẽ
Wãt in hair heeft alle v̄derffenisse begin genomẽ

Dye v yet gewaecht heeft dien geeft ter stont
zijn loon/ende dat loon dijs huerlings en bliue in
kr.xxv.b gheender maniere bi v/Dat ghi hatet v van eene
dc.xiij.e andere gedaen te werdene/siet dat ghy dz niet ee=
ma.vi.b nē anderē te eeniger tijt en doet/Eet v broot met
den hongherighen/eñ met den behoeuenden/eñ
bedect den naectē/vā uwen cledere/Stelt v broot
ende uwen wijn op die begrauinghe des gherech
ten/eñ en wilt daer wt niet eten eñ drincken/met
ten sondaers/Soect altijt raet vandē wisen. Ghe
benedijt God altoos/eñ heyscht vā hē dat hi v we
gen stuere/eñ laet alle v raden in hem bliuen

Mijn sone/ic geue v ooc te kēnē/dat ic heb ge
geuē/thien talentē siluers/doē ghi noch een cleyn
kindekē waert/Gabelo in Rages der Medē stat
eñ ick heb sijn hantscrift bi mi/Aldus ondersoect
hoe ghi tot hem mocht comen/eñ dat ghy vā hem
ontfangen mocht/ dat voorghenoemde ghewicht
siluers/eñ hem sijn hantscrift weder gheeft

Mijn sone en wilt niet vreesen het is wel waer
wi leuen een arme leuen/maer wy sullē vele goe
ro.viij.c den hebben/ist dat wi God vreesen/ende wy van
ma.v.d. alle sonden scheyden ende wel doen.

Tobias volcht sinen vader/hy onfāgt vā hem
een oeuele aēgaēde dē ghelde/dwelcke hem Ga
belus sculdich was te geuen die selue wort van si
nen vader met den enghel sinen lytsman/wech ge
E sonden Dat.v.Capittel.

Doen ātwoorde Tobias sinē vader/
eñ seyde Vader alle die dinghen dye
ghi mi gebodē hebt/dye sal ic nerste
lic doen/Mer hoe dat ic dat ghelt sal
soecken/en weet ic niet/hi en kēt mi
niet/eñ ic en ken hē niet/Wat litteckē sal ic hē ge=
uen:noch ic en heb den wech ooc noyt ghewetē/
door welcken men derwaerts reyst. Doē ātwoor
den hē sijn vader eñ seyde/Jc heb(het is waer) zijn
hātscrift bi mi/het welcke als ghi hē toōt/sal hijt
v ter stont geuē/Maer gaet nv/eñ soect v eenigē
getrouwen man/die met v gae/behouwelijck sijn
B loon/te wile ic noch leue/op dz ghijt ontfangt.

Doen ghinc Tobias wt/eñ vant eenen scoo
nē iongheline opter straten/staende ghescort/eñ
als bereyt te wandelē/Eñ met wetēde dat die en
gel des HEEREN was/gruete hē eñ seyde/Van
waer sijt ghi goede iongelinc? Eñ hy antwoorde/
Wt den kinderen Israel Eñ Tobias seyde tot hē
Weet ghi den wech die tot der Meden lantschap
leyt? Hi antwoorde/Jc weet dien/eñ ic heb alle zijn
wegen dicwil gewandelt/eñ ic logeerde bi Gabe
lum onsen broeder/die daer woont in Rages/der
Meden stadt/die daer leyt op den berch Egbatha
nis/Tobias sprac tot hem/Jck bid v verbeyt mi/
tot dat ic minē vader dese selue dingē vercondige

Doen ghinc Tobias in/ende gaf sinen vader
alle dese dingē te kennen/ouer welcke hē die vadē
verwonderde eñ badt/dat hi tot hē in soude gaen

Als nv die Enghel in quam/so gruete hy den
vader/eñ seyde/V si altijt blijscap/Ende die oude
Thobias sprac/ Hoedanige blijschap sal ic hebbē/
die in duisternissē sitte/eñ dlicht des hemels nz en
sie? Tot welckē dye iongelinc sprac/Sijt sterc van
gemoede het is seer na bi/dat ghi van Gode ghe
nesen sult werdē/Eñ Tobias sprac tot hem Sou
di minen sone niet mogen bringen tot Gabelum
in Rages der medē stadt? Eñ als ghi weder comt
sal ic v uwen loon geuen/Eñ die engel seyde tot
hē/Jc sal hē leydē/eñ weder brengen ghesont tot
v/Dē welckē Tobias antwoorde/Jc bid v gheeft
mi te kennē vā wat huyse/of vā wat geslachte sijt
ghi? Tot welcken Raphael denghel seyde/ Soeckt
ghi dat gheslacht des huerlings/oft soect ghi dinē
sone eenen leytsman/die met hē gae? Mer op dat
ic v messchiē nz sorchfuldich en make/Jc bē Azari=
as die sone des grooten Ananie/Eñ Tobias ant
woorde Ghi sijt wt eenē grootē gheslachte/maer
ic begeer dat ghi niet gram en wert/dat ick v ghe= I
slachte heb willen weten//Die engel seyde tot hē
Jc sal dinē sone gesont leyden/eñ ic sal hem v ghe
sont weder bringen/Tobias antwoorde eñ seide
Wandelt wel/eñ God si in uwen wech/eñ sijn en
ghele gae met v inden weghe.

Eñ doē alle dese dingen bereyt waren/ diemē
inden wech soude draghen/so seyde Tobias sinen
vader/eñ sijnder moeder/Adieu eñ wādeldē bei.
de te samen=

Eñ als si ghereyst warē/ so begonste sijn moe
der te weenē/eñ te seggē/Ghi hebt dē stoc ons ou
derdoms wech ghenomen/eñ hebt hē vā ons ghe
sonden/Och oft God dat gaue/dat dat gelt noyt
en ware geweest/daer ghi hē omme gesondē hebt
Onse armoede hadde ons ghenoech geweest/dat
wi dat voor rijcdommen hadden gerekent/dz wy
onsen sone hier hadden ghesiē

Eñ Tobias seyde tot haer/ En wilt nz weenē
onse sone sal gesont comen/eñ sal wel uarēde we=
der keeren tot ons/eñ dine ogen sullē hē siē/Wāt
ic ghelooue/dat die goede Engel Gods met hem
ouer den wech sal gaen/eñ dat hi alle dingen wel
sal bescicken/die bi hem gedaē werden/alsoo dat
hi weder met vruechdē tot ons sal keerē Tot dier
stēmen hielt sijn moeder op vā weenē/eñ sweech.

Op der strate aen een water/vinghen si eenē
visch van den welcken beueelt hem dengel wat te
houden/ende onderwijst hē waer toe dattet oor
baerlic wesen sal/ Dat.vi.Capittel

Tobias is gereyst/eñ eenē hont is hē A
nageuolcht/eñ hi bleef inden eersten
nacht bidē stroō/Tigris/Eñ hi ginc
wt dat hi sijn voeten soude wasschen
eñ siet eenen groten visch ginck wt/
om hē te verslindē/Den welcken Tobias ontsach
eñ riep met groter stēmen seggende/HEERE/
hi vaert mi toe/Eñ die engel seyde hē/ Grijpt zijn
kake/eñ trect hē tot v Eñ als hy dat ghedaen had
soe trecte hi hem opt drooghe/ende hi beghonst te
trapperen voor sijn voeten

Doen seyde hē denghel / Doet het inghewant
van desen vische wts/eñ legt v zijn hert/ eñ galle
eñ leuer op/wāt dese dingen sijn vā noode tot me
decinen/Als hi dat gedaē hadde/briedt hi dē visch
eñ dander dat hen ouerscoot/ souten si so vele als I
si opten wech behoefdē/tot dat si quamen tot Ra.
ges der Meden stadt.

Doen vraechde Tobias dē enghel/eñ seyde hē
Azaria broeder/ic bid v dat ghi my segt/ waer toe
dese dingē goet sijn/die ghi mi vandē vissche beuo
len hebt te houden? Eñ denghel antwoorde/ende
sprack tot hē Ist dat ghy een deelkē des hertē/op
de kolē legt/ so verdrijft sinen roock alle aert van

duyuelen/het si vā man oft van wijf/alsoo dat die
vooz aen niet meer tot haer en comt. En die gal
is is nutte om dye ooghen tē saluen/daer een vlec=
ke in is/en si sullen gesont worden.
C En Tobias seyde hem Waer wilt ghy dat wy
bliuē? Die Engel antwoozde en spzak/Hier is een
man ghenaemt Raguel/die naeste van uwen ghe=
slachte/en dese heeft een dochter ghenaemt Sara/
en hi en heeft noch knechten/noch meyskē/an=
ders dā haer. U behoozt alle zijn goet/en ghi moet
se tot eender huysurouwē nemē. Hier om begeert
se van harē vader/en hi salse v toe eender huysurou=
wen gheuen.
Doen antwoozde Tobias en seyde/Ick hooze
dat si seuen mannen ghegheuen is/en zijn doot/en
dat heb ick oock gehoozt datse dye duyuel gedoot
heeft. Hier om so vreese ic/dat my dese dinghen ooc
toe mochten comen/en want ic mijnē ouders een
eenich kint ben/en mi dat gheschiede/so soude ick
mijn ouders/in haren ouderdom/met dzucke int
graf bzengen.
D Doe seyde die Enghel Raphael tot hem/Hoozt
mi/en ic sal v thoonē wiese zijn/ouer welc die duy=
uel macht heeft/Die gene die den houwelick alsoe
aenueerden/dat si God van haer en vā haren ghe
dachte wt sluytē/en hem also tot haerē wellustich
heyt gheuen/als dat paert/en den muyl/die gheen
verstant en hebben/ouer die heeft die duuel macht/
Maer als ghise ghenomen hebt/so gaet in v came=
re/en onthout v drie dagē van haer/en ghi en sult
niet anders doen/dan ghi v tot gebeden sult ghe=
uen met haer.
En in dier eerster nacht bzaet die leuer des vis
sches/op een kole en die duyuel sal verdreuē woz=
den. In die ander nacht/sult ghi toegelatē wozdē
int geselschap der heyliger patriarcken/En inden
derden nacht/sult ghi die benedictie vā God ver=
krigen/dat ghesonde kinderen wt v wozden ghe=
bozen. Mer den derdē nacht ouer zijnde/sult ghy
die maecht nemē/metter vreesen des HEREN/
meer wt liefde der kinderē/dan wt wellusticheyt
des vleeschs/op dat ghi inden sade Abzahe/die be=
nedidinge inden kinderen vercrigen muecht.

¶ Si comen tot Raguel/die haer vrendelic ont
fanct/ende geeft den iongen Tobia zijn dochter
Saram tot een huysurouwe. ¶ Capittel.vij

A Ende si zijn ingegaen tot Raguel/ende
Raguel heeftse met vzuechdē ōtfaen/
En Raguel Tobiam aensiende/seyde
tot Annam zijn huysurouwe/Hoe ghe
lijc is dese ionghelinck mijnder suster
soon/En doen hi dit geseyt hadde/spzack hi/Van
waer zijt ghi ionghelinghen onse bzoeders? Si sey=
den/Wij zijn wt dē geslachte Napthalium wt der
geuanckenisse Niniue/En Raguel seyde tot hen/
Kennet ghi Tobiam minē bzoeder? Si seyden/wy
kennē hem wel. En als hi vele goets vā hē spzak/
so seide die Engel tot Raguelem/Tobias vā wele
kē ghi vraecht/is deses vader/En Raguel liet hē
neder op sinen hals/en custe hem met tranē/ende
huylende op sinen hals/heeft hy ghesept/Mijn so=
ne/v si benedidinge/want ghi zijt eens goeden en
alderbesten mans sone/En Anna zijn huysurou=
we/en Sara zijn dochter weenden oock.

G En na dat si gespzoken hadden/so geboot Ra
guel eenen ram te dooden/en een weerscap te be=
reyden/en doen hise vermaende/dat si hen ter tafe=
len totter maeltijt souden setten/soo seyde Tobias.
Ic en sal hier heden nyet eten oft niet dzinckē/ten
si dat ghi mijn begheeringe eerst beuesticht/en dat
ghi my belooft te gheuen Saram v dochter/Doen
Raguel dit woozt had ghehoozt/verschricte hy/wāt
hi wiste wat dien seuen mannē toe was gecomen/
die tot haer warē ingheghaē/en hi begonste te vree
sen/dat desen ooc misschiē desgelijcs soude gebue=
ren/En doen hy wanckelde/en den begherenden
geē antwoozde en gaf so seyde die Engel tot hem/
En wilt niet vreesen/hem v dochter te geuē/wāt
desen Godureesendē behoozt v dochter tot eender
huysurouwen/Daer om en heeftse gheen ander Ge.vj.f
mogen hebben.
A Doen seyde Raguel/Ic en twifel niet God en
heeft mijn ghebedē en tranē in sine teghēwoozdic
heyt toe gelatē/En ic ghelooue dat hi v daer ō tot
mi heeft doen comē/dat dese mijn dochter ooc hā=
ren maechscappe soude wozden toe gheuoecht/na
de wet Moysi/en nv en wilt nyet twifelē dat icse v
geuē sal/En hi greep die rechter hant zijnre doch
ter aen/en leuerdese der rechter hāt Tobie seggē= Dit gebruyken is noch byden Joden
de/God Abzahā/en God Isaac/en God Jacob/
si met v en hi voege v te samen/en veruulle zijn be
nedidinge in v/En nemende eenē bzief hebben si
een houwelike voozwaerde gemaect/En hier na
weerscapten si/en ghebenediden God.
En Raguel riep Annam zijn huysurouwe tot
hem/en geboot haer/dat si een ander slaepcamer
soude bereyden/En leyden Saram haer dochter
daer inne/En si weende en seyde tot haer/Mijn
dochter/zijt sterc van gemoede/Dye HERE des
hemels gheue v vzuechde/voor dat verdziet dat
ghi geleden hebt.

¶ Als Tobias met zijnē huysurouwē slapē ginc
so hielt hi hē na den beuele des Engels en werdē
beyde voor scade behoet. ¶ Capittel.viij

H Als dat si dauontmael ghegetē haddē/
so hebbē si den ionghelinck tot haer in
geleit/Tobias ghedachtich zijnde der
redē des Enghels/heeft voozt ghe=
haelt wt zijnre tesschē/eē deel der leue
ren/en hy leyde se op leuende kolē. Doen greep die
Engel Raphael den Duuel/en verseynde hē in die
woestijne des ouersten Egipten.
Doē vermaēde Tobias der maghet/en seyde/
Sara staet op/en laet ōs God biddē/hedē en moz
gē/en ouermoighē/wāt dese drie nachtē willē wy
ons met God versoenē/mer als den derden heyli
gen nacht ouer is/so sullē wi ons dan in houwelic=
ker scult vereenigē/wāt wi zijn kinderen der heyli
gen/en wi en mogē also niet toegeuoecht wozden
gelijck heydenen/die God niet en kennen.
B Tsamē opstaēde/badē si ghestadelic beyde te sa
mē/datse God wilde behoedē. En Tobias seydē.
HERE God ōser vaderē/die hemel en aerde/en
die zee/en die fonteynē en stroomē/en alle creatu=
ren die daer inne zijn/moetē v ghebenedien/Ghi Ge.i.d
hebt Adā badē slime v aerdē gemaect/en ghi heb Gen.ij.f
bet hē heuā tot een behulp ghegeuē/En nv HE
RE/ghi weet dat ic mijn suster niet ghenomen en

hebbe om oncuysheyts wille tot eender huysurou-
wen/niet alleen wt liefden der kinderen/in welckē
uwen name gebenedijt moet worden inder eewich
eit. Ende Sara sprac ooc. Ontfermt onser HERE
ontfermt onser/ende laet ons beide te gader gesont
ende out worden

C Ende het is gesciet ontrent den hanen craey/Ra-
guel geboot zijn knechten te roepene/ende si ghin-
gen met hem te gader/dat si een graft souden gra-
uen/want hi seyde/dat misschien inder seluer mane-
ren gescheet si/als den seuen ander mannen/die tot
haer ingegaen zijn/ende als si een graft bereit heb-
ben/so is Raguel weder gekeert tot zijn huysurou-
we/seggende. Sent haestelijc een van uwen dienst
maechden/dat si besie oft hi doot si/dat ic hē begra-
ue eer't licht dach worde. Si seynde een van haren
dienstmaechden. Die welke in die slaepcamer ginc
D eñ vantse weluarende/eñ gesont tsamen met mal-
canderen slapende. Eñ si keerde weder/eñ vercon-
dichde een goede bootscap. Eñ si gebenediden den
Heere/te weten/Raguel eñ Anna zijn huysurouwe
eñ si seyden. Wi gebñdiē v Here God Israels/dat
ons niet gebuert en is/als wi meindē/wāt ghi hebt
dine ontfermherticheyt mz ons gedaē/eñ hebt vā ons
wtgesloten dē viāt/die ons veruolgēde is/ghi hebt
der twee eeniger kinderē ontfermt/Heere doetse v
volcomelijc gebñdiē/eñ v offeren die offerhāde ws
lofs/eñ haerder gesontheyt/op dz alle die gemeinheit
der lieden bekēne/dz ghi alleē God zijt in alle landē

E Eñ Raguel geboot sinen knechten terstont/dat
si den gracht dien si gemaect hadden met aerdē sou
den vullen/eer't licht werde/met hi seyde zijnd huis
urouwen/dz si een weertschap soude maken/eñ be-
reiden alle die dingen/die den reysenden ouer wech
tot spise van noode waren. Eñ hi hiet .ij. vette coei
en eñ .iiij. rāmen dooden/Eñ liet spise bereiden/al-
len sinen nabueren/eñ alle sinen vrienden. Eñ Ra-
guel besweert Tobiā/dz hi .ij. weken bi hem soude
vertoeuen. Van al dat Raguel besat/gaf hi Tobie de
helft/ende hi maecte dit gescrift/dat die helft die o-
uerbleef na haer doot/Tobie volgen soude

Tobias seint den engel sinen leitsman tot Gabe-
lum/om dat gelt te ontfanghen/dat hi sinen vader
schuldich was Dat .ix. Capittel

A DOen riep Tobias den Enghel tot hē
die hi eenen mensch meynde te wesen
ende seyde hem. Azaria broeder/ic be-
gere dat ghi mijn woorden hoort. Al
gaue ic my seluen tot eenen knecht o-
uer ic en soude uwe voorsienicheit niet werdich zijn.
Nochtans bid ic v/dat ghi voor v neempt die dierē
ende knechten/ende dat ghi gaet tot Gabelum/in
Rages der Meden stadt/ende geeft hem zijn hant
scrift/eñ ontfangt daer gelt van hē/ende dat ghi hē
bidt tot mijnder bruloft te comen. Want ghi weet
selue wel/dat mijn vader die dagen telt/eñ ist dat ic
eenen dach langer vertoeue/so is zijn siele bedroeft
eñ sekerlic ghi siet/hoe mi Raguel besworen heeft/
wiens besweringe iemet en mach ontseggen

Doen nā Raphael tot hē .iiij. vā Raguels knech
B ten/eñ .ij. kemelen/eñ reisde tot Rages der Medē
stadt/Ende Gabelū vindende/gaf hi hem zijn hāt
scrift/eñ ontfinc alle dz gelt/Ende hi gaf hē te ken-
nen van Tobia/den sone Tobie/alle die dingen die
gedaen waren/ende hi dede hem mede ter bruloft
comen. Eñ doen hi ingegaē was/in Raguels huys
so vant hi Tobiam ter tafelen sitten/ende hi spranc C
op/ende si custen malcanderen/Eñ Gabelus wee-
de/ende hi gebenedide God/eñ sprac/De HERE
God Israel gebenedie v/want ghi zijt een sone des
alderbesten eñ rechtueerdigen/eñ God vreesendē
mans/eñ des die daer almoesen doet. Eñ die bene
didinge worde geseit ouer v huysurouwe eñ ouer v
ouders/eñ dat ghi muecht siē v kinderen/eñ die kin
deren uwer kinderē/totter derder eñ vierder ghe-
boorten toe/eñ v laet si gebenedijt vā God Israel/
die regneert inder eewicheyt. Eñ als si alle Amē had
dē geseit/so gingē si totter weertscappē. Maer si oec
senden die weerscap der bruyloft ooc metter vree
sen Gods.

Als die ionge Tobias een weynich tijts langer
vertrect om des bruylofts wille/so wort zijn vad
seer bedroeft/desgelijcken weent ooc die moed
eñ claghet iammerlijc/ende en was niet tetroo-
sten/Na lange bidden/als Tobias de ionge niet
b iuen en woude/so laet Raguel sinen swagher
Tobiam reisen met sinen wiue Dat .x. Capit.

Ende doen Tobias vertoefde/om der E
bruloften wil/so was zijn vader To-
bias sorchuuldich segghende. Waerō
meint ghi dz mijn sone wtoeft/oft waerō
is hi daer gehouden/Hi auōtuerē Ga
belus is doot/eñ dz hē niemāt dz gelt wed en geeft
Eñ hi selue begonst zeer droeue te worden/eñ An
na zijn huysurouwe met hē. Eñ si begonsten beyde
te samen te weenen/om dat haer sone opten gesettē
dach niet weder en keerde tot hen

Sijn moeder weende met ontroostelike tranē/
eñ seyde. Wee mi/mijn sone waerom hebben wi v
inden vreemden landen laten reisen/ghi licht onser
oogen/eñ stock ons ouderdoms/ghi troost ons le-
uens/ghi hope ons nacomendē geslachts/Alle din
gen in v een hebbende/en souden wi v niet van ons
hebben laten gaen.

Tobias seyde tot haer. Swijcht/eñ en wilt niet F
gestoort worden/onse sone is gesont/Die mā is ge
trou genoech/daer wi hem mede gesonden hebbē
Maer si en mocht in geender manieren ghetroost
worden/mer si ginc daghelicx wt/eñ sach al om/eñ
omginc alle die wegen/daer door hope des weder-
comens was/op dat si hem (waert mogelijc) vā ver
re mochte sien.

Eñ Raguel seyde tot sinen behouden sone/blijft
hier/eñ ic sal eenen bode ter liefden van v/tot Tobi
am uwen vader seinden/die hem segge dat het wel
met v is/Tot welcken Tobias sprac/Ick weet dat
mijn vader/eñ mijn moeder/nv die dagen tellē/eñ
haren geest wert in hem seluen gequelt

Eñ als Raguel Tobiam met vele woordē badt G
eñ hi hem geensins en wilde hooren/so leuerde hy
hem Saram ouer/eñ de helft zijns goets/aē knech
ten/aen deernen/aen scapen/aen kemelen/eñ coey
en/eñ vele gelts/ende liet hem wel varende/eñ vro
lijc van hem trecken/seggende. Die heilige Engel
des HEEREN si in uwen wech/ende vrēge v ge
sont/ende dat ghi alle dingen recht by v ouders mo
ghet vinden/ende mijn ooghen moeten v kinderē
sien/eer ic sterue.

Eñ die ouders grepē haer dochter eñ custēse/eñ

kettense gaen/ haer vermanēde ter eerē haers mans
ouders/ haren man lief te hebbē/ haer ghesinne te
tegeren/ haer huys te besitteren/ eñ haer seluen on=
berispelicte bewisen.

¶ Si reysen weder om thuys/ eñ wordē met gro
ter bliscappen ontfanghen/ si zijn vrolick ende lo=
uen God den HERE.

¶ Dat.xi. Capittel.

A ENde als si weder keerden/ quamen
si opten.xi. dach te Charrā/ dye midē
haluen wege teghē Niniue leyt/ Eñ
die Engel seyde/ Tobia broeder/ ghi
weet hoe ghi uwē vadr ghelaten hebt
daer om ist dat v behaecht/ soo willē wi twee voor
gaen/ eñ dat ghesinne/ met uwer huysurouwē/ eñ
dieren/ laet met langsamen ganck na volghen.

Eñ doen hem dat behaechde dat si ghinghen/ so
seyde Raphael tot Tobiam/ Neemt met v vander
gallen des vischs/ want si sal v van noode zijn. To=
bias nam van dier gallen/ eñ si gingen wech/ Mer
Anna die moedr Tobie/ sat dagelicx bidē weghe op
ter hoochtē des berchs/ daer si vā verre mocht siē
B Eñ als si zijn toecoemst verwachtēde vāder sel
uer plaetsen/ so sach si vā verre/ eñ terstont beken=
de si haren sone comēde/ eñ si liep/ eñ bootschaptet
haren man seggende/ Siet/ v sone comt.

Ende Raphael seyde tot Tobiam/ Als ghy in v
huys sult comen/ soo aenbidt terstont den HERE
uwen God/ eñ hem danckende/ gaet tot uwen va
der/ eñ cust hem/ eñ terstont smeert op zijn ooghen
vandr gallē des vischs/ die ghi met v draecht Wāt
weet dat zijn ooghen terstont open sullen worden
ghedaen/ eñ v vader sal dat licht des hemels sien/
eñ hi sal hem in v aensien verbliden. Doen liep den
hont voor/ die mede indē wech was/ eñ als een bo
de toecomende/ verblide hi hem metten wispelen
zijns steerts.
C Eñ zijn blinde vader mede opstaende/ begonst
zijn voeten stootende te loopē/ ende den knape de
hant gegeuen hebbende/ liep hy sinen sone te ghe=
moet. Eñ hem ontfangende/ heeft hi hem ghecust
met zijnder huysurouwen/ eñ si begonsten te wee=
nen van blischappē/ Eñ als si God aenghebedē/ eñ
danck geseyt hadden/ zijn si tsamē ghesetē.

Doen nam Tobias vander gallen des vischs/
eñ smeerde die ooghen zijns vaders/ Eñ het leet bi
na een half ure/ eñ een wit schelleken/ als het vel=
leken eens eys/ begonst van zijn oogen te gaē/ dat
nam Tobias/ eñ track wt sinē ooghen/ eñ terstont
ontfinck hy tgesichte.

Eñ si glorificeerdē Godt/ te weten/ hy eñ zijn
huysurouwe/ eñ alle dye hem kendē/ Eñ Tobias
seyde/ Ic ghebenedie v HERE God Israels/ wāt
ghi hebt mi ghecastijt/ eñ ghi hebt mi genesen/ Eñ
siet/ ick sie nv Tobiam minen sone.

Eñ na.vij. daghē is Sara zijns soons huysurou=
D we ooc in gecomē/ eñ alle dat gesin/ eñ beesten ge=
sont/ eñ die kemelē/ eñ vele gelts des huysurouwen/
eñ ooc dat gelt dat hy vā Gabelo ōtfanghē hadde.
Eñ hi vertelde zijn ouders alle die weldadē Godts
die hi bi hē gedaē had/ door den man die hē ghelcyt
had/ Eñ Achior eñ Nabath/ Tobie susters sonen/
quamē verblidēde tot Tobiā/ eñ ben gōstelick met
hē vrolic zijnde vā allē diē goedē/ dye God bi hē ge
thoont had. Eñ also seuen dagē weerscappende/
zijn si al met groote blijscappē verblijt.

¶ Die vader eñ dye sone beradē haer vā den loō
dat si dē leytsman geuē soudē/ mer hi en wil niet
vā haer liedē ontfanghē/ eñ verthoont haer wie
dat hi is.

Dat.xij. Capittel.

Oen riep Tobias sinen sone tot hem/
eñ seide hē/ Wat mogē wi desen hey=
ligen mā gheuē/ die met v is gecomē?
Tobias heeft gheātwoort/ eñ sinē va
der gheseyt/ Vader/ wat loon sullen
wy hē gheuē/ oft wat soude weerdich mogē zijn/ si
nen weldadē? hi heeft mi geleyt/ eñ ghesont weder
gebracht/ eñ hi heeft dat gelt vā Gabelo ōtfangē/
eñ hi heeft mi de huysurouwe doē hebbē/ eñ hi he=
uet den duyuel vā haer gedwongē/ hi heeft haerē
ouders bliscap gedaē/ hi heeft mi vāder verslindin=
ge des vischs verlost/ eñ hi heeft v dat licht des he=
mels ooc doē siē/ eñ wy zijn met allē goedē door hē
vervult/ Wat mochtē wy hē gheuē weerdich tot de=
sen dingē? Maer mijn vader ic bid v/ dat ghy hem
bidt/ oft hy misschiē wilde ghewaerdighē/ die helft
van alle den goedē/ dye wi hebben gebracht/ voor
hem te nemen.
Eñ hē roepēde/ te wetē/ die vader eñ die sone/ B
badē hē/ dat hi hē wilde ghewerdigē die helft vā al
len dē dingē/ die si gebracht haddē/ aengenamelijc
tontfangē. Doē seyde hi hē heymelic/ Ghebenedijt
God des hemels/ eñ belijdt hē voor alle leuēdige
menscē/ wāt hy heeft zijn ontfermherticheyt met v
gedaē. Wāt die verholētheyt des conincs te ver=
bergē is goet/ mer die werckē Godts te opēbarē/
eñ te belidē is eerlic/ Dat gebet met vasten eñ ael=
moese is goet/ meer dā scattē gouts op te legghē/
wāt die aelmoese verlost vāder doot/ eñ si ist/ die de
sondē suuert/ eñ doet dat eewige leuē vindē. Mer
die sondē eñ ongherechticheyt doē/ die zijn viandē
haerder sielen
Hier om ic openbare v die waerheit/ eñ ic en sal C
die heimelike redē niet voor v verbergē. Doē ghi
mz tranē baet/ eñ begroeft dye doodē/ eñ liet uwe
maeltijt/ eñ borget die doodē sdaechs in uwē huy=
se/ eñ snachts groeft ghijse/ bracht ic v ghebet voor
dē HERE/ Eñ wāt ghi Gode aenghenaē waert/
eñ lief hadt/ soo wast van noode dat die tentatie v
proefde/ Eñ nv heeft mi die HERE gesondē/ dat
ic v gesont soude makē/ eñ Saram vws soons wijf
vādē duyuele verlossen/ Want ic ben Raphael een
Engel/ een van.vij. die voor den HEERE staen
Eñ als si dit hoordē/ soe verschrictē si/ eñ beuēde
vielē si op haer aensicht ter aerdē/ Eñ de Engel sey
de hē. Vrede si v/ En wilt niet vreesen/ wāt doē ic
met v was/ doē was ic door dē wille Gods mz v/
gebenedijt hē/ eñ singt hē. Tis wel waer/ ic scheen
met v te eten eñ te drinckē/ mer ic besige onsienli=
ke spijse eñ dranc/ die vandē menschē nyet gesien en
mach wordē. Hier ō ist tijt dat ic weder tot hē kee
re/ die mi gesondē heeft/ mer gebenedijt ghi God
eñ vertelt alle zijn wonderlicheden
Eñ als hy dese dingē geseyt had/ soe is hi wech
genomē vā haerē aenscouwē/ eñ si en mochtē hē nz
meer siē. Doē vielē si plat neder ter aerdē op haer
aensicht/ drie urē lanc/ eñ gebenedidē God/ eñ op
staende/ vercondichden si alle zijn wonderlicheden

¶ Die oude Tobias looft Godt den HEERE/ ende vervveckt oock die andere/hem te louen ende te eeren ¶ Dat.xiij.Capittel.

A ENde die oude Tobias dede sine mont open/ en gebenedide den HEERE/ en seyde / HEERE ghi zijt groot inden eewicheyt / en v rijck is vander eender tijt totter ander tijt / want ghi geesselt/ en ghehout / ghi leyt ter hellen en leyt daer weder wt/ en daer en is niemant dye v hant ontulie. Belijdt den HEERE/ ghi kinderen Israels / en looft hem in die teghenwoordicheyt der heydenen /daerom heeft hy v verstroyt onder die heidenen /die hem niet en kennen / dat ghi sine wonderlike daden sout vercondigen/ende hen doen weten/datter gheen ander almachtich God en is /dan hi.

Lre. ij.a La.rvi.b

Hi heeft ons gecastijt om onse ongherechticheden/ende hi sal ons behouden om sine ontfermherticheyt.

Daer om aensiet die dingen die hi met v gedaen heeft/en belijdt hem met vreesen en beuen/en verhooght den coninc der werelden/ in uwen wercken/

B Mer ic wil hem belijden inden lande mijnder geuangenissen/want hi heeft zijn maiesteyt gethoont in dat sondige volck. Hier om/ o ghi sondaers wort bekeert/en doet rechtuerdicheyt voor Gode/ ghelouende dat hi zijn ontfermherticheyt met v doet. Mer ic/en mijn siele sullen ons in Gode verblijden. Ghebenedijt den HEERE alle sine vercoren/ hout daghen der blijscappen/en belijdt hem.

Jerusalem ghi stat Gods/ die HEERE heeft v ghecastijt inden wercken uwer handen. Belijdt den HEERE in uwen goeden/en ghebenedijt God der werelden/ op dat hi zijn tabernakel weder in v timmere / en dat hi alle die geuangene weder tot v roepe/ende dat ghi v moet verblijden inder eewicheyt Ghi sult met een scinende licht blincken/ en alle eynden der aerden sullen v eeren. Daer sullen volcken van verre tot v comen/en si sullen gauen brenghen/ende sullen den HEERE in v aenbeden/ en si sullen v lant voor heylichmakinge houden/ want si sullen den grooten naem in v aenroepen.

En si sullen veruloect zijn die v versmaden/en si
C sullen al verdoemt zijn die v lasteren. En si sullen ghebenedijt zijn die v timmeren. Maer ghi sult v verbliden in v kinderen/ want si sullen alle ghebenedijt worden/en totten HEERE vergadert/ Salich zijn si alle die v liefhebben/ ende die hen verbliden ouer uwen God.

Mijn siele gebenedijt den HEERE/want de HEERE onse god/ heeft Jerusalem zijn stadt van allen haren tribulatien verlost / Jck sal salich zijn/ist dat mijn saet ouer blijft / om te sien die claerheyt Jerusalem.

Die poorten Jerusalem sullen van Saphyre/ en Smaragden worden ghetimmert/en alle den omganc haerder mueren/ van costeliken ghesteente. Alle haer straten sullen mit witten marmer steenen worden gheplaueyt/ en door haer straten sal Haleluya ghesonghen worden. Ghebenedijt si die HEERE diese verhoogt heeft/ dat zijn rijc si inder eewicheyt ouer haer

Tobias vvort vveder siende/hi vvert oudt ende sterft ende voor sinen doot propheert hy / en voorseyt vvat van Niniue zijn sal/en vanden salicheit en vvelvaert Israels. ¶ Dat.xiiij. Capittel.

ENde dye redenen Tobie zijn volcyndt / En na dat Tobias vi(er)tichtich/ leefde hi.xlij. iaer /ende hy sach die kinderen zijns soons kindere / En doe hondert en twee iaren veruult waren/ soe is hi eerlic begrauen tot Niniue /want hi was .lvi. iaer out/doen hy dat licht zijnder oogen verloos / ende tot sinen.lx.iaren ontfinc hijt weder. Mer den anderen tijt zijns leuens was hy in blijschappen/ ende met goede vorderinge der vreesen Gods/ is hi ghereyst in vreden. A

Mer inder vren zijnre doot /so heeft hy Tobiam sinen sone tot hem geroepen /ende seuen ionghen/ sine sonen/zijn neefkens ende hi seyde hen. Die verderuinge Niniue is na bi / want dat woort des HEEREN en is nyet beruallen / ende onse broeders die verstroyt zijn vanden lande Israel / die sullen daer weder toe keeren. En alle haer woeste lant/ sal veruult worden/ en thuys Gods dat in haer verbrant B is/sal weder getimmert worden/ en de heydenen sullen haer afgoden verlaten/ en si sullen te Jerusalem comen woonen / ende alle dye coningen der aerden sullen hen in haer verblijden/ aenbedende den Godt Israels.

Hier om mijn sone/ hoort uwen vader / Dyent C den HEERE inder waerheyt/ en versoect dat ghi ie tghene doet/ dat hem behagelick is/ beueelt uwen kinderen / dat si gherechticheden en aelmoesen doen/ dat si Gods gedencken / ende hem gebenedien in alre tijt/ inder waerheyt/ ende in al haer der cracht/ Nv hoort ghi mijn sone hoort my / en en wilt hier niet bliuen/ mer in so welcken daghe ghy v moeder begrauen sult hebben bi mi in een graf/ soo rechtet v ganghe dat ghi van hier gaet/ Want ic sie dat haer ongerechticheyt haer een eynde sal gheuen.

Ende het is gescheet/na den doot zijnder moeder/dat Tobias van Niniue is ghescheyden met zijn D huysurouwe/en kinderen/ende met zijnder kinder kinderen / ende hi keerde weder tot zijns wijfs ouders/ ende hi vantse ghesont in goeden ouderdom/ ende hi droech haer der sorghe/en hy sloot haer ooghen/ ende hy ontfinck dye erffenisse Raguels / en hi sach dat vijfste ghestacht / ende die kinder zijnder kinderen. Ende .xcix.iaer veruult hebbende/ inder vreesen des HEEREN/met vruechden/ soe sterf hy/ ende hi wert van sinen maechschap begrauen. Ende alle zijn gebboorte bleef in goeden leuen/ende in heylige wandelinge / also dat si al so wel Gode als den menschen aengenaem waren /en alle die daer woonden opter aerden

Hier eyndet dat boeck Tobie.

¶ Hier na volcht dat boeck Judith

Hyer begint dat boec van Judich.

Van die heerlicheit der stadt Egbathanis/ en̄ vanden opgaē des conincs Nebucad Nezers vā Assyrien   Dat eerste Capittel

A Rphaxat dye coninc der Meden/ had veel volcs sijns heerlicheyt onderdanich gemaect/ en̄ hi timmerde een alder machtichste stadt/ die hi Egbathanis hiet/ hi maecte haer muerē van viercanten/ en̄ van gehouwen steenē. Inder hoochtē .lxx. ellen/ en̄ inder breydē .xxx. ellen. En̄ haer toornē sette hi in die hoocheyt hondert ellē/ met haere beyde viercante side hielde inder widē .xx. voetē. En̄ hi sette haer poortē in die hoocheyt des toorēs/ en̄ hi glorieerde als een machtige/ inde machticheyt sijns heyrs/ en̄ in die heerlicheyt zijn der wapenen

Aldus int .xij. iaer sijns rijcs/ Nabuchodonosors der Assyriē coninc/ die in die groote stadt Ni-
B niue regneerde/ street tegen Arphaxat/ en̄ creech hē in dat groote velt/ dwelcke heet Ragau/ bi Euphratē/ en̄ Tygrim/ en̄ Jadason/ in dat velt Erioch/ des conincs Elicorum.

Doen is dat rijck Nabuchodonosors verhoocht en̄ sijn hert is verheuē/ en̄ hy seynde tot allē dē genen die daer woonden in Cilicia en̄ Damascō/ en̄ Libano/ en̄ ooc tottē heydenē die daer sijn in Carmelo en̄ Cedar/ en̄ die daer bewoonēde sijn Galilea/ in dat groot velt Esdrelon/ ende alle die daer warē in Samaria/ en̄ door dye vloet die Jordane tot Jerusalē toe/ en̄ tot allē den lāde Jesse/ tot dat
C men totten bergen der moren comt

Tot allē desē seynde Nabuchodonosor der Assyriēn coninc bodē/ die hē alle wedersēydē met eenē gemoede/ en̄ si seyndēse wederom ydel/ en̄ verworpēse sonder eere/ Doe wert die coninc Nabuchodonosor verbolgē tegē alle dlant/ en̄ hi swoer bi sinen throon/ ende by sijn rijc/ dat hi hem soude wreken aen allen desen lantscappen

¶ Van die onuersadige begeerten Nebucad Nezers/ om te regnerē en̄ o te lāde in te nemen Ca. ij

A I Noē derthiēstē iare des conincs Nabuchodonosors / den .xxij. dach der eerster maent/ so isser een woort ghe schiet indē houe Nabuchodonosors des conincs des Assyriē/ dat hi hē soude bescermē. En̄ hi riep alle die ouders/ en̄ alle zijn hooftliedē/ en̄ alle zijn strijtbaer crijchsknechtē/ en̄ hi gaf hen te kenē sinē heymelikē raet/ En̄ hi seyde dat sijn gedachte daer inne was/ dat hi alle dlāt onder sijn heerschappie soude brengen

Doē hi dit geseyt had/ en̄ het hē al behaechde/ so riep Nabuchodonosor die coninc Holofernē dē prince zijns heyrs/ en̄ seyde hē/ Gaet wt tegē alle rijc vā westē/ en̄ sonderlinge teghen de ghene die mijn gebot versmaet hebbē. Voge en sal geen rijc spa
B rē/ en̄ ghi sult mi alle vaste stedē onderdanich makē

Doē riep Holofernes die hertogē/ en̄ meesterscappē der cracht der Assyriē/ en̄ heeft die knechtē op den toch gemonstert/ gelijc hē die coninc beuolē had hondert en̄ .xx. M. strijtbaer voetknechtē en̄ .xij. M. scutters te peerde. En̄ hy dede alle zijn heyrvaert voorgaē in menichte der ontelliker kemelē/ met die dingē die dē heyrscarē ouervloedelic genoech warē/ ooc cuddē der ossē/ en̄ cuddē der scapē/ dier geē getal en was. En̄ hi bescicte tarwe vā allē Syriē te bereydē in sinē doorgaē. Ende hi nam met hem wter maten vele gouts en̄ siluers van conincs huys

En̄ hi is gereyst/ en̄ allet heyr met wagenē en̄ reysenaers/ en̄ scutters/ die daēscijn der aerdē bedecten als sprinchanen

En̄ doē hi die eyndē d' Assyriers door was ge
gaē/ so quā hi tottē grootē bergen Ange/ die daer C
leit ter slincker sidē Celicie/ en̄ hi steech op al haer casteelē/ en̄ creech alle vestingē/ En̄ hi brac die alder veste stat Melothi/ en̄ hi beroofde alle de kinderē Tharsis/ en̄ de Ismaelitē/ die daer warē tegē dat aēscijn der woestinē/ en̄ suyd waert des lāts Cheleon/ En̄ doorginc Euphratē/ en̄ quā in Mesopotanie/ en̄ brac alle hooge stedē/ die daer warē vāder beke Mabre/ tot datmē cōt totter zee/ ende hi besloech haer frontierē van Celicia tottē eynde Japhet dye suydwaerts leyt. En̄ hy leyde wech alle die kinderē Madian/ en̄ hi beroofde alle haer rijcdō/ en̄ alle die hem wederstondē/ versloech hi metter scerpten des sweerts

En̄ na dese dingē tooch hi af op die veldē Damasci/ inder tijt des oogst/ en̄ hi aenstac al dat staē de coren/ En̄ hi dede afsnijdē alle boomē en̄ wijngaerdē/ en̄ sijn vreese viel ouer alle die opter aerden woonende waren

Vele coningē/ princē/ en̄ landē vyt vreesē vā hē geue haer op/ vvordē hē onderdanich   Ca. iij.

D Oen seyndē die coningē en̄ princē al te stedē/ en̄ lātscapē haer legatē/ ooc A
Syrie en̄ Mesopotanie/ ende Syrie Sobal/ en̄ Libie/ en̄ Cilicie / de welcke tot Holofernē quamē en̄ seyden/ Laet v verbolgētheit op houdē tegē ons/ wāt tis beter dat wi dē grote coninc Nabuchodonosor leuē de dienē/ en̄ dat wi v onderdanich zijn/ dā dat wi steruen met onser verderuinge/ en̄ wi selue de schade ons diensts lidē. Alle ōse stedē/ en̄ al ōs besittingē/ alle bergē/ en̄ heuelē/ en̄ veldē/ en̄ die cuddē der ossen/ en̄ der scapē/ en̄ geytē/ en̄ v peerdē en̄ kemelē al ons goet en̄ gesinnē sijn in uwē aēsichte. Laetse al ond' v gewelt zijn/ wi ooc en̄ ons kinderē zijn v knechtē Comt ons een vredemakende heere/ en̄ besiget ons dienstes/ alsoot v behaecht.

Doē tooch Holofernes af vādē bergē/ metten B
reysenaers/ met groter cracht/ en̄ nam allē vaste stedē in/ en̄ alle inwoonders des lāts. En̄ hi nā hē vā allē stedē hulpēde stercke manē/ en̄ wt gecorē tottē orloge. En̄ die lātscapē viel so grote vreese dat de inwoōders allē der stedē/ princē en̄ regeerders tsamē mettē volc wt gingē/ dē comēdē te ghemoet/ ōtfangēde hē met cransen en̄ tortsen dāsende in tamboerē en̄ hoornē/ Nochtās dit doēde/ en mochtē si die wreetheit sijns hertē niet versachtē/ Wāt hi verderf haer stedē/ en̄ hieu haer bosschē af. Wāt de coninc Nabuchodonosor had hē gebodē/ dz hi al de godē des lāts wt soude worpē/ te wetē

op dat hi alleē God soude wordē geheetē/ vā dien natien die midts Holofernes gewelt onder hem ghebracht werden.

Eñ doe hi doortooch door Syriā Sobal/ eñ alle Appamiā/ eñ alle Mesopotamiā quā hi totten Edomeē/ int lāt Gabaa eñ Septopoli/ eñ nā haer stedē in/ eñ bleef daer.xxx. dagen/ in welckē dagē hi geboot alle dz heyr zijnd' cracht vgaddē te wordē

¶ Die Joden worden verscrict/ sorgende voor die stadt vā Jerusalē eñ den tēpel/ si bereydē hen ten strijde/ biddende God om hulpe. Capittel.iiij

Oē de kinderē Israels die daer woō=
E den inde lāde Juda/ dese dingē hoor
dē/ so vreesdē si seer voor zijn aensicht
eñ haer quā oec beuē eñ veruaernis
aē/ sorgēde dat hi Jerusalē/ eñ dē tē=
pel des HEEREN soude doē/ dat hi āder stedē eñ
harē tēpelē gedaē had/ Eñ si seyndē in al Sama=
rie rontsom wt tot Jericho toe/ eñ besloegē al de
toppē der bergē/ eñ si omringeldē haer steechkē mz
murē/ eñ si vgaddē corē tot bereydinge des strijts
Die priester Eliachī screef oec tot alle die daer
woōdē tegē Esdrelō/ dwelc daer is tegē daēsicht
des grote velts by Dotha Jm/ eñ allen den genen
door welc men dē doorgāc tothen mochte hebben
op dat si souden mogē vercrigē die opgāgē der ber=
gen/ door welcke die wech mocht sijn tot Jerusa=
lem/ eñ dat si soudē bewarē/ so waer eenen engen
wech tusschen die bergen ware.
Eñ die kinderē Israels dedē na dat hē de prie
B ster des HEEREN Eliakī had gescit/ Eñ al tvolc
riep mz groter gestadichheit totte HEERE/ eñ si v=
ootmoedichdē haer sielē in vastē eñ gebedē/ si sel=
ue eñ haer wiuē. Eñ die priesters dedē hayrē clee=
derē aē/ eñ die ōsprekēde kindekēs leydē si plat ne=
der ter aerdē/ tegē dat aēsicht des tēpels des HE
REN. Eñ dē outaer des HEEREN bedectē si mz
eenē hayrē cleede. Eñ riepē eēmoedelic totte HE
RE God Israels/ dz haer ōsprekēde kinderkēs/
niet tot eenē roof en soudē wordē gegeuē/ noch
haer huisurouwē tot eē buete/ noch haer stedē tot
een verderuinge/ noch haer heylige dingen tot be
smettinge/ eñ dat si so den heydenē tot een bescim
pinge worden.
C Doe omginc die grote priester des HEEREN
Eliakim alle Israel/ eñ heeftse aēgesprokē seggē
de/ Weet dz de HEERE v gebedē sal verhoorē ist
dz ghi volherdelic blijft in vastē eñ gebedē/ int aē=
sicht des HEEREN. Sijt gedachtich Mosi des
Exodi. xvij.d HEEREN knecht/ die Amalech betrouwēde in zijn
cracht eñ mogētheit/ eñ in sijn heyr/ eñ in zijn scilden/
eñ in sijn wagenē/ eñ in zijn reysenaers neder wierp/
niet met wapenē stridēde/ mer met heylige gebe=
den biddende.
Also sullē alle die viādē Israels sijn/ ist dat ghi
volhert in dat werc dz ghi begōst hebt/ Aldus tot
dese sijn vermaninge/ bleuē si dē HEERE biddēde
in dat aensicht des HEEREN. Also dat oec die ge
ne die dē HEERE brātoffer offerdē/ begordet met
hayren hemdē den HEERE offerhādē offerdē/ eñ
haddē asschē op haer hoofdē. Eñ si badē God alle
wt al haer der herten/ dat hi sijn volc Israel wilde
besoecken.

¶ Holofernes verneēt dat die kinderē vā Israel haer ten strijde bereidē/ waerō hi wtermatē toornich was/ Achior wort geuangen. Capittel.v.

Nde het is Holofernē den prince des crijchs der Assyriers geboodschapt/ dz hē de kinderē Israels bereidē om hē te wederstaē/ eñ dz si die wegē tusschen die bergē haddē beslept. Eñ hi wert ontstekē in groter grāscappē/ mz te vele raserie/ eñ hi riep alle de princē Moab/ eñ die hooftliedē Ammō/ eñ seyde hē/ Segt mi wie dit volc si/ die de gebercthē beleggē/ oft welcke/ eñ hoedanighe eñ hoe groot haer stedē sijn/ welcke oec haer cracht si/ oft welck haer menichte si/ oft wye haer hooftman is/ eñ wie sijn dese die voor alle die anď die int oosten woonē/ ons versmaet hebben/ eñ en sijn ons niet te gemoete wt gegaē/ dat si ons hadden ontfangen met vrede.

Doe antwoordē Achior die hooftman alle der kinderē Ammon seggēde/ Mijn here/ ist dat ghy v gewerdicht te hoorē/ ic sal de waerheyt voor v seggē/ vā desen volcke/ dat in die bergē woont/ eñ daer en sal geen valsch woort wt minē mont gaē

Dit volc is wt den geslachte der Chaldeen/ dit heeft eerst in Mesopotamia gewoōt/ want si niet en hebbē willē volgē die godē haer der vaderē/ die indē lāde der Chaldeē warē/ verlatende die zeden haerd vaderē/ die veel godē haddē/ hebbē si eenen God/ die hemel eñ aerde gescapen heeft/ geeert/ die hen oec gebodē heeft/ dat si vā daer soudē wt gaē/ eñ woonē in Harā/ Eñ als den honger alle dz lāt had bedect/ so togē si af in Egiptē. Eñ daer woondē si.cccc.iaer/ eñ zijn daer also vermenichfuldicht/ dat haer heyr niet getelt en mocht worden.

Eñ alsse die conic vā Egiptē had beswaert/ eñ hadse onder sijn ioc gebracht/ in timmeringe sijnre stedē/ om mortel eñ tigelen te makē/ so riepē si tot God harē HEERE/ eñ hi sloech alle dlant Egipti met menigerley plagen.

Eñ alsse die conic vā Egiptē wech liet treckē/ eñ die plage van hē op hielt/ eñ wildese wed vāgē eñ tot sinē dienst weder brēgē/ doē dese vluchtē/ so dede God des hemels de zee opē/ so dz de waterē aē beyde sidē dicht werdē gemaect/ als eenen muer/ eñ si droochs voets den gront der zee doorgingen

Jn welcke plaetse als hē een ontellic heyr der Egiptenaers vuolchde/ ist also mz water bedect/ datter niet een en bleef/ die de daet den nacomelingen vercondigen mochte.

D Doe si oec warē wt gegaē vāde rode zee/ so vesloegē si die woestinē des berchs Sina/ in welckē noyt mēsch wonē en mocht/ noch sone des mēscē in heeft gerust/ Daer zijn hē de bitter fonteynē versoet om te drinckē. Eñ si hebbē.xl.iaer spise vādē hemel vcregē. Eñ so waer si in gingē sonder ghescutte/ eñ sonder schilt/ eñ sweert/ soo street haer God voor hē/ eñ verwā/ Eñ daer en was niemāt die dit volc beschadigē mocht/ dā als het af ginc vā dē dienst des HEEREN sijns Gods/ Mer also dicwil als si behaluē harē God/ eenē anderē dienden so sijn si gegeuē tot eenē roof/ eñ ten sweerde/ eñ tot smaet/ Mer so diewil alst hē beroude/ dat si af warē gegaē vāde dienst haers Gods/ so heeft hen God des hemels cracht gegeuē te weder staen harē viādē/ Daer na wierpē si neder dē conic Chana

neñ eñ Jebuseñ/eñ Pherezeum/eñ Eueum/ende
Amorreum/ende alle die machtige in Hesebon/eñ
C si besaten haer landen eñ steden. Eñ goede dinghen
waren altijt met hē/so lange als si niet en sondichdē
in dat aensicht haers Gods/want haer God hatet
ongerechticheit. Want ooc voor dese iaren/ als si
af waren gegaen vanden wege/dien hen God ghe
geuen had/dat si daer in wandelen souden/ so zijn si
mits striden verdreuen van vele natien/ eñ haer der
menige worden geuangen geleyt in een ander lant
Mer nv lestleden/zijn si weder ghekeert totten
HEERE haren God/wt der verstroyingen/daer si
in verstroit waren/ eñ zijn weder tsamen gecomen
eñ hebben also dit geberchte ingenomē/ eñ woonē
daer in/eñ besitten Jerusalē weder/daer die heylige
dingen der heyligen zijn.
Hierom/mijn heere vereyst nv/ofter eenige on-
gerechticheit is gesciet van hen/in dat aēsicht haers
Gods/ So laet ons op trecken tegen hen/want le-
uerende salse haer God v leueren/eñ si sullen onder
tiocu wer mogentheit zijn ghebracht. Mer en isser
geen misdaet des volcx voor haren God/so en mo-
E gē wise niet wederstaen/wāt haer God salse bescer
men/eñ wi sullen alder aerden tot een smaet zijn
Eñ tis geschiet/doen Achior af liet dese woordē
te spreken/so zijn alle de groote heeren Holofernis
toornich geworden/ende dachten hē te dooden/seg
gende tot malcādérē/Wie is dese/ die daer seit/ dat
de kinderen Israels wederstaē soudē moghen den
Coninc Nabuchodonosor/ende zijn heyrscaren: on
gewapēde mēschē/sonder cracht/ende sond wetent
heit der consten des strijts. Hierom op dat Achior
bekēne/dz hi ōs bedriecht/so sullē wi op de geberch
tē treckē/ende als haer machtige geuāgē zijn / dan
sal hi mettē seluē doorstekē wordē mettē sweerde/
op dat alle volc wete/dat Nabuchodonosor eē God
der aerdē is/ende dat behaluē hē geen ander en is.

Achior wort geuangen/eñ dē Jootschē volc ouer
geleuert/den welcken Achior die ganse gelegēt-
heit vertelt/waer vā tvolck beweecht zijnde/ tot
Gode den HERE om hulpe roept. Dat.vi.Ca.
A Ētis geschiet doen si ophieldē te spre
ken/dat Holofernes zeer verbolghen
wert/ende seyde tot Achior/ Wāt ghi
ons hebt geprophetéert seggēde/dat
dat volc Israel van sinē God wort be
scermt/op dat ic v toone datter geen God en is dā
Nabuchodonosor/als wise geslagen hebben als eē
mensce/ dā suldi ooc vergaē met hen/met der Assy
rien sweert/ende alle Israel sal met v vergaen/met
ten doot/ende dā sult ghi beuindē/ dat Nabuchodo
nosor een here si der geheelder aerden. Ende dā sal
tsweert mijnder ruterscap door v siden gaen / ende
ghi sult doorstekē vallē onder die gewonde Israels
eñ ghi en sult niet weder verasemen/tot dat ghi met
hen gedoot wort. Mer ist dat ghi meint/dat v pro-
phecie warachtich si/waerom wort ghi dan bleeck?
ende waerom zijt ghi verschrict? meint ghi/ dat dese
mijn woorden niet veruult en mogen worden: mer
B op dat ghi weet/dat ghi dese dingen met hē tsamen
sult ondervinden/siet/so suldi van deser vren/haerē
volcke toe gestelt worden/op dat/als si weerdighe
peyne mijns sweerts ontfaē/ghi selue mede der wra
ken onderworpen zijt
Doen geboot Holofernes zijn knechten/dat si A-
chior souden vāgē/ende hē leidē in Bethuliā/ ende
hē ouer leuerē inde handē der kinderē Israels/Die
knechtē Holofernis namē hē/ende zijn getrist door
de veldē/mer doen si genaectē tottē gheberchtē/so
togen tegen haer wt die slingherworpers/Maer si
keerden after siden des berchs/ende bonden Achi
or hādē ende voetē aē eenē boom/ende lieten hē al
so met zeelē gebōdē/ende keerdē weder tot harē here
Mer de kinderen Israel daelden van Bethulia
eñ quamen tot hē/dē welckē si ontbondē/eñ leydē
hē tot Bethuliā/eñ hē int middel des volcs stellen
de/vraechdē si hē/wat dat ware/dat die Assyriers
hem gebonden hadden gelaten
In dien dage/waren daer die princen Ozias die
sone Micha/vandē geslachte Simeons/Charmin
die ooc Gothoniel hiet. Aldus seide Achior int mid
del/in dat aensichte haer der allē/alle die dingen die C
hi gesproken had van Holoferne geuraecht zijnde/
eñ hoe dat volc Holofernis hē om dz woort haddē
willē doodē/eñ hoe Holofernes selue grā was/ eñ
gebodē hadde/datmē hē om dier saken wil dē Isra
eliten soude leueren/op dat/ als hi die kinderen Is-
raels verwonne/dat hi dan ooc Achior selue met vē
sceiden pinen soude gebieden te verdoen/daerō dat
hi geseyt had. God des hemels is haer bescermer
Eñ doen Achior altemael vertelt hadde/so viel
alle tvolc op zijn aensicht/den HEERE aenbidden-
de/eñ met eenen gemeinder clagē eñ weeningē heb
ben si den HEERE haer gebet wtgestort/ seggēde:
HEERE God des hemels eñ der aerden/ aēsiet
haer houerdicheit/eñ aēscout ons nederheyt/ ende
aenmerct dat aēsicht uwer heiligē/eñ betoōt dz ghi
niet en verlaet die hē v. roemē vā v/ eñ vernedt die hē D
vā hē seluē beroemē/eñ vā haer cracht glorieren
Aldus doē dese weeninge was voleynt/eñ dz ge
bet des volcx al den dach door veruult was/so heb
ben si Achior getroost/seggende/ God onser vade
ren/welcx cracht ghi vercondicht hebt/die selue ver-
gelde v/dat ghi meer haer verderuinge sult sien/dā
der onser/ Eñ als de HEERE ons God zijn knech
ten dese vriheit geuen sal/so si God ooch met v int
middel van ons/op dat ghi alsoot v belieft/met al-
len dē uwē met ons woont. Eñ doē Ozias dē raet
voleyndt hadde/so ontfinc hi hem in zijn huys / eñ
maecte een groot auontmael/eñ hi riep al die ouds
te samen/na dat die vasten voleyndt was/zijn si ver
maect/eñ daer na is al dat volc te samen geroepen
eñ al den nacht baden si binnen der gemeynten/ be
gerende hulpe van God Israel.

Holofernes beleyt die stadt Bethuliam/vvaerō
die Israeliten veruaert/tot God om hulpe roepē
Hi beneemt haer dat vvater/dat si inder stat gro
ten dorst leden/si vvorden onlijdsaem/Ozias die
priester stercktse. Dat vij Capittel.
DEs ander daechs geboot Holofernes A
sinē heyrscarē / dz si op soudē trecken
voor Bethuliam/ ende der strijtbaer
knechten waren hondt. M. eñ. xx. du
sent/eñ d reysenaers. xxij. dusent/be-
haluen die bereidinge d mannen/die het wōnē wa
rē/eñ ooc wt allē lādē eñ stedē/die hi gewonnē had
de/dese al te samen bereiden hen ten stride tegē die
kinderen Israel/eñ si quamē door die wtreste des
berchs/totten toppe toe/ die daer ouer Dotham
siet/vander plaetsen die daer heet Belma/tot Chel

mon toe/die daer is tegen Eldrelon.
Doen die kinderen Israels haer grote menichte
sagen/so vielen si plat neder ter aerden/worpende
asschen op haer hoofden/biddende eenmoedelijc/
dat God Israel sine bermherticheit thoonen wou
B de/ouer zijn volc. Ende ne mende tot hen haer oor=
loochs wapenen/saten si op die plaetsen/ die daer
stieren den pat des engen weechs/tusschen die ghe
berchten/ē si bewaerdense alle den dach ē nacht
Mer doen Holofernes die stadt omginc/vant hi
dat die fonteine/die in haren waterganck vloeyde/
vanden zuyden deele/buyten der stadt haer rechte
de/ē geboot haren waterganc af te sniden. Daer
waren nochtans fonteinen/niet verre vanden mue
ren/wt welcken si heimelijc schenē water te puttē
meer om te lauen/dan om te drincken
Mer die kinderen Ammon ende Moab/gingē
C tot Holofernem seggende/Die kinderen Israel en
betrouwen noch in glauie/noch in geschutte/mer
de bergen beschermense/ende die houelen/die daer
steyl zijn/die makense sterc. Hierom/op dz ghise son
der veloop des strijts mocht verwinnen/so set be=
waerders der fonteinen/dat si daer niet en mogen
putten/ē ghi sultse sonder sweert dooden/oft ver=
moeyt zijnde/sullen si hare stadt ouer leueren/die si
meinen dat niet gewonnen en mach worden/ indē
bergen gelegen zijnde.
Ē dese woorden behaechden Holoferni wel/
ē alle sinen ruyteren/ē hi stelde daer hondert ron
som/om elcke fonteyne.
Ē doen dese bewaringe.xx.dagen geduert had
so gebraken die puttē/ē die vergaderinge der wa
teren/allē den genen die te Bethulia woonden/al=
so datter niet inder stadt en was/daer si eenen dach
af versaet mochten worden/Want dē volcke wert
D dagelicx in een mate water gegeuen
Doen vergaderden tot Oziam/al die mannē ē
vrouwen/ē ionge kinderkens/ē seiden altesamē
met eender stemmen tot Oziam. God oordeel tus
schen ons ende v/want ghi hebt quade dinghen te
gen ons gedaen/nz willende vredelic spreken met=
ten Assyriers/ē daerom heeft ons God in harē hā
den vercocht/ ē daerom en isser niemant die ons v
lost/als wi vernedert worden/ voor haer oogen in
dorste/ē grote verderfenisse/Ē nv vergadert al
die int stadt zijn/dat wi ons willichlic dē volcke Ho
lofernis ouer leueren. Wāt het is ons beter/ dz wi
geuangen den HEERE leuende ghebenedien/ dan
wi steruende zijn eenen lachter allē vleesce/als wi
onse huysurouwen ē onse ionge kinderen voor on
se oogen sien steruen/Wi betuigen hedē hemel ē
aerde/ē God onser vaderen/die ons straft na on=
se sondē/dz ghi die stat nv ouer geeft in die hāt d ru
terscap Holofernis/op dz ons einde cort si inde scer
pte des sweerts/dwelc lāgher wort in drooch des
dorsts. Ē als si dit geseit haddē/so isser een groote
weeninge ē huylinge gesciet van allē die gemeinte
E ē si riepē een ganssce vre lanc/met eender stemmē
tottē HEERE/seggende. Wi hebben mz ons vads
gesondicht/wi hebbē onrechtueerdelic gedaen/ wi
hebbē ongerechticheden gehandelt. Ghi die goedē=
tieren zijt/ontfermt onser/wreect ons ongerechtic
heden in v geessel/ē en wilt die gene die v beliden
niet ouer leueren/den volcke dat v niet en kent/op
datse onder die heidenen niet en segghen/Waer is
haer God?
Ē als si vermoeit waren mits dit roepen/ende
mits dese weeningen mat zijnde/geswegen hebbē
so stont Ozias op/begotē mz tranen/ē seyde/Sijt
gelijc moets mijn broeders/ē laet ons dese vijf da
gen ontfermherticheit vanden HEERE verwach=
ten/hi sal misschien zijn verbolgentheit af sniden/ē
sal sinē naē glorie geuē/Mer ist datter geē hulp en
comt/als vijf dagē voorbi zijn/so sullē wi dese woor
den doen/die welcke ghi gesproken hebt
Judith de God vreesende wedwe straft die ouer
sten/om dat si Gode een mate geset hadden/si ver
maent dat volc God aen te roepen/ ende haer te
beteren/op dat God haer genade geue/ende si o=
penbaert den ouersten haer opset. Dat.viij.Cap.

Nde het is ghesciet/doen Judith dese
woordē hoorde die eē weduwe was F
een dochter Merari/des soons Idor
des soons Joseph / des soons Ozie/
des soons Elai/des soons Jamnor/
des soons Jedeon/des soons Raphoim/des soons
Achitob/des soons Melchie/des soons Euan/des
soons Nathanie/des soons Saalthiel/ des soons
Simeon/des soons Ruben. Ē haer mā was Ma
nasses geheeten/die welcke gestoruen is inden da=
gen des gerstē oogsts/want hi stont bi die scouēvin
ds/op dz velt/ ē die hitte quā op zijn hooft/ē hi
is gestoruen in Bethulia/in zijn stadt/Ē hi is daer
gegrauen met sinen vads. Ē Judith was zijn ach
ter gelaten weduwe/na drie iarē ē ses maēdē/ē
int opperste haers huys maecte si haer een heymeli
ke camere/in welcke si met haren maechden beslo
tē woonde/ē hebbēde op haer lendenē een hayrē
cleet/vastede si alle haer leefdagē/behaluē die sab=
bathen/ē nieu maēdē/ē die hoochtidē des huys
Israels/Si was wter maten scoon van aensichte/
der welcker haer man vele rijcdommen had gela=
ten/ē een ouervloedich gesinne ē besittingē vol
cuddē d ossen ē d scapē / Ē dese was alder meest
vermaert/want si vreesde God zeer/noch daer en
was niemant die van haer eē quaet woort sprake.
Aldus doen dese Judith hoorde/ dat Ozias ge=
looft had/dz hi dē Assiriers die stadt soude ouer le= G
uerē/als den vijfstē dach voorbi ware/seynde si tot
tē ouds Chābri ē Charmin/Ē si quamē tot haer
ē si seyde hen/Wel is dz woort daer Ozias in ge
cōsenteert heeft/dz hi die stadt dē Assyriers soude le
ueren/waert dz ons binnē vijf dagē geē hulp en qua
me/Ē wie zijt ghi die dē HEERE tēpteert/Dit en
is geen reden die ontfermherticheit mocht verwec
ken/mer die meer gramschappen verwecke/ende
die verbolgentheit aensteke. Ghi hebt eenen tijt d
ontfermherticheit des HEEREN geset/ende ghy
hebt hē eenen dach na v goetduncke gestelt. Maer
want die HEERE lijdsaem is/laet ons in dien seluē
leetwesen hebben/ende laet ons zijn vergheuinge
met wtgestorten tranen eysscen/ Wāt God en sal
niet dreigen als een mensch/noch hi en sal tot grā=
scappen niet ontsteken worden/als eens menschen H
soon/Ē hierom laet ons hē onse zielē verootmoe
digen/ē hē met eenē verootmoedichden gebrecke
nen geest dienen/Laet ons den HEERE weenende
seggen/dz hi na sinen wille/also sine ontfermhertic=
heit met ons doe/op dat/also onse herte ontstelt is

in haerder houerdicheyt/ dat wi oock also van onser nederheyt moeten glorieren/ Want wi niet na geuolget en hebben/ die sonden onser vaderen/ die haren God verlaten hebben/ en hebben ander goden aengebedet/ om welcke misdaet/ si gegeuen zijn totten swaerde/ en tot eenen roof/ en tot bescaemtheyt haerder vianden

Maer wi en weten geenen anderen God dan hem alleen. Laet ons ootmoedelick sinen troost verwachten/ en hi sal ons bloet versoecken vanden misnakingen onser vianden/ en hi sal alle volcken vernederen/ die tegen ons opstaen. En die HEERE onse God/ sal die sonder eere maken.

D En nu mijn lieue broeders/ ghi die ouders zijt in den volcke Gods/ en hair siele hanget aen v. Recht haer herten op/ mz uwer wtspraken/ op dz si gedachtich zijn/ dz onse vaders hier voormaels ghetempteert zijn/ op dz si gheproeft souden worden/ oft si haren God warachtelic dienden/ Si sullen gedachtich zijn hoe onse vader Abraham geproeft is/ en door veel tribulatien besocht/ is hy Gods vrient geworden Alsoe Isaac/ Also Jacob. Also Moses/ en al die God behaget hebben/ zijn door vele tribulatien getrouwe geuonden/ Maer dye haer proeuinge niet ontfangen en hebben inder vreesen des HEEREN/ en haer onlijdtsaemheyt/ en den lachter haerder murmuratien/ tegen den HEERE voort brochten/ die zijn verdoruen vanden verderuer/ en zijn vanden serpenten vernielt/

En hier om/ en laet ons ons seluen niet wreken/ vanden dingen die wi liden/ mer scatten dese straffinge minder/ dan onse sonden te wesen/ Laet ons geloouen/ dat ons die geesselen des HEEREN/ als knechten die gecastijt worden tot beteringhe/ en niet tot onse verdoemenisse toegheecomen zijn/

En Ozias/ en die ouders spraken tot haer Alle C die dingen die ghi ghesproken hebt/ die zijn warachtich/ en in v reden en is geen berispinghe/ Nv dan soe bidt den HEERE God voor ons/ want ghi zijt een heylich wijf/ en ghi vreest God. En Judith seide hen Gelijc ghi bekent/ dat het wt God is dat ick heb moghen spreken/ alsoo ondersoect/ oft wt God is/ dz ic heb gesaet te doen/ En bidt dz God minen raet vast maken/ Ic heb also voor mi genomen/ Ghi sult dese nacht voor die poorte staen/ en ic sal wt gaen met mijnder deernen Abra/ En bidt dz die HEERE gelijc ghi geseit hebt/ zijn volc Israel/ in vijf dagen aensie/ Met ic en wil nz/ dz ghi mijn daet ondersoect. En tot dat ick v bootscappe/ en laet niet anders ghescieden/ dan gebet voor mi totten HEERE onsen God/ En Ozias die prince Jude seide tot haer/ Gaet in vreden/ en die HEERE si met v/ tot een wrake onser vianden/ En wederkeerende/ zijn si wech ghegaen.

Judith gaet in haer heymelijke camer/ en roept God aen met een ootmoedich ghebet/ dat hy zijn volc wille behoeden Dat.ix. Capittel

A Als die wech ginghen/ so is Judith in haer bidhuys ghegaen/ en heeft een hayren hende aen gedaen/ en asschen op haer hooft ghelept. En si viel voor den HEERE plat neder/ seggende. + HEERE God mijns vaders Simeons/ die hem tswaert gegeuen hebt/ tot een bescherminghe der vremdelinger/ die haer verderuers hebben geweest in hair beuleckingen/ en hebben die maechden veracht/ en hebt haer wiue tot eenen roof gegeuen/ en haer dochteren in geuanckenisse/ en alle den roof totten vuet ghegeuen hebt/ dinen dienaren die een ernstighe liefde tot v hadden/ Ic bidde v HEERE mijn God/ coemt mi weduwe te hulpe/ Want ghi hebt die eerste dingen gedaen en die na die gedacht/ en dat ghi gewilt hebt/ dz is ghescheit/ Want alle uwe wegen zijn bereyt/ en ghi hebt v oordelen in uwe voorsienicheyt geset/ Aensiet nv die heyrlegers der Assyriers/ ghelijc ghy v doen gewerdicht hebt te sien die heyrleghers der Egiptenaers/ doen si gewapent na uwe knechten liepen/ betrouwende in haer wagens en rossuolc/ en in die menichte haerder strijdtbaer mannen/ Mer ghy saecht op haer heyrleghers/ en die duysternissen maecten se moede/ Die afgront hielt haer voeten/ en die wateren bedecktense. *

B HEERE alsoe moeten dese oock werden/ dye in haer menichte betrouwen/ en in haer wagenen/ en in haer spiesen/ en ghescutten/ en glorieren in haer glauien/ en si en weten niet/ dat ghy allen onse God zijt/ die die orloghen te niet doet van begin/ En dinen name is HEERE/ so rechtet dinen arme op/ gelijc van begin/ en breect haer cracht in uwe cracht Haer cracht valle in uwe gramschap/ die belouen uwe heylige dingen te schenden/ en den tabernakel ws naems te onwoesten/ en den horen des outaers mz haer sweert neder te worpen/ O HEERE doet dz zijn houerdicheyt met zijns selfs sweert af worde ghehouwen/ hi werde geuangen mette stricken zijnre ooghen in mi en ghi sult hem slaen wt den lippen mijnre liefden/ Gheeft mi stantachticheyt int ghemoet/ dat ic hem versmade/ en my cracht dat ic hem verderue/ Want dat sal een memoriael ws naems zijn/ als hem die hant eens wijfs af worpt/ Want HEERE v cracht en is niet in menichte/ noch uwe wille en is in dye crachten der paerden niet/ Noch die houeerdige en hebben v van beghinne niet behaecht/ maer der ootmoediger en sachtmoediger gebet/ heeft v altijt aengenaem gheweest

C Exo.xxxi

D iii.iiii.b. ij. para. xxiii.d Ju.vij.f

O du God der hemelen/ schepper der wateren/ ende HEERE alre creaturen/ verhoort my kattighe biddende/ ende van uwer ontfermherticheyt vermetende/ HEERE ghedenct ws verbonts/ en geeft reden in mijnen mont/ en maect den raet sterck in mijnder herten/ op dat uwe huys in heylichmakinge blijue/ en dat alle lieden bekennen/ dat ghi God zijt/ en datter gheen ander en is dan ghy

Daer na bereyt si haer costelic toe/ si neemt haer maget met haer/ ende tooch snachs ter poorten vvt inden leger van Holofernis Capittel.x.

A Ende doen si op hielt te roepen totten HEERE/ stont si vander plaetsen op daer si ghestrect lach totten HEERE/ En si riep haer maecht/ en daelde af in haer huys/ ende leyde dat hayren cleet van haer lichaem/ en dede die cleederen hairder weduwelicheit wt/ en si wiesch hair lichaem/ ende si salfde haer metter alder bester mirren/ ende si ontvlochte dat hayr haers hoofts/ en sette een huyue op haer hooft/ en si dede die cleederen haerder ghenuechelicheit aen/ en si dede pantoffelen aen haer voeten en nam verceringe der rechter hant/ en lelien/ en oorringhen/ en vingher ringen tot haer/ Ende si vercierde haer met allen haren cieragien. Die HEERE ghaf haer oock een wtnemende schoonheyt/

Wāt alle dese vercieringe en ghesciede niet wt wel
lustichz des vleeschs / maer wt duechdē / eñ wt eē=
der oprechter meyninghē / eñ daer om vermeerdē=
de haer die HEERE die schoonheit / also dat si alder
mēscen ooghē met ongelijckelike scoonheit verscēē
Aldus leyde si haerder deernē eē flesken wijns op /
B eñ eē cruyckē olijs / eñ moes / rocckē / eñ broot / eñ
kase / ende si is also ghereyst.

Eñ als si aē der stadt poortē quam / vāt si Oziā
verwachtende / eñ die ouders der stadt / Alse die sa
gē verbaest zijnde / hebbē si hen te vele verwondert
vā haerē schoonheyt / Nochtās en vraechdē si haer
niet / eñ lietē se doorgaē seggende. God onser vade=
rē geue v genade / eñ becrachtige v mz sijnē cracht
alle dat voornemen ws herten / eñ Jerusalē moet
ouer v verblidē / eñ uwē name si int ghetal dē heylighē /
eñ der gerechtiger / Eñ alle dye daer warē / seyden
C alle met eender stēmē / Dat geschiede / dat gesciede
Judith badt dē HEERE / eñ ginc door dye poorte /
si eñ haer maecht

Eñ het is gesciet / doē si dē berch af daelde / on=
trent dē opgāc des daechs / so liepē haer die verspie=
ders der Assyriers te gemoete / eñ hieldē se segghē=
de. Van waer coemt ghi? oft waer gaet ghi? Si ant=
woorde / ic ben eē dochter der Hebreers / Eñ daer
om bē ic vā haer aēschijn geulodē / wāt ic bekēde dz
toecomēde was / dat si v tot eē berooumghe sullen
werdē ouergeleuert / om dat si v versmadēde / hen
seluē niet en hebbē willē op gheuē / dat si ontferm=
herticheyt in uwē aēsichte haddē moghē vindē. Om
deser sakē wille / dacht ic bi mi seluē / segghende / Ic
sal tottē aēsichte des princen Holofernus gaē / op
dat ic hē haer heimelike sakē te kēnē geue / eñ hem
toone / mz welckē toegāc hise crighē mach / also dat
ter niet een man van sinen heyr en valle

D Eñ als dese mānē haer woordē gehoort haddē
aēmerctē si haer aēsicht / eñ in haer ooghē was een
beswiminge / wāt si verwonderdē hen te vele van
haerder schoonheit / Eñ seidē tot haer / Ghi hebt v
leuē behoudē / om dat ghy alsulckē raet hebt geuō=
dē / dat ghi af quaēt tot onsen here / Maer dat sul=
di wetē / dat wāneer ghi in sijn aēsicht staet / dat hy
v wel doē sal / eñ sult alder genaēste in sijnder her=
ten zijn. Eñ si brachtē se totter tenten Holofernis /
eñ gauent hem te kennen.

Eñ als si in gegaen was voor zijn aensicht / ter
stont is Holofernes in sinē ooghē gheuāgē / Eñ zijn
ruyters seyden tot hē / Wie soude der Hebreē volc
versmaden / dat alsoe fraeyē wiuē heeft? wi souden
te rechte alleen daer om tegen hen striden

Aldus Judith siēde Holofernem sittēde in een
costelic mugghē net / welc geweuē was vā purpur
eñ side / eñ gout / smaragde / eñ costelijckē gesteēte
Eñ als si in zijn aensicht sach / aenbadt si hem / haer
streckende op die aerde / eñ die knechtē Holofernis
hieuēnse op / wt het beuel haers heeren

Holofernes vraecht van haer / wt wat oorsake sy
wt gecomen si / eñ als zijt hem vertrect / so beuielt
hem wel.

Dat.xi. Capittel.

A Doen seyde haer Holofernes / Weest
goets moets / eñ en wilt nyet versaget
zijn in uwer herten / wāt ic en heb noyt
mā gescadet / die dē coninc Nabucho
donosor wilde dienen / Waert dat v
volck mi nz versmadet en had / ic en soude mijn gla
uie ouer hen niet opgeheuen hebbē / Mer nv segt
mi / om wat saken sidi vā hen gegaē? eñ heeft v be=
haghet tot ons te comen.

Eñ Judith seide hē / Outfanct die woordē dijn
re dienstmaecht / wāt ist dat ghi die woordē uwer
dienstmaecht volcht / God sal eē geluckige sake mz
v doē / Wāt so waerlic / Nabuchodonosor een heer
des lāts leeft / eñ zijn cracht die in v is / tot een straf
singe alre dwalēder mēscen / dat hem niet alleē dye
B mēscen en sullē dienen door v / maer ooc die beestē
des ackers sullē hē te wille zijn. Wāt die bequaē=
heit ws gemoets / wert allē lieden vercondicht / eñ
het is alle der werelt kēlijc gemaect / dat ghy alleē
goet eñ machtich zijt in alle zijn rijc / ende v beleeft
heyt wort allen landen vercondicht

Noch dat en is niet verborgē / dat Achior gespro
kē heeft / noch dz en is niet onbekēt / dat ghi gehee=
ten hebt hē toe te coemē / wāt het is kenlic / dz onse
God alsoe mits den sondē vertoornt is / dz hi door
zijn propheten beuolē heeft totten volcke / dat hise
ouerleuert harē viādē / om haerder sondē wille Eñ
wāt die kinderē Israel weten / dat si harē God ver
toornt hebben / so is v vreese ouer hen / Hier en bo=
uen heeft se dē honger beuaē / eñ vā ghebrec des wa
ters / wordē si nv onder dye doodē ghetelt / Voort
ordineren si dit / dat si haer beesten dooden / eñ haer
bloet drincken / Eñ die heilige vatē des HEEREN
C haers Gods / die hen gebodē heeft / die niet aen te
ruerē / dese dingē hebbē si gedacht te hāgē aen corē
wijn eñ olie / eñ si wildē die dingen verdrēdē die si met
hāden ooc niet aen en souden rueren / Hier om / wāt
si dese dingen doen / so ist seker / dat si tot verderuin
ghe sullen worden ghegeuen.

Het welc ic v dienstmaecht bekēnēde / bē vā hen ge
vlucht / eñ die HEERE heeft mi gesondē / v dese sel
ue dingen te bootscappē / Wāt ic v dienstmacht / die
ne mijnē God ooc hier bi v / eñ v dienstmaerte sal
D wtgaē / eñ ic sal God aēbiddē / eñ hi sal my segghen
wanneer hi hem hare sonden sal vergeldē / eñ ic sal
comē / eñ bootscappent v / also dz ic v te middē door
Jerusalē sal leyden / eñ ghi sult al dat volck Israhel
hebbē / als scapen die gheenē herder en hebben / eñ
daer en sal niet eenē hont tegē v bassen / wāt dese
dingē zijn mi geseyt door die voorsienichz Gods /
Eñ wāt God op hen gram is / soe ben ic gesondē /
om v dese dingen te bootscappen

Eñ alle dese woordē behaechdē Holoferni / eñ
sinen knapen / Eñ si verwonderden aen hare wijs
heyt / eñ deen seyde totten anderē. Daer en is sulc=
ken wijf niet opter aerden / int aensiē / in scoonheyt
ende in verstandighe woorden / Ende Holofernes
seyde tot haer. God heeft wel ghedaen / die v voor
dat volck heeft gesonden / op dat ghy dat in onsen
handen soudet gheuen / Eñ want v beloofte goet
is / ist dat mi v God dat doet / so sal hi mijn God ooc
zijn / ende ghi sult groot in Nabuchodonosors huis
zijn / ende uwen name sal in alle dat lant ghenaemt
worden.

Die hootsmā Holofernes beueelt dame Judith
in grooter eeren ende vvaerden houden soude dē
geheelen leger dore / eñ hi geeft haer vrijheit om
haer gebet te doen / na haerder gevvoonte dach
ende nacht te gaen.

Dat.xij. Capittel

Doen hiet hijse in gaen / daer zijn scat ten geset waren/ en̄ hi hietse daer bli uē en̄ hi bescicte / datmē haer vā sijn der tafelē soude gheuē/ Dē welcken Judith antwoorde en̄ sprack Nv en mach ic niet eten vādē genen die ghi mi ghebiet te geuē/ op dz ic minē God niet en vertoorne/ Mer ic sal van dien eten/ dat ic met mi ghebracht hebbe. Holofernes seyde tot haer/ Ist dat v dese dinghen gebrekē/ die ghi mz v gebracht hebt/ wat sullē wi v dā doē? En̄ Judith seyde/ Mijn here v siele leeft dat v dienstmaerte alle dese dingen niet verdoē en sal/ tot dat God dese dingen in mijn hant doe die ich ghedacht hebbe.

B En̄ sine knechtē leydense inder tentē/ die hi ge bodē hadde. En̄ doe si daer in ghinc/ begheerde si/ dat haer snachts oorlof werde gegeuē wt te gaen voor dē lichte buytē tottē gebede/ en̄ dē HE RE te biddē/ En̄ hi geboot sinē camerlingē dat si drie dagē wt en̄ in soude gaē/ om harē God te biddē/ alsoot haer beliefde

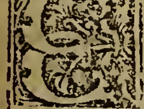
En̄ snachts liep si wt totten dale Bethu lie/ en̄ wiesch haer in die water fonteine En̄ als si op steech/ badt si totten HERE den God Israels dz hi harē wech wilde stieren/ totter verlossinghe sijns volcx/ En̄ ingaēde bleef si reyn in haerder tenten/ tot dat si tsa uonts haer spijse nam

C Ende het is geschiet/ inden vierdē dach/ Holofernes maecte eē costelijcke auōtmael sinē knechtē/ en̄ seide tot Vagao sinē gheheimē camerlinc/ Gaet en̄ beraet die Hebreinne/ datse willichlic cōsentere/ met mi te woonē/ Wāt het ware allē Assyriers een scāde/ dat een vrouwe eenē mā also bespottede/ dz si ontsculdich van hem gae

D Doen ginc Vagao in tot Judith/ en̄ seide Die goede dochter en sie haer nz in te gaen tot minē here/ op dz si geeert worde voor zijn aēsicht/ en̄ ete met hē/ en̄ drincke wijn in genoechte/ Dē welckē Judith ātwoorde/ Wie ben ic/ dat ic minē here weder seggē soude? Al dz voor sijn oogē goet en̄ dalder beste sal zijn dat sal ic doē Wat hē behaecht/ dat sal mi alder beste zijn alle die dagē mijns leuēs. En̄ si stont op/ en̄ verciert de haer met harē cleede/ en̄ ingegaen zijnde/ stōt si voor sijn aēsicht. En̄ Holofernes hert wert heel beroert/ wāt hi bernde in haer begeerlicheyt

En̄ Holofernes seide tot haer/ Drinct nv/ en̄ sidt ter tafelē/ en̄ weest vrolick/ wāt ghi hebt ghenade voor mi geuondē/ En̄ Judith seyde/ Mijn here ic sal drinckē/ wāt mijn siele is hedē groot gemaect voor al die dagē mijns leuēs/ En̄ si nam/ en̄ adt/ en̄ dranc voor hē tgene dat haer maerte haer bereyt hadde/ En̄ Holofernes wert vrolic by haer/ en̄ hy dranc seer veel wijns/ Also vele als hi oyt te vorē in sinē leuen gedroncken hadde Cap. xiij.

A Hoe Judith Holoferni sijn hooft afsloech

Ende doent auont was gewordē/ sōe haestē zijn knechtē tot harē herbergē En̄ Vagao sloot die duerē der slaepcamerē/ en̄ ghinc wech. Wāt si warē alle ouerladē vādē wine/ En̄ Judith was alleen in dye camer/ En̄ Holofernes lach int bedde ver smoort van grooter dronckenschap

En̄ Judith seyde haerder maecht dat si buitē voor die camer soude staē/ en̄ hoede dragē. En̄ Judith stont voor tbedde biddēde met tranē/ en̄ met ruerē der lippē/ in stilheyt seggēde/ O HERE eē God Israels/ sterct mi/ en̄ siet in dese ure totte werckē mijnder hādē op dat so ghi gelooft hebt/ Jerusalē v stadt op te rechtē/ Verleent mi/ dat ick door v volbrengē mach/ tgene dz ic wt betrouwē tot v/ voor ghenomē hebbe te doene — Ghebet

En̄ als si dit geseyt hadde/ so ginc si tot die bed stede/ en̄ si ontbāt zijn swaert/ dz daer aē hinc/ En̄ als zijt wt der scheydē had getrockē/ so greep si die haer loockē zijns hoofts/ en̄ sprac sterct mi O HERE God in deser urē/ en̄ si sloech tweemael in sinē necke/ en̄ sloech zijn hooft af/ en̄ si nā dz muggē net en̄ wentelde sijn doode lichaē om/ En̄ na een luttel — Ghebet

muggē net is eē cleet dat mē ouer dat bed hāct/ en̄ wtspant om der muggē oft mueē wille

tijts ginc si wt/ en̄ gaf dit hooft Holofernis haer der dienstmaertē/ en̄ hiet haer in haer male te stekē B

En̄ si twee gingē wt na hare gewoōte/ als tot tē gebede/ en̄ si gingē door dye heyrlegers/ en̄ om gaēde dat dal quamē si totter stadt poortē/ en̄ Judith riep den bewaerders der mueren van verre/ Doet die poortē op/ wāt God is met ons die daer cracht in Israel gedaen heeft

En̄ het gesciede doē die mānē haer stēme hoorden/ so riepē si die ouders der stadt/ en̄ si liepē alle vādē minsten tottē meestē/ haer te gemoete. Wāt si vermoedē datse nv nz comē en soude/ En̄ aēstekē de die lichtē vergaderdēse alle om haer Mer si clam op een hooge plaetse/ en̄ hiet datmē swigē soude

En̄ als si alle swegē/ so heeft Judith geseyt/ Lovet dē HERE onsen God/ die niet verlatē en heuet die in hē hopē/ en̄ heeft sijn barmhertichēit in mi zijn dienstmaecht veruult/ die hi dē huise Israel belooft heeft/ en̄ heeft in mijn hant dē vyant zijns volcx in dese nacht gedoot/ En̄ dat hooft Holofernis voort brēgende wt der malen/ toonde sijt dyē C

seggehende /Siet dat hooft Holofernis/des hooft-
mans der Assyriers. Ende siet sijn ombanghsel oft
muggen net/daer hi in lach in sine dronckenscap/
daer hem die HEERE onze God oec door eens
wijfs hant verslouch. Maer alsoe waerachtelijc als
die HEERE selue leeft/sinen Enghel heeft mij be
waert van hier gaende/ende daer vertoeuende/en
van daer weder herwaerts keerende/ Ende die
HEERE en heeft mij/sijn dienstmaecht niet beulect
laten worden/maer sonder alle beuleckinge der son-
den/heeft hi mi tot v weder gebracht/verblijdende
in sine victorie/in mine ontcominghe/en in v vloc
singhe/Belijt hem alle/want hi goet is/en sijn ontfermi
psal.c.b hertichept duert inder eewichept.
en.cvij. En si loofden alle den HEERE/en seyden tot haer
D Die HEERE heeft v in sijnder cracht gebenedijt/
want door v heeft hi onse vianden vernielt
En Ozias die ouerste des volcx Israel/seyde
tot haer/ Gebenedijt sijt ghi vanden HEERE/die he-
mel en aerde heeft gescapen/en die v hant gestiert
heeft/ om dat hooft vanden hooftman onser vianden
af te slaen/want hi uwen name heden also groot ghe-
maect heeft/ dat uwen lof niet wech en sal gaen/van
den monde der menscen/die des HEEREN macht
gedachtich sijn/inder eewicheit /om dat ghi v seluen
niet gespaert en hebt/mer v in perikel gestelt hebt/
aensiende die benautheyt en tribulatie ws geslachts/
Maer ghi zijt den valle te hulpe gecomen/voor dat
bescouwen ons Gods/En allet volc seide/Het ge-
schiede / het ghescheide.
En doemen Achior riep/so quam hi/en Judith sei
de hem/God Israel/dien ghi getuych hebt gegeuen
dat hi hem wreke van sinen vianden/hi heeft in deser nach
te/alder ongelooviger hooft in mijn hant af gesla-
gen/En op dat ghi beuinden muecht dattet also is/
siet Holofernis hooft/die inder vermadinge sijn
der houeerdicheit/den God Israel versmaet heeft/
en dreychde v die verderffenisse seggende. Alst volc
Israel geuangen is/sal ic v siden doen doorsteken
metten sweerde.
En als Achior Holofernes hooft sach/benaut
sijnde van screoemnige viel hi op sijn aensicht ter aer
den/en was/beswijmt. En na dat hi weder becomen
was/so is hi tot haren voeten geuallen /en heeftse ge
presen seggende/Gebenedijt zijt ghi van uwen God
in alle Jacobs wooningen/want alle volc dat uwen
naem sal hooren sal van dinen weghen den God
van Israel groot maken.

Het hooft van Holofernes wort ter mueren wt ghe
steken/ die van binnen der stadt ouervallen die vian
den die haer belegen hadden　Dat.xiiij. Capit

A Mer Judith seyde tot allen den volcke/
Broeders hoort mi Steect dit hooft
op onse mueren wt/en als die sonne
op comen sal/so neme een yegelijc zijn
wapenen/en loop wt met eender druy-
sticheit niet op dat ghi nederwaerts daelt/mer als
eenen druyschenden toeloop makende/Dan salt van noo
de sijn/dat die bespieders vlien/om haren hooftman
op te wecken totten strijde/ En als haer hooftlieden
tsamen loopen tot Holofernes tente/en vinden hem ee-
nen bloet in sijn bloet gewentelt/so sal die vreese op
hen vallen/ En als ghi weet dat si vlien/so loopt hen
haestelic na/ Want die HEERE salse v geuen om te
verderuen.
Als Achior die cracht sach/ die God Israels ge-
daen had/so liet hi die sede der heydenscap/en geloof
de God/ en hi liet hem besniden/en hi wert totten
volc Israels ghesetet/ende alle die nacomelinghen
sijns gheslachts tot op den dach van heden.
En ter stont doe die dach op stont/hebben si Ho-
lofernis hooft op die mueren gesteken/ende elc man
nam sijn wapen/en si sijn met groten gedruysch en
huylinge wt gegaen. Doen die bespieders dat sagen/
liepen si tot Holofernis tente/Ende die in sine ten
te waren/ quamen voor den inganc der slaepcame-
ren/om hem te wecken/en sochten hem mz subtijlheyt
wacker te maken/want niemant vanden Assiriers en
dorste de slaepcamer cloppende oft igaende open doen
Maer doen sijn varoenen en die hooftmanen/en al-
le die meeste der Assyriers heyr te samen quamen/
seyden si den camerlinge. Gaet in en weet hem op
Want die muisen sijn wt haren holen gegaen/en heb
ben ons totten strijde beroepen/
Doen ginc Vagao in sijn slaepcamer/en stont
voor dat bedde/en sloech sijn handen te gader/want
hi vermoede dat hi met Judith sliep/ Mer doen hi
geen beweghen des gees die daer liggende was/met
ten oore en vernam/soe ginc hi naerder totten bedde/en
hieft op/doen sach hi Holofernis doode lichaem zon-
der hooft in sijn bloet versmoort liggen/doen riep
hi wt met luyder stemmen/met weeninge/en scoor
de sijn cleederen.
En hi ginc in Judiths camer/en en vantse niet/
En hi sprac buyten totten volcke seggende/ Een He-
breeusch wijf heeft een bescaemtheit int huys des co-
nincx Nabuchodonosors gedaen/want siet Holofer-
nes leydt op die aerde / ende sijn hooft en is nyet
aen hem.
Doen der princen cracht der Assyriers dat hoor
den/so schoorden si haer cleederen/ en daer viel een
onuerdragelijcke vreese/en beuinghe op hem/en ha
te gemoeden sijn alte seer verscrict. En daer is een
groot gheroep ghecomen inden heelen legher.

Holofernis volc vloot/ende hoe Israhel hem na
iaechde.　Dat.xv. Capittel.

Nde als alle dat heyr hoorde/ dat Ho-
lofernes onthooft was / soe ontuiel
hem moet en raet /ende alleen met be
uinghe en ontsich bedraept/namen si
the hulp der vluchten/ also dat niemant
met sinen naesten en sprack/ maer met neder ghe-
neychden hoofde/alle dingen achter latende/hae-
sten si tontgaen den Ebreen/die si hoorden dat ghe
wapent ouer hen quamen / vliedende door die we
ghen der velden/ en die paden der houelen
En doense die kinderen Israhels sagen vlien
so volchden si hen/ En si daelden af blasende met
basuynen/en huylende achter hen lieden En want
die Assyriers nyet vereenicht / hen onberaden ter
vlucht begauen/en die kinderen Israels met eender
scharen veruolchden/ so sceynden sise alle/die si moch
ten vinden/En Ozias seynde boden door alle die
steden ende lantscappen van Israel
En hier om seynde alle lantscap/en elcke stadt
haer wtgecoren gewapende ionge mannen nae hen/en
veruolchden se metter scerpten des sweerts/tot dat si
quamen totten wtersten haerder eynden.

Mer die ander die in Bethulia waren/ zijn inden
heyrleger der Assiriers gegaen/ ende den roof dien
die Assiriers vluchtende achter gelaten hadden/ dien
namen si wech/ en si zijn zeer geladen/ en die ghene
die den strijt gewonnen hadden/ zijn weder gekee=
ret tot Bethuliam/ en si namen al wech/ dat hen
toebehoorde/ also datter geen getal en was van bee
sten/ en van vee/ en in allen haren haveliken goeden
also dat si alle vanden meesten totten minsten/ rijck
worden van haren berouingen. Mer Joachim die
ouerste bisscop van Jerusalem/ quam tot Betuliam
met allen den ouders/ dat si Judith souden sien/ die
welcke alse tot hen wt ghegaen was/ hebben sise al
gebenedijt met eender stemmen seggende/ ghi zijt
die glorie Jerusalems/ ghi sijt die blischap Israels/
ghi zijt die eerlicheit onses volcs/ want ghi hebt man
lijc gedaen/ ende v herte is gesterct/ om dat ghi rey
nicheit bemint/ en dat ghi na uwen man geenen an=
deren geweten en hebt/ daerom heuet v de hant des
HEEREN gesterct/ en hierom sult ghi gebenedijt
zijn inder eewicheit/ en allet volck seyde/ het gescie
de/ het gesciede.
D En die rouen der Assiriers en zijn nauwelijck
binnen dertich dagen/ vanden volcke Israel verga
dert. Mer alle die dingen diemen heeft beuonden/
dat Holofernes eygen waren/ die hebben si Judith
gegeuen in gout en siluer/ en cleederen en peerlen
en alle huisraet/ ende si zijn al ouergeleuert/ vanden
volcke/ en al dat volck verblijden met wijuen ende
maechden/ en iongen in organen/ en herpen.

Hoe God die boose straft/ die gelouige leydt be
schermt ende onderhout/ hoe hi haer goet doet/
ende veel wonders om haren wil werct

Dat. xvj. Capittel.

A Doe sanc Judith den HEERE dit liede
ken/ Begint den HEERE in tamboe
ren/ singt den HEERE in cimbalen/ sin
get hem soetelic een nieu lof/ verhue
get en aenroept sinen name. Die HE
RE wrijft die oorlogen in stucken/ HEERE is sinen
name/ Die zijn heirlegers int midden zijns volcks
heeft bedorven/ op dat hi ons van alle onser vianden
handen soude verlossen/ Assur quam in die bergen
vanden noorden/ in menichte zijnder sterchz. Welcs
menichte die beecken heeft gestopt/ en haer peerden
hebben die dalen bedect/ hi heeft geseit/ dat hi mijn
lant soude aensteken/ en mijn iongen metten sweer
de dooden/ mijn ionge kinderkens te geuen tot ee=
nen roof/ en mijn maechden ter gheuanckenissen.
B Maer die almachtige HEERE heeft hen gesceent
en heeft hem inder vrouwen hant ouergeleuert/ en
de heeft hem bescaemt/ want haer machtige en viel
niet vanden iongen gesellen/ noch Titans sonen en
versloegen hem niet/ noch die hooge ruesen en ston
den teghen hem niet op/ Maer Judith die dochter
Merari/ nam hem zijn macht/ met die gedaente haers
aensichts/ Want si dede die cleederen haer der we=
dulicheit wt/ en dede die cleederen der blisappen aen
in verhueghinge der kinderen Israel/ Si salfde haer
aensicht/ met saluen/ ende si bant die vlechten des
haers met een huyue/ om hem te bedrieghen/ Hare
pantoffelen namen sine ooghen wech/ haer scoonheit
vinc zijn siele. Si hieu sinen necken met eenen swe
de af/ Die Persen ontsagen haer stantafticheit/ en

de die Meden haer coenheit/ Doen huylden die heir
legers der Assiriers/ doen mijn ootmoedige quam
haerde/ verdorrende van dorste/ Die sonen der ion
ger meiskens doorstakense/ ende si sloegense doot/
als vluchtende kinderen/ Si zijn vergaen inden strijt
vanden aensichte des HEEREN/ mijns gods
Laet ons den HEERE eenen lofsanc singhen
Laet ons onsen God eenen nieuwen lofsanck singen a
HEERE/ HEERE/ ghi zijt groot ende heerlijck in
crachten/ ende die niemant verwinnen en mach.
Alle uwe creatueren dienen v/ want ghi hebbet
geseit/ en si worden gemaect ghi seynde uwen geest ps. cxxxviij
en si zijn gescapen/ en daer en is niemant/ die uwer en cxlviij
stemmen wederstae/ Die bergen sullen vanden fun
damenten werden beweecht/ metten wateren/ en
die harde steenen sullen voor v aensicht smilten/ ge
lijck was/ Mer die v vreesen sullen voor v in allen
dingen groot wesen
Wee den volcke dat opstaet tegen mijn geslach=
te/ want die almachtige HEERE/ salse oordeelen/ in
den dach des oordeels/ sal hijse besoecken/ want hy
sal vier en wormen in haer vleesch geuen/ dat si ver
nemen ende geuoelen inder eewicheit.
Ende het is hier na gesciet/ dat alle tvolck na die
victorie te Jerusalem is gecomen/ den HEERE te
aenbidden/ en ter stont als si gereinicht zijn/ so heb=
ben si hare brantoffer/ en haer beloofden offer/ ghe
offert/ En Judith offerde al die oorloochs gheree= c
scap Holofernis/ die haer tvolc gegeuen had/ en dz
muggen net/ dat si van sinen bedde wech genomen
hadde/ en heuet den HEERE opgehangen
En dat volc was genoechlijc na dat aensicht der
heilighen/ en die blisap deser victorien is drie maen=
den geuiert met Judith/ Mer na dese daghen keer
de elc weder tsinen huyse/ ende Judith is groot ge
maect in Betulia/ en si was die heerlicste des hee=
len lants Israels/ Si was ooc der duecht der reinich
eit toegeuoecht/ also dat si alle die daghen haers le=
uens geenen man en bekende/ vander tijt dat Ma=
nasses haer man sterf.
En in die hoochtidelike dagen ginc si voort met
groter glorien. En si bleef int huys haers mans/ hon
dert iaer/ ende vijf ende si liet haer dienstmaerte vri
en si sterf/ en is begrauen met haren man in Betu=
lia/ en al tvolc beweende se .vij. dagen/ Binnen alle
die tyden haers leuens en was niemant die Israel
verstoorde/ ende veel iaren na haer doot.
Den dach der victorien deser feestlicheit/ wert
vanden Ebreen int getal der heylighen da
ghen getelt/ ende wert vanden Jo=
den geuiert van die tijt aen
tot op desen teghen=
woordighen
dach.

Hier eyndt dat boeck Judith.

Hier begint dat boec der wijsheyt

Een vermaninge der ouersten totter wijsheit die geest des wijsheits hatet valscheit ende hipocrisie strafz die ongherechticheit en̄ die quade clappaerts Dat.j.Capittel

A
ex.xviij c
Deute. i.xvij.f.
ij.para xv.g
Jos.i.d
iij.reg. iij.a.
te.iiij b
lu xi.d.
Math vj.vij
lu.xij.b

Neet die wijsheyt ter herten/ghi die dat lãt regeert
Geuoelt vanden HEERE int goe=
de ende soect hem in eenuoudicheit des herten/wãt
hi wert geuonden vanden genen die hem niet en tē
pteren/en̄ hi verschijnt den genē die in hem betrou
wen. Want verkeerde gedachten/verscheiden van
Gode/maer beproefde duecht/berispt die onwyse
Want die wijsheit en sal niet ingaen in eē quaet wil
lighe siele/noch si en sal niet woonen in een lichaem
dat der sonder onderworpen is.

Die heylige geest/die daer onderwijst/ sal dē ge
B veynsden vlien/en̄ hi sal hem wechnemen vanden ge
esaie dachten die sonder verstant zijn/en̄ sal berispt wer=
xxix.d den vander ouercomender ongerechticheit/Want
Mat. xv.c die geest der wijsheit is vriendelic/sacht/ende goe
ie.xxiiij dertieren/ende hi en sal geen behaghen hebben/aen
act vij dien/die met sinen lippen boosheit spreect/wãt god
deu.iui a is een kender sijnder nieren/ende een ondersoecker
sijnre herten/ende een hoorder zijnder tongen/wãt
den geest des HEEREN/heeft den omganc der aer
den veruult/ende dat alle dinghen onthout/ heeft
oec die kennisse der stemmen Hierom die ongerech
te dinghen spreect/en mach niet verborghen bliuē/
noch dat berispende oordeel en sal hem niet voor=
C by gaen. Want in des godlosen gedachten sal de vra
Esa. ginge zijn/ende die ouerleueringe zijnder redenen
xxix sal tot god comen/ende die sal oec zijn ongerechtich
esa.xix c eit straffen. Want dat oor des yeloersers hoort alle
Prouer dingen/en̄ dat gerucht der murmuratien/en sal niz
xxiiii.d. verborgen werden.
Psal.c Hierom wacht v van murmureringe die niz en
Mat.v vordert/ende spaert uwe tonghen van achter clap/
vi.vij Want een ydel reden/en sal niet te vergeefs gaen/
ende eenen mont die liecht/doot die siele
En wilt die doot niet beernsten/in die doolinge
wws leuens/noch en bederft v seluen niet/inden wer
ken uwer handen/Want god en heeft die doot niz
D gemaect/noch hi en verblijt hem niet in dat vergaē
der leuendiger/Want hi schiep alle dinghen om dz
si wesen souden/ende hi heeft alle volcken der aer=
den gemaect/om dat hem wel soude zijn/ende dat
in hem geen verderfenis en ware/noch der hellen
rijc inder aerden niet en ware/want die gerechtich=
eit is eewich en̄ onsterflijc/mer die ongerechticheit
is die vercriginge der doot. Mer die godlose hebbē
se doen comen/met wercken ende woorden/en̄ die
achtende een vriendinne/zijn si afgeuloeyt/en̄ si set=
ten een verbont met haer/wãt si zijn der doot waer
dich die wt haren deele zijn

Wat der godlosen ghedachten zijn/ende hoe dz haer alle godlosen verheffen / ende der vromicheyt losch zijn Dat.ij.Capittel

Dat.ii.Ca.

Die godlose seyden by den seluen (met
niet rechtelic denckende. Den tijt ons
leuens is cleyne / ende met verdriet/
en̄ daer en is geen vercoelinge in dat
eynde des menscē/ende daer en is nie
mant die ons bekent is/die weder keert vand doot
want wi zijn wt niz gheborē/en̄ hier na sullen wi we=
sen/als oft wi niz en warē geweest/want onsen adē
is als eenē rooc in onsen niesen toe geblasen/ ende
die reden als voncken/om onse herten te bewegen
want ons lichaē sal wtgedaē zijn/en̄ die geest sal wt
gestort werden/als een morwe lucht/En̄ ons leuē
sal doorgaen/als dat spore der wolcken/ende sal v=
gaen als eenen neuel/die vander sonnen raeyen ver
dreuen is/ende van haerder hitten neder gedruckt
is/Ende onsen name sal byder tijt vergeten wordē
ende niemant en sal gedachtenisse onser wercke heb
ben/Want onsen tijt is eenen doorganc der schadu
wen/ende daer en is geen wederkeeringhe na on=
sen eynde/want het is besegelt/dat niemant weder
en come.

Hierom coemt ende laet ons der goeden gebrui
ken die zijn/ende laet ons die creatuere begeerlic
lijc/als in onser ioncheit/laet ons/ons met costelic=
ken wijn en̄ saluen veruullē/en̄ en laet ons die bloe
me des tijts niet voorbi gaen. Laet ons/ons mz roo
sen croonē/eer si verwelckē/daer en si geenē beemt
dien onse begheerlicheit niet doore en gae. Niemant
van v en si onser begeerlicheyt ondeelachtich. Laet
ons in allen plaetsen teekenen onser vruechden latē
want dit is ons deel/ende anders niet

Laet ons den rechtuaerdigen armen verdrucken
en̄ en laet ons die weduwe niet sparen/noch den ou
den noch den grisen van vele tijts niet aensien Mer
onse sterckheit si die wet der onrechtueerdicheit/wãt
dat onstere is/dat wert onnut geuonden/Hier om
laet ons den rechtueerdighē bedrieghen/want hi is
ons onnutte/en̄ contrarie onsen wercken/ en̄ hy v=
wijt ons die sondē der wet/ en̄ hi beruchtet teghen
ons die sonden onser disciplinen / Hy beroemt hem
Godts kēnisse te hebbē/en̄ hi noemt hē eenen sone
Gods. Hi is ons tot een wtbringhinge onser ghe=
dachtē ghewordē. Hi is ons oec swaer om siē/ wãt
zijn leuē is anderē ongelijc/en̄ zijn weghē zijn vandert
wi zijn als luegenachtighe vã hē gheacht/en̄ hi ont
hout hē vã onsen weghen / als vã onreynicheden/en̄
hi set die wterste der gherechtigher voor/ en̄ hi be=
roemt hē/dat hi God tot eenen vadere heeft.

Hier om laet ons siē oft zijn redenē warachtich
zijn/en̄ laet ons proeuē die dingē die hē comē sullen/
en̄ wi sullē wetē welcke sijn wterste sullē zijn. Want
is hi die warachtighe sone Gods/so sal hy hem ont
fangen/en̄ hi sal hem verlossen vanden handen zijn
der vianden/Laet ons hem met scandeliken smaet
en̄ pinen vragen/op dat wi zijn eerwaerdicheit we
ten/ende zijn lijdsaemheit proeuen. Laet ons hē met
ten alder leelicsten doot verdoemen/want so hi ge=
sproken heeft also sal hem vergouden werden

Dese dingen dachten die godlosen/ ende doolden
want haer quaetheit heeft se verblint. En̄ si en ver=
stondē Gods verholentheden niet/noch si en hoop
ten geen loon der gerechticheid/noch si en oordelden
die eere der heiliger sielen niet/wãt God schiep den
mensche onuerderflijc/en̄ hi maecte hē na dat beelt

sijnre gelijckenis Mer midts des duuels nijdichz
is die doot inder werelt gecomen/ Ende si volghē
hem na/ die wt sinen deele zijn.

Vanden goeden staet ende sekerheit der gerech-
ter/ hoe wel dat si hier benaut ende bedroeft vvor
den/ eñ daer tegen vvat ongeluc die Godloosen
ende hare kinderen hebben sullen.

Dat iij Capittel

A D Er gherechtiger sielen zijn indē han-
i. dē Gods/ eñ die pijne der doot en sal
p.c se niet aenroeren Si schenē indē oo-
i.f gen der onwijsen te steruen/ eñ harē
wtganck wert verderfenisse gheacht
Der gerechtiger wech wert voor een verderfenis
se gheacht/ mer si zijn in sekerder rusten eñ vredē/
Eñ al ist dat si voor die mensce pijnlicheydē ghele
dē hebbē/ haren hope is vol onsterflicheits/ In lut
tel zijn si gequelt In velen sullē si gheloont werdē/
c. wāt God heeftse geproeft/ eñ heeftse hē werdich
i d geuondē/ hi proeft dese als gout int forneys/ eñ hy
f ontfincse als een offerhande des brātoffers/ eñ indē
B tijt sal haer aenschouwen zijn.
b. ✠ Die rechtuaerdighe sullē blincken/ ende als
bi voncke in dat riet loopē/ Si sullē die natiē oordee
d len/ si sullen die volckē verheerē/ eñ haer HEERE
a sal inder eewicheit regneren/ die in hē betrouwen
f. die sullen die waerheit verstaē/ eñ die gheloouighe
a inder liefdē/ sullē hē te wille zijn/ wāt sine wtuer-
b corenen sullen gauen eñ vrede hebben/ Maer die
godlose sullē berispt werdē/ na dat si gedacht heb-
ben/ die den rechtuerdigen veracht hebben/ ende
zijn vanden HEERE ghegaen.
C Wāt wye wijsheit eñ onderwijsinge van hem
werpt/ die is onsalich/ ende haren hope is ydel/ en-
de hare arbeyden sonder vruchten/ eñ haer werc
ken zijn onnutte. ✱
Haer wiuen zijn onsinnich/ eñ haer kinder zijn
die alder godlooste Haer creatuer is vervloect Wāt
iij salich is die onvruchtbaer/ eñ die onbesmette/ die
hē niet vermengt en heeft/ met dē sondighen/ hi sal
d hebbē vruechtindē aenscouwen der heyliger sielen/
wel dē gebuerdē die geen ongerechticheit door zijn
hādē en heeft gewracht/ noch die geen scalcheit te
gen God en heeft gehadt/ wāt dien sal die wtuerco
ren gaue des geloofs gegeuē werdē/ eñ eē bequa
me deel indē tempel Godts Wāt dye vruchte der
goeder arbeyden is glorioos/ eñ dye wortele der
wijsheyt die niet en verwelct.
D Mer die kinderen der ouerspeelders sullen in
verderfenisse zijn/ eñ dat saet sal vanden ongerechtē
bedde verderft werdē/ Eñ al ist dat si vā langhē le
uē sullē wesē/ si sullē te niet werdē gerekēt/ eñ ha
re leste outhz sal sonder eere zijn/ Eñ dat si haestelick
steruē/ so en sullē si geenen hope hebben/ noch toe
sprekinge indē dagē der kennissen Want die doot
eñ dat eynde der ongerechtiger/ is heel grouwelic

Vanden lofende profite der duechde/ vāder scā
de der godloosen wat eerē dat weert sien eerlijc
godvruchtich ouder/ eñ vādē scādelikē doot der
godloosen

Dat.iiij.Capit

A O hoe schoon is een suyuer generatie/
met liefdē/ wāt haer gedachtenis is
onsterflijc/ wāt si is bi gode eñ bi dye
mēscē bekent Als si tegēwoordich is
so volgē sise na/ eñ si begeerense/ als si
haer wtbrengē/ eñ si triumpheert gecroont inder
eewicheit/ verwinnende der onbevlecter striden
loon/ Mer die menichte der godlooser kinderē en is
niet nut/ eñ die ouerwonnē schoten en sullē niet diep ie.xvij.c
wortelē/ noch si en sullē gheē staende vasticheit leg- mal.i.d
ghen/ Eñ ist dat si indē tackē inder tijt groeyē/ on- mat.vi.
vastelijkē geset/ sullē si vādē winde beweget wer-
den/ eñ van ouerlasticheyt der winden/ sullen si wt
ghewortelt werden
Want dye onuolmaecte tackē sullē ghebrokē
werdē/ eñ haer vruchtē sullē onnut zijn/ eñ bitter
om eeten eñ nergēs toe bequaem Wāt alle de kin
deren die vandē ongerechtigē werdē geborē/ sijn
getuigē der scalcheit tegē haer ouders/ die wile dat-
mense opuoet/ Mer ist dat die rechtuaerdige met
ter doot ouervallen werdt/ soo sal hy nochtans in
rusten zijn.
Wāt die outheit is eerlic/ niet alleē mettē ghe
tale der iaren ghetelt/ Dat verstant des menscen is
grijs eñ dye beste outhz/ die is liefgetal gemaect/ B
eñ leuēde ondā die zōdarē/ is hi ouer geuoert. Hi is heb.xi.d
wech geruct/ op dat die boosheit zijn verstant niet ij.co.xij
veranderē en soude/ oft dat die hypocrisie zijn sie-
le niet bedriegen en soude Wāt dye betooueringe
der loogenachticheit verdonkert goede dinghen/
eñ die verkeerde/ eñ boose aenuechtingen verkee-
rē tverstant der simpelen/ eñ hoe wel hi corts ghe
storuen is/ nochtans heeft hy veele tijden veruult
Sijn siele was Gode behaechlic daer om haeste hy
hem dyen wt te leydē/ vant midden der ongerech-
ticheiden.
Maer die liedē siende eñ niet verstaende/ noch
niet ter herten nemende sulcke dingē/ wāt Gods
gratie eñ ontfermherticheyt is tot sinen heylighē/
eñ zijn aenscouwen is ouer zijn wtuercorene.
Wāt die rechtueerdighe doode/ verdoēt dē leuen
den godlosen/ eñ die ioncheyt snellikē voleynt/ ver
doemt dat langhe leuen des onrechtueerdighen/
Want si sullē dat eynde des wijsen siē/ eñ si en sul- C
len niet verstaen wat God van dien ghedacht heeft
ende waer omme/ dat hem die HEERE heeft la
ten steruen/ want sy sullen syen/ ende versmaden
hem/ maer die sal God bespottē/ ende na dese din
ghen sullen si af vallen sonder eere/ in smaet onder
die dooden inder eewicheit/ Want hi sal die opge-
blasene/ sonder stemme verscoren/ ende hi salse be
weghen vanden fundamenten/ eñ si sullen totten
ouersten verlaten werden/ Ende sullē suchtende
zijn/ eñ haer ghedachtenisse sal verghaen. Si sullen
vervreest in die gedachten haer der sonden comen/
ende haer ongerechtichedē/ sullense veruecht ma-
ken ende verraden.

Met vvat stantasticheit eñ sekerheit die gerech-
te staen sullen, teghen die ghene/ dye haer bespot
ende ghequelt hebben/ ende hoedanighen grou-
vvel dat dē godlosen ouer comē sal/ eñ vvat si alst
te spade is segghen sullen/ Ende daer teghen van
der vruechde der gelooviger/ vvelcker God dye
HERE een bescermer vvesen sal

Dat.v.Capittel ✠

D An sullē die gerechtige in grote vol- A
stādichz staē/ tegēs die gene diese be-
naut hebben/ eñ dye haer arbeyden
wech genomē hebbē/ Siende sullē si

met eysselijcker vreesen werdē verscrict/ en si sullen verwonderen in die haesticheit der ongehoopter salicheyt/ suchtende van benautheyt des geests seggende bi hē seluē/ leet wesen bewijsende/ en van bangicheyt des gheests suchtende

Dit sijnse die wi somwilen in spotte gehadt hebben/ en in gelijckenisse der lachterynghe/ wi ontsinne menschen achteden haer leuen rasernie te wesen/ ende haer eynde sonder eere/ Siet/ hoe sijn si onder

ez. xxx die kinderen Gods gerekent/ ende haer deel is on-

c der die heylighen. *

Daer omme hebben wi gedwaelt vandē wech der waerheit/ en dat licht der rechtuaerdicheyt en heeft ons niet geschenen/ en die sonne der verstandenisse en is ons niet opgegaen/ wi sijn moede ghe worden indē wech der ongerechticheyt/ en der verdoemenissen/ en wi hebben swaere wegen gewandelt/ maer den wech des HEEREN/ en hebben wi niet ghewetem.

Wat heeft ons onse houaerdicheydt ghebaet/ oft wat heeft ons die beroemynghe der rijckdom-

B men ghegeuen/ Alle die dinghen sijn doorgegaen als een scaduwe/ en als een voorlopende bode/ en als een schip het welcke door dat vloeyende water gaet/ des welcx spore nz te vindē en is / alst voorbi is gegaen/ noch dē wech des bodēs des schips in dē stromē. Oft eenē vogel die door vliecht in de lucht des welcx mē geē teekē des weechs en vint / maer alleen dz gheluyt der vloghelen/ slaende den lichten wint/ en door crachte des weechs snidēde die locht die vloghelē beweecht hebbēde is hi doore gevloge/ en daer na en wert geē teekē sijs weechs gevōden

Oft als eenen pijl die wtgescoten is in eenē doel

C die locht deylt/ en die locht weder tsamen valt datmen niet en siet waer hi door gevaren is/ also sij wi ooc. Also haest als wi geborē sijn en wi nz meer en sijn/ also en hebben wi ooc geen teeken der duecht getoont/ Maer wi sijn in onse quaetheyt vergaen/ Aldusdanige dingen/ sullen si spreken die inder hellen sijn/ die gene die gesondicht hebben / want den hoop der godlosen is als een dorre distel bloeme/ die vanden winde wech wert gheuoert/ en als een dunne schuyme die vanden water varen wert verspreit/ ende als eenē roock/ die vanden winde ghescheiden is / en als die ghedachtenisse eens voorbygaenden gasts/ van eenen daghe.

Maer die rechtuaerdighe sullen inder eewich-

ps. xxxix eyt leuen/ en haer loon is bi den HEERE/ en haer

lxxvii gedachte is by den alder opperstē/ hier omme sullē

iob. viii si dat rijcke der schoonheit/ en die croon des hoops

D vander hant des Heeren ontfaen/ want hi salse decken met sijnder rechter hant/ en hi salse met sijnen arme beschermen. En sine ernste sal die wapinge nemen/ en sal die creatuer wapenen tot wrake der vianden/ hi sal voor den pserē halsberch/ de gerechticheit aendoē/ en hi sal voor den helm een seker oordeel nemen/ hy sal den onuerwinlyken scilt de ghe

eph. vi. rechticheit nemen/ en hi sal die wreede gramschap scherpen tot een spere / ende den rinck der aerden sal met hem teghen die ontsinnighe vechten/ Die donder pijlen sullen wt den blixem gaen / ende wt dē regēboge der wolckē in de bestelde plaetsen varē en slaē/ En vander steenachtiger gramscap sullē volle haghelen worden ghesepnt / ende dat water der zee sal daer tegen haer opclimmen / en die stromen sullen hardelijck tsamen loopen / Die gheest der cracht sal tegen die staen/ en salse deelen als een verstoringhe des wints / ende hy sal alle dlant haer der ongerechticheyt totter wildernisse brengen/ en die quaetheyt sal der machtiger wooninghen omme keeren.

Een vermaninge aen die regenten ende ouersten dat si doch op dye wijsheyt acht hebben/ Oc vā tlosen profite der wijsheyt Dat. vi. Capit. ec

Wijsheyt is beter dan crachten/ en een ui voorsichtich mā dan eē stercke. Hier

B omme o ghi conungen hoort en verstaet/ ghi rechters der eyndē der aerden leert/ Langt die ooren ghi die die menichtē onthout/ en behaecht v seluen/ in die scharen der volckē. Want v is macht vanden HEERE ghegheuen/ en cracht vanden alder hoochsten/ die v wercken sal beproeuen/ en hi sal die ghedachten ondersoecken/ want als ghi dienaers sijs rijcx waert so en oordelde ghi niet recht/ noch ghi en bewaerdē dye wet der rechtuaerdicheyt nyet/ noch ghy en wandelt niet nae sijnen wille/ hy sal v vreyselijck ende haestelijc verschijnen / want daer sal een alder hertste oordeel geschieden/ in die ghene die voor ander staen.

C Want den cleynē wert ontfermherticheyt verleent/ maer dye machtighe sullen machtelijcke pijnen lijden/ Want God die verheerder alre dingen is/ en sal niemants persoon wtnemen/ noch hy en sal niemants grootheyt ontsien / want hi heeft den cleynen ende den grooten selue ghemaect/ ende hy draecht van allen sorghe ghelijck/ Maer den sterkeren/ staet stercker straffinghe aen.

Hier om o ghi conungen / tot v sijn dese mijn redenē/ op dat ghi wijsheit leert/ en dz ghi ns en mist/ want die die gherechticheyt bewaren/ sullen rechtuaerdelic gheoordeelt werden/ ende die rechtuaerdighe dinghen ghelcert hebben/ die sullen vinden/ wat si antwoorden moghen. Hier omme begheert mijn reden en hebt die lief/ en ghi sult onderwijsingē hebbē. Die wijsheyt is edel/ en die nemmermeer en verwelct/ en si wert lichtelijc gesien vanden ghenen diese lief hebben/ Si voorcomt die ghene diese begheeren/ dat si haer dien eerst soude verthoonen

D Die vanden licht tot haer waeckt/ die en sal nz arbeyden/ want hi salse voor sijn duere vinden sittē. Daer om ist eenen volcomenen sin van haer te dencken/ en die om harē wille waect/ die sal haest seker sijn wāt si gaet om soeckende die gene/ die haers waerdich sijn/ en in haer weghen sal si haer seluen dien vrolijc vertoonen/ en si sal dien in alle voorsienichte gemoet loopē/ wāt haer begin/ is begeerte d alde waerachtichster onderwijsinge / Hier om so is die liefde die sorghe der onderwijsinge/ en die liefde is bewaringe haer der wetten/ En die bewaringhe der wetten/ is die volbringhinge der onghebreclicheyt en die ongebreclicheyt doet Gode aldernaest sijn/

Aldus bringt die begheerlicheyt der wijsheyt totten eewighen rijcke Hier om ghi conungen des volcx/ ist dat ghi lust hebt in setelen en sceptren/ soo bemint die wijsh/ op dat ghi inder eewicheit regnerē moecht Ghi alle die ouer die lieden sijt gestelt hebt lief dat licht der wijsheyt/ Maer wat wijsheyt v

is/eñ hoe si gemaect si/sal ic v vertellē eñ ic en sal v die verholentheidē Gods niet verberghē/maer ic sal haer van begin der gheboortē ondersoecken/ eñ ic sal haer kennisse int licht settē/ eñ ic en sal die waerheyt niet verswighē/noch ic en sal met de verteerende nidicheit niet ouer den wech gaen/ wāt alsulcken mensce en sal der wijsheyt niet deelachtich zijn. Maer die menichte der wijsen is ghesontheyt des aertrijcx. Eñ eē wijs coninc/is des volcx vastichheyt/ Daerom ontfaet onderwijsinghe door mijn redenen/eñ het sal v vorderen

¶ Alle mensce hebbē een gelijc begin eñ inganc in deser werelt/maer wie God om wijsheyt bidt dien geeft hise/die maect God den HEERE groot eñ heerlic/wāt haer profijt gaet alle dinc te bouē

Een hooghe lof der wijsheit Capittel vij.

Is wel waer/ic ben ooc een sterflick mensch/allen menschen gelijc/eñ wt der aertscher gheboorten des gheens die eerst gemaect is/eñ inden buyck mijnder moeder ben ick vleesch gheveeldet. Inden tijt van thien maendē ben ic te gader geronnen in bloet van menschē zade/eñ midts bequamē luste des slaeps. Eñ als ic geborē was/ ontfinc ic die gemeyn lucht/eñ viel neder in ghelijc gemaecte aerde/eñ liet wt die eerste stēme gelijck alle menschen/weenende/ Ic ben in windelen ghewonden/eñ met grooter sorgen opgeuoedt/ Wāt niemant vanden coningen en heeft een ander begin der gheboorten ghehadt. Hierom so hebben alle menschen eenen ingāck totten leuen/ eñ eenen geliken wtganck

Daerom begeerde ic/eñ mi wert verstant ghegeuen/eñ den geest der wijsheyt quam in my/ Eñ ic hebse hooger geacht dan alle rijcken eñ hoocheden/eñ ic seyde/ dat die rijcdommen niet en warē bi haer te ghelijken/ Noch ick en gelijcte haer gheenen costeliken steen/want alle gout is bi haer ghelijck een cleyn sandeken/eñ siluer sal in haeren aenscouwen als slijck geacht worden/ Ic hebse lieuer gehadt dan gesontheyt eñ scoonheyt/ende ick heb voor mi genomen/dat si mijn licht moet zijn/ Wāt haer schijnsel is onuerblusselic/eñ my quamē alle goede dingen tsamē met haer/ eñ ontallike eersaēheyt door haren handen/eñ ic ben verblijt in allē/ wāt dese wijsheyt ginc voor my/ eñ ic en wist niet dat si alder goeder dingen moeder is/ Die welcke ic sonder gheueynstheit ghelecrt hebbe/eñ sonder haet deel iese mede/eñ haer eersaēheyt en verberge ic nyet/ Want si is den menschen eenen oneyndeliken schat/den ghenen diese ghebruycken/ dye wordē deelachtich der vrientscappē Godts/ want om der gauen der wijsheyt/wordē si hem aengenaem

C God heeft mi verleent wijslic te sprekē/eñ genoechlic te dencken vanden dingen/die hi mi ghenadelic gegeuen heeft/ wāt hi is leyder der wijsheyt/eñ die de wijsheyt recht leert ghebruycken/ Want wi/eñ onse redenen zijn in zijnder hant/ eñ alle onse wijsheyt/eñ verstant/eñ wetenscap alre onser wercken.

Hy heeft mi warachtige kennisse der dinghen die zijn ghegheuen/op dat ick die ghescictheyt des aertrijcx sal weten/eñ die crachten der elementen dat beginsel/die voleyndinghe/eñ dat middel der tijden/die veranderinghe der gheboorten/ eñ dye voleyndinge der tiden/des iaers loop/ eñ die ghescictheden der sterren/die natueren der dierē eñ die gramscappē der beesten/die crachten der winden/eñ der menschen gedachtē/die onderscheydētheden der spruyten/eñ die crachten der wortelen/ eñ ick leerde alle dinghen die verborghen ende onuersien zijn/ Want die constenaer alre dingē heeft mi gheleert wijsheit

In haer is dye heylighe geest der verstandenissen/eenich/menichfoudich/subtijl/wel sprekende edel/onbesmet/seker/soet/beminnēde tgoet/scerp die niet en verbiet wel te doene/welcdadich/goedertieren/ghestadich/seker/vry/hebbende alle duecht alle dingen voorsiende/eñ die alle verstandighe geesten ontfaet/reyn/subtijl/ Want wijsheit is beroerliker dan alle beroerlike dinghen. Si ryecket ouer al/om haerder reynicheyt wille D

Sy is eenen subtilen asem der cracht Gods/eñ een louter wtuloeyinghe der claerheyt des almogendē Gods/eñ daerom en comt niet dat besmet is in haer Want si is een blinckinge des eewighen lichts/eñ eenē spieghel sonder vlecke/der maiesteiten Gods/ende dat beelt zijnder goetheyt

Eñ al is si een/si vermach alle dingen/ende in haer seluen bliuende/vernieut si alle dinghen/eñ si draecht haer ouer/door die natiē in die heylige zielen/ Si heeft Gods vrienden eñ die propheten gestelt Want God en heeft niemant lief/dan den genen dye metter wijsheit in woonet/wandt dese is schoonder dan die zonne/eñ si is bouen alle gescictheyt der sterren/ende den dach en is bi haer niet te geliken/ Den daghe volghet den nacht/maer dye boosheit en verwint die wijsheit niet/eñ die dwaesheyt en mach niet wesen bi haer

¶ Men sal die wijsheit vander ionckheit aen lief hebben/ende met haer omme gaen/wie hem met haer versellet/die sal God ende die menschen lief hebben Dat.viij.Cap.

Aldus reyct die wijsheyt sterckelijck/ vanden eenen eynde totten anderē/ eñ si bescict alle dingen soetelick/ Dese heb ick gemint/eñ wt ghesocht van mijnder ioecht/ eñ ick sochtese mi tot eender bruyt te nemen/eñ ick wert een liefhebber haer der schoonheyt/eñ die God kēt/die looft haer heerlicheyt/ende die HEERE alre dingen heeft se selue lief gehadt/wāt si is een leereresse der onderwisingen Gods/eñ een wtuerkiesser zijnre wercken/ Ende ist dat die rijcdommen inden leuen begheert worden/wat mach rijcker ghezijn dan dye wijsheyt/dye alle dinghen werct/ Ende ist dat ghy segt/dat verstāt werct/wat isser onder alle dinghē dat meer wercket/ dan die wijsheyt/ Ende ist dat yemandt die gerechticheyt lief heeft/dye arbeydet om wijsheyt/eñ si heeft groote duechden. A B

Want si leert soberheyt ende voorsienicheyt/ ende gerechticheyt/ende duecht/eñ nyet en is den menschen orbaerliker int leuen

Ende ist dat yemant veelheyt van consten begeert/so weet si die voorledene dingen/eñ si schattet van die toecomende/si weet die loosheyt der redenen/ende die ontbindinghe der argumenten/ si weet teekenen eñ monstren/eer si geschiedē/ende

de gescihedenissen der tiden en̄ der werelden.

Hierom nam ic voor mi/ dese tot mi te brengen/ om daer mede te leuen/ wetende/ dat si met mi deelen sal vanden goede/ en̄ si sal mi vriendelic toe spreken/ in mijnder sorgen en̄ verdriet.

Ic sal om haren twille eere inder ghemeynten/ en̄ bi den raet sheeren behalen/ Hoe wel ic ionc ben/ nochtans sal ic verstandich sijn/ en̄ ic sal wonderlic sijn inder machtiger aenschouwen/ en̄ der princen aensichten sullen van my verwonderen. Sy sullen mi swighende ontbeyden/ en̄ si sullen mi sprekende aenschouwen/ en̄ als ic vele redenen sal spreken/ so sullen si swigen. Hier en bouen/ sal ic door haer onsterfelicheyt vercrigen/ en̄ ic sal een eewige gedachtenisse achter laten/ bi den ghenen die na mi comen sullen. Ick sal die volcken beschicken/ en̄ die natien sullen mi onderdanich sijn/ Wreede tyrannē sullen vreesen als si my hooren/ en̄ in dye menichte sal ick geacht worden/ en̄ sterc inden strijde.

C Ingaende in mijn huys/ sal ic met haer rusten/ want haer bi wesen en heeft geen bitterheyt/ noch met haer te leuen/ en heeft gheen verdriet/ mer blijschap en̄ vrucchde is met haer.

Dese dingen bi mi seluen peysende/ en̄ haerder ghedachtich wesende in mijnre herten/ Dat so wie hē metter wijsheyt vereenicht/ dye vint onsterflicheyt/ en̄ haer vrientschap is eenen eerliken lust/ en̄ inden wercken haerder handen is oneyndelike rijcdom/ en̄ wie met haer gemeynscap heeft/ die wort wijs/ en̄ die met haer te rade gaet/ die wort heerlijc Hierom ghinc ic al om soeckende/ dat ic my dye/ tot mi soude nemen. Ic was een kint bal natuerlijc begrijps/ en̄ ic had een goet verstant.

En̄ als ic cloecker was/ quā ick tot eenen onbesmetten lichame. En̄ doen ic wiste/ dat ick my niet anders niet en mochte onthouden/ ten ware dat mi God gaue/ en̄ dat selue was die hoochste wijsheyt/ te weten/ wiens gaue dese was/ so ghinck ick totten HEERE/ en̄ ick badt hem/ ende ick sprac wt alle mijnder herten.

Een gebet tot God/ om die gaue der wijsheyt Dat .ix. Capittel.

A

Ghebe. God mijnder vaderē/ en̄ HEERE der ontfermherticheyt/ dye alle dinghen met uwen woorde hebt gemaect/ en̄ den mensche mits v wijsheyt hebt gestelt/ dat hy dye creature soude verheren/ die van v ghemaect is/ op dat hy dat aertrijck
Gene.i. soude regeren in heylicheyt/ en̄ rechtueerdicheyt/ en̄ dat hi in gerechter herten/ dat oordeel/ en̄ dat gerechtes spreke/ geeft mi die wijsheyt/ die een bistaēster ws throons is/ en̄ en wilt mi niet verstekē vā uwen kinderen/ want ick ben v knecht/ en̄ die sone uwer dienstdeernen/ een onsterck mensch van corter tijt/ en̄ te ionc totten verstande des oordeels/ en̄ der wetten/ En̄ so wye volmaect sal sijn onder der
Psal.c. menschen sonen/ ist dat uwe wijsheyt van hem is/ hi sal voor niet worden gerekent.

Mer ghi hebt mi tot eenen coninck dinen volcke vercoren/ en̄ eenen rechter uwer sonen en̄ dochteren. En̄ ghi beualt mi/ v eenen tempel te timme-
B ren/ in uwen heylghen berch/ en̄ eenen outaer/ in die stadt uwer wooningen/ een ghelijckenisse ws heylighen tabernakels/ welck ghy van beghin vereyt hebt/ ende v wijsheyt met v/ dye welcke uwe wercken weet/ dye welcke doen daer ooc by was/ doen ghi dat aertrijc maecte/ en̄ wiste dat uwen oogen behaechlijc was/ en̄ wat oprecht was in v gheboden/ Seynt dye van uwen heylighen hemelen/ en̄ vanden stoel dijnre grootheyt/ op dat si met my si/ en̄ met mi arbeyde/ op dat ic mach wetē/ wat by v aengenaem si/ want die weet en̄ verstaet alle dingen/ en̄ si sal mi matelijck leyden in mijn wercken/ en̄ si sal mi bewaren in hare macht/ en̄ mijn wercken sullen aenghenaē sijn/ en̄ ic sal v volc rechtueerdele regeren/ en̄ ic sal waerdich sijn/ mijns vaders stoel te besitten.

Want wat mensce mach den raet Gods wetē/ oft wie mach dencken wat God wilt/ Wāt die gedachten der sterfliker menschen sijn vreesachtich/ en̄ onse voorsienicheden sijn onseker. Wāt dz lichaē dat verdoruen wort/ beswaert die ziele/ en̄ die aert-
sche inwooninghe druct dat verstant neder dat ve- C
le denckende is. En̄ wi begripē swaerlic die dingen die inder aerden sijn/ en̄ die int aenscouwē sijn/ vinden wy met arbeyt. Maer wye sal dye dinghen ondersoecken/ die indē hemel sijn/ Och HEERE/ wye sal uwen sinne weten/ het en si dat ghi wijsheyt geuet/ en̄ het en si dat ghi uwen heyligen geest seynt/ vanden alderhoochsten. Ende ist dat dye padē der geender dye inder aerden sijn/ ghebetert sijn/ ende die menschen die dingen ghelcert hebben/ die v behagen/ Want door die wijsheyt sijn si ghesont ghewordē/ die dē HEERE behaget hebbē vā beginne.

Wat profijts ende goets wt der wijsheit den menschen aenstaende si. Dat .x. Capittel.

Dese wijsheit bewaerde dien/ die eerst van God ghemaect is een vader der werelt/ als hi alleen was ghescapen/ ende bracht hem wt van sijnder misdaet/ Ende hi bracht hem wt vandē slime der aerden/ ende hi gaf hē cracht alle dingen te regeren. Als nv die onrechtueerdige wech ginc/ van deser wijsheyt/ in sijnder gramschappen/ so is die broederlicheyt vergaen/ door die gramschappe des dootslaechs. Doen dat water die gaensse werelt verdorf/ soe heeft dye wijsheyt wederom den rechtueerdighen/ door een slecht hout behouden/ Dese wijsheyt/ als hen die volcken inder houeerdicheyt hadden verheuen/ so kende si den rechtueerdigen/ ende si behielt hem Gode/ sonder claghinghe/ ende dye ontfermherticheyt bewaerde den stercken inden kinderen.

Dese wijsheyt verloste dē rechtueerdigen/ vliedende vanden vergaendē godlosen/ als tvier neder viel inden vijf steden/ den welcken tot een ghetuygenisse/ dat woeste lant roocachtich blijft/ en̄ voomen in sekere tijt vrucht hebbende/ en̄ eenen soutsteen/ staende tot een gedachtenisse der ongheloouiger sielen.

B Want die de wijsheyt veracht hebbē/ die en bielen niet alleen daer inne/ dat si die goedē niet en wisten/ maer si lieten den menschen een gedachtenisse haerder onwijsheyt achter/ also dat si oock nyet verborgen en mochten bliuen/ inden dingen daer si in sondichden. Maer dye wijsheyt verloste van liden/ die haerder waernemen

✠ Dese wijsh. beleyde den rechtueerdigen vluch

tende der gramschappē zijns broeders/ door recht te wegen/ eñ si thoonde hem dat rijcke Gods/ eñ si gaf hem der heyliger kēnisse/ si maecte hem eer lick inden arbeyden/ eñ si veruulde zijn arbeyden/ Int bedroch der geender die hem bedrogen/ was si bi hem/ ende maecte hem rijc. Si bewaerde hem vanden viandē/ ende beschermde hem vandē ver leyders. Ende si gaf hem eenen steerckē strijdt/ op dat hi verwinnē soude/ eñ weten/ dat die wijsheyt
I machtiger is dan alle dinck.

Dese wijsheyt en heeft den vercochten recht=ueerdigen niet verlaten/ mer si verloste hem vanden sondaers/ ende si daelde met hem neder inden cuyle/ ende si en verliet hem niet inder gheuanckenissen/ tot dat si hē dz sceptrum des rijcx toe brochte/ ende machticheyt tegen die ghene die hem verductē/ ende thoondense lueghenachtich te wesen die hem beschuldichdē/ ende si bracht hem tot grooter eeren. *

Dese wijsheyt vloste dat rechtueerdighe volc/
E.xiij ende dat zaet sonder claginge verloste si vanden
Ab.ix. natien die hem verductē. Sy ghinc in die ziele des knechts Gods/ ende stont bi hem/ tegen veruaerlike coningen/ in wonderen ende teeckenen/ Eñ si wedergaf den rechtuerdigē/ loon van haeren arbeyden/ ende si beleyde die in eenen wonderlijken wech/ eñ si was dyen in een scaduwe des daechs/ eñ snachts in een lichte der sterren.

Ende si leyde se door die roode zee/ ende si voer dese door een zeer groot water. Mer haere viādē verdranc si in die zee/ ende si leydese wt der diepte weder op

Hier om namē die rechtueerdige der ongodlijker roof wech/ ende si songen/ O HEERE/ uwen name is heylich/ eñ si loofden te gader die verwinnende v hāt/ Wāt dye wijsheyt dede der stommer mont open/ eñ si maecte die tongen der ontsprekē der kinderen/ wel sprekende.

¶ Hoe die wijsheyt die gerechtige drift eñ leydet/ Eñ hoe die godloose van die geweldige hant Gods gestraft worden Capittel.xi.

SEnde si bestierde hare wercken in die handen der heyliger propheten/ Sy
A reysden door die woestine/ die niet be-
Ex.xvij woont en wert/ ende inden woesten
Nu.xx.d plaetsen maectē si hutten/ Si stondē tegen hare vianden/ ende si hebben haer ghewroken aen haer wederpartie/ Si dorsteden/ eñ riepē v aen/ eñ hem wert water ghegeuen vanden alder hoochsten steē/ eñ harē dorst wert gheblusschet/ wt den herdē steē/ eñ door die dingē/ door welcke hare vianden gestraft werden/ is haer wel gheschiet/ als si gebreck hadden

Want voor die leuende waterē ghaeft ghi den viandē menschelijc bloet/ Die welcke als si gebrec leden in die versmaetheyt der geenre die haer kinderen dooden/ so gaeft ghi den uwē een ouervloe
B dich ongehoopt water/ thoonēde door den dorste die doen was/ hoe ghi die uwe verhoochde/ eñ hare wedersakers doode/ Want als si geproeft werden/ eñ met vaderlijcke bermherticheyt ghecastijt werdē/ bekendē si/ hoe die godlose door den toorn Gods gestraft werden.

Dese proefde ghi voor waer als een vader vermanende/ mer die ander hebt ghi als een strafconinc versocht eñ gestraft. Want die niet tegēwoordich en waren/ eñ die tegenwoordich warē/ werden gelijc ghepinicht/ Want dubbel verdriet had se beuaē/ dat een was suchtinge/ dat ander die gedachtenisse der voorledender dingen. Want als si
C hoorden/ dat haer straffinghē haer lieden tot goet le.xxvi.d
dienden/ so hebben si des HEEREN gedacht/ ver i.pe.iiij.f
wonderende int verwachten des wtganes/ want ij.co.xij
den welckē si voor in dye wtsettinghe lāge veracht g
hadden/ als eenen verworpe/ den seluen hebbē si Job.x.a
int eynde des wtganex/ groot gehoudē/ Maer de De.xx.
goede en hebben also niet gedaen/ als si dorstedē/ maer also der onwijsen gedachtē waren/ also was oock haer boosheyt.

Dat die sommige wt dwalinge den stommen serpenten dienden/ ende onnutte beesten seynde ghi onder hen/ menichte vēlre dierē/ tot een wrake/ dat si souden weten/ dat so waer yemant door sondicht/ door die selue dingē oec gepinicht wort. Wāt v almachtige hant/ dye dat aertrijc gescapē heeft/ wt niet/ en was niet onmogelic onder dien te seindē menichte der beyrē/ oft wreede leeuwē/
oft onbekende beesten van nieuwer aert/ vol grā le.xxvi.d
schappen/ vierighen waseme blasende/ oft rueck Exo.viij
des roocs voort brenghende/ oft dye veruaerlijke xviij.f
voncken schoten van haeren ooghen/ der welcker quetsinge/ die niet alleē en mocht verderuē/ Mer dat aensien mochte oec door vreese dooden/ Wāt oec sonder dese/ hadden si met eenen winde mogē worden gedoot/ veruolginge gheleden hebbende van haers selfs wercken/ ende verstroyt door den geest uwer cracht/ Mer ghi hebbet al in mate/ eñ in getal/ eñ in gewichte veschict D

Wāt grote cracht eñ sterrcte hebt ghi altijt ghehadt/ eñ wye sal der cracht ws arms wederstaen Want ghelijck dye tonghe der wagen/ also is dat aertrijc voor v/ eñ als een druppel morgendaus/ die neder daelt op die aerde/ Eñ ghi ontfermt alre menschen/ want ghi vermuecht alle dingen/ ende
ghi siet metter menschen sondē door die vingher/ Ro.ij.f
om dat si haer sedē beteren soudē/ Wāt ghy hebt ec.viij.d
lief alle dingen die zijn/ ende ghi en hatet der dingē gheen die ghi maecte.

Want noch hatende/ en hebt ghi niet ghestelt/ noch ghemaect. Hoe soude yet moghen blijuen/ ten ware dz ghijt wildet? oft hoe soude yet onthouden mogen worden/ dat van v niet geheeten en ware Maer ghi spaert alle dinghen/ want si zijn v/ HEERE/ die de zielen bemint.

¶ Hoe dat God lijdsamich is ouer die sondaren/ mer dz hi die godlose vachters grouvvelic straft vvaer mede hi zijn volc leert/ hoe si gerechtich eñ vriendelic zijn sullen tegen den menschen

Dat.xij.Capittel

O HEERE hoe goet ende soete is uwen gheest in allen dinghen. Hierom soo berispt ghi met maten/ dye ghene die dwalen/ eñ ghi vermaentse/ van welcken si sondighen/ ende ghy spreectse aen/ op dat si haer quaetheyt souden laten/ ende in
v HEERE gelouē/ want ghi die oude inwoon Deut.ix
ders ws heylighen lants vereysde/ want si deden xij.xviij
wercken dye v hatelijc waren/ te weten touernie/ Leui.xx.
eñ waersegherswerckē/ oft afgoderie/ eñ waren

dooders haerder kinderen/sonder ontfermherticheyt ende eters der menschē binnensten/ eñ bloet verslinders/ia om sulckē grouwelē eñ ongheloof/ eñ offerē/so hebt ghi die vaders der vlatender zielen ghedoot/door dye handen onser vaderen op dz dat lant/dat ghi alderliefst hebt/een inwooninghe soude zijn der kinderen Gods

B Mer desen hebt ghi oock als menscē gespaert/ ende ghi seyndet voorgingers wts heyrs wespen/ dat si die allensliens verdriuen souden Niet dat ghi onmachtich waert die godlose/dē rechtueerdighen te onderworpē indē crijch/oft mz den wreeden beesten/oft met eenen harden woorde tsamē wt te driuen/ mer ghy hebtse allenskens wt willen driuen/ om dat ghi haer lieden tijt eñ plaetse wildet geuē/ tot beteringe/wel wetende/dattet een schalc volck was/ende haer quaetheyt natuerlick/ eñ wāt haer gedachte inder eewicheyt niet verandert en mocht worden/Want het was een veruloect zaet van beginne Noch niemanden vreesende/gaeft ghy ghenade haeren sonden/wāt wie sal v seggē/wat hebt

Esa.v.c ghi gedaen? oft wie sal tegē v oordeel staen? oft wie sal comen in v aenscouwen/een wreker der ongherechtigher menschen/Oft wie salt v witen/ ist dat die volcken vergaen/die ghi ghemaect hebt. Want daer en is gheē ander God dan ghi/die welcke sorghe draecht voor alle dinghen/op dat ghy thoonen

C

esa.xlvd sout/dat ghi dat vonnisse niet onrechtueerdelicken

ix.x.xx oordeelt/Noch coninc/noch tyranne/en sullē vraghen van den genen die ghi verloren hebt

Want ghy dan rechueerdich zijt/ so besciet ghy alle dinghen rechtueerdelick/ende ghy straft oock dien die nz sculdich en is gestraft te worden/eñ ghi acht hē vreēt/eñ een ballinc indē lāde uwer cracht/

D Want v cracht is een begin der rechtueerdicheyt/

ex.xxxiij ende om dat ghi een HEERE alre dingen zijt/so

ps.c.xlij. spaert ghi ooc alle dingen/Ghy thoont cracht dye

ioā.ix.xi niet gelooft en wort/volmaect te zijn inder cracht

Heb.xij. eñ dese die v niet en weten/leuert ghi ouer in stoutheyt. Mer ghi verheerder der cracht/ oordeelt mz stillicheyt/ende ghi beschict ons met groter eerwerdicheit/Want ghi vermuecht/also ghi wilt

E

Ghi hebt volc voor sulcken wercken gheleert/ datmen rechtueerdich ende beleeft moet zijn/ende ghi maect v kinderen van ghoeder hopen/Wandt oordeelende/gheeft ghi inden sondē plaetse des bewisens/des leetwesens. Ist dat ghi uwer knechtē vianden/ende die der doot sculdich waren/met soo grooter beproeuinghē gestraft hebt ende verlost/ gheuende tijt ende plaetse/door welcken si veranderen mochtē worden van haerder quaetheyt/ met hoe groote neersticheyt oordeelt ghi v kinderē dā? der welcker ouders/ghi eeden ende voorwaerden der goeder belooften ghegeuen hebt?

E Hier omme/als ghi ons castiende onderwijst/ so gheesselt ghy onse vianden menichfuldelijck/op dat wi v goetheyt sullen gedencken/als wi gheoordeelt ende gestraft wordē/ende op uwe ontfermherticheyt moghen hopen/ Waeromme/ghy den ghenen/die in haren leuen ontsinnichlick/ ende onrechtueerdelic leefdē/gaeft ghi dye opperste straffinghe/door die dinghen dien si ghedient hebben/ Want si doolden oock langher inden wech der dolinghe/achtende die dinghen/die in die beesten onnutte zijn/goden te wesen/leuende na die costuyme der ontsinniger kinderen. Om dies wille hebt ghi hen dat oordeel ghegheuen tot een bespottinghe/als ontsinnige kinderen. Maer die niet mits bespottingē eñ berispingē gebetert eñ zijn/die hebbē Gods weerdighe ordeel ondvōdē/Wāt in diē dingen die si leden verdroeghen si onlijdsamelick/ in welcken si onlijdsaem zijnde/verbolghen warē Door dese dingen/welcke si meynden godē te wesen in hem/als si verdoruen werden/siende dien/ welcken si voortijts hen loochenden te kennē/ bekenden si den waraechtighē Godt/ Om dies wille sal oock dat eynde haerder verdoemenissen/ ouer hen comen

Ydel eñ onnutte zijn si alle die de kēnisse Gods niet en hebben/eñ si zijn van den leuendē warachtigen God afghetreden totten creatueren/ende onsalich zijn si/die de beelden eeren.

Dat.xiij.Capittel

A Mer alle menschen/in welcken de kennisse Godts nz en is/dye zijn ydel/eñ dye wt den sienliken goeden dinghen niet en hebben moghen kennen/ den ghenen die voor haer lieden/ende inder eewicheit geweest is /die oock wt den gheschapenen wercken/den wercmeester nyet ghekent en hebben/Maer die sommighe hebben dat vier/die sominige den wint eñ lucht/oft den loop der sterren/oft dat water/oft die zonne/eñ mane/die lichten des hemels/eñ regeerders des aertrijcx/meynden si goden te wesen/ Ende hoe wel si mits hare schoonheyt verlustighet waren/also dat sise goden meynden te wesen/si souden weten/dat haer verheerder schoonder is/dan dese/want die schepper der schoonheyt/heeft alle dese dinghen gestelt/oft hebben si dan een verwonderen ghehadt/ vander cracht ende wercken dier dinghen/veel meer souden si ghemerct hebben/dat die ghene/die alle dese dinghen ghemaect heeft/veel stercker ende crachtiger ware dan si.

B Want aldus machmen door die grootheit/ en de schoonheyt der creatueren/den schepper leeren kennen/Nochtans zijnse min te straffen/dye God sochten/nochtans ghedoolt ende ghemist hebben Want oock als si in sinen wercken omgaen/so ondersoecken sise/ende houden dat vaste/dat die dinghen goet zijn/diemen siet/wederomme/en salmē desen oock nyet gheheelick vergheuen. want ist dat si so vele weten/dat si dye werelt connen schatten/ ende die creatueren/waeromme en vonden si der werelt HEERE niet lichtelijker? Want si sijn onsalich/ende haren hope is onder die doode/die gene die de wercken der menschen handen/Goden hebben gheheetē/gout ende siluer vindinghe der const/ eñ die ghelijckenisse der dieren/oft eenen onnutten steen/wele dat werc eender ouder hant is

Oft ist dat eenich constenaer/ die een timmerman is/recht hout vanden bossche hieu/ende zijn conste neerstelic ghebesighet hebbende/ een onnut vat make/tot orbooringe zijns leuens/eñ gebruycke die ouerbliuēde spaēderen des wercs/tot bereydinge der spisen/eñ dat hi dāder deel van desen dat hi niet en besighet/eē crom hout vol werē/neerstelic wt groeue door zijn ydelhz/eñ hi dz beelde door

die kennisse sinder cōst/ ẽ make dat ghelijck eens
menschen beelde/ oft dat eenighen dieren ghelijck
l make/ ẽ hijt dā bestrijcke met rooder verwen/ ẽ
dat hijt rootachtich schildert/met verwen / ẽ alle
vlecke die daer inne is ouerstrijcke. Ẽ hy sal hem
een weerdige wooninghe maken/ ẽ aen dye wāt
settēde/ ende met yser vast makēde / op dattet nuss
scien niet en valle/ hem voorsiende/ wetende dattet
hem seluen niet helpen en mach/ Wandt het is een
beelt/ ẽ hem is helpe van noode. Daer na gaet hy
ẽ offert hem van sinen goede/ kinderen/ ẽ wiuen
ẽ hi soect hulp van hẽ/ ẽ vraecht hem raet/ Hi en
d schaemt hem niet te spreken metten genen/ die son
tiij der siele is/ ẽ hi bidt den crancken om gesontheit/
ẽ den dooden bidt hi om datleuen/ ẽ aenroeptem
tot een onnutte hulpe/ ẽ hy bidt om den wech vā
hem/ die niet wandelen en mach/ ẽ vā watte ver
crighen/ oft van wercken/ ẽ van alre dingen ghe=
schiedenisse/ bidt hi vanden ghenen/ die in allen din
ghen onnutte is.

Noch vander dwaesheyt der geenre die die afgo
den eeren/ende vander macht ẽ wijsheit Gods
Van die straffinghe der beeldemakers ende diese
eeren/ Ende vvaer vvt inden beginne die beelden
op gecomen sijn/ Die eere der beeldē is een oorsa=
ke van alle boosheyt /ende beghin ende eynde.

Dat.xiiij.Capittel.

I Ederō/ eẽ ander denct te scepe tē va
ren/ willende reysen door die wreede
stroomen/ soe aenroept hy om hulpe
een veel broosscher hout (te wetē een
houten Goyken / dan dat hē draecht
dat welc die ghierichheyt des constenaers ver=
siert heeft/ ẽ hi heuet met sijnder const ghemaect/
Maer o vader/ uwe voorsienicheyt regeert al=
le dinck van beghinne/ want ghy hebt eenen wech
in dye zee ghegeuen / ẽ tusschen dye vloeden den
biij alder vasten wech thoonende/ want ghy zijt mach=
tich van allen te genesen/ al ghinc oock yemant son
der schip ter zee / Maer op dat dye wercken uwer
wijsheyt niet ydel wesen en souden/ so hebt ghi een
Arcke doen maken/ ẽ om dies wille / betrouwen
die menschen hare sielen/ oock eenen cleynen houte/
ẽ dye zee ouer varende met eenen schepe/ werden
si verlost.

Maer oock van beghinne als die houeerdighe
ruesen verghingen/ so ghebuerdet/ dat die gene die
de werelt vermeerderen souden / int schip gingen/
B ẽ liet also der werelt saet der gheboorten/ dat
welc door v hant ghheregeert wert. Want dat hout
is ghebenedijt daer inne gherechticheyt gheschiet/
Maer den afgodt die met handen ghemaect wert/
is selue veruloect/ ẽ dye dien gemaect heeft/ want
het is wel waer/ die heuet gewracht/ mer dat beelt
hoe wel het broosch is/ wert God genaemt/ Godt
haetse ghelijck den godlosen / ẽ sijn ongodlicheyt/
Want datter gemaect is/ sal pine liden/ metten ge=
nen diet gemaect heeft / Om dies wille en sal geen
aenschouwē inden afgoden der heydenen sijn/ wāt
die creatueren Godts sijn tot hate ghemaect/ ende
tot tentatien der menschen sielen / ẽ der onwijser
voeten/ tot een valstricke/ Want dat beghinne der
hoerderien/ is dat versoecken der afgoden/ ẽ haer
vindinge/ is verderuinghe des leuens / Want si en
waren van beghinne niet / noch si en sullen niet ee=

welijck sijn/ Want groote ydelheyt ẽ curioosheyt
der menschen heeftse vonden in dat aertrijcke/ Ẽ
daer om is haer eynde ydel geuonden/
Want die vader rouwich sijnde met bitter wee C
tinge/ maect hi haestelijc sijns ontructē kints beel=
de/ ende die doen als een doot mensce was/ dien be
gonste hi nv te dienen als God/ ẽ hi bestelde ondẽ
sine knechten/ heylighe oeffenighen ende offerhan=
den te doen.
Hier nae als eenen tijt hier tusschen verliep / ẽ
dye oude gewoonte dye ouerhant nemende/ soe is
dese dolinge als een wet bewaert / ende men dien=
de den gemaecten beelden midts der tyrannen ghe
bot Dese die de mensen niet int openbaer en moch
ten eeren/ om dat si verre waren/ also is haer figue=
re van verre gehaelt/ ende maecten des coninckx ge
lijcke beelt / dien si eeren wilden/ op dat si dien als
teghenwoordich/ die daer niet teghenwoordich en
was/ souden dienē/ midts haerder sorchfuldicheit.
Ende die sonderlinghe neersticheyt des conste=
naers brachtse tot desen dienst/ dese dye nyet en wi
sten/ Wandt die willende meer behaghen den ghe=
nen die hem daer toe ghenomen heeft/ daer om ar=
beyde hy met sijnder conste / dat hy dat beelt ten al=
der besten soude maken / Maer dye menichte der
menschen/ afgeleyt door die scoonheyt des wercx/
hem die voortijts/ als een mensce geeert was/ heb
ben si nv als God gheschat / Ende dit was des
menscelijken leuens bedrieginge/ want dye menscē
haerder gienighentheyt dienende/ ende den conin= D
ghen behaghende/ soe hebben si den naem Godts
die niemanden ghemeyn en is/ den houte ende den
steenen toe ghescreuen.
Ende het en was hen lyeden niet genoech/ dat
si ghedoolt hadden in Godts kennisse/ maer leuen
de in so grooten oorloge der onwetenheyt / heeten
si also vele ẽ also grote quaden/ vrede te sijn.
Oft hare kinderen offerende/ oft duyster offer=
handedoende/ oft hebbende wakingē vol raserijen
en bewaren si nv noch leuē/ noch reynē houwelijc/
maer deen doot den anderen door nijdicheit/ oft ve De.xviij.
droeft hem/ ouerspel doende / ende alle dingen sijn Jer.vij
ondermenghet/ bloet/ dootslach / diefte/ gheueynst
heyt/ scheydinghe/ ẽ onghetrouwicheyt / verstoo=
ringhe/ ẽ meyneedicheyt / oploop / verghetenheyt
der goeden Gods/ besmettinghe der sielen/ veran=
deringhe der gheboorten/ ongestadicheyt des hou=
welicx/ ongheoordineertheyt des ouerspels ẽ der
onsuyuerheyt. E
Want den dienst der onsprekender afgoden/ is
een oorsake van alle quaet/ beghinsel ende eynde/
Wandt die/ die afgoden eeren/ Si rasen/ als si ver=
bliden/ oft si voorsegghen valsche dinghen/ oft si le=
uen onrechtueerdelijck/ oft si sweeren meyneede=
lic/ oft si vergaen haestelijc/ Want als si betrouwē
in afgoden/ die sonder verstant ẽ sonder siele sijn/
qualijck sweerende / hopen si hen seluen niet te let=
ten/ Daer om ouercomen hen te recht grote straf=
finghen/ want si gheuoelden qualijck van Gode/
aenmerckende den afgoden/ ẽ si swoeren onrecht Er.xxij.
ueerdelijc inden afgod/ versmadende die rechtueer
dicheit/ Want het en is geen cracht der sweerender
maer die pine der sondigender/ doorwandelt altijt
der onrechtueerdigher ouertredinghe.

Die vrome en gelouige hebben op God acht/ si en laten haer niet den beelde niet verleyden. Maer die se maken/ liefhebben/ daer op hopen/ haer eeren/ die zijn alle des doots weerdich

Dat.xv.Capittel

A esa.liiij.d Phi.iij d Jer.ix.f Mer ghi onse God zijt soet/ lijdsaem/ en warachtich/ en alle saecke in ontfermherticheit beschickende/ Want al ist dat wi sondighen/ wi zijn uwe/ bekennende v grootheyt/ ende ist dat wi niet en sondigen/ soe weten wi/ dat wi bi v gereken zijn/ Want v te kennen/ is volmaecte gerechticheyt/ en te weten v gerechticheyt en cracht/ is een wortel der ontsterflicheit Want die verleringe der qua der consten der menschen/ en bracht ons in gheen dwalinghe/ noch dye scaduwe der schilderie/ welc eenen arbeyt sonder vrucht is/ en een beelt gegrauen met menigerley verwe/ welcs aenschouwen den onwijsen begeerlicheyt gheeft/ ende eert/ en heeft

B lief/ die gelijckenisse eens dooden beelts sonder siele.

Deu.vij xviij Liefhebbers deser quader dingen/ zijn der doot weerdich die hope i sodanigen hebben/ en die die maken/ en diese liefhebben/ en diese dienen Mer een pot backer druckende die morwe aerde/ scept hi elc dat tot onsen orbaer/ en vanden seluen stucke maect hi vaten die reyn sijn te orboren/ en des gelijcs/ dye desen contrarie zijn/ en die potbacker is die rechter/ waer toe dat die vaten nut en orbaerlic zijn/ En hi schept eenen god/ met onnutten arbeyt vanden seluen slijcke/ die ghene/ die een luttel te voren/ selue van aerden gemaect was/ en een luttel daer na/ als hi sterft/

C so wert hi weder aerde.

Maer hi heeft sorghe niet om dat hy aerbeyden sal/ noch om dat hi en cort leuen heeft/ mer hi strijdet metten goutsmeden/ en metten siluersmeden/ en hi volcht ooc na die coper werckers/ en hi toont glorie/ om dat hi alte ydele dinghen schept.

Sijn herte is assche/ ende sine hope is alte ydele aerde/ en zijn leuen is snooder dan slijc/ want hy en weet niet wie hem gemaect heeft/ en wie hem die siele in geblasen heeft/ dat hy wercken can/ en wye hem den leuendighen geest in blies/ Maer si achten ons leuen oock een spel te wesen/ en die conuersatie des leuens toegemaect tot gewinne/ en datmen dat ooch alleSins wt den quade vercrighen moet/ Want dese weet/ dat hi bouen al misdoet/ die wt materie der aerden/ broossche vaten/ en wt ghegroefde afgoden maect

D Want alle ws volcs vianden/ en die daer gebot ouer hebben/ zijn onwise en onsalige bouen maten haerder sielen houeerdich.

Want si schatteden alre natien afgoden/ Goden te wesen/ die noch gesichte der ooghen en hebben/ om te sien/ noch nuesen om te riecken/ noch ooren om te hooren/ noch vingeren/ noch handen/ om te tasten/ en haer voeten zijn ooc traech om te wanBaruch delen/ Want een mensche heeftse gemaect/ en die den gheest ontleent heeft/ die schiepse/ Want geen mensche en mach eenen God sceppen hem ghelijc/ Om dat hi sterflic is/ soe schept hy eenen dooden met ongerechten handen/ Hi is selue beter/ dan dye ghene die hi dient. Want hi leefde doch/ als was hi sterflic maer die en leefde niet/ Maer si dienen ooc katiuigen dieren/ want dye ongheuoeclike dingen desen gelijct/ zijn si arger den die stoch geen van desen dieren en mach oock metten aenschouwen/ geen goet de dinghen beschouwen. Maer si en hebben God niet ghelooft of ghedanct

Hoe God die boose straffet/ die gelouige leydet beschermt ende onderhout/ hoe hi haer groot doet ende veel wonders om haren wille werct

Dat.xvi.Capittel

Om dese dinghen en deser gelijcke/ so hebben si weerdige straffingen geleden en si zijn door menichte der beesten verdreuen/ Voor welcke straffinge ghy v volc wel bewaert hebt/ den welcken ghi begheerlicheyt hebt ghegeuen haerder wellusten/ nieuwen smake/ bereydende hen quackelen/ op dat si die spijse begherende/ om die dinghen dye hen getoont en gesonden waren/ ooc vander noottrufagher begeerlicheyt/ afgekeert souden worden/ Maer dese in corter tijt arm gemaect/ hebben nieuwe spijse gesmaect/ Want het was van noode dat hen sonder ontschuldinghe/ die verderffenisse ouer quam/ die tyranschap oeffenden/ mer desen moestmen alleen thoonen/ hoe haer vyanden verniele worden/ Want als hem die wreede gramschap der beesten ouer quam/ so werden si met den beet der wreeder slangen vernielt. Mer uwe gramschap en bleef niet ewelic/ maer si worden eenen corten tijt gestoort/ tot beteringe/ hebbende een teeken der salicheyt/ tot ghedenckenisse des ghebots uwer wet/ Want die bekeert was/ en wert niet ge sont gemaect door dat gene dat hy sach/ mer door v God salichmaker alre creatueren B

In dit thoonde ghi uwen vianden/ dat ghi dye ghene zijt/ die vanden qualen verlost/ want die beten der sprinchanen en der vliegen/ doodden die/ en daer en is gheen gesontheit haerder sielen gheuonden/ want si waren waerdich/ van dusdanigen vernielt te worden/ Mer noch der draken/ noch der venijndigher dieren tanden/ en hebben v kinderen niet verwonnen/ mer v toecomende ontfermherticheyt maectese gesont/ Si worden in die gedenckenis uwer redenen verdoruen/ en si worden haestelic gesont gemaect/ op dat si niet in een diepe vergetentheyt en souden vallen/ also dat si uwer hulpen niet en souden mogen gebruycken C

Want cruyt noch plaester/ en genasse ooc niet/ maer HEERE v woort/ dat alle dingen gesont maect/ O HEERE ghi zijt/ die macht des doots en des leuens hebt/ en ghy leyt tot der poorten des doots toe/ en brengt weder op.

Het is wel waer/ dye mensce doot zijn siele door zijn boosheyt/ ende als die gheest wt is gegaen/ soe en keert hi niet weder/ noch hi en sal dye siele nyet weder roepen/ die ontgaen is/ Mer het is onmogelijc v hant te ontulien/ Want dye godlose dye v loochenden te kennen/ zijn door die sterckeyt uwer hant ghestraft/ si doochden veruolghinghe midts nyeuwen wateren/ ende haghel steenen/ ende regheene/ ende doort vier zijn sy verteert/ want dat wonderlijc was/ dat vier vermocht meer/ dat water/ dat alle dinck wt bluscht/ want die werelt is/ der ghere chtigher wrake.

Dat vier wert op eenen tijt gestilt/ dat dye dieren niet en souden worden verbrant/ dye totten godlosen gesonden waren/ maer op dat si dat siende/

souden weten/dat si mits Gods oordeele veruol=
ghinge liden/Ende op een tijt brande dat vier int
water/aen allen siden bouē crachte/op dat het die
ongherechtige natien der aerden soude verdriuen.

D Daer teghen hebt ghy v volc/met der Engelē
spise ghespijst ende ghi verleendet hen broot van=
den hemel/sonder arbeyt/dz alle wellluste in hem
hadde/eñ alle soeticheit van allen smake

Want die goetheyt/eñ soetheyt/die ghi totten
kinderen hebt/bethoonde ghi/ende het was dienē
de eens yeghelicx wille/ende tot wat smaec een ye-
ghelic wilde/daer toe wert het gekeert/Snee ende
ijs/ghedoochdē des viers cracht/eñ si en versmol=
ten niet/op dat si souden weten/dat dat vier der vi
anden vruchten bederf/bernēde in hagel/in blixē/
ende in regen/Dat vier vergat oock weder zijnder
cracht/op dat de gherechtighe souden worden ghe
uoet/Want die creatuere/dye haeren scepper die
nende/ontsteect tot gramschap eñ pijn/teghen die
onrechtueerdighe/eñ het wert saechter om die ge=
ne wel te doen/die in v betrouwen

E Om dies wille/alle dinghen getransfigureert
zijnde/So dienden si alle uwer ghenaden/die daer
is een voester alre dinghen/na den wille der gheen
re diese behoefden. Op dat dine kinderen/O HE
RE/die ghi lief hebt/bekennen souden/dat niet al
leen die natuere/ende wassinghe der vruchten/die
menscen spijst/mer dat dijn woort dye onderhout
die gene/die in v betrouwen eñ gheloouen/Want
dat vanden viere niet vernielt en mocht wordē/dat
wert ter stont van eenē cleynen sonnenschijn ver
wermt/ende versmelte/op dat allen menschen ken
lic soude zijn/datmen voor die sonne tot uwer bene=
dictien moet comē/eñ v ten opganc des lichts aen
te bidden/Want den hope des ondancbaren/ver=
smelt als herfts ijs/eñ sal vergaen als onnut water

¶ Van die grouwelike duysternisse in Egiptē en
de die blintheit der godloosen Capittel.xvij.

n. xi
.xl
O HEERE uwe oordeelē zijn groot/
ende uwe woorden zijn onuertellick/
ende uwe raden zijn onbeghripelick/
om dies wille doolden die menschen/
die hen van uwer wijsheyt niet en lie=
ne onder wisen/Want als die ongerechte wanen/
dat si uwe heylighe natie moghen verheeren/ghe=
boeyt zijnde met den banden der duysternissen/eñ
der langher nacht/beslotē onder den dagen/vluch
tich/der eewigher voorsienicheyt/Ende als si wa
nen te schuylen indē duysternissen haerder sonden/
so zijn si mitds den duysterē bedecsele der verghe=
tentheyt verstroyt/veruaerlic scroemende/eñ ver=
stoort met te veel groote verwonderinghe/Want
noch dye spelincke diese onthielt/en bewaerdese
niet sonder vreese/want dat nedercomende geluyt
verstoordese/ende vele veruaerlicke ende vremde
verschijningen/verscrictense zeer:

B Eñ gheen cracht des viers/en mocht hen licht
gheuen/noch die blinckende vlammē der sterren/
en mochten dien yseliken nacht niet verlichten

Maer hen openbaerde een onuerhoets vyer/
vol vreesen/eñ sloech met vreesen dyes aensichts/
dat niet ghesien en wert/achtende si argher te we=
sen die dinghen diemen sach/ende dye bespottingē
der swerter const/waren daer toe gheset/ende dye

stoute wijsheyt is haer tot berispinghe/ende smaet
gheweest/Want die ghene die beloofden vreesen/
ende verstooringen vander quelender sielē te ver=
driuen dese queelden selue/vol vreesen met bespot
tinghe. Want hoe wel hen niet van seltsamen din=
ghen en verstoorde/si werdē nochtans beweecht/
ende beuende verginghen si/midts den doorganc
der dyeren/ende blasinghe der serpenten/ende si
loochenden dat si die lucht saghen/die niemāt met
eenighe redene ontulien en mach. A

Want die alder quaetste dinghē voorcomē dic=
wils midts wroeghinge der conscientiē/ Wāt om
dat die scalcheit vreesachtich is/so geeft si getuych
der verdoemenissen/Want een verstoorde consciē
tie/neemt altoos wreede dingen voor

Vreese en is anders niet/dan een bewisinghe/
datmen hulp soect/ende bescherminge hem te ver=
antwoorden. Ende hoe die hope van binnen min=
der is/hoe si meer die onsekerheyt der saken/daer
si pine om lijdt/verworpt. Mer die in dye vermo=
ghende nacht quamē/ende vanden nederstē/ende
vanden hoochsten ouer comende/sliepen si den sel
uen slaep/somtiden werden si mits vreese der selt=
samer dinghen gequelt/altemet ontbraken dye zie
len mids aenbrenghinge/hen ouerquam een on=
uersienige eñ ongehoopte vreese

Daer na wast/als dat yemant van hen daer ne
der was gheuallē/die wert in die geuanckenisse be
waert nochtans sonder yserē beslotē/Want was
yemant een dorpman/oft een herder/oft een acker
man dien dat ghebuerde/so ghedoochde hi eenē on
uerdrijfliken noot. Want si waren alte samē met D
eender ketenē der duysternissen tsamen ghebondē

Weder dattet eenen blasenden gheest was/oft
tusschen dicke tacken der boomen/tsoete gheluyt
der voghelē/oft cracht des waters/dat zeer neder
liep/oft groot geluyt van afgeworpenen steenen/
oft hateliken loope/der spelender dieren/oft een
stercke stemme der loeyender beesten/oft den we=
derluydende galm vandē alderhoochsten berghen
dedese ontbreecken van vreesen. Wāt alle dat aer=
trijck wert verlicht met blinckēdē lichte eñ werdt
met onbeletten wercken onthouden. Maer ouer
dye alleen was eenen swaren nacht gheset/eē beel
de der duysternissen/dye ouer hen comen soude. Al
dus waren si hen seluen dye swaerste duysternis=
sen

Hoe dat God der Egiptenaren eerstgheboore=
nen doode/Ende die sine dat paeschlam atē/met
die Egiptenaers bedreuen grote clachtē/In der
woestinē sondighet dat volc/dwelck Godt oock
swaerlikē straft/Mer Moses die middelt/eñ stil
let den toorne Gods

Dat.xviij.Capittel

E Nde dat alder meeste licht hadden u
we heyligen/eñ die vianden hoordē A
haer stemme/mer si en saghen haer
gedaente niet. Ende om dat si die sel
ue dinghen niet gheleden en hadden/
so maecten si v groot/eñ die te voren ghequetst wa
ren/om dat si nv niet gequetst en werden/so danc
ten si v ende op datter onderscheet soude zijn/soo
badē si v God om welcs wille/si een bernende co=
lumne des viers/tot eenen leyder des onbekenden
wechs haddē/eñ ghi hebt hen die sonne der quet=

singe gegeuen tot eender vrier dozen/ Die waren weerdich dat licht te deruē/ ende den kercker der duysternissen te lijden/ die v heylighe kinderē besloten bewaerdē/ door welcken dat onvederflic licht
B der wet/ der werelt begonst ghegeuen te worden.

Eñ als si der rechtueerdiger onsprekende kinderen dachten te doodē/ Ende als een kint wtgeset was tot een vonderlinck/ ende ghi verlosser die wech hebt genomē die veelheit haerder kinderē/ in dier ouerleydinghe/ ende ghi verdectse te gader in een groot water/ Want den nacht was te voren bekent van onsen vaderen/ om dat si warachtelijc wetende/ welcken eeden si ghelooflden/ te bet ghemoet souden zijn

Maer der gerechtigher ghesontheyt is van dinen volcke ontfanghen/ eñ der ongerechtiger verderuinge/ Want gelijck ghi onse viandē hebt ghequetst/ also ons v̄ werkēde/ maecte ghi ons groot Die rechtueerdige kinderen der goeder/ offerden verborghelijck/ ende si beschicten die wet der ghe rechticheyt tot eendrachticheit/ des gelijcs dat dye ghereechtige goet/ ende quaet ontfaen souden/ den vader alre menschen loof singhende. Daer teghen hoordemē een onbehoorlijke stemme der vianden ende daer wert een weenlijc geschrey der screyender kinderen gehoort/ Die knecht wert mettē heere met geliker pinen ghestraft/ ende die ghemeyne mensche leedt gelijc den coninck.

Aldus so haddense oec alle in een maniere des
C stetuens/ ontallike dooden. Noch dye leuende en
exo. xij. waren niet ghenoech/ om die dooden te begrauē/
xiiij. want haer heerlijcste natie sterf in eenē vrē. Want hoe dickwils Godt haer lieden/ hier voormaels hielp/ so en mocht hise nochtās niet geloouich makē/ mer doen die verderffenisse der eerster geborenen quam/ gheloofden si dattet een volck Godts was/ Want als alle dingen gerust gheswijch hielden/ eñ den nacht int middel zijns loops was. HEERE so spranc v almachtige woort wt den hemel/ ende quam van uwen coninclijken throon/ als een haerde vechter int midden des lants/ dat verdoruen was/ eñ dat scerp sweert vernielde v onwederroepelijc gebot/ eñ staende/ veruulde hi alle dingē metter doot/ eñ staende op die aerde/ reycte hi tot ten hemel toe/ Doē verstoordense terstont die ge=
D sichten der quader droomē/ ende die vreesen ouerquamen hen ongheboopt. Doen lach deen hier/ eñ die ander daer halfdoot/ ende thoonden die oorsake haers doots Die droomen diese verscrictē/ vermaenden hen dese dingen te voren/ om dat si niet verghaen en souden/ wetende/ waeromme si dat quaet leden.

Maer die proeuinghe der doot/ raecte die ghe rechtighe oock/ ende inder woestinen ghesciede een beroeringhe der menichten/ maer si en bleef niet langhe in uwe gramscap/ Want daer liep een mensce haestēde sonder clachte biddē voor tvolc/
E voortbrengende dat gebet/ den scilt zijns diensts/ ende met wierooc te bernē/ bracht hi die bedinghe by/ ende wederstont der gramscappen/ eñ maecte der noot een eynde/ bethoonende dat hy v knecht was.

Want hy en verwan die scarē nyet met cracht des lichaems/ noch met wapinge der macht/ mer hi onder wierp den genen/ dye hem queldē/ mettē woorde/ ghedenckende der vaderen eeden eñ verbont. Want als si nv te hoope deen op den anderē doot waren gheuallen/ so stont hi daer tusschē/ eñ hieu dye druysticheyt af/ ende scheyde dien wech/ die totten leuendigen leyde. Want in een priesterlic cleet dat hi hadde/ was dat heele aertrijc/ eñ die groote daden der ouders/ waren in vier rijen der steenen ghegroeft/ eñ uwe grootdadicheyt was in die croone zijns hoofts gescreuen. Desen allē moeste die verderuer wijcken/ eñ hi verscricte van dezen/ want het was alleen een versoeckinghe/ des thoorns weerdich.

Ghelijck die godloose altijt meer ende meer sondigen totten eynde toe/ also en ophout oock niet den thoorne Gods van haer/ tot dat hi-se te niete brenghet/ ende ghebeelick wtroedet/ Maer zijn volck voert hi droochs voets doort meyre ongequest Hy ghaf haer quackelen te eeten/ Van dye gene die inder tijt Loths gestraft werden

Dat.xix. Capittel

Die gramschap sonder ontfermhertichheyt/ ouerquam den godlosen tot ten laetsten toe/ Want hi wiste oock te voren haer toecomēde dinghē wel want als sise toegelaten haddē haer seluen wt te leydē/ eñ sise met grooter sorchfuldicheyt voor hadden ghesonden/ so berouwet hen/ eñ dachten hoe sise veruolghen souden/ Want doen si dye weeninge noch onder handen hadden/ ende bescreydē aen der dooder graften/ so namē si hen een ander ghedachte der dwaesheyt aen/ eñ dye si exo. i.
biddende verworpen hadden/ dye veruolchden si deu. i.
als vooruluchtige. Wāt die verdiēde noot bracht xi. x
se tot desen eynde/ eñ si verloren die gedachtenisse der dingen die ghebuert waren/ op dat met straffinge soude veruult worden/ tghene dat hen aender straffingen noch gebrack/ eñ dat v volck wonderlic door soude gaen/ eñ dat dese eenē nyeuwen doot souden steruen. B

Want alle creature wert vā beginne ghestelt tot haeren aert/ dienende uwen ghebodē/ op dat uwe kinderen ongequetst soudē wordē bewaert. Want die volckē omscaduwedē haer heyrlegers/ eñ dye drooge aerde opēbaerde/ daer te voren water was/ eñ in die roode zee was eenē wech sonder belette/ ende een wijt velt wert wt der dieptē der zee/ door welcke alle natie ginc/ die met uwer hāt bedeect wert/ siende uwe wonderlike eñ selsame wercken/ Want si weydē die spise af als peerdē/ ende si verhuechden hen als lammeren/ O HEERE v grootmakende/ diese verlost hebt Want si waren noch gedachtich der gheender dye gebuert waren int lant haerder vreemheyt/ gelijc dye aerde muggen voortbracht/ in die plaetse der dieren/ eñ dye riuiere wt crielde/ menichte der vorsscē/ in die plaetse der visschen

C Mer ten laetsten saghen si een nieu scepsel der quackelen/ doen si verleyt/ midts begheerlicheyt/ spisen der weertschappen heyschten/ Want inder toesprekinge der begeerten/ quamen hen vander zee quackelē op/ eñ dē sondaers ouerquamē quellagien/ niet sonder dye teekenē die hen te vorē gheschiet warē/ door die cracht der stroomē/ wāt si leden rechueerdelic na haerre schalcheydē wāt si settē

ooc een mishaechliker onvaste vrijheit inne
Sommighe en ontfingen geen onbekende toe-
comelingen/maer sommige brochten die vreemde
die haer goet deden tot slavernie
D Eñ niet alleen dese dingen / maer dier was een
ander aenscouwen/want si ontfingen / die buyten
lieden onwillichlic/Maer die dese met blijscappen
ontfingen/die deselve insettingen gebruict haddē
die mismaecten si met die alder wreetste smerten.
xix. Maer si zijn met blintheit geslagen / gelijc die in
des rechtveerdigen dueren/als si met onversienli-
ken duysternissen waren bedect.
Een yegelijc socht den doorganc zijnder dueren
want als die elementen in hen bekeert werdē/ ghe
xvij lijc een toon verandert wort in die organē der qua
liteiten/waer bi men wt den sekeren ghesichte sel-
ve scatten mach/met verscheidenheit/nochtans alle
die ander haren toon behouden/datmen dat lichte
lic mach vernemen vanden gesichte der dingen die
geschiet zijn. Dat droge lant wert in een waterach
E tich verbreit/ende dat te voren in water swam dat
ghincnu opter drogher aerden
Dat vier vermocht int water houden zijn crach-
te/eñ dat water vergat der wtblusscender naturen
Wederom die vlammen en quelden tvleesch der v
derfeliker dieren niet/die met hen wandeldē noch
sien smelte die goede spise nz lichtelic dat gelijc ys
wert ghesmelt/In allen dinghen maecte ghi
HERE v volc groot/ende eerdet/eñ
ghi en versmades niet/hem in
alle tijt/ende in alle
plaetse bi staē
de.

Hier eindt dat boec der wijsheit

B

Hier begint dat boec Ecclesiasticus.

datmen noemē mach/die wise spro
ken Jesu des soons Sirach
Alle wijsheit is van God/want die eenige schep
per alder dingē/die alderhoochste/eñ machtich
ste/is alleen wijsch/wat ghoets dat wt die vreese
Gods comt Dat eerste Capittel

Lle wijsheit is van God den A
HERE/eñ sy heeft altoos 3.re.xix. c
met hē gheweest/eñ is voor ps.cxviij
alle tijt/Wie heeft dat sandt ero.xxxi
der zee/eñ die druppelē des iij.re.iiij
reghens/eñ die dagē der tijt Ephe.i.
getelt? Wie heeft die hoochz
des hemels/ende die breethz
der aerden/eñ diepte des af-
gronts gemeten/Wie heeft die wijsheit Goods/
die voor alle dingen gaet/ondersocht? Dye wijshz
is eer gescapen dan alle dingē/eñ dat verstant der
voorsichticheit voor alle tijt/Goods woort inden
hoochsten is die fonteyne der wijsheit/eñ harē in- Rom. xi
ganc sijn eewige gheboden/Wiē is dye wortel der
wijsheit ontdect/ende wie heeft haer behēdicheyt
bekent/Wien is die onderwijsinghe der wijsheyt
ontdect eñ gheopenbaert/eñ wye heeft die verme
nichfuldicheit haers ingancs verstaen.
Een is die hoochste scepper alre dingē almach
tich/eñ een machtich coninc dē welckē alle mensce B
te recht ontsien/sittēde opter wijshz trone eñ heer
scappēde God/Hi sciep die/door dē heyligē gheest
Hi heeftse gesiē eñ getelt/eñ ghemetē/eñ stortese
wt/over alle sine werckē/eñ over alle vleesch/nae
sijn gave/gheeft hise den ghenen die hē liefhebbē.
Die vreese des HEREN/ is glorie eñ glorie-
ringhe/eñ blijschap/eñ ghenoechte/eñ een croone
der verhueginghen/Dye vreese des HEREN
salse verlustigē/eñ sal blijscap eñ genoechte in lāc-
heit der dagen gheven/Den genen die dē HERE
vreest/diē sal wel sijn/al in dē wtersten/ eñ hy sal in
den daghe zijnder doot ghebenedijt werden/ Den C
welckē si verschijnt inder openbaringē/ die hebbē
se lief indē gemerckē eñ in die kēnisse haerder gro
ter dadē/Die liefde Gods is eerlijcke wijsheyt.
Des HEREN vreese/is begin der wijshz/ eñ psal. c.x
si is mettē gelovigē inder moeder lichaē/mede ge pro i. a.
scapē/eñ si sal mettē wtvercorene vrouwē gaē eñ xix.b
si sal mettē rechtveerdigē eñ gelovigē bekent wer
dē. Die vreese des HEREN is geestelicheit der kē
nissen/Die geestelichz sal genoecht eñ bliscap ghe-
vē Dē genē die dē HERE vreest salt wel vergaē/
eñ indē dagē zijnd vertroostinghe/sal hi vertroost
werdē. Volhz der wijshz is God vreesē/eñ die vol-
heit is vā harē vruchtē/eñ si sal alle zijn huys vuul- D
lē vā geslachtē/eñ die ontfāckelijcke vatē vā harē
scatten/die vreese des HEREN is die croone der
wijshz/vervullēde dē vrede/eñ die vruchte der salic-
hz/eñ hi sachse eñ teldese. Wāt het zijn beyde Godts
gavē/Die wijshz sal te deele behoudē kēnisse eñ v-
stāt der voorsienichz/eñ si verhoocht die glorie d geē
re diese hout/Die wortel der wijsheyt is den HE
RE vreesen/eñ haer tacken zijn lanclevich.
In die schatten der wijsheit is verstandenisse/

en gheestelicheyt der kennissen/ maer die wijsheyt is den sondaers een verfuwinghe.

Dye vreese des HEEREN drijft dye sonde wt/ want dye sonder vreese is / dye en mach nyet rechtveerdich ghemaect werden / want dye gramschap sijnder stoutmoedicheyt/ is sijn verderffenisse. Dye lijdtsamighe sal verdraghen tot inder tijt/ ende nae maels sal dye wedergheuinghe der vrolicheyt sijn/ Eenen goeden sin sal sijn woorden verbergen / tot inder tijt / ende veelder menscen lippen sullen sinen sin vertellen/ In die schatten der wijsheyt is die beteykeninge der onderwijsinge/ Maer Gods dienst is den sondaer een verfuwinge/ Sone / begheeren de wijsheyt/ bewaert die gerechticheyt/ ende God salse v gheuen/ want die vreese des HEEREN is wijsheyt ende onderwijsinghe/ en dat hem wel behagelijck is/ dat is geloue en sachtmoedicheyt/ en sal sijn schatten veruullen/ en zijt nyet houeerdelijc versmadende/ noch ongheelouich des HEEREN vreese/ en en gaet tot hem niet met dubbelen herten

En zijt geen hipocrijt inder menschen aenscouwen/ en en wert niet ghescandalizeert in uwen lip- C
pen/ Aenmerct in dyen / dat ghy misschien nyet en valt/ en dat ghi uwer sielen oneerlicheit toe brenct/ en God uwe verborgentheden ontdecte/ en dat hy v neder stoote int midden der ghemeynten/ om dat ghi qualijck totten HEERE ginct/ en v herte is vol bedrochs en valscheyts.

Een onderwijsinge en leere der wijsheyt/ op lijdsaemheyt en die vreese Gods   Capittel.ij.

Mijn sone/ gaende totte dienste Gods/ staet in gherechticheyt en in vreesen/ en bereyt v siele tot aenuechtinghe/ Druct v herte neder/ en lijdt / en neyget v oore/ en ontfanct woorden der verstandenissen/ en en haest niet inder tijt der ouerdeckinge/ Gedoocht Gods onderhoudinge/ wert God toe geuoecht/ op dat v leuen int wterste wassen moet/ Allet dat v toe gescict wert/ ontfanct / en ghedoocht in smerte/ en hebt lijdtsaemheit in uwer vernederinghe/ want inden viere wert gout en siluer gheproeft/ maer ontfanckelijcke menschen int forneys der vernederinghe/ Gheloooft Godt/ en hy sal v ontfanghen/ en richtet uwen wech / en hoopt in hem/ Houdt sine vreese en verout daer inne Ghi die den HEERE vreest/ ontbeyt sijn ontfermherticheyt/ en en wijct niet van hē/ op dat ghi niet en valt

Ghi die den HEERE vreest/ ghelooft hem/ en v loon en sal niet ydel werden gemaect/ Ghy die den HEERE vreest/ hoopt in hem / en dye ontfermherticheydt sal v tot verlustinghe comen / Ghi die den HEERE vreest/ hebt hem lief/ en v herten sullen verlicht werden.

B psal.xxx Esa.xxx Kinderen beschouwet die natien der menschē/ en weet dat niemandt beschaemt ghewo rden en is die inden HEERE hoopte/ En wie heeft in sijnder vreesen ghebleuen/ ende is verlaten? Oft wie heeft hem aengeroepen/ met betrouwen/ dien hi versmade? Want God is goedertieren/ en ontfermhertich en in den daghe der tribulatien/ vergeeft hi die sonden/ en hi is een beschermer/ alle den genē die hem inder waerheyt soecken.

Wee den genen die dubbel van herten is/ dē sondighen lippen/ en den quaetdoenden handen/ ende den sondaer die dat lant ingaet met twee wegen/ Wee den ontbondenen van herten/ die Gode niet en ghelooven/ en daer om en sullen si van hem niet beschermt werden/ Wee den genen die de gedoochtsaemheyt verloren hebben/ en die de gherechte weghen verlaten hebben/ en sijn afghekeert in crommen wegen/ En wat sullen si doen/ als die HEERE haer der versoecke.

Dye den HEERE vreesen/ dye en sullen sinen C
woorde niet ongheelouich sijn / en dye hem lief hebben/ sullen sijn woort onderhouden/ Die den HEERE vreesen/ sullen die dingen ondersoeckē/ dye hē behaechlijck sijn/ ende dye hem lief hebben/ sullen sijn wet volbrengen/ Dye den HEERE vreesen/ sullen haer herten bereyden/ en si sullen haer sielen in sijn aenschouwen verootmoedighen / Dye den HEERE vreesen / bewaren sijn gheboden/ si sullen lijdtsaemheyt hebben tot sinen aenscouwen/ seggede/ Beter ist ons/ te vallen inden handen des HEEREN/ dan inde hādē der menscē/ wāt hoe wel hy hooch en groot is/ nochtās is hi seer barmhertich.

Een leere hoe die kinderē vader ende moeder eeren sullē/ Hoe die mensce sachtmoedich ende ootmoedich sijn sal.   Dat.iii.Capittel.

Je kinderen der wijsheit/ zijn een ver- A
gaderinge der gerechtiger/ ende haer voeffenisse is ghehoorsaemheit en liefde/ O mijn bemmde kinderen/ hoort nu uwen vader/ en doet also/ so wort ghi behouden/ want die HEERE wil/ dat die vader vanden kinderen gheeert worde/ ende dat oordeel der moeder/ sal hi aenden kinderen versoeckē/ Die sinen vader eert/ dien sullen zijn sonden vergheuen worden / ende die sijn moeder eert/ is als een die eenen schat vergadert/ Die sinen vader eert/ die sal in sijn kinderen verblijt worden/ ende hi sal inden dage sijns gebets verhoort worden/ Dye sinen vader eert/ en goet doet/ die sal lange leuen/ ende die sinen vader gehoorsaem is/ sal sijn moeder vermaken.

Die den HEERE vreesen/ die eeren haer ouders als den HEERE/ met woorden ende wercken / op dat v eenen goeden wensche ende gonste van hem
come/ want des vaders goede gonste/ timmert/ en B
vast maect die huysen der kinderen/ Mer der moeder vloeckinge/ wt wortelt dye fundamenten/ En gloriert niet in ws vaders lachter/ Wandt het en is uwe eere niet/ maer uwe schande/ Wandt sinen schen glorie/ is sijns vaders eere/ en een vader sonder eere/ is des kints schande.

Kint/ neemt waer ws vaders oudtheyt / en en bedroeft hē niet in sinē leuē/ en ist dat hē sijn v'stant ontgaet/ so hebt medeliden met hē/ en en versmaet hē niet/ in alle uwer cracht Want die barmhertichz en medeliden die ghi aē uwē vader doet/ en sal niet mermeer vgetē worden/ en als ghi gebreec hebt/ so salt v vergolden wordē. En voor uwer moeder zōde/ sal v goet weder gegeuen wordē/ en het sal v in gerechticheyt werden gesticht/ en mē sal ws gedēcken inden dach der tribulatie/ en v sondē sullē smilten/ gelijc ijs in scoonē heetē wedere/ Van hoe quaden geruchte is hi / die sinen vader verlaet/ en hi is
veruloect van God/ die sijn moeder spitich is. D

Mijn kint volbrenct v wercke in sachtmoedichz en ghi sult bouen ander menscen bemint werden/

hoe ghi meerder zijt/so veel te meer verootmoe=
dicht v/eñ ghi sult genade voor Gode vidē/Wāt
ij.c die grote macht behoort God alleene/eñ hi wort
v. geeert vādē ootmoedigē/ En soect geen hooger
i.d dingē dā ghy en zijt eñ en ōdersoect geē dingē die
stercker zijn dā ghi/ mer gedēct altoos die dingē/
die v God gebodē heeft/ eñ en zijt niet curioos in
vele sine werckē. Want v en is van geenē noode
die verborghē dingen te sien / met uwen ooghen/
In ouertalligen dinghen/en wilt niet menichful=
delijc ondersoeckē/ende ghy en sult in vele zijnder
wercken niet curioos zijn. Want vele dingē zijn v
getoont bouen der menschen verstant. Want dat
vermoedē dier dinghē/ heefter vele onder die voe
D ten getredē / eñ behielt haer verstant in ydelheyt.

Eenen haerdē herte/salt qualic gaē indē wter
stē/ende die dat pericule bemint/ die sal daer inne
vergaen. Een herte dat twee wegē in gaet/en sal
geenē voortganc hebbē/eñ dye crom vā hertē is/
die sal daer in vargert wordē / Een scalc herte /sal
wordē beswaert in smerten / eñ die godloose son=
daer/sal die eē sonde op die ander vergaderē. Der
houeerdiger raet/ en heeft geen gesontheyt/wāt
die plantinge der sondē / sal in dien wt worden ge
wortelt. Dat herte des wisen sal hoge redenē ver=
staē/ eñ een goet oore sal met alder begeertē wijs=
heit hoorē. Een wijs verstādich herte /sal hē ont
houden van sonden / eñ sal voortganck hebben in
die wercken der gerechticheyt/Dat water bluscht
vernēde vier wt/ eñ die aelmoese bedect de sondē/
Eñ God is haer aenschouwer / der gheenre diese
dancken sal. Hy gedenct int nacomende/eñ inden
tijt zijns vals/sal hi een vast herte vinden.

Wijsheyt leert bermhertich eñ vriendelijc sijn
tegen alle mēschē/wat loon si den genē geeft die
haer soecken ende liefhebbē Dat iiij. Capittel

A Mijn kinten ontrect noch en vermin=
dert die aelmoese des armen niet/eñ
en keert v oogen niet omme vanden
behoeftigē / en vsmaet dye hōgerige
ziele niet/ noch en spreect dē armē niet
spitelijc toe in sinē gebreke/en bedroeft dz herte niet
des gheēs dye verbaest is / eñ en vtrect dē behoef=
tigen die gifte niet. En verworpt die bede des be=
naudē niet/eñ en keert v aensicht niet af vandē behoe
uenden / en keert v oogen nyet vanden allendigē/
op dat ghy hem gheen oorsaecke en gheuet /tot di
quaet te sprekē. Wāt dat gebet des geens / die tot
v quaet spreect/ midts bitterheyt zijnder zielen sal
wordē verhoort /wāt die hē gemaect heeft/dye sal
hē verhoorē. Maect v gespreecsaē /met der verga
deringe der armē/ eñ vootmoedicht den oudere v
ziele/eñ dē voorwarigē boocht v hooft /Neycht ne
der v oore dē armen sond droefheyt/ eñ betaelt v
scult/eñ antwoort hē vredelijc in saechtmoedicheyt/
Verlost hē die ōrecht lijt/ vā des houeerdichs hāt/
B eñ en weest niet cleynmoedich in uwer sielen

Als ghi oordeelt/zijt den weesen ontfermher=
tich als een vader/ eñ zijt haerd moeder voor eenē
man/eñ ghy sult gehoorsaē zijn/als des aldērhooch
stē soon/ eñ hi sal uwer meer ontfermē dā v moe=
dere/Die wijsheyt ingeestet harē kinderē dz levē/
eñ si ontfanct se dye haer versoeckē/ eñ si sal voor
gaen inden wech der gherechticheyt/Eñ wiese be
mint / die bemint dat leuen/ eñ dye tot haerwaert
wakē/die sullen haer met behagen omhelsen.

Diese houden/die sullen dat leuen beeruen/ en=
de waer si in sal gaen/ daer salt God gebenedien/
Die haer dienen/die sullen den heylighen ghedien=
stich zijn/eñ diese beminnē/die bemint oec Godt/ C
Diese hoort / sal dye heydenen oordeelen / eñ diese
aenschout/ sal betrouwende bliuen/

Ist dat hi haer ghelooft/so sal hise beeruen/en=
de zijn gheslacht sal staende bliuen / Want als hy
valt/sal si voor allen met hem ghaen/ Vreese/anxt
ende proeuinghe/sal si op hem brengen/ende si sal
hem beproeuen/ in haerder leeringhen/ totter tijt
toe/ dat si hem beproeft heeft in sinen gedachten/
ende dat hi haer zijn ziele betrouwe/Eñ si sal hem
vast maken/ eñ si sal den rechten wech tot hē bren
ghen/ eñ si sal hem verbliden/ ende si sal hem haer
verborgentheden ontdeckē / eñ si sal hem tot eenen
scat vergaderē / kennisse /eñ verstandenisse der ge
rechticheyt. Maer ist dat hi doolt/ so sal si hē latē/
eñ sal hem in zijns viants hant leueren

Mijn kint neempt waer den tijt /eñ schouwet D
dat quaet. En schaēt v niet die waerheyt te seggē
voor v zielē. Wāt daer is een bescaētheyt dye sonde
toebrenct / eñ daer is een beschaētheyt / dye glorie
eñ genade toebrenct/ En aensiet den persoon niet
aen/op dat ghi niet bespot en wort tot eenē val.

En scaemt v ws naestē niet in sinē ongheualle/
noch en verhout den raet niet / inder tijt des noots/
En verberght v wijsheyt niet / in haerd claerheyt/
Want men bekent dye wijsheyt in dye tonghe en=
de dat verstāt/kennisse /eñ leeringe /in dat woort
des verstandighen/ eñ die vasticheyt /in die werc= E
ken der gherechticheyt. En segt in gheender ma=
nieren teghen dat woort der waerheyt /ende wort
beschaemt vander loghen uwer geleertheyt/ En=
schaemt v niet v dwalingen te bekennen/ende en=
onderworpt v niet allē mensce om der boosheyt/
En wilt nyet wederstaen teghen des machtighen
aensicht/ noch en arbeyt nyet teghen den strem.
Strijt om die gherechticheyt voor uwe ziele/ende
strijdt ter doot toe/ voor dye gherechticheyt/ ende
God sal v viandē voor v vechtēde verwinnē /En
wilt niet haestich zijn in v tonge/ ende onnutte en=
de slap in uwen wercken / En wilt nyet zijn in v
huys als eenen leeu/omkeerende v huysghesin/en
de verdruckende die v onderworpen zijn/ Uwē hāt
en si niet wtghestreet/om gheschencken te nemen
ende oock gesloten om die te geuen.

Niemāt en verlate hē/op sine goede geluckige A
daghē/noch op sine cracht/Niemāt en verachte
Gods bermherticheyt eñ lancmoedicheyt Ca. v

EN wilt nyet staen na ongherechtighe
besittingen/ ende en segt niet / ick sal
noch lange leuen. Wāt het en sal nyet
vorderē ind tijt der wraken/eñ der v=
soeckinge. En volcht dye begheerlijc
hedē ws hertē niet in uwer sterckheyt/ noch en segt
niet. Hoe mocht ic/ oft wie sal mi onderworpē om
mijnd werckē wille / wāt God sal wrekende wre
ken/En segt nyet/ ic heb gesondicht/eñ wat is my
droeflicx gebuert/ Wāt die aldērhoochste is een lijd
saē wedergelder/ Vāder vgeuē sondē en wilt nyet
sonder vreese zijn / noch en doet dye een sonde op

vander niet/ eñ en segt nyet/ Die bermherticheyt des HEEREN is groot/ Hy sal der menichfuldicheyt minder sonden ontfermē. Want die ontfermherticheyt eñ die gramschap gaen haestelic van hem eñ zijn gramschap siet tegen die sondare

B En vertraecht niet totten HEERE te keeren/ eñ en vertreckes nyet van daghe te daghe/ Want
deu. v. d sine gramscap sal onuersiens comen/ eñ hi sal v in der tijt der wraken vernielē. En wilt niet alte begerich sijn in onrechtueerdighe rijcdommen/ want si en sullen v niet vorderen/ inden dach der straffinge eñ der wraken. En weyffelt niet met allen win den/ eñ en gaet niet in alle weghē/ Want alsoo doet die sondaer die een dubbel tonghe heeft/ Sijt vast inden wech des HEEREN/ weest vast in v verstāt eñ blijft bi uwē woorde/ eñ dat woort des vreets eñ der gherechticheyt volghe v na/ Sijt sachtmoedich om Gods woort te hooren/ op dat ghijt verstaet/ ende met wijsheyt sult ghi warachtige antwoorde voort brenghē. Weest snel int hooren/ eñ traech eñ lanckaem int antwoorden.

C Ist dat ghi verstant hebt soo antwoort uwen naestē/ Mer is dat nyet/ so si v hant op uwē mont op dat ghi niet gheuanghen en wort/ in een onbeleeft woort/ eñ wort alsoo besca emt/ Eere eñ glorie is in eens wijs mans redene/ Mer die tonghe des onuersichtighens/ is zijn vederffenisse. En wort gheen loftuyter oft pluymstrijcker geheeten in uwen leuen/ ende en wort niet gheuaen midts uwer tonghen/ eñ wort alsoo bescaemt/ Want ouer den dief is beschaemtheit/ eñ werckē des berouws/ eñ den tweetongighen is die alder quaetste bescel dinghe/ Mer den flatterder is hate eñ viantscap/ eñ smaet/ Rechtueerdicht den cleynen/ eñ den groten euen ghelijck.

Datmen die wijsheit sal hooren/ een vermaninge van gerechte ende valsce vrientscappe
Dat. vi. Capittel

A
M ws vrients wille/ en wilt ws nae sten viant niet wordē Want die quade sal lachter eñ smaet verruē/ eñ alle sondaer is nidich/ eñ tweetongich En verheft v niet inden voornemē ws verstāts/ op dat dine bladeren niet en verwelcken/ eñ dine vrucht verderue/ eñ dat ghi blijft als eenen doorē boom Want een scalcke siele verderft den ghenē diese heeft/ eñ si maect hē tot eenē spot zijnre viandē/ ende si brengt hem tot der godloser deel/ Een soet woort vermenichfuldicht die vrienden/ het vermorwet die viandē/ eñ een gracelijcke tonghe/ sal ouervloedich zijn ie eenen goeden mensce/ ghi sult met velen vrientscap hebben/ eñ ghi en
B
mi. vij. f sult wt duysendē/ maer eenē raetsman hebben
Ma. x. g Ist dat ghi eenē vriēt crijcht so proeft hē eerst/ eñ en ghelooft hem v seluen niet lichtelick/ Want daer is een vrient na sinen tijt/ eñ hi en sal niet bliuen inden dagen der tribulatien/ ende daer is een vriēt/ die keert hē tot viantscap/ eñ kijft met v/ eñ ist dat hi wat schandelicx vā v weet/ dat verwijt hi

Eñ daer is een vrient/ die een ghesellé ter tafelen is/ eñ hi en sal niet bliuen inder tijt des noots/ Ist dat een vrient vast gheduert/ so sal hi v zijn/ als v ghelijck/ ende hi sal getrouwelick doen aen uwē huysgesinde/ Ist dat hi hē verootmoedicht teghen v/ ende hem van uwen aensichte verberecht/ so sul di goede eenmoedige vrienscap hebben/ sceyt vā uwen vianden/ ende slaet gade uwe vriendē En ghetrouwe vrient/ is een stercke bescherminghe/ eñ die dien vint/ die vint eenē costelikē schat En ie nen getrouwen vriēt en is geē gelijkenisse/ eñ gheē gewichte gouts/ eñ siluers/ en is weerdich teghen die goetheit zijns geloofs/ Een getrouwe vrient/ is een medicine des leuens/ eñ der onsterflicheyt/ eñ die den HEERE vreesen/ sullen hem vindē/ Die God vreest/ die sal zijn leuē wel goede vrientschap hebben/ want na dat hi is/ sal sijn vrient zijn

Mine kint/ van uwer ioncheyt op/ ontfāct die leeringe totter grijser outheit toe/ soe sult ghi wijsheyt vinden

C Gaet tot haer als die ploecht eñ zaeyt/ eñ outbeyt haer goede vruchten/ Want ghi sult in haer werc een weynich arbeyden/ eñ haest sult ghi van haren vruchten eten/ Hoe te vele scerp is die wijsheyt den ongeleerden menscē/ eñ eē ontstantastich mensche/ en sal in haer niet bliuen. Die proeuinghe sal in dien zijn/ als die cracht des steens/ ende si en sullen niet vertoeuen/ dien wech te worpen. Want dye leeringhe der wijsheyt is na haren name/ ende si en is nyet vele menscē openbare. Mer dē welckē
D si bekent is/ die blijft tot Gods aenscouwinge toe.

Hoort mijn sone/ ende ontfanct den raedt des verstandenisse/ eñ en verworpt minen raet niet vā v. Steect uwē voet in haer boeyen/ eñ uwen hals in harē halsvant. Buycht v schouderē daer onder/ eñ draechtse lijdtsamelic/ eñ en wort niet traech vā haren banden/ In allen uwen ghemoede gaet tot haer/ ende hout haer wegē in allen uwen crachtē

Ondersoectse/ eñ si sal v geopēbaert worden/ eñ als ghi die hebt/ so en verlaetse niet/ Inden wtersten sult ghy rust in haer vinden/ eñ si sal v worden
E ghekeert tot verlustinghe/ eñ haer boeyen sullen v worden tot een bescherminghe der sterckheyt/ ende fundamentē der cracht/ eñ haerē halsbāt sal wesen tot een schoon cleet der glorien/ Want die schoonheyt des leuens is in haer/ eñ haer banden zijn een aenbindinghe der salicheyt. Ghi sultse cleeden met eenen costeliken cleede der glorien/ eñ ghi sult v die croone der medeverblidinghe op setten

Mine kint/ ist dat ghi mi aenmerct/ ghy sultse leeren/ eñ ist dz ghi v gemoet daer toe geeft/ so sult ghi wijs zijn. Ist dz ghi v oor neder buycht/ ghi sult leeringe ontfaē/ eñ ist dat ghy bemint te hooren/ so sult ghi wijs zijn/ Staet in die menichte der voorsichtiger ouds/ eñ woort wt der hertē haerder wijsheyt toegeuoecht/ op dat ghi alle Gods vtellingē moecht hoorē/ eñ dz die bispraké des loofs vā v niet en ontuliē. En ist dat ghi eenē wisen siet/ ōt waect tot hē eñ uwen voet betrede die trappē zijnd doorē/ Hebt uwe gedachtē in Gods gebodē/ eñ zijt alder meest gestadich ī sinē beuelē/ eñ hi sal v eē hert geuē/ eñ de begeerlicheyt der wijsheyt sal v gegeuē wordē.

Menigerley schoone leeringhe ende ondervvisingen
Dat. vij. Capittel

A
E En wilt gheen quade dingen doen/ eñ si en sullē v niet beuaen. Gaet wech vanden ongherechten/ eñ die quade dingen sullē vā v gebrekē/ Mijn kint en zaeyt gheen quade dinghen inden

boren der ongherechticheyt / eñ ghy en sultse nyet
weder seuenwondich oogsten / En wilt geen heer=
schapie vanden mensche soecken / noch vanden co=
xij ninck den stoel der eeren / En rechtueerdicht v niet
ij. voor God / want hi is een bekenner der herten / eñ
ix. bi den coninc en wilt nyet wijs geacht werden. En
wilt niet soecken rechter te werdē / het en si dz ghy
met cracht / die ongherechticheden moecht breken /
op dat ghy niet misschien des machtighen aensicht
en ontsiet / eñ also niet te rechten oordelste
En sondicht niet in dye menichte der stadt / noch
en werpt v nyet int volck / noch ghi en sult niet dub
bel sonden tsamen binden / wandt ghy en sult nyet
in een sonde onghestraft bliuen.
En wilt niet cleynmoedich sijn / in uwen gemoe
de / En misgont niet te bidden / eñ aelmoese te doen
En segt niet / Godt sal aenscouwen / in die menich=
B te minder gauen / ende als ick den alderhoochsten
God sal offeren / so sal hi mijne giften ontfaen. En
bespot geenen mensche in dye bitterheyt sijnder sie
len / Want God die alle dingen siet / hi ist / die verne
deret eñ verhoocht. En wilt die lueghen tegen uwē
broeder niet beminnen / noch en doet tegē dē vrient
des gelijcs oock niet / En wilt niet willen liegen ee
nighe luegene / want haer ghestadicheyt en is nyet
goet / En wilt nyet veel clappen / als ghy by dye ou=
ders / eñ bi die voorbarichste zijt En versmaet geen
arbeydelike wercken / eñ dat ackerwerc / dat van=
den alderhoochsten gheschapen is / En beroemt v
niet / in die veelheyt uwer scalcheyt / Ghedenct der
gramscappen / Want si en sal nyet vertoeuen / daer
om verootmoedicht uwen gheest seer / Wandt die
wrake des vleeschs des godlosen / is vier ende ghe=
wormte / En wilt niet ouertreden tegens den vriēt
die tghelt vertreet / noch en versmaedt uwen alder
C liefsten broeder niet / om ws gouts wille /
En wilt niet wech gaen / van een wijse eñ goede
vrouwe / die v te deele is geuallen inder vreesen des
HEEREN / want die gratie haerder eerbaerheyt
is bouē alle gout En quetst dē knecht nz v werckē
de in trouwē / noch dē huerline die v wel doet Een
wel gesinde knecht si van v bemint als v siele / eñ en
ontrect hē die vryheit niet / noch en laet hē niet arm
Hebt ghi beesten / hebt daer ghemerck op / ende
sijn si v orbaerlic / so laetse bi v volherden / Hebt ghi
Col.iij. sonen / so onderwijstse / eñ buychse vā haerē kint=
heyt op / Hebt ghy dochteren / bewaert haer lichaē /
eñ en toont v aēsicht niet vrolic te haerwaerts Be
steet v dochter / eñ ghi hebt een groot werc gedaē /
eñ geeftse eenen wel ghesinden man / Hebt ghy een
wijf nae v siele / en verwerpse nyet / eñ en betroudt
v der booser niet / in alle uwer herten / Eert uwen
vader eñ en vergeet uwer moeder suchtingē niet /
eñ gedinct dat ghi niet en waert / en waert ghi niet
door die gheboren / eñ gheeft hen weder / so si v heb
ben ghedaen.
Vreest God in alle uwer sielen / eñ sine dienaers
D hout in groter eeren Hebt hē lief / in alle uwe cracht
die v gemaect heeft / eñ en verlaet sijn dienaers nz /
vreest God wt alle uwer sielen / ende eerdt die prie
sters / eñ reynicht v metten armen / Gheeft dien
het deel der eerster vruchten / eñ der suueringhe /
gelijc v ghebodenis / eñ van uwer onachtsaemheyt
suuert v met luttelen / Ghi sult den HERE offerē
die gaue uwer armen / eñ dye offerhanden der hey
lichmakinge / totten beghinne der heylighen / ende
den armen reyct v hant / op dat dye versoeninge en
de v benedictie volbracht werde / ende die ghenade
der gheuinghe is int aenscouwen alles leuendens /
eñ den dooden en verbiet die genade niet / En ghe=
breect den screyenden niet / in troostinghe / eñ wan Lu/ix/B
delt metten roudragenden. En laet v niet verdrie=
ten den crancken te versoecken want wt desen sul=
dy in dye liefde vast ghemaect werden / In alle uwe
wercken / ghedenct uwer wtersten ende ghi en sult
inder eewicheyt niet sondighen.

Hi leert hier van tweedracht te hoeden / nieman=
den te verachten / noch te beschimpen voor borch.
schappe te hoeden Dat.viij.Capittel / A

En kijft niet teghen eenen machtigen
mensche / op dat ghi misschien niet en
valt in sinen handen. En strijdet niet
teghen eenen rijcken man / op dat hi v
misscien / niet weder daer tegen eenē
kijf en make / Want dat gout / eñ dat siluer / heeft ve mat.v/f
le menschen verloren / eñ heeft hē wt gestrect tot=
ter coninghen herten toe / eñ keerde dat omme. En
kijft niet met eenen hooch roependen mensche / eñ
en stoket in sijn viere / gheen houten / En hebt geen
gemeynscap met eenen ongeleerden mensche / dat
hi niet quaet en spreke van uwen geslachte. En ver
smaet den mensch niet / die hem afkeert vander son
den / noch en verwijtse hem niet / mer gedenct dat
wi allen in gebreclicheyt sijn / En versmaet den mē
sche niet in sijnder outheyt want wi werdē ooc out B
En wilt niet verbliden van uwē dooden viant
wetende dat wy allen steruen / eñ wy willen in dye
blijschap comen / en versmaet nyet dye vertellinghe
der ouder wijser / eñ gaet omme in harē bispraken /
want van hen sult ghi leeren wijsheyt / eñ leeringe Rom.xv
der verstandenisse / ende te dyenen den groten van i.cor.xiiij
state / sonder clachte / Die vertellinghe der ouders / ij.petr.ii
en sal v niet voorbi gaen / wāt si hebbense van harē ephe.iiij
vaders gheleert. Want van hen sult ghi verstande=
nisse leeren / eñ inder tijt der noot / sult ghi āt woort C
gheuen.
En ontsteect die colen der sondaren niet / hē be
rispende / op dat ghi niet en wert ontsteken metten
vierigen vlammen haerder sonden / En stelt v niet
teghen die smadighe bespotters / dat hi dijnen mon
de / gheen lagen en legge. En wilt niet te woecker
leenē / eenē mensce die stercker is dan ghy / want ist
dat ghi hem te woeckere leent / soe houdet als ver=
loren / En ghelooft niet bouen v cracht / maer ist dz
ghi belouet / so denct al dat te betalen / Ghi en sult
niet ordelen tegen den rechtere / wāt hi oordelt na
dat recht is / Metten geweldigen en gaet niet ouer
wech / op dat hi misschien sijn quaet niet en verswa
re teghen v / Wandt hi gaet nae sinen wille / ende
ghi sult tsamen met sijnder sotheyt vergaen / met=
ten toornigen / en maect geenen twist / ende en gaet
met hen niet inder woestijne / wāt dat bloet is voor
hem als nyet / eñ daer gheen hulp en is / daer sal hy
v ter neder stoten.
Metten sotten en hebt geenē raet / wāt si en mo
gē niet lief hebbē / dā die dingē die hē behagē Voor
eenē vā buytē en maect genē heymelikē raet / wāt
ghi en weet nz wat hi voort bringē sal En opēbaert

elcken mensche/ v herte niet/ op dat hi v misschien geen valscheit en doe/ eñ v dat verwijte.

Een leere hoemen met die vrouwen om gaen sal/ Al die vrienden en salmen niet ouer geuē/ Eñ meer andere schoone leeringhen

Dat.ix. Capittel.

A EN wantrouwt den wijue ws schoots nyet/ op dz si ouer v niet en toone/ dye quaetheyt haerdr scalcker leeringhe/ En gheeft den wijue die macht ws leuens nyet/ op dz si in v cracht nyet en come/ eñ dat ghi dan bescaemt werdt/ En aensiet niet een veel willich wijf/ op dat ghi misschien nyet en valt in haren stricken/ En zijt nyet ghemeynsaem met eender danssterssen eñ sanckster/ noch en hoortse niet op dat ghy misschien nyet en verghaet in haerder listicheyt/ En aenschout gheen maecht/ op dat ghy misscien niet geargert en werdt/ in haerder scoonheyt/ En gheeft v herte niet aen den hoereerders in eenighen dinge/ op dat ghi v seluen nyet en verliest/ ende v erfferisse.

B En wilt niet al omme sien in dye streetkens der stadt/ noch en ghaet niet al omme dwalende in haren straten.

Keert v aensicht af/ van een fraey toeghemaect wijf/ ende en besiet gheen vreemde gedaente/ Vele zijnder verghaen in dye ghedaente des wijfs/ ende

Ma. vv daer wt ontsteect dye begheerlicheyt/ als een vuere/ een ouerspelich wijf die sal van allen voorbyghangers/ vertredē werdē indē wech als drec. Vele menscen die des vreemden wijfs gedaente verwondert hebben/ zijn verworpelijc ghewoorden/ want haer aen-

Pro.xi.c sprake ontsteect als een vier. En sidt in gheender manieren met eenen ghehouden wiue/ noch en ligt met haer niet opt bed/ ende en strijt met haer nyet inden wijn/ op dat v herte misschiē tot haer niet en neyghe/ ende dat ghy met uwen bloede in dye verderffenisse valt.

En verlaet den ouden vrient niet/ Want die nieuwe en sal zijns ghelijcs met zijn Eē nieu vriēt/ is als nieuwen wijn/ Laet hem out werden/ ende ghi sult hem met soeticheyt drincken. En begheert niet die eere ende rijcdōmē des sondaers/ want ghi en weet nyet/ welcke zijn toecomēde verderffenisse sal zijn/ Der godtlooser wel behaghen/ sal v een mishaghen zijn wetende dat dye ongodlijcke totter hellen toe niet behaghen en sal/ Sijt verre vanden mensche die macht heeft te doodē/ ende ghi en sult

C die vreese des doots niet vermoeden. Ende ist dat ghi tot hem gaet/ En wilt niet doē/ op dat hy misschien v leuen niet wech en neeme.

Weet dye ghemeynschap der doot/ want ghy sult inghaen int midden der stricken/ ende ghy sult op der smert lijdender wapenen wandelen/ Nae v cracht/ wacht van uwen naesten/ eñ tracteert met den wisen ende voorsichtighen/ Gherechtige mannen sullen v gasten zijn/ ende v glorieringhen sal in

Deu.iiij.c der vreesen Goods zijn/ ende Goods ghedinckenisse sal v inden sinne zijn/ ende alle uwe vertellin-

Si.xxi.i. ghe inden geboden des alderhoochsten Dye wercken werdē gheprresen inder handt der constenarē/

Sapi.i ende dye princen des volcs/ in dye wijsheyt haerder reden/ Maer dat woort der ouders inden sinne/ Eē clapachtich mēsch is vreeselijc in sine stadt/ ende een stout vermetende mensch sal hatelijc zijn

¶ Dat.x. Capittel

Vanden richteren eñ ouerheeren des volcs/ hoe datmen hoochmoedicheyt ende stoutichheit schouwen sal

¶ Dat.x. Capittel

En wijsch richter sal zijn volc oordeelen/ eñ waer een verstādige regeert/ daer gatet wel/ Nae den rechter des volcs/ zijn oock zijn dieners/ eñ alsoodanich als die regeerder der stadt is/ alsoedanich sijn ooc die inwoonders/ Een onwijs coninck verderft sijn volck/ dye steden sullen bewoont werdē door dye wijsheyt der voorsichtiger/ Die macht des lants is inder handt Gods/ eñ alle ongherechticheyt der heidenē is te verfuwē/ Der menschen macht is in Goods hant/ ende ouer dat aensicht des scriuers sal hi zijn eer setten En ghedincket gheens onrechts dijns naestē/ eñ en doet niet in die wercken des onrechts. Houeerdicheyt is hatelic voor God/ eñ die menscen/ eñ alle ongerechticheyt der heidenen is verfuwelic/ Dat rijc wert vanden eenē volc tottē anderē ouergeuoert/ om dye ongerechticheden/ ende onrechten eñ smaden/ ende om verscheyden bedroch

B Maer niet en is booser dā eē gierige. Wat verhouerdicht ghi v/ o aerde eñ assche! Gheen dinc en is ongerechtigher dan gelt beminnen/ want dese heeft ooc zijn siele te cope/ Want hy heeft zijn binnenste in sinen leuen verworpen/ Alle haer machticheit/ is cort leuen/ Een langhe quale beswaerdt den medecijnmeester/ Die medicijnmeester/ snijt eē corte quale af/ Alsoe is een coninck heden ooc/ ende morgen sterft hi. Want als een mensche sal steruen/ so sal hy serpentē/ ende beesten/ ende wormē beeruen/ Dat begin der houerdicheyt des mēscen is afuallen van Gode/ want zijn herte is wech gegaen/ vanden ghenen die hem gemaect heeft/ want het begin alre sonden is houerdicheyt Diese hout/ sal veruult werden met vloecken/ ende hi sal hem auerrecht keeren int eynde Daer omme heeft dye HEERE dye vergaderinge der quaden onteert eñ heeftse totten eynde toe vedoruen.

C God heeft dye stoelen der houerdigher hertogen vedoruē/ eñ hi heeft die sachtmoedige voor hē doē sittē God heeft dye wortelē der houerdigher heidenē dorre gemaect/ eñ hi heeft dye ootmoedige wt dien seluē heidenē gheplant/ God heeft dye landen der heidenen omgekeert/ ende heeftse vernielt totten fundamentē toe. Hi verdroegeder wt dien/ ende hi vernieldese/ ende dede haer ghedinckenisse ophouden vander aerden/ Godt heeft der houerdigher gedenckenisse verlorē/ ende hy heeft gelaten die ghedinckenisse der ootmoedigher van sinne/ Die houerdicheit en is den menscen niet ge scepen/ noch die gramschap den kinderen der menschen/ Der menschen saet dat God vreest sal gheeert werden/ Maer saedt dat des HEEREN gheboden voorby gaet dat sal onteert werden/ Indt middel der broederen sal haer regheerder in eeren zijn/ ende dye den HEERE vreesen/ sullen in sinē ooghen zijn

Die glorie der rijcker gheeerder/ ende der armer is Goods vreese/ En wilt den rechtueerdighē

D armen mensch niet versmadē/ eñ en wilt den rijcken man die een sondaer is/ niet groot maken

Dye rechter is groot eñ is machtich in eeren/

ende daer en is geen groter/ dan die God ontsiet/ Die vrije sullen den wel ghesinden knechte dienen/ ende een voorsichtich ende een beleeft man en sal niet murmureren als hi berispt is / ende een onwetende / en sal niet gheeert werden/ en wilt v niet verheffen in v werc te doen/ ende en wilt niet twifelen inder tijt der bangicheit/ Hi is beter die arbeit/ en ouervloeyt in allen / dan dye glorieert ende heeft broots ghebreck.

E Mijn kint/ hout v siele in saechtmoedicheyt/ en geeft haer eere na haer verdiente/ Wie sal hem rechtveerdighen die teghen hem seluen sondicht/ en wie sal dien eeren/ dien zijn eygen leuen ontteert/ die arme wort gheeert door zijn trouwe ende waerheyt/ mer die rijcke na die rijcdommen. Die hem in armoede eerlic hout/ hoe veel te meer sal hem dye in rijcdommen eerlick houden/ Ende dye hem in rijcdommen oneerlic houdt/ hoe veel te meer sal hem die in armoede oneerlic houden

Menigherley schoone leeringhen ende onderwisinghen. Dat .xi. Capittel.

A

Je wijsheit des verne derden sal zijn hooft verhoogen/ ende si sal hem int middel der groter van staet doen sitten/ En prijst den man niet in zijn gedaente/ noch en versmaet den mensch niet in sinen gesichte. Die bye is een cleyn dierken/ onder die vliegende/ mer hare vrucht is bouen maten soete/ En glorieert nemmermeer in cleedinghe/ noch en verhoocht v niet inden dach uwer eeren/ Want die wercken des alderhoochsten alleen zijn wonderlic/ ende zijn wercken zijn glorioos/ verborghen en onsienlick

b.c Vele tyrannen saten inden throon/ ende die ouermoedelijcke droech die croone/ Vele machtige zijn seer verdruct gheweest/ en dye gloriose zijn in der anderer handen geleuert/ Eer ghi vraecht/ soe en lachtert niemanden/ en als ghy geuraecht hebt/ soe berispt rechtueerdelijck/ En andtwoort gheen woort eer ghy hoort/ en int middel der ouders en spreect niet/ Van dier saken die v niet en moeyt/ en stridt niet/ en en staet niet mede inden oordele der sondighender

B Mijn kint en laet v wercken niet in velen zijn/ en ist dat ghi rijck zijt/ ghi en sult niet ontschuldich zijn vander misdaet/ Want ist dat ghi na volcht/ soe en suldijse niet achter halen/ en ist dat ghi voor loopt/ ghi en sulses niet ontulien. Men vint mensen dye arbeyden/ ende hoe si meer woelen en arbeyden/ hoe si armer worden/ Daer is een traech mensce/ behoeuende hulpe ontbrekende van crachte/ ende ouervloeyende van armoeden/ en Gods ooghen schouden dien int goede/ en rechte dien op van zijnder nederheyt/ en hi verhief zijn hooft/ en vele ver-
C wonderden in hem/ en eerden God

Goet en quaet/ doot en leuen/ armoede/ en rijcdom/ zijn vanden HEERE God/ Wijsheyt ende onderwijsinge/ en kennisse der wet/ zijn by Godt/ Liefde en der goeder wegen zijn by hem/ Dolinge ende duysternissen zijn metten sondaren geschapen en die hen verhuegen int quaet/ die verouden mede int quaet

Godts gheuinge blijft den gherechtigen/ ende sijn profijt sal voortganc hebben inder eewicheyt/ Daer is een/ die rijc wert/ spaerlic doende/ en dit is dat deel zijns loons/ in dien dat hi seyt/ Ic hebbe mi ruste geuonden/ en nu sal ic alleen van mijnen goeden eten en drincken/ en en weet niet/ dat hem den tijt voorby gaet/ en dat dye doot naket/ en dat hijt altemael den anderen laet/ ende sterft/ Staet in v Luc.xij
verbont/ en spreect mede daer in/ en ver oudt in dz werc uwer geboden/ En en blijft inder sondaers wercken niet/ Maer betrout in God/ en blijft in v plaetse/ want het is licht in Godts ooghen den armen ouerhoets rijck te maken

Die benedijdinge haest haer tot des gerechtigen loon/ en si maect sinen voortganc vruchtbaer in snelder eeren/ En segt niet/ wat is mi van node / en wat D
goeden sullen mi daer af comen/ En segt niet. Ick ben mi seluen genoech/ en ic en behoef niemants/ en wie oft wat mach mi voortaen hinderen/

Inden dage der goeden/ en zijt niet ongbedachtich der quaden/ ende inden daghe der quaden/ en zijt niet ongedachtich der goeden/ Want het is licht voor Gode/ eenen yegeliken inder doot/ na zijn wegen te vergelden/ Die quaetheyt eender vren/ maect vergetenheyt grooter ouervloedicheit/ en in des menschen eynde is ontdeckinge zijnder wercken/ En looft gheenen mensch voor zijn doot/ Want een man wert in sinen kinderen bekent.

En leyt niet elcken mensch in v huys/ Want daer zijn vele lagen des bedriegenden mensches/ Want gelijc die binnenste des herten der stinckender wtruspingen/ en gelijc een velthoen wert ingheleyt in dye couwe/ en als die wilde geyten inden stricke/ alsoe is ooc der houeerdiger herte/ en gelijc een wachter siende den valle zijns naesten. Want dat goet int quaet verkeerende/ leyt hi lagen/ en in die wtuercorene sal hi een vlecke in setten/ want van eender voncken wert dat vier vermeerdert/ mer een mensch die een sondaer is/ leghet den bloede lagen/ Wacht v vanden pestilentiachtigen/ want hy smedet quade dingen/ op dat hi niet misschien beschimpinge ouer v en brenge inder eewicheyt/ Laet eenen vreemdelinc tot v comen/ en hi sal v verderuen in een onruste/ en hi sal v vervremden van uwen eygenen wegen

Met wat oordele/ en vvelcken men die goetheyt sal bevvisen. Dat .xij. Capittel

St dat ghi wel doet/ so weet wien dat ghijt doet/ en daer sal veel dancs in dinen goeden sijn/ Doet den gerechtigen wel/ en ghi sult een groote wedergeldinge vinden/ en en ist niet van hem/ warachtelic/ so suldijse vanden HEERE ontfaen/ Want hem en is niet wel die ghestadich inden quaden is/ en gheen aelmoesen en geeft/ want die alder hoochste hatet die sondaers/ en hi heeft ontfermt den ghenen die wercken des berouws bewijsen/ Geeft den ontfermhertigen/ en en ontfanct den sondaer niet/ en hy sal den godlosen en den sondaers die wrake betalen/ en bewaerse tot dien dage der wrake/ Geeft den goeden/ en en ontfanct den sondaer niet/ Doet den ootmoedigen wel/ en en gheeft den godlosen niet/ Verbiet hem dat broot te geuen/ op dat hi in dien niet machtiger en si dan ghi/ want ghi sult dubbele quaden vinden/ in allen den goeden die ghi hem doet/ want die alder hoochste haet dye sondaers ooc/ ende den godlosen sal hi wrake betalen

Een vrient en sal niet bekent werden inden goe-
B den dinghen / ende een viant en sal inden quaden niet
verborgen werden / In eens mans goede sijn sine
vianden bekent / In sijn droefheit ende in sijn onghe-
luc wert sijn vrient bekent. En geloofte uwen viant
niet inder eewichept / want sijn schalcheyt verroest
als yser / ende ist dat hi verootmoedicht / cromp gaet /
werpt uwe moet af / ende wacht v van hem / Ghi en
sulc hem nyet neffens v stellen / noch en laet hem nyet
sitten tot uwer rechter hant / op dat hi hem niet om
en keere / ende staet in v plaetse / op dat hy nisschien
C uwen stoel niet en soecke / Als hi omme gekeert
is in uwe plaetse / ende dat ghi inden wtersten mijn
woorden bekent / ende wert in minen redenen onder-
wesen / Sijnt niet te samen twee sonden want daer
en sal geen ongestraft bliuen / wie sal des touenaers
ontfermen / die van een serpent gesteken is / in allen die
den beesten genaken. Also oock die verselschapt is inden
wech / met eenen ongerechtigen man / ende is bewon
D den in sine sonden / Eenen tijt lanck sal hi met v blij
uen / Mer ist dat ghy af neycht / hy en sal v nyet ver-
draghen.

Een viant is soet in sinen lippen / ende hy leyt lagen
in sijn herte / op dat hy v omme soude werpen inden
gracht / Die viant screyt in sinen oogen / ende ist dat hi
tijt vint / hi en sal niet van bloede versaet werden.
Ende ist dat v quade dinghen toelopen / soe sult ghy
hem daer eerst vinden / ende als helpende / sal hi v solen
onder doorgrauen. Hi sal sijn hooft schudden / ende hy
sal metter hant slaen van blijscappen / ende veel clap-
pende sal hi die gestelteniss sijns aensichts veranderen

Hoe die armen haer voor die ricken hoeden sullen
ende haer voor den geweldigen bewaren.

A Dat.xiij. Capittel.

Ec.vij.f. ij.co.vij g

Die dat pec raeckt / hy sal der af besmet
worden / ende die gemeynscap heeft met
ten houaerdigen / sal houaerdicheit aen
doen / Hi neemt eenen last op hem / die
gemeynscap heeft met eenen eerliker
dan hi / Ende en sijt gheen geselle eenens die ricker
is dan ghi / wat sal den ketel ghemeynscap hebben
totten pot / want als si tsamen stooten / sullen si ge-
broken werden Die ricke doet onrechtueerdelijck
ende sal grimmen / mer die arme als hem gewelt ende
onrecht geschiet / so lijdt hi gebreck ende bidt / ist dat ghy
geeft / so sal hi v tot hem nemen / ende ist dat ghi nyet
en hebt / so sal hi v verlaten / ist dat ghi hebt / so sal hi
met v weerscappen / ende sal v wt teeren / ende hi en sal
ouer v niet drouich sijn / Ist dat ghi hem van noode
te doen hebt / so sal hi v bedrieghen / ende heymelic spot
tende sal hi v hope geuen / vertellende v alle goede
dingen / ende segghen. Wat is v van noode / ende hi sal v
beschamen in v spise / tot dat hi v tweemael ende drie
mael wt suypt / ende inden wtersten sal hi v bespotten /
daer na siende dat ghi niet en hebt / sal hi v verlaten
ende sijn hooft van v bewegen.

Wert Gode ootmoedicht / ende verwacht sijn
B handen / Aenmerct dat ghi niet verleypt en wert / ende
in dinre blijscappen niet vernedert en wert / en wilt
nyet neder sijn in uwe wijsheyt / op dat ghi verne-
dert / niet in sotheyt verleypt en wert / als ghi tot ee-
nen machtigen geroepen sijt / soe gaet wech / wandt
daer wt sal hy v te meer tot hem roepen / En sijt nyet
quellic / op dat ghi niet verstooten en wert / ende en sijt
niet verre van hem / op dat ghi niet vergeten en wert /
En verhout niet wt gheberlijc met hem te spreken /
noch en gelooft sinen vele woorden niet / Want hy
sal v wt veel sprake tenteren / ende heymelic lachende /
sal hi v vragen van uwe verborgentheden / Sijn ghe
moet is wreet / ende hi sal v woorden onthouden / ende hy
en sal niet sparen van quaetheden ende van banden.
Wacht v ende aenmerct neerstelic uwer hooringe
want ghi wandelt in vreese uwer onderwerpinge / Met
die dinghen hoorende / siet als in eenen droom / ende ghy
sult waken / Hebt God lief alle v leef dagen / ende aen-
roept hem tot uwer noot. Alle dyer heeft lief sijns
C gelijcke / alsoo oock alle mensce hebbe lief sinen naesten
Alle vleesch sal tot sijns gelijc tsamen geuoecht wor-
den / ende alle mensch sal verselschapt werden met sijns
gelijcke / Gelijc den wolf ghemeynscap sal hebben
metten lam te eeniger tijt / also sal die sondaer met
ten rechtueerdigen / Wat ghemeynschap heeft dye
heylighe mensche metten hont / oft wat goede deel Psal.
sal die ricke metten armen hebben / Des leeus roof Iere.
is die wilde ezel inder woestinen / also sijn die arme
der ricker spijse / Ende gelijc die ootmoedige den ho-
ueerdigen een vereysinge is / also is dye arme oock
des ricken versuwinghe.

Als den ricken een ongeluc aen coft / soe wert
hi weder op gheholpen van sinen vrienden / Maer
als die arme valt / soe wert hi oock van sinen vrien-
den verlaten / Een rijc man die bedroghen is / heeft
vele verhaelders / hi sprac houeerdighe woorden /
ende si rechtueerdichden hem / Die ootmoedige is be D
drogen / ende wert hier en bouen oock berispt / hi sprac
wijsselic / ende hem en is gheen plaetse ghegheuen / Dye
ricke sprac / ende si swegen alle / ende si sullen sijn woor
den totten wolcken toe brengen / Die arme sprac /
ende si seggen / Wie is dese / Ende ist dat hi misdoet / soe
sullen si hem bederuen / Dat goet is goet den genen
die geen sonde inder conscientien en heeft / ende dye
armoede is alder quaetste / inden monde des godlo
sens / Des menschen herte verandert sijn aensicht /
oft int goede / oft int quade / Een vrolic aensicht be-
thoont een goet herte / want anders die gedachten
te kennen / is een swaer dinck.

Van die ontrouwe ende scalcheit der ricker mec
ken / ende een vermaninge om der wijsheit aen te
hanghen.   Dat.xiiij. Capittel.

Alich is die man / die niet geuallen en A
is / midts den woorde sijns monts / ende
en is niet gesteken met droefheyt der
misdaet / Salich is hi die gheen droef-
heit sijns ghemoets en heeft ghehadt /
ende die niet geuallen en is van sine hope / Een begeer
lijc ende vreck man / heeft dat goet sonder redene / ende Co.
waer toe heeft die vrecke mensce dat gout? Die wt ii.p
alder neerstichept te ghader hoopt onrechtueerdel Iu.
lic / die vergadert den anderen te voren / Ende een an- Ie.
der sal in sijn goet ouerulocdicheit bedriuen / die hem
seluen scalc is / wien sal hi anders goet sijn? Ende hy
en sal niet verblijt werden / in sijn goet / daer en is
niet scandelijckers ende argers / dan dye hem seluen mis-
gont / ende dat is die vergeldinghe sijnder quaetheyt /
Ende ist dat hi wel doet / dat doet hi onwetende / ende
niet willichlic / ende int wterste openbaert hi sijn quaet
heit / Des nidighen ooghe is quaet / ende afkeerende
sijn aensicht / ende sijn siele versmadende.

Des gierigen ooghe is onuersadelijck int deel
der ongerechticheit. Hi en sal niet versaet worden
B totter tijt toe dat hi verdorrē/ sijn ziele hebbe ver
loren/ende en sal niet versaet worden/behoeuen=
de broot/eñ hi sal in droefheyt ouer sijn tafel sijn/
Mijn kint ist dz ghi hebt/so doet wel met v/eñ of
fert Gode weerdige offerhande. Weest ghedach=
tich dat dye doot nyet en vertoeft/eñ dat verbont
des graefs is v verthoont/ Want dat verbont de
ser werelt sal metter doot steruē. Doet uwē vriēt
wel voor die doot/ eñ na uwe crachten wt reyckē
de geest den armen/ Ende en wort niet ghehoont
vanden goeden daghen/ ende dat deel des goeden
daechs en gae v nz voorbi/ En sult ghi niet dē an=
derē v smertē eñ v arbeydē laten? In die deelinge
des erfenis geest eñ neēt/eñ recht uerdicht v siele
C Werct gerechticheyt voor v doot/want inder
hellen en is gheen spijse te vinden/Alle vleesch sal
vergaen als hoy/eñ als een blat vrucht makēde/
in eenen groenen boome/ Sommige groeyen/eñ
sommige worden af geworpē/alsoo is die genera=
tie des vleeschs eñ bloets/Deene wort gheeyndet/
dander wort geboren. Alle verganckelijc werc sal
int eynde gebrekē/ende die dat werct/sal met hem
gaen/Ende alle wtuercorē werc/sal gerechtueer=
dicht worden/ende die dat werct/sal daer inne ge
eert wordē/Wel den mā die in die wijsheyt sterft
ende die hem in verstandenisse oeffent/ende inden
verstande/sal hi die voorsichticheyt Gods dēckē.
Die de wegē der wijsheit verdenct in sijn her=
te/eñ die in haren verborgenthedē verstaende is/
gaēde na haer / als een ondersoecker/ende in harē
D wegen blijft staende/ Die door haer vensterē siet/
eñ bi haren dueren luystert. Die by haer huys ru=
stet/eñ in haren wandē den staeck besticht/Hy sal
sijn hutken stellen tot haren handē/ eñ in sijn hut=
ken sullen goede dingen rusten inder eewicheyt/
Hi sal sijn kinderen onder haer decsel stellen/ende
sal onder haer tacken woonen / Hy sal onder haer
decsel wordē beschermt vanden hitten /eñ hi sal in
haer glorie rusten.

¶ Vā die vruchte ende profijt der vreesen Gods
ende der wijsheyt / die welcke die boose eñ schal
ke niet sien en nemen. ¶ Dat.xv. Capittel.

A Die God vreest/ sal goet doen/ eñ die
de gerechticheyt onthoudende is/sal
se vercrigen / eñ sal hem te ghemoe=
te comen / als een gheeerde moeder/
eñ si sal hem ontfaē als een wijf van
den maechdē/Ende si sal dien spisen metten broo
de des leuēs/ eñ der verstandenissen / eñ si sal hem
metten water der salicheyt drencken / Eñ si sal in
dien vast gemaect wordē/ eñ en sal nyet gebuycht
wordē/eñ si sal hem onthoudē/ eñ hi en sal niet be
schaēt wordē/eñ si sal hē verhoogen bi sijnē naestē
eñ si sal sijnen mont int middē der gemeyntē open
doen/ende si sal dien met den gheest der wijsheyt/
eñ der verstandenissen veruullen / ende si sal hem
metten cleede der glorien cleedē/eñ si sal genoech=
licheyt eñ verhueghinghe op hem tot eenen schat
vergaderden/ende si sal hem met eenē eewigē na=
me beeruen. *
Onuerstandige menschē/en sullen se niet aen
gripen /ende wel ghesinde menschen/ sullen haer
te gemoet gaen/Dye schalcke menschen en sullen
se niet sien. Want si is verre af vā houeerdicheyt
eñ bedroch. Luegenachtige mannen en sullen haer
der niet ghedachtich sijn/ eñ warachtige mannen
sullen in haer worden geuondē/eñ si sullen voort
ganc hebben totter aenschouwinghe Gods toe.
Den lof en is niet schoon in des sondaers mont B
Want hy en is vanden HEERE niet gesonden/
Want van God is volmaecte wijsheyt/ende den
lof sal bi Gods wijsheyt staen / eñ sal ouervloeyē
in eenen ghetrouwen mont / ende die verheerder
salse hem geuē/en segt niet bi Gode/si is vā hier/
Eñ doet niet dat God hatet/en segt niet. Hy heeft
mi in dolinge ghebrocht / want die godloose men=
schen en sijn hem van gheenen noode/Godt hatet
alle grouwel der dolinghen/ eñ die God vreesen/
en sullen dat grouwel niet liefhebben.
God heeft den mensche van beginne gemaect/
ende heeft dien inder hant sijns raets gelaten. Hy phi.i.iij
heefter sijn gheboden eñ beuelen toe ghedaen/Ist ti.d
dat ghi die gheboden wilt houden/ so sullen si v be= Ioā.xv
houdē/ende inder eewicheit behaechlicke trouwe f
houden/Hi heeft v water eñ vier voor ghesett/tot eze.xvi.
welck dat ghi wilt/ steect v hant wt/ voor dē men= g
sche is leuen ende doot / goet eñ quaet/welck hem deu.viij
behaecht/sal hem gegeuē wordē/want die wijs= a
heyt Gods is vele ende sterc inder macht/siende i.re.iij.f
alle mensch en sonder ophouden / Die ooghen des
HEEREN/ sijn totten ghenen die hem vreesen/
ende hi bekent alle des menschen neersticheyt/ Hy
en heeft niemant geboden ongodlijc te doen/eñ hi
en heeft niemanden conseut gegeuen te sondigen/
Hi en begeert gheen menichte der ongetrouwer/
eñ der onnutter kinderen.

¶ Dye menichte van vele boose kinderē en is nz
goet/want die genade Gods en is op die godloo
se niet/mer anders so is hi langmoedich eñ barm=
hertich/ Vander wijsheyt Gods/ eñ sine werckē
¶ Dat.xvi. Capittel.

En godloose kinderen en hebt gheen A
genoechte/ist dz si vermenichfuldicht
worden/noch en verlustighet v niet
ouer hen/ist dz die vreese Godts niet
in hen en is/Eñ gelooft haren leuen
niet/noch en aenschout haer arbeyden niet/want
beter is een sone die God vreest/dā duysent god=
lose kinderē/ Ende het is beter sonder kinderē te
steruē/dā godlose kinderē achter te latē. Vā eenē
wijsen mach een gansse stadt behouden worden/
eñ dat geslacht der godloser sal woest gelatē wor
dē/Mijn ooge heeft vele sodanige dingē gesiē/eñ
mijn oore heeft stercker gehoort dan dese/Inder
sondaren vergaderinge salt vier ontstekē/eñ dye
gramscap sal in een ongelouich volc ontsteken.
Dye oude reusen en hebbē voor haer sonden nz
gebeden/dye verdoruē sijn/ betrouwēde haerder
crachten/ende hi en spaerde haerder pelgrimagie
niet/maer hi vloechse/ eñ hi versoudese om die ho=
ueerdicheyt haers woorts/ Hi en ontfermde haer
der niet/mer hi verderf alle dat volc/eñ al dye ge=
ne die hen verheffen/ Eñ gelijck ses hondert duy=
sent voetknechtē/die vgadert sijn in dye hartheyt
haers hertē/eñ haddē eē herdtneckich geweest/soe
waert wōder/had hy ontsculdich oft vri geweest.
Ontfermherticheyt eñ gramscap is met hem

hy is machtich te vergeuen/eñ sinen toorn wt te storten/also sijn ontfermherticheyt groot is/also is ooc zijn berispinge/hi oordeelt den mensche na sine wercke. Die sondaer en sal indē roof niet ontulien/ende die verdraechlicheit des geens die ontfermherticheit doet / en sal nz vertragē Alle ontfermherticheit sal elcken placts makē/ na dye verdiente sijnder werckē/ende na dye verstandenisse zijnder pelgrimagiē. En segt niet Ick sal vā Gode verborgen worden/ende wie sal mijns gedencken vandē hoochsten/ Ick en sal niet gekent worden int grootte volc/wāt wat is mijn siele/in so ongemetene creatueren.

C Siet den hemel/eñ dye hemelen der hemelen/ den afgront der aerdē/ende dye in hen zijn/sullen beweecht worden in sijn aenscouwē/die berghen te samen/eñ die houelen/eñ die fundamenten der aerden/eñ als God d dese aen sal schouwen/so sullen si midts beuinge tsamē worden gheschuddet. Eñ dese dingen en verstaet gheen herte/maer alle herte wort van hem verstaē/ende wie verstaet sine weghen/Eñ die watervaren/die welcke des menschen ooge ooc niet sien en sal/want vele sine wercken sijn in verborghenhedē/mer wye sal die werckē sijnder gerechticheit wt bootschappē/oft wie salse lidē/want dat verbont is varre vā sommigen/ende der menschen ondervragingbe is in die volepndinghe. Die clein is vā hertē / die denct sulcke dingen/maer een onvoorsichtich eñ dolende man/denct sotte dingen

Mijn sone hoort mi/eñ leert verstant eñ aenmerct in uwer herten/op mijne woordē/eñ ic wil u bi den gewichte die wijsheit verthoonē/eñ neerstelic wil ick u dat verstant te kennen gheuen/die wercken Gods sijn van aenbegin vā hem onderscheydē/eñ een deel zijnder werckē heeft hi af ghedeelt/hi heeft inder eewichent haer wercken verciert/noch si en hebben niet gehongert/noch gearbeyt/eñ si en lieten niet af vā haeren werckē/Een yegelic en sal sinen naesten niet benauwen tot in der eewicheit. En zijt sinen woorde niet ongeloouich/Na dese dinghen/sach God op die aerde / eñ veruulde die met sinen goeden/eñ met alderley leuende dierē heeft hi harē bodem bedect/eñ die alle worden weder tot aerden verkeert

Hoe God den mensche ghescapen ende begauet heeft/hoe hi hem sinen wille ende geset gheopenbaert heeft/eñ hoe hi Jsrael wt alle natiē vā mēschen vercoren heeft   Capittel.xvij.

Gen. i. ij
God schiep den mensche vander aerden/eñ hi maecte hem na sijn ghelijckenisse. Eñ hy keerde hem weder in tot aerde/eñ na hem seluen cleede hy hem met duechden/Dat getal der dagen gaf hi hem/eñ tijt / eñ gaf hem macht der dingen die opter aerden sijn/hi sette zijn vreese ouer alle vleesch/eñ hi heerscapte ouer die beesten/eñ alle vliegende dierē/hi schiep wt hem een hulpe/ hem gelijc/eñ hi ghaf dien raet eñ tonge/ende oogen/ende ooren/ende herte te denckē/ende hi veruuldese met onderwisinghe der verstandenissen/ hi schiep dien oock des geests kennisse / eñ hi veruulde haer herte met verstande/eñ thoonde hem goet ende quaet/hy sette haer ooge bouē haer herten/om hen te thoonē die grote dadē sijnre wercken/eñ dat si tsamē sullen louē den name der heylichmakinghen/ ende te glorieren in sijn wonderlichedē/op dat si die groote daden sijnder werckē souden vertellen

Hy dede hen onderwijsinge toe/eñ hi veerfde hen de wet des leuens/ende hi maecte een eewich verbont met hen/ende sijn ghererchticheit eñ zijn oordeelen thoonde hy hen/Ende haer oogen sagē zijn groote heerlicheyt / ende haer ooren hoorden die heerlicheyt zijnder stemmē/ende hi seyde hen Wacht u van alle ongerechtige. Ende hi gheboot dien eenen yegelicken van sinen naesten/hare wegen sijn altijt voor hem/ende si en sijn niet verborghen van sinen ooghen/hi stelde in elcken volcke eenē regeerder/ende dat deel des Gods Jsrael is openbaer ghemaect. Ende alle haer wercken sijn gelijck die zonne/int aenschouwen Gods/eñ zijn ooghen/sijn sonder ophouden aenscouwende op hare weghen/Alle haer ongerechticheden zijn hē openbaer/eñ alle haer boosheden/sijn altijt voor hē

Die aelmoese des mās/is als eē borse met hē/ ende hi sal des menschen gratie behoudē/ als den appel sijnder oogen/eñ namaels sal hy weder op staen/eñ sal dien haer loon weder gheuen/ elcken in haer hooft/eñ salse tsamen keeren in die onderste deelen der aerden/Mer den ghenen die berou hebben/heeft hi den wech der gherechticheit ghegeuen/eñ hy beuesticht tot lidē den ontbrekendē/ eñ hi scicte dyen dat deel der waerheit toe. Wort totten HEERE bekeert / ende laet u sondē/bidt voor dat aensicht des HEEREN eñ mindert die boosheyt/keert weder totten HEERE/eñ wort bekeert van uwer ongerechticheyt/eñ hatet te vele zeer die vloeckinge/eñ bekent die gherechticheden/eñ die ordelē Godts/eñ staet in dat deel der voorsettinge/eñ des ghebets des alderhoochsten Godts/ Gaet in die deelen der heyligher werelt/ metten leuendighen/eñ den ghenen die God belijdinghe geuen/ want wie sal den HEERE inder hellen louen

En vertoeft niet in die dwalinghe der godloser/belijdt voor die doot/Die belijdinghe vergaet als niet/ vanden dooden. Ghi sult leuende belijdē leuendich eñ gesont sult ghi belijden/eñ sult God louē/eñ ghi sult in sijn ontfermherticheden glorieren/hoe groot is die ontfermherticheit des HEEREN/eñ zijn ghenade den ghenen die tot hem bekeeren/Want alle dingen en moghen niet sijn inden menschen sijn/want des menschen sone en is niet onsterflic/eñ si behaechdē in die ydelheyt der quaetheyt Wat is claerder dan die zonne? En dese sal ontbreken/Oft wat is schalcker / dan dat vleesch eñ bloet hebbē bedacht/eñ dat sal gestraft werdē/Eñ dye macht des hemels hoocheyt schiep hy / eñ alle menschen sijn aerde eñ asschen

Vander wijsheit Gods ende ordinantie zijnder wercken/welcke geen creatuere begripē mach/ wāt die dagē des menschē cort zijn/so is god lijdsamich/straft/ende leert alle die castidinge ende leere ontfangen willen   Dat.xviij.Capittel

Die inder eewicheit leeft / schiep alle die dinghen tegader / God sal alleen gerechtueerdicht wordē/eñ blijft onuerwonnen coninc inder eewicheit. Wie sal genoech sijn/ zijn werckē te

vertellē? Wie sal sijn groote daden ondersoecken?
Mer wie sal die cracht sijnder grootheyt vercon-
digē/oft wie sal toe doen sijn ontfermherticheyt wt
te sprekē? Het en is nz te minderē noch toe te doē/
noch tē is niet te vindē die grote dadē Gods. Als
dye mensche meynt volcynt te hebben/dan sal hy
beginnē/ēn als hi meynt rust te hebbē/dan sal hy
werckē/ Wat is die mensche/ēn welck is sijn gra-
tie/oft wat is sijn goet/oft wat is sijn schalcheyt?
Dat ghetal der daghen der menschen/is ten mee-
stē hondert iaer/ē sijn geacht als water druppelē
der zee/Ende gelijck dat keselingsken des sants/
B alsō sijn cleyn die iarē tegen den dage der ewicheyt
Hier om is dye HERE lijdsaem met hen/ēn
hi sal sijn ontfermherticheyt ouer hen wt storten/
Hy sach dye vermetentheyt haerder herten/dat ē
quaet is/ende hi bekende haer verderuingē/dat ē
schalck is. Daerom veruulde hi sijn ghenadicheyt
in dien/ende thoonde hen den wech der gerechtic-
heyt. Des menschē ontferminge is tot sijnen nae
sten/mer die ontfermherticheit Gods/is ouer al-
C le vleesch. Die ontfermherticheyt heeft/die leert/
ēn onderwijst/als eē herder sijn cudde/hi ontfer-
me/ontfangende die leeringe der ontfermingen/
ēn die sine oordeel vreesen/dié ontfermt hi/ Mijn
kint in goeden dinghen en claecht niet/ende in alle
giften en geeft geē droefheyt des quadē woorts/
En sal den dauwe die hitte niet vercoelē? Also sal
oock een woort bat dan die ghifte. Siet/en is dat
woort niet bouē die goede gaue? Maer beyde sijn
si met eenen gerechtueerdichden mensche.
Een sot sal schempelijck verwiten/ēn die gaue
eens onbeleefden menschen/doet die ooghen ette
ren Voor dat oordeel bereyt v ghrechticheyt/ēn
eer ghi spreect/so leert/ Voor die quale doet me-
decine daer toe/ēn voor dat oordeel vraecht v sel-
ue/ēn in dat aēschouwē Gods/sult ghi genadicheyt
vindē. Voor die quale versotmoedicht v/ēn inden
tijt der cranckheyt/thoont v conuersatie. En wort
niet belet altoos te biddē/ēn en ontsiet v nz totter
doot toe gerechtueerdicht te worden/wāt Gods
loon blijft inder eewicheit. Voor dat gebet bereyt
v siele/ēn en wilt nyet wesen als een mensche dye
God tenteert. Ghedenct der gramschappē indē
dage der volcyndingen/ēn ghi sult den tijt der ve-
talingen maken inder conuersatie/ Inden tijt der
oueruloedicheyt so gedenct der armoedē/ēn den
noot der armoeden/inden dage der armoeden.
D Van smorgēs totten auont wort den tijt ver-
andert/ēn alle dese dingē sijn snel in Gods oogē.
Een wijs mensch vreest God in allen dingen
ēn in die dagen der misdaden/sal hi hem wachten
vā traecheyt. Alle cloecke bekent wijsheyt/ēn die
se vindet/sal hi belijdinghe gheuen/ Dye wijsen in
woorden hebbē oock selue wijslick ghedaen/ēn si
hebbē die waerheyt/ēn die gerechticheyt bekent/
ēn si hebben die bisprakē/ēn oordeelen gesocht.
En gaet niet na uwe begeerlicheden/ēn keert
v vā uwē wille. Ist dz ghi uwer siele haer begeer-
licheden geeft/so sal si v uwē viādē tot blischappen
geuē/ En verlustiecht v niet in grooter wellusten/
ēn en laetse v niet te gemeyn sijn/ Want haer mis
doeninge is gestadich/ En wilt niet te veel weer-
schappē/van dē genē dat ghi met woecker gewon
nen hebt/op dat ghi so arm wort/ende niet en be-
houts in dinen buydel.

Menigerley leeringen der wijsheyt.

Dat.xix.Capittel.

EEn werckman die een dronckaert is/ A
en sal niet rijc worden/ēn dye cleyne
dinghen versmaet/die sal allenskens
af vallen. Wijn ēn die wiuen/doē die
wijse af vallen vanden goeden/ēn si
berispē die welgesinde/ēn die hem bi die hoereer-
ders voecht/sal schalc sijn/motten ēn wormē sul-
len dien beeruē/ēn hi sal tot eenen meerder exem-
pel worden genomē/ēn sijn ziele sal vanden geta-
le wordē wtgeroeyt. Dye haestelic gelooft/die is
licht van herten/ēn sal gemindert worden/ēn die
tegen sijn ziele misdoet/sal hier bouē gehaet wor-
den. Die om die ongerechticheit verblijt/sal ghe-
straft wordē/ende die de straffinghe hatet/dien sal
sijn leuen wordē verrmindert/ēn die gene die clap-
pinge hatet/die blusscht die boosheyt wt. Die tegē
sijn ziele sondicht/t sal hem berouwē/ende die ge-
nuechte heeft in quaetheyt/sal ghestraft worden.
En spreect niet eenē scalc een hert wort niet/
ēn ghi en sult niet verrmindert wordē. Den vrient B
ēn den viāt en wilt uwe heymelicheyt niet vertel-
len/ēn hebt ghi misdaet/en wiltse niet ontdecken/
Want hi sal v hooren/ēn acht op v hebben/ēn als
die sonde beschermende sal hi v haten/ende also sal
hi v altijt bi sijn/ Hebt ghy een woort tegen uwen
naesten gehoort/laet et in v steruen/betrouwende
dat het v niet schorē en sal. Een sotte is in arbeyt
des woorts/als een wee vā eenē vrouwē die kint
baert/want beyde en moghen sijt niet in houden
Gelijc eenen pijl gesteken in dye dyhe des honts/
also is dat woort int herte des sotten/ Berispt dē
vrient/oft hijs misschien niet verstaē en hadde/ēn
segge/Ic en hebs niet ghedaen/oft heeft hijt ghe-
daen/dat hijt niet meer en doet. Straft dē naestē/
dat hijt misschien niet en heb ghesept/ēn heeft hijt
geseyt/dat hijt misschien niet en verhale.
Berispt den vrient/want dicwil geschiet mis- C
doeninge/ēn en gelooft niet elcken woorde/want
daer is die valt met sijnder tongen/maer niet met
wille/want wie is/die niet en heeft misdaē in sijn
der tongen? Berispt den naesten eer ghi dreyget/
ēn geeft plaetse der vreesen des alder hoochsten/
wāt de vreese Gods is alle wijsheyt/ēn in haer is
Godt te vreesen/ēn so wie recht wijs is/die hout
die wet/ En die leeringhe der scalcheyt en is geen
wijsheyt/ En die voorsichticheyt der sondarē/en is
geen goede werckinge. Daer is schalcheyt der voor
sichticheyt/ēn in haer is vermaledinge/ Beter is een
simpel ēn slecht mensce/die Gods vreese heeft/dā
een die veel wijsheits heeft/ēn ouertredet die wet
des alder hoochsten.
Daer is een seker behendicheyt/ēn die is onge-
recht/ēn verkeert met gauē/dat opēbaer ēn claer
recht/ En daer is eē die eē seker woort wt seynt/
vertellende die waerheyt. En daer is een die hem
scalckelick verootmoedicht/ēn sijn binnenste sijn Psal. le
vol bedroghs/ En daer is eē rechtueerdige/die hē Rom.iii
te vele tonder geeft van vele ootmoedicheyt/ En mat v.b
daer is een rechtueerdighe/die sijn aensicht neder
neycht/ēn veynst hē niet te sien/dz niet geweten en

is/eñ ist dat hi van cranchept der crachtē verbodē
wort te sondigē/ist dz hi tijt vint vā quaet te doē/
hi sal qualic doē/Wt dē aensichte wort die mā be-
kent/eñ dye wijse wort bekent/vādē gemoet des
aensichts/ Dat gewaet des lichaēs / eñ dat lachen
der tandē/eñ den ingāc des menschē/vercondigē
vā hē. In des smeekelikē gramscap/is een luegē-
achtige beteringe/eñ daer is een oordeel/dat ghe-
proeft wort niet goet te sijn/eñ daer is een swigē-
de/eñ hi is voorsichtich.

Men sal waerscouwē eñ straffen/maer niet grā
sijn/gheen gewelt noch onrecht gebruyckē/Hoe
A datmen swigen ende spreken sal. Dat.xx.Capt.

Eel beter ist waerscouwē eñ straffē/
dā grā sijn/wāt die hē opēbaerlijc be-
lijt/die wort vā scade eñ verderfenis
sen bewaert/ Gelijc als die begeerlic
heyt des gesnedenē onteert eē ionge
meysskē/alsoo is hi/die bi crachte een ongerecht vō
nis doet/Hoe goet ist dē berispte/berouwe te opē
barē/wāt so sult ghi willige sonde ontuliē. Daer
is een swigēde die wijs wort gevondē/eñ daer is
een ongeschicte/die onmidelic is tot sprekē Maer
daer is eē swigēde/niet hebbēde tverstāt der spra
kē/eñ daer is eenswigēde/verbeydēde dē bequa-
mē tijt. Een wijs mensce sal swigē totter tijt toe/
B mer een tuylsch/eñ onversichtich mensch/en sal
geenen tijt houden.

Die vele woordē besiget/die sal sijn ziele quet-
sen/eñ die hē onrechtveerdelijc macht aen neemt/
sal gehaet wordē. Een onbeleeft man heeft voort
ganc int quade/eñ het is een vindinge tot verlies
Daer is een gifte die nyet nut en is/eñ daer is een
ghifte/welcx betalinge dubbel is. Daer is een ver
minderige om der eerē wil/eñ daer is/die thooft
vander ootmoedichz op heft/Daer is een die vele
coopt om luttel prijs/eñ hi moet seuē fout betalē/
Die wise maect hē seluē minlic indē woordē/mer
der sotter gratiē sullē wt wordē gestort/Die gif-
te des onwisen/en sal v niet nut zijn/wāt sijn oogē
sijn seuenvoudich. Hy sal weynich geuen/eñ vele
verwitē/eñ hi doet sijnē mont open/eñ roepet wt
gelijc eenē wijnroeper/Heden leent hy/eñ morgē
eyscht hi weder/eñ sodanigē mēsch is hatelijc. Ee
nen sotte en sal geen vrient sijn/eñ in sijn goedē en
sal geē aēgenamicheyt wesen/Die sijn broot eten/
sijn valsce tongē. Hoe dicwils/eñ hoe vele sullē hē
bespottē. Wāt datmē hebbē soude/en deelde hi nz
rechtsinnich wt/eñ des gelijcx ooc/datmen nz heb-
ben en soude. Den valle der valscher tongē/is ge-
C lijc als die opt plaueytsel valt/alsoo sullen der qua
der menschen vallen/haestelijc comen.

Een ondanckelijc mensch is als een ydel fabu-
le/eñ hi sal inder ongewijsder mōt gestadich sijn.
Die bispraken wt eens sotten mont/sal wederleyt
wordē/wāt hi en seytse niet tot haerder tijt. Daer
is een die vbodē wort te sondigē van armoedē/eñ
hy sal in zijn ruste geprickelt wordē. Daer is eē die
sijn siele verliest mits scaēte/eñ vā eenē onverstā-
digē persone/sal hijse verliesen/maer mits wtne-
minge der personē/ sal hi hē seluē verliesen. Daer
is een die sijnē vrient eē gaue vā scaēte belooft/eñ
hi heeft hē tot eenē viāt te vgeefs gewonnē. Wāt
die luegene is een scalcke lachter indē mēsce/eñ si
sal gestadelijc indē mōt der onwijser sijn. Een dief
is beter/dan een luegenachtige man/maer beyde
sullen si die verderfenisse beervē. Der luegenachti
ger mēscē zedē zijn sonder eere/eñ haer bescaemt-
heyt is met hen sonder ophouden.

Een wijs mensch sal hē seluē voortbrēgē indē D
woordē/eñ een voorsichtich mēsch/sal den groten
van staet behagen.

Die sijn lant bout/dye sal dē hoop der vruchtē
vergaderē/eñ die gerechticheyt werct/hi sal verhue
get wordē, mer die dē grotē vā state behaecht/die
sal die ongerechticheyt ontuliē. Vātgiftē eñ scenc-
kinge vblindē der wisen ogē/eñ hi afkeert haer
straffinge/als een stomme indē mont. Verborgen
wijsheyt eñ ōgesienē scat/wat orbaerlicheyt is in
beydē? Hi is beter die sijn onwijsheyt heelt/dā een
mensche die sijn wijsheyt verbercht.

Voor alle sondē sal hē die mensce wachtē/van
onderscheyt der wisen ende der dwasen.

Dat.xxi.Capittel.

One hebdi gesondicht/so en zōdicht
nz meer/ maer bidt ooc vādē voorle- A
denē/dat si v vlaten wordē/Vliet die
sondē/als vāder slangē aensicht/eñ
ist dz ghi tot die gaet/si sullē v ontfaē
Haer tande sijn leeuwē tādē/doodēde der mensce
ziele/Des mēscē ongerechticheyt is als eē sweert
aen beyde sijdē scerp/haerder wondē en is geē ge-
sontheit/kiuingē eñ onrechtē sullē dz goet vernie
lē/eñ dat huys dz te vele rijc is / sal te niete wordē
gebracht mits houeerdichz/alsoo sal des houeerdi-
gen goet wt wordē gewortelt. Dye biddinge des
armē/sal wt dē monde tottē oorē toecomē/eñ dat
oordeel sal hem haestelic toecomen.

Die de berispinge haet/is een teeken eens god
loosens/maer die Godt vreest sal tot sijnder hertē
wordē bekeert/Een machtige wort vā verre be-
kent/wt sijnder tongen/eñ een wijse weet/dat hy
van hē valt. Die sijn huys timmert met ander lie- B
dē cost/die is als die steen vergadert indē winter.
Dye vergaderinge der godlosen/is als vergader
de stoppelē/eñ haer volleyndinge is een vlamme
des viers/Dē wech der godloser is beset met stee
nen/eñ in haer eynden sijn der hellen duysternis-
sen eñ pinē. Die de gerechticheyt bewaert/sal ha-
re verstant behoudē/die volleyndinge der vreesen
Gods/is wijsheyt. Die niet wijs en is/en sal nyet
geleert wordē int goet. Mer die onwijse die ouer
uloeyt int quade/eñ daer bitterheyt is/daer en is
gheen verstant/Die kennisse des wijsen sal ouer-
uloeyen/als een ouervloedinghe/eñ sijnen raet is
als een fonteyne des leuens.

Dat herte des sotten is als een gebroken vat/
ende en sal gheene wijsheyt houden. So wat wise
wort een wijse hoort/dat sal hy prijsen/eñ hi salt
tot hem waerts worpen. Die oncuyssche heuet ge-
hoort/ende het sal hem mishagen/ende hi salt ach
ter sijnen rugge worpen/Des sottens vertellinge
is als een pac inden wech/maer in eens wisen lip-
pe wort gratie gevonden/den mont des voorsich
tigen/wort inder ghemeynten ghesocht/eñ si sul
len sijn woorden in hare herten dencken.

Gelijc eē vdoruē huys/alsoo is dē sotte de wijshz
eñ die wijshz der onwijser/zijn doncker wordē. Die

leeringe is den sotten als boeyen aen zijn voeten/
ende als banden der handen/aen der rechter hant/
D Een sot verhoocht sijn stemme int lachen: mer een
wijs man/en sal nauwelic stillick lachen
Dye leeringe/is den voorsichtigen een gulden
cieragie/en als een arm verchieringe in sine rechte
arm/Des sotten voet/is lichtelic in zijns naesten
huys/en een besocht mensce/sal bescaemt worde
van des machtigen persone/Een sotte siet vande
venstere in huys/maer een verstandige sal buyte
staen/Een dwaes mensch luystert voor die dore/
en die voorsichtige sal beswaert worde mz smaet
Die lippen der onuersichtiger sullen sotte dingen
vertellen/mer der voorsichtigher woorde/sullen
gewegen worde in een wage. Inder sotten mont
is haer herte/en inder wijser herte/is hare mont
Als die godloose den duuel vloect/so vloect hi zijn
siele/Een clappaert sal zijn siele besmetten/en sal
in allen gehaet worde. Een swigende/en een wel
gesinde/sal geeert worde

Die sotte en laet hem onderwisen noch straffen
Schoudet trouwe dine naesten ende dinen vrient

Dat/xxij/Capit

A Die trage is met eenen slijckige steen
gesteent/en si sullen alle op sine ver-
onweerdinge spreke/Die traghe is
met osschen messe ghesteent/en alle
die hem aenroert/sal sijn hande scud
den. Dye bescaminge des vaders/is van eene on-
bedwongen sone/maer midts een sotte dochtere
sal hi in verminderinge worde/Een voorsichtige
dochter/is haren man een erffenisse/maer die ont
eert wort/die brengt hare vader onweert/Een stou
te dochter bescaemt vader en man/en en sal vande
godloosen niet geminderet worden/mer van bey-
den sal si veracht worde/ Sanc oft spel en voecht
B niet daerme truerich is/en rouwdraecht/also is die
straffinghe en leere der wijsheit/den sotten nem-
mermeer aengename/Die den sotte leert/is als de
gene die een scherf tsamen voecht. Die dat woort
vertelt dien niet en hoort/ die is als die eene slape
de van eenen swaren slape weckt. Hi spreect met ee
nen slapende/ die den sotten wijsheyt vertelt/en
int eynde der vertellinge seit hi Wie is dese? Wee
net ouer den dooden/want sijn licht ontbreect/en
weet ouer de sotte/wat hi ontbreect va verstade.
Weeet een luttel ouer den doode/wat hy heeft
gerustet Des alder schalsten alder scalcste leuen
is bouen eens sotten doot/Dat ghewen des doo
dens seuen dagen/maer des sotten en godloosen
weeninghe/is alle die daghen haers leuens. En
spreect niet veel mette sotten/ende metten onuer
standighen en gaet niet wech/Wacht v va he/op
dat ghi gheen moeylicheit en hebt/en ghy en sult
in sijn sonde niet besmet worde/Wijct van hem/
ende ghi sult ruste vinde/ende ghi en sult niet ver
traecht worde in sine sotheyt/Wat sal bouen loot
C verswaert worden/en wat name heeft hi anders
dan sot? Het is lichter sant/sout/ende eene clomp
ysers te dragen/dan eenen onvoorsichtigen ende
dwasen/en godloosen te liden/Gelijck een houten
stalle tinghe te samen gebonden aen tfundament
des timmeringen/nyet ontbonden en sal worde/
also oock dat herte bevestight is int gedachte des
raets/Die denckinghe des wijsen/en sal in gheen
der tijt/noch vreesen/noch worden verargert
Ghelijck kaf inden hooghen/ende calcmortel
sonder aenhanckel/geset teghen dat aensichte des D
winte/niet duerende en bliue/also ooc dat beureesde
herte in des sotten gedachte/en sal niet weder-
staen tegen den storme der vreesen. Ghelijck een
sandige verchieringhe in eenen witten want/alsoe
en sal ooc dat beuende herte int gedachte des dwa-
sen niet vreesen in alder tijt/maer ooc die in de ge
boden Gods altoos blijft/Die dat ooge nopet/die
brenct trane wt/en dye dat herte nopet/brengt die 1.co.xiij
meyninge voort/Dye den steen onder die vogele Heb.iij
worpt die drijftse op/also ooc die den vrient scan-
de spreect/breect die vrientscap/Al ist dat ghi dat
sweert totte vrient voortbrenget/ghi en sult niet
mishope/want daer is een wedercome totte vrient/
Ist dat hy eene droeue mont open doet/en vreest
niet/want daer is een versoeninge/wtgenome die
schandespreke en dat verwite/ende die houeerdie
heyt/en die openbaringe der verholentheit/en die
bedriechlike wonde. In allen desen sal die vriende
ontulien. .·.
Hout trouwe met dinen vrient in sijn armoe- E
de/op dat ghi ooc in sinen goeden vruecht verblij-
de. Inder tijt sijnder tribulatie blijft hem gettou
we/ op dat ghi ooc in sijn erffenisse mede erfgena-
me zijt/Voor dat vier des ouens sal die waseme en
den rooc des roocx op gae/also ooc voor den doot
slach/sullen opgaen vloeckinghen/en smaet ende
dreyginge/En schaemt v niet den vrient te groe-
ten/En verberght v niet van sine aensichte/en ist
dat v quaet toecot/gedooget door hem/Alle diet
hoort/salder hem af wachte/ Wie sal mine mont
een bewaringhe gheuen/en op mijn lippen eenen
sekeren segel maken/op dat ic in hen niet en val- psal.c.xl
le/en mijn tonge mi also verderue.

Een geloouich herte bidt God den heere dat
hi sinen mont ende tonge van schadelike clappin
ghe ende sweren bewaren wille/ende dat hi sinen
knechte van valsche ende boose gedachten behoe
den wille/wat scandelike lachter dat oterspel sy

Dat .xxiij. Capitel

HEre vader/en heerscapper mijns A
leuens/en verlaet mi nyet in haer dee
kinge/en in haren raet/noch en laet
mi nu vallen in die verwitinge/Wie
sal dye geesselen in mijn denckinghe
op leggen/en in mijnder herten die leeringhe der
wijsheit/dat si mi niet en spare in haren onwete
heden/en haer misdaden niet en blijcke/ ende dat
mine onwetentheden niet toe en nemen/en mine
misdaden vermenichfuldicht worde/en mine son
den ouerloopen/en dat ic valle in dat aenschou-
wen mijnder vianden/en mijn viant hem verblij-
de/ O HEre/die vader en God mijns leuens/ en
verlaet mi niet in haer denckinghe. En gheeft mi
niet verheffinge mijnder ooghen/en keert alle be-
gheerte van mi/Neemt van mi die begeerlichede
des buycx/en die begheerlicheden des bislapens/
en moeten mi niet beuae/en en leuert mi niet een B
der onschamelder en onbescheydeder sielen.
O mijn kindere hoort dye leeringe mijns monts
en die die bewaert/die en sal mits sine lippen niet
vergae/noch hi en sal niet gescandelizeert worde

inden alder scalcstē werckē. Die sondaer wort be
uaen in sijnder ydelheyt/ eñ de houeerdige/ eñ die
xxx.xx g. veruloecte sal daer inne geargert worden. Uwen
mat.v.e monte en wenne hem niet te sweeren/ wāt daer sijn
Je.iiij.d vele vallē in. Die noeminge Gods en si niet gesta
delic in uwen mont/ wāt ghi en sult nyet ontscul=
dich sijn van hem. Want gelijc een knecht die dic=
wils gedwongē wort/ sonder scramē nyet sijn en
mach/ also en sal alle swerende/ eñ God noemen=
de/ nyet geheelijc van sonde gepurgeert wordē
Een man die veel sweert/ sal met ongerechtic
heyt veruult worden/ eñ de plaghe en sal van sinē
huyse niet wech ghaē/ Eñ ist dat hy sinē broedere
bedriecht/ soe sal zijn misdaet op hem sijn/ eñ ist dat
A hijt niet en bekēt/ so sondicht hy tweeuoudelic. Eñ
ist dat hi ydelick sweert/ hi en sal niet gerechtueer
dicht worden/ want sijn huys sal vol straffingen
sijn/ Die redene des swerenden brengt die doot/ si
en werdt niet geuondē in Jacobs erffenisse Wāt
vanden gherechtigen sullen ooc alle dese dinghen
wech genomen worden/ eñ si en sullen inden son=
den niet wentelen Uwen mont en wenne hē nyet
ephe.v.d tot oneerbaer woordē/ want in dien is dat woort
Col.iij.f der sondē. Ghedenct uwes vaders eñ uwes moeders/
wanneer ghi sijt int middē der grooter van state/
op dat u misschiē God niet en vergete in haer aē
schouwē/ eñ mits uwer ghestadicheyt verdwaest/
lachter lidet/ eñ ghi den dach uwer gheboortē ver=
uloect
Een mensce die gewoon is inden woorde des
lachters/ en sal in allen die daghē sijns leuens niet
geleert wordē/ Twee aerden oueruloeyen in son
den/ eñ den derdē brengt gramscap eñ verdoeme
nisse toe/ Een heet herte is een bernende vier/ het
en sal niet ghebluscht wordē/ tot dz het yet in slict
ende een oncuysch mensch en heeft in sinē vleessche
D geen ruste/ tot dat hi een vier aēsteke. Eenē hoer
reerder is alle broot soete/ hy en sal niet moeyt
worden ouertredēde totten eynde toe/ Alle men=
sche die sijn bedde ouerscrijt/ versmaedende tegen
sijn siele/ eñ seggende. Wie siet mi? die duysternis
sen omuaen mi/ eñ die wanden ouerdeckē mi/ eñ
niemant en siet mi/ wien ontsie ic: die alderhooch=
ste en sal mijnder misdaden niet gedencken/ eñ hi
en verstont niet/ dat sijn ooghen alle dingen sien/
want aldusdanighe vreese des menschē/ verdrijft
van hem dye vreese Godts/ want die ooghen der
menschē vreest hi alleen/ ende hy en bekende niet/
prouer. dat die oogē des HEEREN vele claerder sijn/ bo=
xxiiij. uen die sonne/ rontsom aenscouwēde alle die we=
gen der menschen/ eñ dye diepte des afgronts/ eñ
die herten der menschen aenschouwende/ in ver=
borgen plaetsen.
Den HEERE God sijn alle dingen bekent/
eer si gescapen worden/ also aensiet hi ooc alle din
gen/ na datse volmaect sijn/ Dese sal inden stratē
der stadt openbaerlic ghestraft wordē/ ende hi sal
ghejaecht wordē/ als een merien veulen/ eñ daer
hijs niet en meynde/ sal hi gegrepen worden/ Eñ
E hi sal allē menschē schande sijn/ om dat hy die vree
se des HEEREN nyet verstaen en heeft/ Also ooc
alle wijf latende haren man/ ende stellende erffe=
nis wt vreemdē houwelic/ Wāt ten eersten was
si ongheloouich inder wet des alderhoochsten/ eñ
ten tweeden heeft si haren man ghelaten/ ten der=
dē heeft si gehoereert in ouerspele/ eñ heeft haer
kinderē van eenen anderē man ghestelt. Dese sal
in die ghemeynte worden ghebracht/ ende in haer
kinderen worden beschout/ Haer kinderen en sul
len geen wortelē leueren/ ende haer tacken en sul
len gheen vruchte geuen/ Si sullen haer ghedach=
tenis achter laten tot eenen vloecke/ eñ haer scan
de en sal niet wt gedaen worden/ Ende die achter
ghelaten sijn/ sullen bekennē/ dat gheen dinck be=
ter en is/ dan die vreese Gods/ eñ niet soeters dā
des HEEREN ghebodē te onderhoudē/ Het is
een groote glorie den HEERE te volgen want
lancheit der dagen/ sal van hem ontfaen worden

Dit capittel houdet inne/ een schoon lof der
wijsheit

Dat .xxiiij. Capittel

Die wijsheyt sal haer seluē louen/ eñ A
sal in Gode gheeert worden/ ende si
sal int midden haers volcx glorierē/
eñ si sal harē mont in die ghemeynte
des alderhoochsten open doen/ eñ si
sal glorieren in dat aenschouwē sijnder cracht/ eñ
si sal int midden haers volcx verhoocht wordē/ eñ
si sal in heyligher volheyt verwondert wordē/ eñ
si sal lof hebbē in die menichte der wtuercorēder/
eñ si sal onder de ghebenedide gebenedijt wordē/
seggende. Ick ben voort ghecomen wt den mon=
de des alder hoochstē/ eerst geborē voor alle crea=
turen/ Ic dede inden hemelen/ dat een ongebrec=
kelick licht op soude gaen/ eñ ick decte alle die aer
de als eenen neuele. Ick woone inden hoochsten/
eñ mijnen throone is in die columne der wolcken
Ick heb den omganc des hemels alleen omgaen/
eñ ic heb dye diepte des afgronts doorgaē/ eñ ick
heb in die vloeden der zee ghewandelt/ eñ in allen
landen heb ick ghestaen. Eñ ick heb heerschappie
gehadt in allen volcken/ eñ in allen lieden/ ende ic
hebbe met cracht/ alder hooger eñ leeger herten
vertreden.
✠ Ende in allen desen heb ic ruste ghesocht/
eñ ic sal in die erffenisse des HEEREN woonen
Doen gheboot ende seyde mi/ die schepper alre
dingē/ eñ die mi gescapen heeft/ rustede in mijnē
tabernacule/ eñ hi seyde my Woont in Jacob/ eñ B
wort geerft in Israel/ eñ schiet wortelen in mijnē
wtuercorenē/ Ic ben van beghin/ eñ voor dye we
relden ghescapen eñ ic en sal nyet af laten totter
toecomst der werelt toe/ eñ ic heb voor hem in die
heylighe wooninghe ghedient. Eñ also ben ick in
Zion geuesticht ende in die geheylichde stadt heb
ic des ghelijcx gheruſt/ ende in Jerusalem is mijn
macht. Eñ ic wortelde in dat gheeersaemde volc/
eñ dye deelen mijns Godts is haer erffenis/ eñ in
die volheyt der heylighen is mijn onthoudinghe/
Als den cederboom ben ic verhoocht in Libanon
eñ als dye cypresse op den berch Hermon/ als den
palmboom ben ick verhoocht in Cades/ ende als
die plantinge der roosen in Jericho/ Als die scoo=
ne olijfbooomē inden velden/ ende als eenē Ahoor
nenboom ben ick verhoocht/ by dat water in dye
straten
Gelijck caneel ende balsem welrieckēde/ heb
ick rueck gegeuen/ als wtuercoren myrrhe ghaf
ick soeticheyt des ruecx/ * ende als rozijn/ eñ gha=

brâen/ende nagele ende dropen/ende als een om-
behouwen Libanus bewasemde ic mine wooninge
A endeminen rueck is als een onuermengde balsem
Ende als eenẽ termentijn boom heb ic mijn tackẽ
wtgestrect/ende mijn tacken zijn vruchten der eerẽ
ende der genaden/ Ghelijck den wijngaert heb ick
vrucht gemaect der soeticheit des ruecks/ eñ mijn
bloemen zijn vruchten der eeren eñ der eersaemhz
Ic ben moeder der scoonder liefden ende der vree-
sen/ende der kennissen/ende des heilighen hoops/
In my is gratie alles leuens ende waerheit/ in my
is alle hope des leuẽs/ende der duecht. Gaet door
tot mi alle die mi begeert/ ende wort veruult van
mijnen vruchten/ want minen gheest is soet bouen
honich / ende mijn erfenisse bouen honichraten/
mijn gedachtenisse is inden geslachte der eewicheit
Die mi eten sullen noch hongeren/ende die mi drin
ken/sullen noch dorsten / Die mi hoort/ en sal niet
bescaemt worden/ende die in mi wercken/ en sullẽ
niet sondigen/ Die mi verlichten/sullen dat eewige
leuen hebben.
Alle dese zijn dat boec des leuens/ende dat ver-
bont des alderhoochstẽ/ende die kennisse der waer
heit. Moses beual die wet/in die geboden der ghe-
...v.x rechticheden/ende die erfenisse den huyse Jacobs
Ec.xx ende die beloofte Israels / Hi heeft David sinen
knecht geset/eenẽ aldersterckstẽ coninc wt hẽ te ver
wecken/ende inden throone der eeren/sittende in-
ge.d der eewicheit/ Die die wijsheit veruult als Phison
ende als Tigris inden dagen der nieuwer vruchten
deu.iii Die den sinne veruult als Euphrates. Die verme-
D nichfuldicht als die Jordane inden tijt des oogsts.
Die onderwijsinge seynt als licht/ eñ bijstaende als
Gion/inden daghen als men den wijngaert snijt/
Die eerst volbrẽct datmense kent/ende een onsterc
ker en salse niet ondersoecken/ want zijn ghedachte
sal ouervloeyen van der zee/ende sinen raet in eenẽ
groten afgront. Ic wijsheyt heb die stroomen wt-
gegoten/ Ic ben als eenen wech des ongemetẽ wa
ters wt den riuieren. Ic ben als die riuiere Dorix/
ende als eenen watergane ben ick wt den lusthoue
gegaen. Ic heb geseyt/ Ic sal mijnen hof der plan-
tingen nat maken/ende sal die vrucht mijnder ghe
boorten droncken maken. Ende my is eenen ouer
vloeyenden wech gemaect ende mijn riuiere ghe-
naecte totter zee toe/ Ende ick verlichte alle men-
schen die leeringe/als die dageraet/ende ic sal die v
tellen tot verre toe/ Ic sal doorwaren al die onderste
deelen der aerden/ende ic sal alle slapende aensien/
ende ic salse al verlichten die inden HEERE hopen
Noch sal ic die leeringe wt gieten als een prophe-
tie/ende ic salse laten den ghenen die wijsheit soec-
ken/ende ick en sal niet eynden in haren geslachten
tot in die heylige eewicheit toe. Siet dat ic my seluẽ
niet allen gearbeyt en hebbe/maer allen den genen
die de waerheit soecken.

Daer en gaet niet voor een goede vrouwe/ eñ ooc
en is niet scandelikers dan een boose toornighe/
ende een oneerbaer vrouwe

Dat.xxv. Capittel

Dat.xxv. Capittel

In drien dinghen is minen gheest be-
haechlic/ die voor Gode eñ den men A
schen gelooft zijn/ Eendrachticheyt/
der broeders/ eñ dye liefde der naestẽ/ Matth.
ende mã ende wijf wel ouereen dra- xviii. xix
gẽde. Drie dinghẽ hatet mijn ziele/ eñ scouwe zeer Ro.xii.d
haer leuen. Eenen houerdighen armen/ eñ eenen geu.ii.g
lueghenachtighen rijcken/ eñ eenen dwasen ende i.cor.vii
oncuysschẽ ouden. Dat ghi in v ionckheyt niet ver-
gadert en hebt/ hoe suldi dat in v outheyt vinden.
O hoe schoonẽ dinc ist/ als die ouders wel oor
deelen/ eñ die voorvarichste wel raden. Hoe scoon
is die wijsheyt der zeer oudẽ/ eñ die verstandenis-
se/ eñ dẽ raet glorioos/ Die croone der ouder gro-
te besochtheyt/ eñ haer glorie is de vreese Gods. B
Negen onuermoedelicke dingen des herten/ maec
te ic groot/ eñ dat thiende sal ic den menschẽ met-
ter tongen segghen / Een mensch die vruecht aen
sinen kinderen beleeft/ eñ die de bedeuinghe zijn
der vianden siet/ Wel dien/ die met eenen verstan
digen echtẽ wiue woont/ eñ dye in zijn tonghe niet
geuallen en is/ eñ die niet en heeft gedient/ den ge
nen die zijnder nyet weerdich en zijn/ Wel diẽ/ dye
eenen warachtigen vrient vint/ eñ die gherechtich
heyt den hoorenden oorẽ vertelt.
Hoe groot is hi/ die wijsheit eñ kẽnisse vint/ eñ
daer en is niet bouen den ghenen die den HEERE
vreest. Die vreese Gods heeft haer bouen alle din
gen gheset / Wel den menschẽ dyen ghegheuen is
die vreese Gods te hebben/ Wien salmen dien ge-
liken die se hout? Die vreese Godts ist beghin zijn-
der liefden / maer dat beghin des geloofs / is haer
aen te cleuẽ/ Droefheyt der herten is alderhande
plage/ eñ des wijfs scalcheyt is bouen alle/ Eñ alle
straffinge eñ plage en is niet / tegen dye plage des
hertẽ / alsoo is oec alle boosheyt nyet / tegẽ die boos
heyt eens wijfs. Eñ wat den mensce toecoemt en
is niet/ teghen dat gene dat hem van sinẽ beniders
gedaẽ wort eñ alle wrake is niet / teghẽ die wrake
des viants. Daer en is gheen scalcker hooft/ dan
dat hooft der slanghen/ eñ daer en is gheen gram
schap/ bouen die gramschap des wijfs / Het sal my
meer behaghẽ te woonen met eenen leeuwe ende
draecke/ dan te woonen met eenen scalcken wiue.
Des wijfs schalcheyt verandert haer aensicht/ eñ Goos
si sal haer aenschijn verblindẽ als eenen beyre/ eñ wijf
als eenen sack thoont zijt int midden der naesten/ C
Haer man wort tot schande voor sinẽ nagebuerẽ/
eñ als hijt hoort/ so versucht hy/ Alle valscheyt is
als niet/ teghẽ die valscheyt eens boosen wijfs/ dat
deel der godloosen valle ouer haer.
Ghelijc eenen sandighẽ opganc/ inden voeten
des zeer oudẽ menschs/ also is eẽ clapachtich wijf/
eenen stillen tustelikẽ man/ En aensiet die schoon
heyt eens wijfs niet/ op dat ghi tot haer niet ver D
weckt en wort tot begeerlicheyt/ Eens wijfs grã-
scap/ is oneersaemheyt/ eñ groote beschaemtheyt.
Ist dz een wijf heerscappie heeft/ so is si harẽ mã
contrarie/ Een neder herte/ eñ een droef aensicht/
eñ een plage der doot/ is een scalc wijf/ crancke hã-
den eñ ontbonden knien/ is een wijf dye harẽ man ge.iii.a
niet en salicht. Vandẽ wiue is dat begin der sondẽ
geworden/ eñ door haer steruen wy alle/ En geeft
niwẽ water geenẽ wtgãc/ oock nyet een weynich/

noch eenen scalcken wiue oorlof wt te gaen/ Ist dz
si met aen v hant en wandelt/ so sal si v bescamē int
aenscouwen uwer viandē/ Snijtse af van uwen
vleesche/ op dat si v niet altoos en misbruycke

¶ Van prijs ende lof eender goeder eerbaerder
vrouwen/ ende hoe scandelicken dinck dat is een
quaet wijf.

Dat.xxvi. Capittel

A

Goet wijf

El den man die een goet wijf heeft/
want dat getal zijnder iaren is dub=
bel. Een verstandich wijf verlustecht
haren man/ ende si sal die iaren zijns le
uens in vreden veruullen. Een ghoet
wijf is een goet deel/ In eenen goeden deele der God
vreesender/ sal si worden gegeuen eenen man voor
goede daden/ met dat goede herte des rijcken ende
des armen/ in alle tijt is haer aenschijn vrolic. Van
drien dingen vreesde mijn herte/ ende int vierde ont=
sach mijn aensicht/ Die verradenisse eender stadt/
eñ eenen oploop des volcs/ eñ een liegenachtighe
beschuldinge/ alle zijn si swaer bouen die doot.

Een wantrouwich wijf is smerte des herten/ eñ
weenen/ In een wantrouwich wijf is een gheessel
der tongen/ haer allen menschen gemein makende/
Gelijc der ossen ioch dat beweecht wort/ also doe
een schalc wijf/ Diese hout/ is als een die een scorpi
B oen aengrijpt/ Een dronken wijf/ is grote gram=
scap ende smaet/ ende haer vuylheit en salse niet dec
ken. Eens wijfs hoerderie is in die stoutheit haer
der ooghen/ ende si sal in haer wijnbrauwen bekēt
worden/ In een dochter die haer niet af en keert/
bestelt die hoede/ op datse geen oorsaec en vinde/
ende haer misbruyke/ Wacht v van allen oneerbaer
heit haerder ooghen/ ende en verwondert v niet ist
dat si v versuymt/ Ghelijc een dorstich ganger tot=
ter fonteinen den mont open doen sal doē/ ende sal
van allen den naesten water drincken/ ende sal tegē
elcken stake sitten/ ende tegen elck gescutte/ sal si ha
ren koker open doen/ tot dat si ontbreect.

Een vriendelic wijf verblijt haren mā/ ende sal
zijn beenen vet maken. Haer gemanierthelt is een
C gaue Gods. Een wijs ende swijgende wijf/ is een
gaue des HEEREN/ ende een wel ghemaniert
herte/ en is geenen dingen te gelijken/ Een eerbaer
ende schamel wijf is een gaue bouen allen gauen/
Alle gewichte en is niet weerdich eender reynhou
dender zielen/ Gelijc die zonne der werelt/ opgaen
de inden alderhoochsten Godts/ alsoe is eens goets
wijfs schoonheit tot verciering e haers huys/ Een
keersse lichtende op den heylighen candelaer/ alsoe is
die schoonheit des aensichts/ op eenen eerbaren lichaē
D Gelijc als die gouden calonē zijn op die siluerē voe=
tē/ also zijn die scoone beenen op die planten eens
vaststaender ende eerbaerder vrouwen

Ewige fundamenten op eenen geheelen steen
eñ die ghebodē Gods/ in dat herte eens heilichs
wijfs/ In twee dingē is mijn herte bedroeft/ ende
int derde is mi gramscap aen gecomen/ Eenē strijt
baren man ontbrekende by armoede. Eñ eē wijs
man versmaet zijnde/ eñ die ouer gaet van gerech=
ticheit tot sonden/ God heeft hem totten swaerde
bereyt. Twee gedaenten dochtē mi swaer eñ sorch
lic zijn. Een die comenscap doet/ wort swaerlijc wt=
gedaen vā versumelicheit/ eñ een wijntapper en sal
niet gerechtuerdicht wordē vandē sondē der lippen

¶ Menige schoone sinnen ende sprokē Ca.xxvij　A

pro

Ele hebben misdaen/ om der armoe
den/ en die soect rijck te wordē/ keert
zijn ooge af. Ghelijck int middel der
samenvoeginge der steenen/ eenē sta
ke wort geuesticht/ also salmē tusscē
dat middel des vercoopēs eñ coopēs benaut wor=
den/ niet sonden. Dye misdaet sal mettē misdoen=
der te stucken gewrouē wordē. Ist dat ghy v nyet
gestadelic in die vreese Gods en hout/ so sal v huys
haest omverrecht ghewoypē wordē/ Ghelijck in dat
slaen des zeefs stof blijft/ alsoo zijn die werckē des　Jer
menschē in zijn gedachte. Den ouen proeft die va=　i. pr
ten des potbackers/ eñ dye tentatie der tribulatiē　B
proeft die gerechtighe menschē/ Ghelijck die vou
winge vandē houte zijn vruchte thoont/ alsoe wor
den die gedachten des herten des menschē wt dye
woorden bekent.

Voor dye redene en prijst den mā niet/ want dit
is der menschen proeuinge/ Ist dat ghi die gerech
ticheyt volcht/ so suit ghijse vercrijghen/ ende sultse
aen doen als een cleet der eeren/ ende ghi sult met
haer inwoonen/ eñ si sal v beschermē inder ewic
heyt/ eñ inden dach der kennissen sult ghy vasticheyt
vinden. Die voghelen comē te samē/ een yegelijck
tot haers ghelijcke/ eñ dye waerheyt sal weder kee　esa.
ren totten ghenen diese wercken. Den leeuwe la=
ghet altoos na den roof/ also doen dye sonden den
ghenen dye boosheyt wercken. Een wijse mensche
blijft in die wijsheyt ghelijc die zonne/ mer die sotte
verandert ghelijck die mane/ Int middē der onwij
ser houdt dz woort tot zijnder bequamer tijt/ mer　Col ii.
zijt gestadich int midden der ghener die Gods　Ron.
wet dēckē. Die vertellinge der sondigender is een　C
grouwel/ eñ haer lachen in misdaden der sonden/
Een sprake die vele sweert/ dye doet dat hayr des
hoofts opstaen vā vare/ eñ hare oneerbaerheyt is
verstoppinghe der oorē/ Wtstortinge des bloets int
geschille der houeerdiger/ eñ haer vloekinge is een
swaer hooringhe/ Die des vrients heymelicheydē ont
dect/ verliest dat geloue/ eñ hi en sal geenē vrient
vindē na sinē wille/ hebt den vrient lief/ eñ wort mit
trouwē met hē verbonden/ Mer ist dat ghi zijn ver
borgētheydē ontdect/ so en suldi niet na hē achteruol
gē. Gelijc een mensch die sinē vrient verliest/ alsoe
is hi/ die zijns naesten vrientschap verliest.

Eñ ghelijc dye den voghel van zijnder hant laet/
dien niet meer vangē en can/ also zijt ghi/ die uwē
vrient verlaten hebt/ eñ ghy en sult hem niet meer
vaen. En volcht hem niet/ want hi is verre weck/　D
Want hy ontulucht als een ree wt dē stricke. Want
sine ziele is gewont/ Die wonde mach weder verbō
den wordē/ eñ den twist versoent/ mer die de ver
borgētheyt zijns vriēts opēbaert/ tot dien en is ghee
hope meer te hebben.

Dye mettē oogē wenct/ die vereyt ongerechtige
dingē/ eñ niemāt en sal hē verworpē. Int aenscou
wē uwer ooghē/ sal hi sinē mont versoetē/ eñ op di
ne redenē sal hy verwonderen. Mer ten laetstē sal
hi sinē mont verkeeren/ ende in uwen woorden sal
hy argernisse gheuen/ Ich heb hem ghehaet/ maer
gheenen als den desen/ want God haet hem ooc/
Dye eenē steen om hooch worpt/ sal op zijn hooft
vallen/ eñ een bedriechlijke wonde/ sal die wonden

des bedrieghelijken deelen/ En dye eenen gracht
ij. graeft/ sal daer inne vallen/ En die sinen naestē ee
nen steen set/ sal hem daer aen stooten/ en die eenē
anderen eenē strick leyt/ sal daer inne vergaen. Dye
eenē scalcken raet maect/ sal ouer hem werdē ghe
wentelt/ en en sal niet weten van waen hy hem toe
coemt. Der houerdigher bespottinghe/ en lachter
en die wrake sal hē laghen als een leeuwe. Sy sullē
metten stricke vergaē/ die verblijdet werdē vanden
valle der rechtuerdigher/ Maer dye smerte salse
verteeren/ eer si steruē sullē. Gramschap en rase=
nie zijn beyde vervaerlic/ en eē mā dye eē sondaer
is die salse beyde onthouden

Men behoort voor wrake te hoeden/ den naesten
salmen vergeuen/ niet twisten noch kiuē/ wat sca
den dat van valschen tonghen ende oorenblasers
coemt/ wat scadelijkē dinc dat een valsche tonge
is

Dat.xxviij.Capittel.

A Die gewrokē wil werden/ sal wrake
ni.cu vanden HEERE vinden/ en heuden
c.xj de sal hi zijn sondē houdē/ Vergeeft u=
wē naestē die v hinderlick is/ en dan
biddēde/ sullē v die sondē vergeuē wer
dē/ die mensche die teghen sinen naesten vergrāt
en hatich is/ hoe derf hi van Gode vergiffenis be
gheren? Die eenē mēsce dye hē gelijc is geen barm
herticheyt en bewijst/ hoe derf dye om vergiffenis
zijnder sondē biddē/ hi en heeft gheen ontfermher
ticheit toe eenē mensce zijns gelijcs/ en hi bidt sine
sondē af. Als hi die vleesch is/ behout die die gram
scap/ en hi eysscht versoeninge van Gode/ Wie sal
biddē voor zijn sondē/ Gedenct der uterster/ en laet
af viantscap te dragē/ Want verteringe en die doot/
zijn aenstaende in sine gebodē Gedenct der vreesē
Gods/ en en wert niet gram op uwen naesten
Ghedenct des verbonts des alder hoochstē/ en
B verghet des naesten onwetenheyt/
Onthout v van kijf/ en ghi sult die sondē min=
derē. Eē toornich mēsce ontsteect dē kijf/ en eē god
lose sal die vriendē verstooren/ en sal viantschap in
bringhen/ int midden der ghene die vrede heb=
ben/ Want na die houten des boschs/ also ontsteect
dat viere/ en na sinen sterckē cracht sal zijn gramschap
wesen/ en na zijn goet/ sal hi zijn gramscap verho=
ghen/ Ghehaesten strijt ontsteect viere/ en haestē
de kijf wtstorten dat bloet/ en een getuygēde ton=
C ge/ sal die doot toebringhen/ Ist dat ghi blaest soe
sal si bernē als viere/ en spouwet ghy daer op/ soe
salse gelesschet werden/ beide comēse wt dinē mōt
Een oorblaser en tweetongich is vervloect/ want hy
heeft er vele verstoort/ die vrede hebbēde warē/ Dye
derde tonghe heeftter vele beroert/ en verstroyde dye
vandē eenen lande int ander. Si heeft bemuerde ste
dē der rijcker bedoruē/ en heeft die husen der gro=
ter liedē van state wt ghegrauē/ Si heeft der volc=
ken crachten ontween gehouwē/ en heeft stercke
lieden ghescheyden.
Die derde tonge heeft wijuen die mans haddē
wtgeworpē/ en heeftse beroeft vā haren arbeydē
Die die aenschouwet dye en sal gheen ruste hebbē/
noch hi en sal gheenē vrient hebbē/ daer hi in rustē
mocht/ Der gheesselen slach/ maect blaeu stramē/
maer der tonghen slach/ sal die beenē brekē/ Daer
sijnd vele ghevallē in die scerpte des sweerts/ mer
veel meer isser door die tonge vergaen/ Wel hem dye
behoet is vā eē scalcke tonge/ en die in haer gram
schap niet en coēt/ en die haer joc niet tot haer ghe
trocken en heeft/ en en is in haren vādē niet gebon
den Want haer joc is een yseren joc/ en haren bāt
is eenen cooperen bant
Haer doot/ is die alder booste doot/ en die helle D
is meer nutte dā si/ en haer volherdicheyt en sal niet
blijuen. Si sal der onrechtuerdiger weghen verwin
ghen/ in haer vlāme en sal si die rechtueerdige niet
verbernen/ Dye den HEERE verlaten/ sullē daer
inne vallen/ en dien sal sy verbernen/ en en sal niet
wtghebluscht werden/ En si sal in dien werdē ge
sent als eenē leeuwe/ en si salse quetsen als een lu
paert/ Betuynt v ooren met doornē/ ende en wilt
geen scalcke tonge hooren/ en maect uwē monde
dueren/ en uwen ooren sloten/ Verghiet v gout en
v silver/ en maket uwē woordē een wage/ en uwē
monde rechte toomen/ en wacht v/ dat ghi misschiē
niet en valt in v tonge/ en also valt int aenschouwē
der vianden die v lagen leggen/ en uwē valle si on
geneselic totter doot

Hoe hem een in medeliden zijns naesten hebben
sal/ ende sinen naestē te leenen/ en vveder om
me hoe hem een/ vvelcken geleent vvortregē sinē
vveldaders houdē sal/ vvaerscout ooc voor onbe
dachtelic borge te vvorden

Dat.xxix.Capittel

Die ontfermherticheit wil bewijsen/ Deu.xv
die leent sinen naestē/ en diet vermach Lu.vi
die houdt dat gebōt/ Leent uwē naes Rom.xij
ten inden tijt zijnder noot/ en ghi/ geeft
dinē naesten weder om in zijnder tijt/
Beuestict v woort/ en doet getrouwelic met hē/
en ghi sult in alle tijt vindē/ dat dy van node is. Veele
hebbē dat gene dat haer liedē geleent was/ als ge
vondē geacht en hebbē dē ghenen moeilicheyt ge=
daen/ die hen geholpen hadden/ Si cussen die hant
des geuers/ tot dat zijt ontfaē/ ende in dye belofte
verootmoedigen si haer stemme/ En indē tijt des
wedergheuens/ sal hi tijt eysschen/ en sal woorden
des verdriets en der murmuratien spreken/ ende
den tijt clagē. Ist dat hi mach/ soe sal hi contrarie
vallē te betalene. Hi sal nauwelijc dye helft weder
gheuen/ ende hy sal dat als eenen vondt reeckenen
Is des niet/ so sal hi hem zijn ghelt onthouden/ en
sal hem te vergeefs tot eenē viant becrigē/ en hi sal
hem schande sprekinge/ en vloecken weder geuē/ B
en voor eere en weldaet/ sal hi hē smaetwoord geuē
Vele en hebbē niet willē leenē/ niet om dat si selue
ongerecht warē/ mer si vreesdē bedroeghē te wer=
dē ind betalingē/ Nochtās weest medelidēde met=
ten armoselen/ ende en ontrect hem dye bermher=
ticheyt en bystandicheyt niet Om des ghebots wille/ doet De.xv.
den armen goet/ ende om zijnre armoeden wille/ Luc.xi.
laet hem niet ydel ghaen/ Verliest dijn gelt om dē
broeder en vrient/ en verget dat niet onder eenē steē
also datter verroest. Set uwē scat in die gheboden des
alder hoochsten/ en sal v meer bord eren dan gout.
Sluit die aelmoese in dat herte des armē/ en dese sal
v verbiddē vā allē quade. De aelmoese des mās is
als eē borse met hē/ en si sal smēscē genade bewarē
als den oochappel/ en namaels sal si op staē/ en be
talē haer loon/ elckē op zijn hooft. Si sal teghē uwen

viant vechten/ bouē eens machtichs schilt ende bo
uen zijn glauie.

Een goet man wert borghe voor sinen vrient/
C maer een boos mensch / laet hem bescaemt werdē
En vergheet dye vrienschap dijns borghes nyet/
want hi heeft zijn siele voor v gegeuē. Die godlose
veracht die weldaet zijns borghes / eñ die ondanc
bare eñ onuerstandige/ laet sinen borghe indē last
Een man belooft voor sinen naesten/ eñ als hy dye
eerweerdicheit heeft verlorē / so sal hi vā hem ver-
laten werdē / Die borchscap heeft vele rijcke ende
ghetrouwe bedoruē/ eñ heeftse beroert als die ba
ren eñ vloeden der zee/ Machtighe mannen/ heeft
si doen verhuysen/ eñ dwalē dē zij onder vreēde lie-
dē/ Eē godloos ouertredēde des HEREN ghe-
bot/ is in een scalcke beloofte geuallen/ eñ die hem
pijnt vele te doen / sal in dat oordeele vallē / Helpt
uwen naesten weder/ nae uwe macht/ ende wacht
v dat ghi niet en valt in sulcke schult

Dat beghin des leuens des menscen in water/
D eñ broot/ cleet eñ een huys/ bedeckēde zijn scamel-
heit/ Beter ist in armoedē een cleijn neeringhe te ge
nieten/ binnē sinē huyskē/ dā costelijcke maeltijdē/
onder den vreemdē. Dat alderminste sal v voor dz
grote behaghen / eñ ghi en sult dat verwijte uwer
pelgrimagien niet hooren. Het is een arm leuen te
herbergen vā huise te huyse/ eñ daer ghi geherber-
get wert/ en salmē v niet trouwelic doē / noch ghy
en sult dē mōt niet dorrē opē doē/ Hi sal v herber-
gē/ eñ voedē eñ drinckē / eñ ghi sult onweert werdē
eñ oec noch bitter woordē doorē/ Gaet wech gast
eñ bereyt uwe tafele/ eñ spijst mi oec vandē uwē/
Ghi gast gaet wt / wāt hi sijns nyet meer en acht/
Mi is een broeder thuis comen/ eñ so vtelt hi hem
tghebreec zijns huys/ Dese dinghē zijn swaer eenen
mensche die verstant heeft/ tverbiedē des huys/ en
tverwitten des borghes.

Die sine kinderē lief heeft/ die onderwijstse/ straft
se/ ende castijtse/ wat edelder gaue dat gesontheit
is.

Dat.xxx. Capittel.

A

Pro.xiij. b.xxiij.b

Ie zijn kint lief heeft die geue hē dye
wille die roede / op dz het in zijn vter
ste mach verblidē/ eñ dat het nyet en
taste/ zijnder naester dueren / Dye zijn
kint leert/ sal ghelooft werdē in hem
eñ hi sal te midden zijns huysgesins / in hem glorie
ren/ Die zijn kint leert dye laet sinen viāt in verij-
dinge/ ende int middel der vreemdē / sal hi daer in-
ne glorieren/ Zijn vader is doot / eñ is als nz doot
want hi heeft hē zijns ghelijcken achter ghelaten/
In sine leuē sach hi hem / ende verblijde in hem/ in
sinen doot en is hi niet bedroeft/ noch hi en is nyet
beschaemt voor die viandē/ want hi heeft eenē be-
schermer des huis achter ghelatē/ teghen zijn vian
den/ ende die den vrienden danc weder geuen sal/
Voor der kinderen leuen sal hi zijn wonden tsamen
binden / eñ zijn binnenste sullen werden verseriet
bouen alle stommen/

Een ongetempert paert sal hert werdē/ eñ eē
B ongedwongen sone sal wulpsch werden / troetelt
uwen sone / eñ hi sal v scroemmēde maken / speelt
mz hē/ eñ hi sal v bedroeuē/ En lacht nz met hē / op
dz ghi met hē niet en weēt eñ op dat v tādē indē
wtersten niet slauwe en werden/ En geeft hē geē
macht in zijnder ionckheit / eñ en versmaet zijn den-
kingē niet. Buyget sinen hals in zijnd ionckeyt/ eñ
stoot zijn siden als hi eē kint is/ dat hi misschien niet
en verharde/ eñ v nz en gheloouē / eñ ghi sult smerte
der sielē hebben/ Leert v kint eñ arbeyt daer inne/
op dat v tot gheender schandē en worde / Beter is
een gesont arme/ die sterc vā crachtē is/ dā een rijc
die cranc is/ eñ gheslaghen met quaetheit.

Der sielē salicheyt / is in die heilichz der gerech-
tichz/ eñ is beter dan alle gout eñ siluer/ eñ eē vroē
lichaē is beter dā eenē ongemetē scat/ Daer en is
geenē scat/ bouē dē scat der gesonthz des lichaems
eñ daer en is geen verlustinge bouen des hertē bli
schap/ Die doot is beter / dā een bitter leuē / eñ een
lange quale/ Goede dingen verborgē in eenē beslote
nen mont/ zijn als gerechtē der weerscappē / rōts
omme dē graft ghesetet/ Wat batet eenē afgod spijs C
offerhāde? Wāt hi en sal etē noch drinckē noch riec Da.
kē/ Also is eē / die vādē HERE wtgeiaecht wert
eñ die draghēde die lonen der ongherechticheden/
Siende metten oogē eñ versuchtende / gelijck een
ghesnedene/ omhelsende eē maecht/ ende versuch-
tende.

En gheeft uwer sielen geē droefhz eñ en quelt
v seluē niet in uwē rade/ Genoechlichz des herten/
is des menscē leuē/ eñ die vrolichz des mās/ is een D
verlengen zijnder daghen / Ontfermt uwer sielē/
Gode behaghende ende onthout/ ende vergadert
v herte in zijnder heilicheit / ende wt drijft die droef
heit verde van v / Want droefheyt heeft vele men-
schen ghedoot / ende daer en is gheene nutticheyt
inne/ benidinghe ende gramschap verminderē die
daghen/ ende die sorghe sal voor die tijt outheit toe
bringhen/ Een vrij milt goet herte/ is goet in weer
scappē want zijn weerschappen ghescheiden neer-
stelick.

Hoe onsalighen dier dat een mensce is die na rijc-
domme arbeyt hoemē ouer tafel hem houden sal/
ende voor een schalcke ooghe hoeden sal/ van ma
ticheit der spisen ende des dranckes/ vā liberalichz
wat scade dattet inbringt te veel wijns te drinckē

Dat.xxxi. Capittel.

Ie neerstichheyt der rijcdommen/ sal A
dat vleesch verterē/ ende daer op te
dencken / sal den slape wech nemen/
sorge ende aucte des wakēdens / en-
de die fantasie verdrijft den slaep/ en
de een swaer siecte/ maect een sober gedaēte / Dye
rijcke heeft gearbeyt in die vergaderinge des gouts
ende in zijn ruste sal hy met goedē werdē veruult/
Die arme heeft ghearbeyt in die verminderinghe/
zijns lijftochs / eñ int eynde wert hi arm. Diet gout Eph.v.
lief heeft/ die en sal niet gherechtueerdicht worden Col.iij.
ende die die verderuinge na volghet/ die sal daer af Iu.i.
veruult werden. Daer zijnder vele ghegeuē totte mat.vi
valle des gouts / eñ haer verderfenisse is in haren xix.
aenschouwen gheschiet / Dat ghout der gheender Psal
die dat eerē/ is een hout der aenstootinghe/ wee dē
gheuen/ die dien nae volghen/ ende alle onuersich-
tighe sal daer inne vergaen

Wel den rijcken die sonder smette ghevonden
is/ eñ niet na tgout ghegaen en is/ noch en heeft nz
gehoopt int gelt eñ in scattē. Wie is dese eñ wi sul
le hē louē? Want hi heeft wondē in sinē leuē gedaē/ B

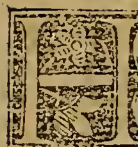
Die daer inne geproeft is/ eñ is volmaect ghevon
dē ende hi sal een ewige glorie hebben/ Die ouer
mocht tredē/ eñ en is nz ouergetredē eñ quaet doē
eñ en heues niet gedaē/ Daer om zijn sine goeden
vast stāde gemaect/ inden HEERE/ eñ alle die ge
meynte der heylighē sal zijn aelmoese vertellē/ Sidt
ghi tot eender groter tafelē/ en doet uwē mōt nz
eerst opē/ en segt nz/ ofter vele dingen sijn die daer
B op sijn. Gedēct dat eē scalc ooge quaet is Wat is
xx. boosers gescapen/ dā een scalcke ooghe? Daer om
weenet voor eē yegelic aēsicht. Als het siet/ so en
steect v hāt niet eerst wt/ eñ en drinct nz hē nz wt
dē nappe/ noch en wert niet v̄ladē in die weerscap
pe met wijn/ verstaet wt v seluē wat dijn naeste geer
ne hadde. Gesicht als eē raelic mēsce/ die dingē die
v voor werdē geset/ op dat ghi nz gehatet en wert
als ghi te vele etet/ Laet eerst af/ om die veleefthz/
eñ en wilt niet te vele sijn/ op dat ghi misciem met
en misdoet/ Eñ ist dat ghi int middel van vele sit
tet/ en steect v hāt nz eer wt dā die/ noch en heischt
niet eerst drincken

Hoe vele genoech is eenē verstādigen mensce
weynich wijns/ eñ int slapē en sult ghy daer af nz
arbeydē/ eñ ghi en sult geen smerte geuoelē. Een
ombescheyden mensce heeft wakinge/ verwarmt
veronnē vloet eñ steerte. Dē slape der gesontheit
heeft een sober mēsce/ hi sal tot smorgens toe sla
pen/ eñ sijn siele sal haer met hē verlustigē/ Eñ ist
dat ghi bedwongen werdt in vele te eten/ staet op
wt dē middē eñ brabet/ eñ het sal v vercolē eñ ghi
en sult uwen lichaem gheen siecte toe bringen

Mijn kint hoort nu/ eñ en versmaet my nz eñ
C inde wtersten sult ghi mijn woordē vindē In allē
xlj.b uwē wercken zijt neerstich eñ snel/ eñ v en sal geē
siecte ontmoetē/ Veelre mensce lippen sullē hooch
lic louen dē genen die zijn spise mildelic wt deylt/
eñ dat is seker ghetuych sijnder waerhz eñ trou
wē. Mer die inde spisen ontrou is/ ouer diē sal die
heele stadt clagē/ eñ dat is een seker teekē sijnder
ontrouwē eñ scalchz Weest nz cloec/ wijn te drinc
kē/ want die wijn heefter vele verdoruē/ Dat vier
pv. xx. proeft dat herde yser/ also sal dē wijn in droncken
xj. scap gedronckē/ der houeerdigher herten straffen
Wijn in soberheit gedrōckē is dē mensce een effē
leuē/ Ist dz ghi diē matelic drinct/ so sult ghi sober
sijn Welc is dat leuē dat sonder wijn bliuē mach/
Wat berooft dat leuē? Die doot/ Wijn is tot vrolic
heit gescapē vā begine/ eñ nz tot dronckēscap Wijn
matelic gedronckē is een verhueginge der sielē eñ
D des lichaems Soberē dranck is gesontheit d̄ sie
len eñ ooc des lichaēs/ Wijn vele gedronckē maect
treytinge/ eñ grāscap eñ vele vallē. Wijn vele ge
dronckē/ is bitterheit der sielē. Die moedicheit der
dronckēscap is die aēstootinge des ouersichtigēs
v̄minderēde die cracht/ eñ makēde wondē/ En be
rispt uwē naestē niet inder weerscappē des wijns/
eñ en veracht hē niet in sijn vrolicheit En segt hē
gheen woorden der verwitinge ende en druct hē
niet int weder soecken.

Die verkiesinge tot eenen officie der ouerheyt en
salden mensche niet houeerdich noch stout makē
mer sorchfuldich/ neerstich/ ende getrouwe ouer
die ghene die hem beuolen zijn Ende andere sco
ne leeren

Dat. xxxij. Capittel

Ebben si v eenē regeerder geset/ en
wilt v niet verheffē/ weest onder hē
als eē wt hen Wacht haer v̄ sorge/ E
eñ also aenmerct/ eñ als v sorge vol co. xij. d
eyndt is/ so sit ter tafelen/ op dat ghi deuter.
met hen moecht verblijden/ ende ontfanct dat co xvij. c
raet der eeren/ tot eender croonen/ Ghy ouders
spreect wijselick/ want het betaemt v. Dat eerste
woort den ghenen die die kennisse lief heeft/ ende
en belettet den sanc niet/ Daer geen gehoor en is
daer en stortet gheen redē wt/ eñ en wilt nyet on
betamelic wordē verheuen/ in uwe wijsheit. Ghe
lijck dē carbunckelsteē een vercieringe des gouts
is/ also zijn die sangers in die weerscappē des wijns/
Ghelijck in die smedinghe des gouts/ dat teeken
smaragdi is/ also ist getal der sangers in genoech
liken eñ matighen wijn. F

Hoort swigende/ ende voor dye eerweerdichz
sal v goede eere toecomē/ Jonghelinck spreect in
uwe sake nauwelic/ alst van noode is. Ist dat ghi
tweemael gheuraecht werdt/ soe hebbe v hooft v̄
antwoorde In vele dingen zijt als onwetende en
de hoort swigende/ ende mede ooc vragende En
vermetet v niet te spreken int midden der groter
van state/ ende en spreect niet vele daer oudē zijn/ G
Voor dē donder/ gaet den blixē/ ende voor die sca
melheit sal lieflicheit voorgaen/ eñ voor eerweer
dichz sal v goede gratie voorcomē eñ inde tijt des
opstaens/ en treckt v niet Mer loopt eerst in
v huys/ eñ wert daer toe geroepen/ eñ speelt daer
Ende doet v voornemminghen eñ nyet in misdadē
noch in houeerdighen woorden

Ouer alle dese dingen ghebenedijt dē HEERE
die v gemaect heeft/ ende die v ouervloedelic ouer
gotē heeft/ met allē sinē goedē Die God vreest die
sal sijn leeringe ontfaen/ ende die tot hair waken
sullē die benedictie vindē. Die die wet soecket/ sal ps. xviij
daer af veruult werdē/ eñ dye verradelic doet/ al c
van haer gheargheert werden/ Die God vreesen/
sullen een rechtueerdich oordele vindē ende si sul
len die gerechticheden als een licht ontsteken Die
godlose keert die straffinge af/ ende hi vlietse/ en
de na sinen moetwille can hi een gelijckenisse vin
den

Een wijs man en veracht die wijsheit eñ ver H
standenisse niet/ maer een vreemde ende houerdi
ghe/ en heeft gheen vreese Mijn kint en doet niet
sonder raet ende na dat ghedaen is/ en salt v niet
berouwen. En gaet inden wech des vals niet/ en
de ghi en sult v aen die steenē niet stooten/ noch en
ghelooft v den arbeydeliken wech nyet/ Ende en
set uwer sielen gheen arghernisse/ Ende wacht v
van uwen kinderen. Eñ vā uwen huysghesinne/
hoedet v/ In alle uwen werc/ betrout wt uwer sie
len/ want dat ist donderhouden der gebodē/ Dye
Gode ghelooft/ die aenmerct den geboden/ ende
die in hem betrout/ en sal niet ghemindert sijn.

¶ Hoe datmen God vreesen ende zijn ghebodē
houden sal/ van onderscheyt der dagen eñ men
schen/ In alle wercken Gods zijn altijt twee te
gē malcanderē Hoe dat die ouders dē kinderen
geē gewalt ouer haer gheuen en sullen/ Hoe dat
men dat huysghesinne houden sal

Dat. xxxiij. Capittel.

Den God vreesenden/ en sullē gheen
quaden ontmoeten/ met God sal hē
A inder proeuinghen onderhouden/ en
de sal hem vanden quaden verlossen
Die wijse en hatet die geboden eñ ge
rechticheden niet/ eñ hi en sal nyet onder gestoten
werden/ als dat schip in die waterbarē/ Een wijs
mensch gelooft der wet Gods/ eñ die wet is hem
ghetrouwe/ Bereyt v met uwer redenen/ na dien
dat v die rechter vragē sal/ soe wert ghi verhoort/
bijnt wijsheit te samē/ so moecht ghi antwoort ge
uē/ Dat binnenste des hertē vā eenē sotte is als een
B wagē radt/ eñ sijn gedachtē sijn als een draeyēde
asse/ Gelijc eene hengst snel paert briescht/ onder elc
ken die daer op sittet/ also is ooc een vrient die een
beschimper is/ Waer om gaet den eenē dach/ den
anderen dach te bouen/ eñ weder dat licht/ dē lich=
te/ eñ dat iaer/ dē iare/ hoe wel nochtās alle die da=
gen des iaers vander zonnē comē/ Sy sijn vander
Gods kennissen verscheidē/ als die zonne gemaect
was/ eñ dat ghebot houdende/ door dye wijsheyt
God / werden si ghedeelt.

Eñ hi veranderde die tijden/ eñ haer hoochtijde
lijke dagen eñ wt dien vierden si die hoochtidelij=
ke dagen/ eenen sekerē tijt lanc. Wt diē verhief eñ
groot maecte God/ eñ wt dien sette hi tot eē getal
der dagen/ eñ alle mēschen sijn vanden gronde/ eñ
wt der aerdē/ daer Adā af ghescapen is/ in die me=
nichtē der consten des HEERE/ heeft hijse vā eē
gescheydē/ eñ heeft haer wegen verandert/ Eñ wt
hē ghebenedide eñ verhoochde hi/ eñ wt hē heilichde
hi/ eñ schicte se tot hē eñ wt hē veruloecte eñ verne
derde hi/ eñ hi bekeerde dye vā haerē verscheidinge
Gelijc dat slijc des potbackers in sijn hāt is/ dat te
scheppen eñ te beschickē/ Alle sine wegen sijn na sine
beschickinge/ also is die mēsche in dies hant/ dye hē
gemaect heeft/ eñ hi sal hem weder gheuen na sijn
oordele/ Teghen tquaet is tgoet/ ende die doot te=
C ghen tleuen/ alsoe is dye sondaer oock teghen den
ſi.ro.vi. rechtueerdigen man/ ende alsoe aenschout in alle
c. die wercken des alder ouerstē. Twee tegen twee/
ende een teghen een/

Eñ ic die alder laetste ontwaecte/ ende als dye
gene die wijnbesien achter dye wijngaert lesers
vergadert. Ic selue hoopte ooc in die benedidinghe
ſto.xij.e Gods/ ende ic veruulde die wijnperse als die den
i.co.xiij wijngaert leset/ Aensiet dat ic myn seluen niet allee
eph.ij.f. ghearbeyt en hebbe/ maer ooc allen den genen die
die onderwisinghe soecken/ Hoort mi/ ghi groote
van state/ ende alle volcken/ ende ghy regeerders
der gemeenten/ verneemt met uwen ooren/ En
gheeft uwen kinde/ noch uwen wijue/ noch uwen
broeder ende vrient/ gheen macht ouer v in uwen
leuen/ ende en gheeft geenen anderen v haue ende
goet niet/ op dat v misschien nyet en berouwe/ ende
hen dan af moet bidden. Also lange als ghi leuen=
de blijft ende versaemt/ soe en verandere v gheen
mensch/ Het is beter dat die kinderen v bidden/ dā
dz ghi op die handē uwer kinderē siet Weest voor
barich in allē uwen wercken/ op dat v eersaemhz/
tot schandē niet en keere inder tijt der voleyndin=
D ghe der dagen ws leuēs/ eñ inder tijt ws wtgāes
so deelt v erfsenisse wt/ Voeder/ ende die roede/ en
ws dē laste/ behoort den ezele/ Broot eñ strafinge
eñ werc den knechte. Gheeft uwē knecht te werc
ken/ eñ ghy sult rust hebben/ Laet ghi hē ledich zijn/
so sal hi vriheyt soeckē/ Dat ioc eñ toom/ ctommē
eenen harden hals/ eñ den knechte/ buyghen ghe=
stadighe werckingen/ Eenē quaetwilligē knecht
behooren pijninge eñ voetboeyen/ Seynt hem te
wercke dat hi niet ledich en si/ Want ledichz heeft
groote quaetheit geleert Stelt hē te wercke/ wāt
also betaemt hem. Maer ist dz hi niet ghehoorsaē
en is/ so bijndet hem met voetboeyē/ nochtās dat
ghi hē niet te lastich en valt/ maer sonder oordelē
en doet niet.

Hebt ghi eenen getrouwen knecht/ dye si v als
v siele. Handelt hem als uwen broeder/ want ghy
hebt hem inden bloede sijnder sielē gecocht/ Ist dz
ghi hem onrechtueerdelic quetst/ so sal hi gaen loo=
pen/ eñ ist dat hi verheffende wech gaet/ wien dat
ghi soecken sult/ eñ in welcken wech ghi hem soec
ken sult/ en weet ghi niet.

Dat der godlosen hope ydel is/ mer dye gerechte
worden ghehouden want si op Gode hopen God
die HEREN wort niet met offerhāden versoct
mer met een oprecht goet leuen.

Dat.xxxiiij.Capittel.

Die onuerstandige eñ onwijse/ heeft
E ōgegrondē ydelē/ eñ luegenachtigē
hope/ eñ die dromē verheffen die on=
uoorsichtige. Als dye een schaduwe
aengrijpt/ eñ veruolcht den wint/ al
so is hi ooc die die dromē acht slaet/ Also is ooc dz
ghesichte der droomen. Voor smenschen aensicht/
is die gelijcheyt eens anderen menscē/ Wat sal vā
den onreynen gereynicht werdē? Eñ wat sal van
den luegenachtigen/ waer werden gesept? Waer=
F segginge der dolingen/ eñ luegenachtighe tooue=
Di. rien/ eñ die droomē der quaetdoēders is al ydelhz
xviij Eñ v herte lijt fantasien/ gelijc der vrouwen die in
arbeit van kinde is/ het en si dat die visioenē vādē
alder ouersten wt gegeuen sijn/ so en gheeft v her
te niet in dien. Die droomen hebben vele liedē doē
dolen/ eñ die daer in hooptē sijn wt geuallen.

Dat woort der wet sal sonder luegen voleynt
werden/ eñ die wijsheyt sal inden mont des geloo
uighen geplant werdē/ Wat is hy/ dye niet onder
socht en is/ Een mā dye in vele dingē beproeft is/
sal vele dingē dincken/ eñ die vele geleert heeft, sal
die verstandenisse vertellē. Dye niet besocht en is/
die bekēt luttel/ mer die in vele dingen sot is/ vme
nichfuldicht die boosheit. Hoedanige dingen weet
hi/ die niet besocht en heeft/ Dye dwaelt/ sal ouer=
uloeiē vā scalcheit/ Vertellēde heb ic vele gesiē eñ
vele gewoonten der woordē/ Ic heb somtijdē om
deser saeckē wil tot der doot toe in vreezē geweest
eñ ic ben verlost midts die genade Gods

Den gheest der God vreesender werdt onder
houdē/ eñ in sinē aenscouwē sal hi gebenedijt wer
G den. Want haren hope is totten genen diese salich
ps.c macet eñ die oogen Gods/ sijn op dye gene die hē
pro.d lief hebben.

Die den HEERE vreest/ die en ontsiet niemant
wāt die HEERE is sinē hope eñ troost/ Sijn siele
des gheens die den HEERE vreest is salich/ Wien
aenschouwet hi? eñ wie is sijn stercheit? Die oogen
des HEEREN sijn ouer den genen die hē vreesen/

bescher mer der mogentheit/ vasticheit der cracht
bedecsel der hittē/eñ een scaduwe des middachs/
een afbiddinge der misdaet/eñ eē hulpe des vals/
verhogende die siele/eñ verlichtēde die oogen/ge-
uende ghesontheit eñ leuē/eñ benedidinghe/Des
gheens offerhande die wt den ongherechtigē goe-
dē offert/is besmet/eñ die beschimpingen der on-
rechtueerdiger/en zijn niet wel behaegelic Die HE
RE is alleen den ghenen/dye sijns ontbeidē indē
D wech der waerheit eñ der rechtuerdicheit
bi Dye alderhoochste en looft der ongerechtiger
.a gauē niet/noch hi en siet op der ongerechtiger of
ij. ferhanden niet/noch hi en sal harē sondē niet ghe
nadich sijn/in die menichte harē offerhandē. Die
eñ offerhādē offert vanō armer goedē/ die is als die
ij. ghene die den sone doodet int aenscouwē sijns va
.b ders Dat broot der behoeuēder/is dat leuē des ar
men eñ die hē dat met bedroch ōthout/is een mē-
sce des bloets Die sinen naesten sijn neeringhe be
rooft/die sondicht/recht eñ alleleēs oft hi hē doot
sloech/die bloet wtstort eñ dye dē huerlic bedroch
xi. doet/zijn gebroeders. Een timmerēde/eñ een bre
kēde/wat batet diē den arbeit. Een biddēde/eñ eē
jb vloeckēde/des welcs stēme sal God hoorē? Die vā
dē doodē gedoopt werdt eñ roert dē dodē weder
aen/wat batet sijn wassinge. Alse is een mensche
die in sonden vast/eñ dye selue weder doēde wat
vordert hi hem seluen verootmoedigēde? Wie sal
sijn ghebet verhooren

Een offerhande gode behaghende is die ghebo
dē Gods te onderhoudē dancbaerheit/barmher
ticheit/eñ te ophoudē vandē quaden God is eē
bescermer der vvtduwē vveesen eñ alder bedruct
A ter Dat.xxxv.Capittel

Die dye wet hout/vermenichfuldicht
dat ghebet/Het is een salighe offer-
hande/die gheboden aen te mercken
ende wech te gaen van alle onghe-
rechticheit/eñ te versoenē midts of-
ferhādē ouer die ōgerechticheden/eñ biddēde voor
die sonden wech te gaen vander ongerechticheit
Die dācbaer is/eñ weder vergelt/die bringt v bloe
men vandē meele voor eenē offer/eñ die ontferm
.g hertichēit doet/die offert lof offerhande het is dē
HEERE wel behaechgelick/wech te gaen vanō
ongherechticheit/eñ vāder onrechtueerdicheit te
gaen dat versoent ons met hem
Ghi en sult niet ydel verscijnē/voor dz aēscou
iiij wen des HEEREN/Alle dese dinghen ghescbie
ij d dē om die gebodē Gods Des rechtueerdigē offer
bi hāde/maect vet dē outare/eñ si is eenē ruecke der
soeticheit in des alō hoochstē aēscouwē Des recht
ix. ueerdigē offerhāde is aēgename/eñ dye HERE
en sal hare gedachtenisse niet vōgeten/Met goedē
iij f moede geeft Gode glorie/eñ en verminōt die eer
iij. ste vruchtē uwer hādē niet Maect v aēsicht vrolic in
te. alle v giften/eñ heilicht Gode v tiēdē mz vruechdē
Geeft dē alōhoochstē na dat hi v begaeft heeft
eñ wat ghi vermoecht doet dz mz eenō goeō ogē
xij want die HERE is wedergeuēde / eñ sal v seuen
.r werf also vele weder geuē En wilt gheen snoode
B gauē offeren/want hi en sal die niet ontfaē. Eñ en
wilt een onrechtuaerdighe offerhāde niet aēscou-
wē/want dye HERE is een rechte richter/eñ bi

hem en is gheen wtnemē des persoons. Die HE
RE en sal dē persoō des armē niet ōtfaē/mer dz ge
bet des benaudē/eñ des vōdructen vhoort hi/Hi en
sal die ghebedē des volcs niet versmadē/noch die ps.xxiij
weduwe/ist dat si die sprake des suchtēs wt stort rom.x.
En dalen die tranen der weduwen niet neder tot ij.pa.xix
die wanghe/eñ haer wtroepinghe ouer den ghe- ro.xij.b
nē diese weenende makē/Wāt si stigē vander wā Act.x.f
gē op/tottē hemel/eñ die HERE die een verhoor
der is/en salder niet in verlustigē. Die God aēbe
det/die sal in verlustinge outfaen werden /eñ sijn
ghebet sal totten hemel toe genaken
Dat ghebet des geens die hē verootmoedicht
sal die wolcken doorvarē/eñ en sal niet vertroost
werdē/tot dat het ghenaket/ende en sal niet wech
gaen/tot dat het die alderhoochste aensiet. Eñ die
HERE en sal niet veruerrē/mer hi sal die recht-
ueerdige ordelē/eñ sal ordeel doen/eñ die alō sterc
ste en sal in dien gheen lijdtsaemheit hebbē/op dz C
hi harē rugge te stuckē sla/eñ aē dē heidenē sal hi
wrekē/tot dz hi die volheit der hoouerdiger wech
neme/eñ die sceptren der ongerechtiger te stucken
breke/tot dat hi den menscen weder geue na haer
daden/eñ na Adams werchē eñ na sijn vermetēt-
heit/tot dat hi sijn volc verlosse/eñ zijn saecke vol-
bringe/eñ hi sal die rechtueerdige met zijnder ont
fermhertícheit verlustigen/ Gods ontfermhertic
heit is schoon inden tijt der tribulatien/ghelijck
regen wolcken inder tijt der droocheit

Een hertelic ghebet tot god dē HERE om hul
peende verm elinge der viandeu/ Een lof ende
prijs van eenen goeden vvíue Dat.xxxv/Cap/

Ontfermt onser/O du HERE God
alre dingē/eñ aēsiet ōs/eñ toōt ōs dz A
licht uwer ontfermherticheden/ eñ in ro.ix.b.
seynt uwe vreese ouer die heydenen/
die v niet en hebbē vōsocht / op dat si be-
kēnē dat ter geen God en si dā ghi/op dz si v groot
dadicheden vertellē heft op uwe hāt/ouer die vreē
de liedē/dz si v macht siē/Wāt ghelijck ghi in harē
aēscouwē geheilicht zijt in ons/alse sult ghi in on Jer.x.
sen aēscouwē groot gemaect werdē i hen/op dz si
v ooc bekēnē/ghelijc wy v bekēt hebbē/wāt noyt
en was/eenich God dā ghi alleene/ O HERE
Vernieut die teekē eñ vāōt die woōlicheden Maect
heerlic v hāt/eñ uwē rechter arme Verwect die v
volgēthz eñ wtstort die grāscap Verdrijft dē wed
saker/eñ quelt dē viāt Laet die vre haestelic comē
gedēct des eedts/op dz si uwe wōderē vertellē Hi
moet i die grāscap ō vlāme vōlit werdē/die behou
dē wert eñ die v volc vongelijckē/moetē vōdoeme
nisse vindē Wrijft dz hooft ō princē te stuckē eñ ō B
viādē die seggē/dair en is geē anō dā wi Vergadt
alle die geslachtē Jacobs/eñ si moeten bekēnē dat
ter gheē anō God en is dā ghi alleē/op dz si v gro
te dadē vtellē eñ ghi sultse eruē gelijc vā beginne
Ontfermt ws volcs/O HERE/ouer welcke
uwē name aē geroepē is/eñ Israels/diē ghi uwē
eerst geborenen sone ghelijck hebt gemaect Ont-
fermt der stadt uwer heylichmakinghe Jerusalē /
der stadt uwer rusten/ Veruult Zion in uwe on-
uertellike crachten/ende v volc met uwer glorien
Gheeft getuygenisse dinen creatuerē/dye ghi vā
beghin hebt gemaect/ende verwect die bedingen

die die eerste propheten in uwen name hebbē ghe
sproken/ Gheeft loon den ghenen die v ontbeidē
op dat v propheten getrou gheuondē werdē/ en.
de verhoort o HEERE die gebeden uwer knech
Nu bid ten Gheeft v volck na die benedictie Aaron/ ende
stiert ons inden wech der gherechticheit/ op dat si
alle die de aerde bewonen/ mogen weten dat ghy
alleen God sijt/ aenscouwer der weerelden/ Den
buyc sal alle spijse etē/ ende dye een spijse/ is beter
dan die andere/ Die kinnebacken raken die spijse
aē/ eñ eē onwijs herte die lugenachtige woordē.

C Een verkeert herte sal droefheit geuen/ ende
een besocht mensch sal dien weder staen Een wijf
sal alle man ontfaen/ nochtans is deen dochter be
ter dan dye ander dochtere. Eens wijfs schoonhz
veruroliict eens mans aensichte/ ende sal ouerlyp=
den die begeerte bouē alle begheerlicheit des men
schen/ is in haer der tongen vriendelichz/ eñ saecht
moedicheit/ so en is haer man niet als ander man
nē/ wie een goede vrouwe heeft ghecreghen/ dye
heeft een heerlijcke besittinghe/ si is hē een hulpe
eñ een calomme daer bi op rust/ daer gheenē tuyn
en is/ daer sal die besittinghe ontrooft werden/ en
de daer gē wijf en is/ daer versucht die behoeuē
de/ Wie en gheloost hi die geenen neste en heeft/ en
die afbuyghende is/ so waer dat donchet wordt
als een ghewapent roouer wtspringende vander
eender stadt in dandere

Van een valsche ende een warachtige geselscap
ende vrientscap/ van goedē ende rechtē radē dye
men bi vrome God vresende menschen soeckē sal
ende ten eersten van God/ van wijsheit eñ macht
ticheit Dat.xxxvij.Capittel

A Lle vrient sal segghen/ ende ic hebbe
vrientschap vergadert/ Mer daer is
eē vrient/ alleē mettē name eē vriēt
En ist er dye droefheit niet in/ totter
doot toe/ Als een geselle eñ een vriēt
tot eenen viant gekeert wort O alder scalcste ver
metenheit/ waer af sijt ghi ghescapen/ bedect dye
dorre quaetheit eñ haer bedriechlicheit/ Een gesel
le sal metten vrient vrolic sijn in verlustingen/ en
de inden tijt der tribulatien sal hi een wedersaker
sijn/ Een ghesellle heeft medelijden mettē vrient/
om des buycs wille/ ende tegen den viant sal hi ee
nen schilt nemen/ En vergetet ws vrients niet in
v ghemoedt/ eñ en sijt sijns niet onghedachtich/ in
uwen rijcdom/ En wilt niet te rade gaen met ws
wijfs vader/ eñ vanden genen die v benijden ver=
berget den raet/ Alle raetsman bringt dē raet wt
mer het is een raetsman in hem seluen/ Bewaert
v siele vandē raetsmā. Weet eerst/ welc sinē noot
si/ eñ wat hi in sinen gemoede sal dencken/ Op dz
hi misschien niet eenen stake in die aerde en sla en
de segghe v Uwen wech is goet/ ende sta tegen v
ouer om te sien/ wat v toe comen sal
Mette eenē ongeestelikē mā/ tracteert vā heilic
B heit/ eñ metten onrechtueerdigen/ van rechtueer
dicheit/ ende metten wiue/ vā dien/ dat si benijdt
Metten bloodē/ vanden oorlogen/ eñ mettē coop
man/ vander ouerwerpinghe. Mettē cooper van
vercoopinghe/ metten nijdighen/ van te dancken/
Metten godlosen/ van godsdiensticheit. Mettē on
eersamen van eersaemheit. Metten ackermā vā
alle werc/ Metten iaerlijckē wercmā/ vander vol
eyndinghe des iaers/ met eenen traghē knecht vā
vele werckinge/ En aēmerct desen niet in allē ra
de/ mer sijt gestadich met eenē godfruchtigē mā/
dē welckē ghi weet/ dat die vreese Goods houdt/ De
wiēs siele na v siele is/ die met v als ghi dwaelt eñ bi.
mist/ medeliden hebbe. Maer so wie in duysternis exi
se struyckelt/ en sal met v geē medelidē hebbē/ eñ
set mz v eē herte des goets raets Want ghi en hebt
niet meer dan dat/ want dat gemoet des mans is
somtijden meer gewoon te vercondigē/ dan seuē
wachters/ sittende int hooghe om die waer te hou
dē. Eñ in allen desen bidt dē alder ouerstē dat hi
uwē wech inder waerhz stiere. Voor alle werckē/
voorga v eē warachtich woort/ eñ voor alle werc C
eenen vast staendē raet. Een scalc woort sal dz her Ro
te veranderē/ waer wt vyer dingen opstaen/ goet
eñ quaet/ leuen eñ doot/ eñ dyer vheerscapter is Pf
een ghestadighe clappende tonghe/ Een besocht
man heeft vele gheleert/ eñ is sijnē sielē swaer/ en=
de is hem seluen onnut. Daer is eē/ die wiselic eñ
wel sprekē can/ ende hi is verhaet eñ heeft gebrec
aen sijn neeringhe/ want die genade en is hem vā
God niet gegeuē/ dat hi liefsallich is/ Daer is een
ander/ die alder wijshz is berooft/ mer is hē seluē
wijs/ eñ die vruchten sijns verstandts/ zijn in sinē
monde getrou
Een wijs mā onder wijst sijn volc/ eñ die vrucht
tē sijnder wijsheit en missen niet/ Een wijs man /
sal met benedidingē veruult werden/ eñ die hē siē
sullen hem prijsen Dat leuē des mans is eē getal
der dagen/ mer die daghen Israels sijn ontellick/
Die wijse mā int volc sal eere beeruen/ eñ sinē na=
me sal leuende zijn indē ewichz/ Mijne kint proeft
v siele in uwē leuē/ eñ ist dat si scalc is/ so en geeft D
haer gheen macht/ Want alle dingen en sijn allen i.cor
menscen niet nutte/ eñ elcker sielen en behaecht nz ende
alle aert/ En wilt nz gierich sijn/ in alle weertscap
pe eñ en stort v nz wt ouer alle spijse/ Want in vele
spisen sal cranchz zijn/ eñ gulsichz sal heeter droochz
toe genaken/ Om gulsichz sijn vele menschen ghe
storuen/ mer die matich is sal sijn leuē verlangen

Hoe men dē medecijnmeester eñ die medecijn als
een gaue Gods/ eeren eñ gebruycken sal Nochtā
ten eersten in alderley crancheit tot God te lopē
Die dooden matelijken beclaghen/ eñ rouwē daer
ouer dragē/ nochtās nzte seer droeuich zijn mer
bereyden om ooc te steruen/ hoe een yegelic hant
wercs man ernste eñ neersticheit op sinē arbeit sal
hebbē eñ dat die der gemeente tot profijt beuolē
is/ alsso sullen alle menschen tot wijsheit schickē
Gode te beden eñ sine gheboden te onderhoudē
Dat.xxxviij.Capittel

Eert dē medecijn meester/ vā des noots
wil/ want die alder hoochste heeft dien
ooc gescapē Want vā Gode is alle me
dicijn/ eñ vādē coninc sal hi schincken A
gē outfaē Die wijshz des medecijns Ex.
meesters/ bringt hē tot hooger eerē/ eñ voor den xxx
hoogē deser werelt/ sal hi hogelic eñ eerlic gehou= ieri
dē wordē/ die alder hoochste heeft die medecine van xx.
der aerdē gescapē/ eñ eē voorsichtich mā en sal hē
daer nz af veruarē/ En is dat bitter water/ nz ver
soet vanden houte/ haer cracht is totter menscen
kennisse. Eñ die alder hoochste heeft dē menscē hē

gheuē ghegeuen/gheeert te werden in sine wōder
licheden In desen genesende/sal hi die smerte ver
saechten/eñ een apoteker sal pillē der soeticheit ma
ken/eñ hi sal saluingē der gesontheyt makē/eñ si
ne wercken en sullē niet voleindt werdē. Wāt die
weluaert is vandē HEERE/ouer alle der aerden
Mine kint en veracht v seluē niet in uwer crāc
heit/maer bidt dē HEERE/eñ hy sal v genesen/
B keert af vanď misdaet/eñ stieret v handē/Eñ rey
niget v herte van alre misdaet Geeft dē welriec=
kēde offer/eñ tot eenē goedē teckē/de bloemē des
meels/maect dē offer vet als eē die de eerste vruch
te geeft/eñ geeft dē medecijn meester plaetse Wāt
die HEERE heeft hē ooc gescapen/eñ hi en ga niet
van v want sine wercke sijn v van noode. Want
daer is eenen tijt dat ghi in harē handē sult vallē/
eñ si sullē dē HEERE bidden/dat hi haer ruste tot
ghesontheit stier/om haerder conuersatien willē
Die tegen sinen scepper misdoet/die sal in die hā
den des medecijnmeesters vallen
Mijn kint/laet tranen ouer den doden/eñ be
C gint te screiē/als oft ghi wat swaers geledē hadt
eñ bedect sijn lichaē/alsoot betaēt/eñ en veracht
sijn begrauinghe niet/Om die opsprake/draecht
bitterlic rouwe ouer hem eenē dach lāc/oft twee
eñ wert vertroost om die droefheyt eñ draghet rou
we/na zijn verdiente/eenē dach oft twee/om die ach=
terclappinge/Wāt vā droefheit coēt haest die doot
eñ ouerdect de cracht/eñ droefheit des hertē/breect
die stercte/In die afleydinge blijft droefheit/eñ dat
goet des armē/na sijn herte/En geeft v herte niet
in droefheit/mer verdrijft die vā v/eñ ghedenct der
uterstē en wiltse niet vergetē/wāt daer en is geen
wederkeringe/eñ ghy en sult desen niet baten/eñ
ghi sult v seluen verargeren/Sijt mijns oordeels
gedachtich/want also sal dat uwe ooc zijn Mi gistē
ren eñ v heden/In des dooden ruste/doet sijn ge
dachtenisse rusten/eñ vertroost hē inden wtganc
zijns gheests
Screijft wijsheit indē tijt der ledicheit/ende die
D rust van sinen wercken sal wijsheit vernemē/wāt
hi sal met wijsheit veruult werdē Die dē ploech hout
ende die sijn vruechde heeft in houen eñ tuynē/eñ
die ossen drijft/eñ die met deser gelijcke wercke om
gaet/die weet van ossen te sprekē. Hi sal sijn herte
geuen om die vorē om te keerē/eñ sine neersticheit
is inder koeyen vetheit. Alsoe is ooc alle smidt eñ
oppermeester/die dē nacht als dē dach ouer brengt
die gegroeueerde teykenen wtgroeft/eñ zijn neers
ticheit verandert die schilderie hi sal sijn herte tot
gelijcheit der schilderien gheuen/eñ hi volbrengt
dat were midts sine wakinge/Also doet die yser
smidt sittēde bi zijn aenbeelt/eñ aenmerckende dat
werc des ysers. Die waseme des viers bernt sijn
E hāt/eñ hi arbeit indē hittē des forneys/Die stēme
des hamers vernieut zijn oore/eñ zijn oogē siē sondē op
houdē opt tgeen dat hi maect hi sal zijn herte ghe
uē tot voleindinge der wercke/eñ die onuolmaect
heit/sal hi midts sine neersticheit vernieuwē/Also eē
potbacker sittēde tot zijn werc/dat rat met zijn voetē
om keerēde/Die altoos in sorchfuldicheit is om zijns
wercs wille/eñ alle sijn werckinge is ontellic/In
sinen arm sal hi dat slijc scheppē eñ voor zijn voetē
sal hi sijn cracht crommē/hi sal zijn herte gheuen
op dat hijt lieflick eñ proper make/eñ dat forneys
sal hi midts sijn neersticheit reynigen
Alle dese hebben in haren handen ghehoopt/
ende een yeghelijc is in sijnder consten wijs/Son
der alle dese en wert een stadt niet ghetimmert/
noch bewoont noch bewādelt/nochtans en comē
si inder gemeyntē tot geenen hooghen state/Sy
en sullen op des richters stoel nyet sitten/ende si
en sullen dat verbont des rechts nyet verstaē noch
si en sullē dat oordeel ende die rechtē niet int opē
baer makē/ende si en sullen die verborghen wijse
redenen niet vinden/mer door haer wort die crea
ture der werelt onderhoudē/eñ haer gebet is in
die werckinge der const/haer sielen daer toe schie
kende/ende ondersoeckende in die wet des alder=
hoochstē.

Hoe dat die wijsheit ende die vreese Gods/alle
ander dinghen te bouen gaet ende wat profijts si
inbringt/een vermaninge tot Godt van lof ende
verwonderinghe zijnder wercken ende sijns ge=
walts/Alle creatueren ende alle dinghen zijn vā
Gode den gheloouighen te dienste ende behoeue
ghescapen/mer die Godloosen verkeerent haer
seluen tot schade ende verderffenisse

Dat .xxxix. Capit

De wijse sal ondersoeckē alle der ouder wijsheit/ende hi sal hē in die pro A
pheten veronledigen/hi sal die ver=
tellinge der vernaemder mannē be=
houden/eñ hi sal mede ingaen in dat
verstant der verborgender redenen hi sal die ver
borghenthedē der verborgender redenen onder=
soecken/eñ hi sal in die verborgentheden der sub
tijlder sprake conuerseren/ hi sal int midden der
grooter van state dienē/ende hy sal in dat aenscou
wen des richters verschijnē/hi sal doorgaē tottē
lande der vreemder heidenē. Want hi sal goet en=
de quaet proeuē. hi sal sijn herte geuē/om vroech
te waken totten HEERE/die hem gemaect heeft/ B
ende hi sal int aenscouwē des alderhoochsten bid=
den/hi sal sinen mont open doen/in dat gebet/en
de hi sal voor sinen sonden bidden/Wāt ist dat die
grote HEERE wilt/so sal hi hem metten gheest
der verstandenisse veruullen/eñ hi sal die wtspra=
ken zijnder wijsheit wtseynden/ als slachreghen
ende hy sal den HEERE in zijn ghebet belijden/
Eñ hy sal sinen raet ende onderwijsinge stueren/
eñ in sinen verborgenthedē/sal hi hem beraden
Hi sal die onderwijsinge zijnder leeringhe opē
baer maken/ende hi sal in die wet des verbonts des
HEEREN/glorieren/Vele sullen sine wijsheit te
gader louē/ende hy en sal inder eewicheit niet wt
ghewist werden/Sine ghedachtenisse en sal nyet
wech gaen/ende sinen name sal van geslachte tot
geslachten versocht werden. Die heydenen sullen
zijn wijsheit vertellen/ende dye gemeynte sal sinē C
lof vercondigen/Ist dat sinen name blijft so sal hi
der meer dan duysent achter latē/eñ ist dat hi rust
so salt hem baten/Noch sal ic beraden werden dat
ict vercondighē/want als met raserie ben ick ver
uult/Ende in die stemmē seyt hy/Gheeft mi ghe
hoor/o ghi heylighe vrome kinderē/ende als een
roose geplant op die cruyterē der waterē so maect
vrucht. Hebt rueke van soeticheit/als Liban? Bloeyt
ghi bloemē/als die lelie/geeft rueck/eñ groenet

tot dancbaerheit eñ prijst te gader dat liedekē / eñ
gebenedijt den HEERE/ in sine wercken/ Gheeft
sinen name grootmakinge/ eñ belijdt hem in dye
stēme uwer lippē/ eñ in die liedekēs der lippē / eñ
harpē/ eñ aldus sult ghi segghen inder belidinghe
Gen.ii. Alle die wercken des HEEREN zijn alte goet
d Wāt in sinē woorde stont dat water/ als eenē steē
ps.xviii. hoope/ eñ in die redene zijns monts als in eenē wa
Deu.iiij ter eemere/ want in sinen gebode wert versoenin
b.vi ge/ eñ in sijn salicheit en is gheen verminderinge
die wercken alles vleschs sijn voor hem/ eñ daer
en is niet verborgen van sinen oogen hi aenscou
wet van werelt tot werelt/ eñ sijn aenscouwē en
is niet verwonderlic/ Ten is niet te seggē wat is
dat/ oft wat is dit/ want alle dingen sullen in haer
D der tijt gesocht werden/ Sijn gebenedidinghe sal
ouervloeyen als eenen stroom/ eñ ghelijc een dilu
uie die drooge aerde droncken maecte/ alsoe sal sijn
gramscap die heidenē/ die hē niet versocht en heb
ben beeruen/ Ghelijc hi die wateren in droocheit
heeft ghekeert eñ die aerde is verdroocht/ eñ sine
E weghen/ sijn met haren wegē beleyt/ also sijn den
Ro.viij. sondaren aenstotingen in sine gramscap/ Dē goe
Ge.i.ij den zijn die goede dingen gescapen van beginne/
ix. also sijn den godlosen/ goede eñ quade dingen ghe
scapen/ Dat beginne des noortdorstigē dincs/ des
leuens der menschen/ is water viere/ eñ yser/ soe
te melc/ eñ wittebroot/ huenich eñ wijndruyuē/ eñ
olie/ eñ cleedinge/ Also dese geworden den ghelo
uigen in goede/ also sullen si dē ongodlikē eñ son
daren in quaet werden gekeert. Daer sijn gheestē
die tot wraken ghescapen sijn/ eñ in haer hebbē si
haer straffinge beuesticht. Eñ inde tijt der volcoman
dinge/ sullē si wt storten de cracht/ eñ dē toorn des
E ghēens diese gemaect heeft/ si sullen stellē Vier ha
ghel honger eñ doot/ alle dese sijn tot wrake ghe
scapen/ Tandē der beestē/ eñ scorpioenē/ eñ serpen
tē eñ dz sweert wrekēde die godlose tot vnielinge
Si sullē weeerschappē in sine gebodē/ eñ opter
aerdē sullē si inder noot bereyt werdē/ eñ als hair
stonde eñ tijt hier is / so en sullen si tbeuel des HE
REN niet ontgaen/ Hier om bē ic vā beginne ge
uesticht/ eñ bē beradē/ eñ ic hebbe gedacht dat ge
screuen achter te latē. Alle die wercke des HEE
REN zijn goet/ eñ alle werc sal in sijnder tijt dienst
doen/ Het en is niet te seggen dit is scalcker dā dz
Wāt alle dingē sullē tot haerē tijt mede geproeft
werden Eñ nv looft tsamē eñ ghebenedijt dē na
me des HEEREN/ in alle herten ende monde

Des menschen leuen is eenē strijdt ende oeffenin
ghe/ Alle dingen sijn verganckelic/ mer die trou
we eñ waerheit bliuen inder eewicheit/ Vā giftē
ende vrien delicheit der oprechter eñ van ontrou
we der godlosen ¶ Dat .xl. Capittel

A Llen menschen is groote onledicheit
gescapē/ eñ een swaer iock op Adās
kinderē / vandē dage des wtgancs/
van haers moeders lichaē/ tottē da
ge der begrauinge in alle creaturē
moeder. Wāt hair gedachtē eñ voornemē is/ vre
se des herten/ raden/ ouerpeysinge/ verlangen/ dē
dach des doots/ vandē ghenē aen/ die opten eeren
stoel sidt/ tot den vernederdē totter aerdē eñ assce
toe/ Van dien ooc die side cleederen besighet/ ende
draecht een croō/ tot diē toe/ die met rau linē lakē
wert bedect/ Gaserie/ zeloesheit/ gerucht/ wanckel
baerheit/ eñ vreese der doot/ volherdēde grāscap
eñ kiuinge/ eñ den slaep des nachts/ op dat bedde
inder tijt der voedinghe/ verandert sijn kennisse/
Weynich als niet in rusten/ eñ hem ontmoet eenē
schijn indē slape/ recht als indē dage des arbeyts/
Hi is verstoort int gesichte sijns hertē/ als die ont
gaen is/ indē dage des oorloochs/ Indē dage sijn
B der salscheits is hi opgestaē/ eñ verwonderēde tot
geender vreesen/ van alle vleesch/ vandē mensche
tottē vee toe/ eñ op die sondaers seuēuoudich Tot
desen die doodt/ bloet vergietē/ twist/ eñ dat scerp
sweert/ verdruckingen/ honger/ verderuinge/ eñ
straffinghe.
Alle dese/ sijn ouer die godlose gescapē/ eñ om
die/ is die diluuie gesciet/ Want alle dingē die vā
der aerdē sijn/ die sullē weder totter aerdē keerē
eñ alle wateren sullē totter zee weder keerē/ Alle
giifte eñ ongerechticheit sal werden af ghedaen/
C mer trou ende waerheit sal inder eewicheit staen
Der onrechtueerdiger goeden/ sullen werdē ver
droocht/ als een riuiere/ eñ sullen doorluyden als
eenen grooten donderslach inden reghen
Ghelijc die gerechtige hem verblijt/ als hi sijn
hāt op doet / also werdē die ouertredes veretterē
ende onmachtich/ als haer goet vermindert/ Der
godloser kinderē/ en sullen haer tackē niet verme
nichfuldigē/ eñ onsuyuere wortelē/ craken op die
toppē des hardē steens. Ouer alle water is groē
heit/ eñ eer dat hoy aen dē cant der ryuierē/ sullen
si wtgepluct werdē/ Gracie is gelijc dz paradijs/
inder benedictien eñ dye ontfermherticheit blijft
inder eewichejt/ Dat leuen des wercmans/ die hē
seluē genoech is/ sal versoet werdē/ eñ daer in sul
di eenen schat vindē/ Kinderē baren/ eñ een stadt
te timmerē/ maect eenē hoogen name/ mer bouē
dese beyde/ is te prijsen een eerbaer vrouwe. Wijn
eñ sanc verblijdē dat herte/ eñ bouē dese beyde/ is
die liefde der wijsheit/ Die fluyten eñ psalterē ma
ken een soete melodie/ eñ bouen dese beyde is een
soete tonghe. Dooghe sal gratie eñ schoonheit be
gheeren / ende bouen dese / sijn groene ghesayde
vruchten.
Een vrient/ eñ een geselle die malcander trou
D sijn/ eñ bouen beyde dese/ is een wijf/ wel eens sijn
de met harē man/ Broeders tot een behulp inder
tijt der trijbulatien/ eñ bouē hen/ sal die aelmoesse
verlossen/ Gout eñ siluer/ vestende die voeten/ eñ
bouen beyde dese/ is eenē wel behaghenden raet/
goet eñ crachten/ verheffen dat herte/ eñ bouē de
se/ is des HEEREN vrese/ In die vreese des HE
REN en is geen verminderinge / eñ in hem en is
gheen hulpe te soecken/ Des HEEREN vreese/ is
als een lustgaert der ghebenedidinge/ eñ bouē al
le glorie hebbende hem bedect Mijn kint/ alle den
tijt ws leuens en schiet v niet te bedelen/ Wāt het
is beter te steruen/ dan te rabauwē oft te bedelen
Een man die op eē vreemde tafel siet/ die en dēct
niet op sijn eygē neeringe/ eñ also sijn spise te crij
ghen/ Wāt hi voedt sijn siele met vreemde spisen/
Maer een beleeft eñ wijs man/ sal hem daer voor
wachten. In eens onbescaemden menscen mont
is die bedelarie soet/ eñ in sinen buyck sal een viere
bernen

Die doot is den godloosen een wter maten ver-
schrickelic dinc / mer den gelouighen die hoochste
vruechde / Van vloecken eñ sweren der godlosen
Hoe edele eñ goet dat enen goeden name si wat
rechte scaemte si. Dat.xli. Capittel

A O Doot hoe bitter is v ghedenckenisse/
den mensche die rust / eñ troost soeckt
in sijn haue eñ rijcdom / den man dye
niet en heeft dat hem becommert / eñ
dient wel ghelucket in allen sinē sakē/
eñ die noch oec spise mach ontfaē O doot hoe goet
is v oordeel / den behoeuendē mensche / eñ die ghe-
mindert wert van crachtē / eñ gebreckende vā out
heit / eñ die van alle sorge heeft / eñ oec den vertwi
felden / die de wijsheit verliest. Eñ wilt dat oordeel
der doot niet ontsien. Ghedenct welcke voor v ge
weest sijn / eñ welcke na v comē sullen / dat oordeel
is vāden HEERE allen vleesche / eñ welcke v ouer
i.c comen sullen na den welbehagen des alderhooch
sten / weder het thien / oft hōdert / oft duysent iaren
sijn / Want inder hellen en is gheen besculdinghe
des leuens.

Die kinderen der vereysinge / werden kinderen
der sondaren / eñ bi den huisen der godloser conuer
serende. Die erfenisse der godloser kinderē sal ver-
gaen / eñ met haren sade / eenpaerlicheyt des lach-
ters. Vanden godlosen vader / clagen die kinderē/
wāt om diē sijn si in lachter. Wee v ghi godlose ki
deren / die de wet des alderhoochstē HEERE verlatē
B hebt. Eñ ist dat ghi geborē wert / so sult ghi in ver-
malediinge geboren werden / ist dat ghi sterft / so
sal v deel in veruloeckinge sijn. Alle dinghē die vā
der aerden sijn / sullen weder totter aerdē gekeert
werden / alsoe die godlose vander veruloeckinge in
die verderfenisse. Der menschen weeninghe is in
haren lichaem / maer der godloser naem sal wt ge-
daen werden

Hebt sorge van eenen goeden name / want diē
sal v meer bliuen / dan duysent costelicke eñ groote
xij scatten. Des goeden leuens is een getal van dagē/
maer eenen goedē name sal ewelijck bliuen. Mijn
kinderen onderhout die wijsheyt in vreede / Want
verborghē wijsheyt / eñ eenē verborghē scat / wat
nutticheyt is in beyden? Een mēsche die sijn sotheit
verbercht / is beter / dā een mēsche die sijn wijsheyt
bedect. Maer nochtās wert wed gekeert / tot dien
dat wt minē monde gaet / Wāt het en is niet goet
dat hē / een altijt scaēt / eñ alle dingen en welbehagē
allen menschen niet int geloue.

Scaēt v voor vader eñ moeder / der hoerderiē/
D eñ voor den vorstē eñ machtigē / vander luegene/
Eñ voor den prince / ende voor den rechter vāder
misdaet / Eñ voor die vergaderinghe / eñ voor dat
volc / vā ongerechticheyt / Voor den geselle eñ vriēt
vāndē ongelijcke / Eñ voor dē gebueren / van dye
uerie / Maer vāder waerheyt Gods eñ sijns ver-
bonts eñ scaemt v niet / Scaemt v metten ellē bo-
ge opt broot te liggen / Scaemt v datmen v besiul-
dige int wt geuen eñ int ontfangē / scaemt v te swi
gen / als ghi gegroet wert / scaemt v die hoeren aen
te sien / scaemt v dijn aensicht van uwen maech oft
vrient te keren / En afkeert v aensicht niet vā uwē
naesten / eñ van dat deel wech te nemen / ende niet
weder te keeren / Eñ achtet eens anders mās wijf
nyet / eñ en ondersoect sijn dienstmaert nyet / noch
en staet aen haer bedde niet. Wacht v vanden vri-
den / vandē redenē des verwijts / eñ als ghi gheeft
so en verwijt niet

Vaer datmen niet en behoort te schamen / wat
sorge ende angste die kinderē den vaders aēdoen
Hoemen die dochteren op voeden sal / Vā Gods
macht eñ wijsheyt Dat.xlij. Capittel

C En segt v redenē niet twemael / eñ dat A
ghi int heymelic gehoort hebt / en opē
baert niet / ende ghi sult warachtelic
sonder bescaemtheyt sijn / eñ ghi sult
gratie vinden int aenschouwen alre
menschen / eñ dat ghi in alle dese niet beschaemt en
wert / eñ en weest gheen verkieser der personē eñ eze.xiij
dat ghi so zōdicht / En scaēt v niet des alderhooch Esaie.v
sten wet ende verbont / ende vanden oordeele / den Jere.xij
ongodlikē rechtueerdich te makē / vandē woorde
der gesellen / ende der wādelers ouer dē wech / eñ
vander geuinghe der erfenisse der vrienden / van-
der gelijcheyt der wagen / eñ gewichten / vāder ver
crijginghe der veelre / eñ der luttelre / ende vander
verderfeliker bedriegynge / des vercopens eñ der
coopliedem / eñ van vele castidender onderwijsinghe
der kinderen / ende vanden alder quaetsten knech
ten een bebloede sijde. Ouer een scalc wijf / is goet
een teeken.

Daer veel handen sijn daer sluyt toe / eñ so wat
dat ghi gheuen sult / dat telt ende weghet / ende be-
scrijft alle wtgheuen ende ontfaē. Van des ontsin-
nigen ende dwasens onderwijsinge / eñ vanden ou
dere / die vanden iongelinghen geoordeelt werdē/
eñ ghi sult ghelect sijn in allen / eñ prijselic int aen- B
schouwen alre mānen. Dye dochter des vaders is
sijn verborgen wakinge / ende sijn sorchfuldicheyt
die hi voor haer heeft / neemt sinen slaep wech / op
dat si niet misschien een ouerspeelderse / in haer le-
uen en werde / eñ met den man wonende hatelijck
werde / op dat si niet eenich tijt ontreynicht en wer
de in haer maechdelicheyt / eñ dat si in haers vaders
huys niet swaer geuonden en werde / op dat si mis-
schien metten man wonende / niet ouer en trede/
oft ymmer onvruchtbaer werde / ouer een oncuys-
sche dochter beuestcht die hoede / op dat si v dē viā
dē niet in lachter en doe comen / in achterclappinge
inder stadt / eñ verwerpinge des volcx.

En wilt alle menschē niet aenmerckē in die ge
daente / eñ en wilt niet te midden onder dye wiuen
woonen / Want vanden cleederen comt die motte
voort / eñ des mans ongerechticheyt vanden wiue
Want des mans ongerechticheyt is beter / dan eē
weldoende wijf / eñ dan een wijf beschamende in
lachter. Hier omme sal ic der wercken des HEE
REN gedachtich sijn / eñ sijn wercken die ic gesien C
hebbe / sal ick vercondighen / Inden woorden des
HEEREN sijn sine werckē Die verlichtēde son
ne heeft door alle dingen gesien / eñ vander glorie
des HEEREN / is alle sijn werck vol / En dede dye
HEERE die heilighen niet vertellen alle sine won ps.xviij.
deren / welcke die almachtige HEERE vast staēde/
in sijn glorie / vast gemaect heeft Alle dingen bliuē
in sijnder heerlicheyt. Hi heeft den afgront / eñ der
menschen herte ondersocht / eñ hy heeft haer loos-
heyt bekent

Wāt die HEERE bekēde alle kēnisse / eñ hi aen
sach int teeken der eewicheyt / vootscappende dye

dinghen die voorbi sijn gegaen / en die ouercomen
sullen/openbaerde die sporen der heymelicheden.
ier.xxiij. Hem en gaet geen gedacht vooorbi/en gheen rede
iob.xlij. neen verberchter haer van hem / Hi heeft die groote
esa.xxix. daden sijnder wijsheyt verclaert/ die voor die wee=
D relt is/en totter ewicheyt toe/Noch daer en is niet
toe geworpen/noch en sal niet werden gemindert/
en hi en behoeft niemants raet. Hoe begeerlijc sijn
alle sine wercken/en als een voncke aen te mercke
is/Alle dese dingen leuē/ en bliuen inder ewicheit
psal. viij en in alle noot sijn hem alle dinghen ghehoorsaem
xlv.c.iij. Alle dingen sijn dubbelt/een tegen een/en hi en de=
de.xxxij. der niet gebreken/ Hi sal eens yeghelijcx goeden be=
uestighen. Ende wie sal versaet werden siende sine
heerlicheyt?

Van die schoonte ende vercieringe des hemels/
der sonnē/der manē/der sterren/ende ander werc
ken die God gescapen heeft/aenden welcken ons
macht ende wijsheyt Gods geleert/en met rech
te geloof wort Dat.xliij.Capittel.

At firmament der hoocheyt/is sijn
A schoonheit/die ghedaente des hemels
gen.i.ij. in dat gesichte der glorien. Dye sonne
int aenschouwen/ den dach vercondi=
gende inden opgane/een wonderlijck
vat/des alderhoochsten werc/ Inden middage ver
bernt si die aerde/en wie soude int aenscouwē haer
der hitten/hem moghen onthouden? Dye eenen hee
ten ouen bewaert/als hi heet is/driemael meer ver
net die sonne opten berghen/ wt blasende vierighe
raeyen / en blinckende met haren radyen / verblint
si die oghen. Groot is die HERE/diese ghemaect
B heeft/en in sinen beuele/doet hijse haestelijc lopen/
En die mane is in allen / in haerder tijt een tooni=
ge des tijts/en een teekē des tijts der werelt. Van=
der manen is dat teeken des hoochtideliken daechs
dat licht dat geminört wert in die voleindinghe. Die
maent na haren name is wonderlijck wassende tot
haerder volheyt toe/ Een vat der heyrlegers/inder
hoochten lichtende gloriöselic/inde firmamēte des
hemels/die ghedaente des hemels/ is die glorie der
sterren/ dye HERE verlichtende dye werelt inder
hoochten / In des heylighen woorden sullen si ten
oordeele staen/ en si en sullen niet ghebreken in ha=
ren wakinghen.
esaie.xli. Siet den boge/en gebenedijt hem die dien ghe=
xliiij maeckt heeft/ Hy is alte schoon in sijn schijnsele, hy
omringde den hemel inden omganc sijnder heerlijc
heyt/die handen des alderhoochsten hebbē hē ghe=
spannen. Mits sinen ghebode dede hi den snee hae
stelic comen/en hi haeste wt te seynden die blixemē
sijns oordeels/ Daer om sijn die scatten open ghe=
daen/en die wolcken sijn wt gevlogen gelijc voghe
len/ In sijn grootheyt heeft hi die wolcken gesterct
en die hagelsteenen sijn gebroken. Die berghen sul=
len in sijn aenschouwen beweecht werden/en in si=
nen wille soe waeyt dye suyden wint/ Dye stemme
sijns donders/slocch dye aerde / dat onwedere des
noordens/en die vergaderinge der winden/vielen
si neder gelijc eenen voghel afdoende om te sitten/
stroyt hi den snee/en als eenen nederdalende sprinc
haen/is sijn nedercoemst. Dat oge sal dye schoonheyt
sijnder blinckender witheyt verwōderē / en dat her
te sal verschrickē ouer sinen slachregen / Hy sal vorst
opter aerden wtstortē/ als sout/en alst veruroren is
so salt werden als distel toppē. Den couden noort
wint waeyde/en vanden water veruroos cristalle
Hi sal op alle vergaderingen der waterē rusten
en hi sal hē met wateren als met eenē pantsier cle
den/ En hi sal die bergē verslindē/ en hi sal dye woe
stine verbernen/en hi sal dat groene wt doē / als eē
viere/ Die medecine alre dingen/is in die haestinge
des neuels/en eenē ontmoetende dauwe/comende
vander hitten/sal hē vrolic makē/ In sinen woorde C
swecch de wint/en met sinen gepeyse sal hi den af=
gront versaechten/ En die HERE Iesus plantede
dien/ Die ouer zee schepē/vertellēde haer periculen
en horende met onsen ooren/sullē wi verwonderē
Daer sijn ongehoorde en wonderlike werckē/ver=
sceyden aerdē der dieren en der walvischē/en won
derliker creatueren / Door hē is dat eynde des we=
ges vast gemaect / en in sinen woorde/sijn alle din=
gen tsamen geset.
Wi seggen vele dingen/en wi en mogen niet ge=
noech geseggen / maer hi is die veruullinge van al=
len redenē alleen/ In allē glorierēde/waer toe sullē
wi dueghen/ Want hi is almachtich ouer alle sine
wercken/ De HERE is veruaerlijc en seer groot/
en sijn mogentheyt is wonderlic/ Maect groot den D
HERE/ also vele als ghi muecht/en nochtans sal
hi v te groot sijn/ en sijn grootmakinge is wonder
lic/ Den HERE gebenediende/ verhoocht hem al
so vele als ghi vermuecht /want hi is meerder dan
alle v lof/ Hem verhogende/ wert veruult met crach=
te/ En arbeyt niet/ want ghy en sulles niet begripē
Wie salt sien/en vertellen/ en wye sal hē groot ma=
ken / gelijck hi van beghinne heeft gheweest? Daer
sijn vele groter dingen verborgen dan dese / Want
wi hebben weynich sijnder werckē gesiē/ Maer de
HERE heeft alle dingen ghemaect/en die godlick
doen/ heeft hy wijsheyt gegeuen.

Hier beghint een lof ende prijs der ouder va=
derē/ door welckē God sijn macht ende wijsheyt
opter aerden bewesen heeft/der welcke sijn He=
noch/Noe/Abrahā/Isaac/Iacob. Ca.xliiij.

Aet ons die heerlike rijcke mannen lo A
uē/ en onse ouders in haren geslachte
dye HERE heeft veel heerlike rijcke
he wercken gewracht/sijn grootdadic
heyt is van ewicheyt/ Sy waren man
nē groot vā crachtē/en verciert met hare voorsich=
ticheyt/heerscappende in hare mogētheden. Groot
scapēde inden prophetē/ die weerdich der prophe=
tien/ en gebiedēde dē volcke in haerē tijt. En mits ec.
die crachte der voorsichticheit/ den liedē die alre hey
lichste woorden vercōdigēde/ In hare kintsheyt ver=
soeckēde die matē des sancs/en vertellēde der scrif=
tuerē liedekens/ Rijcke mensē inder cracht/ neersti=
heit der schoōheit hebbēde/vredmakēde in harē huy
sen/ Alle dese hebben glorie inden ghestachte haers
volcx vercregen/en in harē dagē warē si in hooger fa
mē/ Die vā diē geborē sijn/ hebbē dē naē haerē vo=
ger famē vlorē/en daer sijnder daer geen gedachte=
nis af en is/si sijn vergaen als die niet en waren/en si B
sijn geworde als niet geboren/en haer kinderē met
hē/ Mer dese sijn dye lieuelike mannē/der welcker
gherechticheyt nemmermeer vergheten en wert/
maer bi haer nacomelingen sal si bliuen/ ende met
haren sade blijft een goede erfenisse / ende dat saet
haerder neuen/ dat blijft staende in dat verbonde.

Eñ haerder kinderen saet blijft om harent wille/ tot inder eewicheyt

Haer saet eñ haer glorie en sal nyet werden verlaten. Haer lichamen zijn in vrede begrauen/eñ haren name sal van ghestachte tot gestachte leuē Die volcken moeten haer wijsheit vertellen/eñ die gemeynte moet harē prijs vootschappē/Hanoch behaechde Gode/eñ is ouer geuoert int paradijs op dat hi den heydenen wijsheit ghcue/Noach is een volmaecte rechtueerdighe geuonden/eñ inder tijt der gramscappen/is hi die versoeninghe gemaect/ Daer om es hi dat ouerblijfsel der aerdē gemaect/ als die diluuie geschiede/Dat eewich verbont der werelt is bi hem geset/op dat alle vleesche / midts der diluuien/niet meer en soude moghē werdē wt ghedaen.

D ✠ Abraham een groot vader van veel volcx/ eñ sijns gelijc en is niet gheuonden inder heerlicheyt/ Die wet des alderhoochsten heeft hi onderhoudē/ eñ was inden verbonde met hem / In sijn vleesch dede hi dat verbont staē/eñ hi is getrou geuonden inder versoeckinghen als hi geproeft wert.

Daer om heeft hem God met eenen eedt ghesworen/dat hi in sinen sade/alle volcken salich soude maken/eñ hem vermeerderen/als dat stof der aerden/eñ sijn saet verheffen/gelijc die sterren des hemels/dat sijn saet ooc dat lant soude besitten/eñ beeruen vander eender zee tot die ander/eñ vandē

E vloet tot dat eynde der aerdē/Eñ met Ysaac heeft hi dit verbont geuesticht/om Abrahā sijns vaders wille Ja ooc die genadige gedachtenis/eñ salicheit alre menschē/eñ dat verbōt heeft hi met Ysaac beuesticht/eñ heuet op dat hooft Jacobs doen rustē/ Eñ daer in heeft hi hem bekēt dat hy hē wel ende rijckelic begaeft heeft/ eñ heeft hem een erffenisse gegeuen/eñ heeft sijn deel afgescreyden/eñ in twalef geslachten gedeylt/ Hi heeft wt hem barmhertige mannen behoudē/dye genade hebbē geuonden voor alle vleesch ✱

Vādē getrouwē eñ vromē vorste Mose/vā Aarō sine broedere/eñ vādē stāme Leui/vyt dē welkē dat priesterdō geborē wert Vā die cieragie eñ cleedinge des ouerste priesters/eñ ordinātie des Papendoms eñ der offerhāde/Vander straffinge Dathans/Abyrams/eñ Chore/ der opruerdes oft muytmakers/Vāden vromē vorste Pinehas

F ¶ Dat.xlv.Capittel

Moses vā Gode eñ dē mēscē bemint/ wiens gedachtenisse in hooghē loue staet/Hi maecte dien gelijc in der heyligen glorie/eñ hi maecte hē groot in die vreese der viādē/eñ in sinē woorden dede hi grote wonderē/Hi maecte hē heerlic in dē aēscouwē der coningē/eñ hi gaf hē beuel ouer sinē volcke/eñ hi toonde hē sijn heerlicheit/ In sijn geloue eñ saechtheit/ maecte hi hem heylich/eñ hy vercoos hē wt alle mēschē/Hi hoorde hē/eñ zijn stēme/eñ hi leide hē in die wolckē/ Eñ hi gaf hē daer die gebodē/eñ die wet des leuens/eñ der onderwisinge Jacob sijn vbont te leerē/eñ Israel zijn ordelē

B Hi maecte Aaron sinē broeder hooch/eñ hē gelijck vanden geslachte Leui

Hi stelde hē een eewige verbont/eñ hi gaf hem dat priesterscap des volcs/eñ hi maecte hē heerlic in scoonder cieragien/Eñ die omgorde hē metten gordele der gerechticheit eñ hi dede hē dat cleet der eerē aen/eñ hi croonde hē in die vaten der duecht/ Behaegelike schoenē/eñ neder cléderē/eñ een cleet dat die schouderē bedect/sette hi hē/eñ hi omgorde hē met vele gulde bellekēs rontsomme/om geluit te geuē in sinē gāc/eñ te doē horē dat geluyt inden C tēpel/den kinderē sijns volcs tot een gedachtenisse Hi gaf hē dat heilige cleet eens wijs mās/die met ordele eñ waerheit geciert was/ welc een geweuen werc was/vā goutgeel side eñ scharlakē/goude/eñ hyacinthe/eñ purpurē dat werck des constenaers van gesponnē rosijn roode side/ met costelike peerlē/gefigureert in die viddinghe des gouts/ gegroeueert midts den wercken eens steēhouwers tot een gedachtenisse nā den getale der geslachten Israels/Een voorhooft plate vā louteren goude/ was aen sijnder huyuē/eñ een crone op sinen miter wtgedruct met een tekē der heerlicheit/ eñ dye D glorie der eerē/eñ dat werc der cracht/verciert wt der begeertē der ogē/Alsodanige schoone dinghen en hebbē voor hē niet geweest/ Geē vreēdelinc en heeft die aengedaē/maer alleen sine sonen/eñ sine neuen/alle den tijt door

Tweemael heeft hi dagelicx sinē brātoffer volbrocht/ Moses veruulde sijn hādē/eñ hi salfde hē exo.xvij
met heyligē olie/Het is hē tot enē eewigē verbonde gemaect/eñ sinē sade als die dagē des hemels/ Num.iij
die priesterscap te bedienē/eñ lof te hebben/eñ sijn volc goet te doē/eñ des HEEREN name/Hi heeft hē vercorē vā allē leuēdē/Gode te offerē/offerhāde/wierooc/eñ goedē ruecke/tot ghedachtenisse te versoenē voor dat volc/Eñ hi gaf hem in sinē geboden macht/eñ in sinē verbonde/om Jacob die ghetuygenissen te leerē/eñ Israel een licht te gheuē in sijnre wet/Want tegē hem stondē die somighe op/ deu.xvi.
eñ wt haet omringdēse hē inder woestinē die met Dathan eñ Abiran warē/ende die vergaderinghe Chore/inder grāscappen/Die HEERE God sach dat/eñ het en behaechde hem niet/eñ si sijn veruult in die duisterheit der gramschappē/Hi maecte dien wonderē/eñ vernieldese in dye vlamme des viers Eñ maecte Aaron eerlic eñ heerlic/eñ gaf hē erffenisse/eñ die eerste vruchtē des corēs d aerdē/deelde hi hē/Hi bereyde sijn broot indē eersten tot satheyt Wāt si sullē des HEEREN offerhandē eeten die hi hē eñ sinē sade gaf Anders en hadde hi gheē E erf/noch deel aenden lāde onder den volcke/Wāt die HEERE selue is sijn deele eñ sijn erffenisse

Pinehas die sone Eleazari/die derde inder glorien hem nauolgēde inder vreesen des HEEREN eñ te staen in die eerweerdicheit des volcs/ in goetheit eñ blijtcheit sijnder sielen/behaechde hi Gode Israels/Daer omme stelde hi hem dat verbōt des vreets/eñ eenē prince der heyligen/eñ sijns volcs / Nu xxv
op dat die weerdicheyt des priesterscaps hē/eñ sinen c.
sade si inder ewicheit/Eñ hi maecte dē coninc Dauid dē sone Jesse vādē geslachte Juda/een verbōt een erffenisse/hē eñ sinē sade/op dat hi wijsheyt in onse herte soude geuē/sijn volc te oordeelen in gherechticheyt/eñ dat haer goedē niet afgedaē en soudē werden/eñ hy maecte haer heerlicheyt eewich in haren volcke

Van Josua den hooftman eñ sine eerlike feytē Van sinen mede geselle Chaleb/Vandē richterē

ende ouersten in Israel tot Samuel toe/ die eē ge
trou prophete was inden volcke Gods.

Dat.xlvi. Capittel

A
nu.xxvij
Deu.iij.
Josi

Osua de sone Nun/ Moses nacomeer
des propheten/ was sterc inden oorlo
ge/ die groot was na sinen name / die
alder grootste ter salicheit der wtuer=
corender Gods/ te verwinnen die te
gen opstaende vianden/ op dat hi die erffenisse Isra
els soude vercrigē/ Welcke heerlicheit hi vercreech
sijn handen opheffende/ ende te werpen sweerden
tegen die stadt/ Wie heeft voor hem also heerlijck
wederstaen/ Want hi die HERE selue/ verdoech
die vianden/ Oft en is die sonne in zijnder gramscap
niet belet/ ende eenen dach is geworden als twee?
nu.xiiij.a Hi heeft den alderhoochsten aengheroepen/ mach=
tich in te beuechten/ in allen siden/ ende de grote eñ
heylige God hoorde hem/ in hagelstenen der alder
sterckster cracht. Hi maecte eenen storm teghen dat
viantlike volc/ eñ inden nederganck verdede hi dye
viādē/ Op dat die heidenen zijn mogentheit souden be=
kenē/ want het en is niet licht teghen God te vechten
ende hi volchde die machtige van achter rugghe.

Ende inden daghen Mosi/ dede hi/ ende Caleb
die sone Jephunne/ een vriendelic stuck/ die teghen
die vianden stonden/ ende dat volc van sonden be=
waerden/ ende die murmuratie der quaetheit stil=
den/ Ende si twee gestelde worden behouden/ van
den getale van seshondert duisent voetknechtē/ die
in te leiden tot die erffenisse/ totten lande daer melc
B ende hunich vloeyt/ Ende die HERE gaf dië Ca
Iu.i leb sterckheit/ ende tot in die outheit bleef hem zijn
Nu.xiij. cracht/ op dat hi soude opgaen in een hoge plaetse
Deu.i der aerden/ ende zijn saet vercreech die erffenisse/ eñ
alle die kinderen Israels saghen/ dat het goet is dē
heiligē God gehoorsaem te zijn. Ende elcke vandē
rechters/ bisonder met haren name/ der welcker
herte niet gehoereert en hadde/ die niet afghekeert
en sijn vanden HERE/ op dat haer memorie inde
ghedachtenisse si eñ haer benen groeyden van haer
der plaetsen/ eñ haren name blijft eewelijck.

C Samuel des HEEREN prophete/ bemint van
sinen HEERE God/ hi stelde eenen coninc/ eñ hi
salfde die princen in sinē volcke/ hi oordelde die ver
gaderinge in dye wet des HEREN eñ hi sach Ja=
cobs Godt/ eñ in sijnder trouwē is hi een propheet
geproeft te wesen/ Eñ hi is in sinē woorden gettrou
geuondē/ want hi sach den God des lichts/ Eñ hy
aenriep den almachtigen HERE/ doē hem die viā
den rontsom benaut hadden/ als hi geoffert hadde
die suygende lammerē. Eñ die HERE donderde
vandē hemel/ ende hi heeft sijn stēme doē horen in
grotē geluyde/ ende hi vernielde die princē der Ty=
riers/ ende alle die hertogē Philistijm/ Ende voor
den tijt des eynde sijns leuens/ ende der werelt/ gaf
hi getuygenisse int aenschouwen des HEREN en
de des ghesalfdens/ Hi en ontfinc van geenen vlee
sche gelt/ noch niet totte gescoeyte toe/ eñ geē mēsch
en beschuldichde hem. Ende hier na sliep hi/ ende hi
dedet den coninc bekennen/ eñ hi toonde hem dat
eynde zijns leuens/ ende hi verhief zijn stemme van
der aerden/ inder prophetien/ om des volcs sondē
wt te wissen.

Vanden prophete Nathan ende dē coninc Dauid
Van sinen sone Salomon.

A desen so stont op Nathan die pro=
pheet/ in Dauids dagen eñ als smeer
verscheiden vanden vleesche/ also is Da A
uid vandē kinderē Israels verscheidē/
hi speelde mettē leeuwen als met lā=
meren/ eñ inden beyren/ dede hi gelijc indē lāmerē
der scapen/ En sloech hi in zijnder ioncheit den rue
se niet doot? eñ nā den lachter wech vandē volcke/
In op te heffen zijn hant/ worp hi den ouermoet Ie
Golie af in eenen steen der slingeren/ daer hi dē al=
machtigen God aenriep/ eñ hi gaf hem stercte in zijn
der rechter hant/ enē sterckē man wech te doē/ eñ
den hoorne zijns volcs te verhogē/ Also glorificeer
de hi hem in thien duysenden/ eñ loofde hem in die
lofsegghinge des HEREN/ in dien dat hi hem de
crone der glorien gaf/ Want hi vernielde die vian=
den aen alle siden eñ hi wtwortelde Philistijm die
wedersakers/ tot op den dach vā hedē / Hi wrecf B
haren hoorne te stucken/ tot inder eewicheit/ In al
len sinen wercken heeft hi den alderhoochsten ghe
looft/ ende eer toe gescreuen.

Hi loofde dē HERE vā al zijnd hertē/ eñ hi be
minde hē/ die hem gemaect heeft/ eñ gaf hē macht
tegen den outaer/ eñ in harē geluyt maecte hi soetē
sanc/ Eñ op die hoge tiden/ heeft hi cieraet gheordi
neert/ totter voleindinge des leuens toe/ op dz si dē
naē des HEREN soudē louē/ eñ si vroech Gods
heilicheit soudē verbreidē/ Die HERE heeft zijn
sondē gesuyuert/ eñ heeft sinen hoorne verhoocht
inder eewicheit/ Eñ hi heeft hē dz verbōt des rijcs C
gegeuē/ eñ dē stoel ō glorië in Israel/ Na hē stōt op ij.re
eē wijs sone/ met name Salomō/ om dië worp hi
alle machticheit ō viandē neder/ Salomō regneer=
de indē dagē des vredes/ dē welckē God alle vian
dē onderworp/ op dz hi eē huis in sinē name soude
stichtē/ eñ soude heilichz bereidē inder eewicheit.

Also hi geleert was in zijnder ioncheit/ Ende hi
is met wijsheit veruult als een riuiere/ ende zijn siele
ontdecte dat lant/ eñ hi heeft veruult die raetselen D
in gelijckenisse/ ende sinen name is verre totte eylā
den vmaert/ ende hi wert bemint om zijns vreets
wille/ Die landē zijn verwondert/ in zijn liedekens
ende bispraken/ in zijn gelijckenissen eñ wtleggin=
gē/ eñ vandē name des HEREN Gods/ wiens
toenaame is god Israels/ hi heeft gout vergadert
als latoen/ ende hi verghaderde dat siluer als loot.
Ende hi wert in ongeordineerde liefde ghenicht/
tot den wiuen/ ende hi wert van sinen eygen vlees=
sche vwonnen. Hi gaf een smette in zijnder glorien
ende hi onthcilichde zijn saet/ om gramscap in te bren
gen op sinen kinderen/ ende een leet na zijn bliscap/
op dat hi een in tween gedeelt soude maken/ eñ wt
Ephraim een ongetrou afuallich rijc worden

Maer God en sal zijn ontfermherticheit niet la= iij.re
ten/ ende hi en sal niet scorē noch wtwissen zijn werc
ken/ noch hi en sal die neuen zijns wtuercorenens
niet vliesen vādē stāme/ Eñ een saet dz van hem quā
ende hē lief hadde/ dat en heeft God niet heel vdaē
met heeft noch een nacomelinck ende oor in Jacob
gegeuē/ ende wt Dauid eē wortel/ Ende Salomō
hadde eē eynde met sinē vaderē/ Ende hi liet na hē
achter vā sinē sade/ des volcx sotheit/ ende enē dye
geē vstāt en had/ te wetē/ Roboā/ die dz volc midts

sinen raet afkeerde/eñ Jeroveā den sone Nabath/
die Israel dede sondigē/eñ gaf Ephraim dē wech
te sondigē/dat hare sondē eñ misdaden te veel wer
den/dat si ten lestē wt dē lāde verdreuē werdē/Ja
alle schalcheit heeft hi ghesocht/ tot dat dye wrake
ouer haer quam.

Vandē propheet Elia/vandē duechdelikē co-
ninc Ezechia/eñ dē propheet Esaia Ca.xlviij

A Doe die prophete Elias stont op als
een vier/eñ sijn woordt berndе als eē
fackel / Die den hongher onder hen
brocht/eñ die hē veruolgedē mz haer
der nidicheit/ sijn luttel ghewordeu/
Wāt si en mochtē die geboden des HEREN nyet
verdragē/ Mits des HEREN woort/hielt hi dē
hemel/eñ hi worp driemael dat viere der aerdē vā
hē/Also is Elias heerlic gemaect in sinen wonder
lichedē/Eñ wie mach hem beroemē zijns gelijc te
sijn/Die indē woorde des HEREN Godts / den
doodē weder dede comen vāder hellē/die de conin-
gen neder werp totter verderfnisse/hi brack haer-
macht lichtelic/eñ die heerlike vā haren stoele Die
in Zion dat oordeel hoorde/eñ in Horeb die oorde
len der wrakē Hi prophetеert dē coninghē die wre-
ke/eñ maect die prophetē na hē. Hi is op genomen
indē storm des viers/indē wagē der vieriger paer
den/Die ingescreuē is indē oordeele der tiden/ die
gramscap des HEREN te versaechten/des vaders
herte te versoenē tottē sone/ eñ weder op te stellen
Jacobs geslachte/Wel dien die v sagē / ende inder
vrientscapē vercieert/sijn/wāt wi leuē allee dit leuen
maer nae der doot en sal onsen name alsoodanich
B niet sijn

Luc.ix Elias die indē strom bedect is/eñ in Elizeo is si
i.t.ij. nen geest veruult/In sinē dagē en heeft hi dē prin-
cen niet ontsiē/eñ niemāt en verwan hē met mach
te/noch geē woorten ginck hē te bouē eñ sijn doo-
de lichaē prophetеerde/In sinē leuē maecte hi wō-
dere/eñ in sine doot wrachte hi wonderlichedē. In
allē desen/en bekeers dat volc geen beteringhe/eñ
en ghinc niet af vā sine sonden/tot dat si van haren
lāde verworpē sijn/eñ sijn verstroeyt in allē landē
eñ daer is seer luttel volcx ouergebleuen/eñ eenen
prince in Dauids huys/Sommige van hen/deden
dat Gode behaechde/Maer die ander deden vele
sonden

Ezechias bewaerde die stadt eñ leyde dat wa-
ter te midden in die stadt/ende groef die rootse met
C yser / eñ timmerde eenen put aent water / Jn sine
dagē ghinck Senacherib op/eñ seynde Rapsacen/
eñ hi hief sijn hāt op tegen hen/eñ stack sijn hāt wt
in Zion/eñ hi is houeerdich ghewordē midts sijn
macht/Doē sijn haer hertē eñ haer hādē beweecht
eñ si haddē smerte/als barēde wiuen/Eñ si anrie
pen den ontfermhertigē HERE/Eñ haer handē
wtstreckēde/hieuen sise op/eñ die heylige HERE
God hoorde haestelic haer stēme/ hi en gedachte
haerder sondē niet/noch hi en gaf se den viandē nz
D maer hi suuerdese door die hāt des heyligē prophe
ten Esaye/hi werp die heyrleghers der Assyriers
ter neder/eñ die Engel des HEREN vernielde-
se/Wāt Ezechias dede dat Gode behaechde/eñ hi
ghinc sterckelic indē wech Dauid sijns vaders/den
welckē hē beual Esaias die grote propheet/eñ ge

trou in Gods aēschouwē. In sinē daghē ghinc dye
sonne achterwaerts/eñ verlēgde den coninck sijn
leuē/In grotē gheeste sach hi die laetste/eñ hi ver-
trooste de die rouдragēde in Zion tot inder eewic-
heyt toe/hi thoōde toecomēde eñ heymelike din-
ghen/eer si ghescieden

Vādē vromē coninc Josias eñ sine eerlike wer
kē/Hoe dat die stadt vā Jerusalē eñ alle dat volc
te niet gebrocht sijn door die scalchz vādē āderē
godlosen coningē/Van Jeremia Ezechiel eñ dē
nauolgēdē prophetē. Van zerubabel ende Jesu /
Jocedechs sone/van Nehemia/Enoch Joseph/
Sem Seth/eñ Adam Dat.xlix.Capittel

A Osias gedachtenisse is gelijc als een werc des apotekers/die veel costelic- iiij.reg.
ker eñ welrieckender dinghē tsamen xxij
menget. Sijn gedachtenisse sal in allē
mōdē werdē versoet als hunich/ eñ
als soeten sanc in die weerschappen des wijns / hi
was gestiert vā God ter boetē des volcx/eñ hi de
de wech die vereyngē der godloser Eñ hi stierde
sijn herte tottē HERE/eñ indē dagē der sonden/
stercte hi die goddienstichcit/Alle coningē / behaluē
Dauid/Ezechiā/eñ Josiam/hebbē sonde gedaen/
Wāt die coningē Juda/hebbē des alderhoochsten
wet verlatē/eñ si hebben Godts vreese versmaet
Want si hebbē haer rijc dē anderē gegeuē/eñ haer
glorie vreēden geborenē volcke/si aēstakē die wt-
uercoren stadt der heilicheit/eñ si maecten sijn we
gen woest in Jeremias handē/wāt si hādeldē hem
qualic/die vā smoeders buyck een prophete gewey- B
licht wert/om te keerē/wt te treckē/eñ te verdoē/
eñ weder te timmerē eñ te vernieuwen

Ezechiel die dat aenschouwen der glorien sach
welcke hi hē thoōde indē wagē Cherubim/Want
hi gedachte der viandē indē regē/den gheenen veel
te doē die rechte wegē thoōdē/Eñ der twelf pro-
phetē veenē/groeydē vā haerder plaetsen/Wāt si
stercte Jacob/eñ si verlosten hē in dat geloue haer
der cracht.

Hoe sullē wi Zorobabel grotelic ghenoech ghe
prisen/wāt hi is oock als een tekē eñ seghel/ in dye i.es.iii. &
rechte hāt Israels/Eñ Jesum dē sone Josedechs/ iii.es.ij.
die in harē dadē het huys stichtē/eñ verhoochdē dē C
tēpel/die den HERE heilich was/bereyt ter ewi
ger glorië/Ende Nehemias is in die gedachtenisse
veels tijts/die ons oprechte die om geworpē mue
rē/eñ dede die poortē/eñ die slotē staē/die onse hu
sen oprechte/Niemāt en is geborē opter aerdē/ge
lijc als Enoch/wāt hi is ooc op genomē vāder aer
den/Eñ Joseph die een mēsche geborē is/eē prin
ce der broederē/een vastichz des volcs/een regeer Heb.xi.
der der broederē/een vastmakinge des volcx/ende
sijn beenē sijn besocht/eñ si propeteerden nae dye
doot Seth eñ Sem hebbē glorie bi die mēschē ver ge.i.ij.ix
cregē/eñ bouē alle dierē Adam in sinē oorspronc

Lof ende prijs Simons des soens Onie
Dat.l.Capittel.

E Imon Onias sone/die grote priester
die dat huys in sinē leuen onderstette
de/eñ in sinē dagē stercte hi dē tēpel/
Die hoocheit des tēpels is ooc vā hē
gesticht/die dubbele timmeringe/eñ
die hoge wādē des tēpels/In sinē daghē vielē sy-
den die puttē der waterē/eñ wordē veruult bouē

maken/Die sijn volc besorchde/ en̄ verlostese vāder verderffenisse. Die sijn stat bewaerde/ en̄ datse niet belegē en wert/ Die vermocht die stadt te wijdene die glorie verreecht in des volcx wandelinge/ en̄ hy wijdede den ingāc des huys en̄ des vrijthoofs/ Ghelijc die morgen sterre/ uit midden des neuels/ en̄ als een volle mane in haren dagē lichtet. Ende als een blinckende sonne/ alsoo blincte hi indē tēpel Gods/ Als die blinckende boge/ onder die wolckē der glorien en̄ als een roosbloeme/ indē meydagē/ en̄ ghelijc die lelien die inden doorganc des waters sijn/ en̄ als wel rieckende wieroock indē dagen des somers. Als blinckende vier/ en̄ als wieroock bernēde inden viere/ Als eē dicht gulden vat verciert met alderhā de costelike gesteente/ Als een wtspruytende olive en̄ eenē cypressenboō/ hē in die hoocheyt verheffende
B In dien dat hi dat cleet der glorien ontfinc/ en̄ gecleet wert in volmaectheit der duecht/ inden opgāc des heyligen outaers/ so gaf hi glorie/ dat ghewaet der heylicheyt/ Maer in te ontfaen die deelē vander priesters hant/ en̄ hi staēde neffens den outaer. Om trent hē was dien rinc der broeders/ en̄ als die plātinge des cederbooms inden berch Libanon/ alsoe stonden si om hē als palmtackē/ en̄ alle die kinderē Aaron in haer eerlike cieragie.

Maer die offerhāde des HEEREN was in harē handen/ voor alle die vergaderinge Israels/ en̄ bedienēde die voleyndinge optē outaer/ om te meerderē des hogē conincx offerhande/ stac hy sijn hant voort in dat dāc offer/ en̄ schincte vādē wijndruyuē bloede/ hi wtstortede in dz fundamēt des outaers enen goedē ruec/ den alderhoochsten prince.

C Doē riepē die kinderen Aaron wt/ en̄ si bliesen in dē geslegenen basuynē/ en̄ si dedē een groote stem me horen/ tot gedachtenisse voor God/ Doen verscricte allet volc te gader/ en̄ si vielē op haer aēsicht ter aerdē/ dē HEERE harē God te aēbeden/ en̄ gebeden te geuen/ den almachtigen hooghen God/ Ende si vermeerderende singhende met haeren stemmen/ ende in dat groote huys is een gheluyt vol soeticheyts gemaect/ En̄ dat volc badt den hogen HEERE indē gebede/ tot dat die eere des HEEREN was volbracht/ en̄ si volmaectē haer offerāden. Doē nedercomēde stac hi sijn hādē wt tot alle die vergaderinge der kinderē Israels/ Gode glorie te geuen van haren lippen/ en̄ in sinen name tē
D glorieren.

En̄ hi dede ander werf sijn gebet/ willende toonen die dācsegginge Gods/ te weten also/ Ghi alle segt lof en̄ dāc den HEERE onsen God/ die groote dingē in allet lāt heeft gedaen/ die onse dagen van onser moeder buyc verheuē heeft/ en̄ heeft met ons na sijn ontfermherticheyt gedaen/ hi geue ons vrolicheyt des hertē/ en̄ vrede te werdē in onsen dagē in Israel/ Ten ewigē dagen Israel te gelouē/ dat Gods ontfermherticheyt met ons is dat hi ons verlosse ter bequamer tijt. Mijn siele hatet twee volckē/ maer dat derde en is geen volc dat ic hate/ Die
D sittēde inden berch Samarie en̄ Philistijm/ en̄ dat sotte volc dat in Sichimis woont.

Ic Jesus een sone Sirach Eleazari vā Hierusalē/ heb dese leringe der wijsheyt/ en̄ des verstants/ in desen boec gescreuē/ en̄ die wijsheyt wt mijnder hertē gestort/ Wel dien die in desen goeden ōgaet/ en̄ diese in sijnder herten set/ sal altoos wijs sijn/ Ist dat hi dese dingen doet/ so sal hi tot allen dingē sterc sijn/ want dat licht des HEEREN is sinē voetstap

Dat gebet Jesu Sirachs sone

¶ Die wijsheyt roept den onverstandigē tot haer

¶ Dat.li.Capittel

Ic sal v belidē HEERE coninc/ ende ic sal v tsamē louē God mijnē salichma A
ker. Ic sal uwen name beliden/ Wāt ghi sijt mi een hulper/ ende eē bescheermer gewordē/ en̄ ghi verlostede mijn lichaē vander verderffenisse/ vādē stricke der verradersscher tongē/ ende vādē lippē werckēde luegenē en̄ ghi sijt mi een hulper geworden/ tegen dye gene die mi omcingeldē. En̄ ghi hebt mi vlost na die menichfuldicheit der ontfermherticheyt ws naēs/ Vādē brullēdē die bereyt warē om mi te verslindē/ en̄ vā den hādē der geēre die mijn siele sochtē/ En̄ vādē poortē der tribulatiē/ die mi omuaen haddē/ en̄ uit middē des viers en bē ic niet verbrant/ Vander diepten der hellē/ en̄ vander besmetter tōgen/ en̄ vandē woordē der luegenē/ vādē ongerechtigē coninc/ en̄ van die onrechtuaerdige tonge hebdi mi bescermt.

Mijn siele sal den HEERE louen totter doot toe/ B
wāt mijn leuen was wakēde nederwaerts ter hellē/ Si hebbē mi vā allen siden omringt/ en̄ daer en was niemāt die mi mochte helpē/ Ic was siēde tot ter mēscē hulpe/ en̄ siet/ si en was niet/ O HEERE doe gedacht ic uwer ontfermherticheyt/ en̄ uwer medewerckingen/ die van beginne sijn/ want HEERE ghi verlost die ghene dye v onbeyden/ en̄ verlostse vander heydenen handen.

✠ Ic heb mijn gebet vander aerden op laten gaē/ en̄ ic heb die doot met woordē afgebedē/ Ic aēriep den HEERE minē vader/ dat hy mi niet sonder hulpe en soude verlatē/ indē dage der tribulatien en̄ in dē tijt der houerdiger/ Ic sal uwen name gestadelic louen/ en̄ ic sal diē mede louē inder belidinge/ en̄ mijn gebet is verhoort/ En̄ ghi verloste mi vander ongerechtiger tijt/ Daer om sal ic beliden/ en̄ ic sal v lof seggen/ en̄ ic sal des HEEREN name groot ma
ken/ Als ic noch ionc was/ en̄ eer ic verdwaelde/ so C
socht ic opēbaerlic wijsheyt in minen gebede/ Daer om quā ic voor dē tēpel/ en̄ sochtse totte laetstē toe Doē bloeydese mi/ gelijc eē vroech ripēde druue. ✠

Mijn herte verblide in haer en̄ minen voet wandelde eenen rechten wech/ van mijnder ionchent om dersocht icse/ ic buychde mijn oore een weynich/ en̄ ic ontfincse/ Ic heb in mi seluen vele wijsheyts ghevonden/ en̄ ic ginc daer seer in voort/ Die mi wijsheyt geeft/ dien sal ic eere geuen/ Want ick ben beraden dat icse doen soude/ ic hebbe tgoet ernstelijc gemint en̄ ic en sal nyet bescaemt werden.

Mijn siele heeft daer inne ghewoistelt/ ende in haer te doen/ ben ick vast ghemaect/ Ick stac mijn handen wt int hooge/ ende mijn onwetentheyt bekende ic/ ende si verlichtede mijn onwetenheden/ Ic stierde mijn siele tot haerwaert/ ende in reynicheyt vantickse/ Van beghin aen/ heb ick mijn herte met haer becommert.

Daer om en sal ic niet gelaten werdē/ Minē buyc D
is gestoort/ haer soeckēde/ Daer om sal ic eē goede besittinge vercrigē/ Wāt die HEERE heeft mi die tōge gegeuē tot minen loue/ en̄ mz haer sal ic hē louē

Coemt tot mi ghi ongeleerde/ ende vergadert v in dat huys der ondwijsinge

Wat vertoeft ghi noch/ende wat segt ghi in desen? V sielen dorsten anrteliken seere/ Ic dede minē mont open/ende sprac/Coemt ende coopt v wijsheit sonder siluer/ende worpt uwen hals ondr haer joc/ende v siele ontfange wijsheit. Want si is na bi ende laet haer vinden. Siet met uwen oghen / dat ic een weynich gearbeyt hebbe/ ende ick hebbe mi vele rusten geuondē/ Ontfanct die wijsheit/ so sult ghi veel siluers ende ghouts besitten/ V siele verblide in zijn ontfermherticheit/ en de en scaemt v zijns loofs niet werct zijn werc in tijts/ ende hi sal v uwen loon geuen in zijnder tijt.

Hier eyndet dat boec Ecclesiasticus

Hier begint Salomons ghebet

Ende Salomon buychde zijn knien in die tegenwoordicheit der gehelder gemeintē Israels/ende hi hief zijn handen op totten hemel/ Ende seyde O HERE God Israel/daer en is geen God wes ghelijck/inden hemel bouē/ noch inder aerden benedē/ghi die daer hout v verbont/ēn v ontfermherticheyt diinē knechtē / die voor v wandelē in geheelē hertē/ Ghi die Dauid minen vad uwē knechte hebt ghehoudē/al het gene dz ghi hē gesprokē hebt/ēn hebt gesprokē in uwē monde ende in uwer hant hebt ghijt veruult/alst nv desen dach blijct/Ēn nv O HERE God Israels/hout uwen knechte Dauid minē vader/dat ghi hem gesprokē hebt/seggēde/V en sal genen man gebrekē voor minē aensichte/sittēde indē throone Israels/ Maer nochtans/ist dat v kinderen mijn wet bewarē/ēn in minen gebodē wādelen/gelijc ghi voor mi gewādelt hebt/ Ēn nv O HERE God Israels/laet diin woort warachtich werdē dat ghi uwē knechte Dauid hebt ghesproken.

Want ist dat God warachtelic mettē menschē opter aerdē heeft gewādelt? Ist dat den hemel/ ēn der hemelē hemelē/v niet genoech en siin/hoe vele meer dit huys dat ic ghetimmert hebbe! Maer siet tottē gebede ws knechts/ēn tot siin smeekinghe / dat ghi O HERE mijn God/verhoort dat lof ēn gebet /dat v knecht heden voor v doet/ēn v oogen moeten dach ēn nacht ouer dit huys siin/bouen die plaetse/daer ghi af ghesept hebt/ Minen naem sal daer siin/wilt horen dat ghebet/dat diin knecht in deser plaetsen doet/ Ēn wilt inden hemel verhooren/dat smeekē diins knechts / ēn diins volcx Israhels/dwelc si hier doen sullen / in dese stede diinre woningē/ēn als ghijt hoort/genadich wilt siin. Ic

Hyer beghint dat.xiij. Capit. Daniels.welck niet int Ebreeusch maer in Theodotionis ouersettinghe staet.

Die historie van Susanna ende Joakim haren mā/Ende vādē twee priesterē oft ouders die mz haer begeerdē te sondighē/ende siin van Daniele den prophete ter doot verwesen.

Dat.xiij.Capittel

A Daer woonde een man te Babilonie/ ende hiet Joachim/ende hi nā eē huisvrouwe/gheheeten Susanna/Hilkie dochter/die wter matē schoon was/ ende God vreesende/Ēn wāt haer ouders gerechtich warē/so onderwesē si haer dochter na Moyses wet/ Ende Joachim haer mā was seer rijc/ende hadde enē bogaert bi zijn huys /ēn dye Jodē vgaderden tot hē/ om dat hi die eerlicste van allen was/ende in dič iare siin twee oude rechters gestelt/vā welckē de HERE gesprokē heeft. Alle boeuerie die in Babilonie is gecomē/ is wt die ouders/dat is vādenrechterē wtgeghaē/dye dat volc schenē te regerē / Dese quamē dicwils tottē huyse Joachim ēn alle die wat int gerechte te doē haddē quamen tot desen.

B Als tvolc smiddaechs weder keerde/so ginc Susanna in/ende wādelde in haers mans hof/ Ēn dye Oudē sagē se dagelicx ingaē ēn wādelē/ende si ontstaken in haerder begeerlicheit.

Ende si keerdē harē sin auerecht ēn si neychdē haer ogen af/ dat si den hemel niet sien en souden/ noch dat si der rechtueerdiger oordelē niet gedencken en soudē Wāt si warē beide met haerder minnen gewōt/ noch si en gauē malcāderē haren noot niet te kēnē / Wāt si scaēdē hen haer begeerlicheyt malcāderē te kennen te geuē / willēde bislapē met haer/ Ende si namē dagelicx hoede / om haer te siē Ende deē seyde tottē anderē. Laet ons thuys gaen wāt het is maeltijt. Ende wtgaende/schieden si vā malcanderen

Ende als si weder warē gekeert/quamē si te gader/ende die sake vā malcāderē ōdervragēde/ velē dē si haer begeerlicheit/ Ende doē int gemeyn/stelden si den tijt/ wanneer si Susannam alleen mochten vinden.

C Maer het geschiede/als si enen bequamē dach waer namē/ so ghinc Susanna gelijc si gewoonlic was/spacerē/ende niemāt met haer/dā twe ionge maechdē/ēn wilde gewasschē werdē indē bogaert wāt het was heet/ende daer en was niemāt/dā die twee Ouders die hen seluē daer heymelijc verborgen haddē/ende aēscouwende haer. Aldus seyde si dē meyskēs Brēgt mi olie ende Melissa water/ēn sluyt die duerē des boegaerts/ dat ic gewasschē werde/Ēn si dedē gelijc si gebodē hadde/ ēn si slotē die duerē des bogaerts/ ēn si gingē achter wt/ om die dingē te halē/die si geheetē hadde Ende Susanna en wiste niet/dat die Ouderen daer binnē verborghen waren.

D Als die meyskēs wt warē gegaē / so stōden dye twee Ouderē op/ēn liepē tot haer ēn seydē. Siet/ die duerē des bogaerts siin ghesloten/ ēn niemāt en siet ons / ēn wi hebbē eenē lust tot v daer om consenteert ons / ēn vermenget v met ons Ist dat ghi

niet en wilt/so sullē wi getuygenisse teghē v seggē als datter een ionc gheselle met v heeft gheweest/eñ dat ghi die meyskēs om dier sakē wille/vā v sont/ Susanna versuchtede/eñ sprac/O wee des anxts die mi omuāgē heeft/Wāt ist dat ic dat doe/so gewort mi die doot/maer ist dat icx niet en doe/so en sal ic v hādē niet ontvluchtē. Mer het is mi beter/ sonder dat werc in uwe hādē te vallē/ dā te sondigē int aēscouwē des HEERE. Eñ Susannā riep wt met luyder stēme/ Maer die Oudē riepē oock wt tegē haer/ Eñ deene liep totter dueren des bogaerts/ eñ dedese opē. Hier om/als die knapē des huys dat geroep hoordē inde bogaert/so braken si ter achter dorē in/dat si soudē sien/wat het ware/ Maer na dat de Ouden gesprokē hebbē/so scaemdens hen die knechtē met allē seer/wāt noyt sodanigen reden van Susanna gesept en was.

Het is beter sterven dā ouer spel doē

Eñ het is den dach vā morgē geworde/ Eñ als volc tot Ioachim harē mā quā/so quamē die twee Ouders oec/vol met ongerechtige gepeysen/tegē Susanna/dat sise dodē souden/ Eñ si seyden voor tvolc/ Seynt tot Susannam Hilkie dochter/Ioachims huysurouwe. Ende terstont seynden si nae haer/Eñ si quā mz harē vader/eñ moeder/eñ kinderē/eñ niet alle harē magen/ Susanna was seer teeder/ende scoon vā aēsichte/Maer die scalckē beradē/datmē haer den doec vādē hoofde doē soude wāt si was bedect/op dat si immer ten minstē also versaet mochtē wordē/vā haer der scoonheit/Hier om weendē haer magen/eñ alle diese kenden.

E Die twee Ouders opstaende/te midden onder tvolc/ so leydē si haer hādē op dat hooft vā Susanna/Die welcke weenēde/tē hemelwaert sach/wāt haer herte had betrouwē inde HEERE/Eñ dye Ouders seydē Als wi allēē inden bogaert wandelden/so is dese met twee meyskēs ingeghaē/ende si sloot die duerē des bogaerts/eñ si seynde die meyskens vaestelic vā haer wech/Ende tot haer quā eē iongelinc/die verborgē was/eñ sliep met haer. Eñ als wi indē hoec des bogaerts warē/ siēde die bouerie/liepē wi tot hen/eñ wi saghē dat si te samē vmengt worden.

Eñ wi en constē dien niet gegripē/wāt hi stercker was dā wi/ende hi brac die duere op eñ sprant wt/Maer als wi dese gegrepē haddē/vraechdē wy haer wie dese iongelinck was/eñ si en wildes ons niet te kēnen geuē. Vā deser sakē sijn wi getuygē/ Die menichte geloofde hen als Oudē eñ rechters des volcx/eñ si vōdoēde Susannā totter doot/Susanna riep wt/met luyder stēme/eñ seide. O ewige God/die eē bekēnaer der verborghētheden sijt/ die alle dingē weet/eer si geschiedē/ghi weet dat si een valsch getuych tegē mi ghegeuē hebbē/ eñ siet ic moet steruē/hoe wel ic geē deser dingē gedaē en hebbe/die dese valschelic tegē my versiert hebben. God verhoorde haer ghebet.

H Eñ als si ter doot waert gelept wert/so verwecte die HEERE den heiligē geest des ionghē kints/ wiēs naē was Daniel/ Eñ hi riep met luyder stēme/ Ic ben reyn vā deser bloet/ Eñ alle tvolc tot hem ghekeert/seyde Wat is dese redē/welcke ghy ghesprokē hebt? Daniel stelde hē middē onder haer ledē/eñ sprac. Sijt ghi kinderē Israels soe dwaes niet oordeelēde noch bekēnende dat waerachtich is ghi hebt verdoet die dochter Israels/keert weder ten gerechte/wāt si hebbē een valsche getuygenisse teghen haer ghesproken

Aldus keerde dat volc weder om met haesten/ eñ die Ouders seide hē. Coēt eñ sidt int middel vā ons/eñ geuet ons te kēnē/wāt God heeft v die eere der outheit gegeuē. Ende Daniel seyde tot hen Sceit dese twee van malcāderē/eñ ick salse ondersceidēde oordelē/Aldus als si ghesceiden warē deē vandē anderē/so riep hi een van dien/ eñ seide tot hē. O du groote scalc/nv sijn v sondē om gecomē/ die ghi langhe tijt geplegē hebt/oordelēde onrechtuaerdige oordelē/die ontsculdige verdruckēde/eñ die schuldige vrylatēde/hoe wel die HEERE sept/ Den ontsculdigē eñ rechtueerdigē en sult ghi niet dodē. Nv dan ist dat ghise ghesien hebt/segt onder welken boom/dat ghise gesien hebt tsamē sprekende. Hi seyde/onder den Mastbesien boom/Daniel seyde/te recht hebt ghi in v hooft gelogē/wāt siet/ die Engel Gods/heeft dat vonnisse vā hē ontfaē/ eñ sal v te midden van een snyden

Exo. pro.

Eñ dien wech gedaē sijnde/hiet hi den anderē comen/eñ seide hem Canaans saet/eñ niet Iuda/ die schoone gedaente heeft v bedroghē/eñ die bose begeerlicheit/heeft v hert omghekeert/ Also hebt ghi mettē dochterē Israels voormaels omgegaen die cōsenteerdē v/wāt si v vreesdē/Mer die dochter Iuda en heeft v boosheit niet ghedoocht. Nv segt mi dan/onder welcken boō hebt ghise beclipt/ te samen sprekende? Hi seyde/onder den Granaet appel boom. Maer Daniel seide hē. Ghi hebt ooc te recht in v hooft gelogē/wāt die Engel des HEREN verwacht/hebbēde tswaert dat hi v te middē van een houwe/eñ v beyden doode

G Hier om so riep alle die vergaderinge wt/ met luyder stēme/eñ gebenedidē God/die behout die ghene die in hē hopen. Eñ stondē tsamē op teghen die twee ouders/want Daniel hadse wt haren eygen mondē verwonnē/dat si een valsche getuygenisse haddē gesept. Eñ si dedē hen/ gelijc si qualick haddē gedaē tegē harē naestē/op dat si na die wet Mosi soudē doē/ eñ si dodense. Eñ dat onschuldige bloet wert verlost in dien daghe.

De. v. Le. xx. Pro.

Hilkias/eñ sijn huysurouwe loofdē God voor haer dochter Susanna/met Ioachim haren man/ eñ met allen den maghen/om dat in haer geen oneerlicheit ghevondē en ware/ Eñ Daniel is groot geworden int aenschouwē des volcx/van dien daghe/eñ voort ane. Ende die coninc Astiages is tot sinē vaderen geset/eñ Cyrus die Perser/ontfinck sijn rijck

¶ Die historie vandē beelde te Babilonie Beel genoemt/welckē daniel die prophete brack/ende ooc dē draeck doode/waer omme hi inden cuyle voor dē leeuwen ghewoorpē wort/daer hē naeses dagen als hem hongerde/ van Habacuck teten gebracht wert

Dat.xiiij. Capittel

Aniel was des coninx ghast/eñ gheeert bouē alle sijn vriendē. Eñ bi die Babiloniers was eenē afgod gheheeten Beel/eñ aē hē werdē alle dage te cost ghelept/twaelf maten bloemen/ ende veertich schapē eñ ses grote cruycken wijns Die coninc selue viēde desen beelde/eñ hi ginc alle

dagen hē aenbiddē/ mer Daniel aenbat sinen God
Eñ die coninc seyde hē/ waeromme en aenbidt ghi
Beel niet? hi antwoorde eñ seyde tot hē. Wāt ic en
aenbidde geene afgoden met handē gemaect/ mer
dē leuenden God/ die welcke hemele eñ aerde ghe
schapen heeft/ eñ heeft macht ouer alle vleesch.
Doen seide die coninc tot hem/ en dunct v niet dat
Beel een leuēde God is? oft en siet ghi nz hoe veel
dat hi dagelicx etet eñ drincket? Eñ Daniel seyde al
lachēde/ O coninc en doolt niet/ Wāt dese is binnē
slijckich/ eñ vā buyten eerensch of metaelsch/ noch
hi en etet niet/ tot eenigher tijt.
B Eñ die coninc wert grā/ eñ riep alle die priesters
tot hē/ eñ hi seyde hen Het en si dat ghi mi segghet/
wie dese is/ die desen cost etet/ soe sult ghi steruen/
mer ist dat ghi toont dat Beel alle dese dingē etet/
so sal Daniel steruē/ wāt hi heeft in Beel geblasphe
meert/ Eñ Daniel seyde dē coninc. Het gesciede also
na uwē woorde/ Die priesters Beel waren tseuen
tich wtgenomē dye huysurouwē/ eñ die kinderen.
Eñ dye coninc quā met Daniel in Beels tempel
eñ die priesters seyden Siet wi sullen buytē gaē eñ
heer coninc/ sedt ghi die spise/ eñ scēct den wijn/ eñ
sluytet die duere/ eñ segeltse met uwē rinck/ eñ eest
dattet niet al van Beel geten en is des smorghens
als ghi daer coemt/ so sullen wi steruen/ oft Daniel
die tegē ons gelogē heeft/ si betroudē/ wāt si haddē
ōder die tafel eenē verborgenē inganc gemaect/ eñ
door dien gingen si altoos in/ eñ verslonden dat.
Aldus ist gescliet/ na dien dat si wtgegaē waren
eñ die coninc settede spijse voor Beel/ soo ghebood
Daniel sinē knapē/ eñ si brochtē asschē/ eñ hi siftese
ouer alle den tēpel/ voor dē coninc/ eñ si gingen wt
eñ sloten dye duere/ eñ segeldense met des coninct
rinc/ eñ si gingen wech/ maer die priesteren gingen
daer snachs inne/ na haer oude gewoonte eñ hare
huisurouwen/ eñ hare kinderen/ eñ si atent eñ drōc
kent/ altemale.
Die coninc stont smorgens vroech op/ eñ Daniel
met hē/ eñ dye coninc seyde. Daniel en zijn die sege=
C len niet gants/ eñ geheel? hi antwoorde/ ia here co=
ninc/ si zijn gants/ eñ geheel/ Eñ ter stont als hi die
duere op gedaē had/ sach die coninc dye tafel aē/ eñ
riep wt/ met luider stēmen/ o Beel ghi sijt groot eñ
bi v en is geen bedroch Eñ Daniel lachte/ eñ hielt
den coninc/ dat hi niet binnen en soude gaē/ eñ seide
Siet dat plaueysel/ aenmerct wiēs voetstappē dat
tet zijn. Eñ die cōic seide/ ic sie voetstappē der mā
nen/ eñ wijuen/ eñ iouger kinderen/ eñ die coninck
wert grā/ doē greep die cōic die priesters/ eñ hair
huisurouwen/ eñ hare kinderen/ eñ si toondē hē die
vborgē sluipduerkens/ door welcke si in gingē/ eñ
verteerden tgene dat op die tafel was. Hier om soe
dodese die coninck/ eñ hy leuerde Beel in Danielis
macht/ die hem eñ sinen tempel om worp.
Eñ in die plaetse was eenen groten draec/ eñ die
Babiloniers diēden hē. Eñ die coninc seide tot Da
niel/ Sēgt ghi ooc dat desen metalen oft coperē is?
Siet hi leeft/ hi eet ende drinct/ Daer om en moecht
ghi niet seggē/ dat hi geen leuende Godt en is/ hier
om aēbidt hē. Eñ Daniel seide den coninc/ ic aēbid
de dē HEERE mijnē God/ want hy is een leuende
God/ maer dit en is geen leuende God/ maer heer
coninc/ geeft ghi mi macht/ ick sal den draec sonder
sweert oft stoc dootslaen. Eñ die coninc seyde/ ick
geue v die macht/ Doen nam Daniel pec ende ruet
ende hayr/ ende hi soot dat te gader/ ende hi maecte
clompen/ ende stiet inden mont des draecs/ eñ dē
draec berstede Eñ Daniel seyde/ siet wiē ghi diēde
Doen die Babiloniers dat hoorden/ zijn si mach
telic verbolgen/ ende vergadert zijnde tegen dē co=
ninc/ seyden si/ die coninc is een Jode geworde/ hi
heuet Beel laten verderuen/ hi heuet den draecke
verworghet/ ende die priesters gedodet.
Eñ als si totten coninc quamen/ seidē si * Leuert D
ons Danielē/ oft anders sullen wi v doden/ eñ alle
v huysgesin/ Die coninc sach/ dat si crachtelic tegen
hē in drongen/ ende mits nootsaeclichz gedwongē
leuerde hi hen Danielem/ den welcken die Babi=
loniers inden cuyle der leeuwen worpen/ Eñ hy
was daer ses dagen/ in dien cuyle waren seuen leeu
wen/ ende hem werden dagelijckx twee lichamen/
ende twee scapen gegeuen/ ende doen en zijnder hē
geen gegeuen/ om dat si Danielem verslindē soudē
Habacuc was een prophete in dat iootsche lant
ende hi hadde te etene gecoect/ ende hi hadde broot
in een bacxken gebrocket/ ende hi ginc opt velt/ dz
hijt soude den maeyers dragen/ Ende die Enghel
des HEREN seyde tot Habacuc/ draecht dese spi
se die ghi hebt in Babilonien/ tot Daniel die inden
cuyle der leeuwen is. *
Ende Habacuc seyde HERE ic en heb Babilo E
nien niet gesien/ ende ic en wete den cuyle niet. En
de die Engel des HEREN greep hem met sinen
toppe/ ende hi droech hem biden haere zijns hoofts
ende hi settede hem in Babilonien/ op den cuyle/ in
den druysschē zijns geests/ Ende Habacuc riep/ seg
gende/ O Daniel knecht Gods/ neemt die spise die
v God gesonden heeft/ Ende Daniel seyde/ Och
HERE God ghi hebt mijns gedacht/ ende ghi en
hebtse niet verlaten die v lief hebben. Ende Dani=
el stont op ende adt/ Eñ die Engel des HEREN
voerde Habacuc ter stont weder in zijn plaetse.
Aldus quam die coninc opten seuenstē dach/ dz
hi Danielem soude bewenen/ eñ hi quam tottē cui
le/ eñ sach daer in/ ende siet/ Daniel sat int midden
der leeuwen/ ende die coninck riep wt/ met luyder
stemmen/ seggende. O HEERE Daniels God/
ghi zijt groot/ eñ hi troc hem wten cuyle der leeu= F
wen/ Mer die de saecke zijnder verderfenissen had Hest.vi.
den geweest/ werp hi binnen inden cuyle/ ende si
zijn in eenen oogenblic/ voor hem verslonden
Na desen screef die coninc aen alle volcken/ ghe=
slachten/ ende tongen/ die in allen sinen landē woō
den/ Die vrede vermeerdere haer bi v/ Dit is mijn
beuel/ Men sal inden heelen bevanck mijns rijcx/
Daniels God vreesen/ ende wel voor oogen hou=
den/ Want hi is die leuende God/ die eewelic blijft
zijn coninckrijc blijft onuerganckelijc/ eñ zijn mogē
heit duert totten eynde toe/ Hi can wel bescherme
ende verlossen/ Hi doet teeckenen/ ende wonderlijc
ke wercken/ inden hemel ende opter aer=
den/ want hi heeft Daniel van
der leeuwen cuyle
verlost.

Hier na volcht dat eerste boeck der Machabeen.

Hier begint dat eerste boec der Machabeen

¶ Vander macht Alexandri des coninc vā Macedonien/ eñ hoe hi dat rijc deelt/ van Anthiocho vāden genen die wt Israel affuielē/ vandē thirānie Anthiochi/ eñ Jammer welcke hi int volcke Gods achefs/ hoedanigen straffinghen dat God ouer haer liet comē/ om dat si hem verlatē haddē

Dat eerste. Capittel.

A Judic.i. Het geuiel na diē dat Alexander Philipssoon vā Macedonie/ die eerst ī grieckē regneerde/ dat doen hi quam wten lāde van Chetijn/ eñ doē hi verslaghen hadde Darium dē Coninck van Persen eñ van Meden/ soe maecte hi veel striden ende hi wan alre lieden vaste steden/ eñ dode die coninghen des eertrijcxs/ Ende hi voer ouer totten eynde des eertrijcxs/ eñ hi onfinc die roouen vander menichten der heidenen/ eñ dlāt rustede in sijn aenscouwē. Eñ hi vergaderde macht/ eñ eē grote sterchept/ eñ in sijn hertē verhief hi hem/ eñ hi wert houerdich/ Eñ behielt der heidenē lantscappen/ eñ der princen/ eñ si worden hem tonder om tribuyt Eñ hier na viel hi op sijn bedde/ eñ bekende dat hi steruen soude/ Eñ hi riep sijn beste edelinghen tot hem die met hem opgeuoet waren/ van sijnder iōcheyt/ Eñ dien deelde hi sijn rijchept/ doen hy noch leefde. Eñ Alexander regneerde.xij.iaer/ ende hy sterf/ eñ sijn kinderen behielden trijc elc in sijnder stadt eñ si lieten hen als coningē cronē/ na sijnder doot/ eñ haer sonē na haer veel iarē/ eñ die quaetheyt wert vermeerdert inder werelt

Eñ wt henlieden quam die wortele der boosheiden/ te weten/ die vermaerde Anthiochus/ des Coninc Anthiochi soon/ die te Romē te borge oft in ostaghē geweest hadde/ eñ die regneerde indē hōderstē eñ.xxxvij.iare/ des rijck van Griecken.

B deu.vij. nu.xxxiij Judi.ij. In dien dagen quamē wt Israel somnige bose scalckē/ eñ rieden velen lieden/ eñ seyden/ Laet ons gaen/ ende een verbont maken metten heydenen/ die ontrent ons sijn/ want van dier tijt/ dat wy vā hen gescheidē sijn/ so hebben ons vele quade dingē gheuonden/ Ende dese reden scheen goet in haren oghen/ ende eenighe vanden volcke hebben ghesent/ ende ghingen totten coninck/ ende die gaf hē die macht/ dat si der heidenen goddiensticheden doē souden.

Eñ si maecten een openbaer heidensche schole in Hierusalem/ na der heidenen wet/ ende en lietē hē niet meer besniden eñ gingē die heilighe wet af met si mengdē hē mettē heidenē/ eñ si werden vercocht dat si quaet doen soudē/

C re.xxiij Eñ dit rijc nam toe ende wiesch onder Anthiochus ende hi begonst te regnerē/ int lant vā Egiptē om dat hi bouen twe rijcken regneren soude.

Eñ hi tooch in Egiptē/ met een swaer vergaderinghe met waghenen/ met Eliphāten/ ende met reysegheers/ eñ met een groote menichte van schepen/ Eñ hi dede enē strijdt/ teghen Ptholomeum dē coninc vā Egipten/ eñ Ptholomeus ontsach hē van sinen aensicht eñ vloot/ eñ daer werter veel gewont/ eñ Anthiochus wan die vaste stedē/ int lāt van Egipten/ ende hy nam den roof int lant van Egipten.

Eñ Anthiochus keerde hem om/ na dien dat hi Egipten gheslagen hadde/ inden hōderstē ende.xliij.iare/ eñ hi tooch op tot Israel waert eñ quā te Hierusalem mz een groot heyr/ ende hi ghinck inden heylighen tempel/ met houaerdien/ eñ nam dē guldē outaer/ eñ dē cādelaer des heylichs lichts eñ alle sijn vaten/ eñ die tafel der toōbrodē/ eñ scalen/ eñ die guldē mortierkens/ eñ ooc die gordinē die cronē eñ ooc die vercieringhe/ die voor dat aensicht vanden tempel hinck/ eñ hi bracht al/ eñ hi nā al tsiluer/ tgout eñ die bequame vaten/ eñ hi nā dat heimelike tresor dat hi vant/ eñ droecht al wech/ eñ tooch wech in sijn landt/ eñ hi sloech vele lieden doot/ eñ sprac in groter houerdiē/ ende in Israhel wert groot ghescrey/ eñ in allen haren steden/ Eñ die princen eñ ouders versuchtedē eñ die iongelingen eñ die maechdē wordē ghecrenct/ eñ der wiuē schoōheit wert verwandelt/ Die brudegom ende die bruyt truerdē/ eñ die in houwelijckē staet satē weenden bitterlijc/ eñ alle dat lāt wort beruert vā den genen die daer in woonden/ ende alle Jacobs huys was tot schanden ghewordon

D Eñ na twee iaren van dien daghe so seynde die coninc Anthiochus vā sinen rentmeester indē stedē vā Juda/ eñ hi quam met groter scharē tot Jerusalem/ eñ hi sprac hem vriēdelic toe/ in loosheden eñ si geloofdē hē/ eñ hi viel haestelijckē opter stadt eñ sloechse met groter plaghen/ eñ verderfde vele volcx wt Israel/ eñ hi nam der stadt roof/ eñ hi verbrandese mettē viere/ eñ destrueerde haer huisen eñ mueren/ al om ende om/ ende si voerdē haer wiuen metten kinderen gheuanghen/ eñ si namen al haer beesten ende vee/ eñ stichten Dauids stat met eenen hoghen muer/ eñ maectese vast met hooghe torenen/ eñ si wort hem gemaect tot eenē stercken slote/ eñ daer leyden si die liedē vāden godlosen bose mannen/ eñ si worden daer machtich binnen/ eñ leyden daer binnen wapenen eñ prouantie/ vergaderende daer den roof van Jerusalem/ eñ leyden den roof/ daer op/ eñ si werden ghelept in eenen alten groter stricke.

Eñ dit wert ghedaen tot laghen vanden tēpel eñ tot eenē quaden duyuele in Israhel/ eñ si stortē veel ōnosels bloet wt al ontrende om/ in die heilige stadt/ ende si besmetten dye heilige stadt/ ende dye ghene die in Jerusalem wonende waren/ vloden om haren wil/ ende Hierusalem wert bewoont vā vreemde lieden/ eñ wert veruremt vā harē sade/ eñ haer kinderē lietense/ ende haer heerlicheyt wert verwoest/ ghelijck dye verwoeste wildernis/ ende haer hueghlijcke ende feestelike dagen/ wordē verwandelt in groot ende swaer gewen/ eñ haer sabbatē in lachter/ ende haer eere tot niet Na dat haer glorie grote was/ so wordt haer schāde gemenichfoudicht/ ende hare vruechde wert verwandelt in ghescrey. to.iij. Amo viij.c

Eñ die conic Anthiochus screef tot al den volcke van sinen rijcke/ dat si alle/ eē volc wesen soudē eñ elc liet sijn wet/ eñ deden na des coninc woort Ende vele lieden wt Israel deden sinen wille ende offerden den afgoden.

Eñ die coninc Anthiochus/ seynde mandamen

ten bisĳnre boden hant in Hierusalē/eñ in allē ste-
den van Judea/dat si souden volgē der heydenen
wet vandē lāde/eñ dat si verbiedē soudē in Gods
tempel/brantoffer/breedoffer eñ danckelike offer
vande te doē/eñ dat si verbiedē soudē/ dē sabboth
te vierē/eñ die heilighe feestē/eñ dat si die heiliche-
den soudē besmettē/eñ dat heilighe volc vā Israel
Eñ hi beual outaren te maken/eñ tēpelen/ eñ
afgodē op te rechten/eñ datmen verckē vleesch of
feren soude/eñ onreyn vee/eñ datmen die kinderē
soude laten onbesneden/eñ datmen haer sielen be-
smetten soude in allen onsuuerheden/ende onwer
dicheden so dat si die wet/vergeten souden/ eñ dat
si alle Gods gerechticheden verkeeren souden/eñ
so wie dat niet doen en woude/na des coninex An
thiochus woort/dat hi steruen soude. Desgelijc eñ
nae alle dese woorden screef hi alle sinen rĳckē/eñ
sette princen bouen tvolc/ diese dwinghen souden
dit te doen/Eñ si beualē den stedē van Juda dē af
goden te offeren/Eñ tot hē vergaderden vele vā-
den volcke/die Godts wet lieten/eñ si deden veel
quaets opt lant/eñ si veriaechdē tvolc vā Israel in
die holen/eñ in heymelike vluchtige steden
Inden. C.eñ.xlv.iare des rĳcs vā griecken/op
ten.xv.dach Casleu/so maecte die coninc Antiochꝰ
eenen schandelikē/eñ grouwelikē afgod/optē ou-
E taer des HEEREN/eñ si stichteden outaren in alle
die steden van Juda/al om eñ om/eñ mē verbran
de wierooc voor die duerē vandē huysen/eñ in die
stratē/eñ si dedē daer offerande/eñ grote sacrificiē
den vermalendiden ende den grouwelicken afgodt
der droefheit/den welckē die valsche coninc Anthi
ochus had doen maken/eñ si scuerden die boeckē
vā Godts wet onttwee eñ brandē se metten viere
eñ onder wien datmen boeckē vant vā Gods wet
eñ so wie des HEEREN wet hielden/dien sloegen
si doot/na des coninc: ghebot
Si deden dit den volcke vā Israel doē in elcker
maent eñ in allen stedē/eñ opten.xxv.dach vā dier
maent/so offerden si optē outaer die in die plaetse
vandē outaer Gods stōt/eñ men sloech dye wiuē
doot/die haer kinderkēs besneden na des coninex
Anthiochus gebot/eñ si hingē die kinderkēs vidē
hals/tallen huysen wt/eñ diese besnedē sloeghen si
doot/eñ vele vandē kinderē Israels droegen ouer
een/dat si geen onsuuerhedē eten en soudē ende co
sen lieuer te steruen/dan besmet te wordē van on-
suuer spise/eñ woudē Gods heilige wet houden/
eñ si worden doot geslaghē/eñ het wert een her-
de grote benautheit opt volck.

¶ Van Mathathias ende sine sonen die beuerstē die eere Gods eñ die welvaert des volcs/ van haerō stātachticheit eñ redelichz vā hare mānen liken stridē/Als Mathathias sterft so vermaent hi sijn sonen dat si neerstich soudē zijn in die wet Gods tonderhoudē

¶ Dat.ii.Capittel

A In dien daghe stont op/Mathathias
Joānes sone/die Simōs soone was
des priesters van Joarims sonen vā
Hierusalē/ Ende hi sadt opten berch
van Modyn ende hi hadde.v. sonen
Joannes diemē toenaemde Gaddis/ende Sime
on diemen toenaemde Thasi/ende Judas diemen
toenaemde Machabeus ende Eleazar diemē toe
naemde Apron/ende Jonathan diemen toenaēde

Apphus Dese sagen tquaet datmē dede inden volc
ke Juda eñ Hierusalem/ Mathathias seide. Ay
mi waer toe ben ic geboren/om te sien tvertreden
mĳns volcx/eñ der heiliger stadt/eñ dat ic daer sit
als gelenert inder vianden handen/ Dye heylighe
dingen sĳn gecomē inder vreemder lieden handen
eñ den tempel van Hierusalem is gewordē al een
eerloos man/eñ die vatē haerder glorien sĳn ge-
nomen eñ wech geuoert/haer oude lieden sĳn ver
slagen inden straten/eñ haer iongelingen sĳn ghe-
uallen in haerō viandē swaerden/ Wat volc isser
dat van haren rĳcdō niet beerft en heeft/eñ haers
roofs niet gehadt en hebbē. Alle haer vercierheyt
is haer ghenomen/Die ghene die vrĳ was dye is
dienstwĳf geworden/Eñ onse heylichdom/ eñ onse
scoōheit eñ onse claerheit/sĳn verwoest eñ die hey
denē hebbē se besmet Wat soudē wi nv lāger leuē.
Eñ Mathathias eñ sĳn sonen scoordē haer clē
deren/eñ cleden hen met hayren sacken/ eñ ween-
den harde seer.
Eñ die gene dye van Anthiocho ghesent warē B
quamen daer/om dat si die gene/die inder stadt.
Modyn gheuloden waren/souden dwinghen dye
afgoden te offeren/eñ wierooch te onsteken/ende
van Gods wet af te gaen. Eñ veel vanden volcke
van Israel consenteerdent/ende ghingen tot hem
Maer Mathathias ende sĳn sonen/stonden vro-
melĳc ende die vanden coninc Anthiocho gesent
waren antwoorden/eñ seyden/ Mathathie. Du
biste een prince ende die voorbaerste in deser stadt
ende die meeste verciert vandē kinderen/ ende ge-
broederē/Daer om coemt du eerst voort/ eñ doet
des coninex gebot/also alle die heidenen ghevaen
hebben/eñ die mannen van Judeen/eñ die binnen
Hierusalem gebleuen sĳn/eñ ghy/eñ v sonen sult
wesen onder des coninex vrienden/ eñ geeert met Nu. xxv
siluer/eñ met gout/eñ met veel giften.
Eñ Mathathias die antwoorde/eñ seyde/ met
luyder stemmē/Al sĳn alle die heidenē den coninc
Anthiocho gehoorsaem/so dat elc afgaet sĳns va-
ders gelooue/eñ wet/eñ doen sĳn geboden/ick/eñ
mĳn sonen eñ mĳn broeders sullen allee ghehoor-
saem wesen onser vaderen wet/God wil ons goe
dertieren wesen/want ons en is niet oirbaerlĳc te
laten Gods wet/eñ sĳn gerechticheyt. Wi en sul-
len des coninex Anthiochus woordē niet horē/eñ
wi en sullen den afgoden niet sacrificeren/ende on
ser wet geboden breken/dat wi enen andere wech
gaen sullen/ Eñ doe hi ophielt dese wordē te spre-
ken/so quam eē iode voor haer alre ogen/dē afgo
den te offeren na des coninex gebot/ op dē outaer
inder stadt Modyn.
Eñ als Mathathias dz sach/het deerde hē/eñ zĳ C
lendenē beefden/eñ sĳnē toren wert ontstekē/nae
dat vōnis vander wet/Eñ hi liepe op hē/eñ sloech
hē doot/op dē outaer/eñ op dē mā ooc die Anthio
chus gesent had/die de liedē dwāc te offerē/sloech
hi ooc doot ter seluer tĳt/eñ hi brac den outaer/eñ
wt ernstiger zeloerscher liefden so volbracht hi dye
wet Gods also Finees dede Sābrĳs sone Salomi
Eñ Mathathias riep met groter stēmē/eñ seide
So wie die wet bemint eñ begeert se te houdē/hi ma
ke zĳ testament eñ volge mi na Eñ hi eñ zĳ sonē vlo
dē i die bergē/eñ al dz si haddē lietē si inde stat. Doē D

togen oock veel gherechtighe wt inder wildernis=
sen om dat si daer bliuen souden/ si eñ haer kinderẽ
eñ haer wiuen/ eñ haer vee / want die tirannie ver=
meerderde van daghe te daghe ouer haer/ Eñ des
coninx mannen eñ heeren die binnen Jerusalẽ wa
ren in Dauids stadt/ vernamen dat eenige mannen
des coninx gebot gebrokẽ hadden eñ warẽ wech
gegaen in heimelike steden inder wildernissen/ eñ
dat veele lieden hem gheuolcht waren/ eñ si tegen
haestelic teghen hẽ/ eñ maecten strijt tegen hem in
den sabbaoth/ eñ seyden tot hem. Setti v noch tegẽ
tgebot. Coemt wt/ eñ doet noch des coninx Antio
chus woort/ eñ ghi sult leuen/ Eñ si seyden / wi en
sullen niet wt comen/ noch wi en sullen nyet doen/
nae des coninx woort/ dat wi den sabaoth besmet
ten sullen/ eñ doen verhieuen si strijt tegẽ hem / eñ
si en antwoordẽ niet noch en worpen geenen steen
teghen hem. Noch si en bewaerden die heymelike
ingangen niet/ mer si seyden / Laet ons alle steruen
in ons simpelheyt/ hemel ende aerde sullen ons or=
conde wesen/ dat ghi ons onrechtelijc verderft Eñ
si maecten strijt inden sabboth/ eñ si eñ haer kinde=
rẽ eñ haer wiuen eñ haer vee/ bleuen doot/ tot duy
sent leuende menschẽ toe.

E Eñ dit vernam Mathathias/ eñ sijn vrienden/ eñ
hadden grote geween op hem. Eñ elc man seide si
nen vriẽt Doen wi als onse broederen gedaen heb=
ben/ eñ en vechten wi niet tegẽ die heidenen/ ouer
onse sielen/ eñ onse gerechticheden/ so sullen si ons
haestelic verderuen vanden lande. Eñ op dien dach
peysden eñ seiden si So wat mãnen tot ons comen
sullen/ eñ tegen ons strijden opten saboth/ laet ons
teghen dien strijden/ eñ en steruen nyet / alsoe onse
broeders doot sijn met heymelic.

Ende doe is tot haer lieden vergadert dye me=
nichte der ioden met stercke macht wt Israhel/ alle
die gene die goetwillich warẽ aender wet des HE
REN/ eñ hen lieden sijn noch toegeuoecht/ alle dye
ghene/ die vander persecutien geuloden waren/ eñ
si sijn haer lieden geworden/ tot een vaste stercte Eñ
si vergaderden een heyr eñ sloegen veel der onghe
louigher in grammen moede doot / eñ dye onghe=
rechtige mannen in haer onwerdicheyt/ eñ vander
vlodẽ ten heidenen waert/ om te ontgaẽ/ Eñ Ma
thathias/ eñ sine vriendẽ gingẽ al om/ eñ brakẽ der
afgodẽ outarẽ/ eñ besnedẽ/ die onbesnedẽ kinderen
die si vonden binnẽ den lãde Israel/ Eñ verdreuen
dye kinderen der houerdicheyt / ende dwerck had
voortganck in haren handen. Eñ si behieldẽ douer
hant/ also dat si die wet weder om wt dat ghewelt
der heidenẽ brochtẽ/ eñ dat hẽ gheen godloos noch
F ongelouighe meer roeren en dorste.

Eñ die dagen van Mathathias doot naecten/ eñ
hi seide sinen sonen/ Nv is die hoochmoedighe Co=
ninc vertoornt / eñ ouerdenct hoe hy v wtroeye eñ
verderue/ in sijnder gramscap. Daer om lieue sonen
hebt ernstige liefde nadẽ wet / eñ geeft v siele om õs
vaders testament Eñ gedenct der vaders vrome
daden/ die si gedaen hebben in haren geslachten/ eñ
ghi sult grote eere ontfaen/ eñ ewelijcke namẽ Eñ
en wert Abrahã inder bevrocuinge niet getrouwe
gen.xxij geuondẽ/ eñ wort hẽ dz niet ter gerechticheyt gerekent
ge.xxxv Joseph wachte indẽ tide sijns vdriets het gebot eñ
Nu.xxv hi wert heere vã Egiptẽ/ Eñ Phinees ons vader/
om dat hi die wet Godts wrachte/ soe vercreech hy
een eewich priesterdom / Josua om dat hi nae dat
woort des HEREN wandelde so wert hi een ver
toge in Israel. Om dat Caleph orconde in die ver
gaderinge/ so quam hi int lant van beloften. Dauid
wan in sijnre goetheit trijn ewelic/ om dat Helias
wrachte des wets ernstige liefde/ so wort hi idẽ he
mel ontfaen/ Ananias/ Azarias/ eñ Misael wordẽ Da.
verlost vanden viere om haer geloue/ ende Daniel iij.c
worde in sijnre volstandicheit verlost/ vãd leewen he.x
mõt Eñ aldus dẽct vãdẽ eenẽ geslachte tottẽ ande
rẽ wãt al die gene die hopẽ/ si en wordẽ nz gecrenct G
Eñ en ontsiet v niet van eens godlosens woordẽ
want sijn glorie is drec eñ wormẽ. Hedẽ verheft hy
hem/ eñ morgẽ en salmens niet vinden/ want hi is
geworden als stof/ eñ sijn gedachtenis is verghaẽ

Hier om mijn lieue sonen wort manlick / eñ doet
vromelijc inder wet/ want als ghi gedaẽ sult hebbẽ
dat v beuolen is vanden HEERE uwẽ God inder
wet/ so suldi in hẽ glorioos wesen Eñ siet Simeon
uwen broeder/ ic weet dat hi een mã vã rade is. Ho
ret hem altoos/ eñ hi sal v vader wesen/ Eñ Judas
Machabeus/ is sterc vã macht vã sijnre ioncheit eñ
hi sal v hooftmã wesen/ Eñ hi sal den strijt voeren.

Eñ ghi sult doen comẽ / al die ghene die die wet
houdẽ/ eñ wreect die wrake vã uwen volcke/ Gelt
den heidenẽ haer loon/ eñ wachtet gebot vãdẽ wet
Eñ hi gebenedide se/ eñ wert tot sinen vaders geleit
Eñ hi sterf inden hõderstẽ eñ xlvi. iare/ eñ hi wert
vã sinen sonẽ begrauen in sijns vaders graf in Mo
dyn/ eñ al Israel beweenden/ met groten geween.

¶ Van Juda Machabeo dẽ sterckẽ eñ cloecken
hooftman eñ van sinẽ vromẽ wercken/ vanden oor
loghe dwelcke Anthiochus eñ sijn volcke teghen
hẽ eñ den volcke Gods voor hadden genomen te
volbringhen ¶ Dat.iij. Capittel.

SNde Judas diemen hiet Machabeꝰ/
stõt op in sijns vaders stat/ Eñ al sijn A
broeders die holpen hẽ/ eñ alle die ge=
ne dye hem met sinen vader verselt
hadden/ eñ si stredẽ mz bliscappẽ voor
Israel/ Eñ hi breide sijns volcx glorie/ eñ becleede hẽ
met eenẽ halsberch/ als eẽ gygãt/ eñ hi dede sijn wa
pẽ aẽ indẽ strijt/ eñ hi bescermde die getelde metten
swaerde. Hi wert gelijc eenen leu/ in sijn wercken eñ
gelijc eens leuwẽ iõc dz brieschet om sijn aes te vaẽ
Eñ hi volchde dẽ boosachtigẽ na/ eñ hi sloech se Eñ
die sijn volc stoorden/ die vbrande hi mettẽ vier/ eñ
die viandẽ worden verdreuẽ door die vrese van hẽ/
Eñ alle die gene die quaet dedẽ worden vstoort/ eñ
wat hi dede/ had voorgane in sijnre hant / Eñ daer
om vgramdẽ die vorstẽ der heidenẽ Maer Jacob v
blijde in sijn werckẽ/ eñ eewelic is sijn gedencken in
bogereeren/ Eñ hi doorwãdelde oec die steden vã
Juda eñ dede dye bose daer wt/ eñ hi vgaderde dye
verdructe Israheliten.

Eñ hi wert vnaẽt tottẽ eynde vand werelt om
dat hi vgaderde die wtuercoren Eñ Apoloniꝰ een
vorst in Syria/ die vgaderde een groot heyr der hei
denẽ/ eñ eẽ grote crachte vã Samarieẽ / om tegẽ Is B
rael te stridẽ. Eñ Judas vnãt/ eñ tooch wt hẽ te ge
moete/ eñ hi sloech hẽ doot / eñ veel vielẽd gewont
eñ die daer vloden die nam hi haer haue eñ goet.

Eñ Judas/ nam Appollonio sijn swaert/ ende

hi vachter alle sijn daghe mede. Ende Seron een
ander vorst in Syria / hoorde dat Judas een heyr
vergaderde vanden gelouige Israheliten / eñ dat
hi ten stride wtgetoghen was / doe sprack Seron /
B die vorst in Syrē. Ic sal mi enē naē maken / ende
wordē verheuē binnē den rijc / eñ ick sal Judas eñ
die met hem sijn beuechten / die des coninck An=
thiochus woort verontwaert hebbē / Eñ hi berey
de hem / eñ die quade gelelde togen met hem oock
stercke hulpers om dat si inden kinderē vā Israel
wrake doen soudē / Eñ als si naectē tot Be
thorō / eñ Judas die tooch wt / hē te gemoete / met
luttel volcx / maer doen si sagē / hem dat heyr te ge
moet comen seyden si tot Judā. Hoe sullen wi dus
luttel mogen vechten tegen soe grote menichte eñ
stracte / Eñ wi sijn huden vermoeyt vā vastē / Eñ
Judas seyde. Het is licht dat veel luydē verwōnē
wordē / in luttel luidē hāden / eñ ten is geen onder
scheyt in Gods aēscouwen vāden hemele / te ver=
lossen met veel oft met luttel / want die victorie vā
striden en is niet inder menichte des volcx / mer die
cracht is vanden hemel

Si comen tot ons in houerdiger menichte / eñ
oec in houaerdien / om ons te verderuen / eñ onse
C wiuen / eñ ons kinderen / eñ om ōs te rouen Maer
wi vechtē ouer onse sielen / eñ voor onse wet Daer
om sijt onuersaecht / eñ vreest haer liedē niet want
die HEERE salse vertreden / voor ons aensichte.

Eñ doen hi op hielt van spreken / so sloech hi snel
lijc indē viāden / eñ Seron / eñ sijn heyr wort ōwon
nen in sijn aenscouwen / eñ hi volchde hem na indē
neder ganc van Bethoron / tot op dat velt / Eñ vā
hen lieden vielender acht hondert mannen / eñ die
ander vloden in Philisteen lant

Eñ Judas anxt / eñ vreese eñ sijnre broederē viel
op al die heidenē. Al omme eñ ōme / eñ sinen na ē
quam totten coninc / eñ alle luiden ōtelden van Ju
das striden.

Eñ doen Anthiochus die coninc / dese voorseide
D dingen hoorde / wort hi gram in therte / eñ sende eñ
vergaderde al theyr / vā sinen rijcke / harde stercke
getelde crijsch knechten.

Eñ Anthiochus die conic / dede sijn tresoor opē
eñ gaf den heyr soudie een iaer lanck / eñ beual / dat
si tot alle tiden bereyt sijn soudē. Eñ als die coninc
Anthiochus sach dattet gelt van sinen tresoren af
ginc / eñ dat die tributē cleyn waren om dat gescil
eñ plagen / die hi inden lāt dede / om dat hi die wet
af leide / die vā die eerste dagen had gheweest. Eñ
hi vreesde dat hi tot noch een werf / ofte twewerf
niet hebbē en mochte die giften te gheuen die hy te
vorē hadde gegeuē / met milder hāt / die hi ouertal
licken hadde gegeuen / bouen alle andere coningen
die te voren / voor hem geweest hadden.

Eñ hi wort seer bedroeft in sijnder herten / eñ
hi peinsde te gaen in Persen om tribuyt / vanden
lāde te hebbene / eñ om veel siluers ooc / al daer te
vergaderen Eñ hi stelde Lisiam / enen edelen man
vāden coninckliken geslacht tot enen hooftman vā
den rijckē / vāder riuieren Euphratē af totten ri=
uiere vā Egipten / eñ dat hi Anthiochū / sijn soō op
voedē soude / tot dat hi wedō om quā / Eñ die conic
Anthiochus / leuerde hē half dat heyr eñ die oliphā
ten / eñ beual hem vā allen dat hi wilde / eñ vanden
gherien dye in Judea woonden / eñ in Hierusalem
dat hi tot hen lieden een heyr soude seinden / om die
cracht van Israel eñ om dye ouergheblieuene van
Hierusalem te onteren eñ te bederuē / eñ om haer
gedenckenisse vā dier stat te doen / Eñ dat hi daer
soude doen wonen vreemde ghebooren lieden in alle E
haer lant / eñ dat met loten deylen souden.

Eñ die coninck Anthiochus / nam met hem dz
ander deel vāden heyre / dat daer bleef / ende tooch
wt der stat vā Anthiochien / vā sinē rijcke / indē hō
dert eñ seuenenueertichstē iare / Eñ die coninc An
thiochus tooch ouer dat riuier Euphrates / ende
doorvoer die hoge lantscappen vā Persen / Ende
Lisias koos Ptholomeum / dē soon Dorimini ende
Nichanorē / eñ Gorgiā / drie machtige hooftmānē
vā des coninck vrienden / eñ hi sondt met hen liedē
veertich duisent mānen / eñ seuen duysēt reysegers
om in Judea te treckē dat sijt bederuē / eñ vnielen
soudē / na des Coninck Anthiochus woort.

Eñ togen wt met alle haer macht / om te va=
ren eñ si quamē tot Ammaū / in die vlacke velden
Eñ die coopliedē vādē lādē / hoordē haer fame / eñ
si namē seer vele siluers / eñ gout eñ knapē / eñ qua
men / int heyr / om die kinder vā Israel te coopē tot F
eygē liedē / eñ dat heyr vā Sirien / eñ vādē Palesti=
nen / quamē eñ togen ouer al tot hen lieden

Eñ Judas eñ sijn broeders sagen / dat die qua
de dingen gemeerdert waren / eñ dat / dat heyr tot
haren lāde quam / eñ si vernamen dat des coninck
woordē waren / die hi beuolen had te doen / als dat
sise te niet / eñ tot enen lachter souden maken / Eñ
elck seide tot sinē vrient Laet ons die nederuallige
vā onsen volcke oprechtē / eñ laet ons voor ons volc
eñ onse heylichdō vechten Eñ die menichte wert ō
gadert / om bereit te wesen ten stride / eñ om God
te bidden eñ te vercrijgen goedertierenheyt eñ ont=
fermherticheit Eñ men en woonde binnen Hieru
salem niet / maer si was als eē wildernisse / Vā ha=
ren kinderen en was niemāt dier in ginc / ende wt
ginck eñ dat heilige dat vertradmē / Eñ die vreem
de geborene hielden dat slot in / eñ dat was der hei
denen woninghe / Eñ die blijscap was van Jacob
genomen / eñ daer gebrack die harpe ende dye fluy
te / Eñ die Israhelitē vergaderden eñ quamen in
Masphat / tegen Hierusalē / Wāt Masphat is een
stadt van bedingen in Israel / eñ si vasten die dach
eñ cleden hen met hayren / eñ si stroiden asschen op
haer hooft / eñ si scoordē haer clederē. Eñ si ōtdedē
die boeckē der wet / daer die heidenē wt sochtē die
gelikenis vā harē afgodē / eñ brochten die priester
lijcke clederē / eñ haer eerste vrucht / eñ tienden / eñ
si ōwecten haer Nasareos dat warē haer vergifte
lieden / die haer dagen voldaen hadden voor God.

Ende si riepen met luyder stemmen inden he=
mel / eñ seyden. Wat sullen wi dese mannen doen G
eñ werwaert sullen wijse leydē? Want dijn heilich
dom is vertreden eñ besmet / ende dijn priesteren
sijn geworden in gheweene / ende in vernederen /
Ende siet die heidenen sijn vergadert teghen ons /
om ons te verderuen / Du weetste alleen O HE=
RE / wat si tegen ons peynsen. Hoe sullen wij mo
gen gedueren / tegen harē aensichte / ten si dat ghy
O God ons helpste / Ende si trompten / luyde met
trompen.

Eñ hier na maecte Judas hooftlieden ouer duy
sent/ hooftlieden ouer hondert/ ouer vijftich / ende
ouer tienen/ Eñ si seyden den genen die nieuwe hui
sen timmerdē/ eñ wijuē bekeert haddē/ eñ die wijn
gaerdē plātedē / eñ die vreesende eñ cleynmoedich
warē dat elc vā diē weder keeren soude / in sijn huys
Deu. xx na die wet. Eñ si vertrockē mettē heyre/ eñ leyger
Jud. vij den ten suydē van Ammaum. Eñ Judas seide/ wa
pent v/ eñ weest vroom/ eñ ghi sult vroech ghereet
sijn/ om tegen dese heidenē te vechtē/ die gecomē zijn
om ons te bederuē/ eñ onse heilichdom/ wāt het is
ons beter te steruē inden strijde/ dā dat wi sien sou
den dat quaet ons heilichdoms/ eñ van onsen volc
ke Maer also den wille is inden hemel. Also moe-
tet gheschieden.

¶ Vander eerlijcker victorie die God gaf Juda teghen Gorgiam eñ Lisiam/ Eñ hoe hy dye stadt weder wan/ eñ den Tempel weder suiuerde ende vvijde.

¶ Dat. iiij. Capittel.

Gorgias nam vijf duysent mānē met
hē/ eñ duisent wtuercoren reysegers
A Eñ si togen inder nacht / totten iodē
leger/ dat sise onuersienlic slaen sou-
den/ Eñ die vanden slote/ warē haer
leitsmannen. Eñ Judas die hoordet/ eñ hi stont op
om die machtige te slaen/ die macht vā des coninc
heyr die in Ammaum warē/ wāt dat heyr en was
noch niet bi malcanderen. Eñ Gorgias die quā in
Judas legher bi nachte / eñ Gorgias en vanter nie
mant/ Eñ hi socht oec int geberchte/ meynēde dat
se daer gheuloden waren.

Eñ doet dach ghewoorden was/ soe stont Judas
inden vlacken velde/ met drie duysent mannē alleē
die noch harnasch/ noch swaert en hadden na haren
wille Eñ si sagē dair tegē dz der heidenē heyr/ starc
eñ al ōme eñ om hē liedē/ die gewapende knechten
Deu. xx ende die wel getuychde reysegers/ dye al wel wa-
ren gheleert ten strijde / Ende Judas dye seyde tot
den mannen dye met hem waren / En ontsiet dese
menichte niet/ ende en veruaert v niet van harē ge
ruchte. Ghi sult gedencken/ hoe onse vaderen woor
den behouden/ in die roode zee/ daer hem Pharao
nae volchde met eenen groten heyr.

Eñ nv laet ons roepen inden hemele. Ende dye
HEERE sal ons ontfermen / ende sal ghedencken
onser vaderen beloften / ende sal huidē dit volc ton
der doen/ voor onse aensichten/ ende alle dye heyde
B nen sullen weten/ wātet Godt is/ dye Israhel vry-
maect ende verlost.

Ende die vreemde ghebooren hieuen haer ogen
op / ende sagense comen teghen hen. Ende si togen
wten tenten ten strijde/ ende die met Judas waren
si trompten metten trōpetten. Eñ als si vergader-
den/ die heidenē gingen tonō/ eñ vlodē op dat velt.
Maer die achterste vielen indē swaerde eñ si volch-
den hē tot Gezorō eñ totten velden van Ydumea/
eñ van Azoten/ ende van Jammiel/ eñ van dien vie
len drie duysent mannen / Ende Judas dye keerde
weder/ eñ sijn heyr volchde hē/ Eñ seyde tottē volc
ke En begeert noch genen roof/ wāt dē strijt is te-
gen ons/ eñ Gorgias / eñ sijn heyr is inden bergen
bi ons/ mer nv staet tegē onse viandē/ eñ veriaecht
se/ Eñ daer na suldi sekerlic den roof nemē. Eñ doe
Judas noch dit sprac so sagen si noch eē partie dalē
de vanden berge. Ende Gorgias sach dz die sijn ge
vloden waren/ eñ dat zijn tenten ontsteken waren
want den rooc dien men sach bewees wat aldaer ge
uallen was/ Ende doe si dit sagen/ so ontsaghen si
hē herde seer/ om dat si Joden sagen gereet om te
striden op dat velt/ Eñ si vloedē al inō palestinē lāt

Eñ Judas keerde hem ten roue waert/ vandē
tenten/ ende si namen veel gouts/ ende siluers/ en
de blau cleederen/ ende purpur/ ende oec vele coste
like cleinodien/ ende groot goet / Ende als si weō
keerden/ songen si lof/ ende dancten God/ vanden
hemel want hi is goet/ ende inder eewicheit is zijn
ontfermherticheit. Ende in dien dage gheuiel gro
te salicheit in Israel/ Eñ die gene die vanden heide
nen ontgaen waren/ die quamen ende seydent Lisi
as al datter geschiet was. C

Ende doen hi dit hoorde/ so wort hi crachteloos
van groten rouwe/ om dattet in Israel also met ge
uallen en was/ als hi woude/ ende also als die Co-
ninc beuolen had.

Eñ ten anderden iare / vergaderde Lysias tses-
tich duysent mannen te voet/ ende vijf duisent gere
denen om Judā te verwinnē/ eñ si quamē in Judea
eñ sloegē tenten in Bethoron/ eñ Judas quā hē te
gemoet/ met thien duisent mannē Doen nv Judas
dat machtige heyr sach/ riep hi tot God segghende
O God Verlosser van Israel/ du biste gebenedijt/
die des machtichs ghetuchte neder worpste/ in Da
uids dijns knechts hant/ eñ leuerdeste / der Palesti
nen heyr/ indē handē van Jonathas/ des soons Sa
uls/ ende inden handen sijns schiltknechs/ Besluyt D
dit volck. O HEERE in dijns volcx van Israels
handē/ ende si moetē geschent werdē/ in haer heyr
eñ in haer geredenen. Geeft hem anxt/ eñ die stou
ticheit haerder macht moet smelten/ eñ si liedē moe
ten worden verueert/ in haer lieden verderfnissen
Verdriuet ghise HEERE/ met der gheendre swaer
dē/ die v liefhebbē/ eñ minnē/ eñ alle die dinē naē ve
kēnen / moeten v louē in blischappē eñ si vergader
den/ eñ maectē strijt / Eñ vā Lisias heyr/ vielen vijf
duisent mannen eñ doen / Lisias sach dat sijn lieden
vlodē/ eñ der Jodē stoutheit/ eñ dat si bereet warē
te leuen oft te steruē/ so voer hi wech tot Antiochi-
en/ eñ koos ridders wt/ dat hi met grooter menich
ten weder comen soude in Judea.

Eñ Judas eñ sijn broeders seyden Siet onse vy-
anden sijn nv tonder gedaē/ Laet ons op treckē/ eñ
den heyligen tempel suueren/ eñ vernieuwen.

Eñ al their vergaderde/ eñ troc opten berch vā
Sion/ eñ si saghen den tempel verwoest/ eñ den ou
taer ontsuuert/ eñ die poortē verbrāt/ eñ indē vrijt
hof vanden tempel Gods schuetē gewassē/ gelijck E
si inden bosschen eñ in bergen pleghen te wasschen/
eñ die eetcameren om geworpen. Eñ si schoorden
haer cleederen/ eñ weendē met groten gewene/ eñ si
deden asschen op haer hooft / eñ vielen op haer aen
sichten/ op die aerde/ eñ si riepen met trompettē/ eñ
riepen inden hemele/ Judas oordineerde mannen
die vechten souden/ teghen die ghene die in dat slot
waren tot dat si den tempel ghesuyuert souden heb
ben.

Eñ hi koos wt priesters sonder smette/ die den
wille in Gods wet hadden/ eñ die suuerden den tē-
pel. Eñ si droegen die steenē der besmetheit in eē on

ſuuer plaetſe. Eñ Judas peyſde vandē outaer des brantoffers/die verontreiniget was/wat hi daer mede doen ſoude/eñ hē docht dat beſte ſijn/dat hiē breken ſoude/ op dat hi hem in gheenen lachter eñ worde/want die heidenen haddē beſmet/eñ ſi bra kent Eñ leyden die ſteenē op inden bergen vanden huyſe/in een tamelike plaetſe Tot dat eē propheet comen ſoude die hē segghē ſoude/watmē daer me de doen ſoude Eñ ſi namē heel ſteenē nae der wet eñ ſi maecten eenē nieuwen outaer/dien ghelijck/ die te vorē was/eñ ſi maecten dat heilichdō/eñ hey lichden dat binnē int huys was eñ indē portale eñ binnen die vrijthof

Eñ ſi maecten nieuwe heilige vatē/eñ droegen eenen candelaer inden tēpel/eñ den brantoffer ou=taer/eñ die tafel indē tēpel/eñ ſi ontſtakē die lichtē die optē candelaer waren/eñ ſi lichteden inden tē=pel Eñ ſi leydē opter tafelē toonbrooden/eñ hingē die gordinen/ende voldeden alle haer werc/dat hē toebehoorden

Eñ optē.xxv.ſtē dach/der negēd maēt die Caſleu heet int hōderſte eñ achtēuertichſte iaer ſtondē ſi vroordē dage op eñ offerdē opten nieuwen outaer brantoffer/dien ſi gemaect hadden/om offerhādē/ daer op te doē/nader wet/nader tijt/eñ na dē dach dat die heidenen den outaer beſmettē/inden ſeluē dage wert hi vernieut met ſange/ met ſlutē harpē eñ cimbalen.

Eñ alle tvolc viel op ſijn aenſicht/eñ aenbeden/ eñ loofdē God indē hemel/die hē voorſpoet ghaf/ eñ ſi hielden die wijnghe des outaers/viij.daghen eñ ſi offerden brantoffer/eñ danckelike ſpijs offer met bliſcappen Eñ vercierden dat aenſicht vandē tēpel met gulden croonen eñ met ſchildekens/eñ ſi volmaectē die poorten eñ weerſcaps cameren/eñ hingen daer dooren aen. Eñ het wert herdē groo=te bliſcap indē volcke/eñ der heidē kinderē werden van hen gheweert Eñ Judas eñ ſijn broederen/eñ alle die vergaderinge van Iſrael/ ordineerden dat ment van iare te iare ſoude doen/ ende houdent te ſinen tide den dach van des outaers wijnghe met blijtschappen/eñ met bliſchappen acht daghen lanck van den.xxv.dach vander maent Caſleu

Ende in dien tiden ſtichte Judas/ende ſijn broe deren den berch Zion/met hoghen mueren ende vaſte toornen/al om eñ omme/op dat die heidenē nemmermeer comen en ſouden eñ vertraden/ alſo ſi te voren gedaen hadden/eñ leiden daer een heyr om/ dat ſi hē houden ſoudē/eñ ſi maecten vaſt om Bethſurā te behoudē eñ om dattet volc ene vaſte ſtede hebbē ſoude tegen dat aenſicht van Idumea

¶ Vanden ſtriden ende orlogen die Judas ende ſijn broeder tegen die heydenen hadde

Dat.v.Capittel.

B Nde het gheuiel doe dye heydenen al om eñ om hoorden/dat den tempele den outaere/ eñ dat alderheylichſte ghestichte waren/ ſoo ſi te voren ghe=weeſt hadden/ Soo werden ſi harde toornich/ende peyſden te verderuen Jacobs ghe=ſlachte/die onder hen waren/ende begonden van=den volck doot te ſlaen/ende die te veruolgen Eñ Judas verwan Eſaus kinderen/ die in Idumea waren ende die gene die waren in Arabatane/wāt ſi omſaten dat volc van Iſrael/ende ſi ſloeghenſe met groten plagen. Eñ hi ghedachte der booſheyt van Beans kinderen die den volc van Iſrael ver=driet deden/met vangē eñ ſlaen ouer al opter ſtra=ten. Eñ beſlootſe in torenē/eñ tooch tot hen liedē waert/eñ hi verwecſe eñ doordeldeſe Eñ hy ont=ſtac haer torenē mz viere eñ met al dier vinē warē

Eñ Judas tooch ouer tot Ammons kinderen/ eñ hi vāt daer ſterckē macht/eñ vele volcs/eñ Thi motheum harē hooftmā Eñ hi dede met hem vele ſtriden. Eñ ſi worden tonder ghedaen in ſine aen=ſchouwen/eñ hi ſloechſe/eñ wā die ſtadt Gaſer/eñ haer toebehorēde cleyne ſtedekens/eñ keerde we=der in Judea

Eñ die heydenen/die in Galaad waren vergha=derden teghen tvolc van Iſrael/ dat binnen haren lāde was/om dat ſiſe verderuē ſouden/eñ vloden in een vaſt ſtedeken ghehetē Dathemā/eñ ſi ſeyn den tot Judā/eñ ſinen broederē brieuē/eñ ſeydē.

Tegen ons ſijn verghadert/die heidenē al om/ eñ omme ons te verderuē/eñ ſi bereydē hen te co= B mē/om te beleggē die ſtat/daer wi in geulodē ſijn eñ Thimotheus is die hooftmā vāt heyr Daer om cōt nv haeſtelic/eñ verloſt ons vā haren hādē/wāt vele van ons liedē ſijn geuallē. Eñ onſe broederen die in die plaetſe Tubin waren/ſijn al om gedoot/ waer ſi warē/eñ ſi hebbē gheuangē gleyt haer wi uen/eñ haer kinderē/eñ den roof/ ende hebbē wel duyſent mannen ghedoot.

Eñ mē las noch deſen brief/ eñ ſiet ander bodē quamē vā Galilea/ſcorendē haer cleder eñ boot=ſcapten/na deſē woordē/eñ ſeyden/ dat tegē haer vergadert warē vā Ptolomaidē/ eñ Tyrum eñ Si donē. Eñ dat al dat lāt vā Galilea/veruult waren met vreēde heidenē/om ons te verderuē. Eñ doe Judas/eñ dat volc deſe redē hoordē/ſo vgaderden ſi een grote menichte/om te beraden war dat ſi ha ren broederen doē ſouden/die int verdriet warē/ eñ vanden heidenen ſo beſtreden wordē

Eñ Judas ſeide tot ſinen broeder Simō/Ghaet ghi eñ kieſt mannē wt eñ verloſt dijn broederen in Galilea Wāt ic eñ Jonatas mijn broeder ſullē tſa men gaē in Galaad/ Eñ hi liet veleyders/van den volcke/ Joſephs Sacharias ſone/eñ Azariam met ten anderen heyr/dat bleef om Judeā te behoedē Eñ beual hē eñ ſeide/ Ghi ſult wezē bouē dit volc Eñ en wilt genen ſtrijt doen teghen die heydenen voor dat wi wederom comē ſijn. Eñ men gaf Si=mon drie duyſent mannen om in Galilea te gane.

Eñ Judas hadde.viij.duiſent mānē/die met hē gaē ſouden in Gilead/ Eñ Simon ginc in galilea eñ dede veel ſtridē mettē heidenē. Eñ ſi wordē tō der gedaē van ſinen aēſichte/eñ hi iaechdeſe totter poortē vā Ptholomaida eñ vandē heidenē vielē bi na drie duyſent mānē/eñ hi nam harē roof Eñ die ghene die in Galilea warē eñ in Arbatis met hem met wiue/eñ kinderē/eñ al dz ſi haddē eñ bi bracht ſe met bliſcappē in Judea/eñ Judas Machabeus ende Jonathas/ende ſine broederen toghen ouer die Jordane ende ghinghen drie dach reyſen in die woeſtine

Eñ die van Naboth/quamē hen te gemoet/ eñ ſi ontfingenſe vriēdelick eñ ſi verteldē hem al wat haren broederē geſciet was in Galaad/eñ wāt ve

le van hẽ geuangen waren in Garasa ende Gosor
eñ in Alimis eñ Caspar/ende in Maget/eñ in Car
naim/Dit waren alte grote vaste steden/Ende dat
mense ooc geuãgẽ hielt indẽ anderẽ stedẽ eñ in Ga
laad Eñ si droegẽ ouer een/dz si des anderẽ daechs
their souden ouer leyden totten stride waert/ ende
dat sise winnen eñ verderuen soudẽ in eenen daghe
Eñ Judas eñ zijn heyr/keerden haestelic weder in
die wildernisse van Gosor/eñ hi street op die stadt
eñ sloech al die mannen ter doot ins swaerts mont/
eñ nam al haren roue/eñ verbrande die stadt met-
ten viere eñ si stonden snachts van dier stadt op.
Eñ togen ter stadt waert daer haer broeders bele-
ghen warẽ/Eñ tgeuiel in dien dageraet/doẽ si haer
oogen op hieuen/dat si sagen vele volcx sonder ghe
tal/ende die droegen leederẽ ende scransen om dye
stadt daer mede te winnen/eñ die iodẽ te bestriden
Eñ Judas sach dat diẽ strijt begonste / eñ tghe-
roep vandẽ strijt op ginc indẽ hemel/als een trom
pette/eñ groot gheroep wt der stadt Eñ soe seyde
hi tot sinẽ heyr Strijdet hedẽ voor v broederẽ/Eñ
hi quam met drie scarẽ achter hẽ/eñ si bliesen met
trõpettẽ/ eñ riepẽ tot God met gebeden. Eñ Thi
moteẽ heyr bekẽde dz dit Machabeẽ was/eñ si vlo
den van zijn aensichte/eñ si sloegense met grooter
plagen/eñ in diẽ dage vielen van hen liedẽ / bi nae
acht duysent mannen
D Eñ Judas keerde hẽ in Masphat /eñ bistreeter
op/eñ wãse/eñ doode al haer mannẽ/eñ nã haren
roof/eñ onstacse metden viere. Eñ hi tooch van
daer/eñ wandt Casbon eñ Maghet eñ Gosor/eñ
die ander steden van Galaad.
Ende na desen so vergaderde Timotheus een
ander heyr/ende sloech tenten tegen Raphon / eñ
die riuiere. Ende Judas seynde om their te besien
ende si bootscaptẽ hem/eñ seyden/ want tot Timo
theum vergadert waren al die heidenen/die alom
ende om zijn/ende seer vele volcs. Ende dat si van
Arabien versolt hadden te hulpẽ/eñ dat si tẽtẽ ghe
set haddẽ ouer dẽ riuiere/eñ dz si gereet warẽ tẽ stri
de tegẽ hẽ te comẽ/eñ Judas tooch henẽ/diẽ te ge
moete Eñ Timotheus seide/totten hooftliedẽ vã
sinẽ heyre/Als Judas eñ zijn heyr opter riuiere coẽt
ist dat hi eerst tegẽ ons ouercoemt/so en sullẽ wijs
niet mogen dogẽ/Wãt hi is ons te machtich Maer
ist dat hi hem ontsiet/tegen ons ouer te comen. Eñ
set hi die tẽtẽ neuen die riuiere / so laet ons teghen
hem ouertreckẽ eñ so sullẽ wi vermogẽ tegẽ hẽ. Eñ
als Judas gecomẽ was bider riuieren vanden wa
teren. So sette hi die hooftlieden vanden volc neuẽ
die riuiere. Eñ beual hen/eñ seyde/ Geenẽ mensce
en suldi achter laten/maer si sullen al ten stride co-
men/ Eñ hi tooch eerst tot hen ouer/eñ al dat volc
na hem/Eñ al die heidenen worden verdreuen vã
sinen aensichte ende si worpen haer wapenẽ wech
eñ vlodẽ ten tempel die in Carnaym was/Eñ Ju-
das bestreet die stadt/eñ ontstac den tempel/ mettẽ
viere met al dat gene dat daer inne was/. Eñ Car-
naym wert gewonnen/ende en mochten haer niet
E verweren tegen Judas aensichte
Nu.rx Ende Judas vergaderde al die Israeliten/die in
Galaad waren / vanden meesten totten minsten/
eñ haer wijuen/eñ haer kinderen/eñ een zeer groot
heyr om te comen int lant van Juda/Eñ si quamẽ
tot Ephron/eñ dit was een grote stede/ eñ ten in-
gange was si seer vast. Eñ si en mochten van dier
stadt niet keeren/noch ter rechter noch ter slincker
siden/maer midden daer door was den wech/ende
si besloten hen seluen/ dye in dye stadt waren/Eñ
si vermaecten die poorten met stenen. Eñ Judas
seynde tot hen met vriendelicke woorden eñ seyde.
Wi sullẽ door v lãt liden om in ons lant te gaen eñ
niemant en sal v deeren. Wi sullẽ al te voet door li- F
den. Maer si en woudẽ hẽ die poortẽ niet opẽ doẽ
Eñ Judas beual int heyr te roepen/dat elc der
stadt aen soude treckẽ/ in die stede daer hi in stonde
Eñ die mannen van cracht togen wt/eñ stredẽ op
die stadt al den dach eñ al dien nacht/ende die stadt
wert in sijn hant geleuert. Eñ si sloegen al die mã
licheit int swaerts mont/eñ destrueerdẽ al dye stat
eñ nã harẽ roof/eñ men ginc al die stadt door ouer
die dooden. Eñ si togẽ ouer die Jordane/int grote
velt tegen Bethsan eñ Judas vergaderde sijn ach
terste volc/eñ hi trooste tvolc al den wech dore/tot
dat si quamen int lant van Juda.
Eñ si gingen opten berch Sion/ met bliscappẽ
eñ vruechden/eñ si offerden brãt offer/ om dat nie
mant van hen lieden geuallen en was/ voor dat si
weder ghekeert waren in vreden
Eñ in dien daghe dat Judas/eñ Jonathas wa
ren inden lande vã Galaad / eñ Symõ sijn broedẽ
in Galilea/teghen Ptholomaidis/so hoorde Jose
phus dye sone Sacharie / ende Azarias dye hooft-
man van Hierusalẽ/dat dye dinghen wel geuallen
waren/inden stride dier ghedaen was/so seyde Jo
sephus/Laet ons /ons lieden oock enen naem ma-
ken eñ laet ons/ vechten tegen die heidenẽ/die om-
trent ons sijn. Eñ hi beual al dẽ ghenẽ / die in sijne
heyr waren/dat si tot Jãniam ghinghen
Eñ Gorgias/ quam met sinen mannen wt der
stadt om teghen hem te strijden/
Maer Josephus eñ Azarias worden veriaecht
tot aẽt einde vã Judea/eñ dien dach vielẽ vãdẽ mã
nen van Israel wel twee duysent mannen/Eñ in-
dẽ volcke wert grote vluchte/ wãt si en hoordẽ Ju
dã noch sijn broederẽ nyet/ maer si dachten vrome
lic te doen / Wãt si en waren van dier mãnen sade
niet door welcke Israhels verlossinghe ghedaen
wort/ Eñ die mãnen vã Juda/werden seer verhe
uen/in alle Israhel/eñ der heidenen aenschouwen
daer men haren name hoorde/eñ si quamẽ tot hen
roepende hen lieden geluck toe
Doe tooch Judas met sinen broeders wt ende
bestreet die kinderẽ Esau / dat ten suyden vanden
lãde is/Eñ hi sloech Hebron/eñ die onder haer wa
ren/eñ brac haer muerẽ / eñ verbrãde haer toornẽ
alom eñ om/eñ vertroc mettẽ heyr/ om inder Pa
lestinen lãt te gaen / eñ si doorwãdelden Samariẽ
In dien daghe vielen die priesterẽ indẽ stride doen
si stoutelic doẽ woudẽ eñ sonder raet tẽ stride gin
gen/Eñ Judas ginc neder tot Azotum inder Pa
lestinen lãt/ eñ hi werp haer outaren auerecht/eñ
haer gesnedẽ houtẽ godẽ verbrãde hi metten viere/
eñ hi nã der stat roof eñ keerde weder int lant Juda
Anthiochus beleyt die stadt Elymas inden lan-
de vã Persia/hi vvert droeuich als hi de victorie
der Jodẽ hoorde vã Anthiochus doot/Judas de
beleidet slot te hierusalẽ eñ die coninc begõste die
daer in vvaren te helpen

Je Coninc Antiochus doortooch die
bouenste lantschappen van Persen/
A Eñ hoorde dat in Persen was een al
te edelen stadt/ Elimas ghenaēt/ seer
rijck in siluer ende in goude / eñ daer
was een altē rijckē tēpel binnē/ eñ daer binnē gou=
den halsberghen/ eñ schilden/ eñ gulden gordinen/
die Alexander daer liet/ Philippus soon/ die coninc
van Macedonien/ die eerst in griecken regneerde/
Eñ hi quam om die stadt te winnen/ eñ te roouen
mer hi en const/ want die van binnen wistent/ ende
togen tegen hem wt ten stride/ en hi vloot/ eñ reys
de wech met grooter droefheydt/ eñ keerde weder
tot Babilonien.
Eñ daer quā in Persen een/ eñ bootschapte den
Coninc/ dat die heyrcracht veriaecht was / dye in
B Juda was/ eñ dat Lisias eerst ghetoghen was met
stercker macht / eñ hi wert veriaecht vander Jodē
aensichte/ eñ dat die Joden victorie vercregen had
den/ eñ veel roofs/ die si gewonnen hebben vanden
heyre dat si verslagen hebben/ eñ omgeworpen dē
grouwel die ghemaeckt was opten outaer die in Je
rusalem was/ eñ dat si die stadt/ eñ den tempel om
ghemuert hadden met grooten hoogē mueren / so
si te voren was/ eñ ooc Bethsuram sijn stadt.
Eñ het geuiel doen die coninc dese reden hoor=
de/ so ontsach hi hem / eñ wert herde seer gestoort/
eñ hi viel in sijn bedde/ eñ van ongenuechtē/ viel hy
in een siecte / want ten is niet gheschiet/ alsoe hi ver
moet hadde/ Eñ hi was daer vele dagen/ want die
groote droefheyt in hem vernieut was. Eñ waen=
de dz hi steruē soude/ Eñ hi riep alle sijn vriendē tot
hē/ eñ seyde/ Den slaep is van mijnen oogē gegaen
eñ van sorgē ben ic ter neder geuallē int herte/ eñ ic
heb geseyt in mijnder herten/ In hoe grooten ver=
driet ben ic gecomen/ eñ in wat vloet der benauthz
daer ic nv in ben/ die vrolic was/ eñ gemint in mijn
re heerlicheyt/ Mer nv gedencke ic des quaets/ dat
C ic in Jerusalem dede / daer ic wech voerde al die sil=
ueren eñ guldē vatē die daer binnē waren/ eñ seide
datmēse wech doē soude/ die in Judea woonē sou=
den sonder saecke / Hierom weet ick nv/ dat my dit
quaet toe gecomen is/ eñ siet/ ic bederue van groo
ter droefheyt in een vreemt lant.
Eñ hi riep Philippum een vā sijn vrienden / eñ
hi sette hem bouen sijn rijc / Eñ gaf hē sijn croone/
eñ sijn purpur/ eñ sinen vingerlinc/ om dz hi Antio
chum sinen sone tot hē nemē soude/ eñ dien op voe
den soude/ tot dat hy selue regneren mochte.
Eñ Antiochus die coninck sterf daer inden hon=
dertsten eñ.xlix.iare/ Eñ Lisias vernam dat die co=
ninc doot was/ eñ hi dede Antiochū sinen sone een
iongelinck/ dien hi voede/ regneren/ eñ hi hiet sinen
naem Eupator.
Eñ die ghene die inden slote van Dauids stadt
waren/ sochtē dach eñ nacht list/ hoe si die Jodē bin
nen harē beuanc behoudē mochtē/ eñ dachtē hoe si
D den seluē hinderē soudē/ tot een hulpe eñ vasticheit
der heidenen/ Eñ Judas die peynsde die te verder=
uen/ Eñ hy vergaderde al dat volc om dat hijse be=
leggen soude. Eñ si vergaderdēse te gader/ eñ sibe
leydense indē honderstē eñ vijftichstē iare/ Ende si
maeckten armborsten ende stansen.
Eñ eenige vanden genen die belegē warē/ gingē
wt / eñ eenighe quade van Israel gesellcdē hē met
dien/ eñ si gingen tot den coninc eñ seidē/ Hoe lange
salt wesen eer du vonnisse doen sulste/ eñ onse broe
derē wrekē. Wy hadden gemaect dinē vader te die
nen/ eñ in sinen gebodē te wandelē/ eñ sijn vonnisse
te houden/ eñ ons volcs sonen/ sijn hierom van ons
verureēt. Eñ alle diemen vā ons vāt/ die slocchmē
doot/ eñ vā ōs sijn ouergenomē ōse erflichedē Eñ si
en hebbē haer handē niet alleē aen ons gedaē/ mer
ooc alle onse landen duere. Eñ siet/ si sijn hedē geto
gē voor dat slot in Jerusalē/ eñ si hebbense belegē/
eñ den vrijthof in Betsura hebbense vast gemaect.
Eñ en voorcondi haer niet haestelic/ so sullē si noch
stercker worden / Ende ghy en sultse nyet moghen
verwinnen.
Doen die coninc dit hoorde/ wert hi toornich/ eñ
vergaderde alle sijn vriendē/ eñ die hooftliedē vant
voetuolc/ eñ vanden reysegers/ Eñ hi versolte oock
wt andere landē/ eñ eylanden veel volcx. Eñ tgetal
was vādē heyr / hondert duysent mannē te voete/
eñ twintich duysent reysenarē / eñ.xxxii.eliphantē/
die geleert waren tē stride/ Eñ si quamē door Idu
mea/ eñ si togen te Bethsurā/ en si bestredense vele
dagen/ eñ si maectē strāsen/ Eñ die vanď stadt qua
mē wt/ eñ brandēse mettē viere/ eñ vochtē manlijc
Eñ Judas tooch vandē slote / eñ brac den leger
van daer op/ ende sloech sinen leger tegen des Co=
nincs leger te Bethzacharam.
Eñ die Coninc stont op voor den dage/ tegē den
wech van Bethzacharam. E
Ende des Conincs heyr bereide hē tē stride/ ende
sloegē haer trompettē/ Ende si thoondē dē oliphā
ten tsap van druyuē/ ende van moerbesien/ om dat
sise fel maken soudē/ ende si deelden die beesten aen
rottē/ ende neuen elckē oliphant/ waren thien hon
dert mannē/ met pantsieren/ ende met coperen hel
mettē in haer hoofdē / Ende vijfhondert mannen
gereden/ gheoordineert elcker beeste die wtuerco=
ren waren. Ende dese waren voor dē strijdt / ende
waer dat die beeste was/ daer waren si/ ende waer
dat si ginc/ daer ghingen si / ende si en ghingen van
haer niet. Maer op elcke beeste was eenen houten
toren/ die hem bedecte/ ende op dien thoren waren
bolwerckē/ ende wt elckē toren vochten.xxxii.mā
nen van bouen/ ende binnen was der beesten mee=
ster. Ende die coninck oordineerde die ander reyse=
naers in beyde dander siden/ dat si tvolc ende theyr
mettē trompetten soudē vporren/ ende dat si voor
souden doen gaen/ die in elck legioen waren.
Ende doē die sonne scheen op die guldē ende co=
peren schilden/ soe verblicten dye berghen daer af/
ende blinctē als lampen met viere/ Een partie van
sconincs heyr/ wert ghedeelt op den berch/ ende die
āder al benedē/ ende si gingen behendelic/ ende ooc
manierlijc. Ende alle die int lant woondē/ werden
beroert vander menichte van haer stemmen/ ende
metten ghetochte van haren scharen / ende metter
wapenen blancheyt Wāt het was een groot heyr/
ende sterc. Ende Judas ende zijn heyr quamē hē aen
ten stride/ ende van sconincs heyr vielen wel ses hon
dert mannen/ Ende Eleazar Saura sone/ sach een
vanden beesten die met sconincs wapen gewapent
was/ ende die was hooger dā dander beestē/ Ende
hē docht datter dye coninc binnen was/ ende hi gaf

hem ſelven om zijn volck te verloſſen/ende om tot
zijn behoef eenen ewighen naem te vercrijghen/ eñ
hi liep totter beeſten vromelic/int midden der ſcha
ren/dooꝛſlaende ter rechter ſiden/eñ ter luchter ſi=
den/eñ ſi vielen hier eñ daer van hem.

Ende hi ginc onder des eliphants voeten / eñ hy
ghinc daer onder ſtaen/ eñ ſtacken daer doot/ende
die eliphant viel op hē/ eñ hi bleef daer doot / Mer
als Judas die groote macht des conincliken heyꝛs
ſach/eñ ghecruchte van ſinen heyꝛ/ ſo keerde hi van
hem. Maer des conincs heyꝛ tooch op tegen hem
in Jeruſalem. Eñ dye coninc legerde in Judea/op
ten berch van Sion/ Eñ dye coninc maecte vꝛede/
metten ghenen die in Bethſura waren.

Eñ ſi quamen wt der ſtadt/ want dye belegheu
waren/ en hadden gheen lijftocht/ wandt het was
E ſtants Sabbaoth/ Eñ die coninc tooch van Beth=
ſura/met hi leyde daer wachters dieſe hoeden ſou=
den/ Eñ hi keerde theyꝛ ter heyligher ſtadt waert/
vele dagen/ Eñ hi ſette daer ſpꝛincgalgen/ eñ ſcran
ſen dye tvier inwoꝛpen ſouden/ Eñ oock bliden dye
ſteen inwoꝛpen ſouden/eñ hantbogen/ eñ ſcoꝛpioe
nen/om tgeſcutte te ſchieten/eñ te ſlingheren. Eñ
ſi maecten binnen ooc ſcrancen teghen haer ſcran=
ſen/ eñ vochten vele daghen. Maer inder ſtadt en
was geen victalie/om dattet tſevenſte iaer was/ eñ
die vanden heydenen in Judea ghebleuen waren/
ſi hadden haer overbliuē verteert/ dye ſi lieden ooc
ingeleyt hadden. Eñ inder heyligher plaetſen wa=
ren luttel mannen ghebleuen/ wandt den hongher
hadse benaut/ende ſi werden geſpꝛeyt elck in zijn
ſtadt

Als Liſias dit hooꝛde/dat Philippus /dien dye
coninc Anthiochus/doen hi leefde/beuolē had/dat
hi Anthiochum ſinē ſone opuoedē ſoude/dz hy reg
neren ſoude /weder gecomen was wt Perſen/ eñ
Meden /eñ theyꝛ dat met hē wech getogen was/
eñ dat hi ſochte dz beleyt te hebbē vādē rijcke. So
haeſte hi hē/eñ ſeyde totten coninc/eñ/totten pꝛin
G cen vandē heyꝛe. Wi crancken dagelicx/eñ wi heb
ben luttel victalien/ eñ de ſtadt die wi belegē heb=
ben/is wel beſchermt/eñ ons behooꝛt te oꝛdinerē
vandē rijcke. Nv hier om /laet ons den lieden vꝛe=
de geuen/eñ maken wi met hem vꝛede/eñ met al=
haer liedē/eñ laet ons hen cōſenterē/ dat ſi in haer
wet wandelen mogen/ſoe ſi te voꝛen deden/ want
om dat wy haer wet veronwaert hebbē/ ſoe zijn ſi
verquaet/eñ hebben al dit gedaen.

Ende deſe reden ghenoechden den coninck/eñ
ſinen voꝛſten/ende hy ſeynde tot hen /om vꝛede te
maken / eñ ſi ontfingent.

Ende die coninck eñ die voꝛſten ſwoeren hen/
ende ſi quamen wter ſtadt / Ende dye coninc ginc
opten berch van Sion / eñ ſach dye vaſticheyt der
ſtadt /ende hi brac corts den eedt/ dien hi geſwoꝛē
hadde/ eñ beual die mueren om te bꝛeken/ Eñ hy
tooch haeſtelic wech /eñ keerde weđ te Antiochiē
eñ vāt daer Philippus heyꝛ te ſijnder ſtadt/ eñ hy
vocht tegen hem/ eñ hi wan die ſtadt met crachtē

¶ Van Demetrio ende ſine tyꝛannie. Hoe zi in lie
den vꝛede maken metten Iſraeliten/eñ nochtans
niet en hielden.

Dat.vij.Capittel

IN den honderſten eñ eenen vijftichſtē
iare/ ſoo quā Demetrius / Seleucus
ſone van Roomen/ eñ tooch met lut=
tel lieden inden ſteden aender zee / eñ
hi regneerde daer/ Ende het gheuiel/
doen hy gecomen was int huys zijns vaders rijcx/
ſo wert Antiochus ende Liſias van zijn volck ghe=
uangen / om dat ſiſe Demetrio bꝛenghen ſouden/
ende Demetrius gheboot ſinen dienaren/datmen
ſe vooꝛ ſinen ooghen nyet en ſoude bꝛenghen/ Eñ
theyꝛ doodeſe daer.

Ende Demetrius ſadt opten thꝛoon van ſinen
rijcke. Ende quade ongherechtighe mannen /qua
men wt Iſrael tot hem/ende Alchimus was haer
leytſmen/die dat pꝛieſterdō begeerde / eñ wꝛoech=
den vooꝛ den coninck/ende ſeyden/ Judas ende zijn
bꝛoederen hebbē des conincs vꝛienden verdoꝛuen
ende heeft ons verdꝛeuen van onſen lande / Daer
om ſeynt nv eenen man dyen ghy ghelooft/dat hy
gaen mach/ende beſien/al die verderffeniſſe/die hi
ons ende des conincs lantſcappen gedaen heeft/ eñ B
hi heeft al des conincs vꝛiēdē eñ hulpers gecranct.

Eñ die coninc Demetrius koos wt ſinen vꝛienden
Bachidem/dye pꝛince was/ouer dye groote rivier
int rijck/dye den coninck ghetrouwe was/ende hy
ſeynde hem om te ſien die overdaet/die Judas ge=
daen hadde/ Ende den quaden Alchimum gaf hy
dat pꝛieſterſcap/eñ beual hem wꝛake te doen inden
kinderen van Iſrael/ Eñ ſi ſtonden op/ eñ quamen
met eenen alte zeer grooten heyꝛ int lant vā Juda/
eñ ſeynden boden / eñ ſpꝛaken tot Judas/eñ ſinen
bꝛoederen/vꝛiendelike wooꝛdē in vooſhedē / Mer
Judas eñ zijn bꝛoederen en gauen haer gheen ghe
loof/ wandt ſi ſaghen/dat ſi ghecomen waren met
alte grooten heyꝛ/ eñ de vergaderinge vandē ſcrift
geleerden/vergaderden tot Alchimū eñ Bachiden
om te ſoeckē dat gerecht was/eñ eerſt die Aſſideē/
die onder die kinderē Iſraels waren / eñ ſi ſochten
met hē vꝛede/ Want ſi ſeydē/Een man eē pꝛieſter
die van Aarōs zaet cōt / hi en ſal ons niet bedꝛiegē.
Eñ hy ſpꝛac met hē vꝛiendelike wooꝛdē /eñ ſwoer
hē/eñ ſeyde. Wy en ſullen v gheen quaetheyt doen
noch uwen vꝛienden/ Eñ ſi geloofden t hem.

Eñ hi begreep vā hen ſeſtich mānē/eñ doode
ſe in eenen dage/na dat wooꝛt datter geſcreuen is.
Dijnre heyligen vleeſch eñ bloet ſtoꝛtē ſi ontrēt Je
ruſalē/eñ niemant en was dieſe begroef / eñ anxte ps.lxx
eñ vꝛeeſe viel in al tvolc. Eñ ſi ſeyden / Waerheyt eñ
vonniſſe en is in hē niet/ Want ſi hebbent gebꝛokē
dat ſi geloofden/eñ den eet diē ſi ſwoeren.

Eñ Bachides vertroc dat heyꝛ van Jeruſalē/eñ
deeldeſe tot Bethzechā Eñ hi ſeynder eñ vincker
vele/die van hē geuloden warē/eñ hi doode eenige
vandē volcke/eñ werpſe in eenē grotē put/eñ hi be
ual Alchimo dat lantſcap / eñ liet met hē ſuccoers/
tot ſijnder hulpe. Eñ Bachides tooch wech totten
coninc/eñ Alchimus dede genoech voꝛe/om dat C
hi pꝛince der pꝛieſters was/eñ tot hē vergaderden al
die Iſrael benaut hadden/eñ ſi behieldē tlāt vā Ju
da/eñ dedē groote plagē in Iſrael/ Eñ Judas aen
ſach al dat quaet dat Alchimus dede dē kinderē vā
Iſrael/eñ die met hē waren/ veel meer dan die hey
denē/eñ hi ginc wt in al dlant van Juda al omme/
ende hi dede wꝛake in die ondadige mannen.

En̄ si hielden op voort meer wt te trecken int
lant/ En̄ Achimus sach dat Judas/en̄ dye met hē
waren te bouen gingē/ende hi bekēde dat hise niet
wederstaē en mochte/en̄ hi keerde weder tottē co=
ninc/en̄ hi wroechdese met vele misdaden.
Ende die coninc seynde Nichanor/eē van sinen
edelsten princen/dye altoos vianscap maecte tegē
Israel/en̄ hi beual hē/dat volc te niet te makē/en̄
Nichanor quam met een groot heyr binnen Jeru=
D salem/ende seynde tot Judam/en̄ zijn broeders mz
vredelike woordē in bedroch/ en̄ seyde. Ghee'n
strijt en sal tusschē mi en̄ v wesen/Ic sal comē met
luttel mānē/en̄ sien v aēsicht met vredē/ en̄ hi quā
tot Judā/en̄ si gruettē deen dē anderē vriendelic/
en̄ de vianden waren bereet om Judā te vanghē.
En̄ Judas vernā dit/ dat hy met boosheedē tot
hē gecomē was/ende wert veruaert vā hē/ende en̄
woude zijn aēsicht niet meer sien/ Ende Nichanor
die sach/hoe dz sinē raet ontdect was/doe tooch hi
wt Judā te ontmoetē/om met hem te stridē neuē
Capharsalama/En̄ vā Nichanors partiē/soe vie=
len bina vijfduysent mānē/en̄ si vloden in Dauids
stadt/ Ende na dese woordē tooch Nichanor optē
berch van Sion/ende vā des volcx priesters gingē
wt/ende groettē hem met vredē/ en̄ thoondē hem
sond offeren/diemē ouer den coninck offerde/ende
bespottende/ soe veronwaerdense/ en̄ besmettedē
die offerhande/ende hi sprac houaerdelic/en̄ swoer
met gramscappē/ende seyde. Ten si dat mi Judas
en̄ zijn heyr geleuert worde in mijn hāt/ so sal ic dit
huys verbernen/als ic met vredē weder keerē sal.
E Ende hy ginc wt met grooter gramscappē/en̄
die priesters gingē/ ende stonden voor den outaer
indē tempel/ende seydē weenēde/ O HERE ghy
hebt dit huys vercorē/om dijnē naem daer in aen
te roepen/ om dat het wesen soude een bedehuys
dijns volcx/Doet wraecke in desen man/en̄ in zijn
heyr/dat si vallen metten sweerde/ Gedenct haer
blasphemie/ ende en geuet hen niet dat si ghedue=
rich bliuen.
En̄ Nichanor tooch vā Jerusalē/en̄ voer met
zijn heyr voor Bethorō/en̄ hem quā toe dat heyr
vā Sirien/ ende Judas tooch in Adersa/ met zijn
drie duysent mannē/En̄ Judas badt/en̄ seyde/ O
HERE/die gesonden waren vandē coninc Sen=
nacherib/om dat si dy blasphemeerdē/Soe quam
een Engel/ende versloech vā dien lieden/hondert
duysent/ende vijfentachtentich duysent mannē/al
so doet O HERE/heden tonder dit volck/ in on=
sen aenschouwen/ende dander sullen weten/dat hi
qualikē gesprokē heeft op dine heylicheyt/ en̄ oor=
deelt hē na zijn quaetheyt. En̄ inden derthiensten
dach vāder maēt Adar/soe stredē si/en̄ Nichanors
heyr ginc onder/ende hi viel eerst inden strijt.
Ende doen Nichanors heyr sach/ dat hi geual=
len was/so wierpen si haer wapenen wech/ende
si vloden/en̄ si volchdē hen na/ een heel dachreyse
van Adazar/ tot datmē comt tot Gazara/ ende si
sloegen met trompetten achter hen/Ende die Jo=
den togen wt/al om ende omme/wt allen steden/
ende si bliesense wech met hornen/ en̄ si keerden
weder tot hen/ende vielen al metten sweerde/en̄
van hen en bleuer een niet/ende si namē hen haer
roof/ende sloeghen Nichanor thooft af/ ende zijn
rechte hant/ die hi houeerdelic opgheheuen haddē.
ende die droegense/en̄ hinghense voor Jerusalem
En̄ dat volc verblijde zeer/ende si hieldē dien dach
met grooter blijscappē. Ende Judas oordineerde
datmen dien dach alle iare houden soude/ op den
derthiensten dach vander maent Adar/ en̄ dlant
van Juda rustede een luttel dagen.

Judas Machabeus maect een verbont mettē Romeynen   Dat.viij.Capittel

ENde Judas hoorde vā die van Roo=
mē/dat si machtich warē vā cracht/ A
en̄ dat si goetwillich waren/ met alle
den ghenen/ dye met haer lieden een
verbont maecten/en̄ hen vereenich=
den. En̄ si hoorden haer striden/ende haer grote
macht die si deden in Gallacien/want sise verwon=
nē/ende dedense onder tribuyt. En̄ hoe grote din=
ghen si deden int rijck van Spaengien/ daer si alle
metael/van goude/ ende vā siluere in haer macht
hadden. En̄ datse al die steden besaten met haren
raet/en̄ met haer ghehoorsaemheyt/die steden dye
verre van hen waren/en̄ hoe si die coninghen con=
der gedaen hebben/ die op hen ghecomen waren/
vanden eynden der werelt/ ende si sloegense met
grooter plaghen. Maer dander gheuen hen alle
iaer tribuyt/en̄ si deden tonder indē stride Philip=
pum van Persen/den coninck Chetēorū/ en̄ dan=
der die teghen hen wapenen droegen/en̄ si bleuen
bouen/en̄ den grootē Antiochum/ den coninc van
Asien/ dye op hen vochte.
En̄ die hadde hondert en̄ twintich oliphantē/
en̄ ghereedenen/en̄ waghenen/en̄ een herde groot
heyr/hoe dat si hem verwonnē/ en̄ want si hē vin=
gen leuende/so setten si hē/dat hi en̄ dye ghene dye
na hē regnerē soude/ dat si dē Romeynen tribuyt
soudē geuen bedwongē/ en̄ daer voor goet pant/
en̄ borghe gheuen moest/en̄ bouen alle dat/namē
si hē zijn beste landen/ Indien/ Meden/ Lydien/en̄
hebben die Emuno den coninc ouergegeuen. En̄ B
want die gene/die warē te Eladam/woudē gaē/
en̄ nemēnse hē/en̄ si vernamēt/en̄ seyndē tot hem
een prince/en̄ volchde teghē hē/ en̄ daer vielē vele
vā hen liedē/ en̄ si leydē dier wiuē en̄ kinderē met
hē ghevāgē/en̄ si beroofdense/en̄ besatē haer lant/
en̄ destrueerden haer muerē. En̄ dedense tonder/
tot dienstknechten/tot in desen dach
En̄ die ander rijckē/en̄ die eylandē/ dye sulcke
tijt tegē hē stakē/die destrueerdē si/en̄ dedense on=
der haer macht/ Met met harē vriendē/die vrient=
scap met hen haddē/daer hielen si vrientschap me=
de/en̄ si behielden die rijcken/die bi en̄ verre warē
wāt so wie harē naē hoordē/ontsagēse. Ende wiē
si te hulpē wesen woudē/dat si regnerē soudē/dye
regneerden Ende dyen si wouden/ namen si dat
rijck. Ende si waren zeer verheuen. Ende in al de=
sen en droech niemant croone/noch en cleede hem
met purpur/ dat hi daer in verheuē wesen soude.
Ende want si een parlament ghemaect hadden en=
de dagelicx hadden si raet met drie hondert ende
twintich mannen/ende deden altoos der meester
menichten raet/ om dat si doen soudē dat gerecht
was. En̄ elcx iaers beualen si eenen man die mee=
sterscap/ dat hi dan bouen al de werelt soude reg=
neren. Ende si waren dien al euen ghehoorsaem.

eñ onder hen en was haet noch nijdt/ Wt welcken allen Judas beweecht zijnde/ sandt hy Eupolemū Joannis sone/ die Jacobs soon was/ eñ Jazonem Eleazars sone/ te Roomen/ om met hen te maken geselscap eñ verbont/ op dat si van hen lieden souden keerē der griecke ouerlast/ die si den Joden deden/ want si saghē dat si dat rijc van Israel tonder souden doen in dienst. Eñ si togen wech te Roomē waert/ harde vele weechs/ eñ gingē int parlament eñ seydē. Judas Machabeus/ eñ zijn broederen/ eñ dye Joden hebben ons tot v ghesondē/ om met v gheselschap te maken/ eñ vrede/ datmen ons scriuen sal/ uwe vrienden eñ ghesellen. Eñ dese redenen genoechden den Roomeynē zeer wel. Eñ dits dweder scriuen dat si ons weder screuen in een coperē tafele/ eñ sondense in Jerusalē/ om datter een gedencken wesen soude/ des vreden ende des ghe selschaps

Eewelick moet wel wesen dien van Roomen/ eñ den iootschen volcke inder zee/ eñ opt lant/ ende swaert/ eñ vianden moeten verre van hen wesen.

A Comt die van Roomen eerst strijt aen/ oft al harē gesellen in al haer heerschappie/ dan salt volck van den Joden succoers brenghen met wilmaecter herten/ also dien tijt eysschen sal. Eñ si en sullen den genen/ die ten stride comē niet geuen/ noch voorsien met tarwe/ noch wapen/ noch ghelt/ noch schip al soot die van Roomen geliest/ eñ si sullen houden/ datmen hen beuelen sal/ eñ niet van hen ontfaen. Oock ist dattet volc vanden Joden eerst strijdt geualt/ so sullen hen die van Roomen helpen met herten/ alsoot die tijt eyscht/ eñ den genen die hen helpen/ en sullen si niet geuen/ noch tarwe/ noch wapen/ noch ghelt/ noch schepen/ alsoot dye van Roomen genoecht/ eñ si sullen haer geboden wachten/ sonder loosheit Na dese woorden/ so settē die Roomeynen den volcke vanden Joden. Mer geuallet na dese woorden/ dat dese oft dye ghene na desen toedoē oft afdoē willen/ dat sullen si doē wt haers selfs opset/ eñ al dat si daer afdoen oft toedoē / dat sal vast wesen. Mer van tquaet dat die coninc Demetrius teghen hen ghedaen heeft/ so hebbē wi hē gescreuen/ eñ ghesept. Waer om hebdi uwen dienst verswaert op den Joden onse vriendē/ eñ onse ghe sellen/ daer om geuallet dat si weder comen ons clagen/ eñ dat ouer di/ so sullen wi hen dan recht doē/ eñ dan niet v vechten ter zee eñ ten lande

¶ Anthiochus beleyt die stat Elymas indē lāde van Persia hi wert droeuich/ als hi die victorie eñ voorspoet der Jodē hoorde/ vā Antioch⁹ doot Judas beleyde tslot te Jerusalem

Dat.ix.Capittel.

A [H]Ier en binnē als Demetri⁹ dit hoorde/ dat Nichanor ende zijn heyr indē strijt was gheuallē/ so seynde hi noch Bachidē eñ Alchimū in Judea. Eñ die inden rechten vloghel zijns heyrs waren met hen/ eñ si togen den wech die tot Galgala waert leyt/ eñ sloeghen tenten in Masaloth/ dz in Arbellis is/ eñ beleydent/ eñ si doodē vele mēschen. Inder eerster maent vandē. C. eñ. lij. stē iare/ so leyden si daer vele te Jerusalē waert/ eñ porden/ eñ togen in Berea/ twintich duysent mannē/ ende twee duysent reysenaers.

Eñ Judas hadde tenten ghesłagē in Laysa/ eñ met hem waren alleen drie duysent wtuercorē mannen. Eñ si sagen die menichte vandē heyre/ datter vele was/ eñ veel keerden hem weder wten heyre ende van hen lieden en bleeffer mer achthondert mannen met hen.

Eñ doen Judas sach/ dz hē zijn heyr aftooch/ eñ dat hem den strijt aenquā/ so wert hi bedroeft int herte/ om dat hi den tijt niet en hadde / dat hise verghaderē mochte/ eñ wert versaecht. Eñ hi seyde tot dien/ die by hem ghebleuen waren/ Laet ons opstaen/ eñ gaē wi tot onsen vianden/ oft wise mogen wederstaen. Eñ si keerden daer af/ eñ seyden Wi en sullens niet mogē doen/ maer laet ons nv onse zielen verlossen/ ende keeren weder tot onsen broederen/ eñ dan sullen wy teghen hen vechten/ want wi zijn te luttel/ eñ Judas seyde. Dat en moet ons nyet geuallen/ dat wi vā hen vlien sullē/ eñ oft onsen tijt gecomen is/ so laet ons steruē inder duecht voor onse broederen/ eñ en laet ons geenē lachter in ons glorie brenghen. Eñ theyr porde vanden tenten/ eñ stondē in haer gemoet. Eñ dye reysenaers deylden hen in twee partien/ eñ die slingerē eñ ghe scutten gingen voor theyr/ eñ al die menichte waren vanden eersten stride B

Eñ Bachides was inden rechteren vlogele/ eñ die scaren quamē toe van beyde siden/ eñ sloeghen met trompetten/ eñ dye vā Judas partie waren si riepen ooc/ eñ van des heyrs geroep wert dat lant beuēde/ eñ men street vā smorghēs tot tsauonts. Eñ Judas sach dat dye partie van Bachides heyr ter rechter sidē sterc was. Eñ die vrome van hertē vergaderden met hē/ eñ verwonnē die rechte partie van hē/ eñ iaechdense ten berghe van Azothen. Eñ die in die luchter siden warē/ sagē dat die rechte side verwōnē was. Eñ si/ eñ die met hē waren/ volchden Judā van achter. Eñ den noot wert verswaert/ eñ van desen/ eñ vandē genē/ vielē der vele gewont. Eñ Judas wert verslaghen/ eñ dander vloden. Eñ Jonathas eñ Simon haelden Judā haren broeder/ eñ begroeuen hē in haers vaders graf/ in die stadt Modin ¶ C. t. i. Sterft Judas

Eñ al tvolc van Israel beweēde hē veel dagē/ met grooten gewee/ eñ seydē. Hoe viel die macht/ die Israel behouden maecte/ Eñ die ander eerlike feyten/ eñ zijn duechdē die hi dede/ si en zijn hier niet bescreuen/ Want het wasser harde vele. A

Ende het geuiel na Judas doot/ dat die bose quamen in al tlant van Israel/ ende si stondē op/ al die quaet deden. In dien dage wert grooten hongher ende al tlant gaf hem op/ in Bachides handen/ mz hen seluen.

Ende Bachides koos wt boose mannen/ ende maecte se herē vādē lāde/ eñ die sochten eñ ondervōden Judas vriendē/ eñ si brachtense tot Bachidem eñ hi wrackert hē ouer/ eñ bespottese. Eñ het wert groot verdriet in Israel. Dat desgelijc niet en was vādē dagē datmen geen propheet in Israel en sach Eñ daer tegē so vergaderdē ooc alle Judas vrienden/ eñ seidē tot Jonathā. Om dz Judas v broeder doot is/ eñ geen man en is hem gelijc/ die wt treckē mach tegen ons viandē/ als Bachidē/ eñ dē ghenē die viandē zijn ons volcs. Nv hier om verkiesen wi v ouer ōs tot eenē hooftmā/ eñ tot eenē leytsmā om onsen stryt te stridē/ eñ in diē tijt ontfinc Jona-

thas die heerscappie / en̄ stont in Judas zijns broe
ders stadt/Ende Bachides vernamt/en̄ socht hem
te dooden.

Mer Jonathas en̄ Simon zijn broeder wistet
en̄ al die met hē warē/en̄ vlodē in dye wildōnis van
Thecua / en̄ si bleuē liggē om dwater vanden put
van Asphar.

En̄ Bachides vernāt/ende optē Sabaoth quā
hi ouer de Jordane /En̄ Jonathas seinde Symon
sinen broeder/en̄ leytsmā vandē volcke. Ende hy
badt zijn vriendē/dē Nabutheen/dat si haer leenen
wildē haer heyrgetuych /dies si vele haddē / en̄ Jā
bris kinderē quamē wt Madaba/en̄ vinghē en̄ ver-
sloegē Joannē/en̄ namē al dat hi hadde/en̄ togen
daer mede wech. Na desen wert Jonathas en̄ Sy
D mon sinē broeder geboodtscapt/wāt Jābris kinde
rē groote bruyloft maectē/en̄ dat si dye bruyt hael
den buytē Madaba met grooter pompuesicheyt/
eens grootē princen dochter vā Canaan/En̄ si ge
dachtē haers broeders Joānis doot/en̄ togen op/
en̄ verchdē hē onder dat decsel vanden berge En̄ si
hieuen haer oogen op/en̄ saghē/en̄ siet dat groote
geruchte/en̄ die groote pompuesheit der kinderen
Jābri/en̄ de brudegom quā wt/en̄ zijn broederen/
en̄ oock zijn vriēdē/die hē te gemoet quamē/met tā-
boerē/en̄ met sange/ende vele wapenē Doē tooch
Jonathas op/tot hēwaert/met alte zeer grootē la
gen/en̄ sloegense doot/ende ooc so vielēder vele ge
wont/ende die ander vlodē in die bergē / ende dese
namē hē al haer gout en̄ iuweelē. En̄ die bruyloft
wert verwandelt in droeffenisse en̄ in gheween/en̄
die stemmen van haren sange in geschrey

En̄ si wrakē dē doot vā Joānes harē broeder
En̄ Jonathas die keerdē weder met sinē broeder
Simon/en̄ alle theyr ten oeuer vander Jordanen/

E En̄ Bachides hoordet/en̄ quā opten saboth/
op den cāt vand Jordanē met groter macht. En̄-
de Jonathas seyde tot zijn heyr. Laet ons op staen
ende laet ōs vechtē tegē onse viādē Wāt tē is hedē
niet als ghisterē/ende eergisterē. Wāt siet hi strijt
tegē ōs/ende dat water vāder Jordanē is aē bey-
de sidē vā ōs/ende das oeuer is hooch/en̄ dz broeck
is leech/en̄ daer en bouē mede die bosschen. Ende
gheen plaetse en is ons te ontulien

Nv hier om so roept indē hemele/dat ghi mo-
get wordē verlost vā uwer viandē hāt/en̄ si begō-
sten te stridē En̄ Jonathas die hief sijn hant op / ō
Bachidē te slaē/en̄ Bachides keerde vā hem ach-
terwaert/en̄ Jonathas en̄ die met hē warē sprō-
gen inder Jordanē/en̄ swēdē ouer tot hen/En̄ op
dien dach vielē vā Bachides partiē dusent mānen
En̄ si keerdē wed tot Jerusalē. En̄ si bolwercten
die gemuerde stedē in Judea/en̄ die vasticheyt dye
in Jericho was/en̄ in Ammaum/en̄ in Bethorō/
en̄ in Bethel/en̄ in Thānath en̄ Phara/en̄ in Tho
pon/met haren hoogē muerē/en̄ vaste poortē/en̄
slotē in Jsrael/En̄ hi bewaerde die stadt Beth-
sura/en̄ Gazarā/en̄ dat slot besorchde hi wel met
knechten/ende met spise/ende hi nam der rijcker/
ende vermaerster mannen sonen vanden lande te
ghijsel/en̄ leydese int slot vā Jerusalē in bewaringē
En̄ indē honderstē/en̄ vierenvijftichstē iare/binnē
danderde maent/beual Alchimus die mueren des
binnēstē voorhofs aendē tempel/en̄ die timmera
gie der Prophetē af te brekē. En̄ doemē begonde
te breken/siet doen wert Alchimus geslaghē met
gichtichedē/oft siedercijn/en̄ zijn werc wert hē be
let/en̄ sinē mont wert geslotē/en̄ hi wert onmach-
tich vā ghichtichedē. En̄ hi en mocht voort nz een
woort meer sprekē/noch beuelē vā sijn huys/ ende
Alchimus sterf in dien tijdē/met grotē tormēten /
En̄ als Bachides sach/dat Alchimus doot was/
so keerde hi weder totten coninck Demetrium/en̄
tlant ruste twee iaren/en̄ alle die bose scalckē/ dach
ten en̄ seyden/Siet Jonathas en̄ die mz hē zijn/lig
gen sonder hoede al stille. Daerom laet ons nv hā
lē Bachiden/en̄ hy salse al op eenē nacht vāgē. En̄
si togē wech/en̄ gaf hē dien raet. En̄ hi porde om
te comen met vele heyrs/en̄ seynde al heimelic briē
uen/tot sinē gesellē die in Judea warē/dz si Jona
than vangē soudē/en̄ de gene die met hem waren/
mer si en mochtē /wāt Jonathas wert der verra-
derien en̄ opstels gewaer

En̄ Jonathas vinc vāden mānē vāden lāde/die
hoofliedē warē vanden strijde/vijftich mānen/en̄
de si sloegense doot

En̄ Jonathas/en̄ Simō/en̄ die mz hen waren
togē wech in Bethbessem/dat inder wildernissen
is/en̄ si stichten daer wederō/dat geuallē was /en̄
si maectense sterc. En̄ Bachides vernamt/en̄ vgā
derde zijn menichte/en̄ liet weten al den genen dye
van Judea warē En̄ hi quā en̄ sloech zijn tentē voor
Bethbessem/en̄ bestreet dz vele daghē/en̄ maecter
scransen voor. En̄ Jonathas liet sinen broeder Si
mon in die stadt/en̄ hy tooch wt int lantschap/met
wat volcx/en̄ sloech Odomerā en̄ zijn broeders en̄
Phaserons kinderen in haren tentē/en̄ veel volcs
viel bi hem/en̄ zijn heyr wert groot.

En̄ Simō en̄ die met hē warē togen wter stat/
en̄ verbrāden die scrāsen/en̄ vochtē tegē Bachidē/
en̄ hi wert vā hen verwonnē. En̄ si dedē hem vele
leets /want sinē raet en̄ arbeyt was te vergheefs.

En̄ hi wert vertoornt tegen die boose scalcken/
die hem den raet ghegeuen hadden/ dat hy in haer
lantschap comen soude/en̄ hi dooder vele van hen.
Maer hy dacht in zijn lantschap te trecken metten
anderen. En̄ Jonathas vernamt/en̄ seynde legatē
tot hem/ om vrede te makē/en̄ dat hi zijn geuange
nen weder geuen soude. En̄ Bachides ontfinc den
vrede gheerne / en̄ dede dat hy hem heyschte / ende
swoer hem/dat hi hem binnen al zijn leuen geē hin
der meer doen en soude/ En̄ hi gaf hem de geuan-
ghen weder die hi te voren gherooft hadde / wten
lande van Juda. En̄ hy keerde/en̄ tooch weder in
zijn lant/en̄ hy en quam noyt meer binnen haren
lande. En̄ tsweert hiel op van Jsrahel/ende Jona
thas woonde in Machma. En̄ hi regneerde ouer
dat volck/en̄ veriaechde die boose wt Jsrael

Hoe Alexander Demetrium doode/ende hoe
hi nam des conincs Ptolomei dochter te wiue/
Van Jonathas heerlike vromicheyt/hoe hi De-
metrius heyre versloech.

Dat.x Capittel

In den honderstē en̄ .lx. sten iare/soe
quā Alexander Anthiochus sone/die
mē toenaēde Epiphanes / oft edel/ A
en̄ hi beleyde Ptolomaidē/ en̄ si ont-
finghē hem/en̄ hi regneerde daer. En̄

Demetrius dye coninc hoorde/ eñ vergadde een
groot heyr/ eñ tooch wt/ Alexãder te gemoet om
te striden/ eñ Demetrius sandt tot Jonathã eenẽ
brief/met vrendelicke woordẽ/eñ prees hem hoo
ghe. Wãt hi seyde. Laet ons met hẽ vrede makẽ/
eer hi met Alexander tegẽ ons een verbont make/
want hi sal alder boosheyt ghedenckẽ/ dye wi tegẽ
hẽ/eñ zijn broederen ghedaen hebben/eñ tegẽ zijn
volc. Eñ hi gaf Jonathe macht een heyr te vgade
ren/eñ wapen te maken/om dat hi zijn geselle we
sen soude eñ hi beual/datmẽ Jonathas ouerleue-
ren soude/der rijcker mannẽ sonen/dye te ghijsel
lagen opt slot te Jerusalem.

Eñ Jonathas quam in Jerusalẽ/ eñ hy las de
brieuẽ in dat gehoor van al den volcke/ eñ der geẽ
re die opt slot warẽ/ eñ si ontsagẽ hem met groo-
ter vreesen Want si hoordẽ/ dat hem Demetrius
de macht gegeuen hadde/een groot heyr te verga
derẽ/eñ men leuerde Jonathan die in ostagie wa-
ren/ eñ hi leuerdese weder harẽ vaderẽ eñ moede-
ren. Eñ Jonathas woonde in Jerusalem/ende be
gonde die stadt te stichten eñ te makẽ/eñ hi seyde
den werckluden/dat si den muer/ eñ dat slot makẽ
soudẽ/ al om eñ om met viercanten steenen / dat si
tot een stercke veste soudẽ zijn/ eñ si deden also.

Eñ die heydenen dye inden steden waren /dye
Bachides gesticht hadde/ vloden/ ende elc liet zijn
stadt/eñ tooch wech in zijn lant/ mer in Bethsura
bleuen eenige van dien/ die Gods wet gelatẽ had
den/ende zijn geboden/ want die stadt haddẽ si tot
een toeulucht.

Eñ die coninck Alexander hoorde de beloofte/
die Demetri9 Jonathas beloafthadde. Eñ si ver
B teldẽ hem die stridẽ/ende die macht die hi dede/eñ
zijn broederẽ/ ende die moeyte eñ arbeyt dat si ge-
leden haddẽ. Eñ si seydẽ. Sullẽ wi eenigẽ dusda-
nigen man vindẽ mogẽ. Laetten ons maken onse
vriẽt ende ons geselle. Eñ hi screef hem eenẽ brief
ende seyndẽ hem aldus sprekẽde. Alexander die co
ninc sinẽ broeder Jonathas salupt. Wi hebbẽ ge-
hoort van v / dz ghy een machtich man vã crachtẽ
zijt. Ende ghi zijt weerdich dat ghy onse vriẽt zijt
Ende nv makẽ wi v hedẽ hooge priester van uwẽ
landẽ. Ende dat ghi des coninces vrient sult wordẽ
gheheetẽ/ende ic heb gesondẽ eẽ croone/eñ een pur
per cleet/ om dattu vẽenicht sulst wordẽ met ons/
ende dat ons toebehoort/eñ dat ghi vriẽtscap met
ons houden sult.

Eñ Jonathas cleede hẽ met dz purpurẽ cleet/
in die seuẽde maent int. C.eñ.lx.ste.iaer/indẽ fee-
stelikẽ dach der louerhuttẽ. Ende hy vergaderde eẽ
heyr/eñ maecte groote gereetscap tot orlogẽ. Ende
Demetrius hoorde dese woordẽ/eñ wert zeer true
rich/ende hi seide. Wat bedietdit dat ons Alexan
der der Jodẽ vriẽtschap ondergheuẽ heeft/ tot sinẽ
succoerse. Ende doẽ sprac Demetri9 die coninc tot
tẽ volcke ende hi seyde tot hen. Eñ ic sal oec hẽ vrid
dede/vriẽdelike woordẽ scriuẽ/ ende seyndẽ Jona
than ghiften / dat hi niet en si in haer hulpe. Ende
schreef hem in deser manieren.

C Dye coninc Demetrius dẽ volc vãde Jodẽ sa
lupt. Om dat ghi tot onswaert/ een ghetrou ver-
bont gehoudẽ hebt/ eñ om dat ghi in onser vrient
scap gedueert hebt/ende om dat ghi tot onse viandẽ
niet gevlogen en zijt/dit hebben wi verhoort/ende
zijn dies verblijt. Hier om so bidden wi v/ dat ghy
volstandich tot onswaert wilt bliuen. Ende wi sul
len v geuen vele vrihedẽ eñ giften/eñ nv make ic v
vri/eñ al die Jodẽ vã tribuit/eñ ic slaet v tgelt des
souts/eñ ic scel v de croone quite / eñ dz derdendeel
vandẽ zade/eñ thalf deel van des houts vrucht/ dz
mi toe behoort/dat schelde ic v quijt/ van desen da
ge eñ voort aue/eñ mẽ en neẽt nymmermeer van-
dẽ lande van Juda. Noch vandẽ drie stedẽ dier toe
gelept zijn vã Samariẽ/eñ van Galileen/ eñ vãde
sen dage eewelic voort/ Ende Jerusalem bliue hei
lich/ende vri met haren lande / ende die thienden/
ende tribuit bliuen haer/ende ic geue oor ouer/die
machte vanden slote dat in Jerusalem is/ende ick
ghevese den opperstẽ priester/dat hi daer legge/so
wat mannen dat hi daer kiesen sal om te hoeden/
ende dat te behouden.

Ende al die Joden die wt Judea in mijn lant ge
uangẽ zijn/die laet ic vri om niet/ende dat si al van
den tribuyt worden geurijt/ooc van haren beestẽ.
Ende al die Joden die in mijn rijc zijn/sullen al die
feestelike dagen/ende den sabaoth/ ende die hooch D
tiden/eñ die gesette dagen/drie dagen voor dẽ fee-
stelijken dach/ende drie dagen daer na/vri zijn. Eñ
niemãt en sal macht hebben yet te doene/oft enige
scade te doen tegen eenigẽ Jode in eenighẽ saken.

Ende men sal bescriuen vanden Joden tot des
coninrx heyr/dertich duysent mannen / eñ men sal
hen geuen/al dat hen van noode is/alsomen al des
coninrx heyr geuen moet. Eñ wt hen lieden sullen
geordineert worden / die ouer des coninrx saken
trouwelic sullen regeren/eñ van desen salmen ouer
ste kiesen/die de saken bestieren/die den gesette en
de haren geloue aengaen/ende si sullen wandelẽ
in haer lieder wet/also die coninc beuolen heeft/int
lant van Juda/Ende den drien steden die aen Ju-
dea gelept zijn/wten lantscappen van Samarien/
eñ Galileen/men rekense met Judea/ dat si onder
een zijn/eñ si en sullen geenen heer onderdanich zijn
sonder den opperstẽ priester/ maer Ptolomaiden
ende tlant daer ontrent/geue ic totter timmeragiẽ
des tempels in Jerusalem / ende tot den anderen
noottakelijken costen der heyliger dingen

Eñ ic sal noch alle iaer geuen/vijftiẽ duysent Si
kelen siluers/van des coninces rekeninghe/ die my
toebehooren/ende wat noch verscenen is/ende nz E
ouergegeuen/ende betaelt en is vanden rentmee-
steren/die dat iaer voorleden ghewecst zijn/ dat sal
men ooc totter timmeragien des tempels geuen/
eñ hier en bouen vijf duysent Sikelen siluers/die si
alle iaer ontfingen vander rekeninge des tempels
Eñ dz sal dẽ priesterẽ toebehoorẽ die dẽ dienst doẽ

Eñ so wie vlieden sal indẽ tẽpel vã Jerusalẽ/ oft
in eenich vandẽ vrijthouẽ/eñ tegẽ dẽ Coninck mis
daẽ sal hebbẽ/waer dz het is/mẽ laetse vri / eñ al dz
si in mijn rijck hebbẽ/dz bliue hen ongheschendeert.
Eñ om te stichten/eñ te makẽ den tẽpel/salmẽ dat
gelt geuẽ vã des coninrx scatcamer / eñ te stichten
de mueren van Jerusalem/eñ te bewaren al om eñ
om/so sal men den cost ooc doen wt des coninrx tre
soor/om te stichten de mueren van Judea.

Als Jonathas eñ tvolck dese redenen hoorden/
soo en gheloofden zijs niet / noch en ontfinghense

niet/want si gedachten der grooter boosheit/ dye
hi in Israel gedaen had /eñ dat hyse zeer ghequelt
hadde. Eñ hen genoechde wat aē Alexander/wāt
hi hadde hen in voortidē een prince geweest/in re=
denen van vreden / eñ si deden hē tallen dagen suc
coers. Eñ Alexander die coninck vergaderde een
groot heyr tegen Demetrium waert/eñ vertrock
theyr. Eñ die coningen streden/ende Demetrius
heyr vloot/ eñ Alexand volchde hem/ eñ hi viel op
hem. Eñ den stryt wies alte zeer groot/tot dat dye
F zonne ondergine/eñ in dien daghe viel Demetrius.
Eñ Alexander sāt tot Ptholomeum dē coninc
van Egipten legatē/ na dese woordē segghende.
Om dat ic binnen mijn rijck gecomen ben/ eñ ick
sitte op mijns vads throon/eñ heerscappie vercou
den hebbe/ eñ ic heb Demetrium verwonnē/Eñ
besitte ons lantscap/eñ ic heb mz hē veel stridē ghe
hadt/eñ hy /eñ zijn heyr zijn verwonnē van ons/
eñ wi sittē indē throon van sinē rijcke/soe laet ons
nv te gader vrientschap makē/eñ gheeft mi v doch
ter ten wiue/eñ ic sal v behoude sone wesen/eñ ick
sal di ghiftē geuē / eñ weerdicheyt. Eñ dye coninc
Ptholomeus ātwoorde eñ seyde. Salich si den dach
daer ghi in ghecomē zijt /in ws vaders lant/eñ sidt
opten throon van sinen rijcke Eñ nv sal ic v doen/
dat ghi mi ghescreuē hebt. Mer comt mi teghen te
Ptholomaiden/dat wi deen den anderē sien/ende
ic sal di gheuē alsō ghi geseyt hebt. Eñ Ptholome=
us die quam wt Egiptē/eñ Cleopatrā zijn doch=
ter met hem/ eñ hi quā te Ptholomaidē indē hon=
dersten eñ.lxij.sten iaer. Eñ Alexander die coninc
quam daer tegē hem. Eñ hy gaf hem Cleopatrā
zijn dochter. Eñ hi dede haer bruyloft te Ptholo=
maiden/als coninghē in grooter eeren eñ glorien.
Eñ dye coninc Alexāder screef Jonathan/dat
hi daer tegen hem quame. Eñ Jonathas tooch te
Ptholomaiden met grooter glorië/eñ quam daer
tot den twee conincghē/ eñ hy haf hen vele siluers/
gouts/ eñ giftē/ eñ hy vant gratie voor haer lieden
aensicht. Eñ eenighe boose scalcachtige mānē ver=
gaderden wt Israel teghē hem/eñ si claechdē ouer
hem/maer die coninc en gaf den scalcken geen ghe
looue. Eñ hi beual Jonathan zijn cleederen wt te=
doē/ eñ datmē hē met purpur cleedē soude. Si de=
den alsō/ eñ die coninc dedē neffens hē sitten /ende
seyde sinen princen.
Gaet met hem wt / int midden der stadt/ende
roept/dat niemāt ouer hem en claghe van eeniger
saken/eñ dat hem nyemant verdrietelick en si/van
geender saken oft redenen. Eñ doe de ghene dye
ouer hem clagen woudē/sagen zijn glorie diemen
riep/eñ dz hy met purpur gecleet was /soe vlodē si
alle. Eñ die coninc verhief hem/eñ screef hem on=
der die eerste van sinē vriendē / eñ hi maecte leyts=
man/ende geselle vander heerscappien. Ende Jo
nathas keerde weder in Jerusalem met vredē/eñ
met blijscappen
G Inden hondersten ende.lxv.sten iare/so quam
Demetrius/die Demetrius sone was /van Cretē
in zijns vaders lant. Eñ Alexander hoordet/ende
wert zeer bedroeft/eñ keer de weder omme te An
thiochien
Eñ Demetrius maecte Apollonium hooft=
man/die welcke een prince was ouer Celessyrien
Eñ hi vergaderde een groot heyr/eñ tooch te Jā=
niam waert/ende seynde tot Jonathā den hoghē
priester/eñ seyde. Ghi wederstaet ons alleen. Wāt
ic ben in spot ende confusie geworden/dat ghi tegē
onse mogentheit/di onthout inden gebercthten.
Nv daerom / oft ghi betrout in dine crachten/soe
come neder tot ons ten velde/ende laet ons die eē
dē anderē sien/want met mi is die cracht vā stridē
Vraecht eñ ondersoect wie ic ben/ende die and die
oec in mijnder hulpen zijn/die oec seggen/dat dinē
voet niet en mach staen voor onsen aensichte/wāt
dijn vaders vloden tweewerf binnen dien lande.
Ende hoe suldy nv moghen ghedooghen soo groo
ten heyr / ende rosuolck ten velde / daer gheenen
steen/ noch roetse en is / noch plaetse te vlien. Eñ
doen Jonathas Appollonius woordē hoorde / so
wert hy beroert inden moet. Ende koos wt thien
duysent mannē / eñ tooch wt Jerusalem / Eñ Sy
mon zijn broeder quā hem te hulpen. Eñ si leyden
haer heyr in Joppē / daer Apollonius toevlucht/
eñ onthout was.
Eñ Jonathas bestormde die stadt/eñ die inder
stadt waren/openden hem die poorten van anxte/
eñ hi behieldt Joppē/eñ Appollonius hoordet/ eñ
nam drie duysent gheredenē / ende een groot heyr
voetknechten. Eñ tooch wech in Azothen/als oft
hi wech wilde trecken / eñ tooch te hants wt / ten
velde / om dz hy een menichte hadde vā geredenē/
eñ hem daer op verliet. Eñ Jonathas volchde in
Azothen/ eñ si stredē / eñ Appollonius liet achter
hem duysent geredenen al heymelijc /maer Jona=
thas vernam datter lagen achter hem waren / eñ
Jonathas omcingelde dye viandē/eñ si scoten met
ghescutten int volc / vanden morgen tot tsauonts
toe. Mer tvolc stōt stille/so hen Jonathas beuolē
hadde / eñ die partie der viandē werden doorscho
ten/eñ zeer gewoont. Eñ Simon vrocht zijn heyr
wt / eñ begonst te striden tegen die voetknechten.
Want die geredenē waren moede/eñ waren van
hē tond ghedaē/eñ si vlodē/eñ die te velde gespreit
warē/vlodē in Azothē eñ toghē in Dagons haers
afgods tempel/om dat hyse verlossen soude.
Eñ Jonathas verbrāde Azothen/ eñ die stedē
die daer ontrent warē/eñ hi nā harē roof/eñ ont=
stac Dagons tēpel/eñ die gene die daer in gheulo=
den warē. Eñ die mettē sweerdē verslagē warē/
eñ die verbrāt warē / dier warē bina acht duysent
mannē/ eñ Jonathas nā vā haer dat heyr / eñ hy
leydet te Ascolon waert / eñ si quamē wter stat hē
te gemoet/met groter glorië. Eñ Jonathas keer
de weder mettē sinē /die veel roofs haddē in Jeru
salem. Eñ het geuiel dat Alexāder dese redē hoor
de /so dede hi daer noch toe Jonathan te v heffen/
Eñ hy seynde hē een guldē halsbāt/soe costume is/
datmē der coningē geuē pleeft/Eñ hi gaf hem Ac
charon/eñ al tlant daer ontrent tot eygendom.

¶ Hoe Ptolomeus tegē Alexander street eñ nā
vā hē die dochter/die welcke hi hē voormaels ge
geuē hadde te wiue/eñ gaffe Demetrio/hoe Pto
lomeus twee rijcken besadt Dat.xi.Capit. A

Je coninc van Egipten vergaderde
een heyr / gelijc dē sande vander zee/
dz opte oeuer leyt/ eñ veel scepē ende
hi arbeyde Alexāders rijc te winnē/
met boosheydē/eñ dz tot sinē rijcke te

leggen. Eñ hi tooch wt in Sirien/met vredeliken
woorden/eñ si ontdedē hem die steden/eñ quamē
hem te gemoete/want die coninc Alexander had
de beuolen/datmē hem te gemoet gaen soude/om
dat hi zijn sweer was. Eñ als Ptholomeus inden
steden quam/so leyde hi hoeders in elcke stadt van
ruyters. Eñ doen hi bi Azothē quam/so thoondē
si hē hoe Dagons tēpel verbrāt was mettē viere/
eñ Azothen/eñ al dat ander lant dat gedestrueert
was/eñ der geenre lichamē dye verslagē warē/hoe
si indē graue ghewoorpē warē/die bidē weghē wa-
rē/eñ si seydē dē coninc/dz dit Jonathas dede/om
dat si hem vermaken wouden teghen den coninck
met haet. Eñ de coninc sweech/eñ Jonathas tooch
den coninc te gemoet in glorie te Joppen/ende si
groettē die een dē anderē/eñ sliepē daer/eñ Jona-
thas tooch tsanderdaechs mettē coninc totter riuier
Eleutheri⁹/eñ vā daer keerde hi weder in Jerusalē
Eñ die coninc Ptholome⁹ behiel die heerscap-
pie vandē stedē/tot Seleuthiā nevē der zee/eñ hi
had een valsch opstel tegē Alexander/Eñ hy sant
legaten tot Demetrium seggende. Comt/eñ laet
ons een verbont makē/eñ ic sal v geuē mijn doch-
ter te houwelic/die Alexand' heeft/eñ ghi sult reg-
neren in dijns vaders rijck/wāt mi seer berouwet
dat ic hem mijn dochter gegeuē heb/wāt hy heeft
ghearbeyt om mi te doodē. Eñ hi lachterde hē om
dat hi zijn rijc begeerde te hebbē/eñ hi nam Alexā-
der zijn dochter/eñ gafse Demetrio. Eñ veruree-
de hem vā Alexander/eñ zijn viantscap wert opē-
baer/eñ Ptholomeus troc in Anthiochien/eñ sette
twee croonen op zijn hooft/van Egipten eñ van
Asien. Eñ die coninc Alexander was in Silicē te
dien tide/want dat volc van dier plaetsen was hē
rebel. Eñ Alexander verhoorde dit/eñ quā teghē
Ptholomeum tē stride. Eñ die coninc Ptholome-
us/brocht zijn heyr wt/eñ quam voor hē met mach
tigher hant/eñ hy veriaechdē/eñ Alexander vloot
in Arabien/dat hi hem daer onthoudē soude. Eñ
die coninc Ptholomeus wert verheuē. Eñ Zab-
diel die coninc vā Arabiē/sloech Alexāder thooft
af/eñ seyndet Ptholomeo/eñ die coninc Ptholo-
meus sterf inden derden daghe daer nae/ende dye
souweniers/die inden veurijtstē stedē warē/wer-
den verslagen vanden genen dye vanden heyre wa-
ren/eñ Demetrius regneerde indē hondersten eñ
seuen en tseuentichsten iare.
In dien dage vergaderde Jonathas die binnen
in Judea waren/dat si dat slot bestriden souden/
B dat binnen Jerusalem was/eñ si maecten daer ve
le bolwerckē voor. Eñ eenige schalcachtighe man
nen/die dat benijden/toghen totten coninc Deme
trium/eñ seyden hem/dat Jonathas dat slot belegt
hadde. Ende doen dit die coninck hoorde so wert hi
toornich/ende quam terstont tot Ptholomaiden/
ende screef Jonathan/dat hi dat slot niet en beley-
de. Maer dat hi haest tegen hem quaem spreken/
Doen Jonathas dat hoorde/gheboot hy datmen
voor dat slot soude bliuen ligghen. Ende hi koos
vandē outsten van Israel/ende vanden priesteren
wt/eñ hi sette hem seluen ter vreesen. Eñ hi nam
gout ende siluer/eñ eens coninex cleet/eñ vele an-
der iuweelē met hem/om den coninc te schenckē/
eñ tooch wech tottē coninc/tot Ptholomaidē/eñ
hi vant gratie voor dē coninc/Eenige quade liedē
van sinen volcke claechdē ouer hē. Eñ dye coninc
dede hem/also si hem gedaen haddē/die voor hem
waren. Eñ verhief hem voor alle zijn vriandē aen
sicht/eñ hy gaf hē dat hoge priesterscap/eñ alle dz
goet dat hi te vorē hadde. Eñ hielt hem voor sinē
liefsten eñ hoochsten vrient.
Eñ Jonathas begeerde vandē coninck/dat hi
Judeam/eñ die drie hooftstedē Samarie/met ha
ren toebehoortē/vrij woude laten/eñ hi beloofde
hem drie hondert talentē siluers. Eñ dye coninck
oorloofdet. Eñ gaf Jonathas brieuē vā al desen/
die aldus hielden.
Die coninc Demetrius/sinē broeder Jonathā
saluyt/eñ den volc vanden Joden. Wy hebbē tot
v gesonden die copie der brieuen/die wi Lasthenī
onsen vader gescreuen hebbē van v/om dat ghijt
weten sout. Die coninck Demetrius sinen vader
Lastheni saluyt. Der Joden volc onse vriendē/eñ
die houdē dat gerecht is. Voor ons hebben wi ge-
nomē/onsen lieuen vriendē den Jodē wel te doē/
om der goetwillicheyt/dye si tot ons hebbē/daer
om hebbē wi hen gegeuē alle tlant van Judea eñ
die drie stedē Lidā/eñ Ramathē/die tot Judeā ge-
leyt zijn/eñ Samariā/eñ alle tlant daer ontrēt/dz
men verscheyde alle die gene die offerhādē deen in
Jerusalē/ouer dat goet/dz dye coninc alle iaer vā
hen ontfinc/eñ ouer die vruchtē vandē landē van
appelen. Eñ dye ander die ons toebehoordē/van
thiendē/eñ van tribuytē/daer af verlatē wise/van
desen tide aen/eñ ooc die southoopē/eñ die croon
diemen ons brochte/dit gheuē wi hen alle/eñ van
desen en sal hen niet ghebrokē wordē/vā nv/eñ tot
allen tijden hier na. Daerom maect nv copie hyer
af. Eñ men geuet Jonathan/eñ legghet indē hey-
lighen berch in een vernaemde plaetse
Eñ doe Demetrius sach/dattet lāt ouer al in C
vredē was/eñ dat hem nyemāt en wederstont/soe
liet hi zijn heyr gaē/elc in zijnre stadt. Sonder dat
vreēde heyr dat hi vergadert hadde/vander heyde-
nen eylandē/Eñ alle zijns vaders heyr was hem
viant/wāt Triphon was een die van Alexanders
partie was/eñ hi sach dz alle theyr murmureerde
tegē Demetrium/eñ hi trac tot Emalchuel dē co-
nic vā Arabiē/die Anthiochum Alexāders sone op
voede/eñ hi leyde hē aen/eñ badt hē/dat hi hem le-
uerde Anthiochum/om dz hi in zijns vaders stede
regneren soude. Eñ hi seyde hem/wat Demetri⁹
gedaen hadde/eñ dat hē alle zijn crijschuolc viant
was. Eñ hi bleef daer veel daghen/eñ Jonathas
sandt totten coninc Demetrium/dat hi die ghene
wt worpen soude die in dat slot warē/in Jerusa-
lem/ende die in die vaste steden waren/want si de
den den kinderē van Israel veel onrustē eñ lasts/
eñ Demetrius sandt tot Jonathā/eñ seyde. Ic en
sal niet alleen dit doē/maer ic sal v verheffen/eñ v
volc met glorie/alst tijdelick is. Daerom suldi nv
wel doen/ende my mannen seynden tot succoerse/
want al mijn heyr is wech getogen. Ende Jona-
thas seynde hem tot Antiochien/drie dusent ster-
ke mannen/eñ si quamen totten coninc/eñ die co-
ninc hadde genoechte doe si quamē. Eñ die ghene
die inder stadt warē/vergaderdē hondert duysent/
eñ.xx. dusent mānē/eñ woudē dē coninc doodslaē

Eñ die coninc vloot in zijn hof/ende die vander stadt beleyden die straten vander stadt/eñ si begon den te vechten/Eñ die coninc riep die Jodẽ tot suc coerse/eñ si vergaderden alle tot hẽ/eñ si stroeyden hen alle die stadt door/ eñ si verslogẽ in dien dagẽ hondert duysent mannen/eñ si ontstaken die stadt/ eñ wonnen veel roofs/in dien dage/eñ si verlosten den coninc. Eñ die gene die vander stadt waren/sa gent dat die Jodẽ die stat te wille hadden/eñ si wor den cranc vã hertẽ/eñ si riepẽ aenden coninc al bid dende eñ seyden. Geeft ons vrede/eñ laet die Jodẽ ophouden/te vechten op ons/eñ op dye stadt / Eñ si worpen haer wapen af/eñ si maecten vrede/Eñ die Joden werden verheuen voor den coninc/ende voor alle die in sinen rijck waren/ende werden ver maert int rijcke/eñ keerden weder in Jherusalem ende hadden veel roofs/

Eñ die coninc Demetrius sadt inden troon van sinen rijcke/eñ dlant bleef eñ stont in vredẽ/Eñ hy looch al dat hy geseyt hadde/eñ verureemde hem
D van Jonathan/eñ hi en gaf hem niet/na die welda den die hi hem ghedaen had/maer hi quelden zeer/ Hier na keerde Triphon weđ wt Arabien/eñ Anthiochus met hem/dat een kint een iongelinc was Eñ hi regneerde / eñ sette een croon op zijn hooft/ Ende alle die heeren vergaderden tot hem/die Demetrius had laten gaen/eñ streden tegẽ Demetrium/ Eñ hi vloot/eñ keerde den rugge/eñ Triphõ creech die oliphanten/eñ wan Anthiochien/ Ende Anthiochus die iongheline screef Jonathan eñ sey de Ic geue di thooge priesterscap eñ ick sedt v ouer die vier landẽ/om dat ghi vã tsconincx vriendẽ we sen soudt. Eñ hi seynde hẽ guldẽ vaten te dienste/eñ gaf hem macht wt goudt te drincken / eñ purpure te cleeden/eñ eenen gulden halsbant te dragen. Eñ hi maecte Simon sinen broeder prince vanden lan den van Tyro/totten lande van Egipten toe.

Eñ Jonathas tooch wt/eñ voer door die steden
E ouer die riuiere der Jordanen/eñ alle dat heyr van Sirien vergaderde tot hem in succoerse/ Ende hy quamp in Ascalon/ eñ si quamen wt der stadt hẽ eerlijc teghen/Eñ hi tooch van daer wech tot Gazam/eñ die van Gazam sloten haer stadt/eñ hy beleydese/eñ die steden dye daer ontrent waren/verbrande hi/eñ roofdese. Eñ die van Gazam/baden Jonathan om vrede/eñ hi gaf hen vrede/eñ hi nãp te gijsel haer kinderen eñ seyndese tot Jerusalem/ ende doorwandelde alle tlant tot Damascum toe/ Ende Jonathas verhoorde/ dat Demetrius princẽ hi een vergadert waren in Cades dz in Galilea is/ met vele heyrs/om dat si Demetrium doẽ woudẽ afsetten/van sinen rijcke / eñ hy tooch teghen hem maer hi liet zijn broeder Simon binnen der prouin ciẽ/Eñ Simon tooch tot Bethsuram waert ende bestreetse veel daghen eñ beslootse. Eñ si eyschten vrede vã hem/eñ hi gaf hen vrede/eñ hi verdreefse daer wt/eñ hi wan die stat/eñ leyder ruyters binnẽ

Ende Jonathas/ eñ zijn heyr togen totten water Genesar/eñ voor den daghe waerten si in dye velden van Azor. Eñ siet der heyden heyrẽ quamẽ hen te gemoet opten velde/eñ si leyden achter hen laghen inden berghen/maer Jonathas tooch hem teghen/eñ die laghen vertrocken van haer steden eñ si streden/eñ alle die vã Jonathas partie waren die vlodẽ/eñ niemãt vã hen liedẽ en bleef by hẽ/dã Mathathias Absolomi sone/ eñ Judas Chalphi soon/Die hooftman vãdẽ heyr/eñ Jonathas scoor den zijn cleederen ende leyde aerde opt hooft/ende riep tot God/eñ Jonathas keerde weder tẽ strijde eñ hi dedese keeren ter vlucht/eñ si streden ende die gene die van Jonathas partie geuloden waren/sa gen/eñ si keerden weder tot hẽ/eñ iaechdẽ met hẽ der vianden scharẽ tot Cades/eñ quamen tot daer Eñ van dien vielen in dien dage/ drie duysent mannen / Eñ Jonathas keerde weder in Jherusalem.

Die Joden scriuen den Romeynẽ/ ende Sparciaten / om die vrienscappe te vernieuwen Demetrius trect teghen Jonathan/Triphon meende Jonathan te vanghen/dwelcke ooc gheschiede.

Dat .xij. Capittel.

Ende Jonathas sach dat hem den tijt vrhulpich was / eñ hy koos mannen wt/ende santse te Romen te setten en A
de te vernieuwen dye vrientscap met hen/ eñ hi sant nae dese maniere brieuen/totten Sparciatẽ/ende totten anderen steden/ Eñ si togen wech te Romen/ende quamen int hof ende seyden/ Jonathas die hooghe priester /eñ dat volc vanden Joden/ hebben ons tot v ghesonden/ dat ghi met ons vernieuwet/die vrienschap eñ tgeselschap/nae dat die te voren was / eñ si gauen hen brieuen/totten volcke/tallẽ stedẽ/ dat sise met vreden gheleyden souden/ tot int landt van Juda. Eñ dit is die copie die Jonathas den Sparciaten sant/

Jonathas die hooge priester/ eñ douders vanden volcke/ende die priesters/ ende dander volc vã den Joden onsen broeders / den Sparciatẽ saluyt/ Hier voortijts warender brieuẽ gesondẽ/tot Oniam den hoogẽ priestere/vã Dario die bi v regneerde/want ghi onse broeders zijt / so dat wederscrift hout datter volcht/Ende Onias ontfinc den man met eeren/dye ghesonden was / Ende hy ontfinck die brieuen daer in ghescreuen was/ vander vrienschap/ende tgheselschap/ende al en hadden wi dies niet te doen/om dat wi tot solaes hebbẽ/die heiligẽ boecken/dye in onsen handen zijn/soe wouden wy nochtans tot v seynden/om ons vrienscap eñ broederscap te vernieuwẽ/op dat wi van v nyet vureemt en werden/want veel tijden zijnt geleden/van dien tijt dat ghi ons seyndet. Wandt in allen tijden son der achter laten/inden feestelijcken dagen/ende in allẽ anderen tijden/ daert van doẽ is/so gedencken wi vs inden offeranden die wi offeren ende in die bewarenisse also dat recht is / eñ betaemt den broeder te gedencken/want wi verblidẽ van uwer glorien/mer ons hebben beuaen veel tribulatiẽ/ende strijden/eñ die coninghen die ront om ons zijn heb
ben ons bestreden/ Mer wi en willen v niet moey- B
deliken zijn/noch onsen vriẽdẽ in desen strijde/wãt wi haddẽ succoers vanden hemel/ ende wi zijn verlost ende onse vyanden zijn verootmoedicht.

Eñ hier om hebben wy wtghecoren Nuemenium Anthiochus soon / ende Antipatrẽ Jasons soon/ ende wy sondense tot dye van Roomen/ om die eerste vrientscap te vernieuwen. Eñ hebbẽ ooc beuolẽ/ dat si tot v comẽ/eñ v groetẽ. Eñ dz si onse brieuen v geuẽ/vandẽ vnieuwẽ ons broedscaps Eñ ghi sult wel doẽ/ons op dit antwoordẽde/Eñ dit is die wed scrift vandẽ brieuen die Onias sondt

Die coninc der Sparciaten/ Onias seyndt Jona
thas den groten priester salupt/ Men heeft gevon
den inder scrifturen der Sparciaten/ ende der Jo=
den/ dat si broeders zijn/ ende dat si vā Abrahams
geslacht zijn/ eñ nv dat wetende so doet ghi wel/ ōs
scriuende van uwen vrede/ Mer wi hebben v ooc
weder gescreuen onse vee eñ besittinge zij v/ eñ die
C uwe onse/ eñ wi ontbieden datmē v dit doet weten
Eñ Jonathas verhoorde dat Demetrius hooft
lieden wtgetogen waren/ met veel meer volcx dan
si te voren plaghen/ om tegen hen vechten/ eñ si to=
gen wt Jerusalem/ eñ hy quam hē tegē int lant vā
Amathie/ wāt hi en had hem so veel termijns niet
gegeuen/ dat si binnen sinen lande comen mochtē.
Eñ hi sant haestelic zijn verspieders in harē heyr
eñ doe die weder gecomen waren/ seiden si/ dat die
viandē des nachts sciētē op hē te comē/ eñ doe die
sonne onder gegaen was/ beual Jonathas dē sinē
te wakē/ eñ alle dē nacht gereet te zijn/ int harnasch
om te stridē/ eñ hi leyde wachters al om dat heyr/
eñ die viandē vernamē dat Jonatas/ eñ zijn heyr ge=
reet waren om te strijdē. Eñ si ontsagē hē/ eñ had=
den anxt voor hē/ eñ stakē dz vier in haer tentē/ eñ
vlodē. Mer Jonathas/ eñ die met hē warē/ en wis=
tent niet/ voor tsmorgēs vroech/ mer si sagen tvier
barnen Eñ Jonatas volchde hē na/ mer hi en onð
haelde se nz/ Want si warē ouer die riuiere Eluthe
rum gepasseert/ Eñ Jonathas keerde tot dien vā
Arabien dye Zabadei heeten/ eñ hy sloechse/ eñ nā
haren roofende vincse/ eñ hy quā tot Damasco/ eñ
door wandelde alle dat lantscap.
Eñ Simon tooch wt tot Ascolon/ eñ totten vas
testeden daer ontrent/ eñ hi tooch neder tot Joppe
D eñ hi namt in/ eñ besettedet mz volcke want hi had
vernomen dat si die vesten Demetrio ouer gheuen
wilden.
Eñ Jonathas keerde weder/ eñ vergaderde dye
ouders van den volcke/ eñ dacht met hen lieden die
vaste steden in Juda te stichten/ eñ dye mueren vā
Jerusalem te hoogen eñ een grote hoochte te ma=
kē tusscē der stat eñ dē slote/ om dat slot vanð stadt
te sceidē/ om dat si alleē soudē zijn: Eñ dz si dā niet
en soudē copē noch vercopē/ binnē dē slote/ eñ si vð=
gaderden om die stadt te stichten/ eñ si maecten die
mueren die opter riuierē geuallē warē/ ten oosten
waert/ eñ hy maecte dye mueren diemen Caphete
ta hiet/ eñ Simon stichte Adiadā/ in Sephela/ eñ
hy veurdet/ eñ hincker poorten aen/ eñ sloten Eñ
Triphon wert denckende om ouer Asien te regne
ren/ eñ dat hi die crone nemē soude eñ om Anthio
chum te dodē/ mer om dat hi hem ontsach dat hem
Jonathas dat niet toe laten en soude/ mer hi soude
teghen hem moeten strijden/ so socht hi Jonathan
te vangen eñ te dooden/ Ende hi stont op/ eñ tooch
in Bethsan.
Eñ Jonatas tooch wt/ hē te gemoet met veer
tich duysent wtuercorē mānē tē strijde/ eñ quā tot
Bethsan/ Eñ Triphō sach dat hi mz eē groot heyr
gecomen was/ eñ hy en dorst hem niet vangen/ en
de ontsach hem/ eñ ontfinc hem met groter eeren/
eñ beual allen sinen vriendē/ eñ gaf hem grote ga=
uen/ Ende hi beual sinen herē/ dat si Jonathan on
derdaen souden zijn/ als hem seluen/ Ende hy sey=
de tot Jonathan/ Waer om hebdi al dit volck ghe
moeyt/ als wi gheenē strijdt en hebben/ eñ seyntse
weder thuys/ Mer kieset v een luttel mannē wt/
die met di zijn mogen/ eñ coemt met my te Tholo
maidem/ eñ ic salt di leueren/ eñ die ander stedē/ eñ
dat heyr/ eñ al die hooftliedē vandē lande/ eñ ic sal
dan weder keerē/ eñ wech trecken. Want hier om
ben ic hier gecomen
Eñ Jonathas geloofde hē/ eñ dede so hi hē sey E
de/ eñ liet dat heyr wech gaen/ eñ si togen int lant
van Juda.
Mer hy hielt met hem drie duysent mannē/ eñ
daer af sandt hi twee duisent in Galilea/ eñ mz hē
togher duysent/ eñ als hi binnē Tpholomaidē ghe=
comen was/ sloten die vander stadt haer poorten/
eñ vingē Jonathan/ eñ al die met hem warē/ sloe=
gen si metten swaerde/ eñ Triphon sandt een heyr
in Galilea/ eñ in die groote velden/ dat si alle Jona
thas gesellen doden souden/ mer doese vernamen
dz Jonathas geuangē was/ eñ al die met hē warē
verslagē warē/ so riedē si deen dē anderē/ eñ toghē
wt beretten stride/ eñ doe die ghene saghen dese
geuolcht waren/ datse haer lijf auontuerē woudē/
keerden si weder achterwaert/ eñ dese quamē mz
vreden int lant van Juda/ eñ bewēedē Jonathan
seer/ eñ alle die met hē warē. Eñ Israel weēde mz
grotē ghewēe. Eñ al die heidenen/ die daer om la
ghen eñ woonden/ sochtense om te bederuen wāt
si seyden/ Si en hebben nv geenē hooft man noch
hulpe/ daer om laet se ons nv tonðdoen/ eñ laet ōs
haer gedachtenisse nemē/ van allen menschen.

Na Jonathā so wort Simō zijn broeder hooftmā
ouer tvolc/ hi tooch tegē Triphonē/ begraeft si=
nē broeder Triphon slaet doot Antiochū/ Simon
maect vrede met Demetrio Simō beleyt Gazam

Dat .xiii. Capittel

Imon hoorde dat Triphon eē groot A
heyr vergaderde/ om int lāt vā Juda
te comen/ eñ om dz te vrandē/ eñ om
dz hi sach dattet volc in anxt eñ in vre
sen was/ soo reysde hi te Jerusalem/
eñ vergaderde dat volc eñ riet hē segghende/ Ghi
weet wat strijden dat ic eñ mijn broeders/ eñ mijns
vaders huis gedaē hebbē/ om die wet/ eñ dye heili
ge stat/ eñ dat vðriet dat wi geledē hebbē Om dese
saecke/ zijn mijn broeders doot ghebleuen/ om Jsra
hels wil/ eñ ic ben alleē ouer ghebleuen/ eñ nv en
hoort mi mijn siele niet te sparē/ in alle dē tijdt des
verdriets/ Wāt ic en ben niet beter dan mijn broe=
ders/ eñ hier om sal ic mijn volc wrekē/ eñ dz heyli=
ghe/ eñ onse wiuen/ eñ onse kinderen/ wāt alle die
heidenen zijn vergadert/ om ons te verderuen/ eñ
wt te roeyē
Eñ doe tvolc dese redē hoorde wert harē geest B
verwarmt/ eñ antwoordē met luyder stēmen seg=
gende/ Du biste onse leytsman/ in die stede van di=
nen broeder Juda/ eñ in Jonathas dijns broeðs
stadt Vecht onse striden/ eñ wi sullen al doen/ dat
ghi ons seggen sult/ Eñ hi vðgaderde alle die strijt=
vaer mannen/ ende haeste hē te volmakē die mue
ren vā Jerusalem/ eñ hi verwaerdet al om eñ om
Eñ hi sandt Jonathas dye sone Absolomi/ eñ met D
hem een nieu heyr in Joppen/ eñ verdreef se wt die
daer binnen waren/ in den slote ende bleef daer self
binnen/ eñ Triphon vertrac met eenē grootē heyr
van Tholomaiden/ om int lant van Juda te comē

en Jonathas was by Triphon/ als zijn geuāgē/ en Simon tooch in Addudis/ tegen die wijde velden/ En doen Triphon vernam/ dat Simon op geresen was / in die stede van Jonathan sinen broeder/ ende want hi teghen hem striden soude/ doe seynde hi legaten tot hem ende seyde/

Wi hebben Jonathan uwen broedere gehouden voor dat siluer dat hi ons schuldich was/ in des co mincx rekeninge. En nv seynt ons hondert talēten siluers/ en beyde zijn sonē in ostagie/ dat hi ons niet en ontuliede/ als wi hē laten gaen/ en wy sullen hē weder seynden/ en Simō verstont dz hi dit in bedroch seide/ nochtans beual hi dat siluer en die kinde rē te geuē/ om dat hi geē grote viantscap beiagē en soude aent volc van Israel / die seggē soudē/ om dz hi dat siluer en die kinder niet en sant/ soe is hi ghe-doot/ en hi sandt die kinder/ en hondert talentē sil-uers/ En Triphō looch / en en liet Jonathas noch niet gaen/ En hier na quā Triphon binnen den lāt scappe/ om dat hijt bederuen soude / en si togē om den wech die tot Ador waert leyt En Simon met sinen heyr/ trac telcker stede daer si gingen. En die inden slote waren/ sonden boden tot Triphon/ dat hy hem haeste door dye wildernisse te comen/ ende dat hi hen prouande sonde.

En Triphon bereyde alle dat reysiger volc / op dat hi binnē dier nacht comē soude / Want het was harde veel sneeus/ en hi en quā in Galaad niet. En
D doe hi te Gascamā gecomē was/ so dodede hi Jo natas en zijn sonen/ En Triphon keerde hem om/ en trac weder in zijn lant/ En Simeon sant en nā Jonathas zijns broeders ghebeent / en groeft in Modin/ in zijnre vaders stadt.

En alle Israel beweenden met groten geween en bescreyden hem vele daghen/ en Symon stichte op zijns vaders/ en zijnder broederē graf/ eē hooch getimmer van aensien/ met gehouwē steenē / van achter tot voren/ en hi sette seuē colomnē/ die eē te-ghen die ander/ sinen vader/ sine moeder/ ende zijn vier gebroeders ter eeren En hi sette hierom gro-te colomnē/ en op die calomnē haer wapenē gesne den/ tot eē eewige gedēckenisse/ en in die wapenen wtgesnedē scepē/ die die lieden sien/ die inder zee varē Dit is tgraf dz hi in Modin maecte/ tot in desen dage En doē Triphon wech voer mettē iongelinc Anthiocho den coninc/ so doode hi hem valschelijc/ en hi regneerde in zijn stede/ en hi sette die croō van Asiē op zijn hooft/ en hi dede grote scade in dat lant

Doe stelde Simon bewaringe ouer dat lāt van Judea en bewaerdet/ met hooghen toornen/ groo te mueren/ en starcke poorten/ en sloten/ en hi ley-de victalie in die steden/ En Simon koos mannen wt/ en santse tot Demetriū dē coninc biddende dat hi dz lāt vry houdē soude vā tribute. Wāt Triphō hadt lant iāmerlijcken berooft ende bedoruen

En die coninc Demetrius/ antwoorde en screef hier toe. Demetrius die coninc/ Simoni den hogē priester sinen vrient/ en den ouders/ en dē volc der Joden saluyt Die gulden croon/ en den guldē hals-
D bant/ die ghi ons gesondē hebt/ hebben wi ontfaen en zijn gereet met v eenē vasten vrede te makē/ en te scriuen des coninx rētmeesterē / dat si v latē dat wi v gegeuen hebben/ en so wat wi dy ghegheuen hebben/ dat si uwe En dye vaste steden die ghi ghe maect hebt bliuen uwe/ wi vergheuen v oock alle roeckeloosheit en quaet dat ghi ghedaen hebt/ tot in desen dage toe/ ende die crone die ghi schuldich waert / en wat dat anders was onō tribuyt in Je-rusalē/ dat en sal nv gheen tribuyt sculdich wesen

Ende zijnder eenige onder v lieden/ die bequaē zijn/ die laten haer onder ons hofghesin scriuē/ en-de tusschen ons si vrede/ Inden honderstē ende tse uentichsteniare/ nae den tijt der griecken soe wer-de der heydenen macht van Israel genomen. Ende dat volc begonste doe te scriuen in tafelen in haren openbaren brieuen/ die si maecten/ int eerste iaer/ onder Simon den hooghen priester ende leytsman ende prince van Judea.

In dien daghe track Symon te Gasam/ en hy omleydet met een heyr / ende hy maecte daer bol-wercken / ende track totter stadt waert / ende hy stoech eenen houten toren en wan die stadt/ Ende die daer in braken/ waren tusschen tbolwerc ende der stadt/ en inder stadt wert groot gheruchte / en die ghene die inder stadt waren/ ghinghen opten muer met haren wijuen / ende met kinderen/ ende schoorden haer cleederen/ ende riepē met luydē stē men/ ende si begeerden van Simon/ dat hi hen vre de gaue/ en seyden/ En verghelt ons nyet nae on-ser boosheyt / mer nae dijnre ontfermherticheyt / ende wi sullen v dienen

Doe wert Simeon gheneycht tot ontfermher- E ticheyt/ ende en veruachtse niet/ maer hi verdreefse wter stadt/ ende hi suuerde die huysen/ daer die af-goden in ghewesen hadden/ dan ghinc hi daer bin-nen/ met loue den HEERE ghebenedievende/ En doen alle onsuuerheit wter stadt geworpen was/ so leyde hi mannen daer binnen/ die die wet soudē houden/ ende hy bewaerdese endesettese in eender woninghen tot sinen behoef / Ende men en lietse niet wt trecken die inden slote te Jherusalem wa-ren/ ende die int landtschap te varen pleghen/ ende men en lietse copen noch vercopen/ ende si hadden grooten hongher/ ende veel van haer stersser van hongher/ Ende si riepen aen Symon/ dat si vrede ontfangen woudē / En hi gaf hē vrede/ en dreefse daer wt/ en suuerde dat slot vander onsuuerheyt.

En si gingē daer in opten driētwintichstē dach vander andere maent/ inden hondert en eenētseuē tichstē iare met loue en met telgeren van palmen en met harpen/ en cimbalē/ en met sanctoriē/ loue en sange/ om dat die grote viant vā Israel tonder ghebracht was/ En hi ordineerde datmē alle iare dese daghen houden soude/ met blijschappen/ ende bewaerde dē berch vādē tēpel/ die bi dat slot was/ en daer woōde hi seluē/ en die met hem warē. En Symon sach Joānem sinē sone/ dat hi eē sterc mā wesen soude / en hi maecte hem hooftmā ouer dat ruyter volc en hi woonde in Gasam

Demetrius soect hulpe tegen Triphonem Demetrius wordt ghevangen vrede was in Judea die Romeynē en Spartiaten vernieuwden dē vrede met Simon

Dat xiiij Capittel.

Ndē hōdert en tweeēseuentichstē iaer/ vergaderde die coninc Demetrius zijn E heyr/ en tooch te Meden/ om hē hulp te crijghen/ ende Triphō te beuechtē ende tonder te doen/ En doen Arsa-

ces die coninc van Persen eñ van Meden verhoor-
de/dat Demetrius binnē sinē lande gecomen was
so sant hi eenē van sinē hooftlieden dat hi Demetri
um levende vangen soude/eñ tot hem bringē / Eñ
die hooftmā tooch wech / eñ versloech Demetrius
heyr eñ vinc hē / eñ voerdē tot Arsacē/eñ hy leyden
in die gevãckenisse. Eñ alle dat lant vã Juda bleef
in rusten so langhe als Simon leefde/eñ hi socht si-
nen volcke goet/eñ zijn macht eñ glorie/behaechde
dē volcke tot allen dagen/ eñ met al zijnder glorien
ontfinc hi Joppe/tot eenre havenē/ende hi maecte
daer een invaert/ in die eylanden der zee. Eñ hi ver
breyde zijns volcs lant/eñ behielt dat lantschap/eñ
hi vergaderde vele gevangenē / eñ wert here bovē
Gazara/ eñ Bethsurā/eñ boven den slote/eñ hi su
verde dz slot vand' onreynicheyt der afgoderien/eñ
daer en was niemāt die tegē hem stac / Eñ elc bou
de zijn lant met vreden/ eñ dat lant van Juda / gaf
zijn vrucht.

Alle die ouders saten inder straten eñ sprakē vã
des lants vruchtbaerheyt/eñ die iongelingē oeffen
den hen int harnasch om ruterlic te vechten/eñ Sy
mon victaelgeerde dye steden / ende versachse met
alderhande gheweer/alsoe dat sinen naē vermaert
werde/tot int eynde der wereldt. Hy maecte vrede
int lant/ ende Israel verblide met groter blischap/
eñ elc sadt onder sinen wijnghaert / eñ onder sinen
vigenboom/eñ niemant en hoedet/ wāt hi en was
ter werelt niet/die op hem street/ die coningen wa
ren tonder gedaen in dien dage. Eñ hi hielp die ver
druckte zijns volcs/eñ hi hielt die wet/eñ dede wech
alle ongerechticheyt eñ quaet/ eñ hi oefende dē dienst
Gods/ende vermenichfuldichde die vaten des hei
B lichdoms.

Eñ men vhoorde te Romen dat Jonathas doot
was/eñ ooc totten Spartiatē/ eñ si warē seer droe
ve. Mer si verhoordē dat Simon zijn broeder over
ste priester geworden was/in zijn stede/eñ dat lant
schap eñ die steden dier binnen waren/tsinen wille
had/Doē screvē si in metalē tafelē/dat si die vrient
schap eñ tgeselscap vernyeuwen souden/dat si met
Juda eñ Jonathā zijn broeders gemaect haddē/eñ
men last voor alle tvolc vã Jerusalē/ eñ dit was dz
inhout van dier letteren die die Sparciatē screven

Die princen vanden Sparciatē eñ hare stedē Sy
mon den hogē priestere. Eñ dē ouds/eñ dē prieste
rē/eñ dē anderē volc / vādē Jodē onsen broederen
saluyt/Die legatē dye geseynt warē/ tot onsen volc
si seydē ons vã uwer glorien/eeren/ eñ blijscappen/
eñ wi worden vblijt om haer toecoēst/ Eñ wi scre
ven al dat si seiden/tvolc van Judeē raet aldus Nu
menius Anthiochus soon / ende Antipater. Jasons
soon/der Jodē legatē quamē tot ons/om die eerste
vrintscap te vernieuwen met ons eñ het behaechde
den volcke/datmēse glorioselijc ontfaen soude. Eñ
datment wt scrift van harē woorden leggen soude
in des volcx versceydē boecken/ om dattet daer we
sen soude tot eender gedenckenisse den volc vandē
Sparciaten/eñ hier af hebben wi ooc een wtscrift
gesonden/Simon den hoogen priester.

C Ende hier na seynde Simon Numenium oock
te Romen/eñ hi hadde ooc eenē groten guldē scilt
die duysentich drachma woech om mz hēliedē vriē
tscap eñ geselscap te makē Eñ doe dz volc vã Romē

dese redene verhoorden seyden si. Wat dan sullen
wi Simon eñ sinen soon moghen doen? Wandt hy
hevet hem sinen broeder gelijct/eñ Israels viandē
verwonnē/eñ si gaven hem vryheyt/eñ bescrevent
in een Metalen tafele/eñ leident tot een tekeninge
opten berch van Zion/ Ende dit is die copie/van-
den ghescrifte so hier na volcht.

Inden achtienden daghe inder maent Ebul/in
den hondert eñ tweenseventichsten iare/inden der D
den iare onder den hooghen priester Symon / soe
wort dit condich gemaect te Assamarel in een gro
te vergaderinge van priesteren / ende van princen
des lants/eñ voor die Ouders des volcs Wāt dic
wils zijnder veel strijden ghescхiet in onsen landen
Mer Simon Mathathias soon van Jaribs sonen
eñ sijn broederen gaven hē selven in vreesen/eñ we
derstondē haer viandē vã haren volcke/om dz haer
heilichdō eñ haer wet soude bliven staēde/eñ si ver
hieven hare volc met grooter eeren/ Eñ Jonathas
vergaderde zijn volc eñ wert haer hoge priester ge
maect/eñ hi wert tot sinen volcke geleydt.

Ende haer viandē wouden vertreden haer hey-
lichdom/ende tonder doen haer lantscap / eñ haer
handen steken/tegen haer heilichdom/ Eñ Simon
wederstontse doen / ende vacht voor sijn volc/ende
gaf haer vele gelts/eñ wapende die stercke mannē
van sinen volcke/ende gaf hē soudie / eñ bewaerde
die steden van Judea/eñ Bethsuram dat int eynde
van Judea was/eñ hi leyde daer te sucroers crijsch
knechten vanden ioden / Ende Joppen dye ter zee
waert was/bewaerde hy/ eñ Gazaram/dat in dat
landt van Azoten is/daer dye vyanden te voren in E
woonden/ende hi leyde daer dapper ioden in/ende
dat orbaerlijc was/om dye vyanden te wederstaen

Ende tvolck sach Simons daet/ende die glorie
die hi sinen volcke meynde te doene/eñ si maecten
hem haer leytsman/ ende oversten priester/om dat
hy dit ghedaen had/ende om dye trouwe ende ghe
rechticheyt/dye hi tot sinen volc had/ende hi sochte
in alle manieren/zijn volc te verheffen.

Ende in sinen daghen haddet voortghanck in
sinen handen/dat die heydenen veriaecht werden/
wt haren lande / Ende dye in Davidts stadt inden
slote tot Jherusalem waren/daer si wt toghen en
de besmetten al omme ende om / dat in dye heyli-
ghe stadt was / ende si deden groot quaet/int ont-
suyveren/ Ende si leyden haer selfs ioden daer bin-
nen/om die versekerheyt vander stadt ende vandē
lande/ende hi hoochde die mueren van Jerusalem
Ende dye coninc Demetrius/ gaf hem dat hooghe
priesterscap/ Ende hier toe maecte hi hē sijn vriēt
ende eerden met grooter eeren/ Want hi verhoor-
de/dat die ioden vanden romeynen vrienden/ende
gesellen/ende broeders warē/ende dat si Simons
legaten seere hoochliken ontfinghen / ende wandt
die Joden / ende haer priesteren hem gheoorloeft
hadden/dat hi haer hooftman ende hoghe priester
ware/eewelijcken tot datter een ghetrouwe pro- F
phete opstōde. Eñ die die sorge hebbē soude vandē
heylichdom/ Eñ dat hi provoosten soude setten/bo
ven hare wercken/ ende haer lantscappen ende bo-
ven haer wapenen ende heyr/ende om dat alle mē
schen hem ghehoorsaem souden sijn/ende datmen
in sinē naē bescrivē soude alle brievē binnē dē lande

Eñ dat niemãt vandẽ volcke/ noch vãdẽ priesterẽ
dit en sal moghẽ breken/ oft wedsegghẽ oft enige ver
gaderinghe vergaderen binnen den lande/ sonder hẽ
Eñ dat hi purpurẽ cleederẽ eñ gulden halsbanden
dragen soude/ Eñ oft yemant die hier tegen deden
of yet hier af braken / die sal misdadich wesen Eñ
dat genoechden al den volcke/ Simon te setten/ en
de te doen na dese woorden.
Eñ Symon ontfinck/ eñ hem genoechde dat hy
opperste priestere wesen soude/ vander ioden volc/
eñ dat hi hooftmã eñ prince eñ bouen al die prieste
ren wesen soude/ Eñ si seidẽ oot/ datmẽ dit gescrif
te in metalẽ tafelen scriuẽ soude / eñ datmẽ se inder
heyliger gedenckenisse leggen soude in een hooge
stadt/ eñ datmen dat gescrift op den omganc des
tẽpels/ in eẽ merckelijcke plaetse hãgen soude. Des
gelijcx oock/ datmẽ in die scatcamer een wtscrift hu
ten soude/ Symon eñ sinen nacomelinghen ter eerẽ.
Een vriendelike eerbiedinge des coninex Anthio
chi aen den Jodẽ/ Hi nam zijn lant weder in/ Die
boden quamen van Romẽ/ Anthiochus verdrijft
Triphonem/ hi brac dat verbõt dat hi met Simõ
gemaect hadde.

¶ Dat.xv.Capittel

I Anthiochus Demetrius sone / seynde
eenen brief wten eylande vander zee/
tot Symon den oppersten priester/ eñ
dẽ princẽ vãdẽ Jodẽ/ eñ al dẽ volcke
eñ si waren inhoudende na deser ma
nieren Die coninc Anthiochus entbiet Symon dẽ
oppersten priester eñ der Joden volc saluyt/ Want
eenighe ouerdadige mannen hebbẽ ingenomẽ ons
vaders rijc / eñ ick wilt rijcke wreken/ eñ setten al=
soot te voren was / eñ daer om heb ic gemaect een
wtgecoren heyr van menschen/ ende heb gemaect
scepẽ in te stridẽ. Eñ ic wil voort treckẽ doort lant
schap/ om dat ic worde gewroken teghen die gene
die ons lantscap gecranct hebbẽ/ eñ die vele steden
ghedestrueert hebben in mijn rijc.
Daer om geue ic v nv al die giften die de conin=
gen v vlatẽ hebbẽ voor my/ eñ so wat ander giften
si dy vliete/ eñ ic orloue v te makẽ in v lãtschappen
eenen slach van eygender munten. Eñ dat Jerusa
lem heilich bliue eñ geurijt/ eñ alle die wapenẽ dye
gemaect zijn/ eñ die vaste stedẽ die ghi gesticht hebt
die bliuen dijn eygen. Eñ mẽ verlaet v alle des co=
ninex schult/ eñ datmen hier na sculdich sal worden
van nv/ eñ in al den tijt hier na/ Eñ als wi onse rijc
sullẽ hebbẽ gewonnẽ so sullen wi dy/ eñ dinẽ lieden
eñ dẽ tẽpel verheffen/ eñ dien eeren met glorien/ so
dat v eere vermaect sal werden ouer al die werelt
Int C.eñ.lxxiiij.iaer/ soe quam Antiochus in
zijns vaders lant/ eñ al die heyden vergaderdẽ met
b hem/ so datter zeer luttel by Triphon bleuen.
Eñ Anthioch⁹ die coninc/ volchde hẽ na/ eñ Tri
phon vloot tot Dorã/ aen dye zee ghelegen/ Want
hy wiste dat hem ongeluc nakende was/ eñ dat hy
van alle man verlaten was/ eñ Anthiochus tooch
op Dorã met.C.eñ.xx.dusent mannẽ te voete eñ
acht dusent te paerde / Eñ si omleyden dye stadt/
aen alle hoecken te lande/ eñ die scepẽ togender toe
vander zee siden/ eñ stredẽ op die stadt te lãde eñ ter
zee/ eñ si en lietẽ daer niemant wt noch in varẽ/ Eñ
Numenius/ eñ die met hem gesonden waren/ qua
mẽ vander stadt vã Romẽ/ eñ haddẽ brieuen die ge
screuen waren/ aen den coningẽ eñ lantscappẽ daer
dinhout aldus luydẽde was/ Lucius die borgemee
ster van Romen Ptholemeo den Coninc saluyt
Der Joden legaten onse vrienden die zijn gheco
men tot ons/ om te vernieuwene die eerste vrientscap
eñ geselschap/ die geseynt zijn van Simon/ den hoo
gen prince der priesteren/ eñ der Joden volc/ Eñ si
brochten ons eenen gulden schilt van duysent drag
mẽ swaer/ hier om docht ons goet / dat wy screuen
dẽ coningen eñ lantscappen/ eñ dat si hẽ geen quaet
en doen/ noch op hẽ en stridẽ/ noch op haer steden/
eñ haer landen / eñ dat si geenẽ succoers en doẽ/ dẽ
genen die tegen hen striden/ wãnt ons docht goet
dat wi van hen den schilt ontfingen/ Eñ oft eenige
ouerdadige vã harẽ lantscappẽ tot v geulodẽ zijn/
die leuert Simon dẽ oppersten priestere/ dat hi daer
wrake ouer doe/ na zijnre wet.
Ditselue screefmen Demetrio dẽ coninc/ eñ Ata
lo/ eñ Arabe/ eñ Arsaci/ Eñ allen anderẽ stedẽ eñ
lantschappen/ Als Sãsane/ dẽ Sparciatẽ/ eñ Delo
eñ Mido/ eñ Sicie/ eñ Carie/ eñ Samũ/ eñ Pãphi
liẽ eñ Liciã/ eñ Alicarnasum/ eñ Rodũ/ eñ Faceliũ
eñ te Choum/ eñ te Sidẽ/ eñ te Arato/ eñ te Gor=
tinã/ eñ te Gnidũ/ eñ te Cipres/ eñ te Cyrenen. Eñ
dat wtscrift al hier af gescreuen / si Simõ dẽ opper
sten priester/ den prince der priesteren/ eñ dẽ volck
vanden Joden ghescynt.
Eñ Anthiochus die coninck tooch voor Dorã
andẽwerf / met sinen heyre/ eñ streter altoos op/ eñ
maecter schansen voor/ eñ besloot Triphon/ soe dat
hi nieuwers wt trecke en mocht. Eñ Simõ sãt hẽ
twintich duysent wtuercorẽ mannẽ te hulpe / met a
siluer eñ gout/ eñ met alderhãde gereescap vã wa
penen/ eñ hi en woude se niet ontfaen/ Mer hi brac
al dat hi te voren met hẽ ouereen ghedraghen had=
de/ Eñ verbreemde hẽ/ van hem/ eñ sandt tot hem
Athenobium/ een van sinen vrienden/ dat hy ouer
een draghen soude met hem/ eñ segghen Ghi heut
Joppẽ eñ Gasera/ eñ dat slot dat binnen Jerusalẽ
is/ die beste steden vã minen rijcke/ eñ haer lant hebt
ghi verwoest/ eñ hebt groote quellingẽ gedaẽ int lant
Eñ hebt grote heerscappie ghehadt int lant tot ve=
le steden binnen minẽ rijcke / Nv dã so geeft mi we
der die steden/ die ghi mi genomen hebt/ eñ die trij
buyten vanden steden/ daer ghy heerscappie bouẽ
hebt ghehadt/ buyten den landen van Judea / Eñ
en wildijs niet doẽ/ soe gheeft vijfhondert pont sil
uers/ eñ voor de scade/ die ghi gedaẽ hebt/ eñ voor
dẽ tribuyt vanden steden/ so geeft noch andẽ vijfhõ
dert pont/ Eñ en doedijs niet so sullẽ wi comẽ en=
de beuechten v/
Eñ Athenobius des coninex vrient/ quam in
Jherusalem / ende sach Symons glorie/ ende zijn
heerlicheyt in gout eñ siluer/ ende zijn groote ghe=
sinne/ verwonderde hi des / Eñ hi seyde hẽ des co
ninex woorden / Ende Symon antwoorde hem/
ende seyde/ Wy en hebben gheene vreemt lant in
genomen/ dat ons niet en was/ noch wi en houdẽ
gheen vreemt landt/ maer wi houden onser vade=
ren erfachticheit / die ons een wyle onrechtelijckẽ
onthoudẽ was van onsen vyanden/ Maer als wy
den tijt hadden/ soe creghen wi weder onser vade
ren erfachticheit/ Want van Joppen/ ende Gaza
ra daer ghi af spreect/ so deden si daer in onse lant
schap groote schaden onder den volcke/ van welcx
gheuen wi hondert pont siluers

Eñ Athenobius en antwoorde niet een woort
Ende keerde weder totten coninc/ met gramscap
pen/ende seyde hem dese dingen/ eñ Simons heer
licheit ende al dat hi sach.
Ende die coninc wordt harde gram/ ende Tri-
phon ontuloot met een scip te Ortosyda. Eñ dye
coninc maecte Cendebeum leytsman ter zee/ ende
gaf hem een heyr van reysenaers / ende van voet-
knechten/ eñ beual theit te leyden na Judea waert
Ende beual hem te maken een vaste stede diemen
Cedron hiete. Ende dat hi die poorten van dier vⁿ-
maken soude/ Ende datmen tvolc tonder doen sou
de met strijde/ Ende die coninck volchde Triphon
na/ Ende Cendebeus quam te Jamniam ende hi
begonste tvolck te bestormen/ ende Judeam te de
strueren/ende dat volc te verslane/ende te vangen
ende Cedron te stichten/ eñ hi leyde daer their ende
die reysenaers/om datse daer wt trecken soudē / eñ
doorwandelen Judea/ alsoo die coninc beuolē had
Vanoder trouwe Simons/ende zijn sonen/eñ hoe
haer Ptolomeus verradelijck ter doot bracht eñ
dat lant verriedt

A Dat.xvi.Capittel

Ende Joannes tooch op van Gazara
ende seyde Simon sinen vader/ wat
dingen dat Cendebeus dede in sine
volc/eñ Symon riep zijn outste twee
sonen/ Judam ende Joannem/ ende
seyde hen/ Ic ende mijn broeders/ ende onse voor-
uaders hebben altijt verdreuen Israels vianden/
van mijn ionchz tot in desen dagen toe/ Ende alsulc
ken tijt hadde voorspoet in onsen handen/ Israhel
te verlossene. Maer nv bin ic oudt geworden/ daer
om weest ghi in mijn stadt/ende mijnre broederen
ende treet wt/ende strijdt voor onse volc/ ende die
hulpe Gods moet met v wesen. Ende hi koos wt-
ten lande twintich duysent mannen / te paerde en-
de te voete/ende si togen tot Cendebeum waert/
ende si logeerden den eersten nacht in Modin/ Eñ
si stonden des smorgens op/ende togen ten velde/
Ende siet/ hem quam een groot heyr teghen van
volc te voete ende te peerde/eñ tusschen haerlieden
was een scietende riuiere Ende hi stelde their tegē
haer aensicht/ hi ende zijn volc.
Ende als Joannes sach dat hem tvolc ontsach
ouer die riuiere te swemmen/swam hi eerst ouer/
Ende die ander mannen sagent/ende swommē hē
B na/ende hi deelde tvolc dat te voete was ende dat
tosuolc. Want ꝺ viandē gereedenē waren seer vele
Eñ si sloegen met heyrhoornen die heylich waren
ende Cendebeus/ende zijn heyr wert vliedende/eñ
van hen werter vele gewont/ met die ander vlodē
in die stadt/eñ Judas Joannes broeder wert zeer
gewont. Eñ Joannes volchde den vianden stercke
lic/tot dat hi tot Cedron quam/ dz Cendebeus ge-
sticht hadde/ende si vloden totten torens die in die
velden stonden van Azoten/ende Joannes onstac
se metten viere. Ende van hen lieden vielenꝺ twee
duysent mannen / ende hi keerde weder te Judea
C waert met vreden.
Ende Ptolomeus Abobus sone die was hooft
man gemaect int lant van Jherico / eñ hi had vele
siluers ende gouts. Want hi was Symons behou
de sone/ Eñ zijn herte verhief hem/ende woude dz
lantscap behouden/eñ peynsde valschheyt/tegen Si
mon/ende sinen sonen/dat hise doden soude.
Ende Simon doorwandelde die steden die
int lant van Judea waren/ende om dat hi sorghe
hadde/so tooch hi neder in Jerico/hi ende Matha
thias ende Judas zijn sonen. Int. C. ende. lxxvij.
iaer in die elfste maent/ dat was inder maent Sa-
bath/ Ende Abobus sone ontfincken met valsche
den in een bewaert stedeken dat Doech hiet/dat hi
gesticht had/ende hi maecte hem een groote mael
tijt/ende daer verborch hi mannen. Ende doē Sy
mon/ende zijn sonen vol van dranke warē/so stōt
Ptolomeus op metten sinen/ eñ si namen haer wa
penen/ende quamen in dat werscap/ ende sloegen
Simon ende beyde zijn sonen doot ende eenige vā
sinen knapen.
Ende hi dede grote bedriegenisse in Israel/ende
gaf quaet voor goet/ende Ptolomeus screef dit/eñ
de seyndet den coninc/dat hi hem een heyr te hulpe
seynde/ende hi soude hem tlant leueren / ende dye
steden ende den tribuyt
Ende hi sandt ander in Gazara/om Joannem
doot te slaen/ende hi sandt totten hooftlieden / hey
melike brieuen dat si tot hem quamen hi soude hen
geuen siluer ende gout/ende giften. Ende hi seyn-
de ander om Jerusalem te winnen / ꝺen tempel in
D te nemen/ Eñ een lieper vacsteliic vore/ende seydet
Johanni Simons sone/ in Gazara/dat zijn vader
ende zijn broederen doot geslagen waren/ ende dz
Ptolomeus gesent hadde om hem doot te slaen
Ende doen Joannes dit verhoorde/ so wert hy
anxtelijken zeer veruaert/ende hi vinc die mannen
dier gecomen waren om hem te dooden Ende hy
sloechse doot/Want hi wiste/ dat si hem dooden
wouden. Ende die ander dingen van Jans reden
van zijn striden/ende van sinen goeden duechden
die hi sterckelijc dede/ende die ghestichten vanden
mueren die hy stichte/ende die dinghē die hi dede/
siet si zijn bescreuen inden boeck zijns priester
scaps/vander tijt dat hi wert prince vā-
den priesteren nae Simons zijns
vaders doot.

Hier eyndt dat eerste boec der Machabeen

Hier beghint.

Het tweede boec der Machabeē

Die Joden scriuē Aristobolo eenen brief/si gheuē hem te kennen reyninghe eñ der louerhuttē feeste ende vanden viere dat indē putte begrauē was

Dat.i.Capittel.

DJe broeders die Jodē/die te Jerusalem zijn/eñ die inden Jootschen lantschap zijn groeten/eñ wenschen goeden vrede/den broeders dē Jodē/die in Egiptē zijn/Godt doe v wel/ende gedencke zijns verbonts/dz hy gesprokē heeft tot Abrahā/eñ Ysaac/eñ Jacob/sinē getrouwē knechten/eñ gheue v allen een herte eñ moet/dat ghi hē dient/eñ sinen wille doet/met goeder herten/ende willighen moede/hi doe v herten opē in zijn wet/eñ in zijn geboden/eñ make vrede/hy verhoore v ghebedē/eñ werdet v v̓soent/noch hi en verlate v.

Int.C.eñ.lxix.iaer/als Demetrius regneerde hebben wi Joden v ghescreuen die tribulatien/eñ stormen die ons ouer comen zijn/in desen iarē/vā dier tijt dat Jason wech ginc vant heylich lant/eñ vandē rijcke. Si aenstakē die poorte eñ stortē donschuldighe bloet/Eñ wi badē tottē HEERE/eñ wi zijn verhoort/eñ wi offerden offerhande/ende terwen bloeme eñ broot/eñ wi aenstaken keersen/eñ wi setteden broodē voort

Eñ nv hout gestadelic die dagē der Louertentē der maēt Casleu/int.C.eñ.lxxxviij.iaer/Tvolc dz te Jerusalē inden Jootschen lande is/eñ den raet/eñ Judas wensē Aristobolo dē meester Ptholomei des coninck/die van dat gheslacht der ghesalfder priesters is/eñ den Jodē die in Egipten zijn/salicheit eñ gesontheit Van grooten periculē verlost zijnde van God/dancken wi hē grotelic/als dye tegen sodanigen coninc gestreden hebben/Hi dede se van persen wt crielen/die tegē ons/eñ dye heilige stadt vochtē/Wāt doe hi die leytsmā selue was in Persen/eñ een ongemeten heyr met hē/viel hy in Naneēs tēpel/bedrogē met den raet der priesterē Nanee/wāt Anthiochus eñ zijn vriēdē quamē tot dier plaetsen ō met haer te woonen/op dat hy vele gelts soude ontfaē/ond̓ dē naē der ingescōcken giftē/Eñ doē die priesters Nanee hē tgelt voor geset haddē/eñ Antioch9 ingeghaē was mz luttel volcs binnē den pant des tēpels des afgodts/soe sloten si dē tempel

Eñ als Anthioch9 ingegaē was/eñ enē heimelikē toegāc opē gedaē zijnde/werpē si steenē/ende doodē dē hooftmā/eñ die gene dy met hē waren/eñ deeldense vā lede te lede/eñ hieuen haer hoofdē af/eñ werpēse dair butē Vā al si God gebenedijt die dōgodlike geleuert heeft in ōser hant/Hier om soo sullē wi die suueringhe des tempels doē optē.xxv. dach ō maēt Casleu/so dochtē ōs vā node/v lieden dz te kēnē te geuē/op dat ghi oec houtdē dach der Louertentē eñ dē dach des viers/die welc ons ghegeuē is/doē Neemias dē tēpel/eñ dē outaer ghetimert had eñ offerādē offerde. Wāt doen ons vadʼs in Persen gelept wordē/so namē die priesters/dye doē Gods dienaers warē/dz vier heimelic vanden outaer/eñ verberchdēt in eē dal daer eenē diepen/eñ drogē heimelikē put was/eñ daer in v̓borgē zijt seker lic/also dz die plaetse allē menscē ōbekēt was.

Mer doē vele iarē voorbi waren gegaē/eñ het God behaechde/dat Neemias vand̓ Persē coninc gesondē wert/sandt hi die kints kinderē der priesters/diet viet geborgē haddē/om tviet te soeckē/eñ alsoe si ons vtteldē/en vondē si geē vier/ met die water. Eñ hi hiet hē puttē/eñ tot hē brengen. Eñ die priester Neemias hiet dye offerādē die op gheset warē met dien water bespregē/eñ die houten/eñ die dingē die daer opgeset warē. Eñ als dz gedaen was eñ dē tijt daer was dz die zonne sceē die te vorē in donckerheyt was/eñ daer is eē groot vier aē gestekē/so dat si al verwonderdē. Mer al die priesterē badē/doē dofferande volbracht wert/ Jonathas begōst voor te biddē/eñ die and̓ antwoorden iiij.re.x. ij.reg. xviij ij.pa.vij

Eñ dit is dat gebet Neemie. O HEERE God scepper alre creaturē/ veruaerlic/sterc/ rechtueerdich/eñ ontfermhertich/die alleē goet zijn/alleē eē heerlic coninc/alleē rechtueerdich/eñ alleē almachtich/eñ eewich/die Israel vā allen quaden verlost/die den vaderē wtuercorē hebt gemaect/eñ hebtse heilich gemaect ontfanget dye offerande/voor al v volc Israels/eñ bewaert v deel eñ heilicht dat Dye ghene die vā ons verstroyt zijn/Vergadert/verlost den genē die dē heydenē dienē/eñ aenschout die versmade/dye verworpen zijn/op dat die heidenē wetē/dat ghi ons God zijt/O HEERE vernedert eñ straft die ghene/dye ons verdruckē/eñ smaet doē in houerdicheit Stelt v volc in v heilige plaetse/ghelijc Moses heeft ghesept Gen.xvij Jer.xiij D Ghebet

Eñ die priesters speeldē lofsangē/tot dat die offerhāde v̓brāt was/Eñ doē dofferāde vtteert was hiet Neemias die grote steenē met douergebleuen water ouergietē Doē dat ghesciet was/soe is daer wt eē vlāme aēgestekē/mer si wert verteert vādē lichte dz vāden outaer blinct/eñ als dz dinc geopenbaert was/so ist der Persē coninc gebootscapt/dz in die plaetse in welcke plaetse die priesters/die ouer geuoert warē/dat viet geborgē haddē/water geuondē wert/vā welckē Neemias/eñ die met hē warē/die offerādē suuerdē Die coninc aēmerkēde eñ dit dinc neerstelic ond̓soeckēde/maecte hy hem eenē tēpel op dat hi ondervindē soude dat daer gedaē was/eñ doe hy dat ond̓uondē had/soe scencte hi dē priesters vele goets/eñ ād giftē/eñ nemende in zijn hant gaf hyse haer liedē Neemias hiet dese plaetse Nepthar/welcke vertaelt wert/ een suuermakinge/Mer bi vele heet sy Nephi

Wat Hieremias die prophete den Jodē beuolē hadde/die in die geuanckenisse geleyt waren

Dat.ij Capittel

MEn vint in des propheten Jheremie scriftē/dat hi hē dz vier hiet nemē dye men and̓ lāt verhuisdē/so te kennen gegeuē is eñ so hi dē genē die v̓huysdē beual Eñ hi gaf diē eē wet op dz si des HEEREN gebodē niet vergetē en soudē/eñ dat si mz der hertē niz wt en soudē dwalē/siēde die gulden eñ siluerē Goykens/eñ haer vercieringē/ Eñ ād sodanighe dingē seggēde v̓maēde hy/ dz si die wet Gods niet van haerder hertē latē gaen en souden A
door dat Godlijc beuel/tot hē ghescheit zijnde/hiet den Tabernakel ende die Arcke met hē nauolgen tot dz hi wt ginc optē berch daer Moses op ginc eñ

sach Gods erfenis Eñ Jeremias daer comende/
vant hi in die plaetse een opē hol daer in dede hi dē
B tabernakel/eñ die arcke/eñ den rooc outaer/ende
stopte dat gat toe

Eñ sommighe die mede volchdē/gingen toe op
dz si hē die plaetse soudē bemerckē/ eñ si en moch=
tense niet vinden.

Mer als Jeremias dz bekēde/so wert hi toor=
nich op haer/eñ straftese/segghēde dat die plaetse
onbekent sal zijn/tot dat God die vergaderinghe
des volcx vergadere eñ ghenadich werde. Eñ dan
sal die HEERE dese dingen toonen/eñ dye heer
licheit des HEEREN sal verschinē/ eñ daer sal een
wolck sijn/ghelijc ten tijde van Moses/Eñ gelijck
als Salomo badt/dat die plaetse geheylicht soude
werden/den grootē God/eñ het wert hē geopen=
baert/want hi handelde die wijsheit heerlic eñ als
een die wijs is/offerde hi Gode offerhādē der wij
inghe/eñ der volleyndinghe des tempels/Ghelijck
ooc Moses totten HEERE badt/eñ tvier daelde
vandē hemel/eñ verteerde dat brantoffer. Desghe
lijc so badt Salomon/eñ dat vier quā ooc vādē he=
mel/eñ verteerde den brantoffer/Eñ Moses sey=
de/om dat niet geten en is/dat voor die sonde ghe=
offert was/so ist verteert

Desghelijcx vierde Salomo ook dye wijnghe
viij. daghē/Mer dese selue dinghen wordē inghe=
bracht in Neemias bescriuinghen eñ cronikē/hoe
hi een librarie maecte/ eñ wt allen landē boeckē te
samen vergaderde/des propheten Dauids/eñ dye
sendtbrieuen des coninghen/eñ vandē ghescenckē /
Eñ desgelijcx vergaderde Judas al dz hy gheleert
had midts den oorloghe dat ons geuallen was/eñ
si zijn bi ons al ghebleuen/Hier om ist dat ghy dese
dinghen begeert so seynt die gene diese v ouerdra=
ghen/Daer om wanneer wi die suueringhe sullen
houden/hebben wi v ghescreuen/Aldus suldi wel
doen/ist dat ghi dese daghen hout

Maer wi hopen dat God dye zijn volc verlost
heeft/eñ heeft die erfenisse/eñ dat rijc eñ dat pries
terschap eñ die heilichmakinge/hē allen weder ghe
C geuē/gelijc hi in die wet beloofc heeft/dat hi onser
haest ontfermen sal/eñ sal ons vergaderen onder
al dē hemel/tot in die heilige plaetse. Wāt hi heeft
ons van groten periculē verlost/eñ heeft die plaet
se ghesuuert/

Mer van Juda Machabeo/eñ van sinen broe
ders/eñ vanđ suueringhe des grooten tempels/ eñ
vander wijnge des outaers/eñ ooc vandē strijden
die den vermaerden Anthiochum aengaen/eñ zij
sone/Eupatorē/eñ vandē verlichtingen/dye van
ond al dē hemel ghescheet sijn/op den ghenen/ dye
sterckelic die Joden hebben beschermt/alsoo dat si
allet lantschap beschermden /al waren si een cleyn
menichte/eñ die vreemde wrede menichte veriech=
den/eñ den alder vermaerstē tēpel ouer al die we=
relt weder op timmerdē/eñ die stadt verlostedē Eñ
op dz die wet des HEEREN/die verlatē was we=
der opghrecht soude werden/aenghesien dat dye
HEERE/met alder stilhz dien ghenadich was ghe
worden aldus hebben wi voorgenomen/ in eenen
boec te corten/die dingen die van Jason Cireneo/
in vijf boecken begrepen sijn Want aenmerckende
die menichte der boeckē/eñ die swaerhz der genen
die die vertellinghen der historien willē aēgaē / eñ
om die veelheyt der dinghen hebben wy besorcht
dat den ghenen diet lesen willen verlustinghe des
ghemoets soude zijn/eñ den neerstigē/dat sijt lich
telic moghē onthouden/eñ dat allē dē ghenen diet
lesen nutticheit mach geuē/Eñ ooc ons seluē / dye
dit werc om te corten aen sijn ghegaen/en hebben
geenen lichten arbeyt aengenomen/ ya voorwaer D
meer een onledicheit/vol wakingē eñ sweets/ Ge
lijc die een weerscap bereyden/eñ soecken daer me
de den anderen te behaghen/om veelre liedē vriēt
schap te vercrijgen/so ghedogen wi gaerne den ar
beit/die waerhz vā elckē bescriuere toelatēde/ mer
wi selue willen cort makē/na die ghegeuen forme

Wāt gelijket eenē timmermeester dye een nieu
huys timmert/die moet ouerdenckē wat hē totten
timmer vā noode is/also diet huys naemaels schil
dert/eñ stofferen/die dēcket/wat hem nutste eñ be
quaēste is totter cyragien/Alsoo ist oock vā ons te
scattē Wāt die verstandenisse te vergaderē / eñ dye re=
dene te ordinerē/eñ elcke deelē curioselic te onder
soecken/becomt dē bescriuer der historiē/mer dye
cortheit der seggingen te volgen/eñ achteruolgin
ge der saecken te scouwē/is die cortheit toe te ghe=
uen/Van hier dan sullē wi die vertellinghe begin=
nen/vander voorredene aldus vele geseyt te heb=
bē/si ghenoech. Want het waer dwaesheyt/eē lan
ge voorreden te stellen/eñ die historie te vercortē /
Van Juda Machabeo/den stercken ende cloekē
hooftman eñ vā sinen vromē werckē vandē orlo=
ge dwelcke Anthiochus ende zijn volcke tegē hē
eñ dē volcke Gods voor haddē genomē te volbrē
ghen

Dat. iij. Capittel

Ls doen die heylige stadt in alle vre=
de bewoont werdt /eñ die wettē ooc
A noch alđ vest bewaert worden door
die neerstichcheyt eñ goede ordinancie
des ouerstē priesters Onie/eñ dē an
deren vromen mannen/die der godloser eñ haren
voorstellen wederstondē/So ist ooc ghesciet / dat
die coninghē ende die vorstē selue dye plaetse der op
perster eerē weerdich achtēde/eñ dz si dē tēpel eer
lic begaefden/Also dat Seleucus die coninck van
Asien/vā sinen renten alle die costen gaf/die tottē
diēste der offeranden behoordē/Mer Simon van
den geslachte Beniamin/die prouoost des tēpels
gestelt was/pijnde hem wat onrechts te doene in
die stadt mer die prince der priesteren Onias/we=
derstont hem/ Mer doen hi Oniam niet verwin=
nē en mocht/so quā hi tot Apolonium/Tarsēs so
B ne die ter diet tijt ouer heer vā Celessirie eñ Phe=
nice was/eñ hi boodscaptē hē/dz die scatcamere te
Jerusalē vol ontallijc gelts was/eñ dz het gemeyn
goet /ongemetē waer/welc niet totter rekeninge
der offerādē en behoorde/mer dz het mogelic wa=
re/dz altemael ond des coninex macht soude vallē

Eñ doen Appolonius tottē coninc ouer gedra
ghen had/vanden gelde/dat aengebracht was/soe
riep hi haestelic tot hem Heliodorum die sijn hoof
meester was/eñ seynde hē met ghebode n /dat vijt
voorscreuen gelt ouer soude dragen/Eñ Heliodo
rus aenghinc ter stont dye reyse / in die ghedaente
als oft hi door die stedē Celessiriā eñ Phenice rey
sen soude/mer indet waerhz soude hy des coninex
voornemen volbringhen

Mer doen hi te Hierusalem quā/ eñ vriendelijc vandē hoochstē priester in die stat ontfangē was/ so vertelde hi vandē gegeuē oordele des gelts/ eñ opēde om wat sakē wille/ hy daer ware ghecomen hi vraechde oft dit warachtelic ooc also ware/ doē woōde douerste priester/ dat dese dinghē verset waren tot behoef der weduwē eñ weesen/ eñ een deel vanden ghelde/ behoorde Hircano Tobie/ een seer vroervarich man/ eñ dit is dat gelt/ dat die godlose Simō ouer ghedragē hadde/ eñ dye heele somme was. CCCC. pōt siluers/ eñ CC. pōt gouts/ nv waert ontamelic/ eñ onmogelic/ datmē der geeregoede meyninghe bedriegē soude/ die alsulckē gelt indē tēpel geleyt hebbē/ om dē seluē tēpel daer mede te oefenē/ eñ te eerē/ welckē tēpel in alle die werelt vermaert was/ daer op seide Helliodorus/ tgene dat hi in beuel hadde/ dats te weten/ dat hi dat gelt den coninc ouer leueren moste.

A Eñ op eenen ghestelden dach ghinc Heliodorus in den tēpel/ om vā desen dinghē te ordineren/ Mer daer en was geenen cleynē angt door al die stadt/ De priesters werpē hen neder mettē priesterlijken ghewade voor dē outaer/ eñ si aenriepē den genen die haerlidē vandē versettē dingē een wet ghegheuen hadde/ dat hijt geheel wilde bewarē/ den ghenen diet verset haddē/ mer wie nv des hoghē priesters aēschijn aēsach/ die wert inder hertē ghewont want dat vanderde aēsicht eñ verwe/ bewees dinwendige smerte des gemoets/ Wāt eenderhande treuricheyt hadde den man beuaē/ eñ verschrickinge des lichaēs/ mits welckē die smerte zijns herten den aēsienden opēbaer wert gemaect. Ander ooc vergadert zijnde/ quamē te samē vā haren huysen/ smeeckēde met opēbaer biddinge/ om de ōtsuyueringhe die dē tēpel toecomē soude/ eñ de wiuē gorden haer borstē met cleederē vā hayr gemaect/ eñ quamē te samē op die straten/ eñ die maechden die beslotē warē liepē voort tot Oniā/ dander totten muerē/ sommige aēsagēt door die vēsteren/ Mer al de vrouwē staken die hādē ten hemel waert/ ende baden/ Wāt daer was een allēdicheit der vermēgder menichte/ eñ des grotē priesters/ gestelt inden doodlijkē strijt der verwachtinge/ eñ dese aenriepē dē almachtigē God/ dat de dingē die hen betrout warē/ met alder geheelheit behoudē souden werden den ghenen diese hen betrout hadden.

Maer Heliodorus volbracht tgene dat hi beslo ten hadde/ in die selue plaetse/ hi met sinē dienaren

D bi die scatcamer teghēwoordich/ mer die geest des almachtigē Gods/ liet hem opēbaerlic sien/ alsoe dat al de ghene die Heliodori dorsten onderdanich zijn/ vielen midts der cracht Gods/ in een groote vreese eñ verschrickinghe/ want hen verscheen een paert/ dat eenē veruaerlijken opsitter hadde/ verciert metten alder besten ghewade/ eñ dat paert spranc metten voorsten voetē op Heliodorum/ eñ die mā die daer op sadt/ had gulden harnasch aen/ daer verscheenen ooc noch twee ander ionghers/ fraey/ heerlic/ eñ cierlic gecleet/ dye rōtsom hē stonden/ eñ geesselden Heliodorum vā beide sidē/ sonder ophoudē/ met vele slagē hē slaēde. Eñ Heliodorus viel haestelic ter aerdē/ eñ ructē hem met vele donckerhedē beuaē/ weech/ eñ si settē hē in eenē draech stoel/ eñ wierpen hem wt.

Eñ die met vele lackeyen eñ sargianten/ tot de voorseide scatcamer was gegaē/ wert gedragē/ eñ niemāt en mocht hē helpē/ alsoo wert die Godlijcke cracht bekēt eñ openbaer/ eñ hi lach daer door die godlijcke cracht stom/ eñ vā alle hope eñ salicheyt berooft/ mer dese gebenedidē den HEERE/ dat hi groot maecte zijn plaetse/ eñ den tēpel/ die een luttelkē te voren vol vreesen eñ geruchts was/ wert met bliscappē eñ genuchtē veruult/ als die almachtige HEERE verscheē. Doē badē sommige vā Heliodorus vriendē ter stont Oniam/ dat hi dē alder hoochstē soude aēroepē/ dat hi hē leuē soude geuē want hi bi na doot was/ die hoochste priester aenmerckēde/ dat die coninc niet eenige quaetheit vā den Jodē aē Heliodorum volbracht te zijn/ en soude vermoedē/ so offerde hi voor des mās salicheit/ eē heyloffer.

Eñ als die opperste priester badt/ soo stondē de selue twee iongē mettē seluē cleederen ghecleet/ by Heliodoro/ eñ seidē. Dāct Onie den priester/ wāt om hē heeft v God dat leuen ghesconckē/ mer ghy vā God gestraft zijnde/ vercondicht allē menschē de grootdadichedē Gods/ eñ zijn macht/ eñ dit geseit hebbēde/ en quamē si niet meer te voorschijne Heliodorus Gode een offerhāde geoffert hebbende/ eñ grote beloofte ghelooft/ den ghenē die hem verleēde te leuē/ eñ Onie dāckende/ zijn heyr ontfangen hebbēde/ tooch hi weder tottē coninc/ eñ hi getuychde allē liedē/ die grote werckē Gods/ die hi voor zijn oghen ghesien hadde.

Mer doe die conic Heliodorum vraechde/ wie bequaē waer noch eēs te Hierusalē ghesondē te werdē/ so sprac hi. Hebdi enigē viāt/ oft lager ws rijcx dien seynt derwaerts/ eñ ghi sult hē gegeesselt weder ontfaē/ ist dat hijt nochtās ontgaet/ om dat in die plaetse warachtelijc eenderhāde cracht Gods is/ wāt die ghene die zijn woninge in die hemelen heeft/ is besoecker eñ hulper dier plaetsen/ ende hy slaet/ eñ verderft die ghene/ die comē om quaet te doē/ aldus heeft haer die sake vā Heliodoro/ eñ die bewaringe der schatcameren in Hierusalem

Vander boosheit Symōs eñ der trouwe Onie Jason wert verdreuen eñ hoe hē dat priesterdom verāderde Andronicus dode Oniam daeromme wert hi ooc vā God gestraft   Dat. iiij. Capittel

Die voorseyde Simō/ daer vrēger des gelts/ eñ verrader des lāts/ sprac qua- lic vā Onia/ als oft hi Heliodorū toe gestoect had tot desen dinghē/ eñ dat hi die stoker des quaets had geweest eñ hi dorste dē getrouwē voorsiender/ eñ dē bescermer der stat eñ zijns volcx/ eñ den neerstigē beminder der wet Gods/ eenē lage legger des rijcx heeten/ mer als die viātscapē also seer voort ghingē/ dat ooc door Simōs naeste vriendē dootslagē geschiedē/ merckēde Onias die sorchlicheit des ghescils/ eñ Apolloniū rasen/ als dē hertoghe vā Celesyrie eñ Phenicen/ om die quaetheit Simōs te vermeerderē/ so is hi tottē coninc gereist/ niet als der borgers beschuldiger/ mer tgemeyn profijt der geheelder menichtē by hem seluē ouermerckēde/ want hi sach dz onmoghelic was/ sonder coninclijcke voorsienicheit/ dē sakē vrede gegeuē te werden noch dat Simō niet op en soude houdē vā zijnder sotheyt/ waer dat die coninc dat nyet en verhoede B

Mer nade doot Seleuci/ doē Anthiochus diemē bermaert hiete dat rijc ontfāgē hadde/ so begeer-de Jason Onie broeder gierichlijc thooge priester scap/ eñ ginc tottē coninc / beloouēde hē. CCC. eñ lx pont siluers/ eñ wt dē anderē rentē / lxxx. pont/ hier bouē beloofde hi ooc / āder hondt eñ vijftich pondē / waert datmē zijnder macht toeliete eē scole eñ vergaderinge vā iōgē te leerē/ op te stellē tot zijn profijt / eñ datmē die te hierusalē warē/ poorters van Antiochiē scriuen soude. Doē hē die coninc dat toe liet/ eñ hi die heerscappie vercregē hadde/ so begonst hi de gene die vā sinē gheslachte wa-

B rē/ ter stont totter heidēscer costumē ouer te brēgē eñ dede wech tghene dat den Jodē wt beleeftheit vandē coningē gestelt was / door Joānē Eupolomijns vader/ die eē legaet tottē Romeynē gesondē was/ die wettige rechtē der borgers verlatēde/ eñ stelde boose insettingē inne / want hi dorste onder dat slot eē schermscole opstellē/ eñ den ionghē ghesellē boeuerie eñ hoerderie leerē/ met dat was nv een beghin eñ eē toenemē eñ voortgāc der heidenscer eñ vreēdelincscer oeffeningē / vā Jason op gebrocht / die niet eē priester/ maer beter een schalck mocht genoēt werdē / also dat die priesters hē nv niet meer tot des outaers diēst en begauē / mer dē tēpel versmaect hebbēde/ eñ die offerāde versuimt hebbēde / eñ haestē hen deelachtich te werden der worstelingē des vechtēs / springēs / eñ steēstotēs eñ zijnder onrechtueerdiger biedinge / eñ in die oeffeningē te leerē/ eñ die vaderlike eerē niet achtēde hieldē si die griexsce oefenigē voor die alder beste/ om welcke si eē sorgelijc geschil haddē/ eñ volchden dier lūdē insettingē neerstelic na / eñ begeerden desen/ in allē ghelijc te zijn/ die si tot viādē eñ verderuers gehadt haddē/ wāt tegē die Godlike wetten ongodlike te doene/ en blijft niet ongewroke/ mer dat sal den nauolghenden tijt ooc wel bewisen.

C Alsmē in Tyro den tornoy dede/ diemē telcken vijf iarē hielde/ eñ de coninc tegēwoordich was/ so seynde Jason misdadighe mānē / die sondaers waren/ vā hierusalē/ draghēde drie hondert dubbele dragmen siluers ter offerhande herculis/ welcke die gene diese gebracht haddē / begeerdē datmense tot der offerhāde niet wt en soude geuē / want het niet vā node en waer/ maer datmē die totten anderen costen scickē soude / maer die dat gelt sandt die deet tot dier meyninghē / datmēt hercules den afgod offerē soude / maer om der teghēwoordigher wille/ zijnse ghegeuē tottē schipwercke der grooter scepē / diemē met drie paer riemē roeyt / mer doen Apolonius Nesthei sone gesondē was in Egiptē om die edelē van Ptholomei Philometris des coninex. Eñ als Anthiochus bekēde/ dz hi vreēt vādē sakē des rijcx ghemaect was/ zijns selfs profijt soeckēde/ so is hi vā daer gereyst/ eñ hi is ghecomen te Joppen/ eñ vā daer te hierusalē/ eñ hi wert heerlic vā Jasone / eñ vāder stat ontfaē/ met fackelē eñ grotē lof is hi ingegaē / eñ vā daer keerde hi weyr tot Phenicen/ eñ na den tijt vā drie iaeren / seynde Jason Menelaum des voorseydē Simōs broedō/ dat hi dē coninc dat ghelt droeghe/ eñ dat hi vā anderen nootsakeliken saken / int woort brochte / eñ bi dē coninc gepresen zijnde / als hi dat aēsicht zijnder machticheit groot gemaect hadde/ so tooch hi thoge priesterscap tot hem seluē / eñ onthoochde Jasoni drie hondert ponden siluers.

Eñ als hi nv beuel vandē coninc genomē hadde/ so quā hi nz weerdich des priesterscaps hebbende / dragēde tgemoet eēs wreedē tyrans/ ende dye grāscap eēder felder beestē / eñ Jason / die sinen eygen broeder geuāgē hadde/ hi wert bedroghē/ eñ voorluchtich ghedreuē in Ammons kinderē lantschap. Ende Menelaus behielt dat hoge priesterschap / maer vādē gelde dē coninc belooft / en dede hi niet/ doe Sostratus die prouoost vādē slote/ dat gelt van hen eyschede/ want tot desen behoorde de scattīge des werchs gelts / om welcker sakē wille si beyde zijn tottē coninc wtgeroepē. Eñ Menelaus wert afgeset vādē priesterscap / eñ Lisimachus zijn broeder quā na hē aen. Maer Sostratus wert heer ouer die Cypers gestelt / Eñ doe dese dinghē

D gedaē wordē/ so gheuielt dat die van Tharsen ende Mallotē/ eenē oploop beroerden / om dat des coninex Anthiochi bijlaepsterē begaeft warē. Aldus quā de coninc haestelic/ om die te stillē eñ te paeyē/ eñ hi liet Andronicum tot enē stathouder / eñ Menelaus verseckert zijnde/ dat hi bequamē tijt ontfāgen hadde / stal hi eenige guldē vatē wt den tēpel/ eñ gafse Andronico/ eñ vercocht die ander den Tyriers/ eñ dē biliggēde stedē. Doē Onias dat sekerlic bekēde / berispte hi hē/ behoudēde hē in een vrij plaetse / te Antiochiē bi Daphnem.

hier wt ginc Menelaus tot Andronicum / eñ bat hē dat hi Oniā doodē soude. Als nv Andronicus tot Oniā quā / eñ die rechte handē geghreuē hebbēde/ met gesworenē eede/ hoe wel hi quaet vermoeden op hē hadde / riet hi hem wt der vrijheyt voortcomen/ eñ hi dode hem ter stont/ niet ontsiēde dye gherechticheyt/ om welcker saecken wille/ niet allēē die Joden/ maer oock andere natiē verbolghē worden / ende namēt seer qualick vander onrechtueerdiger doot sulcs mans

Maer die Jodē bi Anthiochien ende Griecken ghingen te samen tottē coninck / doen hy weder ghecomen was wt Silicien/ claghende vander ongerechtiger doot Onie.

E hier omme so wert Antiochus bedroeft vā gemoede om Oniam/ eñ tot ontfermherticheyt ghebuycht / storte hi tranen/ ghedachtich des ghestoruens wijsheyt / ende beleeftheyt ende sinen moet ontsteken zijnde / ghebiet hi datmen Andronicum die purpuren cleederen wt doen soude / ende alle die stadt om leyden soude / ende in dye plaetse / in welcke plaetse hi die ongoddelijcheyt aen Oniam den hooghen priestere bedreuen hadde / dede hy den meyneedighen Andronicum het leuen berouen/ Alsoe gaf hem die HEERE sculdighe straffinghe. Ende als Lysimachus veele gheestelijcke diefsten/ inden tempel bedreuen hadde / mits Menelaus raedt/ ende die fame verbreyde / soe is daer een menichte teghens Lysimachum vergadert. Als hi nv veel goudts wt den tempele ghedragen hadde/ ende als die scharen teghē hem opstonden/ ende die ghemoeden met gramschappen veruult waren / soo dede Lysimachus by na drie duysent bocuen wapenē / ende hi begonste die ongerechtighe handen te besighen / met eenen leydtsmā die welcke een tyran was / dye welcke van outheyt

eñ van sotheyt toeghenomen was. Mer doen si Li simachus toelegghen verstondē/soe grepen si som steenen/sommighe stercke cluppelē/eñ sommighe wierpen asschē op Lysimachum. Eñ daer waser veel ghewont/eñ sommige waren ter aerden ghe-slagen/maer si vloden ooc alle gadere. Eñ den sel-uen godlosen kercrouer/dooden si ooc bi die schat-camere

Van desen dingē begonst dat oordeel tegē Me nelaū gedreuē te wordē. Eñ als die conick te Tyrū quā/so droegē drie legatē gesondē vandē ouders/ die sake ouer tot hem. Eñ als Menelaus verwon nē wert/beloofde hi Ptholomeo veel gelts te ghe nen om dē coninc te beradē. Aldus so ghinc Ptho lomeꝰ tottē coninc/die indē voorhof was als om hē te vercoolen/eñ leyde den coninc af vandē von nisse/eñ Menelaum die alder quaetheyt sculdich was/absolueerde hi vandē misdadē/mer die allen dige/die ooc onsculdich geoordeelt soude hebbē ghe wordē/al haddē die sakē vidē Scythē gehādelt ghe weest/desen verdoemde hi ter doot. Aldus ledē si haest onrechtueerdighe pine/ die de sake voor dye stadt/eñ voor tvolc/eñ voor die heylige vatē vuol get hebbē. Waer om ooc die van Tyrē verbolgen zĳnde/hebben alte milde in hare begrauinge ghe-weest. Mer Menelaus om die giericheyt der geen re die in machtich zĳ warē/bleef hi in machte/ was-sende in quaetheyt/tot laghinge der borgeren

¶ Vāde hemelsche teekenē te Jerusalē ghesien/ Hoe Jason die stadt Jerusalē ouervalt/ plaecht/ eñ nochtās vliedē moest/Hoe Anthiochus Judā veruolchdē/tvolc doodē/eñ dē tēpel beroofde

Dat.v.Capittel.

A Ende die selue tĳt bereyde Anthiochꝰ zĳn tweede reyse in Egipten Het gheuiel ouer alle die stadt vā Jerusalē/datmē xl. daghē reiseners door de lucht sach rĳdē/hebbēde guldē cleederē eñ pric ken/als gewapēde bataelgiē/eñ dē loop der paer-den bi ordenē gestelt/eñ dye vergaderinge na bi/ eñ die beweginghe der schildē/eñ der behelmetter menichte/met blooten wtgetogenē sweerden/eñ tscieten der geschutten/eñ der guldenen wapenen schĳnsele/eñ alle manieren van pantsieren. Waer om si alle badē dat dese seltsame dinghē/ten besten vergaen moesten/ maer alser een valsch gheruchte wt gegaen was. Als dat Antiochus gestoruē sou-de zĳn/so nam Jason niet min dan duysent mannē tot hem/eñ beliep dye stede haestelic/ende die bor-gers vloden tsamē totten mueren/ eñ ten laetsten als hi die stadt ingenomē had /so vloot Menelaus opt slot/ Mer Jason en spaerde zĳn borgherē niet inden slach/noch hi en dacht met den voorspoet te ghen die vriendē/alder meeste quaet is achtende / dat hi der vianden/eñ niet der borgers victoriosen roof soude nemen/ Mer dat hooghe priesterschap en vercreech hi niet/mer deynde zĳnder laghē/ont

B finc hi in beschaemtheyt/eñ voorvluchtich ginc hy weder inds Ammoniten lant.

Ten laetsten werdt hy tot verderffenisse zĳns selfs beclaecht voor Aretha / der Araben coninck vlieende van deen stadt in dander/allen menschen hatelic/als een vluchtige afualler vander wetten/ eñ verfuwelic als des landes/eñ der borgers viāt is hi wtgestootē in Egipten. Eñ dier daer veel wtē harē vaderlādē had verdreuē/die verginck in vreē de lādē/eñ tooch tot Lacedomon/ als dye daer toe vlucht soude hebbē/ō zĳns maechscaps wille. Eñ dier daer veel onbegrauē wech had geworpen/dye wert selue onbeclaecht/ eñ onbegrauen wech ghe-worpē/eñ hi en besichde noch vreemde begrauinge noch hi en was zĳns vadlĳcx grafts nz deelachtich

Dese dinghen gheschiet zĳnde/vermoeyde dye coninc/dat die Joden tgeselschap laten souden/eñ hier om wt Egipten reisende/heeft hi die stadt mz

C fellen gemoede van wapenen inghenomen. Eñ hi beual sinen ruyteren al doot te slaen/eñ niet te spa ren die gene die hen tegen quamē/eñ door die huy sen opstigende / die lieden wreedelĳck verdoende.

Aldus geschieden der doootslagen der iongers/ eñ der ouders/eñ der wĳuen/eñ kinderē vermelin ge/eñ doodinge der maechden/eñ cleynder kinder kens. Binnē die geheel drie dagē warēder. lxx. du sent doot geslagē/xl. duysent geuāgē/eñ nyet min vercocht/eñ dit en is niet genoech. Hi derstede ooc in den tēpel gaen / die heyliger is dan alle dat lant/ met Menelao die hē leyde/dye een vrader der wet ten eñ des lants was/eñ nemende die heylige vatē met sinen misdadigen handen/die van anderen co-ninghen eñ steden ghesét waren / tot vercieringhe der heyligher plaetsen/eñ ter eeren/die taste hi on-weerdelĳc aen/ende besmettese.

Aldus Antiochus al heel wtē sinne/en aēmercte niet dat God een luttel gram was/ om dye sonden der geenre die int stadt woonden/waer om dat om trent der plaetsen versmadinghe gheuiel. Anders waert dat si nyet in vele sonden beuonden en had den geweest/so soude hi oock terstont daer comen-de/sekerlĳck ghegheesselt eñ achter waert ghestoo ten hebben geweest / van zĳnder stoutheyt/gelĳck Heliodorus/dye van Seleuco den coninc gesondē was/om die geltkiste wt te rouen Mer. God en heuet tvolc om der plaetsen wil nz vercoren/maer dye plaetse om des volcx wille. Daerō is dye plaet-

D se selue oock mede deelachtich ghemaect des volcx quaedt / maer naemaels sal si oock deelachtich der goeder worden. Ende die in die gramschap des al machtigen Gods verlaten is/sal weder tot versoe ninge des grooten Gods/met der alder hoochster glorien verhooget worder.

Aldus nā Anthiochus/duysent ende acht hon-dert pont wt den tempele / eñ hy is weder snellĳck ken na Anthiochien gereyst/meynende van houer dicheyt/dat hi dye aerde daer toe soude brenghen/ datmender te schepe soude mogen varen/ende dye zee datmen daer ouer gaen soude/om de verheffin ghe zĳns herten. Hy liet prouoosten om tvolck te quellen Te Jherusalem liet hy Philippum/ dye te Phrighien gheboren was / die wreeder van zeden was/dan dye ghene selue daer hy af ghestelt was/ Maer in Garisim liet hy Andronicum ende Me-nelaum/die den borgers swaerder vielen dan dye andere. Ende doen hi tegen die Joden geset was/ soo seynde hi den hatelĳcken prince Appollonium met eenen heyr van tweentwintich duysent man-nen/hem gebiedende/dat hĳse al doot soude slaen die van volcomenē ouderdom waren/eñ die vrou wen/eñ iongelingē/eñ maechdē vercoopē. Als hy

ter Jerusalem ghecomen was/byede beylende/ cu= ftede hi totten heylighen Sabaoths dach toe/ende als de Joden doe vierden/so ghebootti den sinen die wapenen te nemen. Ende hy verdede dese alle te samen wreedeliken/dye totten schouspele ghe co= men waren. Ende die stadt metten gewapenden doorloopede/doode hi een groote menichte. Mer Judas Machabeus die de thiende was/was bes denafgegaen/in een woeste plaetse/ende daer ley= de hi zijn leuen/metten sinen in die bergen / onder die wilde beesten/ende etende spijse des hoys ende gras/so woonden si daer op dat si der besmettinge niet deelachtich en souden zijn

Hoe Antiochus gebiet die Jode te doode de te= pel ontwijde/en hoe die Jode gedwongen wer= de den afgode te offeren Hoe Eleazar en die moe ders met haren kinderen gedoot waren / om dat si haer wet niet en wouden verlate

Dat.vi.Capittel

Nde nu te veel tijts/seynde dye coninc
A enen Legaet van Antiochien die de
Joden dwinghen soude/ dat si ouer= treden souden die vaderlike rechten/ ende Godts wetten/ ende oock om den tempel te besmetten/die te Jerusale was / en dat si den tempel noemen souden/ Jupiters Olim pijs tempele. Ende datmen den tempele in Gari= zim heeten soude Jupiters tempel/alsoo die ghene waren/die de plaetse van Jupiters gasthuys be= woonden/ Ende den opport der boosser was den alder quaetsten/ende allen menschen swaer Want den tempel Godts/was vol oncuysheyts/en bras singen der heydenen/en der gheender die met hoe ren boereerden/en de vrouwen ghingen van selfs in dye heylighe plaetse/en droegen daer in tghene dat niet geoorlooft en was. Den outaer was oock vol van ongeoorloofder dingen/dye inder wet verbo= den waren. Noch dye Sabbathen en werden nyet bewaert/noch die vaderlike hoochtidelike daghen en werden niet gehouden/noch niemant en dorste belijden dat hi een Jode was.

Maer opten dach van des conincs gheboorte/ werden si met ghewelt ghedwongen totten offer= handen. En alsme des afgods Bacchi feeste hielt/ werden si bedwongen met veel oft eploof gecroont/ met den afgod Baccho processie te gae Mer daer so ginc een gebot wt/in die naeste steden der heyde nen/bi ingeuen van Ptholomeum/ dat si ooc in ge like manieren tegen die Joden doe soude/ op dat si offerande doe soude. Mer die tot de insettinge der heidene nu ouer en wilde gaen/datme die alle doot soude slaen. Aldus waster grote allendicheyt te sien Want daer werde twee vrouwe aegebracht/die hare sonen hadden laten besnide/den welcken hare kin= deren aen die borsten hangende. Als sise openbaer lijck door alle die stadt omgeleyt hadden/so stieten sise vanden mueren nederwaert. Maer ander dye totten naesten spelunckenn tsamen gegaen waren/ en si heymelijck den Sabaoths dach vierden/als si Philippo ghewesen waren / werden si met vlam=
B men verbrant/want si wt der vreesen Godts/ dat
ghebot so vast hielden/dat si haer seluen opten Sa= baoth niet verweren en wilden.

Maer ick bidde hen/die desen boec lesen sullen/ dat si niet verscrict en worden/om die tegenspoedy ghe ghevallen/maer dat si achten die dinghen dye daer geschiede/nyet tot verderffenisse/mer tot ca= stijnge ons gheslachts gheschiet zijn. Want het is een teeke van grooter weldaet/dat God den son= daren ghe enen langhen tijt na haren sinne en laet doen/maer terstont straft/ende wraecke seyndet. Want dye HEERE en verbeyt met ons niet lijdt= samelick/gelijck in anderen natien/op dat hi dye
als den dach des oordeels toecomen sal/in volheit C
der sonden pinighen mach. Alsoo heeft hi ooch in ons gheordineert/dat als wy ghesondicht hebben/ so straft hi ons/Want hy zijn ontfermherticheyde nymmermeer van ons af en doet. Mer zijn volck in teghenhede straffende/en verlaet hy niet. Maer dese dingen/laet ons genoech met luttel woorden geseyt zijn/tot vermaninge der ghener diet lesen sullen. Nu staet ons tot die vertellinghe te comen.

Aldus wert Eleasarus een vanden eersten der scri ben/een wel gedaecht man / ende schoon van aen= schijn/gedwongen den mont op te doen/ende vere ken vleesch te eten/mer hi hadde liever eerlic te ster uen/dan met scanden te leuen/ ende ghinc willich= lic totter doot. Ende doe hi sach dattet vergaen sou de/so verdroech hijt lijdsamelijc/ende hi nam voor he geen ongeoorloofde dingen toe te laten om dye liefde des leuens. Mer die daer bi stonden/ met on gerechter ontfermherticheit beweecht zijnde / om die oude vrientscap des mans/ namense hem hey= melic/en baden datmen vleesch halen soude/ dwelc hem geoorlooft was te eten/datmen veynsen soude dat hijt gegeten hadde/gelijc die coninc gheboden hadde vanden vleessche d offeranden/op dat hi mits die daet/vander doot verlost soude worden. Ende om die oude vrientscap des mans/deden si dese ve= leeftheit aen hem. Mer hi begonst te ouerdencken zijn eerlic en vermaert ouderdom/ende zijn edele af= comste ende dat hi van ionck op/een eerlike wande linge gehadt hadde/ende die wet/ende die gebe den Gods neerstelic gehouden hadde / daerom so ant= woorde hi haestelic seggende. Dat hi voorgesonden wilde worden ter hellen. Want het en is onsen ou= derdom niet betamelijc(seyde hi)ons te veynsen/dz vele der iongelingen meynen mochten/dat Eleazar van tnegentich iaren/ouer gegaen waer/totte leue der vremdelinger/ende si oot om mijnder veynsin= gen wille/ende om een luttel tijts des vergancheli= ken leuens/bedrogen souden worden/ende dat ick daer door/een smettinge ende verfuylinge/ mijnd outheit behale. Want al werde ic inder tegenwoor diger tijt/vander menscen pijnlicheit verlost/ so en mocht ic nochtans des almachtigen hant noch leue dich noch doot ontulien. Daerom wil ic vromelijc steruen/ende doen dat minen ouderdom betaemt/ den iongelingen sal ic een sterc exempel achter late eest dat ic met willigen bereeden gemoede/ en sterc kelic voor die alder costelicste ende heylichste wet/ een eersame doot voluoere.

Als hi dese dingen geseyt hadde/soe wert hi ter=
stont totter pinen getrocken/maer die hem leyden D
ende luttel daer te voren sachter waren/zijn tot gra scappen gekeert/om die redenen die hi geseyt had= de/die si meynden wt vermetelheit geseit te sine. Maer als hi met slaghen gequetst wert/so versuch te hi/ ende seyde . O HEERE / die de heyli=

ghe

ghe kennisse hebt ghi weet openbaerlick/dat daer ic van der doot verlost mocht worden/harde smerten des lichaems lide. Maer nader zielen/ soo lijde ict geerne/om uwer vreesen wille. Ende dese verschiet in deser manieren wt den leuene/nyet alleen den ionghen/mer ooc alle den geheelen volcke een gedachtenisse zijnder doot/tot eenen exempele der doot/en der sterckheyt achter latende

¶ Van den seuen broederen/ende hare moeder / een eerlike ende mannelike daet/hoe dat si lieuer storuen/dan si den godloosen coninc ghehoorsaem wonden zijn/des HEREN gebot te ouertreden

Dat. vii Capittel

Het gheschiede dat seuen broeders geuangen werden/mitz haerder moeder/ en werden vanden coninc gedwongen vercken vleesch tegen dye behoorlicheyt te eten/ Ende dedese slaen met gheesselen/van stieren pesen ghemaect. Maer een onder die/die eerste was/seyde aldus. Wat soect ghi/en wat wilt ghi van ons leeren? Wi zijn meer bereyt te steruen/dan die vaderlike ende Godts wet ouer te treden. Hier om wert die coninck gram/en beual datmen pannen/ en copere potten gloeyende soude maken/als dye gloeyende ghemaect waren /beual hi datmen hem/die eerst ghesproken had de zijn tonghe wt sniden soude/en tvel des hoofts af trecken/en zijn vingeren en teenen af houwen/ daert zijn broeders en die moeder aensagen. Ende doen hi nv al mismaect was/so beual hi tvier daer bi te doen/en hem die noch asemde/te braden in die pannen/Als hi nv inder pannen lage gepinicht was/ so vermaenden hem die ander broeders metter moeder/dat hi vromelic steruen soude /seggende. Dye HERE God sal aensien de waerheyt/ en sal ons troosten. Also Moses heeft verclaert in die betuyginghe zijns liedekens/ Ende hi sal sinen dienaren vertroosten

En als die eerste in deser manieren aldus doot was/so leyden si den anderen om te bespotten / en doen hem de huyt zijns hoofts mettenhayre afgetrocken was/so vraechden si hem/oft hi vercken vleesch eten wilde /eer hy int geheel lichaem/en in elc lidt bisonder gepinicht worde. Mer hi antwoorde met manliker stemmen/en seyde. Ic en sals niet doen/ waer om dese ooc in die volgende plaetse des eersten ooc vele pinen ontfinc/en in sinen lesten geest ghestelt zijnde /sprac hi aldus. Ghi alder quaetste/ ghi verdoet ons in desen tegenwoordighen leuen/ mer die coninc der werelt /sal ons/die om sine wet ten gedoot worden /verwecken in die verrisenisse des eewighen leuens.

Na desen wert die derde bespot/en als zijn tonghe gheeyscht wert/soo stack hijse terstont voort/ en hi stack zijn handen vromelic wt/en sprack met betrouwen. Ic besitte dese leden van Godt wt den hemel/mer om die wetten Gods/versmade ic nv de selue/want ic hope die weder van hem te ontfaen. Also dat die coninck en die met hem waren/ verwonderden des iongelincs moet / die dat pinigen als niet achtede

Ende dese aldus ghestoruen zijnde/so deden si den vierden daer oock ghelike pine. Ende als hy nv op die doot was/sprack hy aldus. Den ghenen die vanden menschen ter doot ghegeuen zijn/is beter hope van Gode te verwachten/dat si weder van hem verweect sullen worden. Maer v en sal gheen verrisenisse totten leuen geschieden.

En als si den vijfsten hadden ghehaelt/so quelden si hem/en hi sach op den coninc/ en seyde. Ghy hebt macht onder die menschen/ want ghi ooc een mensch zijt/te doen wat ghi wilt. Mer en wilt niet meynen/dat onse gheslacht van Gode verlaten is Mer ontbeyt een luttel tijts / en ghi sult zijn groote macht sien/hoe hi v en v zaet straffen sal.

Na desen leyden si den sesten / ende als dese begonst te steruen/sprack hi aldus. O coninc/en wilt niet te vergeefs dolen/want wi liden dit nv om ons seluen/om dat wy teghen onsen God ghesondicht hebben. Ende in ons so zijn dinghen geschiet / dye weerdich zijn / datmen daer af verwonderen soude. Mer en meynt niet/ dat v dit onghewroken sal bliuen/dat ghi v veruordert hebt/teghen Godt te vechten.

Die moeder bouen maten wonderlijc/ en weerdich der goeder gedachtenissen/ die haer seuen kinderen/ op den tijt van eenen daghe sach verdoen/ ende si verdroecht stantastelijc/om den hope dye si tot God hadde. Ende si vermaende elcke van dien/ met manlijcken toeroepen /sterckelijcken veruult met wijsheyt/ende den vrouwelijcken ghepeynse/ plantede si eenen mannelijcken moet inne/ende si seyde tot hen / Ick en weet niet hoe ghi in mijn lichaem ghecomen zijt/ noch ick en hebbe dy gheest noch ziele gegeuen/ noch dat leuen/ende ic en hebbe elcr leden nyet te samen gheuoecht. Maer dye HERE/die schepper der werelt/dye des menscen geboorte schiep. En die alre creatueren oorspronc vant/dye sal v oock den gheest/ende dat leuen weder gheuen/wt zijnder bermherticheyt / gelijc ghy v seluen nv veracht om sine wet

Antiochus achtende/dat hi versmaet wert/liet dat wijf met haren verwiten vare. Als nv die ionckste noch te liue ouer was gebleuen / so vermaende hy nyet alleen met woorden/maer hy beuestichde oock met eenen eede/dat hi hem rijck en salich soude maken/en dat hi hem te vriende soude hebben/ wilde hy afgaen van sinen vaderlijcken wetten/en dat hy hem soude geuen/al dat hem van noode ware. Maer doen die iongelinck gheens sins tot desen dinghen gheneycht en wert/so riep die coninck die moeder/en riep haer/ dat si den iongelinck onderwijsen soude / dat hi des conincs begeerte doen soude. Als hijse met vele woorden vermaent hadde/ beloofde si den coninc/dat si haren sone onderwijsen soude. Aldus te hemwaert geneycht / bespottende den wreeden tyran/sprac si met manliker stemmen. Mijne sone/ontfermt mijnre/die v negen maenden in mijn lichaem ghedragen hebbe/en drie iaer melck gegeuen en geuoet/ en tot desen ouderdom hebbe gebracht. Ic bidde v sone/dat ghi opsiet ten hemel en ter aerden/en tot al dat daer inne is/ende verstaet/dat God dat al wt niet gemaect heeft/en ooc dat menschelijck geslacht. Waerom moet also geschieden/ dat ghi desen hangman niet ontsien en sult/maer weerdich gemaect/uwen broeders deel achtich te zijn/ontfaet die doot/op dat ick v in die ontferminge/weder met uwen broeders ontfange.

Als si dese dinghen noch seyde/so sprac dye ion-

gelijc. Wien ontbeyt ghi? Ick en ben den ghebo de des coninck nyet gehoorsaem/ mer den gebode der wet/ dye ons door Mose ghegheuen is. Maer ghi die een vinder alder boosheyt ghewoorden zijt/ tegen die Ebreen/ ghy en sult die hant Gods nyet ontulien. Want wy lijden dese dinghen voor onse sonden. Ende al ist dat die HEERE onse Godt een luttel op ons vergramt is/ende ons straft. hy sal onser nochtans weder ontfermen. Maer ghy o alder booste/ en alre misdadichste alre menscen/ en wilt niet te vergeefs verheuen worden met ydelen hope/ dat ghi also uwe schalcheyt en verwoetheyt/ op den naē Godts wtstort. Want ghy en zijt
E noch niet ontulodeu dat oordeel Godts des almachtigens/ die alle dinghen siet. Want mine broeders die nv een weynich smerten hebben gheleden/ zijn nv onder dat verbont des eewighen leuens. Mer ghi sult door dat oordeel Gods rechtueerdighe pine uwer hoouerdicheyt ontfanghen/ Maer ic/ gelijc oock mijn broeders/ gheue mijn ziele en mijn lichaē ouer// voor die vaderlike wetten/ aenroepēde God/ dat hy onsen volcke gheringhe genadich si/ en v met pinen en slagen doen beliden/ dat hy alleen God is. Maer in mi en in mine broeders/ sal des almachtighen Godts gramschap ophouden/ die rechtueerdelijck ouer alle onse ghestachte ghebrocht is

Doen is die coninck met gramschappen ontsteken/ en dede desen wreedelijcker dan allen den anderen/ onweerdelic dragende/ dat hi bespot was/ Aldus sterf dese oock reyn in allen den HEERE betrouwende. Mer ten laetsten is die moeder ooc na dye kinderen gedoot/ Nv is vanden offerhandē en van die menichte der wreetheden genoech geseyt

¶ Hoe dat Judas Machabeus een heyr vergaderde/ en mannelike daden bedreef/ En hoe dat Philippus tegē hem handelt/ Judas sterct die siene/ ende verwint Nicanorem

Dat.viii. Capittel

A Judas Machabeus/ en die mit hē waren/ ghinghen heymelic in die stedekens/ en riep vrienden en magen tsamen/ en die dat Joodtsce geloone/ en oordinātiē noch niet verlaten en hadden/ en si brachten te samen ses duysent mannen/ en si aenriepē Godt/ dat hi op zijn volc sien wilde/ dat van alle volcke vertreden wert/ en ontfermen des tempels/ die vanden ongodliken beulect wert Dat hi ooc wilde ontfermen die verderfenisse der stadt/ die corts effen gelijc der aerden afgeworpen soude worden/ en dat hy die stemme des bloets tot hem roepende/ soude hoorē/ en dat hi ooc ghedachte/ die alder ongerechtichste doodē der ontschuldigher cleynder kinderkens/ en der blasphemien dye sinen naem aengedaē waren/ en dat hi dat ghedēcken en straffen wilde. Judas die menichte vergadert hebbende/ wert bi den heidenen onuerdrachlick Want de gramscap des HEEREN is in ontfermherticheyt verandert/ en den casteelen en steden onuerhoets oueruallende/ stac hijse met vieren/ en dye bequame plaetsen bestaende/ verslooch
B hi vele vyanden/ mer aldermeest wert hy snachts tot sulcken wtloopingen gedreuē/ en dat gherucht zijnder cracht wert in allen plaetsen gestroyt

Philippus siende/ dat die man allensken door spoet vertreech/ en dat hem die saken dicwijls ghelucktich vergingen/ so screef hi tot Ptholomeum/ den hertoghe van Celesirien en Phenicen/ dat hy den coninclikē saecken behulp soude doen. En hy seynde snellic Nicanorem Patroclijs sone/ vanden edelsten vriēden/ geuende hē vandē gemeynen gewapenden heydenen/ niet min dan. xx. duysent/ op dat si alle dat geslachte der Joden souden wt doen hē toe voegende Gorgiam eenē oorloochs mā/ en in oorloochs saken die alder versochste/ En Nicanor stelde den coninc/ dat hi den tribuyt dien men den Romeynen geuē soude/ twee duysent talenten vander geuanckenisse der Joden geuē soude. En terstont sandt hi totten steden die bider zee lagen/ tsamē roepende/ om die Joden te vercoopen tot slauoenē/ beloouēde/ dat hi tnegentich Jodē om een talent geuē soude/ niet siende/ op die wrake die hem vandē Almachtigen nauolgen soude.

Als Judas dat vernā/ gaf hi den Joden die met hem warē Nicanors toecomst te kennē. Wt welcken die sommige vreesende/ en der gherechticheyt Godts niet geloouende/ zijn geuloden. Maer dye ander dye van desen ouerbleuen waren/ quamen C
en baden God mede/ dat hijse vanden ongodliken Nicanor verlossen woude/ diese vercocht had/ eer hi daer quam. Ende al en dede hijs niet om harent wille/ nochtans om des verbōts wille dat hi tot haren vaderen geseyt hadde. En om die aenroepinge zijns heylichs en heerlicx naems wille ouer hen.

En Machabeus die seuen duysent mannen dye bi hem waren/ te samen gheroepen hebbende/ vermaende se vroechlic/ dat si den viandē niet versoent en soudē wordē/ noch dz si die menichte der vyādeu niet en soudē ontsiē/ die ongerechtelic tegē hen quamen Mer dat si sterckelic soudē striden/ den smaet voor oogē hebbende/ welcke ongerechticheyt in de D
heylige plaetse vā desen is aēgedaē/ en dat onrecht der stadt diemen in spot hadde/ en ooc dat si der ouders insettingē gebrokē haddē. Want hi sprac. Si betrouwē op haer wapenen en op haer stoutheyt. Mer wi betrouwē indē almachtigen HEERE/ die de gene die tegen ons comen/ en alle de werelt met eenen oogenblic mach vernielen.

Hi vermaende hen ooc vander hulpē Gods/ die aē haer ouders gedaen was/ en datter onder Sennacherib hondert. lxxv. duysent vergingen/ en van den stride diē si tegē die vā Galathē hadden/ in Babiloniē/ dat si alle doent ter noot quā/ en haer gesellen die haer te hulpe gecomē warē vā Macedoniē haer vlieden/ en dat si/ die maer ses dusent en waren/ om dye hulpe hen vanden hemele ghegeuen/ versloegen der hondert en. xx dusent/ en veel weldadē hier voor behaeldē. Mits desen woorden zijn si stātachtich gemaect/ en waren bereet voor die wetten en vader lāt te steruen. Aldus stelde hi zijn broeders tot leytsmannē/ bidē ordenē/ Simonē en Josephū en Jonathā/ en gaf onder elckē. M. en. CCCCC. mānē. Daer toe heeft hi hen ooc dz heilige boec vā Esdra doē lesen/ en hē dat tekē der hulpē Gods gegeuen/ so street Judas selue in de eerste bataelgie tegen Nicanorē. En dalmachtige God hielp hē/ so dat si bouē. ix. M. mānē versloegē. Mer si tgrootste deel vā Nicanors heyr met wōdē crāc gemaect hebbende/ dwongen si se te vlien. En si namē tgelt der

geender/die tot haerder coopinge gecomē waren/ eñ si veruolchdense so gheheelijck. Maer si keerden weder in die besloten vre/want het was voor den Sabaoth. Daer om en volherden si int veruolgen niet. Met haer wapen eñ roouen verghaderende/ hielden si den Sabaoth/den HEERE ghebenedien de/diese in desen daghe verloste/dat beghinsel der ontfermherticheyt op hen stortende.

Na den Sabaoth deelden si den crancken/ende weesen/eñ weduwen/die roouen/eñ dat daer ouer bleef/hielden si voor haer seluen. Dese dinghen aldus gheschiet zijnde/eñ gemeynlic vā hen allen een smeekinghe ghehoudē/baden si den ontfermhertigen HEERE/dat hi sinen knechten int eynde versoent wilde worden. Eñ wt desen dye met Timotheo/eñ met Bachide waren tegen hen stridende/ doodender si bouen twintich duysent/ende namen hare gemuerde steden inne/eñ si deeldē vele rooue eñ gauen den crancken gelijken buet/den weeskēs eñ weduwē/ende oocden ouden. Ende als si hare wapenen neerstelijc vergadert hadden/soe stelden sise te samen in bequamen plaetsen. Maer dien anderen roof droeghen si te Jerusalem/eñ si dooden Phylarchem/die met Timotheo was/den boosen wichte/die de Joden in vele saken ghequelt hadde eñ doen si die vernieuwinghe hielden te Jerusalē/ so verbranden si den genen/die de heylighe dueren aēgesteken haddē/dat is Calisthenē/die in eē huys geulucht was/ooc verbrant/eñ hem also verdient loon/voor haer ongodlicheden weder gheuende.*

Mer die alderbooste Nicanor/die duysent coopers totter Joden vercoopinge/tot hem gebracht hadde/midts der hulpen des HEEREN vernedert van hen/die hi niet en achtede/zijn cleet der heerlicheyt afgeleypt hebbende/vliedende midden doort lant/quam alleē tot Antiochiē/eñ hadde die hoochste onsalichert van dye verderffenisse zijns heyrs beiaecht. Eñ dye belooft hadde/dē Romeynen den tribuyt weder te gheuen vander gheuanckenissen Jerusalems/vercondichde nv/dat dye Jodē eenē bescheermer hadden/eñ dat si daerom onwinnelick waren/om dat si die wetten volchden/die vā God ghestelt waren

¶ Van Antiocho ende sinen hoochmoet/ eñ hoe hi van God gestraft wort/ende hoe hi ten laetstē sterf. Dat .ix. Capittel.

A

Nde inder seluer tijt so keerde Antiochus oneerlic weder van Persen. Wāt hi was in een stadt ghegaen die Persipolis heet/eñ waende dē tempel wt te roouen eñ die stadt te verdrucken/ mer doen die menichte te wapenen liep/so vloden si. Eñ also gebuerdet/dz Antiochus na die vlucht huplick weder quam/Ende als hy ontrent Egbathanam gecomen was/so bekēde hi/wat Nicanori eñ Timotheo gheschiet was. Eñ verheuen in gramschappen/meynde hi dat onrecht der gheender die hem geiaecht hadden/op die Joden te ōhalē Daer omme dede hi sinen wagen zeer driuen/sonder op houden reysende/want dat hemels oordeel le drang hem/om dz hy so houeerdelic sprack/dat hi te Jerusalē wilde comen/eñ die stadt tot een graf der Joden maken.

Mer die HEERE Israels God/die et altemael aenschouwt/sloech hem met eender onghenesellicker eñ onsienliker plaghen. Als hi dese selue reden geeyndt hadde so beuinc hem een felle smerte des ingheewants/eñ bittere steerten zijnder binnensten. Eñ dz rechtueerdelijc ghenoech/als die/die met velen eñ nieuwe pinen der anderen ingewandē hadde gepinicht/hoe wel hi in gheender manieren van sijnder boosheyt af en liete. Hier en bouen met houeerdicheit veruult zijnde/vier blasende met den gemoede teghen die Joden/eñ gebiedende/datmē die sake spoeden soude/so gheuielt dat hi met druystichheit gaende/vanden wagē viel/eñ dat dye ledē midts sware tsamenstootinghe des lichaems/gequetst werden. Eñ dese die hem liet duncken/dat hi oock den vloeden der zee ghebieden mochte/bouen menschelike mate met houeerdicheyt veruult zijnde/eñ dye hoocheden der berghen in die schale weghen mochte/nv vernedert ter aerden/wert hi in een orsbare gedragē/die opēbaer cracht Gods in hem seluen betuygende. Also dat vā des ongodliken lichaem/wormen crielden/eñ zijn vleesch leuende in smerten wtuloeyde/eñ dat van sinē stancke/eñ stanc oock zijn heyr beswaert wert. Eñ dye een luttel tijts te vorē/die sterrē des hemels meynde te reycken/dien en mocht nv nyemāt verdragen/ om der onuerdrachlicheit des stancx wille

Hier wt begonst hi wt swaerd hoouerdicheyt afgeleypt/tot kennisse zijns selfs te comē/ vermaēt mitds die Godlike plage/midts dat sine smerten elcken oogenblicke vermeerderden. Ende doen hi noch ooc selue sinen stanc nyet verdragē en mocht/ sprack hi also. Het is rechtueerdich Gode onderdanich te zijn eñ den sterfliken van hem seluen niet te geuoelen/ghelike dinghen als van Gode. Mer dese boose mensche badt den HEERE/van welcken hi gheen ontfermherticheyt vercrigen en soude. Ende die stat daer hi haestende toequā/op dat hijse ter aerden soude neder worpen/eñ een graft der dooden soude maken/nv begheert hijse weder vri te gheuen/eñ die Joden/die hi oock der begrauinge nyet weerdich en achte/maer den voghelen eñ wilde dieren soude gheuen te eten/eñ die hi ghesonden hadde/metten cleynen kinderkens te vernielen/die ghelooft hi nv/dien van Athenen gelijc te maken/ooc den heylighen tempel/dien hi te voren wt gherooft hadde/dien belooft hi nv metten alder besten gauen te vercieren/ende dye heylighe vaten te vermenichfuldigē/ende die costen die tot ten offerhanden behooren/van sinen renton te geuen/bouen dese dinghen/dat hi een Jode sal worden/eñ alle die plaetse der aerden sal doorwandelen/eñ dat hi Gods macht sal prediken.

Maer als de smerten niet op en hielden(want dat rechtueerdige oordeel Gods quā ouer hem)/ mishopende/screef hy totten Jodē/in deser manieren/eenen bidbrief/dese dinghen inhoudende. Den alder besten borgheren den Jooden vele groeten/ eñ wel te varen/ende salich te zijn/wenschet die coninc eñ prince Antiochus

Ist dat ghi weluaert/eñ v kinderen/eñ dat alle dinghen na uwen sinne zijn/soo segghen wy dye aldermeeste dancbaerheyt. Ende ick in cranckheyt gestelt/met uwer ghedachtich goedertyerlijc/ weder ghekeert vander Persen lande/eñ met swaer-

der siecte beuaē/hebbe ick nootsakelic geacht voor dat ghemeyn profijt sorghe te hebben/ my seluen nyet desperrerende/ mer vele hopen hebbende/dye cranckheyt te ontgaen. Mer aenſiēde dat oock mijn vader tot welcken tijden hi dat heyr in ouerlant ley de/thoonde dye na hem dye heerlicheyt soude ont-fanghen/ op dat ofter yet contraijs gheuiele/ ofte swaers gebootschapt worde dat oock die dingen dē lantschappen aēgaēde/niet en souden worden ge-stoort/als si wisten wien die summa der saken ghe laten waren. Ende hier toe merckende/ vanden naesten machtighen/ende ghebueren/ den tijden laghende/ende den wtganck verwachtende/ heb-be ic minen sone Anthiochum tot eenen coninc be wesen/ den welcken ick in vele van v lieden dicwil beual/als ic ten ouersten lande waert tooch/ ende
D datter na volcht/schreef ick tot hem. Aldus bidde ick v/ende beghere/ dat ghi gedachtich der welda-den/openbaer ende heymelijck/ dat een yeghelijck trouwe tot mi ende minen sone houde. Wandt ick betrouwe dat hy ghelijckelijc ende beleefdelijcken doen sal/ende minen voornemen volgende/ v ghe-meyn sal zijn.

Aldus is dye moordenaer eñ Godts lasteraer schandelijck gestraft gheweest/ende ghelijck hi die ander gehandelt hadde/so is hi gestoruen in vreem den lande/int geberchte met eenen ellēdigen doot Philippus die met hem opgeuoet was/bracht zijn lichaem ouer/die welcke ontsiende den sone Antio chi/is hy wech gegaen in Egipten/ tot Ptholome um Philometorem.

Machabeus wint dye heylige stadt/ ende rey-nigeise/wat ghescheit is na Antiochus doot met Eupatore sinen sone/ende hoe vromeliken dat hē Machabeus hielt

Dat.x.Capittel.

A Machabeus ende die met hem waren/ met die bescermenisse des HEREN ontfinck hy den tempel/ eñ dye stadt weder/ende hi vernielde die outaren die de heydenen in die straten opghe-recht hadden/desghelijcx oock die tempelen. Ende den tempel gheuaecht hebbende/ so maecten si ee-nen anderen outaer/ ende vanden steenen ontfin-gen si vier/ende offerden spijsoffer na twee iaren/ ende wierooch/ ende keerssen/ ende setten thoon-brooden.

Twelc ghedaen zijnde/ si den HEERE baden/ neder gestrect ter aerden/ dat hi haer voort aē niet meer in sulcken arch ende verdriet en woude laten comen. Mer oft si eenich tijt sondichden/ dat si van hem saechteliker gestraft souden mogen worden/ ende dat si niet den vreemden ende blasphemighen menschen en souden worden gheleuert/ Op dyen dach dat den tempel vanden vreemden geborenen besmet was/geuielt den seluen dach dat die suyue-ringhe oock gheschiede/ opten vijfentwintichsten dach der maent Casleu.

Ende si deden die suyueringhe acht dagen met blijschappen/na die maniere der loouertenten/ ghe-denckende dat si voor een luttel tijts/ den hoochti-delijcken dach der loouertenten/in die berghen eñ spelunckē hielden/ghelijck beesten. Daeromme droegen si ionghe scoten/ ende groene tacken/ en-de palmen/hem ter eeren/ die hen voorspoet hadde ghegheuen zijn plaetse te reynighen. Ende si beslo ten met een ghemeyn ghebot ende gheset/dat alle dat Jootsche volc dese dagen alle iaer souden hou dē. Hoe dat Antiochus/die heerlic ende doorluch-tich genaēt is/gestoruen si/daer af is nv ghenoech B
geseyt. Nv sullen wi vertellen wat van Eupatore den sone des ongodlikē Antiochi gesciet is/ aēgaē-de den oorlogen/dat willen wi int corte bescriuen. Als dese dat rijck ontfaen hadde/soo stelde hi ouer die saken des rijcx Lysiam eenē hooftman der ruy terschap van Phenicē ende Sirien. Wandt Ptho lomeus dye ghehecten wert Macron een ouerste ouer den Joden/om dat recht te onderhoudē/om des onrechts wille/dat hen gesciet was/ soo nam hi voor hem/alle dinck vriendelick ende vredelic te handelen. Maer hier om wert hi beschuldicht van den vrienden bi Eupatorem/ eñ wert als een ver-rader ghescouwē/om dat hi dat lant van Cypers/ dat hem beuolen was van Philometore/ verlaten hadde/ eñ tot Antiochum den edelen ouer gegaen sijnde/ ooch van hem gegaen was/ vergaf hem sel-uen met fenijn/ eñ sterf alsoo

Eñ als Gorgias hooftman der plaetsen was/ nemēde tot hē die toecomelingen/ beoorloochde hi die Joden dicwils/ mer die Joden die de bequame vaste steden in hieldē/ontfingē die/ die vā Jerusalē C
veriaecht warē/eñ pijndē hen te oorlogē/ Maer die met Machabeo waren/ door gebeden den HEE RE biddende/ dat hi hen eenen hulper soude sijn/ so deden si eenē storm op die vaste steden der Edo meen/ende met grooter macht aenstaende/ vercre gen si die plaetsen/ ende die hen te gemoete liepen sloeghen si doot/ eñ sloeghender al te samen doot niet min dan vijfentwintich duysendt/ Maer als sommighe/ nyet min dat ix.duysent/ in twee alte vaste torens waren ghevloden/ eñ alle gereetscap om te wederstaen haddē Machabeus liet tot haer der beuechtende verwinninge Simonem eñ Jose phum/ eñ ooc Zacheum/ eñ vele genoech dye met hen waren/ eñ hi selue keerde hem tot dien strijdē waert/ daert meest van noode was. Mer die met Simon waren/ lieten haer metter ghiericheyt ver winnen/ wāt si ontfingen vanden sommigē dye in die torens waren/ tseuentich duysent Dragma/ eñ lieten die selue ontulien

Als Machabeus gebootschapt was/ datter ge schiet was/ so verghaderde hi die princē des volcx/ eñ beclaechde se/ dz si die broeders om gelt vercocht hadden/ in dien dat si haer viandē haddē laten gaē Aldus liet hi dese/ die verraders ghewordē waren D
doodē/ eñ nā terstont die twee toorēs in. Met wa penē eñ mz hāden alle dingē voorspoedelic doende doode hi in die twee vestingen meer dā.xx.M.mā nē. Eñ Timotheus die te vorē vāden Jodē was ver wonnē/ tsamē roepēde theyr der vreēd menichtē/ eñ theyr der ruytenaers vā Asien vergadert hebben-de/ quā hi als oft hi Jootsche lāt mz wapenē in ne mē soude. Eñ als dese naecte/ so badt Machabeus eñ die met hem waren/ dē HEERE/ thooft met aer de bestroyende/ eñ haer lendenē met harē cleederē gordēde/ voor dat wterste des outaers neder liggē de/ dat hi hen genadich/ eñ harē vianden een viāt soude sijn/ ende dat hy den ghenen teghens soude sijn die hen teghens waren/ ghelijck dye wet seydt

Ende aldus namen si die wapenen na tgebet/ende ghinghen verde vander stat/ ende den vyanden naghecomen saten si neder.

Maer ten eersten opganc der zonnē soe strede si beyde teghen malcanderē/ Die Joden den HEERE metter cracht tot eenē belouer der victorien/ ende des voorspoedts hebbende/ maer dand had den den moedt tot eenen leydtsmā des oorloochs Mer als den strijdt crachtich was/soe verschenen den vianden vanden hemel vijf mannē op paerdē fraey sijnde/met gulden toomen/den Joden gheleydoende/wt welckē die twee/Machabeum ontsedt deden dye int midden der vyanden omcingelt was/ ende hielden hem gesont/ ende si schoten op die viandē gescutten eñ blixemen/ waer wt si met blintheyt gheschepnt worden/ ende veruult met v̄scrickinghe ende vielen/ daer zijn doot gheslaghen twintich duysent ende vijfhondert voetghangers/ eñ seshondert reysenaers Mer Thimotheus vloot in Gazarim/welc eene vaste beschermenisse was waer af Cereas ouerste was.

Maer Machabeus/ende dye met hem waren verblijdende/beleyden die beschermenisse vier daghen/ende die daer binnen waren verlatende hem op die vasticheyt der plaetsen/vloectē bouē matē/ ende werpen onbetamelicke reden wt. Mer doen den.v.dach op ginc/soe werden twintich ionghen wt dien die wt Machabeo warē/ontstekē int ghemoede/om der blasphemie wil/ende ghingē mānlijck totter mueren/ende met fellen moede/die toreens aenstekende/stegen si daer op/ maer eñ oock ander des ghelijcx stigende op die thorens/begonsten die poorten aen te steken eñ die selue vloeckers leuende te verbernen. Ende twee heel dagen lanc die bescermenisse verwoest ende vedoruē zijnde/ vonden si Thimotheum dye hem in eenderhande plaetse verborgen hadde/ ende si dooden hē/ ende zijn broeder Cereā/ eñ Apolophanē sloegē si doot/ Als dese dinghen geschiet warē/ ghebenediden si den HEERE/ die groote dinghen in Israel hadde ghedaen/eñ hen victorie had ghegeuen

¶ Hoe dat Lisias voor hē hadde genomē te doē ende hoe Machabeus wederstant hadde/eñ wat hulpe dat God haer bewees/ Lysias eñ Machabeus wordens eens.

Dat.xi.Capittel

A Mer nae een weynich tijts/ Lisias sconincx procureur eñ maech/ ende dye ouer die saecke was ghestellet/waernemende dese dinghen/ dye gescheit waren/ vergadde tachtētich duisent mannen/ ende alle zijn reysenaers quamen teghen die Joden/ meinende die stadt in te nemen/eñ den heydenen een wooninghe daer af te maken/ eñ dē tempele tot neringe van ghelde/gelijck ander tēpelen der heidenen te hebben/ eñ dat priesterscap alle iaer te vcopē/nieuwers Goods macht bedenckende. Maer ongetemt van ghemoede/betroude hi in menichte der voetknechtē/ ende inde duisenden der reysenaers/ ende in tachtentich eliphantē Maer ingegaen zijnde in dat Jootsce lant/eñ ghenakende Bethsuram/ dat een sterck slotkē was/ ghelegen in een enghe plaetse/ vijf stadiē van Jerusalem/dat welc hi beleyde.

Ende doen Machabeus/ eñ die met hem warē vernamen dat hi die stercke bescermenisse beuocht so baden si den HEERE met weeninge ende tranen/ende alle die scare te ghader/dat hi eenen goeden engel seynden wilde totter salicheit Israels/eñ Machabeus selue nam eerst die wapenen/ ende die ander vermaende hi dat si te ghader met hem tpericule aen souden gaen/ende haren broeders te hulpe comen.

Ende als si te gader met bereeden gemoede na Jerusalem toghen/ soe openbaerde hen een reisenaer/die voor hen reedt/in een blinckende cleedt/ met gulden wapenen/scuddende zijn glauie/Doen gebenediden si altesamen den ontfermhertighen HEERE/ende worden verstoutinden gemoedē bereyt niet alleen met menschen te striden/mer ooc die alderfelste beesten ende ysteren mueren/ door te loopen. B

Dus ghingen si ghereet ende willich/ hebbende vanden hemel eenen hulper/ende den HEERE ouer hen ontfermende/eñ si vielen met eenē storm als leeuwen op die vianden/eñ werpēder daer wt ter neder/elf duysent voetknechtē/eñ duysent seshondert reisenaers/eñ si maectense al vluchtich eñ vele onder haer gewont/ontquamen naect. Eñ ooc Lysias vuylic vliuende ontquam hi/ Ende want hi niet soeten was/hi bi hem seluen ouerleggende/dat aen hem een verminderinge geschiet was/ eñ verstaende/dat die Joden op des almachtigen Gods hulpe stockende/onuerwinlijc waren/ seynde tot hen/eñ beloofde hem/dat hi soude consenteren/ alle dat rechtueerdich wesen soude/ende den coninc dwingen/haer vrient te werden.

Machabeus was te wille den ghebedē Lysie/in allen dat profijt soeckende/Ende also wat Machabeus Lysie vanden Joden screef/ dat liet die coninc toe/Want den Joden waren brieuen van Lysia gescreuen/na deser maneren inhoudende/Lysias wēschet den volcke der Joden salicheit/ Joannes ende Abessalon die van v gesonden waren/die ghescriften ouerleuerende eyschen dat ick dye dinghen dye bi hen te kennen ghegeuen wordē/veruullen soude/Hier om/soe wat den coninck ouergedraghen mocht werdē/bediede ic dē coninck/eñ dat hi dye sake toeliet/dat verleende ick. Aldus ist dat ghi in den saecken trouwe hout/so sal ic voort meer van v liedē een saecke der goeder dinghē zijn/ Mer van den anderen heb ic door elck woort gheboden desen/ende die van mi gesonden zijn/met v te sprekē God si met v. a

Inden hondersten eñ achten veertichsten iare/ den vierentwintichsten dach der maendt Dioscorinthij.

Maer des conincx brief/hielt dese dinghen in/ Die coninc Anthiochus wenschet Lisie sinen broeder salicheit Nv onse vader onder die goden ouergheuoert is/wi willende dat dye gene die in onsen rijck zijn/ sonder oploop ende beroerten leuen/ende neersticheyt tot haren saken doen/soe hebbē wy ghehoort dat die Joden minen vader niet en consenteerden/ dat si ouergebracht soudē werdē tot ten griexsen seden/mer datse haer wet wildē houden/ende daer om eyschen si vā ons hen toeghelaten te werden hare wetticheden

Aldus willende dat dit volck oock gherust si/ soe hebben wi instellende gheoordelt/dien dē tempel weder ghegeuen te werden /dat si doen mogē nae haerder vooruaders gewoonte. Hier om sult ghi weldoen/ist dat ghi tot hen seyndt/ eñ hen dye rechte hant geeft / op dat si onsen wille bekēt hebbende/goets moedts zijn moghen ende haer selfs profijt soeckē. Maer tottē Jodē was des coninckx brief aldusdanich

Die coninc Anthiochus wenscht den raedt der Joden/ende den anderen Joden salicheyt / Ist dat ghi wel vaert so zijt ghi also wi willē/ eñ wi varen
D ooc wel/ Menelaus quam tot ons segghende /dat ghi af wildet gaen totten uwē/die bi ons zijn. Hier om so geuen wi gheleyde der sekerheit / den ghenen die mede gaen tottē dertichstē dach der maent Aprilis toe/dat si Jootsche spijse besigen/ eñ haer wetten ghelijck ooc te voren / eñ nyemāt van haer en lijde in eenigher manieren moeylicheyt van desen dinghen / dye door onwetenheyt geschiet zijn/ Eñ wy hebbē Menelaum ooc tot u gesonden dye sal u die saecke breed vtellē / God spaer u ghesont

Inden honderste ende achtenveertichstē iare den vijftiensten dach der maent April /soe seynden die Romeynen eenē brief/aldus inhoudende

Quintus Mennius/eñ Titus Manili⁹ /der Romeynen legaten /ontbieden den volcke der Joden salicheyt Vā dien dye Lysias des coninckx neue u verleent heeft/die hebbē wi ooc verleent/ Maer van dien die hi oordelde den coninc ouer te geuen/ daer af onder u neerstelijc tsamen sprekende /seint ter stont yemanden /op dat wi oordineeren alsoot u becoempt/want wy reysen te Anthiochien/hier omme soe haest u wed te scriuē/op dat wi ooc weten van wat wille ghi zijt / hebt u wel indē hōdersten/eñ achtenveertichstē iare/dē vijftiensten dach der maent Aprilis.

Na die vereeninghe so bedriuen Thimotheus ende Appollonius ende noch andere eene verraderie / Maer Judas Machabeus sterct hē tegē haer lieden/ende straftse hi nam Caspin in met die andere steden

¶ Dat.xij.Capittel.

A
Als dit verbont ghemaect was /so tooch Lisias totten coninc/maer dye Joden gauen hen tottē ackerwerc/ Maer die ander waren bliuen sittē /Timotheus eñ Appolonius Gemee sone ende ooc Jeronimus/ende die houerdighe Demophon/ende Nicanor/een hooftman in Cypres/enlietense niet in stilheit /noch in rust leuē/ Die Joppiten hadden aldusdanighen quadē feyte bedreuen Si baden den Joden die by haer woonden / dat sy met huysvrouwen ende kinderē in die schepen soudē gaen die si bereyt hadden/ als ofter gheen viantscappē tusschen hen lieden gheweest en hadde. Aldus nae die ghemeyne beslutinghe ende oordinatie der stadt/hen oock te wille zijnde/ ende om des vreedts wille/van gheenen dingen quaet vermoedende / als si in dye diepte waren voortghegaen/ soe en lieten si der niet min dan tweehondert verdrincken.

Als Judas vernam dat dese wreetheit aen die menschen zijns volcs was gedaen /soe beual hi dē mannen die met hē waren/eñ God den rechtueerdighen rechter aengeroepen hebbende/ soe quā hi teghen die vermoorders zijnder broeders/ooc aenstack hi snachts heymelijc die hauene/eñ verbrande die scepen/ maer die vandē viere ontulucht waren/ die verdede hi metten swaerde.

Eñ doen hy dese dingen aldus ghedaen hadde/ soe ghinck hi wech/ als oft hi weder keeren soude/ Ende alle die Joppiten wt wortelen/ Maer doen hi vernam dat dye Jamniters desghelijckx wilden doen den Joden die met hen woonden/so ouerquā hi den Jamniters snachts/ende onstack dye hauen metten scepen/ also dat dat licht des viers te Jerusalē versceen/van tweehondert eñ veertich stadien Eñ als si neghen stadien van daer waren ghegaen dat si tot Thimotheum souden reysen /soe streden teghen hen vijf duysent mannen van Arabien/ende vijf hondert reysenaers. Ende doen den strijdt machtich werdt/eñ met Gods hulpe/ Judas ghelukkich vergaen was/die ander ouergebleuen van Arabien verwonnen zijnde/ begeerden van Juda dat men hen geleyde soude gheuen / belouende dat si haer sommighe weylanden souden gheuen/ende hen in anderen saecken profitelijck zijn.

Deu | Jud | i.reg

B

Judas meynde dat si hen in vele dinghen nudt souden zijn/soe beloofden hy vrede / ende dye rechte handen ontfaen hebbende / ghingen si tot haren tenten / Ende Judas aenghinc oock een vaste stat met brugghen ende mueren omsedt/dye bewoont werdt van scharen der ghemengder heydenen ghenaempt Casphin/ Maer die daer binnen warē/betrouwende in haer vasticheyt der mueren/ende in die ghereetscap der prouanden/deden vooslic/ Judam tergende met vloeckinghen/eñ blasphemeerden/ende spraken dat ontamelijc was/ Machabeus aengeroepen hebbende/den grooten prince der werelt/die inden tijden van Josua/Jericho sonder oorloochs ghetuych / ende sonder gheschutten/nederwerpende/veliep die mueren fellijc/eñ dye stat door den wille des HEEREN ghewonnen hebbende/soe dede hy ontallike dootslaghen/alsoe dat dye bi liggende staende zee/die twee stadiē breet was/ scheen te vloeyen vanden bloede der gedoder. Jos.

Van daer toghen si seuen hondert ende vijftich stadien/ende quamen in Taracha / tot dien Joden diemen Tibianei hiet.

Eñ si en cregen Thimotheum in dier plaetsen niet/ende gheene saecke daer volbracht hebbende/ quam hi weder/ eñ liet die stercte in een alder vaste plaetse Mer Dosithea eñ Sosipater/ die met Machabeo hooftmannen waren/sloeghen si die ghene die van Thimotheo in die stercte ghelaten waren/ thien duysent mannen / Eñ Machabeus stelde in oordinantie/om hem sesduysent mannen/ende ghesteldt zijnde bi rotten/ tooch hi voort tegen Thimotheum/die met hem hadde/ hondert eñ vijfentwintich duysent voetknechten/ ende twee duysendt eñ vijfhondert reysenaers. a

Ende doen Thimotheus vernam Judas toecomste/so seynde hi voor die wijuen ende kinderen eñ die andere ghereeschap tot den slote/ghebeeten Carnion/ want het was onuerwinlijck / eñ swaer daer toe te comen / om dye engicheyt der plaetsen Eñ als Judas eerste heir verscheen/so quā dē vianden vreese in/wt der tegenwoordicheit Gods / die

alle dingen aenschout / ende si worden vluchtich/
deen vanden anderen/ also dat si meer vanden ha=
ren neder ghewórpen worden/ende metten slagē
haerder eygender swaerden ghequetst worden/
Eñ Judas dede crachtige neersticheyt/om die God
lose te straffen / ende hi wierp wt hen dertich duy=
sent mannē neder Mer Thimotheus selue viel in
die handen Dosithei/eñ Sosipatris/ eñ hi begeer=
de met vele ghebeden/ datmē hem leuende soude
laten gaen/ om dat hijer vele wt der Jodē ouders
ende broeders ghevanghen hadde/ die met zijnder
doot bedroghen souden werden. Ende als hi seker
gheloue gegeuen hadde / dat hijse weder seynden
soude/soe hem ghesect was/so lieten si hem onghe=
O quetst gaen/om der broeders wille
Judas is weder getrockē vā Carniō /ghedoot
hebbende vijfentwintich duysent mannen/Na de=
ser vlucht ende dootslach/ soe verleghérde hy zijn
heyr tot Ephron waert in eē vaste stat / in welcke
een menichte der verscheyden heidenen woonden/
ende stercke iongheu voor die mueren staende /en
de weerden hen neerstelijck / In dese stadt waren
vele behendige ghescutten ende daer was geree=
schap der gheschutten Maer als si den almachtigē
God aengheroepē hadden /die met zijnder mach=
ten/die crachten der viandē breect /soe wonnen si
die stadt /ende wt dien die daer binnen warē /wer
pen si vijfentwintich duysent neder
Van daer so ghinghen si tot der Scitē stadt/dye
ses hondert stadien van Jerusalem was/Ende als
die Jodē die bi die Scytopolitē warē / tsamē ghe=
tuychden / dat si goedertierlijc ghehandelt waren/
oec inden tijdē der onsalicheyt / dat si vriendelijc
met hen dedē/ hen danc segghēde/ende oec verma
nende dat si oock voortane goedertieren te haren
gheslachte soudē zijn/ soe quamen si te Jerusalem
als den hoochtidelijcken dach dē welcken aenstaē=
de was.
Ende na den vijftichsten dach /dyemē Sinxen
heet togen si wech tegen Gorgiam/ der Edome=
E en prouost / Ende hi tooch wt / met drie duysent
voetknechtē eñ vierhondert reysenaers / Ende als
si streden soe ghevielt datter lutter Edomeē vielē/
Maer Dositeus vā Bachnorem/ een reysegher/
een sterc man vinc Gorgiam/ende als dat een rid
der van Tracē sach/dat hi hem leuende wilde van
ghen/soe viel hi tot hem in /ende hieu Gorgiā zijn
scouder af ende alsoe ontvluchte Gorgias in Ma
resa. Ende als die gene die met Esdrin partie wa
ren/ langhe ghestreden hadden / eñ vermoeyt wa
ren/so aenriep Judas den HEERE/tot eenen hul=
per der vermoeyden / ende eenen leydere des oor=
loochs te werdene / beginnende met manliker stē=
men/ ende met lofsanghen dye roepinge verhoogē
de/so iaechde hi/ Gorgias ruyters die vluchte aen
Ende Judas verghaderde zijn heyr/eñ quā in dye
stat Odollen/ Eñ als den seuensten dach ouer quā
so reynichdē si hē na die gewoonte / eñ in die selue
plaetse hieldē si den Sabboth.
Ende des anderē daechs quam Judas metten
sinē op die voorseyde plaetse/op dz hi dye lichamen
der verslagender wech soude nemen / ende dat hij
se metten ouders in die vaderlijke grauē soude set
ten/ Ende si vonden onder der verslaghen Joden
iuwelen vander afghoden ghiften/die by Jamniā
waren/vā welcken die wet den Jodē verbiet. Al=
dus wordet hen allen openbaer/dat si om deser sa
ken wille verslaghen waren/Hier omme ghebene
diden si alle des HEEREN rechtueerdighe oor=
deel/die die verborgentheden openbaer hadde ghe
maect. Ende alsoe totten ghebeden gekeert/badē
si dat die misdaet die daer gheschiet was vergeuen
soude worden / Ende die alder sterckste Judas ver
maēde tvolc/dat si hen voor sulcke misdaet hoeden
wilden/ want si voor haren ooghen sagen/hoe dat
dese om sulcke misdaet verslaghen warē Also ver
gaderde Judas van eenen yeghelijcken giften/dat
hi te samen creech twelf duysent Dragmē silvers/
die sandt hi te Iherusalem/ om daer gheoffert te
werden/tot eenen offer voor die misdaet der doo=
dē/wel eñ duechdelijc vander verrisenisse dencken
de Want en hoopte hi niet / dat die verslaghene ver
risen souden/so sout ouertollich ende ydel schijnen/
voor die dooden te bidden Eñ want hi merckte dat
die gene die met goddiensticheit die slapinghe ont=
faen hadden/die alderbeste genade souden hebbē
opghelept/ hieromme is die dencklinghe/ voor dye
ghestoruen te bidden/dat si van haren sonden ont=
bonden werden /salich eñ heylich

Anthiochus eñ Lysias bereedē haer tegē die Jo
dē/ Judas vergadert dat volc eñ gebiet God aē
te roepen/hi treect voor Modin daer hi eenē gro
ten slach heeft teghen zinē vianden
Dat .xiij. Capittel

Ende inden hondertstē/ eñ negenēvert A
tichsten iare/ bekende Judas dat An
thiochus Eupator/mz eender menich
te teghent Jootsche lant quam / ende
met hem Lisias die procureur/eñ pro
uoost der sacchē/hebbēde met hem hondert ende
thien duysent voetgangers, ende oock vijf duysent
reyseners vierentwintich elephantē / eñ drie hon=
dert waghenen met cromme spriecten Menelaus
mingde hē daer oec mede/eñ met groter bedriech
lijcheyt badt hi Anthiochū/niet voor des lants salic
heit/maer hopende datmē hem tot eenē hooftmā
stellen soude/ Maer die coninc der coningen/ver=
weckte dat gemoet Anthiochi tegen den godloosen
man/eñ Lisias hem ingeuende/dat dese die saecke
alle des quaets was so beual hi/ghelijc si dz voor
een gewoonte hebben/hem te vangene/ eñ in dye
selue plaetse te dooden
In die selue plaetse was eenen toren/van vijf=
tich ellen/hebbēde al omme eenē assch hoope De=
se hadde een afsien nederwaerts / Daer na dede hi
desen verwatē Menelaū in die Asschen worpen /
eñ si dreuen hē al ter doot waert . Eñ met sulcker
wet gebuerdet den ouertreder der wet te steruen/
eñ Menelaum ter aerden niet gegeuen te wordē/
ende dat waerlijc/rechtueerdelijc genoech. Want
om dat hi vele misdaden bedreuē hadde/tegen den
outaer Gods/welcx vier eñ asscen heilich was/is
hi ind asschē doot ghedoot. Maer die coninc quam met
ongetemden gedachte/hē den Jodē scalcker te to
nen van zijn vader/ Welck Judas bekent hebben
de/gebood hi dē volcke/dat si dē HEERE nacht eñ
dach aenroepē soudē/dz hi hē nv oec (gelijck altijts)

helpen soude / want si hen ontslagen der wet ende des lants/ eñ den heilighen tempel berooft te werdē/ eñ dat hi tvolc (welc nv onlanc sinē adem weder verhaelt heeft (niet weder en soude latē ondeworpen werden/ den blasphemighen natien/

Als si dit altegader deden/ ende si drie daghen B ghestadelic ter aerden neder gestrect / vandē HEERE/ ontfermhertichept met weenen/ ende vastē/ badē/ so vermaendese Judas/ datse hen bereyden souden/ hi dacht mettē ouds/ eer die coninc theyr totte Jootschē lāde brocht/ eñ eer hi die stadt inna me/ wt te gaen/ eñ den oordeel des HEEREN / den wtghanc der saecken te beuelen/ Aldus Gode der werelt scepper die macht aller dingē geuende/ ende die sine vermanende dat si stercklijck strijdē souden/ eñ totter doot voor die wetten / voor dē tēpel/ voor die stadt/ voor dat lāt eñ borgers vromelijkē staen souden / alsoe stelde hi zijn heyr voor Modin Ende den sinen een teeken der victorie Gods ghe geuen hebbende/ Die alder sterctste iongen wt ghe coren hebbende/ soe aenghinck hi des nachts. den conincliken leger/ eñ sloech inden heylegher doot veerthien duysent mannen / eñ den alder meesten eliphant/ mettē genē die daer op gesetē warē Eñ hy veruulden der vianden legers / mettē hoochstē ontsich eñ verschrickinge Eñ als si haer dinghē voorspoedelijc gescict hadden so togen si wech. C

Maer het is geschiet als den dach op ghinck/ mits dat hem des HEEREN bescherminisse hielp/ Meer dye coninc dē smaec der stoutheit/ der Jodē ontfaē hebbēde / arbeyde hy met liste die swaerheyt der plaetsen te bestormen/ ende bracht zijn heyr te Bethsura / welcke der Jodē vaste beschermenisse was/ maer hi wert gheiaecht/ eñ ghescent Maer Judas sandt den ghenen/ dye daer binnen waren nootdruft Rodochus een vanden Jootsche heyre/ voorscapte den vianden die verholentheyt/ dye welc ghesocht zijnde/ geuaen eñ besloten is. Die coninc hadde sprake metten ghenen dye in Bethsuris waren / eñ hi gafd e rechter hāt/ eñ ontfincse/ eñ tooch wech/ ende street tegen Judam/ eñ hi is van Judas verwonnen.

Meer doen hi bekende dat Philips/ dyen si als een stadthouwer in zijn af wesen/ te Anthiochiē gelaten hadde/ hem af ghevallē was/ soe is hi ouer vaerst van herten/ eñ hi gaf hem dē Jodē ouer / eñ swoer hen luden te dorn / van allen dz wele hen recht eñ goet dochte / eñ versoent zijnde offerde hi offerāde/ hi eerde den tempel eñ heeftē begheeft / ende hi set te ghiften/ ende hy ombelsede Machabeus/ Ende maecte hem hertoghe ende prince vā Ptholomaidē aē/ tot Gerrenegen toe/ Maer als hi tot Ptholomaiden quam / soe nament dye Ptholomensen swaerlijckē / die ouercominge der vrientschappen sorgende dat misschiē/ dat verbont soude breken/ Doe ghinck Lysias opten rechter stoel / ende leyde die redenē wt. ende stilde dat volc / ende hy keerde weder tot Anthiochien. Eñ in dier manieren ginc des coninc reysinghe eñ weder coemste voort.

Van Demetrio den sone Seleuci/ vā Alchimo en desine ontrouwe/ verraderie/ ende opset bidē co ninc/ vander vrientscap Nicanors/ eñ Machabei die welcke Nicanor valschelijcken ouertre det/ vā Razis seyte eens raetheeren te Jerusalem.

Dat .xiiij. Capittel

Maer na den tijt van drie Jaren/ beken de Judas/ ende die met hem waren/ dat Demetrius Seleucus soon / met een grote menichte/ ende met scepen A door die hauen van Tripolis op geco men was tot bequamen plaetsen / ende dat hi dye landtscappen gehoudē hadde/ tegē Anthiochum/ ende Lysiam sinen hooftman/ Meer een die Alchimus hiet/ die hoochste priester had geweest / heeft hem seluen willichlijck besmet/ inden tijden der samēmenginghe aēmerckēde dat hi in geenē manie rē salicheit en soude hebbē/ noch toeganc tottē outaer / so quam hi totten coninc Demetrium / inden honderstē ende vijftichsten iare / biedēde hem een gulden croone/ ende een palme/ eñ bouen dese ooc verdecte coppen/ die des tēpels schenen te zijn/ Eñ in dien daghe soe sweech hy Maer doe hy eenē bequamen tijdt sijnder dwaesheyt vercreghen had/ van Demetrio ten rade gheroepen zijnde / eñ gheuraecht/ op wat dingen ende raden / die Jodē toe leyden/ so antwoorde hi / Die iodē die Assidei gheheeten werden / daer Judas Machabeꝰ hooftmā ouer is/ stichtē oorloghe/ eñ beroerē oplopē/ eñ en gedoghen niet/ dat het rijck gherust si/ Wātic ben oock der eeren mijnder ouders berooft / te weten der hoogher priesterscap / ende ick ben hier ghecomen / Ten eersten tot profijt des coninc/ hem ghe loof houdēde. Ten anderen ooc / der borgers pro fijt soeckende / Wāt midēs haer der boosheit werdet alle onse ghestachte seer ghequelt.

Maer ic bidde v o coninc / dz ghi elc vā desen dingē bekēnen wilt / eñ den lantscap / eñ dē volc nae v B beleeftheit (die allen menschen verrōdicht is) voorsiet/ Want also lange als Judas leeft/ so ist ommo gelijc dat daer vrede soude moghen bliuen.

Als hi dese aldusdanige dingen geseyt hadde/ en de die ander vrienden/ hen viandelijc tegen Judam hadden/ ontstakē si Demetrium tot gramscap/ die ter stont Nicanorem/ den prouoost ende der eliphāten leyder/ seynde in Judeen/ ende gaf hem gebodē dat hi Judam leuende vangen soude/ ende verstrop en die gene die met hem waren/ ende dat hi Alchimum hoghe priester stellen soude/ des aldergrootsten tempels. Doen versielden hen die heidenen ver scheidelijcken met Nicanor/ die wt Judea voor Judam geuloden waren/ achtende der Jodē caitiuiteden ende dootslagen/ haerder saecken voorspoedicheit te wesen/ Aldus als die Joden Nicanors toe coemst gehoort hadden/ ende die vergaderinge der heydenen/ so bestropden si hen met asschen/ ende baden hem/ die zijn volc gestelt heeft/ inder eewicheit te bewaren/ ende die zijn deel mits openbaren teekenen bescermt heeft/ Ende als die hooftman hen geboot/ so bewegeden si hen terstont van daer/ ende quamen tsamen totten casteelken Dessasan.

Maer Simon Judas broeder/ hadde tegen Nicanorem gestreden/ maer hi wert veruaert/ vāder onuersiender toecoemst der vianden/ Nochtās als Nicanor hoorde die cracht der gesellen Judē/ ende die grootheit des gemoets/ die si om haers vaders lants/ in striden hadden/ so ontsach hi hem / datter grote bloetstortinge af comen soude. Waerōm dz hi Posidonium/ ende Theodotium ende Matthiam voorseyndt/ dat si eenen vrede makē soudē. Eñ

als van desen dinghen lanc raet wert ghehouden/ ende het dye leytsman selue totter menichten hadde gedregen/ soe was eenderley consent haerder alle datmen vrede houden soude

Het om stelden si eenē dach/ indē welckē si heimelic onder malcander hādelē souden eñ raet houden souden/ ende elcken bisonder / zijn stoelen ghebrocht eñ geseet/ Maer Judas had geboden/ dat die gewapende mannen/ in bequamen plaetsen zijn souden/ op dat niet misschiē yet quaets onuersiens op soude ghaen vanden vianden/ Ende si hielden bequame tsamen spraeke/ Met Nicanor die vertoefde te Jerusalē/ eñ hi en dede geē ongerechticheyt/ eñ hi liet die menichte der scharen/ die daer vergadert waren gaē / eñ hy hadde Judā altijts seer lief wt der herten/ eñ hi was totten mā geneycht. Eñ hi badt hem dat hi een wijf soude trouwē/ eñ kinderen winnen / Hy nam een wijf eñ dede gherustelijcken/ eñ si leefden als ander borgheren.

Alchimus siende/ die liefde tot malcanderē/ eñ hare ouercominghē/ soe quam hi tot Demetrium/ eñ seide / dat Nicanor vreemde saeckē consenteerde/ eñ dat hi Judam den lagen legghere des rijcx /tot eenen nacomelinc gestelt hadde / Aldus die coninc beroert zijnde/ eñ mots den alder quaetstē beclappinghen van desen gecreyt / screef hi Nicanori seggende/ dat hi swaerlic nam vāder ouercominghē

D der vrientscappē/ dat hi hē nochtās geboot / dat hy Machabeum haestelic gebondē tot Antiochien/ soude seyndē/ Als nu Nichanor den brief ontfinc/ so wert hi seer verslaghen / eñ namt swaerlicken/ waert dat hi te nieute soude moetē doen/ daer si in ouercomen waren/ daer hem niet misdaen en was vanden man / Mer want hy den coninc niet weder staen en mocht/ so nam hi des bequamen tijts ware/ in welcke hi tghebot volbringhen soude

Maer als Machabeus sach/ dat Nichanor strāgelijcker met hem leefde/ eñ dat ghewoonlike ontmoeten felliker beweeg/ verstaende dat dese strāgelicheyt/ wt den goede niet en was /so vergaderde hy weynich der zijnder / eñ verborch hē van Nicanor Ende als Nichanor dat bekende dat hi sterckelic vanden man voorcomen was so quam hy tot ten grootsten ende alder heilichsten tempel. Ende als die priesters ghewoonlike offerhande offerdē/ soe beual hi datmen hem den man leueren soude/ Ende als si met eede seynden/ dat si niet en wisten waer hi waer / diemen sochte / soe stac hi sine hant ten tempele waert wt eñ swoer/ segghēde/ Het en si dat ghi mi Judam ghebonden leuert / soe sal ick desen tempel Gods / tot effenheyt stichtē eñ ic sal den outaer wtghrauen/ ende ick sal desen Tempel Baccho/ den afgod heilighen. Ende als hi dit ghe seit hadde / so ginc hi van daer.

Ende die priesters staken haer handen ten hemel waert/ eñ aēriepē God/ die altijt eē voorvechter haers volcx waer segghēde dit. O ghi HERE alre dinghen/ die gheens en behoeft/ ende hebt desen tēpele/ uwer wooninghē onder ons ghemaect/ willen hebbē. Ende nu O ghi heilighe der heilighē alre dingen HERE /behoudt dit huis inden ewicheyt onbesmet/ dwelck nieuwelincx ghereynicht is / Maer Razias een vanden ouders van Jerusalem/ is Nicanori aengebracht / een mā die een lief hebber der stadt was/ eñ die van yeghelijcken seer gheprysen werdt/ om der liefden die hi totten Joden had/ ende daer om/ een vader der Joden wert geheeten/ Dese hielt langhe tijt dat opset der reynicheyt inder Jootschap / wel te vreden zijnde/ zijn lichaem eñ siele ouer te leueren voor die Joden E

Mer Nichanor willēde den haet openbarē dye hi op die Joden hadde/ soe sant hi vijfhondert ruyters/ datse Razias vanghen souden/ want hi meynde waert dat hi hē vinge/ dat hi den Jodē die alder meeste plaghe soude aendoē/ Maer als die scharen begheerden in te breken/ in zijn huys/ Eñ dye duere te schoren/ ende tvier daer in te steken/ als hi nu gheuanghen soude werden /so stac hy hem seluen mettē sweerde / verkiesende lieuer edelijc te steruē dan den godloosen scalcken onderdanich te werdē/ ende dan met onweerdighen onrechten tegen zijn maghen/ ghedreuen te worden

Maer als hy om die haesticheit geenen sekeren steec en gaf/ eñ die scaren ter dueren in braken / soe liep hi stoutelic ter mueren waert/ ende worp hem seluen manlic van bouen neder onder die scharen/ ende si weken sinen valle / also dat hi opten buyck viel/ Ende als hi noch azemde/ ontsteken indē ghemoede / so stont hi oppe/ ende als sine bloedt/ met alte seer grooter bloet af vloeyde / eñ hy met alten swarē wondē ghequetst was/ so liep hy met eenen loope/ door die scharen / ende hy staende op eenen gheschoorden steen / eñ nu sonder bloet geworde so om vinc hi zijn inghewanden / in beyden handē ende worpse in die scharen / aenroepende hē heerscapper des leuēs eñ geests / dat hy hē dese weder gheuen soude. Eñ also bleef hi doot

Van Nicanors voornemen ende dye vromicheden Machabei / ende ooc van sinen dromen ende gesichten/ ende hoe Nichanor sterf

Dat.xv.Capittel.

Ende als Nichanor vernā/ dat Judas inden plaetsē Samarie was/ so dacht hy opten Sabbaoth met alder vrijsticheit te ouervallen/ maer die Joden dye hem van noodts weghen gheuolghet waren / seyden en doet so wreedelijc noch soe fellijck niet/ maer gheeft der heilichmakinghe dyer daghen eere/ ende eert hem die alle dinghen aensiet A

Maer die onsalige vraechde / offer een machtiger inden hemel is / dye gheboden heeft den dach der Sabbaten te houden: ende si antwoorden/ Daer is een leuende HERE / hy is self machtich inden hemel / dye gheboden heeft den seuenden dach te houden

Ende hi seyde/ ick ben ooc machtich opter aerden/ die ghebiede wapenen te nemen/ ende des conincx saecken te veruullē. Nochtans en vercreech hy nyet / dat hy den raedt volbracht hadde / Ende Nichanor metter alder hoochster houerdicheyt opgherecht/ dacht een gemeyn victorie van Juda op te stellē/ Maer Machabeus betroude altoos met alder hopen / dat hem hulpe van Gode soude comen/ Ende hy vermaende dye sine / datsy nyet en souden schroomen vander toecomst der heydenen maer dat si inder herten souden hebbē die hulpē die hen vanden hemele ghedaen waren/ ende dat si nu vandē Almachtigen souden hoopē/ dat hē die

torie bi soude wesē. Eñ hi sprac hen toe vand wet eñ prophecten/ eñ vermaende ooc dye strijdē die si voren ghedaen hadden/ eñ hier mede maecte hij se ghemoet
Eñ doē haer gemoedē aldus opghrecht warē so toōde hi hen ooc mede/ die bedrieclichz der heidenen/ eñ der eeden ouertredinghen. Aldus so wapende hi elckenlijc met bewaringhe des schilts/ eñ speers/ mer metten alder beste redenē/ eñ vermaninghen/ hen wtlegghende eenen drome/ dye hem gedroōt was/ eñ te gheloouen weerdich was. Eñ dat ghesichte was dusdanich. Hi sach Oniā dye opperste priester ghewee st hadde/ eenen goedē ende goedertieren man/ eñ schamel vā gesichte/ beleeft van seden/ eñ schoon vā wtspraken/ ende dye van ionckx kints op/ in duechden geoeffent is/ dese sach hi die handen opsteken/ eñ biddē voor alle dz volc der Jodē/ Eñ dat hem daer na noch een ander man openbaerde/ wonderlijc vā ouderdom/ ende glorien/ eñ ontrent hem een geschictheit van grooter vraepheyt/ Eñ dat Onias antwoorde eñ seyde Dese is een liefhebber der broeders ende des volcs van Israel/ Dese ist/ die vele voort volc bidt/ ende voor die gheheele heilighe stede Jeremias die prophete Gods
Eñ dz Jeremias dye rechte hāt wtstac/ eñ gaf Jude eē guldē sweert seggēde Ontfanget dz heilighe sweert/ een gaue van Gode/ met welckē ghy die viandē mijns volcs Israels/ sult neder worpē
Als si aldus vermaent waren met Judas goede redenen/ vā welcken eenē haestigē strijt mochte verheuen worden/ eñ der iongen ghemoet ghesterct worden/ soe namē si voor hen/ om te stermē/ eñ sterkelic te strijdē/ dat die cracht vandē saecken soude oorlogē/ om dz die heylige stadt/ eñ dē Tempel in perikel warē wāt die minste sorchfuldicheyt was voor haer huysurouwē eñ kinderē/ eñ voordie broeders/ eñ maghen. Maer die alder meeste/ eñ eerste vreese/ was voor die heilichz des Tēpels/ Maer eñ ooc/ die ghene/ die in die stadt waren/ en haddē gheen cleyn sorchfuldicheit voor die ghene die strijdē soudē/ Eñ als nv si alle hooptē/ dz oordel te geschiedē/ eñ die viandē by warē/ eñ theyr geoordineert was/ eñ die beestē/ eñ die Elephantē in eene bequame plaetse ghestelt warē. Machabeus aenmerckēde der menichten toecoēste/ eñ die gheereeschap der verscheydenre wapenen/ eñ dye selbz der beestē/ soe stack hy zijn handen wt ten hemel/ eñ aenriep den HEERE/ die wonder doet/ die niet na macht der wapenen/ mer alsoot hem behaecht den weerdighen victorie gheeft
Hi seyde aēroepēde in deser manierē. O Ghy HEERE/ dye uwen enghele sondeste/ ondē Ezechia den coninc Juda/ eñ sloecht doot vāden heyre Sennacherib/ hondert eñ vijfentachtētich duisent mannen/ eñ nv. O heerscapper der hemelē/ seynt uwē goedē enghel/ voor ons in vreese eñ beuinge der grootheyt dijns arms/ op dat si ontsiē/ die met Gods lasteringe teghen v heilich volc comen. Alsoe volevnde Judas zijn gebet/ Mer Nicanor/ eñ die met hem waren/ togen wt met trompettē/ eñ geroep/ Eñ Judas/ eñ die met hē warē/ aenriepē God met gebeden/ eñ si zijn aenghegaen/ ten strijde metter hant vechtende/ mer den HEERE met ter herten biddende/ worpen si neder/ niet min dā vijfendertich duisent mannen/ grotelijc verlusticht ende vertroost/ vander tegenwoordicheit Gods.
Ende doe si ophielden/ ende met bliscappen weder keerden/ so bekenden si/ dat Nicanor ooc verslagen was metten anderen.
Ende eenen roep gemaect zijnde/ ende verstoringe verwect zijnde/ so gebenediden si den almachtigen HEERE/ met manneliker stemmen/ Ende Judas die met lijf eñ gemoede ouer al bereet was voor dat vaderlant te steruen/ gheboot Nicanors hooft/ eñ hant metter scouderen af te houden/ ende te Jerusalem gedragen te worden/ Eñ daer ghecomen zijnde/ riep hi te samen zijns geslachts magen eñ die priesters totten outare/ ende ginc tot die gene die op dat slot waren/ Ende toonde Nicanors hooft/ eñ zijn misdadige hant/ die welcke hi wt had gestreken/ tegen dat heilige huis des almachtigē Gods/ eñ hi glorieerde grotelijc/ Eñ hi beualoock datmen die tonge des ongodlikē Nicanors/ af soude sniden/ ende den vogelen bi stucxkens gegeuen te werden/ maer des dullen hant voor den tempel te hangen
Hier om gebenediden si alle den HEERE/ des hemels seggende/ Gebenedijt si hi/ die zijn plaetse onbesmet heeft gehouden/ Nicanors hooft liet hi int hoochste vanden slote wthangen/ op dattet een claer ende openbaer teeken der hulpen Gods soude zijn/ Aldus besloten si alle met ghemeynen rade desen dach in geender manieren sonder vieringhe voorbi te laten gaen/ Met die vieringe te houden opten dertiensten dach der maent Adar/ die in Sirischer talen gheheeten wort/ den naesten Mardochei dach/ Ab want nv dese dinghen aen Nicanor geschiet zijn/ eñ van dien tiden/ die stadt vanden Ebreen beseten wert/ so sal ic ooc in desen een eynde der redenen maken/ Ende ist dattet wel ghedaen is/ alsoot der historien betamet/ dat wilde ick wel/ mer is min weerdelic geschiet/ dat is mi te vergheuen/ Want gelijc het contrarie is altoos wijn/ oft altoos water te drincken maer nv dat een ende dā dat ander te besigen/ is lustich/ Also ist dat die redenen altoos sonderlinge volcomen zijn/ niet aenghename en zijn/ Hieromme
sal dit hier voleyndt zijn.

Eynde des ouden Testaments

Hier na volcht dat nieuwe Testament

Dit zijn die Boec

ken des nieuwen Testaments
ende elc hoe vele Capit-
telen dattet
heeft.

Sinte Matheus Euangeliũ
heeft.xxviij. capittelen
Sinte Marcus Euangeliũ
heeft.xvi.capittelen.
Sinte Lucas Euangelium heeft.xxiiij
capittelen
Sinte Johannes Euangelium heeft.
xxi.capittelen
Die wercken der Apostelen.xxviij. ca-
pittelen.
Die Epistel van sinte Pauwels tottẽ
Romeynen.xvi.capittelen
Die eerste epistel totten Corinthẽ. xvi
capittelen
Die tweede epistel totten Corinthen.
xiij.capittelen
Die Epistel totten Galathen.vi capit
telen
Die epistel totten Ephesen vi capitte-
len
Die Epistel totten Philippensen/ iiij/
capittelen
Die Epistel totten Collo/iiij/ capittelẽ
Die eerste Epistel totten Thessalon. v
capittelen
Die tweede Epistel totten Thessal / iii
capittelen
Die eerste Epistel tot Tim.vi/capitte-
len .
Die tweede tot Timo/iiii/capittelen
Die Epistel tot Titum/ iii/ capittelen/
Die epistel tot Philemonem een ca-
pittele
Die epistel tot den Hebreen/xiii/capit/
Deerste epistel/s/Peters/v/capittelen
die tweede s.Peters iii capittelen
deerste epistel s Joannis/v/ capittelen
die tweede Joannis i/capittel
die derde epistel Joannis i/ capittel/
die Epistel sint Jacobs v.capittelen
die epistel sint Judas i/capittel
die openbaringe Joannis/xxii/capitte
len

Sãctus Matheus Euãgelista

Dat Euangeli

um vã sinte Matheus dẽ Apostel/ welc-
scrijft ende tracteert vãder
menscheyt Christi.

Van der generatie ons HEEREN Jesu Chri-
sti /ende van Maria Hoe Maria Joseph troude
ende hoe die enghel Gods Joseph openbaerde /
die Mariam achterlaten wilde Capit.i. A

It is dat boeck der ghe Luc.iij.e
boorten Jesu Christi/des soons Da. ge.xxi.a
uid/des soons Abrahams
Abraham heeft gegenereert Isa i.pa.ij.a
ac/ Isaac heeft ghegenereert Jacob/
Jacob heeft ghegenereert Judã eñ zijn broeders/
Judas heeft ghegenereert Pharetz ende Saram/
van Thamar
Pharetz heeft ghegenereert Hetzron/ Hetzron
heeft ghegenereert Aram / Aram heeft ghegene-
reert/ Aminadab / Aminadab heeft ghegenereert
Nahason/ Nahason heeft ghegenereert Salmon
Salmon heeft ghegenereert Booz/ van Rachab/
Booz heeft ghegenereert Obed van Ruth/ Obed Ruth iiij
heeft ghegenereert Jesse/ Jesse heeft gegenereert d.
David den Coninc/ B
David die coninc heeft gegenereert Salomõ vã
Vrias huisvrouwe geweest was/ eñ Salomõ heeft
ghegenereert Roboã / Roboã heeft ghegenereert
Abia Abia heeft gegenereert Asa/ Asa heeft ge-
genereert Josaphat Josaphat heeft ghegenereert
Jorã/ Joram heeft ghegenereert Osiam / Osias
heeft gegenereert Joatham/ Joatham heeft ghe
genereert Achas/ Achas heeft ghegenereert Eze
chiam/ Ezechias heeft ghegenereert Manassen/
Manasses heeft ghegenereert Amon/ Amõ heeft
ghegenereert Josiam ende Josias heeft ghegene
reert Jechoniam/ ende zijn broeders inder tijt der
ghevanckenis van Babilonien
Ende na der Babilonischer ghevanckenissen /
so heeft Jechonias ghegenereert Sealthiel/ Seal
thiel heeft ghegenereert Zorobabel / Zorobabel
heeft ghegenereert Abiud/ Abiud heeft ghegene-

reert Eliachim/Eliachim heeft gegenereert Azor/
Azor heeft gegenereert Sadoch/Sadoch heeft ge
genereert Achin/Achin heeft gegenereert Eliud.
Eliud heeft gegenereert Eleasar/Eleasar heeft ge
genereert Mathan/Mathan heeft ghegenereert
C Jacob/Jacob heeft gegenereert Joseph/den man
Marie/van welcker Maria geboren is Jesus/ die
genaemt wort Christus. *
Ende also zijn alle dese geslachten van Abrahā
tot David/ veertien geslachten/ende vā David tot
ter gheuanckenissen in Babilonien zijn oock veer=
thien ghestachten/ende van der Babilonischer ghe
uanckenissen tot Christum zijn ooc veerthien ghe.
Luc.i.c. slachten.
iii.h.a Ende die geboorte Christi is aldus geschiet
* Als Maria die moeder Jesu te huwelijc gege
uen was Joseph haren bruidegom/ eer si te samen
vergaderden/so wert beuonden dat Maria ontfan
gen hadde/ende beurucht was vanden heylighen
geest/ende Joseph haer man die rechtuaerdich was
en woudese niet beschamen/ maer hi dachtese hey=
melic te laten/Eñ doen Joseph dit dachte/ siet/soe
openbaerde hem die Enghel des HEEREN in
sinen droom/segghende / Joseps Dauids sone/en
D vreest niet te nemen / ende te bliuen by Mariam
dijn huysurouwe. Want dat in haer ontfangen is
dat is vanden heylighen gheest/ende si sal eenen so
ne baren/ende sinen naem sal Jesus heeten/ want
hy sal zijn volck salich maken van haer sonden *
Ende dit is al geschiet/om datter veruult soude
Esa.vii worden/dat die HEERE door den Prophete ghe=
sproken heeft/Die welcke seyt/Siet/een maget sal
ontfangen/ende baren eenen sone/ende si sullen si=
nen name noemen Emanuel/Dwelc so vele luydē
de is/als God met ons.
Ende Joseph ghewect zijnde wt sinen slaep/de
de ghelijc hem die Engel Gods beuolē hadde/Eñ
hi nam zijn huysurouwe tot hem/ende hi en beken
de haer noyt/tot dat si baerde haren eerstē sone/eñ
si noemde sinen naem Jesus.
Hoe die drie coningen met giften wt Oriente quā
men. Hoe Joseph met Jesus ende Maria in Egi
pten vloot/Hoe die onnosel kinderkens gedoot
werden/Ende hoe Jesus wederkeerde wt Egip
A ten. Dat.ij.Cap. *

Oen Jesus geboren was te Bethleē
int lant van Juda/inden tijden vā He
rodes den Coninc/ Siet/soe quamen
die coningen wt Oostē te Jerusalem
segghende/Waer is die nieu ghebo=
ren coninc der Joden: Wi hebben zijn sterre gesien
int Ooste eñ wi zijn gecomen om hem te aenbedē
Ende die coninc Herodes dit horende/wert ver=
stoort/ende met hem die geheele stadt van Jerusa=
lem/Ende liet vergaderen alle die hooge priesterē
ende geleerde inder schrifturen/ onder den volcke/
ende ondersocht van haer/waer Christus geboren
soude worden. Ende dese spraken tot Herodem/in
Bethlehem int lant van Juda. Want alsoo ist ghe=
Mic.v.a screuen door den Propheten/Ende ghi Bethleem
aerde van Juda in geender manieren en zijt ghi die
minste onder die princen van Juda/ Want wt v
sal mi voortcomen een leytsman oft hertoghe/dye
mijn volc van Israel regeren sal.
Doen dede Herodes heymelic dese Coninghen

tot hem roepen/ende hi ondersocht ende vraechde
neerstelic van haer/den tijt dat haer die sterre geo=
penbaert hadde/ eñ hi beual haer in Bethleem te
reysen/ende sprac. Gaet derwaerts/ende ondsoect
neerstelic vā desen kinde/eñ als ghi dz geuōdē hebt
so segget mi wed/Op dz ic ooc daer comē mach/eñ
dit kint aēbedē. Eñ na dz si die Coninc gehoort had
dē/so zijn si derwaerts ghereyst/ Eñ siet die sterre
die si int Oosten ghesien haddē/ghinc voor hen tot
dat si quam staē bouē dye plaetse / daer dat kint in
was/ Eñ doē si dese sterre saghen/soe verblijdēn si
hen wter maten seer/eñ ingaende dat huys/so heb
ben si geuonden dat kint met Maria zijnder moe=
der/eñ vielē neder/eñ hebben dit kint aengebedē/
eñ haer schatten geopent/eñ hebben hem geoffert
gout/ wieroock/eñ myrre/Eñ God beual haer in=
dē droō/dat si tot Herodē niet weder keerē en sou
dē/eñ si zijn door eenen anderen wech weder ghe=
keert in haer lant. *
Eñ na dat si wech gereyst waren/ * Siet/
so heeft die Engel des HEEREN indē droom ghe
openbaert Joseph/segghēde Staet op/eñ neemt
dat kint/eñ zijn moed/eñ vliet in Egipten eñ blijft
daer/tot dat ict v segge. Want het is op hāden/dat
Herodes dit kint soecken sal/om te doden/Eñ hy
stont op/eñ heeft met hē ghenomen dit kint/ ende
zijn moedere/ byder nacht/eñ is wech ghereyst in
Egipten/eñ heeft daer alsoo lange gebleuen tot na
der doot Herodis/op dat veruult soude werdē/ dz
vādē HEERE gesproken was/door dē Propheet/
seggende/Wt Egiptē heb ic minē sone geroepen/
Doen Herodes sach/dat hy bedrogē was vādē
Coningē/wert wter maten gram/ende seynde wt
zijn dienaers/eñ heeft gedoot alle die kinderen die
te Bethleem eñ daer ontrēt in die lāden conts om
liggende warē/alle die twee iarē oft min dan twee
iaren out waren/Nadē tijt die hi neerstelick wten
Coninghen bekent hadde
Doen was veruult dz ghesprokē heeft geweest
door dē Propheet Jeremias/als hi spreect In die
gheberchten is gehoort ge weest geschrey/ veel cla=
gens /huylinghe eñ grote weeninghe/Rachel be=
weende haer kinderē eñ en heuet haer niet willen
laten troosten/want si niet en zijn/ *
* Ende na dat Herodes ghestoruen was/ Siet/
So openbaerde die Enghel des HEEREN Joseph
inden droom/daer hi in Egipten was/segghende/
Staet op/eñ neemt tot v dat kint eñ sijn moeder/
eñ gaet int lant van Israel/ Wāt si sijn gestoruen/
die den kinde na zijn leuen stonden /.Ende Joseph
stont op eñ nam dat kint eñ zijn moeder tot hem/
eñ is ghecomen int lant van Israel Doen Joseph
verhoorde/dat Archelaus int lant van Juden ge
comē was in die plaetse Herodis zijns vaders/soe
heeft hi geureest/derwaerts te gaen/eñ indē droō
ontfinc hi een beuel van Gode/eñ is ghewekē in
die eynden des lants van Galileē/Eñ daer comen
de/so heeft hi ghewoont in die stadt/die ghenaemt
is Nazareth/Op dat veruult soude werden/ dz door
die Propheten ghesprokē was. Want hi Nazare=
nus genoemt sal worden. *

Van sint Joannes doopsel inder Jordanē/eñ
van Cristus doopsele.
Dat.iii.Capittel *

A
N dien dagen is Johānes Baptista
gecomē/ predikēde in die woestine vā
den lāde vā Judeē. Eñ seyde/ betert
v dat rijc der hemelē is nakēde. Eñ
dese is die ghene daer die Propheet
Esaias af ghesproken heeft/seggende/daer is een
ti.a roepēde stemme inder woestine/ bereyt den wech
ij.a des HEERE/eñ maect zijn toepaden recht
B Eñ dese Johānes hadde zijn cleedinge vā keme
len hayre/eñ een lerē gordel om sijn lendenen. Eñ
zijn spise waren sprinchanē/eñ wilde honich. Doen
is tot hē wt ghegaē die stat van Hierusalem/eñ al
le dat lant vā Judeē/ eñ alle die landē ontrent der
Jordanē/eñ si worden vā hem in die Jordane ghe
doopt/bekennende haer sonden
✠ Eñ doen hi sach veel Pharizeē eñ Sadduceen/
tot sinen doopsel comē soe sprac hi tot haer lieden/
Ghi adderen ghestachten/wie heeft v te kennē ghe
geuen te ontulien den toecomenden toorn Godts
Hier om so doet oprechte vruchtē der penitētie/eñ
en denct niet/dat ghi in v seluē sout willen seggen/
Wi hebben Abraham tot eenē vader. Ic segghe v
i.b. dat God machtich is Abrahā wt desen steenen kin
derē te verwecke. Eñ die bijle is als nv aen dye wor
tel der bomen gestelt/ eñ hier om sal elcken boom
die geen goede vrucht en brenct/afgehouwen/eñ
int vier geworpen worden.
C Eñ ick dope v met water tot beteringe/ maer
hi die na mi comē sal/die is stercker dan ic/wyens
schoenē ic niet weerdich en ben te dragen/ dye sal v
doopē inde heyligen gheest/eñ met vyer/ welcke
sinen wan om te suyuerē in zijn hāt heeft. Ende hy
sal sinen dorschuloer suyueren/eñ sine tarwe sal hy
in zijn schuere vergaderen/maer dat caf sal hy met
onbluschelijcken viere verbranden
i.a ✠ Doen quam Jesus wt Galileen/aen die Jor
ii.c dane tot Johannē/om dat hy vā hē gedoopt soude
i.d worden/ eñ Johannes weygerde Jesum eñ sprac
Ic behoefde wel vā v gedoopt te worden/ eñ coēt
ghi tot mi? Eñ Jesus antwoorde hem eñ sprac/la
tet nv also gheschiē/wāt also betamet ons/op dat
wi alle gerechticheit volbrenghen moghen. Doen
liet hijt gheschieden. Jesus ghedoopt zijnde/clam
ter stont wten water/ ende siet/die hemelē zijn hē
gheopent geworden/ende sach den gheest Godts
i.d neder dalen gelijc eē duyue/ende ouer hem comen
de/eñ siet/daer quam eē stemme wten hemel/seg=
gende/Dese is mijn beminde soone/inden welcken
ic een welbehagen hebbe

¶ Hoe Jesus na sine vastinge vādē duyuel getēp
teert wert/Hoe Jesus Petrū Andreā Jacobum
eñ Johānē riep/Eñ hoe Jes9 in Galileā alle men
schen vā haer cranchedē genas Dat.iiij.Capt

Oen is Jesus geleyt vanden gheest/
inder woestinen/om dat hi ghetemp
A teert soude wordē vandē duyuel. Eñ
i.b na dat hi geuast hadde veertich dagē
eñ veertich nachten/soo hongerde hē
eñ die tempteerder quam tot hem eñ sprac. Ist sa
iij a ke dat ghi die sone Gods zijt/so segget dat dese ste
nen broot wordē/eñ Jesus spiack eñ antwoorde.
Het is gescreuen/die mensce en leeft niet alleē van
den broode/mer van alle woordē die daer comen
wten monde Gods

Doe nā hē die duuel/ eñ voerde Jesum in dye
heylige stat Jerusalē/eñ stelde hē opter tinē vāden
tēpel/eñ sprac tot hē. Sijt ghi die sone Gods/soo
worpt v seluē nederwaerts. Wanter ghescreuen
staet/zijn Engelē sal hi ghebiedē vā v/eñ met haer
hāden soe sullē si v draghen/op dat ghi uwen voet
niet stoten en soudt aen den steen. Eñ Jesus sprac B
tot hem. Wederomme so ister ghescreuen. Ghi en deu.vi.c
sult uwen HEERE uwen God niet tempteren Psa.xc/
Weder om so voerde hē die duuel mz hē op enē
hoghē berch/eñ hi thoōde hem alle die rijcken der
werelt/eñ haer heerlicheyt/ eñ sprac tot hem. Alle
dese sal ic v geuē/ist sake dat ghi neder valt/eñ my
aenbidt. Doe sprac Jesus tot hem/ gaet wech van deu.vi.b
hier Sathanas/wāt ter ghescreuē is/uwen HEE ende.x.b
RE/uwē God sult ghi aēbidden/ eñ hē sult ghi al
leene dienē. Doen liet die duuel Jesum/eñ siet/dye
Engelen quamen tot hem/eñ dienden hem ✠ Mar.iii
✠ Eñ na dat Jesus verhoort hadde/dat Johā
nes geuāgē was/so ginc hi wech tot in Galileen/
eñ liet die stat Nazareth/ so is hi gecomē woonen/
in die stadt van Capharnaum/ die aender zee leyt
ende die ghelegen is in die eynden van Zabulon
ende Napthalim/op dat veruult soude werdē/dat
door den propheet Esaias ghesproken was. Dat
lant vā Zabulon eñ tlant vā Napthalim dat ghe
legē is bi den wech der zee/ ouer die Jordane/ende
dat heydēsche Galilea/dat volck dat in duysternis=
sen sadt/heeft een groot licht gesien/eñ de ghenen
die daer saten in die lāden/eñ schaeuen des doots/ C
dien is een licht op ghegaen Esa.ix.a
Van dier tijt af/begonst Jesus te predikē eñ te
seggen/Betert v/dat rijc der hemelen is na bi ghe
comen ✠ Luc.v.b
✠ Eñ Jesus wādelende bider zee van Galileen Mar i b
heeft ghesien twee broederē/ Symon die Petrus
hiet/eñ Andreā sinen broeder/haer visschnet inder
zee worpen/wāt si visschers waren/eñ sprack tot
haer liedē. Volcht mi na/ eñ ick sal v visschers der
menschen makē. Ende dese ter stont haer netten
achter latende/zijn Jesum na geuolcht
Eñ die HEERE Jesus van daer voortgaende/
heeft twee ander broederē ghesien/ Jacobum den
sone van Zebedeus/ eñ Johannem sinē broeder/
int schip met harē vader Zebedeus/ vermakende D
haer visschnettē/eñ Jesus heeft dese tot hē gheroe= lu.iiij.e
pen. Eñ dese lietē ter stont haer netten/ eñ haeren
vader/eñ volchden hem na ✠
✠ Eñ Jesus omginc dat gheheele lant vā Gali
leen/leerēde in haren schoolen/ eñ predikende dat
Euangelie des rijcx/eñ genas alle siecheden eñ on=
ghesontheden in dat volc. Eñ zijn fame is verbreyt
int gheheel lant van Syriē/eñ si brachtē tot hem al=
le crancke/met menigerley qualē eñ siecten beuā=
ghen/ende die vāden duuel beseten waren/eñ dye
maensuchtighe/ ende die gichtighe/eñ hi maecte se
alle gesont/ende vele scharen des volcs zijn hē ghe=
uolcht van Galileen/ vanden thie steden/ van Je=
rusalem/eñ vanden Jootschen lande/ eñ van ouer
die Jordane ✠

Vanden salichedē/Van dootslage/ Vander of
ferhande/ Vandē ouerspel/ Dz niemant siin huis
vrouwe achterlatē en mach dan ō ouerspel Van
den eeden/ Vandē viandē te beminnē/ Ende van
den almoesen Dat.v.Capittel ✠

Esus siende die scharē/clam op enē
berch/eñ als hi geseten was/quamē
A tot hem zijn discipulē/Eñ Jesus op
Luce vi d doende sinē mont/ leerde haer ende
sprack/salich zijn die ghene die ghee=
stelic arm zijn/wāt dat rijc der hemelen hoort hem
toe. Salich zijn die gene die rouwe draghen/want
si vertroost sullē werdē/Salich zijn die sachtmoe=
dige/want si die aerde besitten sullen/ Salich zijn
die ghene die hongerē eñ dorsten nā die rechtueer
dichept/want si versaet sullē werden / Salich zijn
die ontfermhertige/wāt si ontfermhertichede ver
crigen sullen/Salich zijnse die suuer vā hertē zijn
want si sullē God sien/ Salich zijn die vreedema=
kers/want si sullen Gods kinderen heetē/Salich
zijn die gene die persecutie lijden om der rechtueer
dichept/want dat rijc der hemelē hoort haer toe/
Salich zijt ghi als die menschē v versmadē/eñ ver
uolgen/eñ alle quaet tegē v spreken lieghende om
minen wille/dan verblijt eñ verhuecht v/wāt het
sal v wel geloont werden in die hemelē. * Want
also hebben si ooc veruolcht die prophetē/die voor
v lieden geweest hebben

✠ Ghi zijt dat sout der aerdē/ als nv dat sout
zijn cracht verliest/wat can mē dā daer mede sou=
B ten? wāt dan en ist voort aē niet profitelic/dan om
mar iij.c wtgegoten te werdē/eñ vandē menschen vertre=
ende ix g den te werdē. Ghi zijt dat licht der werelt. Een
stadt die op eenē berch lept/en mach niet verbor=
lu. viij.c gen werdē/Noch men ontsteect geē licht datmēt
x. xiij. verscht onder eē coren vat/Mair men settet op ee=
nen cādelaer/om dattet alle die int huys zijn/licht
soude geuen/also laet v licht lichten voor die men
schen/op dat si uwe goede werckē aensiē/eñ uwē
vader die inden hemel is/ louen

✠ En wilt niet meynen/dat ick gecomen ben
om te ontbinden/ende te bederuē die wet/oft dye
propheten/ick en ben niet ghecomen/om die wet
C te bederuen/maer om te veruullen. Want ick seg
lu. xvi. d ge v voorwaer/also langhe als hemel ende aerde
staen/soo en sal niet een letter/noch ooc een alder
minste titel vander wet vergaen/tot dattet al ghe
schiet sal zijn

Eñ daer om/so wie eenē van desen aldermin=
sten gebodē breect/eñ die menschen also leert/die
sal die alderminste int rijc der hemelē genaēt wor
den/mer die dese geboden doet eñ leert / die sal int
rijc der hemelen groot genaemt worden *

✠ Eñ ic segghe v/ten si dat uwe rechtueerdic=
heit meerder is/dan der Scriben eñ Phariseē/soo
en suldi int rijc der hemelen niet mogen comen
mar. x.c Ghi hebt gehoort dat tottē ouders gesprokē is
exo. xx.c Ghi en sult niet dootslaē/wāt die dootslaet/die sal
D des oordeels sculdich zijn. Maer ic segge v lieden/
Leui. dat een yegelic die op sinē broeder gram is/dye is
xxiij. c. des oordels sculdich. Eñ wie dat tot sinē broeder
spreect Racha/die sal des raets schuldich zijn. Eñ
wie tot sinen broeder spreect sot/oft dwaes/die is
sculdich dat helsche vyer *

Daer om wāneer ghi v gauen opten outaer of
fert/eñ dat ghi daer gedachtich wort/dat dijn broe
der yet tegen v wtstaēde heeft/so laet daer bi den
outaer v offerhāde/eñ gaet eerst eñ versoēt v met
uwen broeder/eñ dan coemt/eñ offert v gauen

✠ Sijt haestelick goetwillich uwen viant/als
ghi met hem op den wech sijt/op dat uwen viant
v by auontuere niet en leuere den rechtere / ende
die rechter sinen dienare/op dat ghi indē kercker lu. xi
niet geworpē en wort. Voorwaer ic segge v / ghy
en sult daer niet wt comē/voor dat ghi den laesten
penninc betaelt sult hebben

Ghi hebt gehoort/dat tottē ouds geseyt is/ghy
en sult geen ouerspel doen/maer ic segge v dat so mar.
wie een wijf aēsiet/om haer te begerē/die heeft in
zijn herte met haer ouerspel gedaē. Eñ ist sake/dz
v uwe rechte oge aergert/so steectse wt / eñ werpt
se vā v. Het is v profitelijcker/ dat eē vā uwē ledē
vergaē/dan dat v geheel lichaē in die helle gewor
pen worde. Eñ ist sake dat v rechte hant v arghert exo. x
so snijt die af/eñ werptse van v / het is v beter dat mar. x
eē vā uwen ledē vergae/dan dat v ghehcele lichaē Deu
in die helle geworpen werde. * xxiiij.
Daer is ooc gesproken/Die hem van zijn huys= ma xi
vrouwe scheyt/die sal haer geuen eenen scheydt= lu. xvi
brief. Mer ick segghe v/wie hem van sinen wijue E
scheyt(het en si om ouerspel/die maect dat si ouer
spel doet. Ende so wie die afgescheiden trouwet
die doet ouerspel

✠ Voort aen so hebt ghi gehoort/dat tottē ou=
deren gesprokē is/Ghi en sult ghenē valschē eedt
doē/Mer ghi sult God uwē eedt houdē/ Eñ ick
segge v liedē/dz ghi in geēder manierē sweerē en leui. xi
sult Noch bidē hemel/want hi den stoel Gods is exo. x
noch bider aerdē/wantse zijn voetbanck is /Noch
bi Hierusalem/wantse een stadt van eenē grooten
coninc is/Noch bi v hooft en suldy niet sweeren /
want ghi niet een hayr sweet oft wit makē en mo
get/Maer v woorden sullen zijn/ia ia/neen/neen exo. x
eñ alle dat hier bouen toe gedaen wort/dat is van deu x
den quaden lu. vi

Ghi lieden hebt gehoort/datter geseyt is/oge
om oge/tant om tant/ Maer ick segghe v ghi en
sult niet wederstaē dē quade. Eñ ist sake/dat v ye
mant slaet aē uwe rechte wange/so biet hem dijn
ander wange/Eñ oft yemāt met v te recht ghaen
wilt/ende uwen rock nemē wil/laet hem oock ne=
men uwen mantel/Ende metten ghenen die v ō=
lastert oft dwinget/om met hem te ghaē een mijle/
so ghaet twee mijlē met hem. Geeft allen den ghe
nen die v bidt/eñ en weygert niet den genē die vā
v borgen wilt

✠ Ghi hebt gehoort datter ghesprokē is. Ghi
sult uwen naestē beminnen/ende uwen viandt ha lu. vi
ten/Maer ick segghe v/hebt lief v viandē/gebene
dijtse die v vermaledien/eñ doet wel den ghenen
die v haten/eñ bidt voor die ghene/die v lijden aen
doen/eñ veruolgen/op dat ghi kinderē muecht zijn
van uwen vader /die in die hemelē is /die zijn son
ne laet opgaē eñ schijnen ouer ghoede eñ ouer dye
quade menschē/eñ laet regenē ouer die rechtuaer
dige/eñ onrechtuaerdige

Wāt ist sake/dat/ghi die ghene bemint/die v be
minnen/wat loō sult ghi daer voor hebbē? en doen
die publicanē dit selue niet? Eñ ist sake dat ghi u= lu. vi
wen broeder allēē vriendelick zijt/wat doet ghy
sonderlinex? En doen die heydenen dit oock niet?
Hier om so sult ghi perfect zijn/gelijc uwe hemel=
sche vader perfect is

¶ Van onser bedinge ende vastinge/Dat wi gee twee heren diene en mogen/Dat wi niet sorchful dich wesen en sulle voor ons voetsel ende voor o se cleedere noch voor den naesten toecomenden dach   Dat.vi.Capit ✠

A S Iet toe/dat ghi v almoesen niet en gheeft voor die menschen/op dat ghi van haer gesie mocht worde/anders so en sult ghi geenen loon hebbe van minen vader/die in die hemelen is.

Hier om als ghi aelmoessen gheeft / soe en wilt gee trompet voor v late blasen/ gelijc die ypocrite in haer sinagoge/en op die straten doen/om dat si vanden mensce geprezen moge worde .Voorwaer ic segge v/dat si haeren loon ontfange hebbe/En als ghi v aelmoesen geeft /so en laet v slincker hat niet wete/wat uwe rechter hat doet / op dat uwe aelmoesen verborge bliuen / ende uwe vader diet aensiet int verborghen/ die sal v dat int openbaer loonen ✠

En als ghi bidt/so en sult ghi niet zijn gelijc die
ypocriten/die geerne staen en bidden in die synago
Matth. gen/en op die hoecken der strate /om dat si vande
vi.a menschen gesie souden worden .Voorwaer ic seg
B ghe v/dat si hare loon ontfanghen hebben/Maer als ghi bidt/so gaet i v slaepcamerke/ en sluyt dye dore toe/en bidt int heimelic uwe hemelsce vader en v vader/die dat int verborgen siet / die sal v dat int openbaer loonen.

En als ghi bidt/so en maect niet veel woorde/ gelijc die heydene doe/die daer meyne/dat si door vele woorde verhoort worde.Daer om /soe en wilt
xi.a desen niet gelijc worde/want v vad weet wat v va node is eer ghi he bidt/ daerom soo sult ghi aldus bidde. Onse vader die in die hemele is. Geheylicht worde uwe name/V rijc toecome/Uwe wille ghe schiede opter aerde als inde hemel/Geeft ons hu den onse dagelicx broot/En vergeeft ons onse sculden/ghelijc wi onse sculdenaers vergeuen/En en leyt ons niet in teptacie/ Maer verlost ons vande quade(Want v is dat rijc/en die cracht/en die heer licheyt inder eewichept) Amen.Want ist sake/dat ghi den menschen vergheeft haer misdaden / soe sal
Marc.xi.d v hemelsce vader v ooc vergeue/Mer ist sake /dat
C ghi den mensce haer misdaden niet en vergheeft/ so en sal uwe hemelsche vader v ooc niet vergeue/ uwe misdaden

✠ En als ghi vast/so en wilt niet droeflick sien/ gelijc die ypocrite.Want dese verduystere haer aen sichten/om dat die mensce daer door bekene soude dz si vasten/Voorwaer segge ic v/ si hebbe hare loon ontfange.Mer als ghi vast / so salft v hooft/ en wascht v aensicht/op dat ghi voor die mensen/ niet en schijnt te vaste/ met voor dine vader die int
xij.b verborge is/en v vader diet int verborgen siet/sal dy dat loonen int openbaer

Ghi en sult v geen scatte vergadere opter aerden/daerse die roest en die motte ete/daer dye dieuen na graue en stele/Maer vergadert v scatte in den hemel/daerse noch roest/noch motte en eten/ en daer die dieue niet na en grauen noch en stelen. Want waer uwe schat is/daer is v herte ✠

Die oghe ist licht des lichaes / ist dat die ooghe simpel is/so sal dijn geheel lichae claeren licht zijn

En ist sake dat dijn oge scalc is/soe sal dijn geheel lichae duyster zijn. Hier om ist sake dat tet licht dat in v is/duysternissen zijn / hoe groot sulle dan dye duysternissen zijn

✠ Niemant en en mach twee heren diene/ oft hi sal den eene hate/en de aderen beminnen /oft hi sal den eenen aenhangen/ende den aderen versmade Ghi en mueche God niet dienen ende Mamon. Daeromme segghe ic v / sorcht niet voor v leuen wat ghi eten oft drincke sult / noch ooc voor v lie haem/wat ghi aen doen sult. En is dat leuen nyet meer dan die spise/ende dat lichaem meer dan dye cleederen?Aensiet die voghelen onder den hemele/ want si niet en saeyen noch en maeye/noch in dye schueren niet en vergadere / ende uwe hemelsche vader die voetse nochtas/en gaet ghi dese niet ver de te bouen

Luc.xvi. — Mamo dat is de god der rijcheyt. — D — Luc.xij.

En wie ist er onder v die sorchfuldelic dinckede tot zijnder lengde een elle toe doe mach /waer om sorcht ghi da voor v cleedere/aensiet die lelie des ackers/hoe dat si wassen /si en arbeyde niet /noch si en spinne niet/nochtas segge ic v /dat Salomo in al zij geheel glorie niet so gecleet en is geweest/ge lijc een va desen.En ist sake dat God also cleet een hoy des ackers dat hude is/en morge inde oue ge worpe wort/ en soude hi v da nz vele meer doen? o ghi van cleenen geloue

ij.Cor.ix

Daerom en suldi niet sorge/seggede/Wat sul len wi ete oft wat sulle wi drincke/oft waer mede sulle wi gecleet worde/ Want die heidene sueke oft besorge alle dese/want uwe hemelsce vad weet dz ghi dese alle va node hebt. Soect alder eerst dat rijcke Gods / en zij rechtuaerdicheit. En alle dese sullen v toe geworpen worden ✠

Daeromme so en zijt niet sorchfuldich voor de dach va morgen. Want den dach van morgen sal voor hem seluen sorge. Het is genoech dat elcken dach sinen eygen last heeft

¶ Dat wi niet ordele en sulle die gebreke va alle mensce .Dat wi geen roosen voor vercke stroyen en sulle/Dz wi bidde/soecke/en cloppe sulle Va den boome te kene/die goede vruchte drage En de van den huyse dat opten steen oft sant ghetimmert is   Dat.vij/Capittel ✠

Nt oordelt niet/op dat ghi niet geoordelt en wort /want met alsulcke ordel als ghi oordeelt/ sult ghi geoordeelt worden /en met wat maten dat ghy meet/ so sult ghi ghemeten worden. Wat siet ghi ee splinter in ws broeders oge/en den bale/die in v oge is/die en wort ghi niet ghewaer/ ofte hoe dorsdi segge tot uwe broeder.Hout/ laet mi wt dij oge werpe de splinter/en siet / in dij ooge is eene bale/ Ghi ypocrijt treet eerst den balck wt v ooge en daer na besiet/ hoe ghi die splinter wt ws broeders oge trecken mueght

A — Luc.vi.f — Ro.ij.a. — Marci.iiij.c — Luc.xi.b

Ghi en sult dat heilichdo den honde nz geuen/ noch uwe peerle voor die vercke nz worpe/op dz si die selue met hare voete niet en vtrede / en haer niet tot u waerts en keere en v verschoten

Jaco.i.a — B

Bidt/en v sal ghegeue worde /soect/en ghi sult vinden/ clopt aen/en v sal op gedae worde. Want wie daer bidt/die ontfanct /en wie soect/die vint/ ende wie clopt/die wort opghedaen. Wie ister on

det v menschen/welcken syn sone bidt om broot/
die hē eenen steē biedē sal? Oft die hem bidt om ee
nen visch/eñ hem eē serpent bieden sal? Ist dā dat
ghi/die doch arch zijt/uwē kinderē goede gauen
condt geuē/hoe vele meer sal dan uwe vader/ die
in die hemelē is goede gauen gheuen/den ghenen
die hem biddē? Hieromme al dat ghi wilt/dat v de
menschē doen sullē/dat doet haer oock/ dat is dye
wet eñ die propheten
Gaet door die enge poorte/wāt die poorte is
Lu.vi.c wijt/eñ die wech is breet die daer af leyt totter v-
doemenisse/eñ veele zijnder/die door dese poorte
gaen. Ende die poorte is enghe/ende den wech is
smal die totten leuen leyt/ende luttel zijnder diese
vinden
✠ Wacht v voor den valschen propheten/dye
tot v comen in schaeps clederen/wāt inwēdich sijn
si gripēde wolue/aen haer vruchten sult ghise ken
nen. Machmē ooc wijndruyuē vergaderē vandē
A doornē/oft vigē vādē distelē? Also eē yegelijc goe
de boom brēgt goede vruchtē/mer een quade boō
brēgt quade vruchtē/Eenē goedē boom en cā geē
quade vruchtē brengē/eñ een quade boom/en cā
gheē goede vruchten brenghē. Alle bomē die geē
Lu.vi.g goede vruchtē en brengt/sal af gehouwen/ eñ int
vier geworpen werden/Daerom soo sult ghi dese
kennen aen hare vruchtē. Niet alle die tot mi seg-
gen/HEERE/HEERE/en sullē int rijc der heme-
len comē. Mer die ghene die doē den wille mijns
vaders/die in die hemelen is. ✠
D In dien dage sullen veel menschē tot mi seggē
HEERE/HEERE/en hebbē wi niz in uwē naē ge
propheteert/eñ in uwē naē die duuelē wtgewor
pen/eñ en hebbē wi niet door uwē naē veel crach
ten eñ duechdē volbracht? Eñ dan sal ic haer liedē
belide n/want ic v noch noyt gekēt en hebbe/gaet
vā mi die alle daer boosheit doet
Daerom een yeghelick die dese mine woordē
hoort eñ doetse/sal gelekē werdē enē wijsen man
die zijn huys op eenē steen timmert/eñ daer is ee-
nen reghē neder gedaelt/eñ daer zijn stroomē ge
comē/eñ windē gewaeyt/eñ si stietē tegē dat huis
Lu.xiij.c eñ zijn huys en is niet geuallē/ wāt het was op ee
nē steē gefundeert. Eñ wie dese mijn woorden ho
ort/eñ niet en doet/is eenē sottē man gelijc/die zijn
huys op sant getimmert heeft op welck huys dat
den regē geuallē is/eñ die stroomen daer aen ge-
comē zijn/eñ die windē hebbē gewaeyt/eñ stietē te
gen dat huys/eñ het is ter neder geworpē /eñ den
val hier af is groot geweest
Eñ het is gesciet/doē Jesus dese leeringhe vol
eynt badde/dat die scharē des volcx haer zeer ver
wonderden ouer sine leringe/Want hi leerde als
macht eñ autoriteyt daer toe hebbēde/eñ niet ge-
lijc die scriftgeleerde

Mar.i.c Hoe die malaetsche menschen ghesuyuert wert Ende
hoe dat gichtich kint van Centurio genesen wert Hoe sin
Lu.iiij.c te Peeters huysurouwen moeder van die cortse ghenesen
H wert/Hoe die discipulen Christum wecten int sciptegen
mar.i.d den den tempeest/Hoe Jes is int lāt Gerasenorum die duy
Lu.v.b. uelen verdreef

Dat/viij/Capittel ✠

Nde nae dat Jesus vādē berghe neō
gedaelt was/so volchdē hē vele scha
rē/eñ siet/eē malaetsch mensce quā
hi hem eñ aenbadt hē/eñ sprac. HEERE/wildi/soe
muechdi mi suyueren/eñ Jesus stac zijn hant wt/
ende taste hem aen /eñ sprack. Ick wil di suyuerē
weest suuer. Ende ter stont so was zijn malaetsch
heyt gereynicht/ende Jesus sprack tot hem. Siet
dat ghi dit niemant en segt/maer gaet/ende ver-
thoont v seluen den priestere/ende offert dine gif-
te/die Moses tot een getuygenisse ghebodē heeft
ouer haer Lu.
Eñ doē Jesus gecomē was inder stadt Capar
naum/so is tot hem gecomē eē hooftman/hē bid
dēde eñ seggēde. HEERE/mijn knecht leydt thuis
gichtich/eñ wert seer gequelt/ eñ Jesus heeft tot
hē geseyt. Ic wil comen eñ hem gesont makē/ eñ
die hooftman antwoorde eñ seyde/HEERE ick en B
ben niet waerdich dat ghi onder mijn dack comē
soudt/mer spreect allee eē woort/eñ mijn knecht
sal genesen wordē. Wāt ick ben een mensche dye
eens anders macht onderworpē is/eñ heb onder
mi knechtē/eñ ic segge tot desen gaet/so gaet hy/
eñ tot den anderē/coēt/so coēt hi/eñ mijnē knech-
te/doet dz/so doet hijt/Eñ na dz Jesus dese woor
den verhoort hadde/so heeft hi hem verwondert
Eñ sprac tot den ghenen die hē na volchdē. Voor
waer ic segge v /Jc en heb also grooten gheloue
in Israel niet geuondē. Mer ick segge v/ vele sul-
lender comen wt oosten eñ westen/eñ sitten met
Abraham eñ Isaac eñ Jacob/int rijc der hemelen
maer die kiderē des rijcx sullen in die wterste duy
sternissen geworpen wordē/ daer weeninghe eñ
crijselinge der tandē wesen sal. Eñ Jesus heeft ge
sproken totten hooftman Gaet henen/eñ ghelijc
ghi gelooft/also gescìede v. Eñ in die selue vre is
zijn knecht gezont worden. ✠
✠ Eñ Jesus quā in Petrus huys/ eñ sach dye
moeder vā Petrus huysurouwe int bedde liggen
eñ had de cortse/eñ hy greep haer hāt/eñ de cortse
verlietse/eñ si stont op eñ diende hen lieden
Tsauonts brochtē si tot Jesum vele besetē men
schē/eñ hi dreef die geestē wt met dē woorde. Eñ
alle die cranckē maecte hi gezont/op dat veruult sou Esa.
de wordē/dat door dē propheet Esayas gesprokē
was: Hi heeft onse cranchedē op hem genomē/eñ
onse siecten heeft hi gedragen
Eñ Jesus siēde veel scharen volcx ronts ō hem
so heeft hi sinē discipulē gebodē/dat si ouer soudē
varē/aen dāder side vāder zee/ Eñ eē scriftgeleer
de quam tot hem eñ sprac. Meester / ic wil v vol
gē/waer dat ghi gaet. Eñ Jesus sprac tot hē/die
vossen hebbē holē/eñ die vogelen des hemels heb
ben nestē/maer die sone des mēscen en heeft niet C
daer hi zijn hooft op mach neder legghen. Eñ een
ander vā sinen discipulen sprac tot hem/ HEERE
oorlooft mi eerst dat ic gae /eñ begraue minen va
der. Maer Jesus sprac tot hem volcht mi nae/eñ
laet die dooden haer dooden begrauen.
✠ Eñ Jesus int schip gaende/zijn hem zijn dis
cipulen geuolcht/eñ siet/inder zee is een grote be
roerte op gestaē. Also dat dat scepkē bedect wert
vandē baren/eñ Jesus sliep/eñ zijn discipulen zijn
tot hē gegaē/eñ hebbē hē gewect seggēde HEERE mar.
helpt ons wi vergaē/eñ Jesus sprac. Waer om sidi Lu.vi
beureest/ghi cleyn vā geloue. Eñ Jesus opstaēde D
geboot dē widē eñ der zee/eñ tē wert heel stille/ Eñ Mar.
die mēscē verwonderdē haer seggēde/wat māis

oyt/dat hem dye winden/ende zee ghehoorsaem
zijn. *
Eñ doen Jesus gecomen was aen dander side
ij.d des meyrs/int lantschap der Gersenē/so quamen
hē te gemoete twee besetē mensce/comēde wt der
doodē grauen/eñ si waren so seer ouerdanich ende
wreet/datter niemant voor bi dien wech liden en
mocht. Eñ siet/dese hebben geroepen seggēde. O
Jesu ghi sone Gods/wat hebbē wi met v te doē/
sijt ghi hier ghecomē om ōs te quellē/eer dz tijt is
Eñ verde van daer/was eē cudde van vele vercke
nen weydendē/eñ die duuelē baden hem segghen
de/ist sake dat ghi ons hier wt wilt worpē oft dri-
uen/so laet ons in die verckē varen/eñ hi heeft tot
haer ghesproken/gaet daer inne. Eñ die duuelen
wten menscen gaende zijn in die cudde der vercken
gegaen/eñ siet/die heele cudde der verkenen liepē
met eenē storm ter stont drustelick in die zee/eñ si
verdronckē int water/eñ die herderē vlodē/eñ liepē
inō stat eñ seidē dit al eñ bootscaptē hoe dz metten
besetenē vergaē was/Eñ siet die geheele stat ginc
wt Jesum te ghemoete/eñ doen si hem saghen ba-
den si hem/dat hi wt haren lande woude gaen

¶Hoe dye ghichtighe mensche sijn bedde droech/Hoe sin
te Matheus gheroepen wert Hoe die Pharizeen murmu-
reerden/Hoe die discipulen Johannis vraechden/waerom
me dye discipulen Jesu niet en vasten/Hoe Jesus een vrou
we vanden loop des bloets verloste doen hy ghinc verwec
ken dye dochter des princen dye ghestoruen was Hoe twe
blinden siende worden/Ende hoe eenen doonen ende stom
men duyuel wt eenen mensche verdreuen wert

Dat ix Capittel ✠

A Doen ginc Jesus in een sceepken/eñ
voer weder ouer dat water eñ quam
in zijn stadt/Eñ siet si brachtē voor hē
eenē gichtigē mensce te bedde liggen
de/eñ na dat Jesus gesiē hadde haer
geloue/so sprac hi totten gichtighen mensce/mijn
sone sijt getroost/v sondē sijn v vergheuen/eñ siet
sommigen vandē Scribē sprakē in haer seluē. De
se blasphemeert/eñ doē Jesus haer gedachtē sach
so heeft hi geseit/waer omme denct ghy quaet/in
v herten? Welck is lichter te segghen/uwe sonden
worden v vergeuē/oft te seggē/staet op ende wan
delt. Maer op dz ghi wetē moecht/dat des mēscē
sone macht heeft/die sondē te vergeuen opter aer
den/so sprac hi tottē gichtigē/staet op/ende neemt
wech v bedde/en gaet in v huys/eñ hi stont op eñ
ghinc in zijn huys/ende dat volc die dit saghen ver
wonderden hē/eñ loofdē God die alsulekē macht
den menschen gegeuen heeft. *
✠ Ende doen Jesus van daer ginc sach hi eenē
ir.ij.b menschē sittē int Tolhuis/die Matheus ghenoēt
lr.v.f. was/ende sprac tot hē/volcht mi na/ende hi stont
op/ende is Jesum geuolcht. Ende het is gheschiet
dat Jhesus in Matheus huys adt/ende siet veele
tollenaers ende sondarē/die daer gecomen waren
aten te samen met Jesu/ende met sijn discipulen/
B Ende doē die Pharizeē dit saghen/so sprakē si tot
zijn discipulē. Waer om eet v meester mettē tolle
naeren eñ sondarē? Jesus dit hoorende heeft haer
toe gesprokē/Die gesont zijn/eñ behoeuen gheen
medecijn meester/maer die ghene die cranck zijn/
maer ghaet henen ende leert wat dat is/Jc heb eē
goet behaghen in ontfermhertichede/eñ niet in of
ferhande/Ende ic en ben niet gecomen om te roe-
pen die rechtueerdige menschen/maer om die son
daren te roepen tot penetentie. *
✠ Doen quamē tot hem die discipulen/Johā
nis segghende. Waerom vasten wi ende die Pha
riseen so vele/eñ uwe discipulē en vasten niet/Eñ
Jesus sprac tot haer. Hoe cōnen des brudegoms
kinder rouwe gedragen/also lange als die brude-
gom bi haer is/Den tijt sal comen dz den brudegō osee.vic
vā haer genomen sal worden/eñ dā sullen si vasten mar/ij.c
Niemāt en lapt een out cleet met nieuwen laken/
wāt hi trect den lap doch wederom vā dat cleet/eñ D
die schore wort arger. Men vatet den most oock nz Luc.v.f.
in oude flesscen/wāt die flesscen souden scoren/eñ
dā soude den wijn wtghestort worden Maer men
doet nieuwen wijn in nieuwe flesschen/eñ soe wor
den si beide behouden *
✠ Eñ doen Jesus dese woorden tot haer sprac
Siet een vāden oversten/quam tot Jesum/eñ viel Lu.viij.f
voor hem neer eñ sprac HEERE/mijn dochter is nv mar.v.c
gestoruen/maer coemt/eñ legt v hāt op haer/eñ si
sal leuen. Eñ Jesus stont op/eñ volchde hem nae.
Eñ siet/eē vrouwe die dē loop des bloets twaelf
iaren gehadt hadde/quā vā achter tot hē/eñ heeft
den zoom van sinen clederen geraect/eñ si sprac in
haer seluen/mocht ic alleene zijn cleet raecken/soe
sal ic gesont zijn. Doen keerde hem Jesus omme/
eñ sach haer/eñ sprac/betrout mijn dochter/v ghe
loue heeft v geholpen/ende dese vrouwe wert op
die selue vre gesont. Eñ als Jesus ghecomen was
int huys des princen/eñ gesien hadde die pipers/
eñ die schare ouer hoop lopēde/so heeft hi tot hair
lieden geseit/gaet vā hier/dz maechdeken en is nz
doot mer si slaept. Eñ si bespottē Jesum/eñ na dz
die schare wt gedreuen was soe ginc Jesus binnen
vider dochter/eñ hi nam haer metter hāt ende hy
sprac/maechdekē staet op/eñ dz maechdeken is op
gestaen. Ende dat gheruchte is ghegaen ouer dat
geheel lant *
✠ Eñ Jesus vā dair gaēde zijn hē geuolcht twe
blinde mānen roepende eñ seggēde/O du sone Da
uid ontfermt onser/eñ doē Jesꝰ int huis gecomen
was/so quamē bi hē dese blidē/Eñ Jesꝰ sprac tot
hair/geloofe ghi dat ic v dz doē mach? Si seiden tot C
hē/HEERE ia wi/Doen raecte hi haer ogen seggē
de/v gescie na uwen geloue/eñ haer ogen sijn ge-
opent/Eñ Jesus vboot hē/seggēde/siet toe dats
niemāt en weet of en verneme/mer si gingen wt/
eñ hebbē zijn fame verbreyt in dat geheele lant.
Dese wech gegaē zijnde/Siet/so brachten si tot
hem enen stommē mensce/die vāden duuel besetē
was/Eñ na dat Jesus den duuel wt ghewozpen
hadde/so sprac die stōme/Eñ die scaren des volcx
hebben hē verwondert segghende/noeyt en is des
gelijc gesien int lant van Jsrael *
Maer die Pharizeen sprakē/door den prince
der duuelen/so worpt hi die duuelen wt
Eñ Jesus ginc om in allen steden/in castelen/
ende dorpen/leerende in haer scholen/ende prekē
de dat Euangelium des rijcx/eñ ghenas int volc
alle cranckheyt ende onghesontheit. Ende als Jhe Lu.x.a.
sus die scaren sach/ontfermede hi haer/wāt si ver-
moeyt eñ verstroeyt waren gelijc scapē/die geenē
herdere en hebben/ende doen sprack Jesus tot si

nen discipulen/Den oechst is groot/mer die arbei
ders zijn luttel/hier om so bidt dē here des oechsts
dat hi in sinē oechst arbeyders seynden wille

Hoe Jhesus sijn twaelf Apostelen voer hem wt sandt
met alle goede leringe/ēn macht ouer die crancheden/En
de hi spreect dat hi op aertrijck niet ghecomen en is om
vrede te seynden/maer om tsweert te seynden

Dat/x/Capittel ✠

A En de hi riep zijn twaelf Apostelen by
mar iij b hē/ēn heeft haer macht gegeuē ouer
ende.bi a die onsuuer geestē/dat si die wtdriuē
Luc/bi c soudē/ēn dat si alderhāde cranckheyt
ēn ongesontheyt ghenesen souden/
Ēn der twaelf Apostelē namē/zijn dese die eerste
Simō Petrus ghenaēt/ēn Andreas sijn broeder/
Luc.bi c Jacobus/die sone vā Zebedeus/ēn Joannes zijn
broeder/Philippus ēn Bartholome?/Thomas/
ēn Matheus den tollenaer/Jacobus die sone Al=
phei/Lebbeus die toe genaēt was Thade?/Simō
van Cana/ende Judas Ischarioth die hem ver=
riet ✠

Dese twaelf sant Jesus wt/ende gheboot hem
ēn sprack/Engaet niet in den weghen der heyde=
B nen/noch in die stedē der Samaritanen en coemt
Luc.ix b niet maer gaet veuen totte verloren schapen van
den huyse van Israel. Gaet preect/ēn segt/dat he=
melrijck is nakende/ende bi gecomen/geneest die
krancken ēn ongesonde menschen/suuert die ma=
laetsche/verweect die doode/drijft wt die duuelen
om niet hebdijt ōtfangē/ēn geeft ooc om niet. Ēn
en hebt gout noch siluer noch gheit in uwe gorde=
len/noch geē tassce opten wech/noch twee rockē/
noch schoenen/noch geenē stoc. Want een werck=
man zijnder spisen waerdich is

Maer als ghi in een stadt oft casteel coēt/daer
ondersuect/oft yemāt daer in is die des waerdich
is/bi den seluē blijft/tot dat ghi van daer gaet

Ēn als ghi in eē huys coemt/so groet dat huys
seggēde/vredē si den huyse/Ende is dat huys des
waerdich/so sal uwē vrede op haer comen/Ēnist
des nz waerdich/so sal uwē vrede tot v wed kerē.

Ēn isser yemant die v niet en ontfanghet/noch
uwe reden niet en hoort/soo gaet wt dien huyse/
oft stadt/ēn schuddet stof van uwen voetē. Voor
D waer ic segge v/dat verdraechdeliker vergaen sal
Luc.x b den lande van Sodoma ēn Gomorra/inden dach
mar xiij des oordeels dan dier stat.
b Siet/ic seynde v/gelijc scapen int middel dē wol
uen/Daer om weest voorsichtich gelijc serpētē ēn
sondē valscheit gelijc die duuē. Wacht v vā sulchē
menscen/want si sullē v leuerē in haer raethuysen
Ēn in haer scolē sullen si v geesselē/ēn voor princē
ēn conungē sult ghi geleyt wordē om minen wille/
haer lieden ēn den heidenē tot een getuygenisse.

Ēn als si v sullē leuerē soo en sorcht niet/hoe
of wat ghi spreken sult/want het sal v in die vre
ghegeuen wordē wat ghi spreken sult/wandt ghi
en zijt niet die dair spreect/Maer die gheest ws va
ders is die ghene die in v spreect

Die een broeder sal den anderen leueren totter
doot/ēn die vader den sone/ēn die kinderen sullen
opstaen tegen haer ouders/ēn sullense helpē doo=
den/ēn om minen naem/soo sult ghi van alle men
schen ghehaet wordē. Mer die volstādich blijft tot
ten eynde/die sal salich worden/

Maer als si v veruolgen in een stadt/so vliet in
een ander. Voorwaer ick segghe v/ghi en sult niet
alle die steden vā Israel doorwādelt hebbē tot dat
des mēschen sone comē sal/Die discipel en is bouē
sinen meester niet/noch een knecht bouē sinen he=
re/mer het is den discipel ghenoech/dat hi is ghe=
lijc sinen meester/ēn den knecht dat hi is gelijc sinē
here/ist sake/dat si den vader des huysghesins Bel
zebub genaemt hebben/hoe vele te meer sullen si
dan zijn huysghesin alsoo noemen. Hier om en wilt
haer lieden niet vreesen

Want daer en is niet verborghen/dat niet ghe
openbaert en sal worden/ēn niet heymelick/dwelc
niet geweten en sal wordē/ende wat ic tot v spreke D
in duysterheden/dz segt int lichte/Ēn dat ghi in die marb
ore hoort/dat predict op die daecken. Ēn vreest nz lu ix.
die ghene die dat lichaem dooden/wandt si die siele lu.xij
niet mogen dooden/maer vreest veel meer den ge
nen/die siele ende die lijf inder hellen verdoemē mach
Ēn cooptmen niet twee cleyne musschen om eenen
cleynē penninc? ēn geē van desen en sal opter aerdē
vallen/sonder uwen vader. Maer nv zijn die harē
van uwen hoofde al getelt/hier om en vreest niet/
want ghi beter zijt dan vele musschen

Daer omme wie my belijden sal voor den men=
schen/diē sal ic oock bekennen voor mijnen vader/
die in die hemelen is. Mer wie mi verlogent voor
die menschen/dien sal ic loghenen voor mijnen vadē
die in die hemelen is

Ghi en sult niet meynen/dat ic ghecomen ben
om vrede te seynden/opter aerdē/ic en bē niet ghe
comen om vrede te seynden/mer dat sweert/Wāt
ic ben ghecomen om den mensten te verwecken te
ghen sinen vader/ende die dochter tegen haer moe
der/ēn die huysurouwe des soōs/tegen die moed=
der huysurouwen/ēn die viāden der menscē/sul=
len zijn/zijn eygen huysgesinne.

Ēn wie sinen vader oft moeder meer bemindt
dan mi die en is mijns niet waerdich/ēn wie zijn so Luc xij
ne oft dochter meer bemint dan mi/die en is mijns
niet waerdich. Ēn die zijn cruis niet op hē en neēt
ēn volcht mi na/die en is mijns niet waerdich. Ēn
wie zijn leuen vint/die salt verliesen/ende wie zijn
leuen verliest om mijnen wille/die salt vinden

Ēn wie v ontfangt/die ontfangt mi/ēn die mi
ontfangt/die ontfangt den genen die mi gesonden
heeft/ēn wie eenen propheet/ontfangt in den naē
van eenen propheet die sal den loon eēs propheets
ontfanghen/ende wie eenen rechtuaerdigen men
sche ontfangt/in den naem van eenen rechtuaer=
dighen/sal den loon eens rechtuaerdighen ontfan
ghen Ende wye te drincken gheeft/eenen van de
sen alder cleynsten verachten menscen/alleen ee=
nen dronc cout waters/indē naem eens discipels
Voorwaer ic segge v ten sal hem niet onghelooent
bliuen

Hoe sant Jan sine discipulen tot Jesum sandt/Ende
hoe Jesus totten scaren van Joannes sprack Hoe Jhesus
die steden strafte/die gheen penitencie ghedaen en hadden
hoe Jesus dat sinen vader belidende was Ende hoe dat
den last ende gorreel Christe licht ende ghenoechlick is

Dat.xi.Capittel.

En de het is ghelchiet doen Jhesus vol E
eynt hadde sulcken ghebodē tot si=
nen twaelf discipulen ginc hi vā daer
voorts/om te leeren ēn prediken in
haer steden ✠ Ēn doen Joannes

vij.c verhoorde inden kercker die wercke Christi/sant
hi twee van sinen discipulen eñ dede hem seggen/
sijt ghi die gene die comē soude/ oft verbeyden wy
eenen anderen? eñ Jesus antwoorde haer/ Gaet
eñ boodtscapt Johāni wederomme wat ghi siet en
de hoort/ Die blindē sien/ eñ die croepelē wande-
len/ die maelaetse wordē gesuuert/ dye doue hoo
ren/ die dooden worden verweckt/ ende den armen
wort ghepreect dat Euangelie/ eñ salich is die dye
in mi niet verargert en wort
Ende doe dye wech ghingen/ begost Jesus te
sprekē totten volck van Joanne/ Waer om soe si
di wt gegaen inder woestine om te sien/ ist om eē
riet dat mettē winde beroert wort/ oft waer om
sidi wt ghegaen wildi euen mensce siē die met sach
ten cleederen ghecleet is Siet/ die sachte cleederen
dragen zijn in dye huysen der coningen/ oft waer-
toe sidi wtgegaen te sien/ wilt ghi euen Propheet
sien? Ja/ ic segge v dat hi meer is dan een Prophe
te/ Want dese is die ghene daer af ghescreuen is/
Siet/ ic seynde minen engel voor v/ die uwē wech
bereyden sal voor v
✠ Voorwaer ick segghe v/ Onder alle die ghe
B boren zijn van vrouwen/ so en is niet opghestaen
la dye meerder is dan Joānes Baptista/ Maer dye
ij.a de minste is/ int rijc der hemelē/ die is meerder dā
hi/ Maer van dye daghen Joannis Baptiste/ tot
noch toe/ soe lijdt dat rijck der hemelen ghewelt/
ende die ghewelt doen trecken dat tot haer/ want
alle Propheten ende die wet/ hebben ghepropbe-
teert tot Joannem/ ende ist dat ghijt wilt ontfan
vi d ghen/ hi is Helias die toecomēde is/ die oorē heeft
ij.c om te hooren die hoore
Maer bi wien sal ic dit geslachte gelijckē het is
gelijc dē kinderen/ die sittē op die marct/ eñ die ha
rē mede gesellen aenroepē eñ seghē/ Wi hebben v
gepepen eñ ghi en wout niet dansen/ Wy hebbē v
geclaecht eñ ghi en wout niet weenē/ Joannes is
gecomen/ noch etēde noch drinckēde/ Eñ si seggē
hi heeft dē duuel/ Die sone des menscē is gecomen
etende eñ drinckende. Eñ si seggē. Siet dē mēsce/
die een verslind eñ wijnsupper is/ die een ghesellē
der tollenarē/ eñ der sondarē is/ Eñ dye wijsheyt/
moet haer latē rechtueerdigē vā haren kinderen *
✠ Doē begonst Jesus te verwiten ende te straf
fen die steden/ in die welcke meest zijn wercke ghe
schiet waren/ Ende en hadden hem nochtans niet
C ghebetert/ Wee v Chorazin/ Wee v Bethsaidan/
c.b want warē in die stedē Tyrus ende Sidon sulcke
werckē ghescbiet/ die in v ghescbiet zijn/ si hadden
voor tijden in sacken eñ asschen penitentie gedaen
nochtans segge ic v/ dat den steden Tyro eñ Sidō
verdraechlijcker wesen sal/ in dē dach des oordeels
dan v Eñ ghi Capharnaum/ die totten hemel ver
heuen zijt/ sult totter hellen neder ghetrockē wor-
dē/ Wāt haddē inder stadt Sodoma dye wercken
D gesciet die in v gesciet zijn/ si stont noch huydē op de
sen dage/ Mer ic segge v/ dz dē lādē vā Sodomen
verdragelijcker zijn sal indē dach des oordeels dā v.*
✠ In dien tijden seide Jesus voort ende sprack
Jc dancke v vader HEERE des hemels eñ der aer
den/ dat ghi dit den wisen ende verstandighen ver
borgen hebt/ eñ te kennen gegheuen hebt den cley
nen ende dē simpelen/ Ja vader also heeftet voor
v behagelijc gheweest/ Alle dinghen zijn mi ouer
ghegeuen van minen vader/ eñ niemāt en kēt den
sone dā die vader/ noch den vader en kēt niemant
dan die sone/ eñ diēt die sone wil openbaren
Coēt tot mi/ alle die arbeydende eñ beladē zijt
eñ ic sal v vertroostē/ Neēt mijn joc op v/ eñ leert
van mi/ Want ic sachtmoedich eñ ootmoedich vā
herten ben/ ende ghy sult uwen sielē ruste vinden/
want mijn jock is soete eñ minen last is licht *

¶ Hoe die discipulē koren aeyren atē/ Hoe Jesus een ver
droochde handt ghenas Ende eenen beseten verloste/ En-
de eenen blinden ende stommé ghenas/ Hoe Jhesus den
Pharizeen dat teeken ghaf van Jonas ende vanden Mini
uiten Ende hoe Christus leerde wye zijn moeder eñ broe
deren zijn

Capittel xij ✠

In dien tijden ginc Jesus op den Sa A
both door een lant daer korē op stōt mar.ij.d
Eñ zijn discipulē waren hongerich/ Lu.vi.a
eñ begostē die korē aeyerē te plucken
eñ te etē/ Doē die Pharizeē dat sagē
sprakē si tot hem/ Siet/ v discipulen doen dat niet
en betaemt gedaen te wordē opten Saboth/ ende
hi heeft tot hem ghesept. En hebt ghi niet gelesen
wat Dauid dede? doen hi hongherde/ eñ die ghene
die bi hē warē? hoe dat hi ghinc int huys Goods/
eñ adt ghewijde broden/ welcken hem niet en be- i.re.xxi.b
taemde te etē/ noch ooc den genē die bi hem warē
mer alleen den priesterē/ Oft en hebt ghi niet ghe
lesen in dye wet/ hoe dat dye priesteren op die sabo
then/ den saboth in den tēpel brekē ende nochtans
sonder sonde zijn. Eñ ic segghe v/ dz in dese plaetse
is/ die ooc meerder is dan den tēpel/ eñ waert dat
ghi wist wat dat is (Jc heb een goet behaghen in
die ontfermherticheyt/ eñ niet in die offerāde/ soe en Numeri
sout ghi die ontschuldige niet verdoemt hebben * xxviij.d.
Die sone des menscen is een HEERE/ ooc ouer
den saboth/
Eñ Jesus ghinc voert van daer/ eñ quam in haer
scole/ Eñ siet/ daer was een mā/ die een dorre ver
droochde hant hadde/ eñ si vraechdē hem/ eñ spra
kē. Machmen ooc op die Saboth genesen/ op dat
si hē soudē mogē besculdigē/ Eñ hi heeft tot haer
gesept. Wie ister vā v/ die een schaep heeft/ eñ in ee
nē put optē saboth geuallē ware/ en sal hi dz daer
niet wt treckē/ hoe vele beter is dan een mensche B
vā een schaep/ hierom soe machmen wel op die sa
both goet doen/ Doē seyde hi tot dē mēsce Steect
wt v hant/ ende hi stac zijn hant wt/ eñ si weert we
der gesont/ ghelijc die ander hant
✠ Doē gingen die/ Pharizeē wt eñ hielden raet
tegē hē/ hoe dz si hē verdoē soudē. Mer Jesus dye
dit bekende is vā daer gegaē/ Eñ hē zijn ghevolcht
vele scarē des volcx/ eñ hi heeftse al genezē Eñ hy
heeft haer beuolē/ dat si hē niet opēbaer makē en
soudē/ om dat volbracht soude wordē/ dz door dē
propheet Esaias ghesprokē was seggēde/ Siet/ de
se is mijn sone diē ic wtuercorē hebbe/ eñ minen be
mindē/ in den welckē mijn siele een goet behagen Esa.xlij
heeft/ Jc sal minē geest settē op hem. Eñ hi sal den
heydenen dat oordel bootschappē. Hi en sal niet kri
ten/ noch roepē/ eñ niemāt en sal in die stratē zijn
stemme hooren. Dat ghequetste riet en sal hi niet
breken/ ende dat roeckēde vlasch en sal hi niet wt mat.iij.b
lesschē/ voor dat hi dat oordel wtworpē sal totter
victorien/ eñ die heydenē sullē in sinē naē hopen.*

Doen is voor hē gebracht een stom ende blint
mensche die vandē duuel besetē was/eñ hij heeft
C hem genesen. Also dz die blinde/eñ stomme beide
sprac ende sach/Ende alle dat volc verwonderde
hem ende seyden/En is dit niet die soone Dauid/
Maer die Phariseen dit hoorēde/seydē si/ Dese en
drijft die duuelen niet wt dā metter hulpe vā Bel
zebub/den prince der duuelen.
Maer Jesus bekennēde haer gedachtē/sprack
tot haer/Alle rijc dat tegen hem seluen gedeelt is
dat wort woest/ende alle stat oft huys dat teghen
hem seluen gedeelt is/en mach niet bliuen staē. Ist
dan dat een Sathan den anderē wt drijft soe is die
een duuel tegē den anderen gedeelt/hoe mach dā
zijn rijck bliuen staen? Ende is dat ick door Belse
bub die duuelen wtdriue/door wiē driuēse v kin=
deren dā wt? Daerom sullē si v richters zijn/ Mer
ist dat ic die duuelē door den geest Gods wt wor=
pe/so is immer dat rijc Gods ouer v gecomē.
Oft hoe soude yemāt mogen gaen int huis vā
eenē machtigē eñ hem zijn huisraet nemē/tē wa=
re dat hi te vorē dē machtigē ghebondē hadde. Eñ
dan zijn huys berouē ✠ Die met mi niet en is
die is teghen mi/ende die met my niet en vergadt
mat iij b die verstroyt/ Hier om segge ic v/Alle sonde eñ la=
lu.xij.d stering/sal den mensce vergeuen worden/ maer
blasphemie tegē dē geest/en sal niet vergeuē wor
den/eñ dye eē woort seyt tegē dē sone des mēscē/
dat sal hē vergeuen wordē/mer die tegē den heili
gen geest seyt/dat en sal hē niet verghēuē worden
noch in deser werelt/noch in die toecomende
Oft settet eenē goedē boō/soe wert dye vruch
te goet/oft settet eenē quaden boom/so wert dye
vruchte quaet/want wter vruchten/so wort den
boom bekēt/ Ghi geslachte der slāgē/hoe moech=
di goet spreken als ghi quaet zijt? Wandt waer af
dat herte vol is/daer af spreect dē mont/ Eē goet
mensce brēgt goet voort/wt sinen goedē schatte
Ende een quaet mensce/brengt quaet voort wt si
nen quaden scatte. Maer ic segghe v dat die men
schen sullen rekeninge geuen in den dach des oor=
deels/van eenen yegeliken onnutten woorde dat
si gesproken hebbē/Wt uwe woordē sult ghi ghe
rechtuaerdicht wordē/ende wt uwe woordē sult
Mar ghi verdoemt worden. *
viij.b. ✠ Doen antwoorden sommige vandē Scriuē
Lu.xi.d ende Pharizeē/seggēde/Meester wi woudē ger=
Jon.ij g ne een teekē van v sien/Ende hy antwoorde ende
[illegible] seyde/Dese valsche ende ouerspelige geslachte be
Jon b b geert een teekē/ende haer en sal gheen teekē ghe
iij.re.x b gheuen wordē/dan dat teekē van Jonas den pro
i.pal.x a phete/want gelijc Jonas ghe weest is/drie daghē
ende drie nachten inden buyc des walvisch/Alsoe
sal die sone des menschen drie dagē eñ drie nachtē
zijn int middē der aerden/Die luyden van Niniue/
sullen int oordeel opstaen met desen geslachte/eñ
sullē dat verdoemen/want si deden penitentie na
die predicatie van Jonas/Ende siet/hier is meer
dan Jonas/die Coninginne van oostlande sal op
staen inden ionxsten daghe met desen gheslachte/
ende sal dat verdoemen/wātse quam vanden eyn=
de der aerden om te hooren die wijsheyt Salomo
nis/Eñ siet hier is meer dan Salomon.
Als die onsuuer geest gegaen is wt eenen mē
sce/soe wandelt hy door dorre plaetsen/soekende
rust/eñ hi en vindt gheen/ende dan spreect hi/ Jck
sal weder keeren in mijn huys daer ic wt ghegaen
ben/ende daer comende/so vint hi dat ledich/met
bessemen ghekeert ende verciert zijnde/Ende dā
gaet hi ende neemt tot hem seuen ander gheesten/
die arger zijn dan hi/Ende dese inden mensce gaen
de/wonen daer inne/eñ het laetste van desen men=
sche wort arger dan dat eerste/Also sal oock desen
alder archsten/generatie ghescieden
Eñ Jesus noch sprekende totten scarē/Siet so
stonden sine moeder/eñ sine broederē daer buiten
begeerēde hē te sprekē/eñ een sprac tot hē/ Siet v mat
moeder/eñ v broeders staen buytē begherēde v te lu b
spreken/Eñ Jesus antwoorde dē ghenē dye hem
die bootscap ghedaen hadde. Wie is mijn moeder
eñ wie zijn mijn broederē? Eñ wtstekende zijn hāt
tot zijn discipulē/so heeft hi ghesprokē/Siet/dit is
mijn moeder/ende mijn broederen. Want so wie
den wille mijns vaders doet die indē hemel is/die
selue is mijn broeder/suster ende moeder *

Hoe Jesus in een scheepken den scharen sine parabolen exponeerde/Vanden sade Vanden oncruyde Vanden mostertsade/Vanden deesseme/Vanden schatte die inden acker verborghen was. Vanden peerlen. Ende dat elck propheet in zijn lant sonder eeren is.

Dat.xiij.Capittel ✠

N dien seluen dage ginc Jesus wten
huyse eñ sadt bider zee/Eñ bi hē zijn A
vele scarē des volcx vergadert/Also mar
dz hi in een scip ginc eñ sadt/Eñ alle lu.b.
die scarē stonden aendē oeuer der zee
Eñ Jesus heeft tot haer lieden door ghelijckenis
gesproken seggende/Siet het is een wtghegaen/
die ginc om te zaeyē zijn saet/eñ doē hi saeyde/ soo
vielen somige zadē bidē wech/eñ die voghelen zijn
gecomen/eñ hebbē dat op geten/Eñ die ander zijn
in steenachtige aerde gheuallen/daer het niet vele
eerden en hadde/eñ terstont zijn si wt ghesproten/
want se geen diepheit der eerden en haddē/Eñ na
dat die zonne op gegaen was/so zijnse verbrant/ B
eñ want se geen sterche wortelen en hadden so zijn
se verdoruet/Eñ die ander vielen onder die door=
nen/eñ die doornē zijn op ghewassen/eñ hebbense
verdruct/Ende die ander zijn gheuallen in goede
eerde/ende hebbē vrucht gegeuen/die sommighe mar iij
hondertfuldelic/die sommige sestichfuldelijck/eñ lu viij
die ander dertichfuldelijck/Wie ooren heeft om te
hooren die hoore
Ende zijn discipulē gingen tot hem ende spra=
ken/Waer om spreect ghi tot haer in ghelijckenis
sen? Jesus antwoorde eñ sprac. V is ghegeuen te
verstaen die verborgentheiden des rijcs der heme
len/Mer desen en ist niet ghegheuen/Want wie
daer heeft/dien sal gegeuē wordē/op dat hij ouer
vloedelijcken hebbe/Mer dye niet en heeft/vā hē esa.vi.
sal oec ghenomen worden dat hi heeft. Joā.xij
Daer om spreke ic tot hē door die gelijckenisse Acto
Want met siende ogē en sien si niet/eñ met hoo= xxviij.
renden ooren en hooren si niet/Wāt si en verstaen
niet/eñ die prophetie Esaye wort in haer vervult/
die daer seyt/Mettē ghehoore sult ghy hooren/eñ
ghi en sult niet verstaē/eñ met siēden ooghen sult
ghi sien/ende en sult niet sien/want dat herte van
desen volc is verhert/ende haer ooren zijn die ghe
worden om te hooren/ende haer ooghen zijn sla=

perich ghewordden/op dat si also niet eens metten oogen en sien/eñ metten ooren hooren / ende niet haer herte verstaen ende hem bekeerdē/op dat ick se ghesont make *

✠ Maer salich zijn uwe ooghen/datse siē / eñ uwe ooren datse hooren/Voorwaer ic segge u/vele pro
r. D pheten eñ rechtueerdige hebben begeert te siē /dz ghi siet/eñ en hebbēs niet ghesien/ende te hooren dat ghi hoort/eñ en hebbēs nz gehoort /Hier om so hoort nu dese ghelijckenisse van den ghenen die daer saeyt / Als yemant dat woort vanden rijcke
rci. Gods hoort eñ niet en verstaet /so coēt die quade ende neemt wech dat ghene dat int herte van dien menscē gesaeyt is. Eñ dit is dat daer aen dē wech
b. gesaeyt is. Mer dat saet / dat op steēachtige placē sen geuallen is/is die gene / dye dat woort hoort/ ende dat ter stont met blijschap ontfanct/mer ten heeft in hē seluen gheen wortel/maer het is alleen tijtlijck/als eenighe tribulatie oft veruolghinghe opstaet om des woorts wille /soe verargert hi ter stont/Ende dat onder die doornē gesaeyt is/dat is Als yemāt dat woort hoort /mer die sorghe deser werelt/eñ tbedroch der rijcdommen verdruct dat woort/ende wort onvruchtbaer. Maer dz in goe= de aerde gesaeyt is / dat is die gene die dat woort hoort ende dat verstaet / eñ dā ooc vrucht bringt/ sommige hondfout/ maer dat sommighe tsestich= fout/eñ sommige dertichfout vrucht *

D Eñ Jesus heeft haer noch een ander ghelijckē nisse voorghelept eñ sprack. ✠ Dat rijck der he= melen is ghe eken eenen mensche/die op sinen ac ker gesaeyt heeft/goet saet. Mer doē die liedē slie pen so is gecomen zijn viāt / eñ heeft onder die ter we oncruyt gesaeyt/ende is wech ghegaen. Doen dat cruyt gewassen was/ende vrucht brachte/soe openbaerde hem ooc da toncruydt /Doe quamen die knechten totten vader des huysgesins eñ spra= ken /here en hebt ghi nyet ghoet saet in uwen ac= ker ghesaeyt/waer af heeft den acker dā oncruyt? eñ hi sprack/dat heeft een viant ghedaen. Doe sey dē die knechten/Wildi dan/dat wy gaen ende dat oncruyt vergaderē/hi sprac/Neen op dz ghy dye terwe niet mede wt en pluct/ als ghi dat oncruyt verghadert/laetse beyde te samen wassen/ totten oogst/eñ in den tijt des oogst soe sal ic dē maeyers
rci. seggen/Vergadert eerst dat oncruyt eñ bint dat in bondelkens/om dat te verbernē/maer dye ter= we vergadert in mijn schuere *

Een ander gelijckenisse seyde hy hem voor/eñ sprac. ✠ Dat rijc der hemelen is ghelijc den mo staert saede/dat een mensche nā/ eñ ghesaeyt heeft in sinen acker/dwelc dat minste is onder alle saden mer alst op wast/soe ist dz grootste onder die cruy= den /ende wert een boom/also dat die vogelen des
C hemels comen ende wonen onder zijn tacken

Een ander ghelijckenisse heeft hi ooc haer lye= den geseyt. Dat rijc der hemelen is gelijc den dee= seme dwelc een vrouwe nam ende mengde dat in drie maten meels/soe langhe/tot dat al door ende door versuerde

Alle dese heeft Jesus totten scarē des volcx in
arci. gelijckenissen gesprokē/ende sonder ghelijckenisse
ud. en heeft hi niet tot hem gesprokē/ op dz volbracht soude worden dat door den propheet ghesproken is/die daer spreect. Ick wil minen mont opdoē in gelijckenissen ende wil wtspreken die verborgent heit vanden beginne der werelt *

✠ Ende doe liet Jesus die scharen van hem eñ Psalmo
quam thuys/ende zijn discipulen quamen tot hem lxxvi
eñ sprakē/Segt ons die gelijckenisse vādē oncruy de op den acker / Eñ Jesus antwoorde eñ sprack tot hem/die daer saeyt goet saeyt/is des menschen sone/dē acker is die werelt/ende dat goet saet zijn die kinderē des rijcx/ dat oncruyt zijn die kinderen des boosheyts/ende die viant diet saeyt is dye duy= uel/ende dē oogst is dat eynde der werelt/ende die maeyers zijn die enghelen /eñ ghelijckmen dat on cruit wtroeyt eñ metten vuere verbrant /also salt ooc ghescien in dat eynde der werelt. Dan sal dye soon des menscen zijn engelen seynden/eñ si sullen vergaderen wt sinē rijc alle argernisse/ eñ allē dye ghene die onrecht doen/ende sullēse in dē ouen des vuers worpē/daer sal zijn huylinge eñ crijselinghe der tanden. Dan sullen die rechtueerdige menscen blincken ghelijc die zonne/ in haers vaders rijcke/ die ooren heeft om hooren die hoorē *

✠ Wederom dat rijc der hemelen is gelijc den scatte die in eenē acker verborgen is / welcken een mensce geuondē hebbende/ verborgen heeft ende door blijschap die hi daer af heeft /so gaet hi eñ ver coopt alle dat hi heeft/eñ coopt den acker.

Voort meer/is dat rijc der hemelen ghelijck ee nen coopmā die goede peerlen sochte/eñ doe hi eē costelike peerle geuondē hadde/ghinc hi ende ver cocht alle dat hi hadde/eñ cocht die peerle.

Wederom/dat rijc der hemelē is gelijc een net te dat geworpen is inder zee / daermen alderhan= de gadinghe van visschen mede vangt /dwelck ver uult zijnde si optrecken opten oeuer/eñ sitten /eñ verghaderen die goede visschen in haer vaten/mer die quaden worpen si wech /also salt geschien int eynde deser werelt / Die enghelen sullen wt gaen eñ die quade scheyden van die rechtueerdighe /eñ sullense in den ouen des vuers worpen/daer sal zijn E
weeninghe eñ crijselinge der tanden

Ende Jesus sprack tot haer/hebt ghi alle dese Mar. vi
verstaen? Si spraken Ja wi HEERE/Eñ doe heeft b/eñ xxv
hi ghesprokē /Daeromme so is elc schriftgeleerde die totten hemelrijcke geleert is/die is ghelijc een Marci.
vader des huysghesins /die wt sinen schatte voort vi.a
brengt dat nieuwe eñ dat oude Lu.iiij.d

Ende het is ghescheet/doe Jesus dese gelijcke nisse geeyndt hadde/dat hi van daer ghegaen is/eñ
quam in zijn lant/ ende leerdese in haer scholē/ Al= Jo. vi.c
so dat si hem verwonderdē/eñ spraken / Vā waer
coemt desen dese wijsheyt eñ macht Is dese niet Jo.iiij.f
een timmermās sone ?en heet niet zijn moeder Ma ria /ende zijn broeder Jacob/ende Joses/ende Si mon eñ Judas/eñ en zijn alle zijn susterē niet bi ons Van waer coēt hē dā dit alle/eñ si argerdē hair aen hē Ende Jhesus heeft tot haer ghesproken / Een propheet en is nerghent weynigher gheacht dā in zijn lant eñ thuis eñ bi die sine/ Eñ Jesus en heeft daer niet veel teeckenē gedaen om haer ongeloue

¶ Hoe sint Jā Baptista onthooft wert Hoe viif duysent mannē met viif broden eñ twee visschē gespiist werden Hoe Jesus opter zee wandelde Ende hoe hi Petrum verloste die bina verdronc

ken was Hoe Jesus int lant Genesar vele cranc-
ke menschen genas   Dat.xiiij.Capittel. ✱

N dien tijden heeft Herodes Tetrar
cha gehoort dye fame Jesu/ en heeft
A matt. vi. b / lu. iij. d / lu. ix. a. tot sijn knechten gesproken/ Dese is
Joanes Baptista/ hi is vanden dooden
opghestaen daerom/ so is sijn doe so
crachtich want Herodes hadde Joanne gevangen/
ghebonden en vast geset in een ghevanckenisse om
Herodias/ die eē huysvrouwe was vā Philippus
sinen broeder/ want Joannes seyde tot Herodes
Het en is v niet geoorlooft haer te hebbē/ en Hero
des hadde hē geerne doot/ mer hi ontsach dē volc
ke/ want si hem voor eenen propheet hielden
Doen Herodes sinen Jaersdach beghinc/ doen
danste dye dochter Herodiadis int midden voor hē
allen/ en dat behagede Herodes wel/ waer omme hij
haer geloofde met eenen eede/ hi woude haer ghe
ven al dat si eysschen mocht/ En dese dochter te vorē
van haer moeder onderwesen / heeft ghesproken
Geeft mi hier in een schotel / dat hooft van Joan-
nes baptista/ En die coninc wort bedroeft Noch
tās om sinē eedt/ en om die gene die met hē ter ta
felē etende waren/ heeft hi bevolē haer dat te ghe
uen/ en sant en liet Johannem inder gevanckenis
se onthoofdē/ en Joannes hooft weert gebracht in
een scotel/ En het is ghegevē der ionckfrouwē/ en
si bracht haerē moed'/ En Joānes discipulē sijn ge
comē/ en hebbē sijn lichaē wech genomē en dat be-
gravē/ en quamē en hebbē Jesum dat gebootscapt
B Doē Jesus dat hoorde/ so is hi daer gegaen in
mat. vi. d / lu. ix. b. een schip/ in een woestine alleene/ en doe dat volc
dit hoorde/ so sijn si hē na gevolcht te voete wt dye
steden/ en Jesus ghinck et voor ende sach dat gro
te volc/ en hi ontfermde haer/ en heeft hair crāckē
ghenesen/ En des avonts quamē sijn discipulen tot
hem/ en spraken Dese plaetse is wilt en woest / en
die nacht coemt aen/ laet dat volc van v/ dat si in
die casteelē oft dorpen gaē/ en hen spijse copē. Mer
Jesus heeft tot haer gesprokē/ het en is niet van
node dat si gaen sullen/ geeft ghi haer te eten. En
si hebben tot hem ghesproken. Wy en hebben hier
maer vijf broden/ en twee visschen/ en Jesus sprac
brenct se hier tot mi/ ende hiet die scaren sitten opt
gras / en nam die vijf broodē / en twee visschen / en
sach op ten hemel en heeft se ghesegent/ ende brac
die brooden/ ende gaf se sijn discipulen ende die dis-
cipulen gaven se dē volke/ ende si aten alle ende sij
versaet/ en namē wech dat overbleef vanden broc
ken/ twaelf korvē vol/ Ende die daer ghegheten
hadden/ waren bi vijfduysendt mannen sonder die
vrouwen ende kinder
✱ Ter stont hier na heeft Jesus sijn discipulen
geboden int schip te ghaen/ en voor hē weder over
te varen/ so langhe dat hi die scharen ghelaten sou
de hebben/ Ende Jesus dat volck ghelaten hebbē
C de/ is eenē berch opgeclommen alleen om te biddē
en des avonts was hi daer alleene/ ende dat schip
was int middel vander zee/ en leet noot vanden ba
ren der zee/ want den wint was hair contrarie En
de inder vierder nacht wake quam Jesus wande-
len/ opter zee tot sijn discipulen Ende die discipulē
siende hē opter zee wandelende/ sijn verschrict ghe-
worden seggende/ Ti is een schijnsel/ ende eē van
taste/ en van vreese/ so hebbē si luide geroepē Mer
ter stont heeft Jesus tot haer gesproken/ en seyde/
Hebt betrouwen/ Ic bent/ en vreest niet
Maer Petrus antwoorde hē ende sprack HE D
RE/ bistu so gebiet mi tot v te comē op die wate-
ren/ ende hi seyde Coemt hier/ Ende Petrus trat
wten scepe/ ende ginc op dat water om tot Jesum
te comen. Mer siende eenen stercken wint/ werdt hi
veruaert ende begonst te sincken/ so riep hi seggen
de/ HERE helpt mi/ En Jesus ter stont sijn hant
wt steckende heeft hē ghegrepen en sprack tot hem
O du cleine van geloove/ waer om hebt ghi getwi-
felt? En als si in dat scip waren ghegaen ruste hem
dē wint/ En die int schip waren sijn ghecomen/ en mar / lu.
vielen voor hem neder/ segghende/ Warachtelijck
ghi sijt die sone Gods En doen si over gescreept wa
ren quamen si in dat lant Genazareth/ Ende doen
hem die mannen van die plaetsen kendē hebben si
wt ghesonden int geheel lant dat daer omtrent ge
legen was/ en hebben voor hem gebracht/ alle die
cranc waren/ En si hebben ghebeden/ dat si alleen
dat wtersten van sinen cleede mochtē raken/ en al
le die ghene die dat raecten werden gesont ✱

Vandē handē te wasscē Dat dē menschen niet
en besmet het ghene dat door sinē mont in hē coēt
Hoe Jesus die dochter der vrouwen Sirophenis
se vanden duvel verloste. Hoe Jesus bider zee vā
Galileen blinde ende crepelē ghenas Hoe Jesus
met seuen broden ende luttel visscē vierduysent mē
schen versade   Dat xv. Capittel/ ✱

Oē quamen tot hē die schriftgheleer A
den en pharizeen van Jerusalem seg- marc
gende/ Waer om overtreden v disci- exo.
pulen die insettinge der ouderē/ wāt Deu
si en wasschen haere handen niet als
si broot eten/ Hi antwoorde ende sprach/ tot hem
Waer om overtreet ghi dan Gods ghebot omme
uwer instellinge wille Want God heeft geboden
Eert vader en moeder/ en wie sijn vader oft moed'
vloect/ sal die doot steruen/ en ghi segt En yegelic
soude segghen/ tot vader oft moeder. Het is God
ghegeven dat v soude vā mi te profiten comen/ en
daer af comet/ dat niemandt sinen vader/ oft moe-
der eeret/ en alsoe hebt ghi dat gebot Gods te nie
te gemaect om uwer instellinge O ypocriten Esa
yas heeft vā v recht gepropheteert/ segghēde. Dit
volc genaket mi metten monde/ en eeren my met
ten lippen/ maer hair herte is verde vā my/ mer sy
dienen mi te vergeefs/ als si leeren alsodanighe le-
re/ dye anders niet dan menschen ghebodon en sijn
En Jes⁹ riep dz volc tot hē/ en sprac / Hoort toe
ende verstaet. Dat ten monde ingaet/ en maect dē
menscen niet onreyn/ Maer dat wt dē monde gaet
besmet den menschen.
Doe ghinghen sijn discipulen tot hem en spra- B
ken/ weet ghi oec dat die pharizeen hem argerden
doe si dat woort hoorden? Jesus antwoorde ende
sprac. Alle plantinge dye mijn hemelsche vader nz
gheplant en heeft/ sal wt gewortelt worden/ laetse
varen si sijn blint/ ende leyders der blindē/ Maer
als deen blinde den anderen leyt/ so vallen si beyde
inden put.
Doe ātwoorde Petrus en sprack tot hē/ bediet
ons dese gelijckenisse/ en Jesus sprac tot hē / Sijt
ghi dan ooc noch sonder verstant? en vnstaet ghy

niet/ al dat ten monde ingaet/ dat gaet inden buyc/
en wert door dē natuerlijcken ganc wtgeworpen/
mer wat tē monde wtgaet/ dat coēt wt der herten
en dat maect den mensce onreyn/ want wt der her
ten comē quade gedachtē /dootslaghen / ouerspe=
len/ onsuuerhedē/ dieuerie/ valsche getuygenissen/
lasteringhen dit zijn die dingen die dē menscen on
suuer maken/ mer met onghewasschen handen te
eten/ en besmet den mensche niet *
✠ En Jesus ginc wt van daer/ en is ghewecken
in die lādē Tyri/ en Sidonis. En siet. Een Cana=
neesche vrouwe /ghinc wt den seluē eynden/ en ge
moete hem/ en riep hē na en sprac/ Ach HEERE/
ghi sone dauid/ ontfermt v mijnder / Mijn dochter
heeft eenen boosen duuel in/ En Jesus en heeft haer
niet eē woort gantwoort / En zijn discipulē zijn tot
hem ghegaen en baden hem en sprakē /Verlaetse
doch van v/ wāt si roept ons na/ Mer hi antwoor=
de en sprac/ Ic en bē niet gesondē dā allēe tottē ver
loren scapē des huys vā Israel. Mer si quā / ende
viel voor hē neer/ en sprac/ HEERE helpt mi/ Mer
hi antwoorde en sprac/ Het en is niet goet datmen
den kinderen hair broot neme/ ende worpent voor
die honden. Ende si heeft gheantwoordt. Dat is
waer HEERE/ maer die hondekens eten van den
brocken/ die van haerder heerē tafelē vallen Doen
antwoorde Jesus en sprack tot haer. O vrouwe/
groot is v geloue /v geschiede alsoe ghi wilt/ En
haer dochter wert gesont in die selue ure. *
En Jesus ginc van daer voort/ en is ghecomen
bider zee vā Galilea/ ende clam op eenē berch en=
de is daer geseten. En tot hē quā veel volcx /ende
brochtē met haer/ lamme/ blinde/ stōme/ crepele/
ende veel ander/ en worpē se Jesu voor die voeten
en Jesus heeftse ghenesen/ also dat die scaren haer
verwonderde doen si saghen dat die stomme spra=
ken die crepelē/ ghesont waren/ die lāme ginghen
die blinde sagen/ ende preesen God van Israel
✠ En Jesus/ riep zijn discipulen tot hem /ende
sprac. Mi iamnert des volcx/ want si nu wel drie
daghen bi my ghebleuē zijn/ ende en hebben niet te
eten/ en ick en wilse niet hongherich/ van mi laten
op dat si niet en versmachten onder wegen/ Doen
seydē zijn discipulē tot hem / Van waer soude ons
inder woestine so veel broots toecomē /dat wi soo
groten volc versaden souden/ En Jesus sprac tot
haer/ Hoe vele broodē hebt ghi/ en si hebbē ghespro
ken/ Seuē en luttel visschkens / Ende hi beual dat
volc neder te sittē opter aerden/ en nam dye seuen
broodē en visschkens /dāckende /brac se ende gaf se
zijn discipulen / en zijn discipulē gauense dē volcke
En si hebben alle ghegeten en zijn versaet gewor=
den/ En si hebbē wech genomē van den brocken/
seuen volle korfuen/ Ende die daer ghegeten haddē
waren vier duysent mannē / wtgenomen die vrou
wen ende die kinderen * Ende Jesus die scare
achter gelaten hebbēde /is in een schip gegaen /en
is gecomen in die eynden Magdala

Vā die leeringe der Phariseen Hoe Jesus
sprac/ dat hi zijn kercke timmeren soude op die be
lidinge des geloofs. Hoe Petrus na zijn belidin
ghe van Christus gestraft wert/ En dat een yege
lijc zijn cruys dragē moet/ die Christum na volgē
wil/ En dat die sommige die doot niet siē en sullen
voor dat si den soon des menscen in sijn rijc sien.

Dat.xvi.Capittel ✠ A

Nde die Phariseen zijn mett ē Sadu
ceen tot Jesum ghecomē /hem temp
terende / En baden hem dat hy haer
een teeken wten hemel toonen wilde
Mer hi antwoorde ende sprack. Des
auonts segt ghi. Het sal claer en schoon weder zijn/
wāt den hemel is root/ en des morgēs soo spreect
ghi/ Het sal huden onweder zijn / want den hemel
is root ende doncker / O hypocriten/ ghi kont dye Marci. viij.b
ghedaente des hemels oordeelen/ kont ghi dan ooc
nu die teekenē deser tijt oordelen/ Dese quade ouer Ion. vi.d.
speelige generatie begeert een teeken / ende gheen
teeken en sal haer gegeuen worden/ dan dat teekē Luc.
Jone des Prophetē En hi verliet se en ginc wech viij.d.
Ende doen zijn discipulen ouer ware geuaren/
soe hadden si vergheten broot met hen te nemen/
Mer Jesus sprac tot haer / Siet toe / ende wacht Joā.vj.a
v van den deesseme der Phariseen/ en Saduceen/
So dachten si in haer seluen/ seggēde. Dat salt zijn
wāt wi gheen broot met ons ghenomen en hebbē Marci.
Doe dat Jesus bekende/ heeft hi tot haer ghespro viij.a.
ken/ Wat becommerdi v/ O ghi cleyn vā geloue Luc.xij.b
dat ghi gheen broot en hebt / verstaet ghi noch nyet? B
ghedenct ghi ooc niet / vā die vijf broodē daer vijf
duysent menschen toe waren/ ende hoe vele koruen
ghi wech droecht ooc niet aē die seuē broodē daer
vier duisent mannen toe waren/ en hoe vele koruē
dat ghi wech droecht/ Hoe verstaet ghi dan niet/ dz Marci.
ic v dat nu en segge vā broode/ Wacht v vādē dee= viij.c.
seme der Phariseen/ ende der Saduceen. * C
En doē verstonden si dat hi niet geseyt en had= Joā.vi.
de te wachtē vā dē deesseme des broots mer voor g
die leeringe der Phariseen en Saduceen Luc.ix.c
✠ Doen quam Jesus in die deelen van den lan= Marci.
de van Cesarien Philippi/ ende vraechde zijn disci= viij.d.
pulen ende sprac / Wien seggen die lieden te zijne/
den sone des menscen? En si spraken / Dye sommi
ghe segghen/ dat ghi zijt Joānes Baptista / die an
der dat ghi Helias zijt /ende die ander Jeremias/
oft een vanden Propheten / Ende Jesus sprac tot
haer/ wie segt ghi dan dat ick ben / Doen antwoor
de Simon Petrus ende sprack/ Ghi zijt Cristus/
des leuēdē Gods soon/ Jesus antwoorde en sprack
tot hem/ Salich bdij/ Symon Jonas soon / want
vleesch en bloet dē dat niet gheopenbaert en heeft/
mer mine vader inden hemel. En ic segge v ooch
ghi zijt Petrus/ ende op desen steē sal ic timmeren
mijn ghemeynte. En die poorten der hellē en sullē
teghen hem gheen macht hebbē/ ende ic wil v ghe
uen die slotelen des hemelrijcx. En alle dat ghi bin
den sult opter aerden/ sal ooc inden hemel ghebon
dē zijn/ Ende alle dat ghi ontbinden sult inder aer= Marci.
den dat sal inden hemelen ontbonden zijn * viij.d
Doē verboot hi zijn discipulen / dat zijt niemāt Luc.ix.e
seggē en souden/ dat hi Jesus Christus was/ Van
desen tijdē voort so begost Jesus sinen discipulen
te kennē te geuen/ dat hem van node was te gaen
tot Jerusalem / ende vele lijden vanden ouderen/
ende vāden princen der Priesteren / ende vanden
Scriuen / ende gedoot werdē ende opten derden
dach verrijsen / Ende Petrus hē ter sidē nemende
begost hem te berispē seggēde / HEERE /zijt doch
v seluen genadich /niet en moet v dz geschiedē / En

Jesus keerde hē ōme eñ sprac tot Petrum. Gaet
wech Sathanas/ghi zijt mi hinderlic/wāt ghi en
Marci. smaect niet dat Godlic mer dat menschelic is
viij. d. Doē sprac Jesus tot sinē discipulē/ ✠ Wilt
Luce mi yemant nae volgen die versake hē seluē/eñ ne
me op hē zijn cruys/eñ volge my na/Wāt wie zijñ
leuen wil behoudē die salt verliesen/mer wie sijn
leuen verliest/om minē wille / die salt vinden/Eñ
Luce. wat sout batē eenē mensce/dat hi die geheele we=
xvij.g. relt gewonnē had/als hi schade aē zijn siele lijt/oft
wat cā eē mensce gegeuē/daer hy zijn siele weder
Marci. mede sal mogē lossen? Wāt het is toecomēde /dat
vi.a. die sone des menscē comē sal in die heerlicheit zijns
luc.ix.d. vaders met sinē engelē. Eñ dā sal hi eenē yegelijckē
lonē na sine werckē Voorwaer ic segge v/Datter
sommige hier staē/die den doot niet smakē en sullen
voor dat si dē soon des menscē siē comē in zijn rijc.*

Hoe Jesus opten berch vā Tabor/sinē discipu
len hē vertoonde. Eñ dat Helias nv gecomē was
eñ niet ontfangen was opēbaerde hi. Hoe hi eē
kint ghenas/dat metter mane ghequelt wert Hy
leert dat een mostert saet groot is /Eñ vandē pē
ninc/die in eēs visschs mōt vōdē wert.ca.xvij ✠

mar.ix.a. Ende na ses daghē nam Jesus met hē
lu.ix.d. Petrum/Jacobū/eñ Joannē sinen
broeder/eñ heeft dese besiden afghe
leyt op eenē hogen berch/ende hy is
voor haer verclaert/ eñ zijn aēschijn
heeft ghblinct gelijc die zonne/eñ zijn cleederē zijn
wit gewordē/als een licht/Eñ siet/ daer vtoonde
hem Moyses eñ helias met hem sprekēde /Ende
Petrus ātwoorde eñ sprac tot Jesū/ HERE tis
ons hier goet te zijn/Wildi latet ons hier maken
drie tabernakulē/v eene/Mosi eene/ende Helye
eene/eñ hi noch sprekēde/Siet/ eē lichtēde wolc=
ke heeft haer omscenē/Eñ siet/wter wolcke quā
een stemme seggende. Dit is mijn beminde sone/
inden welcken ic een goet behagen hebbe/Hoort
B hem/Doen dat die discipulen hoorden/so vielen si
mar.ix.b op haer aensicht/eñ zijn zeer veruaert gewordē/
Eñ Jesus ginc tot hē/eñ heeftse geraect/eñ sprac
Staet op/ eñ en wilt niet vreesen Mer doē si haer
ogen opheuē/sagen si niemāt dan Jesum alleen.

Eñ doen si neder ginghen/vanden berghe/ge
boot haer Jesus seggende. En segt nyemāt dit vi=
sioen/voor dat die sone des menscen vander doot
op ghestaen is. *

✠ Eñ zijn discipulē hebbē hem geuraecht ende
sprakē. Waerom sprekē dan die scriftgheleerden
dat Helyas eerst moet comen/Ende Jesus andt=
woorde haer ende sprac. Helyas sal ymmer door
C sinē toecomst alle dingen in sinē rechte weō brin=
gen/Eñ ic segge v /dz Helias nv gecomē is /eñ en
hebben hem niet bekent/mer hebben aen hem ge
daen dat si gewilt hebben/eñ also sal oock die so=
ne des menscen lijden moetē vā hē Doen verston
den die discipulen dat Jesus van Joannes Bap=
tista tot haer ghesprokē hadde

Eñ doen si totter schare des volcs quamē/soe
ghinc tot hē een mensche eñ boechde zijn knien te
ghen hē/eñ sprach/ HERE /ontfermt v ouer mijn
nen sone/want hi maensiec is/eñ heeft een swaer
lijdē/wāt hi valt dicwils int vier/eñ in dat water
eñ ic hebbe hem voor dinen discipulen ghebracht
eñ si en consten hem niet genesen. Jesus antwoor
de eñ sprac/O ghi ongelouige eñ verkeerde aert/
hoe langge sal ic bi v zijn? hoe lange sal ic v lijden? Lu.ix.
Brengt desen hier tot my Eñ Jesus heeft desen
duuel berispt/ende hi is vit hem gegaen/eñ tkint
wort gesont in die selue vre *

Ende doen quamē zijn discipulē int heymelick
tot Jesum ende sprakē/ Waer om en conden wi
dē duuel niet vit driuē? Jesus ātwoorde/eñ sprac.
Om uwer ongelouicheit/want voorwaer segge
ic v/hadt ghi ghelooue/gelijc een mostertsaet/ eñ
sout seggen tot desen berge/gaet van hier / soe sal
hi wech gaen/eñ v en sal niet onmogelic sijn/Mer
dese aert der duuelen en wort niet wtgedreuē dan
door bidden ende vasten/

D Eñ doen si int lant vā Galileen verkeerden so
mar. heeft Jesus tot haer gesprokē/Het is toecomēde
lu.ix. dat die sone des menscen gheleuert sal worden/in
die handen der menschē/eñ si sullen hē dooden/eñ
hi sal ten derden daghe verrisen/ende si zijn vter
maten seer bedroeft ghe worden

✠ Doen si nv tot Capharnaum quamē/so zijn
tot Petrum gecomen die chijns penningē/te ont
fanghē eñ sprakē/Plach v meester niet den chijns
penninc te geuen? Petrus sprac/Ja hi/Eñ doē hij
int huys quā/so voorquam hem Jesus segghende
Simon wat dunct v? Van wiē nemē die coningen
der aerdē tol oft chijns /van haer kinderē/oft van
den vreemdē/ende Petrus sprac tot hem /vandē
vreemdē Jesus heeft tot hem ghesegt/ Daer om
so zijn die kinderen vrij /maer op dat wi haer niet
en argheren soe gaet totter zee /ende worpt daer
in een angel/eñ den eersten visch die op coemt/die
neemt/ eñ als ghi sinen mont op doet/soe sult ghi
daer inne vindē eenen haluē gulden / diē sult ghy
nemen/eñ geeften voor mi eñ di *

¶ Vander ootmoedicheit eēs kints Datmē dye
kinderen niet versmaden en sal/Hoe dat wi onsen
broeder straffen sullen Dat wi malcanderē verge
uen onse misdaet Eñ vanden genen die zijn mede
ghesellle ouerlaste/om hondert penningen die hi
hem sculdich was Dat.xviij. Capittel. ✠

Op die selue tijt quamē tot Jesum zijn
discipulen/eñ seydē. Wie is doch die
meeste int rijc der hemelē? Eñ Jesus
riep een kint tot hē/eñ sette dat mid=
A dē onder haer ende sprac. Voorwaer
ic segge v /ten si dat ghi v om keert/eñ wert gelijc mat.ix.
kinderkens/so en sult ghi int rijc der hemelen niet lu.ix.
comen /Hieromme een yegelijc die hē seluē verne
dert gelijc dit kint/dese is dye aldermeeste int rijc
der hemelē /Eñ wie ontfangt alsulckē kint in mi mat.ix.
nē name die ontfangt mi/Eñ wie eē vā desē min= Luce
stē vargert/die in mi ghelouē/diē waer beter/dat xvij.a
een molensteē aen sinē hals gehangen werde/eñ
dat hi int diepste der zee verdroncken werde

Wee der werelt van aenstotinge oft verarger
nisse Eñ tis vā node datter argernisse comē Mer
wee den menscen door den welcken die argernisse Marc.
coemt. Mer ist dat v dijn hāt oft dijn voet argert
so snijt dien af/eñ worpten vā v/het is v beter dat
ghi totten leuē crepel oft verleemt ingaet/dā twe
handen oft twe voeten hebbende/in eewich vier
ghewnorpen wordt. Ende ist dat v dijn ooghe

argert/treckse wt/eñ werptse van v / het is v beter
dat ghi met eené oge int leuẽ coẽt/dã dat ghi twee
ooghen hadt/eñ woꝛt int helsche vier gewoꝛpen.
Siet toe/dat ghi niet en veracht eenen van de=
sen cleynen/wãt ic segge v/haer engelẽ siẽ altijt dat
aensicht mijns vaders/die in die hemelen is. ✱
r.b Wãt die sone des menschẽ is gecomẽ salich te ma
.a ken dat verloꝛẽ was. Wat dunckt v: waert datter
yemãt hõdert scapẽ hadde / eñ eẽ van dese schapen
dwalẽde ware / laet hi niet die negenentnegentich
scapẽ op die bergẽ/eñ ga et eñ soect dat eẽ scaep dat
vdoolt is/eñ ist dat geualt dat hijt vint/Vooꝛwaer
ick segge v/dat hi hẽ dan meer verblijt van dit een
scaep/dan van die negenentnegentich schapen/die
niet gedoolt en hebbẽ. Also en ist ooc den wille niet
van uwẽ vader/die in die hemelẽ is/datter een van
desen cleynen vergae.
ŋ a ✠ Ist sake dat v broeder in v sondicht/soe gaet
oꝛ. eñ straft hem tusschen v eñ hem alleen. Ist dat hi v
hooꝛt/so hebdi uwen broeder gewonnen/maer ist
A dat hi v niet en hooꝛt / soo neẽt met v noch een oft
twee/op dat indẽ mont van tween oft drien getuy
gen/alle wooꝛt staẽ mach / Ist dat hi die niet en ho
ret/so segget der gemeynten / mer ist dat hi die ghe
meynte niet en hooꝛt/so hout hẽ als een heydẽ / eñ
opẽbaer sondaer. Vooꝛwaer segge ic v/wat ghi op
xxc ter aerdẽ bindẽ sult/sal ooc inden hemel gebonden
zijn/eñ wat ghi ontbindẽ sult opter aerden/sal ooc
indẽ hemel ontbondẽ zijn. Vooꝛt segge ic v. Ist dat
twee vã v met malcãderẽ ouercomen opter aerdẽ
van alle dingen dat si begeren / dat sal haer geschie
den van mijnen vader die in die hemelen is. Want
waer twee oft drie vergadert zijn in mijnen naem
daer ben ic int middel van haer.
Doen ginc Petrus tot Jesum eñ sprac/HEE
ŋ a RE/hoe dicwil moet ic dan mijnen broeder verge
uen: Ist genoech seuen werf: Jesus sprac tot hem/
Ick en segge v niet seuen werf/ mer tot seuentich
werf/ seuenwerf ✱
✠ Daeromme/so is dat rijck der hemelen ge
lijck ghewoꝛden eenen coninc/die met sinen knech
ten rekenen woude/ eñ doen hi begonst te rekenen
soo quam vooꝛ hem die hem schuldich was thien
duysent pondt/ Doen hi nv niet machtich en was
om die te betalen/so heeft zijn heere geboden/hem
te vercoopen/ende zijn huysurouwe/ende zijn kin=
deren/eñ alle dat hi hadde/om dat te betalen/doen
viel die knecht neder/ ende badt hem aen / eñ sprac
Heere/hebt patientie met mi/ick salt v betalen.
D Doen iammerdet den Heere des knechts eñ liet
hem los/ende hi heeft hem die schult ooc quijt ghe
schouden. Doen ghinck dese selue knecht wt/eñ hi
heeft eenen gheuonden van sinen mede knechten/
die hem sculdich was hondert penningen/eñ greep
hem aen ende woꝛoechde hem segghende/ Betaelt
dat ghi mi sculdich zijt/Doen viel zijn mede knecht
neder/eñ badt hem segghende/Hebt patientie met
mi/ende ick sal v betalen. Maer dese en heeft dat
niet willen doen/ Maer hi is wech ghegaen/ende
heeft desen in eenen kercker gewoꝛpen / tot dat hy
zijn schult betalen soude. Doen zijn mede knechten
dat sagen/ so zijn si seer bedroeft/ ende zijn gecomẽ
ende hebben haren Heere vertelt / al dat ghescbiet
was. Doen dede hem zijn Here vooꝛ hem roepen/
ende sprack tot hem. Ghi schalcke knecht Alle
v schult hebbe ick v vergheuen/wandt ghi mi gebe
den hebt. En sout ghi dan ooc niet v mede knecht
ontfermt hebben/ghelijck ick v ontfermt hebbe
Eñ zijn here wert tooꝛnich/eñ heeft hẽ dẽ pijnders
geleuert/tot dat hi betaelt soude hebben die gehele
schult. Also sal mijn hemelsce vader v ooc doen / ist
dat ghi niet en vergeeft van herten een yegelic sinẽ
broeder zijn gescbil. ✱

Dat eẽ mã zijn huysurouwe niet laten en mach
Datmẽ die ionge kinderẽ niet houdẽ en sal vãder
benedictie/Vandẽ gelubdẽ mensce / Dat den rijc
ken swaer indẽ hemel te comẽ is. Dat hi hondert
fout ontfangen sal/die hier alle dingen versaect. A

Dat.xix.Capittel. ✠

Ende tis geschiet doen Jesus dese re=
den geeynt hadde/ doen ghinc hy wt
Galileẽ/ eñ quam in die eynden des
Jootschẽ lants ouer die Joꝛdane/eñ
vele scarẽ des volcs zijn hẽ geuolcht
eñ hi heeft gesont gemaeckt.
Doen quamen die Pharizeen tot hem/ eñ temp
teerden hem/segghende/ Ist ooc recht dat hem een
man scheyde van zijn huysurouwe om eenigherley
ooꝛsake: Jesus antwooꝛde eñ sprac / En hebt ghy eph.v.g
niet gelesen/ dat hi/ die de menschen van beghinne Deute
gemaect heeft/die maecte dat een man eñ vrouwe xxiiij.a.
zijn soude/ eñ sprac/Daerom sal een mensche laten
vader eñ moeder/eñ zijnder huysurouwen aenhan
ghen eñ bi bliuen/eñ si twee sullen een vleesch zijn/
so en zijn si nv niet twe/maer een vleesch. Eñ daer
om en sal die mensche niet scheyden dat God te sa= mar.x.a
men geuoecht heeft.
Doen spraken si. Waerom heeft dan Moyses B
geboden te geuen eenen sceytbrief/eñ die huysurou
we te latẽ: Jesus heeft geãtwooꝛt/ Moyses heeft
om die hertheyt uwer herten toe gelaten te sceydẽ lu.xvi.d
van uwer huysurouwe. Mer vanden begin soe en
heeftet also niet geweest/Eñ ic segge v/so wie van
zijnder huysurouwen schevt (het en si om ouerspel
wille) eñ een ander trout/ die doet ouerspel. Ende
wie die afgesceyden trout /die doet ooc ouerspel.
Doen spraken zijn discipulen tot hem/ Staet die
sake eens mans also met zijnder huysurouwẽ/ So
en ist niet ghoet een huysurouwe te trouwen. Eñ
Jhesus sprac tot haer / Alle menschen en verstaen
niet dit wooꝛt/ mer alleen den genen diet gegeuen
is/want daer zijn sommige gesneden / die also van
haers moeders lichaem geboꝛen zijn / eñ daer zijn
sommige gesneden/die vanden menschen gesnedẽ
zijn/eñ daer zijn sommige die haer seluen gesneden
hebben/om dat rijc der hemelen. Eñ wie dit begrij
pen can/die begrijpt.
Doen zijn tot hem gebracht cleyne kinderkens
om dat hi zijn handen op haer leggen soude/eñ bid
den soude. Ende die discipulen hebben dese berispt
Mer Jesus sprack/Laet die kinderkẽs / eñ en wilt
haer niet verbieden tot mi te comen/want sodani=
ghen behooꝛt dat hemelrijcke toe. Eñ hi leyde zijn
hant op haer/eñ ginck van daer. mar.x.c
Eñ siet / een tot hem gaende/seyde tot hem goe lu.xviij.
de meester / wat sal ick goets doen / op dat ick dat b.
eewich leuen mach hebben/ Jesus sprac tot hem/
Waerom noemdi mi goet /niemant en is goet/dã
alleen die eenige God. Mer wilt ghy ten eewigen

C leuen comen/ so hout die gheboden. Dese seyde tot
hem/ welcke gheboden? Jesus heeft geseyt Ghi en
sult niet dooden/ Ghi en sult niet stelē/ Ghi en sult
mat.x.c geen ouerspel doen/ Ghi en sult geen valsce getuy=
lu.xviij.d genisse gheuē/ Eert vader eñ moeder/ Eñ hebt lief
eñ.xvij.d uwen naestē ghelijc v seluen. Die iongelinc sprack
tot hem/ Alle dese heb ick ghehouden van mijnder
ioncheden op/ wat ghebreect mi noch? Eñ Jhesus
sprac tot hem/ Ist dat ghi volcomen wilt zijn/ Soo
gaet eñ vercoopt al dat ghi hebt/ ende gheuet dē ar
men/ eñ ghi sult eenen schat hebbē inden hemel/ eñ
coemt eñ volcht mi na. Doen dese iongheling dat
woort hoorde/ so ghinc hi bedroeft van hem/ wāt
hi hadde veel goets.
mat.x.c Jesus sprac tot sinen discipulen/ Voorwaer seg=
ghe ick v/ dat een rijck mensche swaerlijc comē sal
int rijck der hemelen/ Eñ wederom segge ic v/ Het
Luce. is lichter eenen kemele door gat van eender nael=
viij.c. de te gaen/ dan eenē rijckē mensche int rijck Gods
te comen/ Doen dat die discipulen hoorden/ zijn sy
seer verwondert/ segghende. Wie mach dan salich
worden? Mer Jesus sachse aen eñ sprack tot haer.
Bi den mensche is dit onmoghelijc/ maer bi Gode
zijn alle dinghen moghelick.
D ✠ Doen antwoorde Petrus/ eñ sprac/ Siet/ wy
hebbent al achter ghelaten/ eñ zijn v na ghevolcht/
Wat sullen wi daer voor hebbē. Jesus sprac/ Voor
lu.xx.c. waer segge ic v/ dat ghi/ die mi na gevolcht zijt/ in
der weder gheboorten daer dye sone des menschē
op den stoel zijnder heerlicheyt sittē sal/ sult ghi ooc
sitten op die twaelf stoelen/ eñ oordeelen die twa=
mat.x.b lef gheslachten van Israel/ Eñ een yegelic die ach=
ter laet zijn huys/ oft broeder/ oft suster/ oft vader/
lu.xviij.f. oft moeder/ oft huysvrouwe/ oft kinder / oft acker
om mijns naems wille/ dye salt weder hōdertfout
ontfanghen/ eñ sal dat eewich leuen besitten. ✱
Mer vele die die eerste zijn/ sullen die laetste zijn/ eñ
die laetste sullen die eerste zijn.

Vander parabele der arbeyders/ die inden wijngaert ghe huert waren: Vanden kinderen zebedei/ Van die eerste sittinge aender taefelen/ Eñ van twee blinde die aen dē wech saten.

Dat.xx.Capittel ✠

A Dat rijc der hemelen is gelijc eenē va=
der des huysgesins/ dye wt ghinc des
morgens seer vroech/ om in sinē wij
gaert arbeyders te huerē/ eñ ouerco
men zijnde met sinē arbeyders/ elckē
dach om eenen penninc/ so sandt hijse in sinen wijn
gaert/ ende ghinc wt omtrent der derder vren / eñ
sach ander opter marct ledich staen / ende sprac tot
hen/ Gaet ghi ooc in mijnen wijnghaert/ ende dat
recht is/ sal ic v gheuē/ eñ si zijn gegaen. Noch eens
is hi wt ghegaen omtrent der sester eñ neghenster
vren/ eñ heeft desghelijc gedaen. Ende omtrent der
elfster vren is hi weder wt ghegaen/ eñ heeft an=
der gheuonden ledich staen / ende sprack tot hen/
Wat staet ghi hier ledich den geheelē dach? Si heb
ben tot hem gheseyt/ want ons niemant ghehuert
en heeft. Ende hi sprack tot haer/ Gaet henen ghy
B ooch inden wijngaert/ ende ghi sult ontfanghē dat
recht is.
Alst auōt wert/ so heeft die heere des wijngaerts
tot sinen procurator ghesproken/ roept die arbey=
ders/ eñ gheeft haer den loon/ ende beghint vandē
laetsten totten eersten. Doen quamen die omtrent
der elfster vre ghehuert waren / eñ hebben elck by
sonder den penninck ontfanghen/ Doen dye eerste
quamen meynden si/ dat si meer ontfanghē souden/
maer si ontfinghē ooc yegelic haren penninck/ Eñ
doen si die ontfinghen / so murmureerden si tegen
dē vad des huysgesins/ segghēde/ dese laetste en heb
ben maer een vre ghearbeyt/ eñ ghi hebtse ghelijck
ons ghemaeckt/ wi die den last des daechs/ eñ de hit
te ghedraghen hebben.
Hi antwoorde eñ seyde tot eenē vā haer/ Mijn
vrient/ ic en doe v geen onrecht/ en zijt ghi niet met
mi ouercomē om eenen penninck? Neemt dat v is
eñ gaet wech/ ic wille desen laetstē ooc gheuen ghe
lijc v. Oft en heb ic geē macht te doē (mettē mijnē)
dat ic wille. Siet ghi daerom scheel/ dat ick so goet
ben. Alsoo sullen die laetste die eerste zijn/ eñ dye eer
ste die laetste/ want veel zijnder gheroepen / maer
weynich wtuercoren. ✱
✠ Eñ Jesus ghinck op na Jerusalem/ eñ nam mat.
zijn twaelf discipulen alleen inden wech met hem/ lu.xii
eñ sprack tot haer / Siet wy reysen opwaerts nae mar.
Hierusalem/ eñ die sone des menschen sal geleuert lu.xv
worden den princen der priesteren/ ende den scriuē c.
ende si sullen hem veroordelen ter doot/ ende si sul
len hem leueren den heydenen om te bespotten/ eñ
om te gheesselen/ eñ om te cruycē/ eñ hi sal ten der
den daghe verrijsen ✱
✠ Doen is tot hem gecomen die moeder der a
kinderen Zebedei/ met haren sonen / eñ viel voor
hem neder/ biddende wat vā hem/ Eñ hi sprac tot
haer/ wat wildi? Si sprack tot hem/ laet dese twee
mijn sonē sittē in dijn rijcke/ dye een aen dijne rech
ter hant/ eñ dander aender slincker hant. Mer Je
sus ātwoorde/ eñ sprac/ Ghi en weet niet wat ghy
bidt/ Mueghdi drinckē den kelck dien ick drincken mat.
sal/ eñ mettē doopsel gedoopt werdē/ daer ic mede
gedoopt worde? Si hebbē ghesept/ iae wi. Hi sprac
tot hen/ Ghi sult mijnen kelck drincken/ ende ghe
doopt worden metten doopsele / daer ic mede ghe
doopt worde. Maer te sittē aen mijn rechter hant
eñ slincker hant/ en is niet in mijnder macht te ge=
uen/ Maer dient bereyt is van mijnen vader.
Doen dat die thien discipulen hoorden/ so zijn si D
verontwaert van dese twee broederen/ Mer Jesus mar.
riepse tot hē eñ sprack/ Ghi weet dat die wereltlijc lu.xx
ke princen heerscappie hebben/ eñ die grootste ge
bruycken ghewelt onder haer / alsoo en salt onder
v niet zijn/ Mer so wie onder v groot wil zijn ghe
acht/ die si v dienaer. Eñ die onder v dye eerste wil
zijn/ die sal v knecht zijn. Ghelijck die sone des men ioā.x
schē niet gecomē en is/ om dat hi gediēt soude wor mar.
den/ mer om dat hi selue soude dienen. ✱ Ende luc.x
gheuen zijn leuen tot een verlossinge voor vele. eñ.xv
✠ Eñ doen si ghingen van Jericho/ zijn hē ghe
uolcht een grote schare volcx. Eñ siet/ twee blinde
saten biden wech. Eñ doen si hoorden dat Jhesus
voor bi ghinc/ riepen si eñ spraken/ O HEERE Da
uids sone/ ontfermt onser. Maer die scare berispte
haer dat si swijghen souden/ maer si riepen veel meer
segghende/ O ontfermt onser HEERE/ sone Dauid
Eñ Jesus stont stille/ eñ heeft dese blindē geroepē/
eñ sprac/ wat wildi/ dat ic v doē sal? Si spraken tot
hem/ HEERE dat onse oogē geopent mogē wordē

r.x g Eñ Jeſus ontfermde haer/eñ heeft haer oogen ge
A raect eñ ter ſtont hebben haer oogen dat ghecichte
weder ontfangen/eñ ſi zijn hē geuolcht. ✠

Hoe Jeſus te Jeruſalem opten ezel ghereden quam Hoe hi dis coopers ende vercoopers wt den tempel ſloech/ hoe den vijchboom dorre wert Hoe Chriſtus ghevraecht wert in wiens macht hi ſyne teekenē dede/ſtellende een parabole vanden vader die ſinen ſone inden wijngaert ſant/Bewijſende dat openbaer ſondaren voor die Phariſeen inden hemel comen ſullen Ende vanden wijngaerders dye doodende waren die tot haer ghesonden werden.

Dat.xxj.Capittel ✠

Doen ſi Jeruſalem naecten/ende qua
men te Betphage/aenden Olberch
ſandt hi twee van ſinen diſcipulen/en
de ſprack tot haer Ghaet int caſteel
ken dat voor v leydt / ende ter ſtont
ſult ghy vinden een Eſelinne ghebonden / ende
haer vuelken met haer / Ontbintſe ende brenctſe
r.ria tot mi. Ende iſt ſaecke dat yemandt tot v yet ſeyt/
.xix e ſoo ſegt, Die HEERE heeftſe van noode / en-
de ter ſtont ſal hiſe laten. Ende dat is al gheſchiet/
op dattet veruult ſoude worden/dat door den Pro
pheet ghesproken is/ſegghende. Segget der doch
ter vā Sion. Siet/uwe Coninc coemt tot v ſacht
moedich/ſittende op eē Eſelinne/ ende opt vuelkē
h.ich der laſtbariger Eſelinnen. Die diſcipulen ghingen
.ixÿd eñ deden gelijc Jeſus haer beuolē hadde / eñ brach
tē die Eſelinne/eñ dat vuelken/ eñ leyden haer clee
deren daer op/ende ſettē hem daer op. Ende veel
volcx hebben haer cleederen inden wech geſpreyt.
B Die ander ſneden tacken vanden boomen/eñ heb-
ben die inden wech gheſtroyt. Ende dat volck dye
voor ghingen/ende nae quamen/riepen ende ſpra
ken. Hoſanna den ſone Dauid/gebenedijt ſi hi/die
daer coemt inden naem des HEEREN. Hoſan-
na/inden alderopperſten. ✠
✠ Ende als Jeſus in Jeruſalem quam/ſoe is
die geheele ſtat beroert/eñ ſprakē. Wie is deſe/dat
volc ſeyde. Dit is die Jeſus/die Propheet van Na-
zaret/wt Galilea. Ende Jheſus ghinck inden tem
pel Godts/ende dreef daer wt alle die vercoopers
ende coopers inden tempel. Ende heeft die tafelen
der wiſſelaren / ende die ſtoelen der geenre die duy
uen vercochten/omme geworpen/ende ſprack tot
ſa.lvi c haer. Daer is geſchreuen. Mijn huys ſal een huys
e.vijb der biddinghe heeten / Maer ghi hebt daer af een
ſpeloncke der moordenaren ghemaect Eñ die blin
de ende cruepele zijn tot hem gecomen inden tem
pel/ende hi heeftſe geneſen.
Doen die princen der Prieſteren ende die Scri
ben ſagen die wonderlicheyden die Jeſus dede/ eñ
die kinderen inden tempel roepende / Hoſanna ſo
al.viij ne Dauid. So zijn ſi verſtoort/ende ſpraken tot hē.
Hoordy oock wat deſe ſegghen/Jheſus ſprack tot
haer. Ja ick/ En hebdi noyt geleſen / wten monde
der onſprekender kinderkens ende der ſuyghelin
gen/hebdi dinen lof volmaect/ Ende hi lietſe daer/
ende ghinck ter ſtadt wt na Bethanien/ ende bleef
daer dien nacht. ✠
Des morgēs weē totter ſtadt keerende/ſo hon
gerde hem/ Eñ hi ſach inden wech eenen vigeboō
daer hi toe ghinc / eñ en vant daer niet aen dan bla-
deren/ende hi ſprac tot haer/ Nae deſer tijt en waſ
Mar..xi. ſe gheen vruchte meer op v/eñ die vigheboom ver
dorrede ter ſtont. Eñ doen dat die diſcipulen ſagen
verwonderden ſi hem/eñ ſpraken. Hoe is deſe vij-
geboom ſo haeſtelijc dorre geworden Jeſus heeft Lu.xiij.b
haer geantwoort/eñ ſprac. Waert dat ghi geloue
hadt eñ niet en twifeldet/ſo en ſoudt ghi niet alleen
alſulcx met den vigheboom doen/ Mer waert dat
ghi tot deſen bergē ſeyt/heft v op / ende worpt v in
der zee/ſo ſoudet gheſchiedē. Ende al dat ghi bidt
oft begheert inder bedinghe/ geloouende/ dat ſult
ghi ontfanghen.
✠ Ende doen hi inden tempel ghecomē was/ C
zijn tot hem ghegaen daer hi leerde die princen der
prieſteren/eñ die ouders des volcx/eñ ſpraken/ In
wat macht doet ghi dit/eñ wie heeft v deſe macht
ghegeuen? Jeſus antwoorde eñ ſprac tot haer. Jc
wil v ooc een woort vraghen / ende iſt dat ghy my
dat ſegt/ſo ſal ick v ooc ſegghen/in wat macht dat
ic deſe dingen doe. Dat doopſel Joannis vā waer Lu.xx.a
was dat/wten hemel oft wten menſchē? Eñ ſi heb
ben in haer ſeluē gedacht/ſeggende. Segghen wy
wten hemel/ſo ſal hi tot ons ſegghen/ waerom en
hebdi hem niet ghelooft? ſeggen wi ooc wten men
ſchen/ſo vreeſen wi die ſchare des volcx Want alle
die menſchen hielden Joānem voor een Propheet
Eñ ſi antwoorden Jheſu/ Wi en wetens niet. Eñ
hi heeft tot haer geſeyt/ Noch ic en ſegge v ooc niet
in wat macht dat ick dat doe. ✠
Mer wat dunct v? ✠ Een man hadde twee
ſonen/eñ hi ghinc totten eerſten/eñ ſprack. Sone
gaet heden wercken in minen wijngaert/ende deſe
heeft geantwoort eñ gheſeyt. Jc en wils niet doen
Eñ daer na beroudet hem eñ ghinc henē. Eñ deſe
man ghinc tot ſinen anderen ſone/ eñ heeft deſghe
lijc geſproken/eñ deſe heeft geantwoort. Heere ic
gae/eñ hi en is niet gegaē. Welckē van deſen twee
ſonen heeft des vaders wille gedaen? Si hebbē ge
ſeyt/die eerſte. Ende Jheſus ſprac tot haer. Voor
waer ſegge ic v/dat die openbaer ſondarē eñ lichte
vrouwē ſullē v voorgaen int rijc der hemelē. Joan
nes quam tot v/eñ leerde v den rechtē wech/ ende
ghi en hebt hem niet ghelooft/ mer die publicanen
eñ oneerbaer vrouwē hebben hē gelooft/ Ende al
ſacchdi dit wel/nochtās en deet ghi geen beteringe
naemaels/op dat ghi gelooft mocht hebben. ✠ Math
Hoort een ander gheliickeniſſe? ✠ Het was xij.a
een vader des huyſgeſins die plātē eenē wijngaert/ Lu.xx.b
ende maecte eenen tuyn daer omme / eñ groef een D
wijnperſſe daer inne/ eñ timmerde eenē toren / eñ
heeft deſen den ackerlieden verhuert/eñ is buyten
lants gereyſt/ Eñ doen dē tijt der vruchtē gecomē
was/ſo heeft hi zijn dienarē geſondē tottē ackerlie
den/om dat ſi zijn vruchtē ontfangē ſoudē. Doen
namē die ackerliedē ſine dienarē/ eñ hebbē denee
nē geſlagen/ den anderē gedoot/eñ den derden ge
ſteēt. Wederō ſandt hi wt ander knechten meerō
dan die eerſte warē/eñ ſi hebben deſen deſgelijc ge
daē. Tē laetſtē ſo heeft hi tot haer ſinen ſone geſon
dē/eñ ſprac. Si ſullē haer ontſien voor minē ſone.
Eñ doē deſe ackerliedē dē ſone ſagen / ſeyden ſi on
der malcāderen. Deſe is die erfgename. Coēt/laet
ons deſen dooden/eñ laet ons zijn erfgoet aen ons
brengē. Doe namē ſi hē/ eñ ſtietē hē ten wijngaerde
wt eñ doodē hē. Als nv die Heere des wijngaerts
comē ſal/wat ſal hi deſen ackerlieden doen? Si ſpra
ken tot hē. Hi ſal die quade felli ter doot brengen
ende ſal ſinen wijnghaert anderen ackerlieden ver-

Psalm. huer en/die hem zijn vruchtē ter rechter tijt gheuē.
cxvij. Eñ Jesus sprac tot haer/Eñ hebdi die scriftue
mar. xij ren niet gelesen? Den steen die dē timmerliedē ver=
a worpen hebbē/die is gemaect tot eenen hoecsteen
lu.xx.c Vādē HEERE is dat gesciet/eñ het is wōderlick in
onsen oogē/Daerom segghe ic v/Dat rijcke Gods
sal van v genomē wordē/eñ sal den volcke ghegheuen
werdē/die zijn vruchten doen sullen/eñ wie op
desen steen valt/die sal gebroken worden. Mer op
welcken dat hi valt/dien sal hi verplettē/eñ te niet
doen. Eñ doen die princē der priesterē eñ pharizeen
zijn gelijckenisse hoordē/soo hebbē si bekent dat hy
van haer sprack. Ende si leydender op toe/om hem
te vanghen/mer si vreesden dat volc/want dat volc
hielt Jesum voor eenen propheet. *

¶Vanden ghenooden ter bruyloft/ die versmadē te comē
Datmen den Keyser gheuen sal dat hem toebehoort/ Vander vrouwen die seuen broederen ghetrout hadde / eñ hoe Jesus ghetempteert zijnde vanden Pharizeen / haerlieden vraechde/wiens sone dat Christus was.

Dat.xxij.Capittel. ✠

A Ende Jesus antwoorde ende seide we
lu.xiiij der door een gelijckenisse tot hē/ende
sprac. Dat rijc der hemelē is gelijc ee=
nen coninc die sinē soon een bruyloft
ghemaect heeft/eñ sant zijn knechten
dat si die ghenoode ter bruyloft soudē roepen/ mer
si en wilden niet comen/Wederom sandt hi ander
knechten wt/eñ seyde/Segt den ghenoodē/ Siet/
mijn maeltijt hebbe ic bereyt/mijn ossen ende mijn
vette beestē zijn geslagen/eñ alle dingē zijn bereyt/
coēt totter bruyloft. Maer si verachtē dat/eñ si zijn
wech gegaen/die een op sinē acker/die and tot zijn
der comāscappē. Eñ sommige hebbē zijn knechtē
ghehouden/eñ haer smaethept aengedaen/ eñ heb
bē se doot geslagē Doē die coninc dit hoorde/wert
hi toornich/eñ sant zijn heyr/eñ liet dese dootslagers
te niet doen/eñ haer stadt aensteken.
B Doen sprac hi tot sinen knechtē/Die bruyloft is
bereyt/mer die genoot warē en warens niet waer
dich/Daerom gaet henen op der straten/ eñ roept
se alle totter bruloft die ghi vint/ Eñ die knechten
ghingen wt opter straten/brachtense te samē/ alle
die si vonden/die goede eñ die quade/eñ die tafelen
zijn veruult. Eñ die coninc is daer in ghegaen/ om
die gasten te ouersien/Eñ hy sach daer eenen men
sche die geen bruylofts cleet aen hadde/eñ sprac
tot hem/Vrient/hoe sidi hier inne gecomen/gheen
bruylofts cleet aen hebbēde? mer hi swecch/ Doen
sprac die coninc tot sinē dienarē/Bindt hem handē
eñ voetē/eñ worpt hē in die wterste duysternissen/
daer sal zijn weeninge ende cryssellinge der tanden
Want veel zijnder gheroepen/ maer weynich wt=
uercoren. *
✠ Doe ghingē die pharizeen eñ hielden eenen
raet/hoe si Jesum begrijpē mochtē in zijn woordē
lu.xx.d. Eñ sondē tot hē haer discipulen met Herodes die=
C naers/eñ spraken / Meester wi weten dat ghi wa
rachtich zijt/eñ dat ghi dē wech Gods recht leert/
eñ dat ghi niet en braget na yemādē/Wāt ghi acht
niet dat aensien der menschē/Daeromme segt ons
wat duncket v/Ist recht/datmen den Keyser chijns
gheue oft niet? Eñ Jesus merckēde haer scalcheit/
sprac hi/Wat tēpteert ghi mi/ghi ypocritē? thoont
mi des chijns munte / eñ langden hem daer eenen
penninc. Eñ hi sprac tot hen/Wiens is dat beelde/

eñ dit opscrifte? Si spraken tot hem/ des Keysers/ mar.
Doen sprac hi/ Soo gheeft den Keyser dat dē Key b.
ser toebehoort/eñ God dat God toebehoort/Doe lu.xx.
si dat hoorden/verwonderden si haer/eñ si verlietē
hem/eñ si zijn wech gegaen. *
In desen seluen daghe zijn tot hem ghecomen
die Saduceen/die daer houden datter gheen verrij
senisse en is/eñ hebben hē ghevraecht/eñ spraken/
Meester/Moses heeft geseyt/Ist dat yemāt sterft
eñ en heeft geen kinder/so sal zijn broeder zijn huys
vrouwe trouwen/ende sal sinen broeder een saedt
verwecken/Nu zijn bi ons gweest seuē broeders/
die eerste een huysfrouwe hebbende sterf/eñ geen lu.xx
saet hebbende/heeft hi zijn huysfrouwe sinen broe
der achter ghelaten/Desgheliicx die ander / eñ dye
derde totten seuenden toe/ Ten laetsten nae allen/
soo is ooc dese vrouwe ghestoruē/ Hierōme wiens
sal dese huysfrouwe inder verrijsenisse zijn? want
si hebbense alle ghehadt / Jhesus antwoorde ende
sprack tot haer/ghi dwaelt eñ en verstaet die scrift
niet/noch die cracht Gods/Inder verrijsenisse/so
en houwen si niet/noch si en werdē niet te houwe
lijck besteet. Maer si zijn ghelijck die engelen inden
hemel.
Eñ hebt ghy vander verrijsenisse der dooden
niet ghelesen/dat v gheseyt is van Gode / daer hy
spreect/Jck ben die God van Abraham/ die God
van Jsaac/eñ die God van Jacob? mer God en is
niet een God der dooden/maer der leuendighen.
Eñ doen dat volc dit hoorde/so zijn si in sine leerin
ghe verwondert.
✠ Doe die Pharizeen hoorden dat hi den Sadu
ceen den mont ghestopt hadde/ zijn si te samē geco D
men/eñ een vā hen/een scriftgeleerde / die tēpteer mar.xij
de hē eñ sprac/Meester/ welc is dz grootste gebot
inder wet? Jesus seyde tot hē/ Ghi sult lief hebben
uwē HEERE uwē God/wt ganser hertē / eñ gan
ser sielē/eñ wt ganser gedachtē. Dit is dz eerste/eñ
dat grootste gebot/Dat tweede gebot is desen ge
lijc/Ghi sult uwen naesten lief hebben als v seluen deu.vi
In dese twee gheboden/hangen die geheel wet eñ
die Propheten.
Doē die Pharizeen vgadert warē/heeft Jesus
hem geuraecht/eñ sprac/Wat dūct v vā Christus
Wiens sone is hi? Si spraken Dauids. Hi sprack tot
haer / Waerromme noemt hem dan Dauid inden
geest eenen HEERE/daer hi seyt/God heeft geseyt psal.c
tot mijnen HEERE/sittet tot mijnder rechter hant
Tot dat ic dijne viandē legghe tot eender voetbanc
dijnre voeten. Ist sake dat Dauid hē HEERE
noemt/hoe is hi dan zijn sone? Eñ nyemant en con
ste hem een woort antwoorden/ noch nyemant en
dorste hem van dien daghe vraghen.

¶Hoe Jesus tot sinen discipulen sprac/dat die werckē vā der wet ghedaen sullen worden/die welcke die Pharizeen ghebieden ghehouwen te worden/eñ niet die si selue dedē/ hi berispt die Pharizeen vanden proselyten te maken/ vā haren eede/van haren thienden/van haer wasschinghen vā buyten/vanden verchierden grauen der Propheten / ende voorseyt die destructie van Jerusalem.

Dat.xxiij.Capittel. ✠

Doen heeft Jesus totten scharen / eñ A
tot sinen discipulen ghesproken / seg=
ghende/op Moyses stoel hebben ge
seten die scriftgheleerde ende Phari
zeen. Al wat si v seggē dat ghi houdē

sult/dat hout/eñ doet dat/ met na haren wercken
en sult ghi niet doē/ Si seggē wel/ende si en doent
seluer niet/ Want si bindē sware eñ ondragelijcke
borden/eñ legghen die den menschen op den hals/
maer met eenen vingher en willen si die selue niet
aenroeren. Eñ si doen alle haer wercken/om dat si
vanden lieden ghesien souden worden. Si maken
breede Phylacteria/ende groote zoomen aen haer
cleederen/si sitten geerne bouen aen ter tafelen/eñ
in die scholen/ eñ hebben gheerne datse ghegroet
worden opter marcten / eñ vandē menschen Rabi
geheeten.

Mer ghi en sult v niet Rabi laten noemen/wāt
een is v meester / Cristus/ende ghi zijt alle broede
ren Ende niemant sal vader heeten opter aerden/
want een is v vader/die in die hemelen is. Noch en
sult v niet latē meester noemē/want een is v mees=
ter Cristus Die daer is die grootste onder v/die sal
v dienaer zijn Want wie hem seluen verhoocht/sal
vernedert worden/ende wie hem seluen verneert/
sal verhoocht worden. *

C + Wee v ghi scriftgeleerden eñ pharizeen/ghi
ypocriten/ghi die dat hemelrijck toesluyt voor dye
menscen/ghi en coēt daer niet in/eñ die daer in wil
len/die en laet ghi daer niet in gaen.

Wee v scriftgeleerden eñ pharizeen/ghi ypocri
ten/ghi die der weduwen huysen op eet/ eñ dat on
der eē schijn van lāge gebeden/daerom suldy meer
der verdoemenisse ontfangen.

Wee v scriftgeleerden eñ pharizeen/ghi ypocri
ten/ghi die lāt eñ dwater om gaet/ om dat ghi eē
Jode genoote maect/eñ als hi eē geworden is / so
maect ghi vut hem een kint der hellen twee vout
meer dan ghi zijt.

Wee v verblinde leyders/ghi die segt/ Wie daer
sweert bi den tempel / dat is niet / Maer wie daer
sweert bi dat gout des tēpels /die is sculdich. Ghy
sotte eñ blinde/wat is grooter/dat gout oft den tē
pel die dat gout heylich maeckt/eñ die daer sweert
biden outaer/dat is niet/ Mer die sweert biden of=
fer dat daer op is/die is sculdich. Ghi sotte eñ blin
de/wat is groter/ den offer/oft dē outaer/die dē of
fer heylich maect. Daerō die daer sweert biden ou
D taer/die sweert biden seluen/ eñ bi allen dat opten
Lu.xi.f. outaer is/Ende die daer sweert biden tempel / die
sweert biden seluē / eñ bi hē die inden tēpel woont
Eñ die daer sweert biden hemel / die sweert biden
stoele Gods eñ bi hem die daer op sittet.

Wee v ghi scriftgeleerden eñ pharizeē / ghi ypo
criten/ghi die daer vertient mēte/anijs/ eñ comijn
eñ achterlaet datswaerste inder wet / Te wetē dat
ordeel/die barmherticheyt/ eñ dat gheloue. Dit sal
men doē/eñ tgene niet achter laten. * Ghi verblin
de leydēr/ghi siet die mugghe/ eñ vslint een kemel.

Wee v ghi scriftgeleerden eñ pharizeen/ghi ypo
critē/die reynicht dat butēste vā cenē beker/eñ van
eender scootel/ mer vā binnē zijt ghi vol roofs / eñ
onreynicheyts/ ghi blinde pharizeen/reynicht eerst
dat binnenste vanden beker eñ der scotelen/op dat
ooc dat wterste deel reyn worde.

Wee v ghi scriftgeleerdē eñ pharizeen/ghi ypo
critē/ghi die gelijc zijt dē wittē grauen/die vā buy=
tē schooō scinē eñ vā binnē zijn si vol dooder beenen/
eñ alder onreynicheyt/ Also zijt ghi ooc/van buiten
schijnt ghi voor den menschen rechtuaerdich/ende
van binnen sidi vol geueynstheyts eñ onduechden.

Wee v ghi scrifgeleerden eñ pharizeen/ghi ypo
critē/ghi die timmert die grauē der propheten / eñ
verciert die grauen der rechtueerdighen/ ende segt
Warē wi in onser vaders tiden geweest/so en wou D
den wi niet deelachtich zijn geweest met haer aent
bloet der propheten. Hieromme so geeft ghi getuy
genisse ouer v seluē/ dat ghi kinderē zijt der geenre
die de propheten gedoot hebben. Veruult die mate
uwer vooruaderen. O ghi slanghen / ende aderen
ghestachten / hoe sult ghi ontulien der helscher ver
doemenisse.

Daerom + Siet/ ic seinde tot v propheten/eñ
wijse/eñ scriftgeleerden / ende sommighe van dese
suldy dootslaen/ eñ cruycen / ende sommighe suldy
geesselen in uwē scolen / ende veruolgē van eender
stadt inder ander / op dat op v come alle dat recht=
uaerdich bloet dat opter aerdē gestort is / vanden
bloede des rechtuaerdigē Abels/tottē bloede van
Zacharias den sone Barachie/den welcken ghi ge
doot hebt tusschen den tempel eñ den outaer Voor
waer ic segge v. Alle dese dingē sullē comen op dit
ghestachte. Hierusalē Hierusalem /ghi die doot die
prophetē/eñ steentse die tot v gesonden zijn. Hoe
dicwil heb ic dijn kinderē willen vergaderen/gelijc
een hinne verghadert haer kieckens onder haer
vloghelen/eñ ghi en hebt niet gewilt? Siet v huys
sal v woest gelaten worden/ Want ic segge v Ghi
en sult mi vā nv voortaē niet meer sien/tot dat ghi
spreken sult/Gebenedijt is hi / die daer coēt inden
naem des HEREN. *

C Vander destructie des tempels / Vanden teykenen der A
laetster daghen/Vanden valschen kersten /ende vanden Lu.xix g
valschen propheten/Vander toecoemste Godts des salich mar.xiij
makers/Ende vander verganckenissen der elementen.
Dat.xxiiij.Capittel +

Ende Jhesus ginck wech vutē tempel
eñ zijn discipulē zijn tot hē gegaē / om
dat si hē tonē soudē die timmeringhe
des tēpels. Eñ Jesus sprac tot haer
Siet ghi niet dit al/ Voorwaer ic seg
ge v hier en sal dē eenē steē op dē anderen niet gela Lu.xxi b
ten worden /die niet gebroken en sal werden.

+ Eñ daer nae doen Jhesus sadt opten olijf
berch/so zijn sine discipulē alleen tot hem gecomen
ende spraken/ Segt ons/ wanneer sal dit alle ghe=
schien/eñ welck sal een teekē zijn uwer toecoemst/
ende des eynden der werelt? Jhesus antwoorde eñ
sprack tot hen/ Siet toe / dat v niemandt en bedrie
ge/want daer salder vele comen onder minen naē/
seggende. Jck ben Christus/ende si sullender vele
verleyden. Lu.xxi.c

Ghi sult hooren oorloogen ende geruchte der
oorlogen Siet toe/en verschrict v niet/dz moet eerst
geschien/ Mer noch en is dat eynde niet daer.
Want dat een volck sal teghen dat ander op staen/
eñ dat eē conincrijck tegē dat ander/ Eñ het sullen
zijn pestilencien/dieren tijt / eñ aertbeuinge in vele
bisonder plaetsen / ende alle dese zijn beghinsel der
peynen. B

Dan sullē si v leueren in tribulatien/eñ sullen v Joā.xv
dooden/ eñ ghi moet gehaet worden van eenen ye eñ xvi.a
gelijcken/om mijnen wille / wandt dan salder ven
vele verargeren/ eñ si sullen haer onderlinghe mal

anderen verraden oft ſcuere/ eñ onderlinghe mal
canderē haten/ Eñ veel valſche prophetē ſullen dã
opſtaen/ eñ ſullen veel menſchē verleyden / Want
die ongerechticheyt ſal die ouerhant nemē/ ſoo ſal
die liefde in veel menſchē vercoudē/ Maer die vol
ſtandich blijft tot indē eynde/ die ſal ſalich weſen.✱
Eñ dat euangelie des rijcx ſal ghepredict worden
in die gheheele werelt/ tot een ghetuygeniſſe ouer
alle volc/ ende dan ſal dat eynde comen.

dan.ix.g Daerom als ghi dã ſien ſult den woeſten grou-
wel daer af gheſeyt is door den propheet Daniel/
ſtaende inde heyliger plaetſe (wie dat leeſt die merc
ke daer op) Die dan indē Jootſchen landē zijn/ die
vlien tot den bergen/ eñ die op dack is/ die en clim-
lu.xxi.e me niet af/ om wat wt ſinen huyſe te halen/ eñ die
inden velde is/ die en keere niet weder om zijn clee
der te halen/ Mer wee den vrouwē die kinder dra
ghē/ eñ die ſooghē inder tijt. Mer bidt dat v vluch
te niet en ghescie indē winter/ noch op dē ſabboth.
Want dan ſal groote tribulatie zijn/ welcker ghe-
lijck niet gheweeſt en is van beghinſel der werelt/
tot nv toe eñ nemmermeer zijn en ſal. Eñ en wor
den deſe dagē niet vercort/ ſo en wordē gheen mē-
ſchen ſalich. Mer om die wtuercoren ſullen die da
ghen vercort worden.

Eñ iſt dat yemant dan tot v ſeyde / Siet hier is
D Chriſtus/ oft daer/ ſo en gelooft niet. Want daer
lu.xvij.c ſullē veel valſche chriſtē/ eñ valſche propheten op
ſtaen/ eñ ſullen groote teckenē eñ wonderlichedē
doen/ alſo dat verleyt ſoudē wordē in dwalinghe
(waert mogelic) ooc die wtuercoren/ Siet/ ic hebt
v te voren geſeyt/ Daerōme iſt dat ſi tot v ſeggen
ſullen. Siet/ hi is inder woeſtijnē/ ſoo en gaet niet
wt. Siet/ hi is in die camere/ ſoo en gelooues niet
Want ghelijc den blixem wt gaet/ wten ooſtē/ eñ
ſchijnt tot int weſten. Alſo ſal ooc zijn die toecomſt
des menſchē ſone. Want waer een aes is daer ver
gaderen haer die aernen.

Terſtont na deſe tribulatien deſer tijt/ ſoo ſal die
ſonne/ eñ die mane/ haer licht verlieſen/ eñ die ſter
ren ſullen vandē hemel vallē/ eñ die crachtē der he
melen ſullen beroert wordē/ eñ dã ſalt teyken des
menſchē ſone indē hemel verſchijnen/ eñ dan ſullē
weenē alle geſlachtē opter aerdē/ eñ ſullē dē ſone
des menſchē ſien comē/ in die wolckē des hemels/
met groter cracht eñ heerlicheyt. Eñ hi ſal ſeyndē
zijn engelen met luyder baſuynen/ eñ ſullen verga
deren zijn wtuercoren/ vanden vier winden / van
den eenen eynde des hemels/ totten anderen.

Leert aenden vijgeboom een ghelijckeniſſe/ als
ſine tacken teer zijn/ eñ bladeren crijghen/ ſo weet
lu.xxi.f. ghi dat dē ſomer bi is/ alſoo oock/ als ghi dit al ſiet
ſo weet dattet na voor der dorē is. Voorwaer ſeg
ghe ic v/ dit gheſlachte en ſal niet vergaen/ tot dat
dit alle gheſchiet. Hemel ende aerde ſullen vergaē/
maer mijn woorden en ſullen niet vergaen. Mer
van dien dage/ eñ van dier vren en weet nyemāt/
oock die enghelen niet inden hemelen/ dan alleen
mijn vader.

Eñ ghelijc alſt was in die tijt van Noe/ alſo ſal
D oock zijn die toecoemſt/ vandē ſone des menſchē
lu.vij.f Want gelijc als ſi waren in die dagen voor die di-
luuie/ Si aten/ ſi droncken/ ſi houden/ ſi trouden eñ
lieten haer totten houwelijcke beſteden/ tot dien
daghe dat Noe inder arcken ghinck/ ende ſi en wi-
ſtens niet/ voor dat die diluuie quam/ ende namſe
alle wech. Alſoo ſal oock zijn die toecoemſt vandē
ſone des menſchē/ Dan ſullender twee opte veldē
zijn/ die een ſal mede genomen worden / eñ die an
der ſal achter ghelaten wordē. Eñ twee malende lu.xvij
op eenen molen/ dye een ſal mede genomē wordē
eñ die ander ſal daer ghelaten worden. Twee int
bedde/ die een ſal aengenomen worden/ eñ die an
der achter ghelaten.

✠ Daerom waket/ want ghi nieten weet / in
wat vre dat die HEERE comē ſal. Mer dat ſult
ghi wetē/ waert ſake / dat een vaď des huyſgeſins
wiſte in wat vre dat den dief comen wilde/ ſoo ſou lu.xvij
de hi ymmer waken/ eñ en ſoude zijn huys niet la-
ten doorgrauē/ Daeromme weeſt ghi ooc bereyt/
Wāt in die vre/ als ghi dat niet en meynt/ ſo ſal de
ſone des menſchē comen. Welc is nv een ghetrou
eñ cloec knecht/ dye zijn Here ouer zijn huyſghesin
ne gheſtelt heeft/ op dat hi dien haer ſpijſe geue ter
rechter tijt: Salich is die knecht/ als zijn heere coēt
ende vindt hem alſo doende. Voorwaer ic ſegghe
v lieden/ hi ſal hem ouer alle zijn goedē ſettē. Mer
iſt dat die booſe knecht in zijn herte ſpreket / mijn
Heere vertoeft te comen/ ende begint te ſlaen zijn
mede knechten/ eñ eedt ende drinct metten drone
kaerts/ ſo ſal die Heere des ſeluen knechts in dien
dach comen/ indē welcken hi hem niet verwachtē
de en is/ eñ in die vre die hy niet en weet / eñ ſal hē
deelen/ eñ hem ſinen loon gheuen metten ypocri-
ten/ daer ſal zijn huylinghe/ eñ crijſſelinghe der tan
den. ✱

¶ Vanden thien maechden/ Vanden ponden/ die commi-
ghe groote ghewichten van ghelde zijn/ Vanden ſchapen
die ter rechterhant comen ſullen/ eñ vanden bocken die in
der verdoemeniſſe comen ſullen.

Dat.xxv.Capittel ✠

An ſal dat rijc der hemelē thiē maech
den ghelijc worden / die haer lampē
namen/ ende gingen wt den bruyde A
gom te ghemoete. Maer vijf van de
ſe waren ſot / ende vijf waren wijs.
Die ſotte namen haer lampen/ eñ en hebbē gheen
olie met haer ghenomen. Maer dye wijſe namen
olie in haer vaten/ met haer lampen. Doen nv dye
bruydegom vertoefde/ worden ſi alle ſlaperich/ eñ
ſliepen/ maer ter middernacht/ ſoo iſſer eenē roep
gheſciet/ Siet/ die bruydegom comt/ gaet wt/ hem
te ghemoete. Doen ſtondē alle deſe maechden op/
eñ verciereden haer lampen/ maer die ſotte ſprakē
totten wijſen/ Gheeft ons van uwe olie/ wāt on-
ſe lampen worden wtghebluſcht/ Doen antwoor
den die wijſe/ eñ ſprakē/ Dat en ſal niet zijn/ op dat
ons ende v niet en ghebreke / Maer ghaet totten
ghenen diese vercoopen/ ende coopt voor v ſeluē/
Ende doen ſi ghinghen om te coopen / doe quam
die bruydegom/ ende die daer bereydt waren / zijn
met hem in ghegaen totter bruyloft / ende die do-
re wert toe gheſloten. Ten laetſten quamen oock
die ander maechden ende ſpraken / HEERE/ HE
RE/ doet ons open / Maer hy antwoorde/ ende
ſprack. Voorwaer ſegghe ick v/ ick en kenne uwer
niet/ Daeromme ſo waeckt/ want ghi en weet noch
den dach/ noch die vre/ in welcke die ſone des men lu.xix.c
ſchen comen ſal. ✱ lu.xix.

✠ Ghelijc als een mēsche die in eē vreemt lāt
reysde/eñ riep zijn knechtē/ eñ dede haer zijn goet
B Den eenē gaf hi vijf pōt/den anderē twee pont eñ
den derdē een pont/enen yegeliken na zijn vermue
gen/eñ is wech gereyst. Doen ginck die een dye de
vijf pont ontfangē hadde/eñ heeft daer mede al-
so ghewrocht/eñ heefter noch ander vijf pont toe
ghewonnē/ Desghelijcx ooc die twee pont ontfan
gen hadde/heeft twee ander daer toe gewonnen.
Mer die een pont ontfangen hadde ginc wech/eñ
maecte een cuyle inder aerden/eñ heeft sijns Hee-
ren gelt daer in gegrauē. Ouer een lange tijt quā
die Heer deser knechtē/ eñ heeft rekeninghe met
hen gehouden/Eñ tot hem is gecomē dye knecht
die vijf pont ontfangen hadde/ende heeft voor hē
gebrocht noch ander vijf pont/eñ sprack Here ghi
hebt mi vijf pont ghedaen/ Siet daer/ick hebbe
daer mede ander vijf pont gewonnen/Eñ zijn He
re heeft tot hem ghesproken/ Ey du goede ende
trouwe knecht/ouer luttel so hebdi getrouwe ghe
weest/ ick wil di ouer vele setten/ ghaet in tot dye
blijscap dijns Heeren/Doe quā ooc die daer twe pōt
ontfangē hadde/eñ sprac/Here ghy hebt my twee
pont gedaē/Siet daer/ic hebbe metten seluē twee
ander gewonnen. Eñ zijn here sprac tot hem/Ey
du goede eñ getrouwe knecht/ghi hebt ouer lut-
tel ghetrouwe ghe weest/ic wil di ouer vele setten/
gaet in totter blijscap dijns heeren
C Doe quam ooc die daer eē pont ontfangē had
de/eñ sprac/Heere ic wiste dz ghi een hart mā zijt/
ghi maeyt/daer ghi niet ghesaeyt en hebt/eñ ver-
gadert dat ghi niet gestroeyt en hebt/eñ so vreesde
ic v/eñ ghinc henen/eñ groef dat pōt inder aerden
Ende siet/daer hebdi dat v is. Sijn Heere ant-
woorde/ende sprack tot hem/Du scalcke eñ trage
knecht/wist ghi dat ic maeye/daer ic niet gesaeyt
en hebbe/eñ vgadere/daer ic niet gestroeyt en heb
be/Daerom sout ghi mijn gelt tottē wisselaren ge
dragen hebbē/eñ als ick gecomen ware/hadde ick
dat mijne tot mi genomen met den woecker/Daer
om soo neemt vā hem dat pont/ eñ geuet hem dye
thien pont heeft/ Wandt wie daer heeft/sal gege
uen wordē/ende sal ouervloedich sijn/Eñ die nyet
en heeft/sal oock vā hem genomen werdē/dat hy
heeft Eñ worpt den onnuttē knecht in dye witer
ste duysternisse/daer sal weeninge/zijn eñ crijsselin
ge der tanden *
✠ Maer als die sone des menscen comen sal in
sijn heerlicheyt/eñ alle engelen met hem/dan sal
hi sitten opten stoel sijnder heerlicheyt/ eñ alle dat
volck sal voor hem verghadert worden/eñ hi salse
vā malcanderen scheyden/ghelijck als dye herder
die scapen vāden bocken scheydet/ ende hy sal dye
schapen tot sijnder rechter handt stellen/ ende dye
bocken totter slincker handt. Dan sal die coninck
seggen den genen die tot zijnder rechter handt zijn
sullen Coemt hier ghi ghebenedide mijns vaders
besidt dat rijck/dat v bereit is vanden beginne der
D werelt/Want ick ben hongerich geweest/ende ghi
hebt mi gespijst/Ick ben dorstich geweest/eñ ghy
hebt my te drincken ghegheuen/ Ick ben een ghast
gheweest/ eñ ghy hebt my ghehervercht/Ick ben
naect geweest/eñ ghi hebt mi gecleet/Ic ben crāc
gheweest/eñ ghy hebt mi besocht/ Ick ben ghe-
uangen geweest/eñ ghi zijt tot mi gecomen
Dan sullē hem die rechtueerdige antwoordē
eñ seggen/ HEERE/wanneer hebbē wi v gesien
hongerich/eñ hebbē v gespijst/oft dorstich/eñ heb
ben v drinckē gegeuē/eñ gast ghesien/ ende geher
bercht/oft naect/eñ v gecleet/oft wanneer hebben
wi v gesiē cranc oft geuāgen/eñ zijn tot v gecomē
Eñ die coninc sal antwoordē/ eñ tot haer segghen
Voorwaer ic segge v/wat ghi van desen minen al
der minsten broederen ghedaen hebt/dat hebt ghi
mi gedaen
Dan sal hy ooc segghen tottē genē die tot zijn
der slincker hant sijn sullen/Gaet wech vā mi/ ghi
vermaledide/in dat eewige vier/dat bereyt is den
duuelē eñ zijn engelē/Ic ben hōgerich geweest/eñ lu.xiij.e
ghi en hebt mi niet gespijst/Ic bē dorstich geweest
eñ ghi en hebt mi niet te drinckē gegeuē/Ic bē eē
gast geweest/eñ ghi en hebt mi niet geherbercht/
Ic ben naect ghe weest/ eñ ghi en hebt mi niet ghe
cleet/ Ic bē cranc eñ geuangen geweest/eñ ghi en
hebt mi niet besocht
Dan sullē si hem antwoorden/segghende/HE
RE/wanneer hebbē wi v gesien hōgerich/ oft dor
stich/oft enen gast/oft naect/oft cranck oft geuan
gen/eñ wi v niet gedient en hebben/Dā sal hi haer
ātwoordē/ segghēde Voorwaer ic segghe v/wat
ghi niet gedaen en hebt eenen vā desen aldaer min
sten/dat en hebt ghi oock mi niet ghedaē/Eñ dese
sullen gaē indie eewighe pijn/mer die rechtuaerdi
ge int eewich leuen *

¶ Vander Passchien Christi/ Hoe Jhesus vercocht wert/
Hoe Magdalena Jhesum salfde Vanden laetsten auont-
mael/Hoe Jhesus sinen vader int hoofken badt/Hoe Ju-
das Jhesum leuerde/ ende Petrus Malcus oore afsloech/
Hoe Jhesus met valsche ghetuyghen verdoemt wert/En
de hoe Petrus Jhesum driemalen loochende
Dat xxvi Capittel ✠

nde het geschiede/na dat Jesus alle A
dese woordē volcint hadde/ dz hi tot Marci.
sinen discipulē sprac/ Ghi weet/dat xiiij.a.
nae twee dagen Paesscen wort/ eñ ioā.xi.f.
die sone des menschen sal gheleuert lu.xx.a.
worden/op dat hy gecruyst worde
Doen zijn vergadert die princē der priesteren/
eñ die Scriftgheleerdē/eñ die outste des volcx/in
den paleyse vāden prince der Priesteren/die Cay
phas genaēt was/eñ hielden eenen raet/hoe si Je
sum met liste vāgen/eñ doodē mochtē/ eñ sprakē
Niet in dē feestdach/op datter ghenen oploop int
volc en gesciede
Doē nv Jesus was tot Bethaniē/ int huis vā
Simō den malaetscen/ghinc tot hem een vrouwe
hebbende een glas met costelicken water/eñ goot
dat wt op zijn hooft/daer hi ter tafelen sadt. Doen
dat zijn discipulen saghen/ zijn si verontwaerdicht ioā.xij.a.
geworden/seggende/Waer toe dient desen verlo
ren cost/ dit water hadde mogen dier vercocht eñ
den armen gegeuē worden/ Jesus dit merckēde/
sprack tot haer/ Waer omme sidi deser vrouwen
moeyelick/si heeft een goet werck ghewrocht aen
mi want ghi hebt altijt armē bi v/mer my en sul-
di altijt nyet hebben/ Datse dyt water ouer mijn
lijf heeft gegotē/dat heeftse daeromme ghedaen/
datmen mi begrauen sal. Voorwaer ick segghe v/

Waer dit Euangeliū gepredickt sal wordē inder
geheelder werelt/ daer salmē oock seggen/ tot haer
gedachtenisse wat si gedaen heeft
lu.xx.b Doen ginc een vandē twaelfuen/ genaemt Ju
B das Iscarioth totte princen der Priesteren/ ende
sprac/ Wat wildi mi geuē/ ēn ic sal hem v leueren
Ēn si bodē hem dertich siluerē penninghen. Ēn
van desen tijt voort/ soo socht hi bequaēheit om dz
hi hem leueren soude.
Opten eersten dach des sueten broots/ sijn tot
Jesum die discipulen gecomen/ segghende Waer
wildi dat wi v bereiden sullē/ dat Paeschlam te etē
Ēn hi heeft geseyt/ Gaet inder stadt tot eenen/ ēn
segt hem/ Die meester doet v seggen/ Mijnen tijt
is bi gecomē/ ick wil bi v minen Paesschen houdē
met mine discipulē. Ēn die discipulen dedē gelijck
Jesus haer beuolen hadde/ ende si bereyden dat
Paeschlam.
Ēn alst auont was/ so ghinck hi sitten ter tafe
len/ met sinē twaelf Apostolē/ Ēn doen si aten soe
sprac hi/ Voorwaer segge ick v/ eē van v lieden sal
mi verradē/ ēn die discipulen wordē seer bedroefē
mat ēn een yegelick begost tot hem te spreken/ ēn sey=
xxiiij.b den/ HEERE ben ickt? Jesus antwoorde ēn sprac
ioā.xiij.c Die sijn hant met mi inder scotelē steeckt/ die sal
C mi verradē/ Die sone des menschē gaet gelijc van
hem gescreuē is/ Mer wee den mensce/ door wel
ke die sone des mensceen verraden sal worden/ het
waer hem beter/ dat die mensce noyt geboren en
ware/ Doen antwoorde Judas die hem verriet/ ēn
sprack/ Ben ict meester? Hi sprac tot hē/ Ghi heb=
bet geseyt.
Ēn doen si aten/ so nam Jesus dat broot ende
dancte/ ēn braect/ ēn gaft sinen discipulen/ ēn sprac
Neemt eet/ dit is mijn lichaem. Ēn hi nā den kelc
Marci. ēn dancte/ ēn gaf haer/ ēn sprac/ Drinct alle hyer
xiiij.c. wt. Dit is mijn bloet/ des nieuwē testamēts/ dat
lu xxij.b voor veel menschen wtgestort wort/ tot vergiffe=
j.co.xi.e nisse der sonden Ēn ic segghe v/ Ick en sal van nu
voortaen niet meer drincken vander vruchten des
wijngaerts/ tot in dien dach dat ic die nieuwe drīc
ken sal met v/ int rijck mijns vaders. Ende na dat
si den lofsanck gesprokē hadden/ ghingen si wt aē
den olyberch.
Doē sprac Jesus tot haer/ In deser nacht sult
ghi alle geargert wordē in mi/ Want daer is ghe=
screuen/ Ic sal den herder slaen/ ēn die schapen der
cudden sullē verstroyt werdē. Maer wanneer ic ver
rijsen sal/ soo sal ic v voorgaen in Galilee/ Petrus
antwoorde/ ēn sprac tot hem/ Al waert dat si alle
in v berargerdē/ so en sal ick nochtās nēmermeer
Ja.xiij. in v vargeren. Jesus sprack tot hē Voorwaer ick
segge v/ dat ghi in deser nacht eer dē haen craeyt
suldi mi driemael versakē/ Ēn Petrus sprack tot
hem/ Al waert dat ick met v moest steruen/ soo en
D wil ick v niet versaken/ Ēn desgheliicx seyden alle
die discipulen
Doen is Jesus met haer gecomen in een velt/
dat Gethsemani hiet/ ēn sprack tot sinen discipu
len/ Sit hier tot dat ic derwaerts gae/ ende bidde
Ēn nam met hē Petrum ende die twee kinderen
Zebedei/ ēn begonst bedroeft te worden ende te
trueren. Ende Jesus sprack tot haer/ Mijn siele is
bedroeft tot der doot toe/ blijft hier/ ēn waect met

mi. Ēn hi ginck een luttel voorder/ ēn viel neder ioā.
op sijn aensicht/ biddende/ ende sprac/ Mijn vader marci
ist mogelijc so laet van mi gaen desen kelc/ no ch= luc.
tans niet gelijck ic ick wil/ maer so ghi wilt. Ēn hi
quam tot sinē discipulē/ ēn hi heeftse slapende ge
uonden/ ēn sprac tot Peeter, en condt ghi nyet een
vre met mi waken? Waect ēn bidt/ op dat ghy niet
en valt in temptatie/ Dē geest is gewillich/ maer
tvleesch is crane
Ten anderen male ginck hi wech/ ēn badt/ seg
gende/ Mijn vader ist niet moghelijc dat dese kele
van mi gae/ ten si dat icken drincke/ so moet uwē
wil geschiē/ Ēn hi quam/ ēn vantse wederom sla=
pende/ Ēn haer oogē waren beswaert/ Ende hy
liet haer ēn ghinck wederom/ ēn badt ten derden
male/ ēn sprac die selfde woordē. Doen quā hi tot
sijn discipulē/ ēn sprac/ Slaept nv ēn rust. Siet/ de
vre is gecomē/ dat des menscē sone inder sondaren E
handē geleuert sal wordē/ Staet op/ laet ons gaē ioan.
Siet/ hi is hier bi die mi leueren sal xviij.
Ēn noch sprekēde/ siet Judas eē vandē twalē marci
uen/ is gecomē/ ēn met hem een grote schare/ met xiiij.c
sweerden/ ēn stockē/ gesondē vanden princen der
Priesterē ēn vandē ouderē des volcx/ Ēn die ver
rader heeft haer eē tekē gegeuē seggēde Dē genen
diē ic cussen sal/ dat is die selue/ vangt hē. Ēn hae
stelick tot Jesum comēde/ so sprack hi/ Weest ge=
groet meester/ Ēn hi heeft Jesum gecust. Ēn Je
sus seyde tot hem/ Vriēt/ waer om sidi ghecomen?
Ēn doē sijn si aengecomē/ ēn slogen haer handen
aen Jesum/ ēn si vingen hem
Ēn siet/ een vandē genē die met Jesu waren/
stack sijn hant wt/ ēn heeft sijn sweert wtgetogen
ēn sloech den dienaer vanden hoochsten Priester
sijn oore af Doe sprac Jesus tot hē/ Doet v sweert
in sijn plaetse/ Wāt alle diet sweert nemen om te
slaen/ sullen metten sweerde vergaen/ Oft meyn= lu.xx.
di dat ic nv minē vader niet biddē en mach/ ēn dat
hi mi seyndē sal meer dan twaelf legionē der En=
gelen? Hoe sullē dan die scrifturē veruult wordē
Want het moet also geschien.
In dese vre sprac Jesus totte scharen/ Gelijc
tot eenen moordenaer/ so sidi wtgegaē/ met sweer E
den ēn stockē om mi te vangē/ ēn ic was dagelicx
bi v leerende inden tempel ēn ghi en hebt my niet
geuāgen. Mer dit is al geschiet/ om dat die scrift
tueren der Prophetē volbracht souden worden.
Doen hebbē hem alle die discipulen gelatē ēn sijn
geuloden/ Mer die Jesum geuangē haddē/ brocht
ten hem tot Caiphas dē prince der priesterē/ daer
die scriftgeleerdē ēn die ouders vergadert waren
Petrus volchde hem van verre/ tot in dye sale vā
den prince der priesteren. Ēn binnē ingegaē sijnde
so ginc hi sittē binnē bi die dienarē/ om dat hi dat
eynde sien soude
Mer die princē der Priesterē/ ēn die Ouders
ēn den gheelē raet/ sochten valsce ghetuygenisse
tegen Jesum/ om dat si hem ter doot leuerē soudē
mer si en vonden geene
Ēn hoe wel dat vele valsce getuygē daer geco
men waren/ so en hebben si doch gheen geuonden
Maer ten laestē so sijnder twee valsce getuigen ge
comē/ ēn seyden/ Dese heeft geseyt Ic mach dē tē
pel gods afbrekē/ ēn in drie dagē weder op timmerē/

Ēn die princē der Priesterē stont op/ ēn sprac
tot hē/ En antwoordi niet? Jst waer dat dese tegē
v tuygē? Maer Jesus sweech. Ēn die prince der
Priesterē/ antwoorde ēn sprac/ Jc besweere v bidē
leuendigē God dat ghi ons segt oft ghi zijt Crist?
arci/ die sone Gods/ Jesus sprac tot hē/ Ghi hebbet ge
i.f seyt/ Nochtās soe segge ic v lieden/ Van nv voort
aen/ soe suldi dē sone des menschē sien sittē aender
rechter hant der cracht Gods/ ēn ooc sien comen
in die wolcken des hemels

Doē scoorde die prince der Priesterē zijn clee-
deren/ seggēde/ hi heeft geblasphemeert/ wat be-
hoeuē wi meer getuygen? Siet/ nv hebdi sijn blas-
phemie gehoort/ wat dunct v? Si hebbē antwoor-
G dēde/ gesprokē/ hi is sculdich der doot Doē spogē
si hem in zijn aēschijn/ ēn sloegē hem met vuysten/
Ēn sommige sloegen hem in zijn aensicht/ seggen
de/ prophetecrt ons Christe/ Wie is die ghene die
v gheslaghen heeft

Petrus sat buiten in die sale/ ēn eē diēstmaecht
quā tot hē seggēde/ Ēn ghi waert oock met Jesu
vā Galileē/ Maer hi logēde dz voor haer allē seg
rxviij c gēde/ Jc en weet niet wat ghi segt/ Ēn doē hi ter
duerē wt ginc/ so heeft hē een ander gesiē ēn sprac
tottē genē die daer warē/ Dese was ooc bi Jesū vā
Nazareth/ Ēn hi heeft weder geloechēt/ met enē
eede seggende/ Jc en kē den mā niet/ Ēn cortelijc
daer na so quamē tot hem die gene die daer ston-
den ēn seydē tot Petrū/ Warachtelijck ghi zijt ooc
van die luiden/ Want v sprake maect v openbaer
Ēn doē begost hi te veruloeckē ēn te zweerē/ dz hi
den man niet en kēde/ Ēn ter stōt hier na soe craey
de den hane/ ēn doē wert Petrus gedachtich des
woorts Jesu die tot hē gheseit hadde/ Eer den ha
ne craeyt/ so suldi mi driemael loechenē/ doē ginc
hi wt ēn weende bitterlick

¶ Hoe Jhesus Pylato ghelevert werdt/ Hoe Judas hem
seluen verhinck/ Van den moordenaer Barrabas/ Hoe Je
sus bespot werdt/ Hoe Simon Jhesum moste helpen sijn
cruys draghen/ Hoe Christus mettcu moordenaren ghe-
cruyst werdt/ Ende hoe teghen Christus gheblasphemeert
wert/ Hoe Jesus roepende sterf/ ende vander begravinge
Christi/ Ende van den wachters die bi ons HEREN se
pulture ghesteyt werden

Dat xxvij Capittel ✠

A DEs morghens hielden die princen
der Priesteren ende die Ouders des
volcx raet tegen Jesum om hem ter
doot te helpen/ Ende si hebben hem
ghebonden ēn ghelcyt ēn ghelevert
atxva Pontio Pilato/ den President van Rome.
l.xiij.c Judas die Jhesum geleuert hadde/ doē siende
dat Jesus totter doot verwesen was/ zoo bereu-
det hem/ ēn hi brocht dē princē der Priesterē ēn dē
Ouderē die dertich siluerē penningē weder seggē
de/ Jc heb gesondicht leuerēde dat rechtueerdich
ēn onnosel bloet. Ēn si sprakē/ wat leyter ons aē?
siet ghi toe. Ēn doe werp hi die siluerē penningen
in den tempel/ ēn hi is van daer ghegaen/ ēn heeft
hem met eenen strick gewoorcht

Die princē der Priesteren namen die silueren
penningen/ ēn sprakē ten is niet geoorloft/ dat wi
deze penningen in Gods kiste leggen/ want dit is
bloet ghelt/ Ende daer op raet gehouden hebben
de so hebben si daer mede gecocht eenen potbac-
kers acker/ om die pelgrims daer mede te begra-
uen/ Ēn hier omme is desen acker genoēt gewor-
den/ dē acker des bloets/ tot op desen tegenwoor-
digen dach/ Doē is veruult geweest dat door Jhe
remiam dē Propheet voorseit was seggende. Ēn
si hebben genomē dertich siluerē penningen/ daer zac.xi.c.
mede dat betaelt wert/ des vercochtē die si gecocht
hebbē/ vā den kinderen van Jsrael/ ēn hebben hē
gegeuen tot eē potmakers acker/ Gelijck die here
mi dat beuolen heeft

Ēn Jhesus stont voor dē President Pylatus
ēn die President vraechde hem seggēde/ Sijt ghy
die coninck der Joden? Ēn Jesus sprack tot hem G
Ghi segget. Ēn doen hi besculdicht wert van den
hogen priesterē ēn van den Ouders/ soo en heeft
hy niet gheantwoort/ Ēn doen sprac Pylatus tot
hem/ En hoordi niet hoe starckelijc dat si v bescul
digen? Ēn Jesus en antwoorde niet op eē woort
Alsoo dat die President wonderlijcken seer ver-
wondert wert

Die President was in die feeste vā paeschē ge
woone/ dē volcke losch te geuen een geuāgen/ den
welckē si wildē. Ēn hi hadde doē eenen merckelic
ken ēn welbekēden geuangē/ die Barrabas heite io.xviij f
Ēn daer si vergadert warē/ heeft Pilatus gespro
ken/ Den welckē van tween wildi dat ic v los latē
sal/ Barrabas/ oft Jesum/ diemen Cristus noēt?
Want hy wist wel dat si Jhesum door nijdicheyt
geleuert hadden

Ēn doen Pilatus op sinen richters stoel sadt/
so heeft tot hem zijn huisurouwe gesondē/ seggen
de/ En hebt ghi doch niet te doē mettē rechtuaer
digen mēsche/ want om sinē wille so heb ic huyden
inden droom vele geleden

Mer die princen der Priesteren ēn die ouders
hebbē dē scharē des volcs onderwesen/ dat si Bar marxva
rabam begerē soude/ ēn dat si Jesum souden doo lu.xxiiij.c
den/ Die Presidēt heeft haer geantwoort ēn ghe- ioxviij g
sproken/ Dē welckē wildi van desen tweē dat ick
v loslate? Si sprakē Barrabā. Pilatus sprack tot
haer liedē/ Wat sal ic dan met Jesus doen die Cri
stus genaemt wort? Ēn si sprakē alle/ Laet ons hē
crucē/ Ēn die President seide/ wat quaet heeft hi
gedaē? Ēn si riepē te meer seggēde/ laet hē crucen

Pilatus siende dat hi niet en profiteerde/ maer
datter meerder oploop ondr dz volc wert/ so heeft
hi water genomē/ ēn zijn handē voor tvolc gewas
schen/ seggēde/ Jc ben onsculdich des bloets van A
desen rechtuectdigē/ Siet ghi toe/ Ēn dat geheel
volc heeft geātwoort/ ēn gesprokē/ Sijn bloet co
me op ons/ ēn op onse kinderē. Doē liet hi hē Bar
rabam vry/ mer liet Jesum geesselē/ ēn heeft hem
haer liedē geleuert om gecruyst te worden.

Doe namē die crijsknechtē des Presidēts Jhe
sum/ ēn leyden hem int rechters huys ēn si hebbē
tot hem vergadert alle dat geselscap. Ēn nae dat lu.xxiij.
si hē ontcleet haddē/ so hebbē si hem omgegeuen io.xix.a.
eenē purpuerē mantel/ ēn vlochten eē doorne croo
ne/ ēn si hebbē se op zijn hooft ghesct/ ende in zijn
rechter hāt eē riet ghegeuen/ ēn voor hem knielē
de/ so hebbē si hem bespot/ segghēde/ Weest ghe-
groet lieue coninck der Joden/ ēn si spooghen op
hem/ Ēn so hebben si dat riet ghenomē/ ēn sloegē
daer mede op zijn hooft

Eñ na dat si hem bespot hadden/so trocken si hem
die mantel wt/eñ cleeden hem met zijn cleederen/ Eñ
si hebben hem van daer geleyt/om dat si hem cruy=
cen souden. Eñ wter stadt gaende/so hebben si gevon
den eenen mensche vander stadt Cirene/die Simon
genaemt was/eñ desen hebben si daer toe gedwon=
gen om dat cruys Jesu te dragen/Eñ si zijn gheco=
men inder plaetsen die Gholgota ghenoempt is/
wele is die plaetse Caluarie. Ende si hebben hem
gegeven te drincken azijn met galle ghemenget/eñ
doen hijt ghesmaeckt hadde/soo en wilde hijt niet
drincken

Nae dat si hem gecruyst hadden/so hebben si si
ne clederen gedeylt/het lot daer over werpende/op
G dat vervult soude worden/dat door den Propheet
psal.xxi. gesept is/ Si hebben mijn clederen onder haer ghe
deylt/eñ over mijn cleet hebben si dat lot geworpen
Eñ si saten eñ wachten hem/ Eñ si setten boven sijn
hooft die sake van zijnder doot bescreven/ Dese is
Jesus die coninc der Joden. Doen werden met hem
gecruyst twee moordenaren/die een aen zijn rechter
side/eñ die ander aen der slincker side

Die voorbi gingen lachterden hem/eñ si scudden
haer hoofden/eñ spraken/Vach ghij die destrueert
den tempel Gods/ eñ in den derden dage dien we
capi.ii.b der om op timmert/helpt u selven sidi die sone Gods
mar.xv.c so coemt van den cruyce. Deshelijcx ooc die princen
Luce der priesteren/hem bespottende/metten Scriben ende
xxiij/c. metten ouders seyden/ Hi heeft ander luyden gehol
pen eñ gesont ghemaect/ eñ hi en can hem selven
niet gehelpen noch gesont maken. Is hi dis coninck
van Israel/so laet hem nu van den cruyce comen eñ
wi sullen hem gelouen. Hi heeft in Gode betrout/
Laet God hem nu verlossen/ ist sake dat hi wilt/
Want hi heeft geseit/ic ben die sone Gods/Eñ dyt
selue verweten hem ooc smadelijc die moordenaren
die met hem gecruyst waren

mar.xv.c Eñ vander seste ure/ wert een duysternisse o=
E ver eghieheel lant totter negenster uren/ eñ omtrent
der negender uren, so reip Jesus met een grote stem
me/seggende/Eli eli lamma asabthani. Dat is/mijn
God/mijn God/waer om hebdi mi gelaten. Die
sommige vanden genen die daer stonden doen si dat
hoorden so spraken si Dese roept Heliam/Ende ter
stont liep een onder haer/ ende nam een spongie eñ
vulde se met azijn/eñ hi stact op een riet eñ gaf hem
te drincken. Dye ander spraken/hout op/laet sien
of Helias hem sal comen verlossen. Jhesus riep we
der luyde/ende hi gaf sinen geest/ Eñ siet/dat voor
hancsel des tempels is ghescoert in twee stucken/
van bouen tot beneden/ Ende die eerde beefde/eñ
die steenen scoerden/ende die grauen zijn op gedaen
ende veel lichamen der heilgen van den genen die ge
slapen hadden/zijn op gestaen/ende wten grauen ge
gaen/na zijn verrisenisse/ende zijn gecomen in dye
heylige stadt/ende si hebben hem veel menscen ghe
openbaert

Die hooftman Centurio eñ die gene die met hem
Jesum bewaerden/doen si die eertbevinge sagen/eñ
dat daer gescierde/so zijn si seer vuaert ghewoorden
seggende/Warachtich dese was die sone Gods

Daer waren vele vrouwen/van verren/dit aensien
de/dye Jesum geuolcht waren/wt Galileen/ende
hadden hem gedient. Onder welcke was Maria
Magdalena/eñ Maria die moeder Jacobi/eñ Jo
ses/eñ die moeder der kinderen Zebedei

Doen it avont geworden was/so quam een rijck
G man van Arimathia die Joseph genaemt was/dye ioã
ooch Jesus discipel was/dese ghinck tot Pylatus
eñ badt hem om dat lichaem Jesu/ Eñ doen beual
Pilatus datmen hem dat lichaem geuen soude/ Eñ nae
dat Joseph dat lichaem ontfangen hadde so wande
hi dat in eenen suueren lijnen doec eñ heeft dat geleit
in zijn eygen nieu graf/dat hi in steen hadde doen wt=
houwen. Eñ hi wentelde enen groten steen aen die doore
vanden graue/eñ is wech gegaen

Daer waren Maria Magdalena/eñ die ander
Maria sittende tegen dz graf/ Eñ des anderen daechs
die na den bereydach is volgende/zijn die princen der
Priesteren/eñ die Phariseen tot Pilatum tsamen ge
comen seggende/Here wi hebben gedacht dat die ver=
leyder gesproken heeft/noch levende/Na drie dagen
sal ic verrisen/Hier om so ghebiet dz graf bewaert
te worden tot inden derden dage/Op dat zijn discipu
len bi auontueren niet en comen/eñ stelen hem/ eñ dat
si dan totten volcke niet en seggen/hy is vander doot
verresen/eñ so sal die laetste dwalinghe arger zijn
dan die eerste. Ende Pilatus sprac tot haer/ Ghy
hebt bewaerders/gaet/eñ bewaert hem ghelijc ghi
wilt/ Eñ si gingen wech eñ bewaerden dz graf met
ten wachters/eñ segelden den steen.

¶ Van die verrisenisse Cristi Eñ hoe Christus hem daer nae openbaerde/eñ hoe die Joden den wachters ghelt gaven/dat si segghen souden dat die discipulen dat lichaem Christi ghestolen hadden/ ende hoe Christus beual allen menschen te doopen/ende hoe hi bi ons blijft tot dat die werelt vergaen sal

Dat/xxviij/Capittel

Nden avont vanden vierdaghe die
begonst te schinen opten eersten dach
nae den saboth/so is ghecomen Ma A
ria Magdalena ende die ander Ma= Matt
rien om dat si dat graf Cristi sien sou xvi.a
den. Ende siet daer is een groote eertbevinge ge=
schiet/Ende die enghel Gods is vanden hemel ne ioã.xx.
der gedaelt/ende bi dat graf comende/so heeft hi den Luce.
steen vander doore des graefs afghewentelt/ende xxiiij.
hi ghinc op den steen sitten/Eñ zijn aenschijn was
gelijc blixem/eñ sijn cleederen wit gelijc sneu/ Eñ
door vreese eñ veruaertheyt van desen Engel zijn
die wachters veruaert eñ als doode menscen ge
worden

Die Engel sprac totten vrouwen/ Ghi vrouwen
en vreest u niet/ic weet dat ghi Jesum die gecruyst
is soect/hi en is hier niet/ hi is verresen ghelijck hi
gesept heeft/Coemt hier/eñ siet die plaetse/daer die
HERE geleyt was/gaet haestelic eñ segt zijn dis
cipulen/dat hi vander doot verresen is/ Eñ siet/hi B
sal u voorgaen in Galileen/daer suldi hem sien/siet/
ick hebbe u dit gesept

Eñ dese vrouwen gingen snellic wten graue met
vreesen/eñ met groter bliscap/eñ liepen om dit den
discipulen te bootscapen/Ende als si ghingen/om
sijn discipulen dit te bootscappen/Siet doe quam Je
sus haer te gemoete seggende/ God groet u/ende
si sijn tot hem gegaen/ende hebben sijn voeten ghe
houden/ende vielen voor hem neder. Doe sprac Je
sus tot haer/ En vreest niet gaet henen eñ bootscapt
mijnen broederen/dat si gaen in Galileen/eñ daer
sullen si mi sien

C Ẽn doen dese vrouwen ginghẽ/Siet/so quamẽ
.xvi sommige vanden wachters in der stadt/ende ver=
condichden den hogen Priesteren/al dat si ghesien
hadden. Ẽn si vergaderden mettẽ ouders/ẽn hiel
den eenẽ raet/ẽn si gauen den krijsknechten gelts
ghenoech/ ẽn spraken/Segt dat zijn discipulen des
nachts hem gestolen hebben te wile dat wi sliepen
Ẽn ist sake dat dit wt coẽt voor den presidẽt soo
sullen wi hem stillen/ẽn v daer af vry maken. Ẽn
si hebben dat gelt genomen/ẽn deden als si geleert
waren/Ẽn dit woort is verbreyt bi den Joden tot
huyden op desen dach.

✠ Die elf discipulen gingen in Galileen opten
D berch/daer Jesus haer bescheyden hadde. Ẽn doen
si hem saghen/soo vielen si voor hem neder/maer
die sommige van haer twifelden/ Ẽn Jhesus ginc
tot haer seggende/Mi is alle macht ghegeuen/in
den hemel/ẽn inder aerden/Hier omme gaet ende
leert alle volck/haer lieden doopẽde/in den naem
des Vaders/des Soons/ẽn des heyligen Gheests
Leerende haer houden/al dat ick v beuolen hebbe
Ende siet/ick ben bi v/alle die dagen totten eynde
der werelt. ✱

Dit is dat eynde vanden Euangelien
vanden Euangeliste Sint
Matheus.

Hier beghinnen

die Euangelien van Sinte Marcus/welc
ke tracteert vander cracht/sterchept
ende verrisenisse Christi.

Sanctus Marcus Euãgelista

Van sinte Jan baptista/ende wat hi adt/ende van zijn cleedinghe/Ende hoe Jesus van Johannes ghedoopt was ende hoe hem dye duyuel tempteerde/Ende hoe hy p[r]eecte die penitentie/Ende hoe dat hi gheboot Petrum/ende die ander hem te volghen/ẽn hoe hi den mensche vanden onreynen gheest verloste/ende Petrus swagherersse van dye cortse verloste/ende den Lazarus mensche suyuerde

Dat.J.Capittel ✠

Dat.J.Capittel

Jt is dat beginsel der euangeliẽ van
Jhesu Cristo/des soons Godts als
gescreuen is inden prophete Jesaya A
✠ Siet ic scynde minẽ engel voor mala.iii.
v/die daer bereyden sal uwen wech a.
voor v/Die stemme des gheens die roepende is in mat.xi.c
der woestinen/bereyt den wech des HEEREN/ Esa.xl.c
maect sine voetpaden recht. mat iij a

Johannes was inder woestijnen ẽn doopte ẽn Joã.i.c.
predicte/vanden doopsel der boeten/tot vergeuin= mat iij a
ge der sonden. Ẽn dat gheele Joetsche lant ghinc Lu.iij.a.
tot hem wt/ẽn die van Hierusalem/ende lieten hẽ Joã iij e
alle van hem doopen/inder Jordanen/ẽn beleden
haer sonden.

Johannes was ghecleet met kemelẽ hayren/ẽn
met eenẽ leederẽ gordel om zijn lendenen/ende adt
sprinchanen/ẽn wilt honich/ẽn predicte ẽn sprack/
Daer coẽt eene na mi/die is stercker dan ic/die ick
nyet weerdich en ben/dat ic my voor hẽ soude buy
gen/ẽn die riemẽ zijnder scoenẽ ontbinden/ic dope
v met water/mer hi sal v metten heylighen gheest
doopen. ✱

Ẽn het geuiel ter seluer tijt dat Jhesus wt Ga
lilea van Nazareth quam/ẽn liet hem doopen van B
Johannem in die Jordane. Ẽn also haest als hy Joã.i.b
clam wt den water/sach hi dat haer dye hemelen
op deden. ẽn den geest ghelijck een duue quam ne=
der op hem. Ẽn daer is een stemme van den hemel
geschiet/Ghi zijt mijn lieue sone/in welcken ic een
goet behagen hebbe.

Ẽn ter stont dreef hẽ die gheest in die woestine Lu.iiij.b.
ẽn was daer inder woestinen veertich dagen/ende mat iiij b
wort ghetempteert van Sathana/ẽn was bidẽ die
ren/ẽn die engelen dienden hem.

Nae dien dat Johannes geuangen was/quam
Jhesus in Galilea/ẽn predicte dat Euangeliũ van
den rijcke Gods/ẽn seyde/den tijt is veruult ende
dat rijcke Godts is bicomen/betert v ẽn ghelooft mat.iiij.
den Euangelio. a

Doe hi aen dat Galileesche meyr ghinc/sach hi
Symõ ẽn Andreas zijn broeder/dat si haer netten mat.iiij.
in die zee worpen/want si waren visscers/Ẽn Jhe c.
sus sprac tot haer/Volcht mi na/ick wil v visscers
der menschẽ maken/Ẽn ter stont lieten si haer net
ten/ẽn volchden hem na.

Ẽn doen hi van daer een weynich voort ghinck
sach hi Jacob den sone Zebedei/ẽn Johannem si=
nen broeder/dat si haer netten int scip te samen ley
den ẽn ter stont riep hijse/ Ẽn si lieten haren vader
Zebedeo in dat schip met den huerlinghen/ende
volchden hem nae. C

Ẽn si ghinghen nae Capernaum/ẽn corts nae
den sabbaten/ginck hi in die schole ende leerde. Ẽn
si verwonderden/van zijnder leere/Wandt hi leer
dese als macht hebbende/ende niet als die scriftge
leerden.

Ende daer was in haer schole een mẽsche bese
ten met eenen onreynen geest/ die riep ende seyde/
Och wat hebben wi met v te doen/Jhesu van Na Lu.iiij.c
zareth? Sijt ghy ghecomen om ons te bederuen? Jck
weet dat ghy zijt die heylighe Godts. Ende Jesus
dreychde hem ende seyde/Swijcht stille ende vaert
wt van hem. Ẽn die onreyn geest verscoorde hem/
ende riep luyde/ende voer wt van hem/Ende si

veerfdē alle/alſo dat ſi onder malcādderen beuraech
den/eñ ſeyden/Wat is dat? Wat is dat/voor een
nieu leere?hi gebiet met gewelt den onreynen gee
ſten/eñ zijn hē gehoorſaē.Eñ zijn gheruchte is ver
breypt ront om dat Galileeſche lant.
lu.iiij.f Eñ ſi gingen wter ſcolen/ende quamē ter ſtont
mat.viij in dat huys Simons ende Andree/met Jacob eñ
b Johannes. Ende Simons huyſvrouwen moe
der die lach ende hadde die coortſe/ende ter ſtont
ſeyden ſi hē van haer/Eñ hi ginc tot haer/eñ rech
teſe op eñ hieltſe bider hant/eñ die coortſe lietſe ter
ſtont/eñ ſi diende hem.
Mer ſauonts als die ſonne onder gegaen was
D brochten ſi tot hem alderley crāckē eñ beſeten/Eñ
die geheel ſtadt was daer vergadert voor die duere
lu.iiij.g eñ hi genas veel crancken met menigerley ſiecten
beladē/eñ dreef veel duuelē wt/eñ liet die duuelen
niet ſpreken/want ſi kenden hem.
Eñ des ſmorgēs voor den dage/ſtont hi op eñ
ginc van daer/eñ Jeſus ginc in een woeſte plaetſe
mat.viij eñ badt daer.eñ Petrus met den ghenen die met
a. hem warē volchden hem haeſtelick nae/eñ doen ſi
lu.vi.c hem vonden ſeyden ſi tot hem/Si ſoecken v alle.
Eñ hi ſprack tot haer/Laet ons in die naeſte ſtede
gaen/dat ic daer ooc predike.Want daer toe bē ic
gecomē/Eñ hi predicte in haer ſcolē/in geheel Ga
lilea/eñ dreef die duuelen wt.
Eñ daer quam tot hem een malaetſch menſce/
eñ badt/knielende voor hem/eñ ſeyde tot hē/Wil
di/ghi moecht mi wel reynighen.Eñ het ontferm
de Jeſu/eñ wtſtekende zijn hant roerde hi hen aen
eñ ſeyde/Jc wil dat doen/Sijt gereynicht/Eñ met
dat hi ſo ſprac/ginck die melaetſheyt ter ſtont van
hem/eñ hi wert reyn/eñ Jeſus dreychde hē/ende
ſtierden voort van hē/eñ ſeyde/Siet toe/dat ghy
dat niemant en ſegt/mer ghaet henen ende thoont
v den prince der prieſteren/eñ offert voor v reynin
ge dat Moyſes geboden heeft/haer tot een getuy
geniſſe/Mer doen hi wt quam begoſt hi wt te brin
gen eñ opēbaer te maken die gheſchiedeniſſen/alſo
dat hi daer niet meer en mocht opēbaer in die ſtadt
gaen/mer hi was buyten in die woeſte plaetſen/eñ
ſi quamen tot hem van allen eynden.

¶Hoe hi den gichtighen menſche ghebood zijn bedde te ne
men op ſinen hals/ende te wandelen/Ende hoe hi geboot
Leui Alpheus ſone hem te volgen/Ende hoe hem die pha
rizeen beriſpten dat hi metten ſondaers adt Ende dat hy
niet gecomen en was om die ſtercken mer om dye crankē

Dat.ij.Capittel ✠

A
mat.ix.a Ende hi ghinck nae acht daghen we
lu.ix.c. deromme tot Capernaum/ende het
wert openbaer/dat hi inden huyſe
was/ende ter ſtont vergaderdē haer
vele/alſoo dat ſi gheen plaetſe en had
den/oock buyten voor die duere/ende hi ſeyde hem
dat woort.Ende daer quamen ſommige tot hem
die brochten eenen gichtighen die van vier luyden
Joā.v.a ghedraghen wert/ende doen ſi niet bi hem comen
en conſten/om des volcx wille ſo brakē ſi dat dack
op/daer hi was/ende lieten dat bedde neder dalen
daer die gichtige in lach/Doen Jheſus haer geloue
aenſach/ſeyde hi totten gichtigen/Mijn ſone/v ſon
den zijn v vergeuen.
Daer warē ſommige ſcriftgeleerdeen die daer ſa
ten eñ dachten in haer herten. Hoe ſpreect deſe ſo
danige Gods laſteringhe? Wie can die ſonden ver
geuen dan alleen die eenige God? Eñ Jheſus ken
de ter ſtont in ſinen geeſt/dat ſi alſo dachtē in haer B
ſeluen/eñ ſeyde tot haer/Wat denct ghi ſodanichs
in v herten? Welck is lichter totten ghichtighen te
ſegghen/v ſonden zijn v verghen/oft ſtaet op en
neemt v bedde eñ wandelt? Mer op dat ghi weet/
dat des menſcen ſone macht heeft/te vergeuen die
ſondē opter eerden/ſeyde hi totten gichtigē/Jc ſeg
ge v/ſtaet op/eñ neemt v bedde/eñ gaet in v huys
Eñ hi ſtont ter ſtont op ende nā zijn bedde/ende
ghinck wech voor haer allen/alſo dat ſi haer allen
verwonderden/eñ preſen Godt/eñ ſeyden/Wi en
hebben niet dieſgelijck geſien.
✠ Eñ hi ghinck weder wt totter zee/eñ al dat
volck quam tot hem/eñ hi leerdeſe/Ende als Jhe
ſus voorbi ghinck/ſach hi Leui den ſone Alphei op
den tol ſitten eñ hi ſprac tot hē/Volcht mi nae/Eñ
hi ſtont op eñ volchde hē na.Eñ het geſciede doen
hi aen der tafelē ſadt/in ſinē huyſe/doe ſteldē hem C
veel tollenaren eñ ſondarē/aen der tafelen met Je mat.ix
ſu eñ ſine Jongeren/want haer der waſſer veel die luc.v.
hem na volchden.Eñ die Scriftgeleerden eñ pha
rizeen doe ſi ſagen/dat hi met den tollenaren/ende
ſondaren adt/ſeyden ſi tot ſinen Jongeren/Waer
om eedt ende drinct hi met den tollenaren/eñ ſon
daren? Doen dat Jeſus hoorde/ſeyde hi tot hem/
Die ghesonde en behoeuen niet den medecijn meeſ
ter/mer die crancken/Jc en ben niet ghecomen te
roepen die rechtueerdighen maer die ſondaren tot
penitentie. ✠
Eñ die iongeren Johannis/eñ der Pharizeen lu.v.g
vaſten veele/Ende daer quamen ſommighe ende mat.ix.
ſeyden tot hem/Waer om vaſten die Jongheren
Johannis ende der Pharizeen/ende v Jongheren
en vaſten niet? Ende Jheſus ſeyde tot hem. Hoe
connen dye kinderen der bruyloft vaſten dye wyle
dat dye bruydeghom by hem is? Alſoo langhe als
dye bruydeghom by haer is/ſoo en connen ſi nyet
vaſten/Maer den tijdt ſal comen/dat dye bruyde
gom van haer ghenomen ſal worden/dan ſullen ſi D
vaſten. mat.ix
Niemant en naeyt eenen lap van nieuwen lakē a
aen een out cleet/want hi ſchoort anders den nieu lu.vi.
wen lap vanden ouden/eñ die ſchoore wort arger
Ende niemant en giet den nieuwen wijn in oude
fleſſcen/want anders ſoe ſchoort die nieuwe wijn
die fleſſcen/eñ die wijn wort wtgeſtort/eñ die fleſ
ſchen vergaen/maer men ſal dē nieuwen wijn gie
ten in nieuwe fleſſchen
✠ Eñ het geſchiede doe hy wandelde op den
ſabbate door dat gheſaeyt landt/ende zijn Jonghe
ren begōſten eenē wech daer door te maken/ende
ayeren af te pluckē/ende die Pharizeen ſeyden tot
hem/Siet toe/wat doen v Jongeren/dat hem niet
en betaemt op den ſabboth? Ende hi ſeyde tot hem
Hebdi niet geleſen wat Dauid dede/doen hem dat
noot was ende hem hongherde/ende die met hem
waren? hoe hi ginck in dat huys Godts/in der tijt
Abiathar des hoogen prieſters/ende adt dat hepli mat.xii
ge broot dat niet geoorlooften was te eten/dā den a
prieſteren/eñ hi gaffe hem/ende den ghenen die by lu.vi.
hem waren.Ende hi ſeyde tot haer/Die ſabboth
is om des menſchen wille gemaeckt/ende niet die
menſchen om des ſabboths wille/Daer om ſoo is

des menscen sone/ eñ heere oock des sabboths.✱

¶Hoe dat Jhesus den mensche met der verdorder handt op eenen sabboth ghesont maecte/ ende van veele crancke die hi genas/ Ende vanden mensce dye den onreynen geest hadde/ die riep/ ghi zijt die sone Gods ende hoe hi zijn.xij Apostelen vercoos ende van haren namen

Dat.iij.Capittel. ✠

A Ende hi ginc weder in die schole/ ende daer was een mensche/ die hadde een
mat.xij. verdorde hant/ ende si wachten op hē oft hi hē oock ghesont maken soude/ op den sabboth/ op dat si hē beschuldi ghen mochten. Ende hi seyde tot den mensche met der verdorder hant Staet op ende coempt hier int middel/ ende hi seyde tot hen lieden/ Machmen op den sabboth goet doen/ oft machmen quaet doen? dat leuen behouden oft dooden? Mer si swegen stil le. Ende hi sachse ront omme aen met toornicheit ende was bedroeft ouer haer verblinde herten en=
mat.xij. de seyde tot dē mēsce/ Steect v hāt wt/ Eñ hi stacse wt/ eñ die hant wert hē gesont/ alsō die ander. ✱
lu.vi.b. ✠ Eñ die Phariseen gingē wt/ eñ hieldē ter stont
io.x.g. eenen raet met Herodes dienaren teghen hē hoe si hem te niete brenghen mochten. Mer Jhesus ont ginc hen met zijn iongeren aen de zee/ eñ veel volcx volchde hē nae/ wt Galilea/ eñ van Judea/ eñ van Hierusalem/ eñ wt Idumea/ eñ vā dander side der Jordanen die omtrent Tyro / eñ Sydon woonen/
B hoorden die dingen die hi dede.
mat.iiij. Eñ hi seyde tot zijn iongerē/ dat si hē een sceep ken houdē soudē/ om des volcx wille/ om dat si hē
lu.ij.b niet dringē en soudē/ Want hi maecter vele gesont
lu.vi.c. alsō dat si hē ouervielē al die geplaecht waren / op dat si hē aenroerē mochten. Eñ als hē die onreyn geestē sagē vielen si voor hē neder eñ riepen eñ sey= den/ ghi zijt Gods sone/ eñ hi dreyghdese zeer scher pelic dat si hem niet openbaer maken en souden.

Eñ hi clam op eenen berch/ ende riep tot hem welcke hi woude/ eñ die gingen tot hē. Eñ hi ordi neerde die.xij. dat si bi hem zijn souden/ eñ dat hijse wt seyndē soude te prediken/ eñ hi gaf haer macht/ die cranckē gesont te maken/ eñ die duuelen wt te worpen.✱ Eñ hi gaf Simon die naem Petrus/ eñ Jacobū dē sone Zebedei/ eñ Johannem den broe
mat.x.b der Jacobi/ eñ ghaf haer den naem Boanerges/
luc.vi.a. dat is gesept kinder des donders/ eñ Andreā/ ende
C Philippum/ eñ Bartholomeū/ eñ Mattheum/ eñ Thomam/ ende Jacob Alpheus soon/ eñ Thadeū ende Simon van Cana / ende Judas Iscarioten/ die hem verriet.

Eñ si quamen int huys/ eñ doe quam dat volck weder te samē/ alsō dat si gheen plaetse en hadden broot te eten/ eñ doen dat hoordē die bi hem warē
mat.xij. gingen si wt/ eñ wouden hem houden/ want si sey
b den/ hi makes te vele / Die scriftgeleerden die van
lu.xi.c Hierusalem gecomen waren/ seyden/ hi heeft den Beelzebub/ ende door den ouersten duuel drijft hi die duyuelen wt. Eñ hi riepse te samen/ eñ hi sprac tot haer in gelijckenissen.

Hoe can dee Sathanas den anderen wt gewor=
lu.xij.c pen? Eñ ist sake dat een rijc in hem seluen ghedeelt wort/ hoe mach dat bliuen staen? Ende is dat een huys ghedeelt wert onder malcanderen/ hoe mach dat bliuen staen/ steldt hem nv Satanas tegen hē seluen/ eñ is hi met hem seluen twistich so en mach hi niet bliuen staen/ mer het is met hē gedaen/ Nie

mant en can in eens anders huys gaen eñ zijn huis raet berooeuen/ het en si dat hi te vorē den stercken binde/ ende dan zijn huys beroeue.

Voorwaer segge ic v/ alle sonden worden verge uen der menscē kinderen/ ooc die lasteringe Gods daer si God mede lasteren. Mer wie den heylighen geest lastert/ die en sal nemmermeer vergiffenisse vercrigē/ mer hi is sculdich des ewigen gerechts. Want si seyden hi heeft eenen onreynen geest.

Eñ doe quā zijn moeder eñ zijn broeders / eñ stō den daer buytē/ eñ sondē tot hē / eñ lietē hē roepen eñ dat volck sadt om hem/ eñ seyden tot hem/ Siet v moeder eñ v broeders/ daer buyten vragen na v ende hi antwoorde eñ sprac / Wie is mijn moeder
eñ mijn broeders? eñ hy sach ront om hem op zijn lu.vij.a.
iongheren / die daer ront om hē saten/ eñ sprac/ Siet mat.xij.
Dit is mijn moeder/ eñ mijn broeders/ wandt alle b
die den wille Gods doen/ die is mijn moeder ende mijn suster/ ende mijn broeder.

¶Van dye parabel des saeyers / ende vander maten daer si mede meten sullen/ dat si daer mede weder om ontfan= ghen sullen/ ende van dat mostaert saet/ ende vander tem peesten die daer int schip was daer Christus rustte.

Dat.iiij.Capittel. ✠

Ende hi begost weder om te leeren by A
die zee / eñ daer vergaderde vele volcs tot hem/ alsō dat hi moste in een schip treden / eñ op dat water sitten / eñ al dat volc stont op den lande/ bi die zee/ eñ hi preecte hē lange door gelijckenisse / eñ in zijn leeringhe sprac hi tot hen lieden/ Hoort/ Siet/ het
ghinc een saeyman wt om te saeyen / eñ het gescie= mat.xiij
de/ als hi saeyde dat saet/ dat sommighe viel bi den a
wech/ doen quamen die voghelen onder den hemel lu.viij a
ende aten dat op / Sommighe viel op dye steenen/ daer dat niet veel aerden en hadde/ ende ghinck ter stondt op om dattet gheen diepheyt der eerden en hadde. Doen nv die zonne op ghinck verbrande dat/ ende om dat gheen wortelen en hadde verdor de dat.

Eñ sommighe viel onder die doornen/ ende die doornen zijn daer tegen opgewassen/ eñ hebbē dat verstict/ alsō dat gheen vruchten en gaf/ eñ sommi ghe viel in een goede eerde/ eñ gaf vruchten/ welc= ke toe nam eñ wies/ sommige droech dertichfout
eñ sommighe sestichfout / eñ sommighe hondert/ B
fout / eñ hi seyde tot hem luyden. Wie ooren heeft om hooren die hoore.

Eñ het gesciede/ doe hi alleen was/ vraechden si hem dese ghelijckenisse die twaelf die bi hem wa ren/ eñ hi seyde tot haer/ V is ghegheuen/ die verbor gentheyt des rijcks Gods te weeten/ mer die daer buytē zijn/ gesciet alle dinc in gelijckenissen/ op dat si met siende ogen sien eñ nochtans niet en beken nen/ eñ met hoorende oorē hoorē / eñ nochtās niet
en verstaē/ op dat si haer daer door niet en bekeerē Joā.xij f
eñ haer sondē vergeuē wordē / Eñ hi seyde tot hē Esa.vi c
lieden/ verstaet ghi dese gelijckenisse niet/ hoe wilt Actuū.
ghi dan die ander alle verstaen/ xxviij. f

Die saeyer saeyt dat woordt/ Dat zijn die ghene die aende wege zijn/ daer dat woort gesaeyt wort eñ als si dat gehoort hebben/ so coemtter stont die duuel eñ neemt wech dat woort/ dat in haer herte gesaeyt was. Alsoo zijn die / die op die steenen ghe saeyt zijn/ wanneer si dat woort gehoort hebben

men si dat op met vruechden/ eñ en hebben gheen
wortel in hem/ mer si zijn tijtelic/ Wanneer daer tri
bulatie eñ vuolginge opstaet/ om des woorts wil
le/ so werden si terstont verargert/ Ende die ander
zijn die onder die doornē ghesaeyt werden/ die dat
C woort horen/ eñ die sorghe deser werelt/ eñ die be=
drieghlike rijcdommē/ eñ vele ander wellustē gaen
daer in/ eñ verstickē dat woort/ eñ wert onvrucht
baer. Eñ die ander zijn die op een goet lāt gesaeyt
zijn/ die dat woort horen/ eñ ontfangē dat/ eñ bren
ghē vruchten/ sommige dertichfout/ eñ sommighe
tsestichfout/ eñ sommige hondertfout.
lu.viij.b Eñ hi sprac tot haer/ Wert oock een licht ontste
ken/ op dattet onder een corē vat geset soude wor
den oft onder een tafel/ Ist niet also/ dat ontsteken
wert op dattet op eenē candelaer geset soude wor
den? want niet en isser verborgen dat niet openbaer
worden en sal/ eñ daer en is niet heymelicx dat niet
mat. vij a wt comē en sal/ Wie ooren heeft om hoorē/ die ho=
re/ Eñ hi seyde tot haer.
lu.vi.f ✠ Siet toe wat ghi hoort. Met wat maten dat
mat.xxv c. ghi meet/ salmen v oock meten/ eñ men sal v noch
toe gheuen/ ghi die dit hoort/ want wie daer heeft/
dien sal gegeuē wordē/ eñ die niet en heeft vā dien
sal ghenomen worden oec dat hi heeft.
Eñ hi seyde tot haer/ Dat rijcke Gods is alsoo
als oft een mensche saet werpe op die aerde/ ende
sliep/ eñ stont op nacht eñ dach/ eñ dat saet gaet op
eñ groeyt/ als hi dat niet en weet/ want dye aerde
brengtet eerstē van haer seluen dat gras/ daer na
die aren/ daer na dat volle coren in die arē/ Eñ wā
neer si die vrucht voortgebrocht heeft/ seet hi daer
mat.xiij b terstont die seysen aen/ want die oochst is bi.
lu.xiij b ✠ Eñ sprac/ bi wien sullē wi gelijcken dat rijcke
Gods/ eñ bi wat ghelijckenissen sullē wi dat gelijc
kē/ ghelijc een mostaert saet/ dat alst ghesaeyt is in
die aerde so is dat/ dat cleynste onder alle saden/ op
ter aerden/ eñ als dit gesaeyt is/ so wasset hooge/ eñ
wert grooter dan alle dye ander koolsaden/ eñ het
crijcht grote tackē/ also dat die voghelen der lucht/
onder sinen schaeyen moghen woonen.
Eñ met vele sulcke gelijckenissen/ seyde hi haer
luydē dat woort/ na dat si dat hooren condē/ mer
sonder gelijckenissen en sprac hi niet tot haer/ mer
inden seluē dage/ doent auont was ghewordē sey=
de hi tot haer/ Laet ons hier ouer varē/ eñ die scha=
lu.viij.d re latende/ namē si hē also dat hi daer was/ int scip
eñ ander schepen waren bi hem.
D Eñ daer verhief een groote storm/ eñ werp die
baren in dat schip/ also dat dat schip vol wert/ eñ hi
was achter op dat scip eñ hi sliep op een cussen/ eñ
si wecten hē op/ eñ seyden/ Meester / en leyt v daer
niet aen/ dat wi vergaē. Eñ hi stōt op/ eñ dreyghde
dē wint/ eñ seide tot der zee/ swijcht stille / eñ weest
stom/ eñ dē wint ghinc liggē/ eñ daer wert een gro
te stilte/ eñ hi sprac tot haer/ hoe zijt ghi so beureest
Hoe comet dat ghi geen geloue en hebt/ eñ si vreesē
den seere/ eñ spraken onder malcāderē/ Wie is de=
se/ want die wint eñ zee is hem ghehoorsaem.

¶ Hoe Jesus wtwerp dat legion der duuelen vanden men
sche/ ende hoe hi ghenas dat vrouken vanden bloetganck/
eñ hoe hi verweckte vander doot die dochter des opperstē
meesters vander Synagogen.

Dat.v.Capittel ✠

Nde si quamen aē dander side der zee
teghen dat region der Gadarenen.
Eñ als hi wt den scepe tradt / liep hē A
terstont tegen wt den graue/ een be=
seten mensche / met eenen onreynen
gheest/ die zijn wooninghe inden graue hadde/ Eñ
niemant en conste hē bindē/ ooc niet met ketenen/
wāt hi was dicwils met veterē eñ ketenē gebondē mat. viij a
ghe weest/ eñ hi hadde die ketenē ghebroken/ eñ die
veteren in stucken ghewreuen/ eñ niemāt en cōste lu.viij
hē temmē/ Eñ hi was altijt beyde dach ende nacht
op die bergen eñ inden grauen/ roepende/ eñ sloech
hem seluen met steenen/ Maer doen hi Jesum sach
van verre / liep hi toe ende viel voor hem neder/
ende riep luyde/ eñ seyde/ Wat heb ic met v te doē/
O Jesu du sone des alder hoochsten Gods/ ick be
sweere v bi Gode dat ghy mi niet en quelt / Maer
hi seyde doen tot hem/ Vaert wt vanden mensche
ghi onreyn gheest eñ vraechde hem/ hoe heet ghi/
Eñ hi antwoorde eñ seyde/ Legion heete ick/ wāt
onser is vele/ Eñ hi badt hē seere/ dat hijs nyet wt
den seluen region drijuen en soude.
B Ende aen den seluen berch/ was een grote scha
re verckenē inder weyden/ eñ alle die duyuelen va Mat. viij.a
den hem/ ende seyden/ Laet ons in die verckenē va lu.viij
ren/ ende terstont oorloofde hem Jesus dat/ Doen
voeren wt die onreyn gheesten/ ende voeren in die
verckenē/ Ende die cudde der verckenē is ghewor
pen terstont met eenen storm inder zee/ Eñ daer
wasser bi twee duysent/ eñ verdroncken inder zee/
Ende die herden vloden ende vercondichdē dat in
der stadt ende op den lande/ Eñ si ghinghē wt om
te sien/ wat daer ghescheit was / ende quamen tot
Jesum/ eñ saghen den besetenen/ welcke die legion
ghehadt hadde/ dat hi sadt ende was gecleet/ ende
verstandich/ ende si vreesden / ende die dat ghesien
hadden/ vertelden den anderen/ wat den besetenē
ghebuert was/ ende vandē verckenen/ Ende si be
gonsten hem te bidden dat hi wt haren palen wou C
de ghaen/ Ende doen hi in dat schip tradt/ badt hē
die beseten ghe weest hadde/ dat hi mochte by hem
zijn/ Ende Jesus en liet hē dat niet toe/ maer hi sey
de tot hem. Gaet henē in v huys eñ tot den uwen/
ende vercondicht hem/ hoe grote weldaet dat v die
HEERE ghedaē heeft/ eñ hy uwer ontfermt heeft mat.
Eñ hi ginc wt/ eñ begonste wt te roepē in die thien
steden/ hoe groote weldaet hem Jesus gedaen had
de/ ende een yeghelijc verwonderde hem. ✠
Ende doen Jesus weder van daer ouer voere
in dat scip/ vergaderde veel volcx tot hem/ eñ was
bi die zee/ Ende siet / daer quam een vanden ouer
sten vander scholen/ ghenoemt Jayrus/ ende doen lu.viij f
hi hem sach/ viel hi hem te voete/ ende badt hē seere mat.ix c
ende sprack/ Mijn dochtere leydt in haer wterste/
wilt doch comen ende v hant op haer legghen/ op
dat si ghesont werde/ ende leue / Ende hi ginc met
hem/ ende het volchde hem veel volcks nae ende si
drongen hem.
Eñ daer was eē vrouwe die hadde dē bloetgāc mat.
gehadt twaelf iaer/ eñ hadde veel ghelede van den
medecijnen/ ende hadde al haer ghoet daerom ver
teert/ eñ ten halp haer niet/ mer het wert met haer
meer argher/ Doe si hoorde van Jesum / quā si on
der dat volc vā achter aen/ eñ roerde zijn cleedt aen

en si seyde/Waert dat ic alleen zijn cleet mocht aen
roerē/so sal ic gesont zijn. Eñ ter stont verdrooch
de die loop haers bloets/ eñ si voelde dat aen haer
lichaē/dat si was gesont geworden van dier plage
Eñ Jesus voelende ter stōt aen hem seluen die
cracht/welcke van hem was wt gegaen/keerde hē
omme totten volcke / ende seyde / Wie heeft mijn
cleder aengeroert. Ende die Jongeren seyden tot
hem/Ghi siet dat v dat volck dringhet/eñ ghi segt
wie heeft mi aengeroert? Ende hi sach omme nae
haer die dat ghedaen hadde / Die vrouwe vreesde
haer ende beuede/ wandt si wist wat aen haer ghe
schiet was/ende quam ende viel voor hem neder/
ende seyde hem dye gheheele waerheydt. Doen sey
de hy tot haer / Mijn dochter v geloue heeft v ghe
sont gemaeckt/Gaet met vreden/eñ weest gesont
van uwe plage.
D Ende doe hi noch so sprack/quamen sommighe
van den ouersten der scolen eñ spraken /v dochter
is gestoruen/wat queldi voorder den meester/Jhe
sus hoorde ter stont die redene/die daer gesproken
was/ende seyde tot den ouersten der scholen/Wilt
niet vreesen mer ghelooft alleene/ Ende hy en liet
hem niemande nae volgen/dan Petrum/ende Ja-
cobum/ende Joannem den broeder Jacobi/Ende
hy quam in dat huys des ouersten der scholen / eñ
sach dat gerichte/ende die daer zeer weenden ende
huylden/ende hi ginck daer in ende seyde / tot haer
luyden/ Wat ghekaerdy ende weendt ghy / Dat
meysken en is niet ghestoruen/mer het slaept/Eñ
si begeckten hem. Ende hi drefse al wt/eñ nā met
hem den vader des kints /ende dye moeder/eñ die
bi hem warē/ende ghinc daer binnē daer dat meys
ken lach/ende hi nam dat meysken bi de handt/eñ
seyde tot haer/Talitha cumi / dat is so vele gheseyt
Meysken ick segge v staet op /ende ter stont is dat
meyskē op gestaē/ende wandelde/Eñ si was twa
lef iaer oudt/ende si verwonderden hem bouē ma
ten. Ende hi verboot hem hertelijcken/dat nie
mant dat weten en soude /eñ hi seyde/dat si haer te
ten geuen souden.

¶ Hoe dat geen prophete verheuen en is/in zijns vaders landt/Ende hoe hy zijn twalef Apostelen / by twee ende twee beghonste wt te senden/Ende van die onthoofdinge van Johannes Baptista. Ende hoe Jhesus met twee visschen/ende met vijf brooden dat volck spijsden /ende dat hy veel crancken ghesont maecte /dye den zoom van sinen cleederen raecte.

A

Math. xiij.

Dat.vj.Capittel ✠

Ende hi ghinck van daer eñ quam in
zijn vader lant/ eñ zijn iongerē volch
den hem na/Eñ doē die sabboth quā
begost hi te leeren in haer scholen eñ
vele die dat hoordē / verwonderden
hem zeere van zijnder leeringhe ende seyden / Van
waer coemt desen al dit? ende wat wijsheyt ist/die
hem ghegeuen is/ende sulcken crachten oft daden
die door zijn handen geschiē. Is hi niet die timmer
man Marien sone/eñ die broeder Jacobi/eñ Jo-
ses eñ Jude/eñ Simonis? Sijn oock niet zijn suste
ren hier by ons / Ende si zijn ghescandaliseert in
hem. Eñ Jesus seyde doē tot hem/Een Propheet
en wert nerghens min gheacht dan in zijns vaders
landt ende bi den sinen Ende hi en mocht daer geē
cracht doen/dan weynich crancken leyde hi die hāt
op/ende maecte se gesont/ende hi verwonderde hē
haers ongeloofs. ✱
Eñ hi ginc rontomme in den steden/eñ leerde.
Eñ hi riep tot hem die twaleue / eñ beghonste te
seynden twee eñ twee / eñ ghaf haer lieden macht
ouer die onreyne gheesten / eñ gheboot haer dat si
niet bi haer inden wech en souden dragē/dan alleen
een roede/geen tessche/geen broot/ geen gelt in dē C
gordel/maer ghschoeyt met solen / eñ dat si niet lu.ix.a.
twee rocken aen doen souden / Eñ seyde tot haer/
Waer ghy in een huys comet daer blijuet inne /tot
dat ghi van daer gaet / Eñ wie v niet en ontfangt
noch en hoort/so gaet van daer / ende schuddet dat
stof van uwen voeten/ totten getuyghenisse ouer
haer/Ic segghe v voorwaer/ het sal Sodomen eñ
Gomorren aen den ionxsten dage verdragelijcker
zijn dan sulcker stadt. mat.x.a
Eñ si gingen wt/eñ predicten/ dat si hē souden
beteren/eñ werpē vele duuelen wt/ eñ salfden vele
crancken met olie eñ maectense gesont.
Eñ dat quam voor den coninck Herodes(wāt
sinen naem was hem nv bekent)ende hi sprac/Jo D
hannes die dooper is van den dooden weder op ge Matth.
staen daerom is zijn werck soe machtich/ Mer dye xiiij.a
sommige spraken/ Dit is Elia/die sommige/dit is lu.x.a
een Propheet oft een van den Prophetē Mer doē
dat Herodes gehoort hadde / seyde hi Dit is Johā
nes die ic onthooft hebbe/ die is van den dooden
op ghestaen.
✠ Dese Herodes hadde wt ghesōnt / eñ dede
Joannem vangē/eñ in die kercker binden/om He
rodias wille zijns broeders Philippus wijf/want
hi hadtse getrout/Mer Johannes seyde tot Hero Matth
des. Het en betaemt v niet dijns broeders wijf te xiiij.x.a
hebbē/Mer Herodias ginck hem nae / ende wilde lu.ix.a.
hem doodē/mer si en cōde niet/ Herodes die vrees
de Johānem/want hi wist wel dat hi een rechtuer
dich eñ heylich mā was/eñ nam zijns ware/eñ voor
de hem in vele sakē/eñ hoorde hem geerne. Ende
het quam eenē gelegen dach/dat Herodes op sinen
iaers dach een auontmael gaf den ouersten/eñ die
hooftluyden/ende die eerste principaelste in Gali
lea/Doen ginc daer in die dochter der seluer Hero-
dias/ ende danstee/ñ dat behaechde Herodes / eñ
den genen die aen die tafel saten/Doen seyde die co
ninc tottē meysken. Begeert van mi wat ghi wilt/
eñ ic salt v geuē/eñ swoer haer eenen eedt/wat ghi
bidden sult van mi/wil ic v geuē/al waert die helft
mijns coninckrijcx. Si ginc wt eñ seyde tot haerder
moeder/Wat sal ic bidden/Die moedꝫ sprack/Dat
hooft Johannis des doopers. Eñ si ginc ter stont
in met haesten totten coninck eñ badt eñ seyde/Ic
wil dat ghi geeft ter stont in eender schotelen / dat
hooft Johannis des doopers / Ende die coninck
wort bedroeft om des eets will/ende om de ghene
die aē die tafel satē woude hise niet ontseggen/Eñ D
ter stōt sant die coninc om dē hangdief / eñ liet zijn
hooft daer bringen/eñ ginc eñ onthoofde hē inder
geuanckenissen / eñ droech daer zijn hooft in eender
schotelen/eñ gaf dat der dochter/eñ de dochter gaf
dat haerder moeder. Eñ doen dat zijn Jongheren
hoorden/quamen si eñ namen zijn lichaem / eñ ley
den dat in een graf. ✱
Eñ die Apostelen quamen te samen tot Jesum
ende vercondichden hem dat alle / ende wat si ghe

mat.ix.b daen eñ gheleert hadden/ Eñ hi seyde tot haer luy-
den/ Laet ons alleen gaē in een woestine/ eñ rustet
een weynich/ Want daer waster veel dye af eñ toe
gingen/ eñ en haddē gheenē tijt te etē. Eñ hi voer
doen in een schip tot eender woestijnē alleene/ Eñ
dat volck sach hem wech varē/ eñ vele kendē hem/
eñ liepen doen daer met malcanderen te voet wt
E alle steden/ ende voorquamense eñ quamen tot hē
Ende Jesus ghinc wt eñ sach dat groote volck/ eñ
het iammerde hem des volcs want si warē als sca
pen/ die gheenen herder en hebbē/ eñ beghost haer
vele te leeren.

✠ Eñ doe nv den dach by na wech was/ gingen
Matth tot hem zijn iongeren eñ seyden/ Het is hier woest/
xiiij.b eñ dē dach is nv wech/ laetse van v gaen/ op dat si
Lu.ix.b. moghen gaen in die naeste dorpen/ eñ casteelen/ eñ
coopē hen spijse/ wāt si en hebbē niet te eten/ maer
Jesus antwoorde ende seyde tot haer/ Gheeft ghi
haer te eten/ Ende si seyden tot hē/ sullen wy dan
gaen/ eñ om twee hondert penninghen broot coo-
pen/ eñ haer te eten gheuen/ Eñ hi seyde tot haer/
hoe veel broots hebt ghi/ Gaet henē ende besiet
Eñ doen si dat bekent hadden/ seyden si/ vijue/ eñ
twee visschen.

Eñ hi gheboodt haer dat si haer al neder souden
F doē sitten/ bi volle tafelen/ op dat groene gras/ Eñ
si saten neder/ gedeylt hondert eñ hondert/ vijftich
eñ vijftich. Eñ hi nam die vijf broodē eñ twee vis-
schen/ eñ sach op indē hemel/ eñ sprac die ghebene-
dijnge/ eñ brac dat broot/ eñ gaft den iongerē/ dat
sijt hem voorleggē soudē/ eñ dye twee visscē heeft
hi gedeylt onder haer allen/ Ende si atē alle/ ende
wordē veruult/ Eñ si namen op dye brocken twa
lef corvē vol/ eñ vandē visschen. Eñ dye daer gege
ten hadden waren vijf duysent mannen.

Eñ ter stont dreef hi zijn iongeren dat si in dat
scip tradē/ op dat si voor hem ouer souden schepen
G tot Betsaida/ tot dat hi dat volc vā hem liet. ✱
Matth. Eñ doen hise van hē ghelaten hadde/ ghinc hy
xiiij.d. op eenen berch bidden ✠ Eñ doent auont was so
was dat scip middē op die zee/ eñ hi was op dē lan
de alleen/ eñ hi sachse arbeyden int roeyen/ wandt
die wint was haer contrarie.

Eñ in die vierde wake vander nacht/ quam hy
tot hem luyden/ eñ wandelde op die zee/ eñ hi wou
de haer voorbi ghaen/ Ende doen si hem saghen
op die zee wandelen/ so meynden si/ het waer ghe-
weest een fantasie/ eñ si riepen/ want si sagen hem
alle eñ verschricten/ Maer ter stont sprack hi met
hem luyden/ ende seyde tot haer/ Sijt ghetroost/ ic
bent/ vervaert v niet/ Eñ hi ghinc tot haer in dat
schip/ eñ die wint ginck liggen/ eñ si verschricten/ eñ
verwonderdē haer seer bouen maten/ Want si en
waren niet verstandiger ghewoorden van die broo
den/ want haer herte was verblint.

Eñ doen si ouer ghevaren warē/ quamen si in
dat lant Genezaret/ eñ leyden daer aen/ ende doen
si wten scepe traden/ ter stont kenden si hem/ eñ lie
pen rontomme in die omgelegen landen/ en bego-
sten die crancken om te dragen op bedden/ daer si
hoorden dat hi was/ eñ waer hi ginc in die straten
steden oft dorpen/ daer leyden si die cranckē op de
straten/ eñ baden hem/ dat si alleen den soom van
sijn cleet mochten aenroeren/ Eñ alle die hem aen
roerden werden ghesont.

¶ Wanden onghewasschen handen/ ende dat die mensche be
smet dat wt den monde gaet/ ende niet dat inden monde
gaet/ Ende van die griecsche vrouwe die haer dochter ver
lost wert vanden duuel. Ende dat niet goet en is te nemen
der kinderen broot ende werpent voor die honden.

Dat.vij.Capittel ✠

Ende doen quamen tot hem die phari
zeen/ eñ sommige vandē scriftgheleer
den/ dye van Hierusalem ghecomen E
waren/ eñ doen si saghen sommighe mat.
van sinen iongeren met gemeyne hā- a
den/ dat is/ met ongewasschē handē dat broot eten
verspraken si dat/ want die pharizeen/ eñ alle die Jo
den en aten niet/ si en wiesschen dickwils haer han
den/ eñ si hielden alsoo die insettinghe der oudē/ eñ
wanneer si vander marckt quamen/ en aten si nyet
si en wiesschē haer/ Eñ dies dincs is vele dat si aen
ghenomē hebbē te houdē/ als van drinck vaten eñ
croesens/ eñ latoenē vaten/ eñ tafelen te wasschen

Doen vraechden hē nv die Pharizeen eñ Scrift
geleerdē. Waerom wandelen v Jongeren niet na
die insettinghe der ouders/ maer si eten dat broot F
met onghewasschen handen/ Hy antwoorde ende Esai.
seyde tot haer/ Wel heeft van v Ypocriten ghepro xxix.
pheteert Esaias die Propheet/ alst ghescreuen is/ mat.
Dit volck eert mi metten lippen/ maer haer herte a
is verde van mi/ te vergheefs dienen si mi/ die wij
le dat si leeren soodanighe leere/ dye niet en is dan
menschen ghebodt. ✱

Ghi laet die ghebodē Gods achter eñ hout der
menschen insettinghe/ vā croesen eñ drinckvatē te
wasschen/ eñ des ghelijcken doet ghi vele. exo.xx

Eñ hi seyde tot haer/ Wel fijn hebdi Gods ghe deu.v.
bot te niet gedaē/ op dat ghi v opsettē houdē soudt leui.x
Moyses heeft geseyt/ Ghi sult eerē vader eñ moe
der/ eñ die vader eñ moeder vloeckt/ die sal die doot
steruē. Maer ghi segt/ een mensche sal segghē tot va
der eñ moeder/ Corban/ dat is/ het is Gode ghe-
gheuē dat v vā mi te profijte soude comē. Eñ alsō
laet ghi hem voortaen niet doen sinen vader ende
moeder/ eñ laet dat woort Gods/ om v opsettinge
die ghi opghesedt hebt/ ende des ghelijckē doet ghi
vele.

Eñ hi riep weder tot hē alle dat volc eñ sprac tot G
haer/ Hoort alle toe/ eñ verstaet mi/ Daer en is nyet
buyten den mensche/ dat hem besmeten mach dat
in hē gaet/ mer dat van hem wt gaet/ dat is dat dē
mensche besmet. Heeft yemāt ooren om hoorē dye
hoore/ Eñ doen hi vandē volcke in dat huys quam
so vraechden hem zijn Jongerē/ vā dese gelijckenis
se. Eñ hi seyde tot haer/ Sijt ghi dan oec noch soo
onuerstādich/ en verstaet ghi noch niet dat alle dat
wtwendich is/ eñ indē mensche gaet/ dat en can hē
niet besmetten/ want dat en gaet niet in zijn herte/
maer in sinen buyc/ eñ gaet wt door den natuerlijc
ken ganck die wtvaghet alle spijse.

Eñ hi sprac/ dat daer wt den mensche gaet/ dat
maeckt den mensche onreyn/ want van binnen wt
des meschē hertē gaen boose gedachtē/ overspelē
hoererij/ dootslagē/ moordē/ dieften/ giericheden/
scalcheydē/ bedroch/ oneerbaerheyt/ schalcke oghē/
Gods lasteringe/ houerdie/ sotheyt/ Alle dese qua-
de stucken/ gaen van binnen wt/ eñ maken den mē
sche onreyn.

✠ Eñ hi stont op eñ ghinc voordaer in die eynden

Tyren en Sydon//en ghinc in ee huys/en en woude
dat niemat laten weten/ en ten const nochtans nz
verborge zijn. Want een vrouwe die hadde va hē
gehoort/welcr dochterkē enen onreinē geest had
de/en si quam/ en viel neder tot zijn voeten /ende
dat was een griecsche vrouwe / van Syrophenice
en badt hem/dat hi den duyvel wtwerpe va haer
dochter. En Jesus seyde tot haer. Laet eerst dye
kinderē versaet wordē/wāt ten is niet goet datmē
D den kinderē dat broot neēt / en werpt dat voor de
hondē/Sy antwoorde/en seyde tot hem/ Ja HE
RE nochtāo eten die hondekens onder die tafel/
vander morselinge der kinderē. En hy seyde tot
haer Om des woorts wille/so gaet henē/die dui
uel is wtgeuaren van uwer dochter. En si ginck
in haer huis/en vant dat die duyvel/was wtghe-
uaren/en die dochter op haer bedde liggende. *
✠ En doen hi weder wtginc vanden eynde Ti
ri en Sidon/quam hi ae dat Galileesce meyr mid
den onder die einden der thien stedē /en si brochtē
tot hē enen douuē en stommē/ die swaerlic sprack
en si badē hē/ dat hi die hant op hē leyde En hi nā
hem vanden volcke alleen/en stac hē dye vingher
in zijn oore/en hi spooch wt/ en roerde zijn tonge
en sach op indē hemel suchtende/en seide tot hem
Hephetach/dat is/doet v op/en ter stōt dedē haer
sijn ooren open/en die bant zijnder tonghen wert
los/en hi sprac recht/en hi verboot haer/si en sou
dens niemant seggē. Mer hoe vijt hen meer ver-
boot/hoe dat si meer wtbreydē. En si verwonder
den haer bouen maten seere/en seyden/alle dinck
heeft hi wel gedaē/die doouen heeft hi horēde ghe
maect/ende die stomme sprekende *

C Vanden seuen brooden /ende weenich vischen /daer hy
vier/duysent menschen mede spijsde / Ende van dat tee-
ken ende dat hy gheboot te wachten vanden deesem der
Phariseen/ende van Herodes/ende vanden blinden die hi
zijn ooghen opende

Dat viij Capittel *

A In die tijdē doē vele volcs daer was
en en hadden niet te etē/riep Jesus
zijn iongerē tot hē/ende seyde/My
iammert des volcr/wāt si hebbē nv
drie dagen bi mi verbeyt/en en heb-
ben niet te eten/en laet icse vā mi nuchterē thuis
gaen/so sullen si versmachten op den wech/want
sommige waren van verre gecomē/Ende sijn ion
geren antwoorden hem / Waer crigen wy broot
ma xv d inder woestinen /dat wise versaden? En hi vrach-
de haer / hoe vele brooden hebt ghy? Si spraken/
seuen/Ende hi geboot dē volcke dat si neder sou
den sittē opter aerden /en hi nam die seuen broo-
dē/ende dancte/ende braecse/ende gafse zijn ionge
rē dat sise den volcke voor souden settē/ si setten
se den volcke voor/en hadden een weynich visch-
kens/ende hi gebenedidese / ende beual dat si dye
oec voor souden setten/Sy aten ende wordē ver-
saet/ende si namen op vā die ouergeschoten broc
kelingen seuen mandē/ ende die daer gegetē had
B den/waren bi vierduysent/en hi liet dat volc van
hem. *
ma xv a En ter stont tradt hi in een schip met sinē ion
geren/en quam in die deelen van Salmanutha
✠ Ende die Pharizeen gingen wt tot hem/en
begonsten hem te vragen/en tempteerden hē/en
begheerdē van hem een teeken vādē hemel. En
hi sucht ede/in sinē gheest/ende seyde. Wat soect
dit geslachte een teeken? Voorwaer ic segghe v/dē
sen geslachte en sal ghēen teekē gegeuen worden
En hen liedē latende/ tradt weder in dat schip/en
voer van daer ouer mat xvi.a
Ende si vergaten broot met haer te nemē/en Luc xi.d
si en hadden niet meer dan een broot met haer int
schip genomen/Ende hi geboot haer/ende seyde.
Siet toe/ende wacht v voor den deesem der Pha
rizeen/en voor den deesem Herodis/en si dachten
hier en daer/ende spraken onderlinge/dat ist/dat
wi gheen brooten hebben. En Jesus vernam dz ma xvi.
ende seyde tot haer/Wat becommert ghy v doch/ Luc xij.a
dat ghi geen broot en hebt? en bekent ghi noch nz
en en siet ghi noch niet verstandich? hebt ghi noch
een verblint herte in v? ghi hebt ooghen/en ghi en
siet niet/ende ghi hebt ooren /ende en hoort nyet.
Sidi dies noch niet gedachtich/doen ic vijf broo-
den vrack/onder vijfduysent/hoe vele coruen dat
ghi vol brocken wech drocht? Si seydē/twaelue.
En doen ic die seuen vrack onder die vier duisent C
hoe vele coruē brockelinghē naemt ghy daer op?
Si spraken/seuen/Ende hi seyde tot haer/hoe en
verstaet ghi dan noch niet?
✠ Ende hy quam tot Betsaidan/en si brochten
tot hem eenen blinden/ende baden hem dat hi hē
aenroerde. Ende hi nam den blinden vider hant/
ende leyde hem wt buyten dat dorp/en hi spooch
in sijn ooghen/ende leyde zijn hant op hem ende
vraechde hem oft hy yet saghe/en hi sach op/ende
seide. Ick sie die lieden wandelen/als oft ick boo-
men saghe. Daer nae leide hi anderweruen die
hant op sijn ooghen/ende maecte hem siende /en
hi wert weder te rechte gebrocht / en sach scherp
alderley dinghen / ende hi sandt hem thuis / ende
seide. En gaet niet int dorp / ende en segt dat oec
niemanden daer inne
Ende Jesus ghinc wt met sijn iongeren in die ma xvi c
dorpen der stadt Cesarie Philippi /en op den we-
ghe vraechde hi sinen iongeren/ende seide tot hē.
Wien seggen die lieden dat ick ben? Si antwoor
den /Si seggen dat ghi zijt Johannes die dooper.
Sommige seggen/Elias/Sommighe dat ghi zijt Luc.ix a
een vanden Prophetē. En hi seyde tot haer/ mer D
wien segghet ghi dat ick ben? Doen atwoorde Pe
trus/en seide tot hem. Ghi sijt Christus/ ende hi
dreychdese dat si dat niemanden vā hem seggē en
souden ende hi begost hem te leeren dat des men
schen sone moeste vele lijdē/ende verworpen wer
den vāden Ouden en hoogen Priesterē en Scrifē
geleerden/en gedoot wordē/en na drie dagen we
der opstaen / en hi sprac dat woort vri openbaer.
En Petrus nam hem tot hem /en begost hem te
berispen/en hi keerde hē omme/en sach sine ion-
geren aen / en berispte Petrum/en seide. Gaet
achter mi Sathanas /want ghi en smaect niet dat
Godlic is/mer dat menschelick is Luc.ix.c
Ende hi riep tot hē dat volc te samē/met sinē
iongerē/en seide tot haer. Wie mi wil na volgen/
die verloochene hem seluē /en neme sijn cruis op
hē/en volge mi na/ wāt wie sijn leuen wil behou
den/die sal dat verliesen/en wie sijn leuen verliest

om mi/eñ om des Euāgeliūs wille/die sal dat be-
houden/Wat batet den mēschē dat hi die gheheel
werelt wōne/eñ hadde schade aen sijnder sielē? oft
wat can die mensche gheuē/dair mede hi zijn siele
verlosse? Met wie hē mijnder/ende mijns woorts
schaemt onder desen ouerspelende eñ sondige ghe
slachte/die nu sal des mensce sone hem oocscamen
wāneer hi comē sal inder heerlicheyt sijns vaders
metten heylighen Engelen/Ende hi seyde tot hair
Voorwaer ick segghe v/hier staen sommige/dye
en sullen den doot nyet smaken/tot dat si sien dat
rijcke Gods comen met crachte

¶ Van die verclaringhe Jesu opten berghe/ende hoe hi voorseyde dat hi steruen/ende inden derden daghe weder opstaen soude/Ende hoe Jesus eenen beseten stomme verloste/ende van dat quaet der schandalisatie te schouwen.

Dat.ix.Capittel ✠

A
Lu.ix.d. Ende nae ses daghen/nam Jesus tot
matxvij hem Petrum/Jacobū eñ Joannē/
a eñ leydese op eenen hoogē berch/al
leene/eñ wert verclaert voor haer/
eñ zijn cleederē worden blinckēde eñ
seer wit als die snee/dat gheē voller op eerden so
wit maken en can/ Eñ Helias versceen hē met
Moyse/sprekende met Jesu. Ende Petrus ant-
woorde/ende seyde tot Jesum. Meester/het is
ons hier goet zijn laet ons hier drie tabernaculen
makē/v eenen/Moysi een/ende Elie een wāt hy
en wiste niet wat hi seyde/Eñ si waren seer ver-
uaert eñ dair quā een wolcke die omscheense/eñ
een stemme quam wt der wolcken/eñ seyde/Dit
is mijn lieue sone/dien hoort/Eñ terstōt daer na
rontom siende/en sagen si niemanden meer/ dan
alleene Jesum bi haer

Mer doen si vandē berge af gingen/ verboot
hen Jesus dat sijt niemāt seggē en souden/wat si
gesien hadden/voor dat die soone des menschē op
B gestaen ware vander doot/Ende si behielden dat
matxvij woort by hen lieden/eñ si vraechden onder malcā
c deren. Wat is doch dat/opstaē vandē doodē? ende
si vraechden hem ende sprakē/Die scriftgeleerdē
seggen doch/dat Elias eerst moet comen. Mer hi
antwoorde hair ende seyde/Elias sal door zijn toe
coemst alle dinc weder te rechte brengē. Eñ ghe-
lije van des menschē sone ghescreuen is / op dat
hi vele liden sal/eñ versmaet sal worden. Maer ic
segge v. Elias is gecomen/ende si hebben aen hē
gedaen wat si wilden/ghelijck dat van hem ghe-
schreuen staet.

Ende hi quam/tot sinen iongeren/eñ hy sach
vele volcs om haer/eñ schriftgeleerden/die hē mz
C haer veuraechden. Ende ter stont/als dat volc Je
Lu.ix.f. sum sach /verwonderdē eñ verschricten haer/ende
liepen toe/ende groetē hem/ende hi vraechde dye
schriftgeleerden. Waer af veuraecht ghi onder v
met haer? ✠ Eñ een wt den volcke antwoorde
ende seyde. Meester/ic hebbe hier tot v ghebracht
minen sone/die heeft eenen sprekelosen gheest/
die soo waer hi hem aengrijpt/so verschoort hi hē
eñ schuymt ende knersset metten tanden/ ende ver-
dorret. Ende ick hebbe met dijn iongheren ghe-
mat xvij sproken dat si hem wt driuen souden ende si en cō
c nen niet

Hi antwoorde hem eñ seyde O du ongheloui-
ge geslachte/hoe lange sal ic bi v zijn? hoe lange sal
ic mi met v lidē? Brēct hē hier tot mi Eñ si brochten hem daer tot hē/Eñ ter stont als hē dye geest
sach verschoorde hi hē/eñ viel op die aerde/ende
wentelde inder aerdē/eñ schuymde/eñ hy vraech
de sinen vader. Hoe lange ist /dat hem dit gebuert
is? Hi sprac. Van zijn kintsheit op/eñ dicwils heeft
hi hem geworpen in dat water/eñ in dat vier op C
dat hi hem verdoen soude. Mer vermuechdi yet/
so ontfermt v onser/eñ helpt ons/Eñ Jesus seide
tot hē/Waert dat ghi dat const geloouen/alle dinc
is moghelick den ghenen die daer ghelooft. Ende
ter stont riep des kints vader met tranē/eñ seyde
ic geloue. Lieue HERE helpt mijn ongheloue

Doē nv Jesus sach/dat dz volc toe liep /dreich
de hi den onreynen geest/eñ seyde tot hem Du stō
me eñ doue gheest/ic gebiede v dat ghi van hem
vaert/eñ en vaert daer na niet meer in hē/Eñ hi matx
riep eñ verschoorde hē seere/eñ voer wt/eñ wert c
als oft hi doot ware/also dat oec vele seyden. Hy D
is doot. Mer Jesus greep hem vider handt/eñ hy Lu.ix.
rechte hē op. Eñ hi stont op/Ende doen hi thuys matx
quam/vraechden hem zijn iongerē bisonderlinge d
Waerom en conden wy hem niet wt geworpen?
Eñ hi seide tot haer. Desen aert en cāmē niet wt
driuen dān door beden en vasten *

✠ Ende si ghingē van daer/eñ wandeldē door
Galilea/eñ hi en woude niet dat yemāt wetē sou
de. Maer hi leerde zijn iongheren/ende seyde tot
haer. Des menscen sone sal ouergeleuert werden
inder menschen handen/ende si sullen hem doodē
ende als hi ghedoot is/so sal hi op den derden dach
opstaen. Mer si en verstonden dat woort niet/ eñ mat.x
si vreesden hem te vraghen Matt

Eñ hi quam tot Caparnaū. Eñ doē hy thuys xviij.a
was vraechde hi haer liedē Wat tracteert ghi on
der malcanderen op den weghe? Maer si swegen
al stille/want si hadden onder malcanderen op dē
wech gedisputeert/wie die grootste ware. Eñ hy
sadt neder/ende hi riep die twaelue / eñ seyde tot
haer. So wie onder v die eerste wil zijn /die sal die
laetste zijn voor v allen/ende uwer alder dienaer
Ende hi nam een kindeken /ende sette dat middē
onder haer/ende omvinck dat selue /ende seyde tot
haer. Wie een aldusdanigen kindeken ontfanct in
minen name/dye ontfanet mi /eñ wie mi ontfan-
get/dye en ontfanet mi niet, mer den ghenen dye
mi gesonden heeft *

✠ Ende Johannes antwoorde eñ seyde. Wy
saghen eenen die werp duyuelen wt in uwen na- E
me/die welck ons niet nae en volcht/ende wy ver Lu.ix.
bodent hem/daer omme/om dat hi ons niet na en
volghet. Mer Jesus seyde ghi en sult hē dat nyet
verbieden/Want daer en is niemant die een daet
ofte cracht doet in minen name/ ende mach haest
quaet van mi spreken. Wie niet teghē v en is/dye
is voor v/Ende so wie v drincken gheeft eenen be
ker waters in minen name / om dat ghi Christū
toe behoort/voorwaer segghe ic v /dat en sal hem
niet ongeloont bliuen

Ende so wie eenige deser cleynder argert/ dye
in mi geloouen /dien waer beter/dat hē een molē
steen aen sinen hals worde gehangen/ende worde
in die zee verdroncken. Eñ ist sake dat v /v hāt ar
gert/soe snijtse af. Het is v beter dat ghy met een
der handt in dat eewich leuen gaet/dan met twee

hadden tet hare in die helle/in dat eewige vier/daer
harē worm niet en sterft/ende hair vier niet ghe
blust en wert. Eñ ist sake dat v argert uwen voet
so hout hem af/het is v beter dat ghi crepel in dat
leuē ingaet/dā dat ghi twee voetē hebt/eñ werdt
in die helle geworpē in dat eewige vier daer harē
worm niet en sterft/eñ dat vier niet wt ghebluft
en wert. Ist sake dz v argert v ooge/soe werpt dye
van v. Het is v beter dat ghi met eē ooge int eewi
ge leuē gaet/dan ghi met twee oogen geworpen
wort in dat helsche vyer/daer haren worm niet en
sterft/ende haer vier niet geblust en wert.

Het moet al met vier gesoutē werden/eñ alle
offer sal met soute ghesouten werden. Dat sout is
goet/mer ist dattet sout zijn cracht verliest/waer
mede salmen dan souten? hebt sout in v/eñ vrede
onder malcanderen

Datmen die huysvrouwe niet laten en sal/dan om for=
nicatie/Ende dat niemant goet en is/dan God alleen/en
de dat swaerlijck is te comen inden hemele voor den rijc
ken/ende van sijn toecomende passchie/ende dat voorbid
den der kinderen zebedei

Dat x Capittel ✠

E Nde hi stont op/ende ghinc vā daer
eñ quam in die eyndē des Joodschen
lants/ouer gheen side des Jordaēs/
A mat xix en dz volc ghinc weder met hoopen
tot hem/ende gelijc zijn ghewoonte
was/leerde hise ander werf. Ende dye Pharizeen
ghingen tot hem/ende vraechdē hem. Ofte eē mā
hem scheydē mocht van sinen wijue/eñ tempteer=
den hem daer mede. Hi antwoorde haer eñ seyde
Wat heeft v Moyses gheboden? Si seyden Moy=
ses heeft toegelaten eenen scheitbrief te scriuen eñ
te scheyden/Jesus antwoorde ende seyde tot haer
Om die herdicheyt uwer herten heeft v Moyses
sulcken ghebot gheschreuen/Maer van beghinsel
der creatueren/heeft God gescapen man eñ wijf
Daerom sal een mensche laten zijn vader eñ moe=
der/eñ sal aenhangen sinē wiue/eñ die twee sullē
zijn een vleesch. So en zijn si nv niet twee/mer een
vleesch. Daeromme tghene dat God te samen ge
uoecht heeft/en sal die mensche niet scheyden.
Eñ inden huysen vraechdē wederom zijn ion=
gerē hē dz selue/eñ hi seyde tot haer. Wie hē schey
det van sinē wijue/eñ trouwet een ādere/dye doet
ouerspel. Eñ als een wijf scheydet van haren man
eñ trouwet een ander/die doet ouerspel

✠ Eñ si brochten tot hem kinderkens/dat hijse
aenroeren soude/mer die iongeren straftēse/dyese
broeghen. Doen Jesus dat sach/nam hijt qualijc/
eñ seyde tot haer. Laet die kinderkens tot my co=
men/eñ en wiltse niet verbieden/want sulcke be=
hoort dat rijcke Gods/Voorwaer ic segge v wye
nz en ontfant dat rijcke Gods/als een kindeken/
die en sal daer niet in comen/eñ hi omhelsdese/eñ
de leyde die hāt op haer/eñ gebenedidese ✠

O ✠ Eñ doen hy wt ghegaen was op den wech/
liep een voor eñ knielde voor hē/eñ vraechde hē/
Goede meester/wat sal ick doen dat ick dat rijcke
Gods beeruē mach? Jesus sprac tot hē. Wat heet
stu mi goet? Niemāt en is goet dan alleen dye eeni
ge God/Ghi weet ymmer wel die gebodē/Ghy
en sult geen ouerspeel doē/ghi en sult niet dooden
ghi en sult niet stelē/ghi en sult gheen valsch ghe
tuygenisse geuen/ghi en sult niemāt bedrieghen/
eert v vader eñ moeder/Hi antwoorde/eñ seyde
tot hē/Meester dat heb ic al ghehouden van ionckx
op/Eñ Jesus sach hem aen/eñ haddē lief/eñ sey
de tot hē/Een dinc gebreect v/Gaet henē/eñ ver mat xix
coopt al dat ghi hebt/eñ geuet den armē/so suldy
eenē schat inden hemel hebben/eñ comt eñ volcht
mi na. ✠ eñ neemt dat cruys op v. Eñ hi wert be
droeft ouer dat woort/eñ ghinc truerich van daer
want hi hadde veel goeden

Ende Jesus sach om/eñ seyde tot sinen ionge
ren/Hoe swaerlijck sullen dye rijcke in dat rijcke
Gods comen/Die discipulen verwonderden in si
nen woorden/Mer Jesus antwoorde wederom
eñ seyde tot haer. Lieue kinderen hoe swaerlijc ist D Lu xviij.
dien(die haer betrouwen op rijcdom setten)in dat
rijcke Gods te comē/Het is lichter/dat eē kemel
door een ooge der naeldē gaen soude/dan dat een
rijcke in dat rijcke Gods soude ingaen/Si verwon=
derden doen noch vele meer/eñ seyden onder mal
canderen/Wie can dan salich worden? Mer Jhesus
sach hen aen/eñ seyde/By den mensche is dat on=
mogelic/maer niet bi Gode/want alle dinc is mo
gelic bi Gode

Doen seide Petrus tot hem/Siet/wy hebben
alle dinc ghelaten/eñ zijn v naeghevolcht Jhesus
antwoorde eñ seide/Voorwaer ick segge v/Daer
en is niemant die achterlaet zijn huys/oft broeder
oft suster/oft vader/oft moeder/oft zijn wijf/oft
kinder/oft acker/om minē wille/eñ om des euan
geliis wille/die niet hondertfout meer ontfangen
en sal nv in deser tijt/huysen/eñ broeders/eñ sus=
ters/eñ moeders/eñ kinderē/eñ ackerē/met ver
volginge/eñ inder toecomēder werelt dat eewich
leuē/Mer vele sullen die laetste zijn/die die eerste
zijn/eñ die eerste sullen die laetste zijn. Eñ si waren
op den wege/eñ gingē op in Jerusalē/Eñ Jesus
ghinc voor haer/ende si verwonderden/haer vol
gende hem na/ende vreesden

Eñ Jesus nam die twaelf weder tot hē/eñ be E Lu xviij
gonst hen te seggē/wat hem geschien soude/Siet
wi gaen op na Jerusalē/eñ des menschen sone sal
geleuert wordē den hoogen priesteren/eñ schrift
geleerden/eñ den ouderen/eñ si sullen hem verdoe
men tot dē doot/eñ si sullen hem ouerleuerē den
heydenē/eñ sullē hem bespotten/ende sullen hem
gheesselen/eñ bespouwē/eñ doodē/eñ op den der=
den dage sal hi weder opstaen

✠ Doen gingen tot hē Jacobus eñ Johannes
die sonē Zebedei/eñ sprakē. Meester wi willē dat mat xx
ghi ons doet dat wi bidden sullen/Mer Jesus sei
de tot haer/Wat wilt ghi dat ic v doe? Eñ si seydē
tot hem. Geeft ons/dat wi sittē/die een tot uwer
rechter/eñ die ander tot uwer slincker sidē in dijn
re heerlicheit/Ende Jesus seyde tot haer/Ghy en
weet niet wat ghi bidt/Condt ghi dē kelc drinckē
die ic drincke/eñ v laten doopen met dat doopsele E
daer ic mede gedoopt worde? Eñ si seydē tot hem
Ja wi. Wi connē wel/Jesus seyde tot haer. Voor
waer/den kelc suldi drincken dien ic drincke/ende
gedoopt worden met dat doopsel daer ic mede ge
doopt worde/Mer te sitten tot mijnder rechter/
eñ tot mijnder slincker hant/en is niet in mijnder
macht v te geuen/met dien dat bereit is.

Eñ doe dat die thiē hoorden/worden si verstoort
Matth.x b op Jacobū eñ Joannē. Met Jesus riepse eñ sey-
Jo.x.d. de tot haer. Ghi weet dat onder die heydenē dye
Lu.xxij.f voor heeren gehoudē willen zijn/die hebben heer
scappie ouer haer. Eñ haer princen hebbē macht
ouer haer. Met alsoo en salt onder v niet zijn/mer
wie die grootste wil zijn onder v/ die sal v dienaer
zijn/ Eñ die onder v die eerste oft principaelste wil
zijn/die sal haerlieder alder knecht zijn. Wāt des men
schen sone en is niet gecomen/dat hi hem wil latē
dienen/mer dat hi diene/eñ geue zijn leuen tot een
der betalinghe voor vele
G Eñ si quamen tot Hierico/eñ doē hi vā Hieri-
co ghinc/hi eñ zijn iongerē/eñ een groot volc/doē
sadt een blinde/Bartimeus die sone Thimei aen
den weghe/eñ badt/eñ doē hi hoorde dz dit Jesus
vā Nazareth was/begost hi te roepen/eñ te seg-
gen. Jesu ghi sone Dauids/ontfermt v ouer my/
Ende veel verbodē hem dat hi soude stille swigē/
Mer hi riep veel meer. Ghi sone Dauids ontfer-
met mijnder. Ende Jesus stont stille/eñ gheboot
hem te roepen/eñ si riepen den blinden/eñ si sprā-
ken tot hem. Sijt getroost/staet op/hi roept v Eñ
hy werpt zijn cleet van hem/ende stont op/ eñ quā
tot Jesum/ende Jesus antwoorde/ende seyde tot
hem/wat wilt ghi dat ic v doen sal? Die blinde sey-
de tot hem. Meester dat ick siende werde/ Jesus
sprac tot hem/ Gaet henen/v geloue heeft v ghe
holpē/ende ter stont wert hi siende/ eñ volchde hē
na op den weghe.

Van dat ezel vuelken daer onse HEERE op reet. Ende vanden vijchboom die hi vermaledijde/ende vanden raedt der Pharizeen/hoe si hem mochten verliesen/ende van sterchheit des gheloofs

Dat.xi. Capittel ✠

Ende doē si bi na tot Jerusalem qua-
A mē tot Bethphage/eñ Bethaniē aē
Matth.xxi.a den olyberch/sandt hi twee sijnd ion
Lu.xix.c gerē/eñ seide tot haer. Gaet in dz ca-
Jo.xij.b steel/dz teghē v leyt/eñ also haest als
ghi daer in coemt/sult ghi binden een vuelken ghe
bonden/op welchē gheen mensche geseten en he-
uet. Ontbint dat/eñ brenct dat hier. Eñ ist dat ye
māt tot v seyt. Waer om doet ghi dat? So segt die
HEERE behoeft zijnder/so sal hi ter stont dz hier
seynden. Si ghinghē wech/eñ vondē dat vuelken
ghebonden/voor die doore/buyten op des weechs
scheydinge/eñ ontbonden dat/ Eñ sommighe dye
daer stonden/seyden tot hem. Wat maect ghi dat
ghi dat vuelkē onbint? Eñ si seyden tot haer/alsoe
haer Jesus gebodē hadde/eñ si lieten dat toe. Eñ
si brachten dat vuelcken tot Jhesum/ende leyden
haer cleeder daer op/eñ hi sadt daer op/ Vele sprei
den haer cleederē op dē wech. Sommighe hebben
die tackē afghehouden vanden boomen/ eñ strop-
den die op den wech. Eñ die voor gingē/eñ die na
volchdē riepen/eñ seiden/Hosanna gebenedijt si/
die daer coēt indē naem des HEEREN. Gebenedijt
si dat rijcke ons vaders Dauid/ dz daer coemt in-
den naem des HEEREN. Hosannā in dat hoochste
✠ Eñ die HEERE tooch in tot Jerusalem/eñ
ghinc indē tēpel/eñ besacht al/ende aendē auondt
B ginc hi wt tot Bethaniē/met den twaleuen/ ende
Matth.xxi des anderen daechs doē hi van Bethanien ghinc/
hongerde hem/eñ hi sach eenen vijgeboom vā ver
re/die bladeren hadde/doen ghinc hi daer toe/ eñ
hi daer wat op hadde geuonden eñ doē hi daer toe
quam/vant hi niet dan alleen bladerē/ Want den
tijt en was noch niet/dat daer vijghen zijn soudē.
Eñ Jhesus antwoorde/eñ seyde tot den vijgeboō
Nv en eet van v niemant vrucht in der eewicheit
Eñ die iongeren hoorden dat
Eñ si quamen tot Jerusalē. Ende Jesus ginc
inden tempel/eñ begost wt te driuen vercoopers/
eñ coopers inden tempel/eñ die tafelē der wissela
ren/eñ die stoelen der duyuen vercoopers stiet hy
om/eñ en liet niet toe/dat daer yemandt eenich in
strument door den tempel soude draghen/eñ leer- Lu.xix
de/ende seyde tot haer/ Ist niet gescreuen? Mijn Esa.l
huys sal heeten een bede huys allen volcke. Mer C
ghi hebt daer af gemaect eenē moordt cuyle.
Eñ dat quam voor die scriftgeleerden eñ hoo-
ge priesteren/eñ si leyden daer op toe/ hoe si hem
mochten verdoen. Mer si vreesdē hē/wāt alle dat
volc verwonderdē hē zijnder leere Eñ des auōts
ghinc hi wt voor die stadt/eñ des morgēs voorbi
gaende/sagen si den vijgeboom/dat hi verdoret
was tot op die wortel. Eñ Petrus gedachte des/
eñ seide tot hē. Meester/siet den vijgeboō die ghy
vermaledijt hebt/die is verdorret. Jesus ātwoor
de/eñ seyde hair. Hebt geloue in God Voorwaer
segge ic v/wie tot desen berghe spraké. Heft v op/
eñ werpt v in die zee/eñ en twijfelde niet in zijn her
te/mer geloofde/wat hi seide/dz gescien soude/dz Joan.xiiii
soude hē geschiē/ Daerom segghe ic v/al wat ghy Matth.b
bidt in uwē gebede/gelooft ghi/dz ghi dat ontfan Matth.l
gen sult/so salt v gescbiē. ✠ Eñ wāneer ghy staet b
eñ bidt/so vergheeft/ist dat ghi yet tegen yemandt
hebt/op dat v oock vergeue v vader die indē hemel D
is/v gebreken oft sonden
Ende si quamē weder tot Hierusalē. Eñ doē Matth.xx
hi inden tempel ghinc/ quamen tot hē die hooghe Lu.xx.
priesteren/eñ die scriftgeleerdē/eñ die ouders/eñ
seydē tot hē. Wt wat macht doet ghi dat? eñ wie
heeft v die macht gegeuē/dat ghi dat doet? Jesus
antwoorde/eñ seyde tot haer. Jck wil v ooch een
woort vragen/antwoort mi/so wil ic v seggē wt
wat macht dat ic dit doe. Johannes doopsel/was
dat vanden hemel oft van dē menschen/antwoort
mi. Eñ si dachten in haer seluen. Segghen wi/het
was vanden hemel/so sal hi seggen. Waerom en
hebt ghi hem dā niet gelooft? Seggē wy/het was
vanden menschen/so vreesen wi dat volc. Want si
hielden alle/dat Johānes een recht propheet was
Ende si antwoorden ende seydē tot Jhesum. Wy
en weten dat niet. Ende Jesus antwoorde eñ sey
de tot haer/ So en segghe ick v ooch niet/wt wat
machte dat ic dat doe.

Vander parabole/eñ vanden wijnberghe/ende vanden tijnspenninc diemen den keyser gheuen soude/ende vanden seuen broeders die een wijf trouden/ende wele dat op perste ghebot is.

Dat.xij. Capittel. ✠

Ende hi begost tot haer door gelijcke A
nissen te spreken. Een mensche plan Matth.xxi
te eenē wijngaert/eñ maecte eenen Lu.xx.c
thuyn daer om/ende groef eenen kel Esa.v
der/eñ maecte eenē thoren/ ende ver
huerde dien dē wijnghaerdenierē/eñ reysde wech/
eñ sandt eenē knecht doē tijt was totte wijngaer-

deniere/dat hi vand wijngaerdeniere name vander
vrucht des wijngaerts/ẽ namen hẽ eñ sloegẽ hem
eñ lietẽ hẽ ledich gaẽ Anderwerf sandt hi tot haer
enen anderen knecht/diẽ steenden si/eñ wonden hẽ
op zijn hooft/eñ lietẽ hẽ versmaet vã hẽ gaẽ/Ende
doen sandt hi noch enen anderẽ/dyen doodẽ si/ eñ
vele ander/sommige sloegẽ si/sommige dooden si
Doẽ hadde hi noch enen eenigẽ sone/diẽ hadde
hi lief/dien sant hi ooc tot haer tẽ laetstẽ/eñ seyde.
Si sullẽ haer ontsiẽ voor minẽ sone. Maer die sel
ue wijngaerdenierẽ/seydẽ onder malcanderẽ Dit
is die erfgenaem/coẽt laet ons hẽ doodẽ/so sal die
erfnisse ons zijn/eñ namen hẽ/eñ dooden hem/eñ
wierpen hem wt voor den wijngaert. Wat sal nv
die heere des wijngaerts doen? Hi sal comẽ/ende
die wijngaerdenierẽ sal hi verdoen/ende den wijn
gaert anderẽ geuẽ. Hebt ghi ooc niet gelesen dese
scrift: Den steẽ/dyen die timmerliedẽ verworpen
ps cxvij hebbẽ/die is eenen hoecsteen ghewordẽ. Vanden
HEERE is dat geschiet/eñ is wonderlijc in onsen
ogen. Eñ si leyden daer op toe/hoe si hem vangen
mochten/mer si vreesdẽ dat volck/want si beken-
den/dat hi dese gelijckenisse hadde geseit tot haer
Eñ si lieten hem/ende ghingen van daer
B Eñ si sondẽ tot hem sommige vanden Phari
Mat xxij seen/eñ Herodes dienaers/dat si hẽ soudẽ vãgen
in zijn woordẽ. Eñ si quamen eñ seyden tot hem.
Luc xx Meester/wi wetẽ dat ghi warachtich zijt/ eñ ghy
en vraecht na niemãt/wãt ghi en acht dat aẽschijn
der menscen niet/ mer ghi leert den wech Goods
recht. Ist recht/datmen dẽ Keyser tchijs geue/oft
niet/sullẽ wi dat gheuen oft niet gheuen? maer hy
mercte haer gheueinstheit/eñ seide tot haer/Wat
tempteert ghi mi? Brenct mi eenen penninck/dat
ic hem sie. Ende si brochten hem enen/Doẽ sprac
hi. Wiens is dat beelt eñ opschrift? Si seyden tot
hem/des Keysers. Doẽ antwoorde Jesus/eñ sey
de tot haer. Soe geeft dẽ Keyser/dat des Keysers
is/ende Gode/soe wat Gods is. Ende si verwon
derden van hem
Doẽ ghingen tot hem die Saduceen/dye daer
houden/datter geen verrisenisse en is/die vraech-
den hem/ eñ seyden. Meester/Moyses heeft ons
bescreuen. Waert dat yemants vroeder storue/eñ
laet achter sijn wijf/eñ geen kinder/so sal zijn vroe
der dat selue wijf nemẽ/eñ een saet sinen vroeder
verwecken. Nv zijn geweest seuẽ vroeders/die eer-
ste nam eẽ wijf/die sterf/eñ en liet geen saet achter
eñ die ander nam se ooc/eñ sterf ende en liet oock
geen saet achter/die derde des seluẽ gelijc/ende si
namen se alle seuẽ/eñ en lieten gheen saet achter/
Doẽ ten laetstẽ na allen/sterf ooc dat wijf/Nv in
der verrijsenisse/als si opstaen/welcx wijf sal si dan
zijn vã haer lieden. Want alle seuen hebben sise te
wiue gehadt. Doẽ antwoorde Jesus/eñ seide tot
haer. Ten is niet also/ghi dwaelt/daerom dat ghi
niet en weet vander schrifte/noch vander crachte
C Gods. Wanneer si vander doot sullẽ opstaen/soe
en sullen si niet trouwen/noch ghetrout worden/
maer si zijn/als die enghelen inden hemel/Maer
vãden dooden/dat si weder opstaẽ/en hebt ghi nv
gelesen in dat boec Moysi/doe God bydẽ haech-
doornẽ tot hem seyde/eñ sprac. Ic ben God Abra
ham/eñ die God Isaac/eñ die God Jacob/Het en

is niet een God der dooden/mer het is een God
der leuenden/Daerom dwaelt ghi seere
✠ Eñ daer ghinc een tot hem/vanden schriftge
leerdẽ die hẽ gehoort hadde/hoe si malcãderen be
uraecht hadden/eñ sach dat hy hẽ wel geantwoort
hadde/eñ vraechde hẽ Welc is dat alder eerste ge
bot van allen? Jesus antwoorde hẽ. Dat alder eer
ste gebot van allen gheboden is dat/hoort Israel/
God onse HEERE is eenich. Ende ghi sult uwen
HEERE uwẽ God liefhebbẽ/wt uwer geheelder
herten/eñ wt al uwer geheelder sielẽ/eñ wt alle v
gedachtẽ/eñ wt uwer geheelder crachten. Dat is Le xix c
dat eerste gebot. Eñ dat ander is hem gelijc. Ghi
sult liefhebben uwen naesten/als v seluẽ. Daer en
is gheen ander grooter gebot dan dese
Eñ die scriftgeleerde seide tot hẽ Meester ghy
hebt voorwaer recht geseit/wãt daer is een God
eñ daer en is gheen ander buyten hem/eñ den sel-
uen liefte hebbẽ/wt geheelder herten/eñ wt ghe
heelen verstande/eñ wt geheelder sielẽ/eñ wt alle
crachtẽ/eñ den naestẽ liefte hebben als hẽ seluen/
dat is meerder dã dat brãtoffer eñ alle offer. Doẽ
Jesus sach dat hi wijsselic antwoorde/seide hy tot
hem Ghy en sijt nyet verre vandẽ rijcke Gods ✠ D
Ende neymant en dorste hem voorder vra-
ghen
Eñ Jesus antwoorde/eñ seide/doen hi leerde
inden tempel. Hoe segghẽ die scriftgeleerdẽ. Chri
stus is Dauids sone? wãt Dauid seit door den hei
ligen geest. Die HEERE heeft geseit tot minen
HEERE. Sidt tot mijnder rechter hant. So lange
dat ic sette dijn vijãden tot eender voetbanck uwer
voeten. Daer heet hẽ Dauid ymmer sijn HEERE
waer af is hi dan zijn sone? Eñ vele volcs hoordẽ psal cix
hem gherne
Eñ hi leerde se/eñ seide tot haer. Wacht v voor
die scriftgeleerden die gaen gheerne in lange clee-
derẽ/eñ laten hen gheerne groeten op dye marct/
eñ si sittẽ gheerne in die hoochste plaetse inder sco
lẽ/eñ aender tafel/eñ verteerẽ der weduwẽ huy-
sen/in enen schijn van lange gebedẽ/ daer om sullẽ
si des te meer verdoemnisse ontfangen.
Eñ Jesus sette hẽ tegẽ die Gods kiste/eñ sach
hoe dat volc ghelt werp in Gods kiste. Eñ vele ri
ke wierpen daer vele in. Eñ daer quam een arme Lu xxi a
weduwe/eñ werp daer in twee minuten/welc al
so vele is/als eenen vierlinc oft halder
Ende hi riep zijn iongeren tot hem/ende seyde
tot haer. Voorwaer segge ic v. Dese arme wedu-
we heeft meer in die kist Gods gheworpen dã alle
die daer in geleyt hebbẽ. Want si hebben alle van
haer ouuerscot in geleit/Mer dese heeft vã haerẽ
nootdruft al wat si hadde/haer geheele voetsel in
geleit

¶ Van dye destructie des tempels/ende vanden daghen
des oordeels/van die passchie der martelaren/ende van-
der onmenschelicheit/ende vanden valschen propheeten/
ende vander toecomst Christi/oft ghelijckenisse vanden
vijchboom

Dat.xiij.Capittel. ✠

Ende doen hi wten tempel ghinc/sey Mat xxiiij a
de tot hem een van sinen iongheren. Lu xxi b
Meester siet/welcke steenẽ/eñ welc-
ke timmeragie is dat. Eñ Jesus ãt-
woorde/eñ seide tot haer. Siedi wel

aen dese groote metselrije? Daer en sal niet eenen
steen op den anderen ghelaten woordē/die niet ge
broken en sal worden

✠ En doen hi opten olijberch sadt/tegen den
tempel/vraechden hem bisonder/Petrus en Ja-
cobus en Johannes/en Andreas. Segt ons wan
neer sal dat al geschien/ende welc sal dat teekē zij/
R als dat volbracht sal worden? Jesus antwoorde
Luc.xxi. haer/ende begost te segghen. Siet toe/dat v nie-
mant en verleyde. Want daer saldet vele comē on-
der mijnen naem/en seggen. Ic ben Christus/en
sullender vele verleyden.

Mer als ghi hooren sult van oorlogen/en van
oorloochs geruchte/so en vreest v niet/want het
moet also ghescyeden/maer dat eynde en is noch
niet daer. Dat een volc sal tegē dat ander op staē/
en deē Coninckrijc tegē dat ander. Ende daer sul-
len geschieden eertbevinge/in vele plaetsen/ende
het sal zijn dieren tijt/ ende verschrickinge/dat zij
die beghinselen der droefenissen

Daerom siet voor v Wāt si sullē v leuerē voor
die raethuysen en scholē/en ghi moet ghegheesselt
wordē/en voor Vorstē en Coningē moet ghi ghe
leyt worden/om mijns naems wille/tot eenē ghe
tuygenisse ouer haer. Ende dat Euangeliū moet
te voren ghepreect wordē/onder allen volcke.

Wanneer si v dan leyden en leueren sullen/soe
en sorcht niet/wat ghi spreken sult ende bedēcket
oec niet te vorē/mer wat v ter seluer tijt gegeuen
wert/dat spreect. ✠ Wāt ghi en zijt niet die daer
spreect/mer die heylige gheest. Dā sal die een broe
der den anderen leuerē totter doot/en dye vader
den sone/en die kinderē sullen opstaen tegen haer
ouders/en sullense ter doot helpē. En ghi sult ge
haet worden van allen menschen/om mijns naēs
wille/Mer wie volstandich blijft tot aen dat eyn
de/die sal salich worden

✠ Wanneer ghi aensien sult die woeste onmen
scelicheyt/daer af geseyt heeft die propheet Daniel
Da.ix.g dat hi staet daer hi niet en hoort(wie dat leest/dye
ma.xxiij verstā dat als dan/wie in Judea is/die vlie op dē
b berge. En wie op dat dack is/die en clim niet neer
in zijn huys.ende en come niet daer inne/om wat
wt den huyse te halē. Ende wie op dat velt is/dye
en keere hem niet om zijn cleeder te halē. Wee den
vrouwē die kinder dragen/ende sooghen tot dyer
tijt. Mer bidt ymmer dat v vlucht niet en geschie
de inden winter. Want in dusdanige dagen sullen
sodanige tribulatiē zijn/alst noyt gheweest sijn/vā
aen beghin der creatueren/die God gescapē heeft/
Q tot nv toe/en als oec ymmermeer worden sullen
lu.xvij.c En en hadde die HEERE dese dagen niet vercort
Math. daer en soude niet een mensce salich worden. Mer
xxiiij.b. om der vercorenen wille/die hi wtuercoren heeft/
so heeft hi dese daghen vercort

Wāneer nv yemandt in dier tijt tot v segghen
sal. Siet/hier is Christus/siet/daer is hi/so en ge
looues niet. Want daer sullen opstaen valsce Cri
stenen/en valsce Prophetē/die sullen teeckenen en
wonder doen/also dat si oock die wtuercoren ver-
leidē soudē waert mogelic. Mer siet ghi toe/siet/
ick hebt v alle te voren geseyt ✠

Maer in dier tijt na der tribulatien/sullen son
ne en mane haer schijnen verliesen / en dan sullen
die sterrē vanden hemel vallen/ ende die crachten
der hemelen sullen hen bewegē. Ende dan sullen
si sien des menschen sone comē inden wolckē met
grooter cracht ende heerlicheit. En dan sal hi zijn
Engelen seynden/ende sal vergaderē zijn wtuer-
coren/vanden vier winden/vandē eenē eynde der
eerden/tot aen dat andere

Mer leert ghi aen den vijgheboom een gelije- Luc.
kenisse. Wanneer zijn tacken teder zijn en bladeren
crigen/so weet ghi/dat die somer bi is/alsoe oock
wanneer ghi siet/dat sodanichs geschiet/soe weet/
dat na voor die duere is. Voorwaer ic segge v/ dit
geslachte en sal niet vergaē/tot dat dit al geschiet
Hemel en eerde sullen vergaen/maer mijn woort D
en sal niet vergaen. Van dien dage oft vander vrē
en weet niemāt oec die Engelē niet die inden he
mel zijn/oec die sone niet/dan alleen die vader

✠ Siet toe waket/en bedet/want ghi en weet
niet wanneer dat tijt is. Ghelijck als een mensche
buyten lande reisde/en laet zijn huys/en gaf sinen
knechten macht/en eē yegelic zijn werck/en hi ge
boot den duerwachter/dat hi soude wakē. So wa
ket nv/want ghi en weet niet/wanneer die here
des huis coemt/oft hi coemt aenden auont/oft tot ma.xx
ter middernacht/oft omtrēt dat hane gecraey/oft
des morgens/op dat hi niet snel en come/en vindt
v slapende. Maer dat ic v segge/dat segghe ic v al
len/waket ✠

¶ Vander passien ende lijden Christi/tot dat eynde dat Christus Pilatus ouergheleuert wert

Dat.xiiij.Capittel ✠

S Nde na twee dagen wast Paesschē/ E Math.xxvi.a
ende dien dach datmē ongedeesemt
broot adt. Ende die hooge priesterē lu.xxij
ende Scriftgeleerden sochten hoe si
hem met liste vanghen mochtē/ en
dooden/Mer si seyden/niet op den feestdach/op
dat gheenen oploop en werde inden volcke

Ende doen hi te Bethanien was in Symons Joā.xij
des malaetschen huys/en sadt ouer tafel/soe quā
een wijf die hadde een ghelas/met ongeualschten
ende costeliken Nardus water/en si brac dat glas
en goot hē dat op zijn hooft. Doen waren sommi
ge daer/diet qualick namen/en seyden Waer toe
dient desen verlorē cost/men soude die salue meer
dan om driehondert penninghen vercocht hebben
ende datselue den armen ghegheuen hebbē/Ende
murmureerden op haer.

Maer Jesus seyde/Laetse met vreden/wat zijt
ghi haer moeyelick? Si heeft een goet werc aen mi
ghedaē. Ghi hebt altijt arme bi v/en als ghi wilt
so condi hem goet doē/mer mi en hebt ghi niet al
tijt/si heeft gedaen wat si conste/si is te voren ge
comen mijn lichaem te saluen tot mijnder begra- lu.xxij.
uinghe. Voorwaer segghe ic v. Waer dit Euāge-
lium gepredict wort in alder werelt/daer salmen
oec dat segggen/tot haerder gedenckenisse/dat si
dit nv ter tijt mi gedaen heeft G

Ende Judas Iscarioth/een vanden twaleuen
ghinc wt tot dē hoogen Priesteren/op dat hi hem
verraden soude. Doen si dat hoordē wordē si ver
blijt/en ghelooofden hem dat gelt te geuen. En hy
socht/hoe hi hem bequamelic mocht verraden.

En opten eersten dach azimorū/doe nmen dat

paeschlam offerde/seiden zijn iongheren tot hem.
Waer wildi dat wi gaen/eñ bereydē v/dat ghi dz
paeschlam etet? Eñ hy sant twee vā sinē iongeren
eñ seide tot haer Gaet henē in die stadt/eñ daer sal
v een mēsche ontmoeten/dye draghet een cruycke
met water/volget hē nae/eñ waer hi ingaet/daer
spreect tot den weert/Die meester doet v seggen/
waer is dat huys der gasten/daer ick dat paeschlā
mach eten met minen iongerē? Eñ hi sal v eē groo
te sale wijsen/die gheplaueyt eñ bereyt is/bereyt
die voor ons. Eñ die iongeren ghingē wt/eñ qua
men in die stadt/eñ vonden dat/als hi geseyt had=
atth. de/ende bereyden dat paeschlam
i.c. Tsavonts quam hi metten twaeleuē. Eñ als si
xxiij c aen die tafel saten eñ aten/seide Jesus. Voorwaer
segge ic v/een onder v die met mi eet/sal mi verra
C den. Eñ si worden bedroeft/eñ seidē tot hem/dye
een na den anderen. Ben ic dat? Eñ die ander/ben
ict? Hi antwoorde eñ seide tot hē. Een vandē twa
leuen die met mi in die schotel tast. Tis waer/des
menschen sone gaet als van hem gescreuen staet.
Mer wee den mēsche/door welckē des menschen
atth. sone verraden sal wordē/het ware dien beter/dat
vi.c hi niet geboren en ware
xxij b Eñ doen si atē/nam Jesus dat broot/eñ sprac
die benedictie/eñ braect/eñ gaf dat haer/eñ seyde.
Neemt eñ eet/Dat is mijn lichaē/Ende nam dē
kelck danckēde/eñ gaf hen dien/ende si droncken
alle daer wt/eñ hi seide tot haer. Dat is mijn bloet
Jhan. des nieuwen testaments/dat voor vele ghestort
xij.a wort. Voorwaer segghe ick v/datick hier nae niet
drinckē en sal vāden ghewassc des wijnstocs/tot
op den dach dat ic nieuwē wijn drincke in dat rijc
ke Gods. Eñ doen si den lofsanck ghesprokē had
den/ghingen si aen den olijberch
Ende Jesus seide tot haer. Ghi sult v in deser
nacht alle in mi argerē/wāt daer staet ghescreuen
Ic sal den herder slaen/eñ die schapen sullen haer
xiij a verstroeyē. Mer na dat ic opgestaen ben/soe sal ic
v voorgaen in Galileen. Maer Petrus seyde tot
hem. Eñ al waert dat si haer alle argerden/soe en
sal ick mi niet argeren. Eñ Jhesus seyde tot hem.
Voorwaer ic segghe v/hedē in deser nacht eer den
haē tweemael craeyt/suldi mi driemael verlooche
nen. Doen sprac hy noch meer. Ja al waert dat ick
met v in die doot moeste gaen/soe en sal ick v niet
versaken. Des gelijcs seyden si alle
D Eñ si quamen in dat velt geheeten Gethsema
ne/eñ hi seyde tot sinen iongerē. Sidt hier/tot dat
ic vā v gae/eñ bidde. Eñ hi nam met hem Petrū/
eñ Jacobum/eñ Johānem/ende begost te beuen/
ende te schuddē. Ende seide tot hair. Mijn siele is
bedroeft totter doot/vertoeft hier/eñ waket. Eñ
ghinck een weynich voorder/eñ viel op dye eerde
eñ badt/waert mogelijc/dat dye vre vā hem wech
ghinge ende seide Abba mijn vader/het is v al mo=
gelic/neemt wech van mi desen kelck. Maer nyet
xxij d dat ic wil/maer dat ghi wilt
Ende quam ende vantse slapende/eñ seide tot
Petrum. Simon slaept ghi/mucht ghi niet eē vre
wakē? Waeckt ende bidt/opdat ghy niet en valt in
becoringe. Die gheest is willich/mer dat vleesch is
cranck/Eñ ginc wederom daer/eñ badt/eñ sprac
dat selue woort Eñ quam weder/ende vantse an
E derwerue slapende/want haer oogen waren vol
slaeps/ende en wisten niet wat si hē antwoorden/
ende hi quam derdemael/eñ seyde tot hē. Slaept
nv eñ rust/het is genoech. Die vre is gecomē/siet
des menschē sone sal ouergheleuert worden inder
sondaren handen. Staet op/laet ons gaen. Siet/
die mi verraden sal/is hier bi
Eñ ter stont/doen hi noch sprac/quā daer Ju=
das/een vanden twaleuē eñ eē groote schare met
hem/met sweerden/eñ met stocken/gesonden vā
den hoogen Priesterē/eñ Schriftgeleerden/ende
Outsten. Ende die verrader hadde haer eē teeken
ghegeuen ende gheseit. Welckē ick cussen sal/dye
ist/dien vanct/ende leyt hem behendelic. Eñ doen
hi quam/ghinc hi ter stont tot hem/ende seyde tot
hem/lieue meester/lieue meester/ende custe hem
Doen sloeghen si haer handen aen hem/eñ grepen
hem/Mer een van dien/die daer bi stont/tooch zijn
sweert wt/eñ sloech des hoogē Priesters knecht/
ende sloech hem een oore af
Eñ Jesus antwoorde/eñ sprac tot haer. Ghy
zijt wtgegaē als tot eenē moordenaer/met sweer
den ende met stocken/om mi te vangen/ic ben da=
gelicx bi v in den tempel gheweest/ende hebbe ghe Johan.
leert/ende ghi en hebt mi niet geuangen/maer op xviij.b.
dat die scrifture veruult soude werdē. Eñ die ion=
geren verlieten hem alle/eñ vloden Eñ daer was
een iongelinc die volchde hem na/die was met lijn=
waet gecleet op zijn blote lijf/eñ die iongelingen
grepen hem. Maer hi liet zijn lijnen cleedt achter/
ende vloot bloot van daer F
Ende si leyden Jesum tot den hoochsten Prie
ster/daer vergadert waren alle die hooge Prieste. Matth.
ren eñ Outsten/eñ Scriftgeleerdē. Mer Petrus xxvi.f
volchde hem na van verre/tot in des hoogē Prie=
sters sale/eñ hy was daer/eñ sadt biden knechten
ende wermde hem.
Maer die hooge Priester/ende den gheheelen
raet/sochten ghetuygenisse teghen Jesum/op dat
si hem ter doot soudē brenghen/eñ vonden gheen
Mer vele gauen valsche getuygenisse tegen hem/
eñ haer getuygenissen en warē niet bequaem Eñ
sommige stondē op/eñ gauen valsche getuyghe te
gē hē/ende seyden/Wi hebben gehoort dat hi sey=
de. Ic wil dē tempel/die met handē gemaect is af
breken/eñ na drie daghen eenē anderē timmeren/
die niet met handē gemaect en is. Eñ haer getuy
genisse en accordeerde noch niet ouer een.
Eñ die hooge Priester stont op int middel/eñ
vraechde Jesum/eñ seide. Antwoort ghi niet tot
tē genen die v vā desen op geseit werdē? Maer hy
sweech stille/eñ en āt woorde niet. Doen vraechde
hem die hooge Priester anderwerf/eñ seyde. Sijt
ghi Christus die sone des gebenedidē? Jesus sprack G
Ic bent. Eñ ghi sult siē des mēschē sone sitten/tot
ter rechter hant der cracht/eñ comen met des he=
mels wolckē. Doe schoorde die hooge Priester zijn
cleet eñ seide. Wat behoeuē wy meer getuighen?
Ghi hebt gehoort die Gods lasteringe Wat dunct
v? Si verdoemdē hē alle/dat hi des doots sculdich
ware. Doē begostē sommighe hē te bespouwē/eñ
zijn aensicht te decken/eñ hem met vuys slagen te
slaen eñ seiden/tot hem. Propheteert ons. Eñ die
knechten sloegen hem in zijn aensicht

Ende Petrus was daer beneden inde sale / eñ
doē quam des hoogen priesters dienstmaghet in/
ende doen si Petrum sach hem wermen/sach si hē
aen/ende seyde. Ende ghi waert ooc met Jesu vā
Nazareth. Hi loochende dat/ ende seyde/ Ic en ken
ne hem niet/ick en weet ooc niet wat ghi segghet.
Ende hi ghinc wt in den voorhoof/ende dye haen
craeyde. Ende die dienstmaecht sach hem /ende be-
ghonst anderweruen te segghen dien /die daer by
stonden. Dese is der een. Ende hi loochende dat an-
derweruen. Ende ter stont daer na spraken si an-
derweruen tot Petrum /die daer bi stonden. Voor
waer ghi sijt een van hen/wandt ghi zijt een Gali-
leer /ende v sprake luydet also. Mer hi beghost hē
seluer te veruloecken ende te sweeren/ick en kenne
den mensche niet daer ghi af segget: Ende die haen
craeyde anderweruen. Doen dachte Petrus des
woorts dat Jhesus tot hem seyde Eer den haen
tweemael craeyt/suldi mi driemael verloochenen.
Ende hi begost te weenen

¶ Noch van dat lijden Christi tot dat eynde toe.
Dat .xv. Capittel ✠

A Nde ter stont na den morgen hielden
die hooge Priesteren eenē raet / met
Math. xxvii. a. den Ouders end e Scriftgeleerden/
daer toe den geheelen raet/ende von
Joãnes xviii. c. den Jhesum/ende leyden hem wech/
eñ leuerdē hem Pylato. Eñ Pilatus vraechde hē
lu xxiii a Sidi een Coninc der Joden: Hi antwoorde eñ sey
de tot hē. Ghi segt dat. Eñ dye hooghe Priesteren
die accuseerden hē seere. Pylatus vraechde hē an-
derweruen eñ seide. Antwoordi niet: siet hoe sterc
dz si v besculdigen. Jesus en antwoorde niet meer
also dat hem Pilatus ooc verwonderde
Mer hi plach op den feestdach van paesschē ee-
nen geuangen los eñ quijt te laten / welcken si be-
gheerdē. Eñ daer was een ghenaemt Barrabas/
eñ die was geuangē met den oploopers die inden
oploop een moort gedaē hadde. Eñ dat volc ginck
daer op ende badt/dat hi doen soude alsoo hi plach
Mer Pilatus antwoorde haer. Wilt ghi dat ick
den Coninc der Joden los gheue: Wāt hi wist dat
hem die hooge Priesteren wt haet ende nijt ouer
geleuert hadden. Mer die hooghe Priesteren ver
wecten dat volck / dat hi haer lieuer Barrabam
los ghaue
Mer Pylatus andtwoorde wederom eñ seyde
Math tot haer. Wat wilt ghi dan dat ic doe desen die ghi
xxvii. c. beschuldicht hebt/hi is een Coninc der Joden: Sy
B riepē wederom. Cruyst hē Pilatus seide tot haer
Wat heeft hi quaets gedaen: Mer doen riepen sy
noch veel meer. Cruyst hem. Pilatus dye woude
dē volcke ghenoech doē/eñ gaf hem Barrabā los/
eñ geesselde Jesum/eñ leuerde hem/op dat hi ghe
cruyst soude worden.
Dese sergianten leyden hem in dat rechthuys
ende riepen tot haer den geheelē hoop/ ende togē
hem een purpurē cleet aen/eñ vlochtē een doornē
croone /ende setten hem die op/ende begostē hem
te groeten. God groet v lieue Coninc der Joden.
Ende sloeghen hem dat hooft met een riet/ ende
bespoghen hem /eñ vielen op haer knien ende ba-
den hem aen
Ende doen si hem bespot hadden/togen si hem
dat purpuren cleet wt/ende deden hem sijn eyghen
cleeder aen/eñ si leiden hem wt/op dat si hem crui
cen souden. Ende si dwongen eenē die daer voor-
bi ghinc geheeten Symon van Cyrene/die vandē
velde quam/die een vader was Alexādri eñ Ruffi/
op dat hi hem dat cruys soude helpē dragē. Eñ si
brochten hem aen die plaetse Golgata /dat ghein
terpreteert is die Caluarie plaetse/ende si ghauen
hem ghemyrde wijn te drincken/ ende hi en nams
niet. Ende doen si hem gecruyst hadden/deeldē si
zijn cleederen/eñ worpen dat lot daer omme /wie
daer wat af crijgen soude. Eñ het was omtrēt der
derder vrē/eñ si cruystē hē. Eñ dat opscrift zijnder
oorsakē was bouē hē gescreuen. Namelick/dat hy
was een Coninc der Jodē. Eñ si cruysten met hē
twee moordenaren/een tot zijnder rechter/eñ een
tot zijnder slincker handt. Eñ die scrift is veruult/
C ioã. xix die daer seyt Hi is onder die misdadige gherekent.
Ende si ghinghen voorby/eñ blasphemeerden
hem eñ scuddē haer hoofden/eñ seiden. Tfy v/hoe
fijn breect ghi den tempel ende timmerten in driē
dagen weder/helpt nv v seluen/ende climt hier af
vandē cruyce. Des seluen gelijc bespotten hem die
lu. xxiii hooge Priesterē onder malcanderen/met dē scrift
geleerden ende seyden. Hi heeft den anderē ghehol
pen/hem seluen en can hi niet ghehelpen. Christus
dese Coninc van Israel/ climme nv vanden cruy-
ce/op dat wijt sien ende geloouē. Eñ die met hem
gecruyst waren/lasterden hem oock/
Eñ doent omtrēt die seste vre was /wordt een
duysternisse ouer dat geheele lant/tot der negenē
vre. Eñ omtrēt die negēde vre riep Jhesus luyde/
eñ seyde Eli Eli /lamma asabthani/dat is vduytst
Mijn God/Mijn God/waer om hebdi mi verla-
lu xxiii. ten: Eñ sommige die daer bi stondē/doē si dz hoor
den/spraken si. Siet /hi roept Elias/Doen liep eē/
eñ vulde een spongie met edic/eñ stacse op eē riet/
eñ gaf hem drinckē/ende seide/Hout/ laet sien oft
Elias comen sal ende hem afnemen
Mer Jesus riep luyde/eñ gaf sinen gheest/Eñ
dat cleet inden tempel/dat scheurde in twee stuckē/
van bouē tot beneden. Eñ een geheetē Centurio/
D die daer bi stont tegē ouer/eñ sach/dat hi met sulc
Mathe ken roepen sinen geest gaf/seide hi. Voorwaer de
xxvii. f. se mensche is Gods sone geweest. Eñ daer waren
ooc vrouwē/die van verre dat ooc aensagē/onder
welcke was Maria Magdalena / eñ Maria van
Jacobus die minder/eñ Joses moeder / eñ Salo-
me/die hē ooc nageuolcht hadden/doen hi in Gali
lea was /eñ gedient. Eñ vele ander dye met hē op
tot Jerusalem gegaen waren
Eñ aen dē auont/dye wijle dat dye bereydach
was/welckē is den voor sabbaoth/quā Joseph vā
Arimathia een/eerbaer raetsheere / welcke oock
wachtede op dat rijcke Gods/die ghinc stoutelick
in tot Pilatum /eñ badt om dat lichaē Jesu Mer
Pilatus verwōderde hem/dat hi so gheringe doot
was/eñ riep tot hē den hooftman eñ vraechde hē
oft hi lange gestoruen ware. Eñ als hy dat beken
de vanden hooftman/gaf hy Joseph dat lichaem.
Eñ hi cocht een lijnē cleet/eñ nam hē af/eñ want
hem in dat lijnē cleet/eñ leydē in eē graf/ dat was
in eenē steen gehouden. Eñ wentelde eenen steen
voor des graefs doore Mer Maria magdalena/eñ

Maria Joses saghen toe/waer hi gheleyt werdt

¶ Vander verrisenisse ons HEREN ende openbaringe ende hoe dat hi ghebiet te predikẽ dat Euangelium ouer allẽ die werelt

Dat xvi Capittel ✠

Matth. xxviij/ a Luce xxiiij. a. Ende doen dye sabboth voorbi was/ cochten Maria Magdalena eñ Maria Jacobi/ eñ Salome specerye/op dat si soudẽ comen eñ saluen hẽ. Eñ quamẽ tottẽ graue/op eenen saboth seer vroech/doe die sonne op ginc/ende si spraken onder malcãderẽ. Wye sal ons desen steen vã des gracfs doore wentelẽ? Ende si saghen derwaerts/ ende werden gewaer/dat die steen afgedaen was want hy was seer groot/Ende si ghinghen daer in/in dat graf/ende saghen eenen ionghelinck tot ter rechter hant sitten/die hadde een lanc wit cleet aen/eñ si waren veureest

Eñ hi sprac tot haer/ En verscrict v niet/Ghi soect Jesum vã Nazareth/den ghecruysten/hy is op gestaen ende en is niet hier/ Siet daer die plaetse daer si hem in leyden/Gaet henen ende segghet zijn discipulen eñ Petro/ dat hi voor v in Galilea gaẽ sal/daer sult ghi hẽ siẽ/als hi v geseyt heeft. * Ende si ghinghen ter stont snellic wt ende vloden vanden graue/Want haer was beuen eñ verscrickinge aen gecomen/ ende si en seydent niemanden

Matth. xxviij. b niet/want si waren veureest

✠ Eñ doen Jesus opgestaen was/vroech aen

B den eersten dach der sabbathen/verthoonde hi ten eersten Maria Magdalene/van welcker hi seuen gheesten hadde wt ghedreuen/ende si ghinck ende vercondichdet diẽ die met haer gheweest waren die daer rouwẽ droegen ende weenden/ Eñ doen die selue hoordẽ/dat hi leefde/eñ hi van haer gesiẽ was noch en geloofdẽ si niet. Daer nae doen daer twee wt hen wandeldẽ openbaerde hi hem onder een ander gestelteniss/doen si opt velt ghinghen/ ende die selue ghingen ooc henen ende vercondich

Luce xxiiij. c. den dat den anderen/dyen en ghelooofden si oock niet *

✠ Maer ten laetsten doen die elue ter tafelẽ saten/openbaerde hi haer/ende strafte haer ongeloue/ende haers herten hartheit/dat si niet gelooft en hadden/den ghenen die hem gesien hadden verresen/Ende hi sprac tot haer lieden/ Gaet henẽ in

O alle die werelt/ende predict dat Euangelium allẽ creatueren/wie daer ghelooft ende gedoopt wert die sal salich werden/maer wie niet en gelooft/die sal verdoemt werden

Ende die teckenen die daer volghen sullen den ghenen die daer gelooucn/zijn dese/In mijnen name sullen si die duuelen wt driuen/ Met nieuwen tonghen spreken Slanghen verdriuen/ende al ist dat si yet dootlics drinckẽ/dat en sal hen niet schaden/ Op die crancken sullen si die handẽ legghen/ so salt beter met hen werden *

Ende na dat die HEERE/met hen ghesproken hadde/werdt hy op gheheuen ten hemel/ende heeft hem ter rechter hant Gods geset/Eñ si ghinghen wt/ende predictẽ in allen plaetsen/Ende die

Acto i b HEERE wracht met haer/eñ verrachtichde dat

Luce. woort met nauolghende teekenen

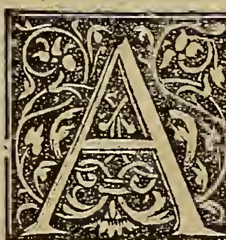
xxiiij. g. ¶ Dat eynde vander Euangelie van sinte Marcus

¶ Hier beghint

sinte Lucas Euangelie/welcke tractaert vander Passien/eñ doot Christi

Sanctus Lucas Euangelista

Engesien datter hem vele onderwonden hebbẽ/ te stellen die woordẽ vã der gheschienissen/die onder ons vergaẽ zijn/ alsoo si ons dat ghegheuen hebben/diet vanden beghinne selue gesiẽ hebben/ende dienaers des woorts geweest zijn so heuet my goet gedocht/nae dien dat ict al van vorẽ aen/met neersticheit doorsocht hebbe/dat ict tot v minẽ goeden Theophile/ nae ordinantie schriue/op dat ghy moecht bekennen die waerheyt der woorden/ daer ghi af onderwesen zijt A

¶ Hoe die Enghel zacharie openbaerde/ende zacharias den Enghel niet ghelouende werdt hy stom. Hoe Maria vanden Enghel ghegroet werdt/ende wt vermaninge des Enghels Elizabeth visiteerde/ ende hoe Elizabeth vaerde/ende zacharias sprekende wert

Dat eerste Capittel ✠

In dẽ tijt Herodis des coninex vã Judea/was een priester met name Zacharias/vander ordinantie Abia/ende zijn wijf was vãden dochterẽ Aarons/eñ harẽ name was Elizabeth/ Si waren beyde gherechtich voor Gode/wandelende in alle ghebodẽ ende settinghen des HEREN onberispelic/ Ende si en haddẽ gheen kint/ (Gedaget) wel want Elizabeth onvruchtbaer was/ende si warẽ tot harẽ beyde wel bedaecht. dagẽ ge comen

Eñ het gesciede/doẽ Zacharias dz Priesterscap bediende voor God/ter tijt zijnõ ordinãtie nae gewoõte des Priesterscaps/soe geuielt in die ordine zijnõ beurte/dat hi wierookẽ soude/Eñ hi ghinc indẽ tempel ons HEREN/Eñ alle die menichte des volcs was buytẽ biddende binnẽ der tijt dat

mē wierooce/Eñ die Engel ons HEEREN opē
baerde hē doē/staēde ter rechter hāt vādē outaer
des wierooes/Eñ Zacharias wert verschrict/als
hi hem sach/eñ hem quam een vreese aen.

Ende die Engel seyde tot hem. En vreest niet
Zacharia/want v gebet is verhoort. Ende Eliza
beth v wijf sal v baren enē sone/ende sinen naem
sal worden geheeten Joannes/ende v sal blijschap
ende vruechde zijn/ende veel sullēder verblijden in
B zijnre gheboorten. Want hi sal groot zijn voor den
HEERE/wijn eñ sterckē dranc en sal hi niet drinc=
ken. Eñ hi sal worden veruult van den heilighen
geest noch inden lichaem zijnder moeder/Ende hi
sal veel kinderen vā Israel bekeeren totte HEERE
haren God/Ende hi sal voor zijn aēsicht gaen in=
dē geeste eñ inder cracht Helie/op dz hi bekeere die
hertē der vaderē tottē kinderē/eñ die ongelouige
totter vroetheit der rechtueerdigē om te bereiden
den HEERE een volmaect volc *

* Ende Zacharias seyde totten Engel/Waer
bi sal ic dit weten? want ic ben out/eñ mijn wijf is
bedaecht/Ende die Engel antwoorde hem/ende
seyde. Ic ben Gabriel die voor God staet/eñ ghe
sonden ben/met v te sprekē/ende v dit te euange=
lizeren/Eñ siet/om dat ghi niet en gelooft mijnen
woordē/die in haren tijden veruult sullen worden
so sult ghi stom zijn/eñ ghi en sult niet connen spre
ken/tot in dien dage/dat dit geschien sal

Ende dat volc verbeide Zachariam/eñ si ver
wonderden/dat hi inden tempel so langhe beyde/
Ende doen hi wt quā/en const hi tot hen niet spre
ken/Ende si bekendē dat hi een visioen hadde ghe
C sien inden tempel/Ende hi wenckte hem/eñ bleef
stom. Ende het is geschiet/als die dagen zijns am
bachts veruult waren/ghinc hi in zijn huys/ende
nae desen dach wert Elizabeth zijn wijf beurucht/
ende verech haer vijf maenden/segghende/Aldus
heeft mi die HEERE gedaē indē dagen in welc-
ken hi mi aenghesien heeft/af te nemen mijn ver-
smaetheit onder den menschen *

* Ende in die seste maent wert die Engel Ga
briel gesonden van God/in een stadt vā Galilea/
welcker name was Nazareth/tot eender maghet
die getrout hadde eenen mā genaēt Joseph/van=
den huyse Dauids/eñ der maget naem was Ma
ria/Ende die Enghel quā tot haer in ende seyde
Sijt gegroet vol gratiē/die HEERE is met v/
Ghi zijt gebenedijt onder die vrouwen

Doen si hem sach/verschricte si van sinen woor
den/eñ dachte/hoedanige groete dat ware. Ende
die Engel seyde tot haer/En ontsiet v nz/Maria
Mat.i.d want ghi hebt gratie geuondē bi God/Siet/ghy
Esa.vij.e sult ontfangen inden lichaem/ende ghi sult baren
eenen sone/ende sult sinen name heetē Jesus/De
se sal groot zijn/ende hy sal worden ghebeeten een
sone des alderhoochstē/Eñ God die HEERE sal
hem geuen Dauids zijns vaders stoel/eñ hi sal een
coninc zijn ouer dat huys Jacobs inder eewicheit
ende zijns rijcx en sal gheen eynde zijn

Doen seyde Maria totten Enghel/hoe sal dit
geschien? want ic en bekenne geenen man? Eñ die
D Engel antwoorde haer eñ seide/Die heilige geest
sal van bouen comen in v/ende die cracht des alre
hoochsten sal v omschijnen/Daeromme dat heyli-

ge dat van v geboren sal wordē/dat sal ghenoemt
worden die sone Gods/Eñ siet/Elizabeth v nich-
te is ooc beurucht met eenen soone in haerder out=
heit/eñ dit is haer seste maent/die daer onvrucht-
baer heet. Want bi God en is geen dinck onmo=
ghelijck/Eñ Maria seide. Siet hier ben ic die diē
maget des HEEREN/mi geschie ghelijck ghi ghe
seyt hebt * Ende die Enghel ghinck van haer

* Ende Maria stondt op in dien daghen/ende
ghinc op dat gheberchte met haesticheden/tot der
stadt Juda/ende quam in dat huys Zacharie/eñ
groete de Elizabeth/Eñ het geschiede/als Eliza-
beth hoorde die groete Marie/verblijde dat kindē
in haren lichame/Eñ Elizabeth wort veruult vā
den heylighen gheest/Ende si riep luyde/ende sey
de/Ghebenedijt sidi onder die vrouwen/ende ge
benedijt is die vrucht ws lichaems/Eñ vā waer E
coemt mi dat/dat die moeder mijns HEEREN
tot mi coemt? Siet/doen ic die stēme dijns groets
hoorde/verhuechde hem dat kint met vruechdē in
mijnen lichame/Ende salich sidi die gelooft hebt/
wandt het sal volbracht worden/dat tot v gheseyt
is vanden HEERE

Ende Maria seyde/Mijn siele maect groot den
HEERE. Eñ mijn geest verblijt hē in Gode minē
salicheit. Want hi heeft dye nederheyt zijnre ma-
get aengesien/Siet/vā nv aen sullē mi salich prij=
sen alle geboorten. Want hi heeft groote dinghen
aen mi gedaē/die daer machtich is/eñ heylich is si-
nen name/Eñ zijn barmherticheyt duert van ghe
boorten tot geboortē/den ghenē dye hem ontsien/
Hi heeft gewelt geoeffent met sinen arm/eñ ver-
stroeyt die houerdich zijn i haers hertē sin/Hi heeft
die machtighen vanden stoele ghleset/ende die oot
moedige verheuen/Dye hongerighe heeft hi met
goeden veruult/ende die rijcke ledich ghelaten hy
heeft der barmherticheit gedacht/ende sinē diena
re Israel opgeholpē/Als hi gesproken heeft onsen
vaderen Abraham ende sinē sade inder eewicheit
Ende Maria bleef bi haer bi drye maenden/daer
na keerde si weder in haer huys *

* Ende den tijt Elizabeths quā dat si barē sou
de/eñ si baerde eenē sone/Eñ haer gebuerē eñ ma
gē hoorden/dat die HEERE groote bermherticheȝ
aen haer gedaen hadde/eñ verbliden hē met haer
Eñ het is geschiet inden achstē dage/quamē si om F
dat kint te besnijdē/ende si hietēt Zacharias/na si
nen vader/Eñ zijn moeder andtwoorde eñ seyde/In
gheenre wijs/mer het sal heeten Joannes/Ende
si seyden tot haer/Daer en is doch nyemandt in v
maechschap die also heet/Eñ si wenctē sinen vad'
hoe dat hi woude dat hi worde geheeten/Ende hi
eyschte een tafelkē/ende schreef ende sprac/Joan
nes is sinen name/Ende si verw onderden hē alle
Eñ ter stont wert sinen mont eñ zijn tonge op ge
daen ende sprac. Gode louende/Ende daer quam
een vreese ouer al haer gebueren/ende ouer al dz
Joodsche gheberchte wert dese ghescbiedenisse ver
maert/eñ alle die dat hoorden namen dat ter her
tē/eñ seydē/Wat meendi wil wt dit kint werden
Wāt die hant Goods was met hem

Eñ Zacharias zijn vader wert veruult vandē
heyligē geest ende sprac/Ghebenedijt si God dye
HEERE vā Israel/wāt hi heeft geuisiteert/ende

verlost zijn volck *

Ende heeft op gherecht eenē hoorn der salich-
heyt / inden huyse Dauids zijns dienaers. Als hy
voortijts ghesproken heeft/door den mont zijnder
heyligher propheeten/ die van beghin der wereldt
zijn/ Dat hy ons verlossen soude van onsen viandē
ende vander handt alle der gheenre die ons haten
Ende op dat hi barmherticheyt soude bewijsen
onsen vaderen eñ gedachtich wesen zijns heylichs
verbonts/dat is aenden eedt die hi ghesworē heeft
onsen vader Abrahā ons te gheuen/ Dat wy ver-
lost wt der hant onser vianden/hem soudē dienen
sonder vreesen onse leuen lanc in heylicheyt eñ ghe-
rechticheyt die hem behaechlic is/Eñ du kint/ sul
ste heetē een propheet des hoochstē/want ghi sult
voor gaen voor den HEERE/om te bereydē sij
ne weghen / Om te gheuen kennisse der salicheyt
sinen volcke/in vergiffenisse haerder sondē. Door
die hertelike bermherticheȝ ons Gods/door welc-
ke ons besocht heeft die opganc wten hoogē/Op
dat hi verschijnen soude den genen die daer sitten in
duysternissen eñ schemen des doots / eñ onse voe-
ten soude rechten inden wech des vreden

Ende dat kint wies/ende wert sterc inden gee
ste/ende was in die woestijne tot dȝ hy soude voor
gaen voor dat volc Israel

Hoe Christus gheboren/vanden enghelen vercondicht/
op den achsten dach besneden/daer nae te Hierusalem ghe
brocht/van Simon ontfanghen ende door Anna die pro-
phetisse vanden kinde gepropheteert. Eñ hoe dat kint twa
lef iaer out/inden tempel int middel der doctoren geuon-
den werdt

Dat.ij.Capittel *

A Nde het geschiede indien tijden/dat
een gebot vanden Keyser Augusto
wt ghinc/op dat alle die werelt ghe
schat soude worden/Ende dese scat
tinge was die alder eerste/ende ghe
sciede/ter tijt doen /Cyrenius rechter was in Sy-
rien. Ende si ghingen alle ende lieten haer scatten
een yegelijc in zijn stadt, Ende Joseph ghinc oock
op vā Galilea/wter stadt Nazareth/in dat Joet-
sche lant/tot der stadt Dauid/die Bethlē hiet om
dat hi was vāden huyse eñ geslachte Dauids/om
dat hi hem soude laten schatten met Maria sinen
ghetrouden wiue/die doē beurucht was

En het geschiede/als si daer waren/quam die
tijt datse baren soude / Ende si baerde harē eerstē
sone/ende want hem in doeckē/ende leyde hem in
B een cribbe/want si en hadden anders geen plaetse
inder herberge

Ende daer waren herders inden seluen lande
op dat velt/bi dat vee/ eñ hoeden des nachts haer
cudde/Ende siet/die enghel des HEEREN quam
tot hem ende die claerheyt Gods omsceense eñ si
vreesden seer/ Ende die Engel seyde tot haer /en
vreest niet/Siet/ ic vercōdighe v groote blischap/
die zijn sal allen volcke /want v is huyden geborē
die behouder/die welcke is Christus die HEERE
inder stadt Dauid/Eñ dit sal v een teekē zijn / Ghy
sult dat kint vinden/ghewonden in doecken/eñ in
een cribbe liggende /Ende ter stont was daer by-
C dē engel die menichte der hemelscher scharen/dye
loofden God/ende seidē /Lof si God inden opper
sten/ende op der aerden vrede /ende den menschē
eenen goeden wille *

* Ende het geschiede/ als die engelen vā haer
ten hemel voeren/ Sprakē die herden onderlinge
ende seyden/Laet ons nv gaen tot Bethleem/En
de sien dye geschiedenisse dat daer ghesciet is/ die
ons die HEERE te kennen ghegeuen heeft/En
de si quamen haestelic ende vonden beyde Maria
ende Joseph /ende dat kint gheleyt inder cribben
Ende doe si dat gesien haddē/vreydē si dat woort
wt/twelcke tot hē geseyt was/vanden kinde/Eñ
alle die dat hoorden/verwonderden hem van diē/
dat geseyt was tot haer vādē herderē / Mer Ma-
ria behielt alle dese woorden/dragēde in haer her-
te/Ende dye herderē keerdē weder omme / prijsen
de ende louende God/ om al dat si gesien ende ge
hoort hadden also geseyt was tot haer *
* Eñ doen die acht daghen om waren /op dat D
dat kint besnedē soude wordē/so is sinē naem ghe
noemt Jesus/ welcke genoemt was vāden engel
eer hi ontfangen wort in zijns moeders lichame. *
* Eñ doen die daghen haerder reyninge na die
wet Mosi veruult waren/ so quamē eñ brochten
si Jesum tot Jerusalē/op dat si hē offeren souden/ Exodi/
den HEERE/also ghescreuen staet in dye wet des xxxiij.c
HEEREN/Wāt alle knechtkēs/die ten eerstē dye
moeder baert/sal Gode geheylicht heeten/eñ datse
geuen den offer alst ghesept is in die wet des HE
REN/Eē paer tortel duuē oft twee iongē duuen

Eñ siet / een mensce was in Hierusalē dye hiet
Simeon/Eñ dese mensche was gerecht/ eñ God
vruchtich/eñ wachte op dē troost Israel/ende dye
heilige geest/was in hē /Eñ hē was een antwoort
gegeuen vanden heyligen geest/dat hi niet en sou
de siē die doot/voor dat hi sage Christum dē HE
RE/Eñ hi quam wt bewegen vanden heylighen E
gheest inden tempel

Eñ doē die ouders dat kint Jesum brochtē in
den tempel/om te doen voor hem/na die costume
der wet nā hi dat kint in zijn armē eñ gebenedijde
God ende seyde/HEERE nv laet uwē knecht nae
uwen woorden in vreden. Want mijn oogen heb
ben gesiē dijn salichmakinge/ Die ghi bereit hebt
voor alle menscen/ Dat licht tot verlichtinghe der
heydenē/eñ tot een prijs dijns volcs Israel. *
* Eñ zijn vader eñ moeder warē haer verwō-
derēde eñ vā tghene dat van hē gheseyt wert/Eñ
Symeon ghebenedijde se eñ sprac tot Mariā zijre
moed/Siet/dese wert geset tot enē val eñ opstaen
veelre in Israel /eñ tot eē teekē diē wedersproken
sal wordē/ Eñ eē sweert sal door v siele dringē op
dat die gedachten van vele hertē opēbaer werdē.

Eñ daer was eē prophetisse Anna Pauwels
dochter vāden geslachtē Asser /Dese was wel be-
daecht eñ si hadde gheleeft met harē mā seuē iaer
vā harē maechdom/Eñ dese was een weduwe bi F
lxxxiiij.iarē/die nēmermeer en quā vā den tempel
dienēde Gode met vastē eñ met beden nacht ende
dach/Die quam ooc tot dier vren ende loofde den
HEERE/ende sprac van hem tot alle dē genē /die
verbeydende waren die verlossinge Israels

Ende als sijt alle volbracht haddē /na die wet
des HEEREN/keerden si weder in Galileē tot
haerder stadt Nazareth / Ende dat kint wies / eñ
wert sterc inden geest/vol alder wijsheyt/ende die
gracie Gods was in hem *

Ende zijn ouders ghingen alle iaer in Jerusalē/
opter feestē vanpaeschen * Ende doe Jesus
xij.iaren out was/ghingen si op te Jerusalem/na
die gewoonte der feestē/eñ dye daghen volbracht
zijnde ghinghen si weder thuys/ende dat kindt Je
sus bleef te Jerusalem/eñ zijn ouders en wistens
niet/ Mer si meynden dat hi was int gheselschap
ende quamen een dachreyse ende sochten hem on
der die vriendē ende bekenden/Ende als si hē niet
en vonden/so zijnse weder gekeert in Jerusalem/
hem soeckende/Ende het is geschiet na drie dagē
vonden si hem inden tempel/sittēde midden onder
die leeraren hoorende ende vragende/ende si ver
wonderden alle die hem hoorden/ouer zijn vstant
G ende zijnder antwoorden
Ende als si hem sagen verwonderden si hem
Ende zijn moeder seide tot hem/Mijn sone/waer
omme hebt ghi ons dat gedaē? Siet v vader ende
ic hebben v droeflicken ghesocht/Ende hi seide tot
haer/Wat is dat/dz ghi mi hebt gesocht/Eñ weet
ghi niet dat ick moet zijn in die dinghen die mijns
vaders zijn?Ende si en verstondē dat woort niet
dat hi tot hen sprac/Ende hi ghinc af met haer en
de quam tot Nazareth/eñ hy was haer onderdaē
Ende zijn moeder behielt alle dese woordē in haer
herte/Ende Jesus wies op in wijsheiden/ende in
ouden/ende in gracien voor Gode ende voor den
menschen.

¶Hoe Johannes dat doopsel der penitentien predicte /
ende leerde/Ende hoe si meenden dat Jhesus Josephs so
ne was ende vanden ghestachten der vaderen achterwaert
tot Adam toe

Dat/iij/Capittel ✠

A Ndeīndē.xv.iare/des Keyserdoms
Tyberi?/doe Pontius Pylat? rech=
ter was in Judea/eñ Herodes prin=
ce in Galilea / eñ philipus zijn broedē
was een vandē vier vorstē van Itu=
rea/eñ in dat Conincrijcke Traconitis/eñ Lisani=
as here vā Abilene/doē Annas eñ Cayphas prin
cē der priesterē warē/doe is gesciet dz beuel Gods
mat iij a tot Joannē/Zacharias sone/inde woestijne. Eñ
mar.i.a hi quam in alle die eynden der Jordanē/eñ predic
Joan.i.c te dat doopsel der penitentien / oft vergiffenisse
B der sonden/als gescreuen staet inden boec der ser=
monen Isaias des propheten die daer seyt. Het
is een roepende stemme/inder woestijnen/ bereit
den wech des HEEREN/eñ maect recht zijn pa=
den/Alle dalen sullen vol werden/eñ alle bergen
ende houelen sullen vernedert werden /Eñ wat
crom is sal recht worden/ende wat oneffen is sal
slecht wech worden/eñ alle vleesch sal die salicheit
Gods sien. *
mat.iiij.a * Doe sprac hi totten volcke die wt ghinghen/
omme ghedoopt te wordē van hem/Ghy adderen
ghestachte/wie heeft v daer te kennen ghegeuen
dat ghi ontlopē sult dē toecomēdē thoorne/ Siet
toe/doet weerdige vrucht der penitentiē/ende en
neemt niet voor v te seggen/wi hebben Abraham
tot eenen vader /Want ic segge v/God can Abra=
ham wt desen steenen kinderē verwecken /Die bi
le is nv aen die wortel des booms geset/Daer om
alle boom die niet goede vruchten en brengt / dye
sal afgehoudē worden/eñ int vier geworpē wordē
Ende dat volc vraechde hē wat sullen wi dan
C doen/Hi antwoorde eñ seyde tot haer/Wie twee
rocken heeft /gheue den ghenen die gheenen en
heeft/Ende wie spijse heeft/die doe ooc alsoo.
Ende die openbaer sondarē quamen oock om
ghedoopt te worden/ende seyden tot hē/Meester
wat sullen wi dan doen/Hi sprack tot haer/Ouer
eyscht den luyden niet met uwer hanteringe
Doe vraechden hem ooc die ruyteren segghen
de/Wat sullen wi dan doen?Eñ hy seyde tot haer
Doet niemant gewelt noch onrecht/eñ laet v ghe
noegen met v soudye
Ende als dat volck waende/ende dachten alle
in haer herten van Joannes dat hi veelchien Chri=
stus ware.Antwoorde Joannes/ende sprack tot
haer allen/Ic doope v met water/mer daer sal na
mi een sterckere comen dan ick/dien ick niet weer= Joan.
dich en ben te ontbindene die riemen sijnder schoe D
nen/die sal v doopen met den heyligen gheest/ en= Mat.
de metten vuere/welcs waypere is in zijn hant/ eñ .iiij.a
hi sal reinigen sinen vloer/ende sal vergaderē dye mathi
tarwe in zijn scuere/mer dat caf sal hy verbernen
met den eewighen vuere/Ende veel meer ander/
vermaende hi/ende vercondichde den volcke
* Ende Herodes Tetracha/als hi ghestraft
wort vā hem/om Herodias zijns broeders wijf/
eñ om alle dē quade dat Herodes dede/ende bouē
alle dit sette hi Joannem geuangen
Eñ het gheschiede/als alle dat volck gedoopt
worde/ende Jesus ooc ghedoopt was ende bads
dat haer die hemelen op deden/ende dye heylighe
geest quam neder in lichamelicker gedaente op hē
als een duyue/eñ een stemme quam wt dē hemel
ende sprack/Ghi zijt mijn gemīnde sone/in dien ic
mi wel behaghet hebbe
Ende Jesus was bi dertich iarē doē hi begost
ende hy weert ghehouden voor een sone Josephs/ E
welc was een sone Eli
die was een sone Matat.die was eē sone Mattha
die was een sone Leui die was een soone Leui
die was een sone Melchi die was een sone Simeō
die was een sone Janna die was een sone Juda
die was een sone Joseph die was eē sone Joseph
die was eē zoō Matiatias die was eē soō Jonam
die was een sone Amos die was eē zone Eliakī
die was eē sone Nahum die was eē sone M eā
die was een sone Esli die was eē sone Menā
die was een sone Nange die was eē soō Matatā
die was een sone Maath die was eē sone Nathā
die was eē soō Matatias die was eē sone Dauid
die was een sone Semei die was een soon Jesse
die was een sone Joseph.die was een soō Obeth
die was een sone Juda die was een sone Boos
die was een sone Johānā die was eē soō Salmō
die was een sone Resya die was een soō Naassō
die was eē soō Zorobabel die was eē soō Aminadap
die was eē sone Salatiel die was een sone Aram
die was een sone Neri die was eē sone Esron.
die was een sone Melchi.die was eē soō Phares F
die was een sone Addi die was een sone Juda
die was een sone Cosam die was een sone Jacob
die was eē sone Elmadā die was eē sone Isaac.
die was een sone Her die was eē soō Abrahā
die was een sone Jeso die was eē sone Thara
die was een sone Elieser die was eē soō Nachor
die was een sone Jorā die was eē soō Saruch

die was en sone Heber dye was een soone Sala/
die was eē sone Caynā die was eē sone Arphaxat
die was een sone Sem/ Dye was een sone Noe/
die was eē sone Lamech die was eē sone Mathusa
la die was eē sone Enoch die was eē sone Jared/
die was eē sone Malaleel die was eē sone Caynā
die was een soone Enos die was een soone Seth
die was een sone Adam Adam die was Gods

¶ Vanden vasten / ende tempteringhe Christi / ende van zijn leeringhe/ende predicatie. Ende hoe Jhesus eenen beseten mensche verloste/ende oock die swagherelle van Sinte Peter /ende veel ander siecken ghesont maecte/

Dat iiij Capittel *

A mat.iiij.a/b Jesus vol vanden heilighen geest/weder vander Jordanē ghecomen zijnde/eñ wert vanden geest gedreuen in die woestine.xl.dagen /eñ wert vanden duyuel getempteert/eñ hi en adt niet in dien dagen / ende doe die een eynde hadden hongerde hem/Ende die duuel seyde tot hem. Si di Gods sone/soe segt tot desen steen /dat hi broot worde/Ende Jesus antwoorde ende sprac tot hē Daer staet gescreuen. Dat die mensche niet alleen B vanden broode en leeft / maer van eenen yegelijcken woorde Gods

Eñ die duuel voerde hē op eenen hogen berch eñ thoonde hem alle die rijckē der werelt in eenen ogenblic/eñ sprac tot hem/Desē moghentheit wil ick v alle gheuen/ende haer heerlicheyt/ want si is mi ouergegeuen/eñ wien ick wille geue icse/ daer om ist dat ghi mi wilt aenbeden/so salt alle v zijn/ Jesus antwoorde hem ende seyde Gaet wech vā mi ghi duuel. Daer staet gescreuen. Den HEERE uwen God suldi aenbeden/Eñ hem alleen dienen Eñ die duuel voerde hē tot Jerusalē eñ sette hem opter tinnen des tēpels/ende seyde tot hem. Sidy Gods sone/so werpt v neder/Wāt daer staet ghescreuen/Sijnen engelen sal hi beuelen van v/datse v bewaren/ende inden handen dragen/op dat ghi lichtelic uwen voet niet en stoot aenden steen / Eñ Jesus antwoorde hē eñ seyde / Het is ghescreuen. Ghi en sult niet becoren dē HEERE uwen God/ Eñ als die duuel alle die temptatiē volbracht hadde/so ghinc hi van hem eenen tijt lanc

* Ende Jesus is weder ghekeert inder cracht C des heylichs gheest in Galilea /ende dat gheruchte ghinck wt ouer al dat rijcke/van hem/Eñ hi leerde in haer scholen / ende hi werdt ghepresen van haer allen

Eñ hy quā tot Nazareth daer hy geuoet was ende hy ghinc na zijn gewoonte opten sabboth in die scole / ende hi stont op ende wilde lesen /Eñ hē wert gegeuē dē boec Esaias des prophetē /eñ doe hi omme keerde dat boec / vant hi dye plaetse daer gescreuen staet/Den gheest des HEEREN op mi om dat hy my ghesalft heeft /om te vercondighen dat Euangelium/den armen heeft hi mi gesonden ende om te ghenesen die bedructe herten/eñ te prediken den gheuangenē verlossinge/eñ den blinden dat ghesichte/eñ los te laten die gequetste duer verlatinghe/ende te preken dat ontfanckelick iaer des HEEREN

Ende als hi den boeck sloot / gaf hijt den dye naer eñ ghinck sitten/Eñ al die ooghen / die inder scholen waren /sagen op hem/Ende hy begost tot haer te segghen/Heden is veruult dese scrifture in uwen ooren/Ende si gauen al ghetuyghenisse van hem/ende verwonderden hem inde woorden van gratien die wt sijnen monde gingen * Eñ seyden Is dit niet Josephs sone? mat.xiij. g mar.vi.

Eñ hi seide tot haer. Ghi sult vrylic tot mi seggen dit gemeyn woort. Medicijn/geneest v seluen * Hoe vele grote dingen hebbē wi ghehoort die geschiet zijn in Capernaum/doet oock alsoo hier in v vaders lāde. Mer Jesus seyde Voorwaer segghe ick v/Dat gheē Propheet aenghenaem en is in zijn lant.

Jc segge v inder waerheyt/dat vele weduwen D waren in Helias tijden des prophetē van Jsrahel/ doen die hemelē waren ghesloten drie iaren /ende ses maenden/ doen daer grooten hongher was/in alle die werelt/ende tot gheen vā dien was Helias gesonden/dā in Sarepta Sidonie /tot een der weduwē/Eñ vele lasers warē in Jsrael / in dē tijdē vā Heliseo den prophete /ende geen van haer en wert ghesuuert/ dan alleen Naaman van Syrien.

Ende alle zijnse veruult met toornicheit/die in der schole waren/doen si dat hoorden/ende si stonden op /ende stieten hem wter stadt / eñ leyden hē opt hoochste van eenē berge/op welckē haer stadt was ghetymmert / op dat si hē daer af neder souden stoten/Mer hi ghinc midden door haer lieden wech * Eñ hi quā tot Capernaum in der stadt van Galilea / ende daer leerde hijse op die sabbatē E Ende si verwonderden haer van zijnre leeringhen want zijn woort was machtich mar.i.c.

Ende inder scholen was een mensche beseten met eenen onsuueren duuel /ende hi riep luyde/ende sprac / Holt wat hebben wy met v te doē Jesu van Nazareth? sijt ghi gecomen om ons te verdoē Want ick weet dat ghi sijt die heylige Gods Ende Jesus berispte ende seyde/Wert stom / eñ gaet wt van hem / Eñ dye duuel werp hem int middel onder haer/ende hy voer wt vā hem /ende en lette hem niet / Ende daer quā een vreese ouer haer allen ende spraken onderlinghen/ende seyden. Wat dinc is dit? want met macht / eñ met cracht gebiet hi den onsuueren gheesten/ende si gaen wt/Ende die fame van hem wert gebreyt in allē lāden daer omtrent liggende

* Ende hi stont op wter scholen/ende ghinc in F Symons huys /ende Simons huysvrouwē moeder was beuanghen met een harde cortse / ende si mar.i.c. baden hem voor haer / Ende hi ghinc tot haer/eñ hi geboot der coortsen/Ende si liet haer/Ende terstont/stont si op eñ diende haer luyden

Ende doen dye sonne onder was quamen alle die menigerley crancken hadden /ende brachtense tot hē/eñ hi leyde op eenen yegelijcken zijn handē eñ maectese ghesont Eñ die duyuelen ghingen wt velen roepende eñ seggēde/Ghi sijt Christus dye Gods sone / Ende hi berispetese / eñ en lietse nyet spreken/want si wisten wel dat hy Christus was

Eñ alst dach was ginc hi in een woeste plaetse/ende dat volc socht hem/ende quamen tot hem ende wouden hem houdē/dat hi niet van haer gaē en soude. Totten welckē Jesus seide/ Jc moet ooc anderen steden preecken dat Euangelium vandē rijcke Gods/want daer toe ben ic gesonden /Eñ hi preecte in die scholen van Galilea *

¶ Hoe Christus Petrum Jacobum ende Joannem riep
ende malaetschen reynichde /eenen ghichtighen ghesondt
maecte / Ende Mattheum den openbaren sondaer begeer
de dat hi hem nae volghen soude.

Dat.v.Capittel ✠

A Nde het gesciede/doen hem dat volc
mar.iiij a ouer viel/ō te hoorē dz woort Gods
mat.iiij a eñ hi stont aen die zee der stadt Ghe=
nesareth/eñ sach twee schepen aen=
der zee staen/Die visscers waren wt
getreden/ende wiesscen haer netten. Doe tradt hi
inder scepen een/welc Simō toe behoorde eñ badt
hē dat hi een weynich vandē lāde woude stekē/eñ
hi sette hem /eñ leerde dat volc wt den schepe
Eñ als hi afliet te spreken/Seide hi tot Simō
vaert in die diepte/eñ worpt v netten wt/dat ghi
B vāgen moecht/Ende Simon antwoorde eñ seide
tot hem Meester wi hebben dē heelen nacht ghe
arbeyt/ende niet geuangen/mer op v woort wil
ic dat net wtwerpen. Eñ doen si dat deden/vingē
si een grote menichte van visschen/Ende haer net
schoorde/Eñ si wencten haer ghesellen/dye inden
anderen schepen waren/dat si souden comen ende
helpen hem /ende si quamen/ende vuldē beide die
schepen also dat si sonchen.
Doē dat Simon Petrus sach/viel hi voor Je
sum op zijn knien/ende sprac HEERE gaet van
mi wech/want ic ben een sondich mensche/Want
hem was een verscrickinge aen ghecomen/eñ alle
die ander die met hem waren inden vanck der vis
schen die si te samen ghedaen haddē/Eñ desgelijc
oec Jacobum eñ Joannē/dye soonē Zebedei Sy.
Mat iiij mons gesellen/Eñ Jesus seyde tot Symon/ En
C vreest niet/ want van nv voort aen/suldi menscen
vanghen/Ende si voerden die scepen te lande / eñ
verlietent alle /eñ volchden hem nae. ✱
Ende tgeschiede/doen hi in eender stadt was/
Siet/daer was een man vol malaetscheit/Doē hy
mat viij a Jesum sach/viel hi op zijn aensicht /eñ badt hem
eñ seyde / HERE wildi/so moechdi mi reynigen
Eñ hi stac zijn hāt wt/eñ roerde hē aē eñ sprac. Ic
wilt doē/zijt gereynicht/Eñ ter stont ginc die me=
laetscheyt van hem/Eñ hi geboot hem dat hijt nie
māt seggē en soude/mer gaet/eñ verthoont v den
Priester/ende offert voor v reyninghe/also Moy
ses gheboden heeft tot een getuygenisse ouer haer
Eñ dit wert doen meer geopenbaert/eñ daer
quā vele volcs te samē/op dz si hē hoorē soudē/eñ
door hē gesont wordē vā haer cranchedē Hi ginc
af/eñ onthielt hē in die woestine eñ badt daer.
D ✠ Ende het geschiede op eenē dach/dat hi leer
mat ix.a de ende daer saten Pharizeen/ende Scriftgeleer=
marc.ij. den/die ghecomen waren/wt alle casteelen in Ga
lilea/eñ Judea/ende van Jerusalē/ende die cracht
des HEEREN ghinck van hem/ende halp eenē
yegelijcken/Ende siet/sommighe mannen broch
ten eenen mensce op een bedde die was ghichtich
ende si sochten hoe si hem mochten in brengen/en
de voor hē leggen/Eñ doen si om des volcs wille
niet en vondē eenige plaetse daer si hem in haddē
mogen brengen/clommē si op dat dac/ende lieten
hē door dac neder met dē bedde/middē ond haer
lieden voor Jesum/Ende doen hi haer ghelooue
sach seyde hi tot hem/Mensce /v sonden zijn v ver
gheuen/Ende die Scriftgeleerden ende Pharize=
en begonsten te dencken/ende seydē/Wie is dese/
dat hi die Goods lasteringe spreect/Wie can son=
den vergeuen dan alleen God?
Doen Jesus haer gedachten merckte/antwoor E
de hi ende sprac tot haer/Wat denct ghi in v herte
Ist lichter te segghen v sonden zijn v vergheuen/
oft te seggen/staet op ende wandelt? Mer op dat
ghi wetet/dat des menscen sone macht heeft / dye
sonden te vergheuen/so seyde hi totten gichtighen
Ick segghe v/staet/op eñ neemt op v bedde/ende
gaet tot huys/Eñ ter stont/stont hi op voor harē
oogen/ende hief dat bedde op/daer hi op gelegen
hadde/ende ghinc tot huys/ende prijsde God /en
de si worden al beuaen met verschrickinge oft ver= F
wonderlinghe/ende loofden God/Ende worden
vol vreesen/ende seyden/Wy hebben huden won
derlicke dingen gesien ✱
✠ Ende daer nae ghinck hi wt/ende sach eenen
tollenaer genaemt Leui/op den tol sitten/ende sei mat.
de tot hem/Volcht mi na/Ende hi verlietet al/en
de stont op ende volchde hem nae/ Ende die Leui
maecte een grote weerschap tot sinen huyse/ende
vele openbaer sondarē ende ander saten met hem
aen der tafelen/Ende die Scriftgheleerden/ende
Pharizeen murmureerden teghen sijn iongheren
ende seyden/Waerom eet ende drinct ghi metten
openbaer sondarē? Ende Jesus antwoorde ende
seyde tot haer lieden/Die gesonde en behoeuen dē
medecijn meester niet mer die crancke/Ic ben ge
comen te roepen die sondarē tot penitentie/ende mat.
niet die rechtueerdige. ✱ G
Maer si spraken tot hem/Waerom vastē Jo
annes discipulen so dicwils/eñ biddē soe vele/des
seluen gelijck die discipulen der Phariseē mer dijn
discipulen eten eñ drincken/ Eñ hi seyde tot haer/
Ghi en moecht dye kinder des brudegōs niet tot
der vasten driuē/also langhe als dye brudegom by
hem is/mer den tijt sal comen/dat die brudegom
van hem genomen wort dan sullen si vasten
Ende hi seyde haer een gelijckenisse / Nyemāt
en naeyt eenē lap van nieuwen laken/op een oude
cleet/wāt anders so scoortet oec dz nieuwe / eñ dē
lap vanden nieuwen en schict hem niet op dat ou=
de/Ende niemant en vatet dē most in oude flesscē
anders so schoort den most die oude flesscen/ende
wert wtgestort/eñ dye flesscen wordengebroken
mer den most salmen in nieuwe flesscē doē so wor
den si beide behouden/Eñ nyemāt en is die vādē
ouden drinct/eñ wilt ter stont den nieuwen/want
hi seyt die oude is beter

¶ Hoe Christus eenen mensce zijn dorre handt ghenas/
ende hem.xij.iongheren vercoos die hi noemde ende dye
salicheit vertellende/ende veel schoonder leeren leerde

Dat.vi.Capittel ✠

Nde het gesciede op eenē achter sab= A
both doen hi door dat coren ginc/eñ
zijn discipulen trocken ayren af/en= mat.xij
de aten/ende wreuense metten han mar.ij.
dē. Sōmighe der Phariseē seydē tot
haer waeromme doet ghi dat/twelc niet geoorloft
en is te doene op den sabboth? Eñ Jesus antwoor i.Reg.
de eñ seide tot haer/En hebt ghi niet gelesen/wat xxj.b.
Dauid dede doē hem hongerde/eñ die met hē wa
ren/hoe hi int huys Gods ginc eñ nam dat schou=
broot ende adt /ende gaft oec dien dye met hē wa=

een die nochtās nyemant en moeste eten dan dye
Priesteren alleene / Ende hi seide tot haer lieden
des menscen sone is een HEERE ooc des sabboths
Het geschiede op eenen anderen sabatoh/dat hy
ghinc in die scole ende leerde / Ende daer was een
mensce wiens rechter hant was verdorret / Mer dye
Scriftgeleerden eñ Pharizeen/wachten op hē oft
B hi hem gesont makē soude op dē sabboth / op dat
si een sake op hem vondē/ Mer hi wiste haer ghe=
dachten/ende seyde tot den mensce met der dorder
hant/Staet op eñ coemt hier vore /eñ hy stont op
eñ quā daer/Doe seyde Jesus tot haer lieden/ Jck
vrage v watmen behoort te doene op dē sabboth
goet oft quaet? dat leuē te behouden/oft te verder
uen? Ende hi sachse rontom aen/ende seyde tot dē
mensce/Streect wt v hāt/Eñ hi dede dz /doē wort
hē zijn hant weder gesont gemaect als die ander/
Eñ si wordē vol onsinnicheyts/ ende beriedē hem
onder malcanderen/wat si hem doen wouden. *
* Ende het geschiede tot dier tijt dat hi ginc op
eenen berch om te bidden/eñ hi bleef alle dē nacht
inden gebede tot Gode / Eñ doet dach wort riep
hi zijn iongeren/eñ vercoos hair twaelue /welcke
hi ooc Apostelē noemde. Simon welc hi Petrum
noemde/ende Andreā sinē broeder/Jacobum en=
de Joannem/Philippum ende Bartholomeum/
Mattheum/eñ Thomā/Jacobum Alpheus sone
eñ Simon genoēt Zelotes/Judas Jacobs sone/
Eñ Judas Jscarioth die daer was die verrader *
* Ende hi clam neder met haer/ende ginck op
een pleyn in dat velt / eñ den hoop zijnder iongerē
C eñ een groote menichte des volcs /van al dē Joet
schen landen/ende Hierusalē/eñ Tyro /eñ Sidon/
aenden meyr ghelegen/die daer ghecomen waren
om hem te hooren/ende gesont te worden van ha
ren crancheden/ eñ die van die onreyne gheesten
ghequelt waren worden gesont/Eñ alle volc soch
te/dat si hem aen roeren mochten / wāt daer ginc
cracht van hem ende hi heyldese alle
Ende hi sloech zijn ogen op sinen Jongheren
D eñ seide/Salich zijt ghi arme/wāt dz rijcke Gods
mat.v a is v/Salich zijt ghi die hier hongert/want ghi sult
versaet werdē/Salich zijt ghi die hier weent/wāt
ghi sult lachen * * Salich zijt ghi als v die mē
scen haten/eñ v afscheyden ende bescheldē v/en=
de verworpen uwen name als quaet / om des mē
schen sone wille/Verhoget eñ verblijt v dan/ Siet
uwen loon is groot inden hemel/Des gelijckē de=
den haer vaders den Propheten ooc.
Ma.vi a Mer daer tegē/wee v ghi rijcke/wāt ghi hebt
uwē troost al reede werch/Wee v ghi die versaet zijt
wāt v sal hongeren. Wee v ghi die nv lachet/wāt
ghi sult weenē eñ huylen/Wee v als v een yeghe=
lijc welspreect/Des gelijcken deden haer vaders/
den valschen Propheten ooc
Maer ic segge v ghi diet hoort /Hebt lief uwē
mat.v g viāden/doet wel die v hatē/Gebenedijt die v ver
maledijen/bidt voor die/die v lijdē aen doen/ende
E Wie v slaet aen deen wanghe/dien biedt ooc die an
der/eñ wie v den mantel neemt/dien en weyghert
ooc den roc niet Wie v bidt dien geeft /ende wie v
neemt dat uwe/so en eysscht dz niet weder/ende so
ghi wilt dat v die luiden doē sullen/ also doet hem
ooch des ghelijcken

Eñ ist dz ghi liefhebt die v liefhebbē / wat dācs
hebt ghi daer af? Want die sondaren hebben ooch
lief haer liefhebbers/ Eñ ist dat ghi v weldoenders
wel doet/wat danc hebt ghi daer af/ Wāt die son
daren doē dat selfde ooc/Eñ ist dat ghi dien leent
daer ghi af hoopt te ontfangē/ wat dācs hebt ghy
daer af? Wa nt die sondaren leenen den sondaren
ooc/op dat si ghelijck weder ontfaen souden. Mer
bemint uwe viāden/eñ doet wel /ende leent also
dat ghi dair voor niet weder en hopet / so sal uwē
loon groot sijn/ eñ so suldi kinder des alder hooch
ste zijn/ want hi is goedertieren ouer dye ondanc= F
bare ende quade menscen *
* Daerom weest barmhertich/als v vader ooc
barmhertich is/Oordeelt niet/so en wert ghi niet
gheoordeelt/Verdoemt niet /so en werdt ghi niet
verdoemt/ Vergeeft so wert v vergeuen Gheeft/
so sal v ghegheuen worden/ Een volle ghedructe
opghehoopte ende ouervloedighe mate salmen v
in uwen schoot gheuen / Want ghelijck met dyer mat.vij a
maten daer ghi mede metet/ salmen v weder me ma.iiij c
ten/Ende hi seide hair een ghelijckenisse/Can ooc
een blinde/een blinden den wech wijsen /sullen
si niet beide inden gracht vallen? Die discipel en is
niet bouen sinen meester / Mer wie perfect wort
die sal zijn als zijn meester / Wat siedi een splinter
in ws broeders oghe eñ dē balc in v oghe en wert
ghi niet ghewaer? Oft hoe condi seggen tot uwen
broeder. Hout stille broeder/ Jck wil v die splinter mat.vij c
wt v oghe trecken/eñ ghi en siet selue nz den balck
in v ooge? Ghy Ypocrijt/ werpt eerst dē balc wt v
oge/eñ besiet dā /eñ dan treet den splinter wt ws mat.vij c
broeders ooghe * Want het en is gheen goede
boom die quade vruchtē draget/noch geenen qua
den boom/die goede vruchtē maect/Een yegelijc
boom wert aen zijn eygen vruchtē bekent. Wāt
men can niet lesen vighen vanden doornen/oock
en can men niet plückē wijndruiuen vāder hagen
Een goet mensce /brenget goet voort wt den goe
den schatte zijns hertē/eñ een quaet mensche brēgt
quaet voort wt den quadē scatte sijns hertē. Wāt
waer af dat hette vol is/ dat gaet ouer wt dē mōt G
Maer wat heet ghi mi HEERE/HEERE/eñ
de en doet niet dat ic v segghe? Dye tot my coemt
ende hoort mijn woorden/ende doet dye/die sal ic
v thoonē/wien hi gelijc is/ hi is gelijc een mēsche
die een huys timmerde eñ groef diep/eñ leyde den
gront op den herdē steen/Eñ doen die vloet quā/
doen vloeyde den stroom op dat huys ende en coñ
ste dat niet bewegen/Want het was op den steen
gefondeert. Mer wie dz hoort eñ niet en doet/die
is gelijck een mensche die zijn huys timmerde op
die eerde/sonder gront/ eñ dye vloet vloeyt tot hē
in eñ het viel ter stondt / ende den val des huys is
groot ghewordē

¶ Hoe Jhesus den knechten van Centurio ghesont maec=te/ende eenen weduwen sone vander doot / verwecte/ende Hoe Joannes sinen iongeren tot Jhesum sant Ende eē sonderse den HEERE sine voeten wiesch

Dat vij. Capittel *

A

ALs dien dat hi tot den volcke wt ghe sproken hadde / ghinck hi tot Capar naum /eñ des hooftmās knecht lach seer cranc/dien hi lief hadde. Doe hy hoorde vā Jesu/sant hy die Outste vā

Jodē tot hem/ende badt hem/dat hy quame ende
maecte zijn knecht ghesont/ Maer doen si tot Je
sum quamen badē si hē met neersticheit/ende sei
den/Hi is des waerdich/dat ghi hem dat bewijst/
wan t hi heeft ons volc lief/ende hi heeft ons dye
schole getimmert/ Jesus ghinck met haer. Doen
si nu niet verre vandē huyse en waren/seynde die
B hooftman vriendē tot hem/ende liet hem seggen/
Och HEERE en vermoet v niet/Ick en ben niet
weerdich dat ghi onder mijn dac coemt/Dair om en
heb ic mi seluē ooc niet weerdich geacht dat ic tot
v soude comē mer spreect een woort/so wert mijn
kint gesont/ Want ic ben ooc een mensce der heer
scappien onderdaen/ende hebbe ruyter knechten
onder mi/ende segge totten eenen/Gaet henē en
de hi gaet henen/ende totten anderen coemt hier
ende hi coemt/ende tot minē knechte/Doet dat/en
de hi doet dat/ Maer doen Jesus dat hoorde/ver
wonderde hi hem zijder/ende keerde hem omme
ende seyde tot den volcke dat hem nauolchde/Ic
segge v/sodanigen gheloove en hebbe ic in Israel
niet gevonden/ En doen die wt ghesonden weder
thuys quamen/vonden si dē crancken gesont. *
C * En het gheschiede daer na/dat hy in een stat
ghinck/gheheeten Naim/ende daer ghingen van
sinen Jongeren vele met hem/en veel volcs. Als
hi bi na aen die poorten der stadt quam/Siet/doē
droechmen eenen dooden daer wt/die een enich
sone zijnder moeder was. En si was een weduwe
ende vele volcs wt der stadt ginc met haer Ende
doen se die HEERE sach iamerde hē dat/en seyde
tot haer/Weent niet/Ende ghinck daer toe ende
roerde die bare aen/Ende die draghers stonden
stille/En hi seyde/Jonghelinc/ic segge v staet op
En die doode rechte hē op/ende begost te sprekē
ende hi gaf hē zijnder moeder/En haer allen quā
een vreese aen/ende presen God/ende seydē/Het
is een groot Propheet onder ons opgestaē/ende
God heeft zijn volc besocht *. Ende dese re
dene is wt gegaen van hem in dat gheheele Joet
sce lant/en in alle omme gheleghen landen
En alle dit vercondichdē Joanni zijn discipulē
en hi riep twee van sinen discipulen tot hē en sant
se tot Jesum en liet hem seggen/Sidi die daer co
Mar.ra men sal/oft sullen wi eenē anderen wachtē/Mer
D doen die mannē tot hem quamen/seyden si/Joan
nes die dooper heeft ons tot v gesondē/ende laet
v segghen/Sidi die daer comen sal oft wi eenen
anderē verwachtē? Tot dier seluer tijt maecte hijer
vele ghesont van sieckē en plagē/en van onreyne
gheesten/ende vele blinden gaf hi haer ghesichte
Ende Jesus antwoorde en seyde tot haer Gaet
ende vercondicht Joanni/wat ghi gesien en ghe
hoort hebt want die blinden sien/die lamme gaē/
die melaetscen werdē gereynicht/die dooue horē
die doodē staen op/dē armē wert dat Euāgelium
gepreect/en salich is hi die hē niet en argert aē mi
Maer doen die bodē Joannis wech gingē/be
gost Jesus te sprekeu totten volcke vā Joannes
Wat zijt ghi wtgegaē in die woestine te sien? wout
ghi een riet sien/dat vandē winde bewegen wert
oft wat sijt ghi wtgegaē te sien? wout ghi een men
sche sien in sachten cleederē? Siet/die in heerlijke
cleederē/ende wellust leuen/dye zijn inden coninc
lijcken houen/Oft wat sidi wtgegaen te sien? wout
ghi een Propheet sien? Ja ic segge v dye daer meer
is dan een Prophete. Want hi is die gene/daer af
ghescreuen staet/ Siet/ick seynde mijnen Engel
voor v aensicht/die daer sal bereidē uwē wech voor
v. Want ic segge v/Dat onder dien die van vrou-
wen geboren zijn/en is gheen grooter Propheet Mal. iij.a
dan Joannes die dooper/Mer die die cleinste is/
in dat rijcke Gods/is grooter dan hi. E
Ende alle dat volc dat hem hoorde/en die op
baer sondaers gauen God recht/en lieten hē doo
pen met den doope Joannis/Mer die Phariseē/
en Scriftgeleerden verachten Gods raet/teghen Mat.
haer seluen/en en lietē haer niet doopen van hem
Mer die HEERE seide Bi wien sal ic die mēscē
van dit geslachte gelijcken? En wien zijn si gelijc
Si zijn gelijc den kinderē/die op die Marct sitten
en roepen tegen dē anderen/en segghen/Wi heb
bē v gepepen/en ghi en hebt niet gedanst/Wi heb
ben v gheclaecht/en ghi en hebt niet geweent. Wāt
Joannes die dooper is gecomen/en en adt gheen
broot/en en dranc geen wijn/en ghi segt/Hi heeft
den duyuel Des menscen sone is gecomē/hi eedt
en drinct/en ghi segt/Siet/die mensce is een ver-
slindēr/ende een wijnsuiper/en eē vrient der opē-
baer sondaren/Ende die wijsheit moet haer laten
rechtueerdigen/van alle haer kinderen
* Maer daer badt hem een van den Phariseen F
dat hi met hem woude eten/En hi ghinc daer in
des Phariseeus huis/ende settede hem ter tafelē
En siet/een wijf was in dier stadt die was eē son-
derste/doē si vernā/ dat hi aen der tafel sat/in des
Phariseen huys/bracht si een glas met saluē/en
de ginc achter tot zijn voetē/ende weēde/ende be
gonst zijn voeten nat te maken met tranen/ende
met dē hayre haers hoofts/te droogen/ende custe
zijn voeten ende salfdese met saluen.
Mer doen dat die Phariseus sach/die hem ge
noot hadde/seide hi bi hē seluen/ende sprac/Waer
dese een prophete/so soude hi wel weten/wie en- Mat
de hoedanich dat wijf ware/die hem aenroert wāt xxvi.a
si is een sondarinne/Ende Jesus andtwoorde/en Ioa.
seyde tot hem/Simon ic heb v wat te segghen/Hy
sprac/Meester segt/Daer hadde een leēheer twe
schuldenaren/een was hem schuldich vijfhondert
penninghen die ander vijftich/Doen si niet en had
den te betalen/schout hi hem beyde quijt/Seg-
get nu hier/welcke onder dien sal hem dan meest
liefhebben? Simon antwoorde en seyde/Ick mei
ne die/dien hi meest quijt gescoudē heeft/Doē sei
de hi tot hem/Ghi hebt recht geoordeelt.
Ende hy keerde hem tot den wiue/ende seyde
tot Simon/Siet ghi dit wijf? Ic ben gecomen in
v huys/ghi en hebt geen water ghegeuen tot mij G
nen voeten/maer dese heeft mijn voeten met tra
nē nat ghemaect/en met dē hayre haers hoofts
gedroocht/Ghi en hebt geē cusse ghegeuen/mer
dese nae dyen si hier in gecomen is heeft si nyet af
ghelaten mijn voeten te cussen. Ghi en hebt mijn
hooft niet gesalft met olien/mer si heeft mijn voe
ten met saluen gesalft/Daer om segge ick v Haer
zijn veel sonden vergheuen/want si heeft veel lief
gehadt/Maer die weinich verghcuen werdt/die
heeft weinich lief gehadt

Eñ hi seyde tot haer/ v sonden zijn v vergeuen. Doen begosten die mede ter tafelē saten/ te seggen bi hem seluen. Wie is dese/ die oock die sonden ver geuet? Mer hi seyde totten wiue/ v gelooue heeft v gheholpen. Gaet henen met vreden.

¶ Vander ghelijckenisse der saeyenden. Ende hoe hi eenen beseten mensche verloste/ende die duuele in die verckenen liet/Ende hoe hi eenen verweckte/ende een vrouwe vā haer cranchept ghesont maecte:

Dat .viij. Capittel. ✠

A Et geschiede daer nae dat hi reysde door steden eñ casteelen / ende predic te/eñ vercondichde dat Euangelium vanden rijcke Gods / eñ die twaelef met hem/ daer toe sommige vrouwen/ die hi gesont ghemaect hadde vanden boosen geesten/eñ crancheden/namelijc/Maria/die daer hiet Magdalena/ van welckē warē seuen duyuelen wt geuaren/eñ Johanna/die huysurouwe Cuse/des voechts Herodis/ende Susanna/eñ veel ander die hen hantreyckinge deden van haren goeden

✠ Doen nv vele volcx by malcanderen waren/ ende wt den steden tot hem haesten / seyde hi door een ghelijckenisse. Het ghinck een saeyman wt te saeyen zijn saet. Ende doen hi saeyde / viel sommi ghe biden wech/ende wort vertreden/ende die vo ghelen der lucht aten dat op. Ende sommighe viel op den steene/ ende doe dat op ghinc/verdorde dat om dattet gheen vochticheyt en hadde. Ende som mige viel midden onder die doornē / ende die door

B nen ghinghen mede op/ende verstieten dat/Ende sommige viel op een goet lant/eñ dat ghinc op/eñ vroech hondertfout vruchte. Doē hi dat seyde riep hi. Wie ooren heeft om hooren/die hoore.

Ende zijn discipulē vraechdē hem eñ spraken wat dese gelijckenisse ware? Eñ hi seyde. V is gege uen te wetē die verholētheyt des rijcx Gods/ mer den anderē in ghelijckenissen/op dat sie siēde niet en sien/eñ die hoorēde niet en verstaen. Dat is die ghe lijckenisse. Dat saet is dat woort Gods/ Eñ die bi den wege zijn/dat zijn die dat hooren/daer na coēt die duuel eñ neemt dat woort van haren hertē/op dat si niet geloouende/salich worden. Mer die op den steen/zijn die/als si dat hooren ontfangē si dat woort met vruechden / eñ die en hebben geen wor telen/eenē tijt lanc geloouē si / eñ inder tijt der aen vechtingen vallen si af Mer dat onder die doornen viel/zijn die dat hooren/eñ ghaen henen onder der sorghen ende rijcdommen/eñ wellusticheyt des le uens/eñ versticken eñ en brengen gheen vruchten Mer dat op dat goede lant/zijn die / die dat woort hooren/eñ behoudent in haerder herten/eñ brengen vrucht in lijdtsaemheyt. ✠

Niemant en onsteect een licht/ ende bedect dat met eenen vate/oft settet onder een banck/mer hy settet op eenē candelaer/ op dat so wie daer in gaet dat licht sien mach. Wāt daer en is niet verborgen

C dat niet openbaer en sal worden / oock niet heyme lics dat niet bekent en sal worden / eñ int opēbaer oft int licht comen/siet daerom/hoe ghi toe hoort. Want wie daer heeft dien sal ghegheuen worden/ mer die niet en heeft/ van dien sal ghenomen worden/ooc dat hi meynt te hebben.

Sijn moeder eñ broeders ghingen tot hem/ eñ en consten om des volcs wille niet tot hem comen ende dat wort hem ghebootschapt. V moeder ende v broeders staen daer buyten/ende willen v siē. Mer hi ātwoorde ende seyde tot haer. Mijn moeder ende broeders zijn dese/die Godts woort hooren/ende doen dat.

✠ Ende het gheschiede op eenen dach dat hi in een scip tradt/eñ zijn iongheren met hem/ende sey de tot haer laet ons ouer die zee varen. Si stieten

D van lande. Eñ doen si voeren/ wert hi ontslaep/eñ daer quam eenē storm op die zee / eñ die varē ouer uielense/ende stonden in grooten pericule. Doen ghinghen si tot hem ende wecten hem op / ende sey dē Meester/meester/wi verderuē. Doen stont hy op eñ bedwanc den wint / ende die wagen des waters/ende het liet af/ende wert ter stont stille. Hy seyde tot haer. Waer is v ghelooue? Si vreesden haer/ende verwonderden haer/ende seyden onder malcanderen. Wie is dese? Wāt hi gebiet den winden ende den water/ ende si zijn hem gehoorsaem. Marci. iiij. D

Ende si voeren voort in dat lant Gadarene/welc ke is teghen Galileen ouer. ✠ Matth. viij. C

Eñ als hi wt tradt op dat lant/ontmoete hem een man wter stadt/die hadde den duyuel van langer tijt gehadt/eñ en tooch gheen cleeder aen/ende en bleef in gheen huys/mer indē grauē. Mer doen hi Jesum sach/riep hi/eñ viel voor hem neder / eñ riep luyde. Wat heb ic met v te doen Jesu ghi sone des alderhoochstē? Ic bidde v/wilt mi niet quellen

E Eñ hi geboot den onreynen gheest / dat hi vanden mensche wt soude varen. Want hi hadde hem lan ge tijt geplaecht/eñ hi wert met ketenen gebondē eñ met voeyen geuangē / eñ hi brack die bandē eñ wert gedreuen vanden duyuel in die woestine.

Eñ Jesus vraechde hē/eñ sprac. Hoe heet uwē name? Hi seyde Legion. Want het waren vele duy uelen in hem geuarē. Eñ si badē hem/dat hi haer niet en soude ghebieden indē afgronde te varen. Ende daer was een groote cudde verkenen inder weyden op den berge/eñ si baden hem dat hi haer oorlouen woude daer in te varen. Eñ hi oorloofde haer dat. Doen voerē die duyuelen wt vanden mensche/ende voeren in die verkenen/eñ die verckenen vielen met eenen storm vottelinge in die zee ende verdroncken. Doen dat die herders saghen/ wat daer geschiet was/liepen si/ eñ vercondichden dat inder stadt/eñ inden dorpen. Mar. v. B Math viij. D.

Doen gingen si wt om te sien / wat daer gesciet was/eñ quamen tot Jhesum/eñ vonden den mensche/van welckē die duyuelē wtgeuarē waren/sit tende tot den voeten Jhesu/gecleet eñ verstandich eñ si vreesden. Ende die dit ghesien hadden/die ver condichden haer / hoe die beseten vanden duyuel/ was gesont geworden. Eñ die geheele gemeynte der omgelegen landen der Gaderenen baden hem dat hi van haer gaen soude. Wāt haer was eē groo te vreese aen gecomen. Ende hi tradt in dat schip/ eñ keerde wederom/ Ende die man badt hē / van welckē die duyuelen waren wtgeuaren/ dat hy by hem mocht zijn. Mer Jhesus lieten van hē / eñ sey de. Gaet weder thuys/eñ segt wat v Godt gedaē heeft. Eñ hi ginc wech / eñ predicte door die geheele stadt so wat hem Jesus gedaen hadde.

E Eñ het geschiede/doen Jhesus weder quā/ont finck hem dat volck / want si verwachten hem alle

Matth. ix.c. Eñ siet/doen quā een man geheeten Jairus/ende
hi was een ouerste derscholen/eñ viel Jesu totten
voeten/ende badt hem dat hi woude ingaē in zijn
huys/want hi hadde een eenighe dochter van.xij.
iaren/die lach in haer uterste/eñ sielbraeckte. Eñ
Marci. v.c. doen hi henen ghinc drang hem dat volck.
✠ eñ een wijf hadde den bloetganc gehadt.xij.
iaren/die alle haer goet aen den medecijn gehangē
hadde/eñ en cōste vā niemandē ghenesen worden
eñ die ghinc achter hē/eñ roerde zijns cleets zoom
eñ terstont stopte haer dye bloetganck. Eñ Jesus
seyde. Wie heeft mi aengheroert? Doen si dat alle
loochenden/seyde Petrus eñ die met hem waren
Meester/dat volc dringhet eñ druct v/ eñ ghi segt
wie heeft mi aēgeroert? Jesus seyde. Het heeft my
yemant aengeroert. Want ic voele dat een cracht
van mi gegaen is. Mer doen dat wijf sach/ dattet
niet verborghen en was/quā si beuende/ende viel
voor hē/eñ vercondichde voor al dat volc wt wat
oorsake dat si hē aengeroert hadde/ende hoe si ter
stont was gesont geworden. Eñ hi seyde tot haer
Weest ghetroost mijn dochter/v gheloue heeft v
gheholpen/gaet henen met vreden. ✱

Eñ doen hi noch sprac/quā een vandē ghesinne
des ouersten der scolen/eñ seyde tot hē. Dijn doch
ter is gestoruē/moeyt den meester niet. Doen Jhe
sus dat hoorde/antwoorde hi den vader des meys-
kens eñ sprac. Vreest niet/mer ghelooft alleen / so
wert si gesont. Mer doen hi in dat huys quam liet
hi nyemant daer met hē ingaen/dan Petrū eñ Ja
cobū eñ Johannē/eñ des kints vader eñ moeder/
Si weenden alle eñ beclaechdense. Maer hi seyde/
Weent niet/si en is niet gestoruen/maer si slaept/
Eñ si begecte hē/si wistē wel dat si gestoruē was.
Mer hi dreefse alle wt/eñ greep haer hant aen/ eñ
riep eñ seyde. Kint staet op. Eñ haren geest quam
weder/eñ stont terstont op. Eñ hi beual datmen
haer teten soude gheuen. Eñ haer ouders verwon
derden haer. Eñ hi gheboot haer/dat zijt niemant
en seyden wat daer ghescliet was.

¶ Hoe Jesus sinen discipulen macht gaf die duyuelen wt te worpen/eñ hoe hi met vijf brooden ende twee visschen velē menschen spijsde/ende hem op den berch verclaerde/ ende veel schoone leeren dede:

Dat.ix.Capittel ✠

B ENde hi riep die twaelf te samē/ ende
gaf hen cracht eñ macht ouer alle du
uelen/ eñ dat si gesont souden makē
alderley siecten. Ende seyndese wt te
predikem dat rijcke Gods/eñ gesont
te maken die crancken. Eñ seyde tot haer. Ghi en
mat.x.a sult niet met v nemen op den wech/noch staf/noch
mar.vib tessche/noch broot/noch gelt/ ghi en sult oec geen
twee rockē hebbē/Eñ waer ghi in een huys gaet/
daer blijft tot dat ghi van daer gaet/ eñ wie v nyet
en ontfanct/daer gaet wt vāder seluer stadt/ ende
scuddet af dat stof vā uwen voetē tot eender getuy
genissen ouer haer. Eñ si ghingē wt/ eñ si reysden
door die casteelen/eñ preecten dat Euāgelium/eñ
maecten ghesont aen allen eynden. ✱

Het quam voor Herodes Tetrarcha alle dat
door hem gheschiede/eñ hi sorchde om dat vā som
mighe ghesept worde/Joannes is vanden doodē
opghestaen/van sommige/Elias is geopenbaert/
van sommighe/daer is een vanden ouden prophe
ten opghestaen/ende Herodes seyde. Johannem
heb ic onthooft/wie is dan dese / van welcken ick
sulcx hoore/ende begheerde hem te sien.

Eñ die apostelen quamen weder eñ vertelden
B hem wat si gedaen hadden. Ende hi namse te hem
waerts/ende weeck besiden af in een woestijne by
der stadt/die heet Bethsaida. Doē dat volc dat be-
kende/toghen si hem nae/ende hi ontfincse / ende
seyde haer van dat rijcke Gods/ende maectese ge
sont die dat behoefden. Mer doen dē dach begost
onder te gaen. ✠ Doen ghinghen tot hem dye
twaelf/ende seyden tot hem. Laet dat volck van v/
dat si rontomme in die casteelen gaen/ ende in dye
dorpen/daer si herberghe ende spijse moghen vin
den/want wi zijn hier inder woestijnen. Hi seyde
tot haer. Gheeft ghi haer te eten. Si seyden. Wy
en hebben niet meer dan wijf brooden ende twee Matt xiiij.d
visschen/ten si dat wi gaen/ende spijse coopē voor
so veel volcx. Want daer warē bi vijf duysent mā
nen. Maer hi seyde tot sinen discipulen. Doetse ne
der sitten bi hoopen/vijftich / ende si deden alsoo/
ende setten hem alle neder. Doen nem hy die vijf
brooden/ende die twee visschen/ende sach op indē
hemel/ende sprack die benedictie daer ouer / ende
brackse/ende gafse den discipulen dat sise den volc
ke voor souden setten. Ende si aten/ende worden
alle versart. Ende daer worden op ghenomen vā
dien dat daer ouer bleef vanden brocken twaelf
coruen. ✱

Eñ het ghescliede/doen hi int gebet alleē was/ Jo.vi.
doen waren sommighe zijnder discipulen bi hem/
ende hi vraechde haer ende seyde. Wien seggen die
lieden dat ick ben? Si antwoorden ende seydē. Sy C
segghen/ghi zijt Joannes die dooper. Sommige Matth
dat ghi zijt Elias. Sommige daer is een vandē ou xvi.c
den propheten opgestaen. Hi seyde tot haer. Mer D
wie segt ghi dat ic ben? Doen antwoorde Petrus Marci
ende seyde. Ghi zijt Christus die ghesalfde Gods viij.d
Ende hi berisptese/ende geboot datse dat nyemāt
en souden seggen/ende sprac/want des menschen
sone moet noch vele lijden / ende verworpen wor
dē vanden outstē eñ hooge priesteren/eñ scriftghe
leerden/ende ghedoot worden/ende op den derdē
daghe verrijsen.

✠ Doen seyde hi tot haer allen. Wie mi volgen
wille die verloochene hē seluen/eñ neme zijn cruys
op hē dagelicx/eñ volge mi na/wāt wie zijn leuen
behoudē wil/die sal dat verliesen. Eñ wie zijn leuē
verliest om mijnē wille/die sal dat behoudē. Wat
batet den mensche/ oft hi die geheele werelt won
ne/eñ verlore hem seluen/oft dede hē seluē schade?
Wie hē mijnder eñ mijnder woordē schamet/dien
sal zijnder des menschen sone oock schamen/wan-
neer hi comen sal in zijnder heerlicheyt/eñ zijns va mat.x
ders/ende der heyligher enghelen.✱ Ick segghe v a.
voorwaer/datter sommighe zijn/van dien die hier mar.ix
staen/die den doot niet en sullen smaken tot dat si a
dat rijcke Gods sien.

✠ Eñ het gescliede na dese redenen bi acht da
gen/dat hi te hem waerts nam Petrum/Johannē
ende Jacobum/eñ clam op eenen berch/op dat hi
soude bidden. Ende doen hi badt/wort die gedaen-
te zijns aensichts anders/eñ zijn cleet wit eñ blinc-
kende. Ende siet/twee mannē spraken met hem/

welcke waren Moyses eñ Elias/die verscenen hē
in claerheyt/eñ seyden vanden wtganc/den welckē
hi soude veruullen tot Hierusalem. Mer Petrus
ende die met hem waren/waren vol slaeps. Mer
doen si ontspronghen/sagen si zijn heerlicheyt/ ende
die twee mans bi hem staen.

✠ Eñ het geschiede/doē die van hē ghinc/seyde
Petrus tot Jhesum. Meester/hier ist goet wesen/
wi willen hier drie tabernaculen maken/v eenen/
eñ Moysi eenen/eñ Elias eenen/ ende hi en wiste
niet wat hi seyde. Doen hi so sprac/ quam een wolc
ke eñ omuincse met der schaduen/eñ si verschricten/
doese die wolcke ouertooch. Eñ het viel een stem
me wt der wolcken/eñ seyde. Dit is mijnen lieuen
sone/dien hoort. Eñ doen die stemme ghescheide/
vonden si Jhesum alleene/ende si verswegen/ende
en vercondichden dat niemanden inden seluen da-
ghen/wat si gesien hadden. ✠

Ende het geschiede den dach daer na/doē si van
den berge quamen/quam hē veel volcs tegen. Eñ
siet/een man onder den volcke/ riep eñ sprac Mee
ster/ick bidde v/besiet toch minen sone/want hy is
mijn eenige sone. Eñ siet/den gheest grijpt hē aen
ende hi roept ter stont/ ende hi verschoort hem / al
so dat hi schuymet / eñ met noot wijket hi vā hem/.
wanneer hi hem geschoort heeft/eñ ick hebbe v dis
cipulen gebeden/dat si hē wtworpē souden/ende si
en conden niet. Doen antwoorde Jhesus/ende sey
de. O ghi ongeloouige eñ verkeerdē aert / hoe lan
ge sal ic bi v zijn/eñ v lijdē? Brenct uwen sone hier
Eñ doen hi bi hem quam / plucte hem die duyuel/
eñ verschoorde hē. Mer Jesus bedwanc den onrei
nen gheest/ende maecte dat kint gesont / eñ gaf hē
sinen vader weder. Ende si verwonderden haer al
le vandie heerlicheyt Gods.

Eñ doen si hē alle verwonderden van al dat hi
dede/sprac hi tot sinē discipulen. Vatet dese redene
in v ooren. Want des menscen sone moet ouer ge
leuert worden/inder menscē hādē. Mer dz woort
en verstonden si niet/ende dat was voor haer ver
borghen/alsoo dat si dat niet en begrepen. Ende si
vreesden hem te vragen/vanden seluē woorde. Eñ
daer quamē ooc gedachten onder haer/wie onder
hen die grootste ware. Mer doe Jesus die gedach
ten haers herten sach/ greep hi een kint/ende sette
dat neuen hem/eñ seyde tot haer. Wie dit kint ōt
fanct in minen naem/die ontfanct mi. Eñ soo wie
mi ontfanct/die ontfanct dien die mi gesondē heeft
Mer wie die cleynste is onder v allen/die sal groot
zijn. Doen antwoorde Johannes ende seyde/ Mee
ster/wi sagen eenen die wierp duyuelē wt in uwen
naem/ende wi verboden hem/want hi en volghet
v niet met ons. Ende Jhesus seyde tot haer.
Verbiet hem niet/Wandt wie niet teghen v en is
die is voor v.

✠ Eñ het geschiede/doen die tijt veruult was
dat hi vā hier genomē soude wordē/ keerde hi zijn
aensicht straecx na Hierusalē te wandelen/eñ hi seyn
de boden voor hē wt/die ghingen/ende quamen in
een casteel der Samaritanen dat si hem herberghe
soudē bestellen. Eñ si en ontfingen hem niet/ daer
omme dat hi zijn aensicht gekeert hadde te wande
len na Jerusalem. Maer doen dat zijn discipulen
Jacobus eñ Joannes sagen/seyden si HEERE/
wildi dat wi segghen/dat hier vanden hemel valle
ende haer verteert/als Helias dede? Jhesus keerde
hem omme/ende berispte se/ende sprack. En weet
ghi niet wiens gheests kinderen ghi zijt? Des men
schen sone en is niet gecomen / der menschen sielen
te verderuen/maer te behouden. Eñ si ghingen in
een ander casteel. ✠

✠ Eñ het gesciede/doen si op den wege waren
seyde een tot hē. Ic wil v nauolgen / waer ghi gaet
Eñ Jesus seyde tot haer. Die vossen hebben holen
ende die vogelen hebben nesten / mer des menscen
sone en heeft niet/daer hi zijn hooft op legghe. Eñ
hi sprac tot eenen anderen. Volcht mi na. Die seyde
HEERE/laet mi toe/dat ick eerst gae/eñ minen va
der begrauē. Mer Jhesus seyde tot hem. Laet die
dooden haer dooden begrauen/mer gaet ghi wech
eñ vercondicht dat rijcke Gods. ✠

Eñ een ander seyde. HEERE/ic wil v na volgē
mer laet toe/dat ic een afsceydinge make met dien
die in mijn huys zijn. Jesus sprac tot hem. Wie zijn
hant aen den ploech leyt/eñ siet te rugghe/die en is
niet bequaem tot dat rijcke Goods.

¶ Hoe Jesus tweenseuentich discipulen vercoos ende sein
dese te predikcn/ende onderwees haer / hoe si hem hebben
conden/ende hoe Martha Jesum in haer herberghe ontfinc
Ende Jhesus voorseyde dat Maria Magdalena dat beste
deel vercoren hadde.

Dat.x.Capittel ✠

Aer na teykende hi ander tseuentich
wt / eñ seyndese / twee en twee voor
hē wt/in alle stedē eñ plaetzē daer hy
woude henen comen. Eñ seyde tot
haer. Die oochst is groot/ mer der ar
beyderen isser weynich. Daerom bidt den heere
des oochsts dat hy arbeyders wt seynde in sinen
oochst. ✠

✠ Gaet henen/siet/Jc seynde v/als die lamme
ren midden onder die woluē. Draecht geenen buy
del noch tessche/noch scoen/ ende en groet nieman
den op den weghe. Waer ghi in een huys coemt/
daer segget ten eersten/ vrede si in desen huyse / eñ
is daer eē kint des vredē/ so sal uwē vrede op haer
rusten/is des niet/ soe sal uwen vrede weder tot v
keeren/maer inden seluē huyse blijft/eet eñ drinct/
so wat si hebben. Want een arbeyder is zijns loons
waerdich. ✠

Mer ghi en sult niet vandē eenen huyse tot den
anderen gaen. Ende waer ghi in een stadt coemt/
eñ si v ontfangen/daer eet/wat v voorgeset wort.
Eñ gheneest die crancken die daer zijn eñ segghet
haer. Dat rijck Godts is na tot v ghecomē. Waer
ghi in eender stadt coemt/ daer si v niet en ontfan-
gen/daer gaet wt op haerder straten / ende segget
Ooc den stof die ons aengehangen heeft/ vā uwer
stadt/slaen wi af op v/nochtans sult ghi weten /dz
v dat rijcke der hemelen nae ghe weest is. Jck seg-
ghe v/het sal Zodoma verdraechlijcker zijn in dien
dagen/dan sulcker stadt.

Wee v Chorazin/wee v Bethsaida/wāt waert
sake dat sodanige dadē warē tot Tyro eñ Sydon
geschiet/die bi v gheschiet zijn/ si hadden in voortijt
den in sacken eñ inder asschen gheseten / ende pe
nitentie ghedaen / maer het sal Tyro ende Sydon
verdraechliker zijn inden oordeel dan v. Ende ghy
Caparnaum die tot aen den hemel verheuen zijt/
ghi sult tot inder hellen toe neder ghestoten wor-

den. Wie v hoort/die hoort my/en wie v veracht/ die veracht mi. En wie mi veracht/die veracht dē ghenen die mi ghesonden heeft.

Die tseuentich quamen weder met bliechden/ en seyden/ HEERE/die duuele zijn ons ooc onderdanich in dijnen name. Ende hi sprac tot haer. Ic sach den Sathan vanden hemel vallen als een blixem. Siet/ic heb v macht ghegheuen te treden op slangen ende scorpioenen/ en ouer alle ghewelt des viants/en niet en mach v deeren. Maer daer inne en wilt v niet verblijden/ dat v dye gheesten onderdanich zijn/maer verblijt v/dat uwe namen inden hemel ghescreuen zijn.

mat.xj. d. En in dier vren verhuechde hem Jesus indē gheest/en sprac. Ic prijse v vader/en HEERE des hemels en der aerden/dat ghi dit verborgen hebt voor den wijsen en verstandigē/en hebt dit geopē baert den ootmoedigen. Jae vader/wāt alsoo was dat behagelic voor v. Het is mi al gegeuen vāmijnen vader/en niemant en weet wie die sone is/dā alleen die vader/noch wie die vader is / dā alleen die sone/en dien dat die sone wil openbaren.

mat.xiij. b. En hi keerde hē om tot sinen discipulen/en seyde hē in sonderlicheit. ✠ Salich zijn die oogen dye daer sien dat ghi siet. Wāt ic segge v/ vele prophe ten en Coninghen wouden sien dat ghi siet/en en hebben dat niet ghesien / en hoorē dat ghi hoort/ en en hebben dat niet ghehoort.

E En siet/doen stont een scriftgeleerde op tempterende hē en seyde. Meester wat mocht ic doen dat deu.vi.a ic dat ee wich leuē beerue? Hi sprac tot hem. Wat staet inder wet gescreuē/hoe leest ghi? Hi antwoorde en sprac. Ghi sult lief hebbē God uwē HEERE wt geheelder hertē/en wt uwer heelder sielē / en wt alle v crachtē/en wt allen uwē gemoede/ende uwē naestē als v seluē. Hi seyde tot hem/ghi hebt recht gheantwoort/doet dat/so suldy leuē. Mer hi wilde hem seluen rechtueerdighen/en sprac tot Jesum. Wie is dan mijn naeste?

Doen antwoorde Jesus en seyde. ✠ Het was een mensche/die ghinck neder van Jerusalem tot Jerico/en viel onder die moordenaren/die togen hem zijn cleederen wt/ende sloegen hem/ en ghinghē daer af/ende lieten hem half doot liggen. En het geschiede dat een priester den seluē wech door reysde/en doen hi hem sach/ghinc hi voorby/Des gelijc een Leuijt/doen hi quā bi die stede/ en sach hem/ghinc hi ooc voorby. En doe reysde daer een Samaritaen/en quam bi die stede/ ende doen hy hem sach/iammerde hem zijnder/en ghinc tot hē/ F en verbant hē zijn wondē/en goot daer in olye/en wijn/en sette hē op zijn beeste/en voerde hē in die herberge/en sorech zijns gaey. Des anderē daechs wech reysende/tooch hy wt twee penninghen/ en gaffe den weert/en seyde tot hē/ Siet zijns gaey ende so wat ghi meer verlegt/ dat wil ic v betalen als ic weder come. Wele dunct v van desen drien die naeste te wesen/dien/die onder die moordenaren gheuallen was? Hi seyde/ die barmherticheyt G aen hem dede. Doen seyde Jesus tot hē. So gaet henen en doet des ghelijcke. ✱

✠ Het ghesciede doen si wandelden/so ghinc hi in een casteel/daer was een vrouwe met namē Martha/die ontfinc hem in haer huys/ ende had de een suster die hiet Maria/ die ooc tot sinen voeten sadt/ende hoorde zijn woort. Maer Martha maecte haer veel te doen/om hem te dienē. Ende si ghinc tot hem ende seyde. HEERE/ bruechdi niet daer na dat mi mijn suster alleen laet doen? Segt haer doch/dat si mi helpe. Jesus antwoorde ende seyde tot haer. Martha Martha/ghi sorcht en be commert v met vele dinghen. Alleen een is noot. Maria heeft dat beste deel wtuercoren/dat en sal van haer niet ghenomen worden.

¶ Hoe Jesus na sinen ghebede/sinē discipulen leerde bidden/Ende veel leeringen die Jesus in ghelijckenisse seyde. Ende eenen stommen duuel wt werp:

Dat.xi.Capittel. ✠

A Ende het gesciede/ doē hi was op een plaetse ende badt/ en doen hi afgelaten hadde/seyde een van sinē discipulen tot hem. HEERE leert ōs biddē also ooc Joannes zijn discipulen leerde. Hi seyde. Wanneer ghi bidt/so segt/ Onse vadr inden hemel/uwen name si heylich/v rijcke come uwen wille ghescied op ter aerdē als indē hemel/ gheeft ons altijt ons dagelicx broot/en vergheeft ons onse sonden/want wi ooc vergheuē allen dye ons schuldich zijn/en en leyt ons niet in becoringē mer verlost ons vanden quaden. ✱

✠ En hi seyde tot haer/wie is onder v/die eenē B vrient heeft/en ghinck tot hē ter middernacht/en sal tot hem seggē. Lieue vrient/leent mi drie brooden/want mijn vrient is tot mi gecomen vanden wege/ende ic en hebbe niet dat ic hem voorsetten mochte/ende hi daer binnen segghe. En weest mi niet moeylijcken/die dore is nv toe gesloten/en mijn kinderen zijn bi mi inder cameren/ick en can nyet opstaen/ende v gheuē. Ic segge v/al ist dat hi niet op en staet/ende gheeft hem / daerom dat hy zijn vrient is/so sal hi nochtans om zijns onbeschaemt biddens wille op staen/ en hem gheuē/ so vele als hi behoeft.

Ende ic segge v ooc. Bidt/so wort v vergeuē/ soect/so sult ghi vinden/clopt aen/so wort v op ge daen/ Want wie daer bidt/die ontfanct/ende wie daer soect/die vindt/ende wie daer clopt/diē wort open gedaen. Maer bidt onder v een sone den vader om broot/die hem daer eenē steen voor biedt? En als hi om eenen visch bidt/die hem een slange voor den visch biedt? Oft ist dat hi om een ey bidt/ die hem een scorpioē daer voor biedt? Daerom ist dat ghi die quaet zijt/ uwen kinderen goede gauē condt gheuen. Hoe veel te meer sal die vader indē hemel den heylighen gheest gheuē/den ghenē dye hem bidden. ✱

C ✠ En hi dreef eenen duyuel wt die was stom/ ende het ghesciede/doe die duyuel wt voer/doen sprac die stomme/en dat volc verwonderden hem mat.xij. b. Sommige seiden onder haer/hi drijft die duuelen wt door Beelzebub den ouerstē der duuelen/ Die ander tempteerdē hem ende begheerden een teeken van hem vanden hemel. Mer hi vernam haer meyninge/en sprac tot haer. Een yeghelijck rijck dat met hē seluē oneens wort/dat sal verwoestē/ en deē huis valt op dat ander. Is dā die duuel ooc met hem seluē oneens/hoe sal zijn rijc dan blijuen staen? die wijle ghi segget/ick drijue die duyuel wt

door Beelzebub. Ende ist dat ic den duuel door Beel
zebub wt driue/door wien driuense uwe kinderen
wt? daeromme sullen si v rechters zijn Mer ist dat
ic door den vingher Gods die duyuel wt driue/soe
coemt ymmer dat rijcke Gods tot v.
Wanneer een sterc gewapende bewaert zijn huys
so blijft dat zijn met vreden. Mer wanneer een sterc
D ker ouer coemt/ende verwint hem/so neemt hi hem
zijn wapen/daer hi hem op verliet/ende deelt den roof
wt. Wie niet met mi en is/die is teghen mi/ende wie
niet met mi en versaemt/die verstropt.
Wanneer eenen onreynen gheest vanden men
sche wt vaert/soo wandelt hi door dorre plaetsen/
ende soect ruste/ende en vint daer niet/so seyt hi. Ick
wil wederom keeren in mijn huys daer ick wtghe
gaen ben. Ende wanneer hi coemt/so vint hi dat met
bessemen gekeert/ende dat geciert/dan gaet hi wech
ende neemt seuen geesten tot hem/ die arger zijn dan
hi selue/ende wanneer si daer in comen/ woonen si
daer/ende dat laetste des seluen mensche wert arger
dan dat eerste. *
Ende dit geschiede/doen hi also sprac. * hief op
een vrouwe onder den volcke haer stemme/ende
seyde tot hem Salich is dat lichaem dat v heeft ghe
draghen/ende die borsten/die ghi hebt ghesoghen
Mer hi seyde. Ja/salich zijn die/die dat woort Gods
hooren ende bewaren dat. *
Math. Mer als dat volc drang/doen hief hi aen ende
xij. seyde. Dit is een quade aert/Si begeert een teeken
Marci. ende daer en sal geen teeken gegeuen worden dan al
viij. leen dat teeken van Jonas den propheet. Want als
Jonas was een teeken den Niniuiten/alsoo sal oock
des menschen sone zijn desen gheslachte. Die Conin
E ghinne van Oostlant sal opstaen voor den oordeele
metten lieden van dit geslachte/ende salse verdoemen
wandt si quam vanden eynde der werelt te hooren
die wijsheyt Salomonis. Ende siet/hier is meerder
dan Salomon/Die lieden van Niniue sullen opstaen
voor dat oordeel met desen geslachte/ende sullen dat
verdoemen/want si deden penitentie nae der predikin
ge Jonas. Ende siet/hier is meerder dan Jonas.
* Niemant ontsteect een licht/ende set dat in een
heymelike plaetse/ende ooc niet onder een coren vat/
mer op eenen candelaer/op dat die ghene die daer
ingaen/dat licht mogen sien. Dat licht ws lichaems
is v ooge. Ist dat v ooge simpel is soe sal v geheel
lijf licht zijn. Mer is v ooghe schale/so sal oc v lijf
duyster zijn/Daerom siet toe/dat niet dat licht in
v een duysternisse en si. Daerom ist dat v lijf geheel
licht is/also dattet gheen deel der duysternissen en
G heeft/so salt geheel licht zijn/ende sal v verlichten als
een claer blixem. *
* Mer doen hi noch sprac/badt hem een Pharizee
us dat hi met hem des middaechs ate/ende hi ghine
daer in ende sadt aen die tafele. Doen dat die Phari
zeus sach/verwonderde hi hem/dat hi hem niet voor den
eten en wiesch. Mer die HEERE seyde tot hem.
Ghi Pharizeen reynicht dat buytenste aen den be
ker ende der schotelen/mer inwendich sidi vol roofs
ende boosheyts/ghi sotten/ die dat wtwendige heeft ge
maect/en heeft hi dat inwendige niet gemaect? Mer
gheeft almoesen van uwe haue/ siet/soo ist al reyn.
Mer wee v ghi Pharizeen/dat ghi vertiendet men
te ende ruyte/ende alderley warmoes/ende gaet voorby
dat oordeel/ende die liefde Gods. Dit soude men doen
ende dat ghene niet laten.
Wee v ghi Pharizeen/dat ghi geerne bouen sidt
inder scholen/ende wilt gegroet zijn op die marct.
Wee v ghi Scriftgeleerden/ende Pharizeen/ghi
Ypocriten/dat ghi zijt als die bedecte doode grauen
daer die lieden ouer loopen/ ende en kennense niet.
Doen antwoorde een vanden Scriftgeleerden G
ende seyde tot hem. Meester/met dien woorden doet
ghi ons oc smaet? Mer hi seyde. Ende wee oc v
Scriftgeleerden/want ghi belast den menschen met
ondrachelicke lasten/ende ghi en roertse met eenen
vingher niet aen. *
Wee v/wandt ghi timmert der propheten gra
uen/met v vaders hebbense gedoot/so betuyghet
ghi/dat ghi consenteert die wercken uwer vaderen
want si doodense/ende ghi timmert haer grauen.
Daerom seyde die wijsheyt Gods. Ic wil Pro
pheten ende Apostelen tot haer seynden/ende die selue
sullen si ooc sommighe dooden ende veruolghen/op
dat gheeyscht worde van desen geslachte alder Pro
pheten bloet/dat wtgestort is/sint dat der werelt
gront geleyt is/van Abels bloede aen/tot dat bloet
Zacharie/die ghedoot worde tusschen den outaer
ende den tempel. Ja ic segghe v/dat sal geeyscht wor
den van desen geslachte.
Wee v Scrifgeleerden/want ghi hebt den slo
tel der kennissen ontfangen/ende ghi en zijt niet daer
ingegaen ende hebt verboden den ghenen die daer
in gaen wouden.
Ende doen hi dat tot haer seyde/begosten die
Scriftgeleerden ende Pharizeen herdelic op hem te drin
ghen/ende hem met menigerley vragen den mont te
stoppen/ende hem lagen leggende/ende schoten oft si yet
geiagen conden wt sinen monde/ op dat si een sake
op hem mochten hebben.

¶ Hoe Christus sijnen discipulen leerde wachten voor die ypocriten / Ende vanden sonden inden heylighen gheest/ ende ander veel schoonder ende heyligher leeren.

Dat.xij.Capittel. *

Et hadde hem te vele volcs vergadert Marci. viij. b.
alsoo datse haer onder malcanderen
vertraden/doe begost hi ende seyde tot
sinen discipulen. Ten eersten hoet v voor
den deessem der Pharizeen/welcke is
Ypocrisie Daer en is niet verborgen dat niet open
baer en sal worden/noch heymelic datmen niet weten
en sal. Daerom wat ghy in duysternissen ghesept
hebt/dat salmen inden lichte hooren/ende dat ghy
hebt geseyt inden ooren inder cameren/dat salmen
prediken op dat dack.
Mer ick segghe v mijn vrienden/vreest v niet B
voor dien die dat lijf dooden/ende daer na niet meer
en hebben/dat si meer doen. Mer ic sal v toonen voor
wien ghi v vreesen sult. Vreest dien/die na dien als
hi gedoot heeft/oc die macht heeft te worpen inde
helle/ia ic segge v/ dien vreest. Cooptmen niet vijf
musschen om twee penningen? nochtans en is voor
Gode vanden seluen niet een vergheten/oock zijn
die hayren op v hoofden al getelt/daerom en vreest
niet/want ghi zijt beter dan vele musschen.
Ende ic segge v/wie mi belijt voor den menschen
dien sal oc des menschen sone belijden voor den Enge
len Godts. Maer wie mi loochent voor den men

sē/die sal geloochēt wordē voor dē engelē Gods
Eñ wie daer spreect een woort/tegē des menschē
sone/diē sal dat vergeuē wordē. Maer wie lastert
dē heiligē geest/diē en sal dat niet vergeuē wordē.
✠ Wanneer si v inleydē sullē in haer scholē/ eñ
voor die ouerste eñ die machtige/ so en sorcht niet
mat.x.c. hoe oft wat ghi antwoordē / oft wat ghi segghen
sult. Want die heylighe gheest sal v tot dier seluer
vren leeren/wat ghi segghen sult.
C Maer het seyde een wt den volcke tot hem.
Meester/segt mijnē broeder/dat hi met my die er
ue deele. Mer hi seyde tot hē/Mensche/wie heeft
mi tot eenen rechter oft erfdeelder ouer v gheset?
Eñ seyde tot hē/siet toe/eñ hoet v voor giericheyt
want niemāt leuet daer af/dat hi ouervloedich ge
noech heeft in sinen goeden. Eñ hi seide tot hē een
gelijckenisse/eñ sprac. Het was een rijc man/wiēs
velt vol stont/eñ hi dachte bi hem seluen/ eñ seyde
Wat sal ic doen? ic en hebbe niet daer ic mijn vruch
ten in vergaderen mochte. Eñ hi seyde. Dat sal ic
doen. Ic wil mijn schueren afbrekē eñ grooter ma
ken/eñ daer in vergaderē/al dat mi ghewassen is/
eñ mijn goeden/eñ sal segghen tot mijnder sielen.
Lieue siele ghi hebt nv veel goets vergadert teghē
vele iaren/hebt nv ruste/eedt eñ drinckt/eñ weest
vrolick. Maer God seyde tot hē. Ghi sot/in deser
nacht salmen v siele van v eysschen/Wiens sal dan
zijn dat ghi bereyt hebt? Also gatet diē/die hē schat
vergadert/eñ en is niet rijck in God. *
Mer hi seyde tot sinen discipulen. Daerom seg=
ge ic v. Sorget niet voor v leuē/ wat ghi eten sult/
oec niet voor v lijf/wat ghi aendoen sult. Dat leuē
is meer dā spijse/eñ dat lijf meer dan die cleedinge
Neemt waer die rauens/die en saeyen / noch si en
maeyen oec niet/si en hebben oec gheenen kelder
noch schuere/eñ God voedtse nochtans. Hoe veel
meer zijt ghi beter dan die voghelen?
Wie is onder v/al sorchde hy schoon daer voor
D die conde een elle lāc zijnder grootte toe settē? daer
Matth. om ist dat ghi dat cleynste niet en vermoget/waer
vi.d. om sorghet ghi dan voor dat andere? Neemt waer
dye lelien op den velde/hoe si wassen/si en arbeydē
niet/oec en spinnen si niet. Mer ic segge v/dat oec
Salomon in alle zijnder heerlicheyt niet en is ghe=
cleet gheweest als deser een.
Ist dan/dat dat gras/dat hedē op dat velt staet/
eñ morgen inden ouen ghewrorpen wort/God al
so cleet/hoe veel meer sal hi v cleeden? ghi cleyn ge
loouige. Daerom en vraecht ghi oec niet daer na/
wat ghi eten/oft wat ghi drincken sult/eñ en wilt
hier niet hooge verheuē werdē/ daer nae staen die
Heydenē inder werelt/mer v vadere weet wel dat
ghi des behoeft. Maer soeckt dat rijcke Gode/soo
sal v dat al toe ghewrorpen worden.
En vreest v niet/ghi cleyne schare/want het is
ws vaders welbehagen/v te gheuē dat rijck. Ver
coopt dat ghi hebt/eñ gheeft aelmoessen. Bereyt
E v sacken die niet en verouden/enē schat die nēmer=
Matth. meer af en neemt inden hemel/daer gheen dief en
vi.c. comt/eñ daert geen motten eten en sullen. Want
waer uwen schat is/daer sal oec v herte zijn.
✠ Laet v lendenē omgegort zijn/eñ v licht ber
nen/eñ weest gelijc den mēschē/die verwachtē ha=
ren heere/wāneer hi wederkeerē sal vander bruy=
loft/op dat als hi coēt eñ clopt / dat si hē terstōt op
mogen doen. Salich zijn die knechten/die die hee=
re/wāneer hi comt/wakēde vint/voorwaer ic seg
ge v/hi sal hē op schortē / eñ salse ter tafelen setten
eñ voor hen gaen/ eñ haer dienen.
En ist dat hi coemt inder anderde wake/ eñ in Matt
der derder wake/ende vindtse alsoo/salich zijn dese. xxiiij.d.
knechten. Mer dat sult ghi weten / waert dat dye
huysuader wiste / tot welcker vren die dief comen
soude/so soude hi waken/ende en soude niet in zijn
huys latē breken. Daerom weest oec bereyt/ wāt
des menschen sone sal comen tot dier vrē/ als ghy
dat niet en meynt. *
Doē sprac Petrus tot hē. HERE/spreect ghi
dese gelijckenisse tot ons/oft oec tot allē? Die HE
RE seyde. Hoe grootē dinc ist om eenē getrouwē
ende wijsen huyshouder/dien zijn heere sette ouer
zijn ghesinne dat hi hen totter rechter tijt haer be= F
hoorte geue. Salich is die knecht die zijn here vint
also doende/als hi coemt/voorwaer ick segghe v/
hi sal hem settē ouer alle zijn goet. Maer ist dat die
selue knecht in zijnder herten seyt/mijn heere ver=
toeft te comen/eñ begonste te slaen die knechtē eñ
maechden/eñ oec te eten eñ te drincken/ eñ dronc
ken te drincken/so sal die here des knechts comē/
inden seluen dage dat hijs niet en vermoeyt/ ende
tot dier vren dat hijs niet en weet/ eñ sal hē in stuc
kē houden oft deelen/eñ sal hem sinen loon gheuē
metten ongheloouighen.
Die knecht die den wille zijns heeren weet / eñ
en heeft hem niet bereyt/noch oec niet na sinē wil
le gedaen/die sal vele slaghen moeten lijden/maer
die dit niet en weet/eñ heeft nochtans gedaen dat
der slagen weert is/die sal weynich slagen lijden.
Wāt welcken vele is ghegheuē/bi dien salmen ve
le soecken/eñ welcken vele beuolen is / vā dien sal
men vele eysschen.
Ick ben ghecomen dat ick tvier aensteke opter
aerden/eñ wat wil ick lieuer/ dan dat terstont ont
steken ware? Mer ic moet mi te voren latē doopē
met eender doopinghē/eñ hoe is mi so bange/ tot G
dat si volbracht worde? Meynt ghi dat ic hier ghe
comē ben vrede te gheuē? Neen segge ic/maer een
afsceydinge. Wāt van nv voort aen sullē in eenen
huyse vijf gedeelt zijn/drie tegen twee/eñ twee te
ghē drie gedeelt worden/die vader sal hem teghen
den sone setten/eñ die sone tegen sinen vader/ende
die moeder tegen die dochter/eñ die dochter teghē
die moeder / eñ des mans huysurouwen moeder
tegen des soons wijf/eñ des soons wijf tegen des
mans huysurouwen moeder.
Eñ hi sprack totten volcke. Als ghi een wolc=
ke siet opgaende vandē westen/so segt ghy terstōt
daer coemt eenē reghē/eñ dat ghescbiet alsoo. Eñ
als ghi siet den zuyden wint waeyen/soo segt ghi/
het sal heet worden/ende dat ghesciet also. Ghi hy
pocrijt die gestelteniste der aerden eñ des hemels
condt ghi proeuen/waerom en proeft ghi oock de
sen tijt niet? Eñ waerom en oordeelt ghi oec nyet mat.v.
ouer v wat recht is.
Als ghi met uwer wederpartien voor den prin
cen gaet/so zijt neerstich op den wege/ dat ghi zijn
der los wert/op dat hi v niet bi auētuerē voor den
rechter en treck/eñ die rechter v ouer leuer dē stoc

meester/ēn die stocmeester werp v inden kercker Ic segge v/ghi en sult daer niet wt comē/so langhe voor dat ghi den alder laetsten penninc betaelt.

¶ Hoe Christus een ghelijckenisse van eenen vijghboom die gheen vruchten en droech seyde. Ende een beseten vrouwe verloste / ende veel schoone leeren dede.

Dat.xiij.Capittel. ✠

A Het waren tot dier seluer tijt sommighe daer bi / die vercondichden hem vanden Galileeschen/welcker bloet Pilatus ghemenghet hadde met haren offer Ende Jhesus antwoorde/ ende seyde tot haer. Meent ghi dat dese Galileesche voor allen Galileeschen sondaers geweest zijn/om dat si dat geleden hebben? Ic segghe neen/mer en bekeert ghi v niet/so sult ghi alle oocalsoe vergaen. Oft meent ghi dat die achtien op welcke den torre in Syloha viel ende doodese/zijn schuldich geweest voor alle menschē die tot Jerusalem woonē? Ic segghe v neen/mer ist dat ghi v niet en bekeert/soo sult ghi alle ooc also vergaen. ✠

B Matth. xxi. b ✠ Ende hi seyde hen dese gelijckenisse. Het hadde een eenen vijghboom/die was gheplandt in sinen wijngaert/ende quam ēn socht vruchte daer op/ende en vantse niet. Doen seyde hi totten wijnghaerdenier. Siet/ick ben nu drie iaren lanck alle iaer ghecomen/ende hebbe vruchten ghesocht op desen vijgheboom/ēn ick en vinde gheen/daerom houten af/wat beslaet hi die aerde? Hi antwoorde ende seyde. Heere/laet hem noch dit iaer/tot dat ic ront om hem graue/ende meste hem/oft hi woude vruchten brenghen/ende en is des niet/so hout hem daer na af.

C Ende hi leerde den lieden in haer scholē op den sabbath. Ende siet/een vrouwe was daer/ēn hadde eenen gheest der cranckheyt achtien iaer/ende si was crom/ēn en coste niet wel op sien. Doen se Jhesus sach/riep hise tot hem/ēn seyde tot haer. Vrouwe/weest los van uwe cranckeyt. Ēn leyde die hādē op haer/ēn ter stont wert si opgerecht/ēn prees Godt. Doen antwoorde die opperste der scholen/ ēn was toornich dat hi op den sabbath heelde. Ēn seyde tot dē volcke/Daer zijn ses dagen/in welcken men arbeyden sal/inden seluen coemt/ende laet v heelen/ēn niet op den sabbath.

Doen antwoorde hem die HEERE ēn sprac. Ghi hypocriten/en losset niet een yegelijc onder v sinē osse oft ezel vander cribbē opten sabbath/ende leydet hē totter drencken? Soude dan niet gheloost werdē dese opten sabbath/die toch Abrahās dochter is/van desen bāde/welcke Sathanas gebondē heeft nu wel achtien iaer? Ēn doen hi alsoo sprack/ moesten hē schamen alle die hē tegē geweest warē ēn alle dat volck verblijde hē ouer al zijn heerlijcke daden/die van hem geschieden. ✠

D ✠ Ende hi seyde. Wien is dat rijcke Godts ghelijc/ende wien sal ick dat ghelijcken? Het is een mostaert saet ghelijck/welcke een mensche nam/ende werp dat in sinen hof/ēn dat wies/ēn wert eenen grooten boom/ēn die voghelen des hemels woonden onder zijn tacken.

Ēn anderwerf sprac hi. Ghi wiē sal ick gelijcken dat rijcke Gods? Het is ghelijc deesem/welcke een vrouwe nam/ende verberch dat onder drie maten meels/tot dat al ghebeel doorsuert wort. ✠ Ende hi ghinc door casteelen ēn steden/ēn leerde/ēn nam sinen wech na Jerusalem. ✠

E mat. vij. b Ēn een seyde tot hē. HEERE meenstu dat weynich salich worden? Mer hi sprac tot haer. Schict v daer na/dat ghi door die enge poorte ingaet/want vele sullē (dat segge ic v) daer na aerbeydē daer in te comē/ēn en sullē dat niet connē gedoē. Van dier tijt aen/als die huysweert opghestaen is ēn die dore toegesloten heeft/so sult ghi beginnen daer buytē te staē/ēn aē die dore te cloppē/ēn te seggē HERE/HERE/doet ons op. Ēn hi sal antwoorden ēn seggen. Ic en weet niet van waer ghi zijt.

F So sult ghi dan beginnen te seggen. Wi hebbē voor v gegetē ēn gedroncken/ēn op die straten hebdi ons geleert. Ēn hi sal v seggen. Ic segge v/ic en weet niet van waer ghi zijt. Wijct alle van mi ghi die boosheyt doet. Daer sal zijn huylinge ende tantclappinghe/wanneer ghi sien sult Abraham ende Isaac ēn Jacob/ende alle Propheten inden rijcke Gods/ende v daer wt gesloten. Ende wanneer comen sullen vanden Oosten ende Westen/Suyden ēn Noorden die ter tafelen sullen sitten/in dat rijcke Godts. Ēn siet/die laetste sullen die eerste zijn/ ēn die eerste sullen die laetste zijn.

G Op den seluen dage/quamen sommige Pharizeen tot hem/ēn seyden. Gaet wt/ende maect v vā hier/want Herodes wil v dooden. Ēn hi seyde tot haer. Gaet henē ēn segt dien vosse. Siet/ick driue die duyuel wt/ēn ghenese die siekē/huyden ēn morgen/ēn op den derden dage sal ic een eynde nemen Mer doch moet ic huyden ende morghen ende op den daghe daer nae comende wandelen/want het en can niet zijn/dat een Prophete vergaen can buyten Jerusalem.

Matth. xxiij. d Jerusalem/Jherusalem/die daer doot die Propheten/ēn steent die tot di ghesonden worden/hoe dicwil heb ic v kinderen willen vergaderen als een hinne harē neste ond haer voghelen/ēn ghi en hebt niet gewilt? Siet/v huys sal woest gelaten worden Want ick segghe v/ghi en sult mi niet sien/tot dat het comē sal/dat ghi seggen sult. Ghebenedijt is hi die daer coemt inden naem des HEEREN. ✠

¶ Hoe Jhesus eenen watersuchtighen mensche ghesont maecte. Ende leerde dat die ootmoedighe verheuen werden / ende die houeerdighe vernedert. Ende een mensche een groot auontmael maecte.

Dat.xiiij.Capittel. ✠

A Ende het geschiede dat hi quam in een huys eens ouersten der Pharizeen/ op eenē sabbath dat broot te eten/ēn si wachten hē. Ēn siet/daer was een mēsche voor hem die was watersuchtich. Ēn Jesus antwoorde/ēn seyde totten Scriftgheleerden/ende Pharizeen/ende sprack. Ist ghe oorloft op den sabbath te genesen? Si swegen stille Ēn hi nam hē tot hem waerts/ēn maecte hem gesont/ēn liet hem gaen. Ēn antwoorde ēn seyde tot haer. Wie is onder v/dien zijn ossche oft ezel inden put valt/ēn hi hem niet ter stont weder wt en treet op den sabbath. B Ēn si en consten hem daer op niet weder antwoorden.

Mer hi seyde een ghelijckenisse totten gasten/ doen hi mercte/hoe si begheerden bouen te sitten/ ende hi seyde tot haer. Wanneer ghi van yemandt ghenoot wort ter bruyloft/soo en set v niet bouen

een/datter bi auontuere niemāt en come eerlicker
dan ghi/die vā hē ghenoot si / eñ als die coemt dye
C v eñ hē genoot heeft/tot v segge/wijct desen/ende
moetste dan met scande beneden aen sitte. Mer als
ghi genoot wort/so gaet/eñ set v beneden aen / op
dat/wāneer daer comt die v genoot heeft/segghe
tot v. Vrient climt op/so sult ghi danden prijs heb
ben voor dien/die ter tafelen sitten. Want wie hē
seluē verheft/die sal vernedert wordē/eñ wie hem
seluē vernedert/die sal verheuen worden. *
Tobie. ✠ Hi seyde ooc tot dien/die hem ghenoot hadde
iiij.b wāneer ghi eenen noen oft een auōtmaeltijt maect/
so en noot niet v vrienden/noch v broeders / noch
v maghen/noch v ghebuerē/die daer rijck zijn/ op
dat sy eenich tijt v niet weder en nooden/ eñ v ver=
gheldinghe ghesciede. Maer als ghi een maeltijt
maect/so noot die arme/die crepele/ die lāme/dye
blinde/so zijt ghi salich/wāt si en connen v dat niet
vergheldē. Mer dat sal v vergouden worden in=
der verrijsinghen der rechtueerdigher.
D Mer doē dat hoorde een die mede ter tafel sadt
Matth. seyde tot hem. Salich is hi die dat broot eet in dat
xxij. rijcke Gods. * Ende hi seyde tot hem. ✠ Het
was een mensche/die maecte een groot auōtmael
eñ rieper vele daer toe/ende sandt sinen knecht wt
ter vren des auontmaels te segghē die ghenoot wa=
ren comt/ wāt het is nv al bereyt. Eñ si begonstē
hen al die een na den anderen te ontsculdigen. Die
eerste seyde tot hem. Ic hebbe eenē acker gecocht/
eñ het is mi van noode/dat ic wtgae / eñ besie dië/
ic bidde v ontsculdicht mi. Eñ die ander seyde. Ick
hebbe vijf iock ossen gecocht/eñ ick gae nv daer he
nen om te besiene/ic bidde v/ontschuldicht mi. Eñ
die derde seyde. Ic hebbe een wijf ghenomē/ daer
om en can ic niet comen. Eñ die knecht quam / eñ
seyde dat al sinen heere weder.
Doen wert die vader des huysgesins toornich/
E eñ seyde tot sinē knechte. Gaet haestelic wt op die
Matth. straten/eñ weechskens der stadt/ende leyt hier in
x.b die arme/eñ crepele/ eñ lamme/eñ blinde. Eñ dye
knecht sprac. Heere/dat is ghesciet/wat ghi beuo
len hebt/mer daer is noch plaetse. Ende die heere
seyde totten knechte. Gaet wt op die landtstraten
eñ aenden thuynen/eñ dwinctse hier in te comen/
op dat mijn huys vol werde/ Mer ic segghe v/ dat
daer nyemant van dien mannen/die daer ghenoot
waren/mijn auontmael smaken en sal.
F Ende het ghinc veel volcx met hem/eñ hi keer=
de hem omme/ende seyde tot hen/Soo wie tot mi
coemt/ende haet niet sinē vader/moeder/wijf/kin
der/broeders/susteren/ooc daer toe zijn eyghen le
uen/die en mach niet mijn discipel zijn/eñ wie niet
en draecht zijn cruys/eñ volcht mi na/die en mach
niet mijn discipel zijn.
G Wie is onder v/die eenē thoren timmerē wilt/
eñ en sidt niet te voren/eñ ouerslaet die cost/oft hy
dat conste wtreyken/op dat niet wanneer hy den
gront gheleyt heeft/eñ eens dan niet volbringhen/
alle die dat sien/beghinnen met hem te spotten/eñ
seggen. Dese mensche begost te timmerē/ eñ en cā
dat niet volbrengen. Oft welcke Coninc wil hem
begheuē in eenen strijt/tegen eenen anderē Coninc
eñ en sidt niet te vorē/eñ ouerslaet oft hi conde mz
thiē duysent ontmoetē dien/ die hē ouer coēt met
twintich duysent/ is dies niet so seynt hi boden wt
als die ander noch verre is/eñ biddet om vrede/ Al
so een yegelic onder v/die niet en versaect al dat hy
heeft/en mach niet mijn discipel zijn.
Dat sout is een goet dinc/mer als dat sout ver=
dwijnt/waer mede salmē dā souten? Het en is noch
op dat lant/noch in die messie niet nut/ mer mē sal
dat wech werpen/wie oorē heeft om te hooren/
die hoore.

¶ Hoe Jhesus den hypocriten seyde die ghelijckenisse van=
den verloren schapen/ende vanden verloren penninck/en=
de ooc vanden verloren sone.

Dat.xv.Capittel ✠

Et naecten tot hē alle tollenaers eñ
sondaren/op dat si hem souden hoo=
ren/eñ die Phariseen eñ Schriftghe A
leerden murmureerden ende seydē/
Dese ontfanct die sondaren / eñ eedt
met hen/ Mer doen seyde hi hen dese gelijckenisse
eñ sprac. Welcke mensche is onder v/ dye hondert
scapen heeft/eñ ist dat hi een van dien verliest/dye
niet en vlaet die negen entnegentich inder woestij
nen/eñ gaet henen na dat verloren / tot dat hy dat B
vindt? Eñ als hi dat vonden heeft/ soo sedt hy dat
op zijn scouderen met bruechden/ eñ als hi thuys
coemt/roept hi zijn vrienden ende ghebueren/ eñ
spreect tot haer. Verblijt v met mi / want ic hebbe
mijn schaep gheuonden dat verloren was/ Ick seg
ge v/alsoo sal ooc bruechde zijn inden hemele ouer
eenen sondaer die penitencie doet/dan van neghe=
nentnegentich rechtueerdige dyē der penitencien
niet en vehoeuē/ Oft welcke vrouwe is / die thien
penninghen heeft/ende si daer eenen af verliest/ die
niet een licht en ontsteect/eñ omkeert dat huys eñ
soect met neersticheyt/tot dat si hem vint? Eñ als
si hē vondē heeft/ roept si haer vriendinnē eñ ghe=
buerinnē/eñ seyt/Verblijt v met mi/want ick heb C
mijnē penninc vondē dië ic verlorē had/ Alsoo seg=
ghe ic v/sal ooc die blijschap zijn voor dye engelen
Gods/ouer eenen sondaer die penitencie doet. *
✠ Ende hi seyde/ Een mensche hadde twee sonē
ende die ionckste onder haer/seyde tot sinen vader/
Vader geeft mi dat deel der goeden / dat mi toebe=
hoort/eñ hi deelde hē dat goet/ Eñ nyet lāge daer
na/verghaderdet die ionckste sone al te samen/ende
tooch verre ouer lant/ende daer doorbrocht hi zijn
goet met brassen/ Doen hi nv alle dat zijn verteert
hadde/wort een groote dier tijt ouer dat gheheele
lant/eñ hi begost gebrec te lijdē/ eñ hi ghinc eñ aen
hinc eenen borgher des seluen lants/ dye seyndë hē D
op sinen acker die vercken te hoeden/ Ende hy be=
geerde sinē buyc te vullen met draf dat die verckēs
aten/eñ nyemant en ghafs hem.
Doen sloech hi in hem seluē/ende seyde/hoe ve=
le huerlinghē heeft mijn vader die broots genoech
hebbē/eñ ic bederue van honger? Ic wil mi op ma
ken/eñ tot mijnen vader gaen/eñ tot hem seggen
Vader ic heb gesondicht indē hemel/eñ voor v/eñ
en ben nv voort niet meer weert/dat ic v sone hee=
te/maect mi als een van uwen huerlinghen/eñ hi
stont op/eñ quā tot sinē vader. Mer doen hi noch
verre van daer was/sach hem zijn vader/eñ iam= E
merde hem/ende liep toe/ ende viel hem om sinē
hals/eñ custe hem. Doē sprac die sone tot hem/Va
der ic hebbe ghesondicht indē hemel eñ voor v/ ic

en ben bootkan niet weerdich dat ick v sone heete/
Doen seyde die vader tot sine knechten/brengt hae
stelijck dat beste cleet hier ende doet he aen/ende
geeft hem een vingerline aen zijn hant/ende schoe
aen zijn voeten/ende brengt een ghemest calf hier/
ende slaet dat/ende laet ons eten ende vrolijc zijn/
wat dese mijn sone was doot en is weder leuendich
geworden/hi was verlore/ende is geuonden/En
begosten weder om vrolic te zijn.
E Mer die outste soon/was op den velde/en als
hi quam/ende nae bi den huyse was hoorde hi dat
gesange ende dat dansen/en riep tot hem een van=
den knechten en vraechde wat dat waer/Dye sey
de tot hem/Dijn broeder is ghecomen/en v vader
heeft een gemest calf gheslaghen om dat hi he ghe
sont weder heeft/Doen wort hi toornich/en wou
de daer niet ingaen/Doen ghinck zijn vader wt/en
de badt hem/Maer hi antwoorde ende seyde tot
sinen vader/Siet/so vele iaren heb ic v ghedient/en
en hebbe v gebot noch noyt ouergetreden/en ghy
en hebt mi noch noyt bock ghegeuen/dat ick met
minen vrienden vrolijc hadde mogen zijn/mer nv
F gecomen is dese v sone/die zijn goet verdaen heeft
met den hoeren/hebt ghi hem een gemest calf ghe
slagen/Mer hi seyde tot hem/mijn sone/ghi zijt al=
tijt met mi/en al wat mijn is dat is uwe/ghi sout
vrolijck en goets moets zijn/want dese v broeder
was doot/ende is weder leuendich ghewoorden/hi
was verloren/ende is weder geuonden. *

¶ Een ghelijckenisse van eenen quaden meyer ende hoe niemandt twee heeren dienen mach/ende hemel ende aerde eer vergaen soude/dan een tittel van die woorde Gods ooch van ouerspel ende ooc vanden rijcken man/ende van den armen Lazaro

Dat.xvi.Capittel ✠

A Mer hi sprac tot sinen discipulen/Het
was een rijc man/die eenen huyshou
der hadde/die wort voor hem gedif=
fameert/als hadde hi hem zijn goet te
quiste gebracht/ende hi riep ende sey
de tot hem/wat hoor ic dat van v/doet rekenschap
van uwen huyshouden/want ghi en moecht voort
aen gheen huyshouder meer zijn/Die huyshouder
dachte bi hem seluen/wat sal ick doen/mijn heere
neemt die officie van mi/Ieen vermach niet te gra
uen/ic schame mi te bidden/Ick weet wel wat ick
doen sal/op dat als ic nv vander officie gheset wer
de/dat si mi in haren huysen ontfaen.
Ende hi riep tot hem alle die schuldenare zijns
B heeren/ende seyde tot de eersten/hoe vele sidi mijn
heere schuldich/Hi seyde hondert tonnen olijs/En
de hi seyde de neempt uwen brief/set v/ende schrijft
ter stont vijftich. Daer na seyde hi totten anderen/
mer ghi hoe vele sidi schuldich/Hi seyde hodert ma
ten terwen/Ende hi seyde tot hem/neempt uwen
brief ende schrijft tachtentich/Ende die here prijs
C de dien onrechten huyshouder/dat hi wijselijcken
ghedaen hadde/Wandt die kinderen deser werelt
zijn wijser dan die kinderen des lichts in hare ghe=
slachten/Ende ick segghe v ooch/Maect v vrien=
den met den ongherechtighen Mammon/op dat
wanneer ghi nv behoeft/si v ontfanghen in die ee
wighe woningen. *
Wie inden cleynsten ghetrou is/die is ooch in
den groten getrouwe/ende wie in de cleynsten on=
gerechtich is/die is ooch inden grooten ongerech=
tich/Daer om/ist dat ghi inde ongerechtigen man
ne niet trouwe zijt geweest/wie wil v dat warach
tige betrouwen/ende ist dat ghi inden vreemden nz
ghetrou geweest en zijt/wie wil v geuen dat v is/ D
Gheen knecht en can twee heeren dienen oft hi sal
den eenen haten ende de anderen liefhebben/oft hi
sal den eenen aenhangen/ende den anderen veracht
ten/Ghi en cont niet God ende mammon tsame
dienen/Dat hoorden alle die Phariseen/die ware
gierich ende bespotten he/Ende hi seyde tot haer
ghi zijt die v seluen rechtueerdicht voor den men=
schen/mer God kent v herten/Want dat hooghe
geacht wert voor den menschen/dat is een afgrij
selicheyt voor God. *
E Die wet ende prophetien prophetreerden tot op
Ioannem/ende van dier tijt aen wert dat rijcke mat. v. b
Gods door dat Euangeliu gepreect/en een yeghe
lic mensche dringet met ghewelt daer in/Mer het mar. x. a
is lichter dat hemel en aerde vergae/dan dat een
tittel vander wet valle/Wie hem schept van zijn=
der huysvrouwen/ende troudt een ander/die doet
ouerspel/ende wie die afghescheyden vanden man
trout die doet ouerspel. ✠ Het was een rijc man
die cleede hem met purpuren ende costelijcke lij=
waden/ende leefde alle dage leckerlijc/Ende daer
was een vrootbidder ghenoemt Lazarus/die lach
voor zijnder dueren vol sweren/ende begheerde
hem te versaden vanden brocken die van des rijc=
ken tafel vielen/doch soe quamen die honden ende
leckten he zijn sweere/Het ghschiede dat die broot
bidder sterf/ende wort gedragen vanden engelen
in Abrahas schoot/Die rijcke sterf ooch en wort
in die helle begrauen
Als hi nv inder pijnen was/sloech hi zijn ogen F
op/ende sach Abraham van verre/en Lazarum in
sinen schoot/riep hi ende seyde/vader Abraham/
ontfermt mijnder/en sent Lazarum/op dat hi dat
wterste zijns vingers in dat water steke/ende ver
coel mijn tonghe/want ick lijde groote pijn/in de=
ser vlammen/Mer Abraham seyde/ghedenckt so
ne/dat ghi ghoet ontfanghen hebt in uwen leuen/
En Lazarus daer teghen quaet ontfanghen/Mer
nv wert hi ghetroost/en ghi wert ghepijnicht/En
de bouen dat alle/is tusschen ons ende v een grote
verscheydinge/alsoo dat die ghene die wouden van
hier door gaen tot v/en connen niet/noch ooc niet
van daer tot ons hier comen.
Doen seyde hi/so bidde ic v vader/dat ghi hem
seyndet in mijns vaders huys/want ic hebbe noch
vijf broeders/dat hi hem ghetuyge/op dat si ooch G
niet en comen in dese plaetse der tormenten/Abra
ham sprack tot hem/Si hebben Moysen/ende die
propheten/laetse die selue hooren/Hi seyde neen
vader Abraham/maer waert dat yemant van den
dooden tot hem ghinge/so sullen si penitetie doen
Mer hi seyde tot hem/hooren si. Moysen ende die
propheten niet/so souden si ooc niet ghelouen/als
yemant van die doode op stonden

¶ Van veel schoonder leeren in ghelijckenisse. Ende hoe Jhesus thien malaetschen reynichde/ende hen luyden voorseyde vanden laetsten tijt.

Dat.xvii.Capittel ✠

A I seyde tot sinē discipulen/ het is om
mogelijcken datter geen argernisse
en come/ mer wee dien door welckē
si comen/ het waer hē beter dat men
hē eenen molensteen aen dē hals hin
Matth. xviij.a ge/ eñ worpe hē in die zee/ dā hi een vā desen cley
nen ergherde/ Wacht v/ Ist dat v broeder in v son
dicht/ so straft hem/ ende ist dat hi hem betert/ soo
vergeuet hem/ eñ ist dat hi seuen mael des daechs
in v sondicht/ eñ seuēmael des daechs weder quā
tot v/ ende seyde/ het berouwet mi/ soo suldy hem
dat vergheuen.
B Ende die Apostelen seydē tottē HEERE sterct
ons geloue/ Die HEERE seide/ Waert dat ghi ge
loof hadt als een mostaertsaet/ eñ seydet tot desen
moerboom/ treckt v wt/ ende verset v in dat meyr/
so soude hi v ghehoorsaem zijn.
Wie is onder v/ die eenen knecht heeft/ die hē
ploeget/ oft die beestē weydet/ wāneer hi tot huys
C comet van den velde/ dat hi tot hem segghe/ ghaet
terstont eñ sedt v ter tafelen? Ist niet alsoo/ dat hy
tot hē seyt/ bereyt dat ic dat auontmael ete/ schort
v/ ende dient my/ so langhe ic ete ende drincke/ dan
sult ghi oock eten ende drincken/ Dancket hy oock den
seluen knecht dat hi gedaen heeft dat hem beuolen
was? Ic en meyns niet Also oock ghi/ wāneer ghy
alle dat gedaen hebt/ dat v beuolen is/ soo segghet
wi zijn onnutte knechten/ wi hebben ghedaen dat
wi te doen schuldich waren. *
D * Eñ het gheschiede doen hi reysde nae Hieru=
salē/ tooch hy midden door Samariē eñ Galileen
Eñ als hi in een Casteel quā ontmoetē hē thiē ma
laetsche mannē/ die stonden vā verre eñ hieuen op
haer stemmen ende seydē/ Iesu lieue meester/ ont
fermt v onser/ Eñ doen hise sach seyde hi tot haer.
Gaet henē eñ vtoont v den priesteren/ Eñ het ge
schiede/ doen si henen ghingen/ wordē si reyn/ Eñ
een onder hen doē hi sach dat hi gesont geworden
was keerde hi hem om eñ prijsde God/ met luydē
stemmen/ eñ viel op zijn aensicht tot sinē voeten/ eñ
dancte hē/ eñ dat was een Samaritaē. Iesus ant
woorde eñ seyde/ Sijn uwer nyet thien reyn ghe
worden/ waer zijn die negen? eñ en is daer niemāt
anders ghevondē/ die wederomme soude hebben
gecomen/ eñ Gode den prijs ghegeuen dā alleen
dese vreemde? eñ hi seyde tot hē/ staet op/ gaet wech/
want v gheloue heeft v gheholpen. *
E * Mer doen hem gheuraecht wort vandē Pha
rizeen/ wāneer coēt dat rijcke Gods? Antwoorde
hi hem ende seyde/ Dat rijcke Gods en coemt niet
met wtwendighen gelaet/ noch men sal oock niet
segghen/ siet/ hier oft daer ist/ want siet/ dat rijcke
Gods is inwendich in v.
Eñ hi seyde tot sinen discipulen/ dē tijt sal comē
dat ghi sult begheeren/ te sien eenen dach des men
schē sone eñ ghi en sult dien niet sien/ Eñ si sullen
tot v seggē/ siet hier/ siet daer/ mer gaet niet/ eñ en
volcht oock niet/ Wāt also dē blixem bouen vandē
hemel blixemt/ ende licht ouer al dat onder den he
mel is/ alsoo sal oock des menschen sone in sinen da
F ghen zijn/ mer te voren moet hi vele lijden/ eñ ver
worpen worden van desen gheslachte.
Eñ alsoot gheschiede totter tijt Noe/ so salt oock
ghescien inden daghe des menschen sone/ si aten
si dronken/ si troudē/ ende si worden te huwelijc=
ke ghegeuē/ tot op dē dach toe/ dat Noe in die arc Matth. xxiiij.c
ke ghinck/ Ende doen quam die diluuie eñ verder=
dese alle/ Des seluē ghelijcken also gheschiedet tot
den tijden Loth/ si aten/ si dronken/ si cochten/ si ver Ge.xix
cochten/ si planten/ si timmerden/ mer op dē dach
dat Loth wt Sodoma ghinc/ doe reeghendet vuer
eñ solfer/ vanden hemel ende verniel dese alle/ Na
die wijse salt gaen/ op dien dach/ als des menschē
sone gheopenbaert sal worden.
In den seluen dage/ wie op dat dack is/ ende si
nen huysraet in huys/ die en climme niet neder die
te halen/ Des gelijc/ die op den velde is/ die en kee G
re niet omme/ na dat ghene dat achter hē is/ Ghe
dencket des wijfs Loth/ Wie daer soeckt zijn siele te
behouden/ die salse verliesen/ eñ wiese verliesen sal
die salse totten leuen baren.
Ick segghe v/ op dien daghe sullender twee op
een bedde liggen/ eñ een sal aengenomen worden
die ander sal ghelaten wordē. Twee sullender ma
len met malcanderen/ een sal aen genomē wordē/ Matth. xxiiij.d
die ander sal verlaten wordē. Ende si antwoordē
ende seyden tot hem HEERE/ waer? Hy seyde tot
haer/ Waer dat aes is/ daer sullen oock die arenen
vergaderen.

¶ Van een ghelijckenisse/ ende eenen rechter/ ende van
een weduwe/ Van eenen openbaer sondaer ende van eenen
ypocrijt/ die inden tempel quamen om te bidden/ ende vā
die vermoetheyt der rijcdommen/ Ende hoe eenen blin
den van Jesus verlicht wert:

Dat.xviij.Capittel *

 I seide haer een gelijckenisse daer af
datmē altijt biddē sal/ eñ niet af latē
eñ seyde. Het was een rechter in een A
der stat/ die en vreesde God niet/ eñ
ontsach hem niet voor dē menschē/
Het was een weduwe inder seluer stadt/ eñ quam
tot hem eñ sprack/ Verlost mi van mijnder weder
partije/ Eñ hi en woude in langhe wijle niet/ daer
na dachte hi bi hem seluē/ Hoe wel ic God niet en
vreese/ noch mi voor den menschen niet en ontsie/
Nochtans want mi dese weduwe so moeylick is/
wil icse wreken/ op dat si niet ten laetsten en come
ende mi beclappende/ mijn fame verminderre.
Doen seyde die HEERE/ Hoort hier/ wat die B
onrechte rechter seyt/ Soude God oock niet wre
ken zijn wtuercoren/ dye tot hem roepen dach eñ
nacht al ist dat hijt vtreckt? Ic segghe v/ hi salse wre
kē in corter stont/ Doch wanneer dat des menschen so
ne comen sal/ meynstu dat hi oock geloove sal vindē
op der aerden?
* Hi seyde tot sommighe die haer seluen verma
ten/ dat si goet waren/ ende verachten die ander/
in dusdanige ghelijckenisse seggende. Het gingen
twee menschē op indē tempel/ op dat si biddē sou
dē/ deen was een Pharizeus/ die ander een open=
baer sondaer/ Die Pharizeus stont/ ende badt by
hem seluen alsoo/ Ick dancke dy God/ dat ick niet
en ben als ander luyden/ roouers/ ongerechtighe
ouerspeelders/ oft oock als dese openbaer sondaer/
ic vast tweemael ter wekē/ eñ gheue thienden vā C
allen dien dat ic hebbe/ Eñ dye openbaer sondaer
stont vā verre/ eñ woude zijn ooghen niet opslaen
tot dē hemel/ mer sloech op zijn borst ende seyde/
God si mi sondaer ghenadich/ Ick segghe v/ dese

Matth. ghinc vā daer gerechtueerdicht in zijn huys / voor
Marci. den anderen want wie hem seluen verheft die sal
vernedert werden/ende wie hem seluen vernedert
die sal verheuen werden. *

Si brochten ooc ionghe kinderen tot hem/dat
hijse soude aenroeren / Doen dat die discipulen sa=
ghen/berispten si die/ Mer Jhesus riepse tot hem
ende seyde/ laet die kinderkens tot mi comen / en
keertse niet/ wāt sulckē is dat rijcke Godts Ic seg
ge v/wie niet dat rijcke Gods en ontfanct/als een
kint die en sal daer niet ingaen.

D Ende het vraechde hem een ouerste eñ seyde/
Goede meester/wat mocht ic doen/ dat ick dat ee=
wich leuen verwerfde? Jesus seyde tot hem/ Wat
heetstu mi goet? Niemant en is goet/dan alleen die
enighe God/ Ghi weet die ghebođen wel/ Ghi en
sult gheen ouerspel doen/ Ghy en sult nyedt doot=
slaē/ghi en sult niet steelen/ ghi en sult geen valsche
getuyge geuen/ghi sult v vader eñ moedˀ eerē/ Hy
seyde/ Dat heb ic al gehoudē van mijnder ioncheyt
op/ Doen Jesus dat hoorde/seyde hi tot hem V ge
breect noch een/ Vercoopt al wat ghi hebt ende ge
uet den armen/so suldi eenen schat hebbē inden he=
mel/eñ coemt eñ volch mins/ Doen hi dat hoorde/
wert hi bedroeft/want hi was seer rijcke.

Doen Jesus sach dat hi bedroeft was/seyde hy
hoe swaerlijcken sullen die rijcken int rijc Gods co
men/ Het is lichter/dat eē kemel gae/door eē ooge
E der naelden/dan dat een rijcke in dat rijcke Godts
Marci. x.d. soude gaen/ Doen seyden die ghene die dat hoorden
Wie can dan salich werden? Mer hi seyde/ Wat bi
den mensche ommoghelijck is/dat is bi Godt mo
ghelijck.

Doe seyde Petrus. Siet / wi hebbent al gelatē
eñ zijn v na geuolcht/ Hi seyde tot hem/ Ick segghe
v/daer en is niemant / die zijn huys achter laet/oft
ouders/oft broeder/oft huysvrouwe/oft kinderen
om des rijcken Gods wille/die dat niet menichful
dich weder ontfanghen en sal in deser tijt / ende in
der toecomender werelt dat eewich leuen.

F ✠ Hi nam tot hē die twaelue eñ seyde/ tot haer
Matth. xx. Siet/wi gaen op na Hierusalem/ende het sal al vol
bracht wordē dat gescreuen is door die propheten
van des menschen sone/ Want hi sal ouergeleuert
worden den heydenen/eñ hi sal bespot werden/en
de geblasphemeert ende berispt eñ bespoghen wor
den/ende si sullen hem geesselen ende dooden ende
op dē derden dach sal hi weder opstaen/ Ende si en
verstonden dat niet/ ende die reden was hen ver
borgen eñ en wisten niet wat dat geseyt was

Mer het gesciede doen hi na tot Hiericho quam
sadt een blinde biden weghe/ende badt doen hi dat
volc hoorde dz daer voorbi ghinc/ vraechde hi wat
dat waer/ Doen vercondichden si hem / Jesus van
Nazareth ginc daer voorbi / Ende hi riep eñ sprac
G Jhesu ghi sone Dauids/ontfermt v mijnder. Mer
Marci. x. die voor aen ginghen gheboden hem/hi soude swij
gē/ Mer doen riep hi vele meer. Ghi sone Dauids
ontfermt v mijnder/ Jhesus stont stille eñ gheboot
dien tot hē te brengen/ Doen si hem na bi hē brach
ten/vraechde hi hem eñ seyde. Wat wilt ghi dat ic
v doen sal? Hi seyde HEERE dat ic weder sien mach
Jesus seyde tot hē Weest siende/ V gheloue heeft
v gesont ghemaect/ Ende ter stont wert hi siende/
ende volchde hem na/ende prees God / Ende alle
dat volc nae dat het gesien hadde loofden God. *

¶ Van zacheo. Ende hoe Jesus twee discipulen om dat
vuelcken vander ezellinne sant/ ende ouer dat Jerusalem
weende/eñ die coopers eñ vercoopers wt den tēpel dreef
Dat.xix.Capittel. ✠

Ende hi tooch daer in / eñ ghinc door
Hiericho/ Eñ siet daer was een man
genaemt Zacheus / die was eē ouer A
ste der openbaer sondaren/ende was
rijc ende begeerde Jesum te sien/ wie
hi ware ende en conste niet / om des volcs wille/
want hi was cleyn van persone/ Ende hi liep voor
ende clam op eenen wilden vijghe boom/op dat hy
hē sien soude/want al daer soude hi doorgaen/ En
de als Jesus quam aen die selue stede sach hi op/eñ
wort zijnder ghewaer/ende seyde tot hem/ Zachee
climt haestelijc neder/want ick moet huyden tot di
nen huyse in keeren/ Ende hi clam haestelic neder/
ende ontfinc hem met vruechdē / Doen si dat sagē
murmureerden si alle segghende / dat hi tot eenen
sondaer in keerde.

Mer Zacheus ghinck daer/ende seyde tot den
HEERE/ Siet HEERE/die helft van mijnen goe B
den gheue ic den armen/ ende is dat ick yemanden
hebbe bedrogen/dat gheue ic vieruout weder / Je
sus seyde tot hem. Huyden is desen huyse salicheyt
gheschiet/omme dat hy oock Abrahams sone is/
Want des menschen sone is gecomen te soeckē/en
de salich te maken dat verloren was/ * Doe si dit
hoorden seyde hi vorder een gelijckenisse/daer om
me dat hi na bi Jherusalem was / ende omme dat
si meynden/dat rijcke Gods soude ter stont gheo
penbaert worden ende seyde. ✠ Een edel man reys
de in vreemden lande/dat hi een rijc soude in nemē
ende dā weder soude comē/ Dese riep thien zijnder
knechten/ende gaf haer thien pont / ende seyde tot
haer doet neringhe/tot dat ick weder come / Mer Matth.
zijn borgeren hateden hem / eñ seynden eene boot xxv.b.
schap aen hem/eñ deden hem seggē / Wi en willen Marci.
niet dat dese ouer ons regnere. xiij.

Ende het gheschiede doen hi weder quam/nae C
dien dat hi dat rijcke in genomen hadde/hiet hi roe
pen die knechten/welcke hi zijn gelt ghegeuen had
de/op dat hi soude weten/hoe vele een yegelijc ghe
ouert hadde/ Doen quam die eerste/ende seyde/ hee
re dijn pont heeft thien pont verereghen/ Ende hi
seyde tot hem / Ey ghi ghoede knecht/ om dat ghy
in dijn cleynsten ghetrouwe gheweest zijt / sult ghy
macht hebben ouer thien steden/ Die ander quam
ooc eñ seyde/here/dijn pont heeft vijf pont gewon
nen/ Tot dien seydy ooc/ende ghi sult zijn ouer vijf C
steden.

Ende die derde quam eñ seyde/ here siet daer/
hier is v pont/welc ic hebbe in eenen sweetdoeck
gehoudē/ Ic vreesde v/wāt ghi zijt een streng mā
ghi haelt daer ghi niet gheleydt en hebt/ eñ maeyt
daer ghi niet gesaeyt en hebt/ Hi seyde tot hē/ Wt
uwen monde oordeele ic v/ghi scalc/ weet ghi dat
ic een streng mā ben/eñ hale dat ic niet geleyt en
hebbe/eñ maye dat ic niet ghesaeyt en hebbe / Eñ
waerom en hebt ghi mijn ghelt in die wisselbanck
niet gegeuen?/ende als ic gecomen ware/ soude ic
dat met woecker gheeyscht hebben.

Ende hi sprac tot dien die daer bi stondē/ Neemt

dat pont vā hem/ eñ gheeft dat hem/ die thien pont
heeft/ Eñ si seyden tot hem/ HEERE hi heeft thien
pont/ Ic segge v/ die daer heeft/ dien sal ghegheuen
worden/ mer van dien die niet en heeft sal oock dat
werden ghenomen/ dat hy heeft / Maer die ghene
mijn vianden die niet en wouden dat ick ouer haer
E heerschappie hebbē soude/ die brengt hier/ eñ doot-
se voor mijn oogen/ * Eñ als hi dat seyde/ tooch
hi voort/ eñ ghinc op na Jerusalem.

Ende het gheschiede / als hi naecte Bethphage
ende Bethanien/ aen den olijfberch/ sandt hi zijnder
discipulen twee ende seyde/ Ghaet henen in dat ca-
steel dat teghen v leyt / Ende als ghi daer in coemt
sult ghi een vuelen ghebonden vinden / op welcke
noch noyt geen mensche geseten en heeft. Ontbint
dat/ ende brengt dat/ Eñ ist dat v yemant vraecht/
waerom dat ghi dat ontbindt/ so segt alsoo tot hē/
Die HEERE/ behoeft zijnder.

F Ende die ghesonden ghinghen wech/ ende von
den als hi hen ghesept hadde/ Mer doen si dat vue-
len ontbonden/ seyde zijn heere tot haer/ Waerom
ontbint ghi dat vuelen? Si seyden/ Die HEERE be-
hoeft zijnder/ Ende si brochten dat tot Jesum/ Eñ
de worpen haer cleeder op dat vuelen / ende setten
Jesum daer op/ Doen hi noch wech tooch/ spreydē
si haer cleederen op den wech.

Ende doen hy den olijfberch aftooch/ beghost
die gheheelen hoop zijnder discipulen/ met blijscap
pen Gode te louen/ met luyder stemmen/ ouer al-
le die daden die si van hem ghesien hadden eñ seydē
Ghebenedijt si/ die daer comt een Coninc indē na
me des HEEREN/ vrede inden hemel/ ende prijs in
den hoochsten/ Ende sommighe der Phariseen/ on
der den volcke/ seyden tot hē/ Meester/ straft doch
v discipulen/ Ende hi antwoorde eñ seyde tot haer
Ic segghe v/ waert dat dese swijghen/ so sullen die
steenen roepen.

✠ Ende als hy nae by quam/ sach hi die stat aen
ende weende ouer haer/ ende seide/ Waert dat ghy
wist wat tot uwen vrede dient/ soo sout ghy dat in
desen daghe bedencken / mer nu is dat voor uwen
oogen verborgen/ Want den tijt sal ouer v comen
dat v vianden om v eñ om v kinderen sullen staen
G een bolwerc/ v beleggheu/ eñ in allen siden benau-
wen eñ slichten/ Ende en sullen niet eenē steen op
den anderen laten/ om dat ghi niet bekent en hebt
den tijt daer in dat ghi besocht zijt ghewest.

Ende hi ginc inden tempel / ende begost wt te
drijuen die daer in cochten eñ vercochten/ eñ seyde
tot haer/ Daer is gescreuen. Mijn huys is een be
dehuys/ mer ghi hebt dat gemaect / tot een moort
cuyle/ Eñ leerde dagelics inden tempel. * Mer
die hoghe Priesteren ende Schriftgeleerden / ende
die principaelste onder den volcke sochten hoe si
hem mochten te niete brenghen / ende en vonden
niet/ dat si hem doen mochten/ want dat volc/ hinc
aen hem/ ende hoorde hem.

¶ Hoe die Joden Jhesum vraechden in wat macht hi die
wonderlijcke teekenen dede/ Ende hoe een mensche eenen
wijngaert plante/ ende vanden verworpen steen/ vanden
thienden des Keysers te gheuen / Vander vrouwen die se-
uen ghebroeders ghehadt hadde/ ende vander verrisenisse.

Dat.xx.Capittel.

nde het gheschiede op een der dagen
doen hi dat volc leerde inden tempel/
ende predicte dat Euangelium/ doen A
ghinghē tot hē die hooghe Priesterē/ eñ
Schriftgeleerden/ met den Outsten/
ende seyden tot hem/ ende spraken / Segt ons/ wt
wat macht doet ghi dat / oft wie heeft v die macht
ghegeuen? Hi antwoorde eñ seyde tot haer/ Ick wil
v ooc een woort vragen/ segt mi dat/ Die doopinge
Joannis/ was si vandē hemel/ oft vandē menschē?
Si dachten bi haer seluen/ eñ seyden / Segghen wy
vanden hemel/ so sal hi segghen/ Waerom en hebt
ghi hem dan niet ghelooft? Seggen wi vandē men
schen/ so sal ons al dat volc steenigen/ Want si staen
daer op/ dat Joannes een propheet is/ Ende si ant
woorden/ si en wisten nyet van waer si was / ende
Jesus seyde tot haer/ So en segghe ick v ooc niet/
wt wat macht dat ic dat doe. *

Ende hi begost te seggen den volcke dese ghelij B Matth. xxi.b
kenisse/ Een mensche plante eenen wijngaert / eñ
verhuerde hem den wijngaerdenieren/ ende reysde Marci xii.a
ouer dat lant/ een lāge tijt/ Eñ tot zijnder tijt sandt
hi een knecht tot den wijnghaerdenieren / dat si hē
van die vruchten des wijnghaerts souden gheuen/
Ende si ghegesselden hem/ ende lieten hem ydel van
haer/ Daer bouē sant hi noch eenē anderen knecht/
ende dien gheesselden si ooc/ ende dedē hem smaet
aen/ ende lieten hē ooc ydel van haer/ Ende bouen
dat sant hi den derden/ dien quetstē si ooc/ eñ stietē
hem daer wt/ Doen seyde die heere des wijngaerts
Wat sal ic doen? Ic wil mijnen lieuen sone seyndē/
Si auontuerē als si dien sien / sullē si haer ontsien.

Mer doen die wijngaerdenierē den sone saghen
dachten si bi haer seluen eñ spraken/ Dat is die erf
ghenaem/ coemt laetten ons doodē/ op dat die erue
ons si/ Eñ stieten hem wt voor den wijnghaert eñ
doodē hem/ Wat sal dan die heere des wijngaerts
dē seluē doē? Hi sal comen eñ sal verdoen dese wijn C
gaerdenierē / eñ sinē wijngaert anderē verhueren Psalm. cxvii.
Doen si dat hoorden/ spraken si/ dat si verre.

Maer hi sachse aen ende seyde / wat is dan dat/
dat ghescreuen staet? Die steen/ dien die timmerlie
den verworpen hebben/ is geworden een hoecsteen
Alle die op desen steen valt/ die sal verplet werden
op welc hi valt/ die sal hi in stucken wrijuen/ Ende
die hoge Priesteren ende Schriftgheleerden seydē
daer op toe/ hoe si die handē aen hem mochtē staen
tot dier seluer tijt/ eñ si vreesden den volck / Want
si verstonden dat hi die ghelijckenisse op haer ghe
sproken hadde.

Ende si namen zijns waer/ ende sonden laghē
leggers wt/ die haer houden soudē/ als oft si recht D
veerdich warē/ op dat si hem in sine redene souden
vanghē/ daer mede si hem souden moghen ouerle-
ueren der ouerheit eñ der macht des lāts voechts/
Ende si vraechden hem ende seyden/ Meester/ wy
weten/ dat ghi oprecht spreeckt ende leert/ eñ acht
gheens menschen aensien/ Mer ghi leert dē wech
Gods/ recht inder waerheyt/ Ist recht dat wi den
Keyser chijns gheuen oft niet? mer hi mercte haer
bedroch ende seyde tot haer/ Wat tēpteert ghi mi?
Toont mi den penninc/ Wiens beelde oft opscrift
heeft hi? Si antwoorden ende seyden des Keysers.
Doē seyde hi haer/ so geeft dē Keyser dat des Key

sers is/eñ Gode dat Gods is/ Eñ si en consten zijn
woort niet straffen/voor dē volcke/ eñ si verwon=
derden haer zijnder antwoorden eñ swegen stille.
B ✠ Doen gingen tot hē somighe der Saduceen/
welcke daer houden/dat daer geen verrijsenisse en
is/eñ vraechden hem ende seiden/Meester/Moy
ses heeft ons ghescreuē/ist dz yemās broedr sterft/
die een wijf heeft ende sterft sonder kinderen so sal
zijn broeder dat wijf nemen/ende trouwen/ende
zijnē broeder een saet verwecken/nv waren seuen
broeders/ende die eerste nam een wijf/eñ sterf son
der kinderen/Eñ die ander nam dat wijf/eñ sterf
ooc sonder soon/Eñ die derde nāse/des self ghelijc
ken alle seuē/eñ lieten gheen kinderen achter/Ten
laetsten na allen sterf ooc dat wijf/Nv inder verrij
senissen/wiens wijf sal si dan zijn onder haer? want
si hebbense alle seuen te wijue gehadt.
Eñ Jhesus antwoorde eñ seyde tot haer/Die
kinderē deser werelt die trouwē eñ laten haer trou
wen die welcke waerdich zijn sullen dier werelt te
vercrijgē/eñ der verrijsenisse vanden dooden/die en
C sullē niet trouwē/noch hem laten trouwē. Want
si en mogen voort meer niet steruē/wāt si zijn den
enghelen gelijc/eñ si zijn kinder Gods/want si kin
derē der verrijsenissen zijn/Mer dat die dooden op
staen/dat heeft ooc Moyses beduyt bi den bossche
doē hi den HERE heet een God Abrahā/eñ een
God Isaac/eñ eē God Jacob/God en is niet der
dooder/mer der leuēder God/wāt si leuen hē alle
Math. ✠ Doē antwoorden sommige der schriftgeleerden
xxii. eñ seyden/Meester ghi hebt recht ghesept/eñ si en
Marc.xii dorsten hem voorder niet meer braghen.
Mer hi seyde tot haer/Hoe segghen si Christus
si Dauid sone? eñ Dauid selue sept inden Psalmen
boec/Die HERE heeft geseyt tot mijnē HERE
Sedt v tot mijnder rechter hant/tot dat ic legghe
v viandē tot een voetē banc dijnre voeten/Dauid
noemt hem een HERE/hoe is hi dan nv zijn sone
Doen nv alle dat volck toe hoorde/sprac hi tot zijn
discipulen/Wacht v voor den Schriftgheleerden/
die daer willen ghaen met langhen cleederen/ende
laten hem geerne groeten/op die marct/ende sittē
geerne bouen opt hoochste inder scholen/ende aen
die tafel/Si verslinden der weduwen huysen/vey
sende ghebeden/Dese sullen swaerder verdoeme=
nisse ontfanghen.

¶ Hoe een arme weduwe/met eenen cleynen gaue vele ver
diende Hoe Christus seyde vander verderuinghe des tem
pels/ende vanden teekenen daer voor/ende voor den laet
sten tijden toecomende Ende hoe wi ons voor gulsicheyt
ende dronckenschap bewaren sullen.. Capittel.xxi ✠

A Ende hi sach op/eñ aensach die rijcke
Marci. hoe si haer offer in leydenin die kist
xii. Gode. Hi sach oock een arme wedu
we/die leyde twee miten in Ende hy
seyde Voorwaer ic segghe v/desē arm
weduwe heeft meer dā si alle in geleyt/Want alle
dese hebben wt haer ouerschot in gheleyt tot der of
ferhande Gods/mer si heeft wt haer nootdruft/
alle haer costen die si hadde in geleyt.
Eñ doen sommige seyden vanden tempel/dat
hi geciert ware/van fijnen steenen eñ cieraden
B seyde hi/den tijt sal comen/in welcken alle dat ghy
Matth. siet/niet eenen steen op den anderen gelaten en sal
xxiiij.a worde die niet gebroken en sal worden/Si vraech
den hem/eñ spraken/Meester wanneer sal dat ghe
schien/ende welc is dat teeken als dit ghescien sal?
Hi seyde/Siet toe/en laet v niet verleyden/Want
vele sullen comen in mijnen name eñ seggē ic ben't/
ende den tijt is hier bi ghecomen/volcht hem niet
na Wanneer ghi hooren sult/van oorloghen ende C
oploop/so en wilt niet veruaert worden/want dat
moet te voren gescieden/mer dat eynde en is noch
niet ter stont daer/Doē seyde hi tot haer/Eē volc
sal opstaē tegen dat ander/eñ een rijc tegen dat an=
der/ende daer sullen ghescieden groote aertbeuin
ghe/hier ende ghinder pestilentie ende dieren tijdt
ooc sullen verschrickingen vanden hemel/eñ groote
teekenen ghescieden.
Mer voor alle dese sullē si die handē aen v slaē
ende veruolghen/ende sullen v ouer leueren in D
haer scholen/ende gheuanckenissen/eñ voor conin
ghen/ende voor vorsten treckē/om mijns naems
wille/Dat sal v ghescieden tot een ghetuygenisse/
Daer om set in uwe herten/dat ghi niet en sorcht
hoe ghi v sult verantwoorden/want ic wil v mont
eñ wijsheyt geuen/welcke si niet weder spreken en
mogen/noch wederstaen alle v wederpartije/ghy
sult oock ouergheleuert worden/van uwe ouders
broederen vrienden/ende maghen/ende si sullen u=
wer sommighe totter doot helpen/Ende ghi sult
ghehaedt worden van alle menschen/om mijns
naems wille/Ende een haer van uwen hoofde en
sal niet verghaen/Haet v siele met lijdtsaemheyt/
Wanneer ghi sien sult Jherusalem belegghen met
eenen heyre/so merct dat hier bi ghecomen is haer
woestinge/Die dan in Judea zijn/die vlien tot die E
bergen/ende wie midden daer in is die wijcke daer Matth.
wt/ende wie op den lande is die come niet hier in/ xxiiij.b.
want dat zijn die dagen der wrakē/op dat veruult
mach werden al dat gheschreuen is/Mer wee den
bevruchten ende sooghelinghen/in dien seluen da=
ghen/Want het sal groot ghedranghe op die eerde
zijn/ende een thoorne ouer dat volc/Ende si sullen
vallen door des swerts monde ende gheuanghen
gheuoert onder alle volck/Ende Jherusalem sal
vertreden werden vandie Heydenen tot der Heyde
nen tijt veruult werde.
✠ Ende daer sullen teeckenen ghescieden in
der sonnen/ende mane/ende sterren/ende op der
aerden sal die luyden banghe zijn/dat si niet en we
ten waer henen/ende dat meyr ende die baren sul
len bruysschen/ende die menschen sullen versmach
ten van vreesen/ende verwachtinghe der dinghen
die comen sullen/ouer dat geheele aertrijcke/Dan F
sullen ooc die crachten der hemelen beweecht wor
den/Ende als dan sullen si sien des menschen sone Marci.
comen in die wolc met cracht/eñ grote heerlicheyt xiij.c
Wanneer dit begint te gescieden/so siet op/eñ heft
v hooft op/daer om/dat uwe verlossinghe van na
ket Eñ hi seyde haer een gelijckenisse. Siet aen dē
vijgeboom ende alle boomē/als si dier tijt wt scie
ten/so siet ghi dat aen/eñ merct/dat dā ter tijt die
somer na is/Also ooc ghi Wanneer ghi dit alle siet
gescieden/so weet/dat dat rijcke Gods na is Voor
waer ic segge v/dit ghestachte en sal niet vergaen/ Matth.
so langhe dat dit gescheit is/Hemel ende aerde sal xxiiij.c.
vergaē/mer mijn woort en sal niet vergaen/Mer
wacht v dz v herte niet beswaert en wert met eten
eñ drincken/eñ met sorghe der neringhe/ende den

G dach come snel ouer v/Want ghelijc een valstrick
sal si comen ouer al die/die op aerden wonē/Daer
om waecht altijt eñ bidt/dat ghi weerdich werdē
moecht te ontulien alle desen/die ghescien sullen/
ende te staen voor des menschē soon/Ende hi leer
de des daechs inden tempel / mer des nachts ginc
hi wt/eñ bleef des nachts aendē Olijfberch / Eñ
alle dat volc was vroech op inden tempel om hem
te hooren. *

¶Hoe die Euangelist die passie oft dat lijden Christi be-
screijft/tot dat Jesus Pylatus ouergheleuert wert.

Dat.xxij.Capittel *

A Matth. xxvi.a. Je feest des soeten broots naecte dat
daer paesschen heet ende die hooghe
Priesteren / eñ scrifgheleerden soch
ten hoe si hem doodē mochtē/mer si
vreesden dat volck/ Ende Sathanas
was geuaren in Judam ghenaemt Iscarioth/ die
daer een was wt den ghetale der twaeluen/ eñ hy
Marci. xiiij.a Joan. xi.g ghinc daer in/eñ sprac metē hooghē Priesterē/ eñ
met dē ouerstē/hoe hi hē woude ouer leuerē/ Eñ
si worden blijde/eñ beloofden hē ghelt te gheuen/
Eñ hi geloofde haer dat/eñ sochte ghelegentheit/
dat hi hē verraden mochte sonder gheruchte/Het
quam nv den dach datmen ongheheeft broot adt/
op welcken men moeste offeren dat Paeschlā/ Eñ
hi sandt Petrum eñ Joannem/eñ seyde/Gaet he
nen eñ bereyt ons dat paeschlā/op dat wi dat etē/
Mer si seyden tot hem/Waer wildi dat wi dat v
B dat bereydē? Hi seyde tot haer/Siet/als ghi ingaet
Marci. xiiij.c in die stadt/ sal v te ghemoet comen een mensche/
die draecht een watercruycke / volcht hem nae in
Matth. xxvi.c dat huys/ daer hi in gaet/ eñ segt tot den meester/
vanden huyse/ Die meester doet v segghen/Waer
i Cori. xi.e is die sale daer in dat ick dat paeschlam eten mach
met mijnen discipulen? Eñ hi sal v een groote be=
reyde sale thoonen/daer bereydt dat. Si ghinghen
daer ende vonden alsoo hi haer ghesept hadde / eñ
bereyden dat paeschlam.

Ende doen die ure quam sadt hi neder/ende die
twaelf Apostelen met hem/ Eñ hy seyde tot haer/
Mi heeft hertelic vlanght dit Paeschlā met v te etē
eer dat ic lijde/Want ic segge v/ dat ic nae dese tijt
niet meer daer af eten en sal/ tot dat vuult werde
in dat rijcke Gods/ Eñ hi nam den kelc dancken=
de eñ sprac/Neemt den seluen/eñ deelt hem onder
v/Want ic segge v/ick en sal niet drincken vanden
gewasse des wijnstocs/tot dat rijcke Gods comt.

Ende hi nam dat broot/danckende eñ brac dat
ende ghaft haer ende seyde/ Dat is mijn lichaē dat
voor v ghegheuē wert/dat doet in mijnder gedēc
kenissen/Des seluen ghelijc ooc den kelck/na dien
dat si sauonts ghegetē haddē/eñ seyde/ Dat is dē
kelck/dat nyeuwe testament in mijnen bloede dat
voor v wtghestort wert.

Mer siet/ die hant mijns verraders is met my
ouer tafel/ende tis waer des menschen soon gaet/
alsoot van hem besloten is/mer wee dē seluē mē-
sche/door welcken hi verraden wert/ Eñ si bego-
sten te vraghē onder haer seluē/welcke hi doch on
C der haer ware die dat doen soude.

* Ende daer stont ooc eenen twist onder haer
wie van haer gehouden worde/dat hi die grootste
zijn soude/Maer hi seyde tot haer/ Die weerlijcke
coninghē heerscappē / eñ die ghewel dige heetmen
genadige heerē/Mer ghi niet also/ mer die onder
v die grootste is/die sal zijn als die minste / eñ dien
voorgaen als een dienaer/Wāt welc is die groot=
ste die ter tafelen sidt/oft die daer dient? Ist niet al
so/dat die ter tafelē sidt? Jc ben middē onder v/als
een die dient/ Mer ghi zijt die ghene die bi mi ghe
bleuē zijt in mijne aenuechtinge/ Eñ ick wil v dat
rijcke bescheyden/gelijc mi mijn vadr dat bescreydē
heeft/op dat ghi eten eñ drincken soudt/ aen mijn
tafel in mijn rijc/ende sitten op stoelen/ ende ordē
len die twaelf gheslachten van Israel. *

Die HERE seyde/Simon/Symon/siet/Dye
duuel heeft v begeert/dat hi v mochte siftē als ter D
we/mer ic heb voor v gebeden/dat v geloone niet Mat
op en houde/ende alc ghi v eens bekeert/ so sterct xxvi.d
v broeders/Mer hi seyde tot hem HERE/ic ben
bereyt met v in die gheuanckenisse/ eñ in dye doot
te gane/Maer Jhesus seyde/Petre / ick seg v/die
haen en sal huydē niet craeyē/ eer ghi mi driemael
versaect hebt/dat ghi mi kent.

Eñ hi seyde tot hem/ Wāneer ic v gesondē heb
be sonder buydel/sonder tessche/ende schoen / hebt
ghi ooc gebreck gehadt? Si seyden niets niet/Doen
seyde hi tot haer/ Mer nv/wie eenen buydel heeft/
die neme des seluen gelijc ooc die tessche mer wie
niet en heuet/die vercoope sinē rock/eñ coope een
sweert/want ic segghe v/het moet noch oock vol-
bracht worden aē mi/dat ghescreuē staet/hi is on
der die misdadighe ghereckent/Want wat van my
ghescreuen is/dat heeft een eynde/Mer si seyden/
HERE/siet/hier zijn twee sweerden. Hi seyde tot
haer/Het in ghenoech.

Eñ hi ginc wt/na zijnder gewoonte aē dē olijf- Esa.
berch/eñ zijn discipulen volchdē hē nae in die selue liij.d
plaetse/Ende als hi daer quam/seyde hi tot haer/ Joan.
Bidt/op dat ghi niet en valt in temptacien/Eñ hi xviij.a
is vā haer getrocken/bi eenen steenworp/eñ knie Matt
lende neder/badt hi ende seyde/Vader/wilt ghi so xxvi.e
neemt desen kelc vā mi/ Mer doch niet mijnē/mer
uwe wille geschiede/ Het verscheen hem een engel
vandē hemel eñ sterckte hem/ Eñ het quam dat hy
tegē die doot worstelde/eñ badt langher / Eñ zijn
sweet wert als droppelen bloets/nederlopēde op E
die aerde/ Eñ hi stont op vandē gebede / eñ quam
tot sinē discipulen / eñ vantse slapen vā droefheyt/
Eñ hi seyde tot haer/Wat slaept ghi? Staet op eñ
bidt/op dat ghi niet in becoringhen en valt.

Mer doen hi noch sprac/Siet die schare eñ een Marci
vandē twaeluē/genaemt Judas/ghinc voor hen xiiij.c
allen/eñ hi naecte bi Jesum om te cussen/Eñ Je-
sus seyde tot hem/Juda/verraet ghi des menschē F
sone met eenen cusse? Doen dat saghen die bi hem
waren wat daer gheschien soude/seyden si tot hem
HERE/ sullen wi metten sweerde daer in slaen?
Eñ een vā haer sloech des hogē Priesters knecht
eñ sloech hem zijn rechter oor af/Mer Jhesus ant
woorde eñ seyde/Laetse doch so verde maken/ Eñ Joan.
hi roerde zijn oor aen/eñ heelde hem. xviij.b

Mer Jesus seyde totten hooghen Priesteren eñ
den ouersten des tempels/eñ den Outsten/die tot
hem ghecomē waren/Ghi zijt als tot eenen moor
der met sweerden eñ met stocken wt ghegaen / ic
heb dagelics bi v inden tempel geweest/ ende ghy
en hebt geen hant aen mi geslagen. Maer dit is v

bꝛe ende die macht der duysternissen / Eñ si grepē hem ende leyden hem wech / ende brochtē hem in des hooghen Pꝛiesters huys maer Petrus volch de hem van verre.

Doen outstakē si een vier midden inde sale / eñ satē daer te samē / eñ Petrꝰ sadt onder haer/ Doen sach hē een dienstmaecht sittē vā den lichte / eñ sach op hē eñ spꝛac. Dese was oock met hē. Mer hi ver saecte hē eñ seyde. Wijf ick en kenne hem niet/ Eñ ouer een cleyne wijle/ sach hem een ander eñ seyde Ghi zijt ooc een vā dië/ Mer Petrꝰ seyde/ Mensce ick en ben niet/ Eñ ouer een wile bi een vꝛe / beuestichde dꝛeen ander/ eñ seyde / Vooꝛwaer dese was ooc met hē wandt hi is een Galileer Petrus seyde Mensce ic en weet niet wat ghi segt/ Eñ ter stont doen hi noch spꝛack/ craeyde die hane/ Eñ die HEREkeerde hē omme eñ sach Petrum aē/ Eñ Petrus gedachte des HEREN wooꝛt als hi tot hē geseyt hadde/ eer die haen craeyt suldi mi dꝛiemael loghenen/ Ende Petrus ghinck wt/ ende weende bitterlijck.

Die mannen die Jesum hielden/ bespotten hem eñ sloeghen hem/ ende si decten zijn ooghen/ eñ sloegen hem in dat aensicht/ ende vraechden hem ende seydē Prophetecrt ons/ wie ist die v slooch? Ende veel ander lasteringhen seyden si tot hem.

Eñ doet dach wert/ versaēden hē die Outsten des volcs/ eñ die hooghe Pꝛiesteren eñ Schꝛiftghe leerden/ eñ leydē hē vooꝛ haren raet eñ seyden/ Bistu Chꝛistus segget ons/ Hi seyde tot haer/ Segghe ic v dat/ so en geloofdijs niet/ mer vraech ick/ so en antwooꝛt ghi niet/ eñ ghi en laet mi niet los/ Daer om vā nu vooꝛt aen sal des menscen sone sitten tot ter rechter hāt der cracht Gods/ Doen seyden si al le Sijt ghi dan die sone Gods? Hi seide tot hē. Ghi segghet/ want ick bent/ Si seyden/ Wat behoeuen wi meer ghetuyghenissen? wi hebben dit selue ghe hooꝛt wt sinen monde

¶ Hoe die Euangelist vooꝛt bescrijft die Passie oft lijden Chꝛisti totten eynde.

Dat.xxiij. Capittel.

A Ende die geheele menichte op staende leyde hē vooꝛ Pilatum Eñ begosten hē te besculdigē eñ seyden/ Desen vinden wi dat volc verkerende/ ende verbiet datmen den Keyser geen cijs ghe uen en soude/ eñ hi seyt / dat hi is Chꝛistus een Coninc/ Pilatus vraechde hē ende spꝛac/ Sidi een Coninc der Joden? Hi antwooꝛde eñ spꝛac Ghi segt dat/ Pilatus seyde totten hoogen Pꝛiesteren ende totten volcke/ Ic en vinde geen sake in desen mensce/ Si riepen te meer eñ seyden/ Hi heeft dat volck beroert daer mede/ dat hi gheleert heeft/ hier ende ghinder int gheheel Joetsche landt/ eñ heeft in Galilea begost tot hier toe.

B Doē Pilatus Galileā hooꝛde noemen vraechde hi oft hi wt Galilea ware. Eñ als hi bekēde dat hi onder Herodes heerschappie was zant hi hē tot Herodes die ooc inden seluen daghe tot Jerusalem was/ Doen Herodes Jesum sach/ wert hi zeer blijde/ Want hi hadde hē lange geerne gesien/ om dat hi veel van hē ghehooꝛt hadde / eñ hi hoopte hi soude een teeken van hē sien/ Eñ hi vraechde hē menigerley/ Mer hi en antwooꝛde hē niet/ Die hooghe Pꝛiesteren ende scriftgeleerden/ stonden / ende be claechden hem zeer hart/ Mer Herodes met sinen hofgesinne vachten eñ bespotten hē/ eñ tooch hem een wit cleet aen/ eñ seynde hem weđ tot Pilatum Op diē dach woꝛdē Pilatus/ eñ Herodes vꝛienden met malcanderen/ want te voꝛen waren si malcanderen vianden.

Pilatꝰ riep die hoghe Pꝛiesters eñ die ouersten eñ dat volc te samē/ eñ seyde tot haer/ Ghi hebt desen mensce tot mi gebꝛacht/ als die dat volc afkeerde/ eñ siet/ ick heb hē vooꝛ v verhooꝛt / eñ en vinde in desen mēsce geen sake daer ghi hē mede beschuldicht/ Herodes ooc niet. Want ic heb v tot hē ghesent/ eñ siet/ men heeft niet op hē gebꝛacht dat des doots werdich is Daer om sal ic hē castijen eñ los laten/ Want hi moeste hem eenen/ na der gewoente des feestdachs/ los geuen. a

Doe riep den gheheelen hoop ende spꝛack/ Doet wech desen/ ende geeft ons Barrabam los/ welck was om een oplope die in die stadt ghesciede/ ende om een mooꝛts wille/ in die kercker ghewoꝛpen. Matth. xxvij.b.
Doe riep Pilatꝰ anderwerf tot hē/ eñ woude Jhesum los laten/ Si riepen eñ seyden Cruysten/ cruystē/ Hi spꝛack ten derden mael tot haer / Wat heeft dan dese quaets gedaē? Ic en vinde geen sake des doots in hem / daer om wil ick hem gheesselen/ ende los laten/ Mer si sollciteerden met groten ghe roep/ ende eyschten dat hi gecruyst soude woꝛden/ ende haer/ ende der hoogher Pꝛiesteren gheroep/ hielt die ouerhant. Eñ Pilatus ooꝛdeelde dat haer bede soude ghescieden/ Ende liet haer dien los/ die om des oploops eñ mooꝛts wille was in die kercker gewoꝛpen/ om welcken si baden / mer Jesum ouergaf hi harē wille / Eñ als si hem wech leyden dwonghen si eenen Simon van Cyꝛien die quam vanden velde ende leyden dat cruys op hem/ dat hy dat Jesum na soude dꝛagen. Marci. xv.b. D Johan. xix.a

Eñ hem volchde na een grotē hoop volcks/ eñ vꝛouwē/ die beclaechdē eñ beweendē hē Mer Jhesus keerde hē omme tot haer / eñ seyde / Ghi dochteren van Jerusalem en weent niet ouer my/ mer ouer v seluen moecht ghi wel weenen/ ende ouer v kinderē/ Wāt siet / dē tijt sal comē in welcken men segghen sal/ Salich zijn die onvꝛuchtbare/ ende die lichamen die niet gebaert en hebben/ ende die boꝛsten die niet ghesoocht en hebben / Dan sullen si beginnē te seggē/ tottē bergen/ Valt ouer ons/ eñ tot tē heuelē/ deet ons/ Wāt ist datmē dat doet aenden groenē houte/ wat sal dan aenden doꝛren woꝛden. Matth. xxvij.c

Daer woꝛdē ooc met hē wech gheleyt twee ander mesdadighe dat si met hem afghedaen souden woꝛden/ Eñ als si quamen aen die stede / die daer hiet die caluarie plaetse/ daer cruysten si hē selue/ eñ die twee mesdadighe met hem / een totter rechter/ den anderen totter slincker handt / Jhesus seyde/ Vader vergheuet hen wandt si en weten niet wat si doen/ Ende si deelden zijn cleederen eñ woꝛpen dat lot daerom/ eñ dat volc stont eñ sach toe. E

Eñ die hooge Pꝛiesteren met tē volc contselden haer noesen/ ende seyden/ Hi heeft v en anderen ghe holpen/ hi helpe hem seluen nv / is hi Chꝛistus die wtuercoꝛen Gods/ Die crijsknechten bespottē hē ooc/ eñ ghingen tot hem ende bꝛochten hem edick/ eñ seydē tot hē Bistu der Joden Coninc/ soe helpt

Matth. v seluen/Daer was ooc bouẽ hem ghescreuen/dat
xxvij.d. opscrift met Griecschẽ/Latijnschẽ ende Hebreus=
E schen letteren/Dit is der Joden Coninck.
Ẽn een vanden misdadighen/die daer ghehan
Joan. ghen waren/blasphemeerde hem ẽn seyde/ Biste
xix.c Christus so helpt v seluen/ẽn ons / Doẽ antwoor
de die ander straffende hẽ ẽn seyde/ En vreest ghy
ooc God niet/daer ghi doch in ghelijcker verdoeme
nisse zijt/tis waer/Wi zijn rechtueerdelick daer in
ne/wãt wi ontfanghen dat onse daden weert zijn/
Maer dese en heeft niet quaets oft onbehoorlicks
gedaen/Ende sprac tot Jesum/HEERE ghedenct
mijnder/wanneer ghi in v rijc coemt/Ende Jesus
seyde tot hem/Voorwaer ic segghe v/huyden sult
ghi met mi int Paradijs zijn.
Ẽn het was omtrẽt die seste vre / ẽn daer wert
een duysternisse ouer dat geheel landt/ tot aen dye
negenste vre/Ende die sonne werdt duyster/ ende
dat voorcleet des tempels scoorde middẽ in twee
Psalm. stuckẽ/Ẽn Jesus riep luyde/ ende sprack. Vader
xxi. ic beuele mijnen gheest in uwen handen. Ende als
F hi dat ghesept hadde/ghaf hi sinen gheest op.
G Maer doen die hooftman sach/ wat daer ghe
Math. schiede/prees hy God ende seyde / Voorwaer dese
xxvij.d. mensche is een gherecht mensche ghewe est / Ẽn
alle dat volc doen si saghen dat daer ghesciede/sloe
ghen si voor haer borst/ẽn keerden wederom/En
de alle die hem kenden stonden van verre/ende die
vrouwen die hem wt Galilea warẽ na gheuolcht/
ende saghen dat alle.
Ẽn siet/een man met namen Joseph/een raets
heere/die was een goet ẽn rechtueerdich mã/ dye
en hadde niet gheconsenteert in haren raet ẽn han
delinge/die was van Arimathia der stadt der Jo
den/die ooc dat rijck Gods verwachte/Die ghinc
tot Pilatum/ende badt hem om dat lichaẽ Jhesu/
ende nam hem af/ende want hem in een lijnẽ cleet
ẽn leyde hem in een wtgehouden graf/ daer noch
niemant in ghelegen en hadde/ Ẽn het was dẽ ve
Joan. reydach/ẽn die sabboth begost op te gaẽ/Die vrou
xix.g wen volchden hem na die met hem ghecomen wa
ren wt Galilea/ende besaghen dat graf/ende hoe
zijn lichaem ghelept wert/Si keerdẽ wederomme
ẽn bereyden die speceryen ende saluen/ ẽn den sab=
both waren si stille nae die wet.

¶ Hoe die vrouwen totten graue quamen/ ẽn eghene dat
haer ghebuert was vercondichdẽ/ Ende vandẽ tween die
tot Emaus ghinghen/ende den HEERE int bricken des
broots bekenden. Hoe Jesus int middel der iongerẽ stont
H hem vrede bootschapte/hem zijn handen/ ẽn voeten wijs
de/ende daer ten hemel voer.

Dat.xxiiij.Capittel

Joan. xx.a
Math. xxviij.a.

Aer na der sabbathen een voor dẽ da
ghe quamen si tot den graue/ẽn droe
ghen die specerie die si bereyt haddẽ
ẽn sommige met hem. Si vondẽ den
steen afgewentelt vanden graue/ẽn
ghingẽ daer in/ẽn en vonden dat lichaem des HE
REN Jesu niet/ Ẽn het ghesciede doe si daer me
de begaẽ warẽ/siet/doen quamẽ bi haer twee mã
nen met blinckende cleederen/Ende si verschricten
ende sloegen haer hooft neder ter aerden/doẽ spra
ken si tot haer/Wat soect ghi/den leuenden byden
dooden? hi en is hier niet/hi is opgestaẽ / Gedẽct
hoe hi v seyde/doen hi noch in Galilea was / ende
sprac des menschen sone moet ouergeleuert wor

den/in die handen der sondaren/ ẽn ghecruyst wer
den/ende na den derden daghe weder opstaẽ/ Ẽn
si ghedachten zijnder woorden.
Ende si ghinghen vanden graue / ende vercon=
dichden dat den eluen/ende den anderen alle/ Het G
was Maria Magdalena/ende Joanna/ende Ma
ria Jacobi/ende andere met haer/ die dat den apo
stelẽ seydẽ/Ende haer dochte / dat haer woorden
waren ghelijc een ydel mare / ẽn si en gheloofden
haer niet/Petrus stont op/ende liep totten graue
ende buychde hem daer in/ende sach die lijnẽ doec
ken alleen ligghen/ẽn ghinc daer af bi hem seluen
verwonderende van al datter gheschiet was.
Ende siet/twee wt haer ghinghen op den sel
uen dage in een Casteel/dat was van Hierusalem
tsestich stedẽ weechs wijt/dies naẽ hiet Emaus/
ende si spraken met malcanderen van alle die ghe Ma
schiedenissen. xvi.
Ẽn het gesciede doen si so spraken ẽn heuraech
den hem met malcanderen/ doẽ naecte Jesus tot
hem/ẽn wandelde met haer/Mer haer oogen wa
ren gehouden/dat si hem niet en souden kennen/
Hi seyde tot haer. Wat redenen zijn dat/die ghi tot a
malcanderen spreect/ẽn wandelt ẽn zijt truerich?
Doe antwoorde een ghenaẽt Cleophas / ẽn seyde
tot hẽ. Sijt ghi alleene onder den vreemdẽ tot Hie
rusalem/die niet en weet wat in desen dagen/daer
in gheschiet is? Ende hi seyde tot haer. Welcke?
Mer si seyden tot hem/dat van Jesu van Naza
reth/welcke was een propheet machtich vã werc
ken ende woorden/voor Gode ẽn alle volck/ende
hoe onse hoge priesterẽ ẽn ouerstẽ hem ouer ghele
uert hebben/tot der verdoemenisse des doots/ẽn
gecruyst. Mer wi hoopten/ hi soude Israel verlos
sen/Ẽn bouen dat alle/ist huydẽ den derden dach/
dat gheschiet is/ Ooc hebbẽ ons verscrict sommi
ge vã onsen vrouwen die vroech byden graue zijn D
geweest/ẽn en hebbẽ zijn lichaem niet ghevonden
quamen ẽn seydẽ/ si hebbẽ een ghesicht der enghe
len gesien/die welcke seggẽ/hi leuet / Ẽn sommi
ghe onder ons ghinghen totten graue/ẽn vonden
alsoo/als die vrouwẽ seyden/mer hem en vonden si
niet/Ẽn hi sprac tot haer / O ghi sotten ẽn traghe
vã herten om te ghelouẽ alle dat die prophetẽ ge
sproken hebben/ Moeste Christus niet sulcx lijdẽ/
ẽn also tot zijnder heerlicheyt ingaen? Ẽn hi begost
aen van Moyses/ẽn alle propheten/ ẽn leyde hem
alle die scrift wt/die van hem ghesept waren / Ẽn
si quamen byden Casteele/daer si henen ghingen/
ẽn hi stelde hẽ als hadde hi willẽ voorder gaẽ. Ẽn E
si dwongen hem ẽn seyden/Blijft bi ons/wãt het
wil auont werden/ẽn den dach heeft hẽ geneycht/
Ẽn hi ghinc met hen inne/ bi hen te blijuen.
Het ghesciede doen hi met hẽ aen die tafel sadt/
nam hi dat broot/ẽn seyde die segeninge/ẽn braect
ẽn gaft hẽ/Doen worden haer oogen geopent/ẽn
bekendẽ hẽ/ẽn hi verswijnde vã haer / Ẽn si seydẽ
onder malcanderẽ/Barnde niet onse herte in ons
doen hi met ons sprack op den weghe / als hy ons
die schrift opende ? Ende si stondẽ totter seluer tijt
op/ende keerden weder na Jerusalem/ẽn vonden
die elue versaemt/ẽn die bi hem warẽ/dye welcke
seyden/Die HEERE is warachtich opgestaen/
ende Simon gheopenbaert/Ẽn si vertelden haer

wat op den weghe gheſchiet was/ende hoe hi van haer bekent was/aen dien/dat hi dat broot brack.
E ✠ Maer doen ſi daer af ſpraken/ quam Jeſus ſelue midden onder hair/eñ ſeide. Vrede. Sy verſcricten eñ vreeſden hen / eñ meynde ſi ſaghen eenen gheeſt. Eñ hi ſeyde tot haer Wat zijt ghi ſoe verſcrict/ ende waerom cūmen ſulcke gedachtē in v herten? Siet mijn handē ende mijn voeten / ic bent ſelue/taſt mi ende ſiet/ want eenen gheeſt en heeft gheen vleeſche noch been/als ghi ſiet dat ick hebbe. Ende doē hi dat ſeyde/thoonde hy haer hā den ende voeten. Doen ſi noch niet en geloofden/ ende haer verwonderden van bruechden / ſeyde hi tot haer. Hebt ghi hier wat te eten? Eñ ſi leyden hem voor een ſtuck van eenen ghebraden viſſche/ ende honichſeem/Ende hi nam dat / ende adt dat voor hen allen

Ende hi ſeyde tot haer. Dat zijn die redenē dye ick tot v ſeyde/doē ic noch bi v was/wāt het moet al veruult werden wat van mi gheſcreuen is inder wet Moſi / in die propheten /ende in die pſalmen.
G Doen opende hi hen dat verſtant / dat ſi dye ſchrift verſtonden/ende ſeyde tot haer. Alſo iſt geſcreuen/ ende alſo moeſte Chriſtus lijden/ende opſtaen van der doot/opten derden dage/ende laten preken in ſinen name penitentie ende vergiffeniſſe der ſonden / onder alle volck/✠ ende beghinnen te Jeruſalem. Mer ghi ſalt des alle getuygē zijn. ✠ Eñ ſiet/ick wil ſeynden op v / die toeſegghinghe mijns vaders Mer ghi ſult bliuen inder ſtadt Jeruſalem ſo langhe /dat ghi aengetrocken wert met crachte wt den hoogen

tu.i.a Hi leyde ſe wt tot Bethanien / eñ hief zijn handen op/ende ſeegende ſe. Ende het geſchiede doen hijſe ſeeghenſe / ghinck hi van haer / ende voer op ten hemel. Ende ſi baden hem aen / ende keerden weder na Jeruſalem met grooter bruechden /eñ waren altijt inden tempel/ende loofden ende ghebenediden God ✠

Dit is dat eynde vanden Euangelien van ſinte Lucas

¶ Hier nae volghen die Euangelien van ſint Johan

¶ Hier beginnen

die Euangelien van ſint Johan/ende tracteert vander Godheit Chriſti.

¶ Hoe dat inden beginne was dat woort/ende dat woort was bi Gode .etc. Ende hoe die Joden van Jeruſalem tot Johannem ſonden/Ende hoe Johannes Jeſum ſach

Dat. I. Capittel. ✠ A

In dē beginne was dat woort / eñ dat woort was bi Gode/ ende God was dat woort. Dat ſelue was inden aenbeginne bi Gode.

Alle dinghen zijn door dat ſelue ghemaect ende ſonder dat ſelue en is niet ghemaect/dat ghemaect is/ In hem was dat leuen/ende dat leuen was een licht der menſchen/eñ dat licht ſchijnt in die duyſterniſſen / eñ die duyſterniſſen en hebben dat nyet begrepen

Daer was een menſche vā Gode geſondē/dye hiet Johannes / Die ſelue quam tot een ghetuyghe niſſe/op dat hi van dien lichte ſoude ghetuygen/op dat ſi alle door hē geloouen ſoudē / Hy en was dat licht niet/ mer op dat hi vāden lichte ſoude getuygen. Dat was eē warachtich licht/welcke alle men ſchen verlicht door zijn toecoēſt in deſe werelt / Het was in dye werelt / eñ dye wereltis door dat ſelue gemaect/ende die werelt en kende dat niet.

Hy quam in zijn eygēdom /eñ die ſine en ontfinghē hē niet. Mer alſo vele alſer hē ontfingen/dien gaf B hi macht Gods kinderen te werden /den ghenen/ die aen ſinen naem ghelooue/ Die welcke niet van bloede /noch vandē wille des vleeſch /noch vandē wille eens mans/met van Gode geboren zijn.

Eñ dat woort wert vleeſch / eñ woonde onder ons/ende wi ſaghen zijn heerliche yt /een heerlicheyt als des eengheboren ſoons vanden Vader volghe naden ende waerheyt ✠

✠ Johannes ghetuycht van hem / eñ roept ſeggende. Deſe was die ghene daer ic af gheſeyt hebbe Na mi ſal hi comē/die voor mi geweeſt is /wāt hy

was eer dan ic. Eñ van sijnder volheyt hebben wi
alle ontfangē/genade om genade. Wāt die wet is
door Moysen ghegeuē/mer die ghenade eñ waer
heyt is door Jesū Christū geschiet. Niemāt en heeft
God ye gesiē/Die eenige gheboren sone/die in des
vaders schoot is/die heeft ons dat vercondicht. *
C ✠ Ende dit is die ghetuygenisse Johānis/doen
die Joden Priesterē ende Leuiten van Jerusalem
sonden/op dat si hem souden vragē. Wie sidi? Eñ
hi belijde ende en loochendes niet. Eñ hy belijde.
Jc en ben Christus niet. Ende si vraechden hem/
Wat sidi dan? Sidi Elias/hi seyde. Jc en bēs niet
Sidi eē propheet? Eñ hi antwoorde. Neen. Doen
seidē si tot hem. Wat sidi dan? op dat wi antwoor
de gheuē den ghenen die ons ghesonden hebben/
Wat segt ghi dan van v seluen? hi seyde. Jck ben
een roepende stemme inder woestinen/bereyt den
wech des HEREN/ghelijc die propheet Esayas
gescyt heeft
Ende die ghene die ghesonden warē/die waren
D vanden Phariseen. Ende vraechden hem ende sei
Esa.xl.a den tot hem. Waeromme doopt ghy dan/ist dat
ghi Christus niet en sijt/noch Elias/noch een pro
pheet? Johannes antwoorde haer/ende seyde Jck
doope mz water/mer hi is inden middē onder v ge
staen/dien ghi niet en kent/Die ist die na mi comē
mat.iij.c sal/die welcke voor mi geweest is/diē ic niet weer
dich en ben/dat ic zijn scoenriemen soude ontbindē
Dit ghescHiede tot Bethabara/ op gheen side der
Jordanen daer Johannes doopte. *
✠ Des anderē daechs/sach Johannes Jesum
tot hē comē/eñ sprac. Siet/dat lam Gods/dwelc
Lu.iij.c. ke die sonden der werelt op hem neemt/ Dese ist/
daer ic af geseyt hebbe. Nae mi coemt eē man/dye
welcke voor mi gheweest is/want hi was eer dan
ick/ende ick en kende hem niet/mer op dat hi open
baer soude worden in Jsrahel/daeromme ben ick
gecomen int water te doopen.
E Ende Johānes tuychde segghende/ Jck sach
dat die gheest neder daelde/als een duyue/vanden
hemele/ende bleef op hem/ende ick en kende hem
niet/mer dye mi seynde om te doopen met water/
die selue seyde tot mi/Op den welckē ghi den geest
sult sien neder dalen/ende bliuen/ die selue ist/dye
met den heyligen gheest doopt. Eñ ick sach dat/eñ
ic ghetuychde/dat dese Gods sone is. *
mar.i.b Des anderen daechs. ✠ Stont Johānes we
Lu.iij.d der/eñ twee van sinen discipulen/eñ als hy Jesum
E sach wādelen/so seyde hi. Siet/dat lam Gods/Eñ
twee van sinen discipulen hoorden hem spreken/en
de volchde Jesum nae/ Jesus keerde hem omme
eñ sachse hem na volgen/ende seyde tot haer. Wat
soect ghi? Si seiden tot hem/Rabbi/dat is in duyt-
sche/meester/waer sidi ter herbergen? hi seyde tot
haer. Coemt eñ siet dat. Si quamen eñ sagen dat/
ende bleuen den seluen dach bi hem. Dat was om
trent der thiender vren.
Een van tween/die van Johanne hoorde/eñ
Jesum na volchde/was Andreas die broeder Sy
monis Petri. Die selue vant eerst sinen broedē Sy
mon/eñ seyde tot hē/Wi hebben Messiam geuon
den/welke in duytsche is die ghesalfde. Eñ leyde
hem tot Jesum. Als hē Jesus aensach/seyde hi tot
hem. Ghi zijt Symon Johānis soon/ghi sult Ke-
phas heeten/dat is in duytsche eenen steen
G Des anderen daechs woude Jhesus weder in
Galilea reysen/eñ vandt Philippum/eñ seyde tot
hem/Volcht mi na. Philippus was vā Betsayda
wt der stadt Andree ende Petri/Philippus vandt
Nathanael/ende seide tot hem/Wi hebbē dien ghe
uondē van welcken Moyses in die wet eñ die pro-
pheten gescreuen hebbē/Jesum Joseps soon van
Nazareth. Eñ Nathanael seide tot hē/wat can vā
Nazareth goets gecomen? Philippus seide tot hē
Coemt/ende besiet et
Jesus sach Nathanael tot hem comē/eñ seide
van hem. Siet daer een recht Jsraelijt/in welcken
gheē bedroch en is/Nathanael seide tot hē. Waer
af kent ghi mi? Jesus antwoorde eñ seide tot hem
Eer v Philippus riep/doen ghi onder den vijghe
boom waert/doē kende ic v. Nathanael antwoor
de/ende seyde tot hem. Rabbi/ghi zijt Gods soon/
ghi zijt die Coninc van Jsrahel. Jesus antwoorde
ende seide tot hem/Ghi gelooft/om dat ic v geseit
hebbe/dat ic v gesien hebbe onder den vijgeboom
ghi sult noch grooter sien dan dat. Ende seide tot
hē Voorwaer segghe ick v. Van nv voort aen sult
ghi den hemel opē sien/eñ die Enghelen Gods op
eñ neder dalen op des menschen sone *

Hoe Jesus inder bruyloften van water wijn maecte/en
de die coopers ende veercoopers wten tempel sloech/ende
hoe vele menscen aen hem ghelooFden ✠

Dat.ij. Capittele.

Nde op den derden dach wert eē bru
loft tot Chana in Galilea gehouden
A ende die moeder Jesu was daer. Je
sus ende sijn discipulen worden oock
totter weerschapē ghenoot. Eñ doēt
haer aenden wijn ghebrac/so seide die moeder Je-
su tot hem. Si en hebben gheenen wijn. Jesus sei
de tot haer Vrouwe/wat leyt mi aen v? Mijn vre
en is noch niet gecomen. Sijn moeder seide totten
dienaren. Wat hi v seyt/dat doet. Daer warē ses
steenen water cruycken geset/na die wise der Joot
scher reyniinghen/eñ in een yeghelijc gingen twee
oft drie maten
Jesus seide tot haerlieden. Vult die water cruic
B ken met water. Eñ si vuldense tot bouen toe. En
de hi seide tot haer. Vultse ende draechtse den spijs-
meester/ende si droegense. Als die spijsmeester den
wijn smaecte die water gheweest was/ende en wis
te niet van waer hi quam/mer die dienaers wistē
die dat water ghheput hadden/soo riep die spijs-
meester den brudeghom/ende seide tot hem. Alle
man gheeft den goeden wijn ten eersten/eñ wan-
neer si droncken ghe worden zijn/als dan den sleot
sten. Maer ghi hebt den goeden wijn tot noch toe
ghehouden.
Dat is dat eerste teckē dat Jesus dede/geschiet
tot Cana in Galilea/ende openbaerde zijn heerlic
C heit/eñ sijn discipulen geloofden in hē *
Daer na reysde hi af tot Capernaum/hi/ zijn moe
der/sijn broeder/eñ sijn discipulen/ende en bleuen
niet lange daer
✠ Eñ der Joden paeschen was bi/eñ Jhesus
reisde op tot Jerusalem eñ hi vandt inden tēpel sit
ten die daer ossen/scapen/eñ duuē te coope haddē/
eñ wisselers. Eñ hi maecte eē geessel vā cordekēs

ende ſtechdeſe alle wt den tempel met den ſcapen
ende oſſen / ende ſtiet den wiſſelaers dat gelt ende
die tafel omme / Eñ ſeyde tottē ghenen die dye duy
uen vercochtē, Draecht dat van hier / eñ en maect
mijns vaders huys niet tot eē coophuys . Sijn diſ-
Psal. lxviij cipulen dachtē daer op / datter geſcreuē ſtaet. Die
D grammige liefde / ws huys heeft mi gegeten

Doen antwoorden die Joden eñ ſeyden . Wat
teeken thoondi ons / dat ghi dat doē muecht? Jeſus
antwoorde ende ſeyde tot haer. Breect deſen tēpel
ende op den derden dach wil ic dien weder op rech
ten. Doen ſeiden die Jodē. Deſen tēpel is in. xlvi.
Matth. xxvi iarē op ghetimmert / ende wilt ghi dien in drie da-
gen op rechten? Mer hi ſeyde vanden tempel zijns
lichaems . Daerom doen hi op ghestaen was van
der doot / dachten zijn diſcipulē daer op / dat hy dyt
geſeyt hadde / eñ geloofden der ſchriftueren eñ der
redenen die Jeſus geſeit hadde

Als hi dan te Jeruſalē was / te paeſchen op die
feeſt / ſo geloofder vele aen hē / ſiēde die teekenē die
hi dede / Mer Jeſus en betroude hē ſeluē haer lie-
dē niet / wāt hi kendeſe alle / eñ hy en behoefde niet
dat yemant ghetuygeniſſe ghaue vanden menſche
Want hy wiſte wel wat inden menſche was *

Hoe Nicodemus des nachts tot Jheſum quam / ende
hoe Jeſus hem vele ſchoone leeren vanden gheloone ſeide
ende hoe Jeſus in Judea / ende Johannes in Ennon bi Sa
lim doopte / ende ghetuyghenisse van Jeſum gaf

Dat. iij. Capittel. ✠

A Daer was een menſche / onder dē pha
rizeen / met name Nicodemus / een
ouerſte onder den Joden. Die quam
tot Jeſum bi der nacht / eñ ſeyde tot
hem. Meeſter / wi wetē dat ghi een leeraer zijt / ge
comen van Gode. Want niemāt en can die teeke
nen gedoē die ghi doet / het en ſi dan / dat God met
hem is / Jeſus antwoorde / ende ſeyde tot hē. Voor
waer voorwaer ſegge ic v / het en ſi dat yemāt van
nieus geborē worde / hy en mach dat rijcke Gods
niet ſien / Nicodemus ſeyde tot hem. Hoe mach eē
menſce geboren worden als hi out is? Can hi oock
van nieus in ſijnder moeder lichaem gaen ende gē
boren wordē? Jeſus antwoorde / voorwaer voor
waer ic ſegge v. Het en ſi dat yemant gheborē wor
de wt den water eñ wt den gheeſte / hi en mach nz
int rijcke Gods comē. Wat van vleeſch gebooren
wort / dat is vleeſch / eñ ſo wat vanden geeſt gebo
ren wort / dat is gheeſt. En laet v niet verwonderen
dat ic v geſeit hebbe / ghi moet van nieus geboren
worden. Die wint blaeſt daer hi wil / eñ ghi hoort
zijn ſtemme wel / maer ghi en weet niet van waer
hi comt / eñ waer hi henen vaert. Alſo is een yeghe
lic die wt den gheeſt geboren wert

Nicodemus antwoorde ende ſeyde tot hē Hoe
mach dat toeghaen? Jeſus antwoorde eñ ſeyde tot
B hem. Sijt ghi een meeſter in Iſrael / eñ en weet dz
niet? Voorwaer voorwaer ic ſegghe v / wy ſpreken
dat wi weten ende getuygen dat wi geſiē hebben /
ende ghi en ontfanct onſe getuygenis niet. En ge
loofdi niet als ic v van eertſche dingen ſegghe / hoe
ſoudt ghi gheloouen / waert dat ic van hemelſchen
dinghen ſeyde?

Ende niemant en climt ten hemel / dan die van
den hemel neder gecomen is / Namelick / des men-
ſchen ſone / die daer inden hemel is. Eñ gelijc Mo
ſes een ſlanghe inder woeſtinen verhoochde / alſoe
moet des mēſchen ſone verhoocht wordē / op dat Num. xxi
alle die in hem geloouē / niet verloren en worden /
mer dat eewige leuen hebben *

✠ Alſoe heeft God die werelt bemint / dat hy
ſinen eenigē ſone gaf / op dat alle die in hem geloo
uē / niet verloren en worden / mer dat eewich leuen
hebben. Want God en heeft ſinen ſone niet in dye
werelt geſonden / dat hi die werelt ſoude oordeelē i Johan. iiij. d
mer dat die werelt door hem ſalich ſoude worden.
Wie in hem ghelooft die en wort niet geoordeelt.
Maer wie niet en ghelooft / die is al reede veroor
deelt / want hi en gelooft niet inden naem des eeni
gen geboren soons Gods. Mer dat is dat oordeel
dat dat licht in die werelt gecomē is / ende die men A
ſchen beminden dye duyſterniſſen meer / dan dat
licht. Wāt hare wercken warē quaet. Wye quaet
doet / die haet dat licht / ende hi en coemt niet tottē
lichte / op dat zijn werckē niet geſtraft en werden
Mer wie die waerheyt doet / die comt bi tlicht / op
dat zijn wercken gheopenbaert ſouden worden /
want ſi zijn in God gedaen *

Daer nae quam Jeſus ende zijn diſcipulē in D
dat Jootſche lant / ende hadde zijn wooninge daer
met haer lieden / ende doopte / Joānes doopte oac
tot Ennon na bi Salim / want daer was vele wa
ters / ende ſi quamen derwaerts ende lieten haer
doopen Want Johannes en was noch niet in dye
geuanckeniſſe geleyt

✠ Doen ſtont een vrage op onder die diſcipu Lu. iij. a
len Johannis / met den Joden / vander reyningen
Eñ quamē tot Johannē / eñ ſeydē tot hē. Meeſter
die bi v was ouer dander ſijde der Jordanen / daer
ghi ghetuygeniſſe af gaeft / ſiet / die doopt / ende alle
man comt tot hē. Johannes antwoorde eñ ſeyde
Een menſche en can niet ontfanghen / het en ſi dat
hem vanden hemel werde gegeuen. Ghi zijt ſelue
mijn getuyge / dat ic geſeyt hebbe. Ic en ben Chri
ſtus niet / mer voor hem geſonden. Wye die bruit
heeft / die is die bruydegō / mer die vrient des bruy
degoms ſtaet / eñ hoort hē / eñ verblijt hē ſeer / om de
ſtēme des bruydegoms. Die ſelue mijn blijſchap is
nv veruult / hi moet waſſen / mer ic moet minderē

Die van bouen comt / die is bouen alle. Die vā
der aerdē is / die is vā der aerdē / eñ ſpreect eertſch.
Die vā dē hemel coēt / die is ouer al / eñ hi getuycht
wat hi geſiē eñ ghehoort heeft / eñ niemāt en ontfan
get zijn getuygeniſſe. Mer diet ontfanct / dye veſe
gelt dat God warachtich is. Wāt die God geſon
dē heeft / die ſpreect Gods woorden. Want God
en heeft den gheeſt niet na mate. Dye vader heeft
den ſoon lief / eñ heuet hē al in zijn handē gegeuen.
Wie inden ſoon ghelooft / die heeft dat eewighe
leuen Mer wie inden ſoon niet en ghelooft / die en
ſal dat leuen niet ſien / mer die gramſchap Gods
blijft op hem *

Hoe Jeſus metter Samaritaenſche vrouwe biden put
van Jacob ſprac / ende haer ſeide / dat ſi vijf mannen ghe-
hadt hadde / Ende hoe Jeſus een conincx ſone vander coor
ſen genas

Dat. iiij. Capittel ✠

Oen nv Jeſus bekende dat voor dye
phariſeen gecomen was / hoe dat Je
ſus meer diſcipulen maecte eñ doop
te dan Joānes / hoe wel Jeſus ſelue
niet en doopte / mer zijn diſcipulen / ſo

verliet hi dat lāt Judea/eñ reysde weder in Galileen.
✠ Maer hi moeste door Samarien reysen
Doen quam hi in een stadt vā Samarien/die heet
Sichar/seer bi dē velde/dat Jacob sinen sone Jo=
seph gaf. Daer was Jacobs fonteyne. Jesus ver=
moeyt wesende vāder reysen / sadt also op die fon=
teyne. Ende het was omtrent die seste vre.

Doen quam een vrouwe wt Samarien om wa
ter te puttē. Jesus seyde tot haer. Gheeft mi drine
ken. Want zijn discipulen waren wech ghegaen in
die stadt/om dat si spise souden coopen. Soo seyde
die Samaritaensce vrouwe tot hem. Hoe bidt ghy
van mi te drincken/so ghi doch een Jode sijt/eñ ic
een Samaritaensce vrouwe? Want die Joden en
hebben gheen gemeynscap met den Samaritanen
Jesus antwoorde eñ seyde tot haer Waert dat ghi
B die gaue Gods bekende/eñ wie hi is/die tot v seit
Geeft mi te drinckē/ghi sout hē biddē/eñ hi soude
v leuende water geuē. Die vrouwe seyde tot hem
HEERE/ghi en hebt doch niet daer ghi mede puttē
muecht/eñ dē put is diep/van waer hebt ghi dan
leuende water? Sijt ghi meerder dan onse vader
Jacob/die ons desen put gegeuē heeft/eñ hi heeft
daer wt gedronckē/eñ sijn kinderē/eñ zijn beesten
Jesus antwoorde eñ seide tot haer. Wie vā de=
sen water drinct/dien sal weder dorstē/ Mer wie
vandē water drincken sal dat ic hē geue/diē en sal
inder eewicheit niet dorsten/mer dat water dat ic
hem geuen sal/dat sal in hem een fonteyne des wa
ters werden/dat in dat eewige leuē springet. Die
vrouwe seide tot hem. HEERE/gheeft mi dat selue
water/op dat mi niet en dorste/eñ dat ick hier niet
en derfcomē puttē. Jesus seyde tot haer. Gaet he
nē roept uwen mā/eñ comt hier. Die vrouwe ant
woorde eñ seyde/Ic en heb gheenē man/Jesus sei
de tot haer. Ghi hebt wel geseit/ic en heb gheenē
mā/Wāt ghi hebt vijf mans gehadt/eñ die ghi nv
hebt/dat en is v man niet. Ghi hebt wel ghesept
Die vrouwe seyde HEERE/ic sie dat ghi een
Prophheet sijt. Onse vaderen hebbē op desen berch
aenghebedē/eñ ghi liedē segt tot Jerusalem is die
C plaetse daermen aenbidden soude. Jesus seyde tot
haer Vrouwe gelooft mi/dē tijt sal comen/ dat ghi
noch op desen berch/noch tot Jerusalem dē vader
sult aenbidden. Ghij lieden en weet niet wat ghi
aenbidt/mer wi weten wat wi aenbiddē/Wāt die
salicheyt comt vanden Joden. Mer den tijt coemt
ende is nv/dat die warachtige aenbidders den vā
der indē gheest ende inder waerheit sullen aenbid=
den/Want die vader wilt sodanige ooc hebbē/die
hem also aenbiddē. God is een gheest/eñ die hem
aenbidden/die moeten hem inden gheest/eñ waer
heit aenbidden

Die vrouwe seide tot hē. Ic weet dat Messias
D coēt die Cristus heet/wanneer die selue sal comen
so sal hijt ons al vercondigē. Jesus seyde tot haer Ic
bent die met v spreect. Eñ onder diē quamen zijn
discipulē eñ si verwonderdē haer dat hi met eenē
vrouwē sprac. Nochtās en seyde niemāt wat vra=
get ghi/oft wat spreect ghi met haer? Doē liet dye
vrouwe haer cruic staē/eñ ghinc in die stadt/eñ sei
de tottē volcke. Coēt siet eenē mēsce/die mi al ge
seyt heeft dat ic gedaē hebbe/oft hi niet Christ? en
is. Doē ghingē si wt der stadt/eñ quamen tot hem

Daer en tusschē vermaenden hem die discipu=
len eñ seydē. Meester/eet. Maer hi seydē tot haer.
Ick heb een spijse te etene/daer ghy niet af en weet
Doē seiden die discipulen onder malcanderē Heeft
hem yemāt te eten ghebracht? Jesus seyde tot hair.
Mijn spijse is dese/dat ic dē wille des gheens/doe
E die mi gesonden heeft/eñ dat ic zijn were volbren=
ge. En segt ghi lieden niet selue/het sijn noch vier
maenden dat den oochst comt? Siet/ick segghe v/
heft op v oghen/ende siet in dat veldt/want het is
te bants wit totten oochst. Ende die daer maeyt/
die ontfanct loon/ende vergadert vrucht tottē ee
wigen leuen/op dat die ghene die daer saeyt/ende
die daer maeyt/ven met malcanderen verblijden
Wāt hier is die sprake warachtich/dese saeyt/een
ander maeyt. Ic heb v gesonden te maeyē/dat ghi
niet en hebt gearbeit. Ander hebbē ghearbeyt/eñ
ghi zijt in haren arbeyt gecomen.

F Daer geloofdē vele vanden Samaritanē wter
seluer stadt in hem/om die redene der vrouwē/die mar.6
welcke daer getuychde. Hi heeft mi geseit al wat a
ic gedaē hebbe. Als nv die Samaritanē tot hē qua Lu.iiij
men/so badē si hē/dat hi bi hē woude bliuen/eñ hi
bleef daer twee dagē. Eñ dair geloofdē vele meer
om sijns woorts wille/eñ seyden totter vrouwen
Wi en ghelouē nv voort meer niet om uwer re
dene wille/wi hebbēt selue ghehoort eñ bekent dat
dese warachtelic Christ? d werelt salichmaker is.
Na twee dagen tooch hy vā daer eñ ghinck in
Galileen/Wāt Jesus selue tuychde/dat een Pro
pheet thuys/oft in sijns vaders lāt niet gheacht en
is. Doē hi nv in Galilea quam/so ontfinghen hem
die Galileesche/diet al gesien haddē/dat hy in dat
hoochtijt tot Jerusalem gedaen hadde. Eñ Jesus
quam weder tot Cana in Galilea/daer hi dat wa
ter tot wijn gemaect hadde

✠ Ende daer was een Coninckē/wiens sone
cranck lach tot Capernaum. Dese hoorde dat Je=
sus van Judea in Galileam quam/eñ ginc tot hē
eñ badt hē dat hi neder woude dalē/eñ genesen si=
nen sone/Want hi lach doot sieck. Eñ Jesus sey
de tot hē. Het en si dat ghi teekenē eñ wonderliche
den siet so en gelooft ghi niet. Dat Coninckē sey=
de tot hem HEERE/coemt af eer mijn kint sterft.
Jesus seyde tot hē. Gaet henen/v sone leeft. Dye
mensche geloofde den woorde dat Jesus tot hem
seide/eñ ghinc henen/Ende met dien dat hi neder
ghinc/so onmoeten hem zijn knechten/eñ vercon
dichden hem eñ seyden/v kint leeft/Doen vraech
de hi die vre/in welcke het beter met hem ghewor
den was. Ende si seyden/ Ghisteren omtrent dye
seuenste vre/so verliet hē die coortse/Doē merckte
die vader dat omtrent die vre was/in welcke Je=
sus tot hem geseit hadde/v sone leeft. Ende hi ge
loofde met sinen gheheelen huise ✱
Dat is dat ander teeken dat Jesus dede doē hi vā
Judea in Galileam quam

Hoe Jesus eenen mensche die .xxxviij. iaer cranck was
gheweest/gesont maecte/ende van veel scoonder leerē die hi
den Joden seyde Cap.v. ✠

Aer na was een feeste der Joden/ en
de Jesus ghinck op te Jerusalem A
Bi dat schaephuys is eenen poel oft pisci
ne/die in Hebreeusch Bethsaida heet/

ende heeft vijf portalen/in welcke lagen veel crāc
ken/blinden/lammē/verdroochde/die verwachtē
wāneer hem dat water beweechde. Want die en
gel daelde neder tot zijnder tijt in diē poele oft pis=
cine/eñ roerde dat water. Die welcke dā eerst/nae
dz het water beroert was daer in daelde/dye wert
gesont/met welckerley siecte hi beuanghen was.
Daer was een mensche die daer.xxxviij.iaer.cranc
hadde gelegen. Als nv Jesus dien seluen sach lig=
gen/eñ vernam dat hi daer so lāghe gelegē hadde/
seide hi tot hem. Wildi gesont wordē? Die crācke
antwoorde hem/HEERE/ic en heb gheenen men
sche/op dat wāneer hem dat water beweecht/dye
mi daer in late. Ende wanneer ic come soe daelter
B een ander voor mi in
Jesus seyde tot hem/Staet op/eñ neemt v bed
de/ende gaet henen. Ende ter stont wort die men
sche ghesont/ende nam zijn bedde/ende ghinck he=
nen. Mer het was inden seluen daghe den sabbath
Doen seyden die Joden totten genen dye ghesont
was geworden. Het is hedē den sabbath/het en is
v niet geoorloeft dat bedde te dragē. Hi antwoor
de haer. Die mi ghesont maecte/die seyde neemt v
bedde ende gaet henen. Doen vraechdē si hē. Wye
ii.v.d. is die mensch/die tot v gheseit heeft/neemt v bed=
de ende gaet henen? dye ghesont was worden/en
wist niet wie hi was. Want Jesus was ghewecken
om datter vele volcs was
Daer nae vant hem Jesus inden tempel/ende
seide tot hem. Siet toe/ghi zijt gesont ghewordē/
C en sondicht voort aen niet meer/op dat v niet ar=
gers en geschiede. Die mensche ghinc ende vercon
dichdet den Joden/dat Jesus was die hem gesont
gemaect hadde. * Daerom veruolchden die Jo
den Jesum/ende sochten hem/op dat si hem soudē
dooden/om dat hi dat gedaē hadde op dē sabbath
Maer Jesus antwoorde haer ✠ Mijn vader
werct tot noch toe/eñ ic wercke ooc. Daerom soch
ten hem die Joden veel meer te doodē/om dat hi
niet alleen den sabbath en brack/maer dat hi oock
D seyde. God is zijn vader/ende maecte hem seluen
Gode ghelijck
Doē antwoorde Jesus eñ seyde tot haer. Voor
waer voorwaer segge ic v. Dye soon en can niet van
hem seluen gedoen/dan dat hy den vader siet doen
Wāt wat die selue doet/dat doet gelijc ooc dye so=
ne. Die vader heeft den sone lief ende wijst hem al
wat hi doet/eñ sal hem noch grooter wercken be=
wijsen/dat ghi v verwonderen sult. Want soe dye
vader dye dooden verwect ende maectse leuende/
also maect die sone ooc leuende die hi wil. Want de
vader en oordeelt nyemant/mer hi heeft den sone
alle oordeel gegeuē/op dat si alle den soon souden
eerē/alsoe si den vader eeren. Die den soon niet en
eert/die en eert den vad niet/die hē gesonden heeft
Voorwaer voorwaer ic segge v. Wie mijn woort
hoort/eñ gelooft diē/die mi gesondē heeft/dye he=
uet eewich leuen/eñ en coemt niet in dat oordeel/
mer hiis vander doot totten leuē door gedrongē.
E Voorwaer voorwaer segghe ic v. Dye vre coēt
eñ is nv/dat die doode die stēme des soons Gods
sullē hoorē/eñ diese hoorē/die sullē leuē. Wāt also
die vader dat leuē heeft in hē seluē/also heeft hi dē
sone ghegheuen dat leuen te hebben in hem seluen
eñ heeft hem macht ghegeuen oock dat oordeel te
houden/om dat hi des menschen sone is. En ver=
wondert v des niet/wāt die vre coēt/in welcke al=
le die inden grauē zijn/sullen zijn stemme hooren/
eñ die daer goet hebbē gedaē/sullen voortgaen in
verrijsenisse des leuēs/mer die quaet gedaē hebbē
tot verrijsenisse des oordeels *
✠ Ic en can niet van mi seluen gedoen. So ic
hoor/so oordeel ic/ende mijn oordeel is gherecht/
want ic en soecke minē wille niet/maer den wille
des vaders die mi gesondē heeft. Ist dat ic van my
seluē getuyge/so en is mijn ghetuygenisse niet wa
rachtich/het is een ander die van mi getuycht/eñ
ic weet dat zijn getuygenisse warachtich is/dat hy F
van mi getuycht
Ghi sondt tot Johannem/ende hy ghetuychde
vander waerheyt. Mer ic en neme gheen getuyge
nisse vanden menschen/mer dit seg ic v/op dat ghy
salich soudt worden/Hi was een bernende eñ schij
nende licht/mer ghi wout een weynich vrolijc zijn
van sinen lichte. Mer ic hebbe een grooter getuy=
genisse dan Johānes getuygenisse. * ✠ Wāt
die wercken die mi die vader ghegheuen heeft/op
dat icse volbrenghen soude/die selue werckē die ick
doe/die getuygen van mi/dat my die vader geson=
den heeft. Eñ die vader die mi gesonden heeft/die
selue heeft van mi getuycht. Ghy en hebt noch zijn
stemme noyt gehoort/noch sijn ghedaēte ghesien/
eñ ghi en hebt zijn woort niet in v woonende/wāt
ghi en gelooft dien niet/die hi gesonden heeft
Soect in die scrift/wāt ghi meynt/ghi hebt dat
leuen daer in/eñ si ist die van mi ghetuycht/eñ ghy
en wilt tot my nyet comen/op dat ghy dat leuen
mucht hebben. Ic en neme gheenen prijs van dē
menschen/maer ic kēne v/dat ghi die liefde Gods
in v niet en hebt *
✠ Ic ben in mijns vaders name ghecomē/eñ
ghi en ontfaet mi niet. Ist dat een ander in sinen G
eygen name coemt/dien sult ghi ontfanghen/Hoe
soudt ghi mogen geloouen/dye prijs van malcan=
deren neemt/eñ den prijs die van Gode alleen is/
dien en soect ghi niet
Ghi en sult niet meynen/dat ic v voor den va=
der beclaghen oft besculdigen sal/Daer is een dye
besculdicht/oft die ouer v claecht/dats Moses/op
welcken ghi hoopt. Waert dat ghi Mosi gheloof
de/so geloofde ghi ooc mi/want hi heeft van mi ge
screuen/Mer ist dat ghi sinen scriften niet en ghe
looft/hoe suldi dan mine woordē geloouē? *

¶ Hoe Jesus spijsde vijf duysent mannen/met vijf gerstē
brooden/ende twee visschen/ende hoe si hem Coninc wil=
den maken/ende vloot van daer/ende hoe si gheschandali=
zeert worden/ende ghinghen van hem.

Dat.vi.Capittel ✠

[M]er nae voer Jhesus ouer die zee/in
die stadt Tyberias/in Galilea/ende A
hem volchde veel volcs na/daerom/
om dat si die teekenē sagen/die hi aen
die crancke dede. Mer Jesus ghinck
opwaerts/op eenen berch/eñ sadt daer met sinen
discipulē. Paesschē dat hoochtijt der Jodē was bi Lu.ix.b
Doē hief Jesus zijn oogē op/eñ sach dz veel volcs
tot hem quam/eñ seyde tot Philippum. Waer vā
sullē wi broot coopen/op dat dese etē mogē? Mer

dat seyde hi om hem te proeuen oft te tempteren.
Want hi wiste wel wat hi doen woude
Philippus antwoorde hē. Voor twee hondert
penninghē broots en is niet ghenoech/dat een ye=
gelic een weynich name. Andreas Simons Petri
broeder/een van sinen discipulen seyde tot hem
B Hier is een ionckhen dat heeft vijf gherstēn broo=
Mathe den/ende twee visschen/maer wat is dat onder soo
xiiij.b velen? Jesus seyde. Geschiet/dat hem dat volck ne
der sette. Daer was in die selue plaetse veel gras.
Doen ghingen sitten bi vijf duysent mānen. Jesus
nam die brooden/danckende/ende ghaffe den disci
pulen/die discipulen gauense den ghenen die daer
gheseten waren. Desghelijc ooc vandē visschen/so
vele als si wouden
Doen si versaet waren/seyde hi tot sinen disci=
pulen. Vergadert die ouergebleuē brockē/op dat=
se niet en vergaen. Doen vergaderden si eñ vulden
twaelf corue met brockē vandē vijf gherstēn broo
den die ouerghebleuen waren den ghenen die ghe
spijst waren. Doen die menschen nv dat teeken sa
gen dat Jesus dede/so seyden si. Dat is waerlic die
Prophect die in die werelt comen sal. *
* Doen Jesus nv merctr dat si comen souden/
eñ hem haestelic grijpen/dat si hē Coninc soudē ma
ken/so weec hi weder opten berch/hi selue alleen
Tsauonts ghingen die discipulen nederwaerts
aen die zee/ende traden in dat schip/ende quamen
ouer op gheen side der zee tot Capernaum. Ende
het was al rede duyster ghewoorden/ eñ Jesus en
was niet tot hem gecomē/Eñ die zee verhief haer
van eenen groten winde. Doen si nv ghcroeyt had
den bi vijfthien oft dertich velt weechs/sagē si Je
sum op die zee daer henē gaen/ende na bi dat schip
comen/ende si vreesdē/Maer hi seide tot haer. Ic
bent/en vreest niet. Doen wouden si hē in dat schip
nemen/ende ter stont was dat schip aent lāt daer
si henen voeren.
Des anderen daechs sach dat volc/dat op gheē
side der zee stont/dat daer gheē ander schip en was
C dan dat een/daer zijn discipulen in getredē waren/
Marci. ende dat Jesus niet met sinē discipulē in dat schip
vi/g gegaen en was/mer dat sijn discipulen alleē wech
waren geuaren. Mer daer quamen ander schepen
van Tiberias/na der stadt toe daer si dat broot ge
geten haddē/eñ den HEERE gedanct. Doē nv dat
volc sach dat Jesus daer niet en was/noch zijn dis=
cipulen/tradē si ooc in die schepen/eñ quamen tot
Caparnaum/eñ sochtē Jesum.
Eñ doen si hem vondē ouer gheen side der zee
seiden si tot hē Meester/wāneer sijt hier gecomē?
Jesus antwoorde haer eñ seide. Voorwaer voor=
waer seg ic v/ghi en soect mi niet om dat ghi teeke
nē gesien hebt/mer om dat ghi vanden broode ge
geten hebt/eñ versaet sijt. * * Werct spijse dye
daer niet en verghaet/mer die daer blijft in dat ee=
wige leuen/die welcke des menscē sone gheuē sal
want den seluen heeft God die vader besegelt
Doen seidē si tot hem. Wat sullen wi doen/dz
D wi Gods werckē doē? Jesus antwoorde eñ seide
tot haer/dat is Gods werc/dat ghi in dien gelooft
dien hi gesondē heeft. Doen seydē si tot hem. Wat
doet ghi dan voor een teekē/op dat wijt sien/eñ v
gheloouen/wat werct ghi? Onse vaderen hebben
hemels broot ghegetē inder woestinē/soo daer ge
screuen staet. Hi gaf hen broot vanden hemel tete=
ne. Doē seyde Jesus tot haer. Voorwaer voorwaer
ick segghe v. Moyses en heeft v gheen broot van Psalm
den hemel ghegeuē/mer mijn vader gheeft v dat lxxvij.
oprechte broot vandē hemel. Wāt dit is dat broot
Gods dat vandē hemel comt/ende gheeft der we
relt dat leuen
Doen seiden si tot hem HEERE gheeft ons al=
toos sulc broot. Mer Jesus seide tot haer. Ic ben
dat broot des leuens. Wie tot mi coemt die en sal
niet hongerē/eñ die aen mi gelooft/dien en sal nē=
mermeer dorstē * Mer ic heb v gesept/dat ghi
mi ghesien hebt/eñ en ghelooft doch niet. Alle dat
mi mijn vader gheeft/dat comt tot mi/eñ wie dat
tot mi comt/dien en sal ic niet wtstooten. Wāt ick
ben vanden hemel gecomen/niet dat ic minē wille
soude doen/mer des gheens die mi ghesondē heeft
Dat is den wille des vaders die mi ghesondē heeft
dat ic niet en verliese van alle dat hi mi ghegheuen
heeft/mer dat ict verwecke tottē ionchsten daghe.
Dat is den wille des gheens die mi gesonden heeft
dat wie den soon siet eñ gelooft in hem/dat hi dat
eewige leuen hebbe/ende ic sal hem verwecken in
den laetsten daghe
Doen murmureerden die Joden daerom/dat E
hi seide. Ic ben dat broot dat vanden hemel gheco Marci
men is. Eñ seyden. En is dit niet Jesus Josephs vi.a.
sone/wiens vader eñ moeder wi kennē? Hoe seyt
hi dan. Ic ben vanden hemel gecomen? Jesus ant
woorde eñ seyde tot haer. En murmureert niet
onder malcanderen
* Niemandt en mach tot mi comen/het en sy
van dat hem trecke die vader die mi gesondē heeft
eñ ic sal hem opwecke inden laetsten daghe Het is
gescreuen indē Propheten si worden alle vā Go=
de geleert/Wie dat nv hoort van minen vader/eñ
leert die coemt tot mi/niet dat yemant den vader
heeft gesien/maer die vandē vader is/die heeft dē
vader ghesien
Voorwaer voorwaer ic segge v/wie in mi ghe
looft/dye heeft dat eewich leuē. Ick ben dat broot
des leuens. V vaderen hebbē hemels broot ghege
ten inder woestinē/eñ si sijn gestoruen. Dit is dat
broot dat vanden hemel comt/op dat die gene die
daer af eet/niet en sterue/Ic ben dat leuēde broot
vanden hemel gecomē. Wie van desen broode etē
sal/die sal inder eewicheit leuen. Eñ dat broot dz
ic sal gheuen/dat is mijn vleesch/welck ick gheuē sal
voor dat leuen der werelt *
Doen keuen die Joden onder malcanderē/eñ
seyden. Hoe can ons dese zijn vleesch te eten geuē?
Jesus sprac tot haer. Voorwaer voorwaer segghe
ic v. Het en si dat ghy eet vanden vleesche des soōs F
des menschē/eñ drinct vā sinē bloede/soo en hebdi
gheen leuen in v. Wie van mijnen vleesche eet/eñ
drinct van minē bloede/die heeft dat eewich leuē/
Eñ ic sal hem ten ionchsten dage op verwecken.
* Want mijn vleesch is die rechte spijse/ende
mijn bloet is dē rechten dranck. Wie van mijnen
vleesch eet/eñ drinct vā minen bloede/dye blijft in
mi/ende ick in hem/Alsoe mi ghesonden heeft die
leuende vader/ende ick leue om des vaders wille
alsoo dye van my eedt/dye selue sal oock leuen om

minen wille. Dit is dat broot dat vanden hemel
gecomē is / niet alsoe uwe vaderen hemels broot
G hebben gegeten/eñ zijn gestoruen. Wye van desen
broode eet/die sal leuen inder eewichept *
Dit seide hi inder scholen/doen hi leerde in Ca-
parnaum. Vele van sinen discipulen dit hoorende
seidē. Dat is eē herde redene. Wie machse hooren
Doen Jesus bi hem seluē mercte/dat zijn discipu-
len daer op murmureerdē/so seide hi tot haer. Er
gert v dat? hoe wanneer ghi dan sien sult des mē
schen sone op varen daer hi eer was? Het is den
gheest die daer leuende maect/dz vleesch en is niet
profitelic. Die woordē die ic spreke die zijn gheest/
eñ si zijn leuē. Mer daer zijnder sommighe onder
v/die niet en geloouē. Wāt Jesus wist vā beghin
wel/welcke niet geloouē en souden/ende wie hem
verraden soude. Eñ hi seide. Daerom soe heb ic v
geseit/dat niemāt en mach tot mi comen/het en si
hem van minen vader ghegeuen
Van dier tijt aen/gingen/vele van sinē discipu-
len achterwaert/ eñ en wandelden voort aen niet
meer met hem. Doen seyde Jesus tottē twaleuen
Wildi ooc wech gaen. Doē antwoorde Simō Pe
ath. trus. HEERE/waer sullē wy henē gaen? ghy hebt
.c. woorden des eewigē leuēs/eñ wy hebbē ghelooft
eñ bekēt/dat Ghi zijt Christus die sone des leuen
dē Gods Jesus antwoorde hē. En heb icker niet
twalef vercorē? eñ uwer een is eē duyuel? Hy seyde
dat van Judas Simō Iscarioth. Die selue verriet
hem namaels/eñ was een vanden twaleuen.

¶ Hoe si teghen Jesum murmureerden/ende Jesus op die
hoochtijt dagen op clam indē tempel/ende daer selue leer
de ende preecte Dat .vij. Capittel ✠

DAer na tooch Jesus om in Galilea/
want hi en woude niet in Judea/om
trecken/om dat hē die Jodē sochten
A te doodē. Het was na der Jodē feest
dach der loouer tabernaculen/Doen
seiden zijn broeders tot hem. Gaet vā hier eñ gaet
in Judeen/op dat v discipulen ooc sien mogen die
werckē die ghi doet. Wie vrij int opēbaer sijn wil
die en doet niet heimelicx. Wildi sodanige dingen
doen/so openbaert v voor die werelt/Wāt ooc zijn
broeders en geloofden niet in hem
Doē seide Jesus tot haer. Minē tijt en is noch
hier niet/mer uwen tijt is altoos bereyt. Die we-
relt en can v niet haten/mer si haet mi/want ic ge
tuyge van haer/dat haer werckē quaet zijn. Gaet
ghi op die feeste. Ic en wil noch niet gaē op die fee
ste/want minen tijt en is noch niet veruult/Doen
hi dat tot hem geseyt hadde/so bleef hi in Galilea
Als zijn broeders op waren gegaen/doen ghinck
hi ooc op tot der feesten/niet openbaerlick/mer al
heymelic. Doē sochten hem die Joden in dye feest
dach/eñ seyden. Waer is die? Ende daer was een
groote murmuratie van hē onder dat volc. Som-
mighe seidē/is hi goet/mer die ander seiden/neen/
mer hi verleit dat volc. Nochtans en sprac niemāt
B vry van hem/om der vreesen wille der Joden *
✠ Maer midden inder feesten ghinck Jhesus
op inden tēpel/ende leerde. Eñ die Joden verwon
derden haer segghende. Hoe can dese die scrift/dye
hi niet geleert en heeft? Jesus antwoorde haer/en
de seyde. Mijn leeringhe en is niet mijn/mer des
gheens dye mi ghesonden heeft. Ist dat yemant si
nen wille wil doen/die sal bekennen oft dese leerin
ge van God si/oft dat ic van mi seluē spreke. Wye
van hem seluē spreect/die soect sinen eyghen prijs
Mer wie den prijs des gheens soect die hem ghe-
sonden heeft/dye is warachtich/ende daer en is C
ghen ongherechticheyt in hem
En heeft Moyses v die wet niet ghegeuē/ende
niemant onder v en houdt die wet? Waerom soect
ghi mi te doodē? Dat volc antwoorde en seide. Ghi
hebt den duyuel. Wye soect v te doodē? Jesus ant
woorde eñ seyde. Ic heb een werc gedaē/eñ ghi v
wōdert v alle Moses heeft v die besnijdenisse daer
om gegeuē/niet dat si van Moyses is/mer vandē
vaderē. Nochtās besnijt ghi die menschen op den
sabbath. Ist dat een mēsce die besnijdinge ōtfanct
op dē sabbath/also dat die wet Mosi nochtās nyet
gebrokē en wert/wert ghi dan op mi grā/dz ic den deu. i. b
geheelē mēsce op dē sabbath gesont heb gemaect
En oordeelt niet na dat aensien/mer oordeelt een
gerecht oordeel. Doen seiden sommige van Jeru
salem/En is hi dat niet dien si sochten te dooden?
Eñ siet/hi spreect openbaerlic/eñ si en seggē hem
niet. Kennē hē onse ouerste nv recht/dat hi die op D
rechte Christus is? Doch wetē wy van waer dese
is. Mer wanneer Christus comē sal/so en sal nie-
mant weten van waer hi is
Doen riep Jesus indē tempel/leerende eñ seg
gende. Ja ghi kent mi/eñ weet van waer ic bē/eñ
van mi seluen en ben ic niet gecomen/mer die my
gesonden heeft/die is die warachtige/dē welcken
ghi niet en kent/Mer ic kenne hem/want ick ben
van hem/eñ hi heeft mi gesonden. Doen sochtē si
hem om hem te vangen/mer niemant en slac dye
hant aen hem/want zijn ure en was noch nyet ghe
comen/Mer vele vāden volcke geloofdē in hē. *
Eñ seydē. Wāneer Christus coēt/sal hy ooc meer
teekenen doen dan dese doet
Eñ het quam voor die Phariseen/dattet volck
sodanige dingen vā hem murmelde ✠ Eñ dye E
Phariseē eñ hoochste Priesters sonden knechten
wt/dat si hem vanghen souden. Doen seyde Jesus
tot haer/Ic ben noch een cleyne tijt bi v/eñ dā gae
ic wech totten ghenen die mi gesonden heeft. Ghi
sult mi soecken/eñ niet vinden/eñ daer ic ben daer
en muecht ghi niet comen. Doen seyden die Jodē
onder malcanderen. Waer wil dese henen gaen/
dat wi hem niet vinden en sullen? Wil hi onder de
Griecke gaen/die hier eñ daer verstroit liggē/eñ den
Grieckē leeren? Wat is dat voor eē redene dat hy
seyt/ghi sult mi soecken eñ niet vindē? ende daer ic
ben/daer en muecht ghi niet comen
Mer inden laetstē dach der feestē/die opt heer F
lijcste was/so trat Jesus op eñ riep/segghēde. Wie
daer dorst/die come tot mi eñ drincke. Wie aen mi
gelooft/so die scrift seyt/van dies lijf sullē vloeyen
vloeden des leuenden waters. Dat seyde hi vandē
gheest/den welcken ontfangen souden die in hem
geloofdē. ✠ Wāt die heylighe gheest en was noch
daer niet/want Jesus en was noch niet verclaert
✠ Daerom vele volcs die dese redē hoorden/
seydē/Dese is een recht Propheet. Die ander seidē
Hi is Christus. Mer somighe seyden. Soude Chri
stus van Galileen comen? En seyt die scrift niet vā

den sade Dauidt/ eñ vander plecke ofte casteelken
Bethlehem/daer Dauid van was/sal Christus co
men? Also was een tweedracht onder al dat volck
Mathe om hem/Die sommighe wouden hem vangē/mer
v.a. niemant en slaech hant aen hem
G Die knechten quamen totten hooghē priesteren
eñ pharizeen/eñ si seyden tot haer. Waeromme en
hebt ghi hem niet gebracht? Die knechtē antwoor
den. Noyt en heeft mensche also gesprokē/soo de=
se mensche. Doen antwoorden die Pharizeen/sijt
ghi ooc verleyt? Gelooft oock ergent een ouerste/
oft pharizeus in hem? Mer dat volc dat niet vanđ
wet en weet/is vermaledijt. Nicodem9/die vider
nacht tot hem quā/welcke eē onder haer was/sey=
de tot haer liedē. Oordeelt onse wet eenē mensce/
eermē verhoort eñ bekēt wat hi doet? Si antwoor
dē eñ sprakē tot hē. Sidi oock een Galileesche/on
dersoect eñ siet/vā Galilea en staet geen propheet
op/eñ een yegelic ghinc also thuys. *

¶ Vanden wiue die in ouerspel begrepen was van Jesus verlost wert/ende hoe Jesus seyde/ick ben dat lichdt der werelt. ec. wie wt God is die hoort dat woort Gods/ Ende hoe die Joden spraken tot Jesum ghi zilt een Samaritaen/ende hebt den duuel binnen/ende hoe si hem steenen wouden/ende hi hem van haer verborch

Dat.viij.Capittel. ✠

A

Esus ghinc aendē olyfberch/ eñ smor
gēs vroech quam hi weder indē tem
pel/ ende al dat volck quam tot hem
ende hi sadt ende leerdese
Die scriftgeleerdē eñ die pharizeen
brachten een wijf tot hē in ouerspele beuonden/eñ
si steldē se daer opē baer/eñ seyden tot hē. Meester
dat wijf is beuonden in ouerspel. Moyses heeft ōs
in die wet gheboden/zodanighe te steenighen Wat
segt ghi/ Dat seyden si om hem te tempteren / op
dat si een sake tot hem mochten hebben/ Met Je=
Leui. sus booch hem neder ende screef metten vinger op
xxi.d die aerde. Als si nv dus bleuen vraghende/so rech=
te hi hem op/ende seyde tot hen lieden. Wie onder
v sonder sonden is / die worp den eersten steen op
haer. Ende hi booch hem weder neder/ eñ screef
op die aerde. Doen si dat hoorden/ghingen si deen
nae den anderen wt/vanden outsten aen/ende lie=
ten Jesum alleen/ende dat wijf voor hem staē Je
sus rechte hem op/ende doen hi niemandt en sach/
dan dat wijf/soo seyde hi tot haer. Wijf/waer zijn
uwe besculdigers? En heeft v niemāt verdoemt?
Si sprac/ HEERE niemāt. Jesus seyde/So en ver
doeme ic v ooc niet. Gaet henen/ende en sondicht
voort aen niet meer *
Doen sprac Jesus weder tot hen lieden/eñ sey=
de. ✠ Jc ben dat licht der werelt. Wie mi nae vol
B get/die en sal niet in duysternissen wandelen/mer
hi sal dat licht des leuēs hebbē. Doē seydē die pha=
rizeen tot hē. Ghi tuycht vā v seluen/v ghetuyghe
nisse en is niet warachtich. Jesus andtwoorde/eñ
seyde tot haer. Jst dat ic van mi seluē getuygenisse
geue/so is mijn getuygenisse warachtich/wandt ic
weet van waer dat ick ghecomen ben/ende waer
ic henen gae/mer ghi en weet niet van waer ic co=
me/ende waer ick henen gaet Ghi oordeelt na dē
vleesche/ic en oordeele niemant/maer al oordeele
ic/mijn oordeel is recht/want ic en ben niet alleen
mer ic ende die vader die mi gesonden heeft. Ooc
staet in v wet ghescreuē/dat tweer menschen ghe
tuygenisse warachtich is. Jck bent die daer ghetuy
ghe vā mi seluen/ ende die vader die mi ghesonden Deu.
heeft/die ghetuycht ooc van mi. Doen seyden si tot xvij.d
hem. Waer is v vader? Jesus antwoorde. Ghi en
kent noch mi/noch minē vader. Waert dat ghi mi
kende/soo kende ghi mijnē vader oock. Dese woor
den sprac Jesus aen die Gods kiste/ leerende indē
tempel. Ende nyemāt en taste hem aen / want zijn
vre en was noch niet ghecomen. *
Doen seyde Jesus weder tot haer ✠ Jck gae
wech/ende ghi sult my soecken / ende ghy sult in v
sonden steruen. Daer ic henē gae/ daer en muecht C
ghi niet comen. Doen seyden die Joden. Wil hi hē
seluen dan dooden? dat hi seyt/daer ick henen gae/
daer en muechdi niet comen? Eñ hi seyde tot haer.
Ghi zijt van beneden/ick ben van bouen. Ghy zijt
van deser werelt/ick en ben niet van deser werelt.
Daerom so heb ic v geseyt/dat ghi in v sonden ster=
uen sult. Wāt ist dat ghi niet en gelooft dat ict ben
so suldi in v sonden steruen.
Doen seyden si tot hem. Wie zijt ghi dan? Eñ D
Jesus seyde tot haer/euen dat / dat ic met v spreke
Jc heb vele van v te spreken eñ te oordeelen / mer
die mi gesondē heeft/die is warachtich/eñ soo wat
ic van hem ghehoort hebbe/ dat spreke ick voor die
werelt. Maer si en verstonden niet/dat hi haer vā
den vader seyde.
Doen seyde Jesus tot haer Wanneer ghi des
menschen sone verhooghen sult/dan sult ghi beken
nen dat ict/ ben eñ niet van mi seluen en doe/ maer
so mi mijn vader geleert heeft/so spreke ic. Eñ dye
mi gesondē heeft die is met mi/ Die vader en laet
mi niet alleen/want ic doe altijt dat hem behaget
Doen hi sodanighe dingen sprac/so ghelooftden der
vele in hem *
✠ Doen seyde Jesus totten Joden die hem ge
looft haddē/ist dat ghi aen mijn woorden blijft/so
zijt ghi mijn oprechte discipulē/eñ ghi sult die waer ij.Pet.
heyt bekennen/eñ die waerheyt sal v vrij maken. ij.d.
Doen antwoorden si hem. Wi sijn Abrahāms saet/
wi en sijn noyt ymāds knechtē geweest/hoe seg=
di dan/ghi sult vrij werden.
Jhesus antwoorde eñ seyde. Voorwaer voor=
waer ic segge v/wie sonde doet/ die is der sonden
knecht. Mer die knecht en blijft niet eewelick int E
huys die sone blijft eewelijc. Jst dat v nv die sone
vrij maect/so sidi te rechte vrij Jc weet wel dat ghi
Abrahāms saet sijt. Mer ghi soect mi te doodē/ wāt
mine redene en vaet ghi niet onder v. Jc spreke so
wat ic van minē vader ghesien hebbe/eñ ghi doet
so wat ghi van uwen vader gesien hebt
Si antwoorden eñ seyden tot hem Abraham is
onse vader. Jesus seyde tot haer. Waert ghi Abra
hams kinderen/soe soudi Abrahāms wercken doen
Mer nv soect ghi mi te doodē/een alsulcken men
sce/die v die waerheyt geseyt hebbe/die ic van Go
de gehoort hebbe/dat en heeft Abraham niet ghe
daen. Ghi doet ws vaders wercken
Doen seyden si. Wi en zijn niet onrechtelijc gebo
ren. Wi hebbē eenē vader/God. Jesus seyde tot
haer. Waer God v vader/so soudi mi beminnen
Want ick ben wtghegaen/ende ghecomen van
God. Want ic en ben niet van mi seluen gecomen/

maer hi heeft mi gesonden. Waer om en kendi dā
mijn sprake niet? want ghi en moecht ymmer mȳ
E woorden niet hooren

Ghi zijt vanden vader den duyvel/ eñ ghi wilt
na ws vaders lust doen / Dye selue is een moorde=
naer/ van beghin ende hi en is niet staende gheble=
uen inder waerheyt/ want die waerheyt en is nyet
in hem/ Wanneer hi die luegen spreect / soe spreect
hi van zijn eyghen / want hi is een loghenaer/ ende
een vader der seluer/ Mer ic/ want ick v dye waer
heit segge so en gheloofdi mi niet ✱

✠ Wye onder v can my eender sonden bedwin
gen? Ist dat ic v dye waerheyt segghe/ waer om en
ghelooft ghi mi dan niet? Die vā God is/ die hoort
Gods woordē/ Daerom en hoort ghijse niet / wāt
ghi en zijt niet van God

Doen antwoorden dye Joden ende seyden tot
hem/ En seggen wi niet recht / dat ghi een Sama=
ritaen zijt/ ende hebt den duuel? Jesus antwoorde
Ic en heb gheenē duyuel / mer ic eer minen vader/
ende ghi hebt mi oneere gedaen. Ick en soecke my
nen prijs niet / mer daer is een dye hem soect ende
oordeelt

F ✠ Voorwaer voorwaer seg ick v/ ist dat yemant
mijn woort hout/ dye en sal den doot niet siē inder
eewicheyt/ Doen seyden die Joden tot hem. Nv be
kennē wi dat ghi dē duyuel hebt / Abrahā is ghe=
storuen eñ die Propheten / eñ ghy segt / Ist dat ye
māt mijn woort houdt / die en sal dē doot niet sma
ken inder eewicheyt. Sijt ghi meerder dan onse va
der Abrahā? die welck gestoruē is / Eñ die prophe
ten zijn gestoruē/ Wat maect ghi dan van v seluē?

Jesus antwoorde ist dat ic mi seluen prijse/ soe
en is mijnen prijs niet/ Mer het is mijn vader dye
mi prijst/ dē welckē ghi segt hi si v God / eñ ghy en
kent hem niet/ mer ic kenne hem. Waert dat ic sey
de/ ic en kens niet/ so worde ic een loegenaer/ gelijc
als ghi zijt/ Mer ic kenne hē/ eñ houde zijn woort

Abrahā v vader wort vrolick dat hi minē dach
sien soude/ eñ hi sach hem eñ verblide hem / Doen
seyden die Joden tot hem / Ghi en zijt noch gheen
vijftich iaer out/ ende hebt Abraham ghesien? Je=
sus seyde tot haer. Voorwaer voorwaer ic segghe
v/ eer Abraham wort ben ic. Doe namē si steenen
op/ om dat sise op hē worpen souden. Mer Jesus
verborch hem/ ende ghinc wt den tempel. ✱

¶ Hoe Jesus eenen mensche die blint gheboren was ver
lichte/ ende sprack/ ick ben in een oordeel ghecomen in de=
ser weretl/ op dat die blinde sien/ ende die siende blint wor=
den.

Dat.xi.Capittel ✠

A ENde Jesus ghinc voorbi eñ sach aen
eenen die blint geboren was / Ende
zijn discipulen vraechden hē eñ seydē
Meester wie heeft gesondicht / Dese
oft zijn ouders/ dat hi blint is geborē
Jesus antwoorde. Noch dese en heeft ghesondicht
noch zijn ouders/ mer op dat die wercken Goods
opēbaer aen hē soudē wordē/ Ic moet die werckē
des gheens wercken die mi ghesonden heeft/ alsoo
lange alst dach is/ Die nacht coemt dat niemant en
mach wercken. Also lange als ic in die werelt ben/
so ben ic een licht der werelt

Doen hi dat geseyt hadde / spooch hi opter aer=
den ende maecte slijck wt dien speecsele/ eñ smeer=
de dat slijck op des blinden ooghen/ ende seyde tot
hem. Gaet henen totten water Siloha / dat is ver
duytst/ ghesonden/ ende wascht v/ Doen ghinck hi
daer henen ende quam siende/ Dye gebueren ende
die hem te voren gesiē haddē / om dat hy een bede G
ler was / seydē / En is dese niet / dye daer sadt ende
badt? Die sommige seyden/ hi ist/ dandere/ hi is hē
ghelijc. Mer hi selue seyde. Ic bēt/ Doē seydē si tot
hē. Hoe zijn v uwe ogē opghedaē? hi antwoorde eñ
seyde. Die mēsce die Jesus hiet/ die maecte slijc eñ
smeerde mijn oogen/ eñ seyde/ Gaet henen totten
dijc/ oft water Siloha/ ende wascht v/ Ic ghinc he
nen ende wiesch mi / eñ ick wert siende / Doen sey
dē si hē/ Waer is die selue? hi seyde ic en weets niet

Doē leyden si hem totten Pharizeen dye aldus
langhe blint geweest was / Het was den sabbath/
doen Jesus dat slijc maecte ende zijn ooghen open B
de. Doen vraechden si hem weder ooc die Pharize
en/ hoe hi siende waer geworden/ hi seyde tot hair
Hi leyde mi slijc op mijn ooghen/ eñ ick wiesch my
ende ben nv siende. Doen seyden die somighe van
den Pharizeen/ Die mensche en is niet van God/
om dat hi den sabbath niet en houdt/ Maer die an
der seyden / Hoe mach een sondich mensche sulckē
teeckenē gedoē? Ende daer was een tweedracht on C
der haer/ Si seydē weder totten blindē / Wat segt
ghi van hem/ heeft hi v ogen op ghedaen? Hi seyde
Het is een Propheet

Die Joden en geloofden niet / van hem dat hy
blint geweest ende siende ghewordē was/ tot dat
si die ouders des gheens/ die siende was geworden
riepen ende seyden/ Is dat v sone / die ghi segghet
dat blint geboren is/ Hoe is hi dan nv siende? Sijn
ouders antwoorden ende seydē/ Wi weten dat de
se onse sone is/ eñ dat hi blint ghebore is/ mer hoe
hi nv siende is/ dat en weten wi niet/ oft wie hē zijn
oogen opgedaen heeft/ dat en weten wy ooc niet/
Hi is seluer out genoech/ vraghet hem/ laet hē self
voor hē seluen spreken/ Dit seyden zijn ouders om
dat si die Joden vreesden/ Want dye Joden haddē
ouerdraghen / waert dat yemandt hem voor Chri
stum bekēde oft belēdē / dat die selue inden vā ghe D
daen soude worden / Daerom seyden zijn ouders/
hi is out genoech vraget hem

Doen riepen si ten anderen mael/ den menschē
die blint geweest was ende seyden / Gheeft Gode
dē prijs/ Wy wetē dat dese mēsche een sondaer is/
Hy antwoorde eñ seyde / Is hy een sondaer dat en
weet ic niet/ een dinc weet ic wel/ dat ic blint was/
eñ ben nv siende / Doen seyden si weder tot hem/
Wat dede hi v? Hoe dede hi v ogē op/ Hi antwoor
de haer/ Ic hebt v nv gheseyt/ ende ghi hebbet ghe
hoort. Wat wilt ghijt weder hoorē? Wildi ooc zijn
discipulē werdē? Doē vloecten si hem ende seyden/
Sijt ghi zijn discipel/ wi zijn discipulē Moysi/ Wy E
weten dat God met Moysi gesprokē heeft / Mer
desen en weten wi nyet van waer hi is

Die mēsche antwoorde ende seyde. Dat is een
wonderlick dinc/ dat ghi niet en weet van waer hy
is/ ende hi heeft mijn ooghen opgedaen/ Want wy
wetē dat God die sondaers niet en hoort/ mer soe
wie God vresede is/ dye doet sinē wille/ diē hoort
hi. Van der werelt aen en ist niet ghehoort / dat ye=
mant eenen gheboren blinde die ogen opghedaen

heeft/ En waer dese niet van Gode/ hi en conste oz
niet doen/ Si antwoordē eñ seyden tot hem/ Ghy
zijt gheheelic in sondē ghebozē/ ende ghy leert ons/
Eñ si stieten hem wt
Het quam voor Jesum dat si hem wtghestotē
hadden/ ende doen hi hem vant/ seyde hi tot hem/
Gheloofdi aen den sone Gods? Hi antwoorde en=
G de seyde/ HEERE wie ist/ op dat ick in hem ghelo=
uen mach? Jesus seyde tot hem/ Ghi hebt hem ghe
sien/ eñ die met v spreect/ dye ist/ Hi seyde HEERE
ic geloone ende bad hem aen. * Eñ Jesus
sprac. Ic ben tot eenē oordeele op dese werelt ghe=
comen op dat die ghene/ die daer niet en sien/ sien=
de werden/ ende die daer sien/ blint werdē/ Eñ dat
hoorden sommighe der Phariseen die by hem wa
ren/ ende seyden tot hem/ Sijn wi dan oock blint?
Jesus seyde tot haer. Waert ghi blint/ soo en hadt
ghi gheen sonde/ Mer nv ghi segt/ wy zijn siende/
so bliuen uwe sonden

¶ Die niet en gaet door die duere/ ick ben een goet herder
Ende voort van vele schoonder leeren
Dat.x.Capittel ✠

Oorwaer voorwaer ic segghe v/ Wie
A nz ter dueren in en gaet/ in die scaeps
coye/ mer climt anders waer daer in/
die is een dief eñ een moorder/ Mer
die ter duerē ingaet/ die is een herder
der schapen den seluē doet die duerwachter op/ eñ
die scapen hooren zijn stemme. Ende hi roept zijn
scapen met namen/ ende leydtse wt/ Eñ wanneer
hi zijn schapen heeft wt ghelaten/ soo gaet hi voor
haer/ eñ die scapen die volgē hem na/ want si kēnen
zijn stemme/ Mer eenen vreemdē en volgē si niet
nae/ maer si vlien van hem/ Want si en kennen der
vreēder stemme niet/ Dese sprake seyde Jesus tot
haer/ mer si en verstondē niet wattet was dat/ hy
tot haer seyde
Doen seyde Jesus weder tot haer. Voorwaer
B voorwaer ick seg v/ ick ben die duere totten scha=
pen alle die voor mi gecomen zijn/ die zijn dieuen/
ende moorders/ maer die scapen en hebbense niet
ghehoort/ Ic ben die duere/ ist dat yemant door mi
in gaet/ die sal salich worden/ ende hi sal in ende wt
gaen/ ende weyde vinden/ Een dief en coemt niet
dan daer hi stelen/ verworghen/ ende te niet doen
soude/ Ic ben ghecomen dat si dat leuen ende vol=
heyt ghenoech sullen hebben. *
C ✠ Ic ben eē goet herder/ Eē goede herder laet
zijn leuen voor zijn schapen. Mer een huerlinc/ die
geen herder en is/ diēs die schapen niet eyghen en
zijn/ siet hi den wolf comen/ hi verlaet die schapē en
de vliet/ ende dye wolf grijpt ende verstroeydt dye
scapen/ Mer die huerlinc vliet. want hi is een huer
linck/ ende en acht der scapen niet Ic ben een goet
herder/ ende kenne die mijne/ eñ ben den mijnen be
kent/ So mi mijn vader kent/ ende ic kenne dē va=
der/ ende ic laet mijn leuen voor mijn scapen/ Eñ
ic heb noch ander schapen/ dye niet wt deser coyen
en zijn/ Eñ dye selue moet ic daer toe leyden/ ende
si sullen mijn stēme boorē/ eñ het sal een coeye wor
den/ ende eene herder werden. *
Daerom bemint mi mijn vader/ om dat ic mijn
leuē laet/ op dat ict weder neme/ Niemāt en nemet
van mi/ mer ic selue latet van my seluen/ Ick hebt
macht te latē/ eñ hebt macht weder te nemen/ So
danighen ghebot heb ic ontfangen van mijnen va=
der Mer doē werter een tweedracht onder dē Jo=
dē om dese woorden/ Sommige seyden. Hy heeft
dē Duuel/ ende is ontsinnich/ wat hoordi hē? Dan
der seyden. Dat en zijn geen woordē eens besetens
Can die duuel ooc der blinden oogen op ghedoen E
✠ Het was kerckwijnghe tot Jerusalem ende
het was winter/ eñ Jesus wandelde inden portael
des tempels Salomonis. Doen omringden hē die
Joden ende seyden tot hem/ Hoe lange houdt ghi
onse sielē op? Sijt ghi Christus/ so segghet ons vry
wt/ Jesus antwoorde haer/ Ic hebt v ghesyt/ en=
de ghi en ghelouet niet/ Die wercken die ic doe in
mijns vaders name/ die getuygen van my Maer
ghi en ghelouet niet/ want ghi en zijt niet van mij
nen scapen/ als ic v geseyt hebbe/ Dat mijn scapen
mijn stēme hoorē/ eñ ick kense/ eñ si volghen mi en
de ic gheue haer dat eewighe leuen/ eñ si en sullen
inder eewicheit niet vergaen/ eñ niemandt en salse
mi wt mijnen handen treckē/ Dye vader diese my
ghegeuen heeft/ die is groter dan alle/ eñ nyemant
en canse wt mijns vaders handen ghetrecken. Ick
ende die vader zijn een
Doen namen die Jodē weder steenen/ op dat si
hem soudē steenigē Jesus andtwoorde haer/ Vele
goeder wercken heb ic v getoont/ vā mijnen vader F
om welcs willen vandē seluē/ steenicht ghi mi? Dye
Joden antwoorden hem eñ seydē/ Om des goets
wercs wille en steenigen wi v niet/ mer om die las
teringe Gods/ ende om dat ghi een mensche zijt eñ
maect v seluen eenen God/ Jesus antwoorde haer
En staet niet gescreuen in uwe wet/ ic heb ghesyt
ghi zijt goden? Ist dat hi die godē noēt/ totten welc
ken dat woort Gods geschiede/ eñ die scrift mach
doch niet gebrokē oft ontbonden werdē. Ende ghi
segt totten ghenen dien die vader geheylicht eñ in Psalm
die werelt ghesonden heeft/ Ghi lastert God/ om lxxx.
dat ic segge/ ic ben Gods soon/ En doe ic die werc G
ken mijns vaders niet/ so en gelooft mi niet Mer
doe icse/ so gelooft doch die wercken/ wildi mi niet
ghelooouen/ op dat ghi kent eñ gelooft/ dat die va=
der in mi is/ eñ ic inden vader *
Si sochten hem weder te vangen/ maer hi ont
ghinc hem wt haren handen/ eñ tooch weder ouer
op ghene side der Jordanen/ in die plaetse daer Jo
annes/ te vooren gedoopt hadde/ eñ hi bleef aldaer
Ende vele quamen tot hem ende seydē/ Joannes
en dede gheen teeken/ Mer al dat Joannes van de
sen geseyt heeft dat is warachtich/ ende aldaer ghe
loofdender vele in hem
¶ Hoe Jesus Lazarum vander doot verweckte/ ende die op
perste der priesteren daerom eenen raet tegen Jesum hieldē
Dat.xi.Capittel ✠

Aer lach een crancke genoēt Lazarus A
vā Bethaniē/ indē casteelen Marie/
ende haerder suster Martha Maria
wast die den HEERE gesalft hadde/
met saluen/ eñ zijn voeten gedroocht
met haren hayre/ der seluer broeder Lazarus lach
siec. Doen seynden zijn susteren/ tot hē eñ deden hē
segghen HEERE/ siet/ dien ghi lief hebt die leydt
cranc. Doen Jesus dat hoorde/ so seyde hi/ Die crāc
heit en is niet totter doot/ mer totten prijse Gods

op dat die soone Goods daer door gheprësen sou
de worden Jesus hadde Martham lief / ende haer
suster eñ Lazarum als hi nv hoorde dat hy cranck
was / so bleef hi twee daghen in die plaetse daer hi
was

Daer na seyde hy tot sinen discipulē / Laet ons
B weder in Judea gaen / Sijn discipulen seyden tot
hem / Meester / laest wouden die Jodē v steenighē
eñ ghi wilt weder derwaerts? Jesus antwoorde /
En zijnder niet twaelf vren / binnē den dage? Wie
des daechs wandelt / die en stoot hem niet / wāt hi
siet dat licht deser werelt / Mer soe wie des nachts
wandelt dye stoot hem want daer en is geen licht
in hem / Dit seide hi / ende daer na seyde hi tot haer
Lazarus onse vriēt slaept / maer ick gae / op dat ick
hem soude verwecken / Doen seiden zijn discipulē
HEERE / slaept hi / so salt beteren met hem / Mer
Jesus seyde van sijn doot / maer si meyndē dat hy
vanden lichamelijcken slaep sprac / Doen seyde hē
Jesus vrij wt Lazarus is gestoruen / eñ ic ben vro-
lic om uwent wille / dat ic daer niet geweest en bē /
op dat ghi gelouen sout / Mer laet ons tot hē gaen
Doen seyden Thomas die Didimus genaemt is /
tot den discipulē. Laet ons met hem gaen / dat wy
C met hem steruen

Doen quam Jesus ende vant hem / dat hy vier
dagen inden graue gelegen hadde / Betaniē was /
nae bi Jerusalē / bi vijfthien velden weechs / Ende
vele Joden waren tot Martham / eñ Mariam / ge
comen / om haer te troosten / vā harē broeder Als
Martha nv hoorde dat Jesus quam / soe ginc si hē
tegen / Maer Maria bleef te huys sittende

Doē sprac Martha tot Jesum / HEERE / hadt
ghi hier geweest / mijn / broeder en waer nu gestor-
uen / Mer ic weet ooc noch / dat wat ghi van God
bidt / dat sal v God geuen. Jesus seyde tot haer / V
broeder sal verrijsen / Martha seyde tot hē Je weet
wel dat hi verrijsen sal / in die verrijsenisse inden laet
sten daghe / Jesus seyde tot haer / Jc ben die verrij
senisse ende dat leuen. Wie in mi gelooft / dye sal le
uen / al waert dat hi ooc storue / ende dye daer leeft
ende ghelooft in mi die en sal inder eewicheyt nyet
steruen / Ghelooft ghi dat? Si seyde tot hem. HE
RE / Ja / Jc heb ghelooft dat ghi zijt Christus / dye
sone Gods die in die werelt comen soude

Ende doen si dat geseyt hadde / so ginc si wech /
D ende riep haer suster Maria heymelijc / ende seyde
Die meester is daer ende roept v. Dye selue als sy
dat hoorde stont si haestelick op ende quam tot hē
Want Jesus en was noch niet in dat casteelkē ge
comen / mer hy was noch in dye plaetse daer hem
Martha ontmoete / Die Jodē die bi haer indē hui
se waren ende troostense / doen si saghen dat Ma-
ria haestelic op stont ende wt ghinck / soe volchden
si haer na ende seyden / Si gaet tottē graue om dat
si daer weenen soude

Als nv Maria quam daer Jesus was / eñ sach
hem soe viel si tot sinen voeten / ende seyde tot hem
HEERE / waerdi hier geweest / mijn broeder en
waer niet gestoruen. Als Jesus haer sach weenen /
ende die Joden ooc weenden die met haer quamē
so versuchte hi inden geest eñ schuddede hē seluen
eñ seyde / Waer hebdi hem geleyt? Si seydē HE
RE / coemt eñ siet dat / Eñ Jesus wert weenende

Doē seyden die Joden / Siet / hoe lief heeft hi hem
gehadt / Mer sommighe onder haer seyden / Heeft
hi den blinden die oogen openghedaen / en const hi
dan niet beschicken / dat dese niet en waer gestoruē? E
Mer Jesus versuchte weder in hem seluē eñ quā
totten graue / het was een gecliefde spelonck / eñ
eenen steen daer op geleyt

Mer Jesus seyde. Neemt den steen af / Doe sei
de Martha die suster van die ghestoruē was. HE-
RE / hi stinct nv / want hi is vierdagich. Jesus sey-
de tot haer / En heb ic v niet geseyt / waert dat ghy
geloofde / ghi sout die heerlicheyt Gods sien Doē
hieuē si dē steen af / daer die gestoruen onder lach /
Jesus sloech zijn oghen opwaerts eñ seide / Vader
ic dancke v dat ghi mi gehoort hebt / Doch ic weet
dat ghi mi altijt hoort / mer om dat volc datter om
me staet heb ict geseyt / om dat si souden geloouen /
dat ghi ghi mi hebt geseynt

Doen hi dat geseyt hadde / so riep hy luyde / La-
sare coemt hier wt / Ende die ghestoruene quā wt F
gebondē met graefdoeckē aen voeten eñ aen han
den / ende zijn gesicht verbonden oft bedeet met ee
nen sweet doeck / Jesus seyde tot haer / Ontbindt
hem ende laet hem gaen. Vele nv vandē Joden die
tot Martham gecomē warē / ende saghen tghene Matth.
dat Jesus dede / geloofden in hē * Mer som xxvi.a.
mighe van hem ghingen totten Pharizeen eñ sey
den haer dat Jesus gedaen hadde

✠ Doen vergaderden dye hoge Priesters ende
Pharizeen eenen raet / ende seyden. Wat doen wy
dese mensche doet vele teekenen / Laten wi hē alsoe /
so sullen si alle aen hem ghelooouen. So comen dye
Romeynen / ende nemen ons lant / eñ lieden. Mer
een onder haer ghenaemt Cayphas / dye des seluē
iaers hoghe Priester was / seyde tot haer / Ghy en G
weet niet noch en bedēct ooc niet / het is ons beter
dat een mensche sterue voor dat volc / dan dat ghe
heele volc verderue. Dat en seyde hi niet van hem
seluen / mer want hi des seluen iaers hooghe Pries
ter was / soo propheteerde hy / want Jesus soudē
steruen / voor dat volck / ende niet voor dat volc al-
leen / Mer op dat hi die kinderen Goods / dye ver-
stroeyt warē / tsamen soude brengen / Van dien da-
ghe aen so hielden si raet / hoe si hē dooden mochtē

Jesus en wandelde niet meer int openbaer on
der den Joden / mer hi ghinc van daer / in een landt
bider woestijnen / in een stadt ghenaemt Ephren /
ende hadde zijn woninghe daer met sinen discipu-
len *

Den paesschen der Joden was na bi / ende daer
ghincker veel op tot Hierusalē wt den lande voor
paesschen / op dat si hen souden reynighen / Doen
stonden si ende vraechden na Jesum / ende spraken
met malcanderē / inden tempel Wat dunct v / dat
hi niet en coemt op dese feeste? Dye ouerste Pries-
ters / ende Pharizeen / hadden een ghebot wt latē
gaen / waert dat yemant wiste waer hy ware / dat
hi dat te kennen ghaue / op dat si hem mochten vā
ghen

¶ Hoe die HEERE Jesus ses daghen voor paesschen in
Bethanien quam / ende van Maria Magdalena ghesalft
wort / ende veele inwendighe gheschiedenissen ende lee-
ren

Dat.xij.Capittel A

Es dagen voor paesschen/quam Je-
A sus tot Betanie / daer Lazarus was
Mathe die gestoruē was/die Jesus verwect
xxvi.a. hadde vanđ doot/ Daer maecktē si hē
Marc een auontmael/eñ Martha diende/
xiiij.c. Lazarus was er een die met hem ter tafelen saten
Doen nam Maria een pont saluen//vā ongeualsch
ter costelijcker Naerdē/eñ salfde sijn voeten /ende
droochde met haren hayre sijn voeten / dat huys
wort vol vandē rueke der saluen/Doē seyde een
van sinē discipulen/Judas Symons sone Jscario
B tes/die hem daer na verriet / Waer om en is dese
salue niet vercocht om drie hondert penninghen/
ende den armen gegeuē? Dat seyde hi niet om dat
hi na die armen vraechde/mer hi was een dief/ eñ
hadde die borsse/ende droech dat ghegheuen wort
Doen seyde Jesus/laetse met vreden/sy heeft dat
behouden totten dage mijnder begrauinge. Wāt
ghi hebt altijt armen by v maer my en hebdy niet
altijt

Doen vernam veel volcs der Jodē dat hi daer
was/ende quamē niet om Jesus wille alleen/mer
ooc om dat si Lazarum sien soudē/den welcken hi
vāder doot verweckt hadde. Die ouerste Priesters
peysden daer op dat sy Lazarum oock souden doo-
lu/xix.a den/want om sinent wille ginghen vele Joden en
mat.xxi de gheloofden in Jesum *
a
mar.xi/a Des anderē daechs/veel volcs dat op dye feest
ghecomen was hoorden dat Jesus tot Jherusalē
C quam/namen palmetacken/ende ghinghen wt/hē
Esaie te gemoete/ende riepen/ Hosianna ghebenedijt is
xxvi.d. die daer coemt inden naem des HEEREN / een
zac.ix.b Coninc van Israhel /Jesus vercreech een ezelinne
ende reet daer op/so dat gescreuē staet. En vreest
niet dochter Syon/siet v Coninc coēt rijden op een
ezels volen/Doch dit en verstonden sijn discipulen
te voren niet/mer doen Jesus verclaert wort/ doē
dachtē si daer op /dat/dat vā hem was ghescreuen
ende si hem dat gedaen hadden.

Dat volck dat met hem was/doen hi Lazarum
D wt den graue riep/ende vander doot verwecte/ be
roemden die daet. Daerom soo ontmoete hē oock
dat volc/om dat si hoorden dat hi sulckē teekē had-
de gedaen/Maer die Phariseen seiden onder mal-
canderen Ghi siet dat wi niet en vorderen alle die
wereelt loopt na hem

Maer daer waren sommighe Grieken onder
die ghene die opgegaen waren/op dat si biddē sou-
den op die feeste/Die ghinghen tot Philippum/die
vā Bethsayda wt Galileen was/eñ baden hem seg
gende Heere/wi souden Jesum gheerne sien/ Phi-
lippus quam ende seide dat Andrees/ende Philip-
pus ende Andreas seiden Jesu voort/Jesus andt
Marci. woorde haer ende seide die tijt is ghecomē dat des
viij.a menschen sone sal verclaert worden.
Mathe ✠ Voorwaer voorwaer segge ic v/Het en si dat
xvi.d dat teerwe coorne in die aerde valle ende versterue
lu.xviij.g so bliuet alleen/Mer ist dattet versterft/ soo bren-
eñ.ix.c. get vele vruchten/Die zijn leuen lief heeft/ die salt
verliesen/Eñ wie sijn leuen op deser wereelt haet/
die salt behouden totten eewighen leuē/Die mi die
nen wil/die volget mi na. Ende waer ick ben daer
sal mijn dienaer ooc sijn/Eñ wie mi dienē sal dien
sal mijn vader eeren *

Nv is mijn siele verseriet/Ende wat sal ick seg
gen? Vader helpt mi/wt deser vren/Nochtās daer
om ben ic in deser vren ghecomen / Vader prijst u-
wen naem. Doē quam een stēme wt dē hemel seg
ghende/Jck hebben gheprefen/ende wil hem we-
der prijsen/Doen seyde dat volc dat daer bi stonde
eñ toe hoorde/Het dondert/Die ander seyden. Eē
Engel spreect met hem Jesus antwoorde eñ seyde
Dese stemme en is niet om mijnē wille gesciet mer
om uwen wille

✠ Nv ghaet dat oordeel ouer die wereelt/Nv sal E
die prince deser wereelt wtgeworpē wordē/Eñ ick
wanneer ic verhoocht worde vāder aerden/so wil
ict al tot mi trecken/Mer dat seyde hi om te ken-
nen te geuen welcke doot hi steruē soude. Doē ant
woorde hē dat volck Wi hebbē gehoort in die wet
dat Christus eewelic blijft/ende hoe segt ghi dan/
des menschen sone moet verhoocht worden? Wie
is dese menscē sone? Doē seyde Jesus tot haer. Dat
licht is noch een cleyn tijt bi v/Wādelt die wile ghi
dat licht hebt/op dat v die duysternissē nyet en ouer
uallen/ Wie in duysternissen wandelt die en weet
niet waer hi henen gaet /Gelooft aent licht die wi
le ghijt hebt/op dat ghi kinderen des lichts zijt

Dese dingen sprac Jesus ende ghinck wech en- F
de verborch hem voor haer luydē * Eñ hoe esa.liij.a
wel hi alsulcke teekenen voor hē dede/so en geloof
den si nochtans niet in hem/op dat die sprake des
Propheten Esaie veruult soude worden/den welc
ken hi seyde. HEERE/wie gelooft onsen predikē?
eñ wien is dē arm des HEEREN ghecopenbaert?
Daerom en consten si niet gheloouen want Esaias
seyde weder. Hi heeft haer ogen verblint / eñ haer
herte verhert/op dat si metten ogē niet en siē/noch
metter herten niet en verstaen/eñ hē bekeeren/eñ
dat icse salich maecte/Dit seyde Esaias/doen hi zijn esai.vi.d
heerlicheit sach eñ sprac van hem/Nochtans so ge
loofden der ouerstē vele in hē/ mer om der Phari-
seen wil/so en beleden sijs niet/op dat si niet in den
ban gedaen en soudē wordē. Want si hadden den
prijs vidē menschen liever/dan bi Gode

Jesus riep weder ende seyde/Wye in my ghe-
looft dye en gheloofte niet aen mi/maer aenden ge-
nen/die mi gesonden heeft/ Ende die my siet dye
siet den ghenen die my ghesonden heeft. ✠ Jck
een licht/ben gecomē in die wereelt/op dat/so wye G
in mi ghelooft/niet in duysternisse en bliue/Ende
so wie mijn woorden hoort/ende niet en ghelooft/
dien en sal ic niet oordelē/Want ic en ben niet ghe
comen dat ic die wereelt soude oordeelen/maer dat
ic die wereelt salich soude maken. Wie mi veracht/
ende en neemt mijn woorden niet op/dye heeft al
rede die hem oordeelt/Dat woort dat ic gesprokē
hebbe/dat sal hem ordelen indē laetsten dage/want
ic en heb niet van mi seluen ghesproken/maer dye
vader die mi gesonden heeft/die heeft mi een ghe-
bot ghegheuen /wat ick doen eñ spreken sal. En
de ic weet dat sijn gebot dat eewich leuen is. Daer
om wat ic ic spreke/dat spreke ick also/so mi die va
der geseyt heeft *

¶ Hoe die HEERE Jesus zijn discipulē troostē ende ver maendese/zijn gheboden te houden

Dat.xiij.Capittel.

A

Voor die feest van paesschen/doen Jesus bekende dat sijnen tijt ghecomen was/dat hi wt deser werelt totte vader soude gaen/als hi die sine dye inder werelt waren/hadde bemint soo beminde hijse tot in dat eynde toe. Eñ nae dat avontmael doen nu die duuel Judas Simon Iscariotis int herte hadde gegeuẽ/dat hi hem verradẽ soude. Jesus wiste dat hẽ die vader al in sijn handen had de ghegeuen/eñ dat hy van Gode gecomen was/ende tot God ginc/so stont hi vanden avontmael op/eñ leyde sijn cleederen af/eñ nã een dwale/eñ omgordde hem/Daer nae goot hi water in een becken/eñ begost den discipulen die voetẽ te wasschen ende drooch dese metter dwalen daer hi mede om ghegort was

Doen quam hy tot Simon Peter/Ende dye selue seyde tot hem HEERE/soudt ghi mi mijn voeten wasschẽ? Jesus antwoorde eñ seyde tot hẽ

B dat ic doe/dat en weet ghi nu niet/mer ghi sult dat namaels beuindẽ/Doẽ seyde Petrus tot hẽ/Ghy en sult mi nemmermeer die voeten wasschen/Jesus antwoorde hem/Ist dat ic u niet en wassce/soe en hebdi gheen deel met mi/Simon Petrus seyde tot hẽ HEERE/niet die voetẽ alleen/mer oock dye handẽ ende dat hooft/Jesus seyde tot hẽ/Wye gewasscen is/die en behoeft niet dan die voeten te laten wasschen/wãt hi is heel reyn/Eñ ghy sijt reyn mer niet alle/Want hy wist sinen verrader wel/daerom seyde hi/ghi en sijt niet alle reyn

Doen hy nu haer voetẽ gewasschẽ hadde/eñ sijn cleederen ghenomen/so sette hy hem weder neder eñ seyde tot haer luyden. Weet ghi wat ick u ghedaẽ hebbe? Ghi heet mi meester eñ HEERE/ende ghi segt wel daer aen/want ic bent oock/Ist dat ick nu/u meester eñ HEERE/u die voeten gewasscen hebbe/so sult ghi oock malcanderen die voeten wasscen/Jc heb u een exempel gegeuẽ/dat ghi doet/so ic u gedaen hebbe? * Voorwaer voorwaer seg ge ic u/die knecht en is nz grooter dã sijn here noch die Apostel grooter dan die hem ghesonden heeft.

Ist dat ghi dit weet/salich sijt ghi ist dat ghijt doet/Jck en seg nyet van u allen/ick weet welcke

Ps. xl. ic vercoren hebbe/Mer op dat die schrift veruult

C worde/Die mijn broot eet/die treedt mi met voetẽ Nu seg ict u eert geschiet/op dat wãneert geschiet is/dat ghi gelooft/dz ict bẽ/Voorwaer voorwaer ic seg u/wie ontfangt/ist dat ic yemãde seynde/dye ontfangt mi/eñ so wie mi ontfangt/dye ontfangt dien/die mi gesonden heeft

Doẽ Jesus dyt geseyt hadde/doe verscudde hy

Math. hem indẽ geest/ende tuychde eñ seyde. Voorwaer

xxvi. c. voorwaer seg ic u/een onder u sal mi verradẽ Doẽ

Lu. xx. c. saghen hem die discipulen onder malcanderen aen ende haer wort banghe van den welcken hi sprack Maer daer was een onder sijn discipulẽ die ter tafeles sadt/op dẽ schoot Jesu/den welcken Jhesus lief hadde/Dien wencten Simon Petrus/dat hy hẽ vragen soude/wie dat waer/vã dien hy seyde/Wãt die selue lach op die borst Jesu/eñ seyde tot hẽ HEERE/wie ist? Jesus antwoorde die ist/dyen ic den bete in steke ende geue/Ende hi stac den bete in ende gaf hem Jude Simons Jscarioth/Eñ na den bete voor die duuel in hem

Doẽ seyde Jesus tot hẽ Wat ghi doet dat doet gheringe. Mer dat en wiste niemant aen die tafel waer toe hijt hem seyde/Sommige meynden om dat Judas die borse hadde/dat Jesus tot hẽ seyde coopt dat ons van noode is/op dye feest/oft dat hi den armen yet geuen soude/Doen hi dẽ beet ghenomen hadde ginc hi ter stont wt/Ende het was nacht. Doẽ hi wtghegaen was seyde Jesus/Nu is des menschẽ soue verclaert/eñ God is verclaert in hẽ/Js God in hẽ verclaert soe sal hem God oock verclaren in hẽ seluen/eñ sal hẽ ter stont verclaren D

✠ Lieue kinderen ic ben noch een corte wile by u/Ghi sult mi soecken/ende so ic totten Joden seyde/daer ic henen gae/daer en mocht ghi niet comẽ eñ seg u nu/Eẽ nieu ghebot geue ick u/dat ghi malcanderen lief hebt/soe ic u lief gehadt hebbe/Daer bi sal yegelijc bekennẽ/dat ghy mijn discipulen sijt ist dat ghi liefde onder malcãderẽ hebt/Simõ Petrus seide tot hẽ HEERE/waer gaet ghi henẽ? Jesus antwoorde hem/Daer ic henẽ ga/en muecht ghi mi nu niet volghen/mer ghi sult mi hier namaels volgen Petrus seide tot hẽ/HEERE waerom en

mach ic u nu niet volgẽ? Jc wil mijn leuẽ bi u latẽ/ Math.

Jesus antwoorde hẽ/Sout ghi u leuen bi mi latẽ? xxvi. b.

Voorwaer voorwaer ic seg u/dye haen en sal nyet Lu. xx. c

craeyn/tot dat ghi mi driemael hebt versaect *

❡ Hoe Christus die wech/die waerheyt/ende dat leuen is ende wie mi lief heeft die houdt mijn gebot/ende vanden vrede die Jesus sijn discipulen gaf

Dat. xiiij. Capittel. ✠

Ende hi sprac tot sinẽ discipulẽ u herte en verschricke niet/Gelooft ghi in God/so gelooft oock in my/Jn mijns vaders huis sijn vele woningẽ Waert dat also nz en waer/so woude ict seggen/dat ic henen gae/u die stede te bereydẽ/Ende oft ic henen gae/u dye stede te bereyden/so wil ick nochtãs weder comẽ/eñ u tot mi nemẽ op dz ghy sijt soe waer ic ben/Ende waer ick henen gae/dat weet ghi/eñ den wech weet ghi oock A

Thomas seyde tot hem/HEERE/wi en weten niet waer ghi henen gaet/Ende hoe mogẽ wy den wech wetẽ? Jesus seyde tot hem/Jc ben den wech eñ die waerheyt/eñ dat leuen/Niemant en coemt tot den vader dã door mi. Waert dat ghi mi kẽde so kende ghi minẽ vader oock. Eñ van nu aen kent ghi hem/eñ hebt hem ghesien B

Philippus seyde tot hẽ HEERE/thoont ons dẽ vader so ghenueget ons/Jesus seyde tot hem Aldus langhe ben ic bi u/ende ghy en hebt mi nyet gekent? Philippe wie mi gesien heeft/dye heeft dẽ vader ghesien Ende hoe segt ghy dan thoont ons den vader? En ghelooft ghi niet/dat ick inden vader/ende die vader in mi is? Dye woorden dye ick tot u spreke die spreke ic niet van mi seluen/Mer die vadr die in mi woont/die doet die werckẽ Gelooft ghi mi/dat ic inden vader/ende dye vader in mi is/Waert niet also/ghelooft my nochtans om

der wercken wil Marci.

Voorwaer voorwaer ic seg u wie in mi ghelooft/ xi. c

die sal die werckẽ oock doẽ/dye ic doe/eñ sal groter Math.

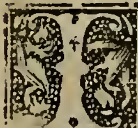
dan dese doen/wãt ic ga tot den vader/Eñ ist dat xxi. c

ghi dẽ vader yet in minẽ name bidt/dz wil ic doen op dat die vader indẽ sone gepresen werde/Ist dz

ghi yet bidt in mijnen name dat wil ick doen. *
* Hebdi mi lief/so hout mijn gheboden/ Ende ic
wil den vader bidden/en hi sal v eenen anderen troos
ter geuen/dat hi bi v bliue eewelick den gheest der
waerheyt/die die werelt niet en mach ontfanghen
want si en siens niet/en en kennes niet/ Mer ghy
kent he/wandt hi blijft bi v/en sal in v sijn/Ick en
wil v geen weesen laten ic come tot v
Het is noch een weynich/ende die werelt en sal
mi niet meer sien/mer ghi sult mi sien/Want ic leue
ende ghi sult oock leuen/In den seluen daghe sult
ghy bekennen dat ick inden vader ben/ ende ghy in
C mi ende ick in v/Wye mijne gheboden heeft ende
houtse/die is die mi lief heeft. En die mi lief heeft
die sal van minen vader lief gehadt worden/ ende
ick sal hem lief hebben/ende mi he openbaren *
Judas seyde tot he/niet die Iscariothes hiet /HE
RE/wat ist da/dat ghi ons wilt openbare/en nyet
der werelt? Iesus andtwoorde ende seyde tot hem
* Wie mi lief heeft die sal mijn woort houden
en mijn vader sal hem lief hebben /ende wi sullen
tot hem comen/en woninghe bi hem make/Mer
wie mi niet lief en heeft/die en houdt mijn woordt
niet/ende dat woordt dat ghi hoordt/dat en is niet
D mijn/maer des vaders die mi ghesonden heeft
Dit heb ic gesproken die wile ick bi v ghe weest
ben/Mer die trooster die heylige gheest den welc-
ken mijn vader in mijnen name seinden sal/die salt
v altemael leeren/ende v in gheuen/al dat ick ghe-
seyt hebbe
Den vrede laet ick v/mijnen vrede gheue ick v/
ic en gheefs v niet/als hem die werelt geeft/V her
te en verschricke niet/noch en vrese niet/Ghi hebt
ghehoort dat ick v gheseyt hebbe/ick ga wech/ende
come weder tot v/Hadt ghi mi lief/soo sout ghy v
verblijden/dat ic geseyt hebbe/ic ga tot minen va-
der/want die vader is groter dan ick. Ende nv heb
ic v gheseyt/eer dat ghescheet/op dat wanneert nv
ghescien sal/dat ghi ghelooft
Ick en sal voort meer niet veel met v spreken
Want dye prince deser werelt coemt/ende en heeft
aen my niet/Mer op dat die werelt bekene/ dat ic
den vader lief hebbe/en dat ick also doe/soo my dye
vader gheboden heeft * Staet op laet ons
van hier ghaen

¶ Hoe Jesus sijn discipulen vele aendachtighe dingen leer
de ende haer totter liefden vermaende.

Dat. xv Capittel. *

A Ick ben een rechte wijnstoc/en mijn
vader een wijngaerdenier/Ee ygege-
lijcken wijnranck aen my die gheen
vrucht en brengt sal hy af snijden/en
ygelijc die daer vrucht voort brengt
sal hi reynigen/op dat hi meer vruchten brenghe
Ghi sijt nv reyn om des woorts wille/dat ick tot v
ghesproken hebbe/Blijft in mi/en ic in v/ Ghelijck
die wijnrancke geen vrucht en can voortbrenge van
haer seluen/het en si dat hi inden wijnstoc bliue al
so ooc ghi niet/het en si/dat ghi in mi blijft
B Ick ben den wijnstoc/ghi sijt die wijnrancken/
Wie in mi blijft/en ic in hem/die brengt veel vruch
ten want sonder mi en condi niet gedoen/Wie niet
in mi en blijft/die wort wech ghewoppen als een
wijnrancke en verdoret/en me vergadertse ende
worptse int vuer en verberntse. * * Ist dat ghi
in mi blijft/en mijn woorden in v bliuen/soo sulc
bidden wat ghi wilt/ende het sal v gheschien. Daer
in wort mijn vader gepresen dat ghi veel vruchten
brengt/ende dat ghi mijn discipulen wert.
Ghelijck als mi mijn vader lief ghehadt heeft/
also heb ic v ooc lief gehadt. Blijft in mijnen liefden Math.
Ist dat ghi mijn gheboden hout/soe blijfdi in mijn- xvij.a.
der liefden/ghelijc als ick mijns vaders gheboden
ghehouden hebbe /ende bliue in sijnder liefde/Dit
heb ic tot v gesproken/op dat mijn blijscap in v bli
ue/ende uwe blijscap volcomen werde. *
* Dat is mijn ghebot/dat ghi malcanderen lief
hebt/ghelijc als ic v lief gehadt hebbe/Niemant en
heeft grooter liefde da die gene die sijn leue voor zijn
vrienden laet/Ghi sijt mijn vrienden/ist dat ghi doet
dat ic v gebiede/Ic en segge voortaen niet dat ghy Ep. v.
knechten sijt/want een knecht en weet niet wat sijn C
here doet/Mer ic heb v geseyt/dat ghi vrienden sijt
want al wat ick van mijnen vader hebbe ghehoort
hebbe ic v te kenen gegeuen
Ghi en hebt mi niet vercoren/mer ic heb v ver
coren/ende geset op dat ghi sout henen gaen/ende
vrucht brengen/ende dat uwe vrucht soude bliuen
op dat/so wat ghi den vader bidt in mijnen name
dat hi v dat gheue.
Dat gebiede ic v/dat ghy malcanderen lief hebt
Ist dat v die werelt haet/so weet dat si my voor v i.io. iij.
gehaet heeft/Waert di vander werelt/so soude dye
werelt dat haer is lief hebbe. Mer want ghi vander
werelt niet en sijt/mer ic heb v vander werelt ver
coren/daerom haet v die werelt /Ghedenct mijns
woorts dat ic v geseyt hebbe/Dye knecht en is niet Lu. vi. f
groter dan sijn here. Hebbe si my vuolcht so sullen en. xiij.
si v ooc veruolgen/Hebben si mijn woort ghehou- D
den so sullen si dat uwe ooc houden.
Mer dit sulle si v altemale doen om mijns naes
wille/Want si en kenne de gene niet die mi geson
den heeft/Waert dat ic niet ghecomen en ware/en
hadt hem geseyt/so en hadden si geen sonde. Mer
nv en conne si niet voor ghueue/haer sonden te ont
schuldigen/Wie mi haet die haet mine vader oock
En had ick niet dye wercken ghedaen onder haer/
die gheen ander ghedaen en heeft/soo en hadden sy
gheen sonde/Mer nv hebben sijt ghesien/en noch
tans beyde/mi en mine vader gehaet. Doch dz het
uult worde die sprake/in haerder wet ghescreuen/
Si hebben nu sonder oorsaecke ghehaet. *
* Wanneer die vertrooster comen sal den welc-
ken ic v seynden sal/ vanden vader den gheest der
waerheit/die vande vader wtgaet/Die sal ghetuy
ghen van mi/Ende ghi sult ooc tuygen want ghy
sijt van aenbegin/bi mi gewees

¶ Hoe Jesus sijn discipulen leerde ende onderwijsde

Dat xvi.. Capittele. *

Dit heb ic tot v gesproke/op dat ghi v
niet en ergbert/Si sullen v inden van A
doe/Dye tijt coemt/dat so wie v doo
det/salmeynen God eenen dienst te
doen daer aen/En dit sullen si v daer
om doen/dat si noch minen vader noch my gekent
en hebben Mer dit heb ic tot v gesproken/op dat Matth.
wanneer die tijt comen sal / dat ghi daer om peyst xxiiij. b.
dat ict v geseyt hebbe. Dese dinghen en heb ic v van
beghin niet geseyt/want ic was bi v *
* Mer nv gae ic totten ghenen die my gesonde

heeft/ende niemant onder v en vraecht my/Waer
gaet ghi henen? Mer om dat ic dit tot v gesproken
hebbe/so is v herte vol drucs ghewoꝛden / Mer ic
segghe v die waerheyt/het is beter dz ic wech gae.
Wāt ist dat ic niet wech en ga/soe en coēt die troo
ster niet tot v/Mer ist dat ic van v ga/soe wil ic hē
tot v seynden/Ende wāneer die selue coēt/dye sal
die werelt straffen om die sonde /ende om die ghe-
rechticheyt/ende om dat oꝛdeel/Om die sonde om
dat si in mi niet en gelouen/Om die gerechticheyt
om dat ic totte vader gae/ende ghi en sult mi voert
C aen niet sien/Om dat oꝛdeel/ om dat die pꝛince de
ser werelt gheooꝛdeelt is

Ic heb v noch veel te seggen/mer ghi en cōnes
nv niet ghedꝛaghen/Mer wanneer dye ghene/dye
gheest der waerheyt comē sal die sal v in alle waer
heyt leiden/ Want hi en sal niet vā hem seluen spꝛe
ken/mer wat hi hoꝛen sal/ dat sal hi spꝛeken/ende
dat toecomēde is/dat sal hi v vercondigen/Dye sel
ue sal my pꝛijsen/want vandē mijnē sal hijt nemen
ende v vercondigen / Alle dat die vader heeft/dat
is mijn/Daer om heb ic geseyt /hi salt vandē minē
nemen/eñ v vercondigen *

* Ouer een weenich en suldi mi nyet sien/ende
weder ouer een weynich so sult ghi mi sien/wandt
ick gae totten vader/Doen seyden sommighe van si
D nē discipulen onder malcanderen /Wat is dyt/dat
hi seyt tot ons/ouer een weynich en suldi mi niet siē
eñ weder ouer een weynich so sult ghi mi sien /en-
de dat ick totten vader ga? Doen seyden si /wat is
dit dat hi seyt/ouer een weynich? Wi en wetē nyet
wat hi spꝛeect/ Doen merckte Jesus dat si hem vꝛa
gen wouden/ende seyde tot haer/Daer af vꝛaecht
ghi lieden onder malcanderen/ dat ick gheseyt heb
be/ouer een cleyne wile soe en suldi mi niet sien/ en
de weder ouer een cleyne wile so suldi mi siē/Vooꝛ
waer vooꝛwaer ick seg v/ghi sult weenen eñ huy-
len/maer die werelt sal haer verbliden/Maer ghi
sult treurich eñ dꝛoeuich zijn / mer v dꝛoefheyt sal
in bliscap verandert woꝛden

E Wāneer een vꝛouwe baert so heeft si dꝛoefheit
…te. want haer tijt is gecomē. Mer als si dat kint ghe-
…i.a baert heeft/soe en dēct si niet meer op dē anxt/om
Jcobi. der blischappē wille/dat die mensce ter werelt ghe
iiii.b boꝛen is/Ende ghi hebt nv dꝛoefheyt/mer ic wil v
Matth. weder sien/eñ v herte sal hem verblijden/ende nye
xx.c mant en sal v blijscap van v nemen * Eñ in dyē
…xi.b seluen daghe en suldi mi niet vꝛaghen. * Vooꝛ
waer vooꝛwaer ick seg v /ist dat ghi den vader yet
F bidt in mijnen name/so sal hijt v geuen / Tot noch
toe en hebdi niet gebeden in mijnen name. Bidt so
sult ghi ontfangē /op dat uwe blischap volcomē si

Dese dinghen heb ick dooꝛ ghelijckenissen ghe
spꝛoken / Mer den tijt coēt/daer ic niet meer dooꝛ
gelijckenissen met v spꝛekē en sal/ met vꝛij vut ver-
condigen vā mijnē vader/ Jndē seluen daghe sult
ghi in mijnē name bidden/Eñ ick en seg v niet dat
ic den vader vooꝛ v biddē wil / Want hi dye vader
selue heeft v lief/om dat ghi mi lief gehadt hebt/eñ
ghelooft dat ic van Gode wtgegaen ben. Ick ben
vā den vader wtghegaen/eñ ben ghecomen in dye
werelt / weder om soe vlaet ic die werelt eñ ga tot
ten vader/Sijn discipulen seyden tot hem/Siet nv
spꝛeect ghi vꝛij wt /ende en spꝛeect in geen gelijcke
nisse. Nv weten wi dat ghi alle dingen weet / te bē
hoeft niet dat v yemant vꝛage. Daerom soe ghelo
uen wi dat ghi vā God wtgeghaen zijt/Jesus ant
wooꝛde hen/nv ghelooft ghi/Siet die vꝛe coēt/eñ G
is alreede ghecomen/ dat ghi verstroyt sult woꝛden
een yegelijc int sine / eñ mi alleen laten ende ick en
ben niet alleen/want die vader is bi mi

Dese dingen heb ic met v ghespꝛokē/op dat ghi
in mi vꝛede sout hebben/ Jn die werelt hebdi anxt
mer sijt getroost/ic hebbe die werelt ōuerwonnē. * Matth. xxvi.d Zacha xiii.b

¶ Hoe Jesus zijn ooghen inden hemel hoech/ende sinen hemelschen vader om zijn verclaringhe ende vooꝛ zijn discipulen ende gelooue badt

Dat.xvii.Capittel. *

Dese dinghen spꝛack Jesus /ende hief A
zijn ogen op ten hemel/ende seyde Va
der die vꝛe is hier/dat ghy uwen sone
verclaert /op dz v sone v oec verclare Ge
lijc als ghi hē macht hebt gegeuen o-
uer alle vleesch /op dz hi dz eewige leuē soude geuē
alle den genen die ghi hē ghegeuen hebt/Mer dat
ist eewige leuen/dat si kennē/dat ghi allēē waerach
tich God zijt/eñ dē genē die ghi ghesent hebt. Je
sum Chꝛistum bekennē / Jc heb v verclaert opter
aerden/ eñ dat werc volbꝛacht dat ghi mi gegeuen
hadt dat ick doē soude Eñ nv verclaert mi ghi vad
bi v seluē metter claerheyt die ick vooꝛ v hadde/eer
die werelt was/ick heb uwen naem den menschen
gheopenbaert /die ghi my vander werelt ghegh-
uen hebt/Si waren v/ende ghi hebtse mi gegeuē/
eñ si hebben v wooꝛt gehoudē/Nv weten si dat al-
le dat ghi mi ghegeuen hebt/dat van v is/Wāt die B
wooꝛden die ghi mi ghegheuen hebt/ heb ick haer
ghegeuen/eñ si hebbense ontfangen / ende bekent
warachtelijc dat ic van v wtgegaen ben/eñ hebben
ghelooft dat ghi mi gesonden hebt

Jc bid vooꝛ haer/ eñ niet vooꝛ die werelt/mer
vooꝛ die ghene die ghi mi ghegheuen hebt/want si
zijn v/ Eñ al wat mijn is dat is v / eñ al dat v is dat
is mijn/eñ ic ben in haer verclaert / eñ ick ben niet
meer in deser werelt/eñ si zijn in die werelt/ende ic
come tot v *

* Heylighe vader /bewaertse in uwen namen/
die ghi mi gegheuen hebt / dat si eens zijn ghelijck
als wi / die wile ic bi haer was in die werelt /soe bē
waerde icse in uwen namē/Die ghi mi ghegheuen
hebt/die heb ic bewaert/eñ daer en ister gheen van
hem verloꝛen/dan alleen dat verloꝛen kint/ op dat
die scrifture veruult soude woꝛden

C Eñ nv come ic tot v/eñ spꝛeke dit in die werelt
op dat si mijn blijscap in hē volcomē soudē hebben
Jc heb haer v wooꝛt gegeuen/eñ die werelt haet
se/ wāt si en zijn niet vander werelt/ Jc en bid nyet
dat ghise vander werelt neemt/ maer dat ghise be
waert vanden quade/ Si en zijn niet vanđ werelt
gelijc als ic oec vanđ werelt niet en ben/ Heylichtse
in uwer waerheyt. V wooꝛt is die waerheyt. Gelijck
als ghi mi in die werelt gesonden hebt/ soe heb icse
oec in die werelt ghesondē Jc heylige mi seluē vooꝛ
haer/op dat si oec gheheylicht zijn inder waerheyt

Maer ic en bidde vooꝛ hem niet alleene /maer
oec vooꝛ die ghene die dooꝛ haer wooꝛt in mi ghe-
loouē sullen/op dat si alle een zijn/ghelijck als ghy
vader in my/ende ick in v /dat si oock in ons eens

sijn op dat die werelt geloue/dat ghi mi ghesonden
hebt/eñ ic heb hen die claerheit ghegeuen/die ghy
mi ghegeuen hebt/op dat si een/souden zijn/gelijc
als wi een zijn. Jck in haer/ende ghi in my/op dat
si volcomen sijn in een/ende dat die werelt bekēne
dat ghi mi gesonden hebt/eñ ick hebse lief ghehadt
ghelijc ghi mi lief hebt ghehadt
D Vader ic wil/dat so waer ic bē/dz die daer ooch sijn (Mathe xi.b)
die ghi mi gegeuē hebt/op dat si die claerheit/sien
die ghi mi ghegheuen hebt/wandt ghi hebt mi lief
gehadt/eer die werelt ghegront wort/Gherechte
vader die werelt en heeft v niet ghekēt/mer ic heb
v ghekent/ende dese hebben bekēt/dat ghi mi ghe
sonden hebt/ende ick heb haer uwen naem kē lick
gemaect/eñ wil haer kenlic maken op dat die lief
de/daer ghi mi mede lieft gehadt hebt/in haer si en
de ic in haer *

¶ Van dat lijden ende passie ons HEREN Jesu Christi
Dat.xviij.Capittele. *

B Doen Jesus dese dinghen ghesproken
hadde/so ghinc hi wt met sinen disci-
pulen ouer die beke Kydron/daer was
eenen hof/daer ghinc Jesus in/ende
zijn discipulen/ende Judas dye hem (Mathe xxvi.e.)
verriet/wiste die plaetse ooch/want Jesus dicwil
hem daer versaemde/ met sinen discipulē. Doē nv
Judas met hem genomen hadde dye schare/ ende
der ouerstē priesters/eñ der Phariseen dienaers/
soo quam hi daer met fackelen/lanternen/eñ met
wapenen. Als nv Jesus wiste/al wat hem ouerco
men soude/so ghinc hi wt eñ seyde tot haer. Wien
soect ghi? Si antwoorden hē/Jesum vā Nazareth
(Marci xiiij.e.) Jesus sprac/Jc bent
Judas die hem verriet stont ooch bi hē Als nv
C Jesus tot haer seyde/ic bent/so wekē si te rugge/
eñ vielen op die aerde Doē vraechde hi haer werf
Wien soect ghi? Si seyden Jesum van Nazareth/
Jesus antwoorde/Jc heb v geseit dz ict bē/ Soect
ghi my dan/soo laet dese gaen/Op dat dat woort
veruult soude worden/dwele hi seyde/ Jck en heb
(Mathe xxvi.e.) ber gheen verloren/die ghi mi gegeuen hebt
Doen hadde Simon Petrus een sweert/ende
tooch dat wt/eñ sloech nae des ouersten priesters
knecht eñ sloech hē zij rechte oore af. Eñ die knecht
hiet Malchus. Doē seyde Jesus tot Petrū/Steect
v sweert in die scheyde/En sal ic den kelc niet drinc-
ken dien mi mijn vader ghegeuen heeft? Dye scha
re ende die dienaers der Joden tasten Jesum aen
ende bonden hem/eñ leidē hem eerst tot Hannam/
dye Cayphas sweer was/ die welcke des iaers o-
uerste priester was/het was Cayphas/die den Jo
dē riet/dattet goet ware /dat een mensce voor dat
volc storue
D Simon Petrus volchde Jesum na/eñ een an-
der discipel/Die selue discipel was den ouerstē prie
ster bekent/eñ ghinc met Jesu in des hoogen prie-
sters palleys/Petrus stondt daer buiten voor die
duere. Doen ghinck die ander discipel die den hoo
gen priester bekēt was wt/ende sprac/metter due
wachterste ende leyde Petrum in/Doen seyde die
duerwachterste tot Petrum/En sijt ghi ooc deses
menschen discipel niet een? Hi seide. Jck en bens
niet/Die knechten eñ dienaers stonden/ende had
den coolvuer ghemaect/want het was cout/ende
wermden haer/ Peeter stont ooch by haer ende e
wermde hem.
Eñ die hoge priester vraechde Jhesum na zijn
discipulen/eñ na zijn leeringe/Jesus andtwoorde
Jc heb vrij openbaerlijc gesproken voor die werelt
Jc heb altijt geleert in die schole/ende inden tem-
pel/daer alle die Joden te samen comen/eñ en heb
be niet in winckelen gesproken. Wat vraecht ghi
mi daer na? Vraechter dien na diet gehoort hebben
wat ick tot haer ghesproken hebbe/Siet/die selue
wetē/wat ic geseit hebbe. Als hi dat sprac so sloech
een der dienaers Jesum int aēsichte eñ seide/Sout
ghi den hoogen priester also antwoorden? Jhesus (Mat xxvi.e)
antwoorde/Heb ic qualic gesproken so bewijst dat
mer heb ic recht ghesproken/wat slaet ghi mi? Ende
Annas seynde hem gebonden totten hooghen prie
ster Cayphas
Simon Petrus stondt eñ wermde hem/Doen
seyden si tot hem/Eñ sijt ghi niet een van sinen dis
cipulen? Hi loegendet/ende seyde ick en bens niet/
E Een vanden hoogen priesters knechtē/een maech
oft vrient des gheens/dien Petrus dat oor afghe-
slagen hadde/seyde. En sach ick v niet inden hof bi
hem? Doen loechendet Petrus weder/eñ ter stont
craeyde die hane
Doen leiden si Jesum van Cayphas/voor dat
rechthuis/Ende het was vroech/ende si en gingē
niet int rechthuys/op dat si niet onreyn en souden (Math xxvii.b)
worden/maer dat si dat paeschlam soudē moghen
eten/Doen ghinck Pilatus tot haer wt ende seide
Wat clachten brengt ghi tegen desen mensche? Si
antwoordē eñ seidē/En waer hi niet eē misdadige
wi en haddens v niet gheleuert/Doē seide Pilat?
tot haer/Soo neemt hem wech/eñ oordeelt hem
na uwe wet/Doē seidē die Joden tot hem. Wi en
moghen niemant dooden/ Op dat dat woort ver
vult soude worden/dat hi seyde te kennē geuende/
met welcker doot dat hi steruen soude
F Doen ginc Pilatus weder int rechthuis/ende
riep Jesum eñ seyde tot hem Sijt ghi die coninck (Luc.xxiii.c)
der Jodē? Jesus antwoorde/Segt ghi dat van v
seluen/oft hebbent v die ander vā mi geseit/Pilat?
antwoorde Ben ic een Jode? V volck/eñ die ouer
ste priesters hebben v mi gheleuert/Wat hebt ghi
ghedaen? Jesus antwoorde/Mijn rijck en is niet
van deser werelt/Waer mijn rijc van deser werelt
mijn dienaers souden daerom vechten/dat ick dē
Joden niet geleuert en soude werden/ Mer nv en
is mijn rijck niet vā hier. Doen seyde Pilatus tot
hē/So sidi nochtās een coninc/Jesus antwoorde
Ghi segget/ic ben immer doch een Coninc/Jc bē
daer toe geboren eñ op die werelt gecomē/dat ick
die waerheit tuigen soude. Wie wt der waerheyt
is die hoort mijn stemme. Pilatus seide tot hem/
Wat is die waerheit
Eñ doē hi dat geseit hadde/so ginc hi weder wt
tottē Jodē/eñ seide tot haer/Jc en vinde geē scult
aen hē/Maer ghi hebt een gewoonte/dat ic v eenē
op den Paesschē los geue/Wilt ghi nv/dat ick v der G
Jodē coninc los geue. Doē riepē si weder al te sa-
men/eñ seidē/Desen niet/maer Barrabam Bar-
rabas was nochtans een moorder.

¶ Hoort aen van het lijden Christi tot dat ende
Dat.xix.Capittel *

A Doen nā Pilatus Jesum / eñ gheesselde hē. Eñ die crijschnechtē vlochtē eē
croone van doornen / eñ settēse op zijn
atth. hooft / ende deden hē eenpurpur cleet
vij.e. aen / ende seyden / Sijt ghegroet lieue
Coninck der Joden / Ende sloeghen hem int aen
arc.xv sicht. Doen ghinck Pilatus weder wt ende seyde
tot haer / Siet / ic brenghe hem wt tot v / op dat ghi
e.xxiij sout bekennen / dat ic gheen schult aen hem en vin=
de. Also ginc Jesus daer wt / eñ droech een doornē
croone / eñ een purpur cleet / eñ seyde tot haer / siet /
welck een mensche. Doen hem de ouerste priesters
eñ die dienaers saghen / soo riepen si ende spraken
Cruyst hem / cruyst hem / Pylatus seyde tot haer /
Neemt ghi hem eñ cruyst hem / wandt ick en vinde
gheen schult aen hem. Die Joden antwoordden hē
Wy hebben een wet / ende nae dye wet sal hy ster=
uen / wandt hy heeft hem seluen Godts sone ghe=
maeckt.
B Doē Pilatus dat woort hoorde / breesde hi noch
meer / Eñ ginc weder in dat rechthuys / ende seyde
tot Jesū / Vā waer sidi? Mer Jesus en gaf hē geen
antwoort. Doē seyde Pilat? tot hē En spreect ghy
met mi niet? en weet ghi niet dat ick macht heb v te
cruycē / eñ macht heb v los te latē? Jesus antwoor
de / Ghi en sout gheen macht ouer mi hebben / en
waerse v niet van bouē gegeuen / Daer om die mi v
gheleuert heeft / die heeft meerder sonde. Van doen
voort leydet Pilatus op toe / hoe hi hem los mocht
latē. Mer die Jodē riepē / seggende / Laet ghi desen
los / so en zijt ghi des keysers vrient niet. Want soo
wie hem coninc maect / die is tegen den keyser.
C Doen Pilatus dat woort hoorde / so leyde hi Je
sum wt / eñ sat op den rechterstoel / in de plaetse die
daer heet Lithostratos / Mer int hebreeusch Gabba
tha. Mer het was den bereydach des paesschens /
Matth. omtrent die seste ure / eñ seyde tot den Joden. Siet /
xv. uwen coninc. Mer si riepē / Wech / wech met dien /
cruyst hē Pilat? seyde tot haer / Sal ic uwē coninc
cruycen? Die ouerste priesters antwoorden / Wi en
hebben geenē coninc dan den keyser. Doen leuerde
hi hem ouer / dat hi gecruyst soude worden.
Si namen Jhesum / eñ leyden hē wech / ende hy
D droech zijn cruyce / ende ghinck wt totter plaetsen /
Matth. die daer heet Caluaria / die welcke int hebreeusch
xxvij heet Golgotha / daer cruysten si hem / eñ met hem
twee andere / op beyde siden / Jesum int midden.
Pilatus screef een opschrift / eñ sette dat opt cruce
Eñ was gescreuen / Jesus vā Nazareth der Jodē
coninck. Dit opschrift lasen vele Joden / want die
plaetse was na bi die stadt daer Jhesus gecruyst is
Eñ het was ghescreuen int hebreeusche Griec=
sche / eñ Latijnsche sprake. Doen seyden die ouerste
e.xxiij priesteren tot Pilatum / En scrijft niet / der Joden
coninc / mer dat hi ghesept heeft / ick ben der Joden
coninc. Pilatus antwoorde / Dat ick gescreuē heb
dat heb ic gescreuen.
Die ruyter knechten / doen si Jesum ghecruyst
haddē / so namē si zijn cleederen / eñ maecten vier de=
E len / yegelijcken ruyterknecht een deel / daer toe ooc
den rock. Mer dē rock was ongenaeyt van bouen
aen / gewracht door eñ door. Doen seyden si onder
malcanderē / En laet ons die niet deylen / maer laet
ons daer om loten wie us dien zijn sal. Op dat die
scriftuere veruult soude worden / die daer seyt / Sy psal.xxi
hebben mijn cleederē onder hen lieden gedeelt / ende
hebben op minē roc dat lot geworpen. Dat deden
die ruyterknechten.
Siden cruce Jesu stont zijn moeder / eñ zijnder
moeder suster Maria / Cleophas huysurouwe / eñ
Maria Magdalena. Doen nv Jhesus zijn moeder
sach / eñ den discipel daer bi staen dien hi lief hadde /
soo seyde hi tot zijnder moeder / Wijf siet / dat is v
sone. Daer nae seyde hi tot den discipel / Siet dat is
v moeder. Eñ van stonden aen namse die discipel
tot hem.
Daer na als Jesus wiste dat al volbracht was F
op dat die scrift veruult soude wordē / seyde hi My Matth.
dorst. Daer stont een vat vol edics / Si vulden een xxvij.d.
spongie met edic eñ ysopē / eñ hieldē hem voor den Marci.
mont. Doē Jesus dē edic genomen hadde / so seyde xv.d.
hi / Het is al volbracht / eñ neychde zijn hooft eñ gaf
den geest op.
Die Joden / want het bereydach was / op dat dē
lichamen niet aent cruyce bliuen en souden op den
Sabboth (wandt den seluen Sabboths dach was
groot) badē si Pilatum / dat haer benē souden wor
den gebrokē / eñ af soudē wordē genomen. Doen
quamē die crijschknechten ende brakē den eersten
die beenen / ende den anderen die met hem gecruist
was. Maer als si tot Jesum quamē / doen si sagen
dat hi al doot was / so en brakē si hē die beenen niet
Maer der crijschknechten een opende zijn side met
een speere / ende ter stont ghinck er bloet ende wa
ter wt. G
Eñ die dit gesien heeft / die heuet getuycht / eñ
wi weten dat zijn getuygenisse warachtich is. Eñ Ex.xii. g
die selue weet dat hi waer seyt / op dat ghijt ooc ge Nu.ix.
louen sout. Want sulcs is ghesciet / op dat die scrift
veruult soude werden. Ghi en sult hem gheen beē
breken. Eñ weder seyt een ander scrift. Sy sullen
sien / in welcken si gesteken hebben.
Daer na badt Joseph van Arimathia / die een
discipel Jesu was / nochtans heymelijc / wt vreesen Za.xii.d.
der Jodē / Pilatū / dat hi dat lichaē Jesu mochte af Marci.
nemē / eñ Pilatus oorloofdet. Nicodemus quā oock xv.d.
die voortijts inder nacht tot Jesum gecomen was
eñ bracht Myrre eñ Aloe onder malcādere / bi hō
dert pont. Doen namē si dat lichaem Jesu / eñ von
dē hē met linē doeckē / eñ mz diet specerijē / alsomen
die Jodē plagē te begrauen. Eñ bi die plaetse daer
hi gecruyst wert / was eenen hof / eñ inden hof een lu.xxiij
nieu graf / in welckē noyt yemant ghelept en was.
Daer leydē si Jesū om der Jodē bereydachs wil
le / om dattet graf daer bi was. *

Van die verrijsenisse Christi / ende hoe hi hem openbaer de Maria magdalena ende zijn discipulen / ende ghaf hem den vrede / ende den heylighen gheest.

Dat.xx.Capittel. *

Ende op eenē dach des sabboths quā
Maria Magdalena vroech / doent A
noch duyster was / tottē graue / ende Matth.
sach dat dē steen vanden graue wech xxviij.a.
was. Doen liep si / eñ quā tot Simon mar.xv
Petrū / eñ totten anderen discipel / den welcken Je a.
sus lief hadde / ende seyde tot hem / Si hebben den lu.xxiiij.
HEERE wech genomen wt den graue / ende wy a.
en weten niet waer si hē gelept hebben. Doen ginc

Petrus eñ die ander discipel wt/eñ quamen totte
graue. Die twee liepen ghelijc/ende die ander ion=
gher liep snelliker dan Petrus/eñ quam eerst aent
B graf/eñ sach daer in/eñ sach die lijnen doecken ghe
lept/mer hi en ghinc er niet in. Doen quã Symon
Petrus hem na/eñ ginc int graf. Eñ sach die lijnen
doecken ghelept/eñ en sach den sweet doec/die Je
sus om thoofd gebonden was niet bi die lijnẽ doec
ken ghelept/mer besiden ingewonden/in een by=
sonder plaetse. Doen ghinc die ander discipel oock
in/die eerst totten graue quam/eñ sach/eñ geloof=
de/Want si en wisten die scrift noch niet/ dat hi vã
den dooden verrijsen moeste. * Doen ghingẽ die
discipulen weder te samen.
C + Maria stont voor dat graf/eñ weende daer
buytẽ. Als si nv weende/so sach si int graf/eñ sach
twee engelen in witte cleederẽ sittẽ/ eenẽ ten hoof
de/eñ den anderẽ ten voetẽ/daer si dat lichaē Jesu
gelept hadden. Eñ die seluẽ seyden tot haer/ Wijf
wat weent ghi? Si seyde tot haer. Si hebbẽ mijnẽ
HEERE wech genomẽ/ eñ ic en weet nyet waer si
hem ghelept hebben. Eñ als si dat seyde/keerde si
haer omme eñ sach Jesum staẽ/eñ en wist niet dat
Jesus was. Jesus seyde tot haer/Wijf/wat ween=
D di/Wat soect ghi? Si meynde/het was die houenier
eñ seyde tot hem/Here/hebt ghi hem wech gedra=
ghẽ/so segt mi waer ghi hẽ henẽ gheleget hebt/ick
wil hẽ halen. Jesus seyde tot haer/Maria/Doen
keerde si haer omme eñ seyde tot hẽ/Rabboni/dat
heet meester. Jesus seyde tot haer/ en roert mi niet
aen/Want ic en ben noch niet opgeuarẽ tot mijnẽ
vader/Mer ghaet henen tot mijnen broederen/eñ
segt haer/Ic vare op tot mijnẽ vader/eñ tot uwen
vader/tot mijnen God/eñ tot uwen God. Maria
Magdalena quam/eñ vercondichdet den discipu=
len/eñ seyde/ic heb den HEERE gesien/eñ dese din
ghen heeft hi tot mi ghesept. *
E + Des auonts opten seluẽ sabbath/doe die dis=
cipulen vergadert waren/eñ die dooren ghesloten
waren/wt vreesen der Joden/soo quam Jesus eñ
ghinc middẽ in/eñ seyde tot haer/Hebt vrede. Eñ
als hi dat seyde/soo thoonde hi haer die handen/eñ
sijn side. Doen wordẽ die discipulen verblijt/dat si
den HEERE saghen. Doen seyde Jesus weder tot
haer/Hebt vrede/gelijc als mi die vader gesonden
heeft/so seynde ic v. Eñ doen hi dat seyde/soo blies
hise aen/eñ seyde tot haer/Ontfanct den heyligen
geest. Den welckẽ ghi die sondẽ verlaet/dien sijnse
verlaten/ende den welckẽ ghijse ophoudt/dien sijn
se opghehouden. *
+ Thomas een vanden twaeluẽ/die daer heet
F Didimus en was bi haer niet doen Jhesus quam.
Doen seydẽ die ander discipulen tot hem/Wi heb=
ben den HEERE ghesien. Hi seyde tot haer. Ten sy
dat ic in sijn handen sie/ dat litteecken der nagelen/
eñ legghe mijnen vingher in die litteeckenen der na
ghelen/eñ legghe mijn hant in sijn side/ soo en wil
icks niet ghelooouen.
Eñ ouer acht dagen warẽ sijn discipulen weder
daer binnen/eñ Thomas met haer/quam Jhesus
G doen die dooren gesloten waren/eñ tradt int middel/
eñ seyde/Hebt vrede. Daer na seyde hi tot Thomã.
Reyct uwen vingher herwaerts/eñ siet mijn han=
den/eñ reyct v handt herwaerts/ ende steeckse in
mijn side/eñ en sijt niet ongelouich/ mer gelouich.
Thomas antwoorde eñ sprac tot hem/Mijn HEE
RE eñ mijn God. Jesus seyde tot hem. Wãt ghy
mi gesien hebt Thoma/so hebdi gelooft/salich sijn
si/die niet en sien/eñ nochtans ghelooouen.
Jesus dede ooc veel ander teeckenẽ voor sijn dis
cipulen/die niet gescreuen en sijn in dit boec. Mer
dese sijn gescreuẽ/op dat ghi sout ghelouẽ dat Jhe
sus is Christus die sone Gods/eñ op dat ghi door
tgelooue dat leuen sout hebben in sinẽ name. *

¶ Vander openbaringhe des HEEREN/aen dat meyr Tyberias/Van drierley vrage Petri/ende van sijnder bekentenisse/ende vanden ghetuyghenisse Johannis/ der dinghen die in desen boecke bescreuen sijn.

Dat.xxi.Capittel. *

Mer nae openbaerde Jesus hẽ weder A
aen die zee Tyberias/hi openbaerde
hem alsoo. Simon Petrus ende Tho=
mas die daer hiet Didim?/eñ Natha
nael van Cana Galilee/eñ die sonen
Zebedei/eñ twee ander discipulen warẽ bi malcã
deren. Simon Petrus seide tot haer/Ic wil gaen
visschen. Si seyden tot hem/Soo willen wi met v
gaen. Doen ghingẽ si wt/eñ si traden int schip ter
stont/eñ inder seluer nacht en vinghẽ si niet. Mer
doent nv morgẽ was/doe stont Jhesus aen den oe B
uer/maer die discipulen en wisten niet dat Jhesus
was. Jesus seyde tot haer/Kinderen/ en hebt ghy
niet te ontbiten? Si antwoordẽ hẽ/Neen. Hi seyde
tot haer/werpt dz nette ter rechter sidẽ des scheeps
so suldi vinden. Doen worpen sijt/ende en consten
dat niet ghetrecken/om die menichte der visschen.
Doen seyde die discipel den welcken Jesus lief had
de tot Petrum. Het is die HEERE.
Doen Simon Petrus hoorde dattet die HEE
RE was/so werp hi sinen mantel om hẽ/want hy
was naect/eñ spranc in die zee. Mer die ander dis=
cipulen quamẽ te schepe/wãt si en warẽ niet verre C
vandẽ lande/mer bi twee hondert ellen/eñ toghen
dat nette mettẽ visschẽ/ Als si nv wt gingẽ opt lãt
so sagẽ si kolẽ gelept/ eñ eenen visch daer op/ ende
broot. Jesus seyde tot haer. Brengt hier vandẽ vis=
schẽ die ghi nv gheuangẽ hebt. Simon Petrus clã
daer in/eñ tooch dat nette opt lant/vol groter vis=
schẽ/hondert eñ.liij. Eñ hoe wel datter so veel wa
ren/nochtãs en schoorde dat net niet/Jhesus seyde
tot haer/Comt eñ eet/ Mer niemãt onder dẽ disci
pulen en dorste hẽ vragẽ/wie sijt ghi? wãt si wistẽ
dattet die HEERE was/Doe quã Jesus/eñ nam D
dat broot/eñ gaft hẽ/desgelijcx dẽ visch/ Dat is nv
die derdemael/dat Jesus geopenbaert is sinẽ disci
pulen na dat hi vander doot opghestaen is. *
Doen si nv die maeltijt ghehouden hadden/
+ Seyde Jesus tot Simon Petrus/Simon Johã
na/hebt ghi mi lieuer dan mi dese hebben? Hi seyde
tot hẽ/Ja HEERE/ghi weet dat ic v lief hebbe/Hi
seyde tot hẽ/Weyt mijn lammeren/ Hi seyde we=
der ten anderen male tot hem/ Simon Johanna
hebt ghi mi lief? Hi seyde tot hẽ/Jae HEERE/ghy
weet dat ic v lief hebbe/ Hi seyde tot hẽ/ Hoet mijn E
scapen/Hi seyde tot hẽ ten derden male/Simon Jo
hanna/hebdi mi lief Petrus wort bedroeft/dat hy
driemael tot hẽ seyde hebt ghi mi lief/ eñ seyde tot
hẽ/HEERE ghi weet alle dinck/ghy weet dat ic v

lief hebbe Jesus seyde tot hem/Weydt mijn scapē
Voorwaer voorwaer segghe ic v/doen ghi jon
ger waert/so gorde ghi v seluē/ eñ wandelde waer
ghi wout/mer als ghi out wort/so suldy v handen
wt recken/eñ een ander sal v gordē eñ leyden/daer
E ghi niet en wilt. Mer dat seyde hi om te kennen te
geuen met welcken doot hi Gode prijsen soude.*
Doen hi dat geseyt hadde. + Seyde hi tot
haer. Volcht mi nae. Petrus keerde hem om /ende
sach den discipel volghen / den welcken Jhesus lief
hadde/die ooc inden auontmael op zijn borst lach/
eñ geseyt hadde HEERE wie ist die v verraet? Doē
Petrus desen sach/ soo seyde hi tot Jhesum. Mer
HEERE wat sal dese? Jesus seyde tot hem. Ist dat
ic wil dat hi bliue/tot dat ick come/wat gaet v dat
aen/volcht ghi mi na. *
* Doen ghinc een sprake wt/ onder den broeders
G dese discipel en sterft niet/ Eñ Jhesus en seyde niet
tot hem/ hy en sterft niet/ mer ist dat ick wil dat hy
bliue tot dat ick come/wat gaetet v aen? Dit is die
discipel/ die van desen dinghen ghetuyget/eñ heeft
dit gescreuen. Ende wi weten dat zijn ghetuygenis
se warachtich is. *

Daer zijn ooc vele ander dingen die Jhesus
ghedaen heeft / die welcke / waert dat
si deen nae dander ghescreuen
worden / ick meyne dye
werelt en soude dye
boecken niet be
gripen die te
schrijuen
warē
.:.

Dat eynde des Euangeliës
van sinte Johannes.

Hier na volcht
dat anderde deel des Euan geliës van sinte Lucas/van dat werck der Apostelen.

Hier beghint
dat werck der Apostelen oft
die geschiedenisse des Euangeliës van Sinte Lucas.

Christus gheboot sinen discipulen dat si niet neder climmen en souden van Jherusalem/Ende van die hemelvaert Christi/Ende die electie Mathei in die plaetse van Judas. Dat eerste Capittel.

DAt eerste sermoen: tis A
waer/heb ic gedaen/o lieue Theophi
le/van alle diē dat Jesus begost/bey-
de te doen ende te leeren/ totten dach
toe/dat hi op genomen wert/na dien
hi dē Apostelē (die welcke hi hadde vercoren) door
den heylighen gheest beuel dede/den welcken hi na
sinen lijden/hem seluen leuendich verthoont heeft
door menigerley verthooninge / ende liet hem sien
veertich daghen lanck/ende sprac met haer vanden
rijcke Gods/ende als hise vergadert hadde/beual
hi haer dat si niet van Jherusalem en souden gaen/
mer dat si die beloofte des vaders soudē verwach-
ten/die welcke ghi gehoort hebt (seyde hi) van my. Luce.
Want Johannes heeft met water ghedoopt/ mer xxiiij.d
ghi sult metten heyligen gheest ghedoopt werden
niet langhe nae desen daghen.
Doen si nv te samen gecomen waren/ vraechdē
si hem seggende. HEERE/suldi in desen tijt dat rijc
van Israel weder oprechtē? Hi seyde tot haer. Het
en behoort v niet te weten die tijden oft dagen/ die
welcke die vader in sijnder macht behouden heeft
mer ghi sult die crachte des heylighen gheests ont
faen/die op v comen sal/eñ ghi sult mine getuygen
zijn tot Jerusalem/ eñ in gheheel Judea eñ Sama
ria/ende totten eynden der aerden.
Ende doē hi dit geseyt hadde/ is hi op genomen
dat sijt sagen/eñ een wolcke nam hem op vā haren
oogen/ende als si hem na saghen ten hemel varen-
de/Siet/doen stonden neffens haer twee mannen
in witte cleederen / dye welcke oock seyden / Gh

mannen van Galileen/ wat staet ghi / ende siet op
inden hemel? Dese Jesus die van v is op genomen
ten hemel/ die sal comen ghelijc ghi hem ten hemel
hebt sien varen. *
Doen keerden si wederom tot Jerusalem/ van
den berch die daer heet den Olijfberch/ die welcke
bi Jerusalem is/ en heeft eens sabbath reyse/ ende
als si in waren ghegaen/ clommen si opten solder/
daer hem doen onthielden Petrus en Jacobus/ Jo
hannes ende Andreas/ Philippus ende Thomas/
Bartholomeus en Matheus / Jacobus Alphei
soon/ ende Simon Zelotes / ende Judas Jacobi
soon/ Alle dese volherden eenmoedelic met bidden
en smeecken/ tsamen metten vrouwen/ en Maria
die moeder Jesu/ en sinen broederen.
C ✠ En in dien dagen ghinc Petrus midden on
der die discipulen/ ende seyde (die schare der namen
was bi hondert en twintich tsamen) Ghi mannen
lieue broeders/ dese scrifture moeste veruult wer
den/ die welcke die heylighe gheest te voren geseyt
Matth. xxvij. a. heeft/ door dē mont David/ vā Judas/ die eē voor
ganger der gheenre was / die Jesum vingen/ wāt
hi was met ons getelt/ en heeft vercreghen dē aen
val des ambachts. Dese hadde (tis waer) dē acker
beseteē om dat loon der ongherechticheyt/ en heeft
D hem verhangen/ en is middē in tween geborsten/
Psal. c.viij. en heeft zijn ingewant wtghestort/ en het is condt
ghewordē allen die te Jerusalem woonē / also dat
den seluen acker op haer sprake ghenoemt wordt
Akeldama/ dat is eenen bloetacker.
Want het staet gescreuen inder Psalmen boec.
Haer wooninge moet woest worden/ en daer en si
nyemāt die daer in woone/ en een ander ontfange
zijn bisdom. Soo moet dat onder den mannen die
met ons vergadert gheweest zijn/ dē geheelen tijt
in welcken Jesus onder ons is wt en ingbegaen/
beghinnende vanden doopsel Johannis/ tot opten
dach/ doen hi van ons ghenomen is / een wt desen
een ghetuyge zijnder verrijsenisse met ons werdē.
En si steldē der twee/ Joseph ghenaemt Barsa
bas mettē toename Justus/ en Matthiā/ biddēde
en seggēde. HERE/ kender alder hertē/ vertoont
welckē ghi wt desen tween vercoren hebt/ dat dee
ne ontfange den aenual des diensts ende Apostel
ambachts/ daer Judas af ghetreden is / op dat hy
wech soude gaen in zijn plaetse/ en si gauen dat lot
onder haer/ en dat lot viel op Matthiā/ en hi wert
gheordineert totten elf Apostelen. *

Den heyligen gheest wort ghesonden onder die Aposte
len/ ende spraken met vierinden tonghen/ waer af die Jo
den verwonderdē. Ende Petrus verclaerde haer die waer
heyt/ ende vermaendese totten ghelooue / ende daer werdē
ghedoopt drie duysent Joden.

Dat .ij. Capittel.

Ende doen den Pinxterdach veruult
was / so waren si alle eenmoedelic te
samē. En het geschiede snellic een ge
A luyt vanden hemel/ als eens crachti
gē wints/ en vuulde dz geheele huys
daer si satē/ en men sach aē haer die tongē gedeelt/
als oft si vierich haddē geweest/ en hi sadt op eenē
yegelickē vā haer / en si wordē alle veruult metten
heylighen gheest/ ende beghosten te prediken met
anderē tongē/ na diē dat hē die geest gaf te sprekē.
Te Jerusalem waren Godvreesende mannen
wonende/ wt alderley volc dat onder den hemel is
Doen nv die stemme ghescbiede soo quam die me
nichte te samen en worden verstoort/ want een ye
ghelick hoorde dat si spraken met zijnder spraken.
Si verwonderden haer alle/ segghende onder mal
canderē. Siet/ en zijn alle dese die daer spreken niet B
vā Galileen? hoe hoorē wi dan een yegelic zijn spra
ke daer wi in geboren zijn? Parten/ en Meden/ en
Elamiten/ en wi die in Mesopotanien woonē/ en
in Judea/ en Capadocia/ Ponto en Asia/ Phrigia
en Pamphilia/ Egipten en inden eyndē der Lybien
bi Kyrenen/ en die buytenlantsche oft toecomelin
ghē van Roomen/ Judeen/ en ghenoten oft ghesel
len der Joden/ Chreten en Araben / wy hoorense
met onsen tongen die grote daden Gods sprekē. *
Si versloeghen haer alle/ en worden verstoort/ seg
ghende deen totten anderē/ Wat wil dit zijn? Mer
die ander hadden haren spot daer mede/ en seyden.
Si zijn vol soets wijns.
Doen ghinck Petrus op metten eluen/ en hief
zijn stemme op/ en sprac tot haer/ Ghi Jodē/ lieue C
mannen/ ghi alle die te Jerusalem woont/ weet/ en
laet mijn woorden tot uwē ooren ingaē/ Wāt dese
en zijn niet dronckē also ghi meynt/ wāt het die der
da vre van desen dage is/ maer dat ist dat door der
Prophete Johel te voren geseyt is/ En het sal inde
laetstē dagē geschien seyt God/ Ick wil wtstorten
van minen gheest op alle vleesch/ en uwe sonen en
dochterē sullen prophetéren/ en uwe iongelingen Johel. ij.g.
sullen ghesichten sien/ en uwe ouders sullen droo
men droomen/ En op mijne knechtē/ en op mijne
maerten wil ic inden seluen daghe van mijnē ghee
ste wtstorten/ en si sullen propheteren / ende ic wil
wonderlike teekenen bouē indē hemel gheuen/ en
teekenen beneden opter aerdē/ bloet en vier / rooc
en dāpe / Die sonne sal verkeerē in duysternissen/
en die mane in bloet/ eer dat den grooten en open
baerliken dach des HEREN comt/ En het sal ge
schien/ so wie den name des HEREN aenroepē
sal/ die sal salich werden.
✠ Ghi mannen vā Israel/ hoort mijn woordē.
Jesum van Nazareth den man van Gode onder v D
met wercken/ wonderlicheden/ en teekenen bewe Ro.x.a.
sen/ die welcke God door hem ghedaen heeft mid
den onder v/ soe ghi selue oec weet/ den seluen nae
dat hi wt voordachtē raet en voorsienicheit Gods
ouer ghegeuen was/ hebt ghi ghenomen door dye
handen der ongerechter/ en hem ghecruyst en ghe
doot/ dien heeft God verwect/ en die smerten des
doots ontbonden/ na dien dat onmogelic was dat
hi van hem gehouden soude werdē/ Want David
seyt van hem. Ic heb den HERE altijt voorgeset
voor mijn aensicht/ want hi is aen mijnder rechter Psalm.
siden/ op dat ick niet beweecht en werde Daerom xv.
is mijn hert vrolic/ en mijn tonge verhuecht daer/
wāt mijn vleesch sal oec in hope rustē/ wāt ghy en
sult mijn siel niet inder hellē latē/ noch oec niet toe
latē dat v heylige/ die vgāckelicheyt siē soude/ ghy
hebt mi die wegē des leuēs bekēt gemaect ghi sult
mi veruullē met bliscappē voor uwē aensichte. *
Ghi mannen/ lieue broeders / laet mi vry vādē E
eertschen vader David tot v spreken / hi is ghestor
uen ende begrauen / ende zijn graf is bi ons tot op
desen dach. Als hy dan een Propheet was/ ende

wiste dat hem God met eenen eede gelooft hadde
dat die vrucht zijnder lendenen op sijnē stoel soude/
sitten/heeft hi dat voorsien/eñ ghesprokẽ vander
verrijsenisse Christi/wandt zijn siele en is niet inder
hellē gelaten/eñ zijn vleesch en sach gheen verganc
lickheyt. Desen Jesum heeft God verweckt / des zijn
wi alle ghetuyghen.

Nv hi door die rechter hant Gods verheuen is
eñ die belofte des heylighen gheests vanden vader
E ontfanghen heeft/so heeft hi wtgestort dit/dat ghy
siet eñ hoort/ want Dauid en is niet indē hemel ge
clommen. Mer hi seyt. Die HEERE heeft ghesevt
tot mijnen HEERE sidt tot mijnder rechter hant/
tot dat ic uwe viandē sette tot eender voetbancken
uwer voeten So sal nv dat geheele huis Israel we
tē sekerlijc/dat God desen Jesum/diē ghi gecruyst
hebt/tot eenē HEERE/eñ Christū gemaect heeft.

Doen si dat hoordē/heeft hen haer hert ontste=
kē/eñ seyden tot Petrum eñ den anderē Apostelen
Ghi mannen/lieue broeders/wat sullen wy doen?
Petrus seyde tot haer/betert v/ ende een yeghelijc
laet hem doopen inden name Jhesu Christi/ in ver
ghiffenisse der sonden/soo sult ghi die gaue des hey
ligen gheests ontfanghen. Want dit is v eñ uwen
kinderen belooft/eñ allen den genen die verre zijn
die welcke God onse HEERE daer toe roepen sal.
Oock getuycht hi met vele andere woorden/eñ ver
maēt/ segghende/Laet v wt desen boosen geslachte
helpen. Die zijn woort gheerne ontfingē/die lieten
haer doopen/eñ op dien dach worden daer toe ghe
daen/bi drie duysent sielen.

Si bleuē volherdich in die leeringe der Apostе
len /eñ inder gemeynschap / eñ in die brekinge des
G broots/eñ inden gebede. Allen sielen quā ooc vree
se aen/eñ daer geschiedē wonderlijcke dinghen eñ
teekenē door die Apostelen. Alle die geloouich wa
rē geworden/warē te samē/ eñ alle dingē hadden si
gemeyn/si vercochtē haer goedē eñ haue/eñ deelden
se wt onder alle/na diē dat eenē yegelijckē van noo
de was/eñ si bleuē gestadich dagelicx eenmoedelic
indē tempel/ eñ si braken dat broot hier eñ daer in
die huysen/si ontfingen spijse met vruechden/ ende
met eenuuldiger herten/ende hadden genade bi al
le den volcke/die HEERE dede daer daghelics tot
der gemeynten die daer salich souden werden.

¶ Hoe Petrus ghenas den crepele / ende leerde dye Joden
die glorificatie ende die verrijsinghe Christi.

¶ Dat.iii.Capittel.

PEtrus eñ Johannes gingen met mal
canderē op indē tempel/omtrent dye
A negēde vre der biddinge. Eñ een mā
die cruepel was wt zijnē moed lichaē
wert gedraghen daghelijcs voor dye
poorte des tēpels/die daer hiet die schoone / op dat
hi aelmoesen soude biddē vanden gheuen die inden
tempel ghinghen. Doen hi nv Petrum eñ Johan
nem sach / dat si inden tempel wouden ghaen/soo
badt hi/op dat hi een almoese soude ontfanghen.
Petrus sach hem met Johannem aen/ende seyden
Siet ons aen/mer hi hielt hem teghen haer/hopen
de yet van haer te ontfangen / Mer Petrus seyde
Ic en heb siluer noch gout /mer dat ick hebbe/dat
gheue ick v/inden naem Jesu van Nazareth/ staet
op ende wādelt/ende nam hem bider rechter hant/
eñ rechte hem op. Terstont worden zijn beenen eñ
knokelen vast/hi spranck op/hi stont en wandelde/
eñ ghinc met haer inden tempel wandelende/ende
springende eñ God louende.

Eñ allet volc sach hē wādelē/eñ God louen/si B
kendē hē oock dat hi die ghene was/ die om die ael
moesen voor die scone dore des tēpels geseten had
de/eñ si wordē vol verwonderens eñ verschrickens
om tghene dat hē geschiet was. Mer als dese lam
me nv gesont zijnde/hē tot Petrum eñ Johannem
hielt/so liep alle dat volck tot haer/int portael/ dat
daer heet Salomons portael/ verwōderende haer

Als Petrus dat sach / antwoorde hi dē volcke
Ghi mannen van Israhel/wat verwondert ghi v
daer af/of wat siet ghi op ons/als oft wi desen wā C
delende haddē gemaect/door onse eygen cracht eñ
verdienste? ✠ Die God Abrahams/ Isaac/ ende
Jacobs/die God onser vaderen heeft zijn kint Je
sum verclaert / den welcken ghi geleuert ende ver
loochent hebt voor dat aensicht Pilati/doen hē die
selue oordeelde los te laten/ maer ghi verlochēde dē
heyligē eñ gerechtigē/ eñ baedt hē om den moorde
naer v te geuen/mer dē hertoghe des leuens hebdi
gedoot/dien heeft God verweckt vandē doodē / daer
af zijn wi getuygē. Eñ door tgelooue zijns naems
heeft hi aen desen dien ghi siet eñ kent / sinen naem
vast gemaect/ eñ tgelooue door hem/ heeft desen D
voor uwen oogen dese gesontheyt gegeuen. mar.i.a.

Nv lieue broeders/ic weet dat ghijt door onwe Eccle.
tenheyt gedaen hebt/gelijc ooc uwe ouerste. Maer xvij.c.
God die door dē mont alre zijnre Prophetē te vo Matth.
rē vercōdicht heeft/dat sijne Christus lijdē soude/die iiij.c
heuet alsó veruult/So doet nv boete eñ bekeert v
op dat uwe sonden wtgedaen werden. ✠ Op dat
als dē tijt der verueruischinge vandē aensicht des HE
REN sal comē/eñ ghi die hē sien sult / die nv te vo
ren gepredict is Jesum Christū/ die welcke den he
mel moet in nemē totter tijt toe dat weder gebracht
werde al dat God gesproken heeft door den mont Deut.
van alle zijn Propheten/van beghin der werelt. xviij.c

Want Moyses heeft totten vaderen ghesevt.
God v HEERE sal v eenē Prophеet verweckē wt
uwē broederē/ dien suldi hooren als mi/eñ in allen
dat hi tot v segghen sal/eñ het sal ghescien/so wat
siele diē Prophete niet en hoort/die sal vuitgeroeyt werdē.
Eñ alle Prophetē van Samuel aen/eñ daer na
hoe vele haerder gesproken hebbē/die hebben van
desen dagen vercondicht.

Ghi zijt der Propheten eñ des testamēts kin=
deren/dwelc God gesteit heeft tot uwen vaderen ge.xij.c.
seggende tot Abraham. Door v saet sal alle volck
opter aerdē gebenedijt werdē. God heeft eerst zijn
kint Jesum verweckt/ende heeft hem tot v ghesonden
v te benedien op dat hē een yeghelic vā zijnder
boosheyt bekeere.

¶ Hier wort ghestelt den haet der Priesteren tegen die
Apostelen/ende die antwoorde Petri met een deuote ora-
tie der gheloouighen/ende haer heylighe conuersatie.

Dat.iiij.Capittel.

Als si tottē volcke spraken / so quamē
tot haer die Priesterē eñ die vorsthee
rē des tempels/eñ die Saduceē/dien B
verdroot dat si dat volc leerdē/ ende
vercondichdē die verrijsenisse vandē

hoorden aen Jesu/ eñ sloegen die handen aen haer/
eñ setten se in die gevanckenisse tot smorgens toe/
want het was avont/ Maer vele onder die ghene
B die dat woort gehoort hadden/ worden gheloovich
eñ dat ghetal der mans wert bi vijf duysent.
Alst nv dach wert/ so vergaderden die Overste
eñ Ouders/ eñ Scriftgheleerdē te Jerusalem/ An
nas die overste Priester eñ Cayphas/ ende Johan
nes eñ Alexander/ eñ soo vele als vanden oversten
Priesters ghestachte warē/ eñ settense voor haer/
eñ vraechden haer/ wt wat macht/ oft in wat na=
mē hebdi dat gedaen? Petrus vol vanden heyligen
gheest/ seyde tot haer/ Ghi overste des volcs/ ende
ghi Ouders van Israhel/ ist dat wi heden werden
gheoordeelt van dier weldaet aen dē cranckē men
sche/ door welcke hi gesont is geworden/ so si v eñ
alle den volcke van Israel kenlick/ dat in den name
Jesu Christi/ den welcken ghi gecruyst hebt/ dyen
Matth. xxi. Mar. xij. a. Lu. xx. c. God vandē dooden verweet heeft/ staet dese hier
voor v gesont. Dat is den steen vā v tymmerliedē
verworpē/ die tot eenen hoecsteen ghewordē is/
eñ in gheenē anderen en is salicheyt. Den menschē
en is ooc gheenen anderen naem onder den hemel
ghegeven/ daer inne wi salich sullen werden.
Si sagen die vryheyt Petri eñ Johannis/ ende
verwonderden haer/ want si warē seker dattet on
gheleerde lieden ende leeken waren/ eñ si kendense
C ooc wel dat si met Jesu geweest waren. Si saghen
dē mēsche die gesont was geworden bi haer staen
eñ en wistē daer niet tegen te segghē. Doen hieten
sise wt den raet gaen/ eñ spraken met malcanderē/
ende seyden. Wat willen wy desen menschē doen?
want dat teeken is kenlic door haer geschiet/ open
baer allen die tot Jerusalem woonē/ eñ wi en con=
nens niet gheloochenen/ mer op dattet niet wijder
in en breke onder dat volc/ so laetse ons neerstelick
dreygen/ dat si na desen tijt gheenen menschen vā
desen name meer en segghen.
D Eñ si riepense ende verbodichden haer/ dat si
hem gheensins en lieten hooren/ noch en leerdē in
den name Jesu. Maer Petrus eñ Johannes ant=
woordē eñ seyden tot haer. Oordeelt ghi selve/ oft
het voor Gode recht si/ dat wi v meer gehoors ge=
ven dan Gode. Wi en connē ymmer niet gelaten/
dat wi niet spreken en soudē/ dat wi gesien eñ ghe
hoort hebbē. Maer si dreychdense/ eñ lietense gaē
eñ si en vonden niet hoe sise souden mogen pinigē/
om des volcs wille. Want si presen alle God/ van
dien datter geschiet was. Want die mensche was
E meer dan veertich iaer out/ aen welcken dit teeken
der ghesontheyt ghescheit was.
Eñ alsmense hadde laten gaen/ so quamen si tot
haren gheselscap/ eñ vercondichden haer/ wat dye
overste Priesterē eñ die Oudtste tot haer ghesept
haddē. Doē si dat hoordē/ hievē si haer stemmen op
eenmoedelic tot God eñ seyden. HEERE/ ghy dye
daer zijt die God die hemel/ die aerde/ ende die zee
Psal. ij. eñ alle dat daer inne is/ gemaect hebt/ ghi die door
dē mont David wts knechts geseyt hebt. Waerom
staen die Heydenē op/ eñ waerom staen die volckē
onnutte dingen wt. Die Coninghē der aerden zijn
te samen ghetreden/ ende die vorsten hebben haer
te hoope vergadert/ tegen haren HEERE/ eñ tegē
sinen Christum oft ghesalfden.

Inder waerheyt si hebben haer vergadert tegē
v kint Jesum/ den welckē ghi ghesalft hadt/ Hero= F
des eñ Poncius Pilatus/ mettē Heydenē eñ volc=
ke van Israel/ te doen dat v handt eñ uwen raet te
vorē bedacht haddē/ dat geschien soude. Eñ nv HE
RE/ aensiet haer dreygen/ eñ gheeft uwen knech=
ten met alre vryheyt/ v woort te sprekē. v hāt reyc
kende/ op dat gesontheyt/ teekenen/ eñ wonderlic=
heden geschien/ door den name vās heylichs kints
Jesu. Eñ doen si gebeden haddē/ beweechdē haer
die plaetse daer si verghadert waren/ eñ worden al
le vervult metten heylighen gheest/ eñ spraken dat
woort Gods met vryheyt.
✠ Der menichten der geloovigē was een herte
eñ een siele. Noch niemant en seyde van sinen goe= G
de dat zijn was/ mer het was haer al gemeyn. Eñ
die Apostelen ghaven ghetuyghenisse met grooter
cracht vander verrisenisse des HEEREN Jesu Chri
sti/ eñ daer was groote genade bi haer allen. Daer
en was ooc nyemant onder haer die gebreec hadde
want hoe vele haer der was/ die ackers oft huysen
hadden/ die vercochten si/ eñ brachtē dat ghelt des
vercochten goets/ ende leyden dat voor die voeten
der Apostelen/ eñ men gaf eenē yegeliken dat hem
van noode was. ✠
Joses metten toename vanden Apostelen ghe=
naemt Barnabas/ dat heet een soon des troosts/
een Levijt wt Cypren vā gheslachte/ die hadde eenē
acker eñ vercochten/ eñ bracht dat ghelt eñ leydet
voor die voeten der Apostelen.

¶ Hier sterft Ananias om bedroch vandē prijs des ac
kers met Saphira zijnder huysvrouwē/ eñ de cranckē wer
den ghesont ghemaect vanden Apostelen/ ende vandē Jo=
den worden si verilspt/ welc Gamaliel gheexcuseert hadde.
Dat.v. Capittel

Maer een man geheetē Ananias met
zijnder huysvrouwē Saphira vercocht
zijn have/ eñ behielt wat heymelic vā A
den ghelde/ dat zijn huysvrouwe wel
wiste/ eñ bracht ee deel eñ leydet tot
ten voeten der Apostelen/ Petrus seyde. Anania/
waerom heeft die duyvel v hert vervult/ alsoo dat
ghi den heylighen gheest liecht/ eñ ontrect wat van
den gelde des ackers? Eñ waer hi niet v gebleven
also hi was/ eñ het ghelt waer ooc in uwer macht
ghweest? Waerom hebdi dat dan in uwer herten
voorgenomen? Ghi en hebt den menschen niet ge=
logen/ maer Gode. Doen Ananias dese woorden
hoorde/ viel hi neder/ eñ ghaf den gheest/ ende daer
quam een vreese op alle die dit hoorden. Die ionge
linghen stonden op ende deden hē besiden/ eñ droe
ghen hem wt/ eñ begroeven hem.
Eñ het geviel over een wijle bi drie uren quam B
daer zijn huysvrouwe inne/ eñ en wist nyet watter
geschiet was. Petrus seyde tot haer. Segt mi/ heb
di dē acker so diere vercocht? Si seyde/ iae/ so diere.
Petrus seyde tot haer/ wat zijt ghy dan eens ghe=
worden den gheest des HEEREN te tempteteren?
Siet/ die voetē der gheender die uwen man begra
ven hebbē zijn voor die duere/ ende sullē v wt dra
ghē. Ende terstont viel si tot sinen voeten/ eñ ghaf
den gheest. Doe quamen die iongelinghen eñ von
dense doot/ ende droegense wt/ eñ begroevense bi
haren man/ eñ daer quā een groote vreese over die

geheele gemeynte/eñ ouer alle die dit hoorden.
✠ Het gheschieden vele teeckenē eñ wonderliche
den inden volcke door die handē der Apostelē / eñ
si warē alle eēmoedelic in dat poortael Salomons
Gheen vanden anderē en dorsten geselschap met
C haer houden oft haer toe voeghen/maer dat volck
hielt groot van haer. Die menichte der mannen eñ
vrouwen die daer indē HEERE gheloofdē wert vō=
meerdert/Also dat si die cranckē wt op die straten
droegē eñ leydense op beddē eñ baren/op dat wan
neer Petrus quame/dat sine schaduwe haerder so
mige omschaduwen soude/Daer quamender oock
vele vanden bijliggenden steden tot Jerusalē/ende
brachten die crancken/eñ die van onreyne gheesten
gepinicht waren/eñ si worden alle gesont. *
Die ouerste Priester stont op/ende alle die met
hē warē/die welcke die secte der Saduceē is/ ende
D wordē vol nidicheyts/eñ si sloegē die handē aen die
Apostelen/eñ worpense in die gemeyne geuancke
nisse. Maer die Engel des HEEREN dede die do=
re der geuanckenisse inder nacht op/eñ leydese wt/
eñ seyde/gaet henē/eñ treedt op/ ende spreect inden
tempel totten volcke alle woordē des leuens. Doē
si dat hoorden/ghinghen si vroech inden tempel/en
de leerden.
Maer die ouerste Priester quā/ eñ die met hem
warē/eñ riepen dē raet / eñ outste der kinderē van
Israel te samen/ eñ sonden totter gheuanckenisse/
om haer te halen. Die dienaers quamē daer/ ende
dē kercker open zijnde / en vondē si niemant inden
kercker. Si quamē weder eñ verconditchdent / seg
gende. Wi vondē dē kercker met alre neersticheyt
gesloten/eñ die bewaerders buytē voor die doren
staen/doen wi dien op deden/soo en vonden wi nie
mant daer inne. Doen die opperste priester eñ die
vorstheeren des tempels/eñ ander princē der prie-
E sterē dese woordē hoordē / warē si met haer begaē
wat doch dat worden woude.
Doen quā daer eē die haer verconditchde. Siet
die mannen/die ghi in die geuanckenisse geworpen
hebt/zijn inden tempel/staen ende leeren dat volc.
Doen ghinghen die meesters des tempels met ha=
ren dienaren/eñ haeldense sonder ghewelt/want si
vreesden dat volc/ op dat si niet gesteent en souden
werdē. Eñ als sise brachtē / so stelden sise voor den
raet. Ende die opperste priester vraechde haer/seg
gende. En hebben wi v niet met ernste gheboden/
dat ghi in desen name niet en soudet leeren? Ende
siet/ghi hebt Iherusalem veruult met uwer leerin
ghen/ende wilt dat bloet van desen menschen ouer
ons leyden.
Petrus eñ die Apostelen antwoordē eñ sprakē
Men moet God meer gehoorsaē zijn dan den men
scē. God onser vaderē heeft Jesum vpwect/dē welc
kē ghi gedoot hebt eñ aē dat hout gehangē/ diē he
uet Gods rechter hāt vpheuē tot eenen hertoge eñ
salichmaker/om Israel boete eñ aflaet der sonden
te geuē/eñ wi zijn sine getuygē vā desen woorden/
F eñ die heylige geest den welckē Godt gegeuē heeft
den genen die hē gehoorsaē zijn. Doe si dat hoordē
doorsneet haer dat/eñ dachtense te dooden.
Mer doē stont op een phariseus/geheeten Ga
maliel/een scriftgheleerde/ wel geacht bi alle tvolc
inden raet/eñ hiet die Apostelen een weynich wech
wt den raet doen/eñ seyde tot haer / Ghi mannen
van Israel/neēt ws selfs waer aen dese menschen
wat ghi haer doen sult. Voor dese dagē stont Theu
das op/wtgeuende dat hi wat was / eñ een ghetal G
van mannē omtrent vier hondert hingen hem aen/
die is verslaghen/ eñ alle die hem toe vielen/eñ ver
stroyt eñ te niete gedaen. Daer na stont Judas vā
Galileē op/inden daghe der scattingen/eñ maecte
veel volcs afuallich na hē/eñ die is ooc vergaen/eñ
alle die hem toe vielen/zijn verstroyt.
Eñ nv seg ick v/ laet af van desen menschen/eñ
laetse varen. Is dien raet oft dat werc wt den men
schen/so salt vergaen/mer ist wt Godt/so en coudt
ghi dat niet te niete gedoen. op dat ghi niet gheuon
den en wert/die tegen Godt strijden willen. Doen
vielen si hē toe/eñ riepen die Apostelen/eñ gheessel
dense/eñ gheboden haer dat si niet en souden predi
ken inden name Jesu/ende lietense gaen.
Mer si gingen vrolic van des raets aengesicht/
om dat si werdich warē om zijns naems wille ver
smaetheyt te lijden/ eñ en hielden niet op alle dage
inden tempel/ eñ in alle huysen te leeren / eñ hen te
prediken dat Euangelium Jesu Christi.

¶Hoe datter seuen dyakenē ghecoren worden vanden apostolen/wt welcken Stephanus gheaccuseert wert voor die Joden.

¶Dat.vi.Capittel.

N dien dagen/doen dat getal der disci
pulen meerder wert /so isser een mur
muratie op gestaē ondē die Griecken
tegēs die Hebreusce/ om dat haer we A
duwen versmaet worden inder dage
lijcscher hantreyckinge. Doen riepen die twaelf die
menichte te samen ende seyden. Het en dooch niet
dat wi dat woort Gods laten/eñ ter tafelē dienen/
daerom lieue broeders/ verkiest onder v seuē man
nen die daer vermaert zijn / dat si vol des heylichs
gheests eñ wijsheyts zijn / die welcke wi mogen set
ten tot deser nootdruft/mer wi willen ons houden
aent gebet/eñ aen dat ambacht des woorts Gods B
Eñ die reden behaechde der gheelder menichten
wel. Eñ si vercorē Stephanū /eē man vol geloofs
eñ des heylichs gheests/eñ Philippū/ eñ Prochо-
ron/eñ Nicanorē/eñ Timon/ende Permenas / eñ
Nicolaum den Jode genoote van Antiochien. De=
se steldense voor die Apostelen / ende baden / ende
leyden hem die handen op.
Eñ dat woort Gods wies /eñ dat getal der disci
pulē wert te Iherusalē zeer vermenichfuldicht. Vele
priesteren worden ooc den gelooue ghehoorsaem.
✠ Stephanus vol gheloofs ende crachten/dede
wonderlike dingen eñ groote teekenen onder den
volcke. Doen stondender sommige op vander sco
len/die daer heet der Libertinen / eñ der Cyrenen/
eñ der Alexandrinē / eñ der geerne die van Cilicia C
ende Asia waren/eñ disputeerden met Stephano/
ende si en vermochten niet te wederstaen der wijs
heyt eñ den gheest wt welcken hi sprac. Doē maec
ten si somige mannen toe die souden segghen. Wy
hebben hem lachterlike woorden hooren spreken
tegen Moysen eñ tegen Godt. Eñ beweechdē dat
volc/eñ die outsten/eñ die scriftgeleerden eñ tot hē
loopende/namen si hem wech eñ leyden hem voor
den raet/eñ stelden daer valsce getuygen / die daer
souden segghen. Dese mensche en laet niet aflach

terlike woorden te sprekē/tegē dese heylige plaetse
ende teghen die wet. Want wi hebben hem hoorē
seggen/dat Jesus van Nazareth dese plaetse sal be
D deruen/ende veranderen die sedē die ons Moyses
ghegeuen heeft/ende si saghen op hem alle die in=
den raedt saten/ende saghen zijn aensicht als eens
enghels aensicht.

¶Hier antwoort Stephanus den Joden/van teghene daer hi af gheaccuseert was/ende thoonde die rebellicheyt der Joden teghen God/Ende hoe hi ghesteent wert.

Dat.vij. Capittel.

Oen seyde die ouerste Priestere. Is
dat alsoo? hi seyde. Lieue broeders eñ
vaders hoort toe.
A God der heerlicheyt openbaerde
Ge.xij.a onsen vader Abraham/doen hi noch
in Mesopotamien was/eer hy inden lande Haram
woonde/eñ seyde tot hem. Gaet wt uwē lande eñ
wt v maechscap/ende reyst in een lant dat ic v wij
sen wil. Doen ghinc hi wt den lande van Caldeen
ende woonde in Haram/ende van daer / doen zijn
vader ghestoruen was / bracht hy hem ouer in dit
landt daer ghi nv in woont / ende hy en ghaf hem
gheen erfdeel daer inne/ ooc niet eenen voetbreet/
ende beloofde hem/hi woudese hem gheuen te be
sitten/ende sinen sade nae hem/doen hi noch geen
kint en hadde. Maer God sprack alsoo tot hem. V
saet sal een vreemdelinc zijn in eenen vreemdē lan
de/ende si sullent dienstbaer maken/ eñ qualic han
delē vier hondert ende dertich iaer / ende ic wil dat
Ge.xv.c volck/dien si dienen sullen/oordeelen/seyde Godt.
Eñ daer nae sullen si daer wt reysen eñ mi dienen
in dese plaetse/eñ ghaf hem dat verbont der besnij
denisse/eñ hi wan Isaac/eñ besneet hem optē ach=
sten dach/ende Isaac wan Jacob/ ende Jacob die
twaelf eertsche vaderen.
B Eñ die eerste vaderē warē nijdich tegē Joseph
Geñ. eñ vercochten hem in Egipten/eñ God was met
xxxvij.f. hem/ende verloste hē wt alle sine tribulatiē / ende
gaf hem genade eñ wijsheyt voor dē Coninc Pha
rao vā Egipten/die sette hē tot eenen vorste ouer
Egipten/eñ ouer zijn gheheele huys.
ge.xlij.b Maer daer na quam eenen dieren tijt ouer dat
gheheele lant van Egipten/eñ Chanaan/ende een
groote tribulatie/eñ onse vaderen en vondē gheen
ge.xlv.c. spijse. Mer doen Jacob hoorde dat in Egipten co
Geñ. ren was/ende seynde onse vaderen wt ten eersten/
xlvi.d. ende ten anderen male/wort Joseph van sinē broe
ders bekent/eñ Josephs gheslacht wort Pharao
ni openbaer. Joseph sandt wt / en liet sinen vader
Jacob halen/ende zijn heele maechscap/ vijf eñ tse
uentich sielen. Ende Jacob quam af in Egipten/
ende sterf/hi ende onse vaderen/eñ zijn ouerbracht
in Sichem/ende ghelept in dat graf dat Abraham
om ghelt gecocht hadde vanden kinderen Hemor
tot Sichem.
C Als nv den tijt der beloften naeckte/ die God t
Geñ. Abrahā gesworē hadde/so wies dat volc eñ wordt
xlix.b vermenichfuldicht in Egiptē/tot dat een ander co
ninc op stont/die van Joseph niet en wiste. Dese be
Exo.i.a droech onse geslacht/eñ handelde onse vaders qua
lic/eñ beschicte datmē die ionge kinderkens wech
werpen moeste/op dat si niet leuēde blijuē en sou=
Exo.ij.a den. In dier tijt wort Moyses geborē/eñ was een
bequaem kint voor Gode/eñ wort drie maenden
geuoet in zijns vaders huys. Als hi wech ghe wor
pen wort/so nam hem die dochter Pharaonis op
eñ voede hem op tot eenē sone. Eñ Moyses wort
geleert in alle wijsheyt der Egyptenaers / eñ was
machtich in wercken eñ woorden.
Doen hi veertich iaer oudt was viel hem in zijn
herte/zijn broeders die kinderen van Israel te be=
soecken/ende hi sach eenen onrecht lijden doē halp
hi hem/ eñ wreecte dien die leet gheschiede/eñ ver=
sloech den Egiptenaer. Mer hi meynde sine broe
ders souden verstaen dat God door zijn handt hē
salicheyt soude gheuē/maer si en verstondens niet. Exo.ij.b
Des anderen daechs openbaerde hi hen/ doē si ke
uen/ende settese te vreden/seggende. Lieue mannē
ghi zijt broeders/waeromme doet deene den ande D
ren onrecht? Die sinē naestē onrecht dede/ die stiet exo.ij.c.
hem vā hem segghende. Wie heeft v tot eenē ouer Lu.xij.b
sten eñ rechter ouer ons gheset? wildi mi ooc door
helpen/ so ghi ghisterē dē Egiptenaer door holpt?
Mer Moyses vloot van desen woorde/ eñ wordt
een vreemdelinck inden lande Madian/daer wan
hi twee sonen.
Eñ na veertich iaren vertoonde hē inder woe exo.iij.b
stijnē/op den berch Sina/die engel des HEEREN
in eender vlāmen des viers int bosch/ Doen t Moy
ses sach/verwonderde hi hem vandē ghesichte/als
hi daer toe ghinc so geschiede die stemme des HE
REN tot hem. Ic ben God uwer vaderen/Abra
hams God/eñ Isaacs God/eñ Jacobs God/mer
Moyses die wort beuende / eñ en dorstes niet aen
sien/ Mer die HEERE seyde tot hē. Treet die schoe E
nen wt van uwen voetē/wāt die plaetse daer ghy
in staet/is een heylich lant. Ic hebbe dat leyt mijns
volcs in Egipten wel gesien / eñ heb haer suchten
gehoort/eñ ben af ghecomē om haer te verlossen/
eñ nv coemt hier/ic wil v in Egipten seynden.
Desen Moysen dien si verloochenden/seggen=
de. Wie heeft v tot eenē ouerstē eñ rechter geset?
dien seynde God tot eenen ouersten eñ verlossere
door die hant des engels/die hem openbaerde int
bosch/dese leydese wt/eñ dede wonderlicheydē eñ
teeckenen in Egipten/eñ in die roode zee/ eñ inder
woestijnen veertich iaer. Dit is Moyses die totten
kinderē van Israel ghesept heeft. God sal v eenen
propheet verwecken wt uwen broederen/dien sul
di hooren ghelijc als mi. Deu.
Dese ist die inder vergaderinge inder woestinen xviij.e
metten engel was/die met hem sprac op den berch
Sina/ende met onsen vaderen/ dese ontfinc dat le
uēde woort/om ons dat te geuē / den welckē uwe
vaders niet ghehoorsaem en woudē werden/mer
stieten hem vā hem/eñ keerden hem metter hertē
omme in Egipten/segghende tot Aaron. Maect ero.
ons goden die voor ons henen ghaen/want wi en xxxij.a.
weten niet wat Moysi/die ons wten lande Egip
ti gelept heeft ghescheiet is/ende maecten op die tijt
een calf/eñ offerdē dien afgode offer/eñ verblijden
haer vanden wercken haerder handen.
Mer God keerde hem eñ gaffe daer toe ouer/
dat si dienden des hemels ridderscappen/so als ge
screuē staet inden boeck der Propheten. Hebt ghi
vandē huyse Israel/die veertich iarē inder woestij F
nē mi oeroyt offer eñ beesten geoffert? Ende ghy

ms. naemt die tenten oft tabernaculen Moloch aē/eñ
die sterren ws Gods Remphā die beelden die ghy
gemaect hadt om aen te beden/eñ ic wil v verwor
pen ouer gheen side van Babilonien.

Ons vaders hadden dē tabernacule des getuy
Exodi. genisse inder woestinen/so hi hē dat gheoordineert
hadde/doen hi tot Moysen sprac dat hi dien makē
soude na den voorbeelt dat hi ghesien hadde/welc
onse vaders oock aen namen/eñ brochten die met
Iosua in dat lant dat die heydenen inne haddē/die
welcke God wtstiet/ voor dat aensichte onser vaders
tot Dauids tijt die vandt ghenade bi God/eñ badt
dat hi God Iacobs eenen tabernacule vindē moch
te/Maer Salomon timmerde hem een huys.

Esaie. Maer die alderhoochste en woont niet in tem
pelen/die met handen ghemaect zijn/ alsoo hi door
den propheet seyt/ Den hemel is mijnen stoel ende
die aerde is die bancke mijnder voeten / wat huys
wildi mi tymmeren seyt die HEERE / Oft welc
is die plaetse mijnder rusten? En heeft mijn handt
dat niet al ghemaect?

Ghi hertneckige ende onbesnedene van herten
ende ooren / ghi wederstaet altijt den heyligē geest
G gelijc uwe vaders/also ghi ooc! Welcken propheet
en hebben uwe vaders niet veruolcht? ende si doo
den die daer te voren vercondichden die toecomst
des gherechten / des welcs ghi nu verraders ende
moorders ghewoorden zijt/ Ghi hebt die wet ont
fanghen door die enghelen beschicket/ ende en heb
bes niet ghehouden.

Doen si dit hoorden /sneet hem haer herte van
een/ende knersten met harē tanden ouer hē/ Mer
als hi vol des heylichs gheests was / sach hi op ten
hemel ende sach die heerlicheyt Godts / ende Ihe
sum staende ter rechter handt Goodts/ende seyde
Siet/ick sie den hemel open / ende des menschen so
ne ter rechter handt Godts staen/ Si riepen luyde
ende hielden hare ooren toe/ ende liepen eenmoe
delic tot hem in/ende stieten hem ter stadt wt/ende
steenichden hem/Ende die ghetuygen leyden haer
cleederen af / ten voeten eens iongelincs geheeten
Saulus/ende steenichden Stephanum / eñ hi riep
seggende HEERE Ihesu ontfanct mijnen gheest/
Hi knielde neder ende riep luyde / HEERE en re
kent hem dit gheen soude / wandt si en weten niet
wat si doen/ende als hi dat hadde ghesept/ontsliep
hi inden HEERE ✱

¶ Van die begrauinghe Stephani /ende van die prekinghe Philippi/die hi dede in Samarien/ in Ethiopia /ende hoe die heylighe gheest ghesonden wert onder die heydenen/ende die berispinghe van Simon magus.

¶ Dat.viij.Capittel.

B Aulus hadde welbehagē in zijn doot
In dier tijt isser een grote veruolgin
ghe ghescbiet ouer die ghemeynte te
Ierusalem zijnde / eñ si verstroeyden
haer allen in die landen Iudee / ende
Samarien/sonder die Apostelen Godvruchtighe
mannen droeghen gap Stephanum/ende maecten
groote claghe ouer hē/Saulus verstoorde die ghe
meynte ende hi ghinc hier ende daer in die huysen/
ende track naer hem mannen ende vrouwen/ende
leuerdese in die gheuanckenisse.

Die dan verstroeyt waren ghinghen al om en
de preecten dat Euangelium. ✠ Mer Philip
pus quam af in een stadt Samarie/ ende predicte
hem van Christo/ Dat volck nam eenmoedelijck
waer dat van Philippo geseyt wert/si hoorden na B
hem ende sagen die teekenen die hi dede. Want die
onsuyuere gheesten riepen luyde ende voeren wt
vele menschen. Vele gichtighe ende lammen woor
den ghesont ghemaect/ende daer wert een groote
blijschap inder seluer stadt. ✱

Maer daer was te voren in die selue stadt een
man gheheeten Simon/die bedreef touerie ende be
touerde dat Samarisch volc/ eñ hi gaf wt hi waer
wat groots/ende si saghen alle op hē vanden cleyn
sten totten grootstē/ende seydē, Dese is die cracht
Gods/die daer groot is Mer si saghen daer om op
hem dat hise langhen tijt met zijnder touerien betou
uert hadde/Maer doen si Philippo preeckende van
dē rijcke Gods eñ vanden name Iesu Christi ghe
looflden/lieten si hem doopen beyde mannen ende
vrouwen. Doen wert Simon oock gelouich ende C
liet hem doopen ende hinc Philippo aen/siēde die
daden ende tekenen die daer gheschieden / verwon
derde hi hem.

✠ Doen die Apostelen die te Hierusalem waren
hoorden dat Samaria dat woort Gods ontfangē
hadde/so seynden si tot hem Petrum ende Iohan
nem/die welcke doen si af waren gecomen baden
si voor hem/dat si den heyligen geest soudē ontfan
gen/want hi en was noch niet op haerder eenighe
ghevallen/mer si waren alleen ghedoopt indē naē
Iesu Christi/doen leyden si die handen op haer/en
de si ontfingen den heyligen gheest. ✱

Maer doen Simon sach dat door oplegghē der
Apostelen handē die heylige geest wort gegeuē/so
boot hi haer gelt/eñ seyde/Geeft mi ooc die macht D
op dat so wien ic die handē op legge ooc dē heyligē
geest ontfangen/Maer Petrus seyde tot hē / Dat
ghi verdoemt moet werden met uwen gelde/dat
ghi meynt Gods gaue worde door gelt vercregen
Ghi en sult noch deel noch aenual hebben in desen
woorde/want v herte en is niet oprecht voor Go
de/daer om doet boete voor v boosheyt / ende bidt
God oft v dese boosheyt ws herten mocht worden
vergeuen/wāt ic sie dat ghi vol bitterder gallen zijt/
eñ bestrict met ongherechticheyt.

Doē antwoorde Simon eñ seyde/ Bidt ghi by
dē HEERE voor mi/op dat dies geene/ op mi en co
me daer ghi af gheseyt hebt/Maer siet /doen si dat
woort des HEEREN getuycht eñ ghesproken had
den/keerden si weder tot Hierusalem/ende predic
ten dat Euangelium vele Samarischen landen.

✠ Die Engel des HEEREN sprac tot Philippum
seggēde/Staet op eñ gaet tegen Suydē/op die stra E
te die vā Ierusalē af gaet tot Gaza/die daer woest
is/eñ hi stont op eñ ghinc henen/eñ siet/ een man/
wt Moren lant/een gesnedene eñ machtighe oft
mogende der Conninginnen Candaces in Moorē
lant/die welcke ouer al haer schatcameren was/
die was tot Hierusalē ghecomen om aen te bidden
eñ hi reysde weder om thuys/sittende op sinen wa
gē/eñ las dē Propheet Esayā / Die geest seyde tot
Philippū/Gaet henen toe/eñ maect v bi desen wa
gē/Doen liepen Philippus toe ende hoorde dat hy
dē Propheet Esayā las eñ seyde Verstaet ghi oock

dat ghi leest? Hy seyde. Hoe soude ickt connen ver-
staen/ het en ware dat mi yemant onderwese? En-
de vermanende Philippum dat hi op ghinc ē sate
B bi hem/ Dat inhoudt der scrift die hi las was dese/
esa.liij.e Hi is als een scaep totter doot gelept/ ende als een
lam voor sinē scheerder stemmeloos/ also en heeft
hi sinē mont niet opghedaen/ inder ootmoedichept
is zijn ordeel wech genomē/ mer wie soude sine ghe
boorte connen vertellen/ want zijn leuen is vander
eerden ghenomē/ Doe antwoorde die gesnedē seg
gende. Ic bid v van wien spreect die propheet dit?
Van hem seluen oft van yemant anders?

Philippus dede sinen mont op/ beginnende vā
der scrift aen/ ē predicte hem dat Euāgelium vā
Jhesu/ ende nader straten reysende/ quamen si aen
een water/ ende die ghesneden seyde/ Siet/ daer is
water wat hindert mi dat ick mi laet doopen? Phi
C lippus seyde. Ghelooft di wt gheheelder herten/ so
macht wel zijn/ Hi antwoorde seggende/ Ic geloo
ue dat Jhesus Christus die sone Gods is/ ē dede
den waghen stille staen/ ende clommen beyde af in
dat water/ Philippus ende die ghesnedene/ ē hy
doopte hem/ doen si wt den water opghegaen wa
ren/ so ructe die gheest des HEEREN Philippum
wech/ ē die gesnedene en sach hē niet meer/ maer
hi reysde vrolick zijnder straten/ Maer Philippus
wort gheuonden tot Azod/ ende wandelde al om
me/ ende predicte alle steden dat Euangelium/ tot
dat hi tot Cesarien quam. *

Van die miraculose bekeeringhe Pauli/ zijnder regenera
cie des doopsels/ welc Christum preecte ende persecutien
daer om leedt/ ende van twee miraculen Petri.

Dat .ix. Capittel.

A Aulus veruolchde noch met dreygē
ē moorden tegen die discipulen des
HEEREN/ ē ghinc totten ouersten
priester ē badt hem om brieuen/ tot
Damascū tottē scolen/ op dat waert
dat hi eenige van dien wege vonde/ mannen ende
vrouwen/ dat hyse gebondē tot Hierusalem leydē
soude/ Ē reysende/ ghescliedet/ dat hy Damasco
genaecte/ ē onuerhuets omscheen hē een licht vā
den hemel/ ē viel op die aerde ē hoorde een stem
me seggende tot hem/ Saul Saul/ wat veruolchdi
mi? hi seyde. HEERE/ wie zijt ghy? Die HEERE sey
de/ Ic ben Jesus dien ghi veruolcht/ het sal v hart
vallen teghen den prickele te steken/ Beuende ē
hem verslaghende seyde hi/ HEERE wat wildy dat
ic doen sal? Die HEERE seyde tot hē/ Staet op ē
ghaet in die stadt/ daer salmen v segghen wat ghy
doen sult.

Mer die mannen die met hē reysden/ stondē ē
warē verbaest/ want si hoorden een stēme ē en sa
ghen nyemandē Paulus rechte hē op vander aer-
B den/ ē zijn oogē opgedaē hebbende/ en sach hi nye
mande. Mer si namē hē byder hant ē leydē hem
tot Damascum/ ē hi en sach in drie dagen niet/ ē
hi en adt noch en dranck niet.

Te Damasco was een discipule genaemt Anani
as/ ē die HEERE seyde tot hem indē gesichte Ana
nia. Ē hi seyde. HEERE ic ben hier/ Die HEERE
seyde tot hem/ Staet op ē gaet henen in die strate
die daer heet die rechte/ ē vraecht inden huyse Ju
da na Saulum/ ghcheeten vā Tharsen/ want siet/
hi bidt/ ē heeft inden ghesichte ghesien eenē man
ghcheeten Ananias/ tot hem inghaende/ ende dye
hant op hem leggende/ op dat hi weder siende sou
de worden.

Ananias antwoorde. HEERE ick heb vā velen
ghehoort van desen man/ hoe vele quaets hi uwen
heyligen ghedaen heeft te Hierusalem/ ē hy heeft A
hier macht vanden hoochsten priester te vangē al
le die uwen naem aenroepen. Dye HEERE seyde
tot hem/ gaet henen/ want dese is mi een wtuerco
ren instrument/ op dat hi mijnē name draghe voor
die heydenē/ ende voor die coningen/ ende voor die
kinderen van Israel. Ic wil hem thonen/ hoe vele
dat hi lijden moet/ om mijns naems wille.

Ende Ananias ghinc henen/ ende quam in dat
huys/ ende leyde die handen op hem/ ende seyde/ lie
ue broeder Saul/ die HEERE heeft my gesonden/
die v openbaerde inden wech/ daer ghi door quaēt
dat ghi weder siende sout wordē ende metten hey
ligen gheest veruult/ ende terstont vielt van sinen
oogen als visch scellen/ ende wert weder siende/ en
de stont op/ ende liet hem doopen/ ē nam spise ē
stercte hem.

Maer Saulus was sommige dagen bi die disci D
pulen te Damasco/ ende terstont preecte hi Chri
stum inden scholen/ dat die selue Gods sone was.
Si ontsetten hem allen die dat hoorden/ ende seydē
En is dit die gene niet die tot Hierusalem verstoor
de alle die ghene die desen name aenroepen? ende
daer toe is hi hier ghecomen dat hyse ghebonden
totten hoochsten priester soude leyden/ Mer Pau
lus wert meer crachtiger/ ende bescaemde die Jo-
den/ die tot Damasco woondē/ ende hi bewees dat
dese is Christus. *

Ende na veel daghen hielden die Joden eenen E
raet te samen dat si hem dooden souden/ Mer het
wert Paulo te kennen ghegeuen dat si hem wach
ten/ Sy bewaerden die poorten dach ē nacht/ op
dat si hem souden dooden. Doen namen hē die dis-
cipulen snachts ē lieten hem door die mueren/ en
de lieten hem af in een mande.

Maer doen Paulus tot Hierusalem quā/ leyde ij.cor.xi.
hi toe om hem bi die discipulē te makē/ ē si vrees- g.
den hem alle/ niet geloouēde dat hi een discipel wa
re. Barnabas nam hem tot hem/ ē leyde hē tottē
Apostelen/ ē vertelden haer/ hoe hi den HEERE
op die strate ghesien hadde/ ende dat hi met hē ghe
sproken hadde/ ende hoe hi tot Damascum vrylick
ghedaen hadde in dē name Jesu/ ē hi was bi haer
lieden ende ghinc te Hierusalem wt ende in/ ē de
de stoutelic inden name des HEEREN Jhesu/ hy
sprac ooc/ ende disputeerde metten Grieken/ mer
si leyden toe om hem te dooden/ Doē die broeders
des ghewaer werden/ so geleyden si hem tot Cesa
rien ē lieten hem te Tarsen gaen/ Dus hadde dye
ghemeynte dan vrede/ door gheheel Judeen ende
Galileen ē Samaria/ ē wert ghesticht ende
wandelde inder vreesen des HEEREN/ ē werde
veruult met troost des heylichs gheests.

Maer het gesciede/ doen Petrus ouer al door
reysde/ ende quam ooc totten heyligen die tot Lid F
da woonden/ daer vandt hi eenen man ghenaemt
Eneas/ acht iaer lanc opt bedde gelegen hebbēde/
die ghichtich was/ ē Petrus seyde tot hē Enea/
Jesus Christus make v gesont. Staet op ē v bed

het v seluen/ende ter stont/stont hi op/en si saghen
hem allen die tot Lidda ende Sarona woonden/die
bekeerden haer totten HEERE.
Meer tot Joppe was een discipuleersse geheeten
Tabita/welck is gheinterpreteert Dorchas. Dese
was vol goeder wercken en aelmoesen die si dede
Maer het geschiede op die selue tijt dat si siec wert
en sterf/Doen wiessen si die selfde/en leydense op
G die solder. Maer want Lidda na bi Joppe is/ die dis
cipulen hoorden dat Petrus daer self was/seynden
si twee mannen tot hem ende vermaenden hem dat
hijs hem niet en liet verdrieten tot hen te comen.
Petrus stont op en quam met haer lieden/en als
si daer gecomen waren leyden si hem op die solder/
ende alle die weduwen/stonden om hem weenende
en toonden hem die rocken ende cleederen die welc
ke Dorchas maecte doen si bi hem was/En doen se
Petrus alle wtghedreuen hadde/knielde hi neder
en badt/en keerde hem totten lichaem seggende. Tha
bita staet op/En si dede haer ogen op/Ende doen
si Petrum sach sat si weder/mer hi gaf haer die hant
en rechtese op/ende riep die heylighen ende wedu
wen/en steldese daer leuendich/ ende het wert open
baer door gheheel Joppen/en daer werter vele in
den HEERE gheloeuende/Ende het ghesciede/ dat
hi langen tijt tot Joppen bleef/bi eenen geheeten
Simon/die een huydde vetter was.

C Hoe dat Cornelius eenen Enghel sach ende daer door bekeert wert van Petrus/Ende vanden visioen Petri/dat hi vanden hemel hadde /ende hoe die heylige geest ghesonden wert onder die heydenen/die ghedoopt worden.

C Dat.x.Capittel.

A DAer was een man te Cesarien ghe
heeten Cornelius/een hooftman van
der scharen die daer heet die Italia
nissche/Goddienstich en God vreesen
de met allen sinen huyse/ ende gaf den
volcke veel aelmoesen en Gode altijt biddende. De
se sach openbaerlick in eenen gesichte omtrent dye
negende vre des daechs eenen Enghel Gods tot
hem ingaende ende tot hem seggende. Corneli. Hi
sach hem aen/ende verschrickende seyde hi/HEERE
wat ist/Hi seyde tot hem/ V gebet en v aelmoessen
zijn opgegaen/in ghedenckenisse voor Gode/En
de nv seynt mannen tot Joppen/ende laet roepen
Simon met den toename Petrus/ Dese is ter her
berghen bi eenen huyvetter gheheten Simon/des
welcs huys aen die zee leghet/ die sal v seggen wat
ghi doen sult/ Ende doen die Enghel die met Cor
nelio sprac wech was ghegaen/ so riep hi twee zijn
der huysknechten en eenen Godt vreesenden crijsch
te/vanden ghenen die hem onderdanich waren en
de vertelde hem lieden al/ en seyndese te Joppen/
Des anderen daechs doen dese reysden en nae
B bi die stadt quamen/so ghinc Petrus op den solder
om te bidden omtrent die seste vre/ende als hi hon
gerich wert/woude hi ontbiten/ Maer doen zijt hem
bereyden/soo werf hi opghetrocken/en sach den he
mel opgaen/ende een vat nederwaerts dalende tot
hem/als eenen grooten lijnen doeck/aen vier hoec
ken gebonden en wert neder gelaten op der eerden
Daer waren in alderley vierboetighe dieren der
eerden/en wilde dieren/en cruypende dieren/en vo
ghelen des hemels/Ende daer ghesciede een stem
me tot hem/Petre / staet op / slaet doot ende eedt/
Mer Petrus seyde. HEERE gheensins want ic
en heb noyt/yet gemeyns oft onreyns ghegheten
Ende die stemme sprac ten anderen male tot hem C
Dat God ghereynicht heeft/dat en sult ghi nz onreyn
maken/En dat gheschiede tot driemael toe/en dat
vat wert weder op ghenomen ten hemel.
Mer als hi in hem seluen daer mede becommert
was/wat dat ghesichte ware/dat hi ghesien hadde
Siet/doen vraechdende die mannen van Cornelio ge
sonden/ na den huyse Symonis/en stonden aen die
duere/en riepen en vernamen oft Symon met den
toename Petrus daer ter herberge ware. Petrus
hem versinnende vanden gesichte/ seyde die geest tot hem
Siet/die mannen soecken v/daerom staet op/ende
gaet af/en reyst met haer/niet twifelende want ick Luc.ij.d
hebse gesonden/Doen ginc Petrus af tot den mannen D
die van Cornelio tot hem ghesonden waren/seggen
de/ Siet ic bent dien ghi soect / wat is die sake daer
om dat ghi hier coemt? Si seyden Cornelius die hooft
man/ een vroom en God vruchtich man/en van goe
der fame bi den geheelen volcke der Joden/heeft een
Godlic beueel outfangen vanden heyligen Engel/
dat hi v soude laten roepen in zijn huys/en woorden
van v hooren/Doen riep hi se inne/en herberchdese
Des anderen daechs reysde Petrus met hem wt
en sommige broeders van Joppen ghingen met hem E
en des anderen daechs gingen si in Cesarien. Corne
lius verwachtese/zijn magen ende vrienden te sa
men geroepen hebbende/Ende als het ghesciede
dat Petrus inginc/so ghinc hem Cornelius te ghe
moete/en viel tot sinen voeten en badt hem aen. Mer
Petrus hief hem op/segghende/ Staet op/ick ben
ooc een mensche/Ende als hi hem gesproken hadde/
ghinc hi in/ende vanter vele die daer te samen ghe
comen waren/ende hi seyde tot haer / Ghi weet hoe
onghewoonen dinc dat is eenen Joetschen man/te
doen comen tot eenen vreemden/ Maer God heeft
mi verthoont geenen mensche gemeyn oft onreyn
te heeten/Daer om so ben ic ooc sonder twijfel ghe
comen/gheropen zijnde/So vraghe ick v nv/waer
om dat ghi mi hebt doen roepen.
Cornelius seyde. Het zijn nv vier dagen doen vaste
de ic/en ter negender vren bede ic in mijnen huyse/en
siet/daer stont een man voor mi in eenen witten blinc
kende cleede/en seide. Corneli v gebet is verhoort
en uwer aelmoesen is gedachtich geworden voor
Gode/Daer om sent tot Joppen/ en roept Simon
metten toename Petrus /die welcke ter herberghen F
leyt/in des huys des huyuetters Symon aen die zee Ro.ij.b.
die salt v seggen als hi coemt /Doen seynde ic van stonden Ephe
aen tot v/ghi hebt wel gedaen dat ghi v herwaerts ge vi.b
maect hebt/Nv zijn wi hier alle tegenwoordich voor Colosse
Gode/te hooren alle dat van Gode beuolen is. iij.d.
* Petrus sinen mont opdoende seyde/nv beuinde
ic met der waerheyt dat Godt die personen niet aen
en siet/maer in alderley volck/wie hem vreest ende
gerechticheyt doet/die is hem aenghenaem
Ghi weet wel vander predicatie die God totten
kinderen van Israel geseynt heeft/ latende verkon
digen den vrede door Jhesum Christum / die welc
ke HEERE ouer al is/die door tgeheel Jootsche lant
gesciet is/beginnende in Galilea / na den doopsele
dat Joannes predicte hoe God den seluen Jesum van
Nazaret gesalft heeft/met den heylighen gheest en

de crachte/die al om gereyst is/ weldoende en̄ ghe
sont makende alle die vandē Duuel verdruct wa-
ren/want God was met hem/Ende wi zijn getuy-
gen alles dat hi inde Jootschē landē gedaen heeft
en̄ te Hierusalem/dien hebben si ghedoot/ende ae
een hout gehangen/Den seluē heeft God verweckt
opten derden dach/ende heeft hem openbaer ghe-
maect/niet allen volcke/ mer den vtuercoren ghe
tuygen van God/ons wy die met hē ghegeten en
de gedroncken hebben/na diē hi vandē doodē ver
resen is. ✠ Ende hi heeft ons geboden den volc
ke te prediken/en̄ te getuygen dat hi van Gode is
geordineert een rechter der leuender en̄ der doo
C der/Van desen getuygē alle Prophetē/ dat door si
nen namē/alle die ghene die aen hem geloouē/ver
gheuinghe der sonden ontfanghen sullen. ✱
Doen Petrus dese woordē noch sprekēde was/
so viel die heylige geest op alle diet woort hoordē/
en̄ die ghelouigen wt der besnijdenisse die met Pe
tro gecomen waren/verwonderden hem/dat dye
gaue des heyligen geests ooc op die Heydenen wt
gestort was/Want si hoordense met tonghen spre
kende/en̄ God groot makende/Doen antwoorde
Petrus/mach ooc yemāt dat water keerē/ dat de-
se niet ghedoopt en werdē die dē heyligē geest ont
fangē hebbē/gelijc als wi ooc? en̄ beualse te doopē
indē naē des HEREN/Doen badē si hem/ dat hi
sommige dagen bi hem lieden soude blijuen. ✱

¶ Hoe dat die Joden keuē teghē Petrū/om dat hi hē keer
de tot die onbesneden/ende hoe die discipulen verspreyt
worden om te preken den Heydenen/ende hoe vā Agabus
vercondicht wert den dieren tijt.

Dat.xi.Capittel.

HEt quam voor dye Apostelen ende
broeders/die inden Jootschen lande
A waren/Dat dye Heydenen / Gods
woort hadden ontfanghen. En̄ doe
Petrus op ginc te Hierusalem so ke
uense tegen hē die wt der besnijdinge warē/ en̄ sey
den/ghi zijt in ghegaen totten mannē die onbesne-
den zijn/ende hebt met haer lieden ghegeten/Mer
Petrus beghinnende leyde hem lieden dat een nae
dander wt seggēde/Jc was in die stadt Joppē/bid
dēde/en̄ sach in een opgetrockēheyt/een gesicht eē
vat neder latende als eenē grootē lijnē doeck met
vier hoeckē/neder ghelaten vanden hemel/en̄ quā
tot mi toe/Daer sach ic inne ende wert ghewaer/
ende sach vieruoetighe dieren der aerden/ ende wil
de dieren/en̄ ghewormte oft cruypende dieren/ en
de vogelen des hemels/Jc hoorde ooch een stēme
seggende tot mi.Petre staet op/ slaet doot en̄ eet/
Mer ic seyde.HERE/gheensins/want daer en is
noyt gemeyn noch onreyn in mijnē mont gegaen.
Mer die stēme antwoorde mi ten anderē mael vā
den hemel/dat God gereynicht heeft/dat en suldi
niet onreyn heeten.Dat ghesciede drie mael/ende
B het woort weder al inden hemel ghetrocken.
En̄ siet/van stonden aen/stonden drie mannen
in den huyse daer ick in was/ van Cesarien tot my
ghesondē.Die geest seyde tot my/dat ick met hem
soude gaen niet twifelende/Mer dese sesse broeds
quamē met mi/en̄ wi gingē in dat huys des mās/
en̄ hi vertelde ons hoe hi eenē Enghel in sinen huy
se hadde ghesien/staende ende seggende tot hem/
Seyndt mannē tot Joppē/ende laet Symon met
den toename Petrum roepē/die sal v woordē seg
ghē waer inne ghi salich sult worden en̄ v gheheel
huys.Maer doen ic begonst te spreken soo viel die
heylige geest op haer liedē/ghelijck als hi int eerste
op ons viel/Doen dacht ic op dat woort des HE-
REN/als hi seyde.Tis waer/ Joannes heeft met
water ghedoopt/maer ghi lieden sult metten heyli
ghē gheest ghedoopt worden.Heeft God dan een
gelijcke gaue gegeuen gelijc ooc ons/ die daer ghe
looue inde HEREN Jesum Christum.Wie was ic
dat ick Gode soude connen beletten?Dit ghehoort
hebbende/swegen si stille en̄ preesen God segghen
de/So heeft God dan ooc den Heydenē boete ge-
geuen totten leuene.
Ende die ghene die verstroyt waren midts der
tribulatien die ouer Stephanum gesciede/wādel- C
den al omme tot Phenicen en̄ Cypren/en̄ Anthio
chien toe/en̄ en spraken dat woort tot nyemanden
dan alleen tottē Jodē/ Maer daer warender som-
mige onder haer/Cyprische en̄ Cyreensche man
nen/die quamen tot Anthiochien en̄ spraken oock
totten Griekē/ende predicten dat Euangelium/
van Jesu Christo/ ende die handt Gods was met
haer lieden/ende een groot getal wort ghelouich/
ende bekeerde haer totten HEERE.
Dese redenē van hem/quam voor die oorē der
ghemeyntē tot Hierusalē/ en̄ si seyndē Barnabam D
dat hi tot Anthiochien soude gaen. Ende doen hy
daer ghecomen was/ende sach die genade Gods/
so wort hi blijde/en̄ vermaende se alle dat si wt op
sette des herten inden HERE souden blijuen/want
het was een goet man/vol vandē heylighen gheest
en̄ gheloofs/ en̄ den HERE wort een groot volc
toe ghedaen.
Maer Barnabas ghinck wt tot Tharsen/om
Saulum weder te soecken/en̄ doen hi hem geuon
den hadde/so leyde hi hem tot Anthiochien/ Mer
het geuiel dat si een heel iaer in dier gemeyntē con
uerseerdē en̄ leerdē groot volck/en̄ dat die discipu-
len tot Anthiochiē eerst Christen wordē genaemt
Jn desen seluē dagē quamē Prophetē van Je
rusalem tot Anthiochien/en̄ een onder hē geheetē
Agabus stont op en̄ vercondichde door den gheest
datter eenen grooten dieren tijt ouer alle aertrijc-
ke comē soude/Het welcke onder dē Keyser Clau
dio ghesciede/Mer die discipulen besloteē (nae dat
yegelic vermocht) een hantreyckinge te seyndē dē
broeders woonende in Judea/so si oock deden/ve
schickende dat tottē Ouders door den handē Bar
nabe ende Sauli.

¶ Hoe dat Petrus veruolcht werdt van Herodes/ en̄ hoe
Petrus vanden Engel verlost wert/ende Herodes ghepy
niceert was.

Dat.xij.Capittel.

OP die selue tijt stoech Herodes dye hā
den aen sommige vander gemeynten A
om die te pijnigē/hi doode Jacobum
Joānis broeder mettē sweerde. En̄
doē hi sach dat den Joden behaechde
so dede hijs te meer/ooc Petrum te vanghen. Het
was iuyst paesschē doen hi hem vinck / ende leyde
hem in die geuangenisse/en̄ leuerde hem vier ghe-
uierde crijsknechtē ouer te bewarē/en̄ dacht hē
den volcke na paesschen voor te leyden/ Ende Pe
trus wert indē kercker gehoudē. Maer der gebet
gesciede voor hē tot Gode/sonder ophouden van

der gemeynte. Eñ doē Herodes hem voortwoude
leyden/ in der seluer nacht sliep Petrus tussē twee
crijschknechten/ ghebonden met twee ketenen/ eñ
de die bewaerders voor die duere/ bewaerden den
kercker.
Eñ siet die Engel des HEEREN quam daer in
eñ een licht scheen in die wooninghe/ eñ sloech Pe
trum aen die side/ ende wecte hem op segghende/
Staet haestelijc op/ eñ die ketenen vielen hem van-
den handen/ eñ die Enghel seyde tot hē/ Gort v/ eñ
B doet v scoen aen/ eñ hi dede alsō/ Eñ hi seyde tot hē
Neemt uwen mantel omme/ eñ volcht mi nae. Eñ
wtgaēde/ volchde hi hē eñ hi en wiste niet dat het
warachtich was/ dat daer gesciede door dē Engel
mer hē dochte dat hi eē visioē sach. Si gingen door
die eerste eñ ander bewaringe/ eñ quamen aen die
yseren duere die welc ter stadt leyde/ die dede haer
van selfs open/ Eñ ghingen wt een straet lanc/ eñ
ter stont ghinc die Engel wech van hem.
Eñ Petrus tot hem seluen gecomen zijnde/ sey
de hi Nv weet ic warachtelijc dat die HEERE sinē
Enghel ghesendt heeft/ eñ heeft my verlost wt der
hant Herodis/ eñ vā alle ōwachtinge des Jootscen
volcx ✱ Eñ als hi hē bedacht/ so quā hi voor dat
huys Marie der moeder Joannis die metten toe-
name Marcus hiet/ daer der vele vgadert waren/
eñ baden. Als Petrus aen die duere van den porta
le clopte/ so ginck er een maecht voor om te hoorē
gheheetē Rhode. Ende als si Petrus stemme kende
en dede si die duere niet op van bliscappē/ mer liep
binnenwaerts/ eñ vercondichde haer dat Petrus
voor die duere stont. Maer si seyden tot haer/ ghy
zijt ontsinnich. Mer si bleef daer bi dat alsoo waer
C Si seyden/ het is sinen Engel/ Petr9 bleef cloppen
de/ Doen si op deden/ sagen si hem/ ende waren ver
wondert. Maer hi wencte haer metter hant/ dat si
swijgen souden/ ende hi vertelde haer hoe hem dye
HEERE wt den kercker gheleypt hadde/ ende seyde
Vercondicht dit Jacobo eñ den broeders/ Ende hi
ghinc ende wandelde op een ander plaetse.
Doent dach wert/ so en wasser gheen cleyn tur
batie onder die crijsknechten/ wāt doch van Petro
ghelchiet mochte zijn/ doen Herodes hem versoch
te/ ende niet en vant/ die bewaerders ondersocht
hebbende/ hiet hijse wech leyden/ ende hi track van
Judea tot Cesarien/ ende hielt al daer zijn woonin-
ghe. Hi was toornich op die van Tiro ende Sidon/
Maer si quamen eenmoedelijck daer tot hem/ en-
D de verwillichden Blaston des coninckx camerlinc
ende baden om vrede/ om dat haer landt van des
coninc lant gheuoet wert/ Maer op eenen ghesct
ten dach dede Herodes dat coninck cleet aen/ ende
sadt op den rechterstoel ende vertrack een redene
tot hem. Dat volck riep hem toe/ dat is een stem
me Gods/ ende geens menschen/ Ter stont sloech
hem die Enghel des HEEREN/ om dat hi den
prijs Gode niet en gaf/ ende wert ghegheten van
die wormen/ ende gaf sinen gheest.
Mer dat woort Godts wiesch eñ wort verme
nichfuldicht. Barnabas ende Paulus quamen we
de: te Hierusalem/ ende leuerden die hantreyckin
ghe ouer/ nemende met haer lieden Joannem met
ten toenaem Marcus.

¶ Hoe Paulus gheroepen wert totten Apostelschap ende
van zijnder predikinghe in Cipre/ in Antiochia/ welcken dye
Joden ooc verspraken ende veruolchden.

Dat.xiij.Capittel.

Aer te Antiochien in die ghemeynte
waren Prophetē ende leeraers Bar
nabas/ eñ Simon genaemt niger/ eñ A
Lucius vā Cyrenē/ ende Manahem
Herodis des viervorsten kints ghesel
le/ eñ Saulus doen si den HEERE dienden eñ vas
ten/ so seyde die heylige gheest/ Scheyt mi wt Bar
nabā eñ Paulum totten wercke daer icse toe ghe
roepen hebbe/ Doen vasten si ende baden ende ley
den die handen op haer lieden/ ende lietense gaen/
Ende ghelijck si wtghesonden waren vanden hey
lighen gheest/ quamen si tot Seleucia/ ende van
daer scheepten si tot Cypren/ Ende doen si in dye
stadt Salamin quamen/ vercondichdē si dat woort
Gods/ inder Joden scholen/ si hadden Johannem
ooc tot eenen dienaer.
Eñ doen si die eylandē doorwādelt hadden tot
ter stadt Paphos toe/ vandē si eenē toeuenare/ eñ B
valschen Propheet/ eenē Jode/ die hiet Bariehu
die was bi Sergio Paulo dē lantvoecht/ eenen ver
standigen man/ die selue riep Barnabam eñ Pau
lum tot hē/ eñ begheerde dat woort Gods te hoo
ren/ Maer die touenaer Elymas wederstont hem
(wāt also wort sinen name verduytscht) toe leggen
de om den lātvoecht vandē geloue te keeren/ Mer
Saulus die ooc Paulus hiet/ vol vanden heyligen
geest/ hē aēsiende seyde/ O ghi kint des duuels/ vol
alles bedrochs eñ scalcheyt/ eñ viāt alre gerechticheit
ghi en laet niet af/ die rechte wegen des HEEREN
te verkeeren/ eñ nv siet die handt des HEEREN
coēt op v eñ sult blint zijn eenē tijtlāc/ die zonne nz
siende. Eñ ter stōt viel op hē donckerh eñ duyster
nisse eñ al omgaende socht hi vantleyders. Doen die
lantuoecht die gesciedenisse sach/ so geloofde hi ver
wonderende hē vander leeringhe des HEEREN/
Doen Paulus eñ die met hem waren van Pa
pho scheepten/ quamen si tot Perghen inden lande C
van Phāphulien/ mer Joannes afgaende van hem
keerde weder tot Hierusalem/ Maer si doorgaen
de die landen/ quamen si van Pergen/ tot Antio-
chien inden lande Phisidie/ eñ in die scole ingegaen
zijnde op dē sabbaths dach/ zijn si geseten na die les
se der wet ende der Propheten/ seynde die Ouerste
der scolen tot hem eñ dede hem seggen. Lieue broe
ders/ hebt ghi eenige reden der vermaninghen tot
ten volcke so segghet op.
Paulus opstaende wencte metter hant te swij D
ghen/ eñ seyde. Ghi mannen van Israel/ eñ ghi die
God vreest/ hoort toe/ Godt des volcs heeft onse
vaderen vercoren/ eñ dat volck verheuen/ doen si
vreemde inden lande Egipti waren/ eñ met eenen
hoghen arm leyde hijse daer wt/ ende hi verdroech
haer maneren/ inder woestijnen/ bi veertich iaren
tijts lanc/ eñ verderuende seuen volcken inden lan
de Canaan/ ende deelde hem nadē aenual/ der luy i.Reg. viij.a
den lant/ daer nae ghaf hi haer richters bi vierhon
dert ende vijftich iaer lanc/ tottē Prophete Samu
el toe/ Ende van daer aen begheerden si een Co i.Reg. xvi.c
ninc/ eñ God gaf hē Saul dē soon Kis/ eenen man
wt dē geslachte Bē Jamin/ veertich iaer lanc/ Eñ mar.i.g
dien afgheset hebbende verwecte hi ouer hem Da
uid tot eenē Coninc vandē welcken hi getuygēde
seyde. Ic heb geuondē Dauid dē soon Jesse eenen

man na mijn herte/die sal al mijnen wille doē. Wt
desens sade heeft God na der beloften opgheweckt
den volcke Israel/den salichmaker Jesum als Jo
annes den volck Israel te voren ghepreect hadde/
voor dē aensicht zijnder toecoemst/dat doopsele der
penitencien/ Mer als Joānes sinen loop veruulde
seyde hi. Ic en bē die niet/daer ghi mi voor hout/
maer siet/hi coemt na mi dies ick niet weerdich en
ben dat ic hem die schoen wt trecke.
✠ Ghi mannen/lieue broeders ghi kinderē des
Joā.i.d gheslachts Abraham/eñ die onder v God vreesen/
v is dat woort deser salicheyt ghesonden/want die
tot Hierusalem woonden/ eñ hare ouersten als si
hē niet en kendē noch die stēme der Prophetē (dye
welcke op alle sabbathen gelesen worden) hebbē si
die met harē oordeelen veruult/eñ hoe wel si geen
oorsake der doot aen hem en vonden/ badē si noch
C tans Pilatum hem te doodē/eñ als zijt al voleyndt
Lu.xxiij. haddē dat vā hem ghescreuē is/namen si hem van
c. den houte/eñ leydē hē in een graf/ Mer God heeft
hem verweckt vander doot opten derdē dach/eñ hi
is gesien veel daghen lanc vandē ghenē die met hē
opghegaen waren van Galilea tot Hierusalem/
die welcke sine ghetuygen zijn totten volcke.
Ende wi vercondighē v ooc die belofte die tot
onsen vaderen ghescheet is/ dat die selue God ons
harē kinderen veruult heeft/in dien hi Jesum ver-
Psal.ij. weckt heeft/so indē tweedē Psalm ghescreuē staet
Ghi zijt mijn sone/hedē heb ic v gebaert. Mer dat
hi hem vādē doot heeft verweckt/ dat hi voort niet
meer ōtwesen en soude/seyt hi aldus/ Ic wil v die
genade. Dauid belooft/getrouwelic houdē/ Daer
om seyt hi ooc op eē ander plaetse. Ghi en sult niet
toelatē dat v heylighe die ontwesinghe siet Want
doen Dauid in zijnder tijt den wille Gods gedient
hadde/so is hi ontslapē/eñ bi sinē vaderē geleyt/eñ
heeft die ontwesinge gesien/ Mer diē God verweckt
heeft/die en heeft die ontwesinge niet gesien.
E Dus si v nv condt/lieue broeders/dat v verghe-
uinge der sondē vercondicht wordt/door desen/eñ
vā allē diē/door welcke ghi in die wet Moysi niet
en moecht gerechtuicht wordē/ Maer wie in desen
gelooft die wort ghere chtueerdicht/ Hier ō siet nv
toe/dat niet op v en come dat indē Propheten ghe
seyt is/Ghi versmaders siet/ eñ verwondert v/ eñ
Aba.i.b vergaet/want ic doe een werc in uwer tijt/ dwelc
ghi niet geloouen en sult/ist dat v yemant vertelt.
Doen die Joden wter scholen ghingen/ baden
die Heydenen/dat si tusschē den sabbath haer liedē
die woorden seyden/ Ende als die ghemeynte der
scholen vā malcanderen scheyde/soo volchdē Pau
lo ende Barnabe vele Joden/ ende die Jodē geno
ten die Gode dienden/Si seyden tot haer liedē en-
de rieden haer lieden dat si in der ghenaden Gods
G blijuen souden.
✠ Opten nauolgenden Sabbath/quā bi na die
gheel stadt te samen/om dat woort Gods te hoo
ren/ Mer doen die Joden dat volc sagen/ worden
si vol nijts/ende wederseyden dien/ dat vā Paulo
ghesëyt wert/wederségghende ende lachterende/
Maer Paulus ende Barnabas wordē vrolick/eñ
seyden/ Het was vā noode dat v dat woort Gods
eerst ghesëyt worde. Mer nv ghi dat van v stoot/
ende acht v seluen onweerdich des eewichs leuēs
Siet so keeren wi ons tottē Heydenē/ Want alsoo
heeft die Propheet gebodē/ Ic heb v den Heydenē Esa.
tot eenen licht geset/op dat ghi die salicheyt zijt tot xlix.b
aen den eynde der eerden.
Die Heydenē hoordē met blijscappē toe eñ pre-
sen dat woort des HEEREN/eñ worden gelouich
so vele alser tottē eewigē leuen gheoordineert wa
ren/ Eñ dat woort des HEEREN werdt door dat Marc
gheel lant wtgebreyt. Maer die Joden maecten vi.b.
toe die eerbare eñ aendachtige vrouwē eñ dye ouer mat.x
ste der stadt/eñ verweckten een veruolginge tegen luc.ix.
Paulum eñ Barnabā/eñ stietense wt harē lande.
Maer si scudden dat stof vā haren voetē op haer/
ende quamen tot Iconien. Die discipulen worden
vol blijschappen ende des heylichs gheests ✱

¶ Vander afscheydinghe die ghemaect werdt in Iconien/
Ende vanden crepele die van Paulus ghesont ghemaeckt
wert/ende hoe dat si Paulum ende Barnabam aenbidden
wouden/ende hoe si Paulum wouden stenen/ende hoe hy
van daer track.

Dat .xiiij. Capittel.

Het gheschiede tot Iconien/ dat si tsa A
men inder Joden scholen ghinghen
eñ sprakē/ alsodat een grote menich
te der Joden eñ der Griecken gelo-
uich werden/ Maer die ongelooui ge
Jodē verweckten die sielen der Heydenē tegens die
broeders. Daerom hadden si haer wooninge daer
een lange tijt vrijlic inden HEERE doende. Het
welcke dat woort zijnder ghenaden getuychde/eñ
liet teekenen eñ wonderlicheden ghescieden/ door
haren handen/ Mer die menichte der stadt deeldē
haer/sommige hieldent metten Joden/eñ die som
mige metten Apostelen.
Mer doen der eenen oploop op stont der Heydē
nē eñ der Jodē eñ haer der ouersten/ om hē smaet
heyt aen te doē eñ te steenighē/so wordē si des ghe B
waer/eñ vluchten in die steden des lants Licaonie
tot Lystren eñ Derben/eñ int omliggende lant/ eñ
si preectē daer dat Euangelium. Eñ daer was een
man onder den Lystranē/die sadt onuermoghende
aen zijn voetē/ eñ was lam vā zijnder moeder lich-
aem/die noch noyt gewādelt en hadde. Dese hoor
de Paulum sprekē. Eñ hē aensiende eñ merckēde
dat hi tgeloof hadde gesont te werdē/seyde hi met
luyder stemmen/Staet recht op v voeten/ Eñ hy
spranc op eñ wandelde. Mer doet volc sach tgene
dat Paulus ghedaē hadde/ so hieuē si haer stemmen
op/eñ seydē in Licaonisch/Die Godē zijn dē mēschē
gelijc geworden/eñ tot ons hier neder gecomē. Eñ
noēde Barnabā Juppiter/eñ Paulū Mercurius
om dat hi dat woort voerde. Mer Juppiters prie-
ster die voor haer stadt was/bracht ossen eñ crant-
sen voor die doorē eñ wouden metten volc offeren.
Doen die Apostelen Paulus eñ Barnabas dat
hoordē/scheurdē si haer cleederē eñ spronghē onder C
dat volc/roepēde eñ seggēde/ Ghi mānen wat wil
di makē/wi zijn ooc menschē/v gelijc/eñ predikē v
dat Euāgelium om v te bekeerē/van desen onnut
ten dinghē/tottē leuendē God/ dye welcke hemel Psalm.
eñ aerde eñ die zee eñ al datter in is gemaect heeft c.xlv.
die in voorgaenden tijden/ alle Heydenē heeft latē
wandelen in harē eygē weghe/ Ende tis waer/ hy
en heeft hem seluē niet sonder getuych gelaten/ in
dien hi wel ghedaen heeft/ende ons vanden hemel
regen eñ vruchtbare tijdē gegeuen/ daer mede on

te herte veruullende met spijse en blijschap. Ende dit seggende/en consten si dat volc nauwelijc gestillen dat si haer lieden niet en offerden.

Mer daer ouer quamen Joden van Antiochien en Iconien/en verspraken dat volck en steenichden Paulum/en sleypten hem ter stadt wt / meynende dat hi doot ware. Maer doen hem die discipulen omringden stont hi op/en ghinc in die stadt. Ende des anderen daechs ghinc hi met Barnaba wt tot Derben/en predicten der seluer stadt dat Euangelium. En doen si der vele onderwesen hadden/reysden si weder tot Listeren ende Iconien ende Antiochien/die sielen der discipulen sterckende/en haer lieden vermanende dat si inden gheloue bleuen/en dat wi door vele tribulatien in dat rijcke Gods moeten gaen/ En doen si haer lieden door alle gemeynten ouders gheordineert hadden/badense met vasten/ en beualense den HERE / daer si in gheloulich waren gheworden.

En door Phisidiam gereyst zijnde / quamen si in Phamphilien en spraken dat woort tot Pergen/ en ghinghen af tot Attalien/ en van daer scepten si tot Antiochien/waer van si der genaden Gods waren ouer gegeuen totten were dat si hebben volbracht Maer doen si daer quamen / vergaderden si die ghemeynte en vercondichden hoe vele God met hem gedaen hadde/en hoe hi die heydenen die dore des geloofs op hadde gedaen. Si vertoefden daer bi die discipulen eenen langen tijt.

¶Hoe datter een questie was in Hierusalem onder dye Apostelen vander onderhoudinghe des wets / die ghecolueert wert ende openbaerlijck verdoemt / ende hoe Paulus van Barnabas ghescheyden wert.

¶Dat.xv.Capittel.

A Ende sommige afcomende van Judea/ leerden die broeders en seyden. Het en si dat ghi v besniden laet nae die wijse Mosi/so en mueght ghy niet salich worden/ Doen daer nv een oploop op stont/ en Paulus en Barnabas hem strangelijck teghen haer lieden setten/ordineerden si dat Paulus ende Barnabas en sommighe ander wt haer lieden op souden reysen tot Hierusalem totten Apostelen en ouders om deser vraghen wille. En si worden van der ghemeynten gheleyt ende reysden door Phenicen en Samarien / vertellende die conuersacie der heydenen/en maecten alle den broeders een grote blijschap. Mer doen si te Hierusalem quamen worden si vander gemeynten en vanden Apostelen en van den ouders ontfangen/vercondigende hoe vele God met haer lieden gedaen hadde. Doen stonden daer sommige vander secten der pharizeen op/die ghelouich waren geworden seggende/Men moetse besniden/
B en geboden die wet Mosi te houden. Mer die Apostelen/en die ouders quamen te samen om dese reden te besien.

Doen daer nv vele vragen om opstont/so stont Petrus op/en seyde tot haer lieden/ Ghi mannen lieue broeders ghi weet wel dat Godt in voorleden dagen onder ons/mijnen mont vercoren heeft/door welcken die heyden dat woort des Euangelijs souden horen/en te geloue/en die herten kent God/getuichde ouer haer lieden / en gaf haer lieden den heylighen geest/gelijc oock als ons/en en onderscheet nu tusschen ons en haer lieden reynighende haer herten door

geloue. Wat tempteerdy dan nv God/met opleg- C
ghinghe des iocks op die halsen der discipulen/het welc noch onse vaderen noch wi en hebben mogen dragen/mer wi gheloouen door die ghenade des HEREN Jesu Christi/salich te worden/ gelijckerwijs als si oock. Doen sweech die geheele menichte stille en hoorden Paulum en Barnabam vertellende hoe grote teekenen en wonderlicheden God door haer gedaen hadde onder die heydenen.

En als si swegen/antwoorde Jacobus seggende. Ghi mannen lieue broeders/hoort mi. Simon heeft vertelt hoe God eerst heeft gevisiteert/een volc wt den heydenen te nemen tot sinen name/ En hier mede accorderen die woorden der propheten alsoo gescreuen is. (Amos ix.c) Daer na wil ic weder comen en sal den tabernakel Dauid weder timmeren die veruallen is en haer gaten wil ic weder timmeren/en salse oprechten op dat/so wat ouerbleuen is vanden menschen/na den HERE vragen/daer toe alle heydenen/daer mijnen name ouer aengheroepen is/seyt God/ die dit alle doet. Gode zijn alle zijn wercken kendelijc vanden werelt aen. Daer om besluyt ic datmen die die wt den heydenen hem tot God bekeren/nu ongherustich en make/ mer datmen haer scriue/dat si haer onthouden van onsuuerheyt der afgoden/en van oncuysheyt/en vanden verstickten/en van bloet. Want Moyses heeft van voorleden tiden in allen steden die gene die hem prediken / en
wort alle sabbath dagen inder scholen gelesen. D

En het dochte den Apostelen en den ouders met der geheelder gemeynten goet / mannen wt haer te kiesen/ende te seynden tot Antiochien/ met Paulo en Barnaba/namelic Judam/ mette toename Barsabas/en Silam/Welcke mannen voorgangeren waren onder den broederen / en si gauen scriften in haer handen aldus luydende.

Wi Apostelen en ouders en broeders/wenschen salicheyt den broederen wt den heidenen die tot Antiochia en Syria en Cilicia zijn. Want wy gehoort E
hebben dat sommige vanden onsen zijn wt gegaen en hebben v verstoort met woorden/ en uwe sielen wanckelende gemaeckt/seggende / Ghi sout v laten besnijden/en houden die wet/ den welcken wijs niet beuolen en hebben. Heeft ons eenmoedelijc vergadert/ goet gedocht/ mannen te kiesen en tot v te seynden/ met onsen alderliefsten Paulo en Barnaba/welcke menschen haer sielen gegeuen hebben voor den name ons HEREN Jesu Christi. Daer om hebben wi Judam en Sylam gesonden / die v dat selue oock met woorden vercondigen sullen. Want het behaecht den heyligen geest en ons/v geen beswaringe meer op te leggen/dan alleen dese nootsakelike stucken/dat ghi v onthout/van afgoden offer/en van dat bloet en vanden verstickten / en van oncuysheyt / vanden welcken ist dat ghi v onthout/so doet ghi wel/ hout v vromelijck.

Doen dese wech gelaten waren quamen si tot Antiochien en verghaderden die menichte / ende leuerden den brief/doen si dien gelesen hadden/ wor- F
den si verblijt vanden troost. Mer Judas en Sylas die oock propheten waren/vermaenden die broeders met vele redenen ende sterctense. Ende daer een wyle tijts vertoeuende/worden si met vreden van den broeders weder geseynt totten Apostelen.

Het dochte Sylam goet daer te bliuen/Mer Paul

lus eñ Barnabas/haddē haer wooninghe tot Anthiochien/ leerende eñ predikende met vele anderen dat Euangelische woort des HEERE.

C Na sommige daghen seyde Paulus tot Barnabam/Laet ons weder om keeren eñ onse broeders door alle stedē besoeckē / in welcken wi dat woort des HEEREN vercondicht hebbē/ hoe si hē hebbē Mer Barnabas riet dat si Joannē metten toename Marcus/met hem soudē nemē/mer het docht Paulo behoorlic dat si eenē alsulckē niet met haer lieden nemen en souden/die welcke haer af gegaē was in Pamphilien/ende en was niet met hē ghereyst tot dyen wercke. Eñ daer was also scherpen twist tusschē haer lieden / dat si van malcanderen reysden eñ verscheyden wordē/Eñ dat Barnabas Joannem tot hē ghenomen in Cipren scheepten. Mer Paulus Sylā verkiesende/ is wech gereyst/ der genaden Gods vanden broederē bevolen/Hi doorwandelde Syriam/eñ Cilicien/ die ghemeynten sterckende.

Hoe Paulus met Timotheo predicte in Macedonia in der stadt Philippi/ hoe Phitonissa van hem verlost wert vanden duivel/ hoe hi daerom ghegeesselt wert ende inden kercker ghewoorpen/ende weder verlost wert.

Dat.xvi. Capittel.

A Hi quam tot Derben eñ Lystren/ eñ siet/daer was een discipel met name Thimotheus/eender Joetscher vrouwē sone/die gelouich was/ mer eens Griecken vaders. Dese hadde goede fame byden broeders onder den Lystranen ende te Iconien/dese woude Paulus met hem laten reysen/eñ hem tot hem nemende/besneet hi hem/ om der Joden wille/die in dien seluen plaetsen warē/ want si wistē alle dat zijn vader een Griecke was/ geweest. Maer als si door die steden ghinghen soo gauen si haerlieden die insettinghe te houden/ dye vanden Apostelen ende ouders te Hierusalem besloten waren/ Doen wordē die gemeynten int gelooue geuesticht/eñ namē dagelijcs toe aent getal.

Mer doen si door Phrigiam eñ dat lant Galatie reysden/wert haer lieden vanden heyligē gheest belet dat woort in Asia te spreken. Mer doe si tot Misiam quamē/ leyden si toe na Bithiniam te reysen/eñ den gheest en liets haer liedē niet doē / Doē

B si voorby Misiam reysden/quamen si af tot Troade/eñ Paulus openbaerde een ghesicht bydē nacht dat daer een man van Macedonia was/die stont/ eñ badt hem seggende. Coemt neder tot Macedonien/eñ helpt ons/Mer doen hi dat gesicht gesien hadde/terstont deden wi neersticheyt tot Macedoniā te reysene/seker zijnde / dat ons die HEERE derwaerts geroepē hadde / hē liedē dat Euāgeliū te predikē/Doen braken wi op van Troada/ ende rechts oft stracs loops quamen wi tot Samothraciā/des anderen daechs tot Neapolim/eñ vā daer tot Philippis/ welck die hoofstadt des landts van Macedonien is/eñ een vrye stadt.

Wi vertoefden sommige daghen in dese stadt/ Op den sabboths dach ghingen wi wt buyten der stadt aen dat water/daer mē plach te bidden/eñ sittende spraken wi totten vrouwen die daer tsamen quamen. Ende een aendachtighe vrouwe/ met name Lydia/een purper vercoopster wt der stadt der

C Thiaterenes hoorde toe/ der welcker dye HEERE dat hette op dede/also dat si des aenmerckte dat vā Paulo ghesproken wert. Als si eñ haer huys ghedoopt was/vermaende si seggēde/ Ist dat ghi my ghelouich acht inden HEERE/soo coemt in mijn huys/eñ blijft daer/eñ si dwanc ons.

Mer het ghesciede doen wi totten ghebet ghingen/dat ons een meysken ontmoete / hebbende een waerseggheride gheest/eñ droech veel profijts D tot haren heeren met waerseggen. Die selue volch de Paulum eñ ons ouer al na/ eñ riep seggheude. Dese menschen zijn knechten des alder hoochsten Gods/die v den wech der salicheyt vercondighen. Dat dede si menigen dach/ Met dat dede Paulo wee eñ keerde hē om eñ seyde tot den gheest/ Ic gebiede v inden naem Jhesu Christi/ dat ghi vā haer wtgaet/eñ hi voer ter seluer vren wt.

Mer doen haer heeren dat saghē/ dat dye hope haers profijts was wt gheuarē/namē si Paulum eñ Sylā eñ trockēse op die merct voor die ouerstē/ eñ leydense voor die wet/eñ seyden/Dese menschē E verstooren onse stadt/eñ zijn Jodē/eñ vercondigē een wijse/die welcke ons niet en betaemt aen te nemen/nochte doē/om dat wi Romeynē zijn/ eñ dat volc liep tegē hem / eñ die wethouders schoerden haer cleederen eñ hietense met roedē slaē. Eñ doē sise wel gheslagen hadden / worpen sise inden kercker/eñ geboden den kerckermeester/dat hise neerstelic bewaren soude/ die nam sulc ghebot aen / eñ worpse inden binnensten kercker/ ende sloot haer voeten inden stock.

Maer te middernacht Paulus eñ Sylas biddē de loofden God/ende die gheuanghen hoordense, Snellic wert een groote aertbeuinge alsoo dat die F fundamenten des kerckers beweecht worden / eñ terstont wordē alle die doren opgedaen/eñ al haer bandē ontbonden. Als die kerckermeester wt den slaep ontspranc/eñ sach die duerē des kerckers op gedaen/trac hi een sweert wt eñ woude hē seluen dooden/want hi meynde dat die gheuanghen ont loopen hadden ghe weest. Mer Paulus riep luyde seggheude/En misdoet v seluen niet/ want wi zijn alle hier.

Hi eysschte licht/ eñ spranck daer in/eñ beuēde viel hi Paulo eñ Sila te voeten / ende leydese daer G wt eñ seyde/ Lieue heeren/wat sal ick doen dat ic salich werde? Si seyden/ Gelooft indē HEERE Jesum/so sult ghi eñ v huys salich zijn/eñ seyden hem dat woort des HEEREN/eñ alle die in sinen huyse waren/Ende inder seluer vrē der nacht nam hyse tot hem/eñ wiesschen die striemen af/ Eñ hi liet hē eñ alle die sine terstont doopen/eñ hi leydese in zijn huys/eñ settese aen die tafel/ende hi verblijde hem met alle sinen huyse/dat hi in God ghelouich ghe worden was.

Eñ doe nt dach wert/ seynden die wethouders der stadt dienaers/seggēde/ Laet dese menschē gaē/ eñ die kerckermeester vercondichde Paulo dese rede ne. Die borgemeesters hebbē hier ghesejnt dat men v los soude latē gaē/daerom gaet henē in vrede. Paulus seyde tot hē/Si hebben ons verborint eñ openbaerlic gheslagē/Wi die nochtans Romeynen zijn/ eñ inden kercker ghewoorpen / eñ souden ons nv heymelic wtstotē? Also niet / mer laetse selue comen eñ ons hier wtleydē. Der stadt dienaers

vercondichden dese woorden den borgemeesteré-
en si vreesden/gehoort hebbende dat si Romeynen
waren/ en quamen en vermaendense/en leydense
daer wt/en baden haer dat si wt der stadt wouden
gaen. Doen ghingen si wten kercker/en ghinghen
tot Lidiam/en die broeders gesien hebbende/hebbē
sise getroost/en reysden weech

¶Hoe Paulus predicte in Thessalonia ende in Berea/en
hoe hi daer veruolcht wert/ende hoe hy quam te Athenen
daer hi Christum predicte   Dat.xvij.Capittel.

A

Mer doen si door Amphipolim ende
Appolloniam reysden/quamen si tot
Thessalonien/daer was een Joden
schole. Paulus ghinck tot haer lieden
in/na zijn gewoonte/ en op drie sabba
then seyde hi haer lieden vander scrift/haer lieden
die opdoende/ende haer lieden voor leggende/dat
Christus moste liden/en verrisen vanden dooden/
en dat dese Jesus/dien ic(seyde hi)v vercondige/is
Christus. En sommighe onder haer lieden/vielen
hem toe/en worden Paulo en Sila toe geselt/ooc
een grote menichte der aendachtigher Griecken/
daer toe niet weynich edel vrouwen
Mer die veruneckighe ongelouige Joden/met
B nidicheit beruert/nemēde tot haer lieden somighe
quade mannen/vanboeuen/en maecten een groote
vergaderinge/en setten die stadt in roere/en terdē
voor dat huys Jasonis/en sochtense te leyden ond
dat ghemeyn volc. Mer doen sise niet en vonden/
trecten si Jason en somige broeders voor die ouer
ste der stadt/roepēde. Dese/die die geheele werelt
in roere settē/zijn ooc hier gecomē/die heeft Jason
tot hē genomē/en alle dese doē tegē die insettinghe
des Keysers/segghēde van eenen coninck Jesu/Sy
beroerdē dat volc/en die ouerste der stadt die dyt
hoorden/en doe hem Jason en die andere veran-
ioan woort hadden/lieten sise los gaen
viij. 9. Die broeders lietē Paulum en Silam ter stont
C inder nacht gaen tot Beream/doē si daer quamē/
ghinghen si inder Joden schole. Want dese waren
die edelste onder die van Tessalonie/die ontfingen
dat woort seer willichlic/dagelicx die schrift onder
soeckende/oft si also hielt/dus gheloofden vele wt
hē/en die Griecsche eerbare vrouwen en der mās
niet weynich. Mer doen die Jodē van Tessalonien
bevonden dat dat woort Gods ooc vā Paulo tot
Beream vercondicht was/soe quamē si en beroer
den dat volc daer ooc. Doen seynden die broeders
D Paulum ter stont wt/op dat hi tot aen die zeesou
de gaē/mer Silas en Timotheus bleuē daer. Dye
Paulum geleyden/die leyden hem al tot Athenen
toe/en een beuel ontfangen hebbende aen Silam
en Timotheum/dat si opt haestelicste tot hē comē
souden/reysden si weech
Mer doen se Paulus tot Athenen verwachte/
wert sinen geest in hem vergrāt/doen hi die stadt
so seer afgodlic sach. En hi sprack totte Joden en
aendachtigen inder schole/oock op dye merct alle
dage tot den ghenen die daer toe quamen. Mer so
mighe der Epicureen en Stoyeen philosophen ke
uen tegen hem/en die somige seydē. Wat wil dese
boeue seggen? Maer somige seyden/Het schijnt al
woude hi seltsame goden vercondigen/dat quam
om dat hi dat Euangelium vā Jesu en vāder ver.

risenisse hem vercōdicht hadde. Si namen hem en E
leyden hem voor dat raethuys seggēde. En mogē
wi niet weten wat nieuwe leeringhe dat het si dye
ghi leert? Want ghi brect wat vreemts voor onse
ooren Daer om willen wy weten wat dat zijn wil
Alle die Atheners/ooc die buyten landighe en ga
sten/en leydē nergens op toe/dan yet nieus te seg
gen oft te hooren
Paulus staende te midden op die plaetse seyde F
Ghi mannē van Athenē/ic sie v in allen dingē alte
ouer ōgelouich. Woorbi gaēde en siēde uwe Gods
dienstē/so heb ic eenē outaer geuōdē/daer op was
gescreuē. Den onbekēdē God. Nv vercōdige ic v
den seluē diē ghi onwetēde Gods dienst doet. God
die die werelt gemaect heeft/en alle datter inne is
want hi een HEERE des hemels en der eerdē is/so
en woont hi niet in tēpelē met hādē ghemaect/noch
hi en wort ooc niet van mēschē handē gheeert/als
die yemāt behoeft/wāt hi selue alle mēschen leuen
en adem ouer al geeft/en hi heeft gemaect wt een
bloet alle mēscē geslacht/op dattet op den ghehee
len aertbodē soude woonē/en heeft eē perc gheset
van eewelic voorsien/hoe lāge en verre si woonen
sullē/op dat si den HEERE soecken soudē/oft si hē G
doch geuoelē en vīdē mochtē. En(tis waer)hi en
is niet verre vā eenē yegelikē onder ons. Wāt in
hē leuē wi/en werden wi beweget/en zijn wy/also
ooc somighe van uwe poeten bi v ghesegt hebben.
Wi zijn van sinē aert. Ist dat wi dan den godlijken
aert zijn/so en sullen wi niet meynen/dat die God
heyt den goude oft den siluere/oft dē beelde werck
der menschelijker conste en dichtinge gelijc si
Tis waer/God heeft den tijt der onwetēheyt
ouersien. Nv ghebiet hi alle menschē/op allen eyn-
den boete te doēn/om dat hi eenē dach geset heeft
op den welckē hi rechtē wilt den rinck des eertbo
dēs/met gerechticheyt/door eenē man in welcken
hijt besloten heeft/en yegelikē dat geloove verhout
nae dien dat hi hem vanden dooden heeft verwect
Doen si die verrisenisse der doodē hoorden/had
dē der die somige hare spot mede/mer die somighe
seyden/wi willē vā v dat meer hoorē. Alsoe ghinck
Paulus van hem/Mer somige mannen hingen hē
aen/en wordē gelouich. Onder welckē was Dio
nisius eē wt dē rade/en een vrouwe gheheeten Da
maris en ander met haer lieden

¶Hoe Paulus in Corinthien predicte/ende vader beroer
ten/ende van die toecoemst in Ephesien/ende van Apol
lo   Dat.xviij.Capittel   A

Mer nae dit ghinc Paulus van Athenen
en quā tot Corinthen/en vant eenen
Jode gheheete Aquila/gheboren wt
Ponto/die welcke onlāes wt Italiē
ghecomen was/en zijn huysurouwe
Priscilla/om dat die keyser Claudius beuolē hād-
de/dat alle Joden wech van Romen souden gaen/
tot den seluen ghinc hi/Ende want si gelijcs hant
wercs waren bleef hy by hem/ende wrochten/sy
waren van tentmakers hātwerc/ende hi preecte
alle sabbath in dese schole/ ende hi gaf raet Joden
ende Griecken
Doen Silas ende Timotheus van Macedonia
quamen/so wert Paulus vandē geest gedrongen/
den Joden Jesum te betuyghene/dat hi Christus

was. Mer doen si daer tegē seydenende lasterdē/
scudde hi sijn cleederen wt/ende seyde tot haer liedē
B u bloet si op u hooft. Ic gae na desen tijt reyn tot-
ten heydenen. Ende maecte hem van daer/ ende
quam in eens huys/genaemt Justi/die aēdachtich
was/eñ des seluē huys was naest der scolē. Chri-
pus/die ouerste der scolē gheloofde inden HERE
met sinē geheelē huyse/eñ vele Corinthen hooren
de/geloofdē/eñ lieten haer doopen

C Die HERE seyde snachts door eē gesichte tot
Paulum. En vreest nz/maer spreect/eñ en swijcht
niet want ic ben met u/eñ niemant en sal hem on-
derwinden u te lettē/want ick heb een groot volck
in deser stadt. Hi sadt daer eē iaer eñ ses maenden/
eñ leerde haer dat woort Gods

Doen Gallio lātvoocht in Achaien was/ston-
den die Jodē eendrachtelic teghen Paulum op/eñ
D leyden hem voor den rechterstoel/seggende. Dese
mensche maect den lieden wijs/God te dienen te-
gen die wet. Doen Paulus dē mont op woude doē
seide Gallio totten Joden. Waert dattet bedroch
oft scalcheyt ware/lieue Joden/so soude ic u bilics
hooren/mer ist een vraghe van woorden/eñ van-
den namen/eñ vander wet onder u/soo siet ghi sel
ue toe/ick en dencker gheen rechter ouer te sijn eñ
dreefse vanden rechterstoel/Doen grepen alle dye
Griecken Sosthenen/den oversten der scholen eñ
sloeghen hem voor den rechtstoel/ende Gallio en
tracs hem niet aen

Paulus daer noch lāge gebleuen zijnde/maec-
te sijn afscheiden metten broeders/eñ sceepte in Sy
rien/eñ met hē Priscilla eñ Aquila/eñ hi beschoer
E zijn hooft tot Cēchreen/wāt hi hadde een belofte
eñ quā af tot Ephesum/eñ hieltse daer. Eñ hy in
gegaen sijnde in die schole/disputeerde hi metten
Joden. Eñ si badē hē dat hi langerē tijt bi hē wou
de bliuen/maer hi en consenteerdes niet/ maer hy
maecte zijn afsceyden/seggende. Ic moet bouē alle
dinck dat toecomende feest te Hierusalem houden
wilt God/dan wil ick weder tot u keeren. Ende
reysde van Ephesen/eñ quam tot Cesarien/ende
ghinck op/eñ groete die ghemeynte/eñ reysde af
tot Antiochen. Eñ daer wat tijts vertoeft hebben
de/reysde hi wt/ende doorwandelde deen na dan-
der dat Galaetsch lāt/ende Phrigiam / eñ sterckte
alle die discipulen

Tot Ephesum quā een man genaemt Apollo
ghebooren van Alexandrien/een welsprekēde man
eñ machtich inder scrift. Dese was onderwezen in
E den wech des HEREN/eñ sprac vierichlic inden
gheest/eñ leerde neerstelic vāden HERE/eñ wiste
alleē vā Joānes doopsel. Dese begost vrilic te spre
ken inder scolē. Doē hē Priscilla eñ Aquila hoor-
den namen si hē tot hēwaerts/eñ leyden hem den
wech Gods noch neersteliker wt. Mer doen hi in
Achaiē woude reysen/gauē hē die broeds bescreet
eñ screuē den discipulen dat si hem souden ontfan-
gen. Eñ als hi daer ghecomē was/halp hi der ghe
nen vele die gelouich waren geworden. Want hy
verwan die Jodē stantachtelic/bewisende opelick
door die scrift/dat Jesus die Christus is

¶ Hoe Paulus int reysen na Ephesien prekende die waer-
heyt des doopsels ende der Euangelien/ende haer weder
coemst nae Jerusalem/om des twists wille van dat volck
van Ephesen

Dat.xix.Capittel

A Maer het geschiede/doē Apollo tot Co
rinthē was/dat Paulus die ouerste
landē doorwādelēde/neder quam tot
Ephesum/eñ vant sommige discipu
len/ende seide tot dien. Hebt ghi den
heyligen geest ontfanghen nae dat ghi ghelooуich
zijt geweest? Si seiden tot hem. Wi en hebben noch
nyet gehoort ofter een heylige geest si /eñ hi seyde.
Waerop sidi dan gedoopt? Si seiden/ op Johan-
nes doopsel. Paulus seyde/ Johannes heeft ghe-
doopt metten doopsel der boeten/ende seyde den
volcke/dat si in dien souden gelouen die na hem co
men soude/dat is in Jesum dat hi Christus is. Doē
si dat hoorden/lieten si hen doopen indē name des
HEREN Jesu. Eñ doen hen Paulus die handē
op leyde/so quam die heylighe gheest op hen/ende
spraken met tongē/eñ propheteerden. Eñ alle der
mannen waren bi na twalef

B Hi ginc in die schole/eñ sprac vrilick drie maen
den lanc/leerende eñ radēde vanden rijcke Gods.
* Mer doen die sommighe verhert werden ende
niet en geloofden/qualijc sprekende vanden wech
des HEREN voor die menichte/trac hi van haer
ende afscheyde die discipulen/dagelics disputeren-
de/sprekende/inder scholen eens mans dye Tyran
nus hiet. Ende dat geschiede twee iaer lanck/also
dat alle die in Asia woonden/dat woort des HE-
REN hoorden/beyde Joden ende Griecken/ eñ
God en wrochte geen cleyn daden door die handē
Pauli. Also dat si ooc van sinen lichaem die sweet
doecken eñ collieren op die cranken droegen/ende
dat die siecten van haer gingen/ eñ dat die boose
gheesten wt voeren

C Sommige vandē omgaenden Joden die daer
besweerders waren/onderwondē haer den naem
des HEREN ouer die ghene te noemen/die daer
boose geestē haddē eñ seyden/Wi besweren u bi Je
sum diē Paulus predict. Het warē seuē sonē eens
Joden Sceue des hoochstē Priesteres die dat dedē
Die boose geest antwoorde eñ seyde Jesum kē ick
wel/eñ Paulū weet ic wel/mer wie zijt ghi? Eñ de
mēsche daer die boose geest in was/sprāc op haer
eñ wert haer der machtich /eñ werpse onder hem
Also dat si naect eñ ghewont/wt den seluen huyse
ontliepen. Dat selue wert kenlic allē die tot Ephe-
sen woondē/beyde Joden en Griecken/ ende daer
viel een vreese op haer allen/eñ den name des HE
REN Jesu wert groot gemaect.

D Daer quamēder oock vele die gelouich waren
geworden/ende beleden/ende vercondichden hair
wonderlike daden. Maer vele die daer swerte con
sten hadden bedreuen/brachten die boecken te sa-
men/ende verberndense openbaerlick. ende ouer-
rekent hebbende haren prijs/vonden si des ghelts
vijftich duysent penningen. Also crachtelick wies
dat woort des HEREN/eñ nā ouerhant. Dit ve
schiet sijnde/nam Paulus voor hē inden geest door
Macedonie eñ Achaien te reysen tot Jerusalem/
seggende. Na dien dat ic daer self geweest bē/moet
ic Romen ooc sien/eñ sontter twee die hē dienden/
Thimotheum eñ Erastū in Macedonia/maer hy
vertoefde die wijle in Asia.

In die selue tijt geschiede geē cleyn beroeringe.

van desen wege/want een ghenaemt Demetrius/
een Goutsmit/die Diane siluerē tempel maecte/
E en gaf den hātwerckers gheen cleyn ghewin/ dye
vergaderde hi/ eñ die bi arbeyders des seluen hāt
wercs/eñ seide/Lieue mānē/ ghi weet dat wy ons
gewin van desen hantwerc hebbē/eñ ghy siet dat
dese niet alleē tot Epheso/maer ooc bi nae in ghe-
heel Asia vele volcs afuallich maect met sinē wōrdē
makē/seggēde. het en zijn geen godē/ die welcke
met hādē gemaect wordē. Mer het en sal nz allēē
onse hantwerc daer toe brengē dattet niet en gel-
de/ maer den tempel der grooter Dianen sal oock
voor niet geacht wordē/eñ haer maiesteit sal daer
toe ondergaē. Der welcker nochtās gheheel Asia
eñ die werelt/Gods dienst bewijst

Dit gehoort hebbēde/ wordē si vol gramscap/
eñ riepen/seggēde/ Die Diana der Ephesien is
groot/eñ die heele stadt wert vol rumoers/ende si
maecten eendrachtelic eenē oploop in die opē plaet
F se/ eñ grepen Gayū eñ Aristarchum vā Macedo
nien/Paulus ghesellen/Doen Paulus onder dat
volck woude gaē/en lieten s hem die discipulē niet
toe. Die somige der ouerstē ī Asia/die Paulus goe
de vriendē waren sonden tot hē/vermanende dat
hi hem niet en gaue in die opē plaetse. Sommighe
riepen aldus/sommige anders/ eñ dye gemeynte
was ōstoort/ eñ dat meeste deel en wist niet waer
omme si te samen gecomen waren

Die somige vandē volcke troekē Alexandrum
daer voor/doē hē die Jodē voor stieten Alexander
wenckte metter hāt/ eñ woude tvolc verantwoor-
den. Doē si bekendē dat hi een Jode was/ see ister
G een stēme wt allen verheuē/eñ riepē by twee vren
lanc. Groot is die Diana der Ephesien

Doen die sciuer dat volc gestilt hadde/seide hy
Ghi mannen van Epheso/welcke mensche is dye
niet en weet/dat dye stadt Ephesus een dienerse
der groter godinnen Diane/ende des hemelschen
beelts si/Wāt dat dan/ onuersprekelic is/soe sout
ghi ymmer stille zijn/ eñ niet onbedachtelick doen
Ghi hebt dese menschē hier geleyt/ die noch kerck
roouers/ noch lasteraers uwer godinnen en zijn.
Mer heeft Demetrius eñ die met hem hantwerc
kers zijn/ tot yemanden eenighe aensprake /men
hout ghemeynen raet/ eñ daer zijn lantvoochden/
laetse malcanderē beschuldigen. Mer wildy yet an
ders/so machmē t in eender gheoordineerder ghe-
meynten beseicken /want wy zijn in sorghen /dat
wi om desen oploop van heden beclaecht mochtē
worden/hoe wel daer nochtans niemāt schuldich
aen en is/daer wy rekeninge/af soudē connen ghe
geuen van desen oploop. Eñ doē hi dit geseyt had
de/so liet hi die gemeynte gaen

¶ Hoe dat na dat vertreck der laghen der Joden Paulus
voort reysde nae den wech van Jherusalem doorvreemde
plaetsen/prekende die Euangelium   Dat.xx.Capittel

A ALs dat dese beroerte ophielt/ riep Pau
lus die discipulē tot hē/eñ seghende
se/eñ ghinc wt om tot Macedonie te
reysen/eñ doē hi die selue landē door
wandelt hadde/eñ haddese vermaent
met vele woorden/quam hi in Griecken lant/eñ
vertoefde daer drie maendē/ Maer doen hem dye
Joden lagen geleyt haddē/als hi in Syriam wou
de reysen/so wert hijs te rade/weder om te keeren
door Macedonie. Sopater van Berroen/ eñ van
den Tessalonicē/Aristarchus eñ Secundus/ende
Gayus van Derben/ ende Timotheus/ maer wt B
Asien Tichius eñ Trophimus/ reysden met hem
tot in Asiam/Doen dese voor ghegaen warē/ver
wachten si onser tot Troada/mer wi sceepten nae
die paesch dagen vā Philippen tot op den vijfsten
dach/eñ quamē tot hem tot Troada/ende wy ver
toefden daer seuen dagen

Op eenen sabbath/doē dye discipulē te samen
waren gecomen om broot te brekē/sprack Pau
lus met hen/willēde des anderē daechs wt reysen
eñ hi vertrock dat woort totter middernacht/toe
eñ daer waren veel fackelē op die eedtcamer/daer
si vergadert waren. Een iōghelinc gheheeten Eu
tychus sittende inder venster/viel in eenen diepen
slaep/die wijle dat Paulus sprac/eñ hi wert vādē
slaep ouerwonnen/ eñ viel vanden derden solder
nederwaert/ende wert doot op gheheuē. Paulus C
ghinc af/ende viel op hem/ ende hem omuangēde
seide hi/En maect ghēen gheruchte/ want zijn sie
le is in hem. Doen ghinc hi opwaerts/ende brack
broot/ende ontbeet/ende sprac vele met hem/tot
dat den dach op ghinc/ende alsoe reysde hi wt. Sy
brochten den iongelinc leuēde /eñ en werden niet
weynich getroost

Wy te schepe gegaē zijnde/ voeren tot Asson/
willende Paulum daer ontfangen /want hy hadt
also beuolen/ende hi woude te voet gaen. Als wi
vergaderdē tot Asson/hem mede nemende / qua-
men wi tot Mitelenen/ende van daer schepende/
quamen wi tsanderdaechs tegen Chion. Eñ des
daechs daer na/stieten wy aen Samum/ende ble
uen in Trogelio/ende des naesten daechs quamen
wi tot Mileten/wāt Paulus hadde beslotē voor D
bi Ephesum te schepē/op dat hi geenē tijt in Asia
en soude ouerbrengen/want hi haeste/ waert mo
gelic te Pinxten te Jerusalem te zijn

Maer seyndende van Mileto tot Ephesum/
dede hi die ouders vander gemeyntē roepen. Als
die tot hē quamē/seyde hi tot haer. Ghy weet hoe
dat ic vandē eersten dach aen dat ick in Asiam ben
gegaen/altijt bi v ben ghewéést/den HEERE met
alder ootmoedicheyt dienēde/ eñ met vele tranen
eñ aenuechtinge die mi genoemt zijn door der Jo
den lagen/hoe dat ick v niet ontrocken en hebbe/
dat daer orbaerlic is/dat ic v niet vercondicht en had
de/ende v geleert openbaerlick/ende sonderlinghe
van huyse te huyse /ghetuyghēde den Joden ende
den Griecken die boete tot God/eñ dat ghelooue
inden HEERE Jesum Christum

Ende nv siet/ Ick gebondē inden gheest/reyse E
te Hierusalem/niet wetēde wat mi daer gemoetē
sal/dan dat die heylige geest in allē stedē ghetuycht
seggende/dat mi daer bandē ende tribulatien ver
wachten. Mer ick en achte dier gheen/noch ick en
houde mijn leuen oock niet dierder dan mi seluen/
op dat ic minen loop met vrueghdē volēynde/ende
dat ambacht dat ick vandē HEERE Jesu Christo
ontfangē hebbe/om te betuygē dat Euangelium
der genaden Gods

Eñ nv siet. Ic weet dat ghi mijn aengesicht niet
meer siē en sult/ghi alle/door welcke ick door ven

gereyst predikende dat rijcke Gods/daer om neme ic v op desen dach van heden te getuyge /dat ic van alderbloet reyn ben/want ic en heb v niet onthouden/dat ic v niet vercōdicht en hadde alle den raet Gods. Hier om slaet wa selfs gaep/eñ die geheele schare onder welcke v die heilige geest tot bisschoppen geset heeft/om dye gemeynte Gods te voedē die welcke hi door sijn eygē bloet verworuen heeft Want dat weet ic dat na minen afscheiden swaere wolnen onder v sullen comē/die die vergaderinge niet verschoonē oft sparen en sullen. Eñ wt v seluen sullen ooc mannē opstaen/dye daer verkeerde leeringhe sullen spreken /om die discipulen na haer te trecken. Daerom waect/gedenckēde dat ic drie iaren niet op gehouden en hebbe eenē yegelikē van v vermaenēde

Ende nv lieue broeders /beuele ic v Gode/eñ den woorden sijnre ghenadē die daer machtich is v te verstichten/eñ v die erfnisse onder alle die ghe heylichde te geuen. Ic en heb niemer geēder silver noch gout noch cleet begeert. Want ghi weet selue dat mi dese handē tot mijnder nootdruft/ ende der ghene die met mi geweest zijn/ghedient hebben. Ic hebt v alle getoont/datmē also arbeidēde die swacke moet ontfaē/eñ te gedēcken der woorden des HEEREN Jesu/want hi geseit heeft. Het is saliger geuen dan ontfanghen

Eñ doen hi dat geseit hadde/ knielde hi neder/ eñ badt met hen allen Daer wort veel gewees eñ gescreys onder hen allen/eñ vielen Paulo om den hals eñ custen hem. Aldermeest bedroeft om dat woort dat hi seyde/si en souden sijn aengesicht niet meer sien/eñ geleyden hem in dat schip.

¶ Die toecoemst Pauli in Tyrum ende in Cesariam ende hoe Paulus so mildlic ontfanghen wert in Jerusalem vanden Christen /ende hoe die Joden sochten hem te dooden ende vanden seluen ghevanghen wert

Dat .xxi. Capittel

A Ist nv gheschiede/dat wi van hem afge
A trocken/wech voerēsoo quamen wy
rechts loops tot Coum/eñ den nauol
gendē dach tot Rodis eñ van daer tot
Pataram. Eñ een scip gheuondē heb
bende dat in Phenicē varen soude /traden wi daer
in eñ voeren/Mer als wi Cyprē int ghesicht qua=
men lieten wise ter slincker handt eñ scheepten in
Syriam/ende voeren tot Tyron. Wandt daer sou=
de dat schip die ware wt leggen. Ende als wi daer
discipulen vonden/bleuen wi daer seuen daghen/
die seiden Paulo door den gheest /dat hi niet op en
soude reysen tot Jerusalem. Ende het ghesschiede/
doen wi die dagen ouerbracht hadden/reysden wi
wt/eñ wandelden/ ende si alle met huysurouwen
ende kinderen ghcleyden ons tot buyten der voor
stadt/ende nederknielēde in dat oeuer baden. Eñ
als wi malcanderen ghesegent hadden/ghinghen
wy te schepe/maer sy lieden keerden weder totten
B haren.

Eñ wi die schipuaert volbrocht hebbende van Tiro/quamē tot Ptolomaida/ende die broeders gegroet hebbende/bleuen wi eenen dach by haer. Des anderen daechs daer na quamen wy die met Paulo waren tot Cesarien/Ende ghinghen in dat huys Philippi des Euangelistē/die een vanden seuen was /eñ bleuen bi hē Die selue hadde vier dochteren die maechden waren/eñ propheteerden. Eñ als wi daer meer dagen bleuen/so ouerquam daer een Propheet van Judea/genaemt Agabus. Doē dese tot ons was gecomen/nam hi dē gordel Pauli /eñ bant zijn handē eñ voeten/eñ seide. Dit seydt die heylige geest /die man wiens dat gordel is sullē die Joden also binden tot Hierusalem/eñ sullen hē
inder Joden handen leueren a

Als wi dit hoordē /baden wi hem/eñ ooc die van dier plaetsen waren / dat hi niet op en reysde tot Hierusalem. Doen antwoorde Paulus eñ seyde Wat doet ghi dat ghi weēt/eñ mijn hert bedroeft want ick ben bereet niet alleē mi te laten binden/ mer ooc te steruē te Hierusalem om den naem des HEEREN Jesu/Doement hē niet en conste ontgeuen /lieten wi hem gewerdē/seggende. Den wille
des HEEREN geschiede. Eñ na den seluen dagen b
bereyt sijnde/reysdē wi op tot Hierusalē. Daer quamen ooc sommige vandē discipulē van Cesariē met ons/met haer briengende eenē van Cyprē/genaēt Manason/eenē ouden discipule die ons herbergen soude. Doen wi nv tot Jerusalem quamen /ontfinghen ons die broeders geerne. Maer des anderen daechs ghinc Paulus in tot Jacobum/ende die ouders quamen aldaer/eñ also hise gegroet hadde/so vertelde hi deen na dander/wat Godt door sinen dienst onder die Heydenen gedaen hadde

Doen si dat hoorden/preesen si den HEERE/eñ
seydē tot hē. Broeder/ghi siet / hoe vele duysent de c
Joden datter sijn die gelooui ch geworden sijn / eñ sijn alle neerstige nauolgers der wet. Si hebben van v gehoort dat ghi een afkeer van Moyse leert allen den Joden die onder die heydenē sijn/seggende/si en souden haer kinderen niet besnijden/noch ooc na die gewoonte niet leuē/Wat is dan nv? die menichte moeten ymmer te samen comen wandt het sal haer ter ooren comen dat ghi gecomen zijt/ daerom doet nv tghene dat wi v seggen

Wi hebbē vier mannen die hebbē een gelooftē d
op haer neemt die selue tot v/ende laet v met haer reynigen/ende waget die cost aen haer lieden/dat si haer hoofden bescheeren/ende si sullent alle verstaen dat niet en si dat si van v gehoort hebbē/mer dat ghi ooc wandelt eñ hout die wet. Want den gelooughen wt den heyden hebben wy ghescreuen eñ besloten/dat si des gheen houden en souden/ dan hem alleē wachten vanden afgoden offer/eñ van den bloede /vanden verstickten/eñ van oncuysheit Doen nam Paulus die mannen tot hem/eñ liet hē des anderen daechs met hen reynigen/ende ghinc inden tempel vercondigende die veruulinghe der dagen der reyningen/so lange tot dat voor een ye=
gelic van haer dē offer geoffert wert e

Maer doen die seuē daghē bicans voleynt waren/sagen hem die Joden van Asia indē tempel/ ende beroerden dat geheel volck/ende sloegen die handen aen hem/roepēde. Ghi mannē van Israel helpt/ dit is die mensche die alle menschen in allen plaetsen leert teghen ons volck/ wet/ende tegen dese plaetse. Daer toe heeft hi die Griecken ooc in den tēpel ghebracht/eñ heeft dese heilighe plaetse ghe meyn gemaect. Want si hadden Trophimum den Epheser met hē inden tempel gesien/den welcken

si meyndē dat Paulus inden tempel hadde geleyt
eñ die gehele stadt wert beroert/ eñ daer gesciede
eenen toeloope des volcs. Eñ si namen Paulum
eñ trocken hē wt den tempel/ eñ ter stont worden
die doren gesloten

Maer doē si hem sochten te doodē/ quam dat
geroep voor den ouersten hooftman/ hoe dat ghe
heel Hierusalē ghetturbeert was. Die welcke van
stonden aen crijschknechten eñ hooftliedē tot hem
nam/ eñ liep daer onder. Doē si den hooftman eñ
die crijschknechten sagen/ hieldē si op vā Paulum
te slaen. Als die hooftmā naerder by quam/ nam
hi hē/ eñ hiet hē bindē met twee ketenē/ eñ vraech
de wie hi ware/ eñ wat hi gedaē hadde Deene riep
dit int volc/ dāder dat. Maer doen hy nyet sekers
bekennē en conste om des geruchs wille/ hiet hy
G hem indē heyrleger leydē/ eñ doen hi aen dye trap
pen was/ geuielt dat hi vandē knechten gedragen
wert/ om dat gewelt des volcs/ wāt daer volchde
veel volcs na roepēde/ doet hem wech

Als Paulus nv inden heyrleger ingeleyt wert
seyde hi totten hooftmā/ mach ick met v spreken?
Hi seyde/ Cōdi griecx? En sidi niet die Egiptener
die voor desen dagē eenē oploop ghemaect hebt/
eñ leydet wt in die woestine vier duysēt heymelike
moorders? Paulus seide. Ic ben een Jootsch man
vā Tharsen/ een borger eender vernaemder stadt
in Cilicia. Jck bid v/ oorlooft my te sprekē totten
volcke. Als hijt hem oorloofde/ Paulus staēde op
die trappē/ wencte den volcke metter hant. Ende
een groote stilte zijnde/ sprack hy tot haer in He-
breeusch/ seggende

¶ Hoe dat Paulus dat Jootsche volck toesprack/ ende vā zijnder bekeringhe in Christo/ ende van sinen visioene in Jerusalem/ Ende hoe dat hem die Joden ghecstelen woudden/ ende hoe hi hem excuseerde dat hi een Romeyn was
Dat .xxij. Capittel

A Ghi mānē/ lieue broeders eñ vaders/
hoort mijn verantwoordē tot v Doē
si hoordē dz hi in Hebreeusch tot haer
sprac/ wordē si noch stilder/ eñ hi sey
de Jc bē eē Jootsch mā/ geborē tot
Tharsen in Cilicia/ eñ in deser stadt opgheuoet by
den voetē Gamalielis/ geleert met alder neerstic
heyt in die vaderlike wet/ ende was eē vierich be
minder oft nauolger Gods/ eñ ghelijc als ghi alle
hedensdaechs sijt/ eñ hebbe desen wech veruolcht
totter doot toe/ bindende eñ leuerende inden kerc
ker/ beyde mannē eñ vrouwen/ alsoo mi die hooch-
ste Priester/ eñ den geheelē hoop der ouders/ oock
getuygenisse gheeft/ van welckē ick brieuen nam
aen die broeders/ eñ reysde tot Damascum/ op dat
ic al die daer waren/ gebondē soude brenghen tot
Hierusalem/ op dat si gepinicht soudē worden

Mer het gesciede/ doen ic wech reysde/ eñ nae
bi Damascum quam/ dat mi omtrēt dē middach
een groot licht vandē hemel haestelick omscheen/
eñ neder vallende ter aerden hoorde ick een stēme
seggende tot mi/ Saul/ Saul/ wat veruolcht ghy
B mi? Jc antwoorde. HEERE wie sidi? Eñ hi seyde tot
mi. Jc ben Jesus vā Nazareth diē ghi veruolcht.
Maer die met mi waren/ sagē dat licht/ eñ waren
veruaert/ maer si en hoordē nyet dye stemme des
geens die met mi sprac. Jc seyde weder. HEERE/
wat sal ic doē? Die HEERE seyde tot mi Staet op C
ende gaet in Damascum/ daer salmē v seggen van gala b i
allen dat v te doē geoordineert is. Maer als ic van
claerheyt des lichts niet en sach/ wert ic metter hant
geleyt van dien die met mi waren/ ende quam tot
Damascum

Mer daer was een aēdachtich man Ananias
na der wet/ die eē goet geruchte hadde by allen den
Joden die daer woondē/ die quam tot mi/ eñ by my
staende/ seyde hi tot mi. Saul lieue broeder/ siet op D
eñ ick sach hem aē ter seluer vren. Hi seyde tot my
God onse vader heeft v te vorē gheoordineert dat
ghi sinen wille bekēnen soudt/ eñ siē dat recht is/
eñ hoorē die stēme wt sinē monde/ want ghi sult
sine ghetuyghe tot alle menschen zijn/ van die din
ghen die ghi ghesien eñ ghehoort hebt/ eñ wat ver
toefdi nv noch/ staet op ende laet v doopen/ ende
afwast v sonden/ eñ aenroept den naem dijns HE
REN

Mer het gescbiede/ dat ic weder tot Hierusalē
quam/ eñ badt inden tempel/ dat ick op getrocken
wert/ eñ sach hē seggēde tot mi. Haest v eñ maect
v snellic wt Hierusalē/ want si en sullen v getuyge
nisse van mi niet ontfangē Eñ ic seyde/ HEERE
si wetent selue dat icse geuangen hielt/ eñ dat icse E
sloech die in v geloofdē in elcken scholen/ eñ doen
dat bloet Stephani ws getuygen ghestort wert/
stōt icker ooc bi/ eñ hadde welbehagē in zijn doot/
eñ bewaerde die cleeder der gheenre die hem doo-
den. Eñ hi seyde tot mi. Gaet henen/ wāt ic wil v
verre onder die Heydenen seynden

Si hoordē hem tot desen woorde toe/ ende hie
uen haer stēmen op/ eñ seyden. Doet sulcken men
sche wech vāder aerden/ want ten is nyet behoor-
lic dat hi leuē soude/ Doen si riepē/ eñ haer cleede- F
ren wech worpē/ eñ dat sant in die locht werpen/
hiet hem die hooftmā in dien leger leyden/ eñ sey
de datmen hem met roedē slaen/ eñ ondersoecken
soude/ op dat hi bekennē soude/ om welcker saken
wille si alsoo ouer hē riepē. Als hi hem met riemē
aenbont/ seide Paulus tottē onderhooftman dye
daer bi stont/ ist ooc recht/ eenē Roomschen men-
sche/ eñ onuerdoemdē te gheesselen Doen dye on-
derhooftman dat hoorde/ ginc hi tottē ouerhooft
man/ eñ vercondichdet hem/ seggēde. Wat wildy
maken? dese mensche is een Romeyn

Doen quam die ouerhooftman tot hem eñ sey
de tot hem. Segt mi/ sidi een Romeyn. Hy seyde
Ja. Eñ die ouerhooftmā antwoorde. Jck hebbe
dit borgerrecht met grooter sommē gecocht. Pau G
lus seyde weder. Jc bē ooc een Romeyn ghebooren
Ter stont gingen si van hem dye hem ondersoec-
ken souden. Eñ die ouerste hooftmā vreesde/ doē
hi vernam dat hi eē Romeyn was/ eñ dat hy hem
gebonden hadde

Des anderē daechs willende sekerlijc weten/
waer om hi beschuldicht wert vanden Joden ont-
loste hi hem vandē bandē/ eñ liet die hooge Prie-
sters/ eñ haren geheelen raet comen/ eñ Paulum
voorbrengende/ sette hi hem onder haer

¶ Hoe die hooftman riep die accuseerders Pauli/ om dye waerheyt te onderuraghen/ ende hoe si op een nieu arbeyden om hem met meer quaets te beschuldighen
Dat .xxiij. Capittel.

A Paulus sach den raet aen ende seyde. Ghi mannen/lieue broeders / ic heb met alder goeder conscientie gewandelt voor God tot dese dage toe Die hooghe Priester Ananias beual den ghenen die om hem stonden/dat si hem op sinen mont souden slaen. Doe seide Paulus tot hem. Ghi ghewitte want/ Godt sal v slaen/sidt ghy en oordeelt ghi mi na die wet /en laet mi slaen teghen die wet En die daer bi stonden seiden. Schelt ghi den hoogen Priester Gods? En Paulus seyde Lieue broeders /ic en wist niet dat hi die hooghe Priester is/ want daer staet ghescreuen. Ghi en sult den ouersten des volcs niet vloecken.

B Mer Paulus wetende dat deen deel Saduceens en dander deel Pharizeeus was riep hi inden raet Ghi mannen/lieue broeders/ Ic ben een Pharizeeus en een sone eens Pharizeeus/ic werde gheoordeelt om den hope/en der verrisenissen wille der doden. Ende als hi dat gheseyt hadde so werter een twee dracht tusschen die Phariseen en Saduceen/en die menichte deelde haer /want die Saduceen segghen datter gheen verrisenisse en is/noch enghel / noch geest Maer die Phariseen belyden beyde Ende daer geschiede een groot geroep/en die Scrifghe leerden der Pharizeen dese stonden op en streden seggende. Wi en vinden niet quaets aen desen mensche/mer heeft een geest ofte engel met hem gesproken//so en willen wi niet tegen God striden

Exod. xxij.b. phi.iij.a Matth. xxij.c

C Mer doen daer eenen grote twedracht op stont/ die ouerste hooftman beduchtende dat Paulus van hem met gewelt genomen soude worden / hiet hi dat crijschvolc neder gaen/en hem wechnemen/en inden heyleger leiden. Des anderen daechs inder nacht stont de HEERE bi hem/en seide Paule/sijt getroost want so ghi van mi te Jerusalem hebt ghetuycht/al so moet ghi oec te Rome getuygen

Alst nv dach wert vergaderden hem sommige Joden te samen/en verbanden haer seluen/noch te eten noch D te drincken/tot dat si Paulum gedoot hadden. Daer waren der meer dan veertich die sulcken verbont ge maect hadden. Die welcke totten hoochsten Priester en ouders ghinghen/en seyden. Wi hebben ons scerpe lic verbannen/niet te eten/tot dat wi Paulum gedoot hebben. Daer om so geeft den ouerhooftman en den rade te kennen/dat hi hem morghen tot v brenghe/als oft hi hem badt woude verhooren/maer wy sijn bereet om hem te dooden eer hi tot v coemt

E Mer doen Paulus suster soon dese lagen hoorde /quam hi/en ginc inden heyleger/en vercondich det Paulo. Paulus riep enen vanden onderhoofthe den tot hem/en seyde. Leyt toch desen iongen totten ouerhooftman/want hi heeft hem wat te seggen. Die nam hem en leyde hem totten ouerhooftman en seyde. Die gebonden Paulus riep mi tot hem/en bade mi dat ic desen iongen tot v soude leyden/want hi heeft v wat te segghen

Doen nam hem die ouerhooftman bider hant/en ghinc met hem besijden af/en vraechde hem/wat ist dat ghi mi hebt te seggen? Hi seyde. Die Joden sijn eens geworden/v te bidden/dat ghi Paulum morghen voor den raet laet brenghen/als oft si hem badt woude verhooren/maer en betrout ghi haer lieden niet want meer dan veertich mannen onder hen op hem verwachten/en legghen lagen op hem die hen seluen verbannen hebben/noch te eten noch te drincken/tot dat si Paulum gedoot hebben/en sijn nv bereet/en wachten na v beloofte

H Doen liet die ouerhooftman den iongen van hem en geboot hem dat hijs niemant en soude seggen/ dat hi hem te kennen gegeuen hadde/en hi riep tot hem twee ouerhooftlieden/en seyde. Bereypt twee hondert crijschknechten/ dat si tot Cesarien reysen/ende tseuentich ruyters/en twee hondert scutters/op die derde vre der nacht/en bereypt die beesten/op dat si Paulum daer op setten en bewaert brengen tot Felix den president/en hi screef eenen brief/dit inhoudende

Claudius Lysias/den aldermachtichsten president Felix/blijscap. Desen man hadden die Joden gegrepen/en wouden hem doot hebben. Doe quam G ic met dat crijschvolc daer/en ic beuant dat hi een Romeyn was/so trac ic hem wt haren handen. En om dat ic die sake woude weten waerom si hem beschuldichden/leide ic hem in haren raet/doe beuant ic dat hi beschuldicht wert vanden vragen haerder wet /maer als si geen misdaet oft feyte en hadden der doot oft der banden weerdich/ende doen voor mi quam dat sommige Joden lagen leyden/sandt ic hem van stonden aen/aen v/den clagers oec gebiedende dat sijt voor v souden seggen/wat si teghen hem hadden. Hout v vromelick

Die crijschknechten namen Paulum/alsoo haer beuolen was/en leyden hem inder nacht tot Antipatriden. Maer des anderen daechs lieten sy die ruyters met hem reysen/en keerden weder omme te Jerusalem. Doen si te Cesarien quamen/leuerden si den brief den president/ende setten Paulum daer oec. Doen die president den brief las/so vraechde hy wt wat lande dat hi ware /en onderuonden dat hi wt Cilicien was/seide hi. Ic wil v verhooren /wanneer v beclagers oec hier gecomen sijn/en hiet datmen hem inden rechthuyse Herodis bewaren soude

¶ Hoe Paulus gheaccuseert wert aen des keysers rechte ende hoe na die beclaginge vertrocken wert die sententie des rechts

Dat.xxiiij. Capittel.

Na vijf dagen quam die hoochste priester Ananias af mette ouders/en met den voorspreke Tertullo/die quamen voor A den president tegen Paulum/en Paulum geroepen hebbende/begonst Tertullus te clagen seggende. Dat wi onder v in groten vrede leuen en datter door v voorsienichz/alder heerlicste Felix/vele redelike daden oprechtelic bescreuen werden/dat ontfanghen wi altijt in allen plaetsen/ met alder dancbaerheit. Mer op dat ic v niet langer en vertrecke/so bid ic v wilt ons cortelic horen na v goedertierenheyt

B Wi hebben desen man geuonden schadelick/en eenen oploop verweckende/allen den Joden ouer alle die werelt ende die principaelste der secten der Nazarenen/die daer oec op toegeleyt heeft den tempel te ontwijden. Den welcken wi oec grepen en oordelen wouden na onse wet. Mer Lysias die ouerhooftman voorquam hem dat/en ontrac hem met groot gewelt wt onsen handen/ende hiet sine beclagers tot v comen/van welcken ghi ondersoeken muecht/ende van allen dien daer wi hem af be-

schuldigen bekennen. Die Jodē seyden oock daer toe dat also ware

C Maer Paulus/doen hem die Presidēt wenc te sprekē/antwoorde hi. Want ic weet dat ghy in desen volcke nv vele iaren een rechter sijt gheweest/wil ick mi seluen goets moets verantwoorden/in dien ghi bekēnen muecht dat niet meer dā twaelf dagen en zijn/dat ic op ben ghegaen tot Jerusalē om te aenbedē. Ooc so en hebbē si mi inden tempel niet ghevonden met yemāt sprekende/oft eenigen oploop makende inde volcke/noch inden scholen/noch inder stadt. Si en connēs oock nyet bigebrengen/daer si my af beschuldigen

D Maer dat belide ick v na dien wege die si eene secte heetē/ dienic ic also den God mijnder vaders dat ic alle dien geloue dat inder wet ēn inden prophet en gescreuen staet/ ende hebbe hope in God dat welcke si oock verwachtē/te wetē/dat dye verrisenisse der Joden toecomēde si beyde der gerechter/ēn der ongerechter/inden selfden oeffene ic mi om eē onuerargerde conscientie altijt tegen God ēn den menschen te hebben

Maer na vele voorledē iaren brachtic aelmoesen ēn offerhandē minen volcke. Daer ouer vonden si mi/mi seluen reynigende inden tempel/son der alle rumoer ēn geruchte. Daer waren somige

E Joden wt Asia/die welcke hier voor v souden zijn/ ēn mi besculdigē/ist dat si yet teghen my hadden/ oft laet dese seluē seggē/oft si yet onrechts aen my beuonden hebben/want ic hier voor den raet stae/ van alleen om der stemmē wille dat ic onder haer staende riep. Jc werde heden vander verrijsenisse der dooden van v lieden geoordeelt

F Doē Felix dat hoorde/sette hi dat wt/Wāt hy wiste sekerlic wel vā desen weghe/ēn seyde. Wan neer Lisias die ouerhooftmā af coēt/so wil ic uwe sake verrysschē. Maer hi beual dē ouerhooftman Paulum te bewaren/ēn ruste latē hebben/ ēn niemant vandē sinē en soude verbiedē oft beletten hē te dienen oft tot hem te comen

Mer na somige dagē quam Felix met zijnder huysurouwē Drusilla/die een Jodinne was/ende eyschte Paulū/ ēn hoorde dat geloue in Christum van hē. Doē Paulus vāder gerechticheyt ēn cuysheyt/ēn vandē toecomende oordeel e disputeerde/

G verschrickte Felix/ēn antwoorde. Laet op dit pas also bliuen/gaet henen/wanneer ick bequamen tijt hebbe/so wil ick v herwaerts doē roepen/daer en binnen hopende dat hem gelt vā Paulo ghegeuen soude werdē/dat hi hem soude ontbinden. Daer omme hi hē ooc dicwil liet roepē/ēn sprac met hē/ Twee iaer om zijnde quam Portius Festus/in Felix stede. Felix willende dē Joden een weldaet bewisen/liet Paulum gebonden

Hoe Paulus gheaccuseert wert omtrent den feest dach ende waer om dat hi te Romen ghevoert wert om dat hy begheerde te appelleren/ende hoe dat die coninc Agrippa hem seluer woude hooren	Dat.xxv. Capittele.

A Doen Festus int lant ghecomen was reysde hi na drie daghen af van Cesaria tot Jerusalem/doen ginghen dye hoochste priesters/ēn de principaelste der Jodē voor hem tegen Paulum/ ende baden hem/ghonst begherende teghen hem/ dat hi hem liet roepen tot Jerusalem/ende leyden hem lagen om hem onder weghen te doodē. Doē antwoorde Festus/dat Paulus ymmer tot Cesarien behoudē soude worden/hi soude cortelick weder derwaerts reysen. Daer om die onder v lieden (seyde hi)vermogen/die laet mede af reysen/ende

B den man beclaghen/ist datter eenighe misdaet in hem is

Maer doen hi daer meer dan thiē daghen vertoeft hadde/reysde hi af tot Cesarien/ēn des anderen daechs sadt hi op dē rechtstoel/ēn hiet Paulum halen. Doē die selue daer quam/stonden dye Joden die van Jerusalem afgecomen waren om hem/ēn brachtē vele sware saken op/die welcke si niet en consten bewijsen. Paulus hem seluen verantwoordende. Jck en hebbe my/noch teghen die

C wet/noch tegen die Jodē/noch tegen den tempel noch tegen den Keyser niet besondicht.

Mer Festus willende den Joden weldade bewisen/antwoorde Paulo seggēde. Wildy opgaen tot Hierusalem/ēn daer vā desen voor mi gheoordelt wordē? Paulus seide/ic stae voor des Keysers gerecht/daer moet ic geoordeelt wordē. Jc en heb den Jodē gheen leet gedaen/so ghi oock alder best weet. Mer heb ic yemanden leet ghedaen/ende yet gedaē dat der doot werdich is/so en weyghere ick mi niet te steruen. Ende en ister der saken gheen daer si mi af beschuldighen/so en can mi nyemant haer lieden gheuen/ Jck beroep mi op den Keyser Doen beriep hem Festus mettē radē/ēn antwoorde. Ghi hebt op den Keyser beroepen/daer om sul di totten keyser gaen

D Na somighe dagen quam die coninc Agrippas ēn Bernice tot Cesarien/ Festum te ontfangē/ēn doen si daer vele dagen vertoefdē/so leyde Festus den Coninck dye sake van Paulo voor/ēn seyde. Daer is een mā vā Felix gebonden gelaten/om wiens wille die hoge priesters ēn ouders der Joden voor mi quamen/doen ick te Jerusalem was/ ende begeerdē een vonnisse tegen hem/den welcken ic antwoorde. Het en is der Romeynen wijse

E oft gewoonte niet/dat een mensche ouergheguen werde te dooden/eer dat die beschuldichde zijn beschuldigers tegenwoordich hebbe/ ēn plaetse ontfange/hem van dier aenspraken te verantwoordē. Doen si hier te samē waren gecomen/ soe en sette ics niet wt/ maer sadt des anderen daechs op den rechtstoel/ēn hiet den man voort brengē/van welcken doen die beschuldigers stonden/ende en brachten gheen saken van misdaet aen/daer ick quaet af vermoede. Si haddē somige vraghen teghen hem

F van hare superstitie/ende van eenen ghestoruē Jesu/den welckē Paulus seyde dat hi leefde. Maer ic der vragen niet verstande/seyde oft hi te Hierusalem woude reysen/ ende daer vā desen laten oordeelen. Doē Paulus hem beriep oft appelleerde/ dat hi der kennisse des keysers behoudē soude worden/So hiet ic hem houdē tot dat ic hem totten keyser seynde

Agrippas seyde tot Festū. Jc woude den mensche ooc geerne hooren. Hi seyde/morgen sult ghy hem hoorē. Tsanderen daechs doen Agrippas/ēn Bernice met grooter pronckerien quamē ēn ghingen in dat dinghuys/ metten ouerhooftlyeden ēn

dat dier aen sijn hant saghen hanghen seyden si ond-
der malkanderen. Dese mensche moet eē moorder
zijn/ den welcken die wrake niet leuen en laet/ al is
hi der zee ontghaen/ Maer hi slingerde dat dier af
int vuer/ ende hē en quam niet quaets aen. Si mein
den dat hi swellende soude worden oft doot neder
B gheuallen hebben. Doen si langhe wachten/ ende
saghen dat hem niet quaets aē en quam/ verander
den si haer/ eñ seyden hi waer God.

In dien seluē plaetsen hadde die ouerste in dien
eylande genaemt Publius een wthof die ontfinck
ons/ eñ herberchde ons drie daghen vriendelick/
Maer het geschiede/ doen dye vader Publij vader
cortsen eñ banden loop lach/ dat Paulus tot hem
inghinck/ ende doen hi ghebeden hadde/ ende dye
handen op hem ghelept/ maecte hi hem ghesondt/
Doen dat geschiet was quamen die andere/ in dat
eylant oock daer toe/ die cranckheden hadden/ ende
lieten haer gesont maken/ ende si deden ons groo
te eere. Ende doen wi wt reysden loeden si ons al
op/ wat ons van node was

Mer na drie maenden voeren wi wt in eē scip
van Alexandria/ dwelc inden eylande ghewintert
hadde/ ende hadde een vāner der twelinghen. En
C de doen wi tot Syracusa quamen/ bleuen wi daer
drie daghen/ ende doen wi omuoeren quamen wy
tot Regiō/ ende na eenen dach doen hem den suy-
den wint verhief/ quamen wy des anderen daechs
tot Phutholen/ daer vondē wi broeders ende wor
den van haer gebedē dat wi seuen daghen souden
bliuen/ ende so quamen wy te Romen. Ende van
daer doen dye broeders van ons hoorden/ gingen
si wt/ ons te gemoete tot Appiser ende Tretaberē
Doen Paulus die sach dancte hi God/ eñ vercreech
een betrouwen. Mer doen wi te Romen quamen/
so gaf die onderhoftman die ghevanghē den ouer
sten hooftmā ouer/ Mer Paulus wert gheoorloft
D op hem seluē te bliuē met eenen krijschknecht/ dye
hem bewaerde

Maer het gheschiede na drie daghen dat Pau-
lus die principaelste der Joden tsamen riep eñ doē
si tsamen ghecomen waren seyde hi tot haer. Ghy
mannen lieue broeders/ ick en hebbe niet tegē ons
volck ghedaen/ noch teghen onse vaderlijcke seden
eñ ben nochtās wt Hierusalem ouer ghegeuen/ in
der Romeynen handen/ die welcke doen si my ver
hoort hadden/ wouden si mi los laten om dat geen
sake der doot in mi en was/ maer doen dye Joden
daer teghen seyden/ wert ic bedwongen mi op den
Keyser te beroepen/ niet als of ic mijn volc yet had
de te beschuldigen. Om dier saken wille heb ick v
ghebeden te sien ende aen te spreken/ om den hoo-
pe Israelis wille/ ben ick met deser ketenen ombe
uangen

Si seyden tot hem/ Wy en hebben noch schrift
E ontfangen van Judea van uwent weghen/ noch
daer en is geen broeder/ ghecomen die yet quaets
van v vercondicht oft ghesept heeft. Nochtās dunc
ket ons der reden wel weert/ dat wi vā v horē wat
ghi daer af hout. Wāt van deser secten is ons ken-
lick dat haer op allen plaetsen wort wedersproken
Eñ doen si hē eenen dach ghesetet hadde/ so quamē
der vele tot hem in die herberghe den welcken hy
wt leyde betuygende dat rijcke Gods/ ende bewi

sende hem van Jesu/ wter wet Moysi/ ende wt dē
Propheten/ van smorgens vroech totte auōdt toe
eñ die sommige vielen totten ghenen dat hy seyde
mer die sommige en geloofden niet.

Maer doen si met malcanderen niet en constē
ouer comen/ gingen si wech/ als Paulus eē woort
sprack/ dat die heilige geest wel gesept heeft/ door
den Prophert Esayam/ tot onsen vaderē eñ ghe-
sprokē. Gaet henen tot desen volcke/ eñ segt. Met G
ten oren suldi dat horen/ ende niet verstaē/ eñ met Esa.vi.
ten ogen suldijt sien/ ende niet bekennē. Want dat c
herte dees volcs is verhart/ ende si horen swaerlic
met haren ooren/ ende si hebben haer ogen toe ge
daen/ op dat si niet eenighen tijt en sien met haren
oghen/ ende en hooren met haren ooren/ ende ver
standich worden in haer hertē/ ende bekeert wor
den dat icse gesont maecte. Hier om si v kenlic dat
den Heydenen dese salicheit Gods gesent is ende
si sullent hooren. Eñ doen hi dit gesept hadde gin-
gen die Joden wech/ ende hadden een groote vra
ghe onder haer seluen.

Met Paulus bleef twee iaer in sijn ghehuerdē
woninge/ ende ontfincse alle die tot hem quamen
predikende dat rijcke Gods ende onuer
boden leerēde vandē H. E. Je
su met alre vrijheit onuerbo
den Amen
(+)

Hier eyndet dat werck der
Apostelen
(*)

Hier beghint

die Epistel van die eerwaerdi-
gen Apostel sinte Pauwels/ met den ande
ren Epistelē van sint Jacob/ sinte Pe
ter/ sinte Jan/ ende sinte
Judas
(+)

Hier beghint die Epistel van sinte Paulus totten Romeynen

¶ Die Apostel thoont zijn liefte/ dye welcke hy heeft tot dye Romeynen /ende daer nae straft hi die zonden vandē ghenen die haer eygen sinlickeyt wellust ende begeerten na volghen Dat. J. Capittel ✠

Aulus een dienaer Jesu Christi/ghe roepen tot een Apostel wtghecoren om te predikēn dat Euangelie Gods /dwelck hi voortijts hadt beloost door zijn prophetē in die heylige scrifture vā sinē sone/die gheboren is gewoort vandē sade Dauid/nā den vleesche /dye crachtelick bewesen is dye soone Gods / naden geest dye heylichmaect van dier tijt dat verresen is/vander doot Jesus Christus onse HEERE/door welckē wi ontfangē hebben die gratie eñ dienst des Apostelscaps/om die gehoorsaemheyt des geloofs op te rechtē /onder alle heydenē onder sinen naē/van welcken getal ghi oor zijt ge roepen van Jesu Christo) ✠

Alle die te Romē zijt / wtuercorē van God/eñ gheroepen heylighen/gratie si v lieden ende vrede van God onsen vader/ende vanden HEERE Jesu Christo

B Ten eersten dancke ic minē God door Jesum Christum/door v allen/om datmē van uwen ghe loue spreect/in dye gheheele werelt/Wandt God is mijn getuyghe/den welcken ick diene in mijnen gheest in den Euangelien zijns soons / datick son der ophoudē / uwer gedachtich ben in mijn ghebe den/biddende/oft mi eenich tijt mocht ghebueren een gheluckighe reyse(door den wille Gods)tot v lieden te comē.Want ick begeere v te sien/op dat ick v eenighe gheestelike gaue mede deylen mocht te/om v te stercke(dat is)dz ic mi v vtroost mochte worde door uwen ende mijnen gelooue dat wy onder malcanderen hebben

Maer broeders ick wil dat ghi weet/ dat ic dic wil voor mi genomen hebbe te comen tot v/maer ick ben belet geweest tot desen dach toe/op dat ick oock wat goets mochte doen onder v lieden / ghelijck ic ooc hebbe gedaē onder die ander heydenē Ic ben eē schuldenaer den Grieckē ende den Barbaren/den wijsen ende onwijsen/daer om alsoe vele alst in mi is / ben ick geneicht v lieden die ooc te Romen sijt te predikē dat Euangelium

Want ick en schame mi niet des Euangeliums van Christo / want het is een cracht Gods dye salich maect alle die daer aen ghelooue/den Joden principalic ende ooc den Grieckē.Want dye rechtuaerdicheyt die God acht /wort daer door geopēbaert/het welck coemt wt den gelooue int gelooue gelijck gescreuen staet.Die rechtuaerdighe sal wt

C dat ghelooue leuen

Wāt die toornicheyt Gods vandē hemel wort gheopenbaert ouer alle boosheyt der menschē/die welcke die waarachticheit Gods onrechtuaerdelic onthouden/daer omme/ om dat het ghene dat kēlick is van Gode / by haer openbaer is/wāt God heuet haer geopenbaert daer mede dat Gods onsienlic wesen(dat is)zijn eēwige cracht/ende God heyt wert ghesien/alsmen dat waer neemt by den wercke der sceppinge des werelts/also dat si geen onschult en hebben in dien si bekenden/datter een God is/eñ niet als God en hebbē geprezen noch ghedanct/maer si zijn in harē ghedachten ydel ghe worden / ende haer onuerstādich hert is verdonckert / doen si haer seluē wijs hielden/soe zijn si sot ghewordē/eñ hebbē verandert die glorie des on verghanckelijckē Gods in een ghelijckenisse eens beelts des vergāckelijckē mēscen/ende der voghe len/eñ der cruypender dieren D

Daer om heeftse God oock ouer ghegeuen in haers herten wellust/in onreynicheyt/te schenden haer eyghen lijf door haer seluen / welcke verandert hebbende die waerheyt Gods/in loghen/ende si hebben geeert eñ gedient dē creatueren/meer dan den schepper die daer ghebenedijt is inder eewicheyt Amen

Daer om heeft God haer ouer gegeuē in scandelijcke begheertē/want haer vrouwen hebbē verandert haer natuerlic gebruyck in onnatuerlijcke Des ghelijc ooc hebbē die mannen gelaten dat natuerlijcke gebruyck der vrouwen/ende zijn verhit op malcanderē in haer gelusten/ende hebben man nen met mannē leelicheit bedreuen/ende dat loon haerder dolingen/gelijck alst behoort/in haer seluē weder om ontfangen

Ende gelijc si niet en hebbē geacht God te kennen/so heeftse God geleuert in eenē verkeerdē sinne/te doē dingē die welcke dat nz betamelic eñ zijn veruult met onrechtuerdichz/oncuysheit/quaet/listicheyt/giericheit/boosheyt/vol nijts/moorts/kijuēs/bedrochs/quaetherts//oorēblasers/achterclappers dien God viant is/spijtich / houaerdich/stout/versierders vā quade vondē/ den ouders ongehoorsaē/onuerstādich/trouweloos/onvredelic stuer/sonder ōfermherticheyt.Dye Gods gerechticheyt werē(dat die gene die sulcs doen weerdich zijn der doot)niet alleen doen si dese dinghen/maer si hebben oock lust oft behaghen in die ghene diese doen.

¶ Die Apostel straft die sonden der Joden/seggende /dat dat si niet int misdaet den Heidenen gelijc zijn/maer eens deels arger ende quader Dat. ij. Capittel

E Aer om en coudy v niet ontsculdighē o menschen /soe wye dat ghy zijt/ die daer oordeelt.Want waer in ghy eenen anderē oordeelt/verdoemt ghy v seluen /aengesien dat ghy die selue dingen doet / dye welck ghi oordelt.Want wi weten dat Gods oordeel is na die waerheyt ouer die ghene die welcke alsulcke dingen doē.Maer denct ghi o mensche/die oordeelt /die dusdanige dingen doen/ende ghi doet oock dat selue/dat ghi ontblieē sult dat oordeel Gods/oft veracht ghi die rijcdommen zijnder goetheyt/gedoechsaemheyt/eñ lanckmoedicheyt?weet ghi niet dat die goetheyt Gods v tot penitentie leyt

Maer na uwe verherticheyt eñ onberouwigē herten vergadert ghi v seluen eenen schat des toorens in den dach des toorēs ende der openbaringen des rechtuerdichs oordēls Gods /die welcke eē yegelijck geuen sal na zijn wercken namelic prijs eñ eere/ende dat onuerganckelic wesen den genē die met gedoechsaemheit in goeds wercken na dat ee- Matth. xvi. d

wich leuen staen. Mer dē genen welcke kijfachtich sijn eñ der waerheyt niet gehoorsaem en sijn mer gehoorsaem der onrechtuaerdicheit/sal toecomen ongenadicheit ende gramscap/quellinge ende benautheit/ ouer alle sielen der menschen die quaet doen/den Joden bisonder eñ den Griecken/Mer prijs eere eñ vrede allen menschen die goet doen/ den Joden bisondert/eñ ooc den Griecken.

C * Want daer en is gheen aensien der personen bi Gode. Alle die sonder wet hebben gesondicht/ sullen ooc sonder wet vergaen ende die in die wet hebben gesondicht/die sullen door die wet veroordelt worden. Want die die wet hooren en sijn niet rechtuaerdich voor God/mer die de wet volbrenghen die sullen rechtuaerdich sijn. Wāt ist dat dye Heydenen/die die wet niet en hebben van natureren doen dat die wet inhout/dese geen wet hebbēde/sijn haer seluen een wet/daer mede dat si bewijsen dwerck des wets gescreuen in haer herten/nae dien dat hem betuycht haer conscientie/ende ooch haer ghedachten/die hem onder malcanderen besculdighen/oft ooc ontschuldigen in dien dach als die HEERE sal ordeelen die verborghentheyt der menschen/na dat wt wijsen mijns Euāgelijs door Jesu Christum *

Mer siet toe ghi heet een Jode / eñ ghi verlaet v op die wet/ende beroemt v Gods/ende ghi kēt sinen wille/ende geleert zijnde door die wet/proef dy oft onderscept ghi wat oprecht eñ niet oprecht en is/ende ghi vermeet v te wesen een leydtsman der blinden/een licht der geenre / die in duysternisse zijn/eē onderwijser der onwijse/een leeraer der simpelen/hebbēde die form der kennissen ende der waerheyt in dye wet/daer om ghi die eenē anderē leert/eñ v seluē en leert ghi niet Ghi preect datmē niet stelen en sal/ende ghi steelt selue/ende ghi segt datmen gheen ouerspel doen en sal/ende ghi doet selue ouerspel. V grouwelt voor die afgoden /eñ begroeft God van tēne/ghi beroēt v van die wet ende ghi onteert God door die ouertredinghe des wets/wandt den naem Gods wort door v heden gheblasphemeert onder die Heydenē/gelijcker wijs als gescreuen is

Die besnijdenisse is wel profitelijck/ist dat ghy onderhout die wet / mer ist sake dat ghi een ouer-
D treder sijt des wets/ soo is v besnidenisse verkeert in die onbesnidenisse Ist sake dat die onbesnijdenisse des wets rechtueerdichz hout/ meyndi niet dz zijn onbesnijdenisse sal worden ghereckent voor besnijdenisse? Ende sal also zijn dattet tghene dat van natueren een onbesnijdenisse is/ende die wet hout v sal veroordeelen/v die welcke door die letter ende besnijdenisse eē ouertreder sijt des wets. Wāt ten is gheen Jode/die wtwēdich een Jode is/ooch en is dat geē besnijdenisse die wtwendich int vleesche ghesciet/ Mer die is een Jode/die inwendich verborghen is/ende dye besnijdenis des herten is een besnijdenis/die welcke gescbiet indē gheest/niet in die letter/wiens lof niet en is wt die mēschē/maer wt God.

¶ Hi bethoont waer in die Jodē beter waren dan die Heydenen,proeuende dat die Heidenen alsoe wel als die Jodē behoeftich waren der gratie Gods

Dat.iij. Capittel.

A Wat voordeel hebbē dan nu die Joden oft wat baet haer die besnidenis? voorwaer seer vele. Ten eersten is hem betrout dat God gesproken heeft Wat leyt daer aen/al ist dat die sommighē daer aen niet en gelouen? Soude haer ongheloue
heyt/tgheloue Gods te niete maken? Dat si verre ioā. iii. psal
Maer het blive vele beter also/dat God warach- psal
tich si ende alle menschē loghenachtich / Ghelijck als gescreuen is. Op dat ghi rechtueerdich sijt in uwen woorden/eñ dat ghi verwint wanneer ghi geordeelt wert

Mer ist sake dat onse rechtuaerdicheyt/Gods rechtuaerdicheit prijst /wat sullen wi segghen? Is God dan onrechtuaerdich / dat hi daer om gram wort? (Nae der menschē maniere spreeck ick) Dat si verre. Hoe soude dā God die werelt connen oordeelen? Wāt ist dat die warachticheyt Goods verheuen is ouermits mijn loeghenē tot sijnder glorien waerom soude ic dā noch als eē sondaer geordeelt
wordē? Eñ niet veel meer also doen (gelijc wi ghe- B
lachtert wordē/eñ so somminge spreken dz wi seggē soudē) laet ons quaet doē/op dattet goet daer wt come/der welcker vōdoemenisse rechtuaerdich is.

Wat segghen wi dan nu? hebben wy voordeel? In genider maniere. Want voor hebben wi met redenen bewesen/dat die Jodē ende die Griecken altesamen onder die sondē sijn/gelijc dat gescreuen is / Daer en is niemant rechtueerdich/ia niet een/ Daer en is niemant die verstandich is. Daer en is niemant die nae God vraecht. Alle sijn si afgheweken tsamen zijn si onnut ghewordē / daer en is niemant die goet doet/daer en isser ooch niet een. Haer kele is een open graf/haer tonghe hebben si tot bedroch gebruyct/venijn der slanghē is onder
haer lippen. Haer mōt is vol van vloekens eñ bit- C
terheyts/haer voeten sijn snel om te storten bloet Verstoringe eñ verbrekinge is in harē wegen ende dē wech des vredē en wetē si niet/die vreese Gods en is niet voor haer oghen

* Mer wi weten soe wat die wet seyt dat seyt se totten genen dye onder die wet sijn /op dat alle mont gestopt worde /ende dat alle die werelt God sculdich si. Daerō/om dat geē vlees door die wercken des wets voor hē rechtuerdicht sijn en mach Wāt door die wet en coēt niet dan kenisse der sondē

Maer nu sonder toedoē der wet/so is die rechtēuaerdicheyt/die voor God ghelt geopēbaert/ vetuyget door die wet eñ Prophetē. Mer ic segghe vāder gerechticheyt voor God/die daer coēt door tgheloue in Jesum Christum/tot allen ende op allen die daer gelouen

Want hier en is gheen onderscheyt /si zijn alle D
sondaers/eñ behoeuē des prijs die God aen hem hebbē soude/ende werden sonder verdienst gerechtuerdicht wt sijnder ghenaden/door die verlossinge die door Christum gesciet is/welck God voor ghestelt heeft tot eenē stoel der Ghenaden/door tgheloue in sinen bloede. Waer mede hi die gerechtichz die Godacht bewijsde/in dien/dat hi vergeeft dye sondē die te vore gesciet sijn die onder die Godlike gedoetsaemheit hi droech/op dat hi tot desē tiden bewisen soude die rechtueerdichz die voor hē geacht is/op dat hi alleen gherechtich si/ende recht-

uaerdich make den genen dye daer is int ghelouc Jesu Christi *

Waer is dan nv uwē roem? Si is wt ghesloten door welcke wet? Door die wet der werckē? niet al so/maer door die wet des geloofs

So houdē wi nv/ dat die mensche gerechuaer dicht wort sonder toe doē die werckē des wets/al leene door tgheloue. Oft is God alleē der Joden God/is hi ooc niet der Heydenē God/ Ja hi bry/ hi is ooc der Heydenē God/want het is een God die rechtueerdich maect die besnijdinge wt den geloue/ eñ ooc die onbesnijdenis wt dē geloue. Hoe maken wi dā die wet te nieute door tgeloue dat si verre/mer wi stichten/eñ beuestighen die wet

Die Apostel declareert door dat Exempel van Abraham/dat ghelooue van noode is totter salicheyt ende dat die oude wet totter salicheyt niet ghenoch en is

Dat.iiij. Capittel.

A Wat segghen wi dan van onsen vader Abraham/dat hi geuondē heeft nae den vleesche? dat seggē wi. Ist dat hi rechtuerdich gemaect is geweest wt die werckē/ soo heuet hi roem / mer niet voor God. Maer wat seyt die scriftuer? Abrahā geloofde God / eñ het is hem gerekēt tot recht uerdicheyt/Maer dē genen die werct/diē en wort dat loon niet gherekēt wt genaden / mer wt schulde/mer dē ghenen die niet en werct/eñ gelooft in hem die welcke rechtuaerdich maect dē bosen oft godlosen/zijn geloue wort hem gherekēt tot recht uaerdicheit. Gelijc dat David seyt / dat die salicheyt si alleē den mēschen/den welcken God gerechticheyt toe rekent/sonder toedoen der wercken daer hi spreect Salich zijn die menschē den welckē haer

B ongerechtichedē vergheuen zijn/eñ dien hare sonden bedect zijn/Salich is die mā/ wiē die HERE gheen sonde toe en rekent

Gaet dā dese salicheyt ouer die besnijdenis/oft onbesnidenisse? Wy moeten ymmer segghen/ dat Abrahe zijn gheloue is gerekent tot rechtuaerdicheyt. In wat manieren ist hem dan gherekent? in der besnijdenisse/ oft in die onbesnijdenisse/ Niet in die besnijdenisse/maer in die onbesnijdenisse/eñ dz teeken der besnijdenisse/ontfinc hi tot eē segel van die rechtuaerdicheyt des geloofs/welc hi noch hadde in die onbesnijdenisse op dat hi soude zijn/ een vader van allē gheloуighe menschē in die onbesnijdenisse/op dat haer ooc soude worden gherekent tot der rechtuaerdicheyt ende wordē eē vader der besnijdenisse /niet alleē den ghenen die van die besnijdenisse zijn/ mer ooc den genē die daer wādelen in

C die voetstappen des gheloofs/die daer was in dye onbesnijdenisse Abrahe ons vaders.

Want die beloofte dat hi een erfghename der werelt soude zijn/en is Abrahe noch sinē sade niet gesciet door die wet/ mer door die rechtuaerdicheyt des geloofs / want ist sake dat die ghene die vander wet zijn/erfgenamen zijn/soe ist gheloue wt/ ende die beloofte is om niet /wāt die wet en werct nyet dan gramschap/want waer gheen wet en is/daer en is geen ouertredinghe / Daer om is die beloofte geschiet door tgheloue/ op dattet ghinge nader gratie / waer mede die ghenade beuestighet soude worden allē sade/ Niet den ghenen alleene die van der wet zijn/mer ooc den ghenē die vanden gheloue Abrahā zijn/die een vader is van ons allē. Als gescreuen staet. Ick heb v gheset tot eenen vader van veel Heydenē/voor God/die ghi gelooft hebt die die doodē leuēdich maect/ eñ roept tghene dat niet en is/dattet si Gene xvij.a

D Ende hi gheloofde op hope daer niet te hopen en was/op dat hi werdē souoe een vader van veel Heydenē/gelijc tot hem gheseyt is /alsoe sal v saet zijn/als die sterrē des hemels /eñ als dat ouersant der zee/Eñ hi en wert niet cräc int gheloue/hy en mercte oft aensach ooc niet zijn eygen lichaē/welc verstoruen was doen hi by hondert iaer out was/ ooc met dat verstoruen lichaem van Sara. Want hi en twifelde niet aē die beloofte Gods/door ongeloue/mer hi wert sterck int geloue/eñ gaf God den prijs /eñ hi wist opt alder sekerste /dat so wat God beloofde/dat is hi ooc machtich te doē Daer om ist hem ooc tot gerechticheyt gerekent.

Mer dit en is niet ghescreuen/alleen om sinen wille/dattet hem toe gerekent is/ mer ooc om onsen wille/den welckē dat ooc sal gerekent worden ist dat wi ghelouen aen den ghenen/die onsen HERE Jesum Christum verwect heeft/vander doot die gheleuert is om onse sonden wille/eñ verwect om onse rechtuerdicheit

Die Apostel bewijst die crachte des geloofs in die rechtuerdichmakinghe der gheloouender menschen Aenghesien dat die doot gheregneert heeft/van Adam tot Christum toe

Dat.v.Capittele.

A Mer om rechtuerdich ghemaect zijnde door dat gheloue /soo hebben wy vrede met God /ouermits ōsen HERE Jesum Christum /door welckē wi ooc eenen toeganc hebbē/int gheloue/tot deser gratien daer wi instaē / ende beroemen ons vander hopen der toecomēde glorie die God geuē sal. Niet dat alleē/mer ooc glorierē wy in tribulatiē/wel wetēde dz tribulatie voort brēgē lijdsaemheyt/lijdsaemheyt/ proeuinghe/ende proeuinge die hope/mer hope en laet ons niet beschaēt werden/Eñ dat daer om / dat die liefde Gods wt ghestort is in onse hertē/ door den heyligen gheest die ons gegeuen is

✠ Want Christus doen wi noch cranck waren nader tijt is hi voor ons godlosen ghestoruen. Nu sterft nauwe yemāt om rechts wille/voor den goede derf messchiē yemandt steruen/ Daerom prijst God zijn liefde tegen ons/dat Christus voor ons ghestoruen is doē wi noch sondaers waren. Daer om soo sallē wy nv veel meer door hem behouden werdē voor die gramschap/na dien dat wi door zijn bloet gerechtuerdicht zijn

Want ist dat wi Gode versoent zijn/door dē doot zijns soons/doē wi noch viandē warē / veel meer sullen wi salich werden/door zijn leuen/als wy nv

B versoēt zijn/Ende niet alleē dat/mer wy beroemē ons ooc Gods door onsen HERE Jesum Christum/door welckē wy nv die versoeninghe ontfanghen hebben * heb.ix.a

✠ Daer om gelijcker wijs dat door eenen mensche die sonde is gecomen in die werelt/ ende door die sonde die doot / ende also is ouer alle menschen die doot door ghegaen / aenghesien dat si alle ghesondicht haddē/ want die sonde was inder werelt

totter wet toe/mer waer gheen wet en is/daer en achtmen die sonde niet/Mer die doot hadde heerschappie van Adam tot Moysen toe/ooc in die ghene die niet gesondicht en hadde/met gelijcke ouertredinge ghelijck Adam/die welcke een figuer is van die toecomende Adam

C Ten is nochtans metter gaue niet/alst metter sonde is/wät ist dat sake dat door die sonde vä eē veel gestoruē sijn/so is veel meer die gracie Gods ende die gifte veel menschē rijckelijcker toe ghecomen/door die gracie/welcke toebehoorde enē mēsche Jesu Christo

Eñ niet en is die gaue/alleen ouer een sonde/gelijc dat door eens sondaers enige sonde al bederf want dat oordeel is gecomē wt eēder sonde tot verdoemenisse/maer die gaue die is wt veel sondē tot rechtuaerdicheit. Want ist dat om eens menschen sonde wille die doot gedomineert heeft/vele meer sullen die ghene/die ontfanghē hebben die volheyt der gracien ende der gauē totter gerechticheit/do

D mineren int leuē door eenen Jesum Christum. *

* Ghelijck nu door eens menschē sonde ghecomen is verdoemenisse ouer alle mēscē/also is oock door eens menschē rechtuaerdicheit/die rechtuaerdichmakinghe des leuēs gecomē ouer alle mensce Want gelijc door eens menschen ongehoorsaemheit veel sondarē geworden sijn/alsoe werden oock door eens menschē gehoorsaemheyt veel gerechtige

Mer die wet is neffēs ingecomē/op dat die sonde die ouerhät nemē soude/mer so waer die sonde douerhant genomē heeft/daer heeft ooc die genade noch meer ouerhant genomē/op dat/gelijc als die sonde gheregneert heeft totter doot/also moet oock die ghenade regneren door die gerechtichept totten eewighen leuen door Jesum Christum. *

¶ Die Apostel bewijst datmen in die sonde niet bliuen en sal/mer datmen duechdelick wercken moet

Dat.vi.Capittele.

A Wat willen wi hier toe segghen?sullen wi dan in sonden bliuen/op dat dye gracie die ouerhät neme?dat si verre van ons. Hoe souden wi in sondē willen leuen/wi die der sondē gestoruen sijn? * Weet ghi niet? dat wi alle die in Jesum Christū gedoopt sijn/dat wi in sijn doot ghedoopt sijn?Also sijn wi ymmer met hem begrauen door dat doopsel in die doot/op dat gelijc als Christus verwect is väder doot/door die heerlicheit sijns vaders/also sullē wi oock in een nieu leuen wandelen Want ist dat wi nu met hē geplant wordē tot ghelijcker doot/so sullen wi ooc der verrisenisse ghelijc sijn/wetende dat onsen ouden mensche met hē gecruyst is op dat het sondich lichaem daer viere/eñ voort meer der sonden niet en diene/wät wie dat gestoruē is/die is gerechtueerdicht vander sonden

B Ist dat wi ghestoruē sijn met Christo/soe ghelouen wi dat wi ooc met hem leuē sullen/ende weten ooc/dat Christus vandē dooden verwect niet meer en sterft/dye doot en sal voortane niet meer heerschappie hebben ouer hem/wät dat hi gestoruen is/dat is hi der sonden eens gestoruē/mer dat hi leeft dat leeft hi Gode. Also ghi ooc/hout v daer voor dat ghi der sonden ghestoruē sijt/ende Gode leeft door Jesum Christum onsen HEERE

* Daerom en laet die sonde geen heerschappie hebben in uwē sterffelijcken lichame gehoorsaem wesende sinē lustē/eñ begheeft oock niet v leden te sine wapenē des ongerechticheits/mer begeeft v seluen God/als die ghene die wten doodē leuen/ende sijt/ende uwe ledē Gode tot wapenen der ghererchticheyt/want die sonde en sal ouer v geen heerscappie connen gehebbē/want ghi niet meer en sijt onder die wet mer onder die genade

C Hoe dan?sullen wi sondighen nv wy niet meer onder die wet en sijn/maer onder die genade?Dat si verre van ons. En weet ghi niet dē welcken ghy v begheeft knechten te sijn om gehoorsaem te sijn des knechten sijt ghi diē ghi ghehoorsaem sijt?het si die sonde totter doot/ofte die ghehoorsaemheit totter rechtueerdicheyt. God si ghedanct dat ghy knechten der sonden gewe(e)st sijt/maer nv gehoorsaem sijt geworden van herten in die maniere der leere/dien ghi begeuen sijt/want nv ghi vri sijt geworden vander sondē/so sijt ghi knechten ghewor den der ghererchticheit. *

* Jck wil menschelick daer af spreken/om dye trächeit wille vä uwē vleesche/Ghelijck ghi uwe leden begeuē hebt totten dienste der onreynicheyt/ende vander eender ongherechticheit totter ander alsoe begeeft ooc nv uwe leden tottē dienste der gerechticheit/dat si heylich werden/Want doen ghi knechtē der sondē waert/doen waerdi vry vander gerechticheit/wat vruchte hadt ghi doen ter tijt in dien/van welcke ghi v nv schaemt/want deinde vä sulckē dingē is die doot. Maer nv ghy vry sijt vander sonden/eñ knechten geworden der gerechticheyt so hebt ghi uwe vruchten dat ghi heilich wert/maer dat eynde is dat eewich leuen. Wät die doot is dat loon der sonden/mer die gaue Gods dat eewich leuen/in Christo Jesu onsen HEERE

Die Apostel bescrijft die vernielinge oft die verderffenisse des ouden wets/welcke is een wet des doots/Daerna tracteert hi van die ertlijcke oft ingeboren wet der sonden welcke in ons is

Dat.vij.Capittel

A Weet ghi niet lieue broeders (want ic spreke den ghenen toe/die dye wet weten) dat die wet heerscappie heeft ouer den mensche/alsoe langhe als hy leeft? Want een wijf dye onder den man is/is verbonden aen die wet/also langhe als die man leeft/mer is dat die man sterft/soo is si los vander wet des mans/Ist dat si nv by eenen anderen man is die wile die man leeft/soe wert si een ouerspeelster gheheeten. Maer ist dat die mā sterft/soo is si vri vander wet/als dat si dan gheen ouerspeelster en is/al ist dat sy by eenen anderen man is

B Also sijt ghi ooc mijn broeders/der wet gestoruen/doert lichaem Christi/op dat ghi bi eenē anderen sijt/namelic bi den genen die vä den doodē verweet is/op dat wi Gode vruchtē brengē Wät doē wi int vleesch waren/doen waren die sondige begeerten(die welcke daer door die wet berorden) machtich in onse ledē/om der doot vruchtē te vrengen. Maer nv sijn wi los vander wet/eñ haer ghestoruen die ons geuangen hielt/also/dat wi dienē sullen in een nieuwe wesen des geests/eñ niet indt oude wesen der letteren.

Wat sullen wi nv dan seggen. Js die wet sonde

Dat si verre. Mer die sonde en kende icnz dā door
die wet. Wāt ic en wist niet vāder lust/hadde/dye
wet niet ghesegt / ghi en sult niet begheren / Doen
nam die sonde/een oorsake vāt gebot / eñ wrachte
in mi alderley begheerte der lust. Wāt sonder dye
.xx wet was de sonde doot. Ic leefde somtidē sonder
u.v die wet / mer doen dat gebot quā/soe wert die son
C de weder leuende/ Maer ic starf / ende ick beuōde
dat dat gebot / dat mi ghegeuen was totten leuen
dattet mi was een oorsake des doots/wāt die zon
de nam oorsake vāden gebode / eñ bedrooch my/
eñ doode mi door dz selue gebot. Die wet is heylich
eñ dat gebot heylich/recht eñ goet

Is dan tgene dat goet is/mi een doot ghewor
den? Dat si verre/ Mer op dz die sonde haer open=
baerde/hoe dat si sonde is/soe heeftse mi door dat
goet die doot gewracht/op dz de zōde worde ouer
maten sondich/doort ghebot. Wāt wi weten/dat
die wet geestelick is/mer ick ben vleeschelick/ver=
rocht onder die sonde Want ic en weet niet wat ick
doe. Want ic en doe niet dat ick wil mer tgene dat
ick hate dat doe ic. Ist dat ic nv doe/ dat ick niet en
wille / so cōsenteere ick dat die wet goet is / Eñ al=
so en doe ic nv dz selue niet / maer die sonde dye in
mi woont. Want ick weet dat in mi/dat is in mijn
vleesch niet goets en woōt. Het willē heb ick wel
maer volbringen dat goet / dat en vinde ick nyet/
Wāt dat goet dat ic wil / dat en doe ick nyet/ mer
dat quaet dat ic niet en wil/dat doe ick/ Ist dat ick
nv dat doe dz ic niet en wil/soe en doe ick dat selue
D niet/maer die sonde die in mi woont

Also vindic in mi nv eē wet / ic die dat goet wil
doen/dat mi dat quaet aen hanct / Want ick hebbe
lust in die wet Gods/na den inwēdigen mensche
mer ic sie eē ander wet in mijn leden / dye welcke
strijt tegen die wet mijns ghemoets/eñ mi geuan
ghen neemt/in die wet der sonden die welcke is in
mijnen leden. Ic ellēdich mensche/wie sal mi ver=
lossen vā desen lichame des doots Ick dancke Go
de door Jesum Cristum onsen HEERE Aldus
diene ic nv metten gemoede der wet Gods /mer
metten vleesche der wet der sonden

¶ Dye Apostel bethoont datmen vastelijck aenhanghen
moet der wet Christi Jesu. Aengesien dat zijn wet is / een
wet des leuens /ende een wet des gheests Daer nae leert
hi dat alle tribulatien niet te achten ende zijn by die glorie
die in ons gheopenbaert sal worden

Dat .viij. Capittel

A Ldus en is nv niet vdoemelijcs in dē
genen die in Christo zijn/die nae den
vleesch niet en wandelē/ mer na den
gheest. Wāt die wet des gheests dye
leuende maect in Christo Jesu/heeft
my vry ghemaect van der wet der sonden ende der
doot/ Wāt dat der wet onmoghelijck was/(daer
om datse ooc doort vleesch gecrāct was) dat dede
God/eñ sandt sinē sone in die ghedaente des son=
dichs vleeschs/eñ verdoemde dye sonde int vlees
door die sonde/ op dat die gerechticheyt gheeyscht
B vander wet/ in ons veruult soude wordē/dye niet
en wandelde na den vleesche /mer na den geest

Wāt die gene die vleeschelic zijn/ dye zijn vlee=
schelic gesint/maer die gheestelic zijn/die zijn geeste
lijck ghesint/ Mer vleeschelijck ghesint zijn is dye
doot/eñ gheestelick ghesint zijn /is leuen ende vre
de * Wāt vleeschelijc ghesint zijn / is een viant
schap tegen God/om dattet die wet Goods nyet
onderdanich en is/wāt ten en vermachs ooc nyet
Daer om die vleeschelic zijn/en mogen God nyet
behagen

Mer ghi en zijt niet vleeschelick/maer gheeste=
lick/ist anders dat Gods geest in v woont. Want
wie Gods geest niet en heeft/die en hoort hē nyet
toe/ Mer ist dat Christus in v is/so ist lichaem wa
rachtich doot om der sonden wille/mer den gheest
is dat leuen/om der gerechticheyt wille. Daer om
ist dat den geest des geens / Dye Jhesum verweckt
heeft/in v woont/so sal ooc die selue die Christum
verweckt heeft vander doot/v sterfelick lichaem le C
uende makē/ daer om/dat sinen geest in v woont.

✠ Aldus zijn wi nv schuldenaers/lieue broe
ders/niet den vleesche/dat wi na dē vleesche leuen
Want ist dat ghi na dē vleesche leeft / soe sult ghy
moeten steruē/mer ist dat ghi door den gheest die
wercken des vleesch doot/so sult ghi leuen. Want
die den geest Gods drijft/dat zijn Goods kinde=
ren. Want ghi en hebt genen knechtelijcken geest i. Tim.i
ontfangē/dat ghi v weder om vreezē moet / maer
ghi hebt eenen kinderlijcken geest ontfangen/door
welcken wi roepē. Abba/lieue vader/Dien seluen
geest versekert onsen gheest/ des/ dat wy Goods
kinderen zijn/Sijn wi dan kinderē /so zijn wi ooc
erfgenaemen/namelick Gods erfgenamen/ende
medeeruen Christi * Ist dat wi anders medeli
den/op dat wy ooc mede totter heerlicheyt verhe
uen worden

✠ Want ic houde daer voor dat dat lijden van
deser tijt / die heerlicheyt niet waert en is dye aen
ons geopenbaert sal werden. Wāt dat eyndelijck
verwachtē vāder creatuere/verwacht na die opē
baringe der kinderen Gods . Want die creatuere
onderworpen is der ydelheyt /sonder haren wille D
maer om des geens wille/die haer onderworpen
heeft op hope. Want oock die creatuer vry werdē
sal/ vanden dienste des vergānckelijcken wesen tot
ter heerlijcker vrijheyt der kinderen Gods/want
wi weten dat alle creatuere verlicht te samen / eñ
arbeyt met smerte eñ drucke/gelijck een vrouwe
die baert tot op die tijt

Maer niet alleen si/maer ooc wi selue/wy dye
de eerste vrucht des geests hebben/ versuchten by
ons seluen/nae die kintscap/ende verwachtē / dye
verlossinghe ons lichaēs. * Want wy zijn wel sa E
lich geworden/nochtans inder hope/maer niet in
die hope die men siet/dat en is gheen hope/want
hoe canmen hopen datmē siet? Maer ist dat wi ho
pen dat wi niet en sien /so verwachtē wi dat door
lijdsaemheyt

Dies gelijc helpt ooc den geest onse cranckheyt
Wāt wi en wetē niet/wat wi bidden sullen alsoet
be hoort/mer die geest vooꝛtreet ōs machtelic mz
onsprekelijcken begeerten. Mer die die herten on=
dersoect/die weet wat den geest begeert/want hy
voor treet voor die heyligē/na dz God behaecht ✠ F
Wy wetē dat dē genē die God lief hebbē alle din=
gen ten bestē dienē/die na dat opset geroepen zijn
Wāt die gene die hi te voren voorsien hadde /dye
heeft hi ooc gheordineert/dat si gelijcformich zijn
souden/den beelde zijns soōs /op dat die selue/dye

eerste gheboren si onder veel broeders. Mer die hi
voor geordineert hadde/die heeft hi ooc geroepen
ende die hi geroepen heeft/die heeft hi ooc gerecht
uerdicht/en̄ die hi gerechtueerdicht heeft/die heeft
hi ooc heerlick gemaect

Wat willen wi nv hier toe segghen? Is Godt
voor ons/wie mach teghen ons sijn? Dye oock si=
G nen eyghen sone niet gespaert en heeft/maer heef=
ten voor ons allē ouerghegheuen/hoe en soude hy
ons met hem niet alle dinck gheuen? Wye wil die
wtuercoren Gods beschuldigen? God is hier die
rechtuaerdiget. Wie wil verdoemen? Christus ist
die ghestoruen is/Ja veel meer/die oock verresen
is ende ter rechter handt Goodts is/die ons oock
voortreedt

Wie wil ons scheyden van die liefde Gods? tri
bulatie/oft bãgicheit/oft veruolch? oft hõgher/oft
naecthz? oft perikel/oft sweert/Als ghescreuē staet
Om uwen wille worden wi gedoot al dē dach/wi
sijn gherekent als slachschapen. Maer in alle desen
verwinnen wi verre/om des geens wille dye ons
psal.xliij lief gehadt heeft. Wãt ic ben seker/dat noch doot
noch leuen/noch engel/noch voorstscap/noch pri
cipalē/noch tegēwoordich/noch toecomēde/noch
hoocheit/noch diepte/noch geen ander creatuere
en mach ons scheiden/vander liefde Gods/die in
Christo Jesu is onsen HERE *

¶ Die Apostel bedroeft die hem van die verhertheyt der
Joden/ende hi bethoont dat die Jodē niet bedroghen en
sijn van die beloofrenisse der voorvaderen/daer na spreeckt
hi van roepinghe der heydenen

Dat.ix.Capittel

A Ic segghe die waerheit in Christo/en̄
ick en liege niet/van dies mi ghetuy=
get mijn conscientie inden heylighen
geest dat ic grote droefheit/en̄ groote
smerte hebbe sonder ophoudē in mijn
herte/Ic heb selue gewenscht verbannē te sijn van
Christo/voor mijn broeders/die mijn maghen sijn
na den vleesce/die vã Israel zijn/dē welcken die kint
scap toebehoort/ende die heerlicheit/en̄ dat testa=
ment/ende die wet/ende den dienst Gods ende die
beloofte/der welcker vaders oock zijn wt welcken
Christus ghecomen is/nae den vleesche/die daer
Godt is ouer al/ ghebenedijt inder eewicheydt.
Amen.

Maer dit en segge ick niet/dat Goods woort
daerom wt is. Wãt tē sijn niet al Israelitē/die van
B Israel sijn/ooc en sijnt niet alle kinderen/dye van
Abrahams saet sijn/Maer in Isaac/sal v dat saet
genoempt sijn/dat is. Niet en sijn dat Gods kin=
deren die nae den vleesche kinderen sijn/maer die
kinderen der belooften werden voort saet gerekēt
Want dit is eē woort der beloofteē/daer hi spreect
In desen tijt sal ick comen ende Sara sal eenen so=
Genesi. ne hebben.
xviij.b. Mer het en is nyet alleen met dien alsoo/Mer
ooc Rebeca/doē si beurucht was vã Isaac/onsen
vader/eer die kinderen geboren waren/eer si goet
oft quaet gedaē haddē/op dattet voornemē Gods
volstãdich soude bliuē/na die verkiesinge/so wert
tot haer geseyt/niet wt verdiēste der werckē/mer
wt genaden des roepers/also die grootste sal den
cleynsten dienen. Gelijc als gescreuen staet/Jacob
heb ic bemint/mer Esau heb ic gehaet

Wat willen wy dan hier seggen? Is God dan
onrechtueerdich? Dat si verre. Want hy spreect tot
Mosen Dien ic genadich ben/dien ben ic genadich Gen.
en̄ diē ic outferme/diē ontferme ick. Aldus en leit xxv.b
niet aen yemants wille oft lopen/mer aen Gods mal.
ontfermē. Wãt die scriftuere spreect tot Pharao
Daerom heb ick v verwect/op dat ick aen v mijn
macht bethonen soude/op dat mijnen naem verco exo.ix
dicht werde in alle landē. Aldus ontfermt hy nv/ D
wie hi wil/en̄ die hi wil verhert hi

So suldi nv tot mi seggē. Wat beschuldicht hy
ons dan? Wye can sinē wille wederstaē/Ja lyeue
mensche wie sidy/dat ghi met God rechten wilt?
Seyt oock een werck tot sinen meester/waer om
maect ghi mi also? Heeft eē potbacker niet macht
wt eenē clomp aerdē te maken/een vat ter eeren/
ende een vat ter schandē? daer om/doen God zijn
E gramscap woude bewijsen/ende openbaer maken
sijn vermoghen/heeft hi met groter lijdtsaemheyt
voort gebracht dye vaten des gramschappen/die
daer toe bereit gemaect sijn totter verdoemenisse
op dat hi openbaer soude maken/dat rijcdom sijn
der heerlicheit ouer die vaten der ontfermherticheyt
die hi geroepē heeft/totter heerlicheit Die welcke
hy geroepen heeft/niet alleen wt den Jodē/maer
ooc wt die heidenē/gelijc als hi door Osee spreect
Ick wil dat mijn volck heetē/dat mijn volck nyet
en is/en̄ mijn liefste/dye mijn liefste niet en is. En̄
het sal geschiē in die plaetse/daer tot hem ghesegt
wert/Ghy en sijt mijn volc niet/daer sullen si ghe= Esa.x.
noemt worden kinderen des leuenden Gods F

Esaias roept voor Israel. Al waert ghetal der
kinderen van Israel/ghelijc dat sandt der zee/soo
sal nochtans die achterlatene/oft dye ouerbleuene
salich worden. Wãt daer is dat woort/datter vol
eyndt/en̄ afcort in die gherechticheit/wãt een ver=
cort woort/sal God op aerden doen/Ende gelijc
Esaias daer voor seit. Het en waer dat ōs die HE
RE Zabaoth saet gelaten hadde/so warē wi ghe
worden gelijck Zodoma/ende Gomorra

Wat willē wi nv hier seggen. Dat willen wy
seggen/dat die heidenen/die niet na die ghe͏rech= G
ticheit en hebben ghestaen/die hebbense vercreghē
Mer ick segge vander gerechticheit die wt den ge
loue coemt/Maer Israel staende nae dye wet der
gherechticheit/en is totter wet der gherechticheit
niet gecomē. Waer om dat? daerom/om dz si niet
wten geloue/mer als wt den verdienste der werc=
ken soecken. Want si hebben haer gestoten aē den
steen des aenlopens/Ghelijc dat ghescreuen staet
Siet/ick legge in Sion eenen steen des aenlopens
ende eenen steen der ergernisse/die aen hē gelooft/
die en sal niet bescaemt worden

¶ Die Apostel bidt voor die Joden/bewisende dat die rech
ueerdicheit/welcke waerdich maect totten eewighen leuen
alleen is bi die wet ende tgeloue Christi Jesu.

Dat.x.Capittel

Lieue broeders mijns herten wensch
is/en̄ bidde ooc God voor Israel dat
si salich worden. Wãt ick gheue hem A
daer in ghetuygenisse/dat si die bern
dende liefde Gods hebben/mer met
onuerstãde. Wãt si en bekennē die gherechticheyt
niet die voor God gelt/ende soecken haer eygē ge

rechticheyt op te rechten: Eñ sijn alsoo der gerech-
ticheit/die voor God gelt/niet onderdanich. Wāt
Christus is dem ende der wet/ daer aē rechtueerdich
wort alle die aen hem gelooft

B Moyses scrijft wel vanđ gherechticheit die wt
der wet comt/so wat mensce die dat doet/dye sal-
der in leuen. Mer die gerechticheyt wtē geloaue
die spreect aldus: En segt niet in v herte. Wie wil
op ten hemel climmen? (dat en is nyet anders/dā
Christum weder af halē) Oft wie wil neder clim-
men in die diepte? (Dat en is niet anders/dā Chri
stum vanden dooden te halen) Mer wat seyde die
scrifture dat woort is vna/namelic/in uwē mōt
eñ in v herte

Dit is dat woort des geloofs/dat wi prekē. ✠
Want ist dat ghi met uwē mont belijt Jesum/ dz
hi die HEERE is/eñ gelooft metter hertē/dat hē
God vandē doden verwect heeft/ soe suldi salich
worden. Wāt ist datmē vā hertē geloofe/so wert
men rechtuerdich/eñ ist datmen mettē mont be-
kēt/so wertmen salich wāt die scrifture seit Wye
in hem gelooft/die en sal niet bescaemt worden.

C Daer en is gheen onderscept. Tis al te male eē
HEERE/rijc ouer alle/die hem aēroepē/ Wāt so
wie dē naem des HEERE aēroept/die sal salich
wordē. Mer hoe sullē si aenroepē/ in diē si niet en
gelouē? hoe sullē si gelouē/ daer si niet af gehoort
en hebbē? Eñ hoe sullē si hoorē sonđ predicāt? Eñ
hoe sullē si preken/ ten si dat si ghesonden werden?
Gelijc als gescreuē staet. Hoe lieflic sijn dye voetē
vanden genē/ die den vrede vercondigen/ eñ dat
goet vercondigē. Mer si en sijn niet alle der Euā-
gelien gehoorsaē. Want Esaias spreect. HEERE
wie heeft onse predicatie ghelooft? daerom comt
tgeloove wt dye predicatie/ dye predicatie/ doort
woort Gods. Mer ic segge. hebben zijt niet ghe-
hoort. Voorwaer haer geluyt is nv in alle landē
wt gegaē/eñ haer woordē in alle die werelt. ✠

Maer ic segge/heeft Jsrael niet bekēt? Ten
D eersten spreect Moyses. Jck sal v tot een benijden
den nauolgen brengē oft verwecken ouer die gene
die mijn volck niet en sijn/eñ ouer een onuerstan-
dich volc wil ic v vertoornen. Eñ Esaias is stout
eñ spreect. Ic ben geuonden vandē ghenen dye my
niet gesocht en hebben/ eñ ic ben verschenen den
ghenen die nae mi niet geuraecht en hebben Tot
Jsrael spreect hi. Den geheelen dach heb ick mijn
hant wtgestrect tot dat volc/dz hē niet en laet seg
gen/eñ tegen mi is

Die Apostel verdruct die verwitinge der hey-
denen die welcke si hadden teghē die Jodē. Eñ
hi settet die tegēwoordige verblintheit der Jo
den/ Ende int eynde wort besloten die diepheit
der wijsheit. Dat.xi.Capittel.

A 3.Re. xix.b SOo seg ic nv. Heeft dan God sijn volc
vā hē gestootē? Dat si verre. Want ic
ben ooc een Jsraelijt vādē sade Abra
hā/wtē geslachte Ben Jamin. God
en heeft sijn volc vā hē niet gestootē
dat hi te vorē voorsien heeft/ Oft en weet ghi nz/
dat die scrifture seyt van Helia/hoe hi voor God
treet tegē Jsrael/eñ seide. HEERE/si hebbē uwe
propheté gedoot/ eñ hebbē uwē outaer wtgegra
uen/eñ ic ben alleen ouergebleuen/ eñ si staen nā
mijn leuen. Mer wat seyde hem die Godelike ant
woorde? Jc heb my noch behouden seuen duysent
mannen/die haer knien niet ghebogen en hebben
voor Baal. Also ist ooc met desen ouergebleuen/
na die verkiesinge der genadē/nv ter tijt gescliet
Aldus ist wt genadē gescliet/ so is die verdienste
niet/ wāt anders en soude gracie gheen gracie zijn.
Mer ist wt verdienste/ so en is die gracie niet/ an-
ders en waer verdienst gheen verdienst.

B Esa.vi.c Hoe nv dan? Dat Jsrahel gesocht heeft/dat en
heuet hi niet vercregē/ mer die verkiesinge heuet
vercregen/die ander sijn verhert. Gelijck als ghe-
screuen staet. God heeft haer gegeuē eenen wroe
ghenden gheest/ooghen dat si niet sien en souden/
ende ooren/dat si niet hooren en souden/tot op de-
sen dach toe. Ende Dauid spreect. Laet haer tafe-
lē worden tot eenē strick/ eñ tot eender begripin-
ge/eñ tot argernisse/ ende haer tot vergeldinghe.
Verblint haer oogē dat si niet en sien/ende buycht
altijt haren rugge.

Psalm lxvi. f Also segge ick nv. Hebben si daerom aenghe
loopen/om dat si vallen soudē? Dat si verre. Mer
wt haren misdaet/is den Heydenē die salicheyt ghe
schiet/ om dat hise totter benidende nauolginghe
verwecken soude. Wat oft haren val der werelt
rijcdom was/ende haer afnemē der Heydenē rijc
dom/hoe veel te mer/ als haer volhz daer waer?
Jc spreke met v Heydenē/want nv dat ic der hey-
denen Apostel ben/soe wil ick mijn ambacht prij
sen/ oft ick mochte die ghene die mijn vleesch sijn/
tot neersligher nauolginghe verwecken/ eñ haer
der sommige salich maken. Want ist dat haer ver
lies des werelts versoeninge is/wat waer dat an
ders/ dan oft men dat leuē vanden dooden name?
Jst meel heylich/soe ist geheel deech ooc heylich/
ende is die wortel heylich/soe sijn oock die tacken
heylich.

C Mer oft nv sommige vandē tacken gebroken
sijn/eñ ghi/doen ghi eenē wildē olijfboom waert/
sidi onder haer geplant/ ende deelachtich ghewor
dē der wortelen ende des saps des olijfbooms/en
beroemt v niet tegē die tacken. Jst dan dat ghy v
daer tegen beroemt/so en draecht ghi dye wortel
niet/maer die wortel draecht v/ Soe spreect ghy/
die tacken sijn gebrokē/ op dat icker in ghegriffijt
soude wordē. Tis wel gesprokē/ si zijn gebrokē om
haers ongeloofs wille/ mer ghi staet doort geloo
ue/en zijt niet stout/mer vreest v Wāt heeft God
die natuerlike tackē niet gespaert/ dz hi v ter auō
tueren ooc niet en spare.

Daer om siet aen die goetheyt/ende den ernste
Gods/eñ die strengicheyt aen die ghene die geuallē
zijn/ende die goetheit aen v/also verre als ghy aen
die goetheit blijft/ Anders soudi ooc wt gehoudē
worden/eñ ist dat dander niet en bliuen int geloo
ue/so sullen si weder om in geplant wordē. Godt
can se wel weder in griffien. Wāt ist dat ghi wten
onnatuerliken olijfboom gehouwen zijt/ ende te-
gen nature inden olijfboom ghegriffijt/ hoe vele
meer sullen die natuerlike in gegriffijt wordē/ in
haren eygen olijfboom

✠ Jc en wil v niet verswigen/ lieuē broeders/
dese verholētheyt/op dat ghi niet wijs bi v seluen
en zijt. Jsrael is eens deels blintheit toe gecomē/

also lange tot dat die volheyt der heydenen inghe
gaen si/eñ also dat geheel Israel salich soude woꝛ
den. Ghelijc als ghescreuen staet. Hi sal komē wt
Sion: die verlossen eñ afkeeren sal dat ongodlick
wesen van Jacob/eñ dit is mijn testamēt tot haer
wanneer ic haer sonden wech nemen sal. Nae der
Euangelien/ houde icse voor vyanden/om uwēt
wille/ Mer na der verkiesinge so heb icse lief/om
D der vaderen wille.

Gods gauen eñ roepingē/en mogen hem niet
berouwen. Want gelijckerwijs als ghi ooc vooꝛ
tijts niet gelooft en hebt aē God/mer nu hebt ghi
ontfermherticheyt vercregē/ om haer ongelouic-
heyt/also en hebben si nu niet willen geloouē aen
die ontfermherticheyt die v gheschiet is/op dat si
ooc ontfermherticheyt vercreghen/ Want Godt
heeft alle dinc beslotē onder die ongelouicheyt/op
dat hi haer der al ontfermen soude. *

✠ O welc een diepheit der rijcdommen/beyde
der wijsheit ende der kennisse Gods. Hoe veel on
begripelic zijn sijn oordeelē/ende ongrondelick zijn
sine wegen. Want wie heeft des HEREN sin be
kent. Oft wie heuet sijn raetgheuer ghe weest? Oft
wie heeft hem te voren wat gegeuen dat hem we
der werde ghegeuen? want wt hem/ eñ door hem
eñ in hē sijn alle dingē. Hem si prijs inder eewic-
heit Amen.

Die Apostel onderwijst die Romeynē indē eer
stē/inde dingē die God aengaen. Daer na onder
wijst hi hē indē dingē/welcke haren naesten aen
gaen eñ haer seluen. Dat.xij. Capittel.

A IC vermane v mijn lieue broeders door
die ontfermherticheyt Gods/dat ghi v
lichaē begeeft tot eē leuēde offerhan
de/ die heilich eñ God behaechlic is/
welc is uwē redeliken Gods dienst/
eñ en stelt v niet gelijc dese werelt/mer laet v ver
anderē/door vernieuwinge uwer sinnē/op dat ghy
proeuē mueeht/welc daer si den goedē den welbe
hagendē eñ volcomē Gods wille. Want ic segge
door die gracie/die mi gegeuē is/eenen yegeliken
onder ons/dat niemant onder v/meer van hē sel
uen en houde dan hem behoort te houden/mer dat
B hi van hē houde matelic/een yegelick na dat hem
God wtgedeylt heeft die mate des geloofs.

Wāt gelijckerwijs als wi in een lichaē veel le
den hebben/mer alle ledē niet een werc en hebbē/
also sijn wi vele een lichaem in Christo/ mer ond
malcanderen is deen des anders lidt. *

✠ Eñ hebbē menigerley gauen/na der gracie
C die ons gegeuē is/ heeft yemant Prophecie/so si
hi den geloone gelijcoft ghematich/heeft yemant
eenē dienst/soe slae hi zijns diēsts gaey/leert yemāt
so neme hi waer der leeringe/vermaent yemant/
so slae hi der vermaningen gade/gheeft yemant/
so gheue hi simpelic/ regeert yemant/so si hi sorch
fuldich/oeffent yemāt ontfermherticheyt/so doe
hi dat met luste.

Die liefde si ongeueynst/haet dat quaet/hāget
D den goedē aē/zijt met broederlijke liefte ond mal
canderen vriendelick/deen voorcome den anderē
mz eerbiedinge/en zijt niet traech in v voornemē
zijt vierich inden gheest/schict v na dē tijt zijt vro
lick inde hope/patiētich in tribulatie/gestadich int
ghebet/neemt v der heyligen nootdruft aen/staet
daer na dat ghi gheerne herberght/gebenedijt dye
v veruolgē/gebenedijt eñ en vermaledijt niet/ver-
blijt v metten bliden/eñ weent metten weenendē
hebt eenderley sin eñ mot onder malcanderen/en
acht niet wat hooch is/ maer maect v den nederē
gelijc. ✠ En hout v seluē niet voor wijs/en loont
niemāt quaet voor quaet/sijt vlitich in eerbaerheit
tegen een yegelic/ist mogelic/also vele als in v is/
so hebt met allen menschen vrede.

En wreket v seluē niet(mijn alderliefste)mer E
geeft lieuer plaetse den tooꝛē/wāt daer staet ge
screuen/die wrake is mine/ic salt loonen/spreect
die HERE.

Ist dat uwē viant hongert/so spijst hem/dorst
hem/so gheeft hem te drincken/wanneer ghy dat
doet/so sult ghi vierige colen op sijn hooft verga-
derē. En laet v vant quaet niet verwinnē/mer v
wint dat quaet met den goede. *

Die apostel leert/dat die minste eñ ondersaten
onderdanich sullen wesen harē ouerstē. Ende dat
ouermits hulpe/bistāt eñ liefde. Cap.xiij.

EEn yegelic si der ouerheiten eñ macht
onderdanich. Want daer en is gheē E
macht dan van God/Die macht die
nu is/die is van God geoordineert/
also dat wie hē teghē dye macht set/
die wederstaet Gods oordinātie/ eñ die dese wed
staē/die sulē ouer haer eē oordeel ontfangē/wāt
die ouerste en sijn niet dē goedē werckē/mer den
quadē tot vreesen. Daer omme/wildi niet vreesen
voor die macht/so doet goet/eñ ghi sult lof vandē
seluē hebbē/mer doedi quaet so vreest. Want si en
draecht dat sweert niet te vergheefs. Si is Gods
dienersse/eñ een wrakersse/tot straffinge ouer dē
ghenē die quaet doē. Aldus zijt nu wt noot onder
danich/niet alleen om der straffingen wille/maer
ooc om der conscientien wille. Daer om moet ghi
ooc scot geuē/Want si zijn Gods dienaers/die sulc
ke bestermínge aenueerden.

Aldus gheeft nu een yegelic/wat ghy sculdich
sijt/scot dien schot toebehoort/wechgelt/dien ghi
wechgelt sculdich sijt/vreese diē ghi vrese sculdich B
sijt/eere/dien ghi eere sculdich sijt. ✠ En sijt nie
mant yet sculdich dan dat ghi malcāderē lief hebt
Want die den anderē lief heeft/die heeft die wedt
veruult/want datter ghe seit is. Ghi en sult gheē
ouerspel doē/ghi en sult niet dootslaē/ghi en sult
niet stelen/ghi en sult gheen valsch getuych geuē/
v en sal niet gelusten/eñ isser eenich ander ghebot
meer/dat is in dit woort begrepē. Ghi sult lief heb
ben uwen naesten als v seluen. Die liefde en doet
den naesten niet quaets. Daer om is die liefde die
veruullinge der wet. *

✠ Ende nu dat wetende/namelick den tijt/dat
die ure daer is vandē slaep op te stane/wāt nu on
se salicheit naerder is/ dan doen wijt gheloofden C
Den nacht is vergaen/den dach is bi ghecomen.
Daer om laet ons af worpē die wercken der duy
sternissen/eñ aendoen die wapenē des lichts/laet
ons eerbaerlic wandelē/als indē dach/niet in eten
eñ supen/niet in traecheit/ende in weeldicheit oft
oertelheit/ niet in kiuē ende benijdinge/mer doet
aen den HERE Jesum Christum. Eñ en doet niet

na die wijsheyt des vleeschs om sinen lust te boete.
¶ Die Apostel vermaent die ouerste en̄ volmaecste dat si niet verworpē noch versmadē en sullen die onuolmaecste, die welcke noch cranc int geloue zijn, oocdat seyse niet scādalizerē en sullē maer paeselijc stichtē/treckende alleyskens tot dye volmaectheyt. Dat.xiiij.Cap.

A Die cranc zijn int gheloue/neemtdat v en̄ en verwerret die conscientien niet. Die eenige ghelooft dat hy alle dinck eten mach. Maer die cranc is die ete moes. Wye dat eet/ dye en versmade dē ghenē niet/die niet en eet/en̄ die niet en eet/en oordeelt den ghenē niet/dye eet. Want God heeft hem tot hē genomē. Wie sidy dat ghi eenē vreemden knecht oordeelt? hi staet oft valt sinen heere/ ende hi mach wel opgerecht worden/Want God can hem wel oprechten.

B Deen acht den eenen dach voor den anderē/dā der achtse alle gelijc. Een yegelic si zijns sins seker. Wie den dach onderschept ofte achtet/die doet den HEERE/ en̄ die den dach niet en onderschept/dye doet ooc den HEERE. Wie dat eet/die eet dē HEERE/en̄ dāct God/en̄ die niet en eet die en eet niet dē HEERE en̄ danct ooc God. Want niemāt van ons en leeft hē seluen/noch niemāt en sterft hē seluē/leuen wi/so leuē wi dē HEERE/steruē wi/soe steruen wi den HEERE. Daer om weder wi leuen oft steruen/soe sijn wi des HEEREN. Want daer toe is Christus ooc gestoruen en̄ verresen/en̄ weder leuende geworden/ dat hi een HEERE soude sijn ouer leuende ende doode.

Mer ghi/wat oordeeldi uwē broeder? Oft ghi ander/ wat vachti uwē broeder? Wi sullē al voor den rechterstoel Christi gesetworde. Ghelijc alst gescreuē staet. Soe warachtelic als ic leue/spreect die HEERE. So sullē voor mi alle knie buygē/en̄ alle tongē sullē God belidē. Daer ō sal nv een yegelic God rekenscap geuē voor hē seluē. Daer om en laet ons niet meer malcanderē oordeelē.

C Mer oordeelt dat veelmeer/dat niemāt sinen broeder eenigē aenstoot of ergernisse en sette. Ic weet/en̄ ic bēs seker indē HEERE Jesu/datter nz ghemeyns(oft onreyns) en is vā hē seluen dan die dat voor gemeyn hout/dien ist ghemeyn. Mer ist dz v broeder ouer v spijse bedroeft wort/so en wādel di niet na der liefdē. Lieue/ en bederft dien niet mz v spijse/ om wiens wille Christus gestoruē is. Daer om maect dat onse goet niet ghelastert en werde. Want dat rijc Gods en is niet eten noch drincken/ mer gerechticheit en̄ vrede/en̄ blischap inden heiligen gheest. Wie daer inne Christum dient/die is Gode behaechelic/en̄ den menschen geproeft.

D Daer om/laet ons daer na staen/tot dat ghene dat tot den vrede dient/ en̄ wat tot beteringe ons malcāderē diēt. Lieue broeds/en verstoort Gods werc niet om der spijsen wille. Het is warachtich al reyne/mer ten is dien nz goet/die dat eet met aēstoot zijnder conscientien. Het is vele beter dat ghy gheē vleesch en eet/oft gheenē wijn en drinckt/ofte yet/daer hē v broeder aēstoot/ oft ergeert ofte cranc wert. Hebdi gheloue/soe hebbet bi v seluē voor God. Tis salich/ dat hem niemāt cōscientie en maket int ghene dat hi aenneemt. Daer om dye daer aen twifelt/ist dat hijt etet/die is verdoemt. Want

ten gheschiet wten geloue niet/en̄ wat wten geloue niet en gheschiet/dat is sonde.

¶ Die apostel vermaent den perfectē en̄ volmaecten dat si verdragē sullē den cranckē/En̄ dat sise int goet voorderē sullen en̄ si voort helpen/daer nae ontsculdicht hi hē wāer om dat hi die Romeynē lichamelic niet geuisiteert en heeft.

Dat.xv.Capittel.

A Mer wi die ster czijn/sullē der crancken gebrechelicheyt dragē/ en̄ niet eē behaghē in ons seluen hebbē. Maer een yegelic onder ons stelle hē alsoe dz hi sinē naestē behage int goede ter

B beteringe. Want Christus en heeft hē seluē nz behaecht mer gelijc als ghescreuē staet. Dye v versmaet hebbē vandē ghenē die v versmadē/zijn op mi gheuallē. Wat ons voor ghescreuē is/ dat is tot onser leeringe ghescreuē/ op dat wy door patientie ende Psal.lxviij. troost der scriftuerē hope hebbē soudē. Godt der lijdtsaemheyt en̄ des troosts/geue v/dz ghi onderlinge eenderley gesint zijt/na Jesum Christum/op dat ghi eenmoedelijc/met eenē monde prijst God den vader ons HEEREN Jesu Christi. Daer om ontfanct malcander onderlinge/gelijc als v Christus ontfangen heeft ten loue Gods.

Mer ic segge dat Christus Jesus ghewe est is eē dienaer der besnijdinge/om der waerhz Gods wille/om vast te makē die beloftē Gods/dē vaderē geschiet. Op dat die heydenē God louē soudē/om der ontfermherticheyt wille Gelijc alster gescreuē staet. Daer om wil ic v louē onder die heidenē ij.Reg.xxij. en̄ uwē naē singē. En̄ weder spreect ghi. Verblijt v ghi heidenē met sinen volcke. Ende weder. Louet God alle heidenē/ende verhooghet hem alle C volc Ende weder spreect Esaias. Het sal die wortel van Jesse zijn/ ende dier op sal staen heerschappie te hebben ouer die heydenen/in dien sullen die heydenē hopen. Maer God der hopen veruulle v niet alderley blijscap/ ende vrede int geloue/op dat ghi die volheit hebt door die hope in die cracht des heylgen geests.

D Ic weet seer wel vā v lieue broeders/dat ghi selue vol goetheyts sijt/ veruult met alderley kennisse/ also dz ghi v ons malcanderen condt vermanen. Ic heb v een weinich coenlic gescreuen/lieue broeders/ v te vermanen om der gratiē wille/dye mi ghegheuen is van God dat ic soude sijn een dienaer Christi onder die heydenē/ te opēbaren dat Euangelium Godts op dat die heidenē een offer hande worden God aengenaem/gheheilicht door den heilighen gheest. Daer om can ic mi beroemē voor Jhesum Christum/ dat ic met Godlike saken om gae. Want ick en derf niet spreken eenich dinc/ten waer dat Christus selue door my werct/ die heydenē ghehoorsaem te makē door woort/en̄ door werc/ door cracht der tekenē en̄ wōderē en̄ door cracht des gheests Gods/also dat ic vā Jerusalem af/al ommē tot Illyricon/ al metter Euangelien Christi veruult hebbe

E Also eergierich heb ic geweest/dat Euangeliū te prediken/ niet waer Christus naem bekēt was op dz ic niet op eē vreemt fundamēt en soude timmerē/mer gelijc alster gescreuē staet. Den welcken van hem niet vercondicht en is/die sullent sien/ en̄

die niet gehoort en hebben/sullē verstaen. Dat is ooc die sake daer om dat ic oock dicwils behindert ben geweest tot v te comen. Mer nv ic ghee plaetse meer en hebbe in dese landē/so heb ic een verlanghen tot v te comē/vā ouer veel iarē/wāneer ic in Spaenghiē reyse/soe wil ic tot v comē Wāt ic hope dz ic daer door reysen eñ v sien sal/ ende dat ick derwaerts van v mach gheleyt worden/ist dat ic noch tans mi te voren met v een luttel vermaect hebbe

Mer nv reyse ic te Jerusalem/om te dienē dye heyligen/Want die van Macedonia ende Achaia hebbē gewillichlic een gemeyn hantreyckinge toe
E bereyt den armen heiligen te Jerusalē/eñ hebbē willichlic gedaē/ ende zijn ooc haer schuldenaers. Want ist dat die heydenē haer gheestelike goeden deelachtich sijn ghewordẽ/so ist behoorlick dat si haer in vleeschelijken goedē dienst bewisen Wanneer ic dz nv volbracht hebbe/eñ haer dese vrucht besegheit hebbe/ soe wil ick door v in Spaengien reysen. Jck weet oock wanneer ick tot v come/dz ic met volder ghebenedijngen des Euāgelie Christi comen sal.

Mer ic vermane v lieue broeders/door onsen HEERE Jesum Christū/ ende door die liefde des gheests/dat ghi mi helpt vechten/met biddē voor
G mi tot God/op datick mach verlost werdē van dē ongelouigen in Judea/eñ dat minen dienst die ick te Jerusalem doe/aengenaem werde den heylighē op dat ic met vrueghden tot v come/door den wille Gods/eñ mi met v vermake. God des vredē si met v allen. Amen.

Die Apostel proponeert den Romeinē somige exēpelen van goede menscē/om na te volgē/Eñ hi vermaēt se tot volstandicheit/ende dat se haer wachten souden van valsche leeringē.

Dat.xvi.Capittel.

A Ick beuele v onse suster Phebe/ dye welcke inden dienst der kerckē is tot Cenchrea/ dat ghi se ontfanckt inden HEERE/ gelijc dat betaemt dē heylighē eñ doen haer bistant in alle saken dair si uwer inne behoeft. Wāt si heeftet ooc vele bigestaē/ooc mi seluē. Gruet Priscā eñ Aquilam mijn hulpers in Christo Jesu/die welcke haer halzē voor mijn leuen ouergegeuē hebbē. Die welcke ic alleē niet en dancke/ mer alle die gemeynte onder die heidenē. Ooc gruet die ghemeynte/die in haer huys is/ Gruet Epinethon mijn liefste/dye welcke is die eerstelinge onder die van Achaia in Christo. Gruet Mariā die welcke veel gearbeit heeft in v Gruet Andronicon eñ Juniam/mijn vrienden eñ medegeuangen/die welcke vermaerde Apostolen sijn/eñ voor mi geweest zijn in Christo. Gruet Amplian minē liefste indē HEERE. Gruet Vrbanū onsen hulper in Christo/ eñ Stachin minē geminden/
B Gruet Appollen dē gheproefdē in Christo. Gruet die ghene/die vā Aristobulus gesin zijn. Gruet Herodionē minē vriēt. Gruet die vā Narcissus gesin sijn indē HEERE. Gruet Triphenam/ eñ Triphosam/die welcke gearbeit hebben indē HEERE. Gruet Persidam mijn liefste/ die veel ghearbeyt heeft indē HEERE. Gruet Rufum den wtuercoren indē HEERE/ ende sijn ende mijn moeder. Gruet Asincritum Phlegonten/ Herman/Patrovan/Hermen/ ende die broeders die bi hem sijn. Gruet Philologum eñ Juliā/Nerium ende sijn suster eñ Olimpam/eñ alle heyligen by hē. Gruet v onder malcanderen met eenen heylighen cusse. Alle die gemeynten Christi grueten v.

✠ Jc vermane v lieue broeders/dat ghi merckē C
wilt/op dye ghene dye tweedracht eñ erghernisse makē/neuen die leere die ghi geleert hebt/eñ scheit v vā alsulcken. Wāt alsulcke en dienē niet den HEERE Jesu Christo/mer harē buyc/ende door soete predicatie eñ smeekende woorden/verleydē si dye ontsculdighe hertē. Wāt uwe ghehoorsaemheyt is alle man openbaer geworden/daer om verblijde ic mi met v heden/mer ic wil dat ghi wijs zijt int goede/eñ simpel int quaet. Eñ God des vreden moet vertredē den duyuel haestelic onder v voetē. Dye gratie ons HEEREN Jesu Christi si met v liedē.*

V doen gruetē Timotheus mijn hulper/eñ Lucius eñ Jason/eñ Sosipater/mijn vriendē. Jc Tertius gruet v/die desen brief ghescreuē hebbe/ indē HEERE/Gayus gruet v/mijn eñ der gheheelder D
gemeynten weert. V doet gruetē Erastus/der stat Rentmeester/eñ Quartus die broeder/die gratie ons HEEREN Jesu Christi/ si met v allen.

Die selue die v sterckē canna dat luyden mijnder Euangelien eñ predicatie van Jhesu Christo/ het welc gepreect is/na den aert der ontdeckinge der verborgētheyt/het welc vander werlt tijden verswegen geweest is/mer nv geopēbaert ende oock condt gedaen door die scriften der Propheten/wt beuel vanden eewigen God/die gehoorsaemheyt des geloofs op te rechtē onder alle heydenen/ dē seluē God/die alleen wijs is/si prijs door Jhesum Christum in der eewicheyt. Amen

¶ Ghesondē was desen brief tottē Romeynē van Corinthen/door Phebeu/welcke een die nerste was der kerckē vā Cencrēs.

¶ Hier beghint
die eerste Epistel van sinte Pauwels tottē Chorinthen.

Die Apostel prijst die van Corinthen/ende vermaēt se tot eendrachticheit/die ghene die haer beroemē gedoopt eñ bekeert te sine/van diuersche apostelē Eñ dat God sot heeft gemaect die wijsheyt der werelt   Dat.J.Cap.

Paulus gheroepē tot een Apostel Jesu Christi door den wille Gods/ende A
Sostenes een broeder.

Der kerckē Gods die te Corinthē is/dē geheilichdē in Christo Jesu/eñ dē geroepen heyligē/met allē die dē naē ons HEEREN Jesu Christi aenroepen in alle hare eñ onse plaetsen

Ghenade si v eñ vrede/van Godde onsen vader eñ den HEERE Jhesu Christo.

✠ Jck dancke mijnē God altoos van uwen wegen/vander gracien Gods die v gegeuē is in Christo Jesu/dat ghi sijt door hem in allen sakē rijc ghemaect in alderley woordē/eñ in alderley kennisse/

also/dz die predicatie Christi in v crachtich gewor
B dē is/also dat v niet en gebreect in eeniger gauē/
ende verwacht alleē die openbaringe ons HE
REN Jesu Christi/ die v vestigē sal tottē eynde/
dat ghi onstraffelic sult zijn inden daghe ons HE
REN Jesu Christi.* Want God is getrouwe
door wien ghi geroepē sijt totter gemeinscap zijns
soons ons HEEREN Jesu Christi.

Maer ic vermane v lieue broeders / door den
naem ons HEEREN Jesu Christi/dat ghi alle vā
eenen sin sijt/ en laet gheē tweedracht onder v zijn/
mer zijt volmaect in eenē sin/eñ in eenderley mey
ninge. Want mi is te vorē ghecomen van v/door
die ghene die wt Cloes ghesinne zijn/datter twist
onder v is. Dit segge ic om dat eenighe ondˀ v seg
gen. Ic hoor Paulus toe/die ander/ic hoor Apol-
lo toe/die derde/ic hoor Cephas toe/die vierde/ic
hoor Christus toe. Hoe/is Christus in stuckē ghe
deylt? Is Paulus voor v gecruyst? Oft zijt ghi ge
doopt in Paulus name? Ic dancke minē God dat
ic niemandt van v gedoopt en hebbe dan Crispū
eñ Gayum/ Op dat niemant en segge dat ghi ge
C doopt zijt in minen naē. Ic hebbe ooc gedoopt die
den huyse Stephani toebehoorē. Anders en weet
ic niet oft ic yemant van v gedoopt hebbe.

Wāt Christus en heeft mi niet gesondē te doo
pen/mer om dat Euangelium te predikē/niet in-
der wijsheyt der woorden/ op dat dat cruys Chri
sti niet vernielt en werde. Want die predikinge des
Isaie xxix.c cruys/dunct den ghenen dye verlorē worden een
gheckheyt/mer ons den genē die salich worden/ist
eē cracht Gods. Wāt tis gescreuē. Ic sal die wijs
heit der wijsen te niet maken/eñ dat verstant der
verstandigen wil ic verworpē. Waer sijn die wij
se? waer sijn die geleerde inder scrifturē? waer zijn
die ondersoeckers deser werelt? En heeft Godt
die wijsheyt deser werelt niet sot gemaect?

D Wāt aengesien dat die werelt door haer wijs-
Isaie xxix.c heit/ God in sijn wijsheit niet en bekēde/so behaech
de God wel door sotte predicatie salich te makē
die daer aen geloouē. Wāt die Jodē eysschē teykē
nē/eñ die Heydenē soeckē wijsheit. Mer wi predi
ken Christum ghecruyst. Den Jodē in ergernisse/
eñ dē Heydenē in sotheit/mer den geroepē Jodē
eñ Heydenē diē prekē wi Christū die mogētheyt eñ
die wijsheyt Gods. Wāt Gods geckheyt is wijser
dan die menschen sijn. Eñ die cranckheyt Gods/is
stercker dan die menschen zijn.

✠ Siet aen lieue broeders/uwe roepinge/wāt
niet vele wijser liedē na dē vleesce/niet vele mach
tiger/niet vele edelder zijn gheroepē/maer die sot
sijn voor die werelt/heeft God wtuercorē/op dat
hi die wise bescamē soude/ende wat cranc is voor
die werelt/heeft God vercoren/op dat hi die sterc
ke bescamen soude, eñ die onedele ende versmade
voor die werelt heeft God vercorē/eñ datter niet
is/op dat hi te niete soude doē/ dat wat is/op dat
voor hem gheen vleesch en beroeme/ Wt welckē
ghi ooc zijt in Christo Jesu/die ons vā Gode ghe
maect is tot wijsheyt eñ tot gerechticheyt/ eñ tot
Hie.ix.s heilichmakinge eñ tot verlossinghe/op dat/also als
gescreuen is/die hem beroemt/sal hem inden HE
REN beroemen. *

Die Apostel bethoont/dat hi onder die vā Co
rinthē niet ghebruyct en heeft die subtijlheit eñ
hooc heit der werelt lucke leere/dye welcke mē
sprekē moet bidē volmaectē/diese begripē eñ on
derschiedē mogen. Aengesien dattet gheestelike
menschen zijn. Dat.ij.Capittel.

Ende lieue broeders/ doē ic tot v quā
doen en quam ic niet in hoocheit der A
woordē/oft in hooge wijsheit/v ver
condighende dye predicatie Christi.
Want ic en hebbe mi niet wtgegeuē
yet te wetē onder v/dan alleene in Jesum Christū
eñ dien gecruyst. Eñ ic hebbe bi v gheweest/met
cranckheit/met beuen/ende vele vreesen. Eñ mijn
woort eñ mijn predikinge en heeft niet gheweest in
properen woorden der mēschelicker wijsheit/mer
in een bewijsen des gheests der cracht/ op dat v
ghelooue niet en staet op der menschen wijsheyt/ B
maer op der cracht Gods.

Maer daer wy af spreken/dat is een wijsheyt
die den volmaecten toebehoort/eñ niet een wijsheyt
deser werelt/noch ooc niet der ouersten deser we
relt/die ten laetsten vergaen moeten/mer wi spre
ken van die wijsheyt Gods die in die verborgent
heyt verborgen is/ die God voor die werelt geor
dineert heeft tot onser glorien/die welcke niemāt
vandē ouerstē deser werelt bekent en heeft. Wāt
hadden si die bekent/ si en hadden den Coninc der esaie
glorien niet gecruyst. Mer als ghescreuē is. Dat lxiiii.b
noch ooghe en sach/noch oore en hoorde/noch in
gheens menschen herten en quā/dat God bereyt
heeft den ghenen die hem lief hebben.

Mer ons heeft God gheopenbaert door sinē
gheest. Wāt die geest ondersoect alle dinc/ooc die C
diepte vā Godheit. Wāt wat mēsce weet wat in
den mensche is/dā alleē die gheest des mēschē/die
in hē is? Also ooc. Niemāt en weet wat in God is
dan die gheest Gods. Mer wi en hebbē deser we
relt gheest niet ontfangē/maer den gheest die wt
God is/op dat wi weten mogē dye gauen die vā
Gode ons gegeuē zijn/die wi ooc spreken/niet in
geleerden woordē der mēschelicker wijsheit/maer
met cloecken woordē des heilighen geests/eñ oor
deelen gheestelike saken gheestelic. Want een na-
tuerlic mensche en smaect niet vandē geest Gods
Het is hem een sotheyt/eñ hy en cans niet beken esa.xl.a
nen/want het moet in gheestelicke manierē geoor ro.xi.d
deelt wordē. Wāt een gheestelic mēsche oordeelt
eñ onderscheyt alle dinc/eñ hi en wert vā niemā
dē geoordeelt/also gescreuē is. Wāt wie heeft be
kent des HEEREN sin/oft wie wil hem onderwij
sen? Mer wy houdē den sin Christi.

Die Apostel verworpt die dwalingē vā Corin
thē/om dat si somige dienaers der kerckē te vele
toe scriuē/ Eñ hi spreect van die timmeringhe op
hout/hoy stoppelē/ Eñ hoe dat die wijsheyt der
werelt sotheyt is voor God Cap.iij

Ieue broeders/daer om en const ick
met v niet sprekē/ als met geestelike
menscē/mer als met vleeschelike/ge-
lijc ionge kinderen in Christo. Mele
heb ic v te drincken ghegheuen/ende A
gheē spijse/wāt tot noch toe/en mocht i der spisen
niet/noch ooc en muecht i se niet/wāt ghi zijt noch
vleeschelic. Want als onder v benijdinghe/twes

dracht/ en stridinge is/ sijt ghi dan niet vleeschelic
en wãdelt na mẽschelijker wise? Want neer die eẽ
seyt/ ic hoor Paulus toe/ die ander/ ic hoor Apollo
toe/ sidi dan niet vleesschelick? Wie is Paulus? Oft
B wie is Apollo? Dan sijn dienaers/ door welcke ghi ge
looueth sijt gewordẽ/ ende een yegelic als die HE
RE gegeuẽ heeft. Ic heb geplãt/ Apollo heeft nat
gemaect/ mer God heeft den wasdom ghegeuen.
Also en is nv/ noch die daer plãt/ noch die dat nat
maect yet/ mer God die den wasdom gheeft

Mer die plãt/ en die natmaect/ zijn deen gelijc
dander. Mer een yegelic sal sinen loon ontfanghẽ
na sijnẽ arbeit. Want wi sijn Gods hulpers/ ghi sijt
C Gods ackerwerck/ en Gods timmeringe. Ic van
Gods genadẽ die mi gegeuẽ is/ hebt fundament
geleit/ als eẽ wijs timmermeester/ een ander tim
mert daer op. Mer een yegelic sie toe hoe hi daer
op timmere. Want eẽ ãder fundãmẽt en mach nie
mant leggẽ/ dã dat geleyt is/ dat is Christus Jes?
So wie daer op timmert gout/ siluer dierbaer ge
steentẽ/ hout hoy/ stoppelẽ/ eens yeghelics werck
sal openbaer wordẽ. Des HEREN dach sal claer
makẽ wãt het sal indẽ viere geopẽbaert werdẽ/
en dz vier sal eẽs yegelikẽ werc proeuẽ/ hoedanich
dat is. So wiens were bliuẽ sal/ dat hi daer op ge
timmert heeft/ die sal loõ ontfãgen/ so wiẽs werc
brant die sal scade lidẽ/ mer hi selue sal salich wor
den/ nochtans also als door t viere.

D En weet ghi niet dat ghy den tẽpel Gods sijt
Ephe.ij.d en dat die gheest Gods woont in v? So wie dẽ tẽ=
pel Gods scent/ die sal God scendẽ. Want die tẽ
pel Gods is heilich dat sijt ghi. Niemãt en bedrie=
ge hẽ seluen. So wie hẽ onder v dunct wijs te zijn
die werde sot op dese werelt/ op dz hi wijs si Want
wijsheit deser werelt/ is sotheit voor Gode. Het is
ghescreuẽ. Ic sal die wijse begripen in haer loos
heit. Ende noch ist ghescreuen. Die HERE kent
Ro/i.c. der wijser menscen gedachtẽ/ dat si ydel sijn. Dair
Job.v.b om en sal hem niemant vandẽ menscen beroemẽ
Want het is al uwe/ ist Paulus/ ist Apollo/ ist Pe
trus/ ist werelt/ ist leuẽ/ ist doot/ ist tegẽwoordich
ist toecomẽde/ Al ist uwe/ mer ghi hoort Christus
toe Christus hoort God

Die apostel straft die vermetenheyt vãdẽ Co=
rinthen in t oordeelen/ van die versmaetheit van
somighe dienaren/ daer na arbeit hi/ om haerder
cortelikerbeteringhe Cap.iiij.

A Also moet ons elck houden/ voor die=
naers Christi/ ende wtdeelders van
Gods verborgentheit. Nv en soect
men niet meer aen die wtgeuerẽ dã
dat si getrou geuondẽ werdẽ. Het is
mi dat minste dat ic vã v geordeelt worde / oft vã
eenen menscelicken dage en ic en oordeele ooc my
seluẽ niet. En mi en staet mijns selfs nz voor/ maer
dair in en ben ic nz gerechtueerdicht. Die HERE
ist die mi ordeelt. Daerõ en wilt niet ordeelẽ voor
den tijt/ tot dat die HERE come/ die welcke oock
int licht sal brengẽ/ dat in die duysternisse verbor
gẽ is/ en openbaer makẽ den raet des hertẽ/ en dã
sal eenẽ yegelijcken lof van God geschien.

Broeders/ dit heb ic op mi ende op Apolllo be
B diet/ om uwent wille/ op dat ghy aen ons leert dz
hem niemant hoger en houde/ bouẽ datter nv ge
screuẽ is/ op dat hem niemant deen tegen den an=
deren om niemãts wille op en blase. Wãt wie on
derscheit v? Wat hebdi dat ghi niet ontfangen en
hebt? Ende oft ghi ontfangen hebt/ wat beroem=
di v dan/ alleens oft ghy niet ontfanghen en hadt?
Nv sijt ghi versaet/ nv sijt ghi rijcke gewordẽ/ ghi
regneert sonder ons/ och oft ghy regneerdet/ op C
dat wi mochten met v regneren

Wãt mi dunct God heeft ons Apostelen voor
die alderminste gegeuẽ/ recht als die der doot toe
gheschict sijn. Want wi sijn een scouspel ghewor=
den der werelt/ den Engelen/ ende den menschen
Wi zijn sot om Christo/ mer ghi sijt wijs in Christo
wi cranc/ ende ghi sterck/ ghi edel/ ende wi onedel
Al tot in deser vren heeft ons ghehonghert/ ende
ghedorst/ ende sijn ghe weest naect/ ende wi wordẽ
met vuysten geslaghen/ ende wi en hebben gheene
sekere stede/ ende wi arbeyden werckẽde met on=
sen eyghenen handen. Wi worden qualic toe ghe
sproken/ ende wi sprekẽ wel/ men veruolcht ons/
ende wi lyden/ wy worden ghelachtert/ ende wy
bidden/ wy sijn recht geworden al purgeersel der
werelt/ alder menschen wech worpinge tot noch
toe.

Dit en scriue ic niet dat ick v soude beschamen D
mer ic vermaen v/ als mijn alderliefste kind eren. ephe.iiij
Wãt al ist dat ghi wel thiẽ duysent leermeesters
hebt in Christo/ so en hebdi niet veel vaders Wãt
ic hebbe v in Christo Jesu voortgebracht/ door dz
Euangelium daer om vermane ick v/ sijt mijn na
uolgers. Daeromme heb ic tot v Thimoteum ge
sonden/ die mijn alderliefste sone is en getrouwe
inden HERE/ dye welcke v mine weghen die in
Christo Jesu sijn/ vermanen sal/ also ic leere in al=
le eynden/ ende in alle kercken. Sommige sijnder
also opgeblasen/ recht oft ic nyet comen en soude
tot v. Ic wil corts tot v comen/ ende die HERE
wilt/ ende leeren nyet die woordẽ der opgeblasen
mer der cracht. Wãt dat rijcke Gods en staet in=
den woorde nyet/ mer inder cracht. Wat wildy?
dat ic metter roede tot v come/ oft met liefde/ en
gheest der sachtmoedicheyt

Die apostel straft die sonde des ouerspeels/ en
hi geeft een maniere hoe datmẽ alsulckẽ misdaet
pijnigẽ sal. En die wortel der sondẽ verstẽt hi mz
die versumenisse der straffinge. Capittel.v

Het gaet eenen ghemeinen roep als
datter oncuysheit onder v is/ en sulc A
ke oncuysheit/ daer ooc die heydenẽ
niet af en weten te seggẽ/ also dat ye
mant sijns vaders wijf hebbẽ soude
En ghi sijt opgeblasen/ en en hebt daer geenẽ rou
we af gehadt/ op dat die ghene die dat werck ghe=
daẽ heeft/ vã v gedaen worde. Ic bẽ metten licha=
me van v/ mer mettẽ geest tegẽwoordich/ en heb Col.ij
be dat als tegenwoordich besloten/ ouer dẽ genẽ
die dat also ghedaen hebbẽ in uwer vergaderinge
met mijnẽ geeste/ metter mogẽtheit ons HEREN
Jesu Christi/ haer lieden ouer te gheuen den viant
tot verderuinge des vleeschs/ op dz dẽ geest salich
werde inden dach des HEREN Jesu Christi. B

Uwe beroemunge en is niet goet/ En weet ghi
niet/ dat een luttel suer deecms/ dat geheel deech
versuert? Daer om purgeert wt den ouden dee
sem/ op dat ghi een nieu deech sijt/ ghelijc als ghy
onghedeesemt sijt. Want wi hebbẽ ooc een paesch=

lam/dat is Christus voor ons geoffert. Daer om
laet ons paeschē houdē/niet inden ouden deesem
Al.v.b noch in deesem der quaetheit eñ der boosheit mer
a in soeten deech der puerheit eñ der waerheit *
Jc heb v gescreuen inder Epistele/dat ghi niet
te doen en soudt hebben mettē oncuysche/niet en
meyne ic dat geheel mettē oncuysche deser werelt
oft mettē gyerigē/oft mettē roouers/oft metten
dienaers der afgodē. Vvant als/ghi sout moetē
wt deser werelt gaē. Mer nv hebick v gescreuē/
niet te doē te hebbē dair mede/namelic/Jst dat ye
mant hē eē broeder laet heetē/eñ nochtans eē ouer
speelder is/oft gierich oft afgodē dienaer/oft quaet
spreker/oft dronckaert/o fe roouer/mz alsulcken
gē en suldi niet eten. Vvāt wat gaet my dat aen/
te oordelē vandē ghenē die buytē der kercken zijn
Oordeelt ghi niet die ghene die binnē sijn? Want
die ghene die buytē sijn/die sal God ordeelē. Doet
dat quaet wech van v seluen.

¶ Hier straft die Apostel den Corinthen vanden
Rechters/voor die welcke si keuē eñ dingdē/vā
die sakē die si onder malcādere haddē. Eñ int ein
de leert hi v vederom/ende straft die sonde der on
cuysscheit

Dat.vi.Capittel

A Hoe derft yemāt onder v/die eenigē
twist heeft tegen dē anderen/vandē
onrechtuaerdigē hē latē oordeelen/
eñ niet vandē heyligē? Oft en weet
ghi niet/dat die heyligen dye werelt
oordeelē sullē? Eñ oft die werelt van v gheordelt
sal werdē/zijt ghi dan niet goet ghenoech minder
sakē te oordeelē? Weet ghi niet dat wy ouer dye
engelē sullē oordeelē/hoe veel te meer ouer werelt
licke dingē? Daer om ist dat ghi oordeelsakē van de
se tijtlicke dingē hebt/so neemt die verachste van
der kerckē/eñ die selue set tot rechterē. Dit segge
ick tot uwer schandē. En isser nyemant also wijs
onder v/oft doch niet eene/die gecoordelē conste/
tusschē broeder ende broeder? Mer deen broeder
mettē anderē/laet hem oordeelē/dair toe voor die
onghelooighe

B Het is een groote misdaet onder v/dat ghi deē
Ephe.v mettē anderē recht. Waerom en laet ghi v nz lie
1.Ti.i. uer onrecht doē/waer om en laet ghi v niet lieuer
verongelijckē? Maer ghi doet selue onrecht/ende
verongelijct/eñ dat dē broederē. + Oft en weet
ghi niet dat die onrechtuerdige dat rijcke Gods
niet en sullē eruē? En laet v niet verleyden Noch
oncuysche menschē/noch dienaers der Afgoden/
noch ouerspeelders/noch die wijckē/noch die tegē
natuere oncuyscheit doē/noch dieuen/noch gieri
ge/noch dronckaerts/noch kiuers/noch roouers
en sullen dat rijc Gods niet besittē. Eñ dusdani
ghe hebt ghi somighe gheweest/mer ghi sijt afge
wasschē/gheheylicht/eñ gereynicht/ende gerecht
C uaerdicht door dē naem ons HEERē Jesu Cri
sti/eñ door ons Gods gheest. *

* Jc hebbe alle dingē macht/maer alle dinghen
en sijn mi niet oorbaerlic. Alle dinghē heb ic macht
mer ic en wil onder niemants macht sijn. Die spij
se hoort dē buyc toe/eñ dē buyc hoort der spisen
toe. Mer God sal diē buyc eñ die spise te niet ma
kē Dat lichame en is nyet sculdich der oncuysch
te dienē/mer dē HEERē/eñ die HEERē dē lichaē
Want God heeft dē HEERē verweckt/eñ hi sal
ons ooc door sijn cracht verweckē. Broeders/en
weet ghi niet dat uwe lichamen/leden Christi zijn?
Sal ic daeromme nemen die leden Christi/eñ ma
kense leden eender hoeren? Dat si verre van ons.
Oft en weet ghi niet/die eenē oncuyscen wiue aē
hanct/dat hi met haer een lichaē is? Want hi seyde/
twee sullen die sijn in een vleesch. Mer die den HE
RE aenhanct die is een gheest *

Vliet die oncuysheit. Alle sonde die die mensce D
doet is buyten den lichame. Mer die oncuyscheyt Gen.ij.d.
doet/die sondicht in sinē lichame. Oft en weet ghi
niet dat uwe ledē zijn eenen tempel des heyligen
geests die in v is/die ghi vā Gode hebt/eñ ghi en
zijt v selfs niet? Want ghi zijt dier gecocht Daer
om glorificeert eñ looft God in uwen lichame/eñ
inden geest/dwelc God toebehoort

Die Apostel leert hoe dat si haren houwelikē
staet onder houden sullen/eñ daer na die gene die
den houweliken staet om eē beter goet te vercri
gen/schouwen/vveder maechdelike/oft vvewe
licke reinicheit

Capittel.vij.

Wan dien ghi mi gescreuen hebt/ant A
woorde ic. + Het is den menschen
goet/dat hi gheē wijf en ruere. Mer
om des ouerspels wille/heb eē yege
lic sijn eygen wijf/eñ een yegelic heb
haren eygen man. Die man bethoone dē wiue die
gewillige scult/des seluen gelijc dat wijf dē man.
Dat wijf en is haers lijfs niet machtich/maer die
man. Dies gelijcken/dye manen is sijns lijfs niet
machtich/mer dat wijf. Vercort v niet onder mal
canderen/het en si wt uwer beyder goetwillicheit
eenen tijt lanck/dat ghy v tot vasten ende bidden
verleecht/ende comt wederomme te samen/op dz
die Duyuel v niet en temptere/om dyner oncuys
heits wille

Maer dat segge ick v wt toelaten/eñ niet wt B
gebot. Jc woude lieuer/dat alle menschen waren
ghelijc ick ben. Maer een yegelijc heeft sijn eygen
gauen van God/die een aldus/die ander also. Jc
segge/tis waer/den wedewarē eñ den weduwen
het is haer goet dat si ooc bliuen gelijc ick. Maer
connen si hem niet outhouden laetse trouwē Het
is beter trouwen dan bernen. *

Mer dē getroudē gebiedic/niet ic mer die HE
RE. Dat/dat wijf haer niet sceydē en laet vandē
man/ist dat si haer scheidē laet/dat si sonder trou
wen bliue/oft weder metten man te versoenen/
eñ dat die man dat wijf niet van hem en late

Mer den anderē seg ic/niet die HEERE. Jst C
dat een broeder heeft een ongeloouich wijf/eñ die
selue laet haer behagen bi hē te wonē/die en scey
de hē niet daer af/eñ ist dat een wijf eenen ongelo
uigen man heeft/eñ hi laet hē behaghen by haer te
woonen/die en scheyde haer niet vā hē. Want die
ongeloouige man is gheheilicht door dat wijf/eñ
dat ongeloouich wijf/is geheilicht door den man
Anders waren v kinderen onrein mer nv sijn sy
heylich. Mer ist dat hē die ongelouige scheidet/so
laet hē sceydē. Want die broeder oft die suster en
zijn niet geuangē in sulcken gheualle/in vrede heeft
ons God geroepen. Wat weet ghi o wijf oft ghi
den man salich sult makē. Oft ghi mā/ wat weet

ghi/ oft ghi dat wijf sultsalich maken? Dan gelijc
God eenen yegeliken heeft gegheuen
Een yegelic/so hē die HEERE gheroepē heeft
D so wandele hi. Eñ so oordineer ict in alle kercken
Is yemāt besneden geroepen/die en neme gheen
heydenschap aen. Is yemant gheroepē inder het
denscap/die en laet hem niet besniden. Dye besnij
dinge en is niet/eñ die heydenscap en is niet/mer
die veruullinge der geboden Gods. * Een ye
gelic bliue in die roepinge/daer hi in geroepen is
Sidi knecht geroepen so en sorcht niet/maer con
di vrij worde so ghebruyct dat lieuer. Want wye
een knecht gheroepen is inden HEERE/die is een
vrije des HEEREN. Dies gelijc/wie een vrije ghe
roepē is/die is een knecht Christi/ghi zijt dier ge
cocht/wort niet der menschē knecht. Een yegelic
lieue broeders/waer hy in geroepē is/daer in bli-
E ue hi bi God *
Vandē maechdē en heb ic gheē gebot des HE
REN/mer ic segge mijn goetdunckē/als ic barm
herticheit verworuē hebbe vādē HEERE/trou te
sijn. So meyn ick nv sulcke dinghen sijn goet/om
des teghenwoordigē noots wille/dat den mensce
goet is also te sine. Sidi aen een wijf ghebondē/so
en soect niet los te werdē. Mer sidi los vandē wi
ue so en soect gheen wijf. Maer ist dat ghi trout/
ghi en hebt niet gesondicht. Eñ ist dat eē maghet
trouwet/si en heeft niet gesondicht. Nochtans sul
len sulcke verdriet door tvleesch hebbē. Ic soude
v gheerne verschoonen.
Maer dat seg ic lieue broeders/die tijt is cort
F voort meer is die meyninge/die daer wijfs hebbē
dat si sijn als oft si gheen en hadden/ende die daer
weenē/als weenden si niet/eñ dye daer verblijdē
als oft si haer niet en verblidē/eñ dye daer coopē/
als oft zijs niet en besatē/eñ die deser werelt ghe-
bruyckē als ghebruyctē si hair niet. Want dat we
sen deser werelt vergaet
Maer ic wil dat ghi sonder sorge zijt. Wie son
der wijf is/die sorghet wat dē HEERE aenghaet/
hoe hi dē HEERE gheualle. Mer die houwet/die
sorget dz der werelt aēgaet/hoe hi sinē wiue beha
ge/eñ is gedeylt. Een wijf eñ een maecht dye son-
der houwelic sijn/die sorgē wat dē HEERE aēgaet
dat si heylich sijn beyde aē lijf eñ ooc aen gheest.
Maer die trouwet die sorghet wat die werelt aē
gaet/hoe si den man sal behagē. Mer dit segge ick
tot uwē profite/niet dat ic v eenē stric aendē hals
worpe/maer dair toe/dat v wel aēstaet/eñ dē HE
RE stadelic sonder hindernisse aenhangt
G Maer ist dat yemāt hem laet dunckē/ hē staet
yet quaets aē met sijnder maecht/ dat si ouer dē
tijt gegaen is/ende moet also ghescien/si doe dan
dat si wil/si en sondicht niet/laet haer trouwen/
Mer wie sijn herte vast hout/ende en is niet be-
noot/mer heeft macht sijns willens/ende besluyt
dat in sijn herte/zijn maechdō te behoudē/dye doet
wel. Eyndelick die trouwen/die doen ooc wel.
Die ooc niet en trouwet doet beter. Een wijf
is ghebondē aen die wet/also langhe als haer mā
leeft. Mer als haer man slaept/so is si vrij/te ver
houwen/wien si wil/allēē datter inden HEERE
gheschiede. Mer saliger ist waert dat si so blijft/na
mijnē meinigē Ic mein/ic heb ooc dē geest Gods

Dat apostel bewijst dat die vrijheit vā ghe ē der vvrerdē en is/ten si dat sy geordineert is met ter liefdē Oock bewijst hi die maniere/hoe dat men die spise der afgodē ghebruycken sal daer na straft hi die vermetēheit van somige die die crāc ke eñ onuolmaecte scandalizeren

Dat .viij. Capitel A

Aen dien dat den Afgoden gheoffert wert/weten wi al dat wi weten souden. Mer dat wetē verhoueerdicht/ ende die liefde betert. Mer ist dat hē yemāt dunckē laet/hi weet wat/dye en weet noch niet gelijcmen wetē soude. Mer so wie God lief heeft/die selue is van hem bekent.
So weten wi nv vander spisen der afgodē offer/dat een afgod inder werelt niet en is/ende dat ter gheen ander God en is dan die eenighe. Ende hoe wel datter sijn die goden ghenaemt werden/ het si in hemel oft opter aerden (nv ter tijt sijnder veel goden ende veel heeren) so hebbē wi nv eenē God/den vader/van welcken alle dingen sijn/eñ wi in hem/ende eenen HEERE Jesus Christus door welcken alle dinghen sijn/ende wi door hem
Maer dat en heeft alle man niet gewetē/ want B
sommighe maken hem noch een conscientie ouer den afgoden/ende etent voor afgoden offer/daer mede wert haer conscientie (ter wijle si soe cranc is) beuleckt. Maer die spise en hordert ons voor God niet/eten wi/so en sullē wi daerom niet beter sijn/eten wi niet/so en sullen wi daer om nyet te weynigher sijn
Mer siet toe/dat dese uwe vrijheit niet en gera C
ke tot eenē aenstoot der crācken. Wāt ist dz v (die daer die kēnisse hebt) yemāt siet ter tafelen sitten inder afgodē huysen/en sal niet sijn conscētie (ter wijle si cranc is) veroorsaeckt dat offer der afgodē te eten/ende sal also om uwer kennissen die crancke broeder gescandalizeert werdē/om wiens wille Christus gestoruen is. Mer wie also sondiget aenden broeder/ende slaet sijn crancke conscientie so sondiget hi aen Christum. Daer omme ist dat die spise minē broeder ergert/en woude ick lieuer gheen vleesch eten nemmermeer/op dat ic minen broeder niet en ergerde
¶ Die Apostel vrect eñ leyt die van Corinthē tot die volmaectheit der duechdē/door een exempel van hem seluen/eñ door die ghene die inde baene loopen Dat .ix. Capittel A

Ben ic niet een Apostel? bē ic niet vrij? heb ic niet onsen HEERE Jesū Christum gesien? zijt ghi niet mijn werc in den HEERE? Ben ic den anderē niet een Apostel/so ben ic nochtās v Apostel. Wāt die segel mijns Apostels ambachts sijt ghi inden HEERE. Wāneer mē mi vraget/so antwoorde ic also. Hebben wi niet macht te etē eñ te drincken. Hebben wi ooc niet macht eē suster tot eenē wiue met ons al om te leyden/ghelijc die ander Apostolē eñ die broeders des HEEREN/ende Cephas? Oft hebbē alleen ic ende Barnabas niet macht dat te doē wie reyst eenigē tijt op sinē eygē B
loon oft wie plant eenē wijngaertberch/eñ en eet niet van sijnder vruchtē? oft wie weydet eē cudde eñ en eet niet van dat melc der cudden?
Spreec ic dat op menschen wijse? Seyt dat ooc

die wet niet? Want inder wet Moysi staet gescre
uen/ Ghi en sult den ossen den muyl niet toestop=
pen/ die daer dz core wt treder) Sorcht God voor
die ossen? Oft seyt hi niet alle dinc om onsen wille/
Want het is ymmer om onsen wille ghescreuen:
Want wie daer ploecht/ sal op hopinge ploegē/ eñ/
die daer dorsscet sal op hopinghe dorsschen/ dat hy
des gheens hopinghe deelachtich werde. Ist dat
wi v dat gheestelijc hebben ghesaeyt/ ist een groot
dinc oft wi v vleeschelijc maeyen? Mer ist dat an=
der deser macht aen v deelachtich sijn / waer om
A niet veel meer wi?
Mer wi en hebbē sulckē macht niet gebruyct
mer wi verdragen alderley/ dat wi niet den Euan
gelio van Christo een hindnisse maken Weet ghy
niet dat die daer wercken inden tempel/ dye gene=
ren hem op den tēpel? Ende die dē outaer dienen/
genieten des outaers? Also heeft dye HERE be=
uolen/ dat die dat Euangelium vercondigen/ sul=
len ooc van den Euangelio leuen/ Mer ic en heb=
be dies geen gebruyct.
Ic en scrijue ooc niet daer om van diē/ dat met
mi also gehoudē soude worden/ het waer mi lie=
uer dat ic storue/ dā dat yemant mi mijnē roem te
niete soude makē/ Want dat ic dat Euangelium
preecke/ en darf ic mi niet beroemē / Wāt ic moet
dat doē / Eñ wee mi/ ist dat ic dat Euangeliū niet
en preecke / Doe ict geerne so salt mi geloont wer
dē/ mer doe ict node/ soo is mi nochtās dat āvacht
beuolē/ Waer om salt mi nv dā geloont werden?
Namelijc daer om/ dat ic preke dat Euangelium/
ende doe dat selue vri om niet op dat ic mijnē vrij
D heit niet en misbruycke in prekens ambacht.
Wāt hoe wel ic vrij bē van yegelijcken/ heb ic
nochtās mi seluen een yeghelijc tot eenen knecht
gemaect/ op dat ic haerder vele gewinnen soude/
Eñ den Iodē ben ic ghewordē als een Iode/ op
dat ic die Iodē winnē soude/ diē die onder die wet
sijn/ bē ic gewordē als onder die wet / op dat ic die
onder die wet sijn wonne/ ende dien die sonder die
wet sijn/ ben ic als sonder wet geworden/ hoe wel
ic nochtans niet sonder Gods wet en ben/ mer ic
ben inder wet Christi/ op dat ic dye sonder wet zijn
winnen soude/ Den crancken ben ic gewordē als
cranc/ op dat ic die crancken winnē soude/ Ic ben
een yeghelijc alderley ghewordē/ op dat ick ghe=
heelijc/ ia sommighe salich soude maken/ Mer ick
doēt al om des Euangelium wille / op dat ick sijn
der ghemeynscap deelachtich werde.
✠ En weet ghi niet? dat die ghene/ die na prijs
lopen/ die lopen alle mer een vercrijcht den prijs/
Loopet nv also dat ghijt begrijpt/ Een yegelijc die
daer vecht/ onthout hē vā alle dinc/ eñ die also/ dz
si een verganckelijcke croone souden ontfanghen
mer wi een onuerganckelijcke/ Maer ic lope also
niet als opt onseker/ Ic vechte also niet/ als die in
die lucht slaet/ mer ic temme mijn lijf/ eñ bedwin=
ge hem/ op dat ick niet den anderen en preke/ ende
selue verworpelijc werde.
¶ Die apostel straft dye ghene / dye welcke haer
deelachtich maeckten den afgoden/ ende hi leert
in wat manieren datmen gebruicken sal die dingē
die den afgoden gheoffert worden.
Capittel. x.

Ick wil dat ghi weet/ lieue broeders/ A
dat onse vaderen / sijn alle onder der
wolcken geweest / ende sijn alle door
die zee gegaē/ eñ sijn alle onder Moy
ses ghedoopt / in der wolcke ende in
der zee eñ hebben al eenderley gheestelijcke spijse
ghegheten/ ende hebben alle eenderley gheestelijc=
ken dranc gedroncken / Mer si droncken van den
geestelijcken steen/ die daer na quam/ welcke steen
was Christus. * Mer aen haerder vele en heeft
God gheen goet behagen gehadt/ want si sijn ne= B
der gheslaghen inder woestijnen
Dat is onse figuere geworden/ op dat wi ons
niet en laten gelustē des quaets / gelijc als die lust
hadden. En wert ooc geen aenbeders der afgodē
als die sommige ghewordē sijn / als ghescreuen
staet/ Dat volc sette hem neder te eten/ eñ te drinc
ken/ eñ stont op te spelē/ Ooc en laet ons geen on
cuysheit doē/ gelijc sommige onder hem oncuyscheyt
bedreuen/ ende vielē op eenen dach drientwintich
duysent/ Laet ons ooc Christum niet tempteren
gelijc sommige van diē / die hē getēpteert hebbē/ eñ
wordē van slangē vernielt / En murmureert ooc
niet/ gelijc haerder sommige murmureerdē/ ende
worden te niet ghemaect door den verderuer. C
Alle dit gesciede hem in figuren/ Maer het is
gescreuen tot onser vermaningen/ op welcke dat
eynde der wereldt gecomen is / Also/ dat wie hem
laet duncken dat hi staet/ mach wel toe sien dat hi
niet en valle. V en heeft noch gheen dan menscheli
ke temptatie betredē / Want Godt getrouwe is/
die v niet en laet tēpteren ouer v vermogen/ mer
maect neffens die tēptatie een wtcomen/ dat ghy D
cont verdraghen. * ✠ Daer om mijn liefste / vliet
van den dienst der afgoden.
Als met den wijsen spreke ic/ ordeelt ghi/ wat
ick segge/ Den kelc der benedijngen/ welcken wy
benedien/ is dye niet die ghemeynscap des bloets
Christi Eñ dat broot dat wi brekē/ is dat niet die
ghemeynschap des lijfs Christi: Want onser vele
sijn eē broot eñ een lijf/ de wile wi alle eēs broots
deelachtich sijn/ * Siet aen Israel na den vleesce/
die welcke die offer eten/ sijn dye nyet in dye ghe=
meynscap des outaers. E
Wat sal ic dan nv seggen? sal ic seggen dat dye
afgoden wat sijn? oft dat die afgodē offer wat si?
Mer dat segge ic/ dat die heydenen / wat si offerē
dat offeren si dē Duyuel/ eñ niet Godt/ Nv en wil
ic niet dat ghy inder Duuelē gemeynscap sijn sult
Ghi en cont niet gelijc/ drinckē des HEREN kelck
eñ des Duuels kelc Ghi en cont niet ghelijc deel=
achtich zijn des HEREN tafel/ eñ des Duuels ta=
fel/ Oft willē wi dē HERE tergen? Sijn wi sterc
ker dā hi. Ic heb voorwaer alles macht / mer het
en betert niet al/ Niemāt en soecke wat dz sijn is/
mer een yegelijc dat eens anders is. F
Al wat int vleeschhuys vercocht wort/ dat etet
eñ en vraecht niet/ op dat ghi die conscientien ver=
schoont. Wāt die aerde is des HEREN/ eñ wat
daer in is/ Mer ist dat v yemāt vā dē ongelouigē
te gaste noot/ ende ghi wilt daer gaē/ so eet al wat
v voor geset wort/ eñ en vraecht niet / op dat ghy
die conscientien verschoont/ Mer ist dz yemāt tot

v sal segghen/dat is afgoden offer/so en eet niet/
om des wille/die dat te kennē ghegheuē heeft/op
dz ghi die consciētiē veurijt (die aerde is des HE-
G REN/eñ wat daer in is) Mer ic segge van cōsci-
entiē niet v selfs/mer des anderē/ Wāt waer om
soude ic mijn vrijheit laten oordeelē van eens an-
ders conscientie? Want ist dat ict met danckseggin
ge ghenieten/wat sal ic dan gelastert werden voor
dien/daer ic v voor dancke?
Colo. iij.c Weder ghi eet oft drinct/oft wat ghi doet/ so
doet dat al tot Gods prijse/ Sijt sond aenstotinge
beyde den Griecke/eñ den Joden/eñ der kercken
Gods ghelijc als ic ooc eenen yeghelic in allē din-
gen mi behagelic make/eñ en soecke niet dat mij
ne/ mer dat velen profitelic is/op dat si salich wor
den/ Sijt mijn nauolgers/ghelijc als ick Christi.

Die Apostel straft die dwalinge der Corinthe-
ren/die welcke si hadden int ontfangen des hey-
ligen sacraments/eñ in haer vergaderinghe/ Eñ
daer na leert hi die waerdicheit des heylighē sa-
A cramentes/eñ een ghoede bequame maniere om
te ontfanghen　　Capittel.xi.

Ic prijse v lieue broeders/dat ghi op
mi gedenct in alle stucken/eñ houdt
die settinghe/ghelijc ic v ghegheuen
hebbe/ Mer ic late v weten dat Chri-
stus is eens yegelics mās hooft/mer
des wijfs hooft/is die mā/ Christi hooft is God/
Een yegelic mā die daer bidt oft profeteert/ende
heeft wat opt hooft/die scheynt zijn hooft/ Mer een
wijf die daer bidt oft profeteert/ niet onbedecten
hoofde/die scheynt haer hooft/ Wāt het is recht so
vele als waerse gescorē/ Eñ en wilt si haer nz dec
ken/so snijtmen haer dat hayr af/ Mer nv dz qua
lic staet/dat een wijf afgesnedē hayr heeft/ oft ge
scoren is/so laet haer dat hooft bedecken
Mer die mā en sal dat hooft niet decken/wāt
B hi is Gods beelt eñ heerlicheyt/ Mer dat wijf is
een eere des mans/ Want dye mā en is niet vāde
wijue/mer dat wijf is vandē manne/ Eñ dye mā/
en is niet gescapē om des wijfs wille/mer dz wijf
om des mās wille. Daer om sal dat wijf eē decsel
op dat hooft hebbē/om der Enghelen wille/noch
tās en is noch die man niet/sonder dat wijf/noch
dat wijf sonder dē mā indē HEERE/ Want alsoe
dat wijf vandē man/ also comt ooc die man door
dat wijf mer al van God
C Oordeelt dit bi v seluē/ oft wel staet/ dz eē wijf
onbedect voor God bidde? Oft leert v ooc nz die
natuere/dattet den mā een oneere is/ist dat hi lāc
hayr toemaect? eñ dē wijue een eere/ist dat si lanc
hayr toemaect? Dat hayr es tot een decsel gegeuē
Mer isser yemant onder v die lust te kiuen heeft/
die sal weten/dat wi die wijse niet en hebbē/noch
ooc die gemeynte Gods.
D Op dat ic mijn gebot doe/so prijse ic niet/ dat
ghi niet op beter wise/mer op die quaetste wise te
samen comt/ Ten eerstē wāneer ghi te samē coēt
in der gemeynten/hoor ic datter twedracht is on
der v/ende eens deels geloue ics. Wāt dair moe
ten twistinghe onder v sijn/op dat die gene die be
proeft zijn/openbaer onder v werden. ✠ Wāneer
ghi nv te samen coemt met malcanderen/so hout
mē daer niet des HEEREN auontmael/ want eē
yegelic neemt te voren zijn eygen auontmael/on-
der den etene/ Eñ die een is hongerich/die ander
is droncken/ Hebt ghi niet huysen daer ghi etē eñ
drinckē moecht? oft veracht ghi die gemeynte Gods
eñ bescaemt die ghene die niet en hebbē/ Wat sal
ick v segghen? sal ick v prijsen? Hier inne en prijse
ick v niet.
Ic hebt van dē HEERE ontfangen/dat ic v ge　E
geuen hebbe/wāt die HEERE Jesus in der nacht
doē hi verradē wert/nā dat broot ende dancte/eñ
bract/eñ sprack/ Neemt etet/ Dat is mijn lichaem
dat voor v gebrokē wert/dat doet tot mijnder ge
denckenissen/ Des seluen ghelijc ooc den kelck na
dē auontmael/eñ sprac/ Desen kelc is een nieu tes
tament in mijnen bloede/doet dat so dickwils ghi
drinct tot mijnder ghedenckenissen.
Also dickwils ghi van desen broode eet/eñ van　F
desen kelc drinct soo sult ghi des HEEREN doot
vercondigen/tot dz hy coēt/ Daer om so wie onwer
dich van desen brode eet/oft vandē kelck des HE
REN drinct/die is sculdich aē dz vleesch eñ bloet
des HEEREN/mer die mensce proeue hem seluē
eñ also ete hi van den brode/eñ drincke vandē kelc
ke/ Wāt wie onwaerdich eet eñ drinct/ die eet eñ
drinct hē seluē dat oordeel daer mede/dat hi niet en
onderscheyt dat lichaem des HEEREN.　G
Daer omme zijnd ooc so vele cranckē eñ onge
sondē ond v/eñ een groot deel slapē/ Wāt waert
dz wi ons seluer oordeeldē/so en wordē wi nz ghe-
oordeelt/ Als wi geoordeelt werdē/so werdē wy
vādē HEERE berispt/op dz wi nz met deser wer-
elt verdoemt en wordē. ✠ Daer om mijn lieue broe-
ders/als ghi te samē coētte etē/soe verbeyt die eē　D
den anderē/ Maer hongert yemāt/die ete thuys
op dat ghi niet tot dē oordeel te samē en coēt/ Dat
ander sal ic ordineeren als ic come

¶ Die apostel prijst hier int generael dye gratie
Gods/declarerende die conditiē der gratiē die
om niet gegeuen wort/ Gelijckende dat lichaem
der kercken tegen dat lichaem der natueren
Capittel.xij.

Van den gheestelijcken gauen wil ick
lieue broeders/dz ghi niet onwetēde　A
en sijt. ✠ Ghi weet dat ghi Heydenē　Mar.
sijt geweest/ende sijt ghegaen totten　ix.f
stommē afgodē/daer ghi toe ghelept
sijt. Dair om doe ic v cont/dat niemāt Jesum ver
vloect die door den gheest spreect/eñ niemant en
can Jesum een HEERE heeten/dan door den hey
lighen gheest
Het zijn menigerley gauē/mer het is eē geest　B
eñ het zijn menigerley diensten/mer het is een HE
RE/eñ daer zijn deelingē der werckinghedē/mer het
is een God/die daer werct alsoley in allē mēscē
In eenē yegheliickē openbarē hem die gauen des
geests tottē ghemeynē profijte/ Den eenen wert
gegeuen door dē geest te spreken vā der wijsheyt
na dē seluen geest/eenen anderen dat geloue indē
seluen gheest/eenen anderen dye gauen gesont te
maken inden seluen gheest/eenen anderen wond　Ro.
te doē/eenen anderen te prophetere/eenen ande-　xij.b
ren gheesten te onderscheydē/eenen anderen me-
nigerley tonghen/eenen anderen/tonghen wt te
leggen/ Dit alle werct die selue eenighe gheest en-
de deylt eenē yegelijc het sijn toe/na dien hi wilt ✠

Dies gelijc/als een lichaē is/eñ heeft nochtās vele ledē /Mer alle die leden eens lichaēs/hoe wel vaerder vele sijn/so zijn si nochtās eē lichaē. Also ooc Christus/Want wi sijn in eenē geest/alle tot eenē lichaē gedoopt/wi zijn Jodē oft Griecke knechtē oft vrijen/eñ sijn alle met eenē gheest gedrenct. Want ooc dat lichaem en is niet een lidt/mer vele. Mer waert dat die voet sprake/ic en ben geē hāt daer om en ben ic geen lidt des lichaēs/ sout daer om geen lidt des lichaēs zijn? Eñ oft dat oore sprake/ic en ben niet die oge/daer om en bē ic geē lidt des lichaems/sout daer om geen lidt des lichaēs zijn/Waert dat dat geheel lichaem die oge waer/ waer bleef dat ghehoor/Eñ waert dat dz gheheel lichaē dat gehoor waer/waer bleef dat riecken.

C Mer nv heeft God die leden ghesett/eenen yegelijckē bi sonder aent lichaem/gelijc hi ghewilt heeft. Mer waert dat alle ledē eē lidt warē/waer bleef dat lichaem? Mer nv zijnder ledē vele/mer dat lichaem is een/ Dat oge en can niet geseggen totter hant/ic en behoeue v niet/ eñ wederomme dat hooft tottē voetē/ic en behoeue uwer niet/ mer vele meer die ledē des lichaems/dye ons duncken die cranckste te sine/dye zijn dye nootlicste eñ dye ons duncken die oneerlicste sijn/dē seluen leggen wi die meest eere aen/eñ dye ons qualic aenstaen/ die verciertmen aldermeest/Wāt die ons wel aenstaen/die en behoeuens niet/Mer God heeft dat lichaem also gematicht eñ dē behoeuēdē leden aldermeest eere gegeuen / op dat gheen twistinghe int lichaem en si/mer dat die leden voor malcande

D ren ghelijc sorgen/Eñ ist dat een lidt lijdet/soe lijdē alle die ledē mede / eñ ist dz eē lidt heerlic wert gehoudē so verblijdē haer alle die leden mede.

Mer ghi sijt dat lichaem Cristi eñ ledē onder malcanderē/Eñ God heeft geset in die gemeynte/ten eersten die Apostolē/tē anderē die Prophe

Ephe.iiij ten/tē derdē op die leeraers/daer na die wonderdoenders/daer na die gauen gesont te makē/hulperen/regeerderen/menigerley tongē/Sijn si alle Apostelen? zijn si alle Prophetē? zijn si alle leeraren? zijn si alle wonderdoenders? hebben si alle gauen gesont te makē? sprekē si alle met tongē? connen si alle wt leggen/ Staet na den besten gauen/ Eñ ick wise v ooc noch eenen costelijckeren wech

A ¶ Die apostel prijst hier die verheffelicheyt der liefden der profitelicheit ende stantafticheit.

Capittel.xiij.

Al waert dat ic met menscelijcken eñ met Engelen tongen sprake/eñ hadde die liefde niet/so waer ic eē luydēde metael oft een clinckēde belle Eñ al conste ic propheteeren/eñ wiste alle verborgentheyden ende alle kennisse/ eñ hadde ic alle geloue/also/dat ic bergen versette/ende en hadde die liefde niet/so en waer ick niet/ Ende al

B waert dat ic alle mijn goet dē armen gaue eñ liet mijn lichaem bernē/ende en hadde die liefde niet/ so en waert niet profitelic.

Die liefde is lanmoedich eñ vriendelic/die liefde en benijt niet/dye liefde en verscalct niet/sy en blaest haer seluē niet op/si en doet niet oneerbaerlic/si en soect dat haer niet/si en laet haer niet verbitteren/si en dēct niet archs/si en verblijt haer niet ouer die ongerechticheyt/mer si verblijt haer om der waerheit/si verdraghet al/si ghelouet al si hopet al/si lijdet al /Die liefde en verualt nimmermeer/ dair doch die prophetiē op houdē sullē/eñ tongē op houden sullen/eñ die kennisse op houden sal.

Wāt ons weten is eē stuckwerck/eñ ons prophetere is een stuckelic werc/Wanneer comē sal dat

C volcomē/so sal dat stuckelic werc ophoudē Doen ic een kint was/doē sprac ic als een kint/ende oordeelde gelijc eē kint/eñ hadde kints begrijp/Mer doē ic een mā wert/dede ic af wat kintscelic was. Wy siē nv door eenē spiegel in eē doncker woort/ mer dan van aensicht tot aensicht/Nv ter tijt bekenne ic onperfectelic/mer dan sal ict bekennē ghelijc ic bekent bē/Nv bliuet/geloue/hopinge/liefde/dese drie/mer die liefde is die grootste onder dese *

¶ Die apostel thoont hier die hoocheit der prophetien op die gaue der tongen/ende hoe datmē gebruycken sal beyde die gauen Capittel.xiiij

Staet na der liefdē/bemint nerstelic/

A dye gheestelijcke gauen/maer aldermeest/dat ghi propheteren mocht/ Want die metter tongē spreect/dye spreect niet dē menschē maer Gode/ want hē en hoort niemant/Mer dye propheteert die spreect dē mēscē tot beteringe/eñ tot vermaninghe eñ tot troostinghe. Maer wie metter tongen spreect/die betert hē seluen/mer wie propheteert die sticht die gemeynte / Ic woude dz ghi allē met tongē spraect/mer veel meer dat ghi propheteerdet/Want wie daer propheteert is groter dā dye daer met tongē spreect/het en si dat hi dat ooc wt legget/op dz die gemeynte daer af gebetert wert Maer nv lieue broeders wanneer ic tot v come / eñ sprake met tonghē/wat waer ic v nut? als ic niet

B met v en sprekē door openbaringē/oft door kennisse/oft door prophetien/oft door leeringhe

Het heeft hem doch ooc also in diē dingen/ die daer luydē eñ doch niet en leuē. Het si eē pijpe/oft een herpe/wāneer si niet onderscheydelijcke geluit vā hē en geuē/hoe can men wetē wat ghepijpt oft geherpt wert? Eñ ist dat die basuyne een onseker geluyt geeft/wie wil hē tottē strijt bereydē Also ooc ghi wāneer ghi met tongē spreect/eñ en geeft geen verstādelijcke sprake/hoe canmē wetē watter gesprokē is? want ghi sult indē wint spreken.

Also menigherley aert der stemmen is inder werelt/eñ der seluē en is geen onbedudelic. Daer om ist dat ic niet en weet der stēmē bedudinge/so sal ic onuerstādelic zijn/dien/daer ic toe spreke. Eñ die daer tot mi spreect sal mi onuerstandelic zijn/ Also ooc ghi/want ghi beminders der gheestelijcker gauen zijt/stelt v daer nae/dat ghi ghenoech hebt tot stichtinghe der ghemeynten

C Daer om wie metter tongen spreect die bidde also/dat hijt ooc v tlegge/Ist dat ic metter tongē bidde/so bidt mijnē gheest/mer minen sin en brenghet niemant vrucht Mer hoe salt dan zijn? namelic also/Ic sal bidden mettē geest/eñ sal oock bidden metten sin/Ic sal singen metten gheest/ ende sal ooc singhen metten sin

Voort ist dat ghi gebenedijt metten geest/ hoe sal die /die in die plaetse der leekē staen/Amē seggen/op v dancsegginghe/Wāt hy niet en weet wat

ghi segt. Wāt ghi segt wel danc / mer dye andere wert daer niet af gesticht / Ic dācke minē God dz ic met meer tongen spreke dan ghi / mer ick wil in der gemeynte liever vijf woordē sprekē / door mijnen sin / op dat ic ooc anderen onderwijse / dā anders thien duysent woorden met der tonghen.

Lieve broeders / en wert niet kindē aent verstant
D mer inder boosheyt sijt kinder / mer in die verstandenisse zijt volcomen / Inder wet staet ghescreven ic sal met anderen tongen / ēn met anderen lippen spreken tot desen volcke / ende si en sullen mi oock also niet hooren spreect die HERE / Daer om sijn die tongen tot teekenen / niet den gelovighen mer den ongelovigen / mer die prophetien niet den on
E gelovigen / mer den ghelovighen.

Daer om ist dat die geheel gemeynte te samen coēt op een plaetse / ēn spraken alle met tongē / ēn daer quamē inne ongeleerde oft ongelovighe sullen si niet seggē / ghy waert ontsinnich? Mer ist dz si alle propheteren / ēn daer quame dan een ongelovige oft andere leeke in / dye soude vā alle dē selvē gestraft werden / ēn van alle gheoordeelt worden ēn alsoe sal dat verborgen sijns herten openbaer werden / ēn sal also vallē op sijn aensicht / God aenbidden / ēn belyden dat God warachtich in v is.

Hoe ist vā nv lieve broeders? Wanneer ghi te
F samen coemt / so heeft een yegelijc eenen psalm / hi heeft een leeringe hi heeft een tonghe / ghi hebt een openbaringe / ghi hebt een vtleggginge / latet al ghe schien tot stichtinge. Ist dat yemant metter tongē spreect / dat doe hi zijn tweeē oft opt meeste zij der der / ēn die een om den anderen ēn een legghet vt Mer is hy gheen vtlegghere soo swijghe hi onder der ghemeynte / mer spreke hem selven ēn Gode.

Den propheteerder laet spreken / sijn tweeder of derder / ende die andere laet oordeelen / Maer is dat een openbaringe gheschiet eenen anderen / die daer sit / soe swijge die eerste / Ghi cont wel alle prophe teren / die een na den anderen / op dat si alle leeren ēn alle vermaēt weedē / ēn die geesten der prophe ten sijn den propheten onderdaen. Want God en is gheen God der tweedracht / mer des vredē / ge lijc in alle ghemeynten der heyligen.

G Uwe vrouwen laet swijgen onder die gemeyn
I.Tim. ii. te / want het en sal haer niet toegelaten wordē dat si spreken / mer onderdanich zijn / gelijc ooc die wet
Gene. iij.c seyt. Mer willen si wat leerē / so laet se dat te huys haer mans vragen / het staet den vrouwē qualijc onder die ghemeynte te spreken / oft is dat woort Gods van v voortgegaē oft ist alleen tot v ghecomen? Ist dat hē yemant laet dunckē hi is een propheet / oft geestelijc die bekenne wat ic screive / wāt het sijn des HEREN geboden / Mer isser yemāt onwetēde / die si ontwetēde. Daer ō lieve broedēs begeert te propheterē / ēn en belet niet met tongē te sprekē / Laet al eerbaerlijc ēn ordineerlic toegaē

¶ Die apostel tracteert hier van gratie der ver-
A rijsenisse / Voorleggēde die loofliicheit der leeringhe des Euangelijs   Capittel.xv.

Gala. i.d. Doe v cont lieve broedēs / dat Euangelium / dat ick v vercondicht hebbe welc ghi ooc ontfangen hebt / in welcken ghy ooc staet / daer door ghi oock salich wert / welcke maniere ick v ver condicht hebbe / ist dat ghijt behouden hebt / tē ware dan dat ghi om niet gelooft hadt.

B Want ic hebt v tē eerstē gegevē / welc ghi ooc hebt ontfangen dat Christus ghestorven is / voor
Ephe. ix.c. onse sonden na der scriftueren / ende dat hi begraven is / ende dat hy verresen is op den derdē dach / na der scriftueren / ende dat hi is ghesien van Cephas / daer na vanden twaelven / daer na is hi ghesien meer dā van vijfhondert broeders op een tijt daer der noch vele af leeft / mer sommighe sijn ont slapē / daer na is hi gesien van Jacobo / daer na vā alle die Apostolen.

Ten laetsten van allē is hi ooc van mi gesien als vā den ontijdigē geborenē. Want ic bē die minste onder die Apostolen / als die niet waerdich en ben dat ic een Apostel heete / daer om / om dat ic die gemeynte Gods vervolcht hebbe / Maer vā Gods genadē ben ic dat ic ben / ēn sijn genade en is in mi niet te vergeefs geweest / * mer hebbe veel meer geaerbeyt dan si alle / niet ic / mer Gods genade die bi mi is / Het si nv ic oft die ander also hebben wy ghepreect / ēn also hebt ghi gelooft.

Maer ist dat Cristus gepreect wort / dat hi is
C vanden doodē opgestaē / hoe seggē dan sommighe onder v / dat die verrijsinge der dooden niet en is Mer en is die verrijsinge der doodē nyet / so en is Christus ooc niet opgestaen / ende en is Christus niet opgestaē / soe is onse predikinge te vergheefs / ēn so is ooc v gheloue te vergheefs / ēn wij werdē ooc valsche getuygen Gods gevondē / dat wi ghetuycht hebben tegen God / hi hebbe Christum op v'weet / die hi niet verweet en heeft / ist dz dye dodē niet op en staen / Wāt ist dat die doodē nyet op en staen / so en is ooc Christus niet opghestaen / Ende en is Christus niet opghestaen / so is v ghelove ydel / so sijt ghi noch in uwen sonden / So sijn oock die in Christo ontslapen sijn vergaen / Hopen wy alleene in Christum in desen leven / so sijn wy die ellendichste onder alle menschen.

Mer nv is Christus verresen vander doot / ēn
Colloss. i.c. die eersteline geworden / onder dien die daer slapē Wāt door eenen mensche die doot / ēn door eenen mensche die verrijsinge der doot coemt / Wāt ghelijc als si alle in Adam sterven / also sullē si in Christo alle levendich gemaect worden / een yegelijc in sijnder ordinancien / Die eersteline Christus / daer na die Christum toebehoorē / welcke sijn sullē tot sijnder toecomender tijt / daer na dat eynde / wanneer hi dat rijc / God ēn den vader over leverē sal wānneer hi te niet doen sal / alle heerscappie / ēn alle overheit / ēn alle gewelt. Hi moet regnerē tot dat hi alle sijn vianden onder sijn voeten legge

D Die leste viāt die hi te niete doē sal / is die doot
Psalm. cix. Wāt hi heeft hem alle onder sijn voetē geworpē Wānneer hi seyt / dat het al onderdaen is / ist openbaer dat wtgenomen is / die hem al onderworpē heeft / Wānneer dat hē alle onderworpē sijn sal dā sal ooc die sone selver onderdaen sijn / dien die hē alle onderworpen heeft / op dat God si alle in allē

Wat doē si anders / die hem doopen latē over die doodē / als die doodē geensins en verrijsen / Wat latē si hē doopē over die doodē? Ēn wat staē wi al tijt in diē periculē? By onse beroeminge / die ic hebbe in Cristo Jesu onzē HERE / ic sterve alle dage

heb ic op menscelijcke wijse tot Epheso tegen die
wilde dieren ghevochten/ wat helpt mi/ ist dat dye
dooden niet op en staen? laet ons eten eñ drincken
wãt morgen sullẽ wi steruẽ/ Laet v niet verleyden/
quade clappingen verderuen goede seden/ Waket
recht op ende sondiget niet/ want die sommighe en
weten niet vañ God dat seg ic v ter scaemten
E Maer yemant mocht seggen/ hoe staẽ die doo
den op? Eñ met welckerley lichaem sullẽ si comen
Ghi sot/ dat ghi saeyt en wert nz levende gemaect
ten si dattet eerst sterue/ eñ wat saeyt ghy? nyet dat
lichaem en saeyt ghi dat werden sal/ mer dat bloot
coren namelijc terwe/ oft eenich vanden anderen/
Mer God geuet hem een lichaẽ/ ghelijc hy wil/ eñ
eenen yegelijcken vanden sade sijn eygen lijf.
✠ Niet en is alle vleesch eenderley vleesch/ mer
een ander vleesch is der menschen/ een ander der
beesten/ ende een ander der visschen/ een ander der
vogelen/ Ende het sijn hemelsche lichaemẽ/ ende
eertsche lichamen/ mer een ander heerlicheyt heb=
ben die hemelsche/ ende een ander die eertsce/ Een
ander claerheit heeft die sonne/ een ander claerheit
heeft die mane/ een ander claerheit hebben die ster
ren/ Want die een sterre gaet te bouen die andere
na der claerheit/ also ooc die verrijsinge der doodẽ
Daer wort ghesaeyt in sterffelicheyt/ eñ het sal op
staen in onsterffelijcheyt/ het wert ghesaeyt inder
oneeren/ eñ het sal opstaen in heerlicheyt/ het wert
ghesaeyt inder cranckheyt/ eñ het sal opstaen inder
cracht/ het wert ghesaeyt in een natuerlijc lijf/ ende
F het sal opstaen in een gheestelijc lijf.
Heeftmẽ een natuerlijc lichaẽ/ so heeftmen ooc
een geestelijc lichaem/ also is ooc gescreuẽ/ Die eer
ste mensce Adam is ghemaect in een natuerlijc le=
uen/ ende die laetste Adam in een gheestelijc leuen
Mer dat gheestelijcke lichaem en is niet dat eerste
mer die natuerlijcke/ daer na die gheestelijcke. ✳
Die eerste mensce is van aerde eñ aerts/ die ander
mensch is vanden hemel/ eñ hemelsch/ hoedanich
die eertsche is/ sulckerley sijn ooc die aertsche. Hoe
danich die hemelsche is/ sulckerley sijn ooc die he=
melsce/ Eñ gelijc wi ghedragen hebben dat beelde
des eertschen/ soe sullen wi ooc dragen dat beelde
des hemelschen.
Daer af segge ic/ lieue broeders/ dat vleesch eñ
G bloet en mogen dat rijcke Gods niet besitten Ooc
en sal dat verganclijc niet besitten dat onuergancke
lijc/ Siet/ ic segge v een verborgentheyt/ Wi en sul
len niet alle slapen/ mer wy sullen alle verwandelt
worden/ eñ dat cortelijc in eenen oghenblic/ tot der
tijt der laetster basuynen. Want die basuyne sal ge=
luyt geuẽ/ eñ die doodẽ sullẽ opstaẽ onuerganckelic
eñ wi sullẽ verwãdelt werdẽ. Wãt dese verganclic
heyt moet aen doẽ dat onuerganckelijc/ eñ dit sterf
felijc moet aen doen dat onsterffelijc.
Wanneer dat verganckelijc sal aen doẽ dat on
uerganckelijc/ eñ dit sterffelijck sal aen doen die on
sterffelicheit/ dã sal veruult worden dat woort dat
ter gescreuẽ is/ Die doot is verslonden in victorie/
O doot waer is v stekinghe? helle waer is v victo=
rie? Maer dye steckel des doots is dye sonde/ eñ dye
cracht der sonden/ is die wet/ mer God si gedanct/
die ons victorie gegeuen heeft/ door onsen HE
RE Jesum Christũ/ Daerom/ mijn lieue broeders
sijt vast eñ onbeweechlijc/ ende rijcke inden wercken
des HEREN altoos/ wetende dat uwen arbeyt
niet te vergeefs en is inden HERE.

¶ Die apostel leerdt hoe datmen sal conuerseren
met die van buyten ende met die ghebueren/ En=
de int eynde des epistels/ daer leerdt hy van onse
behoudenisse oft salicheyt.

Capittel .xvi.

Van die hantreyckinghe/ die den heyli= A
gen geschiet/ gelijc ic dye gemeynte in
Galatia beuolen hebbe/ also doet ooc
ghi Op der sabbathen een/ een yeghe=
lijc onder v sette hem bi hem seluen en
de versame wat hem wel te doen is/ op dat niet als
ic come/ dã alder eerst met die hãtreyckinge te ver=
garen en is/ Mer wanneer ic daer ghecomen ben/
welcke ghi door brieuen daer voor aensiet/ dye wil
ick seynden/ dat si daer brenghen v weldaet in Ihe=
rusalem/ Mer ist waert dat ic oock daer toe reyse/
sullen si met mi reysen/ Mer ic sal tot v comen wan
neer ic door Macedonien reyse. Want door Mace
donien sal ic doorgaen/ By v sal ick ter auontueren
blijuen oft oock daer winteren/ op dat ghi mi ghe=
leyt/ waer ick henen reyse.
Ic en wil v nv ter tijt niet sien inder ouervaert/ B
want ic hope/ ic wil wat tijts bi v blijuen/ ist dat die
HEERE toe laet/ Ick sal tot Epheso blijuen tot
Sinxen/ Want mi is een groote crachtige duer op
ghedaen/ eñ daer sijn vele wederpartijders/ Is dat
Thimotheus coẽt/ soe siet toe dat hi sonder sorghe
bi v si/ Want hi werct oock dat werck des HEE=
REN/ ghelijc ic/ Daer om dat hẽ nyemant en ver=
achte/ geleyt hẽ in vrede/ dat hi tot mi come/ Want
ic verwacht sijnder metten broederen.
Van Appollo (wetet) dat ick hem seer veel ver= C
maent hebbe/ dat hi tot v quame met dẽ broederen
mer het en was geensins sijnen wille/ dat hy nv co=
men soude/ Mer hi sal comen/ alst hem ghelegen
sal sijn/ Waket/ staet int gheloue doet manlijck/
eñ stercket v/ Alle v dinghen laet gaen inder liefden.
Ic vermane v lieue broeders/ Ghi kent dat huys
Sthephana/ dat si sijn die eerstelingen in Achaya/
eñ hebben hem seluen gheoordineert tot dẽ dienst
der heylighen/ op dat ghi oock sulcken onderdaen
sijt eñ allen die mede wercken ende arbeyden/ Ick
verblijde mi van die toecomst Sthephane eñ For=
tunati/ eñ Achaici/ want uwe gebreec hebben si ver
uult/ Si hebben verquicket mijnen ende uwẽ geest
Bekentse die sodanighe sijn.
Het groeten v die gemeynten in Asia/ het groe=
ten v seere in den HERE Aquilas ende Priscilla/ D
eñ altesamen dye ghemeynte in haren huyse/ Alle
die broeders groeten v/ Groet v onder malcande
ren met den heyligen cussen/ Die groete met mijn=
der hant Pauli/ ✳ Ist dat yemant den HEERE
Jesum Christũ niet liefen heeft/ die is Anathema/
Maharam Moth/ Die genade des HE
REN Jesu Christi si met v/ Mijn
liefde si met v allen in Chri=
sto Jhesu Amen.

(:) (:) (:) (:)

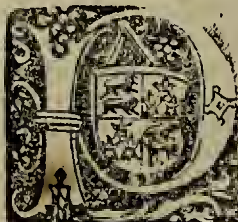
✳ So wil Paulus seggen wie Chri=
stum niet en bemint/ die is
verbannen totter doot
Leui. int leste.

¶ Hier beghint.

die ander Epistel tot dien van Corinthen

¶ Die apostel door sijn goetheyt vanget die Corinthē/ door sine tribulatiē om te verweckē haer verstandt. Ende hi ontsculdicht hem van dye beloftenissen haer lieden ghedaen.

A Dat eerste Capittel.

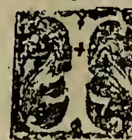
Aulus eē Apostel
Jesu Christi/ door den wille
Gods eñ broed Timotheꝰ.
Der gemeyntē tot Corin-
thē/ met alle dē heyligen van
geheel Achaya. Genade eñ
vrede si mz v vā God onsen
vader eñ onzē HEERE Je-
su Cristo. Gebenedijt si God/ dē vader ons HEE
REN Jesu Cristi/ die vader der ontfermherticheyt
eñ God vā allen trooste/ die ons troost in alle onse
tribulatie/ op dat wi troosten connē/ den genen die
in alderley druck sijn/ met den troost/ daer wy van
Gode mede ghetroost worden. Want ghelijc des
lidens Christi veel ouer ons coemt/ also coēt ons
oocveel troost door Jesum Christum.

B Mer hebben wi tribulatie oft troost/ so geschiet
v al tot goedt. Ist tribulatie soo ghescdiet v al tot
troost ende salicheyt (welcke salicheyt crachtich is/
ist dat ghi lijt in dier maten/ als wy lijden/ ist troost
so ghescietet v tot troost met salicheyt/ daer omme
staet ons hope vaste voor v/ ter wile dat wy weten
dat ghelijc ghi des lijdens deelachtich sijt/ sult ghy
oocden troost deelachtich sijn.

Wi willen dat ghi weet lieue broedes/ onse tri-
C bulatie dye ons in Asia ghesciet is/ daer wy weter
maten beswaert waren/ ende ouer onse macht al-
so dat wi ons leuens ontgauen/ ende besloten had-
den dat wi steruen moesten/ Dat gesciede daer om
op dat wi ons betrouwen op ons seluen niet stellē
en soudē/ Maer op God/ die die dooden verweet die
ons van sulcken doot verlost heeft/ eñ noch daghe-
lijcs verlost/ eñ hopē dat hi ons voortaen ooc ver-
lossen sal/ door dē hulpe vā uwen gebede voor ons
op dat voor ons door die gaue die ons gegeuen is/
door veel personē veel dancs ghescbiede.

Wāt onse beroeminghe is die ghetuyghenisse
D vā onser conscientien/ dat wi in simpelheyt eñ godde
liker puerheit/ niet in vleeschelijker wijsheyt/ maer
inder gracien Gods gewandelt hebben op der we
relt/ mer alder meest bi v/ Wāt wy en scriuen v nz
anders dā dat ghi leest eñ te voren weet/ Eñ ic ho
pe dat ghi ons ooc also totten eynde beuinden sult
gelijc ghi ons eēs deels beuondē hebt/ wāt wi sijn
uwe beroeminge/ gelijc als ghi ooc onsen roem sijt
op den dach ōs HEEREN/ Eñ op alsulckē betrou-
wen dacht ic dander reyse tot v te comen/ op dat ic
v anderwerf een weldaet bewijsen soude/ eñ door
v te Macedonien reysde/ eñ weder om van Mace-
doniē tot v comē eñ van v geleyt wordē in Judea
Hebbe ic daer om lichtueerdicheyt gebruyct/ doen
ic sulcs dachte/ oft sijn mijne gedachten vleesschelijc?
Neen si niet/ maer by my is ia/ ia/ eñ neen/ is neen/
Mer o eē getrouwe God/ dat ons woort bi v niet
ghewecst en is Ja eñ Neen. Wāt Jesus Christus
den sone Gods/ die onder v/ door ons gepreect is
door mi ende Siluanum eñ Thimotheum/ die en
was niet Ja eñ Neen/ mer in hem was Ja/ Want
alle die beloofsten Gods/ die sijn Ja in hem/ ende si
zijn Amen in hē God tot prijse door ons/ Mer God
ist dye ons met v veuesticht/ ende ons ghesalft/ eñ
beseghelt/ ende in onse herten/ den pant des geests
ghegeuen heeft.

¶ Die apostel bethoont hier hoe dat hi om twee derley saken niet gecomen en is/ totte Corinthē te weten dat hi nyet bedroeft en ware Eñ op dat hi elders meer vrucht doen soude/ ende seyt daer na wat vruchten/ daer hi die valsche Propheten wtsluyt. Capittel.ij.

A Ic roepe God aen/ tot eenen ghetuy-
ge op mijn siele/ dat ic v lieden sparen
de niet wederte komen ghecomen en
ben/ Niet dat wy heren sijn ouer v ge
loue/ maer wy sijn hulpers van uwer
blijscappen want ghi staet int gheloue. Dit heb ick
bi mi seluen besloten/ op dat ic anderweruen tot v
niet en quame in droefheyt. Wandt ist dat ick v be-
droeue/ wie ist die mi vrolijc sal maken/ dan die ge-
ne die van mi bedroeft wert? Ende dit selue heb ick
B v gescreuen/ op dat ic niet/ wanneer ic quame/ dee-
ne droefheyt ouer die and' en soude hebben/ vā die
welcke ic mi verblien soude/ aengesien dat ick my
dat betroude/ dat mijn vrueeht uwer alď is/ Want
ic scriue v in grooter tribulatien eñ bangicheyt des
herten/ met vele tranen/ nyet om dat ghy bedroeft
sout werdē/ mer op dat ghi die liefde bekēnen sout
die ic sonderlinge tot v hebbe.

C Ist dat nv yemant eenighe bedroefenisse heeft
aengedaen/ die en heeft my niet bedroeft/ niet dan
een luttelken/ op dat ic v alle niet en beswaare/ het
is genoech/ dat die selue alsoo van der ghemeynte
gestraft is/ op dat ghi hem voort aen/ dies te meer
vergheeft ende troost/ op dat hi niet in alte grooter
droefheyt en verdrincke/ Daer om vermane ick v/
dat ghi die liefde aen hem den voortganc laet heb-
bē/ Want daer om heb ic v ooc ghescreuen/ op dat
ic bekennen soude/ oft ghi beproeft sijt ghehoorsaē
te sijn in allen stucken. Wandt soo wye ghi yet ver-
geeft dien vergeue ic ooch. Wandt ist dat ick oock
yemant wat vergheue/ dat vergheue ic om uwent
wille/ inder stadt Christi/ op dat wi niet bedroghen
en werden van den Duuel/ Wandt ten is ons niet
onbekent wat hi inden sin heeft.

D Mer doen ic tot Troada quam om te prediken
dat Euangelium Christi/ ende my een duere open
gedaen was inden HEERE/ soo en had ic gheen
ruste in mijnen gheest/ om dat ick Titum den broe-
der niet en vant/ mer ic maecte mijn afscheydinghe/
ende ic voor wt in Macedonia/ Maer God si ghe
danct/ dye ons altijt dat velt helpt behouden in
Christo/ ende openbaert den rueck sijnder kennis-
se/ door ons in alle plaetsen/ Wandt wy sijn Gode
eenen goeden rueck Christi/ beyde onder den ghe-
nen dye salich worden/ ende onder den ghenen dye
verloren werden/ desen eenen ruec des doots/ tot
ter doot/ mer den genen eenē ruec des leuens/ tot
ten leuen/ Ende wie dooch daer toe? want wy en
sijn niet gelijc sommighe vele/ die cremerie bedri-
uen/ mer als wt puerheit ende als wt God/ voor
Gode spreken wy in Christo.

¶ Die Apostel thoont dat hi niet en begeert lof der menscen / oft hi en soecket oock niet/ en prijst die dienaers Christi na weerdicheyt der officie en vander excellentien der kennissen

Capittel.iij.

Eginnē wi ōs weder te prisen? Oft behoeuen wi als sommighe loofbrieuē aen v/ oft loofbrieuē van v / Ghi zijt onsen brief/ in onse hertē ghescreuē/ die bekēt en gelesen wert van alle menscen dien ghi opēbaer ghewordē zijt/ dat ghy eenē brief Christi sijt/ door onsen diēst daer toe be reyt niet met incte ghescreuē/ mer met dē gheest des leuenden Gods/ niet in steenē tafelē maer in vleescheliкē tafelen des hertē. ✠ Een sulckē betrouwen hebbē wi door Christū tot God niet dat wi bequaē zijn vet te dencken/ als van ons sel uen/ mer dat wi wat bequaē sijn dat is van God die welcke ons ooc bequaem gemaect heuet die= naers te sijn des nieuwen testamēts / niet der let teren/ mer des geests/ Want die letter slaet doot/ maer den geest maect leuēde.

Mer ist dz dē diēst die door die letter dootslaet/ en in steenē ghebeelt claerheit hadde/ also/ dat die kinderē vā Israel dat aensicht Moysi niet en con sten aengesien/ om der claerheyt vā sinē aensichte die doch ophout/ hoe vele te meer en soude nu den dienst/ die den geest gheeft/ claerheit hebben!

C Want ist dat dē diēst die die verdoemenisse preect claerheit hadde/ vele te meer is den dienst die dye gerechticheit preect/ ouervloedigher in claerheyt ✠ Want ooc dat ander deel datter verclaert was en is niet verclaert/ tegen dese ouermatighe claer heit/ Want ist dat sake dattet claerheit hadde/ dat ghene dat ophout/ vele meer salt claerheyt hebbē het ghene datter blijft.

Nv wi alsulcken hope hebbē/ so ghebruycken wi grote vrimoedicheit/ en doen niet gelijc Moy ses/ die een decsel voor sijn aensicht hinck/ also dat die kinderen van Israel/ niet gesien en constē/ op tgene datter ophout/ mer haer sinnē sijn verhert Want tot op den dach vā hedē/ so blijft dat selue decsel bedect/ ouer dat oude testamēt/ wāneer zijt lesen het welcke in Cristo ophout/ Mer op desen tegēwoordigen dage wanneer Moyses gelesen wort/ is dat decsel voor hair herte gehangē. Mer wanneer het hē bekeert tot dē HEERE / dā wort dat decsel afgedaē. Want die HEERE is een geest/ Daer dē geest des HEEREN is/ daer is vrijhz. ✠ Mer nv spiegelt haer in ons allē/ die claerhz des HEEREN/ vā dz onbedecte aēsicht/ en wy wordē in dat selue beelt verclaert vā deē claerheit totter ander/ als van den HEERE die daer dē gheest is

¶ Die apostel prijst die misterie vandē nieuwen testaments/ als totter werckinge der Godheit en als afnemınghe der quaetheit   Capittel.iiij.

A

Mer om/ eer wilen wi sulckē abacht hebbē/ na dien dat ons ontfermher= ticheit gesciet is so en werdē wi niet lueflich/ mer wi wisen vā ons die ver borgēthedēn der scandē/ en en wan= delen niet in boosthedē/ en en vervalscē ooc Gods woort niet/ mer wi openbaeren die waerheit ende bewijsen ons wel tegen allē consciencie der men= schen voor God

Js nv ons Euangelie bedect/ soo ist bedect in den ghenē die verlorē werdē/ onder welckē God deser werlt verblint heeft der ongelouighen sin/ op dat haer niet en scijne die verlichtinghe der Euā gelien/ vander claerheit Christi/ die welcke is dat gelijcke beelt Gods. ✠ Wāt wi en prekē ons sel= B uē niet/ Mer Jesum Christum dz hy die HEERE is/ ✠ en wi v knechtē om Jes9 wille/ Wāt God die tlicht wt die duysterhz liet schijnē/ die heeft ons claren schijn in onse herten gegeuē/ dat door ons voortquame die verlichtinge vander claerhz der kennisse Gods/ int aensichte Jesu Christi. C

Wi hebbē alsulcken schat in aerden vaten/ op dat die cracht/ ist dat si bouē bliue/ datse vā God is/ en niet van ons/ Wi hebben in alle dingen tri bulatie mer wi en zijn niet benaut/ wi werdē ghe drōgen maer wi en versaghen niet/ wi lijdē ver= volch/ mer wy en worden niet ghelaten/ wi wor= den verdruct/ mer wi en vergaen niet en omdra= gen altoos die dodinge ons HEEREN Jesu Chri sti op dat ooc dat leuen ons HEEREN in onsen lichaem gheopenbaert werde ✠ D

Want wi dye leuen/ wordē altoos inder doot ouer ghegheuē/ om Jesus wille/ op dat ooc dat le= uē Jesu geopenbaert werde/ in onsen sterfelijkē vleesshe / Daer ō so is die doot nv machtich in ons mer dleuē in v aengesien dat wi den seluen gheest pſa cxv des geloofs hebben (na datter ghescreuen is/ Ick heb geloost daer om heb ic gesproken) alsoo heb= ben wi ooc gheloofft/ daer om spreken wi ooch/ en de weten dat dye gene/ dye Jesum verwect heeft dye sal ons ooc verwecken door Jesum ende sal ons met v daer stellen/ Wāt het is mi al om v te doen/ op dat die ouervloedige gratie/ door dācseg ginghe van velen God rijckelic prijse

Daer om en werden wi niet moede/ mer al ist dat onse wtwendighe mensche veroudt/ so wert nochtans den inwendighē van dage te daghe ver nieut/ Wāt onse tribulatie die tijtelic en licht is/ wercet eē eewige/ en bouē alle maet wichtige heer licheit/ ons/ die niet en sien opt gene dat sienlic is/ mer op tgene dat onsienlic is/ Wāt tgene dat sien lich is/ dat is tijtlic/ mer tgene dat onsienlic is dat is eewich

¶ Die apostel seyt van dat loon vander rechtuer dicheit/ ende van die scult ende van die bereidin ghe van alle saken   Capittel.v. A

Wi wetē is dat onse eertsche huys de= ser wonnige gebrokē wert/ dat wy een timmeringhe hebben van God gemaect/ een huys niet met handen gemaect / dat eewich is indē hemel/ Ende daer na haechten wi na onse huysinghe dye vanden hemel is/ ende verlangen dat wi daer me de ghecleet werden/ ist nochtans dat wi ghecleet/ ende niet bloot gevonden en worden/ Want ter wile dat wi inder hutten zijn/ soe versuchten wy/ ende zijn beswaert/ want wi wilden liever gecleet ende niet ontcleet sijn/ op dat dat sterfelijcke wor de verslonden vandē leuē. Maer die ons daer toe bereyt/ Dat is God/ dye ons den pant des geests ghegeuen heeft

Mer wi zijn altijt getroost/ en wetē dat also lā B ghe wi thuys zijn in den lichaē/ so gaen wi pilgrī=

magie/int afwesen van den HEERE/ want wi wā delen int geloue/ eñ wi en sien hem niet/ Mer wy zijn getroost/ ende hebben veel meer lust wt dē lichame te sine/ ende daer thuys te sine bi dē HEERE/ Daer om zijn wi neerstich/ oft wy thuys zijn oft pelgrimagie gaen/ dat wi hem wel behaghen Want wi moeten alle geopēbaert wordē voor dē rechtstoel Christi/ op dat een yegelic ontfange in zijn lichaē/ daer na dat hi gedaen heeft/ het si goet oft quaet/ Daer om te wile dat wy nu weten/ dat dye HEERE te vreesen is/ so laet ons properlick metten lieden omgaē/ mer wi zijn God opēbaer Maer ick hope dat wi oock in uwer conscientien openbaer zijn. *

C Wi en prijsen ons seluē niet weder/ mer wi geuen een oorsake van ons te beroemen/ op dat ghi hebt te beroemen tegen die gene die na dat aensiē beroemen/ eñ niet na der herten/ Want ghaen wij te bouen metten ghepeyse tereeren Godts eñ zijn wi matich/ so zijn wi matich om u lieden/ Wāt dye liefde Christi drinct ons alsoo/ daer om achten wy dat alsoe/ ist datter eene voor alle ghestoruen is/ so zijn si alle ghestoruen ende hy is daer om voor alle ghestoruen/ op dat die gene die daer leuē/ niet haer seluen en leuen/ mer dē ghenē die voor haer lieden ghestoruen ende verresen is.

D Daer om vā nu voort aen en kennē wi niemāt na den vleesche/ eñ al ist dat wi oock Christum ghekent hebbē na den vleesche/ soe en kennen wi hem nochtās nu niet meer/ Daer om/ ist er enige nieuwe creaturere in Christo/ so is dat oude vergaē/ siet het is al nieu gewordē/ Mer dat al van God/ dye ons met hē seluē versoēt heeft door Jesum Christum/ eñ heeft ons dē dienst der versoeninge ghegheuen/ Want God was in Christo/ ende versoēde die werelt met hem seluen/ eñ en rekende hem haer sondē niet/ ende heeft onder ons ghestelt dat woort der versoeninghe.

esaie xxv.c

Aldus zijn wi nu vootscappers in Christus stat als oft God door ons vermaende/ Also biddē wy nu in Christus stadt/ laet u versoenen met Godt/ Want hi heeft den genen die van geender sonde en wist/ voor ons tot sonde ghemaect/ op dat wy worden in hem die gerechticheyt die voor Godt ghelt.

¶ Die apostel vermaēt dē Corintherē tot duechden/ ende inwendige conuersacie/ eñ wtwendige deuocie/ ende die ongelouige te schouwen.

A Dat .vi. Capittel.

Wy vermanen u als mede hulpers/ dat ghi die gracie Gods niet te vergeefs en ontfanct/ Want hi spreect Ic heb u inden aenghenamen tijt verhoort/ ende inden dach der salicheyt ghe holpen/ Siet/ nu is den aengenamē tijt/ nu is den dach der salicheyt/ En laet ons nu niemant ergher nisse geuen/ op dat ons ambacht niet gelachtert en worde/ mer laet ons aen alle dinghen bewijsen/ als die dienaers Gods.

Met groter gedoochsaemheyt/ met tribulatien met anxstē/ met slagen/ met ghevanckenissen/ met opruerin ghe/ met arbeyt/ met waken/ met vasten/ met cuysheyt/ met kennissen/ met lanc moedicheyt met vriendelicheyt/ met den heylighen gheest/ met ongheueynsder liefden/ metten woorde der waerheyt/ metter cracht Gods/ door wapen der gerechticheit/ ter rechter eñ ter slincker hant/ door prijs ende smaet/ door quaet geruchte eñ goet geruchte ghelijc verleyers/ eñ nochtās warachtich/ als dye onbekende/ eñ nochtās bekēt/ als die gene die steruen/ eñ siet wi leuē/ als die gecastijt sijn/ ende nochtans niet gedoot/ als die trueren/ mer altoos vrolic/ als die arme maer vele rijckmakende/ als dye niet en hebben/ eñ alle dinc besitten. *

C O ghi van Corinthen/ onsē mont heeft hem open gedaē tot u/ eñ ons herte heeft/ hem wt ghebreydt/ Om ons en dorft ghi niet benaut werdē/ mer wert benaut wt herteliker meyninge Ic spreke met u/ als met kinderē/ die ghelijken loon met ons hebben/ daer om breyt u oock wt.

En treckt niet aen een vreemt jock metten ongelouighen/ Want wat ghemeet heeft die gherechticheit metter ongerechticheit/ wat gemeynschap heeft licht metter donckerheit/ oft wat gelijcheit heuet Cristus met Belial/ oft wat deel heeft dye gelouige metten ongelouigen/ wat ghelijckenisse heeft den tempel Gods metten afgodē/ Ghi sijt die tempel/ vanden leuenden God/ gelijck als God spreeckt/ Ic wil in haer wonen ende in haer wandelen ende ic wil haer God zijn/ ende si suilen mij volc zijn/ Daer om gaet wt en middel van hem en descheyt u af spreect dye HEERE/ eñ en ruert niet dat onreyn is/ alsoe sal ic u ontfanghen ende uwe vader zijn eñ ghi sult mijn sonen ende dochteren zijn/ spreect die almachtighe HEERE. *

D

¶ Die Apostel voorseyt hier een profitelike vermaninge ende daer naer worde die van Corinthē gepresen van haer voorleden goet

Capittel .vij

A Als wi nu alsulcken beloften hebbē aldus liefste/ so laet ons/ ons seluen reinigē vā alle beuleckinge des vleeschs/ ende des gheests/ eñ voortuarē met heylichmakinge inde vreesen Gods/ Verstaet ons wel/ wi en hebben niemant leet ghedaē/ wi en hebbē niemāt gehoont/ Dit en segic niet om u te verdoemen/ Wāt ic heb voor gheseit dat ghi in onse herten sijt/ om mede te steruen eñ mede te leuen/ Ic ben seer vrijmoedich tegen u/ eñ ic beroeme mi vele van u/ ich bē veruult met troost ic ben ouervloedich in vruechdē in alle onse tribulatien Wāt doē wi te Macedonien quamen so en hadde ons vlees geen ruste/ maer wij warē ouer al in groter tribulacie/ vā buyten strijt/ eñ van binnē vreesen Mer God/ die die vernederde vertroost die vertroostr ons door die toecoemst Titi.

B Mer niet allē door zijn toecoēst/ mer oock door den troost daer mede hi getroost is in u/ vercondigende ons u verlangē/ u weenen/ ende u sorchfuldige liefde voor mi/ also dat ic mi noch meer verblijde. Wāt dat ic u bedroeft hebbe door dē brief dat en rouwt mi niet/ ende oft mi dat beroude als ic sach/ dat u dē brief licht eenen cleynē tijt lanck bedroefde/ so verblijde ic mi nochtās nu/ niet om dat/ dat ghi bedroeft sijt gewordē/ mer om dat ghi bedroeft sijt geworden tot berou/ Wāt ghi sijt goddelic bedroeft geworden/ op dat ghi van ons ymmer ghēen schade ergent in en sout lijden/ Want den goddelicken druck werct tot salicheyt/ eenen rouwe/ die niemāt en berout/ mer den rouwe vā deser werelt/ werct die doot.

C Siet/dat ghi Godt delijc bedroeft zijt geworden
welcke bliscap heeft in v gewrocht daer toe ver
antwoordinge/onwille/vreese/verlanghen/liefde/
wrake. Ghi hebt bewesen/ dat ghi in allen stucken
reyn zijt inder daet. Daerom/al ist dat ic v ghescre
uen hebbe/ so en ist doch niet ghescihiet/om der ghe
nen wille/diet ghedaen heeft/ooch niet om der ghe
nē dien liden aengedaen is/mer om dies wille/ om
dat onse nersticheyt openbaer soude werden by v/
die wi om v hebben voor God.

Daerom zijn wi getroost geworde/om dat ghi
ghetroost zijt/achter na hebben wi ons ouervloedi
D ger eñ meer verblijt/om die blijschap van Titus/
wāt sinē geest is vermaect van v allen. Wāt wat
ic voor hem/van v beroemt hebbe / daer en ben ic
niet in bescaemt geworden/ mer gelijc alst al waer
is/dat ic tot v ghesproken hebbe/also is ooc onsen
roem voor Titum waer geworden. Eñ hē is ouer
lijcke wel tot v/wanneer hi uwer alder ghehoorsaē
heyt gedēct/hoe dat ghi hem ontfinct/met vreesen
eñ beuen. Ic verblide mi dat ic onder v in allen stuc
ken mach stout zijn.

¶ Die Apostel vermaent hier vander aelmoesen die daer ghegheuen zijn binnen Jerusalem/ende heeft ghetroepen die ghene die dese almoesen vergaderet hebben.

Dat.viij.Capittel.

A Lieue broeders/ic make v condt die ge
nade Gods/die inder gemeynten te
Macedonien gegeuen is / want haer
bruecht was daer int ouervloedichste
doen si door veele tribulatiē geproeft
werden/eñ oft wel haer armoede diep is/ so heeft
se nochtans ouerghevloeyt als eenen rijcdom/in al
der simpelheyt. Wāt na alle vermogē (dat getuge
ic) eñ ouer vermoghen waren si selue ghewillich/
ende smeecken ons/met veel vermaninghe/dat wy
ontfingen die weldaet ende gemeynschap der hant
reyckingen/die den heylighen geschiet/eñ niet ghe
lijc wi hoopten/mer si begauen hē seluen eerst den
HEERE/eñ daer nae ons/ door den wille Gods/
dat wi Titum moesten vermanen/op dat hi gelijck
hi te voren hadde begost/ ooc alsulckē weldaet on
B der v wtrechte.

Mer gelijc ghi in allen stucken rijc zijt/int ghelo
ue eñ int woort/eñ inder kennissen/ eñ in alderley
nersticheyt/eñ in uwer liefdē tot ons / also besiet
dat ghi ooc in deser weldaet rijc zijt. Niet en seg ick
dat ic yet gebiede/mer wāt vander so vlitich zijn so
proef ic ooc v liefde/oft si oprechts aert si Wāt ghi
weet die genade ons HEEREN Jesu Christi/al ist
dat hi rijc is/so wert hi doch arm om uwent wille/
op dat ghi door zijn armoede soudt rijck worden.

Ic gheue hier inne mijn wel meynen/want dat
is v profitelijc/dat ghi begost hebt int voorledē iaer
eñ niet alleen dat doen/mer ooc dat willen Ab vol
brenct ymmers dat doen/op dat/ghelijck datter ee
C nen geneychden moet is te willen/also si daer ooch
eenē geneychden moet te doene van tgene dat ghy
hebt. Want ist dat den geneychdē moet daer is/so
ist eenen aengenaem/na dien hi heeft/ niet na dien
dat hi niet en heeft.

Niet en geschiet dat tot dier meyninge / dat dye
ander rust hebben souden/eñ ghi droefheyt / maer
op dattet ghelijc si.

So laet uwe ouervloedicheyt harē gebreke die
nen/ desen dieren tijt lanc/op dat v ooc haer ouer
vloet/hier na diene v gebrec/ eñ geschie dattet gelijc
is/als gescreuē is. Die veel vergaert/en heeft geen
ouervloet/eñ die luttel vergaert/ en heeft geen ghe
brec. God si gelooft/die sulcken vlitichheyt gegeuen
heeft voor v in dat herte Titi/ want hi nam swaer
lijc die vermaninge aen/mer want hi so seer vlitich
was/so is hi van hem seluen tot v gereyst.

Wi hebben eenen broeder mede gesonden / die
den lof heeft inder Euangelien/door alle vergade- D
ringen. Niet alleen dat/mer hi is ooc geordineert
vander vergaderingen/ tot eenen ghesellen in onser
reysen/inder genaden /die onder v gepreect wort/
tot prijse des HEEREN/eñ uwē geneychden moet
te treckene/eñ om te scouwē dat / dat ons niemāt
van deser volheyt wegē en verlasterē/die door ons
ambacht wtgerecht wert/wi voorsien dair op/dat
tet redelijc toe gae/niet alleen voor den HEERE
maer ooc voor den menschen.

Oec hebben wi met hem gesonden onsen broe
der/die wi dicwil beuonden hebben in veel stucken
als dat hi neerstich is/ mer nv veel neerstigher / eñ
dat hebben wi gedaen in grooten betrouwē tot v/
het si voor Titum/ die welcke mijn ghesellen eñ me
dehulper is onder v/(oft vā onsen broeders wegen)
die welcke Apostelen zijn der kercken/ ende eenen
prijs Christi. Thoont nv die bewijsinghe uwer lief
den/ende ons beroemen van v/aen desen openlijc
voor die gemeynte.

¶ Die Apostel wtsluytende alle quaet vermeeyt / leert dat men dye aelmoesen ghegheuen sal /gheringhe/ouervloedelijck/ende blijdelijck.

¶ Dat.ix.Capittel.

Aer vander hantreyckinge indē hey A
ligen/en is mi gheen noot te scriuen.
Wāt ic weet uwe geneychde gemoet
daer ic mi af beroeme/bi die van Ma
cedonia/eñ segghe. Achaia is ooc be
reyt geweest van int voorleden iaer/ eñ v eernstighe
liefde heeft er vele ghetrocken. Wi hebben die broe
ders daer om gesonden/op dat onse beroeminghe
van v niet te niet en soude ghaen in deser saken/eñ
dat ghi bereyt zijt/ghelijc wi van v ghesceyt hebben
op dat wi niet bescaemt en worde als die van Ma
cedonien met mi quamen /ende v onbereet vondē
ick en wil v niet segghen/ in sulcke vermetentheyt/ B
des beroems.

Daerom/ic sach dat noot was die broeders te
vermanen/dat si te voren tot v quamen/om te eer
bereet te maken/dese te voren beloofde benedictie
op datse bereyt si/alsoo dattet si een benedictie / eñ
niet een ghiericheyt. + Ic meyne so wie dat brecke
lic saeyt/die sal breeckelic maeyē/eñ wie datter saeit
in benedictien/die sal in benedictien maeyen. Een
yeghelijc nae dat hi te voren in zijn herte begrepen
heeft/niet wt droefheyt/of wt noot / wandt eenen
blolijcken geuer heeft God lief.

God can maken/dat alderhande ghenade in v
ouer rijckelijc si/dat ghi in allen dinghen ghenoech C
voor v hebt/eñ rijc zijt tot alderhande goede werc
ken/gelijc alsser ghescreuen staet. Hi heeft wt ghe
stroyt/eñ den armen ghegeuen/zijn gherechticheyt
blijft inder eewicheyt. Die den saeyer saet gheeft/
die sal v ooc ymmer dat broot gheuē tot der spijsen

en v saet vermeeren/ eñ laten wassen/ dat ghewas
van uwer gherechticheyt/ * op dat ghi rijck zijt in
allen dingē/ tot alder simpelheyt/ die door ons Go
de danckbaerheyt werct.

Want die hantreyckinge van deser aelmoessen
en vervult niet alleene dat gebrec der heyligē/ mer
is oock overvloedich daer in/ datter vele God danc
D ken/ door desen beproefden dienst/ eñ prijsen God
om uwe onderdanige belijdinghe des Euangelijs
Christi/ eñ om uwe simpele ghemeynscap/ met hē
eñ met allen/ in haer gebet voor v/ eñ verlangē na
v/ om der overvloediger genadē Gods wille in v.
God si danc voor zijn onwtsprekelike gave.

¶ Die apostel excuseert hem van die valscheit diemen
hem aenghedaen heeft/ door die groote haet eñ nijt/ ende
dat met redene ende exempelen.

Dat.x.Capittel

Ek Paulus vmane v door die sacht
moedicheyt eñ goedertierēheit Chri
E sti/ ic die tegēwoordich onder v cleyn
oft snoode ben/ mer int afwesen ben
ic stout tegē v. Ic bid v dattet mi niet
noot en si/ door dat betrouwen/ door welc ic cloec
gescat worde/ stout te sine over sommighe/ die ons
scatten/ als oft wi na den vleessche wādeldē. Wāt
oft wi wel indē vleessche wandelē/ so en strijdē wy
nochtās niet nae vleesschelicker wijse. Wāt die wa
penē onser ridderscap/ en zijn niet vleesschelic/ mer
machtich voor God/ te verstoorē die vevestinghe/
daer wi mede verstoorē die raden/ eñ alle hoocheit
B die haer verheft tegen die kēnisse Gods/ eñ nemen
ghevanghen alle verstant onder die ghehoorsaem-
heyt Christi/ eñ zijn bereyt te wrekē alle ongehoor
saemheyt/ wanneer uwe ghehoorsaemheyt vervult
is. Oordeelt ghi na dat aensien?

Verlaet hem yemāt daer op/ dat hi Christen is/
die dencke dat hi hem selven wederomme/ dat ge-
lijc als hi Christen is/ alsoo zijn wi ooc Christenen.
Eñ ist dat ic mi wat meer beroeme/ vander macht
die ons Christus die HEERE gegevē heeft tot be-
teringe/ eñ niet tot verderuinghe/ so en sal ick nyet
beschaemt werdē. Dit seg ick/ om dat ghi v niet en
soudt latē dunckē/ als oft ick v met brieven hebbe
willen vervaerē (want si segghen) Die brieven zijn
swaer eñ sterc/ mer die teghenwoordicheyt des li-
chaems is cranc/ eñ die redene versmadelick. Wie
dat also is/ die dencke dat ghelijc wi met woorden
zijn/ in die brieven int afwesen/ also zijn wi ooc met
ter daet tegenwoordich.

Want wi en dorven ons selven niet meten/ eñ
oordeelē na sommige/ die haer selvē prijsen/ maer
C wāt si haer na haer selvē meten/ eñ oordeelē haer
na haer selven/ so en verstaen si niet. Mer wi en be
roemen ons niet over die mate/ maer niet dan nae
die mate des reghels/ daer ons God mede af geme
ten heeft/ die mate te comen ooc tot v. Wāt wi en
varē niet te wijt/ als oft wi niet tot v ghecomen en
Pro.xxi. warē/ wāt wi zijn ooc tot v gecomē metter Euan
Iere.vi. gelien Christi/ eñ en beroemen niet over die mate
in vreemdē arbeyt/ mer wi hebbē hope/ wanneer
v gelooue in v was/ dat wi na onsen reghele voor
der sullē comen/ eñ dat Euangelium ooc preken/
den ghenen die aen dander side van v woonen/ eñ
wi en willen ons niet beroemen int ghene/ dat met
vreemden reghelen bereyt is.

¶ Die apostel hem selven prijsende/ stelt den waerom
van dien/ eñ dat wt sinen wercken eñ tquaet door hē ghe
daen.

Dat.xi.Capittel.

Ie hē beroēt/ die beroeme hē vandē
HEERE/ want hi en is niet beproeft A
die hē selven looft/ dan dē ghenē/ die
den HEERE looft. Wilde Godt/ dat
ghi mi wat sotheits int goede afnaēt
als ghi ooc doet/ wāt ic sorge voor v/ met een God
delike sorge. Wāt ic heb v toegevoecht eenē man
op dat ick Christo een reyn maecht soude toe bren Gen.iij.
ghē. * Maer ic vreese dat/ ghelijc die slanghe Eua
verleyde/ met haer loosheyt/ alsoo oock uwe sinnē
verruct werdē/ vāder simpelheyt in Christo. Daer
om oft yemant tot v quaē/ die eenē anderē Iesum
preecte/ die wi niet ghepreect en hebbē/ oft dat ghi
eenē anderē gheest ontfinct/ die ghi niet ontfangē
en hadt/ oft een ander Euāgelium/ dat ghi niet aē
genomen en hebt/ so verdrocht ghi dese behoorlic.

Want ic achte/ dat ic niet minder en si/ dan die hoo B
ge Apostelen en zijn. Eñ hoe wel ic slechter ben vā
woordē/ soo en ben ic niet slechter inder kennissen.
Doch ben bi v over al wel bekēt. Oft hebbe ic ghe-
sondicht/ dat ic mi verneert hebbe/ op dat ghi vhe-
vē soudt werdē? want ic hebbe v dat Euangelium
om niet vercondicht/ eñ hebbe ander vergaderinghe
berooft/ ende loon van haer genomen/ dat ic v pre
ken soude. Ende doen ic bi v was tegenwoordich/
ende gebrec hadde/ so en was ick nyemant lastich.
Want mijn ghebreck vervulden die broeders dye
van Macedonien quamen/ ende ick hebbe mi in al
len stucken v sonder last gehoudē/ eñ ic wil mi ooc
noch also onthouden.

Alsoo waer/ als die waerheyt Christi in my is/ C
so en sal mi desen roem indē lande vā Achaia niet
genomē wordē. Waerom dat om dat ic v nyet en
soude lief hebbē? Godt weet dat wat ick doe/ ende
doen sal/ dat doe ick daerom/ op dat ick die oorsake
belette/ dē ghenē die oorsake soecken/ dat si beroe-
men mochtē/ dat si waren ghelijc wi. Wāt alsulcke
valsche Apostelen eñ bedrieghelike arbeyders/ ver
stellē hen als oft si Christus Apostelē warē/ eñ dat
en is ooc gheen wonder/ want die duvel selve ver
stelt hem ghelijc eenen Engel des lichts. Daerom
en ist ooc niet groots oft zijn dienaers die ghedaen
te vā buyten hebbē/ ghelijc den Apostelen Christi/
welcker eynde sal zijn na haren wercken.

Daerom seg ick noch eens/ op dat nyemant en
meyne dat ic sot bē/ waert so niet en is/ so ontfanct D
mi als een sot/ dat ic mi ooc een weynich beroeme
Dat ic nv spreke/ dat en spreke ic nz na dē HEERE
maer als inder sotheyt/ ter wijlen dat wi int beroe
men gecomen zijn/ aengesien datter hē vele beroe
men na den vleessche/ so wil ic mi ooc beroemē. *
Want ghi verdraecht die sotten gheerne/ wāt ghy
wijs zijt. Ghi vdraecht/ ist dat v yemant tot knech
ten maect/ ist dat v yemāt scheynt/ ist dat v yemāt
neemt/ ist dat yemant hem over v verheft/ ist dat v
yemant int aensicht slaet/ dit seg ic nader oneeren/
als oft wi cranck ghewooden waren.

Waer op dat nv yemāt stout is (ick spreke in sot E
heyt) daer op bē ic ooc stout. Sijn si Hebreeusch/ so
ben ic ooc/ Sijn si Israeliten/ so ben ick ooc/ Sijn si
Abrahams saedt/ so ben ick oock/ Sijn si dienaers

Christi so ben ic ooc/ Ic spreke sottelijc ick ben veel
meer in arbeyden ouervloediger/ ouermachtich in
slagen/ in geuanckenissen ouervloediger/ in steruē
dicwilder/ Vandē Jodē heb ic vijfmael veertich sla
gen ontfangen eenen min/ ic ben drie werf gheghe
selt/ ende eens ghesteent/ driemael schipbrekinge ghe
leden/ dach ende nacht heb ic geweest in die diepheyt
vander zee/ ick heb dicwil ghereyst/ ic hebbe in vree
sen geweest te water/ onder die moordenaers/ on=
E der die Jodē ende onder die Heydenen/ in steden ende
woestijnen/ op die zee/ ende onder die valsce broeders
in moeyte ende arbeyt in waken/ in hongher/ ende
dorst/ in veel vasten/ in coude ende naecthet.

Sonder al tgene dat wtwendich is/ te wetene
mijn dagelicx neersticheyt/ mijn sorghe/ voor alle ver
gaderinghen. Wie is cranck/ ende ick en werde niet
cranc? Wie wort gheergert/ ende ick niet en berne?
G Ist dat ic mi beroemen soude/ soe wil ick mijnder
crancheyt beroemen/ God ende den vader ons HE
REN Jesu Christi/ die welcke inder ewicheyt gebe
nedijt is/ die weet dat ick niet en liege. Tot Damas
co die proost des Conincs Areta/ bewaerde die stat
van Damascenen/ ende hi woude my vanghen/ ende
ic wert in een mande ter vensteren wt door dē muer
neder gelaten/ ende ontginc also sinen handen. *

Actu.ix.c

Die Apostel recommandeert hem seluen / ende dat
door secreten vander Godlicheyt procederende / ende stelt
hem seluen voeren teghens der sonden van houaerdicheyt
hem niet aentreckende die duechden die den Corinthen ge
daen ende ghewrocht zijn

Dat.xij.Capittel.

A Beroemen en is mi ymmer geen pro
fijt/ doch wil ic comē opt gesichte/ en
de openbaringe ons HEEREN/ Ic
kenne eenen mensche ouer veertien
iaren/ is hi wten lichame geweest dat
en weet ic niet/ is hi int lichaē gheweest dat en weet
ick niet/ God die weet/ die selue wert op genomen
inden derden hemel ende ic kenne den seluē mensche
oft hi int lichaem oft wten lichame gheweest is dat
en weet ic niet. God die weet/ hi wert ghetrocken
tot int Paradijs/ ende hoorde onsprekelijcke woor
den/ die gheen mensche ghesegghen en can. Daer af
wil ick mi beroemen/ mer van mi seluen en wil ick
mi niet beroemen/ dan mijnder crancheit. Ende al
woude ic mi beroemen/ soe en dede ic niet sottelijc/
want ic wil die waerheyt segghen/ mer ic onthoude
my dies/ op dat my niemant hogher en achte/ dan
hi aen mi en siet/ oft van mi en hoort.
B Ende op dat ic mi niet en verheffe der hoger opē
baringe/ so is mi ghegheuen een gebrec int vleesch
die Enghel Sathanas/ die mi met vuysten slae/ op
dat ic mi niet en verheffe. Daer ic driemael dē HE
REN om gesmeect hebbe/ dattet vā mi soude gaen/
ende hi seyde tot mi/ laet v genoegen met mijn ghe
C nade/ wāt cracht wort door die crancheit stercker/
Daerom wil ic mi alderliefste beroemen vā mijnd
crancheyt/ op dat die cracht Christi in mi woone.
Daerom duncket ick mi goet/ in crancheden/ in ver
smaetheden/ in noode/ in veruolghinge/ in anxsten
te sine om Christus wille/ Wandt als ic cranc ben
dan ben ic sterck.
D Ick ben een sot ghewordeu my beroemende/
daer toe hebdi my ghedwonghen wandt ick soude
van v ghepresen worden/ aengesien dat ic niet min
der en ben dan die hoge Apostelen en zijn. Hoe wel
dat ick niet en ben soe zijn nochtans eens Apostels
teekenen onder v geschiet/ met alder lijdtsaemheit
met teekenen ende wonderen ende daden/ Wat ist
daer ghi cleynder in zijt/ dan die ander kercken son
der dat ic v selue niet en hebbe beswaert. Vergeeft
mi die sonde. Siet/ ic ben die derde reyse bereyt tot
v te comen/ ende ic en wil v niet beswaren. Want
ick en soecke dat uwe niet/ mer v. Want die kinde
ren en sullen den ouders genen schat vergaderē/ mer E
die ouders den kinderen.

Mer ick wil zeer gheerne daer ligghen ende daer
geleyt werden voor uwe sielen/ ende hoe zeere dat
ic v meer lief hebbe/ ende doch luttel ghemint wer
de/ Maer latet alsoo zijn/ dat ick v niet en hebbe be
swaert/ maer doen ick een schalck was/ so heb ic v
met behendigher list geuangen. Heb ic ooc yemant
verongelijct/ door den sommigen die ick tot v ghe
sonden hebbe? Ic hebbe Titum vermaent/ ende met F
hem gesondē eenen broeder. Heeft v Titus oec be
drogen? hebben wi niet in eenen geest gewandelt?
en hebben wi niet eenderley voetstappē gewādelt?
laet ghy v wederom duncken dat wy ons verant
woorden? Wy spreken in Christo voor God.

Mer dat geschiet al/ mijn alderliefste/ v liedem
tot beteringhe/ Want ic vreese/ wanneer dat ick co
me dat ic v niet vindē en sal gelijc ic wil/ ende dat ghy
mi niet vinden en sult/ ghelijc ghi wilt/ dat nu twist
benijdinghe/ gramschap/ kijuinghe/ achtersprake/
oorblasen/ ende opgheblasentheyt/ pertijdingen en
si/ Op dat ic ander werf niet en come/ ende my God
verootmoedighe bi v ende rouwe en hebbe om ve
le die te voren ghesondicht ende gheen boet ghedaen
en hebben/ voor die onreynicheyt ende onsuuerheyt/
ende weeldicheyt/ die si gedaen hebben.

Die Apostel berispt ende lastert die ghene die aenhan
ghende zijn valschen propheten/ prijsende die ghene die in
warachtighe leeringhe stantaftich blijuen settende achter
na een groete/

Dat.xiij.Capittel.

Ic come nu die derde reyse tot v/ In
twee oft drier mōt/ sal bestaen alder A
ley sake. Ic hebe v te voren geseyt/ ende Deu.xix.
segt v noch te voren/ als tegenwoor Matt.
dich/ noch eens ende schriue nu int afwe= xviij.b
sen/ den ghenen die te voren gesondicht hebben ende
al den anderen. Wanneer ick ander weruen come
soe en wil ick nyet sparen. Om dat ghy soect dat
eens ghewaer te worden/ den ghenen dye in my
spreect/ dat is Christus/ die en is onder v niet cranc
maer hy is machtich onder v/ ende oft hy wel ghe B
cruyst is inder crancheyt/ soo leeft hy nochtans in
der cracht Godts/ ende oft wy ooc cranck zijn in
hem/ soe leuen wi nochtans met hem inder cracht
Gods/ onder v.

Ondersoect v seluen/ oft ghy int ghelooue zijt C
Proeft v seluen. Oft en kendi v seluen niet/ dat Je
sus Christus in v is? Ten si dat ghi verworpen zijt.
Mer ic hope dat ghi bekent dat wi niet verworpē
en zijn/ Ic wensche voor God dat ghy niet quaets
en doet/ niet op dat wi beproeft oft volcomen schij
nen/ mer op dat ghi dat goet doet/ ende wi als dye
verworpen zijn. Want wi en vermogen tegen die
waerheyt niet/ mer voor die waerheyt. Mer wi v
blijden ons als wi cranck zijn/ ende ghy machtich

zijt. Ende dat selue wenschen wi oec/namelic uwe
volcomenheyt. Daerom/ick oec dat scrijue/op dat
ic niet/wanneer ic teghenwoordich ben/scherpheyt
ghebruycken moet/na die macht die mi die HEE
RE ghegheuen heeft tot beteringhe/ende niet tot
verderuinghe.
Ten laetsten/lieue broeders verblijt v/zijt vol-
comē/troost v/hebt eenderley moet ende sin/zijt
vreedsaem/so sal God der liefden ende des vreden
D met v zijn. Groet v onder malcanderen met eenē
heylighen cusse. Alle heyligen groeten v. Die gena
de ons HEEREN Jesu Christi/ende dye liefde
Gods/eñ die ghemeynscap des heylighen gheests
si met v allen Amen.

Die anderde Epistel totte Corinthē ghesonden van Philippen in Macedonia/ door Titum eñ Lucam.

Hier beghint
die Epistel die Paulus sandt tot dien vā Galaten.

Hier wort verhaelt die Godlike predestinatie die den sommighen verleent is/ende worden ouerdacht die Godlike weldadē die de apostelen eñ dē Ephesen gedaen zijn.

Dat eerste Capittel.

Paulus eē Apostel
niet van menschē/mer door
B Jhesum Christum/eñ God
dē vader/die hē opverweckt
heeft vanden doodē/ende al
le broeders die bi mi zijn.
Der gemeyntē in Galatia
Genade si met v/ eñ vrede van God den vader
eñ onsen HEERE Jesu Christo/ die hem voor on
se sondē ghegeuē heeft/ dat hi ons verlossen soude
van deser teghenwoordigher werelt/ na den wille
Gods ons vaders/ welcke si prijs van ewicheyt
tot eewicheyt Amen.
B Mi verwondert/ dat ghi v so geringe af laet kee
ren/van dien/die v geroepen heeft/door die ghena
de Christi/op een ander Euāgelium/so doch geen
ander en is/dā daer zijn sommige/die willen v ver
werrē/eñ willen dat Euangelium Christi verkee
ren. Mer al waert oec dat wi/ oft een Engel van
den hemel v anders preecte dan dat wi v gepreect
hebben/dat si veruloect. Gelijc wi v nv geseyt heb
ben/so seggen wi oec anderwerf/ist dat yemant v
preect anders dā dat ghi ontfangē hebt/ die si ver
uloect. Preke ic dan nv den menschen/ oft God te
dienst/oft gedencke ic den menschen behaechlick te
zijn? Waert dat ick den menschē noch behaechlick
i.co.xv a waer/so en waer ic Christus knecht niet.
O ✝ Mer ick doe v condt/lieue broeders/ dat dat
Euangelium dat van mi gepreect is/niet mensche
act.vi.b lic en is. Want ic en hebs niet vā menschen ontfan
ghē noch gheleert/mer door die openbaringe Jesu
Christi. Want ghi wel gehoort hebt mijn wande
linghe voortijts inder Jootschap/hoe ick bouē ma
ten die ghemeynte Gods veruolchde/ eñ verstoor
dese/eñ nam toe in die Jootscap/bouen vele mijns

ghelijcken/onder mijnder natien/ende was neer
stigher dan alle die ander/om die insettinghen der
vaders.
Mer doent God behaechde/die mi vā mijnder
moeder lichaē wtgescheydē heeft/eñ geroepē door
zijn genade/dat hi sinē sone in mi soude openbarē/
dat ic hem door dat Euangelium vercondighē sou
de onder die heydenen/terstont voer ick toe/eñ ick
en besprac mi niet daer af/ met vleesch eñ bloet/ ic
en quam oock niet in Jerusalem/ tot dien die voor
mi Apostelen waren/maer ic tooch in Arabia/ eñ
ic quam wederom tot Damascum. Daer nae ouer
drie iaren/quam ic in Jerusalem/ om te besien Pe O
trum/eñ bleef vijfthien daghen bi hem. Mer der
ander Apostelen en hebbe ic geen ghesien/ dan Ja
cobum des HEEREN broeder. Ende so wat ick v
scrijue/ God weet ic en lieghe v niet. ✱
Daer na quam ick in die landen Syrie eñ Cyli
cie/mer ic was onbekent/na dat aensicht/dē Chri
stelijken gemeynten in Judea. Mer si haddē alleen
gehoort/dat/die ons voortijts veruolchde/die pre
diket nv dat gelooue/welcke hi voortijts verstoor
de/eñ presen God van mi.

Die Apostel bethoont hoe dat die besnijdinge niet van noode en is/ende dat doort ghevoelen vanden anderē apostelen/Ende wederstaet Petro / die se bedectelick meynde datse van noode ware. Concluderende dat wettighe dingē niet en zijn tonderhouden. A

Dat.ij.Capittel.

Mer na ouer veerthien iarē/tooch ick
anderwerf nae Jerusalem/met Bar
nabas/ende nam Titum oec met mi
Ick tooch op / wt eender openbarin
ghen/eñ beriet mi met hem ouer dat
Euangelien/dat ic predike onder die heydenen/by
sonder met dien/die dat aensien hadden/op dat ick
niet te vergheefs en liepe/ oft geloopen en hadde.
Maer Tytus en werdt oock niet gedwonghen om
hem te doen besnijden/die met mi was/ al was hy
een Grieck. Eñ dat om sommige valsche ingheley
de broeders wille/die neuen ons in ghecomen wa
ren/ te verspieden onse vryheyt / die wy hebben in
Christo Jesu/dat si ons gheuanghen soudē nemē/ B
welcken wi oec doen ter tijt niet en weken onder Ro.ij.b.
danich te zijn/ op dat die waerheyt der Euangeliē
bi v blijue.
Van dien/die dat aensien hadden/hoedanich si
somtijts geweest zijn/daer en leyt mi niet aē/Wāt
God en acht dat aensien der menschen niet. Maer
mi en hebben/die wat schenen te zijn / anders niet
geleert/mer wederō/doen si sagen/dat mi betrout
was dat Euangelium aen die heydenscap / ghelijc
Petro dat Euāgelium aen die besnijdinge / Wāt
die met Petro crachtich is gheweest tot des Apo
stels ambachts ond die besnijdinghe/die is met mi
oec crachtich geweest onder die heydenen eñ si be
kenden die genade die mi ghegeuē was. Jacobus
Zephas eñ Johannes/die voor colomnen aenghe
sien waren/gauen si mi eñ Barnabas die hant/eñ
vereenichden haer met ons / dat wi onder die hey A
denen/eñ si onder die besnijdinghe preecten/alleen
dat wi den armen gedachten/welc ic oec vlijtelick
ben gheweest te doene.
Mer doen Petrus in Antiochien quam/weder
stont ic hem onder die ooghē/wāt daer was claecht

ouer hem gecomen. Want eer sommighe
vã Jacobo quamẽ/adt hi metten Heydenen/maer
doen si quamen ontrock hi hem/eñ schiet hem dair
af/daerom/om dat hi die vander besnijdinge vrees
de/eñ veynsde met hẽ die ander Jodẽ allle te samẽ/
also dat ooc Barnabas verleypt wert door haer ghe
veynstheyt. Maer doe ic sach dat si niet oprechtelic
en wandelden/na der waerheyt der Euangelien/
sprac ick Petro openlijck. Ist dat ghi/ die daer een
Jode zijt/Heydelijc leeft/eñ niet Joetsch waerom
dwinct ghi die Heydenẽ Joetschelijc te leuen? Hoe
wel wi van naturẽ Joden/ende niet sondaren wt
den Heydenen en zijn/maer wandt wi weten / dat
die mensche door die wercken des wets / nyet en
wert gerechtueerdicht/mer door dat geloue aen
Jesum Christum/so hebben wi oock aen Jhesum
Christum ghelooft / op dat wi gherechtueerdicht
worden door dat ghelooue aen Jesu Christo/ende
niet door dye wercken des wets
Daerom en wert door die wercken des wets
D gheen vleesch gherechtueerdicht. Sullen wy/dye
daer soecken door Christum gherechtueerdicht te
worden/oock noch selue sondaers gheuonden wor
den/so hebbẽ wi van Christo niet meer dan sonde?
Dat si verre. Ist dat ic/dz ic gebrokẽ hebbe weder
om timmer/so make ic mi seluen tot eenen ouertre
der. Ic ben door die wet der wet gestoruen/op dat
ic Gode leue. Ic ben met Christo gecruyst/ ic leue
mer doch nv niet ick/maer Christus leeft in my.
Want dat ic leue inden vleesche/dat leue ic den ghe
loue des soons Gods/die mi lief gehadt heeft/eñ
hem seluen voor mi ouer ghegeuen heuet. Ick en
werpe niet weech die ghenade Godts. Want is dat
door die wet die gerechticheyt coemt/so is Christ?
te vergheefs ghestoruen.

¶ Die apostel stelt eerst die gelegentheyt, hoe men bid den sal voor die van Galaten/ende bidt voor haer lieden/ Godt om dinghende alle haer lieder goede wercken/die si doen sullen.

¶ Dat.iij. Capittel.

A O Ghi onuerstandighe Galaten / wie
heeft v betouuert / der waerheyt niet
gehoorsaem te zijn? welckẽ Christus
Jesus voor die ooghen bethoont is/
dat hi onder v gecruyst is. Dat wil ick
alleen van v leeren. Hebt ghi den geest ontfanghen
door die wercken des wets? oft door die predikinge
des geloofs? Sijt ghi so onuerstandich? inden geest
hebt ghi begonnẽ/wilt ghi nv inden vleesche voort
varẽ? Hebt ghi dan so vele te verghees gheleden? ist
anders te vergeefs. Die v nv den gheest gheeft/ eñ
doet sulcke wercken onder v/doet hijt door die werc
ken des wets? oft door die predikinghe der geloofs?
Gelijc als ✠ Abraham Godt heeft gelooft/eñ het
is hem gerekent voor gerechticheyt/so bekent ghi
nv ymmer/dat die ghene die daer zijn vanden ghe-
loue/dat zijn Abrahams kinder.
Dat heeft die scrifture te voren voorsiẽ/dat God
die Heydenen door dat ghelooue rechtueerdicht/
B Daerom vercondicht si Abraham. In dijn zaet sul
Ja.ij.b. len alle Heydenẽ gebenedijt werden. Also worden
nv/die daer zijn vandẽ geloue/ gebenedijt met den
gelouigẽ Abraham. Want alle die met werckẽ des
wets omme ghaen/die zijn onder die vermaledijn
ge. Want het staet gescreuen. Vermaledijt is alle
mã die daer niet en blijft/in alle diẽ / dat gescreuẽ is
in dat boec des wets/dat hijt doe. Want dan door Gen.xv. b
die wet niemant gherechtueerdicht en wort voor
God/so ist openbaer/dat die gerechtige sal wt sinen
geloue leuẽ. ✠ Die wet en is gheen geloue/ mer die
mensche diese doet/ die sal daer in leuen. Christus
heeft ons verlost vanden vermaledidinghe des wets
doen hi wert vermaledijt voor ons(want het staet
gescreuen: Vermaledijt is alle die ghene die daer
vanct aent hout)op dat die bene dijnghe Abrahe on
der die heydenẽ soude comẽ in Christo Jesu/eñ wy Deut.
also dẽ beloofden geest outfangen door dat geloue xxi.d.
Lieue broeders/ic wil na menscheliker manierẽ C
spreken. Veracht men doch eens menschẽ testament
niet(wanneert beuesticht is) ende en doet ooc niet
daer toe. ✠ Nv is ymmer die beloofte Abrahe eñ
sinen sade toe gesept. Hi en spreect niet/inden zaden
als in velen/maer als in eenen. Ende door dijnen
zade welck is Christus. Maer ick segghe daer af/
dat testament dat van Godt beuesticht is op Chri
stum en sal niet ophouden/dat die belofte soude op
houden door die wet/welcke gegeuen is ouer vier
hondert ende dertich iaren hier nae. Wandt is dat
die erffenisse door die wet verworuen is/so eñ salt
niet door die belofte ghegeuen werden/mer Godt D
heuet Abrahe door die beloften vrij geschenct.
Wat sal dan die wet? Si is daer toe gedaen/dat
dat ouertredẽ te meer der worden soude / tot dat
tet zaet quame/ dien die belooften ghescheet is /eñ is
ouer gegeuen vandẽ Engelen door die handẽ des
middelaers. Een middelaer en is niet eens eenigẽ
middelaer/mer God is eenich. Hoe is dan die wet
tegẽ Gods beloftenisse? dat si verre. Waert datter
een wet gegeuẽ ware die leuendich conste maken/
so quame die gerechticheyt warachtich vãder wet
mer die scrifture heuet al besloten onder die sonde
op dat die belofte soude comẽ / door dat ghelooue
aen Jesu Christo/gegeuẽ dien die daer geloue. ✠
✠ Eer dan dat geloue quam so worden wi on
der die wet bewaert eñ besloten tot dat geloue/dat
daer geopenbaert soude werden.
Daerom is die wet onse leyder ghewe est / op
Christum op dz wi door dat geloue rechtueerdich
soudẽ werdẽ. Mer nv dat geloue gecomen is/ en
zijn wi niet meer onder dẽ leyder. Want ghi zijt alle
Gods kinder/door dat geloue in Christo Jhesu.
Want hoe vele uwer gedoopt zijn/die hebben Chri
stum aengedaẽ. Hier en is geen Jode noch Griec/
hier en is gheen eyghẽ noch vrije. Hier en is gheen
mã noch wijf/want ghi zijt alte samẽ een in Christo
Jesu. Mer zijt ghi Christẽ/so zijt ghi ooc Abrahãs
saet/ende na der belofte/zijt ghi erfghenaem.

¶ Die apostel leert die Galaten die warachticheyt der kercken te houden te sine / ende dat na dat elck ledt daer aen hanghen/namaels tot goeden manieren vermanende.

Dat.iiij. Capittel.

IC segge/ ✠ Also lange als die erfghe
name een kint is / so en is onder hem
eñ eenẽ knecht gheen onderscheyt/al A
oft hi al een heere is van alle goeden/
mer hi is onder mombers eñ bescher
mers tottẽ bestelde tijt des vaders. ✠ Also ooc wi
doẽ wi kinderẽ warẽ/warẽ wi ghevangẽ onder die

wtwendige settinge. Mer doen die tijt vervult was sandt God sinen sone/ die daer gheboren is van eenen wijue/ en onder die wet ghedaen/op dat hi die/dye onder die wedt waren/verloste / ende wy die kint-
ro.viij.c schap ontfingen. Mer want ghi nv kinder zijt/soo heeft God ghesondē sinen geest in uwe herten die roept Abba/lieue vader. Also en zijn wi hier geen knechten meer/mer enckel kinderen. Zijnt dan kin derē/so zijt ghi ooc erfgenaē Gods door Christū.
Maer tot dier tijt/dat ghi God niet en kendet/
B dienet ghi dien/die vā naturē geen God en zijn maer nv ghi Godt bekent hebt(iae veel meer van God bekent zijt/hoe keerdy v dā omme weder tot die crancke en gebrekelike wet/dē welckē ghi van nyeus aen dienen wilt? Ghi hout daghen en maen den/en feestē/en iaer getijden/ ic sorghe van v dat ic lichts te vergeefs in v gearbeyt hebbe. Sijt toch gelijc ic/want ic ben ghelijc ghi.
✠ Lieue broeders(ick bid v) ghi en hebt mi geen leet ghedaen. Want ghi weet/ dat ic in v cranckheyt na den vleessche/dat Euangelium ghepreect hebbe ter eerster reysen/ende mijn aenvechtinge / die ick lijde na den vleessche/en hebt ghi niet veracht noch versmaet/mer als een Enghel Gods ontfinct ghi mi/ia als Iesum Christum. Hoe waert ghi die tijt so salich. Ic ben v getuyge/dat/ waert dat het mo gelic geweest waer/ghi hadt v ooghen wtghetrocken/en mi gegeuen/ ben ic dan nv also v viant ghe worden/dat ic v die waerheyt voorhoude?
C Si en begheren v niet / mer si willen v van my afvallich maken/op dat ghi haer nauolghen soudt Nauolghen met neersticheyt is goet/ wanneer dat altijt gheschiet om dat ghoet / en niet alleene/wanneer ic teghenwoordich bi v ben.
Mijn lieue kinder/die ic anderwerf met arbeyde bare/tot dat Christus in v een ghestelt crijghe. Ic woude dat ick nv bi v ware/ende mijn stemme ver wandelen mochte/want ic werde beschaemt in v.
Segt mi/ghi die onder die wet wilt wesen hebt ghi die wet niet ghehoort. ✠ Want het staet ghescreuen/ dat Abraham hadde twee sonen / een vander deernen/den anderen van der vrijer. Maer die van
ge.xxi.a der deernen was/is na den vleessche geborē. Mer die vander vrijer/is door die beloften geborē. Die woorden bedieden wat anders. Want dese vrouwen zijn die twee testamenten. Die eene vanden berghe Sina/die tot knechtschap baert/ ende dat is Agar Want Agar heet in Arabia den berch Sina / ende
D hi streckt tot in Hierusalem/dat tot deser tijt is/en
Sa.iiij.e en is niet vry met sinen kinderen.
Mer dat Hierusalem dat daer bouen is / dat is die vry is/die is onser alder moeder. Want het staet ghescreuen/ Sijt vrolic die daer niet en baert/ende breect wt en roept/die daer niet vruchtbaer en zijt want die eenige heeft veel meer kinder/ dan die dē man heeft. Mer wi/lieue broeders/zijn nae Isaac
Esaie. kinder der beloften.
liiij.a Mer gelijc tot dier tijt/ die na den vleessche ghe
Luce. borē was/veruolchde dien/die na dē geest geboren
xxiij.d. was/alsoo gatet oock nv. Maer wat seyt die scrif-
ro.ix.b. tuere? Stoot wt die deerne met haeren sone/ want der deernen sone/en sal niet eruen met dē sone der vrijer. Hieromme/lieue broeders/ so en zijn wy nv niet der dienst deernen kinder/maer der vrijer

Die Apostel vermaent ende porret die vā Galathen niet te onderhouden tgene dat wettelic is/ende dat om tquaet tontgaen ende tgoet te vercrijghen. Voort onderscheyt hi die wercken des vleeschs ende des gheests.

Dat.v.Capittel

So blijft nv inder vrijheyt staende/ daer mede ōs Christus bevrijt heeft A
en laet v niet wederom in dat knecht schappige iock knoopē. Siet/ic Paulus seg v/ist dat ghi v besnijdē laet/so en is v Christus niet nut. Anderwerf ghetuyge ic eenē yegelikē mēsche/die hem besnijden laet dat hi noch der geheelder wet sculdich is/en zijt afgheuallen van Christo/wanneer ghi door dye wedt rechtveerdich wordē wilt / en ghi hebt die ghenade ghe B
mist/ Mer wi verwachtē indē gheest der hopinghē dat wi door dat geloue rechtueerdich zijn. Want in Christo Iesu en gelt noch besnidinge noch onbesnidenisse/mer dat geloue dat door die liefde werct Ghi liept wel/wie heeft v belet der waerheyt nyet ghehoorsaē te zijn? En consenteert nyemāt. Die ra dinge en is niet vā dien die v gheroepen heeft/een weynich suer deechs/versuert dat geheel deech.
✠ Ic betrouwe mi tot v inden HEERE/ ghy en sult anders niet gesint zijn. Wie v dwalende maect/ die sal zijn oordeel dragen/hi si wie hi wil/ Mer ic/ lieue broeders/ist dat ic die besnidinghe noch preke waerom lijde ic dā noch veruolginghe? So hadde die verergernisse des cruyces op gehoudē? ✠ Woude C
God/dat si ooc wt geroeyt wordē die v verstoorē Matth.
Mer ghi lieue broeders/zijt totter vryheyt gheroe xxij.b.
pē/mer siet toe/dat ghi die vryheit niet en geeft tot oorsaken des vleeschs mer door die liefde dienet dye een dē anderē. Want alle die wet wert in eē woort veruult/in dien. Hebt uwē naestē lief als v seluen. Mer ist dat ghi onder malcanderē bijtet en etet/so siet toe/dat ghi niet onder malcanderē vterert en wert.
Maer ick segghe daer af/ ✠ wandelt inden geest/so en sult ghi die lusten des vleeschs niet vol brengen. Want dat vleesch gelust tegē den gheest/ en die geest gelust tegen dat vleesch. Die selue zijn teghen malcanderen / dat ghi niet en doet wat ghy wilt. Ist dat ghi wandelt in die gheest/so en zijt ghi niet onder die wet. Want openbaer zijn die wer- D
ken des vleeschs/als ouerspel/hoererije/ onreynicheyt/wellusticheit/afgoderije/toouerije/viantscap/ kijf/benijdinge/toornicheit/strijdingē/tweedracht secten/haet/moort/dronckē drincken/ ouertollige brasserijen/en dier ghelijc/ vā welcken ick v hebbe te vorē geseyt/en segt v noch te vorē/dat die ghene die sulcx doen/die en sullen dat rijcke Gods met besittē. Mer die vrucht des gheests is/liefde/ vruechde/vrede/lanckmoedicheit/vrientlicheyt/goetheyt/ geloone/sachtmoedicheyt/cuysheyt/ welcke sulcke zijn/tegen die en is die wet niet. Mer welcke Christens zijn/die hebben dat vleesch gecruyst / metter lusten ende begheerten.

Die Apostel leert die verkeeringhe die tusschen dē onders ende kinderen behoort te sine/ten eynde onderwijsende die Galathen in alle duechden int generael.

Dat.vi.Capittel

Ist dat wi inden gheest leuen/soo laet ons ooc inden gheest wandelen. Laet ons der ydelder glorie niet begeerich A
zijn/ malcanderen niet ontrustende/

noch benijdende. Lieue broeders / ist dat een men-
sche van eenigher misdaet voorcomen wert / so on
derwijst hē met sachtmoedigen gheest / ghi die gee
stelijck zijt. Ende siet op v seluen / dat ghi oock niet
getempteert en wert. Die een draghe des anderen
B last / so sult ghi die wet Christi veruullen. Maer ist
dat hem yemant laet dunckē / hi is wat / als hi doch
niet en is / die bedriecht hem seluen. Een yeghelijck
proeue zijns selfs werck / eñ alsoo sal hi aen hem sel
uen glorie hebben / ende nyet aen eenen anderen /
Want een yeghelijck sal sinen last dragen.
Maer die met woorden onderwesen wert / die
deyle mede alderley goet / dien hem onderwijst. En
doelt niet / God en sal hē niet latē bespottē. Want
wat die mensche saeyt / dat sal hi maeyen. Wie op
dat vleesch zaeyet / die sal vandē vleesche dat verder
uen maeyen / mer wie op den gheest zaeyet / die sal
C vanden geest dat leuen maeyen. Laet ons goet doē
sonder verdriet. Want tot zijnder tijt sullen wi ooc
maeyen sonder ophouden. Als wi nv tijt hebbē / so
laet ons goet doen / aen alle menschen / maer alder
meest aen die genooten des geloofs. *
Siet / met hoe veel woorden heb ic v geschreuē
met eygender hant. ✠ Die daer willen wel ghela
ten inden vleesche / die dwingē v te besnijden / alleē
op dat si niet mettē cruys Christi veruolcht en sou
dē worden. Want ooc die selue / die haer besnijden
latē / en houden die wet niet / maer si willen dat ghy
v besnijden laet / op dat si haer van uwen vleesche
beroemen mogen. ✠ Maer het si verre van mi
D te glorieren / dan alleen van den cruys ons HE-
REN Iesu Christi / door welcke mi die werelt ge
cruyst is / ende ic der werelt. * Want in Christo
Jhesu en ghelt noch besnijdinghe / noch onbesnijde
nisse / maer een nieu creaturre. Eñ hoe vele nae de
ser regulen wandelen / ouer die si vrede eñ vermher
ticheyt / ende ouer die Israhels God. Voortaen en
make mi niemant meer moede. Want ick draghe
die litteekenen des HEREN Iesu in mijn lichaē
Die genade ons HEREN Jhesu Christi si met u
wen gheest / lieue broeders. Amen. *

¶ Hier na volcht die Epistel die Paulus sandt tot die van Ephesen.

¶ Hier wert ghestelt den voorspoet vanden sommigen ende werden ouerdocht die weldaden / die den Apostelen / ende die van Ephesen ghedaen zijn.

Dat eerste Capittel.

A Aulus eē Apostel
Iesu Christi / door den wille
Gods Den heyligen tot
Ephesien / eñ den gelouigen
in Christo Iesu.
Ghenade si met v eñ vrede
van God onsen vader eñ dē
HERE Iesu Christo.
✠ Gebenedijt is God eñ die vader Jhesu Chri
sti / die ons gebenedijt heeft met alderley geestelijc
B ker gebenedijnge / in hemelschen wesen / door Chri
stum. Gelijc hi ons wtuercoren heeft door den sel-
uen / eer der werelt gront gheleyt was / dat wi sou
den zijn heylich ende onstraffelijck voor hem inder
liefden / ende heeft ons gheordineert tot der kint
schap teghen hem door Iesum Christum / nae dat
goet behaghen zijns willens / tot loue der heerlic
heyt zijnder genaden / door welcke hi ons heeft aen
genaem gemaect inden beminden.
Aen welcken wi hebben die verlossinghe / door
zijn bloet / namelijck / die vergheuinghe der sonden /
nae den rijcdom zijnder ghenaden die in ons ouer
gheuloeyt heuet door alderley wijsheyt / eñ cloecheyt
ende heeft ons laten weten die verholentheyt zijns
willens / nae sinen welbehaghen / ende heeft dat sel
ue hier voortghebracht door hem / dattet ghepreect
soude werden / doen die tijt veruult was / op dat al
le dinck vernieut soude werden door Jhesum Chri
stum / beyde dat in hemel is / ende oock inder aerdē
ende hem onderdanich werde / door welcken / wy
oock tot dat deel der eruen ghecomen zijn / die te
voren daer toe gheordineert zijn / nae dat voorne
men des gheens / die alle dinck werct nae den raet
zijns willens / op dat wi een wesen souden vercrij
gen / tot loue zijnder heerlicheyt / wi die te voren op
Christum hoopten. * C
Des zijt oock ghi / doen ghi ghehoordt hadt dat
woort der waerheyt / namelijck / dat Euangelium
van uwer salicheit / aen welcken ghi oock ghelooft
hebt / zijt ghi versegelt ghewoorden met den gheest
der beloften / dat is / met den heylighen gheest / wel
ke is dat pant onser erffenissen tot onser verlossin
ghen / wi die zijn eyghendom zijn / tot loue zijnder
heerlicheyt.
Daerom ic oock / na dat ick gehoort hebbe / van
den gheloue bi v / aen den HERE Iesum / eñ van
uwer liefden tot allen heylighen / soo en houde ick
niet op te dācken voor v eñ gedenck uwer in mijn
gebet / op dat die God ons HEREN Jhesu Chri D
sti / die vader der heerlicheyt / v geue den gheest der
wijsheyt / ende der openbaringhen tot zijns selfs
kennisse / ende verlicht die ooghen ws verstants /
dat ghi bekennen moecht / welcke daer is die hopin
ge ws roeps ende welcke is dat rijcdom des heerli
ken erffenissen aen sinen heylighen / ende welcke
daer zijn die ouervloedelike grootheyt zijnder crach
ten aen ons / wi die ghelooft hebben / nae die werc
kinghen zijnder machtiger starcheyt / welcke hi ge
wrocht heeft in Christo / doen hi hem vander doot
verwecte / ende geset tot zijnder rechter hant in he
melschen wesen / ouer alle heerlicheyt eñ ghewelt
machtende heerschappie / ende alle dat ghenoemt
mach worden / niet alleen in deser werelt / mer ooc
inder toecomender / ende heeft alle dinck onder zijn
voeten ghedaen / ende heeft hem gheset voor alle
dinghen / tot een hooft der gemeynten / welcke daer
is zijn lichaem ende die volheyt des gheens / die al
le in allen veruult.

¶ Die apostel vermaent die van Ephesen om Godt te dancken / aengesien dat hise van haren sonden verlost hadde / ende dat hijse wtghescheyden hadde vanden anderen volcke.

¶ Dat .ij. Capittel.

Nde oock ghi / doen ghy doot waert A
door gebreken eñ sonde / in welcken
ghi oock voortijts ghewandelt hebt
na den loop deser werelt / eñ nae dien
vorst der ouerheyt die in die locht re-

geest/ic wetē na dē geest die daer zijn werck heeftē in die kinderen des ongheloofs/ onder welcken wi oock alle voortijts ons wandelinge ghehadt hebbē/ met luste ons vleeschs/ eñ dedē den wille des vleeschs eñ des verstants/ eñ warē ooc kinderē des thoorens van natueren ghelijc die andere.

Mer God die daer rijc is vā barmherticheyt/ door zijn grote liefde/ daer hi ons mede lief gehadt B heeft/ doen wi doot waren inder sonden/ heeft hy ons te samen in Christo leuende ghemaect (want wt genadē sidi salich ghewoorden) eñ heeft ons met hem op verweect/ eñ met hem geset in des hemels wesen/ door Christum Jesum/ op dat hi soude toonen indē toecomendē tijdē die oueruloeyende rijcdommen zijnder ghenaden/ met zijnder vriendelicheyt ouer ons door Jhesum Christum. Want wt genadē zijt ghi salich gewoordē door tgheloue/ eñ dat niet wt v/ Tis Gods gaue/ niet wt dē wercken op dat hē nyemant en beroeme. Want ghi zijt zijn werc/ ghescapen door Christum Jesum tot goede wercken/ tot welckē God ons te vorē bereyt heeft dat wi daer in wandelen souden.

C Daerom gedenct/ dat ghi die voortijts geweest zijt heydenen na den vleessche/ eñ die heydenschap wert ghenoemt van dien/ die ghenoemt zijn besnijdinge na dē vleessche/ die metter hāt ghescbiet/ dat ghi totter seluer tijt waert sonder Christo. Waert dme ghi vreemt gheuoorden waert vander borgerscap Jsrael/ eñ waert gasten in die testamentē der beloften/ daer wt ghi gheen hopinge en hadt/ ende waert sonder God inder werelt. Maer nv ghi die in Christo zijt/ eñ voortijts verre waert/ zijt nv na bi ghewoorden/ door dat bloet Christi.

Wāt hi is onse vrede/ die wt beyde heeft eē gemaect/ eñ heeft af gebrokē die middel/ wāt die den tuyn tusschen ons was/ te weten/ die viantschap/ daer mede dat hi heeft door zijn vleesch wech genomen die wet der gebodē/ so verre si scriftelic beuanghē warē/ op dat hi wt den tween eenen nyeuwen mēsche soude scheppē/ hē vrede te makē/ eñ dat hy die beyde versoenē soude met God in een lichaem door dat cruys/ eñ heeft die viantscap gedoot door hē seluē/ eñ is gecomē/ eñ heeft vercondicht inder Euangelië/ v dē vrede/ ghi die verre waert/ eñ diē die na warē. Wāt door hē hebben wi den toeganc alle beyde in eenen gheest totten vader.

D ✠ Daerō so en zijt ghi nv nu meer gastē eñ vreē-
Lu.ij.b. delingē/ mer borgers mettē heyligē eñ huysghenooten Gods/ opgetimmert op dē gront der Apostelen eñ der Prophetē daer Jesus Christus dē hoec steen af is/ op welckē/ welckerley timmeringhe in een ander gevoecht wert/ die wasset tot eenē heylighē tēpel indē HEERE/ op welchē ghi ooc mede getimert wort tot eenē woōstat Gods indē geest. ✱

¶ Die Apostel verispt die van Ephesen/ bethoonende die imperfectheyt der wet van Moyses/ ende leert dat die rechtueerdicheit comt wt den geloue/ aēknoopende tpijn sijt dat ons vander wet coemt.

Dat.iij.Capittel.

B IN der saken wille/ ic Paulus/ die geuanghen om Jhesus Christus wille/ voor v heydenen/ na dien dat ghi ghehoort hebt vā dat ambacht der genadē dat mi ghegheuen is aen v (Want mi is niet condt gedaē die verholentheyt door openbaringe) gelijc ic bouē ghescreuē hebbe opt corste/ daer aen/ ist dat ghijt leest/ mercken muecht mijn B verstandt in die misterie Christi/ welcke en is nyet condt gedaen in die voorgeledē tijdē/ der menschē kinderē/ alst nv geopenbaert is sinē heylighē Apostelen eñ dē Prophetē door den gheest/ dat die heydenē zijn mede erfgenamē/ eñ mede inghelichaemde/ eñ medegenotē zijnder beloftē in Christo door dat Euangelium/ daer ic een dienaer af geworden ben/ na der gauen wt der ghenaden Gods/ die mi ghegeuen is na die werckinge zijnder cracht.

Mi den alder minsten onder alle heyligē is ghegeuen dese ghenade/ onder die heydenē te vercondighē die onbeuindelijcke rijcdommen Christi/ ende C te verlichten alle menschen/ welcke daer si die ghemeynschap der verholentheyt/ die vander werelt toe verborgē is geweest in God/ die alle dingē ghescapen heeft door Jesum Christum/ op dat nv openbaer soude werden den heerscappien ende machtighen inden hemel/ aen der ghemeynten die menichfuldige wijsheyt/ die Godt gheuet/ nae die voorsienicheyt vander werelt aē/ welcke hi bewesen heeft in Christo Jesu onsen HEERE/ door welckē wi vrijheyt/ ende toeganc hebben inder betrouwinge door dat gheloue aen hem. ✠ Daerom bid ick/ dat ghi niet en ghebreect of af en laet/ om mijnder tribulatien wille/ die ic voor v lijde/ welcke si v een prijs.

Om dier sakē wille buyghe ick mijn knien voor dē vader ons HEEREN Jhesu Christi/ die die rechte vader is ouer al wat vader heedt/ in hemel eñ in aerden/ dat hi v gheue na die rijckdommen zijnder heerlicheyt met crachte sterck te werden door sinē gheest aenden inwendighen mensch/ eñ Christum te woonen door dat geloue in uwer herten/ ende D door die liefde inghewortelt ende gegront te worden/ op dat ghi muecht begrijpē met allen heyligē welck daer si die breyde ende die lenghe/ ende dye diepte/ eñ die hoochde/ oock te bekennen die ouergaēde liefde der kennissen/ op dat ghi veruult werdt met alderley Gods volheyt.

Maer die daer can ouervloedigher doen bouen alle/ dat wi bidden oft verstaen/ nae der cracht/ dye daer weret in ons/ Dien si prijs inder gemeynten/ die in Christo Jhesu is/ tot alder tijt/ vander ewicheyt tot eewichept. Amen. ✱

¶ Die Apostel leert den Ephesen hoe datse houdē sullen die waerheyt der kerckē/ elc na dat hi een lidt der kercken is/ haer lieden leerende alle goede manierlicheden.

Dat.iiij.Capittel.

A SO vermane ic v nv Paulus geuangē inden HEERE/ dat ghi wandelt/ also uwen roepe betaemt/ daer hi in ghe roepē is/ met alle ootmoedicheyt/ eñ saechtmoedicheit/ met lācmoedicheit ende verdraget die een den anderen inder liefden/ ende zijt neerstich te houden dye eenicheyt inden gheest door den bant des vreedts. Een lichaem en de eenen gheest/ ghelijck ghi oock gheroepen zijt in eenderley hopinge ws roepens. Een HEERE/ een gheloue/ een doopsel/ een Godt/ een vader onser allen/ die daer is bouen ons allen/ ende door ons allen/ ende in ons allen. ✱

B ✠ Eenen yegheliicken van ons is gegeuen die
genade nader maten der gauen Christi/ Daer om
spreect hi/ Hi is opgeuaren in die hoochte/ en heeft
geuangen gevoert die geuanckenisse/ en heeft den
menschen gauen ghegeuen/ Dat hi op gheuaren is
wat ist? dan dat hi ten eersten hier is neer gheuaren
in die onderste plaetse der aerden/ Die hier neder
geuaren is/ dat is die selue/ die op geuaren is bouen
alle hemelen/ op dat hijt al veruullen soude.
En hi heeft sommige tot Apostelen geset/ somi
C ge tot Propheten/ somige tot euangelisten/ sommige
Co.xij tot herders en leeraers/ daer mede die heylighen al
te samen geuoecht souden werden door gemeynen
dienst/ te beteren dat lichaem Christi/ tot dat wi al
le/ die eene den anderen die hantreycken/ tot eender
ley ghelooue ende kennisse des soons Gods/ een vol
comen man werde/ die daer zijn inder maten des
volcomen ouderdoms Christi. ✠ Op dat wi niet
meer kinder en zijn/ en ons waeyen en bewegen
laten van alderley winden der leeringen door scalc
heyt der menschen/ ende looscheyt daer si ons mede
aengaen om te verleyden.
Laet ons oprecht zijn inder liefden en wasschen
D in alle stucken aen dien die dat hooft is Christus
wt welcken dat geheele lichaem te samen geuoeget
en een lidt aen malcanderen hanghet/ door alle tsa
men voeginge/ daer door deen den anderen hantreyckin
ge doet/ na den wercken eens yegheliicken lidts/ in
sijnder maten/ ende doet dat dat lichaem wasset tot
zijns selfs beteringe/ en dat al inder liefden.
Ro.i.c. ✠ Daer om so segge ic dat/ en getuyge inden HE
E RE/ dat ghi niet meer en wandelt/ geliic die ander
heydenen wandelen in ydelheyt haers sins/ die ver
duystert zijn in haer verstant en zijn verbreect vanden
leuen dz wt Godt is/ door die onwetenheyt die in haer
is/ door die blintheyt haers herten/ die bedoruen zijn/ so
hebben si haer seluen ouergegeuen der wellusticheyt
op dat alderley onreynicheit haer werc in hem hadde
metter giericheyt/ Mer ghi en hebt Christum niet also
geleert ✠ ist dat ghi anders hem gehoort hebt/ en in
hem geleert zijt/ hoe dat in Christo een oprecht wesen is
So legt nu van v af/ na der voorledene wandelin
gen den ouden mensche/ die door lusten der dolingen
F verderft/ ✠ Vernieuwt inden geeste ws gemoeds/ en
de doet aen den nieuwen mensche/ die na God gesca
pen is/ in oprechter gerechticheyt en heylicheit/ Daer
om legt af die loeghen/ en spreect die waerheit/ een
yegelic met sinen naesten/ want wi ons malcanderen
leden zijn/ Wert toornich en en sondicht niet/ laet die
sonne niet ondergaen ouer v gramscap/ geuet oock niet
plaetse den lasteraer. Wie gestolen heeft/ die en stele niet
meer/ mer hi arbeyde en wercke met den handen wat
redelics/ op dz hi hebbe te geuen die behoeftigen. ✠
Laet geen vuyl geclap wt uwen mont gaen/ mer
wat oorbaerlick is tot der beteringhe is/ daert noot
doet/ daert salich si te hooren En en bedroeft nz/ den
G heyligen geest Gods/ daer mede ghi geteekent zijt in
den dage der verlossinge/ Alle bitterheyt en verbolgent
heyt en gramscap/ en geroep/ en lasteringe si verre
van v/ met als boosheyt te samen/ Mer zijt ons malcan
deren vriendelic/ hertelijc en vergeuet die een den an
deren/ gheliic v Godt vergheuen heeft in Christo.

¶ Die apostel leert den Ephesen hoe dat si Christum vol
ghen sullen in sterckheyt der liefden in volmaecter heylicheit
ende leert den genen die in houwelijcken staet te gader ghe
woecht zijn.

¶ Dat.v.Capittel.

Also zijt ghi nu Gods nauolghers/ als
lieue kinderen/ en wandelt inder liefde A Ioã.xiij
gelijc als Christus ons lief gehat heeft
en hem seluen ouergegeuen voor ons tot
eenen offer ende gaue/ God tot eenen
sueten ruec. Mer alle oncuysheyt en alle onreynic
heyt oft giericheyt laet niet van v ghesegt worden
gelijc den heiligen betaemt/ noch scandeliicke woorden
en sotte clappinghen/ onnutte iockernie/ en wat hem
niet tot der saecken en voecht/ mer vele meer danc B
baerheyt/ Want dat sult ghi weten/ dat gheen boe Col.iij.
leerder/ oft oureyne/ oft gierich mensche (welcke is
een dienst der afgoden) erffenisse en heeft in dat rijc
ke Christi en Gods/ Laet v van niemant verleyden
met ydelen woorden/ want om deser wille coemt die
gramscap Gods ouer die kinderen der ongelouic
heit/ Daer om en zijt niet haer medegenoten/ Want
ghi waert hier voortijts duysternisse/ mer nu zijt
ghi een licht inden HERE.
✠ Wandelt gelijc die kinderen des lichts Die vrucht C
des gheests is alderley goetheyt en gherechticheyt/
en waerheyt. ✠ Ende proeft wat behaechlijc is
voor God/ en en hebt geen gemeynscap met den on
vruchtbare wercken der duysternisse/ mer veel te
meer strafse/ Want wat heymelic van hem ghescheet
dat is oec schandelijc te seggen/ mer al wat van den
licht ghestraft wert/ dat wert openbaer/ Maer al
dat openbaer wert dat is licht/ Daer om spreect hi
Ontwaket ghi die daer slaept en staet op van den
dooden/ so sal v Christus verlichten. ✠
✠ Daer om so siet nu toe/ hoe ghi voorsichtelijc D
moecht wandelen/ niet als die onwijsen/ maer als
die wijsen/ en lost den tijt want het is quaden tijt. Daer
om en wert niet onuerstandich/ mer verstandich/ wat
daer des HEREN wille si En en drincket v niet
vol wijns/ daer een ongeordineert wesen wt volcht
mer wert vol geests/ en spreect met malcanderen
van psalmen en louesanghen/ en gheestelijcke liede
kens singet/ en speelt den HERE in uwer herten
en segget danc alle tijt voor alle menschen/ God den E
vader ons HEREN Jhesu Christi en zijt die een Col.iij.
den anderen onderdanich in die vreese Gods. ✠
Die vrouwen sullen zijn onderdanich haren mannen
als den HERE. want die man is des wijfs hooft/ ge
lijc oock Christus is dat hooft der gemeynten/ en hi is
zijns lichaems behouder/ Mer gelijc die ghemeynte
Christo is onderdaen/ also oock die vrouwen haren man
nen in allen dingen Ghi mannen hebt lief v wijfs gelijc
als Christus lief heeft gehadt die gemeynte/ en heeft
hem seluen voor ons gegeuen/ op dat hijse heylichde
en heeftse gereinicht door dz water badt int woort
op dat hi hem stelde een heerlijcke gemeinte/ die niet
en hebben eenighe vlecke oft rompele/ oft eenighe
van dien/ mer dat si heylich si en onberispelijc
Also sullen oock die mannen haer wijfs lief heb F
ben/ als haer eygen lijf. Wie zijn wijf lief heeft/ die
heeft hem seluen lief/ Want niemant en heeft oyt
zijn eygen vleesch ghehaet/ maer hi gheuoert/ voe=
det/ en gelijc oock die HERE die gemeynte. Want
wi zijn leden zijns lichaems van sinen vleesche/ en van
sinen gebeenten. Daer om sal een mensch vader en
moeder verlaten/ ende zijn wijf aenhanghen/ ende

daer sullen twee een vleesch zijn/ dat misterium is
groot/ mer ic segghe van Christo/ eñ van der ghe-
meynten. Doch ooc ghi een yeghelic hebbe lief zijn
wijf als hem seluen/ mer dat wijf vreese haren mā.

Die Apostel leert hoe die kinders haren ouders beho-
ren onderdanich te zijn/ eñ onderwijst die van Ephesen vā
allen duechden. Dat.vi.Capittel.

Ghi kinders zijt ghehoorsaem uwē ou-
A ders inden HEERE/ wāt dat is recht.
Col.v.d Eert v vader eñ v moeder/ dat is dat
ero.xx.b eerste ghebot/ dat een belofte heeft/
Titi.ij.c op dat v wel gae eñ lanclijuich zijt op
i.Pe.ij.c eerdē/ Eñ ghi vaders/ en verweckt v kinder niet/
tot gramscap/ mer voetse op in onderwijsinge eñ
vermaninghen inden HEERE/ Ghi knechten zijt
ghehoorsaem uwen lichamelijckē heerē/ met vreese
eñ beuen/ eñ in simpelheyt ws herten/ als Christo/
niet met dienst alleen voor oogen/ als den menschē
te behaghen/ mer als die knechten Christi/ dat ghi
sulcken wille Gods doet van herten met ghewil-
lichept/ laet v dunckē dat ghi dē HEERE dient/ eñ
niet den menschē/ eñ weet so wat goet een yegelijc
B doet/ dat sal hi ontfanghē vandē HEERE/ hi si een
knecht oft een vrije/ Eñ ghi heeren/ doet oock des
gelijcke tegen hē/ eñ verlaet dat dreyghen eñ weet
dat oock v HEERE inden hemel is/ eñ voor God
en is gheen aensien der persoonen.
✠ Ten laetsten/ mijn broeders sterct v inden HEE
RE/ eñ inder macht zijnder sterckheyt/ doet aen dat
harnas Gods/ op dat ghi staen moecht tegen den
listighen aenloop des duuels/ Want wi en hebben
niet te campen tegen vleesch noch bloet/ mer tegē
Ro.ij.b. vorsten eñ geweldigen/ tegen der werelt regenten
der duysternissen in deser werelt / tegen den geestē
der booshept onder dē hemel/ om des wille so neēt
dat harnas Gods/ op dat ghi muecht wederstaen
inde quaden dage/ eñ in allen dinghē beschut zijn.
C Soo staet nv/ omgort v lendenen metter waer
heit/ eñ zijt aen getogē met den creeft der gherech-
ticheyt eñ gescoeyt aen uwe voeten/ met bereydin
ge der Euangelien vanden vrede/ In alle dinghen
grijpt dē schilt des gheloofs met welcken ghi cont
wt blusschen alle vierighe pijlen des boose vias/ eñ
dē helm der salicheyt neemt aen v / eñ dat sweerdt
des gheests/ welc is dat woordt Gods. ✠ Eñ bidt
stadelijken in allē aenleggingen met biddē eñ smee
kē indē geest / eñ waeckt daer toe met allen aenhou
dē eñ smeeken/ voor allen heyligen eñ voor mi/ op
dat mi ghegeuē werde dat woort/ sond vreesen op
te doen mijnen mont/ dat ic mach kenlic maken die
D misterie der Euangelien / van welcken ic die boot
scap voere/ inder ketenen/ op dat ic daer in vrijlick
handelen mach eñ spreken alst behoort.
Op dat ghi ooc weet/ hoet met mi staet/ eñ wat
ic doe/ sal v condt doen Tichicus/ mijn lieue broed
eñ ghetrouwe dienaer inden HEERE / welcke ick
gesonden hebbe tot v/ om des willen dat ghi verne
men soudt hoet met mi staet / ende dat hi v herten
troost/ Vrede sy den broederen eñ liefde met geloo
ue vā God dē vader eñ dē HEERE Jesu Christo/
Ghenade sy met v allen/ die daer lief heb
ben onsen HEERE Je-
sum Christum on-
uerderfelick.

Hier beghint die Epistel van sinte Pauwels totten Philippensen.

Die Apostel danct God vanden goede dat den Phi-
lippensen ghedaen is/ ontdeckende sinen staet ende onder-
schiet die predicanten/ die welcke hi vermaent tot verdul-
dicheyt in tribulatie. Dat.I.Capittel.

Paulus eñ Thimo A
theus knechtē Jesu Cristi.
Alle dē heylighē in Chri
sto Jesu tot Philippē/ met
dē bisschoppen eñ dienaren
Ghenade si met v eñ vre
de vā God onsen vader eñ
den HEERE Jesu Christo.
Ic dancke mijnē God/ so dicke als ic uwer ghe
dencke (welcke ic altijt doe/ in allen mijnē ghebedē
voor v allen/ eñ doe dat ghebet met vruechdē) dat
ghi totter gemeynscap des Euangelijs ghecomen
zijt/ vā den eerstē daghe aen/ tot nv toe. ✠ Eñ ben
des seluē in goeden betrouwē/ dat die in v beghost
heeft dat goede werc / die sal dat ooc volbrenghen
tot indē dach Jesu Christi/ gelijc alst mi behoorlick
is/ dat ic in dier matē van v allen houde / daer om/
om dat ic v allē in mijnder hertē hebbe/ als die met B
mi deelachtich zijn der genadē in mijnen bandē/ in
die vantwoordinge eñ beuestinge der Euangelie.
Want God is mijn getuyge/ hoe mi na v allen
verlanget vā hertē gront in Jhesu Christo/ Ende
daer selue bidde ic om/ dat v liefde ymmer meer eñ
meer rijcker werde in alder ley kennissen eñ in alder
ley onderuindinghe/ dat ghi proeuen moecht/ wat
dat beste is/ op dat ghi puer zijt eñ sonder aenstotin
ghe/ tot den dach Christi / veruult met vruechden
der gerechticheyt die daer comē door Jesum Chri
stum tot prijse eñ loue Gods. ✠
Maer ic laet v weten/ lieue broeders/ dat/ hoet
met mi staet/ dat is meer tot vorderinge der Euan
gelien geraect oft gestagē/ also dat mijn bandē opē
baer geworden zijn indē geheelen rechthuyse/ eñ by
eenē yegelijcken mensche/ eñ vele broeders hebbē
wt mijnē bandē betrouwen tot den HEERE geno
men/ die te stouter gewordē zijn dat woort te spre
ken sonder vreesen / Sommige voorwaer preken
Christum ooc wt haet eñ nijt/ sōmighe wt goeder
meyninghē/ Die ghene preken Christū wt twistin C
gē eñ niet puerlic/ wāt si meynē/ si willen een tribu
latie toe keeren tot mijnē banden/ mer dese wt lief
de/ want si weten / dat ick tot verantwoorden der
Euangelien hier ligghe.
Maer wat ist dan? Op dat alleen Christus ver
condicht werde in alder ley maniere/ het gescie wt
der waerheyt oft wt toeualle/ soo verblijde ick my
doch daer in/ eñ sal mi ooc verblijdē / Wāt ic weet
dat mi dat selue coēt tot salicheyt/ door v gebet/ eñ
door hantreyckinge des gheests Jesu Christi/ ghe
lijc ic eyndelic verwachte eñ hope/ dat ic in geender
ley stuc te schanden en sal werden/ maer dat met al
der vryheyt gelijc alst altijt/ alsoo ooc nv Christus
groot ghemaeckt werde aen mijn lichaē/ het si door
leuen oft door doot/ Want Christus is mijn leuen
eñ steruen/ mijn ghewin.
Want int vleesch te leuen/ ist dat mi dat vrucht

hier is totten wercken/ en is mi niet cont welc ick kiesen soude. Want ick werde met tweederley ghe drongen ic heb lust af te scheyden/ Eñ by Christo te zijn/ Welc doc veel beter ware/ Maer het is meer vā node int vleesch te bliuē om uwē wille Eñ in goede betrouwen weet ic/ dat ic bliuen/ eñ bi v al len zijn sal/ tot vorderinghe eñ tot blijschap des ge loofs/ op dat uwe beroeminge rijc werde in Chri sto Jesu aen mi/ door mine toecomst weder tot v.

D Handelt alleen werdelijc nae dat Euangelium Christi/ op dz als ic come eñ sie/ v oft hore van v in mijnder absencien/ dat ghi gelijc wel staet in eenen geest eñ in eender sielen eñ te samen met ons kam pet ouer dat geloue der Euangelien/ eñ in geenen wegē v verschricke laten/ vanden wederpartijders/ welcke haer is een bewijsinge der verdoemenissen/ mer v der salicheyt/ eñ dat selue vā God/ want v is ghegeuen te doene dat ghi niet alleene aen Christū gelooft/ mer ooc om hem te lijden/ ende hebt dien seluen kamp welcken ghi hebt aen mi ghesien eñ nv van mi hoort.

¶ Die apostel leert die van Philippis vander eenicheit des gheloofs/ van warachtighe ootmoedicheyt/ ende van warachtige heylicheyt/ Ende om haer lieden noch meer te leeren/ so scrijft hi haer lieden boden.

Dat .ij. Capittel.

E IS nv onder v eenige vermaninge in Christo/ is daer eenighen troost der liefden/ isser eenige gemeynschap des geests/ isser eenighe hertelijcke liefde eñ bermherticheyt/ soo veruult mijn bruecht/ dat ghi eens gemoets eñ sins zijt/ gelijcke liefde hebt/ niet en doet door twist/ oft door ydel ee re/ mer door ootmoedichz rekent v onder malcan deren die een des anderen ouerste/ eñ een yeghelijc en sie niet op dat sine/ mer dat des anders is.

✠ Een yegelijc si ghesint/ so Christus Jesus ooc was/ die welcke hoe wel hi in Godlijcke ghedaen te was/ heeft hijs niet een roof geacht Gode gelijc te sine/ mer heeft hem seluen verniet/ ende die ghe daente eens knechts aengenomen/ eñ is gewordē ghelijck een ander mensche/ ende in ghelate als een mensche gheuonden/ ende heeft hem seluen verne dert ende is ghehoorsaem ghewordē totter doot ia totter doot des cruices/ Daer om heeft hē Godt

F ooch verhooght/ eñ heeft hem eenen naem ghegbe

He.ij.b. uen/ die ouer alle namen is/ op dat inden naem Je su hem buygen alle die knien/ die in hemel ende op aerden/ ende die onder der aerdē zijn/ ende dat alle tonge soude belijden/ dat Jhesus Christus die HE RE si/ tot prijs Gods des vaders. ✠

Also mijn alder liefste/ ghelijc ghi altijt ghehoor saē zijt geweest/ niet alleene in mijnder tegenwoor dicheyt/ mer nv ooc veel meer in mijnder absencie volstert uwe salicheyt/ met vreesen eñ beuen. Wāt

G Godt is die nv werct/ beyde dat willen eñ volbrin ghen/ daer om dat hi een welbehagen in v heeft. ✠

Doet alle dinghen sonder murmureren eñ ver werringhe/ op dat ghi zijt sonder berispen/ eñ puer eñ Gods kinder onberispelijc/ onder den ongeslich ten eñ verkeerden ghestachte/ onder welcken ghy schijnt als een lichte sterre inder werelt/ dat leuen de woort inhoudende/ mi tot een glorie in dē dach Christi/ als ic die niet vergeuelic geloopen/ noch ver geuelic gearbeyt en hebbe. Mer al ist dat ic gheof fert werde/ op dat offer ende Gods dienst ws ghe loofs so verblijde ic mi ende verblije mi met v allen desgelijc verblijt v ooc/ eñ verblijt v met mi.

Ic hope inde HERE Jesu/ dat ic Thimotheū eer lāc tot v sal seynden/ eñ op dat ick ooc goets moets si als ic weet hoet met v staet/ Want ick en hebber geen die so geheel mijns sins si die so vanaert voor v sorget/ Want si soecken al dat hare/ ende niet dat Jhesu Christus/ Mer ghi weet dat hi beproeft is/ want gelijck een kint den vader/ heeft hi mi gedient in den Euangelio. Den seluen hope ic/ sal ick seyn den van stondē aen/ wanneer ic ondervonden heb be hoet met mi staet/ Ic betrouwe inden HERE/ dat ic ooc selue cortelinc comen sal/

D Mer ic hebt voor noot aengesien/ den broeder Epaphroditon tot v te seynden/ die mijn hulper eñ medestrijder/ eñ uwer Apostel eñ mijnd behoeftic heyt dienaer is/ Wāt hi ooc na v allen verlangen had de/ eñ was hogelic becōmert/ daer om/ om dat ghi gehoort hadt dat hi cranc is gheweest/ Eñ hi was voorwaer doot siec/ mer Godt heeft hem ontfermt eñ niet alleen zijns/ mer ooc mijnder/ op dat ic niet deen droefheyt op die ander en soude hebben.

Ic hebbe hem daer om te haester gesonden/ op dat ghi hē siet/ ende weder te vrolijcker werdt/ eñ ic ooch te weyngher trurichevts hebbe/ hier om so ontfanct hē nv inden HERE met alle bruecht de eñ hebt sodanigen in eeren/ want om des werts Christi wille is hi den doot so na ghecomen/ Daer hi zijn leuen cleyn bedacht/ op dat hi v ghebrec aen mijnen dienst veruullen soude.

¶ Die Apostel bethoont die edelheyt der wetten ende dat door zijn exempel/ hem seluen daer in verantwoorden de/ en e bidt die Philippensen dat si hem volgen wilden.

¶ Dat .iij. Capittel.

V Oort aē lieue broeders verblijt v in den HERE/ Dat ic v altijt eederley scriue/ en verdriet my niet/ eñ maect v dies te sekerder. Siet op die hondē siet op die quade arbeyders/ siet op dye van een snijdinghe/ Want wi zijn die van een snij dinge die God dienen inden gheest/ eñ beroemen ons van Christo Jhesu/ ende troosten ons niet op vleesch/ hoe wel ic ooc hebbe dat ic mi des vleeschs vertroosten mochte/ Soo hem een ander duncken laet hi heeft wat/ dat hi hem des vleeschs trooste/ ick vele meer/ die opten achsten daghe besneden ben/ een wt den volcke van Israhel des geslachts Ben Jamin/ eē Ebreeusch wt dē Ebreē/ eñ na der wet een Pharizeeus/ na der neersticheyt een veruolger der ghemeynten/ nae der gherechticheyt inder wet gheweest onstraffelijc.

E Mer dat mijn gewin was/ dat heb ick om Chri stus wille voor schade geacht/ Wāt ic achte het si al le schade om der ouervloedicheyt wille der kennissen

F Jesu Christi mijns HEREN/ om wiens wille ict al voor schade gerekent hebbe/ eñ achtet voor dreck/ op dat ic Christū ghewonne/ eñ beuondē werde in hē eñ niet en hebbe die gerechticheyt die wter wet is/ mer die door dat geloue Christi coēt/ namelick die gherechticheyt die vā God coēt int geloue/ om hem te bekennē eñ die cracht zijnder verrijsenissen eñ die gemeynscap zijns lijdens/ dat ic zijnder doot ghelijc werde/ oft ic ooch tot der verrijsenisse vanden

G

dooden ghemoeten mochte.
Niet dat ict ymmertoes ontfanghen hebbe oft
ymmertoes volcomen si/mer ic iaghe hem na/ oft
ic oock dat selue begrijpen mochte/ daer ic in ghegre
pen ben vā Christo Jesu/ Mijn broeders/ ic en schat
te mi seluen noch niet/ dat ic gegrepen hebbe/ Mer
een segge ic/ ick vergheter dat voorby is / en̄ strecke
mi tot dien dat daer voor is/ en̄ iaghe nae die voor
ghesette mate na der cleynnode/ welcke voorhout
die roepinghe Gods van bouen neder in Christo
Jesu/ Hoe vele onser nv volcomē zijn/ die laet also
gesint zijn/ en̄ sout ghi wat anders vreeder ghesint
zijn/ dat laet ons God openbaren/ Mer doch/ daer
in wi tot noch toe ghecomen zijn/ so laet ons daer
in wandelē na eender regel/ en̄ gelijc gesint zijn.
✠ Broeders/ zijt mijn nauolgers/ en̄ neemt se wa
re/ die alsoo wandelen/ ghelijc ghi ons hebt tot een
D voorbeelde oft forme. Wāt vele wādelen vā wel
kē ic v dicwil ghesept hebbe/ maer nv segghe ickt v
oock met weenē/ die viandē des cruys Christi/ welc
ker eynde is die verdoemenisse/ en̄ dien den buyck
harē God is/ en̄ haer eere tot schanden wert/ dien
die op eerdtsche ghesindt zijn/ Maer onse borgher
scap is inden hemel/ van welcken wi oock wachten
den behouder Jhesum Christum des HEEREN/
welcke sal verclaren dat lichaem onser nieticheyt/
dat het gelijc werde den lichaem zijnder claerheyt/
na der werckinghe/ daer hi hem oock mede can alle
dinghen onderworpen. *

¶ Die apostel sterct die Philippensen pacientie haer lie
den verwerckende tot gheestelicke blijscap en̄ volstandic
heyt der goeder wercken / ende verblijt hem in haer lieder
vryheyt achter na haer lieden gedeente.
Dat.IIII.Capittel.

Aldus mijn lieue ende begheerlijcke
broeder/ mijn vruechde en̄ mijn croo
A ne/ staet also inden HEERE/ Euodiā
vermane ick/ ende Syntigen verma
ne ic dat si eens sins zijn/ Ja/ ic bidde
oock v/ mijn oprechte mede hulpe/ neemt se tot v/ dye
te samen met mi ghekampt hebben ouer den Euā
gelie/ met Clement en̄ den anderē mijnē behulpē/
welcker namen zijn inden boeck des leuens. ✠ Ver
blijt v inden HEERE alle tijt / ende anderwerf seg
ghe ic verblijt v/ Laet uwe beleeftheyt oft gelijcheit
allen menschē kenlic zijn. Die HEERE is na hier
bi/ Sorcht niet mer in allen dingen laet v begheerte
int ghebet/ ende smeecken/ met dancsegginge ken
lic werden voor God/ Ende die vrede Gods/ wel
B ke te bouen gaet allen sinnen/ beware uwe herten
en̄ sinnen in Christo Jesu. *
Voort aen lieue broeders wat warachtich is/
wat redelic/ wat gherechtich/ wat cuysch/ wat lief
lic/ wat wel luyt/ ist eenige duecht/ oft eenighen lof
daer dencket na/ welc ghi oock ghcleert en̄ ontfanghē
en̄ gehoort en̄ gesien hebt aē mi/ dat doet so sal die
HEERE des vredē met v zijn/ Mer ic ben hooch lic
verblijt indē HEERE/ dat ghi weder eens bloeyende
zijt vā mi te houdē/ ghelijc ghi te voren van mi ghe
houden hebt/ wāt ghi waert verhaest / Niet en segge
ic dat om des gebreecs wille/ Wāt ick heb ghcleert
onder welckē ic ben mi latē ghenoeghē/ Ick can te
met sine/ en̄ ic weet hooge te varen/ Ick bē ouer al/
en̄ in allen dingē geschict/ beyde versaet zijn en̄ hon
gherē/ ouervloeyen en̄ armoede lijdē. Ic vermach
al door dien die mi machtich maect Christus. Mer
Ghi hebt wel gedaen/ dat ghi v oock mijnder tribu
latien hebt aenghenomen.
Mer ghi van Philippen weet/ dat van beghin
der Euangelien/ daer ic uut tooch vā Macedonia
geen gemeynte mi mede gedeylt en heeft/ nae der
rekeninge die innam ende wtgaf dan ghi alleene/
Wāt tot Tessalonicensen sondt ghi tot mijnder no
trusten eens ende daer na noch eens/ niet dat ic die
gaue suecke/ mer ic suecke die vrucht / dat si ouer
vloedich si in uwer rekeninghe. Want ick heb alle
dinc en̄ ouervloeye/ ic ben veruult / doē ic ontfinck
door Epaphroditum dat vā v quā/ eenē rueck der D
soeticheyt/ een offer God aengenaē/ en̄ behaghelic
Mijn God veruulle alle v nootruft/ na sinen rijck
dom inder claerheyt in Christo Jesu.
Dien God en̄ onsen vader si prijs vā eewicheyt
tot eewicheyt Amen. Groet alle heyligen in Chri
sto Jesu/ Het groeten v die broeders die bi mi zijn/
het groeten v alle heylighen/ sonderlinghe die van
Keysers huyse/ Die genade ons HEEREN Jhesu
Christi si met v allen Amen.

¶ Hier beghint die Epistel van sinte Pauwels totten Collossensen.

¶ Die Apostel aenscouwen hebbende die goetwillicheit der
Collossensen/ vertse totter macht der Euangelien/ Ende
wilt dat si die stercKelic ghelooven.
Dat.I.Capittel

Paulus eē Apostel
Jesu Christi/ door dē wille A
Gods en̄ broedr Timotheus
Dē heyligē tot Colossen
en̄ den gheloouigē/ broede
ren in Christo.
Genade si met v/ en̄ vre
de vā God onsen vad en̄ dē HEERE Jesu Christo
Wi danckē God dē vader ons HEEREN Jhe
su Christi/ en̄ biddē altijt voor v/ na dien dat wi ge
hoort hebben vā uwē gelooue aen Christo Jhesu
en̄ van uwer liefden tot allē heyligē/ om der hopen
wille die v op ghcleyt is inden hemel/ van welcken
ghi ghehoort hebt door dat woort der waerheyt in B
der Euangelien/ dat tot v gecomē is / gelijc oock in
alder werelt/ en̄ is vruchtbaer/ gelijc oock in v/ van
den dage aen dat ghijt gehoort hebt/ en̄ bekent die
ghenade Gods inder waerheyt/ gelijc ghi gheleert
hebt vā Epaphra/ onsen lieuē mede dienaer/ welc
is een ghetrouwe dienaer Christi voor v / dye ons
oock gheopent heeft v liefde inden gheest.
✠ Daerom oock wi vandē dage aen/ dat wijt ghe
hoort hebben houdē wi niet op/ voor v te bidden/
en̄ begheerē dat ghi veruult wert/ met kennisse zijns
willens/ in alderley geestelijcker wijsheyt en̄ verstāt
dat ghi weerdelic wādelt dē HEERE/ tot alle beha
ghen/ en̄ vruchtbaer zijt in allen goeden wercken/
en̄ wasset inder kennissen Gods/ en̄ wert gesterct
met alle crachten/ na zijnder heerlijcker macht/ in
alder lijdtsaemheyt en̄ lanckmoedicheyt met vruech
den. ✠ Ende dancsegghet den vader die ons
waerdich gemaect heeft/ tot der erfenisse der heyli
ghen int licht.

Welcke ons verlost heeft vand' macht der duy sternissen/ende heeft ons ouergevoert in dat rijck des soons sijnder liefdē/ aen welckē wi hebben die verlossinge door sijn bloet namelijc die vergevinghe der sonden/welcke is een recht beelt des onsienlijc=
C ken Gods der eerster gheborene voor alle creatue ren.* Want door hē ist al geschapen/dat in hemel eñ op aerdē is/dat sienlijc eñ dat onsienlijc/het si thro nen/oft heerscappie/oft vorstendom/oft ouerheyt Het is al door hem eñ tot hem gheschapen/eñ hi is voor allen/eñ staet al te gader in hem.

Ende hi is selue dat hooft des lichaems/name lijc der ghemeynten/welcke is dat beghinsel eñ die eerste geborene/vanden dooden/op dat hi in allen dinghen den voorganc hebbe/want het is dat wel behagen des vaders ghe weest/dat in hem alle vol heyt woonen soude/ende dat al door hem versoent worde tot hem seluen/het si opter aerden oft inden hemel/daer mede dz hi vrede maecte door dz bloet aen sijn cruys door hem seluen. *

Eñ v die hier voortijts verbreemt/eñ vyanden
D waert door dat verstandt in quade wercken/maer nu heeft hi v versoent met den lichaem sijns vlees/ door den doot/op dat hi v daer stellen soude heylijc eñ onberispelijc sonder lasteringhe voor hē seluen/ ist dat ghi anders blijft in dat geloue gegront/ende vast eñ onbewegelijc vander hopingen der Euan gelien/welcke ghi ghehoort hebt/welck ghepreect is onder alle creatueren/die onder den hemel sijn/ des welcs ic Paulus dienaer ghe worden ben

Nu verblijde ic mi in mijn lijdē/dat ic lijde voor v/eñ ic veruulle dat ontbreken der tribulatiē Chri sti in mijnē lichaem/voor sijn lichaem/welck is die gemeynte.+ Welcker ic eē dienaer geworden ben na des predikens ambacht/dat mi gegeuen is onder v/met volheit wt te prekē dat woort Gods/name lijc/die verholentheydē/die verborgen geweest sijn vander werelt aen eñ vanden tijden aen/ Mer nu ist geopenbaert sinen heylighen/dien God gewilt heeft cont te doene/ welcke daer sijn der heerlijcke rijcdom deser verholentheyt/onder den heydenen (welc is Christus in v)die daer is die hopinghe der heerlicheyt/dien wi verkondighen ende vermanen allē menschen/ende leeren alle menschen met alder wijsheyt/op dat wi daer stellen eenen yeghelijcken mensche volcomen in Christo Jesu/ * daer aen ic arbeyde eñ worstele na die werckinghe des gheests die in mi werct met cracht.

¶ Die Apostel leert hier ooc dat wi voorsien sullen alle bedriechlicheyt/comende door valsche prophetie oft door auctoriteyt vander wet/of door gheueynsde heylicheit.

Dat.ij.Capittel.

A Mer ic late v weten/wat eenen kamp dat ic hebbe om v/ eñ om die tot Lao dicea/ende alle dye mijn persoon in vleesch niet ghesien en hebben/op dat haer herten vermaent werden/die te samen vergaē sijn inder liefden/tot alle rijcdommen des vollen verstants/die daer is in die kennissen der misterien Goodts des vaders ende Christi/in welcken ligghen alle verborghen schatten der wijs heyt/ende der kennissen.

B + Mer dat seg ick dat v niemant en bedrieghe met vernuften woorden/ Want oft ick wel naden vleesche niet daer en ben/so ben ic nochtans inden geest met v/ic verblijde mi/ende sie v ordinātie eñ die vastheyt ws gheloofs in Christo/Daer om ghe lijc ghi ontfanghen hebt den HEERE Jesum Chri stum/soo wandelt in hem/ende sijt ghewortelt eñ ghetimmert in hem/ende sijt vast int ghelooue/ghe lijc ghi gheleert sijt/ * ende sijt inden seluen ouer vloedich met danckseggingen.

Siet toe dat v gheen rouer en wedervare door Philosophia eñ lose verleydinghe/na der menschen set C tingen eñ na der werelt settingen/ eñ niet na Chri stum. Want in hē woont die gheheele volheyt der God heyt lichamelijc/eñ ghi sijt des seluen vol/welc dat hooft is aller heerscappiē eñ hoocheyt/in welcken ghi oock besnedē sijt met der besnijdingen sond' han den/door afleggynge des sondelijcken lichaems in dē vleesche namelic met die besnijdinghe Christi in dien/dat ghi met hē begrauen sijt door dat doopsel in welcken ghi ooc sijt verresen door dat gheloue dat God werct die welcke hē verwect heeft vand' doot.

Ende heeft v met hem ooc leuendē ghemaect/ doen ghi doot waert inder sonden/eñ inder heyden D scap ws vleeschs/ eñ heeft ons vergheuen alle son Ephe.ij. den/eñ wt ghe wisset dat hantscrift dat teghen ons was/ende bewesen met scriftelijkē settingen/ welc ons tegen was eñ heeftet midden wt ons gedaen/ ende aent cruys gehecht/eñ heeft wt ghetogen die vorstendom eñ die geweldigen/ende heeftse te sien gedraghen met vrijheyt/ende een herpronken wt haer gemaect door hem seluen.

So en laet nu niemāt conscientie maken/ouer E spijse oft ouer dranck/oft eens deels ouer daghen/ namelijc/den vierdagen/oft nieuwe maenden/oft sabbathen/welcke sijn die schaduwen geweest van dien/dat toecomende was/ maer dat lichaem selfs is in Christo/ Laet v niemant die mate ontrecken/ die na eyghen verkiesinghen daer henen ghaen/in ootmoedicheyt eñ geestelicheyt der Engelen/die si noyt geen gesien en hebbē/eñ is sond' sake opgebla sen in sinē vleeschelijckē sin/ eñ en hout hē niet aen dat hooft/wt welckē dat gheheel lichaē/door iunc turen eñ te samen voeginghe vantreyckinghe ont fanget/ende aen malcanderen hem onthout eñ al so wast tot der grootheyt die God gheeft. F

Ist dat ghi nu sijt gestoruen met Christo vāder wereltliker settinge/ wat laet ghi v dan vanghen met settinghe der werelt/ als oft ghi der wereldt noch leefdet? Die daer segghen/ghi en sult dat niet aenroeren/ ghi en sult dat niet eten noch drincken ghi en sult dat niet doen/ welc hem seluē onder die hant verteeret/eñ is na ghebodeu eñ leere der men schen welcke hebbē wel een schijn der wijsheyt/door seluē wtgecoren gheestelicheyt ootmoedicheyt/eñ door dat si dat lichaem niet en sparen/ eñ aen dat vlees geen cost keeren tot sijnder nootruft

¶ Die Apostel informeert hier die Colossensen in goede manieren/ende dat specialic onder die gehoude onder die ouders/onder der kinder/ende den knechten

¶ Dat.iij.Capittel.

Hier om sijt ghi nu opghestaen/met Christo/ so soect dat daer bouen is/ A daer Christus is sittende totter rech ter hant Gods/smaect dat hemels is niet dat eerdts is/ Want ghi sijt gestor

uen eñ v leuen is verborgen met Chriſto in God/
Mer als Chriſtus v leuē hem openbaren ſal/ dan
ſuldi ooc openbaer werden met hem inder heerlic=
eph.v.b heyt. * ✠ Daerom ſoo doot nv v leden/ die op aer
dē zijn/ hoererije/ onreynicheit/ luſte/ quade begeer
te/ oncuyſheyt/ eñ giericheyt (welck is afgoderije)
om welcke coemt die toren Gods ouer die kinder
der ongelouicheyt/ in welckē ghi ooc voortijts ge=
wandelt hebt/ doen ghi daer in leefde.
B Mer nv legget al van v/ gramſcap/ verbolghent
heyt/ booſheyt/ blaſphemie/ ſcandelijcke woorden/
i.pe.ij.c wt uwē mont/ liecht niet onder malanderē/ trect
den ouden menſche wt met ſinen wercke/ eñ trect
den nyeuwē aen/ die vernyeut wert totter kēniſſe
Gods/ na zijne ſelfs beelde/ die hē gheſcapen heeft
daer en is niet Grieck/ Jode/ beſnijdinghe / onbe=
ſnijdinge/ Barbarē/ ſchyeten/ knecht/ vrije / maer
al ende in allen Chriſtus. *
✠ Daerom ſo trect nv aen / als die wtuercoren
Gods heylighē ende beminden/ hertelicks ontfer
mē/ vriēdelicheyt/ ootmoedicheyt/ ſaechtmoedichz
lanckmoedicheyt/ ende hout die een den anderē tot
goet/ eñ vergheeft die een den anderen als yemant
eenige clachte tegē dē anderen heeft / gelijc Criſtꝰ
C vergeuē heeft/ alſo ooc ghi/ Maer bouē al ſo treet
aen die liefde/ die daer is den bandt der volcomen
heyt/ eñ die vrede Gods behoude die ouerhant in
uwer hertē/ tot welcken ghi ooc gheroepen zijt in
eenen lichaem/ eñ zijt danckbaer.
Laet dat woort Gods rijckelic in v wonē/ in alle
wijſheyt/ Leert eñ vermaent v ſeluen met pſalmen
ende loueſanghen/ eñ in gheeſtelijcken liedekens in
der genaden/ eñ ſinghet den HEERE/ in uwer her
D ten/ eñ al wat ghi doet met woordē/ oft met werc
eph.vi.a ken/ dat doet al in den naem ons HEEREN Jeſu/
ende danct God den vader door hem. *
Ghi vrouwē zijt onderdanich uwen mans/ ge
lijckt behoort indē HEERE/ Ghi mans hebt lief v
wijfs/ ende en zijt niet bitter teghen haer. Ghi kin
der zijt ghehoorſaem den ouders in allen dinghen/
want dat is den HEERE behaechlick/ Ghi vaders
en verwijſt v kinderen niet/ op dat ſi niet cleynmoe=
dich en wordē/ Ghi knechtē zijt gehoorſaē in allen
dinghen uwen lijflijcken heere/ niet met dienſt voor
oogen/ als die menſchen te behagen/ mer met ſim
pelheit des hertē/ eñ met vreeſe Gods/ al wat ghy
doet/ dat doet vā hertē/ als dē HEERE/ eñ niet dē
menſchē/ eñ weet/ dat ghi vanden HEERE ontfan
ghē ſult die vergeldinge der erfeniſſen/ Want ghi
dient dē HEERE Jeſu Chriſto. Wie onrecht doet
acto.x.e die ſal ontfangen wat hi onrechts ghedaen heeft/
wāt het en is gheen aenſien der perſonen / ghi hee
ren/ wat recht eñ gelijc is/ dat bewijſt dē knechtē/
eñ weet/ dz ghi ooc eenē HEERE hebt indē hemel

¶ Die Apoſtel beueelt hem ſeluen den bedinghen vanden Colloſſenſen/ vethoonende hoe ſe hem hebben ſullen teghen die ongheloouighe/ ſluytende die Epiſtel/ eñ confirmerende door groeteniſſe. *

Dat.iiij.Capittel.

A
Out v aen dat gebet/ eñ waect daer
in met danckſegginge ende bidt oock
te ſamen voor ons/ op dat ons God
die duere des woorts op doe/ te ſpre
kē die verborgētheyt Chriſti (daer ic ooc)
om ghebonden ben/ op dat ick dat ſelue openbare/
ghelijc ick ſpreken ſoude. Wandelt inder wijſheyt
tegen die ghene die daer buyten zijn/ eñ loſſet dien
tijt/ v ſprake ſi altijt inder ghenaden met ſout ghe
menght/ op dat ghi weet hoe ghi een yegelijckē ant
woorden ſult. *
Hoe het met mi ſtaet/ ſal v condt doē Tychicus die B
lieue broedꝰ eñ ghetrouwe dienaer eñ medeknecht
inden HEERE / welckē ic hebbe tot v geſondē om
des wille/ op dat ick ondervinde hoe het met v ſtaet/
op dat hi vermane uwe hertē met Oneſimo den ghe
trouwē eñ lieuē broeder / welcke is vanden uwen
die v condt doen ſullen van allen hoe het hier ſtaet.
V groet v Ariſtarcus mijn mede ghevanghē/
eñ Marcus den neue Barnabe/ van welcken ghy C
hebt een gebot ontfanghē/ Iſt dat hi tot v coemt/
ontfanct hem/ Ende Jeſus die daer heet Gerech=
tich/ die wt der beſnijdinge zijn. Deſe zijn alleene mijn
hulpers aen dat rijcke Gods/ die mi een trooſt ge
worden zijn/ V doē groetē Epaphras/ die vanden
uwen is/ een knecht Chriſti/ eñ altijt worſtelt voor
v met gebedē/ op dat ghi volcomelic moecht ſtaē/
eñ veruult in allen dē wille Gods / Ic geue hē ghe
tuygeniſſe/ hi heeft een groote neerſticheyt voor v/
ende voor die van Laodicea/ eñ van Hierapoli/ Het
groet v Lucas die medecijn meeſter/ die liefſte / eñ
Demas/ Groet die broeders tot Laodicea/ eñ Nym D
pham/ ende die ghemeynte in zijn huys / Ende als
die Epiſtel bi v gheleſen is/ ſo maect dat ſi ooc indē
ghemeynte vā Laodicea ghleſen wert / eñ dat dye
tot die van Laodicea is/ v ghleſen werde / eñ ſegt
Archippo/ Siet den dienſt aen die ghi ontfanghen
hebt inden HEERE/ dat ghi dien veruult/ Mijn
groete met mijnder hant Pauli/ Ghedenckt mijn
der banden/ Die ghenade ſi met v Amen.

Gheſcreuen vā Romen door Tychicon
ende Oneſimon.

¶ Hier beghint die eerſte Epiſtel die Paulus ſandt tot dien van Teſſalonica.

Die Apoſtel danct God van haer lieden goeden/ beginne ende vander verſpreyinghe haerder goeder wercken.

Dat.I.Capittel

Aulus eñ Silua
nus ende Thimotheus. A
Der gemeyntē tot Teſſa
lonica/ in God dē vader eñ
den HEERE Jeſu Chriſto.
Genade ſi met v eñ vre
de van Godt onſen vader/
ende den HEERE Jeſu Chriſto.
✠ Wi danckē God alle tijt voor v allen/ eñ ghe B
dencken v in onſen ghebedē ſonder ophoudē / ghe
lijc wi gedachtich zijn ws wercs / inden gheloove/
eñ uwes arbeyts inder liefden/ eñ v lijdtſaemheyt
inder hopē/ welcke is onſe HEERE Jeſus Chriſtꝰ
voor God onſen vader/ Want lieue broeders van
Gode bemint/ wi weten hoe ghi wtuercoren zijt/
dat onſe Euangelium bi v gheweeſt/ niet alleē int
woort/ mer ooc inder cracht eñ indē heylighē gheeſt
eñ in groter volheyt/ gelijc ghi weet hoedanich wy
gheweeſt zijn onder v om uwent wille.

Ē ghi zijt onse nauolgers ghewoꝛden ē des
HEEREN/ ende hebt dat woort ontfangen on=
der vele tribulatien met bruechden inden heyligen
gheest. * Also dat ghi ghewoꝛden zijt een voor
D beelt allen ghelouighen in Macedonia ē Achaia/
Want van v is dat woort des HEEREN wtgegaē
niet alleē in Macedonia ende Achaia/ mer in allen
plaetsen/ is oec v gelooue in God wtgebroken/ al
so dat geen noot en is v yet te seggen/ Wāt si selue
vercondigē van v/ wat inganc dat wi van v gehadt
hebbē/ ē hoe dat ghi bekeert zijt tot God vanden
afgoden/ te dienen den leuenden ē warachtighen
Godt ē te verwachten sinen sone vanden hemel
welcken hi verwect heeft vander doot Jesum/ die
ons verlost heeft vanden toecomende grāscappen

Die apostel vertroost die van Tessalonica in al haer lieder teghenspoet/ ende dat door sijn conformiteyt door hem ende door die kercke van Jerusalem.

Dat.ij.Capittel.

A VAnt ghi oec weet/ lieue broeders/ van
onsen inghanc tot v/ dat hi niet te ver
gheefs ghewcest en is/ mer als wi te
voren gheleden hadden/ ē versmaect
waren tot Philippen (ghelijck ghy
weet) waren wi doen noch stout v te segghen dat
Euangelium Gods/ met groten strijde/ Want on
se vermaninge en is niet geweest tot dolinge noch
totter onreynicheyt/ noch met liste mer ghelijc wy
van Godt beproeft zijn/ dat ons dat Euangelium
betrouwet is te preken/ alsoo spreken wi niet als
oft wi den menschen behagen wilden/ maer Godt
die onse herten beproeft.
B Wi en hebbē nopt met smeekēde woorden om
ghegaen/ (ghelijc ghi weet) noch na der ghiericheit
gestelt/ God is dies ghetuyge/ wi en hebben oock
gheen prijs gesocht van menscen noch van v/ noch
vanden anderen/ wi hadden v moghen lastich zijn/
als apostelen Christi/ mer wi zijn moederlijck ghe
weest midden onder v/ ghelijc als een voester haer
kinder voestert/ also hebben wi eens herte lust aen
v gehadt/ v mede te deylen/ niet alleen dat Euange
lium Gods/ mer oock ons leuen/ daer om dat wi v
hebben lief gecreghen.
Ghi zijt wel gedachtich/ lieue broeders onsen
arbeyt ē onse vermoetheyt/ Want dach ē nacht
arbeyden wi/ op dat wi niemant onder v lastich en
souden zijn/ ē preecten onder v dat Euangelium
Gods/ God is onser ghetuyghe ē ghi/ hoe heylich
lijc ende gherechtelijck ē onberispelijc wi bi v (ghi
die ghelouich waert) geweest zijn/ ghelijc ghi oock
weet/ dat wi gelijc een vader zijn kinder hebben wi
v vermaent/ ende getroost/ ē betuycht hebbē/ dat
ghi wandelen soudt/ weerdelic voor God/ die v ge
roepen heeft tot zijn rijck ē tot zijnder heerlicheyt
Daer om wi oec sonder ophouden Godt danc
C ken dat ghi doen ghi ontfinckt van ons dat woort
der Godlijcker predikinghe/ soe en ontfinct ghi dat
niet als twoort der menschen/ mer ghelijck oot wa
rachtich is als Godts woort/ welc oec werct in v/
ghi die daer ghelooft/ Want ghi zijt nauolgers ghe
worden/ lieue broeders der ghemeynten Goodts/
in Judea in Christo Jhesu/ dat ghi recht dat selue
geleden hebt/ van uwē bloet briendē dat ghene dat
si vanden Joden gheleden hebben/ welcke oec den
HEERE Jhesum ghedoot hebben/ ende zijn pro
pheten/ ende hebben ons veruolcht/ ē behaghen
God niet/ ende zijn allē menschen tegen/ ende kee
ren ons te segghen tot den heydenen/ daer mede si
salich mochten werden/ op dat si haer sonden ver
vullen altoos/ want den toren is te hans eyndelijck
ouer hen ghecomen. D
* Mer wi lieue broeders/ na dien wi uwer een
wile berooft ghewcest zijn/ na dat aensicht/ niet na
der herten/ hebben wi des te meer ghehaest/ v aen
sicht te sien met groten verlangen/ Daer om heb
ben wi willen tot v comen (ick Paulus) tweemael
mer Sathanas heeft ons belet/ Wandt wie is on
se hopinghe oft bruechde/ oft crone der beroemin
ghe/ zijt ghijs oec niet voor den HEERE Jhesu
Christo tot sine toecomst? ghi zijt ymmers onsen
prijs ende blijscbap.

Die apostel seynt Thimotheum om te vertroosten die van Tessalonica/ ē stelt tprofijt van zijnder wedercomst biddende altijt voor haer lieden.

Dat.iij.Capittel.

DAer om en hebbē wijs niet meer wil
len verdragen/ ende hebben ons latē
welbehaghen ons alleen tot Atenen A
te blijuen ende hebben Timotheum
ghesonden onsen broeder ē dienaer
Gods/ ende onsen medehulper inder Euangelien
Christi/ om v te stercken ende te vermanē om ws
Gheloofs wille/ op dat niemant cranck en werde
in deser tribulatien/ den welcken (ghi weet) dat wi
begeuen zijn/ Ende doen wi bi v waren/ seyden wi
te voren/ wi moesten tribulatie hebben ghelijc alst
oec ghescheit is/ ende ghi wetet/ Daer om en heb
ics niet langher verdraghen/ ende heb wt ghesou
den dat ic bekennen soude v gheloue/ op dat v bil
licx niet en tēptere die tempteerder/ ende onsen ar B
beyt niet te vergeefs en werde.
Mer nv als Timotheus tot ons vā v gecomen
is/ ende ons vercondicht heeft v gheloue ē liefde/
ende dat ghi onser ghedenct/ alle tijt ten besten/ ē
verlanghet nae ons te sien/ ghelijc oock ons nae v/
Daer zijn wi liedē broeders getroost in ghewoꝛdē
om v in alle onse tribulatie ende noot/ door v ghe=
loue/ Wāt nv zijn wi leuendich/ ter wijle ghi staet
indē HEERE/ + Want wat dane connen wi God C
weder gheuen voor v/ voor alle dese bruechde/ die
wi hebben van v voor onsen God/ wi bidden dach
ē nacht/ dat wi sien mogē v aensicht/ ē veruullē/
so wat ghebreect aen v gheloue.
Mer hi God onse vader ē onse HEERE Jhe
sus Christus/ sticke onsen wech tot v. Maer v ver
meere die HEERE/ ende late die liefde vol werden
onder malcanderē/ ē tegen alle menschē (ghelijck D
wi oec zijn tegen v) om uwe hertē te stercken son
der clachte inder heylicheyt voor God onsen vader
ē in die toecoēst des HEEREN Jhesu Christi/
met allen sinen heylighen.

Die apostel berispt die van Tessalonica in die sonde vā oncuysheit/ begheerlicheit/ traecheit/ ende ongheteemperde droefheit der dooden.

Dat.iiij.Capittel.

VOort aen/ lieue broeders/ bidden wy
v ē vermanē indē HEERE Jesu/ na A
dien ghi vā ons ontfangē hebt hoe dat
ghi sult wandelen/ ē God behaghē/
dat ghi altijt volder wert/ want ghy

weet wat geboden wy v gegeuen hebben door dē
HEERE Jesum/ Wāt dat is dē wille Gods / uwe
heylighinghe/ op dat ghi v onthout vā oncuysheyt
dat een yeghelijcke wete zijn vat te houden in heyli
ghinge/ eñ eeren/ niet inder begeerte des lusts/ ghe
lijc die heydenē die van God niet en weten/ eñ dat
nyemant begrijpe noch en veroordele / sinen broe=
B der in die handelinghe / want die HEERE is dye
wraker ouer dat alle/ ghelijc wi v te voren ghesept
eñ betuycht hebbē/ Want Godt en heeft ons nyet
geroepen tot onreynicheyt/ mer totter heylighinghe
* Mer wie dat v nv veracht/ die en veracht niet ee=
nen mensche/ mer God die sinen heylighen gheest
ghegheuen heeft in ons.
✠ Vander broederlijcker liefdē en was ons niet
noot te scriuē. Wāt ghi zijt selue vā God gheleert/
v onder malcanderen liefte hebben / Eñ dat doet
ghi ooc tot allen broederen/ die in gheheel Macedo
C nia zijn/ mer wi vermanē v/ lieue broeders dat ghi
noch volder wert eñ staet daer na dat ghi stille sijt/
eñ dat ghi dat uwe beschict/ eñ arbeyt metten han=
den/ ghelijck wi v geboden hebben/ op dat ghi eer
baerlijcken wandelt tegen die/ die daer buyten zijn
eñ niets en behoeuen.
✠ Mer broeders/ wi willen dat ghi weet vā die
daer slapen/ op dat ghi niet truerich en zijt/ ghelijc
die andere die gheen hopinge en hebben. Want ist
dat wi gheloouē dat Jesus ghestoruen is/ ende ver
resen is/ so sal God ooc die daer ontslapē zijn door
Jesum met hem leyden/ Want dat seggen wy als
een woort des HEEREN/ dat wi die daer leuen
eñ ouerbliuē inder toecoēst des HEEREN / sullen
D die ghene niet voorcomen/ die daer slapen/ Want
die HEERE selue sal in eenen gebieden / ende in
een stemme des archangels / eñ metter basuynen
Gods nedercomen vanden hemel/ eñ die doodē in
Christo sullen opstaen ten eersten/ daer na wi dye
daer leuen/ eñ ouerblijuen/ sullen te samē met den
i. Corin seluen wech ghetrocken werden inden wolcken/
xv. c den HEERE te gemoete inder locht/ eñ sullen also
by den HEERE zijn alle tijt/ Hierom so troost v
met desen woorden onder malcanderen. *

Die Apostel waerschout die van Tessalonica vandē toecomenden daghe des doots / eñ van dat oordeel Gods int generael eñ vermaentse dat si haer lieden wel hebbē sullen teghen haren naesten ende haren God.

Dat. v. Capittel.

MAer vanden tijden ende stondē / lieue
broeders/ en is niet noodt te scriuen.
ii. Pe. iij Want ghi selue weedt seker / dat den
c. dach des HEEREN sal comen/ gelijc
een dief inder nacht. Wāt als si sullen
ap. iij. a. seggē het is vrede/ daer en is gheenen vaer/ soo sal
dat verderuen snellic ouer hē allē comen/ gelijc die
wee ouer een beuruchte vrouwe/ eñ en sullen niet
ontulien/ Maer ghi/ lieue broeders/ zijt niet in duy
sternissen dat v dien dach ghelijc een dief begrijpe.
✠ Ghi zijt alte samē kinderē des lichts/ eñ kin=
deren des daechs/ * Wi en zijn niet vander nacht/
noch vander duysternissen.
Hierom so en laet ons niet slapē/ ghelijc die an=
B deren/ mer laet ons wakē/ eñ nuchterē zijn/ Wāt
esa. lix. d die daer slapen/ die slapen des nachts/ ende die daer
droncken zijn/ die zijn snachts droncken/ Maer wi
die des daechs zijn/ sullen nuchterē zijn/ aengedaen

metten cureest des geloofs ende der liefden/ eñ met eph. vi.
den helm der hopingen op die salicheyt. Wāt God
en heeft ons niet geset tot gramscappē maer die sa=
licheyt te verwernen door onsen HEERE Jhesum
Christum/ die voor ons ghestoruen is/ op dat we=
der wi waken oft slapen/ gelijc met hē leuē souden/
Daerom/ vermaent v onder malcanderē/ eñ sticht
die een den anderen gelijc ghi ooc doet. *
C Wi bidden v/ lieue broeders/ dat ghi bekent die
aen v arbeyden/ ende voorstaen inden HEERE/
eñ vmanē v/ houdtse dies te meer in die liefde/ om
haers werct willē/ eñ zijt vreedsaē met haer lieden.
✠ Wi vermanen v lieue broeders/ vermaent die
ongeordineerde/ troost die cleynmoedige/ verdraecht
die crancken/ zijt lancmoedich tegen alle menschē/
Siet dat niemāt quaet met quade yemanden ver=
gelde/ mer altijt staet na dat goet is/ onder malcā
deren ende tegen alle menschen/ Sijt altijt vrolick
bidt sonder ophoudē/ zijt dancbaer ouer al/ Want
dat is die wille Gods in Christo Jesu aen v.
D Den geest en blust niet wt / Die prophecie en vē=
acht niet/ Proeuet al/ eñ dat goet is dat behoudt/
Midet alle quade schijnen/ hy die God des vreden
make v heylich door al/ op dat uwē geheelen geest
ende siele ende lichaem moeten behoudē werdē on
berispelic op die toecoemst des HEEREN Jhesu
Christi/ * Getrouwe is hi die v roept/ welck salt
ooc doen/ Lieue broeders/ bidt voor ons/ Groetet
alle die broeders met dē heylighē cusse/ Jck belwe
re v bi den HEERE / dat ghi die Epistele laet lesen
alle heylighe broeders/ Dye ghenade ons HEE=
REN Jesu Christi/ si met v Amen

Tot den Thessalonicensen die eerste
is ghescreuen van Athenen.

Hier beghint
die ander Epistel die Pau
lus sandt tot die van Thessalonica.

Die Apostel danct God vander gheder bekeeringe der Thessalonicensen biddende voor beter volbringhinghe.

Dat eerste Capittel.

PAulus ende Siluanus ende
A Thimotheus.
Der gemeynte vā Tessa
lonica/ in God onsen vader
eñ dē HEERE Jesu Christo
Genade sy met v eñ vre
de van God onsen vader eñ
den HEERE Jesu Christo.
Wi sullē God danckē alle tijt om v/ lieue broe=
B ders/ gelijck behoorlic is / Wāt v gelooue wast see
re/ ende die liefde eens yegheliicken onder v neemt
toe onder malcanderē/ also dat wi ons uwer beroe
men onder die gemeynte Gods/ van uwer verdul
dicheyt ende geloue/ in alle uwe veruolghinghen
eñ tribulatien/ die ghi verdraecht tot bewijsinghe
des gerechten ordeel Gods / op dat ghi weerdich
wert tot den rijcke Gods/ ouer welckē ghi ooc lij
C det/ Jst anders recht/ is bi Godt te vergeldē tribu
latien/ die v quellen/ mer v die daer gequelt wort/
rust met ons wāneer die HEERE Jesus openbaer
wert vandē hemel met den enghelen zijnder crach
te/ ende met vlammenden vuere / die daer vraech

sal gheuen ouer die/ Die God niet ghekent en heb
ben/ ende ouer dye / dye nyet ghehoorsaem en zijn
D ghetweest den Euangelio ons HEEREN Jhesu
Christi/ welcke sullen pijn lijden/ dat eewighe ver
deruen vandē aensicht des HEEREN/ ende van
der heerlicheyt zijnder stercheydt/ als hy comen sal
hem te verclaren in sinen heylighen / ende wonder
lijck te worden in allen ghelouighen. Wandt onse
ghetuyghenisse aen v tot deser tijt hebbet ghy ghe
looft/ ende daer toe bidden wy alle tijt voor v / dat
onse HEERE Godt v waerdich make des roe-
pens/ ende veruulle alle welbehagen der goetheyt
ende dat werck des gheloofs inder cracht/ op dat
aen v ghepresen worde/ den name ons HEEREN
Jhesu Christi/ ende ghi in hem nae der ghenaden
ons Gods/ ende des HEEREN Christi.

¶ Die apostel doet wech dye meeninghe des toecoemst van antekerst/ waer af hi meerder bescheet bethoonen sal
Dat.ij.Capittel.

Mer ick bid v/ lieue broeders/ door der
toecoemst ons HEEREN Jesu Chri
sti/ ende bi onser versaminghe in hem
dat ghi v niet haest en laet beweghen
van uwen sinne/ noch veruaren/ noch
A door gheest/ noch door woort/ noch door brief / als
van ons ghesonden/ dat den dach Christi voor han
den is/ en laet v van niemandt verleyden in gheen
derley wijse/ want hi en coempt niet/ het en si dan/
dat te voren een afscheyden come / ende gheopen-
baert werde die mensche der sonden/ ende dat kint
der verdoemenissen / die daer is een wederpartijder
ende hem verheft bouen al dat Godt ofte Godts
dienst heet/ also/ dat hi hem sedt inden tempel Gods
als een God/ ende gheeft hem wt/ hy is Godt.
Gedenct ghi niet / dat ic sulcs seyde doen ic noch
bi v was? Ende wat het noch ophout/ weet ghi op
B dat hi openbaer werden sal tot zijnder tijt. Wandt
hi werct hem seluen een verborghentheyt der boos
heyt zonder dat hijt nv ter tijt ophout / moet wech
ghedaen worden/ ✠ ende als dan/ sal die boosach
tighe gheopenbaert werden/ welcken die HEERE
sal dooden metten gheest zijns monts/ ende sal zijn
der een eynde maken door dye verschijninghe zijn-
der toecoemst/ ✱ des welcken toecoemst ghesciet
nae der werckinghen des duuels / met alderley lo-
C genachtighe crachten ende teekenen ende wonder
doen/ ende met alderley verleydinghen der onghe-
rechticheyt/ onder dien/ die verloren werden / daer
voor dat si die liefde der waerheyt met en hebben
ontfanghen/ dat si salich werden. Daerom sal haer
Godt seynden crachtighe dolinghen/ op dat si ghe
looven der loghenen/ op dat gheoordeeldt werden
alle die der waerheyt niet ghelooft en hebben/ mer
hebben der boosheyt gheconsenteert.
Mer wi sullen God dancken alle tijt om v / lie
ue broeders van den HEERE/ dat v God die eerste
bruchte vercoren heeft ter salicheyt / inder heylich-
makinghe des gheests/ ende int ghelooue der waer
heyt/ daer hi v inne geroepen heeft door ons Euan
D gelium/ tot eygendom der heerlicheyt ons HEE-
REN Jesu Christi. ✱
✠ Hier om so staet nv / lieue broeders/ en houdt
aen die settingen/ ghi die geleert zijt/ het si door ons
woort ofte Epistel. Maer onse HEERE Jesus
Christus ende God die vader die ons lief ghehadt
heuet/ ende ghegheuen eenen eewighen troost/ en
de een goede hopinghe/ door ghenade / dye verma-
ne uwer herten / ende stercke v in alderley leere en
de goet werck.

¶ Die apostel begheert van dien van Tessalonica dat si bidden sullē/ eñ reformeertse in die regeneratie des quaets ende begheert dat si hantwerck hanteren sullen.
¶ Dat.iij.Capittel

Voort aē lieue broeders bit voor ons A
dat dat woort des HEEREN loope/
ende ghepresen werde ghelijck by v/
ende dat wi verlost werden / vanden
onaerdighen ende quade menschen.
Wandt dat ghelooue en is niet een yeghelijcks
dinck/ mer dye HEERE is ghetrouwe / dye sal v
stercken ende bewaren voor den quaden. Mer wy
vertrouwen op v inden HEERE / dat ghy doet
ende doen sult wat wy v ghebieden. Dye HEERE
stiere v herten tot der liefdē Gods / ende totter lijd
saemheyt Christi. ✱ B
✠ Maer wi gebieden v lieue broeders / inden
naem ōs HEEREN Jesu Cristi / dat ghi v ontrect
van allē broeder/ die daer ongeordineerlijc wādelt
eñ niet na der settingen die hi van ons ontfanghen
heeft. Want ghi weet/ hoe ghi ons sult na volghen
wāt wi en zijn niet ongeordineert onder v geweest
wi en hebbē ooc niet om niet dat broot vā yemant
genomen/ maer met arbeyt eñ vermoeytheyt/ dach
ende nacht hebben wi gearbeyt/ op dat wy niemāt
onder v en souden beswaren. Niet daerom/ dat wy
des gheen macht en hebben/ maer om dat wy ons
seluen tot een form souden geuen ons na te volgen
Eñ doen wi bi v waren/ gheboden wi v dat selue/
ist datter yemandt is/ die niet en wil arbeyden/ dye
en sal ooc niet eten. C
Want wi hoorē/ dat sommige onder v ongeordi
neerdelijc wandelē/ eñ en arbeyden niet/ mer leuen
curioselic. Maer sulcken gebiedē wi eñ vermanen
door onsen HEERE Jhesum Christum/ dat si met
stillen wesen arbeyden/ eñ haer eyghen broot eten.
Mer ghi lieue broeders/ en wert niet verdrietich
wel te doen. ✱ Mer ist er yemant die niet ghehoor
saem en is onsen woorden/ dien teykent ons door
eenen brief/ eñ en hebbet met hem niet te doen/ op
dat hi beschaemt werde. Nochtans en hout hem niet
als eenen viandt / maer vermaent hem als eenen
broeder D
Maer hi/ die HEERE des vreden / gheue v vre
de ouer al/ in alder manieren. Dye HEERE si met
v allen. Die groete met mijnder hant Pauli/ dat is
dat teeken in allē brieuē/ also ic scriue. Dye genade
ons HEEREN Jesu Christi si met v allen Amen.
Gheschreuen van Athenen.

¶ Hier beghint die epistele Pauli tot Timotheū

¶ Die apostel vermaent Thimotheum dat hi die geboden der wet niet houdē en sal/ ende danct God dat hi hem tot ter apostelschap gheroepen heeft ende porret Timotheum dat hi altijt die valsche leeraers wederstaen sal.
Dat eerste Capittel.

aulus een Apo-
stel Jesu Christi/ na dat be-
A uel Gods/ons salichmakers
en des HEEREN Jhesu
Christi die onse hope is.
Timotheo mijne sone van-
aerde door dat gheloove.
Ghenade/barmherticheyt/vrede van God on-
sen HEERE Jesu Christo.
Alsoo ic v vermaent hebbe dat ghi tot Epheso
soudt blijuen doen ic in Macedonien reysde / alsoo
doet/op dat ghi sommighe gebieden soudet/ dat si niet
anders en leerden/oock niet en achten op die fabulen
ende der gheslachten registere/die gheen eynde en
hebben/en brengen meer vragen op/dan die bete-
ringe in God door dat gheloove. Want die hooft-
B somme en dat eynde des ghebots/is liefde van een
reyn herte/en van goeder conscientien / en van on-
beueynsden geloove/ van welcken sommighe hebben
ghedwaelt/en zijn omghekeert in onnutte clappe-
rije/ende willen der scriftueren meesters wesen/en
en verstaen niet wat si seggen oft dat si setten.
Wi weten nochtans dat die wet goet is / ist datse
ro.vij.c. yemant recht gebruyckt/en weet dat/ dat den recht-
ueerdigen gheen wet en is ghegeuen/maer den on-
rechtueerdighen en den ongehoorsamen en dien dye
ongodlic leuen en den sondaren/ den onchristeliken
den onreynen/den vaders dootslagers/ende moe-
ders dootslagers/den dootslagers/den hoerjagers
den knechtkens scheynders/den menschen dieuen/ den
logenaers/den meyneedigen/ ende so wat anders
der saliger leere tegen is/na den Euangelio der glo-
rien des saligen Gods/welc mi betrout is. *
En ic dancke hem die mi crachtich heeft gemaect
C in Christo Jesu onsen HEERE / dat hi my voor
trouwe geacht heeft/en geset in dat ambacht / ick
die te voren was een lasteraer/en een veruolgher
en een versmader/mer mi is barmherticheyt ghe-
schiet/want ic hebt onwetende gedaen int ongeloue
So is nochtans des te rijcker geweest dye genade
ons HEEREN Jesu Christi/door dat gheloove/ en
die liefde in Christo Jesu.
✠ Want dat is sekerlick waer/en een dierbaer
woort/dat Christus Jesus ghecomen is in die we-
D relt/die sondaers salich te maken/ onder welcken ic
die principaelste ben/ Mer daerom is mi bermher-
ticheyt gheschiet/op dat eerst aen mi Jesus Christus
betoonde alle lancmoedicheyt/dien tot een exempel die
aen hem geloouen souden ten eewighen leuen/ Mer
God den coninck der eewicheyt/ den onuerganclijc-
ken/onsienlijcken/ en die alleen wijs is / si eere en
glorie van eewicheyt tot eewicheyt Amen. *
Dit ghebot beueel ic v/Timothee mijn sone/na
die voorgaende prophecien ouer v / dat ghi in den sel-
uen oeffent een goede ridderscap door dat geloue/
en goede conscientie/welc sommige van haer ghe-
stooten hebben/en int gelooue schipbrekinghe ghele-
den hebben/onder welcken is Hymeneos/en Alexan-
der/welcke ic heb den duuel gegeuen/op dat si ge-
leert werden/voort aen niet meer te lachteren.

¶ Die Apostel leert Thimotheum hoe hi bidden sal/ende
en spreect hi van tghebet/ende dat totten ondersaten.
Dat.ij.Capittel.

O vermane ic v nu / datmen voor al-
len dinghen ten eersten doen bidden/
ghebeden/verbiddinghen / en danck- A
segghinghen voor alle menschen / voor
die Coninghen /en voor alle ouerheit
op dat wi rustich ende stil leuen leyden moghen in
alre Gods salicheyt ende redelicheyt. Want dat is
goet ende oock aenghenaem voor Godt onsen sa-
lichmaker/die ooc wil dat alle menschen ghesont
werden/ende totter kennissen der waerheyt comen B
Want daer is een God en een middelaer tusschen
God ende den menschen/te weten die mensche Je-
sus Christus/die hem seluen ghegeuen heeft voor
allen tot eender verlossinghen/op dat / dat tot zijn-
der tijt ghepredict soude werden/waer toe ick ghe-
set ben een predicaer ende een Apostel (ick segge C
die waerheyt in Christo/ ende en lieghe nyet) een
leeraer der Heydenen in dat ghelooue ende inder
waerheyt. *
✠ Daerom wil ic dat die mannen sullen bidden
in allen plaetsen/en op heffen heylige handen sonder
gramscap/ en tweedrachticheyt. Desghelijcken die i.Petri
vrouwen/dat si in eerlijcken habijte/in schamelheyt iij.a.
ende eerbaerheyt haer vercieren/niet met ghevloch-
ten hayre/met gout oft peerlen/oft ander costelijc-
ken ghewade/mer dat wel aenstaet den vrouwen
die daer goddelicheyt bewijsen door goede werc-
ken/Een wijf leere in stilheyt/ en met alder onder-
danicheyt/Ic toelate een wijf niet dat si leere/ ooc
niet dat si des mans heer si/mer stille si. Want Adam
is eerst gemaect/Daer na Eua/en Adam en wert D
niet verleyt/maer dat wijf wert verleyt ende heeft
die ouertredinghe ingebracht / si sal nochtans sa-
lich werden door kinderen baren / ist dat ghi blijft
int ghelooue en inder liefden/ en inder heylichma-
kinghen met eerbaerheyt.

Die Apostel leert Thimotheum hoe dat hi ordineren sal
die digniteyten der kercken/ alsoo wel vanden bisschoppen
als vanden diaconen en haerlieder huysurouwen/ende stelt
redene ende bewijs vanden voorscreuen dinghen.
Dat.iij.Capittel.

Et is certeynlic waer / Ist dat yemant
een bisscops ambacht begheert/dien A
lust een goet werc/ Mer een bisscop
sal onstraffelick wesen / alleen eens
wijfs man/sober/eerbaer/sedich/gast-
vry/leerachtich/geen wijnsupper/niet vechtich/niet
begeerlic des schandelijcken gewins/mer ghelijck
oft beleeft/niet kijfachtich/niet gierich / die zijn ey-
ghen huys wel voorstaet/die gehoorsaem kinderen
hebbe/met alder redelicheyt) Ist dat yemant sinen
eygen huyse niet wel voor en can staen/hoe sal dye B
die ghemeynte Gods besorgen) gheenen nyeuwe-
linck/op dat hi hem seluen niet op en blase/ende al-
so inder verlasterders oordeel valle / Hy moet ooc
een goede ghetuygenisse hebben / van dien die daer
buyten zijn/op dat hi den lasterder in die smaet en
stricke niet en valle.
Des gelijcken sullen die dienaers wesen redelic
niet met twee tongen sprekende/geen wijnsuppers
niet gierich na scandelic gewin die die verborgent-
heden des geloofs hebben in een reyn conscientie/
en dese salmen te voren ondersoecken/daer nae sal C
mense laten dienen/wanneer si onstraffelic zijn.
Des gelijc die vrouwen sullen wesen redelic/ geen

lasterssen/sober/ghetrou in allen dinghen/die dye
naers laet wesen een yeghelic eens wijfs man/dye
haer kinderen wel besorgen /eñ haer eyghen huys=
ghesinne. Die wel dienen/die verwerven haer sel
ven eenen goeden staet/ eñ een groote vrijheyt int
geloove in Christo Jesu

Dese dingē scrive ic v / ende hope opt alder eer
ste tot v te comē /mer ist sake dat ict vertrecke/ dz
ghi dan nochtans weet/hoe dat ghi wandelen sult
int huys Gods/welc daer is die ghemeynte des le
vendigen Gods /een pilaer eñ eenen vasten gront
Ende kenlic groot is die Godsalige verholentheit
die daer is geopenbaert int vleesch / gherechtveer
dicht indē gheest/verschenē dē Engelē /ghepreect
dē Heydenen/vander werelt ghelooft/op genomē
inder glorien oft heerlicheit

¶ Die Apostel worpt van hem die quade maniere van leê
ringhen/ende leert ons dye oprechte om te leeren
Dat.iiij.Capittel

A
ij.pe iija Je geest die seyt opelijc/dat indē laet
sten tiden somighe sullen van dat ghe
looue aftreden / eñ aen hanghen den
dwalenden geesten/eñ den leeringhē
der duyvelen/door die / die hypocry=
ten ende logenaers zijn/ ende een brant teeken in
haerder conscientien hebbē /ende verbiedē te hou=
Iuc.i.f. wen /ende te scouwen die spise / die God geschapē
heeft te nutten met danckbaerheyt den gelooviген
ende dien die die waerheyt bekent hebben/wāt al=
le creatuere Gods is goet/ eñ niet verworpelic/dat
met dancsegghinghe ontfanghen wert / want het
wort geheilicht door dat woort Gods eñ dat ghe
bet. Als ghi dit v broeders voorhout eñ vermaēt
B soe sult ghi een goet dienaer Jesu Christi wesen op
gevoēt inden woorden des geloofs / eñ der goeder
leeringe/die ghi aldus lāge gevolcht hebt. Der on
geestelikē eñ der ouder wivē fabulē dier ōtslaet v.
Mer oeffent v meer inō goddiēsticheit. Want
die lichamelicke oeffeninghe is een weynich nutte/
C maer dye godsalicheyt is tot allen dinghen nutte/
eñ heeft die belofte deses ende des toecomenden le
vens. ✠ Dat is ymmer sekerlijck waer / ende een
geloovelic woort. Want daer toe arbeydē wi ooc
ende worden versmaet dat wi op den levendigen
God hopen/die daer is die salichmaker alder men
schen /sonderlinghe der ghelooviгen /Dit ghebiet
ende leert/Niemant en verachte v ioncheyt /maer
weest een voorbeelde den gelooughen int woort
in conversacie/in liefde/inden gheest/int ghelooue
inder cuysheyt

Houdt aen met lesen/met vermanen / met lee=
D ren/ter tijt toe dat ick come. Versuymt niet die ga=
ve die v gegeven is door die prophecie /met opleg
ginge der handē der ouderē /Dit oeffent/ hier me=
de gaet omme op dat v toenemen openbaer wer
de voor eenen yeghelicken. Hebt acht op v selven/
ende op die leeringhe/blijft volherdich in desen din
gen. Want doet ghi dit/ soe sult ghi v selven salich
maken ende die v hooren *

¶ Dye Apostel leert Timotheum vanden weduwen hem
leerende/welcke rechte weduwen zijn / ende dus leerende
spreect hi vanden dienaren der kercken/leerende hoe ende
in wat manieren datmen die ondersatē in haer lieder werc
ken oordeelen sal
Dat.v.Capittel

En oudē en scelt nyet mer vermaent
hē als eenē vader. Dye iongē als dye
broeders/ die oude vrouwen als dye A
moeders/die iongen als die susteren/
met alder cuysheyt. Eert dye wedu
wen die recht weduwen sijn. Ist dat eenige wedu
we kinder oft neven heeft/die laet eerst leeren dat
haer eygen huysen godsalich zijn / ende ghelijc den
voorouders te vergelden/wāt dat is wel ghedaen
eñ aengenaem voor Gode. Mer die eē rechte we
duwe is/die niemāt te besorgen en heeft/eñ alleen
is/die hebbe haer hope op God gestelt ende blivē
int gebet eñ smeecken nacht ende dach. Maer die
in wellusten leeft/die is levēdich doot /Dyt gebiet
op dat si onstraffelic zijn. Maer ist dat yemant dye
sine/sonderlinge zijn huysghesin niet en besorghet/
die heeft dat ghelooue versaect /ende is arger dan
een ongeloovich

En kiest gheen weduwe onder tsestich iaren/ B
eñ die eens mans wijf gheweest is/die ghetuychnis
hebbe van goeden wercken/ist dat si kinderē opge
voet heeft / ist dat si gast vrij gheweest is/der heyli
ger voeten heeft gewasschen /ist dat si den bedroef
den hāt reyckinghe heeft bewesen / ist dat si alle goe
de wercke heeft na gevolcht. Der iongē weduwē
ontslaet v/want als si weeldich zijn gewordē tegē
Christum /so willen si houwen/eñ hebben haer or
deel dat si dat eerste ghelooue verworpen hebben C
daer bi soe zijn si ooc luy / eñ leeren langs die husen
loopen/Niet alleen zijn si luy / mer ooc clapachtich/
curioes /ende spreken dat niet zijn en soude

Hierom soe wil ic dat die ionghē weduwen hou
wen ende kinderen dragen/huys houden/den we
dersegger gheen oorsaec geven te schelden. Want
somige zijn schoon afgekeert na den duvel toe Ist
dat yemant/man oft wijf/ghelooviGhe weduwen
heeft / die besorge die eñ en laet die gemeynte nyet
belast worden/op dat/die rechte weduwē zijn mo
gen genoech hebben Deut.
✠ Die ouders die wel regeren / die zijn tweevoudi i.Cor.
ger eeren weert/bisonder die daer arbeyden in dat
woort eñ inder leeringe. Want het seyt die scriftue
re. Ghi en sult den osse den mōt niet verbindē dye
daer dorschet. Ende een arbeyder is zijns loons
waert. Eñ ontfanct geen clacht tegen den ouders
sonō twee oft drie getuigen. Die sondigē die straft
voor allen/op dat ooc die ander vreese hebben

Jc betuyge voor God eñ den HEERE Jesu
Christo /eñ voor den wtvercorē Engelē / dat ghy
dit onderhout sonder yemants achterdeel /eñ niet
en wijet ter sidē wt * En legt niemant haest dye
hant op/noch en maect v niet deelachtich der vreē
der sonden. Hout v selvē rein Drinct niet meer wa
ter/mer gebruyct een weynich wijns om uwer mā
gen wille/eñ om dat ghi dic wijls cranc sijt.

Sommiger menscen sonden zijn te voren open
baer eñ gaen voor henen ten oordeel / sommigher D
volgē na. Desgelijcken ooc/ die goede werckē zijn
te voren openbaer / eñ die haer anders hebben en
connē haer niet verbergen

¶ Die Apostel porret die bisscoppen tot bewaerders der
armer menschen/inden dienst des HEEREN vermaent
hise om nae te volghen ootmoedicheyt ende ontfermhere
ticheit/ende ander duechden
Dat.vi.Capittel

Die knechtē die onder dat ioc sijn/ die
sullen haer heerē alle eere weert ach=
A ten/op dat dē name Gods ēn die lee
re niet ghelastert en werde. Mer dye
gheloouige heerē hebbē/die en vach=
tense niet/wāt si broeders sijn/ēn dies te meer die
nen hem want si ghelooué ēn lief hebbē ēn der wel
daden deelachtich sijn
Dit leert ēn vermaent/ Ist dat yemant anders
leert/ēn niet toe en valt dē saligē woordē ons HE
B RE Jesu Christi/ēn der leeringe vander godsa=
licheit/dye is opgheblasen niet wetende / maer is
nutswijs in vraghen/ēn twistich in woorden/ wt
welckē comt haet/twist/lasterige / quaet vermoe=
den/onnute disputatiē der menschen die gebroken
sinnē hebben/ēn der waerheit berooft sijn/ die dair
meynen/godsalicheyt te wesen om ghenieets wille.
Scheyt v van dien Mer het is eē groot gewiet/wie
godsalich is/ēn laet hē genoegen ✠ Want wi ēn
hebbē niet in die werelt gebracht/daerom ist open
baer wi en sullen daer ooc niet wt brenghen
Als wi voetsel ēn decsel hebbē so laet ons ver=
noecht sijn. Wāt die rijc willē werden/die vallē in
becoringē ēn stricken/ēn in vele sotte ēn schadelijc
ke begeerten/die den menschen versinckenint ver=
deruen ēn in die verdoemenisse. Want giericheyt
is een wortel van alle quaet/der welcker sommige
gelustet heeft/ēn sijn vā tgeloue gedwaelt/ēn heb
ben hē seluen vermengt onder veel smerten Maer
ghi menschen Gods/vliet die dingen/staet nae die
rechtuaerdicheyt/dat geloue die liefde / die lijdtsaē
heit/die sachtmoedicheit/vechtet eenē goedē strijt
des geloofs/aengrijpt dat eewich leuen/waer toe
ghi ooc gheroepen sijt/ēn beleden hebt een ghoede
belidinge voor veel getuygen.
Ic gebiede v voor God/die alle dinc leuendich
C maect/ēn voor Christo Jesu /die onder Pōcio Pi
lato betuycht heeft een goede belijdinghe/ dat ghi
houdt dat gebot onbeuleetelic ontstraffelick/totter
tijt toe der verschinunge ons HEREN Jesu Chri
sti. * Die hi bewisen sal tot sijnder tijt die salige ēn
allēē geweldich die Coninc alđ Coningē/ ende dye
HERE alder HEREN/die allēē heeft onsterfe=
licheit/die daer woont in een licht daer niemāt toe
comē en can/welcken geē mēsche ghesien en heeft/
noch gesiē en can/dien si eere ēn eewich rijc Amē.
✠ Den rijcken van deser werelt ghebiet dat sy
niet na hogen dingen en staen/noch niet en hopen
op die onsekere rijcdommen/maer op den leuendi
gen God/die ons gheeft alle dinghen ouervloedc
lic te genieten/dat si goet doen /ende rijck werden
D van goeden wercken /gheerne gheuen /ghemeen
te wesen/hem seluen scatten te vergaderen/ eenen
goeden gront int toecomende/op dat si vercrighen
dat eewige leuen.
O Timothee/ bewaert wel dat v betrout is/
ēn schouwet die ongheestelicke onnutte woorden/
ēn die wederpartye der valscher verciender constē
die welcke somige hebbē voorgegeuen/ēn hebben
des gheloofs gemist
Die genade si met v Amen *

Ghescreuen van Laodice hooft
stadt in Phrigia.

¶ Hier beghint
die ander Epistel die Pau
lus sandt tot Timotheum

¶ Die apostel vermaent Timotheum dat hi sterckelick
Christum preken sal/mits datter veel valsche predicanten sijn
Dat.I.Capittel

Paulus een Apo= A
stel Jhesu Christi/door den
wille Goods te preken dye
beloften des leuēs in Chri=
sto Jesu
Mijnen lieuen sone Ti=
motheo
Ghenade ontfermherticheyt/vrede van God
den vader ēn onsen HEREN Jesu Christo
✠ Ic dancke God/dien ic diene vander tijt aen
mijnder voorvaders/in reynder conscientien/dat
ic sonder ophoudē uwer ghedencke in mijn ghebet
dach ēn nacht/ēn mi verlanghet v te sien(wanneer B
ic gedachtich ben uwer tranē/op dat ic met bliscap
veruult worde/ēn vermane mi seluen des onghe=
veynsden gheloofs in v/welck te voren ghewoont
heeft in v grootmoeder Loide/ēn in uwer moeder
Eunice/ēn ben des seker dat ooc in v.
Om welcke sake ic vermane/dat ghi verwect
die ghaue Gods die in v is/door die opleggхinghe
mijnder handen. Want God en heeft ons niet ghe
gheuen den gheest des vreesen/mer dye cracht der
liefden ende der soberheyt *
✠ Daeromme en schaemt v niet des ghetuyghe C
nisse ons HEREN/noch mijnder/ick die sijn ghe
bonden ben/ maer lijdt v metten Euangelio/als
ic na ð cracht Gods/die ons heeft salich ghemaect
ēn geroepē met een heilige roepinghe/niet na onse
wercken/mer na sijn opset ēn genade die ons ghe=
geuen is in Christo Jesu /voor der tijt der werelt
mer nv geopēbaert door die verschiiningbe ons sa=
lichmakers Jesu Christi/welc den doot sijn macht
heeft benomen/maer hi heeft dat leuen verlicht/ēn
dat onuergancklic wesen int licht gebracht door dat
Euangelium in welcken ic ben geset een predicaer
ēn een Apostel/ēn een leeraer der Heydenen /om
welcker saken wille ic dit lijde/maer ic en schaems
mi niet Ēn ic ben seker dat hi machtich is mijn be
legghinghe oft opleggхinghe te bewaren tot ghe
nen dach toe
Hout v na dat voorbeelt der saligher woorden
die ghi van mi gehoort hebt van tgheloue/ēn van D
der liefde in Christo Jesu. * Dese goede opleg
ghinge bewaert door dē heylighē gheest/die in ons
woont. Ghi weet dat van mi afghekeert sijn alle
die in Asia sijn onder welcken is Phigelus ende
Hermogenes. Die HERE moet gheuē barmher
ticheyt dē huyse Onesiphori /want hi heeft mi dic
wils vermaect/ēn en heeft hem niet gescaemt mijn
der ketenen/maer doen hi te Roomen quam/doen
socht hi mi seer neerstelic ēn vant mi. Die HERE
geue hem dat hi vinde barmherticheyt/bi den HE
RE/in ghenen dach. Ēn hoe vele by my ghedient
heeft tot Epheso/dat weet ghi beter.

¶ Die apostel ... om Thimotheum te brenghen totter officien der predikinghen/ ende vermaendt hem dat hi dye ioncheyt schouwe.

Dat.ij.Capittel.

A So sterct v nu mijn sone / door dye genade in Christo Jesu / ende so wat ghi vã mi gehoort hebt/door veel getuygen/dat beueelt getrouwen menschen die daer bequaẽ zijn oec den anderen te leeren. Lijdt v als een ghoet strijder Christi. Niemandt en strijdt/ eñ onderwint hẽ die wercken der neeringen/ op dat hi behaghe dien die hem totten strijde heeft ontfaughen. Eñ ist dat yemant oec vechtet/die en wort niet ghecroont/hi en vecht te wettelijc. Den ackermã die den acker bouwet/ die behoort eerst te genieten der vruchten. Merct
B wat ic segge. Die HERE sal v verstant gheuen in allen dinghen.

Gedenct den Jesum Christum die verresen is vanden doodẽ/wt dat saet Dauid/nae mijn Euangelium/in welckẽ ic wercke tot die banden toe/als een misdader. Mer Gods woort en is niet gebonden. Daerom so lijde ict al om der wtuercoren wille/op dat si oec die salicheyt moghen vercrighen in Christo Jesu met eewiger heerlicheyt.

Dit is ymmer eertteynlic warachtich. Sijn wy mede gestoruen/so sullen wi mede leuen/ist dat wi medelijden/so sullen wi mede regneren/ versaken wi hem/so sal hi onser oec versaken/ist dat wi niet en geloouen/so blijft hi ghetrouwe/want hi en can hem seluen niet versaken. Dit vermaent haer/ende betuyget voor God den HERE/dat si geen twist en hebbẽ om woordẽ die niet goet en zijn/dan te v keerẽ die gene die toe hooren. Geneerstiget dat ghi v seluẽ bewijst God eenẽ beproefdẽ onstraffelijckẽ
C arbeyder te wesen/ die daer snijdet dat woort der waerheyt/ Des ongeestelijckẽ onnutten claps ontslaet v/want si vorderẽ seer tot een ongodlijc wesen eñ haer woort vijt om hẽ als die creeft/onder welckẽ is Hymeneos eñ Philetus / die der waerheyt gemist hebben/eñ seggẽ dat die verrisenisse nu geschiet is/eñ hebben sommigher gelooue verkeert.

Maer die vaste gront Godts blijft staen /ende heeft desen segel. Die HERE kent dye sine/eñ hy afgaet vãder onrechtueerdicheyt/ wie dat dẽ naem
D ons HEREN aenroept. In eenẽ groten huyse en zijn niet alleẽ guldẽ eñ siluerẽ vaten / mer oec van houte eñ eerdẽ/somige ter eeren/die andere ter oneeren/Daer om/ist dat yemant hem reyniet van sulcken lieden/ dye sal een heylich vat wesen ter eeren/den huysheere oorbaerlic/ende tot allen goeden wercke bereyt.

Vliet die begeerte der ioncheyt / eñ staet nae die rechtuaerdicheyt/dat geloue/ die liefde den urede met allen die den HERE aenroepen van reynen herten. Die sotachtige vragen sonder leeringhe die schouwet/want wi weten dat si alleen twist voort brengen/ Die knecht des HEREN en sal niet kijfachtich wesen/mer vaderlic tegẽ alle man/ leerachtich/die de quade verdragẽ can/die met sachticheyt straft die wederspannige/ oft hem God eens gaue berou die waerheyt te bekẽnen / eñ weder te keerẽ van des duyvels stricken/die van hem gheuangen zijn na sinen wille.

¶ Dye apostel vermaent Thimotheum te spreken om vele valsche predikers die groote dinghen begost hadden/ ende vermaent Thimotheum tot sterheyt

Dat.iij.Capittel

Dit sult dat wetẽ/ dat inden laetstẽ dag- A
ghen sullen periculose tijden wesen. Want daer sullen menschẽ wesen dye vã hẽ seluẽ groot houdẽ sullen/ghierich/houeerdich/lasters/haren ouders ongehoorsaem/ondanckbaer/met grootẽ sonden be- ij.Pet
vleckt/niet vriendelijck/ stuerich/schenders/oncuys iij.a.
niet sachtmoedich/ wilt/verraders/geweltdaders opgheblasen/die meer lief hebben die wellust dan God/die daer hebben dat wesen der goddienstiger wandelinghe/maer zijn cracht versaken si / eñ van sulcken afkeert v. Vandẽ seluen zijnt / die de huysen
B doorloopen/eñ leyden die vroukens geuangẽ/ dye met sonden beladen zijn/eñ gelept werden in menigerley begeerten/ altijt leeren si/eñ en comen nemmermeer totter kennisse der waerheyt

Maer als Joãnes eñ Jambres Moysi wederstonden/also wederstaẽ dese oec der waerheyt / het zijn menschẽ vã gebrokẽ sinnẽ / onbequaẽ tottẽ ge-
C loue/mer si en sullẽs nẽ wt voerẽ. Want haer sotheyt sal allẽ menschẽ openbaer werdẽ/ alst oec was van den voorseydẽ. Mer ghy hebt nageuolcht mijn leere/mijn wesen/mijn opset/mijn ghelooue/mijn lancmoedicheyt/mijn liefde/ mijn lijdsaẽheyt/mijn veruolgingen/mijn lijdẽ/ die mi al geschiet zijn tot Antiochia/tot Iconicon/tot Listran/welcke vuolghinge ic daer droech. Eñ wt allẽ heeft mi die HERE verlost. Eñ alle die godlic willẽ leuẽ in Christo Jesu/die moeten veruolginge lijden. Die quade men-
D schen eñ die verleyders/die nemen toe int archste si verleyden/ende laten haer verleyden.

Maer blijft ghi int ghene dat ghi gheleert hebt eñ beuonden/want ghi weet van wien dat ghijt geleert hebt/eñ want ghi vã kints op die heylige scrifture weet/die v connẽ onderwijsen totter salicheit door dat gelooue in Christo Jesu. Want alle scrift van God ingegeuen/is oorberlic te leeren / tot straffinge/ter beteringe/tot onderwijsinghe inder rechtueerdicheyt/ dat een mensche Godts si volcomen/ geschict tot allen goeden wercken.

¶ Die apostel voorseyt vele quaets te ghescHien / ende dat door zijnder toecomender passien / ende begheert dat Timotheus tot hem come/ende groet die vrienden.

Dat.iiij.Capittel.

So betuyghe ic nu voor God/ eñ den HERE Jesu Christo/die daer comẽ sal te oordeelẽ die leuende eñ die dooden/in zijnre openbaringe eñ zijn rijc. Predickt dat woort/ soliciteert/het si tijt oft ontijt/straft/ dreycht/vermaent met aldẽ lancmoedicheyt eñ leere. Want het sal eenẽ tijt comẽ dat si die salige leeringe niet en sullen willen verdragen mer na harẽ eygen lustẽ sullen si hẽ seluen leeraers met hoope vergaderẽ/ na welckẽ hẽ die ooren iucken/eñ sullen haer ooren vander waerheyt keeren/ eñ haer totten fabulen keeren. Mer weest ghi wacker/lijdt v/doet dat werc eens Euangelischen predicants/ voert uwen dienst redelic wt. A

Want ic werde nu gheoffert/ende die tijt mijns B
verscheydens is na bi. Ic heb eenen goeden strijt gestreden/ic heb den loop gheeynt/ic hebt geloue ghoudẽ. Nu voortaẽ so is mi bi gelept die croone der

rechtueerdicheyt/welc mi gheuen sal die HEERE in dien daghe/die rechte rechter/mi niet alleen/mer oot alien die daer liefhebben zijn toecoemst. * Se neerstighet v dat ghi haest tot mi coemt.

Want Demas heeft mi verlaten/eñ dye werelt
a lief ghecreghẽ/eñ is tot Thessalonica ghereyst. Titus
col.iiij.b in Dalmacien/Crescens in Galacien/Lucas is alleen bi mi. Marcum neemt met v eñ brengt hem met v/want hi is mi orberlic inden dienst. Tychicũ heb ic tot Epheso ghesonden. Den mantel die ick tot Troade liet bi Carpum/dien brengt met v als ghi coemt/eñ die boecken/eñ bysonder dat perga-ment/Alexander die coperslaghere heeft my veel quaets bewesen/ die HEERE betale hem nae sine wercken/wacht v voor hem. Want hi heeft onsen woorden seer wederstaen.

In mijnder eerster verantwoordinge en stont
b niemant bi mi/mer si verlieten mi al. Ten is haer niet te verwijten/want die HEERE stont bi my/eñ sterckte mi/op dat door mi die predinghe volsoude comẽ/eñ dat alle heydenen souden hoorẽ/eñ ic ben verlost vander leeuwẽ kaken. Die HEERE sal mi oot verlossen van allen quaden wercken/eñ salich maken tot sinen hemelschẽ rijcke/ welckẽ si glorie van eewicheyt tot eewicheyt Amen.

Groet Priscam eñ Aquilã/eñ dat huys Onesiphori. Erastus bleef te Corinthen. Trophimon liet ic te Mileto cranck. Doet neersticheyt dat ghi voor den winter comt. Het groetẽ v Eubulus eñ Pudens/eñ Linus/eñ claudia/eñ alle die broeders Die HEERE Jesus Christus si met uwen gheest/ die ghenade si met v Amen.

Hier beghint die Epistel Pauli tot Titum

Die Apostel leert Titum hoe hi bisschoppen oordineren sal/ende hoe dat die quade te berispen zijn.

Dat eerste Capittel.

a Aulus eẽ knecht Gods/ maer een Apostel Jesu Christi/ te prediken dat gheloove den wtuercorenen Godts/eñ die kennisse der waerheyt die tot ter godsalicheyt leydt/ tot hope des eewighen leuens/welc belooft heeft die onloghenachtighe God voor die tijden der werelt/ maer dien hi heeft geopenbaert tot zijnder tijt/zijn woort/door die predikinge die mi betrouwet is/nae dat beuel Gods ons salichmakers.

Tito minẽ soon vã aerde/ na dz gemeyn geloue Genade/barmherticheyt/vrede vã God dẽ vader eñ den HEERE Jesu Christo onsen salichmaker.

Daeromme liet ick v tot Creten/ op dat ghijt voort soudt volbrengen/daer ict ghelatẽ hadde/eñ
b besettẽ die stedẽ stadt bi stadt/met priesterẽ of met ouders/so ict v geordineert hadde. So wie onstraffelic is/eender vrouwen man/die ghelouige kinderen heeft/niet beruchtich/met gulsicheyt oft ongehoorsaecheyt. Wãt een bisscop sal wesen onstraffelick/als een huyshouder Gods/ niet groots van hem seluen houden/niet toornich/geen wijndrãncker/niet bijtich/niet ghierich na schandelic ghewin mer een ontfanger der vreemder/goedertierẽ/manierlic/rechtueerdich/heylich/cuysch/ eñ behoudẽ vast die leeringe des getrouwen woorts/op dat hi machtich si te vermanen door die salige leeringe/ eñ te straffen die wederseggers.

Want daer zijn veel wederspannighe eñ onnutte clappaerts eñ verleyders/sonderlinghe die wter a
besnijdinge zijn/den welcken men moet den mont stoppen/die daer gheheele huysen verkeerẽ/eñ leeren dat niet en dooch/ om des schandelics gewins wille/Het heeft een wt haer lieden gesept/ haer eygen propheet. Die Creten zijn altijt logenaers geweest/quade beesten/luye buycken. Dit ghetuychnisse is waer. Om die sake wille so straftse scherpelic/op dat si gesont zijn int gheloove/eñ niet en achten op die Jootsche fabulen/eñ der menschen gheboden/die die waerheyt afkeerẽ. Den reynen is alle dinc reyn/maer den onreynen/ende ongeloouighẽ en is niet reyn/maer onreyn zijn si alle beyde/ b
haer gemoet eñ conscientiẽ. Si segghen/si kennen God/maer metten wercken loochenen zijt/ want si zijn van welcken God walget/ende niet en willen hoorẽ/eñ zijn tot alle goede werckẽ onbequaẽ/ ende onnutte.

Die Apostel vermaent Titum dat hijse onderwijse dye oudt zijn/ende ionc zijn/ende dienen.

Dat.ij.Capittel.

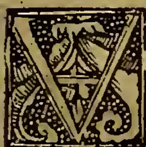
Segghet ghi wat der saligher leer aen gaet. Den ouderẽ/dat si sober zijn/ re a
delic/manierlic/sterc int gheloove/in die liefde/in lijdtsaemheyt. Desgelijckẽ oot dẽ oudẽ wijuẽ/dat si haer houden alst den heyligẽ vrouwẽ betaemt/geen valsche besculdersten/gheen wijnsuypersten/ maer goede leeresten/den iongen vrouwen eerbaerheyt leerẽde/dat si haer mannen lief hebben/haer kinderen beminnen/dat si sedich zijn/cuysch/haer huys bewaren/goedertieren/onderdanich haren mannẽ/ op dat dat woort Gods niet ghelastert en werde. Desgelijc oot die ionge mannen/vermaent dat sy sedich willen wesen.

In alle dingen so bewijst v seluen een exempel der goeder wercken/eñ hout inder leeringe onstra b
delic/eñ dat woort heelsaem ende onstraffelick/op dat die wederpartie haer schame/eñ niet en hebben dat si quaets van ons moghen seggen. Den knechten vermaent/dat si haer heeren onderdanich zijn op dat si haer in allen dinghen behaghelic zijn/niet wederspreckende/niet bedriegende/mer goede ghetrouwicheyt in allẽ dingẽ bewijsende/ op dat si die leeringe Gods ons salichmakers moghen vercieren in allen dinghen. *

+ Wãt die salichmakẽde genade Gods is ver
schenẽ allen menschẽ/eñ leert ons dat wi sullen ver c
loochenen dat ongodlic wesen/eñ dẽ wereltlikẽ lusten/mer sober/rechtueerdelick eñ godsalichlick leuen in deser werelt/verwachtẽde die salighe hopinge eñ die verschijninge der heerlicheyt des grootẽ Gods ons behouders Jhesu Christi/die hẽ seluen voor ons gegeuẽ heeft/op dat hi ons verlossen soude vã alder onrechticheyt/eñ reynighẽ hem also eẽ volc tot eenẽ eygẽdom/dat neerstich waer tot goeden werckẽ. * Dit segghet eñ vermaent/eñ straft met alder macht. Laet v nyemant verachten.

Die Apostel bethoont ons hoe wi ons hebben sullen
teghen dye princen oft teghen ketters / ende stelt nae een
groetenisse.

C Dat.iij.Capittel.

Ermaentse dat si den Princen eñ ge
weldigen onderdanich zijn/der ouer=
heyt ghehoorsaem / tot allen goeden
wercken bereet te zijn/niemant laste=
ren/niet kiuen/sedelijc/wijselijc/ alle
sachtmoedicheyt te bewijsen teghen alle menschen.
Want wi zijn ooc in voortijden onwijs gheweest/
ongeloouich/dwalende /dienende den wellustē eñ
menigherley begheerten/ eñ wandelden in booshe
den eñ nijt/hatelijck/haer seluen onder malanderē
hatende.
B ✠ Mer doen die vriendelicheyt eñ die beleeftheyt
Gods ons salichmakers openbaerde / niet om der
wercken wille der rechtueerdicheyt die wi gedaen
hadden/maer nae zijnre barmhertichept maect hy
ons salich/door dat bat der wedergeboortē/eñ der
vernieuwinge des heylighen gheests/welc hi heeft
wtghegoten rijckelijc ouer ons door Jesum Chri
stum onsen salichmaker / op dat wi door sine ghe=
naden gerechtueerdicht/erfghenamen souden zijn
des ewichs leuens na der hoping ✝ Dat is ym
mer gewislic waer.
Dit wil ic dat ghi drijft/ op dat die in Godt ghe
looeuich zijn geworde/hem beneerstigen in goeden
C wercken die vernaemste te wesen. Dese dingē zijn
goet eñ orberlijc den menschen. Sotte questien eñ
der geslachten register des kiuens eñ des strijdens
ouer die wet/ die ontslaet v / Wāt si zijn onnut/eñ
ydel. Eenen afgedeelden mensche schouwet / als hi
eens oft tweemael vermaent is/ende weet dat/die
sodanich is/die is verkeert eñ sondighet/als die hē
seluen veroordeelt heeft.
Als ic tot v seynden sal Arteman oft Tichicon/
so coemt haestelijc tot mi te Nicopolin/ want daer
D heb ic besloten mijnen winterlegher te hebben. Ze
nam den scriftghelcerden eñ Apollo seynt met neer
sticheyt voor/op dat haer niet en gebreke. Eñ laet
ooc die onse leeren die in goeden wercken die ver
naēste zijn/ist dattet die nootdruft eyschet / op dat
si niet onvruchtbaer en zijn / Het groeten v alle die
met mi zijn. Groetet alle die ons lief hebbē int ghe
looue. Die ghenade si met v allen Amen.
Geschreuen wt Nicopoli in Macedonia.

C Hier beghint
die Epistel Pauli tot
Philemonem

C Die apostel bidt Philemonem dat hy Onesimum we=
der ontfanghen wilt / hem groetende.

Dat.eerste.Capittel

A Aulus die ghe
uanghen Jesu Christi/
eñ die broeder Thimo=
theus.
Den geminden Phi
lemoni onsen medehul=
pere/ eñ Aphie der lief=
ster suster/ ende Archip
po onsen medestrijder
ende al die ghemeynte die in uwen huyse is.

Ghenade eñ vrede van God onsen vader /eñ
den HEERE Jesu Christo
Ic dancke minē God/eñ gedencke altijt uwer
in mijn bedingen/hoorende v liefde/eñ tgeloue dz B
ghi totten HEERE Jesum Christum/eñ alle heili
gen hebt /dat ons gemeyn geloove in v liedē crach
tich werde/door kennisse van allen goedē/dat in v
is in Cristū Jesum. Ic heb grote bliscap/eñ troost
in uwer liefden/want die heiligen zijn door v her=
telic vermaect oft vertroost lieue broeder
Lieue broeder/al heb ick die vrijheyt in Christo
Jesu v te gebieden tottē dingen die v toebehooren
nochtans om der liefden wille bid ic v lieuer / om
dat ick alsulck ben / namelic eenen ouden Paulus
ende nv oock geuangen Jesu Christi. So verma C
ne ic v om mijns soons wille Onesimo /dien ic in=
der gheuanckenissen ghebaert hebbe / dye v voor=
tijts onnutte was/mer nv is hi v ende mi orbaer
lic /dien hebbe ic weder gesonden. Ontfanct hem
dat is mijn hert/dien ic met my houdē woude/op
dat hi mi in v plaetse dienen mochte/inden banden
der Euangelien / mer sonder uwen raet en wou=
de ick niet doen/ op dat v goet niet en waer als wt
noode/mer willichlick
Ter auentuere nis hi eenen tijt lanc van v ghe=
weken/daerom /op dat ghi hem eewelic ontfinct/
nv niet als een knecht/mer als eenen alderliefsten
broeder/sonderlinge mi / hoe veel te meer v beyde
na den vleesche / eñ nae den HEERE. Daerom ist
dat ghi mi hout voor eenen gheselle / soe ontfanct
hem als mi. Heeft hi v yet gescaet / oft is hi v yet
schuldich/rekent dat mi toe. Ic Paulus hebt met
mijnder hant gescreuen/ Ic salt betalen / ic swighe
dat ghi v seluen mi sculdich zijt. Ja lieue broeders
latet geschien dat ic ws gebruycke inden HEERE/ D
vermaent mijn herte inden HEERE.
Om tbetrouwen uwer ghehoorsaemheyt heb ic
dit gescreuen/wetēde dat ghi meer dan ick segge/
doen sult. Eñ bereyt mi mede die herberge. Want
ic hope dz ic door uwer bedinge v gegeuen sal wor
den. Epaphras mijn medegheuangene groet v in
Christo Jhesu/eñ mijn medehulpers/Marc9/Ari
starcus/Demas/Lucas. De gracie ons HEEREN
Jesu Christi si met uwen gheeste Amen.
Dese Epistel was ghescreuen ende ghesonden van Romen door den knecht Onesimum.

Hier beghint
dye.I. Epistel van sinte Peter.

C Petrus wort bedanct van die vernieuwingen des doop=
sels.

Dat eerste Capittel.

Etrus een Apo= A
stel Jesu Christi.
Den wtuercoren vreem
den hier eñ daer in Ponto/
Galacia/Capadocia / Asia
eñ Bitinia / nae der voorsie
ninghe Godts des vaders/
inde heylichmakinge des gheests/ tot der ghehoor
saemheyt/ende die bespreng hinghe des bloets Je=
su Christi.
Ghenade ende vrede meerderē hem bi v.

Ghebenedijt si Godt ende die vader ons HEE-
REN Jesu Christi/ die ons na sijnre groter barm
herticheyt heeft weder gebaert tot een leuende hope
door die verrisenisse Jesu Christi vanden dooden/
tot een onuerganckelic ende onbeulect ende onouer
welckelike erfenisse/ die daer is behouden inden he
mel op u/ ghi die door die cracht Gods int geloue
bewaert werdet totter salicheyt / welcke bereyt is
dat si ontdect werde ter laetster tijt/ in welcken ghy
u verblijden sult/ ghi die nu eenen cleynen tijt lanc(soo
dat zijn soude) bedroeft zijt in menigerley tempta
tien/ op dat die beproeuinge aen uwen geloue / veel
costeliker geuonden werde dan dat verganckelike
gout/ welc door dat vier ondersocht wordt/ te loue
ende prijs ende eere / wanneer nu openbaer wert
Jesus Christus/ welcken ghi noyt gesien / nochtans
B bemint hebt / in welcken ghi ooc gelooft ende noch nv
en siet/ om des geloofs wille sult ghi u verblijden
met onspreckeliker ende heerliker blijschappen / ende
dat eynde ws geloofs daer af brengen/ welc is der
sielen salicheyt.

Na welcker salicheyt hebben ghesocht ende onder
socht die propheten/ die vanden toecomenden genaden
op u gheprophetteert hebben/ ende hebben ondersocht op
C welcken ende hoedanigen tijt dat die gheest Christi be-
teeckende/ die in haer was/ ende te voren getuycht had
de/ die lieden die in Christo zijn / ende die heerlicheyt
daer na/ welcken dat geopenbaert is/ Want si en heb
bent haer seluen niet/ mer ons gedaen / welcke v nu
vercondicht wort door den heiligen geest vanden hemel
gesonden/ in welcken ooc die engelen lusten te sien.

Daerom so begordet die lendenen ws gemoets
weest nuchteren/ ende settet heel ende alle v hope/ op die
genade die u aen gheboden wort door die openba
ringe Jesu Christi/ als kinderen des gehoorsaem
heyts/ niet nauolghende dye voorleden wellusten
uwer onwetentheyt/ maer nae dien / die u gheroe
pen heeft ende heylich is/ weest ooc heylich in al uwe
wandelinghe na dattet ghescreuen staet. Ghi sult
heylich wesen/ want ic heylich ben.

D Ende ist dat ghi dien tot eenen vader aenroept/
die sonder aensien der persoonen oordeelt nae eens
yeghelijcken werc/ so ouerbrenct uwe conuersatie
die tijt uwer pelgrimagien met vreese. ✠ Ende weet
dat ghi niet met verganckeliken siluer oft gout ver
lost en zijt/ van uwe ydele wandelinghe/ in uwer va
derlijcker insettinge/ maer met den dierbaren bloe
de Christi/ als eens onschuldigen/ ende onbeulecten
lams/ die te voren versien is voor der werelt begin
sel/ maer gheopenbaert totten laetsten tijden om
uwen wille/ ghi die door hem ghelooft aen Godt/
die hem op verweect heeft vanden dooden/ ende hem
die glorie heeft ghegeuen/ op dat ghi ghelooue ende
hope tot God hebben mucht.

Ende maect reyn u sielen door die gehoorsaemheit
der waerheyt inden gheest/ tot rechter ongheueynsder
der broederlicker liefden/ ende hebt v onder malcan
deren hertelick lief wt reynder herten/ als die we-
dergheboren zijn/ niet wt verganckeliken/ mer wt
onuerghanckelijcken sade / als wt dat leuendighe
woort Gods/ dat daer eewelijck blijft. Want alle
vleesch is als een gras/ ende alle heerlicheyt des men
schen/ als een bloeme des gras. Dat gras is ver
dorret/ ende die bloeme dye is afgheuallen / maer
dat woort des HEEREN blijft inder eewicheit. ✠

Die Apostel treet ons tot een gheestelick leuen ende wa-
neer wi dat hebben/ sullen wijt voortspreyden in onsen nae
sten/ ende dat door gheestelijcke wandelinghe/ ende leertse
die tot ouderdom ghecomen zijn.

Dat .ij. Capittel.

Hierom soo legt nu af alle boosheyt/ A
ende alle list/ ende gheueynstheit/ ende beni
dinge/ ende achterclap/ ende weest begee
rich nae dat verstandich ongheualst
melc/ als die nyeu gheboren kinderen
op dat ghi door dat selfde opwasset/ ist dat ghi an
ders gesmaect hebt dat die HEERE vrientlic is/
totten welcken ghi ghecomen zijt/ als totten leuen
dighen steen/ die vanden menschen verworpen / mer
door God wtuercoren ende costelic is / ende oock
ghi/ als die leuendige steenen/ timmert v tot eenen
gheestelicken huyse/ ende tot een heylich priesterscap
te offeren gheestelike offerhanden die God aenge
naem zijn door Jesum Christum.

Daerom so ist inder scrifteuren begrepen. Siet Esa. xxviij.
ic legge eenen wtuercoren costeliken hoecsteen in
Sion/ Ende wie hem gelooft/ die en sal niet beschaemt B
werden. V nu/ ghi die geloof/ is hi costelic. Maer
den ongheloouigen/ is die steen/ dien die werclieden
verworpen hadden/ tot eenen hoecsteen geworden
tot eenen steen des aenstootens/ ende tot een keye der
scandalizacien/ die hem stooten aen dat woort/ ende en ge
loouen met daer aen/ daer si op ghe set zijn. Mer ghi
zijt dat wtuercoren gheslachte/ dat coninclijcke prie
sterscap/ dat heylige volc/ dat volc des eygendoms/
dat ghi vercondigen sult die duechden des ghenen
die v gheroepen heeft vander duysternisse tot sinen
onuerwandelijcken lichte. Ghi die in voorleden tij- Exo. xix.
den geen volc en waert/ mer nu Gods volc zijt ende
zijt geweest ouer welcken hem God niet en heeft
ontfermt/ mer nu ontfermt heeft. ✠

✠ Lieue broeders/ ic vermane v als die vreemde C
ende pelgrims/ onthout v van die vleeschelike lusten
die teghen die siele vechten/ ende leyt een goede wan
delinge onder die heydenen/ op dat die van v achter
clap doen/ als van misdaders/ v wercken moghen
sien/ ende God prijsen alst nu aen den dach comen sal.

Weest onderdanich alre menschelijker ordinan
cie om des HEEREN wille/ het si den Coninc als
den ouersten/ oft haren stadthouders / als den ghe son
den van hem/ tot der wraken der misdoenders/ ende tot lo-
ue den goeden. Want dat is den wille Gods/ dat ghi
met weldoen verstoppen sult die onwijsheyt der sot
ter menschen/ als die vrije/ niet als oft ghi die vrij-
heyt hadt tot een decsel der boosheyt/ maer als dye
knechten Gods. Sijt eerbiedich teghen alle man/
hebt lief die broederschap / vreest Godt. eert den
Coninck.

Ghi huysknechten/ weest onderdanich met alre Titi. ij. c
vreesen den heeren/ niet alleen den goeden ende beleefden/ Ephe. vi a
mer ooc den quaden onbeleefden. Want dat is ghenade Col. iij. c
✠ ist dat yemant om der conscientien wille tot God D
droefheyt verdraecht/ ende lijdet met onrecht. Want
wat prijs is dat/ ist dat ghi om misdaets wille sla-
gen lijdt/ Mer als ghi om weldoens wille lijdt ende
verdraecht/ dat is ghenade bi God.

Want daer toe zijt ghi geroepen. ✠ want Chri
stus ooc geleden heeft voor ons/ ende ons een exem
pel gelaten/ dat ghi sout nauolgen zijn voetstappen/

die welcke gheen sonde ghedaen en hadde/daer en is oock gheen bedroch in sinen monde gheuonden welck doen hi versproken wert/niet weder en ver sprack/niet dreyghende doen hi leet. Mer hi ghaft. op/hē die daer recht oordeelt/die welcke onse son den selue gheoffert heeft/aen zijn lichaem aen den houte op dat wy der sonden vrij zijn/ende der recht ueerdicheyt leuen/door wiens wonden ghi zijt ghe sont geworden/Want ghi waert als die dwalēde schapen/mer ghi zijt nv bekeert tot den herder ēn visschop uwer sielen. *

¶ Die Apostel leert den ghenen die in den houwelijcken staet zijn sprekende van die vercieringhe der vrouwen/ende der mannen wijsheyt/vermanende hoe wi ons hebben sullen tegen God ende onsen naesten.

Dat.iij.Capittel

A Es gelijckē sullen oock die vrouwen onderdanich wesen harē mānen/ op dat die niet ghelouich en zijn aen dat woort/dat die door der vrouwen con uersatie sonder dat woort ghewonnen moghen werden/als si aensien uwe cuyssche wandelinge inder vreesen/welcker vercieringe en sal niet wesen wtwendich in haer vlechtē/oft om hanginge des gouts/oft aentreckinghe der cleederen/mer die verborgen mensche des hertsn in der onuerghanckelicheyt eens sachten ēn stillen gheest die wele voor Gode costelijc is/Want also hebben haer ooc verciert in voortijdē die heylige vrouwen die haer hoop geset hebben op God ēn haren mannen onderdanich waren ghelijc Sara Abrahe ghe hoorsaē was/ēn noēde hē heer/wiens dochteren ghi ghewoorden zijt/ist dat ghi wel doet/ende nyet verureert en zijt voor eenich letsel.

Des gelijcken ghi mannen/woont bi haer met
B redelicheyt/ēn gheeft den wijuelschen instrumendt als eenen cranckeren vaetken/eer mede deylende als oock mede eruen der ghenaden des leuens/op dat v ghebet niet behindert en werde.

✠ Mer altesamen weest eenmoedich gesint/medelijdende broederlic/hertelijc/vriendelijc betaelt niet quaet met quaet/noch vloeckinge met vloeckinge mer daer tegen ghebenedijt/ēn weet dat ghi daer toe geroepen zijt/dat ghi die benedijdinghe erflijc sout besitten. Wandt wie dat leuen wil lief hebben ende goede dagen sien/die bedwinghe zijn tonghe dat si niet quaets en spreke/ende zijn lippen dat si
C niet en bedriegben/hy keere hem van dat quade ende doe dat goet/hi soecke vrede ēn stae daer nae want die oogen des HEEREN sien op die recht ueerdighe ende zijn ooren op haer ghebet/Maer dat aensicht de HEEREN siet op dien/dye daer quaet doen.

Ende wie ist die v can letten/ist dat ghi nae dat goede staet/Salich zijt ghi/ist dat ghi lijdet om der rechtueerdicheits wille/Vreest niet voor haer dreygen noch en vsceict niet/op dat ghi niet vstoort en wert/mer heylicht Godt den HERE in uwer hertē. * Weest altijt bereyt te antwoorden eenen yegelijcken diet begeert/vander hopen die in v is/ēn dat met sachtmoedicheyt ēn vrese ende hebt een goede consciencie/op dat/die van v quaet seggben als van misdaders bescaemt moghen werden/dat si bespot hebben v goede conuersacie in Christo.

Want het is beter dat ghi om weldoen lijdt/ist Gods wille/dan vā quaets wegen. ✠ Want Christus heeft ooc eens voor onse sonden gheleden/die rechtueerdige voor die onrechtueerdige/op dat hi ons Gode soude offeren/ende is ghedoot nae dat D vleesch/maer leuendich ghemaeckt nae den gheest

Inden seluen is hi oock henen ghegaen/ende heeft gheprediet den geesten inder gheuanckenisse die voortijts ongelouich warē/doen men eens ver wachtede die godlijcke lanemoedicheyt in diē tijdē van Noe/doēmē die arcke bereide/in welcker weinich dat is/acht sielen behouden worden door dat water welck v oock nv salich maect/in dat doopsel dat daer door beteykēt is/niet in afdoen der onreynicheyt des vlees/mer die seker kēnisse der goeder consciencē bi God door die verrisinge Jhesu Christi/die daer is ter rechter hant Godts inden hemel gheuaren/ende die engelen/ēn die machtighen/ende die crachten zijn hem onderdaen

¶ Die Apostel seyt dat wi onreynicheit ende gulsicheyt schouwen sullen/ende paciencie altijt hebben.

Dat.iiij.Capittel.

Ant nv Christus in vleesch gheleden heeft voor ons/so wapent v ooc met A den seluen sin/want wie int vlees lijt die hout op van sondē/dz hi nv voort aen dat noch achter blijft inden vleesche/niet nae der menschen lust/maer nae die wille Gods leue/Want het is genoech dat ghi den voorledē tijt des leuēs toegebracht hebt na der heydenschen wille/doen ghi wandeldet in oncuysheyt/wel lusten/dronckenheden/gulsicheidē ende onbehoorlijcke afgoderijen.

Ende het gheeft haer vreemt/dat ghi niet met haer en loopt/in dat selue onbehoorlijcke leuen/ēn B versprecken v/Die welcke sullen rekenschap geuen dien/die daer bereyt is te ordelen/die leuendighen ende die doodē. Want daer toe is ooc den dooden dat Euangelium vercondicht/op dat si gheordeelt worden nae den mensche int vleesch/mer dat si leuen inden gheest Godts/dat eynde alder dinghen is zeer na ghecomen

✠ Hier omme so weest nv nuchteren/ēn wakende int gebet voor allen dingen/hebt onder malcanderen een vernende liefde/Want die liefde bedeckt der sondē menichfuldicheyt. Neemt malcanderen op als gasten sonder wederspreken/ēn die een diene den anderen/een yegelic met der gaue die hi ont C fanghen heeft/als die goede huyshouders der menichfuldiger genadē Godts. Ist dz yemant spreect dat hi spreke als Godts woorden/als yemant een ambacht doet/dat hi dz doet/als wt der cracht die Godt verleent/op dat ghi in allen dinghen Godt glorificeert door Jesum Christum/welcken si glorie ēn cracht van eewicheyt tot eewicheyt Amen.

Mijn liefsten laet v die hitte onder v niet verwonderen/als ghi door dat vier ondersocht wert recht oft v wat nieus geschiede mer weest deelachtich des lijdens Christi. D

Weest vrolic/op dat ghi ooc inder tijt der openbaringe zijnder glorie blijscap ēn hope moecht hebbē/Ist dat ghi vsmaet wert om den naē Christi/so zijt ghi salich/wāt dat der eeren/glorien ēn cracht Godts is/ēn die sinen gheest is/die sal op v rusten Ēn bi haer wort versproken/mer bi v ghepresen

Mer nyemāt lijde onder v als een moorder oft

een dief oft als een misdader/ oft als die nae auder
lieden goet staet/ Ist dat yemant lijdt als een Chri
sten/ so schaemt hi hē niet/ mer prijse dē HEERE in
dier sake/ want het is tijt dat dat ordeel begint van
den huyse Gods/ Ist dan dat het beghint aen ons
wat eynde salt dan wordē met diē/ die aent Euan-
gelium Gods niet en geloouē? Eñ ist dat die recht
uerdige nauwelic behoudē sal wordē/ waer sal die
onrechtueerdige eñ sondaer verschijnen? Daerom
alle die daer lijden na den wille Gods/ die beuelen
haer sielen als den ghetrouwen schepper met goe
den wercken.

Die apostel leert die ghene die pastoors zijn oft die inden
staet der ioncheyt zijn/ eñ dat tot ootmoedicheyt eñ tot so
berheyt. Dat. v. Capittel.

A Je oudē die onder v zijn/ vermane ic
die daer mede onder een getuych vē
der lijdenē die in Christo zijn/ eñ ooc
mede deelachtich der glorien/ die ghe
openbaert sal wordē. Weydet die cud
de Christi/ die onder v is eñ voorsietse/ niet wt be
dwanc/ mer willichlijc/ niet om onbehoorlikē pro=
fijts willē/ mer wt een toegeneycht gemoede/ nyet
B als die ghene die daer domineren ouer dat erffenisse
mer weest een exempel der cudden/ Soo sult ghy
(als hem openbaren sal die ouerste herder) ontfan=
ghen die onuerwelkelike croone.
Jac. iiij c Des gelijcken/ ghi iongen/ weest onderdanich
den ouden al te samen een yeghelijc si den anderen
onderdanich ende toont daer in v ootmoedicheyt/
want God wederstaet dē houerdigē/ maer dē oot
moedigē gheeft hi gracie. ✚ Daerom verootmoe
dicht v nv onder die crachtige hant Gods/ op dat
hi v verheffe tot zijnder tijt/ al v sorghe werpt op
hem/ want hi sorghet voor v.
Weest nuchteren ende waeckt/ want v weder
partije/ die duuel/ gaet ronts omme/ als een grim
mende leeuwe/ eñ soect welcken dat hy verslinden
C mach/ Dien wederstaet sterckelic int geloone/ we
tende dat uwe broederschap dat selue lijdē geschiet
dat in die werelt is.
Maer die God alre ghenaden die v gheroepen
heeft/ tot siner eewiger glorie in Christo Jesu dye
sal v/ ghi die een cleyn tijt lanc lijdet/ volmaect ma
ken/ starckē/ vercrachtighē/ ende beuestighen/ Den
seluen si glorie eñ macht van eewicheyt tot eewic=
D heyt Amen/ ✱ Door uwen ghetrouwen broeder
Siluanum (als ic vermoede) heb ick v een weynich
ghescreuē/ vermanende ende betuygende/ dat dye
rechte genade Gods is daer ghi in staet. Het groet
v die vergaderinghe die te Babilonien is/ eñ mijn
soon Marcus/ Groet malcanderen met eenē cusse
der liefden/ Vrede si met v allen die in Christo Jesu
zijn Amen.

¶ Hier beghint die ander Epistel van sinte Peeter.

¶ Die apostel vermaent den gheloouighen dat si sterckelic
houden eñ beschermen sullen die warachticheyt des ghe-
loofs/ ende dat met sekerheyt der propheten.
Dat eerste Capittel.

Ymon Petrus een knecht ende Apo
stel Jesu Christi.
Diē die met ons gelijcke geloone
ghecreghē hebbē in die rechtueerdic= A
heyt Gods/ ende den salichmaker Je
sus Christus.
Genade ende vrede si met v/ door die kennisse
Gods ende Jesu Christi ons HEERN.
Na dat alderley zijnre Godliker cracht (al wat
ons dient totten leuen/ eñ den Goddelijcken wan
delinghen) ons gegeuen is/ door die kēnisse diens/
die ons gheroepen heeft door zijn glorie eñ cracht
door welcken ons die costelijcsten eñ grootsten be
losten ghegeuen zijn/ alsoo dat ghi door dat selfde
mede erfghenaem wert der Godliker natueren/ ist B
dat ghi vliet die vergancklike wellust deser werelt.
So doet al v neerstichheit daer toe dat ghi in uwē
geloue bewijst die duechde/ in der duechdē beschey
denheyt/ inder bescheydenheit maticheit/ inder ma
ticheit lijdtsaemheit/ inder lijdtsaemheyt/ Godsalic
heit/ inder Godsalicheyt broederlijcke liefde/ inder
broederlijcke liefde ghemeyn liefde/ Ist dat dese din
ghen oueruloedelic bi v zijn/ soo en sullen si v niet le
dich noch onvruchtbaer laten wesen in dye kēnisse
ons HEEREN Jesu Christi. Mer die dese dingen
niet bi hē en heeft die is blint/ eñ tast metter hāt eñ
vergetet die reyninge zijnre voorleden sonden.
Daerom lieue broeders/ doet des te meer neer
sticheyt om v roepinge eñ verkiesinghe vast te ma=
ken. Ist dat ghi dat doet/ so en sult ghi niet vallen/
eñ alsoo sal v oueruloedelick bereyt werden den in
ganck totten eewighen rijck ons HEEREN Jesu
Christi ons salichmakers.
Daeromme soo en wil ick niet versuymen/ v al C
tijt te vermanen/ hoe wel dat ghijt weet/ ende ghe
sterct zijt inder tegenwoordiger waerheyt. Wāt ic
achtet profitelic te wesen/ dat so langhe ic in desen
lichaem ben/ v te verwecken eñ te vermanen wāt
ic weet dat ic mijn lichaē corts afleggen moet/ als
mi dz die HEERE Jesus Christ? geopēbaert heeft
Mer ic wil neerstichheit doē/ dz ghi altijt na mijn af
sceyden sulcx in uwer ghedachten hebbē moecht.
Want wi en zijn niet geuolcht den cloecken fa
bulen/ als wi v vercondicht hebbē die cracht eñ toe
coemst ons HEEREN Jesu Christi/ maer wy zijn
aenschouwers ghewees zijnre maiesteyt/ doen hy
van God den vader ontfinc eere eñ glorie door een
stemme die tot hem ghescriede vander hoochwaer
diger glorie/ aldus/ Dit is mijn lieue sone/ in welc
ken ic een goet behaghen hebbe/ Eñ dese stemme
hebbē wi gehoort vandē hemel gebrocht/ doen wi
mēt hem waren op den heylighen berghe.
Wi hebben een vast Propheets woort/ eñ ghy D
doet wel dat ghi daer op acht/ als op een licht/ dat
wele daer schijnt in eenē donckerē hoec/ ter tijt toe
dat den dach aen coemt/ eñ die morghensterre op
gae in uwer herten/ Eñ dit sult ghi voor dat eerste
weten/ dat gheen prophecie der scrift en gheschiet
wt eygender wtlegginge/ Wāt ten is noyt prophe
cie wt menschelijcken wille voortghebracht/ mer
die heylighe menschen Gods hebben ghesproken
als ghedreuen vanden heylighen gheest.

¶ Hier wort wtghesloten die valscheyt der ketters eñ die
apostel verclaert haerlieder quaetheyt ende correctie.
Dat. ij. Capittel.

A DAer zijn ooc geweest onder den volc-
ke valsche propheten/als oock onder
v sullen wesen valsce leeraers/ die be
neuen inbrengen sullen verderflijcke
secten/ eñ versaken den HEERE dye
se ghecocht heeft/ende sullen ouer haer seluen bren
ghen een haestighe verdoemenisse/ ende veel men-
schen sullen na volghen haer verderuen/door wel
kē sal die wech der waerheyt verlastert werden/eñ
door ghiericheyt met versierden woorden sullen si
B van v comenschappen/ouer welcken dat ordeel nv
van langen tijden niet versumelijc en is / ende haer
verdoemenisse en slaept niet.
Want nv God die Enghelen/ die ghesondicht
hadden/niet ghespaert en heeft / maer heeftse met
ketenen der duysternissen ter hellen ghestoten / en-
Iob. iiij a. de ouer ghegeuen dat si totten ordeel ghehouden
souden worden / Ende en heeft nyet ghespaert dye
voorleden werelt/maer bewaerde Noe den predi
ker der rechtueerdicheyt zijn achster/ende leyde die
diluuie ouer die werelt der ongerechtiger menschē
Eñ heeft die steden Sodoma eñ Gomorra tot af
Gene. schen ghemaect/omghekeert ende verdoemt/ hier
vij.a mede een exēpel geset dē geuen die toecomende on
salich sullen zijn/ende heeft verlost den rechtueerdi
ghen Lot/die ouervallen was van die oneerbaerlij
ke conuersacie der quaden/Wandt om dat hi recht
ueerdich onder hem woonde/dat hi sien eñ hooren
moeste so quelde si die rechtueerdige siele van dage
te dage/met harē onrechtē werckē Want die HE
RE die weet die goede eñ salige menschē wt der tē
tatien te verlossen/die quade eñ onrechtueerdighe
te behouden/tot den dach des ordeels te pinigen.
Maer alre meest die daer wandelē naden vlees
schelijcker wellust der onsuuerheyt/ende die ghene
die die heerschappie verachten/stout eñ hooch van
haer seluen houdē / ende en ontsien hem niet secten
in te brengen/lasterende/Hoe wel nochtās die En
ghelen/die stercker eñ crachtigher zijn niet en ver-
dragē dat lasterlijcke oordeel vandē HEERE tegē
C haer Mer si zijn als onredelijcke beesten die natuer
lic te verworgē eñ te vangen geboren zijn/verlaste
ren dat ghene dat si niet en kennen / ende in haren
worgē eñ verderuē sullē si verworget worden/ eñ
den loon der onrechtueerdicheyt daer af brenghen
Si achtent voor wellust/dat tijtlijc wel leuen/si
zijn vlecken ende ander onreynicheyt/ si leyden een
wellustich leuē van uwer liefdē / si brassen wel van
den uwen/ende hebben oghen vol ouerspels / haer
sonde en is nyet te keeren/si locken aen hē dye licht
ueerdighe sielen/ende hebben een hert doordreuen
met giericheyt/kinderen der maledijnge/si hebben
verlaten dē rechtē wech/eñ zijn dwalende gegaen/
D eñ hebbē na gheuolcht den wech Balaā des soons
Bosor die welcke lief hadde dat loon der onrecht
ueerdicheyt/mer hi hadde straffinge zijnder ouertre
dinge Dat stomme lastbaer diere sprac met mēsce-
lijcker stemme/eñ belette des prophetē dwaesheyt
Dese zijn fonteynen sonder water / eñ wolcken
vanden winde ghedreuen/den welken is bewaert
een doncker duysternisse tot inder eewicheyt.Wāt
si sprekē hoochmoedige woorden van ydelheyt/daer
niet na en volcht/ende si trecken door wellusticheit
tot begeerlicheyt des vlees den genen die eerst ont

lopen warē ende nv in dolinghe wandelen/eñ belo
uen hem vryheyt/hoe wel si selue knechten der ver
deruinge zijn/want van wien yemant verwonnen
is/diens knecht is hi geworden/Want ist dat si die Iob.
onsuuerheyt der werelt ontvlucht zijn door die ken
nisse des HEEREN/ende des salichmakers Jhesu
Christi/eñ werdē si weder in die selfde geulochten
eñ ŭwonnē/so is hē dat laetste arger gewordē dan
dat eerste. Want het waer hē beter/dat si dē wech
der rechtueerdicheyt niet bekēt en hadden/dan dat
si hem kennen ende hem afkeeren van dat heylige
gebot dat hē gegeuē is. Dat ghemeen spreecwoort
is hem geschiet/ Die hont eet weder dat hi ghespo-
gen heeft/eñ die suege wentelt haer weder int slijc
als si ghewasschen is

Die apostel leert ons hoe wy voorsichtich sullen zijn int
quaet dat ghescien sal/inde tweede toecomst van Chri-
stus/ende scrijft hoe die selue ghebueren sal.

Dat.iij.Capittel.

SIet alder beminste / desen tweeden
brief schrijue ic v/ in welcken ick ver A
wecke ende vermane uwen reynen
sin/ dat ghi der woorden gedenct die
voorseyt zijn vanden heylighen prophe
ten/eñ oock aen onse ghebot/ wi die zijn Apostelen
des HEEREN eñ des salichmakers.
Eñ weet dat ten eersten / dat inden laetsten da
gen sullen comen bespotters/ die na haer eygen be
geerlicheden wandelen eñ seggen/ Waer is die be i.Thi.
looftē zijnder toecoēst? Wandt sint dat die vaders iiii.a
geslapen hebben/blijft alle dinc alst gewest is van ii.Thi.
aenbeghin der creatueren/ Mer moetwillens wil iii.a
len si niet weten/dat die hemel in voortijden oock B
was/daer toe ooc die aerde wt dat water eñ in dat
water bestaende/door dat woort Gods nochtans
te dier tijt die werelt door die diluuie verghinc Die
hemel die noch is/eñ die eerde zijn door zijn woort
onthouden/ dat si den viere behouden werden / in
den dach des ordeels/eñ verdoemenisse der onsali-
gher menschen.
✠ Mer dit een/eñ si v niet verborgē ghi beminde dat
eenen dach is geacht bi den HEERE als duysent
iaer/eñ duysent iaer als eenē dach/ Dye HEERE C
die vertrect zijn beloofte / niet als sommige die ver
treckinge achtē/ Mer hi is lanckmoedich tegē v/eñ
en wil niet dat yemandt verloren bliue/ mer dat hē
een yegelijc tot penitentie geue / Die dach des HE
REN sal comē/als een dief inder nacht/ in welckē
die hemelē vergaē sullē met groten craken / die ele
menten sullē van hitten smelten / eñ die aerde ende
die wercken dye daer inne zijn/ dye sullen verbrant
worden/
Als dit nv al sal vergaen/hoe sult ghi dan ghe
schict wesen met heyligē wandelinghen/eñ Godsa
lighen wesen/oft Godsdienstichеden/dat ghi wach
tet eñ haestet tot den dach des HEEREN / in wel
kē die hemelē vādē viere vergaē/eñ alle elementen
van hette smeltē sullen/ Nieuwe hemelen ende een
nyeuwe aerde verwachten wy na zijnre beloeften D
in welcken rechtueerdicheyt woont.
Daer om mijn lieue /nv ghi dan daer op wach
tet so beneerstiget v dat ghi geuondē wert voor hē
onbeuleckt ende onstraffelic inden vrede/*eñ die lanc
moedicheyt ons HEEREN Jhesu Cristi achtet voor

v salicheyt/also ons alder bemintste broeder Pau-
Jo.ij.b. lus v gescreuē heeft/na die wijsheyt die hē ghegheuen is/also hi oock in allē Epistolen daer af spreect
in welcken zijn sommige stuckē swaer te verstaen
welcke verwerren die ongheleerdē eñ lichtuaerdi
ghen ghelijc als ooc die anderen scriften tot haer
der eyghen verdoemenisse/ Maer ghi mijn bemin
de/want ghi dit te voren weet / soo wachtet v dat
ghi niet door dwalinghe der booser met haer ver
leyt en wert/ende valt wt uwer eygen vasticheyt/
Maer wast inder ghenaden eñ kennisse ons HE-
REN ende salichmakers Jesu Christi/ Den seluē
si glorie nv ende ten eewighen tijden Amen.

Hier vghinnē

sint Jans Epistelen.

Die Apostel sint Jan bewijst dat nyemant God lief en heeft dan die volbrenghen die gheboden Gods/ ende dat nyemant salich en wort dan die belijen dat Jesus is die sone Gods.

Dat eerste Capittel.

A Dat van beginsel was dat wy ghehoort
hebben/ dat wy ghesien hebben met
onsen oogen/dat wy beschout hebbē/
ende onse handen ghetast hebben/ vā
dat woort des leuens/ende dat leuen
is gheopenbaert/ende wi hebben ghesien ende tuy
ghen eñ vercondighen v dat leuen/dat eewich is/
Welc was byden vader ende is ons gheopenbaert/
Wat wi ghesien ende gehoort hebben/ dat vercon
dighen wi v/op dat ghi ooc met ons ghemeynscap
hebt/ende onse ghemeynschap si met den vader en
B de met sinen sone Jesu Christo/Ende dat scrijuen
wi v/op dat ghi v verblijt ende v vruechde volco-
men si.
Ende dat is die vercondinghe die wy van hem
gehoort hebben ende v vercondighē/dat God een
licht is/ende in hem en is gheen duysternisse / Ist
dat wi segghen dat wi ghemeynschap met hē heb
ben/ende wandelen in duysternisse/so lieghen wy/
C ende en doen niet die waerheyt. Ist dat wi int licht
wandelen/ghelijc hi int licht is/soo hebben wi ghe
meynschap onder malcanderen/ eñ dat bloet Chri
sti maect ons reyn van alle sonden.
Ist dat wi segghen/wi en hebben gheen sonde/
so verleyen wi ons seluen/ende die waerheyt en is
D in ons niet. Maer ist dat wi onse sonden bekennen
Hebreo. so is hi getrouwe eñ gerechtich/ dat hi ons die son
ix.d. dē vergeue/eñ reynicht ons van alle ongherechtic-
Apoca. heyt. Ist dat wi seggen/ wi en hebben niet ghesondicht/so maken wi hem tot een logenare/ende zijn
i.b. woort en is niet in ons.

Die Apostel vermaent die menschen tot duechdelijcke wercken/ende ontradet haerlieden die begheerlicheden ende alle ongheloouicheden.

Dat.ij.Capittel

B Mijn kinderkens sulcx scrijue ick v / op
dat ghi niet en sondicht/ ende oft ye-
māt sondicht / so hebbē wi eenē voor
sprake bi God Jesum Christum die
rechtueerdich is/ende die selue is die
versoeninge voor onse sondē/niet alleene voor on
se sonden/maer ooc voor die gheheele werelt/ Eñ
daer aen bekennē wi/ dat wi hem bekent hebben/ Joan.
ist dat wi zijn ghebot houden/ Wie daer seyt/ic heb xiiij.g.
hē gekent/eñ en hout zijn ghebot niet/die is een lo
ghenaer/eñ in dien en is geen waerheyt/ Mer wie
zijn woordt houdt/ in dyen is voorwaer dye liefde
Gods volcomen/ Daer aen bekennen wy dat wy
in hem zijn/ Wie daer seyt dat hi in hem blijft/ dye
sal ooc wandelen ghelijc hi ghewandelt heeft.
Broeders/ic en scriue v geen nyeu ghebot/ mer
dat oude gebot/dat ghi van beghinsel hebt gehadt
Dat oude gebot is dat woort dat ghi gehoort hebt
Wederom een nieu gebot scriue ic v/ dat daer wa
rachtich is bi hem ende bi v / want die duysternisse B
is vergaen/eñ dat warachtich licht schijnt nv. *
Wie daer seyt/hy is int licht / ende haet sinen broe
der/die is noch in duysternissen. Wie sinē broeder
lief heeft/die blijft int licht/eñ is gheen erghernisse
in hē / Mer wie sinē broeder haet/die is in duyster
nisse/ende wandelt in duysternissen / ende en weet
niet waer hi henē gaet/ende die duysternissen heb
ben zijn ooghen verblint.
Kinderkens ic scriue v / dat v die sonde vergheuen wert door sinen name. Ic scriue v ghy vaders
want ghi hebt bekent dien/die van beginsel is / Ic C
scriue v ghi iongelingen/ want ghi hebt den bosen
viant verwonnen/ Ic scriue v kinderen/want ghy
hebt den vader bekent/ Ic hebbe v vaderē ghescre
uen/ dat ghi dien gekent hebt/die van beghinsel is/
Ic hebbe v ionghelingen ghescreuen/dat ghi stere
zijt/eñ dat dat woort Gods bi v blijft/ eñ den boo
sen viant verwonnen hebt.
Hebt niet lief die werelt/noch die dingen die in
die werelt zijn/ Ist dat yemāt dye werelt lief heeft
in dien en is niet die liefde des vaders/ Want al dat
inder werelt is(namelick die lust des vlees eñ lust
der oogen/ende hoochmoet der goeden) en is niet
vanden vader/maer vander werelt / Ende die we
relt vergaet met haer lusten/ Maer wie den wille
Gods doet die blijft inder eewicheyt.
Kinder/het is die laetste ure / eñ gelijc ghy ghe
hoort hebt/dat die Antecrist coemt/ende nv zijn ve
le Antecristen ghewordē/ Daer aen bekennen wy
dat die laetste ure is/ Si zijn van ons wtghegaen
mer si en waren van ons niet/ Want warē si van
ons gheweest/so waren si oock bi ons ghebleuen/
Maer op dat si openbaer souden worden / dat sy
niet al van ons en zijn.
Eñ ghi hebt die saluinghe van dien dye heylich D
is/eñ weet alle dinc / Icen heb v niet gescreuē als
oft ghi die waerheyt niet en wist/maer ghi weetse
Eñ ghi weet dat gheen lueghen wt der waerheyt
en coemt. Wie is een lueghenaer/ anders dan dye
loochent dat Jesus is Christus? Dat is die Antichristus/die den vader ende den sone loochent/ Wie dē
sone loochent/die en heeft ooc dē vader niet. Wat
ghi nv gehoort hebt van beghinsel dat blijue by v/
Ist dat bi v blijuet dat ghi van beghinsel ghehoort
hebt so sult ghi ooc byden sone eñ byden vader blijuen. Eñ dat is die belofte die hi ons belooft heeft/
dat eewich leuen.
Dit heb ic v gescreuē/van dien die v verleyden/
Ende die saluinge die ghi van hē ontfanghen hebt
blijue bi v. Eñ en behoeft niet dat v yemant leere/
mer gelijc v die saluinge alderley leert/soo ist waer

rken en is geen loeghen Ende so si v gheleert heeft/
so blijfe bi den seluen /Eñ nv kinderkens blijft by
hem/op dat wanneer hi geopēbaert wert /dat wy
een betrouwen hebben eñ niet beschaemt en wer=
den voor hem in zijnder toecoēst. Ist dat ghy weet
dat hi gerechtich is/so weet ooc /dz wie recht doet
die is van hem ghebozen

¶Die Apostel schrijft die gemeynschap /des volcs in zijn
landt schrijuende haer volmaecthept/ ende vermaentse tot
sinierhept der herten ende broederlijcke liefde

Dat.iij.Capittel

A Siet welcke eē liefde heeft ons die va
der ghegheuen/dat wi Gods kinde=
ren soudē heeten / Daer om en kendt
ons die wereltniet wāt si en kent hē
niet/Mijn liefsten /wy zijn nv Gods
kinderen /eñ ten is noch niet geopēbaert wat wy
zijn sullen/Mer wi weten / wanneert openbaren
sal/dat wi hē dan ghelijc sullē zijn/ want wy sullen
hem sien gelijc hi is /Ende een yeghelijc die sulcke
la iiij b hopinge heeft/die reynicht hem/gelijc hi ooc reyn
Pe.ij d is/Wie zōde doet/ die doet ōrecht/ eñ die sonde is
onrecht/Ende ghi weet / dat hi is gheopenbaert/
op dat hi onse sonden wech soude nemen/ende die
sonde en is niet van hē /Wye in hē blijft die en son
dicht niet / eñ wie daer sondicht /dye en heeft hem
niet ghesien oft ghekent
Kinder/laet v nyemāt verleyen. Wie recht doet
die is gerechtich/gelijc hi gherechtich is/Wye son
B de doet/die is vanden Duuel/want die Duuel zon
dicht van beginsel . Daer toe is gheopēbaert die so
ne Gods/dat hi die wercke des duuels soude bre=
ken/Wie wt god gheboren is/die en doet geen son
de/Want zijn saet blijft bi hē/ende en can niet son=
digē /want hi is van God gebozē. Daer aen kent
ib iiij c men/welc die kinderen Gods / eñ die kinderē des
Duuels zijn /Wie niet recht en doet / die en is nyet
van God /ende die niet lief en heeft sinen broeder
Wāt dat is dye bootscap die ghi ghehoort hebt
van beginsel/dat ghi malcanderen lief sult hebben
Ge riiij b Niet gelijc Caym die van den quaden was / ende
doode sinē broeder/Ende waer om doode hi hem
C om dat zijn werckē quaet waren/ ende zijns broe=
ders ghereechtich . ✠ En verwondert v niet mijn
broeders al ist dat v die werelt haet/Wi weten dz
wi vander doot door ghecomen zijn in dat leuen/
loā rvc Want wi beminnē die broeders Wye den broedē
niet lief en heeft/die blijft indē doot Wye sinē broe=
der hatet / die is een dootslagher /Ende ghy weet
dat een dootslagher en heeft dat eewich leuen niet
bi hem bliuende
Daer aen hebben wi ghekent die liefde/ dat hy
D zijn leuē voor ons gelaten heeft /eñ wi sullen oock
dat leuē voor die broeders laten . Maer wanneer
yemant deser werelt goeden heeft / ende siet sinen
broeder ghebrec hebben/ende sluyt zijn herte voor
hem toe /hoe blijft die liefde Goods bi hem? Mijn
kinderkens laet ons niet liefhebben met woorden
noch met der tonghen/mer met der daet ende met
der waerheit *
Daer aen bekennen wi/ dat wi wt der waerhz
zijn/dat wi bereyden onse herten voor hem/ist dat
ons onse herte verdoēt/dat God grooter is dā on
se herte/eñ bekent alle dinghen / Ghi beminde/ist
dat ons ons herte niet en verdoemt/so hebben wy

een vrije sekerheit tot God / ende so wat wi biddē
dat sullen wi van hem outfanghen / want wi hou=
dē zijn gebot/eñ doen dat voor hem behaghelic is.
Ende dat is zijn gebot / dat wy ghelouen inden
name sijns soons Jesu Christi/eñ hebbē liefte on=
der malcanderē/gelijc hy ons een gebot ghegeuen
heeft/Eñ wie sijn gebot hout /die blijft in hem/eñ
hi in hem / Eñ daer aen bekennen wi dat hi in ons
bliuet aenden gheest die hi ons ghegeuen heeft.

¶Die Apostel spreect hier van dat woort/hoe dat mensce
lijc ghewozden is /ende hi spreect van valsche propheten/
ende van Antechekerst

Dat.iiij.Capittel

Alderliefsten/ gelooft niet eenen yege= A
lijckē geest/maer proeft dye gheesten
oft si vā God zijn/wāt het zijn veel val=
sche prophetē wt ghegaen inder we=
relt. Daer aen bekēt dē gheest Gods
Een yeghelick gheest dye daer bekent dat Jhesus
Christus gecomē is in dat vleesch / die is vā God
Eñ een yegelic geest/die daer niet en belijdt dat Je
sus Christus is gecomē in dat vleesch die en is nyet
van God /Eñ dat is dye gheest des Antechristes/
van welcken ghi hebt ghehoort/dat hy coemt eñ is Joā iij.
nv ter tijt in die werelt
Kinderkēs/ghi zijt vā God ende hebt den ghe
nen verwonnen/wāt die in ons is/ is grooter dan
die inder werelt is/ Si zijn vander werelt/daerom
sprekē si vander werelt / ende dye werelt hoortse/
Wy zijn vā God / Ende wie God bekēt die hoort
ons eñ wie niet vā God en is/die en hoort ons niet B
Daer aen bekennē wi dē geest der waerheyt/ende
den gheest der dolinghen
Ghi beminde laet ons onder malcanderen lief
hebben/want die liefde is van God/Ende wie lief
heeft/die is van God geboren/eñ kent God Wie Jo iiij b
niet lief en heeft/dye en kent God niet. ✠ want
God is die liefde. Daer aen is geopēbaert die lief
de Gods/dat God sinē eenigē geboren sone ghe=
sonden heeft in deser werelt/dat wi door hem sou
den leuen/Daer in staet die liefde/niet dat wi God
lief ghehadt hebben /maer dat hi ons lief ghehadt
heeft/eñ heeft ghesonden sinen eenighen sone/ tot
een versoeninghe van onsen sonden
Alder beminste/heeft ons God also lief gehadt/ C
so sullen wi ons ooc weder om onder malcanderē Joan iii
lief hebbē/Niemāt en heeft God ye gesiē / Ist dat
wi ons ondē malcāderē lief hebben soo blijft God
in ons/eñ zijn liefde is volmaeckt in ons/Daer aen
bekennē wi dat wi in hem bliuen /ende hi in ons/
dat hi ons van sinen geest gegeuē heeft / Ende wy
hebbē gesien eñ ghetuyghen /dat die vader den so=
ne ghesonden heeft /tot eenen salichmaker der we
relt/Die nv belijdet dat Jesus Gods sone is/in di
en bliuet God/ende hi in God /Eñ wi hebben be
kent eñ gelooft die liefde die God in ons heeft
God is die liefde/eñ wie in die liefde blijft/dye D
blijft in God/eñ God in hem /Daer aen is die lief
de volmaect bi ons / op dat wi een hope hebben in
den dach des oordeels/want gelijc hi is/so zijn wi
ooc in die werelt. Vreese en is niet inder liefdē/mer
die volmaecte liefde driuet die vreese wt / want dye
vreese heeft pijn / Mer wie vreest/die en is niet vol
comen inder liefden
Laet ons hē lief hebbē/want hi heeft ons eerst

tel gehadt/Ist dat yemant seyt/ic heb God lief/ ende haet sinen broeder/die is een logenaer. Wát wie sinẽ broeder niet lief en heeft dien hi siet/hoe can hi God lief hebben dien hi niet en siet? Eñ dat ghebot hebben wy van hem/dat soo wie God lief heeft/dat die ooc sinen broeder lief hebben sal. *

¶ Die Apostel veruelgende op die liefde die wi behooren te hebben teghen onsen naesten/spreect voort van die opẽbaringhe des woorts/ende van dat betrouwen in God

Dat .v.Cap.tittel.

B Vie daer gelooft dat Jhesus is Christus/die is vã God geborẽ. Eñ wie daer lief heeft dien/ die hy ghebaert heeft/die heuet ooc lief dien/ die van hem gheboren is. Daer aen bekennẽ wi dat wi Gods kinderen lief hebben/als wy God lief hebben/eñ zijn gheboden houdẽ. Wandt dat is die liefde Gods/dat wi zijn gebodẽ houden/ eñ zijn geboden en sijn niet swaer. ✠ Wandt al dat vã God geborẽ is/verwint die werelt. * eñ ons geloue is die victorie die die werelt ouwonnẽ heeft Wie is/die die werelt verwindt/dan die daer ghelooft dat Jesus Gods sone is?

Dese is die daer coẽt/met water eñ bloet/Jesus Cristus/niet met watere alleene mer met water eñ bloet/Eñ die geest ist/die daer tuyghet/dat

B die geest die warachtich is/Want drie sijnder die daer inden hemel ghetuyghe gheuẽ/die vader/dat woort/eñ die heilighe gheest/Eñ dese drie sijn een Eñ drie sijnder die daer getuge geuẽ inder aerdẽ/ Die geest/dat water/ende dat bloet/ende die drie sijn een/Ist dat wi der menschen tuyghen ontfangẽ/Gods getuigenisse is grooter/wát Goods ghetuyge is dat/dat hi getuycht heeft van sinen soone Wie daer ghelooft aen den sone Goods/die heeft Gods ghetuygenisse bi hẽ Mer wye God niet en gelooft/die heeft hem tot een logenaer ghemaect/ wát hi en heeft niet gelooft dat ghetuygenisse dat God getuycht heeft van sinen sone. Eñ dat is/dat ghetuygenis dat ons God dat eewich leuen heeft gegeuen/eñ sulcs leuẽ is in sinen sone. Wie den sone Gods heeft/dye heeft dat leuen/wie den soone Gods niet en heeft/die en heeft dat leuen niet.

Alsulcs hebbe ic v gescreuen/ghi die gelooft aẽ

C den name des soons Gods/op dat ghi weet dz ghi dat eewich leuen hebt/eñ dat ghi ghelooft aen den name des soons Gods/Eñ dat is dat betrouwen dat wi hebben tot hem/dat ist dat wi wat bidden na sinen wille/so hoort hi ons. Ende ist dat wi weten dat hi ons hoort/wat wi bidden/so weten wy dat wi die bede hebben die wi van hem ghebeden hebben

D Ist dat yemant siet sinen broeder sondigen/een sonde niet totter doot/die sal bidden/ eñ hem ghe uen dat leuen/dien dye daer sondighen/niet totter doot/Daer is een sonde totter doot/daer voor en segge ic niet dat yemãt bidde/Alle ongerechticheit is sonde. Eñ het is sommighe sonde totter doot. ✠. Wi weten/dat wie van God ghebooren is/die en sondicht niet/mer die gebooꝛt vã Godt ōthout hem/ende die bose viant en sal hem niet aentasten Wi weten/dat wi vã God sijn/eñ die ghebeele werelt is geset in boosh3/Mer wi wetẽ dat dye sone Gods ghecomen is/eñ heeft ons eenen sin ghegeuen op dat wy souden bekennẽ den warachtighen eñ sijn indẽ warachtighen in sinen sone Jesu Christo dese is die warachtighe God/eñ dat eewich leuẽ.* Kinderkẽs hoet v voor den afgoden. Amen.

¶ Hier beghint die tweede Epistel van sint Jan

¶ Sint Jan vermaent die vtvercoren/tgoet te aenueerden/ende tquaet te schouwen/ende set die maniere om te leeren schouwen/hem excuserende vander cortheit

Dat.I.Capittele.

Je oude der wtuercorender vrouwen eñ haren kinderen/ die ick lief hebbe in der waerheyt/en de niet alleene ick/mer ooc alle die die waerheyt ghekendt hebben/om der waerheyt wille die in ons blijft/ende by ons zij sal inder eewicheit A

Ghenade barmherticheit/vrede vã God/den vader/eñ vanden HERE Jesu Christo/den sone des vader inder waerheit ende inder liefden

Je ben seer verblijt/dat ic geuonden hebbe onder B v kinderẽ die daer inder waerheit wandelen/gelijc wi een ghebot vanden vader ontfanghen hebben Eñ nv bidde ic v vrouwe/niet als een nieuwe ghebot en scriue ict v/mer dat wi gehadt hebben van beghin dat wi ons onder malcanderen lief hebben sullen/Ende dat is die liefde/dat wi wandelen na sijn ghebot

Dat is dat gebot ghelijc ghi ghehoort hebt van beghinsel op dat wi daer in wandelen/Want vele verleyders sijn inder werelt ghecomen/die niet en C belijden Jesum Christum dat hi int vleesch ghecomen is/Dese is die verleyder ende dye Antecrist/ Siet voor v/dat ghi niet en verliest/ dat ghy ghewrocht hebt/mer vollen loon ontfanghet. Wie overtreet ende blijft niet inder leere Christi/ die en heeft gheen Godt Wie inder leere Christi blijft/ die heeft beyde den vader ende den sone

Ist dat yemant tot v comet/ende brenget dese leere niet/dien neempt niet in v huys/ende groet hem ooc niet Want wie hem groet die heeft ghemeynscap met sinen quaden wercken. Jck hadde D v veel te scriuen/maer ic en wilt niet door brieuen ende inct doen/Maer ic hope tot v te comen ende mondelic met v te spreken/ op dat v vruechde vol comen si. Het groeten v die kinder dijnder susteren der wtuercorender. Amen.

Dye derde Epistel van sint Jan

¶ Die Apostel vermaent Gayum dat hi blive in sachtmoedicheyt/ende hem van alle quade keere

Dat.I.Capittel

Je oude Gaio den beminden/dyen ick lief hebbe in der waerheyt/Mijn beminde/ick wensche in allen stucken/dat v wel ghae/ ende ghesondt zijt/ghelijct dijnder sielen wel gaet/ Je ben seer verblijt/doẽ die broeders quamen ende ghetuychden van dijnder waerheyt. A

gelijc ghi wandelt in der waerheyt/ Ic en heb geen grooter vruechde dan die/ dat ic hoore mijn kinder inder waerheyt wandelen.

B Mijn beminde/ ghi doet trouwelijck/ wat ghy doet tegen den broederen ende ghasten/ die uwer lief den getuych ghegeuen hebben voor die ghemeynte en ghi sult weldoen/ ist dat ghijse weerdelijck voor God geleyt hebt/ want om zijns naems wille zijn wi gereyst/ en hebben vande heydene niet genomē daer om so sullē wi sodanigen ontfanghen/ op dat wi der waerheyt hulpen worden.

Ic hebbe die gemeynten gheschreuen/ mer Dio treps/ die onder hem wil den voorganck hebben die en ontfanct ons niet/ daer om wanneer ic come wil ic hem vermanē zijnder wercken die hi doet/ en

C hi cryst met quaden woordē ouer ons/ en laet hem aen dien niet genoegen/ hi en ontfanct die broeders selue niet/ ende belet dien die dat doen willen/ ende worptse wt der gemeynten.

Mijn beminde/ volcht niet naden quadē/ maer na den goeden/ Die wel doet/ die is van God/ die quaet doet/ die en siet Godt niet/ Demetrio wert

D getuygenisse van allen ghegeuen en van der waerheyt selue/ en wi ghetuyghen ooc/ en ghy weet/ dat onse getuygenisse waer is/ Ic heb vele te schrijuen maer ic en wil niet met inct ende pennē tot v schrijuen/ Ic hope v cortelinck te sien/ so willen wi mondelic met malcanderen sprekē/ Vrede si met v. Het groeten v die vrienden/ Groet die vriendē met namen. Amen.

Hier beghint dye Epistel tot den Hebreen.

Hier wort ghestelt dye excelentheyt van Christo/ die welck ons die nieuwe wet gegeuen heeft
Dat eerste Capittel

A Nae dien dat Godt voortijts menichmael ende menigerley wijse tot den vaderen door die propheten gesproken heeft/ so heeft hi ten laetstē in desen dagen tot ons door dē soon gesproken/ den welcken hy tot eenen erfgename alre dingen geset heeft/ door welckē hi ooc die werelt gemaect heeft die welcke(wāt hi een schijnsel oft blinckinghe zijn der heerlicheyt is/ en dat gelijcke oft dat gherechte beelt zijns wesens is/ ende draecht alle dingen met ten woorden zijnder crachte/ ende heeft die reyninghe onser sondē door hem seluen ghemaect oft volbracht) heeft hi hē geset totter rechter hant der maiesteyt inder hoochte/ so vele beter ghewoorden dan die enghelen/ als hi te mael vele eenen anderen na me hem beeruet heeft. *

B Wāt tot welcken engel heeft hi oyt gesept. Ghi

Psal. ij. zijt mijn soon/ ic heb v hedē gebaert? Ende weder

Actuū xiij. e Ick sal hem een vader zijn/ ende hi sal mi een soon zijn. Voort daer hi den eersten geboren sone in dye werelt weder inleyt oft inbrenget/ so seyt hi/ Ende alle enghelen Godts sullen hem aenbidden. Ende vanden engelen seyt hi/ Hy maect zijn engelen ghee sten/ ende zijn dienaers vlammen des vuers. Met vandē sone Gods/ dijnē stoel duert van eewicheyt tot eewicheyt/ dat scepter wos rijcx is eenē oprechtē

C scepter/ Ghi hebt die gerechticheyt lief ghehadt en Pasalm xliiij. die ongerechticheyt gehaet/ daer om heeft v Godt v HEERE gesalft met der olie der blijschappen bouen uw en mede ghesellen.

Ende ghi HEERE hebt die aerde van beginsel ghefundeert/ ende die hemelen zijn wercken uwer handen/ die selue sullen verghaen maer ghi sult blijuen/ ende sullen alle verouden als een cleet en ghy

D sultse veranderen als een ghewaedt/ ende si sullen Psal. ci. hem veranderen/ mer ghi zijt die selue/ ende uwe iaren en sullen niet afnemen * Maer tot welcken engel heeft hi oyt geseyt/ Sidt tot mijnder rechter hant/ tot dat ic uwe viāden tot een voetbanck uwer voeten legge? En zijn si niet altemael dienstba Psal. ci. righe gheesten/ wt ghesoynt te dienst om die ghene die eruen sullen die salicheyt.

Die apostel gebiet ons dat wi die nieuwe wet obedieren sullen/ die welcke ons Christus ghegeuen heeft met tegenstaende/ die ootmoedicheyt zijnder passien.
Dat .ij. Capittel.

A Aer om sullen wi dies te meer waer nemen tgeen dat wi hoorē/ op dat wy niet teeniger tijt en verlooren/ Want ist sake dat dat woort vast geworden is/ dat door die engelē gesproken is/ en een yegelijcke ouertredinge ende ghehoorsaem heyt heeft zijn rechte loon ontfaen/ hoe sullē wi dan ontvlien/ ist dat wi sulcken salicheyt verachten/ die welcke nae dien dat si begost heeft/ ende door den HEERE ghesprokē is/ soe is si op ons beuesticht/ door die gene diese gehoort hebben/ mits dat mede getuyghe Gods/ met teekenen ende wonderen en de menigerley crachten/ ende met wtdeelinghe des heylighen geest na sinen wille.

B Want hi en heeft den enghelen die toecomende Psalm. viij. werelt niet onderdaen gemaect/ oft onder worpē daer wi af spreken/ Mer het getuyghet een/ op een plaetse seggende/ Wat is die mensche dat ghi zijns gedēct? en des menschē sone dat ghi hē thuys soect

* Ghi hebt hē een cleynē tijt der engelen laten deruen/ ghi hebt hem met prijs en eere ghecroont en hebt hem ouer die wercken uwer handen geset

Ghi hebbet sinē voetē al onder worpē. In dien dat Psal. ij. hijt hem al heeft onder ghedaen/ so en heeft hi niet ghelaten dat hem niet onderdaen en is. Maer nu en sien wi noch niet dat hem al onderdaen is/ Mer den ghenen die een cleyn tijt der engelen ghederft heeft/ sien wi dat Jesus is/ door lijden en den doot ghecroont met eeren/ op dat hi van Godts ghenaden voor allen den doot soude smaken.

Want het betaemde hem/ om wiens wille alle

C dinghen zijn/ ende ouermits den welcken alle dingen zijn/ die daer vele kinderen ter heerlicheit heeft Actuū. ghebracht dat hy den leytsman vaerder salicheydt door lijden volcomen soude maken/ om dat si alle van hem comen/ beyde die daer heylighet/ ende dye daer gheheylicht worden. Om der saecken wille/ en schaemt hi hem ooc niet/ haer broeders te heetē Psal. xxi. seggende/ Ic wil uwen name minē broederen ver Esaie viij. b. condigen/ ende int midden der ghemeynten uwen Osee. xiij. b. lof singen. Ende weder/ Ic wil myn betrouwē op

hem setten. Ende weder. Siet daer/ ic ende mijn kin deren die mi God ghegheuen heeft.

D Nae dien dan dat die kinderen vleesch en bloet hebben/ so is hi oor gheliicker maten/ oft inder sel= uer wijsen/ deelachtich geworde/ op dat hy door die doot den ghenen die macht soude nemen / dye des doots geweelt heeft/ dat is/ de Duyuel/ ende dat hij se soude verlossen/ die ouermidts vreese des doots verbonde ware der slauernije. Want hy en neemt nerghent die enghelen aen/ maer dat saet Abrahe neemt hi aen/ Daerom moet hy in allen dinge sine broeders ghelijc worde/ op dat hi ontfermhertich soude worden/ en een ghetrouwe hooghe priester voor God/ om die sonden des volcs te versoenen/ Want daer hi in ghleden heeft en ghetempeert is/ so can hi die ghene helpen die ghetempert werden.

¶ Hier wert vertoont dat Christus Moysen te bouen gaet/ wien wi obedieren sullen.

Dat.iij.Capittel.

A Aerom ghi heylighe broeders/ Ghi die deelachtich zijt/ des hemelschen roeps/ neemt waer des Apostels en de hooge priesters onser belijdinghe Jesum Christum * die daer ghetrou is/ den ghenen die hem ghemaect heeft/ gelijc oor Moses) in alle sinen huyse / Maer dese is grooter prijs waerdich da Moyses/ na dien dat hi een groter eere aent huys heeft / diet huys bereyt oft ghe= timmert heeft/ dan die dat besidt. Want een yege lijc huys wort van yemant bereyt oft ghetimmert Maer/ dien diet al bereyt oft ghescape heeft dat is

B God. En het is waer Moyses was ghetrou in al zijn huys/ als een knecht/ tot eenen ghetuyghenisse des geens/ dat ghesept soude worden. Maer Chri stus als een sone in sine huyse/ wiens huys wi zijn ist dat wi anders die vrymoedicheyt en den roem des hoops tot aent eynde vast behouden. *

Daerom so die heylighe gheest seyt. Ist dat ghy heden zijn steme hoort/ so en verhert niet uwe her ten/ gelijc als in die verbitteringe inden daghe der temptacien inder woestijnen / daer my v vaderen

C tempteerden/ si proefden ende saghen mijne were ken veertich iaer lanck / waer om ick tonbreden was/ ouer dat gheslachte/ en seyde. Alle tijt dolen si metter herten/ Maer si en wisten mijne weghe niet/ also dat ic ooc swoer in mijne gramschap/ dat si niet tot mijnder rusten souden comen.

✠ Siet toe/ lieue broeders/ dat tot gheender tijt in yemant onder v een arch herte des ongheloofs en si dat daer af trede va den leuenden God/ maer vermaent v alle dage also langhe alst heden heet/ op dat nyemant van v verstéent en werdt door be droch der sonden.

D Want wi zijn Christus deelachtich geworde/ ist dat wi anders dat beghin zijns wesens tot aent eynde vast behoude/ * alsoo langhe alst ghesept wort/ ist dat ghi hede zijn stemme hoort so en ver= hart v herten niet also inder verbitteringe ghesciede Wat sommige diese hoorde verbitterden haer/ mer niet alle die va Egypte wt ghingen door Moysen/ Maer op welcke was hy veertich iaer ghestoort? En ist niet also/ dye daer sondichden / der welcker lichamen in die woestijne vervielen? Mer welcken verswoer hi dat si niet tot zijnder rusten comen en soude/ da den ongelouigen? En wy sien dat si daer niet en hebben connen in ghecomen om des onge loofs wille.

¶ Die Apostel seyt dat wi sorghen moeten om te comen in die eewighe ruste

Dat.iiij.Capittel

A O laet ons dan vreesen/ dat wi die be lofte (in te comen in zijn ruste) niet en verlaten / ende nyemant wt ons be= uonden en werde dat hi daer buyten blijue. Want het is ooc ons vercondicht ghelijc als haer lieden. Maer dat woort der predi canten en halp haer niet/ om dat geloue daer niet toe ghedaen en wert vanden ghenen diet hoorden Want wie daer gelooft hebbe / gaen in tot zijnder ruste/ also hi gesproken heeft/ also ic swoer in mijn der toornicheyt si en sullen niet ingaen in mijnder rusten/ En tis waer doch die wercken van aenbe ghinne der werelt waren ghemaect/ so sprac hi op een plaetse vanden seuenden dach aldus/ En God heeft opten seuenden dach gherust/ van alle sinen wercken/ En hier weder in dese plaetse. Si en sulle niet tot mijnder rusten comen.

B Na die da dattet noch achter oft toecomende is, datter sommige toe sullen come/ en diet ten eerste vercondicht is/ en zijn daer niet toe ghecomen/ om des ongeloofs wille/ ordineert hi weder eene dach na sulcken langhen tijt segghende/ heden/ door Da uid/ also voorsept is. Ist dat ghi heden zijn stemme hoort/ so en verhart uwe herten niet/ Want waert dat si Josue tot ruste hadden ghebracht/ so en sou de hi hier na niet van eenen anderen dage ghesept hebben/ Daeromme is den volcke Gods noch een ruste achter ghelaten/ Want wie tot zijnder ruste ghecomen is/ die rust ooc van sinen wercken/ ghe= lijc als God vanden sinen.

C ✠ Daerom so laet ons nv haesten in te come tot deser rusten/ op dat nyemant in dat selue exempel des ongeloofs en valle/ Wat dat woort Gods is leuendich en crachtich/ en scerper dan eenich twee snijdende sweert/ en het dringet door tot dat siele en gheest schept/ ooc die tsamen voeghinghe ende merch/ ende is een richter der ghedachten ende der sinnen der herten/ ende daer en is gheen creatuere onsienlic voor hem/ mer het is al bloot voor sinen ooghen/ van dien hebben wi te spreken.

¶ Die Apostel betoont wat eenen Bisschop van noode is ende tgheen dat hem van noode is/ dat die Christus ghe= lijc is. Dat.v.Capittel.

A Je wijle wi dan eenen grooten hoo= ghen priester hebben Jesum Christu den sone Gods/ die inden hemel ghe uaren is / soo laet ons die bekentenisse houden/ Want wi en hebben niet ee= nen hooghen priester die geen medelijden met on= ser cranchept en can ghehebben/ mer die ouer al en door al ghetempteert is/ na die gelijckenisse sonder sonde/ Daerom laet ons toe treden met betrouwe totten stoel der ghenaden/ op dat wy ontfermher= ticheyt ontfaen/ en ghenade vinden/ in dien tijt als ons hulpe van noode sal zijn. *

B ✠ Want een yeghelijcke hooge priester die wt de mensche ghenome wert/ die wert voor die men schen tegen God ghesedt/ op dat hi gauen en offer hande offere/ voor die sonden/ die daer medelijden can ouer die daer onwetende zijn en dolen/ na dien dat hi oock selue ombeuanghen is met cranckheyt

Waer om hi ooc voor hem seluen/ghelijc voor dat
volck soude offeren voor die sonden. Eñ niemant
en neemt hem seluen die eere aen/mer die ooc ge=
roepen wert gelijc Aaron.

Psal.ij / psal.c.ix Also ooc en heeft Christus hem seluē niet ghe
clarificeert/om dat hi hoge priester soude worden
mer die tot hem gesept heeft. Ghy sijt mijn sone/
hedē heb ic v gebaert. So hi ooc op een andꝰ plaet
se seit. Ghy zijt een priester inder ewicheit/nae die
ordene Melchisedech* Ende heeft inden daghen
sijns vleeschs/met stercken roepen eñ tranen/ghe
beden eñ smeeckē geoffert/tot den ghenen dye hē
vander doot mocht salich maken/eñ hi is ooc ver
hoort/om dat hi God in eerē hadde/Eñ hoe wel
hi Gods soon was/soe heeft hi nochtās int ghene
dat hi leedt gehoorsaemheyt gheleert/eñ daer hi is
voleyndt/ is hi geworden allen den ghenen dye hē
gehoorsaem sijn/eē oorsake der eewiger salicheit/
C van Gode een hooge priester genaemt nae die or=
dinantie Melschisedech

Waer af wi een groote eñ sware reden hebbē
wtte leggē/om dat ghi traech geworde zijt om te
hoorē/ Eñ ghi die vāder tijt wegē leeraers soudt
zijn/behoeft ghi wederomme datmen v dat eerste
scooleecht der godlicker woordē leere/ eñ ghi zijt
gewordē die dat melc behoeft/eñ niet stercke spij=
D se. Wāt een yeghelijc die noch melch nuttet/die is
onbesocht aen dat woort der gerechticheit. Want
hi is eē ionckint/mer dē volcomenē behoort sterc
kespijse/die door gewoōte/gheoeffende sinnē heb
ben tot onderschept des goets ende des quaets

¶ Die Apostel leert hier wien dat zijn leeringhe bequaem
is oft onbequaem

Dat.vi.Capittel

Aerom/laet ons die leeringe vanden
beginne des Cristelicr leuens onder
wegē laten/eñ laet ons totter volco
A mēheyt varen/ niet weder gront oft
fundamētleggēde der boetē der doo
der werckē/eñ des geloofs aen God/der doopin=
gē/der leeringen/der hāt opleggingke/der verrise
nisse der dooden eñ des eewigē oordeels. Eñ dat
wilē wi doen/ist dat God anders toelaet. Want
het is onmoghelijc dat die ghene dye eens verlicht
zijn/eñ die hemelsche gauē gesmaect hebben/ende
des heylichs gheests deelachtich gewordē zijn/ eñ
hebben dat goede woort Gods gesmaect/eñ dye
cracht der toecomēder werelt/ist dat si ontuallen
dat si wederom vernieut souden werdē/ tot peni
B tentie oft boete/die dē sone Gods haer seluen we
der cruycen ende voor spot hebben.

Wāt die aerde die dē reghen drinct/dye die wil
op haer coēt/eñ bequaem cruyt dē genen draecht
diese bouwet/die ontfanct benedijnghe van God
Mer die doornē eñ dijstelē die zijn onduchtich oft
verworpē/eñ seer bi der vermaledidinghe/welcs
eynde reyct totter verbernīnghe/Mer wi betrou
wē ons ghi alderliefste/beters tot v/eñ dat dye sa=
licheyt naerder si/hoe wel wi so sprekē. Wāt God
en is niet ongerechtich/ alsoe dat hy vergheten ws
C wercs eñ ws arbeits der liefden/die ghy bewesen
hebt aen sinen naem/doen ghi den heiligen diende
eñ noch dient. Mer wi begheren dat een yegelijc
van v die selue neersticheyt bewise/op dat dē hope
vol werde tot aēt eynde/op dz ghy nz luy en werdt
mer dat ghi die na volget/die door tgeloove ende Gene. xxij.c
lancmoedicheit die belofte beeruen

Wāt als God Abrahe geloofde/doē hi bi geē
nen grooterē te sweeren en hadde/soe swoer hi by
hē seluen seggēde. Waerlic/ic wil v ghebenedijē eñ
vermeerderē/eñ also bleef hi lācmoedich/ eñ heeft
die belofte vercregē. Die mēschen swerē bi eenen
grooteren dan si zijn/ eñ dien eedt is dat eynde al=
les kijuēs totter veuestinge onder haer/ Mer doē
God den erfghenaem der beloften ouervloedich
woude bewisen/op dz sinē raet niet en soude wanc
kelen/heeft hi daer eenē eedt tusschē geset/op dat
wi tusschē twee onwanckelike dingen(waer door D
dat onmogelic is dat God liegē soude)eenen sterc
kē troost hebben die hier toe ghevlucht zijn/om te
houdē aenō voorgesetter hopē/die welcke wy als
eenen sekerē eñ vasten ancker onser sielen hebben/
die ooc ingaet in dat binnēste des voorhanes/daer
die voorlooper voor ons is inghegaen/Iesus/een
ouerste priester geworden inder eewicheyt/nader
ordinancie Melchisedech

¶ Hier wort bethoont Christus priesterschap meerder te
sine dan Melschisedechs/oft van den leuiten

Dat vij Capittel

Ese Melchisedech was een Coninc
tot Salē/ eē priester des alderhooch A
stē Gods/die Abraham te gemoete Gene. xiiij.d
ghinc/doē hi weder quā vanō conin=
gen slach/eñ gebenedide hē/dē welc
ken Abrahā ooc thiēde vā alle sinē goedē gaf Ten
eerstē wort hi bediet een Coninc der gherechticheẏ
daer na is hi ooc een Coninc Salem/dat is een co
ninc des vreedts/sonder vader/ sonō moeder/son
der geslachte/eñ hi en heeft noch beghin der dagē
noch eynde des leuēs/mer hi is dē sone Gods ghe
lijc/eñ hy blijft priester inder eewicheit

Ziet hoedanich die ghene is/dien ooc Abra
ham die Patriarc tiēde vander gheroofder buet=
te gheeft. Tis waer/die kinderē Leui/ als si dz prie
sterdom ontfangē/so hebben si een gebot die tien
de vanden volcke te nemen/na die wet/dat is van
haren broederē/ hoe wel die ooc wt den lendenen
Abrahe gecomē zijn/Mer die/des welcs geslacht
onder hem niet genoemt en wert/dye nam thiēdē
van Abraham/ eñ gebenedide den genē die die be
lofte hadde. Nv ist sonder alle wedersprekē alsoe/
dattet ghene dat het minste is/ vanden beterē ghe
benedijt wort. Eñ hier nemē die sterflike menscen G
thiēde/maer daer getuycht hy dat hi leuet/ Ende
op dat ic also spreke/het is ooc Leui die dye thiēde
neemt/door Abrahā verthient/Want hi was yim
mer noch inden lendenen zijn vaders/ doen hem
Melchisedech tegen ghinc

Is dan die veruullinge door dat Leuūtsce prie
sterdom geschiet(want onder dien seluē hadde dat
volc die wet ontfangē) wat ist dan van noode dat
ter een ander priester op come nae die ordine Mel
chisedech/ende niet na die ordinantie Aaron. Wāt
waer dat priesterdom verādert wort/daer ist van
noode dat die wet ooch verandert worde. Want
daer dat af gesept is/ dye is van anderen gheslach
te/wt welcken nie gheene des outaers ghepleecht
en heeft. Want het is voor int openbaer/dat onse
HEERE van Iuda op ghegaen is/ tot welcken

gheslacht Moyses niet ghesprokē en heeft vanden priesterdom.

C Ende het is noch claerder/ist dat na der ordinā cie Melchisedech/een ander priester op coemt/die niet na die wet des vleeschelijken gebots ghemaect is/maer nae die cracht des oneyndeliken leuens/ Wandt hi ghetuyghet. Ghy zijt een priester inder eewicheyt/nae dye oordeneringhe Melchisedech/ Want daer mede gheschiet een wechneminge der voorgaender wet/om haerder crancheit eñ onpro fitelicheit wille(Wāt die wet en heeft niet volma-ket)mer si was een volbrenghinghe eens beteren hoops/door welcke wi God naken.

So isser oock eenen eedt gesworen. Die ghene zijn sonder eedt priesters ghewordē/mer dese met den eedt/door den ghenen die tot hem spreect Die HEERE heeft geswore eñ ten sal hem niet berou-wen/ghi sijt een priester inder eewicheit na die oor dinancie Melchisedech. Also vele is Jesus eēs be-ters testaments wtreycker geworden

Ende der gheender sijn vele die priesters wor-den/om dat hem die doot belet te bliuē / mer dese/ om dat hi eewelic een blijft/soe heeft hi een onver ganckelic priesterdom/waer wt hi oock salich ma

D ken mach eewelick/die door hem tot God comen/ ende leuet altijt om ons te verbidden

Want ons betaemt alsulcken hoogen priester een te hebben/dye daer heylich/onschuldich/onbe-vlect/verre vāden sondaren/oft afgescheidē/ ende die hooger gewordē is dan die hemelen/den welc-ken niet dagelicx vā noode en is/ghelijc den anderē hoogen priesters/ten eersten voor zijn eygen sonde offerhande te doen/daer nae voor des volcs sonde Want dat heeft hi gedaen/doen hi hem seluē eens offerde. Want die wet set menschen tot hooghen priesteren/die daer cranchept hebben. Maer dat woort des eedts dat nae die wet ghesept is/ dat set den soon eewelic volcomen

¶ Die Apostel bethoont hoe Christus beter dienaer is dā die dienaers des ouden Testaments

Dat .viij. Capittel.

Die summe vanden genē dat geseit is/ is dese. Wi hebbē eenē hooghen prie-

B ster/die ghesetē is totter rechter hant des stoels der maiesteyt inden hemel eñ een bediender der heiliger goeden eñ der warachtiger hutten/welc God opghrecht heuet/eñ gheen menschē. Wāt een yegelic hooghe priester wort ingheset te offergauen eñ te offeren/ waer wt dat noot is/dat dese oock wat hebbe dat hi offere. Waert dat hi nu opter aerden ware/so en waer hi gheen priester/alser zijn die na die wet ga-uē offeren/die welcke dē beelde eñ die scaduwe der hemelscher goedē dienē/so dye Godlike antwoort tot Moysen seyde/doen hi den tabernacule soude

B volmakē. Siet toe/seyde hi/dat ghijt al na dē beel-

Exod. xxv. d. de maect/dat v opten berch gethoont is

Mer nu heeft hi een veel beter ambacht verre-gen/so vele hi eens beteren testaments middelaer is/dwelc op betere beloften gheuestichti is. Want waert dat dander eerst onschuldich geweest ware/ so en soude gheen plaetse tot eenen anderē gesocht werden. Wāt hi beschuldichtse/eñ seit. Siet die da gen comen/sept die HEERE/dat ick ouer dat huis

Israel/eñ ouer dat huys Juda/ een nieu testamēt volbringen wil/niet nae den testamente dat ic met haren vaderen gemaect hebbe/inden dage doen ic se metter hant nam/om wt den lande van Egiptē

C te leyden/want si en sijn in mijn testament niet ge-bleuen/eñ ic en hebse ooc niet geacht/oft ic en heb se ooc gheen gaey ghestagen/sept die HEERE

Want dat is dat testament dat ic den huyse Is rael na dien dagen maken wil/seit die HEERE Ic wil mine wetten in haren sinnē geuen/eñ ick wilse in haer hertē scriuen/eñ ick wil hen een God zijn/ eñ si sullen mi een volc sijn. Eñ een yegelick en sal sinen naesten niet meer leeren/eñ yegelic sinē broe-der seggen/Gekent den HEERE. want si sullē mi alle kennen/vandē cleynstē tottē grootstē. Wāt ic wil haerder ongerechticheit eñ haer sonden gena-dich sijn/eñ ic en wil haerder ongherechticheit niet meer gedencken/In diē dat hi sept eē nieu/soo ver-oudt hy dat eerste. Mer wat veroudt ende veriaert is/dat is na sinen eynde.

Die Apostel stelt die misterie vanden ouden Testamen te/waer wt hi Christus weerdicheyt proberet/ende vander nieuwer wet

Dat .ix. Capittel

A Je waer /dat eerste hadde oock sijn rechtueerdingen des Godlikē diēsts/ eñ der wtwēdiger heilichz.* Wandt daer was een tabernakel bereyt / eñ die eerste was daer die candelaer inne was/eñ die tafel/eñ dat schoubroot/eñ dese heetet die heylige/Maer achter den anderen voorhang-sel was die tabernakel/die daer hiet die alderhey-lichste/die hadde dat gulden wieroocs vat/ eñ dye arcke des testaments ouer al met goude ouerdect In welcke die gulden cruyck was/die dat hemels

B broot hadde/eñ die roede Aaron die ghebloeset hadde/eñ die tafelen des testaments. Maer bouen daer ouer waren die cherubinnen der heerlichept/ die omschenen den stoel der genaden/van welcken nu niet te seggen en is na malcanderen

Als dit nu aldus bereyt was/so gingen die prie sters altijt inden eersten tabernacule/eñ volbrachten dē dienst Gods/In die ander en ghinck niet meer dā die hooge priester alleē eens des iaers/niet son-der bloet/welc hi voor sijns selfs eñ des volcks on-wetenheit soude offeren. Waer mede die heylighe

C gheest beteekent/dat den wech der heylicheyt noch niet openbaer en ware/als noch dye eerste hutte oft tabernakel/harē eersten stāt hadde oft staēde bleef Welc dye gelijckenisse des tegenwoordigē tijts is na welcken gauen eñ offerhandē geoffert werden eñ en mochten den ghenen niet volcomē makē na der conscientien die den diēst Gods doet/alleē met spise eñ dranc eñ menigerley doopinghen eñ vleeschelijken rechtueerdichmakinghen/dye tot op dye tijt der beteringen sijn opgeleyt oft ingeset.

D ✠ Mer Christus is daer gecomen/een hooghe oft ouerste priester der toecomender goeden/door een groter eñ volcomender hutten oft tabernacule die niet metter hāt gemaect en is/dat is/die niet vā deser creaturē en is / noch ooc niet door dē bocken oft calueren bloet/mer hi is eens door sijn eyghen bloet ingegaē in dat heylige/eñ heeft een eewighe verlossinge geuondē. *Wandt ist dattet bloet der ossen eñ der bocken eñ die asschē vāder koe besprē

get/heiliget die onreininghen tot der lichameliker
reinicheyt/hoe vele meer dat bloet Christi/dye hē
seluē sonder smette door den heiligē gheest gheof
fert heeft/sal onse consciencië reinigen vāden doo=
den wercken/ om den leuendigen God te dienen?
Ende daerom is hi ooc eē middelaer des nieu
wen testamēts/op dat nadeser gescieder doot tot
die verlossinge der ouertredinge(die ouer den eer=
stē testamentē warē)die beloftē ontfangē/die daer
geroepē sijn totter eewiger eruē.* Want waer
een testamēt is/dair moet die doot gescieden/des
geens die dat testamēt maect/Wāt een testament
E wort vast door die doodē/ anders en haddet noch
Ex.xxiiij geen macht/als hi noch leeft diet ghemaect heeft.
Waer wt dat eerste oock niet sonder bloet opghe
recht en wert/Wāt als Moyses wt gesprokē ende
allet gebot nader wet vertelt hadde/so nam hy dat
bloet der calueren eñ der bockē met water eñ pur
pure wolle eñ ysopē/eñ besprengde dat boec eñ al
dat volc/seggende. Dit is dat bloet des testamēts
dat v God gebodē heeft. Eñ des gelijckē bespreng
de hi den tabernakel/ eñ alle die vaten des diensts
Gods met bloede. Eñ het wert bi na al met bloe
de gereinicht /nader wet/ eñ sonder wtstortinghe
des bloets en geschiet gheen vergeuinge
So ist vā noode dat der hemelscer dingen beel
den/oft exempelaren / met alsulcken ghereynicht
worden/ Mer die hemelsce selue /werden met be
F terē offer gereynicht dan die zijn. Want Christus
en is niet in dat heylige met handē gemaect inghe
gaen(welc eē tegenbeelt der warachtiger is)mer
inden hemel selue/nv om voor dat aensicht Gods
voor ons te verscinē. Ooc niet om dat hy hē seluen
dicwil offerē soude / gelijc als dye hooghe priester
alle iaer in dat gheheylichde met vreemden bloede
gaet/anders hadde hi dicwil vā beghin der werelt
tot noch toe moeten lijden. Maer nv aent eynde
der werelt is hi eens verschenen door zijn eyghen
offerhande/om die sonde wech te nemē. Eñ gelijc
den menschen is geset eens te steruē / daer nae dat
ordeel/ also/is Christus eēs geoffert/om veel mē
G schē sonden wech te nemen/maer ten anderē ma=
rom,v b le sal hi sonder sonde verschinen den ghenen die hē
verwachten ter salicheit

Die Apostel bethoont hyer dat dye oude wet die sonde nyet af en doet /declarerende die waerheyt vanden hoogē priesterschap/ende dat zijn priesterschap vastelijken te obedieren is Dat.x.Capittel

B Ant die wet heeft die schaduwe van
den toecomendē goede /met dat we
sen der goeden selue / daer alle iaer
eenderldy offerhanden sijn/die altijt
eñ altijt offeren/ende en can die ghe
ne die daer toe gaen niet volcomen ghemaken. An
ders hadde hi op ghehouden gheoffert te werden
waert dat die ghene dye in Gods dyenst zijn geen
conscientie meer vanden sonden en hadden / als si
eens gereynicht waren/ Maer het en geschiet niet
meer dan alle iaer een ghedenckenisse der sonden
Want het is onmogelijc/ door der ossen ende bocx
bloet sonden af te legghen
Le.xix.c Daerom daer hi in dye werelt coemt /seyt hy
Psa xxix Offer ende gauen en hebdi niet ghewilt/maer ghi
hebt mi een lichaē/toe bereyt des bernendē offers
eñ der sonden offer en heeft v niet gelust /Doē sey
de ic/ Siet ic come/ Int beghin des boecs is vā my
gescreuē/dat ick/o God/uwen wille doen soude.
Daer bouē doen hi geseyt hadde/offer ende gauen
bernende offer ende sonden offer en hebdi niet ghe psa xx
wilt/noch v en heeft dier ooc niet ghelust /dye nae
der wet gheoffert werden/doen sprack hy /Syet/
God/ ic come om uwen wille te doē /. daer neemt
hi dat eerste wech / op dat hy dat ander insette /in
welcken wille wi geheilicht zijn /eens door die of=
ferhande des lichaems Jesu Christi
Eñ een yegelic priester is ingheset/dat hi alle da
ge Gods dienst plege/eñ dicwil eē derley offerhā=
de doe /die welcke die sonde niet en connē af gene
mē. Mer dese /doen hi een offerhāde voor dye son
de geoffert hadde/dye eewelic vā weerdē is/soe is
hy gheseten aen die rechter hant Gods / eñ wacht A
voortaen /tot dat sine viandē tot een voetbanc zijn
der voeten geset worden. Want met eender offer
hande heeft hi die geheilichde inder eewicheit vol
maect Dat getuicht ons die heylige geest ooc/wāt
na dien dat hi te vorē geseyt hadde/dat is dat testa
ment dat ic hem maken wil/na dien dagē/seyt die
HEERE. Ic wil mijn wet in haer hertē geuen /eñ Psal c
in haren sinne wil icse scriuē / eñ haerder sonden/ Je.x.x
eñ haerder ongerechticheit en wil ic niet meer ghe
dencken. Mer waer alsulcke vergeuinge is /daer
en is gheen offerhande meer voor die sonden
Hebbē wi dan lieue broeders/die vrijheit tottē
inganc in dat Heilige/door dat bloet Christi /welc
ke hi ons bereit tot eenē nieuwē eñ leuendigē we
ge/door dat dexsel/dat is door zijn vleesche/eñ heb D
ben eenē ouersten priester / ouer dat huys Gods.
so laet ons daer toe gaen /met warachtiger hertē/
in vollen gelooue/in onser herten besprèyt /vāder
quader conscientië/eñ ghewasschē aen ons lichaem
met reynen water / eñ laet ons houdē onwancke
lic aen die belijdinge der hopen. Wāt hi is getrou
diese belooft heeft/eñ laet ons onder malcanderen
ons selfs wacr nemen /tot een verweckinghe der
liefden/eñ der goeder wercken / eñ onse vergade=
ringe niet latende/so diesomige doen / mer onder E
malcanderen vermanen/ eñ dat soe vele meer als
ghi siet dat den dach naket
Wāt ist dat wi moetwillichlijc sondigē /na diē
dat wi die kēnisse der waerheyt ontfangē hebben/
so en is ons gheen offerhande meer achter gelaten
met eē veruaerlike verwachtige des oordeels eñ Deu.
des viers wreethz/die die viāden vtcerē sal. Wan xxvij.b
neer yemant die wet Moysi breect/ die sterft son=
der ontferminge/ door twee oft drie getuygē Hoe
vele meyndi atger quellinghe sal hi weert sijn/dye
den sone Gods met voetē trecdt/eñ dat bloet des
testaments onreyn acht / in welckē hi gereynicht
is/eñ den gheest der genadē schcynt: Wāt wy we Deue
ten den genen die daer seyt. Die wrake is mijn/ick xxxij.c
salt vgelden/seit die HEERE. Eñ weder. Die HE
RE sal zijn volc oordeelen. Het is veruaerlic in die
handen des leuendigen Gods te vallen
Gedenct der voorledender daghen/in welckē F
ghi verlicht sijnde/eenē grootē strijt des lijdēs ver
dragē hebt/eens deels door versmaetheit ende tri
bulatien/een scouspele geworden/ten anderē deel
gemeynscap ghehadt met den ghenen / dye sulcke

wandelinge leydē. Want ghi hebt met minen ban den mede gheleden/ en den roof uwer goeden met blijscappen ontfangen/ als ghi die in v seluen weet/ dat ghi een beter ende blijuende goet inden hemel hebt. Daer om en werpt dan uwe vrijheyt niet wä v/ die eē groote belooninge heeft/ mer verduldicheit is v vā node/ op dat ghi dē wille Gods doet/ en op dat ghi die belofte ontfanct. Want noch een cleyn weynich/ so sal hi comen dye daer comen sal/ ende niet vertoeuen Mer die gerechtige sal des geloofs leuē/ en ist dat hi wijct/ so en sal mijn siele gheen be hagen hebbē/ Wi en sijn niet des wijckens ter ver doemenisse/ mer des gheloofs/ om die siele ter ver lossen oft te vercrighen

Die Apostel seyt hoe dat wi Christo onderdanich worden door tgeloove/ twelck hi nae seer prijst

Dat/ xi/ Capittele.

A Et gheloove is een seker betrouwen des ghēēs dat te hopē is/ en het sciet hē na tghene dat niet en schijt/ door dat hebbē die ouden getuygenisse v̄ cregē. Door dat geloove merckē wi dat die werelt gemaect is door dē woort Gods/ op dz die onsienlicke dingē wt die sielike bekēt wordē

Door dat geloove heeft Abel Gode eenē groo teren offer ghedaen dan Chaym/ door welcke hy een getuygenisse vercregē heeft dat hy gerechtich is/ als God ouer zijn gauē ghetuychde/ ende door dat selue spreect hi noch/ hoe wel hy gestoruen is.

ge. iiij. a Door dat geloove wert Enoch wech ghenomē op dat hi die doot niet sien en soude/ en hi en werdt niet geuonden/ om dat hē God wech nam. Want door sine wechnemiinge/ heeft hi ghetuygenisse ghe hadt/ dat hi Gode behaecht heeft. Wāt sonder tge loove ist onmogelic God te behagen/ wāt wie tot God comen wil/ die moet geloouen dat hy ist/ ende

B den ghenen die hem soecken/ een betaelder sijn sal.

ge. vi. b. Door dat gheloove heeft Noe God geeert/ en die arcke berept/ tot salicheyt sijns huys/ doē hi eē Godlic beuel ontfinc/ vandē dinghē dye noch niet ghesien en worden/ door welcke God dye werelt verdoemt/ ende hi is een erfgenaē der gerechticheyt geworden/ die door dat geloove coemt

Door dat geloove wert gehoorsaē/ die daer ge naemt is Abraham/ wt te gaen in dat lant/ dat hy tot een erfenisse soude ontfanghen/ en ghinck wt/

C ende hi en wiste niet waer hi comen soude

ge. xij. a Door dat gheloove is hi een vreemdelinck ghe weest/ in dat beloofde landt/ als een vreemde/ ende woonde in hutten/ met Ysaac ende Jacob/ den me de erfgenamen der seluer beloften/ want hi ver wachte een stadt die eenen gront hadde/ welcker timmerman ende schepper God is.

Door tgeloove ontfinc Sara oec cracht/ dat sy beurucht wert/ en baerde ouer dē tijt haers ouder doēs/ wāt si achte hē getrouwe diet belooft hadde.

Daerom/ sijn oock van eenen (hoe wel verstor uēs lichaems) so vele geboren/ gelijc die sterren aē den hemel/ nae die menichte/ en gelijc dat sant aen dat oeuer der zee/ dat ontellick is

D Alle dese sijn ghestoruē na den gheloove/ en en hebben die belofte niet ontfangen/ mer si hebbē se vā verre gesien/ en hen daer op vertroost/ en daer aen gehangē. Ende hebben bekent dat si gastē en

vreemdelingen opter aerden zijn. Wāt die dat seg gen/ die gheuent aen den daghe (dat is si bewijsen) dat si een vader landt soecken/ Ende het is waer/ hadden si daer op gedacht/ vā welcken si wt warē ghegaen/ si hadden ymmer tijt wederom te keerē Mer nu begheerden si eenen beteren/ daerom en scaemt hem God haerder niet/ haren God te hee ten/ want hi heeft hen een stadt berept ge. xxij. a

Door dat geloove offerde Abrahā Ysaac/ doen hi getempteert wert/ en gaf daer henē den eenghe boren/ daer hi die belofte in hadde ontfanghen/ vā welcken ghescreit was. In Ysaac sal v dijn saet geheeten worden/ en hi dachte/ God can hem wel vanden dooden verwecken/ waer wt hy hem oock tot een gelijckenisse weder nam

Door dat geloove gebenedide Ysaac Jacob en Esau/ vandē toecomēden dingē/ Door dz geloove gebenedide Jacob/ doē hi sterf/ beide Josephs soo nē/ en aēbadt zijns septers scherpheit oft roede. ge. xlviij. c

Door dat geloove dede Joseph die vermaninge vanden wtganck der kinderen van Ysrael/ doen hi sterf/ ende geboot van sinen ghebeente

Door dat geloove wert Moyses drie maēdē van sinen ouders verborgen/ doen hi geborē was om dat si saghen dat hi een schoon kint was/ en en vreesden des Conincs gebot niet.

Door dat geloove lochende Moyses/ doen hy groot was geworden/ een sone te heten der doch ter Pharao/ en vercoos veel lieuer/ met dat bolck Gods ongemac te liden/ dan die tijtelike ge[illegible] oech te der sonden te hebbē/ en achte die versmaetheyt Christi voor grooter rijcdom dan die scattē Egip ti/ want hi sach op die looninghe E

Door dat geloove liet hi Egiptē/ en en ontsach die moedicheit des Conincx niet/ want hi hielt op den onsienliken/ als oft hi hem saghe F

Door dat geloove hielt hi den paesschen/ en dye wtstortinghe des bloets/ op dat die ghene die deer ste/ geboren doode/ haer niet en soude raken exo. xii. b Exod. xiiij. g.

Door dat geloove ghingē si door die roode zee als door dat drooge lāt/ dwelc die vā Egiptē oock versochten ende procden/ mer si verdroncken

Door dat geloove vielen die muerē van Jerico doen si seuen daghen omringt waren

Door dat gheloove en verderf die hoere Rahab niet den ongelouighen niet/ doen sy dye verspyers met vreden ontfinc

En wat sal ic meer segghē? Den tijt wort mi te cort/ waert dat ic soude vertellē vā Gedeon/ ende Barac/ ende Sampson/ en Jephte/ en Dauid/ en Samuel/ en die propheten/ die die coninrijcken hebben verwonnen/ en gerechticheit gedaē/ waer door si die belofte vercregen hebben/ der leeuwen monden verstopt/ die cracht des viers wtghelescht des sweerts scherpheyt sijn si ontgaen/ si sijn crach tich geworden wt der cranckeit/ si sijn sterc gewor den inden strijt/ si hebben die heyrlegers der vreē der veriaecht/ Die vrouwen hebben die hare van der dooden verrisenisse weder genomen

Mer die ander sijn wtgespannē/ en en hebben ghe en verlossinge aengenomen/ op dat si die verri G senisse die beter is/ vercrigē soudē Die ander heb ben bespottinghe ende gheesselen besocht/ daer toe banden ende geuanckenissen/ sy sijn gesteenijt/ ver

houwden/getempteert/doorslagẽ/des swerts ghestoruẽ/si hebben om ghegaen in pelsen eñ geyten vellen/met gebrec/met tribulatien/met ongemac die der werelt niet weerdich en was/eñ zijn dolen de gegaen in die woestinen/op die berghen/in dye speloncken oft holen der eerden

Alle dese/hebbẽ door dat geloue getuygenisse vercregen/eñ die belofte niet ontfanghen om dat God wat beters voor ons versien heeft/op dat si niet sonder ons volcyndt en souden werden. *

¶ Die Apostel leert ons hoe dat wi verdraghen sullen tquaet dat ons van ander ghedaen wort/ende sullen scouwen tquaet dat door ons mocht ghescien/ende stelt die conditien vander ouder wet ende der nieuwer

Dat xij Capittel

A Daerom ooc wi wãt wy sulckẽ wolcke der getuygen om ons hebbẽ/laet ons afleggẽ/so wat ons druct/eñ die aencleuẽde sonden/eñ laet ons door die verduldicheyt loopen den kamp/die ons voorgeleyt is/ende opsien op den hertoge des gheloofs/ende op den voleynder Jesum/dye welcke doen hem die bliscap voor geleyt was/heuet hy dat cruyce gheleden met verachtinghe der schanden/ende heeft hem ghestelt totter rechter

B hant des stoels Gods. * Ghedenct dien/dye alsulcken teghenspreken vanden sondaren teghen hem gheledẽ heeft/op dat ghi niet af en laet in uwẽ moet ende wert mat. Want ghi en hebt noch niet totten bloede wederstaen/met tegen striden teghen die sonde/ende hebt des troosts vergetẽ dye tot v als totten kinderẽ spreect. Mijn sone/en acht niet cleyn die castijnge des HEEREN/eñ en laet nyet af/als ghi van hem berispt wort/Wãt wien God lief heeft diẽ castijt hi/mer hi geeselt eenen yeghe liken sone/dien hi ontfanct

C Ist dat ghi die castijnge wt lijdt/soe biedt God v hem seluen als den kinderen. Mer waer is een sone die die vader niet en castijt? Sidy sonder castijnge/der welcker si alle zijn deelachtich geworden/so sidi bastarden ende gheen kinderẽ. Ooc ist dat wi de vaderẽ ons vleeschs tot castiders oft tot leeraers hebben ghehadt/en sullen wy dan nyet vele meer den vader der gheesten onderdaen werden/eñ leuen? * Eñ tis waer/si hebben ons een wey nich dagen gecastijt na haren duncken/mer dese tot profijt oft nutticheit/op dat wi die heiliginghe souden begripen/Alle castijnghe als si tegenwoordich is/en wert niet aengesiẽ voor een blijscap/mer

D voor een droeuich dinc/Mer hier na sal si eẽ vreedsame vrucht der gerechticheyt geuen/den ghenen die daer door geoffent sijn.

Daerom rechtet wedet op die nederghelaten handen eñ die losse knien/eñ doet rechtẽ loop met uwen voeten/op dat die lamheit niet wt gestootẽ en werde/mer vele meer gesont werde/Jaeget na den vrede met alle menschen/eñ die heylighinghe sonder welcke niemant den HEERE en sal sien/

E eñ siet toe/dat niemant Gods ghenade en versuyme/op datter nyet eenige bitter wortel wt en wasse ende niet een werringe en make/eñ vele door dye selue beonreinighet werden/op dat niemant een hoereerder oft een ongheestelike en si/gelijc Esau die om eender spisen wille zijn eerste gheboorte vercocht. Mer weet dat hi daer na doe hi die benedijnge beeruen woude/verworpen is. Want hi eñ vant geen plaetse der boeten oft der penitentien/hoe wel hyse met tranen socht

F Want ghi en zijt niet tot eenen berch gecomen diemen grijpen mach eñ met vier verbranden/eñ totten donckerẽ eñ duisternissen eñ onweder/eñ totten ghelupde der basuynen/eñ totter stemmen der woordẽ/welc haer weygerdẽ dies hoordẽ/op dat hẽ dz woort niet gesiet en soude wordẽ. Want si en mochtẽs niet verdragẽ/dat daer geseit wort Ende waert dat een dier den berch aenroerde/soe soudet gesteent/oft met eenẽ gescutte doorscoten wordẽ/eñ also vervaerlic was dat gesicht dat daer verschreẽ. Moyses sprac. Ic ben veruaert eñ beue

Mer ghi zijt totten berch Sion ghecomen/eñ totter stadt des leuendigẽ Gods/tottẽ hemelschẽ Jherusalem/ende totter menichte veele duysent engelẽ/ende totter gemeynten der eerstgheboren der die inden hemel ingescreuen zijn/eñ tot God den rechtueerdigẽ rechter ouer al/eñ voort totten gheesten der volcomender gerechtẽ/eñ tottẽ middelaer des nieuwen testaments Jesum/eñ tot dẽ bloede der besprinnghinghe/dat daer beter spreket

G dan dat bloet van Abel

Siet toe/dat ghi v des niet en weygert/die mit v spreect/wãt ist sake dat si hem niet ontghaen en zijn/die hem weygerden/doẽ hi opter aerdẽ sprack vele min wi/die ons des weygerẽ die vãdẽ hemel spreket/welcs stẽme die aerde op die tijt beweech deu.
de. Mer nv belooft hi seggẽde/Noch eens wil ick niet alleen die aerde bewegẽ/mer ooc den hemele Mer dat/noch eens/bediet dye veranderinge der beweghelikẽ/als der dierẽ die gemaect zijn/op dat daer die onbeweghlike bliuẽ. * Daerom want wi dat onbewegelike rijc ontfangẽ/hebbẽ wi genade door welcke wi Gods dienst doen/Gode wel behagende/met reuerentien eñ met vreesen. Want onse God is een vertheerende vier

¶ Dye Apostel vermaent ons altijt duecht te doene onsen naesten/oft onsen/prelaten/ende begheert dat si voor hem bidden sullen

Dat xiij Capittel

A Broederlijke liefde laet bliuen. Eñ en vergeet niet gast vrij te zijn/wãt door dat selue hebbẽ somighe sonder haer wetẽ Engelen geherbercht. Gedẽct der gebondẽ als die mede gebonden/eñ der gheender die ongemac lijdẽ/als ghi die ooc selue indẽ lichaem sijt. Eerlijc si dat houwelijc eñ dat bedde onbeulect God sal die hoereerders ende die ouerspeelders oordeelen. Die wandelingẽ sullen sonder giericheit zijn/ende laet v ghenoeghen

B mett en ghenen dat daer is. Wãt hi heeft ghesept Ic en wil v niet latẽ noch versuymen/alsoo dat wi derren seggen/die HEERE is mijn hulper/eñ ick en wil mi niet vreesen/wat my een mensche doen sal. Ghedenct uwer voorgãgers die v dat woort Gods geseyt hebben/der welcker wtgãc aensiet eñ volcht haer geloue na

Jesus Christus gisteren eñ heden/eñ hy ooc inder ewicheit. * Eñ laet v niet met menigerley ende vreemde leeringhen verleyden/Want het is goet door die genade dat herte te beuestigen/nyet met spijsen/door welcke si geen nutscap en hebbẽ ontfanghen/die daer in ghewandelt hebben. Wy

hebben eenen outaer /daer af gheen macht en heb ben te eten die den tabernacule dienen Wãt welc ker dieren bloet/door den opperstẽ priester gedra gẽ wort in dat heylige/voor die sonden/der seluer lichamen werdẽ verbrant buyten den heyrlegher. Waerom Jesus ooc/om dat hi dz volck soude hey ligen door sijn eygen bloet/heeft hi geleden buyten voor die poorte. Daerom so laet ons nv tot hẽ wt gaen buyten den legher/eñ sijn versmaetheit dra-
C gen. Want wi en hebben hier gheẽ bliuẽde stadt/ mer wi soecken die toecomende

Daerom so laet ons nv door hẽ offeren die of- ferhãde des loofs Gode altijt/dat is die brucht d' lippen/der ghenen die sinẽ name bekennẽ. Mer der weldaet eñ des mededeelens en vergeet niet. Want met alsulcke offerhande versoentmẽ voor God ✠ Sijt onderdanich uwe voorgan gers/eñ doet v onder hẽ/wãt si wakẽ ouer v siele/ als die rekenscap daer voor gheuen sullen/op dat si dat met bruechden doen eñ niet met suchten /wãt dat en is v niet toedrachelic. Bidt voor ons

Wy betrouwen/dat wy een goede conscientie hebben in allen dinghen/ende wi willen goede wã delinghe hebben. Maer ick vermane v dat ouer vloedelicte doen/op dat ick opt corttste weder ghe-
D bracht werde

God des vreden/die vanden dooden den gro- ten herdere der scapẽ/door dat bloet des ewigen testamẽts ons HEEREN Jesu Christi wt ghelept heeft/die make v bequame in allen goeden werc- ken/om sinẽ wille te doen/eñ doe v dat hem beha- gelic is door Jesum Christum dẽ welcken si prijs van eewicheit tot eewicheyt. Amen

Mer ick vermane v lieue broeders/houdt dat woort der vermaningẽ int goet. Wãt ick heb v op trorttste gescreuẽ. Kent den broeder Timotheum den welcken wi van ons gelaten hebbẽ/met welc ken/ist dat hi vollick comt/wil ick v sien. Gruet al le uwe voorgangers/ende alle heyligen. Dye broe ders in Italien grueten v. Die ghenade si met v al len Amen.

Hier beghint sint Jacobs Epistel

Die Apostel vermaent ons dat wi die temptacien we- derstaen sullen/bewisende dat God gheen oorsake en is van onse temptacien noch van onse sonden/ende seydt dat wi altijt der waerheyt aen hangen sullen/daer wise hoo- ren

Dat .I. Capittel.

Jacob^9 eẽ knecht Gods/eñ ons HEEREN Jesu Christi/salicheyt den twaelf geslachten die inder verstroyingẽ sijn Mijn lie ue broeders/achtet voor ene hele blijscap/als ghi valt in menigerhãde becoringhen ende weet dat v beproefde gelooue verduldicheyt werct. Maer die verduldicheyt laet een volcomen werc hebbẽ/op dat ghi sijt volcomẽ eñ gheheel/eñ dat v niet en gebreke

Mer ist dat yemanden ghebreect wijsheyt /dye bidtse van God/die alle menschen ouervloedelick gheeft/ende en verwijtes niemant/ende si sal hem gegeuen werden. Mer hi moet biddenint ghelo ue niet twifelende. Wãt wie twifelt/die is ghelijc der bare vander zee/dye beweget wert eñ gedreuẽ vanden winde. Daeromme die mensche en meyne niet/dat hi yet van Gode den HEERE ontfangen sal. Want eẽ wãckelmoedich man is ongestadich in alle sine weghen

B Mer een broeder die neder is/die beroeme hẽ sijnder hoochten/eñ die daer rijck is/die beroeme hem sijnder nederheit/want hi sal vergaen als een bloeme des gras/Die sonne is op gegaen met hit- tẽ/eñ heeft dorre gemaect dat hoy/eñ sijn bloemen sijn af geuallen/eñ die schoonheit verdoruen. Also sal ooc die rijcke in sijn haue verderuen

Salich is die man dye temptacie verdraecht/ want als hi beproeft is/so sal hi ontfangẽ de croo- ne des leuens die God ghelooft heeft den ghenen die hẽ lief hebbẽ. Niemãdt en segghe als hi becoort wert/dat hi van God becoort wort. Wandt God en is niet een versoecker tot quaden dingen/ want hi en becoort niemant. Mer een yeghelijc wert be coort vã sijnder eygẽder begheerlicheyt/als hi daer af getogẽ eñ gelocht wert/Daer na/als dye begheer licheyt ontfanghen is/baert si die sonde/ ende als die sonde volbracht is/baert si die doot

C Daerom/mijn alderliefste broeders/en wilt niet dolẽ. ✠ Wãt alle goede gaue/eñ alle volmaect te gaue comt van bouẽ neder/dalende vanden va der der lichten/bi welken gheen veranderinghe en is/noch wisselinghe der duysternissen. Want hi he uet ons na sinen wille gebaert/midts den woorde der waerheyt/ op dat wi sijn eerstelinghen sijnder scheppenissen souden sijn

Alder liefste broeders/elc mẽsche si snel te hoo ren/mer traech te spreken/eñ traech tot toornich heit. Wãt die toornicheyt des menschen en werct die gerechticheyt Gods niet

Daerom legt af alle onsuyuerheyt eñ boosheyt ontfanct dat woort/eñ laetet met sachtmoedicheit ingeplant sijn/dat uwe siele mach salich maken. ✠

✠ Mer ghi sult sijn werckers des woorts/ende niet hoorders alleene/bedriegende v seluen. Wãt D
ist dat yemãt van v is een hoorder des woorts /eñ niet een wercker/die is gelijc een man die sijn licha melick aenghesicht aensiet in eenen spieghel/ende als hi hem gesien heeft/soe ghaet hi wech/ende hẽ vergheet hoedanich hi ghestelt was. Mer wie hẽ seluen door siet in die wet der volcomẽder vrijhz/ ende in haer blijft/ende niet en is een vergheteliick hoorder/maer een wercker/die sal salich sijn in zijn werck

Wie hem seluẽ laet duncken dat hi God dient ende niet en bedwinct sijn tonghe/ mer hy verleyt sijn herte/dien dienst Gods is ydel. Die reyne ende onbeulect Gods dienst voor God den vader is de- se. Die weesen ende weduwen in haer tribulatien te besoecken/eñ hem seluen van deser weerelt on- beulect te bewaren

Die Apostel leert by God gheen aensien der personen te sine/ende onderwijst ons in die wercken der ontferm- herticheyt/ende seyt hoe dat gelooue sonder wercken doot is

Dat .II. Capittele.

Ieue broeders/en dēct niet dz dat ge
looue in Christo Jesu onsen HEERE
A der heerlicheit/int aensien der perso=
nen leyt. Wāt ist dat eē māingaet in
v versaminge met gulden vingerlin=
gē eñ met eenē heerlikē cleede/mer dair ingic ooc
eē arme/eñ i snoodē cleederē/eñ ghi siet diē die ge
cleet is met eenē costelikē cleede/eñ spreect tot hē
sidt ghi alhier opt beste/maer totten armē spreect
B ghi/staet ghi daer/oft sidt op mijn der voetbanckē
oordeelt bi v seluen/ist recht dat ghi sulckē onder
scept bi v seluē maect/eñ oordeelt na argē gedachtē
Hoort toe/mijn alderliefste broeds/heeft God
niet die arme selue in deser werelt wtuercoren/die
rijc zijn int gelooue/eñ daer toe erfghenamen des
rijcx/dwelc God beloeft heeft alle den ghenen die
hē lief hebbē Mer ghi hebt der armē oneere ghe=
daen. Verdrucken v dan niet die rijcke/eñ trecken
v tottē oordeel? Lachterense dan niet den goeden
naime daer ghi na genaemt sijt?
Ist dat ghi volbrenct die Coniclike wet na der
scrifturē. Hebt lief uwen naestē als v seluen/ ghy
doet wel. Mer ist dat salke/dat ghi aensiet dye per=
sonen/soe doet ghi qualijc eñ sondicht eñ wert ghe
straft vander wet/als ouertreders vander seluer
Wāt al bewaerde yemāt de gheele wet/misdoet
hi in eene/hi is besculdicht van allē. Wāt diē daer
geseit heeft/ghi en sult gheen ouerspeel doen/dye
heeft ooc geseit/ghi en sult niet dootslaen/ende ist
dz ghi geen ouerspel en doet/mer ghi slaet yemant
Ro.ij.b. doot/ghi zijt een ouertreder der wet. Also spreect/
eñ alsoe doet/als die geoordelt sullen werdē door
der wet der vrijheit. Wāt daer sal een oordeel son
der ontfermherticheit ouer den ghenen ghaen dye
geen ontfermherticheit en heeft gedaen. Wāt ont
C fermherticheyt beroemt haer tegē dat oordeel. *
* Mijn broeders/wat batet hem oft yemant
seyt dat hi tghelooue heeft/mer die wercken nyet?
Mach hem tghelooue salich maken? Want ist dat
broeders oft susters naect zijn/ eñ ghebrec hebben
daghelicse voedinghe/eñ yemant van v die segghe
tot hem/gaet henē in vreden/eñ wermt v eñ eedt
sat/eñ hen lieden en gheefdi niet die dingē dye den
lichame noot sijn/wat salt hem baten? Also is ooc
tghelooue/heeftmen die wercken niet/het is doot
in hem seluen *
Mer yemāt mocht seggē/ ghi hebbet gelooue
D eñ ick heb die werckē. Thoont mi v ghelooue/wt
Ge.xxv uwe werckē/eñ ic sal v wtē werckē mijn gelooue
b thoonē. Ghi gelooft datter eē God is? Ende ghy
Gal/iij doet wel. Eñ die duyuelē gheloouē ooc eñ beuen
a O ydele mēsce/wildi wetē dattet gelooue sond
ro.iiij.a. die werckē doot is? Abraham onse vader/wert hy
niet rechtueerdich gheacht door die werckē/of=
ferēde sinen soone Isaac opten outaer? Daer siedi
dattet gelooue mede gewrocht heeft met sinē wer
ken/eñ dat gelooue is volbracht door die werckē
Eñ die scrifture is veruult die daer spreect. A=
braham geloofde God/eñ tis hem tot gerechticht
gerekent eñ is ecnen vriēt Gods geheeten. Alsoe
siet ghi nv/dat die mēsche door die wercken recht
ueerdich wert/eñ niet wt dē gelooue alleē/Desge
lijc ooc Raab dat gemein wijf/is si nz gerechtueer
dicht wten werckē/doen si ontfinc dye boden/eñ
si leydese wt in eenen anderē weech? Want also dat
lichaem doot is sonder dē gheest/ alsoe is oock dat
gelooue doot/sonder dat werck

¶ Die Apostel bewijst ons tquaet dat wter tongen spruyt
alsoo wel in leeringhe als int ghemeyn leuen onder sceyk
dende die leeringhe Gods ende der werelt

Dat iij Capittel

Ijne lieue broeds/en onderwint v nz
alle leeraers te sine/eñ weet dz ghi ōt A
fanct te meerder oordeel/wāt wi son
digē altemael vele. Wie indē woor
den niet en sondicht/die is een volcomē mā/ende
can ooc dz gheele lichaē indē thoon houdē/Syet
die peerdē houdē wi indē thoom/om ons ghehoor
saē te sine/eñ buygē al haer lichaē. Eñ siet/die schē
pē/hoe wel dat si groot sijn/si werdē gedreuē van
dē sterckē winde/eñ werdē om geuoert van eenen
cleynē roeder/waer die stierman wilt. Also is dye B
tonge een cleyn lidt/eñ veschict groote dingen
Siet ooc hoe cleynē vier soe grooten wout oft
bosschē ontsteket? Eñ die tonge is ooc een vier/eē
werelt vol ongerechticheits/also is die tonghe on
der onse leden/ende si veulect dat gheel lichaem/
eñ ontfanct alle onse wandelinghe/als si ontsteken C
is vander hellen
Want alle natuere der dieren ende der voghelen
ende der slanghen ende der dieren vander zee/dye
werden ghedwongen/ende zijn ghetempt vander
menschelicker natueren. Maer die tonge der men=
schen en mach niemant temmen het is een onghe
rustich quaet/vol vergiftelics venijns. Metter tō
ghen ghebenedien wy God den vader/eñ metter
tongen veruloecken wi die menschen die gescapē
zijn tottē beelde Gods. Wt den seluē monde gaet
wt die benedijnge eñ maledijnge Mijn lieue broe
ders/tē soude also niet zijn. Vloeyt ooc wt dye fon
teynē wt eenen gate/soet ende bitter water? Lieue
broeders/mach ooc die vijchboom olye/eñ dē wij
gaert vijgen dragen? Alsoe en can wt een fonteyne
niet sout eñ soet water loopen
Wie onder v wijs eñ wel gesticht is/die thoo D
ne zijn werckē wt goeder wandelingen inder sacht
moedicheit der wijsheyt. + Mer hebt ghi bitteren
nijt eñ twedracht in uwer hertē/so en veroemt v
niet/eñ en liecht niet tegen die waerheit. Want de
se wijsheit/die en is niet van bouē neder ghedaelt/
mer si is eertsch vleeschelijc ende duyuels. Want
waer nijt eñ twist is/daer is ongestadicheit/eñ al
le quaet werc. Mer die wijsheit van bouē/is ten
eersten reyn/daer na vreedsaem/gesatich/gesege
lick/stadich/vol ontfermherticheits/ende goeder
vruchten/sonder partije/sond geueynstheit Mer
die vrucht der gerechticht/ wert in vreden gesaeyt
den ghenen die den vrede houden

Die Apostel verbiet strijdt ende nijt/vermanende ons
dat wi die werelt ende den duyuel verloochenen sullen/eñ
toegaen tot God/ende dat door liefte/ende voort stelt hy
vander liefden die dye een totten anderen behoort te hebbē

Dat iiij Capittel

An waer comē stridingē eñ kiuingē
onder v? Comē si nz daer wt? wt dijn A
re wellustē/die daer in uwe ledē strij
dē? Ghi begheert/ende en hebt niet/
ghi gebenedijt eñ haet/eñ en connes

niet vercrigen/ghy kijft ende strijdt/ende en hebt
niet/daerom/om dat ghi niet en bidt/ghi bidt/ en
de en ontfāct niet/om dat ghi qualic bidt/te weten
daerom/om dat ghijt in uwē wellusten verteert/
B Ghy ouerspeelders eñ ouerspeeldersten/en weet
ghi niet/dat die vrientscap der werelt Gods viant
scap is? daerom/ die der werelt vrient wil sijn/dye
sal Gods viant sijn. Oft meyndi dat dye scriftue=
re te vergeefs spreect? Die geest die in v woont begeer
te totter benijdinghe/eñ geeft noch meerē genade
✠ Daerom/sijt onderdanich God/mer weder
staet den duyuel/ende hi vliet vā v. Genaket Go=
de/so sal hi hem v genaken/reynicht dye handen
ghi sondaren/ende reinicht v herten ghi wanckel=
.pe.v.b moedighe/Sijt ellendich/eñ draecht rouwe ende
weent. Dijn lachen verkeere in weynen/ende dye
vruecht in trueren. Vernedert v voor God/eñ hy
sal v verheffen. * Mijn lieue broeders/en wilt
gheen achterclap doen/deen onder den anderen.
Want die achterclap spreect van sinen broeder/en
de oordeelt sinen broeder/die achterclapt die wet/
o.xvi.d ende oordeelt die wet. Ordeeldi die wet/ so en zijt
C ghi gheen doender der wet/mer eē rechter. Daer
is een wetgheuer/die can salich makē ende verdoe
men. Maer ghy/wye sidy / die uwen naesten
oordeelt?

✠ Ghi segghet/heden oft morghen willen wy
in dese oft in die stadt gaen/ende daer een iaer lig=
ghen/ende coopen/eñ winninge doen /ghi die niet
en weet/wat morgen geschien sal. Want wat is v
leuen? Het is eenen domp oft roock/die eenen cley
nē tijt duert/mer daer na verdwijnt hi /daer voor
soudi seggen/ist dat die HEERE wil/ende dat wij
leuen so sullen wi dit oft dat doen. Mer nv beroē
di v in uwen hoomoet. Alsulcke beroeminghe is
quaet. Daerom /die weet te doen dat goede/ende
en doet des niet/die sondiget *

¶ Die Apostel trect die quade tot goede/haerlieden te
voren leggende dat oordel/ende die goede tot paciencien/
ende ander goede wercken

Dat.v Capittel.

A WEl aen ghi rijcke/weendt ende huylt
in uwe onsalicheden die v toecomen=
de sijn. V rijcheden sijn veruuylet/eñ
uwe cleederen sijn vanden mottē ge
ten. V gout ende v siluer is verroest
ende haren roest sal v tot ghetuyghe sijn / ende sal
eten v vleesch als dat vier / Ghy hebt v gramscap
vergadert inden laetsten daghe. Siet/den loon dijn
re arbeyders/dye v lant ghemaeyt hebben/eñ van
v vercort is/hy screyt ende roept/eñ den roep der
maeyers is ghegaen in die ooren des HEEREN
Sabaoth/Ghi hebt wel gheleeft op aerden/ende
uwen wellust gehadt/ende uwe herten ghewept/
als op eenen slachdach. Ghy hebt veroordeelt den
B gerechten ende gedoot/ende hi en heeft v niet we=
derstaen

✠ Daerom lieue broeders /sijt lanckmoedich/
totter toecomst onsē HEEREN. Siet/die acker
man verbeyt die costelijcke vrucht der aerden/ ver
duldichlick hem lijdende /tot dat hi ontfanghe den
morgen reghen ende den auont reghen. Hier om
sijt lijdtsaē/eñ sterct v herte / wāt die toecoēst des
HEEREN naect. Lieue broedes wilt nz suchtē tegē
malcāderē/op dat ghi niet en wert verdoemt Siet
die rechter staet voor die dore. Lieue broeds neēt
tot eē exēpel/ongemack te lijden/ eñ der lanckmoe=
dicheyt/die propheten des arbeyts ende der ghe=
doochsaemheyt/die tot v hebben gesproken inden
naem des HEEREN. * Siet wi prisen salich/dye
hebben geleden. Ghi hebt ghehoort dat lijden van
Job/ende hebt gesien dat eynde des HEEREN
want hi ontfermhertich eñ een ontfermer is.

Mijn broeders/voor alle dinghen en wilt niet
sweeren/noch bidē hemel/ noch bider aerdē/ noch
bi gheenen anderen eede. Mer v woort si Ja/dat
ia is/eñ v Neen/dat neen is/op dz ghy niet en valt
in geueynstheit. Mer is yemant onder v in onghe C
make die bidde. Ister yemāt goets moets/die sin=
ghe Psalmen/Ister yemant cranc onder v/die ha=
le die oudtste vander ghemeinten/ende laten ouer
hem bidden ende saluen met olye inden naem des
HEEREN. Ende dat gebet des ghelooughen/sal
den crancken helpen/ende die HEERE sal hē ver
lichten/ende heeft hi sonde ghedaē/si sullen hē ver=
gheuen sijn.

✠ Daeromme/belijdt malcanderen v sonden
ende bidt voor malcanderen/op dat ghi werdt be
houden. Wandt dat ghebet des gherechtighen ver
mach vele/alst crachtich is Helias was een mā ghe D
lijck wi/ende hi badt een ghebet dat niet reghenen
en soude op die aerde/ende het en reghende niet in
drie iaren ende ses maenden. Eñ anderwerf badt
hi/ende die hemel gaf den reghen/eñ die aerde gaf
haer vrucht.

Mijn broeders/ist dat yemandt onder v dolen
de worde vander waerheyt/ende yemandt dien be
keert/die sal weten/dat so wie den sondaer
bekeert heeft vander dolinghē sijns
weechs/die heeft sijn siele van
der doot behoudē/ende
sal bedecken die
menichful
dicheit
der
sonden

(.:.) * (.:.)

¶ Hier beghint die Epistel vā Judas Thadeus

¶ Die Apostel Judas maect sterck die ghelooughe die die
ketters wederstaen/ende haer bedriechlicheit /eñ met fi=
gurale scriftueren/oft naturale ghelijckenissen/ende sterct
die geloouighe in die warachticheit

Dat/I/Capittele.

Vdas een diena A
re Jhesu Christi / ende een
broeder Jacobi/dē geroe=
penen/die welcke ghehey=
licht sijn in God den vader
eñ behouden in Jesu Chri
sto. V si vele ontfermher
ticheit/eñ vrede/eñ liefde
Ghi beminde/alle neersticheit doende te scrij=
uen van v gemeyn salicheit/soo is mi vā noode ghe

weest te scriuē/vermanēde eñ biddēde v neerstelic
dat ghi daer door strijdt int gelooue/dat eens ghe
B geuen is/door den heyligen/wāt daer zijn somige
menschen beneuen in gecomen/vā welcken voor
tijden gescreuē is/tot alsulckē oordeel/dese zijn on=
godlijc eñ trecken die genade Gods tot weeldicheyt
ende verloochenen God dat hi alleen dye HEERE
is/eñ den HEERE Jesum Christum
* Ic wil v vermanē/op dat ghi eens weet/ dat
God heeft verlost zijn volc wten lande van Egip=
ten/Ten anderē male brachtte niete/alle dye niet
en gheloofden/Oock die engelen/die niet en heb
ben behouden haer heerlicheit/mer hebben verla
ten haer huys/die heeft hi behoudē totten oordele
des grotē daechs/met eewigen banden onder dye
donckerheyt/ghelijck oock als Zodoma ende Go=
morra/ende die bysteden dye in ghelijcker manie=
C ren als dese wt gehoereert hebben/ende na eenen
anderen vleesch gegaen zijn/ende zijn tot eenē ex
empel geset/ende draghen dye pine des eewighen
viers/Des ghelijcs dye dromers dye dat vleesch
besmetten/eñ versmaden dye heerschappie/ende
blaspheren die maiesteyt
Doen Michael die ertzenghel/kijuende teghen
den duuel/hem daer mede besprac van den lichaē
Mosi/en dorste hi hem dat oordeel der blasphemi
en niet aendoen/mer hi seyde/God straf v/Maer
dese dat si niet en weten/dat lachteren si/mer dat
si natuerlic bekennē/recht als die stomme beesten
daer in verderuen si hem. Wee haer lyeden/want
D si Cayms weck ghegaen zijn/ende zijn wtgegaen
om dat bedriegelick ghewin in dye dolinghe van
Balam/ende zijn vergaē inden oploop Kore
Dese selue zijn uwer liefden tot smettē/eñ zijn
die onreynicheyt/ende brassen wel sonder sorghe/
ende weyden haer seluen/wolcken sonder watere
die vanden winde ghedreuen worden/kaluwe on
vruchtbaer boomen/tweemael verstoruen/ende
wtgeroeyt wilde barē der zee/wtscuymende haer
eyghen schande/dolende sterren den welcken dye
tormenten der donckerheit der duysternissen ghe
houden zijn inder eewicheit *
Van desen heeft Enoch die seuende van Adam
E gheprophetecert seggende/Siet/die HEERE is
met veel duysent heylighen ghecomen/oordeel te
houden teghen alleman/ende te straffen alle haere
ongodlijcke vā alle dē wercken haerder ongodlijc
ker wandelinge/daer mede si ongoddelic geweest
zijn/ende van allen hertheden dye die ongodlijcke
sonders ghesproken hebben teghen hem
Dese zijn murmureerders/die vol claghen zijn
die na harē lusten wandelē/eñ haren mont spreect
opgheblasene woorden/ende houden haer na den
aensien om des profijts wille/Maer ghy mijn al=
der liefste/sult ghedencken dier woorden die voor
gesproken zijn vanden Apostelen ons HEEREN
Jesu Christi/die v seyden/dat inden laetsten tijden
souden comē bespotters/wādelēde in haren boos
heyden/na haren begheerten. Dese zijnt die secten
maken/sinlike/die gheenen geest en hebben
Maer ghy mijn alder liefste/hersticht v seluen
in onsen alderheylichsten ghelooue door den heyli
ghen gheest/ende biddet ende behoudt v seluen in
der liefden Goods/verwachtēde die ontfermher=
ticheyt ons HEEREN Jesu Christi/int eewich le
uen/onderscheyt dese/eñ hebt ontfermherticheyt
op hem/maer die ghene maect salich met vreesen
ende trecktse wt den viere/ende haet den beulectē F
rock/die vleeschelic is
Maer dien die v can behouden sonder aen
stoot ende te stellen voor dat aensicht
te zijnder glorien/onstraffelic met
blijschappen/dien God dye al
leene wijs is onsen salich
maker/si prijs ende
maiesteit ende rijc
ende macht nv
ende tot alle
eewicheit
Amen

Dit is die open baringhe Johan= nis diemen heet Apocalipsis.

ℭ Hierbeghint

Apocalipsis dat is die opē
penbaringe sint Jans des Theologen

ℭ Hoe sint Jan screijft den seuen kercken van Asia/van die ghetuyghenissen die gheringhe moesten gheschieden/eñ hoe hi sach seuen candelaers van ghoude/ende indt midden eenen ghelijck wesende den sone Gods

Dat.eerste Capittel

A It is die opēbaringe Jesu Christi / die hē God gegeuen heeft/ sinen knechten te verthoonē tgene dat corts geschien moet ende heeftse bediet eñ ghesonden door sinen Engel/ tot sinen knecht Joannes
die dat woort Gods betuycht heeft/ende dat ghetuygenisse van Jesu Christo tghene dat hi ghesien heeft. Salich is hi die daer leset / eñ dye daer hoort die woorden der prophetien/eñ hout dye dinghen die daer in ghescreuen zijn/want die tijt is na
Joannes den seuen gemeyntē in Asia Ghenade eñ vrede si met v /vā diē die daer is/eñ die daer was/eñ die daer comen sal/eñ vandē seuē gheesten die daer zijn voor sinen stoel/eñ van Jhesu Christo
B die welcke die daer is een getrouwe ghetuyghe eñ
I.ioā.i.d eerst geborene vanden dooden/eñ een prince alder Coningē der aerden/die ons bemint heeft eñ ghewasscen van onsen sondē in sinen bloede / eñ heeft ons tot Coningē eñ priesteren gemaect Gode eñ sinen vader. Den welckē si prijs eñ rijc van eewicheyt tot eewicheyt Amē. Siet/hi coēt met dē volcken eñ alle oghe sal hem sien/ende die hem ghesteken hebben/eñ alle ghesiachten der aerden sullen huylen/ouer hem seluen/eya Amen. Ick ben die A ende die/O/ende dat begin eñ dat eynde/seit die HERE dye daer is/ende dye daer was / ende die
C daer comen sal/die almachtige
esa.xliij.c Ic Joānes uwe broeder eñ medegeselle in die
Matth/ tribulatien eñ int rijcke/eñ v dULdicheyt Jesu Chri
xxiiij. d. sti/was in dat yelandt Pathmos om des woorts Gods wille/eñ om die getuygenisse Jesu Christi/ Ic was indē geest opten sondach /ende hoorde achter mi een groote stemme als een trompet seggende/Ic ben dat A eñ dat O/die eerste eñ die laetste/ Tgene dat ghi siet dat scrijft in een boec/eñ seyndt dat den seuē ghemeyntē in Asia/tot Ephesum eñ tot Smirnē/ende tot Pergamum ende tot Thiatiras/eñ tot Sardas/ende tot Philadelphiē /ende tot Laodicien
Eñ ic keerde mi omme/te sien nae die stemme die met mi sprack/eñ omgekeert zijnde/sach ic seuē goudē candelaers/eñ midden onder den seluē gou
D den candelaren/eenē gelijc den sone des menschen gecleet zijnde met eenē lijnē kele/eñ om die borste gegordet met eenen gouden gordel/met zijn hooft ende zijn haer was wit/als witte wolle / ende als sneeu/ende sine oghen als een vuer vlamme/ende zijn voeten gelijc als gloeyende metael oft quicsiluer als in eene bernende scouwe/Ende zijn stemme als een ruysschen van groten wateren/eñ had de seuen sterren in sijn rechter handt. Eñ wt sinen mont ghinc een scherp doorsnidende sweert/ende zijn aensichte licht als die clare sonne

Die.I.Figuere

Ende als ic hem sach viel ic tot sinē voeten als een dode ende hi leyde zijn rechte hant op mi/segghende tot mi/En wilt niet vreesen/Ick ben dye eerste ende die laeste leuendich/ende ick was doot ende siet ic ben leuende van eewicheyt tot eewichz eñ hebbe die slotels der doot eñ der hellen/Scrijft die dingē die ghi gesien hebt/eñ die daer sijn eñ die hier na geschien moeten/Die verholentheyt der seuender sterren/die ghi in mijnder rechter hant gesien hebbet/eñ die seuen gouden candelaers/ Dye seuen sterren zijn die engelen der seuen ghemeynten/eñ die seuē candelaers zijn die seuē gemeynten.

ℭ Hoe Joannes informeert der kercken van Ephesen/ende der kercken van Smyrnensen ende van Pergamensen/ ende der kercken Thiathirensem ende donderscheyt tusschen goet ende quaet

Dat/ij/Capittel.

Ende scrijft den Enghel der ghemeynten vā Epheso/dit seit die ghene die die seuen sterren in sijn rechter handt hout die daer midden onder die gou- A
den candelaers wandelt Ick weet v wercken ende uwen arbeydt/eñ verduldicheydt/ ende dat ghi die quade niet gelijden en condt/ende hebtse ondersocht/dye seggen dat si Apostelen sijn ende en sijns niet/ ende hebtse logenachtich geuonden/eñ hebt vertoeft ende hebt lijdtsaemheyt ghehadt/eñ ghi hebt om mijns naēs wille gearbeyt/eñ
en sijt niet moede gewordē/Mer ick heb teghen v B
dat ghi die eerste liefde ghelaten hebt/daerom ghedenct waer af ghi gheuallen sijt/ ende doet boete/ ende doet die eerste wercken/Ist dat niet/so sal ic v haestelick comen/ende uwen candelaer beweghen vā sijnder plaetsen/het en si dat ghi penitēcie doet/ Mer dat hebdi/dat ghi die werckē der Nicolaiten hatet/welcke ic ooc hate/Wie oorē heeft die hore/ wat die gheest den gemeynten seit/Den verwinnē
den dien wil ick van den houte des leuens te eten C
geuen/die daer midden in den paradise Gods is
Eñ scrijft dē engel der gheměinten van Smyrne/dit seyt dit eerste eñ die laetste die doot heeft ge

weest ende leeft. Ic weet v wercken/ eñ v tribula
tie/ ende v armoede/ mer ghi sijt rijc/ ende die lach
teringe der ghener die daer seggen/ si zijn Jodē
ende en zijns niet mer zijn des Duuels schole/ En
vreest dier gheen die ghi lijdē sult/ Siet/ die Duuel
sal sommighe van v liedē in die kercker worpen/
op dat ghi gheproeft soudt worden/ ende sult thien
daghen tribulatie hebben/ Sijt ghetrouwe totter
doot/ ende ic sal v die croone des leuēs geuē. Wye
ooren heeft die hoore wat dye geest der gemeyntē
seyt/ Wie verwint dien en sal gheen leet geschiedē
vander ander doot

Eñ schrijft dē Enghel den gemeyntē van Per
gamo/ Dat seyt die ghene die daer dat scerpe twee
snijdige sweert heeft. Ic weet uwe wercken/ ende
D waer ghi woont/ dat daer des Duuels stoel is/ eñ
hout mijnen name/ ende en hebt mijn geloue niet
verloechent Ende in minē daghen Antipas mine
getrouwe getuyge die bi v gedoot is/ dair die Du
uel woont/ Maer ic heb weynich tegen v dat ghy
daer hebt die die leeringhe Balaam houden. Dye
welcke door Balac eē ergernisse maecte voor dye
kinderen van Israel te etene der afgoden offer/ eñ
oncuysheyt bedriuē/ Also hebdi ooc die daer die lee
E ringe der Nicolaiten houdē/ dat hate ic. Doet boe
te/ mer ist des niet/ so sal ic haest comen eñ vechtē
teghen haer lyeden metten sweerde mijns monts
Wie ooren heeft die hoore/ wat die gheest den ge
meyntē seyt/ Wie verwint diē wil ic eten gheuen
vanden verborghenen hemelschen brode/ ende ic
wil hem eenē witten steen geuen/ eñ op den steene
eenen nieuwen name gescreuen/ welcke nyemāt
en kent/ dan die ontfanct

Eñ scrijft der ghemeynten van Thyatira/ Dyt
seyt die sone Gods/ die oogē heeft als die vier vlā
F men/ ende sine voetē/ gelijc als metael. Ic weet u
we wercken/ eñ uwe liefde/ eñ uwen dienst/ ende
v geloove/ eñ uwe verduldicheit ende uwe laetste
wercken meer dan dye eerste/ Mer ic hebbe luttel
tegē v/ dat ghi dat wijf Jesabel (dye daer seyt dat
si is een profeterse) laet leeren eñ verleyden mijn
knechten/ oncuysheit bedriuē/ ende der afgodē of-
fer te eten/ ende ic heb haer tijt gegeuē/ dat si haer
oncuysheyt soude beteren/ ende si en wilse niet be-
teren/ Siet/ ic werpse in eē bedde/ eñ dye met haer
ouerspel bedriuē die sullē in groter tribulatiē zijn/
het en si dat si van haren wercken beterē/ eñ haer
kinderen sal ic metter doot dooden/ ende alle ghe-
meyntē sullē bekennen dat ick ben dye die nyeren
ende herten ondersoecke/ eñ sal eenen yegelijcken
G van v/ na uwe wercken gheuen
Jer.xvij b Mer ick seg v/ ende den anderen die tot Thya
tire zijn/ dye sulcken leeringhe niet en hebben/ en
de die diepheden des Duuels niet bekēt en hebbē
(so si seggen) ick en wil gheenen anderen last op v
worpen. Nochtās hout het ghene dat ghi hebt tot
dat ic come/ eñ die daer verwint eñ hout mijn werc
ken totten eynde toe dien sal ic macht geuen ouer
die heydenen/ eñ hi salse regeren met eenen ysseren
roede/ eñ hi salse brekē als een potbackers vat/ so
ic van minen vader ontfangen hebbe/ eñ wil hem
die morgen sterre geuen/ Wie ooren heeft die ho
re/ wat die geest der gemeynten seyt

¶ Hoe Johannes instrueert den engel der kerckē vā Sar
dine/ ende den Enghel Philadelphie/ ende den Engel van
Laodicie. Dat.iij.Capittel

Ende scrijft den engel vā Sardie/ Dit
seyt die ghene/ die die seuen gheesten
A Gods heeft ende seuen sterren/ Ick
weet v wercken/ want ghy hebt den
naē dat ghi leeft/ eñ zijt doot/ Sijt wac
ker eñ sterct dat ander dat steruē wil want ic en heb
v wercken niet vol geuondē voor Gode/ daerom
gedēct hoe ghi ontfangē eñ gehoort hebt/ eñ hout
eñ doet boete Ist dat ghi niet en waect so sal ic tot
v comē als eē dief/ eñ en sult niet wetē/ tot wat vren
dat ic tot v comē sal/ Ghy hebt ooc luttel namen in
Sardis/ die haer cleederē niet vuyl gemaect en heb
ben/ eñ si sullē met mi in wittē gewaet wandelen/
want si zijn waerdich. Wie verwint die sal met wit
ten cleederen gecleet werden/ eñ ic en sal sinē naē ij.tes a b
niet wt dē boec des leuēs doē/ eñ ic sal sinē naem be ij.pe iij a
lijden voor minē vader eñ voor zijn. Engelē. Wie
orē heeft die hoore/ wat dē geest der gemeintē seit

Eñ scrijft dē enghel vā Philadelphia. Dit seyt
die heilige die warachtighe/ die daer den stoel Da-
uid heeft die opdoet eñ niemāt en sluyt/ die sluytet
eñ niemāt en doets op/ Ic weet v wercken/ ic heb B
ver een open doere voor v gegeuē/ eñ nyemant en Esa xxij
maechse sluytē/ want ghy hebt een cleyne cracht/ eñ
hebt mijn woort behoudē/ eñ en hebt minē naem
niet verloochent/ Syet ic sal daer wt der scholē des
Duuels gheuen/ die daer segghen si zijn Joden/ eñ
en zijns niet/ mer lieghent. Siet/ ic salse makē dat
si sullen comen aenbedē tot uwen voeten/ ende be-
kennen dat ic v bemint hebbe

Want ghi dat woort mijnder lijdtsaemheit behou
dē hebt/ so wil ic v ooc behouwē vandē vrē der tēp
taciē/ die ouer alle die gheele werelt comē sal/ om
die ghene te tēpterē die opter aerdē wonen/ Siet/
ic come haestelic/ hout dat gene dat ghi hebt/ op dat
niemāt v crone enneme Wie verwint/ diē wil ic tot C
eē pilaerne indē tēpel mijns Gods makē/ eñ en sal
niet meer wtgaē/ eñ ic wil dē naē mijns Gods op
hē scrijuen/ eñ dē naē des nieuwen Jerusalēs/ der
stadt mijns Gods/ die vanden hemel vā minē God
hier neder daelt/ eñ minē nieuwē naē/ Wye ooren
heeft die hoore wat die geest den ghemeynten seyt

Eñ scrijft den engel der ghemeynten vā Laodi
cea/ Dit seit Amē die getrouwe eñ warachtige ge
tuige/ dat begin der creaturē Gods/ Ic weet uwe
wercken/ dat ghi noch cout noch werm en sijt och of
ghi cout oft werm waert/ mer want ghi lau sijt/ eñ D
noch cout noch werm sal ic v wt minē mōde begī
nē te spouwē. Ghi segt. Ic bē rijc/ eñ rijc ghewor
dē eñ en behoeue gheēs dincs/ eñ en weet niet dat ghi
ellēdich iamerich/ arm/ blint/ eñ naect sijt/ Ic rade v
dat ghi gout vā mi coopt dat met vuer doorvuert is
op dat ghi rijc wort/ eñ witte cleederē aē doet op dat
die scāde uwer naectheit niet geopenbaert en werde
eñ salft v oogē met ogē salue/ op dat ghi siē moecht

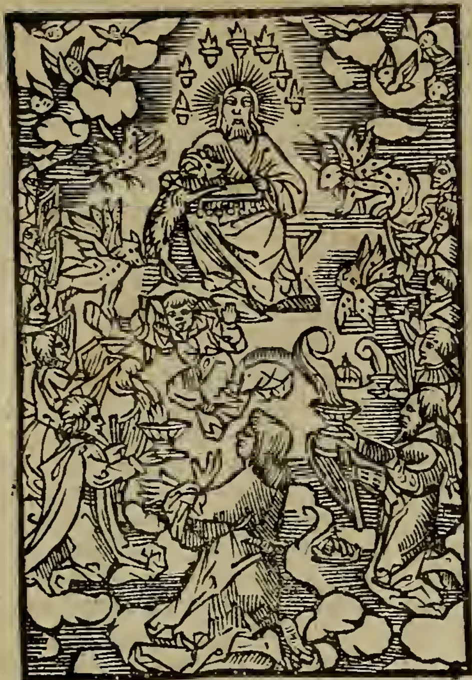
Dien ic lief hebbe/ diē strafte eñ castye ic. Daer
om sijt sorchfuldich eñ doet boete/ Siet ic sta voor
die dore eñ cloppe so wie mijn stēme hoort/ eñ doet
die doere op/ tot diē sal ic ingaē/ eñ dat auōtmael/
met hē houdē eñ hi met mi/ Wie verwint dien wil
ic gheuen met mi op mijnen stoel te sittē/ so ic ver
wonnen hebbe/ eñ hebbe met mijnē vader op sinē

stoel gesetē/Die oorē heeft die hoore/wat die geest
der gemeynten seyt

¶ Hoe Johannes die duere des hemels open sach/ende eenen stoel gheset/om welcken noch waren vier ende twintich sit steden eñ met vier dieren die God glorie gauē dach ende nacht

Dat .iiij. Capittel

Die twede Figure

A Aer na sach ick ende siet/daer wert een
duere inden hemel opgedaen/en
die eerste stēme die ic ghehoort had=
de met mi spreecken als een basuyne/
dye seyde/Climt herwaerts op/ick
wil v vertonen wat na desen geschiē sal/eñ ter stont
was ic indē geest/eñ siet daer was enē stoel inden
hemel ghesetet eñ op dien stoel sadt eene/eñ die daer
B op sadt was gelijc aen te sien als den steen Jaspis/
eñ Sardis/eñ op dē stoel was eenē regēboge/ghe
lijc aen te sien als een Smaragde/eñ om den stoel
waren .xxiiij. stoelē/eñ op dye stoelen saten .xxiiij.
ouders met witten cleederen ghecleet/eñ hadden
op haer hoofden gouden croonen
Eñ vanden stoele gingen voort/blixem/donde
ren/eñ stemmē/eñ seuē toortsen met vier vlāmen
voor den stoel was een glasen zee/ghelijck dē Chri
C stal/eñ middē indē stoel eñ om den stoel vier dieren
vol ogē voor eñ achter/eñ dat eerste dier was ghe
lijc eenen leeuwe/eñ dat ander dier gelijc eē kalue
eñ dat derde dier hadde eē aensicht als een mēsche
eñ dat vierde dier gelijc een vliegende Aren/ende
die vier dierē haddē een yegelijc ses vloghelen/ende
buyten rontomme eñ binnē waren si vol ogen/eñ
en hadden geen ruste dach eñ nacht seggende. Hey
lich/heylich/heilich is God die almachtige HERE
die daer was ende die daer is/ende die daer co
men sal.
D Ende doe die dierē prijs eñ eere/eñ danc gauē
den ghenē die daer optē stoel sadt die daer leeft vā
eewicheit tot ewicheit/vielē die vierētwintich ou=
ders/voor dien die opten stoel sadt/eñ baden dien
aen die daer leeft van eewicheit tot ewicheyt/ende
worpen haer cronen voor den stoel seggende. HE
RE ghi zijt waerdich prijs ende eere/ eñ cracht te
ontfanghen/want ghi hebt alle dinghen ghescapē
eñ om uwent wille hebbē si dat wesen/eñ sijn ghe=
schapen *

¶ Hoe Johannes screyde/ende daer nae dat lammeken ghedoot weet wiens waerdicheit approbeerden die vierentwintich ouders ende duysentich duysent enghelen

Dat .v. Capittel.

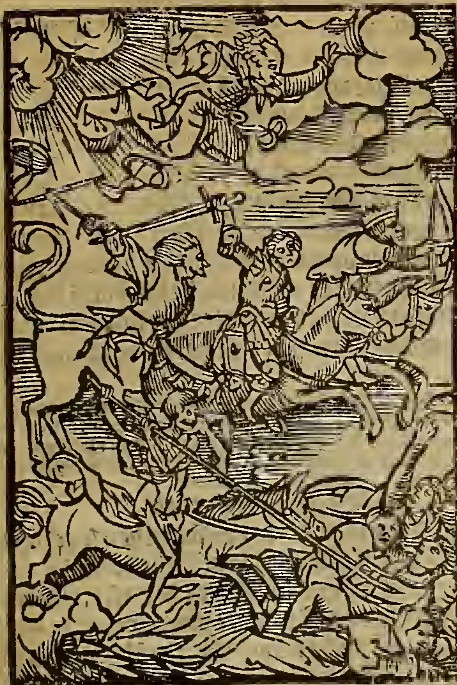
Nde ick sach inder rechter handt des A
geens die opten stoel sadt een boeck
binnen eñ buytē gescreuē/ beseghelt
met seuē seghelen/ eñ ick sach eenen
sterckē Engel sprekēde met groter
stēmē. Wie is waerdich dat boec op te doē/eñ siñe
segelen te ontdoen/Eñ niemant indē hemel/noch
opter aerdē/noch onder die aerde en const dz boeck
opgedoē noch aengesien/eñ ic weende seer dat nie
māt weerdich geuondē en was dat boec op te doē
eñ te lesen/noch aen te sien
Eñ een vandē ouders seyde tot my. En weent B
nz/Siet/die leeuwe die daer vādē geslachte Juda
is die wortele Dauid/heeft vwonnē/dat boeck op
te doen/eñ zijn seuē seghelen te ontdoē/eñ ick sach
eñ siet/middē indē stoel eñ der vier dieren eñ mid
dē onder die ouders stont een lam/ als oft gedoot
ware/eñ hadde seuē hoornē/eñ seuē oghen/welck
die seuen gheesten Gods zijn ghesepnt in allen lan
dē/Eñ het quam eñ nam dat boec wt der rechter
hant des gheens die daer opten stoel sadt.
Eñ doē dat boec genomen hadde doē vielē die
vier dierē/eñ die vierēētwintich ouders voor dat lā
hebbēde yegelic herpē eñ schalē vol geruecs/ welc
die gebedē/der heiligē zijn/eñ songē een nieuwe liet
seggēde/Ghi zijt weerdich dat boec te ontfaen/eñ C
zijn seuē seghelē op te doē/want ghi zijt ghedoot eñ
hebt ons met uwē bloede gecocht wt alle geslach=
tē eñ tonghen eñ volc eñ natie/eñ hebt ons Gode
tot Conninghen ende priesteren gemaect/ende wy
sullen opter aerden regneren.
Eñ ic sach eñ hoorde eē stēme veelre Engelen
ront om dē stoel eñ rontomme die dieren eñ ront=
omme die ouders/eñ haer getal was veel duysent
mael duysent/seggēde met groter stēmen dat lam
dat gedoot is/dat is waerdich te ontfaē cracht/ eñ
rijcdom/eñ wijsheit/eñ sterckheyt/eñ eere/eñ prijs/ D
eñ benedidinghe/eñ alle creaturen die inden hemel
is eñ opter aerdē/eñ onder die aerde/eñ in die zee/
eñ al dat daer in is hoorde ic seggē tottē ghenen die
opten stoel sadt eñ tottē lam. Ghebenedidinghe en
de eere/eñ prijs/eñ rijc van eewicheyt tot eewichz/
Eñ die vier dieren seyden Amen
Ende dye vierentwintich ouders vielē neder/
ende aenbaden den ghenen die daer leeft vā eewic
heyt tot eewicheyt

¶ Hoe Johannes sach na die openbaringhe der vijf seghelen diuersche affecten beteekenen ende hoe die leste soghel beteekenen dat werelste oordeel

Dat .vi. Capittel.

Die derde Figuere

Nde ic sach doen dat lam een vanden A
seghelen op hadde ghedaen/ende ick
hoorde een vanden vier dieren seggē/
als met een donrē stēme Coēt/eñ siet
eñ ic sach/eñ siet Eē wit peert eñ dye

hoorde ic die stemme des vierdē diers seggen. Coēt
eñ siet/ Eñ siet een vael peert/ eñ die daer op sadt
diēs name hiet die doot/ eñ die helle volchde hē na
eñ hē wert macht gegeuē op die vier deelē der aer D
den/ te dooden metten sweerde/ ende met honger
eñ metten doot/ vanden dieren der aerden.
Eñ doēt den vijfstē segel op gedaē hadde/ sach
ic onder dē outaer die sielē der geenre dye gedoot
warē om des woorts Gods wille/ eñ om dat ghe
tuygenisse dat si haddē/ eñ si riepē met luydē stēmē
seggēde HEERE/ ghi die heylich eñ waarachtich zijt
hoe lāge en ordeeldi eñ en wreect ghi onse bloet nz
op die gene die opter aerdē woonē? Eñ hē wordē
gegeuē eenē yeghelijckē een wit cleet/ eñ haer luy
den wert geseyt/ dat si noch een weynich tijts sou
den rustē/ tot dat haer mede knechtē eñ haer broe
ders veruult wordē/ die ooc noch ghedoot souden
worden ghelijck si

Die vijfde Figuere

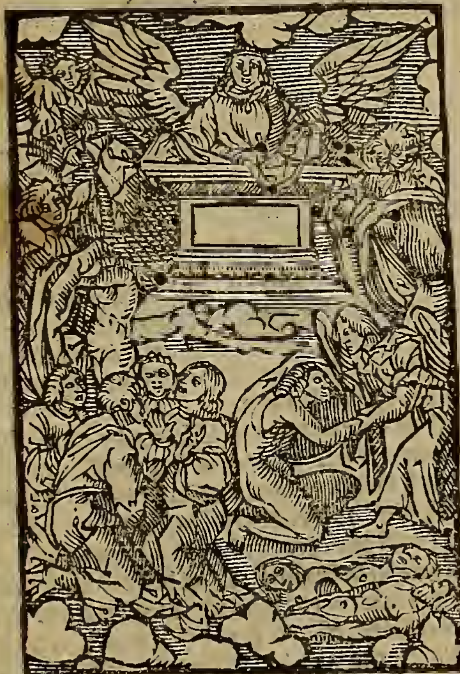

daer op sat hadde eenē boghe/ ende hem wert een
croone ghegheuen/ ende hi ginc wt op dat hy ver-
winnen soude

B Eñ doent den anderen segel opgedaen hadde/
hoorde ic dat ander dier seggen/ Coemt eñ siet/ eñ
daer ghinc een ander root peert wt/ ende dien dye
daer op sadt wert gegeuen den vrede vander aer-
den te nemen/ eñ om dat si malcanderē souden do
den/ ende hem wert een groot sweert ghegheuen
Eñ doent den derdē segel opgedaē hadde hoor
de ic dat derde dier seggen/ Coemt eñ siet/ Eñ siet
C een swart peert/ eñ die daer op sadt hadde een wa-
ge in zijn hāt/ eñ ic hoorde een stēme midde onder
die vier dierē seggende/ een maet tarwē/ om eenē
penninc/ eñ drie maten gersten om eenen penninc
eñ en let die olie ende den wijn niet

Die vierde Figuere

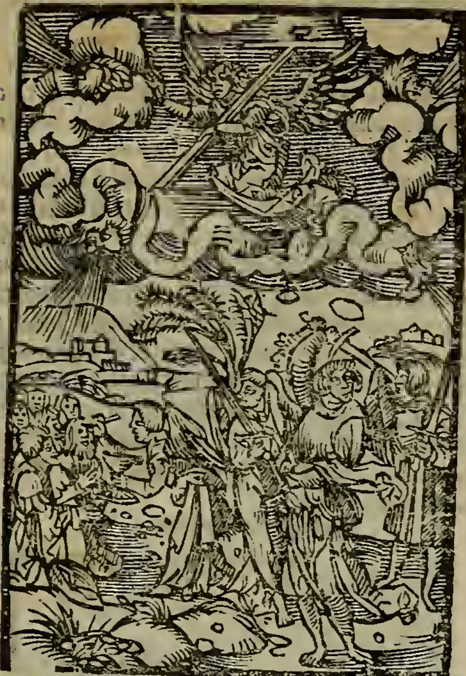
Eñ doent den vierden segel op gedaen hadde/

Eñ ic sach doent dē sestē segel opgedaē hadde Ma
Eñ siet daer geschiede een grote aertbeuinge/ eñ die xx
sonne wort swaer als eenē hayrē sac/ eñ die geheel
mane wort ghelijc bloet/ eñ die sterrē des hemels
vielē opter aerdē/ gelijc eenē vijchboom zijn vijgen
af worpt/ wanneer hi vā grooten winde beweecht
wort/ eñ dē hemel ginc weech als een ingewonden Esa
boec/ eñ alle bergē eñ eylādē wordē vā harē plaet- Ose
sen beweget. Eñ die Coningē der aerdē/ eñ die o- luc
uersten/ eñ die rijckē eñ die hooftliedē/ eñ die mach
tighe/ ende alle knechten/ ende alle vrije verbor-
ghen haer in speluncken/ ende in steenrotsen der
berghen eñ seydē tottē bergen eñ steenen/ valt op
ons/ eñ verbercht ons voor dat aensicht des geēs
die optē stoel sidt/ eñ van die grāscap des lās/ wāt
dē grotē dach zijnder gramscappen is ghecomen/
eñ wie can staende ghebliuen

¶ Hoe Joannes sach dye geteekende Gods/ wt alle ghe-
slachten van Jsrahel/ ende wt den heydenen ende ander
volck dye vanden lammeken gheregeert worden wt alle
tribulatien Dat vij Capittel

Die seste Figuere

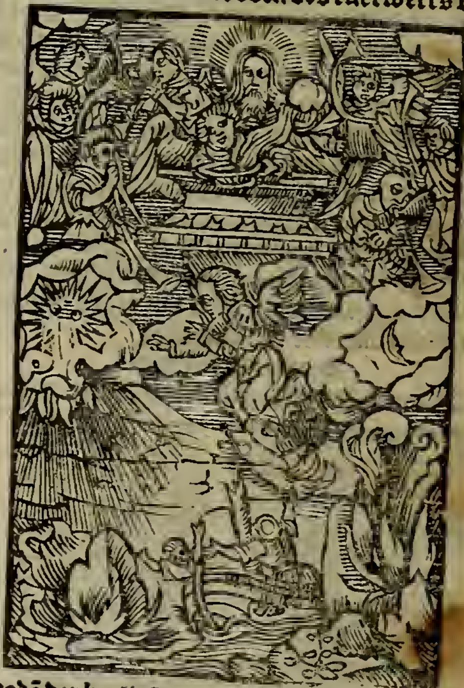
A Ende daer na sach ic vier engelen staẽ
op dye vier hoecken der aerden/hou
dende die vier windẽ der aerden / op
dat gheenẽ wint opter aerden en sou
de wayẽ/noch op die zee/noch op ee=
nighen boom. Eñ ic sach eenen anderen engel op
climmẽ vãder zonnẽ opgãck/hebbẽde dat waertee
kẽ des leuẽdẽ Gods/eñ riep met grooter stẽmen
tottẽ vier engelẽ den welckẽ ghegeuen is/der aer
dẽ eñ der zee te scadẽ/seggẽde En schadet der aer=
dẽ nz/noch der zee/noch dẽ boomẽ/tot dat wi dye
knechtẽ ons Gods teekenẽ in haer voorhoofden
Eñ ic hoorde dat getal der geẽder die geteekẽt
warẽ hondert eñ vierẽveertich duysent/die getee.
kẽt warẽ vã allẽ dẽ geslachtẽ vã Israel Vandẽ ge=
slachte Juda/twalef dusent geteekẽt/Vandẽ ghe
slachte Ruben twalef duisent geteekẽt. Vandẽ ge
slachte Gad ;twalef duysent geteekẽt .Vanden ge
slachte Asser twalef duisent geteekẽt. Vanden ghe
slachte Neptali twalef duisent geteekẽt. Vãdẽ ghe
B slachte Manasse twalef duysẽt geteekẽt Vãdẽ ge=
slachte Simeõ twalef duysẽt geteekẽt Vãden ghe
slachte Leui twalef duysent geteekẽt. Vanden ghe
slachte Isachar twalef duysent geteekẽt Vãdẽ ge.
slachte Zabulon twalef duisẽt geteekẽt/Vãdẽ ge=
slachte Joseph twalef duisent geteekent/ Vanden
geslachte BenJamin/twalef duysent gheteekent
Daer na sach ic/eñ siet Eñ grote scare die welc
C ke niemant getellẽ en const wt allen heydenen eñ
volckẽ eñ tongẽ/staẽde voor dẽ stoel eñ voor dz lã
gecleet met wittẽ gewaet/eñ palmẽ in haren han
dẽ/eñ riepẽ met luyder stẽmen seggẽ de/ Salicheit
si onsen Gode die opten stoel sidt/eñ dẽ lãme/ende
alle engelen stonden om den stoel/eñ om die ouds
eñ om die vier dieren/eñ vielen voor den stoel op
haer aẽsichtẽ /eñ badẽ God aen/segghẽde. Amen
Benedidinge/prijs ende wijsheyt/ende danc ende
eer eñ cracht/ende sterchept si onsen God van ee=
wicheit tot eewicheit. Amen *
Eñ eẽ vandẽ ouds antwoorde eñ seyde tot my
D Wie zijn dese mettẽ witten gewade gecleet/eñ vã
waer zijnse ghecomen? Eñ ic seyde tot hẽ. Heere
ghi wetet. Eñ hi seyde tot mi Dit zijn die wt groter
tribulatiẽ gecomen sijn/eñ hebben haer ghewaet
gewasscen/eñ hebbent doorwit int bloet des lãs/
daer omme zijn si voor den stoel oft throon Gods
eñ dienẽ hem dach eñ nacht in sinen tempel/eñ die
op den stoel sidt /die sal op hẽ wonen/ Sy en sullẽ Esay xv.
niet meer hongeren noch dorsten / noch die zonne
en sal ooc niet op haer vallẽ /noch gheenderhande
hitte/Want dat lã midden indẽ stoel salse regeren/
eñ salse totten leuẽden water der fonteynen leydẽ
eñ God sal alle tranen van haren ooghen af was.
schen.

¶ Hoe datter een stilte was inden hemel in thoonen des seuensten seghels/ende hoe die enghel vele wierooes ont. finck/ende daer ghescheden groote donderslaghen ende stemmen/ende die seuen engelen bereyden hem om te singẽ

Dat.viij.Capittel

¶ Die seuende Figure

A Ende doent den seuenden segel opghe
daẽ hadde/so gesciede een stilte inden
hemel/vi eẽ halue vre/eñ ic sach seuen
engelẽ in die teghenwoordichz Gods
staẽ/eñ haer zijn seuẽ basuynen ghe=
geuen/eñ daer quã een ander engel eñ stont voor
dẽ outaer/eñ hadde eẽ gulden wierooes vat/eñ hẽ
wert veel ruecwercs ghegeuen /op dat hijse soude
geuẽ vanden gebedẽ alder heyligẽ/op den outaer
voor den stoel/eñ den roock des ruecwercs vandẽ

gebedẽ der heyligẽ ginc op vander hãt des enghels
voor Gode Eñ die engel nã dat wierooes vat /eñ
vervulde dz met vuere des outaers /eñ worpt op
B die aerde/ende doen geschieden stemmen/ donder
eñ blixem/eñ eertbeuinge
Eñ die seuẽ engelẽ mettẽ seuen vasuynen had
dẽ haer bereyt õ te basuinẽ Eñ die eerste engel ba
suynde/eñ het wert haghel eñ vuer met bloet ghe=
mẽgt eñ vielẽ opter aerdẽ eñ dz derde deel õ bomẽ
is ṽbarnt/eñ alle tgroene hoy is verbarnt Eñ die
tweede engel basuynde/ eñ het voer als enẽ grotẽ
berch met vuer bernẽde in die zee eñ dz derde deel
õ zee wert bloet eñ dz derde deel õ leuẽõ creaturẽ
storuẽ/eñ terde deel der scepẽ ṽdoruẽ of ṽgingen

Eñ die derde engel basuynde/eñ daer viel een
grote sterre vandē hemel/bernende als een fackel
eñ viel op dat derde deel des water strome/eñ in
die fonteinē der wateren eñ dien name der sterren
hiet Alsene Eñ dat derde deel der wateren is ghe
wordē Alsene /eñ vele mēscē storuē vanden wate
V ren/want si bitter waren ghewordē. Eñ die vier
de engel basuynde eñ dat derde deel der zonnen is
geslagen/eñ dat derde deel der manen/eñ dat der-
de deel der sterrē / alsoe dat dat derde deel vā hē v
duystert werdt / eñ dat het derde deel des daechs
niet en sceen eñ die nacht des gelijcs. Eñ ic sach eñ
hoorde eenē engel vliegē midden door den hemel
seggende met luyder stemmen / Wee wee wee/dē
genen die opter aerden woonen / door die ander
stemmen der basuynen/der drie enghelen die noch
basuynen souden.

¶ Hoe dat die sterren vanden hemel vielen int singen des
vijfden engels ende hoe die sprinchanen verboden was dz
si dat cruyt der aerdē niet quetsen en souden /ende int sin
ghen des sesten enghels werden ontbonden die gebonden
enghelen in die groote riuiere Euphrate

Dat ix Capitel

Die achde Figure

A Ende die vijfste engel basuinde / ende
ick sach een sterre vanden hemel op
die aerde geuallen/ eñ hem wert den
slotel totten putte des afgronts ghe
gheuen/ende hi dede den put des af-
gronts op/eñ den roock des puts ghinc op/als dē
rooc eens groten ouēs /eñ die sonne wert verduis
tert / ende die lucht vanden rooc des puts. Eñ wt

den rooc ghingen sprinchanen op der aerden. Eñ
haer wert geboden/dat si dat gras ter aerden niet
quetsen en souden/noch gheen groen noch geenen
B boō mer die menschē die dat teeken Gods niet in ha
rē voorhoofdē en hebbē /eñ haer wert gegeuē dat
sise niet dooden en souden / mer dat sise vijf maen
den /quellen souden/ eñ haer quale was gelijc dye
quale des scorpioēs/alst eenē mēsce hout oft slaet.
Eñ in dien seluen dagen sullen dye menschen den
doot soecken eñ nyet vinden /eñ sullē begheren te
steruen/ende die doot sal van haer vlien

Eñ die sprinchanē zijn gelijc dye peerdē die tot
orloge bereyt zijn /eñ op haer hoofden als cronen
dē goude gelijc / eñ haer aensichtē gelijc der mēscē
aensichtē , eñ haddē hayr ghelijc vrouwē hayr/eñ
haer tanden warē gelijc der leuwen tandē/eñ had
den pantsieren gelijc ysteren pātsierē/eñ dz ratelen
oft geluyt haerō vloghelen /als dat ratelē der wage
nē ō peerdē die int orloge loopē/eñ haddē steerten C
gelijc den scorpioen/eñ daer waren hakē oft ange
len aen haer steertē /eñ haer macht was vijf mae-
den die menscen te quellen/eñ haddē ouer haer ee-
nen Coninc den engel des afgronts/eñ dien naem
hiet in Hebreeusch Abaddon /eñ int Grieex heeft
hi dē name Apollion/dat is verderuende/het een
wee is wech ghegaen/ende siet daer coemter noch
twee na dien

Die negende Figure

Eñ die seste engel basuynde/eñ ic hoorde eē stē
me wt den vier hoecken des goudē outaers voor
Gode/seggende tottē sestē engel /die die basuyne
hadde/Ontbint dye vier engelen gebonde aen den
grootē waterstroō Euphrates/eñ die vier engelē
zijn ontbondē /die bereyt warē tot eenē vren tot ee
nē dach/tot een maēt/eñ tot een iaer /op dat si dat
derde deel der menschē soudē doodē . Eñ dat ghe-

tal der ridderlijcker crijgers was wel duysentmael
duysent /eñ ic hoorde haer ghetal / eñ also sach ick
die peerdē indē gesichte/eñ die daer op satē haddē
vierighe eñ geele eñ swauelsche pantsieren/eñ dye
hoofden der peerden warē ghelijc die hoofden der
leeuwen eñ wt harē monde ginck vier eñ rooc eñ
solfer/Vā desen drye plagen wert dat derde deel D
der menschē gedoot vandē vier eñ rooc eñ solfer/
die wt harē monde gingen. Wāt haer macht is in
harē mont eñ in harē steertē. Eñ hare steertē wa-
ren den serpenten ghelijck/eñ hadden hoofden/en
de met den seluen doen si schade.

Eñ die ander menschen die van desen plaghen
niet gedoot en wordē/noch die geen boete en dedē
vandē werckē haerō handen/op dat si niet en aen
bedē de duuelē/eñ goude/siluer /erene oft metael
steenen/ende houten afgoden/die welcke noch sie

noch hooren/noch wandelē en connen Ēn die ooc hare moorden/noch hare toverie/noch hare hoer derije noch hare dieverie niet gheboetet en hebben

Hoe dat Johannes vanden hemel sach eenen enghel vanden hemel neder comen die in zijn hant hadde eenen openē boec/ende hoe die enghel swoer dat na desen tijt gheen tijt en was/ende hi gheboot Johannem dat hi den boeck verslinden soude.

Dat.x.Capittel

Die thiende Figure.

A Nde ick sach eenen anderen sterckē enghel vanden hemel afcomen/met eender wolcken gecleet ēn eenē regēboge op sijn hooft/ēn zijn aēsicht ghelijc die zonne/ēn zijn voeten als vierpijleernē/ēn hi hadde in zijn hant een opē boecxkē/ēn hi sette sijnen rechten voet op die zee/ēn dē slincken op die aerde/Ēn hi riep met luyder stemmē ghelijc als enē leeuwe brullet/Ēn doē hi geroepē hadde spraken die seven donders haer stemmē/ēn ick woude dese scriven/ēn doen die seven donders haer stēmen gesproken hadden/doen hoorde ick een stēme vādē hemel tot mi seggen/Besegelt dz dye sevē donders ghesprokē hebben/ēn en scrijft die selue niet

B Ēn dē enghel dien ic sach staen op dye zee ēn op die aerde/hief zijn hant op ten hemel/ēn swoer by den levēden van eewicheit tot eewicheit/die dē hemel gescapen heeft/ēn datter in is/ēn die zee ēn soe wat daer in is/datter voortaen geenen tijt meer en sal zijn/Maer inden dagen der stemmē des seven den enghels als hi basuynen sal/so sal die verholēt heit Gods voleynt worden/also hi heeft ghebootschapt/door zijn knechten die propheten.

Ēn ic hoorde een stēme vandē hemel weder met mi sprekende ēn seggēde/Staet ēn neemt dat opē boecxken vāder hant des Engels/dye op die zee ēn op die aerde staet/ēn ic ginc henē totten engel/seggende tot hē/Geeft mi dat boecxkē/Ēn hi seyde/tot my/Nemet wech ēn verslindet dat/ēn het sal uwē buyc verbitterē/maer in uwen mont salt soete zijn als honich/Ēn ic nā dat boecxkē vand hant des enghels ende verslinde dat/ēn het was minen monde als soete honich/Ēn doē ict gegeten hadde wort minē buyc verbittert/ēn hi seyde tot my. Ghy moet weder propheteren den volcken/ēn den Heidenen/ēn den tongen/ēn velen Coninghen

Hoe Johannes propheteert dat den tempel vertreden sal worden/ende vander beesten die vander zee opclimmē soude ende vanden sevensten enghel met den trompetten

Dat.xi.Capittel

Die elfde Figuere

A Nde mi wort een riet halm gegeven/eender roeden oft storkē ghelijck/ēn mi wort ghesept. Staet op ēn metet/den tēpel Gods/ēn den outaer ēn die daer in aenbedē de zijn/ēn dē binnēstē choor des tēpels werpt wt ēn en metes niet/want hi is dē Heidenen gegevē/Ēn si sullen dye heillighe stat tweendertich maendē vertredē/ēn ick wil minē twee ghetuygē ghevē/ēn si sullen duysent twee hondert ēn tsestich dagen propheteren met sacken gecleet. Dese zijn twee olijfbomen/ēn twee kaerselen voor den Gode der aerden staende.

B Ēn ist dat hem yemant wil lettē oft schadē soo gaet dat vier wt haren monde ende verteert haer vianden/Ēn ist dat hē yemāt wilt letten/dye moet so gedoot worden/Dese hebbē macht den hemel te sluyten/dat het nyet en regē indē daghe haerder prophetiē/ēn si hebbē macht over die wateren/die in bloette veranderen/ēn die aerde met aldethande plage teslaen/so dicwille als si willen

C Ēn als si haer getuygenisse geeynt hebben/soe sal dat dier dat wtē afgront opclimt tegē haer eenē strijt houdē/ēn salse verwinnē/ēn salse dooden/ēn haer lichamē sullē liggē op die stratē der groter stadt/die daer geestelic Sodoma ēn Egipten heet/daer onse HERE gecruyst is/Ēn sommighe van dē volckē ēn geslachtē ēn tongē sullē haer lichamen drie dagē ēn eenē halvē sien/ēn en sullen haer lichamē niet in die gravē laten leggē/ēn die opter aerdē wonē/sullē haer verbliden over haer/ēn si sullē wel leven ēn malcanderen gavē seynden/wāt dese twee propheten queldēse die opter aerdē woōdē/

Ende nae drie daghen ende eenen haluen ginc die geest des leuens van God in hem/ende si ston den op haer voeten/ende daer viel een groote vree se op dē ghene diese saghen/ende si hoorden een luy de stemme vanden hemel tot hē seggende/ Climt op/eñ si clommen op inden hemel in eender wolc ken/ende haer vyanden saghense/ende inder seluer vren ghesciede een groote aertbeuinge/ ende dat thiende deel der stadt viel/ende inder aertbeuinge worden seuen duysent namen der menschen ghe=doot/ende die ander worden veruaert/ ende gha=uen prijs Gode des hemels / Dat ander wee is wech ghegaen/Ende siet/dat derde wee sal vollijc comen.

Hoe den tempel Gods ghesien was inden hemel/met der arcken des testaments / ende vander vrouwen staen de inder zonnen metten groten draeck/ ende daer was ee nen grooten strijt inden hemel metten engel Michael en de metten draecke. Dat.xij.Capittel

Die twaelfde Figuere.

A Ende die seuende engel basuynde/ eñ daer zijn grote stēmen inden hemel ghewordeu/seggende/Die rijcke de ser werelt zijn ons Heren ende zijns Christus ghewordeu/eñ sal regnerē van eewicheyt tot eewicheyt. Eñ die vierentwin tich ouders die voor God op haren stoelen saten/ vielen op haer aensichten / ende baden Godt aen seggende. Wi dancken v Heere/ almogende God ghi die zijt ende waert/ende toecomende zijt / dye v groote cracht hebt aenghenomen/ende hebt ge regneert/ende die heydenen zijn gram ghewordē/ ende v gramschap is ghecomen / ende den tijt der dooden op dat si gheordeelt souden worden ende ghi loon soudt gheuen uwen knechten dē prophe ten ende den heylighen/ende den ghenen die uwē naem vreesen/den cleynen ende den grooten / eñ dat ghijse soudt verderuen/die die aerde bedoruē hebben/Ende den tempel Gods wort op gedaen inden hemel/ende die arcke zijns testamēts wort in sinen tempel ghesien/ ende daer ghescieden blixemen/ende stemmen/ ende donder ende aertbeuinghe/ende grooten haghel.

Ende het openbaerde een groot teeken inden hemel/een vrouwe metter zonnen ghecleet/ ende die mane onder haer voeten /ende een croone van twalef sterren op haer hooft. Ende beuurucht zijn=de/riep si/ ende was in kints barens noode / ende wort ghequelt/om dat si soude baren/Ende daer openbaerde een ander teeken inden hemel / Ende siet/eenen grooten rooden draeck hebbende seuen hoofden eñ thien hoornē/ende op zijn hoofdē seuē croonen / ende sinen steert trecte dat derdendeel der sterren des hemels ende worpse op die aerde.

Eñ dien draec stont voor die vrouwe die baren soude/ op dz wāneer si gebaert hadde/ hi haer kint soude verslindē/eñ si baerde eenē sone een mānekē die alle die heydenen soude regeren met een yseren roede/eñ haer kint wert ontruct tot Godt eñ tot sinen stoel/ende die vrouwe vluchte in die woestij=ne/daer hadde si een plaetse van Gode bereyt/ op dat hijse daer voeden soude/duysent twee hondert ende tsestich daghen.

✠ Eñ daer stont een groote strijt op indē he=mel/Michael eñ zijn enghelen streden teghen den drake/eñ den draeck strijdede eñ sine engelen / eñ en vermochtē niet/Noch haer plaetse en wert oock niet meer inden hemel gheuonden/Eñ die groote drake/die oude slange die die duuel eñ Sathanas hiet/die die gheheele werelt verleyt/wert wtghe=worpen/eñ wert gheworpen op die aerde/eñ zijn enghelen zijn met hem wtgheworpen. a

Eñ ic hoorde een grote stemme indē hemel seg gende Nv is die salicheyt eñ die cracht eñ dat rijck ons Gods ghewordeu/ eñ die macht zijns Christi want die besculdiger oft aenbrenger onser broeders verworpen is / diese dach eñ nacht besculdichde in dye teghenwoordicheyt Gods eñ si hebben hē ver wonnē door des lams bloet/ ende door dat woort haers getuygenis/eñ en hebbē haer leuen niet be=mint totter doot toe, Daer om verblijt v ghi heme len/eñ die daer in wonē. ✱ Wee den genen die op der aerden woonē eñ op die zee/ want die duyuel coempt af tot v hebbende grote gramscap /weten de dat hi luttel oft weynich tijts heeft. D

Eñ na dat dē draec sach dat hi verworpen was op die aerde/so vuolchde hi die vrouwe die dat mā nekē gebaert hadde. Eñ der vrouwē zijn twee vlo gelen eens groten Arents gegeuen/op dat si in die woestine soude vliegen op haer plaetse/ daer si ghe uoet wort eenen tijt/eñ tiden/ eñ eenen haluen tijt voor dat aensicht der slangen/Eñ die slange scoot na die vrouwe wt haren monde een water als ee nen stroom/op dat sise soude verdrincken/ Eñ die aerde halp der vrouwē/eñ de aerde dede harē mōt op eñ verslont den stroom/ die den draec wt sinen monde schoot/Eñ den draec wert toornich op die vrouwe eñ ghinc wech / om metten anderen van haren sade/die daer Gods geboden houden / ende hebben dat getuygenisse Jesu Christi/ eenen strijt te maken/eñ hi stont op dat zant der zee.

Hoe dat de beeste op clam vander zee met seuen hoof=den/ende met thien croonen/ende thien hoornen / welcke blasphemeerden den naem Gods/ende vander ander bee=sten hebbende twee hoornen ghelijck een lam.

Dat.xiij.Capittel.

Die derthiende Figuere.

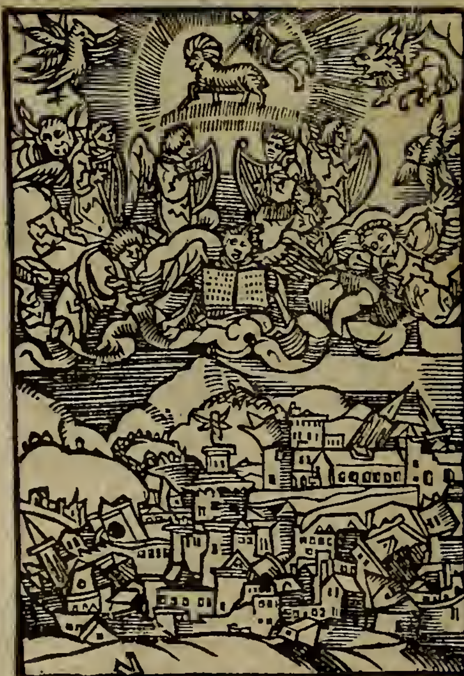

Ende ic sach een beest wter zee op comē/hebbēde seuē hoofdē eñ.x.hoornen/eñ op zijn hoornē.x.croonē/ eñ
A op zijn hoofden namē der lasteringē.
Eñ die beeste die ic sach was ghelijc een lupaert/eñ zijn voetē als Beyren voetē / ende sinē mont als eenen Leeuwē mont / Eñ diē draec gaf hē zijn cracht eñ sinen stoel eñ groote macht/ Eñ ic sach een vā sinē hoofdē als doothghewōt/ eñ zijn doodlijcke wonde is ghenesen/ Eñ dat heel aertrijc heeft hē verwondert dier beestē/eñ hebbē dē draec aengebedē die der beestē die macht heeft ghegeuē/eñ badē die beest aen segghende/Wie is der beestē gelijc/eñ wie can met haer vechten?
B Eñ haer wort eenē mont gegeuē/grote dingē eñ blasphemien te sprekē/eñ haer wort macht gegeuē.xlij.maenden lanc te doen/ Eñ si dede haren mont op/ter lachteringe teghē God/om sinē naē te blasphemeren/eñ sinē tabernakel / eñ die inden hemel woonen/ eñ hē wort ghegeuen te oorlogē mettē heylighen/eñ die te verwinnē. Eñ hē wort macht gegeuē ouer alle ghestachten eñ tonghen/ eñ heydenē/eñ alle die opter aerden woonē aenbadense/der welcker namē niet in dat leuende boeck des lams ghescreuen en zijn/dat gedoot is van beghin der werelt/Heuet yemant ooren dye hoore/ Die in die gheuanckenisse leyt/die gaet in die gheuanckenisse/die metten sweerde doodet die moet metten sweerde ghedoot worden/Hier is die verduldichheyt eñ dat ghelooue der heylighen.
C Eñ ic sach een ander beest opclimmende vāder aerdē/eñ hadde twee hoornē gelijc den lam / ende sprac gelijc als den draec/eñ het doet al dye macht der eerster beestē in zijn tegenwoordichheyt/ eñ het doet die aerde eñ die daer op woonē die eerste beeste aenbedē/ der welcker doodlike wonde genesen was/eñ heeft groote teekenē gedaen/also dat oec vier vandē hemel doet comē op die aerde/in die tegenwoordicheyt der menschen/eñ verleyt die ghene die op die aerde woonē/om dier teekenen wille die hē gegeuē zijn te doen in die tegēwoordicheyt der beesten/seggende tottē ghenē die op die aerde woonē/dat si der beestē een beelt souden maken/ die die wonde des sweerts heeft/ eñ leuende ghewordē was. Eñ hē wert ghegeuē dat dē beelde
der beestē den geest gaf/eñ dat dat beelt der beestē D
spreken soude/eñ dattet doē soude/dat alle die gene die der beestē beelt niet en aenbadē/ ghedoodet soudē wordē/ Eñ het doet alle cleyne eñ grote rijcke eñ arme/vrije/eñ knechtē eē teekē in hare rechte hant oft in haer voorhoofden hebbē/ eñ dat nyemāt coopē/oft vercoopē en mach/ het en si dat hy dat teeken oft dē naem der beesten oft dat ghetal haers namē hebbe/ Hier is wijsheyt/Die verstant heeft die ouerlegghe dat ghetal der beesten/ want het is eens menschen ghetal / eñ zijn ghetal is ses hondert eñ sessentsestich.

Hoe dat lammeken ghesien was op den berch Sion/eñ met hem.xliiij.M.die met gheenē vrouwē besmet en waren gheweest/ende hoe die engel leert die vreese des HEREN/ende die van Babylonien verondicht.

Dat.xiiij.Capittel.

Die veerthiende Figuere. ✠

Ende ic sach/eñ siet / een lam staende optē berch Sion/eñ met hē hondert eñ.xliiij.duysent/hebbende dē naem
zijns vaders in hare voorhoofdē ge- A
screuē/eñ ic hoorde een stemme van den hemel als eens grootē waters/ eñ als een stēme eens grootē donders/eñ die stēme die ic hoorde / die was als der herpen speelders dye op haer herpe spelen. Eñ singē als vi na een nyeu liet voor den stoel/eñ voor die dierē/eñ voor die ouders/eñ nyemāt en const dit liedeken gheleerē dā die hondert eñ.xliiij.duysent die vander aerden ghecocht zijn/dese zijn die niet besmet en zijn met vrouwen/ wāt si zijn maechdē/ eñ volghē dē lam na so waer dat henen gaet/Dese zijn wt den menschē gecocht tot eerstelinghē/ Gode eñ den lam / ende in haren monde en is gheen valscheyt vonden/ want si zijn onstraflick voor den stoel Gods. ✠

Eñ ic ſach enẽ ãderẽ engel middẽ door den hemel
vliegẽ/hebbẽde een eewich Euãgeliũ / op dat hi eẽ
goede bootſcap dẽ genẽ ſoude vercõdigẽ die opter
aerdẽ ſittẽ eñ woonẽ/eñ allen heydenẽ eñ geſlachtẽ
eñ tongẽ eñ volckẽ ſeggẽde met luid ſtẽmen/vreeſt
B God eñ geeft hẽ dẽ prijs wãt die vre zijns ordeels
is gecomẽ/eñ aẽbidt diẽ die hemel eñ aerde/zee/eñ
die fonteynẽ der waterẽ gemaect heeft/Eñ een an
der engel volchde nae ſeggẽde/Babilon die groote
ſtadt is geuallen/ſi is geuallen/want ſi heeft mettẽ
wijn haer der oncuyſheyt alle heydenen gedrenct.

Die vijfthiende Figuere.

Eñ dye der de en=ghel volch=de nae deſe/ ſeggen de met luyder ſtẽmen Iſt dat iemant deſe beeſt eñ haer beeldt aẽbidt eñ neẽt dat tee ken voor ſijn voor hooft
oft in zijn hant/die ſal vandẽ wijn der granſchappẽ
Gods drinckẽ dat gemengt is met luyter dranc in
dẽ kele zijnder gramſcap eñ ſal gequelt wordẽ met
C vier eñ ſwauel in die tegẽwoordicheit der heyliger
engelẽ eñ voor die tegenwoordicheyt des lams/eñ
dẽ rooc haerd pijnen ſal op climmẽ/van eewicheyt
tot eewichz/eñ ſi en hebbẽ geen ruſte dach eñ nacht
die die beeſt eñ haer beelt aengebeden hebben / eñ
ſo wie haer teekẽ heeft ontfangẽ/hier is die verdul
dicheyt der heiligẽ. Hier zijnſe die de gebodẽ Gods
bewaren eñ dat geloue Jeſu/Eñ ic hoorde eẽ ſtem
me vanden hemel/ſeggende tot mi/ſcrijft / Salich
zijn die dooden die indẽ HEERE ſteruẽ/van nv aen
Ja die geeſt ſeyt dat ſi vã harẽ arbeide ruſtẽ/ want
haer wercken volgen haer na/Eñ ic ſach/eñ ſiet/ eẽ
witte wolcke eñ eenẽ ſittende op die wolcke/ gelijc
eens mẽſchẽ ſoon/hebbẽde een goudẽ crone op zijn
hooft/eñ eẽ ſcerpe ſeyſene in zijn hant / Eñ eẽ ander
engel ginc wt dẽ tempel/roepẽde met luyd ſtẽmen
tottẽ genen die op die wolcke ſat/Slact aen met u
D wer ſeyſenẽ/eñ maeyt wãt die vre van maeyẽ is ge
comẽ/wãt den oogſt der aerdẽ is dorre geworden
eñ die op die wolcke ſat ſloech aen met zijnder ſeyſe
nen/op die aerde ende die aerde is ghemaeyt.
Eñ eẽ and engel ginc wt dẽ tẽpel die indẽ hemel
is/ooc hebbẽde een ſcerpe ſeyſene / Eñ eẽ ander en
gel ginc vãden outaer die macht ouer dat vier had
de eñ hi riep met luyd ſtẽmen tottẽ genẽ die de ſcer
pe ſeyſene hadde/Slaet toe met uwe ſcherpe ſeyſe=
ne/eñ ſnijt die wijnrancken der aerden/want haer
druyuẽ zijn rijp/Eñ die engel ſloech toe met zijn ſe
kele op die aerde/eñ ſneet dẽ wijnberch der aerden
eñ werpſe indẽ grotẽ kelder der grãſcappen Gods
eñ diẽ kelder wert buytẽ der ſtadt getordẽ/eñ daer
ginc bloet vanden kelder / tot aen die toomen der
paerden door. M.vi.c. velden weechs

Hoe ſint Jan ſach ſeuen engelen die welcke hadden ſeuẽ plagen/ende hoe hem wort gegeuen ſeuen glaſen vol grãſchappen Gods weſende. Dat.xv.Capittel

A Nde ic ſach een and teekẽ indẽ hemel
groot eñ wonderlic/ſeuẽ engelẽ/heb
bẽde die ſeuẽ laetſte plagẽ/want met
denſeluen is die gramſcap Gods vol
eynt ende ſach als een glaſen zee met
vier gemengt/eñ die gene die die victorie behoudẽ
hadden vander beeſten/ eñ harẽ beelde/eñ harẽ tee B
kẽ/eñ vanden getale zijns naẽs / ſtaende op die gla
ſen zee/hebbende Gods herpẽ/eñ ſongen dat liedt
Moſi des knechts Godts/ ende dat liedt des lams
ſeggẽde/Groot eñ wonderlic zijn dijn werckẽ/HE=
RE almachtige God/ gherecht eñ warachtich zijn
uwe wegẽ/ghi Coninc der heyligen / wie en ſoude
v niet vreeſen/HERE/eñ uwẽ naẽ prijſen? Want
ghi zijt alleẽ heylich / wãt alle heydenẽ ſullẽ comen
ende aenbeden in v tegenwoordicheyt / want uwe
rechtuaerdicheden zijn openbaer ghewordden C
Eñ daer na ſach ic/Eñ ſiet/den tẽpel des taberna
kels des getuygenis wort op gedaen /eñ die ſeuen
engelẽ/die die plagẽ haddẽ / gingen wt den tempel
gecleet met reynẽ witten blinckenden lijnwaet/eñ
haer borſtẽ omgort met gouden gordelen/Eñ een
vandẽ vier dierẽ gaf dẽ ſeuẽ engelen ſeuen gouden
ſcalẽ vol grãſcappẽ Gods / leuende vã eewichz tot D
eewicheyt/Eñ dẽ tẽpel wort vol roocs vand heer
licheyt Gods/eñ vã zijnder cracht/Ende niemant
en conſt inden tempel ghegaen / tot dat die ſeuen
plaghen der ſeuen engelen voleynt waren

Hoe dat dẽ ſeuẽ engelẽ gebodẽ was te ſtortẽ die ſeuẽ grãſcappẽ Gods/waer af deerſte geſtort was opter aerdẽ/die and ind zee/die derde op allẽ fonteinẽ der waterẽ. Cap.xvi

Die ſeſthiende Figuere.

A Ende ic hoorde een groote stēme wtē
tempel/ seggende totten seuen enge
len. Gaet henen eñ stort dye schalen
der gramscappē wt op die aerde. Eñ
die eerste ghinc henen/ ende goot zijn
schale wt op die aerde/ eñ daer is een boose eñ scha
delike sweere aen die menschē gheworden/ die dat
teken der beesten hadden/ eñ die haer beelt aenba
den. Eñ die ander engel goot zijn schale wt in dye
zee/ eñ het wert bloet als eens dooden/ eñ alle leuē
de siele die sterf in die zee/ Eñ die derde enghel dye
goot sine schale wt/ in die waterstroomen eñ in die
water fonteynen/ eñ het wort bloet/ eñ ick hoorde
den engel/ seggende/ HEERE/ ghi zijt gherecht die
daer zijt/ eñ die daer was/ eñ heylich dat ghi dat ge
oordeelt hebt/ want si hebben dat bloedt der heyli
ghen eñ der propheten wtghestort/ ende ghy hebt
haer bloet te drincken ghegeuen/ wāt si zijns weer
dich. Eñ ic hoorde eenen anderen engel wt den ou
taer seggen/ Jae HEERE almachtighe God v oor
deelen zijn warachtich eñ gherecht.
B Eñ die vierde enghel storte zijn schale wt in dye
sonne/ eñ hē is gegeuē die menschen heet te makē
met vier. Eñ die menschē waren heet vā grooter
hitten/ eñ lachterdē den naem Gods/ macht heb=
bende ouer dese plagen/ noch en deden gheen boe=
te om hē den prijs te gheuen/ Eñ die vijfste engel
goot wt zijn schale op den stoel der beestē/ eñ haer
rijc wort verduystert/ eñ si aten haer tonghen van
smerte/ ende lasterden God des hemels om haere
smerten van haren sweeren/ ende en deden gheen
boete voor haer wercken.
Eñ die seste enghel storte zijn schale wt/ opten
grootē waterstroom Euphrates/ eñ dat water ver
C droochde op dat den wech der Coninghen vandē
opganc der sonnen berept soude wordē/ Eñ ic sach
wt den monde des draecks/ eñ wt den monde der
beesten/ eñ wt den monde des valschen propheten
drie onreyne gheesten ghelijc den vorsschen/ Wāt
het zijn gheestē der duyuelen/ teekenē doende/ wt
gaende tottē Coninghē der gheheelder aerdē/ om
die te vergaderē tot inden strijt des grootē daechs
Gods almachtich. Siet ick come als een dief/ Sa=
lich is hi die daer waket eñ bewaert zijn cleederen
Matth. xxiiij.d ij. Pet. iiij.c op dat hi niet naect en wandele/ eñ datmē sine scan
de niet en sie. Eñ hi hadse vergadert in een plaetse
die daer int Hebreeusch Armagedon heet.
Eñ die seuende engel goot zijn schale wt in die
D lucht/ Eñ daer ghinc een groote stēme wt vanden
hemel vanden stoel/ seggende/ Het is gheschiet. Eñ
daer gheschieden stemmē ende donderen eñ blix=
men/ eñ daer gheschiede so grooten aertbeuinghe/
dat sulcke nyet ghewees en is/ sint der tijt datter
menschē op die aerde geweest hebben/ sulcke aert
beuinghe alsoo groot/ Ende die groote stadt is in
drien deelen gheworden/ ende die steden der Heyde
nen zijn gheuallen/ Ende die grote Babylon wort
ghedacht voor Gode/ op dat hi haer den kelc des
wijns der indignancien zijnder gramschap soude
gheuen/ Ende alle Eylanden vloden ende die ber=
ghen en zijn niet gheuonden/ Eñ daer viel eenen
grooten haghel als een pont vanden hemel op die
menschen/ ende dye menschē lasterdē God om die
plaghe des haghels/ want zijn plaghe is seer groot
gheworden.

¶ Hoe Joannes een wijf sach sitten op een beeste/ welcke vol blasphemien/ met seuen hoofden ende thien hoorns ende met seuen croonen/ ende op haer voorhooft ghescreuen/ Babylon die groote stadt.

Dat.xvij.Capittel.

¶ Die seuenthiende Figuere.

Ende daer quā een vanden Enghelen
die die seuen schalen hadden/ eñ sprac
met mi/ segghende tot mi/ Coemt/ ic A
wil v dat oordeel der grooter hoeren
verthoonen/ die daer op vele waterē
sidt/ met welcker die Coninghen der aerden hebbē
oncuysschept bedreuen/ eñ die opter aerden woonē
zijn droncken gheworden vandē wijn haerder on
cuysschept. Eñ hi bracht mi inder woestijnen inden
gheest/ ende ic sach dat wijf sitten op een rootachti
ghe beeste/ vol namen der lachteringhē zijnde/ heb
bende seuen hoofden eñ thien hoornē/ Eñ dat wijf
was ghecleet met scaerlaken ende roosen varwe/
ende verguldt met goude eñ edelen steenen eñ peer
len/ hebbende een gouden drinckuat in die handt/
vol grouwels eñ onsuuerheyts haerder hoererijē/
ende voor haer voorhooft ghescreuen den naē der
verholentheyt/ die groote Babylon/ die moeder
der oncuysheit ende der onmenschelicheyt der aer
den/ Ende ick sach dat wijf droncken vanden bloe
de der heylighen/ eñ vanden bloede der ghetuyghē
Jesu/ Ende ick verwonderde mi seere doen ickse
sach. B
Eñ die enghel seyde tot mi/ waerom verwon=
dert ghi v? Ick wil v die verholentheyt vandē wij=
ue seggen/ ende der beesten diese draecht/ die welc
ke seuen hoofden eñ thien hoornen heeft/ Die bee=
ste die ghi ghesien hebt/ is gheweest ende en is niet
ende sal opclimmen vanden afgrondt/ ende si sal in
die verdoemenisse gaen/ Eñ die opter aerden wo=
nen/ der welcker namen niet ghescreuen en zijn in
dat boeck des leuens van beghin der werelt sullen
hen verwonderen/ siende die beeste/ die was ende
niet en is/ Eñ hier is den sin die die wijsheyt heeft.

Die seuen hoofden/zijn seuen bergen/op welc-
ke dat wijf sidt/ende zijn seuen Coninghen/die vijf
C zijn gheuallen/deen is/ende dander en is noch niet
ghecomen/ende als hi coempt soe moet hi een cley
ne tijdt blijuen. Ende die beeste die was ende nyet
en is/dat is die achste/ende is vanden seuenen/en-
de gaet in die verdoemenisse/ Ende die thien hoor
nen dye ghy ghesien hebt/dat zijn dye thien Conin
ghen die dat rijck noch niet ontfanghen en hebben
Mer si sullen ghelijck Coninghen/een vre macht
ontfanghen na die beeste/Dese hebben een meynin
ge/ende sullen haer cracht ende macht der beesten
ouergheuen/Desesullen teghen dat lam strijden/
ende dat lam salse verwinnē/want het is een HE
RE alder heeren/ende een Coninck alre Conin-
ghen/ende die met hem zijn geroepen ende wtuer
coren ende gheloouich.
Ende hi seyde tot mi/die wateren dye ghy ghe
sien hebt daer die hoere sidt/zijn volcken ende scha
ren ende heydenen ende tonghen/ende dye thien
hoornen die ghi op die beeste ghesien hebt/die sul-
len die hoere haten/ende sullense woest maken en-
de naect/ende sullen haer vleesch eten/ende sullense
met vier verbernen/want God heeft hem in haer
herten ghegheuen te doen dat hem behaechlijck is
op dat si sinen wille souden doen/op dat si haer rijc
der beesten souden gheuen/ tot dat dye woorden
Gods voleynt worden. Ende dat wijf die ghi ghe-
sie hebt/is die groote stadt die dat rijc ouer die Co
ninghen der aerden heeft.

¶Hoe die engel Johannes leerde vanden val van Babi-
lonien/ende van haer verdriet/ende vander verblijdinge
des hemels.

Dat.xviij.Capittel.

¶Die achtiende Figuere.

A Nde daer nae sach ick eenen anderen
enghel neder comen vanden hemel/
hebbende groote macht/ende die aer
de wort verlicht van zijnder claerheyt
Ende riep wt macht met luyder stem
men seggende/Die groote Babilon is gheuallen/
si is gheuallen ende is een wooninge der duyuelen
ghewoorden/ende een bewaringhe aller onreynder
gheesten/ende een bewaringhe alder onreynder en
de hatelijcker vogelen want alle heydenen hebben
vanden wijn der gramschappen haerder hoererije
ghedroncken Ende die Coninghen der aerden heb
ben met haer hoererie bedreuen/ende haer cooplie
den zijn rijck ghewoorden vander cracht haerder
weelden.
Ende ick hoorde een ander stemme vanden he- B
mel segghende/Mijn volck ghaet wt van haer/op
dat ghy haerder sonden nyet deelachtich en wert/
ende dat ghi niet van haren plaghen en ontfanckt.
Want haer sonden zijn totten hemel toe gecomen
ende die HERE heeft haerder boosheyt ghedacht
Betaelt haer soo si v betaelt heeft/ende tweeuuldi
ghet haer tweeuuldighe nae haren wercken/Ende
metten kelck daer si v heeft mede ingheschenckt
heeft/schencket haer tweeuuldich in/alsoo vele als
si haer heerlijc heeft gemaect/ende in weelden ghe
weest is/alsoo vele pijnen ende leedts schenct haer
in/Want si seyt in haerder herten. Ick sitte een Co
ninghinne ende en sal gheen weduwe zijn ende ick
en sal gheen leedt sien. Daerom sullen haer plagen
op eenen dach comen/die doot/weenen/ende hon
gher/ende si sal met vier verbrant werden/wandt
God die HERE is sterck diese sal oordelen.
Ende si sullense beweenen/ende haer ouer haer C
beclaghē/die Coninghē der aerdē/die met haer ghe
hoereert/ende in lusten gheleeft hebben/Wanneer
si den rooc haers brants sien sullen/van verre staē
de/om der vreesen willen haerder qualen segghen-
de Wee/wee/die groote stadt Babilon/die stercke
stadt/op een vre is v oordeel ghecomen Ende dye
coopliden der aerden sullen weenen ende leet dra-
ghen/want niemant en coopt haer ware meer/die
ware des gouts ende siluers ende edele ghesteents
ende der peerlen/ende siden/ende purpur/eñ scar-
laken/ende alderhande Tynum hout/ende alderlei
yuoren vaten/ende alderley vaten van costelijcken
houte ende van eernen oft metalen/ van yseren/en-
de marmoere/ende caneel/ende thimiaen ende sal
ue/ende wieroock/ende wijn/ende olye/ende bloe-
men van mele/ende tarwe/ende vee/ende beesten/
ende schapen/ende peerden ende waghenen/ende
lichamen ende sielen der menschen.
Ende dye appelen der begherten uwer sielen D
zijn van v wech gegaen/ende wat vet ende sonder
ling was/is vā v vergaen/ende ghi en sulter nv niet
meer vinden/Die coopliedē sulcker ware/die van
dien rijc zijn ghewoorden/sullen verre staen om dye
vreesen haerder qualen wille weenende ende rou
draghende ende segghende/Wee/wee/dye groote
stadt die ghecleet was met siden ende purpur ende
scharlaken/ende verguldt met goude ende met ede-
le ghesteente ende peerlen/Want soodanige rijcke
den zijn in eender vren verwoest.
Ende alle schipheeren ende alle die met schepen
omghaen/ende schiplieden dye in dye zee arbeyden
stonden van verre/ende riepen/siende den rooch
haers brants/seggēde. Wie is deser grooter stadt
ghelijck/Ende si worpen stof op haer hoofden/en
de riepen weenende/ende rouwe draghende/ende

seggende. Wee/ wee/ die groote stadt/ in welcke al le/ die scepē in die zee hadden/ vā hare warē rijc zijn ghewordē/ want in eender uren is si verwoest.
Verblijt v ouer haer ghi hemel eñ ghi heylighe Apostelen ende Propheten/ wāt God heeft v oordeel van haer gherecht. Eñ een sterck enghel hief eenen grooten steen op/ als eenen grooten molen steen/ eñ worp dien in die zee segghende. Met sodanighen storm sal die groote stadt Babilon verworpen worden/ ende si en sal nu niet meer gheuondē werden. Eñ dye stemme der harpen speelders eñ musijcspeelders/ ende pijpers/ ende basuynders en sal niet meer in v ghehoort worden/ eñ gheen hantwercs man eenich hantwercs en sal meer in v geuonden werden/ ende die stemme der molen en sal niet meer in v ghehoort worden/ ende die stemme des bruydegoms ende der bruyt en sal niet meer in v ghehoort worden/ want dye cooplieden waren vorsten der aerden/ want alle heydenen hebbē gedoolt in v toouerien/ Eñ dat bloet der Propheten ende der heylighen is in haer gheuonden geweest/ ende alder gheender die opter aerden ghedoot zijn

Hoe Joannes den hemel open sach.
Dat.xix.Capittel

Die.xix.Figuere.

B Hier nae hoorde ic als een stēme veel der scharen inden hemel segghende. Alleluya/ Salicheyt ende prijs eñ eer eñ cracht/ si Gode onsen HEERE/ want zijn oordeelen zijn warachtich ende gherecht/ dat hy die groote hoere veroordeelt heeft/ die welck die aerde met haerder hoererie verdoruen heeft/ ende heeft dat bloet zijnder knechten van haerder hant ghewroken/ Ende si seyden weder/ Alleluya. Ende die rueck gaet op van ewicheyt tot ewicheyt/ eñ die.xxiiij. ouders eñ die vier dieren vielen neder ende baden God aen/ die optē stoel sadt segghende. Amen Alleluya. Ende daer ghinc een stemme vanden throone wt/ segghende/ Looft onsen God alle zijn knechten/ ende die hem vreesen/ beyde cleyn ende groot.

Eñ ic hoorde een stemme recht als eender groter basuynen/ eñ als een stemme veelre wateren/ eñ als een stēme grooter donderen segghende/ Alleluya/ Want die HEERE onse almachtighe Godt heeft dat rijck inghenomen/ laet ons verblijden eñ vrolic zijn eñ hem den prijs gheuen/ want die bruyloften des lams zijn ghecomen/ ende zijn huysvrouwe heeft haer bereyt/ eñ het is haer ghegeuen aen te doē met blinckender witter siden. Die side is die rechtueerdighe der heylighen/ ende seyde tot mi. Scrijft Salich zijn se die totten auōtmael des lams gheroepen zijn. Ende seyde tot mi/ Dese woorden Gods zijn warachtich/ Eñ ic viel voor hem tot sinen voeten/ om hem te aenbeden/ ende hi seyde tot mi siet toe dat ghijs niet en doet/ Jck ben v medeknecht ende uwer broeders hebbende dat ghetuyghenisse Jesu. Aenbeedt.

Eñ ic sach dē hemel open/ eñ siet een wit peert eñ die daer op sadt/ hiet getrouwe eñ warachtich/ eñ oordeelt eñ strijt met gherechticheyt/ Sijn oogē C zijn als een vlamme viers/ ende op zijn hooft zijn veel croonen/ eñ heeft een naem ghescreuen die niemant en kent dan hi seluē/ eñ hi was ghecleet met eenen cleede/ dat met bloede besprengt was/ ende sinen naem hiet Gods woort. Eñ die heyrscharē die inden hemel zijn volchdē hem na op wittē peerden/ ghecleet met witter ende reynder siden/ Eñ wt sinen monde ghinc een sweert scerp op beyde siden/ op dat hi die heydenen daer mede soude slaen/ ende hi salse met eender yseren roede regeren/ Eñ hi tradt die persse des wijns der grimmender grāscappē des almachtighen Gods/ Eñ heeft op zijn cleedt ende op zijn dyen eenen naem ghescreuen/ Een Coninck alre Coninghen/ ende een HEERE alre HEEREN.

Ende ick sach eenen engel in die sonne staende ende hi riep met grooter stemmen seggende tot al D len voghelen die midden onder den hemel vlieghē. Coēmt eñ vergadert v totten grooten auontmael Gods/ op dat ghi dat vleesch der Coninghen eñ der hooftlieden etet/ ende dat vleesch der stercken/ ende der peerdē/ eñ der gheender die daer op sittē/ ende dat vleesch alder vrijen knechten oft slauen/ beyde der cleynder ende der grooter/ Ende ic sach die beest ende dye Coninghen der aerden eñ haer heyrscharen vergadert omme eenen strijt te houdē met dien die opt peert sadt eñ met sinen heyr.

Ende die beest wert ghegrepē/ ende met haer die valsche propheet/ die teekenen voor haer dede/ door welcke hijse verleyt heeft die dat litteckē der beesten ontfanghen hadde/ ende dye dat beelt der beesten aenbeden/ Dese worden alle beyde leuendich inden vierighen poel ghewórpen die van swauel bernde/ Ende die ander zijn ghedoot metten sweerde des gheens die opt peerdt sadt/ dat wt sinen monde ghinc/ eñ alle vogelen zijn versaet van haren vleessche.

Hoe dat die Enghel den Duiuel bindt.
Dat.xx.Capittel

Die.xx.Figuer.

Ende ick sach eenen enghel vandē he
A mel dalen/hebbende den slotel tottē
afgronde / ende een groot teeken in
zijn hant/eñ hi greep den draeck dye
oude slanghe/welck die duyuel ende
Sathanas is / ende bandt hem duysent iaer / ende
werp hem inden afgront ende sloten toe ende be=
segelden ouer hem op dat hi die heydenē niet meer
verleyden en soude tot dat duysendt iaer voleyndt
worden. Ende daer nae moet hy een weynich tijts
ontbonden worden.

B Ende ick sach stoelen ende si saten daer op/en=
de haer is dat oordeel ghegheuen / ende dye sielen
die onthooft waren om die ghetuyghenisse Jhesu/
ende des woorts Gods wille/ende die beeste noch
haer beelt niet aengebeden en haddē / eñ dye haer
litteekenen niet voor haer voorhoofdē noch in haer
handen en hadden ontfanghen/dese hebben geleeft
ende met Christo duysent iaer gheregneert / Mer
C die ander dooden en worden niet weder leuēde tot
dat duysent iaer voleynt worden / Dit is die eerste
verrijsenisse / Salich ende heylich is hy dye een deel
heeft in die eerste verrisenisse / ouer sulcke en heeft
die ander doot gheen macht/mer si sullen priesters
Gods ende Christi zijn / eñ sullen duysent iaer met
hem regneren.

Ende wanneer duysent iaer voleynt zijn / so sal die Sathanas los worden wt zijnder gheuanckenisse/ende sal wtgaen/om die heydenen te verleydē in die vier hoecken der aerden / den Gog ende den Magog / op dat hijse in eenen strijt soude vergaderen/der welcker ghetal is/als dat sant der zee/ Ende clommen op dye breetheyt der aerden ende om ringden den heyleghen der heylighen ende dye beminde stadt Ende dat vier viel van Gode wt den hemel/ ende verslindese/ende die Duyuel diese verleyde/wort inden vierighen poel ende swauel ghe=worpen/daer dye beeste ende dye valsche propheet was/ende sullen dach ende nacht gequelt worden/ van eewicheyt tot eewicheyt.

Ende ick sach eenen grooten witten stoel/ende den geuen die daer op sadt / van welcs aensicht die aerde ende den hemel vluchten / ende hen en wort gheen plaetse gheuonden/Ende ick sach die doodē beyde groot ende cleyn staende in dye teghenwoordicheyt Gods/ende die boecken worden opgedaen ende een ander boeck wort opghedaen/welck des leuens is/ende dye dooden wordē gheoordeelt wt tghene dat in dyen boecken ghescreuen was nae haren wercken/ende die zee gaf dye doodē die daer in waren/ Ende die doot ende die helle ghauen die dooden die daer inne waren/ende si worden geoordeelt een yegelijc nae sine wercken/ Ende die doot ende die helle worden ghewoorpen inden vierighen poel Dit is die anderde doot/ende die niet ghescreuen en is gheuonden in dat boeck des leuens / dye wort ghewoorpen inden vierighen poel.

¶ Hoe dat Johannes sach die nieuwe heylighe stadt van Jherusalem neder clummen vanden hemel ec.

Dat.xxi.Capittel

Die eenentwintichste Figuere

Ende ick sach eenen nyeuwen hemel
ende een nieuwe aerde/want den eer
sten hemel ende dye eerste aerde ver A
ghinck/eñ die zee en is nv niet meer.
✠ Ende ick Johannes sach dye
heylighe stadt/dat nieuwe Jherusalem vanden he
mel neder dalen van Gode toe bereyt / als een ver
cierde bruyt haren man / Ende hoorde een groote
stemme vanden stoel segghende / Siet daer eenen
tabernakel Godts met den menschen / ende hy sal
met haer woonen/ende si sullen zijn volc zijn / ende
hi selue/God met haer/sal haer God zijn/ eñ God
sal alle tranen van haren ooghen afwasschen/ende
die doot en sal niet meer zijn noch leet/noch geroep B
oft gecrijsch/ noch smerte en sal niet meer zijn/wāt
die eerste zijn wech ghegaen Ende die opten stoel
sat seyde. Siet ick maect al nieu. ✱ Ende seyde my/
Schrijft want dese woorden zijn warachtich ende
seker.

Ende hi seyde mi het is ghescbiet ick ben dat A

eñ dat O/dat begin eñ dat eynde/Ic wil dē dorsti=
gē vāder fonteynē des leuendē waters om niet ge=
uē/Wie ouwint die salt al besittē/ eñ ic sal zijn God
zijn/eñ hi sal mijn soon zijn/ Mer dē vreesachtighē
eñ ongelouigē eñ dē grouwelijckē eñ dē dootsla=
gers/boeleerders/eñ toouenaers/eñ afgodisschē/
ende alle loghenaers / dier deel sal inden poel zijn/
dye met vier ende swauel bernt/ dwelc die tweede
doot is.

Eñ een vādē seuē engelen/hebbēde.vij.scalē vol
der seuē laetster plagē/quā tot mi/eñ heeft met mi
ghesprokē/seggēde/Coēt ic wil u die vrouwe too=
nen die bruyt des lams / eñ voerde mi wech inden
geest/op eenē grotē eñ hoogē berch/eñ toonde my
die groote stadt/dat heylige Hierusalē/ nederdalen
D de vandē hemel vā Gode hebbende die heerlicheit
Gods/Eñ haer lichtsterre was gelijc den aldo edel
sten steen Cristalligē Jaspis/eñ hadde een groote
eñ hooge muere/hebbēde.xij.poortē/eñ op die.xij
enghelē eñ poortē namē ghescreuē/die welcke zijn
die.xij.geslachtē der kinderē vā Israel/vādē oostē
drie poortē/vandē Noordē drie poortē/vandē zuy=
dē drie poortē/vandē Westen drie poortē. Eñ die
muerē der stadt haddē twelf fundamentē/eñ in die
selue die namen der twaelf Apostelen des lams.

Eñ die met mi sprach die hadde een gulden rie
E ten mate/om die stadt te meten/eñ die poorten eñ
hare mueren eñ die stadt leyt viercant/ Ende haer
lengde is soo groot als haer breyde/ eñ hi madt die
stadt met diē guldenē riete/ op twaelf duysent velt
weechs/Die lengde eñ die breyde ende die hoochte
der stadt zijn gelijc/Eñ hi mat harē muere/hōdert
eñ viereenveertich ellen/na die mate eens menschē
die die engel hadde/ Eñ die timmeringhe haerder
muerē was vā Jaspis/eñ die stadt vā louterē gou
de gelijc den reynen glase/Eñ die grout vesten der
muerē eñ der stadt warē verciert met alderley ede
le ghesteente/Dat eerste fundament was een Jas=
F pis/dat ander een Saphier/dat derde een Calcedo
nier/dat vierde een Smarag/dat vijfste een Sardo
nich/dat seste een Sardis/dat seuēste een Crisolijt
dat achste een Beril/dat negēste een Topasier/dat
thienste een Crisophrosus/dat elfste een Jacinth
dat twaelfste een Amatist.

Eñ die twaelf poortē warē twaelf peerlen / eñ
een yeghelic poorte was vā een peerle/ eñ die stra
ten der stadt waren louter goudt als een doorluch
tich glas/Eñ ic en sach daer gheenē tēpel in/want
die HEERE die almachtige God is harē tēpel/ eñ
dat lā. Eñ die stadt en behoeft gheē der sonnē noch
G manē/dat si haer schijnē/wāt die claerheyt Gods
verlichtse/ende dat lam is haer licht/Ende die hey
denen die daer salich werden / wandelen inden sel
uen lichte / ende die Coninghen der aerden sullen
haer heerlicheyt in die selue brenghen/ Ende hare
poorten en sullen sdaechs niet ghesloten worden/
want daer en sal gheenen nacht zijn / ende daer en
sal niet ghemeyns oft beulects ingaē / oft dat daer
afgrijselicheyt doet ende logene/ maer die ghescre
uen zijn in dit leuende boeck des lams.

Hoe dat die nyeuwe riviere des leuende waters in dye nyeuwe stadt van Hierusalem ghethoont wert.

Dat.xxij.Capitel.

Ende hi toonde mi eenē louterē water
stroom des leuendē waters/claer als
een Cristal voortgaende vandē stoel
Gods eñ des lams/ midden op haer A
straten/Ende op beyde die siden des
strooms stont hout des leuens/ voortbrenghende
twaelfderhande vrucht / gheuende alle maenden
zijn vrucht/eñ die bladeren des houts dienden tot
ter ghesontheyt der heydenen/eñ daer en sal gheen
verbannen oft vermaledijen meer zijn/ Maer dye
setele Gods eñ des lams sal daer in wesen/ eñ zijn
knechten sullen hem dienē/eñ si sullen zijn aensicht
sien/eñ siuē naē sal in haer voorhoofden zijn/ende
daer en sal gheenen nacht zijn / eñ en sullen gheen
licht der keerssen behoeuē/ noch des lichts der son
nen/want God die HEERE salse verlichten/eñ sul
len regneren van eewicheyt tot eewicheyt.

Eñ hi seyde tot mi / Dese woordē zijn gewis eñ
warachtich/Eñ die HEERE Godt der helygher B
propheten die heeft siuē engel gesondē siuē knech
ten te thoonē/tghene dat cortelic gheschien moet/
Siet ic come snellic/Salich is die gene die de woor
den der prophetē des boecs bewaert/ Eñ ick ben
Joānes die dit gesien eñ ghehoort hebbe/Eñ nae
dat ict gehoort eñ gesien hadde/ viel ic neder om te
aenbedē voor die voetē des engels die mi uthoont
hadde/Eñ hi seyde mi/Siet dat ghijs niet en doet/
wāt ic ben u medeknecht / eñ uwer broederen der
prophetē/ eñ der gheender die die woordē der pro
phetien des boecs houden. Aenbidt God
Eñ hi seyde tot mi/en seghelt dye woorden der C
prophecien des boecs niet/ Wāt dē tijt is na/Dye
let oft schadet/die schade noch/eñ wie vuyl is / dye
make hem noch meer vuyl / eñ wie rechtueerdich
is/die worde noch meer gerechtueerdicht/ eñ wie
heylich is/die worde noch meer geheylicht/ Ende
siet ic come haestelic/eñ mijn loon is met mi eenen
yegelijcken te gheuē/so zijn werck zijn sal/ Ick ben
dat A eñ O/dat beghin eñ dat eynde/die eerste eñ
die laetste/Salich zijnse die zijn gebodē houdē / op
dat haer macht in dat hout des leuens si / eñ dat si
door die poorten in die stadt gaen/ Wāt buytē zijn
die hondē eñ die toouenaers eñ haer iaghers/ende
die dootslaghers/ ende die aenbeders der afgodē/
eñ alle die loghene beminnen/eñ doen.

Ick Jesus hebbe mijnē engel gesonden u liedē
dit te ghetuyghen in die ghemeynten/Ick ben dye D
wortel/eñ dat gheslachte Dauids/een claer morgē
sterre/Eñ die geest eñ die bruyt segghen/ Coemt/
Eñ diet hoort/die segghe/Comt/ Ende so wi dor
stet/die come/eñ soo wie dat wil/die neme dat wa
ter des leuens om niet.

Maer ic betuyge allen die daer hoorē die woor
den der prophecien des boecs/So wie daer toe set
tet/ so sal God op dien die plagen in desen boec ge
screuen toe setten / Eñ so wie daer af doet vanden
woorde des boecs deser prophecie/diē sal God zijn
deel vanden boeck des leuens/ eñ vander heyliger
stadt / eñ van dyen dat in desen boeck ghescreuen
staet afdoen/ Die ghetuyghenisse van desen geest
die seyt/Jae HEERE Jhesu/coemt / Die
ghenade ons HEEREN Jhesu
Christi si met u allen.
Amen.

 Die Tafel.

Dit is die Tafele
om te vinden ope Epistolen en̄ Euangelien/ Also men die binnen den gheheelen iare inder kercken houdt.

AL lichtelijck te vinden die Epistolen ende Euangelien/ Soo suldy sien op desen A.B.C.D. die op die canten van desen boeck staen. Altijt onder oft aen die letter/ daer dat Euangelie oft die Epistole beghint/ daer suldy vinden aldusdanighen teeken ✠ Ende daert eynde neemt/ aldusdanighen teeken *

¶ Den eersten sondach inden aduent
D En̄ nv dat wetende namelijc den tijt/ totten Romeynen int .xiij. capittel.
A Doen si naecten Jherusalem Mat.xxi
Des woonsdaechs
B Daer om lieue broeders zijt lanckmoedich Jacobi int v̄ijfde capittel.
C Ende Jesus is weder ghekeert in die cracht des heyligen geests. Luce.iiij
Des vrijdaechs
A Segghet ghy al wat der salighet leeren/ tot Titum int tweede capittel.
B Ende als Jesus in Hierusalē quā. Mat.xxi.
Van ons lieue vrouwe inden aduent.
B Die HEERE sprac tot Achas. Jesa.in.vij.ca
C En̄ in die leste maent Luce.I
Opten tweeden sondach inden aduent.
B Wat ons voor gescreuen is totten Romeynen int.xv.capittel.
E Ende daer sullen teekenē geschieden. Lu.xxi.
¶ Des woonsdaechs.
A Siet ic sal minē engel seyndē. Mala.int.iij.ca
B Voorwaer ick seg v Mathei.xi
¶ Des vrijdaechs
D Maer nv spiegelt hē in ons allē. ij.tot.Co.iij.
A Siet ic seynde. Marci.I
Opten derden sondach.
A Also moet ons elc houdē voor die Int eerste totten Corin.int.iiij.capittel
A En̄ doē Joānes vhoorde indē kercker Mat.xi
Opten quatertemper swoonsdaechs.
B Die HEERE sprac tot Jesaie.vij
C En̄ in die seste maent Luce.I
Des vrijdaechs
A En̄ daer sal een roede opgaen Jesa.xi
D En̄ Maria stont op Luce.I
Des saterdaechs.
A Maer ic bid v lieue ij.Thessalo.ij
A En̄ inden v̄ijfthienden iare Luce.iij
Opten vierden sondach.
A Verblijt v inden HEERE Philip.iiij
C En̄ dit is die ghetuyge. Johan.I
Des woonsdaechs
B Maer dit en si v on. ij.Petri.iij.
B En̄ doen hi sach vele Mathei.iij
Opten vrijdach
D Ghi segt heden oft Jacobi.iiij.v
B Joannes getuychde van hem. Joan.I

Opten Kersauont
A Paulus een dienaer Roma.I
C Als Maria die moeder Math.I
¶ Opten kersnacht deerste misse.
C Want die salichmakende Titum.ij
A En̄ het geschiede in dien Luce.ij
In die tweede misse
B Maer doen die vriendelicheyt Titum.iij
C En̄ het geschiede als. Luce.ij
In die derde misse
A Na dien dat God voortijts Hebre.I
A Inden beginne was dat Joan.I
Op sinte Steuens dach
C Stephanus vol ghelooss Actuum.vi
D Siet ic seynde tot Mathei.xxiij
Op sint Jans euangelisten dach
A Die God vreest sal goet Eccle.xv
F Seyde hi tot haer/ volcht Joan.xxi
Op alder kinderdach
A En̄ ic sach/ en̄ siet een lam Apo.xiiij
C Siet so heeft die engel Mathei.ij
Opten sondach na kersdach
A Also lange als die erfgena Gala.iiij
E En̄ zijn vader ende moeder Luce.ij
¶ **Dese selue epistel ende euāgelie** leestmen ooc van onser lieuer vrouwē dach tusschen kersmisse en̄ lichtmisse
Opten Jaersdach
D Eer dan dat geloue quam Gala.iij
C En̄ doen die acht dagen. Luce.ij
Opten derthien auont.
C Maer wi weten so wat die Roma.iij
D En̄ na dat Herodes. Mathei.ij
Opten derthien dach
A Staet op Hierusalem weest Jesaie.lx
A Doen Jesus geboren was. Mathei.ij
Den eersten sondach na derthiendach
A Ic vermane v mijn lieue Roma.xij
F En̄ doen Jesus twaelf ia. Luce.ij.
Swoonsdaechs
B Daer om so en laet die sonde Roma.vi
D Des ander daechs Joan.I
Tsvrijdaechs
B Want daer en is geen aen Roma.ij
B En̄ na dat Jesus ver Mathei.iiij.
Op die octaue van derthiendach
A In die selue tijt sult ghi Jesaie.xij.
D Doen quam Jesus wt Mathei.iij
Opten tweeden sondach na derthiendach
B En̄ hebben menigerley gauen Rom.xij
A En̄ opten derden dach wert een Joan.ij.
Swoonsdaechs
D Welcker ick een dienaer Colocen.I.
B Wee v ghi scriftgeleer Mathei.xxiij
Opten vrijdach.
C Dat is ymmer sekerlijc i.Thimo.iij
D En̄ hi seyde/ wiens is Luce.xiij.
Opten derden sondach
C En hout seluen niet. Roma.xij
A En̄ na dat Jesus Mathei.viij
¶ Opten woonsdach
C Want dat is sekerlijck i.Thimo.I
D En̄ Jesus omginck. Mathei.iiij

Des vrijdaechs.
A Het is den mensche goet. i.Cor.vij.
B Een edel man reysde. Luce.xix
¶ Opten vierden Sondach.
C En zijt niemant yet schuldich. Rom.xiij.
C Eñ Jesus int schip. Math.viij.
Opten woensdach.
D Ghelijc nv door eens menschen. Roma.v.
D Ende het gheschiede. Luce.viij.
Opten vrydach.
A Houdt v aen dat ghebet. Colloss.iiij.
B Eñ si brachten tot hem. Mar.x.
¶ Opten vijfsten sondach.
B Daerom so treet nv aen. Col.iij.
D Dat rijck der hemelen. Mathei.xiij
Opten woensdach.
D Siet aen lieue broeders. i.Corin.i.
B Eñ hi ghinc weder wt. Mar.ij.
Opten vrydach.
A Want Christus doen wi. Roma.v.
D Hoe vele grote dinghen heb. Luce.iiij.
¶ Opten besloten tijt Septuagesima.
D En weet ghi niet dat die. i.Cor.ix.
A Dat rijck der hemelen. Mat.xx
Opten woensdach.
C Daerom so laet ons nv. Hebre.iiij.
E Eñ si ghinghen van daer. Mar.ix.
Opten vrydach.
D Maer wi lieue broeders. i.Thessa.ij.
E Eñ het gheschiede doen. Luce.ix
¶ Opten sondach Sexagesima.
D Want hi verdraecht die. ij.Corin.xi.
A Doen nv vele volcx Luce.viij.
Opten woensdach.
B Ghedenct dien die alsulcken. Hebre.xij
C Die met mi niet en is. Matthei.xij
Opten vrydach.
D Maer wi lieue broeders. i.Thessa.ij.
E Maer doen hem gheuraecht. Luce.xvij.
¶ Opten sondach Quinquagesima.
A Al waert dat ic met men. i.Corin.xiij.
F Hi nam tot hem die twaelf. Luce.xviij
Opten asschen woensdach.
B Eñ nv spreect die HERE. Johel.ij.
C Eñ als ghi vast. Matthei.vi.
Opten donderdach.
A Op die tijt wert Jehis. Jesa.xxxviij.
A Eñ na dat Jesus vanden. Math.viij.
Opten vrydach.
A Dit seyt die HERE. Jesaie.lviij
G Ghi hebt ghehoort. Matthei.v.
Opten saterdach.
C Daeromme als ghi. Jesaie.lviij.
G Eñ doent auont was. Marci.vi.
¶ Den eersten sondach in die vasten.
A Wi vermanen v als me. ii.Corin.vi.
A Doen is Jesus ghelept. Matthei.iiij.
Opten maendach.
B Want also spreect die. Ezech.xxxiiij.
C Maer als die sone Matth.xxv.
Opten dinsdach.
B Soect den HERE. Jesaie.v.
D Het was een vader. Math.xxi
Opten woensdach.

Die Tafel.

A Helias quam te Bersaba iij.Reg.xix
C Doen antwoorden sommige Math.xij.
Opten donderdach.
A Eñ dat woort des Ezechielis.xviij
D Doen seyde Jesus totten. Joan.viij.
Opten vrydach.
G Want so wat siele. Ezechie.xviij
A Daer na was een feest. Joan.v
Opten saterdach.
E Wi vermanen v lieue i.Thessalo.v.
A Ende na ses daghen. Math.xvij
¶ Den tweeden sondach in die vasten.
A Voort aen lieue broeders i.Thessa.iiij.
C Eñ Jesus ghinc wt van. Matth.xv.
Opten maendach.
C Eñ nv o HERE onse. Daniel.ix.
C Jck gae wech eñ ghi. Joan.viij.
Opten dinsdach.
B Staet op eñ gaet in Sa. iij.Reg.xvij.
A Doen heeft Jesus totten. Matth.xxiij.
Opten woensdach.
A HERE God mijns vaders. Judith.ix
B Eñ Jesus ghinc op. Math.xx.
Opten donderdach.
A Also spreect die HERE. Hiere.xvij
E Jc en can van mi seluen. Joan.v
Oft anders. Het was een rijck. Luce.xvi
Opten vrydach.
G Joseph sprac tot sinen. Genesis.xxxvij
D Het was een vader des. Mat.xxi
Opten saterdach.
A Doen sprac Rebecca tot. Gene.xxvij.
C Ende hi seyde/ een mensche. Luce.xv
Opten derden Sondach.
A So zijt nv Gods nauolghers. Ephe.v.
B Eñ hi dreef eenen duuel. Luce.xi.
Tsmaendaechs.
A Naaman die veltheer. iiij.Regum.v.
D Hoe vele groote dinghen. Luce.iiij.
Opten dinsdach.
A Ende een wijf ouder iiij.der Con.iiij.
C Jst sake dat v broeder. Mat.xviij
Tswoensdaechs.
C Ghi sult vader ende moeder. Exo.xx.
A Doen quam tot hem. Mathei.xv.
Opten donderdach.
A Dit is dat woort dat. Hiere.vij
G Eñ hi stont op wter scholen. Luce.iiij
Opten vrydach.
A Eñ dat volc had twist. Nume.xx
A Maer hi moeste door Sa. Joannis.iiij
Opten saterdach.
A Daer woonde een man. Daniel.xiij.
A Jesus ghinc aenden olij. Joan.viij
¶ Opten.iiij.sondach in die vasten.
E Want het staet ghescreuen. Gala.iiij.
A Daer na voer Jesus. Joan.vi
Opten maendach.
C In die tijt quamen twee. iij.Regum.iij.
C Eñ der Joden paesschen. Joan.ij
Opten dinsdach.
B Die HERE sprack tot. Exodi.xxxij
B Maer midden inder fee. Joan.vij.
Tswoensdaechs.

C Wacht v/verpicht v. Jesaie.l.
A En Jesus ginck voorbi. Joan.ix

Opten donderdach.

C Also reysde si henẽ Int.iiij.boec der Co.iiij
C En het geschiede daer na. Luce.vij.
C Mijn vader werct tot noch toe Joan.v

Des vrijdaechs.

D En na desen ge. Int.iij.boec der Conin.xvij
A Daer lach een crancke Joan.xi.

Des saterdaechs

B Die HEERE spreect also Jesa.xlix.
B Jc ben dat licht der werelt. Joan.viij.

Opten vijfsten sondach in die vasten

C Maer Christus is daer gecomen Hebr.ix
F Wie onder v can mi eender sondẽ. Joan.viij

Des maendaechs.

A En dat woort des HEEREN Jonas.iij.
E En die Phariseen Joan.vij.

Des dinxdaechs.

F Leverl ons danielem/ Daniel.xiiij
A Daer na tooch Jesus om Joan.vij

Des woensdaechs.

C Ghi en sult niet stelen Leviti.xix
E Het was kercwijnghe Joan.x

Des donderdaechs

A Ach lieve HEERE ghi Daniel.ix.
F Maer daer badt hem een Luce.vij

Des vrijdaechs

B Alle die v laten Hiere.xv.
F Doen vergaderden die hooge Joan.xi

Des saterdaechs

D Maer si seggen Coemt Hie.xviij.
E Nv gaet dat oordeel Joan.xij
A Dese dinghen sprack Joan.xvij

Opten Palmsondach.

A Een yegelijc si ghesint so Christus Philip.ij
A Die Passie/En het geschiede. Mathei.xxvi.

Opten maendach

B Die HEERE der heyrscharen Jesa.l
A Ses daghen voor paesschen Joan.xij

Des dinxdaechs

D En die HEERE heuet mi geopẽbaert. Hie.xi
A Die passie/En na twee daghen. Marci.xiiij

Des woensdaechs.

A Maer wie ghelooft onsen prediken. Jesa.liij
A Die passie/die feeste des soetẽ broots. Lu.xxij

Opten witten donderdach

D Wanneer ghi te samen coempt. J.Corin.xi
A Voor die feest van Paesschen Joan.xiij

Opten goeden vrijdach

A Passie/Doen Jesus dese dinghen. Joan.xviij

Opten Paeschavont

A Hierom zijt ghi nv opghestaen Collo.iij
A Inden avont van den vierdagen. Mat.xxviij

Opten Paesdach

B Daerom purgeert wt den Ouden. J.Cor.v
A En doen die sabbath Marci.xvi

Opten maendach.

F Petrus dinen mont op. Int werc der Apo.x.
B En siet.ij.wt haer Luce.xxiiij

Des dinxdaechs

D Ghi mãnẽ lieue broeds/ int werc ð Apo.xiij
F Maer doen si daer af spraken Luce.xxiiij

Des woensdaechs

C Die God Abrahams/ int werc der Apost.iij
A Daer na openbaerde Jhesus Joan.xxi

Des donderdaechs

E Die Enghel des/ Int werck der Apost.viij.
C Maria stont aen dat graf Joan.xx

Des vrijdaechs

C Want Christus heeft ooc J.Petri.iij.
D Die elf discipulen ghinghen Mathei.xxviij

Des saterdaechs

A Hieromme so legt nv af alle boosheyt. i Pe.ij
A En op eenen dach des sabbaths Joan.xx

Op den eersten Sondach na paesschen

A Want al dat van God geboren is Joan.v
E Des avonts opten seluen Joan.xx

Des woonsdaechs

C Sijt uwe voorganghers onderda. Hebre.xiij
B Doen Jhesus opghestaen was Marci.xvi

Des vrijdaechs

D Den rijcken van deser werelt. J. Thimo.vi.
B Maer ten lesten doen die elf Marci.xvi.

Den tweeden Sondach na paesschen

D Want Christus ooc gheleden heeft. J.Pe.ij
C Jc ben een goede herder Joan.x

Des woonsdaechs

D En weet dat ghi niet met vergancke i.Pe.i
A Maer na der Sabbathen Luce.xxiiij

Opten vrijdach

C Jck vermane v lieve broeders Roma xvi.
B Doen quamen tot hem Mathei.x

Op den derden Sondach

B Lieve broeders ick vermane v J.Petri.ij
C Over een weynich Joan.xvi

Des woensdaechs.

A Mijns kinderkens sulcks J.Joan.ij
D Doen stont een vrage op Joan.iij

Des vrijdaechs

B Maer dat segge ick Col.ij
G Jck een licht ben ghecomen Joan.xij

Den vierden Sondach nae paesschen

C Want alle goede gaue Jacobi.i
A Maer nv gae ick Joan.xvi

Des woensdaechs.

B Ghi zijt altesamen kinderen J.Thes.v
B Heylighe vader bewaertse Joan.xvij

Des vrijdaechs.

A Maer vanden tijden ende stondẽ. J.Tessa.v.
D Lieve kinderen ick ben Joan.xiij

Opten vijfsten Sondach na paesschen

D Maer ghi sult zijn werckers des. Jaco.i.
E Voorwaer ick seg v Joan.xvi

Opten maendach in die cruysdagen

C Daerom belijt malcanderen Jaco.v
A En hi seyde tot hem Luce.xi

¶ Des dinxdaechs.

C Daer om wil ick dat die mannẽ. J.Thimo.ij
A Ende oordeelt niet. Mathei.vij

Des woensdaechs

B Eenen yeghelijcken van ons Ephe.iiij
A Dese dinghen sprack Jhesus Jo.xvij

Op ons HEEREN hemelvaerts dach

A Dat eerste sermoen/ Int werc der Apost J.
B Maer ten lesten doen Marci.xvi

Des vrijdaechs daer na

G Der menichte der ge. Int werc der Apo.iiij

G Eñ siet ic wil seyn — Luce.xxiiij.

¶ Opten Sondach na hemeluaerts dach.

C Hieromme so zijt nv nuchteren — i.Pet.iiij
D Wanneer die vertrooster — Joan.xv

Des woensdaechs.

G Ghi hebt eenen cleynen tijt — Hebre.ij
G Ist dat ghi in mi blijft — Joan.xv.

Opten vrydach.

D Eē yegelic bliue in die roepinge. J.Cor.vij.
G Ic een licht — Joannes.xij

Opten Pinxter auont.

A Met het gesciede doē Int werc der Apo.xix
G Hebdi mi lief/ so houdt mijn. Joannes.xiiij

Opten Pinxter dach.

A Eñ doē dē pinxterdach Int werc d apost.ij.
C Wie mi lief heeft die sal — Joan.xiiij.

Des maendaechs.

F Petrus sinen mont Int werck der apostle.x.
G Also heeft God die werelt — Joan.iij

Des dinxdaechs.

C Doen die Apostelen. Int werc der apo.viij.
A Voorwaer voorwaer segge ic v — Joan.x.

Des woensdaechs inder quatertemper.

C Het gesciedē veel tecke. Int werc der apo.v
E Nyemant en mach tot mi. — Joan.vi.

Des donderdaechs

A Eñ Philippus. Int werc der apostle.viij
A Eñ hi riep die. — Lucas.ix

Des vrydaechs.

D Ghi mannē vā Israel. Int werc der apo.ij.
D Eñ het gesciede op eenen dach — Lucas.v

Des saterdaechs.

F Optē nauolgendē Sabbath. Int werck.xiij.
G Eñ hi stont op vter scholen/ — Lucas.iiij.

Opten heyligen drieuuldicheyts dach

A Daer na sach ic eñ siet — Apoca.iiij
A Daer was een mensche — Joannes.iij.

Des dinxdaechs.

E Niet en is alle vleesch eenderley. J.Cor.xv.
G Wanneer si v inleyden sullen — Lucas.xij

Opten woensdach

G Eñ als dan sal die boosachtighe. ij.Tessa.ij.
E Doen ghingen tot hem sommige. Lucas.xx.

Opt heylich Sacraments dach

D Wanneer ghi nv tesamen coemt. J.Cor.xi.
F Want mijn vleesch is die rechte. — Joan.vi

Des vrydaechs.

A Abraham heeft God ghelooft — Gala.iij
A Hi seyde tot sinen discipulen — Luce.xvij

¶ Den eersten Sondach na drieuuldicheyts dach.

G Want God is die liefde — J.Joan.iiij
E Het was een rijc man — Luce.xvi.

Des woensdaechs.

A Daerom so doot nv v leden — Collo.iij.
C En wilt niet meynen — Mathei.v

Des vrydaechs.

G Lieue broeders ic bidde v — Gala.iiij
A Hi seyde tot sinen discipulen — Lucas.vij

¶ Den tweeden Sondach na drieuuldicheits dach

C En verwondert v niet — J.Joā.iij.
D Het was een mensche. — Lucas.xiiij

Des woensdaechs.

A Daer is een gheertsch — Jesaie.xiij
G Doen ghinghen tot hem die — Luce.ix.

Die Tafel

Des vrydaechs.

A Blaest den hoorne op in Sion — Johel.ij.
F Eñ een wijf had — Lucas.viij

Opten.iij.Sondach

G Daerom veroetmoedicht v — J.Pe.v.
A Het naecken tot hem alle. — Luce.xv.

Des woensdaechs.

G Daerom so treckt nv aen — Collo.iij.
D Sijt haestelijc goetwillich — Mathei.v.

Opten vrydach.

A Lieue broeders en denct — Jacobi.ij.
G Eñ die HEERE tooch. — Marci.xi.

¶ Opten vierden Sondach.

D Want ic houde daer voor dat. — Rom.viij.
F Daerom zijt bermhertich — Lucas.vi

Opten woensdach

A Gebenedijt si God eñ die vader. Ephe.J.
G Een man hadde twee sonen — Matthei.xxi.

Opten vrydach

G Ic wil v vermanen op dat ghi — Jude.J.
G Eñ zijn discipulen hebben — Mathei.xvij.

¶ Opten vijfsten Sondach.

G Maer alte samen zijt eenmoedich. J.Pe.iij
A Eñ het gheschiede doen — Luce.v.

Opten woensdach.

A So vermane ic v nv — J.Thim.ij.
D Salich zijn die ooghen — Luce.x.

Opten vrydach.

C Mijn broeders wat vatet — Jacobi.ij.
G Hi seyde tot sommige — Luce.xviij.

¶ Opten sesten Sondach.

A Weet ghi niet dat alle die. — Rom.vi
C Eñ ick seg v ten si. — Matthei.v.

Opten woensdach.

A Segghet ghi allen wat. — Titum.ij
G Eñ si brachten tot hem. — Marci.x.

Opten vrydach.

A Maer hebt ghi bitteren — Jacobi.iij.
A Eñ si quamen aen dander side — Math.v.

¶ Opten seuenden Sondach.

C Ic wil menschelic daer af sprekē. Roma.vi.
A In dien tijden doē veel volcx — Mar.viij.

Opten woensdach.

A Aldus en is nv niet verdoemelicx. Rom.viij.
A Eñ die Pharizeen zijn — Mat.xvi

Opten vrydach.

G Daerom zijt onderdanich — Jacobi.iiij.
A In dien tijden ghinck — Matthei.xij.

¶ Opten.viij.Sondach.

C Aldus zijn wi nv sculdenaers — Rom.viij
G Wacht v voor den valschen — Mat.vij.

Opten woensdach.

A Wāt Christus doē wi cranc. — Rom.v.
F Eñ Joannes antwoorde. — Marci.ix.

Opten vrydach.

A Daerom ghi heylighe broeders. Hebreen.iij
G Wee v ghi scriftgheleerden — Mat.xxiij.

¶ Opten neghenden sondach.

G Dat is onse figuer ghewoorden — J.Cor.x.
A Mer hi sprac tot sinen — Luce.xvi.

Des woensdaechs.

C Ic wil menschelic daer af spreken. Rom.vi.
C Wie inden cleynstē getrouwe is/ — Luce.xvi

Des vrydaechs

C Siet toe lieue broeders. Hebreen.iij.
F Mer doen hi noch sprac. Luce.xi.
¶ Den thienden Sondach.
A Ghi weet dat ghi heydenen zijt. J.Cor.xij
F Ende als hi na bi quam Luce.xix
¶ Des woensdaechs.
E Niet en is alle vleesch eenderley. J.Cor.xv.
E Ende doen nv den dach Marci.vi.
¶ Des vrijdaechs.
C Daer om mijn liefste / vliet vandē. J.Cor.x
C Doe begost Jhesus Mathei.xi
¶ Opten elfsten sondach
A Ic doe v cont lieue broeders decrste. Cor.xv
G Hy seyde tot sommighe. Luce.xviij.
Des woensdaechs.
C Ic hebbe alle dingen macht. J.Corinthiē.vi
G Eñ die Pharizeen ghingen wt. Marci.viij.
Des vrijdaechs.
C Want wat danc connen wi Godt. i.Tessa.iij
C Eñ Jesus ghinc van haer Mathei.xv
Opten.xij.sondach.
G Een sulcken betrouwen. ij.Corin.iij.
D Eñ doen hi weder wtghinck Marci.vij.
Des woensdaechs.
G Wāt wi en prekē ons seluen niet.ij.Cor.iiij.
D In dien tijden seyde Jesus. Mathei.xi.
¶ Des vrijdaechs.
C Die ouders die wel regeren. J.Thimo.v
C Doe begonst Jesus te verwiten. Mathei.xi
Den derthienden Sondach.
C Nv is ymmer die beloofte Abrahe. Gala.iij.
D Salich zijn die ooghen die daer sien. Luce.x
Des woensdaechs.
A Wi weten ist dat ons aertsce.ij.totten.Co.vi
D Eñ hi ghinck door casteelen. Luce.xiij.
Des vrijdaechs.
A Daer om ghi heylighe broeders. Hebreen.iij
D Siet toe / waect ende bidt / Marci.xiij.
Opten.xiiij.Sondach.
C Wandelt inden gheest Gala.v
C Eñ het gheschiede doe hi. Luce.xvij
Des woensdaechs
C En treet gheen vreemt ioc aen. ij.Cor.vi
E Maer doe hem gheuraecht. Luce.xvi
¶ Opten vrijdach.
A Een yegelijck si ghesint. Philip.ij
D Daerom waect want ghi Mathei.xxiiij
¶ Opten.xv.Sondach.
A Ist dat wi inden gheest leuen. Gala.vi.
C Niemant en mach twee heeren Mathei.v
¶ Des woensdaechs.
G Eñ danck segghet den vader. Colocen.i.
F Voort aen hebt ghi ghehoort. Mathei.v.
¶ Opten vrijdach.
G Daer om lieue broeders zijt lanc. Jacobi.v
G Doe ghinghen die Pharizeen. Mat.xij.
¶ Opten.xvi.Sondach.
C Daerom bid ick dat ghi. Ephesi.iij.
C Ende tgheschiede daer na Luce.vij.
¶ Des woensdaechs.
G Maer dat seg ic v dat niemant. Colo.ij
F Eñ daer na ghinc hi wt Luce.v.
Des vrijdaechs.
G Oft en weet ghi niet dat die J.Corin.vi.
C Eñ hi quam tot Bethsaidam. Marci.viij

¶ Opten.xvij.Sondach.
A So vermane ic v nv. Ephe.iiij.
A Eñ tgeschiede dat hi quam. Luce.xiiij.
Des woensdaechs quatertemper.
D Ter seluer tijt seyt die. Hiere.vij.
C Eñ een wt den volcke Marci.ix
Des vrijdaechs.
A Daer om nv bekeert v nv O Isr. Oseas.xiiij
A Hi seyde haer een gelijckenisse. Luce.xviij.
Opten saterdach.
A Want daer was eenen tabernakel / Hebre.ix.
G Eñ hi seyde hen dese gelijckenisse Luce.xiij.
Opten.xviij.Sondach.
A Ic dancke mijnen God altoos. J.Corint.i.
D Doe die Pharizeen hoorden Math.xxij.
Des woensdaechs.
A Paulus een apostel Jesu Christi. i.Thimo.i.
A Het waren tot dier seluer tijt Luce.xiij.
Des vrijdaechs.
A Wie daer gheloooft dat Jhesus J.Joan.v
D Doe si nv tot Capernaum Math.xvij
¶ Opten.xix.Sondach.
F Vernyeuwet inden gheest. Ephe.iiij.
A Doen ghinc Jesus in een scheepken. Mat.ix
Des woensdaechs.
D Mer wi lieue broeders na die.i.Epi.Tes.ij.
F Voort aen hebt ghi ghehoort. Mathei.v.
¶ Des vrijdaechs.
A Want al dat van God gheboren is. J.Jo.v.
C Doen quam / Jesus in die deelen Mat.xvi
Opten.xx.Sondach.
D Daer om so siet nv Ephe.v
A Eñ Jhesus antwoorde ende seyde. Mat.xxij
Des woensdaechs
G Mer wi gebiedē v lieue broeders. ij.Tessa.iij
C Hi seyde ooc tot dien Luce.xiij
Des vrijdaechs.
G Daerom ghelijckerwijs dat door. Romey.v.
D Salich zijt ghi als v Luce.vi
Opten.xxi.Sondach.
G Ten laetsten mijn broeders. Ephe.vi
G Eñ daer was een conincxken / Joan.iiij.
Des woensdaechs
G Want wi en hebben niet J.Thimo.vi.
G Eñ Jesus quam in Petrus huys. Mat.viij.
Opten vrijdach.
F Vernieuwet inden gheest Ephe.iiij
C Maer salich zijn uwe ooghen. Mathei.xiij.
Opten.xxij.Sondach.
A Eñ bē dat selue in goeden betrouwē. Phi.J
D Daer om ist dat rijc Mathei.xviij
Des woensdaechs
A Paulus een Apostel Jesu Christi. J.Thi.i.
A Eñ hi ghinc weder in die schole Marci.iij.
Des vrijdaechs.
C Wādelt gelijc die kinderē des lichts. Ephe.v
C Ter stont hier na heeft Jesus / Mathei.xiiij
Opten.xxiij.Sondach
D Broeders zijt mijn naeuolgers tottē Philip-
pensen / int derde Capittel.
G Doen ghinghen die Pharizeen. Mathei.xxij
Des woensdaechs
G Wi dancken Godt altijt. J.Thessa.iij.
A Hi riep zijn Apostelen. Mathei.x.
Des vrijdaechs.

Hier na volghen

die Epistelen eñ Euangelien vandẽ heylighen die mẽ binnen den iare op die heylighe daghẽ houdt.

Tafele mach men lichtelic die principael stucke des Testaments. Daer na noch een Tafel des nieuwen Testaments.

K

L

M

Die Tafel des nieuwen Testaments.

❡ Een verclaringhe der afgheeorter

alligatien/dat is der boecken des ouden eñ nyeuwen Testaments/voor den simpelen leser die gheen latijn en verstaet/noch ooc inder heyliger scriften niet wel gheoeffent en is/Die menighte eñ daer opt corte dicwils ghespelt die selue ghi hier int langhe wt ghescreuen.

❡ Die afghecorte namen der boecken int oude Testament.

Gen.Ge. Genesis/oft dat boeck der scheppinge. Exo. Ex. Exodus/oft dat boec des wtganges/ Leuit.Le. Leuiticus/oft dat boec der Leuiten Num.Nu. Numeri/oft dat boec des ghetals Deut.Deu/ Deuteronomium/oft dat anderde wetboeck/ Jos.Josu. Dat boec Josua. Jud.Judi. Judicum/oft dat boeck der Richteren Ruth. Dat boeck Ruth/.
i.Re.of Samu. Dat eerste boeck der coninghen/
ij.Re.of Samu. Dat tweede boeck der coninghen/
iij.Reg. Dat derde boeck der coninghen/
iiij.Reg. Dat vierde boeck der coninghen/.
i.Par. Dat eerste boeck Paralipomenon
ij.Par. Dat tweede boec Paralipomenõ/
i.Esd.of Nehe. Dat eerste boeck Esdre/ ij.Es. of Nehe Dat anderde boeck Esdre iij.Es.of Dat derde boeck Esdre iiij.Es.of Dat vierde boeck Esdre. Tob.To. Dat boeck oft histoire Tobie Judith Dat boec oft historie Judiths Hest. Dat boec Hesters/ Job/Hiob Dat boeck Jobs Psal.of Pa. Den Psalter boeck der psalmen of Dauid inden Psalmen
Prouer.Pro. Dat boec der sproken Salomons/
Eccle. Ecclesiastes/oft die prediker Salomo
Eccles. Ecclesiasticus/of die wijse sprokẽ Jesu Syrach
Canti/Can. Cantica canticorũ/of die liedẽ Salomons
Sapi.Sa. Sapientie/ of dat boec der wijshept
Isa/Esa/Jesa. Isaias/Esaias/of Jesaias die prophete
Jere/Hiere. Jeremias of Hieremias die prophete
Thre.Trẽ. Threnorũ/of die claghe Hieremie/
Bar: Baruch die prophete Ezech. Ezechiel die propheet Dan/Dani Daniel die prophete/ Ose/Hos. Oseas die prophete Johe/Joe Johel die prophete Am. Amos die prophete Abdi. Abdias die prophete/ Jon.Jone Jonas die prophete/ Miche.Mich Micheas die prophete/ Nah. Nahum die prophete Aba.Haba. Abacuc of Habacuc die prophete Sopho. zeph. Sephonias/of zephonias die prophete Agge/Hag: Aggeus of Haggeus die prophete zach.Sacha. zacharias die prophete Mal.Mala. Malachias die prophete i.Mach. Dat eerste boeck der Machabeen/ ij.Macha. Dat tweede boec der Machabeen Bel. Die historie van Bel
Susan.Su. Die historie van Susanna

❡ Die afghecorte namen der boecken int nieuwe Testament.

Math/Mat Dat euangelion Mathei
Marc/Mar Dat euangelion Marci/
Luc/Lu. Dat euangelion Luce
Joan/Jo. Dat euangelion Joannis
Rom.Ro. Die epistel Pauli totten Romeynen
i.Corin.Cor. Die.i.epistel Pauli tottẽ Chorinthẽ
ij.Corin.Cor. Die.ij.epistel Pauli totten Corinthen/
Gala.Ga. Die epistel Pauli totten Galathen/
Ephe. Die epistel Pauli totten Ephesen
Philip.Phi. Die epistel Pauli totten Philippensen
Col.Colos. Die epistel Pauli totten Collossensen/
i.Thessa.Thes. Die.i.epistel Pauli totten Thessalonicẽsen
ij.Thessa.The. Die.ij.epistel Pauli tottẽ Thessalonicensen
i.Timo.Timot. Die.i.epistel Pauli tot Timotheum
ij.Timo.Tim. Die.ij.epistel Pauli tot Timotheũ/
Tit.Ti. Die epistel Pauli tot Titum
Philemo.Phile. Die epistel Pauli tot Philemonem/
Hebre.Heb. Die epistel totten Hebreen
Actu.Act. Die werckẽ of ghescriedenissen der Apostelen/
Jaco.Ja Die epistel.s.Jacobs i.Pet.Pe: Die eerste epistel.s.Petri ij.Pe.Pe Die tweede epistel/s/petri i.Joan.Jo. Die eerste epistel s.Joannis ij.Joan.Jo. Die tweede epistel/s/Joannis iij.Joan.Jo. Die derde epistel/s/Joannis Jud.Jude Die epistel/s/Jude
Apot.Apo. Apocalipsis of openbaringe Joannis

❡ **Als aen eenen name twee ghetalen staen / deen** voor eñ dander achter/ So beteekent deerste ghetal voor den name altijt tboeck van dien name/int oude testamẽt/ Mer int nyeuwe Testament den Epistel/eñ het nauolgende ghetal altijt die Capittelẽ/beyde int oude Testamẽt eñ int nyeuwe/Gelijc als ghi yewers wt dat oude Testament voortghehaelt aldus vindt.iij.Regum.viij.dat is int derde boeck der Coninghen int.viij.Capittel/ ende int nyeuwe Testament aldus.i. Corinth.xv. Dat is inden eersten Epistel totten Corinthen int.xv.Capittel.